

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

HÜKÜMETLER-PROGRAMLARI VE GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

CİLT 4
(27 EKİM 1965-26 MART 1971)

HAZIRLAYANLAR

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Dr. Tuncer YILMAZ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

HÜKÜMETLER, PROGRAMLARI VE GENEL KURUL GÖRÜŞMELERİ

CİLT 4

(27 EKİM 1965-26 MART 1971)

HAZIRLAYANLAR

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Dr. Tuncer YILMAZ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri

Cilt 4 – (27 Ekim 1965-26 Mart 1971)

ISBN: 978-605-4700-46-2

ISBN: 978-605-4700-50-9

Hazırlayanlar

Dr. İrfan NEZİROĞLU

TBMM Genel Sekreteri

Dr. Tuncer YILMAZ

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı

Düzenleme

Gülşah ERDEM EFE

Grafik-Tasarım

Uğur SAÇI

(Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı – Grafiker)

Baskı

TBMM Basımevi

Aralık 2013

SUNUŞ

24 Nisan 1920’de Büyük Millet Meclisi tarafından seçilerek görevlendirilmiş olan “Muvakkat İcra Encümenleri Heyeti’nden” Cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürede, 5, 1923’den bugüne kadar 61 hükümet görev yapmıştır. Hükümet Programları ve TBMM Genel Kurul Görüşmeleri isimli bu kaynak eserde bugüne kadar görev yapan bütün Hükümetlerin Bakanlar Kurulu listeleri, hükümet programları ve programların Genel Kurul görüşmeleri ile güven oylaması sonuçları yer almaktadır.

Programların yanı sıra Genel Kurul görüşmeleri ve oylama sonuçlarını da içermesi bakımından ilk olan bu eser araştırmacılar için temel bir kaynak olacaktır. Hükümetlerin belli alanlardaki politikaları üzerine karşılaştırmalı çalışma yapmak artık daha kolay olacaktır.

Bu eser aynı zamanda, yakın tarihimize ait olayların, ülke ve dünya gündemi hükümet politikalarına, dolayısı ile parlamentoya nasıl yansıdığının en güzel ve özet sunumu niteliğindedir.

Yasama ve parlamento tarihi literatürüne oldukça önemli katkı sağlayacağını umduğumuz “Tarihe Düşürülen Notlar” kitap serimizin 4’üncü eseri olarak 10 cilt halinde yayınlanan bu eserin hazırlanmasında birincil kaynak olarak “TBMM Tutanak Dergisi” özgün basımları ile referans alınmıştır. Tutanaklardaki bazı küçük dizgi ve sözcük hatalarının düzeltilmesi dışında orijinal yapı korunmuştur.

Başbakanların görev yaptıkları dönemlere ait fotoğraflarının sağlanması konusunda “Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü” Fotoğraf Koleksiyonundan yararlanılmıştır.

Kitabın içeriğinin tamamına yayınından kısa bir süre sonra TBMM web sayfasından erişim mümkün olacaktır.

Yakın siyasi tarihimize ışık tutacak önemli bir kaynak niteliğindeki bu eserin pek çok araştırmaya katkı sağlayacağına inanıyor, başta Genel Sekreterimiz Dr. İrfan Neziroğlu ile Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı Dr. Tuncer Yılmaz olmak üzere hazırlanmasında emeği geçen tüm personelimize teşekkür ediyorum.

Cemil ÇİÇEK
TBMM Başkanı

ÖNSÖZ

Anayasaya göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerinden birisi de Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemektir. Bu denetime esas olacak metinlerden en önemlisi hiç şüphesiz hükümet programlarıdır.

Hükümet programı ya da Anayasada kullanılan ifadeyle “Bakanlar Kurulunun programı”, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur.

Programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra güvenoyu için görüşmeler başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır.

Bu eserin basıldığı tarih itibarıyla 25.4.1920 tarihinden bugüne, Cumhuriyetin ilanına kadar 5 İcra Vekilleri Heyeti dahil 66 hükümet kurulmuş, hükümet programı Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunmuş, Genel Kurulda program üzerinde görüşmeler yapılmış ve nihayet güvenoyu ile süreç tamamlanmıştır.

Hükümet programlarına çeşitli kaynaklardan ulaşmak mümkün ise de görüşme tutanaklarına ve güven oylaması sonuçlarına erişmek daha zor bir süreçtir. Elinizdeki eseri değerli kılan Bakanlar Kurulu listesi, bakanların görev tarihleri, koalisyon hükümeti ise koalisyon protokolleri, hükümet programları, hükümet programlarının Genel Kurulda okunan hali, hükümet programlarının TBMM Genel Kurulundaki görüşme tutanakları ve oylama sonuçlarına toplu olarak ve kolayca erişilmesine imkân sağlamasıdır.

Kitabı Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcımız Dr. Tuncer Yılmaz ile birlikte titiz bir çalışma sonucunda yayına hazırladık. Gülşah Erdem Efe ve Uğur saç başta olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Eserin karşılaştırmalı yeni araştırmalara kaynaklık etmesini umuyorum.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Genel Sekreteri

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
30 I. Demirel Hükümeti (27.10.1965-03.11.1969)	2173
Bakanlar Kurulu.....	2174
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	2176
B- Cumhuriyet Senatosu.....	2211
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Cumhuriyet Senatosu.....	2212
B- Millet Meclisi	2291
Güvenoylaması.....	2576
31 II. Demirel Hükümeti (03.11.1969-06.03.1970)	2589
Bakanlar Kurulu.....	2590
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	2592
B- Cumhuriyet Senatosu.....	2635
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	2636
B- Cumhuriyet Senatosu.....	2768
Güvenoylaması.....	2924
32 III. Demirel Hükümeti (06.03.1970-26.03.1971).....	2935
Bakanlar Kurulu.....	2936
Hükümet Programının Okunması	
A- Millet Meclisi	2938
B- Cumhuriyet Senatosu.....	2955
Hükümet Programının Görüşülmesi	
A- Millet Meclisi	2956
B- Cumhuriyet Senatosu.....	3115
Güvenoylaması.....	3243

I. Demirel Hükümeti
27.10.1965-03.11.1969

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Süleyman DEMİREL (Isparta) 27.10.1965-03.11.1969

Devlet Bakanı

N. Cihat BİLGEHAN (Balıkesir) 27.10.1965-03.11.1969

Devlet Bakanı

Refet SEZGİN (Çanakkale) 27.10.1965-03.04.1967

S. Hüsamettin ATABEYLİ (Erzincan) 03.04.1967-03.11.1969

Devlet Bakanı

Mehmet Kâmil OCAK (Gaziantep) 27.10.1965-28.05.1969

Devlet Bakanı

Ali Fuat ALİŞAN (Samsun) 27.10.1965-03.04.1967

Sadık Tekin MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) 03.04.1967-03.11.1969

Devlet Bakanı

Seyfi ÖZTÜRK (Eskişehir) 03.04.1967-03.11.1969

Adalet Bakanı

Hasan DİNÇER (Konya) 27.10.1965-01.08.1969

Hidayet AYDINER (C.S. Bağımsız Üyesi) 01.08.1969-03.11.1969

Milli Savunma Bakanı

Ahmet TOPALOĞLU (Adana) 27.10.1965-03.11.1969

İçişleri Bakanı

Mehmet Faruk SÜKAN (Konya) 27.10.1965-01.08.1969

Salih Ragıp ÜNER (C.S. Bağımsız Üyesi) 01.08.1969-03.11.1969

Dışişleri Bakanı

İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL (C.S. Bursa Üyesi) 27.10.1965-03.11.1969

Maliye Bakanı

Mehmet İhsan GÜRSAN (İzmir) 27.10.1965-02.11.1966

Nevzat Cihat BİLGEHAN (Balıkesir) 14.11.1966-03.11.1969

Milli Eğitim Bakanı

Orhan DENGİZ (Uşak) 27.10.1965-03.04.1967

Mehmet İlhami ERTEM (Edirne) 03.04.1967-03.11.1969

Bayındırlık Bakanı

İ. Etem ERDİNÇ (C.S. Kütahya Üyesi) 27.10.1965-03.04.1967

Orhan ALP (Ankara) 03.04.1967-03.11.1969

Ticaret Bakanı

Mustafa Macit ZEREN (C.S. Amasya Üyesi) 27.10.1965-02.11.1966

S. Tekin MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) 02.11.1966-03.04.1967

Ahmet TÜRKEL (Bursa) 03.04.1967-03.11.1969

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Edip SOMUNOĞLU (C.S. Erzurum Üyesi) 27.10.1965-03.04.1967
 Vedat Ali ÖZKAN (Kayseri) 03.04.1967-03.11.1969

Gümrük ve Tekel Bakanı

İbrahim TEKİN (Adana) 27.10.1965-10.12.1968
 Nahit MENTEŞE (Aydın) 10.12.1968-03.11.1969

Tarım Bakanı

Bahri DAĞDAŞ (Konya) 27.10.1965-12.08.1969
 Ali Mesut EREZ (Kütahya) 12.08.1969-03.11.1969

Ulaştırma Bakanı

Seyfi ÖZTÜRK (Eskişehir) 27.10.1965-03.04.1967
 Mehmet Saadettin BİLGİÇ (İstanbul) 03.04.1967-01.08.1969
 Mehmet İZMEN (C.S. Bağımsız Giresun Üyesi) 01.08.1969-03.11.1969

Çalışma Bakanı

Ali Naili ERDEM (İzmir) 27.10.1965-06.12.1968
 Hayrettin Turgut TOKER (Ankara) 16.12.1968-03.11.1969

Sanayi Bakanı

Mehmet TURGUT (Bursa) 27.10.1965-03.11.1969

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

İbrahim DERİNER (TBMM dışından) 27.10.1965-03.04.1967
 Refet SEZGİN (Çanakkale) 03.04.1967-03.11.1969

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Nihad KÜRŞAD (İzmir) 27.10.1965-03.11.1969

İmar ve İskân Bakanı

Haldun MENTEŞEOĞLU (C.S. Muğla Üyesi) 27.10.1965-03.11.1969

Köyİşleri Bakanı

Sabit Osman AVCI (Artvin) 27.10.1965-03.04.1967
 Hayrettin Turgut TOKER (Ankara) 03.04.1967-16.12.1968
 Mehmet Selahattin KILIÇ (Samsun) 16.12.1968-03.11.1969

Orman Bakanı

Sabit Osman AVCI (Artvin) 11.08.1969-03.11.1969

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 2 Cilt 1 Birleşim 5

Sayfa 74-97

03.11.1965 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Ferruh Bozbeyli*

GEÇİCİ KÂTİPLER: *Önol Şakar (Manisa)*

Barlas Küntay (Bursa)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, gündemimizin birinci maddesinde Başkanlık Divanı üyelerinin seçimi vardır. Bakanlar Kurulu programının Millet Meclisinde okunmasını mütaakip Cumhuriyet Senatosunda da okunması lâzım geldiğinden gündemin ikinci maddesinin birinci maddeden evvel müzakeresi hususunu tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

Bakanlar Kurulunun programını okumak üzere Sayın Başbakan buyursun. *(Başbakan Süleyman Demirel, soldan şiddetli alkışlar ve “bravo” sesleri arasında küsüye geldi)*

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli milletvekilleri,

Anayasa hükümlerine göre, Yüksek Meclisinize Hükümet Programını arz etmek için huzurunuzda bulunuyorum.

Programımızın tafsilatına girişmeden evvel, Hükümetimizin gelecekteki her türlü çalışmalarına ruh ve hayat verecek olan müşterek inançlarımız ve temel ilkelermiz üzerinde kısaca durmaklığıma yüksek müsaadelerinizi rica edeceğim.

Muhterem Milletvekilleri,

Adalet Partisi; Anayasamızın teminat altına aldığı bütün temel hak ve hürriyetleri, millî müesseselerimizi korumayı, Türk Milletine huzuru, refahı, saadeti, affı, müsamahayı ve kardeşliği vad ederek iktidara gelmiş bulunmaktadır. *(Soldan alkışlar)*

Hiç şüphe yoktur ki her Hükümetin başlıca görevi olan bu vecibeler ve Türk Milletinin en tabii hakkı olan bu nimetler; ancak hep birlikte göğüsleyeceğimiz gayret ve faaliyetler neticesinde elde edilebilir. Biz; bir intikal devriminin mübalağalı, tezatlı, kırıcı hadiselerinin bütün tesirleri ve neticeleriyle kapanmış olduğuna yürekten inanmaktayız. *(Soldan alkışlar)* Türkiye’ye aydınlık ve ümit dolu yeni bir de-

vir başlamıştır. Bu devir, millî müesseselerimizle birlikte parti ve zümre farkı gütmeden bütün vatandaşlarımızın müşterek eseri olarak yaratılacak ve yaşayacaktır.

Hükümetimizin siyasî alandaki başlıca gayreti, bu güzel neticeyi istihsal etmek, Türkiye'mizi içte ve dışta kuvvetli, istikrarlı, itibarlı bir Hükümet, geleceğinden emin olarak yaşayan insanlarla dolu bir ülke haline getirmek için gereken bütün tedbirleri almak olacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

İçinde bulunduğumuz şartların ve böyle bir devirde iktidar olmanın ne kadar büyük bir ağırlık ve sorumluluk taşıdığını tamamiyle müdrik bulunuyoruz. Vazifede başarıya ulaşabilmek için dayandığımız tek kuvvet; büyük Türk Milletinin gösterdiği geniş güven ve eşsiz teveccühtür. (*Soldan alkışlar*) Ayrıca birlikte millet hizmetine girdiğimiz şu kutsal çatı altında, beraber çalışmak imkânına kavuştuğumuz siyasî partilerimizin; yapısı tenkidlerinden, yerinde ikazlarından güç alacağımıza eminiz.

Engin bir demokrasi tecrübesiyle olgunlaşan büyük milletimizin basiretli davranışı sayesinde, tam bir dürüstlük ve seviyeli bir mücadele içinde geçen 10 Ekim seçimleri sonunda, Anayasamızın, partileri, demokratik rejimimizin vazgeçilmez unsurları olarak değerlendiren hükümlerinin siyasî hayatımızda bütün şümülü ile inikâsını görmek, Türk demokrasi tarihinin en önemli ve pek şerefli bir dönüm noktası olmuştur. Bu hususu şükran ve iftiharla belirtmeyi zevkli bir vazife saymaktayız.

Sayın Milletvekilleri,

Programımızın izahına geçerken her şeyden evvel açıklanacak husus, Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs inkılabına dayanan ve millî iradenin tasvibine mazhar olan Anayasamızın ruhu ve metni ile hâkim kılmanın şaşmaz hedefimiz olduğudur. Demokratik düzenin ve Türk Devletinin temeli olan Atatürk devrimlerini her yönü ile korumayı en başta gelen bir ödev saymaktayız.

Büyük Atatürk'ün bizlere emanet ettiği demokratik Cumhuriyet, "Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir" düsturu üstünde yükselmektedir. Hürriyetin nimetlerinden faydalanarak, haysiyetli, rahat ve korkusuz bir hayat sürebilmek; ancak bütün medeni toplumların mümeyiz vasfı haline gelen demokratik rejim içinde mümkündür. Bu sebeple yurdumuzda hürriyet rejiminin arızasız işlemesi, bütün meselelerin düğüm noktasıdır.

Atatürk devrimlerinin özü olan; hür, Batılı ve medeni bir toplum düzeni kurabilme hedefi, düşünce ve davranışlarımızın en kıymetli ilham kaynağıdır. Demokratik Anayasamızın getirdiği hürriyet müesseselerini yaşatmak ve geliştirmek, hareketlerimize rehber olacak en kutsal ödevler arasındadır. İktidar veya muhalefet olarak siyasî partilerin birbirlerini tamamlıyan görevleri olduğuna inanıyoruz.

Bütün siyasî teşekküllerin Anayasa sınırları ve demokratik gelenekler ve usuller içinde, asgari bazı müşterekler etrafında ittifak etmelerini, hürriyet düzeni ve demokratik rejimin başarısı için temel bir şart olarak görmekteyiz. Bu sebeptendir

ki; artık rejim meselesini, sistem ve siyasî düzen davasını tartışma sınırı dışında tutmak gerektiğine inanıyoruz. Hangi siyasî görüşe sahibolursak olalım, birbirimizi tahammül etmek, birbirimizin fikir ve davranışlarına karşı müsamahalı olmak gerektiğine inanıyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Devletin başlıca görevinin vatandaşın can ve mal emniyetini, seyahat ve çalışma hürriyetini teminat altına almak, yurdun emniyet ve asayişini gereği gibi korumak olduğunda kesin bir inanca sahip bulunan Hükümetimiz, bu konuda gerekli bütün tedbiri alacaktır.

Emniyet ve asayiş bahsinde halkın idari makamlarla, polis ve jandarma ile işbirliği yaparak karşılıklı güven ve yardımlaşma atmosferine girmesi emniyet ve asayişin tesisi bakımından son derece önemlidir. Emniyet kuvvetlerimizin, polis ve jandarmanın otoritesini takviye etmek, halkla münasebetlerinde karşılıklı saygı ve güven hislerini kuvvetlendirmek, şehir merkezlerinde ve yurdun ücra bölgelerinde yetersiz olan kadrolarını artırmak gerekmektedir.

İdarenin tarafsızlığı hususundaki inancı vatandaşlar ve Devlet memurları içinde tartışılmasına imkân olmayan bir kanaat halinde yerleştirmek daima titizlikle göz önünde bulunduracağımız bir husus olacaktır.

Türk milleti mahdud kaynaklarından ayırdığı paylarla kamu hizmetlerinin görülebilmesi için büyük fedakârlıklara katlanmaktadır. Kamu sektörünün cari masrafları, bütçemizin ve millî gelirimizin önemli bir kısmını kapsamaktadır. Devlet kadrolarımızın da iyi yetişmiş, faziletli ve çalışkan birçok eleman mevcuttur. Buna rağmen, vatandaş Devlet hizmetlerinin yeterli şekilde görülmediğinden yakınmaktadır. Cari masrafların, kalkınmamızı zorlaştıran ve Devlet hizmetlerini çok pahalı bir faaliyet haline getiren mahiyeti devamlı bir şikâyet konusu olmuştur. Devlet memurları, otorite ve rehberlik noksanından, ya da çalışkan ve teşebbüs sahibi elemanların teşvik edilmeyip, aksine takibata maruz bırakılmaları endişesinden, pasif ve atıl duruma girmişlerdir. Tarafsız, kaliteli teknisyenler olarak kamu hizmetini başarı ile yürütmek azminde olan memur kütlesinin, partizan bir zihniyet taşıyan idareler tarafından rağbet ve itibar görmemesi, Devlet dairelerinde moral çöküntüsü yaratmıştır. *(Soldan alkışlar)*

Millet hizmetinde ve kanunların emrinde bulunan memur kütlesine, hizmet emniyeti getirilecektir. İdare mekanizması içinde; vicdani ve mesleki kanaatini hür bir şekilde ifade eden memurların güven içinde bulunmaları, millet sevgisi ve hizmet şevki içinde vazifelerini görebilmeleri, tarafsız idare anlayışımızın tabii bir sonucudur. *(Soldan bravo sesleri)*

Bütün bu aksaklıkların giderilmesi, idarenin yeni baştan düzenlenmesini gerektirmekle beraber, aynı zamanda genel ortamın manevi ve psikolojik havasının değiştirilmesi ile mümkün olacaktır.

İdari hayatımızı güçleştiren, işlerimizi geciktiren çok masraf, büyük gayret sarfı ile az hasıla temin eden formaliteleri gidermek ve kuruluş hatalarını düzeltmek

her işi merkeziyetçilikte arayan bir zihniyet yerine kanun sınırları içinde muhtar mahalli idareleri geliştirerek vatandaş hizmetinin sürat ve suhuletle görülmesi yolunda gerekli reformları memleket gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde ve kısa zamanda tahakkuk ettirmek; gayelerimizin başında gelmektedir.

Bu cümleden olarak girişmeyi düşündüğümüz, idareyi ve idari metotları yeniden düzenleme çalışmaları çerçevesi içinde, lüzumsuz ve sıkıcı formaliteleri bertaraf ederek vatandaşın günlük hayatına ve Devletle olan temaslarına ferahlık getirecek bir “kırtasiyecilikle savaş” programının uygulamasına en kısa zamanda başlayacağız. Bu yolda alınacak tedbirleri, idare mekanizması içinde çok muhtaç bulunduğumuz geniş tasarruflara da yol açacağı muhakkaktır.

Bünyemizde sinsi sinsi yaşadığı öteden beri bilinen fakat son zamanlarda açıkça harekete geçtiği görülen her türlü zararlı cereyanlardan, bilhassa komünizme yönelmiş faaliyetlerden, rejimimizin ve cemiyet nizamının zedelenmemesi için kanunlarımızı gaye ve ruhuna uygun olarak tatbik etmek, Anayasadan doğan hürriyetleri, hürriyeti yok etmek yolunda bulunmaya asla meydan ve imkân vermemek en önemli vazifemiz olacaktır. *(Alkışlar)* Anayasamızın Türk Milletinin tümü için öngördüğü sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirlerinin gerçekleştirilmesini bu konunun en müessir devası olarak görmekteyiz. Bu meyanda Hükümetimizin hangi alanda olursa olsun, her türlü suiistimallerle mücadele etmeye kesin şekilde kararlı olduğunu belirtmeyi lüzumlu görmekteyiz. *(Alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Milli eğitim politikamızın temeli; vatandaşın bir kütle halinde kalkınabilmesine, maddi ve manevi hayatını teçhiz ederek ve millî şuurunu hâkim kılarak yetiştirmesine yardım etmektir.

Milli eğitim davası, Türkiye’de hürriyet rejiminin ve demokratik düzenin temelini besleyen bir kaynak olduğu kadar, memleket kalkınmasının en güçlü vasıtalarından biridir. Bunun için her şeyden önce temel eğitim meselesini halletmek, düşük olan okuryazar oranını yükseltmek gerekmektedir. Temel eğitime paralel olarak orta öğretim, teknik eğitim ve yükseköğretim faaliyetlerini de geliştirmek zorundayız. Bu arada yetişkinlerin eğitimini de ihmal etmemek mevkiindeyiz.

Bütün köylerin okula kavuşturulması, ilköğretim kadrosuna yeter sayıda öğretmen yetiştirilmesi için gereken tedbirler alınacaktır. Öğretmenlerin hayat şartları, maddi ve manevi ihtiyaçları yakından takibedilecektir. Kabiliyetli köy çocuklarının öğretime devam edebilmesi, muhtaç durumda olanlara Devletin yardım elini uzatabilmesi için parasız yatılı öğrenci adedini süratle artıracacağız.

Orta öğretimin öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için yetişmiş elemanların meslekte kalmasını sağlayacak her türlü tedbiri alacağız ve öğretmen yetiştirecek okulların adedini artıracacağız.

Üniversite ve yüksekokullara devam etmeyip mesleki ve teknik alanlara gitmek isteyen gençlerimiz için teknik öğretim müesseselerini takviye edecek ve adedlerini artıracacağız.

Sanayi ve iş hayatıyla mesleki ve teknik öğretimin işbirliğini sağlayacağız. Mahalli sanatların geliştirilmesine ve turizm eğitime önem vereceğiz. Memleketimizin çok muhtacolduğu elektrik, elektronik, tekstil, matbaa, petrol kimyası gibi elemanları yetiştireceğiz.

İmam-Hatip Okulları, Mesleki Orta ve Teknik Okul mezunlarına yükseköğretim imkânlarını açık tutarak kabiliyetlerini geliştirmelerini sağlayacağız.

Sayın Milletvekilleri,

Üniversite ve yükseköğretim kurumları ile bu kurumlarda çalışan öğretim üyelerine her bakımdan destek olmak en önemli görevlerimizi arasındadır.

Üniversite öğretim üyelerinin, asistanlardan başlayarak tazminat meselelerini tatminkâr bir şekilde halletmek, mesleğe yeterli elemanların girmesini ve bu meslekte kalmasını teşvik etmek için hiçbir fedakârlıktan çekinmiyeceğiz.

Üniversite ve yükseköğrenim gençliğini hayat sıkıntısından kurtarmak, sıhhi, rahat ve ucuz öğrenci yurtlarına kavuşturmak, yetismekte olan gençliğin boş zamanlarını değerlendirmek, kütüphane ve kitap meselelerini halletmek, muhtaç durumda olanlara burs imkânlarını artırmak mevcutları kifayetli hale getirmek Türk gençliğinin memlekete yararlı, geleceği güvenle bakan birer vatandaş olarak yetişmesini sağlamak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamak kesin kararımızdır.

Yeniden üniversite ve yükseköğretim müesseseleri kurmak üzere derhal hazırlıklara başlayacağız. Büyük bir ihtiyaca cevap veren ve modern prensiplere dayanılarak kurulan Atatürk Üniversitesi ile Karadeniz Teknik Üniversitesinin noksanlarını tamamlayarak kadrolarını süratle dolduracağız

Üniversiteler ve araştırma enstitüleriyle çeşitli Devlet dairelerinin iş birliği yapmasını teşvik edeceğiz. Ve tabii ki araştırmaların genişlemesi yoluyla ilim adamlarımızdan memleket meselelerinin çözümünde geniş ölçüde faydalanacağız.

Mevcut üniversitelerimizi modern manâda eğitim yapacak şekilde dershaneler, laboratuvarlar, deneme çiftlikleri, ders ve araştırma malzemesi ile teçhiz etmenin zaruret olduğuna inanıyoruz.

Bu arada üniversitelerimizin yarım kalmış inşaatlarının tamamlanmasını ön planda tutacağız.

Üniversitelerdeki malî mevzuattaki formaliteleri basitleştirmenin yollarını arayacağız.

Bölge tiyatrolarının faaliyete geçmesi için gereken tedbirleri süratle alacağız.

Yüce Meclisin değerli üyeleri,

Hükümetimiz, vicdan ve din hürriyetini bütün vatandaşlarımızın tabii ve kutsal hakları olarak görür; bu hakların da diğer tabii haklar gibi Anayasamızın teminatı altında bulunduğuna inanır. Din hürriyeti ile sıkı sıkıya bağlı olarak ibadet serbestliğinin de vatandaşın en tabi hakları arasında yer aldığı kanaatindeyiz.

Anayasamızın laiklik prensibini; vatandaşın dini ihtiyaçlarını baskı altında tutan, din ve ibadet hürriyetini, din eğitimi kısıtlayan bir çerçeve içerisinde mütalaa etmek mümkün değildir. Bütün medeni memleketlerde olduğu gibi, iktisadi ve kültürel alanda süratle mesafe alan memleketimizde de, manevi inanç ihtiyacını karşılayacak şekilde din eğitimine önem vereceğiz. Modern hayatın icaplarına uygun, kültür seviyesi yüksek vatandaş kütlelerini tatmin edecek, iyi eğitim görmüş din adamlarının yetişmesine gayret edeceğiz. Gördükleri hizmetin önemi ve yetiştirilmeleri için katlanılmış fedakârlıklarla mütenasibolarak, hayat şartlarını ıslah edecek tedbirleri alacağız.

633 sayılı Kanunla Diyanet İşleri Teşkilatına yeni ve hakiki hüviyeti verilecektir. Teşkilat Kanununun süratle tatbikine geçilerek din görevlilerinin her türlü sıkıntılarına son verilmesi, Teşkilat Kanununun tatbikatta güçlük çıkaran hükümlerinin acele değiştirilmesi tedbirlerine başvurulması ve aydın din adamlarının yerli vasıf ve sayıda yetiştirilmesi üzerinde önemle duracağımız konulardandır.

Sayın Milletvekilleri,

Batı dünyasında olduğu gibi kamu hizmetleri ve çeşitli sosyal hizmetlerin görülmesinde büyük rol oynayan vakıf tesis ve benzeri hayır müesseselerinin geliştirilmesine çalışılacaktır. Bunun için kanunlarımıza gerekli hükümler konacak, vatandaşlarımızda vakıf yapma arzusu teşvik edilecektir.

Spor hem eğitim, hem de beden sağlığı bakımından çok önemli bir vasıttır. Gençliğin ruh ve beden sağlığı bakımından çok önemli bir vasıttır. Gençliğin ruh ve beden eğitiminde, spordan daha geniş şekilde faydalanması gerektiğine inanıyoruz. Vatandaşların her yaşta spor faaliyetinde bulunabilmeleri için, Devlet ve mahalli idarelerimizin daha fazla gayret göstermesi lazımdır.

Bunun için güreş ve binicilik gibi millî sporlarımızla birlikte, gençliğin ve halkın spor ihtiyaçlarını karşılayacak tesisler genişletilecek ve yayılacaktır. Amatör sporculuk teşvik edilecektir.

Bunun için mevzuat alanında gereken tedbirler alınacak, malî kaynaklar aranacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Son 20 yılda Türk basınında önemli değişimler ve gelişmeler meydana gelmiş, Türk basını çetin problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Devletin basın hürriyetine gölge düşürmeden, bu meselelerin çözümlenmesinde ona yardımcı olması gerektiğine inanıyoruz. Hür cemiyet düzeninin ve demokratik sistemin en büyük teminatı olan basınımıza her bakımdan destek olmak, bizim için en büyük mazhariyet olacaktır.

Basın mensuplarının sosyal güvenlik ihtiyaçlarına uygun tedbirleri, bu arada işsizlik sigortası konmasını mevzuatımıza ithal edeceğiz.

Bugün tazminat hükümleri dolayısıyla basın iş kolunda görülen iş ve işçi seyyahiyetinin ortadan kalkması, hem işverenlere hem de fikir işçilerine türlü güçlükler çıkarmaktadır. Buna daha teminat verici çareler aranacaktır.

Gazetelerin yatırım malları ve kâğıt sağlamaktaki müşkülleri ele alınacak, bir yandan kâğıt sanayiinin geliştirilmesine çalışılırken, öte yandan ithalat ve kredi kolaylıkları temin edilecektir.

Gazete tevzii işini daha süratli, istikrarlı ve rasyonel bir hale getirmek için Devlet bu alanda da gerekli destek ve yardım gösterecektir.

Basınla ilgili suçların affı lüzumuna kaaniyiz.

Sayın Miletvekilleri,

Anayasamızın kabul eylediği temel hak ve hürriyetleri tahribetmek amacını güden her türlü tahriklerin sürat ve isabetle önlenmesini teminin, bir taraftan mevcut mevzuata vuzuh vermek ve diğer taraftan usul ve teşkilat kanunlarında icabeden değişiklikleri sağlamak maksadiyle gerekli kanun tasarıları süratle hazırlanacaktır.

Milletvekilleri seçiminde nispi temsil usulünü muhafaza etmekle beraber son uygulamada açıkça görülen mahzurları önliyecek ve Senato seçimlerini ekseriyet usulüne iade edecek değişiklikleri tasarı halinde Yüce Meclise sunmak kararındayız. *(Soldan alkışlar)* Aynı zamanda memleketimizi her yıl seçim tansiyonunda tutan bugünkü fiili durumu bir düzene sokarak hiç olmazsa iki senede bir seçim yapılmasını mümkün kılacak şekilde mevzuatı ıslah etmek yoluna gideceğiz.

Adaletin süratli ve az masraflı olarak gerçekleşmesi için, usulle ilgili hükümlerde gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Yargıtay Kanununun, mahkemeler ve bakanlık merkez kuruluşu ile adalet camiasına dâhil diğer teşekküllere ait mevzuatın şimdiye kadar yapılan tatbikattan alınan neticelerden de faydalanılarak gözden geçirilmesi suretiyle gerekli kanun tasarıları hazırlanacaktır.

Hâkim ve savcılarla diğer adalet memurlarının çalışmalarının verimli olmasını, yetiştirilmelerini ve mesleklerinin şeref ve itibarını sağlayacak ve hizmetlerinin önemi ile mütenasip hayat şartlarını temin eyliyecek özel hükümleri kapsıyan kanun çalışmalarına başlanacaktır.

Ceza infaz sistemimizin esası; içtimai adalet fikrine dayanan ve Garp memleketlerinde çoktan beri tatbik edilip suçların önlenmesinde müspet sonuçlar vermiş olan ve ifadesini, ceza ve terhip yerine ıslah ve terbiye şeklinde bulan bir sistem olacaktır.

Gerek meşruten ve gerekse bihakkın tahliye edilen hükümlülere, ikamet edecekleri mahalde iş temin etmek ve meşruten tahliye müddetleri içerisinde hükümlülere daimi surette nezaret altında bulundurmak ve kendilerini cemiyete intibak ettirmek hususunda her türlü yardımı yapmak maksadiyle patronaj müessesesinin kurulmasına biran evvel tevessül edilecektir. *(Soldan bravo sesleri ve alkışlar)* Şumüllü memleket gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak tesbit edilecek bir af kanunu tasarısı hazırlanacaktır. *(Soldan bravo sesleri ve alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Maliye politikamızın hedefleri, hızlı kalkınmaya yardım edecek şekilde millî tasarrufları artırma, ekonominin enflasyon ve deflasyon gibi dengesizliğe sürüklenmesini önleme ve artan millî gelirin vatandaşlar arasında, sosyal adalet prensiplerine uygun olarak dağıtılmasına yardımcı olmaktadır.

Vasıtalı ve vasıtasız vergi sistemlerimizi verimleri, etkileri ve tatbikat neticeleri bakımından esaslı bir incelemeden geçirmek kararındayız. Bu tetkikler sırasında vergi sistemlerimizin modern vergi esaslarına uygunluklarının ve verimliliklerinin araştırılması, bunların serbest teşebbüse alanına ve genellikle üretimin artması üzerine yaptıkları olumsuz etkiler varsa teşhis ve tesbit edilerek bertaraf edilmeleri hususları üzerinde durmak amacımızdır.

Bu arada Vergi Usul Kanunu ve vergi kaza sistemimizin ıslahı çarelerinin de araştırılması gerektiğine kaniyiz. Vergi mükelleflerini lüzumsuz yere sıktığı, şüphe ve güvensizlik yarattığı bu tetkiklerle tesbit edilecek tatbikat ve usuller behemahal değiştirilecektir. Vatandaşların Devletle olan malî münasebetlerinde karşılıklı anlayışın, itimadın, hüsnüniyetin esas ve hâkim olması lazım geldiğine inanmaktayız.

Vergi Usul Kanunumuzda bir otokontrol müessesesi olarak ihdas edilmiş olmasına rağmen, ticari mahremiyeti selbeder bir mahiyet gösteren, psikolojik etkileriyle tatbikine başlanıldığı tarihten bu yana mükellef zümreleri üzerinde geniş çapta huzursuzlukların, endişe ve güvensizliklerin husule gelmesine sebebiyet vermiş olan “servet beyanı” müessesesi yerine vergi ziyanını önliyecek müessir ve ilmi tedbirler getirilmesi lüzumuna kaaniyiz. (*Soldan alkışlar*) Dar gelirli vatandaşlar ile işçi ücretlerinden alınmakta olan tasarruf bonoları tamamen kaldırılacaktır. (*Soldan bravo sesleri ve alkışlar*) Bu arda Hazinenin malî takati elverdiği anda tasarruf bonoları müessesesine son vereceğiz.

Yıldan yıla, kamu harcamalarının hem hacim, hem de millî gelire nisbetle yüzdesinin artmasını önlemek, yüksek masraflı ve maliyetli bir bütçe politikasına son vermek azmindeyiz. Bu suretle, amme idaresini ucuzlatacak, Devlet masraflarının iktisadi kalkınmamız üzerindeki yükünü hafifletmeye gayret sarf edeceğiz.

Vatandaşın verdiği vergilerle milyarlarca lira değerinde kaynakları sinesinde toplamış olan İktisadi Devlet Teşebbüslerini daha verimli çalıştıracak, iktisadi kalkınmamıza yardım edecek şekilde kaynak yaratmalarını temin edeceğiz. Bunun için, bu müesseseleri yeterli eleman ve idarecilerle takviye lüzumuna inanıyoruz.

İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında, Devlet kontrolü altında bulunmasına lüzum kalmıyanlardan başlayarak, bunların tedricen ve imkân olursa bir holding halinde halkın kontrol ve mülkiyetine geçmesini sağlayacağız.

Bu suretle elde edilecek yeni kaynaklarla, daha önce ve iktisadi kalkınmamızı kamçılama bakımından, daha dinamik sektörlerde yatırımlara gideceğiz.

Sanayileşme alanında, hızla mesafe alan bazı memleketlerin yaptığı gibi, vatandaşın katıldığı ortaklıklar kurarak, tamamen özel sektör prensipleriyle çalışan

kurumların, sermaye kaynaklarını takviye edecek şekilde, karma teşekküllerin kurulmasını teşvik edeceğiz.

Çeyrek asır önce, değişik şartlar altında, esasları konmuş olduğu halde bugüne kadar anaçatısı bir türlü değişmemiş olan, döviz kontrol mevzuatımızı ve Türk parasını koruma mekanizmasını yeniden ele alacağız.

Cari muameleler ve sermaye hareketleri kalemlerindeki kontrol ve tahditleri, tediye bilançomuzu ıslah ettiğimiz nisbette yumuşatıp serbestleştireceğiz. Dış âlemle olan münasebetlerimizi tanzim eden mevzuata seyyaliyet vereceğiz.

Maliye politikamızı, amme masrafları yönünden, kalabalık ve gelir seviyesi düşük vatandaşların eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve ulaştırma gibi ihtiyaçlarını daha geniş ölçüde karşılayabilecek şekilde tanzim edeceğiz.

Gelir kaynakları, yüklendikleri hizmetleri ödemeye yetmeyen mahalli idarelerle, belediyelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere, Devlet bütçesinden gereken yardımları yapacağız.

Para ve kredi politikasında, memleketin iç malî istikrarını muhafaza edecek, kalkınmanın muhtacolduğu ödeme vasıtalarını yeterli hacimde, ekonominin emrine hazır tutacak bir yol takibedeceğiz.

Merkez Bankamızın kredi kontrol vasıtalarını, geçmiş tecrübelerin ışığı altında yeniden düzenliyecek ve takviye edeceğiz. Merkez Bankamızın kredi müesseseleri, iş âlemi ve Devlet maliyesiyle olan bağlarını takviye edeceğiz.

Ticari kredilerle, orta vadeli ve uzun vadeli kredi mekanizmaları ve müesseseleri arasındaki, dayanışma ve işbirliğini artıracacağız; sanayi, ulaştırma, madencilik, ziraat gibi alanlarda ihtiyaç duyulan uzun vadeli kredilerin, bol ve düşük faizli bir şekilde yatırım yapacaklara temin edilmesi için, mevcut müesseseleri malî ve teknik yönlerden kuvvetlendirecek ve yenilerinin, açılması için tedbirler alacağız.

Sayın Milletvekilleri,

İktisadi kalkınmamızın ancak hürriyet içinde gerçekleştirilebileceğine inanıyoruz. Maddi ve iktisadi alanda elde edilecek başarıların, hürriyet ve adaletin hâkim olduğu, medeni ve demokratik bir toplumda gerçek değerini bulabileceği kanısındayız.

İktisadi kalkınma gayretlerimizin hedefi; fert başına düşen geliri süratle artırma yanında, zümreler ve bölgelerarasındaki dengeyi gerçekleştirme, iktisadi ve sosyal düzenimizin istikrarını koruyabilmelidir. İktisadi kalkınma bahanesiyle fertleri siyasî otoritenin birer kölesi haline getiren onu, üzerinde fütursuzca işlenebilecek bir hammadde telakki eden totaliter düşünüşün şiddetle karşısındayız. *(Soldan bravo sesleri ve alkışlar)*

Bizim refah devleti anlayışımız kendi gerçeklerimizden ve tarihi tecrübelerimizden mülhem bir düşünce ve metoda dayanmaktadır. Modern Türk Devletinin yolu, 19'ncü yüzyıl kapitalizminin Batı âleminde bile çoktan terk edilmiş metod-

larından tamamen farklı olacaktır. Bu yol, aynı zamanda, dogmatik sosyalizm ve komünizm, milletlere neye mal olduğu bugün daha iyi görülen ve girift meseleleri çözmeye yetersizliği tecrübelerle sabit olan katı inanç ve sisteminden de farklıdır. Bu sebeptir ki, toplumun hürriyetlerini refah ve mutluluğunu her alanda geliştirmek arzusu ile hareket eden hükümetlerin, fertle Devleti birbirinin karşısına koyarak değil, her ikisini birbirine yardımcı iki varlık olarak gören bir zihniyetle çalışmaları lüzumuna inanıyoruz. (*Soldan bravo sesleri ve alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri,

Refah devleti anlayışımız iktisadi bünyemizin karma ekonomi esasına dayanmasından ilham almaktadır. Karma ekonomiyi tam bir devletçilik veya kollektivizme geçişin bir safhası olarak kabul eden görüşün karşısındayız. Dünyada her ekonomi karmadır. Bizim karma ekonomi anlayışımıza göre, Devlet faaliyeti ve kamu sektörü vatandaşın mutluluk ve refaha ulaşma çabasında ona yardımcı olmak, onu desteklemek zorunluluğundadır. Bugün ulaştığımız gelişme safhası, tabii ve beşeri kaynaklarımızın zenginliği, iş hayatında yetişmiş müteşebbislerimiz, Türkiye’de büyük işlerin görülebilmesi için Devletin birleştirici ve bağlayıcı bir rol oynamasını zaruri kılmaktadır.

Vatandaş gayretlerini iktisadi kalkınma hamlemizde en geniş cephede seferber edebilmek için karma ekonomi bünyemizde Devlet ve vatandaşın birbirine rakip, birbirini köstekliyen iki menfi unsur gibi değil birbirine yardımcı, birbirini tamamlayan iki müspet unsur olarak faaliyette bulunmaları şarttır.

Temeli, vatandaşın hür karar verme ve kazanma gayretine dayanan karma ekonomi sistemimizde, kalkınmamızın planlı bir şekilde daha rasyonel ve daha süratli devam ettirilebileceğine kaaniyiz.

Sayın Milletvekilleri,

Planlı kalkınma; bir Anayasa müessesesi olduğu gibi demokratik plan tekniğinin iktisadi kalkınmada çok müessir bir metot olduğu inancındayız.

Planı, rasyonel bir iktisadi politika takibedebilmenin en tesirli vasıtası olarak görüyoruz. Demokratik memleketlerdeki planlama ile devletçilik arasında ne tatbikat, ne de mantık ve nazariye yönünde, her hangi bir bağ bulunmadığı kanaatindeyiz. Planı, Devletçiliğin tabii bir sonucu olarak gören düşünce tarzı, millî hayatımız bakımından son derece faydalı ve zaruri bir mekanizma olan plan fikri için, zararlı bir davranıştır. (*Soldan alkışlar*)

Plan; biçildiği şekilde giyilmesi gereken bir dar ceket değildir. Planı, sorumsuzluk, hareketsizlik ve vatandaş ihtiyaçlarına sırt çevirmenin bir bahanesi sayan görüşe katılmıyoruz.

Planı, halkın benimsiyeceği, seveceği, gönüllü olarak işbirliği arzusu duyacağı bir millî vesika olarak kabul ediyor, plan hedeflerinin halka, işçiye, müteşebbise, idareciye geleceğin imkânlarını ve icraatını bugünden haber veren bir faaliyet muh-

tırası olarak mütalaa ediyoruz. Planın bir karamsarlık ve ümitsizlik vesilesi değil, bir şevk ve heyecan kaynağı olmasını arzu ediyoruz.

Demokratik bir düzende ve piyasa mekanizmasına dayanan bir iktisadi bünye içinde planlama özel sektör için yol gösterici, aydınlatıcı ve teşvik edici olmalıdır. Emredici planın, demokratik ilkeler ve Anayasa düzeni ile bağdaşması mümkün değildir. Plan, ancak amme sektörü için bağlayıcı ve emredici bir nitelik kazanabilir. İktisadi planlamayı ekonomimizin çeşitli sektörleri arasında karşılıklı münasebetleri daha iyi görmek ve takibedebilmek, çelişmeleri önlemek, bütün millî ekonomi için, rakam, istatistik ve hesaba dayanan ilmi tahlillerden faydalanmanın bir vasıtası olarak mütalaa ediyoruz. Planlamayı, en iyi yetişmiş uzmanlarla takviye etmek, istatistik ve iktisadi haber alma servislerimizi süratle ıslah etmek ve geliştirmek azmindeyiz.

Özel sektör için yapılan planlama hazırlıklarında, özel sektör ve işçi temsilcileri ile geniş ölçüde danışma ve işbirliği yapılması gerektiğine inanıyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Türkiye'nin süratle sanayileşmesi iktisat politikamızın temellerinden biri olacaktır. Halen memleketimizde süratli bir sanayileşme hamlesi için zemin çok müsait durumdadır. Bu müsait ortamda sanayi alanındaki, yatırım ve teşebbüsleri teşvik etmek ve hızlandırmak için bazı tamamlayıcı tedbirlere ihtiyac vardır.

Bu maksatla sanayi bölgeleri kurularak, bu bölgelerde yatırım yapanlara ucuz arsa ve bina temin edilecektir.

Sanayi kalkınma bankalarının yalnız kredi açma değil, fakat bilhassa yeni müteşebbislere, risk sermayesine katılma suretiyle de, yardımcı olan hizmetler görmesi uygun olacaktır.

Uzun ve orta vadeli sanayi kredi müesseselerinin sanayiciye yakın bir şekilde faaliyette bulunmaları için yeniden sanayi götürülecek bölgelerde şubeler açmalarını teşvik edeceğiz.

Sanayileşmemizin ilerlemesinde ve özel teşebbüs alanında büyük yatırımların gerçekleşmesine yardımcı bir vasıta olarak sermaye piyasalarının kurulmasına ve geliştirilmesine çalışacağız. Bunun için iktisadi istikrar ve para değerinin korunması, tasarrufların teşviki, sermaye piyasasında likidite ve emniyetin sağlanması, halkın hisse senedi ve tahvil almaya teşvik şirketleri gibi yardımcı müesseselerin geliştirilmesi, menkul kıymetler borsasının yeterli hale sokulması gibi çeşitli tedbirler alınacaktır.

İstişare ve danışma servisleri teşkil edilecek; prototipler geliştirilerek standardizasyon temin edilecek ve çeşitli alanlarda araştırma yapmak üzere etüt büroları kurulacaktır.

Müteşebbisler ve idareciler için yetiştirme ve olgunlaşma kursları açılacaktır; sanayicilerimize pazarlama dış piyasalar alım satım işleri ve genel konjonktür hakkında lüzumlu bilgiler verilecektir.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Memlekette geniş bir kütle teşkil eden, üretim ve el emeğinin değerlendirilmesinde son derece önemli rol oynayan el sanatları ve küçük sanayi alanında çalışan esnafın dertleri ve meseleleriyle meşgul olmak başlıca görevlerimizdendir. (*Soldan alkışlar*)

Bunun için Halk Bankası gibi kurumların imkânlarını takviye etmek, sanayi siteleri kurularak küçük sanatkârın makine ve alet ihtiyaçlarını ve donatımını kolaylaştıracak tedbirler almak, hammaddesini ucuz elde etmesine yardım etmek, pazarlama ve ihracat hususunda kendisine önyak olmak, el sanatlarının teşviki ve tanıtılması amacıyla sergiler açmak, imalatın kalitesini kontrol için prototipler tesbit etmek, esnaf ve sanatkârların birer meskene ve dükkâna kavuşmalarında gereken bütün yardımları yapmak ve nihayet bu zümreyi sosyal güvenlik teşkilatı içine alarak yarınından emin bir hale getirmek, takibedeğimiz politikanın esaslarını teşkil edecektir. Bu arada çimento, şeker, kâğıt ve gübre fabrikalarımızın tevsi çalışmalarına devam edilecek, gerekenlerin sayıları artırılacaktır. Bu arada M.K. Endüstrisi Kurumunun Milli Savunma ihtiyaçlarını karşılayacak ve yurdun makina sanayiine hizmet edecek şekilde gerekli malî ve hukuki tedbirleri alınacaktır.

Dış ticaret dengemizi düzeltmede diğer önemli bir faktör de ithalat mallarının yurt içinde istihsal ve imalatının artırılmasıdır. Akaryakıt, demir-çelik, motorlu nakil vasıtaları, petrol sanayii, alüminyum sanayii kimya ve kâğıt sanayii gibi çeşitli alanlarda daha büyük yatırımlara giderek ithalat mallarını ikame etmeye yarıyacak döviz tasarrufu ile ilgili tedbirleri alacağız. Üçüncü bir demir-çelik fabrikası kurulması için derhal çalışmalara başlayacağız. Kalkınma planımızda ithalat ikamesi hedeflerini gerçekleştirecek düzeltmeler yapılacaktır. (*Soldan alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri,

Vatandaşın istikbal endişesinden kurtulması sosyal güvenlik idealimizin temelidir. Bilhassa emek ve alın teriyle geçinen işçiler, tabii şartlar ve afetler karşısında emeklerinin heba olmasıyla karşı karşıya bulunan çiftçiler, geçimini zor temin eden küçük esnaf, sosyal güvenlik hizmetlerinden faydalanarak yarınlarından endişesiz bir hayat sürebilmelidir. Bütün vatandaşlarımız ihtiyarlık ve hastalık gibi şahsi hayatlarında karşılaştıkları güçlük ve sıkıntıları sosyal sigortaları yardımıyla yenebilmelidir.

İşsizlik sigortası tesis edilecek kimsesiz çocuklarla, dul, emekli, yetim, ihtiyar ve sakatların durumlarıyla yakından ilgilenilecek, bunların sıkıntıdan kurtarılmaları için gereken tedbirler alınacaktır.

Son yıllarda mülk ve servetlerini geride bırakarak anayurda gelmiş olan göçmen vatandaşlarımızın dert ve davalarıyla yakından ilgilenilecek, haklarının alınması için ciddi teşebbüslere girişilecek, hayatlarını yeniden düzenleyebilmeleri için her türlü yardım yapılacaktır.

Bize göre sosyal adalet, fakirlik ve sefalette vatandaşların eşit durumda olmaları ve ya, bu duruma getirilmeleri değil, artan gelir ve yükselen refahtan herkesin

kabiliyeti ve gördüğü hizmet oranında adil bir pay almasıdır. (*Soldan bravo sesleri ve alkışlar*)

Mülkiyeti ortadan kaldırarak, servet düşmanlığı yaparak, biriken gelir ve sermayeyi Devlet zoruyla fertler arasında bölmeye kalkarak, sosyal adaleti sağlama çabaları, bugün en doktriner ülkelerde bile terk edilmiştir. (*Soldan bravo sesleri ve alkışlar*) Sosyal adaleti gerçekleştirmek için modern devletin elinde müterakki vergiler, halk kütleleri yararına genişleyen kamu faaliyetleri, hür sendikacılık ve kolektif pazarlıkla ücretlerin tesbiti ve kârdan pay alınması gibi birçok vasıtalar mevcuttur. Mülkiyet imkânlarını geniş kütleler arasında yayan çeşitli tedbirler, memlekette üretim şevkini ve kazanç arzusunu baltalamadan, fertler arasında daha adil bir gelir ve servet dağılımını mümkün kılmıştır.

En büyük adaletsizlik ve eşitsizliğin, işsizlik olduğuna şüphe yoktur. Binaenaleyh, iş hacmi yaratan, kütlelere iş imkânları açan bir politikanın, toplumumuzda en büyük ıstırap kaynağı ve en büyük eşitsizlik vesilesi teşkil eden işsizliği durduran bir politika olduğuna inanıyoruz. (*Soldan bravo sesleri ve alkışlar*)

Biz; sosyal adaleti, doktrin açısından nazari birtakım sözler çerçevesinde değil, fakat mütevazı, fakir halk yığınlarının günlük acil dert ve davalariyle samimi, gerçekçi bir tutumla meşgul olma meselesi olarak görüyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Bölgeler arasında gelişme farklarını azaltmak, kalkınmamızın sosyal adalet içinde ve dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesinin tabii bir icabıdır.

Yurdun birçok bölgelerinde; özellikle, Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'da, hayat ve yaşayış şartları bakımından büyük farklar mevcuttur. Fakir bölgelerde yaşayan halkımızın daha müreffeh hale getirilmesi, iş imkânlarına kavuşturulması, bu bölgelerde yapılacak alt yapı tesisleri ve sanayi yatırımlarının hızlandırılmasıyla mümkün olacaktır. Bunun için sınıai yatırımlarını teşvik edecek şekilde, yatırım indirimi nisbetleri ayarlanacak ve teknik eğitim ve öğretim gibi vasıtalarla bu bölge halkının yaşama ve eğitim seviyeleri yükseltilecektir.

Sınır bölgelerinde yaşayan vatandaşların özel durumları dikkate alınacak, bu bölgelere hükümetçe daha büyük ilgi gösterilecektir.

Muhterem Milletvekilleri, yurt ekonomisinin gelişmesinde büyük bir tesiri olan karayollarımızın, demiryollarımızın, limanlarımızın ve hava meydanlarımızın ıslah ve genişletilmesine büyük önem verilecektir.

Asya ile Avrupa arasında karayolu irtibatını sağlamada önemli bir vazifesi olacak olan İstanbul Boğazı Köprüsü projesinin gerçekleşmesi nazari itibara alınacaktır. (*Soldan bravo sesleri ve alkışlar*)

Van Gölünün iki tarafındaki Feribot tesisleri ile Van-İran hududu demiryolunun inşaatına hızla devam olunacaktır.

Üç tarafı denizle çevrili yurdumuzun kalkınmasında önemli bir unsur saydığımız balıkçı barınaklarının en kısa zamanda gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Muhtelif Bakanlıklara ait binaların lüks ve israftan uzak fakat ihtiyacı karşılayacak şekil ve sağlamlıkta tamamlanmasına gayret edilecek ve bu binaların yokluğundan dolayı her yıl ödenmekte olan milyonlarca lira tutarındaki kira bedellerinden tasarruf sağlanmış olacaktır.

Bu görevlerin yerine getirilmesinde sürat ve verimliliği artırmak ve günün ihtiyaçlarını karşılamak üzere Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel müdürlüğü için kuruluş ve görev kanun tasarıları hazırlanacak ve Yüce Meclisin tasvibine sunulacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

Ulaştırma alanında gayemiz, taşıma ve haberleşme sistemlerini; ucuz, emniyetli ve süratli bir ulaştırmayı temin edecek, artan ihtiyaçlara cevap verecek ve özellikle turizmin gelişmesinde kolaylık sağlayacak tarzda, ıslah, tevsî ve tanzim etmektir.

Değişik taşıma neveleri arasında birbirini besleyen ve tamamlayan bir düzen kurmak, ekonomik ve sosyal maliyet yönünden toplum için, en avantajlı şartları yaratmak üzere; temel bir Taşıma kanunu tasarısı hazırlanarak yüce meclislere sunulacaktır.

Türk Havayolları iç hatlarda ihtiyacı daha iyi karşılayacak hale getirilecek, dış hatlarda ise faaliyet yönü kesin olarak tesbit edilerek uçak ve teçhizat ihtiyacı plan ve programa bağlanarak uygulanmasına geçilecektir.

Demiryollarında tarife politikasının rasyonel bir millî ulaştırma politikasıyla koordine hale getirilmesine çalışacak, müteharrik malzemenin adedinin artırılmasıyla yol şebekesinin bakımına itina edilecektir.

Denizyollarında filomuzun gençleştirilmesi için yurdumuzdaki gemi inşa kapasitesini genişletecek, milletlerarası ulaştırmada kullanılan gemilerimizin döviz ihtiyaçlarını tanzim eden mevzuatı basitleştirecek, yurda döviz kazandıran armatörlerimize gereken destek temin edilecektir.

Üzerinde önemle duracağımız bir konu da, yurdumuzda telekomünikasyon sanayiinin biran evvel kurulmasıdır. Bu husustaki çalışmaları kısa zamanda ikmal ederek tesisleri vatandaş hizmetine açmak başta gelen vazifemiz olacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Dış ticaretimizin kesintisiz ve tıkanıklığa uğramadan devamı iktisadi kalkınmamızda son derece önemli bir rol oynayacaktır. Bu sebeple ihracat kapasitemizi artıracak, döviz kazanma imkânlarımızı takviye döviz masraflarından tasarruf temin edecek ve netice itibarıyla dış ticaret dengesizliğini süratle ortadan kaldıracak gayretler sarf etmek, Hükümetimizin üzerinde hassasiyetle duracağı bir konu olmaktadır.

Sanayi mamulleri için vergi iadesi, ucuz faiz, ihracat kazançlarında vergi indrimi, ihraç mallarımızın pazarlanmasında ve dış piyasalarda tanıtılmasında gerekli tedbirler süratle alınacaktır.

Taze meyve ve sebze ihracatıyla, konserveçiliğin teşviki için ihtihsal ve imalat-tan başlayarak, sevkiyat ve pazarlamaya kadar ihracat faaliyetinin her safhasında Devlet yardımcı olacaktır. Mecliste bulunan “*Tütün Ekicileri Tarım Satış Kooperatifi*” kanun tasarısının kanunlaşmasına çalışılacaktır.

Sayın Milletvekilleri;

Başka milletlerin tarihi tecrübeleri, aynı zamanda bizzat kendi tecrübelerimiz iktisadi kalkınmamızda yabancı sermayenin rolünü ve faydasını açıkça göstermiştir. Tarihte hiçbir millet Otarşi prensibiyle hızlı bir kalkınmayı başaramamıştır. Bugün az gelişmiş ülkelerin hemen hepsi, şu veya bu bloktan dış yardım ve yabancı sermaye temin ederek, gelişmelerini hızlandırma gayreti içindedirler. Buna son zamanlarda, bazı kollektivist Doğu Avrupa memleketlerinin dahi katıldığına ve Batı ülkelerinden sermaye tedarik edebilmek için, gayret sarf ettiklerine şahit oluyoruz.

İktisadi kalkınmamızın bugünkü safhasında yüksek bir kalkınma hızı gerçekleştirebilmek, büyük bir yatırım hacmine ulaşabilmek için iç kaynaklarımıza dörtte bir veya beşte bir nisbetinde, döviz olarak sağlanan yabancı sermayenin eklenmesi gerekmektedir. Bu sebeple Türkiye daha bir süre yabancı sermayeden faydalanmaya devam etmeye mecburdur. Esasen bugün gelişme seviyesi ne olursa olsun iktisadi şövenizme ve sınırlarını dış ticarete, dış sermaye akımına kapatan, otarşik bir politika hiçbir yerde takip edilmemektedir.

Türkiye’nin bugün, katılmış olduğu GAAT “Milletlerarası Ticaret ve Tarifeler Andlaşması” Milletlerarası Para Fonu, Avrupa İktisadi Kalkınma Teşkilatı “OECD” Ortak Pazar gibi kuruluş ve müesseselerin ana hedefleri, milletimizin iktisadi alanda diğer memleketlerle en geniş hacimde iktisadi işbirliğinde bulunmasını öngörmektedir. İktisadi gelişme hızlandıkça yabancı sermaye hareketleri de, hudutlar arasında daha geniş şekilde cereyan etmektedir. Binaenaleyh memleketimizde bazı çevrelerin tahrik etmeye çalıştığı, yabancı sermaye aleyhtarlığı ne kısa vadeli kalkınma hamlelerimiz ne de uzun vadeli olarak katılmaya hazırlandığımız Ortak Pazar gibi milletlerarası iktisadi birliklerin kuruluş hedeflerle bağdaşabilir.

Türkiye, iktisadi kalkınmasını süratlendirebilmek için dış ticaretini hızla geliştirmek, tediye açıklarını dengeye getirerek, döviz rezervlerini takviye etmek zorundadır. Döviz rezervleri müsait bir seviyeye çıkma temayülü göstermeye başlayınca, cari muamelelerden, sermaye hareketlerine doğru döviz kontrolleri tedricen azaltılacak ve Türkiye serbest bir iktisat düzenini kamçılایıcı dinamik şartlar içinde çalışmaya başlayacaktır.

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Türkiye’nin dış ticaret dengesini tesis edecek istikamette uygulanacaktır. Bu kanunla memlekete gelecek yabancı özel sermaye bilhassa ihracatımızı teşvik edecek ve ithalatımızı ikame edecek alanlara doğru yöneltilecektir. Belirli bir süre içerisinde dışarıya transfer edilecek kârlar, getirilen sermaye ile orantılı bir şekilde tesbit edilecek ve kâr bakiyelerinin memleket içerisinde yatırıma çevrilmesi temin edilecektir.

Yabancı sermaye aleyhtarlığını, memleketin kalkınma hızını yavaşlatan, çeşitli alanlarda memleketimizde sanayiin süratli bir şekilde kurulmasını önliyen,

Türkiye'nin Batı dünyasıyla iktisadi, ticari ve teknik alanda daha sıkı bağlar kurmasını istemiyen bir davranış olarak mütalaa ediyoruz.

Bugün dünyada kalkınma hızı ve refah seviyesi itibariyle en dinamik bölge haline gelen Ortak Pazar camiasına, tam olarak katılabilmemiz için istihsal organizasyonu ve sanayiimizin süratli bir bünye değişikliği geçirmesi gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz intikal devresinde sanayiimizi standartlar ve maliyet seviyesi bakımından, ortaklık camiası içindeki rekabete başarı ile dayanabilecek hale getirmek için gerekli tedbirler alınacaktır. Ucuz hammadde ve iş gücü gibi, nispi avantajlara sahibolduğumuz endüstri alanlarını süratle geliştirip, Ortak Pazar memleketleriyle olan ihracatımızın geliştirilmesine çalışılacaktır. Tarım ürünleri ve diğer hammadde ihracatlarımızın Ortak Pazardaki evsaf ve standartlara uygun bir şekilde üretimi ve pazarlanması imkânları bulunacaktır.

Yüce Meclisin Sayın üyeleri;

Petrol politikamızın temeli, memleketin petrol ve petrol ürünleri ihtiyacının bir an önce tamamen millî kaynaklarımızdan karşılanması, petrol ithalatı yüzünden dışarıya ödenmekte olan büyük meblağların tasarrufu ve Türkiye'nin kısa zamanda ham ve işlenmiş petrol ile petrol ürünleri ihraceden bir ülke haline gelmesidir.

Bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla, petrol kaynaklarımız; mili menfaatlerin gerektirdiği bütün tedbirler alınarak, geliştirilecektir.

Petrol rezervlerinin tesbiti, aranması, üretimi, nakli, işlenmesi ve dağıtımı gibi faaliyet alanlarına yeterli ve verimli yatırımlar yapılması teşvik edilecektir.

İşlenmiş petrol ithal etmemek, ham petrolü ise, menfaatlerimize en uygun pazarlardan satınalabilmek için yeni bir millî rafineri kurulacaktır.

Petrol Kanununun uygulanmasında, tesbit edilen güçlükler giderilecek, vuzuhsuz noktalara açıklık verilerek, ekonomimize en yararlı hale getirilecektir.

Petrol Dairesi, görevini tam ve eksiksiz yapacak şekilde takviye edilecektir.

Yerli üretimimiz millî ihtiyaçları karşılayacak seviyeye ulaşınca kadar, ithal etmek zorunda kalacağımız hampetrol, mümkün olan en uygun fiyatlarla satınalınacaktır.

Petrol sanayii artıklarının değerlendirilmesi için Petro-Kimya ve suni gübre endüstrisi yatırımlarına öncelik verilecektir. Petro-boru hattının inşaatı, kısa zamanda tamamlanarak, kara yolu taşımasıyla sınırlanmış bulunan yerli petrol üretimiz, süratle artırılabilecektir.

İşletme ve satışta, Devletle özel teşebbüsün yanyana bulunduğu petrol sanayiindeki, teşekküllere şart ve imkân eşitliği sağlanacaktır.

Değerli Milletvekilleri;

Memleketimiz, yer yer değişik formasyonlar dolayısıyla birçok maden bölgelerini ve çok çeşitli madenleri ihtiva etmektedir. Maden rezervi bakımından geniş imkânlarımız mevcuttur.

Madencilüğimizin inkişafı her şeyden önce, mevzuatın mükemmelliği ve tatbikatın pürüzsüzlüğüne bağlıdır. Maden ihtilafları madencilüğimizin gelişmesinde son derece menfi rol oynamaktadır. Aynı zamanda teknik bilgi noksanı, finansman kifayetsizliği ve nakliye zorlukları da, büyük engel teşkil etmektedir. Bu sebeple, maden mevzuatımızı ve tatbikatını asrımızın, hukuk, iktisat, işletmecilik, ticaret ve sanayi anlayışına uygun hale getirmek şarttır. Bunun için yeni maden kanunu, böyle bir anlayış içinde en kısa zamanda huzuruza getirilecektir.

Yeni kanunla maden kaynaklarımızın kısa zamanda ve verimli bir şekilde işletilebilmesi için maden sahasında sürat, emniyet ve serbest rekabet sağlanarak, devamlılık, çeşitli yardım ve kolaylıklar temin edilecek ve ilgililere her türlü bilgi hazırlanacaktır.

Dünya konjonktörü yakından takibedilerek, bu şartlara süratle intibak edilmesi için maden haklarının verilme şekillerinde değişiklikler yapılacak ve teşkilat buna göre ıslah edilecektir.

Ham cevher yerine, mamul veya yarı mamul cevher ihracı imkânları hazırlanacak ve gerekli tedbirler alınacaktır.

İç ulaştırmada malzeme ve makina tedarikinde sürat, kolaylık ve ucuzluk temin edilecektir.

Uzun vadeli ve düşük faizli maden kredisi meselesi, bütün yönleriyle ele alınıp, kısa zamanda halledilecektir. Bu maksatla bir Maden Bankası kurulacaktır.

Maden rezervlerimizin tesbiti için gerekli bütün yatırımlar gerçekleştirilecek ve lüzumlu geniş teşkilat süratle kurulacaktır.

Kömür meselesi özellikle ele alınarak, kötü işletmecilik önlenecek, yetersiz küçük işletmeler yerine, yüksek randımanlı ve kapasiteli modern işletmeler ikame edilecektir.

Linyit konusu, çeşitli yönleriyle incelenip, yatakların işletilmesi ve istihsalin kullanılmasında yeni esaslar ve teknikler getirilecektir.

Çeşitli bakımlardan büyük zararlara sebeb olan, odun ve tezek gibi yakıtların yerine, kömür ve petrol artıkları gibi, ticari yakıtların ikame edilebilmesi için, yakıt cinsinden kullanma şekline, kullanma cihazından fiyat durumuna kadar meseleyi etraflı bir şekilde ele alan, uzun vadeli bir program yapılacaktır. Büyük şehirlerimizin dumansız yakıt ihtiyacı üzerine önemle durulacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Memleketimizin sermaye, tabiat ve insan gücü kaynaklarını tam ve yeterli bir şekilde kullanarak üretim kapasitemizi artırmak istisadi kalkınmamızı hızlandırmak, yeni iş sahaları açarak her yıl artan işgücüne verimli ve kazançlı iş imkânları temin etmek çalışma politikamızın temelidir.

Yurt dışına gitmiş olan işçilerimizin bilgi ve görgülerini artırmalarını, kazançlarını memlekete göndererek döviz rezervlerimizi takviye etmelerini faydalı

görmekteyiz. Hem yurt dışında çalışmak isteyen işçilerimizin bu arzularını süratle gerçekleştirmek, hem de yurt dışındaki hayatlarını tanzim ederek ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gereken tedbirleri alacağız. Yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizin ailelerine bakmak ve yardım etmek, dini ihtiyaçlarını karşılamak, eğitim meselelerini halletmek amacı ile bulundukları memleketlerin hükümetleriyle gereken temaslar yapılacak, kendilerinin huzur ve güvenle çalışabilmeleri için bütün gayret sarf edilecektir. Yurda dönerlerken kendilerini teşkilatlandırmak, tasarruflarını değerlendirmekte ve memlekette kurmak istedikleri iş alanlarında, Devlet olarak, kendilerine gereken bütün yardım ve kolaylık gösterilecektir.

İşçilerimizin artan millî gelirden hisselerini alabilmeleri için, millî ekonomide yıllık prodüktivite artışı nisbetinde, ücretlerini yükseltecek bir millî gelir ve ücret politikası takibedeceğiz. Artan millî refahtan işçi kütlesinin hak ettiği payı alabilmesinde hür sendikacılığın oynadığı önemli rolü bilmekteyiz. İşçilerimizi işverenlerle toplu sözleşmelerde kuvvetli pazarlık gücüne sahip kılacak olan işçi teşekküllerini ve hür sendikaları haklı isteklerinde ve faaliyetlerinde daima destekliyeceğiz.

Kanun ve kamu düzeni sınırları içinde çalışan sendikaların faaaliyetlerine müdahale edilmesine göz yummayacak, aynı zamanda sendikaların siyasî maksatlar için kullanılmasına, kamu düzenini bozmak amacı ile istismar edilmesine asla müsaade etmiyeceğiz. (*Soldan Alkışlar*) İşçi ve işveren arasında çıkan anlaşmazlıkların barış yolu ile çözümlenmesine gayret sarf edecek, Hükümetin çalışanla çalıştıran arasında tarafsızlığını korumasına, iyi niyetli bir aracı gibi davranmasına bilhassa itina edeceğiz.

Tarım iş kanununun çıkarılmasına çalışacağız.

Sosyal sigorta sistemimizi son çalışma meclisinin kararları ışığında ıslah etmek için gereken tedbirleri alacağız.

Seri iş mahkemeleri kurulmasına çalışacağız.

Tarım işçilerinin sosyal sigortalar sistemi ve çalışma mevzuatı hükümleri kapsamına alınması yönünde gereken hazırlıkları yapacağız. İşsizlik sigortasının biran evvel gerçekleştirilmesi için çalışmalara derhal başlamak kararındayız.

İşçilerin teknik bilgilerini artırmaları, daha yüksek kazanç elde edecek alanlara yönelmeleri, iş yerlerinde daha verimli çalışma metodları uygulayabilmeleri için, Devlet yardımı ile kurslar, stajlar ve eğitim faaliyetlerine hız vereceğiz.

İşçileri, rahat ve sıhhi yuvalara kavuşturan işçi meskenleri yapımını süratlendirecek ve memleketimizin sosyal şartlarına uygun bir statüye getirmeye çalışacağız.

İşçilerin gelirlerini, hisse senedi gibi kaynaklardan gelecek kazançlarla takviye etmelerine ve servetin toplum içinde tıpkı Batı dünyasında olduğu gibi, daha geniş vatandaş zümreleri arasında dağıtılmasını uygun bulmaktayız. Bunun için işçilerimizin anonim şirket ortaklıklarına katılmalarını, toplu sözleşmelerle kârdan kendilerine hisse verilmesini, bu hisselerin nakit hisse senedi veya tahvil gibi karşılıklarla ödenmesi usullerini denemenin isabetli bir yol olacağına kaaniyiz.

El emeği ile geçinen meslek mensuplarının, sosyal sigortalardan faydalandırılmalarını sağlamak muhtac oldukları alet ve vasıtalarla bizzat sahip kılınmalarını teşvik etmek ve bu hususta gereken tedbirleri alarak, kendilerine yardımcı olmak kararındayız. Her şoförün kendi vasıtasına sahibolabilmesi için gerekli malî destek ve kredi temini işini süratle ele alacağız. (*Soldan Alkışlar*)

Çalışma Bakanlığı Teşkilat Kanunu ile Sosyal Sigortalar Teşkilat kanunları ıslah edilecektir. Sosyal Sigortalar Kanunundaki aksaklıklar giderilerek diğer emekli sandıklarına bağlı işçiler ile sosyal sigortalara bağlı işçilerin emeklilik hakları arasındaki dengesizliğin ıslahına çalışılacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Sağlık politikamızda ana hedef, halkın sağlık seviyesini yükseltmek olacaktır.

Bu amaca varmak için alacağımız tedbirleri şöylece özetleyebiliriz:

Koruyucu hekimlik hizmetinin geliştirilmesine öncelik verecek, tedavi hekimliği hizmetini bunun tamamlayıcı unsuru olarak yürüteceğiz.

Memleketimizin sosyal, ekonomik şart ve imkânları göz önünde bulundurularak sağlık hizmetlerini vatandaşın ayağına götüren sistemlerin uygulanması ve aksaklıkların giderilmesi faaliyetlerine devam edilecektir.

Kamu sektöründe hasta tedavi hizmetlerinin bir elden idaresinin yurt sağlık hizmetlerinin düzenli ve ekonomik yürütülmesi yönünden daha faydalı olacağına inanıyoruz.

Tedavi kurumlarının standartlarını yükseltecek ve yatak sayısını malî imkânlarımız ölçüsünde artıracğız.

Özel teşebbüsün hastane yapmasını teşvik edici tedbirler almaya ve sağlık sigortasına geniş halk kütlesinin kademeli şekilde katılmasını sağlamaya gayret edeceğiz.

Sağlık hizmetlerinde çalışan hekim ve yardımcı sağlık personeli yeter sayıda değildir. Çeşitli imkânlardan faydalanarak yeter sayı ve nitelikte personel yetiştirecek ve yurt sathına dengeli bir şekilde dağılmalarını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağız.

Yurt dışından ilaç ithalini, yerli sanayii koruyan bir anlayış içinde düzenleyeceğiz.

Korunmaya muhtaç çocukların, işgücünü kaybeden sakatların ve yaşlıların sosyal durumlarının düzeltilmesi için malî imkânlarımız ölçüsünde gereken tedbirleri alacağız.

Sayın Milletvekilleri,

Türk iktisadiyatının kurtuluşunu en az, tarım ve sanayiimiz kadar turizm davasının halinde görmekteyiz.

Turizm endüstrisinin iptidai maddesi olan güneş, deniz, tabii güzellikler ve tarihi kalıntılar itibarı ile memleketimiz büyük zenginlikler arz etmektedir.

Bütün mesele, bunları işleyerek dünyada her yıl sayıları milyonlarca artan müstehlik kütlelere arz etmekten ibarettir.

Bu itibarla turizm endüstrisini; idari, teknik ve ekonomik üniteleri ile ahenk içinde işleyen yeni bir kuruluşa tevdi etmek kararındayız. Bu müesseseye ait statü süratle hazırlanacak, 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu ile 265 sayılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Teşkilat Kanununun tadili yoluna gidilecektir.

Bu yeni kuruluş içinde, halen işlemez halde bulunan ve Devlete yük olan Turizm Bankası ile gene iflas halinde olan Turist Seyahat Anonim Ortaklığı hayatiyet kazanacaklardır.

Mevzuat tedbirleri alarak ve müsbet planlar hazırlayarak yabancı sermaye piyasasına süratle girmeye çalışacağız. Devletin kredi ve yardım politikasında kütle turizmine cevap veren tesisler tercih edilecektir.

Yurt dışı teşkilatı memur statüsünden çıkarılarak, turiste seyahatinin her safhasında doğrudan doğruya hizmet eden ticari karakterde bir kuruluş haline getirilecektir. Büyük israflara yol açan büroların adedleri azaltılacaktır.

Tanıtma teşkilatının faaliyet sahasını turizm mevzuuna inhisar ettirmeye, propaganda malzemesi gerek miktar, gerekse evsaf bakımından üstün bir seviyeye çıkarılmaya çalışılacaktır.

Ele alacağımız büyük prjelerden biri; işçilerimizin senelik ücretli izinlerini aileleri ile birlikte geçirebilecekleri tatil köyleri ile plaj siteleri kurmak olacaktır.

Kurulacak bu tesislerin mevsimin muayyen bir kısmında aynı iş kolunda çalışan yabancı işçilere tahsis edilmesi sağlanacaktır. Bu suretle sosyal turizm mevzuunda ciddi bir merhale aşılabileceği gibi döviz temini imkânı da doğmuş olacaktır.

Bu mevzuda işçi sendikaları, özel idare ve belediyelerle işbirliği sağlanacaktır.

Anadolu Ajansının eskimiş ve işlemez halde bulunan statüsü hukuki bir revizyona tabi tutulacak ve Ajans modern habercilik tekniğinin gerektirdiği imkânlarla kavuşturulacaktır. Devlet radyolarının Anayasa hükümlerine aykırı ve millî politika ile çelişmeli ve kamu düzeni bakımından zararlı bir şekilde faaliyette bulunmasını önliyecek tedbirler alınacaktır... (*Soldan bravo sesleri ve alkışlar*) Radyo istasyonları takviye edilecektir.

TRT Kurumu Kanununun geçmiş tahkikatından doğan şikâyetler göz önüne alınarak Anayasamızın emrettiği muhtariyetini zedelemeksizin tadili cihetine gidilecektir.

Televizyonun eğitim değeri yüksek bir yayın vasıtası olduğuna inanıyoruz.

Bu sebeple Türkiye’de televizyonu en kısa zamanda gerçekleştirmek karardayız.

Sayın Milletvekilleri,

Gümrükler mevzuatını uluslararası ekonomik, ticari, sosyal ve turistik ilişkilerin seyrine paralel olarak ve günün şart ve icaplarını karşılayacak şekilde hemen

ıslah etmek zarureti inaniyoruz. Gümrüklerde bekliyen mal mevzuu millî ekonomimizi göz önünde bulundurmak suretiyle kısa zamanda halledilecektir. 33 senelik tatbikatı olan Kaçakçılığın Men ve Takibi hakkındaki Kanunun kifayetli bir hale getirilmesi için vakı çalışmaları hızlandırılacaktır. Ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplere bağlı olan kaçakçılığın önlenmesi hususunda gerekli tedbirler alınacaktır.

Tekel Genel Müdürlüğünün iştigal mevzularının başında gelen ve dış ticaretimizde sağladığı döviz bakımından ehemmiyeti bariz olan tütünün dış satış imkânlarının artırılması ve yeni pazarlar bulunması konularında gerekli çalışmalar yapılacak, iyi tütün ihtisali teşvik olunacak, fiyat politikası ile dünya piyasaları rekabeti sağlanacaktır. Bu gayeye ulaşmak üzere, ruhsat usulüne ait hükümleri ihtiva eden “Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu” Yüksek Meclise sunulacaktır.

Evvelki senelerde olduğu gibi Devletin nam ve hesabına destekleme mubayaa-larına devam olunacaktır.

Mevcut fabrika kapasiteleri günden güne artan yaş çay yaprağı istihsalini işleme imkânına malik olmadığı cihetle yeniden çay fabrikalarının yapılmasına teves-sül olunacak ve 1965 bütçesine tahsisatı konulmuş olan üç yeni çay fabrikası işletmeye açılacak, çay paketlenme tesisinin inşaa-sının ikmaline ve işletmeye açılmasına gayret sarf olunacaktır.

Çayın tarımı ve imalatı ile meşgul olacak müstakil hüviyetli bir çay müessesesi-nin kurulması için hazırlanan kanun tasarısı Büyük meclise sunulacaktır.

İç istihlakten artan çayların ihracına devam olunacaktır.

Tütün ve yaş çay yaprağı fiyatları, memleket ekonomisinin bünyesi göz önünde bulundurularak, müstahsıl emeğinin değerlendirilmesi ön planda tutulacaktır.

4. Koalisyon Hükümeti tarafından ihalesi yapılan Yozgat Bira Fabrikası inşaatı süratle ikmal edilecektir.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

İmar ve İskân işlerimiz, bölge planlama şehircilik, konut, yapı malzemesinin ıslahı gibi esaslara dayanan düzenli ve dinamik bir politikaya bağlanacaktır. Bakan-lığın araştırma ve koordinasyon temel hizmetleri hem organizasyon, hem de icrai ölçüler çerçevesi içinde geliştirilecek, araştırma sonuçlarının fiiliyata intikalinde ve imar hareketlerinin düzenlenmesinde, yürütülmesinde Bakanlığın inisiyatifi, kontrol ve müessiriyeti temin edilecektir.

Yoksul ve dar gelirli vatandaştan başlayarak her vatandaşı konut sahibi yapmak veya bu nitelikte ucuz kiralık konutlarda oturtulmalarına çalışılacaktır. Ev yapmak istiyen vatandaşla belirli bir ölçüde, para, malzeme ve teknik yardımla destek olmak hususuna itina edilecektir.

Konut davasını bu anlayışla ele alarak mesken politikasını tesirli hale getirmek maksadıyla tezelden bir mesken ofisi kurmayı ön görüyoruz.

Gecekondu problemlerini uzun ve kısa vadeli olmak üzere çeşitli tedbirlerle karşılamak kararındayız. Mevcut gecekondu-ları hukukileştirmek, elektrik, su, yol,

otobüs ve kanalizasyon gibi belediye hizmetlerinden faydalanır hale getirmek hedefimizdir. Bu sebeple, “Gecekonduların ıslahı Kanunu”nu süratle Büyük Meclise getireceğiz. Yuva hasreti çeken vatandaşlara ucuz arsa temini ve arsa spekülasyonunu önlemek maksadiyle “Arsa Ofisi Kanunu”nun çıkarılmasına gayret edeceğiz.

Tabii afetlerden zarar gören vatandaşların zor durumlardan kurtarılımları gayretlerine hız verilecek, afetin vukuunda derhal Devletin yardım ve iskân edici kudretinin seferber edilmesine çalışılacaktır.

İller Bankası Teşkilatının ve gelir kaynaklarının geliştirilmesi ve artırılması, köy ve özel idarelere kredi açılması imkânları temin edilecektir.

Emlak ve Kredi bankasının sermayesi hizmet verimi ölçüleri içinde artırılarak mesken politikamızın yapıcı karakterine daha çok hayatîyet verilecektir.

Muhterem Milletvekilleri,

Köyden fıskırmayan ve nimetlerini köye götüremiyen bir kalkınmanın mümkün olacağına inanmıyoruz. Köy ve köylü meselesini bir beşeriyet ve medeniyet davası telakki ediyoruz.

Hükümetimiz, köylerimizin sosyal, ekonomik ve teknik yönlerden hızla kalkınarak, layık oldukları seviyeye ulaşmalarını, millî ekonomi ile köy ekonomisinin birbirlerini destekleyici hale getirilmesini, milletçe kalkınmamızın temel şartı olarak kabul etmektedir.

Halen %90'ı yoldan, %60'ı içme suyundan ve %98'i elektrikten mahrum bulunan köylerimizin kısa zamanda bu durumdan kurtulmalarını sağlayacak bütün tedbirleri alacağız. Bu amaca ulaşmak için lüzumlu malzeme, vasıta ve ekipmanın sağlanması yolunda iç ve dış kaynaklardan faydalanılacaktır. *(Soldan alkışlar)*

Millî kalkınmamızın, vatandaşların kalkınmayı destekleyici görüş ve davranışlarının geliştirilmesine ve kalkınma gayretlerine katılmalarına bağlı olduğunu benimsiyen bir anlayış içerisinde, demokratik yolla kalkınmanın sağlanması, teşkilatlanma, üretimi artırıcı her türlü hüner ve bilginin öğretilmesi, boş zamanları ve iş gücünün değerlendirilmesi amaçları ile köy kademelerinde devamlı ve gezici köy el sanatları kursları açılarak halk eğitime ve toplum kalkınması çalışmalarına gereken önem verilecektir.

Küçük su kaynaklarının geliştirilmesi suretiyle arazi sulamaları çalışmalarına önem verilecektir.

Büyük sulama projeleri dahilindeki suyun bilgili olarak kullanılması ve zirai gelişmeyi sağlamak üzere sulama developmanı yapılacaktır.

Memleket topraklarını korumak ve değerlendirmek maksadiyle havza ıslahı ve toprak muhafazası çalışmalarına artan hızla devam edilecektir. Münferit ve toplu arazi ıslahı projeleri üzerinde drenaj çalışmaları yapılacaktır.

Toprak ve su kaynaklarının daha iyi değerlendirilebilmesi için kontrolü kredi usulü tatbikine önem verilecektir.

Bu amaçlara ulaşmak, anılan hizmetleri gerçek anlamı ile yürütebilecek güce kavuşmak için köy kalkınması meselelerine, eğitim, uygulama ve işbirliği sorumlulukları ile çözüm yolu bulmak gayreti içine girmiş bulunan Köy İşleri Bakanlığının kuruluş görev ve yetkileri Kanunu ile yeni Köy Kanunu ve diğer mevzuat kısa zamanda Yüksek Meclise sunulacaktır. *(Soldan alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Tabii kaynaklarımızın en rasyonel şekilde işletilebilmesi için; çiftçinin ve köylünün toprağıyla olan hukuki münasebetlerinin düzenlenmesi, kesinliğe ve açıklığa kavuşturulması lazımdır.

Zirai reformun ve toprağı ilişkin her türlü teşebbüsün temel hizmeti ve öteden beri devam edegelen ihtilafların çözüm yolu, tapulama ve kadastro faaliyetinin en kısa zamanda bitirilmesine bağlıdır. Bu itibarla tapulama ve kadastro faaliyetleri üzerinde artan bir hassasiyetle duracağız.

Toprak politikamızın hedefi; tarımda topyekün üretimin artırılması, modern işletmecilik esaslarına uygun şekilde toprak rejiminin düzenlenmesi, köylümüzün, toprağı kavuşturulmasıdır. Ancak köylünün sadece kuru toprağı kavuşturulmasıyla iktifa etmemek gerekir. Çiftçinin kendine verilmiş olan toprağı işleyip geçimini sağlayabilmesi için, ucuz kredi, alet ve edevat ve diğer vasıtalarla teçhiz edilmesi gerekir.

Geleneksel zirai ihraç maddelerimizin yanında dünya piyasalarında rağbet görebilecek olan yeni tarım maddelerinin istihsal ve ihracatını teşvik etmeyi lüzumlu bulmaktayız.

Zirai araştırma ve zirai yayım teşkilatı çiftçinin ihtiyaçlarına daha iyi cevap verecek şekilde düzenlenecek ve kuvvetlendirilecektir.

Türk köylüsünün modern tarım alet ve makinaları maksada uygun, yeter sayıda ve ucuz olarak sağlanacak, bunların memleketimizde imaline önem verilecek ve çiftçimizin bölgelere ve ekolojik şartlara uygun iyi tohumluk, gübre yüksek vasıflı damızlık, mücadele ilaç ve malzemeleri ile donatılması sağlanacaktır.

Hayvancılık politikamızın esasını; hayvanlarımızın hastalıkları ile mücadele, ıslah ve uygun besleme suretiyle birim veriminin yükseltilmesi, zayıfın önlenmesi, iyi kalitede ve bol miktarda hayvani mahsul üretiminin sağlanarak milletçe beslenmemizin düzeltilmesi ve hızla artan nüfusumuzun ilave gıda ihtiyacının karşılanması, dolayısıyla üreticinin hayat seviyesinin yükseltilmesi, dış pazarlardaki talep sebebiyle ihracatımızı artırarak döviz kaynaklarımızın geliştirilmesi, sanayiimizin muhtaç bulunduğu çeşitli hayvansal hammaddelerinin yurt içinden karşılanması teşkil eder.

Bol ve iyi kaliteli mahsul elde edilmesi ve hayvan birimi başına verimin artırılması maksadiyle yurdun çeşitli iklim, zirai karakter ve ekonomik şartlarına uygun bir hayvan ıslah ve üretim programı tatbik edilecek ve bu maksatla araştırma ve ıslah çalışmalarına hız verilecek, Devlet ve özel sektöre ait hayvancılık müesseseleri

ihtiyacı karşılayacak şekilde geliştirilecektir. Bilhassa hayvancılığın ıslahında suni tohumlamanın geliştirilmesi ve genişletilmesine ayrıca önem verilecektir.

Hayvanlarımızın teknik esaslara göre beslenmelerini temin için yem sanayiinin geliştirilmesini zorunlu görmekteyiz. Bu maksatla yem fabrikalarının sayısı ihtiyacı karşılayacak şekilde çoğaltılacaktır.

İstihsalin artırılmasında ve artan istihsalin değerlendirilmesinde ziraat sanayii büyük bir önem taşımaktadır. Bu sanayiın geliştirilmesi için lüzumlu her türlü tedbirler alınacaktır.

Süt Endüstrisi Kurumu eliyle millî gelir ve halkımızın beslenmesinde mühim bir yeri olan süt ürünümüzün değerlendirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak için özel sektör teşvik edilecek ona önderlik yapılacak ve bu maksatla memleketin en uygun bölgelerinde örnek süt işletme tesisleri kurulacaktır.

Yünlü dokuma sanayiimizin ihtiyacı olan ince yapağının yurt içinden temini maksadiyle geniş bir merinoslaştırma projesi ile tiftikçiliğimizin geliştirilmesi için lüzumlu projeler uygulanacaktır.

Geçimini geniş ölçüde hayvancılığa bağlamış bulunan bölgeler öncelikle ele alınacak, hayvancılığın bu bölgelerde geliştirilmesi sağlanacaktır. Köylünün ve yetiştiricinin malını en uygun fiyatla değerlendirmek gayesiyle hayvan borsaları ve pazarlarının kurulması üzerinde durulacaktır. Doğu ve Güney-Doğu sınırlarımızda hayvan değerinin düşmemesi için hayvan pazarlarının kurulmasını faydalı görmekteyiz.

Sayın Milletvekilleri,

Halen büyük miktarda döviz harcanarak dışardan ithal edilen gübre yerine memleketimizdeki suni gübre istihsalini çoğaltmak. Köylümüzün önümüzdeki yıllarda süratle artacak olan suni gübre ihtiyacını karşılayabilmek için, memleketimizin çeşitli yerlerinde mütaaddit suni gübre fabrikası kurulması için gerekeni yapmak, çiftçinin bol ve ucuz suni gübre bulabilmesi için tahditleri kaldırmak ve uygulanmakta olan fiyat politikasına son vermek başlıca düşüncemizdir.

Bütün dünyada uygulandığı gibi, çiftçinin gelirinde istikrarı sağlamak, fiyat dalgalanmalarına mani olarak üretimi artırmak ve alinteriyle, emeği değerlendirmek için müstahsılın iç tüketim, ihracat ve sanayi mevzuu zirai mahsullerinin asgari bir fiyattan aşağı satılmasına imkân verilmeyecektir.

Toprak Mahsulleri Ofisi, Tariş, Fiskobirlik, Çukobirlik gibi pazarlama müesseseleri takviye edilecek, mahsulün değerlendirilmesinde daha yeterli hale sokulacaktır.

Tarım kredisi, Türk köylüsünü kalkındırmanın en önemli vasıtalarından biridir. Çiftçimiz halen Ziraat Bankasına ağır şekilde borçlandırılmış durumdadır. Bunda, kredinin yeteri hacimde dağıtılmamasıyla, kullanış yerlerinin iyi murakabe edilmeyişinin büyük rolü vardır. Bu sebeple köylümüz borcunu ödiyebilmek için, çok defa mahsulünü, yok pahasına satmakta, borç yükü, bu yüzden büsbütün art-

maktadır. Banka, bu borcu tahsil ederken köylüye ve bankanın uzun vadeli menfaatlerine, en uygun bir sistem takibedilecektir. Borçların ödeme zamanları, köylünün mahsulünü satış zamanlarıyla ayarlanacaktır. *(Soldan alkışlar)*

Ziraat Bankamızda halen, denenmekte olan kontrollü kredi usulleri teşmil edilecek, kredi konusu, yeniden düzenlenecek, köylümüzün, çevirme, donatım ve uzun vadeli yatırım kredilerine olan ihtiyaçları yeterli bir şekilde temin edilecektir. Tarım kooperatifleri geliştirilecek ve yayılacaktır. Düşük olan arazi baremleri ve çoğu henüz tapuya bağlanmamış olan tarlalar yeniden düzenlenerek köylüyü uzun zaman işgal eden muameleler basitleştirilecek, süratli ve kolay sonuç veren usuller uygulanacaktır.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Anayasamızın teminatı altında bulunan ormanlarımızın bir taraftan korunması, geliştirilmesi ve bakımını sağlarken, diğer taraftan, ilmin ve tekniğin icaplarına uygun olarak ormanlarımızı işleterek memleketin muhtacolduğu kereste ihtiyacını karşılamak kararındayız.

Orman içinde yaşayan köylülerimizin yaşayış seviyelerini yükseltmek zorundayız. Bu maksatla, ormanlarımızda, birikmiş yaşlı ağaç servetini süratle kıymetlen-direcek orman içi köylülere yeni iş sahalarının açılmasını temin edeceğiz.

Her nevi orman işinin orman içi köylüsüne gördürülmesini titizlikle takibedeceğiz. Orman köylüsünün eğitilmesi hususuna önem vereceğiz.

Halk-orman münasebetinin düzeltilmesi çalışmalarını daha etkili hale getireceğiz. Halka orman ve ormancıyı sevdirecek ormanlarımızın daha iyi korunabileceğine inanıyoruz.

Ormancılık çalışmalarımızda orman yolları, erozyon, ağaçlandırma, bozuk ormanları imar çalışmalarına hız verilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Memleketimizde, balıkçılık ve diğer su ürünlerini, hem artan iç istiklaki karşılayan, hem de önemli bir ihracat konusu olan, bir kaynak olarak mütalaa ediyoruz. Su ürünlerimizin modern işletmecilik esaslarına göre değerlendirilmesini, bu tabii kaynakların tahribedilmesine yol açan, trol ve saire gibi zararlı avlanma usulleriyle istismar edilmemesini teminat altına alacak müeyyideler getireceğiz. Bu cümleden olarak Su Ürünleri Kanununu süratle çıkaracağız.

Sahil, kasaba ve köylerinde geçimini balıkçılıktan temin eden vatandaşlara tekne ve ağ gibi balıkçılık malzemesinin temin edilebilmesi için kredi ve ithalat gibi vasıtalarla yardım edeceğiz. Soğuk hava depolarının ve ulaştırma araçlarının temin edilmesi suretiyle su ürünlerimizin hem iç piyasalarda, hem de ihraç piyasalarında değerlendirilebilmesi için kooperatifleşmeyi teşvik edecek ve gereken Devlet yardımlarını sağlayacağız. Su ürünlerimizin, fenni usullerle işlenmesini ve konserve-cilik sanayiinin geliştirilmesini temin edecek kredi ve teknik yardım imkânlarını artıracacağız.

Bütün bu tedbirlere muvazi olarak çiftçiye daha faydalı olabilmek gayesiyle Bakanlık teşkilatının yeniden düzenlenmesi faaliyetleri hızlandırılacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi için gerekli etüt ve projelerin hazırlanması ve bunların toplum yararına kullanılmasına devam edilecektir. Bu faaliyetlerde, özel sektör yatırım ve faaliyetlerinin desteklenmesi hiçbir zaman gözden uzak tutulmayacaktır.

Türkiye yağışlarının mevsimlere göre dağılışı, düşen bütün suyun depo edilmesini icabettirmektedir. Memleketimizin bu hususiyeti ehemmiyetle göz önünde tutulacak ve gereken tedbirler alınacaktır.

Türkiye'mizin süratle artan nüfusunun beslenmesi, giydirilmesi ve tediye muvazenesine birinci derecede tesir eden zirai istihsalin arttırılması kaçınılmaz bir zarurettir. Bu ise ancak sulama ile elde edilebilir. Bütün imkânlarımızı kullanmak suretiyle bu hedefe varmaya uğraşacağız. Bu projeler içinde taşkın zararlarının önlenmesi imkânını verenlerle elektrik istihsaline yarıyanlara öncelik verilecektir.

Planların ve projelerin güvenilir donelere istinadettirilmesine dikkat edilecektir. Evvelce yapılmasına geçilmiş projelerin süratle ikmaline ve biran evvel istihsale geçilmesine önem verilecektir. Projelerden yararlananların güçlerinden her sahada faydalanmak göz önünde tutulacaktır.

Yeniden ele alınacak projelerin tamam olması, istihsalin içte ve dışta satış imkânlarının bulunması, geri kalmış bölgelerin kalkındırılmasına yardım edilmesi gibi esaslar göz önünde tutulmak suretiyle seçilecektir.

Son yıllarda meskün mahallerin içme, kullanma, endüstri suyu temini meselesi büyük bir önem kazanmıştır. Bunların zamanında ele alınması, genel iskân, sağlık gibi memleketimizin anadavalarına hizmet etmektedir. Bu hususlarda ilgili kurumlar, mahalli teşkilatla işbirliği yapacağız ve gerekli koordinasyonu da sağlayacağız.

İstihsal mallarının depolanması, tüketim merkezlerine gönderilmesinde de işbirliğine önem verilecektir.

Küçük sulama işlerinde mahalli teşekküllere teknik yardımda bulunmaya devam edeceğiz. Bu tesislerin finansmanına iştirak ve işletmelerinden faydalananlar tarafından iştirakine önem vereceğiz ve bu gibi tesislere öncelik tanıyacağız.

Su kaynaklarının inkişafında ele alınan projelerin, ulaştırma, balıkçılık, avcılık ve turistik yönlerden de değerlendirilmesine önem vereceğiz.

Su kaynaklarının inkişafı için gerekli dış finansmanın temini işine önem verilecektir.

Mevcut teşkilatın daha süratli ve ucuz hizmet yapan bir hale getirilmesi ilk hedeftir. Teknik elemanı çalıştığı müesseseye bağliyan ve ihtisaslaşmasını mümkün kılan bir vasatın yaratılmasına önem verilecektir.

Devlet yatırımlarının süratle yerine getirilmesi bakımından ana unsur olan müteahhitlik müessesesinin geliştirilmesine çalışılacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

Memleketin sanayileşmesinin ana maddesini teşkil eden elektrik enerjisi politikasının esası, istikrar ve emniyet olacaktır. Bu arada elektrik enerjisi tarifeleri gözden geçirilecek ve ucuz elektrik isteyen sanayi kollarının, bu tarifelerin tesbitinde durumu göz önünde tutulacaktır.

Zengin olan su potansiyelimizden elektrik istihsalinde faydalanmak esastır. Bu faydalanmada taşkınların önlenmesi, sulama suyu toplanması imkânları veren projelere öncelik verilecektir.

Memleketin muhtelif bölgelerinde birbirleriyle irtibatsız santraller yerine daima, büyük kapasiteli bölge santralleri inşası cihetine gidilecek ve bu santrallerin birbirlerine yüksek gerilimli enerji nakil hatları ile irtibatlandırılması sağlanacaktır.

Münferit projeler yerine enterkonnekte sistemin genişletilmesi esas olarak alınacaktır. Ancak sistemin kısa zamanda gidemeyeceği yerlerdeki elektrik ihtiyaçları için ileride sisteme bağlanabilecek nitelikteki termik ve hidrolik santraller de inşa olunacaktır.

Mahdut olan termik enerji kaynaklarımızın rasyonel bir şekilde kullanılması şarttır. Bu sebeple, katı yakıtın ticari kıymeti olmıyanlarla linyitlerimiz ve petrol artıklarının kullanılmasına önem verilecektir.

Elektrik enerjisinin üretim, nakil, dağıtım ve tüketimi ile ilgili sanayi kollarının memleket içinde yerleşmesine çalışılacaktır. Bu mevzuda özel teşebbüs ile işbirliği veya onun desteklenmesi ana prensibimiz olacaktır.

Birinci Beş Yıllık Planın finansmanında karşılaşılan en mühim problem, yeteri kadar ve istenilen evsafda proje bulunmaması olmuştur. Etüt ve proje ihzarı uzun çalışma isteyen bir karakterde olduğundan bu imkânları kullanan teşekküllerin imkânları arttırılacaktır.

Yatırımcı müesseseler arasında gerekli koordinasyonun sağlanması için yıllık programların tek elden hazırlanmasına önem verilecek, projelerin programa girmesinden sonra çalışmaların sebeb olduğu gecikmelerin önlenmesine çalışılacaktır.

Dış kredi teminine ve karşılıklı müzakerelerin çabuklaştırılmasına çalışılacaktır.

Hazinece karşılanması derpiş olunan yatırımın ödemeleri; miktar ve zaman olarak projenin isteğine uygun hale getirilecektir.

Plan ve programa alınmış bulunan bir tesisin finansmanı icra mercii düşünülmeden sağlanacaktır.

Yatırımların tahakkuku için yatırımcı dairelerde gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Nükleer enerjiden ne zaman ve nasıl faydalanılacağı çalışmalarına titizlikle devam olunacaktır.

Memleketimizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının belkemiğini teşkil eden 5 Yıllık Planda ismen zikredilmiş bulunan Keban Barajı ve Hidroelektirik Santralinin zamanında servise sokulmasına bilhassa önem verilecektir.

Yine memleketin elektrifikasyonunun mühim projelerinden birisi olan Gökçekaya Barajının servise girmesi tarihi ciddi olarak takibolunacak ve gecikeceği anlaşıldığı takdirde gerekli tedbirlere tevessül olunacaktır.

Köylerimizin elektrikleştirilmesine önem verilecek, elektriğin zirai istihsalin değerlendirilmesinde ve istihsalin artırılmasında kullanılması çareleri araştırılacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

Dış politika alanında Hükümetimizin gerçekleştirmeye çalışılacağı başlıca hedefler, memleketimizin güvenliğini sağlam esaslara dayandırmak, Türkiye'nin barışı koruma gayretlerine ve milletlerarası iş birliğine faal bir şekilde katılmasını sağlamak ve itibar edilen, iş birliği aranan bir Devlet olarak milletlerarası ilişkilerinin çerçevesini daha da genişletmek, dış politikamızın memleketimizin ekonomik kalkınma gayretlerine yardımcı olmasına dikkat etmek ve nihayet millî davamız olan Kıbrıs meselesini bütün ilgili tarafların meşru hak ve menfaatlerini ihlal etmeden Türkiye'nin hak ve menfaatlerini de behemehâl koruyacak bir çözüm şekline bağlamak olacaktır.

Dış siyasetimizde Atatürk'ün çizdiği esaslardan daima mülhem olacağız. Atatürk, sadece sözleri ile değil fakat aynı zamanda icraatı ile de hangi prensiplerden hareket edilmesi gerektiğini tereddüde mahal bırakmıyacak şekilde göstermiştir. Milletlerin gerçek iç huzurlarının ancak dünya çapında istikrarlı bir barışla teminat altına alınabileceğini göz önünde bulundurmak; Türkiye'nin yüksek millî menfaatlerini, diğer menleketlerin menfaatleri ile bağdaşacak şekilde korumak ve idame ettirmek; her şeyden evvel Türkiye'nin kendi savunma gücüne itimadetmek, fakat kolektif güvenlik tedbirleri ile milletlerarası barış ve güvenliği kuvvetlendirmek; bütün dünya milletlerinin bağımsızlığa ve egemenliğe kavuşmalarını desteklemek; bütün dünya milletlerinin en yüksek medeniyet seviyesine ulaşmak yolundaki çabalarında Türkiye'ye mümtaz bir mevki sağlamak; bütün komşularla karşılıklı itimada ve hak eşitliğine müstenit münasebetler tesis etmek; Atatürk'ün her zaman titizlikle üzerinde durduğu ve dış siyasette rehber olarak tesbit ettiği umdeler olmuştur. Dünya şartlarının o zamandan beri birçok istihaleler geçirmiş olmasına rağmen, bu umdelerin bugün de Türkiye'nin hayatı menfaatlerine uygun bulunduğuna mutlak surette kaniyiz.

Dış siyasetimizin hedefi Türkiye'nin bir kül halinde uzun vadeli millî menfaatlerini korumak olduğuna göre, bu siyasetin bütün milletin desteğine mazhar olacak bir nitelik taşıması lüzumuna inanıyoruz. Bu siyasetin ancak, millî birlik ve

dayanışmaya istinadettiği takdirde başarılı olabileceğini müdrik bulunan Hükümetimiz, icraatında bu temel görüşe daima ve titizlikle bağlı kalacaktır.

Dış politikaya istikamet verirken, bir yandan bu temel prensiplere riayet etmek, diğer yandan bugünkü milletlerarası realiteleri kaale almak zaruri olacaktır. Adil bir barışı gerçekleştireceği ve koruyacağına inandığımız Birleşmiş Milletler Teşkilatının, devletlerin siyasetlerindeki çelişmeler yüzünden dünya çapında kendisine düşen bu görevi layıkı veçhile yerine getirdiğini söylemek maalesef henüz mümkün değildir. Bununla beraber, biz nispi ölçüde de olsa Birleşmiş Milletlerin önemli bir rol ifa ettiğine kaani bulunuyoruz. Bunun içindir ki, Birleşmiş Milletler Teşkilatının elindeki bütün imkânlar nisbetinde, dünya sulhünü tehdit eden vahim buhranları yatıştırmak ve onların yayılmasını önlemek yolundaki müsmir gayretlerini desteklediğimiz gibi, bu teşkilatın tedricen daha geniş ve verimli bir şekilde dünyada hukuk ve adalete ve samimi iş birliğine müstenit bir barış ve ahengin tesisine hadim olmasını da temenni ediyoruz. Türkiye, esasen kendi barış, adalet ve iş birliği anlayışına uygun olan Birleşmiş Milletler Yasasındaki prensiplere sadıktır ve siyasetinde bu prensiplere ve milletlerarası hukuka uygun hareket etmeyi şiar edinen bir memleket olarak kalacaktır. *(Soldan alkışlar)*

Bugün dünyada barışı tehdit eden en önemli unsurlardan biri hızla devam etmekte olan silahlanma yarışıdır. Bu yarışın durması ve büyük küçük bütün devletlerin güvenliğini sağlam esaslara raptedecek şekilde silahsızlanmanın tedrici safhalar içerisinde gerçekleştirilmesi yolundaki bütün gayretleri kuvvetle destekliyeceğiz. Ancak, memleketimizin güvenliğini bugünkü şartlar altında teminat altında tutmak zarureti aşîkârdır. Başta silah teknolojisi olmak üzere çeşitli alanlarda vukubulan gelişmeler, güvenlik probleminin münferit bir şekilde halledilmesine dün olduğu gibi bugün de imkân vermemektedir. Bu sebeple, müşterek güvenlik mefhumu bütün önemini muhafaza etmektedir. Birleşmiş milletler çerçevesinde bütün insanlığın özlediği evrensel bir güvenlik sistemi sağlanmadıkça, memleketlerin güvenliklerini bölgesel çerçeve içinde teminat altında tutmaya çalışmaları tabiidir. Coğrafi ve stratejik bakımdan işgal ettiği önemli mevki itibarıyla, Türkiye, emniyetini kolektif bir sistem içinde azami teminata kavuşturmaya mecburdur. Sırf tedafüi maksatlar güden NATO ve CENTO ittifaklarına üye olmamız bu ana sebeplere istinad etmektedir. Bu ittifaklar çerçevesinde karşılıklı dayanışma ve halk eşitliği zihniyeti dairesinde yapıcı işbirliğine devam edilecektir.

Türkiye, başka alanlarda da birçok bölgesel vasıfta teşekkülün üyesi bulunmaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatının ve Avrupa Konseyinin üyesi bulunuyoruz. Avrupa Ekonomik Topluluğunun ortak üyesiyiz. İran ve Pakistan ile “Kalkınma için Bölgesel İşbirliği” Teşkilatını kurmuş bulunuyoruz. Bütün bu teşekküllerin faaliyetlerine yapıcı bir şekilde katılmaya ve bunlar içindeki işbirliğini karşılıklı bir tesanüt zihniyeti içinde geliştirmeye mecburuz.

Türkiye’nin muhtelif bölgesel anlaşmalara dâhil olması, dış siyasetinde zümreci bir görüşle hareket edeceği manasına gelemmez. Son yıllarda vukubulan milletlerarası gelişmelerin mütebariz vasfı, mahiyeti ne olursa olsun munhasır blok mefhu-

munun dünya realitelerine uygun düşmediğinin anlaşılmış olmasıdır. Bir ittifaka veya bir ideolojiye bağlı olmak, başka bir ittifaka veya ideolojiye mensubolan veya bugün ekseriyeti teşkil eden tarafsız memleketlerle münasebetlerin geliştirilmesi-ne mani değildir. Bilakis, bütün memleketler arasında münasebetlerin ve işbirliğinin artması, gerginliğin azalmasına ve barışı takviye edecek karşılıklı bir itimat havasının doğmasına yardım etmektedir. Bu zihniyetle, Türkiye'nin bütün devletlerle azami ölçüde ilişkilerini artırmasının her bakımdan faydalı olacağına inanmaktayız ve bu inanç bu alandaki icraatımızda bize rehber olacaktır.

Burada şunu ifade etmek isterim ki, Türkiye'nin gerek çok taraflı teşekküllerde menfaatlerini en verimli bir şekilde sağlamak, gerek ikili münasebetlerimizin her gün gelişmekte olan icaplarını layıkı veçhile yerine getirebilmek için Dışişleri Teşkilatının personel, maddi imkânlar ve teçhizat ile takviye edilmesi hususunda Hükümetimiz kararlıdır. Dış münasebetlerde çeşitli Devlet resmi organlarının faaliyetlerinin en verimli şekilde ve yeknesak bir sistem dairesinde yürütülmesini sağlamak için de Hükümetimiz gerekli mevzuat değişikliklerini müşahhas teklifler halinde Yüksek Meclise sunacaktır.

Türkiye'nin dış politikasının anahatlarını ve çok taraflı ilişkilerini bu şekilde tahlil ettikten sonra, ikili münasebetlerimizde dikkat edeceğimiz hususları da kısaca belirtmek isterim.

Birleşik Amerika, Kanada ve Batı Avrupa memleketleri ile münasebetlerimiz yakın bir dostluk ve işbirliğine dayanmaktadır. Bu devletlerin büyük bir kısmı ile ekonomik kalkınmamız için Türkiye'ye yardım konsorsiyumu içinde verimli bir işbirliği yapmaktayız. Bir kısmı ise, ortak üye olduğumuz Avrupa Ekonomik Topluluğunu vücuda getirmektedir. Bütün bu devletler ile çeşitli bağlarımız dolayısıyla onlarla ilişkilerimizi en ileri seviyede tutmaya çalışacağımız tabiidir.

Bağımsızlığa ve toprak bütünlüğüne saygı, hak eşitliği ve âdemi müdahale prensipleri dairesinde komşu devletlerle iyi geçinmek, işbirliğini geliştirmek, bölgemizde gerginliğe ve ihtilaflara yol açacak durumları önlemek dış siyasetimizde önem atfettiğimiz umdelerdir. Bu prensipler dairesinde komşusu Sovyetler Birliği ile iyi komşuluk münasebetleri idame ettirmek arzusunu Türkiye daima beslemiştir. Bu itibarla, iki memleket arasındaki münasebetlerdeki müspet gelişmeyi memnuniyetle kaydediyoruz. Biz, bu esaslar çerçevesinde Sovyetler Birliği ile iyi komşuluk münasebetlerinin idamesine ve gelişmesine ehemmiyet atfediyoruz ve buna gayret edeceğiz.

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında iyi komşuluk zihniyeti içinde münasebetlerin devamlı surette gelişmesi Türkiye'nin ve Sovyetler Birliğinin menfaatlerine uygun olacağı gibi, bölgemizin ve dünya barışının tesisini kolaylaştıracaktır.

Balkan memleketleri ile münasebetlerimizde memnuniyetimizi mucibolacak bir tarzda müspet gelişmeler kaydedilmiştir. Önümüzdeki senelerde bu münasebetlerin daha da gelişmesi, itina edeceğimiz bir husus olacaktır.

Orta Doğu'daki ve Magrip'teki kardeş Arap ve Müslüman memleketleri ile her türlü şüphe ve tereddüitten uzak, hakiki ve yakın bir dostluk kurmak ve çeşitli sahalarında verimli bir işbirliğini gerçekleştirmek başlıca amaçlarımızdan biri olacaktır. *(Soldan alkışlar)*

Bütün Arap memleketleri ile gelişen münasebetlerimiz çerçevesinde, diplomatik temsilciliklerin bu memleketlerin hepsinde karşılıklı olarak en yüksek seviyeye ulaşmış olmasını memnuniyetle karşılıyor ve olumlu bir adım telakki ediyoruz. Arap memleketleri, meşru davalarında Türkiye'nin anlayış ve desteğine güvenebilirler. *(Soldan alkışlar)*

Hükümetimiz bütün Asya Afrika memleketleri ile de münasebetlerini geliştirmek gayesini güdecektir. Türk Milleti bağımsızlık mücadelesinin ilk örneğini vermiş bir millet olarak bu iki kıtadaki ülkelerin bağımsızlığa kavuşmalarını derin bir sevinçle karşılamıştır. Hükümetimiz müstemlekeciliğin tamamen tasfiye edilmesini ve insan hakları ve haysiyeti ile bağdaşamıyacak olan ırk ayırımının ortadan kaldırılmasını kuvvetle desteklemektedir. Bütün Asya - Afrika memleketleri ile Birleşmiş Milletler Yasası ve Bandung Konferansı prensiplerine sadık olarak dostluk münasebetlerini kuvvetlendirmeye çalışacağız. Dünyada hürriyet, demokrasi, bağımsızlık, iktisadi gelişme ve siyasî ilerleme alanında ciddi gayretler gösteren yeni ülkelere Türkiye'nin tecrübelerini, düşüncelerini tanıtmanın Dünya barışına ve genel gelişmeye büyük hizmeti olacağına inanıyoruz. *(Soldan alkışlar)*

Ananevi dostluk ve kardeşlik rabitaları ile bağlı bulunduğumuz Afganistan, İran ve Pakistan ile münasebetlerimiz özel bir yakınlık arz etmektedir. Müttefiklerimiz olan İran ve Pakistan memleketimize karşı gerçek dostluklarını göstermişlerdir. Türk Milleti de onlara karşı duyduğu kardeşlik hislerinin delilini vermiştir. Bu iki memleket ile bağlarımızı gittikçe sıklaştırmak için azami gayreti sarf etmemizden daha tabii bir şey olamaz. *(Soldan alkışlar)* Bulunduğu bölgede önemli bir mevki olan Afganistan ile ananevi ilişkilerimizin kardeşlik ve karşılıklı yardım zihniyeti içinde daha da gelişmesine büyük bir önem ve değer atfetmekteyiz.

Uzak Doğuda ve Dünyada gittikçe daha önemli bir mevki işgal eden Japonya ile ekonomik, politik, kültürel her alanda münasebetlerimizin arzulan yüksek seviyeye çıkarılmasına çalışılacaktır.

Latin Amerika memleketleri ile ananevi olarak iyi münasebetlerimiz mevcuttur. Bu memleketlerin Birleşmiş milletlerde Dünya barışı yararına sarf ettikleri yapıcı gayretleri takdirle karşılıyoruz ve kendileriyle temas ve ilişkilerimizi artırmak arzusunu besliyoruz.

En büyük millî davamız olan Kıbrıs meselesinin, Türkiye'nin ve Kıbrıs'taki kahraman soydaşlarımızın hak ve menfaatlerine uygun bir şekilde halledilmesi Hükümetimizin değişmez hedefidir. İhtilafın tatminkâr ve nihai bir şekilde çözülmesinin zorluklarını takdir etmekteyiz. Gerçekten, bütün ilgili taraflarca milletlerarası andlaşmalara saygı gösterilmediği, insan hakları gereği gibi korunmadığı, bölge barışına değer veren bir zihniyet ile hareket edilmediği müddetçe, Kıbrıs me-

selesi vahim ihtilaflara yol açabilecek bir buhran mahiyetini muhafaza edecektir. Türkiye bu ihtilafların önlenmesini ve bölge barışının korunmasını samimiyetle arzu ettiği içindir ki, Kıbrıs meselesinin müzakere yolu ile ve ilgili tarafların anlaşmaları suretiyle çözümlenmesini daima tercih etmiştir. Ancak, barışın korunmasının sadece bizim elimizde olmadığı hakikatini görmek gerekir. Türk Cemaatine müteveccih yeni baskı ve tecavüzlere karşı müsamaha göstermemekte devam edeceğimize ve meselenin olupbittilerle tasfiyesine asla razı olamayacağımıza dair değişmez kararımızı tekrar açıkça belirtmeyi lüzumlu bulmaktayız. (*Bravo sesleri ve alkışlar*) Müstemlekeceğilin sona erdiği bir devrede Türkiye'nin Kıbrıs'ta Türk Cemaatinin tekrar kolonize edilmesine göz yumması hiçbir zaman düşünülemez. (*Bravo sesleri ve alkışlar*)

Zürih ve Londra Andlaşmalarının tesis ettiği statü malumdur. Kıbrıs meselesinin aynı zamanda Lozan Andlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında Akdeniz'de tahakkuk etmiş olan muvazenenin bir unsuru olduğu ve muvazenenin ihlal edilmemesi gerektiği de bir vakiydir. Türkiye Kıbrıs meselesinde adil bir çözüm şekline varılması gayesiyle Türkiye ile Yunanistan'ın müştereken hareket etmelerini daima tervicetmiştir. Geçen Mayıs ayında iki memleket arasında müzakerelerin başlaması, Yunanistan'ın artık Kıbrıs meselesinde yapıcı bir zihniyetle bir hal tarzını bizimle birlikte aramaya koyulacağı ümidini hâsıl etmiştir. Biz Kıbrıs meselesinin barış yolu ile halledilebilmesi için her iki memleketin de bu yapıcı ve realitelere uygun tutuma tam değerini vermelerinin bizzat kendilerinin ve Ada'daki iki millî cemaatin hakiki menfaatlerinin iktizası olduğuna samimiyetle kaaniyiz.

Diğer taraftan, bütün hakikatler çiğnenerek Türkiye'ye karşı son zamanlarda girişilmiş olan tezvir ve kötöleme kampanyasını yalnız teessüfe şayan değil, aynı zamanda tehlikeli bir hareket tarzı olarak da mütalaa etmekteyiz.

Asırlar boyunca mazlumlara melce teşkil etmiş olan ve dini tesamühün en bariz örneğini tarihe tescil ettirmiş bulunan memleketimizin prestijinin bu kabil iftiralarla gölgelenebileceğini sananlar her halde büyük bir gaflet içinde olduklarını hatırlamalıdır. Türkiye tarihinden kendisine mevdu ve üzerinde titizlikle durmayı şeref addettiği bu hasletlerine her kim tarafından olursa olsun gölge düşürülmesine ve bu husustaki yüksek vazife ve mesuliyet şuurunun söz konusu edilmesi ne müsaade edemez.

Hiçbir tefrik yapılmaksızın bütün Türk vatandaşlarının Anayasamızın ve kanunlarımızın teminatı altında bulundukları ve hürriyet içinde yaşamakta oldukları bir gerçektir. Bu teminata ve hürriyetlere Hükümetimizin hürmet ve riayet edileceğinden şüphe edilemez.

Kıbrıs meselesi yakında Birleşmiş Milletlerde görüşülecektir. Hükümetimiz Türkiye'nin Kıbrıs meselesindeki görüşünün ve tutumunun Birleşmiş Milletler Yasasının prensiplerine uygun bulunduğundan emindir ve müzakereler bu zihniyet ile katılacaktır.

Hükümetimizin dış politika alanındaki müstakbel tutumuna mütaallik maruzatımı tamamlarken, dış politikanın ayrılmaz bir cüzü olarak telakki ettiğimiz dış ekonomik münasebetlerimiz hakkındaki görüşlerimizi de açıklamak isterim.

Dış iktisadi münasebetlerimizde Hükümetimizin ana hedefi, memleketimizin kalkınmasının en kısa zamanda ve en müsait şekilde gerçekleştirilmesine matuf imkânların temini olacaktır.

Bu maksatla, Hükümetimiz, bir yandan kalkınmamız için gerekli dış yardımların sağlanmasına en büyük dikkati gösterirken, diğer taraftan bütün devletlerle ticari mübadelelerin devamlı şekilde artırılması ve ticari münasebette bulunan memleket ve bölgelerin genişletilmesi üzerinde hassasiyetle duracak, memleketin kendi öz döviz gelirlerinin artırılmasını mümkün kılan sahalara devamlı öncelik verecek ve bu şekilde dış yardıma olan ihtiyacımızın gün geçtikçe azalması hedefinin behemahal tahakkukuna çalışılacaktır.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansının kabul ettiği genel prensiplere uygun bir şekilde, bölgesel anlaşmaların kalkınma halindeki memleketler için ciddi faydalar temin edeceğine inanıyoruz.

Memleketimiz bu mahiyette olan iki anlaşmaya dâhildir. Birisi, İran ve Pakistan ile birlikte kurduğumuz Bölgesel İşbirliği Anlaşmasıdır. Bu anlaşmanın üç memleketin de ekonomik kalkınmalarına yardımcı olacak şekilde işlemlerini temine devamlı gayret sarf edeceğiz.

Üzerinde büyük ehemmiyetle durduğumuz diğer bir anlaşma da Avrupa Ekonomik Topluluğu ile imza ettiğimiz Ortaklık Anlaşmasıdır. Filhakika, iktisadi ve ticari önemli ilişkilere sahibolduğumuz Avrupa Ekonomik Topluluğu ile akdettiğimiz Ortaklık Anlaşmasını, mahiyeti ve güttüğü hedefler itibarı ile ekonomik gelişmemizin olumlu yönde süratlenmesini sağlayacak bir unsur telakki etmekteyiz.

Anlaşmanın öngördüğü iktisadi entegrasyon hadesine doğru ilerleyebilmemiz, evveleminde ekonomimizi gelişmiş Avrupa ülkeleri ile belirli bir ölçü içerisinde, rekabet edebilecek bir güç ve seviyeye ulaştırmamıza bağlı bulunmaktadır.

Bu düşünce ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ile akdettiğimiz Anlaşma gereğince hazırlık döneminden geçiş dönemine geçilmesi için yapılması lüzumlu çalışmalara derhal başlanacak ve bu yoldaki faaliyetler büyük bir titizlikle yürütülecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Yurt savunmasının yegâne dayanağı, millî varlık ve becamızın Cumhuriyet ve Anayasa nizamının koruyucusu olan Silahlı Kuvvetlerimizin, yurt savunmasını müessir bir şekilde başarmaları için muhtaç olduğu gücün modern icaplara göre temini ve gelişmelerinin hızlandırılması en fazla önem verdiğimiz bir mesele olacaktır.

Bu maksatla gerekli her türlü iç ve dış tedbirlere müracaat edilecek ve hiçbir millî fedakârlıktan kaçınılmıyacaktır. Bu meyanda dost ve müttefiklerimizden gayretlerimize iştirak hususunda, müşterek savunmaya hasredegeldiğimiz fedakârlıklarla mütenasip fiili yardım ve destek bekliyeceğiz.

Türkiye'nin güvenlik ve varlığını tehdidedecek tehlikenin karşılanması için Türkiye'nin kendi gayretleri yanında dâhil olduğu ittifakların kuvvetli ve sağlam bir birlik içinde bulunmasına bağlı olduğuna inanıyoruz. Bu ittifaklara bağlı kalmaya ve ittifakın savunma gücüne kudretimiz dâhilinde katılmaya devam edeceğiz. Ancak ittifaklar uğruna katlandığımız fedakârlığın paylaşılmasında müttetiklerimizden daha verimli gayretler bekliyor ve devam etmekte olan ittifak çalışmalarının bu neticeyi istihsal etmesini ümit ve temenni ediyoruz.

Silahlı Kuvvetlerimizin her türlü politik tesir ve cereyanlardan uzak kendi emir ve komuta düzeni içinde yurt güvenliği ve demokrasinin korunması hususundaki asil görevlerini huzurla yapabilmelerine destek ve müzaheret millî vazifelerin en kutsalı olarak telakki ediyoruz.

Silahlı Kuvvetlerimizin modern icap ve ihtiyaçlara göre gelişmelerini sağlamak ve yeterli bir müessiriyete ulaşmalarını mümkün kılacak her türlü tedbiri alacağız. Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı görev ve yetkilerini tayin edecek kanun en kısa zamanda Meclise getirilecek ve halen Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda bulunan Silahlı Kuvvetlerimizle ilgili bütün kanun tasarılarının, bu arada Askeri Personel Kanununun biran önce kanunlaşmasına gayret sarf edeceğiz. Askeri yargı sistemi ve bunlarla ilgili mevzuatın şimdiye kadarki tatbikatından doğan aksaklıklarını ıslah edecek şekilde kanunun tadili cihetine gidilecektir.

Silahlı Kuvvetler personelinin yorucu ve yıpratıcı şartlar içinde çalıştığını göz önünde tutarak meslek ve görevin şeref ve haysiyetine yakışır bir hayat seviyesi idame ettirebilmeleri için gereken tedbirler alınacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin yeterli, müessir, seyyal ve seri bir bünye iktisabetmesine ve istihdam ve destek işlerinin en ekonomik bir şekilde sağlanmasına matuf teşkilat çalışmaları ele alınacak, memleketin bütün eğitim ve kültür müesseselerinin imkânları lüzumu halinde Milli Savunma hizmetlerine ve Silahlı Kuvvetlerimizin istifadesine açık tutulacaktır. Fevkalade hallerde Milli Savunma hizmetlerinin özelliği içerisinde bütçenin seyyaliyetle uygulanmasını mümkün kılacak tedbirler alınacaktır.

Yurt savunmasının omuzlarına yüklendiği çok ağır ve o derecede şerefli görevlerini ifa ve kendilerini her bakımdan bu görevlerini üstün bir seviyede yapmak üzere yetiştirip hazırlamakta olduklarını büyük bir iftihar ve gururla görmekte olduğumuz şanlı Türk Silahlı Kuvvetlerinin başlıca gayesinin memleketin huzuru, refah ve selameti olduğuna emin bulunmaktayız.

Kendilerine her hangi bir yurt vazifesi teveccüh ettiği zaman kahraman Silahlı Kuvvetlerimizin bu görevlerini büyük Türk Milleti ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin itimat ve takdirine layık bir şekilde yapacaklarına inanıyor ve bu inancımızla Yüce Meclisin hissiyatına tercüman olduğumuza kaani bulunuyoruz.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Programımızın yüksek tasviplerine mazhar olduğu takdirde iyi yürek ve hizmet aşkı ile Yüce Meclisin emrine ve büyük milletin hizmetine giren Hükümetimizin çalışmalarındaki istikamet; vuzuh ile belirmiş ve aydınlanmış olacaktır.

İleri, müreffeh, mamur, mesut bir Türkiye'yi hep birlikte yaratmak ve yaşatmanın; her biri memleket sevgisi ile dolu olarak gelen bu tarihi Meclisin şerefli mensuplarına nasibolmasını Cenabı Hak'tan niyaz ederiz.

Takdir Yüce Heyetinizindir.

BAŞKAN — Bakanlar Kurulu Programının Sayın Başbakan tarafından okunması bitmiştir.

Muhterem arkadaşlarım; Anayasamızın, güvenoyu için görüşmelerin programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra yapılmasını emreden hükmünü tatbik ederken, güvenoyu müzakereleri 6 Kasım 1965 Cumartesi günü saat 15,00'te inikadedecek Meclisimizde yapılacaktır.

Kapanma Saati: 17.15

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
Toplantı Yılı 5 Cilt 31 Birleşim 3
Sayfa 17-40
03.11.1965 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN —Başkanvekili Fikret Turhangil

KÂTİPLER: Kudret Bayhan (Niğde)

Sırrı uzunhasanoğlu (Bolu)

Açılma Saati: 14.30

Hükümet Programının Okunması

Program metni Millet Meclisinde de okunduğundan tekrar alınmamıştır.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 5 Cilt 31 Birleşim 4

Sayfa 44-98

05.11.1965 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Başkanvekili Fikret Turhangil

KÂTİPLER: Kudret Bayran (Niğde), M. Yılmaz İncoğlu (Afyon Karahisar)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Gündeme geçiyoruz. Hükümet programı üzerinde görüşme yapılacaktır. Söz alan sayın üyeleri arz ediyorum:

Sayın Demir şahsı adına, Sayın Koçaş grup adına, Sayın Dikeçligil şahsı adına, Sayın Güzey şahsı adına, Sayın Yıldız şahsı adına, Sayın Omay şahsı adına, Sayın Yetkin, Sayın Tüzün, Sayın Bahadrlı, Sayın Eyidoğan, Sayın Erdoğan, Sayın Bula-doğlu, Sayın Ayhan, Sayın Öztürkçine, Sayın Hazer, Sayın Özgüneş, Sayın Ege, Sayın Karaman, Sayın Sarıgöllü, Sayın Açıkalın şahısları adına, Sayın Tevetoğlu grup adına, Sayın Okyayuz, Sayın Alpaslan, Sayın Atalay şahsı adına, Sayın Özdilek grup adına, Sayın Çetin şahsı adına, Sayın Bekata grup adına, Sayın Arıburun şahsı adına. Buyurun Sayın Topçuoğlu.

SABRİ TOPÇUOĞLU (Bingöl) — Evvelki karara göre topluluklar da söz hakkına sahip midir, değil midir?

BAŞKAN — Teamülü aynen tatbik edeceğiz efendim. Evvelâ Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grubu adına, Milli Birlik Grubu, varsa Yeni Türkiye Partisi topluluğu adına, varsa Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi topluluğu adına, varsa Millet Partisi topluluğu adına. Bilahara Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi grupları söz sırasına göre görüşme sırasındadırlar.

TURHAN KAPANLI (Sakarya) — Yeni Türkiye Partisi topluluğu adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Turhan Kapanlı Y.T.P. topluluğu adına.

Sayın Güzey sıraya koymak üzere soruyorum, üzerinde, lehinde, aleyhinde? Lehinde, Sayın Yetkin? Aleyhinde... Sayın Tüzün? Üzerinde... Sayın Bahadır? Aleyhinde... Sayın Erdoğan? Üzerinde... Sayın Azmi Erdoğan? Aleyhinde... Sayın Bula-doğlu? Yoklar... Sayın Ayhan Yoklar... Sayın Öztürkçine? Üzerinde... Sayın Hazer? Aleyhinde... Sayın Özgüneş? Üzerinde... Sayın Ege? Lehinde... Sayın Karaman? Üzerinde... Sayın Sarıgöllü? Yoklar... Sayın Açıkalın? Üzerinde... Sayın Okyayuz? Lehinde... Sayın Alpaslan? Üzerinde... Sayın Atalay? Aleyhinde... Sayın Çetin? Lehinde... Sayın Arıburun? Lehinde... C.K.M.P. ve Millet Partisi topluluğu adına? Yok.

Efendim daha evvel kaydettiğim veçhile; Sayın Demir? Üzerinde... Sayın Di-keçligil? Üzerinde... Sayın Yıldız? Üzerinde... Sayın Omay? Üzerinde denmiş, be-yanlarıyla kaydedilmiş, onun için sormuyorum.

İlk söz Kontenjan Grubu adına Sayın Koçaş'ındır. Buyurun efendim.

KONTENJAN GRUBU ADINA SADİ KOÇAŞ (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) —

Sayın Başkan, Sayın Hükümet Başkanı ve üyeleri, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri.

Kontenjan Senato Grubu adına, Hükümet programı hakkında grubumuzun görüşlerini arz etmeye çalışacağım.

Hükümet programında yer alan konular üzerinde ayrı ayrı görüşlerimizin arzına geçmeden evvel, bu programın tatbiki sırasında iktidar, muhalefet ve muhtelif parlâmento grupları olarak yapılması gereken işbirliği ve bilhassa istisnasız 31 milyon Türk'ün üzerinde birleştiğinden emin ve müsterih olduğumuz bâzı hususların tahakkuku için tutulması gereken yol hakkında grubumuzun görüşünü belirtmekte fayda mülâhaza ediyoruz.

Her ne kadar bizlerin tarafsız Parlâmento üyeleri olarak siyasi faaliyetlerde pasif ve tarafsız kalmamızı uygun gören bir noktai nazar mevcut ve basın yoluyla umumi efkâra maledilmek istenmişse de biz bu görüşe iştirak etmiyor, tarafsız değil, sadece bağımsız Parlâmento Grubu ve üyeleri olarak inandığımız prensiplerin ve Anayasamızın ışığı altında faaliyette bulunmayı sadece bir hak değil aynı zamanda bir görev telâkki ediyoruz.

Bizim inancımız odur ki, dünyanın hiçbir yerinde ve hele bizim memleketimizde hiçbir Hükümet bile bile memleketine faydalı olmayacak bir çalışma yolu tutmaz ve tutamaz.

Her Hükümet kendi görüşüne göre memlekete en faydalı olacağına inandığı hususların tatbikine gayret eder. Bu hususta içimizde en ufak bir şüphe ve tereddüt yoktur.

Değişik programlara sahip hükümetlerin görüş farkları memlekete hizmet anlayışlarının değişik olmasındandır. Demokratik rejimlerde siyasi partilerin vazgeçilmez unsurlar telâkki edilmesinin sebebi de, değişik programlara sahip siyasi partilerin kendi anlayışlarına göre bir hizmet yarışına çıkmaları, seçimlerde kazanıp iktidara gelen siyasi parti kendi görüşünü tatbik ederken, diğer görüşlere sahibolanların onları murakabe etmesi, ikaz etmesi, fikir ve kararlar üzerinde münakaşa etmesi ve bu münakaşanın hakikatleri meydana çıkararak yanlış icraata geçilmesini önlemeleri içindir.

Biz grup olarak inandığımız bu kaideye uyarak, Adalet Partisi Hükümetinin memlekete en iyi şekilde hizmet imkânı vereceğine inandığı programı hakkındaki samimi görüşlerimizi açıkça ifade edeceğiz.

Biz nasıl Hükümetin bu programı münhasıran en iyi şekilde hizmet edebilmek gayesiyle hazırladığını peşinen kabul ediyorsak, Sayın Hükümetin de mâruzâtımızın aynı gayeyi istihdaf ettiğinden emin olmasını bilhassa istirham edeceğiz.

Kontenjan Senato Grubu, hiçbir önyargı, hiçbir küçük hesap, hiçbir politik düşüncenin tesiri altında kalmadan, sadece hizmet nöbetini almış bulunan Adalet Partisi Hükümetine memleket hizmetinde yardım etmek ve kendi ifadeleri ve bizim de benimsediğimiz ileri, müreffeh mamur, mesut Türkiye'yi birlikte yaratmak ve yaşatmak gayretine faydalı olmak, kendilerine yardımcı olmak kararındadır.

Hükümet çalışmaları sırasındaki tutumumuz da bu ifademize paralel olacaktır. İnandığımız ve inandırıldığımız her dâvanın icraatında Hükümet bizi en yakın yardımcı olarak yanı başında görecektir. İnanmadığımız, ikna edilemediğimiz icraatlarda ise belki zaman zaman müz'ic olacak kadar ısrar ve ikazlarda bulunacak, fakat yine yanibaşlarında olacağız. Zira bu aziz yurdun ancak hepimizin müşterek gayretiyle kalkınacağına inanmış bulunuyoruz.

İkaz ve ısrarların bâzısı yumuşak, bâzısı sert, bâzısı tatlı, bâzısı acı olabilir. Fakat biz Sayın Hükümeti ve onların şahsında bütün Parlâmentoyu ve Türk Milletini temin etmek isteriz ki, ister sert, ister yumuşak her ikazımız büyük bir sağduyu ve iyi niyetle meşbu olacaktır.

Kendi iyi niyetimiz ve sağduyumuz kadar kıymetli arkadaşlarımızın da sağduylanca ve iyi niyetlerine güveniyoruz. Ve bu noktaca münakaşasız anlaşmış olduğumuzdan emin ve müsterih olarak program hakkındaki görüşlerimize geçeceğiz.

Muhterem Senatörler:

Hükümet programı hakikaten bir emek ve gayretin mahsulü, her mevzu üzerinde uzun uzun durulmuş, arzu ederdik ki, bu uzunluk fikirlere, şüphe edilemeyecek, çeşitli şekillerde tefsir edilemeyecek, bir sarahat vermek gayesine matuf olsun. Fakat bu sarahati ve kesinliği birçok noktalarda bulamadığımızı itiraf etmek isteriz.

Yine itiraf etmek isteriz ki biz, âzami hizmeti dört yıl sürecek olan bu Hükümetten bu programla bütün millete vadettikleri kadar fazla bir icraat beklemiyorduk. Eğer ve inşallah vadettiklerinin tamamını tahakkuk ettirmek imkânım bulurlarsa bize ve millete umduğumuzdan ve istediğimizden fazlasını vermiş olacaklardır.

Ama, yine itiraf edelim ki, biz bütün bu hususlarda Sayın Hükümet kadar nikbin değiliz.

Nikbin olamayışımızın iki sebebi vardır.

Birincisi: Burada vaadedilenlerin büyük bir kısmının, değil dört yılda ondört yılda bile tahakkukunun mümkün olamayacağı, hattâ bir kısmına başlanamayacağı görüşündeyiz.

İkincisi: Biraz sonra teker teker belirteceğimiz gibi ekseriyet değil ama birkaç noktanın bâzı kesin hükümlerinin memlekete faydalı olamayacağına belki de aksine zararlı olacaklarına kaaniiz.

Fikirlerimizi belirttikten sonra Sayın Hükümet Başkanının müphem göreceğimiz hususlarda bizi aydınlatmaları sayesinde eksik bulduğumuz sarahatin saklanacağı muhakkaktır.

Umduğumuzdan fazla olan vaatlere gelince, biz bunu Hükümetin, çok şey yapmak, kısa zamanda en iyi neticeyi almak hususundaki iyi niyetine ve bilhassa gençliğine ve enerjisine bağlıyoruz. Ve tabii bundan çok memnunuz.

Memlekete faydalı olmıyacağına kesin olarak inandığımız ve biraz sonra açıklyacağımız bâzı hususlarda da Sayın Hükümetin icraata geçmeden evvel daha fazla düşünmesini, arzu ederlerse temsilcilerimizle yüz yüze fayda ve mahzurlar üzerinde görüşmelerini ve ondan sonra icraata geçmelerini peşinen tavsiye ve istirham edeceğiz.

Muhterem arkadaşlarım,

Sayın Başbakanın programa girmeden evvel belirtmek ihtiyacını hissettikleri müşterek inançları ve temel ilkeleri hakkında, bâzı yanlış tefsir edilebilecek, her mânaya gelebilecek ifadelerin mevcudiyetine rağmen, memnuniyet ve teşekkürden başka söyleyecek bir şeyimiz yoktur.

Ancak, bu güzel sözlerin, tam zamanında ellerine geçen bir fırsatla, tatbikatta da yerini bulmasını ve bu hareketin yalnız Türk Milletine değil, bütün dünyaya ve bilhassa Sayın Başbakana tuhaf tuhaf sualler soran dünya basınına güzel bir cevap olmasını arzu ederdik.

Adalet Partisine yakın olduğu söylenen ve sahibinin de, Kabinenin Türkiye için en önemli bir Bakanlığını işgal ettiği İzmir’de münteşir bir gazetenin, Anayasanın 68’nci maddesini hiçe sayarak ortaya attığı hezeyana, evvelâ gazete sahibi olan Sayın Bakan arkadaşımızın, sonra da tekml Hükümetin hak ettiği reaksiyonu anında göstermiş olmalarını çok arzu ederdik. Fakat Hükümetin çok meşgul olduğu bir devreye tesadüf eden bu hâdise hakkında Sayın Hükümetin geç bile kalmış olsa göstereceği reaksiyon, programın daha başında ilân ve vadettikleri müspet anlayışın delili olacaktır.

Sayın Arkadaşlarım:

Biz Sayın Hükümetin görüşünün aksine olarak, tam bir dürüstlük içinde yapılan 10 Ekim seçimlerini, engin bir demokrasi tecrübesine sahip değil, bilâkis demokrasi mücadelesinin daha başlangıcında olmasına rağmen sadece Türk Milletinin fitri efendiliğinin ve olgunluğunun neticesi sayıyoruz. Bu asil Milletin eğer bir de engin demokrasi tecrübesi olsa idi, tam bir dürüstlük içinde yapılmış olan seçim, aynı zamanda dünyaya hakikaten seviyeli bir mücadele örneği de vermiş olurduk. Biz seçimlerde şahid olduğumuz maalesef bâzı seviyesiz nahoş halleri bu demokrasi tecrübesinin azlığına bağlıyor, bunlara Milletin ekseriyetinin değil küçük bir azınlığının sebeb olduğunu düşünerek müteselli oluyoruz ve bu gibi hallerin inşallah son olmasını da temenni ediyoruz.

Sayın Başbakan ve değerli Hükümet üyeleri;

Kontenjan Senato Grubu (Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs İnkılâbına dayanan ve Milli İradenin tasvibine mazhar olan Anayasamızı, ruhu ve metni ile hâkim kıl-

manın şaşmaz hedefimiz olduğu) hakkındaki samimi ifadelerinden dolayı hepinize teşekkürlerimi arz etmekten hakikaten büyük bir haz duymaktadır.

Siz bu inançta oldukça (İktidar ve muhalefet olarak siyasi partilerin birbirlerini tamamlayan görevleri olduğuna) inandığımız hakkındaki ifadenizi ve birbirimize ve değişik fikirlerimize müsamahalı olmak gerektiğine dair olan inancınızı icraatınızda gösterdikçe, biz sizi emin olun kendi partinizden daha fazla destekliyeceğiz. Onlarla belki içişleriniz yüzünden ihtilâfınız olacak ama bizim destek ve işbirliği gayretimizi hiçbir karşılık beklemeden daima yanınızda ve yardımınızda bulacaksınız.

Emniyet ve asayiş hakkında ileri sürülen fikirlere aynen iştirak ve teşekkür ederiz.

İdarenin tarafsızlığı hakkında hiçbir tefsire mahal bırakmıyan kesin ifadenizi sadece bir vait değil hem bir senet, hem de tahakkuku halinde başarınızın en büyük âmili telâkki edeceğiz. Zira tarafsız olmiyan partizan bir idarenin hayatını sembolik bir gelir ve sembolik bir garanti karşılığında Devlet hizmetine vakfeden feragatli Devlet memur ve erkânını ve bütün Milleti nasıl bir ruh haleti içine sürükliyeceğini o hayatı yaşamış insanlar olarak, çok iyi biliyoruz. Bu konuya o kadar önem veriyoruz ki, bu va'din en ufak şekilde ihlâli Grubumuzu ve eminiz ki, bütün Milleti büyük inkisara uğratacaktır. Bu va'dinize sizin de büyük önem vermenizi rica ediyoruz. Bütün partizanlığın, sırf geçmiş partizanlıkların tasfiyesi esbabı mucibesiyle yapıldığını çok iyi bilen grubumuz, program satırları içinde bulunan ve biraz müphem bulduğumuz ifadelerin böyle bir esbabı mucibeye mesnet teşkil etmemesi temenisindedir.

Kırtasiyecilikle savaş fikrinizi de keza verimli ve faydalı bir fikir olarak telâkki ediyor ve destekliyoruz.

Zararlı cereyanlar ve bilhassa komünizme yönelmiş faaliyetlerle mücadele ve Anayasadan doğan hürriyetleri, hürriyetleri yok etmek yolunda kullanmaya asla meydan ve imkân vermemek hususunda da sizinle beraberiz. Yalnız müsaadenizle burada bâzı noktalara temas etmek zaruretinin hissediyoruz.

Komünist ülkelerde uzun yıllar yaşamış ve vazife görmüş ve grubunun görüşüne tamamen tercüman olmaya yetkili bir arkadaşınız olarak, komünizmin Türkiye için tatbik kabiliyeti olmiyan milli, dini, ahlâki ve sosyal bünyemizle bağdaştırılmasına imkân bulunmıyan bir rejim olduğunda birleştığımızı şurada. Yüce Senato Kürsüsünde Millet ve dünya önünde tescil ettikten sonra, bu salgın ve gayrikabili tedavi hastalıkla mücadele hakkında birkaç söz söylemek istiyoruz.

Bizim görüşümüz odur ki, Türkiye'de komünizmle mücadele lâzım değil, elzemdir. Ama bu mücadeleyi Devlet ve Hükümet olarak yapmak, Milleti bu hastalığa karşı aşılacak suretiyle muafiyet kazandırmak lâzımdır.

Birtakımı sadece his ve heyecan, diğer kısmı sadece kaba kuvvetine güvenen, bir kısmı da küçük hesapların peşinde bulunan bir kütle ile bu mücadeleye atıl-

mak veya böyle hareket etmek isteyenlere müsaade veya müsamaha etmek en büyük tehlikedir. Yıllarca bu konuda yetiştirilmiş bir arkadaşınız olarak komünizmle mücadele edeceğiz diye memlekette tam komünistlerin istediği bir hava yaratılmış olduğunu açıkça ifade etmek zarureti hissediyorum.

Komünizmle mücadelenin yolu önüne gelene komünist damgası vurmak, hele bu damgayı Devlet erkânına, siyasi partilere ve Parlâmento üyelerine lâıyk görmek değildir.

Aylardan beri Türkiye’de açıkça ve bütün şiddeti ile devam eden bu çok sakın, sözde mücadele, inanınız yıllardan beri Türk Milleti tarafından veba diye tanınan komünizmi bâzı vatandaşlarımız nezdinde yumuşatmıştır.

Nasıl yumuşatmasın ki, bu memleketi yıllarca idare eden ve hizmetlerinin önemi ve sayan hafızalara sığmıyacak kadar kesif olan, bilhassa büyük bir vatandaş kütlesinin devamlı destek ve sempatisine sahibolduğundan şüphe etmediğimiz tarihi şahsiyetlere kadar komünist denmiş ve bu itham bir taraftan kulaktan kulağa fısıltı halinde yayılırken, diğer taraftan meydanlarda, bar bar bağırılarak ilân edilmiştir. Gazetelerde çıkan (Petrol Kanununa imza atanlar komünisttir) ithamı karşısında kendimizi savunmak ve Petrol Kanunundan ne istediğimizi anlatmak için yaptığımız toplantılardan birisinin sonunda koca bir kütlenin (siz komünist iseniz biz de komünist oluruz) diye bağırışmalarına bizzat şahid olduk. Bu, komünistlerin arayıp da bulamadıkları bir vasattır. Ye bu metot onların da bizzat tatbikini istedikleri metottur.

Bu mevzuda söyleyecek çok sözümüz vardır. Fakat sadet dışına çıkmamak için fikrimizi kısaca özetlemek isterim.

Biz komünizmle mücadele hususunda Hükümetle beraberiz. Ancak bu mücadelenin şekli bu işten anlıyan insanlara tevdi edilmeli ve mutlaka Devlet eliyle yapılmalıdır. Komünizm mücadelesi ismi altında fikir özgürlüğünü kaldırma gayretlerine ve bilhassa haysiyetlere tecavüz edilmesine müsaade edilmemelidir. Milleti heyecana verip silâhlandıran sonra da düşman karşısında çil yavrusu gibi dağılan gönüllü aşiret alaylariyle yalın kılıç müstahkem mevkilere taarruz eder gibi kaba kuvvet gösterileri ile komünizm mücadelesi yapılamıyacağına inanıyoruz.

Sosyal adalet ve Sosyal güvenlik tedbirlerinin gerçekleştirilmesi suretiyle bu mücadeleyi başarmayı öngören Hükümet beyanını can ve gönülden destekliyor ve her an kendilerine yardımcı olacağımızı vad ediyoruz.

Zira komünizme karşı en müessir silâh sosyal adaleti sağlamaktır. Her türlü suiistimallerle mücadele hususunda kesin kararını açıkça ifadesinden dolayı Sayın Hükümete teşekkür ederiz. Bu husus partizan olmıyan tarafsız idare ilkesinden sonra grubumuzun en çok benimsediği ve mücadeleye kararlı olduğu bir konudur. Hükümetten bu konuda grubumuzun şahsında en iyi bir yardımcı bulduğundan emin olmasını istirham ediyoruz. Fakat suiistimal kelimesinde mutlaka Ceza Kanunu hükümleri aranmamalı, bilhassa döviz ve kredi tahsislerinde partizanlık şek-

linde tecelli edecek bir suiistimale ve nüfuz ticaretine yer verilmemelidir. Bu, milleti rencide edecek en büyük suiistimallerden birisidir.

Eğitim politikasına gelince; bu konuya grubumuzdan sayın bir arkadaşımız daha teferruatlı olarak temas edecektir. Programda bu konuda yapılan vaatlerin çok uzun vadeli işler olduğu, bir Hükümet devrinde ve hatta uzun yıllar bu vaatlerin tahakkukuna imkân olmadığı görüşündeyiz.

Bu fakir millete çok şeyi kısa zamanda vermek arzu ve heyecanının mahsulü olan bu cömert vaatlerin, kısa zamanda tahakkuk ettirilmemesi suretiyle bir inki-sarı hayal ve tenkid konusu olmasından Hükümet hesabına korkuyoruz. Milli Eğitim politikasında hemen her sahaya önem verileceği hissini veren vaatlerin yanında genel öğretim veya teknik öğretimden hangisine daha çok önem verileceğinin belirtilmiş olmasını çok arzu ederdik. Köy okulları, öğretmen hakları, kabiliyetli fakir talebeye okuma imkânı verilmesi, teknik okullar, üniversiteler ve öğretim kadroları hakkında ifade buyrulan cömert alâkaya biz de müteşekkirimiz. Ancak, çok pahalı bir sistem olan yeni üniversiteler açmak yerine mevcutların imkân ve kadrolarını genişletmek ve hattâ belki çift tedrisat yapmak suretiyle bu eksiğin şimdilik kapanmasının mümkün olacağına, bizim grubumuzun Anayasaya aykırı gördüğü özel yüksek okulların tatbikatı ile mümkün olabileceği neticesine vardığımız görüşündeyiz. Öğretmenlerin meslekte kalmasını temin edecek tatmin yolları hakkında açıklama yapılmasını, bunların mali portelerinin bildirilmesini önemle rica ediyoruz. Muhtacolduğumuz branşların öğretmenlerine Devletin başka sahalarında iş verilmemesi bugün birçok memleketlerde tatbik edilen bir usuldür. Tetkikini rica ediyoruz.

Memleket gençlerindeki, kabiliyeti olsun olmasın, mutlaka üniversiteye gitme arzusu yerine, daha kabiliyetli oldukları sanat kollarına ayrılma hevesinin ve imkânının sağlanması lüzumuna inanıyoruz. Batı devletlerinin bu yoldaki başarılı tatbikatını misal olarak göstermek isteriz.

Programda; kadınların eğitiminden hiç bahsedilmemiş olmasını, bu yönde faaliyet gösterilmeye muhtacolan memleketimiz için büyük bir noksan olarak mütalâa ediyoruz.

Bölge tiyatroları konusunda Hükümetin görüşüne aynen katılıyoruz.

Anayasamızın teminatı altındaki din ve vicdan hürriyeti konusunda Hükümetle beraberiz. İbadet serbestliği ve lâiklik prensibinin vatandaşın dini ihtiyaçlarını baskı altında tutan bir çerçeve içinde mütalâa etmeye imkân olmadığı gerçeğinin programa niçin ilâve edildiğini, itiraf edelim ki, anlayamadık. Zira grubumun en genç üyelerinden biri olarak, Cumhuriyetin ilânını ve lâiklik prensibinin kabulünü çocuk yaşında idrak eden ben, hayatımın hiçbir devrinde ne evimde, ne okulda, ne kıışlada, ne cemiyet içinde benim veya etrafımdakilerin ibadet hürriyetine hiçbir suretle müdahale edildiğini, baskı yapıldığını hatırlamıyorum.

Evvelâ kilise, sonra cami olan tarihi bir binanın müze olması, harp içinde bâzı cemaati bulunmayan camilerin askeri maksatlarla kullanılması gibi misalleri, poli-

tik maksatlarla ve bir siyasi parti aleyhine 20 sene müddetle istismar ede ede bu memlekette ibadet serbestisi yoktur, havasının yaratıldığı bir gerçektir.

Köyde, kasabada bir kendini bilmez kişinin şu veya bu şekilde yanlış hareketleri, din aleyhtarı konuşmaları olmuşsa bunu Devlete, Hükümete ve milletin tamamına mal etmeye imkân yoktur. Bu memleket dinsiz değildir. Bu millet dinsiz değildir. İbadet etmek isteyenlere baskı yapılmamıştır, yapılamaz, yapılamıyacaktır. Binaenaleyh, olmıyan, olmasına da imkân bulunmıyan bir hususun programda zikri bizim din anlayışımızı, rencide eder mahiyettedir.

Aydın din adamı yetiştirilmesi hususunda Hükümetin görüşünü paylaşıyoruz. Kendilerini bütün gücümüzle destekliyeceğiz. Ancak, (Mânevi inanç ihtiyacını karşılayacak şekilde din eğitime önem vereceğiz) ifadesini de çok müpheb bulduk. Bu önem verme ne şekilde tatbik edilecektir? Bugün din eğitimi yok mudur? Eğer bugünkü eğitimin şekli değiştirilecekse o şekli öğrenmeyi ve ondan sonra mütalâa beyan etmeyi tercih ederiz.

Vakıfların ıslah ve ihyası destekliyeceğimiz iyi bir fikirdir.

Spor faaliyetleri hakkında vadedilen hususlarda Hükümeti aynen destekliyeceğiz.

Türk Basınının çetin problemlerinin halli ve bilhassa basın hürriyetine gölge düşürülmemesi va'dini sevinerek benimsedik. Kısa mazarine, mahdud imkânlarına rağmen bu vâde lâıyk olduğunu fiilen göstermiş feragatli insanlardan müteşekkil olan Türk basınına yapılacak yardımlar bizleri de sevindirecektir.

Senato seçimlerinin ekseriyet usulüne iade edileceği hakkındaki Hükümet görüşünü, programda baştan beri ifade edilen görüşlerle çelişme halinde bulduğumuzu itiraf etmek isteriz.

Muhalefetin önemine, lüzumuna, işbirliğine dair bir sürü beyan ve vaatlerden sonra apaçık Senatoda muhalefet bırakmamak gayesini güden böyle bir fikri benimsememize, katılmamıza, yardım etmemize maddeten imkân göremiyoruz. (*Sağdan gürültüler*) Sayın Başkan, müdahaleleri siz susturursanız ben cevap vermek mecburiyetinde kalmam.

BAŞKAN — Hiçbir üye size şahsan müdahale etmiyor efendim.

SADİ KOÇAŞ (Devamlı) — Ne olabilir bu fikrin esbabı mucibesi?

Deniyor ki, bu sistemle yalnız başına iktidara gelinemez, koalisyon verimli bir Hükümet şekli değildir. Son seçimler bu iddiayı çürütmedi mi? Ve yine son seçimler göstermedi mi ki, ekseriyet usulünde muhalefet olmayacaktır?

Hükümet, biraz evvel belirttiğim gibi ve kendilerinin bidayetden beri üzerinde durdukları, lüzumuna inandıkları muhalefeti ortadan kaldırmak ve (Şu okullar olmasa Maarif Nezaretini ne güzel idare edeceğim) diyen Osmanlı Nazırı misillû, (Şu muhalefet olmasa bu memleketi ne güzel idare ederim) düşüncesinde midir? Biz böyle düşünüyoruz.

Bu fikrin neresinden tutmuşsak beğenemedik, benimseyemedik. Seçimle alâkası olmıyan bir grup olmamıza rağmen sonuna kadar bu fikrin karşısında olacak ve Hükümeti bu yanlış yola gitmekten korumaya çalışacağız. Tek parti tasallutunun ne olduğunu çok acı misallerle öğrenen bizler ve Senatonun Adalet Partisi dâhil bütün üyelerinin bu fikrin karşısına çıkacağını ümit ve temenni ediyoruz.

Her yıl seçim yapılmaması hususundaki Hükümet görüşüne iştirak ediyor ve bu usulü değiştirecek bir formül bulmakta kendilerine yardımcı olacağımızı va'dediyoruz.

Şümülü memleket gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun olarak tesbit edilecek bir af kanunu tasarısı hazırlanacağı hakkındaki görüşe de katılamıyoruz. Bugün bir siyasi af bahis konusu olmadığına göre, bu ifadeden âdi suçlar hakkındaki affın kasdedildiğini anlıyoruz. Kanaatimizce af müessesesi dünyanın her yerinden fazla Türkiye'de âdeta suiistimal derecesinde bir tatbikat bulmaktadır. 1950 ile 1965 arasında, bugün Anayasamızın menettiği orman suçlarına müteallik birçok affın dışında âdi suçlar için af kanununa şahidolduk. Bütün bunların tatbikatı sonunda ulaştığımız intiba odur ki, bu aflar cemiyete faydalı olmamaktadır. Çok sık çıkarılan af kanunları cezanın umumi ve hususi önleme fonksiyonunu tahribetmekte ve modern ceza hukukunun ıslah ve terbiye prensipleri bakımından, tatbikattan beklenen faydayı istihsal edemez hale getirmektedir.

Bundan başka, bu af kanunlarından faydalanarak kısa zamanda köyüne dönen suçluların durumu, mağdurların aile efradı nezdinde intikam hisleri doğurmakta ve yeni suçlara zemin hazırlamaktadır. Aflar ancak büyük hâdiselerden sonra ve nadiren yapılsa bir fayda beklenebilir. Her iktidar değişikliğinde bir af kanunu çıkarılırsa suç işlemeye mütemayıl olan insanların cesareti artar. Nitekim aftan faydalananların çoğunun kısa zaman içinde tekrar ceza evlerine avdet etmeleri yukarıdaki düşüncelerimizin en açık delilidir.

Kaldı ki, birkaç ay evvel yürürlüğe girmiş bulunan yeni Ceza İnfaz kanununun suçlulara tanımış olduğu fevkalâde müsait infaz usulleri de, bugün yeni bir affın çıkarılmasını içtimai adalet bakımından tamamen lüzumsuz bir hale getirmektedir.

Basın suçlarına gelince:

Basın yolu ile işlenen âdi sövme ve hakaret suçlarını kanaatimizce basın suçu olarak mütalâa etmemek gerekir. Bir kısmı tamamen maksatlı ve çıkarılacağı muhakkak sayılan af kanunlarına bel bağlayarak, hiçbir ölçü tanımadan şeref ve haysiyetlere uluorta saldıran mütecavizlerin, şerefli Türk basınına mesuliyetini kabul etmediğimiz gibi, bu şekilde işlenen suçları da basın yoluyla işlenen fikir suçlarıyla bir arada mütalâa edemiyoruz. Bir af, ancak bunlar dışındaki suçlar için bahis konusu olabilir.

Maliye politikamıza gelince:

Esasen bir kanun mevzuu olan politika hedeflerine aynen iştirak ediyoruz.

Vasıtalı ve vasıtasız vergiler üzerinde yapılması öngörülen esaslı incelemenin evvelce Plânlama Dairesince yapılan ve eski Hükümetler tarafından Parlâmentoya

bildirilen incelemeden başka bir mahiyette mi olacağının tasrih edilmesini rica edeceğim. Vergi mükellefiyetini sıkın, şüphe ve güvensizlik yaratan usullerin değiştirileceği, ticari mahremiyeti selbettği ileri sürülen servet beyannamelerinin kaldırılacağı hususundaki ifadelere katılmak bizim için asla mümkün değildir. Biz otokontrol müessesesinin ilmi neticelerinden birisinin de bu usul olduğuna kaanîiz. Acaba Maliye ilmi bu hususta yeni bir teknik mi buldu? Şayet böyle ise bunu programda görmek ona göre mütalâa beyan etmek isterdik. Hayır böyle bir şey yok da şimdiden sonra biz kendimize has bir usul bulmağa çalışacak isek, biz böyle bir sistemi ciddi ve faydalı mütalâa etmekte mazuruz. Bu müesseselerin kaldırılmasından fayda uman ve halkın menfaatini ve dini hislerini tahrik eden birtakım ifadelerle (müslümanlıkta para ile imanın kimde olduğu belli değildir) gibi safsatalarla vatandaş huzuruna çıkanlara bizzat şahid olduk. Hükümetin böyle bir düşünceye sahibolmadığından emin ve müsterihiz. Ancak memur ve işçi gibi kazancı mahdut, vergisi yüksek olanların vergileri herkes tarafından bilinirken, büyük iş adamlarının verdikleri vergiyi saklamayı 31 milyon vatandaştan pek mahdut bir zümre arzu etmektedir. Maksatları da malûmdur.

Muhterem arkadaşlarım, sizler Yüce Meclise girerken servet beyanında bulunmakla şikâyetçi misiniz? Biz memnunuz. Yarın bir kendini bilmez, altımızdaki otomobile, oturduğumuz eve, haksız ve nüfus suiistimali suretiyle sahibolduğumuz iddia etmesi halinde sarılacak o servet beyanından başka hangi can simidi bulabileceğiz? O halde iş adamı bunu neye böyle mütalâa etmez?

Muhterem arkadaşlarım. Bu hususu münakaşaya bile tahammülü yoktur. Servetinin meşruiyetinden emin, vergisini dürüst ödiyen şerefli tüccar ve iş adamlarımızın bu müesseselerden hiçbir endişesi olmadığına şahid olduk. Her gittiğimiz yerde birçok iş adamlarının bu husustaki fikrini sorduk. Her iki tezi savunana da tesadüf ettik. Şahsiyetleri bizce malûm olduğu için bunu rahat rahat söyleyebiliyoruz. İş adamları arasında bundan endişe duyanlar varsa Yüce Meclisiniz bunlara yardım etmekle mükellef bir Meclis olmamalıdır. Kontenjan Senato Grubu bütün gücü ile bu fikre karşı olacak ve Hükümete böyle bir hataya düşmemeleri hususunda âzami ikaz ve yardımı yapacaktır. Yıldan yıla kamu harcamalarının hem hacim hem de milli gelire nisbetle yüzdesinin artmasını ve yüksek masraflı bir bütçe politikasına son vermeyi öngören fikri takdir ederiz. Ancak bu hususta güzel kelimelerin yanı sıra bâzı Kongre misâllerini de görmek isterdik. Hazırlığında Sayın Başbakanın üye olduğunu sandığımız mehtap projesi üzerine bu yıl basılan (idareyi ve idari metotları yeniden düzenleme konusunda hazırlanacak mevzuatla ilgili genel ilkelere) kitabında öngörülen ilkelerin benimsenip benimsenmediğine dair programda hiçbir ifade bulamadık.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin daha verimli çalışmalarını temin gayesini güden vaitleri de pek müphem bulduk. Malûmdur ki, bunlara ait reform kanunları yeni çıktı. 1964-1965 programı bu esasa istinadetmiştir. Binaenaleyh, buradaki ifadeden sadece personel takviyesi mânası çıkmaktadır. Takviye yeni kadro ihdasını mı, öngörmektedir? Yoksa sadece personelin değiştirileceği mânasına mı gelir?

Öyle ise bu gelenler rantabiliteyi nasıl sağlayacaklardır? Memurları mı azaltacak, işçileri mi azaltacak, bunların maaş ve ücretlerini mi azaltacak, ham ve yarı mamulleri mi azaltacak, mamulleri mi ucuz alacak, yoksa istihsalimi mi pahalı satacak? Bunlar izah edilmedikçe bu husustaki ifadelerin bizi tatminden uzak olduğunu ifade etmek zorundayız.

İktisadi Devlet Teşekküllerinden Devlet kontrolü altında bulunmasına lüzum olmıyanların halkın kontrol ve mülkiyetine geçmesini öngören program maddesini ise hiçbir şekilde izah etmek imkânını bulamıyoruz. Halkın yürütemeyeceği büyük teşebbüslerin dışında kalan İktisadi Devlet Teşebbüsleri nelerdir? Tekstil ve emsali fabrikaları mı? Özel teşebbüsün elindekini Devlete satmak gayreti içinde olduğunu biliyoruz.

Çimento, şeker ve emsali fabrikalar da bunlar arasında mıdır? Yoksa fısıltı halinde kulağımıza gelen kâğıt, gübre, petrol kimya gibi sanayi kollarına yabancı sermayenin hisse senetleriyle iştiraki mi bahis konusudur? Ve nihayet bir kısmı rantal olmaktan çıkmış, çok eski tesisler olan bu müesseselerin hangi şartlarla kimlere nasıl devredileceğini doğrusu çok merak ediyoruz.

Sayın Hükümetin bu hususta bizi en ufak teferruatına kadar tenvir etmesini tehalükle bekliyoruz. İktisadi Devlet Teşekkülleri hakkındaki 440 sayılı Kanunun öngördüğü yönetmeliğin müddeti geçtiği halde çıkarılmamış olması, bu müesseselerin iktisadi olmadığı kabul edilen faaliyetlerine bir müddet daha devam imkânı vermez mi? Programda bu hususa sarıh olarak temas edilmemiş olmasına rağmen ele alınmasını rica ediyoruz.

Gelir kaynakları yüklendikleri hizmetleri ödemeyi yetmiyen mahalli idarelerle belediyelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere Devlet bütçesinden yapılacak yardımı öngören Hükümet kararını da tefsilâtını programda görmek isterdik.

Esasen yollar, okullar, sağlık işleri gibi mahalli idarelerce yapılacak birçok işleri ve bir kısım mahalli su ve içme suyu tesislerini Devlet üzerine almıştır veya büyük ölçüde Devlet yardımı yapılmış, bir kısım borçlar tasfiye edilmiştir.

Bunlar birkaç milyarlık bir yardım ve yatırım tutmaktadır. Bunlara ilâveten daha Devlete ne yük getirilecektir? Bunların karşılığı nedir? Devletin verimli yatırımları için kaynak bulundu da bunlar fazlası mıdır? Tabii o zaman söyleyecek bir şeyimiz yok. Yoksa bu hususta da yabancı sermayeye mi istinadedilecektir? Bütün bunların cevabını öğrenmek ve ona göre mütalâa etmek isteriz. Hayır böyle değil de, Hükümet halen yapılmış ve yapılmakta olan işleri kasdediyorsa, programdaki ifadeden bu mânâyı çıkarmak mümkün değildir. Esasen bir programda bunları zikretmeye de lüzum olmadığı görüşündeyiz.

Hükümetin plân hakkındaki görüşlerine gelince:

Plânlı kalkınma bir Anayasa müessesesi olduğu kadar demokratik plân tekniğini iktisadi kalkınmada çok müessir bir metot telâkki eden inançla tamamen beraberiz. Ancak bu ifadenin hemen altında (müessir metot) telâkki edilen plânın

tarifi şekli ile bu inanç arasında bir bağ kurmak bizim için mümkün olamadı. Bu tarifi bir dost sohbetinde belki yeri olabilir, ama Parlâmento huzurunda plânın ne olduğunu, ne olmadığını bilen ve o plânı kanunlaştıran kişilere plân müessesemizi bu şekilde takdim etmeyi yadırgadığımızı itiraf etmek isterim.

Kanaatimizce plân yeni bir icat değildir. Yolları, usulleri, şekilleri, metodları vardır. Ve bunlar belli şeylerdir. Elimizdeki de bunlardan bir tanesidir. Eğer bu ifade tarzı bu bilinen yollardan ayrılmak istendiğinin alâmeti ise biz de müsaadenizle aynı tâbiri kullanarak bu husustaki kanaatimizi dile getireceğiz. Bizim görüşümüze göre iyi kesilmiş, iyi biçilmiş olan bu ceketi şayet Hükümet kullanmak istemiyorsa, yukarda inandıklarım ifade ettikleri müessiriyeti nasıl sağlayacaklar biz anlıyamıyoruz. Lütfen izah buyursunlar.

Plânı halkın benimsiyeceği, seveceği bir müessese yapmak zordur. Hattâ gayrimümkündür. Halkın plândan değil plânın tahakkuk edecek neticelerinden memnun olması esastır. Zira plân muhtevâsından bir bölge memnun olurken, birçok bölgelerin bunun karşısında olması tabiidir. Hükümetlerin icraatlarına ve plâna halkın istek ve sempatisi değil, uzmanların tesbit edeceği memleketin menfaatlere en uygun hususlar esas olmalıdır. Biz bugüne kadar plânı bir karamsarlık ve ümitsizlik vesilesi olarak mütalâa etmedik ki, Hükümet bunu zikretmek ihtiyacını hissetsin. Sayın Hükümet Başkanının bu husustaki endişemizi bertaraf etmesini hassaten rica edeceğiz.

Plânlamanın özel sektör içinde yol gösterici, aydınlatıcı ve teşvik edici olması gerektiği plân stratejisi icabıdır. Böyle çalışılmaktadır, Onbeş senelik perspektif de böyledir. Yalnız burada mühim bir noktanın üzerinde durmak isteriz. Özel sektör tâbiri yuvarlak bir sözdür. Buradaki özel sektörden maksat nedir? Kamu olsun özel olsun milli Türk sanayicisi ve iş âlemi mi kastedilmektedir? Yabancı sermaye de bu özel sektör tâbirine dâhil midir? Bu hususun da hassaten açıklanmasını rica ediyoruz. Eğer dâhilse bu hususta daha söyleyeceklerimiz olacaktır.

Sanayi bölgeleri kurulması fikrini destekliyoruz. Ancak bunun da bir büyük mali kaynak meselesi olduğunu hesaba katıyor, fikrin bu kitabın ve bu salonun içinde kalmamasını temenni ediyoruz. Makina Kimya Endüstrisinin ayağa kaldırılması benimsiyeceğimiz en mühim konulardan birisidir. Harb sanayiimiz, ve yatırımın bel kemiği mesabesinde olan bu müesseseye yabancı sermaye sokmakta hassaten dikkatli bulunmamız gerektiğini ifade etmek zarureti hissediyoruz.

Üçüncü Demir ve Çelik Fabrikası çalışmalarına derhal başlanacağı şeklindeki ifadeyi çok yadırgadık. Biz bu işe başlandığını, projelerinin Dördüncü Koalisyon zamanında yapıldığını biliyorduk. Hükümetin bu ifadesi bizde; (acaba o proje terk edilecek de başka bir projeye mi başlanacak) intibainı bıraktığı için bir hususun da tasrihini Hükümetten çok rica edeceğiz.

Sosyal Adalet ve sosyal güvenlik konularında vadedilen tedbirleri benimsiyoruz. Sosyal adalet anlayışında beraberiz. Mülkiyet düşmanlığı, servet düşmanlığı ve sermayenin Devlet zoru ile tevzii suretiyle sosyal adalet sağlamak fikrinin, bu-

gün Türkiye’de Hükümet programlarında yer alacak ciddiyette bir konu olmadığı görüşündeyiz. İşsizliği önleyici tedbirler almakta Hükümete en büyük yardımcı olacağız.

Doğu ve Güney Doğu Anadolu’nun sosyal ve iktisadi şartları hakkında Hükümetin görüşüne katılıyor ve bilhassa bu bölgeler halkının yaşama standardının yükseltilmesi için bölgeye el uzatılması va’dini, en olumlu fikirlerden biri olarak görüyor ve destekliyoruz.

Sınır bölgeleri halkına Hükümetçe gösterileceği vad edilen ilginin şekil ve mahiyetini Hükümetin daha açık olarak belirtmesini istirham edeceğiz. Ulaştırma hakkındaki görüşleri paylaşıyor, vaitlere teşekkür ediyoruz.

Resmi binaların lüks ve israftan kaçınması fikrini destekliyoruz. Kiradan kurtulmak için yeni binalar yapılmadan evvel, mevcutlarla sıkışık da olsa idare imkânlarının aranmasını ve gelir getirmiyen inşaatı, yatırımın daha sonraki yıllara bırakılmasını tavsiye edeceğiz.

Sanayi mamulleri için vergi iadesi, ucuz faiz ihracat kazançlarında vergi indrimi gibi hususlarda alınacak tedbirlerle hemfikiriz. Ancak bu husustaki kanunlar çıkmış: olduğuna göre Hükümetin bunu zikretmekten maksadı daha bâzı yeni değişik sistemler mi getirmektir? Açıklanırsa memnun olacağız.

Bâzı ihracatın geliştirilmesi için vad edilen Devlet yardımının ne şekilde yapılacağı hususunun da tasrihini rica ederiz. Bu yardım mali mi olacaktır?

Muhterem arkadaşlarım:

Yabancı sermaye hakkında Hükümetin ifade ettiği bir görüşü paylaşamıyoruz. (Başka milletlerin tarihi tecrübeleriyle kendi tecrübelerimiz muvacehesinde iktisadi kalkınmada yabancı sermayenin rolünü ve faydasını) biz Hükümet kadar açık göremiyoruz. Birkaç misal vermek isteriz.

Çok mahdut bir kısım memleketler vardır ki, yabancı, sermaye ile kalkınmıştır. Bugün hayat seviyeleri yüksektir. Bütün kuvvetlerine iktisadi bakımdan en yüksek seviyeye ulaşmış olmalarına rağmen bu memleketler bugün dahi yabancı sermayeden mütevellit siyasi buhrandan kurtulamamışlardır. Bağımsız politika gütmek iktidarında değillerdir. Müsaade edin de bu memleketlerin isimlerini söylemiyeyim. Buna mukabil meselâ Lâtin Amerika devletleri Monroe Doktrininden beri yabancı sermayeye açıktır. Buna rağmen bunlar kalkınma literatüründe kalkınamayan devletlere örnek gösterilirler.

Programda belirtilen 1/4 veya 1/5 miktarı yatırımlar için muhtaç olunan döviz ihtiyacıdır. Yoksa belirtildiği gibi yabancı sermaye ihtiyacı değildir. Plânınızın öngördüğü otuzbeş milyonu esas alırsak bu ihtiyaç takriben 1/10 olarak kabul edilebilir.

Bizim yabancı sermaye anlayışımızı Yabancı sermayeye kapıları kapamamak fakat hayranlığını ve şartsız methiyesini yaparak pazarlık imkânından mahrum bir halde her teklife boyun eğmek mecburiyetinde de kalmamaktır. Uygun sahalarda

yabancı sermayeye normal ölçüler içinde kâr tanımak, fakat asla bu fakir memleketi bir koloni şeklinde istismar etmelerine müsaade etmemek görüşündeyiz. Asıl görüşümüz de, bu işin şu veya bu şekilde Parlâmento edebiyatı ile halline imkân olmadığıdır. Teknik seviyede analitik ve deskriptif ciddi bir etüde istinadetmesi zâruetine kaaniiz. Ancak o zaman üzerinde ciddi görüşmeler yapılabilir. Yoksa buradaki her satır üzerinde lehte veya aleyhte söylenecek pek çok söz vardır.

Memleketimizde bâzı çevrelerin tahrik etmeye çalıştığı yabancı sermaye aleyhtarlığı tâbirinden ne kasdedildiğini anlıyamadık. Eğer gayrimesul, alâkası olmıyan, rastgele fikir beyan edenler kasdediliyorsa bunun programda yer almaması gerekir kanaatindeyiz. Aksi halde konu tıpkı petrolde olduğu gibi sokağa dökülmüş olur.

Eğer öyle değil de milli Türk özel sanayicileri kasdediliyorsa tahrik olarak ifade edilen faaliyette hiç mi hakları yoktur?

Yabancı sermaye adı altında Türk müstehlikinin hazır pazarına mal satıp istihlâk harcamalarını artıran, dolaylı ithalât kapısını ardına kadar açık tutup yeni yeşermeye başlayan milli sanayii himayesiz bırakan ve yabancı sermayenin Türkiye'deki mümessillerine Türk tediye muvazenesini kurban mı edeceğiz? Ve bunların karşısında Milli Türk sanayiinin yücelmesine, dağılmasına, tarihimizde liberalizm adı altında tatbik edilen ve kapitülâsyonların da yardımı ile gümrük himayesinden mahrum edilerek yerli sanayii harabeden tecrübeyi bir defa daha mı yaşayacağız?

Kanaatimizce müsait şartlarla ve mahsur olmıyan sahalarda memlekete yabancı sermaye girince onun yabancılığı unutulmamalıdır. Onların arkasında sefirleri basta olmak üzere birtakım resmi ve gayri resmi himayecileri bulunmamalıdır. Aksi halde milli sanayiinin bunlarla başa çıkması mümkün olamayacağı kanaatindeyiz.

Sayın Hükümet, acaba dostlarımızın yardımı suretiyle kendi kalkınmamıza gayret etmemiz şeklini tahdidedip de bütün resmi ve hususi imkânları ve beynelmilel teşekkülleri ile yabancı sermayeyi empoze etmesini sadece bir dostluk ve hayırhahlık icabı mı saymaktadır. Yoksa bunda başka maksatlar aramakta, tedbirlerini almakta mıdır?

Getirilen sermaye ile orantılı olarak tesbit edilecek kâr bakiyelerinin memleket içerisinde yatırıma çevrilmesinde, bu usulün devamlı tatbiki halinde, faizi mürekkep usulü ile bu müesseselerin kısa zamanda Türkiye sırtından ne şekilde dölleşeceği ve tekelleşeceği hesabedilmiş midir? Getirilen sermaye tâbirine tıpkı petrolde olduğu gibi haklar ve patentler adı altında asla Türkiye'ye girmemiş paralar da dâhil midir? Sanki Türkiye'de hiçbir şey yokmuş gibi en basit ihtiyaca kadar denizaşırı ülkelerden Türkiye'ye taşınan personelin şahsi ihtiyaçlarının dışarıda kalan tutarları da bu sermayeye dâhil edilecek midir?

Değerli bir hesap adamı olan Sayın Başbakanın bizi bütün bu hususlarda aydınlatmasını ve endişelerimizi bertaraf etmesini bilhassa arz ve rica ediyoruz.

Petrol politikasına gelince:

Programda petrol politikasının temeli olarak belirtilen (Petrol ihtiyacımızın biran önce milli kaynaklarımızdan karşılanması ithalât için döviz ödenmemesi ve

nihayet kısa zamanda petrol ihracatı yapan bir ülke haline gelmemiz) fikrine iştirak ediyoruz. Milli rafineri kurulacağı hakkındaki va'di, son ayların çetin hâdiseleri ışığında büyük bir memnuniyetle karşıladık. Alınacak diğer tedbirlerde Hükümeti her zaman destekliyeceğiz. Petrol Kanununun ekonomimize en yararlı hale getireceği hakkındaki ifadeyi çok müphem ve gayrikâfi bulduğumuzu ifade etmek mecburiyetindeyiz. Bu mecburiyet petrol konusunda Parlâmento tatile girmeden evvel yetkili yetkisiz birçok ağızlardan çıkan sözler ve bilhassa komisyonda kanun teklifi üzerinde yapılan görüşmeler sırasında şahid olduğumuz endişe verici fikirlerden doğmaktadır. Bu hususta hakikaten endişeliyiz. Birçok konularda teferruata kadar inen Hükümet programında, Petrol Kanunu hakkındaki Hükümet görüşünün iki üç satırla ifadesi bizi bu endişeye sürüklemiştir. Kanunun tadili sırasında hangi hususların ele alınacağıнын, bilhassa milli menfaatlerin tâyin indeki kıstasların ne olacağıнын mutlaka açıklanmasını istirham ediyoruz. Petrol Kanunu içinde yazıla yazıla konuşula konuşula köy kahvelerinde bile münakaşa konusu haline gelen bâzı çok önemli hususlar vardır ki, bunlar hakkında Hükümetin kesin görüşünü öğrenmek istiyoruz. Sayın Başbakanın bu hususları açıklamadan program görüşülmesini bitirmemesini hassaten rica ediyoruz. Bütün milletin bu hususta aynı hassasiyeti gösterdiğini ve bu soruların cevaplarını merakla beklediğimi arz etmek isterim. Petrol Dairesinin takviyesi uygun fiyatlarla ithal, petrol kimya sanayii ve boru hattı inşaatının süratle sağlanacağı va'dinden dolayı teşekkür ederiz. Tevzi şirketleri bir nevi bakkallıktır. Ne teknik bilgi ister ne de kuruluş için büyük döviz lâzımdır. Üstelik memleket içinde meselâ İstanbul Ankara gibi bâzı mihverler üzerindeki tesisler ihtiyacın kat kat üstündedir. Buralarda sermaye israfı mahiyetini alan bu yatırımlar artık dondurulmalı, ihtiyaç olan yerlerde de münhasıran milli tevzi şirketlerinin faaliyetine müsaade edilmelidir.

Maden Kanunu üzerindeki görüşümüze gelince:

Bu kanunla petrol durumumuz arasında büyük bir benzerlik vardır. Birkaç yıl sonra aynı duruma düşmemek için çok dikkatli olmak ve maden işine yabancıları sokmamak lâzım olduğu kanaatindeyiz. Hititler devrinden beri işletebildiğimiz bakırın krom, boraks, alüminyum, cıva ve saire gibi stratejik önemi de olan madenlerimizin işletilmesini münhasıran milli müesseselere yaptırmanın zaruretine inanıyoruz. Bâzı zaruri tesisler için yabancı sermaye yerine dış finansmanın tercih edilmesi görüşündeyiz. Ham cevher yerine mamul veya yarı mamul cevher ihracı imkânları hazırlanmasını, yabancı ortaklık kurmamak şartıyla tasvibediyor ve destekliyoruz. Bu hususta fazla konuşmayacağım. Petrolle müşahabetini arz etmiştim. Hemen hemen aynı görüşte birleşiyor, petroldeki Max Ball Kanunu gibi Ely Kanunu ile de madenlerimizin istismar edilmesine imkân verilmemesini Hükümetten hassaten istirham ediyoruz.

İşçilerimizin refahının aldıkları ücretle ilgili olduğu bir gerçektir. Hal böyle iken asgari ücretin dahi tesbit veya tatbik edilmediği gerçeği karşısında ve propagandası da bol bol yapıldığı halde programda bu hususa sarih bir yer verilmemiş olmasını bir eksiklik olarak mütalâa ediyoruz.

Her şoförün kendi vasıtasına sahibolması için mali destek temini gibi bir va'din ne şekilde tahakkuk ettirileceğini sarıh olarak anlıyamadık. Her meslek erbabı gibi şoförlere ele her türlü imkânların sağlanmasını can ve gönülden arzu ederiz. Ancak bunun mali portesi nedir? Nerden temin edilecektir? Ayrıca mevcut otomobiller bu işe yetecek midir? Yoksa otomobil ithaline müsaade mi edilecektir? Ve sadece bir meslek erbabının refahı programda yer alırken, diğerleri için de düşünülenleri programa koymak daha faydalı olmaz mıydı? Ve meselâ şoförün otomobili bu kadar geniş ifade edilirken çiftçinin toprak ihtiyacı neden müphem ve birbirini tutmayan ifadelerle zikredilmiştir. Bunu anlıyamadığımızı itiraf etmek isterim.

Sağlık politikasında sosyalizasyon faaliyetlerine devam edileceği va'dini memnuniyetle karşıladık. Fakat bu va'din yanısıra 1965 yılında altı vilâyette tatbiki gereken sosyalizasyon faaliyetinin başarılamamış olmasının sebeplerini de bilmek isterdik. Aile plânlaması ve doğum kontrolü hakkındaki Kanunun tatbikatı hakkındaki Hükümet görüşünü bilmek ve bunun tatbikatına esasen birçok imkânlara sahip olan Batı'dan değil bu imkânlara hiç sahibolmayan Doğu'dan başlamak gerektiğini ilâve etmek isteriz.

Muhterem arkadaşlarımız turizm mevzuu üzerinde de durmak istiyoruz. Hükümetin Türk iktisâdiyatının kurtuluşunu turizm dâvasının hallinde gördüğünü ifade etmiş olması bizi sevindirdi. Her türlü imkânı pek bol, turizm edebiyatı yerleşmiş, fakat bir türlü bu altın yumurtlıyan tavuğu yumurtlatmasını becerememiş olmasının ıstırabını çekiyoruz. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Teşkilât Kanununun tadili cihetine gidileceği va'dini büyük bir müjde olarak kabul ediyoruz. Üç yıl evvel bu kürsüde ıslah edilmeden çıkmaması için bütün gücümüzü kullandığımız bu kanun yüzünden son üç senede çok şeyler kaybettik. Kanaatimiz odur ki, Türkiye gereği gibi çalışırsa ve bugün teknil dış ticaret gelirini beş yıl sonra sadece turizmden kazanacaktır. Bunu bir hayal olarak benimsemiyoruz. Çünkü hayal adamları değiliz. Dünyada ve burnumuzun dibinde bunun çok fazlasının başarıldığına şahid olduk, yerinde inceledik, üç yıldır bu kürsüyü bu maksatla her fırsattan faydalanarak kullandık, netice alamadık, İnşallah bu Hükümet bu neticeyi sağlayacak tedbirleri alır ve bizim şahsımızda en yakın yardımcısını bulur.

Gerekli tedbirleri burada sayacak değiliz. Fakat hüsnüniyetine, enerjisine itimadettiğimiz Sayın Turizm ve Tanıtma Bakanı arkadaşımızın basit, tatbik kabiliyeti mevcut, dünyada halen tatbik edilen ve başarı sağlamış olan sistemleri kısa zamanda bize de sağlamasını can ve gönülden temenni ederiz. Ancak, bütün Kabinenin toplu olduğu şu anda bu görevin sadece Turizm Bakanına aidolmadığını, turizmin bir Hükümet, bir Devlet, bir millet işi olduğunu bir defa daha tekrarda fayda görüyoruz. Turizm dış teşkilâtı hakkında Hükümetin görüşünü paylaşıyoruz. Bu fikri üç yıl evvel savunmuş bir grup olarak geç de olsa bu neticeye varılmış olmasından dolayı memnuniyetimizi arz etmek isteriz. Tanıtma teşkilâtının faaliyet sahasına turizme inhisar ettirmek yerinde bir karar olacaktır. Turist eğitimi haki-katen bu programda zikredilmeye değer bir faaliyettir. İnşallah Bakanlık bu hususta nazari ve akademik yolları bırakır ve memleketin muhtacolduğu temel bilgileri

vatandaşa kısa zamanda kazandırır. Programda yıllarca evvel yapıldığı halde bugün konaklama tesisi ihtiyacı için kıvranan memleketimizde bir türlü işletilemeyen müteaddit büyük turistik tesisler hakkında Hükümetin görüşünü bu programda görmek ve duymak isterdik.

Hükümetin tâbiri ile TRT nin geçmiş tatbikattan mütevellit şikâyetler muvacehesinde ıslahı ele alınırken, bu müessesenin bilhassa bir seçim süresince gösterdiği tarafsız faaliyetin ve gayretin hesaba katılacağına ve partizanca tutumlara tevessül edilmeyeceğinden emin olmak isteriz.

Gümrük mevzuatının birçok bölümleri ile beraber bilhassa turistik ihtiyaçlar muvacehesinde ele alınıp ıslah edilmesini olumlu karşılıyoruz. Kaçakçılığın Men'i Hakkındaki Kanunun kifayetli ve tatbikatta pratik bir hale getirilmesini benimsiyor ve Hükümeti destekliyoruz. Tütün müstahsilinin dertlerine el uzatılacağı ve bilhassa destekleme mubayaalarına geçmiş yıllarda olduğu gibi devam edileceği va'dini memnuniyetle karşılıyor ve tatbikatında başarı diliyoruz. Çay mevzuuna verilen önemi yerinde bir tasarruf ve tedbir olarak mütalâa ediyoruz. Yozgat Bira Fabrikası hakkındaki va'di memnuniyetle karşılamış olmakla beraber yadırgadığımızı da ifade edeceğim. Bu fabrika çapında programlarda yüzlerce proje mevcut iken bunların hiçbirisine temas etmeyip de bira fabrikasından bahsedilmiş olmasını anlıyamadık. Bilmediğimiz bir özel sebep var ise bunu duymaktan ayrıca memnun olacağız.

İmar ve İskân faaliyetleri hakkında ileri sürülen hükümler memnuniyet vericidir. Hükümetin sosyal mesken dâvası hakkındaki fikirlerini de öğrenseydik çok memnun olurduk. Arsa spekülasyonuna meydan vermemek maksadiyle arsa ofisi kurulması teklifini memnuniyetle karşıladık. İller Bankası ve Emlâk Kredi bankalarının imkânlarının geliştirilmesi va'dinin neticelerini göz önüne alarak müspet karşılamış olmakla beraber, esasen Devlet yardımı ve mevduatı ile ayakta duran bu müesseselerin takviyesi için düşünülen mali imkân miktarını ve bunun nereden, plân muvacehesinde hangi sektörden tasarruf edilerek sağlanacağı hususunu da öğrenmek isterdik.

Köy kalkınması hakkındaki ifadeleri memnuniyetle okuduk. Ancak içimizden hep aynı soruyu soruyoruz. Bu değirmenin suyu nereden gelecek? Bunların yanı sıra toprak reformunu süratle ele almayı açıkça reddeden bir programla köylünün hayat standardının nasıl yükseltileceğini anlıyamamakta olduğumuzu itiraf edeceğiz. Bizim anladığımız köy kalkınmasının temeli ister toprak reformu deyin, ister zirai reform deyin evvelâ köylüyü toprak sahibi yapmak, ondan sonra bunun devamı olan teknik yardımı sağlamak suretiyle yapılabilecektir. Diğerleri buna yardımcı mahiyette faaliyetlerdir. Bu olmadıkça köyün ve köylünün kalkınabileceğine ihtimal vermiyoruz.

Zirai reformun teknik tarifinde Hükümetle beraberiz. Ancak birbirleriyle çelişme halinde olan ifadeler yüzünden bir taraftan köylüye toprak vereceğiz derken diğer taraftan bunu en az yetmiş, seksen yıl sürecek bir kadastro faaliyetine istinad ettirmek şeklini ciddi bir program içinde görmek bizi hayretlere sevk etti.

Seçim beyannamesinde vadedilen asgari fiyat müessesesinin programda yer almamış olmasını anlıyamadık. Uygulanmakta olan gübre fiyat politikasına son verileceği ifade edilirken bunun yerine ikame edilecek sistemin yazılmamış olması bizi büsbütün endişeye sevk etti. Bugün tek fiyat usulü tatbik edilmektedir. Bu kaldırılınca yerine tüccarın rekabet esasına dayanan bir tevzi ve satış sistemi mi konacaktır? Bugün dahi köylü gübre kullanmaya alıştırılmamış iken böyle bir sistem kabul edilirse tarlaya suni gübre atılacağını düşünmek mümkün müdür? Bu hususları tavzihe muhtaç görüyoruz.

Orman ve orman köyleri hakkındaki düşüncelerin tatbikatına süratle başlanmasını memnuniyetle karşılayacağız. Ancak burada anlıyamadığımız mühim bir noktanın mutlaka tavrini rica edeceğiz. Orman ve erozyondan bahsedilen bu satırların arasında hem de Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyetinin üyesi olan bir Başbakanın Hükümet programında “keçi” kelimesinin geçmemiş olmasını program isteklerindeki samimiyetle bağdaştıramadık. Keçi sahibi orman köylüsünün durumu mutlaka dikkate alınarak keçi dâvası halledilimedikçe ne orman, ne de erozyon dâvasının halledilemeyeceği kanaatindeyiz. Bunun dışında kalan her söz bir oyalamadan ibaret kalmaya mahkûm olacaktır. Politikacılar arasında bir nevi konuşulmasından kaçınılan konu olan bu dâvayı biz huzurunuzda getiriyor, Sayın Hükümetin görüşünü açıklamasını rica ediyoruz. Bu arada huzurunuzda ve bütün Türk Milletine şunu arz etmek isteriz ki keçi dâvası korkulacak bir problem değildir. Bu yaz 40-50 köy gezdik, hepsi keçi bölgesi idi. Nerede bu konu açılmışsa on dakika konuşmadan sonra bütün köylüler bize hak verdiler. Bir hafta evvel bir köyden Ermenek kazasının Tepebaşı bucağından bu hususta aldığım bir mektubu Sayın Başbakana arzu ederlerse takdim edelim. Köylü keçi mücadelesinde bizi geçmiştir. Aman bize ıveze koyunu verin de şu belâdan kurtulalım, diyorlar. Sayın Hükümete Türkiye’yi Afrika’dan bile geri bırakan bu badireden kurtarma şerefini kazanma fırsatını başka Hükümetlere bırakmamalarını âcizane tavsiye ve teklif ediyoruz.

Ziraat Bankasından bahsedilen satırlar arasında bu konunun ne şekilde halledileceğine dair Hükümetin ne düşündüğünü boşuna aradık, bulamadık. 7-8 sene evvel Ziraat Bankasına kanunsuz, usulsüz bir şekilde yükletilen ve tipik bir partizanlık örneği ve suiistimal saydığımız yüz milyon liraya yakın bir masrafa mal olan köy evlerinin acıklı durumunu bu Mecliste iki yıl evvel tartışmıştık, Aradan iki yıl geçti.

İki ay kadar evvel bu konuda verdiğimiz önergeye Ticaret Bakanlığınca verilen cevap bizi çok üzmüştür. Aziz arkadaşım Sayın Macit Zeren’in bu kâğıda imza atarken aynı ıstırabı duyduğundan eminiz. Biz konuyu kısa zamanda Meclise getireceğiz. Hükümetin bu dâvaya mutlak bir çare bulmasını ve bu husustaki görüşlerini bizlere bildirmesini rica ediyoruz. Esasen bu konu bu kadar mufassal bir programda, mutlaka ele alınmalı ve Hükümet bu dâvanın üzerine bizim sormamıza lüzum kalmadan eğilmeli idi.

Balıkçılık ve su ürünleri hakkında vadedilen gelişmelere intizar edeceğimizi ve bütün bu hususlarda Hükümetin yanında olduğumuzu arz ederiz.

Devlet yatırımlarının başarılması için müteahhitlik müessesesinin geliştirilmesine çalışılacağı hakkındaki görüşün tatbikatında çok dikkatli olmalarını partizanlığa, suiistimale, iltimasa çok müsait olan bu konunun iyi tatbik edilmediği takdirde Devlet yatırımlarının başarılmasında olduğu kadar Devleti kökünden sarsacak hâdiselerin zuhurunda da başlıca âmil olabileceğini, bu hususta bilhassa yakın mazimizden ders alınması gerektiğini bu kürsüden ifade etmeyi zaruri görüyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, dış politikaya geçmeden evvel bilhassa yatırımlarla ilgili bahislerin tümü üzerinde bâzı noktalara temas etmekte fayda mülâhaza ediyoruz. Programı alınca burada vadedilen hususların karşısına dört yıllık Parlamento ve bütçe tecrübemizin kifayeti nisbetinde takribi bâzı rakamlar koyarak bu işlerin tahakkuku için ne kadar paraya ihtiyacımız olabileceğini şöyle kabaca bir hesabetmek istedik. Bir saatlik mesainin sonunda miktar yüz milyarı geçtiği halde vaitlerin henüz bitmemiş olduğunu görünce bu sonu olmyan çalışmaya son vermek mecburiyetinde kaldık. Her bahiste ayrı ayrı bunları nereden bulacaksınız سوالini sormamak için konuşmamızın sonunda şu özeti yaparak Sayın Başbakan'dan tasavvur ettikleri kaynaklar hakkında bize bilgi vermelerini rica edeceğiz. Aksi halde bütün program bir Hükümet programı değil de bir seçim beyannamesi imiş gibi mesnetsiz kalacak ve burada vadedilenlerin büyük bir kısmı tahakkuk ettirilemeyecek, hattâ ele alınamıyacaktır.

Böyle bir halin ciddi bir Hükümet programı içinde tasavvur etmediğimiz için Sayın Başbakanın içimizdeki bu endişeyi bertaraf edecek rakamlarla bizi aydınlatmasını rica ediyoruz.

Huzurunuzda dile getirmekte fayda ve zaruret gördüğümüz diğer bir husus daha vardır. Sebep ne olursa olsun ister maliyetlerdeki artış, ister talep yüksekliğinden mütevellit, ister halkın evvelce sakladıkları paraları çıkarmasından doğsun, isterse sebeplerini daha eski yıllarda bulsun bizim hatırladığımız kadarı ile bir yılda %15 fiyat artışı bulan bir devre hatırlamıyoruz. Hâlbuki elimizdeki bütün deliller bu yıl %10'un üstünde ve bâzı ilim adamlarının tahminlerine göre %15'i bulacak olan bu artışları iktisadi hayatımızın en büyük beliyesi sayıyoruz. Bununla şimdiye kadar mücadele edilmemiş ve bilhassa programda meskût geçilmiş olmasını esefle kaydediyoruz. 56 senelik tatbikatla bütün dünya nezdinde ilân ettiğimiz (Türkiye'de istikrar sağlanmış) havasını zedeliyecek olan bu tutumu mazur gösterecek bir sebep de bulamıyoruz.

Sayın Başbakana şunu hatırlatmakta büyük fayda mülâhaza ediyoruz. Önümüzdeki devrenin gerek yerli gerek yabancı bütün iş muhitlerince en büyük tenkid konusu bu husus olacaktır. O kadar ki, bizim söylediğimiz mahzurları biran mevcut saymasak dahi iktidarın istinadetmek istediği yabancı sermayeyi ürküten ve özellikle dış ticaret dengemizi sarsacak en büyük âmil bu olacaktır.

Dış politikamıza gelince:

Bir Hükümet programından çok dış politikası hakkında bir konferans mahiyeti arz eden çok mufassal ifade ve görüşlerin hepsine temas etmiyeceğiz. İfade

edilen hususların büyük kısmına iştirak ediyoruz. Programda hassaten üzerinde durulan dış politikada bütün milletin desteğine mazhar olmak görüşünü yukardaki ifademize bir istisna olarak belirtmek isteriz Türkiye'nin yıllarca sahibolduğu dış politikada beraberlik vasfını ve bundan mütevellit kuvvetini derhal ve bütün imkânlar nisbetinde yeniden kazanmasına âzami gayret sarf edilmesini bilhassa istirham ediyoruz. Bu ancak iç politika ile dış politikayı karıştırmamakla mümkündür. Neticesini hiç düşünmeden, seçim maksadiyle dahi olsa, partileri başka başka dış kuvvetlere bel bağlamış gösterme gayretinin bu memlekete hiyanet olduğu kanısındayız. Ve bütün arkadaşlarımızı böyle bir görüşten ve ittihamdan tenzih etmek isteriz. Biz Hükümet programında nazari dış politika ifadelerinden çok bâzı dış problemler hakkında Hükümetin görüşlerini öğrenmek isterdik. Bunlar arasında son bütçe görüşmelerinde grubumuzun ortaya attığı bir dış politika icraat plânına sahibolmak teklifi üzerinde Hükümetin görüşünü bilhassa öğrenmek istiyoruz. Hâdiseleri vuku bulduğu zaman kıymetlendirmek ve tedbir almak usulü dış politikalarda tatbik imkânı olmıyan bir sistemdir. Bizim dış problemlerimiz nedir? Kaç yıl sonra ne şekilde ortaya çıkabilir? Bunlara o günün şartları içinde ne şekilde karşı koyacağız? Bütün bunları şimdiden görüp tedbir alamıyan hattâ yüz sene sonra karşılaşmamız ihtimali olan meseleleri dahi ihtiva edecek şekilde hazırlanmıyan bir Dışişleri Teşkilâtının verimli ve müessir olacağına inanmak mümkün değildir. Bizim görüşümüz budur. Hükümet bu konuda ne düşünüyor?

Dışişleri Teşkilât Kanununun artık en kısa zamanda çıkarılmasını bekliyoruz. Ancak bu çıkıncaya kadar bir dış teftiş müessesesi kurulması hakkında yine grubumuzun evvelce ortaya getirdiği, bugüne kadar bir faaliyet göremediğimiz teklifimiz hakkında Hükümetin düşüncesi nedir? Biz bu müessesenin zaruri ve müstacel olduğu görüşündeyiz.

Dış politikalardan biz devletlerin bir fiili, diğeri izafi olan kuvvetlerine istinad ettikleri görüşündeyiz. Fiili kuvvet malûm fakat izafi kuvvet daha çok tesir sahası içinde bulunan diğer devletlerin adedi ile ve bizatihi Devletin prestiji ile mütenasiptir. Birçok hâdiselerin Birleşmiş Milletlerde oyla çözüm bulunduğu devrimizde bu gerçek büsbütün önem kazanmıştır. Hükümetin bu husustaki görüşü nedir ve bunu sağlamak hususunda bir gayret ve faaliyeti olacak mı? Dış politikada bağımsızlık prensibini kabul eden Hükümetin bu prensibi ne şekilde sağlayacağını açık olarak ifade etmesinde fayda mülâhaza ediyoruz. Üyesi olmakla güven duyduğumuz NATO içindeki tutumumuzun ve diğer üye devletlerle mütenasip olmıyan derecede yüksek iştirakimize rağmen onlar kadar yardım alamayışımız muvacehesinde Hükümetin, görüşü nedir? Tutumu ne olacaktır?

Bilhassa ikili anlaşmalarla bağlı olduğumuz dostlarımızla aramızda mevcut anlaşmalar içinde eşitlik prensibini ve milli hukukumuzu rencide edecek hükümler muvacehesinde umumi efkâra kadar intikal etmiş bulunan mevzular hakkında Hükümetin görüşü nedir? Bunlar hakkındaki tutumu ne olacaktır?

Batı Grubu ile fakat mutlaka müsavi şartlarla işbirliği halinde bulunmakla beraber, başta bütün komşularımız ve tarihi, ananevi, dini bağlara müstenit bir uygu-

lama sayesinde en azdan içindeki yakın müttefiklerimiz olmak üzere bütün dünya devletleriyle iyi münasebetler tesisini gaye edinen dış politikada Hükümeti her an destekliyeceğiz. Buna karşı Sayın Hükümetten dış politika alanında sadece bir tek şey istiyoruz.

Biz küçük Devlet değiliz. İyi idare edilen müstakil bir dış politika ve tesadüflere, hâdiselerin zuhuruna değil de isabetle yapılmış plânlara müstenit uygulama sayesinde en azdan 30- 40 yıl evvel en zayıf zamanımızda hiçbir şeyimiz yokken sahibolduğumuz haysiyetli, şahsiyetli, müstakil ve enerjik dış politika kudret ve kabiliyetini bize yeniden kazandırsınlar. Biz bunun mümkün ve kolay olduğu kanaatindeyiz. Yeter ki dış politikaya, iç politika karıştırılmasın ve yeter ki dış politika da küçük hesaplar müessir olamasın. Bir defa bu netice sağlandıktan sonra başta Kıbrıs olmak üzere bütün haklı milli dâvalarımızın başarı ile neticeleneceğinden eminiz. Ve bu dâvanın tahakkuku uğrunda kütle halinde Hükümetin yanında ve yardımında olacağımıza dair bu kürsüden söz vermek hususunda yalnız kendi grubumuzun değil, bütün grupların bana yetki vereceklerinden de emin ve müsterih bulunuyorum.

Milli savunma politikasına gelince: Söyliyecek fazla bir sözümüz yoktur. Hiçbir noktasında Hükümetten ayrı düşünmediğimiz konuların başında milli savunma politikamız gelmektedir. Ancak bugüne kadar çıkarılamamış olan milli savunma ile ilgili kanunların bu devrede ve süratle çıkarılması hususunda Hükümetin azami kolaylık göstermesini rica ediyoruz. Silâhlı Kuvvetlerimizin savaş gücünün idamesinde münhasıran dış yardımlara bel bağlamadan, gerekli imkânın verilmesi aynı gayenin tahakkukuna matuf yurt içi tesis ve endüstrisinin de kurulmasına ve geliştirilmesine önem verilmesini çok mühim ve hayati bir faktör olarak mütalâa ediyoruz. Bu ufacık desteklere sahibolacak şerefli Türk Ordusunun Yüce Meclisin ve asil milletimizin her türlü itimadına lâayık olduğunu bu kürsüden ifade etmek şahsım ve grubumuz için büyük bir kadirşinashlık borcudur.

Sayın Başkan, Sayın Hükümet Başkanı ve üyeleri, muhterem senatör arkadaşlarım;

Maruzatımı başladığım şekilde bitirmek istiyorum. Kontenjan Senato Grubu inandığı, inandırıldığı her konuda Hükümetin yanında en samimi bir yardımcı; inanmadığı, ikna edilmediği her konuda yine Hükümetin yanında en samimi bir ikaz ve müşavere Grubu bir muvazene unsuru olmak azim ve kararındadır. Bize bu fırsatı verdiğiniz nisbette müşterek işbirliğimiz sayesinde her müşkülü yenebileceğimiz ve en iyi sonuçlara ulaşabileceğimiz inancındayız

Hepinizi Kontenjan Senato Grubu adına saygı ile selâmlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Söz; Milli Birlik Grubu adına Sayın Fahri Özdilek'te. Buyurunuz efendim.

MİLLİ BİRLİK GRUBU ADINA FAHRİ ÖZDİLEK (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Sayın Senato üyeleri, Sayın Hükümet erkânı;

Hükümetin programını kısa zamanda hazırlayarak Meclislerde okumasını takdirle karşıladık. Biz Milli Birlik Grubu, Hükümet programı üzerindeki görüş ve kanaatlerimizi belirtmeye, programın müşterek inançlar ve temel ilkeler kısmına değinerek başlayacağız.

Sayın Senatörler,

Hükümet programında (Anayasamızın teminat altına aldığı bütün temel hak ve hürriyetleri, milli müesseselerimizi korumayı, Türk Milletine huzuru, refahı, sadeti, affı ve müsamahayı ve kardeşliği vadederek iktidara geldiğini) beyan etmektedir.

Yeni Anayasamızın, gerçekten vazgeçilmez ana fikir ve esasları olan bu düşünceleri ve buna uygun 27 Mayıs sonrası tatbikatı bütün siyasi teşekküllerin olduğu gibi Adalet Partisinin de takibi zaruri esaslar ve idarede ana düşünceler olarak kabul etmesini, demokratik gelişmemizin cidden iftihara değer ileri bir merhale ve sorumluluk idrakinin başlıca delili sayıyoruz.

Biz bu vecibelerin yerine getirilmesinde Adalet Partisi Hükümetini destekliyeceğimizi belirtmek isteriz.

İntikal devrinin bünyesinden gelen fevkalâde güç şartlara rağmen, onları basiretli Ölçülerle karşılayarak, rejimin bu zamana kadar gelişimini imkân nisbetinde sarsıntısız geçirmiş olan devrin kapanmış olduğu görüşüne katılmayı tebarüz ettirmekle beraber gerçekten bu meselenin, iktidarların icraatına bağlı kalacağına işaret ederiz.

Bu arada intikal devrinin basiretle yürütülmesinde hizmeti geçmiş olan koalisyon hükümetlerine ve Başkanlarına teşekkürü borç biliriz.

10 Ekim 1965 seçimlerinde iştirakin çoğunluğunu alarak iktidara gelen Adalet Partisini büyük sorumlulukların beklediğinde şüphe yoktur.

Nitekim Hükümet programında bu hususa işaret edilmiş ve Hükümet etmenin yükü, sorumlulukları ve zorlukları belirtilmiştir.

Bugünün iktidarını tâyin eden son seçimlerin, milletin olgun davranışı içerisinde cereyan etmiş bulunması ve sonuçların tartışmasız kabulü, 27 Mayıs'ın getirdiği anlayış ve düzen içerisinde, seçim ahlâk ve fazileti olan siyasi, hukuki tedbirlerin milli bünye ve vatandaşın anlayışıyla ne derece âhenktar olduğuna en büyük delil teşkil etmiş ve bu hususu böylece bir kere daha tesbit ve tescil edilmiştir.

Hürriyet nizamının temeli, demokrasiye ve demokratik müesseselere dayandığı kadar bu müesseseselerin faydalı bir şekilde işlemeleri de, seçim esaslarına ve seçim faaliyetlerine dayanır. 1961 ve 1965 seçimleri tartışmasız bir şekilde göstermiştir ki, Türkiye'de yeni düzenle bu mesele halledilmiştir.

Fakat, iktidarda kalmayı ve iktidara gelmeyi kolaylaştırmak gayesiyle yani girift birtakım seçim mekanizmaları yolu ile iktidarların mutlak hâkimiyetlerini temin etme alışkanlıkları sebebiyle, seçim sistemleri üzerinde devamlı oynama he-

veslerinden maalesef henüz kurtulmuş değiliz. Bu istikametteki faaliyetleri rejimin istikrarını bozan en önemli faktörlerden saymaktayız.

Yakın mazi göstermiştir ki, Türkiye'nin sorunlarını huzur içinde halledebilmesi, seçim sisteminin asgari birkaç dönem daha bugünkü sistem bâzı üzerinde kalınmasında zaruret vardır.

10 Ekim seçimleri neticesi, sistemin bir partiyi iktidara getirmeye mâni teşkil etmediğini bütün gerçekleri ile meydana koymuştur.

Adalet Partisi Hükümetinin, Atatürk ilkeleri ve 27 Mayıs Devrimine dayanan ve milli iradenin tasvibine mazhar olan Anayasamızı ruhu ve metni ile hâkini kılmayı şaşmaz hedef olarak ilân etmesi cidden takdire ve tebrike şayandır.

Yurdumuzda (Hürriyet rejiminin arızasız işlemesi, bütün meselelerin düğüm noktasıdır) görüşünde Hükümetle beraber olmaya imkân yoktur. Ancak arızasız işlemenin, iktidarların tutum ve davranış zihniyetleriyle sıkı sıkıya bağlı olduğunu hatırlatmayı vazife sayarız.

Türk toplumunu, çağdaş medeniyet seviyesine çıkarabilmenin tek yolu Atatürk devrim ve ilkelerini benimseyip onları devam ettirmekle mümkündür.

Hükümetin, (Artık rejim meselesini, sistem ve siyasi düzen ve dâvasını tartışması dışında tutmak gerektiğine inanıyoruz) şeklindeki ifadesinin üzerinde durmayı faydalı buluyoruz.

Türkiye'de rejim meselesi gerçekten halledilmiştir. Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir. Türkiye Cumhuriyeti insan haklarını ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan milli, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

Ancak, sistem meselesinin de tartışma hudutları dışında tutulmasını mümkün görmüyoruz. Çünkü demokratik rejim yaşadığı müddetçe, fikir ve düşünce özgürlüğü mevcut oldukça Parlâmentolarda, bütün yurttaki bu gibi tartışmaların yapılacağını kabul etmek lâzımdır. Bu, rejimin sıhhati bakımından da zaruridir.

Hangi siyasi görüşe sahibolursak olalım birbirimize tahammül etmek birbirimizin fikir ve davranışlarına karşı müsamahalı olmak gerektiğine inanan Hükümetin tatbikatta, programında ifadesini bulan tarzın iyi örneğini göstermesini temenni ederiz.

Sayın Senatörler,

İdarenin tarafsızlığını ve Anayasada vatandaşlara tanınmış olan temel hak ve hürriyetlerinin korunması üzerindeki Hükümetin beyanını teminat kabul ediyoruz. Ancak bu hususların devamlı ve dikkatli ve azimli takibedicisi olacağımızı ifade etmek isteriz.

Hükümetin Anayasamızın yasakladığı aşırı sol ile mücadele edeceğini açıkça ifade etmesine rağmen yine Anayasanın kesinlikle yasakladığı aşırı sağ cereyanlara karşı alacağı tedbirleri açıkça ortaya koymamasındaki gerçek sebebi öğrenmek isteriz.

Sayın Senatörler,

Programın milli eğitim bölümündeki görüş daha evvel çeşitli vesilelerle Adalet Partisi sözcüleri tarafından belirtilmiş olan görüş ile intibak halinde değildir. Tarafımızdan tasvip görüp görmediği konu edilmeden belirtelim ki, Adalet Parti sözcüleri eğitim üzerindeki görüşlerini şöyle açıklamışlardı:

1. Eğitim kademeleri bir bütün halinde ele alınmalıdır. Her hangi bir eğitim kademesine bu bütünlük içinde öncelik tanımak doğru değildir.

2. Eğitim kurumları fonksiyonlarını tam yapacak şekilde donatılmalıdırlar yani her derecedeki okullar aded bakımından artırılmadan önce, eğitim kadrosu ve eğitim malzemesi halinde tam hale getirilmelidir.

3. Eğitim kurumları memleket problemlerini teşhis edecek ve bunlara süratle çare bulabilecek elyak bir bilginler kadrosunu en kısa zamanda yetiştirilmelidir. Biz Adalet Partisinin bu görüşü ile tamamen mutabakat halinde değiliz.

Görüyoruz ki, Adalet Partisi de muhalefet iken defalarca ifade ettiği bu fikirlerle bizzat kendisi mutabakat halinde değildir.

Temas edeceğimiz diğer bir nokta; öğrencilerin teknik öğretime kaydırılma meselesidir. Plânın orta öğretimi 1961 esaslarına göre dondurduğu malûmdur. Buradan artan öğrencilerin teknik öğrenime kaydırılması da öngörülmüştür. Hiç şüphesiz bu kaydırma teknik öğretilme fazla öğrenci alabilecek imkânları sağlamakla mümkün olabilirdi.

Milli Eğitim Bakanlığınca bu yola gidilmediğinden teknik öğretim üzerindeki verim düşürücü tazyik artmış, hatta giriş imtihanlarını kazanamıyan öğrencilerin teknik öğrenime kaydırılması hevesi öğrenciler ve veliler gözünde bu öğretimi sevimsiz hale getirmiştir.

Şimdi Hükümetten soruyoruz teknik öğretime talebe kaydırılması nasıl yapılacaktır? Eski yanlış yolda ısrar mı edilecek, yoksa bütçeye gerekli tahsisat konularak teknik öğretimin verimini düşürmeden fazla öğrenci alınması mı sağlanacak?

Temas edeceğimiz diğer bir konu, özel yüksek okullardır. Bu okulların birer ticaret kurumu değil, birer eğitim kurumu olarak geliştirilmesi elzemdir.

Devlet yüksek okullarını dahi düzenliyen bir kanun mevcudolmadığı düşünülürse Hükümetin özel yüksek okullar üzerinde ne kadar titizlikle durması gerektiği kendiliğinden ortaya çıkar. Programda bu önemli konuya hiç temas edilmemiştir.

Dokunmadan geçemiyeceğimiz diğer bir konu da orta öğretimdir. İlköğretim ile yüksek öğretim arasında çok zayıf bir halka teşkil eden bu eğitim kurumları gerek müfredat, gerek öğretim metotları ve gerekse ders araçları bakımından ıslah edilmedikçe başarılı bir yüksek öğretim yapılacağına inanamıyoruz.

İnsanı fizik ve karakter bakımından forme eden kurumlardan birisi olması dolayısıyla beden eğitimi üzerinde de durmak istiyoruz.

Ferdin fizik ve karakter yapısının öğrenim ile beraber yürümesi şarttır. Bu bakımdan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne verilen küçümsenemeyecek miktardaki maddi imkânların hiç değilse bir kısmının her kademdeki okulların spor tesislerine devredilmesinin faydalarına inanıyorum.

Sayın Senatörler,

Mali ve iktisadi politikamız hakkında getirileceği ifade edilen tasarruflara dair görüşlerimizi açıklamayı ileriye bırakarak ana konular üzerinde kısaca durmak isteriz.

Adalet Partisinin gerek seçim beyannamesiyle ve gerek ise sorumlularının seçim kampanyası boyunca tutum ve beyanlarından, iş çevrelerinde ve bilhassa seçimde bu partinin geçmişte hataları görülmüş ve fakat kolay kazanç dolayısıyla cazibesi unutulmamış iktisadi politikanın aynen benimseneceği inancı hâsıl oldu.

Buna rağmen, mâzide Devletimizi kısa zamanda çok ciddi problemlerle yüze getirmiş bulunan enflasyonist politikaya dönülmeyeceğini Hükümet programındaki buna ait açıklamadan anlıyor ve programdaki istikrarlı politikanın savunulmasını gerçeğe dönüşün bir ifadesi sayıyoruz.

Esasen içinde bulunduğumuz iktisadi şartların enflasyonist tazyike âzami dayanılabilecek ölçüde olduğu bilinmektedir ve bu sebeple yeni Hükümetin ilk tedbirlerinin bu tazyiki azaltmak istikametinde olacağı beklenmektedir.

Zamanımızda vergi usulümüzde bir oto kontrol müessesesi olarak ihdas edilen servet beyanı usulünün müessir ve ilmi tedbirler ile tamamlanmasını temenni ederiz. Bu müessese ihdas olunurken biz de idareden tedbirin müessir ve ilmi olmasını istemiştik, ancak milli bünyemize en uygun olarak servet beyanı usulünü bulabildik.

Usulün bâzı çevrelerce çok yadırganmasına rağmen meşru, verimli ve ilmi olduğundan asla şüphemiz yoktur. Bunun misalleri için son tatbikatı bir gerçektir. Bu konuda söyleyeceğimiz çok ve çok haklı sözlerimizi ileriye saklıyacağız. Ancak Adalet Partisinin çeşitli zamanlarda verdiği söz borçlarını öderken Devletimizin uzun vadeli menfaatlerini ucuza harcamanın vebalinden uzak kalmasını samimiyetle temenni ederiz.

Sayın Senatörler,

Servet beyanı gerçekten çok önemli bir ihtilâl tasarrufudur. Bunu bir kere daha belirtmek isteriz.

Devlet masraflarının ucuzlatılabilmesi idarenin kısa vâdede ve olumlu reorganizasyonu yanında İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu için beş seneden beri sarf edilen aralıksız gayretlerinin intacedildiğini kısa zamanda görmek hepimize memnuniyet verecektir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin bâzılarının Holding halinde halka devri fikri geçmişe ait denenmiş, fakat tatbik kabiliyeti bulunamamış, bugün için de tahakkuk

imkânı olmıyan bir görüş ve temenniden ibarettir. Aynı şekilde sanayileşme alanında vatandaşın katıldığı ortaklıklar kurularak özel sektör prensipleriyle çalışan kurumların da geçmişte denendiği ve bugüne kadar ıslah edilemediği ve devlete altından kalkamıyacak yükler tahmil ettiği bir vakıadır.

Programda iktisadi kalkınma gayretlerinin hedef olarak ferd başına düşen geliri süratle artırma yanında, zümreler ve bölgeler arasında dengeyi gerçekleştirme, iktisadi ve sosyal düzenin istikrarını koruyabilmek olduğu şeklinde ifadelendirilmiştir.

Bugün içinde bulunduğumuz ekonomik ve sosyal düzen birtakım ortaçağ artığı müesseselerle bir kısım zümre menfaatinin toplum aleyhine koruma çabası sonunda doğmuş birçok haksızlıkların ve ıstırapların yaşadığı ve bunun neticesinde içinde birçok menfi ihtimallerin tohumlarının bulunduğu bir ortam değil midir?

Binaenaleyh iktisadi kalkınma gayretlerinin hedefi fakiri daha çok fakir eden, gün geçtikçe işsizlerin sayısını artıran ve milletimizin büyük çoğunluğunu fevkalade güç şartlar içinde bulundurmaya devam ettirmek hali olmamalı. Çağımızın hür, medeni ve insan haysiyeti ile bağdaşır bir iktisadi sosyal düzeni yaratmak olmalıdır. Bunun için gereken temel reformlar en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir.

Plânlama ile devletçilik arasında bir bağ bulunmadığı kanaatindeyiz sözünün ilmi bir çelişme olduğu inancındayız.

Gerçekten karma ekonomiyi esas alan ve kamu sektörü için plânın emredici olabileceğini kabul eden Hükümet, plânın devletçilikteki rolünü kendisi belirtmek suretiyle, ilk beyanı ile tezat haline girmektedir.

Ancak biz bu beyanın daha önceleri (plânı aşırı devletçiliğin ve hattâ komünizmin bir gereği sayan) haksız ithamların tadili mahiyetinde sayıyoruz. Fakat eski iddiaları tekzibetmede bu kadar ileri giderek ilmen kabulü imkânsız bir noktaya gelinmesini de yadırgarız.

Plânı sorumsuzluk, hareketsizlik, vatandaş ihtiyaçlarına sırt çevirmenin bir bahanesi sayan görüşe biz de katılmayız. Ancak bunu rantabl olmıyan, politik türlü maksatlarla tahakkukuna çalışınca yatırımlar mânasına da almıyoruz.

Plânın bir karamsarlık ve ümitsizlik vesilesi değil, bir şevk ve heyecan kaynağı olmasını arzu ediyoruz ifadesindeki mânayı anlamakta güçlük çekiyoruz. Çünkü her plân bu maksat için yapılır ve bu maksat için tatbik edilir.

Plânlamanın en iyi yetişmiş uzmanlarla takviyesi ifadesini kadro darlığının genişletilmesi ve takviyesi anlamında kabul ediyoruz.

Sayın Senatörler,

Sanayi politikamızda yeni bir anlayış ve büyük bir hamleye ihtiyacımız olduğu hakkında grubumuzun Senatoda da savunması yapılmış olan vazih kanaatleri vardır. Bu görüşümüz Hükümet programı ile intibak halindedir.

Birinci Beş Yıllık Plânın son senelerine rastlayan, hattâ biraz da gecikmiş olan sanayi yatırımları, projelerin yetiştirilebilmesi ve finansman imkânlarının bulunabilmesi bakımından ikinci beş yıllık plânda yer alması beklenen sanayi yatırımları ve komşumuz Sovyet Rusya ile yeni münasebetlerimizle imkân dâhiline girmiş bulunan, müzakere halindeki büyük sanayi konuları Hükûmete bu vadiide geniş avantajlar sağlamaktadır.

Hükûmetin bu imkânların âzamisini kullanabilmesine yardım etmek ve bunun tahakkukunu görmek arzularımız arasındadır,

Sayın Senatörler,

Denizyollarında filomuzun gençleştirilmesi için yurdumuzdaki gemi inşa kapasitesinin genişletilmesi görüşünü kabul etmekle beraber halihazırda mevcut âtl kapasitenin faaliyete getirilmesinin ilik şart olduğu hususunu belirtiriz.

Sayın Senatörler,

1965 yılı bütçe müzakereleri esnasında da açıkladığımız gibi, Türkiye'ye gelmiş yabancı sermaye yatırımını daha ziyade kârlı tüketim maddeleri sahasına yapmak hevesi ve temayüllerini hükûmetlerin verdikleri tavizlerle tatmin etmekte, böylece kısa zamanda elde ettikleri kârları döviz olarak yurt dışına aktarmaktadırlar.

Bu hal Hazineimize döviz tasarrufu yerine, döviz kaybettirmektedir.

Bugün hammadde ithali bakımından, öz malımız milli şirketlere nazaran çok avantajlı durumda bulunan bâzı yabancı güçlü şirketler, milli şirketlerimizi piyasadan silecek tehlikeli duruma girmişlerdir. Bu halin ilerisi için çok endişe verici olduğunu hatırlatmak isteriz.

Bu arada dış yardım bahsine de temas etmeden geçemeyeceğiz.

Bizim için ana dâva kalkınmadır. O halde dış yardımlar kalkınmamıza hizmet ettiği ölçüde kabul edilmelidir. Çünkü yardımın kalkınmaya tam hizmet, etmesi, yardımı yapan devletlerin niyet ve maksadı ile yardımı alan Devletin kullanma kabiliyetine, enerjisine ve o devletleri yöneten hükûmetlerin takibettiği ekonomik politikaya bağlıdır. Aldığımız yardımların çoğunun şartlı olduğu gerçeği karşısında hükûmetlerin çok dikkatli davranması lüzumuna işaret etmek isteriz.

Sayın Senatörler,

Adalet Partisinin petrol politikasında milli menfaatlerimizin gerektirdiği yola tam mânasiyle dönmüş olmasını isterdik. Petrol ile ilgili devam etmekte olan her türlü yatırımların biran evvel neticesini vermesi için bütün gayretlerin sarf edileceğine inanıyoruz. Bu gayretlerin büyüklüğü ve çeşitliliği petrol politikamızın son zamanlarda geniş ölçüde efkârı umumiyeye mal olmasının haklı sebebidir, önümüzdeki günlerde petrol ve maden, Meclisin başlıca konularından birisi olacaktır.

Programda Petrol Kanununun tadili hakkındaki beyan açık değildir. Meclisin geçen döneminde münakaşa edilen Petrol Kanununu tadil teklifindeki görüşümüzün değişmediğini açıklar. Bu arada geçen zamana içinde cereyan eden hâdiselerle

ne derece haklı olduğumuzu hatırlatırız. Petrol Kanununun ana unsuru olan, özel sektör ve devlet sektörüne işletme ve satışta şart ve imkân eşitliği hakkındaki görüşü milli menfaatlerimizi kâfi derecede dikkate alamamış mahiyette görüyoruz, özel teşebbüs adıyla bahsedilen gerçekte de yabancı şirketlerdir. Milli şirketlerimiz eşit şartlar altında bunların ezici rekabetlerine dayanaabilecek midir?

Sayın Senatörler,

Eski Başbakan Sayın Ürgüplü ve Bakanlarının TRT'nin bitaraf tutumu hakkındaki övgüleri, halkın güvenle dinlediği bir radyo yayınına sahib olduğumuz hakikatleri ve inancına rağmen Hükümet programında (Anayasa hükümlerine aykırı ve Milli politika ile çelişmeli ve kamu düzenine zararlı faaliyetleri önliyecek tedbirler) alacağız denilmektedir.

Evvelce mahkemeye verilmiş ve takipsizlik kararı ile suçlamaların yersizliği meydana çıkmış bulunduğu halde, programda bu ifadelerin yer almasını doğru bulmadık. Bu peşin ithamın dayanağı nedir?

Devlet kurumları ile bu kurumlarda çalışan kişilerin itibarını korumakla görevli Hükümetin bir Anayasa müessesesine tevcih ettiği bu tip suçlamalara programında yer vermiş olmasını Devlet sorumluluğu ile bağdaştıramadık.

Sayın Senatörler,

Programın ziraat bölümünde toprak reformu deyiminin kullanılmasından titizlikle kaçınıldığını görmekteyiz. Adalet Partisinin ekseriyeti ile katıldığı dördüncü Karma Hükümet zamanında Mecliste bulunan Toprak reformu kanun tasarısını çıkaracağını yine Meclis kürsüsünden ilân etmişti. Programda toprağa ilişkin her türlü teşebbüsü kadastroların ikmaline bağliyan görüşü bizim nesilleri aşan ve tahakkukuna imkân olmıyan bir işaret sayarız.

Hükümetin toprak reformu ile ilgili bu menfi tutumuna karşı olduğumuzu belirtiriz. Topraktan, hak ve hürriyetlerinden mahrum bırakılan milyonlarca topraksız vatandaşa karşı takınılan bu ilgisiz ve merhametsiz tutumu hoş karşılayamayız.

Sayın Senatörler,

Uzun bir müddet dış politikada başkalarının bizim menfaatlerimizi daha iyi düşüneceği kanaati ile şu veya bu Devletin politikasına uymalıyız düşüncesi hareket noktası olmuş ve milli menfaatlerimiz her şeyin üstündedir sözünü kullanmaktan adeta kaçınılmıştır.

Dış politika alanındaki bu olumsuz tutumun son zamanlarda terk edildiğini memnuniyetle gördük.

Dördüncü Karma Hükümet zamanında gelişme hızından ve dinamizminden kaybetmekle beraber dış politika genel yönü ile değişmemiştir. Bugünkü Hükümet de aynı yolda bir politika izliyeceğini belirtmektedir.

Komşularımızla ve kardeş İran, Pakistan ve bütün Arap ülkeleriyle dostluğumuzun geliştirileceği, Asya, Afrika milletleriyle daha yakından ilgileneceğimizi ve

her türlü sömürgeci eğilime karşı olacağımızın belirtilmesini memnuniyetle karşılarız. Fakat programda (Türkiye'nin yüksek milli menfaatlerinin diğer memleketlerin menfaatleri ile bağdaşacak şekilde korunacağı) şeklinde dış politikamızı bağlayan bir ifadeyi yadırgıyoruz.

Atatürk dış politikasına bir bühân saydığımız bu ifade hiçbir ülkenin dış politikasında bir esas olamaz. Meselâ Kıbrıs dâvasına Yunan milli menfaatleri ile bağdaşacak bir çözüm yolu mu aramalıyız? Hele şu anda Kıbrıs'tan üzücü şekilde devam eden ve Hükümetimizin de hiçbir aktif mukabele gösteremediği facianın arkasındaki Yunan menfaatlerini bizim menfaatlerimizle nasıl bağdaştırırız? Andlaşma ve sözleşmelerde böyle lâflar bulunabilir. Ama bir Devletin bütün dış politikasına böyle bir esasa dayanarak kendi ağziyle ipotek altına sokması düşünülemez. Kaygı ile karşıladığımız bu ifadenin belirttiğimiz şekilde anlaşılması gerektiğini ve bir ifade hatası olduğunun teyidedilmesini beklemekteyiz.

Sayın Senatörler,

İlericiliğin ve demokrasinin muhafaza ve idamesini başlıca gaye edinmiş olan, vatanın, Cumhuriyetin, Atatürk'ün ilkelerinin ve onun devamı olan 27 Mayıs İhtilâlinin yaratıcısı ve bekçisi, Anayasanın gerçek kuvveti Silâhlı Kuvvetlerin kendine mevdu bütün hizmetleri ifa etmesinde her türlü temevvüçlerden uzak bulundurulması lâzım geldiğine inanıyoruz.

Milli savunma politikamızın, milli siyasetimizi yürütebilecek nitelikte olması gerektiği son Kıbrıs olayları ile açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Yalnız kolektif savunma sistemlerine bel bağlayarak Silâhlı Kuvvetlerimizi güçsüz bırakmak milli menfaatlerimizle asla bağdaşamaz. Bu sebeple Silâhlı Kuvvetlerimizin ateş gücünü ve hareket kabiliyetini artırmak ve en modern silâhlarla teçhiz etmek ve milli ekonomimiz tarafından desteklenmesini öngören bir politikanın izlenmesinin lüzumuna işaret etmek isteriz.

Sayın Senatörler,

Görüşlerimizi tamamlamadan önce üzerinde durulmasını zaruri gördüğümüz hususları hulâsa etmek isteriz.

Adalet Parti Hükümetinin 27 Mayıs Anayasasını ruhu ve metni ile benimsemiş olmasını huzur ve istikrarın teminatı olarak görüyoruz. Ancak Hükümet icraatının her safhasında da bu inancının tezahürlerini görmek isteriz.

Mevcut seçim sisteminde tek parti hâkimiyetini tahkim ederek Parlâmentoda değişik fikirlerin temsil edilmesini önliyecek istikamette yapılacak değişikliklerin memleket huzurunu bozacağı kanaatindeyiz.

Adalet Parti Hükümetinin petrol politikasında yabancı şirketlere taviz veren tutumunda ısrarlı görülmesini milli menfaatlerimizle bağdaştıramıyoruz.

Kalkınmamız için büyük ümitler bağladığımız madenlerimizin milliyetçi bir görüş ile değerlendirilmesinin zaruretine işaret etmek isteriz.

Türkiye'ye gelen yabancı sermayenin genellikle istismarcı olduğu tarihi bir gerçektir. Hükümeti bu konuda son derece müteyakız olmaya davet ederiz.

Dış yardımların sağlanması, yönetilmesi ve kullanılma şekli milli menfaatlerimiz ve bağımsızlık anlayışımızla çatışır durumdan biran önce kurtarılmalıdır.

Programda vad edilen hususların tahakkuku büyük ölçüde gelir artışına ihtiyaç gösterdiği halde, servet beyanı ve vergi açıklamasının kaldırılması Devlet gelirlerini azaltacağı gibi, vergi ve sosyal adalet ilkelerine de aykırı düşecektir.

Adalet Parti Hükümetinin toprak reformu konusundaki görüşünü Anayasamız ve Sosyal Devlet anlayışı ile bağdaştırmak güçtür.

İkili anlaşmaların milli menfaatlerimizle bağdaşmayan kısımlarının yeniden gözden geçirilmesinin zarureti inaniyoruz.

Kamu iktisadi Teşebbüslerinin özel teşebbüse devri görüşü arkasında %49 ve %51 hisse formülü ile geçmişte olduğu gibi bazı kimseleri Devlet eliyle zengin etmenin ve böylece toplumun sefil kalmasının şiddetle karşısında olacağız.

Vaitler manzumesi teşkil eden ve sadece yabancı sermaye ve borçlanmalara ümit bağlayarak, hiçbir iç finansman kaynağı göstermeden sosyal Devlet, sosyal adalet ilkeleri ile Anayasamızın emrettiği vergi ve toprak reformlarına yer vermiyen bu programın, milli menfaatlerimiz, yurt gerçekleri ve plânlı ekonomi ile bağdaşmadığını, bu sebeplerle de gerçekleşme imkânını şüpheli gördüğümüzü ifade ederken Hükümete müspet faaliyetlerinde yardımcı olacağımızı bildirir, başarılar dileriz.

Saygılarımızla. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Söz, C.H.P. Grubu adına Sayın Hıfzı Oğuz Bekata'nındır.

C.H.P. GRUBU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım;

Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grubunun yeni Hükümet programı üzerindeki görüşlerini ana hatlarıyla arza çalışacağım.

Ve daha söze başlarken, Sayın Demirel Hükümetine vatan ve millet hizmetinde samimiyetle başarılar dilediğimizi ifade edeceğim.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Önce Hükümetin kuruluşu ile ilgili olarak birkaç noktanın belirtilmesinde isabet görmekteyiz.

Bilindiği gibi Demirel Hükümeti tek partiye dayanan bir Hükümettir. Bunu, Adalet Partisi, 10 Ekim seçimlerine girerken resmi seçim beyannamesinde: "Bugünkü şartlar içerisinde memleketin koalisyon hükümetleriyle idaresi imkânsız hale gelmiştir." şeklindeki kanaatini açıkça ilân da ederek istemiştir.

Sayın Genel Başkan Demirel'de bilhassa 4 Ekimde Sakarya'da söylediği nutukta daha da ileri giderek, aynen:

“Yeniden koalisyon düzenine gidilmesine zaruret hâsıl olursa önümüzdeki dört sene sonunda Türkiye’nin veçhesinin çok daha karmakarışık olacağını, bir Weimar hâdisesinin, bir Kerenski hâdisesinin ortaya çıkabileceğini tahmin etmek bir kehânet değildir.” demiş ve koalisyon hükümetleri hakkındaki görüşünü şu hükme bağlanıştı:

“Koalisyon hükümetleri bir çatal kazık karakterindedir. Siz çatal kazığın yere çakılabildiğini hiç gördünüz mü?”

Ve nihayet Adalet Partisi Genel Başkanı, Maraş nutkunda millete şu sözü vermiştir:

“El veriniz Adalet Partisini iktidara getiriniz. Evvelâ Devleti za’iften ve Hükümeti acizden kurtaralım.”

Seçmen vatandaşın, bir açıdan, bu görüşle Adalet Partisine teveccüh ettiğini kabul eden Sayın Demirel neticeyi de şu sözü ile belirtmiştir:

“Biz milletimize ümit vererek geldik”

Muhterem arkadaşlarım; işte bu ümide bel bağlayan seçmen vatandaş çoğunluğu, nispi temsil sisteminin güçlüğüne rağmen, Adalet Partisini tek başına iktidara getirmiştir. Fakat ciddi bir tahlile tabi tutunca, bu sonucun gözde fazla büyütülmesi gerektiğini açıkça görüyoruz:

Çünkü bu, millet tarafından bir partiye, bir zümreye veya bir şahsa; memleketin kaderine tek başına buyruk olma ve dilediğini yapma yetkisinin verildiği anlamına gelmez. Ve asla unutulmamalıdır ki, 10 Ekim seçimlerinin resmi rakamlarına göre, Adalet Partisine geçen oyların toplamı, seçime katılanların ancak %52,87’sidir. Demek ki, %47,13 Adalet Partisinin karşısındadır. Bu ise küçümsenecek rakam değildir. Ayrıca 4 milyon seçmen, oyunu kullanmamıştır. Yani kesin netice şudur: 10 Ekim 1965 seçimlerinde Türkiye’de mevcut 13.679.753 seçmenden ancak 4.921.235 vatandan Adalet Partisine oy vermiştir. 8.758.518 vatandaşın ise yarısı Adalet Partisine karşı oy kullanmış, diğer yarısı da oya hiç katılmamıştır.

Böyle olunca Adalet Partisi Genel Başkanı Başbakan sıfatıyla Hükümet kurma ölçülerinde, Hükümet programında, yarınki icraatında bundan sonraki tutum ve davranışlarında partisine oy verenlerle birlikte, Adalet Partisine oy vermeyen veya oya katılmayan 9 milyona yakın vatandaş hükmünün ağırlığını da hesaba katmak zorundadır.

Çünkü bugünün şartları içinde tek partiye dayanan bir Hükümetin; iktidar partisine sakladığı büyük avantajlardan çok daha fazla büyük sorumluluklar ve vecibeler yüklendiği de unutulmamalıdır.

Esasen Adalet Partisinin seçim beyannamesinde bu görüş şu cümle içinde ifadesini bulmuştur:

“Adalet Partisi 10 Ekim seçimlerini kazanıp, memleketi özlenen, istikrarlı idareye kavuşturduğu zaman kuracağı Hükümet, bir zümre veya sınıfın değil; 30 milyon Türkün Hükümeti olacaktır”

Demokratik felsefeye uygun düşen bu beyanname sözüyle; ben ne istersem, ne yaparsam olur ve herkes bunu kabule mecburdur zihniyetine göre kurulduğu iddia edilen Hükümete karşı bizzat Adalet Partisi bünyesinden gelen mukavemet ve tepkilerin takdirini kendilerine bırakıyoruz.

Muhterem arkadaşlarım,

Bu münasebetle şu hususu da bilhassa belirteceğiz. Cumhuriyet kurulduğundan bu yana hiçbir Başbakan bir Hükümet teşkilinde Sayın Demirel kadar iddialı olmamıştır.

Çünkü Adalet Partisi Genel Başkanı, iktidarı almak ve tek başına Hükümet kurmak konusunun çok ileri sözlere bağlı ve taahhütlere angajedir. Nitekim Sayın Başbakan, kendi beyanlarıyla, her bakımdan mükemmel bir hizmet Hükümeti kurarak memleketi süratle huzura, mutluluğa, ve refaha kavuşturmayı millete vademiştir. Meselâ partisinin resmi seçim beyannamesinden aldığımız şu garip cümleye bakınız:

“Adalet Partisi, zayıflayan veya dağılma alâmetleri gösteren Devlet varlık ve otoritesini kurmak, milletimizi tereddüt ve endişelerden uzaklaştırıp milli hedefler istikametinde yeniden toparlıyabilmek için dördüncü Koalisyon Hükümetinin kurulmasına önayak olmuştur” Bu resmi ifadeye göre, demek ki, 8 ay evvel Devletimizin varlık ve otoritesi öylesine sarsılmış ve zayıflamış ki, milli hedeflerden uzaklaşmış Devlette dağılma alâmetleri belirmiştir.

İşte Devleti milli hedefler istikametinde yeniden toparlıyabilmek, sarsılan varlık ve otoritesini yeniden kurmak suretiyle Devleti dağılmaktan kurtarmak amaçlıdır ki, Dördüncü Koalisyon kurulmuş ve Türk Devleti bu vahim çöküntüden böylece kurtarıldıktan sonra seçimlere gidilmiş.

Hayretle okuduğumuz bu garip beyanname cümlesinden sonra yine beyanname bugünkü Hükümetle ilgili şu resmi vaatler yapılmıştır:

“Bugün memleketin en âcil ihtiyacı; hizmet bekliyen insanların ihtiyaçlarına koşabilecek; çözüm yolu bekliyen binlerce meseleye el koyabilecek güçte sağlam hükümetler kurabilmesidir.”

Ve Sayın Demirel 5 Ekim İstanbul nutkunda bu beyanname ifadesinin gerekçesini de şöylece açıklamıştır:

“İstanbullular, istikrarsız ve zayıf hükümetlerin elinde milletin neler çektiğini, çaresizlikler, yolsuzluklar ve ıstıraplar içinde nasıl kıvrandığını görmüştür.”

“Yine âciz, istikrarsız, zayıf hükümetlerin elinde Türkiye’de milli vahdetin nasıl büyük tehlikelerle karşılaştığını müşahade etmiştir.”

Bu sözlerini diğer resmi beyanlarıyla de tamamlayan Sayın Başbakan Demirel özet olarak:

Adalet Partisi tek başına iktidara geldiği takdirde, Türkiye’de büyük bir huzur ve refah yaratacağını millete taahhüdetmiş ve bunu gerçekleştirmek üzere de, yine

kendi tabirleriyle, şimdiye kadar çekilen bütün çilelere paydos dedirtecek, kuvvetli, istikrarlı, kararlı bir hizmet ve hareket devri açacak ehliyet kifayet ve güçte bir Hükümeti kurmaya muktedir olduğu teminatını vermiştir.

Bu ölçüde büyük taahhütlere ve iddialara dayanan yeni Hükümetin kuruluşu sırasında Adalet Partisi Grubunun: “Kabineye girecek kimseler, herkes tarafından rahatlıkla kabul edilmelidir” direktifini de aldıktan sonra, 30 milyonun Hükümeti olmak üzere hizmet, hareket ve refah kabinesini kuran Sayın Başbakan Demirel, bütün dünyaya karşı övünerek artık “Türkiye’de kâzip şöhretler devrinin kapandığını.” ilan etmiş ve böylece hakiki şöhretler devrini açmıştır.

İşte programı üzerinde görüştüğümüz Hükümet bu büyük iddialarla millete karşı vait ve taahhüdedilen Hükümet olarak huzurunuzdadır.

Biz, bu kadar iddialı bir Hükümetin bünyesi üzerinde bir görüş ifade etmiyeceğiz. Bunu Adalet Partili arkadaşlara bırakıyoruz.

Yalnız şu noktayı belirtmekte fayda görüyoruz.

Dörtbaşı mamur bir Hükümet kurma güçlüğü çeken Sayın Başbakanın Hükümet konusunda şimdiye kadar ileri sürdüğü büyük iddialarla, eseri arasındaki çelişmeleri bizzat kendi partisinin bile müsamaha ile karşılamadığını gördükten ve tekzibedilmemiş kendi beyanlarına göre: “Kabine teşkili sırasında hatalarımız olmuştur” şeklindeki açık itirafından sonra, bundan böyle büyük söz söylemekte ihtiyatlı olacaklarını umarız.

Bize gelince, biz; bugüne kadar basiretli, sabırlı, tedbirli ve feragatli C.H.P. Hükümetlerinin gerçekleştirdikleri siyasi imkânlarla ulaşılan bu olumlu ortamı, değeri çok iyi bilinmesi gereken bir milli emanet olarak yeni iktidara teslim ettiğimiz ka-naatini ve vicdan huzurunu taşıyoruz. (*Soldan bravo sesleri*)

Tek partiye ve büyük iddialara dayanan Hükümet ve onun bünyesi hakkındaki bizzat Başbakanın ve partisinin görüşlerini ve bizim anlayışımızı tesbit ettikten sonra Hükümet Programına giren belirli konular üzerinde arzı malûmat edeceğim.

Sayın Senatörler,

Önce programın siyasi ve metot zarflarına dokunacağım:

İktidar el değiştirir, fakat Devlet ve Hükümet bir devamı ifade eder. Böyle olunca yeni kurulan bir Hükümetin kendinden önceki hizmetleri inkâr etmesi, hattâ daha önce bir Hükümet yokmuş da her iyi şey kendisiyle başlayormuş gibi bir zihniyete önvermesi ve daha da ileri gidilerek, mesnedi olmıyan faraziyelere göre geçmişî yerme vesileleri yaratmaya çalışması siyasi hayatımız için isabetli bir yol değildir.

Öte yandan, Hükümet Programı öylesine teferruata boğulmuş ki, bu arada ana dâvaların gereği gibi belirtilmesi ihmal olunmuştur.

Şu hususa da dokunmalıyız.

Programda, yer verilen belli başlı meselelerin hal çareleri olarak sık sık;

“Gerekli bütün tedbirler alınacaktır” gibi belirsiz ve yetersiz vaidler görüyoruz.

Fakat bu tedbirlerin neler olduğu açıklanmamaktadır. Aslolan, belli birçok meseleleri yeniden belirtmek değildir. Bu meselelerin çözüm yollarının gösterilmesi-
dir, çünkü çözüm yolu bulunmayan meselelerin halledileceği ümidine bel bağlanamaz.

Bu itibarla bu gibi meselelerin halli için Hükümetin bulacağı tedbirler ortaya, konulmadan bunlar üzerinde ciddiyetle durmak da mümkün değildir.

“Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs İnkılâbına dayanan ve milli iradenin tasvibine mazhar olan Anayasamızı ruhu ve metni ile hâkim kılma”nın şaşmaz hedef olarak ele alınmasını ve “Demokratik düzenin ve Türk Devletinin temeli olan Atatürk devrimlerini her yönü ile korumayı en başta gelen bir ödev” sayılmasını sevindirici bir başlangıç olarak görüyor ve tescil ediyoruz.

Aynı zamanda bu taahhüdü, Atatürk devrimlerinin, bütün milletin ortak malı olduğunun yeni bir ifadesi olarak anlıyoruz.

Esasen bundan böyle Türkiye’de, siyasi iktidarların, başka türlü bir anlayış ve tutumla hükümet kurmalarına imkân olmadığını ve olamayacağını da bu vesile ile bir defa daha belirtmekte, rejimin kuvvetini, tesirini ve selâmetini ifade bakımından fayda görmekteyiz.

“Hür, Batılı ve medeni bir toplum düzeni kurabilmek”

“Demokratik Anayasamızın getirdiği hürriyet müesseselerini yaşatmak ve geliştirmek”

“Siyasi partilerin birbirlerini tamamlıyan görevleri olduğuna inanmak” görüşümüzün yeni Hükümet tarafından da benimsendiğini memnunlukla müşahade ediyoruz.

Ve nihayet:

“Bütün siyasi teşekküllerin Anayasa sınırları ve demokratik gelenekler ve usuller içinde, asgari bâzı müşterekler etrafında birleşmelerini, hürriyet düzeni ve demokratik rejimin başarısı için temel şart” saymakta birleşiyoruz.

Böylece yeni Hükümet, kendisini yakından takip ve murakabe ile görevli muhalefete kontrol ölçülerini de vermiş bulunmaktadır.

İdarenin tarafsızlığı, uzun mücadeleler sonunda kavuşulan ve temeli C.H.P. iktidarları tarafından atılan bir eserdir. Buna gölge düşürülmemesini istiyoruz. Vatanımızın huzuru her şeyden önce buna bağlıdır.

“Kırtasiyecilikle savaş” hareketinde Demirel Hükümetine destek olacağız.

Programın “Her türlü yolsuzluklarla mücadele edileceği” sözünü vazgeçilmez bir taahhüdolarak izliyeceğiz. Ve bunda asla müsamaha göstermiyeceğiz.

Her türlü zararlı cereyanlara ve komünizme karşı tutumunda Hükümete yardım edeceğiz. (Sağdan Bravo sesleri)

Millî eğitim politikasında millî şuuru hâkim kılmak, bütün köyleri okula kavuşturmak, üniversitelere, teknik öğretime önem vermek, yarınımızı temsil eden Atatürk milliyetçiliği ve ilerici gençliğin bütün meselelerini ele almak ve böylece C.H.P. Hükümetlerinin başladıkları işlerin ihmal edilmeyeceğini öğrenmek ümit verici olmuştur. Bütün bu ortak dâvaların müspet, geliştirilmesinde yeni iktidar, anamuhalefet partisini yanında bulacaktır.

Müsaadenizle programda dikkati çeken şu; “Anayasamızın lâiklik prensibini; vatandaşın dini ihtiyaçlarını baskı altında tutan, din ve ibadet hürriyetini, din eğitimi kısıtlayan bir çerçeve içerisinde mütalâa etmek mümkün değildir” görüşü üzerinde duracağız.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan bu yana lâiklik prensibini programdaki gibi anlayan ve tatbik eden bir iktidar gelmemiştir.

Bugünkü Anayasamız da bu anlayışa müsait değildir. Nitekim hiçbir zaman vatandaşın dini ihtiyaçları baskı altında tutulmamış, din ve ibadet hürriyetleri ve din eğitimi asla kısıtlanmamıştır. Ve unutulmamalıdır ki, aydın din adamları yetiştirilmesi konusu, din adamlarının refaha kavuşturulması, Diyanet İşleri Teşkilât Kanunu, ilk, orta ve yüksek din eğitim müesseseleri C.H.P. Hükümetleri zamanında kurulmuştur.

Bütün bunlara rağmen; Hükümet programında dinin bir istismar ve münakaşa, konusu yapılmasını ve buna vesile vermek yolunun açılmasını asla tasvibetmiyoruz.

Gençlik kuruluşlarının ve sporun geliştirilmesini hür basının cihazlandırılmasını ve kuvvetlendirilmesini başladığımız işlerin tamamlanması olarak görüyoruz.

Hemen kaydetmeliyiz ki, seçim kanunlarında, seçmen oyunun ve temayülünün tam tecellisine engel olacak ve tek parti diktasına yol açacak her değişikliğin karşısında olacağız.

Programın maliye politikasına ve vergilere ait kısmı umumi sözlerden ibaretir. Gerçekte program mali politikanın hedef ve yönünü tâyin etmemiştir.

Meselâ; maddî ve mânevî gelişmemizin gerektirdiği giderleri karşılayacak ve yatırımları finanse edecek kaynakların bulunması, programlaştırılmış olan plânın asıl ve ek kaynaklarının nasıl sağlanacağı, denk bütçe prensibinin ne olacağı, istikrar esaslarına ne ölçüde riayet edileceği, kalkınma külfetlerinin hangi esaslara göre dağılacağı gibi mühim sorular Hükümet programında cevaplarını bulmamıştır.

Bu durum, ek finansman ihtiyaçlarını karşılamaktan vazgeçildiği vergi reformunu tamamlamaktan, zirai kazançların vergilendirilmesinden kaçınıldığı intibahını yaratmaktadır. Hükümet programındaki taahhütlerin gerektirdiği, milyarların nasıl sağlanacağı ortaya, konulmadan, mali politikanın sıhhatine güvenmekte ve programın tamamen gerçekleşeceğine inanmakta mazuruz.

Programdan “Servet beyannamesi”nin kaldırılacağı anlaşılmaktadır.

Bilindiği gibi vergi yükünün âdil esaslara göre dağılmasına engel âmillerin başında vergi kaçakçılığı veya daha geniş anlamıyla vergi ziyarı gelir. Bunu önleyici bir tedbir olarak ele alınan “Servet beyannamesi”, vergilerin ilanı, ortalama kâr ve gider esasları gibi tedbirler, tatbika konulmuş ve faydaları görülmüşken kaldırılmaya kalkışılması suretiyle namuslu vergi mükellefinin aleyhine olacak ve vergi kaçırınların korunması neticesine varacak bir hareketin karşısında olacağız.

Program maddelerinden biri de iktisadi Devlet Teşebbüslerinin tedricen özel teşebbüse intikal ettirilmesi suretiyle Devlet elinden çıkarılmasıdır. Bu fikrin, aynı programdaki karma ekonomi anlayışını baltalaması yanında, 5 Yıllık Plânı ve kalkınmamızı sekteye uğratacak bir mahiyet ve iktisadi gelişmemize karşı bir menfi ağırlık taşıdığı meydandadır.

Bu görüşün tatbiki, aynı zamanda, bir büyük yolsuzluk kapısının açılmasına da vesile verir.

İktisadi Devlet Teşebbüslerinin kurucusu olan Cumhuriyet Halk Partisi, eseri-ne sahip çıkarak, bu fikrin gelişmesine mâni olmaya çalışacaktır.

Hükümet programındaki:

“İktisadi kalkınmanın ancak hürriyet içinde gerçekleştirilebileceğine inanıyoruz.” sözü ile C.H.P.’nin, memleket ölçüsünde sloganı haline gelen “Hürriyet içinde hızlı kalkınma” ilkesinin teyidedildiğini görüyoruz. Böyle olunca Devletle vatan-daşın birbirine rakip iki menfi unsur gibi değil, karma bir ekonomi içinde birbirini tamamlıyan iki müspet unsur olarak çalışmaları tabiidir.

Fakat Hükümet programındaki plân ve devletçilik anlayışıyla mutabık olmadığımızı bilhassa belirtmeliyim.

Türkiye gibi az gelişmiş memleketlerin ne suretle kalkınacağı ve plân zarureti artık ilmen anlatmıştır. Bu itibarla biz plâna milli zaruretlerin ve kurtuluşumuzun bir ifadesi olarak bağlanmış bulunuyoruz.

Çünkü klâsik liberal metotlarıyla ve yalnız özel sektörün takdiriyle kalkınamıyacağımız gerçeği ortada dururken, buna bel bağlamak boş bir deneme, zaman kaybı ve hüsrân olacaktır.

Biz, “Atatürk devrimlerinin özü olan hür Batılı, medeni” ve dengeli bir toplum düzeni kurabilmenin iktisadi yolunu ise devletçilik ilkesinde bulmuşuzdur.

Bu itibarla devletçilik ilkesini, tarihi zaruretlere ve yurt gerçeklerine dayanan, iktisadi ve sosyal yönleri olan, demokratik hürriyetler düzeni içinde uygulanan, özel teşebbüse yer veren ve özel teşebbüsün milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini sağlıyan belirli sınırları olan, bölgelerarası densizliği ve adaletsizliği gidermek amacını güden bir ilke olduğu ve nihayet yeni Anayasamızın hedeflerine ulaşmanın en kestirme yolu görüldüğü için benimsemiş bulunuyoruz.

Demek ki bizim devletçiliğimiz Devlet kapitalizmi değildir.

Hükümet programındaki devletçilik ve plân anlayışıyla bunun için mutabık değiliz.

Hükümetin bu anlayış ve tutumuyla plânın, olan hedeflerinden uzaklaştırılması endişesini taşıyoruz.

Bizi büyük bir ihtimalle en çok karşı karşıya getirecek konu işte bu anlayış ve tutum olacaktır.

Memleketin süratle sanayileşmesini çağdaş uygarlık devrine ulaşmamızın temel meselesi sayan C.H.P. bu dâvaya ilk günden beri sahip çıkmıştır. Sanayileşmede baş konu olarak finansman, uluslararası kalite ve fiyat üzerinde durulmasında ciddi zaruret görmekteyiz.

C.H.P. Hükümetlerinin Türk işçisine sağladığı ve daima şerefle hatırlanacak değerlerde olan hak ve imkânların zedelenmeden geliştirilmesini Hükümetten istiyoruz.

İşçilere kârdan hisse verilmesi reorganizasyon kanunu ile derpiş edilmişti. Bu yolda yürünmesinde isabet görmekteyiz.

Hükümetle, Anayasamızın öngördüğü sosyal adalet ilkesinde de aynı görüşte olmadığımızı tesbit ediyoruz.

Programına göre Hükümet, “Milli gelirin vatandaşlar arasında, sosyal adalet prensiplerine uygun olarak dağılmasına yardımcı” olacaktır.

Bize göre ise, Anayasamızın esprisi ve emri odur ki, hükümetler, milli gelirin vatandaşlar arasında sosyal adalet prensiplerine göre dağılmasını temenni eden bir yardımcı olmakla değil; bunu sağlamakla mükelleftir.

Adalet Partisi seçim beyannamesinde ve Hükümet programında aynen yer alan şu:

“Biz, sosyal adaleti, doktrin açısından nazari birtakım sözler çerçevesinde değil, fakat mütevacı, fakir halk yığınlarının günlük, âcil dert ve dâvalarıyla samimi, gerçekçi bir tutumla meşgul olma meselesi olarak görüyoruz” sözü ile aramızdaki bu ayrılık daha da genişlemektedir. Çünkü Hükümetin anlayışına göre, fakir halk yığınlarının günlük dertleriyle elbette meşgul olunacaktır. Fakat sosyal adalet böyle gerçekleşemez.

Bu, tamamen palyatif, gündelik ve yanlış bir görüşün ifadesidir.

Gelir dağılışındaki adaletsizliği sistemli olarak ortadan kaldırmazsak, vergi, ücret, bütçe, kredi reformlarıyla mevcut adaletsizlikleri izale etmezsek, bugünleri ve yılda 800 bin artan gelecek nesilleri kapsıyan şümulde bir sosyal adaleti ve dengeli bir toplum düzenini asla gerçekleştiremeyiz.

Bu bakımdan biz günlük çıkarları ve seçimleri değil; gelecek nesilleri düşünmekte ve Türkiye’nin ana dâvalarına sahip çıkmakta devam edeceğiz.

“Dış ticaret dengesizliğini süratle ortadan kaldıracak gayretlerin üzerinde hassasiyetle durulması” sözünü beğeniyoruz. Fakat bu hayati ve müzmin meselenin hangi tedbirlerle ve nasıl çözüleceği gösterilmemiştir.

Yabancı sermayeye gelince; biz ne yabancı sermayeye hayranız ve ne de yabancı sermaye düşmanınız.

Milli menfaatlerimize ve bağımsızlığımıza uzaktan, yakından gölge düşürmemek şartı, yabancı sermaye konusunda baş meselemizdir.

Programda petrol konusunun ele alınış ifadesinde milli sorumluluk duygularının etkisiyle bir gelişme görülmektedir. Bu dâvada da milli menfaatlerden fedakârlık yoluna gidilmesine müsamaha etmeden, Hükümetin tutumunu dikkatle izliyeceğiz.

Maden meselemizin; petrolün geçirdiği merhalelerden ciddi dersler alınarak geliştirileceği, ümidini taşıyoruz.

Birkaç ay önce Sayın Demirel'le birlikte katıldığımız Türkiye şoförleri temsilcilerinin Ankara'da düzenledikleri toplantıda, öteden beri savunduğum ve bu toplantıdaki konuşmamda da ileri sürdüğüm "Her şoförün kendi vasıtasına sahip olabilmesi için gerekli mali destek ve kredi temini işinin süratle ele alınacağı" programı maddesi olarak benimsenmesini şahsen da büyük bir memnurlukla ve teşekkürle kaydediyorum. (*Alkışlar*)

Programda var, Sayın Demirel bilirler.

Programda isabetle belirtildiği gibi; "Türk iktisadiyatının kurtuluşunu en az, tarım ve sanayiimiz kadar turizm dâvasının halinde gören" zihniyete katılıyoruz. Bu maksatla kurduğumuz Turizm Bakanlığı hizmetlerinin genişletilmesini ve geliştirilmesini kurtarıcı bir çare olarak görüyoruz.

Bir Anayasa müessesesi olarak kurduğumuz ve Hükümet programından özel kanununun değiştirileceğini öğrendiğimiz TRT Kurumunun olumlu çalışmaları ve muhtar varlığı üzerindeki hassasiyetimizi muhafaza ederek, Hükümetin tasarrufunu izliyeceğimiz tabiidir.

Tütün, üzüm, incir, fındık gibi başlıca ürünlerimizin müstahsil elinden değer fiyatı ile alınmasında evvelce başarılı tatbikat yapılmıştı. Böylece hem döviz gelirimiz artırılmış ve hem de aracının istismarı önlenmişti.

Geçen yıl bilhassa tütün alımından 4'üncü koalisyon tatbikatı ise maalesef iyi sonuç vermemiş ve müstahsil, aracı lehine zarara sokulmuştu. Bu itibarla bu yanlışta direnmiyerek eski usulün benimsenmesine şimdiden işaret ediyoruz.

Köye ışık, köye yol, köye su, köye okul... Hulâsa köy kalkınmasına; sahip çıkmak üzere Köy İşleri Bakanlığının kurulmasındaki isabet zamanla daha iyi anlaşılmıştır. Bu dâvaların yeni Hükümet tarafından da ele alındığını görmekle bahtiyarlık duyacağız.

Programda toprak reformuna temastan dikkatle kaçınıldığını görüyoruz. Bu büyük dâva âdeta bir kadastro ve tapulama işi gibi geçirilmektedir. Toprak reformu 5 Yıllık Kalkınma Plânının da temel dâvası olduğuna göre, Hükümet bu reformu yapacak mı, yapmayacak mıdır? Bunu açıkça öğrenmek istemekte kendimizi haklı buluyoruz.

Yine programdan öğrendiğimize göre, suni gübre politikası değiştirilecektir.

Hâlbuki C.H.P. Hükümetlerinin takibettiği köylüye ucuz ve tek fiyatla suni gübreyi Devlet eliyle sağlamak politikasından vazgeçilince, tarımın muhtaç olduğu suni gübre, özel teşebbüsün kazanç ve takdir ölçülerine bırakılmış olacaktır ki, bunun mahzurları meydandadır. (*Sağdan, daha ucuz olacak sesleri*)

Demirel Hükümetinin de, dış politikayı partilerüstü milli bir mesele olarak ele alma geleneğimize devam etmesini bekleriz.

Dış politikada Hükümeti daima aktif; ittifaklar, çok taraflı ilişkiler ve ikili münasebetler için de milli menfaatlerimizi, Türkiye'nin güvenliğini, şahsiyetini ve haysiyetini koruyan bir titizlik içinde göreceğimizden emin olmak istiyoruz.

Kıbrıs dâvamızın bu devre içinde kritik bir hal alması ihtimali görülmektedir. Hükümetin olayları gereken dikkatle izliyeceğini tabii sayıyoruz. Biraz evvel Dışişleri Bakanımızın konuşmasıyla büsbütün kendisini göstermiştir.

Dış meselelerde vahim bir hata yapılmadıkça Hükümeti yalnız bırakmamanın; Halk Partisinin Devlet idaresi ve dış politika anlayışında milli geleneği olduğunu bir daha belirtmeyi yerinde bir görev saymaktayız.

Milli savunma hizmetlerinin ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin modern ölçülerle cihazlandırılmasına öteden beri gösterilen özel itinada devam edilmesini başta gelen bir milli vazife saymaktayız. Bu yolda Hükümete daima yardımcı ve destek olacağız.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri, sözlerimizin sonuna gelmiş bulunuyorum. Bu münasebetle belirtelim ki, Demirel Hükümeti 1961'de iş başına gelen İnönü Hükümetlerinden çok avantajlı durumda bulunmaktadır.

Çünkü Birinci Koalisyon Hükümeti uzun yıllar devam eden enflasyoncu ve israfçı bir politikanın ekonomik ve sosyal bünyemizdeki sarsıntıları devam ederken mesuliyet mevkiine gelmişti.

Bundan başka, memleket 1958 de zorlanarak girilen ve ekonomik hayatımızın yeniden sıhhatte kavuşturulması için yürütülmesi zaruri olarak sert istikrar tedbirlerinin yarattığı darlık ve durgunluk sıkıntılarının içinde idik.

İhtilâl sonrasının doğurduğu psikolojik âmiller durumu bir kat daha ağırlaştırıyor ve siyasi hayatımız çalkantılar geçiriyordu.

İşte bu şartlar içinde, C.H.P.'nin sorumluluğuna katıldığı hükümetler, bir yandan Anayasamızın emrettiği müesseseleri kurarken, öte yandan da günlük hayatı normal bir mecraya sokmaya çalışıyordu. Ve aynı zamanda mali ve ekonomik alanda cesaretli ve neticeleri bakımından başarılı icraata girmek durumunda bulunuyordu.

Demirel Hükümeti ise, İnönü Hükümetlerinin birlikte yaşadığımız o çok çetin şartlar içinde sağladığı bugünkü imkânlarla kolayca sahibolarak işe başlamaktadır.

Nitekim bugün artık rejimin zaruri müesseseleri kurulmuş, hayati tehlikeler atlatılmıştır.

Ekonomik kalkınmamız plâna bağlanmış, tatbikine geçilmiş ve olumlu sonuçları alınmaya başlanmıştır. Karma ekonomi düzeni kurulmuştur. Kalkınmanın gerektirdiği fedakârlıkların âdil ölçülere göre dağılması ve vergi adaletinin sağlanması amacıyla bir vergi reformu realize edilmiştir.

Para değerine gölge düşürmeden sanayi, ticaret, istihsal ve istihdamı genişletmek ve yatırımları teşvik etmek üzere kredi hacmi genişletilmiştir.

Sermaye piyasasının gelişmesini sağlayan kanuni tedbirler alınmıştır.

Plânımızın dış finansmanı için ucuz faizli ve uzun vadeli kredileri sağlamak üzere Konsorsiyum kurulmuştur. Ortak Pazara üye olarak girilmiştir.

Ayrıca son dört yıl içinde 700 milyon dolar civarında dış kredi elde edilmiştir. Dış ülkelerdeki işçilerimizin biriktirdikleri paraların yurda getirilmesi ve turizm gelirlerinin artırılması düzene bağlanmıştır.

Ciddi tedbirler alınarak, bütçe açıkları, ekonomimize zarar vermiyecek bir seviyeye indirilmiştir.

Fiyatlar istikrarlı hale getirilmiş ve paramızın iç ve dış değeri artmıştır.

İdari reforma başlangıç olmak üzere Personel Kanunu çıkarılmıştır.

İhracat tedbirleri geliştirilmiş 1964'te, ihracatımız rekor seviye olan 400 milyon doları aşmıştır. Bu gayretlerin sevindirici bir neticesi olarak gayrisâfi milli hâsıla 1961'de 49 milyar iken 1964'te 58,5 milyarı bulmuş ve kalkınma hızımız 1962'de %6,4 ve 1963'te %7,4 ve zirai ürünler bakımından iyi bir yıl olmamasına rağmen, 1964'te %4,5 olmuştur.

Sanayi gelirlerimiz 1961'de 7,5 milyar iken, 1964'te 9,5 milyara çıkmıştır. Bütün maden istihsalimiz artmış ve meselâ petrol 1961'de 414 bin ton iken 1964'te 878 bin tona ve elektrik enerjisi 1961'de 3 milyar kilovat saat iken 1964'te 4,5 milyar kilovat saate çıkarılmıştır. Bu arada maliyeti 4 milyarı aşacak ve yakında neticeleri alınmaya başlanacak olan yeni baraj ve hidro elektrik santralleriyle 3 milyarlık büyük Keban Barajı tesisi yeni iktidara büyük eserler olarak devredilmiştir.

Görülüyor ki, İnönü Hükümeti, mesuliyet mevkiini. Adalet Partisinin büyük ölçüde katıldığı Ürgüplü Hükümetine terk ettiği günlerde, ekonomimizde de, rejimimiz gibi dar boğazlar geçilmiş ve sağlam bir zemin üzerinde gelişme yoluna gidilmişti. Ve gösterişe değer vermeyen ciddi, hummalı ve heyecanlı bir kalkınma faaliyeti başlamıştır.

İşte Demirel Hükümetine nasıl bir olumlu ortam içinde hazır imkânların devir ve emanet edildiği bu kısa izahtan kolayca anlaşılmaktadır.

Sayın Demirel Hükümetine, İnönü Hükümetlerinin çok ağır şartlara rağmen hazırladıkları bu büyük maddi ve mânevi imkânların önemini takdir etmelerini bunun değerini ve değerlendirilmesini ve korunmasını iyi bilmelerini samimiyetle tavsiye ediyoruz.

Çünkü Demirel Hükümetinin geçici, günlük başarılarla bel ve ümit bağlaması ve memleketin siyasi ve ekonomik sıhhatinin ve gerçekten kalkınmasının gerek-tirdiği temel tedbirlere cesaretle el atmaması halinde bütün ümitler boşa çıkabilir.

Türk Milletini yeni bir hayal kırıklığına götürmeye ise artık hiç kimsenin hakkı yoktur. Bu itibarla Sayın Demirel kendisinin ve partisinin büyük şansını, memle-ketin ve milletin hayrına kullanmayı, ciddi milli sorumluluk duyguları içinde ele almak zorunda olduğunu bilmelidir.

Bu ağır siyasi görevinde yeni iktidara yürekten başarılar diliyoruz.

C.H.P. memleket hizmetinde, yapıcı ve yardımcı anamuhalefet partisi olarak, Hükümetin icraatını dikkatle izliyecektir.

Grubumuz adına Yüce Senato'yu saygılarla selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası Adalet Partisi Grubu adına Sayın Fethi Tevetoğlu'nda-dır. Buyurunuz.

A.P. GRUP ADINA GRUP BAŞKANI FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Sa-yın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, Sayın Başbakan ve Hükümet erkânı;

A.P. İktidarının ilk Hükümeti tarafından Yüce Meclislere sunulmuş program hakkında A.P. Cumhuriyet Senatosu Grubunun görüşlerini kısaca arz etmek istiy-o-ruz. Hiç şüphe yok ki, bugün programı üzerinde görüşülen yeni Hükümet teşekkü-lü bakımından da kendisinden önceki 4 Koalisyon hükümetlerinden ayrı bir özellik taşımaktadır.

Yeni Anayasa ve Seçim Kanunu muvacehesinde yapılmış 1961 seçimleri sonu-cu kurulmuş hükümetler, koalisyon idaresini zaruri kılmışlardır. Günümüze kadar-ki son dört yıllık siyasi, ekonomik ve sosyal zorluklar çağında menşeleri, kuruluş ve programları değişik olan partilerin birlikte çalışmaları güçlüğü ve verimsizliği en hararetli koalisyon taraftarlarınca da kabul ve tasdik edilmiş bir gerçektir.

Bununla beraber, aksak ve yetersiz idarelerine rağmen, geçmiş Koalisyon hü-kümetlerinin de, milletimizin dünkü çetin devrelerden bugün içinde bulunduğu-muz daha ferah günlere ulaşma yolundaki intikal hizmetlerini, tarihimiz elbette takdirle kaydedecektir.

Kurucu Meclisçe vaz'olunmuş seçim kanunları üzerinde, geçen yıldan beri Se-natör ve Milletvekili seçimleri öncelerinde yapılmış (Senatoda da nispi usul tatbiki ve nihayet müşterek oy pusulası ve milli bakiye sistemi gibi) tatbikatı en yüksek se-cim müesseselerinin dahi hatalı kararlar ilân etmeye sebep olmuş çetrefil, müşkül, garip ve haksız neticelere götüren, belki zümre ve şahısların yararına fakat millet ve memleketin mutlak zararına olduğu sübut bulan bencil tadil ve tasarruflar da milli iradenin 10 Ekimdeki tecellisine müessir olamamışlardır.

Son 4 yıllık idare tatbikatını değerlendiren kayıtsız şartsız hâkimiyetin yegâne sahibi yüce bir demokrasi tecrübe ve anlayışına malik basiretli Büyük Türk Milleti

tam bir dürüstlük içinde geçen son seçimlerde de milli irade tecellisine göre iktidarı A.P. ne tevdi ederek yeni bir çağ açmak istemiştir.

Yeni Hükümet teşekkül ve bünyesindeki bu özellik kadar, programıyla da halkımızın isteklerine ve memleketimizin gerçeklerine uygun, dinamik bir yeni hizmet çağının açılacağı müjdesini vermektedir.

Programda bugüne kadar geçen zaman bir intikal devresi olarak sayılmakta ve bu intikal devresinin mübalâğalı, tezatlı, kırıncı hâdiselerinin bütün tesirleri ve neticeleriyle kapanmış olduğu ve yurdumuzda aydınlık ve ümit dolu yeni bir devrin başladığı inancı belirtilmektedir.

Programın 32 milyon Türk vatandaşına tefriksiz hizmeti en şerefli borç ve vazife bilen bir ruh ve anlayışla hazırlandığı aşikârdır.

Nitekim A.P. İktidarının bu ilk Hükümeti programında; siyasi, iktisadi ve sosyal alanlardaki çeşitli yurt mesele ve ihtiyaçlarımızın açık yüreklilikle âdetâ bir hizmet envanteri meydana getirilmiş ve hepsinin yapılmalarına gönülden sahip çıkmakla beraber, bunların programa vaz ve ifade ediliş tarzlarında ehemmiyet derecelerinin belirtilmesine de âzami itina gösterilmiş bulunmaktadır.

Parti programımız ile seçim beyannamelerimizde büyük milletimize Adalet Partisi olarak va'dedilmiş hizmetlerin cümlesini, icra mevkiinde bulunduğumuz şu anda bir kere daha tekrarlıyan bu programın belirli vasıfları; açıklık, kesinlik, samimilik ve cesarettir.

Temel ilkelere bağlılığı ve milli iradenin tasvibine mazhar olmuş Anayasamızın mutlak surette hâkim kılınmasını şaşmaz hedef bilen yeni Hükümet programında idarenin tarafsız olması prensibine ve Devlet memur münasebetlerine de cesaretle değinmektedir. Kendisini millet hizmetinde ve kanunların emrinde gören memurlarımıza tam bir hizmet emniyeti sağlanmış olmakla beraber, partizan idareye hiçbir surette iltifat edilmeyeceği inancı da programda sarahatle belirtilmektedir.

Toplumumuzu yakından ilgilendiren ve son yıllarda büsbütün tahripkâr olma-ya başlayan zararlı cereyanlara geline: Yeni Hükümet bilhassa komünizme yönelmiş faaliyetleri dikkate alarak bunların mevcut mevzuat ve müesseselerle zararlarının önlenebileceğini kabul etmiş görünmektedir. Bu önemli konuda daha hassas ve radikal hareket edilmesini temenniye şayan bulmakla beraber, önümüzdeki hâdiselerin Hükümetin ihtisas mahkemeleri kurmak mecburiyetine götürmemesi de en halisane dileğimizdir.

Programı uzun ve teferruatlı bulanlar şu gerçeği kabule mecburdurlar: En zaruri ihtiyaçları temin, en lüzumlu ve âcil meseleleri halledilmemiş bir toplumun müşküllerini en kısa zamanda, en nâmüsait şartlarda kolaylasın ve sona erdirmeye diye milletçe vazifelendirilmiş bir Hükümetin Programı elbette bundan kısa olamaz.

Ana dâvalarımızı, muhaliflerimizin savunduğu Devletçilik ve sosyalizm anlayışı açısından izah etmiyen programımıza yöneltlen haksız ve mesnetsiz hücumla-

rın cevabı programımızda açıkça belirtildiği için tekrarını lüzumsuz addediyorum. Programın ana dâvaları ihmal ettiği İnsafsız görüşüne katılmak imkânsızdır. Bu sebeple programda teferruata kaçıldığını belirten kıdemli Parlamenter C.H.P. Sayın Sözcüsüne, programımızın kibritin ıslahını ve ucuzlatılmasını dahi Hükümet Programına koymuş programlardan olmadığını eski tutanakları okuyan bir arkadaş olarak hatırlatmadan geçemeyeceğim.

Eski hükümetlerin sorumluluğunu taşıyan çözülmemiş meselelerin, hallolmamış dâvaların, yerine getirilmemiş vait ve gerçekleştirilmemiş hizmetlerin çokluğu ve büyüklüğü programın geniş tutulmasını zaruri kılmıştır.

Program, A.P. Hükümetinin, neler yapacağını bildirdiği kadar, memleketi iç ve dış, politika, ekonomik ve sosyal sahalarda acilen kurtarılmaya, ıslah ve korunmaya bekliyen çeşitli maddi ve mânevi mesele ve müşküller bakımından ne halde devraldığının acı gerçeklerini de bütün çıplaklığı ile ortaya koymaktadır. Bu itibarla henüz hizmete başlamamış, yalnız programıyla huzurunuzda çıkmış bir yeni Hükümeti, eski usul ve alışkanlıklarla yerelim diye iğnelemek isteyenler, bizzat kendilerini çuvaldızla yaralamaktan sakınmalıdırlar.

Her Türk'ün ve bütün bir koca ülkenin maddi, mânevi bütün ihtiyaçlarını karşılamak üzere tanzim edilmiş bir program, büyük hizmetler görmek azmine sahip, bütün güçlükler yenmeye kararlı, cesur, imanlı ve idealist bir milli Hükümetin kendisini ümit ve güvenle işbaşına getiren Yüce Millete, Yüce Meclisler huzurunda sunduğu bir şeref taahhütnamesidir.

Türk halkının ve yurdunun beklediği pek çok hizmetleri sıralıyan bu program, çeşitli yorum ve açıklamalara lüzum bırakmayacak derecede sarıh ve katidir. Geçen yılların programlarında sakız halinde çiğnenmekten başka bir başarı ve tatbikata ulaştırılamamış, lâfta bırakılmış sloganların yerine, A.P. iktidarının ilk Hükümeti Programında milletçe beklenen uzun ve kısa vadeli gerçekleştirebileceği hizmetlerle, sadece yerine getirebileceği hizmetlere yer ve önem vermiştir.

Program, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda kördüğüm halinde devralınmış meselelere, milletçe tasvip bulan prensip ve anlayışlar çerçevesinde çözüm yolları göstermektedir. Program, vatandaş ihtiyaçlarına yönelmiş, bugüne kadar verilgelmiş örneklerle mahdut, muayyen, klâsik, kısır icrayı hükümet etmek alışkanlık ve anlayışı yerine, modern hukuk ve ekonominin bünyemize elverişli metot ve prensiplerini esas bilerek başta milli güç ve kaynakların harekete geçirilmesini öngören ve bugüne kadar metot yeniliği sözde kalmış Devlet hizmeti anlayışını çok yüksek bir seviyeye ulaştırmak iddia ve inancını taşımaktadır.

Program, ekonomik ve sosyal hayatımıza maddi ve mânevi yeni bir silkiniş, kalkınış, huzur ve düzen getirmenin prensiplerini sarıh bir görüşle vaz'etmektedir.

A.P. nin ilik Hükümeti Programında, demokratik rejim içinde çok ağır bir yük, çok çetin bir yoldan büyük kutsal hedefe ulaşmak azmini ortaya koymaktadır.

Program, kuru nazariyeler ve hayaller üzerine değil, halkımızın âcil ihtiyaçları öngörülerek ve yurdumuzun bugünkü gerçekleri dikkate alınarak tanzim edilmiştir.

İktidarın, iman, ideal ve dinamizmi; muhalefetin olumlu tenkid ve yapıcı muraakabesiyle başarılı bir tatbikata ulaşacağına gönülden inandığımız bu programın milletimize ve vatanımıza lâıyk oldukları kalkınma, huzur ve saadeti en kısa zamanda sağlaması en halisane temennimizdir.

Mâruzâtımızı bitirirken Kıbrıs konusuna da değınmek istiyoruz: Kıbrıs dâvamız üzerinde bütün partilerimizin gösterdikleri müşterek hassasiyet ve vatan-severliğı burada şükranla anmayı bir borç saymaktayız.

Son günlerde Kıbrıs'ta yeni tertip ve menhus kıpırdanışlara ve oradaki kardeş-lerimizin yeni bir emrivaki ile karşı karşıya bırakılmak istendiklerine dair haberler gelmektedir. Yeni Hükümetin bu çeşit emrivakiler karşısında sabrı tükenen büyük milletimizin beklediğı bir basiret ve davranışla bu sahte Rum taarruzlarını da kö-künden bertaraf edeceğine inanıyor ve geleceğı ümitle bakıyoruz.

Hükümet programında Silâhlı Kuvvetlerimize gösterilen yakın alâkaya ve yüce vazifelerini titizlikle ifa edeceklerine dair intibaa grubumuz aynen iştirak etmekte ve en büyük kumandanlarından en küçük erlerine kadar cümlesine teşekkürü bir vazife saymaktayız.

Büyük milletimize ve aziz vatanımıza sonsuz bir aşk ve imanla ağır hizmetler görmek isteyen genç ve dinamik Başbakan Demirel ve arkadaşlarının hak ve adalet yolunda hizmet zaferine ulaşmalarını diler, Cenabıhak, muhalifi, muvafıkı ile büyük milletimiz yardımcıları olsun. Hükümete sonsuz başarılar diler, Yüce Senatoyu A.P. Grubu adına en derin saygılarımla selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası Yeni Türkiye Partisi Topluluğı adına Sayın Turhan Kapanlı'da.

Y.T.P. TOPLULUĞU ADINA TURHAN KAPANLI (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler ve muhterem Hükümet;

Yarının mesut ve müreffeh Türkiye'sini, geleceğinden emin insanlar Türkiye'si-nin birbirini seven insanlar Türkiye'sini yeniden inşa etmeye mecbur olduğumuz fikri noktasından hareket ediyor ve Hükümet programını bu müsamaha ve gönül açıklığı içinde tetkike aldığımızı arz etmek istiyoruz.

Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs İnkılâbına dayanan ve milli iradenin tasvibine mazhar olan Anayasamızı ruhu ve metni ile hâkim kılacağını ifade buyuran Hükümetin bu görüşüne hürmet duyuyor ve intikal devrinin mubalâğalı, tezatlı ve kırıcı hâdiselerinin bütün tesir ve neticeleriyle kapanmış olduğuna inandıklarını ileri süren Hükümeti asil ve manalı buluyoruz. Siyasi partilerimizin, Anayasa mü-esseselerimizin huzurlu ve istikrarlı hedefi taazzuv etmiş bir Türkiye çizgisinde fik-rî mutabakat aramaları şartına ehemmiyet veriyoruz. Hükümeti bu anlayış içinde görmenin huzurunu ifade etmek isteriz. Bu vatan hepimizindir. Bu yükseliş de hepimizindir. Bu yükselişte hepimiz vazifeliyiz. Gururu hepimize aittir.

Meselelerinizi hallederken tarihten istifade etmek bugüne kadar olanları sü-ratle unutarak yarına müştereken asil hisler ile bakmak doğru hal şeklidir. Kuvvetli, itibarlı bir Hükümet ile geleceğinden emin insanlar Türkiye'sini inşa için gerekli

tedbirleri alacağını ifade eden Hükümete bu noktada yakın olmayı uygun bir düşünce şekli olarak mütalâa ederiz.

Devlet idaresini basit bir faaliyet nevi olarak mütalâa edemeyiz. Devleti idare eden organların iktidar ve muhalefetlerin kendilerine has ağırlıkları olmak lâzımdır. Muhalefet mesuliyetimizin idraki içinde iyiyi, güzeli ve doğruyu bulma ölçüsüne göre muhalefet yapma kararıyla A.P. Hükümetinin başarıya ulaşmasını temenni ediyoruz. İyi niyetli teşebbüslerinde gönül rahatlığı ile yaşıyarak icralarını kolaylaştırmak arzusunda bulunduğumuzu ifade etmek istiyoruz. Kırgın gönülleri yarının, gülen, mesut Türkiye'sine tevcihte samimi arzularımız var. Hükümetin bu mânaya gelen ibretlerini açık kalblilikle desteklemek isteriz. Anayasamızın temsil ettiği zihniyet, politikacılarımızdan sâf, asil, haysiyetli anlayışa dayanan demokratik rejimi bu memleketin medenileşme dâvasının vasıtası hailine getirmelerini istemektedir.

Programında bu anlayışa yer veren Hükümeti tebrik ve takdir etmek isteriz. Türkiye'mizin siyasi kaderini, iktidarın kaderini hizmetlerin tâyin edeceği zaman ve vasıta içindeyiz. İktidara bu imkânı hazırlamak vazifemiz olmalıdır.

Umumi çizgileri itibariyle uygun gördüğümüz programın tahakkukunu temenni ediyor, Hükümetin Türk Milletine huzur, sükûn ve refah getirmesini gönülden arzuluyoruz Vatandaşın umumi temayülü istikametinde Y.T.P.-A.P. Hükümetine samimi başarı dileklerini takdim eder. Hürmetlerimle. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Siyasi parti Grubu ve topluluklar adına konuşmalar bitmiştir. Şahısları adına sayın 23 üye söz almış bulunmaktadır. İçtüzüğün 56'ncı maddesine göre lehte, aleyhte, üzerinde olmak üzere vâki olan tertibi söz alış sırasına göre Yüksek Heyetinize arz ediyorum.

Baki Güzey, Ahmet Yıldız, Mehmet Ali Demir, Şevket Buladoğlu, İbrahim Safet Omay, Hüsnü Dikeçligil, Cenap Ege, Nüvit Yetkin, Zerin Tüzün, C.Tevfik Okyayuz, Enver Bahadır, Akif Eyidoğan, Alâeddin Çetin, Azmi Erdoğan, Rıfat Öztürkçine, Mehmet Hazer, Mehmet Özgüneş, Sırrı Atalay, Suphi Karaman ve hep üzerinde olması dolayısıyla Saim Sarıgöllü, Cevat Açıkalın, Fehmi Alpaslan, Tekin Arıburun söz almış bulunmaktadır. Başka söz isteyen sayın üye var mıdır efendim? Yok. Bu arada bir takrir gelmiştir, okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Vakit ilerlemiştir. Daha çok üyenin fikirlerini ifade edebilmelerine imkân vermek üzere şahıs adına yapılacak konuşmaların (on) dakika olarak tahdidini arz ve teklif ederiz.

Necati Özdeniz *(Cumhurbaşkanınca S.Ü.)*

Hasan Atakan *(Cumhurbaşkanınca S.Ü.)*

Muzaffer Alankuş *(Cumhurbaşkanınca S.Ü.)*

BAŞKAN — Takrir üzerinde görüşmek istiyen sayın üye? Yok. Takriri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Takrir kabul edilmiştir. Sayın üyelerin aldıkları kararlara riayetkâr olmalarını rica edeceğimi.

Sayın Güzey buyurun.

BAKİ GÜZEY (Bursa) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler, bir seçimden yeni çıkıp gelmiş, milletin itimadına ve seçim sistemlerinin zorunluluklarına rağmen başarı sağlamış bir partinin Sayın Başkanı bir Hükümet Programı getirmiş bulunmaktadır. Bu program teferuatı ve ruhu itibarıyla şimdiye kadar alışageldiğimiz Hükümet programlarının sistemlerinden daha başka türlü hazırlanmış bulunmaktadır. İki programı ele aldığımız zamanlarda evvelâ, teşhisin yanıbaşında da tedavinin yer aldığını görüyoruz. Türkiye'nin ve Türk Milletinin bütün meseleleri Hükümetin etrafında toplandığı bir masa üzerine dökülmüş, evvelâ bir tasnife tabi tutulmuştur. Hükümet Programı bu tasnifin ilmi hüviyetini taşımaktadır. Balıkçı barınaklarından, el sanatlarıyla iştigal edenlerin dertlerinden, esnafın, tüccarın, sanayicinin dertlerine kadar vatandaşın bütün meseleleri içten gelen bir inanışla ele alınmıştır. Program bir taraftan da Devletin sosyal alandaki vazifelerini içine almakta, işçi, memur, subay velhâsıl bütün hizmet erbabının meselelerini modern iktisat anlayışı içerisinde halletmeyi öngörmektedir. Böylece fert ve Devletin sosyal münasebetlerinin ekonomik ve maliye ilminin en geniş tedbirleriyle tanzimini ele almış bulunmaktadır. İktisadi Devlet Teşekküllerinin ıslahı personel kanunları, işçi, ziraat erbabının, küçük esnafın sosyal sigorta meseleleri ve işsizlik sigortası bu meyanda zikredilebilir. Şimdi bütün bunlara rağmen sosyal meselelerde sosyal adalet ilkesinde C.H.P.nin sosyal adalet konusunda aynı görüşte olmadığını beyan etmesini cidden dikkat, alâka ve hayretle karşılamak mümkündür. Bir taraftan Demirel Programı, milli gelirden vatandaşa isabet eden miktardan vatandaşın en geniş bir şekilde faydalanmasını temin ederken C.H.P. sözcüsü âdil bir esasa dayanmadığı iddiasında bulunmaktadır.

Böylece programda olmıyan bir mevzuu, varmış gibi göstermek, cidden benim anlayışıma sığmıyan bir mesele olarak tezahür etmektedir. Hükümet programını başka bir cepheden ele aldığımız zamanlarda, teşebbüs alanında Devlet ve ferdin, yerlerini ve vazifelerini teshil ettiğini görüyoruz. Ticaret ve sanayi alanında Devletle özel sektörün, yanyana ve işbirliği halinde Türkiye'nin kalkınmasına hadim plân tatbikatında birine üstünlük tanımakta vazife alması gerektiğinin belirtilmesi programın hususiyetidir. Gerek ekonomik alanda, gerekse âmme hizmetlerinin, ifasında yetiştirilmekten istihdama kadar olan Hükümet görüşü yer almış, kalkınma hamlesinin Türk halkının refahını hedef tutması üzerinde dikkat ve itina ile durulmuştur.

Eğitimde tekniğe ehemmiyet verilmesi, üniversiteler açılması lüzumu, idareyi cihazlandırmada ilim üstünlüğünün kabulü programın bariz vasıflarıdır. Anayasanın Türk Milletine sağladığı geniş hürriyetlerden faydalanılarak, hürriyeti yok etme çabalarına set çekileceği, bunda müsamaha gösterilmeyeceği hususu, aşırı sol

cereyanlarla mücadeledeki azmi ifade eden kısımlar sosyal güvenlik, sosyal adalet, vicdan hürriyeti görüşleri programın temel kuvvetlerini teşkil etmektedir.

İdare bakımından, âmme menfaatleri mülâhazasıyla Devlet otoritesini, himayeyi ve sevgiyi yanyana getiren program hususi bir mâna ve hüviyet taşımaktadır.

Yine idarede; idarenin vatandaşla olan münasebetlerinde eşitlik, adalet, sevgi prensipleri Hükümetin topyekûn Türk Milletinin Hükümeti olmak azmi; programı yapanların övünebilecekleri hususlardır.

Vatandaşın gelir ve geçimi, milli gelirden âzami surette faydalanmasının temini, âmme hizmetleri ve kalkınmada temel kaynak olan vergi nizam ve usullerinin esaslı tetkiklere tabi tutulması, güçlüklerinin izalesi, verimliliğinin temini üzerinde ciddiyetle durulması programın kuvvetli mesnetleridir.

Az gelişmiş memleketlerde kalkınabilmenin faktörü, evvelâ teçhizat ve kredi meseleleri ile vatandaşın aleyhine olmayacak himaye tedbirleri, nisbeten daha az gelişmiş bölgelere öncelik ve muafiyet tanınması, Türkiye'nin ciddi meseleleri olarak programda yer almıştır.

Kalkınmada, dış ticaret muvazenesinde yeni sanayi yatırımlarına büyük bir hamle ile girmeyi hedef tutmak Türkiye'de bugün yaratılmak istenen karanlık hava içinde bir müddet daha yabancı sermayeden faydalanmak düşüncesi, petrol ve maden mevzularını programında ele alması Hükümetin cesaretini ve ciddiyetini gösteren delillerdir.

Köye verilen ehemmiyet köylünün mahalli dâva, sosyal ve iktisadi meselelerinin bir inanç olarak programa alınması, toprak işi; ziraat ve zirai reform anlayışı kuvvetinin ifadesidir.

Muhtevası itibariyle program; Türkiye'de Hükümet, idaresinde yeni bir fikir doğuşunu, modern Devletin iktisadi anlayışını, hizmet ifasında yeni bir ruh haleti getirmektedir. Bu hüviyet ve fark Demirel programını tarihi bir vesika haline getirmektedir.

Muarızlarımızın dayandığı noktaların başlıcası bilhassa yabancı sermaye üzerindeki alerjilerinin devam ettiğidir. Sanki yabancı sermaye memlekete geldiği zaman mutlaka memleket aleyhine bir faktör gibi ele alınmaktadır ve bu noktada şüpheler izhar edilmektedir. Bilhassa Sadi Koçaş'ın; "kulağımıza kadar gelenler doğru ise", kâğıt ve gübre sanayii yabancı sermayeye âdeta peşkeş çekilecekmiş gibi bir sözü göze çarpmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, gerek yabancı sermaye hususunda, gerek Seçim Kanunu noktasında, İktisadi Devlet Teşekküllerinin devri meselesinde, Toprak Reformunda ve Maden Kanununda Hükümet Programı gayet sarihtir. Hele seçim sistemi, Anayasaya tezat teşkil edecek bir şekilde bir kuvvet gösterisi mahiyetinde, geçen sene değiştirilmiş olan seçim sistemi, kuvvet unsurları ile değiştirilemez, kanaatini meydana getirmek için Seçim Kanununun hali aslisine ifrağı meselesi burada maalesef tenkid konusu olmaktadır.

Hükümet kuvvet tezahürleri ile seçim mekanizması üzerinde oynanmaması istenmektedir ki, Sayın Fahri Özdilek ile bu noktada beraberiz. Ancak hakikaten bu kuvvet tezahürlerinin ta esasa irca edildikten sonra düşünülmesi yerinde olur ki, bu noktaya, kendilerinin de gelmelerini hürmetle rica ederim.

BAŞKAN — Müddetiniz bitmiştir, Sayın Güzey.

BAKİ GÜZEY (Devamla) — Sayın Demirel; Türk Milletine hizmet hususunda inandığımız dâva ve meselelerde tenkitlerden ümitsizliğe düşmeyiniz. Mesuliyet takabbül etmekten endişeniz olmasın. Türk Milleti sizi anlıyacaktır. Allah yardımcınız olsun. *(Sağdan alkışlar)*

BAŞKAN — Aleyhte Sayın Yıldız.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Sayın Başbakan, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin değerli üyeleri; sayın senatörler; ben çok önemli bir döneme ulaşmanın bilinci içinde görüşlerimi sunacağım.

Gerçekten Adalet Partisi İktidarı Türkiye’de çok önemli bir olaydır. Olayı, hem Adalet Partisi, hem onların Hükümeti, hem muhalefet, hem parti dışında bulunanlar yeter derecede değerlendirerek bundan yararlanmaları gerekir.

Bu amaca hizmet için iki nokta üzerindeki görüşlerimi sunacağım. Birincisi, Devlet otoritesi ve hükümetlere beslenmesi gereken güven yönünden; İkincisi, bundan sonraki dönemde politik stratejimizin ananeliği hususundaki görüşlerimdir.

Gerçekten Hükümet kurulduğu andan itibaren bakanların kişiliğini hedef alan türlü yermelere tanık olduk. Parti içinden ve parti dışından bunu Sayın Başbakan grupta, sonra yayınlanan beyanatı ile doğruladı. Grup da bunu beğendi ve yumuşadı. Ben konunun bu yönünü vahim diye telâkki ediyorum. Bir parti bir Hükümet kurar veya bir kimse bir Hükümet kurar. Hükümet kurulduğundan itibaren, bir senatör veya milletvekili Bakan okluğundan itibaren Türkiye Cumhuriyetinin Bakanı ve Türkiye Cumhuriyetinin Hükümetidir. Kişiliğine teker teker ve tüm olarak saygı ve hele bu şekilde bir tartışma ortamına Hükümetin itilmesini ve beni bağışlarsa arz edeyim, Sayın Başbakanın buna gerekçe vermesini üzüntü ile karşılarım.

Hükümetin tümüne ve teker teker bu yermelerin kompleksi içine itilmesi zannedirim ki, bundan sonraki dönemde iyi bir örnek değildir. Eğer gerçek bu ise, yani Hükümet bu yermelere haklı ise, o takdirde olumsuz etki artar. Uzun tecrübe ve kıdemleriyle Devletin en üst kademelerine çıkmış, Devlet bürokrasisinin yukarısına kadar çıkmış bir müsteşar bir genel müdür veya bir daire başkanının başına, maiyetine dahi alamıyacağı insanı bakan yapmak durumuna düşeriz ki, bu Devlet otoritesini fevkalâde küçümsemek olur. Ben hiçbir surette bunları kabul etmek istemem ve Sayın Başbakanın sanırım ki, bu olumsuz etkileri düzeltecek beyanlarını buradan dinlemek isterim.

Arkadaşlarım, bu münasebetle bir tarihi anıyı da tekrar etmek isterim.

Milli Birlik Komitesi zamanında kurulan hükümetlere bu yermeleri bugün de herkes yapıyor. Çok iyi adam seçemediniz, falan, denir. Fakat aynı kişilerin parti-

leri hükümetleri kurduğu zaman feleğin çok insafsız mahcubiyetine hedef olurlar. İnşallah bundan sonra felek, böyle insafsız mahcubiyetlere fırsat vermez. İşte arkadaşlarım, bu noktada tarz etmek istedim ki, Hükümete beslenmesi gereken güven ve Devlet otoritesine yöneltilen bu konuşmaların, bu tip lâfların bundan sonra olmamasını temenni ederim.

İkinci değineceğim nokta: Bundan sonraki siyasal strateji yönünden. Arkadaşlarım, arz ettim ki, Adalet Partisi iktidarı önemle karşılanacak bir olaydır. Bundan Adalet Partisi ve Hükümeti yeter derecede yararlanırsa hepimizin onu desteklemesi yüce bir ödevdir. Ve bu alanda başarılı olmasını sağlamak, uyarıcı, destekleyici her türlü çabayı göstererek, başarılı olmasını sağlamak rejimimiz için de, önümüzdeki dönemin başarısı için de hepimize bir ödevdir. Bunu iyi kullanamazsa? Bu husustaki görüşümü biraz sonra arz edeceğim. Gerçekten olayı anlatabilmek için derinliğine, genişliğine durumu tartışmaya fırsat verecek bâzı noktalara değinmek istiyorum. Bugün Türkiye’de Anayasa felsefesi ile açık bir çatışma halinde bulunan bâzı eğilimler, amaçlarını gerçekleştirme umudunu çoğunluğunun asla bu görüşte olmadığını bildiğim Adalet Partisine bağlamıştır. Ve bu umutlar Adalet Partisi kanaliyle gerçekleştirilecektir, diyor. Bâzı örnekler vereceğim. Klâsik liberal ekonominin bile gerisinde kalan görüşler vardır Türkiye’de. Bir iki örnek vereyim; hattâ bugün bâzı ticari alanlarda uygulanması zorunlu hale gelmiş, klâsik liberalistlerin ikinci babası denilen Ricardo’nun rant teorisini dahi bugün Türkiye’de uygulamak istesenez ticarette, komünist olursunuz. Bu eğilimden, hattâ Adam Smith’in Devlet eliyle Kuzey Amerika’da yapılanlarla özel teşebbüsü kıyaslamak suretiyle çıkardığı sonuçları bugün söyleseniz, az para ile çok kazanç sağlayanların yollarını tenkid eden metotlarını, bu arada özellikle faizciye yönelen görüşlerini ve alınacak tedbirleri söyleseniz bugün Türkiye’de, aşırılıkla bu eğilim tarafından damgalanırsınız. Hattâ günümüze gelirsek, İngiliz Muhafazakâr Partisinin bugünkü politikasını Türkiye’de bâzı yönleriyle uygulasanız, hattâ Avrupa’da bugün en ileri liberal ekonomiyi uygulayan Batı Almanya Hükümetinin aldığı bâzı tedbirleri savunursanız eminim ki, bu aşırı damgadan kurtulamazsınız.

İşte, görüyorsunuz ki, böyle eğilimler Türkiye’de vardır. Samimi inancım ve yayınlardaki sonuçları. Dürüst vergi vermeyi ve servet dalaverelerini önlemeyi amaç güden servet beyannameleri ve vergi ilânına karşı bu çevrelerden büyük tepki çıkar. Hattâ, vatandaşın başlıca ödevlerinden olan vergi vermeyi ve verdiği vergiyi gururla gösterecek şekilde bir açıklamayı ticari sır, ekonomik sır gibi türlü deyimlerin arkasında savunarak bunu kabul ettireceği inancına saplanan insanlar vardır. İşte bu eğilimler reformları, kendi kurdukları düzenin aleyhinde sayarak önlemek isterler. Tümüyle arkadaşlarım bunlar, demin de arz ettim, tanıdığım ve konuştuğum büyük çoğunluğun asla eğilimini temsil etmemesine rağmen Adalet Partisi bu yolu seçeceği inancındadırlar. İşte bunun için diyoruz ki, Adalet Partisi iktidarı çok önemlidir.

Türkiye’imiz, bu arz ettiğim, belirtmeye çalıştığım eğilimlerin yenilmesiyle ancak kurtulacaktır. O halde Adalet Partisine düşen görev, onun Hükümetine düşen

görev, Anayasa felsefesine uyumlu şekilde bu eğilimleri kendi iradesiyle ve sağduyuyla yenmesidir.

BAŞKAN — Sayın Yıldız, bağlamanızı rica ederim.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Bunu yendiği takdirde hepimiz onu desteklemeyi görev sayarız. Eğer bunu yenmediği takdirde, seçim arifesinde söylenen bazı sözlerle ve bu eğilimlerin isteğine göre bir hareketi seçerse, o zaman Adalet Partisi Hükümetinin kişiliğinde bu eğilimleri yenmek vatanperverane bir vazifedir. (*Sağdan “Ne demek istiyorsun?” sesleri*) İkisi de; bu eğilimler yenilmelidir diyorum, açıkça ne demek istediğimi belirtirim. Bunu ya Adalet Partisi Hükümeti iradesiyle yenmeli, bu eğilimlerin değil ben, Anayasa felsefesinin gerektirdiği, yeni düzenlerin gerektirdiği bir politikanın izlediği için demelidir. Bunu dediği gün hepimiz desteklemeliyiz, bunu vatan vazifemiz sayarım. Hayır, bunun aksi bir politika izlediği takdirde, Adalet Partisinin şahsında bu eğilimler yenilmelidir. İşte Türkiye’nin bundan sonraki politik stratejisinin temeli bence bu olmalıdır. Bunu yapmak için kişi ve partilere değil, konulara yönelen bir mücadeleyi hepimizin seçmesi gerekir. Bu, böyle bir mücadele seçtiğimiz takdirde, 27 Mayıs’tan sonra hazırlanan siyasal ve hukuk düzeni uyanan fikirler hepimize en iyi yolu gösterecektir, başarı şansı kuvvetli olur. Bu şekilde bir mücadeleye girdiği takdirde, Adalet Partisi Hükümetine büyük başarılar diler, buna karşı titizlikle denetleme görevini yapacak herkese de aynı derecede başarılar diler, saygılarımı sunarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Demir, üzerinde. Buyurunuz,

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Sayın Başkan, Sayın Senatörler, Sayın Hükümet Başkanı ve erkânı;

Programı üzerinde şahsi görüş ve düşüncelerimi arz etmeden evvel birkaç cümle ile geçmiş iktidar hükümetlerinin çalışmalarını ve Hükümet programlarında yer alan hususları özetlemek isterim.

Sözlerime, kısa süren bir görev devresi içinde bu süreye sığdıramıyacak kadar işler başaran ve 1961 seçimlerine eşit bir şekilde demokratik, başarılı bir seçim yapılmasını sağlayan Dördüncü Koalisyon Hükümetine ve onun Sayın Hükümet Başkanı Ürgüplü’ye başarılarından ötürü huzurlarında teşekkürü bir borç bilmekteyim.

Muhterem arkadaşlar, tam 305 paragraftan ibaret ve her paragrafı ayrı bir mâna ve kıymet ve hizmeti ihtiva eden başlı başına bir değer taşıyan Hükümet programı üzerinde söylenmesi lâzım gelenlerin beş on dakika gibi kısa bir zamana sığdırılması asla mümkün değildir. Program üzerindeki görüş ve düşüncelerimi ancak özetlemek suretiyle yetineceğim.

Çok muhterem arkadaşlar, Parlâmentonun bir üyesi, bu milletin bir ferdi olarak şu gerçeği kabullenmek gerekir. Kurulan hükümetlerin ömürlerinin kısa oluştundan, hiç şüphe yok ki, partiler değil, daha ziyade millet ve memleket zarar görmüştür. Hükümetlerin ömürlerinin kısa süreli oluşlarını, verimsizliğini bugünkü

seçim sisteminde arayanlar belki tezlerinde bir nebze haklıdırlar. Fakat geride bıraktığımız yıllarda denenen bir sistemin neticesi, bu memleketi, bu milleti hangi noktaya kadar götürdüğü hepimizce bilinmektedir. Parlâmento bünyesinde değil, Hükümetin bünyesinde partilerin birbirlerini kontrol ve Bakanların partizanca bâzı yersiz tasarruflarını önlemek bakımından koalisyona dayanan Hükümetlerin millet ve memleket için daha hayırlı olduğuna ve olacağına inananlardan biriyim. Bu inançtır ki, bana, vatan sathında seçimlerde tam 27.352 km. yol katettirmiştir. Çoğunlukla vatandaşların bu inançta olmamaları, olanların da fikir ve düşüncelerine vatandaşların itibar göstermemeleri asla beni üzmemiştir. Vatandaş çoğunluk sistemine ve çoğunluk sisteminin sağlayacağı müstakar bir Hükümete itibar ve intizar etmektedir. Gezilerimde bende hâsıl olan kanaat bu olmuştur. Nispi seçim, milli bakiye, hattâ görüşülmesi sırasında tatbikattaki zorluklarından muştaki olunan ve dik tatbikat yeri olmasına mukabil tahminlerin üstünde müsbet şekilde sonuçlanan müşterek oy pusulasının uygulanmasına rağmen bugünkü sonucun hâsıl olması, Adalet Partisinin çoğunlukla iktidara getirilmesi vatandaşın bu isteğinin en tipik ve canlı bir tezahürüdür.

Muhterem arkadaşlar, esasen bizce önemli olan seçim, seçim sistemi ve onun uygulanış tarzı değildir. Önemli olan, iktidarı alan partilerin her türlü partizanlıktan ve adam kayırmalardan uzak olarak tarafsız bir icraatta bulunmalarıdır. Önemli olan, gerek iktidarda ve gerekse muhalefette iken bütün siyasi partilerin memleketi refaha, milleti saadete götürecek yapıcı formülleri, uygulamaları ve böyle formüllerin uygulanmasını teşvik etmelidir. Önemli olan hislere ve ihtiraslara değil, fakat mantıka dayanan fikirlerin savunulmasıdır. İşte bu bakımdan ben, Sayın Demirel Kabinesinin geçmişten ders aldığı ve geçmiş hatalarını tekrarlamadığı takdirde başarılı olacağına inanmaktayım. Ve yine inanmaktayım ki, bugün için bütün siyasi partilere düşen görev, sadece seçim, zamanlarına inhisar etmesi gereken mücadeleli fikirleri ve tutumu bir yana bırakarak, kurulan Demirel Hükümetine yardımcı ve destek olmaktır. Genç demokrasimizin bekası ve milletimizin kalkınması yolunda mesafeler katetmesi için bu hususu bilhassa elzem görmekteyim. Zira siyasi partiler arasında bir kardeşlik havasının teessüsü ve bu havanın bütün memleket sathında bütün vatandaşlara teşmili hepimiz için büyük bir bahtiyarlık vesilesi olacaktır arkadaşlar.

Muhterem Senatörler, bu memlekette her şeyden önce tam bir huzur kurulmalıdır. Bunun için samimi fikirlere değişmez esaslar uygulanmalıdır. Meselâ, Hükümet Programında da bir nebze değinildiği gibi, memurlar kanunların emrinde ve milletin hizmetinde yarınlardan ve durumlarından emin olarak, endişesiz bir şekilde istihdam edilmelidirler. Her türlü suiistimal ortadan kaldırılmalıdır. Memleketin ve milletin âcil ihtiyaçlarına öncelik verilmeli ve bunlar üzerinde önemle durulmalıdır. Her tabakadan ve her kütleden vatandaş grupları istikballerinden emin kılınmalıdır. Bölgeler arasındaki ayrılık gayrılık giderilmeli, dengenin sağlanabilmesi için asırların ihmaline uğramış, geri kalmış bölgelere daha fazla ilgi gösterilmeli, kelimenin tam anlamıyla Hükümet Programında yer aldığı şekilde sosyal

adalet mülkiyeti zedelenmiyecek şekilde gerçekleştirilmelidir. Edirne'nin İpsala'sından, Hakkâri'nin Çukurca'sına kadar bütün yurt köşeleri bir tutulmalı, Orman Çiftliğindeki kuzulara, kuşlara milyonlarca lira harcanırken öte yandan bağır yanık vatandaş kütleleri unutulmamalıdır. Sayın Demirel Hükümetinin Programında, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgeleri sakinlerinin kalkınması hususunda kullandıkları ifade ve bu bölgenin sakinleri hakkındaki düşüncelerini, az gelişmiş bir bölgenin temsilcisi ve savunucularından biri olarak beni son derece memnun emiştir.

Bu düşünce ve ifadeleri gerçekleştirecek Hükümet ve Hükümet mensuplarının adları bölge sakinlerinin kurtarıcısı olarak nesillerden nesillere unutulmaz bir efsane gibi intikal edecektir.

Muhterem arkadaşlar, şahsi kanaat ve görüşüm odur ki, tarafsız bir idare, iyi bir teşhis ve zamanında tedbir... İşte topyekûn milli problemlerin genel formülü budur. Demirel Kabinesi bu formülü tanı ve noksansız olarak uygulamak durumundadır. Aksi halde programda yerini bulan güzel ifadeleri başarıya götürmek ve başarıdan bahsetmek, bakımından dem vurmamak, mamur ve müreffeh Türkiye'yi düşünmek hayalden başka bir şey olamaz. Bu memleketin bu milletin hayal kurmaya, türlü vaatlerle avutulmaya tahammülü kalmamıştır. Vatandaş verdiği oyların karşılığını yeni kurulan kabineden beklemektedir. Bu memleketin ön plânda gelen ve uygulama alanına öncelik verilmesi gereken meseleleri vardır. Temel dâva olan ve kalkınmamızın belkemiğini teşkil eden milli eğitim davasıdır. Programda yerini bulan Hükümetin bu husustaki düşüncelerini şükranla huzurlarınızda ifade etmek isterim. Gerçek şudur ki, maarifimiz bugün için bir çıkmaza girmiştir. Sistem bozuk, teşkilât çaresiz, dolayısıyla randıman düşüktür. Bu dâva titizlikle ve öncelikle ele alınmalıdır. Toplum meselesinde önce Anayasada yerini bulan ve ana dilini konuşmaktan yüzde 90'ın mahrum bulunduğu bölgelerden başlamak lâzımdır. İktidar hükümetleri bu durumda bulunan bölgeler için ayrı bir Kalkınma Plânı hazırlamalı ve bütçeye ayrı bir tahsisat koymalıdır.

BAŞKAN — Sayın Demir, müddetiniz dolmuştur, bağlamanızı rica ederim.

MEHMET ALİ DEMİR (Devamla) — Kalkınmayı çabuklaştırmak için teknik öğretime önem verilmeli, eleman yetiştirilmeli, milli emek memleket hizmetinde değerlendirilmelidir. Menşe itibarıyla kıymetli bir teknik elemanın başkanlığında kurulan Hükümetin, mesleki, teknik öğretime değer vereceğine inanıyoruz. Bu değer verişini en kısa zamanda ve lüzumuna binaen, Mesleki Teknik Öğretim Müsteşarlığının bir Bakanlık haline getirmekle ispat etmelidirler.

Köy İşleri Bakanlığının sağladığı faydalar dikkate alındığı takdirde. Teknik Öğretim Bakanlığının da lüzumuna kaani bulunmaktayız.

Muhterem arkadaşlar, zamanın darlığı dolay isiyile yer alan diğer hususları da şöyle bir kaç cümleyle özetlemek isterim.

Hükümetin Programında, ordumuza, emniyet hizmetleri hakkındaki görüşleri, vatandaşın Devletle olan münasebetlerinin verimli hale getirilmesi hususundaki düşünceleri, gençliğin yetiştirilmesi, boşa geçen zamanların değerlendirilmesi, özel

sektörün geliştirilmesi, işsizliğin giderilmesi, plân ve plâncılara verilmesi istenilen istikamet, el emeğinin değerlendirilmesi, küçük sanayi inkişafı, yeraltı ve yerüstü servetlerimizin her yönüyle değerlendirilmesi, köy ve köye götürülmesi gereken hizmetler hakkındaki düşünüş, görüş ve tedbirleri yerinde ve isabetli görmekteyiz.

Konuşmama burada son verirken yeni Hükümete, yeni Hükümette görev alan arkadaşlara, memleket ve milletimize başarılar dilerim. Sayın Hükümet Başkanı Demirel, memleket ve milletin hizmetinde başarılı yolda yürürlerse aziz milletimizin ve mübarek vatanımızın menfaati yönünden Cenabı Haktan dilediğim; kendilerini tahrikçilerden, dalkavuklardan, her devrin adamı olanlardan, menfaatperestlerin ağlarına düşürmekten korumasını ve doğru yolda yürüdükleri müddetçe Tanrının kendilerine yardımcı olmasını temenni eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın İskender Cenap Ege.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Muhterem Başkan, Yüce Senatonun aziz üyeleri, yeni Hükümetin muhterem üyeleri; ben sözlerime bir noktadan bağlayarak gireceğim. Bu kürsüde Hükümet programını tenkid eden iki sayın arkadaşım ki, birisi grup adına konuştu Sayın Hıfzı Oğuz Bekata ve diğeri de Ahmet Yıldız. Bu arkadaşlarım Hükümetin tarzı terekübü üzerinde müşterek gruptaki, yani Adalet Partisinin kendi bünyesine ait meseleleri ele aldılar. Ve inceden inceye tenkid ettiler. Elbette Sayın Hükümet Başkanı gerekli cevabı vereceklerdir. Ancak grubun bir üyesi olarak Grubu ilzam eden bu tenkidler üzerinde bir miktar durmak istiyorum.

Meselâ Sayın Ahmet Yıldız; Hükümet kurulurken yapılmış olan tartışmaları “vahim” kelimesiyle vasıflandırdılar, “vahimdir bu hal” dediler. Bu kelimenin ağırlığı karşısında ve niçin kullanıldığını pek kestirememekle beraber durmak gerekir.

Muhterem arkadaşlarım, bir taraftan demokratik bir sistem içerisinde, Anayasa düzeni içerisinde olduğumuzu söyleriz. Anayasanın gruplara ve üyelere tanıdığı haklar vardır. Onlara karşı da hürmetkâr olmak durumundayız. Hükümetin teşekkülünde Adalet Partisi içinde bizim görüşlerimiz, istişarelerimiz Hükümetin teşekkülü için gerekli temaslarımız her halde iç bünyemize ait bir mesele idi. Bunu âdeta Adalet Partisi üyelerinin kendi Hükümetine karşı, yeni teşekkül etmiş olan Hükümete karşı bir itimatsızlığı varmış gibi bu kürsüden ifade etmeye bu muhterem arkadaşlarımla hakkı olmaması gerekir. Biz demokratik bir sistemin içinden, biz halkın arasından gelen insanlar olarak gerçek ve bir gerçek halk Hükümeti kurmak için çalışırken gerekli temaslarımızda ve hattâ tartışmalarımızda daha güzeli, daha iyiyi bulabilmek için kanunların ve tüzüklerin bizlere tanıdığı hakları elbette kullanacağız. Biz bâzı zihniyetin yıllardır Türk demokrasisine musallat olmuş anlayışıyla yukardan gelen ve olduğu gibi kabul edilen ve meseleleri öylece mütalâa eden anlayışa iltifat etmiyoruz ve etmiyeceğiz de. Ama bu demek değildir ki, bugün teşekkül etmiş hükümetleri muhterem arkadaşlarımızı bu vazifelere lâıyk görmüyoruz.

Eğer Adalet Partisi müşterek Grubu böyle bir anlayış ve kanaatin içinde olsaydı, bunu da tebarüz ettirmekten asla çekinmezdi. Ben çok istirham ediyorum ki,

dört senelik tatbikat içinde biz Adalet partililer nasıl diğer grupların kendi iç bünyelerindeki davranışlarına, münasebetlerine bugüne kadar hiçbir şey söylememiş, hele hele bu kürsüye bunları asla getirmeyi aklımızdan geçirmemişken, Hükümet programını vesile ederek burada Adalet Partisi içinde âdeta bir kaynaşma varmış gibi bir vehimi uyandırmaya kalkanların haklı bir yolda olmadıklarını ve yeni kurulan bir Hükümete bütünüyle müzahir olan bir grubun ve grup ile Hükümetin araştırma girmeye hiçbir hakları ve vazifeleri bulunmadığını hatırlatmak isterim. Biz diyor muyuz; Üçüncü Koalisyon kurulurken Sayın İnönü birçok şöhretleri bir kenara itti de falan, filan arkadaşları aldı ve böyle bir Hükümet kurdu ve bu Hükümetin münakaşaları aralarında yapıldı veya yapılmadı. O zaman da biz bu kürsüden Hükümet programını tenkid etmiştik. Gruplarımız adına olsun, şahıslarımız adına olsun konuşmuştuk. Hiçbirimiz, hiçbir arkadaşımız bu noktaya asla dokunmamıştır. Bu, o partinin iç bünyesine ait bir meseledir. Kendi bileceği, kendi alacağı karardır.

Sonra bir noktanın daha üzerinde durmak istiyorum. Birçok arkadaşlarımız Seçim Kanunu hakkında Hükümet programındaki cümlelere fazlaca takıldılar. Ben aklımda kaldığı şekilde ifade edeceğim. Eğer Seçim Kanuniyle oynanacaksa, Seçim Kanunda değişiklik yapılmaya kalkılacaksa bu hayırlı olamaz şeklinde âdeta ikazda, hattâ ikazın da üzerinde bir ifade tarzında bulundular. Acaba bununla ne denilmek isteniyor? Bugün tatbik edilen sistemi, seçim sistemini beğeniyorlar mı? Beğenebilirler, fakat hükümetlerin Seçim Kanunlarıyla sık sık oynamasının doğru olmadığını ifade eden bu muhterem arkadaşlarıma Kurucu Meclis tarafından daha 1961 seçimleri yapılmadan önce hazırlanan Seçim Kanunu seçimler yapıldıktan sonra ve hattâ Senato ara seçimleri yapıldıktan sonra değiştirmeye kalkanlara da neden bu tavsiyede bulunmadıklarını sormak isterim. O zaman biz bu kürsüden, 1961 seçimlerinden evvel bir Kurucu Meclis tarafından hazırlanan Seçim Kanununun pek çok tetkikler neticesinde memleketin bünyesine en uygun şekli ile kaleme alınmış bir kanun olduğunu ve seçimlerde bu kanunun tatbikiyle bizzat kanunun tatbik imkânı olduğunu da ortaya konduğunu ifade ettiğimiz halde maalesef o zaman bir parti kendi görüşüne göre, iktidarda bulunan bir parti kendi görüşüne göre bu kanunda öyle değişiklikler, öyle küçük hesaplar içine girdi ki...

BAŞKAN — Sayın Ege, bağlamanızı rica edeceğim.

İSKENDER CENAP EGE (Devamla) — Teşekkür ederim. Öyle küçük hesaplar içine girdi ki; şimdi bize tavsiyelerde bulunan arkadaşlarımız niçin o zaman kürsüye çıkıp da Seçim Kanunu ile sık sık oynamanın lüzumsuz, hattâ tehlikeli olduğunu ifade etmediler?

Çok muhterem arkadaşlarım; ben sözlerimi bağlarken şu noktayı ifade etmek isterim. Biz burada bir bütün halinde çalışmak ve memleket hizmeti görmek aşkı ile gelmiş insanlarız. Birbirimize tavsiyede bulunurken, birbirimizi ikaz ederken daima samimi ve olumlu olalım ve o zaman tenkidlerin faydası vardır. Yoksa sağdakine başka türlü, soldakine başka türlü...

BAŞKAN — Sayın Ege; müddetiniz dolmuştur efendim.

İSKENDER CENAP EGE (Devamla) — Müsaade buyurunuz efendim cümlem bitireyim. Ben Mehmet Ali Bey kadar sevimli olamıyorum ama.

BAŞKAN — Hayır efendim siz karar verdiniz ben tatbik ediyorum. Hatırlatmak vazifem.

İSKENDER CENAP EGE (Devamla) — Bizim tenkidlerimiz de, ikazlarımız da birbirimize, samî ve aynı dozlar içerisinde olursa o zaman hakikaten birbirimizin tenkidlerinden ve ikazından faydalanmış oluruz.

Efendim ben sözlerime son verirken yeni Hükümete başarılar dilerim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Omay aleyhte buyurunuz.

İ. SAFFET OMay (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, sadece iki hususa değineceğim.

Hükümet programında da işaret olunduğu gibi, memleketimizde sinsi sinsi faaliyetlerde bulunan zararlı cereyanlar vardır ve az çok açığa da çıkmışlardır.

Hükümetin; zararlı cereyanlardan rejimimizin ve cemiyet nizamının zedelenmemesi için kanunların tatbik edileceğinden bahsetmesini memnunkla karşılamak mümkün değildir. Bu münasebetle Hükümete zararlı cereyanlar konusunda naçizane bâzı uyarmalarda bulunmayı faydalı sayıyorum.

Programda (bilhassa) kelimesi ile ele alındığı için evvelâ komünizmden bahsedeceğim.

Şüphe yok ki; sade bir deyimle aile nizamını, mülkiyet hakkını, miras hukukunu ve din müessesesini tanımayan komünizmle gerektiği gibi mücadele şarttır. Ancak bu mücadele sadece ceza kanunlarının tatbiki ile netice vermez. Komünizmin bir memleketi kolayca girebilmek için aradığı şartların ve vasatın yok edilmesi bakımından fikir karşısında önleyici fikirlerin de mevzilenmesi, saf tutması şarttır. Şu halde bâzı sosyal tedbirleri de birlikte mütalâa etmeden mücerret; (Komünizmle kanuni müeyyideler tatbik ederek mücadele edeceğiz) demek maksadı temin edilecek bir mücadele usulü değildir.

Bunun yanında bugün memleketimizde Nurculuk, Süleyman'cılık, (*Sağdan gü-rültüler*) memleketteki bir gerici cereyandan bahsediyorum efendim. Memleketimizde bugün Süleyman'cılık diye bir gerici cereyan olduğunu Hükümet dahi bilir, öyle midir arkadaşlarım? Çok rica ederim sabırlı olun. Gerici akımlar, bâzı tarikatçı davranışlar, ırkçılık, kafatasçılık cereyanları âdeta yarış halindedirler. Bunlardan Nurculuk üzerinde kısaca duracağım.

Toplumsal ve politik değerlerimize saldıran, Atatürk'e, devrimlere düşman olan, Avrupa medeniyetini kabul etmenin mânevi çöküntü, buna mukabil şeriata uymanın mânevi yükselme olacağını telkine çalışan Nurcular aynı zamanda beynelmil bir İslâm Devletinin kurulmasının da savunucusudurlar.

Ayrıca, yaşanacak bir (Asrı Saadet) in ancak (mesai şeriye) ile açılacağını de söylerler. Bir cümle ile bugün memleketimizde bilhassa Nurcular ve Süleyman'cılar düpedüz, katıksız gericidirler.

Şu halde, (her türlü zararlı cereyanlar) derken bütün bu saydıklarım ile da mücadele edeceğimi millet huzurunda vadeden Hükümetin; kanamakta olan yaraya ve derde deva olacak tedbirleri büyük Meclise süratle getirmesini yürekten temenni ederim.

Muhterem arkadaşlarım; Şimdi de programın 8'inci sayfasındaki (Lâiklik prensibinin vatandaşın dini inançlarını baskı altında tutan dini ibadet hürriyetini, din eğitimini kısıtlayan bir çerçeve içinde mütalâa etmenin mümkün olmadığı) kısmına geçiyorum.

Bundan kısa bir müddet evvel, Hükümet teşkil edilecek, ediliyor günlerinde basın önünde 27 Mayıs'a borçluluktan bahseden bir parti başkanının; bugün bir Hükümet Başkanı olarak Hükümetinin programında umumi efkârda teşevvüş yaratacak böyle bir cümleye nasıl olup da yer verdiğine şaşmamak mümkün değildir.

Çünkü kendilerinin de yaslandıkları o 27 Mayıs'ın ışığında gelen Anayasamızın 19'uncu maddesi açıktır.

Türkiye'de herkes vicdan hürriyetine sahiptir, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kamu düzenine veya genel ahlâka veya bu amaçla, çıkarılan kanunlara aykırı olmıyan ibadetler, dini âyin ve törenler serbesttir.

Kimse ibadete, dini Ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanâatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz. İstiyen kişiler din eğitim ve öğreniminde serbesttirler ve nihayet dini, din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar etmek de suçtur.

Hal böyle iken, yani memleketimizde din hürriyetinin sınırlandığından ve kısıtlandığından bahsetmek mümkün değil iken Hükümet Programında; Anayasa ile bağdaşmıyacak dikkate şayan bir politik üslûp ile memlekette bu gibi şeyler varmış-çasına bir havadan dem vurulması üzerinde durulmıyacak garabetlerden değildir.

Muhterem arkadaşlar;

Elbette ki, Hükümet tasarrufları politik, hürriyetlere dayanır. Ancak politik hürriyetler kullanılırken hükümetler ölçülü olmaya mecburdurlar.

Seçim meydanlarından getirilen bir hava içinde ve o heyecanla Anayasanın sağladığı teminatlardan tegafül edercesine, güya yok olanı var etme edası ile konuşmak, gelecek için tehlikeli sayılmak gerekir.

Çünkü bugün Türkiye'mizde 1961 Anayasasının getirdiği ana hürriyetlerdeki, din ve vicdan hürriyeti de alabildiğine teminat altındadır.

Hal böyle iken Anayasanın tanıdığı temel hak ve hürriyetlere şekiller vermek, sınırlar çizmek hiçbir zaman Hükümet edenlerin takdirinde olamaz.

Bu memlekette günün beş vaktinde minarelerinden ezan sesi yükselirken, camiler dolup taşarken aydın din adamı yetiştirmek için İlâhiyat fakültesi, İslâm enstitüleri, imam hatip okulları faaliyet halinde iken, dini sohbetler, bâzı dini törenler Devlet radyolarından yayınlanırken Hükümetin program vesilesi ile böyle bir şeyi söylemesi hakikaten düşündürücüdür.

Ancak bir şey var... Vicdan ve din hürriyetini bütün vatandaşların tabii ve kutsal hakları olarak gördüğünü ve bu hakların Anayasamızın teminatı altında bulunduğuna inandığını ve ibadet serbestisinin de en tabii haklar arasında yer aldığı kanaatinde olduğunu söyleyen Hükümet; memleketimizdeki Türk vatandaşı ekalliyetlerin de bâzı dini törenlerinin Devlet Radyosundan verilmeyişini (baskı) sayarak bugüne kadarki tatbikattan şikâyetçi ise ona şimdilik bir diyeceğim yoktur.

Arkadaşlar;

Programın din işlerine ayrılan kısmında 633 sayılı Diyanet İşleri Teşkilât Kanunundan bahsedilmektedir. Üçüncü İnönü Hükümetinin büyük emek mahsulü olan bu kanun Sayın Ürgüplü Hükümeti zamanında her nedense gereği gibi tatbik mevkiine konulamamış idi. Kanunun süratle tatbikini iştiaqla bekliyen din adamlarımız bu yüzden filhakika çok mağdur olmuşlardır. Hükümet Programında bu kanunun tatbikine geçileceğinin vaad olunmasını teşekkürle karşılıyorum.

Muhterem arkadaşlar;

Mârûzâtıma nihayet verirken tescil etmek isterim ki; millet önünde; her şeyin kolayca oluvereceğini, yapılvireceğini özel bir politik taktik ile telkin çabasında olan parlak bir programla karşı karşıyayız. Bu programı; 10 Ekim seçimlerine takaddüm eden günlerde miting meydanlarında sorumluluk duygusunu bir kenara iterek bol keseden yapılan vaatleri Meclis kürsülerinden nakle müsait kalıplara koyarak tekrarlayan bir karakter taşımaktadır. Her şey oluverecek, yapılvirecek, ama... İşte o her şeyin gelip dayandığı bir de Devlet bütçesi vardır. Bugün her alanda sıkıntı içinde olan iç ve dış borçların; geçen sekiz aylık Hükümetin fazla düşünmeye lüzum hissetmeden getirdiği zamlarla, harcamalarla alabildiğine şişmiş bir bütçe açığının sancılarını çekmekte olan Türk Milletinin daha ziyade kemerlerini sıkarak vereceği vergilerin meydana getireceği bir bütçeye dayanacaktır.

Hal böyle iken bir uçtan öbür uca cennetin kapılarını kolayca açıverecek bir vaatler manzumesi olan bu programda Hükümetin maalesef ciddi bir bütçe politikası yoktur.

Şimdi Büyük Türk Milleti ve onun muhalefet saflarındaki temsilcileri, iktidarın, bu programın kapsadığı vaatlerle ilgili tatbikatını “âyinesi iştir kişinin” deyip dikkatle izliyecektir.

İnşallah bu memleketi muhtelif bahanelerle yeniden enflasyon felâketlerine sürüklemeyecek, bütçe politikasını ve milli itibarımızı dış yardımların esiri haline getirmeyecek bir tatbikat görürüz.

Hürmetle başarılar temenni ederim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Kifayeti müzakere tavrı gelmiştir, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Vakit hayli ilerlemiştir, Hükümet programı da yeteri kadar tenkid edilmiştir. Yeterlik önergesinin oya konulmasını arz ederim.

Hulusi Söylemezoğlu (Sivas)

BAŞKAN — Grup ve siyasi parti gruplarından gayrı altı sayın üye görüşme yapmıştır. Kifayet takriri üzerinde görüşmek isteyen sayın üye? Yok.

Takriri oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Efendim, saat 19.20 Hükümetin izahatının uzun süreceğini de, göz önünde bulundurarak saat 21’de toplanmak üzere... *(Yarın sesleri)*

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) — Şimdi izahat verebilirim.

BAŞKAN — Hükümet izahat vermeye hazırdır, buyurun Sayın Başbakan Süleyman Demirel.

(Başbakan Süleyman Demirel sağdan alkışlar arasında kürsüye geldi)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler; sözlerime başlarken hepinizi saygı ile selâmlarım.

4,5 saate yakın bir zamandan beri yapılan tenkidleri, temennileri dikkatle dinlemiş bulunuyoruz. Bunların hepsini ayrı ayrı cevaplandırmak yerine, bir kısmını birleştirerek cevaplandırma yoluna gideceğim.

Evvelâ, şurasını arz edeyim ki, yapılan bütün, tenkidleri, temennileri büyük bir takdirle, büyük bir şükranla, karşılarım. Demokrasiye büyük görev vermiş insanlar, demokrasinin en büyük müessesesi olan Parlâmentonun her işaretinden ders almak, her işaretini kıymetlendirmek ve bunu hepimizin çok sevdiğimiz güzel yurdumuz için, büyük milletimiz için hayırlı bir şekilde kullanmak mecburiyetindedirler. Böyle bir düşünce ile karşınıza gelmiş bulunuyoruz. Bu itibarla tenkidlerinizi sadece burada cevaplandırmakla kalmıyacağım, şayet Yüce Meclisin güvenine mazhar olursak bunları icraatımızda enine boyuna nazarı dikkate alacağız.

Muhterem Senatörler, türlü, çeşitli konulara değinildi. Bunlardan birisi ve hemen hemen başlıcası; “bu programın içinde bu kadar çok vaat var, bunları nasıl yapacaksınız, nasıl yerine getireceksiniz?” Evvelâ bu konuyu müzakere etmekte, bu konuyu tartışmakta fayda mütalâa ediyorum. Bir defa şurasını arz edeyim ki. Türk Milletini seçim meydanlarında bol keseden vaitle aldatmaya, onun şuuru-na, va’idederek tesir etmeye imkân yoktur. *(Sağdan alkışlar)* Biz ne meydanlarda bol keseden vadedip geldik, ne de Hükümet programında bol keseden bir şeyler vadediyoruz. Bizim yaptığımız şey şudur: Türk Milletinin, yurdun her köşesinde. Hakkâri’den Edirne’ye, Ardahan’dan Marmaris’e kadar olan büyük ülkenin her köşesinde yaşayan bütün, vatandaşlarımızın dertlerinin ve ıstıraplarının içinden ediyoruz. Binaenaleyh huzurunza getirdiğimiz program, bu dertlerin ve ıstırapların bir hulâasıdır. Kâfi derecede bunları inikâs ettirmediysek, o bizim kusurumuzdur.

Şurasını arz etmek isterim ki biz huzurunuza bir Hükümet programı getiriyoruz, bir bütçe getirmiyoruz, Beş Yıllık Plânın bir yıllık icraat kısmını getirmiyoruz. Gayet tabiidir ki getirdiğimiz program Hükümet programı bir nevi hedefler ve istikametler manzumesi olacaktır. Ve bir hedefler ve istikametler manzumesi getiriyoruz. Ve bunun bir sene içinde, iki sene içinde, üç sene içinde, dört sene içinde gerçekleştirileceği taahhüdü yoktur. Bir taahhüt vardır bunun içinde... Bunun içinde bulunan hususların birçoğu gerçekleştirilecektir, tamamen gerçekleştirilecektir. Bir kısmı muayyen bir şekilde gerçekleştirilecektir. Hükümetlerde temadi vardır.

Muhterem Senatörler, 600 senenin ihmaline uğramış bir memleketi şayet dört senede kalkındırmak mümkün olsaydı, Cumhuriyet kurulalı 45 sene olmuştur, 45 senedir hiçbir derdimiz kalmazdı. Binaenaleyh, bir yanlış anlamaya gitmiyelim. Ama biz şurada getirdiğimiz dert ve problemlerin hangisinin bu memleketin derdi ve problemi olmadığının söylenmesini istedik. Hangisiyle meşgul olunmaması lâzım geldiğinin söylenmesini istedik. Bir Hükümet programı tanzim ederken, bu Hükümet programında, gayet tabiidir ki, icraya geçildiği zaman prioritetelerin bulunacağı, beş yıllık plânlara, yıllık programlara prioritetelerin inikas edeceği gayet tabiidir.

Buyurdular ki, zannediyorum Sayın Koçaş, 100 milyar lira ile dahi böyle bir programın altından kalkılamaz.

Muhterem Senatörler, 100 milyar lira çok büyük bir para değildir. (*Sağdan alkışlar*) Şayet 100 milyar lira ile bunun altından kalkılabilirse o zaman bu program çok realist bir programdır. Nedir 100 milyar lira? Senede 25 milyar lira. 17 milyarlık bir bütçe içindesiniz. Milli geliriniz 70 milyar lirayı bulmuş, 100 milyar liraya doğru gidiyorsunuz.

Muhterem Senatörler, burada bir noktai hareketi arz etmek isterim. Bir noktai hareket tesbit etmek mecburiyetindeyiz. Bu noktai hareket şudur: Türkiye; köylerinin yüzde 60'ı susuz, köylerinin yüzde 90'ı yolsuz, köylerinin yüzde 98'i elektriksiz, köylerinin büyük bir kısmı okulsuz mu olacak, yoksa Türkiye bu durumdan kurtulacak mı? Türkiye'nin bütün köyleri yol, bütün köyleri su, bütün köyleri elektrige kavuşacak mı? Türkiye, yüzlerce, bugün her gün sokaklarda yüzlerce kişi işsiz bulunan bir memleket mi olacak? Bu işsizlikten kurtulacak mı? Türkiye; yabancı memleketlere en güzel metaini ihracetmeye senelerce devam mı edecek, yoksa bunu bir yerde kesecek miyiz? Dada doğrusu büyük Türk Milleti olarak bu cennet vatan parçasında yaşamaya kararlı mıyız, yoksa buradan göç mü edeceğiz? Buna karar vermek lâzım. (*Sağdan bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem Senatörler, huzurunuza getirdiğimiz program bir medeniyetçilik dâvasının, büyük Atatürk'ün koyduğu medeniyetçilik dâvasının kokusunu taşır. Diyoruz ki, Türkiye bütün bunların içinden kurtulacaktır... Zannediyorum ki, bunda hiç kimsenin bir tereddüdü, hiç kimsenin bir itirazı yoktur. Ben tenkidleri bu mânada anlamıyorum, ama bunu tasrih etmek mecburiyetindeyim.

Nasıl yapacağız? Şimdi oraya geliyorum...

Muhterem Senatörler, yine burada da bir şeye karar vermemiz lâzımdır. Bu işi yapabilecek miyiz, yapamayacak mıyız? Bu işi yapabilecek miyiz? Yapamayacak-sak o zaman bir nevi çaresizlik içinde oluruz. Bunu yapabileceksek mutlaka evvelâ yapabileceğimize inanmamız lâzımdır. İşte bu program, bunu yapabileceğimizin kararlılığını getiriyor. Eğer yapamayacağız dersek o zaman başka türlü tedbirlerin içine girmek lâzımdır. O zaman sokakta işsiz gezen insana; “senin kaderin budur arkadaşım, senin kaderin budur vatandaşım” dememiz lâzımdır. Hiçbiriniz bunu demeye razı mı? Hayır.

Muhterem Senatörler, eğer Adalet Partisi Hükümeti olarak biz, bunu başara-mazsak, millet içinden bu dâvayı başarması için yeni hükümetler çıkaracaktır. Mü-him olan mesele hedeftir. Biz hedefleri koyuyoruz.

Şimdi program üzerinde bu hususu böylece arz ettikten sonra bununla çok ya-kından ilgili bir noktaya temas etmek istiyorum. Bu kendiliğinden olacak bir şey değil ki! Kendiliğinden olmayacak. Nasıl olacak? Bütün imkânlarımızı seferber ede-ceğiz; madenlerimizi işleteceğiz, ormanlarımızı işleteceğiz. Tarımımızdan daha çok verim alacağız, çocuklarımızı okutacağız, teknolojiyi bu memleketin her tarafına götüreceğiz. Sonra bununla da kalmıyacağız ve bütün bunları yaparken her türlü imkânlardan faydalanacağız.

Şimdi burada bir noktaya daha temas etmek istiyorum. Bütün bunlar kendili-ğinden olmayacağına göre her türlü imkân ne ise ondan faydalanmamız lâzım gelir.

Burada muhtelif hatipler yabancı sermaye mevzuunda konuştular. Muhterem Senatörler, evvelâ size şunu arz edeyim: Bu memleketin ıstıraplarının içerisinde gelen bir insan olarak, bir köylü çocuğu olarak, Anadolu’nun kavrulmuş toprağı-nın insanı olarak ve o insanların içerisinde gelen birisi olarak, bu memleketin bir damla alın terini ve bir kör kuruşunu kimseye veremeyiz ve verdirmeyiz. (*Ortadan ve sağdan, bravo sesleri ve alkışlar*) 1965 Türkiye’sinde bir gerçeği tesbit etmeye mec-buruz. Bu gerçek şudur: Bu toprağın çocuklarının hiçbirisi, hiçbir menfaatin uşağı olamaz, olmayacaktır, olamayacaktır. (*Sağdan, bravo sesleri, alkışlar*) Binaenaleyh, Türk Devletinin temeline yönelmiş bu gibi ithamlardan, bu müessesenin çatısı al-tında ve bu müessesenin dışında mutlaka kurtulmak mecburiyetindeyiz. Bunların memlekete hayır getirmeyeceği muhakkaktır. Ve bu gibi münakaşaların havanda su döğmekten ileri gitmeyeceği de mutlak. Birtakım korkuların altında Türkiye’yi fukara bırakacak insanlardan değiliz.

Yabancı sermaye deniliyor. Yabancı sermayeyi hiç getirmiyelim mi? Hiç kimse bunu iddia etmiyor, dinledim bütün hatipleri... Ama bir hatibimiz diyor ki; biz ne yabancı sermayeye hayranız, ne de yabancı sermayeye düşmanız, İki tane kıstas ve-riyor. Hiç kimse yabancı sermayeye hayran değildir. Yabancı sermayenin hayranı mı var bu memlekette? Yabancı’nın hiçbir şeyine taraftar değiliz, muhterem senatörler. Sadece bütün kaynaklarımızı kullanmadan bu memleketi daha senelerce fukaralı-ğa mahkûm edersek, o zaman da millet bizi affetmeyecektir. Yabancıyı bu ölçüde düşünmek lâzımdır. Bu memleketin insanlarıyız, acaba bizi istismar ederler diye

bir korku içinde miyiz? Acaba kapitülasyonlar devrine geri döneriz diye bir korku içinde miyiz? Muhterem Senatörler, niçin böyle bir korkunun içinde olalım? Türk kafası kâfi derecede inkişaf etmemiş midir ki; bir masa etrafında müzakere yaptığı zaman bu memleketin menfaatlerini koruyamayacak? Binaenaleyh, yabancı sermayeye geldiğimiz zaman çok sarih bir tutumun içerisinde olmaya mecburuz. Adalet Partisi yabancı sermaye taraftarıdır.

Kim taraftarı değildir? Ve Adalet Partisi hangi şartlarla taraftarıdır, bunu bir teşrih edelim.

Adalet Partisi Hükümetinin Başkanı olarak, evet, yabancı sermayenin taraftarıyız. Hangi şekilde? Sayıyoruz, diyoruz ki; memleketin menfaatlerine aykırı olmıyan, memlekette sanayi kalkınmayı teşvik eden, memlekette Türk vatandaşları tarafından yapılamıyan sahalara gelen, sonra kârının plâfonu bulunan, sonra, ihracat imkânlarını artırın, yani Türkiye'yi fukaralıktan kurtaran, Türkiye'de yeni iş imkânları yaratan bir yabancı sermayenin taraftarıyız, diyoruz. Taraftarı değiliz diyenlere şu suali soruyoruz: 300 bin işçi Almanya'ya gitti mi? Peki bu 300 bin kişi Almanya'da ne yapıyor? Yabancı sermayenin, Alman sermayesinin Almanya'da kurduğu fabrikada çalışıyor. Ve bugün Türkiye'nin hangi ücra köşesine giderseniz gidiniz, "gurbetin yolları uzadı, vatan hasreti de gurbetin yollarına ilâve oldu" diye şikâyet ediyor benim vatandaşım. Sirt mı çevireceğiz buna? Her sene bu memleketin nüfusu 400 bin kişi artıyor. Ne yapacağız? Sanayileşeceğiz, her türlü imkândan faydalanacağız. "Hayır, bizi soyarlar, memleketin milli menfaatleri elimizden gider." O zaman yapacağımız şey soyulmamanın, istismar edilmemenin yollarını bulmak, ama aynı zamanda, benim yüzlerce, yüzbinlerce işsiz dolaşan vatandaşına iş bulma imkânları sağlanmalıdır. Elimizde sihirli değnek yok. Metotlar belli, bütün dünyanın geçirdiği tecrübeler belli. Ve Türkiye'nin bütün meselelerini bir gecede çözmek imkânı da yok. Ama müspet istikamette bir gayretin içinde olacağız. Bu gibi şüphelerin; yabancı sermaye münakaşası dolayısıyla ortaya atılan; kapitülasyon devri gelecektir, Türkiye istismar edilecektir, şeklindeki şüphelerin tamamen yersiz ve hiçbir mesnedi bulunmadığını huzurunuzda tekrar etmek isterim.

Muhterem Senatörler, yabancı sermaye diyoruz. Devam edeyim yabancı sermayeye. Kötü misalleri olabilir. Kötü misalleri varsa bunu boğazlamak mı lâzım?

İşte bakınız Büyük Atatürk senelerce evvel ne diyor yabancı sermayede: "Bizim memleketimiz vâsidir" Şubat 1923, beyefendiler...

"Bizim memleketimiz vâsidir. Çok vâsi sermayeye ihtiyacımız vardır. Binaenaleyh, kanunlarımıza riayetkâr olmak şartıyla ecnebi sermayelere lâzım gelen teminatı vermeye her zaman hazırız ve şayanı arzudur ki, ecnebi sermaye bizim sayımıza ve serveti sabitemize inzimam etsin, bizim için ve onlar için faydalı neticeler versin..."

Büyük Atatürk bunu niçin diyor? Müsaade ederseniz, onu da okuyayım. Büyük Atatürk diyor ki; "Bence halk devri, iktisat devri mefhumu ile ifade olunur. Öyle bir iktisat devri ki, onda memleketimiz mamur olsun, milletimiz müreffeh olsun

ve zengin olsun” Bununla da kalmıyor, Büyük Atatürk bakınız ne diyor: “Efendiler, bu felsefeyi, mutlaka yanlış tefsir etmek yüzünden bu millete, bu memlekete çok büyük fenalık edilmiştir. Bu felsefe, el kanaatli kenzü lâyüfna Fakrû fazilet bilmek felsefesi. Fakrû fazilet bilmek felsefesinin çok büyük fenalıkları olmuştur. Biliriz ki, Allah dünya üzerinde yarattığı bu kadar nimetleri, bu kadar güzellikleri, insanlar istifade etsin, mütenayim olsun diye yaratmıştır ve azami derecede müstefid olabilmek için de bütün kâinattan, esirgediği zekâyı akli insanlara vermiştir. Eğer vatan denilen şey kupkuru dağlardan, taşlardan, merzagi sahalardan, çıplak ovalardan ve vatan şehirler, köylerden ibaret olsaydı, onun zindandan hiçbir farkı olmazdı.”

Muhterem Senatörler; Büyük Atatürk’ün 1928 senesinde koyduğu medeniyetçilik dâvasının peşindeyiz. Vatani zindan olmaktan çıkaralım, diyoruz. İşte akşam oldu... Bu saatte Anadolulum üzerinden bir uçtan bir uca uçunuz tayyare ile kaç yerde ışık göreceksiniz? Ne zamana kadar devam edecek bu? Biz ne diyoruz; büyük bir gönülle geliniz bunun içinden çıkalım. Ben size arz edeyim, programımızda var diyoruz ki, sınır bölgelerine hususi itina gösterelim.

Sayın Koçaş sordular; Sayın Koçaş olduğunu zannediyorum. Karıştırırsam özur dilerim. Sordular, dediler ki, bunun açılması lâzım.

Muhterem Senatörler, bizim sınır bölgelerimiz var. Sınır bölgelerimizde vatan-daş çok feci durum içindedir, çok perişan durum içindedir, açtır, susuzdur, sefildir... Peki, vatandaş burada, böyledir de başka yerde yok mudur böyle vatandaş? Var, ama sınır bölgesinin hususi bir ehemmiyeti var, çok hususi bir ehemmiyeti var. Müsaa-de buyurursanız bu çok hususi ehemmiyetin, detayını açmıyalım... Buraya el uzatalım diyoruz. Bu program, böylece bu sınır bölgesinin insanının ıstırabını terennüm etmiyor mu? Ne yapacaksınız aç ise? Muhterem Senatörler, bir memlekette Devlet artık bugün, sadece vergi toplıyan bir Devlet olmaktan çıkmıştır. Hizmet de götü-receksiniz sefalet içinde olan vatandaşa, el de uzatacaksınız. Nasıl yapacağız bunu? Biz yapamazsak gideceğiz, yapabilenler gelecek. (*Sağdan, bravo sesleri, alkışlar*)

Yine diyoruz ki, sınır bölgesine gidelim bugün Urfa ile Mardin arasına; 800 bin insan Urfa ovasında kavrulmaktadır, kavruluyor. İçecek suyu yoktur. Kendisi mühim değil, hayvanının içecek, suyu yoktur. Çocuğu ve kendisi mühim değil, hayvanının içecek suyu yoktur. Daha kaç sene yaşatacağız bu insanları orada? Bırakınız istihali, daha kaç sene yaşıyacak bu insan orada? İşte onun ıstırabını terennüm ediyoruz. Nasıl yapacaksınız bunu?

Muhterem Senatörler, bu işlerin hesabı kitabı vardır, söylediğimiz her şeyin kaç paraya tekabül ettiği belli. Yalnız bunu sadece Devlet gücü ile yapacağımız neticesi-ne gelmiyelim. O vatandaşın gücü o inanılmaz güç inanılmaz demiyeim de hesaba kitaba sığmayan o gücü bir defa seferber ettiğiniz takdirde yapılacak çok şey vardır. İşte burada klâsik iktisatla klâsik plân anlayışından ayrılıyoruz. Çok rica ediyorum, 1920 senesini düşününüz. Hesap yaptığınız zaman Türkiye bir İstiklâl mücadelesi-yini yapıp çıkabilir miydi? Çıkamazdı. Ben hesap yapmayın demiyorum, hesap yapacaksınız, hesaba bilinmiyen faktörleri iyi almanız lâzımdır. Bilinmiyen faktörleri

kıymetlendiremediğiniz takdirde yapacağınız hesap yanlışdır. Bu memleketi fukaralığa mahkûm edersiniz... Ben bunu diyorum, biz bunu diyoruz, öyle ise geliniz diyoruz milletçe el ele verelim, bu büyük Türk Milletinin gücünü seferber edelim ve iktisadi istiklâl savaşını yapalım. Bunu yapamadığımız takdirde Türkiye’de birçok şeylerden şikâyet, etmeye devam edeceğiz. Bu savaşı yapamadığımız takdirde, o zaman istismar edilir duruma gedebiliriz, yerlisi tarafından yabancıları tarafından şusu tarafından, busu tarafından o zaman istismar edilir duruma gedebiliriz. İşte önünüze huzuruza getirdiğimiz program, bu esprinin içinde getirilmiştir. Ve gönül ister ki, bu espriye tam tetabuk etsin, etmiyorsa müsamahanıza sığınıyoruz.

Muhterem senatörler, bu konuda diğer birtakım şeylere dokunmak isterim, sıra ile gideceğim:

Bir defa biz Türkiye’de hiç kimseye haksız damga vurulmasına razı değiliz, bunları bir usul de addetmeyiz, bunlardan bir medet de ummayız. Daha doğrusu haksız damga vurulmasına değil, Türkiye’de hiç kimseye haksızlık yapılmasına, taraftar değiliz. Biz mücerret hat mefhumunun müdafileriyiz, bunları söylüyoruz. Hükümet ettiğimiz zaman da icraya hâkim olduğumuz zaman da şayet bunları görmezseniz, bizi ikaz ediniz tenkid ediniz. Mücerret hak mefhumunun daima müdafii olacağız. Kimin hakkının? Adalet Partisine rey vermiş olanların hakkını mı? Hayır. Rey versin, vermesin sadece ayyıldızlı bayrağın altında bu güzel topraklar üzerinde yaşamaya medyunu şükran olan her Türk vatandaşının Türk kanunlarına göre hakkının takipçisiyiz. (*Alkışlar*) Başka türlü aşiret Devleti olur. Kanun devletinden bahsediyoruz... Kanun Devletini kurmaya, yerleştirmeye mecburuz. Kanunlarda zikredilmiş şartlar kâfi değil, tatbikatı kanunların ruhuna ve metnine uygun olarak yapmaya mecburuz. Bunu derken, yapmadık mı bu zamana kadar, diye bir sual akla gelebilir. Ama tam mânasiyle yaptığımızı da kimse iddia edemez. Onun için hâlâ 1965 Türkiye’sinde bir kanun Devletinin arzusu içinde çırpınıyoruz. Bir kanun Devletinin ateşi ve iştiağı içinde çırpınıyoruz. Bunlar benim düşüncem mi? Hayır, yurdun dört köşesindeki vatandaşların düşüncesi, hulâsa edilmiş şu kürsüye getirilmiş, biz icradayız diyoruz. Hükümetteyiz. Hükümet olarak biz bunu tekeffül ediyoruz: Kimseye demiyoruz ki, siz bunu yapın... Biz bunu yapacağız diyoruz.

Muhterem Senatörler, bir suiistimal mevzuundan bahsedildi. Suiistimal umumi bir kelimedir. Devlet dairelerindeki birtakım suiistimaller, rüşvetler ve saire bunların içine girer. Ama Sayın Koçuş bir hususa dokundu ki mutlaka temas etmek lâzımdır.

Döviz ve kredi tahsislerinde partizanlık meselesi, yine muhterem senatörler, şurasını arz edeyim, A.P. Genel Başkanı olarak ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Başbakanı olarak şurasını arz edeyim; 1965 senesinde Devleti birtakım menfaatlerin âleti düşünmek aşiret Devleti, yağma Devleti demektir. Devlet 1965 Türkiye’sindeki, hep 1965’ten bahsediyorum, ne evvelki, ne sonrası hakkında bir şey söylemiyorum, çünkü beni ilgilendiren kısmı 1965 Türkiye’sidir. (*Sağdan bravo sesleri, alkışlar*) 1965 Türkiye’sinde Devleti hiç kimsenin bir yağma kapısı addetmesine

imkân yoktur. Yine söylüyorum, en ufak bir işaretini bulursanız, görürseniz rica ediyorum, ikaz ediniz, tenkid ediniz, Ne olacağız, nasıl çıkacağız bu işin içinden!

(A) partisi iktidara gelecek, taraftarlarını koruyacak, öbürleri milletin çocukları değil mi?

(B) partisi iktidara gelecek, öbürlerine kapılarını kapıyacak, kendi taraftarlarını koruyacak...

Muhterem Senatörler, bu şekilde bu rejimi yürütenleyiz, bu yürümez. Geliniz bunları atalım bir kenara, elbirliğiyle atalım. (*A.P. sıralarından alkışlar*) Ve böyle şeylerde hiç kimsenin şüphesi kalmasın, şüphe dahi edilmesin böyle şeylerden.

Bir hususa, temas etmek isterim... Üniversiteler mevzuu: Bu da yeni üniversitelerin açılması yerine eski üniversitelerin çift tedrisat yapması meselesidir. Allaha şükür 32 milyona, yaklaştık; üniversitelerimizin durumu bellidir. Bizzat mevcut üniversitelerimizin ihtiyaçları belli; dersane ihtiyaçlarından tutunuz da, talebenin yurt ihtiyaçlarına kadar hepiniz mevzuu biliyorsunuz. Anadolu'dan, Türkiye'nin bütün şehirlerinden talebe üniversite kapısına geliyor; kapıları kapatıyoruz, diyoruz ki, "imkânımız yok." Doğru, imkân yok, üniversite yok, okutacak yerimiz yok kâfi miktarda. Ne yapacağız bu çocuğu? Git diyoruz. Soruyorum; maarif sistemimizi, milli eğitimimizi niçin ıslah etmeyip de üniversite kapısına kadar getirdiğimiz o çocukları başka sahalara kaydırmıyoruz? Bu memlekette günler olmuştur, Devlet, çocukları zorla mektebe götürmüştür. Bugün aileler, fakir fukara çocuklarını kapısına getiriyor, biz yüzlerine kapatıyoruz kapıları.

Muhterem Senatörler, bir memlekette Devlet icra etmek, mazeretlerle olmaz. Yapamıyorumlarla olmaz. Bulacaksınız yollarını, Hollânda'nın 6 tane üniversitesi vardır: Ne yapacağız?

Muhterem Senatörler, bir ülkemiz var ki... Doğu ülkesi. Okutmamışız, yazdırmamışız. Kendi haline bırakmışız vatandaşımızı. Ne bekliyoruz? Gidip özür dilememiz lâzımdır kendisinden. (*Alkışlar*) Ve dememiz lâzımdır ki, "Aziz vatandaşım, affet beni, ben seni burada unuttuğum." Buraya da üniversite götürelim. Üniversite medeniyetin büyük bir parçasıdır. Sadece üniversite çocuk okutmak meselesi değildir bir de yurt bütünlüğünün icapları var, vatandaşa hizmetin icapları var. Bu itibarla eğitim sistemini baştan aşağı düzenlemek lâzımdır. Bütün talebeyi üniversite kapısına getirmek değil, fakat bir kısmını sanat mekteplerine, bir kısmını başka türlü yerlere yerleştirmek ve üniversiteye gelene de mutlaka üniversite kapısını açık tutmak lâzımdır. Yapamıyoruz dediğimiz zaman Büyük Atatürk'ün vaz'ettiği medeniyetçilik prensibiyle bu kabili telif değildir. Bugün Ankara Hukuk Fakültesi'nin 40'ncı yıl dönümünde şayet dinlemiş olanlarınız varsa bu fakültenin nasıl, ne şartlar altında açıldığını öğrenmişlerdir. Böyle oluyor, iki türlü görüş var. Her şeyi yapalım, ondan sonra bu işe girelim ve tekâmül ederek gidelim. Bizim gibi şartlar içerisinde bulunan memleketlerin her şeyi mükemmel yaparak gitmesine imkân yoktur. Zamanla tekâmülü esas alacağız, ama mutlaka bir neticeye geleceğiz. Ge-

leceğimiz netice her şeyi mükemmel yapalım dediğimiz neticeden çok daha güzel olacaktır, çok daha tatminkâr olacaktır. Büyük yardım göreceğiz millettten.

Kadınların eğitiminden bahsedilmediğinden şikâyet edildi. Bu programda toplum kalkınmasının içinde olacaktır. Gayet tabiidir ki, programda olmıyan şeyleri yapmıyacağız diye bir iddiamız yok. Memleketin gerçeklerinin icabettirdiği her şey yapılacaktır. Fakat çok teşekkür ederim Sayın Koçuş'a, bu noktaya işaret ettiği için. Bu bizim için büyük bir problemdir, bir derttir, bir dâvadır. Bu memleketin bütün kahrın çeken Türk anasına gayet tabii ki, eğitimde el uzatmaya mecburuz. Bu sadece bir insanlık vazifesi değildir, Türk ailesini daha müstahsil yapmak, daha düzenli yapmak ve özlediğimiz medeni seviyeye bir an evvel ulaşmanın en mühim yollarından birisi her şeyin kahrını çeken Türk anasını da düşünmektir. Bu itibarla kendisine hassaten teşekkür ederim, bana bu fırsatı verdiği için.

Şimdi, 23 hatip, ibadet hürriyetine baskı mı yapıldı ki, Türkiye'de, böyle bir ibareyi buraya koydunuz? Ne deseydik? Yani baskı yapılsın demedik. Kanunların dediği şeyi dedik, yapılmasın dedik, yapılmaması lâzım dedik. Bu itibarla bunda her hangi bir şey aramanın zannediyorum ki, lüzumsuz olduğuna hepiniz kaani olacaksınız. Yani Anayasanın 29'uncu maddesi ne dediyse, biz de onu dedik, sadece menfi bir ibareyle dedik. Biz Anayasanın dediği şeyi dedik. Binaenaleyh, bunda her hangi bir kusur olmaması lâzım.

Şimdi, bir de seçim meselesinden bahsedildi. Ve çok güzel ifade edildi. Sanıyorum Sayın Özdilek Paşa tarafından. Denildi ki, iktidarların, iktidarda kalmak gayreti ile seçim kanunları üzerinde bir taktım değişiklikler düşünmeleri, değişiklikler yapmaları yanlıştır. Yüzde yüz sizinle beraberim. Bu fikrin bütün sahipleriyle beraberim. (*Alkışlar*) Esasen biz, seçim kanunları üzerinde geçen Şubat ayında değişiklik yapılırken, ondan evvel Senato seçimlerinde değişiklik yapılırken bu tezi savunduk. Bu bizim tezimiz.

Şimdi muhterem senatörler, bir Kurucu Meclis kurulmuştur. Bu Kurucu Meclis büyük mesai sarf etmiştir. Şayanı takdir bir mesaidir. Kurucu Meclis seçim kanunları yapmıştır. Senato için ekseriyet sistemini getirmiştir, Meclis için de 1961 senesinde tatbik edilen sistemi getirmiştir. Şimdi hemen Kurucu Meclisin büyük mesai ile yaptığı bu seçim kanunlarında iki sene içinde ne hata görüldü ki, Senato Seçimi Kanunu değiştirildi. 3,5 sene içinde ne hata görüldü ki, Millet Meclisi seçimi tarzı değiştirildi? Deneseydik iki devre, görseydik neticelerini. Ama işte bu suretle hiç kimse alınmasın, incinmesin seçim kanunları üzeninde oynıyarak kimse yüzde 50'den fazla rey almasın kimse tek başına Hükûmete gelmesin, şeklindeki bir ifadenin kanunlardaki değişikliği icabettirmesi neticesinde bu noktaya gelindi. Biz sadece Kurucu Meclisin bugün dahi çok kıymetli olan, bugün dahi varlığını muhafaza eden esbabı mucibesini geri getiriyoruz. Ve muhterem senatörler, seçim sathi mailinde, seçim kanunlarında değişiklik yapılmaması lâzım geldiğini benim partim iddia ediyor. Bu mânaya gelir diye. Bu itibarla biz, daha Meclis açılır açılmaz seçim kanunlarında değişiklik yapacağız dediysek, hiç kimse, vatandaşım da gücenmesin. Çünkü vatandaş benim başka derdim yok mu demesin. Çünkü bunu geciktirdiğimiz

takdirde, “seçim sathi maline girildi, seçim kazanmak için bunlar yapıldı.” denecektir. Biz bunu seçim beyannamemize bu esbabı mucibe ile koyduk.

Bu esbabı mucibe mâkul gelmiyorsa başka mesele. Yalnız millet tasvibetmiştir bunu. Binaenaleyh muhterem senatörler, Senatoda ekseriyet sistemine dönme gerekçesi bugün Kurucu Meclisin getirdiği esbabı mucibe terütaze durmaktadır. Türkiye’de filân veya falan partinin seçimi kazanması mevzuubahis değildir. Mevzuahsolan istikrarlı Hükümettir. Bizim hareket noktamız istikrarlı meclislerdir. Aksi halde Hükümet ve meclisler istikrarlı olmadığı takdirde demokratik düzenin içinden çıkamayız. Weimar ve Kerenski misali budur. Söyleyip geldiğimiz Devleti kurtarmak lâzımdır diyoruz. Biz kendimiz için bu kanunları getirmedik, kendimiz için getirmeyeceğiz. Bizim böyle bir şeye ihtiyacımız yoktur muhterem senatörler. Biz Türk Milletinin teveccühüne lâyık olduğumuz müddetçe iktidar yaparız. Bu teveccüh bizden esirgendiği takdirde; gayet net ve açık konuşuyorum, bu teveccüh bizden esirgendiği takdirde, biz acaba milletin gönlüne girmek için milletin teveccühünü kaybetmek için ne yaptık, kusurumuz ne idi; öyle düşünecek insanlarız. *(Sağdan alkışlar, bravo sesleri)*

Muhalefetten korkmayız. Muhalefetin Anayasamızın da dediği gibi, yani Anayasa müessesesi olmasının ilerisinde, muhalefetsiz demokrasi olmayacağına kaaniiz. Biz fikirlerimizi savunamayacak insanlar değiliz. Niçin korkalım muhalefetten... Bu fikirler bizim muayyen yerlerde oturup icadettiğimiz fikirler değildir. Türk Devletinin dertleri olacaktaki daima bizim müdafaasını yapacağımız şeyler. Daima bu olacaktır. Bunun müdafaasından niçin korkalım? Bundan korkmayız.

Af Kanunu üzerinde mütalâalar serd edildi. Af Kanunu gayet tabii ki, Yüce Meclislere geldiği zaman tartışılacaktır. Ama mutlaka şümülü memleket gerçeklerine göre tâyin edilecektir. Binaenaleyh, burada işaret edilen noktaları dikkatle kaale alacağız.

Şimdi bir mevzua daha geliyorum; servet beyannameleri. Burada bir gerçeği çok açıkça konuşmamız lâzım. Servet beyannamelerini kaldıracağız dediğimiz zaman, vay efendim siz vurguncuları mı kolluyorsunuz, zenginleri mi kolluyorsunuz, memleketi vergi kaçakçılığına mı götürüyorsunuz? Bunların hiçbirisi doğru değildir muhterem senatörler. Bu memlekette artık yine Büyük Atatürk’ün dediği gibi tek bir milletiz. Tüccarıyla, sanayiciyle, köylüsüyle işçisiyle, çiftçisiyle, esnafı ile şehirli ile memuru ile tek bir milletiz. Bütün milletin menfaatlerini toptan korumaya mecburuz. Biz Adalet Partisi olarak bir sınıf partisi değiliz. Bakınız tarzı teşekkülümüze: Biz bütün milletin her zümresinin menfaatlerini muvâzenede tutmak lâzım geldiğine kaaniiz. Bu muvâzeneyi sağlamadığımız takdirde memlekette istikrar olmaz. Olmaz böyle şey. Binaenaleyh, herkesin kanunlarla verilmiş olan haklarının biz koruyucusuyuz. Ama bunun kadar mühim bir sevi de arz etmek istiyorum. Hazinesin gelirleri artsın ki, memlekete hizmet götürme, imkânlarını bulalım. Vergi kaynaklarımız bollaşsın ki, daha çok vergi alıp daha çok iş yapmak yollarını bulalım. Nasıl olacak bu?

Bizim anlayışımıza göre servet beyannamesi bu ise mânidir. Bunun yerine bu düşünce meselesi biz diyoruz ki, biz başka metotlar getireceğiz vergi ziyamı önliyecek. Servet beyannamesinden ne netice elde etmişsiniz? Daha yüzde üçünü kontrol edememişsiniz. Nerden biliyorsunuz servet beyannamesinin vergi kaçakçılığını önlediğini? Yok böyle bir şey. Hiç kimse bunu iddia edemez şu kürsüden: Önlemiştir. Şöyle şöyle önlemiştir, diye? Binaenaleyh, biz ne diyoruz? Biz vergi yianı önliyecek başka metotlar getirelim. Maksat bir. Daha çok vergi alalım, kaçakçılık olmasın... Yollar değişik. Bizim düşüncemiz bu yoldadır, öbür düşünce diğer yoldadır. Ama çok rica ediyorum, biz hiç kimseyi şöyle düşündüğünden dolayı birtakım şeylerle damgalamıyoruz. Ve bizim düşüncelerinizden dolayı da şunların şunların koruyucusu diye damgalanmamız veya bu şekildeki ithamlara mâruz kalmamız tamamen haksızdır. (*Sağdan bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem Senatörler; Hükümet programımızda ya seçim beyannamemizde yazdığımız gibi servet beyannamesini kaldırmayı, yerine oto kontrolü temin edecek modern usuller getirmeyi düşünüyoruz. Kanun mevzuudur, huzurunuzda gelecektir, enine boyuna münakaşası yapılacaktır. Getirdiğimiz şeyi beğenmezseniz kabul etmezsiniz.

Şimdi, bir konuya daha geliyorum; İktisadi Devlet Teşekküllerini ne yapacaksınız, diyor Sayın Koçaş. Takviye edeceğiz, diyoruz. “İşçi mi azalacak, memur mu azalacak, fiyat mı artacak?”

Muhterem Senatörler, hepinizin çok iyi bildiği gibi ki biraz sonra Sayın Bekata’nın tenkidlerinde temas edeceğim İktisadi Devlet Teşekkülleri Türk ekonomisi için bir problemdir. Geliniz vakaya bir göz atalım. Bırakalım şu sistem iyi, bu sistem kötü. Realite nedir? 50 milyar liralık tahsis vardır. Tamam mı? Hangi sene, rica ediyorum, soruyorum, hangi sene bu 50 milyar liralık tesisten Devlet kâr temin etmiştir? Hangi sene kâr terakümüne, ekonominin genişlemesine ve gelişmesine hizmet etmiştir? İktisadi Devlet Teşekküllerini inkâr etmiyoruz, bunların ekonomimizde birçok rolleri olmuştur. Pilotluk vazifeleri vardır. Birçok faydaları vardır, ama püriktisadi noktai nazardan düşündüğünüz takdirde bunu vergi kaynaklarıyla beslemeye devam ediyorsunuz. Fikir doğru değildir, yanlış değil bırakalım bunun münakaşasını. Ama realite bu. Bugün bunun içinde duruyoruz. Bunlar, 1965 senesinde de takriben 700-800 milyon lira zarar edecektir. Ne yapacağız? Bunu ıslah etmek de çok kolay bir problem değil. Yani hemen ıslah edeceğiz deyince ıslah edilecek bir şey değil. Biz sadece burada ıslah etmek gayreti içinde bulunacağımızı söylüyoruz. Yolları vardır. Bir reorganizasyon komitesi çalışmaktadır. Bu komite ilmi bir mesai yapmaktadır. Bu mesaiden geniş çapta istifade edilecektir. Tabii bunların hepsini buraya yazmaya imkân yoktur. O zaman bizim programımız 400 sayfa yahut 4.000 sayfalık bir kitap olurdu.

Şimdi fiyat mı artacak, deniyor.

Muhterem Senatörler, Türkiye’de İktisadi Devlet Teşekküllerinin istihsal edip de fiyatını artırabileceği pek meta yoktur, hepsi limitedir. Fiyat artırarak para toplayacağınıza vergi alın daha iyi.

Şekeri 2,5 liraya satıyoruz, kaç paraya satalım Şekerin kilosunu 4 liraya mı çıkaralım? Demiri 2 liradan satıyoruz, 3 liraya mı çıkaralım? Çimentonun torbası 7,5-8 lira, 20 liraya mı çıkaralım? Bunlar yapacağımız şeyler değil. Esasen fiyat artırarak yani 440 sayılı Kanunla verdiğiniz, 24'ncü maddesiyle otonomi; şayet bu İktisadi Devlet Teşekküllerinin ticari birer müessese haline getirmeyi tarife artırmasiyle yaparsak Türkiye'nin ekonomik düzeni alt üst olur, fukara zümresinin üzerine çok büyük ağırlık götürürüz. Fiyat artırması yollardan biridir, ama en başta denenecek yol değildir. Dönelim cari masraflarına, cari masraflar muazzam. İşte burada işletmecilik işin içine giriyor. Sevk ve idare işin içine giriyor. Modern iktisat bilgisi, modern maliye bilgisi işin içine giriyor. Plancılık işin içine giriyor. Ve yepyeni tetkikler ve yepyeni metotlar işin içine giriyor. Bunun yanında muhterem senatörler, bunun yanında da hakikaten çok kabiliyetli işletmeciler işin içine giriyor. Buraya, gelmişken şurasını arz edeceğim. Biz, bizim gözümüzün içine bakan memur istemiyoruz. Kabiliyetli, liyakatli, faziletli, vazifesini yapan, İktisadi Devlet Teşekkülünün başında ise müessesesini ıslah edebilen, müessesesini kâra götürebilen, müessesesinin istihsalini artırabilen, milletin hizmetinde ve kanunların emrinde olan, herkese hüsnümuamele eden memur istiyoruz. Bunları istemiyen var mıdır içinde? Yoktur. (*Alkışlar*) Millet de böyle istiyor. Biz de milletin işlerinin görülmesini istiyoruz. Millet çok şikâyetçidir, bu işten. Biz hemen ertesi gün karşımıza birtakım hedefleri almışız. Böyle bir şey olmaz muhterem senatörler. Zaten Türkiye'de yetişmiş insan sayısı azdır. Her şeyi yapabilirsiniz, para bulmak falan zor şey değildir. Me-sele; hepinizin çok iyi bildiği gibi insana gelir dayanır. Bizim hiç kimseye karşı bir iğbirarımız yok. Ceplerimizde birtakım listeler yok. Ama şurasını kaydediyorum; vazifesini yapmıyan, müessesesini zarara boğmuş, millete hizmet etmiyen, kanunların emrinde olmıyan birisi çıkarsa, ne yapacağız bu arkadaşımızı? Gayet tabii ki, değiştireceğiz. Yani birtakım baskıların altında bize, bunları değiştiremezsiniz, de-dirtemezsiniz. O zaman o fukara milletin iki eli iki yakamızda olacaktır. Biz bu ve-balden korkarız. Ama hiç kimse endişe etmesin; kimseye haksızlık yapılmıyacaktır.

Şimdi, İktisadi Devlet Teşekkülleriyle ilgili olarak bir yönetmelikten bahsedildi. Bu yönetmelik Şûrayı Devlettedir. Hükümet olarak biz her şeyi kontrol eder durumda değiliz. Bizim kontrolümüz dışında olan müesseseler var, Anayasanın müesseseleri var. Yönetmelik hazırlanmıştır, Şûraya Devlettedir. Ama ben şu takdirde Sayın Koçaş'la beraber değilim; yani bu yönetmelik çıkınca hemen müesseseler zardan mı kurtulacak? Fakat biran evvel çıkmasında da fayda var. Böyle bir şey de doğru olmaz.

“Belediyelere yardım nereden olacak?” denildi. Muhterem Senatörler, mahalli idareler, bugün üzerinde çok titizlikle durulması lâzım gelen bir mevzudur. Belediyeler çok daha iyi vaziyete getirilebilir. Belediyelerin gelir kaynakları bugün için çok namüsaittir. Gelir kaynaklarında bir takım düzeltmeler yapılabilir, daha iyi çalışır hale gedebilir. Bir takım belediyelerin de belediye hizmetlerini gömmesine imkân yoktur. Zaten bundan evvelki serelerde de belediyelere bütçeden bir miktar yardım yapılagelmektedir. Gayet tabiidir ki, yardım yapılması zaruri olan belediyelere gelir kaynağı bütçe olacaktır

Şimdi bir hususta daha; doktriner biraz ama Sayın Koçaş'la beraber değilim. Sayın Koçaş buyurdular iki, plânı halkın benimsiyeceği bir müessese yapmak zordur, hattâ gayrimümkündür.

Muhterem Senatörler, plân tatbik eden her memlekette şu değişmez ve sarmaz kanaate gelinmiştir ki, şu neticeye gelinmiştir ki, plânı halka benimsetemediğiniz takdirde, plânı halkın ihtiyaçlarına ve memleket realitelerine uygun olarak hazırlıyamadığınız takdirde plân tatbikatının sonunda hüsrana uğrarsınız. Biz henüz üç senelik plânın içindeyiz. 15 senelik, 25 senelik plân tatbik edenlerin geldiği netice budur. Bu itibarla biz sadece kapalı odalarda mütehassıslar tarafından yapılip halkın üstüne geçirilen plânlarla demokratik düzen içinde kalkınma olabileceğine kaani değiliz. *(Alkışlar)*

Şimdi, üçüncü demir çelik fabrikasından Sayın Koçaş bahsettiler. Muhterem senatörler, 3'üncü demir çelik fabrikasının orta yerde projesi falan yoktur. Yani bir proje mevcut da biz bunu tatbik etmiyoruz gibi bir durum yok. 1966 programında üçüncü demir çelik fabrikası program taslağına konmuştur. Çünkü 1968 senesi ihtiyacına baktığımız zaman Türkiye'nin en geç 1969 da büyük bir demir çelik ihtiyacıyla karşı karşıya bulunuyoruz ki, 50 milyon, 60 milyon dolar gibi bir meblâğdır. İthalât ikamesi olarak düşünmeye mecburuz, üçüncü demir çelik fabrikasını. Yani projesi olan bir şeyi bir kenara atıyor değiliz. Biz memleket yararına bulduğumuz hiçbir şeyi pencereden dışarı atmıyoruz. Bu bir defa akıllılık olmaz. Çünkü muvaffakiyeti baltalar, ikincisi de memleketin yararına değildir.

Gelir getirmiyen inşaata yatırım yapılmaması lâzımdır, temennisine tamamen iştirak ediyorum. Çok doğrudur. Bununla hiç bina yapmıyalım da demiyoruz. Fakat bunda çok dikkatli olmamız lâzımdır.

İhracatın geliştirilmesi; Türkiye şartlarında ihracatın geliştirilmesi için büyük imkânlar vardır. İşçi dövizleri var, maden cevherleri vardır, sebze, meyve vardır, sanayi mamulleri vardır, çok büyük imkânlar vardır. Sanayi mamulleri üzerinde çok durmaya mecburuz ve bunların hepsinin başında da çok büyük ümit olarak turizm vardır. İspanya, İtalya seviyesine çıkamayız; birer milyar dolar, fakat çok rahatlıkla, bu seviyenin onda birine çıktığımız takdirde ihracatımızda, daha doğrusu tediye muvazenemizde çok büyük bir saha olacaktır. Ve buna erişmek de çok zor bir iş olmayacaktır. Milli Türk sanayiinin hiçbir şekilde, hiçbir tesirden zarar görmemesini isteriz. Yabancı sermayeyi düşünürken gayet tabii ki, milli Türk sanayiinin de zarar görmemesi esas olacaktır. Ama bir husus var, muhterem senatörler, milli Türk sanayimizin de gerek evsaf bakımından ve gerekse maliyet bakımından kendi piyasamızda kendi müstehlikimizin istismarına da göz yumamayız. Göz yumamayız; o zaman deminden beri söylediğiniz, tenkid ettiğiniz noktalara geliriz.

Bir nokta daha var, o da müşterek pazara girmek için bir anlaşma imzalamışız. Müşterek Pazara girme meselesi kolay değil. Girmemizde çok büyük isabet vardır. Ona hazırlanmak da kolay değil. Binaenaleyh, milli Türk sanayiimizi düşününken sadece milli damgası olduğu için üzerinde düşünmiyelim, iktisadi kıstaslara ve ik-

tisadi icaplara uyan sanayii düşünelim. Öyle kurulsun. Aksi halde biz hünersizliği teşvik ederiz, müstehlik kütlemizi ezeriz.

Şimdi geliyoruz petrole: Petrol Kanunu hakkındaki ifadenin çok müphem ve gayrikâfi olduğundan bahis buyurdular. Kanunun tadili hususunda hangi hususlar ele alınacak, milli menfaatlerin kıstası ne olacaktır buyurdular Sayın Koçaş.

Sayın Özdilek Adalet Partisinin yabancı şirketlere taviz verir durumda olduğunu söyledi, yanlış anlamadıysam. Muhterem Senatörler, Sayın Özdilek'in bu beyanının hiçbir mesnedi, hiçbir delili, hiçbir istinatgâhı yoktur. Binaenaleyh, bunu hiçbir şekilde kabul edemem, reddederim. (*Sağdan bravo sesleri, alkışlar*)

Adalet Partisi kime ne taviz vermiştir? Bir Koalisyon Hükümetinin içinden geliyoruz. Sekiz aylık Koalisyon Hükümetinin içindeyiz. Şayet Adalet Partisinin Koalisyon Hükümeti içindeki tutumu mevzuubahis ise, bunu enine boyuna saatlerce münakaşa etmeye hazırım. Söyledim; niçin kime taviz verelim? Türkiye'yi fakirlikten kurtarmaya çalışan insanların kime taviz vermesi mümkündür. Ne yapmışız da taviz vermişiz? On senedir işliyen bir mekanizmayı düzeltme gayretleri içerisinde 6-7 ay biz götürmüşüz, hepsi bu. Ve bu arada ne yapmışız? 104 tane ruhsat verilmiş, bunlardan 6 tanesini biz vermişiz ve bunun 5 tanesini de milli şirkete vermişiz, bir tanesini gaz aramak için bir yabancı şirkete vermişiz kimseye ruhsat vermemişiz. 104 ruhsatın takriben şu kadarı başka zamanlarda verilmiş. Peki petrol fiyatları... Biz gelene kadar petrol fiyatlarında yüzde 10 indirim yapılmış, biz uğraşmışız, didinmişiz. Dünyada petrol fiyatları mı düştü Adalet Partisinin Koalisyonu zamanında? Uğraşmışız didinmişiz, 18,13'e çıkarmışa, Ekimden itibaren bunu tatbika başlamışız, bunda da mutabık olmamışız. Biz bu zamana kadar konmuş kanun ve nizamları bir günün içerisinde değiştirebilir miyiz? Nerde vermişiz tâviz? Bunun burada söylenmesi lâzımdır. Nasıl vermişiz tâviz? Bu çok büyük iddiadır ve bu iddiayı ciddiyetle reddederim.

“Petrol Kanunu tadil edilecektir” Milli menfaatlerimiz neyi icabettiriyorsa öyle olacaktır. Milli menfaatlerimizin kıstasını, Petrol Kanununu getirdiğimiz zaman ariz ve amik münakaşa etmek imkânını bulacağız.

“Maden işlerine yabancılar sokulmasın, bir Max Ball Kanunu bir Ely Kanunu gelmesin...” Yine Maden Kanunu hazırlanmaktadır, vekâlette henüz komisyonlar seviyesindedir. Gayet tabii ki, Hükümet seviyesinde de gelecek, orada da münakaşa edilecektir. Gelsin mi, gelmesin mi, nasıl gelsin hususları yine huzuruza gelecektir.

Muhterem Senatörler, muayyen dogmatik birtakım şeylerin altında Hükümetlerinizi bırakırsanız, o zaman memleketin menfaatine hizmet etmekten alıkoyabilirsiniz. Geliniz her fikri, peşin yargılardan, ön fikirlerden, kafamızın arkasındaki birtakım hususlardan malûl olmadan münakaşa edelim. Hepimiz bu vatanın çocuklarıyız, hiçbirimiz bu vatanın kötülüğünü istemeyiz. Geliniz öyle münakaşa edelim. Şu şu şu faydaları vardır, böyle böyle mahzurları vardır... Bunların münakaşasını yapalım.

İşlemeyen yarım turistik tesisler hakkında konulan mütalâaya teşekkür ederim. Biz işlemeyen yarım ne varsa hepsini ilk hamlede tamamlamaya mecburuz. Çünkü az yatırımla müsmir hale getirilmesi mümkündür. Daha çabuk nema etmek mümkündür. İktisadi bir kaide olarak...

Şimdi, Yozgat Bira Fabrikasının niçin zikredildiği konusuna dokunmak isterim. Hassaten zikredilmiştir. Çünkü muhterem senatörler, bu fukara Yozgat'ın bira fabrikası dört tane Koalisyon Hükümetinin programında zikredilmiştir. Birinci Koalisyonda vardır. İkinci Koalisyonda vardır, Üçüncü Koalisyonda vardır, Dördüncü Koalisyonda, bizim Koalisyonumuzda da vardır. Ama, hepsinde "ihale edilecektir" diye vardır. Yozgat Bira Fabrikası yedi senelik bir iştir. Yozgat'a bu zamana kadar hiçbir sınaî tesis gitmemiştir. Müsamahanıza sığınırım, Yozgat Bira Fabrikasının ihalesini yaptık ve tamamlayacağız diye de angajmana girelim. Tamamlıyamazsak bizi sıkıştırınız. Onun için konmuştur programa. *(Alkışlar)*

Şimdi geliyoruz köy kalkınmasına: Sayın Koçaş çok güzel dediler, çok güzel. Esasen Türkiye'de nüfusunun yüzde 77'si ziraatle uğraşan bir memleketteki 32 milyon insanın 22 milyonunun köyde yaşadığı bir memlekette ve bu memleketin büyük kahrını çekmiş bu insanlara hiçbirimiz, el uzatılmasın, demeyiz, diyemeyiz. Öyle de demiyorsunuz. Ama, bunu nasıl yapacaksınız, diyorsunuz, işte burada geliyoruz yine bir medeniyetçilik iddiasına. Yapacağız, çaremiz yok. İki yol var: Ya yapacağız, ya yapmıyacağız. Rız olur musunuz yapmamaya? Her türlü imkânı bulacağız, her türlü gücü koyacağız, her türlü mesainin içinde bulunacağız. Muhterem Senatörler, politikacılarla ekonomistler arasında bir fark olması lâzım gelir. İşte politikacı, güç yaratmak gayreti içinde olan insandır. Ekonomiste o gücü yaratacaksınız, icracıya o gücü yaratacaksınız ki, o, onunla iş görecektir. Bu, birtakım kaynakların harekete geçirilmesidir. Mevcut fakat meknuz birtakım kaynakların harekete geçirilmesidir. İşte yine Adalet Partisi olarak kalkınma felsefemizin temeli buraya dayanıyor.

Toprak meselesine gelelim. Muhterem Senatörler, bu meseleyi de arız amik bir konuşalım. Nedir bu toprak meselesi? Nasıl bağlamışız kadastro meselesine? Kadastronu yapılmadan toprak dağıtımını yapabilir misiniz? Yapamazsınız. Kimin toprağını kime vereceksiniz? Bilmiyorsunuz ki toprağın sahibini. Evvelâ kadastro yapacaksınız, onu bir isimlendireceksiniz.

Muhterem Senatörler, bu kadastro mevzuu bir yılan hikâyesidir. Bu yılan hikâyesinin daha kaç sene süreceği de belli değildir.

Şimdi, bâzı malûmat arz edeyim, senede 100 milyon lira sarf ederek 20 senede kadastro işinin yapılacağına dair tahminler var. Bunların sıhhatine de ben iştirak etmem. Çünkü bunlar çok söylenmiştir. Ne eder? İki milyar lira eder. Tamam mı?

Şimdi, şöyle bir görüşün doğru olduğuna kaani değilim: Toprak reformu yaparsanız Türk köylüsü fukaralıktan kurtulur. Bakalım bu böyle mi, değil mi tahlil edelim. Böyle ise muhterem senatörler yarın sabahleyin bunu yapalım. Türkiye'de ikiyüz milyon dönüm arazi var. Bu ikiyüz kırk milyon dönümün dokuz milyon dö-

nümü büyük arazi. Büyük arazi sahibinin eline de muayyen bir miktar bir şey bırakacaksınız. Tevzi edebileceğiniz miktar dörbuçuk milyon dönüm.

Aile başına 150 dönüm verseniz 30 bin aile eder. Hesap tamam mı? 30 bin aile eder. Şimdi, bu hesabı da isterseniz duble edin de 60 bin aile olsun. Ben sınırın içinde kalıyorum. Şimdi, bunun istimplâki 1 milyar 600 milyon lira ediyor. İşletme ve çevirme kredisi altıyüz milyon lira ediyor. İki milyar oluyor. İki milyar da kadastro, dört milyar lira. Şimdi, duble etmiş olduğum 30 bin aile ki, 60 bin kabul ediyorum, muhterem senatörler, Türkiye’de beşyüzbin topraksız aile var. 3,5 milyon aile var toprakla meşgul bulunan. Yani kendi toprağı ile meşgul bulunan 3,5 milyondur. Beşyüzbin de yarı topraklı veya topraksız aile vardır. Ama bunun da 50 bini tamamen topraksızdır. Şimdi, toprak nerede varsa oradan vereceksiniz. Yani Orta Anadolu’da falan şehirde toprak yoksa ve orada herkes kendi toprağını işliyorsa, meselâ Urfa’da toprak varsa orada Orta Anadolu’daki çiftçiye toprak veremezsiniz ki.

Bu toprak realitesi mühim bir keyfiyettir. Bunun üstüne hep beraber eğilelim. Hiç kimsenin koruyucusu falan değiliz. Biz Türk köylüsünün koruyucusuyuz. Ama kanunlarla verilmiş olan hakların Anayasa ile verilmiş hakların tabii ki, koruyucusuyuz. Bu hakları tadil etmek üzere yeni kanunlar çıkarmadığımız müddetçe hiçbir şekilde hislerimize kapılarak şöyle yapalım, diyemeyiz. O zaman kanun Devleti olmaktan çıkarız. Şimdi, bakınız probleme muhterem senatörler, her sene Türkiye’de 60 bin yeni çiftçi ailesi teşekkül ediyor. Bir kere esas problem burada. Bir senede 60 bin aileye toprak vereceksiniz. Hem toprağı verelim, hem de hallolduğı gibi bir zahaba kapılmıyalım.

Peki şimdi ne olacak? Bunun çaresi nedir? Yüzde 77’si ziraatle uğraşüyor nüfusumuzun, dedim. Medeni memleketlerde bu nisbet yüzde 10’a kadar inmiştir. Öyle ise nüfusumuzun büyük bir kısmını sanayi sahasına aktarmaya mecburuz. İşte burada yine bütün imkânlarımızı kullanalım diyoruz.

Muhterem Senatörler, kendi sermayemizle, kendi teknolojimizle bu işi başaramazsak istismar edilmeden, aldatılmadan dışarıdan sermaye ve teknoloji getirir de Türkiye’yi işsizlikten kurtarırsak fena mı olur? Eğer başka bir yol biliyorsanız söyleyin. Bu işin başka bir yolunu bilen varsa herkes fikrini söylesin. Binaenaleyh, meselelerin hepsi burada bağlanıyor.

Şimdi “programda asgari fiyat meselesi yoktur” denildi. Programda, “Türk çiftçisinin alinteri ve emeğı mutlaka korunacaktır.” Yine programda şöyle bir ibare vardır. “Mahsulü muayyen bir fiyattan aşağı satılmıyacaktır.” Bu programda bu şekilde ifade edilmiştir.

Ziraat Bankasının elinde bulunan köy evlerinin durumu hakikaten acıklıdır. Hakikaten mühim bir noktaya temas edilmiştir. Ve esasen biz bu mevzu ile meşgulüz. Dördüncü Koalisyon devrinde de meşgul olmuştuk. Fakat kolayca tasfiye edilmesi mümkün olmıyan bir mevzudur. Bu hususu telkin eden muhterem senatöre teşekkür ederim. Üzerinde hassasiyetle duracağız.

Şimdi müteahhitlik müessesesi meselesine geliyoruz. Burada partizanlık, sui-istimal, burada şu vardır, bu vardır deniyor. Şimdi muhterem senatörler, aslında biz birçok şeylerden korkar isek lüzumlu da yapamaz bir duruma geliriz. Yani niçin her şeyi gayrimeşru addediyoruz da meşrudan mahrum kalıyoruz. Suiistimalle ve partizanlıkla bütün bu şeylerle uğraşmak mümkün. Bunların hepsini tasfiye etmek mümkün ama memleketi hizmetsiz bıraktığımız takdirde bunu nasıl izah edeceğiz? 45 senelik Cumhuriyet Tarihine bakınız, başka memleketlerin tecrübelerine bakınız, Devlet hizmetlerinin en iktisadi bir şekilde görülmesinin yolu müteahhittir. Yani biz bunu derken, Türkiye’de herkesin hakikim müdafaa ederken müteahhit için de doğru olan bu hususu söylemekten imtina mı edeceğiz?

Türkiye’de çok acı misalleri vardır. Bayındırlık Bakanlığı yapmış Maliye Bakanlığı yapmış, muhterem zevat var aranızda gayet iyi bilirler. Devletin şirketleri de vardır Türkiye’de. Bunlar orta yerededir. İflâs halindedir. 10 liraya mal edilecek şey 20 liraya mal edilmiştir. Kendi kaynaklarımızın israfından başka bir şey değildir. Hesaplar ortadadır, muhterem senatörler, hepsi ortadadır. Amerika’yı yeniden keşfetmeye lüzum yok. Onun için diyoruz ki, plânımız var, projemiz var, paramız var. İş yapacak adamımız yok. Bir taraftan müteahhidimiz yok, öbür taraftan bunu kontrol edecek mühendisimiz yok. Bu şekilde kalkınma yapamazsınız. Yapamaz. Onun için programımızda diyoruz ki, müesseselerin canlı olması lâzımdır, ayakta durması lâzımdır.

Bunu söylemek hemen haklı olmıyan her şeyi kendisine vermek mi demektir? Böyle bir mânânın çıkarılmamasını rica edeceğim Şimdi bir de fiyatlarda yüzde 15 bir artış olmuştur şeklinde bir beyan oldu. Bu doğru olmıyan bir beyandır. Endekslerde bir kıpırdanma vardır, ama seviyesi bunun yarısı kadardır. Şimdi bir de seçim esnasında partileri başka başka devletler himaye ediyormuş gibi lâflar söylendi. Muhterem Senatörler bunlar çok tehlikeli, çok yakışsız, çok lüzumsuz sözlerdir. Nasıl yakıştırebiliyoruz bu güzel memlekete başkalarının müdahale ettiğini. Razi olur muyuz hiçbirimiz? Bu sözlerin hepsini safсата addederek ve bunların hiç kimse için de tekrarlanmasına razı olmıyalım. (*Alkışlar*)

Küçük Devlet değiliz buyruldu. Doğrudur büyük Devletiz. Allah’a bin şükür büyük Devletiz. İtibarlı Devletiz. Bütün çabalarımız daha çok itibarlı olmak yolundadır. Öyle olacaktır. Binaenaleyh, gerek iktisatlar içindeki münasebetlerimizde, gerekse her türlü iktisadi münasebetlerimizde en mühim meselemiz, milli menfaatlerimizdir. Ve daha çok itibarlı, daha çok güçlü olmaktır hedefimiz. Bunun dışındada bir şey düşünemeyiz.

Şimdi, bir hususa daha temas edildi. Biz İktisadi Devlet Teşekküllerini başkalarına verecekmişiz. Programımızda buna dair olan kayıt yanlış anlaşılmıştır. Muhterem Senatörler, İktisadi Devlet Teşekküllerinin durumu gözümüzün önünde böyle dururken bâzı tedbirleri düşünmeye mecburuz. Şayet bunları değeri pahasına halka intikal ettirmek mümkünse. Kim o halk? Hemen akla birtakım insanları zengin etmek geliyor. Nereden geliyor? Niçin yüz lirası olan bir öğretmen bir hisse senedi almasın? Niçin böyle düşünmüyoruz da mutlaka zenginlerin eline geçeceğini düşü-

nüyoruz? Şayet birtakım tesisler var da Devletin başından ve zarar verir durumdan çıkarılırsa bu iyi değil midir? Hepsini de satamıyabilirsiniz ama, mutlaka modern sevki idareyi getirmek mecburiyetindeyiz, bu İktisadi Devlet Teşekküllerine muhterem senatörler.

Bizatihi Devlet idareciliğinin natüründe var modern şevki idarecilik. Yok bunun dışında bir şey, olmuyor. Siyasi kuvvet değişiyor. Siyasi kuvvetin çeşitli tutumları oluyor. Hepimiz burada vatanperverane söylüyoruz. Yapmalıyım, etmiyelim diyoruz. Birtakım sıkıntılar içinde malûl olduk geliyoruz. Onun için geliniz şunu müesseseyi olarak halledelim, hal yollarını bulabildiğimiz müddetçe dilediğimiz miktarda yapalım diyoruz.

Binaenaleyh, programımızda yazılı olan şey o maksatla yazılmıştır. Yine diyoruz ki, devletçilikle plânlama arasında bir bağ mevcut değildir. Bunlar ayrı ayrı şeylerdir.

Şimdi TRT meselesine geliyoruz; muhterem senatörler biz Hükümet olarak TRT'nin bizim âmalimize hizmet etmesini istemeyiz. Hiç kimsenin bizim âmalimize hizmet etmesini istemeyiz. Sadece milletin ve memleketin âmalına hizmet etmesini isteriz. Biz bugün nöbetteyiz, biz gideriz yarın siz gelirsiniz, siz şikâyet edersiniz bu defa... İşte biz bu tarafsızlığı getirelim istiyoruz. Hiç kimsenin kuşkulanmasına lüzum yok, alıngan olmasına da lüzum yok. Mâkul olmıyan şeyler daima karşınızda eriyip gidecektir. Biz getirelim, mâkul bulmadığınız hususları tenkidedersiniz. Mâkul olmıyanlar üzerinde biz ısrar etmeyiz. Mâkul olan şeyler getireceğimizden de emin olabilirsiniz.

Şimdi Sayın Bekata'nın tenkidlerine geleceğim. Evvelâ daha evvel sadece dinledim. Muhterem Senatörler, eğer cevapsız kalmış veya kâfi miktarda değinemediğim hususlar olursa, bunları zamanın kifayetsizliğine ve sizleri daha çok yormamak istediğime ve bunları daima hepinizle görüşmeye hazır olduğumu beyan ederek müsamahanıza sığınırım.

Şimdi Sayın Bekata'nın tenkidinde evvelâ umumi havasını tahlil etmek isterim. Bir polemige hiçbir şekilde girmek istemiyorum. Sadece şunu arz etmek isterim ki, aşağı yukarı dokuz sayfayı tutan tenkidini dikkatle dinledim ve kendileri konuşurlarken de dikkatle takibettim. Bir defa bu tenkidlerinin içinde henüz seçimden yeni çıkmış olmanın zannediyorum bir havası var. Bu hava program tenkidinden çok seçim tenkidini ihtiva ediyor. İkinci bir mesele de burada Hükümetim mi tenkid ediliyor? Yoksa Hükümet Programı mı tenkid ediliyor? Yer yer bu karışmış. İkinci havası da o. Şimdi burada bir mühim nokta var ki; hepimizin bunda müşterek bir karara varmamız lâzımdır. Sayın Bekata bir tahlil yapıyor; 13 milyon reyden takriben 5 milyon reyî Adalet Partisi almıştır. Takriben 52,87 dediler.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Resmi rakamlara dayanarak söyledim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Evet, evet resmi... Ben de zaten rakama itiraz etmiyorum. Rakam doğru.

Şimdi iştirak edenin %52,87'sini almışız. Ama bu 13 milyon seçmenin 5 milyonu eder. Hesabı böyle yaptığınız takdirde 52,87'den daha aşağı düşer. Takriben %30'a düşer. Şayet Sayın Bekata diyorsa ki, siz %30'u temsil ediyorsunuz... O zaman demokrasinin kaidesine riayet etmiyor, demektir. O zaman muhalefet %16'ya düşer. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Böyle bir şey demediğini zannediyorum, yalnız yanlış anlaşılmasın. Bu mânada demediğini zannediyorum.

Muhterem Senatörler, her şeyi açık ve sarih olarak ortaya koymak lâzımdır. Demokrasi bir kaideler mecmuası. Ne yapacağız? Gelmemiş vatandaş sandık başına; %71'i ancak gelmiş. Buna göre mi yapacağız, azınlık veya çoğunluğu. Yoksa yüzde yüze göre mi yapacağız? O zaman, yeni herkesi zorla sandık başına getirmek diye bir durumumuz yok ki. Yani sakın Sayın Bekata şöyle bir şey demeye hazırlanmasın: "13 milyon reyin üzerinden yüzde 30'u aldınız." Henüz hepimiz meydanlardan yeni geliyoruz. Epeyce uğraştık geliyoruz. Biz, beş parti ve müstakiller karşısında Adalet Partisi olarak böyle bir netice almayı muvaffakiyet addediyoruz. Bu bizim kendi hesabımızdır, muhterem senatörler, öğünmek için söylemiyorum. Fakat, kolay bir iş olmamıştır. Daha güvenoyu dahi almadan bizi ekseriyetten mahrum etmemenizi rica ederim. (Sağdan alkışlar)

Şimdi muhterem senatörler, bunun içerisindeki ikinci düşünce: "13 milyon reyin Hükümetisiniz." Evet, biz 13 milyon reyin Hükümetiyiz. Yani bize rey versin veya vermesin, hiç sormıyacağız kim bize rey verdi veya kim bize rey vermedi diye. (32 milyonun sesleri) Evet 32 milyonun. Son sayıma göre 31 milyon 400 bin Türk'ün, Türk vatandaşının Hükümetiyiz. Kapılarımız herkese açıktır, hiçbir kimseye tefriki muamele yapmıyacağız. (Sağdan alkışlar) Bu mânada söylüyor ise tamamen kendiyle beraberim.

Şimdi, muhterem beyefendiler, biz huzur ve refah yaratacağımızı millete taahhüdedik. Hata etmedik, bunda kusur da etmedik. Huzur ve refah Türkiye için lâzımdır ve bu taahhüdü yerine getirmek için bütün gücümüzle çalışacağız.

Sayın Bekata benim temas ettiğim bir beyanımdan bahis buyurdu; "Kabine teşkili sırasında hatalarımız olmuştur" demişim, ben bunu tekzibetmemişim. Muhterem Senatörler, hepiniz günlük hayatın seyrini görüyorsunuz, her çıkan şeyi tekzibetmek imkânından mahrumuz. Tekzibedilmeyen bir şeyin doğru olduğuna dair elde bir kaziye mi vardır? Böyle bir şey mevzubahis değildir, huzurunuzda arz ediyorum. Bizim Hükümetimiz, bizim teşkil edilen Hükümetimiz bu memleketin pırlanta gibi çocuklarıdır. Hepsinin liyakat ve ehliyeti vardır. Biz Hükümetimizi bu kanaatte olarak getirdik. (Alkışlar)

Şimdi bir hususu arz etmek isterim. Çok, mühim bir şey, henüz hiçbir şey yapmamış insanları ne sevebilirsiniz, ne de yerebilirsiniz. Bunun için elinizde bir kıstas yok. Bu sadece bizim Hükümet için doğru değil, her şey için böyle. Hiçbir şey yapmamış insanları ne yermeye, ne de methetmeye hakkımız yoktur. Bu itibarla geliniz muhabbet partileri olarak programlar üzerinde kalalım da Kabine şahsiyetleri içerisine girmiyelim. O zaman zorluk olur. Bu işler nöbet meselesidir, ilerde sizin

getireceğiniz kabine hususunda bizde bu şekilde hareket edersek sizin içinizde sıkıntıya sebeb oluruz.

Şimdi Sayın Bekata “kendilerinden evvel gelen hükümetlerin hizmetlerini inkâr etmişlerdir.” diyor. Ben böyle bir şey yapmadım. Evvelâ şurasını arz edeyim; bu güzel vatana, bu mübarek topraklara bir taş koyana medyunu şükranım. Binaenaleyh, niçin inkâr edeyim; bizden evvelki hükümetlerin hizmetlerini? Böyle bir şey yok.

Şimdi yine Sayın Bekata diyor ki, programda yer verilen belli başlı meselelerin hal çareleri olarak sık sık gerekli bütün tedbirler alınacaktır, gibi belirsiz ve yetersiz vaatler görüyoruz.

Gönül isterdi ki bunun misalleri olsun, misaller üzerinden bunun münakaşasını yapalım. Gayet tabii o şekilde beyanlar da olacaktır.

Bunlar priyoriteleri gösterir. Bir kısmı yapılacaktır, bir kısmı tetkik edilecektir, bir kısmı hakkında gerekli tedbirler alınacaktır. Gayet tabii, bir iş silsilesi içinde priyoriteleri gösterir. Ama şayet bütün program baştan aşağı, “gerekli bütün tedbirler alınacaktır” diye gidiyorsa bir yanlışlık olması lâzım.

Sayın Bekata benim konuşmalarındaki bir hususa daha değinmek isterim. Türkiye’de bunda da müşterek bir anlayışa varmamız lâzım. Sayın Bekata diyor ki, bizim program aynı zamanda bu taahhüdü Atatürk devrimlerinin bütün milletin ortak malı olduğunun yeni bir ifadesi olarak alıyoruz. “Gayet tabii, gayet tabii öyle olacak... Atatürk devrimlerinin sahibi sadece Halk Partisi olursa, milletin yüzde 35’i olursa, yahut yüzde 40’ı olursa o zaman Atatürk’e karşı büyük kötülük edilmiş olur. Milletin yüzde yüzü Atatürk devrimlerinin sahibidir. (*Şiddetli alkışlar*)

Yine Sayın Bekata; “Hür, Batılı ve medeni bir toplum düzeni kurabilmek, demokratik Anayasamızın getirdiği hürriyet meselelerini yaşatmak ve geliştirmek, bunlar bizim malımız diyor. Bunlar bizim malımız diyor Sayın Bekata... Ve diyor ki, benimsediniz, memnun olduk. Biz bunları başkasının malı olarak benimsemedik, Türkiye’nin ihtiyaçları için kendi felsefenizin icabı olarak benimsemişizdir. (*Sağdan alkışlar*)

“İdarenin tarafsızlığı, uzun mücadeleler sonunda kavuşulan ve temeli C.H.P. tarafından atılan bir eserdir” diyor ki, Sayın Bekata buna iştirak etmeye imkân yoktur.

Şimdi söylemek istediğim nokta şudur; Hükümet programlarına bir hesap bilançosu yapılmaz. Ben 20-25 senelik programlara baktım, biz bu işi söyle devraldık diye bir bilanço ve envanter yoktur o programlarda. Bu itibarla bir inkâr keyfiyeti mevzubahis değildir. Her devir kendi hesabını kendi içinde yapar. Seçmenin gözü önünde bunlar değerlendirilir, muhassalası da Millet Meclisinde olur.

Şimdi bir hususa daha değinmek isterim. Yine Sayın Bekata’nın konuşmasında: “Bu durum ek finansman ihtiyaçlarını karşılamaktan vazgeçildiği vergi reformunu tamamlamaktan, zirai kazançların vergilendirilmesinden kaçınıldığı intiba-

ını yaratmaktadır.” Böyle bir durum yok. Biz vergi reformuna devam etmiyeceğiz demiyoruz ki... Vergisiz Devlet olmasına imkân yoktur. Ne ile göreceksiniz işleri?

Şimdi şu hususu da Sayın Bekata’nın konuşmasından anlıyorum: “İktisadi Devlet Teşekküllerinin kurucusu olan C.H.P. eserine sahip çıkarak, bu fikrin gelişmesine mâni olmaya çalışacaktır.” Zararlarını istiyoruz C.H.P.’den İktisadi Devlet Teşekküllerinin.. (Sağdan gülüşmeler, alkışlar) Eser sizinse zararlarını istiyoruz... (Sağdan alkışlar)

Yine buyuruyorlar ki, Sayın Bekata; “Plân ve devletçilik anlayışı ile mutabık olmadığımızı bilhassa belirtmeliyiz.” Tabii, gayet tabii olmayacağız... Farkımız olacaktır plân ve devletçilik anlayışından. Biz ayrı bir görüşün sahipleriyiz, siz ayrı bir görüşün sahiplerisiniz. Onun için şaşmamak lâzım. Eğer ikisi beraber olursa, zaten terakkiye gidemeyiz. O zaman muhalefet olmaz.

Şimdi, Sayın Bekata bir husus daha söylüyor, diyor ki: “Hükümetin bu anlayış ve tutumu ile plânın plân hedeflerimden uzaklaştırılması endişesini taşıyoruz.” Hiç endişeye mahal yok. Hem plânın hedeflerine ulaşılacak, hem bu hedefler geçilecek ve bunlardan daha mühimi; milletin istediği hedeflere ulaşılacaktır. (Sağdan alkışlar)

Bir cümlesine daha dokunmak isterim, özür dileyerek. “Bu bakımdan biz günlük çıkarları ve seçimleri değil, gelecek nesilleri düşünmekte ve Türkiye’nin ana dâvalarına sahip çıkmakta devam edeceğiz.” Bu, çok güzel bir beyan. Yalnız, bununla seçim kazanıp gelenlerin, günlük çıkarları ve seçimleri düşündüğü iddiası var ise bunun altında, buna iştirak etmeye imkân yok. Çünkü bu, bu takdirde Büyük Türk Milletinin seçim iradesi hakkında şüphe izhar etmek olur. (Sağdan “bravo” sesleri ve alkışlar)

Şimdi, bir hususu daha buyuruyorlar. Diyorlar ki; “Çok avantajlı durumda bulunmaktadırlar. Yani Demirel Hükümeti işe İnönü hükümetlerinin birlikte yaşadığı çetin şartlar içinde sağladığı bugünkü imkânlara kolayca sahibolarak işe başlamaktadır.”

Şimdi, burada birçok münakaşalar yapılabilir. Ben bu münakaşaları yapacak değilim. Yalnız avantajlar varsa gayet tabiidir ki, Hükümetten gidenler defterini, kalemini, çantasını, toplayıp gittiği gibi bu avantajları da toplayıp gidecek değiller ya... (Gülüşmeler) Bu avantajlar duracaktır orada. Gayet tabii duracak; Hükümette temadiyet olmayacak mı? Peki dezavantajlarını ne yapacağız? Binaenaleyh biz, gayret tabii ki, reddi miras içinde olamazdık. Hükümetlerin temadisi icabı ne bırakılırsa aldı; avantajını avantaj, dezavantajını dezavantaj.

Şimdi, bir husus daha vardır. Her defasında bu tenkidlerde bunları görüyoruz.

Sayın Bekata buyuruyor ki, “1964’te ihracatımız rekor seviye olan 400 milyon dolara erişmiştir.” 1965 yılında da 500 milyon dolara erişecek, 480 milyon dolara erişecektir. İhracat olacak. Binaenaleyh, ümidederiz ki, 1966’da 1967’de daha çok gidelim. Bunu anlıyorum ki, “bizim devrettiğimiz zaman bu idi.” Demek istiyorlar.

Binaenaleyh, bu bizim için iyi bir işaret olacaktır. Biz muvaffakiyetlerimizi bu baz üzerinden ölçeceğiz. Zannediyorum ki, bu rakam o maksat için verilmiştir. (*Gülüşmeler*)

Şimdi burada bir hususa dokunmak istiyorum. Diyorlar ki, Sayın Bekata; petrolde 1961 senesinde 414 bin tondan 1964 senesinde 78 bin tona çıktık. Yani, üç senede iki misli çıktık. Şimdi bir de ben söyleyeceğim, bu sene ne olmuştur. 1965'te de geçen dokuz ay zarfında 565 tondan bu senenin dokuz ayında dokuz bin küsur tona çıkmışız ve sene sonuna kadar da, geçen sene 878 bin ton iken bu sene sonunda 1,5 milyon tona çıkacağız; bunu kaydetmek isterim. Yalnız burada bir şeyi söylemiyorlar Sayın Bekata. Keban Barajı münakaşasını Mecliste yaptık. Kendilerinin geçmiş hizmetleri için, bu işte her kimin hizmeti geçti ise teşekkür ederiz. Geçmiş hizmetler için teşekkür ederiz. Ama Dördüncü Koalisyon olarak biz Keban Barajının finansmanını muallâkta devraldık. Bu hususun burada kaydedilmesi lâzımdır; muallâkta devralınmıştır, finansmanı. Yok, biz finansmanını ayarlamıştık, parasını bulmuştuk, dış tediyesini... Eğer böyle bir iddia var ise kiminle hangi tarihte finansman mukaveleleri imzalanmıştır, bunların bu kürsüden söylenmesi lâzımdır. (*Sağdan alkışlar*) Bir de bâzı sıkıntılar var muhterem senatörler: elektrik enerjisini şuradan şuraya çıkardık diyoruz ama, elektrik enerjisi gelecek sene yok... Kömür sıkıntısı içindedir. Türkiye çimento sıkıntısı içindedir. Birçok sanayi mamullerinin sıkıntısı içindedir. Binaenaleyh, biz avantajları ve dezavantajları beraber aldık derken, verilecek çok misalimiz var.

Şimdi Sayın Bekata'nın konuşmalarının sonuna geliyorum. Bir defa hiç kimsenin endişesi olmasın, biz bize bağlanan ümitleri boşa çıkarmak için mesuliyetimizi müdrikiz. Büyük Türk Milleti bizi ümit içerisinde buraya göndermiştir ve biz bunun bize verdiği ağırlığı omuzlarımızda taşıyoruz. Büyük Türk Milletine ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin Senatosuna, Millet Meclisine lâyük olmaya gayret edeceğiz. Bundan hiç kimsenin endişesi olmasın ve Sayın Bekata'ya sözlerinin sonundaki ve sözlerinin birçok yerlerindeki yapıcı tenkidlerinden, iyi temennilerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım. (*Alkışlar*)

Sayın Yıldız'ın konuşmasının ikinci kısmını anlamadım. Yani Sayın Yıldız bu konuşmanın ikinci meselesi olarak neyi kastediyor anlamadım. "Siyasal strateji"den bahsettiler. Muhterem Senatörler, Türkiye'de Meclislerin üstünde, milletin üstünde birtakım kuvvetlere mi burada dokunulmaktadır, bunun sarahaten bilinmesi lâzım. Biz millettten rey almış gelmiş insanlarız, milletin güvenine mazhar olmuş insanlarız ve millete hesap verimiz. Başkasına hesap vermeyiz değil, kanunların icabı ne ise o olacaktır. Türkiye Kanun Devletidir. Şayet bunu kasdetmemişlerse özür dilerim, çok özür dilerim. Bunu kasdetmişlerse mütalâa yürüteceğim. Mütalâa şöyle olacaktır muhterem senatörler: Bu memlekette hiç kimse milletin iradesi üzerinde birtakım gölgeleri dolaştıramaz. (*Sağdan "bravo" sesleri, alkışlar*) Anayasa vardır, nizam vardır, Hukuk Devleti vardır. Bunları yazacağız, milletin referandumundan geçireceğiz, sonra Adalet Partisi Hükümeti iyi hareket etmedi, diye bunları bir kenara atacacağız. Böyle şey olmaz. Eğer böyle ise düzen, biz düzenimizi kuramamışız

demektir. Bir zincir içerisinde bütün murakabe kanallarının bulunması lâzımdır ve vardır. O zaman 1961 Anayasasının Türkiye'ye Devleti getiremediği iddiası içinde oluruz. 1961 Anayasası bizim kanaatimizce Devleti müesseseleriyle getirmiştir. Ümid ederim ki, bu mânada kullanmamıştır. Fakat biz bu meselede çok hassasız ve hepimizin çok hassas olması lâzımdır. Çünkü şu mübarek ve güzel çatının altında bulunmamız, millete hizmet görmemiz daha doğrusu millete hizmet görmek için bu muhteşem çatının altında bulunmamız bu düşünceye bağlıdır. Bu itibarla eğilimleri yenmesi meselesi, yenmediği takdirde ne olacağının gayet gayrivazıh bir şekilde konmasını anlıyamadım. Kendisiyle de ayrıca görüşmek isterim.

ZİYA TERMEN (Çanakale) — Ehemmiyet vermeyin.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Biz sadece aşırı cereyanlardan aşırı solun değil, aşırı sağın da, aşırı olan her şeyin karşısındayız. Bunu da herkesin bilmesi lâzımdır.

Muhterem Senatörler, hemen hemen vâki konuşmaların, yapılmış tenkidlerin cevap verebildiğim, daha doğrusu notlarımda bulunan, hafızamda bulunan kısımlarına cevaplarımı, izahlarımı arz etmiş bulunuyorum.

Sabrınızı suiistimal ettiğim için özür dilerim, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Şiddetli alkışlar ve "bravo" sesleri*)

BAŞKAN — Son söz Sayın Dikeçligil'in (*Son söz yok, sesleri*) Efendim, İktüzüğümüzün 130'uncu maddesi sarihtir. Sayın Başbakanın izahatıyla biter. Ana prensiptir, onun için söyledim. Görüşmelerimiz burada bitmiştir.

9.11.1965 Salı günü saat 15'de toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 20.55

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 2 Cilt 1 Birleşim 6

Sayfa 107-155

06.11.1965 Cumartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Ferruh Bozbeyli*

GEÇİCİ KÂTİPLER: *Önol Şakar (Manisa)*

İsmail Yıldırım (Erzurum)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Güvenoyu müzakerelerine başlıyoruz.

Riyasete müracaat ederek, grupları adına söz istiyen arkadaşların isimlerini sırası ile okuyorum

C.H.P. Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu, M.P. Grubu adına Sayın Faruk Önder, T.İ.P. Grubu adına Sayın Mehmet Ali Aybar, C.K.M.P. Grubu adına Sayın Alpaslan Türkeş, Y.T.P. Grubu adına Sayın Ekrem Alican, A.P. Grubu adına Sayın Muhittin Güven.

Şahısları adına söz alan arkadaşlarımız ise sırası ile şöyledir: Arif Ertunga, İlhami Ertem, Reşat Özarda, Nihat Diler, İhsan Ataöv, Şadi Binay, Selâhattin Hakkı Esatoğlu, İlyas Kılıç, Niyazi Özgüç, Kemal Paloğlu, Cevat Önder, Kâmrân Evliya oğlu, Kemal Sarıbrahimoğlu, İsmet Kapısız, İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, Hilmi İşgüzar, Turhan Bilgin, Mustafa Akalın, Hasan Tez, Ahmet Tahtakılıç, Ruhi Soyer, Ali Cüceoğlu, Kadri Eroğan, Reşit Ülker, Kasım Gülek, Nazif Kurucu, Yusuf Ziya Bahadınlı, Ali Karcı, Tarık Ziya Ekici, Yunus Koçak, Behice Boran, Adil Kurtel, Şaban Erik, Sadık Tekin Müftüoğlu, Ali Karahan, Arif Emre, Memduh Erdemir, Abdülbari Aydoğan, Ali Rıza Uzuner, Muzaffer Özdağ ve Celâl Nuri Koç.

Söz sırası C.H.P. Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu'nundur, buyurunuz efendim.

Muhterem arkadaşlar, yazılı konuşmalar İctüzüğümüze göre 20 dakika ile kayıtlıdır. Şimdiye kadarki teamül gruplar adına yapılan yazılı konuşmaların bu kaydın dışında tutulması merkezindedir. Bütün gruplar adına yapılan konuşmaların bu kayıt dışında tutulması hususunu tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurunuz Sayın Feyzioğlu... (C.H.P. sıralarından alkışlar)

C.H.P. GRUPO ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Millet Meclisinin sayın üyeleri, Hükümet programı konusunda Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Düşündüklerimizi açık yüreklilikle ve açık bir dille söyleyeceğiz.

İnandığımız fikirleri, gördüğümüz gerçekleri büyük milletimize faydalı olmak ve ona herşeyi göstermek endişesinden başka hiç bir kaygıya kapılmadan ifade edeceğiz. Tenkidlerimizde açık, samimî ve daima yapıcı olacağız.

Bir seçimden çıktık. Büyük milletimizin verdiği kararları saygıyla karşılıyoruz. Milyonlarca yurtdaşımızın helâl reyleriyle ve güveni ile muhalefet partisi olarak, muhalefetin de iktidar kadar şerefli, muhalefetin de iktidar kadar faydalı bir hizmet yeri olduğu inancı içinde vazifemize şevkle başlamış bulunuyoruz. Yüreklirimiz 32 milyona yaklaşan milletimizin bütün fertlerine karşı sevgi ve hizmet aşkı ile doludur. Gittikleri yolun doğruluğuna inanmış insanlar olarak yeni vazife döneminde de, bu defa muhalefet partisi sıfatıyla, fakat daima aynı vatanseverlik, daima aynı sorumluluk duygusu ile Cumhuriyet Halk Partisinin geçmişteki büyük ve tarihî hizmetlerine daha büyük hizmetler ilâve etmek azmi ve imanı içinde vazifeye başlamış bulunuyoruz. *(C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)*

Millet ve memleket yararına olan her tedbir ve davranış kimden gelirse gelsin, tam bir iyi niyetle desteklemeye hazırız.

Fakat, Anayasaya ve demokratik rejimin icaplarına aykırı, ülkemizin ekonomik gelişmesi bakımından zararlı, halkın menfaatlerine zıt göreceğimiz her hareketin karşısına yıkılmaz bir azimle, hudutsuz bir cesaretle dikilmeye ve bu gibi davranışları mutlaka önlemeye de aynı şekilde kararlıyız. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın arkadaşlarım,

Artık Türkiye’de rejim meselesini, sistem ve siyasi düzen dâvasını tartışma konusu olmaktan çıkarmak ortak ülkümüz olmalıdır.

“Hangi siyasi görüşe sahibolursak olalım birbirimize tahammül etmek, birbirimizin fikir ve davranışlarına karşı müsamahalı olmak gerektiğine inanıyoruz” tarzındaki Hükümet beyanını değerli bir senet telâkki ediyoruz!

Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs Devrimine dayanan Anayasamızı, ruhu ve metniyle hâkim kılmak, ne yalnız Hükümetinin, ne yalnız muhalefetin görevi değildir. Atatürk ilkelerini ve 27 Mayıs Anayasasını, ruhu ve metni ile hâkim kılmak, ister iktidarda, ister muhalefette bulunsunlar, bütün siyasi partilerimizin ortak hedefi olmalıdır.

Atatürk devrimlerinden ve 27 Mayıs devriminden geri dönülemez. Nasıl ki ırmaklar tersine akıtılamazsa, Türk Milletinin kurtuluş ve yükseliş tarihi de tersine çevrilemeyecektir. Gerek Atatürk devrimlerine gerek 27 Mayıs Devrimine karşı girilecek her davranış önlemek üzere, muhalefet partisi olarak, bize düşen bekçilik görevini tam bir uyanıklık ve yılmaz bir cesaretle yerine getireceğiz. *(C.H.P. sıralarından bravo sesleri alkışlar)*

Arkadaşlarım,

Türkiye’de rejimin selâmeti, yurttaşlar arasında huzurun ve kardeşliğin devamı, iktidar ve muhalefet münasebetlerinin demokratik mücadele sınırları içinde

verimli ve faydalı bir şekilde yürüyebilmesi, hep bu temel ilkelerde gösterilecek samimiyete bağlıdır.

Dudaktan 27 Mayıs'a ve Atatürk ilkelerine bağlılık ifade edip, el altından ve fırsat buldukça 27 Mayıs düşmanlığı yayanlar, ya da yurttaşların saygı ile siyaset mücadelesi dışında tutulması gereken dinî inançlarını siyasi yükselme basamağı halinde istismar edenler, yurttaşın kutsal inançlarını, tertemiz duygularını politikalarının âleti ve oy toplama vasıtası haline getirenler, yurdun huzuruna, yurttaşlar arasındaki sevgi ve kardeşlik bağlarına, hürriyet rejiminin normal işleyişine kasdedenlerdir. Bu gibi ikili davranışlara asla müsaade etmiyeceğiz. (*C.H.P. sıralarından bravo sesleri ve sürekli alkışlar*) Atatürk devrimlerine, 27 Mayıs'a ve 27 Mayıs'ın getirdiği Anayasanın temel ilkelerine hiç kimse el uzatamıyacaktır. Bu konuda da Hükümet programında yer alan "Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs'a dayanan Anayasayı ruhu ve metni ile hâkim kılmak şaşmaz hedefimizdir." tarzındaki açık teminat sözlerini bir senet sayıyoruz.

Türkiye'de siyasi düzenin huzuru ve selâmeti, Hükümetin verdiği bu sözlere samimiyetle sadık kalmasına bağlıdır. Bu sebeptendir ki, bir Hükümet üyesinin sahibi bulunduğu gazetede, daha şimdiden, Anayasa ile siyasi haklarından mahrum edilmiş bir zatın Senatonun tabii üyesi olduğunu iddia eden yazılar çıkmasını hayırlı bir işaret olarak saymıyor ve bu yoldan tez geri dönülmesini memleket huzuru namına talebediyoruz. (*C.H.P. sıralarından bravo sesleri ve alkışlar*) (*Kimin gazetesi sesleri*) Hükümet üyesi olan bir zatın gazetesi.

Sayın arkadaşlarım,

Hükümet programında "yurdumuzda hürriyet rejiminin arızasız işlemesi bütün meselelerin düğüm noktasıdır." deniliyor. Temel fikirde Hükümetle beraberiz. Elbette hürriyet rejiminin arızasız olarak işlemesi bütün meselelerin düğüm noktasıdır. Ancak, buradaki "arıza" sözü ile ne kasdedildiğini açıklanmaya muhtaç görüyoruz.

Hükümet programı 10 Ekim seçimlerini Türk demokrasi tarihinin "en önemli bir dönüm noktası" olarak belirtiyor.

10 Ekim 1965 seçimleri belki Adalet Partisinin tarihinde bir dönüm noktası olabilir. Fakat Türk demokrasi tarihinin akışı içinde, 10 Ekim seçimleri normal bir olaydır.

Demokrasi tarihimizin asıl dönüm noktalarını başka tarihlerde aramak lazımdır. Açık ve dürüst olarak, düşündüklerimizi ve endişelerimizi söylemeye mecburuz. Bunu hem milletimize karşı, hem de uyarmakla, denetlemekle görevli olduğumuz Hükümete karşı bir vazife sayıyoruz.

Türkiye'de serbest ve dürüst bir seçimle bir partinin iktidara gelmesi ve günün birinde iktidardan gitmesi, yeni Anayasa düzeninde, artık normal bir olay sayılmak gerekir.

Bu noktaya kolay gelmedik arkadaşlar.

Yarına ümitle bakmak ve geçmişten ibret alarak aynı hataları işlememek için, aştığımız mesafeyi birkaç fırça darbesi ile kısaca belirtmekte fayda var.

Meşrutiyet tecrübeleri, Büyük Atatürk'ün önderliğinde Anadolu ihtilâli, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı, saltanatın ilgası ve Cumhuriyetin ilânı, iflâsla sonuçlanan çok partili hayat tecrübeleri, 1945'te yeniden çok partili hayata geçiş, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının tek dereceli seçimi kabul ederek her yurttaşla doğrudan doğruya milletvekillerini seçme hakkını vermesi, seçim kanunları ve uygulamasındaki şikâyetleri ortadan kaldırmak üzere iyi niyetli düzeltmeler yapılarak iktidarın ve anamuhalefet partisinin oy birliğiyle çıkarılan 1950 Seçim Kanunu sayesinde, tarihimizde ilk defa olarak bir iktidarın millet reyî ile yerini terk etmesi...

Demokratik gelişmemiz bu noktadan sonra sarsıntısız ve arızasız ilerliyebilirdi, ilerliyebilirdi. Yazık ki, böyle olmadı. Bilhassa 1954 ten sonra, demokratik rejimin birçok esasları, seçimlerde güvenlik ve eşitlik, radyodan tarafların eşit olarak faydalanması, basın, toplantı, seyahat hürriyetleri, fikir ve söz hürriyeti, idarenin hukuk dışı kararlarına karşı bir kaza merciine başvurulabilme hakkı, birbiri ardından zedelendi. (*A.P. sıralarından Hükümet programını tenkid et, sesleri*) Acı olayları teferuatıyla hatırlatacak değilim. Sadece şunu belirtmek isterim.

Hükümet programındaki hürriyet rejiminin arızasız işlemesi ibaresindeki “arıza” kelimesinden biz parti organı radyoyu, Anayasa dışı tahkikat komisyonlarını, neşir yasaklarını ve benzeri arızaları anlıyoruz. (*C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

27 Mayıs Devrimi bu arızaları gidermek ve Türkiye’de demokratik rejimi bütün icaplarıyla, bütün teminat müesseseleriyle yerleştirmek için yapılmıştır.

Hükümet programında metni ve ruhu ile hâkim kılınacağı belirtilen Anayasa’nın daha ilk cümlesinde 27 Mayısın nedenleri ve mahiyeti tarif edilmiştir. “Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk Milleti” Anayasa işte bu tarifle başlıyor. Hepimiz bu tarifte birleşmeye mecburuz. Anayasaya saygı, onun temeline, onun ilk cümlesine saygı ile başlar.

Türkiye’de, demokratik rejim bakımından en önemli dönüm noktalarından biri, bizce, siyasi, iktisadi ve sosyal alanlarda ciddî hamlelerin başlangıcı olan bu yeni Anayasadır. 27 Mayısla başlayan devri, programda söylendiği gibi, sadece kırıcı, mübalâğalı, tezatlı hâdiselerle dolu bir intikal devri olarak değil, siyasi rejim bakımından da, iktisadi ve sosyal konularda da bir “sıhate kavuşma” devri olarak görmek lâzımdır.

Sayın arkadaşlarım,

Kader birliği içinde yaşayan otuz iki milyona yakın yurttaş olarak, yüreklerimizi ümitle doldurmak, Türkiye’de demokratik rejimin ve hürriyetler düzeninin kısa zamanda açtığı mesafeyi ölçerek milletçe geleceğe itam bir güvenle bakmak için, son beş yılda siyasi rejim ve hürriyetler alanında kaydedilen ilerlemeleri ölçmemiz

faydalı olur. Böyle bir muhasebe, büyük milletimizin yarınına daha güvenle bakmamıza, yüreklerimizin iyimserlikle dolmasına yol açacaktır. Türkiye’de demokratik hürriyetler rejiminin bu rejime yürekten bağlı insanlar elinde nasıl kısa zamanda gelişip kökleşeceğini gösterecektir.

Sayın Hükümet Başkanının seçimlerden önce ve sonra yaptığı konuşmalarda kullandığı bir tâbir var. 1960 tan bu yana geçen 5 yıldan, Sayın Hükümet Başkanı, “heba edilmiş beş yıl” diye bahsetti. Bu sözler böyle bir açıklamayı daha da zaruri kılmıştır.

Arkadaşlarım;

Son beş yılda, Türkiye, tarihinin en demokratik Anayasasına kavuşmuştur. (*Orta sıralardan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*) Son beş yılda Türkiye, kanunların Anayasaya uygunluğu dâvasını, sonu gelmez siyasi kavgaların konusu olmaktan çıkarmak amacı ile yıllarca hasreti çekilen Anayasa Mahkemesini kurmuş ve bu mahkeme 1962 Nisanında çalışmaya başlamıştır.

Türkiye’de, yargı organlarının bağımsızlığı dâvası çözülmüştür. Hâkimlerin, Allah’tan ve vicdanlarından başka kimseden korkmaksızın, tam bir bağımsızlık ve teminat içinde karar verebilmeleri, zengin, fakir, partili, partisiz, iktidar mensubu ya da muhalefet mensubu diye düşünmeden her yurttaşın hakkını kanun dairesinde tanımaları, gece yarısı iki satırlık gerekçesiz bir yazı ile bir siyaset adamı tarafından işlerinden atılmamaları için, her türlü kanuni tedbirler alınmış, Yüksek Hâkimler Kurulu Anayasaya uygun olarak 1962 Nisanında çıkarılan bir kanunla çalışmalarına başlamıştır.

İlim ocaklarımızın, ilim adamlarımızın ilmî ve idari hak ve hürriyetleri artık sarih Anayasa teminatına kavuşmuştur.

Türkiye’de bugün sadece iktidardaki partinin sesini aksettiren, sadece onun propagandasını yapan, muhalefete konuşma hakkı tanımayan, vatandaşları ikiye bölen bir Devlet radyosu kalmamıştır. (*C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*) *Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanunu 1963 yılında yürürlüğe girmiş ve Devlet Radyosu hür bir Anayasa kurumu haline getirilmiştir. (C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)*

Türkiye’de artık Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu yerini 1963 yılında yürürlüğe giren ve adı gibi özü de farklı olan, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti Kanunu adlı yeni bir kanuna bırakmış, bu temel haklar tam olarak sağlanmıştır.

Bazı idari kararlara karşı Danıştay’a başvurma hakkını kaldıran kanunlar da tarihe karışmış, vatandaş için her haksız karar aleyhine mahkemeye başvurmak imkânı açılmıştır.

“Kaybedilen beş yıl” denen devrede, yıllarca uğrunda mücadele edilen ispat hakkı Anayasaya girmiş; kaybedilen beş yıl dene devrede, ıstırap konusu olan neşir yasakları sistemine son verilmiş; seçimlerde partilerin radyo dâhil bütün Devlet imkânlarından eşit şekilde faydalanmaları yolunda kanun hükümleri kabul edil-

miş; iktidar partilerinin Devlet parasını ve araçlarını kendi propagandaları için kullanmaları yasaklanmıştır.

Siyasi Partiler Kanunu Anayasanın emrettiği şekilde yürürlüğe girmiştir. Siyasi Partiler Kanunu ile Anayasanın dayandığı temel ilkeler olan Cumhuriyete, Millî Devletin bölünmezliğine, lâikliğe ve Atatürk devrimlerine, demokratik düzene ve bu düzenin meşruluk esasını teşkil eden 27 Mayıs 1960 Devrimi ilkelerine aykırı davranışlar yasaklanarak, Anayasa Mahkemesinin denetimi altına alınmıştır.

Millet Meclisi Başkanlığı - Tanrıya şükürler olsun - bir siyasi partinin karargâhı olmaktan çıkarılıp, topyekûn Meclisin haklarını koruyacak yüce ve tarafsız bir makam haline getirilmiş, Millet Meclisi müzakerelerinin bile neşrini yasaklayan ve en basit hürriyet anlayışı ile bağdaşmayan hükümler tarihe karışmıştır.

Seyahat hürriyeti, iktidar ve muhalefet mensupları için, tam olarak sağlanmıştır.

Millî Birlik Hükümeti ve Cumhuriyet Halk Partisi liderliğindeki çeşitli koalisyon hükümetleri zamanında, 1961 milletvekili seçimleri, 1963 mahallî seçimleri, 1964 Senato seçimleri tam bir dürüstlük ve güven içerisinde yapılmıştır. (A.P. sıralarından *gürültüler*) 27 Mayıs Anayasasının teminatı altında, bundan böyle, Türkiye’de bütün seçimler hür ve dürüst olarak yapılmak mecburiyetindedir. Aksi yoldaki hevesler mutlak hüsrana, uğrıyacaktır. (C.H.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Son beş yıl içinde klâsik kişi hak ve hürriyetleri yanında, medeni ve ileri bir toplumun vazgeçilmez şartı olan iktisadi ve sosyal hak ve hürriyetler de Anayasa-mızda ilk defa yer almış, bu hakları gerçekleştiren kanunlar yürürlüğe konmuştur.

Sendika hürriyeti “kaybedilen beş yılda” kanuni teminata kavuştu. Toplu sözleşme hakkı, bu beş yılda gerçekleşti. Her nedense Hükümet Programında tek kelime ile bahsedilmeyen grev hakkı Türk işçisine bu beş yıl içinde tanındı. Meslekî teşekkülleri kurma hürriyeti, memurların teşkilâtlanma hakkı ve çeşitli sosyal güvenlik tedbirleri hep bu kısa zaman içinde gerçekleşti.

“Heba olan beş yıl” diye vasıflandırılan devir, Türkiye için plânlı kalkınmaya geçiş devri, daha hızlı, plânsız, dönemin son yılları ile kıyaslanmıyacak kadar daha hızlı ve daha istikrarlı bir iktisadi kalkınmanın başladığı devir olmuştur.

Sayırsız sulama ve enerji barajlarının santrallerin, fabrikaların, yeni okulların, (Adalet Parti sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Çeşitli iktisadi ve sosyal tesislerin başarı ile ele alındığı ve gerçekleştirildiği devir olmuştur. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*)

Sayın arkadaşlarım,

Biraz sonra, zamanımızda çeşitli alanlarda yapılanları, eksik kalanları, Hükümetten taleplerimizi söyleyeceğiz.

Sulama ve enerji sahasında, size baraj ve santral isimleri ve yerleri sayarak, Sayın Demirel’in iyi bildiği bu mevzularda kendisine teslim ettiklerimizi ve bizim

başlayıp bu devirde takibedeceklerimizi birer birer söyleyeceğim. Bunları niye söyleyeceğim? Şimdi anlatacağım nevinden hareketlere son vermek için.

Mademki Bazı arkadaşlarımız bu tatlı havaya girmişlerdir, ben de oldukça tatlı bir olayı naklederek niçin bu bilgilere ihtiyacolduğunu belirtiyim.

Sayın arkadaşlarım, Sayın Hükümet Başkanı Demirel'in Başbakan Yardımcısı bulunduğu bir sırada, seçim bölgeye gittiğini duydum. Ziyaret sebebini, davetlerden ve ajans, basın haberlerinden öğrendim. 1963 yılında ben Başbakan Yardımcısı iken, 2'nci İnönü Hükümeti zamanında, Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ile koalisyon halinde bulunduğumuz günlerde, Türkiye'de bir Yüksek İslâm Enstitüsünün daha açılmasına karar verilmiş ve bunun yeri seçilmiştir; yeni Yüksek İslâm Enstitüsü Kayseri'de yapılacaktı. Binanın temeli atıldı. Ben, bilhassa bu temel atma 1963 mahallî seçimleri arifesinde olduğu ve bu kuruluş dinî öğretim yapacak bir kuruluş olduğu için, bir siyasi istismara yol açmasının endişesi ile veya seçim arefesinde bunu istismar ediyorsunuz ithamına mâruz kalmamak için, seçim bölgeye dahi gitmeden bir telgraf çekmekle yetindim. Çok mütevazı bir şekilde temel atılıp işe başlandı. Birinci katı bitti, ikinci katı bitti, üçüncü katı bitti...

Üçüncü katı bittikten sonra, bir gün bir haber: Sayın Demirel, yıl 1965, üçüncü katı bitmiş bina... Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsünün temelini atmaya gitmişler... (C.H.P. sıralarından gülüşmeler, alkışlar) Sonra bunu sordum, bu nasıl iştir? İzah ettiler. Efendim her ne kadar Yüksek İslâm Enstitüsü denmişse de gazetelerde ve radyoda, her ne kadar ajansta böyle yayılmışsa da mesele bu değildir. O binanın yanında mutfak, yemekhane gibi bazı tesisler kuruluyor, onun temeli atılmak için gidilmiştir dediler. (C.H.P. sıralarından gülüşmeler)

Sayın arkadaşlarım, işte bu gibi mükerrer temel atmalara ve ihale ederek başladığımız eserlerin yeni başlanmış gibi gösterilmesine engel olmak için, bazı noktaları belirtmekte fayda görüyorum ve bunları anlatacağım.

Hükümet Programının iktisadi ve sosyal cephesini tahlil ederken, iktisadi ve sosyal konularda da son yıllarda nereden nereye geldiğimizi ve bugün memleketimizin karşı karşıya bulunduğu ciddi problemleri etraflıca açıklamak imkânını bulacağım.

Şimdi, Hükümet Programının rejim ve siyasi düzenle ilgili kısımlarını daha yakından tahlil etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım; Hükümet Programında rejim bakımından üzerinde dikkatle durulması lâzımgelen birkaç kısım vardır.

Hükümet Programının bir yerinde, "artık rejim meselesini, sistem ve siyasi düzen dâvasını tartışma sınırı dışında tutmak gerektiğine inanıyoruz" dediği halde, aynı programın başka bölümlerinde, Türkiye'de bir rejim ve siyasi düzen tartışmasını, lüzumsuz yere ve en hararetli şekilde yeniden ortaya çıkaracak ifadeler yer almıştır.

Seçim sistemi ve Devlet radyosu konusunda alınacağı söylenen tedbirler, Türkiye’de, artık kapanmış olması gereken rejim tartışmaları devrini yeniden açacak mahiyettedir.

Senato seçimlerinde ekseriyet usulüne geçilmesi yolundaki Hükümet görüşü, Senatoda bir siyasi partinin tam hâkimiyetini kurarak muhalefeti Senatodan adım adım tasfiye etmek amacını gütmektedir. Yeni iktidar, daha önce denenmiş ve iflâs etmiş “dikensiz gül bahçesi” kurmak zihniyetine pek erken sürüklenmiş görünüyor. (*Orta sıralardan, bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın arkadaşlarım;

Dün Senatoda Sayın Demirel’in, bu nokta üzerinde konuşan hatiplere verdiği cevapları dinledim. Dikkatle dinledim. Başbakan meselenin üstünden maharetle kayıp geçtiler, özüne dokunmadan.

Sayın Başbakan, Senatoda, “biz millete ne vadetmişsek seçim beyannamemizde, şimdi onu gerçekleştiriyoruz” dedi. Biraz sonra Adalet Partisi seçim beyannamesinden bir cümleyi aynen okuyarak, bu konuda milletin karşısına yazılı taahhüt şeklinde nasıl çıkıldığını göstereceğim. Fakat asıl önemli olanı, Sayın Başbakanın, Senatonun çoğunluk sistemi ile seçilmesinin bir mahzuru mu görülmüştü ki, bu sistemden vazgeçilip nispi temsile gidildi tarzındaki ifadesidir.

Sayın arkadaşlarım, anlatalım... Cumhuriyet Halk Partisi 1961’de yapılan Senato seçimlerinde 3.734.000 oy almıştı. Yani Senato seçimlerindeki muteber oyların %36,1’ini almıştı. Aynı seçimlerde 1961 Senato seçimlerinde, Adalet Partisi 3.560.000 oy, yani %34,5 oy almıştı. Halk Partisi ile Adalet Partisi arasındaki fark, Halk Partisi lehine olmak üzere 233 bin idi.

Arkadaşlar, iyi işliyen bir seçim sisteminde, tahmin edilir ki, daha fazla oy almış parti, hiç değilse bir senatör fazla getirsin, ya da hiç değilse eşit sayıda senatör getirsin. Çoğunluk sistemi Senatoda bizi şöyle bir cilve ile karşılaştırdı. 3.734.000 rey 36 senatör getirdi. Bundan 200.000 daha noksan olan 3 milyon 560 bin rey 71 senatör getirdi. Millet Cumhuriyet Halk Partisine 200.000 fazla oy vermiş, ama Adalet Partisi iki misli fazla senatör almış oldu. Ekseriyet sisteminin mahzuru görüldü de onun için nispi temsile geçildi. Âdil bir seçim yapılsın diye... (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

İkinci nokta şudur: Hükümetten sormak istediğimiz mesele şudur: Seçim Kanununu, Cumhuriyet Halk Partisi değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi değiştirmiştir.

Senatoda, 190 kişiye yakın üyesi olan Senatoda, Cumhuriyet Halk Partisinin sandalye sayısı 35’ten ibaretti. Demek ki, seçim sistemini Cumhuriyet Halk Partisinin değiştirdiği iddiası varit değil. Millet Meclisinde, 450 kişilik bir Mecliste, C.H.P. nin ikiyüz üyesi dahi yoktu. Demek ki, seçim sistemini değiştiren Cumhuriyet Halk Partisidir, tarzında ucuz polemikler doğru değildir.

Millî iradeye hürmet, Meclise hürmet diyenler, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin her iki kanadından geçerek çıkan bir kanunun çoğunluğu olmıyan bir partiye

mal edilmesine göz yummamalıdır. Çünkü bu kararı verenler arasında Cumhuriyet Halk Partililerin dışında üç siyasi partiye mensup arkadaşlarımız vardı, hiçbir siyasi teşekkülle bağı bulunmıyandı.

1964'te yapılan değişiklik ile şimdi yapılmak istenen arasındaki fark şu: Seçim sistemini, Türkiye Büyük Millet Meclisi nispî temsil haline getirdiği zaman, Adalet Partisinin hakkı olandan, milletin verdiği reyden daha eksik senatörle gelmesini düşünmedi. Nispî temilde, Adalet Partisi millettten yüzde kaç oy alırsa aynı oranda senatörü getirebilmek imkânına sahiboldu. Şimdi yapılmak istenen değişiklik, 1965 seçim sonuçlarına baktığımız zaman, Adalet Partisinin şöyle bir hevese kapıldığı hissini uyandırıyor: "Türkiye'de oyların %53 kadarını aldık" diyorlar. Oyların %47'sini öteki partiler aldı. %53 oyla Senatonun seçimle gelen üyeliklerinin, kabil olursa, yüzde yüzünü biz alalım. Milletin %47'sinin verdiği oylar da, oy verilen kimselerin senatör seçilmesi için değil, fakat bizim senatör adaylarımızın seçilmesi için kullanılсын. İşte şimdi yapılmak istenen değişikliğin mânası bu.

Hesap bellidir.

Senato seçimlerinde, %53 oyla imkân olursa bütün sandalyeleri elde etmek, diğer partilere rey veren ve milletin %47'sine varan milyonlarca yurttaş da Senatoda kabilse tamamiyle temsilcisz bırakmak!

Elde ettikleri oy yüzdeleri, görülüyor ki, Adalet Partisinde böyle haksız ve tehlikeli bir iştiha uyandırmıştır.

Hükümet programındaki masum görünüşlü cümlelerin altında yatan zihniyet ve maksat budur.

Bu konuda Yüce Meclisin dikkatini bir noktaya çekmek isterim. Sayın Başbakanın iki gün önce bu kürsüden okuduğu Hükümet Programı, bir Hükümet programı olarak yeniden kaleme alınmamış, Adalet Partisinin seçim beyannamesini, birkaç bölümü hariç, aynen ve harfiyen tekrarlamakla yetinmiştir. Programı bu tarzda veya başka tarzda yazmak elbette ki, kendilerinin takdirine terk edilmiş bir husustur.

Ancak, büyük kısmında, nokta ve virgölüne kadar, satır satır parti beyanname-sini tekrar eden bu Hükümet programı, seçim sistemi ile ilgili bahiste, her nedense Adalet Partisinin seçimlerden önce millete ilân ettiği beyanname metninden hissedilir şekilde uzaklaşmıştır.

Adalet Partisinin seçim beyannamesinde, seçim sistemi bölümünde, her ne kadar 1961 deki seçim sisteminden bir bahis varsa da, bu bölümün hüküm fıkrasında, yani bahsin sonunda, nihai olarak millete aynen şu söylenmekte, şu vadedilmektedir: "Nispî temsil usulünün çeşitli akımları Parlâmentoda bu kelimeye dikkat buyurun arkadaşlarım, Parlâmentoda temsil ettirme imkânı veren avantajlarını muhafaza etmekle beraber, bu sistemi, (yani nispî temsili) sağlam hükümetler kurmaya imkân verecek şekilde geliştirmek zorunluğuna inanıyoruz."

Bu sözlerden çıkan mânâ şudur: Yalnız Millet Meclisinde değil, her iki Meclisi kapsıyan Parlâmentoda, yani hem Senato, hem de Millet Meclisinde, nispî temsil usulünün çeşitli akımları temsil ettirme imkânı veren avantajlarını muhafaza edeceğiz. Ancak bu nispî temsil sistemini, nispîlik prensibini bozmadan, geliştireceğiz.

Şimdi bir de Hükümet Programına bakalım.

Adalet Partisi seçim beyannamesindeki, “Nispî temsil usulünün çeşitli akımları Parlâmentoda temsil ettirme imkânı veren avantajları” ibaresi yok olmuştur. Her iki Meclisi birlikte ifade eden Parlâmento kelimesi de tamamıyla terk edilmiş, bir tarafa bırakılmıştır. Bunun yerine, “milletvekilleri seçiminde nispî temsil usulünü muhafaza etmekle beraber” denmekle yetinilmiş ve açıkça Senato seçimlerinde ek-seriyet usulüne dönmek arzusu Hükümet Programında yer almıştır.

Yani, Adalet Partisinin seçimden evvel millete yazılı olarak ilân ettiği beyannamedeki kelimelerle ifade edersek, Hükümet şimdi şunu demek istiyor:

“Artık biz Senatoda, ya da Parlâmentonun tamamında çeşitli akımları temsil ettirmek istemiyoruz. Elimizden gelirse, oy yüzdelere göre, sadece Adalet Partisini temsil ettirmek istiyoruz. Sandalyelerin tümünü %53 oya vermek, %47 oyu da sandalyesiz bırakmak istiyoruz. Halkın başka partilere verdiği oylarla da biz senatör getirmek istiyoruz.” Yapılmak istenen budur, çıplak ifadesi ile.

Arkadaşlar,

Bu pek yersiz bir istektir. Rejimini artık tartışma konusu olmasını istemediğini söyleyen bir Hükümetin bu beyanı yanında anlaşılması güç bir istektir. Türkiye’de, Adalet Partisini, kendisi dışındaki bütün siyasi teşekküllerle ve tarafsız fikir mihrakları ile lüzumsuz yere karşı karşıya getirecek bir istektir.

Siyasi rejim tartışmalarını geride bırakarak milletimizin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınması yolunda partilerin hizmet yarışı yapmaları gereken bir devirde, siyasi partileri yeni baştan kısır ve şiddetli rejim tartışmalarına sürükleyecek olan zararlı bir adım atılmak isteniyor.

Bunu önlemek için, C.H.P. Grubu olarak, her meşru çareye başvuracağız.

Sayın arkadaşlarım,

Köylümüzün geçim derdi ile kredi, tohumluk, gübre, zirai âlet ve makine ihtiyacı ile gecekonduda oturan yurttaşlarımızın mesken derdi ile; susuz tarlaların ve karakışta titreşe titreşe kilometrelerce uzaktan testiyle su taşıyan körpe yavruların derdiyle; sıhhati bozulan ve emekli aylığını almak için (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar) sıhhati bozulan ve emekli aylığı almak için daha ne kadar bekliyeceğini hesabeden emektar işçinin derdiyle, 200 bin lira kazanıp vergi vermiyenler varken, 250 lira aylığımdan vergi ödeyen beş çocuklu dul kadının derdiyle (C.H.P. sıralarından alkışlar), dar gelirli personelin derdiyle uğraşmamız lâzım.

Köyün yolu olmadığı için hasta yavrusunu doktora ulaştırılamayan babanın; bir zor doğumda ebessiz, ilaçsız, doktorsuz, ruhunu teslim eden taze gelinin... (A.P. sıra-

larından ve C.H.P. sıralarından alkışlar) Allah'tan başka sığınacak kimsesi olmadan, köşesinde ıstırap çekenlerin derdiyle uğraşmamız lâzım!

Yunanistan bile okuryazarlıkta da, fert başına düşen gelirden Türkiye'den fersah fersah ileride! Buna çare bulmamız gerek! Plânlı, doğru yoldan, herkese mavi boncuk dağıtan, çıkmaz usullerle değil ciddî yollardan... (C.H.P. sıralarından alkışlar) Fakirliği, cahilliği, geriliği bu yurttan hep beraber söküp atmamız lâzım.

Bütün bu işler dururken “dikensiz gül bahçesini” gerçekleştirmek ve bir partinin hâkimiyetini kurmak hevesi ile bu memleketin politikasını plânlı ve hızlı kalkınma dâvasından kısır siyasi çekişmeler sahasına doğru sürüklemek yeni Hükümetin en hatalı davranışı olacaktır. Bizden uyarması. Biz bu uyarma vazifesini yapmakla milletimize karşı borcumuzu yerine getirmiş oluyoruz.

Arkadaşlar,

İktidarlar, iktidarda kalmak için birtakım tedbirlere başvurmamalıdır sözüne karşılık olarak, Senatoda dün Sayın Demirel “Evet, doğrudur. Bizim de tezimizdir” demiş.

Arkadaşlar, nispi temsil sisteminin Adalet Partisinin Hükümet kurmasına engel olmadığı, Senatoda da kısmi yenilemelerden sonra Adalet Partisinin aldığı oy oranında temsil edilmesine mâni olmayacağı aşîkârdır. (A.P. den “millet sağolsun” sesi) Sayın arkadaşlarım, milletin yalnız %53'ü değil, millet sağolsun diyen arkadaşşıma söylüyorum, milletin %47'si Cumhuriyet sağolsun, milletin tümü sağolsun diyoruz. (C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

İsterlerse denenmiş yolları bir kere daha denerler. Bu kendilerinin bileceği iş. Ama tekrar ediyorum, biz C.H.P. Grubu olarak bizimle aynı düşünüşte olan başkalarıyla birlikte bu konuda meşru olan her çareye başvurarak sonuna kadar mücadeleye azimli ve kararlıyız. (C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar) (A.P. arka sıralarından “sayınız yetmez” sesleri) “Sayımız yeter, yaparız,” diyenleri çok gördü bu millet... Sayı yettiği için yapılan nice işler gördük ki, millete de, yapanlara da faide vermedi. Her zaman sayı kuvveti değil, bazan da hak ve insaf, nasafet, bazan da bizim gibi düşünmeyenlerin siyasî görüşlerine müsamaha kıymet taşır... Hükümet programının, “bizim gibi düşünmeyenlere müsamaha edelim” diyen cümlelerini onun için can ve gönülden tasvibettiğimizi söyledik ve dedik ki, bu sözleri senet telâkki ediyoruz.

Fakat bir taraftan bizim gibi düşünmeyenlerin görüşlerine müsamaha edelim, tarzında sözleri; bir taraftan bizim gibi düşünmeyenlere Senatonun kapısını kapayalım tarzında niyetler... İşte bu tezat bizim mantığımıza sığmıyor.

Hükümet programında radyo ile ilgili olan cümleler de aynı şekilde hatalı bir tutumun habercisidir, fena bir habercidir. Bu konuda da açıkça ifade etmek ve hulûs ile haber vermek isteriz ki, Devletin ve milletin radyosunu Adalet Partisinin radyosu haline getirmek yolundaki her davranışın karşısına dikileceğiz. Anayasadan aldığımız kuvvetle de bunu mutlaka önliyeceğiz. (C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

Yeni Anayasa ile Devlet radyosu “Vatan Cephesi” radyosu olmaktan çıkmış, vatanın ve vatandaşın radyosu olmuştur. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Programda yer alan, “Devlet radyosunun Anayasa hükümlerine aykırı, millî politika ile çelişmeli, kamu düzeni bakımından zararlı” faaliyette bulunduğu iması, açık bir haksızlıktır.

Böyle hallere karşı, yürürlükte bulunan kanunda sarih tedbirler, yeterli müeyyideler vardır.

Adalet Partisi sekiz aydan beri bir hükümetin başlıca sorumluluğunu taşıyor. Devlet radyosu Anayasayı, millî menfaatleri, kamu düzenini bozan hareketlerde ve faaliyetlerde bulunmuşsa, neden buna mâni olacak bir tedbir alınmamıştır?

Bizim bildiğimiz, son hükümetin talebiyle işe el koyan adlî makamlar, yani tarafsızlığı politikacılar daha iyi takdir edebilecek olan makamlar, Devlet radyosuyla ilgili bütün iddia ve şikâyetleri incelemişler ve Devlet radyosunun tamamiyle suçsuz olduğuna, kanunları ihlâl eden hiçbir kusur işlemediğine karar vermişlerdir.

Yeni Anayasa düzenimizde, radyo ve televizyon işleri, artık bir iktidarın kendi arzusu ve keyfine göre idare edebileceği işler olmaktan çıkmıştır. Artık, hiçbir iktidar partisi, radyoyu kendi tekeline alamaz. Tek taraflı bir propaganda aracı haline getiremez. Yurtdaşlarımız, 27 Mayıstan önce, bu radyonun seçim zamanı ve seçim dışında nasıl tek taraflı kullanıldığını hatırlarlar. 1961 Anayasasından bu yana seçimler geçirdik. 1961 seçimleri, 1963 mahallî seçimleri, 1964 Senato seçimleri, 1965 milletvekili seçimleri...

Arkadaşlar, bütün bu seçimlerde, radyonun bütün siyasi kanaatlere yer verdiğini vatandaşlar bilmiyorlar mı, görmüyorlar mı?

Radyonun iktidarın da, muhalefetin de sesini âdil ölçülerle duyurması demokratik rejimin ve hürriyetin teminatıdır.

Tarafsız radyo yalnız bugünkü muhalefetlerin teminatı değil, yarınki muhalefetlerin de teminatıdır. Herkesin bir gün muhalefette kalması mukadderdir. Bugün iktidarda olanlar yarın muhalefette kalacaklarını düşünmelidir.

Millî radyoyu yeniden iktidar tesir ve nüfuzu altına alacak tedbirlere başvurulursa, bu yöndeki çabalar, rejimi ve sonunda bu çabaya girişenleri tahribeder.

Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Kanununda Anayasanın 121’inci maddesindeki muhtariyet prensibini zedelemekten hangi değişikliğin yapılacağı Hükümet programında belirtilmiyor. Tarafsız ve hür radyo üzerinde sonuna kadar ısrar edeceğimiz bilinmelidir.

Bu arada, Hükümet programında yeralan Anadolu Ajansı ile ilgili bir hüküm de dikkati çekiyor. Anadolu Ajansı ile ilgili statü değişikliği vadinin, son yıllarda Ajansın ulaşmış olduğu tarafsızlık ve objektiflik seviyesini yeniden geriye doğru kaydırmamasını yani Anadolu Ajansının iktidar ajansı haline getirilmemesini titizlikle takibedeceğiz.

Sayın arkadaşlarım,

Bugünkü dünyada Devlet yardımıyla beslenen ajansların ve Devlet radyosunun iktidar partisi nüfuzunda olduğu ülkeler, sadece faşist ve komünist ülkelerdir. Ya da onların usullerine özenen ülkelerdir.

Faşizme ve komünizme karşı olan, yürekten karşı olan herkesin tarafsız radyo-dan yana olması lâzımdır.

Söz buraya gelmişken, Yüce Meclise, Hükümet Programında da temas edilen komünizm konusu üzerinde C.H.P. nin görüşlerini bir defa daha açıkça söylemek isterim.

Sayın arkadaşlarım,

Bu kürsüde, bu konuya 8 ay önce de temas etmek fırsatını bulmuştum. 4'üncü Koalisyon Hükümetinin Programı müzakere edilirken Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına, bu kürsüden komünizm konusunda şu sözleri söylemiştim. Aynen tekrar ediyorum:

“İnsan haklarını reddeden, vatandaşları parti ve Devlet emrinde boğaz tokluğuna köle yapan, bir” sözde madde cenneti “karşılığında-başta insan haysiyeti olmak üzere-bütün mânevi değerleri, bütün hürriyetleri ayaklar altına alan komünizmin azimle karşısındayız ve daima karşısında olacağız.” (*Alkışlar*) “Biz inanıyoruz ki, sefaletin, yokluğun, adaletsizliklerin ortadan kalkması için, hürriyetlerin de birlikte ortadan kalkması şart değildir. Bu hedeflere hürriyet içinde ulaşılabilir. Sosyal adalet ve sosyal refah devleti, demokratik rejim içinde gerçekleşebilir.” Bu sözler, sekiz ay önce grupum adına bu kürsüden söylediğim sözlerdir.

Cumhuriyet Halk Partisi, komünizmin yalnız hürriyetler için değil, millî varlığımız, millî bütünlüğümüz ve bağımsızlığımız için de başlıca tehlike sayılarak önlenmesi gerektiği inancındadır. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Cumhuriyet Halk Partisi, daima, komünizmi önlemenin en tesirli ve en akıllıca yolunun, memlekette yeni Anayasamızın kabul ettiği sosyal adalet ve sosyal güvenlik esaslarını tam olarak gerçekleştirmek olduğunu söylemiştir.

Hükümet programında bu görüşün aynen tekrar edildiğini görmekten memnun olduk. Programda yer alan “Anayasamızın Türk Milletinin tümü için öngördüğü sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirlerinin gerçekleştirilmesini, bu konunun en müessir devası olarak görmekteyiz.” Cümlesi bizim öteden beri savunduğumuz bir görüştür; yürekten katıldığımız bir görüştür.

C.H.P. komünizmin akılsız düşmanı değil, akıllı düşmanıdır, sözünü birçok defalar tekrar etmişizdir. Sosyal adaleti ve sosyal güvenliği komünizme giden yol olarak vasıflandırmak ya cehalet ve seviyesizliktir; ya da komünizmin gerçek düşmanlarını, yani demokratik rejim içerisinde sosyal adaleti ve sosyal güvenliği gerçekleştirmek isteyenleri itham altında bulundurmak amacını güden kasıtlı davranışlardır.

Şimdi merak ediyoruz. Köy köy dolaşıp “şu sosyal adalet ve sosyal güvenlik sözündeki sosyal kelimesine dikkat ediniz; sosyal demek sosyalizm demektir, sosyalizm de komünizmin taa kendisidir; C.H.P.’liler hep sosyal derler, sosyal adalet derler” tarzında, akla sığmaz bir hafiflikle, C.H.P. ve İnönü’yü itham edenler, bakalım, Sayın Demirel’in programında yer alan “sosyal adalet ve sosyal güvenlik komünizme karşı en tesirli tedbirdir.” sözü karşısında ne diyeceklerdir? (C.H.P. sıralarından alkışlar) “Siz onun sosyal adaletten bahsettiğine bakmayın aslında o sosyal adalete karşıdır. Ama mahsus böyle söylüyor. Söylemesi icabetmiştir de söylemiştir” mi diyeceklerdir?

Arkadaşlar, lâtife bir yana, vahim bir gerçeği burada önemle belirtmeye mecburum. Türkiye’de önüne gelene “komünist” diye çamur atmak, Türkiye’de komünizme yapılabilecek en büyük yardımdır.

“Toprak reformu mu istiyorsun, o halde sen komünistsin” diyenler komünizmin bilmeden destekleyicileridir. Bu konuya, Toprak Reformu konusuna ileride geleceğim.

Türkiye’nin millî kaynakları çilekeş Türk halkının kalkınması ve refahı için kullanılsın, millî menfaatler bu kaynakların kullanılmasında her şeyden üstün tutulsun mu diyorsun, sen yabancı şirketlere düşmansın, o halde komünistsin, tarzındaki iddialar çok zararlıdır ve bu iddialar kadar komünistlerin ekmeğine yağ sürecektir bir hareket tasavvur etmek güçtür.

Biz inanıyoruz ki, bu memlekette komünizmin en saldırgan olduğu devrede komünizmin istilâ gayretlerine karşı koymayı bilmiş bir tarihî siyasete komünistlik ithamları savurmak; Stalin’in Boğazları isteyecek kadar şımardığı Kars’a ve Ardahan’a göz dikecek kadar kızıl emperyalizmin heveslerine kapıldığı günlerde ona, “dur” deme kudretini göstermiş olan insana, yani İsmet İnönü’ye kadar... (C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar) Komünizm isnadını yaymak, bu memlekette komünizmi sevimsiz hale getirmek yolu değildir. Böyle isnat ve iftiralar, birçok insanları komünizm konusunda yanlış düşünmeye sevk eder.

Arkadaşlar, yabancı petrol şirketlerinin desteklediği malûm bulunan bir derginin, milyonlarca kâğıt parçası bastırarak İnönü’yü komünistlerin destekçisi gibi göstermek yolunda seçim boyunca sarfettiği caba, hazin bir çabadır. Türkiye’de komünizme karşı duracak olanlar Türk Milletinin gerçek milliyetçi evlâtlarıdır, yabancı petrol şirketleri değildir. (C.H.P. sıralarından bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Sayın arkadaşlarım, biz inanıyoruz ki, her türlü gericilik, sömürücülük ve aşırı sağcılık akımları, neticede karşı uca yani komünizm ifratına zemin hazırlar. Aynı şekilde, sinsî ve açık komünizm tahrikleri de, Türkiye’de geri akımları harekete getirir, kuvvetlendirir. Yani, bir uç öteki ucu harekete getirir ve besler.

C. Halk Partisi, Atatürk milliyetçiliğinden, hürriyet rejimine olan derin bağlılığından, toplumun zayıf ve fakir zümrelerinin sömürülmesine son vermek amacını güden halkçılığından kuvvet alır. Bu iki aşırı ucun da karşısında, Türk Milletinin

hürriyet içinde hızla kalkınmasına, hürriyetle kalkınmanın, kalkınma ile sosyal adaletin yan yana ve hep birlikte; gerçekleştirilmesi lüzumuna ve imkânına inanır.

Türkiye’de bir uç var. Bu uç, Anayasanın ekonomik ve sosyal haklara yer vermesinin gerçek anlamımı kavramamıştır. Bu uç, büyük halk kütlelerinin menfaatlerini, belirli ve mahdut zümrelerin yerleşmiş çıkarlarına feda eder. Bu uça yer alanlar halkın gerçekleri anlamaması için, onun en kutsal inançlarını, dinî duygularını sömürmek pahasına da olsa her ileri hareketi suçlayarak, küçük bir zümrenin siyasi ve iktisadi hâkimiyetini devam ettirmek isteriler. Bunlardan bazıları, Plânı bile Komünist icadı sayacak kadar gafil veya buna kendileri de inanmadıkları halde, böyle söyleyecek kadar ard niyetlidirler. Adaletsiz bir toprak ve tarım düzeninin savunucusudurlar. Dargelirli işçilerin ve ücretlilerin gelir vergisi ödediği bir ülkede, büyük kazançların vergi dışı kalmasındaki adaletsizliği öne sürüp çare arayanlara, haksız yere “servet düşmanı” diye ithamlar savururlar.

Bu hareketleriyle memlekette totaliter akımların tohumunu atmak isteyenlere zemin hazırladıklarının farkında değildirler.

Türkiye’de bir de karşı uç var. Bu uçtakiler de memleketin ancak zor metotları ile kalkındırılabilceğini sanan kimselerdir. Bu uçtakiler, insan hak ve hürriyetlerle dayanan demokratik rejimi kaldırarak kalkınma hevesine kapılanlardır. Batı ülkelerinin 19’uncu yüz yılda geçirdiklerine benzer millî birliği zedeleyici bir sınıf kavgası yaratacak aşırı solda bir totaliter düzene ulaşmayı düşünenlerdir.

Bunlar hürriyet ve demokrasi içinde başarılabacak reformların, memleketin refaha ve âdil bir toplum düzenine ulaştırma çabalarının, kendi emellerinin gerçekleşmesine mâni olacağını bilirler.

Bu sebeple, hürriyet nizamı içinde ve seçimle gelmiş bir parlamentoda ciddi reformların yapılamıyacağı görüşünü durmadan yayarlar.

İşte bu iki ucun arasında aralarında bazı küçük görüş farkları bulunsa bile şu temel inançlarda birleşmiş olan sağduyu sahihi kuruluşlar vardır:

Türkiye, hürriyet içinde geri kalmışlık çemberini kırabilecek memleketlerden biridir. Türkiye’de, parlâmentolu demokratik rejim içinde, hür seçimlerle büyük işler yapmak mümkündür, reformlar yapmak mümkündür... Mümkün olmuştur, daha da mümkün olacaktır... Yurttaşlara gerçekleri anlatarak, halkı uyarmayı görev sayarak, gerekli reformları yapmak pekâlâ mümkündür.

Sınıf kavgasına ve millî birliği parçalayıcı iç mücadelelere yol açmadan, bir memlekette pekâlâ sosyal adaletsizlikler ortadan kaldırılabilir. Bir milletin bütünlüğü, bağımsızlığı tehlikeye düşürülmeden, sosyal refah devletini kurmak; toplumun zayıf, fakir zümrelerini refaha kavuşturmak mümkündür. Anayasamızın hedef bildiği işte budur. C.H.P. bu inançta olan siyasi kuruluşlarımızdan birisidir.

Biz aklın üstünlüğüne, sağduyunun gücüne, insanın hürriyet ve haysiyetine ve Türk Milletinin yüksek vasıflarına inanıyoruz. Türk Milletinin tarih potasında olgunlaşan büyük şahsiyetine güveniyoruz. (*Alkışlar*)

Biz Komünizme de karşıyız, iç ve dış sömürücülüğe de karşıyız. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Biz Atatürk'ü yabancı sermaye hayranı gibi gösterme çabalarına da karşıyız. Atatürk'ün, nefret ettiği Komünizmin meddahi gibi göstermek yolundaki karanlık niyetlere de karşıyız. (Ortadan ve sağdan alkışlar, bravo sesleri)

Arkadaşlarım;

Atatürklün Türkiye'de millî sanayiın kurulması için neler yaptığını biliyoruz. Atatürk'ün, Türkiye'de Bolşeviklik yerleşmiyecektir, dediğini ve bunun için neler yaptığını da biliyoruz. Ve Atatürk'ü kâh bir uçta yabancı sermaye hayranı, kâh öte uçta komünizm meddahi gibi gösterme çabasında olanlara diyoruz ki: "Atatürk her şeyden önce büyük bir milliyetçi idi. Atatürk, herkesten önce, insanın köle değil, hür olması gerektiğine inanan büyük bir insandı." (Ortadan ve sağdan alkışlar, bravo sesleri)

Sayın arkadaşlarım;

İktidarda veya muhalefette olalım, hepimize ışık tutması gereken Anayasamızın aşırı sağ veya aşırı sol görüşlere alet edilemeyeceğini, Anayasa gerekçesinden aldığımız şu cümleler de açıkça gösterir:

"...Sosyal adalete karşı kaygısız kalan devletler, toplum hayatının müfrit sol veya müfrit sağ cereyanlara kapılarak totaliter istikamette sürüklenmesine engel olamamaktadırlar. Sosyal olmıyan demokrasi toplum hayatının gerçekleri karşısında cevherini kaybetmeye ve neticede yıkılmaya mahkûmdur.

Bu sebeptendir ki, sosyal zihniyet, yalnız fertlerin refah ve saadeti için bir teminat değil, aynı zamanda toplum hayatının geleceği bakımından da demokrasinin en şaşmaz garantisidir. Zira, komünizme karşı en tesirli kalkan, onu lüzumsuz hale getiren sosyal adaletin gerçekleşmesidir"

İşte Anayasamızın gerekçesinden alınmış cümleler. Görülüyor ki, Anayasamız. Komünizmin de karşısındadır. Sosyal adaletin komünizme doğru bir adım olduğunu söyleyenleri de susturacak kadar açıktır.

Sayın arkadaşlarım,

Hükümet programında Devletçilik ilkesi de yanlış anlamalara yol açacak şekilde ters mânalandırılmıştır.

İktisadi devletçilik, Türkiye'yi geri kalmış bir ülke olmaktan kurtarmak amacıyla uygulanmış bir ilkedir. Atatürk'ün Devletçilik ilkesini ortaya attığı ve uygulamaya başladığı günlerden bu yana, Türkiye'nin hem iktisadi ve hem de sosyal gelişmesinde büyük faydalar sağlamış olan bir ilkedir.

Bizim Devletçiliğimiz, Atatürk'ün daha 1936 yılında belirttiği gibi, 19'uncu yüzyıl nazariyelerimden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değil, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş bir sistemdir.

Bizim Devletçiliğimiz, iktisadi kalkınmayı, çalışanların sömürülmesi ve büyük halk kütlelerinin sefaletle sürüklenmesi pahasına erişilmek bir hedef gibi görmez.

Tıpkı bunun gibi, iktisadi kalkınmayı, şiddet ve baskı rejimi ile gerçekleştirecek bir ülkü olarak da görmeyiz. Biz insanlara ekmek vermek için hürriyetlerini ellerinden alan rejim istemiyoruz. Biz, emekten yoksun insanlara, kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm birtakım biçimsel hürriyetler tanımanın da yetersizliğine inanıyoruz. İnsanlara emekle hürriyeti bir arada sağlamak Devletin vazifesidir, diyoruz. Bunun için de, bilhassa geri kalmış, iktisaden gelişmeye muhtaç bir ülkede, Devletin geniş iktisadi ve sosyal fonksiyonları olduğunu ileri sürüyoruz.

Biz, iktisatta kâr kaygusunu her şeyin üstünde tutan ve milletin iktisadi kaderini sadece özel sektörün kâr arzusuna terkeden bir görüşle Türkiye'nin kalkınamayacağını biliyoruz.

Özellikle iktisaden az gelişmiş bir ülkenin bu usulle kalkınamayacağını biliyoruz. Böyle bir ülkede, Devletin iktisadi alanda büyük vazifeleri olduğunu inkâr eden ve kurtuluşu sadece özel teşebbüslerin daha çok kazanmak arzusunda, kâr kaygusunda arıyanlar ne kadar yanılıyorlarsa; özel teşebbüsü tamamiyle red ve inkâr eden, Devleti tek işveren haline getirmek isteyen, bütün üretim araçlarını devletleştirerek, özel teşebbüsle birilikte hürriyet düzenimi de kökünden yok etmeyi iktisadi kalkınmanın tek yolu sanan kollektivist dogmacılar da o kadar yanılmaktadırlar.

Bugün artık milletler için iki kutup arasında bir seçme yapmak zorunluluğu yok. Bugün artık sadece kâr mekanizması ile işliyen, sosyal görüşten ve ciddi plân disiplininin uzak bir Kapitalizm ile üretim araçlarının kamulaştırılmasını şart sa-yan dogmacı ve ihtilâlcı görüşler arasında, bir seçme mecburiyeti yoktur.

Bu donmuş kutuplar arasında, kalkınmada Devletin de, özel teşebbüsün de birbirini tamamlayarak ahenk ve güvenlik içinde çalışmalarını esas tutan; Devlete, özel teşebbüsü millet için en faydalı alanlara yönleltmek hususunda Plân ve kanunlarla tedbirler almak görevini veren; Özel teşebbüsün millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini sağlayan; özel teşebbüsün tek başına kalkındırmıyacağı bölgelerimizi, geri kalmış yurt köşelerini kalkındırma hususunda Devleti görevli sayan ve demokratik hürriyetler içinde uygulanması mümkün olan Atatürk Devletçiliği dediğimiz yol vardır. Bu iki kutup arasındaki yol, bizim yolumuzdur. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Demirel, dün Senatoda yaptığı konuşmada, İktisadi Devlet Teşekküllerinden kelimeyi kullanmakta tereddüdediyorum bir hayli hor görerek, küçümsyerek bahsettiler. İktisadi Devlet Teşekküllerinin yaptıkları büyük hizmetleri etraflıca belirtmek yerine, İktisadi Devlet Teşekküllerinin zararlarını etraflıca belirtmeyi faydalı saydılar. Hattâ yanlış işitmediysem, bizim sözcüye, bu İktisadi Devlet Teşekküllerinin zararlarını da sizin partiden mi istiyelim, gibi bir lâtife yaptılar. Arkadaşlarım, Sayın Demirel'e hatırlatalım ki, İktisadi Devlet Teşekküllerinin zararları varsa, bunun başlıca sorumlusu, İktisadi Devlet Teşekküllerini çok iyi şekilde kurmuş

olan ve son iktidarı devresinde de koalisyon ortaklarıyla birlikte, İktisadi Devlet Teşekküllerini yeniden düzenlemek için yeni kanunlar çıkaran C.H.P. değildir. İktisadi Devlet Teşekküllerinin bugünkü hale sürüklenmelerinin başlıca sorumlusu enflasyon devri ve siyasi partizanlıktır. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) Bunu, Sayın Başbakana, Economic Journal'de çıkan bir ilim adamının makalesini de vermek suretiyle, lüzum görürlerse, anlatmak isterim. İlmî incelemeler, Türkiye'de İktisadi Devlet Teşekküllerinin hangi devirde kaydıklarını, hangi devirde bünyelerinin büyük sarsıntı geçirdiğini çok iyi gösteriyor.

Arkadaşlar,

İktisadi Devlet Teşekküllerinden bu kadar şikâyet eden Hükümet Programının ve Hükümet Başkanının, bu İktisadi Devlet Teşekkülleriyle özel şahısları ortak ederek, karma teşebbüs namı altında, içinde Devlet sermayesi bulunacak teşekkülleri kurmak hususunda hiçbir sakınca görmediği, bilâkis bunu pek verimli, pek teşvik edilmeye değer bir yol olarak gördüğü anlaşılıyor.

Yani, Başbakana göre özel teşebbüse geniş ölçüde Devlet imkânlarıyla ve sermayesiyle çalışma imkânı verirken devletçilik iyi... Ama memleketin binbir ihtiyacını karşılamak için Devletin tesisler kurmasına gelince, özel teşebbüsü bekleydik daha belki otuz yıl karşılanamıyacak ihtiyaçları karşılamış olmak için kurulmuş İktisadi Devlet Teşekküllerine gelince, bunlar milletin parasını, âdeta Timur'un fili gibi yutan teşekküller...

Sayın arkadaşlarım,

Bir de bu İktisadi Devlet Teşekkülleri kurulmasa idi, ne halde olurduk? Bunu düşünmek gerek.

Beş Yıllık Kalkınma Plânımız hakkında son derecede güzel bir inceleme yapmış olan İngiltere'nin Cambridge Üniversitesi profesörlerinden, iktisat profesörü Beril, İktisadi Devlet Teşekküllerimizi tasnif eder, sınıflandırır. Bu sınıflandırmada, İktisadi Devlet Teşekküllerinin hangi zaruretlerden doğduğu çok güzel bir şekilde karşımıza çıkar.

Bizim İktisadi Devlet Teşekküllerimizin bir kısmı, Devlet Demiryolları, Posta Telgraf Telefon İdaresi gibi kamu hizmeti yapan kuruluşlardır. Bir grup bunlardır. Arkadaşlarım, en liberal ve kapitalist birçok ülkelerde bile bu hizmetlerin Devlet eliyle yapıldığı bilinmiyor mu? Herhalde Posta İdaresinin özel teşebbüse devredilmesini veya Posta İdaresinin İktisadi Devlet Teşekkülü halinden çıkarılmasını düşünmüyorlar. Olsa olsa daha çok Devletçi bir yola giderek bu kuruluşu Devlet dairesi haline getirebilirler, eskiden olduğu gibi. Ama herhalde bu hizmet Devletin yapacağı bir hizmettir, kamu hizmetidir. Bunda münakaşa olmamak lâzımdır aramızda...

İktisadi Devlet Teşekküllerimizin, Profesör Beril'e göre, ikinci kategorisinde şunlar var: Ziraat Bankası, köylümüze zirai kredi vermek için; İller Bankası, belediyelerimizin ihtiyaçlarını karşılamak için; Emlâk Kredi Bankası.

Türkiye’de sosyal mesken dâvasını halletmek için; Halk Bankası, esnaf teşekküllerimizi desteklemek, esnaf ve sanatkârlarımızın çalışmalarını geliştirmek için. Bunlar Devletin kredi kurumlarıdır. Sayın arkadaşlarım, acaba Ziraat Bankası olmasaydı bu hizmeti özel bir banka olan Yapı Kredi Bankası yapardı diyebilir miyiz? Veya Çemişgezek Belediyemize, Uludere Belediyemize, Hakkâri ilimize, Gümüşhane ilimize, Kayseri’nin Felahiye’sine, Sarız’ına, Tomarza’sına, Develi’sine, Yeşilhisar’ına İller Bankası olmasa idi, acaba hangi özel teşebbüs bankası kredi açardı? Sayın arkadaşlarım, elbette ki, bu hizmetler Yapı Kredi Bankasının, bir özel bankanın yapacağı hizmetler değil.

Üçüncü kategoriye geçiyorum; üçüncü kategoride Toprak Mahsulleri Ofisi ve benzeri gibi destekleme ve dağıtım görevi yapan kuruluşlar vardır. Acaba Sayın Demirel İktisadi Devlet Teşekküllerinin özel teşebbüse devrinden bahsederken bunları mı düşünüyor? Bunu da düşünemez. Toprak Mahsulleri Ofisi olmasa, iktisadi devletçiliğimizin kurduğu bu destekleme teşekkülü olmasa Türk köylüsü bugün ne halde olurdu? Köylüyü beş-on aracının sömürmesine imkân verilmiş olmaz mı idi? (Soldan, “Raybanktan bahset” sesleri)

Sayın arkadaşlarım, o İktisadi Devlet Teşekkülü değildir. O, tam sizin Hükümet Programınızın kurmak istediği karma teşebbüs nevindendir; onun için karşısındayız. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Bir A.P. li arkadaşım Raybank’tan bahset diyor... Raybank. İktisadi Devlet Teşekkülü değil, sizin Hükümetinizin kurmak istediği teşebbüsler cinsinden karma teşebbüstür. Devlet desteği ile kurulmuş özel teşebbüstür. İktisadi Devlet Teşekkülü değildir o... Onu biz kurmadık... Sakat bir görüşün mahsulüdür böyle kuruluşlar.

Şimdi Toprak Mahsulleri Ofisi ve benzerleri de kesin bir ihtiyacın mahsulü olduğuna göre, ondan sonraki kategoriye geçelim. İktisadi Devlet Teşekküllerimizin bundan sonra gelen kategorisinde şu kuruluşlar vardır: Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ve eski adıyla İşçi Sigortaları Kurumu, yeni bünyesi ile Sosyal Sigortalar Kurumu...

Yani Devlet personelini, işçilerimizi hastalık halinde, yaşlılık halinde, kaza halinde, ihtiyarlık halinde destekleyecek olan kamu kuruluşları! Arkadaşlarım, hangi özel sigorta kumpanyası, hangi hususi teşebbüs Türk işçinin sosyal sigorta ihtiyacını veya Devlet personelinin emeklilik hakkı ihtiyacını karşılayabilir? İktisadi Devlet Teşekküllerinin bu kategorisi de kaçınılmaz bir zarurettir.

Bundan sonra, başka bir grup olarak, ana harb sanayii, ağır sanayi, büyük enerji santralleri, büyük sulama ve enerji işleri, maden kömürü, petrol gibi alanlarda çalışan Devlet kuruluşları gelir. Sayın arkadaşlarım, bunlardan hangisi Devlet tarafından kurulmasaydı özel teşebbüs tarafından kurulurdu ve bunların özel teşebbüse devri, Hükümetin maksatları dâhilinde midir? Madenlerimizi değerlendiren Etibank, Makina Kimya Endüstrisi Kurumu, Türkiye Kömür İşletmeleri, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, bunlar mıdır beğenmedikleri İktisadi Devlet Kuruluşları, Kamu İktisadi Teşebbüsleri? Özel teşebbüse devrini düşündükleri bunlar

mıdır? Yoksa ancak Devlet eliyle yapılabileceği anlaşılan ve programı yanlış anlamadıysa, Devlet eliyle kurulması yolundaki İnönü hükümetleri kararına sadık olarak yine Devlet eliyle kurmayı düşündükleri Petro-Kimya Sanayii mi? Bunların hangisini bırakabilirsiniz?

Kamu iktisadi kuruluşlarından bir kısmı da, tekel konusunu teşkil eden sigara, çay gibi sanayi kollarıdır. Sayın arkadaşlarım, çay fabrikalarının, sigaranın Devlet tekelinde olması, birtakım gelir temini mülâhazalarından doğar. Birçok memleketlerde örnekleri vardır. Kapitalist ülkelerde bile tekel konusu olabilen faaliyetlerdir. İktisadi Devletçilik bu sahada da kesin bir zaruretin mahsulüdür.

Geriye, dokuma sanayii başta olmak üzere Sümerbank'ın faaliyet alanına giren sanayiler, şeker, çimento kalıyor ve işte burada bir sual sormak istiyoruz. Acaba bu müesseseler mi İktisadi Devlet Kuruluşları olarak yadırganıyor? Doğrudur ki, özel sektör tekstil sahasında bugün başarılı faaliyet göstermektedir. Özel sektör tekstil sahasında başarılı faaliyet gösteriyor diye bunların mı elden çıkarılması düşünüyor? İktisadi Devletçilik, dokuma, şeker ve çimento gibi alanlarda da faydalı olmuştur.

Sayın arkadaşlarım, bu mevzuda aydınlığa muhtacız. Şu sualin cevabı verilmedir: Sayın Başbakan, Programında İktisadi Devlet Teşekküllerinin özel şahıslara devrini düşünürken kâr edenleri devretmeyi mi kasteder, zarar edenleri devretmeyi mi kasteder? Zarar edenleri devredecekse, dün Senatoda bahsettiği dar gelirli vatandaşın kusuru ne? Zarar edenleri kim alır ve nasıl alır? Hangi garantilerle satılacak ki alınsın? Kâr bakımından bir Devlet garantisi mi verilecek? Ne gibi tedbirler düşünüyorlar, zarar eden bir kuruluşun özel şahıslara devri için?

Kâr edenleri satmak istiyorsa, kâr edenleri sattıktan sonra, bizim karşımıza çıkıp, “Zarar hanemiz biraz daha kabardı, bakın kâr edenleri elden çıkardık, zarar edenleri Devlete alıkoyduk, verin bakalım zararlarını” mı diyecek? Bunu sormaktan kendimi alamıyorum. *(C.H. P. sıralarından alkışlar)*

Sayın arkadaşlarım,

Bu noktayı belirttikten sonra Programın iktisadi kısımlarının tümüne ve felsefesine ait görüşlerimizi özetlemek isterim. Bu konuda bir hâtıramı naklederek sözlerime başlayacağım.

Geçen yıl eski Fransız Başbakanlarından, tanınmış devlet adamı ve iktisatçı Mendes France Türkiye'ye gelmişti. Kendisiyle uzun konuşmalar yaptık. Bir ara Fransızların iktisadi konulardaki bilgisizliğinden şikâyet etti. “Bununla beraber durum çok değişti, şimdi herkes iktisadi konuları onbeş yıl öncesine kıyasla çok daha iyi biliyor.” dedi ve şöyle bir olay nakletti. Onbeş yıl kadar önce Fransa'da bir iktisadi rapor düzenlenmiş. Bu rapor hem tarımcılara daha iyi fiyat, hem de sanayicilere daha ucuz hammadde vadedyormuş... Hem işverenlere daha çok kâr, hem de işçilere daha yüksek ücret; hem vergilerde hafifletme, hem de kamu hizmetlerinde hızlı bir genişleme; hem tüketim, hem de yatırım oranlarında süratli ve büyük artışlar öngörüymüş. Mendes France ilâve etti: “Her iktisadi ve sosyal zümreye ne

bekliyorsa onu vadeden böyle bir raporun, iktisat ilminin belli kanun ve kuralları açısından, ne kadar güldürücü bir belge olduğunu 15 yıl önce anlıyanlar az idi. Şimdi yurttaşlarımızın iktisat bilgileri, böyle bir raporun çalışmalarını daha ilk anda fark edecek kadar gelişmiştir. İktisatta bir sektöre veya bir zümreye veya bir bölgeye bir şey verdiniz mi, bunun faturasını bir başkasının ödediğini artık Fransızlar öğrenmişlerdir.” dedi.

Sayın arkadaşlarım, gerçeklere sadık kalmak için ifadeye mecburum: Hükümet Programının iktisadi kısmını dinlerken, geçen yıl konuştuğum Fransız Başbakanının bu sözlerini ve bir de “herkese mavi boncuk” hikâyemizi hatırlamaktan kendimi alamadım.

Programın iktisadi kısımlarına verilebilecek bir tek sıfat vardır; bir tezatlar âbidesi. Programdaki şu cümleyi geliniz beraberce okuyalım, arkadaşlar: “Yıldan yıla, kamu harcamalarının hem hacim, hem de millî gelire nisbetle yüzdesinin artmasını önlemek azmindeyiz.”

Yıldan yıla kamu harcamalarının hem millî gelire nisbetle yüzdesini artırmıyacaklarmış, hem de kamu harcamalarının mutlak olarak hacminin artmasını önliyeceklermiş! Fakat aynı Programda, çok büyük kısmı ancak bu kamu harcamalarını büyük bir süratle artırmak suretiyle gerçekleştirebilecek olan sayısız vaitler vardır.

Sayın arkadaşlar, dün Senatoda bu istikametteki tenkidlere cevap verirken, Sayın Demirel, “Biz bu işleri dört yılda yapacağız demedik ki... Biz bunları, on yılda, oniki yılda, yirmi yılda yapılacak olan işlerin bir listesi olarak saydık” buyurmuşlardır.

Sayın arkadaşlar, biz uzun vadeli bir parti beyannamesi değil, bir Hükümet Programı ile karşı karşıya olduğumuzu sanıyorduk.

Hükümet, herhalde, kalabalık ve gelir seviyesi düşük vatandaşların eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve ulaştırma gibi ihtiyaçlarını daha geniş ölçüde karşılamasının, kamu harcamalarını artırmadan yapılabileceğini öne sürmeyecektir. Kamu harcamaları artmadan bu büyük kütlelere va’dedilen eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve ulaştırma işleri yapılamaz.

Köyde okulu Devlet yapar, özel teşebbüs kâr kaygusu ile köye okul yapmaya gitmez arkadaşlarım. Büyük şehirlerde özel yuvalar açılır, özel ilkokullar açılır. Ayda 100 lira taksit alır. Ama köy çocuklarına, kalabalık ve muhtaç büyük kütlelere okul götürecekseniz, bu, Devlet harcamalarının artırılması ile mümkün olacaktır. Yol götürecekseniz bu da Devlet harcamalarının artırılması ile mümkün olabilecektir. Köye sağlık hizmetleri götürecekseniz, köylünün ayağına ilaç, doktor götürecekseniz Devlet bütçesinden götüreceğiz bunları. O halde, kamu harcamaları artırmıyacak ama kamu hizmetleri büyük bir hızla genişliyecek... Bu mümkün değildir.

Mahalli idarelere yeni gelir kaynakları sağlamak için hazırlanan reform tasarılarından, Hükümet Programında hiç bahsedilmiyor. Hükümet Programı bir seçim beyannamesinden, seçim öncesi yazılmış bir beyannameden, kelime kelime akta-

rıldığı için olacak, mahallî idareler maliyesi reformundan hiç bahsedilmemiş: Belki popüler olmaz, bazı çevreler bundan alınabilirler diye sükûtle geçirilmiş. Mahallî idareler malî reform tasarısı Hükümetin elinde olduğu halde, üzerinde çalışıldığı halde, bundan bahsedilmiyor. Devlet bütçesinden mahallî idarelere yardım yapılacak deniyor. Bu Devlet bütçesinin gelirleri bir yerden gelecek ki, bir başka yere verile.

Sayın arkadaşlar, mahallî idarelere Devlet bütçesinden yardım va'deden Sayın Başbakanın, 1966 yılında Devlet bütçesini hazırlarken karşı karşıya bulunacağı açık hakkında bir fikrimiz vardır. Hazırlanmış olan 1966 yılı programını elbette görmüşlerdir. Kendileri için bu bir sır değildir. Orada ne kadar açık bulunduğunu bilirler.

Arkadaşlar, Hükümet Programının hemen her sayfasında, kamu harcamalarını büyük ölçüde artırmadan gerçekleştirilmesi imkânsız daha sayısız beyanlar vardır. Fakat eksik olan unsur, programı inceleyen bir iktisat profesörümüzün yazdığı gibi, barut unsurudur. Hükümet Başkanı barut konusunda hiçbir şey söylemiyor. Tam aksine Hükümet programında mevcudolan barutu da tehlikeye düşüren birtakım hükümlere rastlıyoruz.

Programdaki plân anlayışı da sıhhatli değildir. Hele Sayın Demirel'in dün akşam Senatoda yaptığı konuşmayı dinleyince, Hükümetin plân anlayışı, hakkında beslediğimiz son ümitlerin de kırılmış olduğunu söylemeye mecburum. Plândan esasen Hükümet programında bir "muhtıra" diye bahsediliyor. Plân devresi hakkında başından beri müşahade ediyorum, Başbakan Yardımcısı olduğu günden beri yaptığı konuşmalarda müşahade ediyorum plân devresi hakkında yanlış hükümler veriyorlar.

Arkadaşlarım,

Daha önce konuşmalarında yer alan, heba edilmiş, kaybedilmiş beş yıl sözü iktisadi konularda da, rejim konusunda olduğu gibi, haksız ve insafsızdır.

Rejim konusunda size beş yılda açılan mesafeyi anlattım. Gösterdim ki, Türkiye'de rejim mücadelesi diye 15-20 yıl tartışma ve ızdırıp konusu olan ne varsa, hepsi "heba edilmiş" dedikleri son beş yılda sağlam bir karara ve bir çözüm yoluna bağlanmıştır. Rejim konusunda kendilerinden bir ricamız var: "Gölge etme, başka ihsan istemem. Rejimi bozmadan olduğu gibi bırak. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Bu nizamı bozma, bu nizamı yürüt..."

İktisadi konularda da, "heba edilmiş beş yıl" dedikleri devir, yine aynı şekilde haksız olarak itham ediliyor. Çünkü bu devir gerçekten bir ilerleme devridir. Olumlu gelişmelerle dola bir devirdir. Şüphesiz, bazı alanlarda gelişme ümidettiğimizden az, bazı alanlarda ümidedilenden fazladır.

Size bir kaç rakam vermek isterim. İktisadi konular rakamla konuşulmak, sağlam istatistikle konuşulmalıdır.

1953'de fert başına düşen geliri Türkiye ve Yunanistan'da 100 olarak kabul edersek ve 1953 yılını bir hareket noktası sayarsak, 1960'da Türkiye'de fert başına düşen gelir 104 olmuştur. Yedi yılda fert başına düşen gelir 100'den 104'e çıkmıştır.

Aynı süre içinde, Yunanistan 100'den 141'e çıkmıştır. Bu mukayeseyi Plânın 23'ncü tablosunda bulabilirler, Birleşmiş Milletler yayınlarında bulabilirler. Müşterek Pazarla ilgili, Profesör Üstünel'in etütlerinde bulabilirler.

Sayın arkadaşlarım, 1961'e bakarsanız; Türkiye'de 1961 geliri 1960'a nazaran artış göstermemiştir. Fert başına gelir 1953 seviyesine daha da yakındır. Yani fert başına gelir endeksi 104 bile değildir 1961'de. Şüphesiz 1961'in durgunluğu kısmen devredilen mirasla ilgilidir. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) 1961'de Yunanistan 146 olmuştur. Bir hamle daha yapmıştır.

Şimdi, Birleşmiş Milletler yayınlarından çıkardığımız endekse göre, 1953'den sonra bizim inişli çıkışlı gidişimize bakın bir de Yunanistan'ın gidişine bakınız:

Bizde fert başına gelir endeksi, 1953'den sonra şöyle gider: 100, 89, 93, 96, 100, 102, 103, 104 yani 1957 de ancak 1953 seviyesine çıkar ve 1960 da 104 olur.

Yunanistan 1953'de 100 sayılırsa, daha ertesi yıl, bizim 1960 yılında vardığımız noktadadır, 104'tür. Ertesi yıl 111 ertesi yıl 118, sonra sırayla 128, 131, 135, 141.

Sayın arkadaşlar, yedi yılda aşılan mesafeye ve aynı yedi yılda fert başına gelir bakımından yerinde saymaya bakınız.

Şimdi, bir de, 1961 yılını hareket noktası olarak alalım ve iki komşu ülkeyi mukayeseye devam edelim:

Plâna geçiş programının tatbik edildiği ilk yıl, 1961 seçimlerinden sonra kurulan Hükümetlerin sorumluluk taşımaya başladığı yıl, 1962 yılıdır.

1962'de yıllık gayrisafi millî hâsıla artışı, hep bildiğimiz gibi, 6,4'dür. 1963 yılında gayrisafi millî hâsıla artışı %7,5'dür; 1964'de son rakamlara göre %4,5 civarındadır. Üç yılın ortalaması alınırsa, gayrisafi millî hâsıla artışı her yıl ortalama %6'dır. Nüfus artışından çok hızlı bir gelir artışı vardır.

Sayın arkadaşlar, endekse vurduğunuz zaman görüyorsunuz ki, 1961'den bu yana Yunanistan'ın aldığı mesafe bizdekinden hızlı değildir. 1961'den bu yana Türkiye'nin ve Yunanistan'ın fert başına düşen gelir bakımından aldıkları mesafeyi endeks rakamı halinde yan yana koyduğumuz zaman görüyoruz ki, bu defa Türkiye'nin rakamı ilerdedir. İşte beş yılın bir kısım bilânçosu budur. (*Halk Partisi sıralarından alkışlar*)

Ben demiyorum ki, plândaki bütün hedeflere ulaşıldı. Ben demiyorum ki, her istediğiniz yüzde yüz gerçekleşti. Fakat elde rakamlar ve tablolar vardır. İnsafla bakıldığı zaman görülecektir ki, Türkiye'de plânsız dönemin son 3 yılının, son 4 yılının, son 5 yılının ortalamasını alınca, 1961'den geriye doğru kalkınma hızı ortalama

ması %2, %3 civarındadır. 1962'den bu yana ortalama kalkınma hızını hesabediniz, üç yılın ortalaması yılda %6'dır.

1965 senesinde, bu yıl...

EKREM DİKMEN (Trabzon) — Eserleriniz nedir, eserleriniz?

CHP GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Eserleri soruyor arkadaşım. Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü gibi, bizim zamanımızda temeli atılıp asıl binanın üçüncü katı bittikten sonra, tekrar töreni yapılan eserler çok! Sahip çıkmakta ustasınız. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın arkadaşlarım eserlere de geleceğim. Sabrınız yeterse hepsini anlatacağım.

Bu yıl, 1965 yılı Sayın Demirel'in plânlama işleri ile sorumlu olduğu yıldır. Kalkınma hızı, iyi bileceklerdir, %4,5 rakamını bulmuştur. Yılın sonuna doğru, bu rakamın %5 civarında bir orana yükselmesi mümkündür. Yılsonuna doğru, hesaplar da, yeni bilgilerin katılmasıyla bazı inişler ve çıkışlar oluyor. Tahmin edilebilir ki, 1965 yılında da gayrisafi millî hâsılamız %4,5 ile %5 arasında bir artış göstermiş bulunacaktır.

Arkadaşlar, son nüfus sayımı bir iki hafta önce tamamlanan nüfus sayımı gösterdi ki, nüfus artışımız tahmin edildiği gibi yılda %2,9 değildir. Nüfus artışımızın 1960'dan bu yana yılda %2,5 civarında olduğunu sayım ortaya koymuştur.

Bu itibarla gayrisafi millî hâsıla artışından, nüfus artışının emip aldığı kısım biraz daha daraldığı için, fert başına düşen gelirdeki artışlar bundan evvel 4'üncü Hükümet Programı ve 1965 bütçe müzakerelerinde söylediğimiz rakamlardan da daha büyüktür. 1960 veya 1961'i başlangıç noktası aldığımız takdirde, 1962, 1963, 1964 ve 1965 yılında fert başına gelirden devamlı ve ciddi bir artış vardır.

Birleşmiş Milletler yayınlarında, dünyadaki bütün az gelişmiş ülkelerin fert başına gelir artışı ortalaması ve dünyadaki bütün gelişmiş ülkelerin gelir artışı ortalaması endeks halinde gösterilir. Bu endekslere bakıldığında zaman görülür ki, plânsız dönemin son yedi yılında az gelişmiş ülkelerin hızından da geriyiz. Gelişmiş ülkelerin hızından da geriyiz. Plân döneminden bu yana ise, kalkınma hızımız, Birleşmiş Milletler yayınlarındaki mukayeselere göre, gelişmiş ülkeler ortalamasının da altından değil, az gelişmiş ülkeler ortalamasının da gerisinde değildir.

Sayın arkadaşlarım, bu yeterli midir? Yeterli değil. Çünkü az gelişmiş ülkelerin ortalamasına bakmak yetmez. Aralarında bizden çok hızlı gidenler var. Civarımızda süratle sanayileşen ülkeler var. Türkiye nazik bir tarih noktasında, nazik bir coğrafya noktasındadır. Fakirlikten kurtuluş savaşını daha hızlı yürütmeye mecbur, daha başarılı yürütmeye mecburdur. Biz yapılanları yeterli bulmuyoruz. Ama yapılanların bu derecede karamsar tarzda kötülenmesinden üzüntü duyuyoruz.

Diyoruz ki; plân inanç konusu olmalı diyen Sayın Başbakan halk plânı benimsemelidir diyen Sayın Başbakan, bu plânın hazırlığından ve uygulanmasından bu yana Türkiye'de plândan hemen evvelki yıllara göre daha hızlı bir kalkınma olmuş-

sa, ortalama artış yılda yüzde ikiden yüzde 6'ya çıkmışsa millete dönüp “bu plân şöyle fenadır, işler şöyle kötüye gidiyor” diyecek yerde; plân bekleneni tam olarak vermemiş, ama plansızlığa nazaran büyük ve olumlu bir gelişme getirmiştir, desin.

Plânlı devirde yapılanları elbirliği ile kötüliyerek değil, plânlı devrin hatalarını objektif şekilde söyleyerek ama başarılarını da objektif şekilde söyleyerek plânı sevdirmek mümkündür.

Sayın arkadaşlarım, bir yandan plâna inanılsın plân sevilsin, plâna millet bağlansın... Öbür taraftan da, plân yerine göre ideolojik zeminde muharebe vasıtası, komünist icadı, memleketi sıkı dar ceket! Plân bu değildir! Plân demokratik kalkınma vasıtasıdır. Plân, bu memlekete komünizmin ayak basmasını değil, yan bakmasını ihtimal dışına çıkarmak için, Türkiye'yi refaha ulaştırmanın vasıtasıdır. *(Alkışlar)* Plân bu memlekete kuvvet getirmiştir.

Arkadaşlarım, Hükümet programının ışığı altında, bazı rakamlara daha bakmalıyız. Devlet cari harcamalarının mümkün olduğu kadar kısılması, plân hedefleri arasındadır. Plân, gelişme masrafı dediğimiz sağlık ve eğitim masrafları gibi cari harcamalar dışında kalan, gelişme masrafı mahiyetinde olmıyan normal kamu cari masraflarını kısmak amacını güder. Plânda, yıldan yıla nüfus artışı ne kadarsa, yıldan yıla kamu cari harcamaları da ancak o kadar artsın; ancak %3, %2,5 civarında artış olsun, prensibi vardır. Bu güzel bir prensip. Sayın Başbakan'dan sormak isteriz: Türkiye'de cari harcamalar artışının, nüfus artışı veya gayrisafi milî hâsıla artışı ile oranı plân döneminde mi daha müsaittir, plânsız dönemde mi? Rakamlara baksınlar. Yüce Heyetinizi teferruatlı rakamlarla yormak istemem. Gerekirse, Başbakana yeniden cevap vermek imkânını bulursam lüzumlu rakamları söylerim. Türkiye'de cari harcamalar 1950-1960 devresinde büyük bir hızla artmış, Plân döneminde gelişme masrafı dışındaki cari harcamaları frenlemek için büyük ve başarılı gayretler gösterilmiştir. Fakat çok korkuyorum, 1966 bütçesi, yani Adalet Partisi iktidarının ilk Bütçesi, son yıllarda cari harcama artışı bakımından bir rekor bütçe olacaktır. Cari harcamaları ölçsüz şekilde artıracaktır. Çünkü son A.P.'li koalisyon zamanında bazı konularda yeterli mukavemet gösterilmemiştir. Çünkü programı okurken de bu mukavemetin gösterileceği hissini edinemiyoruz.

Bir tarafta, cari harcamaları şimdiye kadar görülmemiş ölçüde ve plân stratejisiindeki oranın kat kat üstünde artıracak temayüller, davranışlar, beyanlar, vaatler... Öte tarafta, cari harcamaları kısma vâ'di... Bunları bağdaştıramıyoruz. Bunun içindir ki, bu program bir tezatlar abidesidir, diyoruz.

Sayın Arkadaşlarım,

Devlet sektörüyle özel sektör konusunda programın dayandığı verileri de rakamların ışığı altında değerlendirelim. Plânın ilk uygulama yılında, özel sektörün harcanabilir geliri toplamı 51 milyar 180 milyondur. Özel sektörün vergileri çıktıktan sonra, geriye kafan harcanabilir gelir toplamı budur. Bu, 51 milyar 180 milyondan, tüketime giden 47 milyar 370 milyondur. Yeni yatırımlara imkân vermek üzere tasarruf edilen kısım 3 milyar 810 milyondur.

Harcanabilir gelirin tümünü 100 kabul edersek, özel sektör bu gelirin %92,6'sını tüketime, %7,4'ünü tasarrufa ayırabilmiştir. Memleketimizde gelirlerin çok büyük kısmının geçim ihtiyacını ancak karşılar durumunda olması ve yüksek gelirlielerde bir-takım gösteriş tüketimlerinin mevcudiyeti gibi çeşitli sebepler bu oranı düşük tutmaktadır.

1963 yılında, özel yatırım toplamı olarak hesaplanan miktar 5 milyar 570 milyondur. Özel sektörün, harcanabilir gelirlerinden tasarruf ettiği kısım olan 3 milyar 810 milyonla, yatırım miktarı olan 5 milyar 570 milyon arasındaki farkı bulursanız, görürsünüz ki, Türkiye'de özel sektör denilen sektör yatırımlarının önemli bir kısmını kendi tasarrufları dışından sağlamıştır. Bu miktar, 1 milyar 760 milyondur.

Başka bir deyimle, özel sektörün kendi tasarrufları dışından sağladığı kaynaklarla, özel tasarrufun toplamı arasında bir orantı kurulursa, %46,5 rakamı bulunur. Dışarıdan sağlanan kaynaklar, özel sektörün kendi tasarruflarının %46,5 dir.

Bu demektir ki, Türkiye'de, özel sektör kendi tasarruflarının hacmini, kısa zamanda, Hükümet programının dayandığı faraziyelerde olduğu gibi, kat kat artıracak imkânlarla sahip değildir.

Özel tasarrufları ne suretle arttıracaklarına dair söylenenler kandırıcı değildir. Devletin özel tasarrufları artırmak için neler yapmayı düşündüğü açıklanmış değildir. Türkiye'de yatırımları Devlet de yapsa özel sektör de yapsa, Devletin tasarruf yaratan bir fonksiyonu olacağı unutulmuş görünüyor. Tasarruf yaratmada Devletin görevi olacaktır. Biz diyoruz ki, tasarrufları, mümkün mertebe toplumun tümünü faydalanacak şekilde kullanalım. Mümkün mertebe... Onlar isterlerse, kaynakları özel sektöre verelim diyebilirler. Bu bir anlayış tarzıdır. Tartışırız, karşısına çıkarız. Ama her halde, ilk problem, yatırım hacmini artırmak için tasarruf hacmini artırmaktır. Sayın arkadaşlarım, buna dair bir tabloyu dikkatinize sunmaya mecburum.

Şu "heba edilen beş yıl", heba edilen son yıllar Türkiye'ye bu bakımdan ne getirmiş? Plânlama Teşkilâtında çalışmış olan değerli İsveçli uzman Hansen'in raporu ve eski İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı Profesör Üstünel'in bu yaz toplanan Ekonomik ve Sosyal Etütler Konferans Heyetinin, karma ekonomi seminerine sunduğu etüt; ilgi çekici rakamlar ortaya koyuyor.

Bir memlekette kalkınmanın hızını, yatırımların gayrisafi millî hâsılaya oranı, her faktörden daha fazla etkiler. Yatırımlar ve toplam gayrisafi millî hâsıla içinde bu yatırımların oranı! Yatırımlar oranını dört yıllık dilimlere ayırarak incelediğimiz zaman şöyle bir netice çıkıyor. 4 yıllık dilimlere alınmıştır. Yıllık tesadüfleri ortadan kaldırmak için.

1948-1951 yılları ortalaması: Türkiye'de garisafi millî hâsıladan yatırıma ayrılabilen oran %10,1 dir.

Onu takibeden 4 yıllık dilimde, 1952-1955 ortalaması %13,4'dür.

Onu takibeden 4 yılda, 1956-1959 ortalaması %13,8'dir. Nihayet, 1960 yılında başlayan ve 1963'ü de içine alan son 4 yıllık dilimde bu oran %15,6'dır.

Yani yatırım, gayrisafi millî hâsıla oranı %10,1'den önce %13,4'e çıkıyor. 13 rakamı etrafında dört yıl süre ile bir duraklamadan sonra, son dört yılda bu oran %15,6 oluyor.

Plân hedefi bu oranı daha da yukarıya çıkarmaktadır. %18 oranına, %21 oranına ulaşmalıyız. Türkiye'nin artan güçlükleri karşısında, sermaye-hâsıla nisbetinin değişmesi karşısında, mutlaka bu yatırım oranının yükselmesi lâzımdır.

İkinci plân döneminde bu oran %21'e çıkmalıdır. Belki yapılan hesaplar daha yukarı çıkarmayı da gerektirecektir.

Fakat arkadaşlarım, Hükümet programının yapmak istediği sihirbazlık şu: Hem tasarrufları artıracak tedbirler popüler değildir, rey getirmiyor diye tasarrufu artıracak çeşitli tedbirlere sırt çevirecek, hem de Türkiye'de daha hızlı kalkınmayı gerçekleştirecek, daha çok iş gücü yaratacak, sanayileşmeyi hızlandıracak, şunu yapacak, bunu yapacak. Tasarrufları artırmadan, sıhhatli kaynaklardan yatırım hacmini artırmadan bunu yapmak mümkün değildir. İç tasarruflara dış kaynaklar eklenir, diyeceklerdir. Dış kaynakların da bir hududu vardır. Dış kaynakların şartları vardır. Dış kaynakların kâr kayguları vardır. Bazan aşırı kâr ve sömürme kayguları vardır. Dış kaynaklara Devletin, bir milletin ne ölçüde güvenebileceğini çok iyi hesaplamak lâzımdır ve bunlar plânda ciddi olarak tartışılmış, hesabedilmiştir.

Sayın arkadaşlarım, bütün bu noktalarda Hükümet programında vuzuh yoktur. Genel olarak serpiştirilmiş bol vaatler vardır.

Şimdi arkadaşlarım, mühim bir noktaya geliyoruz.

Hükümet programında her şey var. Herkese her şey vadedilmiş. Fakat toprak reformunun sözü edilmemiştir. Şimdi, bu konuda Adalet Partisinin ve onun Sayın Başkanı ve Başbakanı Demirel'in son derecede vuzuhsuz ve çelişmelerle dolu bir tutum izlediğini tesbite mecburuz. Dün Senatodaki konuşmasını dinledim. Programda toprak reformu sözünün edilmemiş olması bir şey değil. Toprak reformuna inanmamış bir insanın konuşması idi, Sayın Başbakanın konuşması... "Kadastro yapmadan toprak reformunu yapabilir miyiz? 20 yılda biter kadastro." diyor. "Hattâ o da şüpheli, 20 yılda da bitmez, ben inanmam bu rakama" diye ilâve ediyor. "Toprak reformu köylüyü fukaralıktan kurtarırmış sözü yanlış, kurtarmaz." diyor. (A.P. sıralarından doğru, doğru sesleri) Arkadaşımın biri de bağırıyor, "Doğru söylüyor" diye!

Şimdi geliniz, aynı Süleyman Demirel arkadaşımızın imzasını taşıyan 4'üncü Koalisyon Hükümeti protokolünü beraberce okuyalım. Bakalım ne yazmış, ne imzalamış o zaman Sayın Demirel? Bu Protokolde, Sayın Demirel'in imzasını da taşıyan bu protokolde toprak reformu için yazılanlar şunlar: "Topraksız köylümüzün toprağa kavuşturulması..." Böyle başlıyor, toprak reformu bahsi... Demek ki, toprak reformu topraksız köylüyü toprağa kavuşturabilirmiş... Devam ediyor. "Modern usuller içinde ziraat yapabilecek hale getirilmesi hususu ise başarı ile uygulanacak bir toprak reformu hareketi ile tahakkuk ettirilmek icabeder. Bu itibarla evvelce hazırlanıp son zamanlarda "yani Üçüncü İnönü Hükümeti tarafından" Meclise intikal

ettirilmiş bulunan Toprak Reformu kanunu tasarısının yeni Hükümet tarafından ciddi surette takibi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde gecikmelere uğramadan müzakeresi imkânlarının sağlanması için her gayretin yapılması lüzumuna inanıyoruz.” (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Bunu biz söylemiyoruz. “Toprak reformu köylüyü toprağa kavuşturur, İnönü Hükümetinin hazırladığı ve sevk ettiği Toprak Reformu tasarısının Türkiye Büyük Millet Meclisinden süratle çıkarılması lâzımdır, bunu da Hükümete vazife veriyoruz.” anlamını taşıyan bu satırlar, Sayın Demirel’in de imzasını taşıyan Protokolde-
dir. 4’üncü Koalisyon Protokolünde. Protokol bununla da yetinmeyip devam ediyor. Bizim toprak reformu için koyduğumuz süreleri beğenmemişler, reformcudan daha çok reformcu kesilerek “Tasarıda reform müddeti olarak tesbit edildiği anlaşılan 25 yıllık müddetin kısaltılması ve kanunun kabulünü takibedecek yıldan itibaren bütçelere konulması derpiş edilen yüz milyon liralık ödeneğin artırılması imkânlarının mevcudolup olmadığının Hükümetçe araştırılmasını lüzumlu görmekteyiz.” sözle-
rini de eklemişler.

Sayın arkadaşlarım, koalisyon protokolünde yer alan bu ifadeler, bu kürsüde, Dördüncü Koalisyonun Başbakanı, yani Sayın Demirel’in Başbakan Yardımcısı olarak sorumluluk kabul ettiği Hükümetin Başbakanı Sayın Ürgüplü tarafından da aynen okunmuştur. O Hükümette şimdiki Hükümetin 7-8 üyesi Bakan olarak bulunuyorlardı. Onların programında, yani bugünkü Hükümette bulunan 7-8 arkadaşımızın bu kürsüye getirdikleri programda, aynen yukardaki kelimelerle toprak reformu savunuluyordu. Tasarının uğradığı âkibet malûm; anlatmıyacağım.

Şimdi, biraz zaman fasılası ile başka bir sahneye göz atmanızı rica ediyorum. Henüz, “toprak reformu komünizmdir” propagandası tutmamış. Bunu yeter derecede yayamamışlar. Sayın Demirel Karadeniz’de. Başbakan Yardımcısı sıfatıyla yaptığı bu gezide, bazı köylülerin toprak sıkıntısından, toprak reformu ihtiyacından söz etmeleri üzerine, Sayın Süleyman Demirel, şunları söylemiştir:

“Vatandaş toprak sıkıntısından bahsetti. Biraz insaf sahibi olmak lâzım. Biz Toprak Kanununu geri almadık. Kanun hâlâ Meclistedir. Biran evvel çıkması için gerekli gayret gösterilecektir. Ama biz çıkarmazsak, 10 Ekimde iş başına gelecek Hükümetin yakasına yapışmaktır, toprak reformunu çıkar diyeceksiniz” (C.H.P. sıralarından alkışlar)

İşte 10 Ekim seçimleri ile işbaşına gelen Hükümetin başında aynı Süleyman Demirel vardır. Beş ay önce söylediği söze uyarak, “hani toprak reformu”, “adını bile programdan çıkarmışsınız” diye yakasına yapışsak ne diyecektir? Toprak reformunun adı bile programa konmamıştır!

Sayın arkadaşlarım, (*Gürültüler*) tezatlara dikkat buyurun.

“Biz toprak reformu tasarısını geri almadık Meclisten” diyor. “Meclistedir, seçimlere kadar çıkarmak için var gücümüzle çalışacağız” diyor. Ondan sonra, bu tasarı şöyle zararlı bir tasarı, böyle felâket bir tasarı!

Sayın arkadaşlarım, bu tasarımı Hükümete geri alacak mısınız diye komisyon 4'üncü Koalisyon Hükümetine sorduğu zaman “hayır; geri almıyoruz” dediler. Hattâ “öncelikle çıkaracağız, sizden daha önce çıkaracağız, daha fazla para ayırıp daha çabuk uyguluyacağız” gibi övünmeler de yapıldı.

Fakat arkadaşlarım, itiraf edelim ki, Sayın Demirel'in görüşleri, Başbakan olduktan sonra, değişmemiştir. Görüşleri Başbakan olduktan sonra değişmiştir derssek, kendisine karşı insafsızlık ve haksızlık etmiş oluruz. Sayın Demirel'in görüşleri Karadeniz gezisinden sonra, ama seçimlerden önce değişmiştir.

Kendisine güveni arttıkça, daha doğrusu yapılması istenen toprak reformunu olduğundan çok başka şekilde gösterme yolundaki gayretlerin ve gerçek dışı propagandaların vatandaş üzerindeki aldatıcı etkisine güvindikçe, Sayın Demirel, daha seçimlerden önce, Karadeniz gezisindeki sözlerini tamamiyle unutarak, ağız değiştirmiştir. Önce, komünizm kokusu olmıyan bir yeni tasarı hazırlanacağını söylemiş, daha sonra bundan da vazgeçerek toprak reformunun her türlüşüne karşı açıktan vaziyet almıştır.

Sayın arkadaşlar, oysa “Komünizm kokusu” taşıdığını ima ettiği toprak reformu tasarısı, Koalisyon protokolü hazırlanırken, kendilerinin “Daha çabuk çıkarılması lâzımdır” dediği ve Karadeniz gezisinde, “Geri almadık, çıkaracağız.” diye övündüğü tasarı idi. Zaman ile toprak reformu konusunda Sayın Süleyman Demirel çok daha sert vaziyetler almış ve 7 Ekim 1965 günü, Konya'da toprak reformu konusunda en açık şekilde görüşlerini ifade etmiştir. Bir kısmını okumuyorum, mazur görünüz. Seçim meydanında, o günün heyecanı ile söylenmiş olan bazı sözlerin bu kürsüde tekrarı dahi caiz değildir. Okuduğum takdirde memnun olmıyacaklarını biliyorum. (*Soldan, oku sesleri*) Bir kısmı bu kürsüye gelmiyecek sözler... Toprak reformundan bahsederken bakınız neler söylüyor: “Mülkiyeti, mirası, aileyi, dini, bugüne kadar mukaddes bilip tanıdığımız her şeyi, ayaklar altına alan bir kölelik nizamı kurmak istiyorlar...” (*Kim, sesleri*) “Cumhuriyet Halk Partisi kendisini hayallere kaptırmakta, hakikatlerden kaçmaktadır. Toprak reformu mevzuunda Cumhuriyet Halk Partisinin tutumu ile toprakta çalışan herkesin huzuru bozulmuştur... Bu durumdan istihsalimizin büyük zararlar gördüğü inkâr olunamaz. Toprak meselesinin hayallere tahammülü yoktur. Türkiye'de toprak dağıtmakla mesele halledilmez.” (*Soldan, doğru, sesleri*) Reformcular nasıl belli oluyor, arkadaşlar! (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) Siz bu işi çabuk yapamazsınız, biz iktidara geldiğimiz zaman hemen toprak reformunu yapacağız diyenler, nasıl belli? (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) 7 ay önce toprak reformu va'di... 7 ay sonra, Konya'da, aynı konuda: “Aldatıcı seçim oyunları ile milletin gözünün boyanmasına, millî vahdetin münafıklık ve menfaat hırsları ile bozulmasına razı değiliz.” sözleri...

Arkadaşlar,

7 Ekimde Konya'da konuşan Sayın Demirel artık böyle yüksekten konuşabilecek kadar hızlanmış ve yön değiştirmişti. Çünkü, artık toprak reformu aleyhinde milleti ve en başta bu toprak reformundan yararlanacak olan topraksız köylüleri

kışkırtmak ve uydurma propagandalarla, reformu, tamamiyle hakikat dışı olarak, mülkiyet nizamını tanımayan bir hareketmiş gibi göstermeye bir ölçüde muvaffak olmuşlardı.

Sayın Demirel bu konuşmasında mülkiyetin ayaklar altına alınmasından bahsetmiştir.

Oysa, C.H.P. Hükümeti toprak reformu tasarısı ile mülkiyet hakkından yoksun bırakılan köylüleri de toprak mülkiyetine kavuşturmak ve toprak mülkiyetini daha yaygın hale getirmek amacını güdüyordu.

Arkadaşlar, biz 10 köye sahip bir köy ağasının bulunduğu bölgede, komünizmin daha kolay yayılmak imkânını bulacağına inanıyoruz. Ama oradaki yurttaşlarımızın cebine birer tapu senedi koyarak, her birine “Al senin 200 dönümlük toprağının tapusu” dediğimiz takdirde, aralarına bir komünist sokulsa dahi, o köylülerin, “Biz topraklarımızı kimseye vermeyiz, mülkiyetimizi çiğnetmeyiz.” diye kazma, kürek, yaba ile komünizm propagandacısını aralarından kovacağına kaaniyiz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Biz biliyoruz ki, toprak reformu, komünizme karşı savunma vasıtalarından biridir. Biraz sabrederseniz, bunun şaşmaz delillerini vereceğim.

Sayın Demirel Konya konuşmasında, hiçbir münasebeti yok iken, ailelerin ayaklar altına alınmasından da bahsetmiştir.

C.H.P. Hükümetinin toprak reformu tasarısı, aileyi saygı ile gören, hattâ toprak rejiminde aile mülkiyeti esasını sağlamlaştırmakla, aile birliğinin, aile bütünlüğünün korunmasına daha çok hizmet eden bir amaç güdüyordu.

Sayın Demirel, bu konuşmasında menfaat hırslarından bahsetmiştir.

Toprak reformu ile Cumhuriyet Halk Partisi, mahdud sayıda insanın menfaat hırsına karşı, çok daha büyük sayıda yoksul, dar gelirli, geçimi topraktan olduğu halde topraksız insanların haklarını gözetiyordu.

Sayın Demirel bu konuşmasında, kölelik nizamını kurmak istiyorlar, diyordu.

Halbuki biz, toprak reformu ile her çeşit kölelik nizamından bu topraklarda yaşayan milyonlarca insanı kurtarmak, onları kendi topraklarının sahibi ve efendisi yapmak istiyorduk. (A.P. sıralarından gürültüler)

Adalet Partisi sözcüleri, yurdun dört bucağında toprak reformu aleyhinde konuşurken ve Sayın Başbakan toprak reformu aleyhinde nutuk söylerken, şimdiki Hükümette Dışişleri Bakanı olarak görev alan ve o günkü Koalisyon Hükümetinin Adalet Partili Çalışma Bakanı olan Sayın Çağlıyangil de, Cenevre’de Birleşmiş Milletler Çalışma Teşkilâtı Konferansında toprak reformu ile ilgili görüşmelere katılıyordu. Burada toprak reformu aleyhinde veryansın propaganda yapılırken, orada Sayın Çağlıyangil Türk Hükümeti adına yaptığı konuşmada, reformun öneminden bahsederek; “Konferans çalışmaları bizim reform çabalarımıza da ışık tutacak” diyordu.

Üyesi bulunduğumuz Birleşmiş Milletlere bağlı bu teşkilâtın bu yılki toplantısında toprak reformu ele alınmış ve hakikaten çok güzel tavsiyeler ileri sürülmüştür.

Arkadaşlar,

Hiçbiri komünist olmıyan, hattâ birçokları, yeryüzünde komünizme karşı düşmanlıkları ile tanınmış olan birçok ülkelerde, toprak reformu İkinci Dünya Harbinden bu yana yapılmıştır.

Herhalde hiç kimse Komünist Çin'in komünist olduğunu inkâr etmez. Bunun gibi Milliyetçi Çin'in de komünizmin yeryüzünde en başta gelen düşmanlarından biri olduğunu kimse reddetmez. İşte bu Milliyetçi Çin, anavatanın komünizm köleliği altına düşmesinden sonra; "Toprağı işliylene verme Kanunu" adı altında bir kanunla toprak reformunu gerçekleştirmiştir.

Yine komünizme düşman ülkelerden Japonya'da, İkinci Dünya Harbinden sonra, büyük bir toprak reformu yapılmıştır. Japonya'da, reformdan önce tarımla uğraşan halkın yüzde yetmişi yarıcı ve ortakçı durumunda iken, bunlardan yüzde 28'inin hiç toprağı yokken, üç yıl içinde hemen bütün topraklar, toprağı işleyenlere verilmiştir.

Sayın Demirel, Türkiye'de nüfusun çok, toprağın az olduğundan bahsederek toprak reformu başarı kazanmaz, diyor. Herkese toprak dağıtılmaz, diyor. Herkese toprak dağıtılır iddiasında olan kim? Her ferde, her yurttaş, tarımdan geçinen nüfusu bugünkü seviyede tutarak toprak dağıtılmalı diyen kim?

Toprak reformunu getiren plân, aynı zamanda, tarımsal nüfusun başka alanlara, hizmetlere ve sanayiye aktarılacak şekilde tarımsal nüfusun azaltılmasını öngörmüyor mu? Bunu sanki yeni bir keşifmiş gibi ileri sürmekte fayda yok.

Fakat Japonya'ya bakınız. Japonya'nın toprağı çok daha dar. Nüfusu bizden çok daha fazla. İklim şartlarımız, tarım usullerimiz ayrı olmakla beraber, toprak darlığı, nüfus çokluğu önemli güçlüklerdi. Bu güçlükler Japonya'nın toprak reformu yapmasına engel olmadı. Japonya'da çıkan kanunun adı, "Çiftçiyi işlediği toprağın sahibi kılmak için özel tedbirler Kanunu" dur.

Arkadaşlar,

İki yıl önce çıkarılan bir kanunla, yine Uzak-Doğu'nun anti-komünist cephesinin başta, gelen devletlerinden Filipinler'de de, bir toprak reformu başlamıştır.

Komünist aleyhtarı birçok Lâtin Amerika ülkelerinde toprak reformu yapılmıştır, yapılmaktadır.

Bütün bu saydığımız ülkelerde, toprak reformu, hiç şüphe edilmesin ki, biraz da kapitalist âlemin öncüsü durumunda olan Birleşik Amerika'nın telkin ve etkisi altında yapılmıştır ve yapılmaktadır.

Toprak reformunun komünizme karşı nasıl bir kalkan olduğunu bilen Birleşik Amerika, daha Japonya Amerika'nın fiilî idaresi ve hâkimiyeti altında iken, toprak

reformunu orada yapmıştır: Filipinlerde, Lâtin Amerika'da, Milliyetçi Çin'de bu çabaların gösterilmesine destek olmuştur.

Sayın Başbakanın bütün bu gerçekleri bilmiyecek kadar, bu konulardan habersiz olduğunu kabul edemeyiz. O halde, neden gerçekler tahrif ediliyor? O halde, neden, toprak reformu saydığımız ülkelerde ve daha birçoklarında komünizme karşı alınabilecek tedbirlerin en etkilileri arasında sayıldığı halde; bizim istediğimiz anlamda toprak mülkiyetini kaldırmıyan, aksine daha çok vatandaşları hususi mülkiyet sahibi, toprak mülkiyeti sahibi yapan bir reform, bu şekilde damgalanmak isteniyor?

Arkadaşlar,

Rusya'da ve Komünist Çin'de toprak reformu yapılmadı. Toprak reformu yapılmadığı için, zamanında ve başarılı şekilde toprak reformu yapılmadığı için, bu ülkeler ağır neticelerle karşılaştılar. Komünist ihtilâlcilerden, eğer Rusya'da, 1906'da toprak reformu yapılsaydı 1917'de biz bu ihtilâli yapamazdık, diyenler de çıkmıştır.

Ama ne çare, ne çare... Toprak mülkiyetini âdil hale getirmekten bahsediyorsunuz, tasarıda özel mülkiyete saygıyı esas tutuyorsunuz. Toprak reformu bahsinde tenkid ve temenniler yapıyorsunuz. Bu sözlere cevaben, Anayasamızda mülkiyet hakkı tanınmıştır, deniyor.

Toprak reformu özel mülkiyete aykırı değil ki! Anayasamızda özel mülkiyet var da, toprak reformu yok mu? Anayasamız toprak reformunun yapılmasını Devlete görev olarak vermiyor mu, arkadaşlarımız?

Büyük Atatürk, toprak reformunu 1 Kasım 1936 günü Büyük Millet Meclisini açış konuşmasında anlatmıştı, esaslarını belirtmişti. Şundan emin olabilirsiniz ki, tasarımı okumadan şöyle veya böyle söylenebilir, ama tasarı okunduğu zaman görülür ki Cumhuriyet Halk Partisinin sevk ettiği tasarı 1936'da Büyük Atatürk'ün anlattığı tarzda bir toprak reformudur. Aynı ilkelere dayanan bir toprak reformudur.

Daha önce, Cumhuriyet Halk Partisi bir Toprak Kanunu çıkarmıştı. Çıkardığı zaman karşısına aynı menfaat çevreleri dikilmişler ve bu kanunun tatbikatını güçleştirmek için her çareye başvurmuşlardır.

Toprak reformunu geçen dönemde niye çıkaramadık? Geçen dönemde yenden iktidara geldiğimiz zaman, toprak reformu tasarısını sevk etmek için cabalar gösterdik. Geçen Mecliste yarıdan fazla sayımız olsaydı, biz toprak reformunu geciktirmezdik.

Hulâsa... (A.P. Sıralarında gürültüler)

BAŞKAN — Hatibe müdahale etmeyin efendim.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın Demirel toprak reformu konusundaki sözlerini dün Senatoda getirdi getirdi yabancı sermayeye bağladı. Efendim, toprağımız yetmez, nüfusu sanayi sahasına kaydırmak lazım, sanayi kurmak için de yabancı sermaye lazımdır, dedi. Yani toprak reformu

konusunda girilen bir mantık oyunu, döndü dolaştı, toprak reformunun yapmak istediği işi başka yoldan yabancı sermayeye yaptırırız, sanayii kurarız, toprakta çalışan nüfusu oraya çekeriz demek mânasında yabancı sermayeye getirdi düğümledi. Sayın arkadaşlarım, biz bu anlayışla beraber değiliz. Sanayileşme de şarttır, toprak reformu da.

Sayın Demirel toprak reformu için, 10 Ekimde kurulacak Hükümetin yakasına yapışın demişti, biz de yakasına yapışıyoruz.

Sayın arkadaşlarım,

Şimdi plânda, dönemi karanlık bir dönemdi, bir şey yapılamadı, o halde bu plân dar ceket, bundan vazgeçelim, yeni yeni bir iktisadi Politika uygulayalım tarzındaki görüşlere dönelim. Son yıllarda hiçbir şey yapılmadı sözüne katılmak mümkün değildir. Yeniden başlamış veya eskiden başlamış ve bizim zamanımızda önemli kısmı yapıp biten pek çok işler var, plân döneminde...

Bazı örnekler verelim:

Ordu Soya Fabrikası... Ordu Soya Fabrikasının açılışını da şüphesiz Sayın Demirel yaptılar. Ama Ordu Soya Fabrikasına 30 milyon lira sarf edilmiş, tamamlanmış ve tecrübe işletmeleri daha Üçüncü İnönü Hükümeti zamanında başlamıştır.

Denizli Tekstil Fabrikası tevsii tamamlandı. Bizim devremizde 21 milyon lira sarf edildi.

Eskişehir Basma Fabrikası tamamlandı. 70 milyonun üstünde para sarf edildi.

Maraş Pamuklu Mensucat Fabrikası tamamlandı. 11 Şubat 1965 tarihinde, Üçüncü İnönü Hükümetinin ayrılmasından iki gün önce açılabilirdi.

Beykoz Kundura Fabrikası tevsiine büyük meblâğlar sarf edildi.

Bolu Suni Tahta Fabrikası tamamlandı.

Dördüncü kâğıt fabrikası tamamlandı. (A.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, hatibe müdahale etmeyiniz...

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Arkadaşlarım; Bolu Suni Tahta Fabrikasının temeli yeni atılmıştır, diye bir Ses işitiyorum. Sayın arkadaşım da, tıpkı Yüksek İslâm Enstitüsü hikâyesine benzer bir hikâyenin kurbanı olmuş. Propagandaya kapılmış. Bolu Suni Tahta Fabrikası, arkadaşlarım, iki yıldan beri bacası buram buram tüterek faaliyettedir. Yalnız Bolu Suni Tahta Fabrikasının temel atma töreni diye yeni bir tören yapılmıştır. Aslında bu, fabrikaya ilâve edilecek olan formika kısmının temel atması idi. Ancak bu temel atmaya Sayın Sanayi Bakanı muhteşem şekilde yaptı. Ben, Bolu Suni Tahta Fabrikası bitmiştir, diyorum. Arkadaşım, yeni temeli atıldı, diyor. Fabrika bitti. İki seneden beri çalışır! Formika kısmının temeli yeniden atıldı.

İzmit'te dördüncü kâğıt fabrikasının tamamlandığını arz ettim. İzmit Sigara Kâğıdı Fabrikası da tamamlandı.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu, bir dakika.

Muhterem arkadaşlarım, İttüzüğümüzde toplu sözleşme usulü yoktur. Kürsüde bulunan hatip konuşur ve sayın üyeler dinlerler. Başka konuşmalar da kürsüye gelerek yapılır. Çok rica ederim, sükûnetle konuşmaları dinliydim.

Buyurun devam edin.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, bu saydıklarım bizden evvel başlamış ve plân döneminde önemli yatırımlar yapılarak bitmiş olan işlerdir. Devam ediyorum; Sigara Kâğıdı Fabrikası, Ankara Şeker Fabrikası, Kastamonu Şeker Fabrikası ve eskiden sarf edilene ilâveten 183 milyon lira daha sarf edilerek tamamlanan Kütahya Azot Sanayii tesisleri...

Bizim Devlet anlayışımızda, bir işe başlanmış, üç milyon, beş milyon, on milyon sarf edilmiş ise bunları yarım bırakıp da, sırf propaganda olsun diye, yeniden temel atma yoktur. Elbette ki, devraldığımız işleri, vatanın ilerlemesi için tamamlamak yolunda gayretler sarf ettik. Şimdi saydığım fabrikaları, bu dönem zarfında tamamlamak suretiyle memleketimize hizmet yaptık.

Arkadaşlar, yine plân döneminde devam edip bitirilen işlerden, Karabük Haddehanesi, Sinter Tesisi, Karabük Çelikhanesi, Kontinü Haddehane, Üçüncü Yüksek Fırın, Üçüncü Kok Fabrikaları, küçük eklerle tamamlanan Bartın ve Söke Çimento Fabrikaları, 1964'te açılan Niğde Çimento Fabrikası sayılabilir. Tamamına yakını 1962-1963'te yapılan masraflarla bitmiştir. Elektriği Avanos'tan hat uzatılarak sağlanmıştır.

Projesi hazırlanıp, ihalesi yapılmak ve biran evvel işe başlanmak üzere yeni iktidara devredilen işler şunlardır; Giresun Kâğıt Hamuru ve Gazete Kâğıdı Tesisleri, Muğla Sülfat Selülozu Yazı Tâb'ı ve Karton Tesisleri, Van Çimento Fabrikası ki, yeri satın alınmış olduğu halde hâlâ ihale edilmemiştir. Azotlu Gübre Sanayii, tevsii bu durumdaki başlıca işlerdir.

Bir de, bizim zamanımızda hem projesi yapılmış, hem de ihalesi yapılmış olan işler vardır. Arkadaşımızın bahsettiği ve temel atma töreni yeni iktidar tarafından yapıldığı için "Bolu Fabrikasının temeli yeni atıldı" dediği iş bunlardan biridir. İki yıl önce biten Bolu Suni Tahta Fabrikasına eklenen formika kısmının da ihalesi Üçüncü İnönü Kabinesi zamanında yapılmıştır.

Elâzığ İkinci Çimento Fabrikası ve kuru sisteme tahvili, Sivas Çimento Fabrikasının kuru usule geçişi ve tevsii, Trabzon'da kurulan yeni Çimento Fabrikası zamanımızda ihale edilmiştir.

Kırıkkale Vasıflı Çelik Haddehanesi, Kırıkkale Pik ve Temper Dökümhanesi, Karabük dökümhaneleri, Çaycuma Kraft Selüloz ve Kraft Kâğıdı tesisi, Çaycuma Yarı Kimyevi Sellüloz tesisi; bunların da ihaleleri yapılmıştır. Bir kısmının törenlerini de 4'üncü Koalisyon Hükümeti yapmıştır. Çaycuma'da olduğu gibi...

Sayın arkadaşlarım, bir de bizim zamanımızda devam eden ve bitmeden devredilmiş işler vardır. Onları da bitireceklerdir. Bitirdikleri zaman biz de onları teb-

rik edeceğiz, alkışlıyacağız. Bu memlekete taş üstüne taş koyan insana elbette ki şükran borçluyuz, diyen arkadaşlarla beraberiz. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Elbette... Ama lütfen, hiçbir şey yapılmadı, bu memlekete beş yılda bir çivi bile çakılmadı diye her şeyi inkâr etme yoluna sapılmasın! Samimî olarak, yapılan işler söylensin arkadaşlar!

Devam eden işler: Yarımca Seramik Fabrikası, Bozüyük Seramik Fabrikası, İzmir Basma Fabrikası, Tarsus Mensucat Boyaları Fabrikası, Adıyaman Pamuklu Fabrikası, Sulka Şeker Fabrikası tevsii, Alpullu Şeker Fabrikası tevsii... Başladığımız ve bitmiş olan işlerden, Adana Çimento Torbası tesisleri! Heba edildi dedikleri 5 yıllık dönemde bitmiş olan, 1960'dan sonra işletmeye açılan Antalya Ferro-Krom Fabrikası, Boraks tesisleri vs...

Sayın arkadaşlarım, bunların bizden evvel başlamış olanları var. 1960'dan sonra Millî Birlik Komitesi zamanında başlamış olanları var. Bizim zamanımızda başlamış olanları var. İhale edilmiş ve temeli atılıp yürütölmek üzere devredilmiş olanları var. Arkadaşlarım, Devlet hayatı devamlıdır. Bir Hükümet başlar, öteki devam eder.

Sulama ve enerji sektöründen Sayın Demirel dün de Senato konuşmalarında bahsettiler. “Hiçbir şey yapılmamış, hiçbir işe el atılmamış” diye kötölenen devirle ilgili olarak, size, sulama ve enerji sahasından bazı bilgileri de arz etmek isterim:

Bu suretle, “Plân tamamiyle başarısız olmuştur, plân hiçbir şey getirmemiştir.” kanaatini silip, vatandaş yûreğinde memleket geleceğine güven yaratalım diye bunları arz ediyorum. Beraberce, başarılan işlere sevinmemiz lâzımdır.

Sayın arkadaşlarım, plânın ilk iki yıllık tatbikatı sonunda 1.236.000 dönüm sahada yeni sulama şebekesi inşa edilmiştir.

Size evvelâ barajlardan bahsetmek isterim.

Evvelki yıllarda inşasına başlanmış olan 21 aded sulama enerji ve taşkın kontrolü maksatlı baraj, 1965 yılına devredilmiştir.

Manisa-Buldan barajı, ihalesi 1963'tedir. Düzce-Hasanlar barajı, ihalesi 1964'tedir.

İlgın-Çavuşlu depolaması küçük bir tesistir. İhalesi 1963'tedir.

Bor-Akkaya Barajı... Maraş-Kartalkaya barajı, ihalesi 1964'te. Malatya sürgü barajı, ihalesi 1963'te Kayseri Sarımsaklı barajı, ihalesi 1962'de. Kayseri-Akköy barajı, ihalesi 1964'te. Nevşehir-Tatların barajı ihalesi 1964'te. Ermenenek barajı, ihalesi 1964 te. Ankara-Karabayır barajı, ihalesi 1963'te.

Ankara-Üreğil, Ankara-Kurtboğazı, Ankara-Kayaş barajı ve sel kapanları, ihalesi 1963 ve 1964'te. Burdur-Kızılsu, ihalesi 1963'te yapılmış ve bitmiş bir iştir.

Arkadaşlarım, Ankara-Kesikköprü barajına, 1959 da başlanmış bazı gecikmelerle devam eden büyük bir iştir. Tokat-Almus barajı, yine Millî Birlik İdaresinden devraldığımız ve ondan evvel başlamış, inşası devam eden bir iştir. Elâzığ-Keban barajı derivasyon tüneli ihalesi, 20 Ocak 1965'te, Üçüncü İnönü Hükümetince yapılmıştır. Ankara-Çubuk 2 barajı, bitiş i 1964'tür.

Proje yok, proje yok derler. 1965 yılında projeleri tamamlanmış olarak, projeleri tamamıyla hazır olarak yeni iktidara devrettiğimiz barajlar da şunlardır: Balıkesir-Menent, Eskişehir-Porsuk, Bolu-Gölköy, Konya-Altınapa, Niğde-Gümüşler, Hatay-Tahtaköprü, Adana-Kesikkuyu, Adana-Kozan, Erzurum-Serçeboğazı, Malatya-Medik, Diyarbakır-Devegeçidi, Edirne-Haralar, Edirne-Kadıköy, Finike-Alakuş Barajları.

Sayın arkadaşlarım, bunlar, 21 tanesi inşa halinde olan, 14 tanesinin de projesini hazırlayıp devrettiğimiz cem'an 35 barajın adlarıdır.

Bunlara, biraz da enerji sahasına bakarak, santraller hakkındaki bilgileri eklemek isterim. Arkadaşlar, Sarıyar tevsii 1964'te ihale edildi. Hazer 1 santrali, Elâzığ'da 1964'te ihale edildi. Kesikköprü santrali, eski inşaattır, devam etmektedir. Kernekmalatya, 1962 de ihale edildi, tamamlandı. Kiti-İğdır santrali 1961'de ihale edildi, bitmek üzeredir. Göksu-Silifke santrali, 1963'te bitti. Engil-Van santrali 1963'te ihale edildi.

Erciş-Van, 1965'in Ocak ayında, 3'üncü İnönü Hükümeti zamanında ihale edildi.

Çağçağ-Nüsaybin santrali 1963'te ihale edildi. Kovada II santrali 1962'de, Anamur-İçel Santrali 1964'te, Harşit-Giresun 1963'te, Girleyik-Erzincan III ünitesi 1964'te, Yüreğir -Adana 1964'te, Elâzığ-Hazar II santrali 1964'te ihale edildi.

Arkadaşlarım, bunlara, kalkınma plânına dâhil olan termik santralleri eklemeliyiz. Tunçbilek tevsii'nin, daha doğrusu ikinci Tunçbilek'in 1963'te ihale edilmiş olduğunu ve pek yakında deneme çalışmalarına başlayacak kadar işin ilerlediğini bildirmek isterim. Ambarlı termik santrali 1963'te ihale edildi ve Mersin Termik santrali ihalesi de 1964'te yapıldı. Keban hakkında, yine dün, Senatoda, finansman konusu halledilmemiştir, dediler. Ne söyleyelim... Bu konuyu bu kürsüye çok getirdik. Ankara toplantılarını, Paris toplantılarını, Washington toplantılarını, bu konuda yapılmış olan hazırlıkları belirttik.

Sayın arkadaşlarım; Keban barajını hangi noktada aldığımız ve hangi noktada bıraktığımız aşîkârdır. Biz, Keban barajını, bu baraj iktisadi ve teknik bakımdan yapılabilir diyen bir fizibilite raporu dahi mevcudolmadan, fakat uzun yıllar devam etmesi gereken öncü etütler seviyesinde, plânlamaya hazırlık olarak donekler toplanmış şekilde bulduk. Bunun plânlama safhası tamamlandı; proje safhası tamamlandı; finansman çalışmaları çok ileri bir noktaya götürüldü. Yolu, şantiye tesisleri milyonlarca lira sarfı ile yapıldı. 70 milyon liraya Keban'ın derivasyon tüneli tarafımızdan ihale edildi. Keban barajı artık bir hayal olmaktan çıkıp, projesi tamamlanmış, fiilen işe girilmiş ve barajı gerçek haline gelme yoluna girmiş olarak devrettik.

Sayın arkadaşlarım,

Keban Barajı için bizden önce bir şey yapılmamıştır mânasında konuşmadılar, bereket versin... Eski beyanlardan biraz farklı olarak daha kadirşinaslıkla, yapılmış

olan işleri takdir ederiz, elbette bizden evvel yapılanlara müteşekkirimiz, dediler. Fakat, finansman konusunda hiç bir şey yapılmamıştı, muallâkta idi sözleri haklı değildir. Gerekirse tarihler vererek, toplantıyı kimlerin katıldığını ve çalışmaların nereye kadar ilerlediğini detayları ile söyleyerek, finansman çalışmaları hakkında etraflı bilgi verebiliriz.

Sayın arkadaşlarım, kısaca tasarruf bonusu ve servet beyanı konusuna da dokunmak istiyorum. Sayın Demirel, Hükümet programında servet beyanını kaldıracaklarını söylüyor. Tasarruf bonoları konusunda ise, uzun tereddütlerden sonra, işçi gelirlerinden tasarruf bonusunun kaldırılması konusunda müşterek görüşe vardığımız anlaşılıyor. Biz, seçim beyannamesinde tasarruf bonolarını kaldırma-yı kesin olarak vadetmiştik. Bir kaç arkadaşım ile birlikte işçi kazançlarından, işçi ücretlerinden ve dar gelirlerden tasarruf bonusunun derhal kaldırılması için hazırlanmış bulunduğumuz bir teklifi Millet Meclisi Başkanlığına vermiş bulunuyoruz. Hükümetin görüşü de bu yolda olduğuna göre, bunun biran evvel kanunlaşmasını, bunu sabırsızlıkla bekleyen işçilerimiz için Meclisin ilk vazifelerinden biri sayıyoruz.

Sayın arkadaşlarım, tasarruf bonusu hakkında, yeni bir düşünce tarzıyla, yeni bir kanun tasarısının gelmesi ve işçilerin, dar gelirli olanların dışında kalan yurttaşlar için de, tasarruf bonolarının tedavül kabiliyeti bakımından, taklit imkânları bakımından ve çeşitli yönlerden ortaya çıkarabileceği mahzur ve problemlerin kökünden çözülmesi, bir zaruret halindedir, kanaatindeyiz.

Şimdi; servet beyanı konusunda; servet beyanı kalkarsa Türkiye’de yatırımlar birden hızlanır yolundaki sözlerle bizzat Türk sanayicilerinin ağızlarından cevap vermek isterim.

Sayın arkadaşlarım; İstanbul Sanayi Odasının 1 Mayıs 1965 tarihli bülteninde, sanayi odalarının ortak bildirisi olarak, servet beyanı konusunda şunlar söylenmiştir. Ege bölgesi, İstanbul, Ankara Sanayi Odalarının ortak bildirisinde şöyle deniyor: “Sanayiciler geçen yıl vergilerin açıklanması müessesesini savunmuş ve bu görüşlerini bir bildiri ile Hükümet ve matbuata duyurmuşlardı. Bugün de aynı tezin açıklanmasında zaruret vardır. Diğer taraftan, sanayicilerimiz, servet beyanı ve gider bildirme müesseselerinin prensip itibarıyla karşısında değillerdir. Bu noktaların da kamuoyuna açıklanmasını faydalı görmekteyiz. Vergi kaçakçılığı ile sosyal adaletin tecellisine mâni olduğu iddialarından sektörümüzü tenzih etmenin ve kamuoyunda şerefli kişiler olarak yasanın şartı budur” Görülüyor ki, hem servet beyanını, hem vergilerin açıklanmasını, Sanayi Odaları istemektedirler.

Sayın arkadaşlarım, esasen vergi açıklanmasını, ciddi müteşebbislerden ziyade, müteşebbis adına lâıyk olmayan, fakat yurda getirdiği her hangi bir teşebbüs olmadığı halde birtakım kolay kazançlar sağlayan kimselerin istemeyecekleri aşikârdır.

Servet beyanının kaldırılmasına taraftar olmadığımızı, yetkili maliye uzmanlarının bunun lüzumlu bir müessese olduğu hakkındaki raporlarına dayanarak ifade ediyoruz. Servet beyanı, bir yılda, iki yılda, çok kısa vâdede meyvalarını verecek bir

tedbir değildir. Bunun, daha uzun vâdede vergi ziyamı önlemesi bakımından, çok faydalı bir tedbir olacağı bilinmektedir. İskandinav memleketlerinde servet beyanı uygulanmaktadır.

Servet beyanı ticaret mahremiyetine halci getirmez. Esasen müesseselerin bilançolarının, hesaplarını Maliye, istediği zaman, her zaman inceliyebilir. Banka kayıtlarından Maliye Bakanlığı haberdar olabilir. Servet beyanı ile gizlenmek istenen servet unsurları nedir ki; servet beyanının bu kadar şiddetle aleyhinde bulunulmaktadır.

Sayın arkadaşlarım;

Kısaca sosyal alanda belli başlı konularımıza da temas etmek isterim.

Son yıllar, iktisadi alanda, plânlı kalkınma devri ve sosyal alanda, Türkiye'nin hürriyet içinde sosyal adaleti gerçekleştirme yönünde büyük hamileler yaptığı yıllar olmuştur. Bu dönem, zarfında Sosyal Sigortalar Kanunu, Sendikalar Kanunu, Tolu Sözleşme Kanunu ile ve daha burada teferruatıyla sayarak sizi yormak istemediğim sayısız kanunlar ve kararlarla, işçilerimize sağlanan haklar büyüktür.

Kamu sektöründe, çok kısa bir zaman zarfında, işçi gelirlerinde %20'ye yakın bir artış sağlanmıştır. Bunu yeterli bulduğumuz için değil, ama toplu sözleşme müessesesinin barışçı yollarla, sâlim yollarla Türkiye'de sosyal adaletin gerçekleştirilmesi yönünden büyük faydalar sağladığını belirtmek için söylüyorum. Bu konuda, bundan sonra da yapılması lâzımgelenler vardır.

Cumhuriyet Halk Partisinin koalisyonlarda ortak bulunduğu yıllarda çıkarılmış olan 440 sayılı Kanuna göre, işçilerimiz, İktisadi Devlet Teşekküllerinde, teşekkülün ve çalıştıkları fabrikanın yönetimine katılacaklardır.

Çıkardığımız bu kanun, işçilere, yönetime iştirak yanında, Devlet fabrikalarının kârlarına da iştirak hakkını tanımıştır. Ancak, bu konuda bugüne kadar yeni Hükümetin yapması lâzım gelen faaliyetler yapılmamıştır. Bu noksanların biran önce tamamlanmasını ve işçilerimizin kâr ve yönetime iştirakleri konusundaki haklarının gerçekleşmesini, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına istiyoruz. Kanun altı ay içinde bir tüzük hazırlanmasını emrediyor idi. Son Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti, bu tüzüğü, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile görüş birliği halinde hazırlamış ve onaylamak üzere Danıştay'a vermişti. Fakat tüzük Danıştay'dan çıkmadan, İnönü Hükümeti iktidardan ayrıldı. Dördüncü Koalisyon Hükümeti bu tüzüğü bazı değişiklikler yapmak gerekçesi ile Danıştay'dan geri aldı. Bildiğimiz kadar, aradan geçen uzun aylara rağmen bir daha da Danıştay'a göndermedi. Bu husustaki ikâzları da duymamazlıktan geldiler. Kanunda tüzük hazırlığı için verilen süre çoktan dolmuştur. Üstünden de aylar geçmiştir. Son Hükümetin ihmâli yüzünden Devlet kesimindeki, Devlet fabrikalarındaki işçiler altı ay zarfında faydalanmaları lâzımgelen kâra iştirak ve yönetime iştirak imkânından faydalanmak imkânını bulamamışlardır.

Sayın arkadaşlarım, Adalet Partisinin seçim beyannamesi ve ona dayanan hükümet programı, bu ihmalin Sanıldığı kadar tesadüfi olmadığı intibasını ortaya

koymaktadır. Beyannamede veya programda işçilerin yönetilme katılmasından söz edilmekte, kârdan hisse almalarının ise ancak toplu sözleşmelerle kabil olacağı ileri sürülmektedir.

Arkadaşlar; Devlet kesimindeki işçilerin kârdan hisse almadan, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında toplu sözleşmelere bağlanmamıştır. Doğrudan doğruya kanun hükmü haline getirilmiştir. Buna rağmen Hükümet programında bundan habersizmiş gibi davranılarak, toplu sözleşmelerle bu yolun açılacağının söylenmesi yerinde değildir.

440 sayılı Kanunun bu hükümleri uygulanmakla, Devlete ait işyerlerinde, partizanlığın, sorumsuzluğun ve bazı menfaat gruplarını desteklemek arzusunun sebeb olabileceği israf ve zararlar, verim düşüşleri, maliyet yükselişleri geniş ölçüde önlenebilecektir. Çünkü, sebeb olan hareketlerin karşısına en başta yönetime katılan işçi dikilecektir. Fabrikaya maliyet yükselişinin, israf ve partizanlığın girmesi onların kârlarını azaltacağı için, işçiler de bu yolda faydalı bir denetim görevi yapabileceklerdir.

Sayın arkadaşlarım;

Son ayların tecrübesi göstermiştir ki, bu israflarım önlenmesi yolunda çıkarılmış kanun hükmünü uygulıyacak yerde, Adalet Partisi iktidarı, “İktisadi Devlet teşekkülleri israf içindedir, zarar eder” deyip itham etmeyi ve bu itmama dayanarak, kendi iktisadi felsefelerinin üstünlüğünü, ispatla çalışmayı daha faydalı görmektedir.

Bir taraftan Devlet işletmelerinin daha verimli ve kârlı çalışmasını, işçilerini memnun etmesini sağlayıcı tedbirleri önlemek, sonra da vatandaşın karşısına geçip, “işte görüyorsunuz ya, Devlet işletmeleri verimli ve kârlı çalışmıyor, işçisini hoşnut etmiyor” demek sanırım ki yerinde bir hareket değildir.

Sayın arkadaşlarım;

Kısaca, petrol konusundaki görüşlerimizi belirttikten sonra, dış politika ve Kıbrıs hakkında maruzatta bulunup huzurunuzdan ayrılacağım.

Petrol konusunda Hükümet programında yer alan hükümler tâbiri mazur görün bir kauçuk parçası kadar elâstikidir.

Her istikamete çekilebilecek birtakım genel deyimler, program diye ve petrol politikasının anaizgileri olarak sunulmuştur. Oysa petrol konusunun hemen her noktası aylardan beri gerek bu kürsüde, gerek memleket efkârında tartışma konusu olmuştur.

Özellikle, geçen dönemin sonlarında, 150’ye yakın senatör ve milletvekili, Petrol Kanununda yapılması istenen değişiklikleri bir kanun teklifi halinde vermişler, bu teklif komisyonlarda konuşulmuş, basında tartışılmış, hattâ vatandaşların günlük hayatında, kahvede, otobüste, tramvayda Petrol Kanununun hangi hükümlerinin ne yolda değişmesi gerektiği hakkında birtakım, tartışmalar yer almıştır.

Vatandaş bu kadar ilgilendiren bir konuda, Hükümet Programının hangi çözüm yolunu benimsediğini hiç tereddüde yer bırakmıyacak şekilde söylemesi gerekirdi.

Bütün bu meselelerin tekrar tekrar tartışıldığı bir seçimden sonra, Sayın Başbakanın, petrol politikamızın temeli memleketin petrol ve petrol ürünleri ihtiyacının biran önce tamamen millî kaynaklarımızdan karşılanmasıdır, demesi, yeterli değildir. Bu sözlerle fazla bir şey söylenmiyor. Çünkü, şimdiye kadar, hangi tezi savunursa savunsun, ne petrolcü, ne hukukçu, ne iktisatçı, ne politikacı, ne de yazar hiç kimse ortaya çıkıp da, biz Türkiye'nin petrol ihtiyacının memleket dışından ve gayrimillî kaynaklardan sağlanmasını istiyoruz, demedi. Herkes millî kaynaklardan sağlansın sözünde beraber zaten! Petrol Kanunu savunucuları dâhil... Ama millî kaynaklardan sağlamanın yolu nedir? Hangi çözüm yolu tercih edilecektir? Bu noktada münakaşa vardır ve bu konuda Hükümet Programı, sükûtu tercih etmiştir.

Bütün ihtilâf, millî kaynaklardan sağlanacak olan petrolün, Türk Devleti veya millî müessese tarafından çıkarılmasını mı tercih ediyoruz ve böylece elde edilecek iktisadi değerin mümkün olduğu kadar büyük kısmının Türkiye'de kalmasını mı tercih ediyoruz? Yoksa, Petrol Kanununda millî müessese aleyhine işleyen ve yeni kanun teklifine konu teşkil etmiş olan maddelerin değiştirilmesi yolu ile bu mevzu da ileri adımlar atmaya kararlı mıyız?

Arkadaşlarım, 1954 yılının iktidarı tarafından kabul edilen Petrol Kanununun, millî petrol müessesemizin aleyhine işliyen birçok hükümler taşıdığını bu kürsüden birçok defa etraflıca belirtmek imkânını bulduk.

Kendi öz müessesemizin, millî müessesemizin elinde eleman ve imkân varken bile bu müessesenin gereği kadar ruhsatname alabilme hakkının kanunla sınırlandırılmasına taraftar mıyız, değil miyiz? Mesele burada! Petrol Kanununun millî yararımızla çatışan hükümlerini; hattâ petrol şirketleri, rafineri kurmak istersiniz, itiraz ederler, Devlet boru hattı kurmak ister, itiraz ederler, geciktirirler. Kanunun buna imkân vererek âdeta millî haklarımızla karşı karşıya görünen hükümlerini biran, evvel değiştirmekte beraber miyiz, değil miyiz?

Biz, Hükümet Programındaki cümlelerden, Hükümetin, Petrol Kanununun değişmesini isteyenleri itham eden eski görüşlerden uzaklaşarak, bir miktar bizim görüşlerimize yaklaştığı intibainı aldık. Eğer bu intibaimiz doğru ise, Sayın Başbakan bu konuda açık beyanlarda bulunarak, "Evet, Petrol Kanununun millî müesseseye sekiz ruhsattan fazla verilmesini sağlayacak şekilde değiştirilmesini istiyoruz" demelidir. Bunu açıkça Sayın Başbakanın ağzından duymak memlekete ferahlık verecektir.

İstendiği zaman, bin dereden su getirilerek değişiklik aleyhinde çabalar gösterilmiştir. Şimdi bu yolda birleşiyorsak, bunun ifadesinde elbette ki fayda vardır. Memleket menfaati açısından isabet vardır.

Hükümet Programı sarahatle, "Türkiye petrollerinin arama ve işletme ruhsatnamesi alabilmesi bakımından mevcut kısıtlamaların kaldırılması için Petrol Kanununda değişiklik yapacağız" demiyor. Siirt veya bölgesinde ve bundan sonra

bulunacak diğer bölgelerde Türkiye Petrollerine öncelik tanınması için gereken tedbirleri alacağız, demiyor. Bizim görüşümüz bilindiği gibi bundan böyle, keşfedilmiş ve keşfedilecek bölgelerde yabancı şirketlere yeni ruhsat verilmemesi yolundadır.

Sayın arkadaşlarım, bu konuda gelişmeler olmuştur; gerçekler tartışılmış, meydana çıkmıştır. Millî rafineri ile sağlanabilecek faydalar ortaya konmuştur.

Türkiye petrolleri, İzmir’de bir millî rafineri kurmak ister. Hükümet programında bir millî rafineri kurulacaktı! denir. Umarız ki, bu rafineri Devlet kurumu tarafından yapılacaktır. Devletçilik sözüne yapılan tarizler, bu kamu iktisadi teşebbüsünün rafineri kurması yolundaki faydalı çabalarına mâni olmayacaktır. Şimdi, rafineri kurmak istediğimiz zaman, bunun karşısına bir yabancı petrol şirketi dikiliyor!

“Hayır, bu benim menfaatlerime aykırıdır, bana verdiğiniz haklara göre artık Türkiye Devleti başka yerde rafineri kuramaz, başkasına belge veremez” diyor. Bu, bizce kabul edilmesi mümkün bir yol değildir.

Kanunda yabancı şirketlere bu kadar geniş hak tanıyan hükümlerin değiştirilmesi şarttır. Bu hükümlerin kanundan çıkarılması suretiyle, daha salim bir yola geleceğiz diyorlar mı? Bu noktada sarahata muhtacı.

Program “petrol kaynaklarımız, millî menfaatlerin gerektirdiği bütün tedbirler alınarak geliştirilecektir” gibi, her tarafa çekilebildi bir ifade taşıyor. Arkadaşlar, petrol kaynaklarımızın geliştirilmesi için gereken tedbirler alınacaktır demek yetmez. Millî müessesenin elinde olan kaynakların geliştirilmesi için tedbir almak başka şeydir, yabancı şirketlerin elinde olan ve kârları dışarıya fahiş bir şekilde transfer edilebilecek olan kaynakların geliştirilmesi başka şeydir. Bu noktanın da vuzuha kavuşması lâzımdır.

Sayın arkadaşlarım, “Petrol Kanunu veya uygulaması, ekonomimize en yararlı hale getirilecektir” demek de, yine elâstikîdir. Bu noktada, ekonomiye en yararlı olarak gördükleri hal çaresi nedir?

“Programımız yüksek tasviplerine mazhar olursa, Hükümetimizin çalışmalarındaki istikamet vuzuh ile belirmiş ve aydınlanmış olacaktır” diye bitiyor program. Arkadaşlarım, gerçek şudur ki, oylamadan sonra da petrol konusundaki Hükümet Programı bölümü yeter derecede vuzuh ve istikamet kazanmış olmayacaktır. Meğer ki, Başbakan şimdi sorduğumuz suallerin cevaplarını açık ve seçik bu kürsüde versinler!

Hükümet, “Petrol Kanunu uygulamasında tesbit edilen güçlükler giderilecek, vuzuhsuz noktalara açıklık verilecektir” diyor. Vuzuhsuz noktalara açıklık verilecek ne demek? Metinde bazı ıslahat yaparak, tatbikattaki ufak tefek güçlükleri giderecek şekle ait küçük değişiklikler mi kastedilir, yoksa işin ruhunda, temelinde bir değişiklik mi düşünülür? Yabancı şirketler karşısında millî müessesemizi daha kuvvetli hale getiren, onu ruhsat tahdidinin sınırlamasından kurtaran değişiklikler düşünürler mi? Meselâ bugün yabancı şirketlere olduğu gibi, millî müessesenize

de, Devlet kuruluşuna da kapalı olan Erzurum bölgesinin, Sivas bölgesinin vaktiyle MTA tarafından aramaları yapılmış olan bu bölgenin milli müessesemiz Türkiye Petrolleri tarafından işletilmesine imkân verecekler midir? Yabancı şirketlere kapalı tutarız ama bu, herkese kapalı tutmamızı zaruri kılmaz tarzında bir kanun değişikliğini öngörürler mi? Siirt bölgesinde, yani Türk Devletinin keşfettiği bölgede, bundan böyle, geçen yıl komisyonda konuşulan 150 imzalı kanun teklifinde olduğu gibi, sadece Türk Devletinin kuruluşuna yeni ruhsat verilebilir tarzında bir görüşe katılacaklar mıdır? Yoksa bu konuda ayrılık devam edecek midir? Rafineriler hakkında tekrar soruyorum: Yabancı bir şirketin, Pipeline yapmak istediğimiz zaman rafineri kurmak istediğimiz zaman, kuramazsın, belge veremezsin tarzında itirazlar yaparak işlerimizi geciktirmelerine, güçleştirmelerine cevaz veren kanun hükümleri devam edecek midir?

Bu konularda sarahate ulaştığımız zaman, sanırım ki, Sayın Demirel ile görüş ayrılığımız vardır ya da yoktur diyebiliriz. Sanırım ki vardır. (*Adalet Partisi ve C.H.P. sıralarından görüşmeler*) Ayrılığımız olacağından eminim zaten... Eğer açık bir görüş birliği içinde bulunsaydık, petrol konusunda, sanırım ki, programda biraz daha vuzuh bulunurdu, daha az kauçuk olurdu cümleler... Bu kadar umumi sözlerle ifade edilen “yapacağız, iyileştireceğiz, milli menfaatleri düşüneceğiz” gibi ifadelerin altında bizim görüşlerimize bir hayli aykırı görüşlerin yattığını tahmin ediyoruz.

Sayın arkadaşlarım, Hükümet Programının Silâhlı Kuvvetlerimizle ilgili bölümünü dikkatle ve ehemmiyetle Silâhlı Kuvvetlerimizin, Türk Devletinin, Türk millî varlığının, Türkiye’de Anayasaya dayanan demokratik rejimin kudretli koruyucusu olarak dimdik ayakta olmasından ve gücünün her gün artmasından bahtiyarlık duyarız. Silâhlı Kuvvetlerimizin, demokratik rejimin savunucusu, hudutlarımızın bekçisi, millî varlığımızın teminatı olarak güçlenmesi yolundaki tedbirlerde, getirilecek olan kanunlarda, bütün gücümüzle yardımcı olacağız. Bunların partilerarası ihtilâf konusu haline getirilmemesine dikkat edeceğiz. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Sayın arkadaşlarım, şimdi, son günlerde birdenbire ciddiyet kesbeden, hattâ vahamet arz etmeye başlayan Kıbrıs konusunda ve genel olarak dış politika hakkında Cumhuriyet Halk Partisinin görüşlerini arz ederek sözlerime son vereceğim.

Atatürk’ün, “Yurtta sulh, cihanda sulh” kuralına uygun olarak, Cumhuriyet Halk Partisi, yurdun barış ve esenliği ile dünyanın barış ve esenliği arasında sıkı bir bağlantı görür. Barışa hizmet etmeyi insanlığa karşı bir ödev bildiği kadar, Türkiye’nin kalkınabilmesinin de şartı sayar. Cumhuriyet Halk Partisi, savaş içinde, vatani istilâdan kurtarmak için kurulmuş bir parti olmakla beraber, Türk Milletine tarihinin en uzun barış dönemini yaşatmıştır.

C.H.P. uluslararası ilişkilerde dostluğa verilen söze bağlılığın asıl örneklerini vermiş, fakat bu vefa duygusunun istismar edilmesine ve Türkiye’nin birtakım maceralara sürüklenmesine hiçbir vakit müsamaha ve müsaade etmemiştir.

İktidarda olsun, muhalefette olsun, Cumhuriyet Halk Partisi, dış politikayı iç politikada bir vasıta olarak istismardan, aynı sorumluluk duygusuyla, daima kaçın-

mıştır. Çok partili düzene geçildikten sonra, hemen her konunun ihtilaflı olduğu, partilerarası gerginliğin en had safhalara vardığı devrelerde hile dış politikanın partilerüstü bir millî politika olarak yürütülebilmesi için her gayreti göstermiştir. Son olarak, kendisi iktidardayken dış politikada başkalarından görmüş olduğu anlayışsızlığa, fırsat düşünce mukabelede bulunmak sorumsuzluğundan hem kendisini, hem de memleketi korunmuştur.

1965 yılı başlarında muhalefete geçtiğinden beri iktidarı uyarma görevini ihmal etmeksizin, dünya önünde Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ve Türk diplomasisinin başarısına hizmet etmek için elinden geleni yapmıştır. İnönü'nün Kıbrıs'la ilgili bir dış müzakere yapmakta olduğu günlerde, Başbakan sıfatıyla Kıbrıs davasını bir müttefik devletin başkaniyle konuştuğu günlerde, yurda dönmesini bile beklemeden, "Sen artık Başbakan değilsin", "Artık bu Hükümet ayakta değildir" tarzında tebliğler neşredildiği günler de olmuş; ama Sayın C.H.P. lideri, 4'üncü Koalisyon Hükümetinin Dışişleri Bakanı Hasan Işık Londra'da temaslar yaparken, "Bu Hükümet geçici Hükümettir, bu Hükümet seçim Hükümetidir." Kıbrıs meselesi hakkında konuşmaya yetkili midir, değil midir, diye birtakım yayınların yapılması üzerine, Dışişleri Bakanlığı ile de temas ederek, derhal bir basın toplantısı tertiplemiş ve Londra'da konuşan Hasan Işık'ın bütün Türk Milleti adına konuştuğunu, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve bütün Türk Milletini temsil ettiğini bu basın toplantısında yurda ve dünyaya söylemeyi ihmal etmemiştir. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Bizim dış politika tutumumuz böyle bir tutumdur.

Yeni Hükümet programının dış politika ile ilgili bölümüne, genel olarak, memleket menfaatlerine uygun bir gerçekçiliğin ve barış yolunda yapıcı bir anlayışın hâkim olduğunu belirtmekten zevk duyarız.

Burada belirtmeliyiz ki; gerek dünya şartlarındaki, gerekse Sovyetler Birliği'nin genel tutumunda ve Türkiye'ye karşı davranışların dahi değişikliklere göre, bu komşu ülke ile ilişkileri yeniden düzenlemek ve ittifak bağlantılarımızla çalışma bizim iyi komşuluk münasebetlerine dayandırmak üzere son C.H.P. Hükümetinin attığı adımlarda, o sırada muhalefette bulunan Adalet Partisinin tepkileri ile karşılaşmıştık. Adalet Partisinin de katıldığı Dördüncü Koalisyon Hükümeti, Cumhuriyet Halk Partisinin çizdiği politika hattından ayrılmadı. Komşu devletle ilişkilerimizi yeniden düzenleme çalışmalarını devam ettirirken, bu amaçla iki ülke arasında resmî heyetler gidip gelirken, ticari münasebetleri geliştirmek ve iktisadi yardım alma imkânları araştırılırken bile bu meselenin Cumhuriyet Halk Partisi aleyhine bir istismar konusu olarak işlenmesinden vazgeçilememiş olmasını hüznle karşılıyoruz.

Sayın arkadaşlarım,

Bütün, bu olup bitenlere rağmen, şimdi tek başına iktidar sorumluluğu yüklenen Adalet Partisinin, Yüce Meclis huzurunda okunan Hükümet Programıyla, Türk Sovyet ilişkilerinin yeni safhasını gerçekçi ölçüler içerisinde değerlendirmesinden

duyduğumuz memnuniyeti belirtmeyi bir borç biliriz. Tekrar edeyim: İttifak bağlantımızla çalışmeksizin, karşılıklı haklara saygı esasları dâhilinde, iyi komşuluk münasebetleri diye özetlenen bu görüş, bizim daima savunduğumuz görüş oldu. Adalet Partisi Hükümetinin Programında da bu görüşün benimsendiğini görmekte bahtiyarlık duyuyoruz. Bir C.H.P. Hükümetinin programında da dış politikanın bu kısmıyla ilgili hükümler aynı kelimelerle yer alabilirdi demekten zevk duymaktayız.

Cumhuriyet Halk Partisi, başta Birleşik Amerika olmak üzere, bütün Batılı dost ve müttefiklerimizle karşılıklı güven ve saygı sınırları içinde yakın ilişkiler idamesini bugün de her zamanki kadar gerekli görmekteyiz

Türkiye için, demokratik Batı dünyası ile yakın dostluk ilişkileri, yalnız geçici olabilecek askerî zaruretlerin, yalnız güvenlik ihtiyaçlarının veya iktisadi mülâhazaların bir sonucu değildir. Sayın arkadaşlarım, demokratik Batı dünyası ile yakın dostluk ilişkileri, Türkiye için çok daha sağlam ve derin sebeplere dayanmaktadır. Bunlar, Cumhuriyet Türkiye'sinin, Atatürk Türkiye'sinin seçmiş olduğu hayat tarzının tabii sonucudur.

Elbette, bu dostluk ilişkileri Türkiye'nin millî haysiyetine ve meşru menfaatlerine uygun olarak yürütülmelidir. Türkiye'nin dünya ve bölge barışına hizmet ve komşularıyla iyi ilişkiler kurmak arzusuna ve kendi açmış olduğu yolda bağımsızlık mücadelesi yapan milletlerin bu dâvalarını desteklemek ödevine hiçbir vakit engel olmamalıdır. Batı ile dostluğumuz, bağımsızlıkları için mücadele eden milletleri desteklememize set çekmemelidir.

Türkiye'nin yakın müttefikleri olan Batı ülkeleriyle dostluk ilişkilerini böyle bir çerçeveye içine yerleştirmesi yolundaki gayretlerimi bazı yabancı çevrelerde kaygı uyandırmış olabilir.

Dostlarımızın bu kaygıları yersizdir ve geçmişte bazan Türkiye'yi kraldan fazla kralcı görmeye alışmış olmalarının sonucudur. Şu gerçek gözden uzak tutulmamalıdır: Batılı müttefiklerimizin Sovyetler Birliği ile ticari ve iktisadi ilişkileri, bugün dahi, Türkiye'nin bu komşu devletle olan ilişkilerinden çok daha sıkıcıdır, çok daha fazladır.

Sayın arkadaşlarım,

Bir gerçeği daha hatırlamamız lâzımdır. Bugünkü müttefiklerimiz, daha 20 yıl önce, Sovyetler Birliğinin silâh arkadaşları ve müttefikleri durumunda idi. Amerika, İngiltere, Fransa Sovyet Rusya'nın müttefikleri olduğu sırada, onları ve bütün dünyayı, o günlerde esen komünizm emperyalizmi tehlikesine karşı uyararak ve bu tehlikeye karşı tek başına dikilen Devlet Türkiye idi ve o sırada Türkiye'nin başında, İnönü önderliğinde, C.H.P. iktidarı vardı. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Asya ve Afrika milletleri ile birçokları bağımsızlıklarına yeni kavuşan ve çetin sosyal, ekonomik ve kültürel meselelerini azimle çözmeye çalışan bu milletlerle, münasebetlerimizin geliştirilmesi arzusuna Hükümet Programında gereken yerin verilmesini memnunlukla karşılamaktayız. Sömürgeciliğin tasfiyesinde beraberiz.

İrk ayrımlarının kaldırılması yolundaki akımları, sömürgeciliğin kalkması yolundaki gayretleri desteklemek Atatürk Türkiye'si için bir yüksek ülküdür.

Emperyalizm en kudretli çağında iken ona karşı mücadele bayrağını açmış ve dünyadaki kurtuluş savaşlarına öncülük etmiş olmanın şerefini korumak, Türk Ulusu için, aynı zamanda kendi tarihine karşı saygı borcudur.

Sayın arkadaşlarım;

İran ve Pakistan'la, bu iki kardeş milletle dostluğumuz son yıllarda yeni gelişmeler göstermiştir. Daha sağlam iktisadi ve Kültürel esaslara bağlanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi bu mutlu sonucun sağlanmasına hizmet etmiş olmaktan şeref duymaktadır. Dostluklarının samimiliği, son zamanlardaki çetin imtihanlardan başarıyla geçmiş olan bu üç ülke arasındaki dostluk duygularıyla iftihar ediyoruz ve Afganistan'la da aramızdaki ilişkileri geliştirmeyi arzu eden Hükümetin bu görüşüne katılıyoruz.

C.H.P. Hükümetinin, Lâtin Amerika ülkeleri ve İspanya ile ilişkilerimizi sıklaştırmak üzere yaptığı ve sıcak bir şekilde karşılık gören hamlelerine yeni Hükümet zamanında da devam edileceğine dair beyanlara güveniyoruz.

Japonya ile ilişkilerimizi her alanda geliştirmek arzusuna da yürekten katılıyoruz.

Derin taraflı ve kültür bağlarıyla bağlı bulunduğumuz, gerek Orta-Doğudaki, gerek Kuzey Afrika'daki Ülkeleriyle en yakın dostluk ilişkileri içerisinde olmak, bizim de yürekten dileğimizdir. Türkiye, umulan karşılığını her zaman gösterilmemiş olmasına rağmen, bu yönde kendisine düşenleri yapmıştır ve bundan sonra da yapmalıdır.

Arap ülkelerinin pek çoğunun bu yöndeki iyi niyetli gayret ve teşebbüslerimize aynı iyi niyetle mukabele etmiş olmalarını ilerisi için ümit ve güven verici belirtiler olarak görüyoruz.

Ancak, Sayın arkadaşlarım; Arap ülkeleriyle ilişkilerimizi düzenler ve yürütürken bu ülkelerin bizi doğrudan doğruya ilgilendirmemesi gerekli bazı meseleleri ve bazı iç ihtilâfları olduğunu da gözden uzak tutmalıyız. Hiç bir art düşünce taşımaksızın, iyi niyetten başka hiç bir duygu beklemezsiniz, bu gibi meselelere karışmamızda bir fayda görmediğimizi, üstelik bu gibi iç ihtilâflara karıştığımız takdirde bizi de üzecek tepkilerle karşılaşabileceğimizi hatırlatmayı ödev biliyoruz. Bu görüş ve inancımızın doğruluğunu ispat ede bazı acı olayları bu ülkelerle ilişkilerimizin yakın tarihinde vardır. Arap ülkeleriyle dostluğumuz ve ilişkilerimiz bu gibi meselelerin, bu gibi iç ihtilâfların üstünde tutulmalıdır.

Balkan ve doğu ülkeleriyle ilişkilerimizde son zamanlarda başlıyan gelişmeler yeni Hükümetin gereken önemi ve değeri verdiğini öğrenmek sevindiricidir. Bu ülkelerin dünya görüşlerinde yer almakta olan olumlu değişiklikler, hiç şüphesiz, dünya barışı yönünden büyük önem taşıdığı gibi bizim de kendileriyle daha yakın siyasi, iktisadi ve kültürel ilişkiler kurmamızı kolaylaştıran bir etkidir.

Millet Meclisinin Sayın üyeleri,

Cumhuriyet Halk Partisi Gurupu Kıbrıs meselesinin, en büyük millî dâvamızı teşkil ettiği ve bu dâvanın gerek Türkiye'nin gerek Kıbrıs'taki kahraman soydaşlarımızın haklarına ve meşru menfaatlerine uygun bir şekilde çözülmesinin bir millî hedef olduğu üzerine Hükümetle tam bir görüş birliği içindedir.

Sayın Başbakanın sözlerine ilâve olarak, grupumuz, Kıbrıs'ın Türkiye için ayrıca önemli bir güvenlik meselesi halini de almış bulunduğunu hatırlatırken, dâvanın hak ve menfaatlerimize aykırı bir seyir takibetmekte olduğunla millet huzurunda işareti de görev sayar.

“Türk Cemaatine müteveccih yeni baskı ve tecavüzlere karşı müsamaha göstermemekte devam edeceğiz. Ve meselenin oldu bittilerle tasfiyesine asla razı olmayacağız” diyen Hükümeti, son haftaların ve son günlerin olup bittileri karşısında alacağı her enerjik tedbirde bütün gücümüzle destekliyeceğiz. *(Alkışlar)*

Görüşümüzü tesbit için son gelişmelerin kısa bir özetini vermekte fayda görüyorum.

Kıbrıs Rumları 1963 Aralığında savunmasız Türk Cemaatine karşı tecavüze kalkarken, bu tecavüzün Türk Cemaatini derhal sindireceğini, derhal teslimiyete iteceğini sanmışlar, Türkiye’de ciddî bir tepki yaratmayacağı hayaline kapılmışlar, yanlış bir hesaptan cesaret almışlardır.

Oysa, Türk Cemaati sinmedi, teslim olmadı, Kıbrıs Rumlarının şiddetli baskısına rağmen, en elverişsiz şartlar altında kendini kahramanca savunmayı ve sivil halka karşı âdeta askerî bir hareket mahiyetini alan Rum saldırıları karşısında direnmeyi bildi.

Kısa bir anlayışsızlık ve teşhis yanlışlığından sonra, dünya halkoyu da, Kıbrıs'ta kimlerin haksız ve saldırgan kimlerin haklı ve mağdur olduğunu kavradı. Bu kavrayışın dünya ölçüsünde sağlanması için Türkiye hiçbir gayret ve fedakârlığı esirgemedi. Kıbrıs Türklerinin insanlık onurlarını, hürriyetlerini koruma yolundaki mücadeleleri kendilerine bütün dünyada artan bir ilgi ve itibar kazandırdı.

Rumlar, ikinci bir yanlış hesap içindeydiler. Bağımsız Kıbrıs Devletinin statüsünü teminat altına alan Garanti Andlaşmasının imzalayıcılarından biri olan Türkiye'nin, evvelâ mümkün olan bütün barışçı yolları denemeyi tercih etmesi, Makarios idaresinde yanlış hayaller uyandırdı. Türkiye'nin müdahale hakkını hiçbir vakit ve hiçbir şart altında kullanmayacağı sanısına kapıldı.

Rumlar, işte böyle bir hesaba dayanarak geçen yılın Ağustos ayında Erenköy bölgesindeki Kıbrıs Türk mevzilerine karşı saldırıya geçtiler. Kıbrıs Türklüğünü iyice sindirmek, ellerinden gelirse haritadan silmek hedefini güden bu saldırı karşısında Türk Hükümeti, Garanti Andlaşmasının gereklerine uygun olarak evvelâ İngiliz ve Yunan Hükümetlerini müşterek harekete davet etti. Onları mükellefiyetlerini yerine getirmeye çağırdı. Cevapsız kalan bu teşebbüsle yetinmeyen İnönü Hükümeti, ayrıca Birleşmiş Milletlere ve âcil tedbirlerin alınmasında müessir olabileceği

beklenen bazı müttefiklere de müracaat etti. Rum saldırısı bütün bunlara rağmen durdurulamayınca, İnönü Hükümeti, 8 Ağustos 1964'te, hep hatırlıyacağınız gibi, kahraman Türk Hava Kuvvetlerine Kıbrıs'ta belirli ve barışçı amaçlara yönelen ölümlü bir polis hareketi yapmak ödevini verdi.

Türk Hava Kuvvetleri milletimiz için yeni bir gurur vesilesi olan bu hareketi başarıyla yaptılar. Çizilen ölçü içinde, hareket tam hedefini buldu ve Rum saldırısını Erenköy bölgesinde kesin olarak durdurdu. Böylelikle 8 Ağustos 1964 tarihini Makarios idaresinin "Türkiye harekete geçemez" tarzındaki hesabının çürüdüğü tarih olarak kabul etmek gerekir.

Sayın arkadaşlarım, bu hareketle görülmüştü ki; Kıbrıs Türkleri hayati bir tehlikeyle karşılaştıkları takdirde, Türkiye hiçbir dost ve müttefikten destek veya anlayış görmese dahi, müdahale hakkını tek başına kullanacak kudrette ve azimde idi.

Kıbrıs'taki gelişmeler bu safhaya geldikten sonra, Yunanistan'la müşterek dost ve müttefikimiz olan Birleşik Amerika'nın dâvaya barışçı yoldan çözüm yolu bulmak için bazı teşebbüslerde bulunduğunu ve değerli Devlet adamı Acheson'u bu yönde vazifelendirdiğini biliyorsunuz. Bu gayretlere Yunanistan'ın hiçbir iyi niyetli mukabelede bulunmamış olmasından derin üzüntü duyduğumuzu da hatırlatmak isteriz.

Bu vesileyle bir üzüntümüzü daha belirtmeye mecburuz. Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rumlarının barışçı çözüm yollarına yanaşmamadaki direnişleri çeşitli vesilelerle görüldüğü halde; kimin saldırgan olduğu kimin saldırıya uğradığı görüldüğü halde; Kıbrıs Türklerinin çağımız insanlığı için yüz karası sayılacak baskılara uğradığı görüldüğü halde, Türkiye'nin andlaşmadan doğan müdahale hakkını kullanmasına karşı, yakın müttefikimiz Birleşik Amerika kendi yetkilerini çok aşan tepkiler göstermiştir.

Fakat aynı Amerika, Yunanistan'ın Kıbrıs Rumlarını NATO silâhlariyle ve askerî birlikleriyle desteklemesine, dostluk ve adalet duygularıyla bağdaşması güç bir kayıtsızlık içinde, seyirci kalmıştır.

Ama her şeye rağmen, Kıbrıs Türklerinin kendilerini kahramanca savunmaya devam etmeleri, Türkiye'nin Kıbrıs Türkleri yanında azimle yer alması, Kıbrıs'taki olayların yakın zamana kadar durmasını mümkün kılmıştır.

Sayın arkadaşlarım;

Yine unutmamalı ki, bu arada yalnız Makarios idaresi ve Yunanistan değil bazı yakın müttefik çevreler bile muhtemel bir Sovyet tehdidini Türkiye'ye karşı bir boz gibi kullanmaktan çekinmiyorlardı.

İnönü Hükümetinin dış politikası böyle bir tehdidin yersizliğini ortaya koymuştur. Bu tehdidi yapılamaz hale getirmiştir.

Sayın arkadaşlarım, Kıbrıs konusunda bir başka önemli merhale, Dördüncü Koalisyon Hükümeti zamanına rastlıyor. Bu merhale, Londra'daki, NATO Bakanlar Konseyi toplantısı vesilesiyle karşılaşılan Türk ve Yunan Dışişleri bakanlarının ikili

müzakerelere başlanmasında mutabık kalmalarıdır. Dördüncü Koalisyon Hükümetinin büyük önem verdiği ve şimdi de geçirilen tecrübeye rağmen Demirel Hükümetinin önem vermekte ve umut bağlamakta olduğu bu ikili müzakerelerin hikâyesi üzerinde kısaca durmak faydalı olacak.

Dördüncü Koalisyon Hükümetinin Dışişleri Bakanı Sayın Hasan Işık Londra dönüşünde şöyle söylüyordu. Yunanistan'ın ikili müzakerelere razı oluşu karşısında memnuniyetini belirtiyor ve diyordu ki, "Kıbrıs meselesinin barış yoluyla halledilebilmesi ihtimali bu suretle düne nazaran daha fazladır, bunu böyle düşünmek hatalı olmaz."

Aynı günlerde, Makarios Kıbrıs'ta şunları söylüyordu; "Türk Yunan ikili müzakerelerine karşı değilim. Ancak, müzakerelerde amaç Enosis olmalı ve bu müzakereler Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde yer almalıdır. Gerçek bir Enosis'i elde etmek için sonuna kadar mücadele edeceğiz."

Olaylar, Makarios'un o anda yalnız kendi görüşlerini değil, bir ölçüde Yunanistan'ın da görüşlerini aksettirdiğini, ona da tercüman olduğunu göstermiştir. Papandreu Hükümetine 15 Temmuzda işten el çektiler ve Yunanistan'ın içine düştüğü siyasi buhran bu ikili müzakerelerin sekteye uğrayışının meşru sebebi olarak kabul olundu. Aynı ayın 23'ünde, Kıbrıs Rumları adadaki nispi hâkimiyetlerini kökleştirmek yolunda o güne kadar görülen en cüretli adımlardan birini attılar. O gün Kıbrıs Temsilciler Meclisinin Rum üyeleri kendi aralarında toplanarak seçim kanununda değişiklik yapmayı kararlaştırdılar. Anayasaya ve andlaşmalara tamamen aykırı olarak, Kıbrıs'ta bir çoğunluk istibdadı kurmak ve Türk Cemaatinin bütün haklarını fiilen ortadan kaldırmak, Kıbrıs Türklerini, Sayın Başbakanın okuduğu Programda kullanılan bir tâbirle, kolonize etmek amacını güden bir kararı geçen 15 Temmuzda aldılar.

O zaman Hükümetimizin isteği üzerine toplanan Güvenlik Konseyinin nihai tutumu ne yazık ki, tatminkâr olmadı. Tarafları, Anayasayı çiğneyen tarafı değil tarafları durumu gerginleştirecek hareketlerden kaçınmaya davet etmekle yetindi.

Yunanistan'da Hükümet buhranı devam ederken, Kıbrıs'ta da fiili durum sürekli olarak ve süratle Rumların lehine geliyordu.

Bu sırada, Dördüncü Koalisyon Hükümetinin bütün ümidinin hâlâ Türk Yunan ikili müzakerelerinin başlamasına bağlı olduğunu görüyorduk. Fakat, buhran sona erdikten sonra, yeni bir Hükümet kuruldu. Bu Hükümetin yeni Dışişleri Bakanı Çirimokos 13 Ekimde Newyork'ta bir demeç verdi. Ve gördük ki, Yunan Hükümeti, Türk Hükümetinden çok farklı bir görüştedir. Çirimokos, bizim hariciyemiz içinde beklenmiyen bir açıklıkla şunu söyledi; "Yunanistan'ın, Türkiye ile Kıbrıs'ın bağımsızlığı konusunu görüşmesi için hiçbir vakit müzakereye başlamadık. Bu hiçbir vakit söz konusu olmamıştı ve olamazdı." Çirimokosa göre ikili müzakerelerde Kıbrıs'ın bağımsızlığı, statüsü konuşulamazdı. Ona göre, sadece, Kıbrıs'ın Türk Yunan münasebetleri üzerindeki etkileri görüşülebilirdi.

Sayın arkadaşlarım;

Yunanistan'ın bu tutumu karşısında, bizim Koalisyon Hükümeti yetkililerinin “Bizimle müzakere istemiyenlere biz de ısrar edecek değiliz” tarzında cevap verdikleri bilinmektedir.

Şimdi, ise, Hükümet Programı, hâlâ geçen Mayıs ayında, iki memleket arasında müzakerelerin başlaması, Yunanistan'ın artık Kıbrıs meselesinde yapıcı bir zihniyetle bir hal tarzını bizimle birlikte aramaya koyulacağı ümidini hâsıl etmiştir diyor. “Yunanistan'ın Kıbrıs meselesinde yapıcı bir zihniyetle bir hâl tarzını bizimle birlikte aramaya koyulacağı ümidini hâsıl etmiştir.” Bu beyanda Yunanistan'ın gerçek niyeti hakkında gösterilen aşırı iyimserlik, Yunan Hükümeti için dâhi bir sürpriz teşkil etmiş olsa gerektir.

Sayın arkadaşlarım, bu arada, Makarios, Newyork'ta ikili müzakerelerin ölümü Çirimokos tarafından bildirilirken, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine Azınlık Yasası adını alan bir plân postalıyordu. Bu azınlık yasası planıyla, Türk cemaatini haklarından mahrum edilmiş, çoğunluğun istibdadına tâbi bir azınlık haline getirmek hedefini güdüyordu. Bunu Birleşmiş Milletleri kazanmak gayesini güden bir oyun olarak görmek ve bunun üzerinde tedbirli olmak gerektiğini bu vesileyle belirtmek isteriz.

Arkadaşlarım,

Bir taraftan Makarios idaresi Türklere teminat vereceğim diye plânlar hazırlar ve azınlık yasası dediği yasayı postalarken, öte yandan da yeni saldırı politikasını uygulamaya başlamıştır.

Makarios'un politikası açıkça belirlemektedir. Bir taraftan, Birleşmiş Milletlerde her türlü teminat diye azınlık yasasını kabul ettirme çabası, öbür tarafta 14 Ekimde Erenköy bölgesindeki Yeşilırmak köyüne yeniden başlayan taarruz! Makarios, bu taarruzu takiben bir Kanadalı muhabire verdiği demeçte, Birleşmiş Milletler askerlerinin Aralık ayında Adayı terketmemeleri için artık hiç bir sebep kalmadığını söylemiştir. Aralık ayıma bir şey kalmamıştır. Aslında, Makarios'un istediği, tarafsız gözlemcilerin nazarlarından kurtulmak, “Türkler saldırıyor” yalanı altında taarruza devam ederek Adanın her tarafını fiilî hâkimiyeti altına sokmak.

İrili ufaklı Rum taarruzları muntazaman devam eder hale gelmiş bulunmaktadır. Geçtiğimiz Pazartesi günü, Saint Hilarion eteklerinde iki Türk'ün Rumlar tarafından öldürülmesiyle gerginlik artmıştır ve nihayet bir kaç gün önce Magosa'nın Türk kesimine saldırı başlamıştır. Olaylar gelişme halinde olduğu için, bu konuda erken bir beyanda bulunmak istemiyoruz. Fakat, çizdiğimiz şu tablo ile olayların inkişafının Türk Hükümeti için, Meclisimiz için, Milletimiz için, teyakkuzla takibedilmek gereken bir istikamet aldığını belirtmek istiyoruz.

Sayın arkadaşlarım,

Hükümetin, Türkiye Büyük Millet Meclisine Mağosa olaylarının gelişmeleri hakkında zamanında gerekli bilgileri vereceğinden eminiz. Hükümetin bu konuda

alınacak enerjik tedbirler hakkında Meclise zamanında bilgi sunmasını bekliyoruz ve tekrar ediyoruz: Kıbrıs Türklüğünün hakları için, Türk Milletinin güvenliği için bu konuda alınacak olan her enerjik tedbiri Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak açık yürekle ve bütün gücümüzle desteklemeye kararlıyız.

Sayın arkadaşlarım, uzun bir program ve her konuyu içine alan bir program üzerinde, istediğimden daha uzun bir konuşma yaptım. Hepinizi derin saygılarla selâmlıyarak huzurunuzdan ayrılıyorum. (*Alkışlar*) Yeni Hükümete, isabetli tedbirler almakta başarılar diliyor, kısır rejim tartışmalarını geri getirecek tedbirlere gitmemesini bekliyor ve bu gibi tedbirlerle karşılaşsak, konuşmamın başında söylediğim gibi, millî ekonomik menfaatlerimize aykırı, demokratik rejimin selâmetine aykırı, halkın menfaatlerine aykırı her tedbir karşısında azimle mücadele edeceğimizi tekrar ediyorum. Saygılar sunarım. (*C.H.P. sıralarından alkışlar, bravo sesleri*)

BAŞKAN — Söz sırası M.P. Grubu adına Sayın Faruk Önder’indir.

M.P. GRUPU ADINA FARUK ÖNDER (Konya) — Muhterem Başkan, muhterem milletvekilleri; Adalet Partisi Hükümetinin programı hakkında görüş ve tenkidlerimizi Yüksek Heyetinize arz etmek üzere söz aldığımız şu anda, Millet Partisi Meclis Grubunun ilk ve halisane temennisi, yeni Hükümetin ve icraatının milleti-miz ve demokratik rejimimiz için hayırlı ve uğurlu olmasıdır. (*Alkışlar*)

Mevcut Anayasayı meşru temeli olan 27 Mayıs İhtilâli ile birlikte benimsiyecek, demokratik rejim ve memleket için hayırlı olacak icraatında yeni Hükümete yardımcı olmayı millî bir vazife saydığımızı da bu temennimizle birlikte ifade etmek isteriz. Öyle ümid ediyoruz ki, bu niyet ve kararımızdan mülhem olan tenkid ve temennilerimiz Hükümet tarafından “dost acı söyler” atalar sözünün ışığı altında değerlendirilecektir.

Muhterem Milletvekilleri; Hükümet Programı hakkındaki tenkid ve temennilerimizin daha iyi anlaşılabilmesi için mevcut siyasi zemin ve şartlar üzerinde durmayı ve daha dün millet önünde ifade ettiğimiz samimî kanaatimizi bir kere daha belirtmeyi faydalı ve hattâ zaruri saymaktayız.

Programında “bir intikal devrinin mübalâğalı, tezatlı, kırıncı hâdiselerinin bütün tesirli ve neticeleriyle kapanmış olduğuna inanmaktayız. Türkiye’de aydınlık ve ümit dolu bir devir başlamıştır” diyen Hükümete hâkim bulunan aşırı iyimserliği maalesef paylaşamadığımızı ifade etmek zorundayız. Gerçekleri görmemenin ve göstermemenin rejime ve memlekete hizmet teşkil edeceğine inanmamaktayız.

Kanaatimizce bir Hükümetin muvaffakiyeti her şeyden evvel kendisini suni bir iyimserliğe kaptırmamasına, acı da olsa hakikatleri olduğu gibi görmesine ve göstermesine bağlıdır.

Muhterem Milletvekilleri; Millet Partisi Meclis Grubunun kanaati odur ki, demokratik rejim memleketimizde henüz sağlam bir şekilde temeline oturmamıştır. Bütün vicdanlarda teminat ve müeyyidesini bulamamıştır. Onu tehdideden çeşitli cereyanlar ve hastalıklar mevcuttur.

27 Mayıs İhtilâlinden evvel siyasi hayatımızı zehirliyen ve memleketi bir ihtilâle sürükliyen kin ve ihtiraslar, geçirilen bunca buhranlara rağmen azalmamış bilâkis daha da artmıştır. Kısacası demokrasinin emniyetle içinde yaşayabileceği mânevi iklim henüz istenilen ölçüde teşekkül edememiştir. Memleket şartlarını bilenler dilleriyle ifade etmeseler bile eminiz ki vicdanlarında bu gerçeğin endişesini duymaktadırlar. Bizce Anayasanın mutlak hâkimiyetini tesis etmek ve demokratik rejimi yerleştirmek dün olduğu gibi bugün de memleketin en hayati meselesini teşkil etmektedir. Diğer bütün meselelerimizin halli her şeyden evvel buna bağlıdır. Ayrıca, ihtilâlden evvel mevcudolmayan azgın bir komünizm cereyanı da, rejimi tehdideden unsurlar arasına bugün maalesef katılmış bulunmaktadır. Bu menfi şartları ve hastalıkları, rejimin ve milletin selâmeti namına tasfiye ve tedavi edecek insanların, her şeyden evvel teşhiste birleşmeleri lâzımdır. Geçirdiğimiz seçim mücadelesinde karşılaştığımız manzara bu kanaatlerimizi ve endişelerimizi doğrulayan en taze misallerle doludur. Bütün bunları bilmesi icabeden Hükümetin, programında seviyeli bir seçim mücadelesi geçirdiğimizi ileri sürmesi ve intikal devrinin nihayet bulduğu zehabını uyandırmaya çalışması siyasi edebiyatımıza zararlı bir kelâm rüşveti örneği kazandırmaktan ileriye gidemez. Bir kere daha hatırlatalım ki, biraz evvel bahsettiğimiz gerçeklere gözleri yummak şüphesiz tehlikeleri uzaklaştıracak veya ortadan kaldıracak bir tedbir değildir. Demokratik rejimin bu nevi kelâm rüşvetleriyle bağdaşamıyacağına ve bunlardan kuvvet ve hayatiyet alamıyacağına inandığımız için, Hükümetin programında ters göstermeye çalıştığı gerçekleri dile getirmeyi; fazilet rejimi olan demokrasiye ve tatlı sözleri kovalıyan acı gerçeklerin ıstırabını geçmişte fazlasıyla tatmış olan milletimize karşı bir hizmet saymaktayız. Bunları hatırlatmamız, öyle ümediyoruz ki, Hükümeti zararlı bir kelâm rüşveti alışkanlığına sürüklenmekten de alıkoymaya yarıyacaktır. Aynı zamanda üzerinde bulunduğumuz siyasi zemin ve içinde yaşadığımız mânevi atmosferi zihinlerde bir kere daha canlandıracak ve gidilmesi icabeden istikametleri gösterecektir. Hükümetin programdaki iddiası hilâfına, bu seçimde normal demokratik bir rejimde yeri olmıyan çeşitli unsurlar rol oynadı. Vatandaş iradesini ifsat edebilecek her çareye başvuranlar görüldü. Rakiplere vatan ihanetine kadar varan isnat ve iftiralar yapıldı. Bunların misalleri bu mücadelenin içinden çıkıp Meclise gelen arkadaşlarımızın meçhulü değildir. Zamanın eliyle kapanmaya yüz tutmuş yaralar tekrar kanatıldı. Hâtıralar, felâketler, yıkınlıklar sömürüldü. Bazı gözlerden akan ve insani ölçülerle çok görmiyeceğimiz yaşlar bile siyaset pazarında kazanca tahvil edildi, öfkeler kinler tazelendi. Sınıfları ve zümreleri birbirine düşman edebilecek kıskırtmalara başvuruldu. Açılacak sözde bir altın devrinin hayalî nimetleriyle birçok idrakler uyuşturuldu. Menfaat ihtirasları ve kıskançlıklar kamçılandı. Bugünkü plân ve program devrinde şahısların ağızlarından fabrikalar ve nimetler bir vait ve mesuliyetsizlik seli halinde döküldü. Yalan, iftira, tertip ve iğfal ise, parasız oldukları için bu seçimlerde, çeşitli maksatlar uğrunda akıtılan milyonlardan daha cömertçe kullanıldı. Halkı aydınlatması icabeden vasıtalar, halkı aldatma vasıtası haline getirildi. Bu hâdiseler münferit ve mevzii kalmadı. Vatan sathında demokrasiyi soysuzlaştıracak bir şümül ve kesafette cereyan etti. Gerçek budur.

Siyasi ahlâkın cevaz veremeyeceği bu nevi silâhların bol bol kullanıldığı bir seçim mücadelesine, söyleyen Hükümet de olsa, seviyeli sıfatını kazandırmaya gücü yetemez.

Muhterem Milletvekilleri; cümlenizce malûmdur ki; demokrasi basit bir seçim ve rey mekanizması değildir. Onun kurulması, yaşaması ve kendisinden beklenen meyvaları vermesi birtakım mânevi şartların yaratılmasına da bağlıdır. Bu şartlar, demokrasinin içinde yaşayabileceği mânevi iklim, bir heyetin derhal alacağı kararlarla değil, acı tecrübelerin potasında erimiyen nesillerin gayret, fedakârlık ve ıstırapları pahasına meydana gelir. Başlıca unsurları, fazilet, ahlâk, müsamaha, karşılıklı, saygı ve sevgi olan böyle mânevi bir iklim yaratılamadığı takdirde, demokrasi çürük bir zemin üzerine kurulmuş bir bina gibi, bir gün yıkılabilir ve bir milleti de beraber yıkabilir. Tarihin şahadeti budur.

Rejimin teminatını yalnız yazılı kaidelerde ve hukukî müesseselerde aramak bu tarihî gerçeği ihmal ve hattâ inkâr etmek olur.

Bugüne kadar olan siyasi geleneklerimiz, hürriyet ve demokrasi için bir teminat değil, ancak bir tehlike teşkil edecek mahiyettedir. Türkiye’de iktidar mevkiine gelenler hemen daima icat, tevehhüm ve istismar ettikleri mazeretlerin tahtı üzerinde, milletin namına, saltanat sürmüşlerdir. Asırların yoğurduğu bu alışkanlıkların tasfiye edilmediği ve kolay kolay edilemeyeceği de geçirdiğimiz büyük buhranlara rağmen siyasi hayatımıza hâkim olmakta devam eden zaaflardan anlaşılmaktadır.

Son seçim mücadelesinin seviyeli olduğu yolunda, Hükümetçe ileri sürülen görüş karşısında, hatırlatmaya mecbur olduğumuz gerçekler, bu tehlikeli zaaflarda bazı örneklerdir. Bütün bunları, siyasi bünyemizdeki hastalıkları bir tarafa atarak, yeni bir seçim yapılmış olmasını ve mevcut Anayasayı her derde deva saymak ve kötü ihtimalleri tamamiyle önleyebileceği hayaline kapılmak, kanaatimizce tehlikeli bir yoldur. Demokratik anayasalara sahip birçok memleketlerin buhrandan buhrana sürüklenmeleri, kötü idarelerin ve diktatörlerin nöbetleşe birbirini takibetmeleri de bu gerçeği doğrulayan başka misallerdir.

Bu itibarla, istikbale ait iyi temennilere bütün yüreğimizle katılırken, bize endişe veren şartları unutmıyacağız ve nikbin tahminlerin iklimi içinde olanları uyarma vazifemizi yerine getirmekten geri durmıyacağız.

Hükümet Programında, “Artık rejim meselesini, sistem ve siyasi düzen dâvasını tartışma sınırı dışında tutmak gerektiğine inanıyoruz.” derken demokratik rejimin kemaliyle yerleştiği ve içinde yaşayabileceği mânevi iklimin kemaliyle yaratılmış olduğu kanaatindeyse, bu görüşü paylaşmadığımızı bir kere daha belirtmek isteriz.

Millet Partisine ve onun Meclis Grupuna göre, başta Hükümet ve iktidar olmak üzere demokratik rejime bağlı olduklarını söyleyenler, çok dikkatli ve samimî davranmazlarsa, şartlar öyledir ki, memleket yeni buhranlara sürüklenebilir. Asırlık gayret ve ıstırapların eseri olan bugünkü nizam öldürücü tehlikelerle karşı karşıya gelebilir. Bu neticeye bir an evvel ulaşmak için, beynelmîl komünizmin ajanları hiç şüphe edilmesin ki, Türkiye’de her türlü gayreti sarf etmekte, tertip ve tahrik-

lerini şeytani bir incelikle yürütmektedirler. Saltanat rejimini ve tek partili otoriter idareyi, önce deneyen milletimiz için demokrasi idaresi son tecrübedir. Bu son tecrübeye muvaffak olamazsa, geriye dönmek mümkün olmadığına göre, bundan sonra bizi felâket ifadesi olan bir rejim bekliyecektir.

Adını söylemeye dilimiz ve gönlümüz varmasa da bu rejim komünizm olacaktır. Hangi nam ile işe başlanırsa başlansın, demokrasinin enkazı üzerinde kurulacak rejim buna müncer olacaktır. Bunun pençesine düşmek Türkiye'yi, Allah korusun, bir müstemleke haline kadar götürebilecektir. Bu itibarla, demokrasiyi yaşatmak fikri millî parolamız olmalıdır. Onu tehlikeye düşürebilecek içtimai zaaflarımızı tedavi yollarını aramayı en büyük vatan vazifesi saymalıyız. Parti ihtiraslarına, geçmişe ait hesapların ve öfkelerin cezbisine kapılıp bütün bir milleti muhakkak bir felâketin uçurumuna sürüklemek gafletinden uzak kalmaya çalışmalıyız.

Muhterem Milletvekilleri; 27 Mayıs İhtilalinden bu tarafa geçirdiğimiz tecrübeler son derece uyarıcıdır. Mesuliyet mevkiinde bulunanların ister inanarak, ister vatandaşlardaki endişeleri yatıştırmak gayesiyle olsun, rejim oturmuştur, hiçbir tehlike yoktur, şeklinde verdikleri teminatı birkaç gün geçmeden fırtınaların takibettiği henüz unutulmamıştır. Son bir iki yıllık sükûnet devri, bünyedeki hastalıkların tamamıyla tedavi edildiği mânasına alınmamalıdır. Gerek bu bakımdan, gerekse tek başına iktidar mevkiine gelenlerin kötü yola sapmalarına yeni Anayasamızın ve memleket şartlarının tamamıyla mâni olup olamayacağı bakımından, Adalet Partisi ile Millet Partisi arasında büyük bir görüş ayrılığı olduğunu açıkça ifade etmek isteriz.

Adalet Partisi Hükümetinin Programında yer alan bazı hususların doğurabileceği mahzurları dile getirmeden evvel bunların kavranmasına yardım edeceğine inandığımız bu görüş ayrılığını delil ve mesnetleriyle açıklayacağız.

Adalet Partisi seçim beyannamesi, tabii olarak geniş ölçüde Hükümet programına mesnet olmuştur. Bu seçim beyannamesinden çıkaracağımız mâna ile Hükümet programında yer alan bazı tasavvurların mahzur ve tehlikelerine dikkati çekeceğiz.

Adalet Partisi seçim beyannamesinde şöyle diyor;

“Yeni Anayasamızın siyasi bünyemize yerleştirmiş olduğu çeşitli müesseseler, siyasi iktidarın muhtelif merkezler arasında dağıtılmış olması Türk Devletinin ancak kuvvetli Hükümetlerle idare edilebileceğini gösteren yeni bir gelişme olmuştur. Bugünkü şartlar içerisinde memleketin koalisyon hükümetleriyle idaresi imkânsız hale gelmiştir. Parlâmentoda tek partinin mutlak çoğunluğu almasıyla, memleketin istibdada sürüklenmesi tehlikesi bahis konusu olamaz, Yeni Anayasamızın getirdiği müesseseler bütün kademelerde, siyasi iktidarı, kontrol ve murakabe altında tutabilecek niteliklerdedir. Türkiye’de halk oyunun uyanıklığı, millî kuruluşların millî dâvalar karşısında duyduğu hassasiyet, her hangi bir Hükümetin parlâmento çoğunluğuna dayanarak baskı ve diktacılığa yönelmesini önleyecek, bertaraf edecek güçtedir.”

Millet Partisi ve onun Meclis Grubu, Adalet Partisinin bu görüşünü, tek başına iktidara gelebilmek ve bu yoldaki tereddütleri ortadan kaldırmak için başvurulmuş ve gerçekleri ifadeden uzak bir siyasi taktik saymaktadır. Bunun nedenlerini ana-hatlariyle ifade edeceğiz.

Evvelâ şunu belirtelim ki, hiçbir hukukî tedbir ve müessese insanların başvurablecekleri marifetleri tamamiyle önleyebilecek sihirli bir kudrete bugüne kadar sahibolamamıştır. Milletleri böylelerinin şerrine karşı koruyamamıştır.

Türlü vasıtalarla yapılacak zulümleri ve baskıları, kanunların boşluklarından faydalanılarak girilecek hareketleri derhal ve zamanında önleyecek, hakkıyla edecek, yarayı saracak ve zararı telâfi edecek bir vasıta henüz keşfedilmemiştir.

Yeni Anayasamız bir ihtilâlin eseridir. Bu ihtilâlin çeşitli sebeplerinden biri de partizan bir idarenin kurulmuş olduğu görüşüdür. İhtilâl ve getirdiği “Yeni Anayasa ile acaba partizanlık ortadan mı kalkmıştır? Şüphesiz Adalet Partisi bu suale evet diyemez. Çünkü kendisi de dâhil bulunduğu bazı hükümetler zamanında bile partizanlıktan şikâyetçi olmuştur. Demek ki Anayasa her derde deva değilmiş. Demek alışkanlıkları ihtilâlden alınması icabeden ibret dersi bile tedavi edememiş. Demokrasiyi kendilerine ikbal ve menfaat sağlayacak kuru bir vasıta sayanlar demokrasi edebiyatının parlak sözleri ve gürültüleri arasında, etraflarına ve yakınlarına bu fakir milletin kesesinden ve imkânlarından nimet ve mevkiler dağıtabilirlermiş. Siyasi kanaatlerinden dolayı bir kısım vatandaşları da haklarından mahrum bırakabilirler ve onların vicdanlarını mahrumiyetlerin baskısı altına alabilirlermiş.

Partizanlık da bir istihdaf ve baskı yolu değil midir? Tek başına iktidara gelen bir parti, koalisyonlara nisbetle daha kolay partizanlık yapabileceğine göre; istibdat ve baskı imkânları daha geniş demektir. Yaşayan alışkanlıklara ve telâkkilere rağmen, Türkiye’de bir iktidar için baskı yoluna sapmak mümkün değildir, diyen Adalet Partisi bu gerçekleri bilmek mevkiindedir.

Partizanlık dışında başka misaller de verelim. Anayasaya aykırı bir kanunu iptal edecek bir Anayasa Mahkemesinin bulunması, hislerine ve ihtiraslarına mağlup bir çoğunluğun verebileceği zararları tam olarak önleyemez. Kanun iptal edilinceye kadar geçecek zaman içerisinde tahribatını yapar. Bir iktidar Anayasaya aykırı bir kanun çıkarmadan da zulüm ve istibdat yoluna sapabilir. Anayasa dışında hareket eden kaba bir kuvvet saltanatı kurabilir. Buna dair kendi tarihimizde bile açıklamak istemediğimiz nice misâller vardır. Bu yola sapanların şu veya bu akıbetle karşılaşmaları kâfi bir ders olmamış aynı yolda yürüyenler yine çıkmıştır. Bundan sonra çıkmıyacağını da kimse temin ve ispat edemez. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin tetkik ve iptal edemeyeceği öyle parlamento tasarrufları vardır ki, demokrasiyi şu veya bu ölçüde bir kuru şekil mekanizması haline getirebilir. Meclis faaliyeti ve murakabesi iktidarda bulunan partinin baskısı altında mefluç ve tesirsiz kalabilir. Bu takdirde demokrasi ruh ve mânasını kaybetmiş olur. Bu mevzuda vereceğimiz misal sözlerimizi nazari olmaktan kurtaracak ve herkesin kavrayacağı açıklığa kavuşturacaktır. Bu hususta söyleyeceklerimizi Adalet Partili arkadaşlarımızın tahammül ile karşı uyacaklarını ümitetmek isteriz.

Hatırlarda olduğu üzere, Meclis Başkanlık Divanının teşekkül ve terekkep tarzı ile alâkalı olarak Adalet Partisiyle muhalefet partileri arasında büyük bir ihtilâf ortaya çıkmıştır. Bize göre Adalet Partisinin bu meseledeki tutumu daha ilk anda Anayasa dâhil, her kaideyi oy çoğunluğuyla bertaraf edecek bir zihniyetin tezahürü olmuştur. Bir kimsenin fiiline uygun sıfatını kullanmak sanırsınız ki, onun da çok görmeyeceği bir mütaareke teşkil eder.

Bu başlangıç hiçte ümid verici bir başlangıç olmamıştır. Bunun nedenleri bu kürsüden muhalefet sözcüleri tarafından tafsilâtiyle açıklanmıştır. Biz sadece bir nokta üzerinde duracağız ve doğurabileceği neticelere dikkatleri çekeceğiz.

Mecliste 239 milletvekiline sahibolan Adalet Partisi, Meclis müzakerelerine hâkim bulunan Meclis Reisi ile birlikte...

BAŞKAN — Sayın Önder, Hükümet programı üzerinde size söz verilmiştir.

FARUK ÖNDER (Devamla) — Hükümet Programının ruhu ile alâkalıdır, Reis Bey, onun için anlatıyorum.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Sayın Başkan müdahaleye hakkınız yoktur.

FARUK ÖNDER (Devamla) — Üç Reis vekilinden...

BAŞKAN — Sayın Önder, konuşmanızı Hükümet programına inhisar ettiriniz.

FARUK ÖNDER (Devamla) — Hükümet programının ruhu ve mânası ile alâkalıdır, sonunu dinleyin. Misal veriyorum.

BAŞKAN (Devamla) — Hükümet Programına münhasır konuşmanıza devam ediniz efendim.

FARUK ÖNDER (Devamla) — Devam ediyorum efendim.

BAŞKAN — Bu konular sadet dışıdır. Lütfen bu konulara temas etmeyiniz. Grubunuzun bu konular hakkında behemehal söyleyeceği bir husus varsa, Meclis kürsüsü açıktır. Sırası gelince onları da söyleyebilirsiniz. Bu vesile ile lütfen söylemeyiniz ve esas hakkında devam ediniz.

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — Adalet Partisinin zihniyetini tebarüz ettiriyor. Bu, bir rejim meselesidir.

BAŞKAN — Yerinizden müdahale etmeyiniz. Yerinizden müdahale ettiğiniz için size bir ihtar veriyorum Sayın Erdemir lütfen müdahale etmeyiniz:

MEMDUH ERDEMİR (Kırşehir) — İhtarınızı memnuniyetle aldım ve kabul ettim.

M.P. GRUPU ADINA FARUK ÖNDER (Devamla) — Muhalefet ve iktidarın kuvvetlerini ifade eden sayıların göz önünde bulundurulması, Adalet Partisinin talebindeki haksızlığı ortaya koymaya kâfidir. Sadede geliyorum şimdi.

İnhisarçı, antidemokratik ve Meclis idaresinin ve müzakeresinin tarafsızlığını sağlama amacını güden Anayasanın 84'üncü maddesine ve bugüne kadarki tatbikat ve teamüle açıkça aykırı düşen bu talebine itiraz eden muhalefet temsilcilerine, Adalet Partisi temsilcilerinin “Meseleyi Mecliste reyler halleder.” şeklinde cevaplar vermeleri, ifadeye mecburuz ki, bunca hâdiselerin, buhranların ve yeni Anayasanın, bir türlü değiştiremediği bir zararlı zihniyet kalıntısının ifadesidir.

Adalet Partisinin dediği olsaydı Meclis müzakerelerinin tarafsızlığı ve muhalefetin kesin ölçüde murakabe hakkını kullanabilmesi, Adalet Partili bu Reis ve Reisvekillerinin insafına kalmış olacaktır.

BAŞKAN — Sayın Önder çok rica ederim. İkinci defa sadet dışı konuşma ikazına beni mecbur etmeyin. Esasen konuşurken, şimdi sadede geliyorum demekle, bizzat kendiniz sadet dışında olduğunuzu ifade ettiniz. Lütfen efendim, sadet içinde kalınız.

M.P. GRUPU ADINA FARUK ÖNDER (Devamla) — Şu verdiğiniz misal gösteriyor ki, mevcut Anayasaya rağmen bir çoğunluk isterse Meclis müzakerelerini...

BAŞKAN — Sayın Önder bir mevzuda Reisin ihtarına rağmen ısrarla konuşmak imkânına sahibolduğunuzu zannediyorsanız yanılıyorsunuz. Lütfen efendim, lütfen esasa giriniz, elimizdeki içtüzük bazı imkânlar vermiştir.

M.P. GRUPU ADINA FARUK ÖNDER (Devamla) — Bir çoğunluk doğruluk esaslarından ayrıldığı ve kendisine mensup Başbakan ve Bakanları himayeyi parti menfaati icabı saydığı takdirde, Anayasa, Devleti soyanların veya zülüm yoluna sapanların bile yakasından tutma imkânını adaletle vermektedir. (M.P. sıralarından alkışlar)

Anayasanın önleyemeyeceği, bir memleketi vahim buhranlara sürükleyebilecek ihtimallere dair misalleri çoğaltmak mümkündür.

Yazılı bir Anayasaya sahibolmadığı halde, bugün İngiltere’de bizim endişe ile belirttiğimiz ihtimalleri kanunlardan ve müesseselerden çok daha kuvvetli şekilde önleyen, gelenekler, itiyatlar ve diğer mânevi unsurlar mevcuttur. Orada gerçekleri günü gününe öğrenmek imkânına kavuşmuş teşkilâtlı bir halk efkârının asırlık alışkanlıklarla bilenmiş tesirli baskısı vardır. Demokrasi ve hak mefhumuna bağlılık, insanların yalnız kalblerinde değil, tâbir caizse hücrelerine kadar nüfuz etmiştir. Bizde bu mânevi frenlerin kifayetsizliği ve halkı zamanında öğrenme imkânından mahrum eden kifayetsizliği ve halkı zamanında öğrenme imkânından mahrum eden fiilî engellerin, aydınlatma vasıtası adı altında, halkı aldatma vasıtası olarak işliyen müesseselerin mevcudiyeti, engin bir demokrasi tecrübesine sahibolduğumuz yolunda mübalâğalı rüşvet kelâmları sıralıyan Hükümetin de meçhulü olmak lâzımdır.

Kısaca ifade edelim ki, bugünkü Anayasamız tanıdığı haklara ve getirdiği yeni müesseselere rağmen, demokrasiye inanmamış ve onu ruhuna sindirmemiş iktidar ve zümrelerin elinde, istibdat ve kötü idareyi ve bundan doğacak buhranları önle-

meye tek başına yeterli değildir. Demokrasinin mânevi teminatı ve iklimi kemaliyle yaratılmadıkça da, kanunlar ne şekilde yapırlarsa, yapılsın, kötülöklere açık kalacak kapılar daima bulunabilecektir.

Bizzat Hükümet programında dile getirilen bir gerçek Anayasanın ve memlekette mevcut mânevi frenlerin değil bir iktidar çoğunluğunu her hangi bir müesseseyi bile gayesi dışında işlemekten her zaman alıkoyamayacağını göstermektedir. Hükümet programında aynen şöyle denmektedir:

(Devlet radyolarının Anayasa hükümlerine aykırı ve millî politika ile çalışmeli ve kamu düzeni bakımından zararlı bir şekilde faaliyette bulunmasını önleyici tedbirler alınacaktır) Hükümet bu beyanı ile şüphesiz nazari konuşmuyor. Devlet radyoları hakkında bir teşhis koyuyor. Bir ihtiyaca cevap vereceğini açıklıyor. Bu teşhise göre, Devlet radyoları, Anayasa hükümlerine aykırı ve millî politika ile çalışmeli ve kamu düzeni bakımından zararlı bir faaliyette bulunmaktadır.

Takdir edersiniz ki, bu teşhis ve ithamın vahamet ve ağırlığına, ne söylersek bir şey ilâve etmiş olmayız. Anayasanın, tarafsız yayın yapmaya mecbur tuttuğu bir radyo idaresi bile demek ki, Anayasanın emirlerini ve halk efkârını hiçe sayan bir faaliyet içinde bulunabiliyormuş. Bu sözleri, bu yeni olmiyan iddia ve teşhisleri ortaya atan bugünkü Başbakanın bu vahîm ve zararlı hal devam ederken 4'üncü Koalisyonunda Başbakan Yardımcısı olduğunu düşünmek de ayrıca ibret vericidir. Bir radyo idaresinin bugünkü Hükümet programında belirtilen Anayasa dışı tutum ve davranışlarının ve verdiği zararların uzun zamandan beri önlenemediği bir memlekette malûm geleneklerin ve zihniyetlerin izinde yürüyebilecek bir iktidarı Anayasanın ve halk efkârının keyfi hareketlerde bulunmaktan ve baskıcılık yolunda yürümekten derhal alıkoyabileceğini rahatça ileri sürmek ya samimiyet ile bağdaşmıyacak bir harekettir veyahut da Devlet idaresi için en az samimiyetsizlik kadar zararlı olan gerçekleri kavrama kifayetsizliğidir.

Adalet Partisinden ve Hükümetinden hayır getirmeyeceğine inandığımız ve buraya kadar cevaplandırdığımız çürük iddiaların siperine çekilmekten vazgeçmelerini, siyasi ve içtimai bünyemizdeki zaıfları ve hastalıkları göz önünde bulunduran bir mesuliyet ve geçmiş hâdiselerden ibret alma idraki içinde memleketi idare etmesini yürekten temenni ederiz. Bu yolda gayret gösterirlerse en samimî destek ve teşviki Millet Partisinden ve onun Meclis grupundan göreceklerdir.

Muhterem Milletvekilleri; Hükümet programında yer alan meselelere geçmeden evvel bu programa hâkim olan ana karakteri tebarüz ettirmek isteriz.

Program, temas ettiği çeşitli meselelerin hal tarzlarını anahatlarıyla bile ifadenin uzak bulunmaktadır. Birinci ve 4'üncü Koalisyonlarda ortak bulunan ve kendisini tek başına iktidara namzet gören ve millete büyük ümitler telkin eden bir partinin memleket meseleleri ve bunların çözüm yolları hakkında sarîh ve tatmin edici görüşlere sahibolması icabederdi. Program bu karakteri ile bir tedbirler manzumesi olmaktan ziyade, müphem teşhislerden, temennilerden ve mücerret vaatlerden ibaret bulunmaktadır. Programdaki seyyaliyet ve vuzuhsuzluk şüphesiz Parlâmento

murakabesini de son derece güçleştirecektir. Bu hudutsuz vaatler hangi kaynaklardan temin edilecek paralarla ve ne kadar zamanda yerine getirilecektir? Yeni vergiler mi konacaktır? Devlet gelirlerini artıracak başka yollar mı bulunmuştur? Dış kaynaklardan, büyük yardımlar temin edileceğine dair bir teminat mı alınmıştır?

Bu ve buna benzer suallerin cevabını programda bulmak mümkün değildir. Normal ömrü 4 yıllık bir teşriî devre olması icabeden Hükümetin, öyle vaatleri var ki, mevcut imkânlarla yerine getirilmeleri, onun muvakkat değil de, âdeta daimî bir Hükümet olmasına vabestedir. Mamafih programdaki bu vuzuhsuzluk (Söz verdik ama mehil vermedik) mazereti ile vatandaşları uzun yıllar avutmaya ve ondan tekrar iktidar için oy istemeye müsaittir. Şayet vatandaşların bekleme tahammül ve takati kalmışsa...

Bir misal verelim:

Halen %90'nı yoldan, %60'ı içme suyundan ve %98'i elektrikten mahrum bulunan köylerimizin kısa zamanda bu durumdan kurtulmalarını sağlayacak bütün tedbirleri alacağını Hükümet, programında vadetmektedir. Bu kesin vaat, aynı zamanda kısa zamanda yerine getirilecekmiş. Kanaatimizce bu vaatlerin ve bilhassa bütün köylerin elektriğe kavuşturulmalarının bugünkü imkânlarla, Hükümetin kullandığı tâbirle kısa zamanda gerçekleşmesi, bir mucize hariç, mümkün olmadığı gibi, Demirel ve arkadaşlarının uzun olmasını temenni ettiğimiz ömürlerine bile sığmaz.

Aldatıla aldatıla inanmak kabiliyetini nerede ise kaybetmiş olan Türk köylüsünün, ciddiye almayacağı böyle ölçsüz vaatlerde bulunulması, Hükümete ve yarınki icraatına karşı vatandaş itimadını sarsacak ve hattâ yok edecek mahiyettedir. Bir Hükümetin, muvaffakiyetinde en büyük yardımcı olması icabeden vatandaş itimadını, böylesine tahribedecek gayriciddî bir tutum içinde bulunması üzüntü ile kaydedilecek bir husustur. Köy ile alâkalı olarak verdiğimiz bu misal, Hükümet vaat ambarından alınmış bir numunedir. Bu numuneye bakarak, vaat ambarındaki diğer metaların mahiyet ve değerini anlamak mümkündür.

Yapılan bazı hesaplara göre yalnız köylüleri memnun etmek için Programda sıralanan vâitlerin gerçekleşmesi yani, her köyün yola, suya, elektriğe ve okula kavuşması için asgari 75 milyar lirayı mütecaviz bir paraya ihtiyaç vardır. Bu ölçsüz vâitlerin bir Hükümet Programında yer alması karşısında, seçimlerde aynı zihniyeti benimsiyenlerin şahıslara, köylere, kasabalara ve bölgelere neleri vâdetmiş olabileceklerini tahmin etmek hiç de güç değildir.

Bu vaatlerde bulunan Hükümet (Hele vâdedelim, sonrası Allah Kerim) der gibi bir düşünce ve Devlet idaresi felsefesi ile hareket etmemiş ise, bu mevzuda yapılmış etütleri ve lüzumlu paranın miktarını ve temin edileceği kaynağı bu kürsüden açıklamaları icabeder. Hükümetin izahlariyle görüşlerimizde bir hata olduğunu anlarsak bunu tashih ve kendisini tebrik etmekten zevk duyacağız. Türk köylüsü de birden havsalasının alamıyacağı bu vâitlerin ciddiyetine inanmak ve huzurla yarına bakmak imkânını ve bahtiyarlığını bulacaktır.

Hükümet bu vâitlerin kısa zamanda gerçekleştireceğine Yüksek Meclisi ve Milleti rakama dayanan ciddi izahlarla inandıramazsa o zaman, gelişi güzel vâitlerle halkı aldatma yolunu takibeden geçmiş hükümetlerden ve politikacılardan daha da ileri olduğunu kabul etmek zorunda kalacaktır. Bu takdirde de, böyle bir Hükümetin elinde demokrasimizin ne hale geleceğini her vatandaş endişe ve üzüntü ile düşünmekten kendisini alamıyacaktır.

Sayın Demirel'in bu arada mamur ve müreffeh bir Türkiye'nin kısa zamanda kurulacağı vadine ve bunun uyandırdığı ümide kapılanların da hayal kırıklığı büyük olacak ve bunları teselli edecek bir çare de bulunamıyacaktır. Hükümet bir Koa-lisyon Hükümeti olmadığı için gerçekleşmeyen vâitlerin ve muvaffakiyetsizliklerin mesuliyetini ortaklar üzerine atmak da mümkün olamayacaktır.

Muhterem Milletvekilleri; Programa hâkim olan karakteri ve Hükümetin taşıdığı zihniyeti böylece belirttikten sonra şimdi de çeşitli meseleler üzerinde duracağız.

Mâruzâtımızın ilk kısmında, mevcut siyasi zemin ve şartlar üzerinde durduk. Adalet Partisinin gerçeklere uymıyan zararlı iyimserliğine katılmadığımızı açıkladık ve çok dikkatli ve samimî davranılmadığı takdirde memleketin ve rejimin yeni buhranlara sürüklenebileceği yolundaki haklı endişelerimizi belirttik. Millet Partisi ile Adalet Partisi arasındaki bu büyük görüş ayrılığı, bilhassa Hükümet Programında yer alan bazı hususların doğurabileceği mahzurların iyice kavranmasına yardım edebileceği mülâhazası ile dile getireceğimizi de ifade ettik.

Şimdi Hükümet Programında yer alan ve mahzurlu neticeler doğuracağını söylediğimiz husus üzerinde duracağız.

Peşinen belirtelim ki, hassasiyetimiz, her şeyden evvel bu meseleyi rejimin kaderi ile ve siyasi huzurla sıkı sıkıya alâkalı görmemizden ileri gelmektedir. İzahlarımız konunun ehemmiyeti ile mütenasip bir genişlikte olacaktır.

Hükümet Programında şöyle demektedir;

10 Ekim seçimleri sonunda, Anayasamızın, partileri, demokratik rejimimizin vazgeçilmez unsurları olarak değerlendiren hükümlerinin siyasi hayatımızda bütün şümülü ile inikasını görmek, Türk demokrasi tarihinin en önemli ve pek şerefli bir dönüm noktası olmuştur. Bu hususu şükran ve iftiharla belirtmeyi zevkli bir vazife saymaktayız.

Yanlış anlamıyorsak, bu sözleri ile seçime katılan bütün partilerin Mecliste temsil edilme imkânını bulmalarından duyduğu memnuniyeti belirten Hükümet, biraz sonra bu imkânı ilerisi için ortadan kaldıracak bir seçim kanunu tadil tasarrısını Yüce Meclise sunmak kararında olduğunu açıklamaktadır. Bu tezat şüphesiz kimsenin gözünden kaçmamıştır. Böylece ilk iş olarak muhalefet aleyhine tedbirler düşündüğünü açıklayan Hükümet, ne gariptir ki, diğer taraftan da muhalefete tatlı sözlerle bir defne dalı uzatmakta ve memleketin lâıyk olduğu nimetlere kavuşması için onu birlikte gayret ve faaliyette bulunmaya davet etmektedir.

Yeni bir seçim kanunu ile partilerarası mücadeleyi sertleştirecek ve siyasi huzursuzluğu artıracak bir yolu tercih eden Hükümetin tatlı sözlerine ve iş birliği teklifinde bütün gayretlerimize rağmen, bir samimiyet şemmesi bulamadığımızı üzülererek ifadeye mecburuz.

Programda şöyle denilmektedir:

Milletvekilleri seçiminde son uygulamada açıkça görülen mahzurları önliyecek ve Senato seçimlerini ekseriyet usulüne iade edecek değişiklikleri tasarı halinde Meclise sunmak kararındayız.

10 Ekim seçimlerinde meydana çıktığı iddia edilen mahzurların neler olduğu bu ifadeden anlaşılamamaktadır. Herkesin ciddiye alacağı bir mahzur olsa idi, şüphesiz Hükümet böyle üstü kapalı konuşmaz ve bunu uzun programında birkaç satırla açıkça ortaya koyardı.

Hangi mahzurlar ortaya çıkmış ise Hükümeti bunları Meclis kürsüsünde açıklamaya davet ediyoruz. Millet önünde yapılacak bir fikir muhasebesi, “Ortada Seçim Kanununun değiştirilmesinden doğacak çok büyük mahzurları gölgede bırakan bir mahzur mu vardır? Yoksa sudan bir bahane ile örtölmek istenen bir ihtiras ve tahakküm arzusu mu vardır?” Bunu meydana çıkaracaktır.

Geçmişte de, iktidardan gitmemek için bu nevi çarelere başvuranlar mütemadiyen seçim kanunları üzerinde oynayanlar görölmüştür. Onlar da hakiki maksatlarını parlak bahanelerin örtüsüne bürünmüşlerdi. Bu gidiş ne memleketin ne de kendilerinin hayrına olmamıştır. İbret alınması için bir misal vermek isteriz.

1950 senesinde Seçim Kanunu yapılırken Millet Partisi nispî temsilin kabulünü istemişti. O zaman iktidarda kalacaklarını ümidedenler muhalefetin Meclise kuvvetli bir şekilde girmesini önlemek amacıyla, bu teklifin karşısına çıkmışlardı. Böyle bir sistemin Türkiye’nin bünyesine uymıyacağını ve memleketi karışıklığa sürükleyeceğini ilmi bir fetva kesinliği ile devrin Profesör Başvekilinin ağzı ile Meclis kürsüsünde söylemişlerdi. Fakat umdukları çıkmamış, bizzat kendileri bu hesaplarının kurbanı olmuştur. Aradan iki sene geçtikten sonra aynı profesör ve sabık Başvekilin Meclis kürsüsünde demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi için nispî temsilin kabulünü istediği ibretle görölmüştür.

1950’de Millet Partisinin istediği nispî temsil kabul edilseydi muvazeneli bir Meclis kurulacak, iktidar ve muhalefet arasında büyük sayı farkı bulunmıyacaktı. Bu durumda kanaatimizce demokratik rejimden uzaklaşmayı ve bunun neticelerini önliyecekti.

Adalet Partisinin şimdi kaldırmayı düşündüğü Millî Bakiye esası 1957 seçimlerinde tatbik edilseydi, iktidar, daha fazla oy almış olan o zamanki, muhalefet partilerine geçecek ve memleket de bir 27 Mayıs İhtilâline sürüklenmiyecekti.

Bu tarihi gerçekleri henüz hatalı adımlarının başında bulunan Adalet Partisine hatırlatmayı, kendisi için, rejim ve memleket için hayırlı saymaktayız.

Muhterem Milletvekilleri; Hükümet milletvekilleri seçimlerine ait hükümlerde ne gibi değişiklik yapılmasını istediğini açıklamıyor. Adalet Partisi öteden beri Millî Bakiye usulünün aleyhinde olduğunu belirttiğine, göre, maksadın bu usulü kaldırmak olduğu anlaşılmaktadır. Adalet Partisinin Seçim Beyannamesinde (Adalet Partisinin tek başına iktidara gelmesini önlemek, azınlık sultasını devam ettirebilmek için Parlâmentodan geçirilmiş olan son seçim kanunları, memleket idaresini ve millete hizmeti âdeta imkânsız hale sokmuştur. Kabul edilen yeni usuller, rejimimizin âkibetini tehdededen bir unsurdur) denilmektedir.

Seçim neticeleri, Adalet Partisinin siperine çekildiği bu büyük ve trajik iddiaları haklı çıkarmamıştır.

Millî Bakiye usulüne rağmen Adalet Partisi tek başına iktidara gelmiştir. Millî Bakiye usulü bu seçimdeki tatbikatında, Adalet Partisinin peşin şikâyeti dışında kalan, önceden görülmiyen demokrasi ve memleket için çok zararlı bir netice mi ortaya çıkmıştır? Şüphesiz hayır. O halde bu sistemi derhal değiştirmek istememin gerçek sebebi nedir? Millî Bakiye usulü kalktığı takdirde, icabında her vilâyette muayyen bir miktarın altında kalan ve yekûnu milyonları bulabilecek olan oylar değerlendirilemeyecek, bu suretle millî iradenin çok mühim bir kısmı iptal edilmiş olacaktır. 1961 seçimlerinde tatbik edilen seçim sistemine dönüldüğü takdirde milyonun üstünde oy alan partiler bile Meclise bir tek temsilci gönderemeyeceklerdi. Millet içinde kökü ve kuvveti olan partilerin Meclise girebilmeleri tâli ve tesadüflere bağlı kalacaktı. Bu yüzden de millet içinde azınlıkta olan bir parti, memleketin kaderine hâkim olabilecek ve azınlık çoğunluğu idare edebilecekti.

Adalet Partisinin, adalet ve demokrasi telâkkisi bu neticenin mi hasretini çekmektedir? Bu vesile ile hatırlatalım ki, ikbaline ve imkânına mağrur olan nice insanların ezerken ezilenler mevkiine düştükleri ve o zaman eyvah dedikleri çok görülmüştür. (*M.P. sıralarından alkışlar*) Ateşe atıldığı zaman, bu akıbetini önliyecek tavsiyelerine, vaktiyle kulaklarını tıkadığı Yunan hâkimini nedametle hâtırlıyan Kıral Krazüs'ün, Solon, Solon diye tarihten gelen ibret verici feryadı henüz dinmemiştir. Böyle vahim bir neticeyi göze almamızı haklı ve zaruri gösterecek hangi büyük ve tehlikeli mahzurun bu seçimlerde, Millî Bakiye tatbikatı ile ortaya çıktığını herkes Hükümetten soracaktır. Biz peşinen söyleyelim ki, Hükümetin açıkliyaacağı böyle büyük bir mahzur mevcut değildir ve olamaz.

Muhterem Milletvekilleri, Millî Bakiye sistemi oyların boşa gitmesini önlemekte ve her partiye aldığı oy nisbetinde Mecliste temsil edilme imkânını vermektedir. Çeşitli ve meşru fikirler böylece Parlâmentoda memleketin hizmetine girmektedir. Tam bir seçim adaleti sağlıyan bu sistem aynı zamanda partilerarası mücadeleyi de yumuşatmakta veya ya hep, ya hiç hevesini ortadan kaldırmaktadır. Geçmişte ne netice verdiği ve memleketi nereye sürüklediği iki partili sert çekişme devrinin, ihtiraslar ve öfkeler daha da artmış olarak açılmasına da, mâni olmaktadır. Böylece, henüz tam bir şekilde temeline oturmamış bulunan demokrasimizin bir nevi sigortasını da teşkil etmektedir. Demokratik rejim tamamiyle yerleşinceye, geçmiş

hâdiselerin mânevi rûsubu temizleninceye kinler ve öfkeler zamanın eliyle silininceye kadar Türkiye bu sistemden müstağni kalamaz.

Maksatlarını gizlemek isteyenlerin, böyle bir sistem yalnız Endonezya'da tatbik edilmiştir, şeklindeki! istihfafa kaçan beyanları bu gerçeği değiştirmez. Başka memleketlerden alınan misallerden kuvvet arıyanlara, Türkiye'nin şartlarının o memleketlerde olup olmadığını sormak isteriz.

İhtilâlden evvelki Vatan Cephesi ve Güç Birliği Cephesi misalinde olduğu gibi, mühleti iki partide toplama tecrübesini bir kere daha denemek isteyenler Amerika'da da iki parti bulunduğunu âdeti bir fetva gibi ileri sürmüşlerdi. Memleket şartlarından tegafül eden böylelerine Millet Partisinin; "Neremiz Amerika'ya benziyor ki, partilerimizin sayısı benzesin" dediğini yeri gelmiş iken hatırlatmak isteriz.

Millî Bakiye sisteminin kaldırılması için Adalet Partisinin evvelce sarıldığı bahaneler artık mevcut değildir. Kendisi tek başına iktidara gelmiştir. Yolunu ve vasıtasını göstermese de, kısa zamanda mamur ve müreffeh bir Türkiye kurmak va'dinde bulunmuştur. Hükümet programında ise mucize mertebesine çıkan vaatler yer almış bulunmaktadır. Adalet Partisi bunları gerçekleştireceğine samimî olarak inanmıyorsa, önümüzdeki seçimlerde daha büyük bir ekseriyetle iktidara geleceğini şimdiden kabul etmesi icabeder.

Bu mantıki neticeye rağmen, Adalet Partisi Millî Bakiye usulünü kaldırarak başka partilere verilen reyleri kendi hesabına kaydettirmek sevdasından vazgeçmezse, kendine güvenemediğini, vaatlerinde samimî olmadığını ve eline geçirdiği bir çoğunlukla ve kanun zoruyla iktidar mevkiine yapışmak istediğini herkes haklı olarak kabul edecektir. Aklın ve mantığın verdirdiği bu hükmü çürütmek imkânını Adalet Partisi nazariyecileri de bulamayacaklardır. Bu niyet karşısında irkilmemek mümkün değildir.

Muhterem Milletvekilleri; Hükümet, Senato seçimlerinde nispi temsil yerine ekseriyet usulünün yeniden ihdas edileceğini de programında açıklıyor.

Bu usulün değiştirilmesi için tatbikatın ortaya koyduğu bir büyük mahzur mu vardır? Böyle bir şeyi kimse iddia etmemiştir.

1964 Haziranında nispî temsil usulü ile yapılan kısmi Senato seçimlerinde, Adalet Partisi büyük ekseriyet sağladı. Bugün seçilmiş senatörlerin yarısından fazlası Adalet Partilidir. 10 Ekim seçimlerinin oy neticelerine göre, Adalet Partisi gelecek seçimlere kadar kuvvetinden büyük ölçüde kaybetmezse Senatoda büyük bir ekseriyeti rahatça sağlayacaktır. Buna rağmen ekseriyet usulünü yeniden getirmek istemesi, ya zamanla erimekten korktuğunu veyahut Senatoda da ezici bir çoğunluk sağlamak peşinde koştuğunu gösterir.

Millî Bakiye sistemimin kaldırılması arzusuyla alâkalı olarak, biraz evvel söylediklerimizin Senato, seçim sisteminin değiştirilmesi teşebbüsü karşısında aynen tekrar edilebileceğine işaret etmekle yetineceğiz.

Muhterem Milletvekilleri; öyle ümidediyoruz ki, buraya kadar yaptığımız açıklamalar Adalet Partisinin iktidara yapışmak ve muhalefeti mümkün olduğu kadar zayıf düşürmek gayret ve ihtirası içinde bulunduğunu açıkça ortaya koymuştur. Her iki Mecliste de ezici çoğunluk sağlamakla ne elde edecektir? Bilmediğimiz tasavvurlarımı vardır. Benimser gözüktüğü Anayasayı mı değiştirmek istemektedir? Bu sualler ister istemez zihinlerde düğümlenmektedir. Geçmiş iktidarlarda da aynı ihtiraslar görülmüştür. Temenni edelim de bu nevi ihtirasların doğurabileceği neticeler bakımından tarih tekrerrür etmesin.

Muhterem Milletvekilleri; şimdi de programda temas edilen sayısız meselelerden özel bir önem verdiğimiz hususlar üzerinde duracağız.

Ekonomik ve sosyal cephesiyle büyük vatandaş kütlelerini yakından ilgilendiren çok önemli bir mevzua yani Toprak Reformuna programda temas edilmediğini hayretle müşahade etmiş bulunuyoruz. Seçim kanunlarının tadili için Meclise tasarılar sevk edeceğini beyan eden Hükümetin, bu mevzuda sâküt kalışı dikkate şayandır.

Adalet Partisinin Toprak Reformuna taraftar olmadığı yolunda yapılan devamlı propagandaları da nazara alarak, tereddütleri bertaraf edecek bir görüşle ve vaitle ortaya çıkması icabeden Hükümetin, vait mevzuundaki semahatinin bu noktada bitmiş olmasının nedenleri Yüksek Meclise ve umumi efkâra açıklanmalıdır.

Adalet Partisinin dâhil bulunduğu 4'üncü Koalisyonu vücut veren ve Başbakan Sayın Demirel'in de imzasını taşıyan dördümlü protokolde Toprak Reformu ile alâkalı olarak yer alan şu satırları zihinlerde tazelemek ve bugün aynı Demirel'in sükûtnunla dikkatleri çekmek isteriz. Hiçbir güçlük ve münakaşaya uğramadan dört partinin mutabık kaldığı görüş aynen şu idi:

“Bir taraftan tarımdaki bir kısım fazla nüfusun sınai sektöre aktarılması için sınai gelişme hareketlerimize hız vermek, diğer taraftan da topraksız köylülerimizi toprağa kavuşturmak ve modern usuller içinde ziraat yapabilecek hale getirmek zorunluğunda olduğumuz aşîkârdır.

Topraksız köylülerimizin toprağa kavuşturulması ve medenî usuller içinde ziraat yapabilecek hale getirilmesi hususu ise başarı ile uygulanacak Toprak Reformu hareketiyle tahakkuk ettirilmek icabeder. Bu itibarla, evvelce hazırlanıp son zamanlarda Meclise intikal ettirilmiş bulunan Toprak Reformu kanunu tasarısının, yeni Hükümet tarafından ciddî surette takibi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde gecikmelere uğramadan müzakere imkânlarının sağlanması için her gayretin yapılması lüzumuna inanmaktayız. Tasarıda, reform müddeti olarak tesbit edildiği anlaşılan 26 senelik müddetin kısaltılması ve kanunun kabulünü takibedecek yıldan itibaren bütçelere konulması derpiş olunan 100 milyon liralık ödeneğin artırılması imkânlarının mevcud olup olmadığının Hükümetçe araştırılmasını lüzumlu görmekteyiz.

Adalet Partisi adına bu satırların altında imzası bulunan Sayın Başbakan Süleyman Demirel, o zaman Mecliste bulunan Toprak Reformu tasarısının süratle

müzakeresini sağlamak için gayret göstereceğini, Tasarıda 25 sene olan tatbikat süresini kısaltmanın ve kanunun kabulünü takibeden yıldan itibaren bütçelere konulması derpiş olunan 100 milyon liralık ödeneğin artırılmasının mümkün olup olmadığını araştıracağını kabul ve taahhüdetmiştir.

O zaman, Toprak Reformu mevzuunda Adalet Partisi adına bu hararetli alakayı gösteren Demirel'in, şimdi Hükümet Programında Toprak Reformu tâbirini dahi kullanılması, evvelki taahhüt ve alâkasının o zamanın şartları içinde bir yasak savmadan ibaret olduğu kanaatini maalesef vermektedir. Böyle gününe göre hareket edenlerin kimseye itimat telkin edemiyeceği ise aşikârdır.

Anayasanın emrine ve memleket realitelerine uygun bir toprak reformunun yapılmasına eskiden beri taraftar olan Millet Partisi, Hükümetin şu suallere cevap vermesini talebetmektedir.

1. Hükümet bir Toprak Reformu tasarısı hazırlıyarak Meclise sevk edecek midir? Sevk ederse ne kadar zaman içinde bunu yapacağını tahmin etmektedir?

2. Programda Toprak Reformundan bahsedilmemesi ve sayısız vaatler arasında bununla alâkalı bir va'din yer almaması sebebi nedir

3. Hükümet bir Toprak Reformu düşünüyorsa bunun esas ve prensipleri nedir?

Muhterem Milletvekilleri; bir memleketin maddi ve mânevi kalkınması, her şeyden evvel günlük politika endişelerinden uzak ilmi esaslara ve ciddi tetkiklere dayanan umumi bir plân ve programın çerçevesinde gerçekleşebilir. Böyle bir plânla gaye ve imkânlar arasında hesaba müstenit bir ahenk sağlanmadığı takdirde, hükümetlerin hâdiselere istikâmet vermekten ziyade onların peşinden sürüklenmeleri kaçınılmaz bir netice olur. Bu gerçeklerden mülhem olan Anayasamız, kalkınmanın plânlı şekilde yapılmasını öngörmüş ve Devlet hayatında, tâbiri caizse, hesaplı ve kitaplı hareket zihniyeti benimsemeleri lâzımdı.

Üzülerek ifade edelim ki, A.P. Hükümeti ortaya koyduğu programla bir başka zihniyetin temsilcisi olduğunu göstermiştir. Sıraladığı hudutsuz vaatlerin gerçekleşmesi için lüzumlu parayı nereden ve nasıl temin edeceğine dair en ufak bir bilgi vermemiştir. Âdeta “gemi gitsin istimi arkadan gelir” zihniyetiyle hareket etmiş ve böylece yarınki icraatının tesadüflere bağlı olacağını ortaya koymuştur.

Mali portesi yüz milyarlarca lirayı bulan bir vaat programıyla, ortaya çıkan Hükümetin, vergi mevzuunda hemen hemen hiçbir şey söylememeye itina etmesi dikate şayandır.

Bugünkü Hükümetin Maliye Vekilinin son Hükümette de Maliye Vekili olduğu ve A.P.'nin bir refah devleti kuracağına dair büyük iddialarla vatandaştan oy istediği göz önüne alınacak olursa, programda yer alan; vasıtalı ve vasıtasız vergi sistemlerimizi verimleri ve tatbikat neticeleri bakımından esaslı bir incelemeden geçirmek kararındayız. Bu tetkikler sırasında vergi sistemlerimizin modern vergi esaslarına uygunluklarının ve verimliliklerinin araştırılması, bunların serbest teşebbüs ala-

nına ve genellikle üretimin artması üzerine yaptıkları olumsuz etkiler varsa teşhis ve tesbit edilerek bertaraf edilmeleri hususu üzerinde durmak amacımızdır sözleri; Devletin idaresine tâlibolanların, bu en hayati mevzuda bir bilgi sahibi olmadan iktidara geldiklerini veya bildiklerini halka söylemekten çekinen bir partizan hesap içinde bulunduklarını göstermeye yeter sanırız. Bu durum da gösteriyor ki, Hükümet Programındaki vâitlerin karşılığı parayı nereden alacağını hesabetmeden yola çıkmıştır. Devlet plânının 1966 yılı uygulama programı nerede ise yürürlüğe girecektir. Bu programa göre ihtiyaç 22,2 milyar lira; varidat tahminleri ise 19,5 milyar liradır. Şu rakamlara göre 1966 yılı programının 2,7 milyar lira açığı vardır. Tasarruf bonolarının geniş ölçüde kaldırılacağı da düşünülecek olursa, bu açık 3 milyar lirayı geçecektir. Hükümetin hudutsuz vaitlerinin yalnız 1966 yılına ait yükünü nazara alırsak, bu açık milyarlarca lira daha da artacaktır. Bu açık neyle karşılanacaktır? Hükümet enflasyona gitmiyeceğini söylediğine göre, para basma musluğunu da açamıyacaktır. O halde ne yapacaktır? Acaba hariçten, plânın tatbiki için her yıl muayyen usullerle alınan borç para dışında, milyarlarca liralık yeni bir yardım vâdini almıştır? Hükümetin bu hususlarda Yüksek Meclisi aydınlatması lâzımdır. Bir hususu daha belirtelim. İç ve dış kaynaklardan lüzumlu para bulunsa bile bu kadar geniş harcamayı verimli bir şekilde yapmaya Devletin iktisadi ve teknik kadrosu müsait değildir. Hükümetin bütçeyle alâkalı sözleri de gerçekleşmesi muhal olan bir mahiyet taşımaktadır. Hükümet programında şöyle bir kayıt da vardır. “Yıldan yıla kamu harcamalarının hem hacim hem de millî gelire nisbetle yüzdesinin artmasını önlemek azmindeyiz.”

Bu mucize nasıl gerçekleşecektir? Hükümet bir taraftan bütçeye çok ağır yükler yükliyecek vaitlerde bulunmakta, diğer taraftan da bütçe masraflarını azaltacağını ve bunun millî gelire nisbetini düşüreceğini ileri sürmektedir. Bu mümkün değildir. Bütçenin cari masraflarında bir miktar tasarruf yapılsa bile Hükümet programındaki vâitlerin yerine getirilmesi halinde, yapılacak tasarrufu gölgede bırakacak, yeni masraflar bütçeye yüklenecektir. Hükümetin bunu dahi kavramaması ve bütçe masraflarının miktarını ve millî gelire nisbetini düşüreceğini söylemesi, programın gelişigüzel kaleme alındığını birbirini nakzeden görüşlerle bir yamalı bohça şeklinde hazırlandığını göstermeye yeter.

Öyle ümidediyoruz ki, bu haklı tenkidlerimiz bütün milletin hissiyatına tercüman olacak, partiden evvel hakikate bağlı olan bütün faziletli insanların paylaşıacağı bir görüş olacak, hesap anlayışı ve mesuliyeti duygusu zayıf olanları da, ileride daha dikkatli olmaya sevk edecektir.

Muhterem Milletvekilleri; yeni Anayasamızın getirdiği temel müesseselerden birisi de sosyal adalettir. Sosyal adalet, gene bir Anayasa müessesesi olan sosyal güvenlik ile birlikte gerçekleştiği takdirde, refahın, içtimai sulh ve sükûnun başlıca unsurlarına kavuşulmuş olur. Herkes kendi maksat ve emeline göre, sosyal adalete bir mâna vermektedir. Hükümet programında da, sosyal adaletle alâkalı tarif ve görüşler vardır. Millet Partisi Meclis Grubu Hükümetin bu görüşünü benimsemekte ve son derece kifayetsiz bulmaktadır. Niçin benimsemediğimizi belirtmek

için, sosyal adaletten ne anladığımızı ortaya koymalıyız ve Hükümetin mütalâsiyle bunu karşılaştırmalıyız. Bize göre sosyal adalet fertlerin gelirleri arasındaki aşırı farkları halkın vicdanlının tasvibedebileceği ve mâkul sayabileceği bir dereceye indirmektir. Ancak bu suretle fakirin ve zayıfın hayat seviyesi bir hadde kadar yükseltilebilir. Bizim bu sosyal adalet anlayışımızda, Allah'ın eşit yaratmadığı, cemiyete eşit hizmette bulunmayın insanları gelir ve servette eşit yapmak gibi zararlı bir hayal mevcut değildir. İlim dünyasında çok yaygın olan bu tarif denilebilir ki, "biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar" diyen atalar sözümüzün taşıdığı mâna ve felsefeyi aksettirmektedir. Bunun gerçekleşmesi için, özel teşebbüsü ve özel mülkiyeti ortadan kaldırmaya lüzum yoktur. Hükümet programında sosyal adalet şöyle tarif edilmektedir: "Bize göre sosyal adalet, fakirlik ve sefalette vatandaşların eşit durumda olmaları veya bu duruma getirilmeleri değil, artan gelir ve yükselen refahtan herkesin kabiliyeti ve gördüğü hizmet oranında âdil bir pay almasıdır." Bu tarife göre, ancak, gelir ve refah arttığı zaman sosyal adalet mevzu bahis olacaktır. Gelir ve refah artmadan da gelirler arasında vicdanları yaralıyan farklar olabilir. Bu durum karşısında Devlet seyirci mi kalacaktır? Şüphesiz hayır.

Bir Hükümet programında bu kadar yanlış ve sakat bir fikrin yer alması cidden üzücüdür.

Diğer taraftan Hükümet bu yanlış tarifle de iktifa etmiyor. Bundan da vazgeçerek sosyal adalete, ilmî ve pratik bir değeri olmıyan yeni bir mâna daha veriyor.

Program şöyle diyor; "Biz, sosyal adaleti doktrin açısından nazari birtakım sözler çerçevesinde değil, fakat mütevazı, fakir halk yığınlarının günlük âcil dert ve devalariyle samimî, gerçekçi bir tutum ile meşgul olma meselesi olarak görüyoruz." Fakir halk yığınlarının günlük âcil dert ve devalariyle meşgul olmak gelir dağılımlarındaki adaletsizliği, sistemli tedbirlerle ortadan kaldırmak manasına gelemez. Sebebi daimi olarak ortadan kaldırmadan, neticenin yarasına zaman zaman ve şahsa göre değişen ölçülerle geçici merhemler sürmek, Anayasanın Devlete vazife olarak verdiği sosyal adaleti gerçekleştirmek demek değildir. Hükümet programında mevcut birçok adaletsizlikleri bertaraf edecek tedbirler maalesef derpiş edilmemiştir. Adaletsizliği ve böylece plân hedeflerine aykırılığı bilinen birçok vergiler hakkında programda en ufak bir mütalâaya rastlamak mümkün değildir.

Bugün Türkiye için komünizm en büyük bir tehlikedir. Türlü kılıklara bürünen, sureti halktan görünen, bu cereyan her gün biraz daha gelişmektedir. İstirap ve sefaletler, her çeşit ihtilâflar, kışkırtıcı bir üslûpla sömürülmekte, insanlığa hayali bir cennet vadeden ve fakat fiilen esaret ve sefaletten başka hiçbir şey getirmemiş olan, Allahsız komünizmin ihtilâlcı ağzı ile içtimai sınıflar birbirine düşman edilmeye çalışılmaktadır. Bunlar Türkiye'de hürriyeti, mesuliyetsizlik: hududuna kadar götürmektedirler. Memlekette kanun yok mudur? Kaç kişi komünistlikten mahkûm olmuştur? Ucuz karşılıklarla tehlikenin olmadığı şüphesiz ispat edilemez. Şeytani usullerle çalışan ve bir merkezden idare edilen bu tehlikeli hürriyet düşmanlarını tesbit ve mahkûm etmek her zaman kolay değil. Bunları tesbit etmek, geniş bir kültür ve ihtisas mevzuu haline gelmiştir. Komünistlere ait klâsik her silâhı kullanan-

lar kanunun pençesine düşmemek için, komünist olduklarını elbette söylemezler. Böylelerinin klâsik bir nikâhı vardır. Sosyalistiz derler. Onun hırkası ile kol gezerler. Bunlarla mücadele için aynı mücadeleyi yapmış milletlerin tecrübe ve usullerinden faydalanmak ve bu işi bir millî beka meselesi olarak ele almak lâzımdır. Hükümetin programında komünizm ile mücadele için ileri sürülen hususları kâfi görmüyoruz. Hükümet tedbir olarak mevcut kanunları tatbik edeceğini söylüyor. Kanunlar tatbik edilsin demekle şüphesiz mesele halledilemez. Bugüne kadar kanunların tatbik edilememesinin sebeplerini ortadan kaldırmak lâzımdır. Ayrıca çeşitli ve şumullü tedbirler almak, halkı uyarmak, mânen teçhiz etmek, şurada burada meydana gelen komünist yuvalarını dağıtmak ve tesirsiz kılmak lâzımdır. 4'üncü Koalisyon Hükümeti de tesirli bir şekilde komünizmle mücadele edeceğini programına koyduğu halde, ayrıca hareketsiz kalmıştır. Millet Partisi bu durum karşısında İçişleri Bakanı kanaliyle 14.5.1965 tarihinde yazılı olarak Hükümeti uyarmış ve tehlikeyi önleyici çeşitli ve şumullü tedbirlerin alınmasını istemiştir. Bu yazılı uyarmamıza rağmen Hükümet ciddî ve tatmin edici bir tedbir almamıştır. Düşünülen bazı tedbirler de tatbik sahası bulamamıştır. Ortak bulunduğumuz bir Hükümet zamanında, bütün gayret ve uyarmalarımıza rağmen, bu iş bu kadar hafife alındığına göre, A.P. Hükümetinin programındaki çok kifayetsiz tedbirlerin bile tatbik edilip edilemeyeceğini tereddüt ve endişeyle karşılamamız çok görülmemelidir. Halk Partisi iktidarının komünizm ile kâfi derecede mücadele etmediği için iktidardan uzaklaştırıldığını vaktiyle ileri sürmüş olan Başbakan Sayın Demirel'den, programdaki kifayetsiz tedbirlerle iktifa etmemesini ve suçladığı insanların durumuna düşmemesini bekliyoruz.

Şimdi de dış politika üzerindeki görüş ve temennilerimizi arz edeceğim. Millet Partisinin haricî münasebetlere ait temenni ve remzi, devamlı bir dünya sulhu içinde mesut bir Türkiye görmektir. Birleşmiş Milletler ideali dairesinde, kolektif güvene müstenit taahhütlerine, dostluk ve ittifaklarına sadık, barışçı, açık ve dürüst bir siyasetin takibini memleket menfaatlerine en uygun yol sayıyoruz. Bu kanaatimizden dolayıdır ki, dış politika meselelerimin, her türlü günlük politika endişelerinin fevkinde bir millî emniyet ve beka meselesi olarak mütalâa edilmesi lüzumuna inanıyoruz. Bununla beraber iç politikanın yaratacağı her türlü huzursuzluk ve zaafın dış emniyetimiz üzerinde vahim tesirleri olabileceğine de kaani bulunuyoruz. Buna mukabil dış politika endişelerinin siperine çekilmek suretiyle, iç politikadaki muvaffakiyetsizliklere bir mazeret aranmasına da karşı bulunuyoruz. Dış politikanın aktüel meselelerine ve tatbikatına ait fikir ve mütalâaların tesbit ve ifade edilebilmesi ise, ancak bu mevzular hakkında ciddî ve sahih bilgilere sahip olmakla mümkündür. Bu gibi bilgiler de her şeyden evvel, Hükümet tarafından temin edilebilir. Mühim meselelerde muhalefet ve iktidarın danışma ve dayanışma geleneğini samimî olarak tesis edeceğini ve yükleneni koruyacağını programıyla va'deden Dördüncü Koalisyon Hükümetinin Başbakan Yardımcısı olan bugünkü Başbakan Demirel'in, kendi Hükümet Programında bu yolda hareket edeceğine dair bir kayıt konmamasını üzüntüyle karşıladığımızı ifade etmek isteriz. Yeri gelmişken ifade edelim ki, Türkiye'nin dış politikası hemen çeşitli zaafarla malûl bulunmuş ve za-

rarlı bir gelenek neticesi olarak, belli şahısların üstün sayılan görüş ve kanaatlerine gere idare edilmiştir. Meclis murakabesi dahi çoğu zaman şekli ve sathi kalmıştır. Bu geleneğin Türk Milleti için felâketli neticeler doğurduğuna dair tarihimizde misaller göstermek mümkündür. Diğer taraftan her hangi bir ittifak ve meselâ NATO ittifakı çerçevesinde birleşmenin kanaat ve şahsiyet sahibi olmaya mâni bulunmadığı çok zaman gözden uzak tutulmuştur. O kadar ki, Türk Hükümetleri vaktiyle mazlum milletlere hürriyet ve istiklâl yolunda rehber ve misal olduğumuzu unutarak, her meselede müttefiklerinin ağzına bakmış ve onları memnun etmek düşüncesiyle prensiplerden ve şahsiyet şartlarından uzak kalmışlardır. Mısır'ın mâruz kaldığı İngiliz ve Fransız tecavüzü karşısında seyirci kalınması ve Cezayir'in haklı mücadelesinde desteklenmemesi bu hatalı tutumun birer misalidir. Bu suretle Türkiye halkının değil, kuvvetlinin ve zenginin dostudur, kanaati dünyada uyandırılmıştır. Bu yol bir bölge gibi kendisini takibettiğimiz Devletler nezdinde dahi bize itibar kazandırılmamıştır. Yüzde yüz haklı olduğumuz Kıbrıs meselesi dolayısıyla, Türkiye'nin karşılaştığı manzara ve yalnızlık bu acı hakikatin bir tezahürü olmuştur. Dış politikamızın, memleketimizin ekonomik kalkınma gayretlerine yardımcı olmasına dikkat edileceği yeni Hükümetin programında belirtilmektedir. Temenni ederiz ki, bu görüşün tatbikatı zenginin ve kuvvetlinin arkasından bir gölge gibi gitmek geleneğini devam ettirmek şeklinde olmasın, dış politikamız biraz evvel temas ettiğimiz zaatlardan kurtarılmalıdır.

Muhterem Milletvekilleri, Türkiye kaderini şu veya bu Devlete değil, prensiplere bağlamak ve bütün dünya devletleriyle ve bilhassa komşularıyla mânevi ve tarihî bağlarla bağlı bulunduğumuz devletlerle iyi münasebetler kurmaya çalışmalıdır. Bunu yaparken de hür dünya ile olan alâka, dostluk ve ittifaklarını mahfuz tutmalıdır. Aksi bir kanaatin doğmasına meydan vermemeli ve ifrattan tefrite düşmek gibi bir durum yaratmamalıdır.

Millet Partisi bu esaslar dâhilinde, teenni ve temkin içinde, Türksovyet münasebetlerinin geliştirilmesine karşı değildir. Bununla beraber, Millet Partisi komünizm tehlikesine kapılarımızı daha fazla açabilecek Türk-Rus kültür andlaşmasına karşıdır. Millet Partisine göre, Sovyet Rusya ile iyi münasebetler kültür alanında değil, başka sahalarda aramalıdır. Bu görüş ve kanaatlerdir ki, Millet Partisi Dördüncü Koalisyon Hükümeti zamanında bir Hükümet kararnamesiyle Türk-Rus kültür andlaşmasının yürürlüğe konulmasını önlemiştir.

Adalet Partisi Hükümeti bu andlaşmayı yürürlüğe koyma teşebbüsünde bulunursa Millet Partisinin şiddetli muhalefeti ile karşılaşacaktır. Orta-Doğu'daki ve Mağrip'teki kardeş ve Müslüman memleketler ile her türlü tereddüt ve şüpheden uzak, hakiki ve yakın bir dostluk ve çeşitli sahalarda verimli bir işbirliği gerçekleştirme, Arap memleketlerini meşru dâvalarında destekleme politikası takibedileceği şeklinde Hükümet programındaki bir teminatı Millet Partisi bütün samimiyetiyle paylaşmaktadır. Türkiye haklıyı ve bilhassa kendisine mânevi bağlarla bağlı olanları, desteklemekle hatalı bir dış politika ile kaybettiği kalbleri tekrar kazanabilir.

Muhterem Milletvekilleri, dış politika hakkındaki mâruzâtıma son vermeden evvel millî dâvamız olan Kıbrıs meselesi üzerinde de duracağız.

Türkiye Cumhuriyeti, hiçbir zaman, haksız emeller peşinde bir macera politikası takibetmemiştir. Bu ne kadar bir gerçek ise onun, hak ve haysiyeti uğruna hiçbir fedakârlıktan çekinmiyeceği de o kadar bir gerçektir. Bu düsturdan, neye mal olursa olsun ayrılmamak, kanaatimizce Türk Devleti için bir beka şartıdır. Millet Partisinin Kıbrıs mevzuunda yaptığı tenkid ve ileri sürdüğü tahminlerimiz bu inanışımızın bir tezahürü olmuştur. Evvelce Yüksek Meclise huzurunda Millet Partisi adına ifade edilen görüşlerden ayrılmış değiliz. Zuhur edecek hâdiseler karşısında Hükümetin zaaf ve tereddüt göstermemesini temenni etmekteyiz. Zamanın Kıbrıs'taki ırkdaşlarımız aleyhine işlediği göz önünde tutularak biran evvel bu dâvanın haklarımıza ve millî haysiyetimize uygun bir hal tarzına bağlanmasını Hükümetten temenni etmekteyiz. Bu vesile ile Türk tarihine şanlı yapraklar ilâve eden Kıbrıs Türklerinin kahramanca mücadelelerini takdirle yâdederek, şehitlerimizin hâtıraları önünde tazim ile eğiliriz.

Muhterem arkadaşlarım, bugünkü nizamın kuruluşunda büyük şeref payı olan ordumuzun mühim bir vazifesi de, bu nizamı yıkmaya kalkışacak bedhahtlar çıkarsa, onların karşısında meşru ve yetkili organların emrinde koruyucu bir kuvvet olarak bulunmaktır. Bugüne kadar karşılaştığımız buhranlarda, ordu bu kanuni vazifesini ve şeref sözünü kudretle ve liyakatle yerine getirmiş, demokratik rejime bağlılığını ispat etmiştir. Orduyu, her türlü siyasi cereyanların dışında tutmak, onu huzursuz kılabilecek tahriklere müsaade etmemek, üzerine aldığı kutsi vatan vazifesini hakkıyla yapacak maddi ve mânevi şartlara kavuşturmak, milleti temsil eden bizlere düşen en mühim vazifelerdendir. Hükümet programında yer alan ve bu inançlarımıza muvazi düşen hükümlerin samimiyetle tatbikini temenni eyleriz.

Muhterem Milletvekilleri; Hükümet programı hakkındaki maruzatımıza nihayet vermeden evvel bir mütearifeyi tekrar edeceğiz. Bir Hükümet hakkında hüküm, takdir buyurursunuz ki, onu teşkil edenlerin siyasi hüviyetlerine, telkin edebilecekleri itimadın derecesine ve taahhüddettiği hususları gerçekleştirmekteki samimiyet ve liyakatine ve programına göre verilir.

Millet Partisi Meclis Grubu, Adalet Partisi Hükümeti hakkındaki hükmünü bu mütearifeye göre verecektir.

Görüş ve kanaatlerimiz ne olursa olsun Yüksek Heyetinizden güvenoyu alacak olan Adalet Partisi Hükümetine grupum adına memleket hizmetinde başarılar diler, hepinizi saygıyla selâmlarım. (M.P. sıralarından *alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, vakit geçmiştir. Riyasetin talik salâhiyeti, İchtüzükte gösterilen muayyen günlere aittir. Riyasete her hangi bir talik önergesi de intikal etmediğine göre ben, Reisiniz olarak yarın saat 15,00'te toplanılması hususunu oylarınıza sunuyorum. (*"Sabahleyin toplanalım" sesleri*) Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel ifade ettim; önerge verilmemiştir. Hususi temenniler ve yerinden bağırımlarla hiçbir netice alınamaz. Biraz evvel alınan karar gereğince 7 Kasım 1965 Pazar günü saat 15,00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati: 19,50

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 2 Cilt 1 Birleşim 7****Sayfa 160-195****07.11.1965 Pazar****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Ferruh Bozbeyle***KÂTİPLER:** *Önol Sakar (Manisa)**İsmail Hakkı Yıldırım (Erzurum)***Açılma Saati:** 15.00**Hükümet Programının Görüşülmesi (devam)**

BAŞKAN — Güvenoyu müzakerelerine devam ediyoruz. Söz sırası Türkiye İşçi Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Ali Aybar'ındır.

Buyurun Sayın Aybar. (*T.İ.P. Milletvekillerinden alkışlar*)

T.İ.P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Ankara) — Sayın Milletvekilleri;

Tarihimizin bir dönüm noktasında bulunuyoruz. Olaylar bilimsel açıdan tahlil edilince, Türkiye'mizin yeni bir hamle yapması zorunluluğunun, kaçınılmaz olduğu sonucuna varılmaktadır. Gerçekten böyle bir dönüm noktasında bulunduğumuzu kimimizin açık ve seçik olarak henüz görememesi, bu tarihî gerçeği şüphesiz değiştirmesin. Pek çoklarının huzursuzluk sözü ile dile getirmek istedikleri ve temele inmeden yüzeyde kalan çarelerle giderilmesine çalıştıkları durum, aslında en az 130-140 yıldan beri bize dayatılmış olan ekonomik sistemin çelişmelerinden, tezatlarından başka bir şey değildir.

Bundan dolayı Hükümet Programını, rejimle ilgili sözleriyle ele alarak eleştirmemize başlayacağız.

Sayın Başbakan, rejim meselesinin artık çözüldüğünü ve tartışma konusu yapılmaması gerektiğini söylediler. Rejim denilince genel olarak bir memlekette uygulanan ekonomik, sosyal ve politik düzenin tümü akla gelir. Çağdaş toplumlarda bu, iki ayrı alanda kendini belli eder. Birincisi; Anayasa alanında ve buna bağlı kanunlar alanında. İkincisi; sosyal tatbikat alanında, özellikle kapitalizmin ve emperyalizmin nüfuzu altında bulunan geri bırakılmış ülkelerde, bu iki alanın çeliştiği görülmektedir. Yani tatbikat çoğu zaman Anayasaya uymaz.

Türkiye'mizde 27 Mayıs devriminin getirdiği bir Anayasa vardır. Bu Anayasa halkçı, halkçı olduğu için devrimci, devrimci olduğu için sosyalizme açık, kamu sektörüne itici ve düzenleyici öncelik tanıyan bir Anayasadır. Bu Anayasa Kurtuluş Savaşı Türkiye'sinin bütün politik, sosyal ve ekonomik görüşlerine sahip çıkmış, Atatürk devrimlerini ilham kaynağı olarak kabul etmiş bir belgedir. Bugünkü Ana-

yasamız, temel insan haklarına dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir cumhuriyeti öngörmektedir ve sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmayan kişinin fizik ve moral varlığını sonuna kadar geliştirmesini engelliyen, ekonomik, sosyal ve politik bütün sınırların kaldırılmasını emreden bir Anayasadır. Bugünkü Anayasamız, düşünce hürriyetini, vicdan hürriyetini tanıyan; bilim ve sanat hürriyetini tanıyan ve bu değerlere dayanarak güç alan bir Anayasadır.

Bugünkü Anayasamız, mülkiyet hakkını kamu yararı ile sınırlamış bulunan ve kamu yararı bulundukça her türlü ekonomik faaliyetin kamulaştırılmasına izin veren bir Anayasadır.

Bugünkü Anayasamız 3'üncü bölümdeki ekonomik ve sosyal haklarla, çalışma hayatının emekçiler ve yoksullar lehine düzenlenmesini emreden bir Anayasadır.

Bütün bunlardan dolayı da 27 Mayıs Anayasası kişinin kâr mihveri etrafında dönen başıboş özel teşebbüsçülüğe, liberalizme, kapitalizme kapalı, fakat halkçılığa, devrimciliğe, sosyalizme açık olan bir Anayasadır.

Sayın Başbakan, rejim meselesi halledilmiş derken, bu nitelikteki Anayasamıza sadakati kasdediyorsa, kendisi ile tamamiyle beraberiz. Ama bu Anayasaya sadık olmak, ancak sömürü düzeninin yurttan açtığı yaraların biran önce ortadan kaldırılması için Hükümetin gerçekçi tedbirler almasını gerektirir. Oysa hepimizin incelediği Hükümet Programında Anayasanın yukarıda açıkladığımız amaçlarıyla kolayca bağdaştırılamıyacak bir görüşün savunulduğu anlaşılmaktadır. Yani özel teşebbüse öncelik veren bir program savunulmuş ve böylece Anayasa ile çelişir bir durum hâsıl olmuştur.

Şu halde Sayın Başbakan, “Rejim meselesi artık tartışılmamalı” derken, Anayasa'yı değil de, bugünkü tatbikatın, yani sömürücü kapitalist düzenin tenkid konusu yapılmamasını istemektedir.

Sayın Milletvekilleri, Eğer Hükümetin maksadı bu ise, son derece tehlikeli bir meyilli düzeyde bulunduğumuz kabul edilmelidir. Zira Anayasanın bir an önce gerçekleştirilmesini emrettiği reformlara sırt çeviren bir Hükümetin ve hele sömürücü yabancı sermaye ile işbirliği yapması halinde, çözülemez ve gittikçe sayıları artan meselelerle karşı karşıya kalacağı ve halkımızın ve toplumumuzdaki bütün uyanık kuvvetlerin gittikçe artan haklı isteklerini bir baskı rejimi kurarak önlemeye kalkışacağı, kuvvetli bir ihtimal olarak belirmektedir.

Bu bakımdan Hükümetin seçim sistemini değiştireceğine dair sözlerini bir tehlike işareti saymaktayız.

A.P. bütün seçim kampanyasını millî irade prensibine dayandırmıştır. “Millî artık” sisteminin ise, millî iradenin belirmesine hizmet eden en iyi sistem olduğu şüphesizdir. Gerçekten bu sistem oy kaybını önlediği, her oyun temsiline imkân sağladığı için millet iradesi eksiksiz olarak belirmektedir. (A.P. sıralarından gürlütüler)

BAŞKAN — Sayın hatip bir dakika.

Muhterem arkadaşlarım, her grup mümessilleri vasıtasıyla kendi görüşünü ifade etmek imkânına sahiptir. Yüksek Meclis bir kifayet kararı vermedikçe grupları adına söz alan arkadaşlarım da sırasıyla konuşma imkânına sahiptir. Çok rica ederim, hatibi sükûnetle dinleyiniz. Buyurun, Sayın hatip. *(T.İ.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar)*

T.İ.P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Beri yandan demokratik temsil müessesesi, yurttaki bütün sosyal kuvvetlerin, kuvvetleri ölçüsünde parlâmentoda temsil edilmelerini öngördüğü için de, “millî artık” sistemini demokrasiye en uygun bir sistemdir.

Millî irade şampiyonluğu yapan A.P. Hükümetinin savunduğu prensiple tam çelişerek bu seçim sistemi karşısına çıkması, millî irade ilkesine içtenlikle bağlı olmadığı kanısını uyandırdığı gibi, üstelik demokrasinin tam uygulanmasından endişeleri olduğunu da ortaya koymaktadır.

Gerçekten A.P. dayandığı temelin, yani geniş halk kütlelerinin tam uyanması halinde kendisini bırakacağı inancına varmıştır ve bu uyanışa hizmet eden ve onu parlâmentoya aksettiren “millî artık” sistemini bundan dolayı değiştirmek kararındadır.

Beri yandan değişikliğin daha da ileri götürülerek önümüzdeki milletvekili seçimlerinde çoğunluk sistemine dönülmesinden de ciddi olarak endişe ederiz. Senato seçimlerinde bu sisteme dönüşeceğinin açıklanması, bunun ilk işareti sayılabilir.

Ama bütün bu ters adımlar Türkiye’imizde rejimin yerleşmesi bakımından çok tehlikeli teşebbüslerdir. Üstelik bu gibi ters adımlar için, parlâmentodaki çoğunluğun yeteceğini sanmak ise, bizce hatalı bir görüştür. *(T.İ.P. sıralarından alkışlar)*

Anayasamızı eksiksiz tastamam uygulamakta, son bir tahlil ile herkes için saymakla tükenmez, yararları, faydaları vardır.

T.İ.P. gerek Büyük Meclisteki ve gerek dışardaki çalışmaları ile böyle tehlikeli bir yola girmekten Hükümeti alıkoymak için, her halde bütün gücünü sarf edecek, bundan dolayı da bugüne kadar olduğu gibi Hükümetin Anayasayı eksiksiz tastamam uygulamasını istiyecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Önce programın dayandığı ilkeler üzerinde duracağız:

Yurdumuzun temel dâvası kalkınmak, böylece yoksulluktan kurtulmak ve dünya milletleri arasında lâıyk olduğumuz eşit yeri almaktır.

Bunu sağlamak için:

Bir taraftan bizi bu hale düşürmüş ve bu halde tutmakta olan milletlerarası sömürücü düzenle pençeleşmek ve bu düzenin baskı ve kösteklerinden kurtulmak;

Diğer taraftan da, memleket içinde iktisadi gelişmemizi modern teknolojinin gereklerine uygun bir yönteme sokmak gerekmektedir.

Zaten bunlar birbirlerinden bağımsız şeyler de değildir. Milletlerarası kapitalizmin baskısından ve yörüngesinden kurtulmak için günümüzün şartlarına uygun bir kalkınma yöntemi uygulamak ne kadar zaruri ise, böyle bir yöntemi uygulamak için milletlerarası kapitalizmle pençeleşmek de o kadar zaruridir.

Oysa Hükümet Programının, kalkınmamızın temel şartlarını teşkil eden bu iki konuda ters bir tutum ve anlayış içinde olduğunu görüyoruz.

İleri sanayi memleketlerinin, kendi sistemleri ve çıkarları icabı kurmuş oldukları ve az gelişmiş memleketleri baskı altında tutan ve sömüren milletlerarası ilişkiler, kurumlar ve kaideler, yeni Hükümet tarafından sadakatle benimsenmiştir. Hattâ, benimsenmekten de öteye geçerek, bunların şevkle savunulduğunu görüyoruz.

Gerçekten, programda, yabancı özel sermaye yatırımları üzerinde önemle durulmakta ve bunların dış ticaret dengemizi kurmaya yararlı olacağı söylenmektedir. Halbuki çok bilinen bir gerçektir ki, yabancı özel sermaye yatırımları, asıl kendi memleketinin ödeme bilançosu için yararlı bir unsurdur. Bu gerçeği böyle görmek ve ters görmemek lâzımdır.

Bu konuda, apaçık gerçekleri karıştırmadan, eğmeden, bükmeden olduğu gibi görelim: Yabancı özel sermaye kazanç için kendi memleketinden daha yüksek kazanç elde etmek için gelir ve kazandığını da alıp götürür. Bu sebepten, yabancı sermayenin yaptığı üretimin, ithalâtтан pek fazla farkı yoktur. Zaten yabancı sermaye memleketin asıl temel dâvaları için zararlı olan üretim alanlarına da yatırım yapmaz.

Yabancı özel sermayenin bu dar mânadaki iktisadi sakıncasının yanı sıra, memleketi yabancı memleketlerin uydusu, peyki, onların bir sömürgesi haline getirmek gibi, her halde hepimizin dehşet duyacağı bir kötülüğü daha vardır. Bu kötülüğü biz Türkler nefsimizde denemiş olduğumuz için herkesten iyi biliriz.

Nihayet şunu da belirtmek isteriz ki, yabancı özel sermaye, memleketimize, tabii kaynaklarımızı, turizm imkânlarımızı ve iç pazarlarımızı sömürmek için gelir. Büyük ve gerçek sınai yatırımlar için gelmez. Bunlar için bizzat kendi memleketini veya diğer gelişmiş memleketleri tercih eder. Çünkü yurdumuzda bu gibi yatırımları kârlı kılacak ortam yani “dış ekonomiler” yoktur. Demek oluyor ki, yukarıda bahsettiğimiz sakıncaların biran için olmadığını farz etsek bile yabancı özel sermayeden sanayileşmemiz için medet ummak yersizdir.

Sayın Milletvekilleri,

Birinci Dünya Savaşından sonra başgöstermiş bir hareketi, sermaye hareketleri alanında baş göstermiş bir hareketi, dikkat nazarlarınıza arz etmek isterim. Birinci Dünya Savaşından sonra sermaye yatırımları daha çok gelişmiş, ileri endüstri memleketlerine doğru kaymıştır. Bunun nedenini endüstri memleketleri arasındaki kartel ve tröst nevinden anlaşmalarda ve bilhassa endüstri mamulleri ile tarımsal mamuller arasında beynelmilel piyasalardaki fiyat farkının, tarımsal mamuller

aleyhine ve endüstri mamulleri lehine gelişmesinde görmekte hemen bütün dünya iktisatçıları müttefiktirler. Demek oluyor ki, yabancı sermaye geri kalmış bir memlekete endüstrileşme konusunda yatırım yapmaz. Yapması menfaatine uygun değildir. Yaptığı yatırımlar ya liman tesisleri gibi, ulaştırma şebekelerini kurmak gibi veyahut da turizm alanını teşvik etmek gibi veyahut özel tarımsal ürünleri teşvik etmek gibi milletlerarası alış verişte daima kendi lehine sonuç verecek neticeleri istihsal etmek, elde etmek amacı ile yatırımlarını bu alanlara tahsis eder.

Bütün bu düşünceler karşısında, yabancı özel sermaye aleyhtarlığını ki, bunu açıkça ve iftiharla yapıyoruz, memleketimizin Batı ile ilişkilerini önlemek istediği şeklinde göstermek ve nitelemek anlaşılır bir zihniyet değildir. Biz Batı ile onun peyki, uydusu ve sömürgesi olarak değil, fakat bağımsızlığımız, kalkınmamız ve kişiliğimiz için pençeşek ve ancak bu takdirde, gerçekten eşit bağlar kurabileceğimize kaaniiz. Aynı uyanıklığı, aynı titizliği Doğu blokuna dâhil devletlerle olan münasebetlerimizde de göstereceğimiz aşikârdır.

Biz, yabancı sermayeden ancak Devletten Devlete kredi almak suretiyle yararlanmayı düşünebiliriz. Bunlar için de uygun şartlar ararız. Çünkü Hükümet programında ifade edilenin aksine, bu tip yardımların da, yalnız siyasi değil, fakat aynı zamanda iktisadi baskı ve istismar vasıtası olarak kullanıldığını tecrübeler göstermiştir. Bugün dış borçlarımız için her yıl 200 milyon dolar civarında yani ihracat gelirimizin üçte birinden fazla ödeme yapmaktayız. Kredi verirlerken yapılan çeşitli olumsuz şartlardan ötürü aldığımız bir dolarlık değer karşılığında 5 dolar borçlandığımız salahiyyetli memurlarımız tarafından ifade edilmiştir.

Demek oluyor ki, bu tip dış yardımları da, kucak açarak karşılamakta tereddüt etmek, ihtiyatlı olmak lâzımdır. Ve her halde kalkınmamızı sadece, ya da büyük ölçüde dış yardımlara dayanamamak gerekir.

Hükümetin, milletlerarası kapitalist ilişkilere bağlılığını gösteren diğer bir nokta da programda, Ortak Pazar, GATT, OECD ve Para Fonundan, sanki bunlar yurdumuzun kalkınmasını amaç bilen kurumlar imiş gibi bahsedilmiş olmasıdır. Oysa bilinmektedir ki, bu kurumlar, esas olarak ileri sanayi memleketlerinin ilişkilerini düzenlemek için kurulmuşlardır. Bunlar, az gelişmiş memleketler için yararlı değil, zararlı olmaktadır. Yine bilindiği gibi geçen yıl, az gelişmiş memleketler, özellikle GATT'a karşı müşterek bir tavır almışlar ve kapitalist ellerle dağıtılan yardımların geri kalmış ülke ekonomilerini köstekleyici bir etki yaptığını, rakamlarla ortaya koymuşlardır.

İktisadi kalkınmamızın diğer temel şartı, modern şartlara ve teknolojiye uygun bir ekonomik yönetimi sistemi uygulamaktadır. Bu sistem üretimin, ileri sanayi memleketlerindeki gibi büyük üniteler halinde yapılmasını sağlayacak olan ve kamu sektörünü kalkınmanın itici ve düzenleyici kesimi olarak kabul eden yani kapitalist olmıyan bir kalkınma yoludur. Plânlı bir ekonomi düzenidir. Oysa Hükümet, Tanzimattan bu yana uygulanan ve gerek Osmanlı Devletinin çökmesine sebep olan, gerekse Cumhuriyet Türkiyesini bugünkü geri kalmış hale ve iflâsın eşi-

ğine getirmiş olan kapitalist yolu daha da büyük bir şevkle benimsemiş bulunmaktadır. Kapitalist yol, bizim için yukarda belirttiğimiz gibi hiç de yeni değildir. Gerçi programda, 19'uncu yüzyıl kapitalizminin uygulanmayacağı ve karma ekonominin esas alınacağı ifade edilmişse de, bunlar aslında kapitalist yolun izleneceği gerçeğini değiştirmez. Çünkü elbette ki, 19'ncu yüzyıl kapitalizmi bugün uygulanamaz. Bunu manalı bir söz saymaya imkân yoktur. Ama Hükümetin uygulayacağı sistem, yine de kapitalist sistemdir. Kapitalizmin geri kalmış ülkelere dayatılan şeklidir.

Gerçekten bizde uygulanan, kapitalizm sömürge ve yarı sömürgelerdeki yeni şeklidir. Bundan dolayı 19'uncu yüzyıl kapitalizminin uygulanamayacağı hakkında ki beyan tamamen anlamsız ve sırf zihinleri bulandırmak için kullanılmıştır.

Karma ekonominin esas alınacağına gelince; programda Devlet işletmelerinin özel sektöre devredilmesi istendiğine göre, Hükümetin karma ekonomiyi esas aldığı da kabul etmeye imkân yoktur.

Az gelişmiş memleketler kapitalist yolu tuttururlarsa, ileri kapitalist memleketlerin uydusu (peyki) olmaktan kurtulamazlar. İşte az gelişmiş memleketlerde, kapitalist yoldan kalkınma ile yabancı özel sermaye arasında, bundan ötürü sıkı bir bağ vardır ve bu bağdan ötürü de, kapitalizmden yana olanların, aynı zamanda yabancı özel sermayeden de yana olduklarını, onsuz kalkınmanın mümkün olamayacağını savunduklarını görürüz.

Hükümet programı, izliyeceği bu saf kapitalist yolun mahiyeti icabı, plancılığı da bir tarafa itmiştir. Gerçekten programda, plânın yalnız kamu sektörü için bağlayıcı ve emredici olabileceği özel sektör için ise, yol göstereceği ve teşvik edici olabileceği söylenmektedir, izaha lüzum yoktur ki, bağlayıcı olmiyan plân, gerçek anlamında plân değildir.

Hükümet özel sektörü esas aldığına göre, iktisadi faaliyetlerin büyük kısmı plân dışında kalacak demektir. Mevcut 5 Yıllık Plâna göre, yatırımların 2/5'i özel sektör eliyle yapılmak gerekir. Hükümetin plân anlayışına göre özel sektör yatırım yapıp yapmamakta serbest olacağından plân hedeflerinden 2/5'i gerçekleştirilebilecektir. Nasıl ki, özel sektörün plân hedeflerine uygun yatırım yapması kamu sektörüne de yansıtacağından bütün plân altüst olacaktır. Nitekim 1964 yılı programının 165'inci tablosunda, özel sektör plânın öngördüğü yatırımların sadece %76'sına ulaşabilmiş ve yatırımlarının %22'de plânın öngördüğü alanlara yapılmıştır. Plânlı bir ekonomide bu oranlar, hedefleri ulaşılmaz kılacak bir vehamet ifade etmektedir.

Bu sebepten, Programda plândan bahsedilmesini, sadece bu kelimenin prestijinden istifade etmek, Anayasanın hükmüne şeklen uymak endişesine yoruyor ve yeniden plânsız bir devreye girmiş olduğumuza inanıyoruz.

T.İ.P. iktisadi kalkınmamızın ancak, kapitalist olmiyan bir yoldan, yani sosyalizme yönelmiş bir karma ekonomi düzeni içinde başarılacağına inanır. Bu sebepten Hükümetin tuttuğu yolun, kısa zamanda emekçi halkımızı daha perişan edeceğinden ve memleketi büsbütün çıkmaza sokacağından maalesef emindir.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet Programında sık sık “hür Batılı düzen” “hürriyet rejimi deyimleri geçmektedir. Bu deyimlerden kasıt Batılı kapitalist rejimlerdir. Sözü geçen hürriyet de özel teşebbüs hürriyeti, piyasada rekabet “hürriyeti” dir.

Boyuna sözü edilen hürriyet, parası olanın parasını dilediği gibi üretmesi, dilediği yoldan dilediği gibi parasına para katması hürriyetidir ve bu ister istemez küçük imtiyazlı bir zümrenin hürriyetidir. Programın 14’ncü sayfasında “vatandaşın hür karar verme ve kazanma gayretine dayanan karma ekonomi” deniliyor. Kim bu vatandaş? İşçi mi, topraksız ya da toprağı yetmiyen yoksul köylü mümaaşlı ve ücretliler mi? Küçük esnaf ve zanaatkâr mı? Bu vatandaşlar hür karar verme ve kazanma imkânına sahip midirler? “Vatandaş” gibi genel bir ad altında sözü edilen bu suretle de dikkatten gizlenmek istenen kimse, aslında özel sermaye sahibi olan kimsedir. “Hür karar verme ve kazanma” durumunda olan büyük sermayeli özel teşebbüstür.

Devlet ve fert münasebeti incelenirken de hep bu “vatandaş” kelimesi kullanılıyor. Hükümet Programında “Devlet faaliyeti ve kamu sektörü vatandaşın mutluluk ve refaha ulaşma çabasında ona yardımcı olmak, onu desteklemek zorundadır.” deniliyor. Programın burada da vatandaş kelimesiyle kasdettiği, özel teşebbüs sahibi, sermaye sahibi olan vatandaşdır. Varlıklı olmıyan, sermayesi olmıyan vatandaşın, yoksul dar gelirli büyük emekçi kütlelerinin hürriyeti hiç söz konusu olmuyor. Bu kütleler “karar verme ve kazanma”, mutlu olma ve refaha kavuşma imkânlarına sahip midirler? Hürriyet, sadece tahditlerin olmaması demek değildir; büyük halk çoğunluğunun memleket işlerinde gerçekten söz ve karar sahibi olabilmesi, mutluluğa ve refaha kavuşma imkânlarının onlar için de gerçekten mevcudolması demektir.

Halktan ve emekten yana olan bir Hükümet, milleti teşkil eden fertler arasında mülkiyet münasebetleri, gelir, çalışma şartları bakımından büyük ve kesin farklar bulunduğunu görmemezlikten gelemmez. Bu farklar son 15 yıldır daha da kesinleşmiştir. Bu farkları ortadan kaldırma yolunda, Anayasanın öngördüğü köklü dönüşümler yapılmadıkça emekçi halk kütlelerini refaha ve mutluluğa kavuşturacak gerçekçi tedbirler alınmadıkça, mücerret birlik, kardeşlik, huzur edebiyatıyla memleket huzura kavuşturulamaz, Anayasanın öngördüğü “kaderde, kıvançta, tasada ortaklık ve beraberlik” sağlanamaz. Milletin çoğunluğunu teşkil eden halktan yana bir Hükümet, her şeyden önce halkın, emeğiyle yaşayanların hürriyetini, refahını, mutluluğunu düşünür ve politikasını ona göre çizer. A.P. Hükümeti fakir halkın oyları ile iktidara gelmiştir. Ama Programında fakir halk yararına gerçek tek bir tedbir yoktur. (T.İ.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Milletvekilleri, Hükümet Programının fikir hürriyeti ve politik akımlar hürriyeti konusundaki anlayış ve tutumu da sözünü pek ettikleri Batılı demokrasi rejimine uygun değildir; uygun olmak şöyle dursun düpedüz aykırıdır. Anayasa temel hak ve hürriyetlerini tahribeden hareketlerin, şayet varsa, Anayasaya uygun kanunlara göre muamele görmesi gayet tabiidir.

Fakat “Zararlı cereyanlar” gibi müphem, sübjektif tavsiflerle fikir hürriyetlerini, politik ve sosyal akımları bastırmak, Batılı demokrasi rejimi ile asla bağdaşmayan bir davranış olur. Sayın Milletvekilleri, fikirler zararlı ve zararsız diye tasnif edilemez. Bir fikir ya doğru ya yanlıştır. Sosyal konularda bir fikrin yanlışlığı da açık tartışmalarla ispatlanır. Batı demokrasisi bu açık tartışmalara imkân veren rejimin adıdır. Ve bu tartışmada yanlış fikrin cezası sadece kamuoyunda yanlışlığının ispatından ibaret olarak kalır. Fikirlerin karşısına zararlıdır deyimi ile çıkmak, Batı demokrasisinin prensiplerine temelinden aykırıdır. Çünkü bu temel doğrudan doğruya kapitalist görüşle bu görüşün tenkidinin, kamuoyundan Parlâmentoya kadar yansıyan özgürlük ortamı içindeki bir çatışmasından ibaretir. Bunun, sadece kapitalist görüşü yanma alıp, tenkid kısmını engellemeye yönelmek ve bunu da Batı demokrasisi deyimiyle maskeleyemeye çalışmak, sadece geri ülkelere has bir politika kurnazlığı olmaktadır. Çok partili Batılı demokrasi rejimi sermaye ile emek gücü arasında bir denge rejimidir ve bu denge politik alanda kapitalizmi savunan partilerle sosyalist partiler arasında bir denge halinde ifadesini bulur. Çok partili batılı demokrasi rejiminin temel işleme kuralı budur.

Hele “Anayasadan doğan hürriyetleri, hürriyeti yok etme yolunda kullanmaya asla meydan ve imkân vermemek” sözü, kendi kendisiyle çelişen bir mantığın ifadesidir. Kullanılan hürriyetler Anayasadan doğma hürriyetler ise, bunların kullanılması Anayasa teminatı altındadır. Bunların kullanılmasına “asla meydan ve imkân vermemek” Anayasayı çiğnemek olur. Bu ise kimsenin harcı değildir. *(T.İ.P. sıralarından alkışlar)*

Şöyle deniliyor:

Hükümet Programında sosyal adalet konusunda şöyle denilmektedir. “Bize göre sosyal adalet fakirlik ve sefalette vatandaşların eşit durumda olmaları veya bu duruma getirilmesi değil”dir. Sosyal adaletin fakirlik ve sefalette eşitlik demek olduğu yolunda bir görüş esasen yoktur. Bu bir garabet numunesi olurdu. Hükümet Programı mevcudolmıyan bir şeyi varmış gibi gösterip ona karşı cephe alıyor. Hükümet Programı sosyal adaleti “artan gelir ve yükselen refahtan herkesin kabiliyeti ve gördüğü hizmet oranında âdil bir pay almasıdır” şeklinde tarif ediyor. Güzel. Ama bugün, herkesin kabiliyeti ve gördüğü hizmet oranında millî gelirden âdil bir pay aldığı söylenebilir mi? Bütün bir yıl çalışarak bir mahsûlü meydana getiren üreticinin perişan durumu yanında, aynı mahsûl üzerinden aracılardan, tefecilerden, ihracatçıların yüzbinler, milyonlar kazanması, millî gelirden âdil bir pay alınarak bölünmesi midir? Nasıl oluyor da emekleriyle bütün mahsûlleri, mamulleri, değerleri meydana getiren emekçiler, hep bu kadar yoksul, onların emeklerini mahsûlünün aracılığıyla yapanlar, hep bu kadar zengindirler? Vatandaşın ödediği vergilerden toplanan paralar karşılığı Devlete bilmem kaç Amerikan lokomotifini satan kimsenin, bu tek kimsenin, bu tek alış veriştin edindiği milyonlar tutarındaki komisyon hakkı, hangi büyük kabiliyetin, topluma yapılmış hangi büyük hizmetin bedelidir? *(T.İ.P. sıralarından alkışlar)*

Sosyal adalet, halktan yana temel reformların yapılmasıyla ve bu arada özellikle millî gelirin emeğe göre bölünmesiyle ancak tam olarak gerçekleştirilebilir. Karma ekonomilerde sermaye gelirleri de olacaktır, ama bu hallerde sosyal adaletin gerçekleşmesi için sermaye gelirlerinin mâkul hadler dâhilinde tutulması ve Anayasamızın emrettiği gibi, mülkiyetin kamu zararına kullanılmasının mutlaka önlenmesi gerekir. Hükümet Programında bu konuya dair her hangi bir tedbire rastlamadık.

Bugün Türkiye’de millî gelirin bölünüşünde, toprağın dağılımında ve vergi yükümlülüğünde büyük adaletsizlik vardır. En az kazananla en çok kazanan arasındaki oranın bire, yirmi iki bin olduğu bir memlekette, yarım milyondan fazla köylü ailesinin hiç topraksız, iki milyondan fazla ailenin de yeteri kadar toprağı olmadığı bir memlekette, vergini ağır yükünün malî gücü en zayıf olan emekçi sınıflara yüklendiği bir memlekette, sosyal adaletin varlığından söz edilemez, önce bu durumun Anayasanın öngördüğü şekilde düzeltilmesi gerekir.

Hükümet Programında sosyal adaleti gerçekleştirmek için Devletin elinde çeşitli tedbirler olduğu yazılıdır. İleri sürülen tedbirlerden birincisi müterakki vergilerdir, yani zengince zenginliği nispetinde ağır vergi koyma usulüdür. Ama Hükümet programı bu aleti etkin bir şekilde kullanmak için somut bir teklif getirmiyor. Aksine, servet beyanını kaldıracağımı ve vergi sistemlerimizin, “özel teşebbüs alanına yaptıkları olumsuz etkiler bakımından” ele alınacağını, bu etkilerin bertaraf edileceğini va’dediyor.

Sosyal adaleti sağlama yolunda ileri sürülen tedbirlerden ikincisi “halk yararına genişleyen kamu faaliyetleri” dir. Oysa programda, halk yararına genişletilecek kamu faaliyetlerinden pek söz edilmiyor. Sosyal adaleti sağlama bakımından ne gibi kamu faaliyetleri düşünülüyor En önemlisi, bunlar nasıl programlaştırılacak, nasıl uygulanacak, parası nereden bulunacaktır? Hükümet programında cevabı olmayan sorulardır bunlar.

Sosyal adaleti sağlamanın üçüncü yolumun hür sendikacılık ve toplu sözleşme olduğu belirtiliyor. Anayasanın tam olarak verdiği grev hakkının nasıl kısıtlandığını, işçinin başına bir de lokavt belâsının nasıl sarıldığını artık hep biliyoruz. Yükselen fiyatların toplu sözleşme ile sağlanan ücret artışlarını silip süpürdüğünü de işçilerimiz tecrübe ile öğrendiler. Hükümet programı ücretlerin yükselen fiyatlarla otomatik olarak yükselmesini öngörmüyor. Sadece produktiviteye göre ücret yükselişimi kabul ediyor; yani sermayedarın kârdan bir kuruş eksiltmeyecek bir ücret yükselişi. Bunun ise, gelir bölüşümündeki oranları sosyal adalet bakımından değiştirmedeği aşîkârdır.

Sosyal adaleti sağlamanın dördüncü yolu olarak ileri sürülen usul, işçinin kârdan pay alması, hisse senedine sahibolması, hisse senetlerinin ve tahvilâtın küçük tasarruf sahipleri tarafından satın alınmasıdır. Bu tüm hayalî bir yoldur. Bu usullerden batıda göstermelik kabilinden söz edilir. Emekçi kütlelerin kârdan pay alarak ve hisse senedinden temettü alarak refaha kavuştuğu görülmüş şey değildir. Hisse senetlerinin küçük tasarruf sahipleri tarafından birer ikişer satın alınması

ise, bunları mülkiyet sahibi yapmaz, yapamaz. Sadece büyük kapitalistlere, küçük tasarrufları bir araya toplayıp kendi çıkanları açısından diledikleri gibi kullanmak, kendi öz paralarınıymış gibi işletmek imkânını verir. Bu bir “halkı oyalama” usulüdür. Ve kapitalizmi halka sevimli göstermek için de buna “halk kapitalizmi” adı takılmıştır.

Kaldı ki, bizim işçilerimiz ve genellikle dar gelirlilerimiz hisse senetleri alabilecek durumda iseler, tasarruf bonolarının kaldırılacağı neden va’dediliyor? (*T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Va’dediliyor ve gerçekten de tasarruf bonolarının kaldırılması lâzımdır, çünkü işçilerimizin gelirleri tasarrufa imkân vermiyecek kadar düşüktür. Batıda bile yaygın olmıyan bu gibi yolların, bir geri kalmış toplumda uygulanması katiyen mümkün değildir.

Hükümet programında “en büyük adaletsizlik ve eşitsizliğin işsizlik olduğunda şüphe yoktur.” deniliyor. Elbette kalkınma problemleri arasında işsizlik en önemlilerindendir. Her Hükümetin ilk görevlerinden birini işsizlere iş bulmak olduğundan da biç kimsenin şüphesi yoktur. Ancak işsizlik aklın ve ilmin kabul ettiği bazı yollara gidilmeden önlenecek bir problem değildir. Toprak reformu yapmadan, hızla sanayileşmeden, büyük bayındırlık isterine girişmeden işsizliği önlemek imkânsızdır. Hükümet bu tedbirlerden bir kısmına, meselâ toprak reformuna hiç yanaşmamaktadır. Diğer tedbirlerin yolunu da programındaki vergi ve dış ticaret politikası ile kapamaktadır. Bu nedenle hükümetin işsizliği önliyecek bir programı ve tutum içinde olduğu kanısında değiliz

Sayın Milletvekilleri;

Kaldı ki, Hükümetin deyimi ile “adaletsizlik ve eşitsizlik” işsizlik önlenince ortadan kalkmış olmaz. Sosyal adalet problemi çalışan kişilerin ve çalıştıranlarla ilgilerinin hakça düzenlenmesi sonucu çözüme varmış olur. Sosyal adalet asıl herkese iş, bulunduktan sonra bahis konusudur.

Asıl önemli cihet, ileride Hükümetin çalışanların haklı isteklerine işsizlik bulunduğu bahanesiyle karşı çıkmak ihtimalinin bu programda belirtilmediğidir. Geçmiş bazı politika adamlarının düşük ücret ve sosyal haklar için işçilerin yapmış oldukları haklı talepleri bu gerekçe ile reddettiklerini hatırlıyoruz. Hükümetin bu yolu tutmıyacağını ümit ederiz.

Sayın Milletvekilleri,

Buraya kadar Hükümet programının dayandığı temel ilke ve görüşleri eleştirdik. Şimdi kalkınmamızın çeşitli kesimleri üzerinde programda ileri sürülen beyanları ele alacağız, önce Dış ticaret ve sanayileşme konusundaki fikirlerimizi söyleyeceğiz. Hükümet programında dış ticaret ve genel olarak dış ekonomik ilişkiler çok dağınık bir şekilde ele alınmıştır. Bu dağınık ifadeler bir araya getirilirse, Hükümet programının şu ana esasları benimsediği görülmektedir.

1. Hükümet dış ticarete şimdikinden daha geniş bir serbestiye taraftardır. İhracat mallarımız, bilhassa taze meyve, konservecilik üzerinde çalışmalar yapılacaktır,

sanayi mamullerinin ihracı için vergicilik ve kredi alanında tedbirlere başvurulacaktır. Bu serbesti imkânlar elverdiğinde, Avrupa ülkelerinin bile cüret edemediği bir düzeye vardırılabacaktır. Yani döviz kontrolleri, kambiyo takyitleri azaltılacak, programdaki ifadesiyle “Türkiye serbest bir iktisat düzeninin kamçılayıcı, dinamik şartları altında çalışmaya başlayacaktır.”

2. İthalât ikâmesine, yani şimdi dışardan ithal ettiğimiz malların yurt içinde imâlîne sadece ikinci plânda yer verilmektedir. Çünkü bu konu programda, yabancı özel sermaye konusu açıklanırken ve ancak şu ölçüde ele alınmıştır: Yabancı özel sermaye, bilhassa ihracatımızı teşvik edecek ve ithalatımıza ikâme edecek alanlara doğru yönelecektir.

Bu şekli ile ele alınan dış ticaret rejimi, yurdumuzun kalkınmasına engel teşkil edecektir. Çünkü kalkınma olayı, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, her şeyden önce sanayileşme ve yurttaki işgücünü değerlendirme anlamını taşır Endüstrileşme ise, her şeyden önce dışarıdan getirilen sanayi ürünlerini yurt içinde imal etmekle mümkündür. İşsizliği önlemenin, yurt içi kaynakların seferber edilmesinin, yabancı ülkelere sömürülmeyen çağdaş bir toplum olmanın başka bir yolu yoktur.

Bunun aksine tarım ülkelerinin kendi geleneksel ürünlerini ihraçla yetinip bu alanda ilerlemelerini tavsiye eden görüşler, az gelişmiş ülkelerin gelişme yollarını tıkamak için özel maksatlarla bu ülkelere telkin edilmektedir.

Sayın Milletvekilleri,

Endüstri ülkelerinin yüzyıllardır az gelişmiş ülkelerin sanayileşmesini önlemek için başvurdukları bu telkinler, ellerindeki sömürme olanağının kaçırılmaması maksadına dayanmaktadır. Çünkü ancak bu yolla, yani tarım ülkeleri endüstrileşmedikçe, endüstri ülkeleri kendi değişim fiyatlarını kabul ettirebildikleri fakir ülkeleri rahatça sömürebilirler. Gerçekten yıllar geçtikçe tarım ürünlerinin fiyatları git gide düşerken endüstri mamullerinin fiyatları ise git gide artmaktadır. Fakir tarım ülkelerinin git gide daha fakirleşmesinin başka bir deyimle endüstri ülkeleriyle aralarındaki yaşayış farklarının git gide daha açılmasının temel nedenini burada aramalıdır. Birçok uluslararası kurum raporu bu noktada ittifak etmiştir. Bu temel nedeni göz önünde bulundurmadan düzenlenecek bir dış ticaret politikasının kalkınmayı gerçekleştirmesi imkân dışındadır.

Az gelişmiş tarım ülkelerinin dış ticaret yolu ile endüstri ülkelerince nasıl soyulduğuna dai bazı rakamlar vermekte fayda görüyoruz. 1950’de tarım ülkelerinin 100 ünite mal ihracederek satın aldıkları ithal malı ünitesi 100 iken, bu, 1962’de 92’ye inmiştir. Bu kadar kısa bir dönemde tarım ülkelerinin ihraç mallarının git gide ucuzlaması, zengin endüstri ülkelerinin mallarının git gide pahalılaşması nedeniyle, fakir tarım ülkelerinin 1950’ye göre 1962’de uğradıkları kayıp 2 milyar 300 milyon dolar, yani aşağıyukarı 20 milyar liradan fazladır. Şundan anlaşılıyor ki kesilen bir şah damarı gibi bizi boyuna fakirleştiren dış ticaret rejimimiz kökünden değiştirilmedikçe, Türkiye’mizin kalkınması daima kösteklenecektir.

Bu konuya son vermeden önce bir noktaya daha işaret etmek isteriz. Endüstri ülkelerinden Birleşik Amerika sadece ham madde alıp mamul madde verme yolundaki sömürme yolu ile yetinmemekte, artık tarım alanında da gelişmemize engel olan yollara başvurmaktadır. Üzüm ve incir konusunda konulan ithalât kotaları bir yana, soya fasulyesi ihracı yolunda zeytinyağcılarımızın önüne dikilmektedir. Son olarak pamuk dampingi ile Amerika, Ege ve Çukurova'nın pamuk üreticilerinin de karşısına çıkmıştır.

Hükümet, ümidetmek isteriz ki, uluslararası ticarette fakir ülkelere kabul ettirilmek istenen bu rolün, Türkiye için sonuna kadar geri kalmış bir ülke halinde kalmak olduğunu anlasın. GATT ve Ortak Pazar anlaşmalarını bu gözle bir daha incelesin, millî sanayiın kurulup yerleşmesini ve gelişmesini mümkün kılan bir gümrük politikası izlesin.

Sayın Milletvekilleri, dış ödemeler dengemiz her yıl açık vermektedir. Bu açıkların sonucu borçlarımız rahatsızlık verecek bir düzeye ulaşmıştır. Dış borçlarımız için, yılda 200 milyon dolar civarında ödeme yapmak zorundayız. Bu miktar aldığımız dış yardımları tamamen yutmaktadır. Hükümetin ödemeler dengesini düzeltmek için almayı düşündüğü tedbirler problemin azameti yanında oldukça zayıf kalmaktadır.

Dış ödemeler dengesi meselesi sadece bir döviz meselesi değildir. Aynı zamanda sanayileşmemizle yukarıda anlattığımız yakın ilgisi vardır.

Ayrıca, dış ödemeler dengesi, halkımızın büyük kısmını teşkil eden köylümüzün geçimi ile de doğrudan doğruya ilgilidir. Tarım ürünlerimizin çoğu dış ticaret yolu ile yani dışarıya satılarak değerlendirilir. Tütün, pamuk, fındık, fıstık rekoltesinin büyük kısmı dışarıya satılır. Bugünkü dış ticaret sistemi, hele Demirel Hükümetinin kalkınma felsefesi ile daha da serbestiye gittikçe, köylümüzün belini doğrultmasına imkân yoktur. Dış ticaret bugün daha ziyade dış endüstri ve ticaret tekellerinin komisyoncusu durumundaki araçların elimdedir. Bu durum sürdükçe yani, dışarıdaki tekellerin araçlar eli ile dış ticaretlerimize hâkim olmaları sonucu değiştirilmedikçe, fındık pamuk, tütün, fıstık vs. gibi, ihraç konusu tarım ürünleri yetiştiren köylünün eline geçen para, daha da azalacaktır. Genel olarak köylümüzün yaşaması daha da zorlaşacaktır. Gene bu durum devam ettikçe sanayileşmemiz gecikecek, işsizler iş bulamayacaktır. İthal mallarını bugünkünden daha da pahalı almak durumuna düşülecektir.

Dış ticaret konusunda zaman zaman ortaya sürülen suiistimal, kaçakçılık, iltimas, rüşvet gibi dedikoduların kaynağı da aslında bugünkü dış ticaret sisteminin kendisidir. Oysa Demirel Hükümeti bu sistemi daha da olumsuz bir yöne itmek kararını programında açıklamış bulunmaktadır.

T.İ.P. dış ticaret kesiminin gitgide daha çok ölçüde halk yararına değiştirilmesini, Devletin etkin kontrolünün artan bir şekilde kurulmasını istemektedir. Dış ticaretten küçücük bir azınlığın eline geçen her yıllık milyarlarca kârın millet yararına kullanılmasını T.İ.P. kalkınmamızın vazgeçilmez bir şartı olarak görmektedir.

Bunlar yapılmadıktan sonra dış ödemeler dengesinin düzeltilme çareleri araştırılabilir mi? Sonra dış ödemeler dengesinin düzeltilme çareleri araştırılabilir mi? Bu yol hızla sanayileşmekten geçmektedir. Gerçekten endüstrileşmeden ve endüstri ürünleri ihraç etmeden, yani dış ticaretimizin bünyesini şimdikinın tamamen tersine bir bünyeye sokmadan kalkınma konusunda salâh yoluna girilemez. Hükümet programının endüstrileşme konusunda kendi mantık ve felsefesi içinde bile yeterli ve tutarlı çareler getirmeyişi bu bakımdan da büyük bir eksiklik teşkil etmektedir.

Aksine, İktisadi Devlet Teşekküllerini özel sektöre devretmek va'dini, ters yönde bir davranış olarak görüyoruz. Çünkü memleketimizde gerçekten büyük çapta sınai tesisler, ancak İktisadi Devlet Teşekkülü olarak kurulabilir. Bu teşekküller, bugün özel sektörü desteklemek gibi olumsuz bir vazifeyle yükümlüdürler. Türkiye İşçi Partisi, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin, sanayileşmemizin itici ve düzenleyici kesimi olarak telâkki eder ve bugünkü kötü kullanımına ve idaresine rağmen, bu teşekküllerin özel sektöre devredilmesine şiddetle ve kesinlikle karşıdır. *(T.İ.P. milletvekilleri sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Bu konuya ait izahatımıza son vermeden bir noktaya değinmek isteriz. Hükümet, programında geniş ölçüde dış yardıma bel bağlamış bir hava içindedir. Dış ticaret açıklarını kapamaya da, yeni projeleri finanse etme amacı ile verilen dış krediler konusunda da Hükümeti kalkınma ve sanayileşme ilkelerine uygunluk bakımından titiz davranmaya davet etmek isteriz. Çünkü endüstriyel ülkelerin fakir tarım ülkelerini sömürme yolunda devam için verilen kredilerin az gelişmiş ülkelere yararı olamaz. Ve dış yardımların tarım ülkelerine birçok hallerde bu maksatla aktığını incelemeler göstermiştir. Bu yardımlar endüstriyel ülkelerde biriken, yüksek fiyatlı ya da düşük kaliteli malların dışarıya sürülmesi için bir vasıta olarak kullanılmaktadır. Bu konuda Türkiye, Ereğli Demir ve Çelik Müessesesinden pahalı bir ders almıştır. Daha pahalı bir derste (Petro Kimya konusunda) yurtsever bazı teknisyenlerin direnmeleri ile ancak önlenebilmiştir. Dış yardımlar konusunda, Yüce Meclisimize iki resmî mütalâayı beyan etmeyi iddialarımızı perçinlemek bakımından faydalı görüyoruz. Bunlardan birincisi bir resmî toplantıda Maliye Bakanlığı temsilcisinin bir dolarlık dış kredinin 5 dolara mal olduğu hakkındaki beyanıdır. Bu beyan gazetelere kadar intikal etmiştir. İkincisi ise, Devlet Plânlama müsteşarının 23.8.1965 tarihli genelgesidir. Bu genelgede konsorsiyumun rafineri, üçüncü demir ve çelik, alüminyum tesisleri vs. finansmanına katılmayı reddettiği belirtilmektedir. Bunda garipsenecek bir cihet yoktur. Çünkü Düyunu Umumiye İdaresinin zamanımızdaki şekli olan konsorsiyumun ve onun temsil edildiği devletlerin Türkiye'nin gerçekten sanayileşmesine hizmet edecek projeleri finanse etmeyi kabullenmesi zaten beklenemez.

Sayın Milletvekilleri;

Petrol üretim ve dağıtım konusunda da Hükümet programı yeteri derecede açık ve kesin tedbirlerle donatılmış değildir. T.İ.P. petrol konusunda ve madenlerin

aranıp işletilmesinde Atatürk Türkiye'sinin ilke ve mevzuatına dönülmesine taraf-tardır. Bu ilkeler ve mevzuat yeraltı kaynaklarımızın sadece Devlet eli ile işletebileceği merkezindedir. Atatürk devri Türkiye'sinin bu ilkesine aykırı olarak yabancı petrol şirketlerine verilen üstün dereceli imtiyazlar bugün bir huzursuzluk kaynağıdır. Millî bir şirket olan T.P.A. Ortaklığı Sadece Türk mühendislerinin ve işçilerinin emeği ile petrol bulunduğu tesbit edilmiş olan 5'inci petrol bölgesinde yabancı şirketlerden çok daha elverişsiz şartlar altında çalışmaktadır. Yabancı şirketlerin petrol ameliyelerinde elde ettikleri kârlar hiçbir ülkede tanınmıyan indirimlerle hemen hemen vergi dışı kalmaktadır. Hükümet bir Amerikan uzmanı tarafından ve Amerikan etkisi ile kabul edilmiş petrol kanununun bu şekildeki millî menfaatlere aykırı hükümlerini değiştirtme konusunda asla birşey söylemiyor yabancı petrol şirketlerinin, millî şirketin demir boru hattı döşeme ve yeni bir rafineri kurulması hususlarındaki yatırımlarına çıkardığı engelleyici ve savaşkayıcı çabalara, imkân veren kanunu bu olumsuz cihetleri değiştirecek şekilde düzeltmeyi vadetmiyor. Aksine "Petrol Rezervlerinin aranması, üretimi, nakli, işletilmesi ve dağıtımı gibi faaliyet alanlarına yeterli ve verimli yatırımlar teşvik edilecektir" şeklindeki ifade şimdi ıstıraplarını çektiğimiz petrol kanununun gerekçesine çok benzemektedir. Petrol alanında millî bir kurum vardır. Onun yatırım programı vardır. Bu kurumum yatırımlarını teşvik, ancak finansman kaynaklarının takviyesi ile olur. Bu konuda bilhassa son vergi değişiklikleri ile durumu hayli zayıflayan T.P.A.'nın kaynaklarını takviye konusunda Hükümeti göreve çağırmayı faydalı görüyoruz.

Ham petrol fiyatlarının ucuzlatılması konusunda Hükümet, petrol kanununun verdiği bütün yetkileri kullanabilme ve rafinerilerin imtiyazlarını gözden geçirebilmek imkânlarına sahibolduğu halde bunlardan programında bahsetmiyor. Akaryakıt dağıtımını tek elden düzenliyen bir tasarı geçen dönemde Büyük Millet Meclisine verilmiştir. Bu tasarıda Devlet kurumlarının akaryakıt ihtiyaçlarının Devlet kurumundan sağlanacağına dair bir hüküm vardır.

Yabancı petrol şirketleri, bu hükmün rekabet eşitliğini bozduğunu illeri sürek tasarıyı sabote ettiler ve kanunlaşmasına engel oldular. Hükümet programında "İşletme ve satışta, Devletle özel teşebbüs yanyana bulunduğu petrol sanayiindeki teşekküllere şart ve imkân eşitliği sağlanacaktır" ifadesi ile yabancı petrol şirketlerinin tezlerine hak verdiği anlaşılmaktadır.

Madenler konusunda da hazırlanacak yeni tasarının özelliklerinin "sürat, emniyet ve serbest rekabet" olarak özetlendiğini görüyoruz. Bu sözler bugünkü kapitüller hükümlerle dolu petrol kanununun gerekçesini hatırlatmaktadır. Ve bu suretle de Hükümetin, "Elie" isimli Amerikan uzmanına hazırlatılan tasarıya sempatik nazarlarla baktığı anlaşılmaktadır.

Toprak altı servetlerimizin yabancılarca sömürülmesini hızlandıracak beyle bir davranış, T.İ.P. karşısında bulacaktır.

Hükümeti sadece millî ekonomi değil, millî savunma ve hükümranlılığımızla ilgili petrol ve madenler konusunda daha, millî bir görüşe sahip çıkmaya davet etmeyi sadece muhalefet olarak değil, fakat yurtdaş olarak da millî görev sayıyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programının yetersizliğini ve kendi içinde ortaya koyduğu tutarsızlığını gösteren en önemli kısımlardan biri de, Devlet maliyesine aidolan kısımdır. Programın 12'nci sayfasının ikinci paragrafında aynen “Yıldan yıla, kamu harcamalarının hem hacim hem de milli gelire nisbetle yüzdesinin artmasını önlemek azmindeyiz” denilmesine karşılık, 17'nci sayfasının son paragrafında: “Sosyal Adaleti gerçekleştirmek için modern devletin elinde müterakki vergiler, halk kütlesi yararına genişliyen kamu faaliyetleri... mevcuttur” ifadesi yer almaktadır.

Hükümet programında tümüyle özel sektöre dayanan bir ekonomik felsefe güldüğüne göre bu ifadenin olumsuz karşılanacağı gayet tabiidir. Hükümet programında tümü ile özel sektöre dayanan bir ekonomi politikası izleneceği ifade olunmasına karşılık birçok yerlerde yeni memur ve müstahdem kadroları konulmasını, Devletçe tarım desteği yapılmasını, maaş ve ücretlerin artırılmasını ve nihayet yeni yeni fabrikalar ve yollar yapılmasını taahhüdeden yani bütçe ve tüm olarak kamu giderlerini artıracak nitelikte vaatler kabarık bir yekûn tutmaktadır.

T.İ.P. olarak, bu gibi gider artışlarını karşılayacak bir malî politikanın izlerini programda göremedik. Eldeki gelir kaynakları bugünkü giderleri karşılamaktan uzak bir durumdayken maliye ve ekonomi uzmanları ve Hükümet emrindeki daireler 2,5 ile 3,5 milyar lira arasında değişen yeni finansman ihtiyacını ileri sürerken, Hükümet eldeki gelir kaynaklarının verimini daha da azaltacak davranışları savunmaktadır.

Servet beyanının Adalet Partisi seçim beyannamesi ve Hükümet programında belirtildiği gibi mahremiyeti bozduğu ve güvensizlik yarattığı konusu, şimdiye kadar ispat edilmiş değildir. Aksine servet beyanı müessesesi Vergi Usul Kanununun mahremiyet hükümlerinin teminatı altındadır. Hele kapalı zarflar içinde verilen ve iki yıl sonra değiştirilen beyanlarını hiç kullanılmadan piyasada nasıl “güvensizlik” doğurduğu suale değer.

Buna karşılık Servet Beyanının gelir vergisinde yapılan beyanları artırmada büyük rol oynadığı muhakkaktır, özel sektör temsilcilerinin de katıldığı ve halen de aynı Başkanın Başkanlığında çalışmalarına devam eden Vergi Reform Komisyonunun yayımlanan raporunda, bu husus şu şekilde ifade edilmiştir:

“Servet Beyanı, yukarıda verilen izahattan anlaşılacağı üzere, oto kontrol ile vergilemede güvenliği sağlamaya matuf en müessir organik bir tedbirdir... Servet Beyanı daha ilk uygulama yılında kendinden beklenen oto-kontrol vasıtası olma fonksiyonunu tamamen ifa etmiştir.”

Vergicilik teorisi ve birçok Batı ülkesinin bu arada özel teşebbüsün hâkim olduğu Amerikan vergicilik tatbikatı, servet beyanının yerini tutacak “müessir ve ilmî tedbirin varlığını ortaya koyamamıştır. Servet Beyanını kaldırmak için ileri sürülen nedenler aslında yıllık beyannameli mükelleflerin yani tüccar, serbest meslek erbabı, gayrimenkul ve menkul sermaye irat sahiplerinin vergilerinin haksız yere ve emekçi halk kütleleri zararına azalmasından başka bir sonuç doğurmayacaktır.

Hükümet programında ele alınan bir diğer önemli malî konu, tasarruf bonolarıdır. Yılda Hazineye 500-600 milyon lira gelir sağlayan tasarruf bonoları, uygulamaya başladığı günden bu yana emeklilerin sırtından servetler kurulmasının bir yeni yolu olmuştur. Dar gelirli, memur ve işçiler gelirli erinden kesilen paralarla iktisabettikleri bonoları sıkıntıya düşerek üçte bir, dörtte bir fiyatlarla aradaki kapkaççılara devretme zorunda kalmışlardır. Bu nedenle dar gelirli vatandaşlar ile işçilerden alınmakta olan tasarruf bonolarının tamamen kaldırılması yerindedir. Ancak, bir malî kaynağın kaldırılmasıyla ortaya çıkan açıkları geçmişte, ya vasıtalı vergilerin artırılışı, ya emisyon, ya da halka giden hizmetlerin azalışı ile yine halkın sırtına yükler getirici nitelikte olmuştur. Bu nedenle T.İ.P. tasarruf bonoları yerine bulunacak yeni gelir kaynaklarının emekçi halkımıza başka külfetler yüklemeyeceğinin teminatını Hükümetten bekletmektedir.

Bir noktaya daha değinmek isteriz. Beş Yıllık Plânın gider hedeflerinin üç yıllık uygulamalar sırasında tutulamadığı malûmdur. Finansman açıkları yıllar yılı üstüste binerek plânın uygulanışı ile ilk şekli arasındaki en son ilgileri de ortadan silmiştir. Hükümet programında basına akseden resmî raporlara göre 1966 yıllık programında daha da artacağı anlaşılan finansman ihtiyacı ve açığı konusundaki tedbirlere rastlanılmamıştır. Yalnız programın havasından bu konuda dış yardıma bel bağlandığı anlaşılmaktadır. Ümidetmek isteriz ki, Hükümet iç finansmanın hiçbir şekilde dış finansmanla ikame edilemeyeceği gerçeğini tesbit etmiş bulunsun. Çünkü alınan her dış kredi ancak ekipman, proje vs. gibi dış ödemeyi gerektiren konularda kolaylık sağlarsa da, iç finansman ihtiyacının azalması sonucunu doğuramaz. Aksine her dış kredi kendisiyle ilgili projenin genişliğine göre bir iç finansman gerektirir.

Diğer taraftan Hükümet programında yer alan bir husus da Devlet hizmetlerinin maliyetinin ucuzlatılmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri cari ve yatırım hizmet maliyetleri standart seviyenin çok üstündedir. Bu nedenle yurttaştan alınan vergilerin tam yerine sarf olunduğu söylenemez. Cari hizmetlerde kısıntı için Sayın Hükümet idari reforma bel bağlamış görünüyor. Biz bu reformun masraf kısıcı bir etkisi olacağını hiç sanmıyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programında tarım kesimiyle ilgili olarak ileri sürülen tedbirler yoksul köylümüz için gayet endişe verici bir nitelik taşımaktadır. Gerçekten bu tedbirler, yoksul köylümüz için yeni bir şey değildir. Bu tedbirlerin uygulanmasına öteden beri devam edilmektedir. 17 yıldan beri Devletin iç ve dış imkânları artan bir şekilde büyük toprak sahipleri tarafından ele geçirilmiştir. Bu yağma sonucu büyük mülk sahiplerinin elindeki traktör adedi 1948 yılında 1.780 iken, bugün 52.000'e varmıştır. Biçerdöverlerin miktarı da 994 adedden 6.790'a çıkmıştır. Büyük toprak sahiplerinin makinalı tarıma geçmelerine paralel, Ziraat Bankasının, genel olarak büyük mülkiyete tahsis ettiği tarımsal krediler de, aynı devrede 235.771.000 liradan 3 milyar liraya yükselmiştir. Bol kredili ve makinalı büyük mülk sahipleri, bu arada 100 milyon dönümden fazla Hazine arazisine fiilen el koymuşlardır.

Büyük mülk sahipleri Devlet eliyle servetler üstüne servet, toprakları üstüne toprak katarken, ortakçı ve kiracılar ve küçük mülk sahipleri hızlanan bir şekilde topraklarından kovulmuşlardır. Topraksız kalan köylümüzün bir kısmı geçimlerini sağlayabilmek için ya büyük şehirlerin kenarlarındaki gecekondu sığınmış, ya da hayatlarını tarım işçiliğiyle veya ağırlaşan ortakçılık ve kiracılık şartları içinde sağlamak zorunda kalmışlardır. Böylece Türk toplumunun sosyal bir dayanağı olan küçük köylü işletmeleri tahribedilmiştir.

Şimdi Hükümet programı 17 yıldır uygulanan ve yoksul köylü aleyhine kötü sonuçları açıkça görülen bu tarım politikasının daha şiddetli ve kararlı bir şekilde devamını öngörmektedir. Devletin iç ve dış kaynaklarını büyük mülk sahipleri kendi çıkarlarına kullanacaklardır. Hükümet tarafından ileri sürülen “düşük olan arazi baremleri”nin yeniden düzenlenmesi demek, uygulamada tatbikatta zirai kredilerin görülmemiş bir cömertlikle büyük mülk sahiplerine peşkeş çekilmesi şeklinde tecelli edeceği açıktır. Bu yeni arazi baremleri sayesinde Devletin zirai kredi imkânlarına büyük mülk sahipleri tarafından el konulurken, yoksul köylümüz bir iki yüz lira için, müteselsil kefaletle banka kapılarında günlerce sürünmeye gene mahkûm edilecektir.

Böylece Hükümet tarafından ileri sürülen ucuz kredi, çevirme, donatım ve uzun vadeli yatırım kredilerinin yoksul köylümüzü değil, büyük toprak sahiplerini kaldırmak amacını güttüğü açıktır.

Hükümet programında tedbir olarak ileri sürülen “Tapuya bağlanmamış olan tarlaların yeniden düzenlenmesinin anlamı ise, bugün büyük mülk sahipleri tarafından ele geçirilmiş. 100 milyon dönümden fazla Hazine toprağının, onlara Devlet tarafından parasız olarak peşkeş çekilmesi demek olacaktır.

Böylece “köylümüzün toprağa kavuşturulması” deyimiyle Hükümetin yoksul köylüyü değil, büyük mülk sahiplerini Devlet eliyle daha fazla mülk sahibi yapmak amacını güttüğü meydana çıkmaktadır. Ucuz krediden ve topraktan açıkça yoksun bırakılan fakir köylümüzü Hükümetin “gezici köy el sanatları kurslarıyla” kaldırdırma iddiası, her türlü ciddiyetten uzaktır. Esasen bu tedbirle güdülen amaç dahi, yoksul köylüyü bir sanat sahibi yapmak değil, bir kısım vurguncu ve faizcilere Devlet kredilerini yağma ettirmek ve fakir köylümüzü daha fazla sömürmektir. Son zamanlarda pamuk mahsulünün, çeşitli ticari hilelerle geçen yıllara nazaran maruz kaldığı fiyat düşüklüğü, Hükümetin ileri sürdüğü “zirai mahsullerin asgari bir fiyattan aşağı satılmasına imkân verilmeyeceği” iddiasının, bir hayal olduğu meydana çıkmaktadır. Bu bakımdan bütün ekicileri, fındık müstahsili, bu yıl da mahsulünün değerini alamıyacak yüzbinlerce aile geçen yıl olduğu gibi gene perişan durumda kalacaktır.

Ormanlık ve dağlık bölgelerde yaşayan kalabalık köylü nüfusumuz derin bir yoksulluk içindedir. Orman içinde yaşayan yoksul köylülerin ormanlarda birikmiş “yaşlı ağaç” kesimini hızlandırmakla feraha kavuşacağını iddia etmek, bu düpedüz ormancı köylümüzün arzu ve iradesini anlamamak ve onunla âdeta alay etmek demektir.

Dağlık bölgelerde yaşayan köylümüz nasıl yoksulluktan kurtarılacak? Hükümet bu alanda gerçekçi hiçbir şey söylememektedir.

Ormanlık ve dağlık bölgelerde yaşayan milyonlarca yoksul köylümüz toprak istiyor, köy yolu istiyor, içme suyu istiyor. Hükümet Programında buna dair hiçbir tedbir getirilmemiştir. Ortakçılık ve kiracılık yaparak hayatlarını kazanan milyonlarca yoksul köylümüz hakkında Hükümet Programında hiçbir tedbir düşünülmemiştir. Büyük mülk sahiplerinin devlet eliyle işletmelerini modernleştirmeleri, bir taraftan da nüfusun hızla artması, memleketimizde ortakçılık ve kiracılık şartlarının yoksul köylü aleyhine ağırlaşmasına sebeb olmuştur. Ortakçı ve kiracıların büyük mülk sahipleri tarafından artan bir şekilde soyulmalarına artık son verilmelidir.

Tarım işçilerinin durumu, herkes tarafından bilinen bir perişanlık içindedir. Çamurlu su içmek, tarlada yatmak, kızgın güneş altında saatlerce çocuk, kadın bir arada düşük ücretle çalışmak, şüphesiz onların değişmiyen kaderi değildir. Toprağa susamış olan bu yoksul insanlara, yalnız “Tarım İş Kanunu”nun çıkarılmasıyla yoksulluklarına çare bulunabileceğini iddia etmek bunların ıstıraplarını küçümsemek olacaktır.

Yeni Hükümetin hayvancılık politikası, hayvancılığımızı içinde bulunduğu illiklikten kurtaracak nitelikte değildir. Hayvancılığımızı açık saha sisteminden ahır hayvancılığına kaydırmadıkça, bu ekonomi kolunda genel olarak hâkim olan yoksulluğu ortadan kaldırmaya imkân yoktur. İlk ağızda otlakları yoksul hayvan üreticileri arasında dağıtmak bir zarurettir ve verimli otlaklar üzerinde hayvancılık yanında, tarla ziraatini de teşvik etmek gerekmektedir. Ancak, bu şekilde hayvancılığımız Tivratta anlatılan bir ekonomik sistemden kurtulur ve ahır hayvancılığına geçebilir.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet toprak politikasının hedefleri arasında köylünün toprağa kavuşturulmasını da saymaktadır. Bunu samimî bir iddia olarak almıya imkân yoktur. Çünkü, Hükümet yoksul köylümüze dağıtılacak toprakların kaynakları üzerinde hiçbir açıklama yapmamaktadır. Hangi toprakları dağıtacağını ve hangi topraklardan dağıtıma başlayacağını söylemeyen bir Hükümetin, yoksul köylüyü toprağa kavuşturacağı iddiasının, her türlü samimiyetten ve ciddiyetten uzak olduğu açıkça bellidir. Ayrıca bu, Anayasamızın 37’nci maddesinin düpedüz savsaklanması demektir. Çünkü Anayasamız toprağın ağadan alınıp yoksul köylüye verilmesini emretmektedir.

Sayın Milletvekilleri,

Köylümüz yoksul ve perişan durumdadır. Türkiye’de 3 milyondan fazla köylü ailesi vardır. Beşyüz bin ailenin hiç toprağı yoktur. Irgatlık, ortakçılık ve kiracılıkla geçinmeye çalışırlar. 2.000.000’den fazla ailenin işlediğı toprak parçaları 100 dönümden azdır. Yani çoğunluğunun işledikleri toprak, ailelerini geçindirmeye yetmemektedir.

Buna karşılık 30 bin, 50 bin, 100 bin dönümlük ve hattâ 100 bin dönümden aşkın memleket kadar geniş topraklar bir avuç toprak ağası ailenin elindedir. Bu topraklar Anayasanın öngördüğü şekilde, kamulaştırılmadan yoksul köylümüz toprağa nasıl kavuşturulabilir? Esasen yoksul köylümüz, memleketin gerek Batısında, gerek Kuzeyinde ve gerek Güneyinde şiddetli bir toprak talebinde bulunmaktadır. Yoksul köylümüz, toprağa susamış durumdadır. Büyük mülklerin ve hazine topraklarının kendisine dağıtılmasını istemektedir.

Yoksul köylümüz ucuz kredi istemekte ve banka kapılarında sürünmesine bir son verilmesini arzu etmektedir. Bin bir zahmetle meydana getirdiği mahsulünün değeri pahasına satılmasını, aracı tüccardan ve faizcilerden kurtarılmasını istemektedir.

Yoksul köylümüz bazan kurtlu ve bazan çamurlu su içmekten usanmış durumdadır. Köy yollarının biran önce yapılmasını arzu etmektedir. Çünkü kışın her zaman çamur, bazan da kar içinde hastasını hayvan sırtında şehire taşımak durumundadır.

Yoksul köylümüz ağadan toprak istiyor, ağaya karşı hürriyet istiyor. Toprak reformunun adını bile kullanmaktan çekinen bir Hükümetin yoksul köylümüzün bu dertlerine bir çare bulacağı çok şüphelidir.

Köylümüzün toprağa kavuşturulmasından bahseden Hükümetin, Toprak Reformu Kanunundan hiç bahsetmemesi, bu konuda Büyük Meclise sunulmuş tasarıdan ve ileri sürülen somut görüşlere hiç değinmemesi samimiyetsizliğinin bir örneğidir.

Sayın Milletvekilleri,

Şimdi çalışma konusuna geçiyorum. Emek bir ticaret metaı olarak değil, fakat en yüce bir değer olarak görülmelidir. Başlangıç noktası bu olmalıdır. Bu esas kabul edildikten sonra iş ve işçi meseleleri olumlu şekilde çözümlenebilir. İşçiler iş güvenliğine bu gün yürürlükte olan bazı kanun maddeleri kaldırılarak kavuşturulmalıdırlar. Bunun için de her şeyden evvel yürürlükteki iş mevzuatımızın emekçilerin menfaati açısından yeniden gözden geçirilmesi bir zarurettir. Bugünkü iktisadi düzenin bir sonucu olarak her gün artan hayat pahalılığı neticesinde çeşitli yollardan işçi ücretlerine ilâve edilen zamlar kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Bunu önlemek ve işçilerin geçimlerini bir istikrara kavuşturmak için ücretlerde oynak merdiven sistemi mutlaka uygulanmalıdır. Yani muayyen sürelerde fiyatlar kontrol edilmeli ve fiyatlarda meydana gelecek artışlar yüzdesine tekabbül eden miktarda işçi ücretleri de otomatik olarak artırılmalıdır.

Sosyal sigorta sisteminin üçlü esası yurdumuzda da uygulanmalıdır. Yani sosyal sigorta primlerine işçi işveren yanında Devlet de iştirak ettirilmelidir. Sosyal sigorta kurumunda toplanan paraların bir işçi bankası kurulması yolu ile değerlendirilmeli mutlaka bir sonuca bağlanmalıdır. Böylece bu paraların sigortalılar yararına kullanılması sağlanmalıdır. Emekliye ayrılan işçinin ele avuç açması önlenmelidir.

Sosyal sigorta tarafından verilecek çok düşük faizli kredilerle en düşük ücretli işçiler bile insan haysiyetine yaraşır sıhhi konutlara sahip edilmeli ve bugünkü yüksek faizli kredilerden işçiler kurtarılmalıdırlar.

Grevi kısıtlayan ve bazı hallerde ortadan kaldıran 275 sayılı Kanun işçi lehine muhakkak değiştirilmeli ve işçileri toptan açlığa mahkûm etmek demek olan ve Anayasada yeri bulunmayan lokavt hak olmaktan mutlaka çıkarılmalıdır. Grevlerde işçiler ve sendikacılar, işverenden yana bir Devlet baskısı, sindirici Hükümet tedbirleri ile karşı karşıya getirilmektedir. Hak isteyen işçilerin karşısına Jandarma Polis çıkarılmaktadır. Bazı hallerde bu direniş müessif olaylara yol açmaktadır.

Sayın Milletvekilleri,

Programda: “Sendikaların siyasi maksatlar için kullanılmasına asla müsaade etmiyeceğiz” denilmektedir. Bu asıl anlamıyla, sendikalara hayat hakkı tanımayacağımız demektir. Sendika işçinin insanca yaşamak haklarını ariyan bir örgüttür. Bu örgütün, görevleri arasında işsizliğin ortadan kaldırılması meselesi, dürüst gelir dağıtımı ve vergi yükü meselesi, sosyal adalet dâvası, sosyal güvenlik dâvası, bütün bunların halli için de memleketin sefalet ve cehaletten kurtarılması meselesi vardır.

Sendika, öyle sadece işçinin çalışma dertleriyle uğraşmak görevinde değil, Sendika, aslında; gerçek demokrasiyi kurmak görevindedir... Memleketin ekonomik ve siyasal bağımsızlığa kavuşmasını sağlamak görevindedir. Bu itibarla, bir sendikacı bütün gayretleriyle toplumsal dâvaların çözümünü uğraşmak zorundadır. Bu itibarla da sendikalar memleket idaresinin dikkat ve eylemlerini sosyal ve ekonomik meseleler üzerine çekmek görevindedir. Sendikalar politikaya karışmadan bu görevleri nasıl yerine getirecektir? İşçilerin ve halkın iyiliği için ekonomik tedbirlerin alınmasını nasıl isteyeceklerdir? Nasıl sağlayacaklardır? Hatırlarsınız ki, sendikacılığın kurulması ve gelişmesi siyasi mücadeleler halinde olmuştur. Hal böyle olunca sendikalar siyasetin dışına nasıl itilebilir? Bugün dünya sendikaları geri kalmış ülkelerin kalkındırılması milletlerarası münasebetlerinin düzenlenmesi, dünya barışının sağlanması ve korunması gibi dev meselelerle uğraşmaktadır. Bugün dünyanın hiçbir yerinde siyasetle uğraşmayan sendikacılık yoktur.

Bizde bir lâftır gidiyor, sendikalar siyasete karışmasın. Vaktiyle, sendikalar hiç olmasın dendi. Sonra, sendikalar olsun ama sözleşme ve grev hakları olmasın dendi. Şimdi de, sendikacılık olsun ama siyasetle uğraşma olmasın deniyor. Türk işçisi nasıl ilk tutucu davranışları aştıysa, bu davranış da öylesine aşacaktır. (*T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Çünkü sendikalar siyasete karışmaz sözünün altında, “işçiler kendi yararları yönünden siyasete karışamaz” anlamı yatmaktadır. İşçiler kendi yararları yönünden siyasete karışacaklardır. Böylece, sonu gelmez şekilde hâkim çevrelerin hükmü altında tutulmaktan kendilerini mutlaka kurtaracaklardır.

Sayın Milletvekilleri,

Millî eğitim her şeyden önce Devlet Plânının gerçekleşmesine uygun bir çerçeve içinde ele alınması gerekirken programda bu konuda bir çaba sarf olunmaya bile lüzum görülmemektedir. Bu nedenle programın bu kısmında muhtelif öğrenim

derecelerine ait iyi temenniler çoğunluğu teşkil etmektedir. Bu temenni ve vaitle-
rin her alanda olduğu gibi gerçekleşme yol ve imkânları programda yer almamıştır.
Meselâ Hükümet Programında, “Bütün köylerin okula kavuşturulması” öngörül-
mektedir. Bu gerçekten arzuya değer bir hedeftir. Ancak, halen Türkiye’de 16 bin
köyde okul yoktur. 4 yılda 16 bin köye 16 bin okul yapmak mümkün olacak mıdır?
Mevcut okullara, ortaokuldan beklemeli öğrenciler, öğretmen tâyin edilirken yeni
açılacak okullara öğretmen bulmak nasıl mümkün olacaktır? Kaldı ki, köyün okul
dâvasını bütün köy dâvalarıyla birlikte ele almadan bu konuyu halletmek mümkün
olamaz. Bunun gibi öğretmenlerin hayat şartları, maddi ve mânevi ihtiyaçları yö-
nünden takibedilmesi, türlü öğrenim, eğitim kurumlarının kuruluşu ya da genişleyi-
şinin yol ve imkânlarına ait programda kayıt bulunmamaktadır.

Diğer taraftan Hükümet gelir seviyesine göre eğitim görme imkânlarının fark-
lılığına yani fırsat eşitsizliğine de somut ve yeterli bir çare getirmemektedir. Gös-
terilmiş gibi görünen tek çare olarak “kabiliyetli köy çocuklarının öğretime devam
edebilmesi, muhtaç durumda olanlara Devletin yardım elini uzatabilmesi için pa-
rasız yatılı öğrenci adedini, süratle artıracamız” ifadesi mevcuttur. Oysa öğretim-
de istidatların ve kabiliyetlerin meydana çıkarılması önce her çocuğun eğitimden
geçmesiyle mümkündür. Kaldı ki, kabiliyetli bir seçkin sınıfın yetiştirilmesi, yani
kültürlü bir elit sınıf yetiştirilmesi demokratik değil ancak faşist bir eğitimin ilke-
sidir. Türkiye İşçi Partisi bu eğitim ilkesine karşıdır. Anayasaya her bakımdan ay-
kırı olarak kurulmuş “yüksek özel okul” adlı fakültelere programda hiç değinilme-
miştir. Her yıl üniversitelere giremeyen binlerce öğrenciden parası olanlar sınavını
kazanamadığı ve belki de kabiliyetinin hiç de gerektirmediği üniversitenin bütün
haklarına sahibolan bu yüksek özel okullara girebiliyorlar. Anayasanın “sosyal ada-
let” ve “fırsat eşitliği” amaçlarını tepeliye tepeliye... Parası olmıyan binlerce genç
de çaresiz kalıyor. Diğer taraftan yıllardır okullarımızda “deneme” adıyla yabancı
ilkelerin, özellikle Amerikan okullarında uygulanan programları Türkçe’ye aktarma
yoluna gidilmektedir. “Uzman” adıyla birtakım yabancılar resmî dairelere, okullara
oturtulmuştur. Her ileri eğitim düzeninden yararlanmak mümkündür ve hattâ ge-
reklidir. Ama her türlü bağımsızlığımıza halel getirmeden bu konuda Hükümetin
dikkatini çekmeyi faydalı buluruz.

Eğitim konusunda son olarak, Türkiye’imizde uygarlığın, kültürün, aydınlığın
öncüsü olan öğretmenlerin, yıllardır türlü tecavüzlere göğüs germiş olan bu fedakâr
vatan evlâtlarının durumuna değinmek isteriz. Öğretmenleri yaralamalar, küfür-
ler günlük olaylardan sayılmaya başlamıştır. Türlü mahrumiyetler içerisinde, tür-
lü baskılar altında bulunan öğretmeni, özellikle köy öğretmenininin unutmamıza
imkân yoktur, öğretmene her türlü teminatı vermek Hükümetin başta gelen vazi-
fesi olmalıdır.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet Programında “bölgeler arasında gelişme farklarını azaltacak, kalkın-
mamızın sosyal adalet ve dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesinin tabii bir icabıdır”
denilmektedir.

Yurdun birçok bölgelerinde, özellikle Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'da hayat ve yaşayış şartları bakımından büyük farkların mevcudolduğu Hükümet tarafından kabul edilmekte ve bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi için programda bu bölgelerde yapılacak alt yapı tesisleri ve sanayi yatırımlarının hızlandırılacağı vadedilmektedir.

Doğu ile Batı illerimiz arasındaki dengesizliğin sosyal ve ekonomik sebepleri eleştirilmeden bu dengesizliğin giderilmesi çarelerini bulmak mümkün değildir. Doğu ve Güney-Doğu illerimizde Ortaçağ feodal münasebetleri en koyu bir şekilde hüküm sürmektedir. Doğuda Devlet eliyle tarım sahasında yapılan mahdut yatırımlarla verilen krediler halka intikal etmemekte, buna rağmen doğulu yurttaşların daha çok sömürülmesine vasıta olacak tarzda ağaların güçlenmesine yaramaktadır. Doğu kalkınmasının ilk tedbiri ağalık müessesesinin zararlı nüfuz ve hâkimiyetine son verecek tarzda köylüyü toprak sahibi etmektir. Ayrıca altyapı yatırımlarında ve Devlet eliyle sanayileşme konularında Doğuya bir öncelik tanımak şarttır. Programda belirtildiği gibi sanayi yatırımlarının özel sektör eliyle yapılmasını beklemek ve bunun için müstemlekelerde uygulanan sanayii teşvik edici teşebbüslerle vergi muafiyeti gibi tedbirler Doğu kalkınması için öne sürülen hayâli tedbirler olmaksızın öteye gidemez. Bu tedbirler Doğulu ağaların daha çok güçlenmesi ve sermaye hareketleri sebebiyle Doğunun bugünkü durumdan daha da geriye gitmesine yol açacaktır.

Sayın Milletvekilleri;

Hükümet Programının en önemli bölümü dış politika ve dış münasebetlere ayrılmış olan son bölümdür. Gerçekten dış münasebetlerin özü, biçimi ve doğrultusu toplum gelişmesinin tümünü etkileyecek bir ağırlık taşır. Türkiye'miz geri bırakılmış bir ülkedir, konuşmamızın başında işaret ettiğimiz gibi, kalkınıp ilerlememiz her şeyden önce bizim geri kalmamıza sebeb olan dış kuvvetlere, yani emperyalizm ve kapitalizme karşı çıkmamıza politik ve ekonomik bağımsızlığımızı her zaman kıskançlıkla korumamıza bağlıdır. Bundan dolayı Demirel Hükümetinin dış münasebetler hakkındaki görüşlerini T.İ.P. Meclis Grubu en büyük bir titizlikle incelemiştir. Hükümet, Atatürk dış politikasından dâima ilham alacağını söylüyor ve kendince Atatürk dış politikasının dayanaklarını saydıktan sonra, dış münasebetlerimizin aynı doğrultuda aynı istikamette bulunacağını belirtiyor.

Hükümetin Atatürk dış politikasına sadakat göstereceği hakkındaki beyanını memnunlukla karşılarız. Gerçekten Türkiye'mizin bağımsız bir varlık olarak yaşaması ve ileri bir toplum haline gelmesi her şeyden önce buna bağlıdır. Ancak, bugün Atatürk dış politikasının doğrultusunda bulunamadığımız da bir gerçektir. Hükümet programında bu gerçeğe değinilmediği gibi, tam tersine bugünkü bağlantıların sürdürüleceğine dair kesin ifadeler vardır.

Sayın Milletvekilleri;

Atatürkçülüğün, Atatürk dış politikasının en kısa fakat en doğru tanımı, tarifi, Türkiye'de her hangi bir yabancı nüfuzuna, yabancı sultasına meydan vermiyecek

bir politika izlemektir. Kurtuluş Savaşımızın tarihsel nedenleri ve bütün Atatürk devrimlerinin temel hedefleri hep budur. Yani Türkiye'mizi yabancı nüfuzundan ve bu nüfuz ister politik, ister ekonomik, ister kültürel nitelikte olsun, daima mâsun bulundurmaktır. Olaylara bu açıdan bakılınca, Hükümet programının bu bölümünü de sözlerle öz arasında çelişir görmekteyiz. Herkesin bildiği gibi, Türkiye'miz Atatürk'ün ölümünden sonra gittikçe hızlanarak Batı dünyasının nüfuzu altına girmiş ve uydusu haline gelmiştir. Gerekçesi ne olursa olsun, böyle bir politikanın Atatürkçülükle hiçbir ilişkisi bulunmadığı, tersine Atatürkçülüğe karşı bir hareket olduğu şüphesizdir. Bugün Türkiye'de 35 milyon metrekarelik vatan toprağı A.B.D'nin egemenliği altında bulunmaktadır. (*A.P. den şiddetli gürültüler, "utanmaz herif" sesleri*) (*Sözünü geri alsın sesleri ayağa kalkıp bağrışmalar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım lütfen yerinize oturun. Lütfen yerinize oturun. (*"Sözünü geri alsın" sesleri*) Lütfen yerinize oturun efendim... Muhterem arkadaşlar, kürsüde konuşan hatibin sözü ancak Başkan tarafından kesilir. (*Soldan gürültüler*) Başkanın da vazife yapabilmesi için ondan evvel vazife yapmaya kalkanların susması lâzımgelir. (*C.H.P. ve T.İ.P. sıralarından alkışlar*)

Sayın hatip Türk Devletinin her hangi bir parçasının işgal altında olduğuna dair söylediğiniz sözü lütfen tavzih ediniz. (*Soldan, geri alsın sesleri*)

T.İ.P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Birleşik Amerika ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri arasında imzalanmış ikili anlaşmalar gereğince Türkiye'mizde bugün 35 milyon metrekarelik vatan toprağı Amerikan üssü halinde bulunmaktadır. Bu bir gerçektir.

ABDURRAHMAN GÜLER (Çorum) — NATO üssü olarak verilmiştir. Türkiye'nin Rusya'ya karşı müdafaası için. (*Soldan gürültüler*)

BAŞKAN — Müsaade buyurun, tavziha ve daha evvel söylediği sözü düzeltmeye hatip devam ediyor. Evet efendim. Lütfen devam edin sayın hatip. Daha evvel söylediğiniz (işgal altında) sözünü Türk Devletinin de, karşılıklı olarak imza attığı ve Türk Devletinin müsaadesi ile yapılmış bir hareket olduğu yolundaki beyanınızı lütfen daha açık olarak ortaya koyunuz.

T.İ.P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Türkiye Cumhuriyeti ile A.B. Devletleri arasında imzalanan ikili andlaşmalar, Amerika Birleşik Devletlerine Türkiye'de 35 milyon metrekarelik toprağı üs olarak kullanma yetkisi vermiştir. (*Adalet Partisi sıralarından "niçin? sebebini de izah etsene" sesleri...*)

BAŞKAN — Evet efendim, mevzu hakkındaki konuşmanıza devam edin. Tavzih edilmiştir, lütfen devam edin sayın hatip.

T.İ.P. GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — İkili anlaşmalarla Amerikan Devletinin üsleri haline getirilmiş bu vatan topraklarına, Amerikalıların izni olmadıkça, Devlet kademelerinde hangi yeri işgal ederse etsin, hiçbir vatan-daşımız ayak basamaz. Yurdumuzdaki Amerikan üslerine Türk zabıtası giremez, Türk subayı, Türk komutanı, Türk hâkimi giremez, milletin vekilleri giremez, Türk

bakanları giremez. (*Gürültüler*) Bu üslerden havalanacak uçaklar, füzeler bizim haberimiz olmadan, Büyük Meclisin onayı alınmadan, yurdumuzu her an vahim tehlikelerle karşıkarşıya bırakabilir. Yurdumuzdaki Amerikan askerî ve sivil personeli diplomatik dokunulmazlıklara benzer imtiyazlarla donatılmıştır. Milli bağımsızlığın temel unsurlarından biri olan yargı bağımsızlığımız ve özgürlüğümüz gözlerimizin önünde çiğnenmektedir. Yurdumuzda suç işliyen Amerikalılar, suç işledikleri zamanda ödevli bulundukları bahanesiyle, Türk adliyesinin elinden alınmaktadır. Amerikan heyetleri için ithal edilen mallar yurdumuza gümrüksüz girmektedir.

AHMET NİHAT AKAY (Çanakkale) — Reis Bey, lütfen hatibe ihtar ediniz.

BAŞKAN — Sayın hatip bir dakika. Muhterem arkadaşlarım, zaman zaman yerinizden Reise fikir vermek gib bazı hareketlere girişiyorsunuz. Bu içtüzük bakımından doğru bir hareket değildir. Reis şayet, usule aykırı olarak, yapması icabeden bir şeyi yapmıyorsa veya yapmaması icabeden bir şeyi yapıyorsa usul hakkında söz isteyip bu hususu belirtmek milletvekilinin vazifesidir. Ama yerinden tezahürat yapmak suretiyle müzakereleri karıştırmak doğru bir hareket olmaz.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet dinliyor, bütün Meclis dinliyor, radyo vasıtasıyla Türk milleti dinliyor. Bütün bu söylenenlerin cevabı Hükümet tarafından, yanlışsa yanlıştır, doğruysa “şöyledir, şu andlaşmaya göre yapılmıştır” şeklinde verilecektir. Lütfen bu şekilde müdahalelerle konuşmayı bozmayalım. (*Alkışlar*) Sayın hatip lütfen devam edin.

T.İ.P. MECLİS GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Yurdumuzda suç işliyen Amerikalılar suç işledikleri zamanda ödevli bulundukları bahanesiyle Türk adliyesinin elinden alınmaktadır. Amerikan heyetleri için ithal edilen mallar yurdumuza gümrüksüz girmektedir. Amerikalılara Hükümetin çağrısı üzerine işçilerimize karışmak, vatandaşlara karşı Amerikan Silâhlı Kuvvetlerini kullanmak hakkı bile tanınmıştır. Bağımsızlığımızın ve toprak bütünlüğümüzün ve Cumhuriyetimizin başlıca dayanağı, koruyucusu, Silâhlı Kuvvetlerimizin bu anlaşmalarla hareket serbestisi iyice sınırlanmış bulunmaktadır.

Kıbrıs buhranı sırasında, Amerikalılarla eşidolmayan ittifaklara girmiş olmamızın bizlere nelere mal olabileceğini açıkça gördük. Üstelik bu ikili sözleşmelerin bir kısmı Büyük Meclisin onayından da geçmemiştir.

Sayın Milletvekilleri,

Hal böyle iken Hükümet programında bu durumun sona erdirileceğine dair tek bir kelimeye raslamadık. Tersine Amerika ile olan münasebetlerimizin daha da kuvvetlendirileceği söylenmektedir.

Bu şartlar altında bugünkü bağımlı durumumuzun ortadan ne yoldan kaldırılacağına dair somut teminat verilmedikçe ve hele Amerika ile olan münasebetlerimizin daha da kuvvetlendirilip geliştirileceği ifade edilirken, Hükümetin Atatürk dış politikasını izliyeceğine dair sözlerini şüphe ile karşılarız. (*T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Gerçekten Hükümet programında Atatürk dış politikasının hedefleri be-

lirtilirken millî güvenliğimizin her şeyden önce kendi gücümüze dayandırılması gerektiği işaret ediliyor. Ve bunu gerçekleştirme vasıtası olarak Atatürk dış politikasının kolektif güvenliğe yöneldiği söyleniyor. Sayın Milletvekilleri, kavramları tarihi çerçeveleri içinde anlamak ve değerlendirmek zorundayız. Atatürk devrinde kolektif güvenlik dostluk ve saldırmazlık hakları şeklinde, savaşın kanun dışı edilmesi şeklinde saldırganlığın hukukî tarifi yapılması şeklinde ve saldırgana karşı Milletler Cemiyeti aracılığı ile zecrî tedbirler alınması şeklinde tecelli etmiştir. Bütün bu süre zarfında askerî ittifaklar ve bloklar kurmak suretiyle kolektif güvenliğin sağlanmasına asla gidilmemiştir. Tersine askerî ittifak ve blokların kolektif güvenliği yok edeceği inancı milletlerarası münasebetlerde hâkim olmuştur. Bu inanç ve tatbikata karşı ilk adımlar mihver devletlerinin bir askerî ittifak imzalamalarıyla başlamıştır ve bunun sonucunda kolektif güvenlik anlayışı ve sistemi tarihe karışmıştır. Yani Atatürk devrindeki kolektif güvenlik anlayışı, askerî ittifakları reddeden bir kavramdır. Tatbikat da bu merkezde olmuştur. Oysa Hükümet Programında askerî ittifaklar, yani NATO ittifakı ve Amerika ile imzalanmış olan ikili anlaşmalar manzumesi bir kolektif güvenlik tedbiri olarak gösterilmekte ve bu ters anlamda kullanılan kolektif güvenliğin Atatürk dış politikasının hedeflerinden birini teşkil eden ve mahiyetini yukarıda açıkladığımız kolektif güvenlik kavramı ile eş anlamda olduğu kanısı uyandırılmaya çalışılmaktadır.

Bunun gibi, Atatürk dış politikasının temel dayanağı bulunan millî güvenliğimizi kendi gücümüzle sağlamak görüşü de Hükümet Programında ters şekilde yorumlanmaktadır. Silâhlı Kuvvetlerimizin yüksek emir ve komutası Amerika'nın elinde bulunan NATO ve CENTO ittifakları içinde yer alması millî güvenliğimizin kendi gücümüzle sağlandığı anlamına gelmediği pek açık bir gerçektir.

Sayın Milletvekilleri,

Şüphesiz bütün varlıklar gibi genel değişme kanunlarına tabi olan toplumların politikaları da bu değişime uymaktadır. Bundan dolayı Hükümet Atatürk'ün yaşadığı yıllarla bugün içinde bulunduğumuz şartların birbirine benzemediği ve bundan dolayı Atatürk dış politikasının uygulanışında zorunlu değişiklikler yapıldığını ileri sürebilir. Ancak böyle bir savunmanın gerçeği, yani Atatürk dış politikasına sırt çevirdiğimiz gerçeğini de asla değiştirmeyeceği de ortadadır. Çünkü devletlerarasındaki münasebetleri düzenliyen ekonomik ve sosyal kanunlar, büyük ve güçlü devletlerle küçük ve güçsüz devletlerin askerî ittifaklar yapmaları halinde, küçük devletin son bir tahlille büyük devlet yararına ve çıkarma hizmet ettiğini göstermektedir. Bu gerçek Atatürk devrindeki değerini bugün de muhafaza etmektedir. Esasen bundan dolayıdır ki, Atatürk hiçbir devletle askerî ittifak imzalamamış ve millî bağımsızlığımızı, toprak bütünlüğümüzü ve Cumhuriyetimizi her şeyden önce kendi millî gücümüze dayanarak korumayı amaç bilmıştır.

Silâhlı Kuvvetlerimizin donatımını, yerli fabrikalardan sağlamak fikri, Atatürk'ün gerçekleştirme yoluna soktuğu fikirlerin başında gelir. Beri yandan, henüz yurt içinde yapamadığımız silâhlar için de bunların başka başka devletlerden sağlanması, böylece millî savunmamızın her hangi bir yabancı Devletin nüfuz ve

tesiri altına girmesi tehlikesini titizlikle önlemek, Atatürk devrinde millî savunma politikamızın başlıca amacı olmuştur.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programında Sovyetler Birliği ile münasebetlerimizin “Bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygı, hak eşitliği ve âdemi müdahale prensipleri dairesinde” devam ettirileceği ve geliştirileceği belirtiliyor. Öteki komşu devletlerle de aynı prensiplere uygun olarak münasebetlerimizin geliştirileceği ifade ediliyor. T.İ.P. bu beyanları memnurlukla karşılar. (*Alkışlar*) Komşularımızla münasebetlerimizin normalleştirilmesine de her iki taraf için büyük yarar vardır. Ancak bir nokta üzerinde durmak isteriz.

Hükümet komşularımız ve Sovyetler Birliği ile münasebetlerimiz konusunda bağımsızlığımız, toprak bütünlüğümüz ve işlerimize karışmama ilkeleri üzerinde pek haklı olarak hassaslıkla durduğu halde, acaba neden aynı uyanıklık ve hassaslığı Amerika ile münasebetlerimiz konusunda göstermemiştir. (*Soldan, gürültüler, T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Çünkü biraz önce belirttiğimiz gibi bu münasebetlerin bağımsızlığımızı, egemenlik haklarımızı zedelediği bir gerçektir.

Sayın Milletvekilleri,

T.İ.P.’ne göre bağımsızlığımızı, egemenlik haklarımızı herkese karşı aynı titizlik ve kıskançlıkla korumak zorundayız. Bundan dolayı biz bütün devletlerle olan münasebetlerimizde aynı ölçülerin titizlikle uygulanmasını isteriz. Birleşik Amerika Devletleri ve Sovyetler Birliği ile münasebetlerimizin millî bağımsızlığımızı koruma bakımından aynı uyanıklık ve aynı titizlikle ayarlanmasını ve bu iki büyük Devletle münasebetlerimizin aynı mesafede bulunmasını isteriz. Bizim için bağımsızlığımız pahasına bir tercih yapmak söz konusu olamaz. Biz T.İ.P. liler olarak daima Türkiye’yi tercih ederiz. (*Alkışlar*) Ne Batının ne de Doğunun uydusu olmaya tahammülümüz yoktur. (*Alkışlar*) Türkiye’de yalnız Türk Bayrağı dalgalanır; yalnız Türk halkının egemenliği yürür. Türkiye Türkiyelilerindir.

Sayın Milletvekilleri,

Milletlerarası münasebetlerde savunduğumuz bu kıskançça istiklâlcî görüş, şüphesiz bizi yalnızlığa mahkûm etmek anlamını taşımaz. T.İ.P. Amerika dâhil bütün dünya devletleri ile eşitlik, karşılıklı menfaat ve saygı esasları dairesinde tam bağımsız münasebetler kurulup geliştirilmesini istemektedir. (*Alkışlar*)

Özellikle bizim gibi Millî Kurtuluş Savaşı vererek bağımsızlıklarına kavuşmuş ve emperyalist ve kapitalist dünyaya karşı koymakta devam eden “3’üncü dünya” devletleri ile yakın münasebetler kurulmasında her bakımdan büyük yarar görmekteyiz.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet programında Kıbrıs buhranının ne yolda çözümleneceğine dair her hangi bir somut beyana rastlanmamaktadır. Gerçi Hükümet müttefiklerimizle görüşerek bu meseleyi çözümlmek umudunda olduğunu ifade etmektedir. Fakat

görüşmelerin beklenen sonuçları verebilmesi, ancak, Kıbrıs buhranını doğuran nedenlerin teşhis edilmesi ve bu nedenlerin doğrultusundan çıkılarak görüşmeler için yeni bir ortamın hazırlanmasına bağlıdır.

Kıbrıs dâvasının Türkiye'nin ve Kıbrıs'taki Türk topluluğu aleyhinde gelişmesi İngiliz ve Amerikan emperyalistlerinin Yunanlı ortaklarını desteklemelerinin bir sonucudur. Oysa, bizim Hükümetlerimiz Kıbrıs dâvasını yine de Amerikalıların ve İngilizlerin yardımı ile çözmek istemişler ve bu istekleri Kıbrıs dâvasını büsbütün bir çıkmaza sokmuştur. Yeni Hükümetin de aynı yolu izliyeceği anlaşılmaktadır.

T.İ.P. nin bu meseledeki görüşünü arz etmek istiyorum:

Kıbrıs meselesini her şeyden önce emperyalistlerin elinden çekip almak, bunun için de emperyalizme karşı olan devletlerin bu dâvada bizi desteklemesini sağlamak şarttır. Bu maksatla T.İ.P. Millî menfaatlerimize ve Kıbrıs'taki Türklerin menfaatlerine en uygun çözüm şekli olmak üzere Kıbrıs'ın yabancı üslerden temizlenmesini, silahsızlandırılmasını ve milletlerarası garanti altında her iki topluluğun haklarına eşit saygı gösteren bağımsız, federatif bir Devlet olmasını teklif etmektedir. Ve T.İ.P. yalnız ilgili tarafların, yani Türkiye'nin, Yunanistan'ın ve Kıbrıs'taki Türk ve Rum topluluklarının temsilcileriyle Birleşmiş Milletlerden bir temsilcinin bir yuvarlak masa toplantısı yapmasını uzun zamandan beri teklif etmekte ve Hükümetlerden talebetmektedir.

Sayın Milletvekilleri,

Dış politikamızı kökten bir revizyona tabi tutmadıkça Hükümet programında askerî blokların bugünün gerçeklerine uymadığı yolundaki iddiaları da, 3'ncü dünya devletleri ile sıkı münasebetler kurulacağı yolundaki beyanları da, Türkiye'de bu konularda son derece hassas olan ve gücünü her zaman hissettirmekte bulunan uyanık sosyal kuvvetlere Hükümetçe sözle yapılmış bir taviz saymaktayız.

Türkiye geri kalmış bir toplumdur. Gerilikten kurtulmak, hürriyetine sahip çıkmak için milletimiz bir Kurtuluş Savaşı vermek zorunda kalmıştır. Hükümetin bu tarihî gerçeği asla gözden kaçırmamasını isteriz. Kurtuluş Savaşının amaçları ile çelişen yöntemler peşinde olmaktan titizlikle kaçınmasını isteriz. Koca Osmanlı Devleti Batı kapitalizminin yörüngesine girdikten sonra çöküp gitmiştir. Kurtuluş Savaşı Batı kapitalizminin ve emperyalizminin bize dayattığı yarı sömürge rejimine son vermek için yapılmıştır. Fakat, Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'miz yavaş yavaş Batı kapitalizminin ve emperyalizminin yeniden nüfuzu altına girmiştir. Kalkınma ve ilerleme dâvamızın çözümü kapitalizmin nüfuzundan kurtulmamıza her türlü ve nereden gelirse gelsin bütün yabancı etkilerden kurtulmamıza bağlıdır. Oysa Hükümet sözlerimize başlarken de belirttiğimiz gibi bu gerçekten habersiz görünmekte ve Türkiye'nin kapitalizm yolu ile kalkınabileceği görüşünü savunmaktadır.

Sayın Milletvekilleri,

Milletçe kurtuluş yolumuz en kısa zamanda Atatürk dış politikasına samimiyetle dönmemize bağlıdır. Türkiye'mizde hiç bir yabancı nüfuzuna, ne Batının, ne

Doğunun, ne de yabancı her hangi bir devletin, millî bağımsızlığımızı zedeliyen egemenlik haklarımızı çiğniyen imtiyazlara sahibolmasına asla meydan verilmemelidir. Millî Kurtuluş Savaşını, tarihin yazdığı İlk Kurtuluş Savaşını, ölümsüz önder Atatürk'le elele zafere ulaştırmış olan halkımız, içinde bulunduğumuz ikinci kurtuluş hareketini de mutlaka başarıya ulaştırmak azim ve kararındadır. *(T.İ.P. sıralarından alkışlar)*

Türkiye İşçi Partisi olarak, imzalamış olduğumuz bütün anlaşmaların derhal gözden geçirilmesini ve bunlar arasında millî bağımsızlığımızla, egemenlik haklarımızla bağdaşmayanların, devletler hukuku kurallarına uyularak hemen feshedilmesini kutsal bir millî vazife saymaktayız. *(Alkışlar)* Atatürk'e bağlılık yeminleri, Atatürk dış politikasından ilham alınacağı vaatleri ancak Hükümetin bu yolda adımlar atmasıyle ciddiye alınabilir.

Sayın Milletvekilleri,

Vaitlerle dolu fakat bu vaatlerin gerçekleştirilmesi yolunda gerçek hiçbir tedbir getirmiyen ve Türkiye'mizi gittikçe daha çok çıkmaza sokacak, içinde bulunduğumuz buhranı daha derinleştirecek olan Hükümet Programının karşısındayız. Bununla beraber Hükümetin yoksul halk yararına ve bağımsızlığımızdan yana her gerçek teklifini destekliyeceğimizi beyan ederiz. Ancak bu programıyla Hükümete güvenoyu veremiyeceğimizi üzülererek söylemek zorundayım.

Sayın Milletvekilleri;

T.İ.P. Grubu adına Yüce Meclisin bütün üyelerini derin saygı ile selâmlar beni dinlemek lûtfunu gösterdiğinizden dolayı hepinize teşekkür ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Söz sırası C.K.M.P. Grubu adına Sayın Alparıslan Türkeş'indir. Buyrun Sayın Türkeş. *(C.K.M.P. sıralarından alkışlar)*

C.K.M.P. GRUPU ADINA ALPARSLAN TÜRKES (Ankara) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin saygı değer üyeleri,

Hükümet programını dikkatle inceledik:

Bu büyük vaatler ve ümitler vesikasında ifade edilen bütün iyi dileklerin gerçekleşmesini, gösterilen hedeflere hizmet süresi içerisinde ulaşılmasını temenni ediyoruz. Milletın hizmet vekâletini almış her iktidarın her Hükümetin mutlaka muvaffak olmasını isteriz. Hizmet nöbetine gelmiş olanların başarısı ve bu başarıdan doğacak mutluluk milletindir. Bu düşünce ve duygu ile A.P. Hükümetinin başarılı olmasını samimiyetle diliyoruz. C.K.M.P. olarak Hükümete iyi niyetli ve müspet her icraatında yardımcı olmayı taahhüd ediyoruz.

Milletçe içinde yaşadığımız büyük sıkıntı ve zorluklar “ancak hep birlikte göğüsliyeceğimiz gayret ve faaliyetler neticesinde yenilebilir” düşünce ve idrâkinin umumileşmesini ve özellikle Hükümet edenlere, iktidar temsilcilerine hâkim olmasını zaruri görüyoruz.

Hükümet programında yeralan A.P.'sinin “Anayasamızın teminat altına aldığı bütün temel hak ve hürriyetleri, millî müesseseleri korumayı, huzuru, refahı, saadetı, affı, müsamahayı vad ederek geldiği” ifadesiyle “Atatürk ilkelerine ve 27 Mayıs

inkılâbına dayanan ve millî iradenin tasvibine mazhâr olan Anayasamızın ruhu ve metni ile hâkim kılmayı şaşmaz bir hedef” olarak gösteren taahhüdün doğruluk ve samimiyetinden emin olmak isteriz. Seçimlerden önce ve bilhassa seçimler esnasında A.P. li birçok arkadaşlarımızın halk içindeki konuşmaları, davranışları ve hareketleri, programda yer alan isabetli ve güzel görüşlerin tamamı ile tersi istikametinde olmuştur.

C.K.M.P. yeni bir devrin açılması dileği ile iktidar partisi mesullerinin programdaki ifadeleriyle tezat teşkil eden davranışlarını unutmaya hazırdır. Yeter ki A.P. liderlerinin bir sevgi, kardeşlik ve hizmet devri açma vait ve taahhütleri bir uyutma ve avutma taktiği olmasın.

Söz ve fiilin uygunluğunu istiyoruz.

Umumi Devlet düzeni ve rejim meselesi:

Demokratik hukuk ve refah devletinin temel kurumlarının gerçekleşmesiyle Türkiye’imizde artık rejim meselesinin, sistem ve siyasi düzen dâvasının çözülmüş olmasını ve tartışma konusu olmaktan çıkmasını arzu ederiz.

Ama unutmıyalım ki, demokrasi ve Cumhuriyet, yüksek bir fazilet rejimidir. Demokrasiyi ve Cumhuriyeti inançsızlık, faziletsizlik, kanunları ayakaltına almak, yalan ve iftira ve zorlama temelinden yıkar.

Milletin A. Partisine hizmet vekâletini verişte, zararlı neticeleri henüz bütünlüğüyle anlaşılmamış bir iktidar devrine duyduğu özleminden çok Türk Milletinin özellikle mânevi değerlerinin korunacağına ve yüceltileceğine dair verilen taahhüde inanın rolü vardır. Bu sebeple A.P. iktidarının mesullerinden yüksek bir siyasi ahlâk fazilet ve prensiplere bağlılık beklemek ve istemek milletin hakkıdır.

Türk Milleti Büyük Meclise seçip gönderdiği insanların hareketlerini izlemektedir. Bu hareketlere inançların, program ve prensiplere bağlılığın hâkimiyetini istemektedir. Millet seçtiği insanların kişiliklerini menfaat karşılığında pazara çıkartmalarından politik transferlerden üzgündür.

Programda, iktidarın, muhalefetle istişare edeceğine dair bir hususa rastlamadık. Bilhassa önemli konularda, iktidarın muhalefetle istişaresinin önemini belirtmek isteriz.

İdari reform konusu:

Aziz milletvekilleri,

Milletçe ilk ve temel arzu ve ihtiyacımız modern bir Devlet kuruluşuna, modern bir idare cihazına ulaşabilmektir.

Masraflı ve ağır işleyen, verdiğinden çok alan, halkı ezen, hizmetleri yetersiz kalan idare cihazının, verimli, rantabl işleyen modern demokratik bir halk hizmeti kurumu haline getirilmesi şarttır. Bu amaçla idari reform zaruridir.

C.K.M.P.’nin programındaki temel taahhütlerinden olan idari reform ve reorganizasyonun Hükümetçe benimsenmiş olmasından çok memnunuz.. C.K.M.P. bu yöndeki çalışmaların yardımcısı ve murakıbbı olacaktır.

Devlet teşkilât ve dairelerindeki israfın ve lüksün, fazla memur istihdamının gayriilmî işleyişin, ehliyetsizliğin yarattığı zararların süratle önlenmesini, memura insan onuruna ve Devlet temsilciliğine uygun yaşayış ve hizmet imkânı yaratılmasını, idarenin tahakküme değil, halka hizmete memur olduğu inancının yaygın ve hâkim hale getirilmesini istiyeceğiz. Hükümetin tarafsız ve verimli bir idare kurma çabalarının partizan tercih ve tasfiyeler için bir vesile ve imkân haline getirilmemesini temenni ederiz. Hükümeti bu noktada ikaz ederiz.

Komünizm Konusu:

Kendi temel kültür ve inançlarına bağlı tam bağımsız bir millî Devlet ve millet olarak yaşama temel ülkümüzdür. Bağımsız millet varlığımıza, temel değerler sistemimize aykırı bulunan komünizme karşı yapılacak mücadeleye destek ve yardımcı olmak millî ödevimizdir. (C.K.M.P'den alkışlar) Komünizme karşı mücadelede ihtilâl unsuru olan sefalet ve eşitsizlik şartlarının yenilmesini, sosyal adalet ve güvenliğin gerçekleştirilmesini temel tedbirler olarak görmekle beraber yeterli bulamayız. Korumak ve geliştirmek istediğimiz millî değerler sisteminin vuzuhlu ifadesi ve öğretilmesi milliyetçilik ruhunun, millî şuurun uyanık tutulması, millî kültürün ve düşünce hayatının geliştirilmesi, zenginleştirilmesi de bu mücadelenin başlıca dayanağıdır. (Alkışlar)

Komünizm memleketimizde gizli bir şekilde çeşitli konuları kurcalıyarak ustaca tahrikler düzenlemektedir. Bu tahriklerden millî birliğimiz ve Devlet bütünlüğümüz için büyük bir tehlike teşkil eden mezhepçilik ve bölgecilik konularına özellikle dikkati çekmek isteriz. Aynı memlekettin çocukları ve biribirilerinin öz kardeşleri olan çeşitli bölgelere ve mezheplere mensup vatandaşlarımızın biribirilerine karşı kıskırtılması faaliyetlerini dikkatle izlemeli ve önlemeliyiz.

Muhterem arkadaşlarım;

Türkiye Devleti 900 yıldan fazla hayatı olan bir varlıktır. Onu, bu vatanın çocukları elele beraber kurdular ve bugünlere kadar yanyana şanlı mücadeleler vererek beraber yaşattılar. Yabancı kuvvetler tarafından beslenen böyle ayırıcı parçalıyıcı faaliyetlere karşı da yine hep beraber sert bir şekilde elbette dikileceklerdir. (Alkışlar)

Bugün Türkiye'nin sahibolduğu zengin petrol rezervlerinin çoğunlukla Fırat nehrinin doğusunda bulunuşunun bölgecilik tahriklerinin ana sebeplerinden birini teşkil ettiğine dikkati çekmek isteriz. Aleyhimizdeki kötü tahriklerin yalnız bir blok tarafından değil, çeşitli bloklara mensup kuvvetler tarafından zaman zaman kullanıldığını ve lüzum görüldükçe de kullanılacağına işaret etmeyi faydalı saymaktayız. Onun için petrol meselemizi kupkuru bir ekonomik konu olarak mütalâa etmek yerine bu konuyla ilgili siyasi sorunları da birlikte hesaba katarak, memleket için en faydalı yolu tâyin etmek gerekir.

Aziz arkadaşlar;

Komünizme karşı mücadelede birlik beraberlik olmak ancak Komünizme karşı mücadelenin fikir ve söz hürriyetinin bir tahdit ve zincir hâline getirilmesini de sakıncalı gördüğümüzü ifade etmek isteriz.

Millî Eğitim Meselesi:

Hükümetin millî eğitim hizmeti için taahhütleri memnuniyet vericidir. Gerçekleşmesini can ve gönülden arzu ederiz. Ama bir hizmet dönemi ölçüleri içinde ve iktidarın takibettiği ve temsil ettiği politikaya göre ciddiyet ifade etmekten uzaktır. Milletın bütün kaynaklarının seferber edilmesi büyük fedakârlıklara, radikal bir plânlı devreye girmesi hâlinde ancak, bir neslini hayatı içinde gerçekleştirebilecek hedeflerin yuvarlak ifadelerle bir hizmet dönemi içinde ifade edilmiş olması, güven sarsıcıdır. Programda ifade edilen ölçü ve A.P.'nin temsil ettiği politika sistemi içinde bir millî eğitim hizmeti, mevcut bütçenin tümüyle dahi gerçekleştirilmez.

C.K.M.P. temel eğitimin önemini takdir eder. C.K.M.P. eğitimin her kademesinde hizmet imkânlarını artıran bir seferbeliği zaruri görür. Ancak, eğitim, müstakil, iktisattan ayrı bir saha değildir. İktisadi kalkınma plân ve hedefleriyle organik olarak rabıtalı olmıyan bir eğitim plânı başarısızlığa mahkûmdur. Ve zararlıdır.

Aziz arkadaşlar,

Köylerin okula kavuşturulması, ilköğretim kadrosuna yeter sayıda öğretmen yetiştirilmesi, kabiliyetli köy çocuklarının öğretime devam edebilmesi için muhtaç olanlara Devletin yardım etmesi vaitlerini sevinçle karşılıyoruz.

Ancak millet; belirsiz, hudutsuz vaitlerin mâna ve değeri olmadığını bilmekte, belirli neticeler istemektedir.

Hükümetten taahhüddettiği hizmetin reel şümulünü soruyoruz!

Eğitim adaletini ne ölçüde tesis edecektir?

43.000 köyümüz var. Cumhuriyetin 43'üncü yılındayız. Bu 43 yıl içinde Devlet her köyden bir çocuğa olsun ilkokulun üstünde bir eğitim imkânı hazırlamış mıdır?

Yazık ki yüksek tahsil köylü ve işçi çocukları için bir hayal olarak kalmıştır, kalmaktadır.

Cumhuriyetin 43 yılı boyunca her köyden bir çocuk eğitmemize karşılık, her yıl her köyden 8-10 delikanlıyı hudut nöbeti beklemeye davet ederek tarlasından, işinden ayırdığımızı, köyden hep aldığımızı ama ona hiç vermediğimizi hatırlıyalım.

Biz C.K.M.P. olarak bu adaletsiz hali Türk köylüsü adına protesto ediyoruz.

Hükümetten eğitim adaletini gerçekleştirmek köylü, işçi varlıksız aile çocuklarını okutmak için müessir ve yeterli tedbirler almasını istiyoruz.

Hükümet programında idari reforma değinilmiş ve geniş bir reform yapılması zorunluğu belirtilmiştir. Biz de buna katılmaktayız. Buna ilâve olarak adalet cihazımızda da reform yapılmasını ve süratli, adaletli uygulama sağlanarak vatandaşların bu sahadaki işlerinin kolaylaştırılmasını çok önemli görmekteyiz, özellikle köylü, işçi, yoksul vatandaşlarımız için de adalet işlerinde rehber olacak, kendilerine yardım ve destek sağlayacak bir düzenin kurulmasını tavsiye etmek isteriz. Özel bilgi ve uzmanlık istiyen adalet ve hukuk işlerinde avukat tutamıyacak durumda olan ve yol, yöntem bilmıyen vatandaşlarımıza gerekli imkânları sağlamak üzere, kurulma-

sı Hükümet programında yer almış olan sosyal sigortalar çerçevesi içinde bir adalet sigortası da sağlanmalıdır.

Programda seçim sisteminin değiştirileceği de yer almış bulunmaktadır. Şimdiki Seçim Kanunu henüz bir kere tecrübe edilmiştir. Mahzurlu olup olmadığı da incelenmeye muhtaçtır. Birkaç devre kullanılmadan bir kanunun acele yeniden değiştirilmeye kalkışılması isabetli olmayacağı kanaatindeyiz. Geçmiş devrelerde başka iktidarlar da bir devre uygulanmakla yetinerek bu gibi değişiklikler yapmışlar ise, böyle bir davranış örnek olarak alınmamalıdır. Geçmiş birçok iktidarlar zamanında her hangi bir Hükümet muhalefet tarafından tenkid olundukça kendisini haklı göstermek için tenkid edenlerin de iktidarda iken bu gibi davranışlarda bulunduğunu ileriye sürmüşlerdir. Fakat, unutulmamalıdır ki, tenkid edenlerin evvelce hatalı davranışlarda bulunmuş olmaları iktidarların da yeni hatalar işlenmesine hak kazandıramaz. *(Bravo sesleri ve alkışlar)*

Programda memleket gerçeklerine uygun şümüllü bir af kanun tasarısının da hazırlanacağı ifade olunmuştur. Bunu da yerinde ve faydalı bulmaktayız. Böyle bir tasarıda siyasi suçlularla basın suçlularının da yer almasının memlekete huzur getireceğine inanmaktayız.

Tasarruf bonoları konusundaki Hükümetin beyanını yeterli bulmadık. Bu müessese bugün simsarlar elinde dejenere bir hale gelmiştir. Fakir memur ve görevliler tasarruf bonolarını ancak %25 ilâ 30 değerine simsarlara kaptırmaktadırlar. Tasarruf bonolarının münasip tedbirleri bulunarak toptan kaldırılmasına çalışılmasını uygun görüyoruz.

Programda adları zikredilmeden geçilmiş olan eski emekliler konusuna da işaret etmeyi vazife sayıyoruz. Bugün yurdumuzda çeşitli yıllarda emekliye ayrılmış olan vatandaşlarımızın emeklilik maaşları arasında büyük farklar bulunmaktadır. Bir başka haksızlık ve huzursuzluk konusu olan bu durumla da Hükümetin yakından ilgilenmesini dilemekteyiz.

İktisadi kalkınmada gaye olarak sadece fert başına düşen geliri süratle artırmak ve bölgeler arasında denge meydana getirmek yeterli değildir kanısındayız.

Bunlarla beraber ve bunlara ek olarak anakonularda kendi kendine yeten ve artan bir memleket haline gelmeyi de düşünmek gerekir. Belirli bir ölçüde kendi iç kaynaklarına ve iç pazarlarına dayanmayan ekonomiler, sağlam kabul olunamaz. Şoven bir otarşiye karşı olmakla beraber, kalkınmamızın hedefi anakonularda kendi kendine yeter hale gelmek olmalıdır. Onun için mutedil bir otarşi sistemine yönelmeyi isabetli gördüğümüzü belirtmek isteriz.

Yatırımlar konusunda de önemli gördüğümüz bir noktaya işaret etmeden geçemeyeceğiz. Yatırımlar, kesinlikle üretimi âzami dereceye çıkarma gayesiyle yapılmalıdır.

Plânlama konusuna gelince;

Plânlama Teşkilâtı ve plân faaliyetleri üzerinde Hükümetin ileriye sürdüğü bazı görüşlerle esaslı ayrılıklarımız vardır. Plân demek ilmi ve teknik esaslara dayanarak

öncelikler tâyin etmek ve ekonomik faaliyetleri keyfilikten kurtararak bir disipline sokmak ve memleket ihtiyaçlarına göre belirli bir yöne çevirmektir. Hükümet programında “emredici plânın demokratik ilkeler ve Anayasa düzeniyle bağdaşması mümkün değildir. Plân, ancak âmme sektörü için bağlayıcı ve emredici bir nitelik kazanabilir” denilmektedir. Bu görüşün çok yanlış olduğu inancındayız Bu, şu demektir. Âmme sektörü için plân vardır olacaktır; fakat özel sektör için plân yoktur yani plansızlık esas olacaktır. Keyfilik esas olacaktır. Böyle bir şey uygun görülmez. İsrâf ekonomisine sebeb olan rastgele ekonomik ve ticari faaliyetler memleket için daima zararlı olmuştur. Türkiye’nin süratle kalkınmasını sağlayacak esaslara göre hem kamu sektörü için hem de özel sektör için bağlayıcı, yol gösterici ve yönetici vasıfta bir plânlama esas olarak kabul olunmalıdır.

Ziraatin kalkındırılması için programda yer alan isabetli tedbirler bazı şeyleri de eklemek istiyoruz. Bunlardan birisi pancar ekiminde uygulanan ilmî çalışma ve disiplinin diğer ziraat alanlarına ve özellikle tütüne de uygulanmasını yerinde bulmaktayız. Bilhassa hâli hazır pancar fiyatlarının, müstahsili zarardan kurtaracak ve emeğinin değerini elde edecek şekilde artırılması çok uygun bir hareket olacaktır. C.K.M.P. Grubu olarak orman konusunda, bir Orman Bakanlığı kurulması lüzumuna işaret etmek isteriz.

Programda toprak reformundan hiç bahsedilmemiş bulunmaktadır. Ziraat reformu ile toprak reformunun birbirinden ayrı düşünülmesine imkân olmadığı görüşündeyiz. Bunun için ziraat reformunun başında toprak reformunu da ele almayı ve memleket menfaatlerine en uygun bir şekilde çözüme bağlamayı Hükümete tavsiye ederiz.

Programda nüfusumuzun sektörlere göre dağılışının planlanmasına hiç değinilmemiştir. Nüfusumuzun bugünkü dağılışını plânlı bir şekilde yeniden tanzim etmek ve değiştirmek zorunluğundayız. %77 köylerde ve ziraat sektöründe bulunan halkı, ölçülü bir oranla sanayi, ulaştırma ve diğer hizmetler sektörlerine aktarmak gereklidir. Nüfus dağılışını başıboş bırakmak ileride bütün kalkınma faaliyetlerini altüst edecek güçlükler ortaya getirir.

Programda yerleşme konusuna da değinilmemiştir. Türk milletinin bugünkü yerleşme durumunu ilmî bir şekilde inceliyerek yeniden düzenlemek gerekir. Bu, Türkiye kalkınmasının temel sorunlarından biridir. Bu konu ile birinci olarak köy ve köylü vatandaşlarımızın durumu göz önüne alınmalıdır. Hükümet programında köyden başlamıyan ve köylüye dayanmıyan bir kalkınmanın kalkınma olamayacağına işaret olunmaktadır ki, bu görüşü bizler de derin bir takdir ve heyecanla karşılıyoruz. (C.K.M.P. sıralarından alkışlar)

Halen %92’si yoldan, %68’i içme suyundan, %98’i elektrikten mahrum köylerimizin durumu, üzerinde duracağımız en önemli bir konudur. Yapılması gerekli 150 bin Km.lik köy yollarından henüz 13 bin Km. yapılmış, 137 bin Km. hizmet beklemektedir. Bu 137 bin Km.lik yolun her mevsimde işler hale getirilebilmesi için Km. başına ortalama 60 bin liradan 8 milyar 220 milyon liraya ihtiyaç vardır. Türkiye’de

65.730 köy ve mahalle vardır bunun ancak 21 bin kadarına içme suyu sağlanmıştır. Geriye kalan 44.230 köy ve mahalle için 4 milyar 500 milyon lira masraf gerekmektedir. Türkiye’de mevcut 36 bin muhtarlıktan ancak 450’sinde elektrik vardır geriye kalan 34.550 muhtarlığı elektriğe kavuşturmak için 5 milyar 500 milyon liraya ihtiyaç vardır. Yani Hükümet programının beş satırlık küçücük bir paragrafında 18 milyar 220 milyon liralık bir harcamayı icabettiren faaliyetler yer almıştır. Bunun gerisinde, sulu ziraat yapılması mümkün 5 milyon hektar araziden 4 milyon hektarı sulamak için yatırım yapılması gerekmektedir. Bunun için de 90 milyar Türk Lirasına ihtiyaç vardır. Görülüyor ki memleketin muhtacolduğu büyük faaliyetler, büyük imkânlarla ihtiyaç göstermektedir. Programda bunların nasıl, ne şekilde ve nereden sağlanarak yapılacağı hiç belirtilmemiş bulunmaktadır.

Programda “Atom ve nükleer enerjiden ne zaman ve nasıl faydalanılacağı çalışmalarına titizlikle devam olunacaktır” denmektedir. Biz, bunu da yeterli bulmuyoruz. Atom ve nükleer enerji konusunda daha süratli çalışmalar yapılmasını ve kısa zamanda hedefler tesbit edilerek uygulanmaya geçilmesini gerekli sayıyoruz. Bugün ilim ve teknikte büyük ilerlemeler meydana gelmiş ve bu ilerlemeler durmadan başdöndürücü bir hızla devam etmektedir. İlim ve teknik, milletlerin asıl gücünü ve imkânlarını teşkil etmektedir. Saha genişliğini ve nüfus kalabalığını ikinci plâna düşüren ilim ve teknik kudreti sayesinde, bugün çok küçük topluluklar dahi, kalabalık topluluklarla boy ölçüşebilecek hale gelmişlerdir. Bunun için yüksek kaliteli ilim ve fen adamları yetiştirmek ve her konu ile ilgili geniş ilmi araştırma laboratuvarları kurmak yoluna gidilmelidir. Ve bu konu her konudan daha üstün bir öncelikle ele alınmalıdır.

C.K.M.P. programında yer alan temel ilkelerden ikisinin ilimcilik ve teknikcilik olması bu inançtan doğmuştur.

Muhterem arkadaşlarım,

Sosyal adaletin ve güvenliğin sağlanması konusuna programda geniş yer verilmiş bulunmaktadır. Bunları uygun görmekle beraber bütün Türk halkını içine alan geniş bir sosyal yardımlaşma teşkilâtı kurulmasını gerekli saymaktayız. Özellikle sağlık hizmetinin sosyalleştirilmesini faydalı görüyoruz. Ayrıca, hastanelerde, köyden gelecek hastalar için yatak kontenjanı tesbit edilmesini ve köylü vatandaşların bu bakımdan sıkıntılarının hafifletilmesini gerekli sayıyoruz. *(Alkışlar)* Buna ait birçok üzücü olaylar her gün meydana gelmektedir.

Dış politika:

Dış politika konusunda Hükümet gayet önemli ifadelerde bulunmuştur. Biz, dış politikamızda yabancı devletlerle münasebetlerde müteakabiliyet, yalnız millî menfaatlerimizi kaale almak ve fertlere hürriyet, milletlere istiklâl prensiplerine dayanmayı gerekli sayıyoruz. Bugün milletlerarası münasebetlerde kültür yakınlıkları kurmak ve kendi kültürümüzü başka milletlere tanıtmak ve yaymak, dünya barışı ve kendi menfaatlerimiz yönünden çok önemli bir konudur. Özellikle propaganda büyük değer vermek gerekir. Kültür yayılması için dünya üzerindeki çeşitli

devletlerde büyük müesseseler kurulmuş ve çabalar harcanmaktadır. Çünkü bu sayede büyük siyasi ekonomik menfaatler de elde edilebilmektedir. Bugünkü sınırlarımız dışında bulunan Türk kültürüne bağlı topluluklara Hükümetin dikkatini çekmeyi faydalı bulmaktayız. (*Alkışlar*) Bizi seven, dilimizin ve kültürümüzün temsilciliğini birçok baskılara rağmen seve seve yapan bu insanları Birleşmiş Milletler Anayasasına göre varlıklarını, haklarını ve kültürlerini korumak ve geliştirmek için hiçbir gayretten çekinilmemelidir. (*C.K.M.P. sıralarından alkışlar*) Bu topluluklar yaşamakta bulundukları memleketlerle memleketimiz arasında en sağlam köprülerdir. Bunlarla ilgilenmek yalnız onlar için değil Türkiye'nin varlığı için de önemlidir.

NATO ve CENTO ile olan münasebetlerimizin devamını faydalı görüyoruz. Ancak, bu işbirliğinin karşılıklı, saygı ve eşit menfaat ilkelerine sıkı sıkıya bağlı olarak yürütülmesine önem verilmesini isteriz. Ayrıca bu ittifakların yeniden gözden geçirilmesini, bağımsızlık ve egemenliğimizle bağdaşmayan hususların dostlarımızla anlaşarak kaldırılmasını Hükümetten önemle rica ederiz (*C.K.M.P. sıralarından alkışlar*)

Komşumuz Sovyetler Birliğiyle dostluk ve iyi komşuluk münasebetlerimizin geliştirilmesini ve kuvvetlendirilmesini ittifaklarımızın vecibeleri muhafaza olunmak kaydıyla isabetli görmekteyiz.

Programda geniş bir şekilde bahsedilen Kıbrıs konusuna gelince:

Bu konuda Hükümetin geniş ve uzun beyanlarını, belirsiz ve yuvarlak manalı olarak buluyoruz. Meselâ bu konuyla ilgili olarak "İhtilâfın tatminkâr ve nihai bir şekilde çözümlenmesinden" söz edilmektedir, burada tatminkâr çözümlenme deyimi ile Hükümet acaba neyi kasdetmektedir? Hükümet için tatminkâr olarak kabul edilebilecek bir çözüm ne olabilir? Bunun hakkında bize hiçbir işaret vermemiş bulunmaktadırlar. Ayrıca (Oldubittilere, emrivakilere müsaade olunmayacağından) bahis olunmaktadır. Kıbrıs buhranı başlıyalıdan beri iki yıldır, biz bu sözleri çok dinledik, fakat Makarios ve Yunanistan bunları dinlemiyor. Kıbrıs'da her gün yeni oldubittiler ve emrivakiler meydana gelmektedir. Bu gibi beyanlarda bulunarak beklemekle meseleler çözülemez. Bu şekildeki bir tutum hareket serbestliğini ve inisiyatifi Rumlara ve Yunanistan'a terk etmek demektir. Bu, bir (bekle gör) politikasıdır. Kıbrıs'da her gün, tek taraflı oldubittiler olmakta ve insan haklarına, Türklerin varlıklarına en çirkin tecavüzler yapılmaktadır.

Büyük Meclisin muhterem üyeleri, Kıbrıs, Türkiye için sadece orada yaşayan Türk kardeşlerimizin hakları yönünden önemli olan bir konu değildir. Türkiye'nin emniyeti ve varlığının korunması bakımından da hayatî değer taşıyan bir meseledir. Kıbrıs'tan başka, Yunan sömürgecilerinin ve fanatiklerinin hangi bölgeler üzerinde hayaller beslediklerini hepimiz bilmekteyiz onlar bunları gizlememektedirler. Onun için çok uyanık ve dikkatli olunmasını ve müttetiklerimiz katında zamanında gerekli tedbirleri alarak, onların İngiltere'nin 1919 politikasına dönmek hatasını işlemelerini önlemeliyiz. (*Alkışlar*)

Biz C.K.M.P. olarak Kıbrıs konusunda inisiyatifin ele alınmasını ve enerjik tedbirlere başvurulması için evvelce 4'üncü Koalisyon Hükümetinden bir liderler toplantısı talebetmiştik. Bu toplantıda görüşlerimizi Hükümete ve diğer parti liderleri muhterem arkadaşlarımıza açıklamıştık. Orada Hükümetin izahatını tatminkâr bulmıyarak görüşlerimizi tekrar bir muhtıra halinde 8 Eylül 1965 tarihinde Hükümete sunmuştuk. Yapılan liderler toplantısında bugünkü Sayın Başbakan Demirel bize 4'üncü Koalisyon Hükümetinin bir bekle gör politikası takibetmediğini, Kıbrıs'taki durumun eskisinden daha iyi olduğunu ve gittikçe de daha iyiye gideceğini belirtmişler idi. Kendilerine iyimser ifadelerini bir senet kabul ettiğimizi bildirmiştim, bugün gelmekte olan yeni haberler Kıbrıs'ta durumun iyiye gitmekten çok uzak olduğunu göstermektedir. Bu konuda Hükümetin gayet süratli, realist ve enerjik tedbirlere başvurmasına kesin lüzum olduğuna işaret etmek isteriz.

Silâhlı Kuvvetlerimiz konusu:

Silâhlı Kuvvetlerimizle ilgili beyanlardan memnunluk duyulmaması mümkün değildir. Hükümetten bu konudaki beyanlarını büyük bir memnunlukla karşılıyoruz. Türk Silâhlı Kuvvetleri Türk varlığının ve Devletimizin koruyucusudur. Onu ekonomik ve fakat vurucu kuvveti, ateş kudreti hareket kabiliyeti en yüksek modern bir kuvvet olarak düzenlemek gereklidir. Son model silâh ve gereçlerle ve füzelerle donatılması için elden gelen her gayret sarf olunmalıdır. Teşkilât olarak da bugünkü kuruluşunda değişiklik yapılmasını gerekli görüyoruz. Genelkurmay Başkanlığının emrinde geniş karargâhlar halinde bulunan Kuvvet kumandanlıklarının kaldırılarak kuvvetlerin direkt olarak Genelkurmay Başkanlığına bağlanmasını ve Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde yer alacak her kuvvetin Kurmay Başkanı yardımcısı nezaretinde düzenlenmesini daha ekonomik ve Türkiye'nin kendi durumuna daha uygun görmekteyiz. (*Alkışlar*)

Ayrıca, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ihtiyacı olan ve memleket içerisinde sağlanması mümkün olan silâh, cephane, donatım ve gereçlerin dışarıdan getirtilmesine ve hattâ müttefiklerimiz tarafından yardım olarak da verilmesine müsaade olunmamalıdır. Müttefiklerimizden yardım olarak her verileni almak yerine bizim için lüzumlu olanları tesbit ederek onları almak usûlü takibolunmalıdır. Uzun zamandan beri yardım olarak Amerika'dan peçete, havlu, çatal, kaşık, çorap hastane elbisesi, yem torbası, yular sapı gibi bizim memleketimizde daima yapılan ve bulunabilen şeyler alınmış ve bu durum yerli sanayiimiz için bir darbe olduğu gibi bizim yurt içinde imâl etmekteğimiz mümkün olmıyan çok önemli şeylerin istediğimiz sayıda alınmasını da önlemiştir. Bundan sonra bu gibi hareketlere meydan verilmemelidir. Ayrıca Türk yetkili kumandanlarının ve şahsiyetlerinin girip denetleme yapamıyacağı hiçbir saha, tesis ve yabancı birlik bulunmasına müsaade olunmamalıdır. (*Alkışlar*)

NATO emrine tahsis edilmiş olan kuvvetlerimizin bir kısmı NATO emrinden çıkarılarak millî kuvvetler haline getirilmeli veya doğrudan doğruya bizim emrimizde olacak yeni millî kuvvetler tesis olunmalıdır. (*Alkışlar*) NATO emrinde bulunan kuvvetlerimiz ancak müttefiklerimizin müsterek tasvibiyle kullanılma gibi

durumlar dolayısıyla Kıbrıs meselesinde görüldüğü gibi bizi zaman zaman güçlüklerle karşılaştırmaktadır.

Silâhlı Kuvvetlerimize daha verimli hizmet kazandırmak için kıtada görev yapan subay ve astsubaylara daha erken terfi ve daha yüksek maaş verilmesi sağlanmalıdır.

Muhterem Milletvekili arkadaşlarım,

Programda yer almış buluna bazı hususlar vardır ki bunları büyük bir takdirle karşılamamak mümkün değildir. Huzurunuzda bu hususları belirtmeyi gerekli sayıyoruz.

Hükümet programda, asgari müsterekler etrafında bütün partilerin birleşmesinden, 27 Mayıs'a dayanan Anayasa düzeninin her şeyden üstünde tutulmasından, Atatürk ilkelerine bağlılıktan, kırtasiyecilikle savaştan, komünizmle savaştan, her türlü suiistimalle savaştan bahsederrek geniş izahalarda bulunmuştur. İfade ettikleri hususlara samimiyetle ve sadakatle bağlı kalarak faaliyet gösterdikleri müddetçe biz de kendilerine her çeşit yardımı yapmaya çalışacağız. *(A.P. sıralarından ve C.K.M.P. sıralarından sürekli alkışlar)*

Hükümetin memlekete hayırlı hizmetler yaparak, halkın âcil olarak beklediği refahı, mutluluğu, huzuru getirmesini Cenabı Haktan dilerken gerek şahsım adına gerek C.K.M.P. adına Yüce Heyetinize saygılarımı sunarım. *(Sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Söz sırası Yeni Türkiye Partisi Grubu adına Sayın Ekrem Alican'nındır. Buyurun Sayın Alican.

Y.T.P. GRUPU ADINA EKREM ALİCAN (Sakarya) — Muhterem arkadaşlarım;

3 Kasım 1965 Çarşamba günü Yüksek Mecliste Sayın Başbakan tarafından okunan Hükümet Programı üzerindeki Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubunun görüşlerini izah etmek üzere huzurunuzda bulunmaktayım.

10 Ekim 1965 genel seçimlerinin ortaya çıkardığı millet iradesi ile kurulmuş bulunan yeni Hükümetin, memleket meselelerini mütalâa edişinde benimsediği fikirler, görüşlerimize ne ölçüde uygun düşerse düşsün, demokratik rejime gönülden inanmış bir siyasi teşekkülün Meclis Grubu Sözcüsü olarak, yeni Türk Hükümetine başarı dileklerimizi ve millî hayatımızın gerçekten ihtiyacı olan huzur ve gelişmenin sağlanmasında, her demokratik memlekette muhalefete düşen sorumluluğun şuurulu anlayışı içinde bulunduğumuzu ifade ile sözlerime başlamak isterim. *(En sağdan alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri;

Türk Milleti gibi süratli gelişmeye muhtaç bir toplumun, bugünkü siyasi, sosyal ve ekonomik şartlar içinde, meselelerinin çözümlenmesi, sanıldığından ve uzaktan görüldüğünden çok daha ciddî çalışmaları gerektiren ve bu ciddiyete uygun kararları alıp cesaretle uygulamayı zorunlu kılan bir büyük dâvadır.

Bu dâvanın çeşitli yönleri vardır. Bir yönü toplumun karşı karşıya bulunduğu maddi ve mânevi ihtiyaçlardır. Az gelişmiş toplumlarda bu ihtiyaçlar hudutsuz denecek kadar çok ve hudutsuz denecek kadar derindir. Dâvanın diğer yönü, bu ihtiyaçları karşılayabilmek için lüzumlu olan ekonomik ve sosyal güçtür. Bu güç, az gelişmiş memleketlerde hem yetersiz, hem de teşkilâtsızdır. Bütçeler fakirdir. Teknik imkânlar kısırdır. Siyasi ve idari bünyeler kifayetsizdir, özel sektör ve âmme sektörünün teşkilâtları düzensizdir.

Büyük ihtiyaçların ıstırapları içinde kıvranan toplumun, gider artırıcı sonsuz talepleri yanında, bu giderleri sağlayacak kamu gelirlerine katılma hevesi yok denecek kadar hudutludur.

Toplumlar hayatında, Hükümet programı denilince, meselelerin, kolay, zor, bu çeşitli yönlerini kapsıyan, bu çeşitli yönlere göre dengeli, ahenkli bir Devlet görüşü fikrini ortaya koyan bir Devlet vesikasının hatıra gelmesi icabeder. Bu itibarla, Türkiye’de Devlete vâzıl’yed olacak bir Hükümet, programını yaparken her şeyden önce, Türk toplumunun meselelerini genel hatları içinde her yönü ile bilmek, bu meseleleri karşılamak için alacağı tedbirlerin her yöndeki mâna ve mahiyetini kavramak, bu tedbirleri gerçekleştirmenin gerektireceği maddi ve mânevi gücü ne şekilde sağlayabileceğine dair ciddî bir fikre sahip olmak mecburiyetindedir.

Hükümet programları, toplum hayatının giderlere taallük eden ihtiyaçları ile ne derece ilgilenmek zorunluğunda iseler, aynı hayatın gelirlerle taallük eden ihtiyaçları ile de, aynı derecede ilgilenmek zorunluğundadırlar.

Toplumlar şüphesiz, ihtiyaçlarını giderici vaatler, taahhütler dinlemekten daima memnuniyet duyar, bu vaatleri ve taahhütleri yapanları alkışları ile mükâfatlandırır. Buna mukabil, bütün toplumlarda, kamu gelirlerini sağlamak bakımından, giderlere iştirak konusunda, umumiyetle çekinir bir ruh halinin mevcud olduğunda şüphe yoktur.

Hükümetler; programlarında, konunun sadece geniş kitleleri memnun edici kolay yönleriyle meşgul olurlar ve hattâ bu yönde her çeşit vaat ve taahhütte bulunurlar da, konunun toplumları iknaa ihtiyaç gösteren zor yönünü ihmal ederlerse, meseleye lâıyk olduğu değeri vermemiş olurlar. Program diye ortaya koydukları vesikanın niteliği ve uygulanma yeterliği hakkında şüphe ve tereddütlerin doğmasına sebebiyet verirler.

Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu, yeni Hükümetin Programını, evvelâ bu yönü ile tatmin edici olmaktan uzak bulmuştur.

Program gerçekten pek çok münferit fikirleri ve taahhütleri ile hepimizi memnun edici vaatleri ihtiva etmektedir. Toplumumuzun ekonomik ve sosyal meselelerinden hemen her biri için geniş masrafları gerektirecek her çeşit ileri vaatleri programda memnuniyetle görmektediriz.

Sanayimizde geniş bir sınai hamle yapılacaktır. Tarımımızda bütün tarım mahsulleri değerlendirilecek, asgari bir fiyattan daha aşağıya düşmemeleri Devlet-

çe teminat altına alınacaktır. Sosyal hayatta işsizlik sigortası ihdas edilecek, sosyal güvenlik müesseseleri genişletilecektir. Kredi politikamız genişletilecek, ticarete, ziraatte, sanayide, turizmde, ithalâtta ve ihracatta kredi imkânları artırılacaktır. Sanayide ve ihracatta vergi indirimleri, vergi kolaylıkları gösterilecektir.

Devletin bütün hizmet dallarında gerekli genişleyici tedbirler alınacak ve hizmetlerin noksansız görülmeleri için lüzumlu her çeşit masraflar yapılacaktır.

İhtiyaçları karşılama bakımından hizmetler bu şekilde süratle geliştirilirken, diğer yandan da kamu harcamalarının hem hacım, hem de millî gelire nisbetle yüzdelerinin artması önlenecek, yüksek masraflı ve maliyetli bir bütçe politikasına son verilecektir.

Hepimizi memnun etmesi gereken bu beyanlar ve bu taahhütler karşısında, işin başlangıcında, fazla teferruata girmeden bazı soruların Hükümetimiz tarafından hemen cevaplandırılmaları gerekmektedir.

Böyle bir refah devletini ortaya çıkartacak olan mali politika, bütçe ve para politikası, programda ifade edilen şekilleri ile acaba kifayyetli olabilecekler midir?

İfade olunan gerçekten çok geniş hizmetler, hem kamu giderlerinde artışlara, hem de kamu faaliyetlerinde, bütçeden karşılanması gerekli zararlara sebebiyet vermeyecek midir?

Denildiği gibi bütçeler daraltılacak, ya da bugünkü hudutlar içinde tutulacaksa, bu giderleri ve bu zararları bütçelerden karşılamak imkânsız olmayacak mıdır?

Para politikasının ayarlanması suretiyle sonuç almıya çalışılacaksa, o zaman da, kalkınmanın va'dedildiği gibi hürriyet ve istikrar içinde gerçekleşmesi güçleşmeyecek midir? (*Alkışlar*)

Grupumuz o kanattadır ki; Hükümet, program hazırlamak bakımından sahi-bolduğu bir haftalık kısa zaman içinde, bundan önceki Hükümet programlarının hazırlanmalarında olduğu gibi, bakanlıkların idari servislerine program müsveddeleri hazırlatmış ve gelen taslakları sıraya koymak ve araya Adalet Partisi seçim beyannamesinden enteresan bazı cümleler sıkıştırmak suretiyle yeni Hükümetin Programına nihai veçheyi vermiştir. Bu itibarla da program, insicamlı ve genel bir Devlet görüşünü ihtiva etmekten ziyade, bakanlıkların ve Adalet Partisi seçim beyannamesinin münferit tasavvurlarının ve arzularının müşterek ve karma bir listesi mânasını taşımıştır.

Şüphesiz, 1961 yılından bu yana, Türkiye'mizde cereyan etmekte olan siyasi mücadeleler içinde en müessir güç olarak yer almış bulunan Adalet Partisinin gelmekte olduğu aylarca öncesinden bilinen iktidarına daha hazırlıklı şartlar içinde başlaması, hepimizin gönülden arzuladığımız bir husustu.

Yeni iktidarın ilk Hükümet Programını, evvelkilerden, değişik ölçülerle Yüce Meclise takdim etmesini beklemek zannederim hakkımızdı.

Yani iktidarın, kendisine devredilmekte olan ve üzerinde yıllardan beri münakaşalar yapılan Merkezî Hükümet Teşkilâtı hakkında, acaba hiçbir değişik düşüncesi mevcut değil midir’?

Diğer teşkilât kademeleri bir yana, bugünkü Merkezî Hükümet Teşkilâtı kendisini tatmin etmekte midir? 5 Yıllık Plânın tatbikatı ile meşgul olan Başbakan Yardımcılığına yeni Hükümette lüzum görülmediğine göre, plân ve programların hazırlanma ve uygulanma işleri ile hangi Bakanlık meşgul olacaktır?

Başbakan çok değişik meşguliyetleri arasında, bu işlerle devamlı surette meşgul olabilmek için, gerekli zamanı bulabilecek midir?

Önemi bu derece büyük olan bir Devlet meselesinin, isabetle yürütülebilmesini sağlamak üzere, müstakil bir bakanlık haline getirilmesinden, neden çekinilmektedir?

Maliye ve Gümrük ve Tekel bakanlıkları hizmet sahalarının yeni bir düzenlemeye tabi tutulması ve bugünkü bakanlıklar yerine Maliye ve Hazine bakanlıkları şeklinde teşkilâtlandırılmaları ihtiyaçlarımıza her halde çok daha isabetli cevap verecektir.

Böyle bir yola gidildiğinde, Devletin bütçe ve bütün gelir ve gider faaliyetleri Maliye Bakanlığı, Hazine muamelâtı ile iç ve dış bütün kredi faaliyetleri, sermaye piyasasını düzenleme çalışmaları Hazine Bakanlığı uhdesinde toplanabilecektir.

Gençliğe ve spor işlerimize taallük eden meselelerimizin fevkalâde dağınık ve başıbozuk bir şekilde yürütülmesini önlemek üzere, ciddi çalışmalar yapabilecek nitelikte bir bakanlığa olan ihtiyaç aşîkârdır.

Yeni iktidarın bu görüşlerimize iştirak edip etmemekte serbest olduğuna da şüphe yoktur. Biz, Adalet Partisinin siyasi hayatımızda ilk defa iktidara gelişinde mevcut Hükümet teşkilâtı üzerinde, bir Bakanın Başbakan Yardımcılığı sıfatını ortadan kaldırmak dışında bazı görüşlere sahibolması gerektiğine inandığımız için Meclis Grupumuzun bu konudaki görüşlerini ortaya koymakta fayda mütalâa ettik.

Türkiye’de Devleti teşkilâtlandırma devleti yürütmeye benimsenen zihniyet ve usullerin, meselelerimizi halletmekte, esas prensipler kadar, hattâ onlardan daha fazla önemli olduklarını hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Türk hükümetlerinde işler, Hükümet başındaki şahısların şahsi mizaçlarına göre yürütülürler. Baştaki zat, işleri takibedici, yönetici mizaçlı ise, işler yetiştirdiği kadar takib edilir ve ciddi mânada yönetilirler. Baştaki zat vurdumduymaz, işleri kendi haline terk eder mizaçta ise, işler kendi halleri içinde yürüyebildikleri kadar yürür, memleket olduğu yerde sayar.

Yeni iktidarın Türk Devletini bu şahsılıktan ve şahsi idare sisteminden kurtarması lâzımdır. Evvelâ Başbakanlığı ve merkezî hükümet teşkilâtını yeniden organize etmeye ihtiyaç vardır. Başbakanlık teşkilâtlandırılmak suretiyle, bakanlıklar üzerindeki nâzım rolünü oynayabilecek hale mutlaka getirilmelidir.

Bakanlıklar ve genel müdürler taşra teşkilâtının idare adamlarımızla olan münasebetlerinin ıslahı lüzumu üzerinde durmak gerektiğini de ifade etmek isteriz.

İllerimizde valilerimiz Türk Hükümetinin temsilcisi olmaları dolayısıyla bütün Hükümet teşkilâtı üzerinde tam bir idari sorumluluk taşımak mecburiyetindedirler. Bugün pek çok müstakil genel müdürlükler teşkilâtı mensupları illerde valilerin mevcudiyetlerini bilmezlikten gelmekte ve yatırım faaliyetlerimizin dağınık bir düzen içinde verimsiz kalmaları önlenememektedir.

Toplumumuzun uğradığı, güçlüklerden pek çoğunun önemi takdir edilemeyen bu çeşi bazı tedbirlerin, zamanında alınmamış olmasından doğduğunu hatırdan çıkarmamalıyız.

Programın Köy İşleri Bakanlığına taallük eden kısmında, “Köyden fışkırmıyan ve nimetlerini köye götüremiyen bir kalkınmanın mümkün olacağına inanmıyoruz” denilmekte ve halen köylerimizin %90’ının yoldan, %60’ının içme suyundan ve %98’inin elektrikten mahrum bulunduğu ifade olunmaktadır. Bu derde deva olmak üzere de “gerekli tedbirlerin alınacağından” bahsedilmektedir.

Söylenen ve yazılan bu sözler gerçeklerin ifadesidir. Fakat çok partili hayatın memleketimizde başladığı 20 yıldan beri, her yıl bütçe gerekçelerinde ve zaman zaman hükümetler programlarında bu çeşit sözler söylenmekte ve yazılmaktadır. Gereken tedbirlerin alınacağı yolundaki vaatler defaatle bildirilmiş olmasına rağmen, mahrumiyetleri gösteren nisbetler oldukları yerde durmaktadır. Artık Sayın Hükümetten, derdi dile getiren parlak beyanlardan gayri, kalkınmanın köyden fışkırması ve nimetlerin köye götürülmesi için, müşahhas ve sonuç verici prensip kararları beklemekte olduğumuzu ifade edelim. Bu münasebetle, tecrübelerimize dayanarak, kendilerine, bu konudaki bir görüşümüzü iletmek isterim?

Köy yolları, köy içme suları, köy elektrifikasyonu, hattâ köy okulları mevzuunda, bugün tatbik edilmekte olan merkezîyetçi usulün ıslah edilmesi lüzumu üzerinde mutlaka durmaları gerekir.

İllerimizde, valilerimizin ve bayındırlık müdürlüklerinin emrindeki il makina parklarını ve personel kadrosunu yıldan yıla ve ciddi ölçüler içinde takviye etmek suretiyle, mahallî idareler vasıtasıyla, köye, bugüne nazaran çok daha kuvvetli şekilde Devletin girmesini sağlamakta büyük faydalar vardır.

Ortaya konulacak aksi yöndeki bütün iddialara rağmen, bu yolda yapılacak ciddi çalışmalar, kalkınmanın köyden fışkırmasında, her halde, büyük imkânlarla yol açacaktır. Toplum kalkınması fikrinin, Hükümet vatandaş beraberliğinin gerçekleşmesinde de, bu yol en faydalı yoldur.

Aziz arkadaşlarım,

Hükümet Programının, bir programda bulunması gerekli nitelik bakımından, genel yetersizliğini böylece tesbit ettikten sonra, Programda sıralanmış olan çeşitli ve münferit fikirlerde bazıları üzerindeki görüşlerimizi de Yüce Heyetinize sunmakta fayda ummaktayız.

Adalet Partisi iktidarının kurduğu ilk Hükümetin; Programının başlangıç kısmında, Atatürk ilkelerinin ve 27 Mayıs İnkılâbının temsilcisi olarak kabul ettiği Anayasamızı, ruhu ve metni ile hâkim kılmayı, şaşmaz bir hedef olarak benimsemiş bulunmasını, gerçekten ciddi bir gelişme olarak kabul etmekteyiz.

Sayın Hükümetin, bundan önceki bazı beyanlarda kullanılan, 27 Mayısın karşısında değil, şeklindeki kaçamaklı ifadeden kendisini sıyrarak, millî iradenin tasvibine mazhar olduğunu beyan ettiği 27 Mayıs İnkılâbını, Atatürk ilkeleri ile birlikte, ruh ve mâna itibarıyla hareketlerinin şaşmaz hedefi haline getirmiş bulunmasını ve onun bu görüşünü Adalet Partisi Meclis Grubunun ittifakla tasvibetmiş olmasını, Türkiye'mizin siyasi geleceği bakımından önemli bir adım saymak icabeder. *(Soldan alkışlar)* Yeni Türkiye Partisi Millet Meclisi Grubu, bu suretle, geçmiş dört yılda savunduğu gerçekçi politikasının isabetinin ortaya çıktığını, geçmiş dört yıldaki aşırı tutumların, yeni Hükümet ve onu destekliyen Adalet Partisi Meclis Grubu tarafından da, "Bir intikal devrinin mübalâğalı, tezatlı, kırıcı hâdiseleri!" olarak nitelendirildiğini memnuniyetle müşahade etmiş bulunmaktadır. Biz de, bu intikal devrinin bütün tesirleri ve neticeleri ile kapanmış olmasını gönülden temenni etmekteyiz. *(Sağdan, soldan alkışlar)*

Yeni Hükümetin idarenin tarafsızlığına önem veren beyanlarını da memnuniyetle karşılamış bulunmaktayız. Bu memnuniyetimizi açıkça ifade ederken Hükümetimize ve onun dayandığı iktidar grupuna bir gerçeği en hâlis duygularla hatırlatmak isteriz.

Bugüne kadar siyasi rejimimizin uğradığı her çeşit akıbet, iktidar ve muhalefet partileri olarak birbiri karşısında mevki almış bulunan iki büyük partinin, partizan heveslerden kendilerini kurtaramamış olmalarından doğmuştur. Şüphesiz, partizanlık sadece iktidar partilerine has bir hastalık değildir. Fakat iktidarda olmanın sağladığı büyük avantajlar, partizanlık temayüllerini geniş ölçüde tahrik etmekte ve bu temayüllere mukavemet edilememesi bütün siyasi bünyeyi, bir partizanlık cezbesi içine sürüklemektedir. Bu itibarla, yeni iktidarın, bu mevzuda verdiği söze sadakati, bu tecrübedeki başarının en önemli unsurunu teşkil edecektir. İktidarın bu sözüne sadakatsizliği halinde millî menfaatlerimize ve demokratik rejimimize ihanet telâkki edeceğimiz bu tutumla mücadeleye nasıl kararlı isek, iktidarın taahhüdüne sadakatini ispat edecek her harekette bizi daima yanında bulacaktır.

Hükümetin her türlü zararlı cereyanlarla ve bilhassa komünizme yönelmiş faaliyetlerle mücadele azminin isabetine inanmaktayız.

Anayasamızın kabul ettiği temel hak ve hürriyetlerin, demokratik esaslara dayanan siyasi rejimimizin yok edilmesi için birer vasıta olarak kullanılamıyacaklarına bizim de inancımız tamdır. *(Alkışlar)*

Bu konuda Hükümetten, hem cesur olmasını, hem de vehimden uzak bir anlayış içinde bulunmasını tavsiye etmek isteriz.

Hükümet kendisini vehme kaptırıp, kendi görüşüne aykırı düşen her sosyal akımı, komünizm diye nitelendirmek gibi bir yola girecek olursa, geçmişte emsali-

ni gördüğümüz kötü ve zararlı tatbikatın içine yuvarlanmaktan kurtulamaz. Buna mukabil, sadece şirretliğe dayanan ve memlekette siyasi ve sosyal huzursuzluk yaratmak suretiyle sınıf şuuru ve sınıf kavgası fikirlerinin gelişmesini hedef sayan hareketler karşısında da Hükümetin kanunları tatbik etmekte ve ettirmekte cesur olması, şirretliğe prim vermek gibi bir idarei maslahatçılıktan kendisini kurtarması lâzımdır. *(Alkışlar)*

Programın, basın hürriyetinin ve basın mensuplarının meslekî ve sosyal haklarının titizlikle korunacağı yolundaki taahhütlerini, Grupumuz, demokratik bir toplum anlayışının tabii bir icabı saymaktadır. Devlet, basın hürriyetine gölge düşürmeden basının meselelerine çözüm şekilleri bulmak mecburiyetindedir. Basın hür ve medeni cemiyet düzeninin elbet en büyük teminatıdır.

Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu, Türk basınının hürriyeti ve hakları konusundaki bu titiz ilgiyi memnuniyetle karşılarken, kendi hürriyeti ve haklarını korumakta, basının üzerine düşen sorumlulukların da mevcud olduğuna dikkati çekmekte fayda mülâhaza eder.

Anayasamız, basın ve haber alma hürriyetinin millî güvenliği ve genel ahlâkı korumak kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek ve yargı güveninin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için, kanunla sınırlanabileceğini kabul etmiştir. Anayasamızın bu hükmü, basının, millî güvenlik, genel ahlâk ve kişilerin şeref, haysiyet ve haklarına saygılı olmak yönlerinden taşıdığı sorumluluğu açıkça ortaya, koymuş bulunmaktadır. Bu sorumluluğu müdrik olmıyan basın organları ve mensupları hakkında da Hükümetin, ürkek tutumlarla, toplum düzeninin bozulmasına müsamahakâr davranamayacağında şüphe yoktur.

Hükümetin seçim sisteminin arkasında iktidar partisinin muhalefete mütevecih art düşüncelerinin mevcudolmamasını temenni etmekteyiz. *(Alkışlar)* Böyle art düşünceli teşebbüslerde gücümüzün yettiği nisbette mücadele edeceğimiz tabiidir.

Hükümet için on mâkul yolun, meseleyi hissi açıdan ele almamak ve memleket şartlarına yeterlikle cevap verecek bir sistem üzerinde durmak olduğu kanısındayız.

Memlekette her yıl seçim yapılması zaruretinin doğuran bir seçim sisteminin mahzurlarına temas eden Hükümet görüşünün değer taşıdığına Grupumuz da inanmaktadır... *(Alkışlar)*

Muhterem arkadaşlarım;

İktisadi politikanın temel ilkeleri konusunda Hükümetin savunur gözüktüğü esaslarla, partimiz Meclis Grubunun görüşleri arasında yer yer yakınlıklar bulunduğunu ifade etmemiz lâzımdır.

İktisadi kalkınmanın, hürriyet ve demokrasi içinde ve istikrarlı bir malî politika ile gerçekleştirilebileceğinde şüphe yoktur.

İktisadi kalkınma gayretlerinin hedefi, programda da ifadesini bulduğu üzere, fert başına düşen geliri süratle arttırmak, zümreler ve bölgeler arasındaki gelir dağılımında denge ve ahengi dikkatle izlemek olmalıdır.

Bu izlemenin sonuç verecek tatbikat haline getirilmesi elbet şarttır. Bu bakımdan kalkınma plânlarımızda, bölge plânlaması ve sektör plânlaması konularının önemle ve süratle ele alınmaları lâzımdır.

Türkiye'mizde az gelişmiş bölgelerin kalkınması, bu bölgelerde yaşıyan milyonlarca Türk vatandaşının bugünkü sefalet şartlarından kurtarılması bu imkânın uygulanmasında gösterilecek başarıya bağlıdır. Türk toplumunun, millî güvenlik, millî bütünlük ve sosyal adalet meselelerinin çözülmesinde başarı nisbetinin taşıdığı hayati önem dikkatten uzak tutulmamalıdır.

İktisadi politikamızın temel felsefesi, ne 19'uncu yüzyıl kapitalizmi, ne de aynı yüzyılın marksist teoriye dayanan ihtilâlcı sosyalizan fikirler olabilir. Bizim ekonomik felsefemiz, memleketimizin tarihi, iktisadi ve sosyal şartlarından ilhamını alan ve yeraltı, yer üstü ekonomik potansiyelimizi en iyi değerlendiren gerçekçi bir karma ekonomi olmalıdır.

Hükümet programının, plânı, rasyonel bir iktisadi politika takibedebilmenin en tesirli vasıtası olarak tarif eden beyanlarını, partimizin her zaman savunduğu, beş yıllık plânımızın ekonomik veçhesine kuvvet kazandırmak fikrine muvazi bir görüş olarak kabul etmekteyiz.

Plânın; özel sektör için, yol gösterici, aydınlatıcı ve teşvik edici olması, emredici bir nitelik taşımaması gerektiği, bu güne kadar durmadan tekrarladığımız bir ilkedir. Bunun yanında, plânın, kamu sektörü için, emredici bir nitelik taşıması gerektiğinde de şüphemiz yoktur.

Bu görüşlerimizin, Hükümet Programında, hemen aynen yer almış bulunması bizi sadece memnun etmiştir.

Özel sektör anlayışı bakımından, programın genel havasından edindiğimiz intibain da, partimizin görüşlerine uygun düşmekte olduğunu memnuniyetle müşahade etmekteyiz.

Biz, özel sektörü, sermayeci olsun olmasın, özel teşebbüs gücünü kullanmak suretiyle, memleket ekonomisinde yararlı olmak isteyen geniş vatandaş kütleleri olarak mütalâa etmekteyiz. Bu itibarla Devlet; bütçe, yatırım, kredi, dış ticaret ve maliye politikaları ile bu mânadaki özel sektöre öncülük rehberlik etmek vazifesini yerine getirmeli, plânlı kalkınma fikri geniş vatandaş kütlelerinin yardımcısı, teşvik edicisi olmalıdır. Her halükârda, özel sektörden, sadece büyük sermayedarların, büyük sermayedar gruplarının anlaşılması fikri hem nazariyede, hem tatbikatta reddolunmalıdır.

Programın; Türk ekonomisinde, bir sınai hamleyle lüzum gören beyanlarını da, iktisadi plânlama konusundaki, aylardanberi savunduğumuz, bir başka temel fikrimizin, iktidar partisince benimsenmiş olması mânasında anlamaktayız. Sosyal

adaletin ilk ilkesi, istihdam gücünü süratle artırmak, işsizliği ekonomik hayatımızın büyük derdi olmaktan kısa zamanda çıkarmaktır. Bunun için de, bir sınai hamleyle elbet ihtiyaç vardır.

Biz burada, bir sınai hamle için, ekonomik sosyal şartlarımıza en uygun sanayi dallarının seçilmesinin taşıdığı büyük öneme ve konunun plân ve programlarımızla ahenkli yürütülmesi gerektiğine dikkati çekmekle iktifa edeceğiz.

Aziz arkadaşlarım;

İktisadi politika, plân, program, bütçe politikası ve malî politika konularında, yukarki nazari mütalâalar yanında, bizim, Hükümet programında noksan ve hattâ yapılan beyanlarla çelişir mahiyette gördüğümüz husus, Hükümetin bu fikirlerini çok yakın tarihte sonuçlandırmak mecburiyetinde olduğu 1966 yılı programımız ve bütçelerimizle ne şekilde bağdaştıracığı hakkında Yüce Meclisi aydınlatmamış olmasıdır.

Hepimizin malûmu olduğu üzere, nazari mütalâalar beyan etmek daima kolaydır. Bunları filhal tatbik edilir hale getirmek, işin esasını ve güçlüğüne teşkil eder.

Hükümet, programında taahhüt ettiği sınai hamleyi, Beş Yıllık Plânımızla nasıl bağdaştırmak niyetindedir? Gerçekleştirmeyi tasarladığı büyük sınai tesisleri 1966 yılı programından başlayarak nasıl tatbika koyacaktır? Bunların finansmanı için neler düşünmektedir? Programında ifade ettiği, bütçeleri hem hacim, hem de millî gelire oranla daraltmak fikri ile bu fikirleri nasıl telif edecektir?

İfade ettikleri gibi, kamu carî harcamalarında arzu edilen tasarrufları sağlamak ve bu tasarruflar yolu ile yatırımlara yönelmek mümkün olacak mıdır? Öyle zannediyoruz ki, 1965 bütçesinin bugünkü hali ile dahi açısız kapatılması mümkün değildir. Buna mukabil, önümüzdeki yıl, gerek yeni Personel Kanununun, gerekse diğer masraf kanunlarının bütçelerimize tahmil edeceği yeni ve yüklü carî harcamalar mevcuttur.

Bütün bu gerçekleri dikkate alan grupumuz, Hükümetin getirdiği programın tatbik kabiliyeti hakkında tereddüde düşmüştür.

Hükümet, işin esasını teşkil eden bu bahiste, aydınlatıcı bilgileri programına geçirmiş olsaydı, şüphesiz, görüşlerimizi daha isabetle ortaya koymak imkânını bulurduk.

Programın, malî politika ve vergi politikasına taallûk eden kısımları, bu aydınlatıcı bilgileri almamızı, maalesef, mümkün kılmamaktadır.

Bu kısımda, vergi sistemimiz hakkında yapılmış beyanlardan; takibedilecek vergi politikasının, bütçe gelirlerini azaltıcı, müteşebbis gelirlerini çoğaltıcı bir nitelik taşıyacağı mânası çıkmaktadır.

Şüphesiz bu bir görüştür. Uygulama imkânlarının bulunabilip bulunamayacağını uygulandığı takdirde alınacak sonuçların mahiyetini zaman gösterecektir. Biz, bir yandan bütçe rakamları dondurulacaktır, bir yandan vergi gelirlerimizde müte-

şebbisleri teşvik edici düzeltmeler yapılacaktır, denilirken diğer yandan da kamu giderlerini alabildiğine artırıcı mahiyette girilmiş olan taahhütlerin ciddiyeti ve gerçekleştirilmelerinin güçlüğü üzerinde durmaktayız.

Bu güçlük karşısında Hükümet; programda kesin olarak giriştiği taahhütlerden, ya, yapacağım dediği hizmetlerin büyük kısmını uzun vâdede gerçekleştirilecek işlerdir, diyerek yapamıyacaktır. Ya istikrar içinde kalkınma fikrinden vazgeçerek, enflasyonist bir malî politika ile bu taahhütleri gerçekleştirmeye çalışacaktır.

Yahut da, programı usulen ve herkesi memnun etmek için hazırlanmış bir vesika sayarak, kenara itecek, icraatını alışılmış usuller içinde yürütecektir. (*Alkışlar*)

Bizim temennimiz, Hükümetin millet yararına en uygun yolu bulabilmesidir. Yukarıki izahlardan da anlaşılacağı üzere, Hükümet, malî politika ve vergi politikası bakımından, henüz müstakar bir görüşe sahip gözükmemektedir. İktidarın bu tereddütlü tutumu servet beyannamesi, vergi ilânı ve tasarruf bonoları gibi mevzularda da kendisini büsbütün açığa çıkarmış bulunmaktadır. Adalet Partisi seçim beyannamesinde, servet beyanı ve vergi ilânı müesseseleri için aynen şu ifadeler mevcuttur:

“Servet beyannameleri ve vergi ilânları gibi iş hayatında güvensizlik yaratan, ticari mahremiyeti bozan usuller yerine, birçok Batı memleketinde olduğu gibi, vergi ziyanı önlemek için normal ilmî ve müessir tedbirler getireceğiz.”

Hükümet programının dağıtılan ilk metninde, vergi ilânı müessesesine dokunulmamış, servet beyanı hakkında;

“Servet beyanı müessesesi üzerinde de durulması ve bu müessesenin tatbikatına müspet ve faydalı bir şekil ve hüviyet verilmesi lüzumuna kaaniiz.” denilmiştir.

Program matbaaya verildikten sonra, Hükümetin bu mevzudaki görüşü değişmiş ve sonradan dağıtılan bir ekte;

“Servet beyanı müessesesi yerine vergi ziyamı önliyecek müessir ve ilmî tedbirler getirilmesi lüzumuna kaaniiz.” denilmiştir.

Görülüyor ki, çeşitli metinler, kararsızlığı gösteren, çeşitli ifadeler taşımaktadır.

Seçim beyannamesi, normal ilmî ve müessir tedbirler getirerek, servet beyanını kaldıracak, denilmektedir.

Hükümet programının ilk metni, servet beyanı müessesesinin ilgası fakat aynı zamanda ıslahı, lüzumuna kaaniiz, demektedir.

Hükümet programının ikinci metni, servet beyanı müessesesi yerine, vergi ziyamı önliyecek müessir ve ilmî tedbirler getirilmesi lüzumuna kaaniiz, demek suretiyle, iki mânaya da gelebilecek yuvarlak bir taahhütte bulunmaktadır.

Yani, yeni metin, servet beyanını kaldırmayı kesin olarak taahhüdmemekte, fakat taahhüdeder gözükmekten fayda ummaktadır. Müessir ve ilmî tedbirler bulunabildiği, getirilebildiği takdirde servet beyanı kaldırılacaktır. Bu çeşit tedbirler bulunamazsa, tabiatıyla, müessesenin yerinde kalması icabedecektir. Şüphesiz me-

tinlerden biz bu mânayı çıkardık. Hükümet izahat verirse biz do aydınlanır memnun oluruz.

Partinin seçim beyannamesinde kaldırılacağı açıkça ilân olunan, vergi ilânı müessesesine, yeri bu kadar gelmiş olduğu halde, Hükümet programında nedense temas edilmeye lüzum görülmemiştir.

Demek ki; Hükümet, bu müesseseyi kaldırmak niyetinde değildir ve seçim beyannamesinin yukarıki taahhüdü ile kendisini bağlı saymamaktadır.

Tasarruf bonoları hakkında da Hükümetin tereddütler içinde olduğu anlaşılmaktadır. Biz, tasarruf bonolarının, Türkiye’de Devlet itibarını en fazla zedeleyen bir malî vesika olduğu kanaatindeyiz. Hükümetin, Devletin itibarını kurtarma yolunda alacağı tedbirlerde, kendisi ile beraber olacağımızı, şimdiden ifade etmek isteriz. (*Alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri;

Hükümet Programı, yabancı sermaye ihtiyacı, petrol ve maden politikası, tarım reformu gibi aktüel konular üzerinde de Hükümetin görüşlerini ihtiva etmektedir.

Prensibolarak, bugün, bilhassa gelişmeye muhtaç memleketlerin, yabancı sermaye ve tekniğin yardımlarından müstağni kalamıyacakları, münakaşaya dahi tahammülü olmayan bir açık gerçektir. Bu itibarla grupumuz, Türkiye’de her türlü yabancı sermayeye karşı düşmanlık hislerini tahrik edenlerin, memleket yararına çalışma yapmadıkları kanısındadır. (*A.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar*) Prensibi, böylece tesbit ederken, yabancı sermayenin her çeşidine, memleket kapılarını ardına kadar açık tutmak mecburiyetinde olduğumuz şeklindeki bir anlayışı de kesin olarak reddetmekteyiz.

Türkiye’nin yatırım ihtiyaçları ortadadır. Bu ihtiyaçların iç sermayeye, dış sermayeye taallük edenleri vardır. Dış sermayeye taallük edenleri Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu veya Petrol Kanunu yoluyla yahut da Konsorsiyum kanalı ile Türkiye’ye girmektedir. Dış sermaye Türkiye’ye, elbet, sadece Türkiye’nin yararlarını düşünerek gelmemektedir. Onun sahipleri, Devlet olsun, özel müteşebbisler olsun, Türkiye’ye sermayedar olarak gelirken, tabiatıyla, evvelâ kendi yararlarını düşünmektedirler, düşüneceklerdir. Biz, onlar böyle bir yarar peşindedirler, diyerek, kendi yararlarımıza uygun düşecek şartlarla kredi aramaktan, elbet vazgeçecek değiliz. Biz de yatırım ve ekonomik rantabilite hesaplarımızı yapmak ve bu hesaplar sonunda, millî yararlarımıza uygun düştüğüne inandığımız kredilerden istifade etmek zorunluğundayız.

Bu itibarla Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile Petrol Kanununda, gerekli ıslahatın yapılmasından ve Konsorsiyumdaki çalışmalarımızın yukarıki anlayışlar içinde yürütülmemesinden tabii bir şey olamaz.

Bu vesile ile esas meselenin, kanunlarda değişiklikler yapmaktan ziyade, zihniyetlerde, tutumlarda, politikalarda vuzuha varmak, Devlet olarak, ne yapmak, hangi sonuçları almak istediğimizi evvelâ kendi iç bünyemizde bilmek olduğuna da ayrıca işaret ederiz. (*Alkışlar*)

Programın, zirai reforma taallûk eden beyanları içinde, “Toprak politikamızın hedefi, tarımda topyekûn üretimin artırılması, modern işletmecilik esaslarına uygun şekilde toprak rejiminin düzenlenmesi, köylümüzün toprağa kavuşturulmasıdır. Ancak köylünün sadece kuru toprağa kavuşturulması ile iktifa etmemek gerekir.” denilmektedir. Programın bu ifadelerinden Grupumuz, Hükümetin, Anayasamızın 37’nci maddesine uygun bir ziraat ve toprak reformunu benimsemekte olduğu kanaatini çıkarmaya çalışmıştır. Aksi yöndeki bir tutumun Anayasamızın 37’nci maddesiyle bağdaştırılmasının mümkün olamayacağından şüphe yoktur.

Programın Devlet radyoları hakkında ifade ettiği bir görüşe kısaca temas etmek isteriz. Bu görüşün de Hükümet, Devlet radyolarının, Anayasa hükümlerine aykırı ve millî politika ile çelişmeli ve kamu düzeni bakımından zararlı bir şekilde faaliyette bulunmasını önliyecek tedbirlerin alınacağından bahsetmektedir.

Bu görüş bir prensibin ifadesi ise, elbet, bizim de kanaatimizdir. Bugünkü TRT Kurumunun böyle Anayasa dışı bir çalışma düzeni içinde bulunduğu ifade edilmek isteniyorsa, Kurum çalışmalarının, bu derece ağır ithamlara hak kazandırıcı olmadığını ifade etmeyi infasın icabı sayarız. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) Bizim kaderimiz bu, bir bu yandan bir bu yandan (*Umumi alkışlar, gülüşmeler*)

Muhterem Milletvekilleri;

Hükümetin, Birleşmiş Milletler Anayasası çerçevesi içinde; barış, adalet, eşitlik ve milletlerin hürriyetlerine bağlı kalarak ortak güvenliğin korunması ve her sahada işbirliğinin artırılması esaslarına dayanacak dış politikası ile beraber olacağımızı ifade etmek isterim.

Şüphesiz, milletlerarası barış ve güvenlik esasına dayanan bu dış politika anlayışımız, Batı devletlerinin kendi millî dış politikalarına, bizim de, her zaman, her yerde bağlı ve tabi bir dış politika gütmemizin mesnedini teşkil etmiyecektir.

Milletlerarası barış ve güvenliği sağlayıcı politika yanında, bizim de, kendimize mahsus bir millî dış politikamız olacaktır. Bu politikamızın icabı olarak yakın komşularımızla, bağımsızlıklarına yeni kavuşan genç milletlerle sıkı komşuluk ve dostluk münasebetleri kuracak, karşılıklı iyi niyet ve iyi komşuluk esaslarına dayanan bu ilişkilerimizin gerektirdiği siyasi ve iktisadi temasları yapmakta tereddüt göstermiyeceğiz.

Hangi devletle olursa olsun, girdiğimiz ekonomik ve malî münasebetler, hiçbir zaman, dış politika tâvizleri vermemiz için sebep teşkil etmiyecektir.

Dâhil olacağımız, askerî ekonomik her çeşit anlaşmalarda da, yukarıdaki dış politika esaslarının önemle göz önünde tutulmalarının gerektiğinde şüphe yoktur.

Partimiz Meclis Grubu, ancak izahını yaptığımız bu esaslar dikkate alındığı takdirde, şahsiyetine ve haysiyetine sahip ve bağımsız bir dış politika güdebileceğine inanmaktadır.

Programın Birleşik Amerika, Kanada ve Batı-Avrupa memleketleri ile olan çeşitli ekonomik bağlarımız dolayısıyla ilişkilerimizin en ileri seviyede tutulacağı

yolundaki ifadelerini de, izahını yaptığımız dış politika anlayışı içinde değerlendirmektedir. İlişkilerimiz ne derece ileri seviyede olursa olsun, bu ilişkiler dolayısıyla millî dış politika anlayışımızdan tâvizlerde bulunmanın, millî menfaatlerimizle bağdaşır sonuçlar doğurmadığına işareti faydalı sayarız.

Hükümetin, Kıbrıs dâvasında, barışçı, fakat emrivakilere boyun eğmeyecek bir politika takibetmek kararında olduğu anlaşılmaktadır. Meclis Grupumuz, bu Hükümet anlayışının isabetine kaanidir.

Partimiz; Silâhlı Kuvvetlerimizin modern silâhlar ve teknik vasıtalarla teçhiz edilmek suretiyle ateş güçlerini yükselterek, insan gücünden tasarruf sağlanabileceği kanaatindedir.

Yurt güvenliğinin tek dayanağı olduğu, son Kıbrıs ihtilâfı ile de sabit olmuş bulunan Silâhlı Kuvvetlerimizi geliştirme gayretlerini, bu anlayış içinde, her zaman destekliyeceğimiz tabiidir.

Silâhlı Kuvvetlerimizin, her türlü politik tesir ve cereryanlardan uzak, kendi emir ve komuta düzeni içinde, yurt güvenliği vazifesini huzurla görmesini sağlayıcı gayretlere, Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da yardımcı olacaktır.

Muhterem Milletvekilleri;

Adalet Partisinin kurduğu Hükümetin Programı hakkında Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubunun görüşlerini böylece özetlemiş bulunuyorum.

Yeni Hükümete, yurt hizmetindeki görevinde başarı dileklerimizi tekrarlar, Yüce Meclise saygılarımı sunarım. (*Genel alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Riyasete Birleşimin devamı veya yarına talikini temin zımında üç aded önerge gönderilmiştir. Bunları sırası ile okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Vaktin gecikmiş olması ve sırada çok sayıda hatibin mevcudolması sebebiyle görüşmelerin 8.11.1965 Pazartesi günü saat 10'a bırakılmasını arz ve teklif ederim.

Nizamettin Erkmen

A.P. Meclis Grup Bşk. V. (Giresun)

Yüce Başkanlığa

1. Hükümet programının tenkidinin bu akşam bitirilmesine,

2. Saat 19'da Birleşime ara verilip; Saat 20'de tekrar oturumun açılmasını arz ve teklif ederiz.

(Hatay) Hüsnü Özkan

(Konya) İhsan Kabadayı

Başkanlığa

Müzakerelerin saat 19'dan sonra da devamını arz ve teklif ederim.

(Konya) Nazif Kurucu

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, bu önergelerden evvelâ Birleşimin yarın saat 10'a talikini istiyen önergeyi oyunuzda sunacağım.

Diğer önergeler de, bu iki ifade ettiğim önergenin reddi halinde oylarınıza sunulacaktır.

Şimdi, birinci önergeyi oyunuzda sunuyorum. Yani yarın saat 10 da toplanmak üzere Birleşime son verilmesini isteyen önerge bu önergeyi. Kabul edenler...

Etmeyenler.

Kabul edilmiştir.

Kabul edilen bu önerge gereğince 8 Kasım 1965 Pazartesi günü saat 10'da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19.05

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 2 Cilt 1 Birleşim 8

Sayfa 199-260

08.11.1965 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Ferruh Bozbeyli

GEÇİCİ KÂTİPLER: İsmail Hakkı Yıldırım (Erzurum)

Önol Şakar (Manisa)

Açılma Saati: 10.00

BAŞKAN — Millet Meclisinin 8'inci Birleşimini açıyorum.

BAŞKAN — Otomatik cihazla yoklama yapılacaktır. Sayın üyelerin, anahtarlarını çevirip kabul düğmelerine basmalarını rica ederim.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama işlemi bitmiştir.

Çoğunluğumuz yoktur. Bir saat sonra, saat 11.00'de toplanılmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati: 10.05

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN** — Ferruh Bozbeyli**GEÇİCİ KÂTİPLER:** İsmail Hakkı Yıldırım (Erzurum)

Önol Şakar (Manisa)

Açılma Saati: 11.00

Başbakan Süleyman Demirel tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulunun programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — Güvenoyu görüşmelerine devam ediyoruz. Söz sırası Adalet Partisi Grupu adına Sayın Muhiddin Güvenindir. Buyurunuz Sayın Muhiddin Güven. (A.P. sıralarından alkışlar)

A.P. GRUPU ADINA MUHİDDİN GÜVEN (İstanbul) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin değerli üyeleri, hür ve serbest bir seçimden sonra teşekkür etmiş olan Meclisimizin iktidar grubu olarak huzurunuzdayız. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar) Buraya güler yüzle geldik, güler yüzler görmek istiyoruz. Va'dimiz güven verici bir idaredir, isteğimiz, bilerek, birbirimize bağlanarak ve halka inanarak hizmettir. Halka yük olan değil, külfeti onun için severek taşıyan, nimetleri de adaletle tevzi eden, halkın karşısında değil, halkın yanında yer alan bir Hükümettir, inkârın kitabımızda yeri olmayacaktır. Metodumuz. ıslah ve ikmal yoludur. Daima iyi niyetleri seferber etmeye amadeyiz. Herkese, bütün müesseselere itibar edeceğiz. Ve karşılığında itibar bekliyeceğiz.

Memleket kalkınmasında yolumuz halka ait dinamizmi harekete geçirmektir. Davranışlarımıza itici, ayırıcı değil, bağlayıcı hak tanıyıcı, vatandaşa ve müesseselere itina gösteren bir düşünce hâkim olacaktır.

Biz, liyakatimizi Büyük Millete, Büyük Meclise ispat etmek için söz verdik. Bize tevdi edilen emanetin ağırlığına müdrikiz. Biz, millet için çalışmanın vereceği o sonsuz zevki tadacağız. Ve yeni sevgi ve muhabbet haleleri kazanmayı arayacağız. Bunu, itimat ve emniyetin sağlamlaştırıcı temelinde bulacağız.

Temel hak ve hürriyetlerin teminatı elbette ki, Anayasamız ve fakat bunun tatbikçisi ve koruyucusu sizler olacaksınız.

Büyük Milletin teveccühü ile yalnız Adalet Partisi olarak iktidarı elimizde bulundurmak ise bize ait sorumluluğu daha ziyade artırmaktadır. Hükümetimizin icraatı, grupumuzun Meclis içindeki faaliyetleriyle, Türk umumi efkârının bize sağladığı adedi hâkimiyeti hissettirmeden meseleleri halletme gayreti içinde bulunacağız. (Soldan, alkışlar)

Büyük Milletimiz tarafından bize lütfedilmiş bulunan teveccühü asgari mânada muhafazaya gayret vazifemizdir. Buna karşı muhalefeti temsil eden muhterem partilerde bir teveccühü temin gayreti içinde olacaklar ve muhakkak ki, tahrik, itham ve istismardan uzak bir liyakat yarışına gireceklerdir. Bu da millet ve memleket

hesabına kalkınma hamlelerine sebeb olacak çalışmaları hep beraber yapmamızı temin edecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Sahip olduğumuz demokratik nizamın bütün icabıyla muhafazası için bu kürsüden fikirlerimizi söyleyecek ve idraklere hitabederek iyi niyet kuvvetlerini uyaracağız, ayakta tutacağız.

Bir Hükümet programının müzakeresinde vatandaşlarımıza ait hayatın daha iyi bir hale getirilebilmesi niyet ve gayretini dile getiren prensiplerin mütalâasında, bu faaliyetin zeminini teşkil edecek bir cihazlanmayı, siyasi mücadelemizin üstünde millet iradesinin Meclisler iradesi vafında tesis edecek bir müşterek inancı katıyetle bugünden tesbit etmek mecburiyetinde olduğumuza güveniyoruz.

Düşüncelerimize hâkim olan eski şeylere alışkanlıklara uyanık ve tenkidedci bir gözle bakmak lüzumu vardır. Fakat yeni şeyleri ve yegâne şifa diye sunulmak istenilenleri de hakiki hüviyetleri ile görmek mecburiyetinden kendimizi alıkoyamayız.

Milletçe saadetimizi ancak vasatında bulup geliştirebileceğimiz hürriyet nizamını, demokratik rejimimizi o sistem bahasına maksatlı değişikliklere tabi tutmak istiyenlerin şerinden korumak ve dayanıklı temeller üzerine yarınından emin bir cemiyeti bütün müesseseleriyle oturtmak gerekmektedir.

Elde ettiklerimiz asgari mânasiyle muhafazaya mecbur olduklarımızdır. Bunları israfa kimsenin gücü ve hakkı olmamalıdır.

Hürriyetini başkasının hürriyetine riayette bulan, itibar ve itina ağacında meyvalarını vermek üzere bekliyen bir toprağın sahipleri vardır. İftira ve isnatlarla, hisleri, açlığı ve acıları istismar ederek bu toprağın sahiplerini insanca yaşamak hakkından mahrum etmeye kimsenin cesareti olmamalıdır. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Bizim geleceğe, saadete ve refaha lâyık insanlarımıza devredeceğimiz en büyük miras “kişi hürriyeti” ve o kişilerin bu toprak üzerindeki “mülkiyet haklarıdır” (*Soldan, alkışlar*)

Barışın, refah ve saadetin yurtta ve cihanda insanların hürriyeti bahasına satın alınamıyacağına isbat etmeliyiz.

Sonsuz hürriyet isteği ile anarşiyi, sınıflar yaratarak zümre kavgasını ve sonunda herkese bir dilim ekmek için istibdadı, kapitalizm düşmanlığı sloganı ile insanlara zindan bekçiliği yapmaya yarıyan tekeli, katı, koyu Devlet kapitalizmini, Komünizm emperyalizmini getirmek isteyenlere ihtar zamanı gelmiştir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Ferdî ve cemî saadetimiz, milletimizin şeref ve haysiyeti ve insanlık haklarıyla bekası için millî birliğimizin gerçek mânasiyle sağlanması lâzımdır. Her sahada

fikrî, ilmî, iktisadi ve kanuni sahada katî bir mukavemet ve tedbirler cephesinin kurulması lâzım gelmektedir.

Milletimizin bekası için mihnet ve meşakkatlerle gerçekleştirdiğimiz eseri müşterek tehlikeler karşısında korumak vazgeçilmez vazifemiz olmalıdır.

İnsanlar kendilerine ait her çeşit yoksulluğu gidermek buna mukabil o tersine kendi hayatını ortadan kaldırmak gücünü hep fânî ellerinde tutmaktadır.

Millet hesabına ise idareciler, Büyük Meclisler ve siz ey Hükümetimiz, imkânları en iyi şekilde kullanmayı insan olarak (fânî) fakat millî irade olarak (ebedî) vasfiyle hep beraber elinizde tutmaktasınız. Bu sahada iyi niyet cephelerinin kuvvetli iradesi en büyük desteğimiz olacaktır.

Sayın Başbakanın, Hükümetin Büyük Meclisin bizi anladığına kaaniyiz.

Değerli arkadaşlarım,

Tarihimizin bir dönüm noktasında olduğumuza işaret edilmektedir. Böyle olduğunda beraberiz. Ama bu dönüm noktası hürriyet içinde, vatandaşların mülkiyet hakkına sahip, kendi teşebbüs güçlerini harekete geçirmek yolunda asıl istikametini gösterecektir. Yoksa insan hak ve hürriyetleri bahasına inhisarcı bir Devlet kapitalizminin gelmesi asla düşünülmeyecektir.

Türkiye'mizin tarihinde ve talihinde vatandaş, çalışmanın, netice almanın, kazanmanın zevkini tatmaya başlamış, kendisine saygı gösterildiğini, kendisinin gaye olarak kabul edildiğini istemiştir.

Değerli Milletvekilleri, bir tefrikin içinde takdim edilmeye çalışılan bir konuşmanın içinde, metnin adeta yarısını işgal eden Batı emperyalizmi aleyhtarlığı, sömürücülük, peyk, uydu, emekçi halk yığınları, politika kurnazlığı kelimelerinin işgal ettiği bir düşünüşün içinde memlekete ait büyük vücut parçalanarak, köylü ve işçi bir tarafa diğerleri bir tarafa alınmıştır. Bizim anlayışımız, bunun tamamıyla dışındadır. (*Soldan, bravo sesleri, alkışlar*)

Biz bağlayıcı olmak istiyoruz. Biz Türkiye'yi teşkil eden büyük vücudun tamamlayıcı unsurlarını aynı nisbette muhterem kabul ediyoruz. (*Soldan, bravo sesleri, alkışlar*)

Onların değerleri hizmetleri nisbetinde mevcuttur. Elbetteki emeklerinin karşılığını alacaklardır. Biz sosyal adaleti böyle anlıyoruz. Tefrikin içinde değil.

Çok değerli arkadaşlarım, bu konuşmanın içinde mündemicolan mânâyı anlamaya çalışırken şunu da huzurunuzda tesbit etmek isterim. Onların, büyük vücuttan ayırarak sınıflar yaratıp, sınıflara tesahübetmeye çalıştığı o zümreler bize rey vererek bu iktidarı teşkil ettiler. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Elbette ki, onların haklarını korumak bizim en büyük vazifemizdir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Onlar hürriyet nizamı içinde kendilerine tanınan hakkı, karar verme yetkisini kullandılar ve mutluluğu böyle bir iktidarın ibrasında aradılar. (*Soldan, bravo sesleri, alkışlar*) Onlar ecdatlarından miras aldıkları özgür anlayışlarıy-

le, millî şuurlarıyla, inançlarıyla kendilerini istismar edecekleri gayet iyi anladılar. İstismara imkân vermemek için bizi iktidara getirdiler. İstismarı önleyeceğiz. Bu bizim vazifemizdir. İnsanları bağlamak vazifemiz. Bir iyilik zemini içinde bağlamak vazifemiz, ayırmak değil. Biz yeni Türkiye'nin geleceğini işte bu mânada tasavvur ediyoruz. Biz, sınıflara ayırmadan bir büyük vücudun muhtelif tamamlayıcı unsurları olarak kabul ettiğimiz masum, inançlı halkımızın haklı dâvasında kendi varlığına rağmen diktacı bir zümrenin başa geçmesine, insanları tek tipe irca ederek vasıta ve köle haline getiren bir sistemin yerleştirilmek istenmesine daima karşı olacağız.

Değerli Milletvekilleri,

Millette inanarak milleti ile beraber Türkiye Cumhuriyetini kurmuş Büyük İnsan Atatürk, elbette ki, yıllar ve devirler ötesinde gittikçe büyüyen hüviyeti ile yaşıyacaktır. Türklüğü, Batı medeniyet seviyesine yükseltmek ve kendi öz medeniyetini o vasfı ile onunla yarışır hale getirmek için vaz'ettiği prensipleri büyüklüğüne inandığı milletin gelenekleri, örf ve âdetleri ve hususiyetleriyle tekâmülü için üzerinde yürünmesi icabeden istikametler olarak kabul etmiş ve asla varılması lâzımgelen son hedef olarak ele almamıştır. Ve Atatürk orduyu bu prensipler içinde şerefli vazifesi başında ve daima siyasetin dışında tutmuştur.

Ölümünden 27 sene sonra ışığa açılan pencere, gayeye götürecek yol olarak vaz'ettiği bu prensiplerin maksatlı davranışlar uğrunda ve bu maksatları örtülemek niyetiyle bir kalkan gibi kullanılmasını görmekten müteessiriz. Biz Adalet Partisi Grubu olarak, Atatürk ilkelerinin tahrikini, istismarını, bir zümre tarafından inhisar altına alınmasını, maksatlara göre suiistimalini ve kanunlarımızın dışarda tuttuğu Komünizmi sempatik göstermek için alet haline getirilmesini şiddetle reddediyoruz. (*Soldan, bravo sesleri ve alkışlar*)

Biz, Atatürk ilkelerinin kendi öz medeniyetimizi Batı medeniyeti seviyesinin üstüne çıkartmak için büyük insan tarafından uzak görüşle vaz'edilen işaret, hamle ve temel taşları olarak kabul ediyoruz. Gayemiz, gerçek aydınlarımız, düşünürlerimiz, idarecilerimiz, ilim adamlarımızla bu temel taşların üzerine yeni ve büyük Türkiye'mizin hakiki ve sarsılmaz inşasını yapmaktır.

Muhterem arkadaşlarım.

Hükümet programının tetkikinde, geçen dört senelik bir plânlı devrenin kalkınma iddiasının ne dereceye kadar tahakkuk ettirildiğini kısaca müşahade etmek ve kıyaslar yapmak imkânını bulmak isterdik. Öyle anlaşılıyor ki, Hükümetimiz lâzım gelip yapılamayanların muhasebesine girmeyi faydalı telâkki etmemiştir. Bir bakıma bu düşüncüyü takdirle karşılamak icabeder. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü Sayın Feyzioğlu ve diğ. bazı muhalefet sözcülerinin konuşması bir iyi niyet düşüncesi içinde açıklanmamış olan hususların Meclis huzuruna getirilmesi zaruretini ortaya koymaktadır. Ben bu vazifenin ifasını Sayın Hükümetimize ve diğer sözcü arkadaşlarıma bırakacağım. Ve programın kısa ve uzun vadeli bir hedefler

vesikası karakterine muvazi olarak muhtelif meseleler üzerindeki grupumuz görüşünü aksettireceğim.

Sayın Milletvekilleri,

Üzerinde korkusuz yaşıyacakları bir toprağın insanlarının mat ve can emniyeti bakımından endişesiz hale getirmek lâzımdır. Emniyet kuvvetlerimizin modern vasıtalarla cihazlanmış seyyar ekipler halinde tertibi düşünülmelidir. Bekçilik müessesesinin ıslahı, ikmali ve personelinin terfi lâzımgelmektedir.

Büyük mal ve can kaybına sebeb olan trafik kazalarının katî olarak önüne geçilebilmesi hiç olmazsa asgari ölçülere indirilmesi çareleri araştırılmalıdır. Fennî muayene kontrolü şoförlerin ehliyet, sağlık ve çalışma durumlarının murakabe altına alınması cezai müeyyidelerin istikametinin iyi tâyin edilerek dozunun artırılması düşünülmelidir.

Seçim sistemimizde değişiklik yapılması va'dini tasviple karşılıyor ve gerekli kanun tasarılarının Meclislere şevkini bekliyoruz.

Grupumuz Kurucu Meclis tarafından tedvin edilen ve 1961 yılında uygulanan seçim kanunlarının değiştirilmesine isabet olmadığını müzakere sıralarında gerekçeleri ile birlikte savunmuştur. Bugün de aynı görüşlerin sahibiyiz. Ve bu görüş 10 Ekim seçimlerinden önce, seçimler sırasında müdafaa edilmiş ve vatandaşın da tasvibine mazhar olmuştur. Bu itibarla, mevzuun program vesilesiyle tartışılmasında fayda görmediğimizi ve fakat Hükümet va'dinin biran evvel yerine getirilmesini beklediğimizi ifade etmek isteriz.

Kamu sektörü cârî masraflarının gittikçe kabarmasına mukabil hizmetlerin görülmesinde daimî şekilde duyulan memnuniyetsizlik, vasıflı, iyi niyetli elemanlara rağmen ortadadır. Hükümetimizin hizmetleri kıymetlendirmede ihtiyacı karşılığında yapılacak olan iş insan unsuru ve zaman unsuru arasındaki münasebeti tesbit ve tanzim yönünden müspet çalışmalara gireceği kanaatindeyiz. Ayrıca işin icraatının ciddî ve bilgili bir takibe tâbi tutulması lâzımdır.

Şişkin olduğu daima söylenen ve hakikaten de böyle olan Devlet kadrolarındaki personeli yukarıdaki esaslar dairesinde gelecekte zuhur edecek ihtiyaç sahalарına tedricen yaymak ve kaydırmak suretiyle verim sağlanmalı ve cârî harcamaların kabarması önlenmelidir.

Hükümetimizin tarafsız bir idare tesisi hususundaki düşüncelerine ve hizmet emniyeti getireceğine dair vaatlerine gönülden katılıyoruz. "Kırtasiyecilikle savaş" sloganı bütün milletin neticelerini memnuniyetle izliyeceği bir savaş olacaktır.

Değerli arkadaşlarım,

Millî Eğitim politikasında vaz'edilen esasları hürmetle karşılıyoruz. Yalnız memleketimizin içinde bulunduğu öğretmen ve okul tedris malzemesi noksanlığı açık bir hakikat olarak ortadadır. Hâlbuki okullarımızdan her sene 10 binler ölçüsünde talebe mezun oluyor. Bilgi noksanlığından dolayı her kademedeki eğitim müessesesi bir alt kademededen, cemiyet ise hizmet alamamaktan şikâyet edi-

yor. En verimli yatırımın vasıflı bir genç yetiştirmek olduğunu cemiyete her yerde ilân eden ileri Batı memleketlerine nazaran, durumumuzun hassasiyetle mütalâası lâzımgelmektedir. Cemiyetimizi kalkınmaya hızla götürecek çekici kuvvetlere vasıflı liderlere ihtiyaç vardır. O halde eğitimde kemiyet ve keyfiyet unsurları arasındaki tercih sırası, metot ve sistemlerin araştırılması yatırımların bu istikamette değerlendirilmesi esas olmalıdır. Eğitim de fırsat eşitliği kadar yüksek istidatlıların araştırılıp meydana çıkarılması aynı derecede ehemmiyetlidir.

Sayın Hükümetimizin araçsız, öğretmensiz açılan okul aded fazlalığı ve bu okullardan mezun olan çocuklarımızın istatistiki rakam bolluğu arkasından koşmıyacağına emin bulunuyoruz.

Muhterem Milletvekilleri,

Eğitim sahasında bir diğer ehemmiyetli konu olarak müşahedemiz odur ki, Eğitim müesseselerimiz aykırı ve aşırı cereyanların genç dimağlara aşılabilmesi için en güzel bir vasat olarak seçilmek istenmektedir. Demokratik nizam içinde Eğitim müesseselerinde elbette ki, her türlü fikrî hukuki, siyasi araştırmalar ve nazariyeler ilim zaviyesinden açıklanacaktır. Fakat buna ait hürriyet asla bir telkin bir tahrik ve bir tercih yolunda kullanılamaz.

Hükümetimizin Millî Eğitim camiasının her kademesiyle ve üniversitelerimizle yakın bir işbirliği ve anlayış havası içinde meselelerin üzerine eğilmesi ve tedbirlerini elması gerekmektedir.

Gayet tabiidir ki, tahsilde olan gençlik meseleleri bu mevzularla çok yakından ilgilidir. Üniversiteli gençlerimizin fikrî hürriyetini ve hüviyetini sağlam bir şekilde gerçekleştirebilmek için eğitim ve uygulama niteliğinde yayın ve araçlara sahip olması gerekmektedir. Araştırma lâboratuvarları ve kütüphaneler tesis etmek ve bedeni faaliyetlerini ve zamanlarını kıymetlendirmek için spor tesislerine sahip kılmak gerekmektedir. Gençlik teşkilâtının siyasi meseleleri ilmî bir objektivite içinde değerlendirilmesine ait düşünceler ve bu teşkilâtın ihtiyaçları ehemmiyetle göz önünde tutulması icabeden mevzulardandır.

Güzel Sanatlar akademilerine ait kanunun bir an evvel çıkarılmasına Hükümetimizin himmet edeceğine inanıyoruz.

Din eğitiminin büyük ehemmiyeti aşikârdır. Köyde öğretmenle aydın din adamının işbirliği, insanlarımızda mevcudolan dinamik gücü toplum kalkınmasını temin hususunda en iyi şekilde harekete geçirecek birbirini tamamlayan unsurlardır.

Din adamlarının bilgi eğitimi yanında tatbikatçı hayat içinde rehber olarak yetiştirilmesi ve hakiki yerlerini bulabilmeleri ve terfihleri düşünölmelidir.

Değerli arkadaşlarım,

Hükümetimizin basın müesseseleri, adalet cihazları üzerinde vaz'ettiği düşüncelere iştirak ediyoruz. Dâvaların çabuk yürütölmesi hususunda düşünölecek tedbirler usul kanunları üzerindeki ıslahat hepimizi memnun edecektir. Ayrıca mahkemelere intikal eden ihtilâflar cemiyetimizin içindeki dertlerin teşhisine medar

olmalıdır. Dolayısıyla ihtilâfların cinsleri, tatbik edilen müeyyideler neticeleri ve tesirleri tetkike tabi tutulmalıdır. Gerekiyorsa bünyeye uymıyan kanunların değiştirilmesi veya takviyesi veya yaşama vasfını kaybetmiş olanların ilgası cihetine gidilmelidir. İktisadi ve sosyal meselelerin yarattığı cürüm ve ihtilâfların yalnız adalet yolu ile değil hastalığı bünyeden tedavi edecek içtimai ve iktisadi tedbirlerle halli yoluna gidilmelidir.

Hükümetimizin takibedeceği malî politikada isabet vardır. Kanaatimizce her şeyden evvel piyasaya, mükellefe emniyet ve itimat telkin etmek gerekmektedir. İç kaynakların verimli hale getirilmesi, kaçakların önlenmesi yaratılacak bu emniyet unsuruna ziyadesiyle bağlıdır. Dünyanın her tarafında vergiden kaçma temayülü vardır. Bütün mesele Devletin mükellefe karşı ciddi, samimî ve yeterli bir murakabe sistemi ile çıkması olacaktır. Bunun için mükellefi tazyik, itham ve teşhir yolunda değil, güven sağlayıcı bir tavrın içinde olduğunu telkin etmesi icabedecektir. Elbetteki bir itimat ve iyi niyet müessesesi yanında, kanunsuz yola gidenlerin ağır şekilde cezalandırılması düşünülecektir.

Gelirlerin israf edilmeden yerinde harcanması mühim noktalardan birisini teşkil eder. Plânın kitapta yazılı olması kâfi değildir. Zihniyette, tatbikatta, organizasyonda realize edilmesi lâzımdır. Yapılacak her işin birbirleriyle olan ilgisi zaman ve insan unsuru ile münasebetinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mahallî idarelerin bütçelerine Devletçe yardım yapılacağı sevindiricidir. Fakat bunun yanında mahallî idarelerin gelir kaynaklarının artırılmasına ve gelecekte kendi kendine yeter hale gelmelerine ait tedbirler esas olmalıdır.

Değerli arkadaşlarım,

Hükümetimizin iktisadi kalkınma hususunda işaret ettiği düşüncelere candan bağlıyız. Karma ekonomi sisteminde Devletin zaruri hallerde yük taşıması lâzımdır. Aslında şimdiye kadar kâfi derecede harekete geçememiş olarak özel teşebbüse imkân tanımak ve o yaratıcı güçten yararlanarak kalkınmayı daha süratle temin yoluna gidilmelidir. Devletin birleştirici ve bağlayıcı istikamet sağlayıcı bir rol oynamasına taraftarız. Geçmiş yıllarda dinamizmin ve hayatîyetini gösterme imkânını bulamıyan özel sektör ve teşebbüsün, program ifadesini bulan çeşitli tedbirlerin meydana getireceği kalkınma ikliminde gerçek potansiyelini tam olarak göstereceğine eminiz.

Değerli arkadaşlarım,

Plânlı bir kalkınmanın zaruretini ve memlekette yaratacağı muvazeneli düzene inanıyoruz. Fakat hazırlanacak bir kalkınma plânı gaye değil rasyonel bir ihtisas ve kalkınma politikasının makbul bir vasıtasıdır. Plân, hayatı realite içinde takibeden, seyyaliyeti bulunan, gizlilikten uzak herkesin, bütün müesseselerin seveceği, inanacağı bir hareket zemini olmalıdır. İcra plânlarının hazırlanmasında özel sektör temsilcilerine, meslekî teşekküllere, üniversitelere ve işçi teşekküllerine yer verilmelidir. Kalkınma plânı tatbikatının, bölge plânlama çalışmalarına bağlı bulunduğuna inanıyoruz. Sağlam bir tatbikatın müspet neticeleri elbette ki istatistikî

araştırmaların neticesine ehemmiyetle bağlıdır. Plân tatbikatı Devlet mekanizmasının ihtiyatlar içinde dönen çarkında ezilmemelidir. Sene sonu muhasebelerinde yalnız başına rakamları konuşurmak itiyadından vazgeçmek ve neticeler üzerinde değerlendirmeler yapmak lâzımdır. Batı âleminin süratli ilerlemesi her sahadaki titiz araştırmalara bağlı bulunmaktadır. Bugün için müesseselerimizin en büyük mahrumiyeti “Araştırma”dır. Dolayısıyla araştırma enstitülerinin her sahada kurulmasını teşvik ve ona ait tedbirleri almak gerekmektedir.

Muhterem milletvekilleri,

Dünya kuruldu kurulu mütefekkirlerin ve din adamlarının vaz’ettiği birinci kaide insanlar arasında içtimai adaletin tesisi yolunda olmuştur. İçinde bulunduğumuz bugünkü Türkiye zemininde ise “Sosyal Adalet” tâbiri yeni bir slogan gibi ortaya atılmıştır. Elbette iktisadi muvazenesizlikleri gidermek ve insanları medeniyetin imkânlarından faydalandırmak esas düşüncedir. Fakat sosyal adak deyimi arkasına sığınarak samimî olmıyan düşünceleri ve bir maddi eşitlik iddiasını ortaya atmak, karşısında olduğumuz bir düşüncedir. Hükümetimizin bu hususta tesbit ettiği prensiplere aynen iştirak ediyoruz. Cemiyette servet düşmanlığı yaratarak insanlardaki hırs ve tamahı ayağa kaldırmak suretiyle bir sınıf mücadelesi yaratmak isteğini şiddetle reddediyoruz. *(Soldan alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri;

Hükümet Programında haklı olarak ayrı seksiyonlarda ele alınan meseleleri belirli ve birbirine çok bağlı ve neticede bir yerde toplanan politikalar içinde değerlendirildiğini görmek bizi memnun etmiştir. Türkiye’nin süratle sanayileşmesinin iktisat politikamızın temellerinden biri olduğuna işaret haklı bir işarettir. Bu maksatla sanayi bölgelerinin kurulması ve bunun için cazibe tedbirlerinin alınması keyfiyetine aynen iştirak ederiz. Demiryolları fabrikaları, Denizyolları gemi inşaatı tesisleri, telekomünikasyon sanayii, konservecilik, petrol endüstrisi, Petro - Kimya ve suni gübre endüstrisi, ilaç endüstrisi, gıda ve yem endüstrisi, orman sanayii, su ürünleri sanayii, Demir Çelik Fabrikaları, tekstil, inşaat malzemesi sanayii ve bunlarla beraber ve bunları tevlideden veya yardımcı olan diğer şubelerdeki sanayiinin inkişafı veya yeniden kurulmasını kamu ve özel sektörler olarak tercihi, yer seçim ve düzenlenmesinde bölgelerinin tesbiti, sanayi, enerji ve tabii kaynaklar, tarım, sağlık, bayındırlık, ulaştırma, köy işleri ve bir bölge ve imar plânlaması içinde tanzim ve halledecek olan İmar ve İskân Bakanlığının müştereken hareket edecekleri bir sanayi politikasında birleşmeleri gerekmektedir.

Bu suretle yaratılacak yeni iş sahalarında memleketimizde mevcud olduğu bilinen işsizliğin giderilmesi ve tabii olarak tarımdan endüstriye teveccüh edecek insan akımı ile yeni şehirleşmeler ve merkezleşmeler doğmasına sebeb olacaktır. O zaman bir iskân düzeninin bu sanayi mıntakaları etrafında değerlendirilmesi gerekecektir.

Yine programda esnaf ve sanatkârların birer meskene ve dükkâna kavuşmalarını, işçileri rahat ve sıhhi yuvalara kavuşturacak işçi meskenleri yapımının süratleştirilmesini, Anayasamızın âmir hükmü gereğince yoksul ve dar gelirli vatandaşın

başlıyarak her aileyi konut sahibi yapmak veya bu nitelikte ucuz kiralık konutlarda oturtmak düşüncesinin birbirleriyle ve yukarıdaki sanayileşme hareketiyle ziyadesiyle ilgili bir mesken politikasında tesirli hale getirecek tedbirlerin ifadesi bizi sevindirmiştir.

Şehirlerimizde ve köylerimizde yakıt olarak kullanılan odun ve tezek yerine kömür ve petrol artıkları veya gaz gibi ticari yakıtların ikame edilebilmesi için gereken çalışmaları yine belirli bir politika içinde Tarım, Köy İşleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar, İmar ve İskân Bakanlıklarının müştereken uygulayacakları bir çalışma plânı ve anlayışı ile tahakkuk ettirilebilecektir. Neticesi ormanların korunmasına, tezeğin gübre olarak tarımda kullanılabilmesine, ikamede ise kömür ve petrol kaynaklarının geliştirilmesi imkânını sağlayacaktır.

Tarım makinalarının kullanılmasında sanayide ve ulaştırmanın her şubesinde, ısıklandırmada esas unsur olarak akaryakıtın katı olarak petrol politikasına bağlanacağı aşîkârdır.

Muhterem arkadaşlarım;

Söz bu noktaya gelince Dördüncü Koalisyon Hükümeti kurulduktan sonra muhalefetin ve diğre bazı çevrelerin aykırı bir propaganda malzemesi olarak kullandıkları bu çok ehemmiyetli mevzu üzerinde bir nebze durmak isteriz. İstanbul caddelerine yazılan fakat realiteyle ilgisi bulunmadığı için sükût eden bir slogan etrafında bu mevzu büyütölmek istenmiştir. Kısaca kanaatimizi arz etmek faydalı olacaktır. Evvelâ meydana çıkan veya çıkarılmıyan petrol rezervlerimiz bizim millî malımızdır. Bu sene beş milyon ton olarak hesabedilen ham petrol ihtiyacımızın 3,5 milyon tonunu dışardan ithal etmek mecburiyeti vardır. Yapılan hesaplara göre önümüzdeki beş sene zarfında ham petrol ihtiyacımız 10 milyon ton olacak ve bunun 5 milyonunu yine dışardan ithal etmek mecburiyetinde kalacağız. O zaman yapılan propagandalarda güdülen gaye bir başka şekilde ortaya çıkmaktadır. Siyasi mânada Türkiye'yi bir başka camianın içine itmek gayreti bu mevzuda da kendini göstermektedir. Yabancı şirketleri reddedeceğiz sonra yerine neyi ikame edeceğiz? O zaman dışardan ithal ettiğimiz petrolün satınalma istikametlerini ve membalarını değıştirtireceğiz. Maksat budur. Biz diyoruz ki, serbest ticari âlemde münasebetler yalnız ticari menfaatlere dayanır. Alıcı ve satıcı menfaatini gördüğü nisbette birbirlerine bağlanırlar. Biz petrol mevzuundaki ticari münasebetler bir siyasi düşünceye bağlamayı doğru bulmamaktayız. Menfaatimiz gerekiyorsa her devletle ticari ilişkiler serbestçe kurulabilir. Fakat tazyik, tehdit ve isnatlarla bir neticenin alınması ve bu mevzuun siyasi maksatlara alet edilmesi asla düşünölemez.

Sayın Milletvekilleri;

Türkiye Cumhuriyeti Devleti mevcudolan petrol kaynaklarını memleket hayrına harekete geçirmek için çareler aramıştır ve memleketin malî ve teknik imkânlarını tartıya vurarak kısa zaman içinde bu mevzuu millet menfaatine tahakkuk ettiremeyeceğini anlamıştır. Ve hazırladığı Petrol Kanunu ile lüzumlu cazibe tedbirlerini de vaz'ederek memleketin kalkınmasında lüzumlu telâkki ettiğimiz yabancı sermayenin ve teknik imkânın memlekete girmesini temin etmiştir. Hukukî

mukaveleler yapmıştır. Elbetteki Devlet üstüne düşen kontrol vazifesini ve menfaat ayarlamasını yapmak mecburiyetindedir. Şartlar değiştiği ve lehimize imkânlar sağlandığı takdirde bu mukaveleler tekrar gözden geçirilebilir. Sağladığımız menfaat yanında bu menfaati sağlayanların elde ettikleri menfaatleri her şeyden tecrیده-derek üzerinde münakaşa yapmak kusuru hep karşı tarafta aramak tek taraflı bir davranış olur. Elbette ki petrol konusunda müessir unsur ve hareket zemini teşkil eden Petrol Kanununun memleket menfaatleri zaviyesinden tekrar mütalâasında fayda vardır. Fakat kanunun çıkarılması zamanında meseleyi çok aksi bir zaviyeden mütalâa edenlerin iktidarlarında bu kanunun daha ziyade benimseyip geniş bir şekilde tatbik ettikleri Başbakan ve Sanayi Vekilleriyle kanunu müdafa ettikleri görülmüştür.

Muhalefete geçtikleri anda ise müşkül olmıyan bir polemğin içine girmelerini daima üzüntü ile karşıladık.

Değerli arkadaşlarım,

Batıda enerjiye ait çalışmalar motor endüstrisindeki gelişmeler süratlenmektedir. Nükleer enerji üzerindeki araştırmaların önümüzdeki 10 sene zarfında bu enerjiyi iktisadi mânada kullanmak imkânını bahşedeceği anlaşıyor. Bundan dolayı bizim en kısa zamanda âzami on sene zarfında bütün petrol kaynaklarımızı harekete geçirmek mecburiyetimiz vardır. Bu servetin sifıra irca edilmemesi için seferber hale geçmek mecburiyetindeyiz. Bu seferberlik menfaatlerimizin himayesi şartıyla hem yabancı sermayeye müteveccih olacak hem millî bünyeyi harekete geçirmekte bulunacaktır. Adalet Partisi Grubu olarak petrol politikasında memlekete sağlanacak menfaatin demagojik, istismarcı, maksatlı davranışların ötesinde akli, malî ve teknik ölçülerle değerlendirilmesi icabettiğine kaaniiz. Hükümetimizin Programda polemikten kaçan bu mânayı ihtiva eden davranışını takdirle karşılarız.

Sayın Milletvekilleri;

Alt yapı imkânları, yatırım indirimi, vergi muafiyeti, arsa kolaylığı, ulaştırma ve pazarlama imkânları ve diğer cazibe tedbirleri yaratılarak bir bölge plânlaması dâhilinde değerlendirilecek yeni sanayi sahalarının etrafındaki şehirleşmelere istikamet vermek ve köylerden şehre akını bu tampon bölgelerde durdurmak yeni bir iskânla bilgili ve çok taraflı bir şekilde mümkün hale getirmek lâzımdır. Bugün %75 tarım ve kır, %25 şehir nüfusu arasındaki muvazeneyi temin tedbirleri yukarıda arz edilen ilişki ve bağlantılar seviyesinde ve büyük ehemmiyette ilgili bakanlıklarda ve bilhassa imar iskân çalışmalarıyla mümkün hale gelecektir. Kanaatimizce gecekondü probleminin hallindeki uzun vadeli tedbirler bu düşüncelerde değerlendirilecektir.

Mesken politikasıyla çok yakından ilgili bir sanayi politikasının tahakkukunda, iki gayeyi birlikte temin edecek davranışlara sanayie yatırım yapan özel sektörü teşvik tedbirleriyle katılmasını düşünmek lâzım gelecektir.

İşte o zaman kalkınmanın yol, su elektrik, mektep ve sağlık hizmetleri gibi nimetlerinden faydalanmak istiyen insanlarımıza kendi bünyeleri içinde bir iktisadi

ve sosyal nüve haline gelebilecek, köy, kasaba, şehir ünitelerimize kolaylıkla ve iktisadi olarak götürülmesi mümkün olacaktır.

Değerli arkadaşlarım;

Bugün büyük şehirlerimiz etrafında teşekkül etmiş bulunan gecekondu mahallelerinin durumuna gelince; her şeyden evvel gecekondu sayısının bulunduğu yerde durdurulması hedef olarak kabul edilmelidir. Bunun için mâni tedbirlerden evvel ihtiyaçlar karşılığındaki tedbirleri almak zarureti aşîkârdır. Mevcutların ıslah çareleri, durumlarının hukukileştirilmesi evvelâ Devletin söz geçireceği tasarruflar üzerinden başlanmalı ve gecekondularda asgari iskân şartları tahakkuk ettirilmelidir. Âmme tesislerine kavuşturulması keyfiyeti acilen ve fakat iskân yoğunluğunu normal hale getirecek şekillerle beraber mütalâa edilmelidir. Bu mevzuda gecekondu oturan tamamıyla iyi niyet sahibi vatandaşın yaratıcı gücü, belediyelerimizin kaynaklarına ve teknik imkânlarını seferber etmesini, Devletin çıkaracağı kanunlar ile malî teknik tedbir ve yardımlarını ve ona hami elinin uzatılmasını, beklemektir.

Vatandaşın mülk sahibi olmaya ait makbul isteği yerine getirilirken diğer mülkiyet haklarının korunması çareleri düşünülmelidir.

Sayın Milletvekilleri;

Diğer meselelerle çok yakından ilgili bulunan orman mevzuuna birkaç satırla işaret etmek isteriz. Anayasamız bu servetin âmmeye müteveccih olarak korunması hakkını Devlete tanımıştır. Fakat bu korunma yapılırken âmmeyi teşkil eden esas unsurun köylü vatandaşlar olduğu unutulmamalıdır. Korunmaya ait malî hükümün tatbikinde orman köylülerinin yaşama hakkını ve iş sahasını temin etmek de düşünülmelidir. Mahsûllerin ve orman artıklarının değerlendirilmesi endüstrinin geliştirilmesi yeni iş sahalarının yaratılması lâzımgelmektedir. Vatandaş Devleti karşısında hep malî bir kuvvet değil yanında yardımcı, koruyucu bir kuvvet olarak görmelidir. Ancak, bu şekilde vatandaş nezdinde Devlet itibarı yükselecek ve vatandaşın geleceğine ümitle bakması temin edilecektir.

Değerli arkadaşlarım,

İhracatımızın gelişme istikametinde olması büyük memnuniyeti muciptir. Gelecekteki gayemiz klâsik ihraç mallarımızın yanına yenilerinin ve mamul sanayi maddelerinin ilâvesi temin olunmalıdır. Doğu hudutlarımızda daima kaçakçılık mevzuu olan hayvanlarımızı memleket içinde değerlendirmek ve mamul hale getirip o şekilde ihracı üzerinde durmak lâzımgelmektedir. Bu suretle yeni iş sahalarının açılmasını, mahsûllerin değer kazanmasını ve dolayısıyla inzibati tedbirlerin ötesinde aslî tedbirlerin alınmasını imkân dâhiline sokacağız.

Üzerinde hassasiyetle durulması icabeden diğer mevzu ihraç mallarımızın kalitesi ve standardizasyonu mevzuudur. Bunun yanında iyi ambalaj muhafaza ve nakil tedbirleri de gelmektedir. Dış ticaret itibarımız ve arkasından talebi sağlayabilmek ancak bu şekilde mümkün olacaktır.

Belli dış pazarların yanında yeni pazarların araştırılması ve bilhassa Afrika devletleriyle yakın ve ciddî münasebetlerin kurulması bize ihracatta geniş ufuklar açabilecektir.

Ne yazık ki, plânlı devir içinde en kıymetli ihraç metaimiz işçilerimiz olmuştur. Açılmış olan böyle bir zeminde memleket hesabına âzami şekilde istifade etmek lâzımdır. Avrupa'ya giden işçilerimizin her türlü haliyle yakından ilgilenmek, öneğitimleri kıyafetleri ve beslenmeleriyle meşgul olmak lâzım gelmektedir.

Ayrıca Avrupa'da çalıştıkları her yerde işçilerimizin her türlü haliyle ilgilenilecek ve hattâ memlekete ait gıdalarını temin edecek teşkilât kurulmalıdır. Oradaki işçilerimiz arasına sokulmak itsenilen menfi cereyanları önleyecek tedbirler alınmalıdır.

İşçilerimizin memlekete dönüşlerinde kendilerine ihtisasları çerçevesinde iş sahası yaratmak şimdiden düşünülmelidir. İşçi dövizlerinin Hükümetimizin kalkınmanın temel şartı olarak vaz'ettiği sanayileşme hareketine tevcihi ve belirli bir plân içinde tatbikine geçilmesi, üzerinde durulacak ehemmiyetli mevzulardandır.

Sayın Milletvekilleri, şimdi grupumuz adına bir diğer mühim mevzu temas etmek isterim. C.H.P.'nin muhalefete geçmesinden sonra tıpkı petrol gibi ele aldığı bir toprak reformu konusu vardır. Ve bu konu seçim sathı mailinde ziyadesiyle işlenmiş, dile getirilmiştir. Kanaatimizce, köylülerimizin kalkınmanın neticelerinden faydalanmasına müteveccih olan gayretler kıymetlendirilirken daima aldatmadan uzak kalınmalıdır. Üzüntü ile ifade etmek isteriz ki, buna riayet edilmemiştir. Kalkınma iddiasını tahakkuk ettirmek için tutacağımız yollarda elbette ki, bir ıstırakimiz olmalıdır. Kanaatimizce Türkiye'mizde bir toprak açlığından evvel bizatihi toprağın kendi açlığı ve susuzluğu vardır. Bünyesi fakir, kontrolsüz sularla denizlere giden bir toprak üzerindeyiz. O halde kalkınmayı sağlayacak istihsali, verimi artıracak olan yatırımlarda öncelik tanıyacağımız ilk husus; toprak muhafazasını ikinci husus toprağı sulamaya, üçüncüsü toprağı beslemeye, cihazlanmaya, iyi tohum temin etmeye ve insan unsurunun eğitilmesine teveccüh edecektir. Ayrıca toprak dağıtımına veya fizikî ufalanma içinde olduğu beyan edilen küçük toprakların tevhidine ait meselelerin hareket zeminini bulmaya lüzum vardır. Geçen sene komisyonlarda görüşülmeye başlanan Toprak Reformu gerekçesi açık itirafları ihtiva etmektedir. Devlet, hüküm ve tasarrufunda olan arazini miktarını bilemiyor. Bildikleri de, işgal altındadır, özel arazi sahiplerinin tesbiti ise tahmin esasına müstenit ve işletmeye göre yapılmıştır.

İşte böyle bir hal içinde bir aldatmaya girmek mümkündür. Biz hakikatleri dile getirip ve hiç olmazsa kendi kendimize yeter hale gelebilmek için ne yapılmasının icabettiğini söyleyebiliyoruz.

Köylümüzün toprak sahibi kılınması şartları elbette ki, hazırlanmalıdır, hazırlanacaktır. Ve toprak reformu, tarım reformunun tamamlayıcı bir unsuru olarak kıymetlendirilecektir.

Hedefimiz toprak üzerinde çalışan köylülerimizin emeklerinin karşılığını garanti altına almak ve onları medeni bir hayat standardına yükseltmektir. Bundan dolayı, Hükümetimizin Tarım işçilerine ait Sosyal Sigorta ve çalışma mevzuatını ele alıp Meclise getireceği va'dini büyük sevinçle karşıladık. Bu memlekette çalışan her

insan emeğinin karşılığını bulabilmelidir. Yoksa yalnızca kalkınmaya hizmet eden, buna ait vasatı hazırlayan iktisadi ve zirai işletmelerin üzerine göz dikilmemelidir.

Şu hususa da işaret etmeden geçemeyeceğim. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın İnönü Radyoda yaptığı seçim propagandası konuşmasında 1'inci Koalisyon A.P.'li Tarım Bakanının Toprak Reformu Kanununu yedi ay geciktirdiğini beyan etmiştir. Hâlbuki hakikat şudur: Hazırlanmış olan Toprak Reformu Kanunu A.P.'li Tarım Bakanı Sayın Cavit Oral içindeki resmî bir mektupla, Başbakanlığa yazarak tetkiki ve Meclise ivedilikle şevkine dair bir mektupla takdim etmiştir. Aynı kanunun ikinci Koalisyondaki akıbeti üzerinde Y.T.P. Genel Başkanı Sayın Alican geçen sene bu kürsüden bazı hakikatleri ifade etmiştir. 3'ncü Koalisyon ise kendi Hükümetleridir. Yine neticelendirmemişlerdir. Gayet tabiidir ki, bizim vazifemiz yalnızca bir hakikate işaret etmekten ibaret kalacaktır.

Değerli arkadaşlarım,

Hükümetimizin bir beşeriyet ve medeniyet dâvası olarak vaz'ettiği köy ve köylü meselesi yukarıdaki esaslar dairesinde halledilebilecektir. Biz, memleket meselelerinin birbirinden tecridedilerek mütalâa edileceğine ve bu şekilde bir netice alınacağına kaani bulunmuyoruz Halkımızın inandığı bir Hükümete kavuşarak gönüllü hizmetini esirgemeyeceğine dair inancımız tamdır. Onu dinamik gücünü harekete geçirecek rehberler her sahada mevcuttur. Biz, bu rehberlerin masa başından daha ziyade artık halkın içinde, gecekondulu mahallelerinde, fabrika işçilerinin yanında ve köylünün yanında onlara örnek olarak çalışacağı günleri ümitle bekliyoruz.

Sayın Milletvekilleri, tarihimiz boyunca üzerine aldığı büyük vazifeleri, şerefle başarmış, büyük milletimizin hürriyet ve istiklâlini kahramanca savunmuş olan Silâhlı Kuvvetlerimiz en büyük dayanağımızdır.

Sahibolduğu teşkilâtın modern icaplara göre takviyesi teşhizi özlü gelişen bir kuvvet haline getirilmesi personelinin en küçüğünden en büyüğüne kadar terfihi gayemizdir. Silâhlı Kuvvetlerimizin, vatandaşları eğitmede verimli faydalı bir müessese olduğuna kaaniiz. Bu sahada bu müesseseden âzami derecede faydalanmak ön düşüncemiz olmalıdır.

Gezici bir halde bulunan Silâhlı Kuvvetler vazifelilerinin iskân ve meskenlerinin teftiş şartları realitelere uygun olarak tahakkuk ettirilmelidir. Subay ve ast-subaylarımızın diğer sosyal ihtiyaçlarının giderilmesi ve programda zikredilen kanunların biran evvel çıkarılması üzerinde durulmalıdır.

Millî Savunma Bütçesinin icaplara göre seyyaliyetle tatbiki düşüncesine aynen iştirak ediyoruz.

Aziz milletvekilleri,

Tarihimiz boyunca savaşlarla yoğurduğumuz, kahramanlarımızın kan ve ateş içinde canları pahasına, ama şereflerle elde ettikleri "Yurt Sulhu"nın "Dünya Sulhu"ne bağlı zor meseleleri karşısında Türkiye'miz haklarını, insan haklarını korumak çabasını her günden daha ziyade bağlı bulunmaktadır. Bizim iyiliğimizi isteyenlere mütteşekkirimiz. Fakat kötülüğümüzü bekleyen her millet karşısında hürriyetlerimizi korumak ve buna bağlı prensiplerin sürekliliğini sağlamak için her

güçlüğü yenmek kararında olduğumuzun, (Dost)'u desteklemek, (Düşman)a bütün kuvvetimizle karşı koyacağımızın bilinmesi lâzımdır. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

Dostlarımızın her zaman her yerde bizi takibetmelerini beklemek mümkün değildir. Fakat hak ve hürriyetlerimizi müdafaa etmek daima bizim elimizdedir, etmeliyiz ve edeceğiz.

Neticeyi istihsal için (Hakkına) inananların (İrade)si, medeni davranışın “yapıcı cesaret”i, gayesini bilenlerin (katiyet)i yanında, elbette ki tarafları birbirinden ayıran meselelerden ziyade, birleştiren noktaların araştırılarak geliştirilmesi seçilen yol olacaktır...

“Yurtta Sulh, Cihanda Sulh”a bağlanan politikamızda mesut geleceklere zemin hazırlayan barışçı düşüncemiz haksızlıkları yok etmek için (Savaşma gücü)ne sahip olmaktan bizi alıkoymaz. Barışın (Birlik) ile barışın (Kuvvet) ile barışın, en aşağı mütecaviz kadar (Cesur) olmakla sağlanabileceğine inanmalıyız.

Sayın Başbakanın şahsında Hükümetimizin, geçmiş zaman içinde büyük mesafeler kaydedilmiş, tahlihsiz bir bakiye olan (Kıbrıs) mevzuunda 4'üncü Koalisyon'dan beri tesbit ettiği davranışları daha da sağlamlaştıracığına inanıyoruz. Yaşadığımız dünyada güçsüz görülenlerin hakkını korumak, emniyetini sağlamak “Güçlü”lerin “Âdil” davranmasına bağlı görünüyor. Fakat bu güçsüz gösterilmek istenenlerin, kendilerinde mevcut (Kudret)'i inkârdan alıkoymamalıdır.

Muhterem Milletvekilleri milletlerin aralarında yaptığı anlaşmalara saygı göstermeleri şarttır. İnsan haklarının gereği gibi korunmadığı, bölge barışına değer veren bir zihniyetle hareket edilmediği müddetçe dünya hep rahatsızlık içinde kalacaktır. Kıbrıs bunun bir örneğidir. Açık ve sarıh olan hakkımızın kullanılmasını, hep barış yolunda bir hâl tarzı aramak ümidiyle geride bıraktık. Gayet tabiidir ki, buna ait tahammülün bir derecesi vardır. Hükümetliniz diplomatik gayretleri neticesini istihsal etmeye çalışacaktır. Fakat, meselenin emri vakilerle tasfiyesine rıza göstermemek kararını candan alkışlarız.

Muhterem arkadaşlarım.

Bugünkü şartlar altında Birleşmiş Milletler çerçevesi içinde Evrensel bir Güvenlik sisteminin sağlanması gayreti içinde bulunuluyor. Bütün temennimiz bu gayretin iyi bir neticeye vardırılması şeklinde olacaktır. Zira bu da, milletlerin iyi niyetlerine bağlı bulunmaktadır. Türkiye'mizin maziden beri mâruz kaldığı tehlikeler, talep ve tehditler yerimizi bir güvenlik sistemi içinde korumayı bize emretmiştir. Bundan dolayı sırf tedafüi maksatlarla NATO'ya ve CENTO'ya iltihak etmişizdir. Ama, bu sistem içindeki mevcudiyetimiz, asla bir vesayet altına girmek veya başka devletlere tabi olmak değildir. Biz, memleketimizin bütünlüğünü ve istiklâlini korumak uğrunda bütün azmimizle ortadayız. Ve her milletin de bütünlüğüne ve istiklâline itibar ederiz. Menfaatlerimizin gerektirdiği nisbette ilişkilerimiz her millete olacaktır. Fakat bir hürriyet rejiminin sahibi olarak Batı âlemi ile ilişkilerimiz cihetteki büyük bir kuvvetle tesbit edilecektir.

Barışı korumak gayretlerine ve Milletlerarası işbirliğine faal bir şekilde katılmak lüzumuna inanıyoruz. Hâdiselerin arkasından sürüklenmek yerine, hâdiselere

tekaddüm etmek esas düşüncemiz olmalıdır. Türkiye'nin dış itibarını, iç itibara ve istikrarına bağlamaktayız. Türkiye'yi milletlerarası meselelerde aranan bir Devlet olarak kıymetlendirmek icabetmektedir. Aktivitesi artmış bir politika ile bağımsızlığa ve egemenliğe kavuşan devletleri yakından takibetmek ve onların haklı dâvalarını desteklemek icabetmektedir.

Takibedilecek Dış politikada memleket kalkınmasına yararlı bütün gayretlerin iktisadi mânada değerlendirilmedi lâzımdır. Takibedilecek hedefler arasında Batı iktisadi teşekkülleri Ortak Pazar, İran ve Pakistan ile bölgesel kalkınma münasebetleri Arasında ve Afrika Devletleri Balkan Devletleri ve Sovyet Rusya ile olan münasebetler birbirlerine bağlı fakat ayrı hüviyet ve mâna taşıyan ehemmiyette mütâlâa edilmelidir.

Bu gün mevcut milletlerarası münasebetler tetkik edilecek olursa, takibedilen politikaların bir iktisadi zemin üzerine oturtturulduğu görülmektedir. Bu hakikat karşısında Dışişleri teşkilâtımızın her türlü faaliyeti iktisadi ilişkiler çerçevesinde kıymetlendirmeli, Personelin eğitimi teşhiz ve takviyesi, maddi imkânlar sağlanması üzerinde ehemmiyetle durulmalıdır.

Büyük Meclisin değerli üyeleri,

Cemiyetlerin her zaman müşterek düşmanları olmuştur. Yoksulluk, hastalık ve cehalet. Bunların yanında "Haksızlık ve Zulüm" Biz yoksulluğun, hastalığın, biz cehaletin, hürriyetler bahasına, "Haksızlık ve Zulüm"lerle giderilme düşüncesini reddediyoruz. Savaşımız hepsinedir. Âmme haksızlıklara, zulüm ve istibdada karşı en ileridedir ve sonsuzdur. Biz ancak birbirini tamamlayan fertleri, aileleri ve müesseseleriyle, bir inancın, bir millî şuurun koparılmaz harcı ile bağlanan, sevgi ve güven duyguları ile beslenen bir cemiyetin üzerinde Türkiye'mizin geliştirilmesi, refah ve saadete yükseltilmesi için (öz medeniyetimizi) kuracağız.

Büyük Türkiye'miz için milletçe bize tevdi edilen emaneti hizmet ve sonsuz bir çalışma aşkı içinde yasalarımıza ve kanunlarımıza dayanarak seyyanen tatbik etmek, insanlarımıza saygı duymak, münferit halkalar halinden kurtulup bir (İnanç zinciri) haline gelmekle muhafaza edeceğiz.

Tanrı büyük Türk Milletini koruyacaktır.

Hepinizi Grupum adına en iyi dileklerle selâmlarım. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Grupları adına bazı arkadaşlarımız yeniden söz istemişlerdir. Bunları sırasıyla; Adalet Partisi Grubu adına Sayın Aydın Yalçın, C.H.P. Grubu adına Sayın Muammer Erten, Millet Partisi Grubu adına Sayın Seyit Faruk Önder.

Muhterem arkadaşlarım Birleşime saat 14.30'da toplanılmak üzere ara veriyorum.

Kapanma Saati: 12.20

ÜÇÜNCÜ OTURUM**BAŞKAN** — *Ferruh Bozbeyli***KÂTİPLER:** *Barlas Küntay (Bursa)**Kadir Çetin (İçel)***Açılma Saati:** 14.30**BAŞKAN** — Birleşime devam ediyoruz.

Grupları adına yeniden söz istemiş olan sayın üyelerin isimlerini arz ediyorum:

Adalet Partisi Grubu adına Sayın Aydın Yalçın, C.H.P. Grubu adına Sayın Muammer Erten, Millet Partisi Grubu adına Sayın Seyit Faruk Önder, Türkiye İşçi Partisi Grubu adına Sayın Sadun Aren.

Şimdi söz sırası Sayın Aydın Yalçın'ındır. Buyrunuz Sayın Aydın Yalçın.

*(Aydın Yalçın A.P. Milletvekillerinin alkışları arasında kürsüye geldi)***A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (İstanbul)** — Millet Meclisinin Sayın Üyeleri.

Hükümet Programının tartışılmasında A.P. Grubu adına yapacağım konuşmaya başlamadan önce diğer grup sözcülerinin ortaya atmış oldukları çeşitli fikir ve mülâhazalara teşekkürlerimi arz etmek isterim.

Hükümetimizin hazırlamış olduğu program üzerinde yapılan yorum ve tenkidler Türkiye'nin bugün karşılaştığı en önemli birçok meselelerin daha iyi anlaşılmasına ve değerlendirilmesine yardım edecektir. Demokrasinin üstünlüğü bu fikirlerin ortaya atılmasına ve karşılaştırılmasına imkân vermesidir. Kollektif fikri mesainin güzel bir örneğini vermeye başlayan bu tartışmalardan A.P. büyük sevinç duymaktadır.

Hükümet Programı A.P. dâhil olmak üzere B.M. Meclisinde temsil edilen çeşitli fikirler ve siyasi görüşlerin tenkid ve mütalâasına arz edilmiş bir yazılı tebliğ mahiyetindedir. Hepimiz bu tebliğ üzerinde mütalâasını belirten birer raportör veya yorumcu durumundayız. Millet huzurunda yapılan bu tartışmanın birçok girift meseleyi aydınlığa kavuşturacağından ve millî hayatımızın bundan büyük faydalar sağlayacağından şüphemiz yoktur.

Bu münasebetle gerek seçim beyannamemizde gerekse Hükümetin son derece önemle üzerinde durduğu bir noktaya temas etmek isterim. Bu noktalardan biri millî meselelerin açık tartışma ve barışçı metodlarla iktidar yarışması demek olan demokratik sistemde muhalefetin rollerine dair ifade ettiğimiz samimî kanaattir. C.H.P. sözcüsü Sayın Prof. Feyzioğlu'nun konuşmasında da önemle üzerinde durduğu bu nokta müşterek anlayışımızı teşkil etmektedir. Yalnız kendilerinin Seçim sistemi hakkında programdaki görüşlerimizi eleştirirken ifade ettiği endişeleri haklı görmeye imkân yoktur. Adalet Partisi Seçim sistemimizi hiç bir şekilde muhalefeti susturmak veyahutta Meclisi ve Senatoyu, kendilerinin ifadeleriyle "Dikensiz gül

bahçesi” haline getirmek niyetinde değildir. Siyasi ilimler ve Anayasa kitaplarında belirtildiği gibi iyi bir seçim sisteminin kuvvetli bir Hükümet kurmaya imkân veren ve aynı zamanda Parlâmentoda çeşitli fikirlerin temsil edilmesini mümkün kılan bir mahiyete sahibolması lâzımdır.

Adalet Partisi bu iki temel ilkeyi gerçekleştirecek şekilde seçim kanunumuzda gereken düzeltmeleri yapacak ve Türk Demokrasisinin daima muhalefetin yapıcı tenkid ve müdahalelerinden faydalanmasına imkân bulacak bir düzen içerisinde gelişmesine bilhassa itina gösterecektir.

Program münasebetiyle başlayan bu tartışma millî hayatımızda muhalefetin bu hayatî rolünü büsbütün ortaya çıkarmıştır. Yapılan kıymetli tenkidler, ileri sürülen mütalâalar görüş ve fikirlerimizin daha iyi anlaşılmasına ve anlatılmasına yardım edecek bir unsur olmuştur

Muhterem arkadaşlar.

Hükümet programında en önemli yeri işgal eden Adalet Partisinin iktisadi politikasının temel görüşlerine ve iktisadi kalkınma felsefemizin ana fikirlerine sözü getirmek istiyorum. Muhterem muhalefet hatipleri çeşitli sorular, mütalâalar ve yorumlarıyla bu konu üzerinde gerek Hükümetten gerekse Adalet Partisinden tamamlayıcı izahat ve cevap beklemektedir. Hükümet Programının mahiyeti üzerinde çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Gurup adına izah ve mütalâalarımızı bildirmeye başlamadan önce bir noktayı bilhassa belirtmek isterim. Hükümet Programı Adalet Partisinin en yetkili organı olan Büyük Kongresi tarafından kabul edilmiş ve ondan mülhem olarak 10 Ekim seçimlerinde seçim beyannamesiyle Türk vatandaşlarına vadedilmiş olan siyasi hedefleri ifade etmektedir. Bu programın şekli ve mahiyeti ne olursa olsun, Adalet Partisinin Büyük Millet Meclisinde desteğine sahip icra organının en aşağı 4 yıl müddetle titizlikle gerçekleştirmeye çalışacağı orta vadeli hedefler olarak mütalâa etmek gerekir. Bu programın tam bir icra plânı haline gelebilmesi için üzerinde uzun boylu titiz çalışmaların yapılması gerektiği aşîkârdır. Unutmamak gerekir ki, bu orta vadeli hedefler kısmen 1967 sonunda yürürlüğe girecek olan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının ana çatısına intikal edecektir. Bundan başka halen yürürlükte olan plânın yıllık program hedefleri ve nihayet bu programa istinadeden kamu sektörünün yıllık bütçe tasarıları elimizde bulunan Hükümet Programındaki temel fikirlerden ilham alacaktır.

Bu itibarla “program çok şey vadediyor, kâfi derecede vazîh değil, kaynaklar belirtilmemiş” gibi ileri sürülen tenkid ve mütalâalara katılmıyoruz. Bununla beraber Hükümet Programının gerçekçi temellere dayandığını, müspet gerekçeleri bulunduğunu yalnızca umumî vait ve hedeflerle iktifa ederek işi iman ve cesarete dayandırmakla yetinmediğini de belirtmek isteriz. (*Soldan bravo sesleri*) A.P. Hükümetinin Programı rasyonel temelleri olan, realist faraziyelere dayanan ve hedefleri arasında ahenk ve tutarlılığa titizlikle dikkat edilmiş bir belge mahiyetindedir. Muhalefet sözcülerinin bu programın realist olmıyan vaitler manzumesi, birbiriyle telif edilmesi mümkün olmayan hedefler demeti şeklinde mütalâaları yerinde değildir. Bütün bu hususlara cevap arz etmek isteriz.

Program, şimdiye kadar Adalet Partisi neyi tenkid etmiş ve beğenmemişse, neyi teklif etmiş ve ileri sürmüşse, gene o istikamete sadık bir zihniyeti ve düşünce sistemini aksettirmektedir. Şimdi size kısaca Adalet Partisinin Plân tatbikatı ve iktisadi politikayı ne yönlerden tenkid edip beğenmediğini hatırlatacağım. Bu tenkidlerin mesnedini teşkil eden gerçekleri tahlil ederek aksamaların asıl kaynağını izah etmeye çalışacağım. Bundan sonra da ileri sürdüğümüz tekliflerin mahiyetini belirterek ortaya attığımız yeni görüşlerin Hükümet Programı içerisinde nasıl ifadesini bulduğunu izah edeceğim.

Sayın Milletvekilleri,

Hepinizce malûm olduğu üzere Adalet Partisi plânın memleket bünyesine ve gerçeklerine uygun olmadığını tekrar edegelmiştir. Diğer taraftan bu plânı tatbik eden ve onunla öğrenen çeşitli C.H.P. hükümetlerinin iktisadi politikalarında başarsız bir sonuca ulaştığını iddia edegelmiştir.

Kalkınma Plânımızın modeli, memleket bünyesine ve gerçeklerine uymıyan ve temeli özel sektöre, vatandaş sektörüne dayanan iktisadi sistemimize uygun olmamıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânımızın temel felsefesi şu esasa dayanırlıydı. Vatandaşların tüketim harcamaları vergi yoluyla mecburi tasarrufa tabi tutulacak ve bu suretle her yıl gayrisafi millî hâsılamızdan artan nisbetlerde ayrılan yatırım fonları Devlet eliyle iktisadi kalkınma cihazlanmamızı mümkün kılacaktır. Plân mecburi tasarrufla temin edilecek bu fonların, yatırımların %60'ını temin edeceğini öngörmüştü. Yatırımların %40'ı ise özel sektörün sorumluluğuna bırakılmıştı. Bu demektir ki, vergi yoluyla mecburi tasarrufa gidilerek ve yatırımlarda devletçilik felsefesine uygun bir istikamette âmme sektörüne daha büyük bir ağırlık vererek kalkınma hamlemiz gerçekleştirilmek isteniyordu.

Plânın bu kalkınma modeli Türk ekonomisinin mazideki ve haldeki bünye ve eğilimlerine uymamakta idi. Çünkü Türkiye'de daha evvelki devrelerde tasarruf ve yatırımların daha büyük bir kısmı özel sektör eliyle ve kanaliyle yapılmakta idi. Siyasi ve iktisadi istikrarsızlık yüzünden en düşük seviyeye inmiş olan 1960-1961 buhran yıllarının kemmi nisbetlerini esas alarak Beş Yıllık Plânı bu faraziye üzerine inşa etmek büyük hata idi. Çünkü mütaakıp yıllarda ekonomimizin bünyesi çarpık bir modele doğru zorlanıyor ve bu yanlış modeli gerçekleştirmek için girişilen zorlayıcı hareketler özel sektörü büsbütün dar bir cendereye sokuyordu.

Bünyesi değişmiş olan yatırım sektörünün aynı prodüktiviteyi meydana getirmesine imkân yoktu. Daha önceki devrede verimli ve prodüktif özel teşebbüs yatırımlarının %60 nisbetinde bir pay aldığı yılların, verim orantısını aynen alıp, farklı bir yatırım bünyesi ifade eden plânlı devreye tatbik etmek yanlışların mebdenini teşkil ediyordu.

Plânlama çalışmalarının başında Sosyalist Hindistan'ın kalkınma plânı ve modelinden fazlaca mülhem olduğu anlaşılan ve esasen özel teşebbüs sistemine inanmadıkları, katıldıkları Marksist teşekkül ve kulüplerle tebeyyün eden bazı uzman-

lar C.H.P.'nin gafletinden faydalanarak memleket ekonomisine yanlış bir istikamet verdiler. (*Soldan "bravo" sesleri, alkışlar*)

Plân tatbikatının ilk yılları uygulama sonuçlarıyla de ortaya çıktığı gibi, tatmin edici olmadı. Ortalama olarak %7 oranında tesbit edilen büyüme hızı gerçekleştirilemedi. Plânın ilk tatbik yılında %7 hedefine ulaşıldı. Fakat 1964'te bu nisbet %4'e düştü. 1965 yılında ise kesin durum belli olmamakla beraber kalkınma hızının %5'i pek aşmıyacağı tahmin edilmektedir. Bu demektir ki, ilk üç yılda ortalama olarak ancak %5 kadar bir kalkınma hızı gerçekleştirilebilmiş, devre sonunda plân ortalaması %7'yi tutturabilmek için 1966 ve 1967'de kalkınmamızın arka arkaya %9'u bulması zarureti belirmiştir. Hulâsa, geçen üç yılın sonuçları plân hedeflerinin bir hayli gerisinde kaldığımızı açıkça göstermektedir.

Dördüncü Koalisyonun iktidarı devralmasından önce memleket ekonomisinin sürüklendiği durgunluk, artan işsizlik, ekonominin ödemelerinde meydana gelen tikanıklıklar iktisadi hayatımızın ciddi sıkıntılarla karşı karşıya bulunduğunu açıkça ortaya koyuyordu. 1960 yılında birkaç bin olan protestoların 1961'de 14 bine, 1964'te de 30 bine yükselen sayısı iktisadi arızanın tezahürleri olarak herkesi endişelendiriyordu. (*Soldan "bravo" sesleri, alkışlar*) Bu devrede ekonomimizin dış den- gesinde de ümit verici bir iyileşme işareti yoktu. Dış ticaret açıkları, ağır borç taksitleri, dış âlemden güçlkle temin edilen krediler ve kaynaklar bütün memlekete kötümser bir havanın yayılmasına sebeb olmuştu.

Plânın ana faraziyeleri gerçekleşemedi. Kalkınma modelimizin makro dengesi adı verilen temel sektörler arasındaki kemmî münasebetler bambaşka bir istikamet aldı. Plânda tedricî bir şekilde azalması öngörülen özel tüketim harcamaları daha hızlı bir şekilde düştüğü halde özel sektör yatırımları ve kamu sektörü yatırımları yüzde nisbeti itibariyle plândaki hedeflerin gerisinde kaldı. Buna mukabil âmme tüketim harcamaları plânda öngörülen hudutları aştı. Bir misal olmak üzere, âmme tüketim harcamalarının 1963'te gayrisâfi millî hâsılanın %15,2'sini kullanacağı ve bu nisbetin 1967'de %15,5'e çıkacağı öngörüldüğü halde, âmme tüketim harcamaları daha 1965 yılında %16 nisbetine ulaştı.

Bu izahatı verirken Sayın C.H.P. Grup Sözcüsünün plân tatbikatı hakkındaki tahlil ve görüşlerine katılmaya imkân bulunmadığını da ifade etmiş oluyorum. Sayın C.H.P. Sözcüsü bütün yapılan tenkidlere rağmen C.H.P. zamanındaki plân tatbikatının daha önceki devrelerin plânsız iktisadi politikasından daha iyi sonuçlar elde ettiğini iddia etmiş ve bazı istatistikler zikretmiştir. Bu istatistiklerin kaynağını ve sıhhat derecesini bilmiyorum. Eğer yanlış anlamadımsa, bu istatistiklere göre 1953'te 100 olan Türkiye millî geliri 1960'da 104'e çıkmış. Buna mukabil Yunanistan'da bu endeks 140 olmuş.

Bir millî vesika olan Beş Yıllık Plânda geçmiş devrelere ait verilen istatistikler ve İstatistik Genel Müdürlüğünün şimdiye kadar ki yayınları bize farklı mutalar vermektedir. (*Soldan "bravo" sesleri, alkışlar*) Meselâ Beş Yıllık Plânın 15'inci sayfasında bir tabloda, 1950'de millî gelirimiz 100 kabul edilirse bunun 1953'te

139'a, 1960'da ise 173'e çıktığını gösteren rakamlar mevcuttur. Sabit fiyatlarla reel millî gelirdeki bu artış mukayesesini 1953 yılını baz yılı olarak alıp 100 kabul edecek olursak, bu endeksin 1960'da 124'e çıktığı açıkça görülür. Aynı şekilde plânın 14'ncü sayfasındaki reel millî gelirdeki artış seyrini gösteren tablo 1950 ile 1959 arasında çok süratli iktisadi kalkınma hamlelerine şahid olduğumuzu gösterir.

Meselâ, 1950-1951 arasındaki artış %13 gibi nadir rastlanan bir seviyede olmuştur. 1954 yılındaki gerileme müstesna millî gelirdeki artış plânlı devrenin ilk yıllarındaki düşük nisbetin bir hayli üzerindedir. Ve 10 yıllık devre esnasındaki ortalama artış hızı %6'nın üstünde olmuştur.

Alelaide bir istatistik okumasıyla müşterek bir kanaate ulaşılması mümkün olan bu teknik konunun fikirleri bulandırmamasına dikkat etmek gerekir. Bununla demek istediğimiz şey plânlı devreden önceki iktisat politikamızın mükemmel ve kusursuz olduğunu söylemek değildir. Aynı zamanda iktisadi hayatımız plân yüzünden çıkmaza girdiği sonucunu çıkarmamak da lâzımdır. Başta da belirtmeye çalıştığımız gibi, maksadımız iktisadi kalkınma politikasında çok kıymetli ve müessir bir silâh olan iktisadi plânlama tekniğini itham etmek yanlışdır. Buradaki maksat plânın hazırlanışının temel faraziyesinin kalkınma felsefesinin ve bunu tatbik eden C.H.P.'nin devletçi ve bürokratik iktisat politikasının bu işte sorumlu olduğunu belirtmektir. (*Soldan bravo sesleri, ve alkışlar*) Yoksa metot olarak plânlama tekniği nötr bir müessesedir.

Muhterem arkadaşlar,

Adalet Partisinin iktisadi kalkınma felsefesi, Hükümet programında aksettiği gibi şu şekilde özetlenebilir. Türkiye'nin ulaşmış olduğu gelişme safhası ve iktisadi kalkınma bahsinde elde etmiş olduğumuz tarihî tecrübeler bize sosyalist Hindistan'ın kalkınma modelinden mülhem bir iktisadi kalkınma plânından çok farklı bir yol takibetmemizi emretmektedir. Bu yol hatalı olduğu son dört yılın tatbikiyle de teyidedilmiş olan bir yoldur. Muhalefete mensup sözcülerin mesnetsiz olarak iktisadi kalkınma politikamızda sistem ve vahdet mevcut değil diye iddia ettikleri görüşler aslında programımızda büyük bir fikir insicamı ve görüş teselsülü içerisinde ifadesini bulmuştur.

Biz ne diyoruz? Kalkınmanın alfabesi olan bir gerçeği bütün çıplaklığı ile millete haber veriyoruz. Kalkınma demek, bir milletin istihlâk masraflarından fedakârlıkta bulunarak kaynaklarını bir kenara ayırması, bunları tasarruf etmesi ve yatırıma tahsis etmesidir. Bunun yolu nedir? Bunun yolu fertler ve vatandaşlar olarak istihlâkimizi kısmamız ve Devlet olarak da âmme istihlâki demek olan kamu tüketim harcamalarını zapturapt altına almamız, kontrol etmem izdir. Kalkınmanın başka bir yolu bugün dünyada keşfedilmemiştir. Bunu nasıl yapacağız? Devleti, meşhur halk deyimindeki Timur'un fili durumundan çıkarmakla yani programımızda ifade edildiği gibi devlet hizmetlerinin ucuzlatılması, kamu tüketim harcamalarının gayrisâfi millî hâsılaya olan nisbetinin geçmişte olduğu gibi yıldan yıla artışını önlemekle mümkündür. Yıllık geliri senede 69 doları zor bulan Hindistan'da tatbik

edilen mecburi tasarruf usulüyle, sosyalizm ve devletçilikle sermaye terakümü usulü Türkiye'nin bünyesine uymamaktadır. Türkiye kalkınma iktisadı uzmanlarının kabul ettiği gibi, kalkınmanın en zor olan safhasını aşmış, fert başına düşen millî gelirini 250 dolar civarına yükseltmiş, gayrisâfi millî hâsilasından sermaye terakümüne ayırdığı nisbeti %15 in üzerine çıkarmıştır.

Bizim plânlı kalkınma politikamızda izliyeceğimiz yol işte bu tarihî gelişme farklarından ve bünyevi özelliklerden mülhemdir. Biz Türkiye'de âmme yatırımlarının müteşebbisi şevklendirecek ve özel sektör yatırımlarını tamamlayacak bir bünyeye kavuşmasını arzu ediyoruz. Programımızda âmme yatırımlarının müteşebbisi destekliyen ve şevkini kıran değil, ona yardımcı olan, onu teşvik eden bir nitelikte olması gerektiğini ifade ettik. Gereken ortam âmme hizmetleri, âmme yatırımları, para kredi ve Maliye politikasıyla yaratıldığı takdirde, halkımızın daha çok kazanmak, daha çok kâr etmek için geniş şekilde iş hayatına katılacağından eminiz. Özel sektör yatırımlarının kâr imkânları müsait faaliyet seviyesi yüksek, iyimser ve müsait bir iklim içerisinde süratle artacağına inanıyoruz. Böyle bir iktisadi kalkınma politikasının Türkiye'ye şu iki yeniliği getireceğine kaaniiz. Birincisi sermaye terakümü sosyalist ve devletçi bir kalkınma politikasının zaruri vasıtası olan mecburi tasarruflardan çok daha yüksek nisbette gerçekleştirilmiş olacaktır. Yani Türk vatandaşları müsait bir iktisadi iklimde, kendi gayret ve çalışmalarıyla daha yüksek bir kâr, daha iyi bir gelir temin edeceklerine kaani oldukları andan itibaren, dışlerinden tırnaklarından artırarak millî sermaye hacmini birden genişleteceklerdir. İkincisi; müteşebbislerin eliyle ve özel sektör adını verdiğimiz fertler ve vatandaşların gayretiyle daha geniş hacimde yatırıma sevk edilen millî kaynaklarımızın verimi çok daha yüksek olacaktır. Geçmiş devrede G.S.M.H.'dan ayrılan %18'lik bir yatırım hacminin beklenen verimi temin etmediği görülmüştür. Ortalama olarak 2,6 sermaye hâsıla katsayısı faraziyesine dayanan %40'lık millî verim gerçekleşmemiş ve kalkınma hızı %7'nin altına düşmüştür. Bunun mânası açıktır. Yatırıma sevk edilen millî fonlar verimsiz kanallara akmıştır. Bu millî fonları yeniden verimli kanallara nakletmek zorundayız. İşte Özel sektör alanına bizim takibedeğimiz plânlı kalkınma politikasıyla daha geniş hacimde tevcih edeceğimiz yatırım fonları bunu gerçekleştirecektir. Nitekim buna bir misal olmak üzere özel sektörün sanayi yatırımlarındaki verimlilik nisbetine dair yapılmış olan şu araştırmayı zikretmek isterim. Sanayi Kalkınma Bankasına getirilmiş olan ve kıymeti 374 milyon lira olan 87 proje üzerinde yapılmış bir etüd, bu projelerin ortalama randımanının %50 kadar olduğunu göstermiştir. Bu orantı bize 2.04 kadar bir sermaye hâsıla katsayısı vermektedir. Bundan çıkacak netice şudur. Millî yatırımlarımızın verim nisbeti yüksek olan bu mahiyette bir alana tevcih edilmesi suretiyle millî gelirimizin artış hızını şimdikinden iki misline yakın bir nisbette yükseltmemiz pekâlâ mümkün olacak demektir.

İşte bu tahliller ışığında Adalet Partisi Hükümetinin Programındaki ve seçim beyannamesindeki özel yatırımları teşvik politikasını değerlendirmek gerekir. Adalet Partisi memlekette süratli bir iktisadi kalkınma ve sanayileşme politikası için

müteşebbise vergi muafiyetleri tanımayı yatırım indirimleriyle sermaye terakümünün teşvikini alt yapı tesisleriyle firmaların işlerini kolaylaştırmayı tesis ve ham madde için serbest ithal lisansları tatbikini, sermayesi kifayetsiz geniş müteşebbis kütlelerine ucuz ve bol kredi temin etmeyi, müteşebbislerin riskli işlerine katılmayı onlara aynı zamanda istikraz sermayesi ve risk sermayesi temin etmeyi vadetmektedir.

Bunlar seçim nutuklarında uluorta etrafa serpiştirilen mavi boncuklar, sorumsuz vaatler değildir. Ufkumuzu ve muhayyilemizi genişletmeye mecburuz. Bu milletin tarihinden bu türlü cesur ileri ve radikal adımların atıldığına dair misaller bulunduğunu hatırlatmak isteriz. (*Soldan, bravo sesleri*) Atatürk'ün engin muhayyilesi, realist kafası ve cömert gönlünün bütün izlerini taşıyan 1927 tarihli Teşviki Sanayi Kanununun daha o devrelerde Türk müteşebbisine getirmiş olduğu yenilikleri hatırlatmak isterim. (*Alkışlar*) Bugün dar, kısır, muhayyilesiz ve kıskanç bir zihniyetin baskısı altında Türk iş hayatı gerçek kalkınma potansiyelini gösterme imkânını bulamamaktadır. (*Soldan, bravo sesleri*) Sınai alandaki kredi kifayetsizliğine bir delil olmak üzere yalnız şu rakamı zikretmek isterim. Türkiye'de bulunan sınai müesseselerin bina ve tesis kıymeti 8 milyar Türk Lirasına yakın bir seviyede olduğu halde 15 yıllık mazisi olan Sanayi Kalkınma Bankamız ancak yarım milyar Türk Lirası kadar bir kredi tevzi edebilmiştir. Binaenaleyh, sanayimizin çeşitli alanlarda meydana getirilecek özendirici tedbirlere karşı reaksiyonunun çok müspet olacağına ve sermaye ve kredi alanında kendisine temin edilecek imkânları masnetme kapasitesinin çok yüksek olacağına en ufak şüphe yoktur. Bu bahse gelmişken C.H.P.'sinin Türk müteşebbisine, Türk halkının iş yapma gücüne ve özel sektörün kabiliyetine pek güveni olmadığını bir kere daha ifade etmiş olan grup sözcüsünün zikrettiği bir nokta üzerinde durmak isterim. C.H.P.'sinin Grup Sözcüsü özel sektörün sermaye teraküm takati zayıftır, diyor. İktisadi kalkınma sermaye terakümüne bağlı olduğuna göre takati zayıf olan bu sektöre bel bağlanamayacağını ifade ederek, C.H.P. devletçiliğine bir gerekçe arıyor. Buna dair Türkiye'de sermaye terakümünün 1948'den bu yana nasıl geliştiğini gösteren rakamlar zikrederek kamu sektörü kanalıyla ve mecburi tasarruflar sermaye terakümü nisbetinin 1960 -1964 devresinde gayrisâfi millî hâsılânın %15.06'ya çıkışı hâdisesini zikrediyor. Yalnız Sayın Grup Sözcüsü 1948-1951 devresinde %10.01 nisbetinde olan bu orantının devletçilik ve mecburi tasarruf sisteminin uygulanmadığı bir devre olan 1957-1959 devresinde kendiliğinden %13.08'e sıçramış olduğunu da ikrar ederek bizzat kendi muhakemesini çürüten bir delil vermiş oluyor. (*Soldan alkışlar*)

A.P.'sinin iktisadi kalkınma felsefesiyle vaatlerinin gerçekleştirilemeyeceğini bunun rasyonel bir temelini olmadığını, böyle bir şeyin olsa olsa bir sihirbazlık olacağını sözlerine ilâve ediyor. Sayın C.H.P. Grup Sözcüsünün bu endişesini bertaraf etmek için kendisine bazı olayları hatırlatmak ve A.P. görüşünün bazı gerçek delillere dayandığını bilhassa belirtmek isterim. İktisadi hayatta ve millî gelir hareketlerini ve davranışlarını inceliyen makro ekonomik teori adı verilen iktisat ilminde en dinamik unsur müteşebbislerin yatırım ve tasarruf temayülleridir. Bütün

mesele bu temayüllerin ifade ettiği potansiyeli görebilmek, sezebilmek ve keşfedebilmektedir. (*Soldan, bravo sesleri ve alkışlar*) Bu iş yalnız bir ilim meselesi değildir. Bu iş aynı zamanda bir siyasi takdir, koku alma ve seziş kabiliyetidir. Halkın güveninin halkın kamçılanması, ona yol gösterilmesi ve işaret verilmesi aslında büyük toplum hareketlerinin temelinde yatan bir unsurdur. Kendi millî hayatımızın buna dair manidar örneklerinden birisi bizzat İstiklâl Harbimizdir. Halka güven verme, şevk ve heyecan verme, siyasi sanatın en hassas cephesidir. İktisadi alanda bunu çok tipik bir olayla misallendirmeye çalışalım. Daha Önce de belirttiğimiz gibi, C.H.P. iktidarının son yılı bütün memlekete karamsarlığın, kötümserliğin geniş şekilde yayıldığı bir devre olmuştur. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Bu yıl içinde iktisadi durum günlük, işsizlik, satılamayan stoklar, piyasa hareketsizliği, iflâs ve protestolar vatandaşın günlük hayatını etkisi altına alan ciddi bir mahiyet kazanmıştı. Bu konuda Ankara Ticaret Odasının yayınladığı bir raporu bilhassa zikretmek isterim. 1964 yılında iş âleminde şevk azalmış, yatırım isteği endişe verici nisbette düşmeye başlamıştı. Fakat 1965'te artık iktisadi iklimin değişeceği iyi günlerin hazırlanmakta olduğu işaretleri 4'üncü Koalisyon kurulmasıyla ufukta belirince iş âlemine birden şevk ve heyecan dalgası hâkim olmuştur. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Müsaadenizle buna dair zikredeceğim... (*Soldan bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Sevgili arkadaşlarım, bu uluorta sarf edilmiş bir söz değildir. Müsaade ederse-niz, bu iddiamı bazı rakamlarla ve mesnetlere dayandırarak tekrar edeyim. (*Bravo sesleri*)

1965 yılının ilk dokuz ayında Sanayi Kalkınma Bankasına yatırım projeleri için yapılan kredi müracaatları %120 kadar bir artış göstermiştir. (*Soldan bravo sesleri*) İşte bütün bu belirtiler Türkiye'de değişmekte olan bir ortamın, hazırlanmakta olan iyi günlerin bir müjdecisi olarak Türkiye siyasi tarihine intikal etmiştir. (*Soldan alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım,

Son zamanlarda memleketimizde gürültüsü daha çok duyulmaya başlıyan Marksist akımlar servet ve mülkiyet düşmanlığını özel sektör aleyhtarlığını takviye edebilmek için, tahayyül edilmesi dahi zor olan birçok yalan ve safsatayı etrafa yaymaya çalışmaktadır. Milletin kendine güvenini sarsmak için özel sektör yoluyla, müteşebbis vatandaş gayretiyle kalkınmanın mümkün olamayacağı efsanesi yaratılmaya çalışılmaktadır. Ne hazindir ki, Atatürk'ün cesur, ihatalı, cömert ve geniş görüşlü geleneklerini muhafaza etmesi gereken C.H.P. memlekette son yıllarda sesini ve cüretini büsbütün artıran bu Marksist propagandanın ezikliği altında yönünü şaşırmış ve âdeta ipnotize olma alâmetleri göstermektedir. (*Soldan bravo sesleri ve sürekli alkışlar*) İkinci Dünya Harbinden bu yana dünyada iktisadi harika olarak gösterilen ne kadar başarı varsa bütün bunları gerçekleştirmiş olan hür iktisat düzeni, özel sektör sistemi, 1930 yıllarının bir ara Avrupa fikriyatına tesir etmiş olan Marksist düşünceleri kökünden ve temelinden yıkmıştır. Bugün bütün Avrupa'da devletçilik ve klâsik sosyalizmin gerilemekte olduğunda herkes hemfikir. Sosyalistler bu akım karşısında şekil ve yön değiştirmekte ve Marksist sos-

yalizm mülkiyet ve hür teşebbüs düşmanlığında ısrar ettiği için, ileri memleketler camiasında itibarsız bir sistem haline gelmektedir. Binaenaleyh, Marksizm kokan iktisadi kalkınma yöntemlerinden ve modellerinden Türk Milletinin uzaklaşması lâzımdır. Hattâ bir ara az gelişmiş memleketlerin kalkınmasında tesirli bir model olarak muvakkat bir süre tatbik edilebileceği sanılan sosyalist ve devletçi modeller tedricen itibarlarını yitirmektedir.

KENAN ESENGİN (Zonguldak) — Sana göre öyle.

A.P. GRUBU ADINA AYDIN YALÇIN (Devamla) — Müsaadenizle kime göre olduğunu izah edeceğim. Resmî siyasi felsefesi sosyalizm olan Hindistan'da bile Nehru 1959 yılında Nepal Siyasi İlimler Konseyi önünde verdiği bir konferansta aynen "Sosyalizm az gelişmiş memleketler için değildir" demiştir. Kimin söylediğini duydunuz herhalde. *(Soldan gülüşmeler, alkışlar)*

Bu yaz Kilyos'ta İktisadi ve Sosyal Tetkikler Konferans Heyetinin düzenlemiş olduğu seminerde kalkınma ve sistem meseleleri üzerinde tartışma yapan birçok tanınmış yabancı iktisat profesörü çok dikkate şayan müşahedeler ve fikirler ileri sürmüşlerdir. Yıllarca Pakistan Plânlama Teşkilâtında Uzman olarak çalışmış olan Harward Üniversitesi profesörlerinden Papanek az gelişmiş ülkeler için dikkate şayan bir model olarak Pakistan tecrübesi üzeninden bir tebliğ sunmuştur. Bu tebliğde Pakistan'da adam başına düşen gelir 75 dolar gibi alçak bir seviyede bulunmaktadır. Pakistan'ın nasıl özel sektöre ağırlık vermek suretiyle, iktisadi kalkınma alanında süratli mesafeler aldığı izah edilmektedir. Prof. Papanek bir zamanlar İktisadi Kalkınma ve Plânlama alanında Hindistan modelinin birçok memleket tarafından örnek olarak kabul edildiğini, fakat son zamanlarda Pakistan'ın, gittikçe dikkati çekmeye bağladığını belirtmiştir. O kadar ki, Pakistan son yıllarda sınai istihsal alanında yılda %15 gibi süratli bir büyüme hızını gerçekleştirmiştir. Pakistan bunu Devletçiliğe başvurmadan tamamen Vatandaşlarını yüksek kâr ve gelir müşevvekiyle kamçulamak suretiyle temin etmiştir. Az gelişmiş memleketlerde yeterli müteşebbisin bulunmadığına, özel sektörün, C.H.P. sözcüsünün ifade ettiği gibi kâfi derecede sermaye terakümüne imkân verecek malî takati bulunmadığını ileri sürerek, az gelişmiş memleketlere sosyalizm ve Devletçiliği tavsiye eden görüşlerin Pakistan tecrübesi karşısında yalanladığını, Prof. Papanek aynen tebliğinde şunları söylemektedir. Sınai inkişaf daha ziyade özel teşebbüsün eseridir. Sınai müteşebbislerin ortaya çıkmasını münakaşa eden bazı kimselerin ümit ve tasavvurlarının aksine, sanayiciler grubu Pakistan'da 25 yıl gibi nisbeten kısa bir zamanda ortaya çıkmışlardır. Sanayiînin büyük bir kısmını kurmuşlar ve bunu Avrupa ve Amerika'nın daha kıdemli sanayici kırıllarına taş çıkaracak bir kabiliyet ve içgüdüyle idare etmektedirler. Prof. Papanek daha sonra, servet ve gelirleri gittikçe artan sanayici grubunun Pakistan'da bir içtimai farklılaşma meydana getirdiğini söylenmiştir. Fakat bu sanayicilerin artan gelir ve servetlerini sanayi yatırımlarına yönelterek geniş halk kütlelerine ve işsiz vatandaşlara kazanç ve çalışma imkânı temin etmeleri karşısında bunun bir içtimai rahatsızlık kaynağını teşkil etmediğini söylemiştir. Bu konuda Prof. Papanek aynen şöyle demektedir. Eşitsizlik problemini değerlendirir-

ken en çok ihmal edilen husus, çalışan kimse ile işsiz kimse arasındaki eşitsizliktir. En fakir kimseler, senede ancak birkaç hafta çalışan topraksız köylü ile arada sırada gündelik işle geçinen gecekondu sakinleri idi. Pakistan'da işsizlik ve işsiz zümre milyonla ifade ediliyordu. Sınai gelişmelerden ve köy tesisleri programlarından en çok yararlananlar işte bu işsiz zümreler olmuştur. Pakistan Ekonomisinin bugünkü gayesi herkese iş temin etmektir.

Sevgili arkadaşlarım,

Bir yabancı iktisat uzmanının hür teşebbüsle kalkınma modeli olarak Pakistan tecrübesi üzerindeki bu sözlerini Hintli iktisatçılar da yazılarıyla teyid etmeye başlamışlardır. "Eastern Economist" adlı Hindistan İktisat dergisinin 30 Temmuz 1960 tarihli bir nüshasında çıkan makalede Pakistan'daki kalkınma hızı methedilmekte ve bunun devletleştirme, sosyalizmin hayali sloganlarıyla avunma ve iktisadi hayatta devlet müdahaleleriyle tesir etme gibi tedbirlerden uzak pragmatik ve gerçekçi bir politikanın neticesinde meydana geldiği izah edilmektedir. Hindistan ve Pakistan kalkınma modellerinin birbirinden oldukça farklı özellikler gösterdiğine işaret edilmektedir. Son on yıl içerisinde Hindistan'da âmme masrafları 3 misline yakın arttığı halde Pakistan'daki artışın 1 mislini dahi bulmadığı bilhassa belirtilmektedir. Pakistan'ın, müteşebbisleri sermaye kaynaklarıyla teçhiz ederek vergi muafiyetleriyle teşvik ederek iktisadi kalkınmayı hızlandırdığı belirtilmektedir. Bilhassa ihracatçıya tanınan muafiyetler ve kolaylıklar sayesinde Pakistan ihracatçıların yıl da %9 gibi büyük bir hızla genişlediğine dikkat çekilmektedir.

Muhterem arkadaşlar,

Bu konuda Milletlerarası mukayeseli kalkınma meseleleri üzerinde belli başlı uzmanların fikir ve kanaatlerini de Sayın C.H.P. Sözcüsünün özel sektörün kalkınmadaki rolü ve sermaye terakümündeki gücü bahsindeki karamsar görüşlerini doğruluyacak istikamette görmemekteyiz. Bu alanda en tanınmış otoriterlerden biri olan Prof. A. Lewis birçok az gelişmiş ülkelerde özel sektör kanalı ile tasarrufların kolaylıkla millî gelirin %20'sine çıkarılabildiğini ifade etmiştir. MİT den Prof. Kindelberger 1919'da adam başına geliri 100 dolar olan Brezilya ile fert başına geliri 1.400 dolar olan Amerika'nın aynı orantıda olmak üzere millî gelirin %12'si kadarını tasarruf ettiğine dikkati çekmektedir. 1951'de birçok Afrika ülkelerinde tasarruflar %22'ye çıkmış, Güney Rodezya'da 1951 yılında ise %45 gibi astronomik bir rakama ulaşmıştır. Bu da göstermektedir ki, pekâlâ başka bir metot takib edildiği takdirde iktisadi kalkınmanın mümkün olduğunu, sermaye terakümünün mümkün olduğunu ifade etmektedir. Prof. A. Lewis az gelişmiş ülkelerde tasarruf edilen gelirin nispetinin %5'ten %15'e çıkmasını gelişen bir ekonominin artan kâr marjları ile izah etmektedir.

Muhterem arkadaşlarım,

Milletlerarası olaylara ve uzmanlara fikirlerine yapmış olduğumuz bu atıflarla ifade etmek istediğimiz ana fikir şudur. Türkiye'de bilhassa Marksistlerin yaymaya çalıştıkları (Süratli kalkınma sosyalizmle olur. Sermaye terakümü için Devletçilik

şarttır) safsatasının ne ilmî bir temeli mevcuttur, ne de etrafta bunu doğruluyacak mahiyette müşahedelerde bulunmak mümkündür. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) 1965 yılının bugünkü dünya konjokntüründe sosyalizm ve Devletçilik ağır bir krize gömülmüştür. Sovyet Rusya bile kendi meselelerini halledebilmek için içine sürüklendiği grift problemleri çözebilmek için hür dünyanın tecrübelerinden yararlanmaya gayret etmektedir.

C.H.P. sözcüsünün 1953 ile 1960 arasında göze batır bir iktisadi başarı kaydettiğini zikrettiği Yunanistan o tarihlerde yürürlüğe konan liberal bir iktisat politikası sayesinde bunu gerçekleştirmiştir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) OECD raporlarında Yunanistan'ın, o yıllarda uyguladığı para reformu ve dış ticaretin liberalizasyonu sistemi Yunanistan'ın kalkınmasında en önemli basamak olmuştur.

Alman mucizesinden sonra millî geliri %15 gibi astronomik seviyelere çıkan Japonya'nın son yıllardaki kalkınması, İtalya'nın 1950'lerin başında ümitsiz bir memleket halinden çıkıp bugün Avrupa'nın müreffeh ve en yüksek seviyede sanayileşmiş devletlerinden biri haline gelişi bizim A.P. Hükümet programında ifadesini bulan yeni iktisadi politikamıza çok benziyen yollar sayesinde mümkün olmuştur. (*Soldan alkışlar*)

Buraya kadarki izahatımızla muhalefet sözcülerinin yanlış anlamaları neticesinde ileri sürdüklerini sandığımız önemli bir noktayı cevaplandırdığımız kanaatindeyiz. A.P. programı köklü, temelli ve kendi gerçeklerimizden mülhem bir fikir üzerinde yükselmektedir. İleriki nesillerin (Türk Mucizesi) olarak vasıflandıracaklarından şüphe etmediğimiz büyük hamle ve dinamizm, ancak böyle bir çerçeve içerisinde gerçekleştirilebilecektir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Biz, bu programın asıl mânasıyla ilerici, devrimci ve reformcu bir nitelik taşıdığını iddia ediyoruz. Bize göre Marksizm'in teklif ettiği fikirler, dünya tarihinin en muhafazakâr, en katı ve en dogmatik görüşlerini ifade ettiği için gerisi, o milletin hayatında henüz tam mânasıyla denenmemiş, tecrübe edilmemiş yolların ve yöntemlerin düşünülmesiyle mümkündür. Bize göre ferdin ve müteşebbisin yaratıcı gücüne gelişme imkânı veren bir iktisat politikası bizim memleketimiz için gerçek devrimciliğin, yeniliğin ifadesi demektir. Çünkü, Türk halkı devletçilik ve bir nevi sosyalizmi uzun müddet denemiştir. Ve onu yakından tanıyarak kötü bir not vermiştir. Türk halkı kurtuluşunu başka bir yönde aramaktadır. 10 Ekim seçimleriyle halkımız yeni kuracağı Hükümete bu istikameti hiçbir şüpheye mahal kalmıyacak şekilde işaret etmiştir. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*) Bu istikamet hür Türk vatandaşının ve müteşebbisin bu memleketin hayatına eserler, tesisler, iktisadi kaynaklar kazandıracak olan çalışma ve iş yapma gücünü serbestçe değerlendirebilmesidir.

Muhterem arkadaşlar,

Bazı muhalefet sözcüleri Hükümet programının ölçsüz vaatler ihtiva ettiğini iddia ederek bunun sonucunda enflasyonun mukadder olduğunu söylemek istemişlerdir. Bizim programımızda ve iktisadi kalkınma felsefemizde enflasyonun yeri yoktur. Şu noktayı bu münasebetle belirtmek isteriz ki, bazı arkadaşlarda yanlış bir

kanaat belirmiştir. Bazıları sanmışlardır ki, gerçekleştirmeye azimli olduğumuz işlerin ve projelerin hepsi Devlet tarafından gerçekleştirilecektir. Bu yanlıştır. Yukarıdaki izahatımızdan da anlaşılacağı gibi işlerin önemli bir kısmı bizzat vatandaşım kendi gücü, kendi gayreti, kendi servet ve varlığı sayesinde gerçekleştirilecektir. Devlet yardımları ve yabancı kaynaklar ancak bir katalizör vazifesi görecektir. Kazanma şevki kamçılanan müsait bir piyasa iklimi içerisinde zenginleşme ve bol gelir imkânları artan Türk Vatandaşları, büyüyen bir kartopu misalinde olduğu gibi, millî ekonominin muhtacolduğu munzam, kaynakları yaratma imkânlarına sahibolacaklardır. Ümit ve şevkleri artan fertler bu ortam içerisinde istihlâklerinden seve seve fedakârlıklarda bulunacaklardır. Türk ekonomisine daha bir süre dış âlemden kaynaklar gelmeye devam edecektir.

Artan faaliyet hacmi ve yükselen yatırım taleplerinin sebeb olacağı ithalât ihtiyaçları, şimdiden kuvvetli artma temayülü gösteren munzam, döviz kazanma imkânlarımızla karşılanacaktır. Yalnız bu yıl içerisinde 70 milyonu aşacağı anlaşılan işçi dövizleri, bu yıl iki misline çıkan turist dövizleri, birden artan istidadı gösteren ihracat kazançlarımız, yeni yeni ihraç kalemlerinin meydana çıkışı nihayet Demir Çelik Yerli Petrol ve Petro - Kimya, gibi çeşitli ithalât ikamesi yapan faaliyet alanlarının gelişmesi dış âlemde dengemiz bakımından çok ümitli işaretlerdir. Bu suretle artan döviz kazançlarımız sayesinde dış borç yükü hafifliyecektir.

Muhterem, arkadaşlar,

Bazı muhalefet sözcüleri, iktisadi faaliyeti teşvik için müracaat edeceğimiz vergi muafiyetleri ve indirimleri dolayısıyla bütçe açıklarının artıp artmayacağı hususunda bizden sual sormaktadırlar. Modern iktisadi düşüncede bu tarz kısmi ve statik düşüncelerin yeri yoktur. Yüksek Maliye politikasına tahsildar ve malmüdürü gözüyle bakan klâsik maliye anlayışı ne teoride, ne de tatbikatta kalmıştır. (*Soldan "bravo" sesleri alkışlar*) Bana bir misal olmak üzere şu hâdiseyi bilhassa zikretmek isterim. Geçen sene Amerika 4-5 milyarlık bir vergi indirimi yaptığı halde bu vergi indirimlerinin teşvik ve tahrik ettiği munzam iktisadi faaliyet sayesinde vergi varidatında tahminleri de aşan bir artış meydana gelmiştir. Lord Keynes'in modern iktisadi düşünceye getirdiği devrim bu meselelere bambaşka bir açıdan bakmamızı ihtar etmektedir. Klâsik varidat ve masraf dengesi anlayışından, uzaklaşan ve adına fonksiyonel finans ismi takılan bu modern görüşler milletlerin bazan meselenin inceliğini bilmiyenler tarafından sihirbazlık addedilen usullerle büyük işler yapmalarının mümkün olduğunu göstermiştir. Buna bazan bir milletin potin bağlarından tutarak kendisini hayaya kaldırması adının dahi verildiği görülmektedir. Onun için muhterem arkadaşlarımız emin olabilirler ki, Hükümet programında ifadesini bulan tasarılar ve hedefler sorumsuz vait'lerin yahut ham hayalin mahsulü değildir.

Bugün 75 milyar Türk Lirası civarında olan millî gelirimiz Türkiye'de başlatacağımız yeni bir kalkınma devrinin sıçrama trampelenini teşkil edecektir.

Kalkınma hızımızı şimdiki gibi yavaş tempodan kurtarıp meselâ %8'e çıkardığımız andan itibaren ekonominin kazanacağı munzam iç kaynaklar 6 milyar Türk

Lirasını bulacaktır. Buna dışarıdan kredi ve özel sermaye olarak katılacak olan asgari 3 milyar liralık bir fon bize yılda büyük işler yapmamıza imkân verecek geniş bir kaynak temin etmiş olacaktır. Bu suretle 18 Milyar Türk Lirası gibi büyük bir yekûna ulaşan âmme ve özel sektör yatırımları Türk ekonomisinde 4 yıl içerisinde belki de programımızda bugün yer almıyan daha birçok hedeflere ulaşmamızı mümkün kılacaktır. (*Soldan bravo sesleri*) Unutmıyalım ki, Beş Yıllık Plânın öngördüğü 60 milyarlık yatırım pekâlâ Türk Ekonomisinin gerçekleştirebileceği bir hedeftir, önümüzdeki 4 yıl içerisinde çok daha fazlasının mümkün olabileceğini iddia etmek hudutsuz bir iyimserlik teşkil etmez.

Muhterem arkadaşlar,

Bu kaba hesaplar programımızdaki hedeflerin gerisindeki temel faraziyelerin realist tahminler olduğunu ifade edebilmek için ileri sürülen ilk gerekçeler mahiyetindedir. Hiç şüphe yok önümüzdeki yılların yıllık programları, bütçeleri ve İkinci Beş Yıllık Plân çalışmalarına başladığı zaman bu hesaplardaki tutarlılık daha titiz bir şekilde ele alınacak ve gerçekleştirilecektir.

Bazı muhalefet sözcüleri iktisadi kalkınmamızda yabancı sermayeye verdiğimiz önemli mevkiî yadırgamış görünüyorlar. Bilhassa C.H.P. sözcüsünün 3'üncü İnönü Kabinesi programında yabancı sermayeye verilen önemli yeri unutarak, bir takım ihtirazı kayıtlarla ve bir nevi otarşi ve ksenofobyaya ifade eden bir zihniyet içerisinde meseleye bakış tarzını biz şahsan anlıyamadık. Türkiye'nin sermaye teraküm gücü yeterli bir safhaya ulaşınca kadar, meselâ %20'ye çıkıncaya kadar ve nihayet bazı bünyevi değişmelerle dış ticaret dengemiz sağlam bir zemine oturuncaya kadar Türkiye dış âlemden net olarak sermaye ve kredi temin etmeye devam edecektir. Türkiye yılda 100-150 milyon dolar civarında borç taksiti ödiyecek fakat diğer taraftan 250-300 milyon dolar civarında kredi ve 50 ilâ 100 milyon dolar civarında da özel yabancı sermaye temin edecektir. Bu suretle net olarak 250-300 milyon dolar kadar net dış kaynak temin edilmiş olacaktır. Ekonomimizin kredi değerliliği arttıkça yabancı sermaye akım hızında bir artma da beklenebilir. Türkiye artan döviz kazanma imkânları sayesinde daima ayakta durabilen, itibarı sağlam, vecibelerini zamanında karşılayabilen bir ticaret ve İktisadi İşbirliği ortağı olarak bundan büyük faydalar temin edecektir. Özel yabancı sermayenin bilhassa teknolojik yenilikler getiren Türk müteşebbisine ve teknisyenine ve teknik bilgi kazandıran katma değer yetkisi sayesinde millî ekonominin prodüktivitesini yükselten ihracat imkânlarını geliştiren, ithalât tasarrufuna imkân veren alanlara aktarılması çok faydalı olacaktır.

Muhterem arkadaşlar; burada temsilcilerine şahid olduğumuz ve hepimizin dinlediğimiz Marksist bir partinin sözcüsü dış yardımlar bahsinde bazı fikirler ileri sürmüştür. Kendilerine bilhassa hatırlatmak isteriz ki; bugün bizaat Doğu - Avrupa memleketlerinde, sosyalist ülkelerde kendilerinin düşüncelerini fersah, fersah aşan yeni fikirler belirtmeye başlamıştır. Buna misâl olmak üzere Polonya'nın Krupp'a yapmış olduğu teklifi hatırlatmak isterim. Polonya Hükümeti Krupp firmasına demektedir ki; geliniz memlekette istediğiniz gibi çalışabileceğiniz demir - çelik fab-

rikası kurunuz, kârlarınızı istediğiniz gibi transfer ediniz, yalnız sizden istediğimiz bir tek şart vardır. Teknisyen ve işçi olarak Alman değil, Polonya işçisi kullanınız. Arkadaşlar Doğu - Avrupa'da yabancı sermaye bahsinde beliren bu yeni görüşleri arkadaşlarımızın dikkatle takibetmelerini tavsiye ederim. (*Adalet Parti sıralarından alkışlar*)

Sevgili arkadaşlarım, aynı misalleri Macaristan ve Romanya hakkında da vermek mümkündür. Ünlü büyük İngiliz ve Amerikan firmalarından Macaristan'da Polonya'da lâstik ve kauçuk teşebbüsleri kurmalarını, fabrika tesis etmelerini, pet-ro-kimya müesseseleri kurmalarını, bizzat bu memleketlerin başbakanları, tesadüfen bu memleketlerde dolaşmakta olan yabancı memleketlerin mümessillerinden âdeta yalvarırcasına talebetmektedirler. Bu noktada bir hususu daha misâl olarak zikretmek isterim. Sosyalist Hindistan, az gelişmiş bir ülke, tıpkı bizim gibi sermaye yetersizliği içerisinde kıvranarak kalkınmasını süratlendirmek isteyen bir ülke yabancı sermayeyi teşvik etmek için çeşitli tedbirler ileri sürmektedir. Hindistan'ın yabancı özel sermayeyi memleketlerine sokmak için ileri sürdükleri şartlar şunlardır, arkadaşlar.

1. İmalât için gelmiş olacaktırlar. Yani ticaret ve dağıtım işleriyle meşgul olmayacaklardır.

2. Yerli yatırım kifayetsiz olduğu yahut yerli teknolojinin geri olduğu bir sahada yatırım yapmış olacaktırlar.

3. İhracaatı artırıp ithalâttan tasarruf temin edecektir.

4. Prodüktiviteyi artıracaktır.

5. Hint'li personeli yetiştirecektir.

6. Bütün safhalarında Hint sermayedarlarını ortaklığa kabul edeceklerdir.

İşte sevgili arkadaşlarım, gerek Doğu-Avrupa memleketlerinden, gerek az gelişmiş memleketlerden yabancı sermaye bahsinde size vermiş olduğum bu misâller bu meselenin ne kadar geniş görüşlülük içinde mütalâa edildiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, programın münakaşasında, tartışılmasında bahis konusu edilen meselelerden bir tanesi de “sosyal hedefler ne olacaktır”, suali olmuştur. Müsaadenizle kısaca bu noktayı da özetliyerek ifade etmek isterim. Daha evvelki mâruzâtımda da belirttiğim gibi, en büyük eşitsizlik, en büyük içtimai adaletsizlik kazanan ile kazanmayan arasındadır. Adalet Partisinin iktisadi kalkınma felsefesinde kalkınma, birinci paroladır. Kalkınmayı hangi şartlara müracaat edersek edelim süratlendirmek mecburiyetindeyiz. Kalkınma memlekette işsizliği ortadan kaldırmanın tek çaresidir. En büyük eşitsizlik kaynağı olan işsizlik ortadan kaldırılacaktır. Bunun başka türlü bir reçetesi yoktur. Bir memlekette sermaye terkümünü hızlandırmazsak, bir memlekette iş yapmak isteyen insanların gayretlerini teşvik etmezsek o memlekette işsizliği ve kazançlar arasındaki farklılığı ortadan kaldırmamız mümkün değildir.

İleri memleketlerde Marksist Teorinin aksine tam çalışmayı idame ettiren memleketler, yüksek gelir temin etmiş, yüksek kalkınma hızına ulaşmış olan ülkeler sınıflar arasında dengeyi kendi bünyeleri içindeki çeşitli mekanizmalarla tashih etmişlerdir. Buna dair size vereceğim istatistiklerle zamanınızı kullanmak istemiyorum. Fakat şu bir vakiadır ki, bugün Batı ülkelerinde Marksist Teorinin aksine, Komünist propagandıcıların iddialarının aksine, zümreler arasındaki, mesafe Komünist beyannamesinde ifade edildiği gibi açılmamakta, bilâkis mesafeler daralmaktadır. Bugün; 30 sene evvel İngiltere’de işçi sınıfının milli gelirden aldığı pay ile bugünü mukayese ettiğimiz takdirde bugünkü orantı daha yükselmektedir. Adalet Partisinin gerek seçim beyannamesinde, gerekse Hükümet programında ifadesini bulan sosyal adaleti gerçekleştirme mekanizması Batı ülkelerinde tatbik edilmiş ve başarısı hâdiselerle teyidedilmiş olan bir sosyal adalet görüşünün tam ifadesidir. Bu ifadeleri marksist arkadaşları tıpkı Komünist beyannamesinde de ifade edildiği gibi, halkı uyarıcı, halkı aldatmaca gibi hafif sözlerle karşılamaktadırlar.

Muhterem arkadaşlar; bu münasebet ile aradaki fikrî paralelliğe dikkatinizi çekmek isterim. Bütün sosyal reformlar cemiyeti ihtilâlle değiştirmeyip, ikna metodu ile birtakım kısmi ıslahat tedbirleri ile cemiyetin ileri bir cemiyet, âdil bir cemiyet, hür bir cemiyet, mesut bir cemiyet haline getirmek isteyen, Batılı usullerle sosyal meseleleri halletmek isteyenlere, dünyanın her tarafında Komünist, “bunlar halkı oyalamadır” ithamı ile karşı çıkmışlardır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri ve alkışlar*) Size Komünist beyannamesinin şu pasajlarını okuyarak görüş arasındaki paralelliğe bilhassa dikkatinizi çekmek isterim. Komünist beyannamesinde; reformcu sosyalizm, kötü burjuva sosyalizmi, Alman sosyalizmi, konservatif sosyalizm, statik sosyalizm, ıslahatçı sosyalizm gibi kelimelerle hakir görülen demokratik sosyalizm, yani Batının Marksist olmıyan, Komünist olmıyan, ıslahatçı, reformcu sosyalizm akımları şu kelimelerle mahkûm edilmektedir. Aynen okuyorum. “Bu sebeple siyasi aksiyon ve bilhassa ihtilâl faaliyetlerini reddederler, reformcu sosyalistler. Hedeflerine başarı yolları ile ulaşmak isterler. Başarısızlığa uğramaya mahkûm olan ufak deneme ve tecrübeleri örnek vere vere yeni bir toplum inancına yol açmak isterler. Her ne kadar bu sistemleri ilk ortaya atanlar birçok yönden ihtilâlciler oldukları halde çömezleri ve taraftarları her hususta gerici mezhepler teşkil etmişlerdir. Bizim programımızda vatandaşın hürriyeti olarak ifadesini bulan sözler ve memleketin çeşitli kesitlerine mensubolan insanların, bizim başlatacağımız iktisadi kalkınmadan kendilerine düşen payları alacağını ifade eden fikirler tıpkı Komünist beyannamesindeki gibi şu sözlerle çürütülmeye ve küçük görülmeye çalışılmaktadır. Siz neyin hürriyetini istiyorsunuz? Sizin istediğiniz kütlelerin hürriyeti değildir. Siz burjuvaların hürriyetini istiyorsunuz.” Aynı şeyler Komünist beyannamesinde de mevcuttur. Müsaadenizle okuyacağım. “Burjuva cemiyette sermaye, şahsiyet sahibidir. Hür ve bağımsız olan odur. Buna mukabil canlı insanlar tabi ve şahsiyetsizdir. Bu durumun ortadan kaldırılmasını, burjuvalar, ferdiyet ve hürriyetin ilgası diye adlandırıyorlar. Gayet tabii maksadımız burjuva ferdiyetini, bağımsızlığını ve hürriyetini ortadan kaldırmaktır. Halihazır burjuva düzeninde hürriyetten kasıt, serbest ticaret ve alış-veriştir. Tıpkı dünkü Marksist partinin sözcüsünün söylediği

fikir aynen Komünist Partisinde geçmektedir. (*Soldan alkışlar*) Özel mülkiyeti ilga edeceğimiz için dehşete kapılıyorsunuz. Fakat bugün mevcut toplum düzenimizde nüfusun 9/10'u için zaten mülkiyet hakkı bahis konusu değildir. Mülkiyetin ancak bir azınlık elinde oluşunun sebebi; halkın 9/10 çoğunluğunun elinden alınmış olmasıdır. Şu halde fert ve vatandaş teriminden kastınız, burjuva sınıfından mülk sahibi orta sınıftan başka bir şey değildir." Aynı fikirler. (*Ortadan "Komünist beyanamesini bütün Türkiye'ye yayıyorsunuz" sesleri*) Bu sözlerin bütün Türkiye'ye yayılmasının mesulü her halde A.P. değildir, arkadaşlar. (*Soldan bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Cevap vermeyiniz.

A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (Devamla) — Binaenaleyh, reformları bütün Komünist ve Marksistlerin söylediği gibi, halkı oyalamak ve nihai kurtuluşu geciktirme hedef ve vasıtaları olarak mütalâa eden görüş, maalesef Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu kürsüsünden ifade edilme hürriyetine sahibolmuştur.

Sevgili arkadaşlarım, bizim programımızda; çok kazananın çok vergi vereceği ve Devletin halk yararına işler göreceği ifade edilmektedir. Bu, demokratik ve hürriyetçi bir düzende reformu gerçekleştirmenin en tesirli yoludur. Sosyal güvenlik müesseseleri yeni fonlar yaratarak, kalkınmayı kamçılayacaktır. Köy - şehir dengesizliği azalacak, köylü şehirlerde iş bulacak, köyünde istihsalı artıracaktır. Bütün bu tedbirlere dair iktisadi ve sosyal gelişmemizi dengeli, ahenkli ve sosyal adalet ilkelerine uygun bir istikamette geliştirme hedeflerimizin hangi yollardan gerçekleştirileceğine dair programda çeşitli fikirler mevcuttur.

Şimdi bir noktaya daha temas etmek istiyorum. Bazı arkadaşlar plân fikrinden vazgeçeceğimiz endişesindedirler. Bundan evvelki izahatımızla açıkça ifade ettiğimiz gibi, plânlama, dünyada, bizzat bazı eski Komünist müelliflerin belirttikleri gibi, asıl özel sektör içinde gerçekleştirilmesi mümkün olan ve asıl tesirini özel sektör içinde göstermesi mümkün olan nötr bir mekanizmadır.

Sevgili arkadaşlarım, bu münasebetle bir hususu açıklamak isterim, bugün yalnız fizikî hedeflerle zorlayıcı usullerle, kollektivist metotlarla iktisadi plânlamayı tatbik gayretini göstermiş olan Sovyet Rusya bile 50 senelik tecrübeden sonra bu usulün sökmediğini görmüştür. İktisadi plânlama, bizim plân anlayışımızda ifadesini bulan zihniyet içerisinde ancak başarı şansına sahiptir. İktisadi plânlamanın kâr motifi olmadan, müteşebbisin hür karar verme imkânını elinden almadan yürütülemeyeceği teorisi iflâs etmiştir. Bizzat Sovyet Rusya bugün iktisadi plânlamayı gerçekleştirebilmek için kâr motifini ve müteşebbisin serbest hareket imkânını, sistemine ithal etmeye çalışmaktadır. Plânlama, fizikî hedefleri gerçekleştirmek için Devlet dairelerine verilen emir demek değildir. Plânlama, müteşebbisin arkasına birer Devlet murakıbı sokarak onun ne yapacağını emir ve dikte eden bir zihniyet içinde düşünülemez. (*Soldan alkışlar*) Fiyat mekanizması olmadan, hür cemiyet düzeni içinde mülkiyet sistemini ve hür müteşebbis sistemini, serbest karar mekanizmasını ortadan kaldırmadan plânlamayı yürütmek ancak mümkündür. Eski Yugoslav Komünistlerinden Dedijen geçenlerde Stokholm'de verdiği bir konferansta

bizzat söylediği şudur, en mükemmel plânlama - yanımda New - York Times'da bu hususu belirten makalenin tercümesi de mevcuttur. Zamanınızı fazla almamak için okumuyorum, mealen söylüyorum, Amerikan müteşebbisleri bugün plânlamayı; istatistikî vetirelerden, istatistikî mutalarından ve ilmî tahlillerden en iyi şekilde istifade ederek tatbik etmektedirler. Bugün Sovyet Rusya iktisatçılarının en çok merak ettikleri hususlardan bir tanesi de, bizzat Dedijen'in belirttiği gibi bu usulleri öğrenebilmektir. Binaenaleyh, büyük bir talihsizliktir ki, Türkiye'de plânlama gibi Adalet Partisinin en mükemmel şekilde takibedeceği, tatbik edeceği bir metodu, bir sosyalizm, bir kollektivizm vasıtası olarak mütalâa eden bir tatbikatla başlanılmış olması büyük bir talihsizliktir. (*Soldan alkışlar*)

Binaenaleyh, plân hedefleri için emir değil, fakat fiyat mekanizması ve kâr motifi şarttır. Arkadaşlarımız bu plânlama bünyesi içinde ve Adalet Partisinin savunduğu iktisadi kalkınma felsefesi içinde İktisadi Devlet Teşekküllerinin ne şekle gireceğini merak etmektedirler.

Muhterem arkadaşlar, programımızda, seçim beyannamemizde ve bizzat Hükümet Programında, İktisadi Devlet Teşekkülleri, bizzat Cumhuriyet Halk Partisi zamanında çıkarılmış olan 3460 sayılı Kanunun hükümleri içinde öngörüldüğü gibi, özel teşebbüse tedricen devredilecektir. Cumhuriyet Halk Partisinin sayın sözcüsü, bizzat kendi hükümetleri zamanında çıkmış olan bu kanunun bu maddesini acaba kendi devirleri içinde veyahut da yeni bir düşünce sistemi içinde artık lüzumsuz hale geldiğini mi iddia etmektedir? Bizim niyetimiz şudur ki, dünyanın her tarafında birçok az gelişmiş memleketler, İktisadi Devlet Teşekküllerinden istifade etmiştir. Tarihî şartlar içinde İktisadi Devlet Teşekkülleri memleketimizde faydalı roller oynamıştır. Fakat arkadaşlar, zaman ve çağ değişmektedir, iktisadi şartlar değişmektedir ve yeni yeni usulleri bulmak mecburiyetindeyiz. Biz demiyoruz ki, muhterem sözcü arkadaşımızın kategori halinde Profesör Beril'in makalesinden naklen zikretmiş olduğu bütün İktisadi Devlet Teşekküllerini bir anda özel sektöre devretmek diye bir mesele bahis konusu değildir. Gayet tabiidir ki, bunların içinde bugün artık Devlet kontrolunda bulunmasına lüzum olmıyan bazıları mevcuttur ki, pekâlâ bunları elden çıkarmak icabedecektir.

İRFAN SOLMAZER (Tokat) — Gücün yeter mi? (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Müdahale etmiyelim arkadaşlar.

A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (Devamla) — Arkadaşlar, bu bir güç meselesi değildir, akıl meselesidir. (*Soldan alkışlar, "bravo" sesleri*) İktisadi kavrayış meselesidir, iktisadi realizm meselesidir ve memleket menfaatlerini Devlet sorumluluğu içinde düşünmek meselesidir. (*Soldan "bravo" sesleri, alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar, Japonya'da ilk defa olarak...

İRFAN SOLMAZER (Tokat) — Peşkeş mi? (*Soldan gürültüler*)

BAŞKAN — Müdahale etmiyelim muhterem arkadaşlar, lütfen...

A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (Devamla) — Dünya tarihinde ilk defa olacak...

BAŞKAN — Sayın hatip, bir dakika...

Muhterem arkadaşlarım, usule aykırı olarak hatibe müdahale eden bir milletvekilinin susmasını ikaz etmek de müdahaledir. Bu vazife Reise aittir. Usule aykırı bir hareket yapılmışsa Reis ihtar eder, siz lütfen yerinizden ikazda bulunmayınız. Buyurun sayın hatip.

A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (Devamla) — Sevgili arkadaşlarım, bu mesele Türkiye'nin tecrübelerini değerlendirme meselesidir. Bu mesele yıllardan beri çeşitli heyetlerin, çeşitli hükümetlerin kafasını yormuş olan İktisadi Devlet Teşekkülleri gibi mühim bir meselede yeni düşünceler, yeni istikametler düşünme meselesidir. Bu mesele, aynı mekanizmadan istifade etmiş olan büyük başka milletlerin tecrübelerinden istifade etme meselesidir. Biraz evvel Japonya'dan bahsettik. İktisadi kalkınmasında İktisadi Devlet Teşekküllerinden büyük istifadeler temin etmiş olan Japonya, bazı arkadaşların kapıldıkları, bahsettikleri gibi, bir dogmatizme, bir muhafazakârlığa kapılmıyarak meselelerine bakmıştır. Japonya'dan öğrenilen, öncü olarak Devletin iktisadi alanda girmiş olduğu, İktisadi Devlet Teşekkülleri alanında müteşebbisler yetiştikten sonra bunları yavaş yavaş tasfiye etmek, elden çıkarmak icabediyor ki, icabetmiştir. Bizim zamanımızda da icabedecektir. Yeni alanlara Devletin öncü olarak girmesine devam edilecektir, hiç şüphe yoktur. Fakat bunu meydana getirebilmek için, bunu mümkün kılabilmek için millî kaynakların çevrilmesine, deveranına ihtiyaç vardır. Bizim, programımızdaki bazı İktisadi Devlet Teşebbüslerinin özel sektöre devredilmesi fikri temelinde budur, sayın arkadaşlarım.

RUHİ SOYER (Niğde) — Hangileri, isimlerini zikret.

A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (Devamla) — Geleceğiz efendim.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşma usulü yoktur, Sayın Ruhi Soyer. Lütfen sual sormayınız ve Milletvekilinin Milletvekiline sual soramayacağı da bir İçtüzük kaidesidir. Sayıp hatip siz de cevap vermeyiniz, esas hakkındaki konuşmanıza devam ediniz.

HAMİT FENDOĞLU (Malatya) — Et kafalı onların hepsi...

ARİF ERTUNGA (İzmir) — Onların hepsi et kafalı diyemezsin edepsiz.

HAMİT FENDOĞLU (Malatya) — Sensin edepsiz, tahammül edemiyorsan dışarı çık. *(Malatya Milletvekili Hamid Fendoğlu ile İzmir milletvekili Arif Ertunga arasında, yerlerinden gürültülü tartışma, soldan gürültüler)*

BAŞKAN — Bir dakika muhterem arkadaşlar, lütfen oturunuz yerinize. Sayın Hamid Fendoğlu, lütfen oturunuz yerinize.

Muhterem arkadaşlarım, İçtüzüğümüzde galiz ve müstehcen beyanda bulunanları Reis lisanı nezahate davet eder, hükmü vardır. Bu sebeple Sayın Arif Ertunga'yı lisanı nezahate davet ediyorum. *(Soldan alkışlar)*

Buyurun sayın hatip, devam edin etendim.

A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, İktisadi Devlet Teşebbüsleri bahsinde hiç bir doktriner görüşten, hiçbir dogmatik zihniyetten hareket etmiyoruz. Meselelerimizi gerçekçi zihniyetle değerlendirmek ve bir umumi istikamet ifade etmek maksadiyle programımızda, seçim beyannamemizde, bazı iktisadi Devlet Teşekküllerinin halka devredileceği ifade edilmiştir. Başka milletlerin bu hususlardaki tecrübelerinden istifade edeceğiz. Japonya’da bu usul şu şekilde gerçekleştirilmiştir. Bir iktisadi tesisin piyasa değeri, iktisadi değeri, onun maliyet değerinin altında veya üzerinde olabilir. Maliyet değeri, iktisatta hiçbir zaman yegâne temel değildir. Japonya’da birçok İktisadi Devlet Teşebbüsleri, maliyet değerlerinin altında halka satmıştır. Ama birçokları da kârlılık dereceleri bakımından, kapitalize kıymetleri bakımından, maliyet değerlerinin de üzerinde satılmıştır. Binaenaleyh, arkadaşımızın, maliyet değerinin altında olanları mı satacaksınız kâr edenlerimi satacaksınız, zarar edenleri mi satacaksınız tarzındaki ifadelerini bir iktisadi zihniyet içinde cevaplandırmak mümkün değildir. Belki bu iyi bir mantık ve akıl oyunudur ama gerçeklere uygun bir davranış değildir.

Arkadaşlar, konuşmamın son kısmında bir de toprak reformu meselesine değinmek istiyorum.

Sevgili arkadaşlarım, büyük bir üzüntü ile müşahade etmekteyiz ki, Toprak Reformu bunca münakaşalara rağmen, ne efkârı umumiyetle ne de bu meseleler üzerinde konuşan insanların kafasında tam bir vuzuha kavuşmamıştır. Boş yere memleket halkına Türkiye’nin gerçeklerinden habersiz, sorumsuz birtakım ümitler veren gayrisamimî sözler sarf edilmiştir. Batı dünyasında toprak reformunu meydana getiren şey; feodal ve aristokratik düzenin tasfiyesi, toprağı kendisi işleyen, fakat kilise ve aristokrasinin elinde bulunan toprakları bizzat işleyen köylüye dağıtma hareketi olarak başlamıştır. Türkiye’de toprak rejimi Batı memleketlerindeki gibi bu mahiyette bir özellik arz etmemektedir. Türkiye’de toprakların bugünkü mülkiyet düzeni çok farklı bir mahiyettedir. Türkiye’de bugün dağıtılabilecek toprakların vüsati, bazı gayrisamimî kimselerin etrafa boş bir ümit yaratmak için söylediklerinin aksine, son derece kıttır. Huzurunuzda size, müsaadenizle birkaç istatistik okumak istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye’de toprakların durumuna dair ve çalışan çiftçilerimizin statüsüne dair elimizde iki kaynak mevcuttur.

Birincisi, 1950 zirai sayımı, ikincisi, 1952 sonbahar anketidir.

1950 zirai sayımına göre, Türkiye’de 2.322.000 çiftçi ailesinden mal sahibi olanlar 1.686 bin ailedir. Bu, çiftçilerin %73’ünü teşkil etmektedir. Geriye kalan yarı mal sahibi zümredir. Bunlar 499 bin kişidir. Bunlar da çiftçi ailelerinin, %21,5’ini teşkil etmektedir. Yani dün burada konuşan bir sözcünün ifade ettiği gibi; Türkiye’de 500 bin topraksız köylü diye bir meselenin mevcudolmadığını istatistikler göstermektedir. Kiracı, yarıcı ve bazı siyasi partilerin pek ümit bağladıkları

marabacılar bu çiftçi aileleri içinde ancak 89 bin kişidir ve çiftçi ailelerin %3,8'ini teşkil etmektedir.

Şimdi başka bir istatistiği size okuyacağım arkadaşlar.

Türkiye'de ailelerin %30'u 1 ile 20 dekar civarında toprağa sahiptir. %44,8'i 21 ile 75 dekar toprağa sahiptir. %19'u 76 ile 200 dekar toprağa sahiptir. 700 dekardan yukarıda toprağa sahibolanlar %1 civarındadır.

Şimdi, bu istatistikler bize şunu hatırlatmaktadır arkadaşlar. 1961 anketine göre, Türkiye'de bin dekardan yukarı 3.396 işletme vardır. Beş bin dekardan yukarı olan işletmelerin adedi 332 dir. Bin dekardan büyük işletmelerin yüzölçümü 9.694.000 küsur dekadır. Yani zirai toprakların %4'ü civarındadır.

Şimdi arkadaşlar, bu toprakları yani bin dekardan yukarı toprakları devletleştirip Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsünün istediği gibi 200 dekarlık parçalara ayırdığımız takdirde Türkiye'de topraklandıracağımız insan, Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsünün söylediği gibi; milyonlarca köylü ailesi değil, ancak elli bin köylü ailesidir. Bu temel iktisadi, istatistikî mutalar üzerinde akılcı bir şekilde tartışmadan önce, sorumlu Devlet adamlarının kürsülerden, meydanlardan memlekete yanlış itiba verecek şekilde konuşmamaları lâzımdır arkadaşlarım. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Biz Türkiye'de bazı bölgelerde ciddi toprak rejimi ıslahı için, ıslah edilmesi gereken bazı durumların bulunduğu kaaniiz. Bu bölgelerde zirai reform, toprak reformu, toprak mülkiyeti reformu yapılmalıdır, yapılacaktır. Yalnız, Türkiye'yi Orta - Doğudaki, Cenubi Amerika'daki ve bazı aristokrat, feodal ve ortaçağ düzeninin el'an geniş şekilde hâkim olduğu bazı dünya ülkelerindeki gibi, büyük çiftçilerin toprak başında yaşamayan fakat milyonlarca insanı boğaz tokluğuna çalıştıran büyük toprak mülkiyeti sahiplerinden müteşekkil bir cemiyet olarak düşünmek yanlışır. Kendi gerçeklerimiz Türkiye'de böyle bir millî meselenin mevcudolmadığını göstermektedir. Mahallî mahiyette toprak reformunu gerektiren bazı münferit hâdiseler mevcuttur. Bunlar, zirai rejimimizde yapılacak değiştirmelerle mülkiyet rejimimizde yapılacak bazı reformlarla ele alınabilecek mahiyette olan bazı kısmi tedbirlerdir. Binaenaleyh, toprak reformunu, muhtevası boş ve halkı boş yere oyalıyan bir mevzu olarak mütemadiyen tekrar etmeyi biz, şahsan milli menfaatlerimize ve Türkiye'nin gerçek meselelerini öğrenmekle, düşünmekle mükellef olan insanlar olarak meşgul olmamız gereken ve Türkiye'de dimağları, nazarları asıl meselelerden uzaklaştıran bir mesele olarak mütalâa etmekteyiz.

Türkiye'de toprakların parçalanması bahis konusudur arkadaşlar. Size başka bir istatistik okuyacağım. Türkiye'de tarla adedi son derece parçalanmış, çiftçi işletmeleri mevcuttur. Tarla adedi bir ilâ dört olan 910 bin küsur aile, arazinin %16'sına sahiptir, tarlaların %16'sına 5 ilâ 10 aded tarlaya sahibolan aileler 990 bindir. Bu nisbet ailelerin %45'idir. Bu demektir ki, Türk köylüsü işlemekte olduğu toprakları lüzumsuz derecede dağıtmıştır. Köyün bir yerinde el kadar bir toprak, başka yerinde aynı şekilde bir toprak. Hulâsa, gördüğünüz gibi Türk köylüsünün 50 bine

yakın bir kısmı 5 ilâ 19 tarlayı ayrı ayrı işlemek mecburiyetinde kalmaktadır. Çiftlik vasıtalarını, çift sürümü vasıtalarını ve zirai aletlerini bu tarlalar arasında zaman kaybederek, işkence çekerek, zamanını ve gayretini israf ederek yürütmektedir. Bu, iktisadi kalkınma bakımından son derece zararlı bir durumdur. Asıl toprak reformunu, parçalanmış ve ufalanmış olan toprak mülkiyetini birleştirmek, konsolide etmek ve sıklaştırmak şeklinde yapmak lâzımdır. Bunun için miras hükümlerimizde ve diğer hukukî alanlarda gereken reformların yapılması lâzımdır.

Muhterem arkadaşlarım,

Burada sözlerime son verirken A.P.'nin Programı hakkında çeşitli konuşmaların ve münekkitlerin yaptıkları tenkidlerden faydalandığımızı, bunları memnuniyetle karşıladığımızı ve kendilerinin cevaplandırılmasını arzu ettikleri birçok noktaları bulabildiğimiz kadar rakamlara, istatistiklere, başka milletlerin tecrübelerine, bizzat kendi tecrübelerimize dayanarak izah ettiğimizi; bu şekilde, bu tartışmanın Millet Meclisi huzurunda faydalı bir fikrî karşılaşmaya, fikir alış-verişine imkân vermiş olmasından dolayı Adalet Partisi adına duyduğumuz büyük sevinci ifade etmekle belirtmek isterim.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Söz sırası C.H.P. Grupu adına Sayın Muammer Erten'indir.

MUAMMER ERTEN (Manisa) — Söz sıramı Turhan Feyzioğlu'na veriyorum.

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Feyzioğlu. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım, biraz önce, uzun yıllar meslektaş olarak çalıştığımız bir profesör arkadaşımızın konuşmalarını dinlediniz.

Şimdi size, bu görüşlerin çok uzun bir tetkika dahi ihtiyaç göstermiyecek kadar esaslardan uzak rakamlar bakımından mesnetsiz, mesnetsiz olduğunu bir, bir; hem de kendi imzasını taşıyan yazılarla, (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri ve şiddetli alkışlar), bugünkü Hükümet üyelerinin imzasını taşıyan yazılarla, (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri), resmî Devlet vesikalarıyla, milletlerarası belgeler ve millî istatistiklerle bir, bir ispat edeceğim. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Sayın arkadaşlarım, evvelâ Sayın Yalçın'a teşekkür etmeliyim. Gerçekten, bu kürsüde birtakım konuların ilmî bir şekilde tahliline zemin hazırlamış oldular. Tahlilleri ilmî idi, diyemiyorum, kusura bakmasınlar. Fakat konuların ilmî şekilde tartışılmasına zemin hazırladılar. Çünkü meseleyi, hiç değilse terim olarak, konu olarak, ilmî şekilde tartışılması mümkün konulara, terimlere getirdiler.

Sayın arkadaşlarım, dediler ki, Parlâmentoda çeşitli fikirlerin konuşulması, muhalefetin bu kürsüye fikirler getirmesi, bize de ilmî plânda karşı fikirleri söylemek imkânını verdi. Ben şimdi kendilerine tekrar tekrar teşekkür ediyorum: Gerçekleri söylemek imkânını bize bahsettikleri için!

Sayın arkadaşlarım, Sayın Yalçın, kalkınma hızı ile ilgili olan ve konuşmasının belkemiğini teşkil eden bölümde, dikkat buyurdunuzsa, “Sayın C.H.P. Sözcüsünün konuşmasını yanlış anlamadımsa” diye bir ihtiyatlı ibare kullanmayı tercih ettiler. Demek ki, kendileri de, konuşmalarının belkemiğini teşkil eden bu rakamları verirken, bir vicdan tereddüdü, bir iç tereddüdü geçirmişler ve “galiba yanlış anladım, yanlış anlamadımsa” diye belirtmişlerdir. Arkadaşım yanlış anlamışlardır.

Şimdi size bizzat kendisinin okumuş olduğu belgenin, kendisinin zikrettiği 15’inci sayfadaki 8 Nolu tablosunu okuyarak cevap vereceğim. Benim konuşmamın ne olduğunu, hem radyodan dinleyen vatandaşlarım biliyor, hem Meclis biliyor. Teypler kaydetti, zabıtlar kaydetti. Benim söylediğimin ne olduğunu arkadaşımız da galiba sezmiş idi ki, yanlış anlamadımsa, diye ihtiyat payı koyarak konuştu. Konuşmamın belkemiği neydi?

Plândan önceki kalkınma hızı ile, plânlı dönemden sonraki kalkınma hızını karşılaştırırken, Sayın arkadaşımız, fert başına düşen gelir bakımından, yaptığını mukayeseyi “fert başına düşen” kelimelerini dikkatle bir tarafa bırakmak suretiyle bir mukayese zemini haline getirdiler; ve, şunu söylemeye çalıştılar. Plândan evvel kalkınma vardı, hızlı idi; hattâ daha hızlı idi; plândan sonra bu kalkınma yavaşladı.

Şimdi, müsaadenizle, bu çok mühim iddianın içyüzünü hep beraber ve dediğim gibi şahitler, hem de çok muteber şahitler, ileri sürerek tahlil edelim.

Sayın arkadaşlarım, kalkınma hızı ile ilgili olarak benim söylediğim neydi?

Yunanistan ve Türkiye arasında bir mukayese yaptım ve dedim ki, 1953 senesi temel olarak alınırsa, 1953’ten 1960 sonuna kadar 7 yıllık bir sürede Türkiye’de fert başına düşen gelir 100’den 104’e çıkmıştır. Yunanistan’da, aynı süre içinde, fert başına millî geliri 100’den 141’e çıkmıştır.

Sayın arkadaşlarım, evvelâ kaynak nedir dediler. Ben kaynak söylemiştim. Arkadaşımız bana da sorabilirlerdi. “Yanlış anlamadımsa” diye tereddüt ettiklerine göre, bana gelebilirlerdi. Arkadaşız, aynı Meclisteyiz. “Hangi tabloya dayandınız, hangi kaynağa baktınız?” diyebilirlerdi. Millet kürsüsünde böyle yersiz iddiaları ile ri sürmelerini önliyecek şekilde, eski meslektaşına hem ne söylediğimi açıklardım, hem de hangi tabloya dayandığını açıklardım.

Bu tabloya yalnız ben dayanmadım. Bu rakamları Üçüncü Koalisyon Hükümetinin bütçesi müzakere edilirken, Y.T.P. adına konuşan eski Maliye bakanlarımızdan, değerli arkadaşımız Sayın Alica da aynen verdiler. Benim dün verdiğim rakamları, bu kürsüde bütçe konuşmaları sırasında o da aynen verdiler. Bunlar resmî rakamlardır, bunlar plânda bulunan rakamlardır.

Arkadaşımız plânın başka bir tablosundan bahsetti. Plânı hazırlayan arkadaşlar, heyetler mütehassıslar, hükümetler ve nihayet bu plânı kabul etmiş olan Plân Komisyonu, Senato ve Meclis, her halde, iki sayfa fasıla ile birbirine taban tabana zıt bilgileri plâna yerleştirmezlerdi. O halde arkadaşımız, plânda benim bahsettiğim tabloya bakmamıştır ve kendi baktıkları tabloyu da yanlış okumuşlardır.

Şimdi, lütfen, ellerine, istelerse plânı alsınlar ve bu plânın 23 sayılı tablosunun son sütununa baksınlar. Sayfa 29, resmi baskı, Tablo 23. Tablonun son sütunu. “Türkiye.” Onun üstündeki sütun, “Yunanistan.” Başlık; “Sabit fiyatlarla adam başına” tekrar ediyorum, altını çiziyorum “adam başına” gayrisâfi millî hâsıla endeksi karşılaştırmaları, 1953 yüz olarak alınmış... “Sene 1953 Türkiye yüz. Sonra iniş ve çıkış. 1960 da 104. Dün size yıl yıl, okudum. 1953 ile 1960 yılları arasında, her yıl, bu yüz rakamının nereye indiğini, nereye çıktığını bir bir okudum.

Yunanistan rakamı yine aynı tabloda, hemen Türkiye rakamının yanında 1953’te 100. Aynı süre zarfında, bu komşu memleket, bize nazaran çok çok büyük bir hızla mesafe almak suretiyle, fert başına düşen geliri 100’den 141’e çıkarmıştır, endeks olarak.

Sayın arkadaşlarım, bu rakamları teyideden daha birçok rakamlar var. Daha fazla sizi yormamak için uzunboylu tahlile lüzum görmemiştim. Teyideden rakamlar, arkadaşımızın biraz evvel kendi tezini ispat etmek için kullandığı tablodadır. Şimdi bu tabloya biraz dikkatle bakalım. Plân, Sayfa 15, tablo 8...

Başlık yine “adam başına gelir.” Yalnız bu tablonun 3 sütunu var. Birinci sütunda, yıllara göre, 1961 faktör fiyatlarıyla, adam başına düşen safi millî hâsıla Türk lirası olarak gösterilmiştir. 1953 rakamını arz ediyorum, resmî tablodan: 1953 rakamı 1.507 Türk lirasıdır. 1960 rakamı olarak tabloda görülen, 1.539 liradır. Aradan geçen yedi yıl zarfında, fark, sabit fiyatlarla 32 liradan ibarettir. Yani verdiğimiz nisbetten ibarettir. Yani, plânın 23’ncü tablosunun son sütununda gösterilen endeks rakamlarından ibarettir. Kendileri de bunu çok iyi bilirler. Biraz sonra kendi imzalarını taşıyan yazılardan, bunun böyle olduğunu anlatacağım. Bu rakamların böyle olduğunu bilirler.

Sayın arkadaşlarım, adam başına gelir endeksi olarak da, bunun yanında bir başka sütun vardır. Bu sütunda, temel olarak, hareket noktası 1953 senesini alırsak, endeks 124’e varıyor buyurdular. Arkadaşlar, bu tabloda yüz demeli 1953 olarak alınmamıştır. Bu tabloda 1950 yüz olarak alınmıştır.

Şimdi arkadaşımız, benim 1953’ü yüz alarak yaptığım Türkiye ile Hindistan mukayesesini çürütmek üzere; Yunanistan için 1953’ü yüz alan rakamı tekrar ediyor, “141 değil mi” diye, soruyor. Sonra da Türkiye için 1950’yi yüz olarak alıyoruz.

Biz, daha evvelki konuşmalarımızda kaç defa bu kürsüde belirttik ki, 1950 ile 1953 senesi arasında Türk ekonomisinde nisbeten hızlı, ondan sonraki devreye göre çok hızlı bir gelişme olmuştur. Ama 1954 senesinden itibaren, bu gelişmeyi sağlayan gayrisihhi, gayriilmî usullere aksi tesirlerini göstermeye başlamışlardır. Enflasyonun, tıpkı sarhoşluğa benzeyen tatlı devrinden sonra gelen baş ağrıları gibi, 1954’den sonra, enflasyon koyulaştıkça baş ağrıları artmış, ve nihayet ekonomi duraklamaya girmiştir.

Sayın arkadaşlarım, şimdi 1950 yüz olarak alınan bu sütun da arkadaşlarım plânı açıp baksınlar, dikkatlerini çekerim 1953 rakamı endeks olarak 100 değil, 128’dir. 1953’de 128’den başladıktan sonra, 1960 rakamı da 130’dur. Arkadaşlar,

7 senede endeks 128'den 130'a çıkmıştır. İşte, bu, 1953'ü yüz aldığımız zaman size demin verdiğim yüzde 4 civarında küçük artış oranını verir. Demek ki, son yedi yıla baktığımız zaman, fark bu kadar küçüktür. 128 ile 130'u karşılaştırdığımız zaman, mesafenin ne kadar küçük olduğu meydandadır.

1953'ü temel alarak hareket ettiğimiz takdirde, kullanılması lâzımgelen tablo, yine aynı plânda mevcudolan 23 sayılı tablodur. Fakat bundan daha enteresan bir nokta var. Arkadaşımız, bu 8 sayılı tablodan, plânsız dönemde ekonominin plân döneminden daha hızlı geliştiğini isbat etmek için faydalandı. Ve bu tablodaki rakamlara dayanarak, bize plândan önce ekonominin %6'nın üstünde bir hızla devamlı geliştiği gibi bir iddia ileri sürdü.

Sayın arkadaşlar;

Şimdi bu 8 numaralı tablonun tam üstündeki satırları beraber okuyalım, plânın metnini aynen okuyorum, sayın arkadaşımın da dikkatle okumasını rica ederim. “Toplam millî gelir artışı bakımından 1950-1962 arasında üç dönem ayırddedilebilir. 1950-1953 arası hızlı artış yıllarıdır. Ekili toprak genişlemesinin “yani o zamana kadar ekilemeyen toprakların ziraata açılmasının” elverişli havaların ve iyi piyasa şartlarının doğurduğu tarımsal üretim artışı 1953'e kadar hızla devam etmiştir. 1954'te kötü bir ürün yılı ile başlayan ikinci dönemde, 1958 yılına kadar %5-6 hızında artış görüldüğü halde, 1953'e oranla ortalama yıllık artış %3 kadar olmuştur. 1958 den sonra ise, yılda %2-3 oranında artışla tam bir duraklama görülmektedir.”

Hemen bu satırların altında tablo 8, yani arkadaşımızın faydalandığı tablo. Arkadaşlar, bu tabloyu yapan mütahassıslar, tablonun ne demek istediğini üzerine yazmışlar. Diyorlar ki, gayrisafi millî hâsıladaki artış şöyle gitmiştir, son yıllarda tam bir duraklamaya girmiştir. (*Ortadan alkışlar*)

Şimdi bu verdiğim yüzdeler ve rakamlar dikkat buyurun yanıtılsın. Bunlar fert başına gelir artışı rakamları değildir. Gayrisafi olarak artışlardır. Bunlar, nüfus sabit kaldığı takdirde, fert başına gelire intikal ederdi. Bu dönem zarfında nüfusunun yılda 2,5 un üstünde arttığı, yüzde 2,9 civarında arttığı bilindiğine göre, gayrisafi millî hâsıla artışının yüzde 2,3'e düşmesi demek fert başına gelir bakımından hemen hemen elde bir şey kalmaması demektir. Yani, nüfus artışını ancak kovalayan bir hızla, gayrisâfi millî hâsılanın artması ve bu nüfus başına taksim edildiği, zaman adam başına düşen gelir bakımından son derecede kifayetsiz, hattâ yerinde sayan bir rakamla karşılaşmamız demektir.

Sayın arkadaşlarım, bu rakamlar dikkatle incelenmiş, hesap edilmiş ve muhtelif yıl dilimlerinde gayrisâfi millî hâsıla artışları ile fert başına düşen gelir artışının ne olduğu meydana çıkmıştır. Plândan evvelki son sekiz yılı alırsanız, yani 1954-1961 arasını (1954 ve 1961'i dâhil ederek) alırsanız son derece düşük bir rakam bulursunuz. Gayrisâfi artış yüzde 2,9'dur. Nüfus artışı da bu kadar olduğuna göre geriye hiç bir şey kalmaz.

Son yedi yılı alırsanız, fena bir yıl olan 1954 senesini aradan çıkardığımız için, biraz daha iyi bir ortalama ile karşılaşırız. Plândan evvelki son yedi yılın ortalama-

sını, yağmur yağdı, yağmadı gibi şartlarla izahı mümkün değildir. Uzun bir zaman dilimidir. Hem de çok fena bir yıl olan 1954 yılı da ortadan çıkarılmıştır. Buna rağmen yedi yılın ortalaması %3,5'tur. Plânsız dönemin son dört yılının ortalaması %2,8'dir. Son üç yılın ortalaması %2'dir. Hem de gayrisâfi olarak, nüfus artışını hesaba katmadan. Nüfus artışını hesaba kattığımız zaman, arz ettiğim gibi, adam başına düşen gelir 1953'ten 1960'a kadar yerinde saymış sayılır. Yüzden 104'e çıkmıştır. Hattâ 1961 senesi kurak bir sene, fena bir sene olduğu için, 1961 yılında 60 rakamının da biraz altına düşülmüş ve bu suretle 1953'teki rakamın daha altında bir rakamla plânlı devreye girilmiştir. Hakikat budur. Türkiye'de, plâna geçiş yılı olan, geçiş programının uygulandığı 1962 yılına adım attığımız zaman, fert başına düşen gelir 1953'te fert başına düşen gelirden daha, düşük idi. Bunun resmî vesikası, bizzat arkadaşımızın okuduğu tablodur. Bu tabloya baksınlar, 1953 rakamına, "1507"dir. Baksınlar son rakamına "1469"dur.

Sayın arkadaşlarım, plâna işte biz böyle başladık Türk lirası olarak ve tabii sabit fiyatlarla. Yani Türk parasının 1961'deki değeri esas tutularak hesabedilince... Cebe giren banknot sayısı bakımından, paranın kıymeti değiştiği için şüphesiz farklar olmuştur. Ama paranın kıymetini sabitleştirerek hesabettiğimiz zaman çıkan rakam budur.

Sayın arkadaşlarım, bu dönemde kalkınma 1954 yılından evvel vuku bulmuştur. Bunun da sebeplerini plân bir bir inceltmiş, ilmî bir şekilde izah etmiştir. Diyelim ki, bu plânı yapanlar, bu plânı kabul eden Meclis, istatistikler, bizim istatistiklerimiz bu noktada yanıldı. Yanılmadı ya... Bu istatistikler eski devirde de yayınlanmış istatistikleridir. Bu verdiğimiz rakamlar 1954-1954-1955-1956 rakamları o devrin rakamları... 1953 seviyesine ancak 1957 ve 1958'de vardır. Bunu gösteren rakamlar o devrin resmî istatistik rakamlarıdır.

Sayın arkadaşlar, gelelim şimdi milletlerarası mercilerin bu konudaki hükmüne: OECD raporları vardır, yani Milletlerarası İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtının Türkiye ile ilgili raporları. Bu raporların 1963 ve 1964 yıllarına aidolanlarının sadece kısa birer paragrafını arz edeceğim.

1963 yılı raporu, Türkiye cildinin, birinci paragrafı şu cümlelerle başlar. Fransızca ve İngilizce olmak üzere iki dilde yayınlanmış bir rapordur. Tercümesi şudur: "1950-1960 arasındaki on yılın büyük kısmında, Türkiye enflasyondan ve memleketin temel ekonomik menfaatlerine iyi hizmet etmeyen bir politikanın uygulanmasından ağır şekilde zarar görmüştür. Nüfusun büyük hızla çoğalmasına rağmen Türkiye'de gaysafi millî hâsıla reel olarak başka Avrupa ülkelerinden daha yavaş arttı ve 1953'le 1961 arasında (Yunanistan'la mukayese için kullandığım devredir) 1953 ile 1961 arasında, Türkiye'de hayat seviyesi, yani fert başına ortalama gelir ameli olarak hiçbir yükselme göstermedi. Daha da fenası, kaydedilen küçük gelişmeler, ekilen arazi yüzeylerinin iktisadi bakımdan rasyonel olmayan bir şekilde genişletilmesi ve bugün memleket için ağır yük teşkil eden bir dış borcun yığılması pahasına elde olunmuştur. Bu dönemde yapılan yatırımlar çoğu zaman yanlış istikâmetlere yönelmiş ve fiyatlar, üretim, kredi, dış ticaret ve kambiyo hadleri

konularında alınan tedbirler maliyetler ve fiyatlar bakımından ekonomik bünyede derin bozukluklar yaratmıştır.”

Bunu söyleyen biz değiliz. Bunu söyleyen İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtının etüdüdür. 1964 yılında aynı Teşkilâtın yayınladığı etüt şu cümlelerle başlar. “Türkiye az gelişmiş bir ekonominin tipik problemleriyle karşı karşıyadır. Çok hızlı nüfus artışı ve ihracatın bünyesindeki zayıflık bu problemleri daha da ağırlaştırmaktadır. Türkiye ayrıca yakın mazideki iktisadi politikanın mirasını taşımaya mecburdur. 1950’lerde ekilebilir arazi rezervleri kullanılmış ve geniş dış yardımlar alınmıştır. Fakat zirai verimi artırmak veya ihracatı geliştirmek için pek az şey yapılmıştır. Bu dönemde yatırımların büyük bir kısmı israf edilmiştir. Enflasyon, maliyet ve fiyat mekanizmasında hâlâ tesirleri devam eden yaralar açmıştır ve dış borçlar, bugün Türkiye’yi nispi olarak dünyanın en ağır borç yükü taşıyan memleketlerden birisi haline getirmiş olan bir tempo ile üstüste yığılmıştır..

Sayın arkadaşlar; Plândan önceki dönemi bu şekilde rakamlarla ve arkadaşımızın dayandığı tablodaki rakamlarla tahlil ve izah ettikten, milletlerarası raporlardan parçalar okuduktan sonra, şimdi size biraz evvel arkadaşımı kürsüden dinlerken alelacele bulabildiğim vesikalar arasından birkaç tanesini daha sunacağım.

Sayın arkadaşlarım, bu vesika, Sayın Yalçın arkadaşımızın “bunu yazan iktisat bilmiyormuş veya tarafsız değil“ diye itham edemiyeceği bir zattır. Çünkü bizzat kendileridir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Bakınız ne buyuruyorlar - Sayın arkadaşlarım 15 Ocak 1957 tarihli Forum Dergisinde... O Yıllarda beraber yazı yazıyorduk. Âmme yatırımları bahsinde iktisadi gelişme ve kalkınma konuları dinî ve metafizik inançları hatırlatan bir iman konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bel bağlanan yatırım ve kalkınma hamlelerinin iç ve dış malî münasebetlerimiz üzerindeki tesirleri, son üç yıl içinde ekonomimizde müşahade edilen duraklamaların sebepleri, iktisadi sıkıntı ve arızaları gidermek için alınacak tedbirler, bütçe yoluyla iktisadi kaynakların karşılaşılan yeni vaziyetler karşısında dağılış tarzının ne olacağı gibi en basit konular cevapsız kalmaktadır”

Sayın arkadaşımıza “son üç yıl içinde ekonomimizde müşahade edilen duraklama” derken şimdi okuduğum istatistiklerdeki ve 1963-1964 te, yani çok sonra, ilmî teşekküllerin yayınladıkları raporlardaki teşhisi isabetle söylemiştir.

1957’de doğru söylemiştir. Çünkü hakikaten makalenin yayın tarihi 1957’dir. Ve son üç yıl zarfındaki duraklama derken 1954 yılında duraklamanın başladığını isabetle yazmıştır.

Şimdi devam ediyorum, arkadaşlar, “hakikatta millî gelir reci olarak gerilerken - artık bunun teville müsait tarafı yok - millî gelir reel olarak gerilerken, bunun neticesinde ithalât ve ihracat hacmi daralırken, buna mukabil vergi strüktüründe önemli bir değişiklik yapılmadan, devamlı şekilde bütçedeki masraf tahsisatını arttırmanın, iktisadi ve malî akliselimle kabili telif olmadığı kendiliğinden meydana çıkar” hükmünü, o devir hakkında bizzat kendileri vermişlerdir. (C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar), (Soldan, gürültüler) Plân zararlı oldu, buyurdular... İspat ede-

ceğim ki, plân kalkınma hızını artırdı. Plân döneminde kalkınma hızının plânsız döneminden daha yavaş olduğunu, plândan önceki dönemde kalkınma hızımızın daha üstün olduğunu arkadaşımız daha bundan yarım saat evvel bu kürsüden ifade ettiler. Ben de şimdi bizzat kendi yazıları ile, plândan önceki devrede millî gelirin gerilemiş olduğu yolundaki iddialarını okuyorum.

Arkadaşlarım bunlar ilmî yazılardır, rakamlardır, delillerdir. Bunun karşısına rakamla çıkılır, ilmî raporla çıkılır, istatistikle çıkılır. Arkadaşlarım, benim söylediğim rakamlar; değişik görüşlere sahih olabiliriz, değişik partilere mensubolabiliriz, ama önümde bütçe konuşması var, bütçe konuşmasında aynen Sayın Alican tarafından da söylenmiştir. Çünkü bunlar millî ve milletlerarası istatistiklerin ortaya çıkardığı rakamlardır. Millet Meclisinin 12 Şubat 1965 tarihli celsesi, Birleşim 36, 1961 faktör fiyatlarıyla Türkiye'deki nüfus başına düşen gelir, rakamlarını okuyalım. Ben ne dedim; 1953'ten 1961'e kadar fert başına düşen gelirden Türkiye'de ciddi bir artış yoktur. Sayın Alican'ın, nutkundan rakamları; safi hâsıla değil, bu defa nüfus başına düşen millî gelir olduğu için, *unsurları biraz farklı, fakat yine sabit fiyatlarla 1953'te 1.734 TL. 1961'de 1.720 TL.*, yani plâna girdiğimiz sene 1953 rakamının gerisindeyiz. 1961 rakamı düşük. 1960 rakamı da 1.790 TL fakat arkadaşlar, 1.731 ile 1.790 kûsur arasındaki fark, demin arz ettiğim gibi, küçük bir farktır ve bu devre zarfında Yunanistan'da fert başına düşen millî gelir yüzden 141'e çıkmış, Ortak Pazar ülkelerinde yüzden 136'ya çıkmış. EFTA memleketleri dediğimiz İngiltere'nin liderlik ettiği yedi Avrupa ülkesinde yüzden 129'a çıkmıştır. Aynı devrede...

Ve bu rakamlar da plânda vardır. Aynı tabloya, 23 numaralı tabloya baksınlar, görürler ki, Fransa, Almanya, Hollânda, Belçika, Lüksemburg ve İtalya'nın vücuda getirdiği camiada fert başına gelir aynı süre zarfında yüzden 136'ya çıkmıştır, İngiltere ve İskandinav ülkeleriyle Danimarka'nın ve Avusturya'nın vücuda getirdiği yedilerde ise yüzden 129'a çıkmıştır. Türkiye'de ise yüzden 104'e... Gerçek bu, o devre için.

Arkadaşlarım, yine değerli Adalet Partisi sözcüsünün Forum dergisinde yazdığı bir yazıdan bir cümle: 15 Haziran 1954 "ekonomimiz halihazırda dört nala enflasyon halindedir." 4 nala enflasyonu görmüşler o zaman! Yine Sayın arkadaşımızın Forum dergisinde çıkan bir yazısında, "iktisadi gelişmemizde fedakârlıkta bulunmadan ve kimseyi her hangi bir mahrumiyete katlanmaya davet etmeden yalnızca tedavüldeki para hacmini artırmak, kredileri genişletmek suretiyle ve sihirbazlıkla" dün kullandığım tâbiri kullanıyorlar, tesadüf "iş halletmeye imkân yoktur."

Arkadaşımız diyor ki (*Kim sesleri*) Bizzat Yalçın arkadaşımız, Adalet Partisinin Sözcüsü diyorlar ki: "Sihirbazlıkla halledilemez." Diyorlarki kimseden fedakârlık istemeden, toplumun bir sektöründen, bir yerinden bir şey almadan, veremezsin! Bu eserleri yapmak, bu programı uygulamak istiyorsun, bunun gerektirdiği ciddi, ilmî ve iktisadi tedbirleri alacaksın. Enflasyon iktisadi gelişmenin zaruri bir fedakârlığıdır. Enflasyondan çekinmemek lâzımdır, esasen bir miktar enflasyon iktisadi gelişmeyi kamçılar şeklindeki yarı ve vuzuhsuz bilgilerle, iktisadi geliş-

memizin hakiki icaplarının tam zıddı bir istikamet alınması tehlikelisi mevcuttur. O devirde revaçta olan “enflasyon zararlı değildir, iktisadi gelişme için faydalıdır” tarzındaki sözleri bir tarafa bırakalım. Bunlarla kalkınma yapılamaz. Bunun sonu tehlikelidir diye, Yalçın isabetle teşhis etmişlerdir.

Şimdi, sayın arkadaşımın aynı şekilde, Kalkınma Plânımızı bir kitap neşrederek tenkid etmiş olan bugünkü Hükümetin Bakanlarından Sayın Mehmet Turgut’un, eski Enerji Bakanı, bugünkü Sanayi Bakanının şu kitabında Kalkınma Plânına bulduğu kusurlar ve plân öncesi, plân sonrası diye mukayeseler yaparken ileri sürdüğü fikirler üzerinde bir nebze durmasını rica ederim. Sayın Turgut burada, Sayın Adalet Partisi sözcüsünün az evvel okuduğum yazısında olduğu gibi, “bir miktar enflasyon kalkınma için çok faydalıdır, enflasyondan korkmamak lâzımdır,” sözlerini savunuyor. Şimdi anlamak lâzım. Bu enflasyon kalkınma için faydalı mı, zararlı mı? Aydın Yalçın arkadaşımız zararlı demiş. Aydın Yalçın arkadaşımızın vaktiyle zararlıdır diye koyduğu teşhis isabetli çıkmıştır... Ekonominin tam bir duraklamaya sürüklendiği rakamlarla sabit, raporlarla sabit plân metniyle sabit. Son yıllara doğru enflasyonun acı meyvalarını toplamışız. Şimdi tekrar aynı hatalara düşmemek için, içinde bulunduğu partinin sayın idarecilerini, vaktiyle kendisine bu yazıları yazdıran ilham ile, kendisine bu yazıları yazdıran iktisat ilmiyle, uyarıp onların bir defa daha sihirbazlıkla iş yaparız, bankanın musluklarını açıp herkese kredi dağıtırız, memleket bir günde güllük gülistanlık olur, tarzındaki hayallerini durdurması, “vaktiyle ben bunların tehlikeli olacağını söyledim, dediklerim doğru çıktı, aynı yola tekrar gitmeyin” demesi lâzımdır. Ben değerli arkadaşımdan bu vazifeyi yapmasını bekliyorum. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Arkadaşımızın iktisat bilgileri bu teşhisi koyacak kuvvettedir. O makaleleri yazdığı günkü bilgilerden bugünkü bilgileri daha ileridir. Binaenaleyh, bu bilgileri yan yana getirdiği zaman, sanırım ki, Hükümet programında bundan önceki konuşmamda belirttiğim temel tezadı görmüşlerdir.

Bu temel tezada işaret etmeyen hiçbir parti sözcü olmadı, arkadaşlarım. Bütün muhalefet partilerinin değerli sözcüleri ifade ettiler ki, programdaki “kamu harcamalarının hem hacim ve hem de oran olarak yıldan yıla artmasını önliyeceğiz” hükmü programın diğer kısımlariyle bağdaşmıyor. Bütün sözcü arkadaşlar belirttikler ki, eğer Devlet tarafından yapılması lâzımgelen sayısız işleri yapacağız, edeceğiz diyen program “kamu harcamalarının hacmini artırmıyacağım” sözü ile yanyana konursa, bu ikisini bağdaştırmak mümkün değildir.

Birkaç günden beri, program hakkında ilim adamlarının yazdıkları yazılarda da programın bu temel tezadına işaret edilmektedir. Ben, Sayın Adalet Partisi Sözcüsünün bu tezadı partisi idarecilerine hatırlatmasını daha faydalı görürüm.

Arkadaşımız yine devam ediyorlar, plânı savunuyorlar o zaman. Sene 1955 “Eğer ne yaptığımızı ve nereye gittiğimizi iyice görmemize imkân veren bir plân içinde yürümemekte ısrar edersek, 1948-1953 devresindeki iktisadi gelişme, tarihimizde bir defaya mahsus ve talih eseri olarak kavuştuğumuz bir devre olarak ka-

lır” Ne kadar isabetli bir teşhis arkadaşlarım! Biraz evvel OECD nin 1963-1964 tarihli raporundan parçalar okudum, plândan parçalar okudum. Bu parçalar da açıkça belirtiliyordu ki, 1953 senesine kadar arızı sebeplerle bir gelişme olmuştur. Fakat bunların bir daha tekrarına imkân yoktur. Çünkü bunların bir kısmı, tekrarlanması fizik bakımından veya ekonomik bakımdan imkân olmıyan unsurlardır. Şimdi arkadaşımız bu teşhisi 1955 senesinde koymuş ve diyor ki, “eğer nereye gittiğimizi gösterecek bir plân yapmazsak ve plânlı kalkınma devresine girmezsek, 1948-1953 arasındaki gelişme tarihimizde mesut bir tesadüf, bir talih eseri olarak, fakat bir defaya mahsus olan bir tesadüf eseri olarak kalır” diyorlar. Şimdi biz bundan endişe ettiğimiz içindir ki, bu mevzuları ilmî münakaşa zeminine getirelim diyoruz.

Sayın arkadaşlarım, 1961’den geriye doğru üç yıllık, beş yıllık, yedi yıllık ve sekiz yıllık dönemlerde kalkınma hızının ne olduğunu resmî istatistiklere dayanarak arz ettim.

Şimdi, bir de plâna geçişten sonraki rakamlara gelelim. Plâna geçişten sonra rakamlara göre, yüzde 6,4 1962’de, yüzde 7,5 1963’te ve yüzde 4,5’e yakın 1964’de gayrisâfi millî hâsılamız artmıştır.

Sayın arkadaşlarım, bir yılın iyi iklim şartlarını, öbür yılın kuraklığını ve sair sebepleri üst üste koyarak hesabettiğimiz zaman, neticede, plâna geçiş ve hazırlık yılı olan 1962’den 1964’e kadar alırsanız yüzde altı, eğer 1963 ve 1964 ü alırsanız yüzde altıya yakın bir kalkınma hızı bulunur.

Bu kürsüde, objektif olmak için, her zaman arz ettim: Plân hedeflerine tam olarak erişilmiş değildir. Plânın finansmanı tam olarak sağlanamamıştır ki, plânın öngördüğü yatırımlar ve iç finansman bakımından gerekli tedbirler tam meyvasını vererek yüzde yüz uygulanmamıştır ki, plânın yüzde 7 hedefine ulaşılmış olsun. Böyle bir iddiayı ileri sürmediğimizi, bu kürsüde, birçok defa arkadaşlarım benim ağzımdan duymuşlardır, grup sözcülerimizden dinlemişlerdir. Yalnız mesele şudur. 1962 yılından başlayarak Türkiye’de duraklama devri sona ermiş ve yüzde 6,5 gibi, yüzde 7,5 gibi, her halde yüzde 4,5-5 civarından aşağı düşmiyen kalkınma hızları elde edilmiştir.

1965 senesinin kalkınma hızının yüzde 4,5 civarında olacağı, yılsonunda da belki bunun yüzde 5’i bulacağı, daha şimdiden, geçici tahminlere göre Devlet İstatistik Enstitümüz ve Devlet Plânlama Teşkilâtımız tarafından tesbit edilmiştir.

Aziz arkadaşlarım, bu ne demektir? Bu demektir ki, nüfus artışının payı düşülse dahi, yani bu dönemde, yüzde 2,5 olduğu son sayımla anlaşılan nüfus artışımızın hissesi düşülse dahi, yalnız 1963 yılında, yani plânın birinci yılında, fert başına düşen gelir yüzde beş, net olarak artmıştır.

Yüzde yedi buçuktan yüzde 2,5’i düşüğünüz zaman geriye net, adam başına artış olarak yüzde 5 kalır. Yani plânın birinci yılında, sadece birinci yılında, fert başına düşen gelirdeki artış 1953-1960 dönemindeki fert başına düşen gelir artışının tümüne muadil orandadır. Yüzde 4 o yıllarda, yüzde 5 bir tek yılda... Yedi yılda yüzde 4, bir yılda yüzde 5. 1950-1953 devresinin artış hızını anlattım. Niçin olduğunu,

neden duraklama olduğunu söyledim. Plândan evvel teslim alınan durumla, plânın getirdiği durumu mukayese ediyorum, sayın arkadaşlarım.

Şimdi, bütün bu rakamlardan sonra, size Türkiye’de sanayi üretimi endeksi hakkında bazı rakamlar arz etmek suretiyle, Türkiye’de yerinde sayan, hepimizi büyük üzüntülere düşürmesi lâzımgelen bir plânlama dönemi geçirmediğimizi, hedefe yüzde yüz ulaşamazsak bile, hedefe doğru önemli adımlar attığımızı arz etmek isterim.

Arkadaşlarım, 1963 yılında, tarım alanında müsait şartlarla hedefin biraz ötesine geçilmiş, sanayi alanında hedefin altında kalınmıştır. Bu da bildiğimiz bir gerçektir. Yalnız, sınai üretim endeksi dahi, Türkiye’de yılda sınai üretiminin %11 (ortalama endeks olarak) arttığını gösteriyor. Sanayimizin toplam millî gelir içindeki yeri dolayısıyla tarımın toplam millî gelir içindeki yerini daha büyük oluşu dolayısıyla, rakamlara tarım daha çok tesir ediyor; bazı sanayi kolları az tesir ediyor. Fakat size, 1963 sınai üretim endeksini 100 olarak aldığınız zaman, 1964’te bulacağınız rakamı arz edeyim. Bu da Devlet belgelerinde vardır: 111,6.

Bazı sanayi dallarında bu artış daha da iyidir. Madencilikte bir yılda endeks 100’den 118’e; petrol üretiminde 100’den 125’e; metalden başka mamullerde 100’den 122’ye demir çelik ve metalürjide 100’den 122 ye; gıda sanayiinde 100’den 124’e, imalât sanayiinin tümünde yüzden 110,7’ye yükselmiştir.

Sayın arkadaşlar, Aydın Yalçın arkadaşımız, konuşmasında “Adalet Partisi, malûm olduğu üzere, plânın ve modelinin memleket bünyesine ve gerçeklerine uygun olmadığını tekrar edegelmıştır” diyor.

Arkadaşlarım, plânın temelleri, plân modelinin esasları, 1961 sonunda kurulan Cumhuriyet Halk Partisi ve Adalet Partisi koalisyonu tarafından kabul edilmiş ve daha sonra C.H.P., Y.T.P. ve C.K.M.P. koalisyonu tarafından bir defa daha esasları benimsenmiştir. Plân, plân hedefleri ve stratejisi adlı dokumana dayanır. Arkadaşımız konuşmasında bu dokumanı baştan sona kadar yerdi, yani bu dokümanda kabul edilmiş faraziyeleri; “Plân hedefleri ve stratejisi” adlı vesikanın esaslarını bir bir cerh eden tahliller yaptı. Bu vesikanın altındaki bir imzayı size söylemeye mecburum. Karşımızda bir Hükümet var, bir Demirel Hükümeti, Adalet Partisinin yeni iktidarı ve bu Hükümetin plânla ve iktisadi konularla en yakından ilgili bir Bakanı var, Maliye Bakanı Sayın İhsan Gürsan. Plân hedefleri ve stratejisini kabul eden Bakanlar Kurulu kararının altında da yine Sayın İhsan Gürsan’ın imzası. Arkadaşlarım, Adalet Partisi, başından beri plânın modelinin memlekete uymadığını söylemiş değildir. Adalet Partisi, o başlangıç noktasında, bu stratejiyi kabul etmiştir. Bizzat Maliye Vekili arkadaşımız bu strateji belgesinin altına imzasını koymuştur. Ancak, daha sonra, Adalet Partisinin görüşlerinde tanınmaz hale getirecek inkişaf olmuştur. Adalet Partisinin memleketin kurtuluşunu yabancı sermayeye, plânın hazırlandığı günlerden daha büyük ölçüde, bağlar görünmesi, Adalet Partisinin kalkınmayı memleketin yapacağı gayretler yanında plânın öngördüğü ölçüde yabancı sermaye yerine, çok daha geniş ölçüde yabancı sermaye ile yürütme gayretlerine ve

heveslerine düşmesi daha yakın tarihlerdedir. Başlangıçta Adalet Partisi bu görüşte değildi. Sayın arkadaşlarım, Aydın Yalçın arkadaşımızın Adalet Partisine iltihakı da yeni olduğu için, belki Adalet Partisinin başından beri plâna bugün kendilerinin kullandığı lisanla mukabele etmediğini bilmiyorlar. Bu, plân konuşulurken bu tarzda konuşulmadı.

Sayın arkadaşlar, Aydın Yalçın arkadaşımız, bu arada, Parlâmentoda çeşitli fikirlerin temsil edilmesini mümkün kılan bir seçim sisteminin savunmasını yaparak sözlerine başladığı halde, diğer partilerin yaptıkları tenkidler karşısında bir hayli tahammülsüz beyanlarda bulunmuştur. Bilhassa Cumhuriyet Halk Partisine, Cumhuriyet Halk Partisinin sahibolmadığı fikirleri bu parti sahipmiş gibi göstermek suretiyle, hücumlarda bulundular. Evvelâ kendi hayallerinde, kendi kafalarında bir Cumhuriyet Halk Partisi yaratıyorlar. Kendi kafalarında bir plân anlayışı yaratıyorlar. Kendi kafalarında bir iktisadi politika veya bir toprak reformu yaratıyorlar ve kendi kafalarında yarattıkları bu hayallere, bu modele tecavüz ediyorlar. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) Sanki kafalarındaki bu hayal Halk Partisinin görüşüymüş gibi. Bu böyle değildir!

Sayın arkadaşlarım, Cumhuriyet Halk Partisinin huzurunuzda savunduğu plân, yine kendileri de bunu açıkça belirtebilirler, özel sektör ve Devlet sektörü arasında âdil ve akıllı bir denge kurmuş olan bir plândır. Arkadaşım plân metnini okumadan mı konuşuyor? Plânın Meclise takdim konuşmaları vardır. Senatoda bu plân, Sayın Ekrem Alican tarafından, Millet Meclisinde benim tarafımdan birer konuşma ile takdim edilmiştir. Bu konuşmalar birbirine muvazi olarak şu gerçeği belirtmiştir ki, bu planda Devlet sektörüne ayrılmış olan yatırım oranının hesabında, belli bir doğmadan hareket edilmemiştir. Peşin hükümlerden hareket edilmiştir. Türkiye'nin gerçeklerinden hareket edilmiştir. Türkiye'de özel sektörün bir yılda yapabileceği ve yapmış olduğu yatırım hacmi hesabedilmiştir.

İSMET SEZGİN (Aydın) — Alican'la aynı fikirde mi idiniz o zaman?

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ayrıldığımız noktaları da belirteceğim, beraber olduğumuz noktaları da belirteceğim.

BAŞKAN — Sual sormayın lütfen efendim.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Özel sektöre ayrılan dilim ve kamu sektörüne ayrılan dilim ile ilgili oranlar makro-plândaki rakamlardır. O zaman Bakanlar Kurulunda sektörlerarası denge bakımından değişme olmamış, büyük değişikliğe uğramadan huzuruza gelmiştir. Bizim o sırada üzerinde ihtilaflı olduğumuz konular vardı. Vergi konusu ve saire gibi konularda değişik kanaatlerde olduğumuz noktalar vardı. Şüphesiz vardı. Bunu hulûs ile ben de söyledim, arkadaşım da söylemiştir. Ama birbirinden farklı düşünen, birbirlerinin fikirlerini tahrif etmeyen insanlar olarak konuşmuştuk. Arkadaşlarım, Sayın Alican'ın plândan sonraki devrin başarısını değerlendirmesi de farklıdır. Ben mutlak olarak hedefe varıldı, diye görmüyorum. Ama hiç değilse, plândan evvelki devrin rakamlarına göre, daha ileri bir noktadayız diye milletin cesaretini kırmadan takdim

etmek mümkündür, diyorum. Bu noktalarda aramızda ufak farklar olabilir. Fakat esas itibariyle, zabıtları okuduğunuz zaman şu gerçeği görürsünüz ki, bu plân Meclise takdim, edilirken, Senatoya takdim edilirken, hep şu nokta belirtilmiştir: özel teşebbüs yatırımları, geçmiş 10 yıl içinde, gayrisâfi millî hâsılanın yüzde 6-7'si civarında seyretmiştir. Bu nisbetin Beş Yıllık Plân devresinde tedricen artarak yüzde 8'e ulaşması derpiş olunmuştur. Yani, plân, gayrisâfi millî hâsılanın yüzde 6-7 civarında seyreden 10 yılın ortalaması olarak ancak buraya varabilen *özel sektör yatırımlarını, yüzde 6-7 oranından yüzde 8 oranına yükseltmeyi hedef* olarak kabul etmiştir. Özel sektör yatırımlarını kısmak, özel sektör yatırımlarını ortadan kaldırmak düşülmüş gibi hayalî bir görüşü ortaya atıp, ondan sonra buna hücum etmek doğru değildir. Eğer, plânda söyledikleri gibi, birtakım dogmatik, Marksist fikirler, “*özel sektör iş yapmasın, çalışmasın*” diyen fikirler yer alsaydı, bu plânı ne Alican Senatoda, ne de Feyzioğlu Millet Meclisinde savunurdu, ne de Türkiye Büyük Millet Meclisi bu plânı kabul ederdi. (C.H.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Arkadaşlarım, bu plân Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş bir plândır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçim sistemini yarın Adalet Partisinin istediği şekilde değiştirirse, o vakit “Millî irade böyle istiyor.” diyecekler. Peki bu plânı kabul eden Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararı millî irade değil mi? (Alkışlar)

Bu plânı, Cumhuriyet Halk Partisi, bu Mecliste sadece 180 üyesi olan Cumhuriyet Halk Partisi ne tek başına savunmuş, ne de tek başına kabul etmiştir. Geçen dönemde 450 kişilik Millet Meclisinde üye sayımız 180 idi ve 190 kişilik Senatoda C.H.P.'nin üye sayısı 34'ten ibaretti. Arkadaşlar bu plân büyük bir farkla Senato tarafından kabul edildi. 190 kişilik bir Mecliste 34 üye ile temsil edilmekte olan C.H.P. nin plânı mıdır bu? Yoksa bu plân Senatodan ve Millet Meclisinden geçtikten sonra, Resmî Gazetede yayımlandıktan sonra, bu plâna C.H.P. li senatörler ve milletvekilleriyle birlikte beyaz oy vermiş olan kimselerin de oylarının katılması ile, milletin plânı haline gelmemiş midir? Bunu konuşalım.

Sayın arkadaşlarım, yine bu plânın takdim konuşmasında açıkça söyleniyor ki, burada da hemen işaret etmek lâzımdır ki, Devlet sektörü için, faaliyet kolları itibariyle tesbit edilen yatırım hedeflerinin malî kaynakların sınırları içinde kalması mecburiyetine mukabil, özel sektör yatırımları için böyle bir mecburiyet veya tahdit bahis konusu değildir.

Plânda yüzde 60'ını Devlet, yüzde 40'ını özel sektör yapacak derken, Adalet Partisi sözcüsü arkadaşlarımızın kafasında, özel sektör belli bir miktardan fazla yatırım yapamaz, diye plânda bir hüküm varmış gibi tamamen yanlış bir intiba kalmıştır.

Plân metninde açıkça söyler ki, Devlet yatırımları bakımından plân rakamları tesbit eder, bunlara uyulması lâzımdır, mümkün mertebe bunlara yakın ve uygun bütçelerle tatbikat yapılır. Ancak, özel sektör rakamları sadece tahminlerden ibarettir. Bu tahminler yapılırken de plânlı bir dönemde yurtdaşların geleceğe daha

büyük güvenle bakarak, hesaplarını daha az riziko ile yapmak suretiyle plânın öngördüğü çeşitli tedbirlerin sağlayacağı istikrar ve rahatlık havası içinde, daha fazla yatırım yapabilecekleri tahmin edilmiş ve plâna özel sektör için konan rakamlar, ondan evvelki yıllarda özel sektörün başardığı yatırımın miktarının ve oranının üstünde hesabedilmiştir. Dün sizlere söyledim, 10 yıl ortalamasına nazaran daha üstün bir yatırım ortalaması sağlanmıştır.

Sayın arkadaşlarım, bunları söylemekle, özel sektörün plânda gösterilen hedeflerin üzerine çıkabileceğini, plânın özel sektör için bir dar ceket olmadığını, böyle bir anlayış ortaya atıp da ondan sonra bunu tenkid etmenin doğru olmadığını arz etmiş oluyorum.

Esasen rakamlara bakılacak olursa görülür ki,

1963 senesinde olsun, 1964 senesinde olsun, plânda özel sektörün yapacağı tahmin edilen rakamların üstünde yatırım fiilen yapılmıştır. Demek ki, plân, özel sektörün istediği zaman tahminin üstünde yatırım yapmasına da engel olmamıştır.

Bizzat Devlet Plânlama Teşkilâtının elindeki rakamlara bakarlarsa, göreceklere ki, plânda özel sektör için öngörülen rakamın bir hayli üstünde özel sektör yatırımları 1963'te gerçekleşmiştir. Yine plânda öngörülen özel sektör yatırımları 1964 senesinde de fiilen özel sektör tarafından aşılmıştır. Mutlak rakam olarak... Sektörler arasında dağılıшта, inşaat sektörü, sanayi sektörü gibi dallar arasında dağılıшта plânın istediği gerçekleşmemiş olmakla beraber!

Sayın arkadaşlarım, demek ki, özel sektörü çalışmaktan meneden bir vesika karşısında değiliz. Yalnız Devletin Türkiye'de başlıca kalkınma görevini deruhde etmesi, yüklenmesi icabettiğini bilen bir plân karşısındayız.

Türkiye'de kimse hayal kurmasın, Türkiye'de köye yolu Devlet yapacaktır. Türkiye'de köye okulu özel sektör yapmayacaktır. Gidip de kâr endişesi ile büyük şehirlerde mektep açan, çocuklardan topladığı taksitlerle varlıklı ailelerin çocuklarını okutan mektepler açılabilir. Ama köyde, yurdun bütün geri kalmış bölgelerinde okulu Devlet yapacaktır.

Üniversiteler kuracağız, üniversiteleri Devlet kuracaktır. İçme sularını Devlet yapacaktır. Ve plânda yüzde 60 Devlet yatırımları diye bahsedilen rakam bunları kapsar. Arkadaşımın yüzde 60 Devlet sektörü için fazladır dediği bu yüzde 60 rakamının içinde, işte bütün bunlar vardır. Barajları, sulama kanallarını, hastaneleri, verem dispanserlerini, klinikleri Devlet yapacaktır. Vatandaşın ayağına hizmeti Devlet götürecektir. Büyük sınai tesislerini Devlet kuracaktır. Arkadaşlarım, Türkiye'de millî petrolümüzü değerlendirmek istediğimiz zaman, millî petrol şirketlerinin sermayesini artıracaksınız. Plân döneminde yapıldığı gibi, üç beş yılda, ondan evvelki on yılda yapılandan daha fazla ilköğretim yaptıığımız zaman, bunun için Devlet bütçesine daha fazla para koyacaksınız. *(Orta sıralardan bravo sesleri)* Çünkü son yıllarda bu memlekette on yılda yapılandan daha fazla ilköğretim yapılmış ve bu da ancak Devletin çalışmalarıyla yapılmıştır.

Sayın arkadaşlarım, Devlet, Türkiye’de büyük sanayi kurmasaydı bugün ne halde olurduk? Bizim devletçiliğimiz, dün bahsettiğim gibi, Marksizmden, bir başka doğmadan mülhem değildir. Cumhuriyet Halk Partisiyle Marksizm kelimesini yan yana getiren bu arkadaşta teessüf ederim. *(Cumhuriyet Halk Partisi sıralarından şiddetli ve sürekli alkışlar ve bravo sesleri)* Bunu bilir ama maksadı, bunu bildiği halde efkârı bulandırmak ve karıştırmaktır. Efkarı bulandırmak ve karıştırmak için bunu tekrar eder durur! *(A.P. sıralarından gürültüler)*

Muhterem arkadaşlar, biz Kemalistiz Mustafa Kemal’in yolundayız. Atatürk’ün yolundayız. *(C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)* Biz bu memlekete bolşevikliği sokmıyan madenlerimizi, musluktan akan içme sularımızı, evimizdeki elektriği, hepsini yabancı şirketin sömürmesi sistemine de son verip millî sanayii kurmuş olan Mustafa Kemal’in yolundayız. *(C.H.P. sıralarından bravo sesleri, sürekli alkışlar)* *(A.P. sıralarından gürültüler)*

Arkadaşlar, fikriniz varsa kürsüye gelirsiniz. Biz, verdiğiniz rakamların ne kadar yanlış olduğunu bir bir ortaya koyuyoruz, asabiyetle bağırıyorsunuz. Bağırma da dâva halledilmez. Gelirsiniz buraya, fikir söylersiniz. Müdahale ederek dâvalar çözülmez, söz keserek dâva çözülmez. Söz kesmekte fayda yok. Gelin buraya, fikir söyleyiniz.

Arkadaşlar, burada size bizzat sözcünüzün imzasını taşıyan vesikalar okuyorum. Bunun karşısında ne söylüyorsunuz? Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilâtının raporunu okuyorum, bunun karşısında fikir yok. Bizzat kendisinin okuduğu bir tabloyu daha dikkatle okumasını söylüyorum. Son sütununu okumuş, toplam geliri okumuş, fert başına gelir sütununu okumamış. Fert başına düşen gelir sütununa bak, diyorum. Bizzat kendi rakamıyla kendisinin söylediğinin yanlışlığını ifade ediyorum. Söz keserek bunu cerh ederiz sanıyorsunuz. Söz keserek gerçekler kapanmaz, sıra kapaklarına vurarak hakikatler örtülmez, bağırarak dâva halledilmez. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın arkadaşlarım, C.H.P. Türkiye’nin kalkınmasında Devletin de, özel teşebbüsün de yanyana, ahenk içerisinde çalışması lâzım geldiğine inanır, diye burada Grup adına, daha dün, evvelki gün, beyanda bulundum. Bu hususları arkadaşlarıma etraflıca arz ettim. Biz devletçiliği, iktisadi bakımdan az gelişmiş bir ülkenin şartları dolayısıyla, Atatürk’ün bu memleketi idare ettiği günlerde kabul ettik.

Devletçilik ilkesine Türkiye’nin iktisadi kurtuluş savaşı bitinceye kadar bağlı kalınması lüzumuna inanıyoruz, yürekten bağlıyız. Devletçiyim. Türkiye’de Devletin geri kalmış yurt köşelerine, Orta - Anadolu’ya, Doğu - Anadolu’ya, Karadeniz’e, Güney - Anadolu’ya yatırımlar götüreceğine inandığım için; Devlet baba buralara yatırım götürmezse, İstanbul’daki büyük tüccarın gidip Van’da, Kars’ta, Yozgat’ta, Kayseri’de, Antep’te fabrika kurmayacağını bildiğim için Devletçiyim. Devlet bu işleri yapsın diyorum. *(Orta sıralardan alkışlar)* Devletin bu eserleri yapması zaruretine inandığım için devletçiyim. Sayın arkadaşlarım, muztarip köyüme hizmeti götürecek olanın Devlet olduğunu bildiğim için, devletçiyim. Devlet bu hizmetleri

yapsın diye devletçiyim. Ama özel sektör de yapmak isterse, özel sektörün de sadece teşvikçisiyim, yardımcısıyım.

Özel sektörün Türkiye’de yatırım yapmasına mâni olmak isteyen bir ifade, ne bizim sözlerimizde, ne de plânımızda mevcut değildir. Olmadığını da pekâlâ bilirsiniz. Satır satır, size plândan pasajlar okuyabilirim. İcraatımız devrinde, özel sektör, Türkiye’de daha evvel görülmemiş miktarda yatırım yapmıştır. İcraatımız zamanında Türkiye’de Devlet sektörü görülmemiş seviyede yatırım yapmıştır. Rakamlar meydandadır. (*A.P. sıralarından gürültüler*) (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Arkadaşlar, milyarlarca mal olan Ereğli Demir - Çelik için, Adalet Partisi özel sektörün bir zaferidir diye bağırır. Ereğli Demir - Çelik özel sektörün zaferi imiş. Muazzam yatırım, milyarlarca yatırım... Peki, ne zaman yapılmış bu milyarlarca yatırım? C.H.P. iktidarda ve bu plân yürürlükte iken. Mâni mi olmuş? Neden tezat içindeyiz? Bu Ereğli Demir - Çelik yapıldı mı, yapılmadı mı? Özel sektör mü, Devlet sektörü mü? Sayın arkadaşlarım buna karar veriniz. Eğer bu devletçilikse, o halde bunu özel sektörün zaferi diye alkışlamayın, Devletçiliğin zaferi diye alkışlayın. Eğer iddia ettiğiniz gibi özel sektör yapmışsa, o zaman da özel sektör hiçbir yatırım yapmadı demeyin. Çünkü, bu memlekette, özel sektör beş milyarın üstünde yatırımı bir tek plân yılında yapmıştır. Beş milyarın üstünde...

Yalnız, bu özel sektör yatırımlarının mahiyeti hakkında düşüncelerimizi daha önce arz ettik. Dedik ki, özel sektör, kendi kaynaklarını daha geniş ölçüde tasarruf yaparak değerlendirme yoluna gitmelidir. Dedik ki, özel sektör harcanabilir gelirin bir önemli kısmını kendi tasarrufları dışından temin etmektedir.

Plânlamada çalışan çok değerli uzman Hansen’in raporuna dayanan bilgilere göre arz ettim ki, Türkiye’de, bir yılda yapılan özel sektör yatırımlarının içinde bir kısım kaynaklar, bu özel sektörün tasarruflarının dışından gelmiştir. Bunun böyle olması tabiidir. Ama tasarrufları artırmak için hiçbir şey yapmazsanız, A.P.’nin sözcüsünün 1955’te yazdığı gibi, tasarrufları teşvik edecek tedbirler almazsanız, sihirbazlıkla yatırım yapılmaz. Bunun karşısında olduğumuzu ifade ediyor. Devletin Türkiye’de tasarrufları teşvik edici bir vazifesi olduğunu ifade ediyoruz. Devletin, iktisadi kurtuluş savaşında, bir öncü olduğunu ifade ediyoruz.

Sordum bir bir kendilerine: “Hangi İktisadi Devlet Teşebbüslerini özel sektöre devredeceksiniz”. Devletçi değil missiniz? O halde iktisadi devletçiliğin bu memlekette kurmuş olduğu devlet ve millet fabrikalarından hangilerini kimlere ve nasıl devredeceksiniz? Devredeceğiz, demek kâfi değil. Sayın arkadaşlarım, Posta İdaresini mi, Demiryollarını mı, Emekli Sandığını mı, (*Adalet Partisi sıralarından gürültüler*) Petrol kuyularını mı, Demir-Çelik fabrikalarını mı, ağır sanayi mi, neyi kimlere devredeceksiniz?

Sümerbank Bez Fabrikasını mı devredeceksiniz? Özel sektörün zaten başarılı olarak bu alanda yatırım yaptığı meydana. Yapıyor ve çalışıyor. Devlet fabrikalarının kazananları var, zarar edenleri var. Kazananları mı devredeceksiniz, yani

Devletin fon toplayıp, yeni yatırımlar yapmasına imkân veren, kâr getiren Devlet ve Millet fabrikaları mı özel şahıslara devredeceksiniz; yoksa zarar edenleri mi?

Zarar edenleri kime devredeceksiniz ve nasıl devredersiniz? Zarar eden bir fabrikayı özel şahıslara satarken, ayrıca üstüne bir kâr garantisi verecek misiniz, buna benzer tedbirler alacak mısınız? Bu suallerin cevabını vermeden, karşıya geçip, burada, sanki Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünde Marks'ın manifestosunu okumak şartmış gibi, Adalet Partisi sözcüsünün bu kürsüde Marks şöyle söyler, Marksizm böyle söyler demesine şaşıtm doğrusu. Sayın arkadaşlarım, Marksizm ve Komünizm kelimesini Adalet Partisinin son aylardaki propaganda faaliyeti kadar hiçbir şey, Türkiye'de yaygın hale getirmemiştir. *(C.H.P. sıralarından bravo sesleri ve alkışlar)*

Devlet parasiyle, Devletten aldıkları paralarla bastırdıkları milyonlarca kâğıdın üzerine, iri harflerle, 20 punto, 25 punto, parmak kadar büyük harflerle “Komünizm” kelimesini yazarak köy, köy, ev, ev dağıtmışlardır! Maksatları Cumhuriyet Halk Partisine hücum etmektir. Ama bilmiyerek ve istemiyerek “Komünizm” kelimesini bu derece yaygın hale getirmelerinden şikâyetçiyim. Yakalarına yapışıyorum, yapmayın bunu diyorum, yapmayın. *(C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar ve bravo sesleri)*

Bu memlekette vatan kurtarmış olan ak saçlı insanlara ithamlarda bulunmayın. Bu memlekette, milliyetçi, hürriyetçi, demokratik rejime bağlı, millî ülkülere bağlı bir siyasi partiye böyle tarizlerde ve ithamlarda bulunmayın. *(A.P. sıralarından gürültüler, “ne demek istiyorsun?” sesleri)*

Adalet Partisi Teşkilâtı yaydı bunları. Adalet Partisi Teşkilâtı, maalesef petrol şirketlerinin bastırdığı birtakım resimleri de yaydı. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Petrol şirketlerinin beslediği bir mecmuanın bastırdığı birtakım resimleri de yaydı. Neden? Bir millî kahramana dil uzatmak için. Hakkınız yoktur, arkadaşlar. Yapmıyacaktınız bunu! *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Aziz arkadaşlarım, biz, yabancı sermaye konusunda milletin huzuruna açık saçık fikirlerle çıktık. Seçim Beyannamemizde bu konudaki düşüncelerimizi, hiçbir tereddüde yer bırakmıyacak şekilde söyledik. Cumhuriyet Halk Partisi için Komünizmle mücadele nasıl esaslı bir mevzu ise, yabancı sermayenin Türkiye'ye sömürücü maksatla gelip istilâ etmesine karşı koymak da bir vazifedir. Biz yabancı sermayenin ne hissî olarak hayranı ne hissî olarak düşmanınız. Yabancı sermayeyi akıl ve iktisat ilmi süzgecinden bakarak, münhasıran millî menfaatlerimiz açısından değerlendiririz. Söylediğimiz, beyannamemizde aynen yazdığımız cümleler şunlardır: *(A.P. sıralarından programla ilgili ses, sesi)*

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Burada seçimin muhasebesi yapılıyor.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bu konuyu yabancı sermaye hayranlığı veya yabancı sermaye düşmanlığı gibi kalıplaşmış polemiklerin dışında bırakmak isteriz. Her yabancı sermayenin memleket yararına uygun olduğunu ileri sürmediğimiz gibi, her yabancı sermayenin memleket yara-

rına aykırı olduğunu idida edenlerden de değiliz. Mesele, yabancı özel sermaye ve teknikten, millî çıkarlarımıza en uygun şekilde yararlanmanın usul ve ölçülerini bulmaktan ibaretir.

Biz biliyoruz ki, yabancı özel sermaye daha ziyade gelişmiş memleketler arasında seyahat etmektedir. Yani, gelişmiş memlekette kalkan yabancı sermaye, yine çok zengin ve gelişmiş bir memleketi emniyetli görmekte ve orayı tercih etmektedir.

İktisaden az gelişmiş bir ülkede, yabancı özel sermaye çok zaman yeter derecede iktisadi kararlılık görmediği için, endişe ettiği için, acele kâr endişesine kapıldığını biliyoruz. Bunu milletlerarası raporlar da böyle belirtiyor.

Bunun içindir ki, biz, Türkiye'ye maceracı, istismarcı yabancı sermaye gelmesin diye dikkatli olalım diyoruz. İzin verilmesi gereken yatırımlar, ihracata yöneltici, ithalâtı azaltıcı üretim alanlarıyla ilgili bulunmalıdır, diyoruz. İleri bir teknoloji getirir nitelikte olmalıdır, diyoruz. Türkiye'de yerli sanayiın kurulmasına, gelişmesine engel çıkarmamalıdır, diyoruz. Lüzumsuz iç istihlâk maddeleri yapmak için yabancı sermaye gelmesine bir son vermeliyiz, diyoruz.

Arkadaşlarım, yabancı sermayenin zararlı tekeller kurmak suretiyle Türkiye'de fiyat empoze etmesi, Türk sanayiinin gelişmesine mâni olmasına imkân bırakmayalım, diyoruz. Bizim fikirlerimiz, ak ve kara gibi, biz yabancı sermayeye dostuz, biz özel teşebbüse dostuz, siz böylesiniz tarzında takdim edilmek yerine, resmî belgelere bakılmak suretiyle, beyannamelerimize bakılmak suretiyle, plânımıza bakılmak suretiyle değerlendirilmek icabederdi.

Yine Yalçın arkadaşımız, Adalet Partisi sözcüsü olarak Toprak Reformu Kanunu bir insafsız polemik mevzuu yaptı.

Sayın arkadaşlarım, toprak reformu konusunda, açıktan açığa, toprak reformunun yapılabilecek bir iş olmadığını, fayda verecek bir iş olmadığını ifade etti. Ve dedi ki, toprak reformu konusunda, “neden böyle muhtevassız, boş bir iş ortaya atarak, vaatler yaparak ümitler uyandırılıyor.” Arkadaşlar, yanlış intibalar veriliyor, dedi. Bu toprak reformu konusundan devamlı suretle bahsetmenin zararı vardır, dedi.

Şimdi kendisinden soruyorum: Eğer toprak reformu yapılması mümkün değil idiyse, neden partinin genel başkanı Sayın Demirel toprak reformu bu memlekette çiftçinin toprağa kavuşması için, ziraatin kalkınması için zaruridir, bunu bir an evvel yapacağız, diye bir protokolün altına sekiz ay evvel imza attı!

Neden Karadeniz gezisinde, “toprak reformunu biz çıkaracağız.” diye vadetti? Neden toprak reformunu çıkarmazsak 10 Ekimden sonra gelen hükümetin yakası- na yapışınız dedi?

Aydın Yalçın arkadaşımız, benim bir sözümü alarak dedi ki; Türkiye'de beş yüz bin ailenin topraksız olduğunu iddia etmek haksızdır, yanlıştır, yersizdir. Beş yüz bin ailenin topraksız olduğunu ifade edenin bizzat Başbakan Süleyman Demirel

olduğunu sanıyorum. Senatoda toprak reformuyla ilgili konuşmasını yaparken. (C.H.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Demirel Türkiye’de 500 bin ailenin topraksız olduğunu, hâlbuki dağıtılabilecek toprakların 500 bin aileye yetmiyeceğini rakamlar vererek söyledi. (A.P. sıralarından *gürültüler, “zabıtları oku; yalan” sesleri*) Bereket versin ki zabıt var. Yapılmış olan sayımlara göre Türkiye’de 300 binden fazla tamamiyle topraksız aile vardır. Bundan başka yüzbinlerce toprağı yok denecek kadar az aile de mevcuttur. Adalet Partisi Sözcüsünün söylediği gibi, Türkiye’de toprakların, bir ailenin 3 - 5 yerde dağınık toprakları olacak şekilde parçalanmış olduğu da doğrudur. Bütün bu sebeplerle toprak reformu, Türkiye’de, özel toprak mülkiyetini sağlamlaştırmak, Türk köylüsünü verimli ziraat işletmesi yapabileceği iyi bir toprak parçasına sahip kılmak için zaruridir.

Toprak reformu tasarısında, bütün bu ihtiyaçlar; kredi ihtiyacı, gübre ihtiyacı, eğitim ihtiyacı, köylüye ucuz ziraat makinaları ve ziraat aletleri verilmesi gibi meseleler, bir bir ele alınmıştır.

Toprak reformu tasarısı, bataklık durumda olan, fundalık durumda olan, kullanılmaz durumda olan toprakların değerlendirilmesi suretiyle topraksız köylüye verilmesini öngördüğü gibi; 10 köye, 8 köye sahip, onbinlerce, 50 binlerce dönüm araziye sahip vatandaşların da toprağını bedelini vermek suretiyle kamulaştırıp, sonra vatandaşların özel mülkü olarak onlar namına tapuya kaydederek vatandaşlara dağıtmayı kabul etmektedir.

Toprak reformu tasarısı basılmış, dağıtılmıştır. Arkadaşlar, bunun birinci maddesinin “A” bendini okumak isterim. Toprak reformunun birinci maddesinin “A” bendi aynen şöyle söylüyor: “Bu kanun gereğince topraklandırılmaları kabul edilenlerin aileleriyle birlikte genel yaşama seviyesini yükseltecek şekilde geçimlerini sağlayacak ve aile iş güçlerini değerlendirebilecek genişlikte araziye sahip kılmak; memlekette düzenli aile işletmeleri kurmak, çoğaltmak ve yaşamlarını sağlamak”

Dikkat buyurun arkadaşlar; bizim sevk ettiğimiz tasarı “aileleriyle birlikte yaşama seviyelerini yükseltecek şekilde, ailenin çalışan kollarını değerlendirebilecek genişlikte araziye sahip kılmak,” diyor. “Düzenli aile işletmeleri kurmak” diyor. Aile nizamını, toprak mülkiyetine sahip kılmak suretiyle, sağlam ve tutkun hale getiriyor. Buna rağmen bir partinin genel başkanı, toprak reformundan bahsederken, reform aileyi ortadan kaldırmak istiyormuş gibi bir ifade kullanıyor. Biz bundan şikâyetçiyiz. Aileyi kökleştirmek, aileyi toprağa bağlamak için toprak reformu kanunu sevk edilmiştir. (C.H.P. sıralarından *“hangi partinin genel başkanı?” sesi*)

Malûm... Arkadaşım hangi partinin genel başkanı diye soruyor. Hangi partinin genel başkanının “toprak reformu aile nizamına aykırıdır” dediğini bundan iki gün evvel söyledim. Adalet Partisinin Genel Başkanı, Karadeniz’de toprak reformunu vadettikten sonra, Konya’ya gelip toprak reformuna bu şekilde hücum etmiştir.

Sayın arkadaşlarım, irticalî olarak ve arkadaşımızın haklı olmıyan tarizleri karşısında ona cevap vermek için yapmaya mecbur olduğumuz bu konuşmada, birkaç

kelimeyle de, yabancı sermaye konusunda, bugün Hükümette bulunan bir bakan arkadaşımızın bir yazısındaki yanlış düşünceyi Hükümetin programındaki yanlış düşünce ile irtibatlandırmak suretiyle, dikkatinize sunmak isterim.

Arkadaşlarım, hepinizin, gazetelerde çıkan yazılardan, bilgilerden, yavaş yavaş muhtevası sızan raporlardan öğrenmiş olacağınız, üzere, Türkiye'ye yardım konusu, son aylarda Türk Devletine, Türk Milletinin Hükümetine yardım şeklinden çıkarılıp, özel sektörden özel sektöre tarzında bir yardım hüviyetine büründürölmek isteniyor.

Sayın arkadaşlarım, dış yardımın bu tarzda "özel sektörden özel sektöre" anlayışı içinde yürütölmesinin Türkiye'nin iktisadi kalkınması bakımından zararlı olacağı inancındayız. Türkiye'de bu yollar denenmiş, fakat hakikaten çeşitli yolsuzluklara, çeşitli israflara yol açmıştır. Türkiye'de kalkınmayı yapabilmemiz için dış yardım alınacaksa, bu yardımın, siyasi kayıtlardan uzak olarak, iktisadi bakımdan kalkınma yardımı karakterini taşımak şartıyla, Devletimiz tarafından alınması ve bütün Türk balkının yararına kullanılması lâzımdır.

Türkiye'ye yardım yapıyoruz namı altında, birkaç firmaya yardım yapmanın Türk Milletini kalkındırmak demek olmayacağını biliyoruz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Onun içindir ki, Türkiye'nin kalkınmasında Devletten Devlete yapılacak olan uygun şartlı, çok uzun vadeli, düşük faizli, memlekete ve mala bağılı olmıyan, mümkün mertebe serbest rekabet şartları içinde kullanılabilecek ve siyasi kayıtlardan tamamiyle uzak yardımların faydalı olabileceğine inanıyoruz.

Arkadaşlarım, yine Hükümette vazifeli bulunan bir arkadaşımız, isminden biraz evvel bahsettim, Sayın Turgut, şu görüşü, Beş Yıllık Plânımızla ilgili bir yayınında müdafaa ediyor. Diyor ki, Devletin yapması icabeden işlerde; hususiyle yollar, barajlar, limanlar ve diğer enfastrüktür tesislerin yapılmasında yabancı yardımdan fazlasıyla istifade edilmelidir. Yalnız, kalkınmada yabancı hususi sermayenin dış yardıma nazaran bazı üstünlükleri ve tesirli tarafları vardır. Yabancı hususi sermayenin getirilmesi için mümkün olan her türlü kolaylığın gösterilmesi üzerinde durulmalıdır, diyor.

Sayın Bakan arkadaşımız, bu yazısında, yabancı hususi sermayenin Devletten Devlete yapılan dış yardıma nazaran kalkınmada daha tesirli ve daha üstün olduğunu ileri sürerek, bu üstünlüğün sebeplerini etüdünün 27'nci sayfasında uzun uzun anlatıyor.

Sayın arkadaşlarım, işte şimdi dış âlemde hâkim olmaya başlıyan, Devlete değil de, özel teşebbüse ve özel yardım yapalım tarzındaki temayüller, biraz da iktidarda bu görüşlerin bulunmasıyla irtibatlı görölebilir. Bu mevzuda dikkatli olmalıyız.

Türkiye sanayileşmeye mecburdur. Türkiye sadece yol, baraj, liman gibi enfastrüktür tesisleri için Devlet yardımı görür, fakat bunun dışında sanayileşme hamlesinde Devlete gerekli yardımlar yapılmazsa, bundan iktisadi kalkınmamız büyük zararlar görecektir. Bu, yabancı özel sermayeyi Türkiye'ye geniş ölçüde sok-

manın ve Türkiye'ye yardım yapıyoruz namı altında, yapılan yardımdan kat kat fazla taksitlerin, kâr transferlerinin yurt dışına çıkmasını mümkün kılacak birtakım tasavvurların habercisidir.

Bunun içindir ki, Devlet Plânlama Teşkilâtımız ve bildiğimiz kadar Maliye Bakanlığımız, O.E.C.D. çevrelerinde bu temayüller belirince, bunun karşısına dikilmişler ve bunun son derece zararlı olduğunu söylemişlerdir. Hattâ arkadaşlarım, Plânlama Teşkilâtımızda çalışan bir yabancı uzman, bu temayüller karşısında, BİAC raporu adı verilen ve özel yabancı sermayenin yardım diye kabul edilmesi tarzında telkinler yapan bir raporun eline geçmesi üzerine, şiddetli bir mukabelede bulunmuştur. Bizzat teşkilâtımızda çalışan yabancı bir uzman, bu tarzda tekliflerin, aslında Türkiye'de birkaç yabancı şirketi imtiyazlı hale getirmek sonucunu doğuracağını, fakat Türk Milletinin kalkınmasına yaramıyacağını ifade etmiştir. Bunlar Hükümetçe malûm olmıyan gerçekler sayılmamalı. Kendileri BİAC raporlarını bilmelidirler. Bu raporlara verilen cevapları bilmelidirler. Devlet Plânlama Teşkilâtımızın görüşlerini bilmelidirler.

Biz, bu endişelerle diyoruz ki, eğer bizzat Hükümette, bizzat Adalet Partisinin sözcülerinde, Türkiye'nin kalkınmasında yabancı özel sermayenin bu kadar övgüsünü yapan, bu kadar ileri şekilde metheden bir temayül belirirse, yabancı çevrelerde de, "O halde milletinize ve Devletinize yardım etmek yerine, size yabancı firmalar gönderelim veya özel sektörden özel sektöre yardım yapalım," temayülleri kuvvetlenir. Biz bundan endişe ediyoruz.

Sayın arkadaşlarım, biz Türkiye'ye dış kaynak gelmesin demiyoruz. Dış kaynağın geliş şartları hakkındaki düşündüklerimizi, açıkça plânda ifade etmiş bulunuyoruz. Millet önünde son defa ilân ettiğimiz beyannamelerimizde, bildirilerimizde açıkça ifade etmiş bulunuyoruz. Yalnız, Türkiye'ye yabancı sermaye veya dış kaynak Türk Milletinin faydası için gelsin, Türk milletinin sömürülmesi için gelmesin dedikimiz zaman, "Siz yabancı sermayeye başından sonuna kadar düşmansınız, o halde siz Komünistsiniz, Marksistsiniz." tarzında ithamları da cidden haksız, insafsız, tamamıyla gerçek dışı bulunduğunu ifade etmeye mecburuz

Sayın arkadaşlarım, Adalet Partisi sözcüsü, yaptığı konuşmada Türkiye'ye senede 100 milyon dolar civarında özel yabancı sermaye gelebileceğinden bahsediyor. Özel yabancı sermayeye Türkiye'nin liberal bir kanunla açıldığı 1954 ten 1960 senesine kadar yılda Türkiye'ye gelen yabancı sermayenin miktarına baksınlar. Bu konuda da hayal içinde olduklarını göreceklerdir.

Eğer tefrik yapmadan, sömürsün veya sömürmesin, ne şartla gelirse gelsin, yabancı sermayeye kapılarımız açıktır, dersiniz, belki o zaman yılda 100 milyon dolar gelebilir. Ama bunu hiçbir iktidar diyemeyecektir. Ve Türkiye'ye bu miktarda yabancı özel sermayenin gelmesi hesapları da yanlış çıkacaktır. Çünkü Türkiye'de bir Millet Meclisi vardır. İktidar partisinin içinde de elbette ki, bu gibi akımlara karşı bir direnme olacaktır. Türkiye'nin, Abdülhamit devrinden beri, yabancı sermaye konusunda nasıl bir istilâya uğradığını ve daha sonra Cumhuriyet devrinde

bu konuda ne gibi hamleler yapıldığını bilenler vardır. (*A.P. sıralarından gürültüler*) Bu itibarla, kesin olarak ifade edeyim ki, yabancı sermaye konusunda Adalet Partisi hem yanlış düşünceler içindedir, hem de bu konuya fazla bel bağlarken hayaller içindedir.

Bu konuda hassas olmaya, dikkatli olmaya, Kemalist Türkiye'nin yaptığı işleri, takibettiği ilkeleri gözden çıkarmamaya mecbur bulunuyoruz. Yabancı sermaye konusunda bugün dünyada şartlar değişmiştir, deniyor. Bir ölçüde değişmiş olabilir. Fakat yabancı sermayenin Türkiye'ye mutlaka kâr kaygusu ile geleceği aşikâr değil mi? Her yıl kâr transfer edeceği aşikâr değil mi? Sayın arkadaşlarım, bu kâr transferlerini yaparken Türkiye'ye getireceği döviz nedir, ne kadar ihraç yapmayı mümkün kılacak, ne kadar ithal ikamesi sağlayacaktır? Bunu hesabedelim diyoruz. Biz Türkiye'den ihracat yapacaksa ve yaptığı ihracattan, kazandığı dövizden daha az kâr transfer edeceksen, yabancı sermaye tediye bilançomuza faydalı tesirler yapar diyoruz. Veya ithalât ikamesi sağlarsa, sağladığı ithalât ikamesi ile ithalâtı lüzumsuz kılarak döviz tasarrufu sağlarsa, götüreceği kârdan ziyade döviz tasarrufu sağlarsa faydalı olabilir, diyoruz. Veya ileri teknoloji dediğimiz, Türkiye'nin daha çok uzun yıllar kendi başına erişemeyeceği bazı güç teşebbüsleri daha erken bir tarihte başarmak imkânını sağlayacak ve büyük kâr transferine ve kaybına yol açmıyacaksa, bu takdirde üzerinde durulmalıdır diyoruz. Bunları söylemek bu konuda dikkatli olmak demektir. Bunları söylemek, hissilikten uzaklaşıp bu konuları akla uygun şekilde halletmek demektir. Sayın arkadaşlarım, (*Soldan şiddetli gürültüler*)

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu bir dakika. Muhterem arkadaşlarım, devamlı müdahalelerde bulunmaktan lütfen vazgeçiniz. İktüzüğümüz...

ABDÜLHALİM ARAS (Siirt) — Duymuyor musunuz ne şekilde konuşuyor, Başkanım?

BAŞKAN — Sayın Halim Aras söz almadan konuştuğunuz için size bir ihtar veriyorum. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Muhterem arkadaşlar, hatibin konuşmasını kesmeyiniz. İktüzüğümüzde müzakere usulünün hangi ölçüye bağlı olduğu tevhit edilmiştir. Bunun dışındaki şekillere lütfen rağbet göstermeyiniz. Müzakereler tüzüğün tanzim ettiği esasta devam etmelidir. Bu ölçü hepimizin menfaatinedir. Lütfen müdahalelerde bulunmayınız. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamlı) — Sayın Başkan çok teşekkür ederim, daima güvendiğimiz tarafsızlığınızın bir tezahürünü daha görmüş bulunuyoruz.

Sayın arkadaşlarım, biraz evvel; “500.000 topraksız aile yoktur” diyen Adalet Partisi sözcüsüne cevap verirken, “Türkiye’de topraksız 500.000 aile vardır,” sözünü söyleyenin bizzat kendi Genel Başkanları ve Başbakan olduğunu ifade etmiştim. Buraya Adalet Partisi sözcüsü çıkıyor, Türkiye’de beşyüzbin topraksız aile vardır diyenleri en ağır bir dille itham ediyor. Fakat bundan üç gün evvel; “Türkiye’de 500.000 topraksız aile vardır.” tezini, “Ancak 50.000 aileye toprak dağıtılabilir o

halde toprak reformu, 500 bin ailenin yanında ne iş görür ki,” diyebilmek için, bizzat Sayın Demirel kullanıyor.

Şimdi Senato zaptının 110/1 Nolu sayfasının 14’üncü satırından Sayın Demirel’in sözlerini nakletmek isterim. “Türkiye’de 500.000 topraksız aile var. 3,5 milyon aile var, toprakla meşgul bulunan. Yana, kendi toprağı ile meşgul bulunan 3,5 milyondur. 500.000 aile de yarı topraklı veya topraksız durumdadır.” (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler, yuh sesleri) Sayın arkadaşlarım Sayın Demirel’in cümlesi; “500.000 topraksız aile vardır.” diye başlıyor ve sonra benim de söylediğim gibi 300 bin tamamıyla topraksız ve 200 bin de toprağı son derece az aile vardır görüşüne katılıyor. Ben bunun ilmî rakamını söyledim. 300 bin küsur tamamıyla topraksız aile ve toprakları son derece az olan 200 bin aile ile birlikte, 500 bin aile vardır. Sayın Başbakan, Senato zaptında, çok az toprağı olanları da topraksız farzederek 500.000 topraksız aile vardır, demiştir. (Soldan gürültüler, yuh sesleri, gülüşmeler) Bunu bizzat kendisi söylemiştir. Sayın Genel Başkanınız Başbakan “Türkiye’de 500.000 topraksız aile vardır” deyip...

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, sayın hatip bir dakika efendim.

Muhterem arkadaşlarım, duyduğumuz zaman hepimizi rahatsız edecek bazı sesler de zuhur ediyor bu bir.

İkincisi de, Sayın Turhan Feyzioğlu siz de grupunuzun sizi alkışlaması için hususi işaretlerde bulunmayınız. Çok rica ederim. (A.P. sıralarından gülüşmeler, gürültüler, alkışlar)

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Katiyen Sayın Başkanım, varit değildir.

BAŞKAN — Devam edin lütfen.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, Sayın Başkanın Senato zaptının aslını isteyen işaretimi yanlış tefsir etmiş olduklarını görüyorum. Senato zaptı, Adalet Partisi sözcüsünün başka partilere izafe ederek itham ettiği, kötü niyetli olmakla itham ettiği miktarı bizzat kendi başkanlarının da söylediğini ortaya koyuyor. Türkiye’de siz istediğiniz kadar... (A.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Arkadaşlar, lütfen müdahale etmeyin.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Siz istediğiniz kadar, “Türkiye’de topraksız aile yoktur” deyiniz, Türkiye’de topraksız olanlar vardır.

İSMET SEZGİN (Aydın) — Aynı fikirdemiydiniz?

BAŞKAN — Sayın Sezgin lütfen hatibe müdahale etmeyin efendim.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Türkiye’de toprağı çok az olan aileler de vardır. Toprağından geçinemiyen, verimsiz topraklı insanlar vardır. Bizim toprak reformu ile kasdımız, özel mülkiyeti sağlam bir halde

bu topraklarda yerleştirmek için, topraksız insanların durumunu düzeltebilmektir. Biz de biliyoruz ki, Türkiye’de bugün mevcudolan tarım nüfusunun tamamını tarımda muhafaza ederek Türkiye’de kalkınma gerçekleşmiyecektir. Beş Yıllık Kalkınma Plânında, tarımdan geçinen nüfusun oranlarının yıldan yıla nasıl eksileceğini, yıldan yıla bu miktarın nasıl azalacağını hesapmışızdır.

Türkiye’de tarımdan geçinen nüfus %75 oranından aşağılara doğru yavaş yavaş inecek, Türkiye’nin sanayileşmesiyle başka alanlara doğru kayacaktır. Fakat Türkiye’de herkesin, topraklarımız yeterli olmasa dahi, herkesin ya toprak dışında sanayide bir iş, ya da sanayie gidememişse geçinebilecek kadar toprağa sahibolması için bu plân yapılmıştır. Sanayileşme ve toprak reformu yanyana düşünülmüştür. Neden mevzuu yalnız bir tarafından alıyorsunuz? Toprak Reformu tek başına düşünülmüş gibi ele alınıp da “Toprak Reformu ile bu kadar toprak dağıtanlayız” demek suretiyle Toprak Reformu çürütölmeye çalışılıyor?

Arkadaşlar, bu insanların bir kısmının sanayie gitmesi düşünülmektedir. Toprak Reformu tasarısında bir madde vardır. 10 binlerce 30 binlerce dönümü olan vatandaşa, toprağın bedelini vermek suretiyle toprağı istimlak edildiğı zaman, kendisine sorulacaktır. Eğer, bu toprak parası ile bir yerde bir sanayi tesisi kurmak, bir fabrika kurmak ve işçi çalıştırmak istiyorsa, toprak bedeli kendisine, taksitleri daha sıklaştırmak suretiyle ve daha toplu ödeme yapmak suretiyle, verilebilecektir.

Bu suretle, toprağa bağılı bulunan servetin aynı zamanda yeni sanayinin kurulması için seferber edilmesini sağlayacaktır. Bu suretle bir kısım insanların da sanayide iş bulması kolaylaşacaktır. Bütün bu işler dengeli olarak düşünülmüştür. Ama, Toprak Reformu kanun tasarısının kapağını açma, okuma, Toprak Reformu kanun tasarısının Türkiye’de toplumun temeli diye saydığımız, Anayasada Toplumun temelidir diye yazdığımız aileyi daha da sağlamlaştırmak için maddeler düşündüğünü bilme, çık Toprak Reformu hakkında en ağır şekilde konuş, bu doğru değildir arkadaşlarım! (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın arkadaşlarım, Adalet Partisi sözcüsü yine Cumhuriyet Halk Partisinin sorumluluğa koalisyan partilerinden biri olarak katıldığı yıllar zarfında yapılan işlerin yetersizliği anlamında sözler söyledi. Sağlanmış olan kalkınma hızını yağmur şartlarına bağlamak gibi birtakım gayretler gösterdiğine de şahidolduk. Sayın arkadaşlarım, ben Başbakanın çalıştığı bir sahadan geçen gün misaller verdim. Baraj örnekleri saydım. Başlanmış, ihale edilmiş, inşası devam etmekte olan eserler bildirdim. Bunları tekrar etmeme lüzum yok. Ancak size şu kadarını söyleyeyim ki, Türkiye’de toplum yüzölçümü olarak 1961’de yalnız DSİ tarafından 486.000 dönüm arazi sulanmıştır. 1962’de 438.000 dönüm arazi sulama şebekelerinin içine alınmıştır. 1963’de 279.000 dönüm arazi sulama şebekelerinin içine alınmış ve 1964 senesinde de 551.000 dönüm arazi sulama şebekeleri içine alınmıştır.

1963-1964 yıllarında emaneten yapılan veya ihale suretiyle yapılan sulama işleri bir, bir sayıldığı takdirde, Türkiye’de sulama işlerine son yıllarda verilen önem kendiliğinden ortaya çıkar. Türkiye’de hiçbir iş yapılmamıştır tarzında bir iddia ile

ortaya çıkmak doğru değildir. Bunların, başlanmış ve devam eden çalışmalar olarak değerlendirilmesi lâzımdır. Bir Hükümet bir hizmeti bir yerde alır, aldığı yerden öteye biraz daha gayretle devam eder. Cumhuriyet Halk Parti Hükümetleri, ağır şartlar içinde, içte ağır şartlar, dışarıda Kıbrıs buhranı gibi ağır şartlar içinde; Türkiye’de aldığı hizmetleri büyük bir azimle devam ettirmeye çalışmışlardır.

Sayın arkadaşlarım Manisa-Ahmetli ikinci kısım sulaması, Manisa-Adala sağ sahil sulama, Fethiye-Esençay, Eskişehir-Porsuk devamı, Aksaray-Uluirmak, Mersin-Güründere, Adana-Üreğil, birinci kısım, Tokat-Kazova, Adıyaman-Şirinköy, Urfa-Siverek, Sivas-Kalın Irmağı; Antalya-Aksu sağ sahil sulamaları, 1963 senesinde ihale edilen işlerdir. Emaneten yapılan işler: İçel-Kızılgeçit sağ sahil, Erzincan-Çardaklı, Elâzığ-Uluova bu yeraltı suyudur, Muş-Bulanık, Haçlı göl, Kayseri-Tomarza ilçesi sulamaları, Kayseri-Yemliha sulaması, Kayseri-Müşker sulaması, Pınarbaşı-Afşaröğütlü, Yahyalı-Elma Bahçeleri, Develi-Firaktın sulaması da emaneten ele alınmış işlerdir. 1964 senesinde DSİ tarafından tamamen ve kısmen işletmeye açılan sulama şebekelerinin de dökümü şunlardır. İhaleten yapılanlar; Bursa Mustafa Kemal Paşa, Bursa-Orhaneli, Çanakkale Ezine kaza arazisi, Manisa-Ahmetli sağ sahil 2, 3, 5, 6’ncı kısımlar, Manisa-Adala sol sahil, Manisa-Adala sağ sahil, Denizli-Işıklı, Nazilli sol sahil, Nazilli sağ sahil. Afyon-Seyitler, Aksaray-Uluirmak, Konya-Ayrancı birinci ve ikinci kısım sulama şebekeleri, Silifke sağ sahil, Adana-Üreğil birinci kısım işletmeye açılmış, Kars-İğdır sulamalarının 3-4 5’nci kısımları, Erzincan sol sahil. Arkadaşlarım, aynı yılda emaneten yapılanlar, Konya-Karaman, Konya-Alakova, İçel Kızılgeçit devamı, Diyarbakır-Deve Geçidi Barajının sulama şebekeleri, Trakya’da yeraltı sulamaları, Antalya-Düden sulamaları.

Sayın arkadaşlarım, 1965 yılına da intikal eden işler vardır. 1964’te ve daha önceki yıllarda başlamış olarak, eserin inşasına başlanmış olarak 1965’e intikal eden DSİ sulama şebekeleri de 54 adeddir.

Sayın arkadaşlarım; Türkiye’de hiçbir şey yapılmamıştır, demiyelim. Türkiye’de bundan sonra da elbette işler yapılacaktır. Bütün dâva şudur. Yapılacak olan işlerin Türkiye’nin yararına olarak yapılması için biz diyoruz ki, geri kalmış bölgelere de hizmet gitmeli. Bunun için Devlete vazifeler düşüyor. Özel teşebbüs memleketin kalkınmaya muhtaç illerini, memleketin geri kalmış köylerini düşünemez. Kârın çok olduğu bölgeleri, esasen gelişmiş olan bölgeleri düşünür, istatistiklere bakınız, özel sektörün kurduğu sanayinin büyük kısmı İstanbul, İzmir, Adana gibi yerlerde toplanmıştır. Ama Devletin kurduğu sanayi Anadolu’nun her tarafına yayılabilir ve yayılmıştır. (Orta sıralardan alkışlar ve bravo sesleri)

Biz bunun içindir ki, kalkınmada tek başına özel sektöre bel bağlamanın hatasını söylüyoruz ve diyoruz ki, Türkiye’de Devleti iktisadi fonksiyonlarından sıyırmaya kimse muvaffak olamaz. Türkiye liberal iktisatçıların dahi, Devletçilikle kalkınabileceğini kabul ettiği memleketlerden biridir. Aydın Yalçın arkadaşımız liberal bir iktisatçıdır. Ama Avrupa’da kendisi gibi liberal sistemi müdafaa eden insanlar, kendi ülkeleri için liberal sistemi müdafaa eden insanlar, kendi memleketlerinde bizim aldığımız tedbirlerin hiçbirini almıyan insanlar, Türkiye’nin kalkınması

mevzuunda fikirleri sorulunca, “Türkiye gibi hızla gelişmeye muhtaç, sermaye terekümü az olan bir ülkede, Devletin bizim memleketimizdekine nazaran çok daha büyük vazifeleri vardır. Sizde iktisadi kalkınmanın motoru devlet olmalıdır” derler.

Adalet Partisi sözcüsü arkadaşımız, liberal iktisatçıların kendi memleketleri için savundukları fikirleri Türkiye’ye tatbik etmeye kalkıyor. Türkiye’nin iktisadi gelişme durumu, sanılmasın ki Fransa’nın ve İngiltere’nin gelişme durumudur.

Aziz arkadaşlarım; son söz olarak şunu söyleyeyim. Birbirimizi, rakamlar üzerinde konuşarak anlamaya ve dinlemeye çalışalım. Benim verdiğim kalkınma rakamlarını arkadaşımızın raporlardan, plândan bir kere daha incelemesini, kendi eski yazıları ile karşılaştırmasını ve bir vicdan muhasebesine girerek “acaba eskiden yazdıklarım mı doğru idi, bugün söylediklerim mi doğrudur?” demesini rica ediyorum. Arkadaşımızın milletlerarası etütlerin yazdıkları mı doğru, yoksa bugün benim bir partiyi savunmak için söylediklerim mi doğru, diye bir muhasebe yapmasını rica ediyorum... *(Alkışlar ve bravo sesleri)*

Sayın arkadaşlarım, bir devir kusurlu olur, bir plân dönemi noksanlı olur. Biz bu kürsüde hedefe yüzde yüz varılamadığını söylerken, dedik ki, Meclislerdeki sayımız da kâfi değildi, alınması gereken bütün tedbirleri zamanında alamadık, 1964 bütçesinin finansman kaynakları için gerekli olan ve Martta çıkarmamız lâzım gelen kanunları Ağustos’a kadar, sayımız yetmediği için, çıkaramadık. Kalkınma hızına bunların zararları oldu. Biliyoruz. Ama yine de plân Türkiye’ye fayda getirmiştir, plân faydalı olmuştur.

Eğer plân, dedikleri gibi, sakat fikirlerle dolu ise, bu plânı derhal değiştirmeleri lâzımdır. Plânı değiştirmek için getirecekleri teklifi merakla bekliyoruz. Eğer bu plân, tasarının mahzurlu görülen her nokta kelime kelime okunmak suretiyle düzeltilen bu plân; üzerinde münakaşalar yapılarak, zaman zaman fikir ayrılıklarına düşülerek, neticede Hükümette ittifakla karara bağlanan; komisyondan geçirilerek, Senatodan geçirilerek, Meclisten geçirilerek millete malolan bu plân, eğer söyledikleri gibi tehlikeli birtakım fikirleri ihtiva ediyorsa, sekiz aydan beri iktidarda olan, sekiz aydan beri Plânlama Teşkilâtının baş sorumlusu bulunan Sayın Demirel neden bu plânı değiştirmek için bir tasarı sevk etmemiştir? Eğer bu plân memleketi felâkete götürecek birtakım hükümlerle dolu ise, neden değişiklik tasarısını getirmemiştir? Şimdi iktidardadırlar. Hiçbir mazeretleri yoktur. Sayıları istedikleri kanunu çıkarabilecek durumdadır. Bu plânın hangi noktasını, hangi rakamlarını beğenmiyorlarsa, Devletin hangi yatırımlarını kısmak istiyorlarsa, kalem, kalem göstererek, gelsinler. O zaman karşılırlarına çıkıp, Devlet şu masrafı yapmasın, Devlet masraflarını kısılasın bunları özel sektör yapsın dedikleri zaman, madde üzerinde konuşarak cevabını vereceğiz. Plân tadilini getirdikleri zaman asıl maksatları meydana çıkacaktır. Plân tadilini getirin de plân tadili üzerinde konuşalım! Hangi Devlet hizmetini, hangi Devlet yatırımını azaltmak suretiyle özel sektöre hangi alanları açabileceğinizi o zaman göreceğiz. *(Adalet Partisi sıralarından çok dinledik sesleri)* Yerinizden müdahale etmeyiniz, bağırarakla bu iş olmaz.

Sayın arkadaşlarım, arkadaşımızın ağır ithamlarla, yanlış rakamlarla süsliyerek beyan ettiği fikirlere ani olarak cevap vermek mecburiyeti içinde, huzurunuzda çıktım. Çeşitli raporlara, belgelere dayanarak, Cumhuriyet Halk Partisinin muhtelif konulardaki görüşlerini bir defa daha açıklamaya çalıştım. Görüşlerimizi mümkün olduğu kadar daha açık hale getirmeye çalıştım. Bütün bunları söyledikten, açıkça “biz Komünizmin de düşmanınız, sömürücülüğün de düşmanınız”, dedikten sonra hâlâ iftiraya devam ederseniz, millet bu iftiralara inanmayacaktır. Bu iftiralarla yalnız millete ve kendinize zarar vereceksiniz. Bu iftiralara son veriniz diyorum. *(Ortadan alkışlar, bravo sesleri)*

BAŞKAN — Sayın Erten, Turhan Feyzioğlu’na yerinizi verdiniz. Turhan Feyzioğlu’nun söz sırası geldiği zaman siz mi konuşacaksınız?

MUAMMER ERTEN (Manisa) — Evet

BAŞKAN — O sırada siz konuşacaksınız...

Muhterem arkadaşlarım, daha evvel ismini okuduğum Millet Partisi Grup sözcüsünden sonra kendi grupları adına söz istiyen arkadaşlarımın isimleri sırasıyla şöyledir:

Sayın Sadun Aren T.İ.P. adına, Sayın Muammer Erten C.H.P. adına, Sayın Aydın Yalçın, A.P. adına, Sayın Ekrem Alican Y.T.P. adına, Sayın Muhiddin Güven A.P. adına, Sayın Ahmet Tahtakılıç C.K.M.P. Grubu adına. Şimdi muhterem arkadaşlarım...

AYDIN YALÇIN (İstanbul) — İçtüzüğün 95’nci maddesi mucibince, fikirlerim tahrif edildiği için, söz istiyorum.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Sanayi Bakanı Sayın Mehmet Tugut da; Sayın Turhan Feyzioğlu konuşurken, kendisinin neşrettiği bir kitaptan söz ederken, kendisine aidolmayan fikirleri bu kürsüden beyan ettiğini, bu sözlerle kendisine aidolmayan fikirleri beyan etmiş olması dolayısıyla söz istediğini Riyasete bildirmiştir.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, İçtüzüğün 95’nci maddesi; “Parlâmento faaliyeti dolayısıyla beyan edilen bir fikrin hilâfına bir fikir isnadolunması halinde... İşleyen bir hükümdür. Nitekim 95’nci madde: “ileriye sürdüğü mütalâa hilâfında kendisine bir fikir isnadolunan...” tâbirini kullanmıştır. İleriye sürdüğü fikir, Parlâmento faaliyeti dolayısıyla ileriye sürdüğü bir fikir olabilir. Bu sebeple Parlâmento faaliyeti dışında kitap neşretmek dolayısıyla ileriye sürdüğü fikrin hilâfında, kendisine fikir isnadolunmak halinde 95’nci maddenin işlemeyeceği kanaatindeyiz.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın Aydın Yalçın da; 95’nci maddenin bu hükmünden istifade ederek, bize aidolmayan fikirler bize isnadedilmek suretiyle “95’nci maddenin tanzim ettiği hâkimiz doğmuştur, söz istiyoruz.” talebinde bulunmuşlardır.

Riyasetin müşahedesi şudur ki, şimdiye kadar grupları adına konuşan bütün arkadaşlar, ben bu fikri ileri sürmedim, bana böyle söylüyor, bizim trupumuzun görüşü bu değildi, böyle ifade etmedik, bunu şu şekilde ifade ediyorlar şeklinde

devamlı konuşmalar yapmışlardır. Bu umumî bir hal almıştır. Sıranız geldiği zaman size isnadolunan meselenin hilâfına konuşmayı yaparsınız Sayın Yalçın.

AYDIN YALÇIN (İstanbul) — Direniyorum.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Sayın Yalçın ben direniyorum, Riyasetin takdirini kabul etmiyorum, direniyorum, diyor. İktüzüğümüzde, böyle direnme hallerinde Meclisin hakemliği esas tanzim edilmiştir. Bu sebeple kendisine bir sataşma vâki olduğu ve direndiği için hakemliğinize müracaat ediyorum. Sataşmayı kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar... Sataşmayı kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsınlar... Sataşma kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Yalçın. (*Soldan alkışlar*)

Sayın Yalçın, konuşmalarınız münhasıran sataşma iddia ettiğiniz konuya aidolacaktır.

AYDIN YALÇIN (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsünün, fikirleri eleştirirken, kendi düşünce sistemine göre, çelişmeli bulduğu, fakat benim sizlere mâruzâtımda çelişmeli olmıyan, bundan evvelki yazılarımla sureti kafiye de çelişmeli olmıyan fikirlerimi sizlere yanlış aksettirdiği intibainı aldığım için, tekrar huzurunuzu işgal etmek zaruretini hissettim. Bu konuşmam Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsünün yaptığı gibi, iki saatlik bir konuşma olmıyacaktır, beş, on dakika içinde birçok noktaları tavzih etmek imkânına sahibolacağım.

Muhterem arkadaşlar, istatistik uzmanlarının bütün istatistik kullanan insanlara yaptığı bir tavsiye vardır. Bu tavsiye; “Yapacağınız mukayeseleri kendi şahsi eğilimlerinize göre değil, kendi şahsi seçimlerinize göre değil, fakat hâdiselerin bünyesine göre yapınız” der. Eğer bir mukayeseyi, bir millî gelir mukayesesini; millî gelirin en yüksek olduğu seneye, millî gelirin en düşük olduğu sene arasında yapmaya kalkarsanız, muhterem C.H.P. sözcüsünün düştüğü duruma düşersiniz. (*Soldan alkışlar; ortadan; “nasıl sataşma Sayın Başkan bu?” sesleri*) Binaenaleyh, istatistik ilminde; uzun devrelerin mukayesesi ve uzun devrelerin ortalamasının mukayesesi vardır. 1950 ile 1960 arasındaki devre içinde müştereken gözümüzün önünde bulunan belgede 100’den 173’e çıkan bir ortalama vardır. Bunu hangi şekilde kullanırsanız, kulanınız ki asıl yapılması gereken, izahatımda fikrimin ana çatısını teşkil eden nokta bu idi hangi metodla bu mukayeseyi yaparsanız yapınız, 100’den 173’e çıkan bir endekste, âdi ortalama, zincirleme endeks ve saire usullerini kullanırsanız kulanınız, ortaya çıkan gerçek şudur ki, 1963 ile 1965 arasındaki devrenin büyüme hızından daha yüksek olmuştur. Bundan evvel bu kürsüde aynı mesele münakaşa edilmiştir. Sayın Alican’ın zabıtlara geçen izahatında da aynı mesele daha tafsilâtlı bir şekilde ele alınmıştır. Bu noktayı arkadaşlarımızın hafızalarına bilhassa hatırlatmak isterim. 1957 yılında söylemiş olduğum, yazmış olduğum fikirlerle, bugün savunmasını yaptığım fikirler arasında çelişme aramak beyhudedir, arkadaşlar.

Bugün yaptığım konuşmada da ben hiç bir zaman, 1950-1960 devresi iktisadi politika bakımından hiç bir kusuru olmıyan, en mükemmel devirdir, demedim.

Öbür taraftan, 1963-1965 devresi arasında meydana gelen kötülüklerin sebebi de, iktisadi plânlama metodudur, demedim. Açıkça metni okursanız, dikkatli bir şekilde metni okursanız, buna dair arkadaşların istismar etmesine müsait bir şüphe duyduğum için bu noktayı bilhassa tebellür ettirmişimdir.

Arkadaşlar, bir nokta daha var: Özel ve kamu sektörüne plânlamada, kalkınma plânımızda tahsis edilmiş olan orantılar hiçbir doktriner görüşten, hiçbir dogmatik nazariyeden mülbhem değildir, buyurdular. Ve aynı zamanda dediler ki, “Biz hiç bir zaman özel sektörün istediği kadar yatırım yapmasına mâni olmadık.” Arkadaşlar, bu belki söz olarak doğrudur. Zaten yapamazsınız, Anayasaya aykırıdır. Yalnız iktisadi plânlamada bir meseleyi muayyen kantitatif, kemmi hudutlar içinde plânladığınız takdirde bunun birtakım neticeleri vardır. Bir misal vereceğim. Kamu sektörüne yatırımı önceliği tanıdığınız takdirde, iktisadi kalkınmayı kamu sektörünün yani devletçilikle kalkınma usulüne başvurduğunuz takdirde bunun neticeleri müteşebbisi, müstehliki ve iş hayatını ağır vergilere tabi tutacaktır. Müteşebbisin yatırım malları üzerinde yapacağı talepleri, daha büyük bir orantıda kamu sektörüne öncelik vermiş olduğunuz için, tahdit edeceksiniz. Meselâ kredi alanında, meselâ döviz tahsisi alanında evvelâ kamu sektörünün %60 tutan haklarını öne alacaksınız, ondan sonra ne varsa özel sektöre buyurunuz diyeceksiniz. Bu tıpkı şuna benziyor: Bir mesafe koyuyorsunuz, bir adamın altına bir at veriyorsunuz öteki adamı da koşturmaya haşlıyorsunuz ve diyorsunuz ki, ikinizde hürsünüz. Birisinin altında birtakım desteklerle, birtakım kredi imkânlarıyla, döviz tahsisi imkânlarıyla desteklenen bir âmme sektörü, öbür taraftan da yaya bırakılan vatandaş sektörü adı verdiğimiz hür teşebbüs sektörü.

Binaenaleyh, siz, bize nazârî olarak Plânlamada özel sektörü kısıtlayan bir kade, bir direktif vermiş değiliz diyebilirsiniz ama, aldığınız tedbirler tamamen özel sektörün sırtından ve hür vatandaşın yapmak istediği işleri köstekleyici bir iktisat politikası tatbikatı neticesinde, fiilen bu imkânları ortadan kaldırmış olursunuz. İşte bizim plânlama devrinde ve Cumhuriyet Halk Partisinin anlayışı tarzında plânın tatbikatı devrinde Türk ekonomisine yapılmış olan büyük haksızlığı ve büyük baskıları biz bu sebebe dayandırmaktayız.

Toprak reformu bahsinde de muhterem arkadaşlar, fikirlerim katiyen söylemediğim tarzda aksettirilmiştir. Ben bilhassa şunu söylemek istedim. Uyandırılan ümitler - arkadaşımızın ifadesinde var milyonlarca topraksız köylüyü topraklandırmak, diyor; iki yüz dönümlük toprağı esirgemek diyor. Bunları yaptığınız takdirde muhterem arkadaşlarım Türk halkında ve efkârı umumiyyede hiç bir temeli olmıyan birtakım boş ümitler uyandırırınız. Ben demedim ki, Türkiye’nin toprak tevezzüü, dağılışı idealdir. Böyle şey yok...

Gayet tabîî, Türkiye’nin toprak mülkiyeti bahsinde düzeltilmesi, reforme edilmesi gereken birçok noktalar var. Fakat bu toprak meseleleri sizin ilân ettiğiniz tarzda büyük bir dâva halinde ortaya çıkmamaktadır. Bunlar mevzii meselelerdir ve birtakım milyonlarca insanı tedirgin edecek tarzda boş ümitler uyandırarak ve

bir nazari havada toprak reformu lafiyle ortaya çıktığınız takdirde bu dâvaya fayda yerine zarar getirirsiniz dedim. *(Soldan alkışlar)*

Yabancı sermaye bahsinde ortaya attığı fikirlerde biraz gerileme görerek memnuniyetimi ifade etmek isterim. Gayet tabii ki, yabancı sermaye elini kolunu salıyarak gelsin demiyoruz. Biz de Sayın İnönü'nün Üçüncü İnönü kabinesinde bu Mecliste yaptığı program konuşmasında ifadesini bulan sistem ve fikir çerçevesi içinde özel yabancı sermayede Türkiye'ye dair birtakım temayüller belirlemiştir. Bu temayüllerden istifade edeceğiz, bunları teşvik edeceğiz, buyurdular. Biz de aynı fikirde olduğumuzu söylüyoruz ve gayet tabii ki, Türkiye'ye gelecek yabancı özel sermayenin birtakım yatırım kıstaslarından geçmesini, kendi devirlerinde gerçekleştirilmeyen ilmi, rasyonel proje tahminlerine dayanan, tam zamanla çalışan yabancı sermaye komitesi kurarak bütün tekliflerin iç piyasamızda döviz kazanmak kapasitemizde, işgücü yaratma meselesinde, millî gelire katma değer ilâvesinde, hulâsa çeşitli kıstaslar bakımından titiz bir şekilde seçilmesini biz de arzu etmekteyiz. Zaten bunun için Hükümetimiz, yabancı sermaye komitesini daha teçhiz edecektir. İktisatçılarla, iktisadi analiz yapan kimselerle, proje analizi yapan uzmanlarla teçhiz edecektir. Şu halde kendilerinin de yabancı sermaye konusunda, aslında Adalet Partisinin programında, beyanamesinde ve Hükümet programında ifadesini bulan fikirlerden pek uzak olmadıklarını duymak ayrıca bizi memnun etmiştir. Hepinize hürmetlerimi sunarım, arkadaşlarım. *(Soldan alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Faruk Önder, Millet Partisi Grubu adına Sayın Önder yoklar mı efendim. *(Sonra konuşacak sesleri)*

Sıranızdan sarfınazar mı ediyorsunuz efendim? *(Hayır efendim, sonra konuşacak, sesleri)*

Efendim, o halde ifade edin, Faruk Önderi davet ediyorum. Burada değil mi? *(Yok, sesleri)*

Söz sırası Sayın Sadun Aden'indir, T.İ.P. adına.

Sayın Aren sizin konuşmanız ne kadar sürebilir, tahminen.

SADUN AREN (İstanbul) — *Çetin Altan konuşacak efendim.*

BAŞKAN — Sayın Aren, biz grup adına söz veriyoruz ve Riyasetteki listeye göre Çetin Altan müstakildir. Grupunuz adına söz veremeyiz efendim. *(Soldan alkışlar)*

Siz konuşmak istiyor musunuz efendim?

SADUN AREN (İstanbul) — Efendim Çetin Altan partiye girmiştir.

BAŞKAN — Partiye girdiğini Riyasete bildirmeniz icabeder. Partiye kayıtlı olduğu bize daha evvel verilen yazıda partiye katıldığı ve kaydedildiği bildirilmemiştir.

Şimdi sizin konuşmanız ne kadar sürebilir, efendim?

SADUN AREN (İstanbul) — Efendim ben konuşmıyacağım. *(Gürültüler)*

BAŞKAN — Siz konuşmıyacaksınız müsaade ediniz, müdahale olmasında sa-
rahatle tespit edelim efendim.

SADUN AREN (İstanbul) — Efendim Çetin Altan Grupumuza dâhildir.

BAŞKAN — Şu halde efendim lütfen grup başkanınız Riyasete bir yazı yazsın.
Çetin Altan Türkiye İşçi Partisine kaydoldu, malûmatınız olsun, diye. Biz de resmen
bilelim.

SADUN AREN (İstanbul) — Hemen yazalım efendim.

BAŞKAN — Türkiye İşçi Partisi Grupu adına Sayın Çetin Altan, konuşmanız
ne kadar sürer efendim?

T.İ.P. GRUPO ADINA ÇETİN ALTAN (İstanbul) — Bir saat kadar sürer
efendim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

T.İ.P. GRUPO ADINA ÇETİN ALTAN (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Hü-
kümet üyeleri, sayın milletvekilleri; Büyük Millet Meclisinin, zannederiz ki, tari-
hindeki en önemli oturumlarından bir tanesini de bugün idrak ettik. Bu gelişmekte
olan Türk demokrasisinin yükselen basamaklarından bir tanesine daha attığımız
adımı gösteriyor. Birdenbire senli benli tartışmalar doğrudan doğruya, Türkiye'mi-
zin mutlu olması yönünden çeşitli görüşlerin, bilimsel bir açıdan ele alınıp incelen-
mesine doğru gidişi elbette ki çoktan beri millet olarak özlediğimiz, kısır tartışma-
lardan bizi kurtardığını göstermekte ve tıpkı Batı parlâmentolarında olduğu gibi
muhafazakâr, kapitalist görüşün, sosyalist görüşün, bunların arasındaki görüşleri
birbirlerine memleketi ve milleti temsil edenlerin her hangi bir ima ve art niyetle
sataşmadan kitapları, dosyaları, zabıtları, eskiden yazılmış yazıları, yeni belirmiş
kanaatleri yanyana getirerek, fakat daima Türkiye'nin mutluluğu üzerinde bir yol
arama istidadı içinde bir ışık tutmak çabasının neticesi olmya başlamıştır ve bu
yükselme basamaklarının en önemli yönlerinden birini de, bir yandan muhafazakâr
bir görüşün büyükçe bir sayıyla Parlâmentoya girmesini teşkil eden hamle, bir yan-
da da bunun karşısında ilk defa Türk demokrasisinde, sosyalistlerin kendi yerlerin-
de o düşüncenin temsilcisi olarak memleketteki ileri düşünceleri, dünyadaki yeni
görüşleri bu sakaf altına getirmiş olmalarına imkân bulunmuş olmasıdır. (*T.İ.P.
sıralarından alkışlar*) Bu hepimizin iftihar edeceğimiz bir şeydir. O kadar bahset-
tiğimiz ve özendiğimiz Batı, demokrasisi, Batı uygarlığı, sosyalist kesimsiz olmaz.
Muhafazakâr partileri yanyana bölüp, halkın karşısına çıkmak kapitalist iktidar ve
kapitalist muhalefet formülü ile demokrasi yapıldığı zannı vermek, yeryüzünde
okuma-yazma bilmeme sayısı bakımından sekizinci gelen Türkiye'de demokrasiyi
halka anlatmaya kalkmak, ola ki, demokrasiden bizi uzaklaştıracak yollara kadar
zaman zaman memleketi götürmeye kalkmıştır. Gerçek demokrasilerde kapitalist
görüş vardır. Karşısında sosyalist görüş de vardır ve gerçek Batı demokrasisi bu iki
görüşün birbirine zabıta kuvveti çağırmadığı yerde tecelli etmeye başlar.

HAMİT FENDOĞLU (Malatya) — Program üzerinde mi konuşuyorsun?

T.İ.P. GRUPU ADINA ÇETİN ALTAN (Devamla) — Programın rejim meselesiyle çok ilgili olan gerçek demokrasi, o çok özendiğimiz, çok benzemiye uğraştığımız Batı demokrasisinin bir icabı olarak sosyalistliği, felsefesini, iktisat anlayışını, halkçılığını, çalışanlardan yana olmasını, emekçilerin kendi alın terleri ile meydana getirdikleri varidattan ve cevherden alınan kârların hesaplarını patronlardan, işverenlerden; özel sektör deyimi arkasına saklansalar dahi, sormalarını ve bunu Parlâmentoda en demokratik icaplar içinde sormalarını ve sen günde kaç saat çalışıyorsun, kaç para kazanıyorsun, ne kadar vergi ödüyorsun, benim hakkım bunda ne kadardır, ben ne kadar millî gelire yeni değer ilâve ediyorum, sen ne ilâve ediyorsun, diye hesaplaşması, gerçek demokrasilerin mutlaka erişmesi gerektiği güzel bir noktadır. Bugün eğer Türkiye demokrasisinde, bu güzel yere gelmek için bir jest sarf etmişse, bu elbette ki bütün memleket içindeki yeni fikirlerin, memleketteki aydınların ve hakikaten çok ıstırap çekmekte olan zavallı 30,5 milyon, 31 milyon kişinin, yeni bir dünya, yeni bir ufuk, yeni bir görüş aramasının neticesidir. *(T.İ.P. sıralarından alkışlar)* *(A.P. sıralarından gürültüler, “zavallı” sözünü geri alsın” sesleri)*

Bu memlekette arkadaşlarım, istatistikleri Aydın Yalçın arkadaşımız gibi sonundan konuşturmayacağını, başından konuşturacağım. Bu memlekette adam başına ayda bir tek yumurta düşer. *(A.P. sıralarından gürültüler, müdahaleler)*

BAŞKAN — Sayın hatip, sayın hatip, sesim duyulmuyor mu efendim?

Arkadaşlar, lütfen müdahale etmeyiniz.

Sayın hatip, konuşurken 30 milyon, 30,5 milyon zavallı diye bir tâbir kullandınız. Bu “zavallı” sözü millet için kullanılmak bakımından arkadaşlarımız tarafından yakışmaz bulundu. Lütfen bu yakışsız tâbirinizi daha yakışıklı bir tâbirle tavzih ediniz. *(Soldan alkışlar)*

T.İ.P. GRUPU ADINA ÇETİN ALTAN (Devamla) — İstatistiklere ait bir sözdür. Eğer bir memlekette ayda adam başına bir tek yumurta düşüyorsa, bu zavallı bir istatistiktir. Bu, bütün insanlığın kalbindeki insan sevgisini tahrik edecek, ayıpça bir istatistiktir, hattâ. Ben sormak isterim, bu memlekette şimdiye kadar bazı fikirleri olduğundan da daha başka türlü göstermeye çalışarak ikide birde entelektüelleri kitap yazanları kitap çevirenleri hürriyet var diyerekten olmadık belâlara sürükliyenler bütün bu yasaklara rağmen ne getirmişlerdir Türkiye’ye? Gecekondu-ların sayıcı meydanda; UNESCO istatistiklerinde Türkiye’nin yeryüzünün en geri on devletinden biri olduğu da meydanda. Bu duruma düşmek için mi yasak edilmiştir, bu fikirlerin hepsi? Bunu öğrenmek isterdik. Bugün bu özgürlüğe erişmeye başladığımız ölçüde bir seviye kazanmıştır Türkiye Büyük Millet Meclisi, bilhassa bu son oturumda ve hakikaten bunun mutluluğunu müşterek paylaşmamız gerekir. *(T.İ.P. sıralarından alkışlar, A.P. sıralarından gürültüler)*

AHMET NİHAT AKAY (Çanakkale) — Seninle mi seviye kazandı?

BAŞKAN — Sayın Çetin Altan... *(Gürültüler)* Efendim, lütfen müdahale etmeyiniz, sizin müdahaleniz de usulsüz oluyor.

Sayın Çetin Altan, konuşurken, Türkiye Büyük Millet Meclisi bu son toplantısında seviye kazandı, diyorsunuz. Bu sözünüz bundan evvelkine nisbetle daha yükseldi, daha evvel seviyesizdi mânasına gelen bir anlam çıkarıyor arkadaşlarımız. Lütfen bu hususu tavzih ediniz. Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı seviyesizlik izafe eden bir tâbir kullanamazsınız; lütfen bunu tavzih ediniz.

T.İ.P. GRUPU ADINA ÇETİN ALTAN (Devamla) — Namütenahiye doğru, bütün insanlıkla beraber, insanlar düşünüp doğruyu bulmaya alıştıkları ölçüde yükselme demektir. Dünden bugün daha seviyeli, yarın bugünden daha seviyeli, yüz sene sonrası bugünden daha seviyeli ve insanlık ebediyete doğru daima daha seviyeli olacaktır. Elbette ki bugün dünden daha seviyeli idi. Elbette ki ilerisi bugünden daha seviyeli olacaktır. (*T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Birtakım kelimelerin anlamlarının derinliğindeki felsefi gerçekleri görmek gerekir bazı meseleleri anılabilmek için. Seviye, yükselme demektir.

Şimdi gelelim pek övülen, Türkiye'yi kurtaracağı iddia edilen ve ancak öyle kurtarılacağı iddia edilen bu kapitalist iktisat, ancak kapitalizmle özgür, hür nasıl kalkınılır? (*Soldan gürültüler*)

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Çetin Altan.

Muhterem arkadaşlarım, kendiniz için hassasiyet sandığınız konularda aleyhte tezahürat yapıyorsunuz. Hatibe müdahale etmek de, aynı şekilde hatip noktasından hassasiyetle üzerinde durulacak noktadır. Çok rica ederim, müdahale etmeyi- nizi, rahatça konuşmasını tamamlıyabilsin. (*“Bravo” sesleri, alkışlar*)

T.İ.P. GRUPU ADINA ÇETİN ALTAN (Devamla) — Şimdi yabancılardan isim saymaya başladığımız zaman çok çıkar. Yalnız bunlardan hangisinin Türkiye'nin durumuna uygundur, onu seçmesini bilmeli. Demincek Feyzioğlu arkadaşım gayet iyi işaret etti. Batı kapitalizmi kendisini servete garkederken, yeryüzünde bugün 1,5 milyar insan aç ve biilâçtır. Onların sırtından, buradaki Türklerin çektiği sıkıntılar sayesinde, biraz da birikmiştir o paralar. Eğer Türkiye'de bundan 200 sene önce başlamış olan bir kapital birikimi havası içinde sömüreceği bir başka zavallı ülke bulacak ise ve orasının sırtından Türkiye'de millî geliri artıracak ve bölüşümünü de içerdeki emekçi partilerin denetimi altında taksim edecek ise hakikaten yapabilir. Ama ben zannediyorum ki ve sadece ben değil; iktisat ilmini bir görünüşün dış güzelliği olarak değil, gerçekte o memlekete uyan sistem olarak, araştırma yapanlar geri ülkelerin kapitalist düzenle, katı kapitalist düzenle kalkınamıyacağını ortaya koymuşlardır. Bugün 20'nci yüzyılda yeryüzü entelicansyasının, düşünürlerinin, bilginlerinin, aydınlarının en çok üzerinde durdukları nokta bu geri kalmış ülkeler problemidir. Bu ülkelerin vaktiyle 18'nci yüzyılda başlayan sermaye birikimi içindeki hareketleri kendileri de benimsiyerek kalkınamıyacakları sonucunu vermiştir yapılan araştırmalar. Bunların önde gelen sözcülerinden Jözyö de Castro, bu bir iktisatçıdır. (*A.P. sıralarından “Fidel Castro mu?” sesleri*) O Castro değil, Brezilyalı bir âlimdir. (*Gülüştürmeler*) Kendisi yakın zamana kadar Dünya Açıklıkla Savaş Birliği Başkanı idi. Truman'ın yakınlarındandır. Trumanla yaptığı görüşmelerin önemli

kısımlarını yayınlamıştır ve onun hem kendi memleketi üzerinde yani Brezilya’da, hem de diğer geri kalmış ülkeler üzerinde araştırmaları vardır. Orada bakın ne der: “Büyük kuvvetlerin, sömürge memleketlerinin ekonomilerini evrensel bir ekonomik dayanışma sistemi içinde bütünleştirmeden, hiçbir zaman bir çıkarları olmamıştır. Gerekli olan ekonomik bütünleşmedir. Dünya ekonomisi içinde bu bütünleşmeyi getirmiyorlarsa; sömürge memleketler için, fakir memleketler için, aç memleketler için hazırlanan bütün plânlar uydurma şeylerden başka bir şey değildir. Halkı açlığından ve sefaletinden kurtarmanın tek yolu sanayileşmedir. Çünkü yalnız sanayi memleketleri karınlarını doyururlar. Tarım memleketleri ise açlık ve kıtlık memleketleridir. Ama ne tip bir sanayileşmedir söz konusu olan? Sömürge tipi bir sanayileşme vardır. Bu tipte, coğrafi bakımdan millî olan sanayiler kurulur. Ama bunlar ekonomik bakımdan milletlerarasıdır ve kurulduğu ülkeye ait değildir. Kütleleri bütünleştiren gerçek, ekonomik gelişmede vardır. Sömürge tipi gelişme, her zaman küçük seçkinler zümresini zenginleştirir ve nüfusun büyük kütlesini daha da sefilleştirir. Gerçekten az gelişmiş ülkelerde daima çok ileri bir yaşama seviyesinde olan küçük bir azınlık ve kapitalizm öncesi feodal, hattâ feodal öncesi şartlarda yaşayan bir çoğunluk vardır ve işte bunun içindir ki, Güney Amerikalı, Afrikalı, Asyalı halklar açlıklarının ve sefaletlerinin tabiatın değil; sosyal adaletsizliğin ürünleri olduğunun bilincine varmaktadırlar.” Bunun yanında aynı görüşün paralelinde başka müelliflerden yine aynı konuda istatistikleri arz etmek isterim ve bunlar en yeni istatistiklerdir.

“Birleşik Amerika 1945’ten 1953 yılına kadar dış ülkelere 6 milyar 346 milyon dolarlık özel sermaye ihracetmiştir.” Nedir buna karşılık dış ülkelerdeki özel yatırımlardan sağlanan gelir? Aynı dönemde tam 11 milyar 656 milyon dolar. Yani bir koy, iki al. Bunu diyen İngiliz iktisatçısı Gotton, “Sermaye İhracatı” adlı eserinde ortaya koymaktadır. Arjantinli tanınmış iktisatçı Dr. Fredik, Güney Amerika’da ki yabancı sermaye konusunda şu bilgileri vermektedir: “Güney Amerika’ya gelen sermayelerin toplamı 9,6 milyar dolar olduğu halde, Güney Amerika’dan dış ülkelere yapılan transferlerin toplamı 13,4 milyar dolardır. (*Soldan “Programla ne alâkası var?” sesi*) Program; bu sistem kalkınmayı öngören bir felsefenin içinde örülmüş olduğu için, yeryüzünde geri kalmış ülkeler problemleriyle ilgilenen bilim adamlarının sözlerini ortaya koyarak her hangi bir tehlikeli yola sapma eğilimi başlamışsa ve bir bakıma da Osmanlı devrindeki Düyunu Umumiyyeye garip bir paralel çekmekte olan konsorsiyum da yeni iktidarımızla birlikte yeni bir fikre sahibolmuşsa; “özel sektörden özel sektöre” bunun içindeki anlamı değerlendirmek bakımından bunları sıralamakta fayda görmüşüzdür.

Bir memlekette kalkınma sistemleri üzerinde konuşulurken, en hazin olan şey ikide bir de bir tarafı hürriyetsizlik getirme istidadında olan fikirlere sahibolmakla itham etmektir. Çünkü bu bir mantık ölçüsü içinde hürriyetsizliğin bizatihi kendisini yapmaktır. Çünkü şimdiye kadar bu Büyük Millet Meclisi kürsüsünden söylenilmesine alışık olmıyan sözler ancak hürriyet ortamı içinde söylenebilmiştir. Oysa ki, içinde çok büyük doğruların olduğu bu sözler yakın tarihlerimize kadar

hürriyetleri tehdidedecek cinsinden sözler sayılarak gazetelere yazılmasına dahi engel olunmaya çalışılmış sözlerdendir. Bunları konuşmaktan nasıl bir sakınca gelmektedir ki, Türkiye'ye ki, asıl şimdi gerçek demokrasinin her türlü görüşünün ortaya çıkmasındaki bahtiyarlığa hep birlikte kavuşmuş bulunuyoruz. Onun için ikide birde kelimelerin sadece Türkiye'deki siyaset edebiyatındaki anlamını kullanarak hürriyet, hürriyet, hürriyet diye bunun iktisadi plândaki yerlerini tam olarak halkın karşısına çıkarmadan kullanmak bazı şeyleri gölgelemekte ve düşünceleri biraz da bulandırmaktadır.

Çünkü kapitalist görüşte, bundan 7 sene evvel yazdığını bugün değiştirmek imkânları var. (*T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Yani bu şekilde bir davranış günün icabına göre insanın kişisel çıkarma çok büyük hak tanıyan kapitalist düzende kendi kişisel çıkarı için insanın zaman zaman görüşlerini değiştirmesi, bu hürriyetin tanınması vardır ve olmalıdır; olabilir de. Ama, bu şekildeki bir felsefenin sözcüsü çıkıp da insanların aklını bulandırmak yüzünden bu sosyalistler de şöyle, şöyle söylerler, dememelidir. Çünkü hiçbir sosyalist, hiçbir zaman bir mantığı ve bilimsel çelişmeye düşmemiştir. (*A.P. sıralarından "o, o" sesleri*) Doğrudan doğruya bilim içinde kalır, bilim içinde konuşur. (*A.P. sıralarından "o, o" sesleri, T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Eğer bu söz doğru değilse, o zaman kâr müessesesinin ne ölçüde ve kimin sırtından çıktığını açıkça ispat edelim ve tersini söyleyip ispat edebilecek bir insan da yeryüzünde mevcudolmamıştır şimdiye kadar. (*A.P. sıralarından "o, o" sesleri ve gülüşmeler, T.İ.P. sıralarından alkışlar*) Evet olmamıştır. Bunlar ispat edilmiş şeyler. Ne yazık ki, Türkiye'mize yeni yeni geliyor. Gayet basittir efendim. Yevmiye ile yaratılan değer arasındaki farkın kapitalistin cebine girmesidir. Bunu da elbette ki tenkid etmek orada yevmiye olarak gerçek değeri yaratmakta olan adamın hakkıdır.

BAŞKAN — Sayın Çetin Altan; bu konuşmalarınızın Hükümet Programı ile ne yönden ilgili olduğunu da belirterek, sadet içinde konuşmanıza devam etmenizi rica ederim.

ÇETİN ALTAN (Devamla) — Çok önemli bir yerle ilgilidir. Kapitalist bir görüş tarzının nedenlerini ortaya koyup tenkidinin nasıl yapılabileceğinin ifadesidir bunlar. Bir sosyalist, kapitalist düzenin ve kapitalist iktidarın hangi zümreleri koruyacağını ortaya koyabilmesi için evvelâ kapitalin tenkidini yapması lâzım. Bunlar başka ülkelerde ve Batı demokrasilerinde ta öteden beri yapıldığı için tekrarlanmıyan şeylerdir; artık herkes bilir bunları. Ama biz henüz yeni girdik bu hakiki gerçek demokrasiye. Bu demokrasiye doğru yeni yeni ilerlemekteyiz. Bilmekte çok fayda vardır, hangi görüşten yana olursak olalım. Kapital nedir? Nasıl birikir? Kimin sırtından birikir? Geri kalmış bir ülkede sömürge ve dominyonu ve hattâ dış pazarı olmadan kapital biriktirmek mümkün müdür, değil midir? Yabancı sermaye gelirse nasıl gelir? Niçin gelir? Yabancılar bizi bizden daha çok düşünür mü, düşünmez mi? Neden illâ da devletten devlete olan yardımı reddetmek eğilimi içine gireriz de, özel sektörden özel sektöre olan yardımı pek benimsenmiye yatkın ifadeler arz ederiz? Bunların derinliğinde Türkiye'de bir küçücük 25 bin lira alan beşyüz bin kişi ile geriye kalan 35 milyarı bölüşmeye çalışan 30,5 milyon insanın hayat macerası yatmak-

tadır ve şimdiye kadar Türkiye'nin muhafazakâr görüşlü siyasileri kendi alanlarındaki kısır çekişmelerle bu gerçek tablonun derinliğindeki, temelindeki bozuklukları görmemezliğe gelmiş ve ayrıca o 30,5 milyona mensup insanların; Anayasada altı çizilerek yazılması gereken seçilme hakkını kullanmalarını, partilere aday olma şartının epeyce bir meblâğa yükselen bir para ile kayıtlanması ile biraz da engellemişlerdir. Bu, öyle bir sistem olmaya başlamıştır ki, ben hiçbir arkadaşımı hiçbir şekilde itham etmek istemem, ama insanlar birbirleriyle konuşarak, başka parlâmentolara da gidip dinlemeye her zaman fırsat ve vakit bulamadıklarından; kitap okumaya da nisbeten yeryüzünün en geri kalmış okuma-yazmada sekizinci ülkesi olduğumuz için, yani anlamıyabilirler ve hakikaten bunları tehlikeli fikirler olarak görürler. İşte sosyalistler gelirse şöyle olur... Bakın ben sosyalistim. İftihar ederim sosyalistlikle. Ben fena şeyler mi söylüyorum? Yalan şeyler mi söylüyorum? Gayet doğru kitap diyorum, âlim ismi sayıyorum, halkın soyulmasından bahsediyorum; hangi sistemde, nasıl soyulduğunu anlatmaya çalışıyorum. Biraz evvel kapitalist görüşün yani mutlu azınlığın zengin olduğu nisbette halkın da daha sonradan zengin olacağı felsefesini düşünen Aydın Yalçın arkadaşım geldi, birtakım rakamlar söyledi. Daha sonra Feyzioğlu çıktı, daha evvel yazdığı yazılarla sonraki ifadelerini karşılaştırdı. Sonra plânla mı daha hızlı kalkındık, plânsız devirde mi daha hızlı kalkındık, onlar karşılaştırıldı. Bunlar güzel şeyler, kötü şeyler değil. Şimdi bunların içinde yalnız bir şey eksik kalıyor. Yani kapitalizm nedir? Daha çok kimin işine yarar? (*Gülüşmeler*) Bu, yani halkın işine yarar mı? Yoksa muayyen bir çıkarıcılar çevresinin mi işine yarar ve bunun dışında sistemler var mıdır, yok mudur? Kapitalizm bir çevrede nasıl denetlenir Parlâmentoda? Kapitalizm halka acıdığı için kendisinden taviz verir mi? Yani kişilerin kazanç hürriyetini serbest bırakır, o kazansın, kazansın, sonra kendiliğinden acır, üzülmür, vatandaş da fukaradır, der, para vermeye kalkar mı? Yani grev ve toplu sözleşme olmasaydı, patronlar kendiliklerinden ücretleri artırırlar mıydı? Şimdi bütün bu felsefenin; yani ben kendi paçamı kurtardığım kadar kurtarayım, herkes çalıştığı kadar kendi paçasını kurtarır... Bu ferdiyetçi zihniyetin geri kalmış ülkelerde yarattığı korkunç bir durum vardır arkadaşlar. Bu her türlü yoldan, her türlü şekilde ille de daha çok parayı ben alıp cebime koyayım arzularını insanlarda kamçılar ve bu bir kalkınma dinamizmi değil, bir çözülme dinamizmi getirir. Muslukçu bir musluğu yapar, karşılığında fazla para ister. Bir camcı cam takar, karşılığında fazla para ister. O da en aşağı yerlerde, sıkıntı içindedir ve daha fazla kazanmanın yolunu yaptığından, yani topluma verdiğinden daha fazlasını almak çabası içinde olmasıdır. Kapitalizm bu demektir. Kendisinin topluma yarattığı ve verdiği değerden daha fazlasını toplumdan almak... Sosyalistler bunu kabul etmezler. Sosyalistler topluma verdiği kadarını toplumdan alacaksın prensibine inanırlar. Onun için, sayın arkadaşım çok imalı bir şekilde maraba diye takıldı.

HAMİT FENDOĞLU (Malatya) — Tamam.

ÇETİN ALTAN (Devamla) — Bir maraba varsa bu memlekette hepimizin yüreği onun yanında çarpmalıdır ve çarpar. (*T.İ.P. sıralarından alkışlar, soldan gürültüler*) Eğer topraksız köylü var ise; hesabını karıştırmıyalım, 300 bin mi, 500 bin mi?

Acaba biz de onlar kadar topraksız olsak. 25 kuruşa şurada, Meclisin lokantasında çorba içiyoruz, o bulamıyor. Sonra, ikincisi; aynı kapitalist görüşün bir başka hal-kasıdır. Burada milletvekili arkadaşlarım sabah, akşam grup odalarından ziyaretçi kapılarına koşuyorlar. 4 tane zavallı, fukara, perişan, istatistik bakımından zaval-lı... Halk gelecekte...

BAŞKAN — Sayın hatip, lütfen efendim, mevzu dışına çıkıyorsunuz. Hükümet Programının münakaşasında Türkiye İşçi Partisi Grubu adına konuşuyorsunuz, şahsınız adına da konuşmuyorsunuz. Lütfen sadet içinde olunuz. Sizi ikinci defadır sadet içine davet ediyorum. Tüzükte bunun bir mânası vardır Sayın Çetin Altan.

ÇETİN ALTAN (Devamla) — Efendim, Hükümetimiz kapitalist bir Hükümettir. Kapitalist bir program getirmiştir. Kapitalist bir programın kendisini tenkid ederken vakaları sıralıyorum. Yani kapitalist dengesi ağır basan bir Büyük Millet Meclisinde kapitalist milletvekillerinin macerasını anlatıyorum. (*Gülüştürmeler*) Halk geldiği vakit kapıya, teker teker hastaneye hasta yatırmak için 50 kâğıt çıkarıp vermek, otobüs parasını ödemek için, çocuğuna mektep bulmak için teker teker uğraşıyor. Çünkü bu bir ferdî sistemdir. Teker teker uğraştırır hepinizi. Biz bunu temelinden düzeltmek isteyen görüşlere sahibiz. Onun için reform isteriz.

BAŞKAN — Sayın Çetin Altan bir dakika.

Muhterem arkadaşlar, İttüüzüğümüzde Reis hatibi sadece davet eder, iki defa sadede davet ettikten sonra sadet dışı konuşmaya devam ederse, o birleşimde konuşmaya devam edip etmemesi hususunu Heyeti Umumiyenin oyuna arz eder hük-mü vardır.

ALİ TURANLI (Adıyaman) — Sayın Başkan, sarhoşluğu meydanda muayene edin, mâni olun.

BAŞKAN — Efendim oturun bir kere. Sayın Çetin Altan, bu sebeple konuşma-nıza sadet dışına çıkmadan devam ediniz lütfen.

Muhterem arkadaşlarım, öbür hususa gelince; (*Hangi husus sesleri...*) Hangi husus olacağına söyleyeceğim, çok rica ederim.

Muhterem arkadaşlar; işte şimdi yüksek sesle ifade edilen husus, Riyasetimize de intikal eden 5-6 tane önerge ile intikal ettirilmiştir. Muhterem arkadaşlar, İttü-züğümüzde bir kimsenin sarhoş olup olmadığını muayene etmek diye bir usul yok-tur. Sadece burada, İttüüzüğün ortaya koyduğu ölçüler içinde normal, muvazeneli hareket etme vardır. Bunun dışında hareket etmeme halini Tüzük menetmiştir. Bu sebeple, hangi sebeple olursa olsun kimsenin şu veya bu yolda muayenesi ne tale-bedilebilir, ne de bu yolda bir önerge okutulabilir. Çok rica ederim.

Sayın Altan, siz de 3'üncü bir sadet dışı ikazına imkân vermeden konuşmanıza devam ediniz, efendim.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Usul hakkında söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Efendim bir hatip konuşurken ikinci bir hatibe, ikinci bir kimseye söz verilmez: Usul hakkındaki konuşmanızı da kürsüdeki hatibin sözü bittikten sonra yaparsınız. Buyurun Sayın hatip.

ÇETİN ALTAN (Devamla) — *İstiyenlere aynı şekilde hitabetmeleri gerçi bir Meclis havasının tatlılığı içinde olabilir, ama biz burada gerçekken bu memleketi bugünkü duruma düşürmüş olan kapitalizmin tenkidini ilk defa yapmak özürlüğüne erişmiş insanlardanız. Bunun karşısında bu kadar şakacı çıkmamak, Büyük Meclise daha çok yakışır gibi gelirdi bana. (Alkışlar)* Aynı ölçüde konuşmamıza devam ederken neden kapitalist sistem Türkiye'yi kalkındıramaz, neden kapitalist iktidar ve kapitalist Hükümet bu programıyla başarıya ulaşamayacaktır? Ve biz bunların altını çizerek yine buraya geleceğiz. Onun için şimdiden tesbit ediyoruz. Verile verile Türkiye'ye kapitalist sistemle kalkınma *çabası içindeki Pakistan Devleti* ki, yakın dostumuzdur. O örnek veriliyor. Biz Pakistan'la aynı durum içinde olan iki dost Devletiz. Fakat Pakistan'ın hiç ismini duymadığım Papanek vasıta siyle kalkındırılmasını ikide birde sık sık tekrarlıyarak Papanek şöyle yaptı, Papanek böyle yaptı dediler.

Fakat benim aklıma daha başka şeyler de geldi, o sırada. Bizim de bir türlü mahreç bulamıyan ihracatçılarımız, Asya'da çok daha uzak yerlere doğru gitmeye başladılar. Papanek'in kalkındırma metotları üzerinde Pakistan'da ne kadar muvafak olduğunu dile getirirken, arkadaşım yeryüzünü çok daha geniş ölçüler içinde mütalâa etmesi de bir gerçeği ortaya koymak bakımından; ola ki her türlü peşin ve art düşünceyi kenara iterek Türkiye'nin ortamına ve bütün halkın yararına sadece bir muayyen zümrenin, sadece Maçka, Suadiye ve Ankara'daki büyük bulvar kenarı değil, bütün Türkiye'nin ta Derik'teki dostlardan Hakkârî'dekilerden, İstanbul'daki gecekonduların hepsi, bunların hepsi için bir anket yapmaya kalksak şurada, Türkiye'deki halkımızın ne kadar durumundan memnundur diye. Gelecek sıkıntı mektuplarını okumaya sade bizim değil, çocuklarımızın da ömrü yetmez arkadaşlar. Bu gerçekleri bu şekilde konuşmakta fayda vardır. Bunlar şimdiye kadar yasaklıdır, tehlikelidir. Niye tehlikelidir? Yani halkın fukaralığından bahsetmek, onun fukaralığının çareleri üzerine eğilmek ve bu fukaralığın sebeplerini bulurken bazan da ceplerde hak edilmemiş fazla paralar bulmak fena bir şey değildir. Doğru bir şeydir. Demokrasi bunun için faydalıdır. Meselâ biliyorum ki, seçimlerden evvel bu kapitalist düzenin hemen daha ilk adımında 35 milyon lira birkaç firmanın demir hikâyesinden cebine girmiştir, Eğer Hükümet programı aynı istikamette gelişecek ise yani bazı çevreleri Hükümet fabrikalarından ucuza kapattıkları maddeleri halka pahalı pahalı satma neticesinde elde edecekleri paralarla yatırıma gidecekler ve iş sahası açacaklar ise, bunun yüzü astarından çok daha pahalıya mal olacak bir sistem demektir. Yani hem vergi, pek o kadar alınmasın, mal beyanına tabi tutmayalım. Sermaye biriktirsinler. Bu sermayeleri yabancı özel şirketleriyle beraber yapsınlar. Bunlar iş sahası açtıkça her hangi bir iş bulan günde 5 lirayla, 10 liraya yevmiye ile çalışan kişi sosyal adalete kavuşmuş sayılır. Çünkü en büyük sosyal adaletsizlik işsizlikmiş. İş bulur bulmaz sosyal adalete kavuşmuş olur, memleket de kurtulur diye düşüneceksek biz, bu hakikaten sakat bir yoldur ve bu yoldan kalkınmış bir

tek az gelişmiş ülke yoktur, yeryüzünde, bir ikinci örneği yoktur bunun. Bunun da misalleri vardır. Eğer öyle olsaydı bu sistem içinde Lâtin Amerika devletlerinin şimdiye kadar çok kalkınmış olmaları gerekirdi. Biz Lâtin Amerika devletlerini karikatür mecmualarından öğrenirdik, eskiden, ikide birde ihtilâl olur diye... Ne zaman ki, Türkiye'ye Amerikan emperyalizmi kendi bayrağını dikmeye heves etti, o zaman o karikatürlerin anlamını yürekte kavramaya başladık. Çünkü yabancı bir devletin iktisadi kaynaklarını ve dolayısıyla askerî gücünü kendi istikametinde kullanma niyeti, taşımaya başlaması o memlekette birtakım bozukluklar meydana getirir. Lâtin Amerika devletleri o bizim karikatür dergilerine kadar aksetmiş; sabah akşam ihtilâl olma havasına işte bu bizim yeni temasa geçtiğimiz hikâye ile çok eskiden beri haşır neşir oldukları için uğramışlardır. Yoktur başka türlü yolu. Bütün iktisat bilginleri, düşünürler, bu konuları tartışanlar bunda mutabıktırlar. Yabancı sermaye alınmaz mı? Alınır, ama fena bir teklif tarzı değildir, devletten devlete yapılacak bir yardım üzerinde durmak. Neden ille de özel sektörden özel sektöre. Aynı hikâye bizim Devlet eliyle aldığımız buğdaylarda da çalışıyor. Bize kendi gıda madde fazlasını Amerika, Türk parası karşılığı veriyor, Merkez Bankasına bloke ediyoruz paraları. Bunun bir kısmını sonra geri veriyor. Ama yüzde ellisini de kendi gemisiyle taşıtmak şartını koyuyor, istediği navlun piyasa navlununun çok üstünde oluyor. Şimdi bakın bu devletçiymiş gibi gözüken, yani Devletin istediği buğday gelirken bizim Türk parası olarak Merkez Bankasına Amerika namı hesabına yatırdığımız paralar Amerika tarafından nerede kullanılıyor? Gerçi Hükümet programında bunlara inilmemiş. Ama ikili anlaşmalara da inilmemiş. Amerika'yla bizim dostluğumuz sanki pek içli-dışlı değilmiş gibi dokunulmuş, Amerikan meselesine. Hâlbuki Amerika'yla bizim durumumuz hakikaten üzerinde çok önemle durmamız gereken bir meseledir. Amerika'yla biz hiçbir Devletle tarihimizde olmadığımız kadar sefertası haline döndük. Yani çok içli-dışlıyız. Onlar namına bankaya para yatırıyoruz. Onların Türkiye'de otuzbeş milyon metre kare arazisi var. Arkadaşlarım ben hakikaten oradan baktım, (*Adalet Partisi sıralarından şiddetli gürültüler*) heyecanlandılar. Bilmiyorlar meseleyi. 35 milyon metre kare Amerika'nın arazisi var. (*Gürültüler "ne demek o" sesleri*) NATO üssü değil, Amerikan Millî Savunma Bakanlığına bağlıdır. Millî Savunma Bakanlığına bağlıdır; bilmekte fayda vardır, ikili anlaşmaları bilmekte fayda vardır, iyi niyetle konuşuyoruz. (*Gürültüler, A.P. ve C.H.P. saflarından ayağa kalkmalar*)

İRFAN SOLMAZER (Tokat) — Doğrudur.

AHMET TOPALOĞLU (Adana) — Yalan.

BAŞKAN — Sayın Çetin Altan, Sayın hatip (*Devam etsin, sesleri*) Efendim, devam etsin diyorsunuz kimseden müsaade alınarak bir şey devam etmiyor, nizam ne ise, Tüzük ne ise ona göre gidiyor... (*Gürültüler*) Sayın hatip, 35 bin metrekare araziye... (*35 bin metrekare değil, 35 milyon metrekare, sesleri*) 35 milyon metre kare arazi... (*Gürültüler*) Lütfen yerinize oturun arkadaşlar; Sayın İrfan Solmazer lütfen yerinize oturun. (*Gürültüler, çan sesleri*) Lütfen Meclis çalışmalarını aksatamazsı-

nız. İdare Âmirleri lütfen vazife görsünler. (*Gürültüler, ayağa kalkmalar*) Lütfen yerinize oturun efendim. (*Şiddetli gürültüler*)

Muhterem arkadaşlarım, söz almadan konuştuğu ve Mecliste gürültülere sebebiyet verdiği için Sayın İrfan Solmaz'er'e bir ihtar veriyorum. (*C.H.P. sıralarından gürültüler; Hamit Fendoğ'luna da ver, sesleri*)

Sayın Çetin Altan bahsettiğiniz...

ÇETİN ALTAN (Devamla) — Anlatmaya devam ediyorum. Kuley kredisi meselesine geliyorum.

BAŞKAN — Evvelâ ben konuşuyorum, lütfen dinleyiniz. Bahsettiğiniz mesahadaki yerler Türkiye ile bir başka ecnebi devlet arasında bir anlaşma icabı Türk Milletinin hükümrânlık hakkını kullanarak bu anlaşma icabı olmıyan bir yer midir? Yani buna Türk Milleti ve Türkiye Cumhuriyetinin meşru Hükümeti imza atarak ve imza atması da hükümrânlık hakkını kullanmak yolunda yapılmamış mıdır? Fiilen gelip işgal mi edilmiştir bu topraklar? Lütfen tavgiz ediniz ve bu yolda tavgiz sadesinde beyanlarınıza devam ederken yeni tavgiz ölçülerinden sakınınız.

ÇETİN ALTAN (Devamla) — Bu ikili anlaşmaları düşmüş bir Hükümet imzalamıştır, bunu arz ederim. Iskat edilmiş bir Hükümet... (*Gürültüler*) Bu buğdaylar Türk parasiyle geldiği vakit Türkiye'ye karşılığında Merkez Bankasına yatırdığımız meblâğ, Amerikan makamları tarafından nasıl kullanılmaktadır, bunun tam kesin şekli halk tarafından bilinmemektedir. Bir Kuley kredisi diye Amerikalı Senatör Kuley'in kabul ettiği geri ülkelere yardım bahanesiyle, geri ülkeleri sömürge ve pazar yeri haline getirme icadı vardır. Ve bu Kuley adlı senatörün kanununa göre, Amerika'nın geri ülkeye sattığı ve onun parasiyle sattığı mallardan aldığı yerli parayı kredi olarak o memlekette kullanabilir. Yani biz Amerika namı hesabına yatırdığımız Türk paralarına Amerika Türkiye içinde istediği gibi kullanabilir ve kredi verebilir. Kredi verirken bazı şartları vardır. Ya Amerikan sermayesiyle ortak olacak bir iş adamı; ya hammaddesini Amerika'dan getirecek bir iş adamı; krediyi bunlara verir. Ve Türk parasiyle aldığımız gibi gözüken buğdaylar verdiğimiz paraların tekrar Amerikan sermayesiyle ortak olmak şartı karşılığında kredi olarak verildiği için ve o Amerikan sermayesi de Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu mucibince elde ettiği kâr rahatça dışarıya çıkarabileceği için yahut hammadesi Amerika'dan alınma şartı koşulduğu için, döviz olarak tekrar Amerika'ya döner. Ve biz de buğdayları gerçekten Türk parasiyle satınaldığımızı zannederiz. Aslında aynı ölçüde döviz Amerika'ya geri dönmektedir.

Şimdi bu çeşit gayet maharetle hazırlanmış ve yer yüzünde yalnız kendi çıkarı ve kendi kazancı felsefesine inanmış sistemlerle haşır neşir olur ve kalkınmamızı onlara bağlarken, bilmem arz edebiliyor muyum? Nasıl zor ve tehlikeli tuzakların etrafında doluşmaktayız. Yabancı sermaye diye Türkiye'de şimdiye kadar ne kadar gayret sarf edilmişse ta Sulhan Hamit zamanındaki Fehim Paşalardan başlar Doyçe Banktan geçer, eski bir tarihi vardır, daima Türkiye'nin başına, sonunda bir felâket getirmiştir. O bakımdan Türkiye'nin yakın tarihteki iktisadi maceralarını çok yakından incelemeden,

Osmanlı devrinde yabancı şirketlerin idare Meclisleri üyeliklerini saraydan kimler paylaşmıştı; ad, ad, isim, isim sıralıyacak kadar bilmeden, Meşrutiyet zamanında hangi yabancı şirketler Türkiye'ye gelmişlerdi, bunları derinliğine incelemeyen yenden bir yabancı sermaye macerası içinde, üstelik de her türlü kontrolü, hürriyetlere karşı davranışlardır, diye kenara iterek alabildiğine serbest bir ortam yaratmak arzusu ile harekete geçmek, eskiden bu memleketin raslamış olduğu kötü neticeleri bir sosyoloji ve iktisat kanunu olarak kimse istemediği halde kendiliğinden tecelli ettirebilir, bunu söylemek bir görevdir. Bunu söylemek sadece bir milletvekilinin kişisel görüşü değildir. Bilim böyle söylüyor. Bir bilimi objektif olarak kendi çıkarının dışında sırf ilimdir diyerek yalın olarak inanmış insanlar bu gerçeği bu şekilde teslim etmek zorundadırlar. Hükümetin programının en önemli kısımlarından bir tanesini teşkil etmekte olan millî eğitim bahsi gene aynı kapitalist görüşün bir başka parçası olarak karşımıza gelmiş bulunmaktadır. Bütün çocukları okutacağız. Ve içlerinden kabiliyetli olanlar üniversiteye kadar yükselebilir. Kabiliyetli olanları kim ayırdedecektir? Bu memlekette bugün bir milyon, çocuk mektebe gidemiyor. 16 bin köyde okul yok, okul olan yerlerde öğretmen yok. Öğretmen olan yerlerde kitap yok kitap olan yerlerde yakacak, odun yok. Yazı yazacak kalem yok. Kara tahta yok. Bunu tutup da bir yandan kapitalist sistemle, yani en çok zengin olanlar çocuklarını peşin, peşin en iyi yerlerde okuturlar, ama fakir fukara halk, ancak yatırımlar ilerledikçe ve zenginler yatırımlarından çok ürkek olan sermayeyi de korkutulmaması şartını da illeri sürerek daha fazla yatırımlara giderler de ta sonunda, zavallı Kars'ın köyündeki bir çocukcağızı bir mektebe düşecek kadar Hükümete vergi verirlerse, o da servet beyanı gibi hiçbir kayda tabi değil, hiçbir araştırmaya tabi değil. Hele sormak, sen kaç para kazanıyorsun, nereden buldun bunu? Ona da tabi değil. Gidecek belki de Karabük'ten, geçen sefer olduğu gibi demirleri alacak, ucuza, krediyi o alacak bankadan sonra, gelip halka pahalıya satacak, para kazanıyorum, efendim. *Çok zekiyim, çok şahsi teşebbüsüm var, böyle 145, 150 kuruşa demirleri kapatıyorum 5 bin ton, sonra 210 kuruştan, 225 kuruştan hemen satıyorum, paralar geliyor kalkmıyorum, diye bu iktisadi düzen kamçılanacak ise ve Kars'daki çocuk okuyamayacak ise ve sonra da her seferinde; çünkü bu Cumhuriyet kurulalıdan beri epeyce yıllar geçmiştir; her seferinde de, inşallah bundan sonra biz öyle bir kalkındıracağı temposuyla çıkılacak ise bu memleket yeryüzünün okumayazma bilmeme sayısında 8'inci olmaktan kurtulamaz. Bunun en sağlam yolu genç eski köy enstitülerini ihya etmek ve (Adalet Partisi sıralarından yuh, sesleri), (T.İ.P. sıralarından alkışlar) bütün halk çocuklarına bilinçli; parayı kim nereden kazanıyor, nasıl kazanıyor kimin sırtından kazanıyor, maraba ne demek, topraksız köylü ne demek, vatandaş eşitliği, iktisadi alanlarda şart eşitliği nasıl olur? Bunları anlıyacak şekilde bile, bile ve her zamanda beş bin lirası olarak partiye girmek şartıyla değil ben de vatandaşım Anayasadaki seçilme hakkımı kullanarak geliyorum, diyerek ve burada bu şekilde kurtulur memleket ve bu şekilde olur demokrasi; bir muayyen çevrenin insanların birbirlerinin hoşuna gidecek meseleleri Hükümet programı diyerek buraya getirmeleri 31,5 milyonluk Türk halkının derdine deva olamaz oluyacaktır. Yabancı sermayeye güvendiği için oluyacaktır. Bir muayyen azınlığı dai-*

ma çoğunluğun sırtından geçinmeye teşvik ettiği için olmayacaktır. Bunları samimî olarak ortaya dökemediği ve dökenleri de az - çok kızıp yarı tatlı, yarı şaka, bazen de ayıp ölçüler içinde gerçekleri her zaman saklıyarak, sanki hakikaten köylüden yanaymış gibi köylüden gözüüp ama ağalarla yemek yiyerek, bunları da yaparak yürüteceğim zannedecektir, ama yürütemeyecektir. Sayın Milletvekilleri, hep bu sistem denenmek istendi Türkiye’de; Osmanlılar zamanında denenmek istendi, it-tihatçılar zamanında denenmek istendi, çok yakın bir tarihte denenmek istendi. Yani mademki, halk bir şeyin farkında değil, topluma verdiğinden daha fazlasını alırsın, sırtüstü yatarsın, çalışmazsın, falan gibi hepsini bu çalışmadan daha çok kazanma arzusuna iterek bir muayyen çevre zenginliğini yaratmak istedi. Bundan evvelki her davranışın eğilimi biraz böyle oldu. Ama sonu ne oldu? Sonu; işte bu yeni görüşlerin, yeni metotların, uyanan dünyadan seslerin ortaya çıkarmasının sonucudur ki, ortaya eskiden anlaşılmamış gerçekler; sermaye nedir sermaye ne-reden ürer kimin sırtından ürer, ne nisbette ürer, ne şekilde halka döner, yahut ne şekilde dönmez, ne şekilde İsviçre Bankasına döner, ne şekilde 25 milyar bir küçük azınlığın emrinde olur, o apartmanlar nasıl dikilir? Yedi aile maaşlarının yarısını apartman sahibine verirse; üçbuçuk aile bir ay nasıl tek adama çalışır? Bunların hesabı ortaya çıktı Bunlara eskiden yasak deniyordu. Bunlar neûzübillâh böyle or-taya çıkar ise; çok fena şeyler olur, deniyordu. Bakın çıktı, çok fena şeyler olmuyor, çok iyi şeyler oluyor. *(T.İ.P. sıralarından alkışlar)* Birçok meseleler anlaşılıyor. Halk öğrenmeye başlıyor. Halkımız uyanıyor diye seviniyoruz. Halkımız neye karşı uya-nıyor? Tabii sömürülmeye karşı uyanıyor. Uyanıyor da sabahleyin horoz öttü diye uyanmıyor. *(Gülüşmeler)* Kendisini çalanlara karşı uyanıyor, kendisini haksız mua-melelere tabi tutmuş kişilere karşı uyanıyor. Bu memlekette bu uyanmanın sebebi, anhası ve mimhası kapitalist görüşün tenkidi ve tenkidi yoluyla kontrolü, frenlen-mesi sayesinde ancak gerçek bir demokrasi bir memleketi kalkındırabilir. Eğer, bir kapitalizmin tenkidinden yoksunlar varsa, bu kazançlarının hesabını büyük halk kütleleri karşısında açıkça veremeyecek olan kişilerdir.

Çok çabuk zengin olmaya heveslenen kişilerdir. Çok çabuk zengin olurken de büyük toplumun, büyük çıkarlarını, hattâ ve hattâ yabancı menfaatlere karşı ko-rumayı dahi fazla arzulamıyacak şekildeki kişiler olabilir. Şu dünyaya bir kere gel-mişim, ben kendi çıkarıma bakarım o kadar da fazla hesaplama dan şu mukaveleyi imza edeyim diyebilirler. Daha dün İzmir’de yabancı şirketlerin kendi dediklerini yürütmek için ne şekilde rüşvet teklif etmeye kalktıklarının havadisleri gazetelere aksetmiştir. Bu bir tanesidir. Onun dışında kendi devlet dairelerimizde Amerikan petrol şirketlerinin casus kullandıkları kabul edilmiş ve sonunun ne olduğu pek ortaya çıkmamışsa da bir tahkikat açıldığından bahsedilmiştir. Biz hakikaten bazı meselelerin Türkiye olarak dışında kalmışız.

O NATO üslerinde gösterilen titizlik hepimizin aynı titizliğidir. Ama onlar NATO üsleri değildir, dediğim vakit şimdi gözüm ilişti. Sayın İlhami Sancar Beyefendi, burdalar, kendisi Millî Savunma Bakam olarak gittiği halde bu üslere sokul-mak istenmemiştir ve direnip girmiştir. Ve kendisi bu tesislere giren ilk Türk Bakan

olmuştur. Türkiye’den kimseyi o üslere sokmazlar. Bunu açıkça bilmekte fayda vardır. Hiçbir zaman bir sosyalist yalan söylemez. (*Gülüşmeler*), (“Oooo...” sesleri) Bir sosyalist, halkın aleyhinde söylemez. Neyi, niçin yalan söyleşin sosyalist! Kendisinin bir çıkarı yoktur ki. Kendisinin çıkarı insanlığın çıkarıdır. Yani insanlık; insan olmanın zevki, faziletidir. Ama bir kapitalist kendi kazandığını söyler mi işçisine vergisini saklamaz mı?

Ticari mahremiyetten Sayın Başbakan bahsetmiştir. Demek ki, bir mahremiyet içindedir. Mahrem olan şey sorulduğu zaman elbette ki, yalan söylenecektir. Bu zihniyetteki, bu esprideki, bu felsefedeki bir Hükümet programının ilerde ki, şimdiden başlanmıştı uçları çıkmaya. Senatodaki Seçim Kanununu değiştirmek gibi, buradaki Millî Bakıye sistemine tırpan atmak gibi bir baskıya müncer olacağı aşağı - yukarı muhakkak gibidir. Çünkü bu sözler Söylendikçe, gerçekler açığa çıktıkça sosyalistler mantığın ve bilimin çelik sopasıyla bütün yeryüzünün insanlığın ölçüsünde doğruları ortaya çizmeye ve koymaya başladıkça, aman benim o kim-senin duymadan elde ettiğim menfaatlerimi herkes öğrenecektir korkusu baskıyı arttırmaya doğru yönelebilir ve o zaman da demokrasinin ruhuna fatiha okunur. (*Türkiye İşçi Partisi sıralarından alkışlar*) Bunun en sağlam yolu kapitalistlerin aldıkları paraları, ödemedikleri vergileri, ortak oldukları, yabancı sermayedarları, bu memleketlerin insanlarını çalıştırarak kâr fazlası diye ceplerine sokarlarken, sosyalistlerin de bunları teker teker, zaman zaman suçüstü halinde, zaman zaman mantık çelişmeleri içinde, zaman zaman yedi sene evvel yazılmış makalenin tersi şeklinde teker, teker böyle kulağından tutup, çıkartıp Meclis kürsüsünde, basında açık yüreklilikle tenkid etmeleri tek çıkar selâmet yoludur.

Hepinizi hürmetle selâmlarım, bana gösterdiğiniz dinleme teveccühünden dolayı, saygı ile selâmlarım efendim. (*Türkiye İşçi Partisi sıralarından alkışlar*)

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Usul hakkında söz istiyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Hangi meselenin usulü hakkında söz istiyorsunuz Sayın Kılıçoğlu?

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Biraz önce konuşan hatibe söz verilmesinin içtüzüğümüzün 84 ve 85’nci maddesine uygun olmadığı hakkında söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun, efendim.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Giresun) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar,

Usul hakkında söz isteyişimin sebebi fikir hürriyetine mâni olmak veya bir Parlâmento mensubunu konuşturmamak şeklinde lütfen anlaşılmasın.

Hakikatleri, elbette, herkes anlayışı nisbetinde, memleket aşkı nisbetinde söyleyecektir. Hakikatler oldukça, dile getirilmese bile onlar daima var olacaklar ve bir gün söyleneceklerdir. Bu bakımdan bir yanlış zehaba imkân vermemek için bu

başlangıcı yapmış bulunuyorum. Sayın hatip sözlerine bu tarihî günde diye başladı. Bunu şunun için zikrediyorum: İttüzüğün 84 ve 85'nci maddesinde Parlâmento üyelerinin nasıl söz istiyceklerini, bu sözlerin hangi sıraya göre Riyaset Divanınca verileceği sarîh olarak ifade edilmektedir. Yalnız burada bir rüçhan hakkı tanınmaktadır, o da Hükûmete ve parti gruplarına. Bendenizin bilebildiği, öğrenebildiğim; bir Parlâmento üyesinin, hangi siyasi partiye mensubolup olmadığı seçim sistemimize göre önce Yüksek Seçim Kurulu tarafından bilinir, Parlâmentoya da yine o şekilde intikal eder. Veya parti genel merkezleri tarafından yine seçim sistemimize göre bir milletvekili her hangi bir parti listesinden de bağımsız adaylığını koyabilir. Biraz önce burada konuşan hatip Türkiye İşçi Partisinden bağımsız olarak seçilmiş ve Parlâmentoya gelmiş bir kişidir. Şimdi, bu tarihî celsede, bilmiyorum canlı yayın yapılmakta devam ediliyor mu, edilmiyor mu; eğer ediliyorsa, üzülererek beyan ediyim başka zaman bunlar söylenebilir, hakikaten normal yollardan bir siyasi partiye girebilirler, o partinin yöneticileri de kendisini grup sözcüsü olarak tâyin edebilir. Hattâ tâyin edebilecek yöneticiler arasına da girebilir.

BAŞKAN — Riyasetin hangi usulsüzlüğü yaptığını lütfen ifade ediniz. Reis olarak ben hangi usulsüzlüğü yapmışım lütfen izah ediniz.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Bunu izah ediyorum. Müsaade buyursanız. Riyasetle bir tartışmaya girmek, elbette ki, aklımdan geçmez. Ama, bu arada şunu söylemeye mecburum. Kapitalizm, sosyalizm, emekçi falan münakaşası yapılırken de çok dikkatli olmak lâzımdır. Kendilerinin çok bilgili olduklarını zannedenlerin hiçbir şey bilmedikleri de sonradan meydana çıkmıştır. (*Usul hakkında konuş sesleri*) Şimdi usulü söylüyorum, tahammüllü olunuz. Şimdi, söz talebinde bulunmamış ama canlı yayın yapılmakta, konuşması lâzım. Bunu duyurmak lâzım. Ne yapalım? Grup adına söz istenmiş, sıraya girilmiş. Riyaset davet ediyor; cevap: “Bendeniz konuşmuyorum, falan konuşacak...” “E o sizin partiden değil, girdi efendim... Girdi, nasıl girdi? Şu anda bizim partiye girdi ve grupumuzun sözcüsü...” Eğer böyle bir şey varsa tahmin ediyorum ki, şurada aşağı-yukarı irticalen yaptığı konuşmanın sonunda, o disipliner partidir, aslında demokrasi falan derler ama disiplin vardır onda...

BAŞKAN — Lütfen sataşmayın, usul hakkında konuşun efendim, partiden bahsetmeyin.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Bir noktayı tebarüz ettirmek için bunları söylüyorum. Şimdi o irticalen yaptığı konuşmanın içinde belki kendilerine göre, bizim anlamadığımız mânada; biz bilmiyoruz tabîi ama okuyoruz, işitiyoruz, konuşulan, söylenen sözler, kelimeler hoşla gitmez de şuradan aşağı inerken, “ben bu partiden çıktım, yine bağımsız oldum” derse, bunun ciddiyeti kalır mı? Böyle şey olamaz, bu mümkün değil. (*Soldan, alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Kılıçoğlu, lütfen çok rica ederim, sadece usul konusuna temas ediniz ve yeniden bir ikaza fırsat vermeyiniz.

İBRAHİM ETEM KILIÇOĞLU (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Şimdi bendeniz eğer bir sataşmaya veya yanlış anlayışa meydan verecek durumda isem, Sayın Başkanım, hem idaresine itimadettiğim, hem şahsan çok hürmet ettiğim Sayın Başkanım, bir hususu öğrenmek istiyorum. Eğer bu hususta bendenize bir parlâmentonun mensubu olarak belki de Yüce Heyetiniz içinde bulunan arkadaşlarımızda da tereddütler hâsıl olmuştur, şimdiye kadar şu İttüyük, halen mer'î olan İttüyük tatbik edilmeye başlandığı günden şu ana kadar daha önce parti grupları veya ilgili merciler tarafından Meclis Riyasetine, “falan zat partimizdendir veya partimizden istifa edip ayrılmıştır, bağımsız hale gelmiştir” diye müra-caat olmadan, oturumun devam ettiği sırada, “şu zat bağımsızdır, şu zat şu partinin adamıdır” diye yetkili bir kimse, ben yazar gönderirim, diye bir tatbikat olmuş mudur? Yoksa yeni bir teamül yaratmakta mıyız? Eğer yeni bir teamül yaratılmakta ise, bendeniz bunu İttüyükün 84 ve 85'nci maddelerine aykırı bulmaktayım. Bu hususta Riyaset Makamının mütalâalarını, eğer lütfederlerse, dinledikten sonra tekrar usul hakkında mâruzâtta bulunmak üzere hürmetlerimi arz ederim. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Riyaset hiçbir usulsüzlük yapmamıştır. Şimdiye kadar bütün grupların gerek yazılı, gerek şifahi beyanlarına itimadedilerek hareket edilmiştir. Bir grup başkanının, “şu sözcümüzdür. Şu bizim partiye girdi” demesi Riyaset yönünden kâfidir. Grup başkanı seçilmiş bir kimsenin beyanına biz itibar ediyoruz. Ve bundan sonra da edeceğiz. (Bravo sesleri, alkışlar) Nitekim Adalet Partisi Grubu adına da bir grup başkanının çıkıp, grup sözcüsü şudur, demiş olmasını kâfi saydık. (A.P. sıralarından gürültüler) Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına da, “Grupumuz adına söz almış olan Muammer Erten'in yerine Turhan Feyzioğlu konuşacaktır” yolundaki beyanına itibar ettik. Bu sebeple, (Soldan, gürültüler) Muhterem arkadaşlarım, gürültünün, bağırmanın hukukî neticeler aldığı vâki değildir. Bu sebeple, lütfen sükûnetle dinliyelim. Bu türlü beyanlara her zaman itibar ediyoruz. Kaldı ki, Riyasete Sayın Çetin Altan'ın Türkiye İşçi Partisine girdiğine dair bizim beyanımız üzerine yazısı intikal etmiştir. Muhterem arkadaşlarım, burada geçen devre mebusluk yapanlar da bilir, İttüyükün ölçülerini bilenler de hatırlı-yacaklardır. Bazan takrir vereceğim diyenleri beklediğimiz de olmuştur, yani şifahi beyanına itibar edip, takririmi biraz sonra yollıyacağım, diyenleri beklediğimiz de olmuştur. Bu sebeple, usule aykırı hiçbir şey yoktur.

Öbür noktaya gelince; muhterem arkadaşlarım, Adalet Partisi Sözcüsü konuşurken, “Marksist” tâbirini kullanarak, bu Meclisin içinde bir zümreyi kasetmiştir. Fakat kimse buna ne sahip çıkmış, ne de reaksiyon göstermiştir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Ben reaksiyon gösterdim.

BAŞKAN — Bu kendilerinin bileceği bir iştir.

Diğer taraftan, Türkiye İşçi Partisi adına konuşan Çetin Altan da “kapitalist” diye bir ithamda bulunmuştur. Buna da ne kimse sahip çıkmış, ne de reaksiyon göstermiştir. Bu sebeple meseleler, kendi vasfı ve tabiatı içerisinde müzakere şeklinde devam etmektedir. Usulî hiçbir hata yoktur.

Bu sebeple, şimdi Sayın Hükümet, Sayın Çetin Altan'ın Türkiye İşçi Partisi adına konuşan, Sayın Mehmet Ali Aybar'ın dün beyan ettikleri ve Amerikalıların 35 milyon metrekare Türk toprağının Amerikan egemenliği altında olduğu yolundaki beyanlarına ve kendilerinin lüzum gördüğü noktalara cevap vermek üzere söz istemişlerdir.

Şimdi bu arada, üç tane takrir intikal etmiş bulunuyor, Riyasete. Bunlardan birisi; saat 19.00'dan itibaren müzakerelerin yarına talikini istemektedir. Biri de müzakerelere bir saat ara vererek gece de devam talebinde bulunmaktadır. Bir diğeri de keza saat 19'da bir saat ara verildikten sonra gece devamı istemektedir. Sayın Hükümet şimdi mi konuşacak efendim?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Evet efendim.

BAŞKAN — Hükümete söz veriyorum, buyurun Sayın Başbakan. *(Başbakan Süleyman Demirel A.P. milletvekillerinin sürekli ve şiddetli alkışları arasında kürsüye geldi)*

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Muhterem Başkan, Yüce Meclisin muhterem üyeleri; huzurunuzda şu anda çıkmak niyetinde değildim. Sadece dün bu kürsüden ifade edilip bugün tekrar edilen bir beyanın bütün vatan satlında vatandaşlarımızın kalbini kanatacağını düşünerek bu hususun bir an evvel vuzuha kavuşması gerektiğine kaani olduğum için huzurunuzda gelmiş bulunuyorum. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Üç gündür Hükümet Programı vesilesiyle pek çok şeyler söylendi. Bunların hepsini konuşmaların sonunda cevaplandıracağım. Müsade ederseniz, sadece, vakitin de geçmiş olması dolayısıyla sadece bir hususu vuzuha kavuşturayım.

İddia olundu ki, Türkiye topraklarından 35 milyon metrekare başka bir Devletin hükümranlığı altındadır. Bu hususta Yüce Meclise şu hususu arz ediyorum. Türkiye dış güvenliği için gereken millî tedbirleri almış, bunun yanında NATO İttifakının bir üyesi olmayı millî menfaatlerine uygun görülmüştür. Ne zaman? Senelerce evvel. NATO, İkinci Dünya Harbinin sonunda ortaya çıkan şartların bir neticesi olarak belirli icapların yarattığı bir savunma teşekkülüdür. Memleketimizde malûm bulunan tehdit ve talepler muvacehesinde egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak ve bekasını idame ettirmek amacıyla bu savunma teşekkülünün bir üyesi olmuştur. NATO savunma zincirini teşkili ve muhtemel taarruza karşı 15 milletin mukadderat birliği yaparak bir müttefike vâki tecavüzü bütün ittifaka yapılmış bir tecavüz telâkki etmeleri Avrupa'ya ve Türkiye'nin bulunduğu bölgeye müteveccih bir taarruzun vukuunu önlemiştir. Ne taarruzu bu? Komünist taarruzu. *(Soldan şiddetli alkışlar)*

Hepinizin bildiği gibi İkinci Dünya Savaşının sonunda Türkiye'den Boğazlar, Kars ve Ardahan talebedilmiştir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Kim hayır dedi?

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu lütfen yerinizden müdahale etmeyin.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Müsade buyurun, dirlerseniz vuzuha kavuşacaktır. Esasen verdiğim izahatın sizinle hiçbir ilgisi yok. Çünkü mücerret izahat veriyorum. Binaenaleyh, NATO İttifakının temel gayesinin tahakkuk ettiğı bir gerçektir. NATO İttifakının en mühim hususiyeti üye devletlerin harb çıkmadan önce savunma plânlarını müştereken yapmaları ve bir harb vukuunda söz konusu plânlara göre harekette bulunacak askerî kuvvetlerin emir ve kumanda zincirini tesbit etmeleridir.

Diğer taraftan, üye devletlerarasında, tesbit etmiş oldukları bu savunma plânlarına göre, bir taarruza karşı mukavemetlerini artırmak üzere gerekli tesisleri müştereken kurmayı da kararlaştırmışlardır. Bu belirttiğim hususu tanzim eden NATO Andlaşmasının üçüncü maddesi özetle şöyledir:”Bu Andlaşma Büyük Meclislerin tasdikinden geçmiştir.”

“Üye devletler Andlaşmanın gayelerinin daha müessir bir şekilde tahakkukunu temin için birbirleriyle karşılıklı yardımda bulunmak suretiyle münferiden ve müctemian devamlı ve fiilî olarak hareket edip bir silâhlı tecavüze karşı müşterek müdafaa kuvvetini idame ve tevhidedeceklerdir.” Bu maddeye göre, Türkiye muhtemel bir tecavüze karşı NATO üyesi diğer memleketlerle birlikte savunma hazırlıklarına girişmek ve bu amaçla muhtelif tedbirleri almak vecibesini yüklenmiştir. İşte bu vecibe uyarınca ve kolektif savunma gayesine hizmet etmek için Türkiye topraklarında müttetikleriyle birlikte bazı askerî tedbirlere tevessül ve tesisler kurulmasına müsaade edilmiştir. Bu tesisler NATO savunma plânlarına göre müşterek savunma sisteminin icabatı nazarı itibara alınarak kurulmuşlardır. Anılan tesisler münhasıran muayyen bir NATO üyesinin gayelerine hizmet etmek üzere vücuda getirilmemiş olup Türkiye’nin bulunduğu bölgenin ve özellikle Türkiye’nin savunmasının sağlanması için kurulmuştur. (*Soldan alkışlar*) Diğer taraftan söz konusu bu tesisler müstakil anlaşmalara istinadetmeyip Yüksek Heyetinize biraz önce okumuş olduğum NATO Anlaşmasının üçüncü maddesine dayanılarak yapılan uygulama anlaşmalarının bir neticesi olarak inşa edilmişlerdir. Burada hemen şunu belirtiyim ki, söz konusu tesisler Türkiye’nin mülkiyetinde bulunmaktadır. (*Soldan alkışlar, “bravo” sesleri*)

Yurdumuzun savunması bakımından büyük bir önemi haiz olan bu tesisler müdafamızın zaruri bir unsurudur. NATO’ya dâhil diğer müttetiklerimiz de kendi toprakları üzerindeki bu kabîl tesisleri aynı şekilde kıymetlendirmektedirler. Malûmunuz olduğu veçhile, Türkiye’den maada İtalya, Yunanistan, Fransa, Holânda, İngiltere ve Almanya’da müşterek savunma gayesiyle bu nevi tesisler kurulmuştur ve statüleri aynıdır.

Şu hususu bir kere daha belirtiyim; kolektif güvenlik için Türkiye’de kurulmuş olan tesisler münhasıran tek bir NATO memleketinin gayesine hizmet etmek üzere kurulmamış olup, Türkiye’nin bulunduğu bölgenin ve özellikle Türkiye’nin savunmasının sağlanması için tesis edilmişlerdir. Bunlar bilûmum NATO memleketlerince kabul edilmiş bulunan NATO savunma plânlarına göre tertiplenmişlerdir. Söz konusu tesisler teknik mahiyette gizli, askerî anlaşmalara müstenittir.

Bu sebeple teferruata girmenin millî menfaatleremize uygun olmayacağına yüksek takdirlerinize arz ederim.

Muhterem Milletvekilleri...

ÇETİN ALTAN (İstanbul) — Bir soru sorabilir miyim? (A.P. sıralarından gürültüler ve otur yerine sesleri)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin. Oturun lütfen yerinize. Sayın Başbakan konuşmanıza devam ediniz. Soru sorulamaz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem Milletvekilleri, millî menfaatlerimize, millî bütünlüğümüze ve millî savunmamıza mütaallik doğru olmayan beyanların yapılması bu memleketin menfaatine değildir. (Soldan bravo sesleri)

Bu itibarla, şu hususu arz etmek isterim. 35 milyon metrekaare diye ballandıra, ballandıra anlatılan ve mülkiyeti tamamen Türkiye'ye aidolan ve Türkiye'nin savunması için yapılmış bulunan bu tesislerin santimetrekareye çevrilmesi halinde, 350 milyar santimetrekare eder. Bu 35 bin dönümdür. (Gürültüler)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin, efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi arz edelim. Müsaade buyurun, dinleyin, birçok şey öğreneceksiniz. Henüz güvenoyu almamış bir Hükümetin Başbakanı olarak bu malûmatı Devletin arşivlerine dayanarak size arz etmekten başka benim bir sorumluluğum var mı? (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Bana kimin ve neyin hesabını soruyorsunuz? Ben size bir Hükümet Programı getirdim. Hükümet Programını müzakere ediyorsunuz. Neyin hesabını soruyorsunuz.

Şimdi şu hususu arz etmek isterim. Ne zaman yapılmış bunlar, bu anlaşmalar ne zaman yapılmış? Bu anlaşmalar meşru mu? Evet, gayet tabii, meşru heyetlerden geçmiş. Sonra ne olmuş? Bunları yapan heyetlerin üzerinden seneler geçmiş, başka heyetler, gelmiş, geçmiş. Şimdi soruyorum; sıralardan birisinden Millî Savunma Bakanı arkadaşşıma, "yoksa tekdibediniz diyen" arkadaşşıma soruyorum; siz kendiniz Millî Birlik Komitesi üyesi değil miydiniz? (A.P. sıralarından bravo sesleri, sürekli alkışlar) Mademki bu anlaşmalar, öyle farz ediyorsanız, mademki bu anlaşmalar Türkiye'nin hükümlanlığına aykırı idi de bir sözünüzle kanun çıktığı günlerde nerede idiniz? (Soldan ve sağdan şiddetli alkışlar ve bravo sesleri)

Şimdi yine soruyorum: Bu kürsüden ifade edilmesi lâzımdır. Sayın Cumhuriyet Halk Partisi idarecilerine soruyorum. 3,5 sene iktidarda bulundunuz. Bu anlaşmaları Türkiye'nin hükümlanlığına aykırı bulmuyorsanız gelip buradan söylemeniz lâzımdı. Buluyorsanız 3,5 sene zarfında niçin değıştirmediniz? (A.P. sıralarından bravo sesleri ve şiddetli alkışlar) (Arka sıralardan söz atmalar)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin, efendim. (Arka sıralarda ayağa kalkmalar) Muhterem arkadaşlar, lütfen yerlerinize oturunuz efendim. Müdahale etmeyin,

lütfeñ. İdareci Üyeler lütfeñ müdahale etsin, grup idarecilerinden de rica ediyorum, müdahale etmeleri için. *(Arka sıralarda birikmeler, C.H.P. ve A.P. arasında toplanmalar, gürültüler)*

Lütfeñ yerlerinize oturunuz. *(Çan vuruşları, ayakta müdahaleler)* yerinize oturunuz lütfeñ.

Buyurunuz, Sayın Başbakan, konuşmanıza devam ediniz, efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Yurdumuzun savunmasıyla ve milletimizin kaderiyle bu kadar yakından ilgili olan bu meseleleri Yüksek Meclisiniz isterse kapalı bir celse yaparsınız, geliriz arz ederiz. *(T.İ.P. sıralarından müdahaleler)*

BAŞKAN — Beyefendi lütfeñ yerinizden müdahale etmeyiniz. Çok rica ederim sizin hatibiniz konuştuğu zaman da onun hukukunu müdafaa etmek durumunda bulunan Başkanı müşkül mevkide bırakmayınız. Keyfiniz istediğiniz zaman bağırarak, müdahale etmek için bu kadar mesuliyetsiz olamazsınız. Büyük Meclis, Türkiye'nin menfaatlerini içtüzüğün emrettiği usuller dâhilinde müzakere yapmak için toplanmıştır. Usul dışı müzakere tarzları ve rağbet bulmıyan konuşma şekilleriyle müzakere yapmak için değil.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Tekrar arz ediyorum. Yüce Meclisiniz bu meseleleri, kapalı bir celsede her zaman âriz ve amik görüşmek ve Hükümetten malûmat talebetmek mevkiindedir. Bunu yaptığımız takdirde Hükümet bütün dosyaları ile emrinize amadedir. Muhterem Milletvekilleri, biz bu meseledeki görüşümüzü Hükümet Programımızda, dış politika, NATO ve CENTO meselelerinde ne yapacağımızı, ne düşündüğümüzü getirdik. Dış politikada bundan daha fazla tafsilâtlı bir Hükümet programını yapamazdık.

Bu itibarla, bir hususu daha tasrih etmek isterim. Zihinlerde memleketimizin bir çakıl taşının dahi Türkiye'nin her tarafında yaşayan vatandaşın zihninde, Türkiye'nin bir çakıl taşının dahi başka bir milletin hükümrânlığında olduğu endişesi yaratılmamalıdır. *(Soldan ve sağdan, alkışlar ve bravo sesleri)*

Uğrunda kan dökülmüş, uğrunda şehitler verilmiş, uğrunda milyonlarca insan ölmüş bu memleketin bir karış toprağını, bir kel tepesini, bir çakıl taşını hiç kimseñin bir kimseye vermesine hakkı yoktur. Böyle bir durum olursa, milletçe şahlanır, karşısına çıkarız.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. *(Soldan sürekli alkışlar, bravo sesleri)*

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu siz tekrar söz mü istiyorsunuz? *(A.P. sıralarından müdahaleler)* Muhterem arkadaşlarım, lütfeñ sakın olunuz. Ben Sayın Feyzioğlu ile konuşuyorum. Sizin gürültünüz şu muamelenin icrasını tehir ediyor.

Sayın Feyzioğlu tekrar söz mü istiyorsunuz? Efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Üç cümle efendim.

BAŞKAN — Efendim, üç cümle konuşursunuz, üç yüz cümle konuşursunuz. Bütün bunlar söz istemektir. Söz istiyor musunuz, istemiyor musunuz?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Görüyorsunuz Beyefendi, istiyorum, Grup adına...

BAŞKAN — Ben de soruyorum, kaydedeceğim Grup adına. Çünkü şu anda grup adıma konuşma sırası C.H.P. dedir. Ayrıca siz şahsınız için istiyor musunuz?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Grup adına efendim.

BAŞKAN — Tekrar grup adına istediğinize göre sıraya sizin isminizi de yazıyorum.

EKREM ALİCAN (Sakarya) — Efendim, ben daha evvel söz almıştım.

BAŞKAN — Sizin sözünüz duruyor Beyefendi.

Efendim, sizin endişenizi de izah edeyim. Sayın Muammer Erten, Sayın Faruk Önder, Sayın Sadun Aren, Sayın Turhan Feyzioğlu şeklinde yazılmıştı. Sayın Aydın Yalçın'dan sonra siz yazıldınız, Sayın Alican... Sayın Muammer Erten söz sırasını Sayın Turhan Feyzioğlu'na verdi. Sayın Feyzioğlu'da konuştuğuktan sonra Sayın Muammer Erten Feyzioğlu'nun sırasına girdi. Yanlışlık yoktur. Sizin sıranız, şimdi Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü konuştuğuktan sonra, Sayın Aydın Yalçın, onu takiben sizin sıranız geliyor.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bize muhtevası hakkında bilgi vermek için ifadeye mecbur olduğum ve aded itibariyle 5-6'yı bulan ve Çetin Altan'ın sarhoş olduğunu ve muayeneye şevkini talebeden önergeler verilmiştir. Bu önergeler hakkında hiçbir muamele yapılmıyacaktır. *(Soldan, her gün böyle mi konuşacak sesleri)*

Muhterem arkadaşlarım, bir kimsenin şahsî ahvali, nizamı bozmıyacak ölçü içerisinde ise kimseye bir şey söylenemez. Ama sarhoş olmayıp da düzeni bozan kimseler hakkında İçtüzükte hüküm vardır. *(Sağ sıralardan alkışlar)*

Muhterem arkadaşlarım, bunun dışında Riyasete üç ayrı önerge verilmiştir. Bunlardan bir tanesi Sayın Nazif Kurucu arkadaşımızdır. Önergelerinde müzakerelerin kesilmeden devamını, saat 19.00'dan sonra bir saat yemek tatili verilmesini arz ederim, diyor. Sayın Nazif Kurucu, bu bir saatin şu andan itibaren bir saat şeklinde tavzih eder misiniz efendim? Çünkü saat 9'u geçti.

NAZİF KURUCU (Konya) — Ederim efendim.

BAŞKAN — Sayın Nazif Kurucu'ya ait önerge saat 21'e taliki şeklinde tavzih edilmiştir. Sayın Nazif Kurucu bu şekilde tavzih etmiştir.

Sayın Hüsnü Özkan ve Sayın İhsan Kabadayı arkadaşlarımız da müşterek bir önerge ile yine 19-20 arası Birleşime ara verilmesini istemişlerdir. Bir saat ara, şu andan itibaren. İfade buyurun da, çünkü zapta o şekilde geçiyor efendim.

İHSAN KABADAYI (Konya) — Aynı saatte

BAŞKAN — Bir saat ara istiyorsunuz.

Bir de Sayın Nizamettin Erkmen tarafından yarın saat 10.00'a talikini isteyen bir önerge vardır. Sayın Nizamettin Erkmen bugün saat 10.00'da ekseriyet bulamayışımızı nazarı itibara alarak bunun saat 11.00 olarak düzeltilmesine taraftar mısınız?

NİZAMETTİN ERKMEN (Giresun) — Hayır.

BAŞKAN — Taraftar değilsiniz, saat 10.00 diyorsunuz.

Şimdi muhterem arkadaşlarım bu üç önergeden evvelâ devam fikrine aykırı olanı, yarın saat 10.00'a talikini isteyen önergeyi okutup oylatacağım.

Sayın Başkanlığa

Vaktin gecikmiş olması ve söz almış hatip sayısının fazlalığı sebebiyle görüşmelerin 9.11.1965 Salı günü saat 10'a bırakılmasını arz ve teklif ederim.

A.P. Meclisi Grubu Başkanvekili

Giresun Milletvekili Nizamettin Erkmen

Yüce Başkanlığa

1. Hükümet programının görüşülmesine devam edilmesini.

2. Bu maksatla Oturuma saat 19'da ara verilip saat 20'de Oturumun açılmasını arz ederiz.

Hüsnü Özkan (Hatay)

İhsan Kabadayı (Konya)

Sayın Başkanlığa

1. Müzakerelerin kesilmeden devamını

2. 19'dan sonra bir saat yemek tatili verilmesini arz ederim.

(Konya) Nazif Kurucu

BAŞKAN — Sayın Nazif Kurucu Sayın Hüsnü Özkan, Sayın İhsan Kabadayı, arkadaşlarımız tarafından verilen önergede, önerge metnindeki "19 ilâ 20 arası" bir saat ara verme şeklinde kendileri tarafından düzeltilmiştir.

Şimdi, evvelâ ilk okunan önergeyi yani, yarın saat 10.00'a talikini talebeden önergeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kabul edilen bu karar gereğince, 9 Kasım 1965 Salı günü saat 10.00'da toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19.50

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 2 Cilt 1 Birleşim 9****Sayfa 262-319****09.11.1965 Salı****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Ferruh Bozbeyli***GEÇİCİ KÂTİPLER:** *Fuat Avcı (Denizli)**Kaya Özdemir (İstanbul)***Açılma Saati:** 10.00**Hükümet Programının Görüşülmesi (devam)**

BAŞKAN — Grupları adına söz alıp da henüz konuşmamış olan arkadaşların isimlerini tekrar okuyorum: C.H.P. Grubu adına Sayın Muammer Erten. Sayın Erten söz sırasını Sayın Turhan Feyzioğlu'na verdiğini ifade etmiştir. Böylece söz sırası Sayın Turhan Feyzioğlu'nundur. Onu takiben A.P. Grubu adına Sayın Aydın Yalçın, Yeni Türkiye Partisi Grubu adına Sayın Ekrem Alican, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Muhiddin Güven, C.K.M.P. Grubu adına Sayın Ahmet Tahtakılıç.

C.H.P. Grubu adına Turhan Feyzioğlu; tekrar söz istiyor musunuz efendim?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Kısaca efendim.

BAŞKAN — Muammer Erten yerini size verdi. Bir sıra aldınız. Bilâhara tekrar Turhan Feyzioğlu diye yazdırmışsınız. Onu da istiyor musunuz, bunu silelim mi?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Bunu devrediyoruz efendim. İhtüzüğe göre yazılı olması lâzımdır.

BAŞKAN — Muammer Erten'e mi devrediyorsunuz?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Evet efendim.

BAŞKAN — Şu halde C.K.M.P. Grubu adına Sayın Tahtakılıç'tan sonra C.H.P. Grubu adına Sayın Muammer Erten ve Türkiye İşçi Partisi Grubu adına Sayın Sadun Aren.

OSMAN ÖZER (İstanbul) — Bu kadar devam edecek mi?

BAŞKAN — Kifayet kararı verilinceye kadar devam eder.

Şimdi söz sırası C.H.P. Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu'nun.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın arkadaşlarım, huzurunuzu sadece birkaç dakika için, Başbakanın dün tevcih ettiği bir soruya kısaca cevap arz etmek üzere işgal etmiş bulunuyorum.

Türkiye İşçi Partisinin ortaya attığı ikili anlaşmalar ve üsler konusunda bir açıklama yapan Sayın Başbakan, C.H.P.'sinden de bahsederek, bir soru yöneltilmişlerdir.

Millî güvenlik ve Millî Savunmamızla ilgili böyle bir konuda, aleni bir Meclis toplantısında etraflı tartışmalara girmek fikrinde değiliz. Sadece bir, iki önemli noktayı kısaca tesbit etmekte fayda vardır.

27 Mayıs'tan sonra, Millî Birlik Hükümeti kurulmuştur. Daha sonra C.H.P.-Adalet Partisi Koalisyon Hükümeti, Cumhuriyet Halk Partisi-Yeni Türkiye Partisi, C.K.M.P. Hükümeti ve C.H.P. ile bağımsızlar Koalisyonu kuruldu. Bunu takiben de Adalet Partisi etrafında Dördüncü Koalisyon Hükümeti kurulmuştur.

C.H.P.'ni ilgilendiren devre yani C.H.P.'nin iktidara ortak bulunduğu ve sorumluluk taşıdığı devre bakımından bir hususu açıkça ifade etmek isteriz. C.H.P.'nin iktidarda bulunduğu yıllarda, yurdumuzun her hangi bir noktası ile ilgili olarak, sözü geçen mahiyette hiçbir anlaşma imzalanmamış ve hiçbir fiilî durum ihdas edilmemiştir.

Sayın Başbakan, dün, konunun özellik ve önemine işaret ederek ancak gizli bir celsede konuşulabileceğini söylediler. Bu görüşe katılıyoruz. Meselenin bir gizli celsede konuşulması halinde, C.H.P. daha etraflı maruzatta bulunabilir. Bugün bu kadarla yetinmeyi millî menfaatlerimiz bakımından çok daha uygun görüyoruz.

Saygılar sunarım, arkadaşlarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Söz sırası Adalet Partisi Grubu adına Sayın Aydın Yalçın'ındır, buyurun.

A.P. GRUPU ADINA AYDIN YALÇIN (İstanbul) — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Söz sırası Y.T.P. Grubu adına Sayın Ekrem Alican'ındır, buyurun. *(Alkışlar)*

Y.T.P. GRUPU ADINA EKREM ALİCAN (Sakarya) — Alkışların, konuşmanın sonunda da aynı şekilde tecelli etmesini temenni ederim. *(Alkışlar)*

Çok muhterem arkadaşlarım, dünkü müzakereler sırasında üç partinin sözcüleri çeşitli memleket meselelerine temas ettiler. Bu konuşmalar sırasında zaman zaman adımdan da bahsedildi. Gerek temas edilen memleket meseleleri, gerekse adımdan bahsedilmek suretiyle iki parti arasında münakaşa konusu olan mesele, gerekse Sayın Adalet Partisi Sözcüsünün temas ettiği bazı konular benim de tekrar söz almamı zaruri kıldı. Bu sebeple bugün söz almış ve huzurunuzda gelmiş bulunmaktayım.

Evvelâ, Türkiye İşçi Partisi Meclis Grubu adına burada konuşmuş olan Sayın sözcünün konuşması hakkında grupumuzun görüşlerini kısaca izah etmekte fayda mülâhaza etmekteyim.

Türkiye İşçi Partisinin bu defa Meclise girmesi dolayısıyla nasıl bir Devlet görüşünün temsilcisi olduğunu bundan önceki radyolarımızda ve çeşitli toplantılarda

yaptığı propaganda konuşmalarındaki propaganda istikametlerinin dışında daha ciddi bazı görüşlerin temsilcisi olabilmesi ihtimalini düşünerek, bu kürsüden yapacağı konuşmayı gerçekten merakla beklemekte idim. Dün sayın sözcü bazı konulara temas etti. Bu temasları dolayısıyla acaba bu partinin temsil ettiği sosyalizmin mânası nedir, diye kendi kendime oturduğum yerde işin esasını kavramıya çalıştım. Nasıl bir toplum düzeni fikrinin arkasındadır bu arkadaşlarımız? “Sosyalistiz” demek kâfi değil, toplumdüyuz demek kâfi değil. Hepimiz toplumdüyuz, hepimiz halkçıyız, hepimiz bu vatanda yaşayan 31,5 milyona yakın vatandaşın ıstıraplarıyla gönülleri dolu insanlarız. *(Alkışlar)* Bu mânada elbet hepimiz de toplumdüyuz, ellet hepimiz de halkçıyız. Ama mesele, bu toplumdüculuk fikrini tatbika koyup topluma yararlı olacak esasları gerçekleştirebilmekte takibedilecek Devlet düzeni anlayışı, takibedilecek sistemler anlayışı... Bu sistem bakımından, sosyalist sistemin taraf-tarıyız diyorlar arkadaşlar. Sosyalizmin çeşitli mânaları vardır.

TARIK ZİYA EKİNCİ (Diyarbakır) — Programı mı tenkid ediyor, bir partiyi mi tenkid ediyor?

BAŞKAN — Söz almadan konuşmayınız.

TARIK ZİYA EKİNCİ (Diyarbakır) — Sayın Başkan, müdahale edin.

BAŞKAN — Söz almadan konuştuğunuz için Sayın Ekinci size bir ihtar veriyorum.

Y.T.P. GRUPU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Arkadaşlar Parlâmentoya yeni girmiş bir grubun temsilcisidirler, daha hazımlı olmalarını tavsiye ederim, başlangıçta. Ben sosyalizm kelimesini kullanıyorum, onların grup sözcüleri dün tam bir saat kapitalizm kelimesini kullanarak konuştu. Benimki eğer Hükümet Programına temas etmiyen bir konuşma ise, kendilerinin kapitalizm kelimesini kullanarak bir saat konuşmaları Hükümet Programıyla nasıl bağdaştırılıyor? Arkadaşıma bu suali sormak isterim. *(Alkışlar)*

Şimdi, sosyalizmin ifade ettiği çeşitli mânalar var, dedim. Batı sosyalizmi vardır, benim anladığım mânasıyle. Batıda sosyalist idareler vardır benim anladığım mânasıyle. Batıdaki sosyalist idarelerin benimsedikleri devlet görüşü vardır, benimsedikleri toplum görüşü vardır. Bu görüşün temsilcisi olduğu ilkeler hepimizin malûmudur. Bu ilkelerde mülkiyet hakkı vardır, bu ilkelerde özel teşebbüs hakkı vardır, bu ilkelerde demokrasi vardır, demokratik rejim vardır, bu ilkelerin içinde hürriyet vardır, bu ilkelerin içerisinde vatandaşlara her çeşit medeniyetçi usullerle, demokratik usullerle gelişme hakkı tanınmıştır. Arkadaşlarımızın konuşmalarına dikkat ediyorum; Batının bu derece demokratik, bu derece medeniyet esaslarına dayanan, haklara, hürriyetlere dayanan, insana toplum içerisinde değer veren, insanı insan yapan, birtakım ilkeleri kabul eden sistemlerini daima bir yana itmektedirler. Önümüze her zaman Doğunun, adı sosyalizm fakat aslında sosyalizmle, toplumdüculukla, halkçılıkla, hürriyetle, demokrasiyle bir gûna alâkası olmıyan dikta düzenini, hakları, hürriyetleri, insanlığı ayaklar altına alan *(“Bravo” sesleri, alkışlar)* bir sistemi savunur gözükmektedirler. Arkadaşım, meselâ konuşması sırasın-

da, sosyalist yalan söylemez, dedi. (*Gülüştürmeler*) Bir defa yalan, beşerî bir zaafıdır, politikacıların hele daha büyük bir za'fıdır. Hepimiz nispî olarak maalesef yalan söylemekten kendimizi kurtaramamaktayız. Ama bir başka düzen vardır ki, yalana dayanarak işler. Yalan imalâtına dayanır, yalan imal eder. Verdiği misaller biraz bu istikamette imaller gibi geldi bana muhterem arkadaşımın. (*Alkışlar*) Gerçekten bu istikamette bazı imaller gibi geldi... Hattâ memleket menfaatleriyle bağdaşmıyacak şekilde üsler konusunda yaptıkları konuşmada, üsler konusundaki beyanları, bu derece bir yalan imali mahiyetini taşıdı. Hükümet adına açıklandı; bir anlaşma yapmışsınız, memleketin emniyetini, memleketin güvenliğini sağlamak bakımından. 15 memleket bu anlaşmayı yapmış, her memleketin kabul ettiği bazı esasları kabul etmişsiniz. Şimdi bunu bu memlekette birtakım vatandaşların kafalarında istifham yaratmak, kafalarında bu Devleti yönetenler hakkında, sanki vatan menfaatlerini satan insanlarmış havasını yaratmak için bu şekilde kullanmanın memleket sevgisi ile ilgisi nedir, muhterem arkadaşımın sormak isterim. (*A.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar*) Niye meseleleri bu istikamette tahrif ederek karşılamaktayız? Bu meselenin üzerinde durmak istiyorsa arkadaşlarımız, bunun dayandığı andlaşmanın reddi istikametinde zaten görüşlerini ifade etmektedirler. Ama toplumcu düzene inanmış bir parti olarak, halkçı bir parti olarak bu milletin seçtiği iktidarın verdiği salâhiyetlerle yürütülen bir anlaşmanın yürütülmesinde ısrar eden, karşı iktidar grupuna da onun fikirlerine de hürmetkâr olmaları icabetmez mi? Arkadaşlarımız bu mevzularda benim kanaatimce, sosyalist yalan söylemez, demiş olmalarına rağmen anlaşılan sosyalist değiller ki biraz yalana kaçan bir istikamette konuşmuşlardır. (*A.P. sıralarından alkışlar*)

Şimdi aziz arkadaşlarım, meselâ dün arkadaşım, bu 480 sayılı Kanuna göre Türkiye'ye getirilen buğdaylar konusunda bazı mütalâalar beyan etti. O konuda da esasî iyi bilmediği kanaâtindeyim. Yani arkadaşlarımızın bâr iddiaları vardır. Sadece Entellektüel onlardır, sadece okuyan onlardır, sadece bilen onlardır, sadece işlerin derinliğine girebilen, işlerin derinliğine düşünebilen onlardır. Gerisi statükocu politikacılarıdır. Gerisi toplum yararlarının dışında kendi kişisel yararları için politika yapan insanlar ve teşekküllerdir. Bu itibarla Türkiye'nin menfaatleri deyince onların ağzından çıkan her söz, mutlaka gerçeğin ta kendisidir... Değil arkadaşlarımız; şimdi faraza bu istihsal fazlalarından Türkiye'ye ithal edilen buğdaylar meselesi. Keşke kendi ihtiyaçlarımızı sağlayabilsek de bu buğdayı ithal etmesek, ihtiyaçları sağlamıyoruz, ihtiyaçları sağlamamaktan dolayı ithal zarureti var. Bu ithal zarureti de, dövizle itthalât mı yapalım, yoksa böyle bir imkândan istifade edelim mi meselesi. Dövizle ithalât yapmak dış tediye muvazenemiz bakımından menfaatlerimize uygun düşmüyor. Amerikalıların böyle bir kanunu var, bu kanun dolayısıyla anlaşma yapıyoruz ve diyoruz ki, istihsal fazlalarınızdan bize vereceğiniz buğdayları Türk parası mukabilinde verirseniz biz de alırız ve Türk parası gelen buğdayı, buğdayı getiren hangi müessese; Toprak Mahsulleri Ofisi, yani arkadaşlarımızın pek fazla alerji duydukları özel sektör yok orada, Toprak Mahsulleri Ofisi ithal ediyor.

Bedeli Türk parası olarak yatırılıyor. Yani bir bakıma hakikaten devletten devlete kredi şekli. Şimdi arkadaşım itiraz ediyor, diyor ki; Türkiye’de yatırılmış olan bu paralar Türkiye’de yatırımlara tahsis ediliyor ve Türkiye’de yabancı yatırımlardan kârlar Amerika’ya giderek buğday, Türk parası ile alınmış olmuyor, buğday bir nevi dövizle alınmış oluyor. Elbette öyle olacak, aziz dostum. Çünkü bu mekanizmadan istifade etmiyecek olsanız, o buğdayın bedelini zaten ithal ederken döviz olarak ödeyeceksiniz.

Dış tediye muvazenemiz bakımından bir hesap yapıyorsunuz. Acaba böyle bir yoldan mı bu ihtiyacımı karşılayayım, yoksa doğrudan doğruya dövizle bu malı Türkiye’ye ithal etmek suretiyle mi ihtiyacımı karşılayayım? Aradaki fark bu... Bu hesabı yapıyorsunuz, bu hesabın sonunda bu yoldan bu ihtiyacı karşılamamanın memleket menfaatlerine daha iyi olduğu kanaatine varıyorsunuz, bu kanaatle de bu anlaşmaya imzanızı koyuyorsunuz. Şimdi, Ruslardan almaya kalkarsak faraza bu ihtiyacımızı; Ruslar altınla zaten o memleketlerden satın alıyorlar. Yani Ruslar altınla Amerika’dan veya Kanada’dan ihtiyaçları olan buğdayı ithal etmekte. Biz hiç olmazsa, altın ile ithal etmek yerine, Türk parası ile bu şekilde ithal ediyoruz. Birikmiş olan Türk paralarının kullanılmasında da elbet birtakım usulleri kabul ediyoruz. Bunun toplum sömürücülüğü edebiyatı ile alakası nedir göremedim arkadaşım? Yani arkadaşım, sadece bir fıkralarında kullanıyor zannediyorum bunları. Bir noktayı hani asalak edebiyatı var, o kısmı ihmal etti... Türk aile kadınları asalak- tırlar diye bir fıkrasını okumuştum, o noktayı ihmal etti.

ÇETİN ALTAN (İstanbul) — Yalan söylüyorsun...

Y.T.P. GRUPU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Yalan söylemişsem sizin fıkranızda geçti gibi gelir bana, okudum gibi geliyor bana.

BAŞKAN — Sayın hatip bir dakika, bir dakika Sayın Alican. Sayın Çetin Altan, oturduğunuz yerden yalan söylüyorsunuz diye hitabettiğiniz için sizi nezih bir lisanla davet ederim. Galiz ve müstehcen beyanda bulunmak tüzüğümüze göre mümkün değildir.

ÇETİN ALTAN (İstanbul) — Dün küfür ediyorlardı ya...

BAŞKAN — Ve bu Mecliste bu şekilde konuşmak usulü cari değildir. Çünkü konuşmanızda bilimsel metotlarla hareket ettiğinizi söylemiştiniz. Hukuk da bâr bilimdir. İktisadımızda hukuk ilminin ve mevzuatımızın icaplarından biridir. Çok rica ederim. Buyurun Sayın hatip.

Y.T.P. GRUPU ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Şimdi benim anlamak istediğim, bu kıymetli partimizin, Türkiye’mizin siyasi rejiminde, sosyal rejiminde, ekonomik rejiminde bugün Türkiye’de filhal tatbik edilen sisteme nazaran hangi farklılıkların temsilcisidir. Bunu, bu çeşit yalan imalatı yerine gerçek fikirlerle ifade etmeleri lâzımgeldiği noktasıdır. Bunu ifade etmelidirler. Türkiye’de demokrasiye dayanan bir siyasi rejim var. Demokrasi mükemmel işlemekte midir? İşlemiyor, hepimiz bunun şikâyetçisiyiz. Demokratik rejimin işlemesinde bazı usullere mütâallik, zihniyetlere mütâallik ıslahata ihtiyaç vardır. Bu da zamanla halledilebilecek

mesele. Bütün toplumlarda olduğu gibi, her toplumda olduğu gibi, zamanla halledilebilecek bir meseledir. Ama bu demek midir ki, Türkiye’de demokratik rejim sadece bir sınıfın diktasına dayanan bir sistem haline getirilmelidir. Olamaz. Arkadaşlarımız bu noktada yani demokratik sistemi anlama bakımından vuzuha varmalıdırlar. Ben dünkü konuşmalarını dinlemeye hazırlanırken acaba bu noktada vuzuha varıcı beyanları olacak mıdır diye dikkatle dinledim, kendilerini. Bu noktada vuzuha varıcı bir beyan yok. Diğer partiler demokratik düzenin icapları içerisinde mücadele vermişler. Vatandaşların rey hakları mevcut, vatandaşların seçme hakları mevcut, vatandaşların seçilme hakları mevcut. Bütün bu hakların içerisinde bir demokratik seçim yapılmış ve bu demokratik seçim sonucunda da böyle bir Meclis kurulmuş. Arkadaşlarımız nasıl bir Meclis kurmak kararındadırlar? Bu Meclisin, bu demokratik düzen içerisinde kurulmuş olmasına itiraz ediyorlarsa, nasıl bir siyasi düzenle, nasıl bir Meclis kuracaklardır? Bunu açıkça ifade etmelidirler. *(A.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar)* Zaten savundukları sistem demokratik sosyalizm ise, yani millet reyhine dayanan, topyekûn bütün milletin reylerine dayanan bir demokratik rejimin savunucusu iseler, muayyen sınıfların, muayyen sınıflaşmaların peşinde değilseler ve buna dayanan bir siyasi sistemi kurmak kararında değilseler bu noktayı vuzuha vordirmek mecburiyetindedirler. Sadece bir şikâyetleri oldu; seçime girerken bazı partiler adaylarından para alıyorlar, dediler. Eee, biz para almadık, kendileri de zannederim para almadılar. Ama millet reyleri başka istikamette tecelli etti. Niçin buna hürmetkâr değildirler arkadaşlarımız? *(A.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar)*

Bu itibarla meseleleri esas nitelikleri içinde mütalâa etmeyip bizim gibi sosyal bakımdan, ekonomik bakımdan geri şartlar içinde bulunan toplumlarda, toplumların birtakım ihtiyaçlarını sömürmek yolu ile asıl sömürücülük burada benim kanaatimce. *(Alkışlar)* Türkiye’nin şartları malûm, Türkiye’nin iktisadi şartları da malûm, sosyal şartları da malûm. Bu sosyal şartlar içinde bu memleketi daha iyiye götürmek gayretleri içindeyiz. Noksanlarımız vardır. Akıllı bir idare kurma bakımından noksanlarımız vardır deriz her zaman, noksanlarımız buradadır. Ama sistemde bozukluk meselesi. Rejimde değişikliği icabettiren bir mesele var mıdır, yok mudur; bunu açıkça söylesinler. Biz, siyasi sistemde bir değişikliğe ihtiyaç yoktur, diyoruz. Biz, ekonomik sistemde bir değişikliğe ihtiyaç yoktur, diyoruz. Biz, sosyal sistemde bir değişikliğe ihtiyaç yoktur, diyoruz. Bugün bu memlekette, bu toplumun geliştirilmesi bakımından bu yönlerden kabul edilebilecek sosyal ilke, sosyal adalet ilkesine dayanan, demokrasiye dayanan, ekonomik gelişmeye dayanan her çeşit sistemlerin en medenileri bu memlekete getirilmiştir, diyoruz. *(A.P. ve Y.T.P. sıralarından “bravo” sesleri)* Mesele burada. Bunu işletme bakımından noksanlarımız yok mu? Var. Bunu işletme bakımından noksanlarımızı toplumun içimde bulunduğu şartları bu şekilde yalan imal etmek suretiyle partisel yararlar için, çıkarlar için veya kişisel çıkarlar için sömürme yoluna giderseniz buz gibi yalan söyleyen sosyalist haline gelirsiniz. *(A.P. ve Y.T.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)*

Sayın sözcü arkadaşımız meselâ kapitalizmden bahsettiler. Hakikaten anladıkları mânada kapitalizmin karşısında olduğumuzu biz de ifade etmişiz, 19’ncu

asrın kapitalizm fikirlerini benimsemiyoruz demişiz. Hükümet de hattâ bunu söylemiş, programında söylemiş. Nedir arkadaşımızın o tasvir ettiği kapitalizm? Öyle bir toplum tasavvur ediyor ki, arkadaşımız, o toplumda sadece 5 ilâ 10 sermayedar özel teşebbüs olarak faaliyette bulunabilirler. O toplumda emeğin sosyal güvenlik haklarını korumak için hiçbir sosyal müessese mevcut değildir, o toplumda sosyal adalet ilkesi topyekûn bir kenara itilmiştir. O toplumda demokrasi diye, millet iradesine dayanan bir siyasi sistem diye bir şey yoktur. Böyle bir toplumu tasavvur ediyor ve ondan sonra o toplum içerisinde yapılabilecek haksızlıkları, yapılabilecek suiistimalleri dile getirmek suretiyle bugünkü sistemin bu memlekette başarılı sonuçlar veremeyeceğini iddia ediyor. İsabetli bir teşhis değil. Türkiye’de rica ediyorum arkadaşlarıma, dediğim gibi, demokratik düzen bakımından Anayasamıza teminat müesseseleri konulmak suretiyle bir demokratik rejim benimsenmiş. Türkiye’de plânlı ekonomi fikri benimsenmiş ve hattâ hazırlanmış olan plânın kollektivist bir plân hüviyetinde olduğunu iddia edecek kadar ileri görüşleri dahi ortaya atabilecek vaziyette. Dün Adalet Partisi sözcüsü arkadaşlarım bu istikamette bazı mütalâalar beyan ettiler. Cevap vereceğim biraz sonra kendilerine de. Böyle bir plânlı harekete girmişiz. Karma ekonomi düzeni bu şekilde benimsenmiş, sosyal sistemimiz itibariyle emekle sermaye arasında münasebetleri düzenleyebilmek için cemiyet her türlü sosyal güvenlik müesseselerini ihdas etmiş ve bu sosyal güvenlik müesseselerini de tatbik koymak kararında ve gayreti içerisinde. Asırlar devam etmiş birtakım ihmallerin sonunda bugünkü geri şartlar içinde olan bir toplumda böyle bir sosyal düzen, böyle bir ekonomik düzen, böyle bir siyasi düzen tatbik konulmak yolunda ise arkadaşlarım bu düzenin noksan taraflarını ortaya çıkarmak mecburiyetindedirler. Yoksa bu düzenin topyekûn ortadan kaldırıcı ve bu düzenin ilkelerinin tamamıyla imhası gibi sonuçlar veren bir dikta düzeninin savunucusu olmamalıdır, olmamaları icabeder. Bu noktaya arkadaşım nedense böyle bir bilimsel açıdan, kendi tâbirleri ile temas ihtiyacını hiçbir zaman duymamaktadırlar.

Meselâ dün dediler ki, 35 milyon liralık bir demir mevzuu vardır. Bu sistemin yarattığı bir sonuçtur. Eğer böyle bir mesele varsa bu, buz gibi bir suistimaldir. Arkadaşım mebus olmuştur, Grupları vardır, getirsinler; bu mevzuun aydınlanmasında, bu mevzuun önlenmesinde kendilerine yardımcı olalım. Yani, her rejimde, her sistemde olması muhtemel olan birtakım suistimalleri dile getirmek suretiyle memlekette bir rejim savunması yapılamaz. Bizde varsa böyle suiistimal, hadiseleri bilmem, kendilerinin beğendikleri toplum düzenlerinde ona benzemez niceleri mevcudolabilir. Onlar marifetsiz kuracağınız düzenli bir Devlet idaresiyle önlemek gibi bir yolu bulabilmelisiniz, onu bulmaya çalışacaksınız.

Şimdi muhterem arkadaşlarımız hakikaten ifade etmelidirler. Bu özel mülkiyeti benimsemekte midirler? Özel teşebbüs fikrini kabul etmekte midirler? Bunu açıkça ifade etmelidirler burada. Bizim sistemimiz, bizim karma sistemimiz, bizim sosyal düzenimiz, bizim ekonomik düzenimiz bu esaslara dayanmaktadır. Mülkiyet hakkını reddedemeyiz, özel teşebbüs hakkını reddedenleyiz. Kamu yararına bu mevzularda hudutlamaların mevcut olabileceğini. Anayasamız kabul etmiş ama

bunun dışında o çeşit beyanlarda bulunmaktadırlar ki; sanki topyekûn özel mülkiyeti benimsememektedirler, topyekûn her çeşit özel teşebbüsün karşısındadırlar. Batıda sosyalizm bunları reddetmemekte ve hattâ bunları geliştirmek yolundadır. Eğer bu fikirleri reddetmekte iseler arkadaşlarımız, dediğim gibi, tamamiyle Batı sosyalizminin dışında, başka bir sosyalizmin peşindedirler, demektir. (A.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar) ki, o mânadaki sosyalizmi, biz adını, ne kadar sosyalizm olursa olsun, sosyalizm adıyla tavsif etmiyoruz, toplumcu bir düzen olarak tavsif etmiyoruz, halkçı bir düzen olarak tavsif etmiyoruz, onun adı bambaşka bir şeydir ve o düzen kanunlarımızda da menedilmiş bir düzendir. (A.P. ve Y.T.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, bu noktaya şimdilik bu kadar temas ettikten sonra dün diğer sözcü arkadaşlarımızın konuşmalarında üzerinde durdukları bazı hususları da dile getirmek isterim. Evvelâ benim şahadetim istenen bir mesele var. Bu, millî gelir rakamları konusunda bütçe müzakereleri sırasında CHP Grubu ile bir noktada tartışmalarımız olmuştu.

Plânda, Beş Yıllık Plânda ve yıllık programlarımızda bir ıslahat lüzumu üzerinde durmuştuk. C.H.P.'li arkadaşlarımız o sırada ıslâhatın ancak Beş Yıllık Plânın devresini ikmâl etmesinden sonra olabileceği, düşünülebileceği istikâmetinde bir fikir ortaya atmışlardır. Ona karşı benim cevabım şu olmuştu, eğer bir ekonomi hakkında değer hükmüne varmak için böyle devreleri beklemek icabediyorsa, hep birlikte tenkidettiğimiz 1950-1960 devresinin ekonomik politikasını tenkidetmeye hakkımız olmamak gerekir. Çünkü o devrenin vasatı kalkınma hızı yüzde 6,01'dir, demiştim. Ve bu sözlerimi de rakamlara dayandırarak ifade etmiştim. Sayın Feyzioğlu ile anlaşılmadığımız bir nokta vardır; bu işin mebde yılı olarak hangi yıl alınacaktır konusu Adalet Partisi sözcüsü arkadaşımız bu mevzuda bir haklı beyanda bulundu. Hakikaten istatistiki rakamları kullanırken objektif olmak lâzım. Çünkü Sayın Feyzioğlu 1953 yılını alıyor, 1953 yılı bu devrede en parlak yıl. Böyle bir yıl olunca muhtemelen, o parlak yıldan sonraki yıllarda kalkınma hızları tabiatıyla düşük gözükebilir. Bu itibarla 1953'e dayanmak gibi bir yola giriyor. Beni ilgilendiren bir husus değildir bu. İki partinin sözcüleri arasındaki bir münakaşadır. Benim burada ifade ettiğim husus 1950'yi mebde alarak 1950-1960 arasındaki vasatı kalkınma hızı rakamı. O rakam, benim buradaki tevhitlerimden de anlaşılacağı üzere yüzde 6,01 civarındadır. Bakın, nasıl yıllar arasındaki kalkınma hızları, bu Beş Yıllık Plânın verdiği rakamlar. 7 numaralı tablo: Sabit fiyatlarla Türkiye Millî Geliri yalnız, 1961 faktör fiyatlarıyla 1950 ile 1951 arasında hız %15; 1951 ile 1952 arasında %8,6; 1952 ile 1953 arasında %11,2; 1953 ile 1954 arasında büyük bir düşüş var, nakıs %9 düşüş. Bu itibarla 1953 yüksektir. 1953'te gelişme olmuş, %11,2 gelişme olmuş. 1953 millî gelir rakamı 1950'de 28 milyar küsur iken 1953'te 39 milyar küsura gelmiş bu süratli kalkınmalarla. Sonra 1954'de bir gerileme olmuş. Yüzde 9 nisbetinde. 1954-1955 arasında muntazam birtakım kalkınmalar... Fakat 1950-1953'e nazaran nisbet itibarıyla düşük rakamlarla yine muntazam gelişmeler olmuş.

1954-1955 arasında %8,5; 1955-1956 arasında %6,8; 1956-1957 arasında %6,4; 1957-1958 arasında %5,1; 1958-1959 arasında %4; 1959-1960 arasında %4... Yani istikamet bu Rakamların ifade ettikleri hız miktarları nisbetleri budur. Ben doğrudan doğruya Beş Yıllık Plânımızın 7 numaralı tablosundan çıkarıyorum bunları.

Tabiatıyla 1953 rakamını ele alıp da, 1954'te bir nakıs 9'a düşüş, bunları takiben yıllarda da nisbetler daha mahdud ölçüler içinde olunca vasatisini alırsanız, vasati düşük çıkabilir. Bu balkımdan Feyzioğlu arkadaşımın mebdei 1953 olarak almasının bu sonucu doğmasının tabii olduğu kanaatindeyim. Ben münakaşanın iki tarafı ilgilendiren hususları ile alâkalı değilim. Ben vaktiyle verdiğim bir beyanımın bu rakamlara dayandığını ve bu şekilde sıhhatli olduğunu ifade ediyorum sizlere. Şahadetime müracaat edenleri, zannediyorum iki tarafı da tatmin etmiş oldum bu suretle.

Şimdi aziz arkadaşlarım, Plânın dayandığı ekonomik felsefe konusunda A.P. sözcüsüyle mutabık değilim. Plânın dayandığı ekonomik felsefe kollektivist felsefe olamaz. Plân stratejisinde plânın karma ekonomiye dayanacağı ifade edilmiş, A.P. ile C.H.P. müşterek Hükümet halinde iken Beş Yıllık Plân hazırlanmıştır ve sizin Hükümette bulunduğunuz zamanda hazırlanan Beş Yıllık Plân, hazırlıyan arkadaşlarımız ne kadar değişik düşüncede olabilirlerse olsunlar o arkadaşlarımızın da bir kollektivist düşüncelerin sahibi oldukları kanaatinde değilim. Hazırladıkları plânın, bilhassa uygulama politikası bakımından finansmanı konusunda, vergi politikası konusunda aramızda geniş ihtilâflar çıktı. Bir de plânın üslûbunda beğenmediğimiz taraflar oldu. Açık söylemek lâzım. Yoksa plânın gider hedefleri konusunda, gelir hedefleri konusunda plânın sektör kalkınmalarındaki sektörler yönünden hedefleri konusunda A.P. C.H.P. Hükümeti tarafından hazırlanmış esaslarında büyük değişiklik yapılmamıştır. Ve plânın her hangi bir şekilde temel ilke itibariyle kollektivist yönde bir plân olduğu kanaatinde değilim. Bu plân bürokrasiyi artıran bir plândır. Benim kanaatim bu, plân lüzumsuz tefferruatla uğraşan bir plândır. Bu plân iktisadi yönü kuvvetlendirilmek icabeden bir plândır. Bu plâna göre hazırlanacak yıllık programla, bu yönlerden bir iktisadi hamleyi, bir sanayi hamleyi dikkate alıcı olmalıdır. Bunlar benim görüşlerimdir. Ama temel felsefesi itibariyle bu plân kollektivist bir ekonomiye göre hazırlanmış yani bundan da şunu anlıyorum ben; özel teşebbüsü frenleyici bir plân olduğu kanaatinde değilim. Özel teşebbüse emredici bir durumu yok. Özel teşebbüsü teşvik edici bir plân diyoruz, özel teşebbüse önderlik edici bir plân diyoruz, özel teşebbüsü hakikaten firenleyici bir taraf yok bu plânda. Ama özel teşebbüs hakkında tahminleri koyduk biz. Dedik ki, yatırım için 1963 yılında programımızı hazırlarken şu kadar yatırım yapacağız. Bu yatırımlarda %7 kalkınma hızını sağlayabilmek için âmme sektörünün hissesi şu olacaktır. Bunun dışında artan kısım özel sektörün hissesi olacaktır. Keşke özel sektör kendisine ayrılmış olan kısmın üç mislini, beş mislini, on mislini bu memlekette yatırım halinde gerçekleştirebilse. Mâni olan hiçbir hüküm yok. Bilâkis Devlet önderlik yapacaktır. Devlet önderliğini yaparak özel teşebbüsü bu mevzuda her türlü teşvik

etme vazifesini görecektir. Ama beyefendiler, mâni olan taraf var diyen arkadaşlarımıza şunu cevap olarak vereyim. Bir plân tabiatıyla Türkiye’de geliştirmeyi tasarladığı sektörler bakımından, birtakım dış ticaret rejimi bakımından hudutlamalar koymak mecburiyetindedir. Genel hudutlamalar koymak mecburiyetindedir. Bazı ithalâta, bazı yatırım ithalâtına öncelikler vermek mecburiyetindedir. Biz neden liberasyona doğrudan doğruya toptan gidemiyoruz. Liberasyona gidemeyiz. Çünkü dış tediye muvazenesi imkânlarımız mahduttur. Mahdut olduğuna göre dış ticaret politika bakımından bazı hudutlamalar koyacağını. Bu hudutlamaları koyarken de Türk ekonomisinin genel stirüktürünü dikkate alacağım. Bu genel stirüktür içerisinde bu hudutlamalarda âmme sektörü olduğu gibi, özel sektör de tabiatıyla bazı fedakârlıklarla karşılaşmak gibi durumlara girebilir. Bunları arkadaşlarımız tutup ta bizim huzurumuz, işte efendim dış ticaret sistemi bakımından özel sektörü şu şekilde kayıtlıyorsun derlerse, bu plânın temel ekonomik felsefesiyle ilgili bir hususu olamaz. Bu Türk ekonomisinin zaruretlerinden doğan, Türk ekonomisinin imkânsızlıklarından doğan bazı hudutlamalar mânası taşır. Bunu da bu anlayış içinde mütalâa etmeye mecburuz. Şimdi ben meselâ seçim bölgemde bir köye gittim. Vatandaşlar dediler ki; bizim okulumuz var, fakat okulun yanında öğretmen için bir lojman yapmak istiyoruz, lojman yapamıyor, yaptıramıyoruz. Valiye sordum; yahu, bu okul anayoldan uzakta, 30 kilometre uzakta bir dağ köyünde. Öğretmen geliyor, lojman olmadığı için barınamıyor. Köyde barınabileceği ev de yok. Bu lojmanı niye yapamıyorsunuz? Efendim dedi, Plânlama lojman mevzuunda yeni okul yaparken lojman yapılabilir, eski okullara lojman yapılamaz diyor, onun için yapamıyoruz. Böyle bir meseleyle kendi bölgemde karşılaştım. Deniyor ki, Milli Eğitim Bakanlığı bu çeşit yerlerde lojman fikrini de benimsediği halde, Plânlama karşı olduğu için bu gerçekleştirilemiyor. Bu ufak bir misal arkadaşlar. Benim plân üzerinde durduğum nokta işte bu. Plânı böyle bir teferruatla uğraştırıcı bir plân olmaktan çıkarmak mecburiyetindeyiz. Âmme hizmeti başka şeydir, plânın plânlaştıracığı hizmetler başka şeylerdir. Âmme hizmetlerini de biz plânımızla plânlaştıracamız diyen bir tutum içine girecek olursak plân bürokrasinin vasıtası oluyor. Plân gecikmelerin vasıtası oluyor. Plân israfın vasıtası oluyor. Hulâsa plân verimsizliğin vasıtası oluyor. Bu itibarla plânın ekonomik veçhesinin kuvvetlendirilmesi lâzımdır. Bu çeşit Devletin muayyen politikalarında hedefleri tâyin edilmelidir, o hedeflerin gerçekleştirilmeleri bakanlıkların vazifeleridir. Bakanlıklar bunlarla meşgul olur. Onların hedeflere göre yürütülmesi işi bakanlıklarındır diyorum. Plân, asıl plânlaması icabeden iktisadi yöne yönelmelidir. Plân asıl plânlaması icabeden sanayi hamle fikrine yönelmelidir, diyorum. Plân konusunda benim kanaatim Sayın C.H.P. grubu ile bundan önceki bütçe müzakerelerinde yaptığım münakaşaların mânası budur. Bir de plânda, üzerinde ısrarla durduğumuz ikinci bir fikir vardır. Plân uygulaması bizde düzenlenmemiştir arkadaşlarım. Ben o fikrimde ısrar ediyorum. Mutlaka bir müstakil bakanlık bu işle meşgul olmak mecburiyetindedir. Plân uygulaması nisbetleri teşkilâtsızlıktan düşük olmaktadır, benim kanaatimce. Plân uygulama nisbetleri teşkilâtsızlık dolayısıyla israflara yol açıcı tutumları dâhi ihtiva etmektedir. Uygulama konusunda da Hükümetin mutlaka meseleyi memleket gerçeklerine

uygun bir hal tarzına bağlaması şarttır. Plân konusundaki itirazlarımız bunlardır. Başlangıçtaki münakaşalarım, bilhassa plânın finansmanındaki vergi sistemi mevzuunda olmuştur. Ve bu münakaşalar sonunda plânda gerekli değişimler yapılmıştır.

Aziz arkadaşlarım, Adalet Partisinin sözcüsü arkadaşımız dün bir beyanda bulundu. Bunu bu Mecliste ilk kürsüye çıktığı zaman kullanmaması lâzımgelen bir beyan olarak kabul ediyorum. Daha ilk defa çıktıkları için, tabii birikmiş heyecanları var, bu birikmiş heyecanları topyekûn Yüksek Meclise ifade etmek ihtiyacını duydular ve bu arada Hükümet programının enflasyona yol açabileceği ihtimalinden bahsedenlere karşı, hakikaten yersiz telâkki ettiğim, bir tarizde bulundular. Hükümet programı mal müdürü zihniyeti ile mütalâa edilemez dediler. İsabetsiz bir teşhistir. Enflasyona yol açması ihtimalinden bahsedenler asıl bu Hükümet programında bahsettikleri zihniyeti ifade eden bir cümle dolayısıyla bir fikir dolayısıyla enflasyon tehlikesine işaret etmişlerdir. Hükümet programının Adalet Partisi seçim beyannamesinden aynen alınarak konulmuş olan o cümlesi şudur: “Yıldan yıla kamu harcamalarının hem hacım, hem de millî gelire nisbetle artmasını önlemek, yüksek masraflı ve maliyetli bir bütçe politikasına son vermek azmindeyiz.”

Hayır arkadaşlar, biz bu anlayışta değiliz. İsrafı önliyelim, suiistimalleri önliyelim. Beraberiz. Ama yüksek masraflı bütçe politikaları takibemek mecburiyetindeyiz. Nasıl karşılayacaksınız bu Hükümet programındaki bu kadar ileri ihtiyaçları? Ben arkadaşlarımdan öğrenmek istiyorum; bu kadar ileri ihtiyaçlar milyarlar meselesidir, nasıl karşılayacaksınız? 1950’de bütçe gider rakamları ne idi; bir milyar 800 milyon lira, 1960’ta yedi milyar, bugün 15 milyar, donduracaksınız. Bu dondurulma bu, asıl mal müdürü zihniyeti (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) donduramazsınız. Türkiye’de marifet ekonomik politikayı istikrar içerisinde geliştirmek, bütçenin gelir imkânlarını mütemadiyen artırmak ve bu gelirlerle mütenasip gider bütçeleri yapıp Türkiye’de yüksek seviyeli bütçelere doğru yürümektir. Zaten Beş Yıllık Plânımızda da gider harcama hedeflerimiz vardır. Yani, Beş Yıllık Plânın beğenmediğimiz tarafları varken siz şimdi Beş Yıllık Plânın gider harcama hedeflerinin de gerisinde mi kalacaksınız? Yani özel sektör mü yapacak bunun dışındaki masrafları? Özel sektör mü bizim bu plânımızdaki gerçekleştirilmek mecburiyetinde olan, cari harcamalar var, yatırım harcamaları var, temel yatırım harcamaları var, benim enfastrüktür yatırımları özel sektör mü yapacak? Yolumu özel sektör mü yapacak? Mektebi özel sektör mü yapacak? Bugünkü sosyal düzen içerisinde özel sektöre imkânlar hazırlamak, evet, özel sektörü teşkilâtlandırmak evet, özel sektörü teşvik etmek, evet. Özel sektörü teşvik edecek müesseseleri kurmak, evet, kredi imkânlarını ona göre geliştirmek, evet, ama âmme sektörünün bu istikametlerde yatırım politikası bakımından büyük yükü omuzunda taşımak mecburiyetinde olduğu az gelişmiş hüviyette bir memleket olmamız itibariyle bir zarurettir. (*C.H.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar*)

Bu itibarla bu anlayışla bütçe yapmaya kalkarsak, kısır bir ekonomik anlayışla bütçe yapmaya kalkarsak, bunları bu istikamette daraltıcı birtakım çalışmalar yap-

maya kalkarsak gerçeklere aykırı hareket etmiş oluruz, öyle değil mi? Sayın Süleyman Demirel, öyle olacak. Zatiâliniz de bu kanaattesiniz...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — İzah edeceğim Alican Bey, yanlış anlaşıldı...

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayın efendim.

Y.T.P. GRUPO ADINA EKREM ALİCAN (Devamla) — Cari harcamalarda tasarruflar yapacağız derler arkadaşlarımız. Temenni ederim. Bence cari harcamalarda da büyük tasarruflar yapamazlar. Cârî masraflarımız da artmaya mahkûmdur. Çünkü hizmetler geliştirilmeye mahkûmdur, Türkiye’de, cari masrafları da artıracaksınız, hizmeti genişletip cari harcamalardan yaptığınız tasarrufları yeni hizmetlere tahsis etmek mecburiyetindesiniz. Türkiye böyle bir memleket. İhtiyaçları büyük, bunlarda da uzun boylu tasarruflar yapamazsınız. Biz bu iddialarla çok çıktık. Hükümette de çok, bu iddiaları gerçekleştireceğiz, dedik ama olmadı. Tecrübelemimize dayanarak söylüyoruz bunları. Hakikaten böyledir. Plânda da bunları çok nazari olarak mütalâa etmek, bir profesör kafası ile mütalâa etmek başka oluyor, hâdiselerin içerisine girdiğiniz zaman mütalâası değişiyor. Onun için Sayın Süleyman Demirel’e öyle değil mi diye sordum. Kendileri profesör kafası ile bu işleri düşünmez diye düşündüğüm için söylüyorum.

Aziz arkadaşlarım, bir noktaya da kısaca temas ederek huzurunuzdan ayrılacağım.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin özel sektöre devri konusuna da Adalet Partisi iktidarının fazla bel bağlamamasını tavsiye ederim. Demokrat Parti İktidarında da biz, 1950 de geldiğimiz zaman bu mevzularda büyük hayallerin peşinde idik. Tatbikine imkân bulunamadı arkadaşlar. Bulunması da zordur.

Sayın Adalet Partisi Sözcüsünün bu mevzuda gene nazari bazı mütalâaları vardır. Ama Türkiye’de tatbik edilemiyor. Çünkü bu fikirler, kendisi bizim partide iken o sırada bizim programa da girdi. Tatbik kabiliyeti biraz zor, bu fikirlerin tatbik kabiliyeti biraz zor. Hattâ kendileri de bunun tatbik kabiliyetini göremedikleri için, birinci konuşmasında mı, ikinci konuşmasında mı tabiatıyla bu devirde maliyet bahis konusu olamaz, dediler. Maliyet bahis konusu olamazsa tabii bedava, tesisleri şuna buna verecek olursanız talibi çıkabilir. Ama maliyetleri ile ve birçoğunun taşıdığı işletme külfetleri ile bu tesisleri devretmeye kalkarsanız ne talip bulabilirsiniz ve ne de böyle bir politikayı yürütebilirsiniz. Benim samimî inancım budur. Bunlara fazla bel bağlamamasını yeni Hükümete tavsiye ederim. İnşallah bunu tatbik edebilecekleri istisnai bazı müesseseler bulabilirler. Ama, tatbik kabiliyeti olacağına inanmamaktayım.

Bu suretle üzerinde durmak istediğim konulara temas etmiş oldum. Arkadaşlarımın beni dinlemekte gösterdikleri mûsamaha dolayısıyla kendilerine teşekkürlerimi ve saygılarımı arz ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, bir kifayet önergesi geldi. Hükümete söz verdikten sonra, sırada bulunan bir üyeyi de konuşturduktan sonra kifayet önergesini oylarınıza sunacağım.

Yalnız bu arada Türkiye İşçi Partisi Grup Başkanvekili Sayın Cemal Hakkı Selek, Sayın Ekrem Alican'ın konuşmalarında kendi grupuna sataşma olduğunu ve zaten grup adına Sayın Mehmet Ali Aybar'ın da söz istediğine göre ona öncelikle söz verilmesini istemektedir.

Muhterem arkadaşlarım, gruplar öncelikle söz hakkına sahiptir. Fakat iki grup bir arada mütalâa edildiği zaman bir grubun diğer gruba öncelik hakkı ancak söz isteme sırasına göre taayyün eder.

İkinci konuya gelince; Riyaset Sayın Alican'ın konuşmalarında Türkiye İşçi Partisine yöneltilmiş bir sataşma yapmadığı kanısındadır.

Ayrıca Sayın Çetin Altan da şahsen kendisine sataşma yapıldığı iddiasını Riyasete bildirmiştir. Riyaset Çetin Altan'a da şahsen bir sataşma yapıldığı kanaatinde değildir.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi söz sırası Hükümetindir, saat de 11'i çeyrek geçiyor. Eğer tasvibederseniz saat 14'te toplanalım. (*Şimdi devam edelim, sesleri*)

Sayın Başbakan konuşmanız ne kadar devam eder?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Konuşmam bir hayli uzun devam eder.

BAŞKAN — Konuşmaları bir hayli uzun. Bu sebeple saat 14.00'te toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati: 11.15

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN — Ferruh Bozbeyli****GEÇİCİ KÂTİPLER:** Örol Şakar (Manisa)

Barlas Küntay (Bursa)

Açılma Saati: 14.00**BAŞKAN —** Birleşime devam ediyoruz.**TARIK ZİYA EKİNCİ (Diyarbakır) —** Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Şimdi muhterem arkadaşlarım, güvenoyu müzakerelerine devam ediyoruz. Bu müzakerenin usulü icabı, sırada bulunan kimseye söz vermekten ibarettir. Bundan ayrı bir usul tatbik edilmiyor. Şimdi söz sırası Başbakanındır. Başbakana söz vereceğim. Henüz celseye başlayıp bir usulü muamele yapılmadığına göre, usul hakkında söz istemek hiçbir usulü muamele yapılmadan nasıl mümkün olur; bilmiyorum. Bu sebeple, usul hakkında söz verme imkânına sahip değilim.

Şimdi söz sırası Sayın Başbakanındır, buyurun Sayın Başbakan. (A.P. milletvekillerinin şiddetli ve sürekli alkışları)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Muhterem Başkan, Yüce Meclisin muhterem üyeleri, sözlerime başlarken hepinizi hürmetle selâmlarım. (A.P. sıralarından alkışlar)

Hükümet programı dolayısıyla 14,5 saat devam eden müzakereler esnasında serd edilmiş fikirlere, tenkidlere teşekkürlerimi sunarım. Bu fikir ve tenkidlerin tahliline girişmeden evvel şu hususu arz etmek isterim ki, seçimden yeni çıkmış ve yeni seçilip gelmiş bir Millet Meclisi olarak bu kürsüde görüşülmüş olan hususların bir kısmı seçim haleti ruhiyesinin henüz silinmediği intibasını vermiştir. (A.P. sıralarından bravo sesleri) Ben, huzurunuzda hiç kimseyi incitmemeye gayret edeceğim. Sadece zaman zaman, şayet Hükümet Programı dışında bazı hususlara dokunacak olursam bunu, bu kürsüden söylenmiş olup da, halk efkârı umumiyesinde milletin ve vatandaşlarımızın zihninde birtakım yanlış anlamaları, iltibasları düzeltmek için yapacağım. Mesuliyetimizin ağırlığını biliyoruz, iktidar partisi olmanın ağırlığını biliyoruz. Şayet bazı hususlara değinmezsem bunu mesuliyetimizin icabı addediniz.

Muhterem Milletvekilleri; Hükümet etmenin zorlaştığını hepimiz müdrikiz. Konuşmam, sabrınızın limitine kadar ulaşacak şekilde uzun olmayacaktır zannedirim. Fakat, takdir buyurursunuz ki, bu kürsüden beş muhalefet partisinin sözcüleri programımıza koyduğumuz her hususta, hattâ programımıza koymadığımız birçok hususlarda hallaç pamuğu gibi fikirleri atıldılar. Bu itibarla, kısa bir cevap arz edemezsem, şimdiden müsamahanızı rica ederim.

Evvelâ şurasını arz edeyim ki, bizim Hükümet Programımız, henüz seçilmiş gelmiş olmak dolayısıyla, ne evvelki bizim icraatımızı, ne de 10 Ekimden evvelki diğer partilerin icraatını içine almamıştır. Dikkatle tetkik edildiği zaman bu husus-

ta hiçbir ima, bu hususta hiçbir kayıt bulunmayacaktır. Fakat bu kürsüden yapılan tenkidler arasında sanki daha evvel biz Hükümetmişiz gibi veya daha evvelki icraatlar, diğer partilerin icraatları niçin nazarı dikkate alınmamış gibi bazı hususlar kaydedildi. Bunun cevabı, biz, yepyeni bir noktadan başlayıp, güzel yurdumuzu yepyeni ufuklara, mutlu, refah dolu, huzur dolu günlere götürmek kaygusu ile sevgisi ile enerjisi ile karşınıza gelmiş olmakta aramaktır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Yine tenkidler arasında görüldü ki, çok kere birtakım umumi prensipler, sanki bir hali hususi imiş gibi münakaşaya tabi tutuldu ve prensiplerin hali hususiyiymiş gibi münakaşaya tabi tutulmasından da kanaatimce, yanlış tefsirler ve yanlış neticeler çıkarıldı. Yanlış tefsirler yapıldı, yanlış neticeler çıkarıldı.

Muhterem Milletvekilleri, konuşmamda yer yer tekerrürler olursa, yine konuşmamın başında özür dilerim. Çünkü beş partinin muhterem hatiplerinin söyledikleri hususların ilmî ve fennî bir tasnif içinde mütalâası zaman bakımından imkânsızdır. Bu tekerrürleri daha çok meseleye vuzuh vermek şeklinde mütalâa etmenizi rica ederim.

Muhterem Milletvekilleri; konuşmama Türkiye İşçi Partisinin Hükümet Programı dolayısıyla yapmış olduğu tenkidleri ele alarak başlayacağım. Bu tenkidleri, bazı konularda diğer partilerin yapmış olduğu müşterek tenkidleri de birlikte cevaplandıracağım. Bu itibarla o konuları ele aldığım zaman, sadece Türkiye İşçi Partisinin fikirlerine değil, diğer partilerin de fikirlerine temas etmiş olacağım.

Türkiye İşçi Partisinin tenkidleri programdan ziyade, Anayasadan ziyade, program ve Anayasayı ele alarak ne söyleyeceklerse onu söylemiş olmak gibi bir umumi karakter taşımaktadır. Buna rağmen bazı hususları açıklayacağım. Konuşmamın başında şunu arz etmek isterim ki, tenkidin içerisinde sık sık geçen “peyk”, “uydu”, “sömürme” gibi hakikaten büyük Türk Devletine yakışmıyacak birtakım sıfatları, yakıştırmak kasdiyle dahi olmasa, üzüntü ile karşıladığımı beyan etmek isterim. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Büyük Atatürk’ün, temeline millî hâkimiyet ve Batı medeniyetçiliği harcını atarak kurduğu kırk iki yaşındaki Cumhuriyet, bizim en büyük varlığımızdır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Türk milletinin bu büyük varlığı, Devleti, hiçbir zaman hiç kimsenin ne peyki olur, ne uydusu olur. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Bu itibarla, çok tartışılmış olan, 150 senedir memleketimizde çok tartışılmış olan millî menfaatler konusunu istenildiği gibi anlıyarak, istediğiniz gibi anlıyarak bunu birtakım yanlış yollara götürmenin, bunun altından birtakım yanlış tefsirler çıkarmanın haklı olduğuna kaani değilim.

Yine Türkiye İşçi Partisinin tenkidinde birçok hakikatler yanlış olarak ele alınmıştır. Bunların hepsini biraz sonra arz edeceğim. Bunlar şayet bilgi noksanlığından dolayı ise ki, sosyalistin bilinçli olduğu bu kürsüden ifade edilmiştir, mesele yok. Ama, bunlar şayet muayyen bir maksat için tahrif edilmişse, yine üzüntümü ifade etmek isterim.

Programımızda dedik ki, “Türkiye’de artık rejim meselesinin tartışılması bitmelidir.” Ne demek istedik? Türkiye dedik, hür, demokratik nizamı kendisine yön olarak seçmiştir. Bunun dışında bir yön, bunun dışında bir yöntem aramaya lüzum yoktur. Bunu dedik. Bunun yerine, Marksizm veya faşizm ikame edilmelidir münakaşası Türkiye’de yapılmamalıdır, Türkiye’de bu münakaşa yapılamaz, kanunlarımız mânidir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, *alkışlar*) Türkiye yönünü seçmiştir, dedim. Evet, bu yön gayet iyi bir şekilde seçilmiştir. Bunu sabahleyin konuşan Sayın Alican teferruatı ile Muhterem Heyetinize arz etti.

Halkın fukaralığından bahsetmek, onun çarelerini aramak neden korkulacak bir durum olsun, denildi bu kürsüden.

Muhterem Milletvekilleri, sizleri buraya gönderen millete hiçbiriniz, “Halkı fukara bırakacağız” mı dediniz? Yoksa, “Türkiye’de fukaralığa bir son mu vereceğiz” dediniz? Ben biliyorum ki, hiçbiriniz, hangi partiye mensubolursanız olunuz, Türk halkının fukaralığına rıza gösteremezsiniz, rıza göstermeyeceğinizi beyan ederek buraya geldiniz.

Şimdi bu nasıl olacak? İşte buraya geliyoruz. Metot meselesi. Metot nasıl olacak? Diyoruz ki, Türkiye’nin metodu bellidir. Hür demokratik düzen içinde plânlı ve karma ekonomiyle kalkınma olacaktır, diyoruz. Şayet buradan bu iddiayı ortaya atanların ki iddia kendilerinin değildir, iddia bu memlekette uzun senelerdir hükümetlerin iddiası olarak gelmektedir, Türk halkını kalkındırmak ve Türk halkını fakirlikten kurtarmak iddiası, Cumhuriyetimizin temelinde vardır, Batı medeniyetçiliği ilkesinde vardır. Mesele metot meselesinde. Mesele, insan haysiyetini temel alarak mı gideceğiz, yoksa zorla mı mutlu yapacağız? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, *alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri, insanların zorla mutlu yapıldığı yeryüzünde görülmemiştir. Bu itibarla Türkiye’nin seçmiş bulunduğu yön ve yöntem içerisinde her gün bir adım daha ileriye gitmesi hepimizin müşterek gayreti ve müşterek çabası olmalıdır. Bu yön içerisinde mülkiyet esastır. Serbest teşebbüs esastır. Miras esastır. Kamulaştırma istisnadır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, *alkışlar*) Şayet bu kürsüden temsil edilen sosyalist görüş, kamulaştırmayı esas alıp, mülkiyeti, serbest teşebbüsü, mirası istisna alıyor ise, biz katıyen bu görüşte değiliz. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, *alkışlar*)

Şimdi, Türkiye İşçi Partisinin Anayasa anlayışına dokunmak isterim.

Muhterem Milletvekilleri, Türkiye İşçi Partisi yapmış olduğu tenkidde diyor ki: “Biz Anayasayı Adalet Partisinin anladığı gibi anlamıyoruz.”

Anayasa Kurucu Meclis tarafından yapılmıştır. Kurucu Mecliste A.P.’nin, şu sıralarda oturan hiçbir milletvekili tarafından temsil edilmiş olduğunu zannetmiyorum. Kurucu Meclis Anayasayı yaptıktan sonra Büyük Türk Milletinin tasvibine sunulmuştur. Bu itibarla... (C.H.P. sıralarından *anlaşılmıyan bir müdahale*) Ben de zannetmiyorum, dedim zaten. Yanlış biliyorsam özür dilerim.

Bu itibarla demek istediğim şey şudur; yani Anayasayı biz yapmadık, yapılmasına katılmadık, binaenaleyh Anayasanın müdafaası bize düşmez diyecek değilim. Muhterem Milletvekilleri, hukuk düzeninde her şeyi kanalında mütalâa etmek lâzımdır. Türkiye’de Anayasa millet tarafından, Büyük Türk Milleti tarafından tasvibedilmiştir. Ama yüzde 60’ı tarafından tasvibedilmiştir; ama yüzde 65’i tarafından tasvibedilmiştir. Şu anda bu büyük bir şey ifade etmez. Demokrasinin karara erişme noktası burasıdır. Binaenaleyh, %40 bunu tasvibetmemiştir, biz bu Anayasayı tanımıyoruz, tasvibedilmemiş bir Anayasadır, demeyi hukuk düzeni ile hukuk konsepsiyonları ile hukuk ufku ile bağdaşır bulmam. Bu itibarla Anayasanın hazırlanmasında Kurucu Meclisin zabıtları tetkik edilmek suretiyle, Anayasamızın nasıl anlaşılması lâzımgeldiği hususunda, bilhassa Türkiye İşçi Partisinin sosyalist düzene açık Anayasadan neyi kastetmek istediğini, neyin kastedilmesi lâzımgeldiğini yine Kurucu Meclisin zabıtlarına müracaat etmek suretiyle Yüksek Heyetinize arz edeceğim.

Diyeceksiniz ki, bunlar bizce malûmdur. Ama, Türk halk efkârı umumiyesinin, radyolardan dinlenen bu konuşmalarda hiçbir noktanın açık bırakılmaması için bunu yapmaya mecburum. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Türkiye İşçi Partisi Sözcüsünün Anayasa anlayışı ile aynı fikirde olmaya, 27 Mayıs Anayasasının ruhu ve metni imkân vermemektedir. Anayasamız demokratik, lâik, hürriyetçi ve sosyal bir hukuk Devleti esasını almıştır.

Maddedeki sosyal kelimesi Türkiye İşçi Partisi sözcüsünün iddia ettiği gibi, doktriner sosyalizme açık bir Anayasanın ifadesi değildir. (A.P. sıralarından alkışlar) Nitekim, bu hakikat Anayasa Komisyonu Sözcüsü Muammer Aksoy’un; “Bu Anayasada asla doktrin yoktur, ne devletçilik vardır, ne liberalizm, ne sosyalizm, ne de her hangi bir “izm” vardır.” tarzındaki beyanlarıyla sabittir. Diğer taraftan Anayasanın tümü üzerinde cereyan eden müzakereler esnasında Anayasa Komisyonu Sözcüsü Tarık Zafer Tunaya Anayasamız için; “Anayasamız şu veya bu iktisadi görüşü empoze etmiyen bir kadrodur. Anayasa bir parti programı değildir, öyle ki, bu tasarı içinde bir Devletçi de, bir liberal de halkoyu ile kendilerini iş başına getirdiğinde programlarını uygulamak imkânını bulacaklardır.” demek suretiyle iddialarımızı teyit ve Türkiye İşçi Partisi sözcüsünün yalnız sosyalizme açık bir Anayasa olduğu tezini tekzibetmektedir. Sanırım ki, Sayın Aybar, Anayasamızın ikinci maddesinde ifadesini bulan, Devletin sosyal vasfı, ibaresini sosyalizm mefhumuyle karıştırmaktadır. Anayasamızın ruh ve esprisine eğildiklerinde anlayacaklardır ki, Devletin sosyal vasfı, esasında demokratik nizamın devamlı ve ömürlü olmasını sağlayan bir vasıttan ibarettir. Kaldı ki, Anayasa Komisyonu Başkanı Enver Ziya Karal; “Anayasanın birinci vasfının inkılâpçı oluşu; ikinci vasfının da doktrinci bir Anayasa olmayışıdır. Anayasamız milletimizin geleneksel teamüllerini bir defa daha burada tesbit etmiş olmaktadır.” demek suretiyle bizimle aynı kanaati paylaşmaktadır. Anayasa, “Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal ve hukuk Devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlıyan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddi ve mânevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazır-

lar.” hükmünü vaz’etmek suretiyle Devletin temel haklar ve görevler hususundaki vazifesini göstermiş olmakla beraber 11’nci maddesinde de Devlet bu vazifelerini yaparken, “Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi sebeplerle de olsa, bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz.” diyerek Devletin temel haklar ve ödevler mevzuundaki fonksiyonunun hududunu da göstermiştir. Böylece Devlet karşısında ferdin sahibolduğu temel hak ve ödevleri de teminat altına almış bulunmaktadır. Diğer taraftan, Anayasamız 36’ncı maddesiyle: “Herkesin mülkiyet ve miras haklarına sahibolduğu” kaidesini koymuş, istisnai ahvalde bu hakların kanunla ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabileceğini ifade etmiştir. Kamulaştırma hakkındaki 38’inci maddenin gerekçesinde aynen: “Anayasamız özel teşebbüsü kaide olarak kabul etmiş ve ticaret, sanayi her alanda çalışma ve faaliyet hürriyetini genel surette ilân etmiştir.” demek suretiyle kamulaştırma ve Devletleştirmenin, biraz evvel arz ettiğim gibi, istisna olduğunu tesbit etmiştir. Bu hallerde de kamulaştırma bedelinin gerçek karşılığının ödenmesi, faaliyet ve teşebbüsün kamu hizmeti niteliği alması ve millî menfaatlerin bunu gerektirmesi gibi şartları koymak suretiyle mülkiyet hakkının asıl ve kamulaştırmanın şartların tahakkuku halinde istisnai olduğunu bildirmiştir. Türkiye İşçi Partisi sözcüsünün beyanları hilâfına, mülkiyet hakkının kamu yararına her zaman için sınırlanamıyacağı esaslarını açıkça koymuştur.

Anayasamızın toprak reformu ile ilişkin hükümlerine gelince: 37’nci madde, Devlete toprağın verimli olarak işletilmesinin gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak gibi tedbirlerin alınması mecburiyetini yüklemiştir. Hükümet programının 33’üncü sayfasında, toprak politikamızın hedefi olarak ki bu mevzua tekrar döneceğim, tarımda topyekûn üretimin artırılması, köylümüzün toprağa kavuşturulması ve verilecek toprakla beraber toprağı işleyip geçimini sağlayabilmesi için ucuz kredi, alet ve edevat ve diğer vasıtalarla teçhiz edilmesi gerekliliği kabul edilmek suretiyle Anayasamızın bu hükmü gereği gibi yerine getirilmiştir. Esasen Anayasamızın 37’nci maddesinin gerekçesinde, sınırlanmanın totaliter rejimlerde olduğu gibi Devlet çiftlikleri yaratmak ve kolektif iktisadî tesis etmek maksadiyle değil, sadece çiftçiye toprak sahibi yapmak gayesiyle caiz olduğu belirtilmektedir. Türkiye İşçi Partisi sözcüsünün, programdaki Anayasadan doğan hürriyetleri, hürriyeti yok etme yolunda kullanmaya asla meydan ve imkân vermemek kaydını Anayasayı çiğnemek mânasında teşrih etmesi tamamen yersizdir. Anayasanın yirminci maddesinde ifadesini bulan düşünce hürriyeti Anayasanın genel esasları olan Devletin şekline, bütünlüğüne, Cumhuriyetin niteliklerine, egemenlik haklarına uygun olması gibi şartlarla bağlıdır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Nitekim bu maddenin müzakeresinde komisyon sözcüsü Muammer Aksoy; Komünizmi menediyoruz. Anayasa insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uymıyan parti temelli kapatılır, diyen bir Anayasa, hürriyeti imha edici faaliyetleri men eden realist bir hürriyet anlayışını kendisine temel yapmış bir Anayasadır. Demokratik olmiyan insan hak ve hürriyetlerine dayanmıyan, hukuk Devleti olma umdeleriyle bağdaşmıyan düşüncelerin

ifade edilmesine imkân vermemiştir, demek suretiyle düşünce ve fikir hürriyetinin de muhteva bakımından belirli bir sınırının mevcudiyetine işaret etmiştir.

Binaenaleyh, programdaki düşünce Anayasayı çiğnemek değil bilâkis bir Anayasa hükmünü benimsetmek ve yaşatmaktır. (*A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*) Türkiye İşçi Partisi sözcüsünün iktisadi kalkınmamızın ancak sosyalizme yönelmiş plânlı bir karma ekonomi düzeni içinde başarılacağı hususundaki düşünceleri Anayasanın bir icabı değildir. Anayasanın plânla ilgili maddesinin gerekçesinde; plânın muhtevası çeşitli olabilir. Bu sebeple Anayasada plânın muhtevasının teyidinden kaçınılmış ve plânın bütünlüğünün demokratik esaslar çerçevesinde korunması ele alınmıştır. Böylece Anayasanın plâna dair gerekçesinde de sarahaten belirtildiği gibi, plânda esas olan sosyalizme yönelmiş bir karma ekonomi vasfı bahis mevzuu değil, bilâkis demokratik esaslar çerçevesinde bir karma ekonomiyi esas tutan plân vasfı hâkimdir. Türkiye İşçi Partisi sözcüsünün bu tarz beyanlarını Anayasaya uygunluğu bertaraf, Anayasa muvacehesinde ortaya koyduğu zihniyeti düşündürücü ve bir cihetiyle de tehlikeli bulurum. (*A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*) Nitekim maddenin müzakeresinde sözcü bulunan Sayın Turan Güneş; “Bütün iktisadi faaliyetler Devletin kontrolü altına alınmış ve onun tarafından yürütülsün mânasında tam bir plân değildir.” aynen okuyorum, cümlede biraz düşüklük var, aynen okuyorum. “Plân iktisadi bakımdan neyi ifade edecekse odur. Hükümetler bir plânı olduğu gibi tatbik veya değiştirmek gerekiyorsa değiştirmeden muhafaza etmek mecburiyetinde olmadığı” yolundaki beyanları da plânın her şeyden önce demokratik vasfı ve anlamda bulunduğu gereğini ortaya koymaktadır.

Muhterem Milletvekilleri, diğer bir hususa temas etmek isterim. Anayasamızın ruhu ve metni hiçbir sınıfın diğeri üzerinde hâkimiyet kurmasına veya bir sınıfın diğeri aleyhinde tercih edilmesine hele bir proleterya diktatörlüğüne imkân vermiyecek şekilde kesindir. Bir taraftan Anayasanın dördüncü maddesi; “Egemenliğin kullanılması, hiçbir suretle belli bir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz” hükmünü koyarken diğer taraftan, Anayasanın 12’nci maddesi de; “Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.” hükmünü sevk etmiştir. Filhakika Anayasamızın dördüncü maddesinin gerekçesinde, egemenlik kavramı Devletler Hukukunda bağımsızlığı ifade eder bir mefhum olarak kullanılmış değildir. İç hukukla egemenlikten Devlet iktidarının sahibi veya kaynağı anlaşılmaktadır. Millî Mücadelenin siyasi felsefesi ve Anayasa geleneğimize göre, egemenliğin sahibi millettir. Egemenliğin kullanılmasının dahi belli bir kişiye, zümreye veya bir sosyal sınıfa bırakılamayacağına işaret etmektedir. Ayrıca dördüncü maddenin müzakerelerinde komisyon sözcüsü Turan Güneş aynen: “Bu madde egemenliğin bir sınıfta tecelli etmesini doktrin olarak müdafaa eden, daha sarîh bir ifade ile arz edeyim, proleterya diktatörlüğünü savunanlara karşı konulmuş bir hükümdür. Seçim olur, işte millî hâkimiyet tecelli etti denir. Fakat iktidarı alan idarenin rejimi proleterya diktatörlüğünü andıran bir rejim olursa Türk Anayasası ve rejimi kabul etmez. Sınıfların menfaatleri gibi meselâ sosyalist partilerin doktrinleri, münakaşaları maddenin anlamına girmez. Ama sınıf adına iktidara elkoymak isteyen partileri bu

Anayasa kanun dışı etmekle kalmıyor, hudutlar dışına sürüyor.” demek suretiyle... (A.P. sıralarından *bravo sesleri*, şiddetli, sürekli alkışlar) sınıf hâkimiyeti hakkındaki görüşümüzü teyid etmektedir.

Muhterem Milletvekilleri, tasrih edeyim yanlış anlaşılmasın; bu fikirler Kuru-cu Meclisin zabıtlarından alınmış, ifade Turan Güneş’indir. (A.P. sıralarından *bravo sesleri*, *alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri; rejim münakaşaları yapılmamalıdır, derken neyi kasdettik. Hükümet programında, artık rejim münakaşaları yapılmamalıdır, Tür-kiye yönünü ve yöntemini seçmiştir, 1961 Anayasası bu yönü ve yöntemi gayet iyi çizmiştir. Bunun hür demokratik nizamla Marksizmin mukayesesi yapılarak han-gisinin daha iyi olduğunun münakaşası millete anlatılmaya çalışılmamalıdır demek istedik. (A.P. sıralarından *bravo sesleri*, *alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri, bunca dertleri olan bu memleketin her senede bir, her dört senede bir her gün rejim münakaşaları yapmaya takati yoktur. (A.P. sırala-rından *bravo sesleri*, *alkışlar*) Bu hususu böylece kaydettikten sonra yine Türkiye İşçi Partisinin tenkidinde bir şekle, Cumhuriyet Halk Partisi tenkidinde, değişik açıdan, değişik bir şekil ve diğer partilerin tenkidlerinde yine değişik şekiller alan bir mev-zua da işaret etmek isterim. Bu mevzu yabancı sermaye mevzuudur.

Muhterem Milletvekilleri, yabancı sermaye mevzuu münakaşa edilirken zan-nediyorum ki, kanaatimizce noktai hareket yanlış alınmaktadır, noktai hareket yanlış alınmıştır. Nedir alınan noktai hareket? Yabancı sermaye gelirse bizi sömü-rür. Mesele, yabancı sermayenin gelip gelmemesi değil, yabancı sermayenin niçin gelip gelmemesidir. Muhterem Milletvekilleri, şikâyet ediyoruz; programımıza koyduğumuz hususlardan her hangi birisi Türk halkının derdi değildir, diyebilecek kimse var mı? Yoktur. Biz programımızı Türk halkının, Türk vatandaşının, en ücra köşelerde yaşayan Türk vatandaşının dertlerinden alarak buraya getirdik. (A.P. sıra-larından *bravo sesleri*, *alkışlar*) Şimdi, nasıl çıkacağız bu işin içinden? Diyoruz ki, bir görüş diyor ki, bu kadar, şeyi va’dettiniz, her halde bunun içinden yabancı serma-ye ile çıkacaksınız. Nereden çıkarıyorsunuz bunu; bu nereden çıkıyor? Buna ait en ufak bir ima var mı programımızın içinde?

Muhterem Milletvekilleri, millî menfaatler ve yabancı sözünü ederken çok dikkatli olmamız lâzımdır, çok dikkatli olmamız lâzımdır. Yabancı sermaye bize lâzımdır derken, millî menfaatlerimiz için lâzımdır diyoruz. Sömürülmek millî menfaat mi? Öyle ise kim diyor Türkiye’yi sömürecek yabancı sermayeyi Türkiye’ye getirin diye? Böyle diyen birisi var mı? Varsa ben de, benim grupum da, benim par-tim de Türk Milleti de bunun karşısındadır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri*, *şiddetli ve sürekli alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri, Yüksek Huzurunuzda bu meselenin enine, boyuna tartışılmasında ve bizim görüşümüzün bütün çıplaklığı ile bilinmesinde, Muhte-rem Heyetinizin bundan böyleki mesaisine yardımı olacağı kanaatinde bulundu-ğum için bu mevzuu ariz ve amik münakaşa etmek isterim. Evvelâ şunu kaydede-

yim muhterem milletvekilleri; dünyanın hiçbir yerinde bir ülkeyi yabancıların gelip kalkındırıpverdiği görülmemiştir. Dünyanın her ülkesi ancak kendi gücü ile kalkınır. Kendi alın teri ile kalkınır. Bunun başka yolu varsa, bilen varsa bu kürsüden gelip söylemesi lâzımdır. Ama diyoruz ki, artık 1945 senesinden sonra yani İkinci Dünya Harbinden sonra dünyanın bir numaralı meselesi haline gelen kalkınmanın artık Garp memleketlerinde olduğu gibi, yüz senede yapılacak işleri, yüz senede yaparak mümkün olduğuna kaani değiliz. Diyoruz ki; ben demiyorum, ben isim vermeyeceğim, ben de o kanaatteyim, diyoruz ki, yüz senede yapılacak işler, kalkınma felsefesinin birinci ve temel şartı 100 senede, Garbın yüz senede yaparak geldiği işler 10 senelere sıkıştırılmak mecburiyetindedir.

Bu bir mecburiyet mi? Evet. Hiç kimse Türk halkına, biraz daha fakara durun, diyemez. Biraz daha cahil durum diye hiçbir kimse diyemez. Bunların zamanı geçmiştir. Öyle ise Garbın 300 senede yaparak geldiğini Türkiye üç dakikaya sığdırmak mecburiyetindedir. Bununla da kalmıyor. Ben düşüncelerimi söylüyorum muhterem milletvekilleri. Ben sadece bu işteki istikâmeti söylüyorum. Ve bunu söylememdeki maksat da şudur; biz bu gönülle işe gelmiş insanlarız, gayret ederiz, çalışırız, milletin tasvibine mazhar olursak gayret etmeye devam ederiz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri alkışlar*) Şayet büyük Türk Milletinin, o büyük hakemin, o şaşmıyan âdil hakemin bizim düşüncemiz budur teveccühüne mazhar olmazsak, bu memleketin teveccühüne mazhar olmuş çocukları gelir bu işi yürütürler. (A.P. sıralarından *bravo sesleri ve alkışlar*) Bunu böyle anlamaya mecburuz.

Yabancı sermaye meselesinin çok istismar edildiğini gördük. Muhterem Milletvekilleri daha evvel Senatoda da arz ettim. Huzurunuzda bu mevzuu konuşurken şu hususu bir Âmentü gibi arz ediyorum, biz Türk Milletinin bir damla alın terini ve Türkiye'nin bir çakıl taşını kimseye verecek insanlar değiliz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Neden sömürtelim Türkiye'yi? Türkiye sömürülmüş. Türkiye'yi fukaralıktan kurtarmak için yola çıkacağız, Türkiye'yi sömürteceğiz. Nedeni...

Muhterem Milletvekilleri; Türk kafasının Türkiye'nin menfaatinin nerede olduğunu, nerede olmadığını ayırtedemeyecek kadar izana sahibolmadığı kanaatinde miyiz? (A.P. sıralarından *asla sesleri*) Öyle ise şu sömürme işine bir son verelim. Sömürülme ve sömürme isine bir son verelim. Bu, bizim memleketimizin lûgatında yer almamalıdır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Cumhuriyetin kurulduğu günden bu yana Cumhuriyetten evvelinin hesabını tarih yapar Cumhuriyetin kurulduğundan bu yana gelmiş geçmiş hükümetlerin hiçbirisi Türkiye'yi sömürmemiştir, sömürmemiştir. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri; yanlış yapılmış işler yok mudur? Vardır. Hükümet demek icraat demektir. Hükümet ederken her yaptığınız iş doğru mudur? Değildir. Bunlar tecrübe hanesine kaydedilecek şeylerdir. Doğru yapmadıysanız, doğru yapmanın yollarını ararsınız. İşte bunu diyoruz. Başka türlü Hükümet etmenin imkânı var mıdır? Hayır, yoktur. Dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Şayet mazide, neresinde olursa olsun, mazide hatalı hareketler varsa, bunlardan intibaha gelip düzeltme

yolları aranır. Ve bunların, inanmak lâzımdır ki, bunların hepsi bu memleketin iyiliği için yapılmıştır. Şimdi, yabancı sermaye meselesini biraz deşelim.

Bakıyoruz Türkiye'nin ithalât ve ihracat rakamlarına. Ne zamandan beri? 1923'ten beri. Bir devre var ki 1931'den 1938'e kadar; bir devre daha var ki 1939'dan 1945'e kadar, lehimizde. Yani bu devrede sattığımız, aldığımızdan fazla. (*C.H.P. sıralarından bir milletvekilinin alkışı*) Ama. Beyefendi biraz sabrederseniz neticeyi göreceksiniz (*A.P. sıralarından alkışlar, gülüşmeler*) Ben burada sayın milletvekilleri, ben burada hiçbir iğbirar içinde olmadan meselenin teşriini yapıyorum. Evvelâ bunu yapayım; ondan sonra serd edilen mütalâalara geleceğim.

1923'ten 1931'e kadar geçen sekiz senede hep aleyhte, 1938'de aleyhte, 1947'den 1964'e kadar da devamlı şekilde ticaret muvazenemiz hep aleyhimizde. Yani aldığımız çok; sattığımız az. Şimdi muhterem milletvekilleri; nasıl yapacağız bu işi; nasıl yapacağız? Gayet tabii ki muhtelif yolları var. Yollardan biri; ticaretimizi geliştireceğiz. Ticareti ne ile geliştireceğiz? Evvelâ istihsali geliştireceğiz. İstihsâl olmayınca neyi satacaksınız? Evvelâ istihsali artıracaksınız. Neyin istihsali? Muhterem Milletvekilleri, bu memleket belki 500 senedir, belki daha çok zamandır, üzüm, incir, yetiştirir, hububat yetiştirir. Bununla Türkiye'nin kalkınmasına imkân yoktur. Sanayii geliştireceğiz. Sanayi mamullerini satar hale geleceğiz. Sonra birim sahadan aldığımız, ziraatteki tarımdaki istihsal miktarını artıracacağız. Böylece hem memleketimizde istihdam imkânı artacak, hem de satacak mamulümüz olacaktır. Bu olmadığı müddetçe bu bilançoğu kapatmaya imkân yoktur. Bu da kâfi değildir. İstihsalimiz olacak, bunun pazarlanmasını bileceksiniz, muayyen pazarlara götüreceksiniz. O pazarlarda tutacaksınız. Bunların hepsi millî ticaret muvazenemizin icabı olarak görülüyor. Bununla da kalmıyoruz. Aldığımız mallara döneceğiz. Ne yapacağız? Bir kısmını ikame etmeye gayret edeceğiz, büyük bir kısmını ikame etmeye çalışacağız. Mümkünse hepsini ikame etmeye gayret edeceğiz. Ama primitif bir iktisattır, iptidai bir iktisattır hep satacaksınız, bir şey almayacağımız. Böyle bir şey yok. İhtalâtımızı azaltalım, böylece dengeyi kuralım. Bu da iptidai bir iktisat kaidesi. Yatırım malları almak mecburiyetindeyiz. Bunu yapmak imkânı da yok. Öyle ise ne yapacaksınız?

Muhterem Milletvekilleri; Türkiye, yapılan ilk hesaplara göre, çok nikbin bir hesaptır, 1972 senesine kadar ticaret muvazenesinde açık vermeye devam edecektir. Eğer bunun başka bir yolunu bilen varsa; bu sadece benim fikrim değil, Devletin mütehassıslarının da fikridir; eğer bunun başka bir yolunu bilen varsa bunu söylemesi, bize faydalı, bize yardımcı olması lâzımdır. Şimdi, noktai hareket bu. Noktai hareket niye yabancı dostluğu olsun; niye yabancı hayranlığı olsun; neden olsun, yabancı hayranlığı? İşte noktai hareket bu.

Muhterem Milletvekilleri; şunu arz ediyorum ki, Türkiye dışarıya bir müddet daha borçlanmaya devam edecektir. Bir Konsorsiyum vardır. Konsorsiyumdan bu meblâğları Türkiye temine gayret ediyor. Bunu temin edemediğimiz takdirde muhterem milletvekilleri, Türkiye'nin kalkınmasını yapmak imkânımız yok. Yok böyle bir şey. Bu Konsorsiyumu biz kurmadık; ama biz haklı bildiğimiz, doğru bildiğimiz

şeyleri, bizden evvelki Hükümetler kurdu diye ret mi edeceğiz? Biz bunların müdafaasını üstümüze alıyoruz. Doğru bildiğimiz işlerin müdafaasını yaparak geleceğiz. Memleket için yapılmıştır. Doğru bilmediğimiz Hem de muhterem milletvekilleri, bir insaf ölçüsü içinde arz edeceğiz ki, tecrübe hanesine kaydedilsin. Şimdi, bu Konsorsiyuma, Sayın Türkiye İşçi Partisinin sözcüsü, düyunu umumiye diyor. Düyunu umumiye. Bunu anlamaya imkân yok. Biz bunu böyle kabul etmiyoruz. Yine burada, bu meselelerin ariz ve amik tetkikinde, bir Konsorsiyum methiyesi de yapmıyoruz. Ama bugün için alet budur, bugün için kaynak budur, yarın başka kaynaklar bulursak, başka yollar, başka imkânlar bulursak, Türkiye için en menfaatlisi ne ise onları ararız ve şayet anlaşılmaya ihtiyaç gösteriyorsa Muhterem Heyetinize getiririz. Ama bugün bizim devraldığımız bu düzenin şu anda bir düyunu umumiye olduğunu kabul etmiyoruz.

Bu münâsebetle bir münakaşa daha yapıldı; Devletten devlete yardım, hususi sektörden, hususi sektöre yardım.

Muhterem Milletvekilleri evvelâ şurasını arz edeyim; ben de bu kürsüden ilk defa duyuyorum; sızan haberlere göre, dendiğine göre bu haberlerin nereden sızdığını da bilmiyorum Devletten devlete yardım yerine, hususi sektörden hususi sektöre yardım yapılacağı... Şu anda böyle bir şey mevcut değildir. Mevcut olursa, biz demiyoruz ki bunu kabul ederiz. Bakalım nedir, ne değildir. Farazi bir şey üzerinde benim, Hükümetimizin Başbakanı olarak buradan gelip mütalâa yürütmemi doğru bulmazsınız. Bundan, sakın biz böyle bir şeye hahişkârız mânasını çıkarmayınız. Sadece mesuliyetinin ağırlığı, mesuliyetinin idrâki içinde bulunduğum için böyle konuşuyorum.

Muhterem Milletvekilleri; bir de şu özel yabancı sermaye konusuna dokunalım. Özel yabancı sermaye, T.İ.P.'in mütalâasına göre, mutlaka sömürmek için gelir miş. Gayesi o olabilir. Gelen o, kabul eden sizsiniz.

Sömürmeyeceğini kabul edin. Buna da mı razı değilsiniz? Sizi sömürmeyeceğini kabul edin. Eğer bu sıfırsa, sizi sömürmeyecek olan sıfırsa, hiç yabancı özel sermayeyi kabul etmezsiniz. Niçin kaide olarak mutlaka, yabancı özel sermaye memleketi sömürür, diyorsunuz da, niçin kaide olarak bu kadar fukara, bu kadar derdi çok, bunları iyi söylüyorsunuz. Nasıl olacak bu işler? Nasıl kurtulacak benim köylüm? Nasıl kurtulacak benim işçim? Bunları söylüyorsunuz. Hemen yabancı özel sermaye maaşı mı bağlayacağız bunlara? Sokaklar işsiz dolu, nereden bulacağız bu kadar insana işi? İş imkânları açmaya mecbursunuz. Peki, Almanya'ya gönderdiğimiz işçiler, Almanya'da Alman sermayesinin kurduğu fabrikada çalışmıyor mu?

Muhterem Milletvekilleri; işsizliği önlemeniz lâzımdır. Öyle ise biz ne diyoruz? Türkiye'yi sömürmeyecek yabancı sermayeyi niçin bir tabu halinde görüyoruz? Biz böyle görmüyoruz. Türkiye İşçi Partisi nasıl görürse görsün, biz memleketimize ve milletimize faydalı olan işlerde tereddüt göstermeyeceğiz. Bildiğimizi ve düşündüğümüzü, millete faydalı gördüğümüzü yapmaya devam edeceğiz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın Halk Partisi sözcüsü diyor ki; biz ne düşmanınız, ne hayranınız. E... kim hayran? Zannediyorum ki, bu ekstremleri koymak için bu söz söylenmiştir, iki hattını. Türkiye’de yabancı sermayeye kim hayran?

Şayet bir gün bu memleket yabancıнын hiçbir şeyine muhtacolmadan bütün millî gücü ile yaşamak imkânını bulursa, böyle bir günü mutlu bir gün addetmek lâzımdır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Şimdi bakalım; 1960’dan 1965’e kadar ne olmuş, özel yabancı sermaye? 1.094.160.434 liralık talep gelmiş. Bunun 706 milyon lirası kabul edilmiş, müsaade edilmiş; fiilen de 288 milyon lirası gelmiş. Yani takriben; %35’i falan.

Muhterem Milletvekilleri; görüyorsunuz ki, hemen yani sömürmek üzere olanlar da bir tatlı lokma diye Türkiye’yi yemek için hazır vaziyette değiller. İşte vaziyet ortada. Hepsi 30 milyon dolar gelen yabancı sermaye. Belçika’ya beş senede gelen 600 milyon dolar. Nasıl yapacağız bu kalkınmayı? Birtakım şeyleri, dogmatik olarak apriori olarak peşin hükümlerle biz bunları istemeyiz mi diyeceğiz, yoksa her hali kendi içinde tetkik edip, faydaları ve mahzurlarını ayırıp, faydalı olanlarını Türkiye’ye, Türkiye’ye faydalı olan meseleleri kabul mü edeceğiz? Zannediyorum ki, ikincisi aklı ve mantıktır ve memleket menfaatlerine, millî menfaatlerimize uygundur, çünkü daha çok kimseye ekmek, daha çok kimseye katık, daha çok kimseye iş imkânı verir.

Muhterem Milletvekilleri, hiçbir yanlış anlamaya, iltibasa meydan olmasın; biz burada yabancı sermayenin müdafaasını yapmıyoruz. Bizim yaptığımız şey, Türkiye’nin kalkınmasının müdafaasıdır, bunun yollarının müdafaasıdır. Bir yabancı sermaye kanunu vardır. Büyük Meclisiniz bu kanunun kaldırılmasına karar verirse, irade sizin, bunu millet bize vermiş, karar verirse bunu kaldırırız ve hiçbir yabancı sermaye Türkiye’ye gelmez. Ama biz bu kanaatte değiliz.

Bir hususta daha mutabık değilim; denildi ki yine Türkiye İşçi Partisi mümes-sillerinden biri tarafından bizi yabancılar düşünür. Ne münasebet? Bizi, biz düşü-nürüz. Nereden çıkarıyorsunuz bunu? Biz bu kadar zavallı mıyız? Bizi başkaları düşünecek. Nerede görülmüş bu? (Türkiye İşçi Partisi sıralarından *yok böyle şey, söy-lemedik sesi*) Evet. Dün söylediniz, not var.

BAŞKAN — Müdahale etmeyin lütfen.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi, yabancı sermaye mevzuunda bir iki hususu daha arz etmek isterim. Ne diyoruz; kapitülasyon olma-sın. Kim razı olur kapitülasyona? Kapitülasyonun ne olduğu belli değil mi? Neden olsun kapitülasyon? Kapitülasyon devrini geceli yarım asırdan fazla olmuş, bir ku-şak yetişmiş. Kim razı olur kapitülasyona? Kimse razı olmaz. Muhterem Milletve-killeri; hepinizi tenzih ederim, hiçbiriniz kapitülasyona razı olmazsınız. Millet de razı olmaz, hiç kimse razı olmaz. Öyleyse neden memleketin menfaatine olabilecek bazı şeyleri, kapitülasyon olur diye bir şeyin içine sokuyoruz? Sokmıyalım, yapmı-yalım, aklımız, iz’anımız yok mu?

Biz diyoruz ki; sermaye fıkdanı sebebiyle uzanamadığımız, yapamadığımız birtakım sahalara yabancı sermaye gedebilir. Şartlarını tetkik ederiz. Memleketimizin millî menfaatlerine uygun ise kabul ederiz. Nedir bu sahalara? İhracattı artırıcı imkânlar. Nedir bu sahalara? İthalât ikamesi yapan imkânlar. Nedir bu sahalara? Yeni iş imkânları açan sahalara. Bunlar olabilir, niçin olmasın. Ve yine diyoruz ki programlarımızda; kâr mutlaka plâfona edilmelidir. Yani büyük kârlara sahibolursa, bunun hepsini döviz olarak götürmemeli. Bunlu neden istiyoruz? Memleketin servetleri döviz olarak dışarıya gitmesin diye. Bu kârdan artan miktarları, plâfona edilenden artan miktarları, vergisinden vesairenden artan miktarları, memlekette yatırıma kullansın. Hayır, yabancı sermaye zinciri buyurmuş memlekette. Böyle bir mütalâa serd edildi. Muhterem Milletvekilleri, bu şekildeki kârları bankalarda bloke tutmak mı daha iyi, transfer etmek mi daha iyi, yoksa yeni iş imkânlarına, yeni kazanç imkânlarına, memleketteki yeni servet imkânlarına yatırmak mı daha iyi? Bunu diyoruz biz. Onun için dedim ki konuşmamda; bir prensip, bir hali hususi olarak mütalâa edilerek, halin şartları bilinmeden, halin hususiyetleri bilinmeden bir münakaşanın içine girildi. Biz dedik mi kapıları açalım, ne kadar yabancı sermaye varsa gelsin? Muhterem Milletvekilleri, sermayenin ne kadar nazik birşey olduğunu hepiniz bilirsiniz. Güven olmıyan, itimat bulunmıyan rejim sıkıntıları, rejim buhranları olan memlekete sermayenin gittiğini görmek de zordur. Allaha bin şükür Türkiye bu memleketler arasında değildir. (A.P. sıralarından alkışlar)

Şimdi bir hususu daha açmak isterim. Denildi ki, biz Kapitalistmişiz. Bilhassa grubun, Yüksek Meclisin bu kanadına bakarak, biz Kapitalistmişiz. Öbür kanatlara da bakarak, Kapitalistliğin ağır bastığı, tabiri kullanıldı. Muhterem milletvekilleri, biz yazıyoruz, Hükümet programımıza koyuyoruz, söylüyoruz, diyoruz ki, 10'uncu asrın kapitalist düzeni bitmiştir. Bunların hepsini söylüyoruz. Ama hayır, siz kapitalistisiniz, biz de sosyalistiz. Biz böyle bir tasnife girmeyiz. Bizim yönümüz bellidir. Yönümüzü söyledim. Biraz sonra yönümüzün ağırlığını da söyleyeceğim. Nereye ağırlık veririz? Onu da söyleyeceğim. Hiç merak etmeyiniz. 14,5 saat ben dinledim, söylediğim şeylerde, ne söylediyse hepsini nokta nokta açmaya, izah etmeye, bu kadar büyük bir yükü bize yüklerken hükümet olarak, Muhterem Heyetinizi tenvir etmeye mecburum. (A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

Muhterem Milletvekilleri; müteaddit kereler söyledim, bizim "izm"lerle işimiz yok. Türkiye'nin "izm"lerle işi yok. (A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar) Ne demiş Büyük Atatürk? "Türkiye kendi şartlarına ve imkânlarına has bir iktisadi sistemle kalkınacaktır." Bizim yolumuz bu. İstenildiği zaman Atatürk'ün arkasına sığınmak, istenildiği zaman da Atatürk'ün söylediği temel kaideleri unutmak. Bu, bizim işimiz değildir. (A.P. sıralarından bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

Bir hususu daha arz etmek isterim. Yine bu kürsüden söylenildi; Meclis tutanaklarına geçti. Sayın Alican da sabahleyin bunun üzerinde durdu. 35 milyon lira demir tüccarlarının cebine girmiş. Muhterem beyefendiler, bunu bir ihbar telâkki edebilmem için kimin cebine girmiş, nasıl girmiş, neden girmiş bilmem lâzım. Yok, farazi birtakım hesaplarla, yani kâr etmemesi lâzımdı, kâr etti şeklindeki birtakım

hesaplarla ortaya, ipotetik, farazi bir model konuyorsa o zaman, işte bunu söylüyoruz biz. Böyle bir atmosferde kalkınma olur mu? Böyle bir atmosferde kalkınma olmaz. Şimdi rica ediyorum, bu iddiayı yapan muhterem milletvekilimden; bunu bu kürsüye getirsinler, bir sual takriri şeklinde getirsinler veyahut da bir ihbar olarak Hükümete fikir vererek bildirsirler. Takibedeceğim, tahkik edeceğim. Şayet mesulü varsa, Cumhuriyet Hükümetimin kanunları aşiret devleti değiliz Cumhuriyet Hükümetinin kanunları neyi icabediyorsa, onu yaptıracam. *(A.P. sıralarından bravo sesleri, sürekli alkışlar)*

Türkiye İşçi Partisinin yine program tenkidinde bir uyanık kuvvetlerden bahsediliyor. “Uyanık kuvvetler.” Tâbire dikkat ettiniz mi muhterem milletvekilleri? Uyanık kuvvetler, uyanık olmıyan kuvvetler, cahil kuvvetler, gölge kuvvetler, zinde kuvvetler... Artık bunlar son bulmalıdır muhterem milletvekilleri, bir son bulmalıdır. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Bir hususu arz ediyorum: Tarihî bir vazifenin içindeyiz. Devletin emniyeti sadece benim mesuliyetim değildir. Devletin emniyeti bizim Hükümetimizin mesuliyeti değildir. Devletin emniyeti benim grupumun, benim partimin mesuliyeti değildir muhterem milletvekilleri. Devletin emniyeti hepimizin mesuliyetidir. *(A.P. sıralarından bravo sesleri ve alkışlar)* Bu mevzuu biraz sonra daha ariz ve amik, başka bir mütalâa dolayısıyla münakaşa edeceğim. Artık milletin içinde birtakım kuvvetler aramayı bırakalım. Türk Milleti tek vücuttur, Büyük Atatürk’ün sözü, “yekparedir” Türk Milletini birtakım sınıflara, birtakım kuvvetlere, birtakım anasıra bölmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. *(A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)* Türkiye Büyük Millet Meclisinden başka, Türk Milletinden başka ki, Türk Milletinin vekâletini taşıyan Türkiye Büyük Millet Meclisinden başka, evvelâ Türk Milleti ve sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi, bunun üstünde bir kuvvet düşünmek, bunun üstünde bir kuvvet vehmetmek, bunun üstünde birtakım hayallere kapılmak, zannediyorum ki, demokratik düzen içinde ciddî bir işle meşgul olmak değildir. Bu itibarla muhterem meclisiniz 10 Ekim 1965 seçimlerini yaparak gelmiş olan muhterem meclisinizin tarihî bir vazifesi vardır, bu büyük Meclisin itibarımı her şeyin üstünde korumak, bu büyük Meclisi herşeye muktedir ki, öyledir, herşeye muktedir olarak muhafaza etmek.

Muhterem Milletvekilleri; şimdi bir hususa daha temas edeceğim. Şayet peyk olmadan yaşamak istiyorsak ki, hiç kimse Türkiye Devletini kimsenin peyki olanak görmeyecektir, ama peyk olmadan yaşamak istemiyorsak, mutlaka kalkınmamız lâzımdır. Binaenaleyh, mümkün olan her kaynaktan, millî menfaatlerimizin icabettirdiği şekilde faydalanmak peyk olmamamın yollarından biridir. Bunun böyle mütalâa edilmesi lâzımdır. Sonra durun bakalım, biz faydalanalım dedik de herkes torba torba, heybe heybe para ile karşımıza gelmedi ki. Daha bir şey yok orta yerde. Bir prensip meselesini münakaşa ediyoruz. Prensibi de bir yere, bir nokta-i harekete bağlıyoruz.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, muhterem milletvekilleri, bu münasebetle bir hususu açmak isterim. O da şudur; özel teşebbüs mevzuunu arz edeyim. Özel teşeb-

büsten ne anlamak lâzımdır: özel teşebbüsten, bir memleketin varlık sahibi, zengin insanların anlamak düşüncesi yanlıştır, özel teşebbüs bu değildir. Özel teşebbüs, bir memleketin işçisine, bir memleketin esnafına, bir memleketin hür teşebbüs erbabına, yani çalışması, kabiliyeti, zekâsı, mahareti olan her Türk vatandaşına Anayasaya göre kazanmak, çalışmak, zengin olmak yollarının ve fırsatlarının açık olduğu anlaşılacak lâzımdır. Bizim anlayışımız budur, muhterem milletvekilleri, özel teşebbüs dediğimiz zaman 500 tüccarın ve sanayicinin korunmasını anlamak yanlıştır. Kaldı ki, mademki Türkiye Cumhuriyeti sınıfsızdır, yekvücuttur, biz Türk Milletini işçisi ile köylüsü ile çiftçisi ile esnafı ile şehirlisi ile kasabalısı ile tüccarı ile sanayicisi ile ziraatçısı ile yekvücut bir millet addediyoruz. Hepsinin menfaatlerini, kanunların çerçevesi dâhilinde korumak bizim vazifemizdir. (A.P. sıralarından alkışlar) Şayet kanunlarda, birisinin lehine, diğerinin aleyhine hükümler varsa, işte kanun yolu açıktır. Muhterem Meclisiniz bunları tashih etmek için buradadır. Eğer işlemiyorsa, eğer tüccardan vergi alamıyorsa, niçin tüccardan şikâyet ediyorsunuz da Devletten, şikâyet etmiyorsunuz? Devlet işlemiyor diye? Devlet vergi toplıyamıyor diye? Niçin kanunlarımızın kifayetsizliğinden şikâyet etmiyoruz? Muhterem Milletvekilleri, biraz sonra bu mevzu temas edeceğim. Bir tüccar zümresinin, bir sanayici zümresinin; zannediyor musunuz ki, biz buradan bu zümrelerin avukatlığını yapıyoruz? Biz Türk Milletinin avukatlığını yapıyoruz. (A.P. Sıralarından alkışlar) Yalnız Türk Milletinin avukatlığını değil, Türk Hukuk Devletinin avukatlığını yapıyoruz. (A.P. sıralarından bravo sesleri) İsim vermeden, şahıs zikretmeden; şu zümre böyledir, bu zümre böyle değildir, bu zümre şöyledir demeyi insafla kabili telif bulmaya, imkân yoktur. Zaman, mekân, şahıs ve hâdise zikretmek lâzımdır. Eğer yaygın bir durum varsa, muhterem heyetinizin ki, hükümetlerin de vazifesidir. Muhterem heyetinizin gerekli kanunları getirmesi, çıkarması, icranın eline vermesi lâzımdır; “alınız bunları icra ediniz” diye. Başka türlü bir Hükümet düzeni tasavvur edilebilir mi? Edilemez...

Şimdi diğer konuya geçmek istiyorum. Bu da seçim kanunlarıdır, muhterem milletvekilleri. Bir defa şurasını arz edeyim; Sayın Alican tenkidini yaparken, bir art düşünce yoksa, diye bir kayıt koydular. Biz hiçbir art düşüncenin insanı değiliz. Demin arz ettim muhterem milletvekilleri, biz seçim kanunlarında değişiklik yapmak lâzımdır diye ne zaman dedik? Seçimlerden evvel. Biz o zaman seçimi kazanıp iktidara geleceğimizden yüzde yüz emin mi idik? Kimse seçimin neticesinden emin olamaz, hiç kimse olamaz. Peki, neden dedik? İktidara geleceğimiz mutlak, senelerce kalalım diye mi dedik? Geleceğimiz belli değildi ki, böyle diyelim, öyle ise noktai hareketi başka yerde aramak lâzımdır. Noktai hareketin başka yerde aranması için ortada deliller vardır. Orta yerde sebepler vardır. Orta yerde ikna edici bir takım vesaik vardır.

Muhterem Milletvekilleri, geliniz hep beraber şu seçim kanunları meselesini tetkik edelim. Ondan sonra da noktai hareketimizi arz edeceğim anayasamız var. Ne diyor Anayasamızın 55’nci maddesi?

MADDE 55. — Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme ve seçilme hakkına sahiptir.

Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır.”

Görülüyor ki seçimlerin rejimle, Anayasa ile ilgili esasları bunlardır. Nispî temsil veya ekseriyet usulü sadece seçim kanunlarında yer almıştır. Seçim kanunlarını kim yapmış? Kurucu Meclis Anayasayı yapan Meclis. Ne demiş? Senatoda ekseriyet sistemi olsun, Millet Meclisinde nispî temsil sistemi olsun. Kaç sene geçmiş bunun üzerinden? Henüz dört sene. Ne Ne olmuş seçim kanunları? Kurucu Meclisin koyduğu esbabı mucibede, bu esbabı mucibeye aykırı hiçbir şey çıkmadan, hiçbir tatbikat görmeden, bunun mahzurları orta yerde olmadan, seçim kanunları değiştirilmiş. Biz ne yapmışız bunlar değiştirilirken? Değiştirmeyiniz demişiz. Zabıtlar ortadadır. Şu kürsüden konuşan Talât Asal arkadaşımızın ve bu Parlâmentoyu terkeden heyetin hareketini ben de biliyorum. Zabıtlar ortadadır. Neden demişiz? Demişiz ki; İstikrarlı Hükümete mâni olacak bir düzen getiriyorsunuz. Diyorlar ki şimdi bize, seçimi kazandınız, tek parti kazanabiliyormuş... Biz kazandık diye hep tek partinin kazanmasına imkân var mı? Sonra kazanmak kolay mı olmuştur. (A.P. sıralarından gülüşmeler, bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

Muhterem Milletvekilleri, aslında seçimi kazanan Adalet Partisi değildir, seçimi kazanan Türk Milletidir. (A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar) Şimdi mücadele buyurun bu mevzuu tahlil edelim. Neden değiştirilmiştir milletvekilleri seçimi Kanunu? Arkadaşlarımızdan bazıları birgün milletvekili oldu, ertesi günü milletvekili olmadığı meydana çıktı. İşte Afyon'da var, diğer yerlerde var.

Muhterem Milletvekilleri, evvelâ şurasını arz edeyim. Ve hepinizden rica ediyorum, bir sistemle seçilip buraya geldik. Hiç bir kimsenin bakiyeden geldi, şuradan geldi, buradan geldi şeklinde bir tasnif yapmasına hiç bir şekilde razı değiliz. Hepiniz Türk Milletini temsil ediyorsunuz. Hiçbiriniz diğerinden en ufak şekilde farklı değildir, bizim görüşümüz budur. (A.P. sıralarından alkışlar) Nisaplar yapılarak bir takım neticeler çıkarılarak, sistem de bunu verdi, bir hafta kimin mebus seçildiği belli olmadı. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Dana neler oldu, neler oldu, neler oldu... Bunları burada sayıp dökmeye lüzum yok. Bunların hepsini biz daha evvelden söyledik, seçim kanonları dolayısıyla.

Biz dikensiz gül bahçesi yaratacakmışız. Muhterem Milletvekilleri, dikensiz gül bahçesi olmaz. Bunu yaratmaya da kimse muktedir değildir. Bizim böyle bir şeye de ihtiyacımız yoktur. (A.P. sıralarından bravo sesleri) Binaenaleyh, zannediyorum ki, bu gibi mütalâalar umumiyetle siyasi konuşmaların içerisinde fikirleri kuvvetlendirmek için söylenmiştir. Ben o mahiyette arz ediyorum.

Türkiye'de noktai hareketimiz, kalkınmayı yapabilmemiz için mutlaka kuvvetli hükümetlere muhtacız. Koalisyonları bir tahlil edelim.

Dört sene içinde dört tane koalisyon kuruldu. Bunlardan üç tanesi Sayın Cumhuriyet Halk Partisi liderinin Başkanlığında kuruldu. 4'üncüsünü de biz 4 parti ortak olarak kurduk.

Muhterem Milletvekilleri, günlerdir müzakere yapıyoruz. Sabahleyin hesap yaptım, bir Hükümetin kurulup, en seri şekilde kurulup, parlâmentodan geçip işe başlaması en seri şekilde yirmi gün alıyor. Yirmi günden daha aşağıya bir Hükümet kurmaya imkân yoktur. Oniki ay senede... Yirmi gününü Hükümet kuracağız diye kaybediyoruz. Dört senede dört Hükümet, seksen gün Hükümet kurmakla kaybettik geçen dört sene... Vakıa... Şimdi koalisyon mekanizmasının mühim meselelerde karar verirken hep içinden bölündüğünü gördük. Bu da vakıa... Efendim, koalisyon lazımmış, çünkü bir parti yanlış yaparsa bazı işleri, öbür parti bunu kontrol edermiş. Bunu, böyle bir mütalâayı dünyanın hiçbir yerinde anlamıya, görmeye imkân yoktur. Muhterem Milletvekilleri, demokrasi, bütün kaideleri olan bir sistemdir. Hükümetleri kontrol edecek meclisler var, hükümetleri kontrol edecek efkârı umumiye var, hükümetleri kontrol edecek basın var, hükümetleri kontrol edecek millet var. Hepsi var bunun içerisinde. Şimdi, bu neye benziyor? Bu şuna benziyor; bir kimseye silâh veriyorsunuz, al diyorsunuz bu silâhı, cephenin en nazık yerine götürüyorsunuz, diyorsunuz ki, burasını müdafaa et. Diyor ki, cephane ver. Cephane, hayır diyor, belki döner de beni vurursun. E, düşmanı nasıl vursun adam? (A.P. sıralarından gülüşmeler) Bu itibarla, geliniz, Devletimizin zaafa uğramasına, hükümetlerimizde, kumanda zincirlerinde, kumanda vahdetinde birtakım tecezziye, yanlış yapılır, yanlış yaparlar, hatalı iş görürler, şeklinde bir düşünceyle razı olmayalım işte seçim kanunlarının esbabı mucibesi. Yani seçim kanunlarındaki değişikliğin mucip sebebi, millete hizmettir. Sonra deniliyor ki, biz yapmadık seçim kanunlarındaki değişikliği, Sayın Cumhuriyet Halk Partisinin Sözcüsü böyle diyor. Meclis yaptı. Ama zaman oluyor ki, biz şu şu kanunları çıkardık, diyorlar. Fakat tenkid edilen bir şeye gelindiği zaman, biz yapmadık. Muhterem Milletvekilleri, geliniz bir şeyde daha anlaşalım, kanunlar Meclisin malıdır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Bir şeyi daha arz edeyim. Seçim kanunlarındaki değişiklikleri Meclis kendiliğinden mi çıkardı? Bu işler kendiliğinden mi oldu? Yoksa hükümetler olarak, üç tane Koalisyon Hükümeti mi getirdi bunları? O zaman yalvardık âdeta, geliniz seçim sathımailinde Seçim Kanununda değişiklik yapmayınız... Bu, Cumhuriyet Halk Partisinin uzun senelerden beri iddia ettiği bir prensiptir, geliniz bu prensibe sadakat gösteriniz... Hayır. Ocak ayı içinde Bakiye Kanunu çıktı ve yine Senatonun seçimine takaddüm eden günlerde de Senato için kanun çıktı. Zannediyorum ki, esbabı mucibe; biz iktidardayız, binaenaleyh Senatoda da varlığımızın olması lâzımdır, aksi halde sıkıntıya uğrarız. Bunun için çıktı. Şimdi, bütün bunları bir kenara atıp, seçim kanunlarındaki değişikliği getirirsiniz, bu bir rejim meselesidir, sonuna kadar mücadele ederiz. Bunu insafla kabili telif görmüyoruz.

Muhterem Milletvekilleri, burada şunu arz etmek isterim. Sonuna kadar mücadele ederiz... Evet. Tahsis de buyurdular; meşru yollardan mücadele ederiz. Evet. Meşru yolun dışında bir yol olur mu Hukuk Devletinde? Olmaz. Gayet tabii, güzel. Yalnız ifadeyi dikkatle takibettim; bunlara mutlaka mâni oluruz... İki - üç yerde geçiyor bu. Radyoda ve bir diğer yerde geçiyor. “Buna mutlaka mâni oluruz.”

Muhterem Milletvekilleri, geliniz bir şeyde mutabık kalalım. Demokratik düzen, zincirleme şekilde bütün meseleleri içinde halleden bir düzendir. Türkiye Büyük Millet Meclisinden kanunlar çıkar. Bu kanunlar Anayasaya uygun değilse bir buhran doğar mı? Doğmaz. Niçin? 1961 Anayasası bunun cevabını getirmiştir. Gidersiniz Anayasa Mahkemesine. Anayasa Mahkemesi bunu kabul ederse, yani Anayasaya uygundur derse, kanun kanundur. Anlamadım; “mutlaka mâni oluruz”dan kastedilen şey nedir? Herhalde budur. Bunun dışında bir şey anlamıya imkân yok. Tabii herhalde budur, başka bir şey olamaz.

Muhterem Milletvekilleri, işte burada diyorum; geliniz Devletin emniyeti değişmiş şeylerin üstüne birtakım imalarla gölge düşürmiyelim. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Şimdi, bir de şu hususu arz edeyim; sayın sözcü diyor ki buna mutlaka mâni oluruz. Biz muhalefette iken, bizim doğru olduğunu iddia ettiğimiz şeyleri yapamayacağız, çünkü gücümüz yok... Biz iktidara gelince, sayın sözcünün temsil ettiği parti, yaptırmıyacak. Biz doğru bildiğimiz şeyleri ne zaman yapacağız? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Bunu demokratik bir zihniyet addetmediğimi ve bu sözlerin de bir nevi siyasi spekülasyon, siyasi polemik olarak alınmasını rica edeceğim. Başka türlüşünü düşünmeye imkân yok.

Şimdi muhterem milletvekilleri, bir hususu daha arz edeyim. Bizim iktidarda kalmamız için seçim kanunları vesaire ile oynamıya hiç ihtiyacımız yok. Biz gideriz Türk Milletinin karşısına. Siz de aynı şeyi yaparsınız. Bütün partiler de aynı şeyi yapar. Meydanlara gideriz, kahvelere gideriz, salonlara gideriz, fikirlerimizi söyleriz. Ama demeyin mavi boncuk gösterdiniz diye. Zannediyor musunuz ki, Türk Milletini aldatan ya imkân vardır? (A.P. sıralarından alkışlar) Olur mu böyle şey? (A.P. sıralarından bir ses: “Aldatma imkânı olsaydı, onlar aldatırdı.”)

Biz bunu yaparız, Türk Milleti gider sandığın başına, atar reyini. Kimi iktidara getirirse o gelir. Bizi getirirse biz geliriz. Getirmezse muhalefet vazifemizi yaparız.

Sayın sözcü buyuruyorlar ki, biz helâl reylerle muhalefete geldik. Kabul etsinler ki, helâl reylerle de biz iktidara geldik. (A.P. sıralarından alkışlar, diğer sıralardan gülüşmeler)

Şimdi burada bir hususu daha arz edeyim, muhterem milletvekilleri. Bu seçimlerde 500.000 reyin iptal edildiği bir vakıa mı? Vakıa. Bunu neye atfediyorsunuz? Sisteme. Bir tek reyin dahi kaybolmaması esbabı mucibesıyla getirilen kanun 500.000 reyin kaybolmasına sebeb olmuştur. Millî iradenin tam tecelli etmesini istiyor musunuz? Gayet tabii. Bunun aksi var mı? O halde geliniz bizim esbabı mucibemize siz de iltihak ediniz. 4 milyon insan sandığın başına gelmedi mi? Evet, gelmedi ya. Niçin gelmedi? Bunun sebeplerini araştıralım. Muhterem Milletvekilleri, hiçbir art düşüncemiz yoktur. Hiçbir şeyin peşinde değiliz. Sadece bir şeyin peşindeyiz; Türkiye’de istikrarlı hükümetler olsun. Türkiye her gün bir gün evveline nazaran daha ileri gitsin, huzur içinde olsun, emniyet içinde olsun, işsizlik, güçsüz-

lük önlensin. İşte istediğimiz şey bu. Ve bunun için seçim kanunlarında değişiklik isteriz.

Muhterem Milletvekilleri, seçim kanunlarındaki değişiklik huzurunuzda getirilecektir. Getirildiği zaman ariz ve amik münakaşasını tekrar yapacağız. Başka yolu yok. Bu itibarla müsaade buyurursanız ben seçim kanunları ile ilgili izahatımı burada keseyim. Yalnız bir hususu ilâve edeyim; bizim, muhalefeti ne Meclisten, ne de Senatodan, silmek gibi bir arzumuz yok. O zaman demokrasi olmaz. Ne yapacağız kendi başımıza? Böyle bir şey olamaz. Size şunu da arz edeyim; birtakım zihinler bulandırılıyor ekseriyet sistemine dönülmeyecektir, muhterem milletvekilleri. Ekseriyet sisteminin doğru olduğunu biz de kabul, etmiyoruz. Ama geliniz Kurucu Meclisin getirdiği sisteme dönelim. Büyük emek çekilmiştir üzerinde. Demin de arz ettim, emeği siz çektiniz. Burada bir zihniyeti daha tahlil etmem lâzım; bunda da anlamamız lâzım. Deniyor ki; siz milletin %53 reyini alıp geldiniz biz de %47'sini alıp geldik. Muhterem Milletvekilleri %47'yi alıp gelen muhalefettir. Beş partidir. Binaenaleyh, Halk Partisi Sözcüsünün, biz %29'u aldık, geldik demesi lâzımdı. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Kendisine acaba diğer parti grupları her hangi bir yetki verdiler mi, %47 hakkında konuşmaya? (C.H.P. sıralarından *muhalefet olarak dedik, sesleri*) O başka mesele.

Muhterem Milletvekilleri; gene Türkiye İşçi Partisinin, grev hakkının karşısında lokavtın bulunması meselesinde bir mütalâası var. Bir defa lokavt bir denge için konmuştur. Yani grev karşısında lokavt, bizim kanunlarımızın icabıdır. Ve öyle kalacaktır. Bir mütalâası daha var. Diyor ki; sendikalar siyasetle uğraşmalıdır. Muhterem Milletvekilleri, bu da Türk kanunlarına aykırıdır. Sendikaların siyasetle uğraşması, Türk kanunlarına aykırıdır. Bunu böyle görmiyenler iktidara geldikleri zaman değiştirirler.

Şimdi size Türkiye İşçi Partisinin mütalâaları içerisinde bir noktayı nasıl tahrif ettiğini arz edeceğim. Deniyor ki gerçi bu yabancı sermaye ile ilgilidir ama bunu başka bir şey için misal veriyorum bir maliye memuru demiş ki, bir dolar getirirseniz, getirdiğiniz bir dolar beş dolara mal oluyor... Bunu Türkiye İşçi Partisinin sayın mensupları, bir maliye memurunun ifadesine istinadetmeden bileceklerdir. Ben kendilerini bunu bilecek ehliyetinde olduklarını zannediyorum. Bakınız durum nedir? Ve neden söylenir bu:

Konsorsiyumdan bir dolar alırsanız yüzde üç faizli ve 25 sene vadeli, yani 9 lira alırsanız 27 kuruş senede faiz ödersiniz. 25 senede de 675 kuruş ödersiniz. Tamam mı? Yani bir dolara bir dolardan daha az ödersiniz. Bu itibarla, bir dolara beş doların nasıl ödendiğinin hesabının bu kürsüden verilmesi lâzımdır. Ciddi bir meseledir. Bir şeyi kötülemek için bu kadar hesapsız olmaya lüzum var mı?

Bir misal daha arz edeyim. Yüzde 1,5 faizli ve 25 sene vadeli başka bir konsorsiyum kredisi. Bu takdirde de bir dolara yani 9 liraya 337,5 kuruş ödüyorsunuz. Beş dolar ise 45 liradır. Bu itibarla bir dolara beş dolar nasıl ödendiğine şaşmak lâzımdır.

Bir de beynelmilel teşekküllerden bahsetti, Türkiye İşçi Partisi.

Muhterem Milletvekilleri, öyle bir damga koydu ki, bunların hepsi tuzaktır kendi tâbirleri değil ama tuzaktır, sömürücülerin kurdukları birtakım tuzaklardır. Bunlar av avlamaya çalışırlar, gelsin birisi yutsun onu.

Muhterem Milletvekilleri, beynelmilel teşekküllerin hakkını vermek lâzımdır. İnsaf sahibi olmak lâzımdır. Biz burada beynelmilel teşekküllerin sırf beynelmilel teşekküller olduğu için müdafaasını yapacak değiliz. Böyle bir şey tasavvur olunmaz. Ama insanlığa faydalı olkluğuna, Batı medeniyetçiliğine faydalı olduğuna, bize faydalı olduğuna kaani olmuşuz ki, bu teşekküllere girmişiz. Biz Hükümet olarak da bunlara girmiş değiliz. Ama biz inanıyoruz ki, bunlar faydalıdır. Faydamıza olmayan noktaları varsa bunların hepsi medeni yollarla müzakere edilerek, konuşularak düzeltilir. Ben bunların bir Ortak Pazarın bir GATT'ın, bir para fonunun burada münakaşasını yapıp, bunların ibra edilmesi gibi bir işle iştigal etmiyeceğim. Eğer icabediyorsa bunun da münakaşasını yaparız. Yine Yüksek Meclis karar verir. Bunlardan çekilmemiz icabediyorsa, buna da Yüksek Meclisiniz karar verir. Ama bunların maksadı Türkiye'yi izole edip, tamamen tek başına bir devlet haline getirmek ise, biz Hükümet olarak böyle bir noktai nazarda değiliz. Ve böyle bir şeye de razı değiliz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Türkiye İşçi Partisi, Plânlama Dairesinin 23.8.1965 tarihli bir genelgesinden bahsediyor ve diyor ki; bu genelgede de söylenildiği gibi, Batılılar birtakım yardım şeylerini reddetmişlerdir. Etmıştır, etmemiştir, ama mesele şu ki, o genelge bu değildir. İsterseniz genelgeyi okuyayım. Genelge uzundur ama bir paragrafını okuyayım. Bakınız ne diyor; “Bu bahiste göz önünde tutulacak diğer bir cihet de Sovyetlere ısmarlanacak yatırım tesislerinin Amerika'nın, Almanya'nın ve diğer konsorsiyum üyelerinin ilgi göstermedikleri veya şimdiye kadarki temaslardan ilgi, göstermiyecekleri anlaşılan kalemlerden intihabedilmiş olmasıdır.” Tamam mı? Müzakere etmemişsiniz, ilgi gösterip, göstermiyeceğini tahmin ediyorsunuz. “Sovyetlerle bir öngörüşme şeklinde ele alınan tesislerin hiçbir konsorsiyum ortaklarımızın finansman niyet izhar ettikleri veya yardım politikaları icabı normal olarak yapageldikleri proje yardımları nevinden tesisler değildir.” bu. Bu diyor ki, konsorsiyum finansmanı reddetmiştir. Bu doğrudan doğruya Plânlama Dairesinin birtakım önsezilere dayanarak başka kaynaklardan Türkiye'nin kalkındırılması için imkânlar aranırken ortaya koyduğu bir mütalâadır. Bundan ibarettir.

Şimdi mühim bir noktaya daha geliyorum; Türkiye İşçi Partisinin sayın sözcüsü diyor ki; “Türkiye’de 100 milyon dönüm toprak, ağalar tarafından yürütülmüş-tür” Ve Türkiye’de, zannediyorum, bir buçuk milyar yahut kaç milyarsa, üç milyar 716 bin lira ağalara kredi olarak açılmıştır.

Muhterem Milletvekilleri, ben burada benim kurduğum Hükümetin, Adalet Partisinin Hükümetinin müdafaasını yapmıyorum. Ben burada bir düzenin müdafaasını yapıyorum, yani haklı gördüğüm herkesin müdafaasını yapıyorum ve bunu böyle yapmaya da devam edeceğim. Devletin arşivleri bizim elimizdedir. Bi-

naenaleyh, Devletin arşivlerinden, bunun böyle olmadığını gösteren rakamları arz edeyim. Hakikaten Ziraat Bankası 3 milyar 716 milyon lira çiftçiye, köylüye kredi açmıştır. Bunun dökümü şöyledir:

1 ilâ 100 lira arasındaki kredi 15 milyon lira, borçlu adedi 214 bin kişi, 101 ilâ 200 lira arasındaki kredi 102 milyon lira, borçlu adedi 461 bin. Küsurlarını okumuyorum. 300 ilâ 500 lira arasındaki kredi miktarı 156 milyon lira borçlu adedi 386 bin. 1964 bilançosuna göre arz ediyorum. 500 ilâ 1.000 lira arasındaki kredi 207 milyon lira. Borçlu adedi 275 bin. 1.000 ilâ 2.000 lira arasındaki kredi 230 milyon lira, borçlu adedi 155 bin. 2.000 ilâ 5.000 lira arasındaki kredi 267 milyon lira. Borçlu adedi 87 bin kişi. 5.000 ilâ 10.000 lira arasındaki kredi 98 milyon lira, borçlu adedi 14 bin kişi. 10.000 ilâ 20.000 lira arasındaki 123 milyon lira, borçlu adedi 8 bin kişi. 20 bin ilâ 50 bin lira arasındaki kredi 175 milyon lira, borçlu adedi 6 bin kişi. 50 bin ilâ 100 bin lira arasındaki kredi 35 milyon lira, borçlu adedi 642 kişi; yüz binin üstündeki kredi miktarı ise 27 milyon lira, borçlu adedi 238 kişi. Ve bunun da âzamisi 150 bin lira. Ziraat Bankasının hesabı budur.

Şimdi, insafla kabili telif midir, 3 milyar 716 bin lira Türkiye’de ağalara dağıtılmıştır, demek?

Muhterem Milletvekilleri, bir hususu daha teşrih edeceğim. 100 milyon dönüme de bir bakalım, ne mâna ifade ediyor.

Türkiye’de 240 milyon dönüm toprak var, ekilip biçilen. Bunun nasıl dağıldığına da bakalım. Evvelâ şurasını arz edeyim; hepiniz benim beyanım ile ittifak edeceksiniz; maalesef Türkiye henüz doğru istatistikleri toplayıp, istatistikleri doğru kılma devrine girememiştir. Hiçbir şeyimizi bilmiyoruz. İşte Sayın C.H.P.’sinin getirdiği Toprak Kanunu. İçinde 1952 senesinin istatistikleri var. İstatistikler 1952 senesine dayanıyor. Şimdi bizim elimizde, bilebildiğimiz biraz daha malûmat var, bunları arz edeceğim, belki daha doğrudur diye. Bunların yanlışlığından da ben mesul olamam. Devletin resmî rakamları. Bunun için milyonlarca lira sarf ediliyor. Ama doğru toplanmıyorsa, Devlet mekanizmamızda arızalar var demektir. İşte idari reformu bunun için istiyoruz.

Şimdi bakalım Türkiye’deki arazi taksimine; yüz milyon dönümün hangi ağaların elinde olduğu çıksın meydana. Muhterem Milletvekilleri, biz burada ağaların müdafaasını yapmıyoruz. Vakıalar çıksın meydana, hakikatler dökülsün. 1963 senesinde bir anket yapılmış 1952 den biraz daha düzgün olduğu için söylüyorum, rakamları kaydı ihtiyatı ile alınız, mevcut en son rakamlardır. Benim de Hükümet Başkanı olarak size elimde mevcut en son rakamları vermek vazifem. 5 bin dönümden büyük olan arazinin adedi 491, bunların yekûnu 4 milyon 60 bin dönüm; 1.000 ilâ 5 bin dönüm arasında 4 bin, bunların yekûnu 6 milyon 840 bin dönüm; eder mi 10 milyon 840 bin dönüm? Bir dönümden büyük toprağın yekûnu 10 milyon 400 bin dönüm muhterem milletvekilleri. İsterseniz devam edeyim. 500 ilâ 999 dönüm arasındaki arazi sahiplerinin adedi 11 bin, bu arazinin miktarı da 7 milyon 550 bin. Hadi 500 dönümden yukarısını çok büyük arazi sayalım. Böyle de değildir. Kuru

ziraat yapan mıntakalarda 500 dönüm arazi dahi büyük sıkıntılara sokar, kuru ziraatçıyı. Şimdi ne oluyor, 17,5 milyon dönüm arazi var Türkiye mülkiyetinde 500 dönümden yukarı sahipli. Muhterem Milletvekilleri bu yüz milyon dönüm nereden çıktı acaba nereden çıktı?

Şimdi görüyorsunuz ki, burada yapılan beyanlar doğru malûmata istinadetmemektedir. Bu itibarla bu kürsüden daima doğrunun konuşurulması lâzımdır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Buraya gelip de “sosyalist doğru söyler” deyip, arkasından bunları söylemeyi sosyalistin doğru söylemesi ile telif etmeye imkân yok. (A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

Toprak reformu mevzuunu biraz sonra münakaşa edeceğim. Onun için bu münakaşayı burada kesiyorum.

Bir husus daha iddia ediliyor; elli iki bin aded traktör Türkiye’de ağaların elindeymiş, büyük toprak sahibinin elindeymiş. Bu mikrofondan bütün Türk Milletine sesleniyorum, Türkiye’de traktör sahibi olan herkes artık ağa oldu, tebrik ederim, herkese sesleniyorum.

Muhterem Milletvekilleri; bu beyanın da kıymet taşıyan bir yeri yoktur. Elli iki bin aded traktör var memleketimizde. Türkiye’de traktör sahipliğinin nasıl olduğunu hepiniz biliyorsunuz. Artık bugün, Allaha bin şükür, Türk köylüsü üç beş kuruşunu bir araya koyup traktör alabilecek güçtedir. Bunun için büyük toprak sahibi falan olmaya lüzum yok. Türkiye’nin her tarafında bu iş böyle. Gönül istiyor ki, imkânlarını arıyalım, imkânlarını bulalım, Türk köylüsüne daha ucuz traktör, daha ucuz alet ve edevat götürelim, herkes alabilsin; bunu istiyoruz.

Şimdi Türkiye İşçi Partisi sözcüsünün konuşması ile ilgili, dış politika ile ilgili kısmına geliyorum. Burada dün arz ettiğim hususu tekraren arz edeceğim. Dün arz ettiğim husus, yapılmış bulunan tenkidin bir kısmına aitti. Bugün, yapılmış bulunan tenkidin heyeti mecmuasına ait bir cevabı arz edeceğim.

Sayın Aybar konuşmasında Türkiye’nin yapmış olduğu ikili anlaşmalara temas etti ve bu konuda bazı iddialar ileri sürdü Ben, bu iddiaları cevaplandırmadan önce, genel olarak, çok taraflı anlaşmalar ile ikili, anlaşmalar hususunda Hükümetimizin görüşlerini tebarüz ettireceğim. Çok taraflı ve ikili anlaşmalar aktederken Hükümetimizin hareket hattı daima şu temel prensiplerden mülhem olacaktır;

1. Anlaşma ile yüklenmiş olduğumuz vecibelerin egemenliğimizi zedeleyici mahiyette olmaması.

2. Anlaşma ile yüklenilen vecibelerin karşılıklı olması.

3. Elde edilen haklar ve yüklenilen mükellefiyetlerin bir eşitlik esasına müstenid olması.

İşte Hükümet olarak girişeceğimiz bütün müzakerelerde ve yapacağımız anlaşmalarda, saymış olduğum bu üç prensibe riayet, bizim için vazgeçilmez bir temel kaide olacaktır.

Diğer taraftan unutmamak lâzımdır ki, anlaşmalarla meydana getirilmiş olan ittifakların devamı ve bunların müessir alabilmesi için, bu anlaşmalarla karşılıklı olarak takabbül edilmiş bulunan hak ve mükellefiyetlerin dengeli olması gerekir. Milletlerarası anlaşmalarda bu denge unsuru son derece önemlidir. Bozulması halinde ittifaktan beklenen netice alınmaz. Bu itibarla, muvazenenin devamlı olması ve bu devam keyfiyetine tarafların ehemmiyet atfetmeleri kendi menfaatleri iktizasıdır. Bizim de, Hükümet olarak bu denge unsuru üzerinde en büyük bir titizlik ve hassasiyetle duracağımızdan emin olmanızı rica ederim.

Şimdi, Sayın Aybar'ın konuşmasında ileri sürdüğü bazı iddiaları cevaplandıracağım. Sayın Aybar, evvelâ Türkiye'de 35 milyon metrekare toprağın Amerika Birleşik Devletleri egemenliği altında bulunduğunu ve vâki itiraz ve ikaz üzerine sonradan bu toprakların ikili anlaşmalarla Amerika Birleşik Devletlerinin üssü haline getirilmiş bulunduğunu ileri sürdüler. Bu hususta Yüksek Meclise şunları arz etmek isterim: Türkiye, dış güvenliği için gereken millî tedbirleri almış, bunun yanında da NATO ittifakının bir üyesi olmayı millî menfaatlerine uygun görmüştür. NATO, ikinci Dünya Harbi sonunda ortaya çıkan şartların bir neticesi olarak belirli icapların yarattığı bir savunma teşekkülüdür. Memleketimizde malûm bulunan tehdit ve talepler muvacehesinde egemenliğini ve toprak bütünlüğünü korumak ve bekâsını idame etmek amaciyle bu savunma teşekkülünün bir üyesi olmuştur.

NATO Savunma zincirinin teşkili ve muhtemel mütearrıza karşı 15 milletin mukadderat birliği yaparak bir müttefike vâki tecavüzü bütün ittifaka yapılmış bir tecavüz telâkki etmeleri, Avrupa'ya ve Türkiye'nin bulunduğu bölgeye müteveccih bir taarruzun vukuunu önlemiştir. Binaenaleyh NATO ittifakının temel gayesinin tahakkuk ettiği bir gerçektir.

NATO ittifakının en mühim hususiyeti, üye devletlerin harb çıkmadan önce savunma plânlarını müştereken yapmaları ve bir harb vukuunda söz konusu plânlara göre harekâtta bulunacak askerî kuvvetlerin emir ve kumanda zincirini tesbidetmeleridir. Diğer taraftan, üye Devletler, aralarında tesbit etmiş oldukları bu savunma plânlarına göre bir taarruza karşı mukavemetlerini artırmak üzere gerekli tesisleri müştereken kurmayı da kararlaştırmışlardır. Bu belirttiğim hususu tanzim eden NATO Andlaşmasının 3'üncü maddesi özetle şöyledir:

“Üye Devletler Andlaşmanın gayelerinin daha müessir bir şekilde tahakkukunu temin için birbirleri ile karşılıklı yardımda bulunmak suretiyle münferiden ve müçtemian devamlı ve fiilî olarak hareket edip bir silâhlı tecavüze karşı müşterek müdafaa kuvvetini idame ve tezyidedeceklerdir.”

Bu maddeye göre Türkiye, muhtemel bir tecavüze karşı NATO'ya üye diğer memleketler ile birlikte savunma hazırlıklarına girişmek ve bu amaçla muhtelif tedbirleri almak vecibesini yüklenmiştir. İşte, bu vecibe uyarınca ve kollektif savunma gayesine hizmet etmek için Türkiye, topraklarında müttefikleriyle birlikte bazı askerî tedbirlere tevessül ve tesisler kurulmasına müsaade etmiştir. Bu tesisler NATO savunma plânlarına göre müşterek savunma sisteminin icabatı nazarı itiba-

ra alınarak kurulmuşlardır. Anılan tesisler münhasıran muayyen bir NATO üyesinin gayelerine hizmet etmek üzere vücuda getirilmemiş olup, Türkiye'nin bulunduğu bölgenin ve özellikle Türkiye'nin savunmasının sağlanması için kurulmuşlardır.

Diğer taraftan söz konusu bu tesisler müstakil andlaşmalara istinadetmeyip Yüksek Heyetinize biraz önce okumuş olduğum NATO Andlaşmasının 3'üncü umdesine dayanılarak yapılan "uygulama andlaşmalarının" bir neticesi olarak inşa edilmişlerdir.

Burada hemen şunu belirtiyim ki, söz konusu tesisler Türkiye'nin mülkiyetinde bulunmaktadır.

Yurdumuzun savunması bakımından büyük bir önemi haiz olan bu tesisler müdafaamızın zaruri bir unsurudur. NATO'ya dâhil diğer müttefiklerimiz de kendi toprakları üzerindeki bu kabîl tesisleri aynı şekilde, kıymetlenmektedirler. Malûmunuz olduğu veçhile Türkiye'den maada, İtalya, Yunanistan, Fransa, Hollanda, İngiltere ve Almanya'da müşterek savunma gayesiyle bu nevi tesisler kurulmuştur ve statüleri ayındır.

Şu hususu bir kere daha belirtiyim; kolektif güvenlik için Türkiye'de kurulmuş olan tesisler münhasıran tek bir NATO memleketinin gayesine hizmet etmek üzere kurulmamış olup, Türkiye'nin bulunduğu bölgenin ve özellikle Türkiye'nin savunmasının sağlanması için tesis edilmişlerdir. Bunlar bilumum NATO memleketlerince kabul edilmiş bulunan NATO savunma plânlarına göre tertiplenmişlerdir. Söz konusu tesisleri teknik mahiyette gizli askerî andlaşmalara müstenittir. Bu sebeple teferruata girmenin millî menfaatlerimize uygun olmayacağını yüksek takdirlerinize arz ederim.

Türkiye İşçi Partisi Sözcüsü ayrıca, komutası Amerika'nın elinde bulunan NATO ve CENTO andlaşmalarıyla yüklenmiş olduğumuz vecibeler dolayısıyla Silâhlı Kuvvetlerimizin hareket serbestisinin kısıtlandığını öne sürdüler.

NATO Teşkilâtının Amerika'nın elinde olduğu gibi bir iddia hakikatlere uymamaktadır. NATO'nun en yüksek karar mercii NATO Konseyidir. NATO stratejisi, savunma plânları ve kuvvet hedefleri bu konseyin tasvibine mazhar olmadan kabul olunamaz. Bütün siyasi kararlar da bu Konsey tarafından ittihaz olunabilir. NATO Konseyi kararlarını ittifakla alır ve her üyenin Teşkilât içinde bir oyu vardır. Bu itibarla, Amerika'nın NATO'yu elinde tuttuğu gibi bir iddiaya, daha doğrusu Amerika'nın bizi elinde tuttuğu gibi bir iddiaya, itibar etmek doğru olmaz. CENTO için de durum hiçbir şekilde bundan başka türlü değildir.

Bu konuda bazı yanlış anlamalar doğabileceğini zannediyorum. Bu hususları burada müsaadenizle tavih edeyim. Deniliyor ki, Türkiye bütün Silâhlı Kuvvetlerini NATO'ya tahsis etmiştir ve bu itibarla bu kuvvetleri kendi millî menfaatleri için istediği şekilde kullanmak imkânlarından mahrumdur. Bu iddia katiyen varit değildir. Evvelemirde, Türkiye, bütün kuvvetlerini NATO'ya tahsis etmemiştir. NATO'ya tahsisli kuvvetler dışında millî kumanda altında kuvvetlerimiz mevcuttur.

Diğer taraftan, Türkiye, NATO'ya tahsis etmiş olduğu kuvvetlerini de millî zaruretler halinde kendi gayeleri istikametinde kullanma imkânına maliktir. Böyle bir durumun vukuu halinde Türkiye'nin sadece NATO makamlarına bu konuda bir ihbarda bulunması kâfidir. Binaenaleyh, görüleceği gibi, ittifaklarımızın silâhlı kuvvetlerimizin hareket serbestisini kısıtladığı gibi bir iddia katıyen varit değildir.

Bu vesile ile bir hususu daha aydınlatmak isterim. Kıbrıs konusunda Cuma günü Senatoda Dışişleri Bakanımızın yapmış olduğu beyanatta, Hükümetimizin aldığı bir kararla, askerî birliklerimize gerekli hazır olma talimatının verildiği belirtilmişti. Dışişleri Bakanımızca, Pazar günü de, NATO nezdindeki Daimî Delegemize, Konseyin toplantıya çağrılarak durumun vehametini izah ve aynı zamanda NATO müttefiklerimizin Kıbrıs'daki son durumun Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde görüşülmesi hususunda vâki teşebbüslerimizde bizi desteklemelerinin temini için talimat verildiği ifade olunmuştur.

Bu iki husus irtibatlandırılarak, Türkiye'nin askerî birliklerini Kıbrıs'a karşı bir harekete hazırlayabilmek için NATO'dan müsaade istediği gibi bir netice çıkarılmasına bazı çevrelerin gayret sarf ettiği görülmüştür.

Biraz önce de belirtmiş olduğum gibi, NATO Daimî Delegemize verilen talimattan güdülen gaye, Ada'da başlayan kanlı çarpışmalar süratle durdurulamıyarak devam ettiği ve genişlediği takdirde ortaya çıkabilecek ihtilâfların bizzat NATO bünyesinde yapacağı tahribata da müttefiklerimizin dikkatinin çekilmesi idi. Zira, Kıbrıs'ta çarpışmaların devamı halinde bunların merdivenleşmesi ve sonunda NATO içinde iki müttefik olan Türkiye ile Yunanistan'ı Adada karşı karşıya getirmesi ihtimali mevcuttur. Böyle bir ihtimalin bütün ciddiyeti ile ve hayati bir şekilde NATO müttefiklerimizi de ilgilendirdiği muhakkaktır.

İşte, NATO Daimî Delegemize verilen talimatla, bir taraftan çarpışmaların biran evvel durdurulması için Güvenlik Konseyine vâki müracaatımızı müttefiklerimizin desteklemelerini istedik, diğer taraftan da çarpışmalar devam ettiği takdirde vukua gelebilecek, arz ettiğim ihtilâfları ciddiyetle hatırlatmış olduk. Hemen ilâve edeyim ki, bu davranış en tabîi hem de vazifemizdir.

NATO nezdindeki bu teşebbüsümüzü, Türkiye'nin kendi silâhlı kuvvetlerine talimat verebilmek için dahi bir müsaadeye ihtiyacolduğu şekilde tefsir ve izah etmek herhalde hüsnüniyetle telifi mümkün bir hareket sayılamaz. (*A.P. sıralarından bravo sesleri*)

Türkiye'deki NATO personeline tanınan imtiyazların yargı bağımsızlığımızı çiğnediği yolunda Türkiye İşçi Partisi Sözcüsü tarafından ileri sürülen iddiaya gelince; bu konuda gerçek durum şudur:

Bilumum NATO memleketleri, aralarında "Kuvvetler Statüsü Sözleşmesi" diye isimlendirilen bir anlaşmayı kabul etmişlerdir. Bu vesika bir NATO üyesi memleketin diğer bir NATO memleketi dâhilinde bulunduracağı kuvvetlerin tabi olacağı şartları tesbit etmektedir. Anılan Sözleşme, vazife sırasında işlenmiş suçların, per-

soneli gönderen Devletin yargı yetkisine aidolacağı, hükmünü de vaz'etmektedir. Bütün NATO memleketlerinde de durum böyledir.

İhtilâf konusu olabilecek husus vazifeli olup olmamak mefhumunun tâyin ve tesbitidir. Bu husus 1956 yılında Türkiye ve Amerika arasında varılmış bulunan bir karşılıklı olarak ifası gerekli mutabakat ile düzenlenmiştir. Bununla beraber, bizim dışardaki personelimiz de aynı şartlardan istifade edegelmiştir. Bilâhara söz konusu mutabakatın tatbiki memleketimizde edinilen tecrübeler bakımından bazı mahzurlar tevliyetmiş ve bu bahsetmiş olduğum mutabakatın yürürlükten kaldırılması zarureti hâsıl olmuştur.

Bu mutabakatın veya başka bir deyimle anlaşmanın ortaya çıkardığı mahzurların tashihi gayesiyle Amerikan makamları ile müzakerelerde bulunulmuş ve netice-de görüşümüz müspet karşılanarak 1956 tarihli Anlaşmanın feshi üzerinde mutabık kalınmıştır. Bu anlaşmanın yerine kaim olacak yeni bir usul tesbit edilmiştir. Bu usulle kuvvetler statüsü anlaşmasına göre bütün NATO memleketlerinde cari tatbikat esas ittihaz edilmekte ve Türk ilgili makamlarının murakabesi söz götürmez bir şekilde mevcut bulunmaktadır. Bu usulün tatbikine ilgili makamlarımız fiilen tevessül etmişlerdir. Şimdi geriye kalan, bu fiilî durumun hukuki duruma intikal ettirilmesi için gerekli muamelelere girişilmiştir. Hükümetimiz, bir suç işlenmesi halinde takibedilmesi gereken usulü gösteren ve 1956 Anlaşması yerine kaim olacak olan kararnameyi en kısa zamanda meriyete, koyacaktır.

Nihayet, Türkiye İşçi Partisi sayın sözcüsü, Türkiye'deki NATO personeline tanınan imtiyazların diplomatik imtiyazlara müşabih olduğunu ve bu personele ait bazı eşyanın gümrüksüz olarak Türkiye'ye girdiğini ileri sürdüler.

Yüksek Meclisi bu hususta da aydınlatmak isterim. NATO ittifakının amaç ve gayelerine hizmet etmek üzere topraklarında NATO personeli bulunduran memleketler bu personele tam bir mütekalibiyet ve eşitlik çerçevesinde bazı muafiyetler tanımışlardır. Bu muafiyetleri tanzim eden "Kuvvetler Statüsü Sözleşmesi"ni NATO memleketleri, yukarda da belirttiğim gibi, mütekalibiyet ve eşitlik esaslarına riayet ederek yekdiğerinin personeli için uygulamaktadırlar.

Bu gibi muafiyetler, yabancı bir ülkede vazifeli bulunan NATO personelinin vazifelerini lâyikiyle yerine getirmelerine yardımcı olmak gayesi ile ihdas edilmiştir. Türk askerî personeli de NATO ülkelerinde vazifeli bulunduğu esnada bu muafiyetlerden tamamiyle müstefidolmaktadır. İtalya ve Fransa'daki NATO karargâhlarında çalışan Silâhlı Kuvvetlerimiz mensupları için bu muafiyetler uygulanmaktadır. Aynı şekilde Amerika'da vazife gören ve stajda bulunan Silâhlı Kuvvetlerimiz mensupları da bittabi vazife gören derken, esasen diplomatik muafiyetlere sahip bulunan askerî ataşelerimizi kasdetmiyorum bu muafiyetlerden tam bir eşitlik içinde istifade etmektedirler.

Sayın Milletvekilleri; bu mevzudaki sözlerimi tamamlamadan evvel İkinci Dünya Savaşından sonra savunma konusunda dünyaya hâkim olan yeni "politika militer" bir felsefenin mevcudiyeti üzerinde durmak isterim.

Bugün dünya, termo-nükleer bir çağda yaşamakta ve feza hâkimiyeti için amansız bir mücadele devrine girmiş bulunmaktadır. Bu devir içinde kabul edilen politik ve stratejik konseptler, yüzlerce seneden beri alıştığımız, itiyat ve teamül haline getirdiğimiz düşüncelerin tamamıyla dışında bulunmaktadır.

Coğrafi ve savunma durumlarının icapları ile bugün artık tek bir memleket; malî endüstriyel ve askerî potansiyel itibarıyla ne kadar kuvvetli olursa olsun, kolektif bir emniyet sistemine kendisini dayamak zaruret ve mecburiyetinde bulunmaktadır. Bunu da bağımsızlığını tam bir emniyete kavuşturmak için yapmaktadır, bağımsızlığına gölge düşürmek için değil.

Diğer taraftan, bugünkü teknolojinin elektronik arama ve güdüm sahasında elde ettiği ilerlemeler; termonükleer silâhlar ve bunların taşındığı araçlar alanında ulaştığı başarılar o kadar korkunçtur ki, bütün bunlar zaman ve mekân faktörlerini ortadan kaldırmakta, milletlerin bekâ ve mevcudiyetini saniyeler içinde tehdidetmektedir.

Bu itibarla savunma bakımından nazari ve klâsik anlamdaki noktai nazarlar, yeni ve önümüzdeki inkişâf edegelmekte olan bu modern icaplara göre istihaleler geçirmekte, yeni bir hüviyet iktisap etmektedir. İkinci Dünya Harbinden bu yana hür milletler camiası ve onun çeşitli grupmanları arasında gelişmiş olan karşılıklı dayanışma mefhumu bunun en bariz bir örneğidir. Bu karşılıklı dayanışmanın yalnız savunma alanında değil, ekonomi, bilim, teknoloji gibi çeşitli alanlarda geliştiği bir vakıadır. Bu dayanışmanın bir gün evrensel bir mahiyet alıp alması şüphesiz en candan temennimizdir bizim grupmanlar konusunda zümreci bir görüşle hareket etmiyeceğimiz ve en geniş mânada işbirliğini teşvik için bu yolda bize düşen gayretleri esirgemeyeceğimiz, elimizden geldiği âzami nisbette buna yardımcı olmaya çalışacağımız programımızda açıkça belirtilmiştir. Ancak, dünyanın o mutlu merhaleyi idrak edeceği günlere erişinceye kadar da, bilhassa jeopolitik zaruretleri de hesaba katarak, modern harbin ortaya koyduğu kaçınılmaz modern savunma icaplarını düşünmek, gerekli tedbirleri vaktinde almak da her uyanık Türk Hükümetinin vazifesidir.

İşte, birçok memleketler ve bu arada Türkiye de bunu yapmakta ve mevcudiyetinin bekası için bu yeni felsefeye uymak zarureti duymaktadır. Türkiye'yi başkalarının uydusu, peyki gibi görmeye ve göstermeye çalışmak çok büyük haksızlık ve insafsızlıktır.

Aksi düşünceler, günün ve geleceğin hakikatlerine uymıyan bâtil ve tehlikeli fakirler olmaktan ileri geçemez. (*A.P. sıralarından alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri, şimdi konuşmamın ikinci kısmına başlıyorum. Bu kısımda Sayın C.H.P. sözcüsünün dokunduğu hususlara temas edeceğim.

Evvelâ şunu kabul etmek lâzımdır ki, üç defa vâki, takriben 5 saat tutan konuşmasında, 14,5 saatin, 5,5 saatini sayın sözcü kullanarak hakikaten çok geniş tenkidlerde bulundular. Ben huzurunuzu bu kadar uzun işgal edecek değilim. Sadece

aydınlanmasında zaruret gördüğüm bazı hususları aydınlatmakla iktifa edeceğim, bunlar da kısa olmyacaktır.

Tenkidin umumi havasına baktığımız zaman yeni bir üslûp görüyoruz. Bir defa sayın sözcü tabîi ki hakkıdır, ben sadece umumi intihamı arz ediyorum evvelâ bir hesap verdiler. Uzunca bir tarifle başlayan bir hesap. Zannediyorduk ki, bu hesaplar görülmüş, zannediyorduk ki, bilhassa 10 Ekim 1965 seçimleriyle geçen dört sene zarfında millet herkesin iyi yaptığı, yapmadığı, kötü yaptığı işler hakkında karar vermiş ve bu karar bir hükme raptolmuştur. (*A.P. sıralarından alkışlar*) Bir daha verdiler. Ve birtakım münakaşaların, birtakım görüşlerin şayet açılması mümkün olmuşsa ve benim de birtakım hususlara dokunmam gerekiyorsa, sadece bu sebeplerdir. Konuşmamın başında arz ettim; biz ileriye bakıyoruz dedim. Seçilip gelmiş bir Hükümet olarak programımızda mazideki icrayı nazarı dikkate almadık, dedim. Ama, mazideki icrayı yer yer nazarı dikkate almak durumunu sayın sözcü kendileri ihdas ettiler. Bu itibarla, bunu yaparken yine kırıncı olmamaya, incitici olmamaya, fakat vakıaları ortaya koymaya gayret edeceğim.

İkinci bir husus; sayın sözcü konuşmalarında bizim programımızın tenkidini de yaptılar. Kendileri Hükümette olsalardı neler yaparlardı, onu da söylediler. Bu; tabîi bir tenkid şeklidir, yahut bir beyan tarzıdır, yahutta bir itiyattır. Artık bunun takdirini Yüksek Heyetinize bırakıyorum. Böylece konuşma çok dikkatle tetkik edildiği takdirde, hem iktidardaymış, hem de muhalefette imiş gibi bir tenkid ile karşı karşıyayız. Açık konuşacağım, dediler. Bazı yerlerde açık konuşmadılar. Bazı hususların sarahata erişmesi lâzımdı ki o hususları sırayla arz edeceğim. Birtakım hususları da doğru beyan etmediler. Zannediyorum ki, malûmatlarının kifayetsizliğindendir. (*A.P. sıralarından alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri, bu noktada bir hususu arz edeyim; Türkiye’de gazete malûmatı ile kapı arkalarında, koridorlarda malûmat toplamakla muhalefet, yapılmanın çok güç olduğu, acısını çekmiş olarak bizim çok iyi bildiğimiz bir husustur. Hemen şurasını beyan edeyim ki, Hükümette bulunduğumuz müddetçe, Devletin arşivlerinde mevcut bulunan malûmat muhalefetin emrindedir. (*Bravo sesleri, alkışlar*) Ne zaman isterlerse, kendilerine dosya malûmatı olarak gizli olmıyan gizliden kasdım, üzerine bir sansür koyuyor değilim. Devletin sırlarını gayet tabîi ki, Parlâmentodan saklamak gibi bir durum olmaz, ama bunlar gizli oturumlarda verilecek şeylerdir gizli olmıyan, tenkidlerine esas teşkil edecek malâmâtı her zaman muhalefete vermeye amadeyiz. Bu suretle, muhalefetin murakabe vazifesini daha iyi görmesinin lüzumuna olan ihtiyacı ve bu husustaki fikrimizi belirtiyoruz ve bunun lâzım olduğu kanaatindeyiz. Bu itibarlardır ki bu noktada bu açıklamayı yaptım. Zannediyorum ki malûmatının bir kısmı eksiktir. Ben şimdi bunların hepsini arz edeceğim.

Sayın sözcü yer yer bir kısım şahadetlere müracaat etti. Bu şahitler de Profesör Hamsen, Profesör Belil, Birleşmiş Milletlerin neşriyatı, Ekonomik Jurnal ve en son olarak da Mandes -Frans şahid olarak huzuruza getirildi.

Muhterem Milletvekilleri; gayet tabiidir ki, bu da C.H.P. sözcüsünün kendi bileceği bir iştir. Ben konuşmamda şahadetlere müracaat etmiyeceğim. Sadece bildiğim, gördüğüm gibi, Devletin arşivlerinde mevcudolan malûmata istinaden kanaatlerimi, fikirlerimi, düşüncelerimi söyleyeceğim, açıklamalarımı yapacağım.

Bir hususta mutabık kalmamız lâzımdır. Kanun devletinde, demin de arz ettim, herşey mutlaka kanunların yolunda ve kanunların kanalında halledilme-
lidir. Kanunlar eksikse meclisler yapar, dedim, yeni kanunlar yapılır. Ekseriyet hâkimiyetiyle kanunların Anayasaya uygun çıkması müessesesini 1961 Anayasası getirmiştir, dedim. Anayasa Mahkemesinin bağımsız ve tarafsız olduğu hakkında hiç kimsenin şüphesi yoktur. Şayet kanunların keyfi tatbik edilmesi mevzuubahis ise dedim, meclislerin, basının, nihayet milletin murakabesi vardır. Muhterem Milletvekilleri, her şeyi mutlaka asgari müşterekler dediğimiz bu güzel çatı altında halletmekte mutabık olmamız lâzım. Her şeye rağmen meseleler buhran şeklini almak istidadını gösterirse, o zaman büyük hakem olan, Büyük Türk Milletinin şaşmaz kararına ve akliselimine döneriz. Zannediyorum ki, bu, bu kadar büyük mesuliyet almış bulunan bir Hükümetin Başkanı olarak benim yapmakla mükellef olduğum bir vazife idi bunu söylemek. Bu itibarla sayın sözcünün bir beyanını yadırgadığımı ifade etmek isterim. Bu beyan şöyledir, “Anayasa ve Demokratik rejim icaplarına aykırı, milletimizin ekonomik gelişmesi bakımından zararlı, halkın menfaatlerine zıt her hareketin karşısında cesaretle dikilmek...” Çok güzel. Takdirle karşılarım, muhalefetin vazifesi bu. İktidarın vazifesi de bu. “Ve bu gibi davranışları” bu kısmını yadırgıyorum - “mutlaka önlemekte aynı şekilde kararlıyız.” Mutlaka önlemekte aynı şekilde kararlıyız. Bunun yolu nasıl olacaktır? Buyurdular ki, “meşru yollardan olacaktır” Meşru yollardan giderseniz de başka bir netice almanızın sebebi de şudur: Çünkü, siz kendi takdir ölçüleriniz içerisinde muayyen hâdiseleri böyle görür, böyle kıymetlendirilirsiniz. Binaenaleyh, meseleler öyle oluyabilir. (C.H.P. sıralarından “mücadele etmiyecek miyiz?” sesleri) Hayır beyefendiler, hayır, ben ne söylediğimi gayet iyi biliyorum. Şimdi bundan benim anladığım - başka hiçbir şey anlıyamam - çıkan kanunu beğenmezseniz, Anayasa Mahkemesi yolu ile Hükümet icraatını beğenmezseniz işte bu muhteşem çatı. Bütün kuvvetini, gücünü alan bu çatı. Ve bu da kâfi gelmezse, gider millete anlatırız, biz anlatırız, siz anlatırsınız, milletin verdiği kararı kabul ederiz. (A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar) Bu mu anlayışımız? O zaman anlayışımızda müşterek bir noktaya geldik. Ben yanlış anladı isem özür dilerim.

Sayın sözcü; “birbirimize olan fikir ve davranışlarımıza karşı müsamahalı olmak gerektiğine inanıyoruz ve bu şekildeki beyanı değerli bir senet telâkki ediyoruz,” diyor. Buna memnun oldum. Kendilerinin bu şekildeki beyanını da biz değerli bir senet telâkki ediyoruz. (A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

Şimdi, bir hususu daha açmam lâzım. Yine sayın sözcü diyorlar ki, “Atatürk ilkeleri ve 27 Mayıs Devrimine karşı her davranışı önlemek üzere muhalefet partisi olarak bize düşen bekçilik görevini tam bir yeterlik ve yılmaz bir cesaretle yerine ge-

tirmeye kararlı bulunuyoruz. Burada arz edeceğim husus şudur: Bu bekçilik görevi hepimizindir, bütün milletindir. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Bir de burada faili meçhul suçlar var. Sayın sözcünün beyanları arasında faili meçhul suçlar var: “Bunlar dudaktan 27 Mayıs ve Atatürk ilkelerine bağlılık ifade eden fakat el altından ve fırsat buldukça 27 Mayıs düşmanlığı yayanlar, ya da yurtdaşların saygı ile siyasi mücadelesi dışında tutulması gereken dinî inançlarını siyasi yükselmeye basamak halinde istimal edenler, yurtdaşın kutsal inançlarını, tertemiz duygularını politika alanında alet ve oy toplama vasıtası haline getirenler” den bahsediliyor.

Gayet talbiî olarak hiçbir şekilde bu bizi ilzam ötmaz. Çünkü faili meçhul dedim. Yalnız şunu arz etmek istedim; bunu kim yaparsa, biraz evvel söylediğim, bekçilik görevi içinde bulunan bütün millet bu bekçiliğini lâikiyle yapar.

Muhterem Milletvekilleri; burada bir noktayı tesbit edelim; yani, Türk Milletini mavi boncukla 27 Mayıs istismariyle veya 27 Mayıs düşmanlığı ile aldatmaya imkân var mı? Var mı buna imkân? Eğer bu düşüncede isek, zaten bastığımız zemin çok çürük demektir. Geliniz hep beraber bunların kabil olmadığına karar verelim. Vakıa budur. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Bir noktaya daha geliyorum; sayın sözcü beyanları arasında diyorlar ki: “Türkiye’de siyasi düzenin huzuru ve selâmeti, Hükümetin verdiği bu sözlere samimiyetle sadık kalmasına bağlıdır.” Şimdi, muhterem milletvekilleri, bu ifade, yine yadırgadığım bir ifadedir. Yani Adalet Partisi iktidarı, bağlı ve şartlı bir iktidar mı? Gayet tabii ki, verdiği söze sadık kalacaktır. Binaenaleyh, muhalefetin tenkidindeki bu ifadeyi yadırgadığımı beyanı etmek isterim. Kaldı ki, bunun takdirinde de yine kendilerinin takdir hatası yapabilmemleketin huzursuzluğa gideceği şeklinde bir mânânın çıkarılmamasını da rica edeceğim. Ben böyle anlıyorum.

Hemen buradan bir Hükümet üyesinin sahibi bulunduğu bir gazetede çıkan bir mektuba, geliyorum.

Muhterem Milletvekilleri; basın hürriyetinin bulunduğu bir memlekette her gün gazetelerde yüzlerce yazı çıkıyor. Kendi resmî organlarında türlü çeşitli yazılar çıkıyor. Şimdi ben burada bir gazetede çıkan bir mektubun müdafaasını veya onun haklılığını, haksızlığını savunacak değilim. Ben sadece bir şey söyleyeceğim; Türkiye’de kanunlar var mı? Var. Beyefendiler bu kadar farta... Hassasiyetin içinde olmalıyım. Kanunlar var mı? Var. Geliniz bu mekanizmanın bir düzen içerisinde yürütmesine gayret edelim. Suç mu bu mektup? Suçsa kanun suçu işliyenin yakasına yapışır. Başka türlü kanun devleti tasarruf edebilir miyiz? Edemeyiz. Binaenaleyh, bir Hükümet programının tenkidinde böyle bir hususun yer almasını, doğrusu hakikaten biraz yadırgayarak karşıladım.

Şimdi, sayın sözcü bir noktanın açıklanmasını istiyor, diyor ki; Hükümet programında, yurdumuzda hürriyet rejiminin arızasız işlemesi bütün meselelerin düğüm noktasıdır, deniliyor. Arızasız sözünden ne kasdediyorsunuz? Açıklıyalım, şunu kasdediyorum: Deminden beri izah edip geldiğim hususları kasdediyorum.

Yazılmış olmasında isabet olduğu görülüyor. Neyi kasdediyorum? Kanunlara ve nizamla uyulacak, son söz millette olacak, hakem millet olacak, takdir ona aido-
lacak, ne azınlık çoğunluğa, ne de çoğunluk azınlığa tahakküm edecek. Yukarıdan
beri söyleyip geldiğim hususlara bakınız. Her şey kanununda mütalâa olunacak,
huzur ve istikrar şartlı olmayacak, istersek istediğimiz zaman huzur ve istikrarı
bozarız gibi imalar bulunmayacak. Bunu kasdediyorum. (A.P. sıralarından alkışlar)
Türkiye’de serbest ve dürüst seçimle bir partinin iktidara gelmesi ve günün birinde
iktidardan gitmesi yeni Anayasa düzeninde normal bir olay sayılmak gerekir. Bu
hususun, bizjm iddia edegeldiğimiz bu hususun, Anayasada bulunan bu hususun
burada tekrarlanmış olmasından memnuniyet duyduğumu ifade etmek isterim.

Şimdi bir hususa daha geliyorum; ümidederim ki, bir sürçü lisandır, sayın sözcü
diyorlar ki; 1945’te yaptığı tahlilin içerisinde, C.H.P.’nin Türkiye’ye neler kazandır-
dığını yaptığı tahlilin içerisinde, 1945’te çok partili hayata geçiş, C.H.P. iktidarı tek
dereceli seçimli kabul ederek her yurttaşla doğrudan doğruya milletvekillerini seç-
me hakkını vermesi. Muhterem Milletvekilleri ben bunu zabıttan okuyorum, din-
lediğim zaman da böyle dinledim. Buradan şu netice çıkıyor; yani Cumhuriyet Halk
Partisi 1923 yılında kurulmuş bulunan, ilân edilmiş bulunan, temelinde, bilâ kay-
dı şart hâkimiyet milletindir, denen Cumhuriyette millete seçme hakkımı 1945’te
vermiştir. (Cumhuriyet Halk Parti sıralarından tek dereceli, sesleri) Beyefendiler; ben
buradan nasıl çıkarayım tek dereceliyi, çift dereceliyi? (Adalet Partisi sıralarından
bravo sesleri, alkışlar) (C.H.P. sıralarından müdahaleler) Beyefendiler, hiçbir şeye söz
etmiyorum. Sadece yapılmış bir beyanın tahlilini yapıyorum. Beyan yanlışdır, derse-
niz mesele yok. Doğrudur dersiniz zabıtlara geçmesini istiyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi, bundan bu çıkıyor, senelerce milletin seçme ve seçili-
me hakkını elinde tutmuş da, 1945’te lütfen vermiştir. Bu mu? Eğer böyle diyorsa-
nız ben de şunu diyorum, (C.H.P. sıralarından gürültüler) müsaade buyurun. Millet
1945’te seçme hakkını almıştır, diyorum. (A.P. sıralarından bravo sesleri, şiddetli ve
sürekli alkışlar) Yanlış bir şey anlaşılmasın, muhterem milletvekilleri, hepimizin çok
hassas olduğumuz millet iradesi üzerinde böyle bir beyanı tefsir etmeden geçemez-
dim.

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Yanlış tefsir ediyorsun.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Mümkün. Yanlış olduğunu da gelir siz söylersiniz.

MUSTAFA UYAR (İzmir) — Zaptı tahrif ediyorsun.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hiçbir şeyi tahrif etmiyo-
rum. Bir tek kelimeyi tahrif etmiyorum. İşte zabıt.

MUSTAFA UYAR (İzmir) — Tekrar oku.

BAŞKAN — Müdahale etmeyin efendim. Sayın Mustafa Uyar, lütfen efendim.

AHMET ÜSTÜN (Ankara) — Tek dereceli diye orada geçti.

BAŞKAN — Lütfen efendim, müdahale etmeyin efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İsterseniz tekrar okurum.

BAŞKAN — Sayın Başbakan; lütfen siz kendi beyanınıza devam edin efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi, bir noktaya daha geliyorum, sayın sözcü her nedense benim seçim meydanlarında söylediğim bir sözü buraya getirdiler. Bu söz “Geçen beş sene heba olmuştur.” şeklindeki bir sözdür. Ben bu sözü söyledim... Ben bu sözü söyledim. Hükümet programının tenkidi dolayısıyla bu söz neden buraya geldi? Acaba meydanlarda neden cevabını bulmadı? Buna şaşıyorum. Buradan hareketle sayın sözcü uzun bir tahlil yaptılar. Dediler ki, öyle değildir bakınız biz neler neler icra ettik. İki defaki konuşmasında da, bana dönerek; benim çok iyi bildiğimi söylediği bir mevzuda da geniş tafsîlât verdiler. Şimdi gayet tabii olarak ben de buna mukabelede bulunacağım. Ben bu sözü söylemişim; ne demişim? Geçen beş sene heba olmuştur. Nerede demişim? Meydanlarda. Dedim. Peki, ben böyle dediğim için mi millet yüzde 28,5 yahut yüzde 29 Halk Partisine rey verdi? (A.P. sıralarından gülüşmeler) Hayır, hayır ben sadece milletin hissiyatına tercüman olmuşum. (A.P. sıralarından alkışlar) Hâdis bu. Sayın sözcü, dikkat ediyorum, sayın sözcü geçen bütçe müzakerelerinde, geçen Hükümet programımın müzakerelerinde de sanki bir endişenin içinde imiş gibi, bu konuşmanın içine girmişti. Kendi hakkıdır, bir şey diyemem, ama bizim de hakkımızdır bunun münakaşasını yapmak. Şimdi bu münakaşayı yapacağım, arız ve amik yapacağımı. Evvelâ şöyle diyeyim, bu şuna benziyor, bu söz benim değil, bizim gruptan muhterem bir arkadaşımın, “protesto olduktan sonra, borç ödeme gayretidir bu”, diyor. Senet protesto olmuş, şimdi borç ödeme gayreti içindedir, diyor. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Ben dedim ki, muhterem milletvekilleri, yine de diyorum; cevabı varsa bu kürsüden bekliyorum, cevabını bu kürsüden bekliyorum. Ben dedim ki; geçen beş sene zarfında projesi yapılmış, ihalesi yapılmış, ikmâl edilmiş, işletmeye açılmış bir şey varsa söylesinler. Ben bunu dedim. Yok. Yoksa o zaman şunu soracağız; yoksa beş sene heba olmuştur diyeceğiz. Memleketin inşa gücüne ne ilâve edilmiştir? Memleketin istihsal gücüne ne ilâve edilmiştir? Bunu sormıyacak mıyız? Diyorlar ki; bu beş senenin birbuçuk senesi Millî Birlik İdaresi dört senesi de bizim dâhil olduğumuz 4-5 aylık, bir koalisyon, 5-6 ayı diğer bir kısmı diğer partilerle koalisyon yapılmış. Evvelâ şunu anlamıyorum; niçin bunu bu kadar şiddetle üzerlerine almıyorlar? Bunu anlamıyorum. Ben diyorum ki, hakikaten beş sene içinde kanuni sahada şunlar yapılmıştır, şunlar olmuştur, birçok şeyler yapılmıştır ama memleketin iktisadiyatı bakımından heba olmuştur, diyorum. Böyle diyorum. Şimdi nedenlerine geleyim. Esasen millet de bu karara gelmiş ki, seçim neticeleri bu olmuş.

RUHİ SOYER (Niğde) — Bu belli değil.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Çok iyi belli, beyefendi... Gayet iyi belli... Eğer bu belli değilse hiçbir şey belli değildir. (A.P. sıralarından alkışlar ve gülüşmeler)

Hepimiz seçim meydanlarından geliyoruz, işsizliğin had bir safhada olduğu bir vakıa mı? Evet. Fakra zarurettten milletin şikâyetçi olduğu vakıa mı? Evet. Ümit-

sizlik, çaresizlik ve itimatsızlık içinde kaldığı milletin bir vakıa mı? Evet. Partizan idare bir vakıa mı? Evet. Vatandaşlara her yerde farklı muamele yapıldığı vakıa mı? Evet. Kalkınmanın yürümediği vakıa mı? Evet.

RUHİ SOYER (Niğde) — O belli değil.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Neden heba olduğunu söylüyorsunuz, müsaade buyurun. Siz heba olmadığını iddia ettiniz, ben de hakkımı kullanayım. Bu kürsü serbest bir kürsü. Burada hürriyetlerimizin her hangi bir bas-kı altında olduğunu kabul etmiyoruz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri*) Partizan radyo vakıa mı? Evet. (C.H.P. sıralarından *asla sesleri*)

MUSTAFA UYAR (İzmir) — Müddeiumumiye sor.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Çok güzel, müddeiumu-minin kararı. Müddeiumumi bir defa hâkim değil. Müddeiumumi bakmış, bir şey bulmamış.

AHMET ÜSTÜN (Ankara) — Mühendissiniz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Mühendisim evet.

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Emir verin, dâva açtırın. (C.H.P. sıralarından *gürültüler*)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Milletin kararı bu. Ben size milletin kararını söylüyorum. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Milletin kararı bu.

Yine geçen beş sene zarfında yıkılan parti binaları vakıa mı? Evet. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Asayiş ve emniyette büyük sıkıntıların olduğu doğru mu? (A.P. sıralarından *doğru sesleri*) İşlemiyen idare doğru mu? Evet. Şimdi, Toprak ve Petrol kanunlarının düzeltilmediği veya çıkarılmadığı vakıa mı? (A.P. sıralarından *evet sesleri*) Peki.

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Kimin yüzünden?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi onu da söyleyeceğim. Coşkun Bey hiç merak etme. İstersen hemen burda geçeyim ona. (Gürültüler) Hayır, hayır geçeyim. (Gürültüler)

Kimin yüzünden dedi arkadaşımız? Muhterem Milletvekilleri, size şimdi bir tablo okuyacağım; toprak. Seçim sathımailinde konuştuk, geldik. Buraya geldik. Yine, sanki söylediklerimiz hiç anlaşılmamış havası içinde, aynı iddialarla bu kür-süye geldi. Hiçbir mahzuru yok, burada konuşuruz, bir neticeye varırız.

Şimdi şu toprağın hikâyesine bir bakalım. Bakalım şu hikâyeye. Toprak Kanu-nun hikâyesine bakalım. Toprağın hikâyesi uzun, ona geleceğim yine.

Birinci Hükümet Cumhuriyet Halk Partisi, Adalet Partisi Koalisyonu 20.11.1961 de kurulmuş, 7 ay 5 gün yaşamış. Tamam mı? 25.6.1962 de de koa-lisyon bozulmuş. Şimdi, bakınız bu Hükümetin Programında ne var? Sene 1965

arkadaşlar. 1961 Hükümetinin kuruluşu. “Toprak reformu Anayasamızın ruhuna, ekonomik ve zirai bünyemize uygun ve dengeli bir şekilde gerçekleştirecek kanuni tedbirler dikkatle hazırlanacaktır.” Şimdi bunu burada bırakalım. Gelmemiş meclislere böyle bir kanun. İkinci Hükümet kurulmuş, 25.6.1962. Birbuçuk yıl yaşamış.

COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Kim Bakan?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Söyliyeceğim; hiç merak etme Coşkun Bey. Onu da söyliyeceğim. İkinci Hükümetin Programındaki kayıt şu: “Yurdumuzda...” Sadece bizim protokoller okunmaz ki burada, Burası milletin kürsüsü, her şey okunur. “Yurdumuzda zirai kalkınmayı gerçekleştirmek için sosyal ve ekonomik bünyede bazı reformlar yapılması zarureti inaniyoruz. Bunun başında Anayasa hükümlerine, yurt gerçeklerine ve zirai kalkınma dâvamızın icaplarına uygun bir toprak reformu gelmektedir. Bu maksatla hazırlanmış olan ön proje Hükümetçe dikkat ve titizlikle incelenerek nihai şeklini aldıktan sonra en kısa zamanda Yüksek Meclisin tetkik ve tasvibine sunulacaktır.” Demek ki; Hükümette bu maksatla hazırlanmış bir ön proje var. Kim hazırlamış? Adalet Parti Komisyonunda Tarım Bakanı Cavit Oral. Zannediyorum Coşkun Beyin sorduğu sual bu idi. Şimdi geliyoruz, yine o Toprak Kanunu. Birbuçuk yılki burada izah edildi, Sayın Alican daha evvel izah etti; bir İzmen tasarısı var. Biz de bunun içine girdik de onun için biliyoruz bunları.

Üçüncü Hükümet kurulmuş. Bir sene 58 gün yaşamış. 25.12.1963’te kurulmuş, 21.2.1965’te de vazifeyi terk etmiş. Bu Üçüncü Hükümetin Programında: “Uzun yıllardan beri üzerinde durulan tarım ve toprak reformunun gerçekleştirilmesi en önemli ve süratle ele alınması gereken başlıca meselelerimizden biri haline gelmiştir. Bu kanunun şimdi cesaretle ele alınmasının yakın gelecekte iktisadi ve sosyal alanda meselenin çözümünü daha da güçleştirecek gelişmelere yol açılabileceği kanısındayız” Yani burada da aradan iki yıldan fazla bir zaman geçmiş, cesaretle ele alınması lâzımdır, deniyor. Kanun sevk edilmiş. Ne zaman? 13.1.1965. Bu ne zaman? Bütçenin yaklaşıp, muhalefet partilerinin bir araya gelerek Hükümeti istifaya mecbur etme hazırlıklarının başladığı tarihtir. Bu suretle getirilmiş meclislere. Meclislerde müşterek komisyon kurulması teklif edilmiş, kabul edilmemiş. Ona tekrar geleceğim.

Şimdi, toprağın hikâyesi, geçen üçbuçuk sene zarfında bu... (C.H.P. sıralarından “size aidolanı söyle” sesleri) Bize taallük eden kısmına da geleceğim. Biz söyledığımız hiçbir şeyi geri almayız beyler. Bu, bu...

Geçen beş sene heba olmuştur, dediğim zaman; hayır olmamıştır, şunlar şunlar yapılmıştır tarafımızdan, diye buyurdu sözcü. (C.H.P. sıralarından “nedir bunlar, söylesin” sesleri) Onlara geleceğim teker teker. Şu münakaşayı bitirdik zannediyordum, yine açıldı, yine yapacağız.

Keban münakaşası; geçen sene huzurunuzda bütçe dolayısıyla konuşurken, 1936’dan beri meselenin tahlilini yapmış ve demiştim ki, “Herkes bu zaman süresi içinde nerede ise kendi hissesini alsın.” Ama dedim, “Biz bu işi devraldığımız za-

man bunun finansmanını muallâkta idi.” Şimdi, Sayın sözcü, biz diyorlar; Washington toplantısı yaptık, Ankara toplantısı, Paris toplantısı yaptık. Güzel. Ama kabul ediyorlar ki, finansman muallâkta idi. Yani, Senatoda da söyledim; finansmanın temin edildiğine dair bir belgeniz varsa bunun tarihiyle, numarasıyla ve sairesiyle bir fotokopisini bize veriniz, bize vermezseniz basına veriniz. Kendileri de kabul ediyorlar ki, bu iş muallâkta idi. Bunda mutabıkız, çünkü kendi ifadeleri de aynen böyle. Ama bu defa yeni bir unsur giriyor işin içine. Yeni bir unsur. Bu unsur da şu: Diyorlar ki, biz bu işi devraldığımız zaman bunun ne plânı vardı, ne projesi vardı. Hattâ yapılması lâzım geldiğine dair bir etüdü dahi yoktu. Bu doğru değildir. Çünkü şimdi göstereceğim, istiyen tetkik edebilir. Bu ifade doğru değildir arkadaşlar. İşte burada Türkiye’nin enerjiye ihtiyacının nereden temin edilmesi lâzımgeldiğine dair 1959 senesinde başlayıp 1961 senesinde ikmal edilmiş bulunan - gecikme ile ikmal edilmiş bulunan - raporlar. Bu raporların içinde Keban barajının kabili inşa olduğu, inşa edilmesinin zaruret olduğu yazılıdır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Şimdi yatırımlara gelelim.

Tarsus Mensucat Boyaları Fabrikası, buyurdular. Durum şudur, 15.12.1958 tarihinde makineleri sipariş edilmiş, 1960 tarihinde 72 sayılı Kanuna göre tehir edilmiş, 11.5.1962 tarihinde yeniden faaliyetine karar verilmiş, inşaatına başlanmış. Hâlâ inşa ediliyor. Yedi sene geçmiştir arkadaşlar, hâlâ inşa halinde. Şimdi, lüzumsuz idi ise, lüzumsuz olduğuna kaani idiyse neden yeniden başlattınız? Lüzumlu olduğuna kaani idi iseniz durmuş olmasından üzüntü duymak lâzım. Ama, bizim değildir durdurulması dersiniz, evet, ben de zaten beş seneyi kastediyorum.

Denizli İplik Fabrikası: 1958-1959 senesinde sipariş edilmiş, makinaları gümrüğe gelmiş olan Adıyaman, Karaman ve Nevşehir fabrikalarının makinalarının bu raya monte edilmesi ile meydana getirilmiş. (C.H.P. sıralarından “tevsii” sesi) Tevsii, tevsii... 1958 beyefendi... Tevsii beyefendi. Zaten muhterem sözcünün buyurduğu husus da tevsiidir, inşa değildir.

Bozüyük Seramik Fabrikası: 4.11.1958 tarihinde makina siparişi verilmiş, 72 sayılı Kanuna göre tehir edilmiş.

1.6.1962 tarihinde intikal programına alınmış, hâlâ inşa halindedir, yedi sene. Tamam mı? İşsizlikten niye şikâyet ediyoruz? İşsizlikten şikâyet ediyoruz, niye? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Maraş Pamuklu Dokuma Fabrikası: 2.9.1959 tarihinde makina siparişleri verilmiş, 1960’dan sonra 72 sayılı Kanuna göre durdurulmuş. Bilâhara 1.1.1963 tarihinde programa alınmış, inşaatı geçen Ocak ayında tamamlanmıştı. Şimdi burada da söylüyoruz, iki sene kaybedilmiştir. (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Sözcü siz konuşmanıza devam edin efendim. (Gürültüler, “sözcü değil Başbakan” sesleri) Evet efendim, bir zühul oldu. Sayın Başbakan demem icabediyordu, Sayın Sözcü şeklinde söyledim. Zühul oldu. Fakat, sizin de oradan, “Reis Bey bu böyledir” demeniz zühul değil, hatadır. (Alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Yarımca Seramik Fabrikası: Ben aynen sizin söylediklerinizi söylüyorum 4.11.1958 tarihinde makina siparişi verilmiş. 1960'dan sonra, 72 sayılı Kanuna göre tehir edilmiş 1.6.1962 tarihinde yeniden faaliyetine karar verilmiş, halen inşa halindedir. 1967 yılında işletmeye açılacağı tahmin ediliyor, 9 sene.

Adıyaman Pamuklu Fabrikası: Bunun hikâyesi hazin, bunun hikâyesi çok hazin 8.9.1958 tarihinde makina siparişi yapılmış, halen inşa halinde. Ne zaman biteceği de belli değil.

Eskişehir Basma Fabrikası: 2.9.1959 tarihinde makina siparişi verilmiş, 72 sayılı Kanunla tehir edilmiş. İnşaatına 27.5.1957'de başlanmış ve bundan dört - beş ay evvel açılmıştır; sekiz sene.

Muhterem beyefendiler, biz bu yatırım hızı ile gidemeyiz. Ben bunları belirtmek için söylüyorum. Niye bunları üstümüze almıyoruz? Bunun çarelerini arıyalım.

Ordu Soya Fabrikası: 24.5.1958 tarihinde makina siparişi verilmiş, 15.3.1962 tarihinde faaliyetine karar verilmiş yeniden. 1965 yılı Haziran ayında açılmış. Yedi sene muhterem arkadaşlar. Şurasını arz edeyim, Karadeniz'in tek tüten bacasıdır. Tek tüten bacasıdır. Gönül isterdi ki, yirmi tane daha olsun. (*Alkışlar*)

Bolu Suni Tahta Fabrikası: 1959 yılında başlanmış, 1960'da tehir edilmiş, 1962 yılı sonunda işletmeye açılmış.

Şimdi geliyoruz diğer tesislere. Gazete Kâğıdı ve Sigara Kâğıdı Fabrikası: İhale si 1957'de yapılmış, 1960 yılına kadar 45 milyon lira sarf edilmiş, bir kısmı 1961'de, bir kısmı da 1963'te bitirilmiştir. 1957'den 1963'e kadar, altı yıl.

Çaycuma, Giresun ve Muğla'da yapılacak tesisler ihale edilmemiş, Çaycuma ihale edilmiş Muammer Bey, Çaycuma'nın halini biliyorsunuz. Çaycuma'nın finansmanı olmadan ihale edilmiş, temel atma töreni hazırlanmış, finansmanı daha da kati neticeye bağlanamamıştır arkadaşlar. (*A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar*)

MUAMMER ERTEN (Manisa) — O da aynı finansmanın içindedir, Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Demir-Çelik işine bakalım, ne olmuş?

Kontinü Haddehane: 1959 da başlanılmış, 1965'te bitmiş. Altı sene. Sinter tesisine 1957 de başlanmış, 1962 de bitmiş.

Üçüncü fırın: 1959 da başlanmış, 1964'te bitmiş. Yani 1965 senesinde işletmeye girmiş. Çelikhane: 1957 de başlanmış 1964'te bitmiş. Haddehane, 1957'de başlanmış, 1963'te bitmiş.

Şimdi geliyorum şeker fabrikalarına: Ankara Şeker Fabrikası: 23.11.1957 de başlamış durmuş. Eylül 1961 de tekrar başlanmış ve 15.10.1962 de bitirilmiş. Ama 1,5 sene tehir var. 180 bin ton şeker eder muhterem milletvekilleri.

Kastamonu Şeker Fabrikası: 28.6.1957'de başlanmış, durmuş bir ara, Eylül 1961 de tekrar başlanmış 14.10.1963'te ikmal edilmiştir. Yani altı sene sürmüştü.

Şimdi geliyoruz başka bir konuya, yine yatırımların içinde, kendi söyledikleri konulara. Dediler ki; Sayın sözcü buyurdular ki, biz yirmi küsur tane barajın inşasına başladık. 14 tane de proje devrettik. Ve bana da, benim bildiğim bir saha olarak imada bulundular. (A.P. sıralarından alkışlar)

Şimdi benim tahlilimi dinleyiniz lütfen. Evet hakikaten burada 17 tane baraja bağlanılmıştır, iki tane büyük barajı hariç tutuyorum. Gökçekaya ve Keban.

Bunlardan hali inşada bulunan Kesikköprü ve Tokat'taki Avnus barajları 1961'den önce başlanmıştır. Bunları da hariç tutuyorum. Geriye... Bunların münakaşasını ayrıca yapacağım. Şimdi bu 17 barajın bütün hacmini topluyoruz, 1.045.000.000 metre mikâp, 17 tanesi. Şimdi birkaç tane misal vereyim: Denizli-Buldan 54 milyon, Altınova 15 milyon. Daha evvel başlanmıştı. Altınova da yarım kalmıştır. Niğde de Gümüşler 4 milyon, Niğde'de Bor 6 milyon, Maraş'ta Kartalkaya 350 milyon. Malatya'da Sürgü 71 milyon. Diyarbakır'da Devegeçidi 187 milyon. Kayseri'de Sarımsaklı 32 milyon, Kayseri'de Akköy 8 milyon. Nevşehir'de Tatların 2 milyon. Elâzığ'da Cip 7 milyon. Ankara'da Bayındır 7 milyon. Burdur'da Onaç 8 milyon. Ankara'da Kurtboğazı 91 milyon. Adana'da Kesiksuyu 70 milyon. Bittiği söylenen Burdur Kızılsu, - kendi ifadeleridir bitmiştir diye - 2 milyon. Şimdi, hiçbir şey için söylemiyorum, sadece bir mukayese için söylüyorum, bunların 17 bir milyar 45 milyon. Yalnız Sarıyar Barajı 1,5 milyar. (A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

Bunların da ne zaman biteceği belli değil. İçinden iki üç tanesi bitmiştir. Ama mütebakisinin ne zaman biteceği belli değildir.

Proje halinde dedikleri 14 tane barajın hiçbirisinin projesi tam değildir. Hattâ bir kısmının yapılp, yapılamayacağı dahi belli değildir.

Geliyorum hidro - elektrik santrallere: Saydıkları kovada 2, Doğankent - Harşit, Seyhan yüreğir, Van - Engil, Van - Erciş, Iğdır - Kiti, Anamur - Nusaybin. Silifke, Malatya, Kermik.

Muhterem Milletvekilleri, bunların büyüklükleri hakkında da size malûmat vereyim. Malatya-Kermik bitmiş, 850 Kw. Silifke 400 Kw. Bitmiş olanlar bu ikisidir. Ben de dedim ki, başlayıp bitirdiğiniz, projesini yapıp, başlayıp bitirdiğiniz santralleri söylüyeyim. 400 Kw. biri, 850 Kw. biri. Şimdi, Silifke'nin üzerinde durayım. Çünkü kendileri, sayın sözcü hassaten, Göksu bitmiştir, dediler. 400 Kw. muhterem arkadaşlar, bu bir kanal santralidir. Kanal 1940'larda yapılmıştır. 1942'de 1943'te yapılmıştır, öylece kalmıştır, 10-15 sene. Sonra biz bunu tamamladık. Kanalın üzerinde santral yerini hazırladık. Oraya 400 kilovatlık bir türbün konacaktı.

Bu bitmiş ama hattı havaisi yok. Cereyan falan verdiği yok, bitti denilen şey bu. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Bu noktada bir hususu arz edeyim, 1960 senesinin icra programıdır, Devlet Su İşlerinin icra programıdır. Burada, programda 13 tane santral vardır. Doğu-Bayazıt Santrali kiti Santrali, Harşit Santrali, Nusaybin Çağçağ

Santrali, Erciş Santrali, Engil Santrali, Silifke Santrali, Kadıncık Santrali, Kovada - 2 Santrali, Anamur Santrali, Giyleviye üçüncü ünitenin ilâvesi, Hirfanlı'ya dördüncü ünitenin ilâvesi, Seyhan'a üçüncü ünitenin ilâvesi.

Şimdi bakıyoruz, buradaki 13 projenin içinden seçilmiştir. Ama bu, 1960 icra programı idi. Ben diyorum ki, şimdiye kadar bunların hepsinin yapılıp bitmesi lâzımdır. Ben onun için diyorum, yapılıp bitmediği için üzülüyorum, diyorum. Onun için diyorum ki, eğer bu beş yıl heba olmuştur dersem içimde bir acı vardır.

Şimdi muhterem milletvekilleri; bir iki hususu daha arz edeyim. Bugün Trakya'mız karanlık içindedir. Edirne hudut şehrimiz, el uzatmamız lâzımgelen bu güzel hudut şehrimiz tarihî Edirne, karanlığın içindedir. Bugün Samsun karanlığın içindedir. Neden? Nedenini söylüyeyim; İstanbul Silâhtarağa Santralinden Edirne'ye bir hava hattı yapılması ve buna Trakya'daki bütün kasaba ve şehirlerimizin bağlanması, zaruret idi. 1960 da karar verilmişti. Bu hattı havai hâlâ yapılıyor. Beş sene geçmiştir, şehirler hâlâ karanlıktır. İşte onun için ediyoruz, sebebi bu.

Bu misalleri çoğaltmak mümkündür, sadece ben bunlardan bazı tipik olanlarını seçtim, onları söylüyorum. Şimdi iş bunla da kalmıyor; devam ediyorum, konuşmama.

Sayın Feyzioğlu şöyle bir beyanda bulundular; ya benim rakamlarım yanlıştır, ya da kendisinin ki, yanlıştır. Benimki yanlışsa, ben bu rakamları Devletin resmî memurlarından aldım. Üç yılda, on yılda yapılandan daha fazla okul yapıldığını söylediler. Şimdi ben on yılın hesabını falan yapmıyorum. Ama bu beyan yanlıştır. Beyefendiler. Neden yanlış? Bakalım. Üç yılda, yani 1961-1964 yılları arasında 3.524 aded okul yapılmış. Teşekkür ederiz. Okulsuz köyleri, 3.524 okulsuz köyü okulsuzluktan kurtarmışız, buna ancak teşekkür ederiz. Ama beyan doğru değildir. On yılda ne yapılmış? 6.447 okul yapılmış. Hani üç yılda yapılan on yılda yapılandan fazla idi? Binaenaleyh, muhterem beyefendiler, muhterem milletvekilleri, rakamlar üzerinde konuşurken, "rakamlar her zaman bizim istediğimiz şeyi söylemez" rakamları dillendirmeyelim. (A.P. sıralarından bravo sesleri alkışlar)

Şimdi, ikinci konuşmalarında, sayın sözcünün beyan buyurduğu bir hususu tahlil edeceğim. Buyurdular ki; 1961 senesinde 486 bin dönüm, 1962 senesinde 438 bin dönüm, 1963'te 279 bin dönüm, 1964'te 551 bin dönüm arazi sulamaya açılmıştır. Ben kendim not aldım, ufak tefek hatalar varsa rakamın ehemmiyeti yok, büyüklük esastır.

Bunların isimlerini de verdiler. Ben yine aynı esas üzerinden bunun tahlilini yapacağım. Tahlili şu; hakikaten bu miktara yakın sulama tesisi var ama... "Ama"sına bakalım, bunlardan meselâ Nazilli sulamaları 1962 de 2.500, 1964'te de iki bin hektar olmak üzere 4.500 hektar, bitti diye bahsedilen sulamalar senelerce evvel başlamıştır ve 1957'de bir daha başlamıştır. Bunlar; Cumhuriyetin ilk sulamalarıdır, 1941 de başlamıştır.

Şimdi, yine bu cetvelin içinde Yenice - Sarayköy Sulaması, Sayın Hüdayi Oral arkadaşımız gayet iyi bilirler ki, 1962 yılı için 5.518 hektar olarak buraya kaydedilmiş,

hepsi 110 bin dönümdür. Tamam mı? Hüdayi Bey? Nuşun inşaatına da senelerce evvel başlanmıştır. 1953'te bunu alan mütaahhit batmıştır, 1955 yılında yeniden ihale edilmiştir, işte bu da odur. 1960 yılından itibaren su verir bu da o. (A.P. sıralarından *gölüşmeler, alkışlar*)

Şimdi gelelim Ulurmak sulamalarına. Başka tipik bir misal vereceğim. Niğde milletvekilleri bilirler, Ulurmak sulamalarını, Aksaray sulamalarını. Niğde Milletvekili arkadaşlarım gayet iyi bilirler, bu Malendiz Çayı üzerinde yapılan Mamasun Barajının altındaki sulamalardır. Hepsi 110 bin dönümdür. Ulurmak sulamalarının. Şimdi, bundan 2.677 hektarının 1962 de, 3.123 hektarının 1963'te, 7 bin hektarının 1964 senesinde işletmeye girdiği bahsediliyor.

Muhterem Milletvekilleri, bir sulama yapmak için evvelâ su lâzım. Mamasun Barajı olmasa burada sulama yapılabilir mi? Ne zaman yapılmış Mamasun Barajı?

RUHİ SOYER (Niğde) — Zaten sulama yapılıyordu.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hayır, beyefendi. Yapılan sulama beşbin dönümdür. Dört metreküp su vardır, yapılan sulama beşbin dönümdür.

RUHİ SOYER (Niğde) — Sulamaya yeni başlandı.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Doktor, beşbin dönüm sulama yapılmaktadır, dört metreküp su vardır, Ulurmakta. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Şimdi, gelelim başka bir misale; Mersin bahçeleri sulaması. 1959'da ihale edilmiş, 1964 senesinde daha işletmeye girmiş durumda değil. Bu da 1964'e dâhil.

Şimdi Erzincan ovası sulaması; 1957 senesinde ihale edilmiş, bunlar hep hesaba dâhil, Van-Erciş sulaması 1957'de ihale edilmiş, Aksu sulamalar 1959'da ihale edilmiş, Boğozova sulaması...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Bunlar öteki sahil, tahrif etmeyin.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben işletmeye giren miktarları söylüyorum, öbürleri daha tamamlanmamıştır. 400 bin, 300 bin dönüme nasıl eriştiğini söylüyorum. Hiçbir şeyi tahrif etmem, korkmayınız.

RUHİ SOYER (Niğde) — Ulurmak gibi ise, hepsi yanlış.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Boğozova sulaması; bu sulama 1959 da başlamış, sulamanın bittiği falan yok aslında ama bitmiş görünüyor, hesapların içinde bitmiş görünüyor.

Böylece muhterem milletvekilleri, sulama için lâzım olan suyun tedariki ile gerekli yatırımlar hariç, Sayın Feyzioğlu'nun vermiş olduğu rakamların yüzde 69'u, - kendilerine verebilirim bunları - %69'u daha evvelki yıllara aittir. (A.P. sıralarından *alkışlar*)

Şimdi başka bir mevzua geçiyorum, müsaadenizle. Bu, Sayın Feyzioğlu'nun kendi seçim mıntakası olan Kayseri'ye ait bir meseledir. Dediler ki; ben Kayseri'ye gitmişim, zaten yapılmış olan Yüksek İslâm Enstitüsünün, üçüncü katı bitmiş olan Yüksek İslâm Enstitüsünün üçüncü katma temel atmışım... *(Gülüşmeler)*

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Davetiyesi elimde.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Davetiyesi burada, davetiye de okuyacağım şimdi...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Radyo haberleri, ajans haberiniz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Davetiye şu; İmam-Hatip ve İlahiyat Fakültesi Yardım Derneği 19 Haziran 1965 Cumartesi günü saat 15,00'te Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü sitesi yemekhane, gazino ve mutfak teshin merkezi bloklarının temel atma törenine davet eder. Kim davet etmiş? Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsü Sitesi Yaptırma Derneği. Kendilerinin hemşehrileridir, hepsini tanırlar. Şimdi bunu sizinle birlikte tahlil edelim, neden bu kürsüye geldi? Muhterem Milletvekilleri, evvelâ şurasını kaydedeyim. Ben Kayseri'de 14 binadan müteşekkil bulunan bu külliye'nin bu blokunun temelini attım. Memlekete hayırlı ve uğurlu olsun. Bu temeli attım. Bu temel toprağa atılmıştır, üçüncü kata değil. *(Gülüşmeler)* Ayrıca, hakikaten orada yapılmış bir bina vardı. Bu bina iki milyon liraya çıkmış, Derneğin kendi parasiyle yaptırdığı, henüz ikmal edilmemiş bir binadır. 14 bina olacak... Gönül isterdi ki, Sayın Feyzioğlu bu külliye'nin kaç binadan ibaret olduğunu da burada söylesin. Bunu söylemediler. İkinci binanın temelini attım. 3, 4, 5'nci binaların da temeli atılırsa şaşmasınlar. Çünkü bu, halktan toplanan paralarla geniş ölçüde yapılıyor, teşvik ister. Şimdi ben burada bir noktaya dokunacağım; kendileri dediler ki, ben bu birincisinin temel atma merasimine davet edildim, fakat gitmekten imtina ettim. Eğer tâbir bu ise...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Seçim zamanı istismar edilmesin diye gitmedim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Evet tamam. "Seçim zamanıdır, istismar olmasın diye gitmekten imtina ettim."

Muhterem Milletvekilleri, bu bina halkın parası ile yapılıyor. Devlet bir şey yapmamıştır, birinci binaya. Yapmış mıdır? Yapmamıştır. O zaman bu Derneğin Başkânı Çorapçı'nın ki, hemşehrinizdir, bana verdiği malûmat doğru değil. Farz edelim yapmıştır veya yapmamıştır. Şimdi bu bina 1.450 metrekaaredir ve iki milyon liraya çıkmış. Benim temelini attığım bina 2 bin metrekaare, üç milyon liraya çıkacak.

Şimdi, şayet bir Yüksek İslâm Enstitüsünün temelini atmaktan benim imtina etmem veya istismar edilir diye çekinmem icabediyorsa ben bu kanaatte değilim. Kendileri bundan istismar edilir diye çekinmişlerse...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Tahrif etmeyiniz. Seçim zamanıdır, dedim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Seçim zamanı olsun. Ben söylüyorum, “şayetli” söylüyorum; siz söylediniz ben dinledim, şimdi ben söylüyorum, siz dinliyeceksiniz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Siz söylediniz bunu. Ben hakikatleri soluyorum. Şayet bunu din ve vicdan hürriyetindeki tereddütlerinden dolayı istismar edilir, diye korkuturlarsa, ben o kanaatte değilim... (A.P. sıralarından *alkışlar*)

Şimdi bir hususu daha nazarı dikkatinize arz edeceğim. Bir davetiye daha var elimde. Bu davetiyede; 11.8.1963 Pazar günü saat 10'da Seyhan Hidro - elektrik santrali 3'ncü grubunun temel atma töreni yapılacaktır. Bu törene şeref vermenizi saygılarımla rica ederim, denmektedir.

Bu davetiyeyi Çukurova Elektrik Anonim Şirketi çıkarmıştır. Bana da bu davetiyeden gönderdiler, vaktim olsa idi giderdim. Çok kadirşinaslık yapmışlardır. Büyük, güzel bir eserdir ve bölgeye çok faydalar sağlamıştır. Yalnız mükerreren temel atmalar, denildiği için ben bunu buraya getirdim. Şu davetiyeyi çıkarmak nasıl benim hatam değilse, bu davetiyeyi çıkarmak da o zaman hükümette bulunanların hatası değildir, hata ise şayet. Ama dediler ki, mükerreren, temel atma merasimleri yaptılar... Muhterem Milletvekilleri; biz Dördüncü Koalisyon olarak, Başbakan Sayın Ürgüplü, Başbakan Yardımcısı olarak ben, Ordu Soya Fabrikası ve Yüksek İslâm Enstitüsü müstesna, ne temel atmaya gittik, ne de bir açışa gittik. Binaenaleyh, biz ne mükerreren temel attık, ne de mükerreren açış yaptık. Fakat, burada üçüncü ünite dolayısıyla yapılan iş; binası yapılmış, barajı yapılmış, borusu yapılmış bir binanın içine makina monte etmekten ibaretti. Mükerrerse bu mükerrer. Ben kendilerini mesul tutmadığımı ilân ediyorum. Yanlış anlaşılmasın, ben atmadım. Başbakan olarak Suad Hayri Bey sadece Mersin'de Termik Santralin temelini atmıştır, özür dilerim, tashih ediyorum.

Şimdi muhterem milletvekilleri, yine Sayın C.H.P. Sözcüsünün beyanlarında deniliyor ki; 200.000 lira kazanıp vergi vermiyen varken 250 lira aylığından vergi ödiyen, 5 çocuklu dul kadının derdi ile. Baş tarafında da şöyle diyor: Köylümüzün geçim derdi ile kredi, tohumluk, gübre, zirai alet ve makina ihtiyacı ile gecekonduda oturan yurtdaşımızın mesken derdi ile susuz tarlaların ve karakışta titreşe titreşe kilometrelerce uzaktan testisi ile su taşıyan körpe yavruların derdi ile sıhhati bozulan ve emekli aylığını almak için daha ne kadar bekliyeceğini hesabeden emektar işçinin derdi ile... Dertler böyle devam edip gidiyor.

Şimdi ben şunu soracağım; acaba bunun yeni mi farkına vardınız? (A.P. sıralarından *bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Şimdi, muhterem milletvekilleri, burada bir hususu belirtmek isterim, bu trajik ifade hepimizin gönlümüzü kanatan bir ifadedir. Yalnız, evet bizim programımızın da çok büyük bir kısmı buna yüklenmiştir. Gerçi T.İ.P. Sözcüsü der ki; fukaralardan rey alarak geldiniz, fukaranın derdine ait bunun için bir şey yok. Böyle der ama, bu ifade doğru değildir. Bizim programımız fukaralığın kökünü kurutmaya istikametlenmiştir. Zengin, fakir demeden kanunlar içerisinde, kanun çerçevesinde mutla-

ka fukaralığı ortadan kaldırma çabalarını geniş çapta içine alıyor. (A.P. sıralarından *bravo sesleri*)

Şimdi, benim burada esas bilmek istediğim şey şu; 200 bin lira kazanıp, vergi vermiyen varken... Muhterem Milletvekilleri; vergiyi Devlet alır. Devlet diyorsa ki, ben vergi alamıyorum vatandaşımın, za'fını, aczini ifade ediyor demektir. Şimdi, 200 bin lira kazanıp vergi verenler de bunun içerisinde töhmet altındadır. Tamam mı? Töhmet altındadır, bunun içerisinde. İşte 200 bin lira kazanıp, vergi vermiyen varken, deniyor. Bu, budur. Şimdi, şayet böyle bir durum varsa, Devletin, vergiyi alır hale gelmesi lâzımdır. O şekilde cihazlanması, o şekilde tertiplenmesi lâzımdır. Bu, budur.

Bunu yapmayınız, zaman mekân ve şahıs göstermeden, müşahhas hâdise göstermeden, bu şikâyeti yapınız, işte Türkiye'de özel sektörü ürküten şey budur. Hem diyeceksiniz ki, biz özel sektöre mâni miyiz? Ama, bu düşünce özel sektör atmosferini kökünden yıkmıştır. Bu itibarla bu düşüncenin Türkiye'nin kalkınmasına zararlı olduğu kanaatindeyim. Bir memlekette 200.000 lira kazanan herkesi itham edebilir misiniz? Düzeniniz bu, kurulmuş düzeniniz bu. Gayet tabii, adam kazanacak ve vergiyi de siz alacaksınız. Aldığınız bu vergi ile fukara muhitlere hizmet götüreceksiniz. Eğer vergi mekanizmanızı işletemiyorsanız, vergi alamıyorsanız, vatandaşın hepsini birden töhmet altında bırakmanın mânası var mı? Yok. Binaenaleyh, bu ifadeden kasıt bu değilse dahi, bu şekildeki zihniyetin, bu ise, sözlerim baki; bu değilse böyle düşünenler için bakidir sözlerim.

Muhterem Milletvekilleri, Anadolu Ajansının, A.P. Ajansı haline getirilmemesi temenni olunuyor. Anadolu Ajansının, benim malûmatıma göre - ben parlâmento içerisinde değildim ümid ederim ki, yanlış değildir, malûmatım, Anadolu Ajansının C.H.P.'sinin mensupları ve sözcüleri tarafından mevcut statüsünün geçen dört sene zarfında tenkid edilmekte olduğunu arkadaşlarım bana söylediler. Biz ne yapalım A.P. Ajansı? Yani Adalet Partisi ajansını? Bizim böyle şeylerle ilgimiz yok muhterem Beyefendiler. Biz idarede tarafsızlığı esas kılmak için gelmişiz. Buna ihtiyacımız da yok. Yok böyle bir şeye ihtiyacımız. Bu itibarla bunun yanlış bir düşünce olduğunu kaydetmek isterim.

İkinci mesele; bu noktaya gelmişken tarafsız ve hür radyodan bahsedeyim. Anayasamızın 121'nci maddesine göre, radyonun tarafsız olması lâzımdır. 359 sayılı Kanun orta yerdedir. Geçen 10 ay zarfındaki tatbikat da orta yerdedir. Ama radyonun fiilen tarafsız olması lâzımdır. Muhterem Milletvekilleri, biz iktidarda olarak bunu söylüyoruz. Yani bu demektir ki, biz radyonun taraflı olmasından medet ummuyoruz. Radyo tarafsız olmalıdır diyoruz. Şimdi, bu iddia ile geldiğimize göre, radyonun taraflı hale getirilmesi bizden beklenemez. Bizim buna da ihtiyacımız yok. Biz sadece Anayasamızın bir maddesinin metniyle ve ruhu ile; her maddesinin olduğu gibi, yürürlükte olmasını temin etmek isteriz. Bunlar Devletimizin müesseseleridir. Binaenaleyh, tarafsız olmasının, taraflı olmasının; bugün taraflı ise, bugün bize faydası var gibi görünür ise de, aslında zararı vardır. Taraflı olmasının yarın size zararı vardır; şayet iktidara gelirsiniz.

Şimdi, mühim olan mesele şudur; Sayın Alican işaret buyurdular, dediler ki: “Kamu düzenine aykırı, millî güvenliği bozucu dış politikayla çelişen bir politika mı takibediyor radyo? Programda böyle bir ifade var” Muhterem Milletvekilleri o ifade 359 sayılı Kanundaki ifadedir. Yani, radyonun öyle olmaması lâzımdır. Ama altında yine programda bir madde var. Diyoruz ki, radyonun o zamana kadar görülen tatbikatın da iyi bir imtihan vermediği vakıadır. (C.H.P. sıralarından “Başbakan teşekkür ettiler” sesi) Ben A.P. Genel Başkanı olarak ve A.P. tarafından kurulmuş Hükümetin Başbakanı olarak kendi hissiyatımı söylüyorum, kendi fikrimi söylüyorum. Şimdi, radyonun iyi bir imtihan vermediği vakıadır. Şayet radyonun bir müessese olarak iyi bir imtihan vermemesinin bünyevi kusurları varsa, bu kusurlar düzeltilecektir. Bünyevi kusurları vardır, bu kanun huzurunuzda getirildiği zaman bunun arız ve amik münakaşası yapılacaktır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Bu itibarla, şimdi huzurunuzda bir radyo kanununun müzakeresini yapıyor değiliz. Sadece programımızda ne demek istediğimizi işaretledik. Adalet Partisinin radyosu haline getirilecek, vatan cephesi radyosu haline getirilecek... Bunlar, görülüyor ki, önümüzdeki günlerde karşılaşacağımız sloganlar olacaktır. Bunlar, bizi doğru bildiğimiz yolda gitmekten yıldıracak şeyler değildir. Aslında bunların bizimle de bir irtibatı yoktur. (A.P. sıralarından alkışlar)

Sayın C.H.P. Sözcüsü bir iki defa, yabancı petrol şirketlerinin desteklediği malûm bulunan bir derginin milyonlarca kâğıt parçası bastırarak, diye bir ibare ile seçim esnasındaki kendi müşahedesini söylediler. Ümidediyorum ki, bundan bize bir ima yoktur. Varsa ona göre konuşacağım.

Bizim teşkilâtın bu kâğıtları dağıttığını söylediler. Bunu katiyen kabul etmiyorum.

Yine Sayın C.H.P. Sözcüsü iki tane ne tarif ettiler. Bu uçlardan birisi; “Anayasanın ekonomik ve sosyal haklarına yer vermesinin gerçek anlamını kavramamış büyük halk kütlelerinin menfaatlerini belirli ve mahdut zümrelerin yerleşmiş çıkarlarına feda eder...” Ve bu şekilde devam ediyor. Bunda da bize bir ima olduğunu hiç tahmin etmiyorum, bize ima varsa yine vereceğim cevabını.

Şimdi geliyorum İktisadi Devlet Teşekküllerine; aynı sıra dahilinde gidiyorum. Şöyle buyuruyorlar, diyorlar ki: “İktisadi Devlet Teşekküllerinden ben bir hayli kelimeyi kullanmakta tereddüdediyorum, diyorlar, bir hayli hor görerek, küçümsiyerek bahsettiler” Muhterem Milletvekilleri, tenkid yapıyoruz, yaptığımız şey tenkididir. Kendileri bunu bu şekilde tavsif ediyorlar. Ben sadece gerçekleri söyledim. Gerçekler şudur ki, kendileri de inkâr edemezler, 50 milyar değerinde senelerdir bu büyük ve asil milletin vergi vermesi ile tesis edilmiş bu teşekküller, bugün iktisadi olarak işlemiyor. İşliyor diyen var mı? Varsa zarar hesaplarını çıkaracağım. İktisadi olarak işlemiyor, vakıa mı? Peki.

RUHİ SOYER (Niğde) — İşlememesinin sebebi var.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem beyefendi, niçin üzerinize almıyorsunuz? Ben İktisadi Devlet Teşekküllerinin iktisadi olarak

işlemediğinden bahsediyorum. İktisadi olarak işlemiyor. Hattâ şöyle dediler, Ben Senatoda Sayın Bekata'nın konuşmasına atfen, zararları verin demişim. Evet şöyle bir şey oldu. Sayın Bekata'nın konuşmasında şöyle bir ibare var. Diyor ki, "İktisadi Devlet Teşekküllerinin sahibi biziz." Buna benzer bir şey "bizimdir" diyorlar. Ben de dedim ki, "öyleyse zararlarını verin" (A.P. sıralarından alkışlar, gülüşmeler) dediğim bu. Şimdi, fikrimi değiştiriyorum, aynı iddiada iseniz yarısını verin zararlarının.

Muhterem Milletvekilleri, İktisadi Devlet Teşekkülleri Türk iktisadiyatının en mühim meselelerinden biridir ve en mühim meselelerinden biri olmaya devam edecektir. Kim demiş İktisadi Devlet Teşekküllerinin Türkiye'ye faydası olmamıştır, diye? Benim Senatodaki konuşmamda var. Olmuştur, olmuştur ama, bugün vakıa şu; bugün neyin çabası içindeyiz? Pür ekonomi noktai nazarından düşünelim. 50 milyarlık tesisin kaynak yaratması lâzım. Yaratmıyor, masrafa boğulmuş. Düzeltelim diyoruz, dediğimiz bu. Niçin bundan almıyorsunuz? Anlamıyorum, niçin?

Muhterem Milletvekilleri; bunun için 440 sayılı Kanun çıkmış. Bir tüzük çıkmadığından dolayı bu düzelmedi, deniyor. Tüzük bizim zamanımızda Şûrayı Devlete verilmiştir. Hükümet değişmiş, Şûrayı Devlet Tüzüğü tekrar iade etmiştir. Tüzük aşağı-yukarı, 3'üncü Hükümet istifa etmeden 13 gün evvel hazırlanmıştır; 6 ay içinde hazırlanması lâzımgelirken. Yahut yanlış olmasın şöyle söyleyeyim; 6 ay içinde hazırlanıp Şûrayı Devlete verilmesi lâzımgelirken Üçüncü Hükümet zamanında 6 aydan 13 gün evvel hazırlanabilmiştir. Biz tüzüğü Şûrayı Devlete verdik. Şûrayı Devlet bizim kontrolümüzde değil ki. Birtakım münakaşalar çıktı ve tüzük bugün yine, yeni Hükümet kurulmuş olması dolayısıyla Hükümete iade edilmiştir. En kısa zamanda bu tüzüğü çıkaracağız gayet tabii. Ama iddia ediliyor mu ki, 440 sayılı Kanun iyi bir kanundur? 440 sayılı Kanunla ve bu tüzükle İktisadi Devlet Teşekkülleri meselesi hallolmuştur. Hayır. Bizi de sıkıştırmayınız halledemediniz diye. Ama, biz halledeceğiz diye gayret sarf edeceğiz diyoruz, dediğimiz budur.

Şimdi burada bir nokta var. (C.H.P. sıralarından "ne gayreti" sesleri) Ne gayret sarf edeceğimizi de söylerim isterseniz. Burada bir nokta var. Biz, İktisadi Devlet Teşekküllerini bir taraftan satacakmışız, bir taraftan da yeni Devlet teşekkülleri kuracakmışız. İkisi de doğru. Nasıl bağdaşıyor bu? Şöyle bağdaşıyor: Burada yeni bir prensip getiriyoruz, daha bir şey satmadık kimseye bir şey devretmedik, bir prensip getiriyoruz. Millî menfaatler böyle icabettiriyorsa, böyle yapacağız. Millî menfaatler hali hususilere döndüğümüz zaman böyle icabettirmiyorsa, her hali kendi içinde düşüneceğiz ve buna göre hareket edeceğiz. Getirdiğimiz prensiptir. Şimdi, zararla işlemeye devam eden bir müessesenin zararını sineye çekerek devam ettirmeye mi çalışalım? Bu şekilde zararın ve israfın müdafaasını yapmış olmuyor muyuz? Nereden bulacağız bu kaynakları, bu kaynakları nereden bulacağız? İşte kaynaklar bunlar. Ve diyoruz ki, biz, eğer bunu yapabilirsek; ama Sayın Alican buyurdular ki, sizden evvel gelenler de böyle söylediler, yapamadılar. Biz de aynı gayret içinde geliyoruz. Yapabilirsek yeni kaynaklar ortaya çıkacak, bu ortaya çıkacak kaynaklarla âcıl olarak ihtiyacımız bulunan, memleket için millet için başka işler yapacağız. Bunu diyoruz. Bunda absürd, bunda gayrimantiki bir şey var mı? Olmaması lâzım.

Şimdi Sayın Feyzioğlu buyurdular ki, “D. Demiryollarını mı devredeceksiniz?” Hayır. Demiryolları dünyanın pek çok yerinde Devletin elindedir. Demiryolları sadece iktisadi bir müessese değildir. Zaten Demiryollarının birtakım şeylerin İktisadi Devlet Teşekkülü tertibi içine konması doğru değildir. Çünkü, İktisadi Devlet Teşekkülü değildir, bir âmme hizmeti görmektedir. Ama masraflarını en aşağı hadde indirmeye çalışalım... Güzel. Yani bir İktisadi Devlet Teşekkülünün sevk ve idaresinde hâkim olan kaidelere göre çalışsın. Güzel... Muhterem Milletvekilleri; bugün Devlet Demiryolları günde 1 milyon lira zarar etmektedir. Senede 360-380 milyon lira zarar... Mesele bu.

Diyorlar ki; Ziraat Bankasına mı devredeceksiniz? Ben bu misalleri neden seçtiğini anıyamadım. Ve neden? Eğer o şekilde çıkmışsa, yani bilmiyorum, ben belki yanlış bir irtibat kurmuş olabilirim. Ziraat Bankasına C.H.P. olarak niçin sahip çıkarlar? Mithat Paşanın kurduğunu zannediyoruz. Devir olur mu Ziraat Bankası? Olmaz.

Şimdi, bir hususu da yadırgadıklarını söylediler. Ona da cevap vereyim. Devlet ile özel teşebbüsün karma teşebbüsler kurmasıdır. Biz hep şu şeyi koymuşuz kafamıza, aldanırız, aldatırlar bizi. Bu böyle olursa fukaralıktan kurtulamayız. Aklımızı kullanalım, kendimizi aldattırmayalım. Devletin 400.000 memuru var. Çok iyi yetiştirilmiş memurları var, aldanmıyalım. Şartları öyle yapalım. Bu şartlar içinde bulursak yapalım. Bu daha doğru değil mi? Başka türlü fakirlikten nasıl kurtulacağımızı bilmiyorum.

Şimdi geliyorum toprağa. Muhterem Milletvekilleri; muhalefet sözcüleri, yalnız bir sözcü değil, birkaç sözcü “Toprak reformuna değinilmemiştir, A.P. nin programında” dediler. Bu doğru değildir. Neden doğru değildir? Şimdi arz edeceğim.

C.H.P.’nin sayın sözcüsü, benim müteaddit tarihlerdeki beyanlarımı ele alarak, toprak reformundan vazgeçtiğimiz intibainı uyandıracak ve türlü çeşitli iltibasa sebebiyet verecek beyanlarda bulundular. Ben evvelâ bunları doğrulayacağım ve ondan sonra da toprak reformu mevzuunda programımıza koyduğumuz hususun mâna ve medlulünü izah edeceğim. Evvelâ şunu söyleyeyim; sayın sözcü dünkü konuşmasında, bizim getirdiğimiz kanun budur, bunun kapağını açıp okumamışsınız, buyurdular. Ben kendisine söylüyorum, kendisi okumamış. Neden mi? Dün benim Cumhuriyet Senatosunda, Türkiye’de 500.000 topraksız aile olduğunu iddia ettiğimi söyledi. Ben aynen bu kanundaki, daha doğrusu o tasarıdaki rakamları kullandım Senatoda. Okuyacağım; bakınız ne diyor: “1950 ziraat sayımında elde edilen neticeler,” devam ediyor. “Bununla beraber aynı sayının neticelerinden o tarihte memleketimizde mevcut bulunan 2.322.000 çiftçi ailesinden 48.000 ailenin ziraat arazisine sahip bulunmadığı “benim dediğim de bu” ve sadece hayvancılıkla geçindiği, 1.686.000 çiftçinin üzerinde çalıştığı araziye tamamen sahip bulunduğu 499.000 çiftçi ailesinin işlediği arazinin ancak bir kısmına sahip bulunduğu...” Benim dediğim aynen bu. Ve geri kalan kısmını kiracılık, ortakçılık vesaire şeklinde elinde tuttuğu, 89 bininin ise hiç arazileri olmadığı... Beyan bu.

Şimdi, bu kadar çok mühim bir mevzuda hakikaten Devlet arşivlerinin istatistikten mahrum olması, doğru, güvenilir istatistikten mahrum olması şayanı teesüftür. Neye göre yapacağız reformu? Toprağı bilmiyoruz, kaç tane çiftçi var, bilmiyoruz, toprağın sahiplilik durumunu bilmiyoruz. Kadastrosuz reform yapılabilir mi? Biz demiyoruz ki, kadastro bitsin de reform yapalım. Hayır. Ama kadastro ile birlikte reformu yürütmemiz lâzımdır, diyoruz ve “kadastrosuz reform yapılamaz, binaenaleyh, reforma karşı dediler.” şeklindeki hitap Sayın Feyzioğlu’ndan gelmedi, başka şekilde, bu çeşit itirazlarla karşı karşıya kaldık.

Muhterem beyefendiler; teknik bir mevzudur, kadastrosuz sahibi belli olmadan toprak reformu yapamazsınız. Şimdi, geliniz bunları kademeli ölçüler içinde mütalâa edelim. Nasıl edelim? Dedik ki, bizim tenkidimiz şu idi: C.H.P.’si, bizim sözcümüzün söylediği de bu idi dün, C.H.P. dağdaki çobandan, sokaktaki vatandaş kadar herkesin zihninde yarın toprağa kavuşacakmış gibi bir fikir yarattı. Buna maddeten imkân yoktur. Aynen söylüyorum. Biraz sonra da Konya nutkumu okuyacağım. Buna maddeten imkân yoktur. Çünkü Türkiye’de senede 60 ilâ 70 bin, bazı hesaplara göre 100.000 köylü ailesi teşekkül etmektedir. Mevcut topraksızlara ilâveten bu teşekkül eden ailelere de toprak verilebilmek için bir başka memleketi istilâ etmemiz lâzımgelir. Buna imkân var mı? Şimdi, bu zamana kadar tetkik ettim, eğer ben bulamamışsam özür dilerim, C.H.P. nin hiçbir sözcüsü Türkiye’de kaç kişiye toprak verilebileceğini, kaç aileye toprak verilebileceğini söylemediler. Bu suali soruyoruz, bu kürsüye teşrif ettiğiniz zaman bunu muhterem halk efkârına açıklayınız. Şayet herkese toprak verilebileceği kanaatinde iseniz, onun da nasıl olacağını söyleyiniz, biz de istifade edelim. Şimdi biraz sonra bu rakamları tahlil edeceğim.

Bir protokolden bahis buyurdular. Evet, protokolü biz yaptık. Benim de, Kotalisyonun diğer şerefli ortakları gibi, benim de altında imzam vardır. Ve imzam imzadır. Biz hiçbir şeyden caymış değiliz. Okuyayım neden caymış değiliz: Adalet Partisinin programı Madde: 45 “Topraksız köylünün topraklandırılmasını lüzumlu ve zaruri görmekteyiz. Topraklandırmayı dar anlamda toprak dağıtımı şeklinde değil, zirai kalkınmamızı sağlayacak bir politikanın tümü olan zirai reformun bir unsuru olarak alıyoruz.” Şimdi bu toprak reformunun münakaşası yapılmaya başlıyalı beri aylardır şu yapılıyor; Adalet Partisi toprak reformuna karşıdır. Gayet kesin söylüyorum, Adalet Partisi Toprak Reformuna karşı değildir. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın sözcü dediler ki; ben Karadeniz seyahatimde toprak isteyen köylülere demişim ki, yapamazsak bizim iki yakamıza yapışınız.

Muhterem Milletvekilleri, ben Karadeniz’de 37 şehir ve kasabayı dolaştım, Haziran ayının içinde. Burada bana iki kişi topraktan bahsetti. Yerlerini de söylüyorum, radyoyu dinliyenler vardır, duyacaklardır, birisi Ordu vilâyetinin bahçesinde 13 Haziran günü saat 11’de halkla yaptığım bir hasbilhalde, diğeri de ikinci günü, 14 Haziran günü Giresun’un Piraziz nahiyesinde. Şimdi benim verdiğim cevap şudur, aynen yazılıdır, basılmıştır. Benim verdiğim cevap şudur: Çiftçinin, topraksız köylünün toprağa kavuşması bizim en arzu ettiğimiz şeydir. Tamam mı? Bu konuda

gayretler gösterilmektedir. Toprak Kanunu kolay bir şey değildir. Kolay mı? Değil. Bizden evvelki Hükümet üçbuçuk yıllık iktidarı zamanında ancak bu meseleyi geçen Şubat ayında Meclise getirmiştir. Özür dilerim Ocak'mış, ben Şubat demiştim. Biz bu kanunu geri almadık. Hükümet olarak almadık kanunu geri. Komisyonlar kuruldu. Biz kurduk müşterek komisyonu 4'üncü Koalisyon olarak. Kanunun daha mütekâmil hale getirilmesi için çalışıyoruz. Çalışılmış mıdır? Evet. Meclisten çıkması için çalışıyoruz, ama çalışmalar tamamlanmayıp dört ay gibi kısa bir süre içinde kanun çıkmazsa, 10 Ekimde gelecek Hükümetten bu konuyu ele almasını istiycek ve konuyu dikkat ve hassasiyetle takibedeceğiz. Sözümüz sözdür. (A.P. sıralarından alkışlar)

Şimdi muhterem beyefendiler, bir iki istatistiki malûmatı arz ettikten sonra, Konya nutkuma izafe olundu, Konya nutkumda ne söylediğimi de okuyacağım. Ümidederim ki, müsamahanızın limitine gelmedim. (Devam, devam sesleri) Türkiye'de 240 milyon dönüm arazi vardır, tahminen. Bunun böyle olup olmadığı da belli değil. Çünkü daha hiçbir şey bilmiyoruz ki. Türkiye denen ülkeyi bilmiyoruz, muhterem milletvekilleri. Nesi var, nesi yok bilmiyoruz. Farz edelim ki, bu 240 milyon rakamı doğrudur. Nüfusun yüzde 77,4'ü ziraatle meşgul. Nüfusumuz her sene yüzde 3 nisbetinde artıyor. Demin de arz ettiğim gibi, köylerde 60-70 bin çiftçi ailesi yeniden teşekkül ediyor. Biraz sonra arz edeceğim istatistiklerden de göreceksiniz ki, bu, arazinin küçülmesini intaç ediyor. Başka lisanlarda fragmentasyon dedikleri bölünme hâdisesi meydana geliyor. Bölünme hâdisesi meydana geldikçe, bizim zirai işletmelerimiz de iktisadiliğini kaybediyor. Bunlar da vakıa.

Muhterem Milletvekilleri, ben toprağın içinden geliyorum, bunu da söyledim. Ben sadece nereden geldiğimi söylüyorum. Şimdi 1950 sayımına göre ki 1963 sayımı biraz değişik - 2 milyon 322 bin çiftçi vardır. Bunların bir milyon 686 bini, demin arz ettiğim gibi, çalıştığı toprağa tamamen sahip. Bunların kategorilerini de vereceğim. 499 bini kısmen sahip, 89 bini hiç sahip değil, 48 bini hayvancılıkla meşgul.

Şimdi imkânlarla bakalım; yine bizim elimizdeki malûmata göre, ümidederim ki, bu malûmat doğru değildir, ama ben hata payını nazarı dikkate alarak, ona göre hesap yapacağım, Senatoda yaptığım hesap da budur, 9 milyon 826 bin 325 dekar şahıslar elinde büyük arazi vardır. Bunun bir kısmını şahsa bırakacaksınız, kanun öyle, düşüneceğiniz kanun öyle, 4 milyon 595 bin dekar arazinin dağıtılabileceği tahmin ediliyor. 150 dekar adam başına verseniz 30.636 aile eder. Şimdi ne oluyor bu? 40 bin tane köy var, her köyde bir aile ediyor. Bunun yanında ne var? Her sene, 60-70 bin aile teşekkül ediyor ve yarım milyon aile kısmen toprağa sahip, 86 bin aile hiç topraksız, 48 bin aile de hayvancılıkla meşgul. Şimdi gelelim, burada bir muvazene yapalım. İhtiyaç bu. Her meselemiz öyle değil mi? İmkânlar, yani yama ufak ihtiyaç çok büyük, yama ufak.

Bizim dediğimiz nedir? Dün bu kürsüden konuşan Sayın Profesör Aydın Yalçın'ın dediği nedir? Biz dedik ki, beyler, aziz vatandaşlarımız bunları meydanlarda söyledik ediyoruz kimseden bir şey saklamıyoruz, toprak problemi kafaları-

mızda yanlış intiba yaratmasın. Biz buna karşılık rey aldık vatandaşlardan. Çünkü bizim söylediğimiz doğru idi. Yanlış intiba yaratmasın, Türkiye’de herkese yetecek kadar toprak yoktur. Yoktur herkese yetecek toprak. Dedik ki, biz, Türkiye tarım sahasında çalışan işsiz insanların, her gün çoğalan insanların tarım sahasından çekilmesi lâzımdır. Koalisyonunda da böyle dedik. Koalisyon Protokolümüzde de böyle, Hükümet Programımızda da böyle; 4’ncü Koalisyonun. Sonra biz dedik ki, yine sanayileşme şarttır, sanayileşmedikçe işsizliği ortadan kaldırmayız. Toprağa yapılacak hücumla toprak meselesini de halledenleyiz. Yani, işte burada çıkıyor 30 bin aileye verebileceğiniz. Bunu duble edelim. 60 bin aile olsun. Üç mislini çıkaralım, yüz bin olsun. İşte yüz bin aile. Siz de gelip söyleyiniz, bir milyon aileye toprak verebiliriz diye ve nereden verebileceğinizi, nasıl verebileceğinizi gösteriniz. Biz diyoruz ki, biz Toprak Kanunu getireceğiz, hiç kimsenin şüphesi olmasın. Programımızda söylediğimiz gibi, Seçim Beyannamemizde söylediğimiz gibi, Hükümet Programımızda söylediğimiz gibi, seçimde vatandaşa verdiğimiz söz gibi getireceğiz. (A.P. sıralarından alkışlar)

Mâruzâtım bitmemiştir; toprak mevzuunda. Ne demişiz biz? İşte bizim Seçim Beyannamemiz; demişiz ki, “Tarımda topyekûn üretimin artırılması, modern işletmecilik esaslarına uygun şekilde toprak rejiminin düzenlenmesi, köylümüzün toprağa kavuşturulmasıdır.” Köylünün toprağa kavuşturulması toprak reformu değil mi? “Ancak köylünün sadece kuru toprağa kavuşturulması ile iktifa etmemek gerektir. Çiftçinin kendisine verilmiş olan toprağı işleyip geçimini sağlayabilmesi için ucuz kredi, alet ve edevat ve diğer vasıtalarla teçhiz edilmesi gerekir.” Bir cümle daha var; bu paragraf biraz sonra okuyacağım, aynen Hükümet Programımızda mevcuttur. “Bu suretle köylümüzün kavuştuğu toprağı bir iki sene sonra elinden çıkarmaması için gereken tedbir alınmış olur.” Bu cümlelerin zaten reformla alâkası yoktur. İster miyiz bir iki sene sonra elinden çıkarsın? Bu cümle eksik ise, bu cümleye sadığız.

Şimdi Hükümet programından okuyayım, kelime kelime aynıdır. Sayfa 30 aynı şeyi okuyacağını: “Toprak politikamızın hedefi tarımda topyekûn üretimin artırılması, modern işletmecilik esaslarına uygun şekilde toprak rejiminin düzenlenmesi, köylümüzün toprağa kavuşturulmasıdır. Ancak köylünün sadece kuru toprağa kavuşturulmasıyla iktifa etmemek gerekir. Çiftçinin kendine verilmiş olan toprağı işleyip geçimini sağlayabilmesi için, ucuz kredi, âlet ve edevat ve diğer vasıtalarla ucuz kredi, âlet ve edevat ve diğer vasıtalarla teçhis edilmesi gerekir”. Tamam mı? Biz nasıl vazgeçmişiz seçim beyannamemizde ilân ettiğimiz şeyden? Bu kürsüden bu iddia yapıldı.

Şimdi muhterem milletvekilleri, bu mevzuda bir miktar en son istatistikî malûmatı arz edeyim. Doğruluğu garantili değildir, sadece bir fikir vermek için arz ediyorum. 1960 yılında tarım sayımına göre; memleketimizde 3 milyon 514 bin çiftçi ailesi var. Yani üçüncü Koalisyon Hükümeti tarafından getirilmiş bulunan şu rapordakinden takriben bir milyon kadar fazla. Çünkü bu 50. Her sene 60-70 bin yahut yüzbin aile teşekkül etse bu oluyor. Bir realiteyle karşı karşıyayız. Bunun çö-

zümünü reel bir şekilde bulmaya mecburuz, objektif bir şekilde bulmaya mecburuz, gerçekçi bir şekilde bulmaya mecburuz. Yani bir Toprak Kanunu çıkarsak, tatbik kabiliyeti almasa, Türk köylüsünü sefaletten kurtarmış olur muyuz? Ama, bu itibarı vermek yanlıştır. Biz bir seçim arifesinde bu cesareti gösterip, millete bunu söylemişiz. Hata mı etmişiz? Hatâ ettiğimize kaani değilim. Çünkü, biz yapamıyacağımız şeyi vadetmek suretiyle sonra mahçuboluruz.

Şimdi, mevcut işletmelerden, 309 bini topraksızdır, diyor, en son rakamlar. 105 bin aile de toprağının tamamını kiraya veya ortağa vermektedir diyor. Yani, bu marabacılar ortakçılar falan bunun içinde. Mevcut işletmelerin işledikleri arazi genişliği şöyledir: 5 bin dönümden büyük olanların adedi 491, bunların işledikleri toprak yekûnu 4 milyon 060 bin dönüm, bin ilâ beş bin dönüm arasında işliyenlerin sayısı dört bin. Bunların işledikleri toprakların yekûnu 6.840.000 dönüm. Bu suretle 1.000 dönümden büyük toprak 10 milyon 400 bin dönüm. Ne kadar milyondan? 240 milyondan, 240 milyondan 10 milyon.. Yani işlenen sahanın %6,36'sı bin dönümden büyüktür. 501 ilâ 999 dönüm toprak işliyen çiftçilerin sayısı 11 bin. Bunların işledikleri arazinin yakûnu 7 milyon 550 bin. İşlenen toprakların ise %4,4.1'ni teşkil ediyor. 101 ilâ 500 dönüm arasındaki işliyenlerin sayısı 391 bin. Gittikçe genişliyoruz aşağı doğru. Yekûnu 68 milyon 150 bin dönüm. Bunların işledikleri nisbet ise yüzde 39.75 dir. 51 ilâ 100 dönüm arasında işliyenler ise 562 bin - büyük grup -. Bunların işledikleri toprak genişliği yekûnu 39 milyon 950 bin dönüm. İşlenen araziye nisbeti %23,30'dur. Şimdi ne görüyoruz 1952 ile 1953 arasında? 20 dönüme kadar olan küçük işletmelerin sayıları büyük artış gösteriyor. Çünkü, miras yolu ile intikal suretiyle 50-100 dönüm gibi küçük arazi çocuklar arasında taksim edilerek gidiliyor. 200-500 dönüm arasındaki nisbetler de azalıyor. Birisi azalıyor, birisi çoğalıyor.

Şimdi bu istatistik çok düşündürücü birtakım hakikatleri ortaya koymaktadır. İşte toprak bu. Düşünelim ki, 309 bin aile var burada. Her sene de 60-70 bin aile meydana geliyor, 309 bin aileye 150 şer dönümden arazi verirsek 45 milyon dönüm araziye ihtiyacımız var. Var mı o 45 milyon dönüm arazi? Yok. 150 dönüm buna verdin, 20 ilâ 50 dönüm işleyen var, ona ne yapacağız? İşte 240 milyon dönüm araziye 3,5 milyona bölerseniz adam başına 67 dönüm arazi düşer muhterem milletvekilleri. Çiftçinin ne olduğunu çok iyi bilirsiniz. Hepimiz çiftçi mıntakalarının çocuklarıyız. Konya ovasında 67 dönüm arazi ile Urfa ovasında 67 dönüm arazi ile Eskişehir'de 67 dönüm arazi ile milleti sefalete mahkûm ederiz. Kaldı ki, toprağın olduğu yerlerle nüfusun olduğu yerler de değişik. O itibarla, bu mesele tek başına kuru toprak dağıtılması ile halledilecek bir mesele değildir. Durum bu, biz bunu diyoruz. Toprak reformuna, toprak dağıtımına karşı bir ifade var mı benim söylediklerimde? Yok. Ama, müsaade buyurunuz, Adalet Partisi olarak biz bu sözleri söylersek... Adalet Partisi toprak reformuna karşıdır şeklinde bir propaganda yapılır, bunun altında eziliriz diye bir ezginin içinde değiliz. Düşündüğümüzü, bildiğimizi söyleyeceğiz. Söyledik ve söyledik geliyoruz. (A.P. sıralarından alkışlar)

Eğer sizi sıkmazsam Konya’da ne söylemişim, onu da okuyayım. Aynen şöyle dedim: Hulâsa olarak bunları tekrar söylüyeyim: Muhterem Milletvekilleri, biz toprak reformu istiyen hiçbir kimseyi, hiçbir şeyle damgalamayız. Çünkü toprak reformunu biz de istiyoruz. Bu itibarla bu gibi dedikoduya, rivayete, bize izafe edilen yanlış şeylere bakarak alınılmamasını rica edeceğim. Benim Konya nutkumda söylediğim, doktriner görüşler sadece mücerret mânadadır ve direkt bir hücumu içine almaz. Şimdi söylüyorum: “Realite şudur; siyasi muarızlarımızın getirdiği Toprak Kanunu ile dağıtılabilecek toprak miktarı 4 milyon 595 bin dekadır. - Şimdi söylediğim rakamlar. -Bununla ancak aile başına 150 dönüm esasından 30 bin aileye toprak vermek mümkündür. Bunun kamulaştırma masrafı 1 milyar 850 milyon liradır. Ayrıca tapu ve kadastro masrafı 2 milyar 200 milyon lirayı bulur. Bunlar Devletin rakamları. Yani yekûn 4 milyar mütecevazdır. Yapılmasını mı diyoruz? Ama ne ise bunun ebadı bilelim. Her sene 200 milyon düşüsek, 20 sene eder, senede 1.500 kişiye toprak vermek imkânı olur. Siz gelip söyleyiniz; 1.500 kişiye değil de 5 bin kişiye vermek imkânı olur, diye. Kaç para olduğunu söyleyiniz. Türkiye’de toprakla uğraşan nüfusun içerisinde 499 bin aile kısmen toprağa sahiptir. 89 bin aile ise toprağa sahip değildir, 48 bin ailenin de toprağı yoktur ve hayvancılıkla uğraşır. Görülüyor ki, etrafında bu kadar büyük gürültü yapılan toprak reformu, Türkiye’nin işsizlik dâvasında ve istihsal dâvasında bir panzehir değildir. Bunu diyoruz. Sözcü arkadaşım da bunu dedi. Hesap meydanda; ancak 30 bin aileye 20 senede toprak vereceksiniz. Meselenin hal çaresini sadece toprak reformu içinde mütalâa edenler muayyen siyasi istismar metodu içindedirler” - Seçim nutku.-

“Realitelerden uzaktırlar, her meselede olduğu gibi, bunu da Türk efkârı umumiyesine yanlış mal ederek bir baskı ve tedhiş havasının içine sokmak istemişlerdir.” dediğimiz budur.

Okumaya devam etmiyeceğim, burada keseceğim.

En sonunda da şöyle diyoruz: “Adalet Partisi olarak arz ettiğimiz bütün bu şartlar içinde topraksız köylünün mevcut imkânlarla göre toprağa kavuşturulması şiarımızdır.” Bunu diyoruz. Ben nasıl vazgeçmişim toprak reformundan? Şayet sayın muhalefet sözcüsü benim bu sözleri tekrarım için ve angaje olmam için bunları söylüyorsa, biz bu mevzua angajeyiz. Bunları söyledik ve sözümüzü de tutarız. (A.P. sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri)

Şimdi gelelim Sayın C.H.P. Genel Başkanı bu mevzuda ne demiş; ben bir tablo okudum biraz evvel ve çok kere biz bunu dedik, 3,5 sene niçin Toprak Kanunu çıkarmadınız, dedik. Bakınız, Ulus gazetesinin 4 Ekim 1965 tarihli nüshasıdır. Zannediyorum, Trabzon ili veya başka bir yerdir. Şöyle deniyor bu mevzuda: “Bana, niçin üç senedir elinde iktidar vardı, yapmadın, derler. Üç senedir koalisyonlarla uğraştım hiç vakit kaybetmedim, neticeyi alacağım zaman toprak reformunu istemiyenler onu baltaladılar.” Ben bunun tefsirini yapmıyacağım. Çünkü Hükümet Programında bunun tefsirini yaptım. Bizim Toprak Kanununu baltaladığımızı kabul edemem ve kabul etmem. Biz bu hususta lâzım gelen gayreti göstermişizdir. Karma Komisyon kurulmasını biz temin etmişizdir ve biz Dördüncü Koalisyon

Hükümeti olarak, bizden evvelki Hükümetin getirdiği Toprak Reformu Kanununu geriye almamışızdır. Şimdi ne yapacağız? Şimdi Dördüncü Koalisyon Hükümeti değiliz. Şimdi neye angaje isek onu yapacağız. Bunları da okudum ve söyledim.

Muhterem Milletvekilleri; geliniz bu kadar mühim mevzularda iltibasa mahal verecek, vatandaşın zihnini karıştırmaya yarıyacak bu gibi şeylere tevessül etmiyelim. Bunların sıkıntısını sonra hep beraber çekeriz. Çünkü herkese toprak vereceğiz diye ortaya çıkıp toprak veremediğimiz takdirde meydana gelecek hoşnutsuzluğun derecesini düşünmek lâzımdır. Toprak mevzuunu müsaadenizle burada kapatacağım.

Şimdi petrol mevzuuna geliyorum. Yine gönül isterdi ki, seçim meydanlarında defaatle konuştuğumuz bu mevzu bu kürsüye tekrar gelmesin. Adalet Partisi olarak seçim beyannamemizde petrol hususunda ne yapacağımız gayet kesin yazılmıştır ve vatandaş bize bu esas üzerinden rey vermiştir. Ne diyoruz? Petrol Kanununu değiştireceğiz. Nasıl değiştireceğiz? Millî ekonomimizin icabına göre. Temel fikir ne olacak millî ekonomimizde? Biran evvel Türkiye'nin dışardan ham veya işlenmiş petrol almaktan kurtulması olacaktır. Böyle olacaktır, temel fikir bu Hattâ biraz ileri giderek Avrupa pazarına Orta - Şark'tan bin kilometre yakın olan Türkiye'nin petrol satabilir, petrol müşterileri satabilir hale gelmesidir. Politika bu. Seçim beyannamemizde ve Hükümet Programımızda aynen böyle yazılıdır. Devam ediyorum, başka ne diyorum? Diyorum ki, petrolü mümkün olan en ucuz kaynaklardan satın almaya gayret edeceğiz. Bunu da diyorum. Yine devam ediyorum; bir millî rafineri kuracağız. Muhterem Milletvekilleri, var mı rafineri plânda, Beş Yıllık Plânda var mı? Yok. Beş Yıllık Plân buradadır, yıllık programlar buradadır. Bunların hiçbirinde petrolün nasıl düzenleneceğine dair, petrol müessesesinin nasıl düzenleneceğine dair hiçbir hüküm yokken Dördüncü Koalisyon kurulduktan iki ay sonra bu Mecliste petrol meselesi çıktı. Bizim bundan bir şikâyetimiz yok. Bilâkis memleketin menfaatine olmıyan şeyler varsa bunları düzeltmek hepimizin boynumuzun borcudur. Ama yine toprakta olduğu gibi, beş sene içinde hiçbir şey yapmadan zaman geçecek, sonra türlü çeşitli ithamlar bigünah insanlara yapılacaktır, işte burası yadırgadığımız, beğenmediğimiz, reddettiğimiz husustur. (A.P. sıralarından alkışlar)

Muhterem Milletvekilleri, yabancı sermaye için plânda kayıt var. Şimdi bir şovenist hissiyatın içine girip yabancı lâfını gördüğümüz zaman mutlaka bizi sömürür korkusunun içine mi girelim? İşte yine burada bağlanıyor. Muhterem Milletvekilleri, herkes şunu bilmelidir ki, bu memlekette hiçbir parti ve hiçbir partili hiçbir kimse, ne yabancı şirketlerin âleti olur, ne yabancı şirketler buna muktedir olabilir. (A.P. sıralarından alkışlar ve "bravo" sesleri) Hepinizi tenzih ediyorum. Gelmiş bu gibi imalar, sözler, şunlar bunlar milletin gönlünü kırıyor, bunlarda çok dikkatli olalım. Petrol mevzuunda diyoruz ki; istihsalimiz nakliye imkânlarımızla tahdidedilmiştir. Yapalım şu boru hattını, biran evvel yapalım, istihsalimizi artıralım... Muhterem Milletvekilleri, 4,5 milyon ton petrole 1965'te ihtiyacımız vardır. 1,5 milyon ton kendi kaynaklarımızdan, o milyon tonu da dışardan alıyoruz. Her sene 60-70 milyon dolar. 1946'dan 1964 yılına kadar 750 milyon dolar vermişiz. Bu para ile beş-

yüz fabrika kurabilirdik. Her birinde bin kişi çalışırdı, 500 bin aileye iş bulabilirdik ve bu da 3.000.000 insan ederdi. Nasıl sanayileşeceğiz? Gaye bu olmak lazımdır. Biz bunları diyoruz. 1970 senesine kadar Türkiye daha her sene 60-70 milyon dolar olmak üzere 400 milyon dolar petrol parasını dışarıya verecektir. Bizim tenkid ettiğimiz nokta bu. Şimdi Sayın sözcü geliyor buraya diyor ki, petrol istihsalı 1961 de 400 bin ton idi, 800 bin tona çıkardık. Ben de diyorum ki, az çıkarmışsınız. Daha çok çıkarmanız lâzımdı ve ben de diyorum ki, övünmüyorum, 1964 senesindeki 800 bin ton 1965'te 1,5 milyon tona çıkacak. Şimdi şunu mu diyelim; siz iki - üç senede iki misline çıkardınız, biz dokuz ayda veya bir senede iki misline çıkaracağız? Bu münakaşaların uzun boylu bir kıymeti yoktur. Geliniz, bu meseleler üzerine yapıcı bir şekilde eğilelim de, Türkiye'yi biran evvel dışarıdan petrol almaktan, dışarıya milyonlarca dolar vermekten nasıl kurtarabiliriz, bunun çarelerini ârıyalım. (A.P. sıralarından alkışlar)

(C.K.M.P.'den bir üye; "istihsal söyle ama, sondajlardan bahsederek, kuruyan kuyulardan bahsederek.")

Şirketleri de söylüyeyim, istiyorsanız onu da söylüyeyim. Mademki sordunuz söylüyeyim.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, hususi suallere mutahabolmayınız ve sual sorulacak tarzda bir ifade kullanmayınız. Kendi konuşma şekliniz ne ise ona göre konuşun. Arkadaşlar sizler de lütfen sual sormayın. İstiyorsanız, bu mevzuun kanunu geldiği zaman herkesin sual sormak hakkı vardır. Cevap verilir, enine boyuna konuşulur.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem Milletvekilleri, müsaade ederseniz bu mevzuu da burada keseyim. Başka bir mevzua geçeyim.

Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsünün dış politika ile ilgili beyanlarına teşekkür ederim.

Bir iki itirazını vardır, bu hususları da söyleyeceğim. Bir defa 4'ncü Koalisyon Hükümetinden, "geçici Hükümet" "Seçim Hükümeti" şeklinde bahsedilmiş olması zannediyorum ki; bir üslûp meselesi olsa gerek. Yoksa Türkiye'de hiçbir Hükümet geçici Hükümet değildir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Yanlış anlaşıldı ben böyle birşey söylemedim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Evet ifadenizde var.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu lütfen söz almadan konuşmayınız efendim. Bunun usulsüzlük olduğunu siz çok iyi bilirsiniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Beyefendi, tahrif ediyorlar, ayıp ayıp.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu, bu şekilde konuşmanızın da usulsüzlük olduğunu bilirsiniz siz.

Devam edin Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben sizi gayet sükûnetle dinledim.

Şimdi dış politika mevzuundaki beyanlardan bir iki hususa temas etmek isterim: Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına konuşan Sayın Feyzioğlu, programımızın dış politika kısmı üzerinde grubunun görüşlerini bildiren beyanatında, programımızın millî politika hüviyetini ve bu yönden arzu ettiği devamlılığı belirtti. İşbu politikada Hükümetimizi destekleyeceklerini söylediler: Diğer taraftan Sayın Feyzioğlu yapıcı ve gerçekçi görüşe dayandığını ifade ettiği dış politika programımızda Kıbrıs'la ilgili olarak iki nokta üzerinde tereddüt ve istifham ifade eder bir şekilde durmuştur. Birisi, son defa Magosa'da vukubulan Rum tecavüzleri dolayısıyla Hükümetin alacağı her enerjik tedbiri Cumhuriyet Halk Partisi olarak destekliyeceklerini beyan ederken, mezkûr hâdiselerin gelişme seyrine göre Hükümeti böyle enerjik bir tedbir ittihazı istikâmetinde görmediğini itham eder ifadeler kullandı. Hükümetimizin Kıbrıs konusunda ittihaz edeceği enerjik tedbirleri Cumhuriyet Halk Partisinin destekliyeceğine dair beyanı şüphesiz ki, Kıbrıs dâvamızın yürütülmesi bakımından kıymetlidir. Fakat enerjik tedbirlere tevessülde tarafımızdan nevama gecikme veya tereddüt olabirmiş gibi bir mâna ifade edecek sözlerini şüphesiz ki paylaşmam. Kıbrıs dâvasının selâmetle yürütülebilmesi için milletçe müşterek bir anlayış içerisinde olmak ve davranışlarımızı buna göre tesbidetmek zannederim ki, hepimizin müşterek fikridir. Bu sebeple bu anlayışı zedeleyebilecek her türlü söz ve ifadelerden sakınacağım. Yalnız şu hususları belirtmekte yine müşterek, millî dâva bakımından büyük fayda görürüm. Hükümetimiz Kıbrıs dışında memleketimizin ve cemaatimizin haklarının ve meşru menfaatlerinin korunması için icabında her türlü fedakârlığı göze almaktan çekinmeyecek bir ruh haleti ve azimle bu dâvanın üzerine eğilecektir. Yüce Meclisin kararlarını tereddütsüz tatbik edecektir. *(A.P. sıralarında alkışlar)* Hiç şüphe yok ki, bu azim Kıbrıs meselesinin bütünü ile tatminkâr bir sonuca ulaştırılmasına müteveccihdir. Bu sonuç için çalışılırken karşılaştığımız zorluklar, haksızlıklar ve tahrikler çeşitli zamanlarda değişik seviyelerde ortaya çıkmış ve çıkmaktadır. Bunların, dâvanın bütününe olan zararını, azimle olduğu kadar, büyük bir soğukkanlılıkla değerlendirmek ve ittihaz edilecek tedbirleri bu zaviyeden ele almak şüphesiz titizlikle riayet edilmesi gereken bir husustur. Nitekim, dâvanın çeşitli müşkül safhalarında bu husus göz önünde tutulmuştur. Her halükârda Hükümetimiz Kıbrıs dâvamızı savunurken meşruiyetin dışında kalmamaya büyük bir dikkat göstermeye devam edecektir. Keza Hükümetimiz bu dâvanın savunulmasında Dünya kamuoyunu dâvamızın karşısında değil, yanında tutmaya âzami gayret sarf edecektir. Bu ölçüler dâhilinde mütalâa edildiği takdirde Magosa olaylarından bu yana ittihaz ettiğimiz tedbirlerin isabetinden şüphe edilemez.

Muarızlarımızın Birleşmiş Milletler müzakeresi arifesinde Türkiye'yi manevi yönden sarsacak bir harekete tahrik etmelerine karşı, bu taktikleri ref'edecek bir usulle hareket etmiş olmayı, enerjik tedbir ittihazında tereddüt ve gecikme gibi

tavsif etmek her halde insafsızlık olur. Şu hususu teyiden beyan etmek isterim ki, ahvalin gerektirdiği her türlü tedbiri icabında almakta Hükümet kesin karardır.

İkili müzakereler konusunda Sayın Feyzioğlu'nun ileri sürdüğü mülâhazaların dayandığı sebepleri teşhis etmekle beraber, bunları tamamiyle tasviple karşıladığımızı söyleyemem. Dikkat buyurulacak olursa, biz ikili müzakerelere gereği kadar değer verilmesini ileri sürerken, çok önemli bir noktaya da işaret etmiş bulunuyoruz. O da Kıbrıs meselesinin barışçı yollarla halledilmesi için bu müzakerelerin arz ettiği önemdir.

Geçici ve taktiklere dayanan sebeplerle taraflardan birinin bu müzakerelere lâyık olduğu değeri izafe etmekten kaçındığı gibi haller vuku bulabilir. Bu mazide de olmuştur. Fakat unutmamak lâzımgelir ki, 1959 da Kıbrıs statüsünün tesbiti, Türkiye ve Yunanistan Hükümetlerinin müzakere ve anlaşmaları ile kabil olmuştur. İki memleketin ve hattâ millî cemaatlerin gerçek menfaatleri bizim kanaatimizce, Kıbrıs ihtilâfına bulunacak çözüm yolu için ışık tutmalıdır. İki memleketin gerçek millî menfaatleri, evveleminde Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs konusunda bir anlaşmaya varmak üzere görüşmelerde bulunmaktan başka hangi yolla gerçekleştirilebilir? Bizim bu konuya attettiğimiz dikkat bir akliselimin ifadesidir. Karşı taraf bunun önemini idrakte mütemerrit kalırsa, her halde bundan dolayı Türkiye'ye hiçbir sunu taksir izafe edilemez ve netayicini de bunda temerrüdedenin kabul etmesi gerekir. Bizim, ikili müzakereler konusundaki görüşümüz bu anlayışa müstenittir. Ne dikta, ne zaıf arzusuna dayanmaktadır. Akliselimin icaplarının ifadesinden başka bir şey değildir.

Muhterem Milletvekilleri, şimdi konuşmamın üçüncü kısmına geliyorum. Sayın Alican dün ve bugünkü konuşmasında gayet mühim noktalara temas buyurdular. Evvelâ şunu açıkça ve kesin olarak belirteyim ki, biz, istikrar içinde büyüyen bir ekonomik gelişmeye taraftarız. İstikrar içinde büyüyen plânlı bir ekonomik gelişme. Plân mevzuundaki münakaşayı burada uzun uzadıya yapacak değilim. Sadece memleketin bütün kaynaklarını harekete geçiren, Devlet sektörü için bağlayıcı, özel sektör için yol gösterici, teşvik edici ve özel sektörün istediği atmosferi yaratıcı bir plân ve özel sektörün istediği itimat atmosferini yaratıcı bir iktisadi ve malî politika. Bu, bizim kalkınmamızdaki temel görüşü teşkil eder. Bir noktanın yanlış anlaşıldığını zannediyorum. Zannediyorum ki, bu hata bizimdir. Programa yazılış şeklinde, iltibasa meydan verecek şekilde yazılmıştır. Biz, kamu harcamalarının bütçede miktarını yükseltmeyeceğiz derken, burada yatırımları değil, cârî kamu harcamalarını kasdetmişizdir. Esasen bütçesi büyümeyen bir memlekette iktisadi gelişme mevzuubahsolamaz, bütçeler büyüyecektir, başka türlü düşündüğümüz hizmetleri, amme hizmetlerini, enfrastrüktür hizmetleri, sosyal hizmetleri görmeye imkân yoktur. Bunu tasrih etmek isterim. Bütçenin donması gibi bir şey mevzubahis değildir. Yalnız Sayın Alican Devletin cârî masraflarında tasarruf yapılabileceğine pek inanmadıklarını - yanlış anlamadımsa - sabahleyin söylediler. Her gelen, bu iddia ile gelmiştir. Bu doğrudur. Doğru olan bir şey daha var; bugün bizim Devletimiz en pahalı işleyen bir Devlettir. Masraflı, gayet masraflı bir Devlettir. Bu

da doğru. Şimdi, zannediyorum ki, pahalı işleyen bir mekanizmayı pahalı olarak muhafaza edeceğiz, diyemeyiz. Pahalı işliyen bir mekanizmada tasarruf sağlayacağız, diyemeyiz. Pahalı işleyen bir mekanizma da tasarruf sağlayacağız, tasarrufa gayret edeceğiz demek bizim vazifemizdir. Bu itibarla, biz karşımıza çok iyi niyetlerle, idarede, usullerde, teknikte, metotda, mekanizmada yapılacak değişikliklerle tasarruf yapabilmenin bütün imkânlarını arıyarak ve muvaffak olursak yapmış olarak geleceğiz. Demek istediğimiz husus budur.

Şimdi, Sayın Alican'ın diğer bir mütalâasına da dokunmak isterim. Bir Plân Bakanlığı kurulması hususu bir mütalâasıdır, diğer bir mütalâası da, bir taraftan hedefler tâyin edilmeli, icraat bakanlıklara bırakılmalıdır. Şimdi yanlış anlamadı isem, bu ikisini telif etmek zannediyorum ki, güçtür. Kendileri plânın tatbikatından şikâyet ettiler. Haklıdırlar. Biz de plânın tatbikatından plânın lâzımgeldiği ölçüde tatbik edilemediğinden şikâyetçiyiz. Bunun pek çok nedenleri vardır. Nedenler sadece dışarıdan borç alamamaya bağlanamaz. Katiyen bu şekilde bağlanamaz. Bu nedenlerin herbirinin üzerine eğilmek lâzımdır. Evvelâ, plânı tatbik eden idarede mesuliyet korkusu idareyi felce uğratmıştır. Bunun düzeltilmesi lâzımdır. İdarenin mesuliyet deruhde eder, karar verir hale getirilmesi lâzımdır. Sonra, proje yokluğu geçen üç sene zarfındaki tatbikatta çok geniş çapta plân meselesini baltalamıştır. Projesiz plân tatbikatı yapılamaz, muhterem milletvekilleri. Paranız olabilir, hedefleriniz vardır, her şeyimiz vardır da o projeyi iş ve icraat haline getirecek imkânınız projedir, elemandır. Biz bunun için Hükümet programımıza bir kayıt koyarak geliyoruz: "Proje yapılmasının teşviki" Onun için biz Hükümet programına bir kayıt koyarak geliyoruz: "Bu plânları tatbik edecek elemanların yetiştirilmesi ve hizmette tutulması Binaenaleyh, biz za'fın nerede olduğunu biliyoruz. Şimdi, eğer yanlış anlamamışsam, plân için bir bakanlık, bakanlıkların üzerinde, bir taraftan sadece hedefler tâyin edilmiş, bakanlıklar icraya bırakılmış. Bu plân tatbiki meselesini halletmiyecektir. Çünkü, işleri daha da çok karıştıracaktır. Bunların tatbikatını hep görüyoruz. Bu itibarla plân meselesinin, aslında bizim bugünkü Hükümet bünyemize icra bünyemize tamamiyle oturduğunu da iddia edemeyiz. Birtakım tikanıklıklar vardır. Bu tikanıklıkların önlenmesi için biz gayret göstereceğiz. Ve plân icrasında mutlaka daha büyük rakamlara erişmeye mecburuz.

Muhterem Milletvekilleri, 1962, 1963 ve 1964 senelerinde, üç senenin plân tatbikatında sanayi sektöründe erişilen merhale yüzde 12 olması lâzımgelirken, yüzde 8'den fazla değildir. Binaenaleyh, bir taraftan diyoruz ki, işsizlik artıyor, bir taraftan da diyoruz ki, sanayileşemiyoruz. Bu itibarla, hakikaten Devlet idaresinde mühim bir problemle karşı karşıyayız. Size bu işi bir gün içinde hallederiz diye bir vaitle gelmiyoruz. Gayet gerçekçiyiz. Muhtelif tikanıklık noktaları vardır. Üzerinde dikkatle, ciddiyle, ehemmiyetle duracağız.

Şimdi Sayın Alican'ın bunun dışında yapmış bulunduğu bütün telkinlerine teşekkürlerimi sunarım. (A.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar)

C.K.M.P. sözcüsünün, Genel Başkanının keza samimî tenkid ve telkinlerine teşekkürlerimi sunarım. (A.P. ve C.K.M.P. sıralarından alkışlar)

Bir noktanın plânda bulunmalığından şikâyet ettiler. Bu da, programın yerleşme konusuna değinmediğidir. Doğrudur, çünkü yerleşme konusunda bizim fikrimiz zannederim ki, buradan hasedilen, bilhassa köy topluluklarının yerleşmesidir; - eğer yanlış anlamadıysam - Biz köy topluluklarının yerleşmesinde kendileri gibi düşünmüyoruz. Bu itibarla burada söylenmiyor, ama fikir şu ise; 40 bin köye enfrastürüktür yatırımları, köye mektebi, yolu ve elektriği götüremeyiz, bunları birleştirdim ise, biz bu fikre tatbik kabiliyeti olmadığından, tatbik edilemeyeceğinden dolayı iştirak edemiyoruz. Bunlar umumi ekonomik kalkınmanın icaplarına göre, çok kere iyi bir teşvikle kendiliğinden olacak şeylerdir. Bu itibarla esasen bunu yaptığımız takdirde kaç paraya malolacağını, enfrastürüktüründen kaç misli fazla paraya malolacağını hesabetmek gerekir. Bu gerekçelerle bu fikre iştirak etmediğimiz için böyle bir şeyi de programımızda yerini bulmamıştır.

Millet Partisinin yapmış bulunduğu tenkidlere de teşekkürlerimi sunarım. (M.P. sıralarından alkışlar) Yalnız, bu tenkidler içinde fevkalade mühim addettiğim bir hususun vuzuha kavuşması lâzımdır. Ve bu vuzuhun bu Parlâmentonun zabıtları içinde bulunması lâzımdır.

Şöyle ibareler var, muhterem sözcünün beyanatı içinde: “Millet Partisi Meclis Grubunun kanaati odur ki, demokratik rejim memleketimizde henüz sağlam bir şekilde temeline oturmamıştır.” Bir seçimden çıktık, geliyoruz muhterem milletvekilleri. Demokratik rejim temeline oturmamışsa burada toplanmak beyhude gibi gelir, bana. (A.P. sıralarından alkışlar)

Şimdi devam edeceğim: “Bütün vicdanlarda teminat ve müeyyidesini bulamamıştır. Onu tehdideden çeşitli cereyanlar ve hastalıklar mevcuttur.” Başka bir paragrafta ise: “Demokrasinin emniyetle içinde yaşayabileceği mânevi iklim henüz istenilen ölçüde teşekkül etmemiştir” Yine başka bir yerinde: “Bir kere daha hatırlatalım ki, biran evvel bahsettiğimiz gerçeklere gözleri yummak şüphesiz tehlikeleri uzaklaştıracak veya ortadan kaldıracak bir tedbir değildir.” diyorlar.

Yine bir başka yerde diyorlar ki, “Muhterem Milletvekilleri, cümlenizce malûmdur ki, demokrasi basit bir seçim ve rey mekanizması değildir.”

Diğer bir yerinde de: “Bugüne kadar olan siyasi geleneklerimiz, hürriyet ve demokrasi için bir teminat değil, ancak bir tehlike teşkil edecek mahiyettedir.”

Buradan da “ateşle oynuyoruz” mânası çıkıyor.

Yine bir başka paragrafta: “bütün bunlar siyasi bünyemizdeki hastalıkları bir tarafa atarak yeni bir seçim yapılmış olmasını ve mevcut Anayasayı her derde deva saymak ve kötü ihtimalleri tamamen önleyebileceği hayaline kapılmak kanaatimizce tehlikeli bir yoldur” deniyor.

Bir paragraf daha arz edeyim: Millet Partisine ve onun Meclis grubuna göre “başta Hükümet ve iktidar olmak üzere demokratik rejime bağlı olduklarını söyleyenler çok dikkatli ve samimî davranmazlarsa, şartlar öyledir ki, memleket yeni buhranlara sürüklenebilir. Asırlık gayret ve ıstırapların esiri olan bugünkü nizam öldürücü tehlikelerle karşı karşıya gelebilir.”

Şimdi bu mütalâaları tahlil etmem lâzım.

Muhterem Milletvekilleri, büyük bir mesuliyetin altında olarak, büyük bir mesuliyetin altında bulunan bir Hükümetin Başkanı olarak ve bu Hükümete omuz vermiş büyük bir partinin Genel Başkanı olarak bu mütalâaların tahlilini yapacağım.

Parlâmento kendisini savunduğu müddetçe ancak demokrasiyi yürütebiliriz. Binaenaleyh, Türkiye’de Devletin emniyeti her şeyin başında gelir. Devlet emniyet içinde değil ise fertlerin emniyet içinde olmasına imkân yoktur. Şimdi, bu ifadelerden - Ümidederim ki ben bu ifadeleri yanlış anlamadım - bir emniyetsizlik havası seziyorum. Şimdi acaba, Sayın Millet Partisi sözcüsünün bu ifadeleri yaparken bildiği bazı şeyler mi var? Şayet bildikleri bazı şeyler varsa, Devletin emniyetine müteallik, rejimin emniyetine müteallik bildiği bazı şeyler varsa, bunları, bu Parlâmentonun kapılarını kapatıp, gece gündüz burada oturup konuşmak ve bunları vuzuha kavuşturmamız lâzımgelir. (A.P. sıralarından *bravo sesleri*) Aksi halde, “Biz zaten, daha araba devrilirse, biz zaten demiştik ki, dediydik ki” demek için bu gibi vuzuhsuz beyanların yapılmış olmasını senelerce milli iradenin mücadelesini yapmış olan Millet Partisi ile kabili telif bulmak imkân dâhilinde değildir. (A.P. sıralarından *alkışlar*) Yani, Türkiye’de iktidarlar şartlı ve bağlı, Türkiye’de demokrasisi güdümlü mü olacak? Buna hiç kimse razı değildir ve hiç kimse de razı olmayacaktır. Şayet birtakım zinde, birtakım uyanık, birtakım gölge kuvvetler farz ediliyorsa, bunları da muhterem milletvekilleri hepinizin bilmesi lâzımdır. Çok büyük bir yükün altındasınız, çok büyük bir mesuliyet altındasınız. Türkiye’nin yeni baştan birtakım buhranlara hiçbir şekilde tahammülü yoktur. (Alkışlar) Bu ifadelerin sahipleri, Sayın Millet Partisi sözcüsü; benim anladığım hususlar yanlış ise bunların yanlış olduğunu, şayet anladığım doğru ise, milletin huzurunda Devletin emniyetinin olup olmadığı hakkındaki kanaatlerini izhar etmesi lâzımgelir, madem bu kadar kesin ifadelerde bulunuyorlar... Bunu iki türlü mütalâa etmek lâzımgelir. Ya bildikleri birtakım şeyler vardır. Bu takdirde Sayın Bölükbaşı’nın kendi tâbirini kullanacağım, “abanın altından çomak mı gösteriliyor” kendi tâbiridir.

İkinci husus ise: “Mamur ve müreffeh Türkiye’de, Demirel’in va’di gerçekleşmez” yahut buna benzer bir şey...

Muhterem Milletvekilleri, mâmur ve müreffeh Türkiye sadece benim va’dim, sadece benim idealim, sadece benim düşüncem, sadece benim derdim değildir. Mamur ve müreffeh Türkiye, hiçbir ayırım yapmaksızın şu sıralarda oturan muhterem milletvekillerinin hepsinin derdidir. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Şayet, bu, “Bekliyelim, göreceğiz, nasıl olsa beceremiyeceksin” demek mânasına geliyorsa, o mânaya geliyorsa, gayet tabii sadece bana bırakırsanız, sadece bütün yükü benim omuzlarıma bırakırsanız, dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir sihirbazın, hiçbir kimsenin tek başına, 32 milyonluk memleketi bir gecenin içinde cennete çevirdiği görülmemiştir.

Muhterem Milletvekilleri, konuşmamın sonuna geliyorum. Burada bilhassa bazı hususların münakaşasını yapacağım. Hemen hemen bütün sözcülerin beyan ettiği “Bu programın içinde bu kadar çok vaat var, bunları nasıl gerçekleştireceksiniz, hangi kaynaklardan faydalanarak gerçekleştireceksiniz? Türkiye’nin kaynakları bellidir, acaba yabancı kaynaklardan mı faydalanarak gerçekleştireceksiniz?” İkinci kısmının cevabını verdim. Hiçbir memleketin gelişmesini başka kimse yapamaz. Her memleketin gelişmesini, kalkınmasını hükümet dediğimiz bir avuç insan da yapamaz. Böyle olsaydı 45 senedir bu meselenin çözümü bulunurdu, öyle ise, geliniz bir meselenin bir tahlilini yapalım. Evvelâ bu hususta yönetilmiş bulunan tenkidlerin büyük bir kısmının, Hükümet programı mefhumundaki farklı anlayışlardan geldiğini sanıyorum. Bir hükümet programı, bir bütçe değildir, bir hükümet programı, bir yıllık program da değildir. Bir hükümet programı 5-10 yıllık bir plân da değildir. Nedir bir hükümet programı? Bir hükümet programı; hedefler, istikametler ve niyetler manzumesidir. Bu zamana kadar yazılan bütün hükümet programlarını tetkik ettim 1946’dan bu yana. Hiçbirisinde bu programın icabı şu kadar milyar liradır, bunun kaynakları da şudur, diye bir hesap yok. Muhterem Milletvekilleri, bu programın icabettireceği masrafların nasıl karşılanacağı yıllık programlarda, yıllık bütçelerde, beş yıllık programlarda inikasını bularak huzuruza gelecektir. O zaman, bunu bir noktai hareket, bir mukayese vasıtası olarak murakabenizi yapacaksınız.

Şimdi dedim ki, bu bir istikametler ve hedefler manzumesidir. Bunlarda istikametler ve hedefler verilmiş, fakat derinlikler verilmemiştir. Bir hükümet programında derinlikler vermeye imkân yoktur. Bu sebeple de dört sene zarfında, Türkiye’nin bütün köylerinin, yollarının yapılacağını iddia etmiyoruz. Ama arzumuz; memleketin imkânları, bulabileceğimiz her imkân, seferber edeceğimiz her imkân muvacehesinde ne kadar çok köyü yola kavuşturmak mümkün ise o kadar çok köyü yola kavuşturalım, diyoruz. Binaenaleyh, buraya konulmuş bulunan her istikameti bu buut içerisinde anlamak lâzımdır. Şayet, birisi çıkar da derse ki, “dört sene içerisinde Türkiye’nin her meselesini halledeceğiz” bunun sıhhat derecesinden hep beraber şüpheleniriz. Böyle bir şey olamaz. Ama, dört sene içerisinde koyduğumuz istikametlerde büyük mesafe alabiliriz. Getirdiğimiz şey budur. Muhterem Milletvekilleri ümidederim ki, çok hayalperest değil, bilâkis hayali kıt davranmış olduğumuzu zaman bize gösterecektir. (*A.P. sıralarından alkışlar*)

Şimdi yine programın içinde, birçok mevzuların ihzar edileceği, birçok mevzuların kısmen icra edileceği, birçok mevzuların tamamen icra edileceği yazılı. Binaenaleyh, priporiteler vardır içerisinde. İhzar da icranın bir parçasıdır, Devlete 10 milyar lira sarf ediyoruz, diyoruz. Farz ediniz ki, 2 sene, 3 sene, 4 sene sonra her ne ise bizim Hükümet devremiz sonunda, bizim Hükümeti bıraktığımız zaman, her şey bitmişti, bu programın içinde. Yeniden hükümet kurulup hükümet meydana gelinceye kadar Devlet daireleri ne yapacak? Oturacaklar mı? Bu itibarla hükümetlerde temadiyet esastır. Bu temadiyete de Hükümet programlarının imkân verebilmesi lâzımdır. Hangi parti gelirse gelsin Türkiye’de köy yolunu, köy suyunu yapmaktan

vazgeçecek mi? Sadece birisi daha az, diğeri daha çok yapacak. Artık bu Türkiye'nin bugün vazgeçilmez realitesi haline gelmiştir. Bunu sizler de söylüyorsunuz, bütün tenkid edenler söylüyor. Bütçelerde yine göreceğiz.

Ümidederim ki, bizi, böylesine geniş bulunduğunuz bir programın içinde, muayyen bir süre sonra kâfi derecede geniş olmamakla kâfi derecede ufuklu olmamakla itham etmeyesiniz. Kalkınma meselesinde en mühim şey hedeftir. Hedefi mutlak mânada yüksek seçmekte fayda vardır. Çünkü, yine Sayın Sözcü arkadaşlarımızın söylediği gibi, bir dairei fâsite kırılacaktır. Nasıl kırılacaktır? Bu kürsüden, hiç kimse gelip de şunu istemiyoruz, demedi. Nedir bizim programımıza koyduğumuz şeyler? Diyoruz ki, köye yol yapalım, köye su götürelim, köye mektep götürelim, köye elektrik götürelim, gübresini daha ucuz verelim, tohum verelim, krediyi düzeltelim, aletini ucuz verelim, öğretmen verelim, topraksız köylüye toprak verelim, esnafa kredi verelim, iş imkânları açalım, sanayileşelim, mektepsiz kalmış, liseyi bitirmiş talebeye yeni üniversite imkânları hazırlayalım, orman köylüsüne daha iyi şartlar hazırlayalım. Bütün bunlar Türkiye'de Devletin artık bir belediye sınırları içerisindeki devlet olmaktan çıktığını gösteren delillerdir. Bunların hiçbirisine hiç kimse itiraz etmiyor. Bunlar yapılacaktır. Nasıl yapılacaktır? İşte buraya geliyoruz. Milletçe elele vereceğiz, memleketin bütün imkânlarını harekete geçireceğiz. Hesaba katamadığımız faktörler vardır, onları da işler hale getireceğiz. Bu faktörlerin en başında, Türk vatandaşının iş gücüne, Türk vatandaşının teşebbüs gücüne ve Türk vatandaşının yaratıcılığına inanmak gelir. (A.P. sıralarından alkışlar) Burada Büyük Atatürk'ün bir paragrafını okumama müsaadelerinizi rica edeceğim. Diyor ki Büyük Atatürk, 1923 Eylül: "Bütün dünyada olduğu gibi, memleketimizde de en başta bulunan mühim işimiz iktisat işidir. Bu işte en yüksek muvaffakiyeti temine çalışmak hayatidir, zaruridir." Bunun için bu işe bütün devlet teşkilâtının yolunu gösteriyor. Bütün yurttaşların ve hepimizin ciddi duygularla alâkalı olmamız lâzımdı. Buyurun Büyük Atatürk'ün o keskin dehasının şaşmaz istikametini... (A.P. sıralarından alkışlar)

Yine bir paragraf daha okumama müsaade buyurunuz: "Millî iktisat yolunda emin olarak ve emniyet vererek katî ve radikal adımlar atarken esas programımızın ilham ettiği umumi tedbirleri tercih etmek en doğru yoldur."

Şu paragraf fevkalâde canlı ve fevkalâde güzeldir. İçtimai heyetimizin bütün iş bölümleri sahiplerini faydalı alâka ile bu yolda elele veriniz, omuz, omuza dayanmış bir hedefe yürüyen samimî yolcular yapmak, Devletin iktisat işinde yorgunluğunu azaltmak ve muvaffakiyet zamanını kısaltmak tek çaredir. (A.P. sıralarından alkışlar ve bravo sesleri) Nasıl başaracağımızın yolunu Büyük Atatürk göstermiştir.

Şimdi müsaade buyurursanız bir iki hususa daha temas edeceğim. Bize deniyor ki, enflasyon devri mi geri gelecek? Gelmiyecektir. Çok dikkatli olacağız, fevkalâde dikkatli olacağız.

Enflasyonla bir memleketin kalkındığı görülmemiştir. Gayet ucuz ve gayet basit gayet geçici bir şeydir. Biz hiçbir şekilde enflasyon müdafaası yapamayız. Her kim yaparsa yanlış yapar.

Şimdi bize “yine müsamahalarınıza sığınacağım” “Bu kadar çok şey va’dettiniz” diyen Sayın C.H.P. sözcüsüne bir şeyi hatırlatacağım. Kendilerinin 1965 seçim beyannamelerini dikkatle tetkik ettim, 388 aded vait var.

Binaenaleyh Hükümete gelselerdi gayet tabii ki; kendileri de hacimli bir şey ile geleceklerdi.

Muhterem Milletvekilleri, Türkiye’de bugünkü şartlar içerisinde büyük gayretler istiyen büyük iddialarla yola çıkmaya mecbursunuz. Bu itibarla biz büyük bir gönül ile karşınızdayız. Diyoruz ki, bunları yapalım. Hepiniz de bunlar yapılınsı diyorsunuz. İmkânların ve kaynakların bulunmasında bize yardımcı olacağınızdan eminim.

Bir hususu da burada yine reddetmeye mecburum. Gayet sarih olarak Sayın C.H.P. sözcüsü, Adalet Partisinin komünizmi yaydığını iddia etti. Bunu tamamiyle reddederim. Bu tamamen yanlış, tamamen haksız bir beyandır. (*Adalet Partisi sıralarından bravo sesleri ve alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri sözlerimin sonuna gelmiş bulunuyorum. Uzun saatler sizi, beni dinlemek zahmetine, beni dinlemek meşakkatine mâruz bıraktığım için hepinizden özür dilerim. 14,5 saatte söylenmiş olan hususları 4 saat 45 dakika içinde cevaplandırmak durumu hâsıl oldu. Bu itibarla açık kalmış, cevap bulmamış bazı hususlar varsa (*Orta sıralardan “servet beyanı” sesleri*) Söyliyeyim servet beyanını.

Muhterem Milletvekilleri, servet beyanının kaldırılacağı seçim beyannamemizde ve Hükümet Programımızda yazılıdır. Servet beyannamesi kaldırılacaktır. (*A.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve bravo sesleri*) Adalet Partisi olarak, henüz maliyemizin vergi beyannamelerinin yüzde üçünü kontrol edebildiği bir devirde, servet beyannamesinin vergi ziyamı önlediği kanaatinde değiliz. Bunun için kaldırılacaktır servet beyannamesi. Bunun yerine vergi ziyamı önliyecek daha ilmî tedbirler getirilecektir. Servet beyannamesinin kalkması bir kanun mevzuudur. Bu kanunu getirdiğimiz zaman burada arız ve âmik münakaşa edilecektir. Bu itibarla biz kalkınmamızda vergi ziyamı en şiddetle takibetmek durumundayız. Vergi vermeyen bir memleket olamaz, vergisiz bir devlet yaşayamaz. Bu itibarla kim diyebilir ki, vergi ziyama müsaade edilsin? Geliniz hedefleri tam alalım, metotlardaki münakaşamızı hedeflere sıçratmıyalım. (*A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem Milletvekilleri, izahatımı bu noktada tamamlamış bulunuyorum. (*C.H.P. sıralarından “vergi ilânı” sesi*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, mütaaddit defa söyledim; sual sormayınız, ve Riyasete müracaat etmeden söz alıp konuşmayınız.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İzahatımı bu noktada tamamlamış bulunuyorum. Şayet, Yüce Meclisinin itimatına mazhar olursak büyük bir gönülle, büyük bir vatan sevgisi ile büyük bir millet sevgisi ile bu aziz vatana ve bu büyük Türk Milletine hizmet edeceğimizden emin olmanızı rica eder, Cena-

bı Hakkın bizi bu yolumuzda muvaffak kılmasını temenni eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (*Adalet Partisi sıralarından şiddetli ve sürekli alkışlar, "Bravo" sesleri*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, söz sırası Adalet Partisi Grubu adına Sayın Muhiddin Güven’indir.

Sayın Güven, konuşmanız ne kadar sürecektir, tahminen. Çünkü elimizde birleşime bir saat ara verilmesi yolunda bir takrir vardır. Ne kadar sürer?

A.P. GRUPU ADINA MÜHİDDİN GÜVEN (İstanbul) — Gayet kısa efendim. Kifayet takriri de var esasen.

BAŞKAN — Buyurun, efendim.

A.P. GRUPU ADINA MUHİDDİN GÜVEN (İstanbul) — Yüce Meclisin değerli üyeleri; Sayın Başbakanın beş saate yakın konuşmasından sonra bizim Grup adına buna ilâve edecek her hangi bir sözümüz yoktur. Huzurunza getirilen, objektif olarak realitelere müstenidolarak meselelerin tahlilini onun arkasından yapılan teşhis ve onun arkasından getirilen terkibi aynen kabul ediyoruz. Ve şuna inanıyoruz ki; Büyük Meclisin içinde bulunan ister iktidar, ister muhalefet partilerinin milletin geleceği ve âli istikbali için el ele vererek, bir çalışmanın içine gireceği muhakkaktır. Ve biz yine inanıyoruz ki; Türkiye’imize ait hayat katarının harekete müheyya olan cihazlanmasına vereceğiniz güvenoyları ile Adalet Partisi iktidarının kudreti yerleşecek ve memleketin sahibolduğu ve olması icabettiği bir devamlılık vasfı içinde beklediğiniz müreffeh ve mesut istikbale doğru teveccüh edecektir. (*A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

Çok sevgili arkadaşlarım; sahibolduğunuz tecrübelerle, mücehhez bulunduğunuz bilgilerle yalnız ve yalnız insanlarımızın geleceğini ve iyi hayatını temin etmeye çalışacağız, elbette ki, tekrarlardan kaçınacağız. Bunun yanında metotumuz ikna değil, ikbal ve ıslah metodu olacaktır. Ve insanların bir iyi niyet zemini üzerinde yeni Türkiye’nin yeni inşasını yapmakla geleceğe ve genç nesillere de borçlu bulundukları vazifeleri en iyi şekilde ifa edeceklerdir. Hepinizi saygı ve hürmetle selâmlarım. (*A.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Verilmiş olan kifayet önergesini okutuyorum.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Aleyhte grup adına yazılı olarak daha evvel söz istemiştim.

İSMAİL AKDOĞAN (Yozgat) — Grup adına aleyhte söz istiyorum.

Sayın Başkanlığa

Hükümet Programı dört gündür en etraflı şekilde müzakere ve münakaşa edilmiştir.

Müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

(*Çorum*) **Abdurrahman Güler**

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; kifayet önergesi okunmuştur. Kifayet önergesi aleyhinde sayın... Buyurun efendim.

SADUN AREN (İstanbul) — Aleyhinde söz almak istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Muammer Erten C.H.P. Grubu adına, Sayın Turhan Feyzioğlu; siz şahsınız adına mı, Grup adına mı efendim?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Grup adına yazı ile istemiştım.

BAŞKAN — O da mı grup adına.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Grup adına.

BAŞKAN — Şu halde birinci sırada Sayın Turhan Feyzioğlu; zaten ikisi de aynı grubun mümessilleridir, Sayın Turhan Feyzioğlu ve Sayın Muammer Erten, Sayın Nazif Kurucu şahsı adına. Sayın İsmail Hakkı Akdoğan Grubu adına, Sayın İbrahim Sıtkı Hatipoğlu şahsı adına ve Sayın Şadın Aren T.İ.P. Grubu adına kifayet önergesi aleyhinde söz istemişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, İçtüzüğümüzün 104'üncü maddesinde; “Kifayet önergesi aleyhinde birden ziyade söz istemiş olsa dahi bir kişiye ancak ruhsat verilir” kaydı vardır. Bu sebeple, sırada bulunan Sayın Turhan Feyzioğlu'na kifayet önergesi aleyhinde söz veriyorum. Buyurun Sayın Feyzioğlu.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın arkadaşlarım, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu kifayet önergesinin aleyhindedir. Başbakan Sayın Demirel uzun bir konuşma yaptı. Ondan sonra da Adalet Partili bir arkadaş konuştu. Ve Sayın Başbakanın konuştuklarını elbette onun partisine mensup bir sözcü olarak teyidetti. Başbakanı cevaplandırmak imkânı verilmeden kifayet kabul edilirse, Başbakanın iddiaları cevapsız bırakılmış olacaktır.

Hâlbuki Sayın Demirel konuşmalarında “Gelir, burada cevap verirler, söylediklerimin aksini söylesinler” buyurdular. Hattâ bir defasında; “cevabı varsa Sayın C.H.P. sözcüsünün, gelsinler bu kürsüden cevaplarını bekliyorum” dediler. Zabıtlardadır, herkes duydu.

Şimdi Sayın arkadaşlarım; fikir insicamına sahibolduğundan emin bulunduğum Sayın arkadaşlarımla, bu fikir insicamı namına, Sayın Başbakanın bu davetine uyarak cevap vermek imkânını bizden esirgememelerini rica ederim.

Sayın Başbakan yine, “konuşulmalıdır ve bu meseleler sarahata ermelidir.” diye konuşular. Sayın arkadaşlarım; Başbakan haklı söylüyorlardı. Yalnız hakikatlerin aydınlatılması için Sayın Başbakanın bu davetine uyularak, ondan sonra muhalefet sözcülerine de, kısa da olsa - müddet tahdidi de konsa - konuşma ve cevap hakkı tanınmalıdır. Konuşma tahdidi konmasına dahi itirazımız yok. Yeter ki, tamamiyle konuşmak ve davete uyarak cevap vermek imkânından kökten ve toptan mahrum edilmeyelim. Kifayet önergesini reddediniz.

Sayın arkadaşlarım; C.H.P. sözcüsü olarak söylediklerimize Başbakan cevap verdi. Fakat arz etmeye mecburum ki kifayet kabul edilemez, bu sebeple kifayet

kabul edilemez, arz etmeye mecburum ki, söylediklerimizi değiştirdi, önemli noktaları atladi, yanlış ve gerçeklere aykırı beyanlar bulundu. Toprak reformu gerekçesini okuyorum, dedi, rakamları okumadı, atladi. (A.P. sıralarından gürültüler, C.H.P. sıralarından bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu bir dakika; muhterem arkadaşlarım, biraz sonra okunmuş olan kifayet önergesini Yüksek Heyetinizin oylarında arz edeceğim. Oyların isabetle kullanılabilmesi, oyları Yüksek Meclisin sarahatle kullanabilmesi için konuşulanların iyi dinlenmesi icabeder. Bu sebeple lütfen sükûnetle dinleyin. Usule aykırı bir konuşma olursa Reis onu sadede davet eder.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşlarım; “gerçekler meydana çıksın demek, söyleyecekleri varsa gelsinler, bu kürsüde aksini iddia edebiliyorlarsa söylesinler” demek yetmez. Konuşma hakkını da esirgememek icabeder.

Başbakan konuşur, bunları söyler, davet eder, meydan okur, arkasından kendi partisine mensup bir sözcü konuşur ve hemen kifayet önergesi 41’e iktidar partisi grubu muhalefetlerin konuşma hakkını kısar ve ortadan kaldırırsa o zaman bu, cevabı versin, daveti havada kalmış olur. Sayın arkadaşlarım, bu usule başvurulmasını ve Sayın Başbakanın söyledikleri gibi, kürsüye çıkıp cevap vermek imkânına sahibolmamızı, sarahate kavuşsun dediği meseleleri sarahate kavuşturmamızı imkân dâhiline sokmanızı rica ederim.

Şu anda Mecliste Adalet Partisi Grubu çoğunluktadır kifayet önergesi kabul edilecek olursa bu, kanaatimce, bir kuvvet işareti değil, iktidar partisi grubu Sayın Başbakan için bir zarf olur. Başbakan, “gelin, cevap verin” diyor. Müsaade edin cevap verelim, bir iki saat daha çalışalım, neticeye varalım.

Sayın arkadaşlar, 14,5 saat konuşuldu deniyor. İşte bakınız Sayın Başbakanın 14,5 saat konuşuldu dediği rakamın içinde dört saate yakın Adalet Partisi Grubunun iki sözcüsünün konuşmalarının yekûnu Sayın Başbakanın rakamları böyledir. Kendi grubu sözcüleri konuşmalarını da bizim sütuna ekliyerek hesap yaptı. Bunun cevabını verelim. Sayın arkadaşlarım öbür rakamlar da böyle, onları da açıklayalım.

Şimdi, Barbakanın sözlerine cevap olarak şunu söylemek isteriz ki, kürsüden bir bir gelip cevap vereceğiz. Kürsüden bir bir cevap verebilmek için Sayın Başbakanı ricamız, kendi grubunun kifayet önergesinin aksi istikametinde, aleyhinde oy vermelerini sağlamalarıdır. Aksi halde tezada düşmüş olurlar. (A.P. sıralarından gürültüler) Ben eminim ki, sayın iktidar partisi grubu, kendi Başbakanının “gelsin muhalefetin söyleyecekleri varsa bu kürsüden söylesinler” sözünü basit bir kürsü çıkışı halinde bırakmıyacaklardır. Aksi halde yanlış bir iş yapmış olurlar.

Sayın arkadaşlarım, bırakınız da, meselâ bu Yüksek İslâm Enstitüsü konusunda yaptığı yarım itirafı tam ispat haline getirelim. Bırakınız da, söylediği rakamların yanında gerçek rakamları ifade edelim. İstirham ediyorum bütün arkadaşlarımdan; kifayet önergesi reddedilsin. (Ortadan alkışlar)

Sayın arkadaşlarım kifayet önergesi kabul edilirse, Başbakanın sözlerinin uzun ve etraflı bir müzakereye ve bir cevaba tahammül edilemeyecek kadar zayıf olduğu peşinen kabul edilmiş olur. Bu yola gitmeyiniz. *(Ortadan alkışlar)* Kifayet önergesini kabul etmeyiniz ki, size, dinî inançlara saygılı insanlar olduğumuzu, fakat ibadet hürriyetini istismar eden Başbakanın tutumundan uzak olduğumuzu ifade etmek imkânını bulalım. İstismarcı değiliz, dine saygılıyız demek imkânını bulalım.

İstismarcılığı bu kürsüden...

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu esasa girmeyiniz efendim.

C.H.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bizim sözlerimizi tahrif ederek, bir Başbakanın yapmaması lâzım gelen bir üslûp içinde, pekâlâ anladığı konuları anlamamazlıktan gelerek yaptığı tahrifleri ortaya koyalım. Kifayeti ret ediniz sevgili arkadaşlarım. Saygılar sunarım. *(Ortadan bravo sesleri, alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Sayın Sadun Aren kifayet teklifinin üzerinde konuşmak üzere söz istiyor. Bu hususu açıkça ortaya koyabilmek için İçtüzüğün buna ait maddesini okuyorum efendim.

“MADDE 104. — Müzakerenin kifayeti aleyhinde söz isteyenler bulunursa içlerinden yalnız birine ruhsat verilir. Ondan sonra dışarı reye müracaat olunur.” diyor.

Üzerimde konuşmanız mümkün değildir Sayın Aren.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, okunmuş olan kifayet önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etimiyenler... Kabul edilmiştir.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat) — Oylamadan evvel bir takrir vermiştik.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, müzakereler devam ediyor lütfen yerinizden kalkmayınız.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkanım, bir önergemiz var. Müzakereler devam ederken vermiştik.

BAŞKAN — Müzakere devam ediyor efendim.

Şimdi Sayın İsmail Hakkı Akdoğan, verdiğiniz önerge Riyasettedir. Bunda kifayet oylanmadan evvel muamele göreceğine dair hiçbir usuli sarahat yoktur. Evvelâ kifayet var, bunu hallettik. Şimdi buna geldi sıra.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat) — Kifayeti müzakereye karar verildikten sonra konuşulur mu?

BAŞKAN — Siz sataşma dolayısıyla söz istiyorsunuz.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Devamla) — Sataşma da müzakerenin içindedir.

BAŞKAN — Sayın Akdoğan, siz geçen devrede de Mebusluk yaptınız ve usul meselelerini gayet iyi bilirsiniz. Sataşmayı Heyet kabul ederse çıkıp istediğiniz gibi konuşabilirsiniz.

Muhterem arkadaşlarım, Millet Partisi Grubu, Sayın Başbakanın konuşmalarında... Burada sarahat yok, Başbakanın konuşmasında değil mi efendim bu sataşma?

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat) — Evet.

BAŞKAN — Kendileri zapta geçen beyanlarıyla teyidediyorlar. Millet Partisi Grubu Sayın Başbakanın konuşmasında Millet Partisine sataşma olduğunu iddia etmektedir.

Ayrıca T.İ.P. “Grup sözcülerimizin Anayasaya ilişkin görüşleriyle çeşitli beyanlarında bulunmayan görüş ve ifadeler, Sayın Başbakan Süleyman Demirel tarafından kendilerine izafe edilmiş ve bunlara dayanılarak konuşmalar yapılmıştır. Bu sebeple İçtüzüğü’nün 95’inci maddesi gereğince grup adına Sayın Mehmet Ali Aybar’a söz verilmesini” teklif etmiştir.

Bilâhara ikinci bir önerge göndererek Mehmet Ali Aybar yerine, deminki taleplerini Sadun Aren’in konuşması şeklinde tavzih ettiklerini ifade etmişlerdir. Onlar da, tüzük gereğince. 95’nci madde uyarınca kendilerine sataşma olduğu iddiasındadırlar.

Ayrıca, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu tarafından imzalanmış olan; Sayın Başbakanın beyanları arasında, ileri sürdüğüm mütalâalar hilâfına, bana fikirler isnadetmiş olduğundan, İçtüzüğü’nün 95’nci maddesiyle göre, her zaman söz hakkını haiz olduğum için Yüksek Başkanlıktan grup sözcüsü olarak söz talep ve istirham ediyorum.” diye bir önerge verilmiştir. Bu önergelerin geliş sırası; gerçi Sayın Feyzioğlu bu önergeyi ilk defa vermiş, fakat geri istedikleri için sırasını kaybetmiştir, yani geri isteyip tekrar vermiş oldukları için sırasını kaybetmiştir. Böylelikle ilk sıra, Sayın T.İ.P. tarafından verilmiş olan bir önerge dedir. Bilâhara Sayın M.P. temsilcisi tarafından verilen önerge, sonra da Sayın Feyzioğlu’nun önergeleri sıra almaktadır.

Şimdi muhterem arkadaşlar, ben Başkanınız olarak Sayın Başbakanın konuşmalarında gerek T.İ.P.’ne, gerek M.P.’ne ve gerekse C.H.P.’ne İçtüzüğü’nün 95’nci maddesinin esprisine uygun bir sataşma yapıldığı kanaatinde değilim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Biz sataşma için söz istemedik.

BAŞKAN — İçtüzüğü’nün 95’nci maddesinde sataşma diye bir kelime yoktur zaten. Bu sataşma sözü, eski Parlâmento üyelerinin gayet iyi bildiği ve böyle bir teatimül olduğu için, bu kelimeyle ifade edildiği noktasından bu kelimeyi kullanıyorum.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat) — Grupumuzun sözleri başka mânada burada söylenmiştir.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, 95’inci maddeyi okuyacağım. Efendim, 95’inci maddede iki husus mevzuubahistir. Birisi, “Kendisine bir taarruz vâki olan veya ileri sürdüğü mütalâa hilâfına kendisine bir fikir isnadolunan üye her zaman söz isteme hakkını haizdir,” diyor. 95’inci madde bu.

Bu maddenin tümüne de, ötedenberi bu Parlâmentoda sataşma dolayısıyla söz isteme diye bir isim takılmıştır. Bunu da bütün Parlâmento üyeleri bilirler.

Muhterem arkadaşlar, ister ikiye ayırınız, ister dörde ayırınız, bu halûkârda bu iki sebep bir tek maddenin içinde ve 95’inci maddede mevcuttur. 95’inci madde bunları saydıktan sonra, “böyle bir durumun olup olmadığını Reis takdir eder” diyor. Ben de takdiri bu yolda ifade ediyorum. Başbakanın konuşmalarında gerek taarruz teşkil eden, gerekse ileri sürdüğü mütalâa hilâfına kendisine bir fikir isnadolunmak suretiyle ifade edilen bir husus yoktur. Meclisimizde müzakere usulü her zaman böyle olmuştur. Bütün gruplar adına konuşanlar, “filân grup böyle söyledi, benim görüşüm budur, benim, sözlerim yanlış olarak anlaşıldı, ben şöyle söylemişim” diye her zaman müzakereler böyle cereyan etmiştir. Takdirim budur. Ben takdiri böyle ifade ediyorum. Fakat bütün sataşma vardır diyenlerin de ısrar hakkı vardır, ısrar ettiklerini beyan ederler, Yüksek Meclisin hakemliğinde bu konuyu hallederiz, Tüzük icabı da budur.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan müsaade ederseniz ben ısrar ettiğimi beyan ediyorum.

BAŞKAN — Müsaade ediniz Sayın Feyzioğlu Evvelâ Sayın T.İ.P.’ne hitabede-yim.

Sayın Sadun Eren bu konuşmaların ve takdirimin yönünden, kendi önergeniz-de tebarüz ettirdiğiniz konuda ısrar ediyor musunuz?

SADUN AREN (İstanbul) — Ediyoruz.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, 95’inci madde muvacehesinde Sayın T.İ.P. Grubu, kendilerine yöneltilmiş ve 95’inci madde esprisi içinde bir usulsüz-lük olduğu iddiasında ısrar etmektedirler. Bu ölçü içinde T.İ.P.’ne, Sayın Başbakanın konuşmasında bir sataşma olup olmadığı hususunu oyunza sunacağım. Sataşma olduğunu kabul edenler... T.İ.P.’ne bir sataşma olduğunu kabul edenler... Etmiyen-ler... Kabul edilmemiştir.

Sayın İsmail Hakkı Akdoğan, siz de ısrar ediyor musunuz?

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat) — Ediyoruz.

BAŞKAN — Sayın İsmail Hakkı Akdoğan da ısrar ediyor; “Bize sataşma olmuş-tur, 95’inci maddenin işlemesi gerekir, bunu oya sununuz” diyor. Ben bu hususu oyunza sunuyorum. Sataşma olduğunu kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Feyzioğlu lütfen ifade buyurun efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkanım, ben bir sataşma olduğunu, sataşma tarifi içine girecek bir söz söylenildiğini ifade etmiyorum. Ancak, 95'inci maddede, sarahaten ifade edildiği gibi, grup adına söylediğim sözlerde, gruppum adına ifade ettiğim fakirlerin Başbakan tarafından bir noktada değil, üç, dört noktada yanlış ifade edildiğini belirtiyorum. Arkadaşlarımızın oy verebilmesi için bunların ne olduğunu belirtmek isterim. Seçim konusu...

BAŞKAN — Anlıyorum.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Bu tarzda ifadesini istirham ediyorum...

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, Sayın Feyzioğlu şimdi ifade ettikleri hususu önergelerinde kısaca veciz olarak esasen tebarüz ettirmişlerdir. Fakat her halûkârda bu madde 95'inci maddedir. Her halûkârda kendilerine iddia ettiği fikir hilâfına birden ziyade fikir isnad olunması halinde dahi böyle birşeyin varid olup olmadığına takdir Başkana aittir. Ben de bu takririmi ne yolda kullandığımı beyan ettim. Sizin ısrarınız halinde oya sunulacaktır.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Israr ediyorum efendim.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu beyanlarında ısrar ediyorlar. Şimdi bu sataşma kelimesini ötedenberi böyle ifade edildiği için kullandık. Bunu tavzih ettim Sayın Feyzioğlu.

Sayın Feyzioğlu ısrar ediyorlar, bu ısrar hususunu oyunuza sunuyorum. Sataşma olduğunu kabul edenler... Kabul etmeyenler... Sataşma olduğu kabul edilmemiştir.

Muhterem arkadaşlarım, güvenoyu müzakereleri bitmiştir. Anayasamız gereğince bir tam gün geçtikten sonra, yani 11 Kasım Perşembe günü saat 15.00'te akdedeceğimiz birleşimde güven oylaması yapılacaktır. Bu sebeple Birleşimi, 11 Kasım Perşembe günü saat 15.00'te toplanmak üzere kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19.15

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 2 Cilt 1 Birleşim 10

Sayfa 322-331

11.11.1965 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Ferruh Bozbeyli (İstanbul)

GEÇİCİ KÂTİPLER: Fuat Avcı (Denizli)

Kaya Özdemir (İstanbul)

Açılma saati: 15.00

Güvenoylaması

BAŞKAN — Zarflar sayın üyelere dağıtılacaktır. Sayın üyeler, daha evvel tevzi edilmiş bulunan matbu oy pusulalarını kullanacaklardır. Yanlarında matbu pusula bulunmayan Sayın üyeler beyaz bir kâğıda adlarını, soyadlarını, seçim bölgelerini ve oylarının vasfını, kabul, ret veya çekinser şeklinde işaret edeceklerdir.

Yeni Türkiye Partisi Grubu adına Sayın Arif Emre, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Grubu adına Sayın Cevad Odyakmaz oylamadan evvel söz istemişlerdir. Kendilerine söz verilemeyecektir.

Oylamaya ad çekme gereğince Bursa seçim çevresinden başlayacağız. Kâtip arkadaşımız sırasıyla isimleri okuyacaktır.

SÜLEYMAN ARİF EMRE (Adıyaman) — İçtüzüğün 137'nci maddesine göre izahatta bulunmak Milletvekilinin hakkıdır.

BAŞKAN — 137'nci maddede, “söz verilebileceği” ifadesi raidir, Sayın Arif Emre. Söz verilemeyeceğini ifade ettim.

(Oylama yapıldı)

BAŞKAN — Başka oyunu kullanmamış arkadaşımız var mı? (Var sesleri)

Başka oyunu kullanmamış arkadaşımız var mı, efendim? Yok...

Oylama işlemi bitmiştir. (Oylar tasnif edildi)

BAŞKAN — Güven oylaması sonucunu Yüce Heyetinize arz ediyorum:

Oylamaya 436 arkadaşımız katılmış, 252 kabul etmiş. (Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) 172 ret, 10 çekinser oy kullanılmıştır; 2 de boş pusla çıkmıştır. Sayın Süleyman Demirel'in başkanlığında kurulmuş olan Bakanlar Kurulunun programına Yüce Meclisiniz güvenoyu vermiştir. (Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri, sürekli ve şiddetli alkışlar)

Buyurunuz Sayın Başbakan. (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri ve şiddetli alkışlar*)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri; Hükümetimize güveninizi izhar buyurmuş olmanızdan dolayı şahsım ve Kabine arkadaşlarım adına şükranlarımı sunarım.

Büyük Türk Milletine ve sizlere lâyük olmak için çalışacağız. (*A.P. sıralarından alkışlar*) Huzur içinde yaşıyan mamur ve müreffeh Türkiye’nin yapılması, büyük milletimizin ıstıraplardan ve fukaralıktan kurtarılması gayretlerimizin mihrakını teşkil edecektir. Bunun gerçekleştirilmesine doğru atılacak adımlarda ve katedilecek mesafelerde Yüce Meclisinizin itimadı, desteği, murakabesi ve yardımları en mühim kuvvet kaynağımız olacaktır. Yüce Meclisin sayın üyelerini sağıyla selâmlarım. (*A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar*)

BAŞKAN — Gündemin ikinci maddesine geçiyoruz.

Kapanma Saati: 17.30

**Başbakan Süleyman Demirel Tarafından Kurulan Bakanlar Kurulu
Hakkında Anayasanın 103'üncü Maddesi Gereğince Güvenoylaması Sonucu
(Kabul edilmiştir)**

<i>Program:</i>	03.11.1965
<i>Güvenoylaması:</i>	11.11.1965
<i>Üye sayısı:</i>	450
<i>Oy verenler:</i>	484
<i>Kabul edenler:</i>	252
<i>Reddedenler:</i>	472
<i>Çekinirler:</i>	40
<i>Oya katılmıyanlar:</i>	45
<i>Açık üyelikler:</i>	4

(Kabul edenler)

ADANA

Hasan Aksay, Sabahattin Baybora, Ali Bozdoğanoglu, Turhan Dilligil, İbrahim Tekin, Ahmet Topaloğlu, Tahir Yücekök

ADİYAMAN

M. Arif Atalay, Süleyman Arif Emre, Ali Turanlı

AFYON KARAHİSAR

Osman Attila, Mehmet Göbekli, Şevki Güler, Ali İhsan Ulubahşi

AĞRI

Nevzat Güngör, Kasım Küfrevi

AMASYA

Nevzat Şener, Ali Celâlettin Topala

ANKARA

Kemal Bağcıoğlu, Ali Rıza Çetiner, Musa Kâzım Coşkun, Ahmet Dalı, Orhan Eren, Recai Ergüder, Zühtü Pehlivanlı, Hayrettin Turgut Toker, Hasan Türkay, Mustafa Kemal Yılmaz

ANTALYA

Hasan Akçalıoğlu, İhsan Ataöv, Hasan Fehmi Boztepe, Ahmet Torgay, Osman Zeki Yüksel

ARTVİN

Sabit Osman Avcı, Mustafa Rona

AYDIN

Sinan Bosna, Yüksel Menderes, Nahit Menteşe, Reşat Özarda, Kemal Ziya Öztürk, İsmet Sezgin

BALIKESİR

Adnan Akın, İbrahim Aytaç, Cihat Bilgehan, Ahmet İhsan Kırımlı, Cihat Turgut, Mevlüt Yılmaz, Mehmet Zeki Yücetürk

BİLECİK

Şadi Binay

BİNGÖL

M. Emin Gündoğdu

BITLİS

Cevdet Geboloğlu

BOLU

Ş. Nihat Bayramoğlu, Halil İbrahim Cop, Ahmet Çakmak, Hami Tezkan

BURDUR

İ. Hakkı Boyacıoğlu, Faik Kırbaşı

BURSA

Nilüfer Gürsoy, Cemal Külâhlı, Barlas Küntay, Kasım Önadım, M. Ömer Öztürk, Mustafa Tayyar, Mehmet Turgut, Ahmet Türkel

ÇANAKKALE

Ahmet Nihat Akay, Muammer Baykan, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Tahir Akman, Nurettin Ok

ÇORUM

İhsan Akhun, Abdurrahman Güler, Arslan Topçubaşı, Ahmet Uysal

DENİZLİ

Fuat Avcı, Mehmet Salih Baydil, Zafer Nihat Özel, Remzi Şenel

DİYARBAKIR

Aydın Turgut Artuç, Yusuf Azizoğlu, Hasan Değer

EDİRNE

İlhami Eritem, Nazmi Özoğul

ELÂZİĞ

Ömer Eken, Samet Göldoğan, Kevni Nedimoğlu

ERZİNCAN

Hüsamettin Atabeyli, Nafiz Giray, Sadık Perinçek

ERZURUM

Turhan Bilgin, Nihat Diler, Ahmet Mustafaoglu, Cevat Önder, Nihat Pasinli, İsmail Hakkı Yıldırım

ESKİŞEHİR

Mehmet İsmet Angı, Seyfi Öztürk, Aziz Zeytinoğlu

GAZİANTEP

Kâmil Ocak, Naşit Sarıca, Mahmut Uygur, Süleyman Ünlü

GİRESUN

Nizamettin Erkmen, İ. Etem Kılıçoğlu, Ali Köymen

GÜMÜŞANE

Ali İhsan Çelikkan, Sabri Özcan San, Sabahattin Savacı

HAKKÂRİ

Ali Karahan

HATAY

Sabahattin Adalı, Abdullah Cilli, Talât Köseoğlu,

İSPARTA

İrfan Aksu, Ali İhsan Balım, Süleyman Demirel

İÇEL

Mazhar Arıkan, Burhan Bozdoğan, Kadir Çetin, Celâl Kılıç

İSTANBUL

Sadettin Bilgiç, Ali Esat Birol, Nurettin Bulak, Tekin Erer, Nuri Eroğan, Mustafa Ertuğrul, Muhiddin Güven, Orhon Seyfi Orhon, Osman Özer, Kaya Özdemir, İ. Hakkı Tekinel, Osman Nuri Ulusoy, Mehmet Yardımcı, Aydın Yalçın

İZMİR

Şükrü Akkan, Mehmet Ali Aytaş, Muzaffer Döşemeci, Osman Zeki Efeoğlu, Ali Naili Erdem, Hüsamettin Gümüşpala, İhsan Gürsan, Settar İksel, Nihad Kürşad, Şinasi Osma, Enver Turgut

KARS

Lâtif Aküzüm, Abbas Ali Çetin, Sevinç Düşünsel, Celâl Nuri Koç

KASTAMONU

A. Muzaffer Akdoğanlı, Sabri Keskin, Osman Zeki Oktay

KAYSERİ

Mehmet Ateşoğlu, A. Atıf Hacıpaşaoğlu, Feyyaz Köksal, Vedat Âli Özkan

KIRKLARELİ

Mehmet Atagün, Arif Hikmet Güner, Mehmet Orhan Türkkan

KIRŞEHİR

Mehmet Güver

KOCAELİ

Sedat Akay Süreyya Sofuoğlu, Şevket Ustaoglu

KONYA

Lütfi Akdoğan, Selçuk Aytan, Bahri Dağdaş, Hasan Dinçer, M. Ziyaettin İzerdem, Mehmet Necati Kalaycı, Mekki Keskin, Faruk Sükan, Sait Sına Yücesoy

KÜTAHYA

Ahmet Can Bilgin, Ali Mesut Erez, Mehmet Ersoy, İ. Hakkı Yıldırım

MALATYA

Hüseyin Doğan, Hamit Fendoğlu

MANİSA

Neriman Ağaoğlu, Ertuğrul Akça, Süleyman Çağlar, Muammer Dirik, Mithat Dülge, Önel Şakar, Nahit Yenişehirlioğlu

MARAŞ

Veysi Kadioğlu, Enver Kaplan, Hacı Ahmet Özsoy

MARDİN

Esat Kemal Aybar

MUĞLA

Adnan Akarca, İzzet Oktay, İlhan Tekinalp

MUŞ

Kemal Aytaç, Kâmil Özsarıyıldız

NEVŞEHİR

İbrahim Boz,

NİĞDE

Yaşar Arıbaş, Haydar Özalp

ORDU

Raif Aybar, Ata Bodur, Hamdi Maden, Şadi Pehlivanoglu, Kemal Şensoy

RİZE

Erol Yılmaz Akçal, İsmail Sarıgöz, Cevat Yalçın

SAKARYA

Ekrem Alican, Nuri Bayar, Kadri Eroğan, Muslihittin Gürer, Şerafettin Paker

SAMSUN

Ali Fuat Alişan, Melâhat Gedik, Osman Şahinoğlu, Namık Kemal Tülezoğlu, Süreyya Uluçay, Şevki Yücel

SİİRT

Abdülhalim Aras, Misbah Ongan, Hüseyin Hüsnü Oran

SİNOP

Mustafa Kaptan

SİVAS

Nihat Doğan, Tevfik Koraltan, Seyfi Kurtbek, Gültekin Sakarya, Tahsin
Türkay

TEKİRDAĞ

Halil Başol, İlyas Demir

TOKAT

M. Şükrü Çavdaroglu, Osman Hacıbaloğlu, Bedrettin Karaerkek, Osman Saraç

TRABZON

A. İhsan Birincioğlu, Ekrem Dikmen, Selâhattin Güven, Osman Turan, Ömer
Usta

TUNCELİ

Kenan Aral

URFA

Halil Balkıs, Necmettin Cevheri, Cemal Güven, Ramazan Tekeli

UŞAK

Orhan Dengiz, M. Fahri Uğrasızoglu

VAN

Muslih Görentaş kinyas Kartal

YOZGAT

Turgut Nizamoglu, Neşet Tanrıdağ

ZONGULDAK

Talât Asal, S. Ekmel Çetiner, Fevzi Fırat, Cahit Karakaş, Sadık Tekin
Müftüoglu, Kemal Doğan Sungun

(Reddedenler)

ADANA

Mahmut Bozdoğan, Ali Karcı, Kemal Sarıibrahimoglu, Bekir Tünay

ADİYAMAN

Nazım Bayıllıoglu

AFYON KARAHİSAR

Mustafa Akalın, Murat Öner

AMASYA

Ahmet Demiray, Kâzım Ulusoy

ANKARA

İsmail Rüştü Aksal, Hüseyin Balan, Osman Bölükbaşı, İbrahim Sıtkı
Hatipoğlu, Rıza Kuas, Emin Paksüt, İlyas Seçkin, Hasan Tez, Ahmet Üstün

ANTALYA

Hüseyin Avni Akın (Yüzbaşı), Refet Eker

ARTVİN

Turgut Altinkaya

AYDIN

Mustafa Şükrü Koç, Mustafa Kemal Yılmaz

BALIKESİR

Enver Güreli, Fennî İslimyeli, Süreyya Koç, Mesut Ozansü

BİLECİK

İsmail Selçuk Çakıroğlu

BOLU

Kemal Demir

BURDUR

Fethi Çelikbaş

BURSA

Sadrettin Çanga, İbrahim Öktem, Bahri Yazır

ÇANAKKALE

Cihad Baban, Şefik İnan

ÇANKIRI

Dursun Akçaoğlu

ÇORUM

Hilmi İncesulu Hasan Lâtif Sarıyüce, Nejdet Yücer

DENİZLİ

Muzaffer Karan, Hüdei Oral, Âtîf Şohoğlu

DİYARBAKIR

Metin Cizreli, Tarık Ziya Ekinci, Feyzi Kalfagil

EDİRNE

Ahmet Bilgin, Türkân Seçkin

ELÂZİĞ

Nurettin Ardıçoğlu, Kemal Satır

ERZİNCAN

Âdil Sağıroğlu

ERZURUM

Necati Güven, Gıyasettin Karaca, Adnan Şenyurt

ESKİŞEHİR

Şevket Asbuzoğlu, Hayri Başar

GAZİANTEP

Ali İhsan Göğüş, Hüseyin İncioğlu, Hüseyin Yılmaz

GİRESUN

Kudret Bosuter, Ali Cüceoğlu, M. Kemal Çilesiz

GÜMÜŞANE

Necati Akagün

HATAY

Yahya Kanbolat, Reşat Musaloğlu, Hüsnü Özkan

İÇEL

Kemal Ataman, İsmail Çataloğlu, C. Sadık Kutlay

İSTANBUL

Çetin Altan, Sadun Aren, Hüseyin Ataman, Mehmet Ali Aybar, Suphi Baykam, Orhan Birgit, Orhan Erkanlı, Orhan Eyüboğlu, Coşkun Kırca, Abdurrahman Şeref Lâç, İlhami Sancar, Selim Sarper, Fuad Sirmen, Reşit Ülker

İZMİR

Şevket Adalan, Şeref Baksak, Arif Ertunga, Cemal Hakkı Selek, Mustafa Uyar, Lebit Yurdoğlu

KARS

Turgut Göle, Âdil Kurtel, Muzaffer Şamiloğlu, Osman Yeltekin

KASTAMONU

Adil Aydın, Âdil Toközlü

KAYSERİ

Fehmi Cumalıoğlu, Turan Feyzioğlu, Cengiz Nayman, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Hasan Tahsin Uzun

KIRŞEHİR

Memduh Erdemir, Süleyman Onan

KOCAELİ

İsmail Arar, Nihat Erim

KONYA

İhsan Kabadayı, İsmet Kapısız, Yunus Koçak, Nazif Kurucu, Seyit Faruk Önder, Fakih Özfakih, Vefa Tanır

KÜTAHYA

Himmet Erdoğan, Kemal Kacar

MALATYA

Mehmet Delikaya, Şaban Erik, Lûtfi Evliyaoğlu, İsmet İnönü

MANİSA

Muammer Erten, Şevket Raşit Hatipoğlu, Mustafa Ok

MARAŞ

Kemali Bayazıt, Vefik Pirinçcioğlu, Hüseyin Yayıcioğlu

MARDİN

İbrahim Aysoy, Nazmi Oğuz

MUĞLA

Seyfi Sadi Pencap, Turan Şahin

MUŞ

Nermin Neftçi

NEVŞEHİR

S. Hakkı Esatoğlu, Ali Baran Numanoglu

NİĞDE

Oğuzdemir Tüzün, Ruhi Soyer

ORDU

Feridun Cemal Erkin, Ferda Güley, Arif Hikmet Onat

RİZE

Mazhar Basa

SAKARYA

Hayrettin Uysal

SAMSUN

Yaşar Akal, Kâmrân Evliyaoğlu, İlyas Kılıç, Selâhattin Kılıç, Bahattin Uzunoglu

SIİRT

Âdil Yaşa

SİNOP

Hilmi işgüzar, Niyazi Özgüç

SİVAS

Nasuh Nazif Arslan, Gıyasettin Duman, Orhan Kabibay, Kâzım Kangal, M. Kemal Palaoğlu

TEKİRDAĞ

Kemal Nebioğlu, Orhan Öztrak

TOKAT

Fethi Alacalı, Cevdet Aykan, İrfan Solmazer

TRABZON

Ahmet Çebi, Hamdi Orhon, Ahmet Şener, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Hasan Ünlü

URFA

Artalay Akan, Behice Hatko (Boran), Mahmut Çetin

UŞAK

Ali Rıza Akbıyıkoglu

VAN

Mehmet Emin Erdinç, M. Salih Yıldız

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, Yusuf Ziya Bahadınli, Nuri Kodamanoglu, Celâl Sungur

ZONGULDAK

Bülent Ecevit, Kenan Esengin, Kâmil Kırıkoglu

(Çekimserler)

AFYON KARAHİSAR

Muzaffer Özdağ

AĞRI

Abdülbâri Aydoğan

ANKARA

Alparslan Türkeş

İSTANBUL

Ahmet Tahtakılıç

KASTAMONU

İsmail Hakkı Yılanlıoglu

MARDİN

Rıfat Baykal, Fuat Uluç

NİĞDE

Mehmet Altınsoy

SİNOP

Cemil Karahan

SİVAS

Cevad Odyakmaz

(Oya katılmayanlar)

ADANA

Kasım Gülek

ANKARA

Orhan Alp

BİNGÖL

Cemal Yavuz

BİTLİS

Zarife Koçak

BOLU

Hasan Özcan

ÇANKIRI

Mehmet Ali Arsan

DİYARBAKIR

Recai İskenderoğlu

ESKİŞEHİR

Ertuğrul Gazi Sakarya

İSPARTA

Tahsin Argun

İSTANBUL

Ali Fuat Başgil, Ferruh Bozbeyli

KARS

Cengiz Ekinci

KASTAMONU

Ahmet Şevket Bohça

MANİSA

Sami Binicioğlu

MARDİN

Seyfi Güneştan

(Açık üyelikler)

Hatay 1

II. Demirel Hükümeti
03.11.1969-06.03.1970

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Süleyman DEMİREL (Isparta) 03.11.1969-06.03.1970

Devlet Bakanı

Refet SEZGİN (Çanakkale) 03.11.1969-06.03.1970

Devlet Bakanı

S. Hüsametdin ATABEYLİ (Erzincan) 03.11.1969-06.03.1970

Devlet Bakanı

Gürhan TİTREK (C.S. Çankırı Üyesi) 03.11.1969-21.01.1970

Devlet Bakanı

Mehmet Turhan BİLGİN (Erzurum) 03.11.1969-06.03.1970

Adalet Bakanı

Yusuf Ziya ÖNDER (Sivas) 03.11.1969-06.03.1970

Milli Savunma Bakanı

Ahmet TOPALOĞLU (Adana) 03.11.1969-06.03.1970

İçişleri Bakanı

Haldun MENTEŞEOĞLU (C.S. Muğla Üyesi) 03.11.1969-06.03.1970

Dışişleri Bakanı

İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL (C.S. Bursa Üyesi) 03.11.1969-06.03.1970

Maliye Bakanı

Ali Mesut EREZ (Kütahya) 03.11.1969-06.03.1970

Milli Eğitim Bakanı

Orhan OĞUZ (Eskişehir) 03.11.1969-06.03.1970

Bayındırlık Bakanı

Turgut Yaşar GÜLEZ (C.S. Bolu Üyesi) 03.11.1969-06.03.1970

Ticaret Bakanı

Ahmet DALLI (Bursa) 03.11.1969-07.01.1970

Gürhan TİTREK (C.S. Çankırı Üyesi) 21.01.1970-06.03.1970

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Vedat Ali ÖZKAN (Kayseri) 03.11.1969-06.03.1970

Gümrük ve Tekel Bakanı

Ahmet İhsan BİRİNCİOĞLU (Trabzon) 03.11.1969-06.03.1970

Tarım Bakanı

Mehmet İlhami ERTEM (Edirne) 03.11.1969-06.03.1970

Ulaştırma Bakanı

Nahit MENTEŞE (Aydın) 03.11.1969-06.03.1970

Çalışma Bakanı

Seyfi ÖZTÜRK (Eskişehir)

03.11.1969-06.03.1970

Sanayi Bakanı

Mehmet Selahattin KILIÇ (Adana)

03.11.1969-06.03.1970

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Sabit Osman AVCI (Artvin)

03.11.1969-06.03.1970

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Necmettin CEVHERİ (Urfa)

03.11.1969-06.03.1970

İmar ve İskân Bakanı

M. Hayrettin NAKİBOĞLU (Kayseri)

03.11.1969-06.03.1970

Köyişleri Bakanı

Turhan KAPANLI (C.S. Ankara Üyesi)

03.11.1969-06.03.1970

Orman Bakanı

Hüseyin ÖZALP (Samsun)

03.11.1969-06.03.1970

Gençlik ve Spor Bakanı

İsmet SEZGİN (Aydın)

03.11.1969-06.03.1970

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Devre 3 Cilt 1 Birleşim 4

Sayfa 43-70

07.11.1969 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Ferruh Bozbeyli*

KÂTİPLER: *Naci Gacıroğlu (Erzurum)*

Kenan Aral (Tunceli)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Şimdi Sayın Başbakan tarafından Hükümet programı okunacaktır. Buyurun Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

1969 seçimleri neticesinde aziz milletimiz tarafından iktidar emaneti tevdi edilen, Adalet Partisinin Genel Başkanı olarak, Başbakanlık görevi, Sayın Cumhurbaşkanımızca tekrar uhdeme tevcih buyurulmuş ve yeni Hükümet kurulmuştur.

Büyük Meclisin, programımıza güvenoyu vermesiyle başlayacak ve yüksek itimadınızın esirgenmediği müddetçe devam edecek olan hizmet ve gayretlerimizi ne şekilde yürüteceğimizin izahına geçmeden önce; siyasî hayatımızın bugünkü safhası ve geçen devreleri ile ilgili olup açıklığa kavuşmasını faydalı gördüğümüz bazı konular üzerindeki görüş ve düşüncelerimizin arzına müsaade buyrulmasını rica edeceğim.

Sayın Milletvekilleri;

Yeni bir çalışma devresine girmiş bulunuyoruz. Geride kalan dört yılın muhasebesi, son seçimlerde bütün siyasî partiler tarafından ayrı ayrı açılardan yapılmıştır. Bu münakaşaları tazelemekte fayda yoktur.

Gerçek şudur ki, dört yıl öncesine nispetle daha büyük bir Türkiye ile karşı karşıyayız.

Bu neticeye varmak kolay olmamıştır.

1965-1969 devresi çetin siyasî şartlar altında geçmiştir. 1924 ve 1961 Anayasalarının getirdiği devlet nizamı ile yasama ve icra fonksiyonlarının birbirlerinden çok farklı oluşu; yepyeni durumlar yaratmıştır. Demokratik camiada Türkiye’ye müstesna bir mevki sağlamaya yardımcı olan ve yeni nizamla sağlanan, geniş hak ve hürriyetler, zaman zaman ölçüsüz bir şekilde kullanılmıştır. Türkiye’de gerek

fikir, gerek hareket bakımından anarşik bir hava yaratılmasının heveslileri, bu ortamdan aşırı derecede faydalanabilmişlerdir. Şimdiye kadar memleketimizde alışamadığımız ve yadırgadığımız olaylar ortaya çıkabilmiştir. Bu ortam, zaman zaman ideolojik maksatlarla da istismar olunabilmiştir.

Bu ağır şartlara, aynı zamanda zararlı cereyanları ve olayları önlemekle görevli mercilerimizin ve yeni müesseselerimizin, memleketin değişmiş, siyasî iklimine itibakındaki müşkülata rağmen, olağanüstü usullere başvurulmadan Parlamento ve Hükümet krizlerine fırsat bırakılmadan, Türk demokrasisinin işleyişinde her hangi bir duraklamaya ve sarsıntıya maruz kalınmadan bu devreye gelmiş; aynı zamanda içerde istikrar, dışarıda itibar sağlamış bulunuyoruz.

Geçen devrenin olumsuz şartları yanında cesaret verici gelişmeler de vardır. Eşit haklardan herkesin en geniş şekilde yararlanabilmesi, iç barışın sağlam temeller üzerine kurulabilmesi, yakın geçmişin tortularının ortadan kaldırılabilmesi, bu dönemin belli başlı vasıfları olmuştur.

Türk demokrasisi bu devrede çok değerli denemeler geçirmiştir.

Şurası muhakkaktır ki, Türkiye ile beraber meseleleri de büyümektedir. Gittikçe daha da büyüyecektir. Önemli olan cihet, milletin sinesinde şuurlaşan yepyeni ihtiyaçların, iktidarı ile muhalefeti ile hepimize büyük görev ve ödevler, ağır sorumluluklar yüklediğidir.

Bu güçlükleri yenebilmek için asgari bazı müşterekler etrafında toplanmaya mecbur olduğumuza inanıyoruz. Nasıl bir Türkiye istediğimiz hakkında bütün zihinlerde bir mutabakata varmak ihtiyacındayız.

Sayın Milletvekilleri;

Anayasamız; gerek ayrı ayrı, gerek toplumla birlikte, her yurtdaşımızı özgür, varlıklı ve mutlu kılacak hakları ve hürriyetleri, baş hedef olarak ele almış ve bunlarla ilgili hükümleri kesinlikle belirtmiştir.

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için Anayasanın kurduğu idare şekli; millî demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir. Bu vasıflardan birini diğerinden üstün görmeden ve hiç birini zedelemeyen, devlet nizamının ahenkli ve dengeli olarak işletilmesi, icranın baş görevidir. Kamu yararı, genel ahlak, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi, devlet ve milletin beka ve selameti ile ilgili sebeplerle ve kanun yoluyla bile olsa, hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamayacağını ve iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmanın ancak demokratik yollarla gerçekleştirilebileceğinin Anayasamızda açıkça belirtilmiş olması; bu kesin inancımızın sağlam dayanağıdır.

Hükümetimiz bu anlayış içinde; Anayasamızın getirdiği geniş hak ve hürriyetlerin şaşmaz savunucusu ve sabırlı uygulayıcısı olmakta devam edecektir. Bu taahhüdümüzün imtihandan geçmiş teminatı; hak ve hürriyetleri tam olarak korumak için geçen dört yıl zarfında gösterdiğimiz titiz itinanın millet vicdanında yarattığı rahatlık ve huzurda yatmaktadır.

Ancak şu cihet de unutulmamalıdır ki hak ve hürriyetler; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin de belirttikleri gibi, devlet ve hukuk düzenini yok etmek ya da hak ve hürriyetleri tahrip eylemek için kullanılamazlar.

Hürriyet refah ve saadet içinde yaşayan bir Türkiye yapmak hedefi; gerçek demokrasilerin reddettiği denenmiş baskı metodlarına, vatandaşın milli hislerini veya dini inançlarını zedeleyen davranışlara, milleti her ne sebeple olursa olsun birbirinden ayırt edici, bölücü tutumlara ve halkın bütününe gözönüne almayan niyet ve tasarruflara başvurmak yoluyla gerçekleştirilemez. Biz Anayasamızın kendi yarattığı temel nizam dışında hiç bir doktrine bağlı ve razı olmadığının kesin inancı içindeyiz.

Bu görüşlerimiz; seçimlerde bütün açıklığı ile kamuoyumuzun bilgisine sunulmuş milletın karar ve tasvibi alınmıştır.

Artık rejim ve seçim tartışmalarını kendi alanına terk edip geriye atarak istikrar ve hürriyet içinde refah yoluna yönelmek için millet ve memleket hizmetinde yerlerimizi almanın zamanı gelmiştir.

Sayın Milletvekilleri,

Biz 1969 seçimleri neticelerinin siyasi hayatımızda olumlu gelişmeler kaydeldiğine bir işaret sayılacağı kanısındayız. Demokratik rejimimiz, genel takdire mazhar olacak şekilde güç kazanmıştır.

Türk milleti bu seçimlerde siyasi partilerin memleket idaresinde yöneldiği istikametler karşısında hakemlik yapmıştır. Bu seçimlerin siyasi hayatımıza getirdiği istikrarlı ortamı iyi kullanmak, ana meselelerde değişik partiler arasındaki ayrılıkların hallini seçim meydanlarına bırakmak, aynı açıdan baktığımız konuları hızla milletin hizmetine koymak memleket meseleleriyle ilgili diğer görüş farklarımızı da hepimize açık olan bu hür ve serbest kürsüde iyi niyetle çözmeye çalışmak; şu Yüce Meclis'in çatısı altında birlikte sorumluluk yüklenmiş olan bütün siyasi partiler için milli bir görev halini almıştır. Hangi kanattan gelirse gelsin, Türkiye'nin çeşitli problemlerini çözebilecek, milleti refaha kavuşturacak ve temel nizamı aksatmayacak her türlü çare ve tedbiri; milli idarenin yegâne tecelligahı olan bu kürsüde görüşülüp tartışarak gerçekleştirme ve bu suretle millet teveccühüne layık olma yolları hepimiz için açık olarak önümüzde bulunmaktadır.

Bu çilekeş memleketi, artık gecikmiş bir hakkı haline gelen huzur ve refaha en kısa zamanda kavuşturmak için gerçekleştirilmesi gereken büyük ve güçlü hizmetler bizi beklemektedir. Bu hizmetler, Yüce Meclisimizde halen liyakatle temsil edilmekte olan Sayın Muhalefet Partilerinin devrinde tamamlanabilirse bunun şerefi bu çalışmaları sevk ve idareye büyük Türk Milletince memur edilen iktidarımızınkinden elbette ki daha az olmayacaktır. Millet ve memleket için mutlu ve büyük eserlerle dolu geçmesini temenni ettiğimiz aynı zamanda çok çetin şartların bizi beklemekte olduğuna kaani bulunduğumuz 1969-1973 çalışma devresine, Hü-

kümetimizin bu anlayış içinde girmekte olduğunu Yüce Heyetimize arz ve temin eylemekten müstesna bir zevk duymaktayım.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz iktidarla muhalefetin aynı bünyenin unsurları olduğuna inanmış bir zihniyete sahiptir. Muhalefeti yok farz edemeyeceğimize onun haklarını kendimizinki kadar savunmakla mükellef olduğumuza nasıl inanıyorsak muhalefetin de son sözün kendisinde olmadığını takdiri içinde bulunduğuna o nispette kaani olmak ihtiyacındayız. Geçen dört yıl zarfında gerek muhalefetle gerek demokratik rejimin diğer müesseseleriyle iktidar arasındaki diyalogun daima açık ve serbest kalması hususunda gösterdiğimiz dikkat; bu zihniyeti samimi olarak tatbikata inikâs ettirdiğimizin kesin bir delilidir. Geçen devre içinde basının sosyal kuruluşların, sendikaların, hülâsa her türlü müesseselerin; fikir ve tenkitlerini mazide hiç bir zaman görülmemiş bir hürriyet ve serbesti içinde izhar edebilmeleri daima mümkün olmuştur. Zaman zaman görülen ve icranın meşru hak ve tasarruflarını veya kamu düzenini zedeleyen sınır taşmaları veya ifrat hakaretleri; bir yandan mevzuatımızdaki boşluklardan öte yandan aşırı şiddet yollarına başvurmak-tan kaçınılmasından ileri gelmiştir. Aynı zamanda demokrasilerde, geleneklerin de kanunlar kadar önemli olduğu ve hatalı davranışların ıslahı hususunda zamanın müessir bir unsur bulunduğu kanaatine de, tatbikatta sabırla yer verdik. Devletin gücünü her vesile ile göstermek hevesine kapılıp daha derin hoşnutsuzluklar yaratmak yerine nerede lazımsa bu gücü orada kullanmak yolunu seçtik. Filhakika gerek hak tecavüzleri önlemekle görevli mercilerin gerek haklarını kullanırken bile-rek veya bilmeyerek hatalı hareket edenlerin; zamanla tecrübe kazandıkları ve taş-kınlıkların azaldığı görülmektedir. Ancak hak ve hürriyetlere yönelecek tecavüzlere karşı hükümeti gerektiği şekilde müessir kılacak bazı kanuni tedbirlerin alınmasına da ihtiyaç duyulduğunu bu vesile ile belirtmekte fayda görmekteyiz.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz din ve vicdan hürriyetini bütün vatandaşlarımızın doğuştan var olan kutsal ve medeni hakları olarak görür. Bu haklar, Anayasamızın teminatı altındadır.

Hürriyetlerin en geniş şekilde korkusuz endişesiz, kanun dairesinde serbestçe kullanılmasının sağlandığı bugünkü ortamda, vatandaşlarımızın din ve vicdan hürriyetinden de bütünü ile ve tam bir açıklık ile istifade etmeleri mümkün kılınmıştır.

Anayasamızın teminatı altında bulunan din ve vicdan hürriyeti, hiç bir şekilde tehlike sebebi olarak gösterilemeyeceği gibi, laiklik prensibi, vatandaşın dini ihtiyaçlarının karşılanmasında bir baskı vasıtası değil bir teminat olarak görülmelidir.

Her sahada kalkınma halinde bulunan memleketimizde, maddi kalkınmanın yanı sıra manevi inanç ihtiyacını karşılayacak modern hayatın icaplarına uygun iyi eğitim görmüş din adamlarının yetiştirilmesine devam olunacaktır.

Din görevlilerinin ifa ettikleri vazifenin değer ve önemi nazara alınarak hayat şartlarının düzeltilmesi için gereken tedbirlerin alınmasına devam olunacaktır. Bu arada vekil imam - hatiplerin bugünkü durumları ıslah edilerek adil bir ücret almaları sağlanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

1969 Türkiye'sini, yakın mazideki Türkiye ile dahi kıyas etmeye imkân kalmamıştır. Büyük Milletimiz kısır iç çekişmeler faydasız tartışmalar yerine verimli bir hizmetler devri açılmasının özlemi içine girmiştir.

Memleketimizin bir kısmı asırlık ihmallerden bir kısmı sosyal yapımızdan gelen köklü dertlerini, seçim devrelerine sığacak imkânlar çerçevesinde geride bırakmanın gerek Hükümetimizin gerek bizden sonra gelecek iktidarların en önemli görevi ve baş sorumluluğu haline gelmiş olduğunun tam idraki içindeyiz. Hükümetimiz önümüzdeki çalışma devresine bu inançlarla girmektedir.

Günlük hayatında tümüyle Türk milletini çevreleyen meselelere acil bir çözüm yolu getirmek ve günden güne büyüyen gelişen genişleyen Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılamak temel hedefimiz olmakta devam edecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Biz seçim sisteminin ıslah edilmesi lüzumuna inanıyoruz.

Büyük bir kısmı bakımından iktidar değişikliği ile ilgili olmayan seçimlerin çok sık yapılması seçmen vatandaşa seçimlere karşı bıkkınlık eğilimi doğurmaktadır. Bu eğilimin giderilmesinde demokrasimizin istikbali bakımından toplumun hayati menfaatleri vardır. Bu amaçla seçimlerin birbiri ardına çok sık yapılmasını önleyecek tedbirlere ihtiyaç olduğu düşüncesindeyiz.

Seçimlerin, yargı organlarının ve hâkimlerden kurulu Yüksek Seçim Kurulunun genel yönetim ve denetimi altında yapılmasını zaruri görmekle beraber seçim mevzuatındaki hükümlerin seçmen oyu ile seçilmemiş kimselerin seçmenin şuurlu iradesi dışında seçilmiş farz olunmasına değil fakat seçmen iradesinin fesatsız tezhür edebilmesini sağlamaya matuf olması lâzım geldiğine inanmaktayız.

Bu maksatları temin edecek mevzuat değişikliklerinin Anayasa tadillerini gerektirdiği hallerde iktidarla muhalefet arasında bir iş birliğinin demokrasimizin gelişmesine ve memleket menfaatlerine yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Esasen Seçim Beyannamesinde Anayasa değişikliği ile ilgili olarak ifade ettiğimiz ıslahatı gerçekleştirebilmemiz ancak diğer partilerin iltihakı ile gerekli çoğunluğu sağladığımız takdirde mümkün olacaktır.

Devletin müessir hale getirme yolundaki tedbirlerin önemli bir cephesini, Hükümetin müessir işlemlerini sağlayacak tedbirlerde görmekteyiz. Şüphe yoktur ki Parlatmentonun üstünlüğü prensibi tabii olmakla beraber modern devletin faaliyetlerinde Hükümet ve idare olarak yürütme organı gerek kanunların uygulanması ve gerek kamu hizmetlerinin görülmesi bakımından en mühim unsuru teşkil eder.

Devletle vatandaş arasındaki temas ve münasebetlerin büyük kısmı, Hükümet ve idarenin çalışma ve hizmet sahaları içinde cereyan eder. Vatandaşın Devletten beklediği hizmetlerde şikâyet konuları Hükümetin karar ve muamelelerinde gerekli sürat ve istenilen isabet ve müessiriyetin sağlanması ile ortadan kalkacaktır. Yüzbinlerce kamu görevlisinin çeşitli teşkilât içinde merkezi ve mahalli idarelerde kamu ve müesseselerinde yürüttükleri hizmet yurdun her yerinde ve günün her saatinde vatandaşlar tarafından devamlı olarak değerlendirilmekte ve en küçük bir aksaklık bile bütün Devlet ve Hükümet mekanizmasını sorumlu tutan tepkilere sebep olmaktadır. Bu bakımdan birbirine bağlı çok çeşitli teşkilatın vatandaşa en mükemmel şekilde hizmet davası etrafında ahenkli ve müessir bir çalışma nizamına girmesini zaruri görüyoruz.

Yürütme organının müessir hale getirilmesi bir taraftan onun bünye ve işleyişinin ıslahı meselesidir. Diğer taraftan yargı organı ile yürütme organı arasındaki münasebetlerin yürütme tasarruflarını tesirsiz duruma düşürmeyecek bir ölçü içinde düzenlenmesi meselesidir.

İcranın müessiriyetini artırmak maksadıyla yapılacak ıslahatın hedefi merkezi hükümet teşkilatının ve mahalli idarelerin kanunları uygulama ve kamu hizmetlerini yürütmede zamandan insan gücünden ve paradan tasarruf sağlayacak ve daha iyi hizmet edecek surette yeniden teşkilatlanması ve çalışma usullerinin bu maksatlara göre rasyonelleştirilmesidir.

Bu mülahazaların ışığı altında, idaredeki ıslahatın yönelmesi gereken hedeflerini şöylece özetlemek mümkündür.

1. Kanunların uygulanmasında vatandaş işlerinin görülmesinde yetki ve görevlerin Bakanlar Kurulunda toplanması yerine karar yetkileri iş bölümü esasına göre ilgili Bakanlıklara bırakılacaktır.

2. Hizmetlerin vatandaşın ayağına götürülmesi bakımından işlerin merkezde toplanması yerine illerde hatta ilçelerde Devlet teşkilatının vatandaş ihtiyacı ile temas sathı üzerinde neticelendirilmesine çalışılacaktır.

3. Bakanların yetkileri altında bulunan teşkilatın idaresinde başlıca amir durumundaki yüksek dereceli memurları seçmek hususunda takdir yetkileri Anayasanın icabına uygun olarak kabul edilecek. Bakanın müsteşar ve genel müdür gibi doğrudan doğruya kendi sorumluluğu ile alakalı görevlerde çalışanları değiştirebilmek yetkisini bu derecelerdeki memurların müktesep maaş haklarını mahfuz tutma esası ile bağdaştıran bir tatbikata gidilecektir. Danıştay kararlarıyla bugün memurun muayyen memuriyette kalma teminatı haline getirilen sübjektif hakları sadece müktesep hakların korunmasına inhizar edecektir.

4. Lüzumsuz yazışmalara mahal vermeyecek usuller tatbik edilecek kanunlarda açıkça tasrih edilmiş tahditler olmadıkça vatandaş haklarını keyfi şekilde daraltıcı bir takdir yetkisi hiçbir idare kademe için kabul edilmeyecektir.

5. Kanuna aykırılığı yetkili mercilerin kararıyla sabit olmuş konularda hataların düzeltilmesinden kaçınılmayacak vatandaşları mutlaka mahkemeye başvurmamakla hakkını alamayacak yollara sürüklemeyi marifet sayan zihniyete son verilecektir.

6. Memurların mesleki bilgi ve ahlaki vasıflarını takviye ve teşvik edecek Devlet idaresinin bilgi ve fazilet disiplini içinde kamu hizmetlerini daha tesirli seviyeye çıkaracak yetiştirme mükâfat ve müeyyideler sistemleri konulacaktır.

7. Yurt içinde ve yurt dışında temsil birliği sağlanacak valilerin kaymakamların ve büyük elçilerin hizmetlerin görülmesinde genel koordinasyonu sağlayacak ve Devletin gözü kulağı olacak şekilde yeterli yetkilerle teşhisi cihetine gidilecektir.

8. Kalkınma Planının hazırlanmasında ve uygulanmasında mahalli idarelere düşecek görevleri karşılayacak şekilde mahalli idareler yetki, sorumluluk ve kaynaklarla teçhiz edilecektir.

9. Plan uygulamasında edinilen tecrübeler göz önünde tutularak, planlı kalkınmanın Devlet bünyesine uygunluğunu sağlayacak tedbirler alınacaktır. Böylece idari bünye ve mevzuat planlı kalkınmanın icaplarına cevap verir hale getirilecektir.

10. Başbakanlığa bağlı üniteler yeniden düzenlenecektir.

11. Bakanlık kuruluşları yeniden düzenlenecektir. Bu düzenlemede Türkiye'nin gelecek yıllardaki ihtiyaçları göz önünde tutulacak hizmet tekerrürleri yetki tedahülleri ve bunların doğurduğu israf önlenecektir.

12. Bakanlar kurulunun yetki ve görevleri yeniden düzenlenecektir.

13. Finansman kuruluşlarının görev yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenecektir.

14. Kamu iktisadi teşebbüslerinin daha rasyonel çalışır hale getirilmesi için girişilen yeniden düzenleme çalışmalarına devam olunacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

İktisadi durumlarının ve hayat şartlarının ıslahı gereken gruplar arasında sayıları büyük bir yekun tutan kamu personeli ile ilgili meseleler elbette ki acil bir ehemmiyet arz etmektedir.

İktisadi devlet teşekkülleri mahalli idareler ve belediyeler personeli de dâhil olmak üzere devlet hizmetinde çalışan bütün personelin hayat şartlarını ıslah için memleketimizin kaynaklarının elverdiği nispette gerekli tedbirler alınacaktır.

Bu arada asgari geçim seviyesinin altında ücret alan memur ve hizmetliler maaş ve ücretleri ilk merhalede asgari geçim seviyesine çıkarılacaktır.

Asgari geçim seviyesinin üstünde maaş alan memur ve hizmetlilerin de gördükleri hizmete göre hayat şartlarını ıslah edici tedbirlere başvurulacaktır.

Bilumum kamu personelinin huzur içerisinde çalışabilmeleri için, bir taraftan asgari hayat şartlarına intibakları yapılırken, diğer taraftan da adil bir ücret denge-

si sağlanacaktır. Ayrıca bütün memur ve hizmetlilerin sosyal güvenlik şartlarının artırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Devlet Personel Kanununun mali hükümleri, yukarıda belirtilen esaslar dâhilinde ıslah edilecektir.

Kamu hizmetlerinden emekli olanların ve bunların dul ve yetimlerinin hayat şartlarını düzeltici mahiyetteki tedbirlere devam edilecektir. Bu arada devlet memurlarının aile efradının ve emekli dul ve yetim aylığı alanların tedavilerinin devletçe sağlanması konusu ele alınacaktır.

Sayın Milletvekilleri;

Planlı kalkınma ve refah devletini kurma kalkınma politikamızın temelini teşkil eden başlıca yol olmaya devam edecektir. Planlamayı yüksek bir hayat seviyesine ulaşmada ihtiyaçları ve imkânları artan medeni ve ileri bir toplumu yürütmeye rasyonel bir politika izlemenin başlıca aracı olarak kabul ediyoruz. Böyle bir toplumun kalkınma hamlesini daha da yoğunlaştırmak için iktisadi bilgileri toplamayı geliştirmek istatistiklerimizi ve kalkınma politikamıza rehberlik eden ilmi malzemeyi arttırmak ve zenginleştirmek için sarf edilen çabalara hız vereceğiz.

Planı iktisat politikasına devlet müdahalesini ve kontrolünü artıran bir vasıta değil fakat kalkınma potansiyelimizi ilmi metotlarla tam olarak değerlendirmede zaruri bir yol telakki eden siyasi ve iktisadi felsefemize uygun şekilde yürütmeye devam edeceğiz. İktisadi planlamayı hür ve demokratik ülkelerin ileri verimli ve piyasa ekonomisine uygun bir politika vasıtası kabul ederek özel teşebbüs için yol gösterici destekleyici ve teşvik edici bir yönde geliştireceğiz.

İktisadi kalkınmamızın başlıca potansiyelini gücü hızla ve devamlı şekilde artan vatandaş kütesinde yani özel sektörde görmekte ve buna önemli katkıda bulunan kamu sektörü ile dış âlemden gelecek kaynakları ihmal edilmesi mümkün olmayan unsurlar olarak mütalaa etmekteyiz. Bu sebeple önümüzdeki dönemde de karma ekonominin bu bünyesinden yararlanarak üç kanaldan gelen kaynakları en yüksek kalkınma hızı temin edecek şekilde ahenk ve verim içinde kullanmaya devam edeceğiz.

Bu arada, iç imkânlarımıza ek bir kaynak olarak yabancı sermayeyi yurt kalkınmasına yararlı olduğu ölçüde teşvike devam edeceğiz. Böylece kalkınmamız için bütün iç ve dış imkânları azami şekilde harekete geçirerek yabancı sermaye ile birlikte yeni teknolojilerden sevk ve idare metot ve tecrübelerinden yurdumuzun faydalanmasını sağlayacağız.

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler iktisadi kalkınma ve sosyal gelişmelerin sağlanmasında en müessir bir vasıtaadır.

Çağımızda teknolojik yenilik ve gelişmelerin meydana getirdiği verimlilik istihsalın ana unsurlarından biri olmuştur. Teknolojik gelişmelerin temelinde bilimsel çalışma ve araştırma vardır.

Memleketimizde yüksek öğrenim kurumları kamu kuruluşları ile bir takım iktisadi devlet teşekkülleri bünyesinde araştırmalar yapılmaktadır. Fakat bu müesseselerde genellikle araştırmanın önemi yeterince anlaşılmamış çalışmalar arasında gerekli işbirliği sağlanamamış araştırmaların organize edilmesi bir arada yönetilmesi ve özendirilmesi için gerekli ortam henüz yaratılamamıştır.

Bu ortamın yaratılması ve gerekli işbirliği ve organizasyonun kurulması suretiyle çalışmalardan daha verimli sonuçlar alınması sağlanacaktır.

Bugün gelişmiş memleketler ile gelişmekte olan memleketler arasındaki en büyük mesafe teknolojidir. Teknoloji açığı kapatılmadıkça gelişmiş memleket haline gelmek mümkün değildir.

Bir taraftan kendi ilim ve araştırma müesseselerimizin memleket şartlarına uygun usulleri ve metotları geliştirmeleri teşvik edilecek diğer taraftan ileri memleketlerden teknoloji ve sevki idarenin en son buluşlarının alınmasına devam olunacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Siyasi istikrar yanında vatandaşın her türlü emniyetini gezi ve çalışma hürriyetini teminat altında bulundurmanın lüzum ve ehemmiyeti izahtan varestedir. Adaletin süratli ve adil ölçülerle tevziine duyulan ihtiyaçla birlikte vatandaşın can ve mal güvenliğinin de sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması lüzumunun devlet müessesesine ruh ve hayat veren unsurların başında geldiğine inanıyoruz. Asayişin korunması Hükümetimizin bütün dikkatini üzerinde teksif ettiği bir konu olmakta devam edecektir.

Birçok memleketlerde görülen toplum hadiselerinin yurdumuzda da tesirini gösterdiği zaman zaman gösteri yürüyüş ve grev haklarının kanun sınırlarını aşarak kullanıldığı bir takım işgal hareketlerine tevessül olunduğu bir vakıadır. Esefle söyleyelim ki bu hadiselerle karışan maksatlı tahriklere de rastlanmıştır. Ancak hakların kötü kullanılmasına ve bu yüzden başkalarının zarar görmesine göz yumulması hiç bir zaman mümkün olamaz. Hükümetimiz tecavüzler kimden ve nereden gelirse gelsin bunları kanun yoluyla karşılamaya kararlıdır. Bu maksadı teminen yetkili zabıta kuvvetleri vasıtasıyla kanunlar daima hâkim kılınacak vatandaşlarımızın güven içinde ve korkusuz yaşama haklarının zedelenmesine fırsat ve imkân bırakılmayacak, emniyet kuvvetlerinin sayısı ihtiyaca cevap verecek şekilde artırılabilecek, cihazları ikmal olunacak, gerektiği şekilde eğitimleri sağlanacak ve bu konu ile ilgili kanuni, idari bütün tedbirler tamamlanacaktır.

Suçluların takibi ve cezalandırılması yanında, suçların önlenmesi görevini de müessir şekilde yerine getirecek bir seviyede, emniyet ve jandarma teşkilatını takviye ve teçhiz etmek kararındayız.

Üzücü ve zararlı bir hal alan trafik kazalarını önleyebilmek için, bir taraftan seyrüsefer şartlarına artık cevap veremez hale gelen ulaştırma sistemlerinin kapa-

sitesinin arttırılmasına devam olunacak, diğer taraftan bu teşkilatı bilgi teknik ve gerekli araçlarla teçhiz ederek kazaların önüne geçilmesi çareleri aranacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Demokratik rejimin beşiği olan en ileri batı ülkelerinde bile memleketin geleceğini devralmak için nöbet bekleyen gençliğin, yetiştirilmesi hususunda devlet nizamının korunmasından ve bekasından sorumlu olan Hükümetin, vazife dışı bırakılmayacağı fikri her zaman olduğu gibi bugün de değerini muhafaza etmektedir. Siyasi İktidarların vazifesi üniversite bütçelerine tahsisat sağlamaktan ibaret değildir. Rejimi ne olursa olsun hiç bir memleket istikbalin ümidini teşkil eden çocuklarının, kendi devletinin dayandığı ilkelere karşı ve tek taraflı bir telkin altında yetiştirilmesine müsaade etmemektedir.

Hükümet olarak biz; Anayasamızın üniversiteleri muhtar kılma esasının, onları devletin ve aynı temel ilkeleri dışına da çıkaracak bir kapsam taşıdığı manasına alınamayacağına inanıyoruz. Üniversitelerimizi günümüzün ihtiyaçlarına uygun bir duruma getirebilmek için eğitim usullerinde gerekli ıslahatın yapılması öğretim kadrosunda yeni bir zihniyetin yer alması lazımdır. Üniversite muhtariyeti münhasıran müesseseye verilmiş bir haktır. Bu anlayışlardır ki, Hükümetimiz üniversitelerin muhtariyeti prensibini zedelemekten bir «Üniversiteler arası Yüksek Kurul» teşkilini lüzumlu görmektedir. Bu kurul çoğunluğu üniversiteler tarafından seçilmiş fakat içinde yetkili Hükümet uzuvları da bulunan bir organ olacak her çeşit ıslahat, tedbirlerini ele alacak, Hükümetle üniversiteler arasında işbirliği kuracak ve eğitim, araştırma yayın ve danışma gibi faaliyetlerinde Anayasanın temel ilkeleri dışına çıkmamasını sağlayacaktır.

Anayasanın tadili ile alakalı olan bu teşebbüsümüzde diğer siyasi partilerden gördüğümüz ilgi ölçüsünde başarılı olmaya çalışacağız.

Hükümetimiz Türkiye’de eğitimle ilgili olarak çeşitli meselelerin var olduğuna inanmaktadır. Her Türk gencine istidadına göre eğitim imkânı sağlamak yeni müesseseler kurmak zorundayız. Genel olarak eğitimin memleketimizin ihtiyaçlarına uygun ve amaçlarına çevrik bir nitelik kazanması lüzumuna kaniiz. Eğitim sistemimizi, bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarına cevap verecek ve bütün kademeleri kapsayacak bir denge ve irtibat içinde düzenlemek programları ıslah eylemek karındayız.

Yüksek öğretim gençliğinin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartların aksayan taraflarını süratle gidereceğiz. Her tip okulun dengeli şekilde yurt sathına yayılması parasız yatılı ve burslu öğrenci sayılarının artırılması ve bunların köylü, işçi, esnaf ve dar gelirli ailelere ağırlık ve öncelik verilerek geliştirilmesi, çalışmalarımızın hedefini teşkil edecektir. Vakfiye şartlarına uygun vakıf sosyal hizmetleri öğrenci yurtları imaret ve muhtaçlara yardım tesisleri artırılacaktır. Hükümetimiz eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin her türlü vasıtaya başvurarak sağlanması karındadır.

İhtiyaçlara yönelmiş ortaokullarımızı en küçük kasabalara kadar götürme politikamıza devam edeceğiz.

Kız teknik öğretim kurumlarımız özellikle gezici kadın kursları yurdun her köşesine ulaştırılacaktır.

İlköğretimden üniversiteye kadar bütün öğretim kurumlarının çağın yeniliklerine intibakı sağlanacaktır.

Öğretmen yetiştiren müesseselerimizin her bakımdan geliştirilmesine, öğretmenlerimizin meslekleri içinde ilerlemelerine ve öğretmenliği cazip hale getirecek tedbirlere, öncelik verilmesine devam edeceğiz.

Yeni yüksek okullar ve üniversiteler açılması ve mevcutların süratle geliştirilmesi politikasına devamda kararlıyız.

Gençlerimizin her gün biraz daha elverişli okuma, barınma, beslenme, dinlenme, boş zamanlarını değerlendirme ve tedavi olma şartları artan bir hızla geliştirilecektir.

Eğitim mensuplarının sosyal ve ekonomik güvenliklerini sağlamak üzere “Milli Eğitim Mensupları Yardımlaşma Kurumu” kurulacaktır. Her yıl artan üniversite taleplerini karşılayabilmek amacıyla üniversitelerde ve yüksek okullarda gece öğretimi yapılması, yurdumuzun muhtelif yerlerinde fakülteler açılması, üniversiteler, yeni fakülteler ve yüksek okullar eklenmesi, mevcutların kapasitesinin arttırılması, kadroların temini, bazı üniversitelere mahrumiyet ödeneği verilmesi gibi hususlar için çıkarılan kanunlara yenileri eklenecektir.

Üniversite öğretim üyelerinin zamanlarını ve çalışmalarını üniversiteye hasretmelerini cazip kılmak, öğrencilerin Anayasa hükümleri çerçevesinde yönetime katılmalarını mümkün kılmak, öğretimde araştırmayı ve yayımı daha yeterli hale sokmak için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Yüksek öğretim gençliğinin önemli bir kısmını yetiştiren özel yüksek okulların Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak faaliyet göstermeleri ve tespit edilen gerekli akademik ve maddi standartlara uymaları için, Devletin denetim ve gözetimine devam olunacaktır.

Yüksek öğretim gençliğinin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartları iyileştirici tedbirler geliştirilecektir.

Herkes için eğitim, Milli Eğitim Politikamızın ana hedefi olacaktır.

İlkokul çağındaki bütün çocuklarımızı okula kavuşturacak temel eğitim %100 gerçekleştirilecektir.

Okullarımızda eğitim görenlerin sayısı yanında, bilhassa eğitimin vasıflarını yükseltici tedbirleri de alacağız.

Ayrıca okul öncesi eğitim de lâıyk olduğu önemle ele alınacaktır.

Koruma kararı alınmış, gelişmeleri tehlikede bulunan kimsesiz çocukların tamamını, yetiştirme yurtlarına alma imkânı sağlanacaktır. Böylelikle sokağa terk edilmiş çocuk kalmayacaktır. Çocuk mahkemelerinin kurulması ve çocuk ıslah evlerinin geliştirilmesi, adalet anlayışımıza sosyal bir veçhe kazandıracaktır.

Mektupla öğretim metodu ile okullar arası seviye farklılığı giderilmeye çalışılacaktır.

İlköğretimle orta ve yüksek öğretim arasında organik bir bağ kurulacak, okul programlarını ders kitaplarını ve öğretim araçlarını gelişmelere uygun olarak, devamlı surette yenilemeye önem verilecektir.

Meslek okullarında orta öğretimlerini tamamlayanların kabiliyetlerine göre üniversite ve yüksek okullara devam edebilmelerini fırsat eşitliği bakımından imkân veren gerekli tedbirler alınacak, meslek okullarının programları bu maksada göre düzenlenecektir.

Hükümetimiz, bu maksatları teminen çeşitli görevlerin yarattığı iş hacminin baskısı altında kalan Milli Eğitim Bakanlığının çalışmalarını verimli kılabilmek üzere, kültür ve gençlik işlerinin ayrı bakanlıklar halinde idaresini uygun görmüştür. Bu ayırma; milli kültürümüzün, çağdaş medeniyetin bu konu ile ilgili çabalarını da izleyerek yaratıcı bir güç kazanmasına imkân verecektir.

Tarih ve kültür hazinelerimizin değerlendirilmesi, yaşayan nesillere tanıtılması için gerekli çaba sarf edilecektir.

Türk dilinin, birlik ve istikrar içinde kendi kaidelerine uygun, ilmi ve tabii yollarla gelişmesi ve zenginleşmesi bir araştırma konusu yapılacaktır.

Dilimizin gelişigüzel uydurma birtakım kelimelerle bozulması ve özleştirilme bahanesiyle fakirleştirilmesi önlenerek ve nesiller arasındaki bağlantıyı tekâmül içinde devam ettirecek bir dil gelişmesi ve zenginleşmesi sağlanacaktır. Bu maksada hizmet etmek üzere bir “Dil Akademisi” kurulacaktır.

Yurt dışında bulunan soydaşlarımızın Türk kültür ve varlığının korunması ve geliştirilmesi için yapılan çalışmalara devam olunacaktır.

Türk kültür ve sanat eserleriyle, dünya tefekkürünün insanlığa mal olmuş eserlerinden müteşekkil, geçen dönemde başladığımız Bin Temel Eserlik yayın programını önümüzdeki dönemde tamamlamak kararındayız.

Örf adet ve geleneklerimiz müzik ve folklor eserlerimiz ortaya çıkarılıp, ilmi inceleme konusu yapılacak ve her sahada sanatçılarımız teşvik edilecektir.

Devlet Tiyatrosu Devlet Operası ve Balesinin daha da gelişmesi ve yurt dışında daha geniş halk kitlelerine hitap edebilmesi sağlanacak, bu maksatla bölge tiyatroları kurulacaktır.

Memleketimizin tarihi ve turistik bölgelerinin arkeolojik karakterleri göz önüne alınarak, müzeler açma, eski eserleri meydana çıkarma, bunları yurt içinde ve yurt dışında tanııtma çabalarımıza devam olunacaktır.

Türk medeniyet tarihinin canlı abidesi olan, eski eserlerin muhafazası ve bunlardan faydalanılması yanında yeni tesislerinin ve hayır kurumlarının gelişmesini de teşvik edeceğiz.

Muhterem Milletvekilleri,

Türk Gençliği bu memleketin milli ümitlerinin mihrakıdır. Gençliğimiz; milletçe iftihar edebileceğimiz bir seviyeye yükselmiş ve Büyük Atatürk'ün emanetine sahip olmanın sağlam karakterli şuurunu daima muhafaza etmiştir.

Zaman zaman rastladığımız üzücü davranışlar bizi hatalı değerlendirmelere sürüklememelidir. Dünyanın her tarafında görülen buhranların sosyal ve politik meselelere karşı cephe almanın bir parçası olan tezahürler ile kasıtlı ve zararlı davranışları birbirinden ayırmak mecburiyetindeyiz. Gençlik hareketlerinin, dünya gençliği ile ortak ve memleketlere göre farklı sebeplerini iyice değerlendirmemiz gerekmektedir.

Gençliğin bütün meselelerini tüm olarak ele almak suretiyle, bunlara en uygun çözüm yollarını süratle getirmek karardayız. Hürriyet içinde, refah yoluna yönelmiş Büyük Türkiye idealini, memleketin yarınki sahipleri olan genç kuşaklara hedef olarak vermek ve onları zararlı cereyanlara kapılmadan bu inanç etrafında toplamak, günümüzün en önemli konusu haline gelmiştir.

Yeni kurulan gençlik işleriyle görevli Bakanlığın bu konulara ciddi şekilde eğileceğine ve Türk Gençliğinin haklı dertlerine en kısa zamanda isabetli çözüm yolları getireceğine kani bulunuyoruz. Hükümetimiz bu uğurda her türlü imkânı sağlamanın kesin kararı içindedir.

Bu arada sporla ilgili meseleler üzerinde de önemle durduğumuzu belirtmek isteriz. Sporun ruh ve beden eğitimi bakımından değerli bir vasıta olduğuna inanıyoruz. Her yaşta herkesin sporla ilgisini teşvik amacıyla lüzumlu tesisler inşa edilecek bedeni ruhi ve fikri gelişmeler için bir çalışma sistemi kurulacaktır. Beden Terbiyesi Kanunu değiştirilecek, Türk sporuna bütünüyle ve modern anlamda hizmet imkânları vermenin tedbirleri alınacaktır.

Gayemiz sporun kanun, nizam, ahlak ve disiplin ölçüleri içinde gelişmesini sağlamak, amatör sporu da kitlelere yaymak suretiyle gençliğin moral ve fizik gücünü artırmak olacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Devletin temel nizamını tahribe yönelmiş herhangi bir davranışı Anayasamızın reddetmiş olmasına rağmen, bugün başta komünizm olmak üzere çeşitli Anayasa dışı cereyanlar ve propagandalar bazen açık bazen örtülü bir şekilde yurdumuzda görülebilmektedir. Bu konularla ilgili suçların takibinde istenilen şekilde müessir ve hızlı işleyen bir mekanizmanın kurulmamış olması bazı hallerde de Anayasa dışı cereyanların muhtevasını tahlil ve tespiti yetkili mercilerin farklı görüşlere sahip bulunması, bu gibi zararlı faaliyetlerin tamamıyla önlenmesini mümkün kılmaktadır.

Anayasamız herkesin düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ve başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilmesini ve yayabilmesini hiçbir kayda bağlamamıştır. Şu kadar ki Türk Milletine tanınmış olan bu hakların ve hürriyetlerin ancak Anayasanın sözü ve özü ile belirtilen nizam içinde serbest olabilmesi de yine bir Anayasa icabıdır. Anayasanın ilgili hükümleriyle ve kesin çizgilerle açıklanan bu nizam, bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplanmış, Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham almış, barışçı Atatürk devrimlerinin tam şuuruna sahip, insan hak ve hürriyetini sosyal adaleti teminat altına almakla görevli, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletinde olduğuna inanmış, milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti yani Büyük Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bu nizamda çok şey var fakat bir şey yoktur. Bu nizam içinde içgüdülere veya art fikirlere göre bir tercih yapıp, diğerlerini ihmal etmek mümkün değildir. Bunun içindir ki; Türk Anayasasından bir hak alarak aynı yasanın kurduğu nizamı yıkmamanın mümkün ve hukuki olduğu kabul edilemez.

Hükümetimiz, sekiz yıllık uygulama süresince görülen aksaklıkları dikkate alarak, mevzuatımızdaki boşlukların kanun yoluyla giderilmesi kararındadır. Hür tartışma ortamını asla ihlal etmeyecek şekilde gerçekleştirecek olan bu çalışmalarımıza, bütün siyasi partilerin yardımcı olacağını ümit ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz sosyal adaletin temel şartını, kabiliyetine göre herkesin bir işe sahip olabilmesinde ve geçim seviyesine uygun bir gelir sağlama imkânının bütün vatandaşlar için teminat altına alınabilmesinde görmektedir.

İşsizliği önlemek için, istihdam imkânlarını plan hedeflerine uygun şekilde genişletmek, büyük sanayileşme hamlelerini geliştirmek yolundaki gayretlerimizin artırılmasında kararlı bulunuyoruz. Yeni iş sahalarının açılması, çalışanların sayısının arttırılması ve emeğinin karşılığını her işçinin tam almasıyla ki çekilen sıkıntıların azalacağına, refah yolunun açılacağına inanıyoruz.

Hükümetimiz iktisadi kalkınmamızı insan gücü, sermaye ve tabiat kaynaklarının ahenkli şekilde kullanarak gerçekleştirme yolunda olacaktır. Biz sermaye, emek ve teşebbüs birbirine muhtaç ve yekdiğerini tamamlayan ana unsurlar olarak görmekteyiz. Bu itibarla dengeli bir çalışma ortamı yaratmanın, işçilerimizin bugünü-nü ve yarınını teminat altında tutacak tek yol olan sosyal güvenliği sağlamanın, iş itibarıyla başkalarına tabi olanları huzur, emniyet ve refah içinde bulundurmanın, bir devlet vazifesi olduğunda tereddüdümüz yoktur.

Tarım sektöründe her yaşta emek verenleri, hülâsa çalışan bütün hizmetlileri kapsayacak şekilde, sosyal güvenlik alanının genişletilmesi, Hükümetimizin bu konu ile ilgili politikasının ana hedefidir.

Çalışma ve işyeri şartlarının düzenlenmesine, işçi sağlığını çevreleyen bütün tedbirlerin tamamlanmasına, işçi konutları için ayrılan fonların artırılmasına ve işçilere ferdi mesken kredisi verilmesi işlemine devam olunmasına önem vermekteyiz.

İşçi çocuklarının Sosyal Sigortalar fonundan getirilen burslarla eğitilmeleri imkânı geliştirilecektir.

Tarım iş kanunu tasarısı yürürlüğe konacak, tarım ve orman işçileri sigorta kapsamına alınmış olacaktır.

Sosyal sigortaların kapsadığı risk alanları genişletilecek ve işsizlik sigortasının gerçekleştirilmesi imkânları aranacaktır.

İşçi bütünlüğünün sağlanması ve devamını teminen, Türk sendikacılığının demokratik sistem içinde güçlenmesine yardımcı olmak için, ilgili mevzuatta gerekli değişimler yapılacaktır.

İşçi memur ayrımını kanunla kesin bir şekle bağlayacağız.

Bu arada çalışmaya hazır iş gücüyle, boş işyerleri arasındaki denge kurulunca ya kadar, dış memleketlere gönderilmesi zaruri gördüğümüz işçilerimizle ilgili her çeşit meseleleri de süratle düzenleme kararındayız. İş ve İşçi Bulma Kurumunun şikâyetlere konu olan aksaklıkları giderilecek, dış ülkelere çıkış formaliteleri sadeleştirilecektir.

Yabancı memleketlerdeki işçi tasarruflarının yurda aktarılması ve dönüşlerin de kendilerine iş imkânları ve güvenlik verecek tesislere yatırılması konularındaki tedbirlerin alınmasına devam olunacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Fertlerin sadece hak ve hürriyetlerini korumakla yetinen bir devlet, sosyal vasfını kazanamaz. Bizim sosyal devlet anlayışımızın yurttaşların insan gibi yaşamaları için, zaruri olan maddi ihtiyaçlarını gidermek çarelerini de, devlet vazifeleri içine alan bir kapsamı vardır. Bu anlayışın yalnız fert refahının değil, demokratik rejimin de bir teminatı olduğu inancındayız. Bunun içindir ki dar gelirli yoksulları sıkıntıdan kurtarmak, korunmaya muhtaç çocuklara, sakatlara, bakıma muhtaç ihtiyarlara, el uzatmak, hülasa iktisadi bakımdan zayıf düşmüş vatandaşlarımızın bu durumlarını gidermek için, almakta olduğumuz ekonomik ve sosyal tedbirleri geliştirerek devam ettireceğiz. Milli gelirin kalkınmaya ayrılan parçasıyla dengeli olarak sosyal yardım ihtiyaçlarını da karşılamak kararındayız.

Değişik gelir grupları ve bölgeler arasında dengeli bir iktisadi gelişme sağlamak, milli gelirin fert başına düşen oranını arttırmak, kalkınmanın getirdiği nimetlerde fırsat eşitliği, yüklediği külfetlerde takat ölçüleri prensiplerini daima mahfuz tutmak, kalkınmayı halkın erişilmiş geçim seviyesini indirerek değil yükselterek gerçekleştirmek, çok sayıda vatandaşa iş imkânı açmak, bu konu ile ilgili politikamızın temel direkleri ve kalkınma programımızın ana hedefleridir.

Müterakki vergiler dengeli şekilde dağılmış ve halkın yararına yönelmiş kamu hizmetleri, eğitim, sağlık ve diğer hizmetlerin, vatandaşın ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gibi tedbirlere önem vermekte devam edecek, bu alanda gerekli ıslahatı gerçekleştireceğiz.

Tüm olarak toplumun yaşama seviyesinin yükseltilmesi, artan gelir ve yükselen refahtan herkesin dengesizliği giderici nispette pay alması gibi tedbirlere öncelik verilmekle beraber, milletimizin geçim sıkıntısından kurtulması çarelerinin bütün gücümüzü kalkınmaya yöneltmekle elde edilebileceğine inanıyoruz. Türkiye halen, ekonomik kalkınmanın alt yapılarıyla meşgul bir memleket. Bu güne kadar gerçekleştirdiğimiz ve peyderpey neticeleri alınmaya başlamış olan hizmetler, önümüzdeki plan devresi içinde de beklediğimiz neticeleri vermeye devam edecektir. Ancak, bunu yaparken, servet ve gelir dağılımı; bütün iddialara rağmen her rejimde mevcut, servet ve gelir farklarının ortadan kaldıracak bir çeşit iktisadi eşitlik hedefi ile düzenlenemeyeceğini belirtmek isterim. Mevcut düzenimizin Türkiye'nin kalkınmasına ve ilerlemesine engel olmadığını, aynı zamanda toplumun çeşitli grupları arasında sefaleti önleyecek bir düzen içinde yaşama lüzumuna inanıyoruz. Ancak, sosyal devlet anlayışının totaliter aşırı akımların meşru gösterilmesi veya temel hak ve hürriyetlerin zedelenmesi ya da servet düşmanlığı gibi maksatlara alet edilmesine karşıyız.

Asırlık ihmallerin, sosyal yapımızdan gelen tarihi ve iktisadi sebeplerin bize devrettiği mirasın bir eseri olan yoksulluktan, birbirimizi sorumlu tutarak, bu köklü derdi ortadan yok edemeyiz. Tartışmamız lazım gelen, sıkıntının mevcudiyeti değil, bunun izalesi için aldığımız tedbirlerin yeterliliği konusu olmak gerekir. Biz; antidemokratik, taklit ve zora dayanan tedbirlerin cenderesi içinde ve toplum yararı iddiası ile ferdi ederek; vatandaşı kendi ihtiyaçlarına yabancı sahalarda çalışmaya mecbur etmek suretiyle, refaha ve mutluluğa kavuşmanın mümkün ve isabetli bir yol olduğunu reddeden bir zihniyete sahibiz. Devleti milletin maşeri vicdanında beliren istikameti hiçe sayan, emreden bir varlık olarak göremeyiz. Devlet anlayışımız; vatandaşa hizmet felsefesine dayanmaktadır. Biz, iktisadi hayatın en dinamik dayanağı olan dürüst ve yurtsever hür teşebbüse yol gösterici teşvik edici, yardımcı bir davranışın en doğru yol olduğuna inanmışız. Artarak devam edecek olan hizmetlerimize ilave olarak, milletimizin müteşebbislerimizin başarıları bizim hem ana hedefimiz, hem iftiharımız olacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Topyekun kalkınmamızın; ancak köyün ve köylünün refaha kavuşması ile mümkün olabileceğine inanıyoruz. Nüfusumuzun %70'ini teşkil eden köylü ve çiftçilerimizi kalkındırmak hedefine, milli bir mesele, bir medeniyet davası gözüyle bakıyoruz. İkinci Beş Yıllık Kalkınma planımızın ana yapısı ve temel felsefesi bu ilkelere dayanmaktadır.

Hükümetimiz; köye medeni hizmetleri götürmeyi, köylüyü bu hizmetlerden yararlanacak iktisadi güce ulaştırmayı ana hedef olarak ele almaya devam edecektir.

Bu hedefi gerçekleştirmek için, köyle ilgili yol, su, elektrik, eğitim, sağlık, kredi ve tarım hizmetlerine önem vermekte devam edeceğiz.

Çiftçinin alın terini değerlendirebilmek için, mahsullerinin taban fiyatlarıyla desteklenmesi, devlet eliyle alım politikamız bir bütün olarak ve dengeli şekilde yürürlükte kalacaktır.

İkinci Plân döneminin sonunda okulsuz köy kalmaması için, bütün gücümüzle çalışacağız. Türkiye’de yolsuz, susuz, ışısız köy bulunduğunu tarihi bir hatıra haline getirmek yoluna yönelmişizdir. (A. P. sıralarından alkışlar)

Her bölgenin arz ettiği özellik ve imkânlar göre, çeşitli ürünlerin değerlendirilebilmesi için, küçük sanayi tesislerinin köylerimize götürülmesi sağlanacak; bu yoldaki teşebbüsler, kredi, teçhizatlanma ve teknik yardım yolu ile teşvik olunacaktır.

Sahil köylerimizde yaşayan vatandaşlarımızın denizle olan münasebetlerini kolaylaştırmak ve müstahsil hale gelebilmelerini sağlamak amacıyla, küçük barınaklar, iskeleler, çekek yerleri yapmağa hızla devam olunacaktır.

Su baskını, zelzele, yangın, don, kuraklık gibi tabii afetlerin sebep olduğu ıstıraplar karşısında bütün yurttaşlarımızın dertlerine ortak olmaya; devletin kudretli ve müşfik ellerini onlara uzatmaya devam edeceğiz.

Köye hizmet götüren kuruluşlar, yılların tecrübelerinden faydalanarak daha tesirli yetki ve usullerle kuvvetlendirilecek ve bu gayeye yönelmiş çeşitli müesseseler arasında işbirliği tesis edilecektir. Köylünün idare ile olan münasebetlerine kolaylık, ucuzluk ve sürat sağlayacağız.

Köy Kanununda, bütün faaliyetleri içine alacak özellikle yetki ve kaynak yönünden günün ihtiyaçlarına cevap verecek değişiklikleri gerçekleştireceğiz.

Köylülerimizdeki gizli işsizliği önlemek ve atıl iş gücünü değerlendirmek amacıyla, el ve ev sanatlarının geliştirilmesine, köy toplum kalkınması çalışmalarına önem vereceğiz. Bu konu ile ilgili olarak araç ve gereçler için kredi ve pazarlama imkânları sağlanacaktır.

Köylüye ev yeri verme, kendi evini yapana yardım etme konularıyla köy imar planı üzerinde önemle duracağız.

Köy kalkınma kooperatiflerinin kurulması teşvik edilecek, projelerin yapılması, özellikle kredi sağlanması yeni usullere bağlanacaktır.

Topraksız veya yeterli toprağı bulunmayan köylüye, mevcut olan yerlerde Hazine Arazisi dağıtımı süratle ve adil bir şekilde devam edecek, şikâyetle konu teşkil eden meseleler üzerinde gerekli usul ve mevzuat değişiklikleri süratle gerçekleştirilecektir. Hedefimiz tarımda topyekûn üretimin artırılmasıdır. Aynı zamanda topraksız köylüyü toprağa kavuşturmaktır. Topraksız ve az topraklı köylülere yeter miktarda arazi satın alabilmelerini ve bu toprakları işletebilmelerini teminen, kendine elverişli şartlar altında tesis ve edindirme kredileri açılacak ve böylece kredi yoluyla topraklandırma faaliyetlerine önem verilecektir. Ayrıca, modern işletmecilik esaslarına uygun şekilde toprak rejiminin düzenlenmesi suretiyle de topraksız köylüyü toprak sahibi yapacağız.

Toprak - su hizmetlerine, özellikle küçük sulamalara öncelik ve ağırlık verilmesine devam olunacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Köylü ve çiftçilerimizle ilgili meselelerimiz üzerinde dururken, büyük bir davamız olan orman ve dağ köylerimiz ve buralarda yaşayan vatandaşlarla ilgili konulara da değinmek ihtiyacındayız.

Memleketimiz için hayati önem taşıyan, tabii ve devamlı bir servet kaynağı olan, ormanlarımızın, milli ekonomimize faydalı olarak geliştirilmesi, işletilmesi, değerlendirilmesi ve bu yolla, orman içinde ve kenarında yaşayan vatandaşlarımıza geçim imkânları sağlanması, bu konu ile ilgili politikamızın temel hedefidir.

Ormanlarımızda istihsal miktarımızın artırılması, yeni ağaçlarımızın geliştirilmesi, imar, yol yapımı ve erozyonu kontrol çalışmalarına hız verilmesi, çeşitli sanayi tesislerinin kurulması ile yeniden iş gücü yaratmak ve bu suretle orman bölgeleri halkına geniş seçim imkânları sağlamak kararındayız. Aynı zamanda yıllar yılı birikmiş orman mahsullerini değerlendirmek ve milli ekonomimize yeni kaynaklar katmak imkânı da bu yolla gerçekleşmiş olacaktır.

Dağ ve orman köylerinin alt yapı tesislerinin tamamlanmasına öncelik vereceğiz. Ulaşım ve nakliye imkânı sağlayacağız.

Dar arazili ve az verimli orman köylerinde yaşayanların, topraktan daha çok gelir sağlayabilmeleri için, bu bölgelere elverişli bitki çeşitlerini belirtecek ve bunların ekimini teşvik edeceğiz. Orman bölgelerindeki hayvancılığı desteklemek ve geliştirme tedbirlerini ele almak; üzerinde önemle durduğumuz konular arasındadır.

Orman mahsulleri endüstrisinin geliştirilmesine kararlıyız. Bu sayededir ki, mevcut ham maddelerin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi ve orman içerisinde yaşayan yurttaşlarımıza iş ve geçim imkânları elde edilmesi mümkün olacaktır.

Diğer siyasi partilerimizden gördüğümüz ilgi ölçüsünde, orman suçlarının genel af konusu olamayacağına dair Anayasada mevcut hükmün kaldırılmasına çalışacağız. (*Alkışlar*)

Sayın Milletvekilleri,

Köylü ve çiftçilerimizle ilgili meseleleri bitirmeden evvel, zirai krediler konusuna da kısaca değinmekte fayda görüyoruz.

Hükümetimizin tarım kredisi politikasının amacı; üretimi artırmak, ürünün sürüm ve satışını ve uygun fiyatla değerlendirilmesini kolaylaştırmak, bu suretle de köylünün kalkınmasına yardımcı olmaktır.

Kimyevi gübre, yüksek verimli tohumluk, zirai mücadele ve sulama uygulamalarının kredi ile desteklenmesine devam edeceğiz. Bu konu ile ilgili fonları artıracğız. Kontrollü zirai kredi sisteminin bütün yurda yayılmasını sağlayacağız.

Kredi dağıtımında sosyal adalet ilkelerine önem verilecektir. Kredilenmede kooperatiflere öncelik taniyacağız.

Proje esasına dayanan bir düzen içerisinde güçlü işletmeler yaratacak ölçüde bir kredi desteği sağlanacak, bu yolla tarım sektörünün belirli dallarının kalkın-

dırılması, ulaştırma, depolama tesis ve hizmetleri ve gıda sanayinin geliştirilmesi gerçekleştirilecektir.

Tarımsal ihracatın artırılması maksadıyla kurulan teşvik ve geliştirme fonlarının uygulanmasına devam olunacaktır.

Kredi dağıtımında başarılı çiftçilere kolaylık gösterilecek, krediyle edinilen araç ve tesisler teminat olarak kabul edilecektir.

Geniş ölçüde yenilenmiş olan toprak değer baremleri, belirli süreleri beklemeden günün şart ve ihtiyaçlarına göre yeniden ayarlanacaktır.

Köylünün mevduatını toplayıp bunu değerlendirebilecek bir mali müessese kurulacaktır. Küçük çiftçiye hitap eden düşük faizli bir kredi sisteminin ihdası ve geliştirilmesine önem verilecektir.

Kötü hava şartları yüzünden ödeme gücünden yoksun kalan küçük çiftçilerimizin, yıllardır birikmiş banka borçları faizsiz ve uzun vade ile taksitli bağlanacaktır. Böylece küçük çiftçilerimiz yeni kredi imkânına kavuşturulmuş olacaktır. (*A.P. sıralarından, alkışlar*)

Hayvancılık kredilerini yeterli ve dengeli bir hale getireceğiz. Çiftçilerimizin istihsal vasıtalarını daha ucuz fiyatla temin etmesi ve mahsullerini iyi değerlendirmesi için kooperatifler ve birlikler şeklinde teşkilatlanmaları desteklenecek ve teşvik olunacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Sermayelerinden çok, el emeği ile hayatlarını kazanan, yurt kalkınmasında ve sosyal bütünlüğümüzün korunmasında büyük ve önemli görevleri bulunan esnaf ve sanatkârlarımızın, iktisadi güçlerinin geliştirilmesi başlıca hedeflerimizden biridir.

Bu hedefi engelleyen sosyal ve çalışma düzenimizdeki tıkanıklıklar giderilecek, kredi, ham madde, alet edevat, eğitim ve pazarlama gibi konularda, günümüzün değişen ve gelişen ihtiyaçlarına göre tedbirler alınmasına devam olunacaktır.

Esnaf ve sanatkârlarımızın işyeri şartları rekabet gücünü ve iş verimini artıracak şekilde ıslah edilecektir.

Halka daha güvenilir bir hizmet verebilmek ve mesleğin örf ve adetlerini koruyabilmek amacıyla, çıraklık, kalfalık ve ustalık kanunu çıkarılacaktır.

Esnaf ve sanatkârlarımızın çalışma düzenindeki tıkanıklığı önlemek için, küçük sanayi siteleri yapmaya hızla devam edeceğiz.

İç ve dış piyasalardan teminine mecbur olduğumuz ham madde, işletme malzemesi ve makine ihtiyaçları için ayrılan tahsisler artırılabilecektir.

Esnafın ödediği vergiye; adil dengeli ve kolay ödenir bir şekil verebilmek için vergileme usulleri basitleştirilecektir.

Esnaf ve sanatkârlarımızın mamullerinin pazarlama ve ihraç imkânlarının geliştirilmesi için yapılan çalışmalara devam edilecek, sürüm ve satış kolaylaştırılacak, sergileme faaliyetleri desteklenecektir.

Ayrıca küçük sanayide gelişmenin hızlandırılması için, esnaf ve sanatkarlarımızın eğitim, öğretim metotlarından geniş ölçüde faydalanmaları imkânı sağlanacaktır.

Esnaf ve sanatkârlarımızın Sosyal Sigortalar kapsamına alınmaları, sağlık hizmetinden faydalanmaları sağlanacaktır. Ayrıca sosyal mesken politikamız, esnafa da teşmil edilecek ve kredilerden istifade yoluyla ev sahibi olmaları mümkün hale gelecektir. (*Alkışlar*)

Esnaf ve sanatkârlarımızın iktisadi durumlarının ıslahı, hiç şüphesiz ki bu tedbirlerle birlikte kredi meselesinin de düzeninde yürütülmesine bağlıdır.

Bu maksadı teminen, Halk Bankası Teşkilat kanunu yeni ihtiyaçlara göre ıslah olunacak, kredi kaynakları takviye edilecektir. Küçük sanayicinin yatırım finansmanlarının desteklenmesi yolundaki çalışmalarımızı artıracaktır.

Orta ve uzun vadeli proje kredileri yanında, esnafın acil ihtiyaçlarını karşılamak üzere ayrılan kısa vadeli kredilerin limitleri de öz kaynakların müsaadesi nispetinde genişletilecektir.

Makina ve teçhizat edinebilmek için verilen kredilerin, şahıs başına limitleri yükseltilecek, vadeleri uzatılacaktır.

Şöforlerin taşıt sahibi olabilmesi, taşıtı bulunanların da tamir ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla özel fonun miktarı arttırılacak, bunlardan faydalanacakların sayısı çoğaltılacak ve bu konu ile ilgili formaliteler basitleştirilecektir.

Diğer taraftan, kefalet kooperatiflerinin üye sayısının arttırılması, daha çok sanatkâr ve esnafımızın kredi imkânına kavuşturulması ve kooperatifler yoluyla verilen kredilerin faiz hadlerinin düşürülmesiyle ilgili çalışmalarımız hızlandırılacak ve geliştirilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Türkiye hızlı bir şehirleşme meselesi ile karşı karşıyadır. Düzensiz bir şehirleşmenin kontrol altına alınamaması halinde, çözümünde ciddi zorluklar çekeğimiz durumlarla karşılaşılması mukadderdir. Bunun içindir ki; imar ve iskân politikamızın hedefi, şehirleşmeyi düzenli bir şekilde sağlamak ve yerleşme merkezlerini medeni imkân ve vasıtalarla kavuşturmak istikametine yönelmiştir. Bu maksatla, bölge ve il ölçüsünde, kademeli bir yerleşmeler ağı kurma çalışmalarına hız verilecektir. Muhtelif şehirler için yapılmakta olan metropoliten planlama çalışmaları tamamlanacak, buralarda sanayi bölgeleri kurulacaktır.

Turistik, tarihi ve tabii değerleri önemli olan yerlerde, özellikle sahil bölgelerimizde, belediye sınırları dışında kalan sahalar için bir koruma kullanma ve kontrol düzeni getirmek amacıyla yapılmakta olan çevre düzeni planları tamamlanacaktır.

Belediyeleri, teknik ve mali yönlerden yeterli hale getirerek ve bu maksatla bir imar fonu kurarak, gerekli mali desteği sağlayacağız.

İller Bankasının kaynakları arttırılacak, belediyeler ile banka arasındaki münasebetler kolaylaştırılacak, kredi şartları daha elverişli hale konacak, mali gücü zayıf belediyelere gerekli yardımın Devlet bütçesinden yapılmasına devam olunacaktır.

Modern şehirciliğin icabı olan ve halk sağlığı bakımından büyük önem taşıyan soğuk hava tesislerine ve kanalizasyon işlerine ağırlık ve öncelik verilecektir.

İmar mevzuatının tatbikatında karşılaşılan aksaklıklar giderilecek ve kanunlarda gerekli değişiklikler gerçekleştirilecektir.

İmar planlarına uygun olarak, geniş çapta yeni iskân sahaları ayrılacak ve arsa spekülasyonları önlenecektir. Bu maksatla şehirlerimizin etrafında alt yapıları tamamlanmış, sosyal ve kültürel ihtiyaçları sağlanmış, toplu konut bölgeleri hazırlanacak ve bu yerlerden dar gelirli ailelerin faydalanmaları kolaylaştırılacaktır.

Hükümetimizin mesken politikasının temel hedefi; henüz başını sokacak bir yuvaya kavuşamamış aileleri, meşru ve hukuki yollardan ev sahibi yapmaktır. Devlet ve fert güçlerinin yanyana gelmesiyle, vatandaşın mesken ihtiyacının mümkün olan en kısa zamanda giderilebileceğine inanmaktayız. Bu maksatla mesken kredileri faizlerinin, kısmen veya tamamen Devlet bütçesinden karşılanmasını mümkün kılacak bir sistemi uygulamak kararındayız.

Bu arada, bir yandan gecekonduların yapılarını nizam ve kontrol altına alan çalışmalarımıza devam edeceğiz.

Ucuz arsa, proje, kredi, geliştirilmiş yapı sistemleri çalışmalarımızla ve bunların yanında aldığımız diğer sosyal ve ekonomik tedbirlerle, gecekonduların yapımı ve yayımı önlenirken, mevcut gecekonduların yol, su kanalizasyon ve elektrik gibi kamu hizmetlerini en kısa zamanda tamamlamak amacını güden faaliyetlere hız vereceğiz.

Diğer taraftan tabii afetler karşısında daha süratli ve güçlü olarak, afetzede vatandaşın yanında ve hizmetinde olmak kararındayız. Vatandaşın güvenlik içinde yaşaması ve felaket anında Devletin bütün imkânlarıyla afetzedelerin yardımına koşacağından, kimseyi aç ve açıkta bırakmayacağından emin bulunması, bu konu ile ilgili çalışmalarımızın ana hedefini teşkil etmektedir. Bu maksatla, çadır, portatif baraka, prefabrik konut, paketlenmiş “Bölgesel Teçhizat Merkezleri” kurulacaktır. Afet vukuunda; emniyet, sağlık, iaşe ve geçici barınak gibi tedbirler manzumesi, yurdun en ücra köşelerine kadar ulaşacak tarzda yeniden düzenlenecek, ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanacak ve yardım tedbirleri süratle uygulanacaktır.

Afetler dolayısıyla ekonomik gücünü kaybetmiş vatandaşların, yeni yerleşme yerlerine modern, fenni ve sıhhi konutlara kavuşmalarına ve ekonomik güç kazanmalarına yardım edeceğiz. Bu yardımların büyük ölçüde karşılıksız olmasına çalışacağız.

Sayın Milletvekilleri,

Önemle üzerinde durduğumuzu diğer bir konu da, Doğu Bölgesinin kalkınması meselesidir. Ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan memleketimizin, bütün bölgelerinin kalkınması, Anayasamızın bir icabıdır. (*Alkışlar*)

Memleketimizin çeşitli bölgeleri, hatta bir bölgenin çeşitli mevkileri arasında nispi gelişmişlik farkları mevcut olduğu bir gerçektir. Hedefimiz, Türkiye'nin bütün bölgelerini tüm olarak çağımızın medeniyet seviyesine çıkartmaktır. Bunun içindir ki, memleketimizin tümüne şamil bir kalkınma planı tatbik olunurken, geri kalmışlığın yaygın ve tesirli olduğu bölgelerde, özel tedbirler alınmasına ihtiyaç görmekteyiz. Bu özel tedbirlerin maksadı; memlekette imtiyazlı bölgeler yaratmak değil, bütünlüğü perçinlemektir.

İkinci Beş Yıllık Planımızda, dengeli kalkınmanın bir icabı olan bu tedbirlerle büyük bir ağırlık verilmiştir. Plan hedeflerinden ve Doğu Bölgemizin özelliğine verdiğimiz önemden aldığımız ilhamla, kararlaştırılan tedbirlerimiz aşağıda sıralanmıştır:

1. Eğitim tesislerinin çoğaltılmasına devam olunacaktır. Bu arada, bölgede kurulmakta olan Atatürk Üniversitesi kuruluşunun tamamlanmasına gayret edilecek ve kurulmasına başlanılan Diyarbakır Üniversitesinin bir an önce tamamlanması için gereken gayretler gösterilecektir.

2. Bölgede kurulmasına başlanmış olan yatılı bölge okullarının sayısı çoğaltılacak, bu okullarda, ilkokuldan sonra yerine göre ortaokul veya sanat okulu kısımları ilave olunacaktır.

3. Bölgede kurulmasına başlanılan tarım, hayvancılık ve orman okulları ikmal olunacaktır.

4. Bölgede yeniden teknik okullar ve yüksek teknik okullar açılacaktır.

5. Bölgenin ulaşım imkânları süratle geliştirilecek, ana yol şebekesi tamamlanacak ve her mevsimde geçit verir hale getirilecektir.

6. Bölgede mevcut hava meydanlarına yenileri eklenmek suretiyle hava ulaşımının şümulü genişletilecek ve senenin daha uzun bir süresince hava ulaşımı için gerekli tedbirler alınacaktır.

7. Bölgenin transit ulaşım imkânları arttırılacaktır. Yeni transit ulaşım hizmet merkezleri ve hudut kapıları açılacaktır.

8. Ana ulaşım şebekesi dışında daha küçük merkezlere ve köylere ulaşım imkânları arttırılacaktır.

9. Sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonunda görülen aksaklıklar giderilecektir.

10. Şehir ve kasabalardan başlamak üzere, bölgedeki bütün merkezlere enterkonnekte şebeke ulaştırmak suretiyle elektrik götürülecektir.

Keban Barajı, Dicle ve Fırat ile diğer sular üzerinde kurulacak santrallerden bütün bölge faydalanacaktır. Sanayileşmenin zaruri gereği olan elektrik enerjisinin bölgeye yayılması, bölgenin kalkınmasında en önemli unsurlardan biri olacaktır.

11. Bölgenin kalkınması için imtiyazlı bir kredi politikası kabul olunmuştur. Bu politikanın tatbikine devam olunacaktır.

12. Bölgede yeni iş imkânları yaratacak çeşitli tesislerin kurulmasına devam olunacaktır.

13. Bölgenin tabii kaynakları geliştirmek suretiyle yeni iş imkânları yaratılacaktır. Bu arada maden, toprak ve su kaynaklarının ve ormanların geliştirilmesine özel önem verilecektir.

14. Bölge için hazırlanmış bulunan özel hayvancılık projesinin tatbikatına devam olunacaktır. Bu projenin tatbikatında, hayvan besiciliğinden başlayan ve satışa kadar devam eden her safha ele alınacaktır. Bu cümleden olarak et kombinaları, süt tesisleri, yem fabrikaları, deri işletme tesislerinin kurulmasına devam olunacaktır.

Hayvan yetiştiriciliği ve hayvan ürünlerini kullanan işletmeler özel kredi şartlarıyla teşvik edilecektir.

Komşu ülkelere canlı hayvan ve et ihracına devam olunacaktır. Hayvancılıkta iştilal eden köylü ve müstahsilini eline, alın terinin karşılığının geçmesini sağlayan her türlü tedbire müracaat olunacaktır.

15. Bölgede gıda ve istihlak maddeleri sanayi geliştirilecektir. Esasen, satın alma gücü çok sınırlı olan bölge halkının istihlak ettiği bazı mamullerin uzak mesafelerden taşınması önlenecek, böylelikle hem yeni iş imkânları açılmış, hem de istihlak malları makul fiyatlarla bölgeden sağlanmış olacaktır.

16. Bölgede veteriner hizmetleri geliştirilecek, bu hizmetler köylere kadar götürülecek ve hayvan sağlığı ile ilgili yeni merkez açılacaktır.

17. Bölgede ucuz yakacak tesisleri geliştirilecektir.

18. Bölgenin hububat yetiştirilmesine müsait olmayan kısımlarında, her mevsim kâfi miktarda hububat bulundurulacak şekilde, toprak mahsulleri hizmetleri genişletilecektir.

19. Köylüye açılan zirai kredilerin daha verimli olması sağlanacak, besi kredisi daha yaygın hale getirilecektir.

20. Büyük sulama programlarının tatbikatı hızlandırılacaktır.

21. Köy hizmetleri “yol, su, okul, elektrik” gittikçe genişleyen bir program dâhilinde yürütülecektir.

İçme sularından mahrum bölgeler, özel projelerle çok kısa zamanda içme suyunu kavuşturulmaya devam olunacaktır.

22. Sanayi siteleri ve çarşıları kurulmasına devam edilecektir.

23. Turizm gelişmesine hizmet edecek tesisler çoğaltılacaktır.

24. Demiryolu ulaşımı bölgenin bütün merkezlerinde daha iyi hizmet edecek şekilde ıslah olunacak, bu arada tren seferleri dizel lokomotiflerle yapılacaktır.

25. Topraksız köylünün toprağa kavuşturulması ve eline geçen toprağı muhafaza edecek şekilde cihazlandırılmasına gayret sarf edilecektir.

26. Milli plan mefhumundan uzaklaşmamak şartı ile ve bölgenin imkânlarını daha ileri ölçüler içerisinde tespit etmek maksadıyla ve elde edilen neticeleri milli plan şümülü içinde kıymetlendirerek, Doğu Bölgesi için özel bir plan çalışması yapılacaktır.

27. Doğu kalkınmasında devamlılık ve sürati sağlamak amacıyla, daha çok sayıda teknisyenin bölgede çalışması için gerekli tedbirler alınacaktır. Az gelişmiş bütün bölgelerde hizmet gören her çeşit görevlinin huzur için çalışabilmesi imkânları hazırlanacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, yurdumuza yönelebilecek her türlü tehdidi karşılayabilecek şekilde ve aralıksız olarak cihazlanması için alınan tedbirlere devam olunacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin kendi kumanda zinciri içerisinde öğretim, eğitim ve moral seviyesini daimi olarak yüksek tutmak için alınan tedbirlere devam edilecektir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin ikmal hizmetleri sürekli ve güvenilir bir şekilde yürütülecektir.

Silahlı Kuvvetlerimizin hazarda iskân edildiği sahalardaki tesislerinin modernleştirilmesine ve yeni kıışlalar, hastaneler ve eğitim tesisleri yapılmasına devam olunacaktır.

Şehirlerden uzak birliklerin kurulduğu yerlerden ve hudut karakollarından başlamak üzere girışilen subay ve astsubay lojmanları ile sosyal tesislerin yapımına devam olunacaktır.

Harp silah ve vasıtalarından memleketimizde yapılması mümkün ve lazım olanlar ile ilgili sanayiın geliştirilmesi için özel bir program uygulanacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin teşkilat, personel ve eğitimini geliştirecek tasarıların kanunlaşmasına çalışılacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Maliye politikamız; topyekun kalkınmamızın sıhhatli ve süratli olarak gerçekleşmesini ve ekonomimizin enflasyon, resesyon, deflasyon gibi arızalardan uzak kalarak, istikrar içinde gelişmesini sağlamak, artan milli gelirin vatandaşlar arasında adil ve dengeli olarak dağılımına yardımcı olmak esasına dayanır.

Kamu maliyesini program-bütçe sistemine geçirerek kaynaklarımızın en iyi şekilde kullanılması sağlanacaktır.

Bankalar ve kredi sistemi günümüzün gelişen şartlarına göre yeniden düzenlenecektir.

Diğer taraftan sermaye piyasalarının kurulması, gönüllü tasarrufların teşviki, halka açık anonim ortaklıklar gibi konularda alacağımız tedbirlerle halkın elindeki tasarrufların değerlendirilmesi ve bunların yatırımlara aktarılması sağlanacaktır.

Önemli hacimde bir Devlet sermayesini bünyesinde toplayan ve adetleri günden güne artmakta bulunan Döner Sermayeli kuruluşların, yönetimindeki birlik ve beraberliği sağlamak üzere, bir Döner Sermayeli Kuruluşlar Kanunu Tasarısı hazırlanacaktır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin elindeki imkânlardan daha çok faydalanmak ve yeni kaynaklar yaratmak suretiyle, kalkınmaya olan katkısını artırmak için, ıslahat tedbirlerinin alınmasına devam edecektir.

İktisadi istikrarı sağlayacak, sanayileşmemizi kolaylaştıracak ve gelir dağılımında adaleti temin edecek bir fiyatlar ve gelirler politikasının ahenkle yürütülmesine devam olunacaktır.

Gerçek vergileme alanına girmeyen gelir vergisi mükelleflerinin, global götürü vergileme sisteminden şahsi götürülüğe kaydırılarak vergilendirilmeleri sağlanacaktır.

Veraset - intikal vergimiz ve bu verginin tatbikatına ait Vergi Usul Kanunu hükümlerinde yapılacak değişikliklerle bu vergi ile gelir vergisi arasındaki organik bağ kurulacak, her iki verginin randımanlı birer kaynak haline gelmesi sağlanacaktır.

Tarım kazançlarının vergilendirilmesinde, bugünkü ikili sistemin yani gelir ve arazi vergilerinin uygulanmasına devam olunacaktır. Her iki vergi de, daha rasyonel modern ve toprağın potansiyeli ile olan yakın ilişkisi nazara alınarak daha basit vergileme teknikleri ile takviye edilecektir.

Vasıtalı vergiler alanında gider vergisinin bütünlüğünü bozan tekel ve şeker fiskaliteleri üzerinde başlanmış bulunan ıslahat hareketine devam olunacak ve halkın zaruri gıda maddesi şeker üzerindeki verginin ileri batı memleketleri bilhassa üyesi olmak kararında bulunduğumuz ortak pazar ülkeleri seviyesine indirilmesine gayret edilecektir.

Gider vergilerimizin bugünkü tek kademeli istihsal vergisi durumundan, ortak pazar vergisi olarak kabul edilmiş bulunan, üç kademeli eklenen değer vergisi sistemine geçebilmenin şartları temin edilecektir. Ortak pazarın vergi ahenkleştirilmesi faaliyetlerine ayak uydurabilmek için, bu konuda başlamış bulunan araştırma faaliyetleri sonucuna göre vergi sistemimizde gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Türkiye'nin dış ticaret gelirlerinin ve yabancı sermaye yatırımlarının vergilendirilmesinde, ülkemizin vergileme haklarının açıklığa kavuşturulması ve vaki vergi ziyanının önlenmesi için, vergi anlaşmaları akdi faaliyetlerine devam edilecek ve akdedilen vergi anlaşmalarının süratle Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçirilmeleri sağlanacaktır.

Mali kaza sistemi Anayasa hükümleri göz önünde bulundurulmak suretiyle ıslah edilecektir.

Genel olarak vergi ziyanının önlenmesi için müessir tedbirler alınacaktır. Sınai ve ticari faaliyette bulunan teşebbüs ve işletmelerin, bilançolarında yazılı olup, mu-

kayyet kıymetleriyle değerlendirilmekte olan aktiflerin, revalüasyonunu temin için mevzuatta gerekli değişiklik yapılacaktır.

Tasarruf bonoları değiştirme sistemi ıslah edilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Ticaret politikamıza verilen açıklık, güvenlik ve eşitlik prensiplerine devam olunacaktır. Fiyatların arz ve talep kanunlarına uygun olarak serbestçe tekevvün edebileceği bir ortamın yaratılması esastır. Bu hal hiçbir zaman piyasayı başıboş bırakmak şeklinde anlaşılamaz. Belli hedeflere ancak ekonominin gerektirdiği tedbirler alınmak suretiyle ulaşılabilir.

Vatandaşın yiyecek, giyecek ve sair ihtiyaçlarının en iyi ve en ucuz şekilde giderilmesi ve gıda maddelerinin istikrarlı ve rasyonel bir şekilde pazarlanması teşvik edilecektir.

Temel mal ve hizmetlerde veya zaruri ihtiyaç maddelerinde, fiyat istikrarını sağlayacak tedbirlerin alınmasına devam edilecektir. Müstehlikin ihtiyaçlarına doğrudan doğruya cevap veren mal ve hizmetlerde müstehlikin kalite ve fiyat yönünden aldanmasını önlemek için teşkilatlanması teşvik olunacaktır.

Zirai mahsullerin değerlendirilmesi ile ilgili taban fiyat politikamıza müstahsilleri teşkilatlandırma yolu ile devam edilecektir.

Pamuk, fındık, üzüm, incir, tütün, fıstık, ayçiçeği, çeltik, zeytinyağı destekleme alımlarına devam olunacaktır. Böylece gelirin istikrarını koruma yanında istihali geliştirici ve dış pazar açısından imkân sağlayıcı bu politika, madde grupları artırılarak uygulanacaktır.

Kooperatiflerimizin çoğalması ve yayılması için yapılan çalışmalar geliştirilecektir. Yeni Kooperatifler Kanununun getirdiği müesseseler kurulacaktır.

Hayvan üretimi ile iştigal eden müstahsil bölgelerde, üretimin değerlendirilmesi ile görevli bulunan Et - Balık Kurumunun büyük ve güçlü bir devlet müessesesi haline getirilerek memleket hayvancılığında nazım rol oynaması sağlanacaktır.

Toprak Mahsulleri Ofisi'nin çalışma sahası genişletilerek, zirai mahsullerin bütünü üzerinde faaliyet göstermesi sağlanacaktır. Yeni satış merkezleri tesis edilerek, ekmeklik hububat yanında, yemlik satış imkânları da sağlanmak suretiyle, yem istihlak bölgeleri ihtiyaçlarının ucuz ve emniyetli bir yolda karşılanmasına çalışılacaktır.

Çeltik müstahsilinin korunması, çeltik üretiminin teşviki, fiyat istikrarının sağlanması gerçekleştirilecektir.

Zirai mahsullerin dolu, don, kuraklık, yağmur, heyelan gibi afetlere ve hayvanların ölüm, hastalık, çalınma, kaza rizikolarına karşı sigorta edilmesi teşvik olunacaktır.

Sigortacılığın milli ekonomimize daha müessir katkıda bulunması için, yurt servetini koruyucu ve tasarrufu teşvik edici çalışmaları desteklenecektir.

Sigortacı kuruluşla, sigortalı ilişkilerini koruyan sistem ıslah edilerek, daha verimli bir gelişme ortamı hazırlanacaktır.

Ekonomik kalkınmamızın gelişmesini ve devamlılığını sağlamak ve korumakla alakalı çalışmalara dış ücret politikası açısından büyük ağırlık vermekteyiz. Yatırım malları ve gelişen sanayiın ham madde ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ve daha büyük hacimde yatırım sağlamak daha büyük hacimde istihsalı devamlı kılabilmek için dış ticaretimizde ihracat politikamızı geliştirici tedbirlere büyük ağırlık verecek bu arada ihracat ve Kalkınma Bankası kurulacaktır.

Çeşitli devrelerde çeşitli hedefleri gerçekleştirmek üzere çıkarılmış olan mevzuat basitleştirilecek, dış ticaret ve ödeme bilançomuzla ilgili hususlardaki tahditlerin tedricen makul ölçülerde hafifletilmesi için gereken rasyonalizasyon tedbirleri alınacaktır.

İhracatımızın arttırılmasına, çeşitlendirilmesine, bu arada hemen istihsal edilip de değerlendirilemeyen mahsullerimize pazar bulunmasına ve ihracat hacmimize önemli miktarda sanayi mamullerinin eklenmesine çalışılacaktır. Bu maksatla, gerekli teşkilatlanma ve yeniden düzenlenme tedbirlerine başvurulacaktır.

İhraç mallarımızın çeşitlendirilmesi ve istihsalinin artırılması yolundaki politika yanında bu mallara beynelmilel standartlara uygunluğun ve dış pazarlarda aranılan niteliğin kazandırılması istikametindeki tedbirlere ve çalışmalara devam edilecektir.

Ayrıca, dış ülkelerde pazarlama ile ilgili yerleşme ve araştırma tedbirlerine ağırlık verilecek, yeni pazarlar kazanma gayretlerimiz geliştirilecektir. Bu politikanın başarıya ulaşması ile ilgili iç ve dış organizasyon konuları yanında yetiştirici ve öğretici çok yönlü çalışmalara da ağırlık verilecektir.

İthalatımızın ekonomik kalkınmamız ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yürütülmesini sağlayacak çalışmalarda, ithalatın gerçek ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzenlenmesine ve geliştirilmesine devam edilecektir.

Gelişen sanayimizin artan ham madde ihtiyacının karşılanması, ithalat ikamesi politikası yanında ihracat sanayiinin kurulması ve gelişmesi istikametinde ithal programları uygulamasına önem verilecektir.

Yurt kaynaklarının değerlendirilmesi için gerekli yatırım malları ithaline öncelik verilecektir.

Dış ticaret rejimimizin hazırlanmasında ve tatbikatında eşitlik, açıklık ve genellik ilkelerine sıkı şekilde bağlı kalınacaktır. Dış ticaret politikasının yürütülmesinde, ekonominin her sektöründe olduğu gibi, özel sektöre de ilişkilerimizi işbirliği anlayışı içinde daha da geliştirici ve güçlendirici tatbikata devam edilecektir.

İkinci Beş Yıllık Planında öngörülen prensiplere göre, memleketimizin hızla sanayileşmesini mümkün kılacak tarzda çalışmalara devam edilecektir.

Yatırım malları imalatını geliştirecek ağır sanayi projelerine öncelik verilerek sanayileşme hamlemizde önemli bir merhalenin aşılması sağlanacaktır.

İhraç imkânı bulunan sahaları ele alan ve ihracat kaynaklarımızı harekete geçirecek olan sınai teşebbüslere öncelik verilerek çeşitli yollardan desteklenecektir.

İthalatımızda hacim itibarıyla büyük yer tutan malların dâhilde istihsalı ekonomik icapların elverdiği nispette ele alınarak ekonomimizi güçlendirilecektir.

Sanayileşme hamlemizin kaydettiği gelişmeye yeni bir hız verilebilmesi için kredi ve ham madde tedarikinde yeni uygulamalar suretiyle güven ve istikrar ortamı güçlendirilecektir.

Ekonomik ve teknik icapların müsaade ettiği veya sosyal zaruretlerin gerektirdiği ölçüde ağır sanayi ile birlikte yan sanayinin kuruluşu da teşvik edilecektir.

Montaj sanayinde mamullerin bünyesine dahil olan yerli malzeme nispetlerinin arttırılmasına devam olunacaktır.

Kurulacak teşebbüslerin dünya piyasalarında rekabet edebilecek ölçü ve kıstaslara uygun şekilde kurulması temin olunacaktır.

Sanayileşmemizde dış pazarların elverişliliği nispetinde ham maddelerimizi yarı mamul veya mamul hale getirerek ihraç etmeye önem verilecektir.

Karma ekonominin ahenk içinde gelişebilmesi için kamu sektörüne ve özel sektöre aynı ölçüler uygulanacaktır. Özel teşebbüsün plan hedeflerine uygun olarak meydana getireceği sanayi tesisleri teşvik olunmaya devam edilecektir.

Tesislerin, teknik şartlar ve ekonomik icaplara hâle gelmemek şartı ile memleket sathına dengeli bir şekilde dağılması sağlanacaktır.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve Sınai Yatırım ve Kredi bankası sanayileşmemize daha çok yardımcı hale getirilecektir.

Hükümetimizin önemle üzerinde duracağı hususlardan biri de, organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi çarşılarıdır.

Bunların yapımına hızla devam olunacaktır.

Sanayi mamullerimizin dış pazarlarda rekabet gücüne sahip kalite ve vasıfta olması müstehliki ezmeyecek uygun fiyatla piyasaya arzı ve devamlılığı dikkatle takip olunacaktır.

Özet olarak, sanayileşmemizin devamlılığı ve randımanlı çalışması için gereken her türlü tedbire başvurulacak ve kalkınmamızın sürükleyici sektörü olan sanayimiz yeni hamleler yapabilecek hale getirilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Memleketimizin zengin maden kaynaklarının aranıp bulunması ve milletimizin bir an önce istifadesine arzı hususuna büyük önem vermekteyiz. Madenlerimizin iyi işletilmesi ve daha çok istihsal yapılmasının memleket ihtiyacının karşılanması ve ihracının geliştirilmesi yönünden değeri büyüktür. Yapılacak ihracatın cevher şeklinde değil, mamul veya yarı mamul maden şeklinde olması için sarf edilen gayretlere hız verilecektir. Bakır, alüminyum, boraks ve demir madenlerinin istihsalini arttırmak için kurulmakta olan tesislere yenileri ilave edilecektir.

Madencilüğimizin inkişafı için lüzumlu olan mevzuat değişikliğinin biran önce uygulama sahasına konulmasına çalışılacaktır. Memleket madencilüğünün inkişafını önleyen çeşitli engeller ve ihtilaflar ortadan kaldırılacak, uygulamada açıklık ve kolaylık sağlanacaktır.

Madenlerimizin arama ve işletme haklarının iktisabında, kamu sektörü ile özel sektör arasında hukuk eşitliği prensibi muhafaza edilecektir.

Ekonomik kalkınmamızda dış ticaret dengesinin sağlanmasında büyük yeri olan madenlerimizi hem devlet hem de özel sektör eliyle veya lüzumu halinde karma teşebbüsler kurarak işletmeyi milli ekonomimiz bakımından faydalı ve zaruri görmektediriz. Maden sahasında ekonomimize katkıda bulunacak her teşebbüs yardım ve teşvik görecektir. Bu maksatla kamu kesimi özel sektöre gereken teknik yardımda bulunacaktır. Maden işletmeciliğinin ihtiyacı olan makine malzeme ve teçhizatın ithalinde kolaylık sağlanacaktır. Maden ihracı çeşitli teşvik tedbirleri ile desteklenecektir.

Maden araştırmalarında ve maden istihsalinde endüstrimizin ihtiyaçları ve dış piyasalarda değeri bulunan madenlere öncelik verilecektir. Bu arada endüstrileşmemizin en önemli temel malını teşkil eden demir, kömür, bakır, alüminyum ve dış piyasalarda değeri bulunan cıva gibi maden cevherlerinin bulunması ve işletilmesine ağırlık verilecektir. Ayrıca tarımımızın ihtiyacı bulunan gübreyi karşılamakla lüzumlu bir unsur olan fosfat taşı araştırılması üzerinde durulacaktır.

Isınma konusunda alışılmış fakat kullanılması çeşitli zararları doğuran yakıtlar yerine başta linyit olmak üzere diğer ticari yakıtların kullanılması ve bunların hal-kıımıza ucuz fiyatla intikali sağlanacaktır. Halkımızın ısınma ihtiyacı mali imkânları mütenasip bir fiyatla yurdun her yerinde karşılamak yakıt politikamızın esasını teşkil eder.

Memleketimizin petrol ve petrol ürünleri ihtiyacının biran önce ve tamamıyla milli kaynaklarımızdan karşılanması ham ve mamul petrol ihtiyacı için yabancı memleketlere ödenmekte olan paraların tasarrufu, Türkiye'nin ham ve mamul petrol ihraç eden bir ülke haline gelmesi takip ettiğimiz ve takip edeceğimiz petrol politikamızın esaslarını teşkil eder.

Petrol rezervlerimizin tespiti, aranması, istihsalı, rafinajı, nakil ve dağıtılması ile ilgili çalışmalar milli menfaatlerimizin gerektirdiği bütün tedbirler alınarak artan bir hızla devam edecektir. Yerli ham petrolümüzün ihtiyaçlarımızın karşılanacağı zamana kadar yurt dışından alınması zaruri olan ham petrol için en ucuz fiyatın bulunması yolundaki teşebbüs ve gayretlere devam olunacaktır. Petrolün yurt içinde dağıtılmasında bütün yurda şamil bir boru hattı şebekesi kurulmasına çalışılacaktır.

Petrol Kanununda yapılacak değişikliklerle müşahede edilen güçlükler ve te-reddütler kaldırılacak ham petrol istihsalimizin artırılması yönünde yeni hukuki esaslar konulacaktır.

Petrolü olan komşu ülkelerin ham petrol satışlarını memleketimiz limanlarından yapabilmeleri için memleketler arası petrol boru hatları tesisi imkânları araştırılacak yurt ekonomisinin geliştirilmesinde ve petrol ithalimizde önemli faydalar elde edilecektir.

Halkın ucuz temiz yüksek kalorili yakıt maddesi ihtiyacının karşılanmasında çok önemli yeri olan mayi petrol fazı istihsalinin istihlaki karşılayacak şekilde artırılması temin olunacaktır.

Tabii petrol gazına sahip olan komşu memleketlerden tabii gaz alınması imkânları üzerinde çalışılacaktır.

Petrol sanayi artıklarının değerlendirilmesi için Petro-Kimya ve suni gübre sanayi yatırımlarına öncelik verilecektir. Hususiyle günlük hayatın bir parçası haline gelen plastik sanayi başlıca ham maddesini üreten Petro-Kimya sanayi süratle geliştirilecek bir taraftan döviz tasarrufu sağlanacak diğer taraftan yeni iş sahaları açmak imkânı elde edilecektir.

Süratle artan nüfusumuzun beslenmesi, tarım ve sanayi ihtiyaçlarının karşılanması, içme, kullanma ve endüstri suyunun temini, taşkınların önlenmesi, bataklıkların kurutulması, enerji üretilmesi gibi meseleler su kaynaklarının geliştirilmesi zaruret ve önemini ortaya çıkarmıştır.

Sulanabilir yurt topraklarının bir an önce suya kavuşturulması için ayrılan imkânlar plana uygun olarak artırılacaktır. Sulama işletmelerinin istifade edenlerle devlet tarafından ortaklaşa idaresi sağlanacaktır.

Sulama tarifelerinin esasları yeniden gözden geçirilerek vatandaşın ödeme gücü dışına çıkmayacak yeni bir sistem tatbik edilecektir.

Taşkınlara maruz sahalarda tedbirler alınarak mal ve can kaybının önlenmesine itina olunacaktır. Bilhassa şehir kasaba ve köylerimizin taşkından koruma ile ilgili projelerine öncelik ve sürat verilecektir.

Enerji politikamızın esası yurdun her köşesine yeterli devamlı emniyetli ve ucuz elektrik enerjisi götürmektir. Bu maksatla üretimin artırılması nakil ve dağıtım imkânlarının yurt sathına yayılması çalışmalarımızın ana hedefini teşkil eder.

Komşu memleketlerin elektrik şebekeleri ile bağlantılar yapılarak daha emniyetli ve ekonomik sonuçlar almak için elektrik ihraç ve ithal imkânları üzerinde durulacaktır.

Bugün yurdumuzda çeşitli elektrik ücret tarifeleri uygulanmaktadır. Enterkonekte şebekesinin ulaşabildiği yerlerde elektrik ücretleri çok düşük diğer yörelerde ise çok yüksektir. Bu farklı tatbikatı önlemek amacıyla enterkonekte şebekesinin ulaştığı veya ulaşmadığı köyler dahil her yerde bütün yurda şamil tek elektrik tarifi uygulanacaktır.

Elektrik enerjisi ile ilgili malzeme ve teçhizatın yurt içinde imal edilmesi prensip olarak kabul edilmiştir.

Elektrik enerjisinin tek elden etüt ve planlanmasını inşaaasını ve işletmesini temin gayesiyle Türkiye Elektrik Kurumu kurulacaktır.

Köylerimizin bir an önce elektriğe kavuşması için yapılan çalışmalara hızla devam olunacak ve köyde ucuz elektrik kullanılması imkânları sağlanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Yurdumuzun imarına ekonomik sosyal ve kültürel gelişmesinin dayanağını teşkil eden bayındırlık hizmetlerine bilim ve teknolojinin en ileri imkânları ve memleket gerçekleri nazara alınarak hızla devam edilecektir. Bu sahada ihtiyaç duyulan kadronun ve yetişmiş insan gücünün artırılması, huzur ve emniyetle çalışmalarının sağlanması üzerinde durulacaktır.

Proje, yapım, müşavirlik ve kontrollük hizmetlerini görme şekli ileri memleketlerdeki seviyeye ulaşması için gerekli tedbirleri alınacaktır.

Ulaştırma sektörünün plan hedeflerine erişmesi için yolcu ve mal akımı etütleri nazara alınarak alt yapının ahenkli bir şekilde inşa ve işletilmesi sağlanacaktır.

Turistik yollar, hava meydanları, limanlar modern ve gelişen ihtiyaca cevap verecek şekilde ele alınacak ve inşalarına hızla devam edilecektir. Yapıların yurt dışında dengeli bir şekilde dağılması ön planda tutulacaktır.

İnşaatlarda kalite ve ucuz yapı malzemesi sağlama yapı maliyetlerini ucuzlatmaya fiyat istikrarını temin hususları önemle takip edilerek yerli yapı sanayinin ileri merhaleye ulaşması teşvik edilecektir.

Yapı malzemesi standartlarının biran önce tamamlanması ve kalite kontrolünün tesirli bir şekilde yapılması yolunda her türlü teknik yardım temin ve gereken faaliyet gösterilecektir.

Kitle nakliyatı bakımından büyük önemi olan güzergâhlardan başlamak üzere demiryolu şebekemiz ıslah edilecektir.

Yurdumuzun her tarafına dizel lokomotif ile çekilen tren seferleri konulacaktır.

Üç tarafı denizle çevrili yurdumuzun bütün sahilleri boyunca yer yer turistik limanlar ve balıkçı limanları ile çekek yerleri gibi kıyı yapıları büyük sayıda ele alınarak inşaatlarına süratle başlanacaktır.

Karayollarımızın bakım, onarım ve yapım çalışmalarına hız verilecek, yüksek standartlı yollarla yurt köşelerinin bağlantıları sağlanacaktır. Ana yol şebekelerimizin en mükemmel şekilde tamamlanması için önümüzdeki yıllarda büyük çapta inşaatına ve asfalt kaplama faaliyetine devam edilecektir.

Trafik kesafetinin büyük çapta arttığı güzergâhlardan başlamak üzere trafik kazalarını önlemek amacıyla sürat yolları yapımına devam olunacaktır.

Komşu memleketlerle olan kara yolu irtibatı geliştirilecek, yurdumuza giriş ve çıkışlar yüksek standartlı yola kavuşturulacaktır.

Kıtalar arası hava yolu bağlantısının önemli düğüm noktalarında hava limanları inşaatına devam olunacaktır.

Turistik bölgelerimizle yurdumuzun diğer köşelerine havadan ulaşımı sağlamak için yeniden meydanlar inşa edilecektir.

Kara deniz ve hava ulaştırması ve telekomünikasyon faaliyetleri, ekonomik sosyal ve can ve mal emniyeti yönünden yeniden düzenlenecektir.

Deniz yolu ulaştırmasının ekonomik hayatımızdaki büyük önemi dolayısıyla bu sahada başlanılan planlı kalkınma hareketlerine devam olunacaktır.

Deniz ticaretimizin ileri memleketler denizcilik seviyesine çıkarılması için genç ve modern gemilerle deniz ticaret filomuzun kuvvetlendirilmesi yolundaki gayretlerimize devam olunacaktır.

Deniz vasıtaları sanayinin geliştirilmesi için kurulmakta olan Tersane ve Deniz Dizel Motor Fabrikasının bir an önce işletmeye girmesi sağlanacaktır.

Ayrıca yurdumuzdaki bütün tersane tezgâhlarından azami şekilde faydalana- caktır.

Deniz nakliyatı sahasında yabancı gemilerle gemilerimiz arasında ticari reka- bet şartları hazırlanacak yolcu ve navlun dövizlerinin artırılmasına çalışılacaktır.

Memleketimize yeni ve büyük döviz kaynakları sağlamak amacı ile serbest li- manlar tesisi üzerinde durulacaktır.

Sivil havacılık sahasında işletmelerimiz modern standartlara uygun bir seviye- ye getirilecektir.

Türk Hava Yollarının iç ve dış hatlarımızda tespit edilen programa göre mal- zeme ve vasıta ihtiyaçları temin olunacak ve mütekâmil bir işletme ile halkımızın emin süratli ve rahat bir havayolu hizmetine kavuşması gerçekleştirilecektir.

Demiryollarımızın yolcu ve yük taşıma hizmetlerinin ıslah edilmesi çalışmala- rına devam olunacaktır.

Avrupa ve Ortadoğu ve Asya arasında memleketimiz üzerinden geçecek transit demiryolu nakliyatı geliştirilecek memleketimiz için önemli bir gelir kaynağı sağ- lanacaktır.

Başlanmış bulunan lokomotif ve vagon sanayi geliştirilerek memleketimizin artan ihtiyaçlarına cevap verecek hale getirilecek ve dış pazarlarda satış imkânları aranacaktır.

Memleketimizin ekonomik ve kültürel faaliyetlerinin hızla gelişmesinin tabii bir sonucu olarak büyük nispette artan halkımızın haberleşme ihtiyacını karşıla- mak için başlanan çalışmalar kısa zamanda bitirilecektir.

Şehir içi, şehirlerarası ve milletlerarası telekomünikasyon sistemleri süratle ikmal edilecek ve memleket içinde tesis ettiğimiz santral ve telefon fabrikasının

bu yıl imalata başlaması ve buna ilaveten alınacak tedbirlerle gelecek yıllar içinde halkımızın telefon ihtiyacı süratle karşılanacaktır.

Bir taraftan büyük merkezler arasındaki telefon konuşmalarını yarı otomatik ve otomatik hale getirirken diğer taraftan daha küçük merkez ve köylere telefon hizmetlerinin götürülmesine çalışılacaktır.

Radyolarımızın yurdumuzun her köşesinde iyi bir şekilde dinlenebilmesi için alınan tedbirlere devam edilecektir.

Endüstrisi memleketimizde kurulmak suretiyle taşıdığı yüksek eğitim değeri bakımından televizyonun memleket sathına yayılmasına devam olunacaktır.

Teknolojik ilerlemelerden halkımızın istifadesini sağlamak üzere milletlerarası suni peyk yolu ile haberleşme anlaşmasına geçen yıl üye olmamızın ikinci merhalesi olarak Türkiye’de bir yer istasyonu kurulması yolundaki teşebbüslerimiz gerçekleştirilecektir.

Küçük kasaba ve köylerimizdeki vatandaşlarımızın haberleşme hizmetlerinden en geniş şekilde istifadeleri sağlanacaktır. Kurulacak Posta Biriktirme Sandığı ile vatandaşlarımızın biriken tasarrufları faydalı yatırımlara aktarılacak suretiyle değerlendirilecektir.

Muhterem Milletvekilleri,

Turizm, tarım ve sanayi dışında, birçok şehir, kasaba ve köyümüz için yepyeni ufuklar açan ve pazar sahaları yaratan geniş imkânları ve modern hayatın bütün veçhelerini beraberinde getiren bir ekonomik harekettir. Turizm, sadece otel motel ve lokanta adedinin artması demek değildir. Turizm, aynı zamanda yol yapımı liman ve hava alanı inşası, elektrik, su ve haberleşme şebekesinin ıslahı, bütünüyle topyekûn bir gelişme demektir. Dış ve iç turizm yoluyla bu hareketin bütün vatan sathına yayılması için en çok gelişme imkânı vaad eden bölgelerden başlayarak girilen çalışmalara devam olunacaktır.

Bugün görünmeyen ihracat ve bacasız sanayi olarak adlandırılan turizm, memleketlerin ekonomisinde ihmal edilmeyecek ve ödemeler dengesinde büyük rolü olan bir unsur haline gelmiş bulunmaktadır. Bu husus kalkınma halinde olan ve dolayısıyla dışarıdan yatırım malları almaya muhtaç Türk ekonomisi için daha büyük bir önem kazanmaktadır.

Turistik tanıtmaya ve kredi politikasına yeni bir yön verilecektir. Kamu sektörü elindeki turistik işletmelere aynı elden yürütülmesi ve belirli bir işletme politikasının izlenmesi esası uygulanacaktır.

Turistik bölgelerin intizam içinde ve gelişme planlarına uygun olarak bir işletme politikasının izlenmesi esası uygulanacaktır.

Turizm kredileri artırılacak, sadece bu hususta faaliyet gösterecek Turizm Bankası takviye ve reorganize edilerek Türk turizminin gelişmesinde daha müessir şekilde hizmet edecek hale getirilecektir.

Türkiye turizmi bir bütün olarak ele alınacak, yapılan yatırımların bir plan çerçevesi içinde gelişmesi sağlanacaktır. Turizm eğitimi, fiziki planlama, tanıtma gibi çeşitli çalışmaları bir arada ahenkli bir şekilde yürütecek ve diğer sektörlerle turizm sektörü arasındaki ilişkileri düzenleyecek yeterli tedbirler alınacaktır.

Özellikle vatandaşlarımızın denizden istifade imkânını sağlamak için umumi vasıtalarla gidilebilen yakın mesafelerde ucuz halk plajları inşa edilecektir.

Bugün dünyada münferit turist hareketlerinin yerini kitle turizmi almış bulunmaktadır. Beynelmilel turizm bugünkü temayülüne uyarak kitle turizmine önem verilecektir.

Planlı bir iktisadi kalkınma hamlesi içinde bulunan memleketimizin genel enfastrüktürü tamamlandıkça turizm sektöründeki çalışmalar daha süratli bir tempoya erişecek, sağlam ekonomik temellere oturacak ve turistik tesislerimiz daha uygun şartlarla gelişecek ve turizm ekonomimize, büyük katkılarda bulunan bir sektör haline getirilecektir.

Gelişmekte olan ticaretimiz ve turistik hareketler, gümrük mevzuatının yeni ihtiyaçlara cevap verecek kolaylık ve ferahlık sağlayacak tarzda değiştirilmesini zaruri kılmaktadır. Buna paralel olarak, hizmetlerin daha iyi şekilde görülmesi ve teşkilatın yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır. Kaçakçılığın önlenmesi hususunda müessir tedbirler alınacaktır.

Gümrük ve Muhafaza Teşkilatı kendisine kanunla verilmiş olan mücadele görevini daha olumlu şekilde yapabilmesi için lüzumlu araç ve gereçle takviye edilecektir.

Tekel Genel Müdürlüğü Teşkilatı bünyesindeki iştigal konuları gelişen ihtiyaçlar dikkate alınarak yeniden düzenlenecektir.

Çay ziraati ile fabrikasyonun birleştirilmesini öngören bir projenin geliştirilmesine devam olunacaktır.

Ayrıca çay endüstri ve pazarlama sistemi yeni baştan düzenlenecektir.

Günden güne artan yaş çay yaprağı istihsalinin işletme imkânına kavuşması için açılan fabrikalara yenileri eklenecek ve çaylarımızın dünya piyasalarının istediği standart bir tasnife tabi tutulmasına çalışılacaktır.

Dış ticaretimiz bakımından önemi olan tütünün yeni pazarlar bulunarak stoklarının eritilmesine önem verilecektir. Yeni tütün ve tütün tekeli kanununun yürürlüğe girmesi ile tütün istihsalinin iktisadi ve ticari icaplara göre ayarlanması sağlanacak tütünlerimizin kalitesinin muhafazası için gerekli tedbirler alınacaktır.

Tütün yetiştiren müstahsilin emeğinin değerlendirilmesi, destekleme alımlarında ön planda tutulacaktır.

Devlet tekeli bulunan tütün sanayi işletmeleri bir iktisadi devlet teşekkülü çerçevesinde yeniden tutulacaktır.

Bağ mahsullerimizin daha geniş ölçüde değerlendirilmesi için lüzumlu tesisler genişletilecek ve yenileri kurulacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Bütün vatandaşlarımızın sağlık hizmetlerinden en geniş şekilde faydalanmalarını sağlamak, hizmeti vatandaşın ayağına getirmek, halkın sağlık bilgisini artırmak koruyucu hekimliğe öncelik vermek tedavi hekimliğini tamamlayıcı bir unsur olarak kabul etmek ve yürütmek maddi imkândan yoksun olanlarla, bakıma muhtaç kimsesizleri, sakatları, küçükleri, ihtiyarları ve dar gelirli vatandaşları parasız tedavi imkânlarına kavuşturmak, ana hedefimizdir.

Toplumun ruh ve beden sağlığı korunacak halkın sağlık hizmetlerinden yararlanma seviyesi yükseltilecek ve hasta olanlara eşit tıbbi bakım imkânları sağlanacaktır.

Geniş halk kitlelerine yönelmiş ve özellikle koruyucu hekimlik hizmetlerine ağırlık veren faaliyetlere devam olunacaktır.

Bulaşıcı hastalıklarla mücadele programları geliştirilecek, aşı faaliyetlerinin kesif vatandaş kitlelerine yeniden uygulanması sağlanacak ve aşı üretimi artırılacaktır.

Verem savaşı programına ve yurt içindeki veremli sayısını azaltan tedbirlerin uygulanmasına devam edilecektir.

Trahomlular ve cüzzamlıları içine alan savaş programlarının sıtmada olduğu gibi eradikasyona çevrilmesi için, gerekli tedbirler alınacaktır.

Çevre sağlığı şartlarının iyileştirilmesine devam olunacaktır.

Ana ve çocuk sağlığı programı geliştirilecek bu konuda çalışan personel sayıları artırılacak ve çocuk ölümlerini azaltan tıbbi tedbirlerin alınmasına devam edilecektir.

Halkın sağlık eğitimine önem verilecek ve bu maksatla yapılmakta olan hizmetler geliştirilecektir.

Tedavi hizmetleri geliştirilecek hastane ve yatak sayısı az olan illere öncelik verilecek, yatak sayısı artırılacak, kanser hastaneleri ile ruh sağlığı hastane ve dispanserlerin gelişmesi için uygulanmaya başlanılan programa devam olunacaktır.

Yurt içinde imali mümkün yabancı ilaçların ithalinin önlenmesine ve yeni ilaç sanayiinin geliştirilmesine devam edilecek, halk sağlığı ve yurt ekonomisi yönünden önemli olan ilaç kontrolü daha da geliştirilecek, ilaçların yurt içindeki istihsal kapasitesi artırılacak ve ihtiyaç fazlasının da dış memleketlere ihracı için gereken tedbirler alınacaktır. Ayrıca ilaç çeşitlerinden meydana gelen israf önlenecektir.

Hekim ve yardımcı sağlık personelinin artan sayılarla yetiştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına devam edilecektir.

Kademeli bir sağlık sigortası sistemi geliştirilecektir.

Yoksul ve güçsüz vatandaşlarımızın yaşlılık çağlarını huzur içinde geçirmek için ihtiyarlık bakım yurtları ve çalışan annelerin çocuklarının bakımı için kreş ve gündüz bakımevlerinin sayıları süratle artırılabacaktır.

Sakatların ve hastalık sebebiyle bedeni ve ruhi kabiliyetlerini kısmen veya tamamen kaybeden kimselerin rehabilitasyonu ve kendilerinin fiziki yapılarına göre yeni meslek edinmelerini sağlayan rehabilitasyon merkezleri artırılabacaktır.

0-6 yaş arasındaki korunmaya muhtaç çocuklar için hizmete sokulan çocuk yuvalarının sayıları artırılabacaktır.

Sosyal refah hizmetlerini bir elde toplayacak olan Sosyal Hizmetler Kurumu kurulacaktır.

Yurdumuzun her köşesinde, çok geniş vatandaş topluluğunu ilgilendiren ve memleketimizin hukuk ve ekonomik yapısında önemli yeri olan, tapu, tapulama ve kadastro işlerinde, kalkınma planında tespit edilen hedeflerin gerçekleştirilmesine hız verilecektir.

İl ve ilçelerdeki tapu dairelerinin kadroları takviye edilerek vatandaşların tapu işlerini süratle yapılması sağlanacaktır. Bu arada özel idaresi ve mal sandığı bulunan bucak merkezlerinde de tapu sicil memurları görevlendirilecek bu suretle hizmet, vatandaşa daha yakın olarak yürütülecektir.

Yurdun her tarafında şiddetle ihtiyaç duyulan tapulama ve kadastro işlerine hız verilecek, mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak işlerin süratle ve suhuletle görülmesi sağlanacak, artırılabacak imkânlarla yeni bölgeler açılacaktır.

Muhterem Milletvekilleri,

Türk ailesinde kadının büyük ve kutsal mevkiine uygun olarak günlük hayatını kolaylaştırmak ve evindeki görevini huzur içerisinde yerine getirmesine imkân vermek hedeflerimiz arasındadır. Kalkınmamızın ve bu suretle gelişen ekonomimizin hedefi memlekette refahın sağlanmasıdır.

Ev kadınına hitap eden sağlık, sosyal ve kültür hizmetleri artırılabacak; bunların ucuz ve kolay sağlanması temin edilecektir.

Milli gelir artışından ve refahtan her aile payını alacaktır. Her ailenin gelir seviyesinin yükselmesi, dolayısıyla satın alma gücünü artıracaktır.

Memleket piyasasında her çeşit malın makul fiyatlarla bulunabilmesi her ailenin yaşama seviyesini yükseltecektir.

Bu istikamete yönelen çeşitli programlarımızın hedefi neticede yoksulluğun sebep olduğu ıstırapların en ağır yükünü taşıyan ev kadınına, Türk anasını rahatlığa ve refaha götürmektir. (A. P. sıralarından alkışlar)

Sayın Milletvekilleri,

Türk basınının her türlü ihtiyaçlarının temininde yardımcı olmağa devam edeceğiz. Fikir işçileri ile işverenler arasındaki münasebetlerin adil ölçüler için de tanzimine çalışacağız.

Devlet Radyoları ve Televizyonunun, Anayasa'da öngörülen tarafsızlık esasına uygun bir şekilde çalışması sağlanacaktır.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Dış politikamız; memleket güvenliğini sağlamak, milletlerarası ilişkilerimizi karşılıklı menfaatler dengesi içinde geliştirmek, uluslararası işbirliği zihniyetinin gelişmesine yardımcı olmak, bölgemizde ve bütün dünyada istikrar ve barış sağlayıcı şartların gerçekleşmesi için sarf edilen gayretlere faal ve yapıcı bir şekilde katkıda bulunmak, ikili ve çok yönlü ekonomik münasebetlerimizi kalkınma davamızın icapları istikametinde yürütmek ve Kıbrıs ihtilafının Türkiye'nin ve cemaatimizin hak ve menfaatlerine uygun bir tarzda çözümlenmesini sağlamak esaslarına dayanmaktadır.

Dış politik icraatımız; son dört yıllık tatbikatın hazırlamış olduğu müsait zemine dayanılarak yürütülecek bu alanda benimsemiş olduğumuz devamlılık açıklık ilkelerine bağlı kalınacak, dış siyasetimizin yapıcı barışçı ve çok yönlü karakteri muhafaza edilecektir.

Milletlerarası siyaset alanında cereyan eden gelişmeleri devamlı surette izlemeğe en doğru şekilde teşhise aldığımız tedbirlerde kararlılık göstermeğe önem vermekteyiz.

Dış politika ve güvenlik hedeflerinde; taviz tanımayan, geçici heveslere iltifat etmeyen tutumumuzu aynen devam ettirmek kararındayız.

Dünya barış ve istikrarını kurma ve koruma yolunda Birleşmiş Milletler Teşkilatına bir bütün olarak verilmiş bulunan görevlerin daha müessir bir şekilde yerine getirilmesi için sarf edilecek gayretlere katılacağız. Bu çalışmaların sürekli olmasına yardımcı olacağız.

Batı ve Doğu âlemi arasında güvenliğe dayanan ilişkilerin geliştirilmesi yolu ile Avrupa'da huzur ve güven sağlanacağına ve bu çalışmaların genel barış davasına geniş ölçüde yardımcı olacağına inanıyoruz.

Türkiye'nin Batı memleketleri ile ilişkileri; yakın dostluk sıkı işbirliği ittifak ve ortaklık esasları dairesinde mütemadi bir gelişme göstermektedir. Bu ilişkilerin kuvvetlendirilmesi hususundaki gayret ve arzunun karşılıklı olması özel bir memnuniyet kaynağı teşkil etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya Cumhuriyeti, İngiltere, Fransa, İtalya ve diğer batı ülkeleri ile münasebetlerimize bu açıdan büyük önem vermekteyiz.

Batılı ülkelerle savunma alanında sahip olduğumuz sıkı tesanüt bağlarının ifadesini teşkil eden NATO ittifakını müessir bir güvenlik ve istikrar teminatı olarak göstermekte devam ediyoruz.

Mevcut dostluklarımız takviye edilirken; diğer ülkelerle olan münasebetlerimizin büyük ölçüde geliştirilmesine ve yeni dostluk edinilmesine devam olunacaktır.

Doğu âlemi, Arap memleketleri, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkeleriyle milletlerarası işbirliği havasının kuvvetlenmesine kendi ölçüleri içinde yardımcı olan ilişkilerimizi geliştirerek devam ettireceğiz.

Bağımsızlığa, egemenliğe ve toprak bütünlüğüne saygı; hak eşitliği; içişlerine karışmama prensipleri dâhilinde komşu memleketlerle son dört yılda muntazam bir gelişme gösteren münasebetlerimizi kuvvetlendireceğiz.

Bu cümleden olarak Sovyetler Birliği ile geliştirilen iyi komşuluk ilişkilerinin, dünyanın bu bölgesinde, milletlerarası münasebetlerin havasına olumlu bir katkı teşkil ettiğini kaydetmek isteriz.

Balkan memleketleri ile olan münasebetlerimizde karşılıklı arzuya dayanan gelişmeden de memnuniyet duymaktayız.

Tarihi ve manevi bağlarımız bulunan Arap ülkeleri ile samimiyete ve dostluğa müstenit münasebetler tesis ve idamesi için sarf ettiğimiz gayretler karşılıklı anlayış içerisinde başarılı sonuçlar vermektedir. Bu münasebetleri, daha verimli hale getirmek için çalışacağız. Hükümetimiz daima açıklamış olduğu üzere, ihtilafların kuvvet istimali suretiyle halli, kuvvet yolu ile toprak kazancı sağlanması ve müzakere pozisyonu takviyesi ve emrivakilerin çözümlere esas olarak ileri sürülmesi metotlarına muarızdır. Bu itibarlar Orta-Doğu bölgesinde barış ve istikrarın tesisi-ne hizmet etmesi düşünülecek herhangi bir çözümün Arap memleketlerinin meşru hak ve menfaatlerini vikaye etmesi gerekeceği kanaatindeyiz. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi kararları; Orta Doğu ihtilaflarının barışçı yoldan çözümü istikametinde gösterilecek çabalar için müsait ve ölçülü bir zemin teşkil ettiği görüşündeyiz. Türkiye; bu yöndeki gayretleri desteklemeğe devam edecektir.

Tarihi ve manevi bağların yaklaştırdığı Orta Doğu ülkeleri arasında iyi münasebetlerin hüküm sürmesini temenni eden Türkiye, bu amaca hizmet edici gayretlerden geri kalmayacaktır.

İran, Pakistan ve Afganistan ile olan kardeşlik ve ananevi dostluk münasebetlerimiz yardım ve işbirliği zihniyetine dayanan olumlu ve özel bir gelişme içindedir. İran ve Pakistan ile gerek CENTO ve RCD gibi teşekküller içinde çok taraflı olarak gerek karşılıklı münasebetler çerçevesinde ikili olarak yürütmekte olduğumuz işbirliği zihniyeti her alanda semerelerini vermeğe devam edecektir.

Sömürgeciliğin tasfiyesi istikametinde Asya Afrika memleketleriyle görüş birliği ve müşterek mesai halindeyiz.

Bu ülkelerle ticari iktisadi, teknik ve kültürel alanlardaki temas ve mübadelelerimizi teşvik ve takviye edici gayretlere devam edeceğiz.

Güney Asya ve Uzak Doğu ülkeleriyle mevcut münasebetlerimizi daha da geliştireceğiz. Bu meyanda Japonya ile çeşitli alanlardaki ilişkilerimizin takviyesine önem ve değer atfetmekteyiz.

Latin Amerika ülkeleriyle olan münasebetlerimizin havasına öteden beri hâkim olmuş olan anlayış zihniyeti; bu münasebetlerin geleceği bakımından müsait bir zemin teşkil etmektedir.

Sayın Milletvekilleri,

Milli davamız olan Kıbrıs meselesinin, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Cemaatinin haklarına ve menfaatlerine uygun bir şekilde halledilmesi geçmişte olduğu gibi bundan sonrada değişmez hedefimiz olacaktır.

Kıbrıs meselesinde son dört yıldan beri önemli sayılması gereken gelişmeler olmuştur. Zorlamalar kısıtlamalar yerine barışçı arzuların uyandığı görülmektedir. İhtilafın en yakın taraflarını teşkil eden Türk ve Rum Cemaatleri arasında ortaklık şartlarını yeniden gözden geçirmek üzere birbuçuk yıldan beri görüşmeler yapılmaktadır. Kıbrıs'ta bugün geride kalan ortam düşünüldüğü takdirde bunun bir ilerleme teşkil ettiğini kabul etmemeye imkân yoktur.

Diğer önemli bir gelişme ise Kıbrıs'ın bağımsızlığının devamı hususunda ilgili bütün taraflar arasında mutabakat hâsıl olmasıdır. Şimdi bütün mesele bağımsız devletin ortağı bulunan iki Cemaat arasında araştırmacı görüşmelerin bağımsız devletin yeniden ihya edilmesine imkân verecek bir anlaşma ile sonuçlanabilmesidir. Ancak bundan sonradır ki, bütün ilgili tarafların iştirakiyle meseleye nihai çözümün aranması safhasına geçilebilecektir.

Kıbrıs meselesi çok taraflı bir dava niteliğindedir. Bu bakımdan taraflardan sadece birinin öne sürdüğü dilekler ve kayıtlara göre ihtilafın çözümlenebilmesi mümkün değildir. Bu meselenin halli bütün tarafların haklarını ve meşru menfaatlerini bağdaştırmak suretiyle imkân dâhiline girebilir. Bunun yolu ise müzakere yoludur.

Milletimizin en önemli davası olan Kıbrıs meselesinde, cemaatimizin haklarının korunmasında ve milli çıkarlarımızı aynı azimle takibe devam edeceğiz.

Kıbrıs konusunda kaydedilecek ilerlemelerin son zamanlarda olumlu gelişme istidadı gösteren Türk - Yunan münasebetlerini de müspet yönde etkileyeceğinden şüphe yoktur.

Sayın Milletvekilleri,

Gelişmekte olan dış politikamız esaslarına uygun olarak yabancı devletlerle olan ticari ve iktisadi münasebetlerimizin geliştirilmesi; önemli gayelerimizden birini teşkil etmektedir. Bu itibarla yabancı devletlerle gerek ikili gerekse çok taraflı olarak yürütülmekte olan ticari ve iktisadi münasebetlerimizin önümüzdeki yıllarda da bu hedefe doğru yöneltilmesine devam olunacaktır.

İktisadi ve sosyal kalkınmamızın temel unsurlarından birini teşkil eden bilimsel ve teknik gelişme için gerekli kaynaklardan bir kısmının iki ve çok taraflı teknik ve bilimsel dayanışma yoluyla sağlanmasına büyük önem atfetmeye devam edeceğiz.

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki ortaklığı; milli menfaatlerimize ve plan hedeflerimize uygun bir yol olarak kabul ediyoruz.

Geleneksel dış siyasetimizin gereklerine de cevap veren bu ortaklığın yurdu-
muzun iktisadi ve sosyal alanlarda aynı zamanda da hürriyet içinde süratle kalkın-
ması için elverişli bir ortam tesis edeceğine inanmaktayız.

Halen bu ortaklığın Geçiş Dönemine giriş müzakerelerini; bu inançla ve olum-
lu bir şekilde yürütmekte ve menfaatlerimize en uygun vasıta ve tedbirleri bize sağ-
layacak olan bir sonuca süratle varmaya çalışmaktayız.

Dış politika alanında gerçekleştirilmesine çalışacağımız hedefler konusunda
buraya kadar verdiğim izahat, milletlerarası münasebetlerimizin çerçeve ve muh-
teva itibarıyla süratle bir gelişme göstermekte olduğunu ortaya koymaktadır. Bu
durum dış münasebetlerimizi tevdi sorumluluğunu yüklenmiş olan Dışişleri Ba-
kanlığı teşkilat ve personelinin bundan sonra daha büyük feragat ve gayret göster-
mesini gerektirecektir.

Şurasını da ayrıca ilave etmek gerekir ki dış münasebetlerimizin icaplarını tam
manasıyla karşılayabilmek için Dışişleri Teşkilatının takviye ve teçhiz edilmesini
önemli bir konu olarak ele almak karındayız.

Sayın Milletvekilleri,

1969-1973 devresinin Türkiye için ne büyük önem taşıdığının tam idraki için-
deyiz. Biz bütün güçlükleri yenebilecek azim ve şevke sahibiz

Siyasi ve iktisadi istikrarı muhafaza etmenin; önümüzdeki devrede başarıya
ulaşmanın ilk şartı olduğuna inanıyoruz. Yurt kalkınmasını gerçekleştirebilmek
için herkesin bütün tereddütlerden uzak ve güven duygusu içinde yaşamaya muh-
taç olduğunu biliyoruz. Güçlü devletimizin kanun ve hukuk yollarından ayrılmadan
yurdumuzda emniyeti sağlayacağına itimadımız tamdır.

Hürriyetleri zedelemekten iktisadi gelişmeyi başarmak yolunda ve kararında-
yız.

Türkiye'nin çeşitli sosyal meselelerine büyük önem vermekteyiz. Memleketin
istikrarlı durumunun yarattığı ortam içinde daha fazla üretim sağlamak daha çok
daha iyi iş imkânları açmak ana hedeflerimizdir. Özellikle geniş halk kütlelerinin
artan milli gelirden daha çok yararlanmasına ve böylece refahın tabana yayılma-
sına büyük bir dikkat ve gayret sarf edeceğiz. Sınıf kavgalarından uzak kalmanın
Türkiye için en önemli bir mesele olduğunu biliyoruz. Ekonomik gerçeklere ve milli
önceliklere dayanan ve bütün zümre ve sınıfların haklarını adil ölçüler içinde bera-
berce koruyan bir denge nizamını devam ettirmek karındayız. Hak dağıtımında
eşitliğe büyük önem vermekteyiz. Herkesin istikbal endişesinden uzak ve medeni
imkân ve vasitalara sahip olarak yaşamasını sağlamak başlıca görevimiz olacaktır.

Çalışmalarımız; sanayimizi bir hamle haline getirmek ihracatımızı artıracak
her türlü tedbiri süratle gerçekleştirmek ve böylece tediye muvazenemizi düzelt-
mek istikametine yönelecektir. Kalkınma planımızın hedefleri ve bu çerçevesi
içinde gerçekleşecek olan bu icraatımız büyük bir dikkatle yürütülecektir. Bu mü-
nasebetle içinde bulunduğumuz devrenin bir özelliğine yani ikinci Beş Yıllık Kal-

kınma Planımızın önümüzdeki dört yıl zarfında tatbikatının tamamlanacağına ve Üçüncü Beş Yıllık Planımızın da arz ve izahına çalıştığımız hedeflere muvazi olarak hazırlanması gerektiğine işaret etmek isteriz. Böylece bir taraftan mutlu ve büyük Türkiye'yi gerçekleştirecek ana yapıyı kuracağız, diğer taraftan bütün vatandaşların artan refahın veriminden günlük hayatlarında faydalanmalarını sağlayacağız.

Türkiye'nin ülkesi ve milleti ile bir bütün olduğunun inancı içinde sosyal adalet sosyal güvenlik kavramlarını siyasi hayatımıza ve icraatımıza hâkim kılacağız.

Bu arada devlet çarkının iyi işleyebilmesi için gerekli ıslah hareketlerine girişmeyi kaçınılmaz bir lüzum halinde görmekteyiz. Kırtasiyeciliği ortadan kaldırmak, devlet dairelerini israftan korumak, tasarruf tedbirlerine saygılı olmak, devlet iktisadi teşekküllerini verimli hale sokmak ve diğer sahalardaki aksaklıkları gidermek için topyekun bir ıslahat hareketine kati lüzum olduğu inancındayız. Bu meyanda idari teşkilatı vatandaşa daha iyi hizmet eder bir zihniyet içinde görmek vergi sisteminde devlet gelirlerini artıracak değişiklikleri gerçekleştirmek için gerekli tedbirleri alacağız.

Sayın Milletvekilleri,

Demokratik rejimin tam bir açıklık içinde yürütülmesine büyük önem vermekteyiz. Haksızlığın adaletsizliğin eşitsizliğin faziletsizliğin hiç bir zaman koruyucusu ve savunucusu olmayacağız. (A.P. sıralarından alkışlar "Bravo" sesleri) Bütün siyasi partilerimizden değerli Türk basınından bu konuda büyük destek göreceğimize inanmaktayız. (A.P. sıralarından alkışlar)

Hükümetimizin şaşmaz ve vazgeçilmez hedefi siyasi iktisadi istikrar içinde demokratik rejimin bütün icaplarına saygılı olarak kuvvetli mutlu itibarlı bir devlete sahip olmaktır.

Büyük Türkiye yolunda milletimizin dehasından yurdumuzun imkânlarından ve rejimimizin faziletlerinden ümitsizliğe düşmek için hiç bir sebep yoktur.

Köklü ve tarihte hiç bir zaman silinmemiş bir millete mensubuz. Çok çeşitli kaynak ve imkânları olan bir yurda sahibiz. Aziz vatanımızı koruma ve kalkındırma azmi ile yanan bir milletimiz var. Elinden tutulduğu ve kendisine yol gösterildiği zaman bu milletin yenemeyeceği hiç bir güçlük olmadığına hepimizin inancı tamdır. Şimdiye kadar elbirliği ile ortaya koyduğumuz ve başkalarının gıpta ile baktığı büyük gelişme gelecekteki başarıların en kuvvetli teminatıdır.

Sayın Milletvekilleri,

Biz; aziz milletimizin son iki seçimde de idareyi kendisine emanet ettiği siyasi iktidarın yeni bir Hükümeti olarak huzurunuzda bulunuyoruz. (A.P. sıralarından alkışlar)

Büyük milletimize karşı taahhüt ettiğimiz bütün hizmetleri kaynaklarımızın ve zamanın ölçüsü dahilinde şevk ve azimle yerine getirmenin sarsılmaz inancı ve kesin kararı içindeyiz. Şimdiye kadar edinmiş olduğumuz tecrübe işbirliği ve bera-

berlik ruhu iyi niyet ve hoş görürlülük en sağlam dayanağımız ve ilham kaynağımız olacaktır.

Önümüzdeki devre zarfında aziz Türk Milletine hayırlı ve mutlu hizmetler görebilmemiz için cümlemize yardımcı olmasını Cenabı Hak'tan niyaz ediyorum.

Takdir Yüce Heyetinizindir. Saygılarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından şiddetli alkışlar, "Bravo" sesleri)

BAŞKAN — Hükümet programının okunması tamamlandı. Anayasa gereğince iki tam gün geçtikten sonra program üzerindeki müzakerelere başlayacağız. Söz almak isteyen arkadaşlarımın Başkanlığa müracaatlarını rica ederim.

Şimdi gündemimizde yapılacak başka bir husus kalmadığı için, 10 Kasım 1969 Pazartesi günü saat 15.00'de toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 17.00

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 9 Cilt 54 Birleşim 4

Sayfa 139-166

07.11.1969 Cuma

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: İbrahim Şevki Atasagun

KÂTİPLER: Adil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S.Ü)

Zerin Tüzün (Cumhurbaşkanınca S.Ü)

Açılma Saati: 16.30

BAŞKAN — 4'üncü Birleşimi açıyorum. Sayın senatörler, Sayın Başbakan Millet Meclisinde Hükümet programını okumaya devam etmektedir. Tahminimize göre bu programın orada okunma müddeti bir saat daha sürecektir. Bu sebeple şimdi müzakere yapmanın imkânı olmadığı için saat 17.30'da toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati: 16.35

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN: İbrahim Şevki Atasagun****KÂTİPLER:** Sami Turan (Eskişehir)

Zerin Tüzün (Cumhurbaşkanınca S.Ü)

Açılma Saati: 17.30**BAŞKAN** — Birleşime devam ediyoruz. Gündeme geçiyorum.**Hükümet Programının Okunması****BAŞKAN** — Sayın Başbakanı Hükümet programını okumak üzere kürsüye davet ediyorum.Buyurun Sayın Başbakan. *(Başbakan Süleyman Demirel alkışlar arasında kürsüye geldi)***BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta Milletvekili)** — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri; 1969 seçimleri neticesinde aziz milletimiz tarafından iktidar emaneti tevdi edilen, Adalet Partisinin Genel Başkanı olarak, Başbakanlık görevi, Sayın Cumhurbaşkanımızca tekrar uhdeme tevcih buyurulmuş ve yeni Hükümet kurulmuştur.**BAŞKAN** — Bir dakika Sayın Başbakan.Sayın Senatörler Sayın Cumhurbaşkanımız Yüce Senatoya teşrif etmişlerdir, Yüksek Heyetiniz adına kendilerini hürmetle selâmlarım *(Sürekli alkışlar)* Buyurun efendim.**BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla)** — Büyük Meclisin, programımıza güvenoyu vermesiyle başlayacak ve yüksek itimadınızın esirgenmediği müddetçe devam edecek olan hizmet ve gayretlerimizi ne şekilde yürüteceğimizin izahına geçmeden önce; siyasi hayatımızın bugünkü safhası ve geçen devreleri ile ilgili olup açıklığa kavuşmasını faydalı gördüğümüz bazı konular üzerindeki görüş ve düşüncelerimizin arzına müsaade buyurulmasını rica edeceğim.**II. Demirel Hükümetinin Programı Millet Meclisinin 07.11.1969 tarihli 4'ncü birleşiminde aynen okunduğundan metin tekrar alınmamıştır.****BAŞKAN** — Sayın senatörler, Hükümet Programının okunması bitmiştir. Sayın Başbakana teşekkür ederim.

Gündemimizde müzakere edecek her hangi bir konu yoktur.

11 Kasım 1969 Salı günü saat 15.00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 19.20

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Devre 3 Cilt 1 Birleşim 5

Sayfa 74-166

10.11.1969 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Ferruh Bozbeyli*

KÂTİPLER: *Zeki Çeliker (Siirt)*

Şevket Doğan (Kayseri)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Şimdiye kadar Başkanlığa müracaat ederek söz istemiş olan arkadaşlarımızın isimlerini sırasıyla okuyorum:

Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Kemal Satır.

Şahısları adına söz isteyen arkadaşlarımızın isimlerini okuyorum:

Sayın Alpaslan Türkeş, Sayın Selâhattin Hakkı Esatoğlu, Sayın Kenan Mümtaz Akışık, Sayın İhsan Ataöv, Sayın Âdil Yasa, Sayın Reşit Ülker, Sayın İbrahim Öztürk, Sayın Ahmet Şener, Sayın Hilmi İşgüzar, Sayın Ahmet Zeydan, Sayın Nuri Kodamanoglu, Sayın Vahit Bozatl, Sayın Sıddık Aydar, Sayın Ali Rıza Uzuner, Sayın, Mehmet Seydibeyoglu, Sayın Hasan Tosyalı, Sayın Şinasi Özdenoglu, Sayın Ömer Buyrukcu, Sayın Mehmet Ali Aybar, Sayın Ali Rıza Güllü, Sayın Turhan Özgüner, Sayın Mehmet Nebil Oktay, Sayın Hasan Ali Gülcan, Sayın Hüseyin Balan.

Simdi söz sırası Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu'nundur.

Buyurun Sayın Feyzioğlu.

G.P. GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Aziz ve muhterem milletvekilleri, değerli arkadaşlarım;

Hükümet programı üzerinde Güven Partisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Sözlerime başlarken Güven Partisinin bazı temel inançlarını ve görüşlerini açıklamakta fayda görüyorum.

Büyük Türk Milleti 12 Ekim seçimleriyle iradesini izhar etmiştir. Milletimizin kararını saygı ile karşılıyoruz. Bugün hâtırası önünde bir defa daha saygı ile eğildiğimiz Büyük Atatürk'ün, kayıtsız şartsız egemenliğe sahip büyük milletin iradesini tecelli ettirmek üzere millî mücadele yıllarında faaliyete geçirdiği Türkiye Büyük Millet Meclisi millet iradesinin toplanma noktası olmakta devam etmektedir, de-

vam edecektir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeni çalışma döneminin aziz milletimiz için hayırlı olmasını dileyerek sözlerime başlıyorum.

Hemen ifade edeyim ki, Güven Partisi, kuruluşundan bu yana olduğu gibi yeni yasama döneminde de ciddi, seviyeli, vatansever bir muhalefete yakışan tutum ve davranıştan ayrılmayacaktır. Daima gerçeklere saygılı olacağız. Hükümete muhalif olmak, milletin ve ebedi Türk Devletinin menfaatlerine muhalif olmak değildir. Haksızlığın, millî menfaate zararlı her davranışın, yolsuzluğun, faziletsizliğini karşısına azimle dikileceğiz. Millet hayrına gördüğümüz her davranışı - kimden gelirse gelsin -destekleyeceğiz. Hükümetin başarısını engellemeyi aklımızdan geçirmeyeceğiz. Her hangi bir Cumhuriyet Hükümetinin siyasi alanda, iktisadi alanda, dış politikada milletimiz için başarılı sonuçlar elde etmesinden sevinç duyabilen açık yürekli milliyetçiler olarak teşviklerimizde de, uyarmalarımızda da, en acı ve sert tenkitlerimizde de daima milletimizin menfaatini ön planda tutacağız. Güven Partisi olarak bundan önce olduğu gibi bundan sonra da yalnız dertleri söylemekle yetinmeyeceğiz, imkân oldukça çarelerini de söylemeye önem vereceğiz. Milletin selâmeti, huzuru, refahı için çalışmak hususunda iktidar kadar muhalefete de sorumluluk düştüğü inancı içinde, demokratik rejimin kurallarına saygılı olarak, milletin üstünde şahıs, millî irade üstünde kuvvet tanımayarak vazife görmeye devam edeceğiz. (G. P. sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, memleketimiz seçimlerden çıktı. Güven Partisi Grubunun inancı şudur ki, Anayasa nizamı, seçimlerden biraz daha güçlenerek çıktı. Seçimde demokratik rejimi yıkmak isteyenler hüsrana uğradı. Seçim neticeleri üzerinde çok çeşitli yorumlar yapıldığını değerli arkadaşlarım dikkatle takip etmişlerdir. Bu yorumları biz de büyük bir dikkatle, hassasiyetle izledik. Hür seçimi demokratik rejimin temel müessesesi sayan bir zihniyetle inceledik. Yirmibeş yıldan beri Türkiye’de tek dereceli, genel oyla seçimler yapılmaktadır. Türk vatandaşı 1946 yılından bu yana, 1946 yılının pek çok hoşnutsuzluklara, haklı şikâyetlere yol açmış 1946 seçimimin, tatbikatından bu yana memleket çok büyük mesafe almıştır. Biraz sonra henüz seçim tatbikatında mevcut olan aksaklıkları ve tedavisi gerekli olan hastalıkları da belirtmeye çalışacağım. Fakat hiç kimse reddedemez ki, bir çeyrek asırdan beri Türkiye’de genel oy, tek dereceli oy prensibi vatandaşın gönlünde, vicdanında derin yer etmiştir, Türk vatandaşı rey hakkının değerini çok iyi kavramıştır, bu, vatandaş bilinçsiz gören, hor gören, masa başı parlâmento dışı muhalefet meraklıları ne söylerlerse söylesinler gerçek şudur ki, Türk köylüsü, Türk esnafı, sanatkârı, Türk işçisi rey hakkının değerini bu sözde aydınlardan, yarı aydınlardan çok daha iyi bilmektedir. (A.P. ve G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

Gerçek Türk aydını bir şeyi bilir; Türkiye’de köye hizmet götüren zihniyet, köylünün reyne dayanan demokratik rejimde gelişir. Türkiye’de işçiyi, sahiden kaderinin efendisi yapan zihniyet, işçiyi evvelâ usta başısının, sonra mühendisinin, sonra bir zalim bürokrasi çarkının esiri olmaktan kurtaran rejim, sadece demokratik rejimdir. Bunu tecrübesinde bilir, bumu başka memleketlerin tecrübesinde bilir. Onun içindir ki, Türk işçisi Marksist, sosyalist bir düzenin ezici çarkını kendisine

Cennet diye takdim eden nazariyelere omuz silkerek bakmakta ve demokratik rejimin faydalarını çok daha iyi bilmesi mefruz olan kimselerden çok daha büyük bir inançla sahip çıkmaktadır. Bunu, Türk Milletinin engin sağduyusunda ve demokratik rejim tecrübesinden aldığı çok faydalı derslerde aramak lâzımdır.

Rey hakkı tebaayı hür vatandaş yapan, rey hakkı insan haysiyetine uygun bir idare tarzını memlekette hâkim kılan tek idare tarzıdır. Demokratik rejimin işleyişindeki aksaklıklar, demokratik rejim kusurları üzerinde ciltler dolusu kitaplar yazılabilir, yazılmıştır. Churchill'e söz meşhur; demokratik rejim kötüdür, demişler, "Evet kötüdür, ama bütün diğer rejimler çok daha kötüdür," demiştir. Bütün mesele buradadır. Ehveni şerdir demiyorum, hayırlı olan, faydalı olan, yüceltici olan ve insan haysiyetine uygun olan idare tarzı, vatandaşın hür iradesine dayanan bir idare tarzıdır. Bürokratik bir baskı rejimi yerine, millete dayanan ve millete hizmet götüren idaremin teminatı, hür, demokratik seçimdir.

Güven Partisi olarak, bu temel inanca dayalı olarak çalıştık, çalışmaya devam edeceğiz ve millî irade üstünde bir kuvvet kabul etmeyeceğiz. Hür seçim olmayan yerde, bütçe müzakerelerinde arz ettiğim cümle ile arz edeyim, köy yollarını, jandarma ve tahsildar bilir, ama hizmet köye, hür seçim arttıkça, hür seçimle köylü iradesini hâkim kıldıkça gider. Türk işçisine yönelmiş bir tutum, Parlâmentomun çeşitli gruplarında Türk işçisinin derdini halletmeye yönelmiş bir tutum, Türk işçisinin rey hakkı, demokratik rejim gerçekten mevcut olduğu zaman daha kuvvetlidir. Türk esnaf ve sanatkârının bin bir derdi var. Bunların bazıları programda yer almış, birazdan bahsedeceğim, bu dertleri halletmeye yönelmiş bir zihniyet, muhalefetine ve iktidarına vatandaşın rey hakkı hâkim olduğu zaman daha çok işler ve yürür. Hür teşebbüs, şahısların ve keyiflerin hâkim olduğu bir ortamda değil, kanunların ve demokratik rejimin hâkim olduğu bir ortamda daha büyük bir güven ve huzur içinde gelişir.

Seçimlerle ilgili olarak Türkiye'de yapılan yorumlarda iştirak oranının düşüklüğü üzerinde çok durulmuştur. İştirak oranının düşüklüğünün sebepleri, kanaatimizce çeşitlidir. Biz bu iştirak oranı düşüklüğünü Parlâmento dışı muhalefet sebeplerine bağlayan sapık zihniyeti kabul etmiyoruz. Parlâmento seçimlerinde, seçime katılmamış olan herkesi, sandık başına gitmemiş olan herkesi, demokratik rejimi yıkmak isteyen bir Marksist ihtilâli peşinde koşan insanların düşüncesinde ve kafasında olduğu için sandık başına gitmediği gibi göstermeyi ve tamamıyla mesnetsiz bir faraziyeyle dayanarak yorum yapmayı asla doğru bulmuyoruz. Aslında seçimlere iştirakin az olmasının sebepleri bir değildir, çeşitlidir.

Bunlardan biri, şüphe yok ki, seçimlerin her yıl tekrarlanmasıdır. Mütemadiyen seçim yapılmasının yaratmış olduğu bir bıkkınlık olduğunu kabul etmek lâzımdır. Birazdan bu konuya, Anayasa değişikliği bahsinde temas edeceğim. Demokratik rejim geleneklerinin kökleşmesi ve yerleşmesi, demokratik rejimin geleceğinin sağlam görünmesi dahi bir memlekette sandık başına gitme heyecanını kısmen azalttığı, gerek Türkiye'nin tecrübesiyle, gerek demokratik gelenekleri bizden çok daha eski olan ülkelerin tecrübesiyle sabittir. Türkiye'de en yüksek iştirak oranı 1950

senesinde görülmüştür; %90'a yakındır. 1950 senesinde iktidarı ilk defa serbest bir seçimle, kendi iradesiyle değiştirmek hakkına ve imkânına kavuşan bir milletin, özlemini nicedir çektiği ve 1946 seçiminde tam olarak tecelli ettiremediği, tam olarak kullanamadığı hakkını kullanma heyecanıdır ki, hiçbir demokratik memlekette görülmeyen çok yüksek bir oranın, yüzde 90'a yakın, %89 oranının seçimlerde elde edilmesini sağlamıştır. Ama hemen arkasından rey ile iktidar değişikliğinin zevkini bir defa tattıktan sonra görürsünüz ki, seçimlere iştirak oranı %90'lardan %80'lere giderek %70'lere doğru Türkiye'de düşmüştür ve Batı'da demokratik rejim geleneğinin köklü olduğu memleketlerde, iştirak oranının ortalama %60 ile %70 arasında ve çok uzun zamandan beri seyrettiği bir vakıadır. O halde iştirak oranı %60 civarına düştüğü için bir memlekette demokratik rejim temellerinden yıkılmaya yüz tutmuştur veya itibarını kaybetmiştir diyecek olursanız, dünyanın en köklü demokrasilerinin nicedir itibarlarını yitirdiklerine hükmetmek gerekir; çünkü bu memleketlerde iştirak nispeti çok uzun yıllardan beri bu civarda seyreder.

İştirak nispetinin düşüklüğünde kütüklerdeki aksaklıkların tesiri vardır. Bilhassa iştirakin büyük şehirlerde düşük oluşuna dikkatinizi çekmek isterim. Devamlı olarak nakiller, bir semtten bir semte gitmeler ve kütük kayıtlarının eskiden oturduğu semtte kalması ve üstelik aynı aile mensuplarının aynı sandık başında rey verme imkânından mahrum olmasına yol açan ilâve usullerimiz, bir ailenin yeni seçme yaşına gelen bir ferdinin aile reisi ile birlikte aynı sandıkta rey vermesine imkân bırakmayan kütüğün sonuna isim ilâvesi usullerimiz ve seçmenin seçim günü, hepiniz şahit olmuşsunuzdur, oradan oraya koşarak sandığını aramaya mecbur olması ve birçok hallerde bunu bulmakta müşkülât çekmesi, iştirak nispetinin düşük olması sebepleri arasındadır.

Ön seçim sisteminden vatandaşım şikâyetleri vardır. Karma liste yapma imkânı yok, tercihli oy verme imkânı yok, aşağı - yukarı liste başındakilerin seçileceğinden, liste sonunda olanların seçilmeyeceğinden emin, kendi iradesinden, evvel bir parti teşkilâtının iradesinin milletvekillerinin kim olacağı hususunda kesin bir hüküm vermiş olduğu inancı içinde ön seçimle karşı gösterilen tepki, bunun bir ölçüde seçimlere katılma oranına tesir ettiğini sanırım.

“Türkiye’de seçime katılma oranı düşüktür, çünkü Türkiye’de seçmen birtakım ağaların emri altındadır” tarzında yorumlar yapıldığını basında okuyoruz. Bâzı Marksist, sosyalist çevrelerin seçime iştirak düşüklüğünü, Türkiye’deki ekonomik ve sosyal düzeni değiştirmek arzusu ile bağlantılı gösterme gayretleri vardır. Eğer bunu değiştirmek için elinde bir imkân olmasaydı, rey verme imkânı olmasaydı, kendisine çeşitli reçeteler sunan partilerden birisine rey verme imkânına sahip olmayıp da yalnız bir tek partiye rey vermek imkânına sahip olsaydı, o zaman sandık başına gitmeyerek protestosunu tescil ederdi diyebilirsiniz. Ama kendisine her türlü reçetenin sunulmuş olduğu bir seçimde, sadece feodal düzeni protesto etmek için sandık başına gitmedi tarzındaki iddialar varit değildir. Kaldı ki, Türkiye’de en büyük toprak sahiplerinin bulunduğu bölgede iştirak nispeti yüksek; buna mukabil bahsedilen feodalizm hastalığının hiç bulunmadığı büyük şehirlerde, İstanbul’un,

Ankara'nın en münevver semtlerinde Türkiye'nin en düşük iştirak nispeti ile karşı karşıya bulunmaktayız. Bu itibarla seçime iştirak nispetinin düşüklüğü hususunda yapılan izahların biraz daha ilmi olması ve Türkiye'nin gerçeklerine intibak ettirilmesi lâzım gelir kanaatindeyim. Her ne olursa olsun bu iştirak nispeti düşüklüğünden demokratik rejimi yıkmak için sonuç çıkarmaya çalışanların kesin olarak karşısındayız.

İştirak oranı düşüklüğünü bahane ederek Türkiye Büyük Millet Meclisinin meşruluğuna, hür seçimlerle tecelli eden millet iradesi sonunda ortaya çıkan siyasi iktidarın meşruluğuna, parlamenter rejimin verimliliğine ve meşruluğuna gölge düşürmek isteyen çabaların ve davranışların karşısında demokratik rejime inanmış olan bütün siyasi partilerin bir müşterek cephe halinde mücadele etmeleri gerektiği inancındayım. (*Alkışlar*)

Seçime katılmayan, kendi iradesi dışında katılamayan herkesi kendileri gibi hür demokratik rejim düşmanı sayan bir zihniyet sapık bir zihniyettir.

Arkadaşlar, hür, demokratik rejim düşmanlarının, Parlâmento dışı muhalefet heveslilerinin ters yorumlarını nasıl reddediyorsak, bugünkü seçim mevzuatının aksak taraflarını ve tatbikatta düzeltilmesi gereken, mevzuatta düzeltilmesi gereken noktaları da samimiyetle ve hulûs ile ortaya koymakta fayda vardır. Bugünkü yetersiz önseçim sisteminin hataları her gün daha çok gün ışığına çıkıyor, vatan-daş, adaylar arasında yapılacak seçmeye de, partiler arasında yaptığı seçmeye katıldığı gibi bir ölçüde katılmak imkânını arıyor. Nispî temsil sistemi içinde adaylar arasında seçme yapmak imkânını seçmen vatandaşa daha geniş ölçüde veren bir usulü uygulamaya mecburuz.

Programda, her yıl seçim olmasın deniyor. Güven Partisi olarak bu görüşe katıldığımızı ifade etmek isterim. Esasen Anayasamızın 74'üncü maddesinde her yıl seçim yapılması düşüncesini reddeden bir yazılış tarzı var. 74'üncü maddenin belki metni değil, ama ruhu tahlil edildiği zaman çıkan sonuç budur. 74'üncü madde, ara seçimlerinin iki yılda bir, Senato seçimleri ile birlikte yapılmasını emrediyor. 74'üncü madde; (Bir genel seçime bir yıl kala, ne kadar çok münhal olursa olsun, ara seçimi yapılmaz) diyor. Demek ki, seçimlerin birer yıl ara ile tekrarına mâni olmak için genel seçime bir yıl kala ara seçimi mecburiyetini dahi tehir ettiriyor. Anayasamıza hâkim olan, seçimlerin her yıl değil, iki senede bir yapılması ruhuna uygun olarak bir değişikliğe ihtiyaç bulunduğuna inanmaktayız. Bu, eğer bir Anayasa tadilini gerektiriyorsa Güven Partisi olarak Anayasa tadiline gücümüzü katmaya kararlıyız.

Hükümet programında bu hedefe nasıl varılmak istendiği tasrih edilmemiştir. Bir hükümet programının parti programından, hattâ seçim beyannamesinden farklı olarak daha vazih olmasını beklemek hakkımızdır. Hükümet, her yıl seçim yapılmasını doğru görmüyor, bunu önleyecek bir tedbir getireceğim, diyor. Kendisine güvenoyu verilmesi söz konusu olan Hükümetin, bu konuda nasıl bir tedbir düşündüğünü açıklamak imkânına sahip ise, bu müzakerelerden faydalanılarak, her

yıl seçim yapılmasını önlemek üzere şöyle bir tedbir düşünüyorum diye meseleye vuzuh getirmesini temenni ediyorum. Seçim sistemi üzerinde durulurken, istikrarlı Hükümet ihtiyacı ile birlikte âdil temsil ihtiyacını da daha iyi karşılayacak bir nispeti temsil usulü bulunması yolunda araştırma ve çalışmalara devam edilmesi görüşünü de ifade etmek isterim.

Değerli arkadaşlarım; seçimler bahsinde Güven Partisinin görüşlerini tamamlamadan önce bâzı şikâyetlerimizi de belirtmeyi samimiyetin ve memlekete karşı taşındığımız sorumluluğun icabı telâkki ediyoruz.

Seçimlerin meşruluğu üzerine genellikle gölge düşürmek isteyen rejim düşmanlarının karşısına nasıl inançla dikiliyor bu bunlarla mücadeleyi vazife sayıyorsa; seçimlerin kusursuz ve pürüzsüz olarak cereyanı için bâzı acı gerçeklere de temas etmeyi yine vazife sayıyoruz.

Değerli arkadaşlarım; son seçimlerde yer yer belki bundan önceki seçimlerde benzeri görülmemiş olan asayiş vakiaları olmuştur. Bir seçim bölgesinde listemizde bulunan bir aday arkadaşımızın bir ilçeye ve köylerine adım atmaması, adım attığı takdirde öldürüleceği tehdidi savrulmuş ve kendisinin gerçekten bu ilçenin sınırlarına girdiği anda yolu kesilmek suretiyle silâhlı şahıslar tarafından bir vasıta ile motorlu araçla yolu kesilmek suretiyle 3-4 metre gibi kısa mesafeden üzerine, bindiği vasıtanın üzerine kurşun yağdırılmıştır, devamlı olarak da bu baskı ve tehdit seçimin sonuna kadar sürdürülmüştür.

Güven Partisi son seçimlerde görülmemiş ölçüde tezvir, sahte vesika bastırma, sahte gazete bastırıp dağıtma gibi hallerin ortaya çıkmış olmasından elem duyduğunu bu kürsüde ifade etmek ister. Sahte gazete bastırılmıştır. Sahibinin, yazı işleri müdürünün adı hafifçe değiştirilmek suretiyle üzerine bir tarih ve sayı konmak suretiyle ve on binlerce bastırılmak suretiyle, tam seçime bir-iki gün kala falan bölgede falan adayın seçimden çekildiğini, falan partinin seçime girmek hakkını kullanmaktan vazgeçtiğini ifade eden büyük manşetlerle, güya bir basın toplantısı yapıldığını ifade eden sahte resimlerle, üç sene, beş sene evveline, arkadaşımızın bakanlık yaptığı devreye ait yanında müsteşarı ile çekilmiş fotoğrafını “Dünkü Basın Toplantısında” başlığını koymak suretiyle 20 bin, 30 bin nüshayı köylere ulaştırmak suretiyle seçimlerde iradenin hür olarak tecellisine mâni olmak için akla hayale gelmedik birtakım tertiplere maalesef başvurulmuştur. Demagojik ve sorumsuz vadeler belki de bu seçimde ölçsüz noktalara varmış, yeni rekorlar kırmıştır. Bunlar içinde bizi en çok teessüre garkeden husus Hükümet hizmetlerinin ve Devlet hizmetlerinin karşılık gösterilmesi suretiyle rey istenmesi noktasıdır.

Değerli arkadaşlarım, bir hizmet vaadinde bulunarak veya kendilerine rey verilmese bu hizmetin gerçekleşmeyeceği tehdidini ortaya koymak suretiyle vatan-daştan rey isteme yolunun kesin olarak kapanmasını, bu kadar inançla bağlı olduğumuz demokratik rejim adına bu kürsüden talep etmeyi vazife sayıyoruz. (G.P. sıralarından alkışlar)

1946 seçimlerinden bu yana milletçe büyük mesafe aldık. Bu mesafe ile ne kadar iftihar etsek hakkımız, ama artık bu son adımı da atmak lâzımdır. Bu hastalığı seçimlerden çıkarıp atmak lâzımdır. Hele sorumlu insanların, üzerinde bâzı sorumluluklar taşıyan insanların, seçim sırasında dahi olsa, rey karşılığında birtakım hizmetlerin yapılacağını ima ve ihsas etmek suretiyle ve kendilerine rey verilmediği takdirde bu hizmetlerin yapılmasının tehlikeye gireceğini söylemek suretiyle ortaya çıkmaları son derecede vahimdir. Senato seçimlerinde aynı hastalık görülmüş idi, bunun bâzı yazılı belgeleri elimize geçmiş idi; üzerinde parti amblemi ile imza ile falan tesisin yapılmasını istiyorsan falan partiye rey vermen lâzımdır, aksi halde kendi memleketine, vilâyetine zarar vermiş olursun, tarzında beyannameler bastırma yoluna gidildiğini belge ile ortaya koymuş idik. Bu vesile ile bir defa daha bu Parlâmentoda bulunan demokratik rejime inanmış bütün arkadaşlarıma hitap ederek; bu hastalığın da seçimlerden sökülüp atılmasını ve Türk demokrasisinin bu son hastalığı da, partizanlık hastalığını da söküp atmasını temenni ederek bir başka bahse geçiyorum.

Aziz ve muhterem arkadaşlarım; Hükümet programında haklı olarak geniş yer tutan huzur, güven ve asayiş konusuna temas ederek konuşmama devam edeceğim.

Türkiye'nin huzura, güvene asayişe ihtiyacı vardır; büyük şehirde vardır, kasabada vardır, kırdadır, köyde vardır, asayiş ve huzur ihtiyacı bugün Türkiye'de büyük vatandaş kitleleri için bir hasret halini almıştır.

Seçimlerden önce ve seçimler münasebeti ile yaptığımız gezilerde bu hasretin çok göze çarpan örneklerini, çok renkli söyleniş tarzlarını gördük, dinledik. Kalınmadan, Doğu bölgesinin kalkınmasından bahsettiğim bir konuşmanın sonunda, bir vatandaş kürsünün yanına kadar sokulup, "Sen neden bahsediyorsun Genel Başkanım, insanlar kasap olmuş birbirini kesiyor - mahallî sözülle - buna çare bulun, kazamıza on katlı apartman yapın, binalar yapın, demiyoruz, tarlamıza, içimizde korku olmadan gitme imkânını bize sağlayın."

Türkiye'nin her tarafında buna benzer sözleri işitir hale gelmişizdir. Türkiye'de kanun hâkimiyetini sağlamak âcil mesele halindedir.

Vatandaş, bahsettiğim yol kesmeler, soygunlar, ekin yakmalar, mahkeme kapısında adam öldürmeler ve saire gibi asayişsizlik vakıalarından şikâyetçi olduğu kadar, Hükümet programında bahsedilen kanun dışı taşkınlıklardan, resmî bina veya fabrika işgallerinden, kanlı sokak kavgalarından, silâhlı çatışmalara varan ideolojik kavgalardan da şikâyetçidir.

Türkiye'de, tarihimizin çok derinliklerinde kalmış olan birtakım meseleler su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Mezhep kavgasıyla vatandaş kitlelerinin birbiri üstüne yürüdüğüne şahit oluyoruz ve bu kürsüye değerli arkadaşlarım tarafından getirilmiş hâdiseler vardır, geçen dönemde; toplu birtakım çatışmalar bir gün şu vilâyetinde, bir gün bu ilçede gerçekten vatandaş huzurunu kaçıran hâdiseler olmuştur.

Resmî Devlet binası içinde molotof bombası imaline kadar varan taşkınlıklar herkesin malûmudur.

Memleketin birçok bölgelerinde asayiş korumak bakımından Hükümet kuvvetlerinden ümidini kesen vatandaşlar alabildiğine silâhlanma yolunu tutmuşlardır. Türkiye’de silâhlanmanın ne kadar tehlikeli ölçülere vardığını, memleketi biraz gezen ve dolaşan herkes kendi gözleriyle görür.

Değerli arkadaşlarım, büyük şehirlerde milletlerarası komünizm şebekesinden ilham alan taşkınlıkların içyüzünü, son bütçe müzakereleri vesilesiyle ortaya vesika koymak suretiyle, deliller koymak suretiyle uzun uzun anlatmak fırsatını bulmuş-tum, bu noktaya avdet edecek değilim. Ancak, vatan ve millet bütünlüğünü yok etmek isteyen, memleketi kanlı sınıf kavgalarına sürüklemeye çalışan, çırılçıplak bir tarzda, çırılçıplak bir üslûp ile ve her gün artan bir pervasızlıkla suç işlemenin tabii hale geldiği bir ortamda ortaya çıkabilecek bir pervasızlıkla komünist ihtilâlini her gün körükleyen, Anayasa nizamını ve temel hak ve hürriyetleri yıkmak hedefini güden sistemli çabalar karşısında olduğumuz gereğine göz yummamız doğru olmaz. Bu gayretlerin üzerinden bir seçim rüzgârı geçti diye dünden bugüne yok olduğunu, taşkınlıkların artık sona erdiğini sanmak hata olur, aşırı iyimserlik olur.

Hükümet programının bu meseleye bakış tarzı, kanaatimizce vuzuhsuzdur, açıklıktan, berraklıktan yoksundur.

Hükümet programının bir yerine (Asayişin korunması Hükümetimizin bütün dikkatini üzerinde teksif ettiği bir konu olmakta devam edecektir) deniyor. Eğer Hükümet asayiş konusunda eski tutumunda devam edecekse - ki bunun vadediyor - eskiden olduğu gibi bütün dikkatimizi bu konu üzerinde toplayacağız, diyor, eğer eski tutumunda devam edecekse ve Türkiye’de huzur ve asayiş eskiden olduğu ölçüde sağlayacak ise, asayiş ve huzur bekleyen vatandaş aradığını bulamayacak demektir. (G.P. sıralarından alkışlar)

Sevgili arkadaşlarım; Türkiye kişilerin, keyfilğin, gizli derneklerin yeraltı faaliyetlerinin değil, hukukun hâkim olduğu bir ülke olsun diye çaba gösteriyoruz. En ağır müeyyidelere bağlanmış hukuk kaideleri bile herkesin gözü önünde pervasızca çiğnenir hale gelmiştir. Hukuk Devleti demek kanun hâkimiyetinin sağlandığı Devlet demektir. Kanun hâkimiyetinin olmadığı yerde hürriyet vardır, diyemezsiniz, kanun hâkimiyeti olmayan yerde vatandaşın hürriyeti de yoktur. Molotof bombası sallayanın hürriyeti vardır, ama imtihan salonuna girip de imtihan olmak isteyen, okumak isteyen hürriyeti ortadan kalkar. Kanun hâkimiyeti olmayan yerde sürekli ve istikrarlı bir kalkınmadan ve hürriyetten bahsetmek de kolay olmaz.

Hükümet, geçmişte kamu düzenini zedeleyen sınır taşmaları veya ifrat hareketleri bir yandan mevzuatımızdaki boşluklardan, öte yandan aşırı şiddet yollarına başvurmaktan kaçınılmasından ileri gelmiştir, diyor. Yani Hükümet programında kamu düzenini zedeleyen ifrat hareketlerinin mevcudiyeti, sınır taşmalarının mevcudiyeti iki sebebe bağlanır. Bir, mevzuatta boşluk vardır, iki, “Aşın şiddet yollarına

başvurmaktan Hükümet olarak kaçındık, bu sebeple bu ifrat hareketleri ve taşkınlıklar arttı veya gelişti.” deniyor.

Değerli arkadaşlarım, mevzuattaki boşluklar konusuna temas edeceğiz, yalnız sebep olarak ileriye sürülen ikinci nokta üzerinde hemen ve biraz dikkatle durmak zaruretinin görüyorum: “Aşırı şiddet yollarına başvurmamak da, kamu düzenini zedeleyen sınır taşmaları ve ifrat hareketleri bundan oldu.” sözü, üzerinde gerçekten durulmaya değer bir sözdür.

Kamu düzenini zedeleyen kanunsuz hareketler karşısında şiddet hareketine başvurmak esasen söz konusu değildir. Kanuni müeyyideleri işletmek söz konusudur. Müeyyideler vardır veya yoktur, varsa ya uygulanır ya uygulanmaz. Müeyyidelerin kanunsuz hareket karşısında uygulanması gerektiği inancındayız. Kanunların ihlâl edildiği her yerde müeyyideler ölçülü şekilde ve kanun dairesinde, kanun sınırlarını taşmadan harekete geçmelidir. Kanunun verdiği yetkileri, kanun sınırlarının ötesine taşarak kullanmak, aşırı şiddet hareketine başvurmak diye tasvip edilemez.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu, yazılı nutkunuz için yirmi dakikalık süre doldu. Konuşmanız devam edecekse Heyeti Umumiyyeden tasvip almak mecburiyetindeyim.

G.P. GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Notlarıma bakarak konuşuyorum efendim. Mamafih...

BAŞKAN — Zaten o süreyi hesap ettik, konuşmanız kırk dakikadan beri devam ediyor.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın Feyzioğlu’nun konuşmasının yirmi dakikalık kayıt dışında devamı hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Feyzioğlu.

G.P. GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Programın bir yerinde, bir nevi müsamaha ve gevşeklik savunması yapılırken, bir başka yerinde de bunun aksine olarak aynen şöyle deniyor: “... Zaman zaman gösteri ve grev haklarının kanun sınırlarını taşarak kullanıldığı, birtakım işgal hareketlerine tevessül bulunduğu bir vakıadır. Hükümetimiz, tecavüzler kimden ve nereden gelirse gelsin, bunları kanun yoluyla karşılamaya kararlıdır.”

Biz, bu ikinci görüşe katılıyoruz. Gevşekliğin adını müsamaha koymakla, kanun hâkimiyeti sağlanmasının mümkün olduğu inancında değiliz.

Huzur ve asayiş bahsinde bir noktanın iyi anlaşılması lâzımdır.

Hürriyetlerin, kanun dairesinde kullanılması karşısında elbette anlayışlı ve sabırlı olunacaktır. Bu, hürriyete saygının ve kanunlara saygının tabii icabıdır.

Güven Partisi olarak, bu mevzu açıldığı zaman birçok defa ifade etmişizdir; sureti katiyete şiddet hareketinin ne taraftarı, ne teşvikçisi değiliz, olmayız, olmayız. Fakat anlayışlı ve sabırlı olmak sözünü, hürriyetlerin kullanılışı ve kanun

dairesinde kullanılışı karşısında kabul ederiz. Suç karşısında, şahsi sabır ve saire söz konusu olmaz, suç işlenen yerde, suç işlemenin tabii hale gelmemesi ve ileride müeyyidelerin, ne kadar şiddetlendirilirse şiddetlendirilsin, artık işleyemez bir duruma gelmemesi ve vidaların gevşememesi için, mutlaka kanuni müeyyidelerin işlemesi icap ettiği inancındayız.

Yoksa suç işlemek, zorbalık, millî varlığa, bütünlüğe kasteden davranışlar, vatandaş silâhlı ayaklanmaya teşvik eden birtakım çalışmalar, faaliyetler, günlük işler haline geldikten sonra birtakım daha şiddetli müeyyideler ortaya koymakla meseleleri halletmek kolay olmaz. Programda, yeni ve daha ağır müeyyideler talebenden birtakım kanun değişiklikleriyle Yüce Meclisin huzuruna gelineceğini ifade eden satırlar var.

Türkiye'yi, bir yasaklar diyarı haline getirmek değil önemli olan, önemli olan, kanunlardaki müeyyideleri işletmektir. Ceza Hukukunun tabii bir mütearifesidir ki, kanunların işleyeceğine dair vatandaş vicdanında, suç işleme temayülü olan insanın vicdanında bir kanaat husule gelmiş ise suç işlemeyi önleyebilirsiniz. Yoksa kanunların işleyeceği hususunda, tatbik edileceği hususunda bu kanaati yüreklere yerleştirmezseniz, müeyyideleri on kat daha artıracak olsanız netice, suçların önlenmesi değil, suçların cezalandırılmasında, hattâ biraz daha tesirsiz bir durumun yaratılması sonucunu doğurur, Beccaria'dan beri bilinen bir ceza hukuku prensibidir bu.

Programın, huzurla ilgili görüşlerinde vuzuhsuzluk olduğundan bahsetmiştim. Bu vuzuhsuzluk, programın yazılışında da esasen kendini gösteriyor.

Programın bir yerinde, üçüncü sayfasında, dört yıl içinde millet vicdanında yaratılan huzurdan bahsedilmektedir. "Huzuru yarattık" denmektedir.

Fakat programın başka bir yerinde, hemen bir sayfa sonra, dördüncü sayfada aynen şu cümleyi görüyoruz; "Bu çilekeş memleketi, artık gecikmiş bir hakkı haline gelen huzur ve refaha en kısa zamanda kavuşturmak için gerçekleştirilmesi gereken hikmetleri yapacağız."

Huzur gerçekleşmiştir deniyor bir sayfada, bir sayfa sonra da, huzurun, bu çilekeş milletin gecikmiş bir hakkı haline geldiği, yani henüz elde edemediği bir hakkı haline geldiği ifade ediliyor ve bunu gerçekleştirmek için tedbirler alacağız, şunları yapacağız, bunları yapacağız, deniyor.

Programın ifadesindeki bu çelişme, aslında bu mevzuda Hükümetin tutumunda nice zamandan beri müşahade edilen çelişmenin bir tezahüründen başka bir şey değildir. Doğru olan, ikincisidir. Bu ifadelerden doğru olan, ikincisidir. Bu çilekeş memleket huzuru, hasretle beklemektedir.

Bu konuda iktidara düşen vazifeler vardır, samimiyetle ve hulûs ile hemen ifade edelim ki, bu konuda muhalefete düşen vazifeler vardır. Biz, kendi hesabımıza, memlekette huzurun, asayişin ve kanun hâkimiyetinin sağlanması için kendimize düşen her vazifeyi yapmaya hazırız, bunu büyük milletimize karşı yerine getirilmesi zaruri bir vazife sayıyoruz.

Bu vesile ile bir konunun daha dönemin başında açıklığa kavuşturulmasında fayda gördüğümü arz etmek isterim.

Değerli arkadaşlarım, bizim Anayasamızda - aslında bütün anayasalarda olduğu gibi - hürriyetler sınırsız değildir. Bizim Anayasamızda komünizme, faşizme, hür demokratik rejime düşman olan her türlü anlayışa karşı kesin sınırlar vardır. Anayasa metninde vardır, Anayasanın gerekçesinde uzun uzun bu husus açıklanmıştır.

Fikir ve düşünce özgürlüğünün sınırsız olduğu yolunda bir görüş Türkiye’de maksatlı bir şekilde bazı çevreler tarafından durmadan yayılmaktadır. Fikir ve düşünce özgürlüğü denen şey başka şeydir, komünizm propagandası yapmak, suç işlemeye tahrik etmek başka şeydir. Vatandaş, suç işlemeye, ayaklanmaya tahrik etmekle, yağmaya tahrik etmekle, resmî Devlet binasını işgale tahrik etmekle, hür demokratik rejimi cebren yıkmaya, bir komünist ayaklanmasına tahrik ve teşvik etmekle fikir ve düşünce özgürlüğünün ne alışverişi, ne münasebeti vardır?

Nasıl ki, Anayasada bir prensip var; genel oy prensibi. Genel oy prensibi Anayasanın bir temel maddesinde yer almıştır. Ama genel oy prensibini Anayasanın kabul etmesi demek, beşikteki çocuğun, rey hakkına sahip olması demek değildir. Vesa-yet altındaki vatandaşın rey verebilmesi demek değildir, hapisanedeki katilin, tımarhanedeki delinin sandık başına gidip rey verebilmesi demek değildir. Genel oy prensibi vardır, ama katilin, delinin, rüşünü ispat etmemiş, rüş yaşına gelmemiş, seçmen yaşına gelmemiş insanın rey verme hakkı yoktur.

Türkiye’de fikir hürriyeti vardır, düşünce hürriyeti vardır, söyleme, yazma hürriyeti, ifade hürriyeti vardır, toplanma hürriyeti vardır, ama bu Devletin temellerini yıkma hürriyeti yoktur, hürriyetleri basamak yaparak, hürriyetleri yok etme hürriyeti mevcut değildir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde Güven Partisinin yıllardan beri savunduğu görüştür; seçim münasebetiyle ortaya resmen beyannamemizde koyduğumuz görüştür, insan Hakları Evrensel Beyannamesinde bir temel hüküm vardır. Bu Beynamede yer alan hak ve hürriyetlerden hiç biri; bu hürriyetlerin ortadan kaldırılması için vasıta olarak kullanılamaz der, temel fikir budur. Basın hürriyeti, evet, düşünce hürriyeti evet, toplanma hürriyeti evet, ilim hürriyeti evet, bütün bu hürriyetler evet, ama bu hürriyetlerin hiçbirisi, bu hürriyetlerin kendisini kaldırmak için veya aynı beynamede yer alan hür demokratik seçim esasını kaldırmak için, Beyannamenin öngördüğü hürriyet sistemini yok etmek için basamak olarak, vasıta olarak kullanılamaz. Temel sınır budur. Böyle bir sınır Alman Anayasasında vardır, Güven Partisi olarak temennimiz, Sovyet Rusya hariç, Paris’te 1948’de toplanan bütün dünya ülkelerinin kabul etmiş oldukları İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan bu temel hükmün Türk Anayasasına bir madde olarak ilavesidir. Güven Partisi olarak, “Anayasa değişikliği” denirken, böyle bir temel hükmün, ters yorumlara imkân vermeyecek ve bütün hür dünya ülkelerinin kabul ettiği bir temel hükmün Anayasamızda yer almasını temenni ediyoruz. Belki bunun pratik sonuçları önemsenmeyebilir. Ama Anayasanın her maddesinin yorumlanmasında, böyle bir temel hükmün faydalı olacağı inancındayım. Esasen

Anayasamıza bir ölçüde mehzaz teşkil etmiş olan, bir ölçüde ilham vermiş olan Federal Almanya Anayasasında böyle bir hüküm vardır. Nazizm'in acılarını tatmış, milletinin bir yarısının komünizm zulmü altında çığnendiğini ve ezildiğini görmüş olan, yani her türlü zulüm ve dikta rejiminin acılarını tatmış olan bir milletin geçirdiği acı tecrübelerden ders alarak Anayasasına koymuş olduğu ve tamamen insan Hakları Evrensel Beyannamesine dayanan bir hükümdür ki, Türk Anayasasında böyle bir hükmün bulunmasını - geçirdiğimiz tecrübelerin ışığı altında - her gün biraz daha faydalı görmekteyim. Bu kanaatim her geçen gün biraz daha kuvvetlenmektedir.

Her Devlet gibi, Türk Devleti de kendi bağımsız varlığını savunacaktır. Her millet gibi, Türk Milleti de kendi bütünlüğünü savunacaktır. Bu bütünlüğü, sınıf kavgası ile parçalamayacağız. Türkiye Büyük Millet Meclisi, vatanımızı bölmek, milletimizi esir etmek isteyenler Anadolu ortasına yürürken, milletin bağrından doğarak Ankara'da toplanmış olan, ateşin, kanın içinde bu milletin bütünlüğünü savunmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu Devletin bağımsızlığını, varlığını, milletimizin tümlüğünü parçalamak isteyen, ırk kavgası ile bu milleti dilim dilim parçalamak isteyen, memleketi bir tarafı işgal altında iken - her zaman söylerim -Siirt dağlarından, Hakkâri'den, Bitlis'ten koşup gelerek, Yunanı Ege'de Akdeniz'e kadar kovalamış olan, tarihi ile bu vatana bağlı olan insanları ayırmaya çalışan, sınıf kavgası ile bu memleketin öz evlâtlarını birbirine düşman gibi baktırmaya çalışan, Türkiye'de Mao usulü, Lenin usulü bir ihtilâlin her gün kıskırtmacılığını yapan ve Türkiye'de yalnız hürriyetlerimiz için değil, millî varlığımız için de tehlike teşkil edecek bir komünizm belâsını bu milletin başına getirmek isteyenlerin karşısında, bu Türkiye Büyük Millet Meclisi mutlaka kendisine düşen tarihî vazifeyi yapacaktır ve hürriyetlere saygı içinde yapacaktır. (A.P. ve G.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Hür demokratik rejim içinde bunu yapmaya muvaffak olacaktır.

Hür düzeni yıkmak isteyenler. Yeni kelimelere değişik mânalar vermenin ustasıdır. Kulaklara sevimsiz gelen birtakım tâbirlerin yerine, yıllardan beri kulaklara sevimli gelen tâbirleri yerleştirmenin ustasıdır.

Değerli arkadaşlarım, bugün "Yazı Devrimi" diyor. Alfabe değişikliğine, yazı ıslahatına, yazıdaki reforma karşı çıkan, karşı çıkacak, bu Mecliste kim var? Ama "Devrim" sözünü yazıdan başlayarak, "Devrim" sözünü metreden, şuradan buradan başlayarak tatbik edip getiriyor ve ondan sonra "Devrimcilik" sözünü, işte "Mao'nun gittiği yoldan gideceksin... Sürekli devrim." sözüne getirip bağlıyor. "Devrim" sözü, "Islahat" demek ise varız. "Hür düzen içinde" inkılâp, değişiklik, demek ise varız. Ama hür düzeni yıkarak, "ihtilâl" demek ise, yokuz. Güven Partisi ıslahatçıdır, ihtilâlciliğin karşısındadır, yıkıcılığın karşısındadır. "Devrimcilik" sözüne hangi mânanın verildiğine dikkat etmeyi zaruri göreceğ bir noktaya geldik. Türkiye'de sevilen ve sayılan kelimelerin ardında, Türk Milletinin bütünü ile nefret etmeye - hemen hemen bütünü ile nefret etmeye - hazır olduğu birtakım mefhumlar, kelime kargaşalığından bilistifade, sokuşturulmak istenmektedir. Bu vesile ile buna dikkat etmek zaruretini belirtmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, “Anayasa Nizamını Koruma tasarısı” adı ile geçen dönemde iktidar bir tasarı, getirdi. Bu dönemde buna benzer bir tasarının getirilmek istendiğine dair programda işaretler var. Hemen belirtelim ki, geçen defa getirilmiş olan tasarımı incelediğimiz zaman, maksada elverişsiz, tatbik kabiliyeti bakımından çok hatalı, hattâ asıl güdölmek istenen maksada göre ters sonuçlar doğurabilecek mahiyette bir tasarı olarak görmüş idik. Bu görüşlerimizi ifade ettiğimiz zaman, bu görüşlere Hükümet bir süre katılmadı. Fakat sonra aynı Hükümet bu tasarımı ıslah etmek düşüncesiyle geri aldı. Şimdi, yeniden getireceğini söylüyor. Biz, “Türkiye’de, memleketin yüce menfaatleri gerektirdiği zaman mevzuatta değişiklik yapılmaz”, böyle bir görüşe saplanmayız. Mevzuatta, millet ihtiyacının gerektirdiği değişiklik yapılır. Bakarız, inceleriz; milletimizin hayrına ise, Anayasamızın getirdiği hür düzene, Anayasamızın prensiplerine uygun ise, destekleriz; maksada elverişli ise destekleriz. Yalnız, Hükümetin bu defa da - geçen defa olduğu gibi - ters sonuçlar doğurabilecek bir tasarı ile maksada elverişsiz bir tasarı ile Meclisin huzuruna gelmemesini temenni ediyoruz.

Hükümet Programında yer alan, Anayasa değişikliği ile ilgili görüşlere gelince; bunlardan katıldıklarımız var, katılmadıklarımız var.

Orman suçlarının affını önleyen Anayasa hükmünün değiştirilmesini, Güven Partisi çok zaman önce resmen programına koymuştur, kurulduğu günden beri bu fikri savunmuştur, seçim beyannamesinde bunu vadetmiştir. Bu görüşte olan bütün siyasi partilerle işbirliği yapmaya hazırız.

Her yıl seçim olmaması için Anayasa değişikliği gerekiyorsa - biraz evvel arz ettiğim gibi - bu değişikliği desteklemeye hazırız.

Evrensel, cihan şümul, İnsan Hakları Beyannamesine paralel olarak - biraz evvel arz ettiğim - bir hükmün Anayasaya ilâvesine taraftarız.

Üniversiteler konusunda, savunduğumuz bir Anayasa değişikliği vardır. Üniversitelerde öğretim üyelerinin zamanlarını daha geniş ölçüde öğrencilerine, araştırmalarına hasretmeleri yolunda bir temayül vardır. Hattâ bu temayüle dayanılarak yapılan birtakım boykot, işgal hareketleri vardır ve bunları körükleyen birtakım zevatın vakitlerinin yüzde 90’ını siyasi partilerin genel merkezlerinde geçirdikleri de bir vakiadır. Üniversite çatısı altında söz hürriyetinin, fikir hürriyetinin, tenkit hürriyetinin, araştırma ve yayın hürriyetinin mutlaka korunmasını, üniversitenin üniversite olmasını, ilim ocağında ilim yapılabilmesi için zaruri gören siyasi partiyiz, ama, üniversite, çatısı altında, üniversite dışında da yayın yapmak suretiyle şüphesiz, dergisi ile vesaire, ilim adamının yurt meseleleri hakkında fikir söylemesi, konuşması, görüşlerini ortaya koyması, tenkitler yapabilmesi ve hür bir üniversitenin hür mensubu olarak çalışabilmesi ne kadar savunulmaya değer bir durum ise, kanaatimce üniversite mensubunun tam çalışma esasını bir yandan savunurken, bir yandan zamanın büyük kısmını doğrudan doğruya günlük siyasi faaliyetler içinde, bir siyasi partinin kurulunda üye olarak geçirmesi o derecede hatalı bir durumdur. Üniversite öğretim üyelerinin, kurullardan çekilmelerinde fayda görmek-

teyiz. Bunun, siyasi partilerin üniversiteden ellerini çekmelerini de kolaylaştıracak bir adım olacağı inancındayız.

Anayasada Hükümetin yapmayı düşündüğü değişikliklerden veya desteklemeyi istediği, arzu ettiği değişikliklerden birine kesin olarak katılamayacağımızı ifade etmek isterim. Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olan yetkilerin, kısmen de olsa veya geçici bir süre için de olsa, yürütme organına verilmesine taraftar değiliz.

Bu arada, Sayın Başbakanın bir görüşlerine de temas etmek isterim: Sayın Başbakan seçimden önce, “Anayasa, Hükümete görevler vermiştir, ama yetki vermemiştir.” demişler idi. Yine bu görüşte iseler, yani “Anayasa Hükümete görev vermiş, ama yetki vermemiş” görüşünde iseler, şimdi görev ve sorumluluk kabul etmelerini anlamak zorlaşır. Bu Anayasa yetki vermiştir, bu Anayasa Hükümete yetkiler vermiştir. Biz, bu Anayasaya göre Hükümetin yetkisiz olduğunu kabul etmiyoruz. Bu Anayasada Hükümetin yetkileri vardır. Bu meseleyi birçok defa tartıştık. Hükümete yalnız görev vermek, yetki vermemek zaten söz konusu olamaz, hiçbir Anayasa böyle yapılamaz. Dünyanın hiçbir Anayasasında Hükümete görev verip, yetki vermemek diye bir durum olamaz ki, Türk Anayasasında böyle bir durum olsun. Bunun, biraz bir fikrin yani yetkileri belki dardır, anlamında bir düşüncenin biraz mübalâğalı bir tarzda, biraz renkli bir tarzda ifadesi diye telâkki edilmesi gerekir. Yoksa Hükümetin bu Anayasadan sadece görev yüklendiği, fakat yetki almadığı inancını paylaşmak mümkün değildir. Sıkıntılar her zaman Hükümetin yetkisizliğinden doğmuyor. Bizim yıllardan beri müşahedelerimizden çıkardığımız sonuç odur ki, çektiğimiz sıkıntıların bir kısmı, Hükümetin yetkisizliğinden değil, yetersizliğinden doğuyor.

Anayasa değişiklikleri konusunda Hükümet, Programının 7’nci sayfasında; “Anayasa tadillerinin gerektirdiği hallerde muhalefetle işbirliği yapacağız” diyor. Buna bir temenni ilâve etmek isterim; Anayasa değişikliği gerekmeyen hallerde de, meselâ seçim mevzuatının değişmesinde muhalefetle işbirliği yoluna gidilmesi uygun olacaktır ve Hükümetin bu görüşü paylaştığını gösteren başka işaretler programın şurasında burasında vardır, bunları şükranla kaydetmek isterim.

Hükümet Programında asgari müşterekler etrafında birleşmekten de bahsediliyor. Bu fikre de yürekten katıldığımızı ifade etmek isterim. Güven Partisi asgari müşterekler deyince; millî bütünlüğün korunmasını anlar, hür demokratik rejimin her türlü tehlikeye karşı korunmasını anlar, dış politikada millî menfaati rehber sayan milliyetçi ve millî haysiyetli bir dış politika görüşü etrafında teferruatlı ayrılıklarımız olsa da birleşebilmek imkânlarının aranmasını ister, hür siyasi nizamın yanında vatandaşın çalışma hakkını, akitler yapma hakkını, meşru şekilde kazanma hakkını kabul eden, mülkiyet hakkını tanıyan hür ekonomik sistemin asgari müşterekler arasında bulunmasını ister... İktisadi kalkınmanın karma ekonomi ve devamlı bir karma ekonomi düzeni içinde, demokratik plân tekniği ile yürütülmesini ister... Partizanlık hastalığının müşterek bir gayretle, bütün siyasi partilerin müşterek bir gayreti ile idari hayatımızdan, siyasi hayatımızdan sökülüp atılması için gayret gösterilmesini ister ve nihayet Türkiye’nin geleceği için önem taşıyan

idari ıslâhat, malî ıslâhat, zirai ıslâhat, sınaî alanda ıslâhat konularında iktidarın ve muhalefetlerin işbirliği yapması, memleketin ileriye gitmesi için gönül birliği içinde çalışabilmesini anlarız.

Islâhat bahsi açılmışken Hükümet Programında yer alan idari ıslâhat konusundaki ifadeleri yer yer müphem gördüğümüzü ifade etmek isterim.

Sayılmış olan maddeler var. Bunlardan bazılarını; 12'nci, 13'üncü maddeyi ifade etmek isterim, bize son derece müphem, görünmüştür. Mahallî idareler malîyesinin ıslahı konusunda Hükümet Programında çok daha sarîh bir hükmün, ne yapılacağını açıkça söyleyen hükümlerin bulunmasını arzu ederdik. Çok gecikmiş olan bir ıslâhattır, yıllardan beri tasarıları Maliye Bakanlığında, İçişleri Bakanlığında hazırlanmıştır, yıllardan beri plânlarda, yıllık programlarda, Hükümet beyanlarında yer almıştır ama mahallî idareler bugün maaş ödeme güçlüğü içinde, hizmet yapamama güçlüğü içinde kıvranıp durmaktadırlar.

Teftiş ve denetleme mekanizmasının ıslâhını, her şikâyetin mutlaka takip edilmesini, haksızlıkların ve yolsuzlukların üzerine daha tesirli şekilde yürünmesini temenni ederiz.

Islahat arasında bir Kültür Bakanlığı kurulmasını tasvip ediyoruz. Gençlik ve spor işlerinin daha yakın bir dikkatle ele alınması ümidini veren değişikliği tasvip ediyoruz. Bir Dil Akademisi kurulması konusundaki teklife; bu dil akademisi her türlü siyasi baskıların, siyasi parti nüfuzlarının dışında gerçekten yüksek, ilmi seviyede bir dil akademisi olmak kayıt ve şartıyla, bunun bütün tedbirleri alınmak şartıyla, katılıyoruz. Türk dili bakımından sadeleşmeye millîleşmeye taraftarız. Açıkça ifade edelim ki, vatandaşın konuştuğu, yazdığı duyduğu zaman anladığı dil-den farklı ve bir zamanlar Osmanlı Devrinde görüldüğü gibi “Avam dili”, “Havas dili”, aydınların konuşup aralarında anlaştığı dil, halkın kendi arasında konuştuğu dil kabilinden; aydınların kendi arasında konuştuğu ayrı bir dil, halkın konuştuğu ayrı bir dil yaratma yolundaki birtakım gayretlerin samimî olarak karşısındayız. Vatandaş bâzı kelimeleri anlıyor, asırlardan beri kullandığı kelimedir, her köyün diline girmiş olan kelimedir, bunun yerine yüksek tahsilli vatandaşın dahi duyduğu zaman anlamadığı yeni bir kelime koymak, bir küçük azınlığın kendi arasında konuştuğu, bir özel dil yaratmak hiç şüphesiz eski “Havas dili” “aydın dili” hastalığını diriltme kabilinden bir hastalık olur. Bunun karşısındayız. Dil akademisinin bilhassa bu hastalığa çare bulması gerektiği inancındayız.

Yapılması gereken ıslâhat konusunda Devlet personeli konusu önemli bir yer tutuyor. Değerli arkadaşlarım, bu konuda bu kürsüde verilmiş ve tutulmamış vaatler vardır. Bu itibarla programın Devlet personeli konusu ile ilgili olan hükümlerini büyük bir dikkatle ve ne derecede kesinlik taşıdığını araştırmaya çalışarak okuduk. Programda Devlet personeli konusu ile ilgili olarak yapılan vaidlerde, belki bize öyle geldi, bir çekingenlik havası seziliyor. Sarîh bir taahhüt yok, belli bir vâde yok, vadedilen işlerin ne zaman gerçekleştirilebileceği hakkında bir hüküm yok. Kaynaklara bağlanmış.. Haklı. Kaynaklara bağlanmasın diyemez kimse. Elbette ki, bir memle-

ketin, bir devletin malî kaynakları ile sınırlı ve malî kaynaklarına bağlı olan bir ıslahattır bu. Yalnız, Hükümet için bir defa kaynak yaratmak durumu vardır, ikincisi, Hükümet kaynaklar durumunu herkesten iyi bilmek mevkiindedir. Nihayet Başbakan değişmemiştir, bir ölçüde aynı siyasi iktidarın devamıdır, bu itibarla daha evvel “sözüm senettir” diye verilmiş vaidler bulunduğu hatırlanacak olursa, belli tarihler söylenmek suretiyle, 1 Mart 1966, 1 Mart 1967 gibi tarihler söylenmek suretiyle, Devlet Personel Kanununun malî hükümlerinin yürürlüğe gireceğinin vadedilmiş olduğu hatırlanacak olursa, mutlaka bu konudaki vaide bir sarahat getirmek gerektiği inancındayız. 1970 bütçesinde, vadedilen bu ferahlık gerçekleşecek midir? Buna dair Hükümet bir ümit verebiliyor mu? Yoksa bunun gelecek baharlara kalması ihtimali yine var mıdır? Bu noktanın aydınlatılmasını temenni ediyoruz.

Hükümet Programının başında, “Geride kalan 4 yılın muhasebesi seçimlerde yapılmıştır, bu münakaşayı tazelemekte fayda yoktur” tarzında bir cümleye rastladık. Fakat bunu hemen takibeden cümleden başlayarak bir ölçüde son 4 yılın, muhasebesinin yapılmış olduğunu da gördük. Kendi görüşü açısından Hükümet bir muhasebe yapmıştır ve Hükümete güvenoyu verilmesi ile ilgili bir müzakerenin de bir ölçüde son 4 yılın icraatını Hükümet Programının yaptığı ölçüde olsun içine alması, tabiidir. Güven Partisi bu muhasebeyi yaparken seçim mücadelesi sırasında da titizlikle riayet ettiği gibi, insaf ölçülerine bağlı kalacak ve gerçeklerin dışına çıkmamayı, memlekete karşı duyduğu sorumluluk hissinin icabı titizlikle kollayacaktır.

Türkiye’nin Anayasa, huzur, mevzuat değişikliği ve saire gibi konuların ötesinde çok mühim dâvası, kalkınma davasıdır, iktisadi kalkınma davasıdır, refaha biran önce ulaşma davasıdır, ekonomiyi dışa bağılıktan kurtarma davasıdır.

Topyekûn kalkınma plânının başarısı, plân uygulaması.

Plân uygulaması ile ilgili elan global rakamlara, ortalama rakamlara baktığımız zaman son 4 yılın kalkınma hızının plânda öngörülen %7 hedefine rahat rahat ulaştığı, hattâ ortalama olarak bu hedefin biraz ötesine varmış olduğu görülmektedir.

Bunun memnuniyet verici bir tarafı vardır. Ancak, plân hedeflerine uygun bir erişmeden bahsedilmek için sadece ortalama kalkınma hızı rakamına bakmak kâfi değildir. Gelişmenin dengeli olması lâzım, gelişmenin fiyat istikrarı içinde gerçekleşmesi lâzım, gelişmenin bölgeler arasında adaletsizlikleri giderici yönde gelişmesi lâzım, yürümesi lâzım ve gelişmenin zümreler arasında adaleti gerçekleştirici istikamette olması lâzım. Gelişmenin, Türkiye’mizi dış kaynaklara bağılıktan kurtarıcı istikamette olması ve olağanüstü dış yardım ihtilacından Türkiye’yi belli bir süre zarfında 1972 diye umuluyordu, sonradan 1975’e doğru bu müddet uzadı ama belli bir tarihte Türkiye’yi dışa bağlı ve muhtaç olmaktan kurtarıcı istikamette bir kalkınmanın gerçekleşmesi lâzımdır.

Türkiye’nin kalkınmasına bu noktadan baktığımız zaman, siyasi iktidar olarak bir devamlılık arz eden Hükümetin bu konudaki başarı derecesine baktığımız

zaman gördüğümüz manzara nedir? Gelişme, sektörler bakımından plânın hedeflerine ulaşmış mıdır?

Tarım ve sanayi gibi iki önemli sektörde, mal üreten temel sektörde 1969 senesinde biraz daha iyi rakamlara ulaşılmış olmakla beraber, plânda öngörülen hedeflerin gerisinde kaldığımız bir vakiadır. Tarım sektöründe A.P. iktidarının hazırlamış olduğu ve Meclisten geçirmiş olduğu kalkınma plânı yılda ortalama %4,1'lik bir gelişmeyi öngörür; %4,1'lik hedefe karşılık 1967'de %0,9 gelişme olmuştur tarım sektöründe, 1968'de %4,1'lik hedefe karşılık gelişme hızı %1,9'dur. 1969'a ait geçici tahminler vardır, bu geçici tahminler plân hedefine çok daha fazla yaklaşıldığını, fakat yine de plân hedefinin gerisinde kalındığını göstermektedir.

Sanayi sektöründe plâna göre yılda ortalama %12 bir kalkınmanın gerçekleştirilmesi lâzımdır. 1965'ten 1969'a kadar 5 yıllık döneme de yalnız bir defa, 1967 yılında bu rakama, bu hedefe ulaşılmıştır; 1965'de %12 hedef verine %8,9. 1966'da %12 yerine %10,6 1967'de %12,3, 1968'de %10 sanayi sektöründe gelişme hızı sağlanmıştır. 1969'da plân hedefine çok yaklaşılabileceği geçici tahminlerin ortaya koyduğu rakamlardan anlaşılıyor. Bu geçici rakamlar gerçekleşirse plân hedefinin biraz altında, ama çok daha yakın bir rakama ulaşılmış olacaktır.

Tarım ve sanayideki geri kalmalara karşılık, 1966-1969 dönemini - 1966 dâhil, 1969 dâhil - 4 yıllık dönemi içine alan faaliyetlere bakıldığında temel sektör olan tarım ve sanayideki geri kalmalara karşılık konut sektöründe, ticarette, hizmetlerde, ulaştırmada, inşaatla plânda öngörülen rakamların çok ötesinde kaynak harcadığını gösteren rakamlarla karşılaşılıyor; ulaştırma sektöründe 4 yıllık gelişme hedefi %40 sağlanan gelişme %64, ticaret ve hizmetlerde 4 yıllık hedef %29, gerçekleşme %38, konut sektöründe hedef %28, gerçekleşme %62, inşaat sektöründe hedef %40 gelişme %85 görünüyör, 4 yıllık toplamlar.

Görülüyor ki, kaynak dağılımı Türk ekonomisinde rasyonel olmamıştır ve "toplam olarak %7'nin üstünde bir gelişme hızı sağlanmıştır" dendiği vakit bu asıl kalkınmanın sağlanması çok daha faydalı ve köklü bir gelişme imkânı yaratacak olan tarım ve sanayi gibi alanlarda değil, ama plânın bu ölçüde gelişmeyi öngörmediği ve tasvip etmediği başka sektörlerde olmuştur. Bu itibarla sektörler arası dengesiz bir gelişme vardır. Plâna uygun bir gelişme yoktur.

Fiyat istikrarı bakımından durum nedir?

A.P. iktidarı hazırladığı plânda, plân stratejisinde, Hükümet programlarında daima fiyat istikrarı vadetmiştir. Bugünkü Hükümet programında yine fiyat istikrarı vadedilmektedir. Paramızın değeri ve satınalma gücü ise devamlı surette kemirilmekte, düşmektedir. Toptan eşya fiyatları endeksi 1965'de %5,2 artmıştır. 1966'da %4,4 artmıştır. 1967'de %5,2 artmıştır. 1968'de %3,4 artmıştır. 1969'un ilk altı ayında geçen yılın aynı dönemine kıyasla son yılların en büyük artışı meydana çıkmış, toptan eşya fiyatlarında %6,7 oranında bir artış görülmüştür. Bu devamlı fiyat artışlarının sonucu olarak 1966'dan 1969'a kadar para değerinde %25 civarında, 1964'ten A.P. nin iktidara ilk katıldığı yıldan başlatırsanız, takriben %30'un

üstünde bir para değeri düşmesi ile karşı karşıya bulunmaktayız. Bu durum şüphesiz dörtlüye giden bir enflasyon manzarası arz etmez. Bunu iddia etmek iktisadi bakımdan mümkün değil. Fakat sinisi, sürünen bir enflasyonun veya enflasyoncu baskıların varlığına delâlet eder. 1969 yılında fiyat artışlarının hızlanması, bütçe açığının geçmiş yıllara göre daha geniş olması, üzerinde dikkatle durulması zaruri olan belirtilerdir. Hükümetin programında ve açıklamalarında, ortaya çıkan bu duruma nasıl çare bulacağını biraz daha açık olarak belirtmesi gerekirdi.

Sürekli fiyat artışları, gelirlerini bu artışlara uyduramayan sabit gelirlilerin geçim darlığını artırmaktadır. En fenası zirai mahsul fiyatları ile sınai mahsul fiyatları arasında denge gitgide bozulduğu için büyük köylü, müstahsil kütlesi ihtiyaç maddelerini daha pahalıya alıp, mahsulünü kıyasen daha ucuza satmak durumuna adım adım sürüklenmektedir. Artan pahalılık yüzünden bilhassa ihraç malı olan zirai ürünlerimizin maliyetleri milletlerarası piyasadaki ihraç fiyatlarına tehlikeli bir şekilde yaklaşmaktadır; arada kâr marjı, arada maliyetin üstüne ekleyebilecek bir marj kalmadıkça veya bu marj daraldıkça köylü ve müstahsil vatandaşın eline geçen miktarın onu tatmin etmesi güçleşmektedir.

Milletlerarası piyasada fiyatlar sabit, paramızın kıymeti düşüyor, zirai mahsullerin maliyetleri, pamuğun, üzümün, tütünün maliyeti durmadan yükseliyor. Bu durumda Türkiye'nin, bu ürünleri yetiştiren müstahsil vatandaş kütlesi bakımından düşündürücü bir noktaya doğru gitmekte olduğu açıkça meydandadır. 1958'deki son para ameliyesinden, son para kuru ayarlamasından bu yana Türk parasının dâhildeki satın alma gücü %70 oranında düşmüştür. Ama dış kuru sabit. %70 oranında kıymeti düşmüş olan bir para ile emeğinin karşılığını almakta olan bir müstahsil düşününüz, bu müstahsilin güçlüğüne anlamakta hiçbir güçlük çekilmez, içinde bulunduğu güç durumu anlamakta güçlük çekilmez.

Türk ziraatçısı, ihraç malı yetiştiren Türk ziraatçısı hâlâ 1958'deki dolar kuru üzerinden emeğinin karşılığını alır durumdadır.

Dış seyahatlerde bu resmî kurdan farklı bir döviz kuru uygulanıyor. İşçi dövizinin değeri çeşitli yollardan farklı bir hale getirilmiştir. Turist dövizinin kuru yükseltilmiştir.

İthalâtta doların maiyetini yükseltici birtakım usullere başvurulmaktadır. Alınan karşılıkların bir yıldan fazla bekletilmesi suretiyle Merkez Bankasında aslında bir doların maliyeti ithalâtçıya biraz daha pahalıya gelecek tarzda ameliyeler uygulanmaktadır.

Hulâsa 1958'de tespit edilen kur, aslında hükmünü daha ziyade ihraç malı zirai ürünler yetiştiren büyük müstahsil kütlesi üzerinde yürütmektedir, hükmünü orada icra etmektedir ve bundan bu ziraatçı kütle gelirinin bir kısmını kaybetmektedir.

Bir devalüasyonun mahzurları meydanda. Bunları bu kürsüde uzun uzun sayıp, dökmeye hacet yok. Hükümet birçok defalar devalüasyona taraftar olmadığını da ifade etti. Ancak, her paranın gerçek değeri bizim temennilerimiz ile değil, iktisadi kanunlarla tâyin edilir. Devalüasyon mecburiyetini önlemenin birtakım

icapları vardır, şartları vardır. Bunların başında, para değerinin korunması, fiyat istikrarının korunması, açık bütçe politikasına son verilmesi, sıhhatli yoldan bütçenin finanse edilmesi, bu tedbirlerin azimli şekilde ve zamanında alınması gelir. Hükümet, fiyat istikrarını bundan böyle daha iyi sağlamak için ne yapacağını Yüce Meclise söylemelidir.

Biraz sonra Maliye ıslâhatından bahsederken, bütçe açıklarının ne kadar tehlikeli noktalara varmış olduğunu ifade edeceğim. Yalnız, şimdi izin verirseniz plânın bölgelerarası adalet bakımından tatbikatından bâzı sonuçlar çıkarmak istiyorum.

Hükümet; “Bu konuda gayretler sarf ettik, bu istikamette gayretler sarf etmeye devam edeceğiz.” diyor.

Değerli arkadaşlarım; şimdiye kadar sarf edilen gayretler kifayetsizdir. Hükümetin kısmen programda işaretini gördüğümüz yepyeni bir anlayış ile çok daha cesur bir atılımla gelişmeye muhtaç bölgelerin meseleleri üzerine eğilmesini temenni ediyoruz. Devlet Plânlama Teşkilâtının rakamlarına bakıldığı zaman görülen gerçek şudur ki, Türkiye’nin en çok gelişmeye muhtaç illerine Devletin ve Devlete bağlı iktisadi kuruluşların yaptıkları yatırımların toplam yatırım içindeki oranı, bu bölgelerde yaşayan nüfusun oranını dahi karşılamıyor.

Kredi dağıtımında elem verici rakamlar vardır. Kredi dağıtımı bakımından Türkiye’nin en çok gelişmeye muhtaç bölgelerinde bankalar sisteminin topladığı mevduata bakınız, bu bankaların bu bölgelerde dağıttığı toplam kredi miktarına bakınız. Bu bölgelerde bankalar mevduatı fazla toplamış, topladığı mevduat kadar dahi kredi dağıtmamış, yani Türkiye’nin gelişmeye muhtaç bölgelerinden daha zengin bölgelerine bir kaynak akımı, bir kredi akımı görülmeye devam etmiştir. Manzara bu iken, gerek resmî sektörün yatırımları bakımından kaynak yüzdesi olarak, gerek kredi dağıtımı bakımından durum bu iken, meselenin halli yoluna girdiğimizi söylemek mümkün değildir. Elbette ki birtakım yatırımlar yapılmıştır. Her Devlet her bölgede bâzı yatırımlar yapar. Bu yatırımların içinde son derecede değerli olanları ve bitmesini heyecan ile beklediklerimiz vardır. Ancak, Türkiye’de toplam yatırımlar üzerinde yapılan bir inceleme, gelişmeye muhtaç bölgelerin kalkınması için sarf edilen gayretlerin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

Geçen yıl bütçe müzakerelerinde Senatoda Sayın Ferid Melen arkadaşım, Millet Meclisimde Güven Partisi Grubu adına nâçiz arkadaşınız rakamlarla bu meseleyi tartıştık. Tekrar bunun teferruatına girecek değiliz. Yalnız, bu tersine sermaye akımını önlemek için ve bu bölgenin kalkınması için Hükümet programında yer alan ve meselâ bâzıları için özel bir plân yapılması hususunu sevinç ile karşıladığımız yeni teklifler arasına Güven Partisinin üzerinde ısrarla durduğu bir teklifi eklemek istiyorum. Hükümetin bu noktada destekleyici olmasını veya hiç değilse dikkatle ve sempati ile teklif incelemesini temenni ediyorum.

Güven Partisi Grubu Yüce Meclisinize bir teklif yakmıştır. Bu teklif, gelişmeye muhtaç bölgeler kalkınma ve yatırım bankası adı ile ayrı bir bankanın kurulması teklifidir. Bize benzer bir bölgelerarası dengesizlik problemi ile en çetin şekilde kar-

şı karşıya bulunan İtalya, Güney İtalya'nın kalkınması için benzeri bir tedbiri başarı ile tatbik etmiştir.

Türkiye'de tersine kredi akımını, tersine sermaye akımını önlemenin tesirli yollarından biri yalnız gelişmeye muhtaç vilâyetlerde yatırım yapmak üzere ayrı bir yatırım ve kalkınma bankasının, bu bölgelerdeki yatırımları teşvik etmek üzere bu bölgeye has ayrı bir finansman kuruluşunun teşkilini zaruri kılmaktadır. Böyle olduğu takdirdedir ki, bu yeni finansman kuruluşu bütün dikkatini bu bölge üzerinde topladığı takdirdedir ki, şimdikine nazaran daha başarılı sonuçlar alınması mümkün olacaktır, kanaatindeyiz.

Hükümet programında, (Bölgenin kalkınması için imtiyazlı bir kredi politikası kabul olunmuştur, tatbikine devam olunacaktır) deniliyor.

Arkadaşlar, imtiyazlı kredi politikası uygulanmış, ama neticesini arz ettim, bu bölgelerde toplanan kadarı dağıtılmamıştır ve kredi akımı tersine olmuştur. Bu itibarla, mevcut tedbirlerin kifayetsizliği meydandadır, biraz daha ileri tedbirler almak ihtiyacı aşikârdır. Teklifimiz, bu düşünceden mülhemdir.

Bir noktayı daha tasrih etmek isterim: Güven Partisi Grubu “gelişmeye muhtaç bölgeler” dendiği zaman şüphesiz Çilekeş Doğu - Anadolu'yu, fakat bunun yanı sıra Karadeniz'in ve Orta - Anadolu'nun gelişmeye muhtaç bölgelerini ve illerini de nazarı itibara alan bir bölgelerarası denge politikasının takip edilmesini zaruri görmektedir.

Bir başka nokta; kalkınmanın sosyal zümreler arasında dengeli sonuçlar doğurmasıdır. Bölgelerarası adaletin sağlanması yanında zümreler arası adaletin de sağlanması önemlidir.

Elimizde yeterli istatistik bulunmamakla beraber son dört yılda fert başına düşen gelirden husule gelen %21 oranındaki artıştan Türkiye'de bazı zümrelerin istifade etmediğini gösteren bazı global rakamlar vardır. Meselâ, tarım sektöründeki toplam gelir artışını nazara alır ve bunu tarım nüfusu ile nispet ederseniz, ortaya çıkan gerçek şudur ki, fert başına düşen gelirden husule gelen artıştan tarım sektöründe çalışan vatandaşlarımız hisselerini yeteri kadar alamamışlardır.

Hulâsa, zümrelerarası adaletsizliği giderici istikamette alınması gerekli tedbirler bakımından geçmişte noksanlarımız vardır ve bunların telâfi edilmesi için Hükümet programında yeter derecede ümit verici işaretler görmüş değiliz.

Ekonominin dışa bağıllığını önlemek, dışa bağıllığa son vermek, olağanüstü dış yardıma muhtaç olmayan bir Türkiye'yi en kısa zamanda en geç 1972-1975 yılları arasında vücuda getirmek, plânlı kalkınmanın temel hedeflerinden biridir. 1968 senesinde ihracat hedefi 540 milyon dolar, gerçekleşme 496 milyon dolar. Tehlikeli bir şekilde plândaki ihracat hedefinin gerisinde kalmaya başlamıştır. Sanayimizin bünyesindeki ve kuruluşundaki bazı aksaklıklar yüzünden ithalât ihtiyacı durmadan artmaktadır. Devamlı surette artan ithalât ihtiyacı yanında duraklayan, yeteri kadar hızla gelişmeyen bir ihracat meselemiz vardır. Bu konuda

alınmış olan tedbirler kâfi değil. Gayrisâfi millî hasıla içinde ihracatın yeri esasen Türkiye’de çok düşüktür, %5,7 civarında idi. 1968’de gayrisâfi millî hasıla arttığı halde ihracatımızda artış olmadığı için %5,7 gibi son derecede kifayetsiz olan bu oran %4,3’e inmiştir.

Hulâsa, ekonominin dışa bağıllığının önlenmesi için yurt içinde yeteri kadar tasarruf sağlanması ve yeteri kadar döviz sağlanması gibi iki hayatî ve temel konuda plân hedeflerine ulaşılmamıştır ve alınan tedbirler yetersiz kalmıştır. Her iki konuda gidiş, plân hedeflerinden uzaklaşma yönündedir.

Ekonomiyi dışa bağıllıktan kurtarmanın önemini gösteren günlük hayatımızda birtakım hadiseler vardır. Transfer bekleyen ithalât karşılıkları, aldığımız rakamlara göre, bulabildiğimiz rakamlara göre, 150 milyon dolar civarındadır.

Transferlerde 6 aylık gecikmeler Türkiye’de yeniden tabii hâdiseler haline gelmiştir. Transferlerin gecikmesiz yapılabilirdiği bir devreden Türkiye 6 ay gecikme ile transferlerin yapılabilirdiği tehlikeli bir noktaya doğru kaymıştır. Bunun sıhhatli bir durum olduğunu hiçbir iktisatçı iddia edemez.

Değerli arkadaşlarım; maliye politikası alanında programın 35’inci maddesinde hedefler gösterilmiş. Yürekten katılıyoruz, 35’inci maddedeki hedeflere.

Maliye politikasının hedefi, gerekli tasarrufları sıhhatli yollardan sağlamaktır, gelir dağılımında içtimai adaleti sağlamaktır v.s. Bunlara katılıyoruz. Bu hedefler üzerinde mutabık isek de bu hedeflere varmak için programda yer alan vasıtaları ve tedbirleri kifayyetli bulma imkânına sahip olmadık.

Bütçe açıkları artarak gidiyor. Son yılların açık toplamı 4 milyar bulmuş. Bütçe açıklarındaki bu 4 milyara varan rakam Hazine açığı haline geldiği için, Hazine açıklarının artması yüzünden, Merkez Bankasında bugüne kadar el atılmayan bâzı fonlara da el atılmasına rağmen, iç ödemelerde tıkanıklıklar baş göstermiştir, Devlet, yaptırdığı hizmetin, aldığı malın karşılığını ödemekte güçlük çeker bir hale gelmiştir, dış ödemedeki tıkanıklığa muvazi olarak iç ödemelerde de tıkanıklıklar vardır.

Bu yıl milyarlarca liralık ödeneğin, bloke edildiğine dair haberler alıyoruz. 1969 senesinde büyük bir açığın, 2,5 milyardan az olmayan bir açığın önlenmesi için sarfiyatı kıstak, yatırım ödeneklerinin, cari masrafların bir kısmını durdurmak, bloke etmek yolunda emirler verildiğine dair bâzı bilgilere sahibiz. Bu hususta Hükümet daha aydınlatıcı rakamlar verebilecek durumdadır. Buna rağmen bütçe açığının önlenmesi mümkün olacak gibi görünmüyor.

Vergi sistemimizin bâzı gelirleri kavramadığı meydanda... Vergi yükünün dağılımındaki adaletsizlik meydanda. Biraz evvel bahsettim; mahalli idare maliyesi tamamıyla ıslaha muhtaç... Enflasyon tazyiklerinin arttığı bir dönemde açık finansman yoluna giden bütçe yapılıyor. Bu politika devam ederse Türkiye’nin daha ciddi meselelerle karşılaşması ihtimali olacağı içindir ki, peşin olarak uyarma vazifemizi yapıyor ve Hükümetin vergi politikasında, maliye politikasında tespit ettiği güzel ve sağlam hedeflere ulaştırıcı tedbirleri ve vasıtaları da uygulamasını temenni ediyoruz.

Kredi konusunda, özellikle zirai kredi konusunda Hükümet programında katıldığımız bazı vaatler var. Küçük çiftçi borçlarının uzun vadeli ve faizsiz olarak ertelenmesini öngören teklifi Güven Partisi Grubu olarak desteklemeye kararlı olduğumuzu ifade etmek isteriz.

Zirai kredi konusundaki mesele sadece erteleme meselesinden ibaret değildir. Türkiye’de toplam kredi hacmi içinde ticari kredilerin çok yüksek oluşu, zirai kredilerin yetersizliği, zirai kredinin bölgelerarası dağılımındaki adaletsizlikler veya zirai kredinin, meselâ bilhassa gübre kredisinin bazı bölgelerde kullanılışının bir zararlı ve tehlikeli tüketim kredisi haline gelişi gibi, üzerinde durulmaya muhtaç pek çok noktalar vardır ve bu noktaların tümünü kapsayan, bilhassa zirai kredi olarak dağıtılan paraların tefecilik piyasasını beslemesini önleyici tedbirlerin alınmasını öngören bir araştırmaya ihtiyaç vardır.

Geçen dönemde Güven Partisi Grubu adına, tefeciliğin önlenmesi ve zirai kredi konusunda gerekli tedbirlerin tespiti için inceleme mahiyetinde bir Meclis araştırması yapılmasını Yüce Heyetten talep etmiştik. Millet Meclisi Genel Kurulu bu önergemize iltifat göstererek önergemizi kabul etmiş, son derece faydalı çalışmalar yapan bir Meclis araştırması komisyonu kurulmuş, zirai kredi konusunu etraflıca incelemiş idi. Ne yazık ki, ortaya, üzerinde işlem yapılabilecek bir rapor gelmeden ve konuşulmadan Meclis dönemi sona erdi. Bu dönemde aynı önergeyi tekrarlamış bulunuyoruz. Yüce Meclis buna iltifat gösterecek olursa, Hükümet programında yer alan zirai kredi ile ilgili ferahlatıcı vaatlerin gerçekleşmesini de kolaylaştıracak ve yeni tedbirlerin alınmasını mümkün kılacak faydalı bir adım atılmış olacaktır.

Hükümet programında dikkatimizi çeken bir konu, köylü emeğinin ve zirai mahsullerin değerlendirilmesi konusudur. “Mahsullerin taban fiyatlarıyla desteklenmesi ve Devlet eliyle alım politikamız bir bütün olarak ve dengeli şekilde yürürlükte kalacaktır.” deniliyor.

Değerli arkadaşlarım, eğer Hükümet Programındaki bu ifade zirai mahsullerin değerlendirilmesi konusunda bugüne kadar takip edilen politikanın aynen takip edileceği ve yürürlükte kalacağı anlamına geliyorsa bunun kifayetsiz olacağını ifade etmeyi vazife sayıyorum. Neden kifayetsizdir? Yer yer taban fiyatları yetersiz olduğu için, birçok hallerde tespit edilen resmî taban fiyatı fiiliyatta uygulanamadığı için yetersizdir.

Pamuktan bir misal arz edeceğim: Pamuk bölgesinden gelmiş arkadaşlarım var. Bir taban fiyat tespit edilmiştir ama Çukobirlik, (Çukurova’yı misal olarak alırsak) personel bakımından, para imkânları bakımından, depolama imkânları bakımından, alışılmış çalışma temposu bakımından müstahsilin malını, tespit edilen fiyat üzerinden alamıyor. Günlerce satış yerinin kapısında, bazen yağmur altında, bazen kiralınmış bir kamyonun yevmiyesini vermek mecburiyetinde kalarak bekleyen müstahsilin içinde bulunduğu durumu düşününüz. Gidiyor bir başkasına, taban fiyatın bir hayli altında bir fiyatla mahsulünü biran evvel satmak mecburiyetini

hissediyor. Fındık bölgesinde buna benzer hâdiselerle karşılaşılıyorsunuz. Bir taban fiyatı tespit etmek, alım politikası yeterli değilse kâfi gelmiyor.

Et ve Balık Kurumunun destekleme alımları vardır. Programda, hemen zirai mahsullerle ilgili hükmün altında bunu da görüyoruz. Ama Doğu bölgesinin şartlarını yakından incelemiş olan arkadaşlarımız bilirler ki, vatandaş bezdiren, Et ve Balık Kurumunun verdiği fiyat değildir, Et ve Balık Kurumunun kapısında hayvanlarıyla, malıyla günlerce beklemek mecburiyetidir. Malını sattıktan sonra karşılığını almak için ne kadar bekleyeceği hakkında sarıh bir bilgiye sahip olamayışındır ki, tespit edilmiş olan resmî bir fiyatın altında satış yapmaya müstahsil vatandaş mecbur ediyor. Bu itibarla, “Eski politikamız yürürlükte kalacaktır” demek kâfi değildir. Bu mevzuda yeni tedbirlere kesin olarak ihtiyaç vardır.

Esnaf ve sanatkâr vatandaşlarımızla ilgili olarak Hükümet programında yer alan tedbirlerden birçoğu Güven Partisinin kuruluşundan beri savunduğu fikirlere tamamiyle mutabıktır ve yürekten destekliyoruz.

Esnaf ve sanatkâr vatandaşlarımızın biran önce sosyal güvenliğe kavuşturulması, 1964 yılında yıllık program hükmü haline gelmiş olan bir hükümdür. Ama 1964 yılından bu yana bu mevzuda elle tutulur bir adım atılmamıştır. Kaza, hastalık, ihtiyarlık sigortasına esnaf ve sanatkârı biran evvel kavuşturmak. Hükümet programında esnaf ve sanatkârın güvenliğe kavuşturulacağı ifade edildikten hemen sonra münhasıran sağlık sigortasından bahsedilmiş olduğunu görmek içimizde ufak bir endişe uyandırmıştır. Acaba esnaf ve sanatkârın yaşlılık halinde de, yaşlılık ve ihtiyarlık riskine karşı da, kaza riskine karşı da güvenliğe kavuşturulması düşünülüyor mu? Yoksa sağlık konusunda bir güvenlik mi düşünülüyor? Cümleden tam olarak bir netice çıkaramadığımız için bu noktanın tasrihinde fayda görüyoruz.

Vergileme konusunda esnaf ve sanatkârın götürü usulle vergilenmesi fikrini savunmaktayız. Defter tutma külfeti yerine basit ve götürü bir usulle hem Devlet gelirlerinin artacağına, hem de vatandaşın büyük bir külfetten kurtulacağına inanıyoruz. Bu istikamette Güven Partisi Grubu adına verilmiş bir kanun teklifimiz vardır. Bu dönemde yenilenmiş ve Millet Meclisi Başkanlığına takdim olunmuştur. Hükümet programında bulunan hükmün bu neticeye ulaştırıcı bir hüküm olacağını temenni ediyoruz. Vergilemede kolaylık ve basitlik getirileceği ifade ediliyor.

Makina ve teçhizat kredilerinde şahıs limitlerinin yükseltilmesi, vâdelerinin uzatılması görüşüne katılıyoruz. Esnaf kefalet kooperatiflerinin üye sayılarının artırılması ve kooperatif kredilerinde faizin düşürülmesi görüşüne katılıyoruz. Çıracılık işinin halledilmesi lüzumuna inanıyoruz. Bu da esnaf ve sanatkâra yıllarca ence vâdedilmiş fakat gerçekleşmemiş bir husustur. Hükümetin bu konuda, çıracılar için yüksek gündelik ödeme mecburiyetinden esnaf ve sanatkârı kurtarıcı bir adım atması va’dini dinlemek istiyoruz.

İşçi arkadaşlarımız için, tarım sektöründe çalışanlara da güvenlik sağlanması. İşçi sağlığı tedbirlerinin geliştirilmesi, işçi konutları için daha geniş fonlar ayrılması, işçilere ferdi mesken kredisi verilmesi, Sosyal Sigorta fonlarından işçi çocukla-

rına daha geniş ölçüde eğitim bursları sağlanması, Güven Partisinin kuruluşunda programına almış olduğu ve Hükümet Programında görmekten sevinç duyduğu, desteklemeye kararlı olduğu hükümlerdir.

Tarım İş Kanununun yürürlüğe gireceği de vadedilmiştir. Tarım ve orman işçilerinin sigorta kapsamına alınacağı söylenmiştir. Bunlar hep haklı, faydalı ve lüzumlu ıslahattır. Yalnız bunların geçen dönemde Hükümet Programında yer almış bâzı vaatler gibi, dönemin en son yılına kadar bekletilmemesi ve kadük olma tehlikesi doğmadan kanunların zamanında getirilip zamanında çıkartılması temennisi-ni ifade etmek isteriz.

Yurt dışındaki işçiler için programda bâzı hükümler var. Yurt dışındaki işçilerin dövizlerinin gerçek kur üzerinden alınmasını istiyoruz. Lüksemburg Devletinden bile Hollanda'dan, Belçika'dan küçük devletlerden birkaç milyon dolar faizle para almak durumunda olan bir ülkenin yurt hasreti içinde binbir fedakârlığa katlanarak çalışan kendi vatandaşlarının kazançlarını daha iyi değerlendirmek suretiyle, şimdikinin çok üzerinde döviz sağlayabileceği ve dış ödeme dengesinin bir ölçüde daha takviye edileceği inancındayız.

Maliye Bakanlığının bu konuda yapmış olduğu araştırmalar vardır. Sadece kabul edilmiş, olan bâzı teşvik tedbirlerinin işçilerimize daha iyi anlatılması, daha çok güven verilmesi, daha iyi bir tanıtma ve propaganda gayretinin gösterilmesiyle döviz, işçi döviz gelirlerimizin artabileceğine kaniim. Gerçek döviz kuru üzerinden, gerçek değer üzerinden alındığı takdirde bu tasarrufların daha bol derecede Türkiye'ye gelebileceği ve büyük miktarda döviz kazancının elde edilebileceği kanaatindeyim.

Yurt dışındaki işçileri düşünürken yalnız döviz bakımından değil, ama onların mânevi ihtiyaçları, kültürel ihtiyaçları, daha iyi bir teşkilâtta daha şefkatli ilgi görmeleri ve haklarının yabancı müteşebbisler karşısında daha iyi korunması gibi konuları da belirtmek isterim.

Turizm konusunda eski eserleri meydana çıkarma, değerlendirme yolunda programda yer alan vaadi gördük. Bir noktayı ilâve etmek isteriz. Bu eski eserlerin korunmasına ve eski eser kaçakçılığına da set çekilmesine geniş önem verilmelidir.

Turizm konusunda bir noktayı daha belirtmeme izin veriniz:

Turist, başka yerlerde göremeyeceğini arar Türkiye'de. Yalnız veya daha çok Yunan ve Roma medeniyeti kalıntıları üzerinde çalışma yerine, Güven Partisi Grubunun temennisi odur ki, Anadolu'ya Türk ve İslâm karakterini veren Selçuk Medeniyetinin, Osmanlı Medeniyetinin eserlerini de biran evvel değerlendirmek ve tanıtmak, Avrupalının Yunanistan'da bulamayacağı şeyleri Türkiye'de bulmasını sağlamak ve Türkiye'nin, Anadolu toprağının orijinal medeniyeti olan Hitit medeniyeti gibi medeniyetleri daha çok tanıtmak suretiyle turist celbi bakımından ve millî varlığımızın, millî değerlerimizin aynı zamanda korunması bakımından daha iyi sonuç alınabileceği inancındayız.

Radyoların, yurdun her tarafında dinlenmesi için alınan tedbirlere devam edilecektir, deniyor. Bu “devam edilecektir” sözü de grubumuza tatminkâr gözükmemiştir. Çünkü şimdiye kadar bu mevzuda yapılan hamleleri, bâzı hamleler yapıldığını kabul etmekle beraber, hızlandırmak lüzumuna inanıyoruz grup olarak. Bunu bir millî güvenlik meselesi olarak görüyoruz. Diyarbakır’da bugünlerde yeni bir radyo açılmış olmasını sevinçle, şükranla karşılıyoruz. Erzurum Radyosunun faaliyete geçmesi, yakın zamana kadar Devletin sesini duymak imkânından, mahrum olan vatandaşlara Türk Radyosunu dinletir hale gelmiştir. Ama buna rağmen Türkiye’nin bâzı köşeleri vardır ki, tekniğin bu kadar ileri gittiği ve az yatırımlarla, 26 milyarlık bir bütçede nispeten tahammül edilebilir yatırımlarla sağlanması mümkün olan bir sonuç sağlanamamıştır. Hâlâ Türkiye’nin bâzı köşelerinde radyo dinlemek imkânı mevcut değildir.

İkinci Plân müzakerelerinde beşinci yılın sonunda yurt sathında yüzde şu kadar sahaya, nüfus olarak da yüzde şu kadar nüfusa radyomuzun sesi ulaşacaktır, tarzındaki yüzdelerden duyduğumuz ıstırabı da belirtmiştik. Bunu yüzde yüze biran evvel ulaştırmak mecburiyetindeyiz. Bu, Türkiye için bir kültür birliği meselesidir, millî varlık ve millî güvenlik meselesidir.

Daha fazla açıklama yapmaya lüzum görmüyorum. Türkiye’nin her tarafından bize yönelen yayınları arkadaşlarımız bilmektedirler.

Sağlık konusunda Hükümet Programında sosyalizasyonun değiştirileceği söyleniyor. Vatandaşın mânasını kolay anlamadığı ve kolay da telâffuz etmediği bu kelime yerine hemen bir temennimi ifade edeyim; izin verirsiniz, bunu, İngiltere’de olduğu gibi, “millî sağlık hizmeti” diye adlandırsak, tahmin ediyorum çok daha verimli ve çok daha iyi bir isim olacak, maksadı da çok daha iyi anlatacak.

Millî sağlık hizmeti, diye adlandırmak istediğim bu hizmetin görülüşünde son yıllarda büyük aksaklıklar baş göstermiştir. Sağlık alanında, kusura bakılmasın, çok şey söylenmiştir, bir hayli gösterişli ifadeler kullanılmış, faaliyetler yapılmış. Ama, gerçek şudur ki, doktora kavuşmuş olan bölgeler son yıllarda yeniden doktordan mahrum kalmıştır. Takip edilen hatalı ücret politikası yüzünden böyle olmuştur. Sosyalizasyon programı çerçevesinde Doğuya doktor akımı başladığı bir sırada çıkartılan bâzı yeni kanunlarla akım tekrar tersine dönmüştür. Bugün vatandaş, bir tavuk kümesi inşa etmek için bu kadar masrafa ihtiyaç yoktu, diye boş sağlık ocakları, hekimsiz, sağlık memursuz sağlık ocakları karşısında ıstırabını renkli bir şekilde ifade etmektedir. (G.P. sıralarından *alkışlar*)

Bu mevzuda behemehâl yeni tedbirlere ihtiyaç vardır.

Hükümet Programında yer aldığını gördüğüm bir hüküm beni ve grubumuza son derece memnun etmiştir. Bilim, araştırma ve teknoloji alanındaki amansız, milletlerarası yarışta çağımızın başlıca savaşı, başlıca yarışı olan iktisadi kalkınma yarışının da, askerî kudretin de, milletlerin varlığının da temelinde yatan bu bilim ve teknik savaşında hamleler yapılacağını ifade eden program cümleleri...

Bu mevzuda bugüne kadar yapılanları yetersiz bulduğumuzu ifade etmek isterim. Aslında kalkınma plânlarımızın belki de en çok aksayan yönü Türkiye’de birinci sınıf uzman ve ilim adamı yetiştirmek için Dünya seviyesinde, en yüksek seviyede, her sahada uzmanlar ve araştırmacılar yetiştirmek için konmuş olan hükümlerin ihmalî olmuştur. 1416 sayılı Kanun değişikliğinden, daha bir çok tedbirlere kadar ihmal edilmiş tedbirler vardır. Türkiye’de yetişen birçok beyinlerin, gelişmeye muhtaç ülkelerden gelişmiş ülkelere beyin akımı, (brain - drain) denilen beyin akımı çerçevesinde Türkiye’den gelişmiş ülkelere doğru akma hâdisesi sürüp gitmektedir. Yunanistan’dan Pakistan’a ve Hindistan’a kadar birçok ülkeler yetiştirdikleri bu güzidelere yabancı ülkelere akıp gitmesini önlemek için özel kanunlar çıkarır, tedbirler alırken bu maksatlarla kurulmuş bir Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurumumuz da var iken sanıyorum ki bu alanda yeteri kadar tedbir almış değiliz. Muhterem Hükümetten bu konuda daha hamleli olunmasını rica edeceğiz.

Değerli arkadaşlarım, eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması için yurt ve burs ihtiyacının daha iyi karşılanması, parasız yatılılık işine daha çok önem verilmesi, okulların yanında köy çocukları için pansiyonlar açılması, öğrencilere ucuz kitap sağlanması gibi konularda grubumuzun hassasiyeti Yüce Meclisçe bilinir. Bu mevzularda kanun teklifleri vermişizdir. Kitap konusunda, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunun sermayesi artırılmalı, burs ve yurt bulamamak yüzünden kabiliyetli hiçbir memleket evlâdı okumak imkânından mahrum kalmaması, kabiliyetli olan herkes, çalışan herkes okuma imkânına Türkiye’de kavuşabilsin diye verilmiş kanun tekliflerimiz vardır. Hükümetin bu konuda programında ortaya koyduğu görüşlerden memnunkülük duyuyoruz. Getirecekleri tasarıların, teklifimizle birleşerek bu dönemde ve süratle kanunlaşmasını temenni ediyoruz.

En küçük kasabalara kadar ortaokul açılması vaadi dikkatimizi çekmiştir. İçtimai adalet tedbiri olarak, sosyal adaletin bir icabı olarak, eğitimde imkân eşitliğinin bir icabı olarak okulların en küçük kasabalara kadar, yurdun ücra köşelerine kadar ulaşmasından sevinç duyarız, ama öğretmensiz okul olmamak şartıyla.

Türkiye’de, lise ve ortaokullarda öğretmen sıkıntısının ne ölçüde olduğu meydana. Bu konuda bir mülâhazamız da, plânın insan gücü ihtiyacını karşılayabilmek; içini gerekli olan teknik öğretim ve meslekî öğretim hamlesinin zarar görmemesidir.

Teknik ve meslekî öğretime gerekli önem verilmek kayıt ve şartıyla bu alanda yapılacak tedbirleri adalete uygun telâkki ederiz.

Çiftçiyi topraklandırma konusunda, Hükümet programında yer alan hükümleri vuzuhtan mahrum görmemek mümkün değildir. 1964’de Adalet Partisinin ilk katıldığı ve hâkim olduğu, sayı itibarıyla hâkim olduğu Koalisyon Hükümetinin programından başlayarak, 1966 Sayın Demirel Hükümetinin programına ve bugünkü Hükümet programına doğru bir tarihî inceleme yapıldığı takdirde, toprak konusundaki beyanların gitgide daha vuzuhsuz, gitgide daha açıklıktan mahrum, gitgide daha çekingen bir ifade tarzına büründüğünü görmemek mümkün değildir.

1964’de, açıkça toprak reformunun biran önce yapılacağı - o Koalisyon Hükümetince - Adalet Partisinin katıldığı Koalisyon Hükümetince vadedilmiş idi. 1965’de, Hükümet programında bu konuda daha açık hükümler vardı. Bugün Hazine topraklarının dağıtılması ötesinde çok müphem bir cümleye rastlıyoruz. “Ayrıca modern işletmecilik esaslarına uygun şekilde, toprak rejiminin düzenlenmesi suretiyle de topraksız köylüyü toprak sahibi yapacağız. Hazine arazisi dağıtımı, kredi vermek suretiyle ve satmalına yoluyla da topraksız köylünün toprak sahibi olması...”! Bunlara hiçbir itirazımız yok, güzel usuller.

Bir temennimiz var; Hazine arazisi dağıtımında partizanlıktan uzak kalmak. Nerede toprak komisyonu vasıtasıyla Hazine arazisi dağıtımı söz konusu olursa, yanı sıra belki de Hükümetin başındakilerinin de arzusu dışında, fakat ne oluyor, ne yapılıyorsa behemehâl karşılıklı bir parti mücadelesi ve kavgası ortaya çıkıyor. Hazine arazisi dağıtımının ve kimin arazisine el konacağı, kime toprak dağıtılacağı konusunun bir partizanlık; mevzuu halinden çıkarılması hususunda geçmiştekinden, daha büyük bir dikkat gösterilmesini temenni ederek, bu usullerin, Hazine arazisi dağıtımının ve kredi ile toprak satmalma usulünün dışında vadedilen şeyin ne olduğunu anlamakta itiraz güçlük çektiğimizi ifade etmek istiyorum.

Eğer verimli işletmecilik esaslarına uygun olarak bir reform yapılacağı vadediliyorsa, daha doğrusu verimli işletmelerin verimliliğini baltalamadan, Türkiye’nin toplam istihsalini baltalamadan bir reform yapılacağı vadediliyorsa, bunu bu mânada anlayabilirsek Güven Partisi olarak biz de her hangi bir toprak reformunun:

1. Toprakta özel mülkiyet hakkına saygılı,
2. Verimli işletmecilik esasına saygılı olmasını hem Anayasanın icabı, hem de Türkiye’nin kalkınmasının icabı olarak görüyoruz.

Ancak bunun biraz daha sarih olarak ifade edilmesini temenni ederim, işaretlerden bunun bu mânada kullanılmış olduğu neticesini çıkarıyorum.

Toplum kalkınması konusunda bir vait var: “Türkiye’imizde ki âtıl işgücünü değerlendirmek amacıyla köy toplum kalkınması çalışmalarına önem vereceğiz.” Bu vait, elbette ki memnuniyet verici bir vait. Köy toplum kalkınması çalışmalarının vaktiyle büyük ümitlerle birtakım programlara bağlanmış olan bu çalışmaların yıllardan beri biraz da demagojik sebeplerle ne kadar ihmal edilmiş olduğunu insanı düşündüren bir cümle.

Maden mevzuatında değişiklik vadediliyor. Hangi yönde olacaktır? Anayasamızın 130’uncu maddesinin ruhuna, zihniyetine sadık olarak mı yapılacaktır? Bu mevzuda, bu da yıllanmış bir vaittir. Gelecek olan kanunun mahiyetini bilmediğimiz için, peşin bir hüküm vermek istemiyoruz.

Köy Kanunun değişikliği fikrine taraftarız. Köyde evini yapana yardım fikrine taraftarız. Bunun için Güven Partisi olarak bütçede ayrı bir fon teşkilini teklif etmek kararındayız.

Daha evvel vaitler arasında yer almış bulunan, seçim vaitleri arasında yer almış bulunan Ziraat Odası aidatı konusundaki şikâyetlerden köylüyü kurtarma konusunda bir sarih va'de rastlamadık, belki gözümüzden kaçtı. Bunun da ele alınmasını temenni ediyoruz.

Değerli arkadaşlarım, yabancı sermaye konusundaki bir endişemizi Hükümet programı konuşulurken ifade etmek isteriz.

Bu mevzuu Sayın geçmiş Demirel Hükümetiyle karşılıklı olarak birçok defa bu kürsüde tartışına imkânına sahip olduk. Güven Partisinin bu konudaki görüşünün bir peşin hükümden hareket etmediğini bir defa daha ifade etmek isteriz.

Yabancı sermaye karşısında bizim tutumumuz hissi bir tutum değildir, düşmanlık veya hayranlık tutumu değildir. Yabancı sermaye için bir teşbih kullanarak, “yabancı sermaye bir ateş gibidir” demiştim. Ateş gibidir, ne düşman olunur, ne hayran olunur. Kullanılır ve kullanılmaya göre zarar verir veya fayda verir, kullanma tarzınıza bağlıdır. Kötü kullanıldığı zaman yakar, iyi kullanıldığı zaman ısıtır, enerji yaratır, ilerletir, yürütür. Harman yerinde yakıldığı zaman fena, halı üzerinde yakıldığı zaman fena, tedbirsizce, çıplak elle avuçlandığı zaman fena, ilânı aşk edip bağrına bastığın zaman yakıcı, kavurucu. Ama maşa ile tutarsan, sobada yakarsan, etrafını ihtiyat tedbirleriyle çevirerek emrinde kullanırsan, lokomotif veya fabrika kazanında, ateş faydalı. Yabancı sermaye tıpkı bunun gibidir.

Türkiye’de yabancı sermaye maalesef bugüne kadarki tatbikatıyla gitgide getirdiğinden fazla götürür bir hâle gelmiştir. Türkiye’nin son bir yıl içinde yabancı sermaye olarak ne aldığını ve Türkiye’de mevcut yabancı sermayenin bir yılda ne kadar kâr transfer ettiğini gösteren rakamlar ve bilhassa bu rakamların gidiş seyri, yıllık kâr transferlerinin devamlı artışları bu mevzuda dikkatli olmak lüzumunu ortaya koymaktadır.

Yabancı sermaye konusu açılmışken petrol konusunda Hükümetin tutumuyla mutabık olmadığımızı açıklıkla ifade etmek isterim.

Hükümet programında petrol ile ilgili bir cümle var, arkadaşlarım. Hükümet programındaki bu cümle, daha evvel kalkınma plânında Yüce Meclisin kabul ettiği bir önerge ile yer almış olan ve bir plân hükmü, bir plân va’di haline gelmiş olan hükme nazaran çok geride kalmaktadır.

Hükümet programında Petrol Kanununda bir değişiklik yapılacağı söyleniyor. Ama Hükümet programında Petrol Kanununda yapılacağı söylenen değişiklik plânda yer alan hükümden çok daha zayıf, çok daha müphem, çok daha noksan bir hükümdür.

Plânda Güven Partisi grubunun vermiş olduğu ve Yüce Meclisin kabul ettiği önerge ile şöyle bir hüküm yer almıştır: “Petrol mevzuatı, millî menfaatlerimiz göz önünde tutularak süratle gözden geçirilecek ve bu anlayış içinde, özellikle kamu kuruluşlarının, millî kuruluşların çalışmalarını engelleyen tatbikat ve mevzuat ve

Petrol Kanununun kambiyo ve kâr transferleriyle Devlet payı konusundaki hükümleri yurt menfaatlerine uygun bir şekilde yeniden düzenlenecektir.”

Petrol Kanunu değişmelidir. Petrol Kanununun değişmesi lüzumunu Sayın Hükümet Başkanı, sanıyorum 1965’de Cumhuriyet Senatosu önünde yapmış olduğu bir konuşmada kabul etmiştir. Geçmiş Hükümetin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, bugünkü Hükümette en önemli bir mevkide yeniden vazife aldığını gördüğümüz geçmiş Hükümetin Sayın Enerji Bakanı 1968 bütçe müzakerelerinde, 1969 bütçe müzakerelerinde, 1967 bütçe müzakerelerinde bu mevzu ne zaman açılmışsa Petrol Kanununun değişmesi lüzumunu ifade etmiştir ve sarıh tarihler tespit etmek suretiyle, 1 Mart 1968’de Petrol Kanunu değişikliği tasarısı Yüce Meclise gelmiş olacaktır, diye vadeli vaidde bulunmuştur. Ama 1 Mart 1968’de değil, Mart 1969’da, yani seçimlere birkaç ay kala bu tasarı gelmiştir. Seçimlere birkaç ay kala gelen bu tasarı konuşulmadan Meclis tatile gitmiş, tasarı kadük olmuş ve 4 yıl evvel (Petrol Kanunu değişecektir) tarzında vaidle ortaya çıkmış olan bir Hükümet, kendi yaptığı plâna, kendi çoğunluğunun da reyî ile biraz evvel okuduğum hükmün girmesini kabul etmiş olan bir Hükümet, Petrol Kanununun değişikliği konusunda ciddi ve müessir neticeli bir adım atmamıştır.

Bugün Hükümet programında yer alan hükmün, plân hükümlerindeki sarahatten mahrum oluşu karşısında tekrar sormak ihtiyacını duyuyoruz: Bu Petrol Kanunu değişikliği ne istikamette olacak, yeterli olacak mı ve Hükümet bilhassa bunu gerekli ciddiyet ve azimle takip edecek mi?

Petrol konusu yalnız bir mevzuat değişikliği konusu değildir, değerli arkadaşlarım. Bunun bir de tatbikat yönü var. Yıllardan beri bu kürsüye getirdiğimiz bir konu var. Yabancı petrol şirketlerinin Türkiye’ye ithal ettikleri hampetrol fiyatlarında çetin müzakerelerle indirim yapılacaktır. Bu, Kerkük petrolünde başkadır, Katar petrolünde başkadır, yüzde %18,5, yüzde 20 civarında, oynayan bir indirim yapılmıştır.

Hammaddede indirim yapıyorsunuz, hampetrolü Türkiye’ye yüzde 20 daha ucuz getiriyorsunuz. Bu petrolü işleyen bir rafineri var, Mersin’deki Ataş rafinerisini alalım. Bunun hammaddesi yüzde 20 ucuzlayınca ton başına takriben 27 lira kadar bir fark husule gelince, işletme masrafları, rafinaj masrafları aynı olduğuna göre, daha ucuz hampetrolün elde edilen ürünlerin daha ucuz olarak Türkiye’ye satılması, ithali gerekmez mi?

Bu yabancı şirketler; hampetrolde tonda şu kadar indirim yaptık deyince, bu indirimin istihsal ettikleri ürünlerin fiyatlarına aksettirilmesi zaruri değil mi? Bir süre aksettirmemişlerdir.

Dağıtım şirketlerinden bu farkı Hazineye almak için, akaryakıt istikrar fonuna almak için bir kararname çıkmış; 6/6181 sayılı Kararname. Yıllardır bu kürsüye getirdiğim için bütün kararname numaraları ezberimde. 6181 sayılı Kararnameye göre, yabancı şirketlerin hampetrol fiyatındaki bu indiriminden mütevellit farkın bir elden alınıp bir başka elden tekrar yabancı şirketlere iade edilmemesi için bu

indirimin gerçekten bir indirim, olması ve Türkiye'ye yaraması için benzinin litresinden yüzde şu kadar, gazın, motorinin litresinden yüzde şu kadar akaryakıt istikrar fonuna bir para alınacağı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının tespit ettiği ortaklaşa bir rakam, olarak ilân edilmiştir. Bu nispetler %16,5, %18, %20 civarındadır. Bu nispetlerin neye delâlet ettiğini hesap ettiğiniz zaman; bir ton hampetrolde ne kadar ürün çıkar, bu yüzdelere kaç lira tutar diye hesap ettiğiniz zaman, bir rakam buluyorsunuz; tonda 27 lira. Çok dikkatli ve güzel yapılmış bir hesap, yani bunun hammaddesinde 27 lira ucuzluk oldu tonda; o halde ürünlerinden de 27 liranın, satış fiyatı değişmediğine göre iç pazarda, akaryakıt istikrar fonuna gelmesi lâzım. Aksi halde şirketlerin cebinde kâr olarak kalır ve indirim sözde kalır, indirim havada kalır. Bir cepten ucuz hampetrol getirdim diye fedakârlık yapmış görünürken, öbür cebine fazla kâr olarak bir miktar para alır. Bunu önlemek içindir ki bu kararname çıkmıştır ve bu nispetler tamı tamına hampetrol fiyatlarındaki indirimin sağladığı ucuzluğa tekabül etmektedir.

Bu kararname yürürlükte iken bir başka kararname çıkıyor, şeklen değişiklik yapıyor, muhtevası aynı; yedi bin küsur sayılı bir başka kararname... Derken bir kararname daha çıkıyor, ama bu kararnamenin bir özelliği var: Daha evvel, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının müşterek incelemesi sonunda ortak bir tebliğle bu nispetler tespit edilir, dendiği halde, bu defa Enerji Bakanlığı ve anlaşılıyor ki işin seyrinde Maliye Bakanlığının servislerini vaktinde haberdar etmeden ve onların bilgisi dışında, yeni oran tespit ediyor. 18-20 oranları %8'e düşürülüyor ve bu bir kararname halinde 28 Ekim 1967'de yürürlüğe konuyor. Bu kararnamenin sonucu olarak akaryakıt istikrar fonuna giren parada düşmeler vuku bulduğu aşikâr. Bunun hesabını açık bir şekilde yaptık. Bütçe Komisyonunda karşılıklı soru-cevap şeklinde yabancı şirketlerin kârındaki artışın ne olduğunu ortaya koyduk.

1967 yılında akaryakıt istikrar fonuna - Caltex'i hariç tutuyorum - yalnız Ataş grubuna bağlı şirketlerin 1967'de akaryakıt istikrar fonuna ödeyecekleri miktar: 1967'de 49,5 milyon lira olmak gerekirken, eski nispetlere göre, yeni nispetlere göre 21 milyona inmiş.

1968 yılında şirketlerin ithal ettikleri petrol belli, sattıkları ürün belli, rakamlar belli, kesin rakamdır bu, tahmin değildir; eski nispetlere göre 41.900.000 lira akaryakıt istikrar fonuna para alınacakken, yeni nispetlerle, %8 nispetiyle, %18-20 yerine %8'e düşünce, bu 41 milyon, 17.975.000 liraya inmiştir. İki yıllık fark 52 milyon lira civarındadır. Üç yıllık fark 80-90 milyon liraya ulaşmaktadır ve bu böylece devam edip gitmektedir. Bu mevzuda bugüne kadar ortaya koymuş olduğumuz rakamlar, deliller karşısında bir döviz tasarrufundan bahsedilmiştir. Bu döviz tasarrufu hikâyesi, şayet dağıtım şirketleri yerine bunu rafinaj şirketlerine yükledikten ibaretse; doğru... Dağıtım şirketleri yerine rafinaj şirketlerinden al, ama bu nispeti hampetrol fiyatındaki indirimi karşılayacak bir nispette al...

Dağıtım şirketlerinden alındığı sırada rafinaj şirketlerinin kârları eksilmediği için dışarıya döviz götürüyorlardı fazlaca, deniyor. Güzel... Bunun da tedbiri var

Petrol Kanununda; 13'üncü maddeyi uygularsın ve dersin ki; efendim, sen geliyorsun karşıma, hampetrolü ucuzlattım, diyorsun, ama mamulünü aynı fiyattan satıyorsun. Nasıl ucuzluk bu? Bu hesabı hükümet sorabilir. Petrol Kanununun, yürürlükteki kanunun, 13'üncü maddesi buna dair hükümete yetki vermiştir. Bir mamulün hammaddesinde %20 ucuzluk olur da, bu ürün eski fiyatla satılabilir... Bu mümkün müdür? Yabancı şirketlere "Ürünlerini şu fiyattan satacaksın" diye 13'üncü maddeye göre muamele tatbik etmek mümkün olduğunu Maliye Bakanlığı zamanında söylemiş, uyardı. Bunu teklif etmiştir; ama Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yanlış bir tutum içinde ve kanaatimizce Hazineye pek çok kayıplara yol açan bir tutum içinde davranmıştır.

Bu kararnamenin, hikâyesi mülga bir kararnameye atıf yapma tarzında çıkan, aslında çıkarılış tarzında da garabetler ve hatalar ihtiva eden bu kararnamenin çıkarılışı bir hazin hikâyedir kanaatimizce ve bunun bir Meclis Araştırması şeklinde ele alınmasını zaruri görüyorum.

Hükümetin programında bir hüküm var: "Her türlü haksızlığın, her türlü hantanın, yolsuzluğun karşısında azimle dikileceğiz" deniyor. Memnuniyetle karşılıyoruz, biz de aynı görüşteyiz.

Sayın Başbakan'dan huzurunuzda bir ricada bulunacağım: Şu mevzu üzerinde bunca söylenen, bunca yazılan, uzmanların görüşleri çatışan bir konu ise aydınlan-sın, Yüce Meclis hâdiseye el koysun ve bunu bir inceleme şeklinde, gerçeğin ortaya çıkması amacı ile Meclis Araştırması şeklinde ele alsın. (G.P. sıralarından alkışlar) Bu Meclis Araştırması Komisyonunda Tüzüğümüze göre çoğunluk yine İktidar Partisinde olacaktır. Bu komisyonun Başkanı İktidar Partisinin bir mensubu olacaktır. Yani herhangi bir şekilde hükümeti yıpratmak maksadı ile muhalefetin ters sonuç-lar çıkarması v.s. de söz konusu değildir.

Biz razıyız; başkan ve çoğunluğu A.P. ye mensup olan bir komisyon önünde vesikalar ortaya konmak suretiyle, Türkiye Petrollerinin, Petrol Dairesinin, Maliye Bakanlığının uzmanları tarafından kararnameler, teklifler, mukabil teklifler, yazış-malar ortaya konmak suretiyle yapılacak olan bir araştırmaya biz razıyız.

Bu araştırmanın ortaya önemli gerçekler çıkacağına inanıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, petrol konusunda nâciz arkadaşınız bir defa daha bir Meclis Araştırması önergesi vermişti. Petrol boru hattının satılması söz konusu idi. Yüce huzurunuzda petrol boru hattının senede 100 milyon liradan fazla bir kaynak yarattığını ve millî şirketimizin sondaj, petrol arama gibi en pahalı ve riskli işler omzunda kalırken, petrolcülüğün en kârlı sahası olan taşıma sahasında devlet pa-rası ile kurmuş olduğu, millet parası ile kurmuş olduğu bir eserin devredilmesinden zarar doğacağını ifade etmiştim.

"Efendim, biraz kaynağa ihtiyacımız var, satıp kaynak alacağız" sözünün de ce-vabını - bunu hatırlayan arkadaşlarım vardır, bir değerli arkadaşımın bana ilhamı idi bu - şöyle ifade etmiştim kürsüden:

Bu petrol boru hattının hisselerini birkaç milyon liralık kaynak sağlayacağım diye satmak, içinde oturduğunuz binanın kapısını ve penceresini ısınmak için söküp ocakta yakmaya benzer. Bir defaya mahsus olmak üzere o pencere ve kapının odunu ve tahtası ile ısınırsınız, ama kapı ve pencere söküldüğü için içeri ayaz girer. Bu faydalı bir şey değildir. Altın yumurtlayan tavuktur, faydalıdır, bugün Türkiye Petrollerinin en büyük gelir kaynağıdır. Şimdiye kadar geçen zaman zarfında Türkiye Petrollerine yatırdığı para kadar kaynak sağlamaya muvaffak olmuş bir eserdir ve bugün bu olmazsa ve rafineri gelirleri olmazsa Türkiye Petrollerinin malî vaziyeti ne halde olur, meydandadır.

Muhterem arkadaşlarım, o zaman Yüce Meclis bu araştırma teklifimizi kabul etti, meseleye el koydu ve Başkanı Adalet Partisine mensup olan, çoğunluğu Adalet Partili olan bir Meclis Komisyonu petrol boru hattının satılmasının millî menfaatlere aykırı olacağı görüşünü benimsedi, raporunu yazdı, bastırdı ve Enerji Bakanının ısrarla “satacağım, satacağım” dediği bu eser satılmadığı için Türk Devleti yıllar boyunca yüzmilyonlar kazanma durumunda oldu. Meclis murakabesinin en güzel, en verimli bir numunesini Mecliste iktidar, muhalefet farkı gözetmeden yaptığımız bir işbirliğiyle ortaya koymuş olduk.

Şimdi şu akaryakıt istikrar fonu yüzdeleri, buna ilâveten süper benzin adı ile ortaya çıkan yüksek oktanlı benzinde yabancı şirketlere verilen, kanaatimce fahiş olan fiyat farkı; yapılacak araştırma bunu da ortaya koyabilir. Temenni ediyorum ki, yandayım, ama fahiştir. Bu mevzuların incelenmesini rica ediyorum. Sayın Hükümet Başkanının programındaki vaide uygun olarak bunu desteklemekle çok büyük bir hizmet yapacağına inanıyorum.

Sevgili arkadaşlarım, bu mevzudaki yanlış tutum ve bu mevzudaki yanlış tutumu ayan beyan - Grup olarak kanaatimiz budur - ortaya çıkmış olan bir sayın bakanın bu Hükümette daha da önemli bir mevkie gelmiş olması başlı başına Hükümete güvenoyu vermemek için bir sebep teşkil ediyor bizim açımızdan ve bizim kanaatimizce. Bu mevzu üzerinde bu kadar ısrarla durmamızın bir sebebi de budur.

Muhterem arkadaşlarım, uzun sürdüğü için özür dileme mevkiinde olduğum konuşmamın son bölümünde dış politika ile ilgili program kısmına kısaca temas etmek istiyorum.

Türk dış politikasının devamlı ve temel ilkelerine programda yer verilmiştir. “Millî güvenliği sağlamak, milletlerarası işbirliği zihniyetinin gelişmesine yardımcı olmak, bütün dünyada barış ve istikrarın gerçekleşmesi için sarf edilen gayretlere katılmak, ikili ve çok yönlü iktisadi münasebetlerimizi kalkınma dâvamızın icaplarına uygun şekilde yürütmek” tarzında özetlenen bu temel ilkelerde görüş ayrılığı söz konusu değildir.

Dış politika ile ilgili görüşlerimiz, mülâhazalarımız daha çok bu ilkelerin uygulanışı üzerinde toplanacaktır. Her şeyden önce Güven Partisinin, dış politika konularını, en asil mânasıyla milliyetçi bir açıdan baktığını belirtmek isterim.

Değerli arkadaşlarım, millî cemiyetlere hâkim olan beraberlik, tesanüt, müşterek menfaatleri düşünme ve demokratik şekilde tespit edilen hukuk kurallarına uyma zihniyeti ne yazık ki milletlerarası âlemde henüz yürürlükte değildir. Milletlerarası âlemde müşterek menfaat değil, her milletin kendi çıkarını düşünmesi esası hâkimdir. Milletlerarası âlemde henüz menfaat savaşı, kavga ve mücadele hâkimdir. Devletler hukuku hâlâ bu kavganın ve mücadelenin kurallarını tespit etmekle meşguldür. Bu itibarla milletlerarası sahada dış görünüşlerin ve yaldızlı beyanların ardında milletlerarasında hüküm süren amansız menfaat mücadelesi, iktisadi alanda, siyasi alanda, askerî alanda devam eden menfaat çatışması bir gerçeği ortaya koyar: Dış politikada millî olmak ve milliyetçi olmak lâzımdır. Bu mücadele yalnız karşılıklı bloklar arasında vardır denemez, Bu mücadele karşılıklı bloklar arasında vardır; aynı ittifak manzumesine dâhil milletlerarasında vardır, NATO ya mensup milletler arasında vardır, Varşova Paktına dâhil milletler arasında vardır. İşte Romanya'nın tutumu, işte Macaristan'ın, Polonya'nın başına gelenler, işte Çekoslovakya'nın başına gelenler... Kavganın ve menfaat mücadelesinin şekilleri değişse bile; özü ve mahiyeti değişmeden devam etmektedir.

Bu sebeptendir ki, bir milletin bağımsız varlığının, bir milletin güvenliğinin, bir milletin iktisadi gelişmesinin en büyük teminatını, bizzat o milletin kendi iç tesanütünde, o millete hâkim olan millî beraberlik ve bütünlük şuurunda aranmak icabeder. Kıvançta ve tasada, savaşta ve barışta, yenilgide ve zaferde, tehlikede ve güvende bir ve beraber olacağını derinden duyan bir milleti birleştiren, kaynaştıran, kenetleyen millî şuur, milliyetçi bağ bugün insanlar arasındaki bağların en kuvvetlisidir. Hiçbir ittifak bağı, milleti millet yapan bağlar kadar sağlam olamaz, devamlı hiç olamaz. Hiçbir ideoloji, asıl mânada birleştirici ve yüceltici milliyetçilik kadar köklü değildir, sağlam değildir, tarih bunun şahididir. Milliyetçilik şuuru, millî bütünlük şuuru, millî menfaat şuuru kapitalist veya sosyalist, komünist bütün ideolojilerin ötesinde hükmünü icra etmektedir, çağdaş dünyada bunun misallerini her gün görmekteyiz.

Güven Partisinin dış politika felsefesi işte bu temel inanca dayanır; Türkiye Cumhuriyetinin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini her düşüncenin üstünde tutmak esasına dayanır. Bizim için dış politikada şaşmaz rehber ideolojik yakınlık veya uzaklık değildir. Şaşmaz rehber, akla ve hesaba dayanan millî menfaat ölçüsüdür.

Kapitalist veya sosyalist dış politika olmaz, millî ve milliyetçi dış politika olur diyoruz bu sebeple.

Türkiye'nin meselelerine ne Washington'un, ne Moskova'nın, ne Tel-Aviv'in, Kudüs'ün, ne Kahire'nin gözü ile değil, Ankara'nın gözü ile bakılması lâzımdır. Ankara'nın gözü ile bakarak ittifak bağları, dostluk bağları kurulur, Ankara'nın ve Türkiye'nin menfaatleri gerektirdiği için kurulur, temel felsefe millî ve milliyetçi olur. Bunun dışında bir anlayış dış politikada hâkim olamaz ve Türkiye'nin dostlukları ve ittifakları, dostluk veya ittifak münasebetlerine gireceğimiz devletlerin iktisadi sistemlerinin ötesinde Türkiye ile ilgili olmayan bölgelerde ve Türkiye ile ilgili

olmayan meselelerde takip ettikleri politika ile değil, kendi millî menfaatlerimizle hesaplanır. Amerika Birleşik Devletleri Vietnam'da çok hatalı bir politika takip edebilir. Orta Doğu'daki politikasının şu noktasına, bu noktasına katılmayabilirsiniz. Ama Türkiye'nin dış politikasına "Kuzey Vietnam Cumhuriyeti sosyalisttir, ben de sosyalistim, o halde Amerika'ya düşman olacağım" diye ideolojik açıdan bakılmaz. Türkiye'nin coğrafyasında ve Türkiye'nin bulunduğu tarihî noktada kiminle ittifak kurarsam, kime karşı ittifak kurarsam millî menfaat daha iyi korunur diye bakılır. (G.P. sıralarından alkışlar) milliyetçi bakış budur ve dış politikada bunun dışında bakış olmaz.

Türkiye NATO'ya bu inançla girmiştir, kendi güvenliği için girmiştir. Hiçbir devlete karşı taarruzi emeller beslediği için girmemiştir. Hiçbir Devlete karşı düşmanlık duyduğu için girmemiştir. Türkiye'nin komşularından hiçbirine karşı düşmanlığı söz konusu olmaz, taarruzi emel beslemesi söz konusu olmaz, fakat ciddi ve hakiki bir tehlikeye karşı kendi millî bütünlüğünü, toprak bütünlüğünü korumak için bu ittifaka dâhil olmuştur. Güven Partisi Grubu olarak bugün de bu ittifaka dâhil olmakta millî menfaat bulunduğuna inandığımız için NATO'ya dâhil olmakta devam etmeliyiz, diyoruz.

Milletlerarası komünizmin yayılma ve genişleme politikasının sona erdiği ve erebileceği inancında değiliz. Stalin'den sonra da çeşitli şekillerde milletlerarası komünizmin savaş yoluyla, ihtilâl yoluyla, subversif hareketler yoluyla yayılmaya çalışacağına dair kongrelerde alınmış bugün de yürürlükte olan kararlar vardır. Görmeyen gözlerin bile açılmasına yetecek kadar açık bir hâdise; bir Çekoslovakya işgali hâdisesi vardır. Stalin'in hâtırasını son zamanlarda ihya etmek, diriltmek, onun hâtırasına karşı saygısızlığa son vermek için çalışmalar vardır. Çekoslovakya'nın işgali münasebetiyle Sovyet Rusya'nın resmî temsilcisinin, Dışişleri Bakanının, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kürsüsünde resmen ifade ettiği ve Brejnev doktrini adı ile bugün anılan bir doktrin vardır. Sosyalist devletlerin en büyüğü olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, sosyalist düzene geçmiş her sosyalist ülkenin içişlerine müdâhale etmek hakkına sahiptir. Sosyalizmi korumak için, sosyalist ülkelerin iç işlerine karışmak hakkı Sovyet Cumhuriyetinde vardır diye açıkça ve Birleşmiş Milletler kursusunda söylenebilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, bir yandan sosyalist Türkiye diye bağırın, bir yandan da bağımsız Türkiye diye bağırın, ağzının yarısı ile sosyalist Türkiye, ağzının yarısı ile bağımsız Türkiye diye bağırınların kulağına küpe olmalıdır; sosyalist Türkiye dediği şey gerçekleşirse Sovyet Rusya "Senin iç işlerinle karışırım" diye resmen doktrin ilân etmiştir. O halde Türkiye'de böyle bir düzeni kurmak yolunda sarf edilen gayretler yalnız hürriyetlerimize karşı olduğu için değil, millî bağımsızlığımız, millî varlığımız için de ciddi bir tehlike teşkil ettiği içindir ki, Güven Partisi bu konularda hassasiyetle mücadele etmeyi vazife saymaktadır. (G.P. sıralarından alkışlar)

Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye'ye karşı tutumunda ciddi hatalar olmuştur ve bu Türkiye'de Amerika'ya karşı girişilen propagandaları geniş ölçüde beslemiştir. Kıbrıs işinde hatalı bir tutum takip etmiştir. Bidayette Kıbrıs politi-

kasının tespitinde Türkiye’de sorumlular, Amerika’ya lüzumundan fazla bel bağlamışlardır, yanlış hareket edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ikili anlaşmalar konusunda yeteri kadar çabuk davranmamış, ikili anlaşmalarda millî haysiyet ve millî menfaatle bağdaşmayan hükümlerin biran evvel değişmesi için sarf edilen gayretlerin çabuk sonuçlanmasını önleyen gecikmeler olmuştur. Türkiye’ye sefir tâyininden, sefirin davranışlarına kadar kaba hatalar olmuş ve bütün bunların tepkileri görülmüş, bütün bunlar muayyen bir ideolojinin maksatlı tahrikleri için alabildiğine istismar edilebilmiştir. Eğer Çekoslovakya’nın işgali, komünist emperyalizmin de kapitalist emperyalizm gibi unutulmayacak bir gerçek olduğunu ortaya koymasaydı, eğer dünyada bir tek emperyalizmin bulunduğunu, bunun da kapitalist emperyalizm olduğunu söyleyen ve diğer emperyalizmi, kapitalist emperyalizm gibi tehlikeli olan komünist emperyalizmi gözlerden saklamaya çalışanların propagandaları Çekoslovakya işgali ile iflâs etmeseydi, bugün hem Türkiye’de, hem Türkiye’nin dışında birçok ülkelerde bu propagandalar çok daha tesirli şekilde yürüyecek idi. Biraz da Amerika’nın hatalarıyla beslenmek suretiyle bu propaganda hızlanarak gidecek idi.

Dünyada emperyalizm tek yönlü ve tek çeşitli değildir. Güven Partisi Grubu adına bir defa daha ifade edelim ki, petrol rengi emperyalizmle de, kızıl emperyalizmle de, kapitalist emperyalizmle de, komünist emperyalizmle de imanla ve azimle mücadele etmeye kararlıyız ve dış politika meselelerine bu açıdan bakıyoruz. (G.P. sıralarından alkışlar) Güven Partisinin gözünde Türkiye’nin Atlantik camiasına dâhil olması ne kadar önemli ise, Atlantik Camiası içinde, bu ittifak içinde eşit egemenlik haklarımızın korunması, millî menfaatlerimizin korunması ve hele millî vakar ve haysiyetimize aykırı hiçbir davranışa müsaade edilmemesi, aynı derecede önemlidir. Birkaç yüz senelik milletlere, Güven Partisi sözcülerinden birinin geçen yıl bu kürsüde söylediği gibi, kurmuş olduğu onaltı imparatorluğun ve binlerce yıllık tarihinin zirvesinden balkan Türk Milleti, bir ittifaka dâhil olur; ama bunun birinci şartı millî vakarına saygıdır. Hiçbir ittifaka millî vakarımızdan ve millî haysiyetimizden fedakârlık ederek dâhil olmamız mümkün değildir. İkili anlaşmalar konusundaki tutumumuz bu temel görüşlerden, mülhemidir ve bu kürsüde birçok defalar özetlenmiştir.

İkili, anlaşmalar konusunda bugün, bir önemli gelişme ile karşı karşıyayız. Hükümet bu konuyu, programında genişliğine söylememiş ve hele bu konuda akdedilen yeni anlaşmayı Meclise getirip getirmeyeceğini ifade etmemiştir.

Değerli arkadaşlarım, bizim bu konuda savunduğumuz görüş çok kısa ve ana hatları ile su idi: Türkiye’nin bir cihan savaşından ve mahallî tecavüzlerden korunması için zaruri olanın ötesinde, Türkiye topraklarında her hangi bir üs ve tesis kurulmamalıdır. Türkiye’nin savunması için kurulmasını bizim uygun göreceğimiz üs ve tesisler, Atlantik Paktı içindeki mükellefiyetlerimize yeni mükellefiyetler ekleyici mahiyette olmamalı ve tamamıyla meşru savunma halini hedef tutmalıdır. Bu üs ve tesislerin ve buralarda bizim iznimizle görev alacak müttefik personelin statüsü tamamıyla eşit egemenlik esaslarına uymalıdır. Bu üs ve tesisler, Türk ve

müttefik personelin ortak hizmetlerinde, Türkiye'nin tam hâkimiyeti altında kullanılmalıdır. Bunlardan gerektiği zaman Türkiye kendi millî hedefleri için, NATO hedefleriyle ilgisi olmayan millî hedefleri için istediği gibi ve serbestçe faydalana bilmelidir. Bu üs ve tesislerin kurulduğu arazi üzerinde hükümrancılık ve mülkiyet haklarımızın devri, hattâ bir karış Türk toprağının üs ve tesis kurmak için yabancı bir Devlete kiralanması elbette söz konusu olamaz.

Yalnız arazi değil, bu arazi üzerindeki her türlü tesisler, âletler ve cihazlar da Türk Devletinin mülkiyetinde olmalıdır, üs ve tesislere giriş ve çıkış ve bunlardan yapılacak harekât konularında Türkiye'nin hâkimiyeti tam ve mutlak olmalıdır. Bu üs ve tesislerde Türkiye, istediği kadar personel bulundurmalı, bunları NATO dışındaki amaçları için kullanırken kimseden izin almak mevkîinle olmamalıdır. Bu üs ve tesislerdeki müttefik personelin kazai konulardaki ve başka konulardaki statüsü, adli işler, takibat ve saire, NATO kuvvetler statüsü sözleşmesine uygun olmalı ve bu sözleşmede yer alan eşit egemenlik esası dışında hiçbir imtiyaz tanınmamalıdır. Buralarda çalışacak müttefik personelin miktarı, teçhizatı, burada bulundurulabilecek silâhlar tamamıyla Türk Hükümetinin ve Genelkurmayının iznine tâbi olmalıdır.

Değerli arkadaşlarım, sanıyorum ki, bu esaslarda, bu Mecliste ana hatlarıyla bir ittifak hâsıl olmuştur. Yıllardan beri hâsıl olmuştur ve 244 sayılı Kanuna göre Meclise gelip gelmeyeceğini merak ettiğimiz bir temel anlaşma da imzalanmıştır. Bu temel anlaşma ile Hükümet, biraz evvel arz ettiğim noktaları gerçekleştirdiği iddiasındadır. Geçen yıl Sayın Dışişleri Bakanı, hattâ iki yıl önce Sayın Dışişleri Bakanı Bütçe Komisyonunda yaptığı açıklamalarda ve kısmen Genel Kurulda yaptığı açıklamalarda biraz evvel özetlediğim esaslara uygun bir anlaşmaya varılmak üzere olduğunu ifade etmişti, imzalanan anlaşmanın açıklanan hükümlerinde de - bütün hükümleri açıklanmadı, basında öyle ifade edildi - kısmen bu esasların önemlilerini gördük. Şimdi 244 sayılı Kanun, bu temel anlaşmanın ve adli işlerle ilgili anlaşmanın Yüce Meclise onaylanma izni verilmek üzere gelmesini emrediyor mu, etmiyor mu?. Bu bir teknik tartışma konusu gibi görünüyor.

Kanaatimizce adli işlerle ilgili anlaşmanın mutlaka gelmesi lâzımdır. Diğer temel anlaşmanın da gelmesi siyasi bakımdan zaruridir. Bu kadar çok tartışılmış olan bu konuda, "Bu bir uygulama anlaşmasıdır, 244 sayılı Kanuna göre biz bunu Meclise getirmeden de Hükümet olarak onaylanmasına karar veririz, biter gider" tarzında da bir tutum yerine, madem ki, metni çıkmıştır, askerî sır teşkil eden hususların ne basında açıklanması, ne Meclis önünde tartışılması söz konusu olmayacağına göre, bunun dışında olan temel hükümlerin mutlaka Yüce Meclise gelmesi ve bâzı noktaların konuşulmasında gizli celse akdi icap ediyorsa, Hükümetin takdirini kullanması suretiyle bu konuların da gizli celsede konuşulması, kimsenin içinde bir ukde kalmaması zaruridir. Temel anlaşmanın Meclise gelmesi dileğini bu vesile ile tekrarlamış oluyorum.

Kıbrıs konusunda Hükümetin Programı çok iyimser görünüyor arkadaşlar: "Buhranı masa başına oturttuk." Evet doğrudur, Kıbrıs buhranı bir kanlı savaşa meydan verme noktasından bugün bir hayli uzak görünüyor ve cemaatler arası mü-

zakere vardır. Bunun elbette ki, hayırlı tarafı kimsenin gözünden kaçmaz. Yalnız bir endişemizi ifade etmek isteriz. Bütün bu müzakerelerde karşı tarafın basına intikal eden beyanlarından anlaşılıyor ki, bilhassa yabancı basında çıkan beyanlarından anlaşılıyor ki, bizim düşündüğümüz ölçüde Zürih ve Londra andlaşmalarındaki haklardan geriye gitmeyen bir statüyü cemaatimize tanıma noktasına yanaşmış değillerdir. Azınlık hakları tanımak kâfi değildir. Azınlık haklarından istifade eden Trakya Türklerinin durumu meydandadır. Yunanistan'ın takip ettiği sistemli genişleme politikası, azınlıkları imha politikası, muhacerete zorlama ve kaçırma politikası meydandadır. Kıbrıs'ta Yunanistan'ın uzun vadeli hedefinin Enosis olacağını bir defa daha ifade etmeme izin veriniz. Bu kürsüde Kıbrıs'la ilgili müzakerelerde yapıcı, vatansever muhalefetin en güzel örneklerini vermiş olan G.P. kesin olarak bir şeye kanidir ki, Makarios'un da ve Yunan hükümetlerinin de değişmeyen nihai uzun vadeli hedefi vardır ve bu hedef onlar açısından Enosis'tir.

Biz G.P. olarak uzun vadeli, ilk adımda gerçekleştirilecek bir hedef diye söylemiyoruz, uzun vadeli nihai millî hedef olarak taksimi göz önünde daima tutmaya mecburuz. Kıbrıs'ta bir ayrı Kıbrıs milleti, yoktur. Kıbrıs'ta Kıbrıs bayrağına bağlı, Kıbrıs vatanına bağlı, Kıbrıs milliyetçiliği şuuruna ermiş bir millet yoktur. Ayrı dil konuşan İsviçreli İsviçrelidir, ne Alman, ne Fransız bayrağını tanımaz; Almanca, Fransızca konuşur, ama İsviçrelidir, kendi bayrağını tanır. Kıbrıs'ta Türk Milleti'nin devamı olan ve kendilerini Türk sayan insanlar vardır. Bugün Atatürk'ün yasını tutan, tören yapan, dün Cumhuriyet Bayramım bizimle kutlayan, evine Kıbrıs bayrağını değil, ayyıldızlı bayrağı asan bir milletin devamı vardır ve evine Kıbrıs bayrağı, değil, Yunan bayrağı asan ve kendilerini Yunanlı sayan bir başka milletin parçası vardır. Bu kadar birbirinden farklı durumda olan insanların federal bir sistem içinde, İsviçre gibi veya başka federal devletler gibi bir federal devlete bağlılık duygusu içinde beraber ilânihaye yaşayacaklarını ummak hayal olur. Federalizm, eğer kuvvetli birleştirici bağlar varsa yaşar, yoksa santrifüj kuvvet gibi dağıtır, parçalar. Kıbrıs zaten ikiye parçalanmış, millet olarak birbirinden uzaklaşmış, kopmuş, aynı millete mensup olmadığını hisseden insanlar. Bunun devamlılığı barışçı, her iki milletin menfaatine uygun hal çaresi taksimdir. Bugün bunu talep etmenin güçlükleri olabilir ve ben sorumlu Hükümetten bir muhalefet partisi başkanının konuşma rahatlığı içinde bu kürsüye gelip, "bizim hedefimiz taksimdir" deyip, millî menfaatler bakımından bugün yapsın, diye zorlamıyorum ve istemiyorum; böyle bir iddiamız yok. Müzakere seyri içinde adım adım, belki de bir federal safhadan geçilerek, başka çeşitli safhalardan geçilerek varılacak uzun vadeli bir millî ve nihai hedef olarak taksimi aklımıza koyalım ve buna göre çalışalım. Bizim de Yunanlı gibi bir uzun vadeli politikamız Kıbrıs'la ilgili olarak mevcut bulunsun diye bunu arz ediyorum, yanlış anlaşılmasın ve bu mevzuda maksadımızı aşan bir şey söylemiş olmayalım.

Değerli arkadaşlarım, Kıbrıs konusunda Papadopoulos cuntasına zaman kazandıran bir oyalama taktiğine veya Makarios'a iktisadi bakımdan gitgide güçlenen Rum cemaati karşısında Türk cemaatini zayıflatmak için zaman kazandıran bir du-

ruma müsaade etmemeliyiz. Kıbrıs işinde bizim nihai kuvvetimiz, cemaatimizin moral kuvvetinde, mânevi kuvvetinde, iktisadi gücünde ve askerî gücündedir. Şüphelenmiyoruz ki, Hükümet bu gerçeği ve fiilî kuvvet durumunun sonunda her şeyi tâyin edeceğini, masa başına fiilî durumların hükmettiğini düşünerek Kıbrıs'ta fiilî durumun gitgide lehimize gelişmesi ve askerî kuvvet dengesinin aleyhimize değil, lehimizde adım adım ilerlemesi için gerekli bütün çabaları sarf ettiklerine inanmak istiyorum ve bu konuda verecekleri teminata şimdiden müteşekkîr olacağım.

Orta-Doğu buhranı karşısında çok kısa olarak bir noktayı arz etmek isterim. Orta-Doğu'da çarpışan Arap ve İsrail devletleri değildir. Orta-Doğuda Arap ve İsrail devletlerinin çatışması ötesinde biraz evvel bahsettiğim petrol rengi emperyalizmle kısıl emperyalizmin amansız bir mücadelesi vardır. Aslında Arap ve İsrail devletlerinin ardında bir mücadele vardır, onları çok aşan bir mücadele vardır ve Orta-Doğu buhranının bizim açımızdan en hüznü verici tarafı Sovyet Rusya'nın asırlardan beri takip ettiği sıcak Akdeniz'e inme ve sızma politikasına çok büyük bir kuvvet katmış olması ve bu sızmayı Türkiye'nin üstünden atlayarak gerçekleştirme yolunda kendisine bulunmaz bir fırsat vermiş olması vakıasıdır.

Bütün bu gerçekleri göz önünde tutarak G.P. Grubu şuna inanır ki, Orta-Doğu buhranının dışında kalmaya mecburuz. Büyük emperyalist güçlerin çatışması mahiyetinde olan bu çatışmaya Türkiye katılamaz. Bir savaşa girmek, bu savaşta taraf olmak bizim için söz konusu olmadığı aşîkârdır. Hükümetin Orta Doğu buhranı karşısında bölgede kuvvet zoruyla sınır genişletilmesine karşı olan ve Güvenlik Konseyi kararlarının tatbikini isteyen dikkatli, ölçülü politikası kanaatimizce başından beri isabetli olmuştur ve G.P. Grubu Orta Doğu buhranı karşısında başından beri takip edilen politikayı yürekten tasvip etmektedir.

Ortak Pazarla ilişkilerimiz konusunda aynı şeyi söylemek imkânına maalesef sahip değilim. Ortak Pazarla ilişkiler konusunda geçiş dönemine biran evvel atlamak için isticî gösterildiği kanaatindeyim. Birçok gelişmiş ekonomiler bölgesiyle gelişmeye muhtaç bir ekonominin birleşmesi, entegrasyonu halinde, gelişmemiş bölgenin birtakım büyük meselelerle karşılaşacağı her iktisatçının bildiği bir gerçektir. Türkiye için Ortak Pazarla, tarihî bakımdan ticari bağlarımızın en geniş olduğu, çeşitli siyasi ve iktisadi bağlarla merbut bulunduğumuz Ortak Pazar dünyasıyla, bu dinamik ve hızla gelişen bölge ile bağlarımızın geliştirilmesine prensip olarak taraftarız. Ancak bunun çok büyük bir dikkatle ve itina ile yapılması lüzumuna inanıyoruz. Körpe sanayimizin, gelişme halindeki sanayimizin zararına olmasını istemiyoruz.

Hazırlık devresinde temel anlaşma, Ankara Anlaşması, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine bir uzatma imkânı sağlıyordu. Hiçbir tâviz vermeden, liberasyon sınırlarını genişletmeden, ithalâtımız bakımından gerek miktar, gerek gümrük duvarları bakımından bugün için koruyucu duvarlardan bir tek tuğlayı kaldırmadan, gene o koruyucu duvarlarımızı aynen muhafaza ederek Ortak Pazar ülkelerinden ucuz faizli, çok uzun vadeli kalkınma kredisi almak imkânını sağlıyor ve tek taraflı olarak üzümlüğümüzün, incirimizin, tütünümüzün, çeşitli zirai mahsûllerimizin, - ki

o maddelerin sayısı artmıştır sonradan - bunların indirimli bir tarife ile ihracına imkân sağlıyordu. Bu dönemin biraz daha uzatılmasından Türkiye'nin kaybedeceği bir şey yoktur, kanaatimce.

Biran evvel geçiş devresine girelim de kendimizi disipline alalım, deniyor. Kendimizi disipline almak için tâviz vermeye lüzum yok. Bu tâvizleri vermeden kendimizi iç bünyede alacağımız kararlarla disipline sokmaya ve sanayimizi rekabete hazırlamaya mecburduk, sanıyorum. Ortak Pazara katılmak hususunda acele edenler var Türkiye'de, ama endişe edenler de var, arkadaşlar. Mesleki kuruluşların, iktisatçıların, ilim adamlarının ve bütün ilgili bakanlıkların ve dairelerin sıkı işbirliği ile bu meselenin bir defa daha kökünden teemmül edilmesini ve acele bir adımla ileride pişman olacağımız bir durum yaratılmamasını çok temenni ediyorum.

Geçiş dönemi safhasında biliyorum ki, Hükümet birçok koruyucu tedbirler de alıyor. Yani bunun adı geçiş dönemi olacak, ama yine hazırlık dönemindeki gibi birçok tahaffuz tedbirleri alacağız, denebilir. Bununla beraber anlaşmada geçiş döneminin süresi de belli, bizim zaman kazanmaya ihtiyacımız var. Mütemadiyen ve hızla gelişen bir büyük ekonomiyle işbirliği yaparken ezilmemek için zaman kazanmaya ihtiyacımız var. Anlaşmada esasen kazandırılmış olan bir zamanın heba edilmemesi ve hazırlık döneminin uzatılması yerinde olurdu inancındayım.

Aziz arkadaşlarım, son sözlerim Silâhlı Kuvvetlerimizle ilgili olacaktır. Silâhlı Kuvvetlerimizi bağımsız Cumhuriyetimizin, millet ve ülke bütünlüğümüzün teminatı sayıyoruz. Silâhlı Kuvvetlerimizin her çeşit siyaset tartışmalarının ve istismarlarının dışında tutulmasını hayati derecede önemli telâkki ediyoruz. Silâhlı Kuvvetlerimiz en iyi şekilde teçhizi ve ebedi millet varlığımızın ve aziz vatanımızın korunması yolundaki asil vazifeleri için devamlı surette ve en iyi şekilde eğitim görmelerini son derecede önemli sayıyoruz, millî güvenliğimizin temel şartı kabul ediyoruz. Diplomasimizin, Kıbrıs konusu, dâhil, her alanda göstereceği başarının Silâhlı Kuvvetlerimizin teçhiz ve eğitiminde göstereceğimiz başarıya geniş ölçüde bağlı olduğunu biliyoruz.

Vurucu kuvveti yüksek, hareket kabiliyeti yüksek, mutlaka sayısı yüksek değil, fakat çevik ve üstün eğitilmiş birliklere ihtiyacımız olduğu inancındayız. Mahallî savaş ve süversif faaliyetler bugün bir büyük atom harbine nazaran çok daha muhtemel görülüyor. Karşılıklı dehşet dengesinin imkânsız hale getirdiği atom savaşı, yerine, bugün milletlerin bağımsızlığını ortadan kaldırmak, vatan bütünlüklerini parçalamak için, milletleri köle etmek için başvuru taktikler, süversif faaliyetler, iç savaş kışkırtmaları ve mahallî savaş taktikleridir. Silâhlı Kuvvetlerimizin gerillâ savaşma ve mahallî savaşlara göre hazırlanması ve tertiplenmesi lüzumuna inanıyoruz. Bu istikamette atılmış olan faydalı adımlar bulunduğunu da biliyor ve bu istikamette daha hızlı çalışılmasını temenni ediyoruz.

Millî harb sanayimizin dikkatli bir plânlama ile ve genel sanayileşme politikamızla ahenkli şekilde kalkındırılmasını, Türkiye'nin adım adım hiç değilse mahallî savaş ve gerillâ savaşı bakımından muhtaç olduğu güce, millî harb sanayi ile kavuşması için çalışılmasını istiyoruz.

Değerli arkadaşlarım; sözlerimin sonuna gelmiş bulunuyorum. Mâruzâtımı Hükümet programının en başında yer alan bir cümleye dönmek suretiyle tamamlamak isterim. Sayın Cumhuriyet Hükümetinin programının başında, “Büyük Meclisin programımıza güvenoyu vermesinden sonra” tâbiri var. Burada bir küçük görüş farkımızı belirtmek isterim: güvenoyu programa değil, Hükümete verilir inancındayız. Vaitleri, muhtevası ne olursa olsun, Güven Partisi Grubu olacak sadece bu program metnine bakarak reyimizi tâyin etmediğimizi de ifade etmek isterim.

Güven Partisi kurulduğu günden beri memleketçi bir muhalefetin sağlam örneklerini vermeye âzami derecede dikkat etmiştir. Programı ile ve Hükümetle mutabakat halinde olmayışımız bugüne kadarki hizmet anlayışımızdan ve dürüst çalışma tarzımızdan en küçük ölçüde ayrılmamıza yol açmayacaktır. Güvenoyu vermeye imkân görmediğimiz Hükümetin memleketçi istikamette alacağı her faydalı tedbiri aynı ruhla desteklemeye ve millet hayrına gördüğümüz her işte yardımcı olmaya kararlı bulunduğumuzu Yüce Meclise saygılarla ifade etmek isterim. Teşekkür ederim. *(Güven Partisi sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Kemal Satır. Buyurunuz efendim.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Adana) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri;

Hükümet programı üzerinde Grubumuz görüşlerini arz ederken, Sayın Hükümete ve sayın üyelere takip etme kolaylığını vermek amacıyla, Hükümet programının sistematigine imkân ölçüsünde sadık kalmaya çalıştık.

Buna rağmen zaman zaman dağınık konulara değinmek zorunda kalırsak, bu, programın özelliğinden ileri gelmekte ve kusurun bizde aranmamasını gerektirmektedir. Ayrıntılı eleştirileri bütçe müzakerelerine bırakarak, konuları genel açıdan ele almakla yetineceğiz.

Sayın Başbakanın programı takdim nutkunda, siyasal hayatımızın yeni bir aşamasına girdiğimizden bahsedilerek, Meclisçe ağır sorumluluklar yüklendiğimiz bu dönemde, kendi deyimleriyle bâzı asgari müştereklerde birleşmemiz dileğiyle karşılaşıyoruz. Aslında öteden beri savuna geldiğimiz ve politikanın dışında bırakılması zorunlu veya bir başka deyimiyile üzerinde bütün partilerce birleşmemiz gerekli bâzı konuların tespiti ihtiyacını duymuş ve bunu öteden beri savunmuştuk. Bugün bu inancımızı bir kere daha dile getirmek fırsatını bulmuş olmaktan memnuniyet duyuyoruz.

Özellikle ölümsüz Atatürk’ü bir kere daha yaşadığımız bu günde, asgari müştereklerden bahsetmek imkânını bize verdiği için, programda yer alan bu dileğe yürekten katılıyoruz. Çünkü millet olarak, bütünümüzle birleştikimiz, birleşmemiz lâzım gelen ilke Atatürkçülüktür.. Konuya her zamanki gibi, bu açıdan bakacağız.

Elbette siyasi partiler ve Parlâmento üyeleri olarak, üzerinde birleşmemiz, tartışılmaz yasak bölgelerim kesinlikle çizmemiz gereken ilk asgari müşterek, Anayasa

ve onun Atatürk devrimciliğini yansıtan özelliklerini bilmek, sevmek ve inanmaktır. Bunun da önde gelen şartı, Türk halkına ileri amaçlar tâyin eden, onu insanca yaşama düzeyine eriştirecek kural ve kurumlarla donatılmış bulunan Anayasamızın, 27 Mayıs'tan koparılmaz bağlarına, saygılı olmaktır. (*C.H.P. sıralarından, alkışlar*)

Yani, 27 Mayıs'ta bir Hükümet darbesi görmeyip, onun, Atatürkçülüğün süregelen ve sürüp gidecek olan süreci içindeki yerini onaylamaktır. Bu temelde birleşildikten sonra Anayasayı müştereken tanıyıp yürütmemiz kolaylaşacaktır. Bilindiği gibi Anayasamız siyasi hak ve hürriyetleri teminat altına almakla yetinmemiş, aynı zamanda bu özgürlüklerin geniş kütleler için kâğıt üzerinde kalmasını önleyici kuralları koymuştur. Kurduğu ileri hukuk düzeninin devamı şartını, herkese insanca yaşama haysiyetini sağlayacak, ekonomik ve sosyal bir düzenin kurulmasında gördüğü içindir ki, Türk Anayasası gerçek bir devrim Anayasasıdır. Yani, özgürlüklerin bizzat Anayasada düzenlendiği siyasal düzen ve bu düzenin dayanağı ekonomik ve sosyal düzendir. Ancak bu bağlantıyı kabul ettikten sonradır ki, Anayasayı bütünü ile anlayıp, bir maddesine veya bir ibaresine sığınıp gerçek özünden saptırmak yerine, kurduğu ikili düzende birleşmek kolaylaşacaktır.

Konuya bu açıdan bakışımızdır ki, programda bulduğumuz bâzı noktaların bizi mutlu kılmasına yol açarken, bâzı kısımlarıyla da tekrar çıkmaz bir sokakta, yersiz ve gereksiz tartışmaların içinde olacağımızın üzüntüsünü duymamıza sebep olmaktadır. Programa bakıyoruz, programdan okuyorum: “Anayasanın kurduğu idare şekli; millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir... Kanun yolu ile bile olsa, hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamayacağını, kalkınmanın demokratik yollarla gerçekleştirileceğinin Anayasamızda belirtilmiş olması kesin inancı-mızdır.” deniliyor. Kesinlikle birleştığımız bu doğru görüşü sevinçle karşıladıktan sonra, programın türlü tutarsızlıkları içinde bu güzel fikirlerin paramparça edildiğini kolayca görüyoruz, örneğin, “hak ve hürriyetlere yönelecek tecavüzlere karşı Hükümeti gerektiği şekilde müessir kılacak bâzı kanuni tedbirler” alınacağından bahsedilmektedir. Burada A.P. bildirgesinin kuşku verici bir özelliğinin, yani Anayasa ile arasında devam edip giden bir çatışmanın yansıması olduğu açıkça görülmekte ve bir evvelki dönemde kesinlikle karşısında olduğumuz temel hak ve hürriyetleri koruma gerekçesiyle kanunlaştırılması denenmiş olan, aslında ise hürriyetleri yok etmekten öteye bir anlam taşımayan tehlikeli tasavvurların tekrar sahneye konmak istendiğini görüyoruz. Bu arzu programın çeşitli yerlerine serpiştirilmiş bir eğilimin ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 19’uncu sayfada, “Devletin temel nizamını tahribe yönelmiş Anayasa dışı cereyanların önlenmesini sağlayacak kanuni tedbirlerden” bahsedilirken, yine aynı sayfanın son cümlesinde, daha açık ve seçik bir şekilde, “mevzuatın boşluklarını kanun yoluyla doldurmak” söz konusu edilmektedir.

Acaba Hükümetin bu isteğini Anayasal gerçeklerle bağdaştırmak, üzerinde samimiyetle birleşmek istediğimiz asgari müştereklerin içinde kabul etmek mümkün müdür?

Hiç şüphe yoktur ki, Türk Anayasasının hürriyet anlayışı, sınırsız bir anarşi anlayışı değildir. İki cihan harbi arası totaliter rejimlerini işbaşına getiren tecrübelere ders alınmış ve demokratik kuralları reddeden siyasal fikirlerin sınırlandırılması düşünülerek, özgürlüklerin aşamayacakları hudutlar çizilmiş, rejimin tahribini önleyecek tedbirler düzenlenmiştir. Ancak, burada dikkate alınması ve bilinmesi gereken husus, bu sınırların kanun koyucunun takdirine bırakılmayarak, bizzat Anayasa tarafından çizilmiş olmasıdır. Bunları anlatırken, Adalet Partisi iktidarını ısrarla uarmaya çalıştığımız husus, Anayasanın bu amacını açıklığa kavuşturabilmektir. Anayasada siyasal haklar ve hürriyetler daraltılmak değil, aksine korunmak istenmiştir. Siyasi faaliyetlerin genişliğini takdir yetkisi yasama organına bırakılacak olursa, kanunların kolayca amacını aşarak, çoğunluk gruplarının, baskı aracı haline gelmesi mümkün olacağı düşünülmüş ve bu nedenle özgürlüklerin sınırları bizzat Anayasa tarafından tespit edilmiştir. Anayasanın 19'uncu ve 57'nci maddeleri bu amaçla düzenlenirken, kanun yapıcıya siyasal eylemde, hiçbir fikir özgürlüğünü sınırlandırma yetkisi tanınmamıştır. Her nedense A.P. iktidarı öteden beri bu gerçeklerin dışında kalmakta, daha da ötesinde Hükümeti müessir kılacak tedbirleri, Anayasayı zorlayarak, Meclislerin, Hükümetin emrivakileriyle karşı karşıya getirecek karar-namelerde, yani Parlâmento yetkilerine el atmakta görmektedir.

A.P. seçim bildirgesiyle ilgili konuşmalarımızda da belirttiğimiz gibi, Meclisi, emrivakilerle, Hükümet sorumluluğuna iştirak ettirmekten öteye gitmeyen bu tür-lü niyetler bununla da bitmemektedir.

Program, Sayın Demirel'in öteden beri Anayasa ile arasındaki çelişmeyi bir kere daha yansıtmaktadır. Programın 8'inci sayfasında "yürütme organının müessir hale" getirilmesinden bahsedilirken, "yargı organı ile yürütme organı arasındaki münasebetlerin yürütme tasarruflarını tesirsiz duruma düşürmeyecek bir ölçü içinde düzenlenmesinden" bahsedilmekte, ayrıca TRT hakkında bilinen tasavvurlardan vazgeçilmediğini ve özerklik kavramı üzerinde zihni spekülasyonlara devam edilmek istendiğini gösteren belirtiler görülmektedir. Oysa yürütmeyi etkili kılmanın yolu, yargı organları, özerk kuruluşları, tüm kural ve kurumlarıyla Anayasadan rahatsız olmak değil, onun devrimci özüne uymak ve yürütmekle mümkündür. A.P. iktidarı şimdi de, üniversitelerin düşünce özgürlüğünü, araştırma ve yayın faaliyetlerini kısıtlayıcı tedbirler peşindedir.

Programda, "Hükümetimiz, üniversitelerin muhtariyetini zedelemekten ve Üniversitelerarası Yüksek Kurulu teşkilini lüzumlu görmektedir. Bu Kurul, çoğunluğu üniversiteler tarafından seçilen, fakat içinde yetkili Hükümet uzuvları da bulunan bir organ olacaktır... Yayın, danışma, eğitim gibi faaliyetlerde Anayasanın temel ilkelerinin dışına çıkılmamasını sağlayacaktır." denilmektedir. Oysaki özerklik, her şeyden önce, Devlet müdahalesinin dışında ve özgür bir ortamda, her şeyden önce araştırma, bulma ve düşünce ihtiyacının yarattığı bilimsel bir zarurettir. Yukarıdaki ibarede bu esprinin nasıl saklı tutulacağı; Hükümetin Kurula iştirakinin ne ölçü ve etkenlikte olacağı; daha da önemlisi eğitim, araştırma, yayın ve danışma gibi faaliyetlerin Anayasanın temel ilkeleri dışına çıkmasını önleyecek tedbirlerin

nelerden ibaret olacağı ve faaliyetlerin Anayasaya uygunluğunun hangi değer ölçülerıyla sağlanacağı meçhulümüzdür.

Programda, özel yüksek okulların seviyelerine ilişkin esaslardan bahsedilmiş olduğunu da görüyoruz. Yurt çocuklarını iyi yetiştirmek iddiasını taşıyan bu kuruluşların, “Kâr aracı ve ticarethane” olmaktan çıkarılması halis temennimizdir ve şarttır.

Sayın milletvekilleri,

Kaldı ki, Anayasaya bağlılığın tek ölçüsünü, onun özgürlük düzeyinde aramak da yeterli görülemez. Bunun yanı sıra, daha önce de belirttiğimiz gibi, ona ekonomik ve sosyal düzeyde de sahip çıkmak, yurdumuzun az gelişmişlik çemberini süratle kırarak yapısal tedbirleri de gerçekleştirmek; Atatürkçülüğün temel ilkesi olan devrimciliği yaşatmak gerekir. Bunun da önde gelen tedbiri, Anayasamızın “Ekonomik ve Sosyal Haklar” bölümünün, tüm partileri bağlayan, partilerüstü program olduğunda birleşmek ve emrettiği atılımları süratle gerçekleştirmektir. Bu hususta tekrar değinmek, özellikle bütçe müzakerelerinde ayrıntılarıyla tartışmak üzere, şimdilik bir başka konuya geçmek istiyorum. Bu, Sayın Demirel’in belirtmiş olduğu, seçimlere iştirak oranının düşüklüğü sorunudur.

Muhakkak ki, halkın oylarıyla yönetime katıldığı esasına dayanan demokratik rejimlerde seçime iştirak oranı, özel bir önem taşır. 12 Ekim seçimlerinde iştirak oranının %64 küsur oluşunun üzerinde durmak isteriz. Gerçi Batılı demokrasilerde bu oranın normal olduğu söylenebilir. Fakat unutulmamalıdır ki, Türkiye’de seçime katılma geleneği daima yüksek seviyelerde olmuştur. Son mahallî seçimlerde dahi, bugünkünden yüksek seviyede olan seçimlere iştirak oranının önemli bir düşüş kaydetmiş olmasının sebepleri üzerinde durmak gerekmektedir. Bu sebepler arasında seçmen kütüklerindeki aksaklıklar, önseçim sisteminin daha evvel de arz ettiğimiz gibi, seçmen vatandaşı emri vakilerle karşı karşıya bırakan özelliği elbette sayılabilir. Bu sonuçta Sayın Demirel’in belirttiği bir diğer etken de, yani seçimlerin sık sık yapılmakta olması da bir faktör olarak zikredilebilir. Ne var ki, bütün bunlardan önce halledilmesi gereken husus, toplumun yapısal koşullarında aranmalıdır. Demokrasinin, halkın serbest tercihlerine dayanan bir siyasal rejim olduğu göz önünde tutulursa, seçim düzeninin ıslahı, her şeyden önce seçmen vatandaşın iradesini serbestçe kullanabilmesine bağlıdır. Bunu sağlamak için de, Anayasanın öngördüğü üzere, feodal kalınlardan arınıp, toprak reformu yapmak ve süratle sanayileşmekten başka çıkar yolu yoktur, özellikle büyük toprakların belirli kişilere ait olduğu Doğu bölgelerinde gerçek bir toprak reformu yapılmadığı sürece, hayat hakkına dahi sahip olmayan köylülerin oy serbestisinden söz etmek mümkün değildir. Bu yapısal tedbirlerin yanı sıra, mevzuat aksamalarını gidermek amacıyla Parlâmento içi ve Parlâmento dışı uzmanların katılacağı ve partilerin iştirak edeceği kurullarla çözüm yolu aramakta çok fayda vardır.

Sayın milletvekilleri;

Programın bizim de katıldığımız yönleri olduğunu, hattâ 1965 yılı programına kıyasla bir iyileşme ve gelişme içinde bulunduğunu söylemeyi görev sayarız. Prog-

ramda ifadesini bulan, idare ve personel reformuna ilişkin hususlar, özellikle birleştığımız konulardır. Hükümet programında belirtildiği üzere, aksayan hizmetlerin Hükümetin karar ve muamelelerinde sürat ve isabet sağlayarak giderilmesi müsterek arzumuzdur. Bu cümleden olarak, 14 madde halinde sıralanmış bulunan tedbirlerin genellikle isabetli olduğunu söylemek isteriz. Sayın Başbakanın da bir uzman olarak altında imzası bulunan ve öteden beri hatırlata geldiğimiz mehtap projesindeki değerli tavsiyelerin nihayet kabul edilmiş olması, memnuniyet vericidir.

Ancak bu 14 madde içinde son derece önemli olan dokuzuncu madde üzerinde durmayı gerekli görüyoruz. Bu madde, “Plân uygulanmasında edinilen tecrübeler göz önünde tutularak, plânlı kalkınmanın devlet bünyesine uygunluğunu bağlayacak tedbirler alınacaktır.” denilmektedir. Göz önünde bulunan tecrübelerin öncelikle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 933 sayılı Yetki Kanununu kapsamaması ve bundan böyle, bir Anayasa emri olan plânın, Anayasaya uygun şekilde yürütülmesinin yapısal tedbirlerle sağlanması samimî arzumuzdur.

Sayın milletvekilleri;

Elbette ki, plânlı kalkınma döneminde, bir Hükümet programının başlıca özellikleri arasında plân görüşü önemli bir yer tutacaktır. Programda, “İktisadi kalkınmamızın başlıca potansiyelini, gücü hızla ve devamlı şekilde artan vatandaş külesinde, yani özel sektörde görmekte ve buna önemli katkıda bulunan kamu sektörü ile dış âlemden gelecek kaynakları ihmal edilmesi mümkün olmayan unsurlar olarak mütalâa etmekteyiz” denilmektedir.

Bu görüşün üzerinde önemle durmak istediğimiz sakıncaları vardır.

İlk göze çarpan husus, plân fikrine ve ilkelerine karşıt bir siyasal anlayışı yansıtmaması ve iktidarın plân konusundaki inançsızlığını ortaya koymasıdır. Zira bu cümle ile plân ilkelerinde yer alan karma ekonomi anlayışı ve “karma ekonominin devamlılığı esası” tahrip edilmiştir.

BAŞKAN — Sayın Satır; konuşmanızın devamı için Genel Kurulun tasvibini almam gerekiyor, 20 dakikalık süre bitti.

Muhterem arkadaşlarım; konuşmanın devamı hususunu tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Satır.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Karma ekonomi kuralları sektörler arasında eşitliği öngörür. Bu eşitlik, bir oran eşitliği olmayıp, imkân eşitliği, yani uygulamada prensipler eşitliğidir.

Oysa program, özel sektörü esas alırken, kamu sektörünü ihmal edilmeyecek bir unsur olarak görmektedir. Fakat bu arada, kamu kesimindeki yatırımlara Devletin tamamen hâkim olduğu, özel sektörde ise ancak vasıtalı tedbirlerle yön verme politikasının izlendiği göz önünde tutulacak olursa, eşitlik ilkesinin bu suretle bozulmuş olmasının, Türk ekonomisinin çıkarlarına uygun düşmeyeceği kolayca anlaşılacaktır.

Böylece Anayasanın, “Yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânları yapmak Devletin ödevidir.” diyen 41’nci maddesi ihmal edilmiş olmakta, yani kaynakları toplum yararına yöneltme kolaylığı elden kaçırılmakta, daha doğrusu kaçırılmak istenmektedir. Özel sektöre tanınan ağırlığın bir diğer sakıncası da, gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da artırmakta oluşu ve Anayasanın kalkınma ile sosyal adaleti neden bir arada mütalâa etmiş bulunduğunun gözden uzak tutulmuş olmasıdır.

Anayasanın kalkınma felsefesine açıkça aykırı olarak plânlı kalkınma yönteminden Fransa ve Amerika gibi ülkelerde uygulanan, “istatistik toplama ve geleceğe ait tahminlerde bulunmak”tan ibaret bir plân anlayışına saptırılmak istenmesinin nedenini, A.P. iktidarının temel felsefesinde aramak gerektir. Anayasa ile iktidarı devamlı olarak çatıştıran bu felsefe, kalkınma, plân, özel sektör gibi konularda Hükümeti kaçınılmaz bir kavram karışıklığının içine itmektedir. Nitekim programda, “Plân, iktisat politikasına Devlet müdahalesini ve kontrolünü artıran bir vasıta değildir” denilirken, sözde bürokrasinin sakıncalarından kurtulunmak istendiği intibai verilmeye çalışılmakta, aslında ise, Anayasanın plân ve plânlı kalkınmaya ilişkin hükümleriyle çelişkiye düşülmektedir.

Anayasamız iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesinde Devlete önemli görevler ve sorumluluklar yüklemiştir. Bugün Türkiye’de gerçek anlamla bir plânlı kalkınma yürütülmediğine, bir arkadaşımın beğendiğim deyimimle “ve aslında plânlama, plansızlığı plânlama aracı olmaktan ibaret görüldüğüne” göre Devletin ekonomiye müdahaleden kaçınacağını dolaylı olarak ifade eden bir Hükümet yadırganmamalıdır. Nitekim yine programdan, “iktisadi plânlamayı özel teşebbüs için yol gösterici, destekleyici ve teşvik edici bir yönde geliştirme” iddiası kamuoyuna yabancı bulunmamakta ve A.P. İktidarı tarafından 4 yıldan beri uygulana gelen belirli kişileri zengin etme politikasına uygun düşmektedir.

Hiç değilse bundan sonrası için ekonomiye “ulufe dağıtmaktan öteye gidememiş” bir yetki kanununun uğradığı akıbetten ders alınacağını ümit etmek isterdik. Ne var ki, program bu ümidimizi de yitirtmiş ve tarifsiz sıkıntılar içinde yaşayan yoksul ve geniş vatandaş kütlesiyle eğlenircesine, milyonlarca özel teşebbüs edebiyatına devam edilmek istendiğini ortaya koymuştur.

Sayın Hükümet Başkanının son aylarda sık sık kullandığı bir deyim, “iktisadi ekspansiyon” deyiminin Hükümet programında da yer aldığını görüyoruz. Ekonomik genişleme anlamına gelen bu yabancı deyim, eğer bir yanlış ve yersiz kullanmanın sonucu değilse, ekonomik gelişme ve ekonomik kalkınma ile ilgisi olmadığını ifade etmek isteriz. Ekonomik genişleme, gelişmiş piyasa ekonomilerinde, ekonomik faaliyet hacminin geniş tutulmasını sağlayan ve daha çok ucuz bir para politikasıyla yürütülen bir ekonomi politikası anlamına gelir.

Hâlbuki ekonomik kalkınma devamlı olarak bir önceki döneme oranla daha yüksek bir gelir seviyesini gerçekleştirecek, ekonomik ve sosyal bir yapıya ulaşılması amacını güder. Yani, ekonomik kalkınmanın özünde yapısal değişiklikler vardır.

Ve bu değişiklikler yapılmadıkça, ekonomik kalkınma olmaz. Kısa bir süre için geliri bir miktar artırabilirsiniz, fakat kalkınmayı gerçekleştiremezsiniz.

Ekonomik kalkınmanın asıl şartı olan bu yapısal değişiklik ve reformlara şim-diye kadar iltifat etmeyen iktidar, ekonomik genişleme politikası adı altında, kalkınmaya katkısı olmayacak birtakım tedbir ve politikaları devam ettirme hevesinde gözükmemektedir. Bunun yurdumuza zaman kaybettireceği hususundaki endişelerimizi ısrarla tekrarlıyoruz.

Hükümet programının tartışmasını yaparken, plân ve kalkınma konularında bir başka yönden duyduğumuz ciddi endişeyi daha, tekrar ifade etmek ihtiyacını duyuyoruz. Hatırlanacağı üzere, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında Türkiye ekonomisinin 1975 yılından itibaren kendi kendine yeterli olacağı ve bunun gereği olarak da 1972 yılından sonra tavizli dış kredi ihtiyacının ortadan kalkacağı belirtilmişti. Ekonomimizin dışa el açmadan kendi kendine yeterli hale gelmesi için bir yandan yurt içi tasarrufların, yurt içi yatırımları karşılayacak seviyelere çıkması, diğer yandan döviz kazançlarının süratle artması zorunludur. Bu iki alanda da ekonomimizde son yıllarda meydana gelen gelişmelerin olumlu olmadığını ifade edebilmek için geniş tahlillere ihtiyaç olduğu kanısında değiliz. Kamu kesiminde cari giderler devamlı olarak şişirilerek, pahalı ve İsrafil bir Devlet yönetimine gidilmiş; ekonomik devlet kuruluşları kaynak yaratan kurumlar olmaktan çıkartılmış, kamunun tasarruf edebileceği fonlar, imtiyazlı özel kesimin eline teslim edilmiştir, öte yandan, Hükümetin uyguladığı yanlış politika ve tedbirlerin sonunda, ekonomimize karşı duyulan güvensizlik, halkın tasarruf şevkini kırmış, gayrimenkul ve altın spekülasyonu, ekonomideki tasarruf artışlarını durdurmuştur. Altın fiyatlarının süratle yükselmesi bunun bir belirtisidir.

Ekonomide paranın değeri içeride altın, dışarıda yabancı paralarla ölçülür. C.H.P. iktidarı 1965 senesinde iktidarı devrettiği zaman altının serbest piyasadaki fiyatı 92 lira idi, bugün 130 liranın üstüne çıkmıştır. C.H.P. iktidarı 1965 senesinde iktidarı devrettiği zaman dış âlemden serbest borsada 1 doları 10,5 liraya almak mümkündü, bugün 15 liraya almak mümkün değildir. Demek oluyor ki hem içeride, hem dışarıda %40'ın altında, Hükümetin tatbik ettiği beceriksiz iktisadi ve mali politika yüzünden, para değerini kaybetmiş bulunmaktadır. (C.H.P. sıralarından, *alkışlar*) Çünkü bu para değerini muhafaza etmek sağlam bir iktisadi ve mali politika ya dayanmakla mümkündür. Para değeri zabıta kuvvetiyle, tankla, topla muhafaza edilecek bir unsur değildir. Bu ancak sağlam, bilgili, iktisadi bir politikanın, mali bir politikanın tatbiki ile mümkündür.

Karşılaştığımız ödemeler ve döviz güçlüklerini ise, artık bilmeyen kalmamıştır. Her gün devalüasyon söylentilerinin dolaştığı bir ortamda, Hükümet, Türk ekonomisini, dar boğazlara ve çıkmaz sokaklara götürüp bırakmıştır.

Bu ortamda biz, Türkiye ekonomisinin kendine yeterli hale gelmesinin A.P. iktidarının vadettiği dönemde gerçekleşmeyeceğini, aksine her geçen yıl biraz daha sıhhatinden ve bağımsızlığından kaybettğini üzüntü ile görüyor ve burada ifade etmekten kendimizi alamıyoruz.

Sayın milletvekilleri,

Ortak Pazara girişimizin geçiş dönemi ile ilgili gelişmeleri büyük bir dikkatle izliyor ve değerlendiriyoruz. Bu sebeple de Ortak Pazar Türkiye Ortaklık Komisyonu tarafından hasırlanmış raporda yer alan açıklamalarla, ikinci döneme geçme kararının nasıl bağdaştırıldığını anlamakta güçlük çekiyoruz. Bu raporda, “sanayi ve tarım sektöründe, plânda öngörülen hedeflerin gerisinde kalındığı, karşılıklı ticari ilişkilerin ilse topluluk lehine geliştiği” açıkça itiraf edilmektedir. Dış ticaretimizde AET payının, ithalâtımız bakımından yükselirken, ihracatımız bakımından düştüğü ve aleyhimize olan ticaret dengesi payının böylece artmakta olduğu belirtilmektedir. Bu durum, anlaşmanın, Türkiye’den vâki ihracatı azaltan, hiç olmazsa bu ihracatın satış hızını kısan bir belge niteliğine dönüştüğü kanısını vermektedir. Oysa Hükümetin tutumu, ortaklık anlaşmasının bizim yararımıza bir gelişme eğilimine döndürülmesi yönünde olmak şöyle dursun, aksine ve tersinedir.

Tahminimiz odur ki, geçiş dönemine girmek hususundaki Hükümetin ısrarlı isteği muhataplarımızı şaşkın bir memnurluk içine sokmuştur. Gerçekten Türk ekonomisinin bugünkü durumu ne olursa olsun, karşı taraf kendisine küçük de olsa, mukabil bir taviz sağlayacak böyle bir teklifi ihmal etmeyerek kabul edecektir.

Filhakika, Türkiye’nin bugünkü ekonomik durumu, hangi ölçüde bulunursa bulunsun, gümrük tarifesindeki himaye seviyesi ve malî seviye liberasyon oranını düşürmeye müsait bulunmadığı gibi, genel ensidansı bizimkine nazaran pek düşük bulunan bir ortak tarifeye, en yavaş bir tempo ile dahi olsa, uymaya elverişli görünmemektedir.

Bu sert realite önünde ortaklık durumunu bugünkü haliyle sürdürmeye hiçbir sakınca bulunmadığı gibi, ortaklık anlaşmamızda hazırlık süresini, daha altı yıl sürdürmek bizim için bir hak olarak açıkça hükme bağlanmıştır. Bu gerçek ortada iken Hükümetin, topluluğun yapmakta olduğu malî yardımın devamını sağlamak üzere, Türk ekonomisinin kaderini ortaya sürmesi, ileride bu yardımların çok fazlasının düzeltmeyeceği sonuçlar yaratabilecek çok tehlikeli bir tutumdur.

Kaldı ki, geçiş dönemi müzakereleri sonunda ortaya çıkacak protokolün muhataplarımızın dilinde formülleşen, “Türkiye’ye uygun model” de olması haddizatında bugünkü hazırlık dönemi durumunun, geçiş dönemi formülü tahtında devamı demek olacağına göre, sadece bir şekil değişmesi uğruna bizi garantilerimizden mahrum edecek böyle bir hevesten sakınmak millî bir görev niteliğinde olmaktadır.

Bu gidişle özel sektörün geçiş dönemine biran önce girişi ister görünmesi dünyanın başlıca şaşırtıcı olaylarından biri sayılmaya değer. Bu isteğin hangi sanayi ve ticari zümrelerden geldiğini dikkatle tespit etmek gerekir. Kendilerine gümrük indirimleri, serbest ithal imkânları isteyen bir imtiyazlı zümre uğruna Türk sanayii feda edilmektedir. Oysa Türk ekonomisinin bugünkü kapsamı, Cumhuriyet tarihinin aşamasıdır. Ve büyük bir bağımsızlık savaşı ile sağlanmıştır. Hükümetin bu gerçekleri görmeyerek, Türk ekonomisinin muhtaç bulunduğu korunma ortamını ortadan kaldırma pahasına, ikinci döneme geçiş kararını almakta oluşunu, kalkı-

nan ve bağımsız bir Türkiye gerçeği ile bağdaştıramıyoruz. (C.H.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Sayın milletvekilleri;

Ulusal çıkarlarımız yönünden çok önemli gördüğümüz bir konuya, yabancı sermaye yanlısı bir ekonomik politikanın düşünebildiğimiz başlıca sakıncalarına değinmek isteriz.

Bütçenin görüşülmesinde bu konuyu tüm ayrıntılarıyla ve özel bir önemle ele alacağız. Bugün için sadece genel hatlarıyla düşündüklerimizi belirtmekle yetinmek istiyoruz.

Bilindiği gibi memleketimizde sermaye hareketlerinin üç aşaması olmuştur. Birincisi; Osmanlı İmparatorluğunun kendi topraklarında yabancıların iş görmesini kolaylaştırdığı ve kapitülasyonlar diye tanımlanan çöküntü dönemidir.

İkincisi; Lozan'da başlayan ve kapitülasyonlar düzeninin tasfiye edildiği ikinci dönemde yurda yabancı sermaye girmemiştir, yabancı şirketlerin ve dış borçların tasfiyesi 1944 yılına kadar sürmüştür.

Daha sonraları üçüncü döneme, yani yabancı sermayeyi teşvik dönemine geçilmiştir. 1951'de çıkan 5821 ve 1954'de çıkan 6224 sayılı kanunlara dayandırılan bu teşvik dönemi, Adalet Partisi işbaşına geldikten sonra ayrı bir önem kazanmış ve son yıllarda, yabancı sermaye yanlısı politikanın gittikçe yoğunlaştığı, özellikle imalât sanayiinde yabancıların kontrol ettiği kesimin önemli gelişmeler kaydettiği görülmüştür.

Resmî belgelerden anlaşıldığına göre, A.P. iktidarının yürüttüğü bu politika sonucu, 1967-1968 yıllarında Türkiye'ye gelen yabancı sermaye ondan önceki 15 yılın toplam seviyesini aşmıştır. 1969 programında ise, 2 milyar 800 milyon lira gibi Türkiye için nispi önemi çok büyük olan yatırımlar söz konusudur, bunu resmî belgelerden anlıyoruz. Bu durum yabancı sermaye sorununu Türkiye'nin temel meselesi haline getirmektedir. Acaba yabancı sermaye yatırımlarındaki bu artış ekonomimize ne sağlamıştır? Ne getirmiştir? Neyin karşılığında getirmiştir? Bunlar, üzerinde dikkatle durulması gereken sorunlardır.

Ortalama kârlılıkları %50 civarında olan bu tür kuruluşlar, yani yabancı sermaye kuruluşları, kısa süreler içinde kendilerini amorti ettikten sonra tatlı kârlarını döviz olarak dışarıya aktarabilmektedirler. Daha da önemlisi; diledikleri takdirde hiçbir sermaye getirmedikleri halde Türkiye pazarlarında sağlanmış kazançlarla yatırımı genişletmek, sonra bunun kârlarını da Merkez Bankası yoluyla dışarıya göndermek olanaklarına da sahiptirler. Üstün teknoloji gerekmediği halde, patent, marka, teknik bilgi adı altında geniş haklar sağlayabilmektedirler. Ancak bu yatırımların Türk ekonomisine maliyetinin son derece yüksek oluşu ve aldığından çok fazlasını götürmesi madalyonun ters tarafıdır. Bir taraftan ithalâta dayalı bir montajcı sanayi yaratmak, bir taraftan da yüksek kârlarını dışarıya transfer etmek suretiyle ödemelere dengemizi dar boğazlara itmektedirler. Kaldı ki, yabancı ser-

mayenin yararlı olduğu varsayımından hareket edildiği zaman dahi, gelişi güzel yürütülen bir teşvik politikasının ulusal çıkarlarımıza ne ölçüde uygun düşeceği de politik yönden üzerinde ayrıca durulması gereken bir husustur. Bu ekonomiye, bağımsız bir ekonomi gözüyle bakmak kolay olmayacaktır.

Programda, “yabancı sermayeden ek bir kaynak olarak yararlanılacağı, çok daha önemlisi yurt kalkınmasıyla yararlı olduğu ölçüde teşvik edileceği” belirtilmektedir, ikinci Beş Yıllık Plânda olduğu gibi, yıllık uygulama programlarında da, yabancı sermayenin kabulünde esas alınacak objektif kriterler belirtilmiş olmasına rağmen, uygulamada bu esaslara uyulmamış olması karşısında şüpheci olmaktan kendimizi alamıyoruz.

“Yararlı” deyimi ile acaba gerçekten “yararlı” olan mı kastedilmektedir? Yoksa bugüne kadar uygulamada olduğu gibi, yani;

— Teknoloji getirmeyen,

— Getirdiğini iki yılda götüren,

— Üretimi değil, tüketimi; ihracatı değil, ithalâtı artıran yabancı sermaye yatırımları mıdır kabul edilen? Bu, üstünde durulması lâzım gelen en büyük sorundur ve bizim kanaatimize göre tamamen millî ekonomimiz, millî bünyemiz aleyhine işleyen bir faktör olarak görülmektedir; bugünkü yabancı sermaye, bugünkü iktidarın zihniyeti ve tutumu ile. (C.H. P. sıralarından alkışlar)

Sayın milletvekilleri;

Diğer taraftan, daha önce çeşitli vesilelerle ifade ettiğimiz gibi, zamanla tükenen bir servet niteliğini taşıyan yeraltı maden ve petrol kaynaklarımız hususunda çok daha hassas olmak zorundayız. Bu alanlara yabancı sermayenin kabulü ve yabancı şirketlere imtiyaz verilmesi, sahibi olduğumuz bir kaynağı başkasına devretmek anlamına gelir. Bir başka deyimle, imalât sanayiinde yabancı sermayedara verilen izin, bu şirketlere bizim sahamızda oynama hakkı verilmesi anlamına geldiği halde, maden ve petrol alanında bu, mâliki olduğumuz kaynakların yabancılarca alınıp götürülmesi imkânını vermektedir.

Kaldı ki, maden ve petrol alanlarında yabancılara yapacağı yatırımların, diğer alanlarda yapılacak yurt içi yatırımları teşvik edici bir etkisi de yoktur. Madencilik alanına gelecek sermayedarın amacı, kendi ülkesindeki üretim için ucuz hammadde sağlamak ya da bu alanları başkalarının istifadesine kapatarak, yüksek kârlarını devam ettirmektir.

Hâlbuki stratejik öneme sahip madenlerimizin bir kısmının değeri, gelecek yıllarda daha artabilir. Daha ağır bir tempo ile de olsa, bu madenlerimizi kendi öz kaynak ve imkânlarımızla değerlendirmeye çalışmak, üzerinde birleşmemiz gerekli bir ulusal politika olmalıdır. Bu yüzden programın 43’üncü sayfasında, “madenlerimizin arama ve işletme haklarının iktisabında kamu sektörü ile özel sektör arasında hukuk eşitliği prensibi muhafaza edilecektir” satırlarını okurken, bu alanda şimdiye kadar yabancı sermaye lehine verilen hak ve imtiyazların artarak devam et-

tirileceği endişesine kapılmaktan kendimizi alamıyoruz. Oysa gönlümüz, maden ve petrol alanlarında ulusal bir politika güdülmesini, iktidarın muhalefetle birleşmek istediği asgari müştereklerden birisi olmasını istiyoruz. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Çünkü memleketimizin gerçek çıkarının bunda olduğuna inanıyoruz.

Sayın milletvekilleri,

Vatandaşlarımızın %70'inden fazlasını ilgilendiren ve ulusal gelirimizin üçte birinden fazlasını sağlayan tarım kesimi ile ilgili Hükümet programındaki beyanları ve tedbirleri yetersiz bulduğumuzu ifade etmek zorundayız. Program bir tarafa, "Türkiye'nin halen ekonomik kalkınmanın alt yapılarıyla meşgul bir memleket" olduğunu söylemesine rağmen, tarım alanında en önemli alt-yapı sorunu olan toprak reformunun önemini Hükümet anlamamakta ısrar etmektedir. Bu alanda Hazineye ait toprakları dağıtmaktan öte bir tedbir düşünmeyen Hükümet, kredi yoluyla topraklandırma gibi esasen var olan yetersiz ve havadan formüllerle modern işletmeciliğe uygun gelişmelerden yararlanılacağı gibi hayalî fikirlerin peşine düşmüş gözükmektedir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Tarım kesimi, az evvel de ifade ettiğim gibi, nüfusumuzun %70'ini teşkil eden büyük bir kütleye, millî gelirimizin 1/3'ünü temin eden bir varlığa sahiptir. 1961 Anayasası bu kesimin önemini madde halinde kesin hükme bağlamıştır. Bundan evvelki Anayasamızda bulunmayan bir hüküm 27 Mayıs Anayasasında mevcuttur. Bu hükümde, hükümetler tarım ürünlerini değerlendirme görevi ile vazifelendirilmişlerdir. Bu, Anayasanın hükmüdür.

Tatbikat bunun tamamen tersinedir. Son yılların istatistik rakamları tetkik edilecek olursa, tarım kesimindeki belli başlı ürünlerin bu seneye oran ile ortalama artışları %1 civarındadır. Buna mukabil, tarım kesiminde çalışan vatandaşlarımızın gıda ihtiyaçlarını, giyim ihtiyaçlarını karşılayacak maddelerin artışları ise %30'un üstündedir. Ayrıca, tarımın verimliliğini sağlamaya elverişli olan gübre gibi, tarım âletleri gibi birtakım araç ve gereçlerin 1964 yılına nazaran artış fiyatları ise %25-30 civarındadır.

Biz, kalkınmadan bahsediyoruz. Bir milletin %70'ini teşkil eden büyük çoğunluğunun geliri %1 artar, buna mukabil onun almakla mükellef bulunduğu ihtiyaç maddeleri vasati olarak %25 oranında yükselirse, o memlekette kalkınmadan, Anayasamızın emrettiği millî gelirin âdil ölçülerle dağılmasından bahsetmek mümkün müdür? (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) öteden beri söylüyoruz,

Adalet Partisi iktidarının felsefesi yanlıştır. Adalet Partisi iktidarı milletin %70'inin yanında değil, çok azının yanında ve onların kazancını daha da artırmanın yolundadır. Az evvel söylediğim gibi yabancı sermayede bu böyle gözükmektedir. Rey almanın bunun ile ilgisi yok. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Ben matematikten bahsediyorum. Plânlamanın, istatistiğin resmî rakamlarından bahsediyorum. Bu rakamları örtmek, bu rakamları inkâr etmek, biz sizden fazla oy aldık demekle mümkün değildir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Millî sorunların üzerine bu şekilde gidilmez. Millî sorunlar elbirliği ile asgari müşterek-

lerde birleşmek suretiyle elde edilir. Bu asgari müşterekler de, millet çoğunluğunu ilgilendiren bu konuların ele alınarak halledilmesiyle mümkündür. Ben senden fazla oy aldım demenin neye faydası var? Bağımsızlığımızı zedeleyecek ve tehlikeye götürecek olan bir iktisadi politika, dış yardıma bağılıktan kurtulmayı her gün daha da geriye bırakan sakat bir iktisadi politikanın neye faydası var? Yarın biz, hepimiz bu milletin çocukları olarak, bu milletin dâvalarını ele aldığımız gün, bugün hattâ şimdi ifade ettiğimiz bu sorular daha da büyüyerek, bu büyük Meclisin halletmesi için önüne gelecektir. Biz muhalefet vazifemizi, meselelerin halledilmesi mümkün olan bir safhada iktidarı ve sizleri uyarmak suretiyle yapmaya çalışıyor ve memleketimize bu yoldan hizmet etmenin zevkini duyuyoruz. (C.H.P. sıralarından *“Bravo” sesleri, alkışlar*)

Anayasamız iktidarlara, zirai mahsullerin değerlendirilmesi görevini vermiştir. Misaller vereceğim; siz bunu yapmış mısınız? Yaptığınızı nasıl uygulamışsınız?

Ben pamuk bölgesinin milletvekili olarak huzurunuzda bulunuyorum. Aranızda Adana milletvekilleri var. Aranızda İzmir’de, Aydın’da, Antalya’da, Hatay’da pamukla meşgul olan, pamuk mahsulünün sizin iktidarınızın yüzünden nasıl bir çıkmaza düştüğünü bilen değerli milletvekilleri var.

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Yok öyle bir şey.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Adınızı söyler misiniz? Ben de buradan millete ilân edeyim. Kimsiniz siz? Nerenin milletvekilisiniz? Korkmayın adınızı söyleyin. (C.H.P. sıralarından *alkışlar ve “Bravo” sesleri*)

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Antalya Milletvekili Hasan Akçalıoğlu. Ne olacak yani. Hem biz 125 kuruş prim verdik.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Antalya Milletvekili. Antalyalılar duysunlar.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, oturunuz yerinize lütfen. Bu türlü bir müzakere usulü yok.

Muhterem arkadaşlarım, şimdiye kadar bütün intizamıyla devam eden müzakeratın bundan böyle de bütün intizamıyla devam edebilmesi için yerinden satışmalara bir son verilmek lâzım gelir. Lütfen yerinizden satışmayınız. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*)

Sayın Satır, siz de konuşmanıza lütfen devam ediniz efendim.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Anayasanın verdiği bu himaye emri maalesef yerine getirilmemiştir. Tütün böyle, pamuk böyle, üzüm ve incir böyle.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Fındık da öyle.

BAŞKAN — Efendim, lütfen oturduğunuz yerden müdahale etmeyiniz.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Ben müdahale etmiyorum, takviye ediyorum.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Şimdi, Adana'daki tatbikattan bahsedeceğim. Tahmin ederim ki, çok memnun olacaksınız.

Hükümet haklı bir himaye politikasıyla pamuğa bir taban fiyatı koymuş. Fakat tatbikat bunun tam tersi olmuş. 225 kuruş diye adlandırılan bu taban fiyatının karşısında müstahsil malını resmî alıcılara bunun çok altında, 200-205 kuruşa vermiş. Fakat orada beklemekten bıktığı için serbest piyasaya 160, 170, 180 kuruş civarında satmaktadır. Fiyatlar böyle değişmiştir.

Geçen sene de bu pamuk fiyatlarının böyle bir müşteri bulamaması ve piyasada himaye edilmemesi konusu vardı. Müstahsil Hükümete müracaat ediyor, pamuğun ihracını sağlamak için prim istiyor. Uzun müzakerelerden sonra pamuğa %2 vergi iadesi kabul olundu ve pamuk ihraç olundu.

SANAYİ BAKANI SELÂHATTİN KILIÇ (Adana) — Yüzde on, yüzde on...

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Müsaade buyurunuz. Bilmediğiniz şeyleri söylemeyiniz. (C.H.P. sıralarından alkışlar) %2 vergi iadesi kabul olundu ve müstahsil malını sattı, ihracatçı aldı ve ihraç etti. İlk zamanların şikâyetinden sonra pamuk ihraç edildi ve ihracatçılar zarar ettiklerine ait hiçbir şikâyet de bulunmadılar. Geride bir miktar pamuk daha kaldı.

Bu konuştuklarım, seçimden evvel Adana'ya teşrif eden Ziraat Bakanı, Devlet Bakanı, Ticaret Bakanına da vatanperver Adalet Partililer tarafından benim kullandığım dilin çok daha acısıyla ifade edilmiştir. Geride kalan pamukların ihracı için bu defa bu vergi iadesi konusu tekrar ele alındı. Sayın İsmail Hakkı Tekinel'in oturduğu yerden %10 diye..

İSMAİL HAKKI TEKİNEL (İstanbul) — Ben öyle bir şey söylemedim.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Öyle ise yanınızdaki arkadaşınız söyledi, özür dilerim. O halde yanınızdakilerden geldi.

Bu %10 diye söylenen gerçektir. Birinci parti pamuklar ihraç edildikten sonra alanlar aldı, kâr edenler etti, kimsenin şikâyeti yok ihracatçılardan, ikinci defa tekrar pamuk ihraç etmek için vergi iadesi %10 çıkarıldı ve bu %10 geriye doğru itilerek 26 milyon lira gibi bir para, eskiden ihraç etmiş olan ve hiçbir şikâyeti olmayan 8-10 kişiye taksim edildi. Bu bir gerçek. Adana'ya gelen sayın vekillere de bu söylenmiştir ve sayın vekiller bunun karşısında Adalet Partili arkadaşlarımızı dahi tatmin edecek bir kelime bulamamışlardır.

Demek ki, Sayın Adalet Partisi iktidarı müstahsili himaye yerine vergi iadesinden artan milyonlarca lirayı dahi, hiçbir talepleri olmadığı halde ve hattâ kendi aralarında bize piyango çıktı, diyerekten söyledikleri 27 veyahut da 29 milyona haksız olarak sahip olmuşlardır. Bu, Adalet Partisi iktidarının, müstahsili değil, müstahsili soyanları himaye ettiğinin bir delilidir. (C.H.P. sıralarından "bravo" sesleri ve alkışlar)

Buraya gelmişken Hükümet programındaki çiftçi borçlarının taksitlenmesi konusuna da bir iki kelime ile temas etmek isterim.

Birçoklarınız bilir, fakat belki de ben söylediğim zaman itiraz edenler olacaktır. Ziraat Bankası, sene sonlarında ilân eder: “Bu sene çiftçiye şu kadar milyar lira daha fazla kredi verdik.” der. Aslında bu kredi mekanizması şöyle işlemektedir: Çiftçi borcunu ödememektedir: Çiftçi borcunu ödememektedir. Bilhassa küçük çiftçi köyden kasabaya ve şehre geldiği zaman vâdesi gelen borcunu ödemek için tanıdığı bir esnafa, cebinde beş-on kuruşu bulunan bir insana müracaat eder, banka müdürü ile de anlaşmıştır. Ondan parayı alır, tekrar bankaya gider, faizini öder, parayı tekrar geri alır ve borç aldığı adama iade eder.

Şimdi, yurdumuzun gerçek durumu budur ve ben tahmin ediyorum ki, Sayın Adalet Partili arkadaşlarım da bunu böylece bilmektedirler. O halde bir ödeme bahis konusu olmadığı halde bu borçları taksite bağlamanın faydası ne? Bir defaya mahsus olmak üzere bu borçları affedecek olursak... (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri ve alkışlar) müstahsili himaye etmiş ve onu gerçek bir sıkıntısından kurtarmış oluruz. Hükümetten bu istikamette daha geniş bir anlayış göstermesini bilhassa rica etmekteyiz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Ziraat sektöründe ben orman konusuna dokunmayacaktım. Bu Bakanlık henüz yeni, teşkilâtını bile yapmadı diye bütçe konuşmaları sırasında bu Bakanlık hakkındaki görüşlerimizi uzun uzun izah edecektik. Fakat mesele metnin dışında bir konuşmaya beni sevk ettiği için özür dileyerek bir iki kelime ile de bu orman meselesinden bahsetmek isterim.

Orman içi köylerimiz gerçekten hepimizin bildiği gibi büyük sıkıntı içerisinde-
dirler. Geçimleri, Devlet malı olan ormana bağlıdır. Bir kısmı işletme bölgelerinde
çalışırlar ve orman içi işçi olarak yevmiye alırlar. Bir kısmı, orman memurlarından
kaçırabildikleri nispette ağaçları kesmek suretiyle ve onları satarak geçimlerini sağ-
larlar. Bütün mesele bu millî servet olan ormanı ile orman içinde yaşayan insanla-
rın ilişkisini sağlamak ve o bölgelerdeki insan ile ormanı birbirinin yardımcısı olur
hale getirmek başlıca emelimiz olmalıdır.

Orman suçları, Anayasamız gereğince affedilmeyen suçlardandır. “Ben evvel
söyledim, sen evvel söyledin”i bir kenara itiyorum. Mesele evvel söylemek değil, bir
derde derman olmak. Şimdi iddia edeceğim ki, bizim seçim beyannamemiz Adalet
Partisinininkinden erken oldu ve biz yaptık. Bunu yapmıyorum. Mesele derdin üzeri-
ne eğilmektir. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Anayasamız, affı men etmiştir. Oysa bu
hüküm bir işkence vasıtası ve bir baskı, bir suiistimal konusu olmaktadır. Partiler
olarak bu ölçüde birleşip orman içi suçların affedilmez fıkrasını Anayasadan müşte-
reken çıkararak ve orman içindeki köyleri birbirini tamamlayan unsurlar olarak ele
alıp ormandan, orman içi köylerindeki vatandaşlarımızın daha çok yararlanmasını
sağlayacak bir formülü de beraber bulacak olursak bunda büyük fayda vardır. Biz
Cumhuriyet Halk Partisi olarak bu istikâmette bir kanun, Anayasanın bu madde-
sinin değişmesini teklif eden bir metin hazırladık. Bunu Adalet Partisi Grubuna,
Güven Partisi Grubuna takdim edeceğiz. Onlar da bu metin üzerinde çalışarak daha
yararlı bir hale getirilmesini...

KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — Zahmet etmeyin, biz hazırladık.

C.H.P. GRUBU ADINA KEMAL SATIR (Devamla) — Ben bir işbirliğinden bahsediyorum, siz çoğunluğunuzun üstünlüğünden bahsediyorsunuz. Siz, işte bu bakımdan hatalı yoldasınız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)

Orman içi köylerde yaşayan vatandaşlarımız orman işletmelerinden faydalanmaktadır, dedim. Adalet Partisi iktidarının 1969 Haziran ayında verdiği bir karar, Resmî Gazetede çıkmış ve 1 Temmuz 1969’dan itibaren yürürlüğe gireceği ifade edilmiştir. Bu ifadeye göre orman içinde çalışan orman işçilerine asgari ücret tâyin edilmiş ve bu 18 lira olarak tespit edilmiştir. Hâlbuki orman işletmeleri bunu 10-12 lira arasından ödemekte ve buna göre muamele yapmaktadırlar.

Bir Devlet düşününüz ki, Türk işçisine, kendisinin inhisarında bulunan bir işletmede asgari ücret tâyin ediyor ve bu asgari ücreti uygulamıyor. Bunun dışında özel sektörden Türk işçisinin hakkını aramak ve onun hakkını vermeyi nasıl düşünebiliriz? (C.H.P. sıralarından alkışlar) Mesele bu.

Rica ediyorum, Sayın Hükümetten ve Orman Bakanı arkadaşımızdan; Adana bölgesindeki uygulama budur, işletme müdürünün çeşitli marifetlerini söylemiyorum; 18 liralık asgari ücret 12 lira, 10 lira olarak uygulanmaktadır. Bunu lütfen düzeltsinler ve müktesep hak olarak o orman işçilerine sağlasınlar. Zavallı insanlar 12 lirayı dahi bir nimet olarak görmekteler ve 18 liralık haklarını aramak cesaretini gösterememektedirler. Bunlara himaye elini elbetteki Hükümetin uzatması ve bunları Hükümetin himaye etmesi zarureti vardır.

Geliyorum, yazılı konuşmalarına:

Sayın milletvekilleri, programda bölgelerarası dengeden bahsedilmekte ve bâzı olumlu tedbirlere de yer verilmektedir. Ancak geçmiş uygulamalara bakarak bu konuda fazla ümitli olamıyoruz.

Sadece banka kredilerinin bölgelerarası dağılımına şöylece bir göz atmak dahi karamsar olmak için yeterli bir sebeptir. Bölgelerarası adaletsizliğin aşıkâr bir örneğini kredilerin dağılımında gösteren rakamlarda gözlemek mümkündür.

Örneğin Marmara Bölgesinin toplam kredi dağılımındaki payının yüzde 36,6 olmasına karşılık, Doğu Anadolu’nun ancak yüzde 3,3; Güney - Doğunun payının ise sadece yüzde 1 olduğu görülmektedir. Adaletsizlik bununla da kalmamakta, hattâ az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere kaynak transferi yoluyla dengesizlik daha da açık hale gelmektedir. 1967 yılsonu itibariyle Doğu-Anadolu Bölgesinde yaratılan mevduat kaynağı 1 milyar 84 milyon liradır. Buna mukabil aynı yıl bu bölgede kullanılan kredi mevduattan aşağı yukarı 300 milyon eksiği ile 810 milyon civarındadır.

Görülüyor ki bölgelerarası dengesizliği ortadan kaldırabilmek için, gelişmiş bölgelerden bu bölgelere kaynak transferi gerekirken, bunun tam tersi olmaktadır. Yani az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere kaynak transferi olmaktadır.

Kredi konusu ve dağılımındaki adaletsizlikler sadece bölgelerarası denge bakımından değil, sektörlerarası denge bakımından da üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Örneğin ulusal gelire katkısı yüzde 5'i geçmeyen ticaret kesimine açılan krediler, toplam kredilerin yüzde 58'inin üzerinde olduğu halde, ekonomimizin temelini teşkil eden tarım sektörüne ayrılan krediler toplam kredinin yüzde 25'ini, küçük sanatkâr ve esnafa sağlanan kredi ise toplam kredi hacminin yüzde 3'ünü geçmemektedir. Görülüyor ki, Hükümetin bu yolda almayı düşündüğü tedbirler köksüz ve yetersizdir.

Sayın milletvekilleri; yurttan mal ve can güvenliği üzerinde çeşitli şikâyetleri bilmeyenimiz yoktur. Devamlı olarak dile getirdiğimiz dilek ve uyarılarımızı hatırlatmayı faydalı görmekteyiz. Doğu ve Güney-Doğu Bölgesindeki vatandaşlarımız iktidardan ümitlerini keserek kendi can ve mallarını bizzat korumayı çare olarak görmeye başlamışlardır. Daha da vahimi, asayiş bozucu sokak olaylarında, bu olayların kanlı hale gelmesinde iktidara bağlı yan kuvvetlerin tahrik ve teşvik edici rol oynamalarıdır.

Hattâ gençlik olaylarına, Amerikalıları fiilî protesto hareketlerine ön safta katılan, bunları çığırından çıkarmakta başlıca rolü olan kimselerin emniyet kuvvetlerine uzak olmadıkları ortaya çıkmıştır. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Asayiş konusu, Doğu ve Güney-Doğudan bahsettiğim için zannetmeyin ki, bu bölgelere inhisar eden bir konudur. Asayiş konusu Türkiye'yi, İstanbul ve Ankara dâhil, bütünüyle ilgilendiren bir konudur. Şehirde, Kadıköy'de kız kaçırdılar. Konya'da, Ankara'da, şurada burada sokakta adamlar öldürülür ve bunların birçoklarının faili meçhuldür. Doğu bölgesinde bu, daha da vahîm. O bölgenin sayın milletvekilleri de bilecekler, bir mavzer 5 ilâ 6 bin liraya çıkmıştır. Bir mavzer kurşunu 10 liraya satın alınmaktadır. Bu büyük parayı silâha veren insanlar namuslu ve haysiyetli Türk vatandaşlarıdır. Bunlar bu silâhlarla yol kesmek, başkalarının canına kıymak istemiyorlar. Bunlar Hükümet kuvvetlerinin himayesinden mahrum olmanın açığını silâhlanmak suretiyle, kendi kendilerini himaye etmek suretiyle gidermeye çalışan vatandaşlardır. (*C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*) Bunu önlemek, bunun üzerine ciddî olarak sarılmak lâzımdır.

Hudut bölgelerimizdeki asayişsizlik, millî servetimizin dışarıya gitmesini sağlayacak ölçüde ve açıklıktadır. Utanarak söylüyorum; Güney-Doğu bölgesinde, sınır bölgesinde yaptığım bir gezide müşahade ettiğim hususlar tüylerimi ürpertici mahiyettedir. Hudutlarımızdan canlı hayvan, yağ ve bol miktarda sigara Cenup hudutlarına ve İran'a kaçmaktadır. Sürülerin bir kısmı mal sahipleri tarafından alınıp götürülmekte, diğer bir kısmı ise eşkıyalar tarafından ağıllar basılarak sürüler alınmakta ve hudut dışına, İran'a sevk edilmektedir; şikâyetçiler elleri boş Hükümet kapısından geri dönmektedirler.

Cenupta, yerini de söyleyeyim, Urfa'da kaçakçılık büroları kurulmuştur. Yazıhanesi var, masası, telefonu ve cebinde şişkin çek defteri var. Hudutta kaçakçılık

yapmak isteyenler bu bürolara müracaat etmektedirler ve bürolar “Hay hay olur” diyor ve kaçakçıya teminat veriyor. Bakınız mekanizma nasıl işliyor? Büroya gelen sürü sahibine kaçakçı aracısı soruyor; “Kaç hayvanın var?” “200 koyun, 100 sığır” “Hay hay, memleket dâhilinde bunu satarsanız kaç kuruş eder?” diyor. Adam hesap ediyor; meselâ koyun 100 liradan, 50 liradan ne ise, şu kadar bin lira. Büroda işleyen o miktarda banka teminat mektubu veriyor; “Tutulursa memleket dâhilinde sattığını kabul et ve işte parası. Tutulmadığı takdirde koyun başına 45 lira, sığır başına 125 lira vereceksin” diyor ve böylece sürüler gidiyor sürüler... Bir kişi, iki kişi değil, sürülerle gidiyor.

Yer yer haysiyetli arkadaşlar bu sınır bölgesinin emniyetini ele almışlardır. Meselâ Kilis’e bir kurmay albay gitmiş, Kilis’ten Fırat nehrine kadar olan sahadan kuş uçurtmuyor. Kaçakçılık yok. Ama onun ötesinde arz ettiğim mekanizma işliyor.

Döviz getirecek olan, en muhtaç olduğumuz kıymetli pahaları getirecek olan bu değerli mahsullerimiz karşısında Kızıl Çin’den gelen kahve tepsileri, bol miktarda çay, fotoğraf makinası, naylon eşya, televizyon cihazı, teypler, çakmaklar ve kadın eşyaları, bir kısım da kahve gelmektedir. Bizden kaçırılan mahsulün değeri ile bize gelen mahsulün değeri kıyaslanamayacak kadar aleyhimize işlemektedir. O halde bugün hudut bölgelerimizdeki bu emniyet bölgelerinin mânası ne? Niçin 100 binlerce dönüm arazimiz, - mademki muhafaza edemiyoruz - oralarda âtil ve bâtil kalmakta ve o bölge halkları o verimli topraklardan faydalanmak imkânını sağlayamamaktadır. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*) Ya ciddî olarak hudutlarımızın emniyetini sağlamak, millî servetimizin kaçmasını önlemek lâzım veyahut bu milyonlarca dönüm afaziden faydalanmak suretiyle hiç olmazsa oradan gelecek gelirin giden servetimizi karşılayacak bir ölçüde karşılayacak duruma gelmesini sağlamak lâzımdır. Meseleyi böyle almak icap ediyor.

Muhterem arkadaşlarım, okumaya devam ediyorum.

Bizim ordumuz tam mânası ile millî bir ordudur. Milletimizin ve Cumhuriyetimizin mutluluğu için her türlü fedakârlığa her zaman hazırdır. Ordumuza güvenir ve onunla övünürüz.

Ordumuzun teknik meseleleri vardır ve bu daima da olacaktır. Bunları açık bir tartışma konusu yapmaktan sakınıyoruz. Bir noktaya esaslı önem vermekteyiz; Ordumuz mutlaka en yeni ve en tesirli silâhlarla mücehhez bulundurulmalıdır ve bu silâhları memleket içinde yapmanın çarelerini son imkâna kadar mütemadiyen arayıp takip etmelidir.

Ordumuza silâhlarını bulup verirsek barış zamanındaki eğitiminden hiçbir fedakârlığı esirgemezsek, her seferde olduğu gibi ondan harikalar elde edeceğimiz kesin bir gerçektir ve inancımızdır.

Sayın milletvekilleri,

Dış politika münasebetlerimizde, Hükümetle aramızda esaslı ihtilâf yoktur. Hükümet son dört yıllık tatbikatın hazırlamış olduğu müsait zemine dayanarak

dış politikayı yürüteceğini söylüyor ve bu alanda devamlılık benimsemiş olduğunu ifade ediyor.

Gerçekte dış politikanın bugünkü esasları geçen dört yılın değil, bütün Cumhuriyet Devrinin genel olarak tatbikatı ve kazanılmış tecrübelerin mahsulüdür. Zaten, devamlılık ifadesi de bu mânayı taşır.

NATO ittifakı içinde bulunuyoruz. Doğu ve Batı âlemi arasında güvenliğe dayanan ilişkilerin geliştirilmesi yolu ile Avrupa'da huzur ve güven sağlamaya çalışılmasını destekliyoruz. Her zaman söylediğimiz gibi, böyle bir zihniyet, emniyet tesanütü ve tedbirleri yanında düşmanlık heveslerinin kesin olarak kaldırılmasını icap ettirir.

Sovyet Rusya ile münasebetlerimiz son 18 seneden beri bu istikameti tutmuştur. Hükümetin devamlılık prensibi ile bu politika devam etmiştir. Bu politikanın fiili neticeleri ile Avrupa'da ve etrafımızda sulh ihtimallerinin kesin olarak artacağına inanırız.

Bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğü, ne saygı, hak eşitliği içişlerine karışmama prensibi büyük bloklar arasında yakınlaşmayı temin için esaslı şartlardır.

Orta-Doğu'da gerginlik devam ediyor. Her zaman söylediğimiz gibi bu gerginliğin izalesi büyük devletlerin ciddi işbirliğine bağlıdır. Bu işbirliğine ümitlerimizi bağlamışızdır. Orta-Doğu'da bulunan devletler eskiden beri tanıdığımız Arap devletleri ile İsrail Devletidir. Hepsinin anlaşmasını ve yanyana yaşama şartlarını sağlamalarını yürekten dilemekteyiz. Aralarındaki ihtilâf devam eder veya daha vahim şekle girerse, tarafsız bulunacağımızı kesin olarak ilân etmek mecburiyetinde olduğumuza kaniiz.

İran, Pakistan, Afganistan ile ve ayrıca CENTO devletleri içinde dostluk ve bağlılık münasebetlerinin diğer memleketlere tecavüz mahiyetinde hiçbir mânası yoktur.

Bu taahhütler dışında kalan yakın komşularımız ve Afrika, Güney Amerika devletlerine karşı en iyi dilekler ve duygular taşımakta bulunuyoruz.

Sayın milletvekilleri,

Kıbrıs dâvası beş seneden beri Rum cemaatinin dış yardımlara güvenerek açtığı ve devam ettirdiği huzursuzluk bir durgunluk devrine girmiştir. Kıbrıs meselesinin bir millî dâva olarak bütün Türk Milletini ilgilendirdiği anlaşılmıştır. Türkiye'deki iç münakaşaların, belki dışarıdan görünüşü ile çekişmelerin bulunmasına rağmen, Kıbrıs'taki Türk Cemaatinin hakkını savunacak bir Hükümetin yanında bütün Türk Milletinin beraber bulunacağı gerçeğini herkesin anlamış olacağı ümidini taşımaktayız.

Kıbrıs'ın bağımsızlığı bizim için esastır. Bu esas diğer taraflarca da kabul edilmiş zannediliyor. Kıbrıs'ın bağımsız bir Devlet olması iki cemaatin daima beraber yaşamasını sağlayacak bir toplum olması için Türk Cemaatinin hakları ürerinde açık ve samimi bir surette anlaşmak lâzımdır. Başka çaresi yoktur. İki cemaat ara-

sında tereddütsüz anlaşmanın şekli de ancak bir federasyon olabilir. Rum cemaati bağımsızlığı şimdilik kabul etmiş görünerek asıl maksadı olan Türk Cemaatinin azınlık hakları ile yetindirilmesini temel politika olarak yürütmeye çalışmaktadır. Bu onun ilk hedefidir. Bu arzuları açıktır. Ama hiçbir Türk Hükümeti bunun arzusunu kabul etmeyecektir.

Hükümete yeni alışmakta olduğu bir müşterek dış politika şeklini tekrar belirtmek isterim. Dış politikada memleketin sergüzeşt aramayan bir barış ve emniyet politikası içinde bağımsızlığımızı ve bütünlüğümüzü ve Kıbrıs'ta olduğu gibi haklarımızı savunan bir milli Hükümet olarak daima yardımcı ve destekleyici olacağımızı söylemek isterim. Bu bir dış politika anlayışıdır ki, biz Hükümette iken arkadaşlarımızdan görmedik. Biz Hükümetten çekildikten sonra bütün güçlülere rağmen bu politikayı takip ettik. O sayede devamlı bir dış politika imkânı bulundu; bu politikanın memleketimiz için daima verimli olacağına inanıyoruz.

Sayın milletvekilleri sözlerimi bağlamak üzereyim.

Bu konuşmamda açık bıraktığım birtakım noktalar var. Bunlardan birisi üniversite reformu, diğeri gençlik sorunları, bir başkası öğretmenlerin emniyet içinde çalışmaları ve sosyalizasyon bölgesindeki ücret muvazenesinin bozulması dolayısıyla o bölgelerde mütehasıs hekimin vatandaş derdine yetişemeyecek kadar az oluşudur. Ayrıca ikili anlaşmalara da değinmiş bulunmaktayım. Bunları bütçe konuşmaları zamanında ele alıp bütün ayrıntılarıyla Grubumuz eleştirecek ve memleketimiz için hayırlı gördüğümüz görüşlerimizi orada ifade etmeye çalışacağız.

Değerli arkadaşlarım, C.H.P. olarak sözlerimizin başında da söylediğimiz gibi, Hükümet programı üzerindeki görüşlerimizi temel meselelere dayayarak ifade etmeye çalıştık. Hükümet programında mutabık olduğumuz noktalar bulunmakla beraber, Sayın Demirel Hükümetinin bugüne kadarki tatbikatına bakarak sözleriyle uygulamaları arasındaki tutarsızlık yüzünden beğendiğimiz noktaların dahi eksiksiz olarak uygulanacağına inancımız tam değildir.

Yürekten dileğimiz, Yüce Meclisimizin bu yeni döneminde “Ben bildiğimi yaparım” zihniyetine son verici bir tutumu hâkim kılmasıdır. Halk Partisi olarak Hükümeti, her iyi teşebbüsünde ve memleket yararına getireceği her kanunda destekleyeceğimizi belirtmek isterim.

Hükümet programına, konuşmamızda belirttiğimiz ve üzerinde hassasiyetle durduğumuz temel meselelerde ki görüş farklılığımız dolayısıyla kırmızı oy vereceğiz.

Yüce Meclisin değerli üyelerine saygılar sunarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — Bir önerge verilmiştir, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Müzakerelerin aralıksız olarak devamı hususunun Meclisin tasvibine sunulmasını arz ve teklif ederim.

(Ankara) Orhan Eren

BAŞKAN — “Bir yemek arası da olmadan” ifadesini taşıyor önergeniz, bu mânada oya sunuyorum. (C.H.P. sıralarından, “yemek arası verilsin.” sesleri) Efendim, önerge aleyhinde konuşulmak mümkündür, fakat bu şekilde olmaz.

Şimdi okunmuş olan önergeyi, yani şu andan itibaren devamı keyfiyetini tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Söz sırası Adalet Partisi Grubundur: Sayın Cavit Okyayuz. Buyurun Sayın Okyayuz. (A.P. sıralarından alkışlar)

A.P. GRUBU ADINA CAVİT OKYAYUZ (İçel) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hukuk devleti anlayışının içinde ve tam bir hürriyetle yapılan serbest bir seçimle kurulmuş bulunan Meclisimizin iktidar grubu adına Sayın Başkanı ve sayın milletvekillerini hürmetle selâmlıyorum. (A.P. sıralarından alkışlar)

Millete ve memlekete hizmet etmenin şuurunu her şart içinde şeref sayan bir inanış ve davranışın sahibi, ahlâki ölçüler içinde kalmaya kararlı, her yönü ile adalete, fazilete bağlı ve halka dönük olan değil, bizzat halk olan, halkın ta kendisi olan bir Hükümet nizamı bizim milletçe fikir ve gönül birliğinde değerlendirdiğimiz en büyük isteğimiz olmuştur.

Bu programda, maddi ve mânevi tarafıyla mesut ve müreffeh bir vatan fikri ve onun huzur dolu kucağında daima yükselen bir hayat seviyesinin ümit, güven ve bahtiyarlık veren gücü Hükümetimizin çalışma arzusunun ve metodunun mihver fikri olarak kıymet ve ehemmiyet almaktadır.

Memleket kalkınmasında hakkı ve hakikati sevişin mevcut potansiyeli en dikkatli ve en verimli şekilde ve plân nizamı içinde değerlendirerek daima müspete, daima güzele tahrik edici realiteleri riyazi bir ölçünün şaşmazlığı ile kıymetlendirerek bütün faktörleri kullanmak suretiyle ve tam bir dinamizm ile çalışmak, Hükümetin bilerek, görerek ve isteyerek gittiği bir yol olmuştur. Hükümet programı bu yolu tam bir emniyetle açabilecek güçte ıslahatçı, güven verici, gerçekçi bir karakterdedir ve tamamen riyazi ve akli ölçülere dayanmıştır.

Sayın milletvekilleri, Adalet Partisi, giden devrede yaptığı çalışmalar, hamle ve hareketler içinde Büyük Türk Milletinin büyük çoğunluğunun sevindirici hükmüne sahip olmanın iftiharına sahip olmuştur. Adalet Partisi Hükümeti bu neticeyi hızlı, yapıcı ve yaratıcı çalışmalarıyla değerlendirmeyi bilecek ve bu hükme mutlaka lâyık olmanın müspet ve gerçek zaferini yeniden yaratacaktır. Yapılan menfi ve hattâ kırıncı karşı çalışmalara rağmen, Adalet Partisi ikinci defa tek başına iktidara gelmenin büyük sorumluluğunu bütün mânasıyla bilmektedir. İktidar partisi, mil-

letin kendisine tevdi ve teslim ettiği büyük emanete daima ince, zarif, dikkatli ve kırılcı olmayan bir çalışma nizamının gücüyle sahip ve lâyık olmanın fikrî ve ahlâkî ölçüleriyle bağlı kalacak ve incitici olmaktan kaçınarak memlekete hizmet içinde Meclisin bir bütün olarak çalışmasına gayret edecek ve bu istikamette dürüst bir dilek peşinde durmadan emek sarf edecektir. Sayın milletvekilleri, hepimizin bildiğimiz ve inandığımız gibi, demokrasi moral değerler manzumesidir. Bu nizamı, moral değerlerin birliği ve beraberliği içinde korumak endişesi, biz samimî olarak inanıyoruz ki, yalnız iktidar partisinin değil bütün Millet Meclisindir. Nitekim Hükümet programında, iktidarla muhalefetin aynı bünyenin unsurları olduğuna inanan bir zihniyetin içinde olduğunu açıkça ifade etmiştir. Hür Meclis, hür muhalefet, hür basın ve hür yargı demokrasinin esas şartları olarak hepinizin hep birlikte çalışmalarımızda tam bir sadakatle bağlı kalacağımız esaslar olacaktır. Millî iradeyi ve Parlâmento itibarını her türlü tecavüzden masun bulundurmamak elbette demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan partilerin ve bütün Parlâmentonun en gerçek vazifesidir.

Sayın milletvekilleri, bu milletin tek temsilcisi, hakiki ve hukukî temsilcisi Millet Meclisinde Hükümet programı konuşmalarına hâkim olacak fikir, Türk vatandaşının yaşadığı hayatın her sınıf halk için daha iyi ve daha güzel bir hale getirilmesi ve bu yolda sarf edilecek emekler ve kabul edilmesi lüzumlu prensiplerin neler olacağı ve bu istikamette yapılacak cihazlanmanın şekil ve şartları ve bu faaliyetin dayanması gerekli güven verici zemininin tâyni gibi asıl esasların araştırılması olmalıdır.

Millet olarak demokratik bir iklimde mesut olacağımız gerçeğini hiçbir suretle hatırdan çıkarmadan bu iklimi ve haysiyet saydığımız saadetlerimizin gerçek âmili hürriyetlerimizi his ve hırslarının esareti içinde maksatlı değişikliklere tabi tutarak bizi milletçe sağlam temellere dayalı bir hukukî ve sosyal kuvvetten mahrum etmek isteyenlerin bu karanlık maksatlarına karşı olarak ve karşı durarak bu cemiyeti bütün müesseseleriyle sağlam bir zemine oturtmak hepimizin en büyük arzumuz ve hepimizin en büyük vazifemiz olmalıdır. Bu istikamette gerçek hürriyeti başkalarının hürriyetleriyle mukayyet bir ölçü ve faydasız yıkıcı ihtirasların durdurulması inancıyla güçlü bir uygulama içinde fazilet sayan ve birbirlerine hürmet ve muhabbet duygularının ahengi ile bağlı bu toprağın evlâtları arasında iftira ve isnatlarla yılların getirip biriktirdiği hisleri, hırsları, acıları, imkânsızlıkları istismar ederek bir fukara edebiyatı yapmak ve bu milletin çocuklarını tam bir hürriyet içinde insanca yaşamak hakkından mahrum etmek istemek büyük Türk Milletinin hiçbir suretle hayrına değildir ve böyle bir davranışa hiç kimsenin, ama hiç kimsenin hakkı olmamalıdır.

Biz eminiz ki, hürriyet rejimi içinde yarınlardan emin ve tarihten akıp gelen itici ve yaratıcı, millî güçlerine hürmetkâr ve riayetkar bir toplum içinde bizim birinci plânda değerlendirip muhafaza ve müdafaasına kararlı olduğumuz ve Anayasa teminatı altında olan kişi hürriyeti, mülkiyet hürriyeti ve miras hakları, geleceğe tam bir emniyetle ve daima yaşayacak müesseseler olarak devredilecektir.

Sayın milletvekilleri, “hürriyet, hürriyet” diyerek anarşiyi tahrik edenlere, sınıf şuurunu yaratma gayreti içinde sınıf çarpışmalarını hazırlayanlara, asgari geçim hakkı teranesiyle diktayı, fukara edebiyatı yaparak ve kapitalizm düşmanlığı sloganı ile zulüm ve zindan getirecek katı ve koyu Devlet kapitalizmini isteyenlere, bütün mânevi kıymet hükümlerini ret ve inkâr ederek kara ve korkunç bir maddeciliğin dehşet hattâ vahşet ifade eden tatbikatı içinde komünizmi getirmek isteyenlere, Anayasa ile sağlanan dengeli toplum nizamını temelinden değiştirmeyi arzu edenlere ihtar zamanının geldiğini tam ve mutlak bir inanışla ifade etmek istiyoruz. (A.P. sıralarından alkışlar)

Tarih boyunca görülen hakikat şudur ki, bu millet, kendisine öğretmek isteyenlerin, idarecilerinin daima önünde olmuştur. Son seçimlerin manalı sonuçları bu hakikati bir kere daha tespit ve tescil etmiştir. Millet, görülmüştür ki, sihirli propagandalara rağmen kavga istememekte, huzursuzluk istememekte, millî şuur ve şerefının ve milletçe hariçten akıp gelen bütünlüğünün korumasını bütün kalbi ile arzu etmektedir. Biz samimî olarak, milletin belli olan bu arzusu istikametinde millî birliğimizin tam olarak korunması ve sarsılmaz bir güç ve kuvvete erişmesi için ferdî ve cebrî saadetimizin büyük âmili ve esas mesnedi millî şeref ve haysiyetimizin ve insanlık haklarımızın bekası yolunda her ciddî ve hukukî tedbirin alınmasında mutlaka isabet görmekteyiz.

Sayın milletvekilleri, demokratik nizamın bekçisi, sandıklara atılan oyları müdafaa etmenin faziletli şuuruna sahip ve millî irade düşmanlarına karşı uyanık olmanın gücü ile dolu bu milletin kuvvetli Hükümetinin bu alandaki çalışmaları şüphe yok ki daima yapıcı, ilerici, koruyucu ve hukukî olacaktır. Vatandaş, bugün hizmet etmenin; vazife; mesuliyet almışların karşısında kendi haysiyetini bütün gücü ile yaşayarak sevilmenin ve sayılmanın saadetine erişmiş ve bu yolda çalışmanın da zevkini kazanmıştır. Bu inanış, çalışma ve gayret devrinin aydınlık yolunu bütün imkânlarıyla açmış bulunuyor. Bu görülen ve bilinen hakikate rağmen, devamlı şekilde bir ayırım yapmak gayretinden kendini kurtaramayanların, “Batı emperyalizmi, sömürücülük, uydu, emekçi halk yığınları” gibi politikayı ciddî ve makbul hüviyetinden alarak maksatlı bir yolda kullanmak için sarf ettikleri emekler bu memleketteki gerçeklerle hiçbir suretle bağdaşamayan, muallâkta asılı kalmaya mahkûm gayretler olmaktan ileri gidemeyecektir.

Sayın milletvekilleri, bizim anlayışımızda Türkiye bir bütündür Onun içtimai tesanüt içinde çalışan bütün evlâtları birbirleri kadar aziz, birbirleri kadar muhteremdir. Hükümet programında görülen hakikat odur ki, Hükümet bu bütünü tam bir birlik ve beraberlik içinde iktisadi, sosyal, eğitimsel ve psikolojik yönleriyle değerlendirip saadetimizin şartlarını, milletçe huzurumuzun büyük iklimini yaratmak gayretinden asla ayrılmayacaktır. Sosyal adalet anlayışımızın faziletli ve adaletli büyüklüğünde her vatan çocuğunun emeğinin kıymetlendirilerek, yaşama zaruretleri karşılanarak, kendisine maddi ve mânevi ölçülerde huzur veren bir hayat seviyesi sağlayacak ortamın yaratılması Hükümeti vatandaşa hizmet fikrinde hızlandıran en büyük bir dilek olmuştur.

Sayın milletvekilleri, bu noktada bir hakikati tespit etmeden geçmek bizim için mümkün değildir. Emekçi halk yığınları ifade ve beyanı ile ve hukuk düzenine karşı his ve hırsların esareti içinde devamlı şekilde artan tahriklerle, günlerce yapılan çalışmalar sonunda mânevi kıymet hükümlerinin, büyük bir vatanperverliğin hiçbir suretle tahrip edilmez zırhı ile teçhiz edilmiş Türk Milletinin büyüklüğünden koparılacak istenen bu masum insanların büyük çoğunluğu Adalet Partisinin bu anlayışına, bu felsefesine oy vererek bir parti harmanı yapmadan onu iktidara getirmenin gerçeğini yaratmıştır. Kendilerini ve yaşama şartlarını istismar etmek isteyenlere, özgür bir fikriyatın, özgür bir ruh halini yüceliği içinde karşı duran ve karşı olan ve bu suretle izin vermeyenlerin bu davranışı, yetkiyi elinde tutanların istismarcılara karşı davranışlarına ışık tutucu bir mâna ve kuvvet taşıyacak ve hukukî yollar, tedbirler bulunarak bu istismar kahramanlarına, halkın huzuruna kastedenlere mutlaka engel olunacaktır.

Bugünkü Türkiye'nin temel nizamı, Anayasanın getirdiği müesseseler arasındaki kuvvetler hiyerarşisinin iyi kurulmasına ve kuruluş gayelerine uygun işlemesine esaslı şekilde bağlı bulunmaktadır. Anayasa nizamı içinde kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi Devlet ve milletin beka ve selâmetiyle ilgili sebeplerle ve kanun yoluyla bile olsa hak ve hürriyetlerin özüne dokunulamayacağını sarahatle ifade eden Hükümet, programında hak ve hürriyetlerin şaşmaz savunucusu ve sabırlı uygulayıcısı olmakta devam edeceğini azimle ifade etmiştir. Şüphe yok ki, bu kadar titiz bir dikkat ve alâkanın gücüyle korunan hak ve hürriyetler Devlet ve hukuk düzenini yok etmek veya hak ve hürriyetleri tahrip etmek için hiçbir zaman kullanılamaz ve buna asla izin verilemez. Anayasanın ilgili hükümleriyle ve kesin çizgilerle açıklanan bu nizam bölünmez bir bütün halinde millî şuur ve ülküler etrafında toplanmış Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham almış, barışçı, Atatürk devrimlerinin tam şuuruna sahip insan hak ve hürriyetini, sosyal adaleti teminat altına almakla görevli, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletinde olduğuna inanmış, millî demokratik, lâik, sosyal bir hukuk devleti, yani büyük Türkiye Cumhuriyetidir.

Sayın milletvekilleri, bir “basü bâdel mevt” in büyük mucizesi içinde bu milletin kaderine en büyük bir zafer olarak doğmuş büyük vatan evlâdı Atatürk'ün devirlerden devirlere her zaman bir zafer kaynağı olarak taşınacak ilkeleri istismarcı maksatları peşinde kullanarak bütün fikriyatı ve varlığı ile tel'in ettiği komünizme karşı sempatisi varmış gibi göstermek için kullanmaya kalkışanlara, buna razı olmayacağımızı söyleyerek, bu haksız, bu maksatlı davranışları ve hiçbir suretle haksız dayananmayan hükümleri şiddetle reddediyoruz, Atatürkçülüğün ışıklı izinde biz inanıyoruz ki, bu vatan Batı medeniyetinin insanlığa iftihar olan seviyesine yükselecek, bu ilkeler, hür fikir hareketleri içinde aydınlarımızın yeniden bina edecekleri büyük yarınların güven verici teminatı olacaktır. Herkes ve bütün müesseseler bilmelidir ki, Atatürk vatanımız, tarihimiz ve Devletimiz gibi yalnızca büyük Türk Milletindir.

Hükümet programında geçen devrenin karakteri, siyasi hareket ve hüviyeti kısa ve çok güzel şekilde verilmiştir. Nöbet yerini fikri, maddi ve mânevi bir cesaret

ve faziletin büyük gücü ile bekleyen Hükümetin yüz akı olan bu ifade ve beyan plân devrinin de emniyetli gidişini tam bir açıklıkla değerlendirmiştir.

Sayın milletvekilleri, iktisadi, fikri ve sosyal bir huzurun her şeyden evvel güven isteyen ortamını büyük ehemmiyetle değerlendirmeyi düşünen Hükümetin, bu hizmet sahasına büyük bir ciddiyetle eğildiğini görmek memnuniyet verici olmuştur.

Vatandaş korkusuz yaşayacağı bir toprak üstünde her şeyden evvel mal, can ve namus emniyeti içinde tam bir huzura kavuşturmak Hükümetlerin birinci plânda kıymetlendirmeye mecbur olduğu bir hizmet sahası olarak lâıyk olduğu ehemmiyeti almış ve müessir tedbir ve tertiplerin bu sahada değerlendirilmesine bilhassa dikkat edilmiştir. Hükümetin düzen ve huzur bozucu tecavüzlerden, nereden gelirse gelsin, onları kanun yolu ile karşılamaya hazır olması, kanunların hâkim kılınması bahsindeki azimli kararı, vatandaşın, korkusuz yaşama haklarının her şart içinde himaye edileceğinin bilinmesi gerçekten lüzumlu bir inanış olarak kıymet taşımaktadır.

Güvenlik kuvvetlerine silâh ve vasıta temininde hızlı ve verimli bir çalışma fikri birinci plânda ele alınmış ve birçok Vatandaşın hayatına mal olan büyük ölçüde millî servetin kaybedilmesine sebep olan trafik kazalarının önlenmesi, en azı ile asgariye indirilmesi için müsait tedbirler düşünülmüştür.

Muhalefetin dahi şikâyetçi olduğu seçim sisteminin ıslahının düşünülmesi ve bu mevzuda ciddî bir çalışma yapılacağına bilinmesi gerçekten ferah vericidir. Millet irade ve idaresinin tek ve emin yolu millî iradenin her yönü ile tecellisine imkân verecek bir seçim sistemi temin ve tesis etmektir. Seçmen iradesinin fesatsız tezahürünü sağlamak bu hizmet sahasında mihvel hüküm olarak daima göz önünde bulundurulmalı, her türlü dış etkilere uzak millete gitmenin millî iradenin kusursuz tezahürüne mani olan bütün engellerin kaldırılarak, pürüzsüz, emin ve güven verici bir seçim yapılabilmenin âmilleri mutlaka yaratılmalıdır. Demokrasinin, halkın halk tarafından idaresi nizamının ancak ve yalnız bu türlü bir uygulama ile saklanabileceğinin ifade edilmesi hürriyet rejiminin hukukî ve ahlâkî muhtevası ve haysiyet ifade eder yüce mânası yönünden şüphesiz ki, çok isabetli olmuştur.

Hükümet, eğitim hizmetinin büyük önemini açıkça ifade ederek bu hizmet sahasında istidatların değerlendirilmesi suretiyle insan gücü veriminin artırılmasını lüzumlu görmekte ve bu iş için yeni müesseseler kurulmasına ehemmiyet vereceğini belirtmektedir. Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin her türlü vasıtaya başvurarak sağlayacağını da tespit etmiştir. Bu vatanın ümidi ve istikbali olan bütün Türk gençlerinin tam bir fırsat ve imkân eşitliği içinde istidatları istikametinde yetiştirilmeleri geleceğimize güven katıcı bir uygulama olacaktır.

BAŞKAN — Sayın Okyayuz, sizin konuşmanız için de Heyeti Umumiyenin tasvibini almak durumundayım.

Sayın Okyayuz'un konuşmasının devamı hususunu tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun, Sayın Okyayuz.

A.P. GRUBU ADINA CAVİT OKYAYUZ (Devamla) — Sayın milletvekilleri, nöbet yerine girmenin akli ve ahlâki gücüne sahip olması, zor şartları icabında cesaretle karşılayarak bu toprağa hayırlı ve yararlı olmanın haslet ve faziletlerine tamamen hükmetmesi yolunda Türk gençliğinin yetiştirilmesi hizmeti, elbette en mühim mevzularımızdan biridir. Gençliğin yetiştirilmesi hususunda Devlet nizamının korunmasından ve bekasından sorumlu olan Hükümetin vazife dışı bırakılamayacağı fikri çok isabetli bir inanıştır ve grubumuzda tam bir ittifakla tasvip görmektedir.

Hürriyet içinde refah yoluna yönelmiş büyük Türkiye idealini hedef olarak alacak Türk gençlerinin bedenlen, fikren ve manen bir heybet ifade eder gelişmeyle kuvvetlenerek, her türlü yıkıcı, yıpratıcı, dağıtıcı cereyanlardan zarar görmez, kopmaz ve koparılmaz çelik bir irade ile teçhiz edilmeleri, istikbalimizin emniyetini sağlayacak en müessir bir tedbir hüviyetindedir. Şerefli tarihi, daima kahraman insanlar ve kahraman milletler yaratır. Türk Milletinin genç kuşakları her devirde bu iftihara hak kazanmış örnek medeni hareketi ve erişilmez cesaret ve fazileti ile bütün bir Dünyaya hürmet ve muhabbet telkin etmiştir. Türk gençliğinin bu haslet ve faziletlerle değerli gücü milletimizin gelecek bakımından en büyük teminatı olacaktır. Bu sebeple Hükümetin bu sahada almaya kararlı olduğu tedbirleri grubumuz büyük bir takdirle karşılamıştır.

Sanatın milletlerin oluşumdaki büyük hissesini tam ve isabetle tespit ve teşhis ederek sanata ve sanatkâra lâıyk olduğu kıymetin verileceğini ifade etmek temel yapımızın gelişimine en büyük bir hizmet niteliğindedir.

Sayın milletvekilleri, bu topraklar üzerinde yaşayan bütün insanların hak ve hürriyetlerini korumak gibi gerçekten mühim bir vazife ve mesuliyet dışında, onların huzurlu ve şerefli varlıklar olarak yaşama imkânlarını da bağlayarak sosyal devlet hüviyetinin tahakkukunu titizlikle takip ve tatbik etmek en büyük bir cesaret ve en yerinde bir hizmettir. Bu millete hizmet etmenin muhtevasına hükmeden yüce mânâyı gönlünde ruhi ve fikrî hayatının tükenmez heyecanı ile yaşayan büyük, küçük bütün Türk memur ve hizmetlilerinin mali zaruretlerini düşünüp, bunu karşılamayı isteyen bir anlayış grubumuzda büyük bir tasvip görmüştür. Personel kanunu ile gündüzleri gecelere uzatarak bu millete hizmet edenlerin maddi ve mânevi huzurunun ve her türlü haklarının emniyete alınması, hizmetlerin daha randımanlı işleyişine tesir edecek ve her münasebet ve her şart içinde halkımız, bu sağlam tedbirle kuvvetlenecek Türk kamu personelinin, Türk memurlarından beklediği ve hakkı olan muhabbet ve şefkati fazlası ile görecektir.

Demokrasimizin büyük kuvvetlerinden biri olan hür basınının her türlü ihtiyaçlarının karşılanması, hür fikir hareketinin yapıcı gücünü artırmak da olumlu bir davranıştır.

Sayın milletvekilleri, devlet hiçbir zaman milletin maşeri vicdanında beliren istikameti hiçe sayan, yalnızca kaba ve katı bir zihniyet içinde ısrar eden bir varlık olmamalıdır. Toplum yararı iddiası ile ferdi ezerek, vatandaşları zorla çalışmaya mec-

bur ederek refaha ve mutluluğa kavuşmanın mümkün ve doğru bir yol olduğunu kabul etmemek çok isabeti bir hüküm olarak programda ifade edilmiş bulunuyor.

Sayın milletvekilleri, tarih boyunca büyük milletimizin gerçekten iftihar ettiği, tarihinin her satırında feragatinin, fedakârlığının erişilmez örneklerini minnet ve hürmetle müşahade ettiğimiz Türk köylüsüne bir şeyler verebilmek inancının büyük, mühim ve tarihe mal olmuş hükümlerden birini, çevre kalkınmasını iktidar partisi köylümüze yakın ve yürekten bir bağlılığın sıcak hissiyatı ve azimkar fikriyatı ile vermiş bulunuyor. Köyden fıskırmayan ve nimetleri köye götürülmeyen bir kalkınmanın mümkün olamayacağına inanıyoruz. Bunu, milli bir mesele, bir medeniyet dâvası sayan zihniyetin, topyekûn kalkınmanın köyün ve köylünün refahı ile mümkün olacağına inanması gayet tabii ve o nispette de cesur ve şerefli bir inanıştır.

Şüphe yok ki, köylerimizin uzun yıllar idarenin yapıcı emeğinden ve koruyucu şefkatinden mahrum kalmış, iktisadi, sosyal ve maddi hüviyetlerini kalkınmanın nimetlerine eriştirmek, azimkar ve yenilmez bor emeğin sabırlı ve devamlı mücadelesi ile mümkün olabilir, Grubumuzun bu milletin nüfusunun yüzde 70 ini teşkil eden Türk köylüsüne tam bir bağlılıkla dönük bu çalışmayı bütün varlığı ile desteklediğini söylenmek bizlere ayrıca bahtiyarlık vermektedir. Plân dönemi sonunda okulsuz köy bırakmama çabalarına; yolsuz, susuz, ışıksız köy bırakmama gayretlerinin de eklendiğini bilmek milletçe geleceğe güvenimizi artırmaktadır. Topraklandırma işinde, Anayasanın mülkiyeti emniyet altında tutan hükmüne uygun bir davranışla topraksız köylülerimizi toprağa kavuşturarak, tarımda topyekûn ücretimi artırma hedefine teveccüh edilmesi, toprak ve su hizmetlerine ve küçük sulamalara öncelik ve ağırlık verilmesi, yapıcı tedbirler olanak her zaman hikmet ve alâkaya hak sahibi çiftçilerimize köylülerimize yeni iktisadi imkânlar sağlayacak ve onların sosyal hayat nizamını daima yükseltecektir.

Sayın milletvekilleri;

Orman suçlarının affedilemeyeceğine dair Anayasaya sert ve kesin bir hüküm sevk ederek bu alanda suç sayılamayacak bâzı davranışların dahi bu hüküm içinde takip ve sahiplerinin tazyik edildiği maalesef görülmüştür. Diğer siyasi partilerin göstereceği ilgi nispetinde bu istikamette birçok ahvalde haksız yere takibe ve tazyike mâruz kalan orman civarı ve orman içi köylerimizi koruyacak bir neticeye varılması imkânını aramak yerinde ve isabetli bir davranıştır.

Memleketimiz için hayatî bir önem taşıyan tabii ve devamlı bir servet kaynağı olan ve millî ekonomimize büyük şeyler kattığını inandığımız ormanlarımızın daha da iyi bakılması ve gelişmesi yolunda Orman Bakanlığı yolu ile atılan adım büyük bir isabet ifade ediyor. Memleketin tarımsal ve meteorolojik hayatiyetinde mühim bir rolü olan ormanlarımızı en titiz bir alâka ile korumak gerçekten lüzumludur.

Ancak, Hükümetin topraktan daha çok gelir bağlayabilmek için hususiyeti olan bölgelerde elverişli bitki çeşitlerinin ekimini teşvik etmek kararı, fikrimizce çok isabetlidir ve bu kararı birçok yerlerde vatan sathına yayılmış büyük bir ıstırapı önleyici olacaktır. Örnek bir gayretin, hürmete lâıyk bir çalışkanlığın büyük gücü ile

didişip uğraşarak birçok köylerimizde, köylülerimizin meteorolojik faktörlerini izin verdiği kuşaklarda şeftali, elma ve narenciye bahçeleri yaptıkları görülmektedir. Bu yolla bu köylüler daha fazla gelir sağlayarak hayat standartlarını yükseltmişler, ormana girerek ondan kanunsuz bir yol ile faydalanma zaruretinden kendilerini kurtarmışlar, ağaçlama yolu ile erozyona mâni olmuşlar ve Allah'ın nimetlerinin hırsızlık olmak hicabından kendilerini kurtarmışlardır. Her yönü ile ve bu suretle memlekete ve köylerine hayırlı olmayı da bilmişlerdir. Ne çare ki, eldeki mevzuat, yani onu takiple vazifeli kimseler bu çalışan, hayat zaruretlerini kahramanca ve namuslu bir emeğin gücü ile yenmeyi bilmiş bu insanları, "Onman tahdit hudutları içindedir." ölçüsü ile takip edecek tazyik etmişler, tehdit etmişler, hattâ mahkemelere sevk ederek, hürriyetlerini tahdit ederek cezalandırmışlardır. Hükümet, toprağın gelirini artırmak için elverişli bitkilerin akimini düşünerek, bu gayretli ve hakikatte öpülmesi lâzım bu masum, bu nasırlı ellere kelepçe vurularak hürriyetlerinden mahrum edilmelerinin haklı bir davranışla önüne geçecek ve bu ıstırapı önleyerek büyük bir haksızlığı mutlaka karşılayacaktır. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri) Biz karşı parti arkadaşlarımızın da, hiçbir suretle haklı ve âdil bir sebebe dayanmayan bu tatbikatın karşılanması içinde bu çalışmalara yardımcı olacaklarına gerçekten inanıyoruz.

Sayın milletvekilleri;

Demokrasinin sağlam ve asla yıkılmaz direklerinden, hattâ temellerinden birlişi olan orta sınıfımızın aziz temsilcileri esnafımızın ve küçük sanatkârimizin, kendi hizmet sahalarında yeniden cihazlanıp kuvvetlenen Halk Bankası yolu ile yakın bir alâka ile desteklenmeleri çok isabetli bir davranıştır. Bugün yıllardan beri sahipsiz kalmış, teşkilâtlanamamış Türk esnafının ve sanatkârlarının kredi yolu ile desteklenmesi, kooperatifleşmesi, muhtelif bölgelerde eğitime tabi tutulması demokratik nizamın tam bir emniyetle gelişimine yeni ve çok kuvvetli bir destek kazandırmıştır. Hükümet, kalkınmamızda sürükleyici bir âmil olarak gördüğü sanayimizin bu sağlam ve sıhhatli çekirdeğini daha da kuvvetlendirmek için onların kredi, hammadde, âlet, edevat, eğitim ve pazarlama gibi hizmetlerle de destekleneceğini kabul ederek cemiyetimizin huzuruna en müessir şekilde hizmet etmiş olacaktır. Küçük sanayi siteleri, esnafımızın ödediği verginin âdil, dengeli ve kolay ödenir şekle ve tatbikata ulaştırılması, onların da Sosyal Sigortalar kapsamına alınmalarının düşünülmesi gerçekten yararlı ve müessir tedbirlerdir. Türk esnafının ve Türk sanatkârının cemiyetimizin çekirdeği ailelerimizin huzuruna kadar giren ve inen emekleri hepimizin muhabbetine hak sahibi olmaları için maddi ve mânevi yönü ile yeterlidir. Grubumuz bu sonuç için alınması düşünülen tedbirleri tamamen tasvip etmektedir.

Sayın milletvekilleri;

Vatan sathına yayılmış büyüklü küçüklü şehirlerimizin bütün problemlerini halledebilmek için mali ve teknik yönden kuvvetli belediyelere ihtiyaç olduğunu isabetle tespit eden Hükümet programında bu hizmet sahasında yeterli bir hamle ve hareketin değerlendirilebilmesi için yeniden bir imar fonu tesis etmeyi kararlaştırmış bulunuyor. İmar plânlarına uygun olarak yeni iskân sahalarının ayrılması,

arsa spekülasyonlarına mâni olunması için cihazlanma, dar gelirli ailelere toplu konut bölgelerinin hazırlanması, meşru ve hukuki yollardan henüz bir yuvaya sahip olamamış aileleri bir yuvaya sahip yapmak fikri ve teşebbüsü cemiyetimizin sosyal hayatına huzur ve sükûnun temel âmilleri kazandıracak ehemmiyettedir. Birçok şehirlerimizin hemen kenarlarında sosyal ve ekonomik bir zorlamanın, imkânı dar vatandaşlarımızı tazyik etmesi neticesi meydana gelen gecekondu inşaatının karşılanabilmesi gerçekten ağır bir mesele olarak Hükümetin karşısındadır. Ucuz arsa, proje, faizsiz kredi, gecekondu önleme bölgelerinin bu akımı karşılayabilecek güce getirilmeleri ve halkımıza, hakkı olan huzuru vermek yolundaki çalışmalar, hizmet şuur ve şerefine sahip bir gücün, azimkar ve yapıcı bir iradenin muzaffer tezahürleri olarak ümit ve hattâ güven vericidir.

Milleti ve ülkesi asla ve mutlaka bölünmez bir bütün olan vatanımızın dengeli bir kalkınma içinde gelişimini sağlamak düşüncesi adalet ölçüsünün, vatandaşa yeniden mânevi ve sosyal bir güç ve güven veren âmilini en iyi şekilde kullanmak olacaktır.

Hükümet, bu inanış içinde, Hükümet Doğu'nun kalkınmasına ayrı bir önem vermenin haklı ve âdil düşüncesi içinde bu bölgenin özelliklerini dikkate alarak yeni ve müessir tedbirler üzerinde ısrarla durmuştur. Programda 27 maddede tespit ve ifade edilen bu yapıcı tedbirlerin, iktisadi, sosyal ve idari hususiyetleriyle Doğu bölgemize ve onun aziz evlâtlarının yaşantısına en müspet tesirleri yaparak, hakları olan huzur ve saadete biran evvel kavuşturacağına inanmanın huzuruyla biz, Hükümetin tamamen yanındayız.

Sayın milletvekilleri,

Daha iyi hizmet, yürütmede zamandan, insan gücü ve paradan tasarruf, idarenin işlemesine hâkim usullerde yeni bir metodun ve yeni bâzı usullerin getirilmesi kesin olarak zaruri kıldığından Hükümet, idarenin bu maksatlara uygun şekilde rasyonelleştirilmesini düşünmektedir.

Vatandaşların, hizmetlerde karar ve muamelelerde gerekli sürati, suhuleti ve istenilen isabeti ve müessiriyeti araması en tabîi hakkıdır. Hakka hürmetkâr bir mekanizmanın Parlâmentonun üstünlüğü prensibini daima saygı ile değerlendirerek, bu istikamette yeni ve tesirli tedbirler araması ve tatbiki çok isabetli bir görüştür.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin daha rasyonel çalışabilmeleri hususunda başlanan yeniden düzenleme çalışmalarına devam edilmesi, finansman kuruluşlarının görev, yetki ve sorumluluklarının yeniden düzenlenmesinin düşünülmesi çok isabetli ve iktisadi ve sosyal etkileri bakımından üzerlerine önemle eğilinmesi icabeden esaslı hizmetler olacaktır.

Sayın milletvekilleri,

Türk Silâhlı Kuvvetleri hepimizin ocağımızın ve kucağımızın yakın ve yürekten parçası olan aziz evlâtlarımızın birliğinde kurulmuştur ve milletimizin her zaman şerefi, her zaman güveni ve her zaman iftiharıdır.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin kendi kumanda zinciri içinde öğretim, eğitim ve moral seviyesinin ve savaş gücünün devamlı olarak yüksek tutulması çok isabetlidir. Bu tedbirlerin Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurdumuza yönelebilecek her türlü tehdit, taarruz ve tecavüzü karşılayacak cesaret ve fazilet içinde gelişimini değerlendirecek kıymet ve ehemmiyette olmaları üzerinde bilhassa durulması, grubumuzca memnuniyetle ve takdirle karşılanmıştır.

Sayın milletvekilleri,

Malî politikanın, ekonomimizin enflasyon ve deflasyon gibi tahripkâr olacak arızalardan uzak kalarak istikrar içinde gelişmesini sağlayarak artan millî gelirin vatandaşlar arasında dengeli olarak dağılımına yardımcı olmak esasına dayatılması, içinde bulunduğumuz hukuk devleti sisteminin aşıkâr isteğine tamamıyla uymuştur.

Bu karakterdeki nizamlı bir tutumun devamlı bir çalışmanın emin, malî ve iktisadi bir gelişme sağladığı alınan müspet neticelerle sabit olmuştur. Nitekim elde ki istatistik bilgilerine göre, 1961 sabit fiyatlarıyla 1968 yılı gayrisâfi millî hâsıla %16,6 oranında bir artış göstermiştir ki, bu 84 milyar lirayı aşmaktadır. Sağlam ve sıhhatli kaynaklara sahip olmak isteğinin gerçek metodu olan modern bir vergi idaresinin aranmasının süratli ve tesirli çalışan bir malî idare nizamının iç tasarrufları artıracığı, iktisadi istikrar ve ödemeler dengesini de sağlayacak bir destek olacağını düşünmek ve kabul etmek realitelere tamamen intibak etmektedir.

Bilhassa vergi ziyanının üzerinde ehemmiyetle durularak vatandaşların ve müesseselerin memleket idaresindeki medeni vazife ve mecburiyetlerinin ve idaredeki yüke âdil ve kanun ölçüsü içinde iştiraklerinin sağlanması bahsinde alınması düşünülen müessir tedbirlerin içtimai bünyemizde yaratacağı müspet ve huzur getirici tesiri öncelikle düşünmek ve takip etmek lüzumuna bilhassa işaret ediyor ve Hükümetin bu istikamette tedbirlerini büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz.

İhracatımızı artırarak, ticari dengemizi düzeltmek arzusu istikametinde alınması düşünülen her tedbir, bu mühim meselemizi halle yardımcı olması bakımından dâima memnuniyetle karşılanacaktır.

İhracat ve Kalkınma Bankasının kurulması, ihracat işlemleri formalitelerinin basitleştirilmesinin düşünülmesi, dış ticaret ve ödeme bilânçomuzdaki tahsislerin tedricen hafifletilmesi için rasyonel bir çalışmaya yapılması, ihraç mallarının çeşitlendirilmesi, mallarımıza yeniden pazar aranması, sanayi mallarımızın ihraç mallarına eklenmesine çalışılması bu hizmet sahasında tesirli tedbirler olarak memnuniyet ve güven vericidir.

Kalkınmada sürükleyici bir âmil olarak değer alan sanayimizin hızla gelişmesine çalışılması ve bu istikamette yatırım malları imalatını geliştirecek ağır sanayi projelerine öncelik verilmesi, bellidir ki çok yerindedir.

Özel sektörün plân hedeflerine uygun olarak meydana getireceği sanayi tesislerinin karma ekonomi kurallarına uygun olarak teşvik edilmesi, isabetli bir karar ve isabetli bir uygulamadır.

Sayın milletvekilleri,

Memleketimizin ham ve mamul petrol ihraç eden bir ülke haline gelmesi hususunda takibi düşünülen politika çok isabetli ve huzur getirici bir anlayışa dayanmaktadır. Petrol rezervlerinin tespiti, petrol arama hareketlerinin devamı, istihsalı, rafine edilmesi, nakil ve dağıtılması ve bu hususlarda millî menfaatlerin gerektirdiği bütün tedbirlerin alınması milletçe takip edilen bir hizmet ve hareket olarak büyük ehemmiyet taşımaktadır.

Bu hizmet sahasındaki çalışmaların, millî, milleti topyekûn tatmin edici bir güce ulaştırılarak, istismarına asla ve mutlaka imkân verilmeyecek bir tatbikata girişilmesi çok yerinde ve gerçekten çok faydalı olacaktır.

Sulanabilecek arazinin sulanarak, üretiminin artırılması hizmetine müessir şekilde devam edilirken sulama tarifelerinin, vatandaşın ödeme gücünü taşıyan miktarlara çıkarılmasının önleneceğinin vuzuhla ifade edilmesi, bu sahada yapıcı bir emekle toprağa eğilen, geçimini, refahını, huzurunu suladığı toprağından, pamuğundan, sebzesinden, meyvesinden ve tahılından alan çiftçimizi gerçekten sevindirici olacaktır.

Aziz milletvekilleri,

Bayındırlığa ve bu sahadaki hizmet ve hareketlere lâyık olduğu önemin verilmesine, bilim ve teknolojinin en ileri imkânlarının bu hamle ve harekette kullanılmasına ve bu yolla memleketin baştanbaşa teçhiz edilmesine dikkat ve gayret edilmesinin isabetine işaret etmek istiyoruz.

Yıllarca, medeni yaşamanın asgari şartlarına dahi sahip olamamış vatan parçalarını, bu yapıcı hamlenin nimetlerinden faydalandırarak, bilhassa gitmediğimiz yer, gidemediğimiz yer bırakmayarak, “Gidemediğimiz yer bizim değildir” yerine, “Gidebildiğimiz, varabildiğimiz için bu vatan her tarafıyla, her yeriyle bizimdir” diyebilmenin iftiharına sahip olmalıyız.

Memlekette halk ve mal hareketinin ve akımının gün geçtikçe artan ve hızlanan gerçeği, yapıcı bir idarenin müspet ve muzafer bir gelişimi olarak şüphe yok ki sevindirici olmaktadır. Bu akımın plân hedefleri içinde tam bir ahenkle artırımını sağlamak ve bu artışa zorluk verebilecek engelleri bertaraf etmek için altyapı tesislerinin hazırlanması büyük ehemmiyet almaktadır.

İlim hayatında medeniyetin bir ölçüsü olarak ifade edilen posta ve telgraf hizmetlerinin, haberleşme ihtiyaç ve zaruretlerinin iktisadi ve sosyal hayat yönünden taşıdığı büyük ehemmiyeti göz önünde tutarak, bu sahada bilimin ve teknolojinin bütün imkânlarından faydalanmak istemek, millete müspet bir yönde hizmet etmenin emin yollarını açacaktır.

Turizmin bol yol, haberleşme, otel ve temiz bir ortam isteyen hususiyetiyle yakından alâkalı olan bu çalışmaların, bu istikamette müessir olarak, bu bacasız sanayiden memleketimizin hakkı olan payı almasına yardım edeceğini düşünmek, gerçeği bilmek ve gerçeği sevmektir. Turistik bölgelerin gelişimine, gelişme plânları

içinde yeterli bir işletme gücüne ulaştırılmaları, turizm kredilerinin artırılması, Turizm Bankasının takviye edilmesinin düşünülmesi, tarihin her devriyle renkli ve hareketli bir halde kol gezdiği, bol güneşin ve dantel gibi ince, güzel, zarif sahillerin, insanoğlunun ruh hayatına, fikir hayatına ve sağlık hayatına hükmeden büyük gücü ile dolu bu güzel vatani dünyaya tanıtılarak, maddi ve manevi huzurumuza hizmet edeceğini düşünmek, gerçekten memnuniyet ve saadet vericidir.

Sayın milletvekilleri,

Anayasanın teminatı altında olan din ve vicdan hürriyetinin, hürriyetlerin en geniş şekilde hiçbir endişe duyulmadan kanun dairesinde kullanıldığı bir ortamda, tam bir açıklıkla kullanılması, milletçe hepimizin en tabii hakkımızdır. Lâiklik anlayışı ve lâiklik ölçüsü, dinî ihtiyaçların karşılanmasında en büyük bir teminat müessesesidir, iyi eğitim görmüş din adamlarının yetiştirilmelerine devam edilmesi, mânevi kıymet hükümleriyle kuvvetli, aile ve ahlâk hükümlerine bağlı bir inanış ve davranışın güç verici fikriyatıyla cihazlanmış bir millet bütünlüğü, huzur ve saadetimizin büyük ve emin temellerinden birini yaratacaktır.

Sağlığımızı, Hükümet en önemli hizmetler arasında kıymetlendirmiştir. Programda, bu hizmet sahasındaki çalışmaların, toplumumuzun ruh ve beden sağlığını emniyete alacak bir kapasitede kıymetlendirileceği ifade edilerek, hizmetin vatandaşın ayağına kadar götürüleceği, halkın sağlık bilgisinin artırılacağı, maddi imkândan mahrum, yoksul kimselerin parasız tedavi imkânlarının temin edileceği, kabul edilmiş bulunuyor. Vatandaşın sosyal hayatında gerçekten etkisi olacak, kademeli olarak bir sağlık sigortası sisteminin getirileceği de çalışmalar arasına alınmış bulunuyor. Medeni usuller içinde, vatandaşın hastalık halinde rahatlıkla tedavi imkânını hazırlayacak sigorta sisteminin büyük ihtiyacını derinden ve bütün ağırlığı ile hisseden toplumumuza, bu hamle ile en müspet ve en hayırlı bir hizmet yapılmış olacağına inanıyor ve bu müspet gidişi, Adalet Partisi Grubu olarak tamamen destekliyorum.

Aziz milletvekilleri,

Hendesi hüviyeti belli olmamış, toprak nizamı ve toprak münasebetleri yıllardır mülkiyeti, toprağa tesahubu canında hisseden bir başlılığın manalı davranışına sahip, vatandaş gerçekten üzen ve hattâ birçok ahvalde mühim asayiş hâdiselerine sebep olan bir meselemiz olmuştur. Tapulama ve kadastro işlerinde plân hedeflerinin gerçekleştirileceğini bilmek, vatandaşa geniş ölçüde huzur verici olacaktır. İşlerin suhulet ve süratle görülmesi hususunda, imkânların artırılması ve hukukî yeni tedbirlerin alınması kararı, bu hizmetin kısa bir zamanda bitirilmesini mümkün kılacak olumlu tedbirler olarak görülmüştür.

Sayın milletvekilleri,

İşsizlik, hastalık, sakatlık ve ihtiyarlık gibi fert elinde olmayan tezahürler yüzünden bazı vatandaşların ıstırap ve mahrumiyet çekmemesi için, her yıl daha genişleyen, güçlenen, sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesine devam edilmesi, istismarcıdan durduracak, memleket ıstırabını kendi gizli maksatları peşinde

kullananlara imkân vermeyecek ve millete kendi içinde huzurlu olmanın, huzura erişmenin sevindirici âmillerini kazandıracaktır. Artan gelir ve servetten, çalışan emekçi zümrelerin daha da geniş pay alabilmeleri için, en güçlü işleyişlerden biri olan “Toplu Sözleşme” müessesesinin uygulamada değerlendirilmesi ve kalkınma gayretlerimizi kösteklemeyecek şekilde, verim artışına paralel bir tarzda ücretlerin de artırılmasına imkân verecek rasyonel bir ücret ve gelir politikasının takip edilmesi, iktisadi problemlerimizi, kalkınma çalışmalarımızı tüm olarak etkileyen müspet tedbirler mahiyetindedir. Emekleriyle, bir aile yükünün faziletini cesaret ve feragatle taşıyan işçilerimizin bu hükümlerle en müşfik bir alâka ile takip ve huzurlarınıza hizmet aşk ve şerefının delilini veren Hükümetle Grubumuz tamamen beraberdir.

Sayın milletvekilleri;

Milletler camiasında dostluğu ve işbirliği aranan bir varlık olarak, önemli bir yeri olan Devletimizin bu istikamette itibarını artırıcı çalışmaların devamındaki isabet, bugünkü aşikâr netice ile sabit olmaktadır. Dünyada barışın kurulması ve korunması, Türkiye için beynelmîl münasebetlerin yürütülmesi içinde en esaslı bir davranış olarak birinci plânda değerlendirilmiştir. Hürriyeti, haysiyet ve şeref sayan insanların topluluğu Batı demokrasileriyle dostluk, ittifak ve sıkı işbirliği ve ortaklık esasları dâhilindeki münasebetlerimiz, yakın bir bağlılık içinde yürütülmektedir. Bu âlem ile savunma alanında sahip bulunduğumuz tesanüt bağlarının ifadesini teşkil eden NATO İttifakını, güvenlik ve barışın teminatı olarak görmek, mevcut gerçekler muvacehesinde çok isabetli bir hükümdür. Dış politikada devamlılık, açıklık ilkelerine bağlı kalınması, yapıcı, barışçı ve çok yönlü bir karakterin muhafaza edilmesi, güvenlik hedeflerinde tâviz tanımayan, geçici heveslere iltifat etmeyen tutumda devam edilmesi çok isabetli ve neticeleri itibarıyla çok yerinde bir davranıştır. Tabiatın değişmeyen bir kanunu olarak, kuvvetin her şart içinde hak olduğunu kabul eden, kaba ve gerçekten katı bir ölçü ile ihtilâfların halli, kuvvet yolu ile toprak kazancı sağlanması ve emrivakilerin esas olarak öne sürülmesi anlayışı ile bir ve beraber olmayan bir dış politika tutumu, devamlılığın şeref verici ahlâkına uyar bir uygulama olarak, şüphe yok ki, büyük bir kıymet taşımaktadır.

Tarihî ve mânevi bağlılığımızın hâtıraları içinde, yakın bir nispet kurduğumuz Arap ülkeleri ile muhabbet ve dostluk duyulan ile yakınlığımızı daima korumak için gayret sarf edilmesi isabetli bir çalışmadır. Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya Cumhuriyeti, İngiltere, Fransa, İtalya ve diğer Batı ülkeleriyle münasebetlere ehemmiyet verilmesi içinde bulunduğumuz coğrafi şartlar ve yaşadığımız tarihî gerçekler bakımından çok uygun bir tutumdur.

Bağımsızlığa, egemenliğe, toprak bütünlüğüne saygı göstermek, işçilere karışmamak prensipleri dâhilinde komşu memleketlerle münasebetlerin geliştirilmesi, dünyanın bu bölgesinde milletlerarası münasebetlerin yürüyüşüne de önemli bir hava getiren bir hareket olarak faydalı olmuştur. Hiçbir milletin sömürülmesi için haklı bir sebep gösterilemez. Dünyanın teknik gelişme içinde çok yaklaşan büyüklüğü üstünde hiçbir millet egemenliğinden mahrum edilerek sömürülmemelidir. Hürriyetin, milliyetin milletlere ruh ve yaşama heyecanı veren kaynağını her millet

bütün derinliği ile yaşamalı ve millî bir saadetin bahtiyarlığından hiçbir millet asla mahrum edilmemelidir. Sömürücülüğün karşısında olmak civanmert Türk Milletine ve onun cibilliyetinde yaşayan büyük kahramanlığına yakışan en asilâne bir hareket olmuştur.

Milletçe davacı olduğumuz Kıbrıs meselesinin Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Cemaatinin haklarına ve menfaatlerine uygun bir şekilde halledilmesinin değişmez bir hedef olarak alınması, gerçekten doğru ve sağlam bir karar olmuştur. Zorlamaların, kısıtlamaların bu meseleyi bizden ayırarak Türk çocukları aleyhine bitirebileceğini zannedenlerin, Türk Milletinin, Türk Hükümetinin ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ciddî, vakur ve korkusuz davranışı önünde yeniden barışçı bir münasebet sistemine dönmeleri şüphe yok ki, milletlerarası barış münasebetleri bakımından çok faydalı olmuştur. Bu netice, barışı samimî olarak isteyen, fakat barışı zilletle razı olarak korumanın küçüklüğüne hiçbir şart içinde rıza göstermeyecek Türk Milletinin ve onun Hükümetinin başarısı olarak kıymetlendirilmelidir.

Aziz milletvekilleri;

Hükümetin, hizmet etmek arzusu ile vazife ve mesuliyet aldığı şu günlerde kendisini bekleyen zorlukları sarahatle bilerek hizmete başlaması, programında bu zorlukları yenebilecek güçte olduğunu ifade etmesi, inananın kazanacağı iddiasının bir delili olarak hepimize güven vermiştir. Hürriyetleri zedelemekten, kanun ve hukuk yollarından ayrılmadan, tam bir emniyet içinde iktisadi ve sosyal gelişmeyi başaracağına inananların millete hizmet yolunda muvaffak olmaları için, Grubumuz tam bir alâka ve dikkatle kendilerine destek olacaktır. Mutlu ve büyük Türkiye'yi gerçekleştirecek Anayasayı kurmak kararı ve dâvası ile işe girişen Hükümetin fikir alanında, idare hayatımızda, ekonomik gelişmemizde ve mânevi disiplin temin ve tesisinde gerçekten kararlı ve azimli olması, Türk Milletine hizmet etmek hususunda karar vermiş temsilciler olarak hepimizi büyük ölçüde memnun etmiştir. Cemiyetimizi yer yer rahatsız eden, huzursuz eden haksızlığın, eşitsizliğin, faziletsizliğin hiçbir zaman koruyucusu ve savunucusu olmayacağını açıkça ifade eden Hükümetin bu hareketini, bu milleti koruyucu, millete en masum bir bağlanışın gücü ile hizmet arzu ve aşkının delili sayıyor ve Adalet Partisi Grubu olarak cemiyetimizin büyük düşmanları haksızlığa, adaletsizliğe, faziletsizliğe, cehalete, fakirliğe cihad açmışların bu muzaffer akının önüne hiçbir engelin duramayacağını Hükümetle beraber tekrar ediyor, teyit ediyoruz.

Siyasi ve iktisadi istikrar içinde demokratik rejimin icaplarına saygılı olarak kuvvetli, mutlu, itibarlı bir Devlete sahip olmayı şaşmaz ve vazgeçilmez hedef olarak seçen Hükümetin bu hareketini Türk Milletine, hukuk devleti münasebetleri içinde en ileri, en kâmil bir hizmet yapma arzusunun delili saymaktayız.

Sayın milletvekilleri,

Bu program hukukî ve gerçek hüviyeti ile memleket hizmetinde bir hedefler manzumesidir. Biz Adalet Partisi Grubu olarak samimî olarak inanıyoruz ki, bu devre sonunda bu hedefler manzumesi bir zaferler manzumesi olacaktır. (A.P. sıralarından, "Bravo" sesleri) Hüsniünyetin ve hizmet etme arzusunun bir vesikası

olarak bu program, Adalet Partisinin aydınlık yüzünü bütün güzelliği ile gösterebilmenin sırrına ve gücüne ulaşmıştır.

Sayın milletvekilleri;

Bir tarih yapmanın iftihar veren büyüklüğünü asırlarca, şerefle ve zaferle taşıyarak millî bir şuurun koparılmaz harcı ile inşa ettiğimiz Türklüğün güven dolu âlemini riyazî ve akli ölçülerin ve âmillerin dengeli işleyişi içinde geliştirip bu milleti daha bahtiyar etmek, bu milleti daha mesut etmek hizmetlerin şüphe yok ki, en şerefliisidir. Ferdi ile ailesi ile bütün millî müesseseleri ile basını ile Hükümeti ile Devleti ile bu Milletin hakiki ve hukukî temsilcisi Türkiye Büyük Millet Meclisi ile daima hürmete ve bahtiyarlığa lâyık büyük Türk Milletine muhabbet ve ihtiram duygularımızla huzur ve saadet diliyor, İktidar Partisi Grubu olarak Sayın Başkanı ve Büyük Meclisi en büyük bir hürmetle selâmlıyoruz. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, şahısları adına söz alan arkadaşlarımın konuşmalarının tahdidi konusunda üç ayrı önerge verilmiştir. Bunlardan bir tanesi konuşmalar 10 dakika ile tahdidi, diğeri 15, bir üçüncüsü de 20 dakika ile tahdidi talebini ihtiva ediyor. Bu üç önergeyi ayrı ayrı okutuyorum.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Konuşmaların çokluğu nedeni ile kişisel konuşmaların 10 dakika ile sınırlandırılmasını teklif ediyorum.

Saygılarımla

İçel Milletvekili

Turhan Özgüner

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Milletvekillerinin Hükümet programı üzerinde kişisel görüşlerini açıklamalarına imkân verilebilmesi maksadıyla şahıslar adına yapılacak konuşmaların başlangıçtan itibaren onbeşer dakika olarak sınırlandırılmasının karara bağlanmasını saygıyla arz ve teklif ederim.

Ankara Milletvekili

Şinasi Özdenoğlu

Yüksek Başkanlığa

Şahısları adına yapılacak konuşmaların 20 dakikalık süre ile tahdit edilmesi hususunun Yüce Meclisin tasvibine sunulmasını arz ederim.

Kastamonu Milletvekili

Sabri Keskin

BAŞKAN — Buyurun efendim, önerge aleyhine Sayın Hasan Tosyalı.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Sayın Başkan ve kıymetli arkadaşlarım, 4 yıllık bir iktidar devresinin başlangıcında bulunan Hükümetin programı hakkında bütün milletimizin temsilcilerinin fikirlerini, düşüncelerini arz edebilmeleri için, Hükümet programının müzakeresinde tahditlere gidilmemesini arz ve istirham ediyorum.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Bu konuda başka söz isteyen var mı? Yok. En aykırı olması hasebiyle 10 dakika ile tahdidi isteyen önergeyi evvelâ oya sunacağım. Kabulü halinde diğer önergeler hakkında muamele yapılmayacaktır.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Geri alıyorum efendim.

BAŞKAN — Geri alıyorsunuz...

ŞİNASI ÖZDENOĞLU (Ankara) — Ben de takririmi geri alıyorum.

BAŞKAN — 10 dakika ile tahdidi isteyen önerge Turhan Özgüner'e aittir, geri istemiştir, geri verilmiştir.

15 dakika ile tahdit isteyen önerge Sayın Şinasi Özdenoğlu'na aittir, geri istemiştir, geri verilmiştir.

20 dakika ile tahdit isteyen önerge Sayın Sabri Keskin'e aittir. Bu önergeyi şimdi muameleye koyuyorum. Bu önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şahıslar hakkındaki konuşmalar 20 dakika ile tahditlidir.

Söz sırası şahsı adına Sayın Alpaslan Türkeş'indir.

Sayın Türkeş, buyurun, efendim.

ALPASLAN TÜRKES (Adana) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Yeni Hükümetin çalışma programını inceledik. Program hedefler bakımından kâfi vuzuha sahip değil, fakat ihtiva ettiği konular, vadettiği konular bakımından bu memleketin evlâtları olarak herkesi memnun edecek, sevindirecek konuları ihtiva etmektedir. Programın eleştirisine girerken, bunda, düşüncemizin her şeyden, önce önümüzdeki 4 yılın çok iyi değerlendirilmesini, önümüzdeki 4 yılda âzami ölçüde milletin, memleketin ihtiyaçlarını karşılayacak icraatın yapılmasını samimiyetle arzu etmiş olmayı, olmamızı belirtmek isterim.

Programın baş tarafı, 7'nci sayfaya kadar hukuk düzeni, seçim, millî iradenin serbestçe tezahürünü temin etmek ve bunun gibi memleketini seven, memlekette hakikaten demokratik düzenin yerleşmesini isteyen, millî iradenin serbestçe tezahürünü isteyen kimseleri memnun edecek ifadelerle doludur. Bu ifadelerinde Sayın Hükümet Başkanı, "Seçimler geçmiştir, bunun üzerinde artık münakaşalara girişmeden, bunları geride bırakarak memleketin ihtiyacı olan meseleler üzerinde konuşalım, elbirliği edelim ve çalışalım" demesine rağmen bunu söyledikten sonra

yine müteakip sayfalarda seçimlere sözü getiriyor ve bunun üzerinde kendi görüşlerini belirtiyor.

Muhterem arkadaşlarım; Hükümet, Programında 7 sayfayı bu konuya ayırmıyordu, burada huzurunuzda ben bu konu üzerinde konuşmayacaktım, fakat Hükümet birçok şeyler söylemiştir. Bunlar üzerinde çok önemli saydığım bir iki meseleyi belirtmeyi faydalı buluyorum.

Söylemek, yazmak, ifade etmek kâfi değildir. Söyleneni, yazılanı samimî olarak benimsemek, inanmak ve onu memlekette davranışı ile uygulaması ile hâkim kılmak lâzımdır. Yoksa, kâğıt üzerinde veyahut parlak cümleler halinde ifade edilip de uygulanmayacak olduktan sonra hukuk düzeninden bahsetmek, vatandaşın iradesinin serbestçe tezahüründen bahsetmek, bunlar bizi bir yere götürmez. Onun için, Hükümetin bu programda ileri sürmüş olduğu görüşleri bir senet olarak kabul ediyorum, ancak geçmiş olan seçimlerde iktidarın tutumunun bu sözlerine kefil olmadığını hatırlatarak, bundan sonra bu sözlerle harfiyen, samimî olarak riayet edilmesini ve vatandaşın hür iradesini, hiçbir baskıya mâruz bırakmadan tezahür ettirmeyi hepimizin bir memleket, bir vatan borcu kabul ederek, hukuk düzenine karşı asgari saygı, riayet icabı saymamız gerektiğini belirtmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, her ne pahasına olursa olsun, kazanmak için değil, dürüst olarak, kanunları çiğnemenin, hukuk düzenini ihlâl etmeden, Anayasayı ihlâl etmeden, vatandaşın her çeşit baskıdan, korkudan, tecavüzden masum olarak iradesinin serbestçe tezahürünü sağlayarak kazanmak gaye olmalıdır. Hasımlarımızın, rakiplerimizin de saygısını kazanarak galip gelmek gaye olmalıdır. Aksi davranışlar, hukuk nizamına aykırı davranışlar, Anayasayı ihlâl ederek oy avcılığına girişmek, ahlâk kaidelerini çiğneyerek oy avcılığına girişmek sadece ve sadece hukuk düzenini, demokratik rejimi yaralar ve büyük tehlikeye sokar. Biz memleketimizde, gerek Hükümetin ifade ettiği gibi, gerek diğer sayın muhalefet sözcülerinin belirttiği gibi hakikaten bir kardeşlik havası içinde, millî birlik ruhu içinde hukuk düzeninin hâkim olmasını, lekesiz bir demokratik sistemin yerleşmesini ve bu milletin mensupları olarak, aynı milletin evlâtları olarak elele milletimizin biran önce refaha kavuşmasını sağlamayı, görmeyi arzu ediyoruz. Bu hususta da iktidara elimizden gelen her çeşit müzaheretini de yapmaya çalışacağız.

Seçim sistemindeki aksaklıkları ifade eden görüş müspet bir anlayıştır. Getirilecek yeni sistemin millî iradenin cüzü olan toplulukların parlâmentoya iştirakini sağlayacak bir yapıda olmasını temenni etmekteyiz. Millî iradeyi hakkı ile parlâmentoya aksettirmeyen sakat seçim sistemlerinden demokrasimizi ve memleketimizi biran önce kurtarmak lâzımdır.

İcra kademelerinde yeniden bir düzenlemeye gidilmesi ve verimli hizmetin elde edilmesine çalışılmasını takdirle karşılıyoruz. Bu mekanizmanın kendi taraftarlarına rüçhaniyet bahşetmesi dışında, hizmeti ifa edecek ehil şahıslara görev verilmesinde en büyük faydayı görmekteyiz. Bakanlıklara ve mahallî idarelere tanınacak geniş yetkilerin tatbikatta büyük huzursuzluklar ve dengesizlikler meydana

getireceği ve zararlı olacağı kanaatindeyiz, icradaki formalitelerin basitleştirilmesi iş akımını sağlamak bakımından zorunludur.

Kalkınma plânlarının hazırlanması ve uygulanmasında mahallî idarelerin, teknik ve iktisadi konularda yönetici uzmanlardan mahrum bulunduklarından faydalı çalışmalar yapabilmelerini imkânsız görüyoruz. Hattâ mahallî idarelerin yapacağı plân taslakları genel anlamdaki plân politikasını zedeleyebilir, yanlış bir istikamete sevk edebilir görüşündeyiz. Plânın kalkınmada etkili bir araç olduğunu kabul ediyoruz. Ancak plânda tatbik edilecek metotların, kaynakları değerlendirmede sağladığı faydalar nispetinde etken bir vasıta olduğunu daima göz önünde tutmalıyız. Meselâ, hammadde ve malzemesi dışa bağlı yatırımları ve yabancı sermayenin teşvikini millî ekonomiyi tahrir edici nitelikte bulmaktayız.

Sosyal güvenliğin temini için grev ve lokavt hakları kifayetli birer tedbir değildir. Sosyal güvenliği temin için hayat seviyesinin yükseltilmesini ve hizmet talep edenin lehine çevirecek tam istihdam politikasının tatbikini zaruri görmekteyiz.

Hükümet Programındaki, suçların önlenmesi için ileri sürülen maddi tedbirlerin artırılması görüşünü kifayetli bulmuyoruz. Bunun, ancak suçların ve onları takibe memur edilenlerin adedini artırıp, suçluların azaltılmasında önemli bir etken olmadığını belirtmek isteriz.

Eğitim konusu üzerinde de, memleketimizde uygulanan eğitim sisteminin, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarıyla uygun bir sistem olmadığını belirtmek isteriz. Hükümet Programında buna ait bir işaret görememiş bulunuyoruz. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına göre plânlanmayan bir eğitim, Türkiye'nin kalkınmasına yararlı olamaz. Eğitim meselemizi düşünürken ve plânlarken, öncelikle Türkiye'nin hızla kalkınmasını sağlayacak, dünya çapında yüksek kaliteli ilim adamları ve teknisyenler kadrosu yetiştirmeyi birinci plâna almak zarureti duyumuyorum. Her yere ortaokul, her yere lise ve ondan sonra da buradan mezun olacakları alıp yetiştirecek üniversiteler bulmakta güçlük çekmek, memleketimizin ihtiyaçlarını gidermek için öncelikle başvurulacak bir yol değildir. Memleketimizin biran önce kalkınması için, Türkiye'nin ilim alanında dünya çapında teknisyenler ve ilim adamları kadrosu kurmayı birinci plâna alması, buna öncelik vermesi lâzım.

Üniversitelerin yönetiminde Üniversitelerarası Yüksek Kurulun tekâmüle yönelmiş istikrarlı bir faaliyeti sağlayacağını tahmin etmiyoruz. Bu kuruluşun huzursuzlukları körükleyeceğinden endişe duymaktayız.

Her kademedeki öğretim ve eğitim konusunda ileri sürülen fikirlerin tatbikatta iyi neticeler vermediği bir vakiadır. Aksaklıkların giderilmesi için millî eğitimde köklü bir reform yapılmasını zorunlu buluyoruz. Özellikle teknik eğitime yönelmenin zarureti görüyoruz.

Dürüst ve yurtsever müteşebbise yol gösterici, teşvik edici ve yardımcı olmak kalkınma yönünden zaruridir. Ancak, vurguncular için programda önemli tedbirlerle işaret edilmemesi diğeri bir üzüntü vesilesidir.

Köylümüzün kalkınması için açıklanan hususların köklü tedbirler olmadığı, gerçekleşmesi çok güç, iyi temenniler olduğunu mütalaa etmekteyiz. Köy kalkınması, mahallin özelliğine göre bölgesel gruplaşmalara gidildiği takdirde, asgari maksatla en kısa zamanda gerçekleşebilir. Modern işletmecilikten söz eden program, modern işletmeciliğin asli unsuru olan sevkü idare ile çalışıma düzeninde faaliyet gösterecek fertlerin nasıl eğitileceği ve nitelik kazandırılacağı konularında bilgi vermemektedir.

Ormanların faydasını izaha lüzum yoktur, fakat getirilen tedbirlerin kifayetsiz olduğunu görmekteyiz. Çünkü orman bölgelerinde yaşayanların eğitimi ve geçmişte orman olan bölgelerin yeniden ormanlaştırılması gizli işsizliğin bu yönde değerlendirilmesi, ayrıca orman ürünlerini değerlendirme sanayiinin biran önce gerçekleştirilmesi program dışı bırakılmış görülmektedir.

Şehircilik ve mesken politikası yalnız şehirler için düşünülmüş gibi görünüyor. Köylülerin mesken edinmesi konusunda tedbirleri düşünmek ve programa koymak lüzumludur. Keza köklü tedbirler alınmadıkça ve köylerden şehirlere akımı durduracak bölge şehirleri kurulmadıkça, büyük şehirlerin mesken probleminin müspet bir sonuca varacağı hususundaki ümitlerimiz zayıftır.

Doğu bölgesi için özel bir kalkınma programı hazırlanmasını ve bu programdan mahallî kaynakların özelliklerine göre yatırımlara gidilmesini bir prensip olarak uygun bulmaktayız. Kanaatimizce, uygulanacak yeni program Doğu ile Batı arasında gelişmezlik farkını daha da büyütecektir. Bunun için, toprağın özelliklerini dikkate alan yeni bir program hazırlamanın gerekli olduğu kanaatindeyim.

Ordunun harp silâh vasıtalarının millî ekonomide yer alacak harp sanayi ile hazırlanması millî varlığımız için zaruridir. Harp silâh vasıtaları mühimmat ve teçhizatı dışa bağlı bir otoritenin milletlerarasında siyasi başarılarla ulaştığı görülmemiştir. Yakın tarihte bu yokluğun ıstırabını çektiğimiz hepimizce malumdur. Bunun üzerinde Hükümet ne kadar çok önemle durursa, o derece milletimizi kapanacağı şüphesizdir.

Hammadde ve malzemeden başlamak üzere mamule doğru muhtelif kademelerde uygulanan istihsal vergisi, fiyatların yüksek seviyede teşekkülüne sebep olmaktadır. Türk sanayi mamullerinin dış pazarlarda rağbet görmemesinin asıl sebebi budur. Buna bir çare düşünmek gerekirdi.

Fabrikalarda, millî sanayide yeni yatırım imkânları veren fiyatların teşekkülünü sağlayacak tedbirler Hükümet Programına alınmış olmalıydı. Yabancı sermaye ve yabancıların elde ettiği gelirlerin dar mükellefiyet kapsamından çıkartılarak, Türk müteşebbisleriyle aynı düzeye getirilmesi millî bir vazife olarak telâkki edilmelidir. Program malî politika yönünden noksan görülmektedir.

Yüksek faizli banka kredileri, politikasını, mevduatın, yatırımların hızlanmasını engelleyen ve Türkiye’de sermaye piyasasının teşekkülünü kısıtlayan önemli bir faktör olarak görmekteyiz. Hâlbuki vatanımızın yatırımlarını hızlandırma bakımından finansmana ihtiyaç açıktır. Türkiye’de yabancı sermaye ile kurulan ham-

maddesi dışı bağlı şirketlerde yabancı ortak iştirakinin %49'u geçmemesi daima gözetilmelidir.

Ulaştırma sektöründe en önemli meselemiz ihracı mümkün maddelerin ve yurt dışından getirilecek maddelerin kendi ticaret filomuz ile naklini gerçekleştirmek konusudur. Deniz ticaret filosunun yola bağlılığı, emniyet, sürat gücü sağlanmalıdır. Yaşlı tekneler yararlı hale getirilerek ek kapasiteler yaratılmalıdır. Diğer taraftan, milletlerarası seyrüseferin tanziminde koordinasyon üzerinde önemle durulmalıdır.

Hükümetin koruyucu tababeti Türk toplum hayatında tedaviden daha önemli görmesi takdire şayandır. Ancak, programda gıda maddelerinin kontrolü ile ilgili tedbirler zikredilmemiştir. Keza bugün yurdumuzun 20 küsur çeşitli ilâca ihtiyacı olmasına rağmen piyasada 2.000'den fazla benzer müstahzarlar mevcuttur. Hammaddesi dışı bağlı bu müstahzarlar bir kontrole tabi tutulmalıdır. Bunların memleketin ihtiyacını karşılayacak şekilde bir nizama bağlanması lâzımdır.

Dış politika konusunda, Hükümetin tatbik etmiş olduğu politikayı kifayetsiz bulmaktayız. Bu konunun en önemli meselesi Kıbrıs meselesidir. Hükümet Kıbrıs meselesinde bugüne kadar aktif bir politika takip edememiştir.

Günümüzün en önemli meselesi, Türkiye'nin Ortak Pazara katılması konusudur, Biz, Ortak Pazara katılmayı milli sanayimizin korunmasını sağlamak amacı ile zamansız bulmaktayız. Türkiye'de iktisadi kalkınma çabaları yabancı memleketlerce yakından izlenmektedir. Bundan önceki devrelerde olduğu gibi, Türkiye'yi iyi bir piyasa olarak gören memleketlerin, çeşitli yollardan büyük projelerin gerçekleştirilmesini baltalamak amacıyla bâzı önemli faaliyetlerde bulunabileceğini bu vesile ile Yüce Meclise arz etmeyi bir vazife sayıyorum.

Bunun dışında Hükümet Programında zikredilmemiş olan şu önemli konuları da huzurunuzda ortaya getirmeyi yararlı sayıyorum:

Memleketimiz kaçakçılıktan büyük zarar görmektedir. Hudutlarımızın korunması yeni tedbirlerle sıkı bir şekilde sağlanmalıdır. Memleketimizin bir yakıt politikasına ve bir gıda politikasına ihtiyacı vardır. Türkiye'nin ekonomik alanda hızla kalkınmasını sağlamak için denizcilik faaliyetlerine geniş önem vermek lâzımdır.

Gecekondu meselesine de bir iki kelime ile işaret etmek isterim:

Seçimlerden önce bu konuda alabildiğine bir başıboşluk göze çarpmasına rağmen, seçimlerden sonra da zaman zaman birçok vatandaşlara evleri yıkılma yoluna gidilmiştir. Bafa gölü ve Elmalı'da Karagöl meseleleri üzerinde de Hükümetin dikkatini çekmek isterim.

Doğum kontrolü üzerinde de dikkatinizi çekerim. Doğum kontrolü Türkiye için başvurulacak bir tedbir değildir. Memleketimizdeki nüfus çoğunluğu başka memleketlerle kıyaslandığı takdirde, memleketimizde henüz boşlukların olduğu nüfus artışından korkacak bir durumun olmadığı görülecektir. Memleketimizin kalkınması, sahip olduğumuz zenginliklerin işletilmesi ve değerlendirilmesi ile mümkün olur. Nüfus kontrolünün bunda bir çare olarak düşünülmesi doğru bir yol değildir.

Hükümet programı hakkında özet olarak mâruzatım budur. Yüce Meclise saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Salâhaddin Hakkı Esatoğlu, buyurunuz efendim.

SALÂHATTİN HAKKI ESATOĞLU (Nevşehir) - Sayın Başkan, saygı değer milletvekili arkadaşlarım;

Sayın Süleyman Demirel tarafından kurulan yeni Adalet Partisi Hükümetinin programı üzerindeki kişisel görüşlerimi sunacağım. Konuşmama Yüce Kurulunuzu saygı ile selâmlayarak başlıyorum.

Demokratik rejim içinde oyla iktidara gelmiş bir hükümeti kutlamak ve başarı dilemek görevdir. Ne var ki, Sayın Demirel Hükümetinin programını dinledikten, ayrıca bir defa da itina ile incelendikten sonra bu programda ileri sürülen görüşlerin ve Adalet Partisinin ekonomik felsefesinin Türkiye'yi kalkındıracağına, Sayın Demirel Hükümetini başarıya ulaştıracağına inanmak güç olmaktadır. Çünkü her şeyden önce Türkiye'nin sorunlarına doğru teşhis koymayan, doğru teşhis koymadığı için de isabetli çözüm yolları göstermeyen bir hükümetin başarı şansı daha başlangıçta sıfırdır. Çünkü az gelişmiş, başka bir deyişle geri bırakılmış bir memleketin kalkınmasında izlenecek yolla, Adalet Partisinin dünya görüşü, ekonomik anlayışı ve yeni hükümetin tercih ettiği kalkınma yolu bir çelişme halindedir. Eğer ne kadar Sayın Demirel yeni Hükümetinin programında yer yer sosyal devletten, millî gelirin âdil dağıtılması zorunluluğundan söz etmekte ise de, kalkınmada uygulamak istediği sistem sosyal adaleti ve âdil gelir dağılımını sağlamaktan çok uzaktır.

Sayın Başbakan, özel sektöre dayanan bir kalkınmanın savunucusudur, özel sektöre ağırlık verilen bir ekonomide sosyal adaleti ve âdil gelir dağılımını sağlamak mümkün değildir.

Özel sektöre dayanan kalkınma modelinde krediler, devlet yardımları özel sektörün kesesine akar, vergi muafiyetinden o yararlanır, artık değer özel sektöre ait olur, halk ise sömürülür ve millî gelirden yeterince pay alamaz. Bu nedenle biz, programdaki amaçla uygulanan amacı çelişir şekilde görmekteyiz.

Sayın arkadaşlarım, yeni hükümet programı asırlık ihmallerin, sosyal yapımızdan gelen tarihî ve iktisadi sebeplerin bize devrettiği mirasın bir eseri olan yoksulluğu kabul etmektedir. Böylece Türkiye'nin geri kalmışlığında Sayın Başbakan ile aramızda bir anlaşmazlık yoktur. Anlaşmazlık bu az gelişmiş Türkiye'yi kalkındırma modelindedir.

Sayın Demirel Hükümeti programının 11'inci sayfasında kalkınmamızın ana şartını şöyle tespit ve ilân etmektedir: "İktisadi kalkınmamızın başlıca potansiyelerini, gücü hızla ve devamlı şekilde artan vatandaş kütlesinde, yani özel sektörde görmekte ve buna önemli katkıda bulunan kamu sektörü ile dış âlemden gelecek kaynakları ihmal edilmesi mümkün olmayan unsurlar olarak mütalâa etmekteyiz."

Programın 23'üncü sayfasında aynı görüş şu cümle ile tekrarlamaktadır: "Biz; iktisadi hayatın en dinamik dayanağı olan dürüst ve yurtsever hür teşebbüse yol gösterici, teşvik edici, yardımcı bir davranışın en doğru yol olduğuna inanmışızdır."

Demek oluyor ki, Sayın Demirel Hükümetine göre iktisadi kalkınmamızın başlıca potansiyeli özel sektördür ve bu özel sektöre hükümetçe yardım en doğru yoldur. Özel sektör büyük kapitalist çevreler anlamını taşımakta, böylece Sayın Demirel, “Türkiye kapitalist yolla kalkınabilir” demektedir.

Hükümet programında kamu sektörü, başlıca potansiyel kabul edilen özel sektöre katkıda bulunan bir yan kalkınma gücüdür. Buna rağmen programın 13’üncü sayfasında yabancı sermayenin kalkınmamızdaki önemine değinilmekte ve şöyle denilmektedir: “Bu arada iç imkânlarımıza ek bir kaynak olarak yabancı sermayeyi yurt kalkınmasına yararlı olduğu ölçüde teşvike devam edeceğiz.”

Görülüyor ki, Adalet Partisi Hükümetinin Programı Türkiye’nin kalkınmasında başlıca yükü özel sektöre vermekte, yabancı sermayeyi de ek kaynak saymaktadır. Kamu Sektörü ile kalkınmaya ayrılık ve önem verilmemektedir. İşte Sayın Demirel Hükümetini başarısızlığa götürecek birinci yanlış yol, kendilerinin en doğru yol olarak gördükleri kapitalist kalkınma yolu olur.

Yeni Hükümeti başarısızlığa uğratacak ikinci teşhis hatası ise şudur: Programın 22’nci sayfasında deniliyor ki, “Mevcut düzenimizin Türkiye’nin kalkınmasına ve ilerlemesine engel olmadığına inanıyoruz.”

Bu görüş yeni değildir. Bu kürsüde geçen dönemde Türkiye’nin bugünkü düzeni uzun uzadıya tartışılmış düzenimizi bozuk bulanlar görüşlerini örnekleriyle açıklamışlar, fakat Adalet Partisi bu görüşlere katılmamış karşı çıkmıştır. Sayın Demirel ise seçim konuşmaları sırasında düzenin değişmesini isteyenlere hâlin diyecek kadar bu konuda ileri gitmişlerdir. Hâlbuki bugün Türkiye’ye gerçekçi bir gözle baktığımız zaman düzenin bozukluğunda şüphe kalmamaktadır. Türkiye’nin düzeninin bozuk yanları özellikle Sayın Bülent Ecevit tarafından bu kürsüde geniş açıklamalarla ortaya konulmuş idi. Türkiye’de bugün gerçekte bir kapitalist düzen dahi yoktur. Çünkü kapitalist düzenin de kendisine öze kuralları, disiplini vardır. Hâlbuki Türkiye’nin bugünkü düzeni tam bir kapkaç düzenidir, bir bozuk düzenidir. Türkiye halen bir sosyal dengesizlikler ülkesidir.

Gerçek durumu bu olan bir memlekette, “Düzen bozuk değildir!” demek ve bugünkü düzenden şikâyetçi olmamak, ancak bu düzenden yararlanarak kendi düzenini yürütenler için mümkündür. Bugün Devletin en yüksek maaşı verdiği sayın parlamenterlerin bile nasıl bir maddi sıkıntı içinde olduğunu eski arkadaşlarımız pekiyi bilirler; yeni gelen sayın milletvekilleri de kısa süre sonra öğreneceklerdir. Bu gerçekleri göre göre, “Bugünkü düzen iyi” demekte büyük bir teşhis hatası vardır. Teşhisi yanlış koyunca da tedavi çaresini bulmak imkânsızdır.

Bu nedenlerle diyoruz ki, Adalet Partisi Hükümeti bu bozuk düzeni samimiyetle teşhis etmedikçe, sömürülenleri koruyucu köklü tedbirler almadıkça, toprak dağılımında, kredi dağılımında adalet sağlamadıkça, sağlık ve eğitim hizmetlerini herkesin yararlanacağı bir duruma sokmadıkça başarıya ulaşma imkânı yoktur.

Hâlbuki Adalet Partisi düzenden memnun olduğuna göre elbet bu düzeni değiştirmeyecek fakir fakir olmakta, zengin zengin kalmakta devam edip gidecektir. Bu durumda nasıl kalkınır Türkiye?

Sayın arkadaşlarım, yeni Hükümetimiz, partisinin ana felsefesine bağlı kalarak kalkınma yolu olarak özel sektörü, yani kapitalist kalkınma yolunu seçmiştir. Biz diyoruz ki, az gelişmiş ülkeler bu sistemle kalkınamaz. Niçin kalkınamaz? Bir kere Anayasamız Türkiye'nin kalkınmasında ağırlığı özel sektöre değil, kamu sektörüne tanımıştır. Hükümet programı, bu yanı ile Anayasamızın temel felsefesine aykırı düşmektedir. Burada bu görüşümüzün doğruluğunu tarafsız bir bilim adamımızın çok isabetli açıklamasıyla ispat etmek istiyorum.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Profesörü Sayın Dr. Lütfi Duran, Milliyet gazetesinin 2 Kasım 1969 günkü sayısında çıkan bir açık oturum konuşmasında şöyle demektedir: "Türk Anayasası, kalkınma felsefesi bakımından Devleti, yani kamu sektörünü esas almış, özel sektörü ise onun yardımcısı kabul etmiştir. Bu, Anayasanın muhtelif hükümlerinden çıkarılabilir. Türkiye Cumhuriyetinin bir sosyal Devlet olma karakteri belirtilmekle daha başlangıçta bu husus ortaya konmaktadır. Kalkınma ile ilgili olan 41'inci ve plânlama ile ilgili 129'uncu madde hükümleri de bu yöndedir. 41'inci madde kalkınmayı Devletin ödevi olarak vasıflandırmış ve bu görevi (Millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak) olarak belirtmiştir. 129'uncu madde de, Devlet Plânlama Teşkilâtı bir Anayasa kurumu olarak öngörülmüş ve plân düzenlenmesi bakımından sıkı kayıt ve şartlar konulmuştur.

Bütün bunların yanında ve daha da önemli olarak yeni Anayasa başka memleketlerde pek görülmeyecek şekilde bir kamu teşebbüsü kategorisi yaratmıştır. Bunlar iktisadi alanda çalışacak olan Devlet kuruluşlarıdır.

Kısacası, bu ana hükümlerde bile hemen görülebileceği gibi, yeni Anayasa, Türkiye'de kalkınmanın motorunu Devlette kabul etmiş, özel sektörü ise yardımcı saymıştır. Halbuki Demirel Hükümetinin Programında bu Anayasa yorumuna tamamen ters bir şekilde, özel sektör kalkınmanın motoru olarak ele alınmakta, kamu teşebbüsü yan unsur sayılmaktadır.

Sayın arkadaşlarım, bir memleketin kalkınması ancak sanayileşmesiyle mümkündür. Henüz özel sektöründe sermaye birikimi mevcut olmayan az gelişmiş memleketlerde özel sektör eliyle sanayileşmek, önce bâzı kişileri Devlet kesesinden zengin etmeyi gerektirmektedir, özel sektöre, yatırım yapsın diye, Devlet Hazinesinden ya da kredi kuruluşlarından geniş imkânlar sağlayacaksınız, kredi vereceksiniz, muafiyetler tanıyacaksınız, vergi indirimleri yapacaksınız, teşvik fonuyla besleyeceksiniz. Adalet Partisinin bundan evvel izlediği bu yol, özel sektöre Devlet kasasından para vermek, Anayasaya aykırı görüldü ve Anayasa Mahkemesi, Yetki Kanununu iptal etti.

Görülüyor ki, sanayileşmek için Devlet eliyle fert zengin etmek Anayasamıza pek uygun düşmüyor.

Diyeim ki, özel sektör eliyle, yani fertleri Devlet kasasından besleyerek sanayileştiniz. Sonuç ne olacaktır? Özel sektör halkın ve Devletin sırtından yatırımlar yapacak, bundan büyük kâr sağlayacak, artık değer tek başına kendisine ait ola-

caktır. Kamu yararı bunun neresinde. Özel sektör büyük kârını yeni yatırımlara harcamaz. Lüks bir hayat kurar, kendisine ve keyfine bakar. Böylece de memlekette sosyal denge bozulur. Bol kazançlılar, affedersiniz, köpeklerine Avrupa'dan ithal malı mama getirirken, köydeki ya da gecekonduadaki verimli vatandaş ilâç parası bulamaz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Devletin ürettiği demirden, çimentodan araçlar hiç emeksiz milyonlar vurur, vatandaş bunları maliyetinden çok pahalıya satın almak zorunda kalır. Bu, ticaret değildir, özel sektör dediğiniz aracıyı aradan çekiniz, hem Devlet kendi imal ettiği maldan kâr edecektir, hem de tüketici daha ucuza malzeme sağlamış olacaktır, özel sektör hem Devleti, hem halkı iki başlı olarak işte böylece sömürmektedir. Aksine, Devlet eliyle yapılan yatırımların kârı ile derhal yeni yatırımlar yapılır, aynı zamanda işçiler de sömürölmekten kurtulmuş olur.

Yeni Hükümetimiz özel sektörden ayrı olarak bir de yabancı sermayenin kalkınmamızda yararlı olacağı kanısındadır. Bu inanış da yanlıştır. Yabancı sermayeye bel bağlamak asla çıkar yol değildir. Aslında yabancı sermaye yeni sömürgecilğin metodudur. Emperyalizm çağımızda silâhla değil, kapital ile girmektedir bir ülkeye. Çünkü bir memlekette yabancı sermaye arttıkça, bu sermayeyi getirenler iç işlerine ve mevzuata da karışmaya başlarlar. Siyasi bağlantılar olmamak kaydıyla devletten devlete dış krediler zararlı olmayabilir. Ancak, yabancı şirketler eliyle giren, aşırı kâr eden ve bu kârını da transfer eden, ihracat yapmayan yabancı sermaye getirdiğinden fazlasını götürerek memlekete hiçbir yararı dokunmamakta, yerli ve millî sanayi de baltalamaktadır.

Türkiye'ye 1953'ten 1968 yılına kadar onbeş yılda 85.168.122 dolar yabancı sermaye girmiştir. Doları on liradan hesap edecek olursanız, 850 milyon liralık yabancı sermayenin 346 milyon lirası, yani %40'ı kâr transferi olarak tekrar yurt dışına çıkartılmıştır. 1964 yılından itibaren kâr transferi birdenbire yükselerek yılda 15 milyon liradan 78 milyon liraya çıkmıştır. Bir kısım yabancı sermaye kisvesi altında yurdumuza giren para ise, daha önce çeşitli yollarla Türkiye'den kaçırılmış paralardır. İlâç, oto lâstığı yapan yabancı şirketler en büyük kârı sağlamakta, bunu da fiyatlarındaki aşırı pahalılıkla yapmaktadırlar.

Sayın Necmettin Erbakan, 26 Eylül 1969 günü Cumhuriyet Gazetesinde çıkan demecinde bu konuda şu gerçeği ortaya koymuştur:

“Yaptıkları montaj kamyonunu, hiç içleri sızlamadan 140 bin liraya satarlar. Oysa bu kamyonun dünya piyasasındaki değeri 56 bin liradır. Üstelik montaj fabrikasından her kamyon için en az 56 bin lira da dışarı gider. Korkunç bir çark. Yabancı sermayenin ve montajcılarının marifeti bu!...”

İşte Hükümet, kaynağı şüpheli, bir kısmı Türkiye'den kaçırılmış olan paraların tekrar yurda sokulmasıyla meydana gelen yabancı sermayeden imdat ummaktadır. Aşırı kârları ile tam bir sömürü rolü oynayan, millî sanayimizin gelişmesini baltalayan, kâr transferi ile dış ticaret dengesini alt üst eden, ithalât yapmayan yabancı sermayeye bel bağlamakla Türkiye'nin kalkınması gerçekleşemez. Bir yağ fabrikası

yıllık kazancını dışarıya transfer etmek suretiyle her iki yılda Türkiye’den bir fabrikayı dışarıya uçurmaktadır.

Sayın milletvekilleri, bu kürsüde çok tartışılmış bir toprak reformu konumuz vardır. Hükümet programında ne toprak reformundan, ne de ciddi bir vergi reformundan söz edilmemektedir. Toprak dağılımındaki adaleti sağlamak, verimi artırmak, toprak gelirindeki paylaşmayı hakkaniyete ulaştırmak, toprak köleliğine son vermek, topraktaki sömürüyü önlemek, tarımdan sanayiye kaynak aktarmak için toprak reformu şarttır.

Nitekim Anayasamızın 37’nci maddesi bu reformu yapmayı Devlete görev olarak vermektedir.

Beşbin üyesi olan Türkiye Ziraat Mühendisleri Odasının 1965 yılında yaptığı ve Sayın Başbakanın da katıldığı birinci teknik kongrede toprak reformu yapılması mütehasıs ziraatçılar tarafından karara bağlanmıştır. Bu kongre zabıtlarını ihtiva eden kitabın 219’uncu sayfalında şöyle denilmektedir:

“Bünyesel değişiklik ancak toprak reformu ile gerçekleştirilebileceğine göre, tarımımızın gelişmesi için aşağıdaki amaçlarla toprak reformunu zorunlu görmekteyiz.”

Bunu beşbin ziraat mühendisi söylüyor. Bu amaçlar uzun olduğu için vaktinizi almayacağım. Ancak amaçlar, bizim de toprak reformunu savunurken ileri sürdüğümüz amaçlardır.

Sayın Demirel, 1965 seçimlerinden önce verdiği 8 Ağustos 1965 tarihli Milliyet Gazetesindeki demecinde bu konuda aynen şunu söylemiş ve şu açık taahhütte bulunmuştu: “İktidara gelir gelmez ele alacağımız tasarılarından biri toprak reformu olacaktır.”

Hâlbuki Sayın Demirel iktidara 1965 de gelmiş, toprak reformu yapmamıştır. Bizim teklifimiz Anayasa Komisyonunda uyutulmuş, Ziraat Bakanı Dağdaş, Hükümetin bir tasarı hazırladığını, komisyonda ısrarla söylediği halde, geçen dönemde bu tasarı bir türlü Meclise verilmemiştir.

Sayın Demirel, Parti iktidara geçtikten sonra toprak reformuna yanaşmamıştır. Şimdi ise tamamen karşı çıkmaktadır. 12 Ekim 1969 tarihli Milliyet Gazetesinde çıkan bir demecinde Sayın Başkan şöyle demektedir: “Türkiye’de toprak reformu yapılmasına lüzum ve imkân yoktur. Çünkü Türkiye’de bir toprak reformu ile dağıtılacak toprak yoktur.”

O halde Sayın Başbakana sormak lâzımdır, Anayasanın 37’nci maddesini ne yapacağız? (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Zamanın kısalığı, konunun derinliğine girmeme mânidir. Ancak Türkiye’de toprak açlığını gidermek, Anayasanın bir emrini yerine getirmek, ziraatte kalkınmamızı sağlamak için toprak reformu şarttır. Yeni Hükümetin programında bu konuda her hangi bir taahhüt mevcut değildir. Anlaşıyor ki, Sayın Başbakanın kişisel görüşü Hükümete hâkim olmuştur.

Yalnız şunu bilelim ki, Türkiye’de toprak reformu yapılmadıkça gerçek bir kalkınma düşünülemez. Sayın Demirel buna yanaşmadığına göre, başarıya ulaşmasına da imkân olmayacaktır.

Sayın milletvekilleri, temel felsefesi, dünya görüşü, kalkınma için seçtiği metot bakımından Adalet Partisinin Türkiye’yi kalkındırması mümkün değildir. Ancak, demokratik rejim içerisinde genel oyla seçilmiş bir iktidar olarak dört yıl daha Türkiye’nin kaderinde söz sahibi olacaklardır.

Bu arada, Hükümet programında pek çok perakende vaatler de görülmektedir. Beşikteki çocuktan bir ayağı çukurdaki ihtiyara kadar her yaştan her meslek ve sınıftan vatandaşa, kendilerine cazip gelecek yeni teklifler ve vaatler listesi şeklinde ki programın gerçekleşme imkânı mevcut değildir. Çünkü bu vaatler bir sistemden yoksundur. Aynı zamanda Adalet Partisine güvenimiz kalmamıştır. İşte elimizde bundan 4 yıl önce bu Mecliste okunmuş ve Adalet Partisi oylarıyla güvenoyu almış 1’inci Demirel Hükümetinin bir programı var ve 4 yıllık iktidarının sonucu ortada. Bu 4 yıl, tam asayişsizlik, fiyatlarda yükselme, partizanlık, Anayasa kuruluşlarına saygısızlık, irticai okşama, sanat okulları yerine ihtiyaçtan çok imam-hatip okulları açma, petrol ve maden dâvamızda millî menfaatlere taban tabana zıt kararlar almakla geçmiş, devrimci ve ilerici öğretmenlere hiç acınmadan kıyılmış, köylünün ve çiftçinin malı değerlendirilmemiş iç ve dış borçlarımız 1965’de 25 milyar lira iken Adalet Partisinin 4 yıllık iktidarı sırasında 14 milyar lira artarak 39 milyar liraya yükselmiştir.

İstanbul’da, Taksim’de, Konya’da, Kayseri’de, Tunceli’de sırtını Adalet Partisine dayayan ve Hükümetten cesaret alan kara düşünceli bâzı topluluklar âdeta kazan kaldırmışlar, kendilerine düşman saydıkları aydınlara, gençlere, öğretmenlere, tiyatro sanatçılara, kitap evlerine, masum kadınlara saldırmışlar, yakmışlar, yıkmışlardır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Esatoğlu, vaktiniz tamam, lütfen cümlemenizi bağlayın.

SALÂHATTİN HAKKI ESATOĞLU (Devamla) — Bir sayfam kaldı, Sayın Başkanım.

Sayın arkadaşlarım, Türkiye’de demokrasinin kurulması ve demokrasinin yaşamasının baş savunucusu olan bir partiye, Cumhuriyet Halk Partisine mensup bir arkadaşınız olarak demokratik rejim içinde genel oyla işbaşına gelen Sayın Demirel Hükümetine karşı, iktidarı sırasında saygılı olacağımızdan şüphe yoktur.

Ancak yukarda arz ettiğim gibi, tenkitlerimizi söyleyeceğiz. Sayın Başbakan Hükümet programında “Hangi istikametten gelirse gelsin memleket için faydalı görüşlerden yararlanacağız.” demektedir. (A.P. sıralarından “faydalı” sesleri)

SALÂHATTİN HAKKI ESATOĞLU (Devamla) — Evet, faydalıdır, bunlar. Ancak yukarda arz ettiğim gibi, bir yandan büyük iş çevrelerinin, öte yandan ilim yayma derneğinin desteği, bâzı partizan vali, kaymakam ve idare adamlarının gayretkeşliği, bir kısım halkın fanatik bağlılığı sonunda eskiye oranla oy kaybederek

iktidara gelen Adalet Partisi için önümüzdeki 4 yılın başarılı geçme ihtimali mevcut değildir. Nitekim 1965-1969 arasındaki 4 yılda çok şey kaybettik ve iflâsın eşiğine geldik. Buna karşılık Anayasanın emrettiği hiçbir ciddi ve büyük reform yapılmamıştır, önümüzdeki 4 yıl içinde de Türkiye'nin bozuk düzeni değişmeyecek, iç ve dış sömürü sürüp gidecektir.

Sayın Demirel 12 seçimlerinden sonra verdiği ilk demecinde, “önümüzdeki 4 yıl içinde 2'nci Türkiye'yi kuracağız.” demiştir. Bizim içten dileğimiz şudur:

Önümüzdeki 4 yıl içinde Sayın Demirel elimizdeki 1'inci Türkiye'yi yıkmasın da, biz 2'nci Türkiye'yi kurmasından vazgeçtik. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Vaktiniz tamam, Sayın Esatoğlu.

SALÂHATTİN HAKKI ESATOĞLU (Devamla) — Bir iki cümle kaldı, Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Vaktiniz geçti Sayın Esatoğlu, lütfen son cümlelerinizi söyleyin efendim.

SALÂHATTİN HAKKI ESATOĞLU (Devamla) — Temel felsefesini, ekonomik görüşlerini iyi bildiğimiz ve programını açık seçik eleştirdiğimiz Adalet Partisi iktidarının kalkınmamızı gerçekleştirebileceğine inanmıyorum, ama kötümser de değiliz, ümidimiz halktadır, halka gideceğiz, gerçekleri anlatmaya...

MUSTAFA KEMAL YILMAZ (Ankara) — Milletten, halktan söz etmeyin, siz...

SALÂHATTİN HAKKI ESATOĞLU (Devamla) — Düzenin bozukluğunu anlatmaya devam edeceğiz. Halk çoğunluğunu kapitalist ve tutucu Adalet Partisinden kopararak bizzat kendi iktidarını kuracağız ve bu bozuk düzeni mutlaka değiştireceğiz. İşte Türkiye ancak o zaman kurtulacak, gerçek kalkınma kapitalist yolla değil, Anayasamızın gösterdiği halkçı ve toplumcu yolla olacak, kalkınmanın nimetlerinden de sömürücüler değil halk kendi yararlanacaktır.

BAŞKAN — Sayın Esatoğlu, lütfen cümlelerinizi bağlayın...

SALÂHATTİN HAKKI ESATOĞLU (Devamla) — O günler uzak değildir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Kenan Mümtaz Akışık, buyurun efendim.

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK (Bitlis) — Sayın Başkan, saygı değer milletvekilleri arkadaşlarım;

Zamanın tahdit edilmiş olduğunu hesaba katarak konuşmalarımı sadece Hükümet programının işaret ettiği geri kalmış illerin kalkınmasıyla ilgili özel plânlama üzerinde toplayacağım.

Hemen arz edeyim ki, 1950'den evvelki programlar hariç bugüne kadar bu şekilde programa girmeyen bu konunun halen önümüze çıkan özellikleri içinde detaylı olarak Hükümet programına girdiğini görmekle memnuniyet içindeyiz, şayanı şükran sayarız.

Yalnız programın tümü olarak sadece vaatlerden ibaret kalan bir nitelik taşıdığı - doğru veya yanlış ihsas ettiğimiz için - endişe ediyoruz ki, bu da o vasıfta bir temenni veya hayal olsun.

Bundan evvel sayın iktidar yetkililerinden birisinin aynı bölgede, bir ilçede 4 milyon zirai kredi yerine 20 bin lira göndermesi gibi vait şeklinde olursa veyahut “Sözümüz senettir, bunun üzerinde duracağız.” denip de sonradan unutulmuş bir vait niteliğinde olursa, işte o zaman üzülürüz.

Bütün bu kuşklarımıza mahal bırakmamak sayın iktidar yetkililerinin elindedir. Elindedir ve konuyu hakikaten bütün ciddiyetiyle sayın iktidar yetkililerinin ele alması lâzım geldiğine de kaniiz.

Bunu böyle düşünürken, biz çok daha ileri giderek bir Türkiye Cumhuriyeti Devletinin itibarı, haysiyeti meselesi olarak ele aldığımızı da yüksek huzurlarınızda arz etmek isteriz.

Biz düşünüyoruz ki, bu çağda Türkiye Cumhuriyeti hudutları içerisinde bugün önümüze çıkan, bahsimize konu olan illerden birisi gibi bir ilin kalması, her şeyden evvel şerefli Türk Devletinin itibarına lâyık olmayan bir hâdisedir.

Yüksek malûmunuzdur, bu konu seneler senesi alerji yaratan bir konu olarak ele alınmıştır; birçok niyetlerin arkasında önünde işlenmiştir. Mesele üzerinde durulmak lâzım geldiğinde büyük tepkilere mesnedat edilmiştir, alerjilerin temeli olmuştur. Daha 2 sene evveline kadar Sayın Cumhurbaşkanının bu illerden birisini ziyareti sırasında ihtiyaçlar ileri sürüp de, bunun sadece bir özel plânlama, özel Devlet plânlamasıyla giderilebileceği noktai nazarı savunulduğu zaman tahmin edilmedik, umulmadık bir tepki dahi görülmüştür.

O günden bugüne hiç olmazsa meselenin bir Hükümet programına girmiş olmasını hakikaten büyük aşama sayıyoruz ve takdire şayan da görüyoruz. Eğer az evvel arz ettiğim kuşklar olmasa, eğer bugüne kadar olan tatbikatın ve programın özelliğinden gelen bâzı endişelerimiz olmasa, muhterem grup arkadaşlarım alınmasınlar, ama sadece bu plânlama üzerinde Hükümet programına olumlu oy vermeyi çok arzu ederdim. (A.P. sıralarından alkışlar)

Muhterem arkadaşlar, iş ağırdır, iş bir Devlet şerefiyle mukayese edilmeyecek derecede fecidir, fakat bunun yanında ve bunun kadar daha feci olarak insancıl duygularla imtizaç edemeyecek kadar da insan haysiyetini kırıcıdır.

İskandinav memleketlerinden bir şahsın sırf insanlık duygularını tatmin için Afrika yamyamları arasına kadar gidip çalışmak hizmetini, biz Doğu’da kendi aydınlarımızdan, kendi insanlarımızdan beklemek zorundayız, bekliyoruz ve bu bekleme duygularımızı, kim ne derse desin, kim hangi değerler içinde ele alırsa alsın, Yüksek Huzurunuzda ve her yerde açıklamakla da hem vazifeliyiz, hem yükümlüyük.

Tâbirimi mazur görün, bir bakıma bugüne kadar, Doğu, Devletin himaye gücünden, yükseltici gücünden faydalanmamış bir yerdir. Sözlerimi yalnız Doğu üzerinde topluyorum. Bunun dayandığı nedenler vardır. Sadece ekonomik ve sosyal

gerilemeler içinde veyahut bunun ağırlıkları ile meşbu illerimiz bulunabilir, ama Doğu'daki iller gibi bir Devletin sadece tahrip edici gücünü Devlet olarak tanıyan illerimiz yine Doğu'da görülebilir.

Muhterem arkadaşlar, bugün birçok hâdiseler üzerinde durulur. Seçimler de bazı baskılardan bahsedilir, Doğu'daki akla gelmedik huzursuzluklar, anarşiler üzerinde bâzı emsaller gösterilir. Bunların hemen hemen tamamı doğrudur, fakat orada Devlet, Devlet olma vasfından uzak bulunduğu için, vatandaş himayeyi, insanlık haklarını, bugünkü düzenimiz için bâzı kanun dışı olan yollarda aramakta mazur kalmıştır. Devletten ezinti görmüştür, nüfuz sahibine sığınmıştır. Devletten himaye görmemiştir, otunun yanmaması için, hayvanının çalınmaması için veyahut sıhhatinin muhafazası için aynı mahiyetteki nüfuz sahibine sığınmıştır. Bu sığınmalar, kim ne derse desin, o sığınmayı kabul eden nüfuzlu şahsın aleyhine hiçbir zaman hiçbir kimse tarafından kötü olarak kullanılmayı gerektiren bir hal değildir. Benim nazarımda, müsaadenize, müsait bulmasanız bile benim nazarımda bu bir zaruret ve hattâ bugün sömürücü, nüfuz sahibi, şu sıfat altında, bu sıfat altında önümüze çıkan kişiye karşı, Devletin hükmüferma olmadığı yerde, biraz teşekkür etmek lâzım geliyor.

Devlet, orada zor şartına başvurduğu zaman, sadece, zorun her yerde olduğu gibi ortaya koyduğu esas üzere, ehliyetsizini, orada koşulların icabı giderilmesi veya kuvvetlendirilmesi için neler lâzım geldiği hakkında, bilgisizliğini göstermiştir. Şahıslarda daha nerede zor varsa, nerede asabiyet varsa orada beceriksizlik vardır. Bugün, isim söylemeden arz edeyim, yetkili kişilerimiz arasında hiç olmazsa hâdiseler önünde asabiyetine hâkim odan kişilerimiz, ne kadar kusurlu olursa olsun, sadece bu yönüyle takdir görmektedirler. Devlet için de böyledir, bütün kişiler için de böyledir. Biz orada ki zorluğun, orayı tanımayan kişilerin elinde yetkinin bırakılmasından doğduğunu görmekteyiz.

Bir kere tanıma konusunda, kabul etmek lâzımdır ki, ne türlü olursa olsun sosyal, ekonomik veyahut eğer bu hususta bir endişe izhar eden arkadaşlarımız varsa, etnik yönlerden bir uzmanlar heyetinin bu konuda tam inceleme yapması lâzımdır. Belki çok mücerret gelecektir bu lâflarım bâzılarına, fakat muhterem arkadaşlarım kabul buyurun, oradaki şartları ömrü boyunca değil, mahdut bir süre için yaşamayan kimse hakikaten bunları anlamakta mazur sayılabilir, fakat Hükümet olarak iktidara gelmiş bir kimsenin, bir millet temsilcisi olarak Yüksek Meclisinize katılmış bir kimsenin bunları bilmemezlikten gelmesi, artık kendi lehine mazereti ifade edecek bir hal sayılamaz. Birçok sebepler, birçok çareler düşünülebilir, fakat bu çarelerin başında eğitim ve öğretim noksanlığını gidermekle beraber ve belki bundan daha evvel bugünkü sefaletin önüne geçici çarelerin aranması şarttır. Bugüne kadar Yüksek malûmunuz, Doğu bir bölge adıdır; Türkiye'de bir bölge adı. Hâlbuki hakikatte ve aslında Doğu bir bölge adı değildir; Doğu açlığın adıdır, sefaletin adıdır, cehaletin adıdır ve bunların arkasından gelen her şeyin adıdır, bir bölge adı değildir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Biz, Doğu'daki bu vasıfları bakımından Yüksek Huzurunuzda, eğer bölge adı ile tâbirimi mazur görmeden kabul ederseniz, bölge aldı ile adlandıracağımız bütün bölgelerden istirham ediyoruz ki, işte bir Doğu önümüzde... Bizim diğer güneyimiz, kuzeyimiz ve batımız Doğu'ya sırf İskandinavya'dan, Afrika yamyamları içine güdecek insanların gösterdiği insancıl duygular içinde Doğu'ya yönelelim. Bu, bizim bir borcumuzdur, bu bizim ahlak anlayışımız olmalıdır, insancıl anlayışımız olmalıdır. Eğer ter şeyin üstünde uhrevi duygularını tutan kimseler varsa, işte onların da başında gelen duyguların, düşüncelerin aslı olmalıdır.

Eğitim esastır. Küçük gördüğümüz, alçak, yahut aşağılık duyguları içinde takip ettiğimiz bir kütlenin eğitimi esastır, ama bugünkü eğitim politikasında maalesef esas şu: Bir muhtarlığa 15 tane köy bağlanır, 15 köyün sadece birisine, yani muhtarın oturduğu köye okul yapılır, diğer ondördüne yapılmaz. Ondördünde oturan vatandaş Hükümete müracaat ettiği zaman; "Senin muhtarlığında okul vardır, sana okul yapmayacağız..." O vatandaş çocuğunu... (A.P. sıralarından, "Yer söyle, yer" sesi, gürültüler)

YUSUF ZİYA YILMAZ (Adıyaman) — Bütün Anadolu... Canım neye öyle söylüyorsunuz... Her yerde... Adana'da öyle, Bitlis'te öyle, Muşta öyle... Her tarafta öyle. Başbakan da orada dudak büküyor, bu doğru sözler karşısında dudak büküyor... (A.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler)

BAŞKAN — Siz söz almadan konuşuyorsunuz.. (A.P. ve C.H.P. sıralarından karşılıklı anlaşılmayan müdahaleler) Arkadaşlar, karşılıklı konuşmayın.

Siz de söz almadan kalktınız, bütün öfkenizi boşalttınız beyefendi. Bu şekilde olmaz müzakereler. (A.P. ve C.H.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler) Siz de efendim, siz de, lütfen siz de müdahale etmeyin.

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK (Devamla) — Sayın arkadaşlar, biraz evvel arz ettim, hakikaten haklısınız ve onu, Sayın Başkanımın da buyurdukları şekilde, eğer usulüne uygun şekilde yaparsanız hem benim zamanım kaybolmaz, hem de biz müspet cevap veririz.

Demek ki, şu anda iki nokta gerçekleşmiştir. Bu noktalardan birisi; Doğu'yu bilmiyoruz o halde beyefendi, ısrarınız bana bunu gösterdi, bir. İkincisi, asabiyet aczin ihzarıdır, bu da tahakkuk etti, iki. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın arkadaşım, bu verdiğim örnek Bitlis'in Hizan ve Mutki ilçesindedir. 18 köyün bağlı olduğu, 15 mezra adı altında köyün bağlı olduğu bir muhtarlık...

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Mezra başka. Mezra mahalledir.

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK (Devamla) — Beyefendi, mezra eğer mahalle olsaydı, bu meseleyi Yüksek Huzurunuzda getirmezdim. Bir mezra ile köyü karıştırmayacak kadar o muhiti bilen bir kimseyim. Öyle mezralar vardır ki, bu mezralar ana köye 10 kilometre uzaktadır beyefendi, öyle köyler vardır ki, ilçe merkezine ancak üç günde geliniyor. Zaten "Doğu tanınmıyor" derken benim kastım nedir?

BAŞKAN — Sayın Akışık, bir dakikanızı rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi Sayın Başbakan söz istemiştir. Yalnız Sayın Akışık'a değil, sabahdan beri konuşan bütün hatiplere gerekli cevabı, uygun gördüğü cevabı verecektir. Çok rica ederim yerinizden müdahale etmeyiniz ve konuşmaların şimdiye kadarki, güzel seyrini sonuna kadar devam ettirelim.

Buyurun Sayın Akışık.

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK (Devamla) — Teşekkür ederim, efendim.

Aynı köyün vatandaşı; “O halde köyüme okul yapın” dediğinde, “Senin muhtarlığında okul vardır.” deniyor. “O halde çocuğumu yatılı bölge okulunda okutun” dediğinde aynı cevap veriliyor: “Canım senin köyünde okul var.” Muhtarlıkta olan okul 15 köye yapılmış okul olduğu gibi, bütün ihtiyaçları da bu şekilde karşılanıyor. Su istediği zaman böyle, cami istediği zaman böyle, yol istediği zaman böyle ve bu maalesef Doğu'da bir idare politikası.

Muhterem arkadaşlar, sadece gazete malûmatı dahi ki, huzurunuzda biraz da sitemle bahsedeyim, çok şerefli basınımız, her zaman övündüğümüz basın, akla gelmedik meseleleri dünyanın köşe ve bucağından aktarırlar, aktarılır gazetelerimize ve biz orada okuruz, fakat o aktarılan meselelerin belki çok daha ağır şartlar içinde olanını biz yaşarız, ama onlar gelmez. Muhterem basın mensuplarından Bitlis'e kadar şeref vermiş kimselere, ben Mut ve Hizan'ı hassaten germelerini istirham ettim; bir kısmı ikinci gelişlerinde bunu yapacaklarına söz verdikleri halde gelmediler, işte derdiniz bu. Derdimiz; hiç olmazsa basın yoluyla bu meseleyi muhterem huzurlarınıza, umumi efkâra intikal ettirebilmektir. Belki o yoldan meselelerimizin çözümünü göreceğiz. Bu yoldan görmek hususundaki ısrarımızın sebebi de, bugüne kadar akla gelmedik meseleler yüzünden, bazen çok sade, çok basit meseleler yüzünden bu bölge için yakıştırılmış yüklerin ortadan kaldırılmasıdır.

Muhterem arkadaşlar, zamanın dar olduğuna, kısa olduğuna bakarak bu hususta daha fazla ileri gitmeyeceğim, yalnız Türkiye'de 21 tane başarısız lisenin 19'unun Doğu'da olduğunu söylemekle yetineceğim.

Mut ilçesinde tek bir ailenin senelik kazancının 275 lirayı geçmediğini söylemekle yetineceğim ve bir köylünün bana söylediğini aynen size tekrar edeyim; dedesinin dedesinden beri akdarı ziraati yapıp, onu yiyip idamei hayat etmeye mahkûm olan şahsın torunlarının dahi buna mahkûm olduğunu söylemekle iktifa edeceğim.

Eğer muhterem heyetinizin, sözlerim karşısında itibara değer hususiyet bulmamazlık gibi bir hükmü varsa memleket oradadır; heyet kurabilirsiniz, tetkik heyeti kurabilirsiniz, sırasına göre masrafım dahi bana yükleyebilirsiniz, biz bunları o yolla ispat edebiliriz.

Muhterem arkadaşlarım, mühim bir mesele olarak şunu da arz edeyim...

BAŞKAN — Bir dakikanız var Sayın Akışık.

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK (Devamla) — Bu da buradaki Devlet memurlarının durumudur. Memurlar iki grup olarak oraya gelir. Birisi sürgünlerdir, birisi stajdan yeni çıkmış kimselerdir. Bu büyük bir sorundur bizim nazarımızda. Stajdan

çıkmiş kimseler yetkilerinin en ağır şekli içinde nelerin nerelere kadar uzadığını öğrenmek niyetiyle hareket ederler. Sürgün gelmiş kimseler ise Ankara’da uğradığı kadrin yükünü oradaki vatandaşa çektirmek isteyen kimselerdir. Ve bu yüzden çok fecidir; - belki siz yine kabul etmeyeceksiniz ama dediğim gibi ispatı her zaman mümkündür - orada kanun tatbikatı ayrı bir mantık ve anlayış içindedir. Kanunlar en ağır şekliyle, en insafsız şekliyle, hattâ çoğu zaman insan haysiyetine en kırıcı darbe vurucu şekliyle tatbik edilir. Bu ispatlanacak bir mesele değildir.

BAŞKAN — Vaktiniz tamam Sayın Akışık. Lütfen cümlelerinizi tamamlayınız efendim.

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK (Devamla) — Yine sözlerimin başına dönüyorum; buraları kaldırmak Türkiye Cumhuriyetinin şerefi ve itibarı meselesidir. Bu bir. Bu itibarı Yüce Meclisiniz ve muhterem Hükümet heyetiniz kabul ettiği takdirde başvuracağı sade yollar vardır.

Birincisi; oraya kaliteli memur getirecektir. Kaliteli memur getirmenin şartı: İki misli maaş, meselâ 1/5 kıdem. Bu başka türlü olmuyor.

İkincisi; özel fon ayıracaktır. Bu fon, “Doğu kalkınması” yahut “Geri kalmış iller kalkınması” adı altında muayyen gelir kaynaklarına bağlanacaktır, bütçeden temin edilecektir, petrol gelirlerinden temin edilecektir, eğer kalmışsa...

BAŞKAN — Sayın Akışık, vaktiniz geçiyor, efendim.

KENAN MÜMTAZ AKIŞIK (Devamla) — Özür dilerim, zaten farkındayım ki, bu konu 20 dakikalık bir zaman içinde, hele böyle muhterem ve çok müdekkik tenkitlerinizin tesiri altında ele alınacak bir konu değildi. Diğer konulara zaten temas etmemem de bir isabet oldu, ama inşallah devre sonuna kadar sizinle bunu çok uzun boylu konuşacağız.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim efendim. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Başbakan söz istemiştir. Buyurun Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri şiddetli alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri; 6,5 saate yakın bir zamandır devam eden, Hükümet programı ile ilgili olarak serd edilmiş mütalâaları, tenkitleri, izhar edilmiş temennileri cevaplandırmak üzere huzurunuza geldiğim şu anda hepinize saygılarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından alkışlar)

Ana muhalefet Partisi ve grubu bulunan G.P. adına yapılmış bulunan tenkitler ve şahıslar adına yapılmış bulunan tenkitleri bir tasnife tabi tutmadan cevaplandıracağım, takdir buyuracaksınız ki, bir tasnife tabi tutmak için kâfi zaman mevcut değildir.

Bugün burada serd edilmiş olan mütalâaların büyük bir kısmının, hemen hemen hepsinin seçim meydanlarında, radyolarda bundan üç hafta evvel kerrat ile tekrarlandığı bir gerçektir.

1965-1969 döneminde, 1965 Hükümet programı müzakere edilirken daha sonra her bütçede, komisyonda, bütçenin tümü üzerinde, bütçenin sonunda da aynı mütalâalar, aynı tenkitler tekrarlanmıştır. Bugün burada yeniden seçimle gelmiş bulunan, yenilenmiş bulunan Yüce Heyetinize, bir kısmı tekrar dahi olsa, bâzı mütalâaları serd edeceğim.

Aslında söylenen şeylerin hemen hepsi istisnasız, 1965-1969 döneminin za-
bitları tatik edilirse görüleceği üzere, cevaplanmıştır, vesikalarla, delillerle vuzuha
götürülmüştür.

Şu hususu ifade edeyim; 1969 seçim beyannameleriyle siyasi partilerimiz aziz
milletimizin önüne çıktılar. Hep beraber çıktık, hepimiz çıktık, müsavi şartlarla
ç çıktık, herkes eşit olarak çıktı. Bir şikâyeti olan varsa eşit şartlarla çıkmadık diye, bu
kürsü açıklar, hür matbuat açıktır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)
Gelirsiniz, söylersiniz, cevap veririz, cevap vermeye değer gördüğümüz müddetçe,
ama birtakım ipe - sapa gelmez şeyleri alt alta koyar da alın bunların cevabını ve-
riniz dersiniz, bunların da cevabını vermeyiz. (A.P. sıralarından alkışlar) Ben sizi,
konuşmacıları altıbuçuk saat dinledim. Eğer rahat dinlerseniz üzülerək bâzı şeyleri
söyleyeceğim. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Yerinizden müdahale etmeyiniz efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben burada otururken
dahi lâf atacak kadar bir asabi hırçınlığın içinde olmanın mânasını anlamıyorum.
Biz burada Hükümet programını müzakere ediyoruz. Hükümet programı için za-
man tahdidi koymaksızın konuşma serbest, Grup sözcünüz ikibuçuk saate yakın
görüşti. Daha isterse daha da görüşür. Sözcüleriniz yine görüşti. Bu itibarla ben
grup sözcülerinizin, değerli Parlâmentomuzun değerli üyelerinin söylemiş oldukla-
rı hususlara kendi mesuliyetim dâhilinde ve temsil ettiğim felsefenin, Adalet Par-
tisi siyasi felsefesinin ve o felsefenin icabı olarak ortaya konmuş bulunan hukukî
dokümanların, parti programının, seçim beyannamesinin, İkinci Beş Yıllık Plânın
çerçevesi içerisinde tenkitlere cevaplar arz edeceğim.

Şunu ifade edeyim evvelâ, anamuhalefet partisinin sayın sözcüsünün ve ana-
muhalefet partisi mensubu iki değerli milletvekilinin görüşlerine cevap vereceğim.
Bu görüşlerin içerisinde çeşitli hususlar, çeşitli konular vardır. Bu konulara geç-
meden evvel bâzı yanlış rakamlara dayanan, yanlış bilgilere dayanan mütalâaların
burada ifade edildiğini söyleyeyim. Burada gelip sistemi tenkit etmek, düzeni be-
ğenmemek, bunların hepsini çok dinledik. Yalnız beğenmediğiniz bu düzenin ye-
rine ne koyacağınıza bu zamana kadar kimse gelip buradan cevap vermedi. (A.P.
sıralarından alkışlar) Bir yağ fabrikası yapılmış da, bu yağ fabrikası her sene iki
yağ fabrikası götürüyormuş da, bir lâstik fabrikası yapılmış da, bir ilâç fabrikası
yapılmış da... Bunları bize niye söylüyorsunuz? Söylediğiniz şeylerin belgelerini,
müsaadelerini veren sizsiniz. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) Yani
kimi kime şikâyet ediyorsunuz? Eğer söyledığınız yağ fabrikası Unilever fabrikası
ise, 1950’den evvel müsaadesi verilmiş. Türkiye’de 1961’den evvel lâstik fabrikası

yok, söylediğiniz lâstik fabrikaları Good-Year ise US. Royal ise 1961’de verilmiş müsaadeleri. Kimi kime şikâyet ediyorsunuz? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) Şikâyet ettiğiniz fabrikalar montaj fabrikaları ise, müsaadeleri 1961-1965 arasında verilmiş. Şikâyet ettiğiniz Pepsi-Cola, Coca-Cola fabrikaları ise müsaadeleri 1961-1965 arasında verilmiş. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) Yani bir de sizi, biz mi teselli edeceğiz şikâyetleriniz karşısında? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar, gülüşmeler)

EŞREF DERİNÇAY (İstanbul) — Tuborku kim verdi? Efes Pilseni kim verdi?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Üç aded lâstik fabrikası, yedi aded ilâç ambalaj fabrikası, sekiz aded montaj sanayi fabrikası, beş aded maden arama ve ihtira müsaadesi, üç aded meşrubat fabrikası, 1961-1965 arasında verilmiştir. O devirde de Cumhuriyet Halk Partisi iktidardadır.

ORHAN BİRGİT (Ankara) — Adalet Partisi o devirde yok mu idi?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Siz söylediniz, söylediniz; bırakın da bir de biz söyleyelim size.

BAŞKAN — Yerinizden müdahale etmeyiniz efendim.

EŞREF DERİNÇAY (İstanbul) — Sabredemiyoruz ki, ne yapalım Sayın Başkan?

BAŞKAN — Eğer iş, sabırsızlık ölçüsüne vurulacaksa herkes aynı şeyi söyleyebilir beyefendi. Buraya sabretmesini de öğrenerek gelmek lâzım. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bakınız biz ne vermişiz: Bir aded suni gübre kompleksi; buradan gelip de kendisine selâm gönderdiğiniz Türk köylüsünün tarlasına ucuz gübre çıkarsın diye. İki aded otomobil imal sanayii, montaj değil, imal. İki aded traktör imal sanayii, montaj değil, iki aded dizel motor imalât fabrikası. Bir aded dişli kutu ve transmisyon aksamı fabrikası, yine imalât. Bir aded anakimya tesisi, bir aded kâğıt kompleksi, bir aded büyük pompa imal tesisi, iki aded büyük turizm projesi. Yani Türkiye’nin ağır sanayiye geçişte hem teknolojiyi ve hem sevkü idareyi başlangıçta zaruri olarak icap ettiren tesislere müsaade vermişiz. Bunları lüzumsuz görüyorsanız bunların münakaşasını da yapmaya hazırız.

Muhterem milletvekilleri, evvelâ şu münakaşayı bir rayına oturtalım. Hükümet programını mı münakaşa ediyoruz, yoksa 12 Ekim 1969 tarihinde milletçe ibra edilmiş gelmiş bir siyasi iktidarın 1965-1969 devresindeki icraatını mı münakaşa ediyoruz? Evvelâ bunu bir rayına oturtalım. Mamafih, ben 1965-1969 devresindeki icraatımızın tümünün müzakere edilmesinden de memnunum. Çünkü biz, aziz milletimizin huzuruna yüz akı ile çıktık ve şu kürsüye de yine yüz akı ile geldik. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

“Seçim sistemi” mi diyorsunuz? Aynı seçim sistemi size de tatbik edildi, kazanıp gelseydiniz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) Yani seçim sistemi

bize ayrı, size ayrı tatbik edilmedi ki. Müsavi şartlar altında bir plâtforma çıktık. Siz her şeyi vadettiniz, biz ölçümüzü muhafaza ettik. Evsiz olana ev vadettiniz, “Toprak işleyenindir” dediniz, muhtara maaş vadettiniz, beşyüz lira da borç affettiniz ki, geleceğim biraz sonra. (A.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

Şimdi Sayın Satır gelmiş diyorlar ki, “Hep bir araya gelelim de” diyorlar, “Şu beşyüz lira borçları ödeyiverelim” Sayın Satır kendi bononuzu kendiniz ödeyiniz, biz sizin bononuzu niye ödeyelim? (A.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve gülüşmeler) Ve bonolarınız halkın elinde zaten. Halka, iktidara gelirsek beşyüz lira ödeyeceğiz diye bono vermişsiniz. (Gülüşmeler) Müsavi şartlar altında seçime gitmişiz, siz bedeli Devlet tarafından, Devlet Hazinesi tarafından ödenecek rey satın almağa kalkmışsınız, millet reddetmiş, “Bizim reyimiz satılık değil” demiş. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar).

“Seçim sistemi” mi dediniz? 1961 Kurucu Meclisinin koyduğu Seçim Kanunu millî bakiyeye çevirdiniz. Millî bakiye rejimi dejenere edecek bir sistemdi. Biz bunun mücadelesini vatan sathında yaptık, iktidara geldik, değiştirdik; 1961 şartlarına aynen döndük. Anayasa Mahkemesine gittiniz; Anayasa Mahkemesi Kanunda bir fıkra kaldırmak suretiyle 1961 şartlarından daha gayri müsait bir seçim sistemini hâkim kıldı, ona göre seçim yaptık, geldik.

“Seçim sistemi” mi diyorsunuz? Neden Millî Bakiye Kanunuyla mukayese için esas alıyorsunuz? Alın bakalım majoriter sistemi, kaç milletvekili getirirsiniz? (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Böyle hep işinize gelen tarafı, hep kârlı tarafını almayın, bir de çizginin bu tarafını ve bu tarafında olan işleri beraberce alın, beraberce mütalâasını yapalım. Majoriter sistemde 35 milletvekili getirirsiniz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Biz sizin karşınıza gelip de, majoriter sistem olmadığından dolayı hayıflanıyor değiliz. Çünkü majoriter sistemin, ekseriyet sisteminin bugünkü şartlar altında tatbik kabiliyeti yoktur, nispi temsil sistemi Türkiye de zarrurettir. Hakikaten iktidarın çok daha büyük gruplar halinde iktidar olması yerine daha küçük gruplar halinde iktidar olsun, ama muhalefet daha çok temsil edilsin.

Değerli milletvekilleri, biz muhalefetten şikâyetçi değiliz. Muhalefetsiz bir demokrasi olmayacağına inanmışızdır. Size açıklıkla şunu söyleyelim: Asgari müştereklerden zaman zaman bahsederiz; bu asgari müştereklerin başında demokratik rejime inanç gelir. Demokratik rejimin biz birkaç unsurla varlığına inanmışızdır. Bunlardan birisi hür seçim, ikincisi; hür Parlâmento, hür Parlâmentonun içerisinde hür muhalefet, hür basın, hür yargı organı... Bunlar olmazsa demokratik sistem olmaz. Onun için Hükümet programımızda da iyi niyetlerle ifade ettiğimiz gibi, biz muhalefetsiz bir demokrasi düşünmeyiz. Hiç merak etmeyiniz, kimse merak etmesin, muhalefet bizim işimizi güçleştirmez, bizim işimizi muhalefet hakkıyla vazife yaptığı zaman kolaylaştırır. Çünkü bizim maksadımız milletimize iyi hizmet etmek, doğru hizmet etmek, hakkı, adaleti, fazileti daima hâkim kılmaktır. Gayet açıklıkla sözlerimin başında ifade ediyorum; bunun dışında bir şey görürseniz, muhalefet olarak, hür Türk basını olarak bunu ortaya koymaktan çekinmeyiniz. Çekinmeyiniz ki, siz vazifenizi yapmış olarsınız, biz vazifemizi daha iyi yapmış olalım.

(A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Onun içindir ki, muhalefetin varlığına tahammül edemeyen bir iktidar değildir, A.P. iktidarı. Böyle olmadığını da bütün dört sene zarfında iktidarken göstermiştir. Bugün Hükümet programının müzakeresi yapılırken muhalefetin varlığına tahammülü olmayan bir tutumun içinde değilim. Böyle bir tutumun içinde benim grubuma mensup arkadaşlarım da değil, ama şunu da kabul etmek lâzımdır ki, son söz hakkı da muhalefete ait değildir.

Muhterem milletvekilleri;

1961 Anayasasının 1924 Anayasasından büyük farkları var. Bu farklardan birisi azınlığın muayyen haklarını çoğunluk kararıyla dahi alamamaktır. Bu, iyidir. Yani azınlığın öyle hakları var ki, kararı çoğunluk verecek, ama çoğunluğun kararıyla dahi azınlığın bu hakları alınamaz. Yani azınlık ve çoğunluk mânasını Parlâmento lisanı içerisinde kullanıyorum. Bizim buna da bir itirazımız yok. 1969 Türkiye’si, her gün yeni şartlarla karşılaşan, büyüyen, gelişen, genişleyen bir ülkedir, bu ülkede sulhun ve refahın, huzurun devamlı olması çeşitli dengelerin iyi yapılmış olmasına bağlıdır. Birinci denge çoğunluk-azınlık hakları dengesidir. Azınlığa hakkını tanıyoruz. Esasen, “tanıyoruz” demek bile zait, bunu biz bahsediyor değiliz, bunu Türk Anayasası bu şekilde vaz’etmiş. Biz buna hürmetkârız ve bunun savunucusuyuz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Kendi menfaatimiz için hiçbir şekilde azınlık haklarına dokunmayız, hattâ azınlık haklarına dokunur bir temayül, nereden gelirse gelsin, ortaya çıkarsa hiç kimse şüphe etmesin ki, A.P. grupları ve onun Hükümeti böyle bir tutumun ve tavır-ın karşısında olacaktır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Bizim maksadımız kargaşalık değildir. Nasıl olsun ki, bir memleketin emanet tevdi ettiği bir siyasi parti ancak o memlekette huzur ve sükûn getirmekle mükelleftir, kargaşalık çıkartmakla değil.

1969 yasama dönemine yeni başlıyoruz. Değerli milletvekilleri, Parlâmentonun memleket huzuru üzerinde fevkalâde mühim bir rolü vardır. Şayet Parlâmento huzur içinde çalışırsa emin olunuz ki, Parlâmento hem çok itibarlı olur, bu itibar sayesinde demokratik müesseselerin hepsinde zincirleme bir koordinasyon olur, dışarıda Parlâmento ve politikacının itibarı ne kadar yüksek olursa o memlekette huzur ve sükûnu sağlamak o kadar kolay olur. Onun içindir ki, bu başladığımız dönemde Parlâmentonun huzurlu bir çalışma içerisinde olmasını 1969-1973 devresi için kaçınılmaz bir şart görüyoruz. Huzurlu bir çalışına içinde olmak demek, hür tenkitten vazgeçmek demek değil, ama mutlaka siyasi münakaşalara ölçü kazanması demektir. Onun içindir ki, huzurunuzu çıkarken hakikaten vatan sathında hiçbir seçimde olmayacak şekilde çeşitli fikirlerin yer aldığı bir mücadeleden sonra bu çatının altında huzur ve sükûn içinde bu çalışmayı devam ettirmeye Parlâmento mecburdur. Demokratik rejimi korumak, yaşatmak, kökleştirmek, geliştirmekten bahsediyorum. Ana muhalefet Partisi Sayın Genel Başkanı ve sayın sözcüleri de aynı şeyden bahsediyorlar. Bunun gereklerine inmek her halde asgari müştereklerden birisini teşkil ediyor.

Muhterem milletvekilleri; şu veya bu şekilde tenkit edilmiş hususlar var; seçim meydanlarında da tenkit edildi, burada da bugün tenkit edildi. A.P. 1969-1973 dönemini Türkiye'nin fevkalâde hayatî meselelerle dolu bir dönemi addediyor. Bunu bilerek aziz milletimizin hizmetine talip olmuştur, Adalet Partisi Parlâmentonun güçlenmesi, rejimin güç ve kuvvet kazanması, rejim düşmanlarının elindeki silâhları almakla mümkündür. Rejim düşmanlarının elindeki silâhların en başlıcası halka bu rejimi kötölemek suretiyle, "Bundan kötüsü de olmaz ya" şeklinde bir kanaate götürmektir. Yani, bundan daha kötüsü olmadığını ispat eden bir Parlâmento veya bir nizam ayakta duramaz. Ayakta durmanın en birinci şartı mutlak mânada bu sistemin işleyen, yürüyen, vatandaşın işini gören, haysiyetini, hürriyetini teminat altında tutan bir sistem olduğunu göstermek mecburiyetindeyiz. Türkiye 1965 Türkiye'si değildir. Türkiye 1968 Türkiye'si değildir. 1969 Türkiye'sinin şartlarını konuşurken de 1969 Türkiye'si ile iktifa etmek kâfi değildir. 1970 Türkiye'si ile daha ötesini düşünmeye mecburuz; imajımızın, hayal gücümüzün, görme kudretimizin yettiği nispette daha ilerisini düşünmeye mecburuz. İşte bütün bu düşüncelerle kanaatim odur ki, Adalet Partisi seçim beyannamesinde de izah olunduğu gibi Devletin topyekûn olarak müessir çalışması, halkımızın tâbiri ile Devlet çarkımızın işlemesi, zannediyorum ki bu devrenin en mühim meselelerinden birisidir. Bunun içine Parlâmento da dâhildir, bunun içine icra da dâhildir, bunun içine yargı organı da dâhildir.

Muhterem milletvekilleri, hiç kimse üstüne almasın, yine başlıyorsunuz, "Filân kanunu çıkarttırmayacağız, Anayasanın 89'uncu maddesi..." Dört sene içinde 81 gensoru önergesinin verildiği bir Parlâmento mevcut değildir. Dört sene içinde 81 gensoru. Bu Parlâmento yasa yapmakta gecikir ise, bunu yasa yaptırmamak için Anayasanın muayyen maddelerini, başka maksatlar için konmuş hakları suiistimal etmekte de aramak lâzım. Gelin evvelâ bu müessesenin müessir bir şekilde çalışmasını sağlayalım. Üzerinde mutabık kalmamız gereken hususlardan bir tanesi budur.

Değerli milletvekilleri, bu müessese, bu çatı Türkiye'de açık durduğu müddetçe iktidarlar birtakım oyunlarla, entrikalarla veya kanla değişmez. Bu çatı açık durduğu müddetçe, biraz evvel konuşan değerli Bitlis Milletvekili arkadaşımızın şikâyetleri sadece kendi kapalı dünyasında kalmaktan çıkar, duyulur, işitilir, üzerine varılır hale gelir. Türkiye'de bu müessese açık durduğu müddetçe hiç kimse milletin alın terinin üstüne oturamaz, omzuna çıkıp oturamaz, hiç kimse milletten birtakım paralar toplayıp keyfi şekilde sarf edemez; irtikâp, irtişa, rüşvet gizlenemez, kollanamaz. Bunlar güzel şeylerdir. Zannediyorum ki bu büyük bir merhaledir. Onun içindir ki, 1969-1973 döneminde Parlâmentomuza büyük bir vazife düşüyor.

Muhterem milletvekilleri;

Şunda bir anlaşmaya varmaya mecburuz: Bir iktidar partisi düşününüz ki seçim beyannamesine yasama faaliyetleri - ki muayyen şeyleri koymuştur - bunları çıkaracaktır. Başka türlü iktidar olmanın mânası olmaz. Bunu bizim için düşünmeyin, kendiniz için de düşününüz. O zaman iktidar olmanın geçerliliği nedir? "Filân kanunu çıkartmayız." Bu olmadı. Yani bu, millî hâkimiyet anlayışı ile kabili telif

değil. Buna azınlığın çoğunluğa tahakkümü derler. Çoğunluğun azınlığa tahakküm etmesi gerektiğini söyledik ki buna sınırlı iktidar deniyor, ama sınırlı iktidar sadece çoğunluğun azınlığa hâkim olmaması mânasına gelmiyor, aynı zamanda azınlığın çoğunluğa da tahakküm etmemesi gerekir. Bu dengeyi kurmaya mecburuz. Türkiye bu dengeyi kuramadığı müddetçe rejim münakaşalarından kurtulamayız. Yani iktidar iktidarlığını, muhalefet muhalefetliğini bilecek, birbirlerine karşılıklı saygı içinde olacaklar, medeni ölçüler içinde herkes gelip fikrini söyleyecek. Türk demokrasisine yapılacak en büyük hizmet Türk Parlamentosundan başlar.

Sayın Başkan, başkan seçildiği gün bu kürsüden bütün Meclisten bir ricada bulundu: “İçtüzüğü çıkaralım.” Bunun bir mânası var. İçtüzüğü zannetmeyin ki, kendi seçim şansımızı artıracak işleri yapmak için kullanacağız. Biz böyle niyetlerin insanları değiliz, ama her halde seçim beyannamemize koyup millete va’dettiğimiz şeyleri yapmamız lâzım. Yapmadığımız takdirde sadece iktidar yıpranmaz, Meclis yıpranır, muhalefet yıpranır, siz de yıpranırsınız. Hep beraber yıpranırız.

Muhterem milletvekilleri;

Geçen devre Meclisin müzakere ettiği hususları yalnız 81 gensoru önergesinden ibaret kalmamıştır. Zannediyorum 53 tane Meclis araştırması, bir o kadar genel görüşme, bir o kadar soruşturma, yani haftada bir güne bütçenin sözlü soruların dışında murakabe fonksiyonu düşüyor ve saat hesabı yapıldığı takdirde, bütçe dâhil, yasama faaliyeti yüzde 40, murakabe fonksiyonu yüzde 60 oluyor. Biz demokrasiyi icat ediyor değiliz. Gayet tabii ki, bizim bünyemize göre birtakım hususiyetleri olacak, ama çok partili demokratik sistem Batıdan alındığına göre, Batı demokrasisinin hallettiği meseleleri biz birbirimizi inciterek münakaşa etmekteyiz. Bunların durulup, akliselimine hâkim olacağına, bir yol, bir denge bulunacağına inanıyorum. Yani Millet Meclisimiz 89’uncu maddenin engellemelerinden kurtarılmalıdır ki, 89’uncu madde ciddiyetini kaybetmesin. 89’uncu madde en mühim murakabe vasıtasıdır, ama her hafta, haftada bir defa 89’uncu madde işletilirse o zaman 89’uncu maddenin Hükümet üzerindeki müeyyide olma vasfı kalmaz. Size iktidar partisinin başı olarak ve yeniden Hükümeti kurmaya memur edilmiş, Hükümeti kurmuş güvenoyu için huzurunuzda bulunan Türkiye Cumhuriyetinin Başbakanı olarak, kaçınılmaz bir ıslâhat hareketinde, hangi partiye mensup olursa olsun, değerli milletvekillerinin meseleye yardımcı olmasını rica ediyorum.

Muhterem milletvekilleri;

Önünüze getirdiğimiz ıslahat hareketi şayet zamanında gerçekleştirilmez ise, o zaman işte birtakım bunalmalardan, birtakım rejim münakaşalarından kurtulamayız. Müessir olmayan bir Devleti müdafaa etmek mümkün değil, müessir olmayan bir parlâmentoyu da müdafaa etmek mümkün değil. Ne lazımsa onu yapalım.

Parlâmentonun yetkilerini devralmak gibi bir hevesin içinde değiliz, ama her halde müessir bir icra, müessir bir Devlet için şart.

Bugün icranın durumu nedir?

Bugün icranın durumu, işte Anayasamız... Anayasamızda “Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindir” bu yetki devredilemez. Yürütme görevi kanunlar çerçevesi içinde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir” demektedir. Gerekçesinde de bunun bir müştak deneme - yetki olduğundan bahsediliyor. Benim bahsettiğim bu. Yani Anayasanın içerisinde kuvvetler ayrılığı prensibinde yasama organına veya yargı organına yetki verilmiştir. Yürütme organına görev verilmiştir. Bunun çeşitli reperküsyonları var. Bir icra düşününüz, her türlü eylem ve işlemi yargı organının murakabesine tabi; her türlü eylem ve işlemi Parlâmentonun murakabesine tâbi, her türlü eylem ve işlemi hür basının murakabesine tabi. Peki, bu icranın siyasi mesuliyetinden bahsedebilir misiniz? Yanlış bir şey yaptıysa, yasama organı bunu bozar, yanlış olmaktan çıkar mesele. Nerede, hangi meselede takdir hakkını kullanacak da, hangi meselede yetki kullanacak da memleket için faydalı olduğuna inandığı bir meseleyi yürütecek de, memleketin işini çabuk gördürecek de, ondan dolayı maahaze edilecek?

Değerli milletvekilleri bugünkü sistem içerisinde bizim anlayışımız, arz ediyoruz orta yere, bugünkü sistem içinde icranın siyasi sorumluluğunu değerli hukukçularımız münakaşa etsinler. Takdir hakkı olmayan bir icranın siyasi sorumluluğu nasıl olacak?

Niçin biz yargı organından şikâyet edelim? Biz, Devleti müessir hale getirmeye çalışıyoruz. Şunu da ifade edelim, aziz milletimiz bize iktidar tevcih ettiği müddetçe biz iktidarı. Biz ilelebet iktidarda kalmanın yollarını falan aramayız. Millet tevcih ederse biz bu işin gönüllü, ivazsız müdafileri. İnaniyoruz ki, bu Meclisin her sırasında oturan değerli üyeler memleketimizin mümtaz evlâtlarıdır, şu siyasi kanaate sahiptir, bu siyasi kanaate sahiptir ama bu memleketin çocuklarıdır, gönülleri bu memleket için çarpar.

Binaenaleyh, “bizden başkası iktidar olmasın” gibi bir düşüncenin içinde falan değiliz. Geliniz bunu gayri şahsi yaparak meseleyi mütalâa edelim. Yani A partisi, B partisi, C partisi olmaktan çıkaralım, Devletin aksayan tarafları nelerdir, bunları ortaya koyup ve bu ortaya koyuşta da birtakım doktrinlerin, kalıpların, dogmatik fikirlerin falan esiri olmayalım peşinen.

Biz diyoruz ki, vatandaş bugün Devletle olan ilişkilerinden şikâyetçi. Ee, iktidarın başısın, neden şikâyetçi? Düzeltilecek hususlar var. Bunlar düzeltilmediği müddetçe bu şikâyetler kalkmaz. O zaman biz kanunların dışına çıkarız. Kanunların dışına çıkmak aklımızdan geçmez. Vatandaş, yargı organının işleyişinden şikâyetçi. Bunu söylemekte yargı organına en ufak bir şeyde bulunmuyoruz. Bu bir gerçek. Beş senede bir mahkemesini görmeyen, bir mahkemesinin neticesini almayan vatandaş ne yapacak? Geliniz hep beraber bu problemlere eğilelim. Bunların yollarını bulalım.

Ne yapacağız biz yetkiyi? Muhterem milletvekilleri, modern devlette her halde dünyada tek başımıza devlet idaresi yapan biz değiliz. Almanya’da, Fransa’da, İtalya’da, İngiltere’de, Birleşik Amerika’da, Batı demokrasilerinin mevcut olduğu

bütün memleketlerde bir devlet idaresi var. Biz çerçeve kanun, yetki kanunu veya seçim esnasında kullandık, çok istismar edildi, kanun mahiyetinde kararname gibi, hususları sadece kendimize şöhret sağlamak maksadıyla değil, sadece ve sadece memleket hizmetlerini daha iyi görebilmek için ortaya koymuşuzdur.

Eninde sonunda bunlar yapılacaktır. Bunlar yapılmadığı müddetçe biz burada ne kadar çırpınırsak çırpınalım, biz ıslahat istiyoruz, rasyonalizasyon istiyoruz, memleketin kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını istiyoruz, bu kaynaklardan en kısa zamanda randıman alınmasını istiyoruz, istikrar içerisinde ekonomik gelişme istiyoruz, ekonomik genişleme istiyoruz. Bütün bunları başarabilirsek sosyal meselelerin halini başarabiliriz.

Yanlış anlaşılmasın, “Bunları başardıktan sonra sosyal meseleleri başarırız” demiyoruz. Öyle bir denge içerisinde bu meseleleri yürütmek, götürmek gerekecektir ki, artan iktisadi güçle sosyal meseleleri yapacaksınız, onlar size yeni yeni güçler verecek.

Ne ile halledeceksiniz okul meselesini? Ne ile yapacaksınız 14 haneli bir köye ilkokulu? Bu kürsüden, eğer ben doğru anlamışsam, 14 haneli bir köye okul yapılması söylenmişse, bu bir üzüntünün mahsulü olarak değil bir sevincin mahsulü olarak söylenmeliydi.. Cumhuriyet, 50 sene zarfında 14 haneli köye okul götürebilmiş, mezraya götürememiş.

Muhterem milletvekilleri, neye sahip olduğumuzu bilmezsek bu kadar ağır yükün altında eziliriz. Maalesef memleketimizin ekonomik ve sosyal şartlarının icabı, dağ ve orman bölgelerinde bilhassa bâzı yerde ova, bâzı yerde mezra, bâzı yerde divan, bâzı yerde mahalle tâbir edilen çok dağınık bir iskân şekli vardır. Her evin yanına bir okul yapmak imkânı yok. Her evin yanına bir okul yapmadın diye Cumhuriyeti muaheze edemezsiniz, ama 14 haneli köye okul yapılması başarıdır. (C.H.P. sıralarından “öyle şey söylenmedi” sesleri) Ben doğru anladıysam. 14 haneli köye yapıldı da mezraya yapılmadı diyorsanız, işte sebebi bu.

Efendim, 200’den yukarı nüfusu olan köylerin evvelâ okula kavuşturulması esas alınmıştır, ondan sonra 200’den aşağı inilecektir.

Muhterem milletvekilleri;

Huzurunuzda getirdiğimiz meseleler, pek çoğu ile bizim siyasi felsefemizi ve parti olarak bizi aşan meselelerdir. Devlete ait meselelerdir ama biz A.P. siyasi iktidar olarak bu meselelere sahip çıktığımız ilhamını aziz milletimizden alarak onun ıstıraplarına, şikâyetlerine çare bulmak için çırpındığımızdan dolayı kendimizi bahtiyar addediyoruz.

Çerçeve kanun, yetki kanunu veya kanun mahiyetinde kararname, bürokrasiye boğulmuş bir devleti, mesuliyet korkusu altında bürokrasiye boğulmuş bir devleti, israfa boğulmuş bir devleti kurtarma çabasıdır. Devam edelim mi israfa, bürokrasiye? Mesuliyet korkusu altında memleketin işlerini görmeden dosya yapmaya devam edelim mi? Yoksa mesuliyeti sırtımıza alıp iş mi görelim?

Muhterem milletvekilleri,

600 bin ilâ 800 bin nüfusumuz artıyor her sene. Çığ gibi nesiller geliyor, altı milyon Türk çocuğu 1972’de ilkokula gidecek, altı milyon! Bunlar yarın ortaokul isteyecek, öbür gün başka okul isteyecek, öbür gün iş isteyecek sizden, ama kırılmasın, dökülmesin, ucundan, kıyısından bir şey olmasın korkusuyla kendi kendini bağlamış bir devletin şayet işleri görülemiyorsa, bunları memleketin içinden çıkıp gelen, didinen, çırpınan insanları beceriksizlikle itham ederek izah etmek mümkün değildir. Gelin, derdin dibine inelim.

Esasen Türkiye gibi memlekette bu kadar hayatiyeti, dinamizmi olan bir memlekette her 15 senede bir veya daha kısa zaman içinde veya daha uzun zaman içinde - ama onbeş seneyi geçmeyecek zaman içinde - elbisenin dar gelmeye başladığını göreceğiz. Elbise dar gelmeye başlamışsa bu elbiseyi vücudun ölçüsüne göre yapmaktan başka çare yoktur. Biz yetkiyi bunun için istemiştik, ama bunların hepsi Anayasa tadilini gerektirir. Siz iktidar istediniz, aziz milletimiz anamuhalefet partimize iktidar vermedi. Biz, Anayasa tadili yapacak kadar milletvekili istedik, bize de vermedi, ama bizi iktidar yaptı.

Muhterem milletvekilleri, anamuhalefet sözcüsü değerli arkadaşımız, yazılı ve şifahi konuşmasında - kısmen yazılı, kısmen şifahi konuşmasında - “Ortanın solu”ndan ve “Düzen değişikliği”nden hiç bahsetmediler. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Şayet, diğer bir değerli milletvekili bu mevzua temas etmeseydi, bayağı ortanın solu ve düzen değişikliği askıda kalacaktı. (C.H.P. sıralarından “Evham ediyor-sunuz” sesleri) Ümit ediyorum ki, anamuhalefet partisi, düzen değişikliği, evvelâ ortanın solu ki son seçimlerde de kullanıldığını pek görmedik, evvelâ ortanın solu, sonra da düzen değişikliğinden vazgeçti ise, onu, tabii iktidar olarak bizim de bilmemiz lâzım ki, muhalefetimizin düşünce tarzına zaman zaman cevap vermek imkânlarını bulalım. Sayın Satır’ın konuşmasının hiçbir yerinde tek kelime ortanın solu ve tek kelime düzen değişikliği görmedim ben, konuşma da burada...

NECDET UĞUR (İstanbul) — Muhtevasında var.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Mütalâalar serd edildi: “Program tutarsız” Neden? Neden tutarsız? Nedeni yok...

Mütalâalar serd edildi: “Bu programın bâzı yerlerini beğeniyoruz bâzı yerlerini beğenmiyoruz” “Kırmızı oy veriyoruz...”

Gayet tabii muhalefet olarak beyaz oy vermenizi beklemeyiz, ama...

ORHAN BİRGİT (Ankara) — Bıraksanız Bilgiç bile kırmızı oy verir. (C.H.P. sıralarından gülüşmeler)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Neden kırmızı oy vereceğinizi daha iyi izah etmenizi beklerdik. Çünkü muhalefet olarak otomatik kırmızı oy vereceğiz, gibi bir manânın çıkmasında, yine demokrasimizin ana muhalefetin alternatif olma hassası dolayısıyla faydalanmayacağı kanaatindeyiz. Anamuhalefet, iktidarın alternatifidir. Millet iktidardan bıktığı zaman, onun yerine ikame edebi-

lecek bir grubu bulabilmelidir. Ben bu zaviyeden söylüyorum. Mütalâalar, sebepten neticeye giden mütalâalar yerine, neticeyi farz edip, sebep ariyan mütalâalar olmuştur.

Şimdi, Sayın Satır, seçime iştirak oranının neden düşük olduğu hakkında bâzı beyanlarda bulundular ve dediler ki, “Evet, kanunun birtakım düzeltilmesi lâzım gelen yerleri vardır”, ki bu bizim Hükümet Programımızda yer almıştır. Muhterem milletvekilleri, demokrasiyi ayakta tutmanın diğer bir mühim unsuru olarak da mutlaka seçime bir stabilize kazandırmaya mecburuz. Seçim bütün usulleriyle mutlaka demokrasiyi güçlendirme yönünde olmalıdır. Her partiyi kendi iç bünyesinde tahrip edici bir seçim sistemi ile veya vatandaşın sandık başına gitmesini önleyici bir seçim sistemi ile veya vatandaşın 400,000 oyunu iptal eden bir seçim sistemi ile de hakikaten demokrasi sıkıntı içindedir. Açıklıkla söylüyoruz, kütüğünden oy pusulasına kadar vatandaşa her türlü kolaylığı gösterici ve suiistimal kapılarını tıkayıcı bir seçim mekanizmasını meydana getirelim. Şurası bir gerçektir ki, en mükemmeli bulmak fevkalâde zor, ama belki mahzurları en az olanı bulabiliriz. Bugünkü sistemin 1961’de, 1965’de, 1969’da tatbikatı görülmüştür.

Şimdi Sayın Satır buyurdular ki, “Toprak Reformu yapılmadığı için vatandaş, köklü ıslahat hareketleri yapılmadığı için yahut ta düzen hareketleri - ne ise - sandık başına gitmemiştir.” Ve Doğu Bölgesini de misal olarak ifadelerinde verdiler.

Merakınızı tatmin için söyleyeyim: Ağrı’da seçime iştirak nispeti yüzde 79,41; Bitlis’te yüzde 78,47; Diyarbakır’da yüzde 62,59; Mardin’de yüzde 78,37; Siirt’te yüzde 68,36 - Resmî Gazeteden aldım yani şimdi - Urfa’da yüzde 64,50; Bingöl’de yüzde 79,80; Muş’ta yüzde 80,22; Erzurum’da yüzde 66,68; Hakkâri’de yüzde 74,63; Tunceli’de yüzde 72,24; Van’da yüzde 77,23; Adıyaman’da yüzde 73,27...

Şimdi, bir de hiç toprakla vesaire ile alâkası olmayan yerleri okuyayım: İstanbul’da yüzde 52,42; İzmir’de yüzde 63,53; Ankara’da yüzde 63,58; Afyon’da yüzde 58,15; Burdur’da yüzde 57,47; Sinop’ta yüzde 57,20; Trabzon’da yüzde 59,19; Uşak’ta yüzde 54,25...

Şimdi, serd edilen “bilhassa, Doğu illerimizde toprak reformu yapılsaydı, seçim nispeti yüksek olurdu” şeklinde bir beyan - eğer doğru anladıysam - doğru değil. Çünkü rakamlar aksini gösteriyor. Her aklımıza geldiği zaman “Toprak Reformu” yaftasını her şeyin üstüne takmanın manâsı yok. Doğu illerimizde seçim nispeti çok daha yüksek; büyük merkezlerimizde hiç toprakla alâkası olmayan yerlerde çok daha düşük.

Muhterem milletvekilleri, seçime iştirak etmemenin çeşitli sebepleri var. Bunları burada sayıp dökecek değilim. Çünkü, bunlar bu münakaşanın dışında; ama ben ne çeşit mülâhazalar, mütalâalar neye dayanılarak mütalâalar serd edildiğini meydana koymak için bunları söylüyorum.

Sayın Satır, altın üzerine burada bâzı beyanlarda bulundular.

Değerli milletvekilleri, altın bildiğiniz gibi, büyük devletlerin piyasa üzerindeki tuttukları politikaya bağlıdır. Nitekim dünya piyasasına altın veren memleket-

lerin, altını garanti etmiş olan memleketlerin, Birleşik Amerika'nın, İngiltere'nin, Fransa'nın altın politikası, dünya para piyasasını altüst etmiştir. "Paranın değeri azaldı, çünkü altın yükseldi" demek, bizi dünya altın piyasasının tanziminden sorumlu tutmaktır. Acaba "Dünya altın piyasasını iyi idare etmediniz de altını yükselttiniz" mi demek isteniyor? (A.P. sıralarından *gülüşmeler*, C.H.P. sıralarından *"Hop-pala" sesleri*) O odur işte... Dünyanın her tarafında altın fiyatları yükseldi, önce 35 Dolara olan altın fiyatı, çıktı 60 dolara, 70 dolara; indi 50-55 dolara.. Türkiye'deki- nin kalacağını nereden biliyordunuz? Altın bu esas üzerinden gider...

Şimdi ekonomi gelişmemiş, istikrar olmamış. Bir bakalım rakamlara. Adalet Partisinin iktidarda bulunduğu geçen 4 sene zarfında genel fiyat endeksindeki artış vasatı yüzde 5'i geçmez. Bu kürsüden hiç kimse Türkiye'de enflasyon olduğunu söylemedi. İlk defa bugün Anglosakson'ların Klipin - Enflasyon dedikleri "sürünen enflasyon" dan Güven Partisi Sayın Genel Başkanı bahsettiler.

Değerli Milletvekilleri, kalkınan memleketlerde, yatırım yapan memleketlerde istikrarı muhafaza etmek fevkalâde zordur. Sayın Feyzioğlu'da bilirler ki, yatırım yapan bir memlekette yüzde 5 civarında genel endekste oynamalar olmuş ise, bu bir başarıdır. (A.P. sıralarından *"Bravo" sesleri*) Dünyanın hangi memleketinde fiyatlar olduğu yerde duruyor? Fiyatlarda muayyen nispetlerde artışlar vardır. Hele gelişen, genişleyen ekonomilerde fiyatları tutabilmek çok zor iştir.

Sayın Satır; "Doğru iktisadi politika, malî politika takip edilseydi fiyatlar artmazdı", dediler. Doğru takip edildiği için artmamıştır zaten. Doğrunun ne olduğunu da söyleselerdi memnun olurduk. Her sene 2,5 milyar lira bütçe açığı çıkardığınız bütçelerin, senenin sonunda ne ile kapandığını hep gördük. 20-25 Milyar liralık bütçelerde Adalet Partisi iktidar bir sene denk, diğer senelerde de vasatı 400-500 milyonu geçmeyen açıklarla - bütçe kapattı. Yine bugün Dünyanın hiçbir memleketinde bütçe açığı olmayan memleket yok. 20-25 Milyarlık bir bütçe operasyonunda 400-500 milyon nedir ki? Bunun çeşitli sebeplerini de bütçe müzakereleri esnasında geniş geniş izah etmişizdir. Bizim bir tütün politikamız var, bizim bir şeker politikamız var. Bunların Hazine üzerine yüklediği birtakım külfetler var.

Doğru iktisadi, malî politika takip etmemişiz... Ne olmuş neticede? 4 sene zarfında Türkiye'nin millî geliri, 1965 sabit fiyatları ile 73 milyar liradan 98 milyar liraya çıkmış. Nasıl olmuş bakalım.. 1940'dan 1950'ye kadar Türkiye'nin millî geliri gerilemiş. 1950'den 1960'a kadar Türkiye'nin millî gelirinde 1965 sabit fiyatları ile 25 milyar lira artış olmuş. 1960'dan 1965'e kadar 14 milyar lira artış olmuş, 1965'ten 1969'a kadar; 1965 senesine kadar, Cumhuriyet kurulduğu günden 1965 senesine kadar eriştiğimiz millî gelir seviyesine, yüzde 40'a yakın bir ilâve ile 25 milyar lira ilâve olmuş. (A.P. sıralarından *"bravo" sesleri, alkışlar*) Bu mu yanlış olan iktisadi, mali politikanın neticesi? Yüzde 7 kalkınma hızı tutulmuş, vasatı yüzde 7'nin de üzerinde olacaktır bizim devremizde ve fevkalâde kötü hayat şartlarına rağmen, tarımdan ümit ettiğimizi almamış olmamıza rağmen, yüzde 7 kalkınma hızı tutulmuş, 25 milyar lira Türkiye millî gelirine ilâve olmuş.

Bu devrede yanlış iktisadi politika takip edilmiş. Ne olmuş? Bankalardaki mevduat 1963 senesinde 10 küsur milyar liradan, 1968 senesi sonu itibariyle, 26 milyar liraya çıkmış. Yani, geçen 4 sene zarfında bankalardaki mevduat iki misli artmış. Cumhuriyetin kurulduğu günden itibaren 1964 senesine kadar mevduat neyse o tarihten bu yana iki mislinden bir miktar daha fazla artmış mevduat. Bu, vatandaşa güven veren doğru iktisadi, malî politikanın eseridir. Yani, her şeyi yanlış yapmışız da burada ne arıyoruz biz? (A.P. sıralarından *gülüşmeler*) Bunları siz söylediniz, biz söyledik, vatandaş bunun da hakemliğini yaptı.

Şimdi dönüyoruz eski deftere, yani 1965-1969 defterine.. O defterdeki sayfalar o yılların şartları içerisinde Adalet Partisi siyasi iktidarı için başarılı sayfalardır. Millet için, memleket için başarılı sayfalardır. 12 milyar liralık bütçe, çıkmış 24 milyar liraya, 1963 yılının 12 milyar liralık bütçesi, çıkmış 24 milyar liraya. 12 milyar liralık yatırım hacmi, çıkmış 24 milyar liraya.. Bütçenin dışında yatırım hacmi... 1963-1968 devresinde memleketin tüm kaynakları, kalkınmaya sarf edeceği kaynaklar 60 milyar lira, 1968-1973 devresinde 119 milyar lira.. Yanlış iktisadi, malî politikanın neticesi bu mu? Kalkınmadaki başarısızlık bu mu?

İhracat; 1950 senesinden 1965 senesine kadar Türkiye'nin ihracatı 300-350 milyon dolar arasında değişmiştir. Sattığınız 4 kalem mal; fındık, üzüm, tütün, pamuk... Biraz da maden cevherleri. Ne olmuş? 1964 senesinde ihracat 411 milyon doları bulduğu zaman günün Hükümet başkanı "Ses duvarını aştık" diye radyoya çıkmış. (A.P. sıralarından *gülüşmeler*) 1969 senesindeki ihracat 550 milyon dolar olacak.. 550 milyon dolar..

ABDÜLKERİM BAYAZIT (Ağrı) — İthalât?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İthalât da 800 milyon dolar olacak.

ABDÜLKERİM BAYAZIT (Ağrı) — Aradaki fark 300 milyon dolar.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Farkı vermiş miydiniz bana?

ABDÜLKERİM BAYAZIT (Ağrı) — Almadınız ki.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — 1961 senesinde yapılan plân Türkiye'nin 15 sene tediye açığı olacağını gösteriyor. Plân sizin plânınız. Yani, bize, tediye açığı olmayan bir Devlet teslim ettiniz de, biz bunu tediye açığı veren bir Devlet haline mi getirdik? (A.P. sıralarından *"bravo" sesleri, alkışlar*)

Muhterem milletvekilleri, bir değerli arkadaşımız Türkiye'nin kalkınması "A.P. felsefesi ile olmaz, bu düzenle olmaz" dediler. Ne ile olduğunu söylemeden, sadece "olmaz" dediler. Ne ile olur? Hür teşebbüsü vatandaşın Anayasa hakkı tanıdığı, neticesini niçin tanıımıyorsun? Hür teşebbüs... Hür teşebbüsü tutmak her vatandaşın hakkı. Neticesine niçin razı olmuyorsunuz? Anayasayı istediğimiz gibi anlamayalım, diyorsunuz, mülkiyeti vatandaşın hakkı tanıdığı, mülkiyet zedelenebilir mi? Zedelenmez.

Değerli milletvekilleri, bu kürsüden çok şey söylendi. Toprak reformu, dendi. Güven Partisinin Sayın Genel Başkanı toprak reformunda bizim gitgide çekingen olduğumuzu, C.H.P. ise bizim toprak reformunda kapitalist sisteme gittiğimizi ifade etti, değerli sözcüler. 1965 senesinden de geriye gittiğimizi ifade ettiler.

Bunun ispatı kolay. İşte Adalet Partisinin 1965 senesi seçim beyannamesi, işte 1969 senesi Hükümet Programı.. Bakalım, geriye mi gitmişiz, ileriye mi? 1965 senesini okuyorum:

“Parti Programımıza göre toprak politikamızın hedefi, tarımda topyekûn üretimin artırılması, modern işletmecilik esaslarına uygun şekilde toprak rejiminin düzenlenmesi, köylülerimizin toprağa kavuşturulmasıdır.”

1969 yılına geliyorum: “Topraksız veya yeter toprağı bulunmayan köylüye mevcut olan yerlerde Hazine arazisi dağıtımı süratli ve âdil bir şekilde devam edecek, şikâyete konu teşkil eden meseleler üzerinde gerekli usul ve mevzuat değişiklikleri süratle gerçekleştirilecektir. Hedefimiz tarımda topyekûn üretimin artırılmasıdır.” Kelime kelime aynen... Her iki beyannamede hedefimiz tarımda topyekûn üretimin artırılmasıdır. Aynı zamanda topraksız köylüyü toprağa kavuşturmadır. Ne söylediysek bunu söylemişiz..

YUSUF ZİYA YILMAZ (Adıyaman) — 50 sene sonra yine söylersiniz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — C.H.P.’nin 1936’dan 1950’ye kadar, 1961’den 1965’e kadar kavuşturmadığı şeyi bizden 4 senede nasıl istiyor? (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

ABDÜLKERİM BAYAZIT (Ağrı) — 50 sene sonra yine okursunuz. (A.P. sıralarından “otur yerine, otur” sesleri)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Biz buna angajeyiz, sizin fikriyatınıza angaje değiliz, biz buna angajeyiz. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Biz bu beyannamenin dışında bir şey taahhüt etmiş değiliz. Niçin yapmadınız, diye bizi zorlayamazsınız. İktidara gelir siz yaparsınız.

Değerli milletvekilleri; A.P. 4 sene iktidarda bulundu, C.H.P.’de ondan evvel 3,5 sene bulundu. Yani aramızda çok büyük fark yok. 3,5 sene içerisinde yapmadıkları şeyi...

YUSUF ZİYA YILMAZ (Adıyaman) — Beraberdik.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bir yanlışlık oldu, 8 ay bulunduk. (Gülüşmeler) 8 ayda zor kurtardık kendimizi.

Muhterem milletvekilleri; 4’üncü Koalisyonun programında şöyle bir şey varmış. 4’üncü Koalisyonun 4 tane ortağı vardı, bir de tarafsız Başbakanı vardı...

EŞREF DERİNÇAY (İstanbul) — Bilgiç ayrılırsa yine yalvarırsınız birleşelim diye.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bir daha tekrarlar mısınız onu, tekrarlar mısınız bir daha söylediğinizi?

EŞREF DERİNÇAY (İstanbul) — Bilgiç ayrılırsa yine yalvarırsınız birleşelim diye.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Siz kendi içinize bakın, kendi içinize bakın siz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Seçim esnasında milletimize ne taahhüt etmişsek onu yapmakla mükellefiz. Onun ilerisinde A.P. politikasını yapan organlar, büyük kongresi, Temsilciler Meclisi, Genel idare Kurulu, grupları memleket menfaatine neyi görürlerse onu yaparız. Onun içindir ki, muhalefet olarak yerimizi, iktidar olarak yerimizi tâyin edelim derken, biz sizin programlarınızı tatbikle mükellef değiliz, biz kendi programlarımızı tatbikle mükellefiz. Neden bizim programımızı tatbik etmiyorsunuz, diye bir şikâyetle bulunmamanızı rica ediyorum.

Yetki Kanunu iptal edilmiş. Doğru, Yetki Kanununun, bir kaç maddesi müstesna, iptal edildi. Düzen bozukluğundan şikâyet eden C.H.P. Yetki Kanununa itiraz etti. Henüz iptal gerekçesini bilmiyoruz. Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir ama kabili münakaşadır. Tabu olan hiçbir müessese yok Türkiye’de. (A.P. sıralarından alkışlar) Anayasa Mahkemesinin kararlarını, Anayasa Mahkemesinin itibarını zedelemekten de münakaşa edebilirsiniz, ölçü içerisinde.

Anayasa Mahkemesi yetkiyi Anayasadan ve Büyük Meclislerden alıyor. Şayet, Anayasa Mahkemesinin kararları kabili münakaşa değildir, dersiniz yetki verdiğiniz organların mesuliyetsiz olması gibi bir durumla karşı karşıya kalırsınız. Türkiye’de herkesin ef’al ve harekâtı Türk kamuoyunda münakaşa götürür. Binaenaleyh, bugün Türk Devletine, Türk Devletinin idaresine, Türk kamuoyuna artık hakkında söz söylenmeyen kimsenin kalmadığı gerçeği girmiştir. Bu kararın gerekçesi çıksın, bunu münakaşa edeceğiz. Şu anda gerekçesi olmayan bir kararın münakaşasına girmek istemiyorum. Çünkü böyle bir münakaşanın içine girmenin esas üzerinden birtakım zanlar, farzlar yapılması halinde yanlış neticelere varacağımız bir gerçektir.

Şunu ifade edeyim ki, Yetki Kanunu Türkiye’nin kalkınması için mühim bir vâsıta idi. Sizin zannettiğiniz gibi, “Fakiri fakir, zengini zengin” diye bur tekerleme var, öyle, o gibi bir iş değildi; fakiri zengin yapmak için tutulmuş bir yolun aleti idi. Anayasa Mahkemesi böyle görmüş. Ama söyleyeceğim husus şudur ki, düzen bozukluğundan şikâyet eden bir siyasi partimin Yetki Kanununun karşısında cephe almış olmasını şikâyet ile bağdaştırmak mümkün değildir.

Muhterem milletvekilleri; C.H.P.’nin Sayın Sözcüsü Plân hakkında, kalkınma felsefesi hakkında mütalâalar serd ettiler. C.H.P. 10 sene “Plân!” demiştir, 1950’den 1960’a kadar. 1961’de iş başına geldiği zaman kendisinin bir plânı yoktu. Nihayet Plânlama Teşkilâtı kuruldu, 1963-1968 devresi arasında tatbik edilen plân yapıldı, yürütüldü. Bu plânın 3 senesini biz tatbik ettik, 1965, 1966, 1967. 2’nci 5 Yıllık Plânı müstemirren biz hazırladık ve 1968’i tatbik ettik, 1969’u tatbik ediyoruz, 1970 hazırlanacak. Binaenaleyh, plân tecrübemiz bizim sizden fazla, hem yapma bakımından, hem tatbik etme bakımından. Plânın neticeleri de orta yerde. Aslında

1963, 1964 senelerinde tatbik ettiğiniz plânı da tatbik edemediğiniz orta yerdedir. Bakın yatırım gerçekleşme nispetlerine, %50 civarındadır endüstri sahasında, maden sahasında, diğer mühim sahalarda. Biz idareyi devraldıktan sonra bu nispetler %95'in üstüne çıkmıştır.

Para değerini kaybetmiş, 10,5 liradan dolar alınırımı, 15,5 liraya çıkmış. Bunlar, para değeri için serd edilecek ciddi mütalâalar değildir. Ve bu mütalâaların yerine ekonominin istikrarını başka göstergelerle ölçmek lâzımdır. İstikrar, bir memleketin istikrarı genel endeksle ölçülür. Enflasyon, deflasyon, resesyonun başka ölçüleri vardır. Ekonomide Doların karaborsada kaç para olduğu ile para değeri ölçülmez.

Yabancı Sermaye Kanunundan, Petrol Kanunundan şikâyetler oldu burada. Yabancı sermayenin bir nevi kapitülasyonlar devri gibi bir intibai yarattığını ifade edecek kadar bâzı görüşler serd edildi.

Muhterem milletvekilleri; yine açıklıkla söylüyorum, C.H.P. gerek Yabancı Sermaye Kanunu, gerek Petrol Kanunu çıktığı zaman bunun karşısında olmuştur, 1951'de ve 1954'de. Hattâ Yabancı Sermaye Kanunu için dışarıdan yabancılar gelip "çiftçiliği bile onlar yapacak" şeklinde ifadelerin serd edildiğini biliyoruz. Ama iktidarda bulundukları yine 1961-1965 devresinde de ne Yabancı Sermaye Kanununa, ne Petrol Kanununa dokunmamışlar ve Yabancı Sermaye Kanununa göre işlem yapmışlardır. Verilen müsaadelerin listesi burada, Devletin resmî arşivi.

Şimdi, bâzı meseleleri yine rayına oturtmakta fayda var. Bizim kalkınma felsefemiz, Türkiye'nin ekonomisini biran evvel güçlendirmektir; hedef o, iktisadi kalkınma hedefi... Topyekûn kalkınma, sosyal kalkınmayı, kültürel kalkınmayı da içine alır ve birbirine bağlıdır. 1969 Türkiye'sinde bu denge iyi yapılamadığı takdirde yine sıkıntıya girilir.

İki görüş var. Bu görüşlerden birisi iktisadi kaynak tanımadan sosyal meseleleri halletmek. Halledebiliyorsanız, buyurun halledin. Türk Anayasasının 35'inci maddeden 53'üncü maddeye kadar gelen maddelerini 53'üncü maddeyi görmeden güçlendirmek mümkün değil. 53'üncü madde, Türk Anayasasının kilit taşıdır. 53'üncü madde der ki, "Devlet, bu bölümde belirtilen iktisadi ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini, ancak iktisadi gelişme ile malî kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir." Esasen bu madde olmasa da böyle yapacaksınız yine. Yani, iktisadi ve malî kaynaklarınız yetmiyorsa, sosyal meseleleri nasıl halledersiniz? Anayasa, bu 53'üncü maddeyi 18 küsur madde saydıktan sonra sosyal meselelerle ilgili, bir kilit taşı olarak bağlamıştır. O zaman müzakereleri yapmış, böyle bir madde konulursa sosyal meselelere eğilinmez, mazeret beyan edilir v.s. şeklinde. Kaynaksız ne ile yapacaksınız, diye bunun karşısına mütalâalar dikilmiş ve bu madde burada yer almıştır.

Muhterem milletvekilleri; iktisadi genişleme olmadıkça bir memleketin diğer meselelerini halletmek mümkün değildir. İşsizliği halletmeniz mümkün değildir, eğitim meselesini halletmeniz mümkün değildir, sağlık meselesini halletmeniz mümkün değildir; bunların hepsi gelir, paraya dayanır. Yoksa bu, bunların hiçbirini-

sini yapamazsınız. Yani, Türkiye, Cumhuriyetin 50'nci yılına yaklaşırken hâlâ ilköğretim meselesi ile uğraşıyorsa, Türkiye'nin kaynakları var da bu meseleyi yapmadığından dolayı mı? Her şey değişir, bâzı katı gerçekler değişmez. Kaynağınız yoksa hiçbir şey yapamazsınız. Yapacağınız işler kaynaklarınız ile mütenasip olacak. Şimdi, mühim olan mesele prioritetleri vermektedir. Kaynakları büyütürken mühim olan mesele prioritetleri doğru vermektedir. Yani, bu kaynağı nereye sarf edeyim, şu sahaya mı sarf edeyim, bu sahaya mı sarf edeyim? İşte, plancılık da burada başlar, ekonomi bilgisi de burada başlar, akılcılık da burada başlar.

Bütün kaynaklarınızı ekonomiye verdiğiniz takdirde sosyal meseleleriniz kalır, bu takdirde dengesizlik doğar. Bütün kaynaklarınızı sosyal meselelere verdiğiniz takdirde iki sene sonra kaynağınız kalmaz, ne sosyal meseleyi yürütebilirsiniz, ne iktisadi genişlemeyi yapabilirsiniz. 1969 Türkiye'sinde en mühim hale gelen hususlardan birisi bu dengeyi iyi kurabilmektir. Biz zannediyoruz ki, ikinci Beş Yıllık Plân ile bu dengeyi kurmaya doğru mühim adımlar attık. Üçüncü beş yıllık plânı hazırlamak bize kısmet olursa, bu dengeyi çok daha iyi kuracağımıza kaniiz.

Muhterem milletvekilleri; hiç kimse sosyal meselelerin demokratik sistem içerisinde halledilemeyeceği gibi bir kanaat ile gelmesin. Bugünkü sistem ne kapitalizmdir, ne liberalizmdir. Bugünkü sistem, karma ekonomi sistemidir. Niçin karma ekonomi sistemidir? Çünkü hedef ekonomiyi büyütmek olduğuna göre, her kaynaktan faydalanmak asıldır. Bundan daha doğru bir kailde vaz'edilebilir mi, bu hedefe erişmek için ekonomiyi büyütecekseniz, her kaynaktan faydalanma asıl. Hangi istikamette? Memleketin millî menfaatleri istikametinde ve ekonomiyi büyütmeye istikametinde.

Muhterem milletvekilleri; millî menfaatler bir hesap meselesidir. Hislerle millî menfaatler ölçülmez... "Şu işte millî menfaat var, bu iste millî menfaat yok" şeklinde hislerle karara bağlanırsa memleket zarar görür, yani millî menfaatler bizatihi zedelenmiş olur.

Her kaynaktan faydalanma... İç kaynaklarınızı âzami şekilde seferber edeceksiniz, mobilize edeceksiniz, harekete geçireceksiniz. Açıklıkta ifade ediyoruz, bütçe geldiği zaman yine bunların münakaşası yapılır. Adalet Partisi iktidarı seçime giderken vergi koymuştur, geçen Şubat ayında. Bunun müzakereleri de yine zabıtlarda mevcut. İç kaynakları vergi ziyai, vergi idaresinde yapılacak ıslahat ki, Hükümet programında ve parti seçim beyannamesinde mevcuttur. Bunların dışında çok artırmak mümkün değil. Bâzı imkânlar daha var, ama çok artırmak mümkün değil. Ne yapacaksınız? Kendi kaynaklarınıza bağlı kalacaksınız, 25 senede kalkınacaksınız, ödünç para alacaksınız, borçlanacaksınız, 15 senede kalkınacaksınız; hem borcunuzu ödeyeceksiniz. Hem fukaralıktan kurtulacaksınız. Hangisini yapalım? Hangisinde millî menfaat var? Memleketi biran evvel fukaralıktan kurtarmakta millî menfaat var.

Yabancı sermayeye kapitülasyon gözü ile bakmayınız muhterem milletvekilleri. Biz yabancı sermayenin müdafaasını milletimizin, memleketimizin menfaatine

olduğu için yapıyoruz. Aksini düşünmek abestir. Milletin ve memleketin menfaatini düşünmenin inhisarı kimsenin değil. Vatan çocuklarının hepsi milletin ve memleketin menfaatini düşünecek. Yabancı sermaye dediğiniz zaman da böyle akın akın yabancı sermaye filân geliyor, değil. Yabancı sermaye dünyanın her tarafında aranıyor. Meseleyi bir yabancı sermaye meselesi olarak da mütalâa etmeyin. Teknoloji ve sevk-ü idare ithaline mecbursunuz.

Kalkınmamış memleket olmak acı şey. Yani, kendi gücümüz yetiyor da kalkınmaya, sarf etmiyor muyuz, bunu? Teknoloji de ithal edeceksiniz, sevk-ü idare de ithal edeceksiniz. Bugün teknoloji ve sevk-ü idare açığı sadece Türkiye'nin problemi mi... Hayır, Kanada ve Birleşik Amerika ile Batı dünyası arasında büyük uçurum açıldı ve Atlantığın öbür tarafındaki sermayedarlar, hattâ sermaye bile değil, sermayedarlar, müteşebbisler gelip, Atlantığın bu tarafındaki Batı memleketlerinde teşebbüsler kurdular. Kurdukları teşebbüslerin parasının çoğunu da o memleketin bankalarından aldılar. Yani, o memleketlerin milletlerinin, halklarının paraları. Fransa'nın bugün en çok meşgul olduğu meselelerden birisi bu. Almanya'da aynı meseleler var, İsviçre'de aynı meseleler var. Kalkınma istiyorsak, biran evvel kalkınma istiyorsak her kaynaktan faydalanmayı şart koyacağız.

Yabancı sermaye memlekete tesis kurmak için gelir, bir de borç alırız. Borcu tabii yabancı sermaye addetmemek lâzım.

Şimdi, yine huzurunuzda söylüyorum, bir plân yapmışsınız, %7 kalkınma hızı koymuşsunuz. Memleketin acı dertleri var. İşsizlik var, medeni imkânlardan yoksulluk var, kâfi miktarda istihsal yok, birçok şeyleri ithal etmeye mecburuz, ihracat olarak satacak malımız yok. Endüstri kuracağız. Bir taraftan iş imkânları açılacak bir, taraftan vatandaşımızın kullanacağı mallar çıkacak meydana, bir taraftan da dışarıya satacak mal çıkacak. Bunları yaparken kendi gücümüz yetiyor da, dışarıdan birtakım adamlara kâr sağlayalım, diye yabancı sermaye mi getiriyoruz. Kendi gücümüz yetiyor da bir de dışarıdan borç alalım bakalım, belki o başka çeşit paradır mı diyoruz?

Muhterem milletvekilleri,

Türkiye'nin ithalâtının %45'ini sermaye, yani yatırım malları teşkil eder, %45'ini hammadde teşkil eder, %10'nu da istihlâk malları teşkil eder. Aşağı yukarı ithalâtın kompozisyonu bu. Neresinden keselim bunun? Söyleyin. Şayet, hammaddeden keserseniz memlekette yokluk başlar, onu ithal etmeye mecbursunuz. İthal ettiğiniz zaman, vergisini, işçiliğini ve sairesini hep beraber ithal edersiniz. Şayet yatırım mallarından keserseniz, bu takdirde ne yeni işyeri yaratabilirsiniz, ne yeni istihsal malları yaratabilirsiniz. %10 istihlâk mallarından mı keselim? Bu da memleket piyasalarında yokluk psikozunu önlemek için konmuş sübaptır. Hâdis bu. Neyi almalıyım? Gübre mi almalıyım? 1 milyon dolar. Almamamın tek şartı var: Beş tane gübre fabrikası yapılıyor. 1970'de bir kısmı, 1971'de bir kısmı, 1972'de bir kısmı hizmete girecek. O zaman Türkiye 260 bin ton gübre üreten bir memleket olmaktan çıkıp 4 milyon ton gübre üreten bir memleket haline gelecektir. Yolu budur, kurtulmanın. Bunun için de, 100 milyon dolar gübre ithaline para vereceğine

-ki her sene bunu veriyorsunuz- 100 milyon dolara 4 tane, 5 tane gübre fabrikası kurabiliyorum. Ama, ekonominin birtakım doktrinlerinin esiri haline getirirseniz Türkiye'yi fukara cenneti yaparsınız.

Onun için doktrine falan ihtiyacımız yok. Türk Anayasası kendi nizamını vaz'etmiştir. Türk Anayasasının vaz'ettiği nizamın dışında başka bir nizam aramaya lüzum yok.

Sayın Satır "Atatürk'ün etrafında birleşelim" dediler. Bu, en ufak bir münakaşa tarafı olmayan, herkes tarafından en ufak bir tereddüde mahal olmadan "evet" denecek, hattâ "evet" denmesi dahi zait olabilecek bir şeydir, Ama Atatürk'ü de doğru anlayalım. Birtakım adamların Atatürk'ün himayesine sığınıp "sosyalist türküler" "sosyalist Türkiye" şarkılarını söylemesini de hep beraber göğüsleyelim. (A.P. sıralarından sürekli alkışlar ve "bravo" sesleri)

Atatürk bir düşünce tarzını memleketimize getirmiştir. Bu düşünce tarzı dogmatik birtakım hususlar değildir. Bu, Batı medeniyetinin temeli olan akılcılıktır. Bir sisteme gidip esir olmak yerine, memleketin şart ve imkânlarına göre memleketin ekonomisinin tanzim edilmesini bir düşünce tarzı olarak koymuştur.

Marx'ın düşünceleri 1920 yılında da vardı, 1923 yılında da vardı. Engels'in fikirleri o zamanlarda da vardır. Bolşeviklik, sosyalistlik o zamanlarda da vardı. Bunların hiçbirisine itibar etmemiştir, Atatürk Medeni Kanunu getirmiştir. Medeni Kanunun içinde mülkiyet hakkı vardır. Toprak kullananın nasıl olur? (A.P. sıralarından alkışlar) Toprak tapusu olanındır, tapusu olanın!

Atatürk'ü doğru anlayalım, doğru anlayalım. Medeni Kanunda mülkiyet hakkı var.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Medeni Kanunda zilyedlik hakkı da vardır.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, "toprak kullanandır" dersiniz, toprağı olmayan vatandaş tapulu, zilyedli arazisinin üstüne hücum ettirirseniz Türk Medeni Kanununu ihlâl edersiniz. Binaenaleyh, Atatürk'ün getirdiği bir sistem ihlâl edilir, Türk Anayasası ihlâl edilir. 1924 Anayasası "Değer parası verilmeden kimsenin malı elinden alınamaz" der.

Tecavüzler teşvik edilmiştir, hâdise odur, Hem de bunlar, tarafınızdan yapılmıştır. Doğal kanunu olarak bu kürsüden ortaya konmuştur.

Atatürk'ün etrafında toplanma fikrini ortaya atan ana muhalefetin değerli sözcüsüne şunu söylüyorum: Atatürk'ün getirdiği tüm sistemi beraberce nazarı dikkate almak lâzımdır. Atatürk'ün getirdiği sistemde sınıf kavgası yok. Fakiri zengine düşman etmek, köylüyü şehirliye düşman etmek yoktur. Sınıf kavgası yok, onun yerine denge var. Bütün sınıfların menfaatlerinin, bütün zümrelerin menfaatlerinin kullandığı büyük bir denge. Gelin bunlarda mutabık kalalım.

Muhterem milletvekilleri;

Nasıl duracağız ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak? Yani, vatandaş kütlelerini birbirine karşı kıskırt, ondan sonra da Türk Anayasasının 3'üncü

maddesi yerinde dursun. Bu olmaz. Nasıl olacağız Türk Anayasasının 2'nci maddesine riayetkâr? İnsan haklarına dayalı, demokratik, millî, lâik, sosyal Hukuk Devleti nasıl olacağız? Onun için, gelin her şeyin hakkını verelim. Ve 1969 senesinde bir kavramlar anarşisinden kurtulmaya, bir kavramlar mutabakatına gitmeye ihtiyacımız var.

Yabancı sermaye bir memleketin menfaatlerine uygun ise, müsaade edilir, gelir. Memleketin menfaatlerini takdir edecek makamlar vardır. Şayet, bu makamların yanlış iş yaptığı kanaati varsa, zaman, mekân ve vaka tasrih etmek suretiyle bu kürsüde, hür basında ve efkârı umumiye önünde meseleler tartışılır. Onlar da vazifelerini doğru yaparlar. Şayet hüsnüniyetle yapılmamış da suiniyetle vazifeler yanlış yapılmışsa Türkiye Cumhuriyetinin kanunları vardır, suiniyet sahibinin yakasına yapışır. Bunun dışında siz bir yol biliyor musunuz? Mevcut değil. Bunları vuzuha götürmeye mecburuz. Sadece bizim için değil, bizimle birlikte çalışan bir Türk administrasyonu var, bir Türk idaresi var.

Türkiye'de cereyan etmekte olan yabancı sermaye münakaşalarından dolayı Türkiye'ye yabancı sermaye istenildiği kadar gelmiyor, Türkiye'nin kalkınmasının ihtiyacı olduğu kadar da gelmiyor.

Muhterem milletvekilleri, ben gayet açıklıkla söyledim: Türk köylüsünü toprağa kavuşturmak bizim en büyük arzumuzdur. Realist olmalıyız. Toprak nerede varsa ancak onu dağıtabiliriz. Birçok kereler bu kürsüden söyledim; bâzı yerlerde toprağın olduğu mıntakalar var, nüfus yok, enfastrüktür yok, oraya vatan-daşı götürüp barındırmanız mümkün değil. Bâzı yerlerde nüfus var, toprak yok. Türkiye'nin coğrafi durumunda ve yerleşme durumunda intibaksızlıklar var. Enfastrüktürü meydana getirdikçe, ekonomiyi kaldırdıkça ve memleketin her tarafında kazanç imkânlarını müemmen hale getirdikçe, çalışma imkânlarını müemmen hale getirdikçe Türk vatandaşı, hiç endişe etmeyiniz, bu düzensizliklerin büyük bir kısmını kendisi tasfiye edecektir. Kendi başına kalksın tasfiye etsin de demiyoruz. Devlet plânları, programları mucibince yardımcıdır bunlara gayet tabii.

Muhterem milletvekilleri, ne kadar kaynak varsa ondan faydalanalım diyoruz.

1964 senesinde Türkiye'nin petrol istihsalı 900 bin ton idi. 1954 senesinde de 60 bin ton idi. Türkiye 1932 senesinden beri petrol arar. Bugün Türkiye 6,5-7 milyon ton petrol kullanıyor. Bunun için de 60 milyon dolar dışarıya para veriyor. 1932'de başlamışız petrol aramaya. Türkiye'de petrol var. 1932'den 1946'ya kadar çalışmışız, 1946'da petrol bulmuşuz, 1954'e kadar çalışmış, 60 bin ton.

1954'de Yabancı Sermaye Kanunu, Petrol Kanununu çıkarmışız. O tarihten 1964'e kadar 60 bin ton, 900 bin tona çıkmış. Bugün, 1969 senesinde Türkiye'nin petrol istihsalı dört milyon tondur. (A.P. sıralarından alkışlar) Ve Türkiye kendi kaynaklarından kendi ihtiyaçlarını karşılamaya doğru gidiyor.

Şimdi iki şıktan birini seçmeye mecburdur Türkiye:

1. Madenlerinin üzerine oturmak, petrolün üzerine oturmak, karnı aç, ayağı çıplak bunların üzerinde oturmak, gelecek nesillere kalsın, şimdi tükenir belki diye.

2. Kendi imkânları ve gücü yetiyor da bunları, çıkarmıyor mu? Kendi imkânları ve gücü yetmediği takdirde de karşılıklı menfaatler esası üzerinden; - karşılıklı menfaatlerin hâkim olmadığı yerde hiçbir sağlam iş yoktur - karşılıklı menfaatler hâkim olacak şekilde teknoloji ve sermayeden faydalanmak. Ve böylece ayağımıza ayakkabı bulmak, midemize sıcak bir yemek bulmak, çocuğumuza bir okul yapmak. Hangisini yapalım? Halka sorduk; şurada bir arsan var, paran yok, üzerine ev yapamıyorsun. Birisi geliyor, diyor ki, ben bunun üzerine üç katlı bir ev yaptıracağım. Bir katını sana vereceğim, bir katında kendim oturacağım, bir katını da satacağım. Hiç bir şekilde o arsayı ev haline getirmek imkânın yok. Ne yaparsın? Diye soruyor. Arsanın üzerinde yaşayamayacağıma göre anlaşırım, bir kat sahibi olurum, katın bedeli arsanın bedelinden kat kat fazladır, başımı sokacak bir yerim olur.

Aynı şeydir, yani petrolün ve madenin üzerine oturup “yabancılar kaptırmayacağız” fobisi içersinde kendimizi fukaralığa mahkûm etmenin akılla bağdaşır tarafı yoktur.

Muhterem milletvekilleri, Türkiye’nin menfaatleri dışında Cumhuriyet Hükümetleri bir şey yapamaz. Bunu söylemek bile abes. Ama öyle çirkin şeyler oluyor ki bu kürsülerden bunları söylemek mecburiyeti hâsıl oluyor.

Sayın Satır, “A.P. iktidarının felsefesi yanlıştır. Çünkü A.P. halkın çok azının yanındadır, çoğunun yanında değildir” dediler. Peki seçimi nasıl izah ediyorsunuz? Peki vatandaş kendi cebinden para alan ve başkasına veren kimseye rey veriyor da, kendi cebine para koyan Cumhuriyet Halk Partisine niye vermiyor? (A.P. sıralarından alkışlar)

Kavramlar anarşisinden kurtulmaya mecburuz, dedim. O meyanda halkın hakemliğine, bu hakemliği de doğru yaptığına bir inanalım. Halkın, menfaatlerini bildiğine, bu menfaatlerini bilmesinin neticesi olarak da kendisine en iyi hizmet edebilecek vatan çocuklarını işbaşına getirdiğine inanalım. Bir gün siz gelirsiniz iktidara, o zaman da size böyle şeyler söylerler.

Onun içindir ki, seçim öncesinde söyledim: Herkes ne söyleyecekse şimdi söyleyin, halkın hakemliğine inanmıyorsanız halkın karşısına niye geliyorsunuz, dedim. Halk, hakemliğini hangi kıstaslar üzerinden yaptı? Birtakım fanatik gruplar, ilim yayma cemiyetleri, büyük iş çevreleri veyahut da birtakım kimselerin ifade ettikleri gibi, “Karacahiller zümresi, seçmesini ne bilsin?” Gibi lâflarla, hem halkın önüne rey istemeye gidin, kazanamayınca da onu tahkir edin, bu, olmaz! İnanmıyorsanız gitmeyin halkın karşısına.

Evet, Adalet Partisi iktidarı, halkın içinden çıkan bir iktidardır, iş çevrelerinin, fanatik grupların, bilmem neyin... Bu halka yöneltmiş tahkir değil de ne?

Adalet Partisinin felsefesi doğrudur, akılcı bir felsefedir, gerçekçi bir felsefedir. Memleketin kalkınmasını ön hedef almıştır. İktisadi ve sosyal meselelerde hem doğru teşhis koymuştur, hem doğru reçetelere sahiptir.

Cumhuriyet Halk Partisi tarafından, Ziraat Bankasına 500 liraya kadar borcu olan vatandaşın borcunun affının ortaya konduğunu biliyoruz. Biz diyemez miydik

aynı şeyi? Yahut da açık artırmaya çıkıp, biz bin liraya kadarını affediyoruz, diyemez miydik? (A.P. sıralarından alkışlar)

Muhterem milletvekilleri, batırırsınız Türkiye bankacılığını. Kimin parasıdır halka verilen para? Vatandaşın parası. Bunu affettiğiniz takdirde nereden karşılayacaksınız? Bütçeden. Peki vatandaşın Ziraat Bankasına olan borcunu affettiniz, Halk Bankasına, Emlâk Bankasına, diğer bankalara olan borçlar ne olacak? Eşitlik mi bu yol? Neresinde bunun eşitlik? Böyle yolları açmayınız, böyle yollarda fayda yok. İşte bu, rey karşılığında bir şey vermek olur. Hizmet de değil, menfaat vermek olur. Hizmetten umum faydalanır ama burada şu vatandaş, şu vatandaş, şu vatandaş bundan faydalanacak. Umuma açık değil, 34,5 milyon Türk vatandaşına açık değil. Türk Anayasasının eşitlik prensibine aykırıdır. Alıştırmayınız Türk vatandaşını, bankadan parayı al, iade etme. Alıştırmayın buna! Bir gün gelir affolur... Batırırsınız Türk müesseselerini. Bu şekilde demokrasiyi de dejenere ederiz. Yarın başka bir parti çıkar, başka bir şey va'deder. Bereket ki, Türk vatandaşının akliselimi, böyle şeylerin doğru olmadığına yetecek kadar kudretlidir de bu kadar çok dağıtmanın karşısında, sizin reynizi yüzde bir kadar yine düşürmüştür. (A.P. sıralarından alkışlar)

Biz iktidarız ve iktidarın çeşitli sıkıntıları vardır. Karşısında yedi tane siyasi parti var, müstakiller var, çeşitli dertler var, yıpranma payı var, hepsi var. Siz muhalefetsiniz, sizin hiçbir payınız yok.

EŞREF DERİNÇAY (İstanbul) — Milletvekillerinin borçlarını nasıl affettiniz?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Kim affetmiş milletvekillerinin borçlarını? Meclisiniz affetmiştir efendim.

BAŞKAN — Yerinizden fazla müdahale ediyorsunuz beyefendi. Bu hareketiniz tüzüğe aykırıdır, çok rica ederim, bir daha tekrar etmeyiniz. (A.P. ve C.H.P. sıraları arasında anlaşılma sesleri)

Karşılıklı konuşmayın, efendim. Lütfen karşılıklı konuşmayalım.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, teşvik fonlarından verilen paralar, yapılan yatırımlar, kullanılan teşvik fonları kurumu kurşuna hepsi buradadır efendim. Bunların maksadı, plân hedeflerine memleketi biran evvel ulaştırmak idi. Vatandaşın şayet kazanç sahibi olmasından korkuyorsanız. Türkiye fukaralıktan kurtulmaz. Vatandaşın iş ve kazanç sahibi olmasını istiyorsanız bâzı kestirme yollardan gitmeye ve herkese açık olan bir sistemi tatbik etmeye mecbursunuz. Herkese açık bir sistemdi bu.. Onun içindir ki, birtakım kimseleri zengin etmek ve saire gibi şeyler değildir maksat, maksat memleketin istihsalini artırmak, iş hacmini artırmak ve ekonomiyi büyütmektir...

Biz, devletçi bir felsefenin insanları değiliz, biz, karma ekonomi felsefesini benimsemişiz. Devletin imkânları da vatandaşın imkânları da, dış kaynaklar da, memleketin tabii kaynakları da hepsi beraberce harekete geçirilebilirse ve maksı-

mum, âzami neticeyi alacak şekilde harekete geçirilebilirse, o zaman biran evvel kalkınma mümkün olur. Bunu reddetmenin imkânı yoktur, gayet aksiyomatik bir neticedir.

Niçin Türk hür teşebbüsünden memnun değilsiniz? Netice itibariyle herkesi Devlet memuru yapamayacağınıza göre, milyonlarca vatandaşın kendi hayatını kendisi kazanmasında, herkese açık olan birtakım teşvik sistemleri bulunursa bunun mahzuru nedir? Toplum, toplum yararı... Toplum yararı da fert içindir. Ferdi korumayan bir sistem düşünülebilir. Demokratik sistemde, Türk Anayasasının 2'nci maddesinde hürriyetçilik fıkrası, yani insan haklarına dayalı olma maddesi, demokratik hukuk devletine ilâveten “insan haklarına dayalı olacaktır, Türk demokrasisi” denilirse toplum yararına ferdin haklarının ezilemeyeceğini ifade içindir.

Bu da yüzde 83'ü Cumhuriyet Halk Partisine mensup Kurucu Meclis üyelerinin hazırladığı Anayasadır.

“Ekonominin genişlemesi” tâbirini yanlış buluyorlar C.H.P.'nin sayın sözcüsü. Tâbir doğrudur, tâbir doğrudur ve iktisâdi bir tâbirdir. Ekonomi genişlerse, netice itibariyle büyürse ekonomik kalkınma olur, ekonomik gelişme olur. Büyümeyen, genişlemeyen, hacmi artmayan bir ekonomi - Ticaret hacminden bahsetmiyoruz - millî gelir seviyesi çoğalmayan, istihsal seviyesi çoğalmayan bir ekonomi, genişleyen bir ekonomi addedilemez ve gelişmiş bir ekonomi olmaz. Akademik bir münakaşaya girmek istemem, yalnız tâbirleri doğru kullandığımı biliyorum.

Teşvik fonlarından 300 küsur milyon lira para dağıtılmıştır. Hepsinin hesabı burada, her kim isterse verebiliriz, gazetede de neşredilmişdir.

Muhterem milletvekilleri, her türlü vasıta elinizde var. Önerge vermek var, sözlü soru vermek var, gensoru vermek var, araştırana yapmak var. Birtakım şeyleri uluorta beyan haline getireceğinize, bu müesseseleri kullanın. Hakikaten hem efkârı umumiyenin zihni bulanmaz, hem bize yardımcı olursunuz.

Ortak Pazar meselesine gelince; Ortak Pazardan Ana muhalefet Partisinin şikâyet ettiğini görüyoruz. Ortak Pazar anlaşmasını biz yapmadık. Ortak Pazar anlaşması, Cumhuriyet Halk Partisinin tek başına hükümet olduğu zaman yapılmıştır, bildiğime göre.

Ortak Pazarın tarihleri var, şu tarihte geçiş dönemi olacak, şu tarihte tam ortaklık olacak, bu tarihleri de biz koymadık. Bu tarih gelmiş, ne yapacağız? Ya geçiş dönemine gireceğiz, ya tehir edeceğiz. Türk ekonomisinin faydasına olacak bir müzakere ile Türk ekonomisinin kaldırabileceği bir geçiş dönemine geçmekte memleketin ne zararı var?

Muhterem milletvekilleri, 1970 Türkiye'sinde bir gerçek daha var. Türk endüstrisi, devletin ve hususi şahısların hepsi beraber, rasyonel çalışma yollarına girmeye mecbur. Gümrük duvarının arkasında müstehlikli ezen bir endüstriyi müdafaa edemezsiniz. Türk müstehlikine dünya rekabetinin tadını tattıracaksınız. Bu, endüstriyi tümünden mahvederek olmaz. Bir memlekette endüstri müstehlikin sırtın-

da yürümez. Biz özel teşebbüsçüyüz. Görüyor musunuz nasıl özel teşebbüsçüyüz? Rekabetten korkmayın, gümrük duvarından korkun. Himayelerle, dâimi himayelerle... O himayeler nereden çıkıyor? Onlar, bir noktaya kadar ekonominin teşvikçi unsurlarıdır, bir noktadan itibaren ekonominin sırtına yüküdür. Türk ekonomisi biran evvel himaye edilen bir endüstriden kurtulursa o zaman Türkiye'nin ekonomik kaynakları çok daha iyi kullanılmış, Türk vatandaşının kazandığı paranın alım gücü artmış olur, iştira gücü artmış olur.

“Ortak Pazarın geçiş devresine neye giriyorsunuz? Hükümetin bu gerçekleri görmeyerek, Türk ekonomisinin muhtaç bulunduğu korunma ortamını ortadan kaldırmak pahasına ikinci döneme geçiş kararını almakta oluşunu, kalkınan ve bağımsız bir Türkiye gerçeği ile bağdaştıramıyoruz.”

Bu dönemi siz tespit etmişsiniz ondan sonra bu sözlerin alkış topladığını görmekten müteessir oluyorum.

Yabancı sermayeden mütemediyen şikâyet. Bugün 200 bin Türk vatandaşı yurt dışında çalışıyor, bir ona yakını da, daha fazlası da sırada, yurt dışına gitmek için sıra bekliyor. Türk vatandaşını Türkiye’de şu veya bu düşünce ile işsiz bırakıp yurt dışına göndermek mi iyi? Orada kimin fabrikasında çalışıyor, bizim fabrikamızda mı çalışıyor? Yoksa her çeşit imkândan faydalanarak, Türkiye’de fabrika da kurarak Türk vatandaşını vatanını muhafaza etmek ve vatanında iş verebilmek mi iyi? Meseleleri bir taraftan mütalâa etmeyin, meseleleri çeşitli yönlerden mütalâa edin.

Şimdi Doğu ile ilgili tenkitlere geliyorum.

Muhterem milletvekilleri, Doğu bölgesi memleketimizin hakikaten her türlü, itinaya, her türlü ihtimama lâyık bir bölgesidir. Bununla, diğer bölgeleri lâyık değildir demek istemiyorum. Türkiye’de kalkınmamışlığın yaygın olduğu yerler vardır. Yalnız Türkiye’de kalkınmamışlığın münhasır olduğu bir yer yoktur.

Bugün Türkiye’de aynı vilâyetin içerisinde fevkalade kötü şartların ve iyi şartların yanyana bulunduğu yerler vardır; Türk ekonomisinin seviyesinin meselesi olarak...

Bugün faraza Antalya illini ele alınız; Serik kazası ile Akseki kazası arasında çok büyük fark vardır. Faraza Balıkesir ilini alınız; Savaştepe kazası ile Balya kazası ile İvrindi kazası ile Edremit arasında çok fark vardır.

Kastamonu ilini alınız; Taşköprü kazası ile Cide kazası arasında çok büyük fark vardır. Bunun gibi birçok yerler alın...

Binaenaleyh, kalkınmamışlık acısı Türkiye’nin acısıdır. Bu acıdır ki, bizi muasır medeniyet seviyesine çıkmaya zorluyor. Bu acıdan muasır medeniyet seviyesine çıkarak kurtulabiliriz. Eğer iktisadiyatımız geliyorsa bu acıdan kurtulmamız mümkün değildir. Dengesizlik bu acının bir parçasıdır.

Doğu illerimizdeki kalkınmamışlık gayet tabii ki daha yaygın, daha şümullüdür, ama kalkınmamışlık sadece Doğu illerimize münhasır değildir, bütün Türkiye’ye

münhasırdır, Türkiye içerisinde de çeşitli yerler vardır ki, birbiriyle mukayese edilemeyecek kadar üzücüdür.

Dağ ve orman kasabaları, umumiyet itibariyle ova kasabalarına nazaran çok sıkıntı içerisinde. Doğu kalkınmasının bir özel plâna bağlanamayacağı hususu yine Anayasanın icabıdır; ayrı bir plâna bağlanamayacağı hususu...

Yani, 1961 Kurucu Meclisinin yaptığı Anayasa millî plânı derpiş etmiştir, bölge plânı yapılamaz, demiştir, Vanonî plânı şeklindeki bir plân. Anayasa Komisyonu Sözcüsünün ifadeleridir, mevzuu bahis olamaz demiştir. Biz bunu, bir millî plân şümülü içerisinde özel bir plân yapılamayacağı mânasında anlamıyoruz. Birinci Beş Yıllık Plân bu esas, üzerinden hazırlanmıştır. İkinci Beş Yıllık Plân da bu esas üzerinden hazırlanmıştır, ama bir değişik görüş getiriyoruz Doğu bölgesi için bir özel plân yapacağız, bu özel plân millî plân çerçevesi içerisinde tatbikat görecektir.

Muhterem milletvekilleri, yine buradan hiç doğru olmayan birtakım şeyler söyledi. Doğu bölgesine nüfusu kadar bile yatırım düşmüyormuş...

1963 senesinde Doğu bölgesine ayrılan yatırımların tüm yatırımlara oranı %10'dur. 1969 senesinde ise Doğu bölgesine ayrılan yatırımların tüm yatırımlara oranı %24'tür. Bu rakamları ben Erzurum'da, Diyarbakır'da yapmış olduğum konuşmalarda söyledim.

Türkiye'de 57 tane yatılı okul var, 50 tanesi Doğu bölgesindedir. 23 ilimizde sosyalizasyon tatbik edilmiştir, bundan şikâyetler var; evet 6 ilden 23 ile çıkmıştır. Bu 23 ilin hemen hemen hepsi Doğu illerimizdir. Bugün Türkiye nüfusunun %16'ısı iken %22'ye çıktı, yatırımı %24...

Yetki Kanunun ile imtiyazlı bir kredi politikasını götürmüştük, tabii Yetki Kanunu şimdi ortadan kalktı, başka bir çare bulacağız. E! Şimdi, samimî olmaya mecburuz. Doğu'ya A.P. iktidarı sadece yatırımla, sadece iktisadi kalkınma ile eğilmiştir değildir, Doğu'ya A.P. iktidarı gönlü ile eğilmiştir. (A.P. sıralarından alkışlar)

Gecenin geç saatinde Doğu illerimizde neler yapılmıştır, bunları sayıp dökecek değilim. Bir başka vesileyle bu mesele gelecek, bunları sayıp dökeceğim. Bilançosu parlaktır A.P. iktidarının ve çeşitli kışkırtmalara rağmen, Doğu'nun asil ve kahraman halkı kadirşinaslığını, takdir bilirliliğini her vesileyle göstermiştir. Onun içindir ki, kalkınmamışlık acısı içinde Doğu yarısı var Türkiye'de.

Buraya gelip de Bitlis'in derdini söyleyen arkadaştan çok daha biz dertliyiz, içecek suyu olmayan, gidecek yolu olmayan vatandaşın derdi bizim derdimiz olmuştur ve şunu size açıklıkla ifade edeyim, bu dertlere doğru metotlarla eğilinmiştir, iyi neticeler alınmasına başlanmıştır ve iyi neticeler alınacaktır.

27 maddelik bir Doğu programı getiriyoruz, Hükümet programımızla birlikte. Her mesele için aynı şekilde detayı, prensipleri olan programlar getirebiliriz. O zaman Hükümet programı olmaktan çıkar bu, kocaman bir cilt olur, ama Doğu için bunu getiriyoruz. Çünkü o 27 madde içerisinde Doğunun bütün problemleri gerçekçi bir şekilde sıralanmıştır. Bunlar kapalı odalarda bulunmuş şeyler değildir.

Enfrastrüktür genişletilecek, eğitim tesisleri artırılacak, yeni iş imkânları götürülecek, ormanlar açılacak, yollar açılacak... Bunların hepsinden mühimi Doğu'nun her tarafına elektrik götürülecek. Plânları yapılmış, projeleri tanzim edilmiş ve Türkiye'nin her tarafında tek tarife tatbik edilecek... Hakkâri'deki vatandaşımız da aynı parayı ödeyecek, Edirne'deki vatandaşımız da aynı parayı ödeyecek, Kars'taki, Manisa'daki vatandaşımız da aynı parayı ödeyecek. Binaenaleyh, biz huzuruza ileri düşüncelerle geliyoruz; memleketin yararına ileri düşüncelerle... 27 madde Doğu plânımızın stratejisini teşkil eder. 27 maddenin içerisinde Doğuda vazife alacak kimselerin huzur içerisinde olması da yazılıdır.

Muhterem milletvekilleri, Doğu kalkınmamızda en mühim mesele teknisyendir. Çok sayıda teknisyen götüreceksiniz ve orada barınacak. Türk vatandaşı olup da Doğuyu sevmemek mümkün değildir ve Doğuya hizmet vermek Türk vatandaşı için bir borçtur ve bu borcu, asgari hayat şartları yaratıldığı takdirde Türk teknisyeni, Türk entelektüeli seve seve yapacaktır ve bugün yapmaktadır.

Keyfî idare şikâyetlerinin hiçbirisini kabul etmem... Her şeyin açık olduğu bir memlekette keyfî idare olmaz. Kim keyfî idareden şikâyetçiyle, kim kanunsuzluktan şikâyetçiye vaka, mahal tasrih etmek suretiyle hem bu kürsülere, hem bize, hem de basına intikal ettirebilir.

Doğudaki bankalara yatırılan paralar Batıya geliyormuş... 1.084.000.000 lira para yatırılmış, bunun 810.000.000 lirası orada kullanılmış...

Şimdi, bakın bir hesap yapalım; Bankalar Kanununa göre %20 kanuni karşılık ayırması lâzım bankaların. %10 da teknik karşılık ayırması lâzım. Bankalar %30'unu veremez kimseye; aldığı paranın %30'unu bankalar kimseye veremez. 1.084.000.000 liranın %30'unu, 300.000.000 milyonu düşün, 810.000.000 liradan daha aşağıya düşer.

Arkadaşlar, bu şekildeki iddialar yanlış bilgilere dayanıyor. Bunlar yanlış şeyler ve bankalar sokaklara çıkıp para vermek için adam aramaz. Siz orada teşebbüsü güçlendirin, oraya bir kalkınma hamlesi, kalkınma şevki verin, para kullanılır hale gelsin. Bizim üzerinde mütemadiyen durduğumuz nokta o, enfrastrüktürü tamamlamak. 1970 programında Doğu bölgesindeki işsizlikle mücadele için çok değerli teşebbüslerimiz vardır, 1970 programı huzuruza geldiği vakit bunlar arz edilecektir.

Sonra, bankalar filân bölgeden topladığı parayı, falan bölgeye vermemesi gibi bir kayıt yok. %36'sı İstanbul mıntıkasında imiş, Marmara mıntıkasında imiş...

Muhterem milletvekilleri, her memleketin büyük iş merkezleri var. İstanbul Türk Bütçesinin gelirlerinin %60'ını ödüyor. Türk endüstrisinin %52'si İstanbul civarındadır. E bu, memleketin bir tarafının kalkınması, öbür tarafının batması ile mümkün değil. Gelin "buradaki kredi miktarını artıralım, kullanılır hale getirelim" deyin, bunları söyleyin. O taraftan para alınıyormuş, bu tarafa geliyormuş... E bu, doğrusunu isterseniz, "Temel kavramlarda mutabık olalım"la bağdaşmıyor.

Şunu ifade edeyim; Doğu bölgesine yapılmakta olan yatırımları %24 olarak söyledim, ondan sonra gelen bölgeler %16'dan başlar. Yani en yüksek yatırım hacmi, 22 ilden müteşekkil Doğu bölgesindedir, 1969 plânında. Ondan sonra %16, %15, %10 diye gider. Yani kendisinden sonra gelen bölge ile %8 farkı vardır.

Muhterem milletvekilleri, Sayın Satır burada bâzı beyanlarda bulundular; “Türk köylüsünün malına el uzatılmamış” dediler. 1967 senesinde Adana’da pamuk 235-240 kuruşa satıldı. 1968 senesinde mahsul biraz bol oldu.

Muhterem milletvekilleri, Adana mıntıkası, yani Çukurova 600,000 ton kütlü pamuk çıkarır. Bu, 5-6 sene evvel 400,000 tondur. 600,000 tona çıktı. Gübrenin, sulamanın, zirai mücadelenin bu istihsalin artışında büyük rolü vardır; %50 artıştır. Devlet pamuğun tümünü alacak şekilde organize değildir. Parası olmadığından dolayı değil, organize değildir. Çünkü Devlet bu zamana kadar tanzim alışlarıyla pamuğun %10’unu alırdı. %10’unu almasıyla fiyatlar teessüs ederdi. Devlet orta yerden çekildiği takdirde, bugün 225 kuruş, 220 kuruş, 215 kuruş olan pamuk 150 kuruşa iner. Devlet tanzimcidir. Bizim felsefemize göre öyledir. Ama şunu ifade edeyim; dünya konjonktürü, bâzı mallarımızda, iyi gittiği zaman Devletin verdiği fiyatlar taban fiyatı oluyor. Üzümde, incirde, pamukta, zeytinyağında, çeltikte Devlet büyük fedakârlıklara katlanmıştır. Yani, Adana çiftçisine yaptığı sübvansiyonu başka yerlere götüreceği hizmetten keserek yapmıştır, Ege çiftçisine yaptığı sübvansiyonu, memleketin başka yerlere götüreceği hizmetlerden keserek yapmıştır.

Destekleme mubayaaları başarılıdır. Şayet bu destekleme mubayaaları olmasaydı, Türk çiftçisi çok perişan duruma düşerdi. Ama size şunu ifade edeyim; bugün buğday mahsulünü meselâ 88 kuruşa Devlet alıyor. Dışarıdan 52 kuruşa buğday alıyor, Türk limanlarında C.I.F. teslim, 52 kuruş.

Fiyat seviyelerini mütemadiyen yükseltmekle meseleyi halledemezsiniz. Türk ekonomisinin en mühim meselelerinden birisi tarımdaki verim düşüklüğüdür. Tarımdaki verim düşüklüğünü halledemediğiniz takdirde biz Türk ekonomisini sübvansiyonlarla yürütemeyiz. O zaman yatırımlara ayıracağımız para kalmaz. Pamuğu 2,5 lira diyelim, Devlet hepsini alsın, satsın bunu 2 liradan, şu kadar milyon zarara girsin. Üzümü diyelim 227 kuruş, 250 kuruş, bu sene 255 kuruş.. Bunu koysun depoya... E bunun içinden çıkmaya imkân yok. Mühim olan mesele; verimi artırmak, istihsal maliyetlerini düşürmek ve bunların yetmediği yerde de sübvansiyonlardan kaçınmamak. Şayet bu politika başarı göstermezse Türkiye’nin tarım istihsalı Türkiye’nin kaynaklarını yer, bitirir. O zaman mektebi ne ile yapacaksınız, hastaneyi ne ile yapacaksınız?

Muhterem milletvekilleri, Devletin bitmez tükenmez hazineleri falan yok, hepsi birbirine bağlı bunların.

Sayın Satır bir hususa temas ettiler; pamuk ihracatçılarına %2 para verilmiş, sonra bu %10’a çıkarılmış.. Vergi iadesi için bir kanun çıkarılmış, yanlış hatırlamıyorsam zannediyorum 261 sayılı Kanun.

Evet, 261 sayılı Kanun 1961’de çıkarılmış, o zamandan beri tatbikatı yapılır. Vergi idaresi başlangıçta muvakkat olarak tespit edilir, sonra da dönülür hesap yapılır. Hesabı da bakanlar, siyasi şahsiyetler yapmaz, hesap uzmanları yapar. Ne kadar vergi iade edilmesi lazımsa iade edilir. E bu, %10’a çıkmış, iade edilmiş. Bunu alan satan kimse de buna göre almış satmış. Birtakım kimselerin malı satılsın diye... Bunları düşünmek bile caiz değildir. Eğer korunmuş, himaye edilmiş kimseler varsa, çok rica ediyorum getiriniz bu kürsiye, bunun münakaşasını yapalım, mesulleri varsa bunları bulalım. Gayet açık.

Sayın Satır’ın Devlet kuvvetleri hakkında söylediği şeyler beni üzmüştür, söylememesi lâzımdır: “Türkiye’de meydana gelen sokak hareketlerinde anlaşılmış ki, polis methaldarmış.” Bu, fevkalâde üzücü bir şeydir, eğer yanlış anlamadıysam söylediğini. Veyahut da o işlere methaldar olan kimselerin polise yakınlığı çıkmış meydana. 4 senedir böyle bir söz söylemediniz.. Biz söyledik; “Politikacılar girmeyin üniversitelere, girmeyin işyerlerine, okula, camiye, kışlaya girmeyin.” dedik. Ama ilk defa olarak duyuyoruz; meğer Devlet kuvvetleri, kanlı hâdiseleri bastırmakla mükellef Devlet kuvvetleri, feragatle, fedakârlıkla vazife gören Devlet kuvvetleri bu hâdiselerin elebaşları ile berabermiş. Beraber oldukları adamları hapishanelere niye koyuyorlar? Muhterem milletvekilleri, bunlar mülâhaza değil...

Şimdi diğer bir konuya geçiyorum.

Güven Partisi Sayın Genel Başkanı mütalâalar, mülâhazalar serd ettiler. Bu mütalâa ve mülâhazaların büyük bir kısmında; “Esnaf meselesinde getirilen tedbirlerle beraberiz, eğitim meselesinde getirilen tedbirlerle beraberiz, birtakım meselelerde getirilen tedbirlerle beraberiz.” dediler. Yalnız bir hususa temas ettiler; “Bir tarafta huzurdan bahsediliyor, öbür tarafta huzur hedeftir, deniyor. Acaba bunda tenakuz mu var?” Tenakuz yok. Hükümet beyannamesinin 3’üncü sayfasında, 2’nci sayfasında, 4’ncü sayfasındaki kısımların beraberce okunması lâzımdır. İkinci sayfasında; “Bu ağır şartları, aynı zamanda zararlı olayları ve cereyanları önlemekle görevli mercilerimizin ve yeni müesseselerimizin memleketin değişmiş siyasi iklimine intibakındaki müşkülâta rağmen olağanüstü usullere başvurulmadan, Parlâmentoda Hükümet krizlerine fırsat bırakılmadan, Türk demokrasisinin işleyişinde her hangi bir duraklamaya ve sarsıntıya mâruz kalınmadan bu devreye gelmiş, aynı zamanda içerde istikrar, dışarıda itibar sağlamış bulunuyoruz.” Bu doğru mu? Bu gerçek. Buna kimse itiraz edemez. İçerde istikrar, dışarıda itibar sağlamış bulunuyoruz,

Üçüncü sayfasında “Anayasamızın getirdiği geniş hak ve hürriyetlerin şaşmaz savunucusu ve sabırlı uygulayıcısı olmakta devam edecektir.” Bu taahhüdümüzün imtihandan geçmiş teminatı, hak ve hürriyetleri tam olarak korumak için geçen dört yıl zarfında gösterdiğimiz titiz itinanın millet vicdanında yarattığı rahatlık ve huzurda yatmaktadır. Gayet tabii ki, sağladığımız istikrar millet vicdanında bir huzur ve rahatlık yaratmıştır. Bununla Türkiye’nin huzur meselesi bitmemiştir. Huzur meselesi, güven ortamının devamlılığı ile bağlıdır.

Dördüncü sayfasında da o arzumuzu ortaya koyuyoruz “Güven ortamı devam etmelidir ki huzur ortamı devam etsin ve huzur Türkiye’nin hakkıdır” diyoruz. Olmadığı için söylemiyoruz. Ve “Türkiye çeşitli huzursuzlukların içinden geçip geçiyor” diyoruz. Bu da doğru. Geç bile kalınmıştır, huzura kavuşulmuş olmasında, diyoruz. Nihayet huzur, bir kademe meselesidir. Çeşitli kademeleri, mertebeleri vardır.

Bütün bu üç mütalâadan huzur meselesinde mühim adımların atıldığını, ama bu meselenin yine itina ile takip edilmesi lâzım geldiğini anlamak gerekir.

Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak şunu ifade edeyim; Türkiye güçlü, kudretli olmaya devam ettiği müddetçe ve Türk cemaati, Kıbrıs’taki Türk cemaati haklarına sahip çıkmaya devam ettiği müddetçe Kıbrıs meselesinin Türkiye’nin aleyhine çözülmesi mümkün değildir. Bütün mesele, meselenin halli Kıbrıs’ta değil, meselenin halli Türkiye’dedir. Türkiye ne kadar istikrar içinde olursa, ekonomisini ne kadar ileri götürürse, kalkınmasında ne kadar başarı sağlarsa, ihtiyaçlarını ne kadar iyi tedarik ederse, iyi görürse Kıbrıs meselesini o kadar kolaylıkla hallederiz.

Buhranın bir masanın başına oturtulduğu doğrudur. Ama bu, bütün Kıbrıs Adası sathında yaygın olup Kıbrıs’taki soydaşlarımızın her ocağının başında olacağına, bir masanın başında olması daha iyidir. Ümit ederim ki, o masanın başında onu çözelim. Çünkü Kıbrıs politikamız sulhu bir politikadır.

Kıbrıs meselesi bu büyük Mecliste çok müzakere edildi. Siyasi partilerimiz çeşitli fikirlere sahiptir “Adanın tümünü harbetmeksizin alın” diyen siyasi parti sözcüleri oldu, “taksim edin” diyen parti sözcüleri oldu, “federasyon olsun” diyen sözcüler oldu.

Bir şeyi açıklıkla ifade edelim, bizim Kıbrıs’ta aradığımız şey, ekalliyet hakkı değildir. Biz Kıbrıs’ta ortak bir devletin, yani iki cemaatin ortaklaşa yürütebilecekleri bir devletin şartlarını arıyoruz ve Türk cemaati için ortaklık arıyoruz, ekalliyet hakkı aramıyoruz.

Onun içindir ki, hiç kimse endişe etmesin, Türk kamuoyu ve Türk Milletinin iradesinin tecelligâhı olan Yüce meclisleri, ondan güç alan hükümetleri, bu meselelerin etrafında hassas olmaya devam ettiği müddetçe Türkiye’nin ve Kıbrıs Türk Cemaatinin hakları ihlâl edilemez.

Şimdi başka bir hususa temas etmek istiyorum. Sayın Feyzioğlu “Anayasa Nizamını Koruma Kanunu acaba yine gelecek mi” diye sözler söylediler, diğer sözcüler de aynı şeyi ifade ettiler.

Bizim beyannamemizde getirdiğimiz husus şudur: Hürriyetler, evet. Hürriyetleri tahrip hürriyeti İnsan Hakları Beyannamesinde ve Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinde mevcut değil. Yani, hürriyetleri tahrip hürriyetinin olamayacağı mevcut. Şayet hürriyetler, hürriyetler tahrip sınırına götürülürse, şayet bunun çaresi yeni mevzuat getirmek ise, gayet tabii ki, yeni mevzuat gelir.

Anayasa nizamını koruma kanunu, temel hak ve hürriyetler kanunu, Türkiye’de çok yanlış anlaşıldı ve büyük bir tepki ile karşılandı.

Biz Hükümet olarak yanlış bir şey yaptığımızdan dolayı değil - Hükümet etmenin zorluklarını takdir etmek lâzımdır - ortamını bizden evvel buna mâruz olanlar çok daha iyi yaptıkları için geri aldık.

Biz sabit fikirlerin esiri değiliz, ama burada Sayın Feyzioğlu “Anayasaya bir kayıt koymak lâzımdır” diyor, “bu Anayasa komünizme kapalıdır” diye yahut da ona benzer bir kayıt. Aşırı cereyanların her türlüüne kapalıdır. Bu bir yoldur. Bunun yanında Türk Ceza Kanununda, Cemiyetler Kanununda yapılacak bir sürü değişiklikler vardır. Kastımız, Anayasa değiştirecek gücümüz olursa bunun için de formülümüz vardır, ama kastımız daha çok Türk Ceza Kanununda ve Cemiyetler Kanununda yapılacak değişikliklerle mevzuat boşluklarını tıkamaktır.

Bir diğer husus, Sayın Feyzioğlu’nun ortaya koyduğu petrolle ilgilidir. Bu mesele Bütçe Komisyonunda, daha sonra bütçe müzakereleri sırasında Umumi Heyette müzakere edilmiştir.

Muhterem milletvekilleri, petrol fiyatlarında indirim meselesi bizim Hükümetimiz tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu gerçekleştirmenin ham petrol fiyatlarından mamullere intikali meselesi çok nazık bir meseledir.

Mamullere intikali meselesi müzakere konusu yapılmıştır ve %8 gibi bir indirim sağlanmıştır. Hukuk Devletiyiz. Petrol Nizamnamesinin 224’üncü maddesi ve Proserverbal Türk rafinerilerinden çıkan mamullerin fiyatlarının tayinini serbest bırakmıştır. Bir şartla bırakmıştır; tasfiye edilmiş, en yakın ve erişilebilir dünya fiyatlarından yukarı olmamak şartı ile. Bir kararname çıkarılmıştır. Bu kararname, rafinaj yapan şirketlerden değil, dağıtan şirketlerden para alınmak üzere çıkarılmıştır. Dağıtan şirketler gelmişlerdir, demişlerdir ki, bize Rafineri tenzilât yapmıyor ki, siz bizden para istiyorsunuz. Bunun üzerine, Devletin dağıtım yapan şirketleri dâhil, oturulmuş mesele tezekkür edilmiş - O orta yerde görünen, söylenen 50 milyon lira gibi para tamamen hayalden ibarettir; böyle bir para yoktur - Rafinaj yapan firma ile ham petrolün indiriminin mamullere inikas ettiği nispet dâhilinde - ki, bunlar münakaşa götürür, bu nispet doğru mu, değil mi - uzun müzakerelerden sonra bir anlaşma yapılmış, Devlet hem döviz tasarruf etmiştir, hem para tasarruf etmiştir, iddia olunan, “tasarruf olunmadı” denen para, olmayan paradır, zaten.

Şimdi burada şunu ifade ediyorum Sayın Feyzioğlu dediler ki, ekseriyettesin, komisyonunun reisi de, sözcüsü de sizden olsun, bir araştırma önergesi getirdik, bunu kabul edin.

A.P. Grubunu teşkil eden değerli arkadaşlarımdan ricam şudur En kısa zamanda böyle bir araştırma önergesini kabul ediniz, araştırma komisyonunun başkanını ve sözcüsünü de bizden tayin etmeyiniz, eğer mevzuat müsait ise (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Muhterem milletvekilleri, Devletin kırk parası zayi oldu ise, bunun kamufle edileceğini zannediyor musunuz? Bizim kamufle edeceğimizi zannediyor musu-

nuz? Gayet açıklıkla söylüyorum. Onun içindir ki, buna dayanılarak ki, bunda Meclis araştırması yapılsın, haklılık, haksızlık çıksın orta yere. Gayet tabii ki, Hükümet kendisini savunma hakkını, izahat verme hakkını muhafaza edecektir, ama orta yerde Sayın Feyzioğlu'nun fikrinin tamamen karşısında, gayet müdellel kuvvette argümanlar varken, bu argümanlar kendisine verilmişken, “Biz Hükümet programında birçok şeylerle mutabıkız, ama Hükümetle mutabık değiliz, çünkü petrol meselesinde böyle bir muameleyi yapmış olan Bakan Hükümette yer almıştır” demesini teessürle karşıladım.

Muhterem milletvekilleri, bu kararname Bakanın kararnamesi değildir, Hükümetin kararnamesidir. Zaten Bakanın kararnamesi olmaz, Hükümetin kararnamesi olur, müşterek mesuliyete girer, kimin imzası varsa orada, başta ben olmak üzere, Anayasanın 102'nci maddesi gereğince bir mesuliyeti varsa tekabül ederiz. İyi yaptığımıza kaniiz, memlekete hizmet için yaptığımıza kaniiz, ama bunun aksi çıkarsa, bunun mesuliyetini tekabülden hiçbir zaman kaçmayız, böyle bir şey de mevzuubahsolmaz.

Türkiye’de her şey açıkta cereyan edecektir, her şey aleni olacak, Devletin bir tek kuruşu israf edilmeyecek veya hak etmediği bir kimseye verilmeyecektir.

Sayın milletvekilleri, açıklıkla söylüyorum, muhalefet kanadı, iktidar kanadı hepinizden rica ediyorum, bunun aksini görürseniz bizim yakamıza yapışın. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Sayın Feyzioğlu, “Biz programı değil, kabineyi beğenmedik, onun için itimat oyu vermeyeceğiz” dediler, eğer yanlış anlamadı isem, notlarım böyle.

Henüz hiçbir şey yapmamış Hükümete neye dayanarak “Hükümeti beğenmedik” demek mümkün?

Türk Anayasası bu meseleyi halletmiş. Şahıslar hakkında sübjektif ölçülere göre güvenoyu gibi ciddi bir meselede istikrarsızlık meydana gelmesin, diye Anayasanın 103'üncü maddesi tanzim olunmuş. Anayasanın 103'üncü maddesinde Hükümetin tarzı teşkilinin veya Hükümette yer alan kimselerin münakaşa konusu yapılacağı yok, gerekçesinde de yok.

İşte Anayasanın maddesi “Madde 103. — Bakanlar Kurulunun listesi tam olarak Meclislere sunulur; Meclisler tatilde ise toplantıya çağırılır.

Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir Bakan tarafından Meclislerde okunur ve Millet Meclisinde güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar”

Program okunacak, görüşmeler yapılacak. Neyin üzerinde? Bu maddeye göre, münhasıran program üzerinde. Ama sizin vicdani kanaatiniz şu istikamettedir, bu istikamettedir, o ayrı mesele, Türk Anayasası şöyle diyebilirdi Bakanlar Kurulu listesi Meclislere sunulur, ondan sonra bu liste üzerinde münakaşa açılır... Öyle demiyor. Program okunacak, bu program herkes tarafından tetkik edilecek, ondan iki

gün sonra gelinecek, müzakere açılacak. O müzakereyi yapıyoruz. Türkiye Cumhuriyetinin bu zamana kadar kurulmuş hükümetlerinin içerisinde, bilmiyorum, hangi güvenoyu münakaşasında, program münakaşasında şahıs münakaşası yapılmıştır? Mazi geride kalmıştır, biz yepyeni bir Hükümetiz, karşınıza A.P. siyasi iktidarının yeni bir Hükümeti olarak çıkıyoruz. Verilen vazifede henüz hiçbir icraat yapmamış, eski vazifesini yaparken de kendisine yöneltilmiş her şeyi cevaplandırmış bir arkadaşımız hakkında “bundan dolayı güvenoyu vermiyoruz” demek yerine, “güvenoyu vermiyoruz” demek daha iyi olurdu. Teessürlerimi ifade ederim ve zannetmiyorum ki, Anayasa hukukuna da böyle bir mütalâa uygun olsun. Kendisiyle de ayrıca bunun münakaşasını yapmaya hazırım. Şayet böyle bir kapı açılırsa hissi ve şahsi sebeplerle hiçbir Hükümet buradan güvenoyu alamaz.

Ortak Pazar meselesinde hiç kimse endişe etmesin, memleketimizin aleyhine bir şeye girmeyiz.

Muhterem milletvekilleri, “aşırı şiddet hareketlerine tevessül etmedik” derken, gayet hulûs kalple bunu yazdık. Aşırı şiddet hareketlerine tevessül etmemiz halinde hâdiselerin daha çok büyüyecek tecrübe ile sabit idi. Aşırı şiddet hareketlerine tevessül etmeyişimizi Yüce Meclis de zaman zaman tasviple karşıladı. Ama bunun da birtakım mahzurları olduğunu ifade etmekte bir sakınca biz görmedik. Tevessül ötmememizden birtakım mahzurlar, birtakım faydalar doğdu, faydaları daha fazla idi, programda onu belirtmek istedik. Yoksa “gevşekliğin” adına “müsamaha” koymak gibi bir durum mevzuubahis değildir. Hangi hâdisede Hükümet müeyyideleri tatbik etmemiştir, hangi hâdisede kimin yakasına yapışmamıştır? Bunu her defasında sorduk, buna cevap almadık.

Muhterem milletvekilleri, Yüce Heyetinizin vazifesi, kanunların yanlış tatbik edilmesini önlemek kadar, kanunların tatbik edilmemesi halinde vazifenizi yapmaktır. Hangi hâdisede yapılmamıştır ve hangi hâdisede yapılmadığına dair, geçen dört sene zarfında ne getirdiniz ve getirdiniz de cevabını almadınız?

Hakikaten bunları söylemek, geçmiş iktidar için, geçmiş iktidar, diyorum, çünkü şayet biz 12 Ekim seçimleriyle ibra edilmediyse, o zaman bizi kötüleme kampanyası geçmiş devremiz de devam edecek ise, 12 Ekim seçimleri, iktidarı yenileme bakımından mâna kaybeder.

Muhterem milletvekilleri, takdir buyurursunuz ki, Hükümet programı bir plân değildir. Yani, bir plân tekniği içerisinde hazırlanmış değildir. Hükümet programı daha çok bir hedefler manzumesidir.

Bunları nasıl gerçekleştireceksiniz, dersiniz, Türkiye’nin 5 senede 119.000.000.000 lira parası var, cârî masrafları var cârî masraflara gelmişken personel meselesine değineceğim. Cârî masrafları asgari tutmak, kaynaklarımızı daha çok yatırımlara aktarmak hedefimizdir. Gayet tabii ki bununla, cârî masrafları asgarî seviyede tutacağız, diye Devlete hizmet görenleri ezmeli gibi bir şey bahis konusu olamaz.

Programda vuzuhsuzluk olduğu ifade edildi. Programda vuzuh vardır. Bugün Devletin belediyeler, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve diğer Devlet dairelerinde çalışan 784.000 memur var. Bunun hemen yarısı, 300.000 e yakını 400 lira civarında para alır, hattâ bir kısmı ondan da aşağı. İlk yapacağımız iş, 1970 bütçesi ile 300.000 memurumuzu asgari geçim seviyesine çıkarmaktır. Bununla beraber, bundan yukarı kademelerdeki memurlarımızla da Devletin imkânları ile mütenasip olarak el uzatmaktır.

C.H.P. SIRALARINDANBİR ÜYE — Senet ne oldu?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Senedin ne olduğunu da söyleyelim? Bunu kimin söylediğini bilmiyorum ama bu senet sözü de buradan tekrarlanmıştır, 5 defa zabıtlara geçmiştir, gecenin bu saatinde bir daha tekrarlayalım.

Personel Kanunu çıktığı zaman gazeteciler “Bunu tatbik edecek misiniz, etmeyecek misiniz?” diye sordular. Biz de dedik ki, “çıkılmış bir kanunu nasıl tatbik etmeyeceğiz deriz, meseleyi tetkik ediyoruz, şimdi bizden birşey alıyorsunuz, sonra bunu senet addediyorsunuz, bırakın mesele olgunlaşsın o zaman söyleyelim.”

Politikanın kendine mahsus birtakım tarafları vardır. Siz böyle söylersiniz o “sözüm senettir” olur, üstünüze pek güzel de yakışır, artık ne kadar çırpınsanız onun altından kalkamazsınız, o sizin malınız olur. Bu senet sözü de bize böyle geldi. Biz elimizdeki imkânlarla, Devletin imkânları ile sözümüzü yerine getireceğiz, kanunların icaplarını yerine getireceğiz, dedik.

Personel Kanununun tatbikatındaki güçlük şuradan geliyor: Personel Kanununun üçüncü maddesi, herkesin gördüğü işe göre ücrete tabi tutulmasını âmiridir, esas reform bu. Ama, 784.000 memuru gördüğü işe göre tasnif ediniz, bakalım. Bunu yapamazsınız. Bunu yapamadık. Bu fevkalâde ileri bir görüştür, Personel Kanunumuza, da böyle geçmiştir. Bunu yapamadık ama biz, kabili tatbik olan bir şey getireceğiz. Bunun prensiplerini Hükümet programımıza koyduk.

Muhterem milletvekilleri; çeşitli hesaplar var, o hesaplara göre 2.500.000.000 lira ilâve ederseniz ancak dengeli bir şey çıkarmak mümkün. 2.500.000.000 lira gibi bir parayı bulmak meseledir. “Hükûmetsiniz, kaynak bulun, ne yaparsanız yapın” demek kolaydır. Ama vergi getirdiğimiz zaman da ne yapıyorsunuz demek yine size düşmektedir ve haklısınız da. Böyle 2.500.000.000 lirayı çıkaracak bir vergi kaynağımız da yoktur. Onun içindir ki, bu para meselelerinde mevcutla iktifa etmeye ve mevcutla en iyisini yapmaya mecburuz. Bizi de anlayışla karşılayacağımızı umarız.

Muhterem milletvekilleri; köylünün mahsulü üzerinde fevkalâde titizlikle duruyoruz. Arz ettiğim gibi, diğer programımızda da yer aldığı gibi, dünya konjonktürünün kötü olması ahvalinde mahsulün büyük bir kısmını satın alıp depo edebilecek şekilde organizasyona gideceğiz. Yani, Devlet müdahale yapmak mecburiyetinde kaldığı takdirde, bu müdahaleyi yüzde 10 ile değil - bu sene meselâ Çukurova’da ancak yüzde 30 ile müdahale yapabiliyoruz - daha büyük nispetler yapabilmektir. Daha sonra da bunu değerlendirmenin yollarını aramalıdır.

Bugün 1.500.000.000 liralık tütün depolardadır. Tütün meselesi Türkiye'nin en mühim meselelerinden birisidir. Tekelin Türk bütçesine, bu sene 1.600.000.000 lira para vermesi lâzım. Rakamlar hatırımda yanlış kalmadı ise, halen bu rakam 800.000.000 lira civarındadır. Tekel vergiyi tahsil etmekte, sübvansiyonlara yatırmakta, bu yüzden de Hazine sıkıntı çekmektedir.

Muhterem milletvekilleri, Hazinesinin sıkıntıları bizim sebep olduğumuz açık bütçelerden ileri gelmiyor. Bizim sebep olduğumuz açıkların yekûnu gayet mahduttur. Biz 1964 bütçesini 1965'e devrederken 800.000.000 lira borçla devraldık. 1965 bütçesi de yaptı o kadar açık. Ondan sonraki senelerin açık miktarı mahduttur.

Bu sene seçime giderken biz tasarrufa gittik. Niçin? Tekelden ve şekerden beklediğimiz tahsilâtı yapmamız mümkün değil. Tahakkuk oluyor, tahsilât yapmak mümkün değil. Gayet tabîî ki cari masraflardan kısılabileceğini kısıttık, yatırımlardan da çok acelesi olmayanlarında da kısıntılar yaptık. Maksadımız Türk Hazinesini sıhhate kavuşturmaktı ve bunu seçime giderken yaptık, seçimden önce yaptık. Şimdi yapıyor değiliz, seçimden önce yaptık, kararnamesi de ilân edilmiştir.

İkili anlaşmalar hakkında üç-beş kelime söyleyeceğim. İkili anlaşmaların ana anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, mevcut kanunun Hükümete verdiği yetkiye dayanılarak, Hükümetçe onaylanmıştır. Bu anlaşmanın Meclislere gelip gelmeyeceği hususu soruldu. Bir kapalı celse yapıp bu anlaşmayı Meclislerimize anlatacağız. Ondan sonraki durumu ayrıca mülâhaza etmek mümkündür, ama düşüncemiz en kısa zamanda bir kapalı celse yapıp anlaşmanın içinde ne var, ne yok hepsini anlatacağız.

Muhterem milletvekilleri, bu anlaşmalar sadece bizimle yapılmıyor. Bizi anlayışla karşılamazı rica ediyoruz. Bu anlaşmalar çeşitli devletlerle yapılıyor. Bu itibarla, üç seneye yakın bir zaman üzerinde çalışılan bu anlaşmanın bâzı kısımlarının gizli kalması bir zarurettir ve müsaade ederseniz o güne geldiğimiz zaman bu hususta daha geniş izahat vermek imkânını bulacağız.

Ümit ediyorum ki, sabrınızı daha çok suiistimal etmeden ortaya koymuş olduğunuz hususları cevaplandırmış olayım. Şayet bir kısım kalmışsa, yine önümüzdeki günlerde yapılacak çeşitli görüşmelerde onları da ayrıca cevaplamaya çalışırız.

Muhterem milletvekilleri, 1970'lere girerken yeni bir on yıla başlıyoruz. Bu yeni on yılın içinde Cumhuriyetimizin 50'nci yıl dönümü var ve bu on yılın, önümüzdeki dört yıl, çok kıymetli bir kısmını teşkil ediyor. Türkiye bu dört yılda başarı göstermeye mecburdur.

Bu dört yılın meseleleri, geçen yılların meselelerinden çok daha çetindir. Bu meselelerin içerisinde kalkınma hamlelerimizi istikrar içerisinde ve devamlı bir şekilde göstermek - dış yardım imkânları azalmaktadır - ihracat seferberliği yaparak, ihracatımızı artırmak, görünmeyen kalemlerden kazançlarımızı artırmak, turizm gelirlerimizi artırmak ve yeniden bir yüzbin işçiyi dış memleketlere göndermek suretiyle bugün 140 milyon dolar olan işçi gelirimizi hiç olmazsa 200-250 milyon dolar seviyesine çıkarmak ve işçilerimizin dış memleketlerdeki tasarruflarını daha ca-

zip hale getirip Türkiye'ye cezbetmek suretiyle tediye muvazenemize yeni imkânlar eklemek, endüstrileşme hamlemizi devam ettirmek, topraktan daha çok nüfusu kurtarıp endüstriye aktarmak, bunun neticesinde meydana gelen şehirleşmeye tekaddüm etmek ve gayri sıhhi, gayri hukukî vatandaşın bütün varlığını alan gecekondu dâvasına tekaddüm etmek, ekonomimizi rekabet gücüne kavuşturmak, yeni pazarlar aramak, yurdumuzdaki gelişmemişlik farklarını kaldırmak, bir taraftan endüstrileşmeyi hamle haline getirirken, diğer taraftan tarımda mutlak mânada istihsal meselesine yeni çareler ve tedbirler bulmak, tabii kaynaklarımızdan, ormanlarımızdan, madenlerimizden, denizlerimizden, diğer yeraltı servetlerimizden daha çok faydalanmak, refahı tabana inecek şekilde daha âdil bir gelir dağılımını sağlayacak şekilde gerekli tedbirler almak, eğitim ve sağlık hizmetlerini tabana yaymak, daha çok halk kütlelerine götürmek, eğitim sistemimizi baştan aşağı ıslah etmek, iktisadi ve sosyal kalkınmanın bir cüz'ü olan kültür kalkınmasına yeni bir vechе vermek, köye, köylüye, esnafa, işçiye yönelmiş hizmetlere yeni bir nuvman, yeni bir hız vermek ve nihayet iktisadi Devlet Teşekküllerinin elindeki imkânları daha çok kaynak yaratıcı hale getirmek ve bunlara ilâveten de büyük Türkiye'nin gerektirdiği alt yapıyı, bu alt yapı ihtiyaç haline gelmeden ve fakat dozunu da çok kaçırıp bütün kaynakları oraya sarf etmeden ekonominin ve memleketin sosyal gelişmesinin icaplarına uygun bir şekilde ihtiyaç doğmadan buna tekaddüm etmek; billhassa münakale, muhabere ve enerji sistemlerini bütün yurda şâmil hale getirmek ve böylece bunun etrafında Büyük Türkiye'yi kurabilmek.

Bunlara daha pek çoklarını ilâve etmek mümkündür. Bunların başında, konuşmamın bir yerinde izaha çalıştığım gibi, Devleti mutlak mânada müessir hale getirmek, demokrasimizi daha müstakar hale getirmek için demokrasiyi, demokrasiyi dejenere edecek bir sisteme, seçim sistemine değil, kökleştirecek bir seçim sistemine kavuşturmak.

Bütün bunlar güven içerisinde, istikrar içerisinde yaşama duygusunu artıracaktır, ülkemizde. Güven ve istikrar içinde yaşayan bir Türkiye'de, milletimizin başaramayacağı iş yoktur. Milletimizin hem istikbale olan güvenini, hem günlük hayatında birtakım kolaylıkları sağlamak suretiyle "yarın" endişesini beraberce mütalâa etmek lâzımdır.

1969 senesi kapanmaktadır. 1970 senesi ile büyük bir sosyal dengeyi mutlak mânada gerçekleştirmeye mecburuz. Çatışmalara giden bir mücadele değil, bilâkis bir arada yaşamaya, barış içinde yaşamaya daima bizi götüren bir dengeyi gerçekleştirmeye mecburuz.

Bütün bu hisler içinde uzun zamandır beni dinleyen Yüce Meclisin değerli Başkanını ve değerli üyelerini saygı ile selâmlarken, takdirin Yüce Meclisimize ait olduğunu ifade etmekten bahtıyarım.

Cenabı Allah, memleketimizin, milletimizin ileriye gitmesinde bize daima yardımcıdır. Hepinize muhabbetlerimi ve saygılarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından şiddetli ve sürekli alkışlar "bravo" sesleri)

BAŞKAN — Kifayet önergeleri var. Bu arada bir arkadaşımız Sayın Âdil Yaşa...

ALİ RIZA UZUNER (Trabzon) — Aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, aleyhinde Sayın Sıddık Aydar söz istedi efendim.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın Âdil Yaşa, Başbakandan bir suali olduğunu ve sual sormak istediğini beyan eden bir önergeyi Başkanlığa veriyor.

Biz, Hükümet programlarının müzakeresinde böyle sual sorma usulünü tatbik etmiyoruz. Tüzüğümüz müsait değildir. Bu sebeple bu önergeyi muameleye koymuyorum.

Şimdi, verilmiş olan kifayet önergelerini okutuyorum.

Yüce Başkanlığa

Hükümet programı üzerinde Meclisteki bütün gruplar adına konuşulmuş, ayrıca şahıslar tadına yapılan konuşmalardan sonra Sayın Hükümet Başkanı da geniş izahlarda bulunmuştur. Bu sebeplerle program üzerindeki konuşmaların kifayeti hususunun oylanmasını arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla,

Sabri Keskin (Kastamonu)
Cahit Karakaş (Zonguldak)

Yüksek Başkanlığa

Hükümet programı, yapılan görüşmelerle vuzuha kavuşmuş olduğundan kifayeti müzakerenin Yüce Meclise sunulmasını arz ve teklif ederiz.

Enver Akova (Sivas)
Sami Aralan (Denizli)

Sayın Başkanlığa

Konuşmalar kâfidir. Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Mehmet Özbey (Burdur)

Sayın Başkanlığa

Konu, uzun uzadıya konuşulmuştur. Müzakerenin kifayetinin oya arz edilmemesini rica ederim.

Saygılarımla,

Mehmet Kazova (Tokat)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, kifayet önergelerini, “son söz milletvekilinindir” kaidesini tatbik ettikten ve sırada bulunan ve grup adına söz istemiş olan Sayın Ataöv’e söz verdikten ve kifayet önergeleri aleyhinde de Sayın Sıddık Aydar’a söz verdikten sonra muameleye koyacağım.

Şimdi söz sırası A.P. Grubu adına Sayın İhsan Ataöv’ündür.

A.P. GRUBU ADINA İHSAN ATAÖV (Antalya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, A.P. iktidarının ikinci Hükümetinin programını müzakere ettiğimiz şu saatte, A.P. Grubu olarak, bilhassa Sayın Genel Başkanımızın muhalefet cephesinden gelen beyanlara vermiş olduğu geniş cevaplar, öğretici ikna edici, susturucu beyanlar üzerinde fazla bir şey söylemeyeceğim. Yalnız Sayın Başbakanımızın üzerinde durmadığı bâzı hususlar var, bizim notlarımızda; kısaca bunlara temas edeceğim.

Esasen bugün yapılan müzakerelerde, Adalet Partisi Siyasi iktidarının yeni kurduğu güçlü hükümetin programı müzakere edilmemiş, Adalet Partisi geçmiş iktidarının muhasebesi yapılmıştır. Adalet Partisinin kaderinde, icraatının hesabını senede birkaç defa vermek gibi şerefli sayfalar vardır. Bugün de, Türk Milleti huzurunda büyük muhasebelerin yapılıp, büyük hesapların verilip, büyük güvenlerin alınmasından henüz 15-20 gün geçtikten sonra, burada bu muhasebenin yapılması, grubumuzu memnun etmiştir. Meydanlarda söylenen sözler, kahvelerde söylenen sözler, kulislerde söylenen sözler vatandaşın vicdanında, kafasında ve o köşelerde, basın sütunlarında kalmıştır. Ama burada söylenen sözler tarihe intikal etmiş, Meclisin zabıtlarına girmiştir. İşte Adalet Partisi hesabını alını açık olarak Yüce Meclisin huzurunda, onun zabıtlarına tescil ettirmenin gururu ve bahtiyarlığı içerisinde.

Sayın Başbakanımızın ifade ettiği gibi, muhalefetin kendi günâhlarını da beyan etmek suretiyle, onun hesabını da Adalet Partisiyle verdirmiş olması, Adalet Partisinin geçen devrede yerine getirdiği vazifeler arasında bulunmuştur.

Şimdi bunlardan bir tanesini Sayın Başkanımız cevaplamışlardı; biz ona dokunacağız.

Muhterem arkadaşlarım, anamuhalefet partisinin muhterem sözcüsü burada beyan ederken, orman suçlarının affına dair bâzı hususlara dokundu ve bu konuda şunu söyledi: “Anayasadaki orman suçlarının affedilmesi maddesi, hükmü bir işkence vasıtasıdır” dedi. Bizim anamuhalefet partisi, 1961 Anayasasında orman içi ve ormanla ilgili köylerimize bir işkenceyi reva görmüş, aradan 9 sene sonra bu işkencenin günâhını ödemek için bu kürsüde bu işkenceyi itiraf etmiştir büyük tekâmüldür. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, gülüşmeler)

Siz bir Anayasa yapacaksınız. Bu Anayasanın içerisine, “Adam öldüren affedilir, dal kesen affedilmez” diyeceksiniz,. Bundan dolayı, vatanın dört bucağında - kendi tabirleriyle -muhterem köylülerimiz işkence görecekler; Adalet Partisinin, 4 sene müddetle, hazırladığı Orman Kanununu bu Meclise getirmemek için, o Orman Kanununu hazırlayan bakanın kapısına baltaları astıracaksınız o kanunu çıkart-

mamak için bütün mücadeleyi yapacaksınız. Seçime 10 gün kala içinizde bir his doğacak: “Acaba orman suçlarını affederiz dersek, biz bundan bir şey toplar mıyız?” diyeceksiniz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Bu mümkün değildir, beyler. Türk halkının biliyorsanız, Türk halkından yana değil, Türk halkının içerisinde geliyor-sanız, Türk halkının derdi ile hemdert iseniz, Türk halkının ıstıraplarını yaşamış iseniz, bunları bilenlerdenseniz, bu işkenceyi o Anayasa sayfalarına nakşetmeden evvel nefsinizde duymanız lâzımdı.

Ama, bir muhalefet sözcüsü, (C.H.P. sıralarından “Sayın muhalefet sözcüsü diye söyle, sayın de” sesleri) Muhalefet grubundan kişisel beyanlarında bulunan bir arkadaş buraya çıkar, o buna dokunmaz; o yalnız bundan evvelki dönemlerde Yüce Meclisin alıştığı ve bugün burada grubu bulunmadığı halde, âdeta onlara tercüman olan bir ağızla, burada bulunmayan bir partinin sözcülerine tercüman olan bir ağızla yaptığı beyanlarda, grup sözcüleriyle, yani gruplarını idare edenlerle hemfikir halinde yürümez. Buna da alışmak lâzım. Burada, konuşması sırasında; “Adalet Partisi şundan muvaffak olamaz, bâzı kara zihniyetlilere tâviz vermiştir, irticai horlatmıştır” dersiniz. Ondan sonra, milletin huzuruna rey almaya gittiğiniz zaman (el ile göstererek) şu beyannameleri dağıtırsınız. (A.P. sıralarından “Oku, oku” sesleri) Bu beyannameler, köylüye dağıtılan beyannamelerdir. Burada yapılan beyanlar, köylüye çakılan selâmlardır. Türk Milleti artık bu kürsüde köylüye beyanname dağıtmak, köylüye tatlı lâf etmek suretiyle eğer onun kanacağını sanıyorsanız, muhterem anamuhalefet partisi lideri Sayın İnönü’nün bir vesile ile burada söylediği gibi, “Her şeyi öğrendim, ama Türk halkından rey almaşım öğrenemedim” gerçeğini kabul etmiş olursunuz.

NERMİN NEFTÇİ (Muş) — Öyle değil, “Rey avcılığını öğrenemedim” demişti.

A.P. GRUBU ADINA İHSAN ATAÖV (Devamla) — Şimdi, şu beyannameye bir bakalım, ondan sonra da muhalefet adına, muhalefetten konuşan o muhterem sözcünün burada söylediği lâflara bakalım. Beyanname şudur arkadaşlar ve bütün köylüye dağıtılmıştır. (C.H.P. sıralarından “Nerede bastırılmış?” sesleri) “Allah’ın izni ile...” Büyük Başlık... (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ) — Sen bastırmışsındır onu.

A.P. GRUBU ADINA İHSAN ATAÖV (Devamla) — Hasan Ali Gülcan Beyefendi buradadır. Antalya Milletvekili. Benim bastırıp bastırmadığımı o iyi biliyor. Partinizin il başkanıdır. (A.P. ve C.H.P. sıralarından gülüşmeler) Okuyorum.

“Allah’ın izni ile C.H.P. iktidara gelince...”

“Allah’ın izni ile muvaffak olacağım.” diyen bir Sayın Devlet Reisinin başına, bu cümleden dolayı neler geldiğini, geçmiş dönemde bulunanlar iyi hatırlarlar.

Allah’ın izni ile C.H.P. iktidara gelince:

1. Köy salma parası kaldırılacak. Ziraat odaları ödentisi alınmayacak. (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri)

2. Köy muhtarlarına Devlet Bütçesinden maaş bağlanacak (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri)

3. Köylülerin 500 liraya kadar olan banka borçları bağışlanacak. (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri) (A.P. sıralarından “Rüşvet” sesleri)

4. Köylülerin işlediği orman suçları affedilecek. (C.H.P. sıralarından “Doğru sesleri”)

5. Köy çocukları parasız okutulacak. (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri)

6. Vatandaşlara yaşlılıklarında aylık bağlanacak. (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri ve gülüşmeler)

Biraz sabret “Doğru” ya cevabını vereceğim şimdi. (Gülüşmeler)

“Hastalara parasız bakılacak, (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri) Genel af çıkacak. (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri) Gübre yüzde 40 ucuzlayacak. (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri) İlâç yüzde 60 ucuzlayacak.” (C.H.P. sıralarından “Doğru” sesleri) Beyannamede bunlar yazılı...

Şimdi, ben köylülere sordum. Dedim ki, “Şu beyannameyi okuduktan sonra, acaba ben de Halk Partisine geçsem ne olur?” (C.H.P. sıralarından “Almayız” sesleri)

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Allah korusun.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Zaten kim geçer ki. (C.H.P. ve A.P. sıralarından gülüşmeler) Bunlar verildiği halde köylü rey vermemiş ki ben geçeyim..

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Senin gazetelerde çıktı sabıkan, ondan bahset.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Şimdi muhterem arkadaşlar, İstiklâl Harbine iştirak etmiş, yakasında İstiklâl madalyası taşıyan kahraman gazilerin ve orada mezarları belli olmayan şehitlerin yetimlerinin inim inim inlediği iktidar devrenizde, İstiklâl Madalyası taşıyanları düşünmediniz, onlara 300 lira maaşı bağlamadınız da, bütün köy ihtiyarlarına maaş mı bağlayacaksınız? (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

NERMİN NEFTÇİ (Muş) — Biz de rey verdik o kanuna.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Garp Cephesinde İsmet Paşa ile çakmak çalanları, İsmet Paşa düşünmeyecek de, onu köylü çocuğu İslâmköylü Demirel düşünecek. Ondan sonra sen köye selâm çakıp, rey alacağım sanıyorsun. Nereden bu? (A.P. sıralarından gülüşmeler)

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Havanda su dövme sen, tahrik edemezsin, istediğin kadar söyle, tahrik edemeyeceksin, bu vazife ile çıktığını biliyoruz, tahrik edemeyeceksin. (C.H.P. sıralarından “Vazifeni çok iyi biliyoruz” sesleri)

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Sevgili arkadaşlarım, anamuhalefet partisi sözcüsü değilim, tahrik âdetim değil. Yalnız...

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Vazifen o olduğunu biliyoruz. Gayen tahrik etmek, ama tahrik edemezsin.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Eğer gayem o olsaydı işte sizi tahrik etmiştim şimdi. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

Şimdi sevgili arkadaşlarım.. (C.H.P. sıralarından “Mitingde mi, Millet Meclisinde mi konuşuyorsun” sesleri)

Kemal Satır’ın konuştuğu yerde konuşuyorum. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

BAŞKAN — Efendim, sizler de Meclis sırasında oturuyorsunuz, çok rica ederim. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Ataöv, çok rica ederim, gecenin geç saatlerindeyiz konuşmanızı lütfen derleyin, toplayın ve tatlıya bağlayıp bitirelim şu işi.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Muhterem muhalefet grubu sözcüsü Sayın Kemal Satır’ın... (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Biz her türlü konuşuruz.

Sayın Kemal Satır’ın beyanları arasında bir husus daha var. Bu husus şudur; rey meselesi mevzubahs olduğu zaman “reyle bu meseleler halledilmez” dediler.

Muhterem arkadaşlar,

Adalet Partisi Grubu Türkiye’de bütün meselelerin, memlekete hizmet için vasıta olan bu tip meselelerin reyle halledileceği kanaatindedir. (Eliyle “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” ibaresini göstererek) Büyük Atatürk o ibareyi onun için söylemiş ve karşınıza onun için yazılmıştır.

Eğer meseleler reyle halledilmeyecek olsaydı o zaman 12 Ekim günündeki seçimi yapmazdık. Eğer yeni Meclisin, yeni siyasal iktidarın Hükümeti eski Hükümetin hesaplarını vermekle mükellef olsaydı, o zaman yeni Hükümet kurmaya lüzum kalmazdı. Ama biz, eski Hükümetin hesaplarını da veririz, yeni Hükümet olduğumuzu da beyan ederiz, çünkü biz reddi mirasçılardan değiliz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) İktidara geldiğimiz günden, bir gün gelir Türk Milleti lâıyk gördüğü zaman muhalefete düşürürse, o güne kadar Adalet Partisinin kitabında hiçbir meçhul, hiçbir istifham bulunmayacaktır. Ve bugün şu Meclisin içerisinde millet huzurunda yemin etmiş, söz vermiş olan muhalefeti bugünden itibaren vicdani vazifeye davet ediyoruz.

Hükümet Programımızın, Cumhuriyetin kurulduğu günden bugüne kadar yapılmış olan bütün Hükümet programlarının en realist, en gerçekçi, en ileri programı olduğunu, hiçbir kimsenin üzerinde beyanda bulunamayacağı kadar açıklık taşıdığını kabul etmiş olacaksınız ki, Hükümet Programımız üzerinde beyanda bulunamadı muhalefet. İçerisindeki kelimeleri alarak, bu kelime şu mânada mıdır, bunu açıklayınız, bunu sarahate kavuşturunuz, demek, Hükümet programını tenkit etmek değildir.

Ben dün gece 1'inci Sayın Demirel Kabinesinin Hükümet programının müzakerelerini eski zabıt ceridesinden tetkik ettim. O zaman ana muhalefet partisi grubu adına bugünkü Sayın Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu konuşmuşlar. Ve bizim Hükümet programını, "seçim beyannamesinin tâ kendisi olduğundan başlayarak, uzun uzun tenkit etmişler. Onları okuduktan sonra, bugün Hükümet programları yönünden Meclisimizde bir ilerlemenin olduğunun kabul edilmiş bulunduğuna kaani oldum. Bakınız, o şekildeki bir tenkit, o şekildeki bir münakaşa yok. İktisadi Devlet Teşekkülleri konusunda o zaman yapılan münakaşalar bugün yapılmamış. Neden? 4 senelik Adalet Partisi icraatı, 4 senelik Adalet Partisi iktidarı o zamanki programını öyle tatbik etmiş ki, o zamanki peşin beyanlar bugünkü müzakerelerde dile gelmedi. Rejim meseleleri konularında o zaman, "Bunlar yuvarlak lâflardır, bunlar yerine getirilemeyecek vaatlerdir" denmiş, anamuhalefet partisi ve diğer muhalefet partileri tarafından, bugün "O lâflar yerine getirilmedi" diye kimse konuşmadı. Muhasebeler yapılırken o zaman söylenen lâfların şimdi gerçekleşmesi lâzımdı.

Bugün bir arkadaşımız kalkıyor, "Doğu için söylenen lâflar gerçekleşmez ki, nasıl inanalım" diyor, Ama Adalet Partisi Doğu'yu C.H.P.'den nasıl teslim almıştır? Hele hele, D.P. Doğu'yu C.H.P.'den nasıl teslim almıştır? O sayfaları açacak olursak C.H.P.'li bir milletvekilinin bu kürsüde Doğu adına, Doğu'nun kalkınması adına Doğu'daki asayişsizlik adına, Doğu'daki hürriyetler adına, Doğu'daki kaçakçılıklar adına bir tek kelime konuşmak hakkı yoktur. (A.P. sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, burada Hükümet tenkit edilirken uzun uzun kaçakçılıktan bahsedildi. Güney-Doğu bölgesindeki kaçakçılıktan bahsedildi. O kadar teferruatlı bahsedildi ki, ben o Sayın Sözcüyü huzurunuzda vazifeye davet ediyorum. Sanki bir kaçakçı şirketinin masalarını, dolaplarını, dosyalarını biliyormuş gibi hepsini beyan etti, ne gibi mütalâalar serd ettiğini, kime, ne kaçırdığını burada söyledi. Acaba bütün kaçakçılarla anlaşılar da, ondan sonra bir genel af mı vadettiler? Genel af vadetmenin de bir sebebi vardı anlaşılıyor... (C.H.P. sıralarından "Ayıp ayıp" sesleri)

Şu halde muhterem arkadaşlar, orman suçları dolayısıyla, kaçakçılık suçları dolayısıyla, asayişsizlik suçları dolayısıyla yapılmış olan beyanlar ve ondan sonra da bir genel af va'di, bize bâzı şeyleri düşündürüyor. İşte bir Adalet Partisi Grubu olarak şunu söylüyoruz; bugün şu zapta geçen sözleri, 1973'de Allahın izni ile 3'üncü Demirel Hükümetinin programı okunurken...

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Yeter diyorlar, not geldi. Not geldi, yeter diyorlar.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Bizim partimizde şefin emriyle susmak, şefin emriyle oturmak, şefin emriyle kalkmak yoktur. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Bizim partimizin içerisinde demokrasi vardır, bizim partimizin içerisinde saygı vardır, bizim partimizin içerisinde vatan ve memleketin gerçeklerine uymak vardır.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Cesaretin varsa göster o kâğıdı.

İHSAN ATAÖV (Devamla) — Buyur, dışlarda göstereyim sana. Gösteririm.

Muhterem arkadaşlar, 1973’de 3’üncü Demirel Hükümetinin programı okunurken, bugünkü muhalefette bulunan arkadaşlarımı şu zabıt ceridelerini okuyarak, nasıl bugünkü günâhlarının altında kaldıklarını kendi nefislerinde hissetmelerini istiyorum. Nasıl 1965 senesinde yapmış olduğunuz ithamların, söyletmiş olduğunuz beyanların altında bugün eziyorsanız, nasıl 1965-1969 döneminde Adalet Partisi programını yüzde 95’ten fazla tahakkuk ettirmiş ve Türk Milletinin huzuruna alını açık olarak çıkmış, Türk Milleti yalana itibar etmemiş, iftiraya itibar etmemiş; kandırmaya itibar etmemiş, kendisine yapılan bütün büyük vaitlerin, va’di yapanların tarihine bakmak suretiyle elinin tersi ile itmiş ise ve Adalet Partisine güvenini bildirmiş ise, Türk Milleti Adalet Partisinin etrafında böyle kitli bulunduğu müddetçe Demirel Hükümetlerinin mutlak surette programlarını gerçekleştireceğine ve Parlâmentonun zabıtlarına tescil edilmiş olan şu müspet, şu ileri programı tahakkuk ettireceğine inanıyoruz. Biz Adalet Partisi Hükümetini Grup olarak yepyeni, güçlü bir Hükümet olarak görüyoruz. Adalet Partisinin Büyük Hükümeti ve onun Büyük Başbakanına Türk Milletinin (*C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar*) Evet, evet... Türk Milletinin nasıl ümit bağladığını görerek, grup olarak Hükümetimize bütün gücümüzle yardımcı olacağımızı ve programını beğenip de adamlarını beğenmemek suretiyle kırmızı rey değil, programını da, vatanperver üyelerini de Türk Milleti gibi görerek, yüzde yüz güvenimiz olduğu için anamızın ak sütü gibi helâl, beyaz reyleri vereceğimizi saygıyla arz ediyoruz. (*A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Okunmuş olan kifayet önergeleri aleyhinde Sayın Sıddık Aydar, buyurun.

MEHMET SİDDİK AYDAR (Bingöl) — Sayın Başkan, mümtaz üyeler, bağımsız olarak Yüce Meclise katılmış bulunuyorum. Tüzüklü ve programlı olan milletvekilleri ve gruplar konuştu, bizim de bâzı görüşlerimiz var. Halkın içinden geldik, gerçekler var. Bu gerçekler, gerçekten muhterem Hükümetin programına uymaktır.

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Biz de halkın içinden geldik.

MEHMET SİDDİK AYDAR (Devamla) — Hayır Sabri bey, siz de geldiniz halkın içinden ama muhakkak bir grup adına konuştunuz, lütfederseniz biz de konuşmak istiyoruz. Beğenmezseniz kararınıza hürmetkârız.

Diyoruz ki, az gelişmiş bir bölgeden gelmişiz, Hükümetin orada birtakım icratı olmuştur, onları tasvip ediyoruz, fakat bizim arzu ettiğimiz bir his, bir duygu daha var; 27 madde. Hiç bir Hükümetin almadığı, programına ithal etmediği 27 madde var. O maddelerin kapsadığı birtakım hususlar var. Bunlar hakkında konuşmak için bize lütfen imkân verin. Çünkü biz bir şeyler biliyoruz, belki söylediğimiz sözler Sayın Hükümetin hoşuna gider, öncelik tanır, zaten öncelik var, bu imkânı bize verir. Meclisin de hoşuna gider. Bir zamanlar hoşunuza gitmedi ama inşallah

hoşunuza gider. Bu itibarla sizden rica ediyoruz, bu kifayeti müzakere tavrını red-
dedin, beşer dakika dahi olsa, bize söz verilmesi imkânını lütfedin.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, şimdi okunmuş olan kifayet önergeleri-
ni oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu kabul buyurduğunuz karar gereğince Hükümet programı üzerindeki tartış-
malar bitmiştir. 1 tam gün geçtikten sonra Hükümet Programı yüksek oylarınıza
sunulacaktır. Oylama günü 12 Kasım Çarşamba saat 15.00'de olacaktır.

12 Kasım Çarşamba günü saat 15.00'de toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyo-
rum.

Kapanma Saati 00.55

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 9 Cilt 54 Birleşim 5

Sayfa 170-279

11.11.1969 Salı

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: İbrahim Şevki Atasagun

KÂTİPLER: Ömer Ucuza (Eskişehir)

Zerrin Tüzün (Cumhurbaşkanınca S.Ü)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, gündemimizde müzakere konusu, Hükümet Programının müzakeresidir. Filhakika burada gündem yapılırken gündemin 44'üncü maddesine uygun olarak 2'nci bölümde birinci madde olarak yer almıştır. Bu husus için Devlet Bakanı tarafından bir önerge verilmiştir. Bunu okutarak oylarınıza arz ediyorum.

Yüksek Başkanlığa

Gündemin sorular ve genel görüşmeler kısmında bulunan Hükümet Programının gündemde mevcut bütün işlere takdimen öncelikle görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Refet Sezgin

Devlet Bakanı / Çanakkale Milletvekili

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

BAŞKAN — Hükümet Programının müzakeresine geçiyoruz. Muhterem arkadaşlarım, gerek grupları adına, gerek şahısları adına söz almış olan Sayın üyelerin isimleri bir liste halinde önümde duruyor. Evvelâ grupları adına söz almış olanların isimlerini okuyacağım: Millî Birlik Grubu adına Sayın Ahmet Yıldız, G.P. Grubu, adına Sayın Sedat Çumralı, G.P. Grubu adına Sayın İbrahim Etem Karakapıcı, C.H.P. Grubu adına Sayın Fikret Gündoğan.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım, grupları adına ilk defa söz alan birisinin ben olduğuma Başkanlık Divanı üyelerinden birini işhadedirim. Sayın Sırrı Atalay'a çok zaman evvelden başlıyarak sözümün verildiğini söylemek isterim; bu bir.

İkincisi, âdet odur ki, anamuhalefet partileri diğer parti gruplarına takaddümen söz alırlar ve konuşurlar. Bu iki kuralı ihlâl etmiyeceğinizden emin olarak oturuyorum. Aksi takdirde kürsüden bu hususu müdafaa ederim.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, benim önüme verdikleri bir liste var. Bu listede Sayın Ahmet Yıldız 7.11.1969 tarihinde, Sayın Sedat Çumralı 11.11.1969 tarihinde, yine Sayın İbrahim Etem Karakapıcı, o da aynı tarihte, zatîâlinizinki de...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Müsaade buyurun Sayın Başkanım?

BAŞKAN — Yani şimdi izin vererseniz meseleyi kolaylıkla hallederiz. Müsaade buyurun Sayın Gündoğan.

A.P. Grubu adına Sayın Tevetoğlu var.

Şahısları adına söz alan Sayın senatörlerin isimlerini okuyorum. Sayın Mehmet Hazer, Sayın Salim Hazerdağı, Sayın Hüseyin Atmaca, Sayın Hikmet İşmen, Sayın Hamdi Özer.

Efendim, biraz evvel bana Sayın Sedat Çumralı Sayın, Ahmet Yıldız'la yer değiştirmesini teklif ettiler. Her iki tarafın da muvafakati vardır. Binaenaleyh Sayın Ahmet Yıldız sırasını Sayın Çumralı'ya veriyorlar.

Fakat, şimdi, Sayın Gündoğan Yüksek Huzurlarınızda benim burada listeme katiyen geçmemiş bulunan, yani ismi sırada o şekilde gözükmiyen bir durumu konuştular. Yani...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — İzah edeyim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Hayır, izaha lüzum yok. Çünkü bu söz istemedir, ben bunu burada mümkünse, arkadaşlarımız lütfederlerse...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Gündeme girmeden, söz isterim.

BAŞKAN — Birbirlerine karşı sıra verme imkânları vardır ve biz de bu işe uyarız. Ama Sayın Gündoğan; eğer sıra mevzuubahisse, bu sıra, bizim Genel Sekreterliğimize, Kanun Şubemize müracaatla, tesbit edilmiştir ve hattâ müracaat tarihleri vardır. Sıra numarası da buna göre tanzim edilmiştir.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım, bendeniz bu iş gündeme alındığı gün, *(vakit kaybetmişsiniz sesleri)* hayır hiç vakit kaybetmeksizin, Sayın Sırrı Atalay'ın bugün Başkanlık etmesi sırası olduğu için, kendisine bizzat müracaat ettim, bir. İkincisi: Sayın Ahmet Yıldız söz aldığı günde bu konu gündemde değildi, iki. Gündeme alındığı gün bugündür üç. Parlâmentonun...

(Gürültüler ve Parlâmentonun durumu sesleri)

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Böyle şeyde ısrar olmaz.

BAŞKAN — Efendim çok rica ederim bu mesele kabili hal. Yalnız ben işin...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Kendisini işhat ederim.

BAŞKAN — Yalnız ben işin...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Kendisini işhat ederim efendim. Doğru konuştuğuma inanırsınız.

BAŞKAN — Üzerinde bu kadar fazla hassasiyetle durmalıyım. Sayın Gündoğan ısrarla konuşuyor; diyor ki: Ben daha bu mesele mevzuubahs olduğu zamanda Sayın Sırrı Atalay’a “Biz grup adına söz işitiyoruz” diye bir talepte bulunmuşlar, ama Sayın Atalay belki unuttu, bundan bize bahsetmedi. Burada elimizdeki kâğıda göre, tesbit de ettirmemişler.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Hayır Sayın Başkanım teamül var.

BAŞKAN — Usul bakımından söz sırasını Başkanlar tesbit etmez, Kâtipler tesbit eder.

(C.H.P. sıralarından 9 senelik teamülü bozuyorsunuz sesleri)

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım teamül vardır. Bütçelerde diğer konuşmalarda Senatoda ilk defa anamuhalefet partisine söz verilir, aksi takdirde bu teamülü bozmak olur. İstirham ediyorum, bu teamülü bozmalıyım.

BAŞKAN — Şimdi lütfen müsaade etmenizi rica ediyorum. Sayın Çumralı sizden de rica edeyim efendim.

Efendim, şimdiye kadar bâzı görüşmelerde Sayın Gündoğan’ın dediği olmuştur. Yani anamuhalefet partisinin evvelâ söz aldığı, noktai nazarını ileri sürdüğü ve ondan sonra da diğer grupların görüşmelere iştirak ettiği vakıadandır. Ama bu defa, bu işi yapabilmem için benim elimde mutlaka bir müeyyide lazım. Efendim şimdi ben buradan konuşurken Sayın Yıldız’ın yüzüne bakıyorum, Sayın Çumralı’nın yüzüne bakıyorum. Sayın Yıldız oradan bana başı ile muvafakat işareti veriyor. Sayın Çumralı ayağa kalktı. Şimdi ne yapayım?

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Müsaade eder misiniz? İzah edeyim.

BAŞKAN — Yok, yok, buraya gelme, bu müzakere konusu değil.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Usulüne göre efendim.

BAŞKAN — Hayır, bunun usulü yok Sayın Gündoğan, ben bu işi bir anlayış yoluyla idare etmeye çalışıyorum. Arkadaşlarımdan rica edeceğim, bu ilk sözü eğer size verilerse...

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Muvafakat etmiyorum Sayın Başkanım.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Hakkım zaten başkanım.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — 9 senelik teamülü bozuyorsunuz.

BAŞKAN — Kimsenin bir itirazı olmayacak, çünkü sıra vermek demektir.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım, yerimden konuşayım. 9 senelik teamülü bozuyorsunuz. 9 senedir, burada ilk defa anamuhalefet partisinden grup sözcüsü söz alır. Hattâ daha evvel söz istemeden evvel, Sayın Başkan tarafından C.H.P. Grubu adına konuşacak var mı diye sorar, ilk sözü ona verir idi. (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Çumralı buyurun.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Daha dün Mecliste Güven Partisi ilk defa konuştu, ondan sonra C.H.P. diğer partiler konuştu. Hangi teamül bu? (C.H.P. sıralarından gürültüler, “Burası Cumhuriyet Senatosu” sesleri)

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Burası Cumhuriyet Senatosu, her iki Meclisin teamülü ayrıdır. (Gürültüler)

BAŞKAN — Şimdi müsaade buyurun... Beyefendi, eğer böyle herkes...

NAZİF ÇAĞATAY (İzmir) — Bir dakikanızı rica edeyim efendim. Sayın Yıldız'ın 7.11.1969'da söz aldığı ifade edildi. 7.11.1969'da bu görüşme gündemde değildi. Bu görüşme gündeme alınmamıştı. Binaenaleyh söz hakkı doğmamıştır. Söz alışı kıymeti yok. O itibarla aralarında değiştirmenin de hiçbir hukukî kıymeti yoktur. (Gürültüler)

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Adalet Partisine daha evvel söz verin.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, bu söz hepinize verilecektir. Bunun bir evveli, bir sonrası düşünülmemelidir, izin verirsiniz ama çok istirham ederim bu taraftan da fazla bir müdahale olmasın, Ben istiyorum ki, şu müzakereler usulü dairesinde ve Yüksek Heyetinizin de huzuru bozulmaksızın devam edebilsin.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım mümkün değil. Çünkü bunu ben sizin Başkanvekilinizden istedim, sağlam yerden istedim. Rica ediyorum.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Usul hakkında söz rica ediyorum. (Gürültüler, karşılıklı anlaşılmayan müdahaleler)

BAŞKAN — Efendim, şimdi izin verirsiniz... (Gürültüler) işi bu şekilde dökerse-niz Sayın Gündoğan, muhalefet partisi olarak Cumhuriyet Senatosunda C.H.P. var, Güven Partisi var, o da muhalefet partisi... (Gürültüler) Ama...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Ama Sayın Başkanım,

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Anamuhalefet Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Bağırmanın efendim, ben biliyorum efendim. Ben sizin namı he-sabınıza azıcık intizamkâr konuşuyorum, dikkat buyurun.

Yalnız Heyeti Umumiyenin biraz da meselede tenevvür etmesi ve tasvibetmesi lâzım. Beni... (Gürültüler)

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — 9 senelik teamülün tatbikini istiyoruz.

BAŞKAN — Usul hakkında Sayın Tuna, buyurun.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkanım, bize söz vermediniz, ona verdiniz.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlarım, şu mev-zuun bu kadar uzatılmaya değer tarafı olmadığına kaniim. Yalnız çeşitli mütalâalar dermeyan edilince İctüzüğümüzü okumaya mecbur kaldım, onu okuyacağım, İç-

tüzükte sarahat varken, falan zaman şöyle olmuştu, falan zaman söz sırası şöyle yapılmıştı kabilinden iddiaların dermeyanı mümkün değil. Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 56'ncı maddesi: "Söz isteyenler isteyiş sırasına göre kaydedilir ve aynı sora ile konuşurlar."

İkinci fıkra: "Başkan, söz alanların adlarını sırası ile Kurula bildirir. Komisyon veya grup adına söz istendiği takdirde, komisyon başkanı veya sözcüsü ile grup başkan ve sözcüleri sıraya bağlı değildirler."

Yani muhterem arkadaşlar, tüzüğümüz açıktır. Tüzüğümüzün ana kaidesi söz isteme sırasına göre kaydedilir. Komisyonların kendileri için de takaddüm hakkı vardır, grupların takaddüm hakkı vardır, İçtüzüğün şu sarahati muvacehesinde şu münakaşanın kesilmesini, Başkanlıktan söz isteme sırasına göre evvelâ gruplara, ondan sonra da şahıslara söz verilmesini rica ediyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Usul hakkında siz de buyurun Sayın Gündoğan.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; biraz evvel Sayın Başbakana şöyle bir tarizde bulundum. Hükümet, Meclisteki çoğunluğunuz, bir de tarafgir Başkanlık bu şartlar altında muhalefet görevini yapmak. Bu ne güç bir şey ve Sayın Başbakan ısrar ediniz diye samimî olarak beni teşci ettiler. Şunu bunun için söylüyorum. Hükümet Programının konuşulmasında öncelikle söz istemiş, partim adına söz istemiş bir kimseyim. Bunu her zaman ispata hazırım. Ama ilk sözün bana verileceğine dair Başkanlık Divanı mensuplarından Başkanvekili Sırrı Atalay resmî beyanda bulunmuştur. Bizzat kaydettirdiğini, kaydettiğini ve kaydettirdiğini ifade buyurmuştur. Bu bir.

Saniyen; 9 yıldan beri yasama görevi yapan parlâmentonun Senato kanadında özellikle bütçe müzakereleri, plân tartışmaları, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin denetimi ve Hükümet programlarında anamuhalefet partisi sözcülerine öncelik hakkı tanınmıştır ve bir kanun maddesi gibi teamül hâsıl olmuştur. Şimdi rica ediyorum, bütün Başkanvekilleri burdadırlar, Başkanımın pek fazla meşgul olduğunu sanmıyorum bu işlerle, bütün Başkanvekillerine ve Divan üyelerine, onların bilgilerine, hâtıralarına müracaat ediyorum. Biraz evvel bahsettiğim üzere bütçe müzakereleri, plânlama konuşmaları, Kamu İktisadi Teşebbüsleri denetleme konuşmaları ve Hükümet programlarında ilk sözü anamuhalefet partisi almış mıdır, alagelmış midir ve bu teamül 9 seneden beri devam ediyor mu?

Değerli arkadaşlarım, böyle bir teamüle başka bir bakımdan da ihtiyaç var. Başkanlık Divanında her hangi bir düzenlemenin doğru olduğunu kabul etmek için benim iddiam karşısında bulunanların ellerindeki delil nedir? Demek ki teamül her hangi bir yanlışlığı, bir gecikmeyi, bir ihmali, hattâ belki bir kasdı önlemek için tahassul ve teşekkül etmiştir. Binaenaleyh, bu teamüle uymak zorundadır. Aksi takdirde sureta ve şeklen bir iş yapılmıyormuşcasına bir manzara arz eder, bu köklü teamülleri yıkmakla. Bir partinin, anamuhalefet partisinin söz hakkını geriye bırakmakla efkârı umumiyyeye aksetmesini önlemek amacını güden bir tertibin içine girmiş oluruz ki, buna herhalde Yüksek Senatonuz, Yüksek Heyetiniz bunca yıllık

tatbikattan sonra ve sarîh hakkımı gasbederek, herhalde müsaade etmezler. Çok rica ediyorum, istirham ediyorum; teamülü bozmayınız ve hakkımı, hakkımızı, C.H.P.'nin hakkını teslim ediniz. Bütün Divan kâtipleri ve Başkanvekillerine 9 senelik tatbikatı soruyorum; bir tanesi gelsin burada aksini söylesin, söz hakkımdan vazgeçeceğim.

Saygılarımla.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Sayın Başkanım, size bir sorum var.

MEHMET VARIŞLI (Konya) — Sayın Başkan, bir mâruzâtta bulunacağım.

BAŞKAN — Sayın Kayalar usul hakkında mı? Buyurun.

A.P. GRUPU ADINA ŞEREF KAYALAR (Bursa) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; şimdi arkadaşlarım bir usulden bahsetmekte. Filhakika bugüne kadar anamuhalefet partisinin evvelâ görüşmesine mütedair usulümüz mevcut değildir.

Şimdi müsaadenizle bir hususu arz edeyim. Tüzüğümüzün 55'inci maddesi gayet sarîhtir. Hiçbir üye önceden ismini yazdırmadan söz alamaz. Bugüne kadar teamül odur ki önceden isimler kâtip arkadaşlara yazdırılmaktadır. Ve öyle zannediyorum ki kâtip arkadaşlardan Başkanlık Divanı bu isimleri almış olmalıdır. Filhakika grupumuzun anamuhalefet partisi sözcüsünün önceden görüşmesine hiçbir itirazı yoktur. Ancak biz bir meseleyi ortaya koyuyoruz. Yalnız anamuhalefet partisinin grup başkanvekili değerli arkadaşım burada tarafsız Hükümet, taraflı Hükümet, taraflı grup, taraflı Başkanlık Divanı derken asıl kendisi tüzük hükümlerinde mevcut olmıyan, fakat mutlaka Yüksek Senatoya bir tazyik ile ve bu suretle tarafsızlık ithamı suretiyle, şahit ikâmesi suretiyle, tüzükte sarahat mevcut iken bir teamül kararı istihsal etmek istikametinde tazyik icra etmektedir kanaatindeyim.

Şimdi; “Ben evvel görüşeceğim”. Güzel Umumi Heyet karar verir. Başkanlık Divanı halleder. Ama bu meyanda kendi vaziyetini tesbit ederken, asıl kendisi o vaziyet içindeyken Hükümete, Başkanlık Divanına, değerli grupuma her hangi bir taraflılık izafe etmesini iyi karşılamadığımı arz etmek üzere söz aldım. Saygılar sunarım.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Başkanlık Divanından bir sorum var.

MEHMET VARIŞLI (Konya) — Bir teklifim var efendim. Durumun oyla halledilmesini rica ediyorum efendim.

BAŞKAN — Şimdi, Sayın Gündoğan burada usul hakkında konuşurlarken ben Başkan olarak, Divan Başkanı olarak, meseleyi sureti müslihanede halledeyim düşüncesi içinde meseleyi Heyeti Umumiyenizin önünde açarken Sayın Gündoğan, “Başkanlığın tarafgirlik yapmış olduğunu ileri sürdüler”. Böyle bir şeyi Başkanlık kabul etmez.

Sayın arkadaşlarım benim elimde bir liste vardır.

Sayın Gündoğan, bana gelip müracaat ederek yazdırmış değiller, Genel Sekretere, Kanunlar Şubesi Müdürüne de müracaat etmemişler. Konuşmak isteyenler bu yerlerden birine isimlerini yazdırırlar, sıra teşekkül eder ve Başkan da bu listeyi burada, önümüzde okur. Ben, nitekim bu listeyi okudum. Sayın Gündoğan, şimdi burada, daha evvel Sayın Atalay'a müracaat ettik diye buyurdular. Bu şüphesiz doğrudur. Sayın Gündoğan Sayın Atalay'a müracaat etmiş olurlar, bunun reddine lüzum yok. Ama Sayın Atalay'ın kendi el yazısıyle yaptığı ihbar işte burada. Sayın Gündoğan kendisine müracaat emiş, Sayın Atalay'da bize intikal ettirmişler. Yazıları elimde. İşte; C.H.P. Grupu adına sözcülüğü, yazının veriliş tarihi 10.11.1969 saat 17.00

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — İşte 10.11.1969'da... Evet 10.11.1969 15,00'te.

BAŞKAN — Müsaade edin efendim şu yukarıdaki değil de aşağıdaki 11.11.1969 saat 10.30 diye buraya da işaret koymuşlar.

Muhterem arkadaşlarım şimdi meselenin...

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sayın Başkan tutumunuz hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, Sayın Atalay teşrif ettiler, Sayın Atalay, mesele hakkında zatiâliniz bir tavzih yapın efendim, lütfen. (*Gürültüler*) Efendim bir iddia var anlıyalım.

SIRRI ATALAY (Kars) — Muhterem arkadaşlarım, Cumhuriyet Senatosu çalışmalarının daha önce Başkanvekillerinin hangi tarihlerde kimlerle yapılacağı okunmuş idi. Bu haftalık sıra, Başkanvekili olarak, benim idi. Sayın Başkan İktüzük ve Anayasa gereğince dilediği zaman çıkma hakkına sahiboldukları için şüphesiz ki bu haklarını şu anda kullanmış bulunuyorlar ve bu tabii bir haklarıdır. Ancak dün öğleye kadar Başkanlık sarası bende olduğu için müracaatlar bana oluyordu. Ve müracaatları ben el yazım ile Genel Sekretere iletiyordum. Sayın Fikret Gündoğan dün telefonla bana saat 17.00'de C.H.P. Grupu adına konuşma istediğini iletince ben de bu talebini bu sabah erken saatte genel sekretere el yazımla ilettim. Nitekim A.P. Grupu adına Malatya Senatörü Sayın Hamdi Özerde odama kadar teşrif ederek kendilerinin söz istekleri olacağını bildirdiler, dakikasıyla beraber bugün saat zannedersem 10.30'da teşrif etmişlerdi, "10.30 da Malatya Senatörü Sayın Hamdi Özer söz talebetmişlerdir" diye yine kurşun kalemle, kendi imzamlı genel sekretere ilettim. Bana vâki olan talepler, bir de genel sekreter dün bana gelerek Sayın Mehmet Hazer'in söz talebinde bulunduğunu bu kaydı yapıp yapmayacağını ben Başkanlık sarasında olduğum için Sayın Başkan eğer çıkmaz ise Başkanlık kürsüsünü ben idare edeceğim cihetiyle Sayın Hazer'in vaki görüşünü, vaki talebini dikkatle kaydedin diye kendilerine emir verdim. Sayın Hazerdağlı da aynı şekilde dün odamı teşrif ettiler söz istediler. Gidin Genel Sekretere, Sayın Hazerdağlı'yı Genel Sekretere göndererek ben kendim kaydetmiyorum, kayıtları ya şifahi yahut yazılı olarak Genel Sekretere havale ediyorum, Genel Sekretere söz hakkınızı yazdırın dedim.

Bana vâki olan grup adına Fikret Gündoğan'ın 10.11.1969 saat 17.00'dir. Bundan önce bana diğer bir parti veyahut diğer şahıslar adına söz talebi vâki olmamıştır. Durum apaçık ve kesin olarak bundan ibarettir.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — İki kelimeyle usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Muhterem arkadaşlarım, saat 15.35'dir. Şimdiye kadar bir arkadaşımız konuşmasını ikmal edecekti. Sarahat karşısında delâlete itibar olunmaz. Anayasa hükmü, İçtüzük hükmü açık, arkadaşımız okumuştur. Bugün sabahleyin saat 09.15'te müracaat ederek sıra almak istedim, önde Sayın Ahmet Yıldız arkadaşımızın söz aldığına dair kaydın mevcut olduğunu gördüm, ikinci sıraya kaydolarak beni yazdılar. Kimin yanında? Genel Sekreterin, Kanunlar Müdürü arkadaşımızın yanında. Bu şekilde tesbit edilmiş bir sıra var. Şimdi Sayın Atalay arkadaşım ne diyor. Saat 17,00'de yazıldı. Saat 17,00'de mesai bitmiştir. Bugün sabahleyin intikal ettirmiştir. İntikal ettirdiği saat bizim müracaatımızdan sonra olduğu açık açık görülmektedir. Eğer bir teamülden bahsedilirse dün, daha dün Millet Meclisinde evvelâ Güven Partisi ondan sonra C.H.P. sırasıyla diğer partiler görüşmüşlerdir. Bunu ihlâl etmenin mânası anlaşılamamaktadır. Bu işi bu kadar uzatmaktansa Sayın Başkandan rica ediyoruz, biran önce müzakerelere geçip bu işin bitirilmesi gerekir. Hürmetlerimle.

MUSLİHİTTİN YILMAZ METE (Adana) — Mesele ortaya çıktı saat 17.00'de müracaat edilmiş. (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Benim müsamahamın suiistimal edildiği görülüyor. Evet müsamaha suiistimal edildi. O halde Hükümet Programının müzakeresine geçiyorum efendim.

MUSLİHİTTİN YILMAZ METE (Adana) — Mesele ortaya çıktı, 17.00'de müracaat edilmiş. (*C.H.P. sırlarından müzakerelere geçemezsiniz, olmaz efendim sesleri*)

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Bir sorum var efendim?

BAŞKAN — Ne sorusu?

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — O şekilde hitap edemezsiniz sakın olmaya mecburuz. Senato Divanı söz isteme işini halletmiş midir?

İkincisi, bu daha evvel söz istenildiğine göre A.P. Grupu sözcüsü diğer muhalefet partilerinden evvel söz istemişler, teammül eğer yoksa eğer teammüle itibar yoksa, söz verir misiniz acaba?

BAŞKAN — Sayın Hazerdağlı, ben bir hususu açıklyacağım; 1965 yılında Hükümet Programı okunurken ve onun müzakeresi yapıldığı zamanda bu buyurduğunuz şekilde olmuş. Yani, bu 1965 yılındaki Hükümet Programının müzakeresi zamanında biraz evvel Sayın Gündoğan'ın dediği gibi anamuhalefet partisi evvelâ söz almış, ondan sonra da diğer gruplar söz almış. Ama, bunda bir taahhüt yok. Çok

rica ederim zabıtları getirttik, burada bunlara bakıyoruz. Fakat mevzuubahsolan bunlar değil, mevzuubahsolan İçtüzüktür.

Muhterem arkadaşlarım, Başkanlığın hiçbir menfaati yoktur. Başkanlık önüne gelen listeye göre icrayı amel eder. Benim önüme bir liste getirmişlerdir. Başkanın bunda sunitaksiri dahi yoktur. Başkan, buna göre, bu listeyi Yüksek Huzurunuzda okumuştur ve buna göre de müzakereyi açacaktır, izin verin de hakikaten zaman kaybına imkân vermiyelim.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Mesele ortaya çıktı, müracaat 17.00'de yapılmıştır.

BAŞKAN — Efendim Sayın Atalay izahat verdiler, fakat biz burada bulunan şu kâğıda bakıyoruz. Bu kâğıt bunun aynı değil, yanyana değil.

Sayın Sedat Çumralı, zatıaliniz muvafakat buyurdunuz değil mi efendim?

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Oya başvurun, teklif var efendim.

BAŞKAN — Sayın Çumralı buyurun efendim.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Oya başvurma'nın hiçbir kıymeti yok mu?

SALİM HAZERDAĞLI (Devamla) — Anamuhalefet partisinin hakkı vardır, diğer partilerden evvel konuşur.

BAŞKAN — Aman efendim, yapmayın efendim...

RIZA İŞİTAN (Devamla) — Sayın Başkan, sen seçilmiş bir Başkan dahi değilsin.

GÜVEN PARTİSİ GRUPU ADINA SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, Anayasamızın, 103'üncü maddesi gereğince Bakanlar Kurulu programının görüşülmesine başlıyoruz. Bu konuda Cumhuriyet Senatosunun fonksiyonu Hükümet Programının incelenmesi, tenkidi, bâzı isteklerin ortaya konmasından ibaret kalmaktadır. Biz de bu görevimizi yerine getireceğiz.

Hükümet Programının Millet Meclisinde müzakeresi sırasında partimizin sözcüsü olarak Sayın genel başkanın program üzerindeki görüşü bütün ayrıntıları ile her türlü ayrı ayrı ele alınarak Türk Kamuoyuna aksettirilmiştir. Biz mümkün olduğu nisbette tekrardan çekinerek ana meselelerimize temas etmekle yetineceğiz.

Sayın arkadaşlarım, 1969 Milletvekili Seçimi sonucuna göre iktidara gelen A.P. Genel Başkanı Sayın Başbakan Süleyman Demirel'in ikinci defa Başbakan olarak kurduğu Hükümetin Programını dinlemiş ve okumuş bulunuyoruz. En iyi dileklerimizle yeni kurulan Hükümetin başarılı ve memleket işlerinde büyük Türk Milletine yararlı hizmetler ifa etmesini temenni ederiz.

Sayın arkadaşlarım,

Açıkça belirtmek isteriz ki Güven Partisi olarak 12 Ekim 1969 tarihinde yapılan milletvekili seçimi sonuçlarına saygılıyız, seçimlere katılma oranının düşük olduğu, bu sebeple millet iradesini tam şekilde tecelli ettirmediği için Parlâmentonun

meşruiyetinin zaafa uğradığı, bu nedenle, Parlâmento dışı bir muhalefetin doğması gerektiği yolunda, son günlerde alıp yürüyen düşüncelerin, telkinlerin, hareketlerin kesin olarak karşısındayız.

Demokrasi ile idare olunan Garp memleketlerinde de seçimlere katılma oranının zaman zaman beklenen ölçüde olmadığı bir gerçektir.

Güven Partisi, hür seçimleri, demokratik rejimin temel ilkesi olarak kabul eder. Türk seçmeni 25 yıla yaklaşan bir zamandan, beri tek dereceli seçimlerle, değişik siyasi partiler arasında seçme yapmaktadır. Türk Milletinin bu hakkını kutsal saymaktayız.

Türk vatandaşı, tek dereceli, genel oyla birlikte kendi devletinin işlerine ve yönetimine eşit olarak katılma ve siyasi kararları etkileme imkânını bulmuştur. Tek dereceli genel oy vatandaşa kendi kendisinin ve devletinin hakiki sahibi olduğu inancını yerleştirmiştir. Türk vatandaşı, artık bu hakkın ellinden alınmasına razı olmayacaktır. Biz, Anayasamızın menetmemiş olduğu fikirlerin ve görüşlerin Parlâmentoda temsil imkânını (Nispî seçim) esasının muharazasında ve geliştirilmesinde bulmaktayız. Nispî seçim sistemi içinde, vatandaşa adaylar arasında seçme yapmak imkânını veren bir usulün bulunmasını, bugünkü ön seçim sisteminin doğan mahsurların tez elden giderilmesini zaruri görüyoruz.

İktidar değişikliği ile ilgili olmıyan seçimlerin sık sık yapılmasının seçmen vatandaş da, seçimlere karşı bıkkınlık verdiği bir gerçektir. Bu amaçla seçimlerin bir-biri ardına çok sık yapılmasını önliyecek tedbirlerin ne olduğunu, Hükümet Programında açıklıkla ve samimiyetle göremiyoruz.

Bu amacın gerçekleşmesi için Hükümet, Anayasada, seçim kanunlarında bir değişiklik kararında ise, bu değişikliklerin nelerden ibaret olduğunu öğrendikten sonra bu husustaki düşüncelerimizi de ifade edeceğiz.

Gerçek odur ki, yüzbinleri temsil eden siyasi akımlar temsil edilememiştir. Bugünkü seçim sisteminin mahsurları bu seçimde de açık açık kendisini göstermiştir. Millî Bakiye gibi bir sisteme taraftar değiliz. Adalet Partisi ortalama 16.000, Güven Partisi 40 bin oyla bir milletvekili çıkarabilmiştir.

12 Ekim 1969 seçimlerinin yapıldığı sıralarda cereyan eden üzücü bâzı olaylardan, seçim kanunlarının yetersizliği yanında seçim öncesi iktidarın ve ondan yüz bulmuş bâzı idarecilerin tutum ve davranışlarından Türk vatandaşı şikâyetçi olmuştur.

Bu seçimde de kurşun sıkılmış, adam yaralanmış tezvir makinaları alabildiğine işlemiştir. Parti liderlerinin seçimden çekildiği, adayların seçimden bir iki gün önce istifa ettiği gibi yalan haberlerin kasıtlı olarak yayılması ve hem de gazetelerle ilân olunması, gerçekten Türk demokrasisi adına elem verici bir olaydır.

Seçimlerin idari makam ve mercilerin sultasından alınmasını gerektiren sebepler bir tarafa bırakılarak, vatandaşın seçim iradesine etki yapacak şekilde bir kısım gayretkeş idare âmirlerinin müdahaleleri, kamu hizmetlerinin sandıktan çı-

kacak oylarla değerlendirileceğinin telkini, dağıtılan tohumluk yapılacak okul, yol, köprü, su gibi Türk köylüsünün hayati dert ve meselelerinin seçimden elde edilecek sonuçlara göre yapılacağına açıkça söylenmesi, vatandaş seçimlerden soğutan âmiller arasındadır.

Türk seçmeni, 1946 bühtanlarından kurtuldu. Bugünkü hale geldi. Muhalefette oy verirsenez hizmetleriniz yapılmaz diyen zihniyetten de kurtarılmalı ve baskı unsurları kaldırılmalıdır.

Anayasa değişikliği:

Anayasa, üzerinde sık sık oynanacak ve tasarruf edilecek yasalardan değildir, Güven Partisi demokratik rejimin bütün teminat müesseseleriyle birlikte kurulmasını sağlamış olan Anayasanın temel ilkelerine bağlıdır. Ancak, hürriyetçi Anayasamızın sağladığı hakların hür düzeni yok etmek için kullanılmasına muvafakat etmiyeceğimizi belirtmek isteriz.

Anayasaya orman suçları, affedilmez yolunda konulan hükmün bu suçları işlemeye mâni olmadığı (9) yıllık tatbikatla görülmüştür. Günümüzün en sıkıntılı memleket dertlerinin başında orman bölgesinde oturan vatandaşlarımızın ormanla ilişkili meseleleri gelmektedir.

Türkiye’de 13 bin köy orman içinde veya kenarındadır. Sayıları milyonları aşan yurtdaşlarımız orman içi köylerde yaşamaktadır. Orman köylüsü, bütün iktidarlar tarafından ihmal edilmiştir. Hükümet programında vadedilen hususların tahakkunun takipçisi olacağız. Bugün, 92 bin vatandaşın orman suçlarından ve suçluluklarından mahkeme kapılarında, ceza evlerinde sürünmekte olduğunu biliyoruz. Bu sebeplerle Anayasadaki orman suçlarının affedilemeyeceği yolundaki hükmün kaldırılmasına taraftar olduğumuzu beyan ederken, memleketimizi bir çöle ve bir harabeye çeviren ve çevirecek olan orman katliâmına da asla muvafakat etmiyeceğimizi söylemek zorundayız.

Hukuk Devleti ve kanun hâkimiyeti:

Türkiye kişilerin ve keyfilğin değil, hukukun hâkim olduğu bir ülkedir. Zihniyetinin tam olarak yerleşmesi gerekir, hukuk devletinde, kanun hâkimiyetinin kesinlikle sağlanması şarttır. Ağır müeyyidelere bağlanmış olmasına rağmen son yıllarda hukuk kurallarının ve kanun hâkimiyetinin çok kere çiğnendiğine şahid olmaktayız. Türk vatandaşı, 4 yıldan beri kanun dışı taşkınlıklardan, yol kesmelerden, soygunlardan, adam öldürmelerden, dağa adam kaldırmalar, kanlı sokak kavgalarından bıkmış, bizar olmuştur. Büyük vatandaş çoğunluğu evinde, köyünde tarlasında, işyerinde, okulunda huzur ve güven arar haldedir. Büyük milletimiz millî bütünlüğün zayıflamasına, aşırı uçların silâhlı ve kanlı çatışmalarına yol açan gelişmeleri, endişe ile takibetmektedir. Suç işlemek âdeta tabii bir hal almıştır. Topluca yağma, dükkân soyma, mal, mülk tahribi, mahkeme kapılarında adam öldürme zorla ve silâhla hak almaya kalkışma, kız, kadın kaçırma vakaları memlekette huzuru ve güvenliği esasından sarsmaktadır.

Denilebilir iki dört yıldan beri memleketin içinde bulunduğu emniyet ve asayişsizlik, 47 yıllık Cumhuriyet Tarihinin hiçbir devrinde ve iktidarında görülmemiştir.

Müşamaha ile kanun hâkimiyetini temin, birbirine karıştırılmış ve içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

Kanunları yürütmekle görevli kimselerin müşamahası, kanun hâkimiyeti devrinde iktidarlar için bir zaaf ve yetersizliktir.

Kanunun, sarahatle menettiği suçlarda, müşamaha ve ihmale cevaz yoktur. Huzur ve güveni sağlamak için ilk tedbir, mevcut kanunların ciddiyetle uygulanması, suçluların takip ve yargı organlarının huzuruna çıkarılmasıdır. Nereden gelirse gelsin kanun dışı hareketler, müşamaha zihniyeti ile bağdaşmaz. Şehirde, köyde, kırdan, bayırda asayişsizlik hâdiseleri süratle önlenmelidir. Vatandaşın malından, canından, kazancından emin olarak yaşamasını ve çalışmasını sağlayacak bütün tedbirlerin cesaretle ele alınmasını, müşamahasız tatbikini istiyoruz.

Anayasanın getirdiği temel hak ve hürriyetlere karşı tecavüzler, yoğun bir şekilde devam etmektedir. Geçen, iktidarı devresinde Adalet Partisi Hükümeti, (Anayasa Koruma Kanunu) adı altında bir tasarıyı Meclise getirmişti. Getirilen tasarı kifayetsiz ve eksikti. Maksada yararsız ve tatbik kabiliyeti olmıyan bir tasarıydı. Kanunlaşması halinde ters sonuçlar doğuracaktı, isabetli bir hareketle bu tasarı geri alındı. Ceza Kanunumuzun bu kabül suçları meneden hükümlerinde günün şartlarına göre boşluklar olmasına rağmen mevcut hükümlerde uygulanamamıştır. Bir kısım basında, radyodaki seçim konuşmalarında, alabildiğine Türk milletini bölücü, Türk ülkesini parçalayıcı propagandalar yapıldığı, suç işlendiği halde gerekli hassasiyet gösterilemedi ve kanun hâkimiyeti temin edilemedi.

Güven Partisi olarak yeni kurulan Hükümetten, Cumhuriyetçiliğe aykırı görüşlerle, komünizmle, faşizmle, ırkçılıkla ve hâkimiyeti bir şahsa, bir aileye, bir zümreye, bir sınıfa vermek isteyen her türlü Anayasa dışı akımlarla kesin ve etkili bir şekilde mücadele edilmesini istiyoruz. Bu alanda sarf edilecek her türlü vatansever çabaya yardımcı olacağız.

İdari ıslahat:

Devlet idaresinde köklü ıslahat fikrine taraftarız. Vatandaşların idare için değil, idarenin vatandaşlar için var olduğunu inancındayız.

Kanunlara ve vatandaşlara saygılı, dürüstlükten ayrılmıyan, herkese âdil muamele yapan, işlerini kudretle yürüten bir Devlet idaresi kurulması, iktidarın başlıca görevi olmalıdır. Bugünkü haliyle Devlet idaremiiz, bu nitelikte olmaktan uzaktır. İdare vatandaşa gereken huzuru sağlamamaktadır. Vatandaş, resmî makamlara başvurmaktan, işini kovalamaktan çekinir hale gelmiştir. Bezginlik içindedir.

Bâzı devlet dairelerinden iş çıkarmak mesele haline gelmiştir. Kırtasiyecilik, partizanlık, iltimas, kayırma usulleri rüşvet, irtikap, irtişa görevini kötüye kullanmak, ihmalcilik alıp yürümüştür. Tefecilik, vurgunculuk, nüfus suiistimali devam

etmektedir. Bu haller Devlet teşkilâtımızı, vatandaşla Devlet münasebetini gittikçe zayıflatmaktadır. (Hırsızlar, uğursuzlar, soyguncular vurguncular teslim olunuz) devri açılmalıdır. Yeni Hükümetten bu fazilet devrinin açılmasını bekliyoruz. Güven Partisi olarak kanunsuzlukların takipçisi olacağız.

Devlet Personel rejimi tam bir karışıklık içindedir. Teftiş ve denetleme iyi işlememektedir. Devlet idaresi başından sonuna kadar ciddî bir ıslahata muhtaçtır.

Hükümet Programında bu vadide ileri sürülen mütalâalarda ciddî bir çözüm yolu görememekteyiz.

Dört yıllık Adalet Partisi iktidarı, merkezi devlet idaresinin ıslahı, mahallî idarelerin yeni şartlara, uydurulması gibi temel dâvaları yüzüstü bırakmıştır.

Geçen iktidar, Personel Kanunu konusunda hiçbir vadini yerine getirmemiştir.

Vatandaşlar tarafından hür seçimlerle kurulan ve demokratik rejimin ayrılmaz unsurları saydığımız, mahallî idarelerin malî bünyelerini ıslah ve kaynaklarını kuvvetlendirecek çalışma ve çareler hakkında Hükümet programında sarîh teminata rastlanmamaktadır.

Bu kısımda söylenecek son söz, israf ve yolsuzluklara son verilmesine dair tedbirlerin biran önce gerçekleştirmesidir.

İcranın yetkisinin artırılmasını kanun düzeni içinde mütalâa edilmesini ve kanun kuvvetinde kararnamelerle yetki artırılmasına Güven Partisi olarak muvafakat etmiyeceğimizi ilâve etmek isterim.

Üniversite ve gençlik meselelerimiz:

Türk üniversiteleri, dört yıldan beri öğretimi ile eğitimi ile, halledilemeyen üniversite gençliğinin meseleleriyle rahatsız bir hale gelmiş, Türk sosyal hayatını huzursuz kılmıştır. Üniversiteler ihtiyaca ve günün şartlarına uygun kanun tasarılarının hazır bulunduğunu ifade etmelerine göre her şeyden önce bu işin ele alınması gereklidir, üniversite öğretim üyelerinin kısmen de olsa geçim darlığından kurtarılmasına ait Tazminat Kanununun kabulünü memnunlukla karşılıyoruz. Senatoda bu kanunun konuşulduğu sırada partimizin, üniversitelerimizle ilgili meselelerinin hallinde kendisine düşen görevi yerine getireceğini ifade etmiştik. Hükümet programının görüşüldüğü bu sırada aynı görüşlerimizi tekrar ederiz.

Gerçekten kitap, kurs, yurt, ders programları imtihan usulleri ıslaha muhtaçtır. Binbir maddi ve mânevî müşkülât içinde kıvranan üniversiteler öğrencilerinin haklı olan bu istekleri biran önce gerçekleştirilmelidir.

Bursların artırılması, yurtların genişletilmesi, yeni yurtlar açılması, kitapların ucuz fiyatla satılması ile ilgili konularda, Güven Partisi grupları Millet Meclisine faydalı kanun teklifleri yapmıştır.

1968 Haziranından bu yana, üniversitelerde ve yüksekokullarımızda başlayan ve hâlâ da bir kısım yüksekokul ve fakültelerde devam eden boykot ile işgal ve mil-

yonları bulan tahrip olaylarını başlatan ve devamını istiyen dış tahriklerin üniversitemizden ellerini çekmesini ve çektirilmesinin zarureti inaniyoruz.

İşgal ve benzeri hareketler, sonunda tamamıyla anarşist unsurların idaresine geçmiştir. Üniversite duvarlarına komünist ihtilâlcilerin resimleri asılmış, Sovyet Rusya'da kullanılan işaretler çizilmiştir.

Öğretim üyeleri araştırma kurumlarında görev alabilirler. Fakat bir taraftan üniversitede (tam gün çalışma) protestoları düzenliyen bazı öğretim üyelerinin bütün günlerini parti merkezlerinde günlük politika ile uğraşarak geçirmeleri yersizdir.

Siyasi konularda söz, yazı ve fikir hürriyetini kullanmakla, fiilî politika yapmak ayrı şeydir.

Üniversiteleri memleket sathına yaymak zarureti, seneler geçtikçe daha ziyade kendisini hissettirmektedir. Adalet Partisi Genel Başkanı ve Sayın Başbakanın muhtelif demeçlerinde ve ezcümle seçim sırasında bu konudaki vaidlerini senet ittihaz ediyoruz. Ve takipçisi olacağız. Hiç değilse ilk plânda Konya, Kayseri, Edirne, Van Sivas, Güney ve Karadeniz bölgelerinde yeni kültür merkezlerinin, üniversitelerinin açılmasını zaruri görmekteyiz.

Orta öğretimi bir parti propagandası, oy getirici bir mekanizme olmaktan çıkarmalıdır. Orta öğretimin kalitesi bölgelere göre haklı seviyeler arz etmektedir. Öğrencilerin yükseköğrenime giriş imtihanlarındaki başarılarına tesir eden bu duruma çare bulmak icabeder.

Meslekî ve teknik öğretim:

Kalkınmanın gerektirdiği yetişmiş insan gücünün sağlanması için meslekî ve teknik öğretime birinci derecede önem verilmesi gerektiğine inanıyoruz. Teknik okulları bitirenlerin, teşebbüs kurarak, memleketin kalkınmasına hizmet edebilmelerine yardım edilmelidir.

Öğretmen okulları, ticaret ve tarım liseleri, çeşitli sağlık okulları, sanat enstitüleri, İmam Hatip okulları mezunlarının yüksek öğretime devamları her bakımdan faydalı olacağı kanısındayız.

Özel okullar:

Özel okullar konusunu, peşin hükümlerle değerlendirilmesini doğru bulmuyoruz. Güven Partisinin teklifi ile, Cumhuriyet Senatosunda özel okullarla ilgili çok faydalı bir araştırma yapılmıştır. Bu senato araştırması, özel okullarda geniş ıslahat tedbirleri alınmasını zarureti ortaya koymuştu. Yeni iktidarın bu araştırmadan faydalanması gereklidir.

Öğretmenlerin siyasi iktidarların baskısından da, solcu kuruluşların siyasi amaç güden tasallutundan da kurtarılmasını, saygı gören kuruluşlar olarak vazife görmelerini, maddi mânevi huzur içinde çalışmalarını sağlamak zorunluğundayız.

Adalet:

Vatandaş, mahkemelerdeki dâvaların uzamasından, sürüncemede kalmasından son derece şikâyetçidir. Bugünkü haliyle kanunlar vekâleti niteliğinde olan Adalet Bakanlığınca usul kanunlarıyla ceza ve hukuk alanındaki kanunların gü-nün şartlarına uygun bir hale getirilmesini, hâkimlerin denetlenmesi için Yüksek Hâkimler Kurulunun tesirli teftiş ve denetim imkânlarına kavuşturulmasını zaruri görmektedir.

Köy ve köylü meselelerimizle ekonomik ve malî konularımız arkadaşımız tarafından izah edileceğinden biz tafsilâtına girmeyeceğiz.

Bizi dinliyen Yüce Senatonun değerli üyelerini saygılarımızla selâmlar, yeni Hükümete başarılar dileriz. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Millî Birlik Grubu adına Sayın Ahmet Yıldız.

İ. ETEM KARAKAPICI (Urfa) — Efendim, başka bir hatip tarafından belirtilecek olan Hükümet programı hakkındaki görüşlerimizin devamı var.

BAŞKAN — Daha sonra efendim.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Sayın Başkan, Sayın senatörler, Sayın Hükümet üyeleri,

Siyasal gelişmelerimizin çok ilginç ve toplumsal oluşumuzun çok yönlü nitelikler kazandığı önemli bir aşamasında geçen 4 yıllık iktidar süresini bir 4 yıl daha uzatma olanağını elde etmiş bulunan A.P.'nin ikinci Demirel Hükümetinin programını geçmiş icraatının ışığı altında ele alarak yurdun geleceği yönünden başarılı sonuçlar sağlanmasına katkıda bulunmak arzusu ile Millî Birlik Grubunun görüşlerini sunacağız.

A.P. iktidarının geçen 4 yıllık icraatını Anayasamıza ve toplumsal sorunlarımızın gereklerine uyarlığı yönünden değerlendirerek çıkarılacak sonuçları da göz önünde bulundurmak suretiyle Hükümet programını eleştirecek ve önümüzdeki 4 yıla ilişkin görüş ve önergelerimizi açıklayacağız.

Sayın Başkanın, yeni Hükümetin eskisine benzemeyeceğini söylemesine karşı eski Hükümet zamanında yayınlanan seçim bildirgesine göre hazırlandığından yeni Hükümet programının geçen 4 yıllık politikanın etkilerinden arınmış bir uygulama göstereceğini şimdiden kabul etmek gerçekçi bir davranış olamaz.

Bu bakımdan geçen dönemin değerlendirilmesini yaparken yeni programda ne gibi yeniliklerin bulunduğu ve gelecek 4 yılda Hükümeti bekliyen sorunlarla, bunlara çare olabilecek çözümlere ilişkin görüşlerimizi belirtmeyi uygun bulmaktayız.

Programda, sisteme ve temele inen olanakların, araçların nasıl kullanılacağına ve hangi tedbirlerin alınacağına ilişkin açık ve kesin ifadelerden kaçınılmaktadır. Biz, bu çerçeve ifadelere, kazandırılması gereken özleri ve alınması gereken tedbirleri de kapsıyan çözümlere değineceğiz.

Konuşmamızda geçen 4 yılın değerlendirilmesini önce Anayasa açısından, sonra da toplumsal Sorunlarımıza uyarlığı yönünden bu konuşmayı yapacağız, ondan sonra düşüncelerimizi bu yönde belirteceğiz.

Sayın arkadaşlar, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında belirtilen ve Devletimizin yürütmenin eylemleriyle en geniş ölçüde ilgisi olan üç niteliğine; Sosyal Devlet Hukuk Devleti ve lâiklik; bu, üç niteliğine uyarlığı bakımından geçmiş 4 yılı değerlendireceğiz. Sosyal Devlet: Anayasamızın başlangıcı ve aşağıdaki maddelerde açıklanan hükümleri, Türk Ulusunun bütün bireylerini kaderde, kıvançta ve tasada ortak bir bütünlük içinde görmekte ve bunun gereklerini maddelerin hükümlerinde belirlemektedir.

10'uncu madde: Devleti, kişinin temel hak ve özgürlükleri ve huzurunu Sosyal Adalet ve Hukuk Devleti ilkeleri bağdaşamayacak surette sınırlayan bütün siyasal, sosyal ve ekonomik engelleri kaldırıp bunun yerine de, insanın tinsel ve özdeksel maddi ve mânevi gelişmesinin gerektirdiği koşulları hazırlamakla görevlendirilmiştir. O halde Devlete bu görevler verilmiştir. Yani, bozuk bir düzen içinde bulunduğumuzu kabulle, bunda köklü ve ileriye dönük değişiklikler yapmayı emretmektedir Anayasa. Bu açık emre karşı iktidarın toplumsal yapıyı Anayasaya uydurma isteklerini suçlamaya kalkışması, Anayasaya aykırı bir davranıştır ve istekleri Anayasaya aykırıymış gibi göstermek ise, bu haksız davranış için yanlış bir gerekçeye başvurmaktır olur.

12'nci madde: Toplumun bütün bireylerine, tüm bir eşitlik emreden hüküme karşı, ağırlığı dolaylı vergilere kaydırarak tüm ulustan sağlanan vergilerden milyarlar faizsiz kredi halinde kimi varlıklılara dağıtmak, fonlar kurup kişilere hazine paralar aktarmak, istediklerinin vergilerini affetmek ve Devlet hizmetlerini bölgelere götürmede de oy pazarlığı yapmak gibi olumsuz davranışlarda iktidar inadededelmiştir. Anayasa Mahkemesi de, yetki yasasını iptal etmekle bu sakat politikayı engellediğinden saldırılara hedef olmuştur.

16'ncı madde: Özel mülkiyetin kamu yararına aykırı olarak kullanılamayacağını emrettiği halde, mülkiyeti koruma gerekçesi ile zorbalıkla ele geçirilen topraklardan ki, büyük çoğunluğu toprak ağalarını böyledir topraksız yurtdaşların da yararlanmasını sağlayacak, Toprak Reformunu engellemek, Anayasaya aykırı ve toprak ağalığını koruyucu bir tutumdur. Mülkiyet hakkına saygının asıl gereği onu yaygınlaştırmaktır. Sonra hangi mülkiyet hakkına saygı. Parasını vermemiş, hattâ vergisini kirasını vermemiş toprakları kullanan kimselerinde mülkiyet hakkına saygıda onun üzerinde çalışan insanların mülkiyet hakkına saygı olmaz.

Toprak Reformunu açıkça emreden 37'nci ve 38'nci maddelere de aykırı olan bu tutumu haklı göstermek için de, "ağa yoktur, dağıtılacak toprak yoktur" sözlerini Hükümetin yayınladığı resmî belgeler yalanlamaktadır. Bir sürü köyü olan insanların varlığı kitaplarda yazılı, (Hükümetin yayınladığı kitaplarda), ağalara isyan eden köylüler ilişkin haberler gazetelerin birinci sayfalarında okunurken "biz Sosyal Devletiz" diyebilmek için, gerçeklerle tüm ilişkileri kesmek gerekir.

Madde 40. — “Özel girişimlerin, ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara göre yürütülmesi” görevi Devlete verilmişken, plânın bile özel girişime karışamayacağını savunmak Anayasaya açıkça aykırı olur.

Madde 41. — “Herkes insan onuruna yaraşan bir yaşayışı sağlamayı” emrettiği halde, Sayın Cumhurbaşkanının değimi ile, “Toprak Köleliği”ni sürdürmek Anayasa ile nasıl bağdaşabilir? Sosyal niteliği ile nasıl bağdaşabilir.

Madde 50. — Özel eğitim isteyen sakatlar da dâhil almak üzere, okuyabilecek her genci, en üst derecelere kadar okutma görevini Devlete veren Anayasa emrine karşılık, her yıl üniversiteye başvuranların %80’inden çoğunun geri dönmesi ve bunu önleyecek tedbirlerdeki gecikme, Sosyal Devlet felsefesine uymaz. Elbette. Programda bu konuda çabalar gösterileceğine ilişkin kayıtları umutla karşılıyoruz.

46, 47 ve 51’nci maddeler aracından ve egemen sınıfların sömürü ve baskısından halkı koruyacak tedbirleri emreden hükümleri, iktidar çevrelerince, dolaylı da olsa, demokrasiye bile aykırı sayılmaktadır.

İktidarın Hukuk Devleti kavramı ile çatışan tutumuna ilişkin birkaç belirgin noktaya değinmek istiyoruz.

1. Egemenliğin sadece T.B.M.M.’nce temsil edildiği dönemi geride bırakan bugünkü siyasal aşamada, her şeyin yasama organındaki parmak sayısına dayandığı sanısı ile Anayasa Mahkemesinin yasama eylemlerini denetiminden huzursuzluk duyma huyundan vazgeçilemiyor, iktidarın bu tutumu, yasama organlarını da güç duruma düşürmektedir. Süreli şekilde yasalar bozuluyor. Yetki yasasının Anayasaya aykırılığı açıkça belli olan, Hükümlerinin iptalinden telâşlanan iktidarın ve bu yasadandan çıkar sağlamaya başlayan çevrelerin telâşlı tepkileri, bugünkü hukuk düzenimizi rahatsız etmektedir. Hiçbir müktesep hak ve geçmiş hizmet değerlendirilmesi yapılmadan, bürokrasinin en üst kademelerine memur atamak müsteşar, genel müdür yapmak Devlet Hazinesinden kişilere faizsiz kredi ya da özel fonlar yoluyla, çıkar sağlamak ve istediklerinin vergilerini affetmek gibi, tek parti dönemine bile yakışmayan tutumun, sosyal hukuk devleti kavramıyla bağdaşamıyacağını bu kürsüden tekrar tekrar belirttik. Fakat, iktidar çoğunluğun inatlı tutumu karşısında, düzeltilemeyen bu Anayasa dışı hükümlerin iptalinden rejimimizin kazançlı çıktığını, iktidar da anlamış olmalıdır.

2. Kuvvetler Ayrılığı ilkesine uygun olarak, Devlet organ ve kurumlarının, birbirlerinin hukuka dayanan yetki ve görevlerine saygılı olmaları gereği kavranırsa, iktidar bundan sonra, Anayasanın 114 ve 132’nci ve Danıştay Yasasının da 94 ve 95’nci maddelerine uymıyan alışkanlığından kurtulmuş olur. Hele, yasalara uymamaktan doğan kusurların cezasını Devlet Hazinesinden ödemenin övünülecek bir yanı olmadığı artık anlaşılmalıdır. Bu arada, en değerli yargıçlarımızdan kurulu organların kararlarına cephe almak gibi, Hukuk Devletinde yeri olmıyan bir davranışın da değişmesi gerekliliğine bir kez daha değinmek isteriz. Yargı kararlarına uymanın gurur incitici bir yönü olmadığı kabul edilmelidir.

Sağlık Bakanlığının, birtakım sağlık gereç ve donatımını aracısız ithal etmesinin, Devlete sağladığı milyonlarca dolar döviz karşısında, iktidar sözcüsü gazetesinin 25 Nisan tarihli yazısı, Bakana ateş püskürüyor. Bu iş bizim partinin politikasına aykırıdır diyor. Oysa ki biz bunun böyle bir tek örnek de değil, temel bir politik olarak uygulanmasından yanayız.

Madde 130. — “Doğal servetlerin Devletçe işletilmesini” emrettiği halde, maden ve petrolün devletleştirilmesi isteklerini rejime aykırı sayagelen iktidar, bugünkü programda, bu konularda kamu ve özel sektöre eşitlik ilkesini koruyacağını söylemektedir. Anayasa böyle bir eşitlik tanımıyor ki korunsun. 130 madde açıkça bu görevi Devlete vermiş, ancak özel kişilere devri ya da ortaklığa katılmaları özel bir yasa ile olabilir diyor. Böyle olunca eşitlik yok ki, korunsun. Anayasaya göre yok.

Görülüyor ki, 1’inci Demirel Hükümeti döneminde, Anayasanın Sosyal Devlet ilkesi büyük ölçüde kenara itilmiş ve 2’nci Demirel Hükümetinin programında da, bu tutumun değişeceğine ilişkin hiç bir inandırıcı belirti yoktur.

Hukuk Devleti:

Hukuk Devleti, Devlet yönetiminde, kişisel irade yerine, yasal, örgütsel ve kurumsal iradeye, yazılı ya da uygulanı, uygulanı gelenekleşmiş kurallara dayanılır ve Hükümetin takdir yetkisinde de, hukukan geçerli gerekçe aranır.

Bu görüşü esas alan Anayasamız, kuvvetler ayrılığını, ulusal egemenliğin organları arasında bölüşülmesini de belirliyerek, bir kurumlar rejimi olan demokrasi, kurumlar arası yetki ve denge ile kişi Devlet ilişkilerinde karşılıklı yetki ve görevleri belirtmiştir. Bu sistem içinde, Hükümet de bir Devlet organı olduğunu ve kendisini Devlet yerine koymaması gerektiğini kavradığını, eylemlerinde göstermelidir.

Hukuk Devletinde, bir temel ilke olan, yargının yürütmenin eylem ve işlemleri denetiminden Hükümetimiz rahatsız olmamalıdır.

Danıştay kararlarına karşı “eli kolu bağlı kaldığını” söyleyen Sayın Demirel, bu demokratik hukuk kuralını benimsememek durumunda görülüyor. Sayın Başbakan, ne yapacaktı ki eli kolu bağlanıyor? Her halde büyük ölçüde partizanlığa yarayacak atanmalar yaptığını, Danıştay bozduğu için bu yakınma oluyor.

Program, Danıştay kararlarından, yalnız müktesep hakların korunacağı, yani partiye uymayanların maaşları indirilmemek üzere, yerlerinden alınıp etkisizleştirileceği anlatılmaktadır. Yalnız müktesep hak olacak, başka bir şeye bakmayız diyor. Ayrıca, yargı ile yürütme arasındaki ilişkilerde, yürütmenin tasarruflarını etkisiz duruma düşürmeyecek, yani partizanlığa alet edilemeyen memurların, haksız ve gereksiz biçimde atanmalarını bozmayacak hale getirilecektir Danıştay, deniyor. Anayasa bunu sağlayacak halde değiştirilecek ve muhalefet de değişikliğe katılmaya çağırılmaktadır.

3. Memur Anlayışı Hukuk Devletinde memur, iktidar partisinin değil, ulusun ve Devletin hizmetindedir. Yürürlükteki yasalar, Hükümet programları ve kurallaş-

miş uygulamalar çerçevesinde hareket ettikçe, kimse tarafından rahatsız edilmemelidir.

“Partisine uymayanları, partizanlarıyla değiştirmeyi hak sanan” Bakan ve “partinin isteklerine göre hareket ediyorum” diyen bir memur örneğine, 2’nci Demirel Hükümeti döneminde rastlamamayı dileriz.

Programda, Genel müdürlerin dahi Bakanların isteklerine, kayıtsız ve şartsız uymasını isteyen sözlerin Hukuk Devletinde, kullanılmaması gerektiğini bir kez daha belirtmek isteriz. Bütün memurlar gibi Vali, Genel Müdür derecesindeki üst kademe memurları da Bakanın değil, T.C. Devletin memurlarıdır. Benim valim, benim elçim devri artık yaşamıyor. Bu sözler ancak bir çiftlik yönetimine ait sözler olabilir. Memleketimize çok pahalıya malola gelen partizanlık hastalığından kurtulmak için her şeyden önce bu anlayışı paylaşmalıyız.

4. Hükümet, kendi politikasına uymıyan ya da onu yerenleri suçlamak gibi, ilkel bir davranıştan da kurtulamamaktadır. Karşı görüşlerle, bir düşün savaşmasından kaçınmak, kendi felsefesine inançsızlığı ifade eder. İnanmıyor ki, kendi felsefesine düşün yarışmasına katılsın. Bile bile yanlışta ınatla, yetersiz ve geçerliğini yitirmiş görüşlerini zorla kabul ettirmeye çalışma ve bu tutuma karşı beliren tepkileri de, baskı tedbirleriyle önleme çareleri arama yolundan Hükümetimizin ayrılmasını beklemekteyiz.

5. Özerk Kurumlar:

Halk egemenliğinin ve onun yönetime yansıyan yetkilerinin Anayasada belirtildiği biçimde kullanılmasının, özerk kurumlara verilmiş olduğunu kabul edemekten bizim iktidar rahatsız olmaktadır. Hükümet ve özellikle Sayın Başbakan bu kurumları, hiyerarşik bir bağla, kendisine bağlı hareket etme teorisinin, demokratik olmıyan rejimlerde ancak geçerli olabileceğini kabul etmek istememektedir, özerk kurumlar hiyerarşik bir bağla hiçbir zaman Hukuk Devletinde yürütmeye bağlanamaz.

TRT ve üniversite yönetimi ile ilgili olarak, programa da yansıyan bu türden görüşleri, Anayasamızla bağdaşır nitelikte görmemekteyiz. Başbakanın başkanlığında ve Eğitim Bakanının da katılacağı bir “üniversitelerarası kurul” özerklik kavramı ile nasıl bağdaştırılabilir? Artık malî özerkliğin de şiddetle istendiği bir anda Hükümetin özerkliği yok etme eğilimini çok sakıncalı görmekteyiz.

Malî Özerklik de istendiği bir anda üniversiteleri ben yöneteceğim diyen Başbakan ve Eğitim Bakanında içinde bulunacak böyle bir kurul olsun diyor.

Özerk kurumlara karşı duyulan rahatsızlık aslında başkasının olduğu halde kendisinin olduğunu sandığı bir hakkı kullanamamadan doğan bir kuruntu niteliğindedir. Hak onun değil ki.

6. Tüm düşünce odaklarının eleştirilerinden ve eylemlerini tartışmalarından ve bugünkü yaygın deyimi ile, Parlâmento dışı muhalefetten, rahatsız olmaktadır. Aslında bu davranış rejimi rahatsız etmektedir. Bu rahatsızlık şu mantığa dayan-

maktadır: “Anayasa sistem tartışmalarına son vermiştir.” Hiçbir demokratik siyasal bilincinin, şimdiye değin, savunmadığı bir teoridir bu.

Türlü siyasal sistem ve aşamaların incelenmesi ile, her topluma en uygun gelen düzenin araştırıldığı bir dönemde, sistem tartışmalarına son verildiğini söylemek, elbette ciddi bir iddia olamaz.

Toplumsal oluşumumuzun gerektirdiği dinamizmi durdurarak, halkın geleneksel duygu ve kurumların emrine sokulması amacını güden, böyle bir tutumun, rejime kötülük etmekten başka hiçbir sonuç veremeyeceği kanısındayız.

Sayın arkadaşlarım, Teknoloji ve gençlik çağı diye tanımlanan çağımızda, gerçeklerin halkın gözünden saklanması sonucunu değiştiremeyeceği bir yana, Parlâmento dışı muhalefeti de, yasalar dışına çıkmaya zorlar ki, bunun da sonucu, gereksiz bunalımlarla toplum rahatsız olur.

Feodalite artıklarının vasilikleri altında, kutsal duygu sihirbazları ve silâhlı kaba kuvvet saldırıları ile, şaşkın hale getirilen ve yarınının ne olacağı kaygısı içinde, rahat yüzü görmiyen yoksul ve bitkin insanlarımızın, öbür dünya aldatmacaları ile kandırılmalarına isyan eden Üniversitedeki çocuklarını, aşırılıkla damgalamak yerine, onlara umut verecek tedbirlere yönelmektir gerçek demokrasinin güvencesi, teminatı.

Belirttiğimiz üzere, sosyal ve hukuk Devleti kavramlarının gerçek anlam ve ereklere aykırı düşen davranış, Anayasanın meşruluk temeline yönelen, çabalarla da birleşince, bir siyasal ve hattâ rejim bunalımı yaratacak nitelik kazanmaktadır.

Lâiklik: Devletimizin lâiklik ilkesi, hiç bir dönemde, birinci Demirel Hükümeti döneminde olduğu kadar çiğnenmemiştir.

Gerçekten, Devlet Hazinesinden beslenen A.P. markasından yararlanarak, cihat ilânlarına varıncaya değin, dini sömüren gazetelerin kışkırtmaları ile, camilerdeki siyasal namaz ve vaizlerden, meydanlara taşan kaba kuvvet saldırıları, yurt yüzeyini kaplamış ve kardeş kanı döktüren yüz kızartıcı olaylar halinde sürüp gelmektedir. Bu konudaki uyarımları, inançlara baskı diye nitelendiren Sayın Başbakan ve bir sömürgeci yönetiminde ancak uygulanabilecek “Sol’a karşı Sağ” politikasının uygulayıcısı eski içişleri Bakanı gerici eylemleri cesaretlendire gelmişlerdir.

Diyanet işleri Başkanlığımız, gerici eylemlerin karargâhı olarak kullanılmış ve bu işlerde başrolü oynayan kimse, yasalara aykırı olarak, yerinde tutulmuş ve bu örgütü istediği gibi kullanması sağlanmıştır. Hâlâ da sağlanmaktadır. Yapılan genel görüşme ve araştırma istekleri kabul edilmemiş ve hiçbir uyanma hattâ sunulan resmî belgeler dahi etkili olmamıştır.

Hattâ Diyanet işleri Sayın başkanlarının resmî başvurma ve yazışmaları bunun burada kalması aykırıdır. Yasaya uygun değildir, demesi dahi bir etki yapamamış. Tersine Başkanlar yerlerinden ayrılmışlardır.

Kendi tutumları sonucu gelişen ve Hükümeti de aşan, lâikliği açıkça çiğneyen, gerici olaylardan Sayın Demirel’in de duymaya başladığı kaygının eski sakat politikayı düzeltici bir etki yapmasını dileriz.

Programda bu konuda da yuvarlak ifadeler dışında, somut tedbirlere işaret sayılabilecek hiçbir kayda raslıyamadık.

Bu konuda kesin bir durum almaktan, şimdiye değin titizlikle kaçınan Sayın Demirel'in, geçen olayların ışığında, hiç olmazsa bundan sonra, daha dikkatli davranacağını ve gerici eğilimlere verdiği tavizlerden ödünlerden vazgeçeceğini ummak isteriz.

Bizim çabalarımızın asıl amacı, bugünkü gidişin doğuracağı sonuçları önlemek üzere iktidarı uyarmaktır.

Özet olarak ileri bir Anayasamız, geri bir toplumsal düzenimiz ve özel çıkarların işine yarıyan bu düzeni bağınazlıkla, taassupla savunan bir iktidarımız vardır. Bu iç çelişki içindeyiz ve bu gidişe destek sağlamak amacı ile gerici eğilimler kışkırtılmış ve türlü örgütler seferber edilmiştir.

İktidar, toplum düzeni ile Anayasa arasındaki uyumsuzluğu toplum düzenini Anayasaya uydurarak giderecek yerde, Anayasayı değiştirerek, bozuk toplum düzenine uydurmak gibi ters bir eğilime kapılmış görünmektedir. İktidarın kendisi de Anayasaya uyacak yerde onu kendisine uydurma çabasıdadır. Bu çabada dahi muhalefeti işbirliğine çağırmaktadır.

İktidarın bu ters tutumunun yarattığı tepkilere karşı eski İçişleri Bakanı zamanından güdülen politika, "Devlet nerede" dedirtecek ölçüdeki bunalımların başlıca nedeni olmuştur.

İzinli gösterilere karşı, devlet polisinin de yan tutarak, taraf tutarak katıldığı, kaba kuvvet saldırıları ile İstanbul'da ve Başkentin ortasında, kardeş kanı akıtan ve suçluları da bir türlü bulunamıyan asayişsizlik, bir silâhlanma yarışının doğmasına sebeb oldu.

Bu durumda Sayın Başbakanın "kanunlar hâkimdir" sözü dayanıksız kalmaktadır. İstanbul'da Taksim ve Hürriyet Meydanında herkesin gözü önünde insanlar kurşunlanırken, Ankara'da Devlet ve Hükümet temsilcilerinin gözleri önünde Cumhuriyetin en üst yargıcının cenazesini bile, gerici saldırılardan koruyamazken, hâlâ daha kanunlar hâkimdir sözüne, karşılık hangi kanunlar hâkimdir, sorusu akla gelmektedir. Bu büyük yerlerde kanunlar hâkim olamamıştır, o halde nerede acaba kanunlar hâkimdir.

Bugünkü programda "Asayişin korunmasına Hükümetimiz bütün dikkatini yoğunlaştırmıştır" denmektedir. Ya bu dikkat yoğunlaşması olmasaydı acaba ne olacaktı? Evlerimizden o halde hiç çıkmıyacaktık.

Arkadaşlarım, şimdi de 1. Demirel Hükümetinin Anayasaya ters düşen ve 2. Demirel Hükümeti döneminde de, düzeleceği umudunu besliyemediğimiz genel tutumunu, toplumsal sorunlarımıza çözüm olma yönünden eleştireceğiz. Şimdiye kadar Anayasaya göre idi, şimdi toplumsal sorunlarımıza çözüm olabilme yönünden eleştireceğiz. Birkaç konu alıyoruz.

Milli eğitim:

Baş dâvamız olan eğitim konusunda güdülmekte olan politika memleket gerçeklerine ve Hükümetin hazırladığı plâna da uymamaktadır.

Eğitim kurumlarının fonksiyonların, gereği gibi yapabilecek şekilde, donatılmaları ve okullar sayıca artırılmadan önce eğitim kadrosu ve donatım yönünden eksikliklerinin giderilecek yerde eskinin “bir müdür bir mühür” politikasına yönelmiş bir tutumla orta dereceli okul açma yarışma girişilmiştir.

Plânda da öngörüldüğü üzere, öğrencileri teknik öğretime kaydırarak yerde, aydın işsizliğini hızla artıracak bir tutumla teknik dışına ve özellikle imam - hatip okullarına hız verilmektedir. Aydın din adamı yetiştirilmesi görüşünü biz de benimseriz. Fakat sayısı 701'i aşan İmam - Hatip Okullarından her yıl çıkacak binlerce öğrenciye önce nerede iş bulunacak sonra böyle kimseler sadece bir konuyu öğrenmiştir. Orada başarılıdır, bunların yaratacağı aydın işsizliği her halde şimdiden düşünebilmeli idi.

Yükseköğrenim bunalımına çare bulmadaki gecikme ve köklü tedbirlerden kaçınma yanında özel yüksekokulculuğa verilen hız eğitimimize büyük kötülük olmaktadır.

Özel okulculukla eğitimimizin gerçek bir çıkmasa sürüklenmesi sonucu olarak 1972 de, özel yüksekokullarda, üniversitelerden çok öğrenci bulunacağı hesaplanmaktadır. Üniversitelerden çok özel yüksekokullarda öğrenci bulunacağı hesaplanıyor.

Devletin görevi olan eğitimi, özel girişime devretmek yüz ağartıcı bir tutum ve kabul edilir bir özür değildir.

Gerçekten üniversite reformuna ilişkin yasayı, bir tazminat yasasına çevirip ivedi çözüm isteyen bu dâvada zaman yitirten Hükümet, Türk eğitimi için bir ayıp haline gelen, özel okulların baş savunucusu rolünde görülmektedir. Bu eğitim ticarethaneler iki yaygın, daimi bu. Eğitimimize yapmakta olduğu kötülükler. Uzun yıllar düzeltilemeyecek ölçüde büyümektedir. Bugün bütün yatırımlardan önce ele alınması gereken eğitim sorununda bu konulan bilen yeni Bakan zamanında, yeni bir anlayışa yönelmesini beklemekteyiz. Bu bakımdan yeni bakana başarılar dileriz.

Bu arada programda, kaydedilen iki hususu da umutlu karşıladığımızı belirtmek isteriz. Birinci (Millî Eğitim Mensupları Yardımlaşma Kurumu) çok yerinde bir girişim olup bütün kamu personelini kapsıyacak ölçüde yaygınlaştırılmasını dileriz. Ordu Yardımlaşma Kurumu bunun için çok güzel bir örnektir.

İkincisi, üniversite öğretim üyelerinin bütün çalışmalarını üniversiteye hasretmesini öngören sözleri de, tüm güne karşı iktidarda gördüğümüz direnmeden vazgeçildiği anlamına mı alalım bu anlama geliyorsa bu anlamdan hoşnutluk duyarız. Fakat hükümet şimdiye kadar üniversite reformunun temeli olan tüm günü istediğini açıkça ifade etmediği için henüz bu noktada şüpheliyiz.

Millî Savunma:

Tarihsel gelişim süreci içinde Cumhuriyetin iç ve dış düşmanlarına karşı en büyük güvencimiz olan ve ilericiliğin, devrimciliğin ve demokrasinin korunmasını başlıca amaç edinen Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ulusal niteliğini gölgelendiren bütün ilişkilerden arınması ve savaş sanayiimizin de geliştirilmesiyle, çağımızın gerektirdiği etkinliğe ulaştırılması yönündeki isteklerimizin, henüz gereği ölçüde gerçekleştirilmemiş olmasını, üzüntü ile kaydetmek isteriz.

Kolektif savunma gibi, bize ne getireceği ve bizden ne götüreceği pek belli olmayan kavramların gereklerine uymaktan daha çok, Türkiye'nin gerçek yararlarına uyan büyüklükte ve donatımda ve en son eğitim yöntemleriyle eğitilmiş, savaş gücü üstün bir Silahlı kuvvet bulundurma yolundaki sana geldiğimiz önerilerimizin gerçekleştirilebileceğini ummak isteriz.

Ekonomik ve Malî Politika;

Alışlagelen sınırları kat kat açan bütçe açıkları yüzünden, yılsonlarına doğru ödemelerin durdurulması ve harcamaların kısıtlanması, plânlı dönemde, eski plânsız malî politikanın izlendiği gibi bir durum yaratmaktadır. Planlı dönemde plânsız, milyarlarla kısıntı yapılıyor. 3-5 milyon değil, plânlı dönemde milyarlarla kısıntı yapmayı önceden hesabedememek plânsız bir gidiş olur. Her yıl hükümetin red ettiği bütçe açıklarından o yılsonunda kurtulamamaya karşın açık olduğu kesinlikle ortaya konan bütçeler için açık yoktur, denegelmektedir. Hiç olmazsa 1970 bütçesinin böyle bir hastalıktan korunmasını dileriz. Kısıtlanan harcamaların partizanlık yolundaki harcamalardan olmadığını bildiğimize göre bunun da ekonomiye olan olumsuz etkisi de büyük olacaktır. Dış ödeme dengesindeki açıklar, paranın değerinin düşmesi artan hayat pahalılığı arasındaki zorluklar, kredilerin kullanıldığındaki hatalar yüzünden, bir devalüasyon yapılması yolundaki dış baskıların artmasından büyük üzüntü duymaktayız.

Yerli uzman ve bilim adamlarımızın sürekli uyarmalarına kulaklarını tıkayan hükümetin ancak dış baskılar karşısında bu uyarmaların gereklerini yapma zorunluluğunu duyması, üzüntümüzü, kat kat artırmaktadır. Gerekli tedbirler vaktinde alınmadığından, bugün çok yüksek oranda bir devalüasyona girilmek üzere temaslarda bulunulduğunu, yabancıların etkisi üzerindeki söylentiler yaygın bir hal almıştır. Biz bunu çok sakıncalı yanlış ve ulusal egemenliğimizle bağdaşır görmemekteyiz.

Geçmişte tanık olduğumuz bu türlü politikanın Türk ekonomisini 4 Ağustos 1953 de ameliyat masasına yatırmıştı. 27 Mayıs, ekonomimizi hastaneye kaldırılmış halde bulmuştu. Bu duruma düşmeyi önleyeceği bilinen tedbirlerin alınmasındaki direnmeyi çok yadırgadığımızı ve hükümetin sağılan gelir kaynaklarına başvurmadaki çekingenliği, vergi kaçakçılığını önleyecek tedbirlerden kaçınması ve sıkışınca da, en kolay fakat çok adaletsiz bir yoldan dolayı vergilere başvurmasını çok sakıncalı bulduğumuzu belirtgeldik şimdiye değin.

Servet beyannamesini, yasa yürürlükte iken, askıya alan hükümet, daha iyi bir oto-kontrol yöntemi getireceğim dediği halde, belli çevrelerin etkisinde şimdiye değin hiçbir tedbiri gerçekleştirilemedi, vergi kaçakçılarına verilen bu fırsat yanında, tarım ürünlerinden alınabilecek büyük miktardaki vergileri, tarım kapitalizmine hediye etmekten bir türlü vazgeçememektedir. Milyarlar alınabildiğini hasabediyorlar inanamıyoruz.

Programda, gerekçi bir vergilemeye gidileceği umudunu veren “verginin, top-rağın potansiyeli ile olan yakın ilgisine” değinen sözlerin ilk bakışta verdiği umuda karşılık, paragraf tümü ile okununca, bugünkü durumda hiçbir değişikliğin öngörülmediği anlaşılıyor.

Az gelişmiş bir ülke için düşünülemeyecek biçimde kötü kullanılan vergi sisteminde bir gelişme olacağına ilişkin anlamı kesin kesin hiçbir kayda rastlıyamadık.

Programda, “Ekonomik istikrarı gelir dağılımında adaleti sağlayacak ve sanayileşmeyi kolaylaştıracak bir fiyatlar ve gelirler politikasının ahenkle yürütülmesine devam edilecektir.” sözlerinden hemen sonra, “Fiyatların arz ve talep kanunlarına uygun olarak ayarlanması esastır.” sözlerini okuyoruz. Bunlardan birisi müdahalecidir en azından yahut düzenlemeyi öngörmektedir. Öbürü de klâsik liberalizmin gereğini bildiren ifadelerdir. Aynı Hükümetin programında bu iki ifadeyi yanyana bulmak görülmüş bir olay değildir.

Sayın Başbakanın kullandığı, Expansiyonist ekonomik politikayı uygulayacağız” sözlerini, anlamını çok iyi bilen ve bunun dar gelirli ne hale getirdiğini geçmişte görenler ise, haklı bir kuşku duymaktadırlar. Evet expansiyonist politika koşulları gerçekleştirilen bir ortamda başarılı olabilir. Her şeyden önce fiyat istikrarı gerçekleştirildikten sonra. Biz de expansiyonist politikanın hiçbir koşulu yokken buna yönelme, geçmişten çok daha kötü bir durum yaratır.

Kalkınma, sanayi, yabancı sermaye ve dış yardım:

Kalkınma Plânında öngörülen kalkınma hızına, rektörlerde öngörülen oranların bileşkesi muhasalası değil de, gerçek üretim alanlarındaki düşük oranın olumsuz etkilerini, üretim gücüne katkıları çok az olan alanlardaki yüksek oranla karşılanması yoluyla ulaşılmakta olduğunu görmekteyiz.

Gerçekten, gerçek üretim alanları olan sanayi ve tarım sektörlerinde, düşük kalan kalkınma hızı, konut sektöründe yüksektir. Öyle karşılanıyor.

Hükümet politikasında ve yeni programda, sanayileşmemiz yönünden, olumsuz karşıladığımız ifadelerle rastlamaktayız.

Örneğin, programdan aynen söylüyorum, “Montaj sanayiinde mamullerin bünyesine dâhil olan yerli malzeme oranlarının artırılacağı” yolundaki ifade, montajcılığı temel bir sanayileşme kolu kabul ederek, bunda bir gelişme öngörülmektedir. Asıl konu, montajcılığın önüne geçerek gerçek yerli sanayiinin geliştirilmesidir.

Programdaki ifadeler esas alınırsa Hükümetin montajcılığı temel bir politika saydığı anlatılır. Oysaki montajcılık, sanayileşmenin baş düşmanıdır.

Aslında, az gelişmiş ülkelerde, gerçek bir sanayileşmenin ancak, Devlet eliyle kurulabileceği düşünülürse, Hükümetin politikasının, sanayileşmemiz yönünden olumsuz bir nitelik taşıdığı kolayca anlaşılır. Birçok sosyalist olmıyan bilginler de öyle diyor.

30 milyara ulaşan 1968'de 29,5 milyar olduğunu sanıyorum, tüm banka kredilerimizin ancak 1/3'ünü gerçek üretim alanı olan, sanayi ve tarıma ayırmakta, gerisi de tüccara, tefeciye, komisyoncuya, müteahhide, ithalât ve ihracatçı ile büyük arazi sahiplerine verilmektedir. Geçerliğini yitirmiş politikanın bir sakat yönü de budur. Az gelişmiş bir ülkede yıllık bütçe kadar bir kredinin, gerçekleşmiş bütçeye yakın bir kredinin gerçek üretim sayılamıyacak alanlarda harcanması, kaçınılması gereken bir kredi hovardılığı olur. Bu müthiş bir şeydir.

Sayın arkadaşlarım;

Geliş amacı ve dünyadaki uygulamalar karşısında, yabancı sermaye yerine, dış finansman ya da Devletten Devlete ekonomik yardımdan yana olduğumuzu her fırsatta belirttik. Yeni sömürgecilik ve yeni emperyalizmin baş aracı olan yabancı sermaye ve dış sermayeden yararlanırken, çok titiz davranılması gerekir, hele Karadeniz Bakır Kompleksinde olduğu gibi sanayiimizi dış etkilere açan anlaşmalardan titizlikle kaçınılması gerekliliğine önemle değinmek isteriz.

Bu arada, petrolün ucuz fiyatla bulunması yolunun seçileceğine ilişkin sözlerden ve eski petrol politikasının değiştirmesini vadeden ve bu amaçla da, petrol yasasının değiştirileceğini badiren ifadelerden hoşnutluk duymayız, gerçekleşmesini dileriz.

Dış politika:

Programdaki genel ifadelerle ana ilkeleri kapsıyan sözlere katılmakla birlikte, uygulamada paylaşamadığımız noktaları ve ancak propaganda amacı ile kullanılabilecek ifadelerin kendi halkımıza karşı kullanılmasını yadırgadığımızı da kısaca belirtmek isteriz.

Başarısızlığı çok açık olan Rabat Konferansını övme ve ona katılımımızın olumsuz sonuçlarını örtme çabalarını yadırgamaktayız.

Gerçekten, Arapların hiçbir konuda anlaşamayacaklarını ve küllenmiş zıdlaşmalarını meydana çıkarması yönünden konferans başarılı sayılabilir, fakat bu konferansta bizim yönümüzden bir başarı görmemekteyiz.

Hindistan'a kadar gidip, onun dostluğunu kazanmaya çalışan Sayın Dışişleri Bakanımızın, konferanstaki gereksiz tutumu ile kazandığını yitirmede, Mısır, Sudan, Cezayir, Libya, Irak ve Suriye gibi ilerici tanınan ve konferansa da katılmayan ülkelerin aleyhimizdeki yayınlarına gerekçe vermede, İsrail'in hatırı için, kararları yumuşatma çabalarımızla Arapları büsbütün gücendirmede İslam Birliği gibi bir politikayı desteklememizin sonuçlarını düşünememede ve keşmekeşlik içinde sürüp giden bir konferansa katkıda bulunmada, başarı sayılabilecek bir yön görmemekteyiz.

“Dinsel değil, siyasaldır” formülünü buluncaya değin, tereddüt geçirdikten sonra, seçimlerden önce iç politikada belki yararlı olur kanısını veren bir düşünce ile katılışımızı gerekli gösterme çabaları da inandırıcı olamaz. Bu arada, gerici tanıyan hükümetlerle birlik olduğumuzu göstermiş olduk.

Ünlü Le Monde gazetesi şöyle diyor (bu doğulu bir gazete değil, batının ünlü bir gazetesi) “kartlarını batıya oynayan egemen sınıflar, Rabat’ta, uzun süreden beri devrimci milliyetçiliğe karşı, Müslüman Birliğini bir denge unsuru olarak kurmayı düşünmüşlerdir. Güçlü A.B.D. çevreleri de onları desteklemektedir.” İşte Rabat Konferansının destekleniş amaçları, işte İslâm Birliğinin amacı ve gerici Arap ülkelerinin oyunu ve yabancıların bunu desteklemeleri.

Almanya’daki Nureculuk Enstitüsünün Ruslar tarafından desteklenmesi, hibüttahrir başkasına İngilizlerin 250 bin dolar vermesi, bizim kimi tanınmış kişilerinin ve Diyanet İşleri Başkanlığımızı gerici karargâhı haline getirenin üye bulunduğu “Rabitatül Alemül İslâm” Derneğine Arapları sömüren Aranco ortaklığının 500 milyon lira vermesi Paris’te kurulan örgüte General De Gaule’un onursal Başkan olması bu dinsel oyunun geniş bir çerçevesini göstermektedir. Rabat Konferansı bunun bir sahnesidir.

İçerde de en büyük tirajlı İslamcı ve sözde milliyetçi gazetenin de gerçekte bir Ermeni ve bir Yahudi’nin kontrolunda olduğunu öğreniyoruz. Yayınlar çıktı, yalanlanamadı. Memleketin dışına kaçmış bir kimsenin de kontrol ettiği gazete, Türkiye’nin aynı cephede sözcüsü.

Komünistinden kapitalistine, hattâ İsrail dostu Aranco’ya ve içimizdeki bir kısım Ermeni ve Musevilere değin herkes; işini gücünü bırakmış Müslümanlığı ihya-ya çalışıyor, Hükümetimiz de bu kampanyaya Rabat’ta resmen katılmıştır. Şimdi arkadaşlar, dinsel oyunun arkasında gizli büyük perde yalanlanamaz kalıntılarıyla ortada.

Gerici Araplarla sarmaş dolaş olmamız Libya’daki son rejime karşı tutumumuzda da belirgindi. Gerçekten yeni Libya rejimini tanımada, A.B.D. İngiltere, Rusya ve hattâ Ürdün’ün bile tanımalarına değin gecikmemizi, (6 Eylül’de tanımışız) Gecikmemizi çok yadırgamaktayız. Üstleri olan ülkelerin, bu kardeş ülkenin yeni rejimini bizden önce tanımaları bizim için olumlu bir puan sayılmaz elbette...

Kanada’nın ve Fransa’nın NATO hakkındaki açıkladıkları kaygılara benzer bir kaygımız yokmuşçasına Harmel plânını övgü ile karşıladık, Harmel plânını övdük. Kanada ve Fransa kaygılarını belirtti. Bu plânın hatırlı üyelerin irade tekeline temel aldığını anlamazlıktan geldik.

Dış politikada diğer bir konu, Sayın Tural’ın eski Genelkurmay Başkanının, Ege’deki Komutanlığın Yunanlılara verilmiş bulunmasının değiştirilmesine ilişkin önerisini, Sayın Çağlayangil’in geri aldığını 31 Mayıs tarihli gazetelerde okuduk, hayrette kaldık. Genelkurmay Başkanının “böyle şey olmaz, önerge verin değiştirilsin” diyor. Sayın Çağlayangil önergeyi geri alıyor, gazeteler böyle yazıyor, şimdiye kadar yalanlanmadı. Hiçbir uygar ülkenin elini sıkamak istemediği Yunan cuntasına

karşı bizim Hükümetin gösterdiği yakınlık ve onu uluslararası örgütlerden çıkarmak isteyen girişimleri önlemeye çalışmamızdan neler sağladığımızı hâlâ merak ediyoruz. Bu Cuntayı neden bu kadar tuttuğumuzu anlıyamıyoruz.

Sonra programda, Kıbrıs için yazılan bölümü okurken de acı acı gülümsemek için çok iyimser olmak, ya da durumu bilmemek gerekir.

Kıbrıs politikası artık cunta ile de ilişkileri bilinen Makarios'un isteklerine göre yürütülmekte olduğu, tepkileri yatıştırıp zamanı kendi yararına kullanan Makarios'un istediği şekilde sürdürülen cemaatler arası görüşmelerle konunun sürüncemeye bırakıldığı ve bu durumun yarattığı bıkkınlıktan Rumların yararlandığı anlaşıldığı halde, hâlâ bizim başarımızdan söz edilebilir mi? Kıbrıs'ta artık olupbittiler olmuyormuş! Niçin olsun, Makarios'un bu durumda olupbittilere başvuracak kadar akılsız olmadığını biliyoruz. Makarios istediğine uygun bir gidişi neden karırtırsın?

Biz bu konuyu nasıl olsa halkımıza unutturmaktayız. Kıbrıslılar da uyutulmaktadır. Bu durumda herkesi uyandıracak olaylardan kaçınması, olup bittilere başvurulması Makarios için akıllıca bir tutum olmaz. Makarios'un junta ile olan ilişkilerine de uymaktadır bu tutum.

Sayın Çağlayanlıgil'in Birleşmiş Milletlerdeki Kıbrıs'la ilgili konuşmasını en büyük hediye olarak Kipriyano ve Pipinellis'in alkışlaması, Kıbrıs'la ilgili tutumumuzun kimin işine yaradığını göstermektedir. Her halde onların yararına bir konuşma ki, alkışlamışlar.

Biz de alkışlıyacağımız konuşmaları Pipinellis'in ve Kipriyano'nun yapmasını daha çok bekler dururuz gibi geliyor bize. Biz alkışlandık çok güzel konuştunuz, bravo dediler bize Yunanlılarla Kıbrıslılar.

Kıbrıs politikasının başarılı olduğu doğrudur. Ama, kimin için? Dış politikada önemle değinmek istediğimiz bir husus da şudur: Dış politikanın partiler arası yarışmada kullanma yönetmelerini çok sakıncalı bulmaktayım.

İç yarışma uğruna karşımızda bulunan dış çevrelerle verdiğimiz avantajlar tüm ulusun aleyhine olur. Örneğin aleyhimizde gelişmekte olan Kıbrıs'ta başarılı olduğumuzu Hükümet söylerse "Daha ne istiyorsunuz?" dedirtmez mi bize. O halde başarılı sizsiniz daha ödül verin derler.

İkili anlaşmalar hakkında Sayın Başbakanın gizli oturumda yapılacak açıklamalarla ilişkin konuşmasını duyduğumuz için bu konuya burada değinmiyoruz. O tartışmaları erteliyoruz.

Arkadaşlarım, bir temel konu da reformlar.

Anayasanın öngördüğü biçimde bir toplumsal düzen ve ona göre işleyecek bir devlet örgütünün kurulmasını sağlayacak reformlara bir türlü yanaşmayan iktidar ve değişiklik ve geliştirme zorunluklarını duyduğu her konuda köklü bir değişiklik yerine parça parça tedbirlerle ya da esasa yönelmeyen düzeltmelerle yetinme eğilimindedir. Köklü değişiklik anlamına gelen "reform" sözcüğünü ağzına bile almak-

tan kaçınan iktidarın kullanmakta olduğu terim bugün islâhattır. Tanzimattan bu yana kullanılan ve zamanla devrimcilerden tutuculara mal olan bu değişimin esasa dokunulmadan, yüzeydeki değişikliklerle yetinme anlamına geldiği bilinmektedir. Değişimin Tanzimatçılıktan ileri gitmedikteki kararlılığı yansıttığını biliyoruz. Tanzimatçılar ne kadar yaptıysa biz de gidemeyiz anlamama gelir bu terim. Çünkü bu her sözcük için değil, bunun için doğru, geçmiş uygulamamızda da hep bu sözün sahibi istekte bulunmuştur. Bu terimi benimsiyenler de reform ve devrim sözcüklerine karşı açık ya da kapalı bir direnme sürdürmüşlerdir.

Reformlardan iki, üç örneğe değinmek istiyoruz.

Yönetmel (idari) reform için yıllardan bu yana sürüp gelen çalışmalar vs uzmanlarla bilim adamlarının hazırladığı ve sistem değişmesini öngören Mehtap projesi ele alınacak yerde yetkilerin dağılışımdan verim beklemektedir. Bu projeyi temelden almıyor yetkileri dağıtmanın reform olacağını savunuyor aşağı yukarı.

Bakanlıkların yarattığı güvensizlikleri gidermeyi düşünen ya da bunu dolaylı yoldan itiraf eden, bu yetki dağıtımında da başarılı olabilmek için bu yüzeydeki tedbirde de başarılı olabilmek için bugünkü sistemde köklü değişikliklere girişmek gerekir. Aksi halde sistem böyle kalırsa birbirinden haberi olmayan ve çoğu kez de birbirinin işini bozan ve gereksiz tekrarlamalarla boyuna enerji harcatan üniteler halinde döndürülecek devlet çarkları bugünden çok daha kötü sonuçlar yaratabilir.

Devlet yönetiminde başarı iki temel koşula dayanır. Onlardan birisi insan yetiştirmek, diğeri de yetişeni çalıştırmaktır. Her şey bunlardan sonra gelir. Birinci konu eğitimle, ikincisi yönetmel reformla personelin özlük işlerini iyi düzenlemekle gerçekleştirilebilir.

İktidarı her iki konuda da köklü tedbir alacak bir tutumda göremiyoruz. Bu arada personel yasası hikâyesi ve onu ileriye iten çabalar bilinirken, programda, ifadeye bakın: “Asgari geçim seviyesi altında ücret alan memur ve hizmetlilerin maaş ve ücretleri ilk aşamada asgari geçim seviyesine çıkarılacaktır” deniyor. Yani asgari geçim seviyesinin altında kimse kalmayacak. Ölçü bunun için eğer geçinme endeksleri alınırsa 1.700 liradan az maaş alan memur ve hizmetli kalmıyacaktır demektir. En az Ankara, İstanbul’da böyle memur kalmıyacak, 1.700 liranın altında hiç hizmetli, memur kalmıyacak. Buna nereden kaynak bulunacak? Personel yasasını bile boyuna geriye atan Hükümet bu ölçüde inanılmıyacak sözleri programa almalı idi.

Yönetmel reform ve Mehtap projesiyle ilgili bir konuya da kısaca değinmek istiyoruz.

Orman Bakanlığı. Biz bu konuyu yerinde görmekteyiz. Ormancılarımızın yıllarca savunageldiği bir davadır, biz de benimsiyoruz. Fakat bir sosyal Devlete uyacak şekilde tedbirlerle orman suçlarını önleme yerine bunları cesaretlendirecek yol olan af için ileriye sürülen gerekçeleri asla bölüşemediğimiz gibi bunun sonucu eski orman kıyımı yolunda yeniden dönüleceği kaygısını vermektedir. Asıl tedbirlerle ona yönelmek yoksa suç yapın biz nasıl olsa affederiz cesaretini vermek yanlıştır.

2. Kamu Ekonomik Kuruluşlarının reorganizasyonuna başlıyalı sekiz yıl oldu. Son dört yıl ise, hazırlıkların en son aşamada olduğu halde henüz bu konuda da umut verici bir sonuç alınamamıştır.

Her köklü tedbire karşı olduğu gibi, bunda da, iktidarı gönülsüz halde görmekteyiz.

3. Toprak Reformu: İktidarın en huylandığı konudur bu. Önce, terime karşı açtığı kampanya ile “tarım politikası” demek olan “tarım reformu” terimini savundu. Şimdi ise bu terimi de söylemez hale geldi. Çünkü içinde reform sözü var. 1965’te, çoğunluğu A.P.’li olan 4’üncü Karma Hükümet kurulurken, “Toprak reformu” terimi açıkça kullanılarak, gerçekleştirilmesi için, A.P. adına Meclis kürsüsünden söz verilmişti. Sonraları görüldü ki, toprak ağalarının baskısı ile iktidar bunda öyle bir dönüş yaptı ki, sempatik karşıladığı “tarım reformu” terimini kullanamaz hale geldi. Tarımda kapitalizmin gerektirdiği tedbirlerden söz edilmekle yetinilmektedir bugün.

Toprak reformuna karşı ileri sürülen şu özürler de dayanıksızdır: Ağa yoktur; Yeter toprak yoktur; Kaynak yoktur; Kadastro bitirilmeden olamaz; Sayın arkadaşlar,

Ağa yoktur sözü olaylarla ve Hükümetin yayınlanan resmî belgeleriyle de yalanlanmaktadır, bugün.

Yeter toprak yoktur sözü de yersizdir. Bu Hükümetin yayınladığı köy envanteri kitabında, birkaç Güney-Doğu ilimizde dahi, yüzlerce köyün, kişi ya da aile malı olduğu yazılıdır. Bir ilde 40, öbür ilde 50, bir sürü yüzlerce köy kişilerin veya ailelerin malıdır, işte ona ne diyorsa - biz ona ağa diyoruz, Öyle üç köyü, boş köyü, on köyü olana ağa, diyoruz. - Belki burada bir terim yanlışlığı var ama bizim ağa dediğimiz bu işte. Ve tarım sayımı kitabında verilen rakamlar da hepimizin bildiği üzere, birkaç dönümü bile bir aileyi geçindirebilecek toprakların bulunduğu Güney-Anadolu, Batı ve Güney-Batı Anadolu’daki binlerce dönüm arazilerin kişi malı olduğu halde, binlerce dönüm arazi kitaplarda yazılı hâlâ dağıtılacak toprak yoktur, ya da toprak ağası yoktur demek ciddi insanlara yakışmaz. Resmî belgelerle yalanlanıyor çünkü.

Kaynak yoktur, sözü de, kaynak tüketen ve haksız elde edilmiş toprak sahiplerini korumak isteyen bir gerekçedir. Milyarlarca lira değerindeki Devlet topraklarını, büyük toprak sahiplerine, kapıştıran Tapulama Kanunu ile, en büyük kaynak tüketilir, tarım kazançlarından vergi alınmaz, milyarlarca banka kredileri üretime katkılı olmıyan alanlara harcanır, hiçbir ücret ya da vergi ödemeyen kimselere, Devlet toprakları parasız verilir. Sonra da, kaynak yok ki, toprak reformu yapalım derseniz, bu beynamaz öz üründen bile, daha az inandırıcı bir özür olur.

“Kadastro bitmeden önce, toprak reformu yapılamaz” sözü de, yapmamaya gerekçe üretmekten başka, yabancı uygulamalardan da habersizliği ifade eder.

Sayın arkadaşlar,

Görülüyor ki, iktidar, toprak yapısını hasta hale sokan dertlere, köklü çözümler bulmaya yanaşmamaktan başka, toplumsal rahatsızlıkların temel kaynaklarından

olan gelir dağılımındaki adaletsizliği ve bölgeler arasındaki dengesizliği gidermekteki sözleri de uygulama ile çalışmaktadırlar.

Gerçekten, dolaylı vergileri gittikçe artıran, fiyatları, arz ve talep yasasının ayarlamasına bırakan, Banka kredilerinin 20 milyardan çoğunu bir küçük varlıklı sınıfa dağıtan. Evet bu banka kredilerinin bir kısmı özel bankalardır, hepsi Devletin değil. Tüm ulustan toplanan vergilerden fonlar ayırıp zenginlere veren, toprak ağalığına dokundurmamayan ve milyarlık gelirler sağlayabilecek tarım ürünlerini, yeter ölçüde vergilendirmiyen politikanın, gelir dağılımında denge kurmak istediğine kimse inanamaz.

İktidar politikası, bölgeler arası dengesizliği de giderici değil artırıcıdır. Gerçi, şimdiye değin eksik bırakılan tedbirlerin alınacağına ilişkin sözleri umutla karşılamaktayız, programda böyle sözler vardır. Fakat, söylenmiyen ve titizlikle kamu oyundan saklanan ve en büyük dengesizliği yaşatacak olan bir temel politikayı da açığa çıkarmak isteriz:

Bilindiği üzere, ülkelerin ve ülke içindeki bölgelerin kalkınmasında, baş etken sanayidir. Bunun da asıl önemlisi ağır sanayidir.

A.P. iktidarının kabul ettiği ve Devlet Plânlama örgütünün de titizlikle uyguladığı politikada, Samsun-Çukurova doğusunda sanayi bölgesi olmayacaktır. Sanayi sitesi kurulmayacaktır. Samsun-Çukurova çizgisi doğusunda. Bu bölgelere ufak tefek sanayi gidebilir ama temel sanayi gitmiyecektir.

Bunun sonucu olarak, Trabzon bölgesindeki çok elverişli, kurulmasını yetkili uzmanların raporu ve sosyal denge gerekli kıldığı halde, rafineri Samsun'a kaydırılmıştır. Amacımız bölgecilik değil, bir örnek vermektir. Yeni bir örnektir, şu anda üzerinde çalışılıyor.

Bu politikaya göre 30 kadar ilimizin bulunduğu ve şimdiye değin de, ihmal edilen bir bölgesi gerçek sanayileşme dışında tutuluyor. Oranın işçisi rızkını başka illerde aramaya zorlanacağı gibi, sanayileşmenin sağlayacağı toplumsal gelişmelerden de yoksun bırakılıyor. Bölgeler arası dengesizliği artıran bu politikada Hükümet kararlı görülmekte ve tüm politik örgütlerle bütün partilerle A.P.'li parlamenterlerce de bu tutuma karşı, henüz bir tepki gösterilmemiştir. Bu konuda belki denebilir ki, hayır böyle değildir, eğer Hükümet burada diyebilirse ki "Bizim Samsun - Çukurova doğusunda sanayi bölgemiz vardır." benim bu sözüm geri gider. Olmadığını biliyoruz en son iki bölge çizgisi çizilmiş, Doğusu yoktur. Çimento fabrikası gibi, şeker fabrikası gibi temel sanayii olmayan yerlere gidebilir. Ama temel sanayi olan hiçbir şey, çünkü sanayi sitesi değildir diyor. Desin Hükümet, elbette ufak tefek gidebilir. Orada sanayi sitesi var desin anlarım.

Şimdi arkadaşlarım, büyük sanayi gitmiyecek bölgeler "efendim alt yapısı yoktur" gerekçesi "ebediyen siz bundan yoksun kalacaksınız" demektir. Böyle şey olmaz. Efendim "Doğu Anadolu'nun falan yeri alt yapısı yoktur, o halde oraya bir sanayi sitesi kuramayız" dediğiniz gün o bölgede temel sanayi kurulamayacak demektir. Çünkü 5 tane bölge seçilmiştir bu hattın doğusunda hiçbirisi yoktur.

Arkadaşlarım yabancı ülkelerdeki işçilerimizle Sayın Bölükbaşı'nın verdiği rapora uygun olarak bir ilgi olacağını ve bunun hakkında açıklama yapılacağını beklemekteyiz. Arkadaşlarım.

Belirsiz ve yetersiz ifadeler ve ne olduğu açıklanmıyan “Gerekli tedbirler”e dayalı Hükümet programında, eski ölçüsüz vaatlerden kaçınan, güçlükleri itiraf eden, sorumluluk ve hesap verme kaygısını yansıtan ifadelere de rastlamaktayız. Eski programdan böyle bir değişiklik görmekteyiz. Bu bir sorumluluk bilincini yansıttığı için olumlu karşılıyoruz.

Öbür yandan, Sayın Demirel'in “Bu Hükümetin eskisinden farklı” olduğunu söylemesiyle eski tutumda değişiklik olacağını anlatmak istemesinden umutlanmak istiyoruz. Bir değişikliği bekliyoruz.

Sayın arkadaşlarım,

Konuşmamızın son bölümünde, çok sakıncalı gördüğümüz iktidar eğilimlerine, düzelmesini arzuladığımız politika uygulamalarına ve rejimimizin yerleşip gerçekleşmesi için, gelişmesi için gerekli gördüğümüz eylemlere ilişkin düşüncelerimizi de özetleyeceğiz:

Bütün az gelişmiş ülkelerde, giderek daha büyük ivedilikle ele alınması gerekliliği duyulan sorunlara, çağımızın verilerine göre, geçerli sayılan çözümler getirilmezse, artık her ülkede değerden düşmüş olan, yöntemlerden vazgeçilmezse 27 Mayısın yüzeye çıkardığı akımlar, gerçekçi tedbirlerle karşılanmasa ve Anayasada geriye dönük bir değişiklik yerine ona uyan ve toplumu da ona uyduracak şekilde, köklü değişikliklere girilmezse, bugünkü sistemin sorunlarımıza yeterli olmadığı yolundaki yargılara, en büyük gerekçe verilmiş olacaktır. Bu tedbirler alınmazsa.

Böyle bir gerekçenin geliştirilmesinde, başrolde görülen iktidarı, hepimizin ortak yararı için uyarmayı önemli bir görev saymaktayız.

Bugüne kadar ki, uyarmalarımızı tepki ile karşılayan ve sözlerimizde başka amaçlar arayan iktidarın, hiç olmazsa bundan böyle, bir anlayış göstermesini beklemekteyiz. Cevaplarda da Anayasaya dayanan ve çağımızın verilerine uyan bir nitelik beklemekteyiz. Bizim eleştirmelerimize verilen cevaplarda da böyle bir nitelik beklemekteyiz.

Adalet Partisi Anayasa değişikliğini seçim bildirgesi ve Hükümet programının ana teması haline getirmiş görünmektedir. Ana konusudur seçim bildirgesinin kendisini programda da böyle, kendisini Anayasaya uyduracağına, Anayasayı kendine uydurmak isteyen iktidar bu konuda muhalefeti de en az tepki yapacak ya da kimi parti dışı çevrelerce de uygun karşılanabilecek konulardan başlamak üzere işbirliğini çağırmaktadır. Bu işbirliğinin rejim için en sakıncalı tutum olduğu kanısındayız.

Kendini mülkün sahibi sanan iktidarla, ben katılırsam her şeyi yapabiliriz demek isteyen muhalefetin tutumu, parlamento dışı güçlerin tepkisini ve muhalefetini arttıracaktır. Bu iki ana örgüt başbaşa verirse, Anayasayı bile 27 Mayısı dina-

mitliyen ilk restorasyon girişiminde olduğu gibi, istedikleri Anayasa değişikliklerini yapabilirler, kaygısı çok önemli tepkilere yol açabilir.

SABAHATTİN ORHON (Giresun) — Allah, Allah.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Allah Allah deme, Allah'ın verdiği aklı kullan. Aslında bu türden işbirliğinin doğuracağı sonuçları kestirmek güç değildir.

Yürütmeyi güçlendirmek için Anayasayı değiştirerek geriye dönmeyi değil, onu tastamam uygulamayı ve uygulatma gerektirdiğine inanmış görünmiyen iktidara şu iki gerçeği bir kez daha hatırlatmak isteriz:

1. Devlet, ne iktidarın kendi özel arzusuna ve ne de seçmenin isteklerine göre yönetilemez. Seçmenin isteklerine değer verilmesi demokratik rejimin gereklerindendir. Fakat, Devlet yönetimi, ulusal bir sözleşme olan Anayasa düzenine ve geçerli hukuk kurallarına göre olur. Klamanso'nun bir sözünü tekrarlamıştım. "Mecliste, meydanlardan gelirken oradaki seslere kulak asan politikacı zorunlu kılmıştır. Ama buraya geldikten sonra hâlâ onun etkisinde kalıyorsa Fransa'ya ihanet etmiştir" diyor. Onun için Devlet yönetimi ulusal bir sözleşme olan anayasa ve hukukan geçen kurallara dayanır.

2. Parlâmento içi muhalefetin ve yasasına organının yürütmeyi denetiminden kaçınıldığı ya da bunların etkinliğini Parlâmento içinde muhalefet olmuyor yasama denetimi yeterli değildir. Kaygısı yaygınlaştığı ölçüde Parlâmento dışı muhalefet yoğunlaşır ve bunun giderek tek yol sayılmaya başlaması karşısında, inanç yaratmayan ve olayların yalanladığı demeçlere umut bağlamak, bunları çare diye sanmak, bunalımı artırmadan başka bir sonuç vermez.

Seçimlerle iktidara gelme durumunda olmadıkları gibi seçimleri de etkileyemiyen ve fakat doğruluğu her yerde kabul edilen çözümleri savunan çevreleri zorla susturmaya çalışmak "haklıyım fakat inançlarımı gerçekleştirilemeyecek" yakınmasında bulunanlarla, demokrasimizin iyi işlemediği ve halkın yararına çalışmadığı iddialarını doğrulanan davranışların sahipleri, seçim heyecanını yitirmiş ve geleceğe olan güveni zayıflamış bir toplumda bunların ikisi karşılığınca demokratik rejim en büyük tehlikelere sürüklenmiş olur. Bu tehlike bugün Türkiye'de vardır.

İktidar da bu durumda Anayasa ile uğraşırsa, özerk kurumlarla savaşırsa, taraf tutma yoluna saparsa ve haklarla özgürlükleri kısıtlamaya kalkışırsa bir kısır döngü içine düşer.

Bu durumu düzeltecek yerde, buna dikkati çekenleri, bizim gibileri de karamsarlık ya da kıskırtıcılıkla suçlamak, kısır döngüyü parçalamayı değil, ancak iki katlı hale sokmaya yarar. Hele boykotlar, işgaller, şahlanışlar (*Sağdan* "şahlanış ha" *sesleri*) bunları söylüyor, onu sizin beslediğiniz gazeteler, şahlanış mitingi diye bağırıyor... Ve herkesin gözleri önünde insanlar kurşunlanırken bir haftada 3 kişi İstanbul'da "Devlet güçlü, her yönden Türkiye'ye bir Türkiye daha kattık, ülke mutlu ufuklara doğru hızla ilerliyor" gibi sözler bir inanç bunalımı yaratmaktan başka hiçbir işe yaramaz.

Seçim yasasının halkın onbinde birinin iradesini ulusa onaylatan bütün seçim kadrosunu tesbit eden, dereceleri tesbit eden onbinde bir, bunun iradesini ulusa onaylatan oligarşik niteliğinin yarattığı tepki ile, seçimi protesto edencesine bir bezginliğin etkilediği ortamda, biçimsel demokrasiyi bile biçimsizleştiren tutumda inadedilirse, alıp yürüyen yolsuzluk, rüşvet, adam kayırma ve partizanlığa karşı Devlet mekanizmasının içinden... (örneğini ver sesleri) Vereyim, biraz sabrediniz... Yükselen, seslere ve verilen raporlara karşı, bu seslere ve raporlara karşı da bu seslerin ve raporların sahiplerini cezalandırma yolu seçilirse demokrasi bir sürü kötü eğilimin isteklerini yerine getirme ve onları meşrulaştırma aracı halinde gösterilirse, “Nereye gidiyoruz?” sorusu yaygınlaşır.

En belirgin örnek, 80 numara ve yüksek mühendisin verdiği raporda şöyle diyor; sayısız kusurlar üzerinde işlem yapılmadığını günlerce gazetelerden okuyoruz. Devlet memuru, mühendis ve mimarın verdiği rapor, daha niceleri sayıları var. Şimdi bir örnek verelim.

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Suiistimal mi var?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Söyledim, İller Bankasından bir değerli seçmen kişi söyledi, sonu çıkmadı.

Bir değerli bilim adamımızın değinleri ile “Halkın duygularına saygı” bahanesiyle anti lâik bir silkinişe; “halkın girişkenliğine değer verme” bahanesiyle anti sosyal bir hamle... Bilim adamı söylüyor, teşhis koyuyor. “Halkın iradesine egemenlik kazandırmak” bahanesiyle antidemokratik tasfiye, “yönetmel ve siyasal alanda yürütmeye etkinlik verme” bahanesiyle Hukuk Devletine ve siyasal güvenlik kurumlarına karşı bir karşı ihtilâl tutumu ile yeni ihtilâllere davetiye çıkaranlar, kendilerinden başka ihtilâl kışkırtıcıları aramasınlar Türkiye’de.

Bugünkü ortamda iktidarın en sakıncalı tutumlarından biri, yargı organları ile sürdürdüğü savaşıdır.

Kendinden başka herkesin Anayasayı yanlış anladığını sanan Sayın Demirel 933 sayılı Yasanın iptali karşısındaki tutumu, çok umut kırıcı olmuştur.

Sayın Demirel, yasanın iptalini A.P. iktidarının itibarına yönelmiş sayıyor. Böyle sayacak yerde bunu rejimin itibarını artırıcı saysa daha iyi etmez miydi? Bu iptal karşısında da “biz başka yollara başvuracağız” diye bu sözleriyle, “biz Anayasaya aykırı tutumda inad edeceğiz ve itibar kazanma yolumuz da budur” anlamına gelecek tutum yerine, en üst yargı organının kararını saygı ile karşılarsa daha zararlı mı olurdu? Biz de memnun olurduk, Devlet kurumları çalışıyor diye. Kendi yarattığı çıkmazın günahını başkasına yüklemekten bir şey kazanılamaz.

İktidarın içinde bulunduğu güç koşulların daha ağırlaşacağı benzediği bir dönemde, meşruluk dışı döneminin suçsuzlaştırılmasına ve onların restorasyon tutumlarına alet olmasını memleketimiz için büyük bir talihsizlik saymaktayız.

Bu çabaya öbür katılanların yüklendikleri vebal ise iktidarın sorumluluğunu azaltamaz.

Anayasanın ve başta T.B.M.M. olmak üzere bugünkü Devlet düzenimizin temeline yönelen bu restorasyoncu Anayasa değişikliğinin amaçlarını belirttiğimiz zaman bu kürsüden bizi yanlış göstermeye çalışan iyi niyetliler ve onlara hak verenlerin iktidar sözcüsü rolündeki gazete başta olmak üzere karar çıktıktan sonra bizim buradaki gerekçelerimizi orada okuduk. Amacını açık açık okusunlar. Açık açık söylediklerimizi, onlar işte yaptık diye övünüyorlar, dediklerini, bu gazetelerde yazılanları bu vebale katılanların bir kere daha okumasını sağlık veririz.

İktidarın hiç olmazsa bundan sonraki restorasyoncu arzulara alet olmamasını ve Devlete düşman eğilimlere dayanarak ya da onları koltuğu altında besliyerek Devleti yönetme durumundan kurtulmasını bekliyoruz. Bütün o eğilimler iktidar koltuğundan kuvvet alıyor. Hâlâ muhalefetin böyle bir tutuma işbirliği yapmasını çok sakıncalı buluyoruz.

Biz, en içten inançlarımıza dayanarak, yurdumuz ve rejimimiz yönünden beslediğimiz kaygıları belirtme görevimizi yaptık, ister tepki ile karşılayın, ister anlayış ile karşılayın.

İktidarın da, bundan önce olduğu gibi, görünen köyü gösteren kılavuza kızma yerine, yapacağı soğukkanlı bir durum tartışmasına göre gidişini yeniden düzeltteğini ummak istiyoruz. Bu umutla, böyle bir düzeltme olacağı umudu ile 2'nci Demirel Hükümetine memlekete yapacağı hayırlı hizmetlerde başarılar dileriz.

Grupum adına Yüce Kurulunuzu saygı ile selâmlarım. (C.H.P. ve Millî Birlik sıralarından alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Bana verilen listede Sayın Sedat Çumralı'dan sonra ki, Güven Partisi adına... (Adalet Partisi sıralarından "Sayın Başbakan "söz istiyor" sesleri)

Buyurun Sayın Başbakan. (C.H.P. sıralarından "cümleyi tamamlayın Sayın Başbakan" sesleri)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun muhterem üyeleri; huzurunuzda şu ana kadar yapılmış olan tenkidleri cevaplandırmak için gelmiş bulunmuyorum. Bundan evvel yapılan tenkidlerde ve bundan sonra yapılacak tenkidlerde bir açıklığı talebetmek için geldim.

Bu kürsüye gelip; alıp yürüyen yolsuzluk, rüşvet, adam kayırma ve partizanlıktan bahsedip, sadece bunu söyleyip inmenin, bundan başka bir şey söylememenin bu kürsülerin yüceliği ile bağdaşmadığını ve bu zamana kadar geçen dört sene içinde yürüttüğümüz açık, aleni rejimin fazileti ile bağdaşmadığını ifade etmek istiyorum. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri)

Mütaaddit kereler Meclislerde, basın toplantılarında, her yerde herkes ne biliyorsa söylesin dedim, kimse bir şey söylemedi. Rüşvetin, yolsuzluğun, adam kayırmanın, partizanlığın alıp yürüdüğünü ifade etmek sadece çamur atmaktan ibarettir; şayet bunun unsurları ortaya konmazsa. Bunun sahiplerine müfteri derler. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri alkışlar)

Şimdi herkesi ne biliyorsa söylemeye davet ediyorum. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Hür basın dâhil, hür Parlâmentonun iktidar kanadına ve muhalefet kanadına mensup bütün üyeleri dâhil. Rüşvetin, suiistimalin siyasi himaye gördüğünü bilen varsa, vakia, şahıs zikretmek suretiyle vermek mecburiyetindedir. Bunu veremediği takdirde de müfteri durumuna düşer. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Başkan, huzurunuzda okumuş bulunduğum programın 61’nci sayfasında aynen şöyle demektedir: “

“Haksızlığın, adaletsizliğin, eşitsizliğin, faziletsizliğin hiçbir zaman koruyucusu ve savunucusu olmayacağız. Bütün siyasi partilerimizden, değerli Türk basınından bu konuda büyük destek göreceğimize inanmaktayız,” Nedir istediğimiz destek? Bildiğinizi söylemeniz. Bu desteyi istiyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin başı, Adalet Partisinin Genel Başkanı olarak bu gibi ithamların altında kalmayız. Hiçbir şekilde kalmayız. Çünkü, memleketimize fisebilüllâh hizmet etmeyi şiar edinmişizdir, fisebilüllâh... Milletimizin güveni devam ettiği müddetçe fisebilüllâh hizmet etmeyi şiar edinmişizdir.

Her şeyin söylendiği, her şeyin yazıldığı, bir iğnenin dahi arandığı bir açık rejimin içindeyiz. Bu açık rejim içinde, böyle uluorta yolsuzluk almış yürümüş, rüşvet şuraya varmış, adam kayırma buraya varmış, partizanlık şöyle olmuş diyeceğiniz yerde; şurada şöyle olmuştur, burada böyle olmuştur, burada böyle olmuştur deyin, biz de eğer bunlarda gerçek varsa, bunları kim yapmışsa onun burnunu sürtelim, sürmezsek siz bizim yakamıza yapışın.

Şimdi, bu şekilde konuşan bütün hatipleri davet ediyorum. Sadece bu cümleyi söyleyip inmek kâfi değildir. Ne biliyorsanız bu kürsülerden söyleyin. Bu konuşmalara günlerce devam edelim. Ama, Devlete ve Millete hizmet eden binlerce, onbinlerce, yüzbinlerce kişiyi şaibeden kurtaralım. Bu işleri yapanlar kimse, onların yakasına yapışalım. Eğer, hiç kimseyi bilmiyorsanız, böyle ulu orta söylüyorsanız, o zaman da biz sizin yanınıza yapışırız. Çünkü sadece hakkı tek taraflı anlamak imkânı yoktur, Sadece siz söylemek hakkına sahipsiniz, üzerine çamur sıçrattığınız kimseler kendisini müdafaa etmek hakkına sahip değil, suçsuz oldukları zaman zedelenmiş olmanın hakkını sizden aramak gibi bir durumları yok diye bir vaziyet olamaz. Onun içindir ki, rica ediyorum; biraz evvel bu kürsüden bu konuşmayı yapan değerli senatör dâhil olmak üzere tekrar söz alsınlar, ne biliyorlarsa söylesinler. Söylemedikleri, söyleyemedikleri takdirde de kendilerini teşhir edeceğim. Söyledikleri takdirde, söyledikleri her şeyin cevabını vereceğiz ve üzerinde titizlikle duracağız. Bunu istemek benim hakkım. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin başı olarak benim hakkım. Bu kürsüden konuşmak hakkına sahibolmayan yüzbinlerce kişi itham altındadır. Onları, bu görevleri yapan imanları müdafaa etmek benim vazifem, ama, kim suiistimalin içinde ise, onu korumuyorum ben, kim rüşvet almışsa onu da korumuyorum, Böyle genellikle bu gibi şeyleri inci döker gibi söyleyip, birtakım yaraları millet üstünlüğüne zarar verecek şekilde açmanın ve bir siyasi yapı içinde

zedeler meydana getirmenin, bir idari kadro içinde yaralar meydana getirmenin fevkalâde haksızlık ve insafsızlık olduğunu söylemek istiyorum. Gayet tabii ki, zamanı, sırası geldiği vakit, bu kürsüden söylenmiş şeylerin hepsini karşılayacağız. Buna yardımcı olmanızı rica ediyorum. Bildiğiniz bir şey varsa lütfen bunu kendinize saklamayın. Bunu vazifeli organlara, onların hepsinin yani, icranın başı olan bana intikal ettiriniz ki, bunların tedbirlerini arayalım. Ve bunların takipçisi olalım. Huzurunuzda bir programla bulunuyoruz. Bu programın temel direği fazilettir.

Binaenaleyh, fazilete aykırı düşen her hangi bir şey var ise bunu söyleyiniz, diyoruz. Bunu söylemeyip de sadece yuvarlak lâflardan ibaret ithamlarda bulunursanız, bu büyük, bu Yüce Meclisimize yakışmaz.

Mâruzâtım, bir şeyi cevaplandırmak değildir. Meselenin vuzuha gitmesi için bir talepte bulunmaktır. Herkes ne biliyorsa gelsin, söylesin bu kürsüden.

Saygılarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından şiddetli alkışlar)

AHMET YILDIZ (Tabî Üye) — Sayın Başkan, bir sorum var.

BAŞKAN — Soru yok, efendim.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabî Üye) — Zatiâlinize soracağım; çünkü, zabıtlara geçmesi lâzım.

Senatonun gündeminde 3-4 tane araştırma talebi var; Senato araştırması. Sayın Başbakan söz veriyorlar mı, bir parti grubunun Başkanı olarak, bu araştırmalarla ilgili önergeler konuşulduğu esnada, bu önergeleri kabul edeceklerine dair söz veriyorlar mı? (A.P. sıralarından “öyle şey olur mu?” sesleri ve gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Tunçkanat, şimdi Hükümet programının müzakeresini yapıyoruz. Sayın Başbakan Hükümet adına her hangi bir hatibin bir mevzu üzerindeki bir konuşmasını kısa bir şekilde cevaplandırmıştır.

Zaten Sayın Başbakan, umarım ki, bütün konuşmalardan sonra da genel olarak bütün bu müzakerelerde cereyan eden nokta-i nazarları da ayrıca cevaplandırabilirler.

Bu sebeple, izin vererseniz şimdi müzakerelere devam ediyoruz. Sayın Yıldız?

AHMET YILDIZ (Tabî Üye) — Bir soru soracağım, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Çok rica ederim. Eğer grup adına zatiâllileri tekrar söz isterseniz, o zaman bütün gruplar görüştükten sonra size içtüzüğün hükmüne göre söz verilebilir.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, önümde bulunan listede, Genel Sekreterliğin bana verdiği şu listede, 1'inci sırayı Sayın Yıldız almış, 2'ncisini Sayın Çumralı almış. Sayın Çumralı ile Sayın Yıldız yer değiştirdiler. Ondan sonra da, yine Güven Partisi Grubu adına Sayın İbrahim Etem Karakapıcı almış. (C.H.P. sıralarından “Başka hiç söz vermeyiniz, rahat edersiniz.” sesleri)

Şimdi, izin verirsiniz, efendim, müsaade buyurunuz... Şimdi, içtüzükte diyor ki, bir grup adına sözcülük yapmış olan bir kimse tekrar söz alabilir veya o bölüm, burada kaydetmiyor ama, kanaatimce, yalnız bir grubun sözcüsü, diye tâbir var. O halde müsaade edin, diğer gruplar konuşsun, ondan sonra Sayın Karakapıcı'ya da söz vereceğim.

Şimdi, Sayın Gündoğan, sıra sizindir, buyurun.

İ. ETEM KARAKAPICI (Urfa) — Başkanım, müsaade buyurunuz, söz verirken nasıl tasarrufta bulunursanız bulununuz, ben onu kabul ediyorum.

BAŞKAN — Çok teşekkür ederim.

İ. ETEM KARAKAPICI (Urfa) — Yalnız, Sayın Çumralı sözünü bitirirken, Hükümet programıyla ilgili grup görüşlerimizin bir kısmını belirttim, diğer kısımların da grup adına Karakapıcı söyleyecek, dedi.

BAŞKAN — Tamam, tamam efendim.

İ. ETEM KARAKAPICI (Urfa) — Şimdi bu görüşümüz eksik kalıyor, yani aralıklı oluyor.

BAŞKAN — İşte, siz yine Grup adına söz alacaksınız. Ama, izin verin bir grup da görüşsün. Ben, zatiâlinize söz vereceğim efendim. Zatiâliniz o zaman görüşebilir. Hattâ, belki şöyle bir konbinezon da olabilir. A.P.'nin sözcüsü; belki, imkân varsa kendisinden soracağım, zatiâlinize kendisinin hakkını verebilir, en sonra da kendisi görüşebilir.

İ. ETEM KARAKAPICI (Urfa) — Hayır, ben, kimsenin hakkını istemiyorum. A.P.'den evvel konuşacağım, söz veriyorsanız, biter mesele.

BAŞKAN — Evet, peki, efendim. Buyurunuz, Sayın Gündoğan.

C.H.P. GRUPU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarını, Hükümet programının eleştirisine başlamadan önce bugün Senato kürsüsünü işgal eden pek Sayın Başkanın hakikaten bu kürsüyü tüzük gereğince işgal etmediğine tam bir inanç içerisine girmiş bulunuyorum. Ve Grupumdan birkaç arkadaşımın “seçilmemiş Başkan” sıfatıyla Başkanlık ettiğine dair önergelelerine simidi grup adına canı yürekten katılıyorum.

İ. ETEM KARAKAPICI (Urfa) — İşte söz verdiniz, böyle oldu, beyefendi.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Bu iddia, bundan, sonra bu kürsüden hiçbir aralık ve ufak tâviz verilmeksizin Grupumuzca bir büyük mesele olarak, bir esaslı konu olarak devam ettirilecek ve yürütülecektir. Ta ki... (C.H.P. sıralarından “seçim olunca kadar” sesleri) Anayasa ve içtüzüğün emrettiği seçim olsun.

Şu anda, böylesine bir durum karşısında Partimin sözlerini ifadeye başlamam gerekirdi belki, mantıken. Ama, zorunlu olarak ve fiilen işgal edilmiş Başkanlığın idaresinde konuşma durumunda olduğumu zabıtlara tescil ediyorum ve başlıyorum.

REFET RENDECİ (Samsun) — Başkanlık işgal edilmemiştir, bu şekilde konuşamaz, bir kimse. (C.H.P. sıralarından “işgal edilmiştir” sesleri) işgal edilmiş Başkanlık, tâbirini düzelttiriniz.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, 7 Kasım...

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, bakın, zatiâllileri “Sayın Başkan” diye de bir hitapta bulundunuz. Evvelki sözlerinizle bu bir çelişme yaratıyor.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Zatiâlinize değil, Başkanlık Divanıdır, sözüm.

BAŞKAN — Şimdi izin verin. “Zatiâllileri” diye bir şey buyurdunuz. Demek ki, zatiâlinize sözü biraz geç verdiğim için ve İçtüzüğe uyduğum için ve elimdeki listeye uyduğum için zatiâliniz nazarında ben seçilmemiş Başkan oluyorum? Böyle şey olmaz. Burası, muhterem senatör arkadaşım, bilirsiniz ki, bu makamı âli fuzuli işgal edilemez. Ve buradan da zatiâllileri her hangi bir teşriî tefsirde de bulunma yetkisine malik değilsiniz. Anayasa da size bu imkânı vermemiş.

Bu sebeple buyurunuz, devam ediniz.

C.H.P. GRUPU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Sayın Başkan, millet tarafından seçilmiş bir üye olarak bu Yasama Meclisinin hangi şartlar altında ve hangi kurallara uyarak çalışması lâzım geldiğine tefsir, söz söyleme, hüküm verme hakkını haizim.

Bu itibarla, sizi o sıfatla gördüğümü tekraren ve tekraren tescil ediyorum.

REFET RENDECİ (Samsun) — Tashih ettirin.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Şimdi değerli arkadaşlarım, Hükümet programının tenkidine geçiyorum.

Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, 7 Kasım 1969 günü Yüce Senatamız Genel Kuruluna Sayın Başbakan tarafından takdim edilen Hükümet programını C.H.P. Grupu adına eleştirmek maksadiyle huzurunuzda bulunuyorum.

Değerli arkadaşlarım, Hükümet programını eleştirme görevini üç ana bölümde topladığımız görüş ve düşüncelerimizi ayrı ayrı arz etmek suretiyle yerine getirmeye çalışacağız. 1’nci bölümde programın genel niteliklerini özetliyeceğiz. 2’nci bölümde, Türkiye’nin bugünkü koşulları içinde ekonomik ve sosyal ve anayasal açıdan programım bir genel eleştiriye tâbi tutacağız. 3’üncü bölümde, program maddelerinin gerek kendi içinde, gerekse ülke gerçekleri önünde uyumluluk ve tutarlılık yönünden değerlendirilmesini ele alacağız.

Değerli senatörler, bu program, Anayasamızın Türk toplum yapısını değiştirmek ve yeni düzenlemek hususunda kabul ettiği sosyal ve ekonomik sistemden kaçma ve kurtulma yolları ariyan bir zihniyetin ürkek ve tedirgin bir sıyrılış denemesidir.

Bu program, doğru sistem, eğri istem çelişkisinin evrensel örneğidir. Bu program, iflâs derecesinde çıkmaza girmiş bir ekonomik kalkınma modelinin ümitsizce ve fakat hatada ısrarın ve inadin şaheser bir müdafaanamesidir.

Bu program, ülke sorunlarına çözümlemek şöyle dursun, ağırlaştırmaktan başka bir işe yaramadığı tecrübe ile sabit olan, küçük yama ile büyük delik tıkamamanın maharet olduğunu sananların masum avuntusudur. Bu program, süslü sözler, renkli düşler, tatlı aldatmacalarla dolu epik-lirik bir nesir şiir dergisidir. Bu program, olmayanı olmuş, olmayacağı olacak, olanı da olduğundan çok büyük göstermenin hünerli, fakat aldatıcı bir kompozisyonudur.

Bu program, başarısızlığa uğrıtacaklarını içten içe bilen ve hissedenlerin birtakım avamprikçe mazeretlere sarılarak kabahati daha şimdiden başkalarına yüklemek çabası olarak hazırladıkları bir vesikadır. Bu program, büyük halk kütlelerine sadece kuru vaatler dağıtan fakat, bir avuç işbirlikçi, kapkaççı merkantil zümreye bütün kamu kaynaklarını ulufe dağıtır gibi savuran bir zihniyetin eseridir.

Bu program, ekonomimizin dışa bağılılığını sürekli hale sokmak için ülke kapılarını ve ekonomik değerlerini yabancı ekonomilere ağzına kadar açan bir tutumun tarihi tescilidir. Velhasıl, bu program, aldatmacalar, övünmeler, çelişkiler ve kargaşalar manifestosundan başka hiç, ama hiçbir şey değildir.

Değerli arkadaşlarım, genel niteliklerini özetliyerek arz ettiğimiz Hükümet programının gerçekten bu niteliklerini taşıdığını sadece kapsadığı politikalardan, tedbirler ve çarelerden, vaat ve tekliflerden çıkarıyoruz sanılmasın. Şu ciheti önemle belirtelim ki, bu program yeni hiçbir şey getirmiyor. Denilebilir ki, bu program, 1965 yılında yine bu kürsüden, yine aynı şahıs, Sayın Başbakan tarafından okunan programın büyük ölçüde bir kopyasıdır. İki arasında esasta hiçbir ayrılık ve aykırılık yok gibidir. Bu itibarla, programın yukarıda sıraladığımız genel vasıflarını, sadece kapsamından esinlenerek ortaya koymuş değiliz. 1965 programının uygulanma sıradan, hayattan, tecrübeden elde edilen deliller ve sonuçlar bugünkü programı doğru nitelemeye yeterde artar bile.

Sayın senatörler, böylece eleştiri plânımızın ikinci bölümüne intikal etmiş bulunuyoruz. Programı ekonomik, sosyal ve Anayasal acılardan eleştiriye tâbi tutarsak, önce bugünkünden farklı olmıyan 1965 Hükümet Programının uygulanması sonucunda, Türkiye'mizin vardığı ekonomik ve sosyal ortamı ve noktayı ve içinde bulunduğu koşulları dile getirmekle işe başlamamız gerekmektedir. Türkiye'mizin vardığı ekonomik ve sosyal ortamı ve noktayı ve içinde bulunduğu koşulları dile getirmekle işe başlamamız gerekmektedir. Türkiye'mizin, Adalet Partisi iktidarı eli ile uygulanan 1965 programı sonucunda içinde bulunduğu durumu şöyle özetleyebiliriz. Geçen dört yıl içinde Türkiye, ne tarımda, ne endüstride kendi ihtiyaçlarını karşılayacak seviyede üretimde bulunamamıştır, özellikle, tarımda, plân hedeflerinin çok gerisinde kalmış, beslenme güçlükleri artan nüfusun da baskısı ile her geçen sene biraz daha artmış, yabancı ülkelere besin maddesi ithali alışkanlık haline gelmiştir. Nereden hangi şartlarla bulursak, ekmeklik buğday almaya mec-

bur kalmış bir ülkeyiz. Ne gariptir ki, bu sene, ekmeklik buğdaydan başka, hayvan yemi arpa dahi ithal edilmiştir.

Yine 1965 programının uygulanması sonucunda, ekonomimiz genel zafiyet hastalığına tutulmuştur. Her geçen gün durumun kötüleştiği, fiyatlar genel seviyesi göstergelerinden belli olmaktadır. Fiyatlar genel seviyesi, bir hastanın başucundaki tablolara benzer. 1985 yılından bu yana toptan eşya fiyatları ve geçinme endeksleri, yılda %6 dolaylarında bir artış göstermiş, hele 1969 yılında bu artışlar çeşitli kalemlerde, özellikle ham madde fiyatları, ithal maddeleri ve gıda maddeleri fiyatları %10'un üzerinde bir yükseliş kaydetmiştir. Devlet İstatistik Genel Müdürlüğü'nün resmi yayınlarına göre, hayat pahalılığı, 1965-1969 yılları arasında çeşitli bölgelerde %33 ile %44 arasında bir artış ile rekor seviyeye ulaşmıştır. Tarım ürünlerinin, köylü elinde çıkış fiyatları 1955-1969 döneminde ancak %1 oranında bir artış kaydederken, aynı devrede köylünün aldığı zaruri ihtiyaç maddeleri %35 pahalılaşmıştır. Çiftçilerin satınaldıkları traktör, yedek parça, ziraat aletleri, gübre, tarım ilâçları, akaryakıt fiyatları ateş pahasına yükselmiş köylü ve çiftçiler bu yoldan maliyet unsurlarının yükselmesi yönünden gelirlerinin %51'e yakın bir kısmını, yine bu dönemde Adalet Partisi İktidarının dört yıllık iktidarı zamanında kaybetmişlerdir. Bir kelime ile Türk çiftçisi %50 daha fakirleşmiştir. Plânın menetmesine rağmen, gayrimenkul yapımı ve fiyatları ile arsa fiyatları hiç dönemde görülmemiş derecede yükselmiş, hiçbir sahada fiyat istikrarı kalmamış ve halk taundan kaçarcasına parasını elden çıkarma yolları aramaya mecbur olmuş, altın gibi, gayrimenkul gibi değerlere hücum etmiştir. Bankalar mevduatında özellikle son yılda toplam olarak önemli azalmalar kaydedilmiştir. Gelir dağılımında mevcudolan adaletsizlik daha da artmış dar ve sabit gelirli daha çok fakirleşmiş, millî gelirin %33'ü nüfusun çok küçük bir kısmına akmakta devam edegelmiştir. Toprak dağılımındaki adaletsizlik nüfus artışı ile tarımda kapitalistleşme sürecinin başlaması yüzünden eskisine nisbetle daha da ağırlaşmış ve bu alanda köklü tedbirlerin alınmadığı gibi, alınacağına ve bir toprak reformu yapılacağına dair hiç niyetli hareket görülmemesi hüznle müşahade edilmiştir. Memurlar artan hayat pahalılığı altında tarifsiz ıstıraplara garkolmuşlardır.

Ve aylık olarak kendilerine verilen şey, sefalet göstergesinin en ufak biriminin işareti kadar küçülmüştür.

Bütçe açığı en karamsar tahminlerinin de fevkinde bir hadde varmıştır. Gelirler de 2,5 milyar liraya yakın bir azalma olmuş, giderlerde 7-800 milyonluk bir artış tesbit edilmiştir. Toplam olarak 1969 yılı bütçesi 1,2 milyar liralık normal açık giderilmezse, öyle tahmin edilir ki, 4,5 milyar liraya yakın bir açıkla kapanacaktır.

Bunun, bütçe açığının bir başka anlamı şu olmaktadır: Türkiye'de yeni bir bütçe geleneği doğmuş olacaktır; Yılbaşında 12 ay için yapılan bütçeler yılsonuna varmadan, meselâ 10'uncu ayda ömrünü tüketmiş olacaktır. Bunun neticesi olarak da meselâ 1969 yılı icra programı gerçekleşme olanağından yoksun kalacak, yatırımlar kısılacak ve Türkiye'de bir yıllık değil, on aylık bütçeler geleneği doğacaktır.

A.P. iktidarı bundan 4 yıl önce sunduğu ve bugünküne benzer bir Hükümet programı ile uyguladığı politika sonunda Türk ekonomisini bir başka yerde, dış ödemeler dengesi alanında çok derin çıkmazlara ve dar boğazlara sokmuştur. Geçen 4 yıl A.P. iktidarı döneminde gerçek anlamda bir ekonomik kalkınma olmadığı şu rakamlardan kolayca anlaşılmaktadır:

Türkiye’de adam başına en çok ihracat gelişi düşen yıl; 16 dolar ile 1953 yılıdır. 1968 yılında ise adam başına ihracat geliri 15 dolara inmiştir, öte yandan ithalât ile ihracat arasındaki aleyhe olan fark her yıl biraz daha büyümüştür. Yine ithalât için lâzım gelen finansman kaynakları güçlüklerle elde edilmekte, dış transferler ve ödemeler 6-7 ay kadar gecikmektedir. Bugün olduğu gibi 4 yıl önceki Hükümet programında dahi ekonomide yapı değişikliği üzerinde durulmuş ve fakat A.P.’nin ekonomi politikası gereği, yapı değişikliği görevi, yani imalât sanayiinin kurulması işi özel sektöre bırakılmıştır. Türkiye gerçeklerine uymıyan bu hatalı politika yüzündendir ki sanayileşme süresince girilememiş ve istenen ekonomik yapı değişikliği gerçekleştirilememiştir.

Fiyat artışları ve basiretsiz politikalar nedeniyle Türk parası resmen olmasa da fiilen devalüasyona uğramıştır. Bugüne kadar süregelen uygulamalar değiştirilmedikçe, fiyatlar gittikçe artan 5-6 kalem tarım ürününe dayalı ihracat politikası devam ettikçe, resmî devalüasyondan medet ummak boşunadır. Devalüasyon sadece dış alacaklıları, yabancı şirketleri çok kere zengin eder, fakir Türk halkını da daha yoksul hale getirir.

Değerli arkadaşlarım, bu yazıyı yazdıktan sonra, bugün sabahleyin intişar eden Milliyet gazetesinin ilk sayfasının sol köşesinde Milliyet gazetesinin Yazı İşleri Müdürü, ya da Yöneticisi Sayın Abdi İpekçi, bugünlerde Milletlerarası Para Fonu Teşkilâtından bir şahsın, telâffuzumu mazur görün İngilizce bilmem, Mister Strak diye bir şahsın, Türkiye’ye geldiğini, Strak mıdır, Strük müdür bilemem, özür dilerim telâffuzumu mazur görün yine Türkiye’nin ekonomik durumuyla, özellikle malî durumu ile moneter politikalarıyla yakından ilgilenmiş ve Türkiye’yi daha evvel gelişlerinde salık verdiği tedbirleri almış olmasına rağmen para değerini düşürmekten koruyamıyan bir politika izliyen Hükümeti yermiş, tenkid etmiş. Şimdi devalüasyon zorunlu ve kaçınılmaz bir hale gelmiş diye göstermiştir diye yazmıştır. Elbette ki bu Mister Strak’ın Milletlerarası Para Fonu mümessili olarak Türkiye’ye gelişini bağımsızlık işareti olarak saymak artık çok sansasyon yaratmıyacaktır. Çünkü Türkiye bağımsızlığını yitirmeye başlayalı çok oldu ve böyle misaller o kadar çok, kesretle görüldü ki, bunun sadece bir müdahale değil ama, iyi niyetli bir yabancıнын Türk lirasını devalüe ettirmek için uğraştığını o gazeteden öğrendiğim haber olarak kesif meşguliyeti arasında manzuruâileri olmamışsa Sayın Başbakanı iletmek için, arz ediyorum. *(A.P. sıralarından sağıl, eksik olma, varol sesleri)*

Dış ödemeler dengesi sağlanmadan, Sayın Başbakanın âlimane bir eda ile ortaya attığı ve birtakım ekspozelerde bulunduğu, ekspansiyonist ekonomi politikasının tahakkuk edemeyeceği, yine kendi tarafından bilinir sayarım. Bu tür politika ile programda büyük yer almış sosyal adalet ilkelerinin nasıl bağdaşacağını ken-

disinden dinlersem ve tatmin olursam teşekkürle hak kazanırlar. (A.P. sıralarından “tatmin olmazsın” sesleri)

Bugünkü Hükümet programına benzer bir programı 4 yıl boyunca uygulayan A.P. iktidarı icraatı konusunda Devletin döviz ve Türk parası ile ödenecek borçları 1965’e nazaran 1968 yılı sonunda yarım misli artmış ve 40 milyar liraya yükselmiştir. Yine bu süre içinde dövizle ödemekle mecbur olduğumuz borçlardaki artış yüzde 49’a ulaşmış ve 1,5 milyar dolara, yaklaşık olarak 15 milyar Türk Lirasına yükselmiştir. Ekonomimiz A.P. iktidarı elinde aldığı şekil ve güdülen politikalar yüzünden; montaj ve ambalaj sanayii sebebiyle daha çok döviz kaybeder olmuş ve bu tür sanayi in ithalat talepleri eskisine nazaran önemli artışlar kaydetmiştir. Bu montaj ve ambalaj sanayii politikası üzerinde programın maddelerini eleştirmeye geçtiğim zaman daha fazla durmayı vadederek diğer noktalara geçmeme müsaade-lerinizi rica edeceğim.

Yine bu dönemde yabancı sermayenin kâr transferleri gelirlere nazaran misliyle artmış ve yabancı sermayeden umulan yarar zarara dönüşmüştür.

Değerli arkadaşlarım, yukarda da belirttiğim gibi bugün görüşmesini yaptığımız Hükümet programı 1965 yılında iktidara gelen A.P. Hükümeti programı ile büyük ölçüde aynılık göstermektedir, aynılık göstermektedir. Demek ki 4 yıllık uygulama temel politikalar, tedbirler ve topyekûn icraat ne ise bugünden sonraki uygulamalar, temel politikalar ve icraat aynı olacaktır.

O halde Türkiye’imizin durumu önümüzdeki 4 yıl içinde iyileşmek şöyle dursun, yukarda arz ettiğim temel nedenlerle daha da kötüleşecek demektir. Çünkü 4 yıl evvel ne fiyatlar genel seviyesinde bu derece hızlı ve azgın artış eğilimi vardı, ne iç-dış borçlar bugünkü astronomik seviyesinde idi, ne dış ödemeler dengesi bu derece bozuktuk ve Türk parasının değeri bu kadar düşmemiş yiyecek buğday ithali itiyat haline gelmemiş, bütçe açıkları bu seviyede bir vüsat kazanmamış, dar gelir-liler sefalet terekesine düşmemişler, gelir dağılımı bu kadar ağır bir dengesizliğe varmamıştı. Şimdi bu engeller daha çok irtifada genişlik kazanmış olduğuna göre bünyesi kuvvetlenmemiş, adım aralıkları ve sıçrama gücü artmamış bir ekonomik yapı ve iflâs etmiş bir kalkınma modeli ile, bu modelin ifadesi olan Hükümet programı ile bu engeller nasıl aşılabacaktır, güçlükler nasıl bertaraf edilecektir? İşte bu sebeptendir ki, program inanılır ve güvenilir bir belge, bir amelname olmaktan çok muhali mümkün kılacağını sananların güçlerini kapsıyan bir hayalnamedir.

Sayın Başbakan, “Hariçten gazel okuyor.” demişti birisi için, şimdi Sayın Başkan hariçten gazel okunuyor.

Değerli, senatörler şimdi programı birde Anayasa açısından eleştirmek gerekiyor. Adalet Partisi seçim bildirgesinde, Anayasa ıslahatı adı altında bir programdan bahsetmiştir. Adalet Partisinin Devleti etkili kılmak gerekçesine dayandığı bu ıslahat hareketi ile aslında Anayasanın temel ilkelerinden ve Anayasal müesseselerden sıyrılmak anlamını götüğü, gün ışığına çıkmıştır.

Adalet Partisi Anayasa ilkelerinden kurtularak kendi keyfine ve Anayasa öncesi eski tür bir iktidar sürdürme sevdasına düşmüş görünmektedir. Adalet Partisi

iktidarının bu amaca yöneldiği bildirgenin Anayasa ıslahatı ile ilgili bölümü ile belli olmaktadır. Bildirgede, “Reform ihtiyaçlarını gideriyorum.” bahanesi ardına saklanarak özerk üniversiteleri Hükümetin gözetimi ve denetimi altına sokacak, yeni bir teknik teklif etmekte ve üniversite organlarına Hükümet temsilcisi sokarak özerkliği yok etme peşindedir. Masum ve haklı gibi görünen bu istek aslında gayet vahim bir aldatmacadır.

Yine özerk bir Anayasa kuruluşu olan TRT’yi Hükümet gözetimi ve denetimi altına sokmak emelindedir. Bu yolda seçim öncesi yaptığı denemeleri tekrar edeceğe benzemektedir. Maksat, TRT’yi ele geçirtmek ve partizanca kullanmaktır.

Bütün bunlardan daha vahimi Türk milleti adına yargı yetkisini kullanmak üzere, Anayasamızca en büyük saygıya ve bağımsızlığa layık görülen mülkün temeli olan adalet ve yargı organlarına Adalet Partisi iktidarınca el atılmak ve yürütme görevini yüklenen Hükümetleri yargı denetiminden kurtarmak çabası içindedir.

Programda müphem ifadelerle ele alınan ve işlenen temanın açık yüzü budur. Adalet Partisi iktidarı Anayasanın 5 ve 6’ncı maddelerindeki orijinal ayrımı yetki ve görev arasındaki azim ve asıl farkı hiçe indirmek ve müteakiben de Anayasanın 114, 132 ve 117’nci maddelerini ya toptan kaldırmak ya da tâdil ederek tesirsiz hale getirmek hevesindedir.

Bu maddelerin medlul ve mânalarını programın maddelerini izah ederken daha açıkça belirteceğim.

Yine Adalet Partisinin seçim bildirgesinde Anayasa ıslahatı meyanında bir başka tehlikeli yöneliş, yasama yetkisine müdahale arzusudur. Anayasamızın devir edilemez asli bir yetki olarak Parlâmentoya tanıdığı yasama yetkisini kısıtlamak ve Anayasamıza göre sadece kanunların emrettiği görevleri yerime getirmekten öteye hiçbir yetkisi olmıyan yürütme organına, yani Hükümete kanun kuvvetinde kararname çıkarmak yetkisinin tanınmasını istemek; bir başbakan ya da Hükümet diktatoryası kurmak hevesinin ilk belirtileridir. Böyle bir isteğin hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği Anayasa Mahkemesi tarafından son defa iptal edilen 933 sayılı Yetki Kanunu kararının açık ve seçik mânasını hatırlatmak görevdir. Bu hususta da maddeler meyanında izahat vereceğim.

Yine bu cümleden olmak üzere Adalet Partisi iktidarının Anayasayı Koruma Kanunu gibi birtakım terör kanunları çıkarmak arzusu içinde kıvranmakta olduğu bilinmektedir ki, bu hareket Anayasa ıslahatı istemi ile bir çelişki doğurur. Bir taraftan Anayasa ıslahatı adı altında yukarda belirttiğimiz gibi Anayasanın bütün temel ilkelerini müesseselerini seçip çıkaracak, Anayasayı boş bir kalıp haline getireceksin, ondan sonra da bu boş kalıbı koruyorum siperi arkasına sığınıp keyfi idare kurmanın unvansız diktatörlüğün yolunu arıyacaksın. Böyle bir yağmaya imkân bulunabileceğini sanmıyoruz. Çünkü biz inanıyoruz ki, Anayasalar siyasi partilerin, siyasi tercih ve inanışlarına uysun diye yapılmazlar. Hele, bir siyasi partinin iktidarda kalacağı kısa zaman süreleri içinde beliren eğilimlerine uyularak değiştirilemezler.

Hiçbir siyasi parti Anayasa yapmaya kalkışamayacağı gibi, Anayasanın temel ilkeleri ve getirdiği dünya görüşünü değiştirmeye matuf bir ıslahat veya her hangi bir değişiklik yapmaya yetkili değildir. Hele insanlar, hak ve hürriyetlerini demokratik rejim içinde dahi olsa iktidarların müsaade ve hıfzeyelediği biçim ve ölçüde kullanırlar, iktidarın üstünde Anayasal teminat diye bir müessese olmamalıdır gibi düşünceler, çoktan antika âlemine göçmüşlerdir.

Anayasalar tarih içinde oluşur, milletler uzun tarihî tecrübelerine dayanarak zaman içinde ortak istemlerini dile getiren dâhiyane eserler meydana getirirler. Maşerî vicdanın müşterek eseri demek olan Anayasalara ve onların temel ilkelere sadece riayet edilir. Bir Anayasayı temel ilkesiyle uygulamaya yeteneğiniz kâfi gelmiyorsa, yapacağınız iş Anayasa değiştirmek değil, kendinizi, zihniyetinizi değiştirmektir. İktidarda bulunmak her şeye kadir olmak demek değildir. İktidarda bulunanlar, anayasaları, temel ilkeleri ve müesseseleriyle uyguladıkları ölçüde devlet idare etme ehliyetinde olduklarını iktisabederler. Yoksa kendilerine göre bir Anayasa yapmakla değil. Anayasalar değişmez mi? Elbette değişebilir. Ancak, değişiklik Anayasanın uzun süre tam olarak uygulanması sonucunda daha yeni ve daha ileri bir hükme ihtiyaç belirdiği ve bu ihtiyaç büyük çoğunlukla kabul edildiği anda mümkün olabilir. Oysa Türkiye’imizde 1961 Anayasası ve ortaya koyduğu sosyoekonomik sistem uygulanmak şöyle dursun, tersine bu sistemden uzaklaşmak için elden ne geldiyse yapılmıştır. Bu nedenledir ki, Anayasamızın temel ilke ve müesseselerini kaldırmak anlamına gelen her türlü derişiklik talepleri bizim itibarımız dışında kalacaktır.

Sayın senatörler, şimdiye kadar arza çalıştığımız ve programın eleştirisine ayırdığımız görüşlerimizi burada keserek programın maddelerini eleştiriye tâbi tutmaya çalışalım.

Programın daha birinci sayfasında, geçen dört yılın muhasebesi yapılmamalıdır, münakaşa kesilmelidir buyruluyor. Yukarıda, da arz ettik, geçmişin muhasebesinin yapılması iki bakımdan zorunludur. Bir, geçmişte ne oldu onu bilmek gerekir, iki, gelecekte aynı yoldan gideceğinize göre, ne olacağını görmek ve göstermek muhalefetin görevidir sanırım. Münakaşaların kesilmesi şöyle dursun, devam edeceğiz. Siyasi mücadelenin, devlet idaresinin ve demokratik rejimin tabii icabıdır, örneğin, şöyle bir münakaşa zemini bizzat Hükümetin zorlaması ve hakikat dışı beyanları ile daha şimdiden açılmıştır. Sayın Başbakan “Türkiye’ye yeni bir Türkiye kattık” diye övünüp durmaktadır. Oysa Türkiye iki defa büyümek şöyle dursun, büyük halk kütleleri için iki defadan daha fazla küçülmüştür. Büyük halk kütleleri eskisinden fazla kazanmadıkları gibi, dört yıl önceki hayat şartlarından da mahrum olmuşlardır. Kazancı sabit kalmıştır. Buna mukabil parasının iştirâ gücü yarı yarıya düşmüş büyük çiftçi kütleleri, memurlar, işçiler, küçük esnaf ve emekliler ve dürüst is adamları için Türkiye daralmış ve küçülmüştür. Türkiye belki vurguncular, kapkaççılar soyguncular işbirlikçileri, abalar, büyük aracı ve tefeciler ve ithalât dalavereleri ile devlet kaynaklarını sömürenler için büyümüştür. Hem de iki defa değil, iki bin defa büyümüştür.

Değerli arkadaşlarımı, şimdi programın diğer maddelerinin eleştirisine geçme-me müsaadelerinizi arz ederim efendim.

Önce bir ciheti arz etmek istiyorum: Bu programda bir basit istismarın dile getirilmeksizin geçiştirilmesine gönlümüz razı olmadı. Peşinen ve katiyetle arz ederim ki, C.H.P. olarak özellikle ortanın solu politikasını ve düzen değişikliği amacını gütmeye başladığımız anıdan itibaren, Türkiye’de yaşayan bütün halk kütlelerini bilâ tefrik küçümsemeden hangi görevde olursa olsun sosyal adalet ve sosyal güvenlikle tam anlamıyla faydalanmalarını ister olmuşuzdur. Ve bizim için mevkii işi ne olursa olsun, bütün Türkler bu güvenlikle ve adaletle yararlanmalıdır. Türkiye’de özellikle programda yazıldığı gibi, vekil imam-hatiplerin bugünkü durumları ıslah edilerek âdil bir ücret almaları sağlanacaktır, maddesi bize bir basit istismarın masum ifadesi gibi gelmektedir. Hemen belirtelim ki, C.H.P. olarak Türkiye’de imparatorluk devrinde dahi kendi başlarına bırakılmış, hiçbir teminata mazhar olmamış, din adamları veya din işleri konusunda Diyanet işleri Teşkilâtı Kanununun Hükümet tasarısı olarak getirmiş ve Türkiye’de yaşayan din görevlilerinin bir insan olarak yaptıkları görevlere, rüşvet veya onların tarikiyle oy toplamak kaygusu ile değil, ama bir insan olarak durumlarının diğer sınıf ve zümreler misüllü teminat altına alınmaları için bir kanun tasarısı getirmiş parti olarak, bundan övünüyoruz. Ama, bir farkımız var. Biz bunu ne miting meydanlarında, ne siyaset alanlarında her hangi bir tahrik, her hangi bir oy toplama aracı olarak kullanmadık. Ama, posta dağıtıcıları, odacılar, yıllardan beri iş kanunu kapsamına alınmak istenen kapıcılar, daha bunlara benzer bir sürü daha küçük memurlar, ücretliler dururken ve bunları hiç nazarı itibara almaksızın, isim zikretmek lüzumunu dahi hissetmeksizin, özellikle vekil imam - hatipleri demek bizi bağışlasınlar, her halde bir masum istismardan öteye hiçbir anlam taşımaz. Evet verilsin ama, ne olmuştur soruyorum. Bizim Hükümet tasarısı olarak getirip çıkarttığımız Diyanet İşleri Teşkilât Kanunu üzerine A.P. iktidarı o kadar taraftarı görüldüğü o hamdüsena-larını bol bol dualarını aldığı o insanlara ne ilâve etmiştir, sormak hakkımızdır sanırım. Eğer bu hususta bir ciddî münakaşa açılırsa 1961-1965 döneminde biraz evvel arz ettiğim kanunun dışında bütçe kanunları ile bu insanlara C.H.P. olarak asla bir tariz bir oy aracı olarak bakmak, insanlık onuruna yaraşır bir hayat düzeyi sağlamak maksadıyla büyük ödenekler vermiş bir partinin mensubu olarak konuşuyorum. O itibarla bunu ben...

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sinyal veriyorum, anlıyamıyorum. (C.H.P. sıralarından “ciddiyet, ciddiyet” sesleri)

Çok yüksek sesle konuşuyor, anlıyamadığım için ikaz ediyorum.

BAŞKAN — Devam edin efendim, devam edin. Lütfen karşılıklı konuşmayınız.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Sen ne şekilde konuşsak anlamazsın kardeşim. Çünkü senin anlama kabiliyetinin çoktan yaşlandığını anlıyorum ben.

Türkiye’de programın bir maddesinde 1961 ve 1924 anayasalarının getirdikleri nizam değişikliği yüzünden icra fonksiyonlarının çok ayrı olduğu iddia ediliyor. Efendiler kanaatimce programa girmemesi lâzımgelen bir madde idi bu. 1961 den bu yana uygulayageldiğimiz bu Anayasa hâlâ yadırganmıyor mu? Hâlâ 1924 Anayasası alışkanlıkları mı devam ediyor? Bu eğer böyle ise; biz, ilerlemek şöyle olsun... Gerilemekten de beter. Yerinde saymak, kanaatimce gerilemek bir faciadır. Bâzi kere felâketin sebebi kurtuluşun çaresi olur. İlerlemek, gerilemekten de beter. Yerinde sayan insanlar mıyız? Ne demek 1924 Anayasası ile 1961 Anayasası arasında icra fonksiyonu değişikliği yüzünden birtakım hâdiselerin zuhura geldiği? Hayır hayır hâdiseler ondan zuhura gelmedi, 1924, 1961 Anayasaları arasındaki müesseye farkları... Hayır. 1961 Anayasasının Türk halkına bahsettiği büyük hürriyetler aynı zamanda Türk toplumunun tarihsel değişimi ile aynı zamana rastladı. Türk toplumunda bünye değişiklik, toplumsal yapı değişikliği artık had safhaya vardı. Hâlâ feodal kalıntıların hükümferma olduğu bir ülkede yaladığımız kimin inkârı mecali içindedir. Feodal kalıntılar... Açık bir gerçektir.

Hâlâ Türkiye’de gelir dağılımı orta zamanda yaşanandan bir adım ileriye değildir. 2,5 milyon kişinin seyyar satıcılık gibi odacılık gibi vazife ile, daha doğrusu görevle eylendiklerini söyleyen bir Amerikalı mütehasssın raporunu dün okuduğum zaman şaşıtm. Kalkınmış Türkiye’den bahsedene soruyorum? Seyyar satıcılık gibi, odacılık, kapıcılık gibi işler endüstri sürecine girmek midir? Aksine hizmetler kesiminin artarak aslında büyük bir verici kaybı işgücü kaybı ve kalkınma arasından yoksun olmak mıdır?

Profesör Frey diye bir adam buraya gelmiş, birtakım araştırmalar yapmış. Hükümet onu bir türlü ortaya koymuyor. Halbuki bâzıları herhalde vergisel olacak, gazete gördüm çok çok şeyler yazıyor zamanı gelince bilhassa Sayın Başbakanın her zaman diline vird ettiği bir hususa o gazetedeki verileri ve sonuçları bir mesnet iltihaz ederek cevap vermek isterim.

Başbakan derler ki: “Biz programımızı Türk halkına arz ettik, Türk halkı programımızı gördü, okudu, beğendi ve bize oy verdi.” Sayın Başbakan, önce Türk halkı, hiç şüphem yok mukaddes halk. Ama sizin programınızda yazıldığı üzere, tarihin içinden gelen ihmaller, yanlış politikalar yüzünden, bugün maalesef, sefalet, yoksulluk ve cahillik içinde kıvranan bir halktır. O halk sizin programınızı tasvibetti ise ve buna dayanarak: “Biz yanlışta ısrar etme hüccetini aldık” diyorsunuz, sorarım size; bir defa Türk halkının yüzde 50’sinden fazlasının oyunu almadınız. Bunu bilesiniz, bir rakamdır. İki, 1965 ten bu yana uygulaya geldiğiniz politikalar sonucunda Türk ekonomisinin vardığı noktayı biraz önce 20 maddede size hülâsa ettim. Sizin 1965 yılında genel esasları aynı olan programla Türkiye’yi vardırtdığınız noktada halk: “Doğru yaptın,” Meselâ çiftçiler: “Bizim ürünlerimizde 1965-1999 döneminde yalnız %1 fiyat artışı olmasına razıyız.” Meselâ aynı çiftçiler 1965-1969 döneminde aldığımız traktörler birden bire 30 bin lira, 20 bin lira, 40 bin lira birden fiyat artışına duçar oldular. Gübre öyle oldu, ziraat alet, edevatı öyle oldu, ilâçlar öyle oldu ve çarşıdan ne aldıkça hepsi pahalılaştı diye ve Devlet İstatistik Genel Müdürlüğünün

yayınladığı rakamlarla hayatın pahalılığının bölge, bölge %33 ile %44 arasında artmasını meselâ Tük çiftçisi kabul etti, sinesine çekti mi; demek istiyorsunuz?

Meselâ memurlar 1965'te aldıkları aylıkla çarşıdan pazardan satın aldıkları eşyanın bugün en az %40 daha noksanını almalarına rağmen sizin programınızı 1969 seçimlerinde beğenerek oy mu verdi? Böyle mi iddia ediyorsunuz? Mesela siz diyebilir misiniz ki, bizim programımızı herkes okudu, dış borçlarımızın 1,5 milyar lira dövizle ödenmesi seviyesine çıkmasını herkes kabul etti ve meselâ siz diyebilir misiniz ki; halk bizim programımızı okudu, yabancı sermaye getirdiğinin bir mislini götürdü ve bunu kabul etti. Meselâ diyebilir misiniz ki; hiç merak buyurmayın cevap vereceğim, montaj ve ambalaj sanayiine Allah razı olsun bizi gittikçe imalât sanayiine getiren bir süreç olduğu için isterse bugün dünkünden çok daha fazla ithalât talebiyle karşımıza çıksın, biz buna razıyız mı diyorlar? Yine meselâ ellerinde imkân olmasa, ücretleri daima ufalan işçiler biz hayat pahalılığını kabul ediyoruz, gaz, tuz, bez, bütün yiyecek maddeleri ve zaruri ihtiyaçlarımız ve saire evet bizim kabulümüzdür, yalnız siz başımızda olun yeter mi diyorlar? Meselâ halk hastanelerde bedava tedavi edilmekten mahrum, belki kapılarında sürünerek hattâ ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalıyorlar. Binlercesi onbinlercesi... Bu halk evet yalnız siz başımızda olun da biz hastane kapılarında ölmeye razıyız diye mi size o veriyorlar? Böyle bir mantığı her halde siz de kabul etmezsiniz. Ekspansiyonizm, sırası gelmişken arz edeyim, Meşhur Rostow'un nazariyesi, genişleme, iyi ama, ekspansiyonizm... Siz ödemeler dengesini daha kuramamış bir iktidarsınız. 800-900 milyonluk ithalât yapıyorsunuz, özkaynaklarınızla 400-450 milyon dolar elde ediyorsunuz. Dışardan bâzı kere 25 milyonlara 10 milyonlara muhtaç oluyorsunuz. Böyle bir dengesizlik içinde kıvranan bir ekonomi ve onun güdücüsü siz iktidar sahipleri bunu anlattınız, biz daima ödemeler dengesinde açık veren bir ülkeyiz. Ama böyle yapacağız elbette siz bundan memnunsunuz dediniz de evet başımızın üzerine mi dediler. Oldu mu? Türkiye bağımlılığa düşüyor diye bar, bar bağırlıyorlar. Düşmedi mi? Düşüğünü ispat edeyim mi efendim. Türkiye'de bağımsızlık olmıyan müesseseyi parmakla göstermek lâzım. Bütün sanayi müesseselerinde ya sermaye, ya teknik bilgi, ya know-how, ya patent neyse... Velhâsıl nereden olursa olsun mutlaka bir bağımlılık, mutlaka bir ilişki mevcut ve meselâ madenler bahsinde, geldiği saman arz edeceğim bakır kompleksleri, boraks ve saire gibi madenlerimiz, bırakınız daha klâsîği petrolümüz kimin elindedir? Halk bunlara iyi ediyorsunuz, bakırları Amerikalılara, boraksları İngilizlere, petrolleri de dev cüsseli, çok kudretli çok milletli şirketlere bırakmada devam ediyorsunuz, iyi ediyorsunuz, bu doğru bir yoldur. Biz bundan dolayı hiçbir şey kaybetmeyiz mi diyorlar. O takdirde demagojiye saplanmadan, kaçmadan sizi insanlığımın temin ederim. - Atatürk'ün ölüm yıldönümünü bir gün gece konuştuğumda da söyledim - o takdirde büyük Atatürk neden bu bağımsızlık üzerinde bu kadar durmuş ve bağımsızlığı sadece bir terim bir mefhum olarak değil, tadadederek: "askerî, malî, iktisadi, idari" diyerek, niye bu kadar üstüne vura vura bir ilke haline getirmek istemiştir ve Türkiye'nin kurtuluşunu niye buna bağlamıştır. Niye? Burada çok uzun söylemek lâzım takat yetişmiyor.

Sayın Başbakanım, belki çareniz yoktur, inanmışlığınızdan değildir, kapılmışlığınızdanır zannediyorum, yanlış politika güdüyorsunuz. Bağımlılık içinde ve feodal yapı içinde sizin anladığınız mânada Devlet fonlariyle beslenecek, dış ilişkilerinden kurtulamamış, cüce boylu sanayileşmelerle kalkınma olmaz, olmayacaktır da. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Yetki kanunundan dolayı bize tarizde bulunuyorlar. Yetki Kanununu dâva edenlerden ben, affederseniz grupum ve ben de dâhil o gruba dâhil biriyimdir. Biz şimdi yetki kanununun neresine dokunduğumuzu, dokunmadığımızı anlatmak iktidarındayız. Daha doğrusu dâva dilekçesini yazmakta emeği geçmiş bir insanım ve bana bağışlamanızı rica ederim. Ama 500 liraya kadar köylü borçlarını affetmek isteyen C.H.P’nin karşısına... “Siz kimin parasını kime bağışlıyorsunuz. Devletin kesesinden bu cömertlik nasıl olur?” Bunu nasıl diyebiliyorsunuz? Neden mi bağışlıyoruz? Keyfimizden, oy toplamak için değil. Köylüyü ve çiftçiyi düşürdüğünüz dereke yüzünden. Köylü, çiftçi o derekeye gelmişti ki, 500 lira değil, 250 liraya müftekâr ve köylü bilhassa zamanınızda bir faiz makinası haline geldi. Alıyor, orada, burada kullanıyor, ödeme zamanı kasabanın aracısı, tefecisine gidiyor, ondan alıyor, faizini bankaya bırakıyor, tekrar kullanıyor. Bu süreç işliyor mu işlemiyor mu? Ben bunu sizin getirdiğiniz bir kanun tasarısında re’yelayn, eski tabiriyle ifade ettim. (A.P. sıralarından “öz Türkçesini söyle, anlamıyoruz” sesleri) çıplak gözle gördüm. Bir kanun getirmiştiniz buraya, o kanunda güya esnafa daha fazla kredi sağlamak için Halk Bankası Kanununda değişiklik yapmak istiyorsunuz. Bendeniz yine bu kürsüde böylesine bir kanun yoluyla kaldırmak istediğiniz zümreye aslında iyilik etmiyorsunuz, dediğim zaman şaştınız. Ama şaşmamalıydınız. Çünkü o kanunda diyordunuz ki, biz bu kanunu getirdik, esnaf faiz makinası haline geldi, borcunu kendi kazancıyla ödiyemiyor, oradan, buradan borç alıyor ve faiz ödüyor, bu yüzden biz bu kanunu getirdik. Bankanın sermayesini yükselteceğiz, esnafa eskiden olduğu gibi gayrimenkul karşılığı kredi değil aletlerini, alet edevatını, tornasını, plânyasını ve sairesini ipotek, rehin etmek suretiyle kredi vereceğiz ve esnafı faiz makinası olmaktan kurtaracağız, dediniz. Resmî ifadeniz budur, tasarınızda.

Şimdi ben de söylüyorum size, Türk köylüsü bugün faiz makinası halindedir. Türk çiftçisi 500 liraya müftekârdır. Çünkü Türk çiftçisi zamanı idarenizde yüzde 50 den daha fazla fakirleşmiştir. Hangi mahsulü değer bulmuştur? Bu sabah ben istatistiklere bakarak yüzde bir, dört yıl içinde yüzde bir artış kaydetmiştir çiftçi mallarında yükseliş, buna mukabil kayıp yüzde 33 tür, dediğim zaman Sayın Salih Tanyeri arkadaşım, yanlıştın var başkan dedi grupta, aksine birçok maddelerin fiyatları düşmüştür, dedi. Ve saydı; fıstık, pamuk ve saire. Peki şimdi Türkiye’de hal böyle, bunu ben söylüyorum.

Büyük Atatürk 1933 yıllarına yakın ve yahut 1934’te şimdi hatırlıyamıyorum, yine böyle ama o zaman dünya buhranı sebebiyle, genel dünya bunalımı sebebiyle, 1930 buhranı sebebiyle çiftçinin düştüğü dar durumu kurtarmak için bizim seçim bildirgemizde öne sürdüğümüz gibi birtakım borçları uzun taksitlere bağlamak veya affetmek yoluna gitmişti. Hatırlarım, babam da borçlu bir çiftçi idi, hâkim olduğum zaman maaşımdan ödedim.

Şimdi biz fena halde dara düşmüş olduğuna kendi Devletimizin ve Hükümetimizin ortaya koyduğu verilere dayanarak bir borç affına tevessül ettiğimiz zaman oy toplamak için değil, ama içine düşülmüş vahametinin azaltılması için istedik. Peki, siz Yetki Kanunu ile kime ne verdiğinizizi söylersiniz şimdi, tahmin ederim. Ben şu anda Devlet içinde bulunmadığım için kime ne verdiğinizizi görmek iktidarında değilim. Hiç şüphem yok ki isabetli verişleriniz olmuştur ama sizin Yetki Kanununuz dolayısıyla Koç Holding'in dahi kredi aldığını ben biliyorum. Firintaş diye bir şirketin 9 milyon liracığı o kanunla cebine koyduğunu ben biliyorum, öz sermayesi olmayan kişilerin sanayici olamayacağına dair mektep kitaplarında yazılı kaide ısrarla, inatla ihlâl edilir, dış ve iç kamu kaynaklarından böylesine bir müteşebbis yaratmak çabasına girerseniz sanır mısınız ki muvaffak olursunuz? Olamazsınız, çünkü diyaletik şunu gösterir. Az gelişmiş memlekette merkantil zümre zorunlu olarak dış ekonomilere bağımlı, onların birer mümessilidir, buradaki distiribütördür. Eğer şayet palazlanırlarsa, bir sanayi kurmaya kalkarlarsa mutlaka mümessili oldukları, distiribütörü oldukları dış ekonomik varlıklarla ilişkilerini muhafaza ederler. Çünkü ancak bu takdirdedir ki yaşayabilirler. Ancak bu takdirdedir ki ilerleyebilirler. Hele onların müsaade etmesine çok çok dikkat ederler. Şimdi Türk ekonomisinde öylesine bir durumun mevcudolmadığını söylemek kolay mı?

Sayın Başbakanın biraz evvel burada kimse kimseye iftira etmesin, dedi. Ciddi bir ihtarda bulundu. Kimsenin kimseye iftira etmesine hakikaten gönlüm razı değil ve parti olarak asla buna tenezzül etmemeye çalışacağım. Ama Sayın Başbakanım, eğer arzunuz Türkiye'de yaşayan insanlara Devlete itibar gözüyle bakmalarını sağlamaksa bir hakikati ketmetmek pahasına sizinle beraber olabilirim. Bir hakikati ketmetmek pahasına dediğim zaman şunu kastediyorum. Sayın Başbakanım, kime sorarsanız sorunuz şartların getirmesiyle Türkiye'de rüşvet var, var Sayın Başbakanım ve bu rüşvet sanıldığı gibi raşi ile mürteşi arasında bir ahlâk düşkünlüğü sonucu değil, rüşvet verenle rüşvet alan ahlaken zayıf kişiler olduğu için rüşvet cereyan etmiyor. Rüşvet veya irtikâp zorunlu bir ekonomik hâdise haline geldi Türkiye'de. Bunu eğer saklıyalım, ahalinin Devlete itibarını ancak böyle sağlarız dersiniz derhal sizin yanınızdayım, şiddetle rüşvetçileri, rüşvet iddiacılarını karşıma alırım ama biz bize isek tâbir caizse bu memleketi yönetiyorsak bu bir vakiadır. Diyeceksiniz ki, biliyor musunuz? Sayın Başbakanım, bunu bilmiyen yok gibi geliyor bana. Ama hadi yok farzedelim. E, peki zatıâlinizin Abdi İpekçi ile yaptığı konuşmada bundan bahis var. İrtikâp, irtişa, rüşvet, irtikâp, irtişa kelimeleri var, hatırlıyorum. İrtişa ile rüşvet aşağı yukarı aynı şey ama hadi olsun bunu siz de biliyorsunuz, Bunu kaldıralım. Hayır efendim... Elbette ki, Türkiye'de böyle şeyin cereyan etmesi kadar müstekreh hiçbir şey olamaz. Ve kimseyi de rüşvet almış olmakla itham etmiyorum ama anonim. Bir kaide haline gelmiş. Hani bektaşının kendi felsefesince Ramazan-da içki içmesine herkes karşıdır ama içer. Bunun gibi aklıma birden bire bu geldi.

Peki, bir söz söylediniz Sayın Başbakanım. Katiyen hesabını sormak için söylemiyorum.

Korkumdan değil, mademki, meseleleri samimiyetle halledelim dediniz, edelim. Yanlış olmasına gönlümden bütün gücümle dua ediyorum. Bir gazetede ve

başka yerlerde Şellefyan diye bir hâdisе zikredilip gidiyor. Teneke kırpıntısı gitmiş, büyük miyasta galvanizli saç gelmiş veya teneke gelmiş. Günlerce aylarca gümrüklerde beklemiş. Bir bakan, Gümrük Bakanı, bir Maliye Bakanı, bir Sanayi Bakanı buna karşı durmuşlar diye ifşaat var. Belki ifşaat değil, belki iftiradır. Asla, asla ifşaat olduğuna inanmak istemiyorum, iftira olmasını canı gönülden istiyorum, hattâ kitabına uydurulmuşsa, aslında bir kötülükse kitabına uyduğu için hemen kabule de hazırım ama yok muydu bunu cerhetmek, nakzetmek, tekzibetmek. Bırakınız onu, şunu sormak istiyorum, suiistimal denildi. Biliyorum ki, yakın biliyorum ki, Ereğli Demir Çelik Fabrikaları Anonim Şirketi. Erdemir'in birkaç mesul insanı Türkiye'de teneke yapımının Ereğli Demir Çelik Fabrikası tarafından gerçekleştirilmesi sebebiyle daha önce çıkarılan bir kararname kanunla ithal yasaklanmış idi. Bu Şellefyan hazretlerinin teneke ithali meselesi duyulur duyulmaz Ereğli Demir Çelik Fabrikasının mesul kişilerinin böylesine bir suiistimalin yapılmakta olduğunu belli bakanlıklara yazıyla bildirdiklerini yine o ifşaatda okudum. İnanmak istemiyorum. Asla. İftiraya da hiç yanaşmak istemiyorum. Merdane, bunu diyeceksiniz ki, benim gözümden kaçtı, şu oldu, bu oldu. Olabilir bunlar mümkündür. Ama şunu anlatmak istiyorum; suistimali olmıyan memleket, rüşveti olmıyan memleket ne dünyada var, ne var olmuş sanıyorum ki, bundan sonra da olmıyacaktır. Binaenaleyh çok rica ederim ben katılmadığım için kimsenin de avukatı değilim ama Türkiye'de böyle bir gerçek, böyle bir durum, böyle bir tabi hal müşahade ediliyor.

Sayın Hükümetten soruyorum, ben size isterseniz açıklayayım, birkaç tanesini biliyorum, küçücük memurcuklar ama gümrük kapılarında yahut bilmem neciler, bankalarda bunlar kısa zamanda büyük servetler sahibi oluyorlar. Sayın Başbakanım sizi temin ederim, banka kredisi almak için bir hususi muameleye artık kötü alıştı. Anonim söylüyorum isterseniz kendi memleketimin içinde, başka yerlerde cereyan eden hâdiseleri söylerim ama iftira etmek, kötülemek istemiyorum. Zamanı idarenizde sizin müsamahanızla böyle bir olay cereyan etti demiyorum, demek istemiyorum, ama bunlar oluyor. A, bunların nedenleri bizce sizin Hükümet olarak aslında dirayetsizliğiniz, basiretsizliğiniz, güçsüzlüğünüz değil, uygulamakta olduğunuz, uygulaya geldiğiniz ekonomik politikanın tabii üst yapı neticesidir. Budur, bunu anlatmaya çalışıyorum yoksa sizin Devlete saygıyı sağlamak için vereceğiniz teminata şimdiden peşinen razıyım.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan bir dakikanızı rica edeceğim. Muhterem senatörler bir önerge vardır okutuyorum:

Sayın Başkanlığa

Bugünkü birleşimin Hükümet programı üzerindeki görüşmeler bitinceye kadar devamını arz ve teklif ederim.

(Muğla) İlyas Karaöz

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum: Kabul edenler...

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Aleyhindeyim efendim.

BAŞKAN — Önergeyi kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Şimdi değerli arkadaşlarım yine sırasıyla programın maddelerini eleştirmeye devam ediyorum:

Bir önemli noktaya işaret etmek istiyorum. Sayın Hükümetin 1965 yılında bu kürsüden okudukları Hükümet programında şöyle bir fasıl var idi. “İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında Devlet kontrolü altında bulunmasına lüzum kalmıyanlardan başlayarak, bunların tedricen ve imkân olursa bir holding halinde halkın kontrol ve mülkiyetine geçmesini sağlayacağız.” 4 yıl evvelki Hükümet programında İktisadi Devlet Teşekkülleri hakkında verilmiş olan hüküm bu.

Şimdi aynı Hükümetin daha doğrusu Başkanı aynı olan Hükümetin programında “Kamu İktisadi Teşebbüslerinin durumlarıyla ilgili fasıl şu.” İktisadi Devlet Teşekkülleri, mahallî idareler ve belediyeler personeli de dâhil olmak üzere Devlet hizmetinde çalışan bütün personelin hayat şartlarını ıslah için memleketimizin kaynaklarının elverdiği nisbette gerekli tedbirler alınacaktır. “Pardon bir dakika. Sayfa 10 da” “Kamu iktisadi Teşebbüslerinin daha bahsetmeye müsaade etmenizi rica edeceğim, rasyonel çalışır hale getirilmesi için girişilen yeniden düzenleme çalışmalarına devam olunacaktır.”

Değerli arkadaşlarım, çok önemli bir konunun 4 sene zarfında A.P. iktidarı içinde ne halden ne hale dönüştüğünü işaret etmek için bu iki program maddelerini okudum. Şimdi arkadaşlarım 1965 yılında hızlı bir geliş ile şu Türkiye’de kalkınmayı İktisadi Devlet Teşekküllerini halka devretmek yoluyla ve pür, sâf ezel teşebbüsçülük yoluyla gerçekleştirebileceğini sananların 4 yıllık tecrübe sonunda İktisadi Devlet Teşebbüslerini olduğu gibi muhafaza etmek istediklerini görmek C.H.P. olarak bu teşekküllerin kurucusu olarak tarih içinde icapcısı ve geliştiricisi olarak ancak sevinilecek bir şeydir. Çok şükür ki hiç değilse bu çok muazzam ekonomik araç Devletin elinde kalacak. Öyle anlaşıyor bu programdan, eğer değiştirilmezse. Eğer iktisadi Devlet Teşebbüsleri 1965 teki gibi yapılmaya kalkışılıyorsa şimdi Türkiye’nin ekonomik durumunun ne olacağını saymak uzun sürecek ama Sayın Başbakan ve Hükümetten soruyorum, İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonuna dair bir kanun vardır. Yeniden düzenlemeyle iştigal etmesi öngörülen birtakım müesseseler kurulmuş, komisyonlar kurulmuş, yıllarca İktisadi Devlet Teşebbüslerinin reorganizasyonu üzerinde, yeniden düzenlenmesi üzerinde çalışmışlardır. Ve biliyorum ki bunlar büyük bir eser meydana getirmişlerdir ve bu çalışmalar biteli de bir yılı çoktan geçmiştir. Nerededir bu çalışmalar? Niçin bu çalışmalar saklıdır? Niçin bu çalışmaların ışığı altında İktisadi Devlet Teşebbüsleri yeniden düzenlenmemiştir? Neden gizlidir? Kanunu biz çıkardık. Arzuyu millet adına biz izhar ettik. Kanuna dayanarak komisyon kuruldu yeniden düzenleme faaliyeti yapıldı, komisyon da raporlar hazırladı kimsenin bilgisi dâhilinde değil. Bu itibarla bu hazin durumu söylemeye çalışırım.

İktisadi plânlamayı piyasa ekonomisine hiç müdahale etmeden yürütmek istemek gibi bu programın 11'nci maddesinde bir fasıl vardır.

Değerli arkadaşlarım, tenkid olsun diye söylemiyorum, okuduğum yerlerde gördüğü ve inandığıma göre, Plânlama esasen kendi başına piyasa ekonomisi kural-ları içinde gerekli ilerlemeyi, genişlemeyi, yükselmeyi, verim artışını sağlamıyan, böyle az gelişmiş ülkelerde hattâ hazan gelişmiş ülkelerde bâzı sahalarda sırf piyasa ekonomisine gerekli müdahaleler yapılsın diye plânlama tetkikleri uygulanır. Yoksa piyasa ekonomisi kendi başına işliyor, bir de plân yapmışsınız o da kendi başına iş-liyor, birbirleriyle hiç tedahülleri olmuyor, öylesine bir plânlama anlayışı mümkün değildir. Esasen benim kanım o ki, iktisadi plânlamada da A.P. iktidarının zama-nında belirttiği tutumu yanlıştır. Kanaatimiz odur ki, biz Devletçi, Devlet kapita-listi değil, biz müdahaleci ama Devlet eliyle kalkınmayı gerçekleştirmek isteyen bir tarihi gelişimin takipçileriyiz. Ve bunu Anayasanın emri olarak da maddeleştirmiş bulunuyoruz.

Türkiye'de kalkınmanın mihverinde Türkiye'nin koşulları, tarihi koşulları, ekonomik koşulları sebebiyle istesenez de istemesenez de Devlet eliyle ekonomi idaresi şarttır. Kaçınılmaz bir zorunluktur. Her şey onun etrafında dönecektir, ikisi ayrı ayrı çalışan iki sektöre evet, ama Devletin bütün kaynaklarını kendi elinden, kendine verilmiş vazifeyi yapması için mi, meselâ Anayasanın 53'üncü madde-sinde gücümüz kalmadı demek için mi başka yere aktarırsınız. Bırakınız Devletin kaynaklarını kendi elinde. Anayasanın 41'inci maddesinde olduğu gibi kalkınmayı Devlet yaptığı sürece kalkınmaya devam etsin. Yine özel sektör de istediğimiz poli-tikalarla teşvik edilsin. Ona hayır demiyoruz. Ama Devleti kısırlaştırmak, ekonomi alanından uzaklaştırmak ama biraz evvel arz ettiğim kökü dışarıya bağlı, imalât sanayiine geçmiyen tüketim eşyası yapan, montajcılık ve ambalajcılık arasında bo-calayan bir sanayii türü ile de bu kalkınmanın olmayacağını bilmemiz gerekir. Hem kamu kaynağı vereceksiniz bir sektöre, hem de plân onlar için emredici olmayacak. Ama efendim, hiç değilse o plân kamu kaynakları sebebiyle o sektöre bâzı yollar da mı göstermiyecektir? Fena mı olur plân kamu kaynaklarını kullanan özel sektöre yardım etse. Bu anlayışınızı da kanaatimce doğru bulmak mümkün değildir.

Şimdi ekonomik konulardan biraz daha söz edeceğim.

Bir yerde dedim ki; montaj ve ambalaj sanayii ile bu ülkede kalkınma olmaz. Hemen belirtmek isterim, montaj ve ambalaj sanayii ile otomobil yapmak, imalât sanayiine geçmek değildir, imalât sanayii bu ülkelerde hemen hemen tek bir cümle ile ifade edebilirim. Fabrika yapan, fabrikaya başladığımız zaman aslında imalât sa-nayiinin orijinini, esasını kendi kendine işler duruma gelmiş bir ekonomi sürecini başarmış olursunuz. Otomobil yaptıracaksınız, kamyon yaptıracaksınız montajcı-lara, buna imalât sanayii diyeceksiniz, yok böyle bir şey. Çünkü plânınızla da açık çelişmeye düşersiniz. Bir taraftan taşıma sektörünün lüzumundan fazla kapasite yuttuğunu iddia ediyorsunuz ve taşıma sektörünü bir yerde durdurmak istiyorsu-nuz, inşaat sektöründe olduğu gibi, bir taraftan da taşıma sektörünü zorlayan kam-yon yapmak yolundasınız ve bunu da imalât sanayii olarak vasıflandırıyorunuz,

imalât sanayii başka şeydir, kitaplarda yazıldığı gibi. Montaj ve ambalaj sanayiinde siz de bulundunuz, bulunduk, iki tane büyük itirazımız var.

1. Biz montaj ve ambalaj sanayiinin hiç tecrübesini görmemiştik ve koalisyon hükümetleri zamanında idi, bilmiyorum şimdi geçenleri ama mazeret saymak için söylemiyorum, belki koaliye olduğumuz partilerden birisinin programı idi, belki hiç tecrübemiz yoktu. Onun için istedik ama her halde montaj sanayiinin bugünkü gibi sürünen ve sürüklenen bir dışa bağıllık süreci yaratmasına şiddetle karşı idi. Koyduğumuz kanunlar, kurallar onu en kısa zamanda yerli sanayii haline dönüştürmek idi. Şimdi biz montaj sanayiinden vazgeçtik. Açıkça, salâhiyetle ilân ediyorum, tecrübe ile gördük ki, montaj sanayii ile kalkınma olmuyor, dışa bağıllık artıyor ve montaj sanayii sömürü oluyor ve bu sömürünün böyle gitmesini istemiyoruz, düzen değişikliği istememizin içinde bu da var. Diyelim ki, tecrübeden bunu edindik, şimdi montaj sanayiinin yararlı olmadığı kanısına vardık, düzen değişikliği istiyoruz, bunun içinde bu da var. Ama biz montaj sanayiinin kötülüklerini göre göre onda ısrar ediyorsunuz, farkımız burada. Bizim farkımız burada. Evet bizde verdik montaj sanayiine izin vermedik değil. Sebeplerini bilmem ama tecrübe bize gösterdi ki, bundan kaçmak lâzım. Hafazanallah mütemadiyen ya Ford Fabrikasının, ya Chrysler Company'nin, yahutta General Motorun mamul maddelerini ham madde diye buraya satmak için her sene biraz daha artan döviz ihtiyacı ile karşı karşıya kalan bir Türkiye ekonomisi veya dış ödemeler dengesi veya imalât sanayii sanılan bu çabaya karşıyız.

Danıştay kararlarını uygulamıyorsunuz, Sayın Hükümet. Danıştay kararlarını uygulamamanızın ne olduğuna dair elimde bir kitap var. Nedir, ne değildir burada tamam sayayım isterseniz, Profesör Ragıp Sarıca, Profesör Dr. Lütfü Duran, Profesör Turan Güneş, Ordinaryüs Profesör Dr. Yaşar Karayalçın, Profesör Dr. İsmet Giritli, Profesör Dr. Turan Feyzioğlu, Doçent Dr. Mukbil Özyörük... Danıştay kararları üzerinde kitap yazılmış. Şu iki günlük zaman süresi içerisinde bir de bunu okumak zorunda kaldım. Arz edeyim ki, Danıştay kararlarını infaz etmeme yolunuz aslında bu kitapta yazıldığı gibi cezai müeyyidelerle teyidedilmiştir. Dahası var, benim korkum başka, iki büyük ilkeyi ilân etmişsiniz; birisi hukuk Devleti ilkesi, ikincisi sadece görev alan yürütmeyi yetkilere daha üstün kılmak istiyorsunuz. Anayasada halbuki güzel bir ayırım var, orijinal bir ayırım var, iki yetki bir görev var Anayasada. İki yetkiden birisi yargı, birisi de yasama; görev, yürütme. Öyle ki, Anayasanın maddesine göre kanun olmyan yerde yürütmenin hiçbir görevi dahi yoktur. Ancak bu Yasama Meclisinden bir kanun çıkacak ki yürütmeye sen bu görevi yap desen de ondan sonra onun görevi başlasın. Yok... Halbuki sizin anladığınız ve tatbikatınız öyle değil. Siz diyorsunuz ki; biz yürütme görevi ile mükellef dahi olsak, yargı bir yetki dahi olsa ve Anayasa bu yetkinin devredilemeyeceğini yazsa, yetki ile görev arasında mahiyet farkı da bulunsa yargı organlarının verdiği kararları dinlemeyeceğiz. E bu hukuk Devletine nasıl sığıyor? Çalışmıyoruz, edemiyoruz diyemezsiniz, diyemezsiniz çünkü... Dünyada Hükümet tasarrufu diye bir şey kalmamak üzere Sayın Başbakanım. Çünkü bunun sonunda ya Başbakanlık, biraz evvel yazmıştım

yahut ta Hükümet diktatoryasına gidiyor diye bütün düvelimuazzama veya küçük devletlerden kalkmak üzere. Eskiden, çok eskiden Bartelemi zamanında, Dûguit zamanında klâsik zamanlarda böyle bir tasarruf varmış gibi gösterirlerdi ama şimdi artık o müessese kalktı, yoktur artık Hükümet tasarrufu diye bir şey. Yok böyle bir şey. Dahasını size söyleyeyim dahası mı, Fransa'da Danıştay, bizim Danıştay gibi hareket etmezmiş diyen bir profesör var, ama çok güzel cevaplamışlar, bunu. Demişler ki; Fransa'da Danıştay Türkiye'nin Anayasasının 114'ncü maddesinde yazılı müesseselerden değildir ki Fransa'da Danıştay bir Hükümet organı gibidir. Meselâ bir müsteşarlık gibidir. Nevema benzetmek için söylüyorum. Bir umum müdürlük gibidir. Orada böyle bir süreç, böyle bir tarihî gelişim, oluşum vardır diyorlar. Buna mukabil kuvvetler ayrılığı prensibine dayalı İngiltere'de yargı organlarının yürütme görevini yürütenler üzerinde kaçınılmaz, kimsenin kaçamayacağı bir yargı hakkı olduğu yazılı. Siz, işte bu Anayasanın 114'ncü maddesinde yazılı olduğu üzere, (idarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde) bakınız ne kadar sarîh, (yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz) deniyor. Hâa bir itiraz serd edilecektir tahmin ederim; denecektir ki, yüksek memurun nakli için verilen Danıştay kararları...

Sayın Başbakanım, yüksek memurlar için verilen Danıştay kararları sadece onların özlük haklarına taalluk etmez. Çünkü Anayasamızda yine memurluk, Devlet memurluğu bir müessese olarak yerini almıştır. 116 ve 117'nci maddelerde kamu hizmetlerinin kimler tarafından görüleceği ve bunların nasıl idare edileceği yazılıdır. Binaenaleyh ve sadece buna taallûk eden, demeniz mümkün değildir. Hele 933 sayılı Kanunla kendi üzerinize aldığınız bir yetki Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildikten sonra Anayasanın 114'üncü maddesine uyararak verilen yargı kararlarına uymıyacağım demenin artık mânası kalmıyacaktır. Çünkü Anayasa Mahkemesi iptal etti. Neyi? Bu kararları dinlememenizi... Neden? 7'nci maddede siz Yetki Kanununda dilediğinizi dilediğiniz görevlerle dilediğiniz yere atayabiliyordunuz, bir teşkilât kurabiliyordunuz, müsteşar, umum müdür, umum müdür yardımcısı, ama Yetki Kanununun o maddesi iptal edildi, yapamazsınız dedi Anayasa Mahkemesi. Bu itibarla bu kararları dinleseniz ne olur? Türkiye'de sanmıyorum ki, sanmıyorum ki, ben Türkiye'de bu kararları dinlerseniz kıyamet kopar.

TURGUT CEBE (Ankara) — Sayın Başkan, muhterem hatibin Umumi Heyete hitaben konuşma yapmasında her halde fayda vardır kanaatindeyiz.

Çünkü usule aykırı bir tutum içinde bulunulduğunu müşahade etmekteyiz.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Çok affedersiniz bütün konuşmalarım Umumi Heyete hitaben olsun. Hiçbir zararı yoktur, bu kararlara uymanın.

Bir gerçeği hatırlatacağım, 1969 seçimlerine iştirak eden genel müdürlerin %90'ına yakını Adalet Partisi listelerinde yer aldılar. Demek ki, umum müdürlerin sizden yana olmadığı gibi bir vehme kapılmaya lüzum yok. Zaten adamlar tercihlerini gösteriyorlar. Peki, bunlardan bir tanesi beğenmediğiniz veya her hangi bir sebeple işinden uzaklaştırdığınız zaman, adamlar gidiyorlar, bu kanunlara dayanarak karar alıyorlar. Niye uygulamıyorsunuz? Ha... Bunun için Anayasa değiştireceksi-

niz. Buna, büyük söylemiyeyim ama, bizim partiyi yandaş bulamayacaksınız. Başka bir kuvvetiniz varsa, söyleyin.

Toprak reformunu yapmıyacaksınız, belli oldu. Ama toprak reformunu yapmamak yüzünden kalkınmıyoruz. Çünkü, toprak reformu yapılmadığı takdirde iki şey olmaz. Biri, feodalite yıkılmaz, ikincisi, mülkiyet yaygınlaşmaz ve sirkülasyon ekonomik olmaz. Her memlekette sanayileşmenin temelinde zorunlu olarak toprak reformu vardır. Bunu yapmamakta ısrar ediyorsunuz. Bu sizin bileceğiniz iştir. Bize zarar verir mi? İktidarda değiliz, ama Türkiye'ye zarar verir. Türkiye sanayileşemez. Çünkü, her memleketin sanayileşmesinin dibinde bu yatar. Hele feodal nizam durdukça, sermaye birikimi, sanayiın belli yönlerle akması mümkün değildir. Toprak reformunu istiyenleri kötölemek hele hele büyük bir çelişkidir.

Doğu kalkınması ilerden beri C.H.P.'nin değişmez şiarıdır. Ve çok uzun zamandan beri Doğuda bir çeşit hususi program plân uygulanması arzumuz olmuştur. Bu Hükümet programında bunu görmekle mübahiim, çok bahtiyarım, çok memnun oldum. Ne şartlar altında olursa olsun Doğu kalkınması için hususi bir plânlama tekniği şarttır. İtalya'da ve bâzı memleketlerde geri kalmış yerler için böyle plânlar yapılmış ve muvaffakiyetler kazanılmıştır. Bu hususta Hükümete çok teşekkür ederim. Bu sene Doğudaki kıtlık yüzünden Hükümet hayvan yemi ve sair konularda yardımda bulunmuş ise, bir milletvekili olarak, bütün milletin vekili olarak Hükümete teşekkürlerimi sunarım. Yok ama, kâfi değilse yine gelenler aracılarn, tefecilerin, kapkaççıların eline geçmiş ise, biran evvel tedbir almalarını muhalefet olarak salık veririm. Doğu kalkınmasına çok iyi bir gözle bakmaya başlamış olmalarından dolayı da kendilerini tebrik ederim.

Millî Savunmada kendi gücümüzle harb sanayii kuracağımızın müjdesini bu programda gören bir Halk Partili sevincinden uçar. İşte bağımsızlığın bir ucu buradan geçer. Nerede ise tamamen harb sanayii, harb silâhları yönünden dahi bağımlılığa düşmek üzere idik. Şükür bizim uyarmalarımız, Hükümetin doğru yola gelmesi, şurada şu 35'nci sayfada; "...Harb silâh ve vasıtalarından memleketimizde yapılması mümkün ve lâzım olanlar ile ilgili sanayii geliştirmek için özel bir program uygulanacaktır." deniyor. Özel olarak Hükümeti tebrik ederim.

Yalnız maliye politikasında Sayın Hükümeti açıklığa davet ederim. Maliye politikasında iki çelişken unsur Hükümetin karşısındadır. Birisi şu, finansman kaynağı bulmak. İkincisi ise, sosyal adalet ilkeleri içinde kalkınmak. Bunlar aslında çelişken şeylerdir. Bir anlamda kurt kanunlarını yayarak bir ekonomi... Ekonomi kaidelelerine göre, aslında son zamanların tekniği ve teknolojisi bunların ikisini bir arada yürütmeye yeter ve programda da finansman kaynağı aranacağına; kalkınma için gerekli yatırımların yapılacağına işaret buyuruluyor. Sosyal adaletin de yerine getirileceği söyleniyor, iyi ama, bugün Türkiye'nin elde etmekte olduğu gelirlerin plân hedeflerine yetecek kadar yatırım yapmaya kâfi gelmediği belli. Yeni finansman kaynaklarına ihtiyacolduğu aşikâr. O takdirde soruyorum;

1. Arazi ve Bina Vergisi alacak mısınız? Burada yazmıyorsunuz. Sonra kimse duymasın için mi yazmıyorsunuz? Sonradan alırsanız karşınıza çıkacağım. Arazi ve Bina Vergisini yazmıyorsunuz. Yeni bir tahrir, yeni bir arazi vergisi.

2. Arsa spekülasyonları, kazançları üzerinde bir vergi düşünmüyorsunuz, yazmıyorsunuz. Ama yarın getirebilirsiniz.

3. Belediye gelirleri Kanunu hususunda programınızda işaret yoktur. Sonra getirebilirsiniz.

Emlâk Vergisi tasarıları senelerdir bu kürsülere gelmiyor. Şimdi, bütün bunları malî politikanızla uyguluyacak mısınız? Bu vergileri getirecek misin, getirmeyecek misiniz? Bunu cevaplamanızı istiyorum.

Program bütçe sistemine altı yıl evvel başlanılmış olduğunu söylüyorsunuz. Hâlâ niye geçemediğinizi anlıyamıyorum. İnşallah bu sene programı bütçeye geçersiniz.

Ziraatte bir zorunlu tedbire ihtiyacımız vardır. Türkiye’de mecburi bir zirai sigortaya ihtiyaç vardır. Âfetler sigortasıdır. Bunun usulleri de vardır. Başka memleketlerde örnekleri vardır. Kredilerden bir miktarını tutmak suretiyle mecburi zirai sigorta uygularsanız, Türk köylüsü büyük âfetlerden kurtulur ve gittikçe borçlanan durumdan kurtarılır.

Orman köylüleri için size bir teklifte bulunmak istiyorum. Derhal İş Kanununa bir madde ekleyin; “Orman köyleri içinde oturanlara iş yerlerinde öncelikle iş verilir.” Deyiniz, iki büyük iktisadi sonuca varırsınız. Biri, orman tahribini önlersiniz, ikincisi ormanda nüfus artışı önlersiniz. İşte alınmada orman köylüleri öncelik kazanırsa, pratik bir çaredir ve çok faydalı bir neticeye ulaşırsınız. Bu fevkalâde iyi bir tedbirdir. Vaktiyle savunduk fakat, iltifat görmedi.

Sosyalizasyondan hiç bahsetmiyorsunuz. Türkiye’nin sağlık politikasını sosyalizasyondan gayri hiçbir politikanın hiçbir şekilde gerçekleştiremeyeceğine inananlardanız. Lütfen bu insanlara muhakkak surette bağlılığınız varsa, bunu tahakkuk ettirmenin çaresine bakınız. Sosyalizasyon vazgeçilmez, zorunlu bir sağlık politikasıdır.

Toprak, tapusu olanlarındır diyorsunuz. Tamam, biz de toprağı çok tapuya bağlamak istiyoruz. Aramızda fark mı var? Bir toprağı çok tapuya bağlamak istiyoruz, siz de az tapuya bağlamak istiyorsunuz. Aramızdaki fark zannederim bu, Yeni bir haber işittim, doğru değildir inşallah, köylü şöyle yapıyor, böyle yapıyor-muş. Yapmasın. Ama zorunluklar insanlara tarih boyunca neler yaptırmıştır, onu da unutmamak lâzım gelir.

Değerli arkadaşlarım, çok vaktinizi aldım, üzdüm sizi. Kendim de yoruldum.

Ben, Sayın Hükümetten halisane temennilerde bulundum ve olduğu gibi yine kendi kaynaklarımdan elde ettiğim bilgileri aktardım. Kendileri bilmiyorlar mıydı? Biliyorlardı belki. Fakat ben muhalefet olarak C.H.P.’nin bana yüklediği görevi yerine getirdiğim kanısındayım.

Şimdi muhterem Heyetinizden ve Sayın Hükümetten şunu istirham ediyorum: Bizi yapacağız, edeceğiz, hiç kuşkulandırmayın diyerek; ya da siz ne yaptınız, diyerek; ya da, siz değil misiniz bunu böyle yapan, diyerek değil, hakikaten bilgi ile, vukuf

ile, samimiyetle, içtenlikle makûl tedbirler göstererek cevaplandırınız. Bizi, siyasetten değil, ekonomi politikanız yolu ile, icraatınızla mağlûp ediniz.

Saygılarımı sunarım. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri ve alkışlar)

BAŞKAN — Güven Partisi Grubu adına İbrahim Etem Karakapıcı, buyurunuz efendim.

GÜVEN PARTİSİ GRUPU ADINA İBRAHİM ETEM KARAKAPICI (Urfa)

— Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım; topyekûn kalkınmamızın nüfusumuzun büyük bir çoğunluğunu teşkil eden köylümüzün ve köyün kalkınmasına bağlı oluşu artık münakaşa edilmeyen bir gerçektir. Hükümet programında bunun için önemli bir yerin ayrılmış olman bu bakımdan tabiidir.

Köylümüzün topyekûn yola, suya, elektrige, sıhhi meskenlere kavuşturulması gibi bir süreden beri iktidarların yürütmeğe çalıştıkları dâvaların yanı başında halledilmesi gereken tarım meselemiz vardır. Köy ve köylüyü kalkındırmanın baş şartı kanaatimize göre tarımımızı geliştirecek tedbirlerin alınmasıdır. Bu konuda başlıca çözüm yolunu tarımda verimi arttırmak ve elde olunan mahsulü değerlendirmek olduğu malûmdur. Hükümet programında bununla ilgili politika tedbirlerinin sıralanmış oluşunu arkadaşlarımız görmüşlerdir. Ancak bunların ne ölçüde uygulanma şansına sahip olacaklarını kestirmek güçtür. Geçen dönemde tarım alanında etkili çalışmalar olduğu iddia olunamaz. Tarımımız hâlâ hava şartlarına tâbidir. Toprak - İnsan ilişkileri hâl yolunda değildir. Tapulama ve kadastro işlerimiz çok ağır yürümektedir. Sulama yatırımlarımız ve bunlardan elde olunan neticeler hiçbir zaman yeterli olmamıştır. Hayvancılığı geliştirmek üzere alınan tedbirler büyük ölçüde faide sağlamaktan henüz uzaktır.

Zirai Kredi, hem miktar ve hem de dağıtım usullerinin yetersizliği sebebiyle istihşâl kredisi olarak fazla etkili olmamaktadır. Bütün bunlar tarımımızın çözüm bekliyen önemli meseleleridir. Enerjik ve köklü tedbirler istiyen bu meseleleri büyük azim ve sebatla ve amelî metodlarla halletmeden tarımda kalkınmanın gerçekleşemeyeceğini tecrübeler göstermiştir. Dağılım ve ahenksiz gayretler israftan başka bir şey yaramamaktadır.

Köylümüzün kalkınması ve geçim şartlarının düzelmesinde tarım mahsul-lerimizin değerlendirilmesinin önemi daha da büyüktür. Geçen dönemde tarım mahsülleri için tatbik edilen fiyat politikası para değerinin tedricen düşmesi, maliyetlerin yükselmesi karşısında köylümüz ve çiftçimiz aleyhine işlemiş ve bu zümr-ünün sıkıntılarının artmasına sebep olmuştur. Güven Partisi olarak iki yıldan beri iktidarın yürüttüğü yanlış ve sakat fiyat politikasının zararları üzerinde durarak uyarılar yapıyoruz.

Hububat, pancar, tütün, fındık, pamuk, üzüm, zeytin ve genellikle bütün zirai mahsullerde fiyatlar istikrarsızlık ve yetersizlik içindedir. Para değerinin düşmesi ve yanlış iktisadi ve malî tedbirler yüzünden köylünün satın aldığı maddelerin hemen hepsinin fiyatlarında artış olmuş, mukabil zirai mahsullerin fiyatları aynı ölçüde yükselmemiş olması dengeyi köylümüz ve çiftçimiz aleyhine bozmuştur. Bu

durum köylümüzün geçim sıkıntısını artırmakta ve bunları her gün biraz daha fazla yoksulluğa ve borca sürüklemektedir. Zirai mahsuller konusunda çok nazik bir noktaya gelmiş bulunuyoruz. Bu çok haksız ve adaletsiz durumu süratle değiştirmek ve zirai mahsuller alım fiyatlarını mâkul bir seviyeye getirmek zaruridir. Bu mevzuda cesur tedbirlere ihtiyaç olduğunu biliyoruz ve yeni Hükümetten bunu bekliyoruz.

Muhterem arkadaşlar;

Bugün verilmekte olan zirai kredinin ihtiyaç, karşısında yetersiz olduğu malûmdur. Ayrıca bu kredinin dağıtım usulleri de adaletsiz bir surette işlemektedir.

Güven Partisi Millet Meclisi Grupunun önergesiyle bu konuda açılan Meclis araştırmasının meydana çıkardığı gerçekler vardır. Bu gerçeklerin ışığı altında zirai kredi adaletsizliğine çare bulmak lâzımdır.

Küçük çiftçi için ihdası düşünülen düşük faizli kredi sistemlerinin biran önce gerçekleştirilmesini istiyoruz. Ayrıca ödeme gücünden mahrum çiftçilerimizin birikmiş borçlarının uzun vadeli taksitlere bağlanması da yerinde bir tedbir olacaktır.

Sayın arkadaşlarım,

Çalışarak hayatlarını kazanan çalışına ve teşebbüs hürriyetinin, meşru kazan- cın ve demokratik rejimin inançlı savunucuları olarak esnaf ve sanatkârlarımızın el atılması ve süratle çözülmesi gereken meseleleri ve haklı dâvaları vardır. Bunların bir kısmına Hükümet programında yer verilmiştir. Esnaf ve sanatkârlarımızın sos- yal güvenlikten faydalanmaları, kredi imkânlarının genişletilmesi, bunların basit usullerle vergilendirilmesi, çıraklık kanununun çıkarılması, iş verimlerini artırmak üzere sanayi siteleri kurulması gibi esnafı yakından ilgilendiren dâvaların süratle ele alınması gerekmektedir.

Hükümet programında esnaf ve sanatkârlarımızla ilgili dâvaların kâğıt üstün- de kalmıyacağını ve bunun tatbik edilmesini canı gönülden istiyoruz.

Sayın arkadaşlar, yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel bakımlardan nisbe- ten geri kalmış bölgelerin kalkınmasını adaletin ve millî bütünlüğün icabı sayan partimiz, kuruluşundan beri bunu bir dâva olarak ele almış ve bu konuda yapılması gereken teklifler getirmiştir.

Hükümet programında konu daha dar bir çerçevede (Doğu kalkınması) şeklin- de ele alınmıştır. Doğu'nun kalkınması için özel tedbirlere ihtiyacolduğunun, bu su- retle A.P.'ce kabul edilmiş olmasını, bu alanda ileri bir adım sayıyoruz. Programda, Doğu bölgemizin kalkınması için Birinci ve İkinci Kalkınma Plânlarında öngörül- müş ve büyük bir kısmı kâğıt üzerinde kalmış olan tedbirler sayıldıktan sonra, Doğu Bölgesi için özel bir plân çalışması yapılacağı vadolanmaktadır. Programda sayılan tedbirlerin samimiyetle yürütülmesinin bölgenin kalkınmasında yararlı olacağına şüphe yoktur. Bir kısmı ile alt yapı tesislerini kapsıyan bu tedbirlerin süratle ger- çekleştirilmesi şarttır. Yıldan yıla bir miktar artış kaydetmiş olmasına rağmen bu bölgeye ulaşan Devlet yatırımlarının bugün dengeyi muhafaza edecek seviyeye bile henüz gelmemiş bulunmaktadır. Plânlama Dairesince geçen yıl Bütçe Komisyonun-

da verilen bilgiye göre yurdumuzun gelişmeye muhtaç bölgelerine 1963 yılında yapılan Devlet yatırımları kamu yatırımlarının %15'inden ibarettir. Bu bölgelerdeki nüfus ise; Türkiye nüfusunun %24'ünü teşkil etmektedir. Bu seviyedeki bir yatırım ile bölgeler arası dengesizliği ortadan kaldırmaya imkân olamayacağı aşîkârdır. Bu durum devam ettiği sürece bölgeler arası dengesizliğin ortadan kalkması şöyle dursun, dengesizlik yıldan yıla daha da artacaktır. Yeteri kadar teşvik görmediği için bu bölgelere özel teşebbüs de gitmemektedir. Tersine Doğu Bölgesinden yurdun Batı kesimlerine sermaye akımı vardır.

Güven Partisi gelişmeye muhtaç bölgelerimizin daha fazla fakirleşmesini önlemek ve bölgeler arası dengeyi süratle kurmak amacı ile gelişmeye muhtaç bölgeler için ayrı bir (Kalkınma ve Yatırım Bankası) kurulmasını teklif etmiştir. Bu banka, bütün imkânlarını yalnız mahrumiyet bölgelerine yapılacak yatırımlar ve kurulacak tesisler için kullanacaktır. Banka aynı zamanda bu bölgelere yatırım yapacak müteşebbislere her türlü teknik yardımı yapacak ve rehberlik edecektir.

Teşvik fonları, kredi veya vergi kolaylıklarıyla bu bölgelerdeki yatırımları teşvik etmek şüphesiz yararlı olur. Ancak bu işte görevli bir bankanın dağınık teşvik tedbirlerinden daha etkili olacağına şüphe yoktur. Bunu tecrübe eden ve müspet netice alan memleketler vardır. Gelişmeye muhtaç bölgelerin kaynaklarını ve gelişme imkânlarını en iyi şekilde değerlendirmek üzere yapılmasını teklif ettiğimiz (Bölge plânlaması)'nı fikir olarak Hükümetçe benimsenmiş ve programa alınmış olmasını memnuniyetle karşılıyoruz.

Sevgili arkadaşlarım,

Hükümet programında izlenecek maliye politikası şu suretle tarif olunmuştur:

“Maliye politikamız; topyekûn kalkınmamızın sıhhatli ve süratli olarak gerçekleşmesini ve ekonomimizin enflasyon, resesyon, deflasyon gibi arızalardan uzak kalarak istikrar içinde gelişmesini sağlamak, artan millî gelirin vatandaşlar arasında âdil ve dengeli olarak dağılımına yardımcı olmak esasına dayanır.”

Esasen kalkınma plânlarımızda, dengeli ve istikrarlı bir kalkınmayı gerçekleştirmek üzere malî alanda takibedilecek yol aynı suretle çerçevelenmiş bulunmaktadırlar.

Maliye politikamızın ana istikametlerini ve hedefleri gösteren bu esaslarla tamamen mutabıkız. Serbest piyasa ekonomisine dayanan hür düzen içinde dengeli ve istikrarlı kalkınmanın en emin ve kestirme yolu da gördüğümüze göre böyle bir yoldur. Enflasyoncu yoldan kalkınma olamayacağını tecrübeler açıkça ortaya çıkarmıştır. Bunun gibi dalgalanmalar içinde bulunan bir ekonominin sağlam bir istikbal vadetmediğini de yine tecrübeler göstermiştir.

Takibedilecek malî politikanın ana hedef istikametleri açık ve berrak olarak tarif ve tesbit etmesine karşılık, program bizi bu hedeflere götürecek yollar için aynı açıklıkta bir şey söylemek cesaretini gösterememiştir. Ezcümle;

A) Yeni Hükümetin bütçe politikası ne olacaktır?

Hükümet denk bütçe esasına mı taraftardır, yoksa bugün olduğu gibi açık bütçe siyasetini mi yürütecektir?

B) İzlenecek vergi politikasının esasları ne olacaktır?

Vergi sisteminin toptan değiştirilmesi yoluna mı gidilecek, yoksa mevzii ıslahatlarla mı yetinilecektir?

C) Kamu hizmetlerinin gerektirdiği giderlerle yatırımları karşılayacak kaynaklar ne olacaktır?

İktidar bunların tamamını vergilerle mi karşılamak karındadır? Borçlanmaya ne ölçüde başvurulacaktır?

Bu arada açık finansmana gidilecek midir?

D) Dış ödeme dengesizliğini azaltmak üzere Hükümet yeni gayretler gösterecek midir? Dış ödeme açıkları için borçlanmaya devam edecek miyiz?

E) Artan kredi ihtiyacı ne suretle karşılanacaktır?

Kredi ihtiyacını karşılamak üzere açık finansman yoluna gidilecek midir? Gidilecekse ölçüsü ne olacaktır?

F) Fiyat politikasının esasları ne olacaktır?

G) Ve nihayet Türk parası üzerinde bir operasyon yapılması düşünülmekte midir?

İktidar için propaganda değeri taşıyan konulara uzun sayfalar ayırmış olan bir programın, bütün vatandaşların zihinlerinde düğümlenen ve gerek günlük hayatımız ve gerekse ekonomimiz ve piyasamız için büyük önem arz eden bu hayati konularda açık olmaması ve sessiz kalması haklı olarak herkeste endişeler yaratmaya başlamıştır. Bu konular hakkında gideceği yolu tesbit ve tâyin etmemiş bir Hükümetin istikrarlı bir maliye politikası yürütmesine imkân olmayacağı aşikârdır. Bu itibarla program müzakeresinde bu soruların açık cevaplarının verilmesine kesin ihtiyaç görüyoruz.

Bütçeler:

Kalkınma plânımıza göre denk olarak bağlanması gereken bütçelerimiz geçen dönemde büyük açıklarla kapanmıştır. Son yılların birikmiş bütçe açıkları tutarı 4 milyarı aşmıştır, içinde bulunduğumuz 1969 yılı Bütçesinde Hükümetin milyarlarca liralık (bir kısmı zaruri gider karşılığı olan) ödeneği bloke etmesine rağmen, bu bütçenin yine de büyük bir açıkla kapanacağı anlaşılmaktadır.

Bütçemizin istikraz hasılatıyla dahi kapatılamıyan açıklar vermesi Hazinemizi de sıkıntılı duruma sokmuş ve ödemeler artık intizamını kaybetmiştir. Kabaran bütçe açıklarının yanı sıra enflasyon tehlikesi de büyümeye başlamıştır. Merkez Bankasındaki avans limitlerinin hududuna gelen Hazinemiz, bu yıl zaruri ödemeleri karşılamak üzere Maliye, Merkez Bankası gibi, şahıslara ait ithalât karşılıklarına yetkisiz olarak el atmak zorunda kalmış ve bunun bir kısmını fiilen kullanmıştır.

Bütçelerimizde cari harcamaların artmasının önüne bir türlü geçilememiştir. Kalkınma Plânımız kamu yatırım harcamalarının yılda %10,3 oranında artması, buna mukabil cari harcamaların daha yavaş bir tempo ile %8,5 oranını bulmasını emrettiği halde, geçen dönemde kabul edilen bütçeler bu nitelikte olmamıştır. Adalet Partisi iktidarı 1965 seçim beyannamesindeki taahhüdüne aykırı bir masraf politikası takibederek cari masrafları alabildiğine yükseltmiştir.

Devlet idaresi büyük bir israf içine girmiştir, ikinci Demirel Hükümetinin programında ise bu hususta hiçbir taahhüt ve kayıt mevcut değildir. Bu yüzden Hükümetin ne türlü bir bütçe politikası takibedeceği hakkında sarih bir fikir edinilemez.

Bu durumda bütçe politikasının olayların akışına göre istikamet alacağı anlaşılmaktadır.

Vergi:

Programda izlenecek vergi politikasının esasları hakkında da her hangi bir işaret göremedik. Sadece bazı Gelir Vergisi mükelleflerinin vergilendirilmesinde götürü esaslara gidileceği ve Veraset Vergisi ile şeker maddeleri ve şekerle ait istihlak vergilerinin Gider Vergisine çevrileceği ve İstihsal Vergisi yerine eklenen (Değer Vergisi)'nin ikame edileceği beyan olunmuştur.

Vergi sistemimizde şikâyetler bundan ibaret değildir. Vergi sistemimizin bazı gelirleri kavrayamadığı, vergi yükünü âdil bir surette dağılmasına imkân vermediği iddia olunmaktadır. Maliye teşkilâtımız kadro bakımından yetersizlik içindedir. Kontrol teşkilâtımız zayıftır. Vergi gelirlerimiz plân hedeflerine ulaşmamakta ve bu yüzden şişirme bütçeler yapılması yoluna gidilmektedir, istikrarlı bir maliye politikasında giderlerin sıhhatli kaynaklardan karşılanması esas olduğuna göre, Hükümetin bu konuda nasıl bir yol takibedeceğinin bilinmesine ihtiyaç vardır.

Kamu hizmetlerinin gerektirdiği giderlerin büyük bir kısmının istikrarlı bir kalkınmayı hedef alan bir ekonomik bünyede ve bilhassa enflasyon tazyiklerinin arttığı bir dönemde vergilerle kapatılması esas olmak icabeder. Ekonomiyi tazyik etmemek şartıyla mâkul ölçüde iç borçlanmaya gidilmesi de mümkündür. Ayrıca Devlet işletmelerinin yaratacağı kaynaklar da bu hususta faydalı unsur sayılır. Ekonomide istikrarsızlık yaratan diğer finansman yollarına, bilhassa açık finansmana başvurulması esas olmalıdır. Hükümet programında maalesef bu kapı ardına kadar açık tutulmuştur.

Dış ödeme dengesizliği:

Dış ödeme dengesizliğini ortadan kaldırmak ve memleket ekonomisini bu yolla dışa bağlı olmaktan kısa bir dönemde kurtarmak üzere ciddi ve köklü tedbirler alınmasına ihtiyacolduğu malûmdur. Memleketin bu çok önemli meselesine ileri vaatlerle işbaşına gelen bir Hükümetin programında yer verilmemiş olmasını büyük bir eksiklik olarak görüyoruz.

Döviz:

Uzun zamandan beri ekonomimizin döviz darlığı içinde kıvrıldığı bir gerçektir. Transfer bekliyen ithalatın tutan söylendiğine göre halen 150 milyon dolar civa-

rındadır. Döviz darlığı, hammadde darlığına sebeb olmuş ve bâzı sanayi kollarında bu yüzden istihsal azalmıştır. Dış kredilerde kısıntılar yapılmasına başlanmıştır. Diğer yönden dış borçlarımızın yıllık ödeme yükü her yıl kabarmaktadır. Hızlı ve dengeli bir kalkınma yoluna girmiş bir memlekette dış ödeme dengesinin gösterdiği bu manzara güven verici bir manzara değildir.

Bu durumdan süratle kurtulmanın yollarını aramak ne kadar zahmetli olursa olsun bu yolda yürümek lâzımdır. Programda Hükümetin bunu göze aldığını gösteren bir ibaret görmemenin üzüntüsü içindeyiz.

Hükümet programının fazlaca önem vermediği konulardan, birisi de kredidir. Ekonomik hayatın mühim unsurlarından birisi sayılan kredi konusunda Hükümetin ne türlü bir politika izliyeceğini programından öğrenmek mümkün olmamıştır. Memleketimizde kredi hacminin yıldan yıla artmış olmasına rağmen, kredi konusunda şikâyetler eksilmemiştir. Krediler yetersiz, dağılışı adaletsizdir ve kredi pahalıdır. Son beş yıl içindeki artışlara rağmen kredi, genişlemekle olan ekonominin ihtiyacını karşılayacak bir seviyeye henüz ulaşamamıştır. Ekonomi ve iş hacmindeki büyüme sermaye darlığı sebebiyle krediye olan ihtiyacı da büyük ölçüde artırmaktadır. Tarım, sanayi ve turizme ayrılan krediler yetersizdir. Yurdumuzun gelişmeye muhtaç bölgelerinde krediler daha yetersiz haldedir. Buna süratle çözüm yolu bulmaya mecburuz. Bir taraftan kredi kaynaklarını harekete getirirken, diğer taraftan krediyi üreticiye ve hakiki ihtiyaçlara yöneltmek suretiyle bu yolda yararlı neticeler alınması mümkündür. Sermaye piyasasının kurulmasının kredi konusunda çok faydalı bir tedbir olacağına inanıyoruz. Krediyi açık finansman yoluyla artırmanın kesin olarak karşısındayız.

Muhterem arkadaşlar; Gerçek ve dengeli bir kalkınma için fiyat istikrarının şart olduğunda şüphe yoktur. Bu sebeple Kalkınma Plânımız ekonomik istikrarı gerçek kalkınmanın unsurları olarak ele almıştır. Fiyat dalgalanmaları ekonominin dengesini bozmamalıdır. Hükümet programı bundan evvel işaret ettiğimiz mevzularda olduğu gibi bu konuda da müphem kalmayı tercih etmiştir. Bununla Türkiye’de istikrarsızlık gibi bir mesele olmadığı intibainin verilmesine çalışıldığı anlaşılmaktadır. Tam tersine ekonomimizin mühim dertlerinden birisi de fiyat istikrarsızlığıdır.

Plândan önceki dönemlerde fiyat istikrarsızlığı memleketi zaman zaman tam bir enflasyona götürmüştür. Plânlı devrede ise sürekli fiyat artışları olmaktadır. Resmî rakamlara göre son beş yılda fiyatlarda %33 oranında bir artış olmuştur. Bu paramızın dört yıl içinde üçte bir nisbetinde değer kaybettiği anlamına gelir. Sürekli fiyat artışlarının doğurduğu zararlı sonuçlar her alanda kendisini göstermiştir. Bunun başında, bugün zararlı sonuçlarıyla hayat pahalılığı gelmektedir. Geçim sıkıntısı Türkiye’de bu yüzden âfet halini almıştır. Fiyat artışlarının maliyetlere tesiri ihracatımız üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır. Bilhassa tarım mahsûlleri maliyetlerinin, bu maddelerin ihraç fiyatları seviyesine yükselmesi, köylümüzün emeğinin sifıra inmesi sonucunu doğurmuş ve bunları, perişan etmiştir.

Hükümetin bu gidişin devam etmesini arzu ettiğini sanmıyoruz. Ekonomiyi, tam bir istikrasızlık içine sokmakta ve kalkınmamızda engeller yaratmakta olan bu gidisi, durdurmak lâzımdır. Hükümet için bunu memleket huzurunda söylemek ve yüklenmek ve gereklerini de cesaretle yerine getirmek ciddî bir vazife olacaktır.

Türk parasının durumu:

Muhterem arkadaşlar;

Biraz önce işaret ettiğimiz gibi süratli fiyat artışları yüzünden Türk parası on-beş yıl içinde değerinin üçte birini kaybetmiştir. 1958'den bu yana ise paramız değerinin %70'inden fazlasını kaybetmiş durumdadır. Paramızın içeride bu kıymet kaybına karşılık resmî kambiyo kurumuz 1958'den bu yana sabit kalmıştır.

Ancak, bâzı sanayi mamullerimize ihraç gücü kazandırmak üzere bir kanunla, bunlar için, ihracatçılara vergi iadesi yapılmaktadır. Dış seyahat dövizlerine, işçi dövizlerine, turist dövizlerine ayrı kurlar tatbik edilmektedir. İthalatı, pahalılaştırmak üzere alınmış olan tedbirlerle ithalât dövizlerinin fiyatları da dolaylı bir yolla yükselmektedir. Buna karşılık ihracatımızın önemli bir kısmını teşkil eden zirai mahsüller ihracatına uygulanan kotada her hangi bir değişiklik olmamıştır. Bu durumda zirai mahsüller sacımızın yani çiftçi ve köylülerimizin sattığı malın karşılığında eline geçen para, 5 yıl evvelkine nazaran %33, on yıl evvelki, paraya göre ise %70 oranından daha az bir değer ifade eden paradır.

Para değerinin içeride düşmesine mukabil kambiyo fiyatlarının sabit kalmasının zirai mahsüller aleyhine işlediği gerçeği artık açıkça görülmeye başlamıştır. Bir devalüasyona gitmenin doğuracağı bâzı zararlar olduğunu biliyoruz. Ancak köylümüzü gittikçe yoksulluğa sürükliyen bu durumun muhafazasının da imkânsız olduğuna inanıyoruz. Gittikçe daha bariz hale gelen bu hususu Hükümetin açık bir surette ortaya koymasını her bakımdan fayda görüyoruz.

Değerli arkadaşlarım;

Malî ve iktisadi politika konuları üzerindeki mâruzâtımızı tamamlarsak üzere dış ticaret ve petrolle ilgili konulara da temas etmeyi faydalı görüyoruz.

Gittikçe büyümekte olan ticaret ve dış ödeme açıklarımızın azaltılması, ihracatımızın artırılması lüzumu üzerinde görüş birliği içindeyiz. Hükümet programından anladığımıza göre, Hükümet evvelki, dönemde olduğu gibi bunu, istihsalin artırılması, ihraç mallarımızın çeşitlendirilmesine çalışılması, yeni pazarlar aranması, vergi iadesi yolunda bâzı mallarımıza ihraç gücü kazandırılması, gibi klâsik tedbirlerle gerçekleştirmek tasavvurundadır. İhracatın artmasında bu tedbirlerin etkili olacağı muhakkaktır. Ancak; bunların yalnız başına bu hususta yeterli olmadıklarını da geçmiş tecrübeler açıkça ortaya koymuş bulunuyor. Her şeyden evvel ihracat konusunda çeşitli bakanlıklar ve merciler arasında ahenksiz bir şekilde dağılmış olan yetkilerin ahenkli bir hale getirilmesi lâzımdır. Bakanlar Kurulunda temel dâva olan ihracatın bir yetkili sözcüsü bulunmalıdır. Tarım, sanayileşme, kredi, vergi politikasını ilgilendiren bütün kararların dış ticaretimize tesiri açısından ince-

liyen bir bakanın pek çok hatayı önliyeceği kanısındayız. Dış pazar arama, standardizasyon, ihracat kredisi, vergi iadesi, maddi ve mânevi teşvikler konularında böyle bir bakanlığın yapması icabeden pek çok işler vardır. Bu sebeple Güven Partisi bir “Dış Ticaret Bakanlığının” kurulmasını geçen dönemde ısrarla teklif etmiştir. Yeni Hükümetin kuruluşu sırasında bunu düşünmemiş olması kanaatimizce eksiktir.

Güven Partisi, petrol dâvasını millî bir dâva olarak saymaktadır. Bu itibarla memleketimizin petrol ve petrol ürünleri ihtiyacını biran önce tamamiyle millî kaynaklarımızdan karşılanması ve mamul petrol ihtiyacı için yabancı memleketlere ödenmekte olan paraların tasarruf edilmesi Türkiye’nin ham ve mamul petrol ihraç eden bir ülke haline gelmesini hedef alan politika ile mutabıkız.

İkinci kalkınma plânının müzakeresinde Meclis ve Senato gruplarımız Meclislerin tasvibine uğrıyan önergeler vermiştir. Kabul edilen bu önergelere göre petrol mevzuu hakkında millî menfaatlerimiz göz önünde tutularak süratle gözden geçirilmesi, kamu kuruluşlarının ve çalışmaları engelliyen tatbikat ve mevzuatın, Petrol Kanununun kambiyo ve kâr transferleriyle Devlet payı konusundaki hükümlerinin yurt menfaatlerine uygun bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Güven Partisi Grubu, ayrıca hampetrol fiyatlarının bir kararname ile yapılan tanzimin indirek Devlet Hazinesi için yol açtığı büyük kayıplara dikkati çekerek Millet kasasından yabancılara kazandırılan milyonların hesabını da istemişti.

Geçen dönemde iktidar, plânda yer alan petrol ile ilgili direktifleri yerine getirmemiş olduğu gibi Petrol Kanununun verdiği yetkileri kullanarak yabancı şirketlerin aşırı kârlarını frenliyecek bir teşebbüste de bulunmamıştır. Tersine yanlış kararlarla yabancı şirketlere milyonlarca lira kazandırmıştır. Bu tatbikat bugün de devam etmektedir. Bu sebeple Hükümet programında bu hususa dair olan vaatleri ihtiyatla karşılama durumundayız.

Sevgili arkadaşlarım;

Sağlık konusuna da değinmek istiyoruz. Bu konuda Güven Partisinin programında da yer aldığı gibi, vatandaşların hasta olmadan evvel sağlık durumlarının ciddiyetle korunması, yani koruyucu hekimliğin geniş çapta geliştirilmesi ve ayrıca tedavi edici hekimliğin de vatandaşlar için masraflı, sıkıntılı ve yorucu olmaktan çıkarılmasını Hükümetten ciddiyetle istiyoruz. Sosyalizasyonun memleket çapında geliştirilmesi, noksanlarının ikmal edilmesi ve bu yolda sağlık sigortası kanunu ile diğer lüzumlu kanunların biran evvel Meclislere şevkini temenni ediyoruz. Halen Doğu vilâyetleri maalesef hekimsizdir.

Muhterem arkadaşlar;

Konuşmamızın sonuna gelmiş bulunuyoruz. Bugünkü mâruzâtımızla Güven Partisi Senato Grubunun Hükümet programında yer alan çeşitli meseleler ve memleket dâvaları hakkındaki görüşlerimizi genel hatlariyle sunmuş bulunuyoruz. Tenkidlerimizi daima yaptığımız gibi görev duygusu ve yapıcı muhalefet anlayışı içinde yapmış bulunuyoruz. Halen içinde bulunduğumuz şartları hafife almıyoruz. Demi-

rel Hükümetini çetin meseleler beklemektedir. Başarısı, bu meselelere çözüm yolu bulmasını ve engelleri aşabilmesini samimiyetle arzu ediyoruz.

Yüce Senatonun muhterem üyelerini Grupum adına saygılarımızla selâmlarız. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — A.P. Grubu adına Sayın Fethi Tevetoğlu.

A.P. GRUPU ADINA FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Muhterem Başkan, muhterem senatör arkadaşlarım; bugün aziz hâtırasını derin bir şükranla andığımız Büyük Atatürk'ün öncülüğünde kurulmuş Türkiye Cumhuriyetinin 29 Ekim 1973'te 50'nci yılına erişeceği dört yıllık bir hizmet devresinin başında bulunuyoruz. Büyük bir târihî değer ve hususiyet taşıyan bu mutlu devrenin sonunda Yüce Meclisler olarak, aziz vatandaşlarımıza; Büyük Türk Milleti olarak da bütün dünyaya 50 yıl önce üzerinde 13 milyon Türkün yaşadığı, bir şehitler mezarlığı halindeki ıssız, karanlık aziz vatanımızı Atatürk'ün yolunda ulaştığımız başarılarla milletçe ve 50 yılın Cumhuriyet Hükümetleri olarak ne derece ilerlettiğimizi ve kalkındırdığımızı, özlediğimiz mâmur ve müreffeh Türkiye'ye, medeniyet nuru ile kısmen ışılan 40 milyonluk bir yurt haline ne kadar yaklaştırabildiğimizi göstereceğiz. Bu itibarla bugün üzerinde ciddiyetle, hassasiyetle büyük bir vatanperverlikle görüşmeye mecbur bulunduğumuz yeni Demirel Hükümetinin yeni programı, bir bakıma Cumhuriyeti kuranların yıllar boyu getirdikleri mukaddes meşaleyi, 1965'ten bu yana devralarak, şeref ve başarı ile taşıyan Cumhuriyetin yetiştirdiği genç ve dinamik bir neslin, yurt kalkınmasında giriştiği hizmet yarışında 50'nci yıl çizgisine zaferle ulaşmak için gösterdiği son başarı hamlesidir. Yüksek müsaadelerinizle A.P. Grubu adına yeni Hükümetimizin bu yeni programı üzerindeki görüş ve düşüncelerinizi kısaca arz edecek ve bizden önce konuşan Sayın muhalefet grupları sözcülerinin bâzı tenkid ve mütalâalarına da yine kısaca cevap vereceğiz.

Muhterem senatörler, gerçek Batı demokrasisini kendisine en uygun idare tarzı bulan ve seçen aziz Türk vatandaşının yüksek sağduyusu ile Yüce Milletinize yaraşan bir olgunluk, dürüstlük, güven, hak ve hürriyetlere riayet vasatı içinde geçmiş 12 Ekim 1969 genel seçimlerini bir ay gerimizde bırakmış bulunuyoruz. Bu seçimlerden milletimizin, Anayasa rejimimizin daha güçlü, kuvvetli yerleşmiş olarak çıktığı; parlamenter ve demokratik rejim aleyhtarlarının ise millî irade karşısında hüsrân ve hezimete uğradıkları birer gerçektir. Hiçbir gölge düşünülmeden, düşürülmeden tecelli eden millî iradenin ikinci defa iktidar olmayı tevcih ettiği Adalet Partisi, Anayasamızın, kanunlarımızın, tüzüklerimizin alâkalı maddelerine ve âmir hükümlerime uyarak, yeni Demirel Hükümetini kurmuş, bu genç ve dinamik Hükümet de yeni programını milletin ve memleketin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hazırlayarak Yüce Meclislerin müzakeresine sunmuştur.

Bu yeni Hükümet programı, Adalet Partisinin yurt ve millet hizmetinde vaktiyle yüce milletimize sunduğu ve geçen dört yıl zarfında tamamına yaklaşan üstün bir nisbette gerçekleştirdiği 1965 seçim beyannamesi ve Hükümet programı ile Meclislerimizin çıkardığı İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânına ve bu defa da aziz

milletimizin takdir, tercih ve tasvibine mazhar olan 1969 seçim beyannamemize uygun ve ek, bunları tamamlayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımızın da temel çatısını teşkil edecek bulunan mühim bir dokümandır. Kısacası bu yeni Hükümet programını, Adalet Partisi hizmet zincirinin tamamlayıcı bir halkasıdır. Programın uzunca oluşu, milletçe takdir edilen son dört yıllık başarılı hizmetlerine rağmen, İkinci Demirel Hükümetine de yurt kalkınmasında düşen vazifelerin, yıllardan beri hizmet bekleyen bırakılmış işlerin ve iktidarımız tarafından öncelikle yerine getirilmesini zaruri saydığımız vecibelerin ağırlık ve çokluğu neticesidir. Program, köylüsü, işçisi, esnafı, memuru, emeklisi, genciyle büyük ve âcil hizmetler bekleyen aziz Türk milletine ve yurduna huzur ve barış içinde hizmet götürmeye gönülden inanmış yürekten kararlı, üstün vazife şuur ve sorumluluğu taşıyan, Anayasa ve demokrasi rejimine bağlı, imanlı ve idealist, dinamik ve cesur bir vatanseverler heyetine yurt gerçeklerini yerine getirme imkân ve sırasına uygun olarak hazırlanmış bir hizmet taahhütnamesi, bir hizmet senedi mahiyetindedir. Bu programdaki vaidlerin hepsini zamanında yerine getirmek A.P. iktidarının şerefli bir borç ve vazifesidir. A.P.'nin 1965 Hükümet programındaki vaidlerini doğru ve dürüst icraatıyla yerine getirişinden çok daha tecrübeli ve başarılı bir hizmetle bu yeni programındaki vaidleri de gerçekleştireceğinden kimsenin şüphesi olmamalıdır. Bunun en bariz misali ve teminatı bir ay önce seçimlerde Türk işçisine, Türk üniversitelerinin öğretim mensuplarına ve nihayet siyasi af bekleyenlere verdiği sözü, ettiği va'di Yüce Meclislerin açıldığı ilk hafta içinde gerçekleştirmekte A.P.'sine harcanan çaba ile erişilen başarıdır.

Çok muhterem senatörler, İkinci Demirel Hükümeti programının bütün memleket ihtiyaçlarını ve gerçeklerini dikkate alan ve karşılayan ve birtakım yeniliklerle memleketin hizmet bekleyen âcil dâvalarına öncelikle eğilen bir yol tutulduğunu memnunlukla görmekteyiz. Benden önce konuşan bâzı değerli arkadaşlarımızın da takdirle karşıladığı ve işaret ettikleri Doğu bölgemize hizmet hususunda programın ihtiva ettiği bölümler, cidden A.P. iktidarının Doğu bölgesi kalkınmasına yalnız mevcut imkânlarla değil, gönülden, candan; plânla, programla ve teklif ettiği sağlam yeni prensiplerle eğildiğini ortaya koymaktadır. Yine programın idarede öngördüğü ıslahat konusunun ve bilhassa memleketimizin kalkınmasında büyük yeri olan kültür seferberliğinin, kültür kalkınmamızın ön plâna alınmış bulunması ve bu hususta gerekli birçok tedbirlerin, birçok yeniliklerin programda yer almış bulunması, A.P. Grubunun büyük bir memnunlukla karşıladığı hususlardır. Yine, bu meyanda tarih ve kültür hazinelerimizin değerlendirilmesi, yaşıyan nesillere tanıtılması bakımından sarf edilecek çabanın ve girişilecek teşebbüslerin ve hele büyük bir millî ıstırap haline gelen Türk dilinin birlik ve istikrar içinde kendi kaidelerine uygun, ilmî ve tabîî yollarla gelişmesi ve zenginleştirilmesi hususunu, dilimizin gelişmesi güzel, uydurma birtakım kelimelerle bozulması ve özleştirme bahanesiyle fakirleştirilmesini önliyecek ve nesiller arasındaki bağları kuvvetlendirecek, devam ettirecek bir dil gelişmesi ve zenginleştirilmesini sağlayacak, Atatürk'ün ölümünden kısa bir müddet önce gerçekleşmesini işaret ettiği, arzu ettiği Türk Akademisinin

esasını teşkil edecek bir Dil Akademisinin kurulacağı hususunun programda yer almış bulunması hakikaten sevinç vericidir.

Muhterem senatörler, benden evvel bu halisane düşüncelerle hazırlanmış Hükümet programı üzerinde konuşan muhalefet sözcüsü senatör arkadaşların konuşmalarım, grupumuz adına iki sınıfta toplanarak değerlendirmek ve kısaca cevaplandırmak istiyorum.

Aziz senatörler, Büyük Türk Milleti, bugünkü demokratik kaideler karşısında kendisine programlarını sunan çeşitli partilerin içinden, kendi hizmetlerini en mükemmel şekilde gerçekleştireceğine inandığı, kendi menfaatlerine uygun bulduğu partinin programını benimsiyerek, onun hizmet edeceğine güvenerek, ona oy verip onu işbaşına getirir. Burada bir netice ortaya çıkıyor. Büyük millete bir vaid olarak verilen, yerine getirilmesi zaruri bir vaid olarak sunulan seçim beyannamesi, artık yalnız iktidara getirilen o partinin programı olmaktan daha ileri giderek, millî iradenin işbaşına, iktidara getirdiği Hükümetin programına ve icraatına bir esas teşkil ediyor. Bu programı gerçekleştirmek, iktidarların vazifesi olduğu kadar yine milletin muhalefete de verdiği daha küçük nisbetteki oylarla bu programı kontrolle gerçekleştirmek mecburiyetini onlara da yüklüyor, onlara da vazife olarak tevdi ediyor demektir. Maalesef görülüyor ki, burada cidden memleket gerçeklerine uygun ve memleketin âcil ihtiyaçlarını karşılayan bir yeni Hükümet programının üstünde görüşen arkadaşlarımızdan Güven Partisi sözcüsü Sayın Sedat Çumralı ile değerli arkadaşımız İbrahim Etem Karakapıcı gerçekten yapıcı, olgun bir muhalefetin güzel örneğini vermek ve bizi memnun etmek, hakikaten bize yardımcı olmak, ıstık tutmak vazifesini yerine getirdiler kendilerine A.P. Grubu adına şükranlarımızı sunmayı vazife addederiz.

Buna mukabil, öteden beri üsluplarına, öteden beri tenkidlerindeki mesnetsiz, yalnız yerici, yalnız yıpratıcı, bir sakim yoldan bir türlü kendilerini kurtaramıyan arkadaşlarımızın; bilhassa müzakeresi yapılan Hükümet programını bir tarafa iterek, onunla münasebet kurmak suretiyle, son 4 yıllık iktidar icraatı üzerinde ısrarla durmaya kalkışları, cidden izahı oldukça müşkül bir tutumdur. Filvâki Sayın Yıldız, geçen yıl komisyonlarda, bilhassa Bütçe Komisyonunda ve diğer komisyonlarda ve Yüce Senatonun umumi heyet toplantılarında her vesileyle, defalarla aynı isnad ve tenkidleri burada tekrarlamış bulunmalarına rağmen, belki bir ay önce geçirdiğimiz seçim sırasında propagandalardan faydalanamamış olmanın üzüntüsü içinde, bugün tekrar buraya getirmekte bir derece mazur görülebilirler. Fakat Sayın C.H.P. sözcüsü arkadaşımızın seçim propagandalarından âdetâ hızını alamamış, hâlâ tatmin olamamış bir davranışla bu işe burada da devam edişini görmek cidden üzücüdür. Şüphesiz Sayın Başbakanımız, kendilerine gerekli cevapları, muhtelif noktalarda ileri sürdükleri yersiz ithamlara ve hele Samsun Çukurova çizgisi Doğusunda sanayi bölgesi olmadığına olmayacağına mütedair garip görüşlerine, bunun nereden çıkarıldığına, gerekli cevapları vereceklerdir.

Sayın Yıldız'ın hassasiyetle, dikkatle üzerinde durduğu hususlardan biri, Anayasada lüzumlu görülen değişiklikler konusunda izhar ettiği telâş ve titizliktir. Bu

konudaki hassasiyetlerini gayet iyi anladığımızı burada ifade ve tescil etmek isterim. Yalnız bir kere daha buradan da açıklamaya mecburuz ki, Anayasalar değiştirilemez, Allah kelâmı, tabular değildir. Pekâlâ milletin ve memleketin ihtiyaçlarına aykırı gelen, uymıyan tarafları lüzumu görülünce, zamanı gelince değiştirilebilir. Nitekim yakın zaman önce, hemen birkaç gün önce, gerek anamuhalefet partisnin gerekse iktidar partisnin Anayasanın değiştirilmesi lüzumunu kabul ettikleri 2 maddesi üzerinde yapılan ve kabul edilen değişiklik, bu muamelenin yapılabileceğini göstermiştir. Bunun gibi bilhassa orman suçları üzerindeki maddenin de, dün akşam Millet Meclisinde cereyan eden müzakerelerde de ifade edildiği gibi, değiştirilmesi zarureti, yalnız iktidar partisince seçim beyannamesine ve Hükümet programına konulmuş bulunduğu için değil, yapılan konuşmalarla bütün diğer partilerce de benimsendiği belirmektedir.

Sayın C.H.P. sözcüsünün, A.P. Grubu olarak gerçekten hiç yapıcı bulmadığımız konuşmasına başlamadan evvel, milletimiz vatanımız için en hayati bir konuyu, Hükümet programını anamuhalefet partis sözcüsü olarak bir tarafa atıp; yarım saatten fazla bir zamanımızı heder ederek, bir polemik açma gayretini kınamak istiyorum. Bir Anayasa ve tüzük meselesinin demokratik, normal, ahlâki yollardan müzakere ve münakaşası açık dururken, Yüce Senatonun Sayın Başkanı ve Başkanlık makamını hedef tutarak, Yüce Senatonun vakarına yakıştıramadığımız basit, ucuz ve gayri ciddî yolları zorlamalarını üzüntüyle karşıladığımızı belirtmek istiyorum.

Millet ve memleketimizin kalkınmasıyla yakından alâkalı bu mühim program üzerinde, muhalefet partis sözcülerini ve bilhassa anamuhalefet partis sözcüsünün bu programda noksan ne var lüzumsuz ne var yanlış ne var zararlı ne var bunları göstermesini, işaret etmesini beklerdik. Programda hangi noktaların tahsilini istemektedirler, ilâve edilmesi için neleri lüzumlu görmektedirler, tavsiyeleri nelerdir. Bunları söylemelerini beklerdik. Bunun yerine Yüce Cumhuriyet Senatosunun bu ulvi kürsüsünü âdeta bir polemik yeri gibi kullanmaya kalkışışlarını kınamamak mümkün değildir.

Halktan yana olduklarını daima ağızlarından düşürmiyen arkadaşımız, zabıtlara geçen konuşmalarında, Türk Halkını cahillik, fakirlik, yoksulluk içinde kıvranan kitle diye tavsif edip, ondan sonra bunlar, sizin programınızı okumuşlar da anlamışlar da onun için mi size oy vermişler; şeklinde ki, kendine has değerlendirmesiyle Aziz Türk Halkının büyük Türk Milletinin, siyasi olgunluğuna, demokratik haklarına ve inanışlarına, âdeta taan eder birtakım ithamlarda bulunmuşlardır. Bu onların müzmin, öteden beri tedavi edilemeyen bir hasta taraflarıdır. Ya millî iradeye inanılır, halka saygı gösterilir yahut da millî iradenin karşısında bulundukları gerçeği kabul edilir, açıklanmış olur. Aziz senatörler, ben daha fazla vaktinizi alarak, benden önce konuşan arkadaşlarımla, hakikaten yapıcı bulmadığım ve burada yanlış ve sakat birtakım görüşlerin tekrarından ibaret saydığım mütalâalarına cevap verecek değilim. Onların aka kara, karaya ak deme itiyatlarını şüphesiz bizim değiştirmemize, tedavimize imkân ve ihtimal yoktur. Ama şu gerçek de, bilinmesi

ve kabul edilmesi zarurî olan bir husustur. Bin türlü müşküllere, engellere, kösteklemelere, şaşırtma çabalarına rağmen Cenabı Hakkın bahşettiği yüce iz'an ve aklıselimle cahil diye taan ettikleri, ama kendilerinin yıllar boyu ihmal edip cahil bıraktıkları büyük milletimiz, bize ikinci defa büyük güven ve teveccüh göstermiştir. Onlar milletimize bu yüzden taan etsinler, biz Adalet Partisi ve onun yeni Hükümeti olarak yüce halkımıza sonsuz şükran borçluyuz.

Parlâmento içi ve Parlâmento dışı bütün yurt sathında tam mânasiyle gerçekleştirmeyi gönülden istediğimiz birlik, beraberlik, huzur ve kardeşlik atmosferi içinde vaatlerimizi yerine getirerek, göreceğimiz hizmetler ve ulaşacağımız başarılarla aziz milletimizin teveccüh, güven ve sevgisine lâyık bulunduğumuzu ispat etmek için, daima yeni Hükümetimizin yanında bulunmak. Adalet Partisi Grubu olarak hem borcumuz hem de vazifemizdir. Gerçekleri gölgelemeye çalışan ve onun için de ciddiyetten uzak bir usul ile burada istihza edilmeye yeltenilen “bir Türkiye’ye, yeni bir Türkiye daha katmak” azmimizin vesikası ve taahhütnamesi olan yeni Demirel Hükümetinin bu programını genç, dinamik, idealist arkadaşlarımızın, cümlemizin, yardım ve işbirliği ile gerçekleştireceklerine tam bir inancımız vardır.

Cenabı Hak samimiyetle bu millete hizmet etmek isteyenleri daima muzaffer kılmıştır. Bunun en tarihî ve şahane örneği Atatürk’tür. Türkiye’mizi ve milletimizi onun işaret ettiği yüce hedefe yüceltmekte samimî olanların hizmet ve davalarında başarıya ulaşacakları şüphesizdir. Kendisini yaratana ve kendisine güç ve kuvvet verene gönülden inanan insanlardan kurulu genç ve dinamik yeni Demirel Hükümeti, yurt hizmetlerinden bu tarihî devrede, gerçekleştirebileceklerini sıraladığı bu gerçekçi programıyla hizmet yoluna çıkmıştır. İnananlar başaracaktır.

Yüce Senatoyu Adalet Partisi Grubu adına saygı ile selâmlar, genç yeni Demirel Hükümetine grupumuz adına başarılar dilerim. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Yıldız grupunuz adına tekrar söz istediniz? Buyurun.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri; Sayın Başbakan beni bu konuşmaya çağırmasa idi huzuruza çıkmıyacaktım. Grupumuz adına görüşlerimizi bildirdik. Kişisel görüşlerimizi de arkasından arkadaşlar açıklayacaklardır. Konuşmaya beni çağırdıkları için bu konuşmayı yapmak üzere huzuruza çıktım.

Sayın Başbakan hiçbir şey yokmuşçasına, güven telkin eden ve çok açıkça söylenenleri reddeden bir davranışla, kürsüde konuştular. Kendisini ve partisini güç duruma düşürürsem kusur bende değil. Elbette gerekli karşılığı vermek zorundayım. Vereceğim örneklerle de kimi kişiler yahut kurumlar rahatsız olursa, onun kusuru da bende değildir, örnekleri zaten pek fazla da yapmıyacağım, gerekirse daha çoğunu getirmek üzere, şimdi belirgin söylediklerimizi kanıt şeklinde doğruluyacak, çok yaygın bilinenlerden bir kısmına dokunacağım.

Arkadaşlarım, biz sorumluluğunu kavramış, dedikodu için kürsüye çıkmak itiyadı olmıyan ve söylediklerimizin daima bir hesaplama sonunda; kim doğru, kim

yanlış söylüyor denkleşmesini ve değerlendirmesini de isteyerek kürsüden inen arkadaşlarımız.

Biz burada, Sayın Başbakanla ben, grup adına, belki biraz sonra da konuşulacak, birkaç kez oldu, bu birimizin ak dediğine birimiz kara diye konuştuk. Bunda ikimiz de haklı olamayız. Bunu bir kez daha, çok defa yaptık ya, en belirgin bir kez daha, millî eğitim konusunda genel görüşme, sonra da araştırmaya çevirdiğimiz istemimiz üzerinde yapmıştık. Diyoruz ki, ulus karşısında konuştuk, bütün Türk ulusu bizi dinledi; arkadaşlarımız dinledi, karşılık bekliyor. Çok iddialı konuşmalar oldu, suçlamalar oldu, müfteri lâfları kullanıldı, suçluları koruyorsun lâfı söylendi, ben söyledim, o dar karşısını söyledi. Aynı şey eskiden de yapıldığı zaman, Hükümet üyeleri, parti sözcüleri bütün söylediklerimizi reddettiler. Kimi iyi niyetli arkadaşlar, koridorda gördün mü, dediklerinin hepsi yanlışmış, Sayın Millî Eğitim Bakanı yahut da şu özellikle, onda çok uzun sürdü, böyle söyledi. Ben de dedim ki, beş dakika konuşacağım onun gereğini yapmanızı rica ediyorum. Biz yaptığımız buradaki konuşmada, ileri sürdüklerimiz, aslında insafla düşünülürse, seçim propagandası yapıldığı zaman bizzat iktidar partisinin üyelerinin birbirlerine yaptıklarından hafif. Çok daha ağır suçlamalar okuduk, birbirlerine ve o suçlamaları yapanların bir kısmı bugün parlâmentoda. Bir tarafı bunun yanlıştır. Veya iki taraf da doğrudur; o zaman ikisi de suçlu. Bir taraf yanlışsa o suçlu, öbürü haklı. Ama her halde bu suçlu. Birbirini o kadar ağır suçlayanlar bugün Meclistedirler. Önce bunu tesbit etmek isterim. Bu kadar ağır şekilde, hiçbir zaman o lafları biz burada kullanmadık. Birbirini vuranlardan söz etmiyorum; ağır şekilde suçlayanlar Meclise gelmişlerdir. Onlardan ya ikisi de suçludur. Ya biri kusurludur. Ama her ikisi de bugün iktidar partisi içinde Parlâmentodadırlar.

Önce bizim Hükümete yardım yönünden, Sayın Başbakanın çağrısına senelerden beri katıldığımızı, fakat bir karşılık görmediğimizi söylemek isterim. Birçok kez sizi de aşıyor, hattâ sizin içinizde bunları benimsemiyen insanlar da çok olduğunu biliyoruz. Şöyle işler vardır, bunları meydana çıkaralım dedik, araştırma önergeleri verdik, hiçbirisini kabul ettiremedik. Bugün Sayın Başbakana da sunuyorum. Senato gündeminde pek de yüz ağartıcı olmıyan işler için 5 tane önerge vardır; araştırma önergesi.

Birisi Tabîî Senatör Haydar Tunçkanat tarafından Amerika Birleşik Devletleri Hükümetiyle T.C. Hükümeti arasında Karadeniz Bakır kompleksine ilişkin, araştırma istiyorlar.

Ulusal yararlarımıza aykırı olması niteliğinden ötürü bunu uzun uzadıya yazdık. Yanlış doğru araştırma istedik. Kabul edilseydi bu iddialardaki hak ve haksızlık meydana çıkar.

Sonra bugün üzerinde 9 ay geçmiş, kanlı Pazar olayları ve ona benzer asayişsizlik yüzünden Senato araştırması istedik. İkinci madde olarak, hâlâ görüşemiyoruz. Senatoya teklif ettik; bir gün daha fazla çalışalım, yürütmeyi denetimi yapalım, teklifi ben yaptım, kabul edildi fakat o gün de bu yaptırılmadı. Öbür konularla

kapandı. Şubat 16'da bugüne 11 Kasıma kadar süren koca bir devre. Türkiye'de her tarafa yaygın etkiler yapan bir olayın denetimini, araştırmasını yapamadık, ilerde yine görüşeceğiz, söyleyeceğim konularda ağır şekilde Hükümetin suçlu olduğuna dair örnekler vereceğiz...

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Hani suiistimal yapanları söyleyecektiniz?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Müsaade edin bu araştırma yapılmadı. İvedi etmeyiniz onları da söyleyeceğim. Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mehmet Özgüneş'in, Partizanlığın örneği kötü bir tutum yüzünden Diyanet İşleri Başkanlığının yardımcısı hakkında, uzun uzadıya üzerinde durdum, önerge verdi, araştırma var hâlâ duruyor.

Cumhuriyet Senatosu Denizli Üyesi Hüseyin Atmaca'nın Kayseri'de vuku bulan hâdiselere, aynı şeyleri söyledi karşılıklı cevap verildi. Yine Mehmet Özgüneş'in İller Bankasındaki yolsuzluk yüzünden istediği araştırma yine 7'nci madde olarak duruyor. Şu anda uzun süre görüşülmeden yatan 5 tane belirttiğimiz kusurları kapsayan araştırma önergesi, bu kâğıtta.

Şimdi geliyoruz, bir araştırma önergesi kabul edildi. Karşılıklı tartışmalar oldu, özel yüksek okullar için örnekler vereceğim, sayısız, suiistimallere kanıt olacak raporlar okuyacağım. Bunlar bir tanesi kabul edildi. Dediğimizden daha kötü bir durum, raporda okundu. İmzalayan çoğunluk A.P.'lidir. Biz imza etmedik raporu. Çoğunluğu A.P.'sinden olanların birkaç tanesini okuyacağım, vaktinizi almıyacağım, onun altında ne yattığım hepiniz burada da değerlendireceksiniz. Kanunsuz açılmalar, bakanın kanunsuz karışmaları, birbirlerine sevinç telgrafları, onları okuyacağım raporda hep imza edilmiş A.P.'lilerle. Yolsuzluklara belge olacak bir sürü bilgiler koca raporda yatıyor.

Boraks araştırması istendi. Orada ulusal kaynaklarımızın kötüye kullanıldığı, ulusal yararlarımıza aykırılığı meydana çıkaran rapor, Yüce Senatoya geldi.

Şimdi size demin de arz ettim belgeler kesin, tanıtılar kesin olmadıkça insanları kürsüye tek tek getirmek değil, olayları getirmek mümkün olur. Çünkü burası mahkeme değil. Mahkeme araştırması değil, ama olay var, kamuoyunun önünde.

Burada Sayın Fehmi Alpaslan uzun uzadıya konuştu ve çok kesin konuştu. Bu dediklerimin yapıldığını, rahatsız edici, kendisi de rahatsız olucu bir sıkıntı içinde burada söyledi. Sayın Başbakanla görüştü. Ne oldu? Aynı şeyleri söyledi.

Sonra daha yakında Jokey Klubü Başkanı, Devlet büyüklerine ilişkin, kimse bilmiyorum isimlerini, büyük suçlamalar yaptı. Jokey Klubü Başkanı. Suiistimaller üzerine yararlar üzerine konuştu. Açıklanmamış ki, hepsini bileyim. Ama kamuoyu, gazeteler yazdı.

Zeytinyağı hikâyelerini bırakıyorum. Fakat Sayın Topaloğlu burada işte tutanaklardan çıkardığım özetini 726 bin dolara varan Romanya, Rusya, İtalya'dan

alınan petrollerde rayiç üstünden, kusur anlamına izah etti ve Sayın Bakandan karşılık istedi. 726 bin dolar. Tutanaklarda, bunların hepsini söyledi.

Sonra gazetelerde, sayfa sayfa, ton ton okuyoruz teneke ithali yolsuzluğu. Bu ne ile olur? Haksız bir izin olmuş; yazıyor gazeteler, kimse de yalanlamıyor. Belgeler, isimler, tarihler, tonla yazılı. Sonra bunu aynı zamanda Ereğli Demir Çelik gibi resmî bir kuruluş Hükümete de yazıyor. Öyle oldu diyor. Bu arada gazete yine yazıyor; bir bakan bu yüzden değişti diyor. Doğru, yanlış. Ama araştırmaya değer bir konu. Bir resmî kuruluş. Kanunsuz, usulsüz çıkar sağlanmış, ithal edilmemesi gereken tenekeleri ithal edilmiştir, diyor ve yine gazeteler yazıyor; “kuruluştan sonra bakan değişmiş” diyor. Yanlış, doğru ben değiştirmedim. Ama bunların hepsinin meydana çıkması için her halde bir noktaya varmak gerek. Yoksa ben var diyeceğim, birisi çıkacak yok diyecek, ortada kalacak, bu iş yayılıyor.

İlâç yolsuzluğu artık sayfalar doldurdu. İller Bankasını söyledim. Gazetede okudum. Memur statüsünde 80 kişi, yüksek mimar ve mühendis, yolsuzluklar, şirketin yaptıkları, genel müdürün yaptıklarına ilişkin partizanlık ve yolsuzluklar hakkında rapor veriyoruz, diyor. Atanmışlar, değiştirilmişler, atılmışlar diye yine şikâyetleri gazetede okuyoruz. Nasıl çıkar bu meydana? Ben evet, o hayır demekle çıkmaz. Benim elimde Trabzon’da Eğitim Enstitüsü, çimento fabrikasındaki lâflar artık her tarafta söyleniyor, örnek veriyorum ben.

Diyanet İşleri Yardımcısı, söylediğim gibi, kaç kez söyledik. Kanuna aykırıdır, yükseköğrenimi yok. İstanbul Müftülüğüne atanmış, oraya gitmiyor, burada duruyor. Bulunmaz bir adam mı, Türkiye’de başka yok mu? İllâ böyle yükseköğrenimi yapmayan bir kimse Diyanet İşleri Başkanlığını mı yönetecek? Partizanlık değil, yahut bunda başka bir hile yoktur, nasıl diyebilirsiniz? Söyledik Sayın bakanlara, raporlar verdik, Diyanet İşleri Başkanlarının yazılarını götürdük, bakın Başkan şikâyet ediyor, bunun için böyle diyor, niye bu adam duruyor, başka bir adam bulunmamış mı Türkiye’de, niye yapışılıyor bu adama? Bütün bunlar, olaylar, sonra birçok partizanlık örnekleri; sayısız. Şimdi en son bile, üç dört tane en yüksek kademe; genel müdür. Denizbank, İller Bankası, bilmem ne genel müdürü, filân hepsi seçimi kaybedenler hemen oraya aktarılmış, oturmuş, partizanlık değil de nedir bunun adı? Hemen oradan oraya geçmiş, kaybetti eyvallah, yeri hazır. Bu söylediklerimiz arkadaşlar, birkaç örnektir, birkaç delildir, açıklanacak çok şeyler vardır. Nice insanlar bekliyor, ama eğer güveniyorsanız, ben size çok daha kolay yol teklif edeceğim, ikimizin de bir şey diyemeyeceği veya kamuoyunun da hiç reddedemeyeceği bir usul; Senato araştırması yaparız, çok kolay. Ben hazırım, aramaya, çalışmaya başkası da Senatördür, bu lâfları işittiği zaman rahatsız olan kimseler de katılır, hiç Hükümet de rahatsız olmaz, çalışmak istemiyen de çalışmaz, biz hepimiz bu araştırma komisyonuna üye olmaya hazırız. Var mı başka bir şey? Bu araştırma da herhalde hiçbir şey icadetmeyeceğiz; gidecek, belgelerle, raporlarla, kayıtlarla, emirlerle, bize verilen şeyler üzerinde çalışacağız. Yardıma hazırız, alkışlıyan A.P’li arkadaşlara arz ediyorum. Sayın Başkanın bu kadar açık reddedişini çok güzel yaratıcı bir hava olarak alkışladınız, tarih beni ikinci kez oluyor, aynı iddia ile buraya

çıkartmış. Sayın eski Millî Eğitim Bakanına dedim ki; eğer güveniyorsanız elimde dosyalar, getirdim, bunların içinde yazık TÖS'den, Öğretmenler Federasyonundan, öğretmenlerden aldım geldim, dosyalar. Hepsi yüzde yüz doğru olmayabilir, sizin söyledikleriniz de doğru olmayabilir. Ama eğer güveniyorsanız bir kurt yeniği yoktur diyorsanız, bu söylediklerimde, isim isim, tarih tarih vererek araştırma yapalım. Araştırma yaptığımız zaman işi olanlar gitmez, bu işi, bu vatanseverce hizmeti Devleti bu kirlerden temizlemek isteyen insanlar, hiç de burada oturmaz, gider, çalışır. Ben hazırım. Belgelere dayanalım diyoruz; böyle, burada işte öyle oldu, böyle oldu demiyelim, belgelere dayanalım.

Araştırmaları kabul etmeyiniz, işimiz var, çıkan olaylardan bir iki tanesini okuyacağım, soracağım ne yaptılar? Hiçbir şey yapmayın ama, yok böyle bir şey...

Atanmalarda belirttiğimiz insanlar böyle gidecek, ona da bir şey yok, sonra çıkacaksınız kürsüye yok diyeceksiniz, yağma yok öyle yok demekle işler yok olsaydı her şey yok derdik olurdu...

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Var dediğinizi ispat ediniz.

AHMET YILDIZ (Devamla) — İspat etme yolunu söylüyorum.

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Yok; bir şey yoksa, size ne yapılacaktır? O kadar meşgul edeceksiniz.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Eğer güveniyorsanız, abdestinizden şüpheniz yok ise, (*Yok sesleri*) Hah yoksa, abdestinizden şüpheniz, o zaman güveniyorsanız, bu Araştırma Komisyonunu kurarız. Yok söylüyorsanız bu suçlamalardan, bize yapılan suçlamaları, faizi ile iade ediyoruz. Ya o suçlamaları faizi ile geri alırsınız, kim alıyorsa, veya bu araştırmayı kabul ederseniz, ayıplar meydana çıkar, suçlular bulunur. Yok...

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Bir şey yoksa size ne yapılacaktır?

AHMET YILDIZ (Devamla) — En büyük fırsat elimizdedir, söz verin, Türkiye'de esaslı bir fırsat elimize geçmiştir.

Şimdi soruyorum, arkadaşım diyor ki, yoksa hiçbir şey? Sayın A.P.'lilerin çoğunun imza ettikleri raporu okuyorum; hiçbir şey yok, birkaç tanesini okumuyacağım. Son rapor bu, bir tane, örneğin diyor; Bakanlık tarafından, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, Ticari ve İktisadi ilimler özel Yüksek Okulu ile Mühendislik ve Mimarlık Okulu gibi birbirinden mahiyet itibarıyla tamamen farklı okulların, yasaktır, çünkü kanunda, aynı bina içinde açılıp işletilmesine müsaade edilmiş olduğu gibi, bâzı öğretim kurumlarının işhanlarında kolacı, terzi, berber, temizleyici, avukat yazıhanesi, mecmua idaresi gibi çeşitli işyerlerinin arasında açılmasına izin verilmiş olduğu tesbit edilmiştir, belgeler. Ancak okullara açılmak izni verilmek üzere kurulan bâzı uzman heyetlerinin bu konu üzerinde kurdukları ve aynı bina dâhilinde reklâm bürosu, şoför sendikası, avukat yazıhanesi gibi büroların bulunduğu ve üst katında da mal sahibinin ikâmet etmekte olduğu bir binada okul açmanın öğretim ve eğitim ciddiyetiyle bağdaşamayacağı hususunu raporlarında açıkça ifade ettikleri, uzman-

lar buna rağmen raporda böyle söylüyor, buna rağmen bu durumun düzeltilmesi için her hangi bir tedbir alınmadığını biliyor, yani rapor gelmiş bir tedbir yok...

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Bunlar görüşüldü...

AHMET YILDIZ (Devamla) — Alınmadığı, gerek dosyalar üzerinde yaptığımız incelemeler, gerekse okulları ziyaret sırasında müşahedelerimizle sabit olmuştur. Kanımızca bakanlık tutumu ile sadece kanuna değil eğitim anlayışının da dışına çıkmıştır unutuyorsunuz.

Yine uzmanlar heyetlerinin...

OSMAN SALİHOĞLU (Sakarya) — Bunlar görüşüldü.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Rahatsız olmayınız, rahatsız olmayınız. Yine uzmanlar heyetinin okullara öğretime başlama izni verirken kitaplık konusunda çok toleranslı hareket ettikleri, kanunun öngördüğü beden eğitimi imkânları üzerinde ise hiç durmamış oldukları dosyalardaki raporların tetkiki sonucu meydana çıkmıştır. Bütün bunlardan ayrı olarak bâzı raporlarda, öğretime başlama izni isteyen okulun laboratuvarları ile ders araç ve gereçlerinde eksikler alınmadan, öğretime başlama izninin verilmesi mümkün olamayacağı belirtilmesine rağmen, raporlarda, aradan bir ay gibi kısa bir zaman geçmeden, ikinci bir heyet kurulmak suretiyle öğretime başlama izni verilmiştir; belge 8. Belgeyi de okuyayım da, altındaki heyecana da bakın. Heyecan var altında. Diyor ki, belge; okulun dosyasındaki yazışmaların tetkikinden, okulun açılma izni almak için çok geç müracaat ettiği, bundan sonra öğretime başlama izni vermek üzere 20 Kasım 1967 tarihinde okula giden uzmanlar heyetinin, fizik, kimya, teknoloji ve malzeme laboratuvarlarını yeterli bulmayarak gerekli raporu vermedikleri, anlaşılmıştır. Bunun üzerine okul kurucusu ile okul müdürünün Bakanlığa müracaat ederek, uzmanlar istemiyor, bu karara itiraz ettikleri ve bakanlığın da yeniden bir uzmanlar heyeti, bir tane daha kurmak suretiyle, ilk rapor tarihinin üzerinden bir ay dahi geçmeden okulu bir kere daha incelettirdiği ve bu ikinci heyet tarafından verilen rapor üzerine 19.12.1967 tarihinde öğretime başlama izni verildiği tesbit edilmiştir. Olmaz, olmaz, herkes bağırıyor ikincisi de yine izin veriyor. Ancak bu arada bâzı kimselerin, bu raporu okuyorum, ancak burada bâzı kimselerin Ankara'ya giderek bu konu ile uğraştıkları ve meseleyi Bakanlıkta takibettikleri de okul dosyasında görülen...

BAŞKAN — Sayın Yıldız, bu konu Cumhuriyet Senatosunda müzakere edildi neticelendirildi, şimdi bunun üzerinde tekrar müzakere yürütmenin lüzumu yok zannediyorum.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Sayın Başbakan bunu dinliyor. Dedi ki, belge verin, kanıt verin bir sürü sayıyorum, bunlar ne ile olur?

BAŞKAN — Çok rica ederim, bunu burada kısın, bunu hulâsa yapacaktınız. Eğer belge üzerinde birkaç satırlık bir şey konuşmak lazımsa geliyorsa hulasaten sonuç verin...

AHMET YILDIZ (Devamla) — Arkasından bakın, okulun yönetmeliği imza-ya girmiştir, öğretime başlama mucibinin de yazılmış olduğunu müjdelirim. Resmî müsaadeyi vekil imzaladı, gözünüz aydın. Yıldırım. Bu kadar ivedi işler yapılır ise ve bütün bu haksızlıklar örtülür ise arkadaşlarım, rüşvet, suiistimal dediniz, bakkal alış veriş değ il, bu kadar usulsüzlükler üzerinde inadedince ve bu usulsüzlüklerle değ iştirmemekte ısrar edince, bunun altında bir kurt yeniğ i olmasını söylemek dürüstçe bir harekettir. Hayır öyle değ ildir demek suçluyu korumaktır. Belirli kanıtlar ortada iken, bu kadar inatla ısrar ederken, yıldırım telgrafları ile giderken, vermeyin açmayın, açamazsınız diyen uzman raporunun ikincisi gönderiliyor, o da istemiyor, A.P.'li arkadaşlarım da imza etmiş bunu, ben söylemiyorum, çoğunluğ u A.P.'li olan arkadaşlar; ne yapıldı bunun üzerine, peki şimdi onu soruyorum? Bize haber verin ne oldu. Yok. Bu iş in bütün kusurlusu olan Bakan yer değ iştirdi. Tarım Bakanlığ ına gitti. Bu mudur denetim? Meydana çıkan suçların karş ılığ ı bu mudur? Soruyorum size, elinizi vicdanınıza koyun. Bütün bunlar oldu, okundu, görüş üldü, bitti iş . E... bu suçlar ne? Bu okullar, bu rezalet nereye gitti? Uyudu, gitti. Böyle diyeceksiniz, uyuyacak bunlar, sonra çıkacaksınız burada rahatça, böyle bir şey yoktur, yapanlar müfteridir. Ya... Müfteri diye iade ediyor. Bunu yaparsanız mesele yok, çıkar meydana, kim suçlu, kim müfteri meydana çıkar.

ORHAN KOR (İzmir) — Suçluyu mahkemeye verin.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Hükümet var, ortada. Hükümeti biz emrimize almıyoruz, Devletin; ihtar ediyoruz, Yasama Organıdır, burası. Burası mahkeme değ il. Ş imdi buraya bakın, kürsüden indi arkadaşım, “dayanaksız konuşuyorsunuz” dedi. Sayın Tevetoğ lu bu da sizin için dayanak iş te. Kitaplarınız 5-6 bin tane satılmış, yazıyor. Bir yere üç liraya verilmiş, bir yere de elli liraya verilmiş.

BELİĞ BELER (İzmir) — Kaç defa söylediniz?

AHMET YILDIZ (Devamla) — İş te, belge istedi, “dayanaksız konuşuyorsunuz.” dedi. Bende dayanak getirdim. Kendisinin iş ine yarar diye, dayanak getirdim.

FETHİ TEVETOĞ LU (Samsun) — Bu mu senin belgen?

AHMET YILDIZ (Devamla) — Bir Bakanlık bile sadece 3.490 tane almış. Bütün bunlar ortada.

FETHİ TEVETOĞ LU (Samsun) — Yalan, yalan, 3.490 tane olduğ u yalan. Burada belgeler okursunuz, sonra Cumhuriyet savcılığ ından istenirsiniz ve şehir dış ı kaçarınız.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Yazıyor burada, bunların hepsini. Bana da geldi o kitap...

BAŞKAN — Sayın Yıldız, şahsa müteveccih konuşmayın, çok rica ederim.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Dayanaksız dediler de, bir dayanak olsun diye söylüyorum; rahatsız olurlar diye bir dayanak olsun diye, söyledim.

Ş imdi arkadaşlar, komisyonlarda aynı şeyleri söylemiş iz, demek düzelmiyor da söylüyoruz, aynı şeyleri.

Anayasada değişiklik istemiyoruz. Anayasada değişikliği programda açıklanan amaçlar yönünden tenkid ettik. Belirttik, ne istiyor, niçin istiyor? Yargıdan rahatsız oluyorum demek istiyor. Danıştay müktesep haklar dışında hiçbir ithal yapmasın diyor. İstedigimi istediğiniz yere verelim diyor. Bu mudur? Yalnız kazandığı maaşla mı bir kimse Devlet memurluğundan değişme dayanağı olur? Başarılı çalışıyorsa, dürüst çalışıyorsa, mutlaka değiştirmek için bir gerekçe yok ise ki - bu gerek tarafsız organların vereceği rapordur. - Yok ise, efendim, ben senin maaşını veriyorum da, oradan alırım seni, öbür tarafa veririm demek hakkına kazanmak için Anayasayı değiştirmek isterseniz, demin de belirttiğim gibi, bütün bu konuları istemiyoruz. Yoksa Anayasada haklı bir değişiklik olur, ona bir lafımız olmaz. Burada bir haksız değişiklik var. Efendim, bir kaç gün evvel değişiklik olmuş. Evet, söylüyoruz o değişiklik - tarih kaydedecek - Anayasayı dinamitlemiştir. Yine söylüyoruz. Siz kabul ettiniz. Biz bu görüşteyiz, siz o görüştesiniz. Tarih ikimizin de tutanaklardaki yerini tesbit etmiştir.

Şimdi arkadaşlarım, sonuç: Böyle havada yermeler, reddetmeler elbette ki inandırıcı olmayabilir. Ne bizim söylediğimiz yüzde yüz inanılsın diye iddia ediyoruz. Ne de Hükümetin söylediklerine inanabiliriz. Olaylar, basına, kamu oyuna yansdıktan, kişiler isimleri ile, olaylar rakamları ile, tarihleri ile belli olduktan sonra yapılacak iş - Çünkü şüphe değil, açıkça diyor - yapılacak iş meydana çıkarılmasıdır. Bunu meydana çıkarma cesareti göstermeyenler hesap vermekten kaçınanlardır. Onlar ne kimseye müfteri diyebilirler, ne de alını aktır diye öğünebilirler.

ORHAN KOR (İzmir) — Hepimizin alını aktır, seninki kara.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Hesap vermekten korkan... İşte alınınız ak ise, kabul ediyor iseniz, size karışmıyorum, kişilerle ilgim yok, benim. Olayları söylüyorum. Sizinle, elbette tek tek kimse ile hesabım yok. Ben bir iktidar tutumu söylüyorum, içinde olaylar söylüyorum. Bu olaylarda belki en suçlu sandığım kimsede, suç değil de, başkası suçlu çıkar. Ama olay ortada diyorum. Yoksa kişileri suçlama hakkım yok ki, bir mahkeme kararı yok, elimde. Siz nerden çıkarıyorsunuz? Öyle ise, böyle bir durum karşısında olunca olayı da söylemeyi engel...

ORHAN KOR (İzmir) — Siz vatan hainisiniz.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Ne diyorsunuz anlıyamadım?

ORHAN KOR (İzmir) — Vatan hainisiniz diyorum.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Siz başka bir yere gidin. Buraya yakışmadınız.

ORHAN KOR (İzmir) — Siz yakışmıyorsunuz. (A.P. sıralarından gürültüler)

AHMET YILDIZ (Devamla) — Ben vatan uğruna kelle koydum, sen de mide koydun. Aramızda fark bu. (Adalet Partisi sıralarından gürültüler) Ya, yağma var?

BAŞKAN — Sayın Yıldız, zatiâliniz...

AHMET YILDIZ (Devamla) — Vatan haini diyor bana.

BAŞKAN — Çok rica ederim, şey yapıyorlar.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Sayın Başkan, kabahat sizin, susturmadınız. Üç defa vatan haini dedi.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Kaç defa söyledi, Sayın Başkan.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Kürsü hürriyeti var, orada konuşan kimseye hain diyemez. Kürsü hürriyetini kimse ihlâl edemez. Vazifenizi yapın.

BAŞKAN — Çok rica ederim Sayın Betil, ben yapıyorum efendim vazifemi; çok rica ederim, işi havalandırmayın efendim.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Kürsüden konuşana kimse hain diyemez, dedirtemezsiniz.

BAŞKAN — Arkadaşın üzerinde, idare âmiri arkadaşlar ilgi gösterdiler. Ben de yaptım.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Fakat, kürsüden konuşana hain diyemez. (*Adalet Partisi sıralarından bir ses, “onları kötü yola siz sevk ettiniz” “salak herif, sus be!”*)

SELÂHATTİN ÖZGÜR (Tabii Üye) — “Sus be” yakışır mı bu Senatoya? Ne demek bir senatöre kalkıyor “hain” diyor.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Biz de söylüyoruz...

SELÂHATTİN ÖZGÜR (Tabii Üye) — Biz de söylesek ne olacak?

BAŞKAN — Çok rica ederim Sayın Özgür, siz sakın olun. İşte orada idare âmiri arkadaşlar var, sustururlar. Çok rica ederim.

Sayın Yıldız siz de cevap vermeyin efendim. Siz devam buyurun. (*Adalet Partisi sıralarından gürültüler*)

AHMET YILDIZ (Devamla) — Biz burada namus temizlemeye varsanız, namus temizliyeğim diye tekrar ettik. Kaçtınız. İşte tekrar ediyorum; eğer istiyorsanız namus temizlemesi yapalım... (*A.P. sıralarından gürültüler*)

BAŞKAN — Sayın Yıldız karşılıklı konuşmalıyım.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Yağma yok, Devleti soyacaksınız, soyduracaksınız, sonra da gelip tahrik ediyorsunuz, diyeceksiniz. Yağma yok. (*Adalet Partisi sıralarından “soyguncu sizsiniz” sesleri, sıra kapaklarına vurmalar ve gürültüler*) Bu sözleri söyleyenlere iade ediyorum; müfteri diyen müfteridir yahut namusu ile hesap verir. Yağma yok. (*Adalet Partisi sıralarından gürültüler, C.H.P. ve Millî Birlik Grubundan alkışlar*)

Haddinizi bilin, burası Türkiye Büyük Millet Meclisi... (*Adalet Partisi sıralarından gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar*)

BAŞKAN — Efendim, çok rica ederim, bu karşılıklı konuşmaları bırakalım.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri huzurunuzda biraz evvel görüşen Sayın üyenin ortaya koyduğu hususları teker teker cevaplandıracağım.

Bunlar nelerdir? Evvelâ Senatoya araştırma önermeleri verilmiş de, bu araştırma önermeleri henüz sırası gelip, beş altı tanesi gündemde; karara bağlanmamış da, bunların içerisindeki iddiaların hepsi doğru imiş de... E... o zaman araştırma yapılmasına lüzum yok ki, Senatonun iradesine lüzum yok ki. Böyle farz ettiğiniz takdirde, bunun adına “Öküzün altında buzağı aramak.” derler.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Kim böyle söyledi ki, Sayın Başbakan?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem senatörler, benim maksadım havayı gerginleştirmek ve Yüce Senatonun bu zamana kadar alışageldiğimiz seviyeli görüşme tarzını bozmak değildir. Benim maksadım, ortaya iddialar atılıyor, bunlar konuşulacak. Sadece söyleyen söyleyip gitmeyecek. Söyliyenin yakasına yapışacağız. Bu da bizim hakkımız. Bu kürsü hürse, bu kürsüde herkes hür. Yani, memleket vazifesini üstüne almış olanlar da hür, murakabe fonksiyonunu yapanlar da hür, iktidar kanadına, muhalefet kanadına mensubolanlar da hür. Hepsî hür.

Şimdi, ortaya atılan iddialar nelerdir? Bakır mevzuu, Karadeniz bakır kompleksi, memleketin millî menfaatleri haleldar olmuş. İddialardan biri bu. Yani, bu da bir araştırma önermesine bağlanmış, Yüce Senatonun gündeminde. Görüşürsünüz, karar verirsiniz, olmuş mu olmamış mı? Olmuşsa bunun ne gibi bir neticesi olacaktır? Ona da karar verirsiniz.

Özel okullar ile ilgili araştırma. Görüşülmüş, burada söylenen şeylerin hepsî cevaplandırılmış, zabıtlara geçmiş.

E... şimdi, sadece siz kendi söylediğinizin doğru olduğunu ifade eder, verilen cevapların yanlış olduğunu ve hakem vaziyetinde bulunan buradaki Yüce Heyetin hakemliğini kabul etmezseniz bu münakaşalar bitmez.

M. ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabîi Üye) — Kim hakem, Başbakan? (A.P. sıralarından “Senato” sesleri)

BAŞKAN — Çok rica ederim, Sayın Özkaya. Efendim, müsaade eder misiniz, bir şey arz edeyim.

Sayın Başbakan, burada vâki her türlü konuşmaları, şurada sükûnetle dinlediler. Müsaade edin de Sayın Başbakan da konuşsunlar, hepimiz de sükûnetle dinliyelim, efendim. Rica ederim,

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabîi Üye) — Bravo Başkan.

BAŞKAN — Buyurunuz, efendim.

REFET RENDEÇİ (Samsun) — Dinlemek istemiyorsanız dışarıya çıkın.

SELÂHATTİN ÖZGÜR (Tabîi Üye) — Sen sus.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabîi Üye) — Sayın Başbakan cevap verecek vaziyettedir. Arkadaşların onun namına cevap vermesine lüzum yok.

BAŞKAN — O zaman müzakere cereyan etmiyor, demektir. Senatonun sükûnetini bozmıyalım efendim, çok rica ederim. Buyurunuz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ne olmuş? Diyanet İşleri Reis Muavinliğine tâyin edilmiş bulunan bir devlet vazifelisi hakkında araştırma istenmiş. Henüz sırası gelmemiş, münakaşası yapılmamış. Bunun sırası gelir, münakaşası yapılır. Bu kürsüden müdafaa durumunda olan kişiler müdafaa hakkını kullanır. Çıkacak neticeye göre de Yüce Senatonuz karar verir.

Ne olmuş? Seçimleri kaybedenler tâyin edilmiş ki, bu konuya ayrıca döneceğim.

Trabzon'da Çimento Fabrikasında birçok sözler varmış.

İller Bankasından şikâyet olmuş. 80 tane mühendis ve mimar bir araya gelmiş, yolsuzluklar hakkında rapor vermişler.

MUSTAFA DELİVELİ (Hatay) — Hakem ücreti var.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İlâç yolsuzluğu basında sayfalar halinde dolu imiş.

Teneke ithalatı ile ilgili yolsuzluk olmuş.

Romanya'dan petrol alınmış, 726 bin dolarlık bir fark varmış.

Jokey Kulübü Başkanı devlet büyüklerine ilişkin açıklamalarda bulunmuş.

Yine bu Yüce Senatonun bir üyesi, Sayın Fehmi Alpaslan, buradan birtakım açıklamalarda bulunmuş.

Boraks araştırması istenmiş, ulusal yararlaraya aykırılık varmış.

Karadeniz bakır kompleksinde de ulusal yararlaraya aykırılık dolayısıyla bir önerge verilmiş. Henüz sırası gelip, görüşülmemiş.

“Kanlı pazar olayları” namı altındaki, bu tâbire hiçbir şekilde iştirak etmiyorum, “Kanlı pazar olayları” namı altında bir önerge verilmiş, ağır şekilde Hükümetin suçlu olduğu iddia olunmuş, araştırma istenmiş.

Bunların üzerinde teker teker duracağım.

Bir de, bir senatör arkadaşımızın çıkardığı komünizmle ilgili bir kitaptan 3.490 tane satın alınmış.

Evvelâ Karadeniz bakırdan başlayacağım. Sırası geldiği zaman yine görüşeyim. Benim beyanlarımın aksine bir durum görüyor iseniz ben, bunun mânevi ve maddî sorumluluğunu kabulleniyorum, şimdiden. Bulursanız, araştırdığınız zaman, bunun mânevi ve maddî sorumluluğunu kabulleniyorum.

Neymiş millî yararlaraya aykırı olan şey? Karadeniz'de Samsun kenarında bir bakır fabrikası kuruyoruz. Küre'den, Espiye'den, Murgul'dan ve Karadeniz'in bu dağlarının altında bulunan, halen gayrimeşkûk, keşfedilmemiş; fakat, mevcudiyeti hakkında esaslı emarelerinin elimizde bulunduğu bakır madenlerini çıkaracağız, bu bakır fabrikasında işliyeceğiz, senede 40 bin ton bakır çıkaracağız, senede 40 milyon dolar Türkiye'nin dış ticaret muvazenesine fayda sağlayacağız.

Hani, bağımsızlık, diyoruz, dışarıya bağlı olmayalım, diyoruz; ticaret muvazene-miz düzelsin, diyoruz ya; 40 milyon dolar, senede Türkiye'nin ticaret muvazene-sine fayda sağlayacağız, binlerce vatandaşımız yeniden iş imkânı bulacak. Bunun yanında demir cevheri de çıkacak, demir cevheri Ereğli fabrikasına nakledilecek ve Ereğli fabrikasında demir olup Türk vatandaşının hizmetine girecek, ülkenin imar ve inşasına hizmet edecek.

Bunun için 30 milyon 500 bin dolar krediye ihtiyacımız olmuş. Makinalar için veya 30.500.000 dolar dış ödemeye ihtiyacımız olmuş. Bu parayı kendi kaynakları-mızdan temin edememiştir. Çünkü, kendi kaynaklarımızın müsaid olmadığını her vesile ile söylüyoruz. Kendi kaynaklarımızdan bunu temin etsek, başka bir şey için borca ihtiyacımız olacak. Amerika Birleşik Devletlerinden 30,5 milyon dolarlık kre-di almışız. Faiz, ilk 10 yıl yüzde 1; mütebaki 30 yıl yüzde 2,5. 40 yıl vâde. Hadi gelin bakalım, bu şartlar içerisinde bir kredi bulun? (A.P. sıralarından "bravo" sesleri)

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabîi Üye) — Diğer şartlar, Sayın Başbakan?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Söyliyeceğim, söyliyece-ğim, acele etmeyin; bizim saklı, gizli tuttuğumuz bir şey yok, tutamayız zaten.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabîi Üye) — Zaten yayınlanmış.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Tutamayız, işte anlaşma. Buraya bırakırım, tetkik edersiniz. Kopyasını size veririm.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabîi Üye) — Tetkik ettik bile, lüzum yok.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — 30,5 milyon dolar, yani 300 milyon yüzde 1 vâde 10 sene; yüzde 2,5, vâde 30 sene. 40 sene vadeli. (A.P. sıralarından "Dinleyiniz bir kere" sesleri) Bunun için 300 milyon lira sermaye ile bir şirket kurulmuş, itiraz buna mı? Bunu da anlatalım.

Sermayenin 147 milyonu Etibank'ın, hissenin yüzde 51'i özel sektörde, itira-zınız buna mı?

Şimdi onu da tahlil edelim. 147 milyon, sermayenin 147 milyonu Etibank his-sesi; 74 milyon 980 bini Türkiye İş Bankası, 86 milyon Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası, 22 milyonu Türkiye Vakıflar Bankası... Bu eder 260 milyon. Geriye kalan 40 milyonun 10 milyonu Akbank, 10 milyonu Yapı Kredi Bankası ve mütebaki 20 milyonu da eşhas. Buna bir itiraz var mı? Herkese açık. Yani, bir adamdan menfaat temin edilmek suretiyle ortak yapılmamış.

Muhterem senatörler, 300 milyon sermayenin 260 milyonu Devlet bankaları... İyi mi? 40 milyonu, eşhas. Eşhas değil, iki tanesi yine millî banka, 20 milyonu eş-has. Eğer bunun bir sorumluluğu varsa biz bunu tekabül etmiye hazırız.

Millî menfaatlere neresi aykırı bunun? Devlet bütçesine uzun boylu yük olma-dan 1 milyar liralık bir tesis meydana geliyor. Bunun içinde 2-3 bin Türk vatandaşı çalışacak, bundan nema çıkacak. 40 milyon dolarlık senede ihracat yapılacak, bir o kadar da demir çıkacak, asit sülfürük çıkacak; yanında gübre fabrikasını bunların

atıkları ile işletmek imkânları da olacak. Bunun sorumluluğunu kabule hazırız. Bu bir suiistimal örneği olarak gösteriliyor. Bunun suiistimal neresinde? Ölçüp biçip konuşmak lâzım, bu kürsüden, ölçsüz konuşmalar, Devlet itibarını zedelediği takdirde, ölçsüz konuşmaların hep peşinde olacağız. Her ölçsüz konuşmanın da gayet tabii peşinde olamayız. Ama Devlet itibarını kollamaya mecburuz. Bu bir.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — İzin verirsiniz söyleyelim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Beyefendi, biraz evvel çıktınız, söyleseydiniz. Biraz sonra çıkar yine söylersiniz. Karşılıklı münazara yapmıyoruz ki, sizin bir Tüzüğünüz var, o tüzüğe göre bir müzakere yürütülüyor.

Boraks mevzuu; Eskişehir ilinin Kırka bölgesinde Türk Boraks Madencilik Şirketinin eline geçen sahalardan şunlardır.

1. İlk ruhsat 27.5.1958 tarihinde alınmış, 5.10.1962 tarihinde şirkete devredilen 24/185 sayılı saha, tarihlere dikkat ediniz 5.10.1962 tarihinde.

2. İlk ruhsat, 12.12.1959 tarihinde alınmış, 3.1.1963 tarihinde şirkete devredilen 24/184 sayılı saha.

3. İlk ruhsat, 19.8.1959 tarihinde alınmış, 18.10.1960 tarihinde şirkete devredilmiş 24/168. Yani, o zaman buradan konuşan üye Devletin kaderine hâkim 24.10.1960 tarihinde.

İlk ruhsat 5.2.1960 tarihinde alınmış, 13.2.1962 tarihinde şirkete devredilen saha 24/189.

İlk ruhsat 4.11.1960 tarihinde alınmış, yine kendileri memleketin kaderinde söz sahibi, aynı tarihte şirkete devredilmiş 24/233 saha.

Altıncı ruhsat, 5.2.1960 tarihinde alınmış, 4.8.1960 tarihinde şirkete devredilmiş, yine kendileri memleketin kaderinde söz sahibi, 24/188 sayılı saha.

Şimdi buradan dönüp Adalet Partili senatörlere, memleketi soyduruyorsunuz, milleti şöyle yapıyorsunuz, suiistimaller aldı, gitti demek bunlara dayanarak mümkün mü? Mümkün mü? Kendinizin idarede bulunduğunuz zaman verilmiş ruhsatlar var, bunun içinde. Adalet Partisinin idarede bulunduğu zaman verilmiş ruhsat yok. Adalet Partisi iktidarı ne yapmış? Bu sahaların durumlarını 1968-1969 yıllarında tetkik etmiş. Yukarıda söylediğimiz, bir ve ikinci sırada 24/184, 24/185 sayılı sahalara ait ruhsatlar iptal edilmiş, Danıştayca da tasdik olmuş. Biz bunu yapmışız. 3 ve 4'ncü sırada kayıtlı 24/168, 24/189 sayılı sahalara ait ruhsatlar ise Bakanlıkça iptal edilmiş, Danıştayda karar safhasında. Son iki safhaya ait ruhsatnameler halen tetkikte. Bu arada Ekim 1969 da, aynı bölgede Etibank Genel Müdürlüğüne iki adet işletme ruhsatı da verilmiş. Bu boraksta bizim kusurumuz ne? Kusurumuz ne? Bakırda kusurumuz ne? Şimdi bu silsileyi takibedelim. Gelelim tenekeye.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Onu en sona bırakalım.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Yok, yok burada konuşalım; teneke hepsi var bunların burada.

Budin Şirketi namında bir şirket, satılamamış tütünler - ki herkese açık - satılamamış tütünleri değerlendirmek maksadıyla İzmir Fuar kotasına konmuş bulunan 10 milyon dolarlık tütün tahsisinden faydalanarak, herkese açık, 2193 ton teneke ithali için usulüne göre müsaade almış, 2193 ton hepsi bu tenekenin. Bu tenekeler 14.2.1968 tarihinde İzmir Gümrüğüne gelmiş. Yani iki seneye yakın zaman önce İzmir Gümrüğüne gelmiş. Nerede tenekeler? İzmir gümrüğünde. Halen, şu anda İzmir gümrüğünde, tenekeler. Ne imiş bunda suiistimal? Mesele bitmedi. Ereğli şirketi tenekenin Türkiye’de yapıldığını iddia ederek bunların ithal edilmemesi lâzım geldiğini ifade etmiş. Sanayi Bakanlığı bu görüşe katılmış. Tenekelerin ithaline cevaz verilmemiş. Bütün bunlara rağmen biz tepeden inme bir emirle tenekeleri ithal edin deriz de, bunu bize sorarsanız, neden böyle dediniz diye. Bitmedi, hani bu kürsüden Danıştay kararlarını müdafaa ediyorsunuz, mahkeme kararlarını müdafaa ediyorsunuz, yargı organının kararlarını tatbik etmemek Hukuk Devletine aykırıdır diyorsunuz, saatlerce bu konuşuldu, burada. Hani Türk vatandaşlarının hepsine hak arama yolları açık olacaktı, açık rejimde, hani herkes kanun önünde eşit muamele görecekti? Bunları Anayasalara koyacaksınız, ondan sonrada istediğiniz şekilde tatbikat yapacaksınız. Onun adına keyfi idare derler. Adalet Partisi iktidarı keyfi idareyi bütün gücü ile bir daha geri dönmek üzere gömmeye çalışıyor. (*Adalet Parti sıralarından bravo sesleri*)... Budin şirketine de herkese açık olduğu gibi Danıştay açık. Danıştay’a gitmiş, 19.10.1968 tarihinde Danıştay 12’nci dairesi, 70 bin liralık teminat karşılığında, yürütmeyi durdurma kararı vermiş. Yani çeksin demiş, tenekeleri. Biz, yine idare olarak, olmaz demişiz. Kesin karara kadar bekliyeceğiz, demişiz. Danıştay 12’nci dairesi 4.9.1969 tarih ve 1297 sayılı kararı ile kesin karar vermiş. Kusurumuz ne bizim? Yani Danıştayın aksi kararı olur da, ithal edin deriz veya hiç Danıştay kararına lüzum görmeden ithal edin, deriz. Bu sorulur. Danıştay 12’nci dairesinin kararının sonunu okuyorum. “Bu nedenle”, esbabı mucibe veriyor yukarıda, “Davalı, idareci davacı firmanın ithal etmek istediği lake tenekelerin Amerikan menşeli olduğundan bahisle ithaline izin vermemesinde isabet bulunmadığından, dâvanın kabulü ile, dâva konusu işlemin iptaline 30 lira ilâm harcı peşin alındığından yeniden harç alınmasına yer olmadığına ve 500 lira avukatlık ücreti ile aşağıda hükmü gösterilen yargılama giderlerinin davalıdan alınarak davacıya verilmesine”. Tarih, 4.9.1969 Danıştay kesin kararı bu. Kusurumuz ne? Ne olmuş teneke skandalı? İşte Milliyet Gazetesi burada. Milliyet Gazetesine yazılan mektup da burada. Ne diyor Milliyet Gazetesi? Okuyayım mı, baştan aşağıya? Milliyet Gazetesi bütün bunları hikâye ediyor. E... sonra derler adama? Sonra ne olmuş? Yani, burada hakkının zedelendiğini iddia eden Budin şirketi mahkemeye gitmiş, tazminat dâvası açıyor, Devlet aleyhinde. Sizin bize soracağınız sual; Devlet aleyhinde tazminat dâvasını hak ederse, neden hukuka uymıyan bir iş yaptınız da Devleti tazminata mahkûm ettirdiniz şeklinde olmalıdır. Bu mu kusurumuz? Teneke bu. (*A.P. sıralarından gülüşmeler*)

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Hükümet bırakmıyabilirdi. İzni kimden aldı? İthal iznini kimden aldı Sayın Başbakan?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Efendim? Ticaret Bakanlığından. Herkes gibi, her Türk vatandaşı gibi. Hür teşebbüsün serbest olduğu bir memlekette her Türk vatandaşı gibi.

AHMET YILDIZ (Tabî Üye) — İzin veren de, bırakmayan da Hükümet.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hükümet, her sene 800 milyon dolarlık izin veriyor. Türkiye’de ticaret devletleştirilmiş değil. Herkese izin veriyor, Hükümet. Her perminin altında bir şey arıyorsanız, gelin söyleyin, ilk defa bugün de vermiyor, memleketin rejimi bu. Cumhuriyet kurulduğundan beri serbest ticaret olduğu için, Cumhuriyet kurulduğundan beri permi veriyor. Herkese açık olarak ilân ediyor. Kim isterse veriyor. Yani, o şartları, tahkik eder, kim isterse permi verir. Eğer permide bir usulsüzlük iddianız varsa onu getirin. Onun da münakaşasını yapalım. Ama, iddia permiden gelmiyor, iddianın da ne olduğunu kimse bilmiyor. Çünkü skandal lafları atıldı mı orta yerde, çok skandal avcıları var Türkiye’de, hemen herkes bunun altında ne var, ne yok, ondan sonra onun üzerine koşuyor.

İller Bankasındaki yolsuzluklara gelince: Muhterem senatörler, araştırma önergesinin hangi istikamette olduğunu bilmiyorum. Ama bana verilen bilgiye göre, bu bilginin eksikliğini kusurunu, kısa zaman içinde böyle bir münakaşaya girmenin icabına bağlayınız; açılan, istenen araştırma önergesi 1960-1965 devresinde Simel şirketinin kati hesaplarını yapmamış olmasına ait. Yani 1965-1969 devresine ait bir araştırma önergesi mevcut değil, benim bildiğime göre. Mevcutsa getiriniz her şeyini münakaşa etmeye hazırız. Yine açıklıkla ifade ediyorum; 80 imzalı dilekçe veyahut talepname her ne ise, bana verilmiştir. Bunun içerisinde bir suiistimal iddiası yoktur. Bankanın başındaki genel müdürle bankanın içerisinde bulunan bâzı mühendisler arasında bir geçimsizlik başgöstermiştir. Genel Müdürü başımızdan alın diye 80 imzalı bir talepname bana verilmiştir. Bendedir talepname. İçerisinde en ufak bir suiistimal iddiası yoktur. Açıklıkla ifade ediyorum; İller Bankası Genel Müdürüne izafe edilecek her hangi bir bildiğiniz, duyduğunuz bir şey varsa, getiriniz bunu da münakaşa edelim. Ve böyle bir araştırma önergesinin içinde de ne mevcutsa onun müzakeresine hazırız.

Diyanet işleri Reis Muavininin tâyininde ne gibi bir suiistimal olabilir? Hizmet görenler hakkında çok şey söylerler. Buraya gelirsiniz ne söyleyecekseniz söylersiniz. Hükümet adına kendisini savunma imkânı olmayan kişilerin savunulacak tarafı varsa Hükümet adına çıkarız, onlar öyle değildir, şöyledir deriz. Savunulacak tarafları yoksa, çok teşekkür ederiz size, bizi bir hatadan kurtardınız deriz. Biz bu zihniyetin adamlarıyız. Ama, bunda, neresinde suiistimal var? 784 bin tane Devletin memuru var. Her birisi hakkında önerge vermeye kalkılırsa zaten çalışamaz hale gelinir. Önerge verdiniz diye bir şey demiyorum. Sıra gelmemiş, geldiği zaman konuşursunuz.

Şubat 1969 tarihinde İstanbul’da meydana gelen hâdiseler üzücüdür. Bu hâdiseler 12 Şubat tarihinde, tahmin ettiğime göre, Beyazıt Kulesine kızıl bayrak

çekilmesiyle başlar. Niçin onun üzerinde durmuyorsunuz? (A.P. sıralarından “onu söylemez” sesleri) Biz vatandaş kütlelerinin çatışmasının değil, bir arada yaşamasının müdafiiyiz. Ama günlerce tahrik, tahrik, tahrik, tahrik... 8 tabur asker ve ikibin toplum polisinin sabahtan akşama kadar aç, susuz Devlet vazifesi görmek için beklediği meydanda çatışma çok daha kanlı olabilirdi. Çok kısa süren çatışmanın bir vatandaşımızın burnunun kanaması, değil ölmesi, bizi üzer. Ama, çok daha kanlı bir hâdisenin önlenebilmiş olmasını da, Millet Meclisi müzakere etti, münakaşa etti, gensoru açılması için bir sebep görmedi. Bu da konuşulmuş Parlâmentoda. Yani, murakabeden Hükümet kaçmış değil ki. Millet Meclisinde konuşulmuş mesele. Gensoru açılınsın mı, açılmasın mı diye saatlerce konuşulmuş. Kim kaçmış murakabeden? Hükümet girmiş murakabeye, bu Mecliste girmemiş de öbür Mecliste girmiş. E... onu makbul addedeceksiniz. Ama, yine burada da sırası ve yeri geldiği zaman konuşulur.

Özel yüksekokullar; o günkü Millî Eğitim Bakanı olan arkadaşım burada gelmiş, saatlerce meselelerin izahını yapmış teker teker, teker, teker.

İlk defa işitiyorum, Jokey Kulübü Başkanının kim olduğunu da bilmiyorum, ne söylediğini de bilmiyorum, ilk defa burada işitiyorum.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Ben de tanımıyorum.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ki biz bütün gazeteleri gayet dikkatlice takibetmiş olmamıza rağmen gözümüzden kaçmış olabilir. Ama, ne ise bu, bunun üzerinde duracağım. Kim ne demiş? Kimdir Jokey Kulübü Başkanı, bunu da bilmiyorum. Ne dediğini de bilmiyorum. Keşke ne dediğini söylese idi, belki cevaplandırmak imkânlarını bulurduk. Sayın Yıldız ne dediğini biliyorsa, gelsin bu kürsüden söylesin de, bit yeniği kalmasın bu işin içinde.

Romanya’dan petrol meselesini şimdi arkadaşlarımdan sordum, böyle bir muamele yok.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Tutanaklardan okudum.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bakınız kanunsuz, usulsüz çıkar sağlanmış, iddia bu. İthal edilmemesi gereken tenekeler ithal edilmiştir. Sayın Yıldız’ın iddiası, bu. İlaç yolsuzluğu sayfalar dolusu olmuş. Muhterem senatörler, karalamak çok kolaydır, ama namuslara söz uzatılırken, söz atılırken, herkesi kendiniz kadar hassas bilmeye mecbursunuz; aksi halde hiç kimse kendi kendisini koruyamaz. Bu bir ahlâk kaidesidir; bir mesuliyet duygusudur, toplumda. Sadece namusu bir avuç insanın inhisarında addetmek, diğerleri hep kötü addetmek zaten cemiyetin çöktüğünü gösterir. Böyle bir duruma razı olunamaz.

Trabzon’da Çimento Fabrikasında birtakım sözler varmış, ayyuka çıkmış. Sayın Senatör, kendisi bunları bize intikal ettirebilir; bir mektupla, küçücük bir tezkere ile böyle, böyle diyorlar diyebilir. Yapmış mı bu vazifesini? Hayır. Ama, bir hükümet programının tenkidinde, yolsuzluk alıp yürümüştür. Delil ver... işte deliller; işte karşınızda söylediğimiz şeyler. Bunlar kolay söylenecek şeyler değil.

Seçimi kaybedenler tâyin edilmiş, 1965-1969 devresinde vazife görmüş Adalet Partisi Milletvekillerinin içerisinde 132 arkadaşımız seçimi kaybetmiştir. Bunlardan benim malûmatıma göre üç doktor hastanelerde vazifeye başlamış. Yani doktorluk yapmaya talibolmuş, gömleğini giymiş, hastanede vazifeye başlamış. Kendisine siyasi himaye filân yapılmamış. Bir kişi de esasen kanunu var, kadrosu varsa aynı kadroya dönebilecektir, o kadroya dönmüş. Yani bizim yapacağımız bir şey yok. Yine bana verilen bilgiye göre ki, ben hiçbir tâyin yapılmamasını istedim, iki kişi de tâyin edilmiş. 132 kişiden 2 kişi tâyin edilmiş. Sadece Adalet Partili doktorlara değil, bütün doktorlara, da, çalışmak isteyen doktor milletvekillerine de, devletin kapıları açılmış. Nitekim Adalet Partili olmıyan doktorlardan da tâyinler yapılmış. Parlâmentoda vazifesi biten arkadaşlarımız bu memleketin vatandaşı değil mi? Parlamenter oldu diye aç mı kalacaklar? Siyasi himaye görmemiş, açık söylüyorum, diğer iki tâyin, 132 kişiden iki kişi, benim muttali olmadığım tâyinlerdir; üzerinde gayet ciddiyetle duruyorum. Neden tâyin ettiniz diye de sual açtım. Kimse yanlış bir şey anlamasın, bu arkadaşlarımıza hiçbir vazife verilmeyecektir gibi. Ama, hangi partiye mensubolursa olsun gördükleri hizmetlere göre devlette vazife almak isterlerse, bir kısmı kanuni mecburiyettir, kanuni mecburiyetler yerine getirilecek, onun dışında kalan arkadaşlara münasip vazifeler varsa verilecektir. Hangi partiye mensubolursa olsun.

Şimdi Sayın Alpaslan'ın bu kürsüden söylemiş olduğu sözlere gelince: Zannediyorum, geçen sene Şubat ayı idi, yanılmıyorsam. Bütçe müzakereleri yapılmakta idi, her ne hal ise, yani hangi ay olduğu hakkında belki biraz, hafızam beni aldatabilir. Ben Meclise geldim, sabahleyin; kapıdan girdim, yahut öğleye doğru, o günkü Adliye Bakanı arkadaşım fevkalâde sıkıntılı bir vaziyette benim yanıma geldi, Sayın Hasan Dinçer. Dedi ki, Sayın Alpaslan bâzı parlamenterleri itham eden, Parlâmentoyu itham eden beyanlarda bulundular. Ve dediler ki, "Sayın Başbakan çağırırsa kendisine bunları söylerim." Ben yukarıdaki çalışma odama çıktım. Sayın Alpaslan burada oturuyor, gene hafızam beni aldatmıyorsa, yanımda Dışişleri Bakanı arkadaşım Çağlayangil'le Sayın Dinçer de vardı. Sayın Alpaslan'ı davet ettim, geldiler. Dedim ki, bu şekilde bir beyanda bulunmuşsunuz, bunun Parlâmentoyu zedeliyeceğinden korkarım, "Başbakan çağırırsa, bana sorarsa söylerim demişsiniz;" "ben sizi davet ettim, bildiklerinizi lütfen söyleyiniz." Aynı zamanda Ankara Savacısına da oradan telefon ettik, bu beyanı ihbar telâkki ediniz ve bu meseleye el koyunuz. Meselenin müteakip safahatı şu: Sayın Alpaslan o gün bana bir şey söylemediler, yanımda belki diğer arkadaşlarım bulunduğundan dolayı söylemediler. Daha sonra da bana bir şey söylemediler. O günden bu yana bana bir şey söylemediler. 28.4.1969 tarihinde Senato Başkanlığından bir mektup aldık. Başbakanlığa. Bu mektup 17 Nisan 1969 tarihli Sayın Alpaslan'ın Senato Başkanına yazdığı bir mektubu; bu da aynı şeyi ihtiva ediyordu, yani ona bağlanmıştı; Sayın Alpaslan'ın iddiaları, beyanları tetkik edildi, kendisine 10.9.1969 tarihinde cevap verildi. Bu mektupları burada okumuyacağım. Münakaşayı başka bir istikamete kaydırmak istemiyorum. Neyin üstüne yatmıyız. Bununla da kalmıyor.

Sayın İsmet Kapısız Millet Meclisinde bir önerge veriyor; gene benzeri iddialarda bulunuyor. Savcıya da söylüyoruz, davet ediniz kendisinin ifadesini alınız ve takibe geçiniz diyoruz. 10.9.1969 tarihinde, Sayın Kapısız'ın böyle bir iddiasına da, cevap veriyoruz. Muttali olduğumuz hiçbir meselenin üstüne varmaktan imtina etmedik ve etmiyeceğiz. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli senatörler, hâdisenin teker teker izahı bundan ibarettir. Teneke meselesi işte bu. Boraks meselesi işte bu. Araştırma önergeleri işte bu. Bütün iddialar tetkike tabi tutulmuştur. Devletin arşivlerinde ne varsa bunları söyledik, huzurunuzda. Şimdi bir başka konuyu bunun devamlı olarak dokunacağım.

3.400 küsur aded kitap alınmış, deniyor. Bilemem kaç aded kitap alınmıştır, devlet bâzı kitapları bolca alır...

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Yanlış efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Komünizmle mücadele kitabıdır, dağıtır. Hayır, bilemiyorum kaç tane kitap alınmış, ama kitabın yazarını himaye maksadı ile değil, kitabın muhtevasının bütün nesillerce bilinmesi arzu edildiği düşünülmüştür. Komünizmle mücadele, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin vazifesi, her Türk vatandaşının vazifesi. Bu vazifeye hizmet edecek bir doküman. 3.400 küsur tane kitap alınmışsa, 20 liradan alınmışsa, 60 bin lira eder. Eğer bunun hesabı soruluyorsa, bunu da vermeye hazırız; şayet alınmışsa.

Muhterem senatörler, görüyorsunuz ki, dağ fare doğurmuştur ve çok kısa zamanda da dağa fare doğurttuk. Yeniden bildikleri bir şey varsa, gene gelsinler söylesinler, gene cevap vereceğim. Şimdi bu meselenin üzerinde neden hassasiyetle duruyorum? Sayın Yıldız dediler ki, “Devleti kirlerden temizliyelim” varsa temizliyelim, yoksa kir atmıyalım üzerine.

Şimdi suç isnadı meselesine geliyorum. Hiç kimse Türk Anayasasına göre merciinden başka bir hâkimin önünde yargılanamaz. Suç ve cezayı hâkim tâyin eder. İşlendiği zaman suç sayılmıyan fiillerden dolayı da kimse suçlu addedilemez. Şimdi siz buraya geliyorsunuz ticaret erbabını hırsızlıkla itham ediyorsunuz.

Ticaret yapmak bir taraftan serbest diyorsunuz, diğer taraftan, ticaret erbabını hırsızlıkla itham ediyorsunuz. Bunlar nasıl bağdaşacak? Yani acaba bir müfettişi fahri gibi Devletin bütün menfaatleri size tevdi edilmiş de, siz bunları kâfi malûmat olmadan, birtakım şeyler oluyor diye, kendi kendinizi rahatsız ediyorsanız bundan kurtulunuz; bunların hepsinin mercileri var. Size düşen vazife, her parlamenter gibi, her vatandaş gibi, murakabeye iştirak etmektir. Ama, Devletin tümü ve tüm menfaatleri bizden sorulur, bizden gayrisi belki birtakım işlere karışır gibi heveste iseniz, bu yanlışır.

Muhterem senatörler, 1960’a tekaddüm eden günleri hatırlayınız. Muhterem senatörler ihbarlar furçası; ondan evvel yeraltı gazetesinin, fısıltısının gördüğü işler, herkes birbirine hırsız gözü ile bakıyor. Memleket sövülmüş, o onu çalmış bu bunu çalmış ihtilâlden sonra Türk basınının manşetlerine bakın, 103 milyon liralık suiistimal olmuş, filânca hırsızlık yapmış, bina yapmış; falanca hırsızlık yapmış bu

apartmanı yapmış, falanca şunu çalmış bu hanı yapmış. Milyarlarca liralık suiistimal olmuş: Devlet Hazinesi tamtakır olmuş. Bununla da kalmamış 25 bin Türk memuru hakkında yüzbine yakın ihbar dosyası açılmış. Ve bunların içerisinde de mahkûmiyetle bitenleri hemen hiç yok gibi. Ne 103 milyon ispatlanabilmiş, ne şu ispatlanabilmiş, ne bu ispatlanabilmiş. Hiçbirisi ispatlanamamış. Acaba aynı yere mi gidiyoruz? Günah olur. Yani birtakım vehimlerin eseri olarak suçlamalarla, iffet ve namus sahibi insanları kirletmek suretiyle, memleketin tüm atmosferine bir karamsarlık vermek günah olur. Ve bir gün bu taarruzlardan, bu taarruzları kendilerine sanat haline getirenler de kurtulamaz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

İğneyi kendinize, çuvaldızı başkasına... Onun içindir ki, söylemek istediğim şey, çok yanlış mânalara gelebileceği için şöyle toparlıyayım. Biz sizin önünüzde, size olan saygımızın ve bu yüce müesseseye verdiğimiz değer nişanesi olarak arz ediyoruz. Hür rejimde ki, hür rejimin en mühim üç vasfı var. Bunlardan birisi iktidar kansız el değiştirecek. Yani tepede sandalya kavgası olmayacak. Entrika ile topla tüfekle, tabanca ile bıçakla iktidar değişmeyecek. 200 seneye yakın bu memleket bunun sıkıntısını çekmiş. Nerede, iktidarın nasıl değişeceği meselesi halledilmemişse o memleket ne kalkınabilir, ne ileriye gidebilir. Her şey ona bağlı. Nerede bu mesele halledilmemişse vatandaş değil, korkular içinde yaşayan ve her köşeyi döndüğü zaman tehlike ariyan bir haleti ruhiyenin içinde olur. İkinci mühim mesele budur. 1703 senesinde İkinci Mustafa'nın tahttan indirilmesinden bu yana Osmanlı İmparatorluğunu dağıtan tepede iktidar kavgasıdır. Cumhuriyet bir şeyi hallettiyse, en mühim bir şey olarak, bu da aziz Atatürk'ü burada yazılmış olan "Egemenlik kayıtsız şartsız Milletindir" ifadesinde iktidarın kime aidolduğunu belirtmesidir. Esas devrim bu. Buna riayetkar olursanız hiç kimse rahatsız olmaz. Sonra bu söylediğiniz şeyleri tahlil edeceğim. Söylediğiniz birçok şeyler buna tam riayetkârlığın neticesi değil. Birtakım rahatsızlıkların içinden birçok kimse. İşte formül, esas formül bu. Her şeyin devası olan reçete bu reçeteye bir defa alıştırınız mı dertlerinizin %90'ı gider. (A.P. sıralarından *bravo sesleri ve alkışlar*)

Bir memlekette hür nizamın en mühim meselelerinden birisi de sağladığı en büyük faydalardan birisi de "Corruptin" Koropsiyonla mücadeledeki tesirlilikti. Yani irtikâp, irtişa; rüşvet dediğimiz hâdiseler ile mücadeledeki tesirliliktir. Hür nizamın, açık rejimin en mühim hususiyetlerinden, nimetlerinden, faziletlerinden birisi bu mücadelenin rahatça yapılabilmesidir. Bunun için işte, hür basına ve hür Parlâmentoya ihtiyaç var. Hür basın ve hür Parlâmentosu olmayan bir memlekette fazilet timsali insanları idarenin başına getirseniz, çok kısa zamanda dejenere olur. Beşeri birtakım zarfların içerisine girer ve çok kısa zamanda memlekete faydalı olmaktan çıkar. Onun için de Batı demokrasisi uğraşa uğraşa, bir devri sisteme bağlamış meseleyi. Yani, dört senede bir seçim yapılacak... Neyse, dört sene, üç sene, beş sene. Bu seçimin neticesine göre iktidarlar taayyün edecek. Bir grup vatan çocuğu gelecek memleketi idare edecek, onlar gidecek başka bir grup vatan çocuğu gelecek onlar memleketi idare edecek. "Corruption" Koropsiyonun açık basın ve hür Parlâmentodan başka tesirli bir mücadele şekli yoktur. Çünkü, açık basın, yani hür basın ve hür Parlâmento hakkiyle vazifesini yapıyorsa yeni bir alet ve vasita aramak

lüzumsuzdur. Hiçbir Hükümet “Corroption” koropsiyon himaye edemez. “Corroption” koropsiyon veba ve kolera hastalıklarından çok dara kötüdür. Devleti bitiren “Corroption” koropsiyondur.

Muhterem senatörler, irtikâp, irtişa ve rüşvet bütün dünyanın başındadır. Bunun almış yürümüş olması başkadır; her cemiyetin tahsil seviyesinin, ahlâk seviyesinin, o cemiyetin iktisadi seviyesinin icabı olan ve hiçbir zaman tabiî addetmediğimiz birtakım hâdiselerin cereyan ettiği, meselesi başkadır. Bir başka daha var. O da hangi ölçüde olursa olsun irtikâp, irtişa ve rüşvetin siyasi himaye görüp görmediğidir. Bizi sorumlu tutacağınız, irtikâp, irtişa ve rüşvetle mücadele ediyor musunuz ve bunun siyasi himayesi var mıdır, yok mudur, meselesidir. Görmediğimiz, bilmediğimiz, muttali olmadığımız meselelerin faturasını bize nasıl çıkarırsınız? Ama muhterem senatörler, getirdiğimiz programın iktisadi ve sosyal kalkınma ile ilgili, eğitim kısmı ile ilgili, ıslahat içerisinde bâzı hedefleri var. Onları bana söz sırası geldiği zaman, muhterem heyetinize arz edeceğim. Bu hedeflerin içerisinde Devleti israftan kurtarma, Devleti kırtasiyecilikten kurtarma ve Devleti faziletsizlik isnatlarından kurtarma mevcuttur.

Şunu ifade edeyim, Türk administrationu temizdir, Türk idaresi temizdir. Ben bu kürsüden bunu ilk defa söylüyor değilim. Bir maiyetperverlik icabı da söylemiyorum; bir hakşinaslığın/bir kadirşinaslığın icabı olarak söylüyorum. Bugün dışarıda beş misli parayı alabilecek birçok değerli vatan evlâdı, beşte bir para ile Devletin bütün yükünü çeken anahtar mevkiindeki, bütün Devletin yükünü kaldıran pek çok vatan evlâdı, fisebilüllah, sırf memleket sevgisi ile vazife görmektedir. Ben bunların hakkını müdafaa etmeye mecburum. Niçin? Yine memleketin menfaati için. Bu vazifeleri kime gördüreceksiniz? Bakınız 25 bin kişinin hakkında ihbar dosyası yapılması, 100 bin dosyanın açılması, Devleti felç hale getirdi. Devletin işlemediğinden şikâyet ediyorsunuz. Ben de şikâyet ediyorum. Ama bir karar verirken 100 tane imzaya ihtiyaç oluyor. Dosyayı karıştırdığınız zaman, ihbar etmişisin diye, hademenin imzasına kadar, kapıcının imzasına kadar, imza buluyoruz; tabiî, fikrimi anlatmak için meseleyi ilzam ediyorum, eğer kararlar zamanında verilemiyor ise bu sebepler dolayısıyledir. Onun içindir ki, muhterem senatörler, bu gibi iddiaları uluorta yapıp hem haksızlık, insafsızlık yapmak, hem müesseselerimizi yaralamak, hem kendimizi yaralamaktan kaçınmamız lâzım.

Huzurunuzda tekrar ediyorum. Haksızlığı, adaletsizliği, eşitsizliği, faziletsizliği görür de bizi ikaz ötmez iseniz vazifenizi yapmamış olursunuz. Bununla bir nevi ihbar kampanyasına teşvik ediyor değilim. Normal ölçüler içerisinde vazife görülmesinden memnuniyet duyacağımızı ifade ediyorum ve diyorum ki; “bunları görürseniz bizim, yakamıza yapışınız” diyorum. Ama vaka, mahal, şahıs zikretmeden ulu orta yapılacak isnatlardan memleketin çok zarar göreceğini ve kendi kendimizi yaralamak suretiyle karamsar bir havayı yaratacağımızı; çok kere de bunların dipsiz kiler boş ambar olduğu görüldüğü zaman, vicdan azabı çekeceğimizi ifade etmek isterim. Hepinize saygılarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Sayın senatörler, Hükümet programı üzerinde grup sözcüleri görüşlerini bitirmişlerdir. Şimdi şahısları adına söz alan arkadaşların isimlerini tekrar

okuyacağım, Sayın Mehmet Hazer, Sayın Salim Hazerdağlı, Sayın Hüseyin Atmaca, Sayın Hikmet İşmen, Sayın Hamdi Özer, Sayın Ömer Ucuza, Sayın Halil Özmen.

Şimdi, bir Sayın arkadaşımızın yazılı söz isteği var. Sayın Haydar Tunçkanat da söz istiyor.

Sayın Alpaslan söz isteği zatiâlinizin mi idi?

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Sayın Başkanım, efendim, ben programın tümü üzerinde söz istemiyorum. Yalnız bulunmadığım bir safhada Sayın Yıldız benim ismimden geçmiş bir hâdisе dolayısıyla bahsetmiş, Sayın Başbakan da burada aynı konuya temas ettiler. Bu mevzu üzerinde bir polemik açılmamasına çok gayret sarf etmiş bir insanım. Yalnız ismimden bahsedildiği için, asıl meselenin üzerine, bu havayı kendi haline bırakıp, sonraki bir celsede, çünkü Parlâmento üyeleriyle alâkalı bir mevzu idi, sonraki bir celsede, görüşme hakkım mahfuz olmak üzere, müsaade buyurursanız ismimden bahsedildiği için bir dakikalık bir konuşma istihâm ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Fehmi Alpaslan.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Sayın Başkan, çok muhterem arkadaşlarım; geçen bütçe müzakereleri dolayısıyla Sayın Mehmet Hazer'in, Parlamenterlerin biraz daha titiz davranmaları lüzumundan bahsettiği bir oturumda, aynı konuyu hassasiyetle dile getirmiştim ve tüm Parlâmentoyu itham şöyle dursun, yüzde bir nisbetinde de olsa adı bâzı meselelere karışan parlamenterler bulunmasının üzüntüsünü ifade etmek suretiyle, Parlâmentonun, hassaten mensubu olmakla şeref duyduğum Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyelerinin haysiyetini, bir kere de nâciz bir arkadaşları olarak dile getirmenin gayretini göstermiştim. Tüm Parlâmentoyu itham etmediğim şundan belli idi ki, her siyasi partiye mensup veya tarafsız olan arkadaşlarımızın cümlesi benim konuşmamı hararetle alkışlamışlardı. Sayın Başbakan meseleyle ilgilendiler. Ben daha vakit geçirmeden geldim, burada fırsatını buldum, Sayın Başbakana bu kürsüden meseleyle ilgilenmelerinden ötürü teşekkür ettim.

Ondan sonra bâzı safhalardan geçti. Basın meselenin üzerinde çok durdu. Ben meseleyi basına intikal ettirmek suretiyle, güya hâdiseler peşinde koşan bir insanmışım gibi bir havadan dikkatle sakındım. Yalnız şimdi Sayın Başbakan burada da ifade ettiler. Bir Parlâmento üyesinin bu kürsüde söylediği bir sözü derhal ihbar telâkki etmek suretiyle savcılığın yolu gösterilirse, o Parlâmento üyesinin bu gibi meselelerde gerek Parlâmentoya, gerek Hükûmete muhatabolması düşünülmez. Ben hâkimlik yaptım, savcılık yaptım. Savcılığın hangi hallerde harekete geçebileceğini naçizane az çok bilirim.

Yine benim yapım, yaratılışım sureti katiyede muhbiri sadık olma haline beni götürmeyeceği içindir ki, Sayın Başbakana muhatabolmaktan kaçındım. Ama buna rağmen samimiyetle ifade ediyorum ki, bu meseleyi basına aksettirmemek için âzami derecede gayret gösterdim. Basın meseleyi, çok tahmin ediyorum ki, Sayın Senato Başkanına yazdığım bir mektubumu, Cumhuriyet Savcılığına intikal ettir-

mesi üzerine, oradan aldı ve meseleyi kendi zaviyesinden mütalâa etti. Elbette basının da en tabii hakkı idi.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi Hükümeti sorumlu tutan bir noktai nazara asla girmeksizin, bu Parlâmento bünyesinde bâzı hâdiselere ismi karışan insanların var olduğunu şu dakikada dahi iddia ediyorum ve bu iddiamı Sayın Başbakana hemen arz ediyorum, ki bir muhalefete mensup senatör olarak değil, bizzat A.P.'nin bünyesinde namus ve fazilet mevzuunda en az benim kadar hassas olduğuna inandığım arkadaşlarımla da bilgisi içerisinde dile getirmem mümkündür. Ama şu dakikada Hükümetin takdim etmiş olduğu bir program üzerinde görüşüyoruz. Benim meseleme, seçimler dolayısıyla bulunmadığım bir zamanda, Devlet Bakanı ve faaliyetleri itibariyle Sayın Başbakana bir nevi yardımcı olarak görünen Sayın Öztürk tarafından bir mektup yazılmıştı. Biraz evvel bu lâfların geçeceğini hiç bilmeden koridor da Sayın Öztürk'e, eğer aynı bakanlıkta bulunsaydınız size yazılı cevap verecektim ama bulunmadığınız için Çalışma Bakanlığına hem sizi tebrike geleceğim, hem bu mesele üzerinde görüşeceğiz dedim. Meseleyi bir lâf havası içine bürünmekten kurtarmak istiyorum.

Arkadaşlarım, şuna emin olsunlar, her arkadaşımın haysiyetini en az kendi haysiyetim kadar düşünürüm. Hükümeti de bu mevzudan ötürü itham etmiş, bir söz de söylemiş değilim. Meseleler arasında bâzı tiplerin olduğu gibi koşan adam da değilim ama parlâmentoda bulunan ve bu seçimde yine parlâmentoya gelmiş olan bir zatın bir suiistimal hâdisesine karıştığını, bir tanesini evvelâ söyleyeceğim ondan sonra daha bildiklerim vardır onları da söylerim, karışmış olduğunu bana değil...

MUSTAFA GÜLCÜGİL (İsparta) — Çirkef atma, ne varsa söyle...

FEHMİ ALPASLAN (Devamla) — Çirkef atmam kimseye, kimseye atmam çirkef Beyefendi. Çirkef atmak falan benim tabiatımın icabı değildir Sayın Gülcügil. O belki belki zatiâlinizden sadır olur, bana söz söylerken dikkatli olmanızı bilhassa tavsiye ederim.

BAŞKAN — Sayın Alpaslan rica ediyorum...

FEHMİ ALPASLAN (Devamla) — Ben bir şahıs hakkında konuşurken... Şimdi söylüyorum. Sayın Osman Gümüşoğlu, kendisinin de yakinen bildiği hâdiseyi lütfetsin kendi grubunda kendi grup arkadaşlarına söylesin ve bana bir daha bu mevzuları açıklama imkânını vermesin. Benim kısmen duyduğum, başka ağızlarından bildiğim meseleyi bizzat yakın arkadaşlık duygusu içerisinde ve haysiyetli bir arkadaşımız olarak kendisi de bilir, söylesin ve bu mesele de bitsin. Bir tanesini söylüyorum bildiklerimden. Meseleyi böylece vaz'etmek lüzumunu hissettim, Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın senatörler, iki önerge vardır, ikisi de aynı mealdedir. Ayrı ayrı okutarak oylarınıza arz edeceğim.

Sayın Başkanlığa

Hükümet programı üzerinde konuşan grup sözcüleri 6 saate yakın bir zaman-dan beri program hakkındaki görüşlerini etraflıca izah etmişlerdir. Şahsı adına söz alan Sayın üyelerin vaktin gecikmesi de nazara alınarak konuşmalarının 10 dakika olarak teshilini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

(Muğla) İlyas Karaöz

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Hükümet programı üzerindeki şahısları adına yapılacak konuşmaların zaman nazarı itibara alınarak 10'ar dakika olarak kararlaştırılmasını arz ederim.

(Çanakkale) Nahit Altan

BAŞKAN — İki Sayın senatör, aynı mealde olmak üzere, söz alan Sayın senatörlerin 10'ar dakika konuşmalarını teklif etmektedirler. Bu önergeler üzerinde her hangi bir mütalâa var mı efendim? Yok. Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

YİĞİT KÖKER (Ankara) — Sayın Başkan, konuşmaların lehte, aleyhte ve üzerinde olarak sıraya konmasını teklif ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, zaten altı Sayın üye söz almış bulunuyor, sekiz Sayın üye söz aldı.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Efendim, bir dakikanızı rica edeceğim. Benim ismim geçti, bu konuda açıklama yapacağım. (A.P. sıralarından "Vuzuha kavuşsun", sesleri)

BAŞKAN — Buyurun.

OSMAN SEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım; Sayın Alpaslan'ın bahis konusu ettiği mesele şudur: Kendisinin ve benim müşterek tanıdığımız bir arkadaş tarafından Adalet Partisine mensup bir milletvekili tarafından menfaat mukabili bir iş takibedildiği şikâyet edilmiştir. Kendisi buna muttali olmuştur, ben muttali olmuştumdur, bu bir iddiadır, söylenmiştir, doğrudur ikimiz buna şahidolmuşuz fakat ne ölçüde doğru olup olmadığı hakkında kesin bir malûmata sahip değiliz. Ne kendisi ve ne de ben. Mesele bu ölçü içinde kalmıştır. Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın senatörler, 8 Sayın üye söz almıştır, Sayın Atmaca söz hakkını bırakmıştır, 8 Sayın üye söz istiyorlar. Bunlardan üzerinde, aleyhinde ve lehinde konuşmak isteyenlere teker teker soracağım efendim.

MEHMET HAZER (Kars) — Hükümet programının müzakeresinde böyle bir kayıt yoktur.

BAŞKAN — Buna bir kaide olmaması lâzım. Burada bir önerge var da ondan dolayı...

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Önergeyi muameleye koymazsınız.

BAŞKAN — Sayın Hazer, buyurun.

MEHMET HAZER (Kars) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; gecenin bu saatinde ve müzakerelerin alevlendiği bir sırada bana sıra geldi. Müddet de kısaltılmış olduğu için bir iki noktaya kısaca temas ederek huzurunuzdan ayrılacağım.

Evvelâ muhterem arkadaşlarım, siyasi denetlemenin ne ifade ettiğinde birleşmek mecburiyetindeyiz. Sayın Başbakan ve Hükümet üyeleri eğer parlamenterlerin her iddia ve her tenkidlerini bir ihbar gibi mütalâa ederlerse o zaman Parlâmento işlemez, denetim olmaz. Denetim, siyasi denetimin esası, hedefi Hükümeti hem harekete getirmek, hem ona yardımcı olmaktır. Hükümetin karıştığı hâdiselerde Hükümete dokunan meselelerde ve Hükümet üyelerinin itham edildiği konularda belki bir başka yol takibedilebilir ama memleket sathında yerleşmiş, tevatür haline gelmiş söylentileri murakabe görevinde olanlar, denetim vazifesini yapanlar olduğu gibi Hükümete aktarmak ve Hükümeti uyarmak durumundadırlar ve bu yetkiyi haizdirler. Başka türlü olursa burası bir mahkeme olur. Mahkemede kim hüküm verecek? Bir iddia eden olacak, bir de suçlanan. Suçlanan iddia edeni itham edecek, iddia eden kendisini haklı göstermeye çalışacak. Bunun içinden çıkılmaz. Ama bu da elbette namuslara, haysiyetlere rastgele saldırma hakkını vermez. Onun da yolu var. Hür basın, hür demokrasi işte bunun için kurulmuş. Haksız ithamlar, sebepsiz yersiz suçlamaları umumi efkâr, vatandaş, seçmen değerlendirebilir. Hani olgun seçmen, hani yüksek Türk Milleti, Yüce Milletimiz, işte o Yüce Milletimiz bunu değerlendirecek ehliyettedir. Bu itibarla denetimin esasında birleşmek mecburiyetindeyiz. Denetimin bu esasını kabul etmeyince artık Parlâmentoda Hükümeti tenkid etmek, bâzı meseleleri buraya getirmek imkânı kalmaz.

Muhterem arkadaşlar, bizim Hükümetle, iktidar partisiyle gerek tatbikatta gerek Anayasa anlayışında ayrı düştüğümüz noktalar vardır. Yani Anayasayı anlayışta Hükümetle mutabık değiliz. Uygulamada da mutabık olmadığımız cihetler vardır. Fakat birleştikimiz, beraber olduğumuz yani asgari müşterekler denilen hususlar da vardır. Bu asgari müşterekleri ne kadar çoğaltabilirsek, ne kadar birbirine yaklaştırabilirsek o zaman Türkiye'nin meselelerine çözüm yolu bulabiliriz, o zaman parlamenter rejimin faziletinden milletimizi yararlandırabiliriz. Bu Anayasal ihtilâflar geniştir. Çok derindir ve bunları bu toplantıda halletmek de mümkün değildir. Ama bizim Anayasamızın bir kadersizliği vardır, Anayasayı benimsiyenler, yapanlar, yürütme mevkiinde olanlar değil, yürütme mevkiinde olanlar da birçok noktalarda Anayasa ile ihtilâf halindedir. Bu itibarla Anayasadan beklenen faydayı tam sağlamıyoruz. Demek ki Anayasa bir sahip arıyor, bir tatbikatçı arıyor. Bu ne zaman beraber olacak? Tatbikatçıyla Anayasa beraber olduğu zaman meseleler daha kolay halledilir.

Muhterem arkadaşlar, şimdi ben Sayın Hükümetin programında isabetle teşhis konulan bir iki noktayı tasvibettiğimi söylemek isterim: Anayasa bir insan yapısıdır. Eksiği olur, zaman içinde değinmesi lâzım gelen hükümler de bulunabilir. Bu hükümlerin değışen şartlar içinde ele alınmasında da bir mahzur görmem. Tek mahzur, Anayasanın ana istikameti ve temel ilkelerine olan taarruzlardır. Bunlar yapılmadıkça Sayın Yıldız'ın "iktidarla muhalefet birleşecek Anayasayı değıştirecek" sözündeki iddiayı kabul etmek mümkün değildir. Elbette iktidarla muhalefet birleşerek gerektiği anda, gerektiği zamanlarda Anayasayı da değıştirebilirler ve zaten Parlâmentonun hikmeti vücudu da budur. Ama arz ettiğim gibi Anayasanın temel esprisi, ana istikametini değıştirmemek kaydıyla.

Şimdi Anayasada iştirak edilen değışiklikler: Hâkimlerin meclislerden seçilmesinin zararlı olduğu. Bu fikirde beraberiz. Orman suçları meselesinde iki parti de bunu seçim beyannamesiyle ifade etmiştir. Ben şahsan bunun o kadar hararetili taraftarı değilim ama mademki parti programına girmiştir bu da halledilmelidir. Bundan başka seçim usullerinde millî iradeyi ifşadeden seçim uygulamalarından Hükümet programı şikâyetçidir. Bu haklıdır. Doğru bir görüştür. Hakikaten Türkiye'de demokrasinin meşruiyeti tehlikededir. Bilhassa önseçim oyunları ve ihtilâfları vatandaşları bu demokratik sistemden soğutmaktadır. Bunun yanında başka bir nokta da sık sık seçimlerin tekrarlanması, bunu önleyici tedbirleri de aramak ve bunda da birleşmekte fayda mütalâa ediyorum.

Hükümet programının bir noktasında iyi bir teşhis konmuş, fakat maalesef bu hususta gerekli tedavi ve tedbirler açıkça ifade olunmamıştır. O teşhis şudur: Programın 21'inci maddesinde galiba diyor ki; "Sosyal Devlet sadece vatandaşa, yahut Hukuk Devleti sadece vatandaşa hak eşitliği tanıyan Devlet değildir, ona sosyal tedbirler getiren..." Doğrudur. Bunları okuyup zamanınızı almak istemiyorum. Doğrudur ama bugün görünen odur ki, Sosyal Devlet kavramı ve Sosyal Devlet anlayışı maalesef uygulamada aksamaktadır.

O derece aksamaktadır ki kalkınma, refah içinde kalkınma, müreffeh Türkiye'yi kurma iddialarının yanında açlık tehlikesi ve tehdidi altında kalan ve yarınından ümitsiz vatandaşları olan bir ülkede refahın, saadetin nasıl ifade edileceğini hep beraber düşünmeye mecburuz. Anayasanın Sosyal Devlet ilkesi asgari açıklıkla mücadeleyi başarmak, açlığı, hem fizik açlığım, hem fikir açlığım ortadan kaldırmakla mümkündür. Bugün Türkiye'mizde maalesef fizikman yani yaşama şartı, yarına sağ çıkabilmek endişesi içinde bulunan vatandaşımız var. Maalesef bugün alfabe okuyamıyacak kadar cahil insanlarımız vardır. Böyle insanları bulunan bir ülkede ne refah olur, ne huzur olur, ne de onu yönetenler veya onu temsil edenler huzur duyabilirler. Ben şahsan bu son yılda kendi seçim bölgemde gördüğüm bu ıstırap verici manzara karşısında, kendi kendimi yiyorum, kendi kendimden utanıyorum ve nasıl olur ben onların temsilcisiyim de onlara bir çare bulamıyorum, diye kendi kendimi suçluyorum. Bu suçlamamın bir ucu istese de, istemese de Hükümete râci. Hükümet bu tedbirleri bâzan almakta, bâzan eksik almakta, bâzan da teşkilâtsizlikten, koordinasyon eksikliğinden uygulayamamaktadır. Misaller çok

fakat sadece yem ve yemeklik konusunda burada alınan tedbirlerin orada nasıl aksadığını Hükümet kısa bir tetkikle tesbit edebilir.

Türkiye’de bir sosyalizasyon uygulaması başladı, ümitle bekledik, sevinildi. O unutulmuş bölgelere, o hasta insanların yanına doktor gidecek, derdine deva bulacaktı. Fakat üzülerek ifade edeyim ki, Türk vatandaşı o bölgelerde sosyalizasyon uygulanan yerlerdeki vatandaşlar eski günleri mumla arıyor. Ne Hükümet doktoru gönderiyor. Eskiden hiç olmazsa bir Hükümet doktoru vardı, bir özel doktor vardı. Ona gidiyordu pratisyendi, mütehassısı ona gidiyordu, az çok bir şeyler yapıyordu. Şimdi bunların hiçbiri yok. Sayın Bakan burada, Sayın Hükümet Başkam burada. Hiçbiri yok arkadaşlar, İran hududunda, Rus hududundaki köylerde bilhassa Kars’ta 70-80 tane ocak var, bu ocakların hemen hemen hepsinde yani sırayla merkezden arada sırada şöyle bir pazarcılar vardır bâzı illerde, pazarcı gibi gelip dolaşan doktorlar var. Ama aslında halkın yanında devamlı derdine derman olan doktor yok. Gelmiyor. Sebebi var arkadaşlar. Sebebi: Bizde uygulanan sistemlerin birbirini cerh etmesi bir birinin aleyhine... Full-time tatbikatı, sosyalizasyonu öldürdü. Burada ne oluyor mütehassıs gönderiliyor, ayda aylık münavebe ile. Bir ay münavebe ise müstemlekeye adam gönderir gibi. Bu olmaz beyefendiler, bu olmaz Sayın Hükümet Başkanı. Sayın Sağlık Bakanı. Bir aylık müddet. Efendim gitmiyor denecek. Efendim gitmez. Siz Numune Hastanesinde bir yatağa iki mütehassıs istihdam ederseniz ve ona pirim verirsiniz, ona tazminat verirsiniz ve son çıkan bir kanunla bir doktor ne alacak biliyor musunuz beyefendiler, biliyor musunuz arkadaşlar? Bir doktor şunu alıyor. Hele o doktor öğretim üyesi ise;

1. Birinci derecede bir doktor, 2.700 lira maaş, 2.500 lira tazminat, 20 bine, 10 bine, 15 bine varan bir ilâve yani ek, artı bir de 2.000 liralık bir tazminat daha. Bunu nerede alıyor? Hangi ülkede? Sosyal adaleti ve sosyal devleti benimsemiş bir ülkede. Ne zaman çıktı bu kanun? İki gün evvel, üç gün evvel. Bu Mecliste, ne Hükümet ilgilendi, ne bakan ilgilendi, ne de feryadımız dinlendi. Öbür tarafta 500 lira alamıyan, çocuğunun nafakasını temin edemiyen memur suiistimal yapıyor. Türkiye’de Sayın Başbakan suiistimal var. Türkiye’de Sayın Başbakan müteahhit hileleri var, inşaat hataları var, ama bunun hepsi Hükümetin ortaklığı içlide devam etmiştir demek vicdansızlıktır, kabul etmiyorum ama var bunlar. Devlet eliyle yapılan inşaatın yüzde sekseni arızalıdır, hilelidir, murakabe eksikliğinden bunlar Devletin başına belâ olmaktadır, baştan ciddi tutmak, baştan tedbirli olmak mecburiyetindeyiz.

BAŞKAN — Zamanınız bitmiştir efendim...

MEHMET HAZER (Devamlı) — Sayın Başkanım bitiriyorum, özetle arz etmeye çalıştım, bir iki noktayı, ama çok derin, çok acı ve insan haysiyeti ile kabili telif olmıyan haller.

Arkadaşlar, Kars’ta açlıktan ölen hayvanı, mahallî deyimi ile, elinde elek dönmeyen insanı gözümle gördüm. Atlar kurda, kuşa teslim edilmiş, ölürsse ölecek, kahrırsa köylünün malı olacak. Devlet buna çare bulamaz mı? Bunun tedbiri vardır,

arkadaşlar. Devlet Üretme Çiftlikleri vardır, Devleti imkânları vardır, Devletin bu hususta kurulmuş teşkilâtı vardır.

Bir şeyi daha müsaadenizle Sayın Başkan ifade edeyim; Türkiye’de gıda, besin dengesizliği vardır. Vatandaşın bir kısmı yeter kalori, yeter gıda alamamaktadır, Meselâ Kars’ta şimdi et fiyatları düşmekte, burada artmakta, yükselmektedir. Bu dengesizliği bir sezon içinde Kars gibi bir pazarda yağ sekiz liradan 18 liraya çıkmıştır, bu anormal fırlayışları önlemek Devlet, Hükümet vazifesidir ve Anayasa buna müsaittir, ister liberal sistemi uygulayın, ister Devletçi olun, bunu tanzim etmeye mecbursunuz. Bu niçin tanzim edilemiyor? Birçok alt, temel sebepleri yanında bir sebebi de merkezi bir organizasyon eksikliğindendir. Yeni Hükümet, yeni Bakanlıklar kurarken, ağaçları düşünüp, Orman Bakanlığı kurarken bir gıda bakanlığı, bir iâşe bakanlığı, bir besin ve beslenme bakanlığı kurmamasını ben şahsan mesele üzerine iyice eğilmemesine hamlediyorum ve Hükümete teklif ediyorum. Bir iâşe bakanlığına Türkiye’de bir Spor Bakanlığından, bir Orman Bakanlığından daha evvel ihtiyaç vardır, gıda dengesini sağlayacak, huzuru sağlayacak, vatandaşı açlıktan kurtaracak ve fiyat dalgalanmalarını, ihtisası, tahsisi, hileyi, zehirlenmeyi önleyecektir. Bu bir elden idare edilmezse mahallî idarelerle merkezî idareler arasındaki dengesizliği yetki ve vazife tedahülü önlenmezse bu meselenin üstesinden gelmek imkânı yoktur.

Hükümete bir teklif olarak sunuyorum, bunu daha evvel Devlet Plânlama Teşkilâtına da bir muhtıra olarak Hükümetle birlikte sunmuştum, tetkike değer bir konu olduğu inancındayım, tetkik olunursa Türkiye’nin komşu devletleri ete muhtaç, yağa muhtaç hattâ yakında gireceğiniz Ortak Pazar bile ete, yağa muhtaçtır...

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Hazer, çok rica edeyim efendim...

MEHMET HAZER (Devamla) — Teşekkür ederim. Hükümeti bu hususta yardımcı olmaya davet ediyorum, Yüksek Heyetinize de saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Hazerdağlı.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Sayın Başkan; Sayın senatörler, beni konuşmaya sevk eden ciddi bir sebep olmasaydı arkadaşım Fikret Gündoğan’ın kısmen temas etmiş olduğu bir konunun daha çok aydınlanması için söz almak mecburiyetini duymazdım.

Muhterem arkadaşlarım, İktisadi Devlet Teşekkülleri kuruluşu üzerinde konuşmak istiyorum. Bu kürsüden geçen yıl İktisadi Devlet Teşekküllerinin hesapları görüşülürken devrin Sanayi Bakanı ile karşılıklı konuşmamız oldu. Hükümet programından bahsettim, “Ben fırsat bulursam bu İktisadi Devlet Teşekküllerinin hepsini satacağım” diye, Sayın Mehmet Turgut dememiş olsaydı ben konuşmak ihtiyacını duymazdım. Bugün Hükümet programını tetkik ettim, geçmiş Hükümet programı ile mukayesesini yaptım ve bu mukayesede bâzı sonuçlar edinmek, memnuniyetimi tesbit etmek için Sayın Başbakan’dan, Sayın Hükümetten bilgiler alıp memnuniyetimi tesbit etmek için söz aldım.

Muhterem arkadaşlarım, 1965 yılı programı ile 1969 yılı programı karşılıklı olarak mukayese edildiği takdirde bir muhasebe yapmak mecburiyeti var. Bu muhasebe acaba Hükümet bir çelişme içinde mi, yoksa bir tekâmül içinde mi milletimiz, devletimiz için bir tekâmül varsa bunu tesbit etmek lâzımgelir. Yahut Hükümet o zaman tecrübesizdi, yahut o zaman bu programı yazarken ezbere yazmıştır. Şimdi bir değişme mi var aynı fikir mi var, bu ciheti tesbit etmek lâzım geliyor.

İktisadi Devlet Teşekkülleri millî sanayimizin temeli, direğidir. Esasen Hükümet programında buna üç satırlık bir yer ayrılması da bu iş üzerinde fazla durulmadığını göstermektedir. Asıl mühim olan 1965 yılı programı ki o program bugünkü A.P.'si iktidarının bir programıdır, o günün Başbakanı, bugünün Başbakanıdır, araya bir koalisyon girmemiştir, araya başka bir Hükümet girmemiştir, araya bir Başbakan da girmemiştir ki, programlar birbirinden ayrı olsun.

Şimdi 1965 yılı Hükümet programının üçüncü sayfasını okuduğumuz zaman; İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında Devlet kontrolü altında bulunmasına lüzum kalmayanlardan başlayarak, bu başlayarak derken, bu başlayarak sözünün altına bir çizgi çizip, bir balmumu yapıştırmak lâzımdır. Bunların tedricen imkân olursa bir holding halinde halkın kontrolünden ve mülkiyetinden geçmesini sağlayacağız. Başlayarak hepsini ihtiva eden bir sözdür. Yalnız Devletin kontrolü altında bulunmasına lüzum olmayanları Devletin elinden çıkaracağız sözü değil. Onlardan başlayarak hepsini ihtiva eden bir sözdür.

Bu yazılardan başka türlü mâna çıkarmak mümkün değildir.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, memnuniyetle görüyorum yahut başka türlü anlıyorum, şimdi izahat vermelerini istirham ediyorum. Arkadaşım Fikret Gündoğan konuştular ama Hükümetin bu bakımdan bizi tatmin edecek sözler söylemesini açıkça istemediler, ben bunun ihtiyacını duydum. 1969 Hükümet programının 36'nci sayfasında; "İktisadi Devlet Teşekküllerinin elindeki imkânlardan daha çok faydalanmak ve yeni kaynaklar yaratmak suretiyle kalkınmaya olan katkısını artırmak için ıslahat tedbirlerinin alınmasına devam olunacaktır" denilmektedir.

Şimdi 1965 programında ıslahat tedbirleri alınacaktır diye bir söz yok. Elden çıkaracağız sözü var. Nitekim Bakandan dahi aynı sözü aldım. Şimdi yeni programda ıslahat tedbirleri alacağız, yani bunlar elden çıkarılmıyacak. Devletin kontrolü altında bulunsun veya bulunmasın denilemez ki, ıslahat tedbirlerinin alınmasına devam olunacaktır, sözünün içinde yine holdingler kurulacak veyahutta halkın eline geçecek sözünün söylenmesine imkân yoktur, bu şekilde anlaşılmasına da imkân yoktur. Islahat tedbirlerinin alınması, şayanı memnuniyet bir şey. Fakat elden çıkarılması sözü başka bir şeydir. Demek oluyor ki, A.P. iktidarı zamanında özel teşebbüscüyüm felsefesi İktisadi Devlet Teşekküllerinin hepsinin elden çıkarılmasını öngörmüş ve bunu programına almıştır. Islahat tedbiri sözü şimdi, yok olduğuna göre, bugünkü programda acaba Hükümet hakikaten evvelki fikrinden dönmüş müdür, yoksa bir tekâmül mü vardır, bunları öğrenmek istiyorum? Eğer Hükümetin felsefesinde bir değişme varsa, bunu da açıkça söylemek lâzımgelir. Türk millî

iktisadiyatının, Türk sanayiinin, Türk Devletinin ana meselesi olan İktisadi Devlet Teşekkülleri üzerinde Hükümetin, tatmin edilmemiz için açık, seçik fikirlerini, evvelki düşünceleri ile şimdiki düşünceleri arasında bir değişiklik olup olmadığını öğrenmek hakkımızdır. Eğer, bizim anladığımız şekilde İktisadi Devlet Teşekkülleri Devletin elinde kalacak ve ıslahat tedbirleri alınacak ise, memnuniyetimi ifade etmek isterim. Hükümet bu yolda malûmat verirse memnun olurum.

Teşekkürlerimi arz eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Hazerdağlı Buyurun, Sayın Hikmet İşmen.

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, Sayın senatörler; Demirel Hükümetinin ikinci programı hakkında görüşlerimi belirtebilmek için önce Türkiye gibi az gelişmiş memleketlerin kalkınma meselelerine ve yollarına değinmek istiyorum. Bu gibi memleketlerin ve dolayısıyla Türkiye'mizin geri kalmışlığının temel nedenlerini, geri sosyal yapısının yurt içinde hamle yapmayı önliyen baskısı ve bir de ileri kapitalist memleketlerin yani emperyalizmin bu memleket halklarını ve kaynaklarını sömürmesi olduğu bütün isim yapmış bilim adamlarınca kabul edilmiştir. Bu teşhisin doğal sonucu olarak memleketimizin kalkınması için de her şeyden önce bu geri bıraktıracı etkenlerin bertaraf edilmesi gerektiği açıktır. Diğer bir deyimle kalkınma programının temel ilkeleri içeride geri sınıfların emekçi halk üzerindeki sömürü ve baskılarını önlemek, dışarıda da yurdumuzu yabancıların yani, emperyalizmin sömürü ve baskısından kurtarmaktır. Demek oluyor ki, içeride köklü yapısal değişikliklere, dışarıya karşı da emperyalizme karşı mücadeleye yönelmemiş hiçbir hükümet programı memleket yararına telâkki edilemez. Şimdi bu görüşümüzün çerçevesi içinde Hükümet programını gözden geçirelim.

Programda memleketimizin geriliğinin baş sebebi olan geri sosyal yapıyı değiştirmeye yönelmiş hiçbir tedbir yok. Tersine bu yapıyı daha güçlendiren tedbirler öne sürülmektedir. Meselâ; küçük müstahsil köylüyü bir âfet gibi kasıp kavuran tefecilik konusunda bunu önleyici tek bir tedbir programda yoktur. Dolaylı şekilde köylüye kredi verileceğinden bahsetmekle bu mesele ele alınmış demek olamaz. Hastalık, kötülük açıkça teşhis edilip, tedbirleri de yine aynı açıklıkla getirilmelidir. Yine köylümüzün temel derdi olan ürününü değer fiyatına satamaması, emeğinin büyük bir kısmını araçlara kaptırma meselesi programda açıkça yer almamıştır. Gerçi burslardan yuvarlak olarak söz edilmiştir ama, tefecilik için olduğu gibi, aracılık için de açıkça teşhis yapılmamış ve bundan ötürü de tedbiri açıkça gösterilmemiştir.

Köylünün ürününü değer fiyatı ile satmasını sağlamaktan bahsedilmektedir. O halde, köylünün ürününü değer fiyatından düşük alanlar var demektir. Kimdir bunlar? Bunlar, araçlar, büyük ihracat tüccarlarıdır. O halde, bunlarla mücadele edilecektir. Mesele böyle kurulursa gerçekten ele alınmış olur. Bu konunun cidden ele alındığının ifadesi ancak bu olabilir. Yuvarlak sözler, gerçek tedbirler yerine kabul edilemez.

Sayın senatörler, mesele böyle kurulunca, çözümün kendiliğinden Toprak Mahsulleri Ofisi gibi tütün, fındık, incir, üzüm, ayçiçeği, çeltik, zeytinyağı ve bu gibi ürünler için Devlet alım ofisleri kurulması olduğu meydana çıkar. Çünkü, ancak bu takdirde sömürücü, aracı sınıflar bertaraf edilmiş olurlar.

Sözümü dış sömürüye getiriyorum. Bütün programda memleketimizin başındaki bu temel dâvasından yani, yabancı sermaye sömürsünden tek satırla bile bahsedilmemiştir. Oysa yabancı sermaye petrolümüzden, içtiğimiz gazozla kadar başlıca ve modern üretim alanlarına yabancı sermaye el atmış ve yarışmıştır. Bunların her yıl resmen dışarıya transfer ettikleri kârların hızla artmakta olduğu bilinmektedir. Bu miktarlar 1963'de 1 milyon dolar iken, 1965'te 15, 1966'da 16, 1967'de 25 ve 1968'de 32 milyon dolara çıkmıştır. Bunlar resmî ve açık transferlerdir. Yabancı sermayenin dışarıdaki ana şirketten satın aldığı maddelere yüksek fiyatlar ödeyerek transfer ettiği ve çok yüksek olduğundan şüphe etmediğimiz görünmeyen kârları da bunun dışındadır. Bu hususta örnekler verebilirim. Fakat vakit müsaide olmadığı için sarfınazar ediyorum. Ancak meselâ bu konu Hükümet programında o kadar ele alınmamıştır ki, petrolden bahseden bölümde aynen şöyle denmektedir: "Memleketimizin petrol ve petrol ürünleri ihtiyacının millî kaynaklarımızdan karşılanması, ham ve mamul petrol ihtiyacı için yabancı memleketlere ödenmekte olan paraların tasarrufu, Türkiye'nin ham ve mamul petrol ihraceden bir ülke haline gelmesi, takibettiğimiz ve takibedeceğimiz petrol politikamızın esaslarını teşkil eder." demektedir. Oysa, yabancı şirketlerinin petrol üretiminin yarısından çoğunu yaptıkları Sayın üyelerin malûmudur. -Özellikle Shell ve Mobil yapıyor- ve de malûmdur ki, yabancı şirketlerin ürettiği petrol Türk malı telâkki edilemez. Bu şirketler hiç değilse kârlarını döviz olarak dışarıya transfer etmektedirler. Yani, bunların petrolün değerinin önemli bir kısmını dövizle satın alıyoruz demektir. Hükümetin bu durum karşısında en azından bu ayırımı yapması Türk petrolünün üretimi ile yabancı şirketlerin üretimini birbirinden ayırması gerekir. Ve Türk şirketinin üretiminin daha hızla artırılacağını programa alması beklenirdi. Oysa, Hükümetin yabancı sermaye diye bir meseleye parmak basmaya niyeti olmadığı için bu ayırımı yapmamıştır. Bunu bir örnek diye veriyorum. Hükümet programda her alanda böyle yapmıştır. 62 sayfalık programda yabancı sermaye gözüne bile geçirmemiştir. Memleketimizin kalkınmasını önliyen temel faktörlerden biri olan yabancı sömürüyü hiç hesaba katmayan bir hükümet programı ile ciddi bir kalkınma sağlanmasını beklemeye elbetteki imkân yoktur.

Sayın senatörler, bu mesele ile ilgili olarak iki meseleye daha değinmek istiyorum. Bunlar Ortak Pazar ve dış politikamızdır.

BAŞKAN — Sayın İşmen iki dakikamız var efendim.

HİKMET İŞMEN (Devamla) — Öyle mi? Hayret...

Programdan, Hükümetin Ortak Pazara her ne pahasına olursa olsun girmeye kararlı olduğu anlaşılmaktadır. Oysa, Ortak Pazar Türkiye'yi yabancı sömürsüne şimdikinden daha da fazla açacaktır. Kalkınma olanaklarını bütün silip süpüre-

cektir. Ortak Pazar üyeliği Türkiye'yi Batı Avrupa gibi kapitalist memleketlerin bir uydusu, en fakir, en sömürülen bir parçası haline getirecektir. Ortak Pazar üyeliği yabancı sömürsünü perçinleyecektir. Ben bu konuda birtakım notlar getirmiştim. Fakat maalesef vaktim az. Daha bugünkü gazetede bile İzmir Ticaret Odası'nın fındık, pamuk, incir ve üzüm üzerinden koyduğu Ortak Pazarda hiçbir yarar getirmedeği hususundaki yazılarını dikkat nazarınıza sunarım. Programda NATO ittifakının dış politikamızın mihverini teşkil ettiği anlaşılmaktadır. NATO ittifakının yurdumuzun güvenliği bakımından yararlı değil, zararlı bir ittifak olduğu birçok defalar beyan edilmiştir. Bunları tekrar edecek değilim. Ancak, bu konuda dış politikamızın en zararlı noktasını teşkil eden Amerikalılarla olan İkili Anlaşmalara programda hiç değinilmemiş olması dikkat çekicidir. Vakıya bu konuda Sayın Başbakan bir açıklama yapacaklarını belirttikleri için üzerinde fazla durmak istemiyorum. Yalnız, şunu belirtmek istiyorum ki, Amerika'ya karşı politikamızı sağlam bir çizgiye, yani tam bağımsız bir çizgiye oturtmadıkça, diğer memleketlere karşı memleketimiz menfaatlerine uygun bir dış politika izleminin, bu memleketlerle gereği gibi dostane ilişkiler kurmanın mümkün olmadığını önemle belirtmek isterim.

Sayın senatörler, programda demokrasiyi, Anayasa düzenini korumak ve savunmak bahanesiyle yeni baskı tedbirlerinin alınacağı belirtilmektedir. Oysa memleketimizde gerçekten gözle görünen bir huzursuzluk olmakla beraber, bunun nedenleri, Hükümetin, zannettiği gibi ceza kanununda hüküm noksanlığı değildir. Asıl nedenler, memleketin sosyal yapısını işleyişinin, çağımızın şartlarına, kalkınmanın icaplarına ve halkımızın haklı talep ve özlemlerine cevap vermemesindendir. Bu sağlanmadıkça yeni baskı tedbirlerini de gerektirecek ve giderek gerçek bir rejim buhranı yaratılacaktır. Hükümetin bu yola gitmemesini şimdiden sağlık veririm.

Sözlerimi bitirirken Sayın senatörler, programda kadın konusuna verilen yere de bir parça değinmek istiyorum. Ancak, bu konu bana çok gülünç denilecek kadar yüzeyde ele alındığını göstermiştir. Kadının temel sorununa hiçbir şekilde değinilmemiştir. Türkiye'de köylü kadınları vardır, kentli kadınlar vardır, sonra çalışan kadınlar vardır, çalışmayan kadınlar vardır. Bunların sorunları birbirlerinden farklıdır. Çocuk meselesi vardır. Bu, çalışan kadının baş meselesidir. Kadınların eğitim meselesi vardır. Bunlara hiç değinilmemiştir. Acaba, hangi kadından, kimden bahsediliyor anlaşılmamaktadır. Böyle göstermelik sözler söylemek, Hükümet programında böylesine sathi bir şekilde yer alması ciddi bir görüşle bağdaşabilir mi? Düşünemiyorum.

Zannederim zamanım doldu, saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Özer, buyurunuz.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan ve Yüce Senatonun değerli üyeleri, Hükümet programını inceledim, bunda, halkımızın arzulayıp, tahayyül ettiği ve hattâ edemediği birçok hizmet ve nimetlerin dolu olduğunu gördüm. Bu programın uygulanması yolunda muhalefetin de yardımcı olması, şerefli Türk Parlâmentosunun vatansever hasletinin ifadesi olacaktır. Size iktidar mensubu bir

senatör olarak ne iktidarı övmek ve ne de muhalefeti yermek için mâruzâtta bulunmıyacağım. Burada hepimiz, partizan perdeleri kaldırarak toplumumuza ve onun gerçek yüzüne bakıp yaralarını görelim ve onlara deva bulalım.

Muhterem arkadaşlar, toplum bir vücuttur. O, maddi ve mânevi varlıkları de-recesinde değer taşır. Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur, atasözü formülüne vurursak bir toplumda sağlam vücut, maddi gücü; sağlam kafa da mânevi gücü ifade eder. Hasta ve mariz bir vücudun kabı, kalıbı dar, dayanıklılığı da azdır. Hiçbir zorlamayla mânevi gücünü bu ölçülerin üstünde uzun müddet tutmaya imkân bulunamaz. Zayıf bir vücut, her çeşit mikropların üremesine ve her çeşit hastalıkları kapmaya istidatlıdır.

İşte, dünden gelen toplumumuz bugün bu durumdadır. Fakat, çetin bir tedavi ile ancak geçmiş günden daha düzgün bir hale gelmişse de yine toplumumuz hastadır. Gözlerimizi ve kulaklarımızı ne kadar kapatsak da bu, budur. Bir toplumun maddi vücudu geçim standardına bağlıdır. Toplumumuz bu standardın yüzyıllarca altında kalarak gelmiştir. Hayat pahalılığı, hayatı değersiz ve çekilmez bir hale sokmuştur. Birçok kimseler yaşamının bunaltısından kurtulmak için duyan organlarını yok etmek çarelerine başvurmakta devam etmektedir. Bunu yapamayanlar da türlü ahlâk buhranı içine düşmüş, her çeşit idarei maslahatı geçim yolu olarak seçmiştir.

Ancak bu çöküntüleri muayyen bir devrin eseri olarak kabul etmek en insafsız bir itham olur. Hele, yolsuzlukların bir parti veya bir iktidar tarafından himaye edildiğini iddia etmek de ayıp, hem de çok ayıptır, arkadaşlar. Her devirde yolsuzlukların bulunduğunu kabul etmek de realite icabıdır. Bazan eserleri görmekle müessiri ve bazan da müessiri görmekle eserleri anlamak mümkündür. Dünyanın döndüğüne biraz da gece ve gündüzün mevcudiyetiyle inanmaktayız. Fakat, dünyanın döndüğünü görmek veya göstermek mümkün olamadığı halde, dünya, yine de dönüyor. Bir depremin eseri olan tahribatı görüyoruz ve depremi doğuran oluşumu göremiyoruz. Fakat, tahribat göze çarpmakla depremin oluşumuna inanmak gerekmektedir.

Toplum da böyleydi. Toplumumuza yüzyıllardan beri arız olan hastalıklar bugün de vardır. Bu, dünün, bugüne olan mirasıdır. Bu ağır hastalığa tedavi çaresini bulmak da hepimizin vazifemizdir.

Arkadaşlar, toplumumuz hastadır, çünkü, hasta olarak doğmuştur. Bu Hükümet programının en müessir bir şifa reçetesi olacağına ve bundan verilecek ilacın da bu toplumu tedavi edeceğine kaani bulunmaktadır.

Arkadaşlar; buna inanıyorum. Çünkü, toplumumuzun bu durumdan kurtarılması vazifesi hepimizindir. İktidar olarak gerekli tedbiri almak, muhalefetin samimî görüşlerine uymak, muhalefet olarak iktidara yardımcı olmak, onun yararlı faaliyetlerine köstekleyici fren değil, yükseltici kanat olmak millet borcumuzdur. Toplumun yükselmesi, bu iki kanadın birlikte ve ahenkli olarak aynı samimî hava içinde çalışmasına bağlıdır. Bu millet çalışma yolumuzu gösteren Anayasayı bize

kılavuz olarak vermiştir. Bu Anayasa, herkesin çıkarına göre yorumlanan bir anarşi yasası değildir. Bir yıllık Parlâmento çalışmalarında bunun böyle uygulanmakta olduğunu müşahade ettim. Hemen herkes, her organ ve aynı organın kendi üyeleri bu Anayasa minderinde gürüşmekte, hakem ve hâkim organ tanımadan kendi çıkarlarına göre hüküm vermektedirler, En büyük hakemin millet olduğunu da unutmaktadırlar. Boykotlar, işgaller, komandolar, birlik adı altında milletçe birliği; cumhuriyet, diye demokratik cumhuriyeti; hürriyet, diye hürriyeti; bağımsız devlet, diye bağımsızlığı katletmek ve fukara halkı sömürmek isteyenler hareketlerinin meşruluğunu hep bu Anayasaya bağlamaktadırlar.

Tekrar ediyorum, bu Anayasa anarşi yasası değildir, arkadaşlar. Peki, neden buna tüm parlamenterler olarak tek çıkar yolu bulmak istemiyorsunuz? Anayasa, milletin çıkarı içindir. Çıkarıcıların aleti haline gelmesine neden göz yumuyoruz? Anayasamızın sözünde ve ruhunda anlamını taşıyan millî güvenlik içinde Devletçe var oluşumuzu sağlayacak kanunların çıkarılmasına neden yanaşmıyoruz? Böyle bir tefsir içinde hangi iktidar tek başına başarı sağlayabilir? Bir iktidarın tapusu hiçbir partiye temelli olarak verilmemiştir. Bugün bu, yarın bir başka parti.

O halde, bugün, bu tefsirini mubah gören muhalefet, yarın iktidara gelince bunu geriye tepen silâh olacağını bilmelidir. Fakat, bugün ile yarın arasında zedelenen milletin haline insaf etmek hepimizin vicdan borcumuzdur.

Sayın senatörler, tek egemen millettir. Millet, yetkili kıldığı yasama, yürütme ve yargı organları eliyle bu egemenliği kullanmaktadır. Suç karakterli bir fiil işlediğinden dolayı yürütme organı tarafından yargı organına teslim edilen bir kişiye, yargı organınca verilen karardan memnun olmıyanlar, yürütme organını suçlamaktadırlar. Toplumun anarşisini buna bağlamak suretiyle Hükümeti zayıf, güçsüz, güvensiz sıfatlarla itham ederek millete ilân etmektedirler. İktidarı yıpratmak amacıyla milletimizi anarşi havası içine atarak Devletimizi yıpratıyorlar. Anayasamıza göre Hükümet, iktidar değildir. Hükümete iktidar dememiz bir alışkanlık icabıdır, iktidar, milletin yetkisini taşıyan üç organın tümüdür. Anarşiden ve her çeşit yolsuzluklardan sorumlu bu üç organdır. Bunlardan her birinin hatasından doğan huzursuzluğu Hükümete mal etmek itiyadından vazgeçelim. Arkadaşlar, milletimiz hak ve adalet içinde ancak güven ve huzur bulur. Bu güven ve huzurdan yetkili kıldığı bütün organların birbirlerine etkili olmasını sağlayıcı kanunlar getirmek şarttır. Bünyece beşer olmak hasebiyle, hiçbir organ lâyû'sel kabul edilmemelidir. Bu eşyanın tabiatına da aykırıdır. Tatbikatı ile toplumu hercümerç içine attığını gördüğümüz, hiçbir şeyin devamında ısrarcı olmıyalım.

Sayın senatörler, toplumumuzu üzüntü ve endişeye sokan bir husus da, bizim ağzımızdan çıkan bâzı sözlerdir. Bunlardan bilhassa sandıktan çıkışı hor görmeyi halkımız kınamaktadır. Çünkü onun iradesi olan Anayasa da sandıktan çıktı. Bu Anayasaya uyarak biz de o sandıklardan buraya geldik. Onlar millet iradesinin geliş yoludur.

BAŞKAN — Sayın Özer iki dakikanız var efendim. Toparlayın rica ederim.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Onu inkâr, kendi meşruiyetimizi inkâr olur. Demokratik düzenlerde başka yol yoktur. Ancak sandıktan çıkılır, namludan çıkılmaz. Bu demokrasi çağında böyle namlular ramazan topuna benzer. Millet en çok bir ay oruç tutar, yine bayrama kavuşur. Sen, ben kavgasını bırakarak, korkunç dalgalarla sürüklenmek istenen toplumumuzu kurtaralım. Onu kurtarmak bahanesiyle onu boğmaya çalışmıyalım. Sosyal dalgalanmalardan doğan üzücü olayların gerçek nedenlerini bulmak için, matematik ve mantık formüllerini kullanalım. Bu toplumda birçok kimseler, birçok şey olduklarını iddia etmekte ve fakat kendi çıkarlarını toplumun üstünde tutarak, kendilerini toplum için değil, toplumu kendileri için görmektedirler, işte bütün çöküşümüzün baş nedeni budur. Herkes kendi çıkarı istikametinde bu toplumu çekerse parçalar, ilerici gerici ellerle didiklenen bu toplum, tutucu ve yükseltici ellere muhtaçtır. Bu eller olalım arkadaşlar. Şahsan milliyetçi ve milletin tabiatı olarak imanlıyım. Fakat bunun gerçekliliğini sosyal adalette bulmaktayım. Bâzı vurguncular var ki bu toplumda halkımızı soymak için dinimizi kendi çıkarları yolunda bir morfin olarak kullanmaktadırlar. Komünizm tehlikesine karşı onu siper ve bekçi etmeye çalışmaktadırlar. Bunlar, dinimizi perişan zümrelerin teselli kaynağı olarak kabul eden, dünyayı kendilerine, ahreti de onlara vererek kazançlı bir trampa yaptıklarına inanan, imansız hak cambazlarıdır. Bunlara fırsat vermiyelim.

BAŞKAN — Sayın Özer zamanınız bitti efendim.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Sayın Başkanım, 15 dakika konuşanlar olmuştur. Müsaadenizle bir sayfam kaldı onu da arz edeyim arkadaşlara.

BAŞKAN — Efendim kısa zamanda bitirmeye çalışın. Rica edeceğim.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, görülmüştür, geçmişte, halde de görülmektedir. 2,5 lira ile görünüp, 2,5 milyon lira ile hörgüçlenenler bu memlekette vardır. Halkımızın arz ve taleplerini iki ele tutan bu parazitlere fırsat vermemek ve bunları arz ve talep arasından kovmak şarttır, üreticiden 50 kuruşa alıp tüketiciye 500 kuruşa satanlar hem üreticiyi, hem de tüketiciyi tüketmektedirler. Bir kilo armut almak için manava giden vatandaş, kilosunu ilk günü 500 kuruş görünce alamıyor, ikinci günü 200 kuruşa çürümüş olarak görüyor alıyor veya almazsa dökülüyor. Bu dökülen de esnafın veya üreticinin hesabına yazılmaktadır. Bunun için bir tanzim satış bakanlığı kurulursa yurt içinde arz ve talebi sağlar, üreticiden ucuz almaz, tüketiciye de pahalı satmaz, üretici tarlasına, bahçesine bağlanır, işsizler azalır, mallar çeşitli kaliteli ve hilesiz şekilde dış piyasalar talip bulur. Paramızın ve mallarımızın değerinde istikrar sağlanır. Bu, geniş mikyasta taşıma araçlarına, organize bürolarına lüzum gösterir ama, sosyal Devlet anlamının temeli teşkil eden bir kamu hizmeti sağlamış oluruz.

Değerli senatörler, güvensiz bir piyasa dalgalanması paramızın değerini ve hattâ haysiyetini düşürmektedir. Her günkü bir lira, bir gün önceki bir kuruşa rahmet okutturmaktadır. Hiç kimse bugünkü parası ile geleceğinin sınırını çizemiyor. Dar gelirli vatandaşlar krizler geçirmektedir. Bu istikrarsızlığa başıboş vurguncu-

lardan başka, iktidarın personel kanunu vaitleri, muhalefetin ve muhalif basının yarın bir fırtınanın kopacağı kehanetini savunmaları da sebebolmaktadır. Bu tutum milletçe binilen gemiyi kaptanına kızıp da batırmaya çalışmak gibidir. Bu gemi hepimizindir arkadaşlar, bu gemi son gemidir. Batarsa kimse kendisini kurtaramaz ve bu, sonun sonu olur. Hepinizi hürmetle selamlarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Ucuzal.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlar, Büyük Türk Milletinin dört yıllık mukadderatında büyük yeri olan Hükümet programı üzerinde on dakika gibi kısa bir zaman konuşmaya benim gönlüm razı değil. Yüce Heyetiniz böyle bir karar aldı, bendeniz de sekiz saatten beri devam eden müzakerelerin vermiş olduğu yorgunluk sebebi ile huzurunuzu on dakika olsun meşgul etmiyeceğim. Bu programı hazırlayan, başta Sayın Başbakanım Demirel'e ve arkadaşlarına şükranlarımı arz eder, Cenabı Hak'tan kendilerine başarılar dilerim. Size de saygılar sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Özmen.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım, gecenin bu saatinde sizlerin yüksek huzurunuzu fazla rahatsız etmek istemiyorum. Yalnız bir iki noktayı Yüce Heyetinize arz ettikten sonra sözlerime son vereceğim.

Muhterem arkadaşlar, bu seçimlerde önseçimlerin memleketimizin ahlâkı üzerine büyük bir darbe vurduğuna şahit olmuş bir arkadaşınız olarak, Hükümetin Seçim Kanunu üzerinde durduğunu ve programına aldığına görmekle bahtıyırım, inşallah huzurunuzda bu önseçimleri kaldıracak kanun çabuk bir zamanda gelir ve biz de hepimiz bu önseçimler Kanununun kaldırılması için reylerimizi güle güle veririz. Çünkü, önseçimler hepimizin kalbinde en büyük yara olarak kalmıştır. Delegelerimizi ve arkadaşlarımızı çok kötü durumlara düşürmüştür. Bunlara şahit oldum.

Muhterem arkadaşlar, bir husus daha var. Bunun da Hükümet programında olmasını ve derinliğine incelenmesini çok arzu ederdim. Her halde işler çok olduğu için bu noktaya fazla dokunulmamış. Bugün bizim Türkiye olarak bir harbe girmemize lüzum yok arkadaşlar. Biz her gün harb ediyoruz. Her gün harb ediyoruz, sabahleyin kalkıp gazeteyi okuduğum zaman İstanbul yolunda, iki otobüsün çarpıştığını 15 tane ölünün olduğunu, 20 tane yaralının olduğunu görüyorum. Diğer bir gazeteye bakıyorum, Kayseri yolunda bir kamyonla bir traktör çarpışmış 6 tanesi ölmüş, 5 tanesi yaralanmış. Diğer bir gazeteye bakıyorsunuz, Yozgat yolunda bir trafik hâdisesi olmuş, 6 kişi ölmüş, kaç kişi yaralanmış. Şunu Sayın Demirel'den ve onun Hükümetinden rica ediyorum; bu mesele çok çabuk halledilebilir. Bunun halledilmeyecek hiçbir tarafı yoktur arkadaşlar. Halledilmeyecek hiçbir tarafı yoktur bunun.

Arkadaşlar, bunların çoğu süratten ileri geliyor, ikincisi de otobüslerde çift şoför kullanmamaktan ileri geliyor, iki araba yanyana geldiği zaman birbirlerini geçmek için mütemadiyen sürat yapıyorlar, son süratle gitmeye gayret ediyorlar ve

biraz sonra da bir dereye uçuyorlar, iki tane şoför olmadığı için bir şoför İstanbul'a kadar gidiyor, oradan aynı saatte dönmek mecburiyetinde kalıyor. Binaenaleyh bunu halletmek mecburiyetindeyiz. Her gün harb ediyoruz, binlerce insanımız geçip gidiyor. Bu meseleyi burada bırakıyorum.

Değerli arkadaşlarım, Yüce Huzurunuzda bir kanun çıkarıldı. İşçiler yüzde yetmiş üzerinden emekliye sevk edilecekler, 50-55 yaşları kabul edildi. Bu güzel bir mesele idi. Ben Hükümet tasarısında, Hükümet programında şu hususun da öncelikle ele alınmasını istiyorum, dengeyi temin bakımından. Tarım işçileri, bugün âdeta üvey evlât muamelesi görmektedir. Leyleğin yuvadan attığı yavru haline gelmiştir. İşçilerin kanunları çıktığı halde bunların kanunları henüz çıkmamıştır. Elimize alınmamıştır. Mademki Cumhuriyet hükümetleri daima adalet, sosyal adalet, sosyal güvenlik üzerinde kurulmuş bir Hükümettir, sosyal Devlettir, sosyal Cumhuriyettir, acele tarafından Hükümetin bu mevzuu" üzerine eğilmesini ve tarım işçilerinin de biran evvel diğer işçi kardeşlerimizin seviyesine ulaştırılmasını istirham ediyoruz.

Arkadaşlar, bugün Hükümet programında bir hususu müspet olarak gördüm bahtıyarım. Çünkü günlerden beri bu kürsüde ve şu sırada üçyüzbine yakın Devlet memurunun ıstırabının şahidiyiz, onun müdafiiyiz. Dar gelirli küçük memur, odacı, müstahdem, şoför ve Devlet müesseselerinde, İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışan küçük memurlar, 240 lira, 300 lira, 350 lira, 400 lira. Bunların içerisinde biraz evvel Sayın Başbakanımızın söylediği gibi Diyanet işlerinde çalışan imam ve-killeri, adliyede çalışan küçük kâtipler, milyonluk dâvayı eline verdiğimiz kâtipler. Bunlar bugün sizden adalet bekliyor arkadaşlar. Bunlar bütün gözlerini Cumhuriyet Senatosuna ve Yüce Büyük Millet Meclisine dikmişlerdir. Hükümet programında bunların yazıldığını gördüm, bahtıyarım, inşallah yakın bir zamanda buradan bu kanunları çıkarırız ve memleketin bu çocukları perişan vaziyetten kurtulurlar.

Eğer bu kanun çıkarsa arkadaşlar, şimdiden bir hususu rica ediyorum, değerli arkadaşlarıma, kıymetli arkadaşlarıma istirham ediyorum, bir adaletsizlik daha var. İçerisinde yaşadığım için söylüyorum, mübaşirler. Mübaşirler arkadaşlar, 30 lira asli maaştan yukarıya terfi edemezler. 30 sene çalışır, 50 sene çalışır, ancak 30 lira asli maaşı vardır. Böyle adalet olmaz kıymetli arkadaşlarım. Eğer mübaşir de baremde ise ki baremdedir, emekliliğe tabidir. Binaenaleyh onun da diğer memurlar gibi her üç senede muntazaman terfi ettirilmesi icabeder. E... 30 liraya geliyorsunuz, 5 senede, 6 senede 30 lira asli maaşa geliyor ondan sonra 30 lira asli maaşta 30 sene daha çalışıyor, beş kuruş alamıyor ve terfi edemiyor. Çoluk çocuğu mahrum oluyor, bu büyük adaletsizliktir. Adli ihsan ile Hükümetimizin payidar olması icabeder. Cumhuriyet hükümetleri adli ihsan ile payidar olmalı. Adaleti olmıyan bir Hükümet payidar olamaz arkadaşlar.

BAŞKAN — Sayın Özmen zamanınız bitmek üzeredir.

HALİL ÖZMEN (Devamla) — Sayın Başkanım, ben de toparlıyorum, sizin yüksek adaletinize sığınırım. Arkadaşlarıma müsaade ettiniz, bana da iki dakika müsaade edin.

Muhterem arkadaşlar, bir husus daha var; Hayat pahalılığı nereye gidiyor? Fiyatlar nereye gidiyor arkadaşlar? Kuru soğanın kilosu bugün üç liraya çıktı. Fiyatlar yükselmekte, paramızın değeri gün geçtikçe düşmekte, İtalya'ya giderseniz, İtalya'da bir bardak su 50 Liret, bizim bir liramız 29 Liret. E., binaenaleyh dikkat ederseniz paramızın değeri düşüyor, fiyatlar alabildiğine yükseliyor. Para değeri düşüyor. Buna muhterem arkadaşlarımızın mutlaka çare bulmaları lâzım. Hayat pahalılığı o kadar yükseldi ki, arkadaşlar, küçük memur, dar gelirli memur, halk tabakası, fakir halk bugün ıstırabın içindedir. Arkadaşlarıma mütemadiyen mektup yazmak mecburiyetindeyim, görüyorlar kendileri. Her gün üç tane, 5 tane mektup yazıyoruz. Çalışma Bakanına, Ulaştırma Bakanına, Devlet Bakanına. Çünkü her gün en aşağı 20 arkadaş geliyor iş istiyor, işsiz, okuyacak, gece lisesinde okuyacak, gündüz çalışacak iş istiyor, iş yok. Parasız kalmış iş istiyor, yok, amelelik yapacak yok. E... binaenaleyh arkadaşlar, Hükümet olarak Cumhuriyet Hükümeti olarak, Demirel Hükümeti olarak evvelâ bu noktaya eğilmesini ve Türkiye'de sosyal denge, sosyal güvenliğin mutlaka halledilmesini rica ediyorum. Biri yer biri bakar kıyamet oradan kopar. Biz her şeyi kendi elimizle hazırlıyoruz. Arkadaşlar siz açlığın ne olduğunu çok iyi bilirsiniz. Aç kalan insanların neleri yıktığını, iyi bilirsiniz, Atalarımızdan kalma bir söz var. “Aç it fırın yıkar” derler arkadaşlar. Bunun şakası yok arkadaşlar. Bir insanın karnı aç oldu mu, karşısındaki isterse kim olursa olsun, onu yıkar ve ondan, onun elinden o ekmeği alır. Bunu kendiniz, çocuklar oynarken görürsünüz, birbirlerinin elinden nasıl kaparlar bir şeyi. Binaenaleyh Demirel'in enerjik Hükümetinden rica ediyorum, programına bu mevzuu alsın ve evvelâ şu memlekette işsizliğe, açığa, sefaletle bir son versin. Ondan sonra biz de gelip burada kendilerini alkışlayalım arkadaşlar.

BAŞKAN — Sayın Özmen vaktiniz doldu, efendim.

HALİL ÖZMEN (Devamla) — Bitirdim efendim. Muhterem arkadaşlar gecenin bu saatinde beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim, Hükümet programının ve Hükümetin milletimize, vatanımıza ve bütün Türkiye'ye hayırlı ve uğurlu olmasını Cenabı Hak'tan niyaz ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın senatörler, Hükümet programı üzerinde şahısları adına söz alan Sayın altı üye konuşmuşlardır. Kifayet takriri vardır okutacağım.

Sayın Başkanlığa

Program üzerinde altı Sayın üye görüşlerini açıklamış bulunmaktadır. Vakit gecikmiştir, müzakerelerin kifayetinin oylanmasını arz ederim.

(Antalya) Akif Tekin

BAŞKAN — Önerge üzerinde söz istiyen Sayın üye? Yok. Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bir takrir daha var, onu da okutuyorum efendim.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Bugünkü birleşim saat 15.00'ten beri aralıksız devam etmektedir. Sayın Hükümet Başkanının konuşmasından evvel 10 dakikalık ara verilmesini arz ve teklif ederim.

(Çanakkale) Nahit Altan

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

10 dakika sonra toplanmak üzere birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati: 23.12

İKİNCİ OTURUM**BAŞKAN** — İbrahim Şevki Atasağun**KÂTİPLER:** Ömer Ucuza (Eskişehir)

Zerin Tüzün (Cumhurbaşkanınca S.Ü)

Açılma Saati: 23.20**BAŞKAN** — Birleşime devam ediyoruz,

Sayın Hükümet Başkanı konuşacaklar. Buyurun Sayın Başbakan.

*(Başbakan alkışlar arasında kürsüye geldi)***BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta Milletvekili)** — Yüce Senatörün Sayın Başkanı ve Sayın üyelerini saygıyla selâmlıyorum.

8,5 saat süren devamlı müzakerelerden sonra, gecenin bu saatinde, huzurunuza işgal edeceğim.

Hükümet programı bir memleketin her halde en ciddî işlerinden birisidir. Bize düşen görev, mesuliyetimizin idraki içerisinde olarak Yüce Senato'nun gerek grupları adına konuşan, gerek şahısları adına konuşan değerli üyelerin serd ettikleri fikir ve mütalâalarına cevap vermektir. Takdir buyurursunuz ki, her fikir ve mütalâyayı karşılamak imkânı zamana sığamayacak kadar uzun bir iştir. Bunu seve seve yapmaya talibiz. Bu itibarla konuşmama başlarken değinilmesine mutlak zaruret olan bâzı hususlar üzerinde durabileceğimi, diğer hususların yine önümüzdeki günlerde yapılacak bütçe müzakerelerinde ve diğer müzakerelerde dile getirileceğinden, bunları karşılamak imkânını her halükârda bulabileceğimizi takdirlerinize arz ediyorum, Bu itibarla şayet değinmediğimiz bâzı hususlar olursa bunlara önem vermediğimiz mânasına almamanızı, zamanın geç oluşuna ve zamanın darlığına hamletmenizi rica ediyorum.

Sayın üyeler, bugün dile getirilen konuların büyük bir kısmı yeni konular değildir. Bu konuların hemen hemen hepsi bundan evvel geçen dört yıl zarfında çeşitli platformlarda münakaşa edilmiştir. Karma, Bütçe Komisyonunda, Yüce Senato'da, Millet Meclisinde, basında, seçim meydanlarında bunlar münakaşa edilerek geliyor. Esasen yine bugün münakaşa edilen konuların hemen hepsi, bundan bir ay evvel, seçim meydanlarında, radyolarda, matbuatta münakaşa edilmiştir. Yani, 12 Ekim. 1969 seçimlerine tekaddüm eden günlerde bugün münakaşa edilen mevzular enine boyuna vatan sathında, vatandaşın önünde ve serbestinin her türlüşünün mevcudolduğu bir ortamda, münakaşa edilmiştir. Bu itibarla da vereceğim cevaplar, fikirlerimizin tekrarı mahiyetinde olacaktır. Çünkü, sorular tekrarlanınca, başka cevaplar bulma gibi bir vesile mevcud olmadığına göre cevaplar da ister istemez tekrarlanacaktır.

Evvelâ şurasını arz edeyim; seçim beyannamesi ile Hükümet programı arasında bâzı farklar mevcuttur. Bu farklar siyasi iktidar anlamında icranın yerinden ileri gelmektedir. Seçim beyannamesi, bir partinin siyasi iktidar şümülü içine giren

bütün organlarını bağlar. Halbuki Hükümet programı, siyasi iktidarın içerisinde sadece bir unsur olan Hükümeti bağlar. Gayet tabii ki, T.C. Hükümeti olmasına rağmen, partinin damgasını taşıyan bir Hükümet olduğu için parti gruplarını da angaje eder. Ama, kuvvetler ayrılığı prensibinin icabettirdiği bir durum vardır ki; bu, seçim beyannamesinde yer alabilir. Hükümet programında yer almaz. Bununla şunu demek istiyorum; bilhassa parlâmentonun iç çalışmalarına müteallik hususlar ile, Hükümet olarak; başarılması kendi elinde değil de mutlak mânada parlâmentodan başka gruplarla birlikte başarılması mümkün olan hususlar, Hükümet programında yer almamıştır.

Bununla, seçim beyannamesine koyduğumuz bâzı hususlardan vazgeçtiğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Bilhassa beyan etmek istiyorum ki, seçim beyannamesinde yer almış bulunan Anayasa ıslahatı geniş çapta Hükümet Programımızda yer almamıştır. Bundan, Anayasa ıslahatından vazgeçtiğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Seçim beyannamemize koyduğumuz şekilde bir Anayasa ıslahatının lüzumuna kani olduğumuz gerçeği devam etmektedir, bundan vazgeçmiş değiliz. Ancak, bunu icra edecek, bunu meydana getirecek bir güce sahip değiliz, bugün için sahip değiliz. Sahibolsaydık da bu, Hükümet Programında yine yer almazdı; çünkü Hükümet tasarısı olarak getirilemeyecek bir husustur, teklif olarak verilmesi lâzım gelecek bir husustur. Binaenaleyh, teklifle tasarının icabettirdiği ayrıntı Hükümet Programı ile seçim beyannamesinde ayrı ayrı mütalâa olunmuştur. Bunun dışında seçim beyannamesinde bulunan bütün hususlar hemen hemen Hükümet Programına aktarılmıştır.

Gayet tabii ki, seçim beyannamesinin üslûbu ile Hükümet Programının üslûbu arasında farklar olacaktır. Şayet bâzı kısımlar Hükümet Programına, seçim beyannamesinde mevcud olduğu halde, aktarılmamış ise Hükümet olarak bunlara da angaje olduğumuzu, bunların da taahhütlerimizin içinde bulunduğunu ifade etmek isterim. Yani ana dokümanımız, Hükümet Programını çıkaran ana doküman, seçim beyannamesidir. Bununla siyasi ahlâk kaidelerine riayet ettiğimizi ve bunun gelenekleşmesi arzusunda bulunduğumuzu da ifade etmek istiyorum, Çünkü, seçim meydanlarına çıkıp, radyolara çıkıp bir şey söylemek, iktidar olduktan sonra bunların bir kısmından vazgeçmeyi ahde vefa prensibine uygun bulmuyoruz. Ahde vefa prensibinin işlemesi için mutlaka noterden tasdikli, karşılıklı mukavelelere lüzum yoktur. Siyasi hayatta resmen va'dedilenler geçerlidir, değer taşır, bunların gerçekleşmesi için çalışmak esastır.

Muhterem üyeler, bir hususa daha temas etmek istiyorum: Bizim Hükümet Programımızı, seçim beyannamemizi İkinci Beş Yıllık Plân - ki, siyasi iktidarımız tarafından hazırlanmıştır - bunların hepsini bir mecmua olarak, bir manzume olarak mütalâa etmenizi rica ederim. Yani seçim beyannamemizde ve Hükümet Programımızda enine boyuna izah edilmeyen hususlar İkinci Beş Yıllık Plânımızda daha genişliğine izah edilmiştir, İkinci Beş Yıllık Plânının stratejisini ve bu stratejiye göre hazırlanmış hedeflerini yine A.P. siyasi iktidarı kendi teminatı altında tutmaktadır.

Bunları niçin söylüyorum? A.P. siyasi iktidarı, bir seçimle Millet Meclisindeki iktidar olma durumunu yenilemiştir.

Esasen İki Meclisli bir sistemde iktidar olabilmenin, bizim kanaatimizce, şartlarından birisi her iki mecliste de çoğunluğa sahibolmaktır. Millet Meclisindeki güvenoyu veya güvensizlik oyu sadece bir faktörden ibarettir. Şayet Cumhuriyet Senatosunda bir siyasi iktidarın çoğunluğu olmazsa, yasama faaliyetleri ile ilgili vazetlerini yerine getirmesi mümkün değildir.

Bugün Anayasamızın getirdiği bir gerçeğe daha temas etmek istiyorum: Çünkü 1961 Anayasasına göre siyasi iktidar meselesi gerek aydınlar arasında gerekse halk arasında henüz doğru anlaşılabilmiş değildir. Siyasi iktidardan, aydınlar “her şeyi yapamazsınız” şeklinde mânalar çıkarıyor, halk her şeyin yapılmasını bekliyor. Bu da aslında siyasi iktidarı halk nazarında yıpratıcı hususlardan birisi oluyor. 1961 Anayasası ile 1924 Anayasasının farkları henüz hem aydınlarımız hem de halkımız tarafından tam anlaşılabilir değildir; hattâ parlâmentomuzda bir fikir birliği içinde olduğumuza da kaani değilim. Binaenaleyh, gayet tabii ki, bir tekâmülün içerisinde bu fikir birliğine varılacaktır. Bunu, çok tehlikeli bir şey addetmiyorum. Yalnız şunu ifade etmek istiyorum ki, bütün bunların sıkıntısı siyasi iktidarın teşkilindedir. Her şeyi yapamazsınız, her şeyi neden yapamıyorsunuz? Bugünkü siyasi iktidar iki iddianın arasına sıkışmıştır.

Muhterem senatörler, aslında Millî hâkimiyete müstenit demokratik idare şekli üzerinde de münakaşalar var. Bir jakoben görüşe dayanan sistem mi hâkim? Yoksa bir sınırlı iktidar mı hâkim? 1961 Anayasası neyi getirmiştir? 1924 Anayasasında ne hâkim idi? Bugün jakoben bir görüşe dayanan Millî Hâkimiyet anlayışının yerini, şümüllü iktidara dayanan bir Millî Hâkimiyet anlayışı almıştır. Her iki ahvalde de mutlaka meşru idarenin ve meşru iktidarın kaynağı millettir. Yalnız, şümüllü iktidar meselesinde, söylemek istediğim şey şudur: Azınlık, çoğunluk haklarının dengesi şümüllü iktidar ile tanzim edilmiştir. Çoğunluk, azınlığın haklarını çiğneyemez, aynı şekilde azınlık da çoğunluğa tahakküm edemez. Çoğunluğun azınlığın haklarını çiğnememesi, azınlığın güven içinde bulunmasının teminatıdır. Bütün Batı demokrasileri bu merhaleye çoktan gelmiştir ama azınlığın da kendilerini çoğunluğun üssünde farz ederek, çoğunluğun seçim beyannamelerinde vadettiği şeyleri yaktırmama tavrını takınması, siyasi iktidar fikriyle kabili telif değildir. Karar, çoğunluğun kararı olacaktır. Reyle, karar olduğu her yerde, rey eşitliğinin kabul edildiği her yerde, parti gruplarının reylerinin değişik ağırlıklarda olmayıp, herkesin bir reyinin bulunduğu kabul edildiği eşitlik sisteminde başka türlü karar alma imkânı yoktur. Bu takdirde de ne Parlâmento içinde, ne Parlâmento dışında birtakım gürültülerin koparılmasına lüzum yoktur. Herkes, çoğunluğun kararına inkiyadedecektir. Aslında bu, azınlık haklarının da korunması mânasına gelir. Çünkü, bir gün azınlık çoğunluğu olduğu takdirde böylece iş görebilir. Başka türlü iş görme imkânı yoktur. Ama azınlığın bâzı hakları var ki, bunları çoğunluk kararı ihlal etmek mümkün değildir. Bu, çoğunluğun lehindedir. Çünkü, bir gün çoğunluk azınlık olursa kendisi teminat altında olacaktır. Bu denge kurulmuştur,

bu dengenin tam mânasiyle anlaşıldığı kanaatinde değilim. Birçok sürtünmelerin, birçok münakaşaların bundan çıktığı kanaatindeyim.

Muhterem senatörler, zannediyorum ki, 8,5 saat içerisinde her şey söylenmiştir. Geçen 4 senenin zabıtları tetkik edilirse esasen bu söylenen şeylerin birçoğunu zabıtların içinde bulmak mümkündür, yeni bir şey söylenmemiştir demek için bunu söylemiyorum, bir gerçeği tesbit etmiş olmak için söylüyorum.

Bir Hükümet programı, takdir buyuracağınız gibi, bir niyetler ve hedefler manzumesidir. Bu manzumenin içerisinde Hükümetin tutum ve davranışının nasıl olacağı hakkında bir intiba verilmesi vardır, ayrıca hangi hedeflere nişan alınmıştır, bunlar vardır. Bunların nasıl gerçekleştirileceği hususundaki tafsilâta gidildiği takdirde bu, Hükümet programı olmaktan çıkar, plân olur. Esasen şurasını ifade edeyim ki, Adalet Partisi siyasi iktidarı sorumluluk deruhte ettiği müddetçe önümüzdeki yıllarda ikinci Beş Yıllık Plânın tatbikatı ikmal edilecek, Üçüncü Beş Yıllık Plânın tatbikatına geçilecektir. 1973 senesinin başıyla beraber Üçüncü Beş Yıllık Plânın tatbikatına geçinecektir. Bunun içindir ki, “bu Hükümet programı içindeki hususları nasıl gerçekleştireceksiniz, ne kadarını gerçekleştireceksiniz?” Diye sorulduğu takdirde memleketin imkânlarının elverdiği nisbette bunlar gerçekleşecektir. Bu imkânlar belirlidir. Memleketin bugün hesabı kitabı vardır, Devletin hesabı kitabı orta yerdedir. 1968 senesinden 1973 senesine kadar Milletçe sarf edebileceğimiz paranın yekûnu 119 milyardır. 119 milyarla neyi yapabilirsek onlar gerçekleştirilmiş olacaktır. Bunlar da her yılın yıllık programlarında yer alacaktır, bu detaylar yıllık programlarda ortaya çıkacaktır. Bütün bu izahatı vermemin maksadı bugün Türkiye Cumhuriyeti, modern bir Devlet olarak kendisini metotlu bir çalışmaya, bir plân disiplinine bağlamıştır.

Plânın muhtevası münakaşa edilebilir, plânın muhtevası içinde piriyoriteler münakaşa edilebilir. “Şu sahaya yatırım yapmayın da buna yapın veya şu sahayı ele almayın da bunu alın, şu sahayı bu kadar ele almayın da şu kadar ele alın” bunların hepsi münakaşa edilebilir ama kalkınmamış bir memlekette, modern Devletin elinde, bugün başka bir vasıta mevcut değildir. Bu itibarla huzurunuzda bizi de bağlayan birtakım hukukî dokümanların geçerliliğini ifade ederek bundan sonraki konuşmama devam etmek istiyorum. Bu niyetle geldim.

Muhterem senatörler, program üzerindeki görüşmeleri gayet dikkatle takibettik. Her cümlesi, her kelimesi üzerinde durduk. Bu görüşmeler, gayet tabii ki, çeşitli grupların kendi inançlarına, felsefelerine göre şekil aldı. Gerçek şudur ki, bir metodoloji birliği de mevcut değildir. Mevcudolması da aslında beklenilemez. Yani bir Hükümet programının incelenmesi, tenkid edilmesi üzerinde çeşitli gruplar bir metodoloji birliğine sahip değildirler. Bu sebeple de, çok arzu ettiğim halde, zamanın darlığı ve dinledikten sonra huzurunuzda çıkmak gibi bir durum, pek tasnifli bir görüşmeyi mümkün kılmamaktadır. Bâzı tekrarlar olursa bunları iyi niyetimize veriniz, serdedilen mütalâalara değer verdiğimiz, bunları karşılamak istediğimiz mânasında alınız.

Metodolojide bir hususa temas etmek istiyorum: Çok kere Türk siyasi hayatında peşin hükümler yer alır. Peşin hükümler aldığı içindir ki, netice farz edilir, o neticeye gelmek için bir takım sebepler aranır. Bu, bir eleştirme olmaktan ziyade kendi kendisini haklı çıkarmak davranışdır. Gerek bütçe tenkidlerinde, gerek Hükümet programı tenkidlerinde sık sık buna şahid olmuşuzdur. Ama şunu ifade etmek isterim ki, Parlâmentomuzun lisanı değişmiştir. Lisandan kasdim, meselelere bakış açısı ve bu bakış açısının icabettirdiği mantalite ve bunun gerektirdiği lisanıdır.

Bugün modern Devlete, klâsik Devlete ilâveten, bâzı vazifeler yüklenmiştir. Bu vazifeler Devleti, bir taraftan klâsik Devletin bütün vazifelerini aksatmadan yapmak, diğer taraftan da çağın devletinin, modern devletin sosyal, iktisadi ve kültürel alandaki faaliyetlerinden, kendisine verilen görevleri yerine getirmekle yükümlü tutuyor. İşte münakaşaların zorluğu, münakaşaların çok dallanıp budaklanması biraz da buradan ileri geliyor. Daha bir süre bu çeşit münakaşalara, birbirimizi anlamadan, devam edeceğiz. Esasen bugün birçok meselelerde bir müşterek anlayış zemini bulamamanın sıkıntıları içerisinde bir mefhumlar birliği içinde olmayışımızın da büyük rolü vardır. O kadar büyük rolü vardır ki, millî hâkimiyet prensibini anlayışta, hukuk devletini anlayışta, Türk Anayasasının 2'nci maddesinde tarif edilmiş Türkiye Cumhuriyetini anlayışta bir fikir birliği içinde değiliz. Bunlar, vuzuhsuzluktan yani ana dokümandaki vuzuhsuzluktan ileri gelmiyor daha çok ana dokümanı bir kenara atmak, ana dokümanlar içerisinde mevcut olmıyan birtakım değer hükümlerin, kanun, Anayasa hükmü imiş gibi serdetme heveslerinden geliyor. Bu, sadece Parlâmentomuzda, görülen bir husus değildir; hasmımızda, Türk siyasi hayatının çeşitli plâtıformlarında görülen bir husustur. Belki de biraz bize hastır. Gayet tabii ki; zihinleri, dar çerçevelerin içine almak gibi bir düşüncenin içinde değiliz ama hiç birleştığımız bir nokta yoksa o zaman, gayet tabii ki, kısır çekişmelerden kendimizi kurtaramayız. Bugün bu kürsüden ifade edilen bir tâbirle, “kısır döngünün içerisinde” ne mânaya geliyorsa o, onun içine sokarız kendi kendimizi.

Sayın üyeler; yine metodoloji bakımından bir hususa daha temas etmek istiyorum: Çok kere tenkidler, doğru olmadığını ifade eder, doğrusunun ne olduğunu esirger. Kendi görüşüne göre doğrunun ne olduğunu söylese o zaman fikir oluşumu dediğimiz, fikir yapma hâdisesi daha randımanlı bir şekilde işler. Ama, bu da alışkanlıklarımızın içindedir. Kendimizin ne olduğunu anlatmaktan daha çok karışımızdakini kötöleme ve böylece kendimizi anlatmak gibi bir hevesi siyasi hayatımıza hâkim kılmışızdır. Bu da, siyasi hayatımızda, bir tekâmül içinde değişmesi gerekli hususlardan birisidir.

Serd edilen mütalâalar içerisinde pek çok mantık açıkları ve tenakuzları bulmak mümkün. Bu, bana, vakit müsaide olsa, hakikaten hiçbirinizi sıkmadan çok güzel bir polemik yapma fırsatını verir. Ama, takdir buyurursunuz ki, gecenin bu saatinde buna tevessül etmiyeceğim, mümkün mertebe etmiyeceğim, yer yer edersem bu da fikrimi tesbit bakımındandır.

Bâzı fikir ve mütalâalar, daha doğrusu bâzı tenkidler, fikir ve mütalâa olmaktan uzaktır. Sabit fikirler ve peşin kararlardır, bir kısmı da bir ithamlar hazinesidir.

İktidar olmanın bünyesi içerisinde ithama mâruz kalmak vardır. Bunu da yadır-gamıyoruz. Ama, ithama mâruz kalanın da kendisini müdafaa etme hakkı mev-cudolduğuna göre bunların karşısında söyleneceklerin de hoşgörü ile karşılanması lâzımdır.

Şunu tesbit edeyim; biz bir yeni Hükümetiz. Aynı siyasi partinin, 1969 seçim-leriyle Senato seçimleri yapılmadığı için, dönemi gelmediği ve daha evvel yapıldığı için Senatoda devam eden iktidarının Hükümetiyiz. Yeni Hükümetiz. Bundan yan-lış mânalar çıkarıldığını gördüm. Bununla demek istediğimiz; geçen 4 sene zarfın-daki icraatımız artık bizi ilgilendirmez, veya o icraatımızı karıştırmayın, o mevzua girmeyin demek değildir. Sadece geçen 4 sene zarfındaki icraatımızın millet hu-zurunda bir hesabının görüldüğüne ve hattâ bu hesabın birkaç defa görüldüğüne kaniiz. En sonunda 12 Ekim 1969 seçimleri ile yeniden görülüp aziz milletimiz ta-rafindan ibra edildiğimize ve yeniden memleketin hizmetine memur edildiğimize kaniiz. Yeni Hükümet eskisine benzemeyecek demedik, yeni bir Hükümetiz dedik. İki biribirinden farklı. Çünkü, birincisinde eski Hükümeti biz de beğenmiyormu-şuz gibi bir mâna çıkıyor. Böyle bir mâna, kendi kendimizi inkâr olur. Binaenaleyh bizim sözlerimizin tahrif edildiği zaman ne şekil mânalara, ne çeşit mânalara gele-bileceğini ifade etmek bakımından bunu söylüyorum. Huzurunuzda yeni bir Hükü-met olarak çıkarken aynı partinin yenilenen siyasi iktidarının yenilenen Hükümeti olarak iyi niyetlerle huzurunuzda bulunuyoruz.

Dün Millet Meclisinde ifade ettiğim gibi 1969 Türkiye'si 1965 Türkiye'sinden çok farklıdır. Hattâ 1968 Türkiye'sinden farklıdır. 1969 Türkiye'sinin gerçeklerini bilerek ortaya çıktığımızı söylemek istiyoruz. Bununla da kalmıyoruz, Anayasamı-za göre 4 senelik bir devre için seçim yapıldığına göre, 1973 senesinin gerçeklerini de hayal gücümüzün ve rüyet imkânlarımızın yettiği kadariyle tahmin ederek hu-zurunuzda geliyoruz. Huzurunuzda getirilen program 1969 senesinin gerçeklerini, dertlerini problemlerini içine alan bir program değildir. Önümüzdeki 4 senenin hattâ ondan sonraki devrenin birtakım meselelerini içine alır, ondan sonraki devre-nin meselelerini içine alır: Şimdiden 1973'teki iktidar da sizin cebinizde mi gibi bir mâna çıkmasın. Bunu, yapacağımız birçok hususun 3'üncü Beş Yıllık Plâna inikas edeceğini ifade etmek bakımından söylüyorum. Devlette devamlılık vardır.

Sayın senatörler; bu programın içerisindeki birçok hususlar icra edilecek, ih-mal edilecektir. Birçok hususlar, karşılığı milyarlarca mal olan hizmetler Devlet arşı-vine verilecektir, Devlet mekanizmasının içine verilecektir, üzerinde çalışılacaktır. Proje yapılacaktır, etüt, tetkikat yapılacaktır, münakaşa yapılacaktır, müzakere ya-pılacaktır. Şayet her iktidar geldiği zaman elinde bir şey bulmazsa yeniden hazırlık yapıncaya kadar zaman geçer bu zaman içerisinde Devlet administrasyonu; idare, boş vakit geçiremez. Onun içindir ki, bir hedefler manzumesi olan programın her meselesine eğileceğimizi bunlardan bir kısmını ikmal edeceğimizi bir kısmını ge-liştireceğimizi ifade etmek, Devletin, Devlet bünyesinin tabii icabıdır. Programı-mızın, Allah kısmet eder de hesabını vermek nasibolursa, "her şeyi neden yapma-

dınız?” şeklinde bir suale bizi mâruz bırakmakta insaf olmadığını ifade için bunları söylüyorum.

Muhterem senatörler; bu müzakerelerde, Millet Meclisinde de Yüce Senatoda da gördüğümüz husus şudur: Aslında bir Hükümet programı müzakeresi; bütçe müzakeresi ve 12 Ekim 1969 tarihinde ibra edilmiş bulunan bir siyasi iktidar Hükümetinin dört senelik icraatının yeniden gözden geçirilmesi şekline döküldü, bunu da yadırgamıyoruz. Ama, ağırlık, Hükümet programına verilmekten çok, dört senelik icraata verildi. Bu icraatın hesabını yaptık. Biz, Hükümet beyannamemizin başında geçen dört yılın muhasebesi yapılmıştır, derken bunu bir daha yapmıyalım mânasına da söylemedik, bir gerçeği tesbit ettik. Hakikaten bu muhasebe radyolar da, meydanlarda yapılmıştır, hem öyle şiddetli, öyle geniş çapta yapılmıştır ki, yedi siyasi parti, müstakiller, siyasi olma gibi bir durumun içinde olmıyan çeşitli mihraklar hep bizi eleştirdiler, bugünün tâbiri ile. Biz, bundan şikâyetçi değiliz. Günün bu saatinde bunun geniş bir tahlilini yapmak istemiyorum. Neden şikâyetçi değiliz? Çünkü, bütün bunlara rağmen biz yine iktidar olduk. A.P. Hükümeti, A.P. siyasi iktidarı ki, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetidir. “Dört yıllık daha bir olanak elde etmiştir” şeklindeki ifadeyi, “aziz milletimiz A.P. ye tekrar vazife tevcih etmiştir” mânasında anlamak lâzımdır. Çünkü, “olanak elde etmiştir, imkân elde etmiştir” başka meseledir, “bu imkân verilmiştir” başka meseledir. Bu, yine Millî Hâkimiyet anlayışımızın bir icabıdır.

Geçen dört yıllık icraatın değerlendirilmesi ve bunun projekte edilmesi, teknik tâbiri ile, yani “geçen dört yılda şunları yaptınız, bunları yapmadınız, öyle ise önümüzdeki dört yılda da şunları yaparsınız, bunları yapmazsınız” şeklindeki bir muhakeme tarzı yanlışır. Önümüzdeki dört yılda ne yapacağımızı ve neyi yapmayacağımızı geçen dört yılda ne yaptığımızı veya ne yapmadığımıza kıyas etmek mümkün olsa bile, doğru kıyaslama yapılmadığı takdirde, yanlış neticeler çıkarır. Şayet yanlış netice çıkarılmak isteniyorsa bu kıyaslamadan faydalanabilir, ama bu, objektif olmaz. Bugün serd edilen mütalâalar içerisinde bunlara rastladık.

Muhterem senatörler, bir husus ifade olundu, bir değerli sözcü tarafından “%50’den aşağı rey aldınız” denildi. Bununla, iktidar olmanın şartı %50’den yukarı rey almaya bağlanmak isteniyor ise bu düşünceye iştirak etmek imkânı yoktur. Kanunların koymadığı şartı, şahıslar koyma hakkına sahip değildir.

Şayet Türkiye’de iktidar olmak için %50’den yukarı rey alınması esası kabul olunsaydı, kanunlara yazılırdı. “%50’den yukarı rey alınmadığı takdirde bir hafta sonra seçim yenilenir.” Böyle bir kaide olmadığına göre bu kaideyi vaz’edenlerin kanun mahiyetinde kaide vaz’etmek yetkisini nereden aldıkları vacübüsuuldir.

Çoğunluk nedir, bunun münakaşasını yapmakta fayda görüyorum, iki parti seçime girmişse, birisi %50’den aşağı almışsa otomatikman diğeri %50’den yukarı alır. Bir seçim sisteminin, %50’den aşağı alanını iktidara getirmesi, yukarı alanını muhalefete götürmesi de düşünülemez. Üç parti seçime girmişse iktidar olacak partinin, diğer ikisinin yekûnundan fazla rey almasını talebetmek mümkün değil-

dir. Dört parti seçime girmişse bunlardan birinin, diğer üçünün mecmuundan fazla rey almasını talebetmek mümkün değildir. Sekiz parti girmişse, Türkiye’de olduğu gibi, bunlardan birisinin diğer yedisinden daha fazla rey almasını talebetmek akla sığmaz. Aldığı ahval de olur, alamadığı ahval de olur. Aslında diğer yedi partinin almış bulunduğu reyler kabili cem değildir. Ayrı ayrı görüşlerin etrafında ayrı ayrı kümelenmeler olmuştur, öyle ise ekseriyet, sekiz partinin etrafındaki kümelerden en büyüğü, %46,5’tir, %48’dir, %51’dir, %52’dir. Ama, Millet Meclisinde iktidar olabilmeyen, daha doğrusu, güvensizlik oyuna dayanabilmenin şartı, 226 aded sandalye demektir.

Seçim sisteminin bizi iktidar yaptığı iddia olunursa; bizim iktidarımızı küçümseme mânasında alınır bu külliye yanlıştır. Bilhassa Millî Bakiye Kanununa kıyasla veya millî bakiye sistemine kıyasla böyle bir düşünceye gidilirse buna iştirak imkânı yoktur. Dünyanın hiçbir yerinde Millî Bakiye Kanunu mevcut değildir. O zaman, bunun karşısına başka mülâhazalar da koymak mümkündür. Şöyle ki; ekseriyet sistemi olsa o zaman 256 tane sandalye yeri değil A.P. 415 sandalyası olur. Binaenaleyh mülâhaza serd edenlerin, işine gelen tarafı almaları, mademki mülâhazalar hayalidir, mademki mülâhazalar mevcut kurallara uymamaktadır, o zaman siz dersiniz ki, millî bakiye sistemi olsaydı şu olurdu, ben derim ki, ekseriyet sistemi olsa bu olurdu. Bu münakaşanın içinden çıkamayız, esasen böyle bir münakaşanın da lüzumu yoktur, çünkü mevcut kurallar A.P. açık kurallar değildi, genel kurallardı, her siyasi partiye açık kurallardı. Şayet A.P. değilse başka bir parti bu kadar rey alsaydı, iktidar o olurdu, ona mâni bir şey olmazdı. Bu itibarla bu mülâhazalar mantıkan dünya tatbikatında yersizdir. Şurasını ifade edeyim; İngiltere’de İşçi Partisi bugün %47 reyle, %57 sandalyeye sahiptir. Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı tek dereceli olarak seçilmektedir. Başkan Nixon %43,3 rey almıştır. Kendisinden sonra gelen %42,2 almıştır, üçüncü aday da %15 almıştır, mecmuu kesirâtı ile birlikte, 100 tutmaktadır. Yani şunu demek istiyorum ki, ikiden fazla müsabıkın bulunduğu bir yerde yüzün taksimi, birinin ellinin üzerinde alması, diğerlerinin ikisinin mecmuundan fazla alınması gerekir şeklinde mütalâa olunamaz. Almanya’da bugün, sosyal demokratlarla, hür demokratların reylerinin mecmuu %48, sandalye sayıları %52’dir. Fransa’da Degaulle %40 reyle uzun seneler iktidarda bulunmuştur, İtalya’da, Norveç’te ve diğer bütün memleketlerde bugün idarede bulunan iktidarların reylerinin hepsi %50’den aşağıdır. Yalnız İsveç’te %50,1’dir. Yani, bütün dünyada ekalliyetler mi idare ediyor, her memleketi? Bu itibarla, dünya tatbikatı, Batı demokrasi tatbikatı nasıl ise, bizim de o anlayışın içinde olmamız gerekmektedir. Başka türlü düşünülemez.

Muhterem senatörler, zaman zaman bir mülâhaza daha yürütülüyor. Seçime iştirak nisbeti ile iktidar partisini almış olduğu yüzde çarpılıyor, deniliyor ki, “siz %27’yi temsil ediyorsunuz, binaenaleyh, dışarıda daha büyük çoğunluk var. Onu da biz temsil edelim.” İşte, “Parlâmento dışı muhalefet” diye basınımızda yer alan, daha çok bizim buluşumuz değil, Avrupa’da da buna benzer fikirler var. Parlâmento dışı muhalefetin legalitesi söz konusu olamaz. Zaten Parlâmento dışında bir muha-

lefet olur; herkes kalemi eline alır, yazarçizer. Herkes, iktidarın lehinde aleyhinde konuşur. Ve bu, her gün değişen bir bünyedir. Ama, bunun sahipliğini birtakım kimselerin üstüne alması halinde, kimden vekillik aldınız? diye sorulmak gerekir.

Muhterem senatörler, şayet böyle bir mülâhaza doğru olsa, bunların adına hep “matematik oyunları” denir. Bu oyunları yapmak gerektiği takdirde bunları çeşitli şekilde yapmak mümkündür. Yaptım zannedenlerin kendilerini akıllı farz etmesini de yadırgamak lâzımdır. 1950’de Türkiye’de en yüksek seçim nisbeti olmuştur, %89; o günkü iktidar partisinin, almış olduğu nisbetle bunu çarparsanız, yine %50’nin aşağısındadır. 1954’te aynı şeydir, 1957’de aynı şeydir. 1961’de, bir kısa süre devam eden, A.P. - C.H.P. koalisyonunun müşterek nisbeti ile iştirak çarpılırsa %50’nin üstündedir. Ama, ondan sonraki koalisyonlarda ve C.H.P.’nin kendi başına iktidar yapma halinde nisbetleri, seçime iştirak nisbetleri ile çarpılırsa, yine %50’nin altındadır. 1965’te %71,5 şeklinde cereyan eden iştirak, daha doğrusu teşekkül eden iştiraki, Adalet Partisinin aldığı %53 oyla çarparsanız, bu yine iner %36’ya. Bundan şu mâna çıkar; Türkiye’de serbest seçim başlıyalı hiç ekseriyet Hükümeti olmamış çıkar. Bu da eşyanın tabiatına aykırıdır. Bu mülâhazaları, %50’nin altında oy aldınız ya şeklindeki bir ifadenin altında bunlar varsa, buna benzer şeyler varsa onları kapsasın diye söyledim.

Muhterem senatörler, aslında biz Devletin şeklini anlayışta da birtakım fikir farklarına sahibiz. Bu kürsüden konuşan bir Sayın sözcü “ulusal egemenliğin bölüşüldüğünü ve demokrasinin kurumlar rejimi olduğunu” iddia etti. Ulusal egemenlik bölüşülemez. Demokraside kaynağını milletten almıyan, kaynağını dolayısıyla Anayasadan almıyan bir kuvvet mevzuubahis değildir. Şayet birtakım kurumlara, birtakım yetki ve görevler verilmiş ise, bu yetki görevleri milletin referandumuna sunulmuş bir Anayasa tanzim eder, Binaenaleyh, milletin huzuruna çıkıp da bir hesap verme gibi fonksiyonları olmıyan kurumların milletin egemenliğine ortak olduğu iddia olunamaz. Bu takdirde, demokrasi olmaz. Bu, olsa olsa, oligarşi olur, hâkimlerden ve bürokratlardan müteşekkil bir oligarşi olur. Hâkimler veya bürokratlar oligarşisi olur. Elit zümre oligarşisi olur. İşte, 923 ten beri, belki bunu biraz daha ilerisini söyleyeyim, 1946’dan beri de yine üzerinde bir türlü mutabık kalamadığımız husus budur. Bunlar, temeldeki kavram, konsept, mefhum farklarıdır.

Bu mefhum farklarında biz bir anlaşmaya varmadıkça çekişmelere devam edeceğiz. Binaenaleyh, “Her şeyde meselenin köküne inelim.” deniyor; meselenin kökü burada.

Muhterem senatörler, bugünkü Devletin çoklu idareyi gerektirdiği bir gerçek. Yalnız, çoklu idarede sorumluluk kimin üstünde? Şayet sadece yetkiler verilmiş, sorumluluğun hesabını verme yolları açık değilse, bunun adına demokrasi denemez. Madem ki, “Egemenlik, kayıtsız şartsız millettir.”, bunun mânası, milletin vazife tevdi ettiği kişi ve organların kendisine hesap vermesi şarttır. Başka türlü nasıl olacaktır; “Egemenlik kayıtsız şartsız milletin.” Hattâ, egemenlik millettir, kayıtsız şartsızını da bir kenara çıkartın; mânasını kaybeder. Egemenliğin kayıtsız şartsız

milletin olabilmesi, ancak millete idare edenlerin hesap verebilmesi ile mümkündür, işte burada, siyasi iktidarın vazifesine ve mesuliyetine dönmek istiyorum.

Anayasa temel doküman. Türk Anayasasını bir Kurucu Meclis yapmış, bir ihtilâl idaresi tasdik etmiş ve referanduma sunulmuş. %62 “evet” rey almış, %38 “hayır” rey almış. Bunların münakaşasına girmeyeceğim. Ben sadece kâğıt üzerindeki gerçekleri tesbit ediyorum. Anayasanın nasıl değiştirileceği de yine Anayasanın içinde derpiş edilmiş. Meclislerin üçte iki çoğunluğu ile Anayasa değiştirilebilir. Hangi maddelerinin değiştirilemeyeceği de yine Anayasada derpiş edilmiş. Bu haliyle millettten yetki alan, milletin iradesinden gelen Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu, o çoğunluğu bulursa, Anayasayı değiştirir. Yani, Anayasa değişikliğini bir yoldan milletin iradesine bağlamışız.

Başka şekiller de düşünülebilirdi. Her Anayasa, değişikliği, referanduma da gitsin, denebilirdi. Bu, denmemiş. Ama, netice itibarıyla, Anayasanın değişebileceği, değişmeyecek maddesinin de bulunduğu ve değiştirme yetkisini haiz organın mutlaka millet iradesine dayanan organ olduğu Anayasanın bünyesinde mevcuttur.

Şimdi, bir memlekette özerk kuruluşlar, kurumlar şayet milletin arzusu istikametinde, onun hizmetlerini görmüyorsa; hattâ, bir memlekette kendisine yetki verilen organlar fonksiyon ifâ etmekte çeşitli sıkıntıların içine giriyor ise; bunu, millet kime şikâyet edecektir? Yani, faraza yargı organından milletin şikâyeti var ise ve muhakemeler 5 senede görülemiyor ise; vatandaş hakkını almakta, hak tevziinde birtakım haklı şikâyetlere sahip ise bunu söylemek yargı organını kötülemek mi?

Ana hedefi kaçırmıyalım. Ana hedef, millete hizmettir. Bütün organlar, her şey vasıtaadır, Parlâmento da vasıtaadır, yargı organı da vasıtaadır, Hükümet de vasıtaadır. Hepsi hizmetlerin devamlılık ve güvenlik içerisinde görülebilmesi; ama, mutlaka müessir görülebilmesi için vasıtaadır. Müesseriyet mevcut değilse, millet bundan ıstırap duyuyor ise, şikâyetler bir elem ve ıstırap seviyesine gelmeden, çeşitli bunamlara gidilmeden mutlaka tashih imkânları olabilmelidir.

İşte demokrasi, kendi kendini yenileme gücüne böylece sahibolur. Yoksa, tabular vardır. Anayasa Mahkemesinin kararı hakkında konuşamazsınız. Bu, tabu. Üniversite hakkında konuşamazsınız. Bu da, tabu. Devlet Radyosu ve Televizyonu hakkında konuşamazsınız. Bu da, tabu. Nasıl çıkacağız bunun içerisinden? Şimdi size gayet taze bir örnek vereceğim. Dün akşam yapılmış bulunan bir televizyon yayını dolayısıyla Millet Meclisine önergeler verilmiştir. Hükümet Başkanından soruyor, “Bu ne biçim televizyon yayını?” diye. Ve büyük bir infial, dışarda, çeşitli yerlerden. “Nereye gidiyoruz, Devletin televizyonu ne yapıyor?” diye sualler soruluyor. Kime sorulacak bu sualler? Kime Kime sorulacak?

ERDOĞAN ADALI (İstanbul) — Başbakana sorulsun.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Eğer sorulacak bir makam yoksa Devlet yok demektir. Sorulacak bir yer olacak. Sorulduğu zaman ben ne diyeceğim? Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak, özerk müessesedir, hiçbir şeyi-

ne karışmam, işte, bu zaman başlar demokrasiden ümit kesme. Bu zaman başlar bezginlik. İşte bu zaman başlar. “Bundan kötüsü de olmaz ya” gibi sözler.

Böyle değildir, sistem. Sistem böyle değildir. Böyle kurulmuşsa yanlış kurulmuştur “Böyledir” deniyorsa bu noksandır, yanlıştır, kusurludur. Düzeltmek... Kim gelip düzeltiverecek? Aziz milletimize her halde, “gel bunu düzelt” diyemeyiz; aziz milletimiz de. “Ben sizi seçtim, siz düzeltin” diyecektir. Ve bunda haklıdır. Onun içindir ki, bir siyasi iktidarın Türkiye’de her şeyden sorumlu olması lâzımdır. Yanlış anlamayınız, bu sorumluluğu bütün kuvvetleri kendi üstünde toplaması gerektiği mânasında almayınız. Doğru olmıyan şeyleri doğrultmak vazifesi olması lâzımdır, siyasi iktidarın. Doğru olmıyan şeyleri doğrultmak vazifesi siyasi iktidara ait değilse, kime aittir? Onun içindir ki, evvelâ siyasi iktidar mefhumunda anlaşılmamız lâzım. Demokrasiyi dejenere ederiz, şayet siyasi iktidar sorumluluğunda bir vuzuh yok ise. Biz diyoruz ki, Devlet Radyosu mu? Tarafsız işlemesi ve ideolojik sapıklıklara âlet olmaması lâzımdır. Bunu kim kontrol edecek? Böyle olmuyorsa, bunu bu hale getirmek, siyasi iktidarın vazifesidir. Bunun için ne lâzım? Kanun çıkarmak mı lâzım? Kanun çıkarır, siyasi iktidar. Bunun için ne lâzım? Anayasayı değiştirmek mi lâzım?

İşte bu noktada bir yere geliyorum. Siyasi iktidarın tek başına Anayasayı değiştirecek gücü yok ise, o zaman bu şikâyetinizi halletmem, bana Anayasayı değiştirecek gücü vermenize bağlıdır; bugünkü Anayasa çerçevesi içerisinde, deyip vatan-daştan rey istemek hakkıdır. Yahut, diğer siyasi partilere; geliniz, bu memleketin mühim bir meselesi orta yerededir, bunun etrafında birleşiniz, hepimiz bu memleketin çocuklarıyız, bu değişikliği yapalım, demesi lâzımdır. Şayet bir memleketin Parlâmentosu rejimin uçuruma gitmesine göz yumarsa büyük vebal altında kalır; iktidarı ile, muhalefeti ile bu vebalden hiç kimse kurtulamaz. Siyasi iktidarın, her şeyi ben bilirim her şeyi ben yaparım, iddiası içinde bulunmasına modern Devlette ne lüzum var, ne ihtiyaç var. Ama, memleketin umumi selâmetinden, kamu düzeninden sorumlu tutmuyor musunuz, siyasi iktidarı? Tutuyorsunuz. Bunun karşısında yetki vermiyecek misiniz, siyasi iktidara? Yetki vermiyecekseniz bu sorumluluğu nasıl taşıyacak?

Muhterem senatörler, Türkiye Cumhuriyetinin bugünkü idare şekli bir hâkimler oligarşisi veya bir bürokratlar oligarşisi değildir. Yetki Kanununu Anayasa Mahkemesi iptal etmiş. Bunu işte, “Anayasaya aykırı kanunlar çıkarın da, alın boyunca ölçüsünü” gibi mütalâa etmek mümkün değildir. Üçlü bir sisteme girmiş, Türkiye. Millet Meclisi var, Senatosu var. Yani, iki tane Meclisi var, çift Meclisi, bir de çift Meclisin çıkardığı kanunların Anayasaya uygun olup olmadığını tetkik eden bir kısmı bu Meclisler tarafından ayrı ayrı seçilmiş. Bir kısmı çeşitli kurumlar tarafından seçilmiş, bir kısmı Cumhurbaşkanı tarafından seçilmiş bir hâkimler heyeti var. Bu hâkimler heyetinin hiç mi mesuliyeti yok? Hiçbir mesuliyeti yok mu? Eğer böyle, hiçbir mesuliyeti olmadığını söylerseniz; işte hâkimler Devleti olur, Türkiye. O zaman Meclislere lüzum kalmaz. Veya Meclislerin üstünde başka bir irade olur. Hâkimler heyeti şayet kendi yetkilerini taşarsa, bunun karşısına evvelâ hakkı ihlâl

edilen Parlâmentonun çıkması gerekir. Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Bundan şu mâna çıkar: Uyulması gereklidir, uyulması zaruridir. Buna, bir şey diyen yok. Ama bu karar, münakaşa edilemez, münakaşa edildiği takdirde memleketin müesseselerine dil uzamış olursunuz. İşte bu, taassuptur. Bu, serbest fikri tıkayan ve Türk demokrasisinin işlemlerini güçleştiren bir düşünce şeklidir. Yetki Kanununun bazı maddelerinin iptal edilmiş olmasını bir sevinç vesilesi addedenler olmuştur. Ama, şunu ifade edeyim ki, Yetki Kanunu burada ifade edildiği gibi veya dışarda birtakım basın tarafından, çeşitli ideolojilere sahip birtakım yazarlar tarafından, daha doğrusu belli ideolojilere sahip birtakım yazarlar tarafından ifade olunduğu gibi, bir yuvarlak lâfın içinde, zengini zengin yapmak için çıkarılmış bir kanun değildir. Biraz sonra, bir memleketin kalkınmasının lâfla olmayacağını, doğru bir düşünce tarzına, akılcı bir yola sahibolmamız gerektiğini ifade edeceğim.

Yetki Kanununu, plânı, daha çabuk tatbik etmek için çıkarmıştık. Daha iyi tatbik için çıkarmıştık. Dört hedefi vardı: Sanayileşmeyi hızlandırmak, ihracatı arttırmak, şehirleşmeyi tanzim etmek ve turizmi geliştirmek. Bu hedeflerin hangisi Türkiye'ye zararlı? İşsizlikten şikâyet ediyoruz. Sanayileşme hızlanmazsa işsizlik şikâyetimiz ilânihaye devam eder. Hiç birisi Türkiye'ye zararlı değil bu hedeflerin.

Muhterem senatörler, Yetki Kanununun iptalinin gerekçesi yok elimizde. Şunu huzurunuzda üzülererek ifade edeyim, hiç müddet tanımadan Yetki Kanununun iptalinin, duyulduğu günden itibaren meriyete girmiş olması Devlet işlerinde büyük aksaklıklara sebeb olmuştur. Halbuki birçok ahvalde, Devlet işlerini bıçakla keser gibi kesemezsiniz. Bir alıştırma devresi, yine aynı mahkemenin kararları arasında veriliyor. Yani memleketin menfaati nerede, zararı nerede, bunu her zihnin ölçmesine karşı çıkmamak lâzım. Yetki Kanununun iptali, memleketin menfaatine değildir, bizim görüşümüz içerisinde. Bununla, Anayasa Mahkemesinin kararına karşı çıkmıyorum. Anayasa Mahkemesi kararına uyuyorum, hür fikrin, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanına verdiği imkândan faydalanarak huzurunuzda memleketin menfaatine mi, zararına mı, onu söylüyorum. Esasen Türkiye'nin menfaatine olduğuna inanmasak, böyle bir kanunu getirmezdik. Ama, meseleyi bu yönden mütalâa etmekle, meseleyi Anayasaya uygunluk bakımından mütalâa etmek ayrı ayrı şeylerdir. Bugün burada "Yetki Kanunu Türkiye'nin menfaatlerine uygun değildi de onun için iptal edildi" gibi birtakım mütalâalar serdedildi. Bunlar yanlış mütalâalardır. Hiç kimse kendisini Anayasa Mahkemesinin yerine koyup onun fonksiyonunu üstüne almasın, onun adına birtakım mütalâalar serd etmesin. Bu takdirde korumaya çalıştığınız kurumları zedellersiniz.

Muhterem senatörler, Yetki Kanununun gerekçesi çıktığı zaman bu gerekçeyi enine, boyuna münakaşa edeceğiz. Edeceğiz ki, görev verdiğimiz bir müessesemiz lâyüsel olmadığını, kendisine verilen yetkiyi kullanmakta titiz olması lâzım geldiğini ve her müessese gibi kamuoyunun nezareti altında bulunduğunu görsün. Etmemiz, Anayasa Mahkemesine, yani kurumlarımıza yardımcı olmak değil, bilâkis onları mesuliyetsizliğe itmek olur. Anayasa Mahkemesine güç veren, kuvvet veren parlâmentodur. Yani, şayet parlâmentonun 2/3'si bir araya gelirse Anayasa Mahke-

mesini kaldırır. Demagojiye kaçılmasın, Demirel'in kafasının arkasında birtakım fikirler dolu, Anayasa Mahkemesini de galiba kaldıracak gibi birtakım fikirlere kaçılmasın. Biz modern müesseselerin hiçbirisini yadırgamayız. Ama, bu üçlü sistemin eşlemesi lâzım. Yani, bu gayri şahsi bir mesele muhterem senatörler. Millet Meclisi, Senato, Anayasa Mahkemesi var. Yalnız Türkiye'de mi var bu iş? Çeşitli memleketlerde var, çeşitli memleketlerde bu üçlü sistemde sürtünmeler olmuştur. Bu sürtünmelerin hepsini memleketin zararına addetmeyin. Bu sürtünmeler, doğru yolda halledilebildiği takdirde, bundan halkın şikâyetlerinin ortadan kalktığı neticeleri çıkmıştır. Doğru yolda halledemeyiz dersiniz o zaman statükocu olursunuz. Hem devrimci olmak, hem statükocu olmak, ikisi bağdaşmaz. Yani, devrimcilik iddiası içinde bulunanlar için söylüyorum. Hem devrimci olacaksınız, hem "bu statükonun bir virgülüne dokunamazsınız" diyeceksiniz. Bu, terakki fikrine, ilerleme fikrine aykırıdır ve asıl tutuculuk budur. Bir de tutuculuk tâbiri var yeni parlâmento nizamında. Asıl tutuculuk budur.

Muhterem senatörler; herkes kendisini Türk Anayasasının müdafii, Türk Devletinin çeşitli kurumlarının hâmisî, müdafii, başkasının da bunların karşısında bir vaziyet almış gibi göstermesin. Bunların adına işgüzarlık derler. Bunlara lüzum yok. Millet tarafından seçilmiş, bu yüce müesseseye gelmiş insanların yüksek sorumluluk duygusu ve vatanperverlik şuuru vardır. Ve bir demokrasi moral değerler üzerinde durur, sorumluluk duygusu ve yüksek vatanperverlik şuuru, demokrasinin işleminin, var olmasının güçlenmesinin birinci şartıdır. Hiç kimsenin birbirinden şüphelenmesine lüzum yok. Birbirini hor görmesine de lüzum yok. Ve hiç kimsenin Türkiye'nin millî menfaatlerini sadece kendisinin düşünüp, yanında oturan arkadaşının düşünmeyeceği gibi bir kanaate gelmesine de lüzum yok. Bunları gecenin bu saatinde bir izahat içerisine getirmenin sebebi, burada serd edilmiş birçok mütalâalar var ki, bunları serd etmeden bu mütalâaları karşılamak mümkün değil.

Bir hususu ifade edeyim; bugün çoklu idare Batı demokrasisinin mümeyyiz vasfıdır. Hakikaten idare edenler çoğalmıştır. Ama, idare edenlerin çoğalması bir anarşi manzarasının meydana çıkması mânasına gelmez. Çoğalmış idare edenlerin yine birbirine karşılıklı birtakım vecibeleri vardır. Bu vecibeler tek taraflı da değildir. Yine bir umumi koordinasyon mevzuubahistir, yine bir mesuliyet vahdeti mevzuubahistir.

Muhterem senatörler, siyasi iktidar mesuliyet vahdetini omuzlarında taşır, taşımaya mecburdur, aksi halde bir devletten değil, bir devletin içinde birçok devletten bahsedilmek lâzım gelir. Binaenaleyh bu çeşit görüntüleri, bu çeşit şekilleri vermek isteyenler olabilir. Bunları hiçbirisinin işliyen bir devletin modern kuruluşu içinde, mantıken mevcut olmaması gerekir.

Yine bugünkü görüşmeler esnasında ifade edildi, bu parlâmentonun üyesi olup ta bu parlâmentoyu ve rejimi tehdidetmek akla sığmaz. Bu, yine demokrasiye, parlâmentonun yüceliğine, milletin son söz sahibi olduğuna inançsızlık olur. "Şunları, şunları, şunları yapmazsanız veya şunları, şunları, şunları yaparsanız sonunuz iyi olmaz" gibi, o mânaya gelebilen birtakım tehditler... Aslında bu, parlâmentonun

içinde değil, bu parlâmentonun üzerinde imiş gibi, dışında imiş gibi veya bu parlâmentonun müşterek mesuliyetinin içinde değilmiş gibi bir havayı yaratır. Bu hususları yadırgıyoruz, yadırgamakta haklıyız. İçinden geldiğimiz hâdiselerin icabı bu gibi mütalâalar serd edilegeldi. Şayanı memnuniyet olan tarafı şudur ki, her vesile ile serd edilen bu mütalâalar biraz daha seyrekleşti. 1965-1969 döneminde Millet Meclisi zabıtlarına, Yüce Senatonun zabıtlarına bakılırsa bu gibi ifadelere çok rastlarız. Gönül ister ki, artık bu gibi yollara başvurulmasın, daha doğrusu mütalâa serd ediyoruz diye tehdit serd edilmesin. Çünkü tehdit ne tenkide sığar ne mütalâaya sığar, o ayrı bir bahistir.

Ne olur? “Anayasa değişirse şöyle olur, şöyle olur, şöyle olur” diyenlerin Anayasanın içinde tarif edilen yoldan yürüyerek meşru, hukukî yollarla Anayasayı değiştirmek için yapılan bir gayreti kötölemeleri caiz değildir. Aksi halde bu yollara hiç müracaat etmeden Anayasa değiştirmek olur bu. Öyle olur, çünkü neden? Biraz karışıktır mesele. Yani, Anayasada her üyenin bir rey hakkı var, her grupun tüzüklerde, kanunlarda yazılı olduğu şekilde yetkileri, mesuliyetleri, hakları var. Karar meselesine geldiğiniz vakit kararın nasıl verileceği de belli, ama siz, Meclisler olarak, üçte iki çoğunluğu bulsanız da, bu Anayasanın kendi içinde değişmez dediği maddelerden dışında da birtakım maddelerinin değişmeyeceğini söylüyor iseniz, Anayasanın o maddesini tanımıyorsunuz demektir. (A.P. sıralarından “Anayasanın dışına çıkıyor demektir” sesleri) Yani, hiç prosedüre lüzum görmeden değişikliği kendi kafanızdan yapıyorsunuz demektir. Her gün bu Anayasa değişikliklerinin yapıldığını görüyoruz. Yani, legal, kanuni yollara, Anayasanın kendi içinde tarif edilmiş yollara hiç başvurmadan serd edilen mütalâalar içinde her gün bol bol Anayasa değişikliği Türkiye’de yapılıyor. Ne oluyor yapılıyor da? Hep kâğıt üzerinde kalıyor, yahut hepsi bir zihni spekülâsyon olmaktan ileri gitmiyor, başka türlü de düşünülemez; ama, zihinlerin bu istikamette çalıştığını tesbit etmekte de fayda görüyorum.

Muhterem senatörler, yine serd edilen mütalâalar içinde, “dış baskılar, belli çevreler” gibi ifadeler var. Solun, sloganları olan bu gibi ifadelerin, siyasi hüviyeti sol olanlar tarafından kullanılması yadırganacak bir şey değil, ama siyasi hüviyeti olmıyanlar için bu sloganları kullanmak kendilerine sol hüviyetini yakıştırmak olur. Bir Parlâmento, belirli çevrelerden, dış baskılardan ve saireden istikamet almaz. Bu takdirde bu Parlâmentonun millî hâkimiyeti temsil etmediği mânası çıkar ki bunun yanlış olduğunu dahi söylemeye lüzum yoktur. Böyle bir şey farz edilirse “seçime niçin gidiyorsunuz?” diye sorulur. Seçim şayet kâfi derecede millet iradesini aksettirmiyor ise, “burada ne işimiz var?” diye sorulur. Bu kuşkuları zihinlerden çıkarmak lâzım, bu vehimleri zihinlerden çıkarmak lâzım ve bu vehimlerdir ki, bâzı sözcüleri dinlediğimiz zaman kendilerinin bir halaskar pozisyonu içinde oldukları, bir süpermen, pozisyonunda oldukları ve böylece de kendi kendilerini çıkmaza soktukları intibainı bize vermektedir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Hiç kimsenin halaskar pozisyonu içinde olmasına lüzum yok. Lüzum yok, çünkü bu sistem şahıslar üzerinde durmuyor. Esasen sistemin gücü de oradadır. Parlâmentonun memleket idare edenlerin yenilenebilme hassaları vardır, bu yenilenebilme yolları açıktır. Ve

bugün demokratik sistemi kabul ettikten sonra, yani milletin yönetimini milletin eline teslim ettikten sonra süpermen pozisyonuna, halaskar pozisyonuna girmenin mânası yok. Tabii bu, bir psikozdur. Yani, insan halaskar pozisyonuna girince halaskar olur mu? Taklid edilmemesi lâzımgelen birisi varsa Büyük Atatürk'tür.

Herkesin Atatürk pozisyonuna girip bir vatan kurtarma hevesine kapılması hem kendisine zarar verir, hem memlekete zarar verir. (A.P. sıralarından *alkışlar ve "bravo" sesleri*) Anayasanın dibacesinin son paragrafında, Anayasanın bekçiliğini vatandaşla havale edeceksiniz, "vatandaş sensin" diyeceksiniz ki doğrudur, hâkimiyeti millîye prensibine uygundur, ondan sonra da Anayasa ve Cumhuriyet bekçiliğinden vazgeçmiyeceksiniz, bu olmaz, doğru değildir. Bu, aslında kendilerine nöbet vazifesi verilmemiş kimsenin nöbet tutmasına benzer. Kaç saat tutacak? Bıkıncaya kadar tutacaktır, kaç saat tutacağı böyle belli olur, anarşi ile değil, nizama inanmış olmak lâzım. Anarşiye inanırsanız o zaman bir türlü nizamı hazmedemezsiniz. İşte bundan da bir fikir kargaşası doğar. Bir yabancılaşma, kendisini yabancı hissetme, sistemin içine kendini alıştırıramama gibi durumlar doğar. Serd edilmiş mütalâaların bir kısmı böyle bir haleti ruhiyenin eseridir.

Muhterem senatörler, Atatürk'ü doğru anlamak lâzım. Atatürk'e yapacağımız en büyük hizmet, onu doğru anlamaktır. Fikirlerini doğru anlamaktır. Atatürk'ün en büyük eseri Meclistir ve "İkinci Cumhuriyet" tâbirini kabul etmek mümkün değildir, ikinci Cumhuriyet iddiaları orta yerde varit ise, "birinci Cumhuriyette ne oldu, ne yaptınız birinci Cumhuriyeti?" diye sorarlar. Onu, katlettik diyemezsiniz, o zaman Atatürkçü olmak mümkün olmaz. (A.P. sıralarından *"Bravo" sesleri, alkışlar*) Atatürk'ün koltuğunun altına sığınıp, hiç Atatürk'le ilişkisi olmıyan birtakım hareketlerin içerisinde olmayı müsamaha ile karşılamak mümkün değildir. Atatürk, demokrasi hususunda bakınız ne diyor: "Demokrasi prensibi, hâkimiyeti istimal eden vasıta ne olursa olsun, esas olarak milletin hâkimiyete sahibolmasını ve sahip kalmasını icabettirir." Bunu Türkiye'deki birtakım halaskarlara ithaf ediyorum. Demokrasi, esas itibarıyla, siyasi mahiyettedir, demokrasi bir içtimai muavenet ve bir iktisadi teşkilât sistemi değildir. Demokrasi, maddi refah meselesi de değildir. Böyle bir nazariye, vatandaşların siyasi hürriyet ihtiyacını uyutmayı istihdaf eder. Bizim bildiğimiz demokrasi siyasidir, onun hedefi, milleti idare edenler üzerindeki murakabesi sayesinde, siyasi hürriyet temin etmek demektir. Binaenaleyh, sosyal devletle hürriyetçi devleti karıştıranlara bunu ithaf ediyorum. Yani şunu anlarım, "biz Atatürk'ün fikirlerine karşıyız diyebilirsiniz" ama, hem Atatürkçüyüz, hem Atatürk'ün fikirlerine karşı hareketlerin içindeyiz. Bunu telif etmek mümkün değildir. Demokrasinin birinci hassası ile müşterek, esas itibarıyla, ikinci bir hassası daha vardır, o da şudur: Demokrasi, fikridir, bir kafa meselesidir, her halde bir mide meselesi değildir. Hükümet prensibi de bir adalet muhabbetini ve ahlâk fikrini icabettirir. Demokrasi, esasında feridir. Toplumculara ithaf ederim. Bu vasıf, vatandaşın hâkimiyete, insan sıfatı ile iştirak etmesidir. Bunu, ferdi toplumun yük beygiri addedenlere bir hâtıra olarak sunmak isterim. En nihayet, demokrasi musavatperverdir, bu vasıf; demokrasinin ferdi olması vasfının zaruri bir neticesidir.

Şüphesiz bütün fertler aynı siyasi hakları haiz olmalıdırlar. Yani bir kısmı birinci derece vatandaş, diğer kısmı ikinci derece vatandaş olmamak. Demokrasinin bu ferdi ve musavatperver vasıflarından umumi ve müsavi rey prensibi çıkar. Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile Devlet şekli demektir. Yani halk Cumhuriyeti ve saire deyip de birtakım yanlış yaftaları, yanlış kapılara asmamak lâzım. Türkiye Cumhuriyetini idare edenlerin demokrasi esasından ayrılmamakla beraber devletçilik prensibine uygun yürümleri, - bu kısmını iyi dinlemenizi rica ediyorum - bugün içinde bulunduğumuz hallere, şartlara ve mecburiyetlere uygun olur. Atatürkçülük akılcılıktır. Bugün, söylendiği gibi, Atatürkçülük ezbercilik değildir, kalıplılık da değildir. (A.P. sıralarından *alkışlar*) Bakınız nasıl geliyor düşüncenin sonu; bizim takibini muvafık gördüğümüz devletçilik prensibi, bütün istihsal ve tevzi vasıtalarını fertlerden alarak milleti büsbütün başka esaslar dâhilinde tanzim etmek gayesini takibeden sosyalizm prensibine müstenit kolektivizm yahut komünizm gibi, hususiyle ferdi, iktisadi teşebbüs ve faaliyete meydan bırakmayan, bir sistem de değildir. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri alkışlar*)

Şimdi, muhterem senatörler, doğru oturup doğru konuşmamız lâzım. Hem doğru oturmamız, hem doğru konuşmamız şart. Bu itibarla Atatürk’ü doğru anladığımız takdirde her halde Türkiye’de bugün Atatürk’ü sosyalizmin hâmisî haline getirenlerle hep beraber mücadele etmemiz gerekir. Atatürk’ün fikirleri içerisinde sosyalizm yok, bolşeviklik de yok. Yani Atatürk’ün fikirleri içerisinde solculuk da yok, sadece akılcılık var. “Memleketin gerçekleri neyi icabettiriyorsa onu yapın. Ama, bir şeyden şaşmayın, “Hâkimiyeti Milliye, bundan şaşmayın” diyor.

Muhterem senatörler, Cumhuriyetin kuruluşunun üzerinden 50 seneye yakın bir zaman geçmek üzeredir. 50 sene önce, yani ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulduğu zaman Türkiye’nin iktisadi seviyesi, içtimai seviyesi her halde bugünkü gibi değildi. Bugün her halde, 50 sene önceye nazaran, çok daha ilerdeyiz. O günkü Meclise, Büyük Atatürk ilham veren bir kaynak olarak bakmıştır. Şayet Türk İstiklâl Savaşı millete dayanmasa idi, başarılı olmazdı. Başarı Atatürk’ü çıkaran milletin gücündedir. Atatürk de milletin eseridir. (A.P. sıralarından *“bravo” sesleri*) Onun içindir ki, bugün Cumhuriyetin kuruluşundan 50 seneye yakın bir zaman sonra ki, 1973’te, Allah kısmet ederse, büyük törenlerle ve parlak bir bilanço ile Cumhuriyetin 50’nci yılını kutlamak nasibolacaktır. Bunun hazırlıkları yapılmaktadır, 50 sene sonra milleti bir kara cahiller cürufu addeden bir zihniyet varsa bu zihniyet; bu memlekete dost, bu millete dost bir zihniyet değildir. (A.P. sıralarından *“bravo” sesleri, alkışlar*)

Bir yeni görüş daha var. Yeni görüşler çok. Aslında bunlar birbirleriyle irtibatlı da değil. Yani, aynı sözcünün ifade ettiği yeni görüşler birbirleri ile irtibatlı da değil. Yani tahlil etseniz tenakuzlarla dolu. Ben, gecenin bu saatinde, bir polemik yapmaktan ziyade bir tahlil yapmayı tercih ettiğim, kimseyi de incitmek istemediğim için Yüce Senatoda bunları kısa kısa arz ediyorum.

“Seçmen arzusuna bakılmamak imiş, ulusal sözleşme olan Anayasaya bakılmalı” imiş. Böyle bir mütalâa serd edildi, eğer yanlış anlamadımsa. Bunun adına siyasi

ikiyüzlülük derler. Yani git meydanlara, salonlara, radyolara seçmene şunları şunları şunları memleketin menfaatine gördüğünü söyle, sonra dön gel, “benim seninle işim bitti, yeniden seninle işim olacağı zaman başka bir muamelenin içine girerim” demek Millî Hâkimiyet prensibine de uymaz, siyasi ahlâk kaidelerine de uymaz. Bu, inançsızlıktır.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — İlimdir bu ilim... (*Gülüştürmeler*) İlim adamlarının sözüdür. Duverger’in kitabında, lütfen okuyunuz. (*A.P. sıralarından “Allah, Allah” sesleri*)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem senatörler, müsaade buyurunuz, Duverger’in kitabı ile Türkiye’yi idare etmek mümkün değildir. (*A.P. sıralarından gülüştürmeler*) Türkiye’yi kendi kafamızla idare edeceğiz, ilimle bâzı yazarların görüşlerini birbirine karıştırmayınız. Aslında politika, yarı ilim, yarı sanattır. Bugün “ilim” diyebileceğimiz şeyler, hakiki mânada ilim, mutlaka sebep-netice illetleri, sebep-netice rabitaları çok iyi tesbit edilebilen sahalara münhasırdır ki, bugün tıp bir ilim değildir. Bugün mühendislik bir ilim değildir. Bugün, sadece, matematik bir ilimdir. Ve matematiğin etrafındaki bâzı ilim dalları var. Bugün tıp da bir sanattır, politika da bir sanattır. Mühendislik de bir sanattır. Hukuk, henüz bir ilim değildir. Hele siyasal bilinç denilen - yeni tâbiri ile siyasal bilinç - ve yahut da siyaset bilginleri dediğimiz gruptaki âlimler kendi mülâhazalarını, kendi mütalâalarını arz ederler, bunlar okunur, bunlardan faydalanılır. Ama, mutlaka şu sıraları dolduran değerli vatan çocukları kendi kafalarını kullanır, kendi vicdanlarını kullanır, işte iki tane mühim unsurdur bu. Ve ona göre de meseleler hal yoluna girer. Douverger’in dışında pek çok siyaset bilimcisi var -tâbir öyle- siyaset bilimcisi var. Şayet her birinin ne dediğine bakarsanız iş karmakarışık olur (*A.P. sıralarından gülüştürmeler*) ve işin içinden çıkma imkânı yoktur. Siz Duverger’e rücu edersiniz, başka birisi Vedel’e rücu eder, başka birisi başka bir devlet felsefesi ile uğraşan kimseye rücu eder. Tabîi ki, Marks ve Lenin’e de rücu edenler olabilir. (*Gülüştürmeler ve A.P. sıralarından alkışlar*)

Muhterem senatörler, halkın karşısında mesuliyet taşıyan kişilere “neden böyle yaptınız?” dendiği zaman “Duverger böyle söylemiş ondan yaptık” dersiniz (*A.P. sıralarından gülüştürmeler ve alkışlar*) “bu Duverger de kim? Biz Duverger’e rey vermedik” derler. (*A.P. sıralarında gülüştürmeler*)

Aslında, seçmen arzusunun bulunmadığı yerde ulusal sözleşme nasıl olur Bu sözleşme ulusallık vasfını nasıl alır? Ulusal olması, ulusa dayanması ile olur. Ulusa dayandırmadığınız takdirde ulusallık vasfını siz verirsiniz bu geçerli olur mu?

Parlâmento dışı güçlerden bahsetmek Parlâmentoya saygısızlığın ta kendisidir. (*A.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar*) işte o zaman bağımlı olursunuz. Kime bağımlı?

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Ağaya.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Kime bağımlı? Parlâmento güçlere bağımlı. Bir memleketin sadece dış bağımsızlığını münakaşa etmeyin

bir de iç bağımsızlığını münakaşa edin. Bir memleketin Parlâmentosu dış güçlere boyun eğer vaziyette ise ve eğer onların korkusu, tehdidi altında ise, böyle bir Parlâmentonun hürlüğünden bahsedilemez. Bu kürsülerin hürlüğünden bahsedilemez. Çünkü, acaba bir şey söylersek şöyle mi olur, böyle mi olur gibi birtakım sıkıntılara girilir.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Mayıs ayında olduğu gibi...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Mayıs ayında hiçbir şey olmadı. “Mayısta olduğu gibi” şeklinde bir mütalâa serdediyorsunuz. Bunu fevkalâde lüzumsuz bir mütalâa addederim. Mayısta oldu da Kasımda niye olmadı? Yoksa, daha vakit erken olur mu diyorsunuz?

SAMİ KÜÇÜK (Tabii Üye) — O zaman da aynı adam konuştu, şimdi de aynı. Cevabını da siz verebilirsiniz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bu Parlâmentoyu birtakım gölgelerin altına koymayınız. Hem bu sıraların altında oturup hem bu Parlâmentonun şerefini müdafaa etmezseniz bu sıralarda oturmanın hakkını vermezsiniz, *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Muhterem senatörler, bir memlekette huzur, bir memlekette demokrasinin gücü, Parlâmentonun gücüne bağlıdır. Parlâmento kendi müessesesini müdafaa etmeye ne kadar hazır ise, yani şu sıralarda oturan değerli arkadaşlarımız oturduğu sırayı müdafaa etmeye ne kadar hazır ise Parlâmento o kadar güçlüdür. Onun için Parlâmento dışı güçler, Parlâmento dışı muhalefet... Bu ifadeler aslında Parlâmentonun içini beğenmemek demektir, içini beğenmiyenin de tabii burada durması için çok zorluluk yok.

Muhterem senatörler, yapılmış tenkidlerin içerisinde bir hususa daha rastlıyoruz. O da şu: Siyasi partiler bir siyasi görüşe sahiptir. Parlâmentonuzun tarzı teşekkülü, tarzı terekübü icabı siyasi parti hüviyetinde olmıyan Parlâmento üyeleri de var. Tabii bu üyelerin bir parti istikametinde, siyasi görüşleri mevcut değildir. Mühim olan mesele, bu da yeni bir sistemdir ve dünyada pek de eşi olan bir sistem değildir kaydı hayat şartıyla Parlâmento üyesi olunan yer yok.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Kanada; 74 yaşına bastı.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Yok öyle bir şey şimdi...

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Kim dedi kaydı hayat şartı diye?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bakınız, mesele burada münakaşa edilmesinde fayda görmediğim bir mevzua intikal etti. Bugün Parlâmento içerisinde Millî Birlik Grubu diye adlandırılan bir grup mevcut. Bir de Kontenjan Grubu mevcut. Aslında ne Kontenjanın, ne Millî Birlik Grubu ismi verilen grupun, grup hüviyetini taşıması Anayasaya uygun değildir. Ama, tüzük yapılmış, böyle olmuş, tüzüğe o zaman itiraz edilmemiş. Anayasanın grup olma hükmüne uygun değildir. Çünkü, Kontenjan senatörleri dediğimiz senatörler; tarafsız,

çeşitli mesleklere mensup... Neyin etrafında gruplar? Millî Birlik Grubu dediğimiz heyetin ise...

(“Muhtar grup etrafında toplanmış” sesleri)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hangi siyasi felsefenin? Siyasi partilerin grubu olur Parlâmentoda. Anayasaya göre 10 üyesi bulunan siyasi partilerin grubu olur.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Bağımsızların olmaz mı?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Olmaz.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Neden olmaz? Dünyada var.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Yaptığınız Anayasaya mı uyacağız?

Yoksa Anayasanın dışına çıkıp dünyadan bir madde mi ithal edeceğiz?

“Siyasi parti grupları en az 10 üyeden meydana gelir” Madde 85. Buradan çıkan mâna; 10 üyesi bulunmayan ve siyasi parti olmıyan kimseler bir araya gelip grup kuramaz.

Şimdi, bunu bir kenara atalım, bunun münakaşası ayrı. Ben sadece Anayasaya aykırı bir durumu ortaya koymak istiyorum.

Muhterem senatörler, “hiçbir karşılık beklemeksizin Millete kendimizi adadık” diye ortaya çıkıp, sonradan kaydı hayat şartı ile senatör olmayı bağdaştırmak mümkün değildir.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Millet verdi. Size nasıl verdiyse bize de verdi.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Atatürk bile kaydı hayat şartı ile kendisini mebus yapmamıştır. Anayasanın hazırlanmasında, İstanbul Üniversitesi'nin hazırladığı tasarıda, böyle bir şey yoktur. Bir defaya mahsus, evet olur, ama kaydı hayat şartıyla... Bu, demokrasiye aykırı. Çünkü, insan hakları beyanname seçimi esas görmektedir. (imtiyaz olur sesleri) Tabîi ki, imtiyaz olmaktadır. Onun içindir ki, birtakım, mülâhazaların aslında bu kürsüden serd edilen ve bir bakıma sorumsuz addedilecek, birtakım mülâhazaların sorumsuzluğunun sebebi; kaydı hayat şartıyla, hiç kimseye mesul olmıyan, bir heyetin mevcudiyetinden ileri geliyor.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabîi Üye) — O, sizin düşünceniz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Gayet tabîi... Ben öyle düşünceğim.

Muhterem senatörler, bu umumi mülâhazalarımın sonra serd edilen mütalâalara teker teker dokunmak istiyorum. Muhterem senatörler; meselenin ağırlığını biraz başka tarafa kaydırayım.

C.H.P.'nin Sayın Sözcüsü burada bâzı mütalâalar serd etti. Doğrusunu isterse-niz bu mütalâalarla, dün akşam Millet Meclisinde serd edilen mütalâalar arasın-

da, bir uyuşmazlık vardır. Bir partinin Senatodaki görüşleri ile Millet Meclisindeki görüşleri arasında bu kadar derin bir farkın olması bizim için oldukça ilginç bir meseledir.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Tıpkı sizin, geçen programla bu program arasındaki çelişmeler gibi.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Biz ayrı iki Hükümetiz beraber olacak değil ki, siz aynı partisiniz.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Değişti mi? Yeni Hükümet de A.P. Hükümeti, Süleyman Demirel Başvekil. Sayın Başvekilim, değişen bir şey yoktur.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Müsaade buyurursanız, mütalâamı serde devam edeceğim; ben gayet objektif konuşuyorum. Alınmayınız, bunları yanyana koyduğunuz zaman siz de görürsünüz, hakşinas insanlarsınız, ben sizlere yardımcı olmaya çalışıyorum.

Şimdi, Sayın Gündoğan, bizi eleştirir, fakat kendilerinin eleştirilmesine razı olmaz; sözlerini şöyle bitirdi: “Bunları söyledik, ama siz de şunu yaptınız, siz de bunu yaptınız şeklinde bize cevaplar vermeyin.” Ama, biz de, kendisine geçen dört senenin hesabını biz millete verdik. Geçen dört seneyi değil, önümüzdeki dört seneyi konuşuyoruz. “Geçen dört seneyi niye eleştiriyorsunuz?” diye sormuyoruz. Yeri, samanı, sırası gelince Sayın Gündoğan’ın en son olarak ortaya koyduğu bu kaideden biraz ayrılacağız. Yani yeri gelince sizi biraz eleştireceğiz.

Şimdi, bizim Hükümet beyannamemizi “bir hayalname” olarak tenviz ettiler. Hakikaten orta yerde bir hayalname var. Ama, bu bizim Hükümet beyannamesi değil; bu, C.H.P.’nin bildirgesi. Bizimki beyanname, sizinki bildirge. Yaftayı yanlış yere koydular. Bizim beyannamenin içersinde hapishanelerin boşaltılacağı yok. Bizim beyannamemiz içinde “Bankalardan aldığı paranın üstüne yat vatandaş” gibi telkinler yok. Bizim beyannamemiz içersinde muhtarlara maaş yok. Köy kalkınması deyince bakınız C.H.P.’si...

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — İşi bu kadar hafife alırsanız çok mânalar çıkar, Sayın Başvekil... C.H.P.’yi bu kadar hafife alamazsınız, istihfaf etmeyiniz...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Sabredin, sabredin, söyleyeceğim şeyler var. C.H.P. köy kalkınması deyince, köyü o kadar iyi biliyor ki, “Muhtara maaş bağladın mı köy kalkınır” diyor.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — İmamın maaşının artmasıyla muhtarın maaşının artması arasında ne fark var? (A.P. sıralarından gülüşmeler ve alkışlar)

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Bu kadar hafife alırsanız çok cevap alırsınız, size yakışmıyor Sayın Başbakan. Bu kadar hafife alamazsınız. C.H.P.’yi bu kadar hafife alamazsınız, bunlar çok kıymetli sözlerdir.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — İmama aylık bağlanır da muhtara bağlanmaz mı?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Sayın Hazerdağlı, müsaade buyurun. Sayın Betil, daha evvel bu sıralardan vâki bir müdahale üzerine gayet doğru bir şey söyledi. “Kürsüyü tazyik altında tutma” dedi.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — İstihfaf etmemek şartıyla, gülüyorsunuz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bunun cevabı var, buradan verilir bu. Tazyik altında tutmayın kürsüyü.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — İstihfafa müsaade etmiyoruz.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — İmama maaş ödenmesiyle muhtara maaş ödenmesi arasında ne fark vardır?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Dur, dur, oraya da geleceğim, imam maaşına da geleceğiz, acele etmeyin. Peki, 200 haneli bir köyde muhtara maaş bağladınız, kaç para bağlayacaksınız, bilmiyorum, parayı da nereden bulacaksınız onu da bilmiyorum. Kaç para? (A.P. sıralarından “500 lira” sesleri) 500 lira 600 milyon lira eder. 1950’ye kadar Türk köyüne tek kuruş, kör kuruş ayırmamış olan C.H.P.’nin 1969’da 600 milyon lira muhtar maaşını gözden çıkarması şayanı dikkattir. (A.P. sıralarından “oy almak için” sesleri) Ve 1964’e kadar 200 milyon lira, 1961-1965 arasında, en son iktidar yılı olan 1964’te 200 milyon liradır köy hizmetlerine koydukları para. Muhtara para ödemekle köyün elektriği, suyu, yolu yapılmaz. 600 milyon lirayı gözden çıkarabilmeyi köy kalkınmasıyla değil başka şeylerle izah etmek lâzım.

Peki, muhtara bağladınız 500 lira maaş veya 300 lira maaş, her ne ise. 200 haneli bir köy alınız, hanelerden biri kurtuldu, 199’u ne olacak? Bizim beyanname, hayalname değil. Bize bunları söylemeye müsaade etmeyin, bu azınlığın çoğunluğa tahakkümüdür.

Sonra, bir de doğal kanunu çıktı orta yere. “Toprak kullananındır.” Hiçbir demokratik memleketin yasasında, Batı demokrasisiyle idare edilen, halk cumhuriyeti değil, hiçbir demokratik memleketin yasasında “toprak kullananındır” kaidesi yoktur. Toprak, kim sahipse onundur. Efendim, daha evvel yağma etmişler de...

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Kullananı sahibi yapacağız.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Daha evvel yağma etmişler de, nerden biliyorsunuz yağma ettiklerini? Nerden biliyorsunuz herkesin sahibolduğu toprağı yağma ettiğini? Bu, mülkiyet hakkına itirazdan başka bir şey değildir. “Toprak kullananındır, toprağı olmiyan olaninkini işgal etsin” dediniz mi Türkiye’de nizamın sonudur, anarşinin başı da değildir, anarşinin ortasıdır. (A.P. sıralarından “apartmanı olanlar yandı” sesi) Oraya gelir zaten o, o da oraya gelir. Onun içindir ki, Sayın C.H.P. Sözcüsünün hayalname tâbirini bizim beyanname için değil, kendi bildirgeleri için düşündüğünü fakat böyle bir şey kullanmanın bir tenkidden daha ötede bir süslü söz olabileceği dolayısıyla bu etiketi buraya yapıştırdığını kabul etmek gerek.

Sayın Gündoğan'ın ifade ettiği hususları ve bu hususlar sonunda vardığı neticeyi kendi mantığı içerisinde ben de bir neticeye bağlayacağım. Hiç onun mantığından şaşmayacağım. Yani aynı mantığı kullanacağım ama farklı netice çıkaracağım. Çünkü bir yanlışlar zinciri alırsanız o yanlışlar zincirinin her halkası yanlış olur. Neticede zincir, yanlış bir zincir olur. Doğrular zincirine bunu getirelim bakalım ne oluyor?

Sayın Gündoğan, bölüm bölüm bizim beyannameyi inceledi, ikinci bölümde geçen 4 yıl içinde Türkiye ne kazanmış, ne olmuş, bunları 15 madde halinde söyledi. “Bu, bir başarısızlıktır” dedi, “öyleyse önümüzdeki 4 yıl da başarısız olur” dedi. Mantık bu. Geçen 4 yılın içerisinde Türkiye'ye bir Türkiye ilâve ettik şeklindeki sözümüzü istihfafla karşıladı. C.H.P.'nin Meclisteki bir sözcüsü de, sözcüsü demiyelim bir milletvekili de, aynı istihfafi göstermişti dün akşam, burda yine aynı istihfafla karşılaştık. 1965 Türkiye'sine 1969 da bir Türkiye eklediğimiz gerçektir. Bu iddiamızı rakamlara döktük, bu rakamları beğenmiyorsanız söyleyin dedik veyahut da bu rakamlar yanlışsa söyleyin dedik, bu rakamlardan bu mâna çıkıyor mu, çıkmıyor mu? Onu da söyleyin dedik, kimse seçim öncesinde bir şey demedi.

Şimdi, söyleyip gitmek doğru değil. ‹Yani ben Sayın Gündoğan için bahsetmiyorum, biliyorum rahatsızlığım, o mânada söylemiyorum, daha ileri mânada söylüyorum. Yani sadece ben söyleyeyim de ne olursa olsun. Artık, bugün Türk Parlâmentosunda bu iş bitti. Söylediniz mi yakanıza yapışırılar. Ne söylediniz? Bu iyi bir şey. Türk Parlâmentosunun ileri Batı demokrasileri seviyesindeki hayatiyetini gösterir ve gerçek de budur. Biz, bâzan kendi kendimizi çok beğeniriz, bâzan hiç beğenmeyiz. Ortasında dursak birçok meseleleri halledeceğiz. Türk Parlâmentosu çok değerli bir Parlâmentodur. Bu güzel yurdun mümtaz evlâtları bu sıralara rasgele gelmiş değildir, herkes aklını başına toplasın, öyle düşünen varsa. Alavereyle, dalavereyle, parayla da gelmiş değildir, iktidarı, muhalefeti milletin sevdiği çocuklarıdır ve o şekilde gelmişlerdir, itibar ettiği çocuklarıdır.

Şimdi Sayın Gündoğan'ın iddiaları içerisinde birtakım hususlar var, bunları teker teker aldığımız zaman netice tablo olarak çıkacak.

İddialar şunlar: Yabancı sermayenin kâr transferleri misliyle artmış; zirai malların fiyatlarında %1 artış olmuş, girdilerinde %35 artış olmuş. Türkiye'nin mevduat hacmi artmamış; Türkiye'de fiyat artışları almış başını gidiyor; Türkiye'nin ihracat hacmi artmamış; Türkiye'nin bütçeleri hep açıkla kapanmış, hep acıkmış; açıklar 4 milyar lira gibi rakamlara baliğ olmuş; Türkiye kalkınmasında elde edilen netice mühim sektörlerde değil de yan sektörlerde imiş; Türkiye'nin millî gelirinde istenilen artış olmamış.

Şimdi, bu iddiaların aksini sorsam, velhasılı kelâm, Adalet Partisi geçen 4 yıllık iktidarı zarfında başarısız olmuştur mânası mı, yoksa başarılı olmuştur mânası mı çıkar? Yani şu iddialar doğru ise A.P. iktidarı başarısızdır. Bu iddialar yanlışsa A.P. iktidarı başarılıdır, kendi mantığı içerisinde şimdi, ben bunu yapacağım. Biraz rakam üzerinde duracağız, çünkü sözlere boyut veren rakamdır. Rakam meraklı-

sı olduğumuzdan dolayı değil, bu sözleri bir boyuta raptetmemiz, bir dimansyona raptetmemiz lâzımdır.

Yabancı sermaye, 1950 den önce de olmak şartıyla, Türkiye'ye kabul edilen yabancı sermayenin yekûnu, 1968 senesi sonu itibariyle, 196 "milyon dolar. Yani kıyamet kopuyor yabancı sermaye üzerinde. Türkiye'ye kabul edilen yabancı sermayenin yekûnu 196 milyon dolar, iddia, transferlerin sermaye kadar para götürdüğü. 1968 senesinde kâr transferlerinin yekûnu 6 milyon 108 bin 980 dolar. Yani 192 milyon dolarlık sermayeye 6 milyon 108 bin 980 dolar transfer yapılmış. İddia, "ne kadar sermaye geldiyse o kadar para gidiyor". Bunun ne lüzumu var? Şimdi birincisi çürüdü mü? İkincisine geçelim.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Bir senede mi bu kadar ödenmiş?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Evet, 1968 senesinde transfer edilen miktar bu...

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Şimdiye kadar ne ödenmiş?

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Şimdiye kadar ödenen asıl mühim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Onları da söyliyeyim, onları da söyliyeyim. Bir bankadan gidip 25 bin liralık para alırsanız, 10 sene vâdeyle bunu alırsanız, %5 faizle para alırsanız, ona yakın bir para ödersiniz.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Bizim söylediğimiz de o zaten.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Sizin söylediğiniz bir şeyi ifade etmiyor. Bakınız, sizin söylediğiniz gibi de değil mesele. Onu da söyliyelim 1956 senesinden itibaren başlıyor, ondan evvel de transferler var ama, onlar milyondan aşağıya. 1956 da 1 milyon 398 bin dolar transfer, 1957 de 2 milyon 596 bin, 1958'de 1 milyon 162 bin, 1959'da 2 milyon 930 bin, 1960'ta 2 milyon 117 bin, 1961'de bir milyon 808 bin, 1962'de 1 milyon 990 bin, 1963'te 2 milyon 773 bin, 1964'te 4 milyon 536 bin, 1965'te 4 milyon 731 bin, 1966'da 5 milyon 718 bin, 1967'de 2 milyon 796 bin, 1968'de 6 milyon 108 bin dolar. Yekûnu 35 milyon 387 bin 749 dolar. 19 senede gelen 192 milyon sermayeye 35 milyon dolar kâr transferi ödemişsiniz. Kâr etmiyecek de adam, kâr transferi yapmıyacak da Türkiye'ye niçin gelsin? iddianız "Ne geldiyse o kadar gitti."

Sermayeyi böyle değerlendirmemek lâzım. Ne istihdam hacmi yarattı? Türkiye'yi dışarıya ne kadar döviz vermekten kurtardı? Türkiye milli gelirine ne ekledi? Böyle kıymetlendireceksiniz, kaldı ki, sizin dediğiniz gibi kıymetlendirsenez de netice bu. "Gelen kadar gitti ile", gelenin 1/5, 1/6 sı arasında büyük fark var.

Şimdi, ikinci faktöre geliyorum. "A.P. montajcılığı ihya etmiş." A.P.'nin meselesi imalât sanayiini kurmak değilmiş, montajcılıkmış. Ben C.H.P.'nin Sayın Sözcüsünün sözlerini doğru mu, değil mi, resmî vesikalara bakarak tahlil ediyorum, sonunda kendim bir şey ekliyorum, eklediğim şey de siyasi bir hüviyeti haiz değildir, herkes aynı eklemeyi yapabilir.

Şimdi, montaj sanayiinin kuruluşu daha çok 1961-1965 devresindedir. Nedenini söyleyelim; 3 lâstik fabrikası, 7 adet ilaç ambalaj fabrikası, 8 adet montaj sanayii fabrikası, 5 adet maden aramayla istihraç müsaadesi, üç adet meşrubat fabrikası, Pepsikola, Kokakola gibi üç adet meşrubat fabrikasının yabancı sermaye olarak izinleri 1961-1965 devresinde verilmiştir.

Şimdi montaj sanayii... A.P. neye izin vermiş? Bir adet suni gübre kompleksine, iki adet otomobil sanayiine, montaj değil imalât, iki adet traktör fabrikasına, montaj değil imalât, İM adet dizel motor imalât fabrikasına, bir adet dişli kutu ve transmisyon aksamı fabrikasına, bir adet anakimya tesisine, bir adet kâğıt kompleksine, bir adet büyük pompalar imaline, iki adet büyük turizm projesine... Bunlar hepsi ağır sanayii. Bunların içerisinde bir zamanlar istihza mevzuu olan “Amerikan gazozu” fabrikası yok. Kaldı ki, biz onu vermiyoruz. Ama, bu kürsüye gelip eski defterleri karıştırmayın “Ben bir şeyler söyleyeceğim ama” demenin şimdi telâşını anlamak mümkündür. Şayet bu kürsüye bunlar bilinmeden geliniyor ise o zaman meselenin ciddiyeti üzerinde durmak lâzım, bilinerek geliniyorsa o zaman haki-katen teessür duymamak mümkün değil. Biz size montaj fabrikalarına niçin izin verdiniz demiyoruz. Ama, siz bize diyorsunuz ki, “Sizin işiniz gücünüz montaj”. Siz getirmişsiniz fabrikaları. Bu fabrikaları bizden evvelki iktidar getirdiği için yurt dışı etmek Devlet itibarına aykırı. Kaldı ki, memleket için zararlı şeyler olduğu kanaatinde değiliz. Endüstri kolay bir iş değil, başlaması kolay bir iş değil. Sizi, size karşı biz müdafaa etmek mecburiyetinde kalıyoruz.

Biz ne yapmışız montaj şeklindeki sanayide? 1965 senesinde mamullerin bünyesindeki yerli malzeme %26. 1969 senesinde mamullerin bünyesindeki yerli malzeme %59. Yani montajcı A.P. Bir tâbiri daha var. Montajcı ve ambalâjcı A.P. A.P. hiçbir montaj fabrikasına izin vermemiş, bunları bizi bu şekilde itham edenler vermiş. Biz bütün kamburları üstümüze yüklenmişiz, dişlerimizi sıkılmışız ve %26 dan %59 a çıkarmışız.

Şimdi muhterem senatörler, motor endüstrisini kurmadıkça bu nisbetleri daha yukarıya götürmek mümkün değil. Transmisyon endüstrisini kurmadıkça bu nisbetleri daha yukarıya götürmek mümkün değil. Yüksek kaliteli halita çeliği endüstrisini kurmadıkça bu nisbetleri daha yukarıya götürmek mümkün değil. Bu nisbetleri %100 e götürmek mümkün değil. Çünkü, bugün için değil, birtakım hassas cihazlar, âletler var ki, zaten büyük endüstri memleketleri de bunu birisini diğerinden alıyor. Yani bir beynelmilel işbirliğinin, iktisadi kaynakları tasarruf bakımından, birbirine çok yardımı var. Onun içindir ki, millî menfaatler hesap meselesidir diyoruz. Biz motor fabrikasını kuruyoruz, trenlerimiz için dizel motoru fabrikası kuruyoruz. Tersane kuruyoruz, tersanenin yanına marin dizel fabrikasını kuruyoruz, otomobil fabrikalarını kuruyoruz. Anayasada derpiş edilmiştir, bu haliyle. Motor fabrikalarını, otomobil fabrikalarını beraber kuruyoruz, bunun dışında da benzin ve diğer motorları fabrikasını ayrıca kuruyoruz. Motor yapamıyan milletin endüstrileştim demeye hakkı yoktur. Ben bunu bu kürsülerden daha evvel de ifade ettim. Şimdi o seviyeye geldik, o noktaya geldik, huzurunuzda bir şey ifade edeyim; muhterem

senatörler, tenkid etmek kolay, tenkid etmenizi de, emin olunuz, en ufak şekilde yadırgamıyorum. Ama, meseleleri bilerek tenkid etmekte büyük faydalar var. Yanlış birtakım zehapları vatandaşın zihnine verdiğimiz takdirde vatandaş, yarımına ümidini söndürüyoruz, hakkımız yok.

1964 senesinde Türkiye'nin çelik istihsalı 430 bin ton idi. Bugün Türkiye'nin çelik istihsalı bir milyon yüzbin ton. Türkiye'nin, dar boğazıdır, dış tediye meselesinden önce gelir Türkiye'de çelik. Endüstrileşme hamlesi, düzen bozukluğu, düzen değiştirilmesi... Evvelâ bir çelik yapın. Çelik, bir milyon yüzbin ton... Bugün şu anda Türkiye'nin 4 milyon çeliğe ihtiyacı var. "Efendim dört senedir yapsaydınız" Bunu söylemek kolay, bir çelik fabrikasının projesini yapmak üç sene sürüyor. Yerini tâyin etmek bir sene sürüyor. Milyonlarca ton kömürdü, kalkardı, çeşitli malzemeler gelecek, milyonlarca ton gidecek yanlış koyduğunuz bir yer, ki Karabük bu sebeple çok kere tenkid edilmiştir, ekonomimizde israf olur, şimdi hepinizin bu memlekette yapılan işten sevinmesi lâzım. Size şunu arz ve ifade edeyim; Ereğli Demir Çelik Fabrikası 400 bin tondan şimdi 800 bin tona çıkarılıyor, hah inşadadır, 1972 senesinde de 1 milyon 600 bin ton çelik verecek şekilde tevsi edilecek, 106 milyon dolar sarf edilecek...

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Doğan çocuk büyüyecek gayet tabii...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Çocuğu da siz doğurmadınız. Yani, eğer öyle bir iddianızın içinde iseniz...

SALİM HAZERDAĞLI (Devamlı) — Birçok çocuk doğurduk, bütün Türkiye'nin temelini kurduk, bütün müesseseleri kurduk...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — "Çocuğu biz doğurduk" diyorsanız yanlış...

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Devlet Hazinesinden ödendi, milletin şerefini kurtarmak için...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Şunu hazin olarak ifade edeyim; 99 milyon dolar olan Ereğli Demir Çelik Fabrikasının finansmanı için o finansmanı sağlayanlara "Yüzde oncu" denildi, bunlar gerçek, hazindir hazin... Memlekete hizmet edenlere bu şekildeki yaftaları vurmakla hizmet edecek adam bulamaz hale geldik.

Muhterem senatörler, ondan sonra da buna sahip çıkmayınız çünkü yüzde oncu iddiası ile de ipe götürüldü, bunlar gerçeklerdir, gecenin bu saatinde bu dertleri tazelemiyelim.

Şimdi dönelim mevzua;

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Devlet Hazinesinden ödendi, milletin şerefini kurtarmak için...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Devlet Hazinesinden ödediniz, ödemeye de mecburdunuz zaten.

Muhterem senatörler, İskenderun'da 2,5 milyon ton çelik üretecek ve 263 milyon dolara çıkacak olan, bittiği zaman 15 bin vatandaşımızı çalıştıracak, inşaat esnasında da 30 - 40 bin vatandaşımızı çalıştıracak bir fabrikanın yeri satın alınmıştır ve kredi anlaşması imzalanmıştır.

Şimdi, Türkiye'nin çimento istihsalı 1964 senesinde 2 milyon 900 bin ton idi, 1969'da 8 milyon olmuştur, 1972'de de 14 milyon ton olacaktır.

Türkiye'nin gübre istihsalı; 400 bin tondan 1972 de 4 milyon tona çıkıyor,

Türkiye'nin elektrik istihsalı; 1964'te 4 milyar kilovatsaat civarında iken 1969'da 8 milyar kilovatsaate çıkmış, 1973'te de 17 milyar kilovatsaate çıkacaktır.

Türkiye'de Cumhuriyet ne kadar ortaokul açtı ise A.P. iktidarı o kadar ortaokul açmıştır, 1985 senesine kadar, Türkiye'de Cumhuriyet ne kadar lise açtı ise A.P. iktidarı o kadar lise açmıştır.

Türkiye'nin petrol istihsalı 900 bin tondan 1969'da 4 milyon tona gelmiştir, bu rakamları saymaya devam edeyim. Türkiye Ve bir Türkiye ekledik dediğimiz zaman bundan sevine duyunuz, çünkü Türkiye'ye ne kadar kısa zamanda bir Türkiye daha ekliyebilirsek bu hepimizin menfaatinedir, yapılandan niye üzülelim Başarıyı kimse sırtına alıp gitmez hiç merak etmeyiniz. Politikanın kaderi, daima sonu inkisardır, millet kadirşinastır ama, bu zamana kadar, yapanın inkisara uğramadığı görülmemiştir. Bunu bile bile hizmet etmek lâzımdır. Lâflar yarın sabah gazetelerde çıkar, öbür gün gazetelerin sayfasında kalır veya koridorlarda, salonlarda dedikodu olarak dolaşır, kaybolur gider, kalan hizmetlerdir. (*Sağdan, "Bravo" sesleri*)

Şimdi, bir Türkiye'ye bir Türkiye ilâve ettik derken Türkiye'nin enfastrüktürünü büyük Türkiye'ye yakışacak şekilde, genişlettik diyoruz. Şunu ifade edeyim; bu Türkiye'nin nihai hedefi değildir, 1975 seneni geldiği zaman Türkiye'de yine elektrik sıkıntısı, demir sıkıntısı, çimento sıkıntısı, gübre sıkıntısı, cam sıkıntısı hepsi olur, şayet ileriye görüp de yaptığımızdan korkmadan birtakım ilâveler daha yapabilirsek Türkiye sıkıntılara girmez.

1960 senesinde iki milyon ton çimentonun 1969'a kadar yeteceği ifade olunmuştur. 1969 senesinde 8 milyon ton çimentoya geldik buna rağmen yarım milyon ton çimento ithal ettik. Binaenaleyh, muhterem senatörler; Türkiye'nin gücü vardır, hayatiyeti vardır, buna bir inanalım, inançsız hiçbir şey olmaz. İnançla da hiçbir şey olmaz, her şeyin başlangıcı inanç, inanca bilgi, gayret, teknoloji, sevki idare, bunlar ilâve edilecek. O saman büyük Türkiye'yi yaparsınız. Büyük Türkiye'yi yapacağımıza inanmıyorsak o saman karamsa olmakta başka çıkar yol yoktur, karamsarlık da fakir bir milleti zengin yapmaz.

Burada, hangi senelerde, hangi firmalara ne kadar yabancı sermaye müsaadesi verilmiş, bunları okumak istemiyorum. Hepsi elimde mevcuttur, alâkadar olan değerli senatörlere bütün bu bilgiler açıktır. Huzurunuzda bir şey ifade edeyim; muhalefet vazifesini yapmak kolay değildir, bugün çok daha zorlaşmıştır, iktidarın zorlaştığı gibi. Şayet bilgi kifayetsizliği içinde ise muhalefetimiz biz bu bilgileri

devlet arşivlerinden vermeye hasırız. Geliniz, size bu bilgileri verelim, ondan sonra gidiniz, bunları bildiğiniz gibi değerlendiriniz, Kimseden bir şeyi kışkırdığımız yoktur. Tabii ki, ertesi gün Devletin evrak dairesine girmek gibi bir şey kasdetmiyorum, kasdettiğim şey; Devletin mesul makaralarına bakanlarına, müsteşarlarına müracaat ettiğiniz saman o seviyeye talimat veriyorum, muhalefet milletvekilleri-ne, senatörlerine sordukları bilgiler verilecektir, bizim görmemişe de lüzum yoktur, biz bu kadar açığız. Bu bilgiler verilecektir, istiyoruz ki, yapıcı bir muhalefeti meydana getirebilelim.

Muhterem senatörler, Türk demokrasisinin kaderi, milletin alternatif gözü ile görebileceği yamçı kir muhalefetin, milletin gözünde ve gönlünde yerleşmesine bağlıdır. Biz iktidar olarak sadece kendimizi değil, hakikaten bir gün bizim alternatifinim olacak, muhalefeti de düşünmeye mecburuz. Biz ilânihaye iktidara talip değiliz. Mitimiz bize yetki verdiği, teveccüh gösterdiği sürece, gayet tabii ki, iktidardan imtina etmeyiz, müstağni değiliz. Ama, bizim devlet felsefesi anlayışımız; iktidar, muhalefet anlayışımız her ne pahasına olursa olsun ilânihaye iktidarda kalmak gibi bir iddianın içinde değiliz. A.P. bu düşüncenin etrafında topludur.

Şimdi başka şeylere bakalım: Yatırımlar; 1964 senesinde 10 milyar 991 milyon, 1969 senesinde 22 milyar 500 milyon. İyi mi? 10 milyardan yatırımlar 22 milyara çıkmış. Yani başarısız devrenin rakamlarını, Devlet arşivlerinden veriyorum.

Bankalar mevduatı; 1964'te 12 milyar, 1968 sonu itibariyle, 26 milyar. Cumhuriyetin kurulduğundan 1964 senesinin sonuna kadar bankalar mevduatı 12 milyar, Adalet Parti iktidarı devresinde, 14 milyar ilâvesi ile, 26 milyar. Bitmedi, bakıyoruz, gelişme hızlarına; gelişme hızları birtakım yan sahalarda olmuş da esas sahalarda olmamış. Endüstrideki gelişme hızları; 1963 te 8, 1964'te 8,6, 1965'te 8,5 - 1966 da 10,6 - Adalet Partisi iktidarı başlıyor, 1967 de 12,3 - 1968 de 10 - 1969 da 12,1. Bu ortalama plân hedefi olan %12 ye yakın. Yani, esas itici sektörlerde gelişme olmamış da, birtakım yan sektörlerde olmuş. Binaenaleyh, kalkınma Türkiye'de olmuş ama, ehemmiyetsiz yerlerde olmuş.

Ulaştırma, ortalaması 7,8 plân hedefi 7,2,

Tarım ortalaması 4, plân hedefi 4,1.

Konut ortalaması 8,9, plân hedefi 5,9.

Şimdi, muhterem senatörler, bu ne biçim iddiadır. Yani, Adalet Partisi iktidarında geçen dört sene zarfındaki iktidarına başarısızlık isnadederken, ben Sayın sözcünün aldığı aynı ölçüleri alıyorum. Şimdi devam edelim buna.

Zirai krediler, 1964 Aralık ayının sonu itibariyle, 2 milyar 991 milyon. 1969 Eylül sonu itibariyle 7 milyar 319 milyon ki, 8,5 milyara erişecek, 1969 plânı odur. 2 milyar 991 milyondan, 8,5 milyara çıkmış zirai krediler.

Esnaf kredileri, 1964 te 212 milyon, 1969 da 1 milyar 275 milyon. Her şey durmuş Türkiye'de ve ekonomi işlemez hale gelmiş?

Bütçeler, 1963 te 13 milyar; bu konsolide bütçedir 1989 da 26 milyar. Yüzde yüz. En son bütçesi, C.H.P. iktidarının 14 milyar 781 milyon. Bizim 1969 bütçemiz 26 milyar 670 milyon. Gelişmiyen ekonomide banka mevduatları iki misli olmuş, yatırımlar iki misli olmuş, kalkınma hızı plân hedeflerine göre gelişmiş, millî gelir 1940 dan 1950 ye kadar azalmış. Milletin niye yama üstüne yama vurduğunun delilidir o. Çarığın altını delik giydiğinin de delilidir. Türk Milleti hayalî bir millettir. Ayağında ayakkabısı yok demesinler diye çarığın altını delik giymiştir. 1950'den 1960'a kadar 25 milyar. Söylediklerim sabit fiyatlarladır, yani 1965 fiyatları iledir. Hiç kimse bunları bir deflasyon faktörü ile değiştirmeye kalkmasın. 10 senede 25 milyar, 1960 dan 1965 e kadar millî gelir artışı 14 milyar. 1965'ten 1969'a kadar, 1969 da dâhil, 25 milyar. Cumhuriyet Hükümetlerinin 1965 e kadar 73 milyara getirdiği millî geliri; Adalet Partisi iktidarı %40 a yakın bir ilâve ile, 25 milyar ilâvesi ile 98 milyara çıkarmış.

İstikrar: 1965-1968 seneleri içindeki genel fiyat endeksindeki artış %4,3'tür; vasatı olarak. 1963'ten 1965'e kadar da %4,1'dir. Hani fiyatlar almış başını gidiyor, 1964 ten evvelki devirde fiyatlar gayet iyi imiş, biz gelince fiyatlar almış başını gitmiş?. Bunlar ne biçim iddialar. İşte Devletin resmî rakamları.

Başka bir iddia daha var. Tarım ürünlerinin fiyatları aynı kalmış, çiftçinin aldığı mallar %35 artmış; yani girdiler, tarım ürününün, maliyetine dâhil olan faktörler %35 artmış. Şimdi bakalım tarım ürünlerinin fiyatları ne imiş, ne olmuş? Çiftçinin aldığı malların değeri ne imiş, ne olmuş? Gayet tabii olarak belli başlı tarım ürünlerini ele alacağım.

Fındık; 1964 senesinde 450 kuruşmuş, 1969 senesinde 580 kuruş. 1 lira 30 kuruş zam. Yani %30 civarında.

Kuru üzüm; 1965 senesinde de 227 kuruş, 1968 senesinde de 227 kuruş.

Kuru'incir: - Bunlar Devletin taban fiyatları - Taban fiyatı olarak, 1966 senesinde 157,5 kuruş vermişiz ve o seneden itibaren'inciri taban fiyatından almışız. Ondan evvelki fiyatı 130 kuruşun üstünde değil. 1969 senesinde 165 kuruş taban fiyatı vermişiz.

Zeytinyağı; 1966 senesinde 488 kuruş taban fiyatı vermişiz, 1969'da 545 kuruş taban fiyatına çıkarmışız.

Ayçiçeği: 1966'dan evvel ay çiçeği. 89 kuruşa satılırken, biz taban fiyatı koyduktan sonra, ayçiçeği 150 kuruştan aşağı satılmamıştır, 180 kuruşa kadar satılmıştır.

Arpa: 1964'te 53 kuruş, 1969 da 72 kuruş, beyaz arpa.

Buğday: 1964 te 77 kuruş, 1969 da 88 kuruş.

Mısır: 1964 te 59 kuruş, 1969'da 78 kuruş. Bunlar, Devletin taban fiyatları. Fiyatların bu seviyenin üstünde teşekkül etmesi şayanı arzudur.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Tütün nasıl acaba?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Efendim Tütünü de söyleyeyim. Ege piyasası, 1965 senesinin vasatı fiyatlarına nazaran 1,5 lira yukarıdadır. Kayme, ortalama fiyat; 1968 senesine nazaran da bir lira yukarıdadır.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Karadeniz bölgesi?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — 0 rakamları da vereyim size, onları da vereyim.

Türkiye tütününün yüzde 90'ını Ege üretir.

Pirinç: 1964'te 242 kuruş, 1969'da 325 kuruş.

Pamuk: 1964'te Ege, 501 kuruş; 1969'da 560 kuruş. Çukurova 480 kuruş, 510 kuruş.

Şimdi fiyatların bu durumu karşısında girdilere bakalım: Yalnız şunu ifade edeyim, Türkiye 1964 senesinde kullandığı gübrenin, ki 600 bin tondur, 6 misline yakın bir gübreyi 1969'da kullanıyor. Yani, fiyatları girdilerle mukayese ederken sulama ve gübre bakımından Türk köylüsüne randıman artırıcı olarak getirilen unsurları düşünmek lâzımdır. Yani, bir dönümden 50 kilo almak var, bir dönümden 150 kilo almak var. Esas mesele, fiyatları, dünya fiyatlarının çok üstüne çıkarıp da, aradaki farkı yatırımlara kaydırabileceğiniz meblâğlardan ödemek değil; esas mesele, randımanı artırmak suretiyle Türk köylüsünün eline daha çok paranın geçmesini sağlamaktır ki, bu hususta tohum, gübre, fide, sulama, kredi meselelerinde çok büyük adımlar atılmıştır. Dağıtılan tohum miktarı 10 misline çıkarılmıştır. Yani, 5 sene zarfında 10 misline çıkarılmıştır.

Girdilerde mühim faktörlerden birisi, gübre. Bugün gübre, Türkiye'nin petrol-den mühim bir meselesi haline gelmiştir. 100 milyon dolar gübreye para ödemekteyiz. Amonyum sülfat: 1965'te 63 kuruş, 1969'da 58 kuruş. Bu, yüzde 20-21'dir, kâğıt torbada. Amonyum sülfat, polietilen veya jüt torbada, aynı şekilde %20-21 düşük fiyatla satılmaktadır. Fiyat; 1965'te 68 kuruştı, 1969'da 58 kuruştur. Amonyum nitrat: 60 kuruş, 56 kuruş 1966'da, 54 kuruş 1967, 54 kuruş 1968 de, 58 kuruş 1969'da. Yani, amonyum nitrat %26'lı; 75 kuruş 1965'te; 65 kuruş 1969'da. Secime gidiyoruz diye bunları ucuzlatmadık.

Yani, her senesini söyleyebilirim. Granüle süper fosfat: 41 kuruş 1965'te, 37 kuruş 1969'da. Toz süper fosfat: 44 kuruş 1965'te, 37 kuruş 1969'da. 25 kuruşa indireceğiz, bunu. Hedef bu. Tüpü süper fosfat: 110 kuruş 1965'te, 85 kuruş 1969'da. Kompoze serbest: 101 kuruş 1965'te, 65 kuruş 1969'da. Potaslı serbest: 88 kuruş 1965'te, 78 kuruş 1969'da.

Şimdi traktör fiyatlarına geleceğim: Traktör fiyatları, değişik cinsler... Beygir güçleri değişik, markaları değişik. Meselâ, Massey Ferguson 135 traktörü, 1964'te 36.000 lira, 1968 de 41.000 lira. Massley Ferguson'un değişik traktörleri var. MF 165 ki, beygir gücü daha fazla 1964'te 45.000 lira, 1968'de 50.000 lira.

Şimdi muhterem senatörler, Türk köylüsünün bugün henüz 1/4 ü traktör kullanıyor ve traktör fiyatlarındaki bu artış vergiden ileri geliyor. Büyük çiftçi traktör

kullanıyor. Vergi almazsanız bu fiyatlar yine o seviyeye düşer. Bu, bir yandan büyük çiftçiye vergilendirme yoludur. Daha doğrusu, bir miktar varlıklı çiftçi traktör kullanıyor. Yani, traktör fiyatlarındaki artış aslında bir nevi vergilendirme yoludur. Bir taraftan, tarımdan vergi almıyorsunuz, diyorsunuz; öbür taraftan, traktör niçin pahalı, diyorsunuz? Bu, olmaz.

Şimdi, diğer bir şeye geliyorum: Bütçeye.

1961 senesinde bütçenin 448 milyon açığı var. 1962'de 100 milyon, 1963'te 84 milyon fazlası var. 1964'te 581 milyon açığı var, 1965'te 860 milyon açığı var. 1966'da 515 milyon açığı var, 1967'de 179 milyon fazlası var, 1968'de de 700 milyon civarında açığı var.

Şimdi, bizim devremizde meydana gelen açıkların yekûnu bir milyar civarındadır. 4 milyar bütçe açık yapmış. Bizden evvelki devrede de buna yakın, yine bir milyar civarında, açık var. 4 misli, 4 milyar dönüyor. Hiç bütçe açığı yokmuş, bütçe böyle gayet iyi gitmekteymiş; biz gelmişiz, bütçeleri aşmışız. 20 küsur milyar bütçenin içindedir, bu operasyonlar.

Şimdi, dış ödemeler meselesi:

Muhterem senatörler, 1903 yılında 537 milyon dolarlık mal ithal etmiş, Türkiye. Buna karşı da; yani, aslında bu 688 milyon dolar plânlanmış, 537 milyon dolar gerçekleşmiş, 1969 yılında ise 800 milyon dolarlık mal ithal ediyor, Türkiye. Genişliyen Türk ekonomisini aynı miktar ithalâtla götüremezsiniz. Ve 1964 yılında dış ödemeler açığı 128 milyon, cari işlemler açığı ise 106 milyon. 1968 senesinde dış ödemeler açığı 268 milyon, cari işlemler açığı 224 milyon. Yani, 300 milyon daha ilâve bir ithalat hacmine mukabil açıklar bu.

Şimdi geliyoruz döviz durumuna; 1964 senesinde Türkiye'nin ihracatı 411 milyon dolar, 1969 senesinde Türkiye'nin ihracatı 550 milyon dolar olacak. 410 dan 550'ye çıkıyorsunuz ve bu rakam 1950'den 1964'e kadar 300-350 milyon dolar arasında seyretmiş 1964'te 411 milyon doları bulmuş, dün Millet Meclisinde söyledim, o günün Hükümet başkanı ses duvarını aştığımızı radyolarda söylemiş. Şimdi 550 milyon dolara gelmişsiniz. Şayet yetki kanunu iptal edilmese idi ve bundan dolayı birtakım tedirginlikler doğmasa idi bu miktarı 600 milyon dolar civarında tesbit etmemiz mümkündü. Borç almamak için ihracatı artırmaya mecbursunuz, ihracatı artırmak içinde her tedbire başvurmaya mecbursunuz, işte meselenin anlaşılmalıyan cihetleri budur.

Şimdi dönüyorum, bütün bu izahatım muvacehesinde C.H.P.'nin Sayın sözcüsünün, kendi mantığı içerisinde, çıkardığı neticenin aksini çıkarmamak için bir sebep var mı? Yani, Adalet Partisinin dört yıllık iktidarı Türkiye'nin bütçesini iki misline, yatırımlarını iki misline, ihracat hacmini %50 fazlasına, millî gelirini %40 fazlasına, istikrarını %4,3 gibi bir seviyede genel fiyat endeksinde tutmaya, istihsal mallarını saydığım ölçüler içerisinde yükseltmeye, bütçelerini, açıklarını 5 ilâ 600 milyon civarında tutmaya vasati olarak say etmiş ve memleketi bu noktaya getirmiş. Bu başarısızlık mı? Sayın Gündoğan'ın ölçüleri içerisinde bu başarı. Çün-

kü bunların aksini iddia ediyor, öyle olduğundan dolayı başarısızlık diyor. Eğer o varit değilse o zaman başarı çıkar. Şimdi bunları tetkik etmeden buraya gelip netice olarak elde ettiğiniz şeyler, benim konuşmaman başında ifade ettiğim gibi, peşin hükümlerle ve peşin kararlarla malûl olmaktan başka bir şey değildir. Yalnız, güneş balçıkla sıvanmaz. Kaybedemezsiniz. Bakır kompleksi hakkında söyledim, Broks hakkında söyledim, teneke meselesini söyledim.

Muhterem senatörler, konuşmamın burasında biraz yine meselenin ağırlık noktasını değiştireceğim. Bir Sayın üye Samsundan Çukurova'ya bir hat çekin, doğusunda sanayi bölgesi olmayacak, sanayi sitesi kurulmayacak, dedi. "Bu, Demirel Hükümetinin, Adalet Partisi iktidarının gizli politikası imiş, açıklıyoruz size", ifadesi de aynen böyle. Size, dedi, şimdi bir şey açıklıyorum. Tabii fiskosla iş görürseniz böyle açıklamalar yaparsınız. Yalnız bu açıklamanın sahibini mahcup vaziyete düşüreceğim. Samsundan Çukurova'ya neresine isterseniz çekelim hattı, yani isterseniz iskenderun'a çekelim ve Doğusunda kalan kısma bir bakalım.

Muhterem senatörler, Doğu Bölgesi ile ilgili tekliflerimizin içinde, bu bölgede sanayi kurulacağı ve sanayi siteleri kurulacağı vardır. Yani Hükümet olarak parti olarak biz, Yüce Meclislerin karşısına ve milletin karşısına çıkıp beyannamemizi okuyacağız bu makbul addedilmeyecek, bir yerden duyulacak bu kürsüye getirilecek; cidden hayret edilecek bir husus. 12'nci madde, bölgede yeni iş imkânları yaratacak çeşitli tesislerin kurulmasına devam olacaktır, bölgenin tabii kaynakları geliştirilerek yeni iş imkânları yaratılacaktır, bölgede gıda ve istihlâk maddeleri sanayii geliştirilecektir. Aynı bir madde; sanayi siteleri ve çarşıları kurulmasına devam edilecektir. Aynı bir madde; şehir ve kasabalardan başlamak üzere bölgedeki bütün merkezlerle enterkonekte şebeke ulaştırmak suretiyle elektrik götürülecektir. Keban Barajı Dicle ve Fırat ile diğer sular üzerinde kurulacak santrallerden bütün bölge faydalanacaktır, sanayileşmenin zaruri ihtiyacı olan elektrik enerjisinin bölgeyle yayılması, bölgenin kalkınmasında en önemli unsurlardan biri olacaktır.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Beş sanayi sitesinin doğusunda yok dedi bize plânlama.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi plânlama Hükümetine bağlı, Hükümet plânlamaya bağlı değil. Hükümetin dediğine itibar etmiyorsunuz da, plânlamanın dediğine niye itibar ediyorsunuz? Huzurunuzda gelip bu programı okurken, bir okuyalım da sonra buna riayet etmeyiz diye okumuyoruz ki. Sanayi kurulacak beyler, yazıyor.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Efendim siteden maksat nedir?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — 10'uncu madde, 12'nci madde, 13'üncü madde, sanayi siteleri kurulacağı 22'nci maddede. Şimdi bir çekip bakalım hattı Samsundan İskenderun'a. Ben sayacağım size. Samsun'da bir aded bakır kompleksi, bir aded gübre kompleksi kurulmakta. Ünye'de bir çimento fabrikası kurulmakta, Giresun'da 500 milyon liraya çıkan bir kâğıt fabrikası kurulmakta, Trabzon'da bir çimento fabrikası kurulmuş, bitirilmiştir. Rize'de 15 tane yeni-

den çay fabrikası kurulmakta, Hopa'da bir termik santral kurulmakta, Artvin'de bir yonga fabrikası kurulmakta. Bitmedi. Samsun'dan Hopa'ya kadar yüksek enerji taşıyan bir hava hattı çekilmekte, Samsundan Hopa'ya kadar bir asfalt sahil yolu yapılmakta, ki, bu iki sene içinde bitecektir. Bugün Türkiye'nin en az elektrik alan yeri sahilidir. Yani Samsun'dan Hopa'ya kadar olan kısımdır. Doğu bölgesinden de daha azdır. Kuzey Batı Anadolu'da 335 Kw saat elektrik adam başına, Samsun'dan Hopa'ya kadar olan sahada 45 Kw saat adam başına. Diğer bölgelerimiz bunun hepsinden iyidir. Şimdi saymaya devam edeceğim.

Samsun'a elektrik yeni götürülmüştür, Harşitte, yeni Harşit Çayı üzerinde 60 bin kilovatlık bir elektrik santrali kurulmakta, - harcanan milyonlarını saymıyorum - Yeşilirmak üzerinde Ayvacıklı Balova ismiyle yarım milyon kilovatlık büyük bir tesis 1970 senesinde, yolu falan yapılıyor, başlayacak. Elektrik olmayınca endüstri yapmak mümkün değil. Endüstride, en çok, iki şey mühim; bir elektrik, bir nakliye. Bir taraftan Hopa limanı yapılmakta, bir taraftan Rize limanı yapılmakta, bir taraftan da barınaklar yapılmaktadır sahilde. Yeniden Samsun'da bakır kompleksi gübre fabrikası için de bir liman daha yapılmakta. Şimdi Hakkâri'de bir elektrik santrali yapılmakta. Van'da ve Erciş'te birer elektrik santrali yapılmış ve hizmete açılmıştır. Van'da bir çimento fabrikası yapılmıştır. Kars'ta bir çimento fabrikası yapılmaktadır, ayrıca 25 milyon liraya süt fabrikası yapılmıştır. 150 milyon liraya Çıldır'da bir elektrik santrali yapılmakta, Erzurum'da bir çimento fabrikası yapılmakta ve önümüzdeki Martta eğer elektrik bağlayabilirsek işletmeye açılacak. Erzurum'da Tortum elektrik tesisleri büyütülmekte, Erzurum'da üç ilâ beş bin vatandaşımıza iş imkânı verecek yeni bir tesis 1970 yılında yine nazarı dikkate alınacaktır. Trabzon'da yine aynı şekilde 100 bini aşan büyük merkezlerdeki işsizlik için üç ilâ 5 bin kişiye iş verecek endüstri kurulacaktır; hafif endüstri değil, büyük endüstridir. Elâzığ'da Keban barajı yapılmakta, Elâzığ'da bir gübre fabrikası yapılmakta, çimento fabrikası iki misline çıkarılmıştır. Elâzığ'da Ergani'de bakır tesisleri genişletilmiştir.

Bunlar hep bu hattın doğusu. Bitmedi, Adıyaman'da bir tekstil fabrikası yapılmıştır, 50 milyon liraya çıkmıştır. Hiç kimse biz yaptık diyemez, çünkü biz yaptık. Diyarbakır'da 300 milyon liraya bir üniversite kurulmakta ve bunun yanında da üç ilâ beş bin vatandaşımıza iş imkânı verecek büyük bir tesis plânlanmıştır. Bir et kombinasyonu yapılmakta. Urfa'da bir et kombinasyonu tamamlanmış, Elâzığ'da bir et kombinasyonu tamamlanmış, Ağrı'da bir et kombinasyonu yapılmakta, Kars'ta bir et kombinasyonu yapılmakta, Tatvan'da bir et kombinasyonu yapılmakta, Gaziantep'te çimento fabrikası İki misline tevsi edilmiş, elektrik santraline yeni başlanmış. Mardin'de 27 bin kilovatlık Nusaybin santrali yeni aitmiş ve bütün etrafa elektrik verir hale gelmiş ve bir çimento fabrikası yapılmakta.

Muhterem senatörler, endüstri aklınıza geldiği yerde kurulmaz. Endüstrinin sosyal birtakım yükleri kaldırması gereklidir. Ama sosyal yükleri hiç kurulmaması lâzım gelen yerde endüstri kurarak mı kaldırmak, yoksa ondan daha az masrafla başka yollarla mı kaldırmak gibi bir hesabı yapmak gerekir. Ama biz Doğu böke-

mizin her kösesine elektrik götürmek suretiyle madenlerini, ormanlarını, sularını, ovalarını, tabii kaynaklarını en iyi şekilde, ülkeye faydalı olacak şekilde geliştirmesini düşünmüşüz ve çeşitli endüstri tesislerini bir taraftan kurarken yeni endüstri tesisleri kurmayı plânımıza almışız. Bu durumda insafsızlık olmaz mı bunun yanında, doğusunda, Samsun Çukurova hattının doğusunda tesis kurulmayacak demek? Kurulmakta, kurulmaya devam edilecek. Aman buna bölücülük demeyin, diyorsunuz. Bu bölücülüktür, bu bölücülük olur, bölücülüğün tâ kendisi.

Muhterem senatörler; Doğu, Adalet Partisi için bir sevdadır. A.P. 1963'te toplam yatırımların %10 unun sarf edildiği Doğu'ya, 1969'da

%24 sarf etmektedir. 57 tane yatılı ilkokulun 50 tanesi Doğu illerindedir. Bunlar yarın ortaokul veya yerine göre sanat okulu haline getirilecektir. 23 tane sosyallizasyona tabi ilimizin hemen hemen hepsi Doğu illerimizdedir ve Doğu'nun asil ve bu milletin kahraman evlâtları olan halkı bu hizmetlerin kadirşinaslığı ve takdiri içerisinde.

Bir başka konuya temas etmek istiyorum, kanun kuvvetinde kararname. Muhterem senatörler; kanun kuvvetinde kararname bizim yetki hevesimizden doğmuyor. Devlet müessir işletilmek mecburiyetindedir. Müessir işlemeyen bir sistemi müdafaa ötmek mümkün değildir. Şayet demokrasi düşmanlarının elindeki silâhlar alınmak isteniyor ise, bir numaralı silâh alınabilmek Devletli müessir işletmek suretiyle olacaktır. Devlet topyekûn müessir işlemek mecburiyetindedir. Parlâmentosu, icrası, yargı organı. Memleketin ihtiyacı olan yasaları çıkarmıyan bir Parlâmentoyu, çıkaramıyan, bürokrasiye boğulmuş bir Parlâmentoyu veya iyi niyetlerle konmuş, murakabe vasıtalarını suiistimal vasıtası yaparak Parlâmentoyu engelleyen, kendi kendini engelleyen bir Parlâmentoyu müdafaa eteniniz zordur. Bundan daha kötüsü olmaz ya dedirtmeyiniz millete. 81 aded gensoru, bir o kadar genel görüşme, bir o kadar araştırma önergesi! Bakınız Parlâmentonun çalışma durumuna; yüzde altmış murakabe, yüzde kırk; bütçe dâhil, İktisadi Devlet Teşekkülleri dâhil; yasa. Yasama, yüzde 25'e inmektedir. Şu kanunu çıkarmamışsınız, bu kanunu çıkarmamışsınız, Petrol Kanunu da, Maden Kanunu da, Servet Beyannamesi Kanunu da hepsi Millet Meclisinin gündeminde. Ama, 479 sayfa önerge okundu, 5 gününü aldı Meclisin, her bir oturumu 581 bin lira idi.

Muhterem senatörler, sorumluluk duygusu içerisinde hep beraber olmaya mecburuz. Muhalefetin vazifesi Meclisin bir kapısından girip toplantı salonuna gitmeden, başka kapısından çıkıp gütmek değildir. İktidarsınız yürütün Meclisi! Olmaz. Olmaz, gensoru önergesi verilmiştir Millet Meclisinde, muhalefetten beş kişi ayağa kalkmış ekseriyet yok demiştir. Gensoru Hükümeti düşürmeye matuf. Yani, kontrol vazifesini de yaparken biz bulunacağız. Gensoru önergesi verilmiştir, ana muhalefetten 11 kişi ile 17 kişinin kendi verdikleri önergeleri takibetteğini gördük.

Muhterem senatörler, tepeden tırnağa ıslâhata ihtiyacımız var. Parlâmento buna dâhil kendi kendimizi kâğıda, bürokrasiye boğmuşuz. İktüzükleri, Meclisin ve Senatonun İktüzüklerini yeniden gözden geçirmeye ve Meclisleri daha randımanlı

kılmaya mecburuz. Bütçe müzakeresi yapılıyor, kaç kişi dinliyor bütçe müzakerele-rini? Hükümet müzakeresi yapıyoruz. Hükümet bu. Türkiye'nin değil her memle-ketin en mühim meselesi, muhalefet sıralarında, yani anamuhalefet sıralarında beş senatörümüz oturuyor, kontenjan sıralarında kimse yok. Millî Birlik sıralarında iki senatörümüz oturuyor...

RIZA İŞTAN (Samsun) — İktidar sıralarında kaç kişi oturuyor?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İktidar sıralarında %50 den fazla oturuyor.

MEHMET HAZER (Kars) — Nisbeti nedir?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Nisbet itibariyle siz %20 'siniz, 34 kişide 5 kişi oturuyor. (C.H.P. sıralarından saat 2.30 oldu sesleri) saat 2.30 gayet tabii 2.30 burada Senatonun Başkanı oturuyor, burada Hükümetin Başkanı konuşuyor. Bu işleri ciddiye almağa mecbursunuz. Mebursunuz bu işleri ciddiye almağa. Ben şu anda bir mesele yapmak istemiyorum, benim söylediğimi siz de tak-dir edeceksiniz, teslim edeceksiniz gönlünüzden. Parlâmento düşmanlarına fırsat vermek istemiyor isek, bu Parlâmentoyu itibarlı yapmaya mecburuz. Parlâmentoyu da itibarlı yapmaya, Parlâmentoyu da itibarlı tutmağa mecburuz. Bu ancak ortaya bir şey koymakla mümkündür. Ortaya bir şey koyacaksınız. Yani, zaman israfını bir defa ortadan kaldırmaya mecburuz. Benim maksadım kimseyi'incitmek değil, ben gerçeği ifade ediyorum. Parlâmentonun da ıslâhata ihtiyacı vardır, icranın da ıslâhata ihtiyacı vardır, yargı organının da ıslâhata ihtiyacı vardır, bu ıslâhat yapıl-madığı takdirde bunalımlara, hoşnutsuzluklara, büyük hoşnutsuzluklara gitmek ve seçim nisbetlerini çok daha aşağı, yani seçime iştirak nisbetlerini çok daha aşağı-ya düşürmek mümkündür. Onun içindir ki, muhterem senatörler, hiç kimse kendi kendini aldatmasın. Herkes vazifesini yapmağa mecbur, iktidar iktidarda olacak, muhalefet muhalefet de olacak ve herkes vazifesini yapacak.

Rafineri Samsun'a kaydırılmıştır örneğin, dediler Sayın konuşmacı. Rafineri-nin yerine henüz karar verilmemiştir. Raporlar vardır, nerede yapılsın? Binaena-leyh, eğer rey hesabı ile bir şey yapıldığı iddiası var ise, iyi bilersiniz ki bunun altında böyle bir şey yok. Kaldı ki, Trabzon'da, Samsun'da bize iyi rey veren İM ilimizdir. Karadeniz sahilindeki bütün illerde biz iyi rey alırız. Ve bugün Türkiye'nin 25 ilinde biz %50 den fazla rey aldık. Geçen defa 35 ilinde %50 den fazla rey almıştık, bu defa 25 ilinde %50 den fazla rey aldık. Yani rey hesabına göre hizmet götürmek icabederse Türkiye'nin her tarafına biz hizmet götürmeye mecburuz. Rey hesabı böyle gösteriyor. Kaldı ki, bu yurt her köşesi, her bucağı, her tepesi ile bizim. Biz böyle hesapların içinde değiliz. Gayet tabii ki, seçim esnasında hizmet yapacağınızı söyleyeceksiniz. Ne diyeceğiz vatandaşa Sen bana rey ver de, ben sana hiçbir şey yapmıyacağım mı? Bu olmaz... Vatandaş benim hangi dertlerine eğileceksin diyor, onu söylüyor. Seçim öncesinde bizim iktidar, bugünkü muhalefet partilerinin mu-halefet olacağı belli mi idi? Ne münasebet... C.H.P. son güne kadar sandıktan biz çıkacağı dedi...

RIZA İŞTAN (Samsun) — En küçüğünden en büyüğüne kadar.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İktidarız dedi, hattâ gölge kabinenin kurulduğunu ilk 48 saat zarfında hangi kararnamenin yürürlüğe gireceği dahi söylendi. Gazetelerde bunlar yer aldı. İki gün sonra da tekdibedildi. Ben hakşinas adamım. Hepsini takibettik. Yani, iyice hızlıydı bu defa C.H.P. kim çıkacak tabii mutlaka biz çıkacağız, en son gün verilen beyanatlar da burada. Bunu gayet normal karşılıyorum. Ama, o anda siz kabul etmişmiydiniz bizim iktidar olacağımızı, sizin olmayacağını? Etmediniz. Öyle ise zaten siyasi partinin maksadı iktidar olmaktır, küçümsenecek bir yeri yok bunun. Fakat siz hizmet vadettiniz, bununla tehdiddiniz. Bizim iktidara geleceğimiz kadar karşımızdaki partilerinde iktidara gelme şansı herkese açıktı.

Onun içindir ki, bu gibi mülâhazaların uzun boylu bir yeri olması mümkün değil.

Muhterem senatörler, kanun kuvvetindeki kararnameden bahsetmek istiyorum. Yetkiyi alsak biz ne yapacağız. Memleketin işlerini göreceğiz. Sakıncası nedir? Aman, yanlış görürsünüz ha.. Sebep bu ise eğer, Hükümet olmanın mânası ne. Yani vazifesini yanlış göreceğini farzettiğiniz bir Hükümeti yetkisiz kılmak suretiyle vazife edemez bir hale getirmek, başlangıçta icrayı felç etmektir. Bu bir korkudur, bu korku iş yapılırsa yanlış yapılır, aman yapılmasın böylece yanlışlıktan kurtulalım şeklini alır. Türk idaresine bu senelerce hâkim olmuştur, iş yapan yanlışta yapacak, yeter ki, iyi niyetle yapsın. Tecrübeyi inkâr edebilir misiniz? Asgari yapsın yanlış. Yanlışsız iş yapmak mümkün değil. O günkü mevcut şartlar daha sonra çok değişir, iyi diye yaptığınız bir şeyin yanlış olduğu çıkar meydana. Tereddütle yaptığınız bir şeyin de doğru olduğu çıkar meydana. Bunlar Türkiye gibi namütenahi geniş bir potansiyele sahip bir memleketin idaresinde karşılaşılabileceğimiz müşküllerdir. Kanun kuvvetindeki kararnamede konusunda buna ferman falan dediler. Ferman; tefsiri de, uyma mecburiyetinin takdiri de bizzat kendisine kalmıştır padişahın. Padişaha ait bir iştir, içimizde böyle ne padişaha, ne fermana hevesi olan kimse yoktur. Ama, çağdaş Anayasa hukukunda yetki meselesi ya yetki kanunu vasıtası ile, ya çerçeve kanunlar vasıtasıyla zaruret halini almıştır. Nitekim, İngiltere’de bu sisteme 1531 den beri raslanmaktadır. 1710 dan beri de geliştirilmiştir. Batı - Almanya Anayasasının 80’nci maddesi buna cevaz vermekte, İtalya Anayasasının 76 ve 77’nci maddeleri uygulanmaktadır. Ve nihayet 1958 Anayasası ile şu şekli almıştır: 1958 Anayasasının 34’ncü maddesinde Meclislerin neyi yapacağı icranın neyi yapacağı tasrih edilmiştir. Umumiyet itibariyle haklar dengesi, haklar tevzii, af v.s. gibi hususlar mutlak mânada Meclislere bırakılmıştır. Bunun dışında icranın süratle iş görebilmesini gerektiren hususlar Hükümete bırakılmıştır. Bir Anayasa Mahkemesi yoktur. Bir mahkeme vardır, Meclislerle Hükümetin arasındaki yetki tecavüzlerini tanzim eder. Fasıla bu. Buraya niçin gelmiş? işlemiyen bir sistemi işletmek için gelmiş. Bundan büyük fayda görmüş. Biz T.B.M. Meclisini Türk demokrasisinin kilit noktası addededen zihniyetin sahibi olarak Meclisin yetkilerine bir tasallut zihniyeti içerisinde değiliz.

Muhterem senatörler, kanun çıkarıyorsunuz, 11 bin tane kanun var. Biz sevk ediyoruz bu kanunların çoğunu, teklifler de oluyor. Bu kanunlar, tüzük mahiyetindedir. 150 maddelik kanun, 200 maddelik kanun. Bunların büyük bir kısmı teknik şeylerdir. Zaman içerisinde bunlar değişiyor. Bunları yenilemek, bunları takibetmek imkânı olmuyor. Tüzük mahiyetinde, kanun çıkaracağınıza çerçeve kanun çıkarınız. Bunların tüzüklerini Hükümet yapsın. Ve memleket bundan bunalıyor. Memleketin büyümesinden korkmıyalım. Eğer Hükümete güven oyu vermek mevzu bahis ise, bu güven oyunun hakkını vermek lâzım. Yani ne yapmak için güven oyu veriyorsunuz? Sadece Hükümet olmak için güven oyu vermiyorsunuz. Birtakım yetkilerle memlekete hizmet etmesi için güven oyu veriyorsunuz. Yetkin olmasın, mesul ol. Bu ne hukukun, ne sevkü idarenin kabul edebileceği bir durum değildir.

Onun içindir ki, çok tenkide uğramış olan bu durumun tenkid edilecek o kadar büyük bir tarafı olmadığını ifade etmek istedim.

Seçim sisteminde ıslahat şarttır. Seçim nisbetlerinin düşük olmasında bizatihi seçim sisteminin kusuru vardır. Seçim sisteminin nispi seçimden başka şekilde düşünülmesi mümkün değildir. Lüzum da yoktur. Ama, bugünkü haliyle seçim sistemi siyasi hayatın, demokrasinin ayrılmaz bir parçası olan siyasi partileri içinden çürütmeye yönelmiştir. Demokrasiyi dejenere etmek istidadındadır, bugünkü seçim sistemi. Binaenaleyh., demokrasiyi güçlendirmek istiyorsak bu seçim sistemine çare bulmaya mecburuz. Her sene seçim yapılmasını da fevkalâde zararlı buluyoruz, İsviçre’de her üç ayda, her iki ayda yapılan seçimler iştiraki %10 a indirilmiştir. %10’un dediği ile Hükümet idare ediliyor. Halkımızın tâbiri ile; bir gecede beş defa nöbete kalkılmaz, diyor halk. Her sene seçim. Muhterem senatörler, bu seçim aslında 1961 Kanunu ile iyi tanzim edilmiştir. 1962’de her iki Meclis birden seçilecek, 1963’te Senato seçilecek, Senato ve mahallî seçimler, 1965’te Milletvekili seçilecek, 1967’de Senato seçilecek, 1969’da Milletvekili seçilecek, 1971’de Senato seçilecek, bu şekilde gidecekti bu. 1963 Senato seçimlerinin 1964’e alınması bu nizamı bozmuştur. Senatörlük altı yıldan aşağı olmaz. Milletvekilliği dört seneden fazla olmaz. Şimdi ne yapacaksınız diye Sayın üyeler soruyor. Bu bir siyasi mesele değildir. Bir tanzim meselesidir. Yapılacak iş bu müddetlerden birisini - yanlış anlamayın yani ben bunu. bir riyazi mecburiyet olarak söylüyorum - bu müddetlerden birisini ya indireceksiniz, ya çıkaracaksınız. Yine iki senede bir seçimi denk getireceksiniz. Başka bir tedbir yok. Yani bir bilmece çözülüyor değil. Basit bir tanzim işidir, cetvel işidir. Ümidediyorum ki, bütün siyasi partiler ve gruplar bu meselede birlik olsunlar. Her sene seçim, iki ay idareyi felcediyor. Hükümet iki ay eli kolu bağlı, otomobile binersem bir şey mi söylerler, filân yere gidip de Devletin hizmetini takibedersem propaganda mı yaptı derler? Şunu yaparsam böyle mi derler? Ondan sonra 15 gün Devlet radyolarını tıkıyor. Sabahleyin beşte başlıyoruz yaylım ateşine, akşam beşte başlıyoruz yaylım ateşine. Aklımıza gelen her sözü söylüyoruz. Lâf bitmez diye bir kaide yok. Lâf biter. Her sene aynı şeyleri söyleye söyleye bıkar millet. Yani bunları tanzim etmek milletin yapabileceği iş değil. Bunları tanzim etmek Parlâmentonun işi.

Tabii ki seçim meselesinde hem temsil adaleti, hem istikrar düşüneceğiz. Yani, temsil adaletini tüm düşünen, istikrarı düşünmeyen bir sistem yürümez. Her ikisi de beraber düşünülecektir. Bir dengeyin içinde düşünülecektir. Biz 1961 sistemini getirmiştik, 1961 sisteminde barajlı dont sistemi ile ilgili bir fıkayı, baraj meselesini Anayasa Mahkemesi kaldırmak suretiyle başka bir seçim sistemini empoze etmiştir. Halbuki Anayasa Mahkemesinin daha evvel kararı vardı. Bu kararda seçim sistemlerini tâyin etmek Meclislere aittir, şeklinde idi. Fakat Anayasa Mahkemesinin kendisi Türkiye'ye bir seçim sistemi empoze etmiştir. Bunları tenkid etmeniz lâzım. Bunları tenkid etmek, sadece aman esmayı üstümüze sıçratmıyalım diye iktidar partisine ait değil, bütün iktidar partisi, muhalefet partisi olmadan evvel Parlâmentodur. Kasıtlı haberler yayılmıştır seçim esnasında. Muhterem senatörler, bu bir seviye meselesidir. Seçim esnasındaki propagandanın gerek önseçimde partiler için ve gerek önseçimin dışında partileri arasında çok lüzumsuz yanlış şekillere götürüldüğü bir gerçek. Gazetelerde "Gör de İnanma", "Foto - Şaka" falan diye basılan birtakım resimlerin Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde dağıtıldığını, bunların bir kısmının da bana aid olduğunu huzurunuzda ifade edeyim. Foto - Şaka, Gör de - inanma şeklinde birtakım gazeteler resim basıyor. Başınızı alıyor, vücudunuzu başka türlü yapıyor, yanınıza başkalarını koyuyor. Bunu dağıtıyor. Başına Gör de - inanma diyor. Bunu alıyor birtakım kimseler, kartpostal haline geliyor, memleketin her tarafına dağılıyor. Daha dün bir tanesini getirdiler masamda duruyor.

İdare âmirlerinin gayretlerinden Güven Partisi burada ve Millet Meclisinde şikâyet etti. Bunu anlamadım. Bu şikâyeti bana daha vazıh bir şekilde getirirlerse memnuniyetle üzerinde dururum. Muhterem senatörler, seçim esnasında idarenin seçimlerle hiçbir ilgisi olmamıştır ve biz idareyi hiçbir şekilde seçimlere karıştırmaya âzami itinaı göstermişizdir. O kadar ki, ben 16 vilâyete gittim, 16 vilâyetin belki 2 tanesinin valisini, o da, miting ve saire bittikten sonra sadece yol üstünde görüp elini sıkmamışımdır. Hiçbir tanesinin valisini dahi görmemişimdir ki Başbakan hüviyeti üzerimde idi ve herkese bitaraf olmalarını, hiçbir şeye karışmamalarını söyledik. Böyle idareden falan medet umarak seçim kazanma akıl kârı değildir. Bunlar zaten ters tesir de yapar, yer yer ters yapar, çeşitli sebeplerden dolayı akıl kârı değildir. Geliniz 23 senelik Türk demokrasisini ileriye götürmeye gayret edelim, modası geçmiş birtakım şeylere saplanmıyalım. Biz buna samimiyetle uyduk. Şayet hakikaten bildiğiniz bir şey varsa bunu bana getirir, verirsiniz memnun olurum. Çünkü bizim tasvibettiğimiz bir şey değildir. Kendiliğinden yapılmış birtakım şeyler varsa, lâzım gelen tariz ve takdirde bulunuruz.

Orman suçlarının affı meselesi. Muhterem senatörler, iki sebepten dolayı orman suçlarının affı zaruridir. Bir tanesi esasen oraya lüzumsuz şekilde girmiştir. Yani genel af çıkarıyorsunuz, af çıkarıyorsunuz. Suç işlendikten sonra suçun, şu suç veya bu suç olması affın genelliği ile tezat teşkil eder. Yani hukukun umumi prensibi olarak, affın genelliğine, suç hangi sebepten dolayı işlenmişse artık cezası tâyin edildikten sonra suçun nev'i ortadan kalkar. Şayet af suçu artıran bir müessesese olsaydı,, o zaman af müessesesi olamazdı. Af bir ibretin müessiresi olan ceza

fonksiyonunum! gördükten sonra cemiyetin bir arada yaşaması için bir atıfet, bir mûsamaha olarak bütün dünya hukukunda yer almıştır. Hakikaten adam öldüren kimseyi affediniz, bir ağaç dalını keseni affetmeyiniz. Bunun adaletle ilişkisi yoktur; bu sebepten dolayı bir. ikincisi, orman köylüsü için birtakım zecrî tedbirler almadıkça akıllı, işliyen tedbirler almadıkça, orman köylüsünü, günlük hayatın zoru ağaç kesmeye zorlayacaktır. Yani ya ağacı kesecek o gün karınım doyuracak, yakalanırsa hapis haneye gidecek, yakalanmazsa tok kalacak; yahut kesmiyecek, aç kalacak. Bu mümkün değil.

A.P. iktidarı olarak orman ve dağ köylüsü için bir formül getiriyoruz. Orman içindeki her köyde, her aileden bir kişiye iş vereceğiz (*A.P. sıralarından alkışlar*) Hiç olmazsa her aileye 15 lira girsin. Yapılan hesaplara göre orman içinde 500 bin aile var. Bu 500 bin kişi eder. Zaten 100-150 bin kişi çalışıyor. Bugün ormandan 800 milyon lira hasılat alıyoruz. Bunu 4 milyar liraya çıkarınız. Türkiye ormanlarının büyük kısmı bugün çürüyüp gitmekte yanıp gitmektedir ve biz, ağaç kesmesini bilmiyoruz. Türkiye Avrupa'da en iyi orman varlığı olan ülkelerden birisi, 4 milyar liralık ağaç keseceksiniz. Bir kağıt fabrikasına 3 tane yenisi ekleniyor. Çaycuma fabrikası hizmete girmeye hazırdır. Dalaman, Aksu fabrikaları 1970 senesinde hizmete girecek. Antalya'da, Afyon'da ve Balıkesir'de 3 yeni fabrikaya daha başlanacak, orman bölgelerinde buna 3 yenisini daha ilâve etmek lâzım. Böylece meydana getireceğiniz 10 fabrikadan ibaret bir kâğıt zinciri, suni tahta fabrikaları ve çeşitli orman mahsullerini üreten fabrikalardan bir zincir meydana getiriniz, orman yollarını yapınız, fidanlık kurunuz, orman dikme işlerine daha çok önem veriniz, orman koruma işlerine önem veriniz.

500 bin vatandaşa iş sahası çıkaracaksınız. Aslında bir gün gelecek, Türkiye orman içinde çalıştıracak kimseyi bulamıyacaktır. Öyle olmuştur. 1937 senesinde. Avusturya'da orman köylüsü bugün Türkiye'deki orman köylüsünden farklı değildi, farksızdı. Bugün Avusturya'da orman köylüsü bulamazsınız ve orman içinde çalışacak köylü bulamazsınız.

1935 senesinde Amerika'nın Tennessee eyaletinde orman ve dağ köylüsünün durumu Türkiye'deki orman ve dağ köylüsünün durumundan daha iyi değildi ve Tennessee eyaletine Holanda'dan dini liderlerin gidip fukara halka telkinde bulunduğu, yine Tennessee gelişmesinin içinde mevcuttur.

Binaenaleyh, orman meselesi Türkiye'nin en mühim meselelerinden biridir. Orman Bakanlığının kurulmasının sebebi 800 milyon liralık istihsalı 4 milyar liraya çıkarmak, yeni ormanlar tesis etmek, ormanı daha iyi kesmek, ormana daha iyi bakmak, daha iyi orman yetiştirmek ve Türkiye'nin millî gelirine orman servetini eklemeğdir. Böylece 500 bin vatandaşımıza orman içinde iş verirse Türkiye'nin bütün ormanları bir fabrika haline gelecek, orman içerisindeki köyler bu fabrikanın lojmanı olacak ve orman, vatandaşı besleyecektir. O zaman ormanı niçin kessin? Orman; köylüsünün yatacak yatağı, yenecek ekmeği, içecek çayı olacaktır. Orman ve dağ köylüsü Türkiye'de en mustarip köylüdür. Bâzı yerde, yüksek dağların tepesinde bir karış ekecek toprak yok, köylü var. ikisini beraber almaya mecburuz.

Bunun hemen yanında da bilhassa sahillerimizde denizden başka geçim vasıtası olmıyan balıkçı köyleri, yine bir ıstırap kaynağıdır. Bütün bunlara uzanabilecek el vardır, doğru tedbirleri vardır, bu tedbirler Hükümet Programında yer almıştır, bizim seçim beyannamemizde yer almıştır, plânda yer almıştır. Şimdi mühim olan mesele bunu yürütmektir. Bu işe geçilmiştir.

Şimdi, orman işçisi, yani orman içinde çalışan vatandaş mevzuu: Bugün ormanların devletin elinden çıkarılması düşünülemez. Ormanlara devir edip geriye gidilemez. Yani ormanları şahıslara bırakmak gibi bir durum mümkün değildir ve doğru değildir. Madem ki öyledir; işte o devlet ormanda iyi bir işletmeci olmak gücünü göstermek mecburiyetindedir. Gerçek şudur ki, bu zamana kadar gösterememiştir, arzu edilen seviyede gösterememiştir. Gergi kesim miktarı, geçen 8-10 sene zarfında 4 misline falan çıkmıştır, ama bu kâfi değil.

Muhterem senatörler; bir Finlandiya 100 milyon dolarlık orman mahsulü satıyor. Türkiye kendi ihtiyaçlarını gördükten sonra dışarıya orman mahsulü satabilir, Türkiye'nin nadir ağaçları vardır. Başka memleketlerde nesli tükenmiş ağaçları vardır; ama bir metre mikâp kereste 600 liradan satılmaz. Bunu hiçbir yere satamazsınız, işte bu, iç piyasada kirayı 800 lira yapmaya yarar. Onun içindir ki, orman suçlarının affını kıyamet kopuyormuş, vatan elden gidiyormuş gibi bir muameleye tabi tutmak yanlıştır. Ağacı düşünüp de içindeki insanı düşünmiyen bir Devlet olamaz. Biz bunu senelerdir söylüyoruz, ama 1961 Anayasasına bu hüküm girmiştir ve aslında affın genelliği, hukukun umumiliği prensiplerine aykırı olduğu kadar, bu hükmün bir faydası da yoktur. Ormanın kesilmesine de mâni bir hüküm değildir. Ormanı kimse feda edemez, ama bugün yürütülmekte olan tatbikat işler acıdır. Peki, bunu öyle tatbik etmeyin? Kanunlar öyle. Bugün içinde 4 tane çam fidanı ve 150 senedir ekilmekte olan Veya içinde 3 tane başka çeşit ağaç fidanı olup 150 senedir bir avuç mısır, çavdar, arpa ektiği, vatandaşın 150 senedir işlediği arazisine tel çeçirip ormandır burası deniyor, vatandaş açlığa mahkûm ediliyor. Türkiye'nin orman bölgelerini gezdiğimiz zaman orman köylüsü bizim karşımıza çıkmış, o kendisine has, yüksek terbiyesiyle: "Bey bu araziyi elimizden alınız, ama bize yapacak bir iş gösteriniz." demiştir. "Neden elimizden alıyorsunuz 150 senelik babamızdan kalan araziyi?" dememiştir. Alın ama, bize ekmek kapısı gösteriniz, demiştir. Bu ıstıraplara gelin son verelim. Taassup sadece muayyen sahalarda mevzuubahs olmaz, taassup çeşitli sahalarda mevzuubahs olur. Bu da orman taassubudur. Aslında orman bir süs değildir. Orman bir iktisadi kaynaktır. Yeşil sevgisi, karın doyurmadığı müddetçe, aslında kendi kendisini koruyamaz. Yeşili koruyamazsınız, onun içinde yaşıyan vatandaşın karnını doyurmadığınız müddetçe. Yeşili korumak istiyorsanız dengeyi sağlayınız.

Adalet Partisi Grupları Anayasada yapılacak Orman Kanununun tadili için hazırlığa girmişlerdir. Diğer parti gruplarıyla de temas edeceklerdir. Çünkü bizim gücümüz bu değişikliği yapmaya kâfi değildir. Esasen siyasi partilerimizin bir çoğu buna deklaredir. Anamuhalefet partisi deklaredir, zannediyorum Güven Partisi burada Sayın Çumralı'nın ifade ettiğine göre deklaredir. Binaenaleyh, böyle bir husu-

sun, bir yanlış ifadede bulunmamak için söyledim, böyle bir hususun herkesçe yardımcı olunmak suretiyle en kısa zamanda gerçekleştirilmesi 90 küsur bin muztarip aileyi bu ıstıraptan kurtaracaktır.

Bir Sayın konuşmacı iktidar sözcüsü gazeteden bahsetti. Bu bir vesika olarak gösterilmektedir. İktidarın bir organı mevcut değildir, iktidar partisinin gazetesi yoktur. Gayet tabii ki, iktidar partisine sempatizan, onun fikirlerini benimsemiş, müdafaa eden gazeteler vardır ama C.H.P.'nin Ulus Gazetesi gibi, ki hemen hemen tek parti gazetesidir, bizim bir parti gazetemiz yoktur. Onun içlidir ki, hangi gazete olursa olsun yazdığı şeyler sadece gazeteyi ilzam eder. Bizim sözcümüz diye bahsettiği gazetenin hangisi olduğunu bilmiyorum, ama zaman zaman bizi desteklemiş bulunan gazetelerde de bize çatan haberler ve yazılar çok kere vardır. Bizin demok-rasi anlayışımız da bu.

Bir mütalâa serd edildi, halk bu programı beğendi de öyle mi rey verdi size şeklinde. Bu doğrudan doğruya, yani bütün bu işlerin şakadan ibaret olduğu gibi bir mânaya götürür bizi Acaba program yazıp radyolarda, vatanın çeşitli köşelerinde halka ne yapacağımızı neden anlatıyoruz? Seçim tombala çeker gibi bir keseden çekilmiyor ki. Böyle bir şey aslında seçimdeki şuura inançsızlıktır. Ve seçime hâkim olan şuurun arkasında başka şeyler aramaktır. Buradan bir seçim, milletin, memleketin istikbalini tâyin etme aklı selimi yerine, bu aklı selimi haiz bir millet yerine bir kuru kalabalık farzına götürür ki, böyle bir şey de fevkalâde büyük bir tehlike görüyorum, ümidediyorum bu mânada söylenmemiştir. Gayet tabii ki, seçim beyannamemizi aziz milletimizin önüne koyduk. Ne zannediliyor, millet her şeyi dinliyor. Sizin ne söylediğinizi 3 sene sonra gidin söylesin size.

Devlet personeli mevzuunda bâzı mütalâalar serd edildi Zannediyorum ki, bu hususta beyannamemiz sarihtir, programımız da sarihtir. 784 bin Devlet memurunun 300 bini bugün 400 lira veya daha aşağı maaş veya ücret almaktadır. Halbuki asgari işçi ücreti 18 lira civarına çıkarılmıştır. Bugün memurun yarısı işçiden daha dûn bir duruma gelmiştir. Bu bir moral kırıklığı, ahenksizlik ve geçim sıkıntısı yaratmaktadır. Yapılacak iş basittir. Asgari geçim seviyesine asgari geçim seviyesi hesabı yapıp asgari geçim seviyesinin altında bulunan bütün memuru asgari geçim seviyesine çıkarmak ve bu seviyeyi ödiyecek kadar paramız olduğu müddetçe yeniden memur almak, paramız olmadığı müddetçe memuru hem aç bırakıp hem memur yapmak gibi bir politikadan ayrılmak lâzımdır. Yanlış bir şey anlaşılmaz. Bir tasfiye mümkün değildir, onun büyük ıstırapları vardır, yeni yan problemler çıkarır. Ama bugünkü kadroyu, bugünkü haliyle dondurmak, yeniden kadro genişlemelerine gitmemek, hiç olmazsa bir süre için ve asgari geçim seviyesine Ankara gibi, İstanbul gibi büyük şehirlerde kaç para ile geçinilirse memuru oraya çıkarmak ve onun üstündeki seviyelere de devletin imkânları nisbetinde bâzı terfi imkânları getirmektir. Gayet tabii ki, bu bir reform değildir. Reform aslında Personel Kanununun 3'üncü maddesinde yazılan husustur. Yalnız reform demek, ıslahatçılık demektir. Bunları söylemek kolaydır. Unsurları bilinmediği takdirde bunlar sadece sözde kalır. Türkiye'deki reform hareketlerinin, ıslahatçılık hareketlerinin reform

için reform, ıslahat için ıslahat olmaktan ileri gidemeyişlerinin sebebi reformun ve ıslahatın unsurlarının iyi bilinmeyişiinden, neyi yaparsanız reform olur, hakikaten onu yaptığınız zaman reform olur munun? iyi bilinmeyişiinden ileri gelmektedir. Nazari kaideler vazetmek kolay. Tatbik kabiliyeti olmıyan kaideleri vaz'ettiğiniz takdirde hedeflere ulaşamaz, reform için reformculuk yapmış olursunuz ve havanda su dövmekten ibarettir. Islahat hareketi devamlı bir harekettir ve daima arıyan, daha iyisini yapabilme imkânlarını, yaratan, kendi gücünü kendi içinde taşıyan bir harekettir.

Binaenaleyh, Personel Kanununun 3'üncü maddesinde her memurun gördüğü işe göre para alması, işte budur teadül, budur moral yükseklığı sağlayacak olan şey. 784 bin memuru, devletin memurunu geliniz gördüğü işe göre tasnif ediniz ve herkese bir para veriniz gördüğü işe göre işte zorluk budur. Bunu yapamadık, bunu yap amaldık diye bizi kusurlu bulmayınız. Çok zor bir iştir. Fransa bu meseleyi 10 senede halletmiştir. Binaenaleyh, huzurunuzda hem memuru ıstıraptan kurtaracak, hem memleket kaynaklariyle mütenasip, hem modern düşüncelerle bağlı bir teklifle geleceğiz. 1970 ten itibaren de bu küçük memur meselesi hallolacaktır.

Bir hususu daha ifade edeyim. 500 lira alan bir memurun karısı, çocuğu hasta oluyor. Bugün sabahleyin evimden çıktığım zaman bir vatandaş bana yanaştı, bir zarf verdi. Kendisi yok iken ailesinin Hacettepe Hastanesine yatırıldığını, çöpçü olduğunu ve simidi 800 lira para istendiğini bana ifade etti. Binaenaleyh, biz memur ailesinin, çocuğunun da tedavisini devletin üstüne almasının şart olduğuna kaaniz, (*Alkışlar*) ki, huzur içimde çalışabilsin. 500 lira maaş alan bir memurun, 500 lira hastane parası Vermesi karısı, çocuğu için mümkün değil.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Çabuk yapın bunları Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hanımefendi güven oyu alalım diye uğraşıyoruz. (*Gülüşmeler*)

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Yarın alırsınız.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Demokrasi zor, fakat güzel. Bütün bunları konuşmazsak, karşılıklı fikir teatisi içinde bulunmazsak bu noktalara gelemeyiz. Bunlar, ıstırapların tekasüf etmiş şeklidir.

Muhterem senatörler; C.H.P.'nin Sayın sözcüsü "Halkın bize niye rey verdiğini" kendi kendisine izah edemiyor. Tabii ben bunu izah ediversem, o zaman bizim sanatımız elden gider. (*Gülüşmeler*) Onun için müsaade edin de gecenin bu saatinde halkın bize niye rey verdisini söylemiyelim. Başka bir gün, sırf lâtife olsun diye söylüyorum, başka bir gün izah ederiz, halk niye bize rey verir. Şu kadarını söyleyeyim, biz halkı kendimizden sayarız, o da bizi kendinden sayar; birinci unsur budur. Daha başka unsurlar da var.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Halkı kandırıyorsunuz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Halkı kandırmak mümkün olsa siz bizden çok iyi kandırırsınız. (*Gülüşmeler*) 500 lira banka borcu, muhtar maaşı, hapishanelerin boşalması bile kâfi gelmedi. Bonolar 500 liralık bonolar...

Şimdi Güven Partisinin sözcüsü Sayın Çumralı Millet Meclisinde de Güven Partisi sözcülerinin ifade ettiği hususlara dokundu, Kanunları tatbik etmek, müeyyideleri tatbik etmek, müsamahalı olmak olmamak meseleleri.

Muhterem senatörler; bugün yine hakikaten modern hukukun icabı, Türk Anayasası suçu ve cezayı tâyin edecek mercileri sarahatla vaz'etmiştir. Birçok kere-ler söyledim, vatandaş bir suç işlendiği zaman hemen anında neden ceza verilmediğine şaşıyor ve bunu da Hükümetten bekliyor. Yani niye buna mâni olmuyorsunuz? Evvelâ neden suçun işlendiğine tahaccübediyor, sonra da suç işlendiği takdirde de neden bunun hemen cezalandırılmadığına tahaccübediyor.

Muhterem senatörler, önleyici tevkif müesseseleri bizim hukukumuzda yok. Yani suç işlenmesin diye birtakım adamlardan, birtakım vatandaşlardan şüphelenip haklarını ihlâl etmek gibi bir duruma giremeyiz. Suçun işlenmesini önleyici birtakım genel veya özel yine vatandaşın haklarının özüne girmemek şartıyla tedbirler varsa, bunlar alınmıyorsa bunları neden almadınız diye sorabilirsiniz. Bugün bütün dünya asayişsizlikten şikâyetçidir. Avrupa'nın büyük şehirlerinde, geceleri hattâ ana caddelerde gezmek dahi problem haline gelmiştir. Amerika'nın büyük şehirlerinde New York'ta, Waşington'da ve bilhassa Waşington'da geceleri ana caddede dahi gezmek problem haline gelmiştir. Binaenaleyh refahın yan problemleri var. Refah mutlaka suç işleme durumunu artırıyor. Memleket iktisadiyatı geliştikçe, nüfusu çoğaldıkça, yeni yeni ihtiyaçlar meydana geldikçe de âdi suçlardan tutun da toplum suçlarına kadar çeşitli suçlar çoğalıyor.

Şimdi bir toplum suçları çıktı. Türkiye bu toplum suçlarına hazır değildi, alışık da değildi. Bunlar daha çok 1961 Anayasasının getirdiği geniş hürriyet havasının verdiği hareketlerdir. Eskiden işçi hareketi, eskiden talebe hareketi bunlar ayrı âlemde olurdu, sonradan her gün olmaya başladı. Tabî ki, bu plâtformları beğenmeyen politikacılarımız yeni plâtformlar aradılar. Hele

1965-1969 devresinde A.P.'si iktidarını müşkül vaziyete sokmak, evvelâ ya-şatmamak, sonra müşkül vaziyete sokmak için talebe dernekleri kullanıldı. Sonra bunlar zaptedilemedi. Sonra da ideolojik istikametlere kaydı. Burada bir Sayın üye, "gençlere niye böyle bakıyorsunuz" diyor. Gençlere şöyle bakıyoruz. Hiçbir memleket, gençliğinden kendisini azade tutamaz. Gençlik bir memleketin, beyanname-mizde yazdığımız gibi, millî ümitlerinin mihrakıdır. Şayet gençliğinden bir memleket ümit kesmişse, istikbalinden ümit kesmiştir. Kuşaktan kuşağa bir memleketi, bir milleti devam ettirecek olan bir memleketin gençliğidir. Biz çeşitli hâdiseleri meydana getiren gençlerimize bakıp da bütün Türk gençliği için bir karamsar tab-loya razı değiliz. Gençler bizim çocuklarımızdır, bu milletin çocuklarıdır. Vatanper-ver duyguları, hasletleri, faziletleri her şeyleri bu milletin özünde babadan oğula intikal eden değişmez bir hassa olarak yürüyüp gitmektedir. Ama bunun yanında Lenin'in resmini köşe yapan, Nazım Hikmet'i vatan şairi yapan, Çe Guavera'yı kah-raman yapan, Hoşimin gecesi yapan kimselere de nasıl bakmamız lâzım geldiğini Sayın sözcünün ifade etmesini rica ederim. Bunlara nasıl bakacağız?

MEHMET HAZER (Kars) — Düşman gibi bakacağız.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hayır düşman gibi bakmak meseleyi halletmez. Her halde bunlara da çocuklardır, kusurlarına bakılmaz şeklinde bakamazsınız. Bir problemidir.

Muhterem senatörler, gençlik meselesi sadece birtakım sosyal ve iktisadi sıkıntılar meselesi değildir. Meselenin o kısmını halletmek mümkündür, nitekim 250 lira olan bursu 350 liraya çıkarmışızdır. Burs adedini fazlalaştırmışızdır. 8 binden ibaret bulunan yatak sayısını 25 bine çıkarmakla meşgulüz. Çok geniş bir şekilde bunları teşvik etmekteyiz. Gençliğin ihtiyaçlarına eğilmeyen bir Hükümet tasavvur olunamaz.

Şimdi üniversiteleri müdafaa edeceksiniz. Üniversitelere müdahale edeceksiniz. Bir hükümet düşününüz ki, memleketin istikbali olan gençliğiyle ilgili hiçbir sorumluluğu olmasın. Bu mümkün mü? Bir Hükümet düşününüz ki, bir Parlamento düşününüz ki, tek vazifesi üniversitelere para vermekten ibaret olsun. Bu mümkün mü? Yani o zaman gençlik hareketleri meydana geliyor diye kıyameti koparmanın mânası yok. Biz özerk müesseseye müdahale edelim demiyoruz. Özerklik aslında müesseseye verilmiştir. Özerklik perdesi altında Devletin temeline dinamit koymayı, Devlete, rejime ters düşen, Cumhuriyete sadakat ifade etmeyen propagandaların yapılmasına nasıl göz yummaya devam edeceğiz? Bunları söylemek lâzım. Muhalefetin bizi bu noktada sıkıştırması lâzım. Ama anarşiye alkış tutarsanız anarşi büyür, bizim işimiz zorlaşır. Bizim işimiz zorlaştığından dolayı “iyi bunların başlarına dert açıldı” dersiniz.

Keza Devlet radyoları; Devlet radyoları tarafsız olmaya ve ideoloji sapıklığına girmemeye mecburdur. Radyo kadar müessir bir vasıta yoktur. Radyoda, Kastro methiyesi yapılamaz. Radyoda komünizm methiyesi yapılamaz. Televizyonda da yapılamaz. Millî değerlerimiz tahribedilemez. Ederse, o zaman Devlet radyosu olmaktan çıkar. Başka radyo da yok, bir tek radyo var. Yani radyonun özerkliği bir kefeye bu özerkliğin memleketi dinamitlemesi, onun, üstüne karşısına da radyoya karışma karışmama meselelerini koymak gerektir. Hangisine razısınız? Hem radyoya karışmayın, hem de memleketin kamu düzeninde millî menfaatlerinden sorumlu olun. Nasıl olacak bu?

Muhterem senatörler, bizim Devlet radyosunu iktidarın borazanı haline getirmeye ihtiyacımız yoktur. Neden yok? Çünkü biz Devlet radyosunu kullanmak suretiyle propaganda yapma ihtiyacı içinde değiliz. Biz büyük bir partiyiz, Türkiye’nin her köşesinde teşkilâtımız var, bugün 358 milletvekili ve senatörümüz var, icabettiği zaman yurdun her köşesine yayılırız” salon salon, köşe köşe derdimizi anlatırız, milletin derdini de alırız. Böyle yapageldik. Onun içindir ki bizi böyle basit meselelerin arkasında görmeyiniz. Ama açık olarak söylüyorum, bugün millet mustarıptır ve radyonun tarafsız olması Anayasa gereğidir, biz tarafsızlık sağlanmasını istiyoruz. Zannediyorum ki, bunu isterken de icra olarak ve siyasi iktidar olarak sorum-

luluğumuzun içindeyiz. Nasıl düşünebiliriz Tarafsız olmıyan bir radyoyu niye ıslah etmiyorsunuz demek muhalefete düşer aslında.

Muhterem senatörler, kanunları yanlış tatbik ediyorsak niye tatbik ediyorsunuz, niye yanlış tatbik ediyorsunuz demek sizin vazifeniz. Kanunları tatbik etmiyorsak bu da aynı kusurdur, neden tatbik etmiyorsunuz demek yine sizin vazifeniz. Müsamaha, müeyyidelerin tatbik edilmeyişi gibi iddialar bu kürsüden yapıldı. Çok rica ediyorum, neyi tatbik etmedi isek, kimin yakasına yapışmadı isek bunlar söylenmelidir. Fevkalâde nazik bir konudur bu. Burada kuvvetler ayrılığı prensibi içinde Hükümetin yetkisi bile yok, görevi var, Hükümetin durumunu her vatandaşın takdir etmesini beklemek mümkün değildir. Monarşi idaresinden gelen, yani padişahlıktan gelen bir memlekette 50 sene içerisinde vatandaşın tek idareden, tek iradeden kurtulup da her şeyi yapabilecek bir kudreti tâyin etmekten kurtulup da çoklu sisteme alışabildiğim iddia edebilmek de çok güçtür. Toplu sisteme biz bugün bile alışabilmiş değiliz, yani (biz, bizatihi entellektüeller alışabilmiş değil. Halktan Devlet otoritesini beklemeyi, halkın Devlet otoritesini beklemesini çok görmez. Bununla bir terör devri yapalım demiyoruz. Biz 1965-1969 devresinde çeşitli hâdiseler oldu, olağanüstü idareye gitmedik. Gitmemizi icabettiren çok haller çıkmıştır meydana. Bizden evvelki devirlerde çok daha az hâdiselerde olağanüstü idareye gidilmiş, biz gitmedik. Biz demokrasinin bir müsamaha rejimi olduğuna inanıyoruz.

Bu müsamaha rejimi olmak, kanunları tatbik etmemek mânasına değildir. İhmal etmek mânasına da delildir, bunu hâdiseleri büyütecek şekilde değil. hâdiseleri darlaştıracak şekilde kanun takipçiliği yapmak lâzımdır. Kaldı ki. Türkiye'deki toplum hâdiseleri bilhassa talebe ve işçi hareketleri yeni hadiselerdir. Her memlekette talebeye bir sakiye yenilen muamele yapılmıyor, her memlekette talebeye özel muamele yapılıyor. Ne yapalım ki bunda üzülecek taraf yoktur. Gençliğimiz üzerinde milletimiz çok hassastır, kusurlarının zaman zaman bağışlanmasını ister, şiddetli bir hareket gösterdiğiniz takdirde körpe yavrularımız eziliyor şeklindeki bir propagandanın hâdiseleri küçülmeye değil, büyütmeye yarıyacağı ortaya çıkar. Ama bugün artık meydana getirilen hâdiselerin gençlik hâdiseleri olmadığı meydana çıkmıştır. Bunların arkasında birtakım ideolojik kavgaların bulunduğu bir gerçektir.

Ayrıca gençlik liderliğini ve anarşiyi sanat haline getirmiş, anarşi liderleri çıkmıştır ki bunların bir kısmı bugün hapishanelerdedir ve biliyoruz ki hür bir düzende ideoloji kavgalarını yasaklarla önlemek mümkün değildir her zaman, gayet tabii ki polis vazife görecektir, zabıta vazife görecektir. Ama ideoloji kavgalarını ekonomi ve sosyal meselelerle ilerleme kaydetmekte daha tesirli bir şekilde ortadan kaldırmak ancak mümkündür. Ayrıca demokratik rejim kendi kendisini ayakta tutacak güce sahibolduğunu göstermek mecburiyetindedir. Bir vehme kapılmaya lüzum yoktur. Bir korkusuna kapılmaya lüzum yoktur, o zaman Devlete inançsızlık, Devlet kuvvetlerine inançsızlık başlar. Ayrıca, milis teşkilâtı organize etmeye lüzum yoktur. 500 bin kişilik ordusu, 50 bin kişilik jandarması, 30 bin kişilik polisi ile Devletin göremediği bir işi 400 kişilik komandosu ile bir siyasi parti mi göre-

cektir? Kaldı ki bu Partiler Kanununa aykırıdır. Bunlara girmeye lüzum yok, ama FKF namı ile, başka namlarla, şu namlarla, bu namlarla da birtakım çetelerin vatan sathında, vatan sathında değil zaten Türkiye'nin iki büyük şehrinde, Ankara ve İstanbul'da gargaşalıklar çıkartıp, milletin asabını bozmanın da mânası yoktur, Çok kere Atatürk'ün arkasına sosyalist ve bağımsız Türkiye diye sığınmanın da mânası yoktur.

Bir argümanı burada tekrarlıyacağım; "Sosyalist Türkiye isteriz", "Bağımsız Türkiye isteriz" diyenler aslında bağımsız Türkiye istemiyor. Çünkü Rusya ilân etmiştir ki, (Common-Wealth) Komonvelt gibi; sosyalist olan memleketlerin işine ben karışırım diyor. Yani başka memleketlerin işlerine karışmıyacaktı hani? Fakat, sosyalistse karışırım iç işine diyor, Çekoslovakya hâdiselerinden sonra. Sosyalist Türkiye isteyen aslında Sovyetlerin bizim işçilerimize karışacağı bir Türkiye istiyor demektir. Bunun bağımsız Türkiye ile ne alâkası var?

Muhterem senatörler, daha çok söyleyecek şey var. Hakikaten, hemen hemen bugün memleketimizde mevcudolan bütün meselelere Yüce Senatonun değerli sözcüleri temas etmişlerdir. Sözlerimi; uzun saatler dinlediğiniz için, gayet tabii ki, minnet ve şûran duygularımla bitirmek isterim. Sadece müsaade ederseniz üç beş dakika içerisinde bâzı şeyleri daha söylemek istiyorum.

1970... Yine bir on sene başlıyor. Bu yeni 10 senenin değeri Türkiye için fevkalâda büyüktür. Atatürk'ün işaret ettiği nokta muassır medeniyet seviyesine ulaşmaktır. Yabancı sermaye şöyle, özel teşebbüs böyle, devletçilik şöyle, bunların hepsi boş. Bir tek şeyde mâna var: Türkiye'yi biran evvel muassır medeniyet seviyesine ulaştırmak. Hedef bu, diğerlerinin hepsi vasita. Mühim olan mesele, Devletin gücünü, özel teşebbüsün gücünü, dış kaynakları memleketin menfaatine en uygun şekilde kullanmak, biran evvel fukaralıktan kurtulup muassır medeniyet seviyesine ulaşmaktır. İşleri meydana getirirseniz bunu Devlet mi yaptı, özel teşebbüs mü yaptı diye kimse sormaz size. 25 lira yevmiye verirsiniz, Türk vatandaşına 12 ay devamlı şekilde bunu verirsiniz yevmiesi ikibuçuk liraya gelmeyen Türk köylüsünün yevmiesini 10 misli artırırsınız. Ev sahibi de olur, yer sahibi de olur, sigortası da olur, 55 yaşına gelince tekaüt de olur, hayatının devamından korkusu olmaz, çocuğunu okutur.

Şimdi bu iddiaların aksini ortaya korsanı ben, velhasılı kelâm A.P.'si geçen dört yıllık iktidarı zamanında başarısız olmuştur mânası çıkar mı? Yoksa başarılı olmuştur mânası mı çıkar. Yani şu iddialar doğru ise A.P. si iktidarı başarısızdır, hayatının devamından korkusu olmaz. Çocuğunu okutmak için fonlar da olur. Hastaneleri de olur, her şeyi olur. Mühim olan mesele daha çok sayıda Türk vatandaşına iş bulabilmektir. Bunu yapmak için yani bir devreye giriyoruz, dedim. En büyük hedefimiz budur. Bu hedefin içinde her şey vardır. Topyekûn bir ıslâhat hareketi kaçınılmaz hala gelmiştir. Bunun hedefi Devleti bürokrasiden, israftan kurtarmak ve vatandaşın işini daha çok görür hale getirmektir. Bu hedefe hiç kimse itiraz edemez. Birtakım doktrinlerle, dogmatik şeylerle uğraşmayla lüzum yok. Türk Anayasası Türk rejiminin yapısını çizmiştir. Büyüyen, gelişen, genişliyen bir Türkiye'de bu Anayasa

zaman zaman kifayet etmiyecektir. Hiçbir memleketin Anayasası kifayet etmemiştir. Onun için, her memleketin anayasasında zamanlar içerisinde tadiller olmuştur, Bunu Anayasaya karşı bir hareket gibi göstermeye de lüzum yoktur. Memleketin ihtiyaçları Anayasanın şu veya bu şekilde değiştirilmesini gerektiriyorsa, bundan niçin kaçınılsın? Bir topyekûn ıslâhat hareketinden meclislerimizi, yargı organlarımızı, icramızı, İktisadi Devlet Teşekküllerinin tümünü daha iyi çalıştıracak, daha az masrafla iş görecektir, daha az para ile daha çok iş görecektir, kaynakları daha iyi istikametlere çevirecek hale getirmeye mecburuz. Bunların eşliğinde bir topyekûn mobilizasyona, yani bütün kaynaklarımızın, iç ve dış kaynaklarımızın, her türlü kaynağın memleketimiz menfaatlerine en iyi kullanılacak şekilde harekete getirilmesine ihtiyaç vardır. Bunun yanında istikrarlı, devamlı, dengeli ve rasyonel bir kalkınma hamlesinin devamına ihtiyaç var. Yeni bir ifade getiriyoruz. Bu zamana kadar hızlı, dengeli bir kalkınmadan bahsettik, istikrar içinde. Şimdi, hızlı, dengeli kalkınmaya istikrar unsuruna ilâveten bir de rasyonalizasyon unsurunu getiriyoruz. Dış yardımlar meselesinde sıkıntıya gireceğiz. Bunu karşılamak durumuna girmesek bile, mütemediyen borç almaktan memnun mu oluyoruz? Memleket, kalkınması için borçlanmaya mecburiyetimiz olmasa niye borç alalım? Var da paramız, onu bir kenara koyup, gidip borç mu alıyoruz, başkasının parası tatlı mı geliyor bize? Böyle bir durum Memleketi bir an evvel bu noktadan, ileri noktaya götürmek mecburiyettir. Bunları, dışarıya bağımlılık gibi şu, bu şeylerle izah etmek mümkün değil. Türkiye'yi bir an evvel fukaralıktan ve işsizlikten kurtarınız. Her şey bu vartan toprakları üstünde. Türkiye bir hukuk Devletidir. Gayet tabii ki, gelen sermayenin yapılan fabrikanın gasbı gibi bir şey düşünülemez. Türk Devleti itibarlı bir devlettir. Osmanlı İmparatorluğunun bütün borçlarını ödemiş geliyoruz. Ama hiç endişe etmiyelim ki, teknoloji, sevk ve idare, her memleket ithal etmeye mecbur; yabancı sermayeyi sadece bir sömürü aracı olarak görmek doğru değildir. Yabancı sermayeye sömürmeyin kendinizi, iyi kullanın, iyi alın, şartlarını iyi tesbit edin. İşinize gelene müsaade verin. Herkes gelip, hudut kapılarında vagon, vagon para ile bekliyor değil. Sermaye hassas bir konudur. Parayı kimse sokakta bulmamıştır. Hiç kimse getirip, itimat görmediği, kâr görmediği bir yere para yatırmaz. Karşılıklı menfaatin olmadığı yerde, iş adamı yoktur. Esasen karşılıklı menfaatin olmadığı yerde mevcudolan iş adamı iş adamı değildir. Sizin işinize yaramaz o. Onun içindir ki, büyük hedefle küçük hedefi birbirine karıştırmıyalım. Büyük hedef, Türkiye'nin bir an evvel fukaralıktan ve cehaletten kurtulmasıdır, bürokrasiden kurtulmasıdır, israftan kurtulmasıdır, bir an evvel refahı çoğaltmak meselesidir. Şimdi, bu hedeflerimizin yani, 1970 yılına nasıl giriyoruz devamlı olarak nüfusumuzun büyük bir kısmı tarım sektöründedir. Muhterem senatörler, dünyanın birkaç memleketli müstesna, tarımı bir endüstri haline getirebilmiş memleket pek azdır. Bugün Sovyetler Birliği tarımı bir endüstri haline getirememiştir. Ama Hollanda, Birleşik Amerika, İsrail tarımı bir endüstri haline getirmiştir, İtalya, Fransa, Almanya getirmiştir, derece derece farklı olmak üzere. Bulgun Sovyetler Birliği de hâlâ dışarıdan yiyecek maddesi almakla meşgul. Türkiye niye yiyecek maddesi alıyor? Türkiye 1966 senesine kadar ikiyüz milyon liralık yağ alıyordu. Bugün bunu almıyor. Trakya köylüsüne medyunu

şükranız. Ay çiçeği 150 kuruş dendiği zaman Trakya köylüsü bize bol bol yetecek ayçiçeği yağını istihsal etti. Türkiye geçen sene buğday aldı, geçen sene 400 bin ton civarında elan ithalatımız bu sene 850 bin ton civarındadır. Efendim, bir meseleyi halledemediniz. Türkiye’de tarım hava şartlarına bağlı, Geniş çapta hava şartlarına bağlı. Fevkalâde gelişen bir yıl bir sam yeri ile maalesef tanesiz başaklarla memleketimizi karşı karşıya bıraktı. Türk köylüsünün kendi tabiri ile, “boynu buruk ve eli belinde” kaldı, istediğimiz neticeyi alamadık. Saman aldık, tane alamadık, ümidediyoruz ki, bir milyon ton ihraç edecek kadar bu sene buğdayımız olur. Ama sam yelinden de bizi mesul tutarsanız, bu işin içinden çıkamayız. Tarım gelişmemiştir, işte ben neticeleri veriyorum. Henüz Türk tarımı üzerinde daha çok uğraşmaya mecburuz. Türk tanımının en mühim meselelerinden birisi ve başlıcası randıman meselesidir, kalite, pazarlama meselesidir. Bunlar peş peşe gider. Ama 100 milyon dolarlık gübre kullanıp da bir netice alamazsak o zaman sıkıntıya düşeriz. Tarımdan endüstriye vatandaş kaydırmaya mecburuz.

Toprak meselesi. Hesapları birçok kereler yapmıştım, yine yapayım hesapları size. Türkiye’de, 500 dönümün üstündeki arazilerin yekûnu 17,5 milyon dönümdür. Bunun 500 dönümünü ailelere terk ederseniz, geriye kalır 10 milyon dönüme yakın arazi, 100 er dönüm vererseniz 10 milyon dönümle 100 bin aileyi ancak geçindirebilirsiniz. O kadar toprak verebilirsiniz. Bu toprağı vereceğiniz yerlerde 400 dönümden, 300 dönümden aşağı toprakla bir aileyi geçindirmek mümkün değildir. Güney - Doğu Anadolu’da birkaç dönümle aile geçindirmek mümkün değildir. Mardin’le Gaziantep arasındaki ıssız ovalarda üç senede bir defa mahsul olur. Oraya gidecek vatandaş, ki denenmiştir bunlar, bir mevsimde kaçır. Evvelâ oranın kendi ıstırabını ortadan kaldırmak lâzımdır. Yalnız içme suyu için Dicle ve Fırat arasındaki köylere, Adalet Parti iktidarı, 150 milyon lira para sarf etmiştir. Bu para 1950-1960 arasında sarf edilmiş bulunan, ki bana nasiboldu o işin bir kısmını yürütmek; bütün Türkiye için sarf edilmiş 129 milyon liradan cem’an yekûn, 21 milyon lira daha fazlası yalnız Dicle ile Fırat arasındaki köylere sarf edilmiştir. Yakınmanın bir mânası yok. Devletimizin, Milletimizin gücüne inanmaya mecburuz. Bunlar hayal değildir. 10 milyarlık bütçeden 26 milyarlık bütçeye gelmiş, iki milyar kesmişiz, 24 milyar lira, yine büyük para. 60 milyarlık yatırım hacminden beş senede, ikinci beş senede 119 milyara gelmişiz, üçüncü beş senede 200 milyara geleceğiz. Bunlar hep istikrarın, sulhun, iç barışın neticeleridir. Hiç kimsenin birtakım fantazi yollar aramasına lüzum yek. Demokrasi gelişmeye mâni değil. Birtakım, her derde derman, Lokman Hekim reçeteleri aramaya lüzum yok. Bunlar denenmiş yollar. Batı bu yolla kalkınmış, geliyor.

Toprak reformu olmadıkça bir şey olmaz, diyenlere söylüyorum; Batı memleketlerinin hiçbirisi toprak reformu yaparak kalkınmış değildir.

Kadastro olmadan toprak reformu olmaz, deniyor. Bu, doğru değildir. Kadastro olmadan toprak reformu yapan memleketler vardır. Bunlar kimdir, nedir, bilmiyorum; ama, belki Kastro yapmıştır. Ama, zaten onun için tapu falan mevzuubahis değil, O ayrı bir iş. Mülkiyet rejimine saygılı olma mecbursunuz. Türk Anayasa-

sının verdiği haklardan birisidir. Hür teşebbüse de saygılı olmalıyız mecbursunuz. Çünkü, o da Türk Anayasasının verdiği hak. Mirasa da saygılı olmalıyız mecbursunuz, Türk Anayasasının verdiği hak. Türk Anayasası, toplumcu bir Anayasa değil, ferdiyetçi bir Anayasadır. Ama, sosyal devleti de ilkeleri içerisine almış. Sosyal devlet ile, toplumculuğu birbirine karıştırmıyalım; ayrı, ayrı şeyler. Pekâlâ bir plân dengesi içerisinde sosyal ihtiyaçlara inilebilir. Aslında iktisadi kalkınmanın hedefi, sosyal dertleri ortadan kaldırmaktır. Hükümet programımızda yeni sigorta sistemleri getiriyoruz. Sağlık sigortası sistemi getiriyoruz, kademeli olarak. İşsizlik sigortası sistemi getiriyoruz. Âfetlere karşı birtakım sistemler getiriyoruz. Orman içinde, tarımda çalışan işçiye sigorta getiriyoruz. Sosyal Devlet, sigortayı her vatandaşına teşmil edebilmiş devlettir. Yükünü kısmen Devlet, kısmen vatandaş beraberce kaldırır. Esnafa sigorta sistemi getiriyoruz. Her kasabaya ortaokul götürmek sosyal devletin icabıdır. Efendim, öğretmeni yok. Olur. O da olur. Mühim olan mesele, 50 tane çocuğu şehirlere alıp okutmak yerine, 5.000 tane çocuğa okul imkânı vermek. Bunun içinden 500 tane mutlaka parlak zekâlı çocuk çıkacaktır. Gaye bunların yolunu açmaktır. Onlar da olur. Bugün bütün bu işlerin içerisinde şunları ifade etmek istiyorum:

Sanayileşme hamlemizi ileriye götürmeye mecburuz. Tarımdan kurtulmaya mecburuz. Ben toprağın içinden geliyorum, bunun acısını bilirim. Benim gibi bilenleriniz bu sıralarda vardır. %70'i toprağa bağlı bir memleketin zengin olması mümkün değil. %70'i toprağa bağlı kalkınmış bir memleket gösteremezsiniz. Toprağa bağlı, kalkınmış memleketlerde toprağa bağlılık, Birleşik Amerika'da %10, Hollanda'da %10, İsrail'de %7, Fransa'da %30, İtalya'da %30-35. O seviyeye ineceksiniz. Bu, kolay değil. Bu bir transformasyondur. Tarımsal bünyeden endüstriyel bünyeye geçiş. Bunun şartları var. Ama, Türk toplumu endüstriyel bünyeye geçebilecek güce sahibolduğunu göstermiştir. Dış ülkelere gönderdiğimiz 200 bin Türk vatandaşı bugün Avrupa'nın en modern fabrikalarını çalıştırmaktadır ve Avrupa bize büyük bir itibarla bakmaktadır. Yani, Avrupa'ya giden işçimiz bizim endüstriyel topluma uyabilme kabiliyetimizin bulunduğunun yeni bir teyididir; kendi memleketimizde kurup, işlettiğimiz fabrikaları başarı ile işletmemizin verdiği güven duygusuna ilâveten.

Muhterem senatörler, bir ihracat seferberliği yapmaya mecburuz, ihracatımızı artırmak için yollar var. Bu seferberliği yaptık. Yalnız bunlar devamlı işlerdir. Yaş meyva, sebze, orman ürünleri, hayvan mahsulleri, yarı mamul, mamul maddeler, gıda endüstrisi, mamul tarım ürünleri bugün için bizim ağır sanayi mamullerimize varıncaya kadar ihracat mallarımız arasında görünüyor. Şurasını, memnun olmanız için ifade edeyim, 5 kalem klâsik ihracat maddesi; tütün, pamuk, fındık, kuru üzüm; kuru yemişlere ve maden cevherlerine ilâveten bugün 120 kaleme yakın endüstri mamulü ihracedilir hale gelmiştir. Pamuğu, pamuk olarak satmak gayet yanlıştır. Pamuk olarak satarsanız 1, ip olarak satarsanız 1.80, ham bez olarak satarsanız 2.40 alıyorsunuz. Binaenaleyh, yeni tekstil fabrikaları kuracağız; hem iş sahası yaratma bakımından, hem de işte pamuğu şurada bekletme, bu depoda bek-

let, şuradan ihracetme, buradan edememe gibi şeylerden kurtarmak bakımından. Nedir ki Türkiye henüz daha bir milyon ton pamuğa varmamış. Bunu eğer Türkiye satamazsa o zaman Türkiye'nin birçok sıkıntıları var demektir. Yani, gelişme ümidini kaybeder, Türkiye.

Muhterem senatörler, Türk tüccarının bugünkü durumu, daha ileri bir ticaret seviyesini kaldırma bakımından teşvike muhtaçtır. Nedenini söyliyeyim. Bugün Türk tüccarı, geniş çapta ihracat yapan Türk tüccarı, başka dış memleketlerdeki diğer firmaların aracılığı yapmaktadır. Bu değildir ticaret. Ticaret, gidip piyasalara yerleşmek ve o piyasalarda Türkiye'nin mamullerini satmaktır. 50 milyon dolarlık eti rahatça satabilirsiniz. Ama, bir tane frigorifik kamyonunuz yok. Bugün 140 tane var. Frintaş Şirketine şu kadar para verilmiş, 11 milyon. Frintaş Şirketi Devletin kurduğu bir şirkettir. Bu frigofirik kamyonları işleten bir şirkettir, endişe edilmesin. Ankara'nın sokaklarında dahi Bulgaristan'dan, Macaristan'dan gelen kamyonlar görüyoruz. Yaş üzüm, yaş meyva, narenciye, deniz mahsulleri Türkiye'nin yeniden yatırım yapmadan ihracedebileceği mallar arasındadır.

Ekonomimizi geniş ölçüde uluslararası rekabet gücünden faydalandırmaya mecburuz. Gümrük duvarlarının arasında bir endüstri, müstehlikin sırtında yükür. Hani halktan yana idik? Biz halktan yanayız diyorsunuz. Bize de diyorsunuz ki, özel teşebbüsçüsünüz. Biz hal için özel teşebbüsçüyüz, başka kimse için değil. Türk endüstrisi rekabet gücü kazanmak mecburiyetindedir, bu önümüzdeki 10 sene zarfında. Gerek kalite bakımından, gerek fiyat bakımından müstehlikin üstünde yük olan bir endüstriyi yürütmek mümkün değildir, daha doğrusu iktisadi kaynaklarımızı israftır. O, millî endüstri olacak, ama ekonomik kurallar içerisinde işliyen bir millî endüstri. Bölgelerarası gelişmişlik farklarını kaldırmaya mecburuz; asgariye indirmeye, hedef olarak kaldırmaya mecburuz. Tarımda daha çok istihsal elde etmiye mecburuz. Tabii kaynaklarımızdan daha çok istihsale gitmiye mecburuz. Şehirleşme, önümüzdeki yıllarda bir problem haline gelecek. Şehirlerde yaşayan 9 milyon vatandaşlarımız 4-5 sene zarfında 14 milyona çıkacak. Rastgele şehirleşme yerine plânlı şehirleşme zaruretleri vardır.

Refahın tabana yayılması ve hizmetlerin köylüye, işçiye, esnafa indirilmesi, kasabaya indirilmesi de belli başlı hedeflerimiz arasındadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerimizin indirilmesi, iktisadi ve sosyal kalkınmanın bir cüz'ü olan kültürel kalkınmaya yeni bir istikamet ve şekil verilmesi altyapı tesislerimizi büyüyen Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre ihtiyaç doğmadan genişletme zaruretleri, iktisadi Devlet Teşekküllerimizi daha çok kaynak yaratır, daha çok ıslahat görmüş hale getirme hedeflerimiz arasındadır. Bu hedefleri daha çok uzatmak mümkün, daha çok saatlerce konuşmak mümkün. Ortaya koyduğunuz hususları enine boyuna daha çok münakaşa etmek mümkün. Sabrınızı daha çok suiistimal etmiyeceğim. Konuşmamı, hepinize mütalâa beyan ettiğiniz için Hükümet programını emek sarf ederek tetkik ettiğiniz ve görüşlerinizi, fikirlerinizi hangi istikamette olursa olsun esirgemediğiniz için, bu kadar uzun bir müzakereyi dinlemek zahmetine katlandığınız için Sayın Başkana ve Yüce Senatonun Sayın üyelerine şükran ve minnet duygularımı ifade ile bitir-

riyorum. Takdir Yüce Heyetlerindir. Bizim bütün arzumuz iyi niyetle, açık gönülle ve bütün gücümüzü kullanarak bu güzel yurdu biran evvel bir sınır taşından bir sınır taşma kadar imar ve inşa etmek ve mesut, bahtiyar insanlar diyarı yapmaktır.

Hepinize tekrar tekrar saygılarımı sunuyorum. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Başbakan.

Muhterem senatörler, Hükümet programı üzerindeki görüşmeler Sayın Başbakanın konuşması ile sona ermiştir.

13 Kasım 1969 Perşembe günü saat 15,00'te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 03,55

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Devre 3 Cilt 1 Birleşim 6

Sayfa 169

12.11.1969 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Ferruh Bozbeyle

KÂTİPLER: Memduh Ekşi (Ordu)

Kemal Ataman (Ankara)

Açılma Saati: 15.00

Güvenoylaması

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; şimdi Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince güven oylamasına geçiyoruz.

Gerek Anayasamız, gerek İttüzüğümüz güven oylaması için işari oy esasını vaz'etmiştir. Fakat öteden beri vuzuhu sağlamak ve bu yolda teşekkül eden bir anane gereğince daima güven oylaması açık oy suretiyle yapılmaktadır. Bu arada, bâzı arkadaşlarımız Riyasete müracaat ederek açık oylamanın isim okunmak suretiyle yapılmasını istemektedirler. Bu şekilde yapılacaktır, ismi okunan sayın milletvekili lütfeder ayağa kalkarsa, tespit bakımından kolaylık olur. Ayağa kalkarak, "kabul", "ret" veya "çekinse" diye iradesini beyan edecektir.

Güven oylamasına Muğla'dan başlıyoruz.

(Muğla milletvekillerinden başlanarak oylar tespit olundu)

BAŞKAN — Oylama sonuçlarım arz ediyorum: Oylamaya 428 arkadaşımız iştirak etmiş, 263 kabul ve 165 ret oyu çıkmıştır. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar).

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Başbakan, ben sizi davet edeceğim efendim.

Muhterem arkadaşlarım, dinleyici localarından tasvip veya ademi tasvibi ifade eden herhangi bir hareket yapmak mümkün değildir. Vazifeliler lütfen vazife yap-sınlar, bu türlü kimseleri derhal salondan dışarıya çıkarsınlar. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, bu suretle Başbakan Sayın Süleyman Demirel tarafından kurulmuş olan Bakanlar Kurulu güvenoyu almıştır. Sayın Başbakan ve bütün bakanları tebrik eder, çalışmalarında Hükümete başarılar dilerim. (A.P. sıralarından şiddetli alkışlar)

Şimdi Sayın Başbakan teşekkür için söz istemiştir. Buyurun Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri, Hükümetiniz Yüce Meclisin güvenine mazhar olmaktan şeref duymaktadır. Bunun mânasının ve yüklediği sorumluluğun tam şuuru içindeyiz. İtimat ve teveccühünüze lâyık olmaya bütün gücümüzle çalışacağız. Destek ve murakabenizi esirgemeyeceğinizden eminiz. Cenabı Allah'ın milletimize, memleketimize ve onun hizmetinde olan Hükümetimize başarı yolunda yardımcı olmasını niyaz eder, Yüce Heyetinizi şahsım ve arkadaşlarım adına şükran duygularıyla ve saygı ile selâmlarım. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

Başbakan Süleyman Demirel tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince güven oylamasının sonucu (Güvenoyu verilmiştir)

<i>Program:</i>	07.11.1969
<i>Güvenoylaması:</i>	12.11.1969
<i>Üye sayısı:</i>	450
<i>Oy verenler:</i>	428
<i>Kabul edenler:</i>	263
<i>Reddedenler:</i>	165
<i>Çekinserler:</i>	0
<i>Oya katılmıyanlar:</i>	22
<i>Açık üyelikler:</i>	0

(Kabul edenler)

ADANA

Cevdet Akça lı, M. Salâhattin Kılıç, Ali Cavit Oral, Ahmet Topaloğlu, Hüsamettin Uslu, Şevket Yılmaz

ADİYAMAN

Mehmet Zeki Adıyaman, Ali Avni Turanlı

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Rıza Çerçel, Hasan Dinçer Ali İhsan Ulubahşi, Kâzım Uysal

AĞRI

Nevzat Güngör

AMASYA

Yavuz Acar, Salih Aygün

ANKARA

Orhan Alp, Oğuz Aygün, Sinan Bosna, Musa Kâzım Coşkun, Orhan Eren, Mustafa Maden, H. Turgut Toker, Aydın Yalçın, Ferhat Nuri Yıldırım, Şerafettin Yıldırım, Mustafa Kemal Yılmaz

ANTALYA

Hasan Akçalıoğlu, İhsan Ataöv, Süleyman Çiloğlu, Ömer Eken, Rafet Eker

ARTVİN

Sabit Osman Avcı, Mustafa Rona

AYDIN

Yüksel Menderes, Nahit Menteşe, Kemal Ziya Öztürk, İsmet Sezgin, Fikret Turhangil

BALIKESİR

İbrahim Aytaç, Cihat Bilgehan, Mithat Şükrü Çavdaroglu, Kemal Erdem, Ahmet İhsan Kırımlı, Osman Tarı, Mevlüt Yılmaz

BİLECİK

Şadi Binay

BİNGÖL

Mehmet Sıddık Aydar, Mehmet Bilgin

BİTLİS

Zeynel Abidin İnan

BOLU

Nihat Bayramoğlu, Halil İbrahim Cop, Ahmet Çakmak, Mehmet Şükrü Kıyıkıoğlu

BURDUR

Ahmet Mukadder Çiloğlu, Mehmet Özbey

BURSA

Ahmet Dallı, Cemal Külâhlı, Barlas Küntay, Ertuğrul Mat, Kasım Önadım, Mustafa Tayyar, Mehmet Turgut, Ahmet Türkel

ÇANAKKALE

Kemal Bağcıoğlu, Zekiye Gülsen, Mesut Hulki Önür, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Hazım Dağlı, Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu

ÇORUM

Yakup Çağlayan, Kemal Demirer, Abdurrahman Güler, İhsan Tombuş, Arslan Topçubaşı

DENİZLİ

Sami Arslan, Fuat Avcı, Mehmet Emin Durul, Hasan Korkmazcan, Ali Uslu

DİYARBAKIR

Behzat Eğilli, Abdüllâtif Ensarioğlu, Necmettin Gönenç, Sabahattin Savcı

EDİRNE

İlhami Ertem, Veli Gülkan, Mustafa Harmancıoğlu

ELÂZİĞ

Samet Göldoğan, Ömer Faruk Sanaç, Ali Rıza Septioğlu

ERZİNCAN

Hüsametdin Atabeyli, Sadık Perinçek

ERZURUM

Sabahattin Aras, Turhan Bilgin, Rasim Cinisli, Rıfkı Danışman, Naci Gacıroğlu, Cevat Önder, Fethullah Taşkesenlioğlu

ESKİŞEHİR

Mehmet İsmet Angı, Orhan Oğuz, Seyfi Öztürk, Mehmet Şemsettin Sönmez

GAZİANTEP

Mehmet Kılıç, Erdem Ocak, Mehmet Lütfi Söylemez

GİRESUN

Nizamettin Erkmen, Hidayet İpek, Abdullah İzmen, Mehmet Emin Turgutalp

GÜMÜŞANE

Mustafa Karaman, Ekrem Saatçi

HATAY

Halil Akgöl, Abdullah Cilli, Talât Köseoğlu, Ali Yılmaz

İSPARTA

Hüsamettin Akmumcu, Ali İhsan Balım, Süleyman Demirel, Yusuf Uysal,

İÇEL

Mazhar Arıkan, Kadir Çetin, Cavit Okyayuz, Turhan Özgüner,

Hilmi Türkmen

İSTANBUL

İbrahim Abak, Sadettin Bilgiç, İlhan (Egemen) Darendelioğra, Tekin Erer, Nuri Eroğan, Orhan Cemal Fer soy, Hasan Güngör, Mustafa Fevzi Güngör, Abdurrahman Şeref Lâç, Osman Özer, Akgün Silivrili, İsmail Hakkı Tekinel, Naime İkbal Tokgöz, Turgut Topaloğlu, Hasan Türkay, Mehmet Yardımcı

İZMİR

Mustafa Akan, Şükrü Akkan, Muzaffer Fazlı Arınç, Münir Daldal, Ali Naili Erdem, İhsan Gürsan, Nihad Kürşad, Şinasi Osma, Akın Özdemir, Orhan Demir Sorguç, Ali Naki Üner

KARS

Lâtif Aküzüm, İsmail Hakkı Alaca, Musa Doğan, Kemal Kaya, Veyis Koçulu

KASTAMONU

Muzaffer Akdoğanlı, Orhan Deniz, Sabri Keskin, Mustafa Topçular

KAYSERİ

M. Şevket Doğan, Hayrettin Nakiboğlu, Vedat Âli Özkan, Enver Turgut

KIRKLARELİ

Mehmet Atagün, Feyzullah Çarıkçı, Hasan Korkut

KIRŞEHİR

Mustafa Kemal Güneş

KOCAELİ

Cevat Âdemoğlu, Vehbi Engiz, Sabri Yahşi

KONYA

Bahri Dağdaş, Sezai Ergun, Mustafa Kubilay İmer, Necati Kalaycıoğlu,

İbrahim Etem Kılıçoğlu, Baha Müderrisoğlu, Özer Ölçmen, Tahsin Yılmaz
Öztuna, Faruk Sükan

KÜTAHYA

Ahmet Fuat Azmioğlu, Mesut Erez, İlhan Ersoy, Mehmet Ersoy,
Kemal Kaçar

MALATYA

Ahmet Karaaslan, İsmail Hakkı Şengüler

MANİSA

Ertuğrul Akça, Süleyman Çağlar, Mustafa Orhan Daut, C. Selçuk Gümüşpala,
Hilmi Okçu, Vehbi Sınmaz, Kâmil Şahinoğlu, Önel Şakar

MARAŞ

Atillâ İmamoğlu, Veysi Kadioğlu, Mehmet Zekeriya Kürşad

MARDİN

Esat Kemal Aybar, Abdülkadir Kermooğlu, Abdülkadir Özmen, Abdurrahim
Türk

MUĞLA

Anan Akarca, Ahmet Buldanlı, İzzet Oktay

NEVŞEHİR

Hüsamettin Başer, Esat Kırathlıoğlu

NİĞDE

Muzaffer Naci Çerezci, Hüseyin Avni Kavurmacıoğlu, Haydar Özalp

ORDU

Ata Bodur, Cengiz Ekinci, Hamdi Mağden, Kemal Şensoy

RİZE

Erol Yılmaz Akçal, Hasan Basri Albayrak, Salih Zeki Köseoğlu

SAKARYA

Nuri Bayar, Yaşar Bir, Güngör Hun, Mustafa Vedat Önsal

SAMSUN

Talât Asal, Doğan Kitaplı, Nafiz Yavuz Kurt, Hüseyin Özalp, Bahattin
Uzunoglu, İsmet Yalçiner

SIİRT

Zeki Çeliker

SİNOP

Hilmi Biçer, Mustafa Kaptan

SİVAS

Enver Akova, Kadri Eroğan, Tevfik Koraltan, Yusuf Ziya Önder

TEKİRDAĞ

Nedim Karahalil, Mustafa Sabri Sözeri

TOKAT

Hüseyin Abbas, İsmet Hilmi Balcı, Osman Hacıbaloglu, Mehmet Kazova

TRABZON

Ahmet İhsan Birincioğlu, Necati Çakıroğlu, Ekrem Dikmen, Selâhattin Güven, Mehmet Ali Oksal

TUNCELİ

Kenan Aral

URFA

Mehmet Aksoy, Necmettin Cevheri, Mehmet Ali Göklü, Bahri Karakeçili

UŞAK

Orhan Dengiz, M. Fahri Uğrasızoglu

VAN

Kinyas Kartal, Fuat Türkoğlu

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, Turgut Nizamoğlu, Neşet Tanrıdağ,

ZONGULDAK

Fuat Ak, Ahmet Nihat Akın, Fevzi Fırat, Cahit Karakaş, Sadık Tekin Müftüoğlu, Kevni Nedimoğlu

(Reddedenler)

ADANA

Fazıl Güleç, Ali Rıza Güllü, Melih Kemal Küçüktepepınar, Emir H. Postacı, Kemal Satır, Turgut Topaloğlu, Alpaslan Türkeş

ADİYAMAN

Kâmil Kırkoğlu, Yusuf Ziya Yılmaz

AFYON KARAHİSAR

Hamdi Hamamcıoğlu, Süleyman Mutlu

AĞRI

Abdülkerim Bayazıt

AMASYA

Vehbi Meşhur, Kâzım Ulusoy

ANKARA

Kemal Ataman, Hüseyin Balan, Orhan Birgit, Osman Bölükbaşı, İbrahim Cüceoğlu, İ. Sıtkı Hatipoğlu, Ahmet Sakıp Hiçerimez, Şinasi Özdenoğlu, Emin Paksüt, Osman Soğukpınar, Suna Tural, Yusuf Ziya Yağcı, Cengizhan Yorulmaz

ANTALYA

Ömer Buyrukçu, Hasan Ali Gülcan

ARTVİN

Abdullah Naci Budak

AYDIN

Mehmet Çelik, M. Kemal Yılmaz

BALIKESİR

Salih Zeki Altınbaş, Mehmet Niyazi Gürer, Mehmet Nurettin Sandıkçioğlu

BİLECİK

Mehmet Ergül

BİTLİS

Kenan Mümtaz Akışık

BOLU

Kemal Demir

BURDUR

Nadir Yavuzkan

BURSA

Nail Atlı, Sadrettin Çanga, İbrahim Öktem

ERZİNCAN

Hasan Çetinkaya, Naci Yıldırım

ERZURUM

Selçuk Erverdi, Gıyasettin Karaca

ESKİŞEHİR

Şevket Asbuzoğlu, Bekir Sıtkı Karacaşehir

GAZİANTEP

Şinasi Çolakoğlu, Ali İhsan Göğüş Muhittin Sayın

GİRESUN

Mustafa Kemal Çilesiz, İbrahim Kayhan Naiboğlu

GÜMÜŞANE

Necati Alp, Nurettin Özdemir

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Mehmet Aslan, Hüsnü Özkan, M. Sait Reşa

İÇEL

Celâl Kargılı, Çetin Yılmaz

İSTANBUL

İsmail Arar, Mehmet Ali Aybar, Eşref Derinçay, Hüseyin Dolun, Bahir Ersoy, Orhan Kabibay, Sezai Orkunt, Haydar Özdemir, M. Kâzım Özeke, İlhami Sancar, Necdet Uğur, Reşit Ülker, Lebit Yurdoğlu

İZMİR

Burhanettin Asutay, Şeref Bakşık, M. Hulusi Çakır, Coşkun Karagözoğlu, Talât Orhon, Kemal Önder

KARS

Kemal Güven, Kemal Okyay, Osman Yeltekin

KASTAMONU

Mehmet Seydibeyoğlu, Hasan Tosyalı

KAYSERİ

Tufan Doğan Aşşargil, Turhan Feyzioğlu, Mehmet Türkmenoğlu, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Beyti Arda

KIRŞEHİR

Mustafa Aksoy, Cevat Eroğlu

KOCAELİ

Nihat Erim

KONYA

İrfan Baran, Necmettin Erbakan, İhsan Kabadayı, Sadi Koçaş, Orhan Okay, Vefa Tanır, Mustafa Üstündağ

KÜTAHYA

Ali Erbek

MALATYA

Hakkı Gökçe, Sami İlhan, Mustafa Kaftan

MANİSA

Veli Bakırlı

MARAŞ

Mehmet Özdağ, İbrahim Öztürk

MARDİN

Şevki Altındağ

MUĞLA

Muallâ Akarca, Ali Döğerli

MUŞ

Nimet Ağaoğlu, Nermin Neftçi

NEVŞEHİR

Salâhattin Hakkı Esatoğlu

NİĞDE

M. Nuri Kodamanoğlu, Mevlüt Ocakçıoğlu

ORDU

Memduh Ekşi, Ferda Güley, Ata Topaloğlu, Orhan Vural

RİZE

Sami Kumbasar

SAKARYA

Barbados Turgut Boztepe, Hayrettin Uysal

SAMSUN

Yaşar Akal, Mustafa Boyar, Kâmran Evliyaoğlu, Nihat Kale, İlyas Kılıç

SİİRT

Mehmet Nebil Oktay, Âdil Yaşa

SİNOP

Hilmi İşgüzar, Tevfik Fikret Övet

SİVAS

Vahit Bozatlı, Ekrem Kangel, Mustafa Kemal Palaoğlu, Mustafa Timisi

TEKİRDAĞ

Yılmaz Alpaslan

TOKAT

İsmail Hakkı Birler, Reşit Önder, Yusuf Ulusoy

TRABZON

Mehmet Arslantürk, Cevat Küçük, Ahmet Şener, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Hüseyin Yenipınar

URFA

Necati Aksoy, Vehbi Melik

UŞAK

Adil Turan

VAN

Mehmet Emin Erdiñ, Mehmet Salih Yıldız

YOZGAT

Abdullah Baştürk, İsmet Kapısız, Ahmet Celâl Sungur

ZONGULDAK

Hüseyin Baytürk, Bülent Ecevit

(Oya katılmıyanlar)

AFYON KARAHİSAR

Şevki Güler

AĞRI

Kasım Küfrevi

DİYARBAKIR

Hasan Değer

GAZİANTEP

İ. Hüseyin İncioğlu

İÇEL

Turhan Özgüner

İSTANBUL

Ferruh Bozbeyle (Başkan), İbrahim Elmalı, Orhan Kabibay, Rıza Kuas

İZMİR

Şevket Adalan

KARS

Turgut Artaç

MALATYA

İsmet İnönü

MANİSA

Muammer Erten, Mustafa Ok

MARAŞ

M. Nejat Çuhadar

MARDİN

Seyfi Güneştan

MUŞ

Kasım Emre

SİİRT

Selâhattin Oran

SİVAS

Hüseyin Çınar, Ahmet Durakoğlu

TEKİRDAĞ

Orhan Öztrak

ZONGULDAK

Ahmet Güner

III. Demirel Hükümeti
06.03.1970-26.03.1971

Bakanlar Kurulu

Başbakan

Süleyman DEMİREL (Isparta) 06.03.1970-26.03.1971

Devlet Bakanı

Refet SEZGİN (Çanakkale) 06.03.1970-16.07.1970

Hasan DİNÇER (Afyonkarahisar) 29.07.1970-26.03.1971

Devlet Bakanı

Hüsamettin ATABEYLİ (Erzincan) 06.03.1970-26.03.1971

Devlet Bakanı

Mehmet Turhan BİLGİN (Erzurum) 06.03.1970-26.03.1971

Adalet Bakanı

Yusuf Ziya ÖNDER (Sivas) 06.03.1970-26.03.1971

Milli Savunma Bakanı

Ahmet TOPALOĞLU (Adana) 06.03.1970-26.03.1971

İçişleri Bakanı

Haldun MENTEŞEOĞLU (C.S. Muğla Üyesi) 06.03.1970-26.03.1971

Dışişleri Bakanı

İhsan Sabri ÇAĞLAYANGİL (C.S. Bursa Üyesi) 06.03.1970-26.03.1971

Maliye Bakanı

Ali Mesut EREZ (Kütahya) 06.03.1970-26.03.1971

Milli Eğitim Bakanı

Orhan OĞUZ (Eskişehir) 06.03.1970-26.03.1971

Bayındırlık Bakanı

Turgut Yaşar GÜLEZ (C.S. Bolu Üyesi) 06.03.1970-26.03.1971

Ticaret Bakanı

Gürhan TİTREK (C.S. Çankırı Üyesi) 06.03.1970-26.03.1971

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı

Vedat Ali ÖZKAN (Kayseri) 06.03.1970-26.03.1971

Gümrük ve Tekel Bakanı

Ahmet İhsan BİRİNCİOĞLU (Trabzon) 06.03.1970-26.03.1971

Tarım Bakanı

Mehmet İlhami ERTEM (Edirne) 06.03.1970-26.03.1971

Ulaştırma Bakanı

Nahit MENTEŞE (Aydın) 06.03.1970-14.12.1970

Mehmet Orhan TUĞRUL (C.S. Bilecik Üyesi) 04.01.1971-26.03.1971

Çalışma Bakanı

Seyfi ÖZTÜRK (Eskişehir) 06.03.1970-26.03.1971

Sanayi Bakanı

Mehmet Selahattin KILIÇ (Adana)

06.03.1970-26.03.1971

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı

Sabit Osman AVCI (Artvin)

06.03.1970-14.12.1970

Nahit MENTEŞE (Aydın)

14.12.1970-26.03.1971

Turizm ve Tanıtma Bakanı

Necmettin CEVHERİ (Urfa)

06.03.1970-26.03.1971

İmar ve İskân Bakanı

Mehmet Hayrettin NAKİBOĞLU (Kayseri)

06.03.1970-26.03.1971

Köyişleri Bakanı

Turhan KAPANLI (C.S. Ankara Üyesi)

06.03.1970-26.03.1971

Orman Bakanı

Hüseyin ÖZALP (Samsun)

06.03.1970-26.03.1971

Gençlik ve Spor Bakanı

İsmet SEZGİN (Aydın)

06.03.1970-26.03.1971

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 3 Cilt 3 Birleşim 53

Sayfa 376-387

09.03.1970 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Ferruh Bozbeyli

KÂTİPLER: Şevket Doğan (Kayseri)

Zeki Çeliker (Siirt)

Açılma Saati: 15.00

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Hükümet programını okumak üzere Sayın Başbakanı kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve sürekli alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta)- Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri.

1970 Bütçe Kanunu tasarısının Millet Meclisine sunulmasını mütaakıp, tasarının tümü üzerinde Millet Meclisinde cereyan eden müzakerelerin hitamında yapılan oylama ile hasıl olan durum, Hükümet hakkında hukuki manada bir güvensizlik mahiyetini arz etmemekle beraber, Bakanlar Kurulu çekilmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından yeni Hükümetin kurulması görevinin Adalet Partisi Genel Başkanı olarak tekrar bana tevcih buyurulması üzerine, gerekli temas ve istişarelerden sonra seçilen bakanların atanması, Anayasanın 102’nci maddesi gereğince yüksek tasvibe iktiran etmiştir. Seçimleri mütaakip teşekkül eden Hükümetin, Adalet Partisi seçim beyannamesine uygun programında ifade edilen hususlar, seçimlerle tecelli eden millet iradesinin izharında ve Yüksek Meclisin tasvibinde mündemiç direktifleri aksettirmesi itibariyle bugün de değerini muhafaza etmekte ve hükümetimiz, bu programın tümü ile gerçekleştirilmesi hususunda kendisini görevli saymaktadır. Bu itibarla şimdi huzurunuzda sunmakta olduğum yeni program, 11 Kasım 1969 tarihinde Yüksek Meclisin güvenoyu ile tasvip buyurulan program ile seçim beyannamemiz ve İkinci Beş Yıllık Planla beraberce mütalâa olunmalıdır.

Sayın milletvekilleri,

Hükümetimizin faaliyet ve icraatına yön veren temel ilkelerden başlıcası, Anayasamızın insan haklarına dayanan millî, demokratik, laik ve sosyal hukuk Devleti nizamını bütün icaplarıyla gerçekleştirmek noktasında toplanmaktadır. Bu maksatla her türlü gayret ve itinaı göstermeye, gerekli tedbirleri almaya devam edeceğiz. Memlekette huzur ve sükûnun devamlı bir şekilde korunmasını, iktisadi hayatın istikrarlı gelişme ve kalkınmasını, Anayasanın sağladığı hak ve hürriyetleri teminat

içinde işler halde bulunduracak bir güven ve istikrar ortamının bütün müessese ve şartlarıyla teassüsüne bağlı görmekteyiz. Böyle bir ortamın devamında, Hükümetin vazife ve sorumluluklarını takdir etmekteyiz. Bunun yanı sıra, hiç şüphe yoktur ki, demokratik rejimin manevi ortakları ve ayrılmaz unsurları bulunan bütün müesseselerimize, siyasî partilere, hür basına da önemli vazifeler düşmektedir. Biz demokrasinin gücüne ve faziletine inanıyoruz ve onun gelişmesinde iyi geleneklere kavuşmasında iktidar gibi, muhalefetin ve bütün hürriyet müesseselerinin de hayati menfaatleri olduğunu müdrik bulunduklarını ümid ediyoruz.

Demokrasimizin güçlendirilmesi; her şeyden evvel, yasama ve yargı organlarının, icranın özerk kuruluşların, hulusa Devlet yapısının dokusunu teşkil eden müesseselerimizin müşterek bir Anayasa ve temel nizam anlayışında mutabık hale gelmelerini gerektirmektedir.

Anayasamızın ilgili hükümleri, gerekçesi apaçık ortada iken; menşeiini Anayasadan alan hak ve hürriyetleri en sivri uçlara kadar sınırsız bir şekilde açık sayan bir anlayış ve yine bu haklarla temel nizamın yıkılması gayretlerini mümkün ve hukuki gören bir tatbikat; Türk demokrasisinin güçlenmesine yardımcı olmayacaktır.

Sayın milletvekilleri,

Biz; milliyetine, dinine, din ve vicdan hürriyetine bağlı olmanın, Türk Milletinin varlığında mevcut ve ayrılmaz bir unsur olduğuna inanıyoruz. Bu hakkı yasalarımızla beraber geleneklerimiz de korumakta ve yaşatmaktadır. Bu haklara müdahale teşebbüslerini, kanunlarımızla olduğu kadar felsefemizle de reddeden bir zihniyetin temsilcileriyiz. Anayasamızın teminatı altında bulunan bu hakları en geniş şekliyle ve korkusuz kullanmakta olan milletimizin dini veya millî hisleri, bir tehlike sebebi olarak gösterilmez.

Biz Anayasamızın kendi kurduğu temel nizam dışında herhangi bir doktrine bağlı olmadığı inancını muhafazada devam etmekteyiz.

Güçlü bir rejime sahibolmanın ikinci şartını, demokratik nizamı güvensiz ve kararsız bir hale itme istidadını hazırlayan sebepleri önlemekte görüyoruz. Bunların başında seçim mevzuatının ıslahı ve seçim takviminin yeniden tanzimi gelmektedir.

Seçim takviminin yeniden düzenlenmesi, her yıl yeni bir seçime girmek suretiyle memleket sathına yayılan gerginliğin önlenmesi ve seçmenin seçimle olan ilgisinin canlı tutulması bakımından bir zaruret olmuştur.

Siyasi istikrarı her yönü ile korumaya kararlı olduğumuzu, içte ve dışta münakaşa edilmez hale getirebildiğimiz nispette, milletimizin ve Yüce Parlamentosunun başarılarını etkileyecek hiçbir güç tasavvur etmiyoruz.

Beklenmedik ve istenmedik olayların ağır baskısına rağmen, 1960-1970 devirleri arasında ulaştığımız merhaleyi, Parlâmento içinde tesisine muvaffak olduğumuz ölçülü ve seviyeli ortamı korumanın, partiler arası iyi ilişkileri ve mücameleyi ayakta tutmanın, meselelerimizi memleket menfaatine en uygun şekilde halletme

yolunu aramanın, aramızdaki görüş farkları ne kadar önemli olursa olsun, hepimiz için millî bir görev olduğu inancını kesin olarak muhafaza etmekteyiz.

Muhalefetle iktidarın aynı bünyenin tamamlayıcı unsurları olduğu görüşüne, her zaman olduğu gibi bağlıyız. Muhalefetin haklarına saygı gösterme yoluna iktidar olarak nasıl bağlı isek, muhalefetin de aynı şekilde bir davranıştan ayrılmıyacağı ümidini kaybetmemek istiyoruz.

İktidar muhalefet münasabetlerinde münakaşa konularını, murakabe, hizmet ve istikrar sınırları içinde tutmanın, kısır çekişmelerden kaçınmanın; demokrasi-mize, milletimize ve memleketimize faydalı tek çıkar yol olduğuna kaaniiz.

Yeni Anayasamızla doğmuş ve millet rızasıyla gerçekleşmiş geniş hürriyetlerin, değişik çevreler tarafından zaman ve kasıtlı kasıtsız aşırılıklara yöneltilme istidadının sorumsuzluklarla dolu tezahürleri karşısında, bu görüş ayrılıklarımızı, Parlamento içinde ve siyasî mücadelenin seviyeli ölçüleri çerçevesinde telife çalışmak suretiyledir ki, bizlere düşen görevin en iyi şekilde yerine getirilebileceği kanaatindeyiz.

Hükümetimiz, bu anlayış içinde, demokrasiyi güçlendirmek için alınması gerekli tedbirleri partiler üstü bir mesele olarak görmektedir. Bunları gerçekleştirmek için bütün partilerimizin karşılıklı iyi niyetlerle bir görüş birliğine varma imkânını araştırmalarını; bu önemli konuyu başarıya ulaştıracak en uygun yol telakki etmekteyiz.

Sayın milletvekilleri, Devleti topyekün müessir bir hale getirme ve bu müessiriyeti muhafaza ve idame etmenin, birçok şartlara bağlı olduğu bir gerçektir. Bunların başında, Devletin kendi emniyetinin ve kamu düzeninin sağlam bir şekilde korunması gelir. Bir memlekette emniyet ve asayiş meseleleri sağlam ve vatandaşa tam güven verecek şekilde düzenlenmedikçe huzurdan söz etmeye imkân yoktur. Bunun hemen yanında adalet tevziinde isabet ve süratin sağlanması, aşırı cereyanlarla hukukun içinde kalınarak yeterli bir şekilde mücadele olunması, iyi işliyen bir idare cihazının kurulmuş bulunması gibi konularla karşılaşmaktayız. Hükümetimiz bu anlayış içinde Devlet ve vatandaş emniyetini korumak, asayiş işlerini düzenlemek, birçok eksikliklere rağmen feragatle çalışan adli teşkilatımızı takviye ve teçhiz etmek, aşırı cereyanları, hürriyetleri zedelemekten zararsız hale getirmek suretiyle Devletin tüm organlarında işlerin daha çabuk, az masraflı ve verimli bir şekilde yürütülmesine kararlıyız. Bunun içindir ki, icranın müessir bir şekilde işleyebilmesini, bir taraftan idari bünyemizi temelden düzenlemekte, diğer taraftan kamu personelinin geçim şartlarını acil bir şekilde ıslah eylemekte görüşüyoruz.

Bu maksatla girilmiş bulunan çalışmalarımızı süratle gerçekleştirmenin kararı içindeyiz. İlk ele alacağımız iş, hazırlıkları hemen hemen tamamlanmış bulunan Personel Kanunu tasarısının en kısa zamanda Meclislere getirilip kanunlaştırılmasıdır.

Seçim beyannamemizde de önemle belirtmiş olduğumuz gibi, hürriyet ve refahı bir arada gerçekleştirecek sosyal adalete dayalı hür bir demokrasi nizamının

samimi savunucusu ve uygulayıcısı olmak davasını benimsemiş bulunuyoruz. Bu bakımdan bir taraftan demokratik bir düzen içinde planlı kalkınmayı gerçekleştiren, diğer taraftan artan millî gelirden bütün vatandaşların adil şartlar içinde faydalanmalarını, insan haysiyetine yaraşır daha yüksek bir hayat seviyesine kavuşmalarını ve geleceğe güvenle bakmalarını sağlayacak sosyal tedbirlere millî kaynaklarımızın müsaadesi ölçüsünde yer vermek azim ve kararındayız.

İktisadi kalkınmanın yüksek bir gelişme hızı ile ve istikrar içinde yürütülmesi, bu hedeflere ulaşmayı mümkün kılacak şekilde Kalkınma Planının basiret ve hasasiyetle uygulanmasına bağlıdır. Bu itibarla kaynak ve hizmet dengesini sağlamak üzere millî gelirin istikrar içinde artırılmasına elverişli istikamette iktisadi ve mali tedbirler alınmasına önem vereceğiz. Bir taraftan tarım istihsalini ve tarımda verimliliği artıracak tedbirler alınırken, diğer taraftan sanayileşmeyi hızlandıracak, teşvik edecek ve yeni iş sahaları açılması suretiyle istihdam seviyesini yükseltecek imkânlar sağlanacaktır. Memleketimizin tabii ve maddi kaynakları yanında, insan gücü kaynaklarının geliştirilmesini, hem kalkınmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinin temel şartı hem de sosyal hayatta millî ahenk ve huzurun birbirini tamamlıyan zaruri unsurları saymaktayız. Bu görüşle iktisadi yatırımlarla birlikte insan gücüne değer vermeğe yönelmiş millî hedeflere ve ihtiyaçlara uygun bir eğitim sisteminin uygulanmasından geniş faydalar elde edileceğine kaani bulunuyoruz. Eğitimin büyük vatandaş kütleleri için fırsat eşitliği içinde herkese açık ve yaygın bir hizmet haline getirilmesi suretiyle her Türk gencine eğitim imkânı sağlanırken, bu hizmetin millî insan gücü potansiyelimizi kalkınma hedeflerine yöneltici bir vasıf ve seviyeye yükseltilmesi de, önemle ele alacağımız konulardandır. Eğitim faaliyetlerinin, istihdam ihtiyaçlarımıza uygun insan gücünün yetiştirilmesi yanında, millî ümitlerimizin mihrakı olan Türk gençliğinin, bu ümitlere layık olacak şekilde ve millî şuurumuzu yüksek seviyede tutarak eğitilmesi, Cumhuriyet hükümetlerinin önemle takip edecekleri millî bir dava teşkil etmektedir. Hükümetimizin, bir taraftan Milli Eğitim hizmetleri çerçevesinde okul içi ve okul dışı eğitim programlarıyla, diğer taraftan gençlik ve spor hizmetleri çerçevesinde zaman değerlendirici spor ve kültür faaliyetleriyle, Türk gençliğinin bu istikamette maddi ve manevi gelişme ihtiyaçlarına cevap vermek kararındadır.

Eğitim sistemimizde hedef ve metotların, bugünün ve yarının ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi ve gençliğin yetiştirilmesi ile birlikte, millî kültürümüzün ve tarihi değerlerimizin korunması ve yaşayan nesillere tanıtılması, kültür ve sanat alanında yaratıcı faaliyetlerin teşviki; Hükümetimizin üzerinde önemle duracağı konulardır. Milletimizin maddi ve teknik gücünü yükseltici çalışmaları tamamlıyan manevi ve kültürel gayretler desteklenecek, medeniyet ailesi içindeki geleneksel mevkiimizin muhafazası kadar millî istidadımızın yaratacağı eserlerle de Türk milletin insanlık alemine yeni katkılarda bulunması teşvik edilecektir. Bu maksatla, bugün Milli Eğitim Bakanlığının geniş sorumluluk sahası içinde yer alan kültür işleri için ayrı ve bir bakanlık kurulması öngörülmektedir. Maddi ve iktisadi bir muhtevadan ibaret olmıyan, ancak sosyal ve kültürel kalkınma ile birlikte gerçek mana-

sını kazanan millî kalkınmada, manevi ve sosyal hedeflerin ve tedbirlerin büyük önemine inanıyoruz. Vatandaş iktisadi bir faaliyetin sadece bir aleti ve hammad-desi sayan materyalist görüşlerin karşısında olarak, maddi ve iktisadi kaynakları geliştirici gayretlerin, manevi ve sosyal hedeflere ulaştırdığı ölçüde değer taşıdığı kanaatindeyiz.

Bu mülâhaza iledir ki, milletimizin millî ve sosyal meselelerine büyük önem vermekte devam edeceğiz. İktisadi faaliyetlerin ancak gerçekleşme vasıtasını teşkil ettiği sosyal gayeleri elde etmek üzere, fakirliği ortadan kaldırmak ve refahın tabana yayılmasını sağlamak için mümkün olan bütün tedbirleri alacağız. Sosyal adaletin müessir metotları olarak emekle sermaye arasında ahenkli bir gelir dağılımını düzenliyen toplu sözleşme rejimi ile vergi adaleti esaslarını, genişletilmiş sosyal hizmetlerden faydalandırmak suretiyle dar gelirli büyük vatandaş kütlelerinin yaşama seviyesinin yükseltilmesi tedbirlerini bir arada ve Kalkınma Planı çerçevesinde tatbik mevkiine koyacağız. İktisadi gerçeklere ve millî ihtiyaç önceliklerine uygun ve bütün zümre ve sınıfların haklarını âdil ölçüler içinde beraberce koruyan bir denge nizamının devamına önem vermekteyiz. Herkesin medeni imkân ve vasıtalarla sahip, yarın korkusu ve gelecek kaygusundan uzak olarak yaşamasını, bölgeler ve sosyal zümreler arasındaki ahenkli dengenin ve millî huzurun şartı saymaktayız. Sağlık ve eğitimle ilgili kamu hizmetlerinin, medeni nimet ve vasıtaların, yurdun her köşesine ve çeşitli vatandaş zümrelerinin ayağına götürülmesi ve bunlardan kolayca ve eşit olarak faydalanılmasının sağlanması, sosyal adalete uygun olduğu kadar, iktisadi gücümüzün ve millî refahı artırma gayesine de hizmet etmiş olacaktır.

Devletimizin Anayasa ve Kalkınma Planı çerçevesindeki her türlü hizmetlerinde başarı elde edilmesi; iktisadî, sosyal kültürel hedeflerin tesbiti ve bu yolda gayretlere girişilmesi kadar, devlet faaliyetlerini müessir ve verimli kılacak surette teşkilat ve metotların geliştirilmesine ve tesirli hale getirilmesine de bağlıdır. Bu gerçek, millete hizmet yolundaki çalışmalarını verimli kılabilmek için idarede geniş bir ıslahat hareketini zaruri kılar. Mevcut ve sınırlı mali imkânlarla, milletimize daha çok ve daha iyi hizmet edebilecek şekilde, devlet idaresinde ve diğer kamu müesseselerinde gerekli ıslahatı yapmak kararındayız. Aslında, memleketimizin bütün müesseseleri karşısında ıslahatçı bir görüş ve felsefeyi benimsiyen Adalet Partisi iktidarı olarak, idari ıslahat tedbirlerini, bütün diğer ıslahat hareketlerinin hazırlayıcı ve gerçekleştirci bir vasıtası ve çıkış noktası saymaktayız. Personel reformunu da içine alan idari reforma paralel olarak, eğitim metotlarının ıslahı, adalet cihazının daha ucuz ve süratli işliyecek şekilde düzenlenmesi, vergi sisteminin ve tatbik usullerinin gelir zıyanını önliyecek, verimi artıracak ve iktisadi kalkınmayı hızlandıracak âdil ölçülere kavuşturulması, kredi sisteminin, istihsalı artırmaya ve sosyal adaleti daha geniş ölçüde sağlamaya matuf olarak ıslahı, tediye bilançosunun düzeltilmesi için ihracatın geliştirilmesi, topraksız veya yeter toprağı bulunmayan köylünün, imkânlar dahilinde toprağı kavuşturulması ve toprak veriminin artırılması yolundaki tarım reformu, ele aldığımız başlıca ıslahat konularıdır.

Sayın Milletvekilleri,

İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma, hükümetimizin anahedefidir. Bu hedefe ulaşmak için milli menfaatlerimize uygun her kaynaktan faydalanacağız. Kalkınmanın süratli, devamlı, âdil ve dengeli yapılmasına çalışacağız.

Sanayileşmemize bir hamle gücü vereceğiz.

Tarımı, turizmi, madenlerimizi, ormanlarımızı ve diğer tabii kaynaklarımızı, kalkınmaya çok daha katkılı hale getireceğiz.

Büyük Türkiye enfastrüktürünü teşkil edecek olan altyapı yatırımlarına devam edeceğiz.

Yurdumuzun eldeki imkânlarla göre en hızlı şekilde kalkınmasında; sanayileşme konusunda göstereceğimiz gayretlerin ve bu alanda elde edeceğimiz başarının büyük ve önemli rolü olacağına inanmaktayız.

Bu amaçla, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen prensiplere göre, yurdumuzun hızla sanayileşmesini mümkün kılacak tarzda çalışmalara devam olunacaktır. Bu arada, yatırım malları imalatını geliştirecek ağır sanayi projelerine öncelik verilecek, ihracata yönelmiş veya ithal ikamesi sağlanan sanayi dalları desteklenecek ve güçlendirilecektir.

Sanayileşme alanındaki gelişmeleri hızlandırmak bakımından faydalı olacağına inandığımız kredi ve hammadde tedariki konularında, güven ve istikrar sağlayacak yeni tedbirler getirilecektir.

Sanayi politikamızın uygulanmasında kamu sektörü ile özel sektör aynı ölçülere tabi tutulacak özel teşebbüsün Plan hedeflerine uygun olarak kuracağı sanayi tesislerinin teşvik olunmasına devam edilecektir.

Ağır sanayie yardımcı yan sanayi dallarının kurulması, montaj sanayiinde git-tikçe daha çok yerli malzeme kullanılmasının gerçekleştirilmesi, yeni kurulacak sınıai teşebbüslerin dünya piyasalarında rekabet edebilecek ölçü ve kıstaslara uygun bulunması, sinai tesislerimizde dış pazarlara elverişliliği nispetinde yerli hammad-denin kullanılmasına ve bunların yarı mamul veya mamul hale getirilerek ihracedil-mesine, sinai kuruluşların memleket sathına dengeli bir şekilde dağılmasına önem verilecektir.

Madenlerimizin ve petrol yataklarımızın aranması, rasyonel bir şekilde işletil-mesi ve bu kaynakları değerlendirici endüstrilerin kurulup geliştirilmesi, ekonomi politikamızın uygulanmasında dikkat ve önemle üzerinde duracağımız hususlar arasında yer almaktadır.

Sayın milletvekilleri;

Açıklık, güvenlik ve eşitlik prensiplerine dayanan, tam rekabet şartlarının ger-çekleşmesini hedef alan ticaret politikamızın uygulanmasına devam olunacaktır.

Bu politikanın icabı olarak temel mal ve hizmetlerde veya zaruri ihtiyaç mad-delerinde fiyat istikrarını sağlayacak tedbirler titizlikle uygulanacak, taban fiyat po-

litikası ile tarım ürünlerinin değerlendirilmesine itina edilecek ve büyük müstahsil kütlelerinin korunmasına matuf destekleme alımlarına devam olunacaktır.

Üretici ve tüketicilerin teşkilatlandırılması çalışmalarına devam edilecek ve bu amaçla kooperatiflerin çoğalması, yayılması, güçlendirilmesi temin edilecektir.

Sigorta sistemimizin, tarım sigortaları alanında daha geniş ölçüde bir uygulamaya imkân verecek, yurt kalkınmasına yararlı yeni yatırım kaynakları yaratacak şekilde geliştirilmesine çalışılacaktır.

Dış ticaret politikasının, ekonomik kalkınmamızın devamı bakımından büyük bir önem taşıdığına inanmaktayız. Bu amaçla ihracatı geliştirici tedbirlere, dış ticaret politikamızda büyük ağırlık verilecek, özellikle sanayi ürünleri ihracatının artırılmasında büyük faydalar sağlayacak orta vadeli kredi vermekle görevli bir “İhracat ve Kalkınma Bankası” kurulacaktır.

İhraç mallarımıza, milletlerarası standartlara uygun ve dış pazarlarda aranılan vasıflar kazandırılması istikametindeki tedbirlere ve çalışmalara devam edilecektir. İhraç mallarımızın dış ülkelerde sürümünü artıracak her türlü pazarlama çalışmaları geliştirilecek, bu konuda yeni tedbirler alınacaktır.

Ekonomimizin hızla geliştirilmesi amacıyla, ithalat politikamızda, yatırım malları ve sanayiimizin muhtaç olduğu hammaddelerin tedariki hususlarına büyük önem verilecek ve bunların ithaline öncelik tanınacaktır.

Sayın Milletvekilleri

Bu hedefleri gerçekleştirmek için, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında prensipleri tesbit edilmiş olan, vergi, bütçe ve para politikasına göre; ekonomimizin enflasyon, resesyon, deflasyon gibi arızalardan uzak kalarak istikrar içinde gelişmesini, yurdumuzun hızlı ve sıhhatli kalkınmasını, artan millî gelirin vatandaşlar arasında âdil ve dengeli bir şekilde dağılımını mümkün kılacak bir mali politikanın takibine devam olunacaktır.

Bir süre önce yürürlüğe girmiş bulunan yeni “Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu” hükümlerinden de faydalanılarak, bankalar ve kredi sistemi yeniden düzenlenecek, sermaye piyasasının kurulması, gönüllü tasarrufların teşviki gibi konularda tedbirler alınacaktır.

İktisadi Devlet Teşeküllerinin kalkınmaya katkısını artırmak için bunların, elerindeki imkânlardan daha çok faydalanılmasını ve yeni kaynaklar yaratmalarını temin edecek ıslahat tedbirlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

Sayın milletvekilleri; Hükümetimiz, hayatını sermayesinden çok emeği ile kazanan işçi, köylü ve çiftçi esnaf ve sanatkarlarımızın ekonomik ve sosyal şartlarını iyileştirmek hususundaki çalışmalara titizlikle devam edecek; bu konuda yeni birçok tedbirler getirecektir.

Sosyal adaletin; her şeyden önce herkesin kabiliyetine göre bir iş bulabilmesi ve geçim seviyesine uygun bir gelir sağlayabilmesi imkânının teminat altına alın-

ması suretiyle gerçekleştirileceği inancındayız. Bu amaçla, plan hedeflerine uygun şekilde istihdam imkânları artırılacak, sermaye ve emek ilişkilerinin yurdumuzun kalkınmasına ve vatandaşlarımızın menfaatlerine uygun şekilde yürütülmesindeki dikkatli çalışmalara devam olunacak, çalışanların sosyal güvenlik şartlarını bugünkünden daha iyi bir hale getirmek hususunda gereken her türlü tedbirler alınacaktır.

Yurt dışında çalışan işçilerimizin durumları ile yakından ilgilenmeye devam edeceğiz.

Aynı şekilde, köyün ve nüfusumuzun %70'ini teşkil eden köylü ve çiftçilerimizin kalkındırılmasını, mümkün olan en kısa süre içinde refaha kavuşturulmasını, sosyal devlet anlayışımızın en tabii bir icabı saymaktayız.

Hükümetimiz, köylerimize medeni hizmetleri götürmeyi, köylüyü bu hizmetlerden yararlanacak iktisadi güce ulaştırmayı başta gelen ödevlerinden biri sayan bir anlayış içinde bunları gerçekleştirmek hususundaki çalışmalara aynı titizlikle devam edecektir.

Bu hedefe erişebilmek için köyle ilgili yol, su elektrik, eğitim, sağlık, kredi, fiyat destekleme alımları ve çeşitli tarım hizmetlerinde yardımcı olmak gibi hususlarda, bundan böyle de Devletin imkânlarını ekonomimize en yararlı şekilde kullanmaya itina göstereceğiz.

Tarım üretimin artırılması, ürünlerin sürüm ve satışı, uygun fiyatla değerlendirilmesi bakımından gerekli tedbirler alınacaktır. Köye hizmet götüren kuruluşlar, yılların tecrübelerinden faydalanılarak daha müessir yetki ve usullerle güçlendirilecek ve bu gayeye yönelmiş çeşitli müesseseler arasında işbirliği sağlanacaktır.

Kötü hava şartları yüzünden ödeme gücünden yoksun kalan küçük çiftçilerimizin, yıllardır birikmiş banka borçları faizsiz ve uzun vade ile taksite bağlanacaktır. Böylece küçük çiftçilerimizin yeni kredi imkânına kavuşturulmuş olacaktır.

Köylü ve çiftçilerimizi yakından ilgilendiren ve yurdumuz için büyük ve hayati bir önem taşıyan, tabii ve devamlı bir servet kaynağı olan ormanlarımızın, millî ekonomimize en yararlı şekilde korunması, geliştirilmesi, işletilmesi ve değerlendirilmesi ana hedefine yönelmiş orman politikasına devam edeceğiz.

Bu suretle, orman içinde ve kenarında yaşayan vatandaşlarımıza daha iyi geçim imkânlarının sağlanması hedefinin şartları da aynı zamanda gerçekleştirilmiş olacaktır.

Sahillerimizde yer yer balıkçı limanları ile çekek yerleri gibi kıyı yapılarının büyük sayıda inşasına devam olunarak sahil köylerimizde yaşayan vatandaşlarımızın hayat şartlarının iyileştirilmesine çalışılacaktır.

Sayın üyeler;

Yurt kalkınmasına emek ve alinteri ile büyük katkıda bulunan ve sosyal bütünlüğümüzün korunmasında önemli görevleri olan esnaf ve sanatkârlarımızın iktisa-

di güçlerinin arttırılması, bunların daha iyi sosyal yaşama şartlarına kavuşturulması başlıca hedeflerimizden biridir.

Çalışma düzenimizin bu hedefe ulaşmasını engelliyen tıkanıklıklar giderilecek; kredi, hammadde, alet ve edevat, eğitim, pazarlama ve sosyal güvenlik imkânlarından yararlandırma gibi konularda, günümüzün değişen ve gelişen ihtiyaçlarına uygun tedbirleri içine alan bir politikanın uygulanmasına devam edilecek ve yeni her türlü tedbirler alınacaktır.

Sayın milletvekilleri; Türkiye; hızlı bir şehirleşme meselesi ile karşı karşıyadır. Düzensiz bir şehirleşmenin kontrol altına alınamaması halinde, çözümünde ciddi zorluklar çekeceğimiz durumlarla karşılaşılması mukadderdir. Bunun içindir ki, imar ve iskân politikamızın hedefi, şehirleşmeyi düzenli bir şekilde sağlamak ve yerleşme merkezlerini medeni imkân ve vasıtalarla kavuşturmak istikametine yönelmiştir. Bu maksatla, bölge ve il ölçüsünde kademeli bir yerleşmeler ağı kurma çalışmalarına hız verilecektir. Muhtelif şehirler için yapılmakta olan metropoliten planlama çalışmaları tamamlanacak, buralarda sanayi bölgeleri kurulacaktır.

Hükümetimizin mesken politikasının temel hedefi; henüz başını sokacak bir yuvaya kavuşmamış aileleri, meşru ve hukuki yollardan ev sahibi yapmaktır. Devlet ve fert güçlerinin yanyana gelmesiyle vatandaşın mesken ihtiyacının mümkün olan en kısa zamanda giderilebileceğine inanmaktayız. Bu maksatla, mesken kredileri faizlerinin kısmen veya tamamen Devlet bütçesinden karşılanmasını mümkün kılacak bir sistemi uygulamak kararındayız.

Bu arada, gecekonduların yapımını nizam ve kontrol altına alan çalışmalarımıza da devam edeceğiz.

Ucuz arsa, proje, faizsiz kredi, geliştirilmiş yapı sistemleri çalışmalarımızla ve bunların yanında aldığımız diğer sosyal ve ekonomik tedbirlerle gecekonduların yapımı ve yayımı önlenirken, mevcut gecekonduların yol, su, kanalizasyon ve elektrik gibi kamu hizmetlerini en kısa zamanda tamamlamak amacını güden faaliyetlere hız vereceğiz.

Diğer taraftan, tabii âfetler karşısında daha süratli ve güçlü olarak, âfetzade vatandaşın yanında ve hizmetinde bulunmak kararındayız. Vatandaşın güvenlik içinde yaşaması ve felaket anında Devletin bütün imkânlarıyla âfetzedelerin yardımına koşacağından, kimseyi aç ve açıkta bırakmayacağından emin bulunması; bu konu ile ilgili çalışmalarımızın anahedefini teşkil etmektedir. Afet vukuunda; emniyet, sağlık, iaşe ve geçici barınak gibi tedbirler manzumesi, yurdun en ücra köşelerine kadar ulaşacak tarzda yeniden düzenlenecek, ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanacak ve yardım tedbirleri süratle uygulanacaktır.

Afetler dolayısıyla ekonomik gücünü kaybetmiş vatandaşların, yeni yerleşme yerlerine modern, fenni ve sıhhi konutlara kavuşmalarına ve ekonomik güç kazanmalarına yardım edeceğiz. Bu yardımların, büyük ölçüde karşılıksız olmasına çalışacağız.

Sayın üyeler;

Bütün vatandaşlarımızı sağlık hizmetlerinden en geniş şekilde faydalandırmak, hizmeti vatandaşın ayağına götürmek, halkın sağlık bilgisini artırmak, koruyucu hekimliğe öncelik vermek, tedavi hekimliğini tamamlayıcı bir unsur olarak kabul etmek ve yürütmek, maddi imkândan yoksun olanlarla bakıma muhtaç, kimsesizleri, sakatları, küçükleri, ihtiyarları ve dar gelirli vatandaşları parasız tedavi imkânlarına kavuşturmak, anahedefimizdir.

Kademeli olarak tatbik edilecek bir sağlık sigortası sistemi geliştirilecektir.

Sosyal ve ekonomik yönden çeşitli bölgelerde farklı gelişme şartları gösteren yurdumuzda, en kısa zamanda bu farklılığın ortadan kaldırılması ve Türkiye'nin bütün bölgelerinin tüm olarak çağdaş medeniyet seviyesine çıkarılması hedefimizdir. Bu hususta özel bir önemle üzerinde durduğumuz bir konu da, Doğu bölgesinin kalkınması meselesidir.

Bu sebeple, memleketimizin ekonomik ve sosyal kalkınmasına ait plan uygulanırken, geri kalmışlığın yaygın ve tesirli olduğu bölgeler arasında özel bir durumu olan bu bölgede eğitim, tarım, ulaştırma, sağlık hizmetleri, elektrik enerjisi üretimi ve dağıtılması, kredi politikasının uygulanması ve çeşitli yatırım ve kalkındırma projelerinin ve sulama programlarının gerçekleştirilmesi gibi konularda özel tedbirler alınmasını lüzumlu görmekteyiz.

Bu mülahaza ile kararlaştırılan tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

1. Eğitim tesislerinin çoğaltılmasına devam olunacaktır. Bu arada, bölgede kurulmakta olan Atatürk Üniversitesi kuruluşunun tamamlanmasına gayret edilecek ve kurulmasına başlanılan Diyarbakır Üniversitesinin biran önce tamamlanması için gereken gayretler gösterilecektir.

2. Bölgede kurulmasına başlanmış olan yatılı bölge okullarının sayısı çoğaltılacak, bu okullara, ilkokuldan sonra yerine göre ortaokul veya sanat okulu kısımları ilave olunacaktır.

3. Bölgede kurulmasına başlanılan tarım, hayvancılık ve orman okulları ikmal olunacak ve sayıları artırılabilecektir.

4. Bölgede yeniden teknik okullar ve yüksek teknik okullar açılacaktır.

5. Bölgenin ulaşım imkânları süratle geliştirilecek, anayol şebekesi tamamlanacak ve her mevsimde geçit verir hale getirilecektir.

6. Bölgede mevcut hava meydanlarına yenileri eklenmek suretiyle hava ulaşımının şümulü genişletilecek ve senenin daha uzun bir süresince hava ulaşımı için gerekli tedbirler alınacaktır.

7. Bölgenin transit ulaşım imkânları artırılabilecektir. Yeni transit ulaşım hizmet merkezleri ve hudut kapıları açılacaktır.

8. Anaulaşım şebekesi dışında daha küçük merkezlere ve köylere ulaşım imkânları artırılabilecektir.

9. Sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonunda görülen aksaklıklar giderilecektir.

10. Şehir ve kasabalardan başlamak üzere bölgedeki bütün merkezlere enter-konekte şebeke ulaştırmak suretiyle elektrik götürülecektir.

Keban Barajı, Dicle ve Fırat ile diğer sular üzerinde kurulacak santrallerden bütün bölge fayalanacaktır. Sanayileşmenin zaruri gereği olan elektrik enerjisinin bölgeye yayılması, bölgenin kalkınmasında en önemli unsurlardan biri olacaktır.

11. Bölgenin kalkınması için imtiyazlı bir kredi politikası kabul olunmuştur. Bu politikanın tatbikine devam olunacaktır.

12 Bölgede yeni iş imkânları yaratacak çeşitli tesislerin kurulmasına devam olunacaktır.

13. Bölgenin tabii kaynakları geliştirmek suretiyle iş imkânları yaratılacaktır. Bu arada maden, toprak ve su kaynaklarının ve ormanlarının geliştirilmesine özel önem verilecektir.

14. Bölge için hazırlanmış bulunan özel hayvancılık projesinin tatbikatına devam olunacaktır. Bu projenin tatbikatında hayvan besiciliğinden başlayan ve satışa kadar devam eden her safhada ele alınacaktır. Bu cümleden olarak et kombinaları, süt tesisleri, yem fabrikaları, deri işleme tesislerinin kurulmasına devam olunacaktır.

Hayvan yetiştiriciliği ve hayvan ürünlerini kullanan işletmeler, özel kredi şart-larıyla teşvik edilecektir.

Komşu ülkelere canlı hayvan ve et ihracına devam olunacaktır. Hayvancılıkla iştigal eden köylü ve müstahsılın eline alın terinin karşılığının geçmesini sağlayan her türlü tedbire müracaat olunacaktır.

15 Bölgede, gıda ve istihlak maddeleri sanayii geliştirilecektir. Esasen satınal-ma gücü çok sınırlı olan bölge halkının istihlak ettiği bazı mamullerin uzak me-safelerden taşınması önlenecek, böylelikle, hem yeni iş imkânları açılmış, hem de istihlak malları makul fiyatlarla bölgeden sağlanmış olacaktır.

16. Bölgede, veteriner hizmetleri geliştirilecek, bu hizmetler köylere kadar gö-türülecek ve hayvan sağlığı ile ilgili yeni merkezler açılacaktır.

17. Bölgede, ucuz yakacak tesisleri geliştirilecektir.

18. Bölgenin hububat yetiştirilmesine müsaidolmıyan kısımlarında her mev-sim kâfi miktarda hububat bulundurulacak şekilde, toprak mahsulleri hizmetleri genişletilecektir.

19. Köylüye açılan zirai kredilerin daha verimli olması sağlanacak, besi kredisi daha yaygın hale getirilecektir.

20. Büyük sulama programının tatbikatı hızlandırılacaktır.

21. Köy hizmetleri (yol, su, okul, elektrik) gittikçe genişleyen bir program da-hilinde yürütülecektir.

İçme sularından mahrum bölgeler, özel projelerle, çok kısa zamanda içme su-
yuna kavuşturulmaya devam olunacaktır.

22. Sanayi siteleri ve çarşılar kurulmasına devam edilecektir.

23. Turizm gelişmesine hizmet edecek tesisler çoğaltılacaktır.

24. Demiryolu ulaşımı, bölgenin merkezlerinde daha iyi hizmet edecek şekilde
ıslah olunacak, bu arada tren seferleri dizel lokomotiflerle yapılacaktır.

25. Topraksız köylünün toprağa kavuşturulmasına ve eline geçen toprağı mu-
hafaza edecek şekilde cihazlandırılmasına gayret sarf edilecektir.

26. Milli plan mefhumundan uzaklaşmamak şartı ile ve bölgenin imkânlarını,
ihtiyaçlarını daha ileri ölçüler içerisinde tesbit etmek maksadiyle ve elde edilen ne-
ticeleri millî plan şümülü içinde kıymetlendirerek, Doğu Bölgesi için özel bir plan
yapılacaktır.

27. Doğu kalkınmasında devamlılık ve sürati sağlamak amacıyla, daha çok sa-
yıda teknisyenin, bölgede çalışması için gerekli tedbirler alınacaktır. Az gelişmiş
bütün bölgelerde hizmet gören her çeşit görevlinin, huzur içinde çalışabilmesi
imkânları hazırlanacaktır. (A.P. sıralarından *“Bravo” sesleri ve sürekli Alkışlar*)

Muhterem milletvekilleri,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, yurdumuza yönelebilecek her türlü tehdidi karşılı-
yabilecek ve millî menfaatlerimizi koruyacak şekilde ve aralıksız olarak cihazlanma-
sı için alınan tedbire devam olunacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin, kendi kumanda zinciri içerisinde öğretim, eğitim ve
moral seviyesini daimi olarak yüksek tutmak için alınan tedbirlere devam edilecek-
tir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin ikmal hizmetleri, sürekli ve güvenilir bir şekilde yü-
rütülecektir.

Silahlı Kuvvetlerimizin hazırda iskân edildiği, sahalardaki tesislerin modern-
leştirilmesine ve yeni kışlalar, hastaneler ve eğitim tesisleri yapılmasına devam olu-
nacaktır.

Şehirlerden uzak birliklerin kurulduğu yerlerden ve hudut karakollarından
başlamak üzere girilen subay ve astsubay lojmanları ile sosyal tesislerin yapımına
devam olunacaktır.

Harb silah vasıtalarından memleketimizde yapılması mümkün ve lazım olanlar
ile ilgili sanayiın geliştirilmesi için özel bir program uygulanacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin teşkilat, personel ve eğitimini geliştirecek tasarıla-
rın kanunlaşmasına çalışılacaktır.

Sayın üyeler;

Dış politika alanında faaliyetimizin istinadedeceği esaslar ve takibedeceğimiz
hedefler üzerinde de önemle durmak isteriz.

Dört yılı aşkın bir süredir izlenmiş olan dış politikanın, milli menfaatlerimizin karşılanması ve Türkiye'mizin milletler camiası içinde muteber ve nafiz bir mevki kazanmasında kaydettiği başarıyı göz önünde tutan hükümetimiz, aynı istikamette yapıcı faaliyet gösterecek ve icraatında çok yönlü ve barışçı bir politika anlayışını hâkim tutacaktır. Açıklık ve devamlılık, Türk dış politikasının temel vasıfları olmakta devam edecektir.

Bu esaslara dayanan dış politikamızın her zamanki gibi en önemli hedefi, memleketimizin güvenliğini en müsait şartlar içinde bulundurmaktır.

Gerek bulunduğumuz bölgede, gerek dünyanın diğer taraflarında barış ve istikrar sağlayıcı şartların doğmasını ve muhafazasını kendi güvenliğimizle de yakından ilgili olduğunu müdrik olarak, bu vadide sarf edilecek çabalara destek ve yardımcı olacağız.

Devletler arasında barışçı münasebetlerin gelişmesine ve işbirliği zihniyetinin yerleşmesine katkıda bulunmaya devam edeceğiz. Milletlerarası ilişkilerimizin genişliği ve derinliğine geliştirilmesine gayret edeceğiz.

Batı ve Doğu âlemleri arasında gerginliklerin azalması ve ihtilaflı konuların zaman içinde halli maksadiyle sarf edilecek gayretlere, Türkiye de samimiyetle katılacaktır. Avrupa'da güvenliğin ve itimadın artmasının dünya barışı bakımından birinci derecede önem taşıyacağına inanıyoruz.

Nükleer silahları da kapsıyacak şekilde şimdiye kadar gerçekleştirilenlerden daha ileri ve tesirli silahsızlanma tedbirlerinin süratle alınmasının genel barış ve güvenlik davasına en gerçek katkıyı yapacağına inanmış olarak, bu alanda girişilecek her türlü yapıcı çabayı destekliyeceğiz.

Birleşmiş Milletler Teşkilatının, insanlığın daha iyi bir dünya nizamına kavuşma arzusunun tahakkukunu sağlayacak müessiriyete kavuşturulması maksadiyle gayret sarfından Türkiye hiçbir zaman geri kalmıyacaktır.

Milletlerarası münasebetlerimiz içinde özel bir yeri olan ve insan haysiyetine önem veren bir demokratik felsefe ortaklığından ve siyasî ve askeri tesanüd bağlarından kuvvet alan Batı memleketleriyle ilişkilerimizin yakın dostluk ve sıkı işbirliği havası içinde gelişmeye devam etmesi; üzerinde dikkatle duracağımız bir husus olacaktır.

Bu meyanda Amerika Birleşik Devletleri, Federal Almanya Cumhuriyeti, İngiltere, Fransa ve İtalya ile ilişkilerimizin ayrı bir önem taşıdığını belirtmek isteriz.

Avrupa'da güvenliğin gerçek manada teessüsüne değin, mensubu bulunduğumuz Batı aleminin güvenliğini ve kıt'ada dengeyi ve istikrarı sağlamak bakımından, NATO ittifakının müessir ve yapıcı bir rol oynamaya devam edeceğine inanıyoruz.

Milletlerarası münasebetlerimizin çerçevesini genişletmeyi öngören çok yönlü bir politika anlayışı içinde Doğu âlemi dediğimiz gruba dahil memleketlerde, Arap memleketleriyle, Asya-Afrika ve Latin Amerika ülkeleriyle ikili ilişkilerimizi geliştirmeye devam edeceğiz.

Egemenliğe, bağımsızlığa ve toprak bütünlüğüne saygı, hak eşitliği ve içişlerine karışmama prensipleri dairesinde komşu ülkelerle ilişkilerimizin gösterdiği gelişmenin devamına itina edeceğiz. Bu meyanda Sovyetler Birliği ve Balkan memleketleriyle sıhhatli bir zemin üzerinde inkişaf halinde bulunan münasebetlerin, dünyanın bu bölgesinde itimat ve anlayış havasının takviyesine önemli bir katkı sağlayacağına inanıyoruz.

Bütün Ortadoğu memleketleriyle gelişen münasebetlerimiz çerçevesinde, İran ve Pakistan ile RCD ve CENTO gibi teşekküllerin sağladığı çok taraflı işbirliği zemininden de kuvvet olarak gelişme gösteren sıkı dostluk ve kardeşlik münasebetlerimizin her sahada, bundan böyle de yapıcı ve semereli bir muhtevada sıkılaşımaya devam edeceğinden eminiz.

Çeşitli bağlarla bağlı bulunduğumuz Arap memleketleriyle münasebetlerimizin, son yıllarda karşılıklı arzu ve gayretle tesis edilen dostluk ve anlayış havası içinde ticari, iktisadi ve kültürel alanlarda geliştirilmesi için gayret sarf edeceğiz.

Arap-İsrail ihtilâfında bugüne kadar takibedilen esaslara uygun bir politika izlemeye devam edeceğiz. Ortadoğu'da her ülkenin yararına sürekli bir barışın kurulabilmesi için silah kuvvetiyle toprak kazancı sağlanması ve çözümlerin emriva-kilerde aranması gibi metotlara iltifat edilmemesi gerektiği görüşündeyiz.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi tarafından kabul edilmiş bulunan kararların bölgede istikrarı ve âdil bir barışı tesise imkân verecek esasları ihtiva ettiğine inanıyoruz. Adil bir çözümün Arap memleketlerinin meşru hak ve menfaatlerini gözetmesi gerekeceği kanaatindeyiz.

Günümüzdeki tehlikeli ihtilafın siyasî bir hal şekline kavuşması maksadiyle girişilecek her türlü teşebbüsü desteklemek ve bize terettübeden gayreti göstermek kararındayız.

Milli dâvamız Kıbrıs meselesinin, Türk Cemaatinin ve Türkiye'nin hak ve menfaatlerine uygun bir şekilde halledilmesi hedefimizdir.

Kıbrıs konusunda meydana gelen yeni gelişmeleri büyük bir dikkatle izlemekteyiz. Acı tecrübelerden geçildikten sonra ulaşılabilmiş olan barışçı müzakere ortamının korunabilmesi ve bu yoldan bütün ilgili tarafların yararına olacak nihai ve adil bir çözüme gidilebilmesi için Hükümetimiz kendine düşen gayretleri göstermeye devam edecektir. Ancak böyle bir sonuca varabilmek için bütün diğer tarafların da samimi ve yapıcı gayretlerini esirgememeleri gerekeceği muhakkaktır.

Kıbrıs meselesinde çeşitli yollar denenmiştir. Sonuç ve başarı sağlamıyan baskı metotlarına avdet suretiyle netice almak niyetlerinin çıkar yol olmadığının açıklıkla anlaşılmış olması gerekir. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetinin kuruluş esasları ve mevcut denge çerçevesinde bir çözüme ulaşılması mümkündür. Hükümetimiz bu husustaki tutumunu sonuna kadar muhafaza edecektir.

Kıbrıs meselesinin kendi gerçeklerine uygun niyet ve vasıtalarla ve tarafların mevcut ve meşru haklarına riayet suretiyle bir çözüme bağlanması Kıbrıs'taki iki

cemaat kadar Türkiye ile Yunanistan arasında da gerçek bir işbirliğine ve iyi münasebetlerin takviyesine imkân verebilecektir.

Hükümetimizin, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da Cemaatimizin haklarının ve millî menfaatlerimizin gerektirdiği azim ve irade ile ve milletimizin dileklerine ve temennilerine cevap verecek bir tutum ve şuurlu içinde hareket edeceğinden asla şüphe edilmemelidir.

Sayın milletvekilleri,

Ticari ve iktisadi münasebetlerimizin Türkiye ekonomisinin ihtiyaçlarına ve kalkınma davamızın gereklerine uygun bir düzeyde yürütülmesi amacımızdır. Diğer ülkelerle gerek ikili gerek çok taraflı olarak yürütülmekte olan ticari ve ekonomik münasebetlerimizin, bu hedeflere uygun şekilde geliştirilmesi için hiçbir gayret sarfından geri kalmıyacağız.

İktisadi ve sosyal kalkınmamızın temel unsurlarından birini teşkil eden bilimsel ve teknik gelişme için gerekli kaynaklardan bir kısmının, iki ve çok taraflı teknik ve bilimsel dayanışma yoluyla sağlanmasına büyük önem atfetmeye devam edeceğiz.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklığımız yeni bir dönemin eşiğine varmış bulunmaktadır. Ekonomik, sosyal ve politik önemi gün geçtikçe kıymet kazanan bu ortaklığın, menfaatlerimize en uygun şekilde geliştirilmesinin gayreti içindeyiz.

Bu anlayışla yürümekte olduğumuz Geçiş Dönemine giriş müzakerelerini müspet sonuçlara bağlamayı ümidediyoruz ve ulaşacağımız bu ileri merhalelerin olumlu şartları içinde ekonomimizin kazanacağı yeni dinamizmin kalkınma gayretlerimize önemli katkılarda bulunacağına inanıyoruz.

Ülkemizin geleceğini büyük ölçüde ilgilendiren ortaklığımızı tam bir başarıya ulaştırmak üzere iktidar olarak gösterebildiğimiz her türlü gayrete devamla, kalkınma planımız çerçevesinde, sanayiimizin ve tarımımızın geçiş döneminin şartlarına süratle ve kolaylıkla intibakını sağlamak için, ekonomik, mali ve idari alanlarda gerekli olan tedbirleri almaya kararlıyız.

Sayın Milletvekilleri,

Huzurunuzda arz ve izah etmekte olduğum siyasî icraat programımız, bizi millet iradesinin tercihlerinden iktidar vazifesine kadar getiren dürüst bir inanç disiplininin azimle devam ve teyidini ifade etmektedir. Kabul ve müdaafa ettiğimiz prensipler ve siyaset felsefesi, Türk Milletinin yüz yıllar boyu birikmiş hakiki ihtiyaç ve arzularından ilhamını almış köklü inançlara dayanmaktadır. Günün politik şartlarının kolayca yön değiştirebilen heves ve eğilimlere değil, memleketimizin gerçeklerine ve tarihi gelişimine uygun olarak, vatandaşların sağduyusundan ve vicdanından partimizin Programına ve Seçim Beyannamemize intikal etmiş bir fikir ve dava manzumesidir.

Adalet Partisi iktidarı olarak memlekette emniyet, asayiş, huzur ve güven sağlayıcı bir hukuk Devleti ortamı içinde istikrarın daima savunucusu olduk. İnsan hak ve hürriyetlerine karşı saygılı dürüst bir idarenin memlekette iyi örneklerini verdik. Demokratik rejimin tam bir açıklık içinde yürütülmesine büyük önem verdik. Haksızlığın, adaletsizliğin, eşitsizliğin, faziletsizliğin hiçbir zaman koruyucusu ve savunucusu olmadık ve olmayacağız. Vatandaşla idare ilişkilerinde, eşitlik, tarafsız ve âdil muamele esaslarını, her türlü iltimas, kayırma ve baskının önlenmesi için en kesin tedbirlerin, şimdiye kadar olduğu gibi alınmasına ve hassasiyetle takibine devam olunacaktır. Bu tutumumuzun aksine davranışlara hiçbir suretle müsamaha edilmeyeceğini bir kere daha açıkça ifade etmeyi vazife biliyoruz. Şuna inanıyoruz ki, başta hür basın ve vatandaşların hak arama hürriyeti olmak üzere, Anayasadan kuvvet alan müesseseler, bu memlekette hem dürüst idarenin, hem de vatandaş haysiyetinin karşılıklı yeter teminatını teşkil etmektedir.

Öngördüğümüz ıslahat tedbirleriyle Devlet çarkının daha iyi ve süratli işlemesini sağlayacağız. Kırtasiyeciliği ortadan kaldırmak, Devlet dairelerini israftan korumak, Devlet İktisadi Teşekküllerini daha verimli hale getirmek, birçok kamu hizmetlerinin yerinde ve süratle görülebilmesi için mahalli idareleri müessir yetki-lerle teçhiz etmek hususlarında gerekli tedbirler alınacaktır.

Yüce Senatonun Sayın üyeleri;

Büyük Türkiye yolunda milletimizin dehasından, yurdumuzun imkânlarından ve rejimin faziletlerinden ümitsizliğe düşmek için hiçbir sebep yoktur. Köklü ve tarihte hiçbir zaman silinmemiş bir millete mensubuz. Çok çeşitli kaynak ve imkânları olan bir yurda sahibiz. Aziz vatanımızı koruma ve kalkındırma azmiyle yanan bir milletimiz var. Elinden tutulduğu ve kendisine yol gösterildiği zaman bu milletin yenemeyeceği hiçbir güçlük tasavvur edilemez. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

İnancımız odur ki, aziz milletimizle beraber hepimizin ruhunu saran büyük, mamur ve müreffeh Türkiye ideali etrafında ve bu ideale doğru birlik ve beraberliğimiz, bütün aksine gayretlere rağmen, bugün her zamankinden daha kuvvetlidir. Ve gittikçe daha kuvvetlenecektir. Çünkü barış içinde daha mutlu ve müreffeh bir dünyaya doğru ilerlemekte ve değişmekte olan insanlık ailesinin şerefli bir uzvu olarak Türk Milleti, ilhamını Büyük Atatürk'ten aldığı birlik ve beraberlik şuuru içinde medeniyet ve terakki savaşının asil heyecanını duymaktadır. Mamur ve müreffeh büyük Türkiye idealinin gerçekleşmekte olduğunu gösteren delilleri millet görmekte, bu ideale hizmet edenlere güvenini esirgememektedir. Aslında kendi tarihi emellerinin ve yaratıcı gücünün eseri olan bütün bu hizmet ve gayretlerin sahipsiz kalmaması için aziz milletimiz bu hizmetlere layık evlatlarını seçmesini ve iş başına getirmesini bilmiştir. İktidarımızın da bu teveccühe liyakatini ispat ederek, büyük tarihi eserin daha da yücelmesi için şevkle hizmete devam imkânlarını yaratacağına inanmaktayız. Hükümetimiz, Yüksek Meclisin güvenine mazhar olduğu müddetçe milletimizi mutlu kılma, mamur, müreffeh ve güçlü Türkiye'yi inşa etme yolundaki programını gerçekleştirmek için başarının teminatına kavuşması olacaktır.

Sayın milletvekilleri,

Hükümetimizin, demokratik rejimin bütün icaplarına saygılı olarak ve tam bir açıklık içinde gerçekleştirmeye çalışacağı konuları Yüce huzurunuzda arz etmiş bulunuyorum.

Siyasi, iktisadi istikrar içinde başarıya ulaşmamızı engelliycek bir durum tasavvur olunamaz. Milletimizin gücünü ve azmini imkân ve kaynaklarımızla birleştirerek büyük ve mutlu Türkiye hedefine ulaşma gayretlerinden uzak kalmamanın; bu çatı altına millet iradesiyle gelmiş ve milletin kaderine birlikte el koymuş bulunan hepimiz için bir vatan borcu olduğuna samimiyetle inanıyoruz.

İşbirliği ve beraberlik ruhu içinde, istikrar, hizmet ve kalkınma devrini devam ettirmek kararındayız.

Hizmetlerimizin Türk milletine mutlu ve hayırlı olmasını ve bu kutsal amaçta Cenabı Hakkın cümlemize yardımda bulunmasını niyaz ediyorum.

Takdir Yüce Heyetinizindir. Saygılarımı sunarım. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Hükümet programının okunması bitmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, şu andan itibaren Hükümet programının müzakerecine iştirak etmek isteyen arkadaşlarımız, Başkanlığa müracaat ederek veya bilâhara söz almak isteyenler de Kanunlar Müdürlüğüne müracaat ederek söz kaydettirebilirler.

Muhterem arkadaşlarım Anayasamızın 103'üncü maddesi; programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra program müzakerelerinin yapılacağını emretmektedir, iki tam gün, Salı ve Çarşamba günlerinin geçmesi suretiyle en erken Perşembe günüdür. Yüce Heyetiniz Perşembe günü ayrı bir birleşim yapmak üzere bir karar vermek suretiyle bugünü tesbit edeceksiniz.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Toplantı Yılı 9 Cilt 57 Birleşim 49

Sayfa 266-277

09.03.1970 Pazartesi

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN: İbrahim Şevki Atasagun

KÂTİPLER: Hüseyin Atmaca (Denizli)

Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S.Ü.)

Açılma Saati: 17.30

Hükümet Programının Okunması

BAŞKAN — Sayın Başbakan Süleyman Demirel'i Hükümet programını okumak üzere kürsüye davet ediyorum, Buyurun, Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından sürekli alkışlar)

III. Demirel Hükümetinin Programı Millet Meclisinin 09.03.1970 tarihli 53'üncü birleşiminde aynen okunduğundan metin tekrar alınmamıştır.

Kapanma Saati: 18.00

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Dönem 3 Cilt 3 Birleşim 54

Sayfa 430-541

12.03.1970 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

BAŞKAN — *Ferruh Bozbeyle*

KÂTİPLER: *Memduh Ekşi (Ordu)*

Zeki Çeliker (Siirt)

Açılma Saati: 10.00

Hükümet Programının Görüşülmesi

BAŞKAN — Bugün, Pazartesi günü Yüce Heyetinize sunulmuş olan Hükümet programının görüşmelerini yapacağız. Bu görüşmelerde grupları ve şahısları adına söz alan arkadaşlarımın isimlerini sırasıyla okuyorum:

Turhan Feyzioğlu, Güven Partisi Grubu adına.

İsmet İnönü, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına,

Cavit Okyayuz, Adalet Partisi Grubu adına.

Şahısları adına söz alan arkadaşlarımın da sırası şöyle:

Mustafa Timisi, Salâhattin Hakkı Esatoğlu, Kenan Mümtaz Akışık, Ali Rıza Güllü, İbrahim Öztürk, İhsan Ataöv, Orhan Birpit, Ali Rıza Uzuner, Ahmet Buldanlı, Hüseyin Dolun, Alparslan Türkeş, Hüseyin Balan, Mevlüt Ocakçıoğlu, Hüseyin Yenipınar.

Şimdi söz sırası Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu'nundur.

Buyurunuz Sayın Feyzioğlu.

G.P. GRUPO ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri yeni Hükümet ve programı üzerinde Güven Partisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Bilindiği gibi, seçimlerden sonra kurulan Demirel Hükümetine Güven Partisi Grubu güvenoyu vermemişti. Güvenoyu vermeyişimizin sebeplerini, 10 Kasım 1969 günü bu kürsüde, etraflıca açıklamıştım. Hükümet programında yurt gerçeklerine aykırı eksik ve hatalı bulduğumuz hususlar vardı. Yıllardan beri yapıp da tutulmayan bazı vaatlerin, hemen hemen aynı kelimelerle, tekrar edilmesini yeterli bulmamıştık. Geçmiş icraat ve tutumlariyle güvenoyuna lâik görmediğimiz bazı kimselerin Hükümet kadrosunda yer almalarını yadırgadığımızı da söylemiştik. Aradan geçen kısa zaman Güven Partisi Grubunun tenkid ve endişelerinin isabetini teyidetmiştir.

Değerli arkadaşlarım, Demirel Hükümetinin bütçe oylamasında azınlıkta kalarak çekilmeye mecbur olmasından, yeni Hükümetin aynı kadro ile ve esasında aynı program ile Meclis huzuruna gelmesine kadar geçen olaylar üzerinde ayrıca duracağız. Demirel Hükümeti ile iktisadi ve sosyal konularda iç ve dış politikada ayrıldığımız noktaları açıklayacağız.

Bu tahlillere geçmeden önce Güven Partisinin bütün davranışlarına ve kararlarına hâkim olan bâzı temel görüşleri, bir defa daha Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden, aziz milletimize arz etmek isterim.

Biz, bugünkü Hükümete muhalifiz, fakat demokratik rejime, hür anayasa nizamına muhalif değiliz. Her siyasi düğümün, her iktisadi ve içtimai derdin, hür demokratik rejim kuralları içinde, çözüleceğine inanıyoruz. Büyük milletimizin iradesine ve Yüce Meclisin kararlarına saygılıyız.

Bugünkü iktidarın karşısında muhalefet ve murakabe vazifemizi tam bir dürüstlikle yapacağız. Hiçbir iftiraya başvurmada, fakat hiçbir gerçeğin gizli kalmasına da imkân bırakmadan, seviyeli bir muhalefet partisine yakışan tutum ve davranıştan ayrılmıyacağız. (*G.P. sıralarından Alkışlar*) Her zaman olduğu gibi içinden geçtiğimiz buhranlı günlerde de Güven Partisi; “Aka ak, karaya kara” parolasına sadık kalacaktır. Her hangi bir buhranın, her hangi bir iktisadi sıkıntının çözüm yolunun demokrasi dışı maceralarda aranması, milletin başına yeni dertler açılması demektir. Her türlü dikta macerasının Türkiye’ye gözyaşı, felâket, yokluk ve esaret getireceğini bildiğimiz için, meselelere mutlaka demokratik usullerle çare bulunmasından yanayız.

Türkiye’de her tartışmayı, her şikâyeti, her çözüm bekleyen meseleyi, hür düzeni yıkma bahanesi saymaya kalkışan demokrasi düşmanları vardır. Bunların bir kısmı kendilerini bilinçli ve aydın, milleti tamamiyle bilinçsiz sayarlar. Bunlar, milyonlarca Türk vatandaşının sağduyusunu hiçe sayarak, kendilerine ezberletilen birtakım hayat ve çürük Marksist tekerlemeleri, çoğu zaman manasını bile kavramadan tekrarlayıp dururlar. Bunlar, kendileri için hürriyet talebederken, millet çoğunluğunu hürriyetlerinden mahrum etmek isterler. Aslında, Türkiye’ye getirmek istedikleri düzen, kendilerini de hürriyetten mahrum edecektir, çünkü savundukları düzen, hakim olduğu her ülkede bir büyük hapisaneye çevirmiştir.

Demokratik rejim, elbette kusursuz bir rejim değildir. İnsan yapısı olan ve insana dayanan her şey gibi, demokratik rejimin işleyişinde de kusurlar görülecektir. Bu rejimde de haksızlıklar, adaletsizlikler, yolsuzluklar, nüfuz suiistimalleri, vazife ihmalleri olabilir, fakat hür ve açık bir rejimde hastalıkları, bünyeyi kemirip bitirmeden, teşhis ve tedavi etmek mümkündür.

Kapalı dikta rejimlerinde, her türlü yolsuzluk ayrı otu gibi yayılır, üstelik meydana da çıkarılamaz, hastalıklar, bünyeyi içten içe kemirir... Baskı ve tahakküm idarelerinde hataların zamanında görülüp frenlenemeyişi, milletlere iç ve dış politikada çok pahalıya malolur. Baskı ve tahakküm idarelerinde halk sefalet çekerken, mucizevi kalkınma edebiyatıyla gerçekler gizlenebilir, hatalar örtülür, şahıslar

putlaştırılır; insan aklı, hür münakaşanın fazileti, koca bir milletin sağduyusu hiçe sayılarak, bir şahsın kerametine bel bağlanır. Diktatör, her zaman büyük adam değildir. Çoğu zaman diktatörün mevkii büyük, kendisi küçüktür, şöhreti kâziptir, aldatıcıdır. Her diktatörlük idaresinde, dürüst, açık sözlü, şahsiyetli insanlar zamanla bir kenara itilir, en iyi niyetli diktatör bile etrafının yavaş yavaş dalkavuklarla, şahsiyetsiz insanlarla sarılmasını önleyemez.

Diktatörün gölgesinde adam yetişmesi güçtür. Öyle ki, tarihin belli başlı diktatörleri sahneden çekildikleri zaman geride, eskiden dilimizde, “kaht-ı rical” adı verilen bir adam kıtlığı bırakırlar. Bir memleket için kıtlıkların en fenası, en tehlikelisi budur.

İnsan haysiyetine uygun tek idare tarzı, hür demokratik rejimdir. Uzun vâdede millî menfaatlere en uygun, en sağlam, en verimli rejim hür demokratik rejimdir. Güven Partisi büyük vatandaş kütlelerine ilgi gösteren, refah götüren, sosyal adaleti gerçekleştiren rejimin de hür demokratik rejim olduğuna inanır.

Köylünün, işçinin, küçük esnaf ve sanatkârın, emeklinin, dar gelirlinin, geçekonduda oturan vatandaşın reyine dayanan bir idare bu vatandaşların derdiyle ilgilenmeye mecburdur. Türkiye’de köye hizmet götürülmesi, köyün rey hakkına sahip olmasından sonra hızlanmıştı. Türkiye’de işçiye hak tanınması, onun teşkilatlanmasına izin verilmesi, işçinin sosyal güvenliğe kavuşturulması, iktidar ve muhalefetlerin işçi dâvasıyla ilgilenmesi, hep işçinin rey hakkına sahip olmasıyla ilgilidir.

Esnaf ve sanatkâra güven içinde çalışma ve hak arama imkânını verebilecek tek rejim, hür demokratik rejimdir. Bir memlekette hür teşebbüsün huzur ve güven içinde gelişebilmesi de, şahısların ve keyfilğin yerine hukukun, hâkim olmasına bağlıdır.

Değerli arkadaşlarım, dikta idareleri gösterişlidir. Dıştan bakıldığı zaman dikta idareleri cilâlıdır, yaldızlıdır, parıltılıdır. Ama bu idarelerin içyüzü yürekler acısıdır. Demokratik rejimde hür tenkid, şahısların putlaştırılmasını önler, basın hürdür, gerçekleri yazar. Şüphesiz, gerek söz hürriyetinin, gerek toplanma hürriyetinin, gerek yazı hürriyetinin ve bütün hürriyetlerin kötüye kullanılması da, her demokratik rejimde mümkündür.

Demokratik rejimde dürüst insanların da dedikodu ve iftiralara uğraması kabilidir. Ama, hür murakabenin işlediği rejimlerde halka, “fazilet âbidesi” olarak gösterilen faziletsizlerin memleket kaderine hükmetmesi önlenmiş olur. Demokratik rejimde iftira da, gerçek de er geç aydınlığa kavuşur.

Bu neticeye ulaşılabilmesi, bütün demokratik denetim yollarının açık tutulmasına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından işletilmesine bağlıdır. Gülün dikenini gibi, demokratik rejimin de, güçlükleri, sıkıntıları, bunalımları vardır. Demokratik rejimin hayat işareti olan bu buhranları, çalkantıları ve gürültüleri diktatörlüklerin kahredici sessizliğine tercih etmek lâzımdır. Bu sebeple, şimdiki Hükümetin demokratik yoldan değişmesi lüzumuna kesinlikle inanan Güven Partisi, tepeden

inme usullerle, demokratik olmıyan yollarla hür düzenin yıkılmasını isteyenlerin de karşısındadır.

Faşizmi ve Komünizmi yalnız hürriyetlerimiz için değil, aziz milletimizin varlığı için de büyük tehlike sayıyoruz. Her vesile ile söylediğim gibi, bir şahsın veya bir avuç imtiyazlı idarecinin emrinde herkesin köle olacağı bir esaret rejimi istemiyoruz. Bir karış toprağa, bir lokma ekmeğe, bir satır yazıya, bir çift söze kafadaki düşünceye, yürekteki Allah sevgisine, huduttaki duaya kadar her şeye, bir avuç siyaset zorbasının hükmedeceği bir zulmün idaresi istemiyoruz.

Güven Partisi olarak, Türkiye'yi, ihtişam ve debdebe ile yokluğun ve sefaletin yanyana hüküm sürdüğü bir içtimai adaletsizlikler diyarı olarak da görmek istemiyoruz. Türkiye'nin hür ve tok insanların diyarı olmasını istiyoruz. Dâvamız, Türkiye'nin hürriyet içinde hem iktisadi refaha, hem de sosyal adalete kavuşmasıdır. Bunun en iyi ve en emin şekilde demokratik rejimle sağlanacağına inanıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, bugünkü Hükümetin icraatını, güvenoyu isteyen Demirel Hükümetinin güven verici bir davranış içinde bulunup bulunmayacağını değerlendiren, en başta içtimai adalete en çok muhtacolan köylü vatandaşlarımızın durumu üzerine Yüce Meclisin dikkatini çekmek isterim.

İçtimai adalet denince, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve Hükümetlerin herkesten önce Türk köyünü ve köylüsünü düşünmesi lüzumuna inanıyoruz. Çünkü, Türkiye'de en büyük sıkıntılara katlananlar, kabul etmek lâzımdır ki, sanayi işçilerinden çok daha güç şartlar içinde bulunanlar, köylü yurtdaşlarımızdır.

Köylünün mahsulünü ve alınterini değerlendirmek, tarımdan geçinemiyen nüfusa başka sahalarda iş alanları bulmak, orman köyleri ve mahrumiyet bölgeleri de dâhil olmak üzere, bütün köylere medeni hizmetleri ulaştırmak, tarım işçilerini memleket şartlarının ve tarım sektörünün özelliklerini hesaba katarak hukukî güvenliğe kavuşturmak, yapılacak işlerin başında gelir.

Öte yandan sosyal adalet deyince, küçük esnaf ve sanatkârlarımızın yıllardan beri kendilerine vad edilen sosyal güvenliğe kavuşturulmaları başta gelen bir ihtiyaçtır. Tarımda çalışanların da, küçük esnaf ve sanatkârların da sanayii işçileri gibi, biran önce hastalık, kaza, ihtiyarlık gibi hallerde sigorta güvenliğinden yararlanmaları, beş yıldan beri bir plân ve program hükmü haline gelmiş, fakat icraat sahasına intikal etmemiş hususlardandır.

Değerli arkadaşlarım, refaha giden yol, sınıf kavgasından, kışkırtmacılıktan, yağma teşvikçiliğinden, mülkiyet ve kazanç düşmanlığından geçmez, iktisadi refaha ve sosyal adalete, milliyetçi ve ıslahatçı bir tutumla erişilebileceği inancındayız.

Türkiye'nin, son Hükümet buhranından önce de, çözülmeye muhtaç çok önemli iktisadi ve sosyal meseleleri vardır. Buhran, güvenoyu ile çözülsün de bu meseleler var olacaktır. Hükümet güvenoyu almasa ve yeni bir Hükümet kurulsun da, kurulacak her hangi bir Hükümet şüphe edilmesin ki, bu önemli iktisadi ve içtimai dertlerle karşı karşıya kalacaktır. Nedir bu meseleler ve bugün Yüce Meclisten güvenoyu isteyen Hükümetin, bunları gerekli ciddiyetle ele alıp çözeceğine güvenebilir miyiz?

Şimdi, mümkün mertebe daha evvelki müzakerelerde söylenen hususları tekrardan kaçınmaya veya bunları özetlemeye çalışarak fakat, hiçbir önemli memleket dâvasını da bu kürsüde zikredilmeden, unutulmuş bir şekilde bırakmıyarak, bu dâvaları bir bir dikkatlerinize arz etmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, Demirel Hükümetlerinin bilançosu, her yıl artarak giden bir tempo ile bütçe açıkları ve devamlı olarak yükselen Hazine açıkları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bugün Türkiye’de başlıca şikâyet konusu olan hayat pahalılığının temelinde de, ihracat tıkanıklığının temelinde de, maliyet yüksekliğinin, dış ödeme dengesizliğinin temelinde de, başlıca sebeplerden biri olan sıhhsiz bütçe politikası, açık bütçe politikası yatar.

Güven Partisi Grubu, 1968 de getirilen bütçenin 1,5 milyar lira açık vereceğini söylemişti. Hükümet, açık yok, diyordu. Bir yıl sonra resmî rakamlar, Güven Partisi Grubunun iddia ettiği gibi, 1,5 milyar lira açık olduğunu meydana çıkardı. 1969’da Güven Partisi Grubu, getirilen bütçenin 2,5 milyar açıkla kapanacağını bu kürsüde ifade etmişti; Hükümet açık yok diyordu. Bir yıl sonra bizzat Hükümetin imzası ile yayınlanan resmî belgeler, 1969 bütçesinin de, evvelce iddia ettiğimiz gibi, 2,5 milyar açıkla kapandığını ortaya koydu.

1970 yılı Bütçesi de, samimiyeti bakımından, bize inandırıcı görünmemiştir. Bunun gerekçelerini Yüce Meclis huzurunda 11 Şubat günü arz etme imkânını bulduk. 1970 yılı Bütçesinin, iki milyar lira civarında olacağı resmî ağızlarca da kabul edilen ek finansman ihtiyacının, yani açığının, âdil olmıyan bâzı tedbirlerle kapatılmasından ve vergi yükünün, vasıtalı vergiler yoluyla, hayatı pahalılaştırıcı istikamette yine vatandaş kütlelerine, müterakki olmıyan bir şekilde dağıtılacağından endişe ettiğimizi belirttik.

Sürüp giden bütçe açıkları, Hazine açıklarını da artırmıştır. Hazine açığı 1963’te bir milyar lira iken, 1969 yılının sonlarına doğru bu miktar bir milyar liradan 5,5 milyar liraya yükselmiştir. Bu Hazine açığı yüzündendir ki Devlet bugün yaptırdığı işin bedelini diyemez, satınaldığı bir malın bedelini ödiyemez durumdadır. Bu yüzündendir ki, Devletten alacağı olan ve alacakları, Bakanların imzası ile yetkili imzalarla ödeme emrine bağlanmış olan vatandaşlar vardır ki, Devletten bu kanuni alacaklarını tahsis edebilmek için nüfuzlu mutavassıtlar aramaya, dairelerde haftalarca, aylarca uğraşmaya mecburdurlar. Bu durum hazindir ve Devletin itibarı bakımından elem vericidir.

Bugünkü iktidarın, işbaşında kalmaya devam ettiği takdirde, yıllardan beri ortaya konduğu halde kulak vermediği bu gerçeklere bundan sonra kulak vereceği ve bütçe açıklarını âdil ve sıhhatli yollardan kapatma çarelerini getireceği hususunda yeteri kadar itimat sahibi olamıyoruz.

Türkiye’de plânın ilân ettiği vergi politikasının temeli, vasıtalı vergilerin vasıtasız vergilerle mukayese edildiğinde oranlarının durmadan yükselmesini önlemektir. Müterakki esaslar dairesinde uygulanması güç olan ve bâzı hallerde âdil olsa bile birçok hallerde pek adaletsiz sonuçlar doğuran vasıtalı vergilerin miktarının

durmadan yükselmesi, aslında Adalet Partisinin ilân ettiği programa da aykırıdır, Meclise getirdiği plâna da aykırıdır, her yıl tekrarladığı yıllık program hükümlerine de aykırıdır, Hükümet programlarıyla millet önünde giriştiği taahhütlere de aykırıdır. Ama, yıllardan beri yapılan şey, hep Vasıtalı Vergilerin artırılması olmuştur. 1970 bütçesi, reddedilen 1970 bütçesi de açığın tamamını, işte “oranlan yükselmeyecektir” diye söylenen bu Vasıtalı Vergilere yüklemeyi öngörüyordu. Bu itibarla, esasen adaletsiz olan vergi politikasını biraz daha adaletsiz hale getiriyordu.

Türkiye’nin bugün karşı karşıya bulunduğu ve kuvvetli bir Hükümetin elinde çözüme kavuşabileceğine inandığımız temel dâvalarından biri de dış ekonomik ilişkilerinin içinde bulunduğu güçlüklerdir. Türkiye’nin kalkınma çabalarında en önemli dar boğaz, dış ödeme dengesizliğidir. İhracatımız son yıllarda tehlikeli bir duraklama içindedir ve plân hedeflerinin gerisinde kalmakta, ithalâtımız hızla yükselmektedir. Dış ticaret açığımız, görünmiyen kalemlerde açık vermek suretiyle, büsbütün büyümektedir. Turizmde açık vermek suretiyle, görünmiyen kalemlerin ümit verici bir kaynağı olması lâzımgelen turizmde açık vermek suretiyle dış ticaret açığımız küçülmemekte, bilâkis büyümektedir.

İthalâtın her yıl ortalama %7,4 artması, ihracatın her yıl ortalama %7,2 oranında artması plânın emri olduğu halde, son yıllarda plânın bu hedeflerinden uzaklaşmaktadır. Bütçe müzakerelerinde çok etraflı olarak izah ettiğimiz bu konu üzerinde Yüce Meclisin fazla vaktini almak istemiyorum. Ancak, 1968 yılında ihracatımızın ilk defa olarak, plân hedefinin gerisinde kaldığını hatırlatmak isterim. 1963’ten bu yana, plânlı dönemde daima plân hedefine ulaşmış ve plân hedefinin üstüne çıkmış olan ihracatımızın, 1968 yılında tehlikeli şekilde plân hedefinin altında kaldığı malumdur. 1969 senesinde düşük bir temelden hareket etmek suretiyle bir miktar ihracat artışı sağlanmış ise de, yine 1969 yılı için plânda öngörülen ihracat hedefine ulaşamadığı bir gerçektir.

Bu şartlar altında Türkiye’de bugün hazin bir şekilde 1968’in ve hemen ona takaddüm eden yılların dertlerini hatırlatan transfer gecikmeleri başgöstermiştir. Yüz milyonlarca dolarlık dış ödemeler Merkez Bankasında sıra bekler halledir. Transfer güçlükleri yüzünden Türkiye’de ithalât tıkanıklıkları, hammadde darlıkları vardır. Türkiye’de öğrencilerin, öğretmenlerin yürümesinden sonra sanayicilerin “hammadde bulamıyoruz” diye yürüyüş yapması gibi bir garabet başgöstermiştir. Hammadde darlıkları yüzünden işyerlerinde çalışma temposunu yavaşlatan, vardi-yaları azaltan, bir kısım işçilerin işine son veren, üretim temposunu gevşeten sanayiciler vardır.

Bütün bu gerçeklere vaktiyle dikkat çekilmedi mi? Çekildi arkadaşlarım. Size daha önce de bu kürsüde arz etmek fırsatını bulduk. Daha 1968 yılında Güven Partisi adına, gidişin nereye doğru uzandığını, bir bildiri ile vatansever duyguları ifade eden bir bildiri ile Hükümetin ve umumi efkârın dikkatine arz etmiştik. Türkiye’nin ihracat dâvasına daha dinamik şekilde el koymadığı takdirde, dış ödeme açığını kapatmak için daha cesur, daha bilgili, daha azimli tedbirler almadığı takdirde, kısa zamanda önemli transfer tıkanmaları ile karşılaşacağı, ithalâtta güçlüklerle uğrıyla-

çağı ve hammadde darlıklarının başgöstereceği, sınai üretimde güçlüklerle uğrıtacağı bu bildirimizde ifade edilmmişti.

Sayın Başbakan, o tarihte bütün bu ikazları hafife aldılar, “bu yıl böyle bir şey yoktur” dediler. O tarihte başlamıştı güçlükler. Ama, “yoktur” dediler, “Birkaç ay sonra ihracat mevsimi geliyor, bütün bu ufak tefek sıkıntılar geride kalacaktır.” dediler. Gelecek sene birtakım güçlüklerle uğrıtacağımızdan bahisle “şimdiden telâşa kapılmanın mânası ve faydası yoktur” diye bir de sükunet dersi vermek lûtfunda bulundular. Fakat, hâdiseler kendilerini değil, bizi teyidetti. Bugün bizzat Hükümetin resmî ağızları ve bizzat Sayın Demirel’in imzasını taşıyan 1970 programı gibi resmî belgeler, Türkiye’de dış ödeme dâvasının ciddi bir noktaya gelmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Arkadaşlar, bugüne kadar ki meseleyi yeteri kadar ciddiye almıyan tutumu ile Demirel Hükümetinin, bundan sonra da Türk ekonomisinin bu bir numaralı dar boğazını genişleteceğine güvenemiyoruz.

Turizm dâvası gibi hayati bir dâva maalesef, yeterli olmıyan ellerde bir gösteriş ve bol övünme edebiyatı dışında faydalı bir sonuç vermemiştir.

Turizmle ilgili acı bir gerçeği, yine bu kürsüde, arz etme fırsatını bulmuştum. Aziz arkadaşlarım, bugün turizm, dünya dış ticaretinde, ekonomik hareketlerinde bir numaralı kalemi teşkil eden hale gelmiştir. Buna rağmen turizmden Türkiye hissesini alamamaktadır.

Akdeniz sahillerinde gelişmişlik derecesi, kültür dünyası ve hattâ kıtası birbirinden farklı olan pek çok ülkeler vardır. Fransa, İtalya gibi Batı Avrupa ülkeleri, İspanya gibi yarı gelişmiş bir ülke, Yunanistan gibi bir ülke, Fas, Tunus, Cezayir, Mısır ve Ürdün gibi Müslüman ülkeleri, İsrail gibi yeni bir ülke hülâsa, Akdeniz’i çepe çevre saran bütün ülkelerde turizm gelirleri turizm giderlerinden fazladır. Bütün Akdeniz ülkeleri içinde yalnız Türkiye’dir ki, yıllardan beri ilân edilen hedeflere rağmen turizmden aldığı turizm masraflarından daha düşük tutmaktadır. Yani, Türkiye’ye yabancı turistlerin getirdiği döviz miktarı, Türkiye’den dışarıya gönderdiğimiz vatandaşlarımızın turizm masraflarını dahi karşılamaz bir haldedir.

Tekrar ediyorum; Lüksemburg’dan dahi bazan birkaç yüz bin dolar, bir milyon doların altında bir miktarı borçlanarak faizle almaya mecbur olan Türkiye, Hollânda’dan, Belçika’dan yılda 2 milyon dolar, 3 milyon dolar borç almak için Konsorsiyumda uğraşmaya mecbur olan Türkiye, kendi vatandaşlarının eğlence turizmi için 10 milyonlarca dolar sarf edebilecek bir durumda değildir. Bu duruma birçok defa dikkati çektik.

Türkiye, 65 milyon doları bir plân döneminde turizm açığı olarak sarf edecek bir durumda değildir. Ama, buna rağmen bu önemli mesele üzerine yeteri kadar ciddiyetle eğilmek yoluna gidilmemiştir.

Turizm politikamızda, Anadolu toprağının kendi öz medeniyetlerine yeteri kadar önem verilmediğinden de bir vesile ile şikâyet etmiştim.

Değerli arkadaşlarım, Yunan ve Roma medeniyetinin kalıntılarını turistler İtalya'da da, Yunanistan'da da, Yunan adalarında da görebilmektedirler. Bizim, turistlere gösterebileceğimiz kendimize has bir Selçuk medeniyetimiz vardır, bir Osmanlı medeniyetimiz vardır, Anadolu toprağına has olan bir Hitit medeniyeti vardır. Bunları yeteri kadar değerlendirme yoluna gidilmek gerekeceği inancındayız.

Türkiye'de turizm dâvasının nihayet, bir gösteriş, bir bol edebiyat sözü olmaksızın çıkarılıp, ciddi tedbirler manzumesi konusu haline getirilmesi lüzumuna işaret etmek isteriz.

Tablolar okumak suretiyle sizleri yormak istemiyorum, Turizm konusunda Birinci Plân döneminin de, İkinci Plân döneminin de bugüne kadar geçen yıllarının tam bir başarısızlıkla kapanmış olduğunu bütçe konuşmalarında arz etmiştim. Bunları tekrar ederek vaktinizi almıyacağım.

Demirel Hükümetlerinin kuruldukları günden beri geniş ölçüde ve biraz hayalperest bir şekilde bel bağladıklarına şahid olduğumuz yabancı sermaye konusunda da durum farklı değildir.

Güven Partisi Grubu olarak tekrar edeyim ki, programımızda, bütçe konuşmalarımızda, Hükümet programları tenkidlerinde sık sık tekrarlamaya imkân bulduğumuz gibi, biz yabancı sermaye konusuna hissi açıdan değil, akli açıdan bakarız.

Yabancı sermayenin bir dostluk ve bir düşmanlık konusu değil, bir akıl ve hesap işi olduğuna inanırız. Yabancı sermayenin; iyi kullanıldığı zaman, bir memleketin kalkınmasında belli şartlar içinde, belli bir süre için faydalı olabileceğini birçok memleketlerin tecrübesi göstermiştir. Yabancı sermayenin, bir memleketin ekonomisini çökertebileceğini, o memleketi sömürebileceğini, o memleketin tabii kaynaklarını, iktisadi gelişme imkânlarını istismar edebileceğini de yine dünyanın birçok ülkelerinin tecrübesi ortaya koymuştur.

O halde yabancı sermaye konusu, çok sevdiğim misali tekrar edeyim, ateşe bakar gibi bakılacak bir konudur. Ateşe düşman olunmaz, ateşe ilânı aşk edilmez. Ateş kullanılır, iyi kullanılırsa ısıtır, enerji yaratır; kötü ve ihtiyatsız kullanılırsa yakar, kavurur. Yabancı sermaye de böyledir.

Değerli arkadaşlarım, yabancı sermaye konusunda, Türkiye'ye bugün bir yılda giren sermaye miktarı ile Türkiye'den çıkan yabancı sermaye kâr transferleri yan yana konduğu zaman, yabancı sermayenin her yıl Türkiye'ye getirdiğinden fazla götürür bir duruma ulaşmış olduğunu rakamlar ispat etmektedir.

Türkiye'ye gireceği tahmin edilen yabancı sermaye miktarlarında da plân hedefleri gerçekleşmemiştir. 1968'de 40 milyon dolar yabancı sermaye geleceği beklenirken, sadece 13 milyon dolar gelmiştir. 1969'da 43 milyon dolar yabancı sermaye geleceği beklenirken, sadece 20 milyon dolar yabancı sermaye girmiştir, buna karşılık kâr transferlerinde önemli artışlar vardır. 1968'de kâr transferinin 23 milyon doları aşmıyacağı hesabedilmişken, yani giren yabancı sermayeden çok daha az olacağı plânda ve programlarda yazılı iken, gerçekten dışarıya yabancı sermaye-

nin döviz olarak aktardığı kâr 1968'de 32 milyon doları bulmuş, yani giren yabancı sermaye miktarının kat kat üstünde olmuştur. 1969'da ancak 27 milyon dolar kâr transferi yapılacağı hesaplanmışken, yabancı sermayenin fiilen yurt dışına dolar olarak, döviz olarak çıkardığı kâr miktarı 30 milyon dolardır.

ÇALIŞMA BAKANI SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Öyle değil.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Hükümet sıralarından bir ses yükseliyor. Benim okuduğum bu rakamlar, itiraz etmenize imkân vermiyecek şekilde, sizin imzanızı taşıyan resmi belgelerden çıkarılmış rakamlardır. Bizzat Demirel Hükümetinin ve bizzat itiraz eden Bakan arkadaşımın imzasını taşıyan resmi belgelerde, 1968 senesinde 40 milyon dolar gireceği ve 23 milyon dolar çıkacağı yazılı mıdır, değil midir? Yazılıdır. Hatırlamıyorlarsa incelesinler. Buna karşılık...

ÇALIŞMA BAKANI SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Bahsettiğiniz çıkan kâr, kaç senelik giren sermayenin kârıdır?

BAŞKAN — Sayın Öztürk, lütfen, yerinizden müdahale etmeyin, efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Buna karşılık gerçekleşen miktarlar; Sayın Öztürk, yine sizin imzanızı ve Sayın Demirel'in imzasını taşıyan belgelerde açıkça ortaya konmuştur. Fiilen gelen 40 değil, 13'tür, fiilen giden 23 değil, 32'dir. O halde bir yılda 13 milyon dolar gelmiş, aynı yıl kâr olarak 32 milyon dolar gitmiş. Sizin tahmininiz, 23 gidecek, 40 gelecekti. Yani, misli olarak hesabedersek, imzanızı taşıyan plân ve programlara göre Türkiye'ye bir yılda giren yabancı sermaye, 1968'de çıkacak kârın iki misline yakın olacaktı. Hakikatte kârlar, giden kârlar giren sermayenin 3 misline yakın oldu. Nesine itiraz ediyorsunuz, Sayın Öztürk?

Burada çözülmesi lâzımgelen bir mesele vardır, burada üzerinde durulması lâzımgelen bir mesele vardır. Bu kârlar, yalnız o yıl giren sermayenin kârları olmadığı aşikâr. Güven Partisi Grubu, asla gerçeklerin dışında iddia ileri sürmeyen bir gruptur. Güven Partisi Grubu, giden 32 milyon doların, o yıl zarfında girmiş olan 13 milyon dolarlık sermayenin kârı olduğunu iddia etmiyor. Bu, demegojik ve haksız bir iddia olur. Ama, Güven Partisi Grubu, Hükümetin tahminlerinin, giren yabancı sermaye bakımından yarıya düştüğünü, çıkan kâr bakımından da tahmin ettiğinizin 3 misline yakın kârın bir yıl zarfında yurt dışına çıktığını, resmi vesikalardan ve sizin imzanızı taşıyan vesikalardan istifade etmek suretiyle, Meclis kürsüsünden tevsik ediyor, ortaya koyuyor. Bu mesele üzerine eğilmek gerekmez mi?

BAHRİ KARAKEÇİLİ (Urfa) — Başında söyleyecektiniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Değerli arkadaşım, bu işleri bilenler, zaten söylediğimi anlarlar. Ama, hiç meşgul olmamışlarsa biraz güçlük çekerler, o da bizim kusurumuz değildir.

BAHRİ KARAKEÇİLİ (Urfa) — Siz, bize öğrettiniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — İktisadi Devlet Teşekkülleri konusunda da Demirel Hükümetinin bilançosu parlak değildir. 1965 yılında bizzat Sayın

Demirel'in ve arkadaşlarının imzasıyla hazırlanmış olan yıllık programda, o yıl içinde yapılacağı vad edilen bazı işler vardı. 100 milyon liralık bir iktisadi varlığa sahip olan İktisadi Devlet Teşekküllerinin daha kârlı, daha verimli çalışması için bazı tedbirler düşünülmüştü. 440 sayılı, Yüksek Meclisin kabul ettiği kanun, bu kanunda Hükümetlere vazifeler vermişti. Süreli olarak yapılması lâzım gelen işler vardı. Bu süreler zarfında gerekli işler yapılmadı.

1965 programında, 1966 yılı içinde yapılacağı vad edilen, o yıl zarfında gerçekleştirileceği taahhüdedilen birçok işler 1967'de de, 1968'de de, 1969'da da gerçekleşmiş değildir. 1970 yılında da aynı vaatlerle karşımıza çıkan bir Hükümetin, dünn tutmadığı sözlerini bugün gerçekleştireceğine inanmak bizim için kolay olmamaktadır.

Bütçe müzakeresinde, bu konuda muhtelif yıllara ait resmi belgelerden Sayın Demirel imzasıyla pek çok belgeler okuduğum için Yüce Meclisi yormadan başka bahse geçiyorum ve bunları tekrar edecek değilim.

Mahallî idareler konusunda da durum aynıdır. Mahallî idarelerimizin perişanlığını bilmiyen yok. Milletvekilleri olarak zaman zaman uyanık Belediye Başkanlarımızdan telgraflar, mektuplar alıyoruz. Belediyelerimizin, mahallî idarelerimizin maaş ödiyemez durumda olmaları hazindir. Türkiye'nin kalkınması, yalnız merkezi Hükümeti gayretleriyle olmaz, özel idarelerin, belediyelerin, hattâ köy idarelerinin sağlam bir malî bünyeye kavuşturulmak suretiyle millî kalkınmaya yapacakları önemli katkılar ve hizmetler vardır.

Daha 1965'te hazırlanan programda, Sayın Demirel ve arkadaşları yıl içinde, yani 1966 yılı içinde hazır bulunan tasarıların kanunlaştırılacağını vadetmiş idiler. Mahallî idareler maliyesini ıslah edecek bu kanunlar 1966 yılında da, 1967 yılında da, 1968 yılında da ve 1969 yılında da kanunlaştırılmadı. Hükümet tarafından zamanında sevk edilmedi, komisyonlardan takibedilip çıkarılmadı, iktidar bu mevzuda başarılı bir imtihan vermedi. 1970 yılı başlarında mahallî idarelerin durumu 1965 başındakinden çok daha hazindir, çok daha ağırdır ve Türkiye'de topyekûn kamu sektöründe görülen finansman açığının, bu topyekûn kamu sektöründeki finansman açığından doğan iktisadi dengesizliklerin temelinde işte bu gibi ihmaller, bu gibi gecikmeler yatmaktadır.

Gelişme hızı bakımından, Türkiye'de global gelişme hızı plân hedefine yakın veya o seviyede görüldüğü yıllarda bile hayati sektör olan tarım ve sanayi sektörlerinde plân hedeflerine ulaşılmadığını, genellikle görmekteyiz.

Sanayi alanında; birçok yıllarda kalkınma hızının gerisinde kalınmış, plânda öngörülen kalkınma hızına varıldığı yıllar veya yaklaşıldığı yıllar ender olmuş, tarım sektöründe ise plânın tesbit ettiği %4,1'lik kalkınma hızının çok çok gerisinde kalınmıştır,

İkinci Kalkınma Plânının uygulanma yılları olan 1968 ve 1969 yıllarında, tarım sektöründe kalkınma hızı sırasıyla %1,9 ve %0,8'den ibarettir. Bunları, Bütçe Karma Komisyonumuzun 1970 bütçesine ait raporundan naklederek arz ediyorum.

Bu temel sektörde başarıya ulaşamamasının ciddi sebepleri vardır. Daima hava şartlarına kusur yükliyerek bunun içinden çıkmak mümkün değildir. Gerçek şudur ki, Türkiye’de tarım sektöründe insan-toprak ilişkilerinden, tarımda verimi artıracak çeşitli usullerin ciddi şekilde uygulanmasına varıncaya kadar, her alanda alınması gerekli ve geç kalmış tedbirler vardır.

Bu konuda, Sayın Demirel’in imzasını taşıyan resmi belgelerde, 1965 yılından bu yana, bütçe müzakerelerinde arz ettiğim çelişik ifadeler, birbirine zıt düşünceler ve beyanlar mevcuttur. Bunların üzerinde bugün Yüce Heyetinizi fazla yormak istemiyorum.

Yalnız Türkiye’de toplam millî gelir rakamlarının artışından bahsederek, “vatan-daşa refah getirdik” demenin kabil olmadığını, tarımdan geçinen büyük vatan-daş kütlesinin ıstırapının yıldan yıla artmakta olduğunu, Yüce Meclise arz etmeyi vazife sayıyoruz.

Türkiye’de tarım nüfusu %1’in üstünde artarken, %1-1,5 civarında kalan kal-kınma hızları, tarım sektöründe fert başına düşen gelirin artmadığını ortaya koyan resmi rakamlardır.

Zirai mahsullerin fiyatlarıyla, köylü ve çiftçilerimizin satınalmaya mecbur oldukları çeşitli sınai mamullerin, ziraat alet ve makinalarının fiyatları yanyana konduğu zaman, zirai mahsullerin değerinin düştüğü görülür. Zirai mahsullerin değerindeki bu nispi düşme, köylümüzün yıldan yıla borca batmasına ve geçim şartlarının ağırlaşmasına yol açmıştır. Büyük vatan-daş kütlesinin refahında artış sağlamayan bir politikanın, “refahı tabana indireceğiz” sloganlarıyla netice alması-na imkân yoktur ve Türkiye’de plân hedeflerinden biri olan sosyal adaleti gerçekleştirmenin bu yolla mümkün olmayacağı aşikârdır.

Zirai mahsulleri değerlendirme yolunda, son yıllarda yapılmış olan bâzı çalışmaların ve alınmış tedbirlerin yetersizliğini, çeşitli vesilelerle bu kürsüde ifade ettik.

Taban fiyat sistemi aslında doğru bir sistemdir, ama Türkiye’de taban fiyat sistemi tatbik edildiği bölgelerde, vatandaşlar arasında bulunan, onların dertlerini bizzat dinlemiş olan herkes bilir ki, pamuk bölgesinde de, fındık bölgesinde de, üzüm bölgesinde de, tütün bölgesinde de, bilhassa ihraç malı yetiştiren bölgelerde müstahsil vatan-daş aradığını bulamamıştır. Buğday istihsal eden, hububat istihsal eden bölgede, her şeyin fiyatının hızla artmasına karşılık, hububat fiyatlarının hemen hemen yerinde sayması ve ancak köylünün elinden mahsul çıktıktan sonra, kış aylarına doğru hububat fiyatlarının yükselmesi, hububat bölgesindeki köylü vatan-daşı da ıstırapta bırakmıştır.

Pancar müstahsilına gelince; bundan yıllarca önce, bir kilo pancar karşılığında aldığı bedeli, artan hayat pahalılığına rağmen bugün alamamaktadır. Mahsulünün fiyatı düşürülmüş, satınaldığı her şeyin fiyatı artmıştır. Türk köylüsü; sattığı ucuz, aldığı pahalı bir durumdadır. Bu gerçek inkâr edilebilir bir gerçek değildir ve De-

mirel hükümetlerinin bilançosu bu olduğuna göre, gelecekte bu Hükümetin Türk köylüsüne beklediği refahı götüreceğine inanmak kolay değildir.

Destekleme alımı yapılan yerlerde, teşkilâtın yetersizliği, ayrılan fonların yetersizliği, zamanında alım yapılamayışı, vatandaşların alım yerlerinin kapılarında günlerce, bâzan yağmur altında beklemeye mecbur olmaları, verdikleri malın bedelini hemen alamayışları ve meselâ hayvancılık bölgesi olan Doğudan misal vereyim; Et ve Balık Kurumuna mal satıp, bedelini ne zaman alacaklarını bilemeyişleri yüzünden, her sahada destekleme alımları gerekli neticeyi vermemektedir.

Et ve Balık Kurumunun, müstahsil hayvancı köylüye tanıdığı fiyatlar nazari kalmaktadır. Kapıda günlerce beklemeye mecbur olan, malını nasıl besliyeceğini şaşırان, malını kuruma teslim ettikten sonra kendisine bildirilen tartı üzerinden bedelini ileriki bir günde alacağı söylenen, fakat bu bedeli ne gün alacağını bilemeyen vatandaş, eli böğründe kalmakta ve kurumla uğraşmaktansa, çok daha ucuza Et ve Balık Kurumunun kapısındaki bir başkasına, bir şahsa malını çok daha ucuz fiyatla, fakat peşin parayla satmayı tercih etmektedir.

Bütün bu ıstırapları, memleketi karış karış dolaşıp yerinde görerek bu kürsüde dile getirdiğimiz zaman, karşımıza birtakım kararnamelerle, nazari tedbirlerle çakılması tatminkâr değildir, yeterli değildir. Çünkü, hakikatte, bu taban fiyat sistemi veya destekleme alımı sistemi, Ege bölgesinden Doğu-Anadolu'ya kadar, Karadeniz'den Akdeniz kıyılarına kadar çeşitli bölgelerde ve çeşitli ürünler için beklediği şekilde işlememmiştir.

Değerli arkadaşlarım, bugün güvenoyu isteyen Sayın Demirel Hükümeti, programında, bölgelerarası denge meselesine geniş yer ayırmış görünüyor. G.P. nin kurulduğu günden beri, Türkiye'de kalkınmanın bölgeler arasında dengeli bir şekilde gerçekleşmesi lüzumunda nasıl ısrar ettiği malûmunuzdur.

Türkiye'de bir ümrenin değil, bütün milletin kalkınmasını, bir bölgenin değil, bütün vatanın kalkınması fikrini savunmaya devam edeceğiz.

Sosyal adalet kadar, bölgelerarası adaletin de önemini ne kadar ısrarla belirtsek azdır. Türkiye, vatan olarak daha büyük bir bütünlüğe, mahrumiyet bölgeleri, gelişmeye muhtaç bölgeleri kalkındırıldığı zaman erişmiş olacaktır.

Yalnız Doğu-Anadolu ve yalnız Güney doğu Anadolu değil, Karadeniz'in bazı topraksız bölgeleri, Orta-Anadolu'nun ihmal edilmiş, kurak, verimsiz topraklı bazı çilekeş bölgeleri, hattâ yer yer bu bölgenin dışında bir dağ ilçesi, bir mahrumiyet bölgesi... Türkiye'de bunlar vardır. Bunlarla ilgili tedbirler, bugüne kadar yeteri ölçüde tesirli olmamıştır.

Bölgelerarası yatırım miktarlarının dağılışında, Cumhuriyet Senatosunda, değerli arkadaşım Sayın Ferid Melen'in belirttiği, bu kürsüde defalarca bizim belirttiğimiz gibi, bir dengesizlik mevcuttur.

Kredi dağılımında dengesizlik mevcuttur. Buna ait rakamları, daha önce başka vesileyle, resmi belgelerden, Hükümetin imzasını taşıyan belgelerden almak sure-

tiyle arz etmiştim. Bütün bu rakamları tekrar ederek vaktinizi bir defa daha alacak değilim.

Hükümet programında ve 1970 yıllık programında, bölgelerarası dengenin sağlanması için ortaya sürülmüş olan vaatlerin bir kısmı güzeldir. Ancak bu vaatlerin, bundan öncekiler gibi, kâğıt üstünde kalmasından endişe ederiz ve G.P. Grubu olarak bunların kâğıt üstünde kalmaması için murakabe vazifemizi, vatansever muhalefet vazifimizi dikkatle yapmaya, her halükârda, hangi Hükümet işbaşında olursa olsun, devam edeceğiz.

G.P.'nin bu konudaki bir kanun teklifini de hatırlatmadan geçemeyeceğim. G.P. Türkiye'de, gelişmeye muhtaç bölgelere yatırım yapmakla görevli ve bütün imkânlarını yalnız gelişmeye muhtaç bölgelerde sarf edecek, bir kuruluşu dahi geliştirmiş bölgelerde sarf edemeyecek olan, özel ve ayrı bir bankanın kurulmasını teklif etmektedir. Gelişmeye muhtaç bölgeler, yatırım ve Kalkınma Bankası adıyla, yalnız gelişecek illerde, geri kalmış illerde yatırım yapmak üzere, bir ayrı finansman ve yatırım kurumu teşkil edildiği takdirde ki, bu bölgenin ıstırabına çare bulmak mümkün olabilir. Bu fikri Hükümetin benimsediğine şahid olmadık.

Demirel hükümetlerinin işbaşında bulunduğu süre zarfında, toptan eşya fiyatlarını gösteren resmi istatistiklere göre, Türk parasının satınalma gücündeki düşme %30 civarındadır. Hakikatte toptan eşya fiyatları indeksi hayat pahalılığındaki artışı tam olarak aksettirmez. Hele bazı şehirlerimizde hayat pahalılığındaki artış, bu oranın çok üstünde seyretmiştir. Buna karşılık, birçok dar gelirli vatandaş zümrelerinin gelirlerinde bu ölçüde artışlar olmadığı için, hayat pahalılığının yükü, bir ateşten gömlek gibi, bu fakir ve dar gelirli vatandaşların sırtına geçmiş bulunmaktadır.

Fiyat istikrarının sağlanması, sıhhatli bir kalkınma için zaruridir. Rakamlar gösteriyor ki, Demirel hükümetlerinin işbaşına geçtiği ilk yıllardan, son yıllara doğru, hayat pahalılığındaki artış temposunda bir hızlanma vardır. 1969 yılında, hayat pahalılığındaki artış temposu daha hızlıdır. Fiyatlar 1969 yılında, daha önceki yıllara nazaran biraz daha hızlı artmıştır ve 1970 yılın daha ağır enflasyoncu baskılarla girdiğimiz, her iktisatçının kabul ettiği bir gerçektir.

O halde, dış ödeme dengesi bakımından, memleketi ağır bir noktaya getirdikleri gibi, hayat pahalılığı bakımından da, Demirel hükümetleri memleketi oldukça ağır bir noktaya getirmişlerdir. Bundan sonra da aynı politikanın devamı, temel konularda aynı ihmalin devamı için rey kullanınız... G.P. Grubu bunu yapmaya imkân görmemektedir. Bir Hükümet değişikliği ve bu konuların üzerine daha ciddi, daha bilgili, daha azimli olarak eğilecek bir başka ekibin işbaşına geçmesi, demokratik yoldan, bu hayati dâvaların çözülmesini kolaylaştıracığı inancındayız.

Yıllardan beri bekliyen bir idari ıslahat konusu vardır. Türkiye'de idarenin ıslahı konusunda yapılmış ilmî araştırmalar vardır. Siyasi hayata atılmadan evvel, Plânlama Teşkilâtının da katılmasıyla yapılmış olan bu çalışmalara, bir ölçüde, sayısız uzmanlar arasında Sayın Süleyman Demirel'in de, bir zamanlar katılmış oldu-

ğunu hatırlıyoruz. Ortaya çıkmış olan bu raporlardaki teklifler gerçekleşmemiştir. Daha 1965 yılında, bizzat Sayın Demirel'in imzasıyla yürürlüğe konmuş olan programdan şu satırları okuyoruz:

“Bakanlar Kurulunca yerine getirilmesi gereken bâzı işlemlerin, idarenin alt kademelerinde sonuçlandırılmasını öngören ve idareyi, yeniden düzenleme komisyonunca teklif edilip, Başbakanlıkça da uygun görülen tasarı, en kısa sürede Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacak ve 1966 yılının ilk yarısında kanunlaşması için çaba gösterilecektir.” İmza, Sayın Demirel ve arkadaşları.

1966'nın ilk yarısı geçti, 1967 geçti, 1968 geçti, 1969 geçti, bütün bu idari ıslahat tedbirleri unutuldu. Ben bir tek misalini verdim. İdari ıslahatla ilgili daha pek çok tedbirler Hükümet programlarında ve yıllık programlarda yer almıştır, fakat gerekli ilgiyi görmemiştir. İlgiyi sağlamak için, Sayın Demirel'in imzasını taşıyan bir yıllık programda, o yıl idari ıslahat konusunun, bir bakana özel vazife olarak verileceği tasrih edilmiştir. Bir bakanın, mahsus surette, bu idari ıslahat konusuyla uğraşacağına dair yıllık programa hüküm konmuştur. Bu da yapılmamıştır, o yıl da gerçekleşmemiştir. Hulâsa temel dâvalarda dikkati çeken bir gecikme, dikkati çeken bir ihmal vardır.

1966'da hazırlanan ve 1967 yılında yayınlanan, yine Sayın Demirel ve arkadaşlarının imzasını taşıyan programdaki şu cümleler, burada okunmaya değer;

“Mehtap projesi, yani Merkezi Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi uygulanacaktır.

İdareyi yeniden düzenleme işi, bir Hükümet üyesinin siyasi sorumluluğuna verilecek ve en geç 1967 yılı sonuna kadar çalışmalar tamamlanacaktır.”

Arkadaşlar, buna benzer vaatleri 1970 de, şimdi okunan programında tekrarlayan bir Hükümetin karşısında, “siz dört sene evvel de aynı vaatleri yapmıştınız” diye bu vesikaları hatırlatarak çıktığımız zaman bunun yadırganmaması gerekir. T.B.M.M. murakabe vazifesini yaparken, tutulan vaatlerle tutulmayan vaatlerin bilançosunu göz önünde tutmaya mecburdur.

Personel Kanunu konusunda yapılan resmi vaatlerin nasıl ihmal edildiğini hatırlamayan yoktur. Türkiye’de Devlet hizmetinde çalışan herkes bunun acısını çekmiş, ıstırabını duymuştur. Bugünlerde Hükümete güvenoyu tartışması yapılırken, “Devlet personelinin yıllardan beri beklediği ıslahat hemen oluverecekti, işte bütçeye bir kırmızı oy verildi, bu mesele suya düştü” tarzında bir propaganda yürütül-mek istenmektedir. Devlet personeli içinde tek insanın bu propagandaya inanmış olacağını sanmıyorum. 1965, 1966 yılından beri her yıl “1 Mart 1966'da, 1 Mart 1967 de bu malî hükümler uygulanacaktır” diye resmi vaatler yapılmış, yerine gelmemiş, 1970 yılında; “Ah şu kırmızı oy olmasaydı hemen birkaç hafta içinde bu işi halledivercektik.” deniyor. Halbuki, beyanlardan anlıyoruz ki, tasarıya son şeklini vermek için daha çalışmalar devam etmektedir. Hükümet kırmızı oy almakla tasarı üzerindeki çalışmalarını inkıtaa uğratmaya mecbur değildi. Zaman kaybedildiğini sanmıyorum. Bu konuda ciddi olarak mesele üzerine eğilecek, sözünü tutacak,

bu kürsüde va'dettiğini mutlaka yapacak bir Cumhuriyet Hükümetinin, personeli dâvasını 1970 yılının ilk aylarında halledebileceğine inanıyorum ve çıkarılacak olan kanunun 1 Mart 1970'den başlayarak, yani bütçe kabul edilseydi hangi gün yürürlüğe girecek idiye o günden başlatılmak suretiyle, Devlet personelinin mağduriyetine imkân verilmeyeceğine inanıyorum.

Değerli arkadaşlarım, bu dâva çözülecektir. Ama, bu dâva, Sayın Demirel Hükümetinin elinde çözülür mü? Bunda şüphemiz vardır, yıllardan beri edindiğimiz tecrübeye, yıllardan beri geçirilen tecrübelerle göre.

Devlet personelinin ıstırapına son vermek lâzımdır. Bu milletin hizmetinde çalışan insanların, aile geçindirmek zorunda olan insanların Devletten aldıkları para ile haysiyetli bir şekilde, namuslu ve şerefli bir şekilde ailelerini geçindirmeleri imkânını behemehal sağlamak lâzımdır. Bu yapılacaktır, fakat bu dâvayı, ihmalcî tutumun elinden kurtarmak da lâzımdır. G.P.'nin davranışına işte bu düşünce hâkim olmuştur, bu düşünce hâkim olacaktır. Yıllardan beri ihmal edilmiş dâvaların; "Eğer kırmızı oy verilmeseydi onbeş gün içinde biz bunu halledecektik." diye bir propaganda konusu haline getirilmesi doğru değildir. Bu dâva halledilecektir, ama ehil ellerde ve sözünde duran bir Hükümetin elinde halledilecektir.

Türkiye'nin eğitim meseleleri, Türkiye'nin sağlık dâvası, Türkiye'de çeşitli zümreleri ilgilendiren birtakım ıslahat tedbirleri de, maalesef Demirel hükümetlerinin elinde gereken ilgiyi görmemiştir.

Birtakım istatistik rakamlarda büyümeler vardır. Her memlekette istatistik rakamları yıldan yıla yükselir ama değerli arkadaşlarım, eğitim sahasında da, sağlık işlerinde de plân hedeflerinden esaslı sapmalar vardır.

Millî sağlık hizmetimiz, sosyalizasyon bölgesinde gerektiği şekilde işlemiyor. Daha evvel bu kürsüye birçok defalar bu gerçekleri getirdik: Binalar yapılmıştır, hekimsizdir, sağlık memurundan mahrumdur. Hekim ve sağlık memuru mahrumiyet bölgelerine gitmiştir, çıkarılan yanlış bir kararla, tatbik edilen yeni bir ücret politikasıyla büyük şehirlere tekrar akın yaptırılmıştır. Mahrumiyet bölgesinde çalışanlara daha yüksek ücretler vermek suretiyle Muş'a, Ağrı'ya, Van'a, Hakkâri'ye hekim gitmesi sağlanmış iken, yanlış bir adım yüzünden bu hekimlerin en önemli bir kısmının gerisin geriye büyük merkezlere akın etmesi gibi ters bir sonuç doğurulmuştur. Bu dâvanın ciddiyetle ele alınması ve bu fakir millete yüz milyonlara mal olmuş olan tesislerin boş kalmak suretiyle, kapı ve çerçeveleri sökülme suretiyle bir harebeye dönmesinin süratle önlenmesi şarttır. Sağlık ocaklarının birer israf âbidesi olarak bomboş kalmaması için, bunların hizmet görmesi için, sağlık alanından personel yetiştirme ve personeli iyi bir ücret politikasıyla, iyi bir teşvik politikasıyla yerinde kullanmak zaruridir.

Eğitim konusunda da plân hedeflerinden sapılmıştır. Türkiye'de eğitim dâvası, son yılların en çok tartışılan konularından biridir. Eğitimde fırsat eşitliği temel ihtiyaçlardan biridir. İkinci Kalkınma Plânı müzakere edilirken G.P.'nin bu konuda yapmış olduğu teklifi Yüce Meclisin geçen dönemdeki üyeleri hatırlarlar.

Kabiliyet ve zekâ Allah vergisidir, para ile alınmaz, tavsiye mektubu ile elde edilmez, kabiliyet ve zekâ kimdedir bilinmez. Mebusun çocuğu kabiliyetsiz olur, Mecliste çalışan odacının çocuğu en büyük zekâ ve kabiliyete sahip bulunabilir. En fakir ve en ufak köydeki bir kulübede bir işçinin, bir seyyar satıcının evinde beşikte sallanan çocuk, belki de yarın Türkiye'yi kurtaracak olan kumandandır, fukaralığa çare bulacak büyük iktisatçıdır, kansere çare bulacak büyük ilim adamıdır. Bu dâvayı çözebilmek için kabiliyetli olan insanın okuması lâzımıdır. Okumanın, parası olanın imtiyazı değil, zekâsı olanın hakkı, çalışanın hakkı olduğunu kabul eden fırsat eşitliğini gerçekleştirmek için bu kürsüye G.P. birçok teklifler getirdi, Yüce Meclise birçok kanun teklifleri verdi.

Arkadaşlar, bir Kredi ve Yurtlar Kurumu vardır. Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna Demirel hükümetleri, kanunen ödenmesi lâzımgelen miktarları bâzı yıllarda ödememişlerdir. Kredi, burs alması lâzımgelen evlâtlarımızın birçoğu burs ve kredi alamıyorsa, bunda bilhassa yüksek öğretimdeki son huzursuzluklardan sonra dâvanın Hükümetçe yeteri kadar ciddiye alınmaması faktörlerden biridir. Yüksek Öğrenim ve Kredi Kurumunun sermayesinin bir milyar liraya yükseltilmesini istiyoruz. Kredi vermede bugün mevcudolan ve köy çocuklarının bir türlü halledemedikleri kefil bulma, yüksek gelirli veya tüccar kefil bulma mecburiyetine bir çare bulunmasını istiyoruz.

Pırıl pırıl bir kabiliyetle, en yüksek puanlarla burs ve kredi almaya hak kazanan çocuklar vardır ki, kefil bulamamak yüzünden elde ettikleri bu hak yanıp gitmekte ve onlara nazaran daha az kabiliyeti olan insanlara intikal etmektedir.

Köy çocukları için ortaokul ve liselerin yanında çok sayıda pansiyonlar, yatakhaneler, yurt binaları açmak lâzımdır. Meslekî eğitimde ve orta eğitimde, lisede bunu gerçekleştirmek şarttır. Orta öğretimde parasız yatılı öğrenci nisbetini süratle artırmak gerekir. İkinci Kalkınma Plânına bu yolda güzel hükümler konmuştur. Bu hükümü daha da genişleten bir önergemiz Yüce Meclis tarafından kabul edilmiştir. Ama, getirilen bütçelerin ve yapılan tatbikatın bu konuda plâna girmiş olan hükümleri tam olarak aksettirildiğine kaani değiliz. Beş Yıllık Plân döneminin sonunda, bu gidişle plânda tesbit ettiğimiz parasız yatılı öğrenci hedefine ulaşabileceğini sanmıyorum.

Eğitimin tek dâvası "imkân ve fırsat eşitliği" dâvası değildir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin kalkınması için gerekli insan gücünü plâna uygun şekilde yetiştirme dâvası vardır. Hâlbuki Türkiye'de eğitim politikası, daha çok bunun dışında mülâhazalarla idare ediliyor intibasını alıyoruz. Türkiye'nin şiddetle muhtacolduğu birtakım meslekî ve teknik eğitim kollarında gerekli hamle yapılmamaktadır. Yüksek öğretimde gecikmiş olan ıslahat ele alınmamıştır. Yüksek öğretimde öğrencileri sokağa taşmaya sürükliyen kışkırtmaların hepsini reddeden, bu kışkırtmalarla mücadele eden, resmi bina işgallerini bu kürsüde daima takbih eden ve kanun hâkimiyetini savunan bir siyasi parti olarak, yüksek öğretimdeki huzursuzluğun bir sebebi, aşırı akımların kışkırtmalarıyla, diğer sebebi de; hiç şüphesiz, bu alan-

da alınması gerekli birçok tedbirlerin zamanında alınmayışıdır, demek hakikatin tâ kendisi olacaktır.

Sevgili arkadaşlarım, Türkiye’de esnaf ve sanatkârlar için son hükümet programında, bugün Meclisten güvenoyu istiyen Hükümetin Programında birtakım vaatler vardır. Bunlar, G.P. olarak bizim kurulduğumuz gün programımıza koyduğumuz, yıllardan beri inançla savunduğumuz fikirlerdir. Elbetteki bunların karşısında değiliz. Ancak, 1964-1965 yıllarından beri Türkiye’de esnaf ve sanatkârlara sosyal güvenlik, sigorta güvenliği vad edilir. Vâdedilir ama, gerçekleşmiş değildir kazaya, hastalığa, ihtiyarlığa karşı.

Esnaf ve sanatkârın defter tutma külfetinden kurtarılması, götürü bir usul ile vergi ödemesi hem devlet gelirlerini artıracak, hem de esnaf ve sanatkârın külfetini azaltacaktır. Bu mevzuda iktidarın icraatını beklemeden kanun teklifi hazırlayıp vermişizdir. Ama, hükümetler bu mevzua yeteri kadar eğilmemiştir. Son yıllarda meydana çıkmış olan esnaf teşekküllerinin ısrarla ve haklı olarak istedikleri bir husustur.

Halk Bankasının sermayesinin genişletilmesi, bâzı kredi imkânlarının artırılması yoluyla geçen yıllarda Türk esnafına, takdirle karşıladığımız, bâzı hizmetler de yapılmıştır. Bunları biz inkâr etmeyiz. Bu hizmetler Türk esnafı için faydalı da olmuştur. Ancak, yeterli değildir.

Gerek kredi sahasında, gerek vergi sahasında, gerek sosyal güvenlik sahasında yıllardan beri gecikmiş olan ıslahatın yapılması lâzımdır. Bunu, yeni bir hükümetin daha dinamik bir şekilde ele alacağı ve gerçekleştireceği kanaatini beslemekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye’nin önemli bir dâvası; huzur, güven ve asayiş ihtiyacıdır. Türkiye’nin bugün hangi bölgesine gitseniz vatandaşın bu şikâyeti dinlersiniz. Vatandaş, evinde rahat oturmak, tarlasında rahat, çalışmak, iş yerinde huzur içinde mesleğini icra etmek, yurdunda rahat dolaşmak, canından, malından, emin olmak istiyor.

Türkiye’de bugün huzur ve asayiş yeteri kadar gerçekleşmiş değildir. Yalnız ekin yakmaları, hayvan hırsızlığı, yaralamalar, adam öldürmeler, yol kesmeler, soygunlar değil, bunun dışında üzerinde önemle durulması gereken konular vardır. Resmi bina işgalleri, sürüp giden boykotlar, açıktan açığa ve pervasızca kanunları çiğneyen birtakım Anayasa dışı faaliyetler, kimsenin gözünden kaçmıyacak kadar, önem kazanmıştır.

Türkiye’de Anayasanın ve kanunların yasakladığı birtakım faaliyetler vardır. Ama kimi Moskova’dan, kimi Pekin’den, kimi Suudi Arabistan’dan beslenen birtakım faaliyetlerin Türkiye’de sürüp gittiğini, meseleleri yakından takibeden kim inkâr edebilir?

Türkiye’de bir kızıl ihtilâli gerçekleştirmek için günden güne artan bir azgınlıkla her türlü kışkırtmalar pervasızca, cüretkâr bir şekilde yapılmaktadır. Türkiye’de teokratik devlet kurma hevesinde olanlar faaliyet halindedir ve Türkiye’de uçlar

sokaklarda çatışmakta, kanlı kavgalar olmaktadır. Aşırı akımlar çatışmasından bir netice çıkmıyacağı, kanlı sokak kavgalarından Türkiye'nin bir şey kazanmayacağı meydanda iken, bunlar karşısında yeterli bir tutum ve davranış görülmemektedir.

Hükümetin bu konuda yeteri kadar kararlı, yeteri kadar azimli ve kanun hâkimiyetini tesiste yeteri kadar kudretli olmadığını birçok misalleriyle bu kürsüde ifade etmek fırsatını bulmuşuzdur. Bunlar üzerinde uzun uzun durarak Yüksek Heyetinizi yormak istemiyorum. Gidişin, mutlaka durdurulması lâzımgelen tehlikeli bir gidiş olduğunu, memleketini seven her vatandaşın, her gerçek milliyetçinin duyup tesbit ettiğine biz inanıyoruz.

Türkiye'de kızıl ihtilâl heveslilerine de, teokratik devlet heveslilerine de “dur” diyecek, Cumhuriyetin temellerini yıkmaya çalışanların bu zararlı ve yıkıcı faaliyetlerini önleyecek tedbirlere ihtiyaç vardır.

Sayın Demirel Hükümeti işbaşında bulunduğu süre zarfında Türkiye Cumhuriyetinin temellerini yıkmaya çalışanların faaliyetleri azalarak mı gitmiştir, artarak mı gitmiştir? Herkes açıkça görüyor; bu faaliyetler artmaktadır. Yurt dışında yetiştirilen birtakım kızıl ihtilâlciler ve tedhişçiler, Türkiye sınırlarından içeri sabotaj ve tedhiş hareketlerinde bulunmak üzere sokulabilmektedir.

Hâdiselerin bu akışı karşısında, defalarca bu kürsüde dile getirdiğimiz bu gidiş karşısında, Hükümetin ortaya koymuş olduğu mazeretler, makbul mazeretler, yeterli mazeretler değildir. Biz inanıyoruz ki, bu tehlikelerle mücadele fikir ve düşünce üstünlüğüne ihtiyaç vardır, çok kararlı, azimli ve yürekli bir tutumla kanun hâkimiyetini kurmaya ihtiyaç vardır, iktisadi ve sosyal tedbirlerle Türkiye'de fakirliği, yoksulluğu yenmeye ihtiyaç vardır. Demirel hükümetlerinin bu konulardaki icraatı, bu üç noktanın üçünde de gerekli seviyede olmamdır, yeni Hükümetin de bu konuda gerekli başarıyı göstereceğine itimat edemiyoruz ve Güven Partisi Grubunun Hükümete vereceği reyde, hiç şüphesiz bu konudaki kanaatimizin de tesiri olacaktır.

Sevgili arkadaşlarım, dış politika ile ilgili bâzı konularda son zamanlarda Hükümetle aramızda görüş ayrılıkları belirmiştir. Seçimlerden sonra kurulan Demirel Hükümetinin programı görüşülürken Güven Partisi Grubu adına yaptığım konuşmada; ikili anlaşmalara temas etmiş ve “ikili anlaşmalar mutlaka bu Mecliste görüşülmelidir” demiştim. Bu Mecliste görüşülmelidir, derken; yapılan yeni temel anlaşmanın Meclisin onayına arz edilmesi gerektiğini de açıkça belirtmiştim. Hukukî bakımdan bâzı hükümlerin, Anayasaya göre, bu Meclisten geçmesi gerektiğini, 244 sayılı Kanun, bâzı noktalarda Hükümete onaylama yetkisi verir görünse bile siyasi bakımdan bu anlaşmayı Meclisten geçirmenin çok daha isabetli olacağını ısrarla ifade etmiştim. O gün Sayın Demirel, bu anlaşmanın Meclise getirileceğini söylemişti. Ancak, bunun bilgi vermek için getirileceğini, anlaşmanın esasen onaylanmış olduğunu da ifade etmişlerdi. Bu, kanaatimizce önemli bir hata olmuştur arkadaşlarım. Bu konuda ortaya atılan haklı ve haksız iddiaların sürüp gitmesine zemin hazırlamıştır.

Yapılan yeni anlaşmanın muhtevasında da, Yüce Meclise daha evvel arz etmek fırsatını bulduğumuz bâzı görüş ayrılıklarımız vardır. Gizli celsede konuşulan hususların hiçbirini açıklamaksızın, basın toplantılarıyla ve açık tartışmalarda ortaya çıkmış olan birkaç önemli konuya, sadece en önemli birkaç konuya temas etmek istiyorum.

Anlaşmaların fesih ile ilgili veya uygulama anlaşmalarının temel anlaşmaya aydurlanmasıyla ilgili hükümlerde tanınmış olan müddetler uzundur, fahiştir ve yersiz olarak Türkiye'yi birtakım mükellefiyetler altına sokacak mahiyettedir. Türkiye'de kurulmuş olan ortak savunma tesislerinin komutasının Türk komutanlarının elinde olması görüşünü Güven Partisi Grubu olarak ısrarla savunmaya devam edeceğiz.

Yapılmış olan yeni anlaşmada, eski tatbikata nazaran, şüphesiz faydalı bâzı yenilikler vardır. Bunları tam bir dürüstlikle Güven Partisi resmi beyanlarında ve Meclis konuşmalarında açıklamıştır. Katıldığımız noktalar vardır, Türkiye'nin millî menfaatleri bakımından mahzurlu gördüğümüz noktalar vardır. Güven Partisi, Türkiye'nin NATO İttifakı içinde haysiyetli bir politikayı takibedebilmesi ve millî güvenliği için alınmış tedbirlerin Türkiye'ye yararlı olabilmesi için yapılması lâzımgelen değişiklikler hakkında görüşlerini ortaya koymuştur. Bu konularda Hükümetin, bâzı noktalarda görüşlerimize ayrı bir tutum içinde bulunduğunu bir defa daha tesbit ve tescil etmek istiyorum.

Türkiye, millî savunma dâvalarında çok dikkatli olmak zorundadır. Türkiye öyle bir coğrafi bölgede yaşamaktadır ki, çepeçevre her yanından tehlike gelebilir; Kuzeyden gelebilir, NATO içinde müttefikimiz görünen Yunanistan'dan gelebilir, Balkanlardan gelebilir, istikrarsız hükümetlerin bulunduğu ve devamlı ihtilâlcî kaynaşmalar içinde çalkanan Doğu ve Güney Doğusundan gelebilir, Akdeniz'den ve Egeden tehlikeler gelebilir.

Türkiye, NATO stratejisinin tesbitinde ve nükleer stratejinin tesbitinde çok dikkatle söz sahibi olmak mevkiindedir. Bu kürsüde saatlerce süren maruzatımla bu konudaki görüşlerimizi açıklamış olduğum için bunların üzerinde fazla durmuyorum, fakat genel olarak varmış olduğumuz bir kanaati ifade etmek isterim; Sayın Demirel Hükümetinin bu konularda milletlerarası alandaki gelişmeleri yeteri kadar dikkatle takibettiği ve değerlendirdiği inancında değiliz.

Ortak Pazar konusunda uyarmalarımız Hükümete tesir etmemiş görünüyor. Biz bu uyarmaları tekrarlamayı memleket vazifesi sayıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, gelişmiş ekonomilerin bulunduğu bir toplulukla, gelişmeye muhtaç bir ekonominin işbirliğinde dikkatli olmak zarureti vardır. Ankara Anlaşması, Türkiye'nin hiçbir tâviz vermeden, sadece yardım görerek ve gümrük kolaylıklarından yararlanarak geçebileceği bir hazırlık dönemini, bunun için kabul etmiştir. Hazırlık dönemi içinde Türkiye gerekli hazırlıkları yapıp yetiştiremezse, bu hazırlık döneminin uzatılması esası bunun için bu anlaşmaya konmuştu. Hazırlık döneminden, ikinci dönem olan geçiş dönemine otomatik bir şekilde atlanmaması, fakat yine Türkiye'nin ve Avrupa Ekonomik Topluluğu üyelerinin ortak kararı

ile ittifakla alınacak bir kararla geçiş dönemine atlanabilmesi, geçiş döneminden de tam üyelik statüsüne, yine ayrı bir kararla ve yeni bir kararla geçilmesi, bunun için kabul edilmişti. Belli müddetlerin sonunda otomatik olarak hazırlık döneminden geçiş dönemine, geçiş döneminden tam üyeliğe atlanması söz konusu olmamıştır.

Değerli arkadaşlarım, hazırlık dönemini Türkiye yeteri kadar değerlendirmiş midir? Kanaatimizce bunu iddia etmeye imkân yoktur. Ne devlet sektörü, ne de özel sektörümüz hazırlık döneminde Ortak Pazara hazırlık olarak kendisine düşen vazifeleri tam olarak yapmamış, daha doğrusu Hükümet bu alanda özel sektörü yeteri kadar hazırlamak için tedbir almamış ve devlet sektöründe alınması gerekli birtakım tedbirleri de ihmal etmiştir.

Bakanlar Kurulunun, Resmi Gazetede yayınlanmayan, bir kararnamesi vardır; Ankara Anlaşmasının, Ortak Pazar Anlaşmasının imzalanmasından az sonra yürürlüğe konmuştur. Bu kararnamede Hükümete, meslekî kuruluşlara verilmiş olan birtakım vazifeler vardır, belli süreler içinde alınması gerekli hazırlık tedbirleri vardır. Bu tedbirlerin birçoğu alınmadığı içindir ki, bugün Türkiye geçiş döneminin eşliğinde birtakım tereddütler içinde, haklı tereddütler içinde bulunmaktadır.

Aslında Ortak Pazarla, Avrupa'nın hür ülkeleriyle, ekonomimizle ekonomileri arasında tamamlayıcılık bulunan bu dinamik gelişen bölge ile Türkiye'nin iktisadi ilişkiler kurmasını samimî olarak isteyenlerimiz bile "geçiş dönemine acele ve ihtiyatsız bir kararla atlanmasın" derken, hiç şüphesiz işte hazırlık döneminde gerekli tedbirlerin alınmayışından dolayı bu endişeleri öne sürüyoruz. Hazırlık döneminin uzatılması imkânı varken, bunun uzatılması tedbirleri düşünülmelidir ve Türkiye yarın kendi ekonomisine zararlı olacak birtakım adımları atmamalıdır.

Bu mevzuda daha evvel söylediklerimizi, bütün teferruatıyla tekrar etmek istemediğim için, anahatlarıyla bu temel görüşlerimizi ifade ettikten sonra, izin verirseniz, birkaç kelime ile de Kıbrıs konusuna temas etmek istiyorum.

Güven Partisi Kıbrıs konusunda da görüşlerini birçok defa açıklamıştır. Kıbrıs dâvası, yalnız Adada yaşayan 120.000 Türk'ün dâvası değildir, Kıbrıs dâvası, aynı zamanda Anavatanın güvenliği ile ilgilidir. Mersin ve İskenderun limanlarımızın hemen ağzında, Güney sahillerimize pek yakın bir noktada bulunan Kıbrıs Adası'nın Türkiye'nin güvenliği bakımından büyük stratejik önemi vardır. Akdenizdeki ve Orta Doğu'daki gelişmeler bu önemi daha da artırmıştır.

Biraz evvel arz ettiğim gibi, çepeçevre istikrarsız veya genişleme emeli besliyen devletlerle çevrili olan Türkiye'nin bir de Akdeniz kıyılarında kendisine yönelmiş bir tehditle karşılaşması kabul edilemez. Ege Denizi geniş ölçüde kapalı bir denizdir. Yunan adalarıyla dolu bir denizdir. Oniki adalar hemen hemen sahillerimizin içine kadar sokulmuştur. Serbest ve rahat limanımız olan Mersin ve İskenderun limanlarının da ağzında bir kupa gibi duran Kıbrıs Adası'nın, Türkiye'ye hasım olabilecek bir devletin eline geçmesi kabul edilemez veya birtakım subversiv hareketlerle Kıbrıs'ın bir gün Küba gibi, Akdeniz'in ortasında bir kızıl tehdit haline gelmesi, Türkiye'nin güvenliği bakımından rahatlıkla karşılanabilecek bir durum değildir.

Kıbrıs konusunda baştan beri hatalı birtakım davranışlar içinde bulunduğumuz inancındayız. Masa başı müzakereleri, diplomatik temaslar, karşılıklı kuvvet durumuna göre yön alır. Hakka dayanmayan kuvvet, yirminci yüzyılda geçerli değildir. Fakat, kuvvete dayanmayan hak da, milletlerarası hukukun bugünkü durumunda asla yeterli olmamaktadır.

Son Kıbrıs buhranının çeşitli safhalarında işlenen hataları, kaçırılan fırsatları ve bugün içinde bulunduğumuz durumu ayrı bir müzakerede, mümkünse yakın zamanda yapılacak bir genel görüşmede T.B.M.M.'de bir defa daha etraflıca ele almalıyız. Yunanistan'da ve Kıbrıs'da durmadan gelişen ve yeni unsurların eklendiği durumlar vardır. Bunları biz bu kürsüde tahlil etmeliyiz. Bir defa daha Yüce Meclis, bütün grupları ile Kıbrıs dâvası üzerine eğilmeli, bütün partileriyle Kıbrıs dâvası üzerine eğilmeli ve bu millî dâvada milletçe hassasiyetimizi dosta ve düşmana göstermeliyiz.

Kıbrıs dâvasında “kuvvet” durumu mühimdir. Ne Denктаş - Klerides müzakerelerinin, ne Yunanistan ile yürütülen diplomatik müzakerelerin, son tahlilde Kıbrıs dâvasında karşılıklı “kuvvet” durumu kadar etkili olabileceğini asla düşünmüyoruz. “Kuvvet” durumu deyince, başta Türkiye'nin askerî gücü gelir. Hazırlık derecesi gelir. Bunun devamlı olarak ayakta tutulması ve geliştirilmesi şarttır. Adadaki Türk cemaatinin ve mücâhit teşkilâtının, gerekirse her hangi bir saldırıya, her hangi bir olupbittiye karşı silâhlı mukavemete hazır ve muktedir tutulması lâzımdır. Nihayet, Kıbrıs'taki Türk cemaatimizin iktisadi gücünü ve moral durumunu ayakta tutmaya mecburuz.

Bu vesileyle ve şu Hükümet buhranı günlerinde Yüce Meclis kürsüsünden bir gerçeği dana ifade etmek istiyorum: Türk Milleti, büyük millettir. Türk milletinin, dış tehlike veya Kıbrıs gibi bir millî dâva söz konusu olduğu anda, tek bir yumruk gibi birleşerek bu tehlikenin karşısına dikileceğini dost, düşman herkes bilmelidir ve bugünkü iç politika münakaşalarından hiçbir gafil ümide kapılmamalıdır. Türkiye'nin daha iyi, daha güvenilir bir hükümete lâyık olduğu düşüncesiyle bugünkü hükümete muhalif olanların her hangi bir dış tehlike, her hangi bir düşman karşısında, iktidar - muhalefet ayrılığını bile geriye itip elele vermeyi vazife sayacaklarından herkes emin olmalıdır, Türk milletinin bunun en güzel örneklerini vermiştir. Kıpırdamak istedadı gösteren her Yunanlı veya EOKA'cı bilmelidir ki, Türk milletinin bunun yeni örneklerini vermeye muktediridir ve her tehlike karşısında yumruk gibi birleşecek ve millî menfaatlerimize yönelen tehlikeyi, bu yumruğun altında ezecektir. (G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, Alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, son zamanlarda yolsuzluk veya nüfuzu kötüye kullanma konusunda tartışmalar yapılmıştır. Gerek bir grup A.P.'li milletvekili, gerekse bâzı basın organları tarafından ortaya atılan iddialar ve yapılan yayınlar herkesçe bilinmektedir. Bu konularda yapılan açıklamaları tatmin edici bulmadığımızı belirtmeye mecburuz. Sayın Demirel'in, bu konuda ortaya atılan iddialar karşısında, “ispat hakkı tanıyarak dâva açtım” demesi, şüphesiz bir mâna taşır, fakat yeterli değildir. Çünkü Anayasanın 34'ncü maddesine göre kamu görev ve hizmetinde bu-

lunanların bu görev ve hizmetleri yerine getirmeleriyle ilgili olarak ortaya atılan iddialardan dolayı dâva açıldığı zaman ispat hakkı daima ve kendiliğinden vardır. Bu gibi hallerde davacının ispat hakkı tanınması veya tanınmaması, söz konusu değildir. Çünkü, bu hakkı Anayasa esasen tanımıştır. 15 Şubat günü yapılan, “talihsiz” diye vasıflandıracağım basın toplantısında söz konusu olan hususlar da hesaba katılınca, Sayın Demirel’in, iktidarda bulunduğu döneme ait iddiaları daha açık ve daha kesif şekilde cevaplandırması zaruri idi. Memleket hesabına çok derin bir üzüntü ile ifade edelim ki, olayların akışı, memleketin karşı karşıya bulunduğu ve bir kısmını özetlemeye çalıştığım çetin dâvaları göğüslemek bakımından, esasen yetersiz bulduğumuz Hükümeti daha da zayıflatmış bulunmaktadır.

Sevgili arkadaşlarım, bu Hükümet güvenoyu alırsa “buhran biter, Türkiye’ye huzur gelir” denebilir mi? Biz bunun vicdan muhasebesini çok dikkatle yaptık. Bu hükümetin güvenoyu almasıyla Hükümet buhranı, Anayasaya göre bitmiş olur, fakat, hakikatte Türkiye’de huzursuzluk bitmez. Türkiye’de Hükümet etrafında cereyan eden tartışmaların biteceğine ihtimal veremiyoruz. Hâdiselerin durulacağına, gerginliklerin azalacağına ve Türkiye’nin muhtacolduğu huzurun, bu Hükümetin güvenoyu almasıyla, geleceğine ihtimal veremiyoruz. Hükümete güvenoyu verilmezse demokratik rejimden ümit kalmaz, huzursuzluk daha da artar ve bir rejim buhranı doğar gibi, endişe taşıyanlar da vardır. Bunların içinde şüphesiz samimî olarak, vatanseverlik endişesiyle böyle düşünenler mevcuttur. Biz bu mevzuda, tam bir vicdan süzgecinden geçirmek suretiyle bir hükme varmış bulunuyoruz: Bizim kanaatimize göre gerçek, bunun tam zıddıdır.

Arkadaşlar, Türkiye’de rejimi ve Türk demokrasisini daha sıhhatli bir mecraaya götürecek olan bu hükümet değildir, yeni bir hükümetin kurulmasıdır. Türkiye’de, T.B.M. Meclisinin murakabesinin tesirli şekilde işlemesiyle nöbet değiştirme vukubulursa, demokratik yoldan hükümetler değişirse, demokratik yoldan bir hükümet yerine başka bir hükümet geçerse neden rejim buhranı olsun? Ama, memlekette iktisadi sebeplerle, sosyal sebeplerle, huzur ve asayişe ve güvene taallük eden çeşitli sebeplerle bir hükümet değişikliği ihtiyaç haline geldiği halde bu hükümet değişikliği yapılmazsa, işte asıl, o zaman bir endişeye kapılmak icabedebilir.

Bunun içindir ki biz, bu çeşit endişeler ileri sürerek “mutlaka bu hükümete güvenoyu verilmelidir” tarzındaki görüşlere katılmıyoruz. Hükümetler gelip geçer, ama Türk demokrasisi yaşayacaktır. Hükümetler gelip geçecek, ama konuşmamın başında yürek dolusu faziletini övdüğüm demokratik rejim mutlaka payidar olacaktır. Biz buna inanıyoruz ve bu inançla bu Hükümetin değişmesi yolunda reyimizi kullanacağız.

Yüce Meclisi saygılarla selâmlarım, (G.P. sıralarından şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — Şimdi söz sırası C.H.P. Grubu adına Sayın İnönü’nündür. Buyurun Sayın İnönü. (C.H.P. sıralarından şiddetli Alkışlar)

C.H.P. GRUPU ADINA İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Çok saygı değer milletvekilleri;

Hükümet buhranı üzerine kurulmuş olan yeni Hükümetin ve programının karşısında bulunuyoruz. Yeni hükümet, başındakiler ve hükümet âzaları ve genel olarak programı ile eskisinin aynıdır. Hükümet buhranı, aslında çokluk partisinin içinde çıkan ayrılıktan meydana geldi. Bu bir özelliktir. Hükümet buhranında ikinci özellik, Hükümet düştükten sonra, A.P. Hükümeti düştükten sonra yeni hükümetin kurulmasının yine A.P. tarafından yapılacak olması bir mecburiyettir. Çünkü, muhalefette bulunanların sayısı yalnız başlarına, hepsi bir araya gelseler, yalnız başlarına bir hükümeti emniyetle yürütecek çoklukta değildirler. Çokluk partisi, bugünkü Hükümet güvenoyu almasa da yeni hükümeti kurmak mecburiyetindedir.

Düşürülmüş olan Başbakanda ısrar edilmesi güçlükleri azaltmadı ve niçin bu ısrara derhal bu kadar sarılarak yürütüldü, bunu anlıyamıyoruz. Tecrübeler yapılır, başka tecrübeler yapılır, icabederse yine istifa etmiş olan Başbakana başvurulabilirdi. Olan oldu. Bugünkü Hükümetin, eski Hükümetin aynısı olduğuna göre, geçen zamanlarda, geçen büyük ıstıraplarda temel hissesi vardır. O ıstırapları vücuda getirmiş olan bakanlar bugün bulunmasalar bile o bakanlarla beraber sorumlu olan ve hâdiselerin gösterdiği gibi, bakanlarla beraber sorumsuz yapılmış bir işte büyük pay daima Başbakana düşmüş olan bir organizmadır. Yeni Hükümeti eski vakalarla karşılaştırmak zaruridir.

Bugünkü Hükümet Başbakanının ilk seçimde işlediği başlıca iki slogan şudur: “Korkmadan müslümanım diyebilelim”, ikincisi “Demokratların siyasi hakları geri yerilsin” “Korkmadan müslümanım diyebilelim” sözünün, ondan evvel “müslümanım” demek bu memlekette korkulu bir söz söylemek idi, onu kaldırmak için gelmiştir telkinini yapıyordu.

Sayın Başbakanın seçimde temel konu olarak izlediği ikinci dâva da ne kadar ciddi olduğu hâdiselerle anlaşılmıştır: “Üçte iki ekseriyet verirsiniz mağdurların hakkını kurtaracağız, üçte iki ekseriyet istiyoruz, siyasi hakları iade edeceğiz” diye diye memleketi idare ederken, günün birinde, “Yarın siyasi hakları iade edelim, yarımından tezi yok” dediğimiz zaman avaz avaz feryat koptu. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Karakteristik olan Sayın Başbakanın siyasi âdetinde kapalı yerlerde konuşma başkadır, açık yerlerde konuşma başkadır. (C.H.P. sıralarından “bravo sesleri”, alkışlar) Açık yerlerde “korkmadan müslümanım” diye memlekete telkin yapar, kapalı yerlerde “aşırı sağcılar tasfiye etmek için uğraşıyorum” der. (C.H.P. sıralarından “bravo sesleri” şiddetli alkışlar)

Siyasi haklar meselesindeki açık konuşma ve kapalı konuşma, kapalı telâş kâfi şekilde meydana çıkmıştır sanıyorum.

Memlekette bir irtica devri yaşamışızdır. İrtica, büyük şehirlerde ayaklanmalara, tahriplere kadar vardı. Yargıtay Başkanının Devlet töreni ile kılınacak namazı başında patladı. Yargıtayın resmen mercii olan Adalet Bakanı ve Devlet Bakanı orada idiler ve onların gözü önünde irtica patladı, olaylar bitti, hâdiseyi, “Bunlar mahkeme meseleleridir, mahkemeye havale ettik, bunları kınıyoruz” dendi, patlayan irtica hâdiselerinin hiçbirisine Başbakan, “Bu bir irtica hareketidir” demedi.

Biz, geçen zamanda Hükümetçe polis ve jandarmanın kullanılış tarzı ile daima, çekişme halinde bulunduk. Biz, polis ve jandarmanın memleket asayişinde esaslı bir yeri olduğuna yürekten inanmışızdır. Polis, Devlet tarafından vatandaş haklarının koruyucusu timsalindedir. Jandarma, Devlet tarafından hukuk nizamının korunması için kullanılacak esas kuvvet mahiyetindedir. Bu ikisinin de - polisin ve jandarmanın - vatandaştan itibar görmesi, saygı görmesi lâzımdır ve polise veya jandarmaya vazife düştüğü zaman vatandaşın, onlara yardım etmeyi borçları bilmesi icabeder. Bunun şartı, polisin ve jandarmanın vatandaş ihtilâflarında kullanılışında haksızlık yapılmaması, partizanlık yapılmaması ve Devlet kuvveti olarak kullanıldığının vatandaş yüreğinde şüpheye düşürülmemesidir.

Geçen zamanlarda, gerek İstanbul'un kanlı pazarında, gerek Kayserimde öğretmen localarının korunmasında, gerek Konya'da büyük tahribatta, polis daima vatandaştan yana değil, ayaklananları, saldıranları korur gibi, onlara karşı seyirci kalmasında olmuştur.

Diyeceksiniz ki, bu hareketlerin başında daima sorumlu olan bir bakan vardır. Doğru, Tecrübeler göstermiştir ki, olan hâdiselerde kuvvet veren unsur, işbaşında bulunan bakandan en az dörtte üç fazla Başbakan olmuştur, o hadiselerin de başlıca sorumlusu o zamanın Başbakanı idi.

Yeni programda da, Başbakanın, vicdan hürriyetini başlıca Hükümet dâvası olarak ileri sürdüğü ve izleyeceği anlaşılıyor. Başbakanın Vicdan hürriyeti anlayışı, bilimin anlayışıyla, dünyanın her ülkesinde lâik cumhuriyetin anlayışıyla ve bizdeki bütün tecrübelerle taban tabana zıttır.

Başbakan "vicdan hürriyeti" dâvasını güder ve maksadı, vicdan hürriyetini tahribetmektir. (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

Son defa Senatoda Diyanet İşlerinin fevkalâde memuru, sunî olarak idareye memur edilmiş olan bir uzvu söz konusu edilmiştir. Diyanet işleri mensubunun icraatı, bütün Senato âzalarının, çoklukla A.P. senatörlerinin oylarıyla soruşturma konusu olmuştur. Bu insan, hemen ertesi günü denecek kadar yakın bir zamanda, Diyanet İşleri Bütçesini takip etmek için Senatoya gelebilmiştir. Belki, hâlâ işinin başında Devletin "vicdan hürriyeti" politikasını takibetmektedir.

Vicdan hürriyetini, herkesin anlıyacağı teferruatı ile Anayasamız tarif etmiştir: Kimse kimseyi vicdanî kanaatinden veya amelinden dolayı kınayamaz, takibedemez ve baskı altında tutamaz.

Tasavvur eder misiniz, Senatoda sözü edilen zatın, Diyanet İşleri fevkalâde memurunun tanzim ettiği "cami vaizlerinde" her seçim zamanı, her lüzumlu zamanda vatandaşın yarısı "kâfir" olarak ilân olunur.

Devletin büyük memuru olan müftüler, kisveleriyle vilâyetleri dolaşırlar ve orada "ortanın solu mu" diyorlar, "sosyal adaletten mi" bahsediyorlar, onların hepsini "kâfirler" diye damgalarlar. Sorarsınız, şikâyet ederseniz, mahkemeye gitmek lâzımdır.

Vicdan hürriyetinin cari olduğu memlekette taassup cahilane taassup, âlimâne taassup denilen kuvvet, taarruzdan menedilir. Taassup, bir memlekette bütün icraatını, taarruzla hazırlıyabilir ve meydana çıkarabilir. Onun içindir ki, taarruzdan menedilir. Taarruz, vaizler suretiyle mânevi olur, içeride oturan cemaat dinler, üzülür, hocaya ne söyleyeceğini şaşırır, nadiren itiraz eder. Zabıt tutmaya kalksa yanındaki adam acaba “kâfir hükmünü yer miyim” diye onunla, kendisinin yazdığı gerçeğe imza koyamaz. Öyle bir mânevi hayat, vicdan hürriyetinin düşmanıdır. Bunun başlıca âmili Sayın Başbakandır ve ondan sonra kanunlar gelir. (C.H.P. Sıralarından *bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

Başbakan, aşırı sağcıları tasfiye etmek hareketindeymiş. Bunu açıktan hiçbir zaman söylemedi. Kapalı yerlerde söylüyormuş. (A.P. sıralarından *“miş, muş ile olmaz” sesleri*) Başbakanın bu suretle çalıştığı ve vicdan hürriyetini, Senatoda meydana çıkan Diyanet İşleri memurunu kullandığı bir ülkede kendisinden daha sağcı, yani dinle münasebeti olmıyan irtica temsilcisi, irtica koruyucusu bir kimse bulunabilir mi? (C.H.P. sıralarından *“bravo” sesleri sürekli alkışlar*)

Kendi partisi içinde bile kim kendisinden daha ziyade din istismarcısı olabilir? Kimse olamaz, kendi partisi içinde bile.

Aşırı sağ ve aşırı sol, Hükümet programının deyimi ile “sivri uçlar” bugün birleşmişlerdir. Sayın Başbakanı desteklemekte ve demokratik rejimi, ne olursa olsun, her güçlük içinde kurtarmak ve savunmakta olanlara karşı sivri uçlar Başbakanın etrafındadırlar. (C.H.P. sıralarından *“bravo” sesleri, alkışlar*)

İç yönetimde şimdiye kadar dokunulmamış olan hürriyet, basın hürriyetidir. Başbakanın çok yakın fikirdaşı olan zamanın Adalet Bakanı, “Anayasa nizamını koruma” şekli altında yeni kanunlar teşebbüsünde bulundu. Kanunlarda boşluklar var, bunları doldurmak için tertipler getireceklerdi. Milletin talihi varmış, getirmedi, bunlar şimdiye kadar gelmedi.

Ne gelecekti? Olan işlere bakalım: Ortaokulda öğretmenin verdiği vazifeyi yapan 15 yaşında öğrenci “komünisttir” diye itham edildi, hapishaneye atıldı. Hapishanede yankesiciler çocuğun parmaklarını muayene ettiler ve onun iyi bir yankesici olacağını kendisine müjdelediler.

Sayın Başbakanın, Adalet Bakanının getirecekleri kanundan, bu istikâmetlerde yeni misaller ve yeni teşvikler getirmesinden ciddî olarak korkulur.

Sayın arkadaşlarım, bunalımı gene A.P. çözecektir, esas ödev onundur. Bunu söylediğimiz zaman bize açıkça “vaktiyle çeliştığımız, çekiştığımız bakanları iltizam ediyoruz” tarzında imâlar yapmak isterler.

Biz, A.P. içinde hiçbir arkadaşı teklif etmek, düşünmek yetkisini kendimizde görmeyiz. Ama, şuna inanırız ki, A.P. içinde Sayın Başbakanın yüksek ehliyetiyle ve tecrübesiyle yarış edebilecek ehliyet sahipleri ve prensip sahipleri vardır. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*)

Bu Hükümet güvenoyu alırsa, ödev gene “A.P. Hükümeti” adında Sayın Demirel Hükümetine düşecektir. Vazifelerinde nasıl bir sorumlulukla hareket edeceklerini bilemeyiz. Dileğimiz; ehliyetli ve devamlı bir Hükümettir.

Mali ve iktisadi duruma geçiyorum.

Hükümetle esaslı ihtilâfımız sosyal ve ekonomik düzende reform yapılması konusudur. “Toprak reformu ve yeraltı kaynaklarının yabancı sömürsünden kurtarılması konularında Sayın Demirel’den yakınlık bekliyoruz, ama kendisi sosyal adaletten ve refahı tabana indirme sloganlarından bahsetmeye mecbur olmuştur. Memleketin ihtiyaçları, olayları “komünistlik” diye ilk günlerinden beri bar bar bağırarak itham ettikleri prensipleri, ihtiyaç olarak kendilerine kabul ettirmiştir.

Temel endüstriye girmedikçe endüstrileşme olmaz. Montaj sanayiye endüstriyi, bir tarifi müşkül yağma halini almıştır. Yalnız iş hayatımızı insafsızca sömürüyor, hiçbir kayıt tanımıyor. Esaslı endüstriye, normal kârla çalışan esaslı endüstriye, yani bizi dış pazarlara çıkarabilecek endüstriye çıkmamıza da engel olacak güç kazanmaktadır.

Biz, Ortak Pazara samimi kanaatle girdik. Bir Avrupa topluluğu, ilk önce iktisadi alanda toplanıyor. “Türkiye, bir Avrupa devleti olarak, buna iştirak etmeye imkân gösteriliyor. Bu imkândan memnun olarak faydalanmalıyız.

1963 sonunda, tarihte yanıyorsam affedin, Ortak Pazara girmemiz konusunda, Ortak Pazara girmemizi kabul ettiğimiz zaman malî ve iktisadi ortam, Türkiye’de beş senelik bir hazırlık devrinde, daha yukarı Ortak Pazar devresine geçebilmemize kuvvetli umut veriyordu. Talihsizlik oradadır ki, bu beş sene; yeni Hükümetin, hiçbir kayıt tanımayan israf, borç politikasına kapıldı. Bugün Ortak Pazarın ikinci devresine girmek için ilk aklımıza gelen, “hazırlığımız yoktur, daha üç sene vardır, bu üç seneyi uzatın” demek mecburiyetinde kalıyoruz. Sayın Demirel bugün güvenoyu alırsa bu üç senenin de hiçbir faydası olmayacaktır.

Bizim Ortak Pazarla derdimiz montaj sanayii değildir. Bizim büyük fedakârlıkla, Hazineden fedakârlıkla, borç fedakârlığı ile vücuda getirdiğimiz birkaç temel endüstrimizin ne olacağı endişesidir.

Ereğli Demir - Çelik bugün Ortak Pazarın, dünyanın satabildiği demir ve çelik mahsûlünün üç misli fiyatla mal çıkarıyor. Ortak Pazarda bunu nasıl hazzettireceğiz ve nasıl bir kolaylık bulacağız?

Bunun gibi Petro-Kimyaya sarf ettiğimiz büyük emekler ve vücuda getirdiğimiz eserlerin de Ortak Pazarda hırpanlanmasından sakınıyoruz.

Azot sanayii öyledir, kurulmakta olan Alüminyum sanayii de bu şartlar içinde olacaktır.

Onun için, Ortak Pazarda kalacağız, ama bu büyük endüstri tesislerimizin mahvolmaması için ne kolaylıklar, ne imkânlar bulacağımızı, ciddi olarak Ortak Pazar arkadaşlarımızdan istemeliyiz, aramalıyız.

Mali intizam ve bütçe denklığı fikri Sayın Hükümete girmiştir, israflar, borçlarla, ne iç borçlar, ne transferler; ne vakit ödenecek belli olmayacak derecede intizam bozulduktan sonra, şimdi malî nizamın ve intizamın öneminden nutuklar dinliyerek istifade ediyoruz. Yıllardan beri malî çıkmazdayız. Açıklar tehlikelidir. Feryat ediyoruz, kulaklarını tıkıyorlar. Tam çıkılmaz hale, son dereceye geldikten sonra malî intizamın önemini bize anlatmak için, memlekete anlatmak için gayret gösteriyorlar. Beyhude zahmet etmesinler, kendileri evvelâ bunu yüreklerinden anlamış olsunlar. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Mali intizam içinde olan Maliye Vekillerinin hiçbirisi Sayın Demirel'in Hükümetinde tutunamadı.

Korkumuz odur ki, 1958 malî yılına doğru yürümekteyiz.

Mali aczimizi ve noksanımızı daima “istediğimiz yerden buluruz” kanaati yanlışır. Hiç kimse, hiçbir devlet, diğer devletlerin israfını ödiyecek kudrette değildir. Bu hayaller daima boş çıkmıştır ve boş çıkacaktır.

Yeni Hükümetin, malî reformu, vasıtasız vergilerle kapamak hevesinde olduğu aşikârdır. Toptan vergi dışı bırakılan büyük kazançlara el sürmekten korkuyorlar. Malî sıkıntı, pahalılık vatandaşı kasıp kavururken, onu tahammülde en geç duruma düşüren birtakım büyük kazançların vergi dışı bırakılmasını bilmesidir. Memleketin bir çıkmazdan kurtulması için her fedakârlığa razıyız, yapıyoruz, yapacağız. Ama, birtakım insanlar, hesapsız kazançlarını vergi dışı tutabiliyorlar. Hükümet böyle bir politika takibediyor. Bu, her idareye temel bir zayıflık verir.

Sevgili arkadaşlarım, dış politikadan bahsedeceğim, ilk günden iktidarla muhalefet arasında bir dış politika ayrılığı olmaması ve böyle bir ayrılık görünmemesi için dikkat sarf ettik. Biz iktidarımızda dış politikada zayıfladığımız yahut daha doğru tâbirle, bir çatışmaya, mücadeleye girdiğimiz zaman ilk güçlüğü ortaklarımızdan veya karşımızda bulunan muhalefetten görürdük. Onlar, dış politikadaki sıkıntımızı dile getirirler, kendileri; ya anlaşıpacaklarını veya hal şekli bulacaklarını imâ ederlerdi. Söz aramızda, mahrem söylüyorum. *(Gülüşmeler)* Hükümet teşekkül edemedi 1963 sonunda, biz Hükümet mesuliyetini üzerimize aldık ve Kıbrıs patladı.

İlk sene, hiçbir müdafaası ve bir günlük dayanma kudreti olmadığını zanneden soydaşlarımız üç sene kahramanca uğraştılar. Türk soydaşlarının haklarını, yine Kıbrıs dâvası yürürken ve biz ona çare ararken, müşterek olarak, düşürüldük. Şikâyetçi değiliz, vazifemizi yaptık, Parlâmento bizim vazifemize nihayet verdi, “başüstüne” dedik. Ama bıraktığımız zaman birtakım esaslı eserler bıraktık.

Demirel Hükümetleriyle dış politikada temaslarımız oluyordu. Lütfettikleri kadar anlatıyorlardı, fikrimizi söylüyorduk, iş Kıbrıs meselesine geldiği zaman “federatif sistem” üzerinde dikkatlerini mutlaka çekiyorduk. Reddetmeksizin, onlar vaziyeti idare ediyorlardı ve vaziyeti çıkmasa götürmiyecekleri ümidini veriyorlardı.

Bir seneden fazla zamandır ki, temaslarımız kesilmiştir, dış politikada ne yaptıklarını bilmiyoruz. Ne yaptıklarını; açıklamalarından, Meclisteki konuşmalarından ve yabancı broşürlerden ve bâzı kitaplardan öğreniyoruz.

NATO meselesini, muhalefet olarak, dış akımların çok belirgin olduğu bir devirde cesaretle ortaya attık: NATO'da kalacağız, Amerika'ya ve Sovyet Rusya'ya düşmanlık yapmıyacağız. Tabii aşırı uçları biz memnun edemedik. Hattâ aşırı sol, bizim, 1945'te yalnız başımıza, İkinci Cihan Harbinden sonra yalnız başımıza Stalin'in Türkiye'yi parçalamak istekleriyle karşı karşıya bulunduğumuz zaman, yalnız başımıza savunma kararını verdik, askerî tedbirler aldık ve nereden silâh bulursak almaya başladık.

Amerika'dan silâh aldık, “bunu başka yerde kullanmıyacaksınız” dediler. “Kullanmıyacağız” dedik, “Başka yer bahis konusu değil, akşama sabaha memleketin bütün varlığını savunma mecburiyetindeyiz” dedik. Bu silâhları aldık.

Şimdi insaf var mıdır, o zaman ne NATO var, ne NATO Anlaşması var, ne prensipleri var. Hiç bir şey yok, hattâ Birleşmiş Milletler yok.

Şimdi ikili anlaşmaları, “Amerika ile anlaşarak biz meydana getirdik ve sakıncaların yolunu biz açtık” diye aşırı sol bizi itham eder. Tabii, ülkenin savunması ile münasebetini kesmiş olan insanlar böyle düşüneceklerdir. (*C.H.P. sıralarından alkışlar ve “Bravo” sesleri*)

İkili Anlaşmalarda, yani NATO içindeki ikili anlaşmalarda tartışma içindeyiz. Biz, Sovyet Rusya'yı tahrik edecek durumda bulunmak istemiyoruz, dikkat gösterilmesini istiyoruz, ikili anlaşmalar mahsus gizli, Millet Meclisine bırakıldı. Neler söylendi ise millet tafsilâtıyla almadı. Esas fikrimiz bellidir, ama karşılıklı neler söylendi, bunları bilmiyor. Neler söylendiğini, Sayın Başbakanın yaptığı basın toplantısından ve Milli Savunma Bakanının yaptığı basın toplantısından anlıyoruz. Şimdi onlara cevap vereceğim:

İkili anlaşmalar, gizli oturuma sokuldu, Meclisten geçirilmeksizin neticeye bağlandı, ikili anlaşmalarda, Meclise getirilen anlaşma 1954'te yapılan, “Askerî kolaylıklar Anlaşması” diye bir vesikanın düzeltilmesi ile övünür. Başlıca teması odur. Onu düzeltmişlerdir. 1954'te temel ittihaz edilen belge ise, Meclisten geçmemiştir, bir şerhinde Bakanlar Kuruluna okunmuştur. Ondan sonra rast gelen onu istediği gibi kullanmıştır.

Şimdi onu, “Şurasını şöyle düzelttik, burasını böyle düzelttik.” diye gizli oturumda Meclise anlattılar. Biz, İkili anlaşmalarda esnek karşılık politikasından bahsettik. Orada konuşmalara Sayın Savunma Bakanı, basın toplantısında cevap verdi; “Esnek anlaşma, doğru bir şeydir.” dedi.

Gerçi, “Orta-Avrupa'ya, merkeze doğru yapılacak bir taarruz, nihayet nükleer kuvvetin müdahalesini intacedecektir.” diye bir kayıt vardır; “Bizim için de yoktur” denilirse böyle değildir. Çünkü, bize karşı vukubulacak saldırı, İran içinden Basra Körfezine varır. Böyle bir hedef tutar ise; “NATO, Orta-Avrupa'ya yapılan tecavüz-

de nükleer silâhların işlemlerini nasıl harekete getiriyorsa, bu suretle Türkiye için de öyle harekete getirecektir.” der. Yatıştırmak, ümit vermek için yapılan bu konuşma kaygıyı artırmış ve Türkiye’yi daha çok, daha nazik durumda göstermiştir.

Şimdi arkadaşlar, bir memleketin müdafaasında, bir büyük memleketin müdafaasında stratejik plân yapılırken, büyük kuvvetlerle, esas çaba ile savunulacak veya yürünülecek istikametler tâyin olunduğu gibi, ihmal edilecek, bir müddet için zarar görmesi, hattâ düşman eline geçmesi tahammül edilir sanılacak bölgeler de vardır. Bir büyük devlet, tek bir devlet elinde böyle bir aksi mütalâa doğrudur ve böyle olmak lâzımdır. Memleketin her taşını bütün kuvvetlerle savunmak imkânı yoktur. Can alacak yerine darbe vurulursa hepsi kurtulur, askeri kaide budur. Şimdi bugün ittifak topluluğunda tatbik olunduğu zaman vaziyet değişir. NATO büyük topluluğunu kurtarmak için, bütün kuvvetleriyle bir yerde bulunacak, nükleer silâha kadar kullanacak ve kanadında bulunan memleket, eğer Hint Denizi’ine kadar varmayı düşünen bir taarruz karşısında bulunduğu anlaşılırsa, o zaman o da aynı şiddette yardıma lâıyk olacak. Bir toplulukta bir kenarda bulunan, bir tâli mıntaka zannolunan yer, bir memleketin cüzi değildir. Bu bahsolunanlar bir devlettir. Ben bir devlet olarak ihmal olunacağım, saldırgan, Hint Denizi’ne varacağım ilân ederse veya varırsa o zaman harekete geleceğim. Saldırgan, nereye varacağım ilk günü hiçbir zaman ilân etmez. Saldırgan, ilk günü hudutta vukubulmuş bir arızaya cevap vermek için, başka çare olmadığı bahanesiyle saldırıya başlar. Saldırganın Hint Denizi’ne varması veya vardığının anlaşılmasına kadar, Türkiye’nin yalnız başına göreceği belânın hududu tasavvur olunamaz. Bunu söylüyoruz biz, bunu söylüyoruz...

NATO’nun topunu kurtarmak için evvelâ, kâmilen düşmanlık önüne, ilk ön safa biz atılalım... Bu gayretin sebebi ne? (C.H.P. sıralarından *Bravo sesleri*) NATO’da böyle bir hüküm var mı? NATO’nun başka bir Devleti böyle bir şeyi yapıyor mu? Ve NATO Devletleri bizden bunu istiyor mu? Dâva bu... (C.H.P. sıralarından *Bravo sesleri*) Bereket versin, açık oturumda, kendi akıllarının erdiği, bir başka memleketin bir köşesinden bahseder gibi bahsettikleri Türkiye’nin kaderini apaçık ortaya koydular. Onun için, size burada açıklamak fırsatını buluyorum. (C.H.P. sıralarından *Bravo sesleri, alkışlar*)

“İkili Anlaşmalar” da söylediğimiz; NATO da anlaşacağız, NATO da kalacağız.. Amerika ile Birleşik Devletlere karşı düşmanlık yapmıyacağız. Ondan sonra, tahrik edici, ilk günde bütün şiddetli taarruzları üzerimize çekici fırsatları, vaziyetleri vermeyeceğiz. Bu, masumane bir savunma değil midir? Bunu anlatamıyoruz... (C.H.P. sıralarından *Bravo sesleri*) Dışişlerimize ve onun başlıca, Dışişleri Bakanından daha büyük, sorumlusu olan Başbakanımıza anlatamıyoruz... (C.H.P. sıralarından *Bravo sesleri, alkışlar*)

Dış politikada ikinci ihtilâfımız, Orta-Doğudadır. Biz her gün, bir çetin seferin haberlerini alıyoruz, safhalarını gözümüzün önünde gibi takib ediyoruz. Bu böyle ne kadar devam eder? Nasıl biter? Bunun tahmini ilk günden beri; bu, Sovyet Rusya ile Birleşik Amerika arasında hallonulacak meseledir, denir. O zamandan beri

Sovyet Rusya, Arap memleketlerine, Akdeniz'e esaslı olarak yerleşti ve himayesini, Arap politikasını daha kuvvetli yürütecek mevkie geldi.

Tekrar bir savaş çıkmaması, çatışma olmaması için ümit verici bir olay, Helsinki'de Amerikalılarla, Sovyetler arasında müzakere açılmasıdır. Bu müzakere Nisan ayında Viyana'da devam edecektir. Dünya olayları bakımından, her iki taraf da bir anlaşmaya varmayı arzuluyorlar, arzulayabilirler. Eğer, herkes kendisinin "dokunulmaz" dediği yerlere, karşı taraf dokunmamayı taahhüdederse, eğer her iki taraftan birisi "aradadır, dokunulabilir, henüz paylaşılacak mevkidedir" bunda, paylaşmada anlaşabilirlerse... Eğer bu anlaşmaya varırlarsa, yani sulh içinde anlaşmaya varırlarsa ve bundan müzakereye katılmayan memleketler yeni bir felâkete uğramazlarsa insanlık için büyük talih olur. Ama, bu arada birbirine bâzi şeyler bağışlamışlarsa, o bağışlayanların başına geleceğini kimse tahmin edemez.

Şimdi, bu Orta-Doğu meselesinde "karışmıyalım, tarafsız olalım" diyoruz. "Tarafsız olalım" diye, ilk günden beri ısrar ederim, Mecliste söylerim, dışarıda söylerim. Cumhuriyet Halk Partisi olarak vatandaşlarımın büyük kısmına tercüman olduğumuzu zannederek, "Orta-Doğu olaylarında tarafsız kalalım" dâvasını tutana. Bize şimdiye kadar, "hayır; tarafsız değil, taraflı olacağız" dememişlerdir. Ancak, bu son zamanda, bu seneki gizi görüşmede, Senatoda ve açıkta Dışişleri Bakanı, "Hayır; biz tarafsız değiliz. Biz taraflıyız. Bir taraf olacağız, tutacağız" der ve Orta-Doğudaki "çok yönlü" diye vasıflandırdıkları politikayı, bir taraflılık haline getirmek yolundadırlar. Bu, tehlikelidir. Bundan büyük harb çıkmaz... Senet almışlardır.

Ben, Birinci Cihan Harbinin nasıl çıktığını, İkinci Cihan Harbinin nasıl çıktığını, o memleketlerin nazırlarından dinlemiş adamım. Gün olmuştur ki, Fransız nazırları cihan harbi tehlikesi bertaraf oldu, artık olmayacaktır, demişlerdir. Birincisinde de, ikincisinde de böyle demişlerdir. Sonra, ansızın harb patlamıştır. Bir taraftan harb cereyan eder, bir taraftan sinirler bu kadar gergin ve vehimler, vesveseler bu kadar taşkın bir halde iki Devlet karşı karşıya gelir, hâdiseleri idare etmeye çalışırlar, dörtler idare etmeye çalışırlar. Bir taraftan da olay devam eder. Bunun sonuna kadar intizam içinde, el altında tutulabileceğini kimse kendisinde aramaz. Kaza ile de olsa, eğer öyle patlarsa, bir büyük belânın patlaması ihtimali vardır. Biz bu Orta-Doğu'ya niçin karışıyoruz, ne menfaatimiz var? İsrail'in yüzünden... "İsrail olmasın" diye Arap devletleri iddia ederler. İsrail'i biz çıkarmadık. Osmanlı İmparatorluğu aleyhine Araplar ittifak ettikleri zaman Home Rule adında İsrail'e bir yurt tanıdılar.

Bana şikâyet ettikleri zaman böyle söylerim, bilmezler, canım bunu çıkaran sizsiniz. Ne istiyorsunuz şimdi bizden? Sizin yaptığınız eserlerden bir kısmının hangisini siz bu hatta tutuyorsunuz? Ve hangisini tutmuyorsunuz? Soracağız. Tutuklarınıza ve tutmadıklarınıza göre vaziyet alacağız. E gelecek hafta değiştiriyorsunuz. Tekrar sizden soracağız... Böyle şey olur mu? Böyle konuşurum diye diye konuşmayı benimle uzatamazlar. Kesiyorum orada...

Şimdi vaziyet bu. Orta-Doğu'da gergin bir hava vardır. İsrail, kalacak mı gidecek mi? O dâvanın peşindedir. Araplar, Arap memleketleri ellerinden gitmiştir, o dâvanın peşindedirler. Amerika ile Sovyet Rusya ve büyükler, söyliyerek söylemiyerek, bir tarafı tutarlar ve harb her gün devam eder. Ee bu, birgün bir kaza çıkarır. Buna karşı tek çare “Biz Orta doğu olayında kararsızız” demek, cesaretle bunu söylemek lâzım. Bunu söyletemedim... Söyletemediğim böyle dursun, gizli oturumlar da “biz taraflıyız, taraflı olacağız, gerisi şöyledir, böyledir” diye de eğlenerek cevap verirler.

Üçüncü büyük meselemiz; dış politikada Kıbrıs meselesidir. Kıbrıs meselesini bir sene evvelinden daha fazla zamana kadar bize söylüyorlardı. Görüşmeleri bildirirlerdi hep. Bir köyün nüfusu çoklukla Rum olursa, o köyde Rum muhtar yapılır, bir köyün nüfusu çoklukla Türk olursa, o köyde Türk muhtar yapılır, hududu içinde bilgi verirlerdi. Canım bunlar bilgi mi?

Bir Devlet kuruldu, bağımsız... Bu Devlet şartla kuruldu; ENOSİS olmayacak, taksim olmayacak. Kabul ettik... Bu Devlet içinde iki cemaat var. Hakları var. Başında bulunan adam; bu Anayasa tatbik kabiliyetinde değildir. Böyle içice, birbirine karışmış iki Hükümet olmaz. Bir Hükümet olur, çoğunluk olur, azınlık olur. “Çoğunluk olur, azınlık olur” şeklinde bir düzen, tabii düzendir. Özel şartlarla teşekkül etmiş bir memleketin düzeni değildir. Bu, özel şartlarla teşekkül etmiş Devlettir. Üniter Devlet derler. Çoğunluk... Federatif Devlet derler. Federatif şeklinde olanlar...

Amerika Hukuk Müşaviri eser yazdı: Bu içiçenin dışında devletler vardır, özel şartları vardır, dedi ve bu devletler arasında Kıbrıs'ı da gösterdi; bağımsızdır, ama suis generis önüne mahsus şartlarla bir Devlettir.

Şimdi Makarios ile ilk günden beri ihtilâfımız bu. Günün birinde, şu oluyor, bu oluyor derken, “Üniter Devlet Kıbrıs'a tatbik olunacaktır” sözünü, Sayın Dışişleri Bakanı Senatonun resmi heyeti önünde söyledi. Kıyametler koptu bundan. Nasıl şey bu, nereden çıktı, federasyon sözünü nerede söylemişsiniz, kime söylemişsiniz, nereden çıktı bu?

Bir defa federasyon sözünü ilk günden burada söyledik, size söyledik. Size, her defasında “federasyon işi ne oluyor?” diye sordum. Yapıyoruz, ediyoruz, bakıyoruz... Bahis yok federasyon sözüne.

Kıbrıs'ın bir özelliği vardır. Kıbrıs olayı patladı, sonra bidayette Amerika da, Sovyet Rusya da karışmazlık ve ilgisizlik ilân ettiler. “Bir suretle ilgili değiliz” dediler. Sonra işler silâhlı müsademelere girip parlayınca, her ikisi de sahneye çıktılar. Amerika, müttefikler arasında çatışmaya mahal vermemek gayretinde, Sovyet Rusya, bağımsız Kıbrıs'ın korunması gayretinde.

Arşövek Makarios, bu çatışma esnasında Türkiye aleyhine başlıca Rusya'yı kullanacağını umdu. Kendisini Yunanistan'da destekliyen o zamanki Yunan Hükümeti, Sovyet Rusya ile meselelerini halletti kanaatinde ve Sovyet Rusya'yı tamamiyle Kıbrıs dâvasında kendi yanına alacağını söyledi.

Amerika Cumhurbaşkanı da bana yazdığı mektupda; “Şayet Sovyetler’den bir saldırı olursa Kıbrıs yüzünden, NATO bu işe karışır mı, karışmaz mı? diye tereddüt konusudur” demedi mi? Demek ki, serbest kalıyordu.

Biz sabırla, haklı olduğumuzu ve vakaların mahiyetini Sovyet Rusya’ya anlatabildik. Münasebetler kurduk, anlattık: “İstedığımız bundan ibarettir... Bağımsızlık istiyoruz, federatif sistem istiyoruz.” Federatif sistem için Sovyet Rusya; “Olabilir, federatif sistem de düşünülebilir” dedi. Ee, be adam bizim dâvamız olmaz! Gayritabiî ve gayrisamimî bir tez ortaya atmamıştır. Bunun işareti? Bunun için bildirilerde söz vardır ve matbuatın da yorumları çıkmıştır. Türkiye Hariciye Vekili Sovyet Rusya Hariciye Vekili ile bu meseleyi konuşmuştur. Türkiye Hariciye Vekili Amerika Hariciye Vekili ile federasyon meselesini konuşmuştur. Arşivlerde vardır bunlar. Çıkıyor bizim Hariciye Vekili - kanaati federatif - büyük bir şetaretle alay mevzuu yaparak; “Kim söylemiş, ne olmuş, nereden çıkmış?” diye tecahül ediyor.

Şimdi taksim olmayacak, ENOSİS olmayacak. İçice cemaatin yaşaması yeni Anayasa ile düzene konmuş. Bu yüzden oluklarla kan akmış, dereler gibi gözyaşı dökülmüş. Yaşıyamaz bunlar bir arada...

Ne kalıyor, ne kalıyor federatif sistem olunca? Tabiî bir şey söylüyoruz. Tabiî bir şey söylüyoruz. Tabiî federatif oldu mu “taksime varır sonra” diye Kıbrıslılar, yani Arşövek korkarmış ve Yunan’lılar korkarmış. Nesinden korkuyor?

Bugün Kıbrıs’a çıkarma yapmak için kuvvetimiz az mı geldi? Bırakmadılar. Manş Denizi aşılabiliyor mu? Aşılamıyor. Büyük deniz kuvvetleri karşısında, büyük deniz devletleri karşısında deniz aşırı bir sefer yapmak kolay bir şey midir? “Federatif sistem” dedik, yarı yarıya hallettik alaya aldılar, kötilediler, reddettiler. Bu Hükümet, Sayın Demirel ve onun Hariciye Vekili Kıbrıs dâvasını hiç bir suretle halledemez. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Bir defa ağzından, bugünkü şartlara göre, kabil olan tek hâl çaresini gülünç olarak tezyif ile reddettikten, böyle göründükten sonra tevil etmiye çalışıyorlar. Ne kadar tevil etseler, ne yapsalar geçmiştir dâva.

Size bir hikâyeye anlatayım; orada, ben Lozan’da İstanbul Patriğinin İstanbul’dan kalkması için büyük mücadele açtım. Çok çetin uğraşıyorum. Sonra öğrendim ki, Yunan’lılar son âna kadar sabrettikten sonra İstanbul Patriğini dışarıya, Momtotozak’a Aynaroz Tepesine almayı düşünüyorlarımış. Sulh olmak için... Sonra öğrendik.

Şimdi bu mücadele esnasında iken bir gün, benim yakın mesai arkadaşlarımdan birisi yanıma geldi, Lozan’da Bu sabah Lord Cürzon’un Kalemi Mahsus Müdürü geldi bana, konuştuk, çok şikâyet etti: “Sulh yapmak istiyoruz, bu kadar iyi niyet gösteriyoruz, daima fena mukabele ediyorsunuz, ne olacak bu halin sonu?” Bu şekilde şikâyetler arasında, İstanbul Patriğini dile getirmiş: İstanbul Patriği ile uğraşıyorsunuz, nesi var bunun, bunca sene durmuş, son Patrik hakikaten Millî Mücadele esnasında fena not bırakmıştı, ne değişir o, ne olur, nedir istediğimiziz?” En nihayet “Hristiyan âleminin bir önemli temsilcisidir. Bunun üzerinde her gün Hristiyan devletleri olarak, bizi hırpalamanızda ne fayda var? İngiliz hayvanı bir

aslandır, uykuya dalmıştır, ne kadar dürtsen uyanmaz, ama bunu iğneliye, iğneliye mutlaka uyandıracaksınız. Nedir bu Patrikle uğraşırsınız”, demiş. Bizimki de “Bu İsmet Paşa’nın meselesidir, onun razı olması lâzımdır, başka türlü olmaz” demiş, çıkmış. Onun üzerine o da, “Peki” demiş gitmiş. Geldi bana bunu anlattı. “Olur mu bu? Kıbrıs dâvasını gömmüşün” dedim. “Demek ki, İstanbul Patriğinin İstanbul’dan gitmesini Heyeti Murahhasa olarak siz istemiyorsunuz, Hükümetimin de böyle bir programı, emri yok, bu benim bir kaprisim, böyle kabul ediyorsunuz, teşhir ediyorsun, e bu dâvanın, bu mücadelenin ciddiyeti olur mu, çok fena etmişsin” dedim, bıraktım. Hemen Lord Gürzon’u istedim görüşmek için, “Patriği çıkaracak mısın?” diye. Hemen randevu aldım gittim, görüşüyorum... Bir Şetaret Lord Cürzon’un odasında, sevinç içinde. “Hayrola”, dedim. “Bugün benim yaş günüm,” dedi. “Aa tebrik ederim, çok güzel, onun neşesi üzerinizdeydi” dedim. “Hayır, hayır senin verdiği armağandan dolayı” dedi. “Ne armağanı?” Dedim. “Bu Patrik meselesi senin oyuncağınmış, anlaşıldı bu, bu iş için uğraştırma bizi yahu”, dedi. Öyle değil, öyle değil, yanlış anlatmış falan diyerek sıcağı sıcağına yarın saat içinde dil dökmeğe başladım. “Kulağıma girmez, kulağıma girmez, yerinden öğrendik bunu” dedi.

Şimdi buraya geliyorum, bizim Hariciye Vekilimiz “Başbakan “Üniter Devlet” der, “Federatif nerede görülmüş, nerede istenmiştir?” der. Bunlar Kıbrıs dâvasında federatif sistemden söz edebilirler mi? Bitti... Ne olur? İşte söylediği gibi, Makarios’un ilik günü söylediği yere gelir. Yani Anayasa vardır, çokluk vardır azınlık vardır, ona göre anayasa yapılacaktır, azınlığın teminatı vardır.

Kıbrıs dâvasını bu hale getirmek vebalinden Sayın Demirel ve Dışişleri Bakanı hiç bir zaman kurtulamıyacaktır. (C.H.P. sıralarından Bravo Sesleri, *alkışlar*)

Sayın Cumhurbaşkanı Soyvet Rusya’ya son zamanda büyük bir gezi yaptı. Çok güzel gösteriler ve çok iyi temaslar oldu. Gelir gelmez kendisi ile görüştüğüm zaman; “İki memleket arasında güvenlik duygularını besleyici, artırıcı bir seyahat yaptığınızdan dolayı sizi tebrik ederim”, dedim. Bunları söyledikten sonra; “Yalnız şurayı anlamadım, Kıbrıs’tan bahsediyorsunuz, ne federatiften bahsediyorsunuz, ne onu imla edecek haklardan bahsediyorsunuz, böyle bir şeyi Yunanlılar ve Kıbrıslılar şetaretle karşılayacaklardır. İkincisi, Orta-Doğu’da tarafsızlık politikası takibetmemizi Rus’lara kabul ettirmek lâzımdı, bunun üzerinde konuşma yapmaydınız, bunu da mahzurlu gördüm” dedim.

Hep aynı noktadayız.

Oylamada Sayın Demirel Hükümeti güvenoyu sayısını bulur mu, bulmaz mı bilmiyoruz. Bunalım, bunalım. Bu neticeye varırlar. Bunalım, biterse zayıf, içinden dertli bir Hükümet işliyecektir. Başbakan ölçsüz kudret kullanmaya alışmış olarak, kudretini aşan icraatte bulunmaya çalışacaktır. Size iki misâl vereyim.

Sayın Başbakan ilk vazifeye başlar başlamaz, birçok valileri merkeze aldı. Bunlar içinde, hakikaten iyi yetişmiş, muhitine hizmet etmiş ve memlekete daha çok hizmet edebilecek valiler vardı. O günden beri bu insanlar paslanmakta ve çürümektedirler. İyi yetişmiş vali, büyük memur nasıl kolay feda olunur? Feda ettiler.

Sayın Başbakan bugünkü Hükümetini kurdu, daha güvenoyu almadı. O da belli değil, ilk iş olarak Devlet Denetleme Heyetini temelinden tasfiye etti ve yerlerine, büyük devlet memurları olarak insanları seçti, getirdi. Hangi hukuk anlayışıyla, hangi hukuk anlayışıyla? (C.H.P. sıralarından Bravo Sesleri *alkışlar*) Büyük devlet memurunu oynatmak, değiştirmek, yerine başkasını getirmek bir büyük siyaset işidir. Bu kadar geniş siyasi icraate girmeyi nereden alıyorsunuz? Hukuk anlayışı... Anayasa var. Bir haksızlık olduğu zaman kanunlar, Anayasamız “Danıştaya müracaat edilebilir” diyorlar. Daha evvel Danıştay’a müracaat edenlerin değiştirilir değiştirilmez, yerlerine başkalarının getirilmesi ve sonra iş olup bitmiştir, iade olunsalar, haksız görünseler bile bir köşede çaresine bakılacaktır hukuku devam etmektedir... İnsaf yok mu? Sabret... Büyük devlet memurları yetiştiririz rüyasına mı girdiler? (C.H.P. sıralarından *alkışlar*) - Bir yerde bir şey mi söylediler nedir, o anlaşılmıyor.

Az oyla da iktidara gelse Sayın Başbakan, bir taraftan iş dertleriyle uğraşırken, diğer taraftan rejimi kurtaracak, koruyacak ve kendi politikasına karşı, doğru istikametleri yürütecek, büyük küçük insanları kısımla tasfiye etmeye çalışacak. Bunun vebali Adalet Partisi üzerinde kalacaktır. Adalet Partisi, bu kadar haksız muameleye lâyık değildir. (A.P. sıralarından *gölüşmeler*) Dinleyin... Büyük bir parti olarak kurulmuştur. Adalet Partisi, benim evvelce söylediğim ve “geçti onlar” diye latifeye alınan bir sözümü gerçekleştiriyor. 10’ncu senesini geçiriyor, daha geçmedi... (C.H.P. sıralarından Bravo Sesleri, *sürekli alkışlar*) 10’uncu sene, 10’uncu sene... Bizim demokratik hayatımızda, siyasi hayatımızda kolay geçmiyor, çok dikkatli davranarak geçirmek lâzımdır.

Sayın arkadaşlar, cümlenize saygılar sunarım. (C.H.P. sıralarından Bravo Sesleri, *sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, saat 14.30’da tekrar toplanılmak üzere birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati: 13.13

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN — Ferruh Bozbeyle

KÂTİPLER: Şevket Doğan (Kayseri)

Memduh Ekşi (Ordu)

Açılma Saati: 14.30

BAŞKAN — İkinci oturumu açıyorum.

Hükümet programı ve güvenoyu görüşmelerine devam ediyoruz.

Sayın Başbakan söz istemişlerdir. Kendisine söz veriyorum, buyurun Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından şiddetli ve sürekli alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri;

Hükümet programı dolayısıyla benden evvel görüşlerini ifade eden muhalefet partileri sözcülerinin ortaya koydukları hususlara cevap vermek üzere huzurunza gelmiş bulunuyorum. Hepinize saygılarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından alkışlar)

Geçen 10 sene zarfında Millet Meclisimiz 7'nci defa Hükümet programı müzakere ediyor. 1960 ile 1965 arasında 4 defa koalisyon hükümetlerinin programlarını müzakere etmiş, 1965 te, bakiye sistemine rağmen, işbaşına tek parti olarak getirilmiş bulunan A.P. iktidarının Hükümetinin programını müzakere etmiş, daha sonra 1969 12 Ekim seçimlerini takiben de, yine tek başına Hükümet kuracak kadar çoğunluğu bizden esirgemiyen aziz milletimizin kararı üzerine, A.P. siyasi iktidarının Hükümetinin programını bundan 4 ay kadar önce müzakere etmiş bulunmaktasınız. Bugün 7'nci defa Hükümet programı müzakeresi yapılmaktadır.

Hükümet programı müzakeresi nasıl olmalıdır, hususunda burada bir akademik münakaşaya girecek değilim. Sadece aziz milletimizin iradesinin tecelligâhı olan bu büyük müessesenin çatısı altında, şayet Hükümet programı gibi bir meselenin müzakeresinde bâzı tutarlı, geçerli ve hepimizin birden anlıyabileceğimiz, bizim dışımızda, kamuoyunun anlamakta güçlük çekmeyeceği, bizim dışımızda kamuoyunun tasvibedeceği ölçüleri bulursak, Türk demokrasisine güç kazandırmış oluruz. (A.P. sıralarından Bravo Sesleri, alkışlar) Bu itibarla ben, huzurunuzda yapılmış bulunan tenkidleri cevaplandırırken Hükümet programının değerlendirilmesinde objektif kıstaslar olarak alınabilecek hususları - zikredilmişlerini, zikredilmemişlerini - bir tahlile tenkide, daha doğrusu cevaplandırmaya tabi tutacağım.

Muhterem milletvekilleri; Millet Meclisimizin bir siyasi heyet olduğunu biliyorum. Bir siyasi heyetin, kendi taraftarlarını memnun etmek için bâzı çarelere başvurabileceğini de biliyorum. Siyasi heyetlerin, bu kürsüden konuşurken sadece Millet Meclisine hitabetmediklerini, Türk kamuoyuna hitabettiklerini, taraftarlarına birtakım argümanlar vermelerini de yadırgamıyorum. Bunların hepsini kabul ediyorum. Yalnız, 1970 Türkiye'sinde şayet Türkiye'nin meselelerini çözecek bir azmin ve niyetin içindeyssek - ki, bundan kimsenin şüphesi olmaz, zannediyorum

- Hükümet programı gibi bir konunun müzakeresine bâzı yeni değerler getirmeye mecburuz.

Muhterem milletvekilleri; evvelâ bir şeyi unutmamak gerekiyor zannediyorum: Bizim yeni getirdiğimiz Hükümet programımız bundan 4 ay evvel tenkide tâbi tutulmuş ve Yüce Meclis tarafından güvenoyuna mazhar olmuştur. Aslında bu programımız, 12 Ekim 1969 tarihinde, yani hemen hemen 5 aya yakın bir zaman önce yüce milletin huzurunda, radyolarda, meydanlarda, salonlarda “memleketin problemleri şudur, çareleri olarak bunu düşünüyoruz” diyerek milletimizin tasvibine arz ettiğimiz bir beyannameden menşeyini, gücünü, kuvvetini ve ilhamını almakta idi. Henüz üzerinden 5 ay geçmiş bir seçimden sonra okuduğumuz 2’nci programımız ve daha sonra bugün müzakeresini yapmakta olduğumuz bu programımız da gayet tabîî ki, 5 ay önceki seçimlerde, meydanlarda, radyolarda, kürsülerde, salonlarda ne söylediysek aziz milletimize, onlara sadakatimizin bir özel itina ile ifadesidir.

Bu itibarla, bugün bizi tenkid ederken, bundan, evvelki programımızın tenkidi sırasında serd edilmiş bâzı mütalâaların yeniden serd edilmiş olmasını da yadırgamıyoruz. Yalnız, yadırgadığımız bir şey var; nasıl biz meydanlara çıkıp da “Şayet bize iktidarı tevcih ederseniz, memleketin şu şu, şu meselelerini, şu ölçüler içerisinde halledeceğiz, halletmeye çalışacağız” dediysek, Yüce Parlâmentoyu, Yüce Meclisi teşkil eden muhalefet partileri de, aynı şekilde, şayet kendilerine iktidar tevcih edilirse memleketin meselelerini nasıl halledeceklerini yüce millete söylemişlerdir.

Şimdi, tenkidleri, kritikleri şayet muhalefet partileri kendi programları üzerinden yaparlar ve bizi, kendi programlarında yazılmış bulunan hususları yerine getirmediklerimizden dolayı muaheze ederlerse bu takdirde seçim kavşağının, seçime gitmenin, milletin iradesine müracaat etmenin, oradan ibra edilmenin, oradan yeniden emanet devralmanın uzun boylu bir mânası kalmaz. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Bu itibarlardır ki, Parlâmentomuzun grubu bulunan iki siyasi partisinin sayın Genel başkanlarının ifadelerinde müşterek bir noktaya raslıyoruz, bu müşterek nokta şudur: Sanki biz 4 senelik icraatımızın hesabını vermemişiz, sanki 4 senelik icraatımız milletin meçhulü imiş, sanki kendileri radyolarda, meydanlarda bizim 4 senelik icraatımızı didik didik etmemişler. - Etmemişlerse vazifelerini yapmamışlardır - sanki, etmemişler gibi bir haleti ruhiyenin içerisinde bizi, bugün ortaya koyduğumuz programla değil de, geçen 4 seneki icraatımızla tenkid etmelerini yadırgıyorum.

Denebilir ki, ortaya koyduğumuz programın hiçbir noktası tenkide uğramıştır. Sadece, şunu yapmadınız, şunu yapmadınız, şunu yapmadınız... Her halde bunlar, henüz 3-4 ay evvel güvenoyu almış bir Hükümete, henüz bütçesini getirmiş bir Hükümete ve bütçesi Mecliste arızaya uğramış bir Hükümete yöneltilebilecek tenkidler değildir. Binaenaleyh, her vesile ile olduğu gibi, A.P. iktidarının 1965-1969 icraatı değerli hatipler tarafından kritik konusu olmuştur, tenkid konusu ol-

muştur. Bu münakaşaları yaptığımızı zannediyorum. Çünkü, bunların hepsi yazılı dokümanlara geçmiştir, biraz sonra arz edeceğim.

Bugün burada söylenilen şeyler 5 ay evvel söylenmiştir. Şimdi bunların tek-
rarında, bir Hükümet programı tenkidi vesilesiyle, umulan fayda nedir? Umulan
faydayı anlatacağım.

Muhterem milletvekilleri, ben meseleleri sadece objektif ölçüler içerisinde, sa-
dece değeri olan kriterler içerisinde mütalâa etmeye çalışacağım.

Biz A.P. siyasi iktidarı olarak 1965 seçim beyannamemizin başına, “Vatan için
elele verelim” başlığını koyduk. 1965’ten 1969’a kadar da, çeşitli problemlere rağ-
men, fevkalâde idare usullerine başvurmaksızın, 1961 Anayasası hürriyetlerinin
istimalindeki alışılmamış tezahürlere, hattâ bunların çeşitli yönlerde sınırları aşı-
larak kullanılmış olmasına rağmen, memleketi, siyasi ve iktisadi istikrar içerisinde
1969 seçimine getirdik.

Bugün, 20 günü aşan bir zamandan beri devam eden Hükümet buhranı, bun-
dan evvelki, 1961-1965 devresi içerisindeki Hükümet buhranı gibi münakaşa
edilmiyor. Bunun da bir merhale olduğunu, bu merhalede A.P. siyasi iktidarının
memleketi bütünleştirme, birleştirme ve siyasi istikrarsızlığın meydana getirdiği
yaraları beraberlik ve kardeşlik istikametinde kapatma yolundaki gayretlerinin his-
sesi olduğunu hakşinas ve kadirşinas olan vicdanlar kabul edecektir. (A.P. sıraların-
dan “bravo” sesleri, alkışlar)

Muhterem milletvekilleri, geçen 4 sene zarfındaki icraatımızı tenkid ederek,
bizi geçen 4 senelik icraatımızdan dolayı beğenmiyor iseniz, burada hemen bir çe-
lişmeye düştüğünüze işaret etmek istiyorum.

Bu çalışma şudur: Gayet tabîî ki muhalefet partilerinin bize, “iyi yaptınız, afe-
rin, bravo” demesini beklemeyiz.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — İyi icraat yaparsanız, deriz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Beyefendiler, sükûnetle
dinlerseniz, ifadei meram etmekte, zannediyorum ki, size faydalı olmaya çalışaca-
ğım. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem milletvekilleri, çalışma şudur: Bugün dersiniz ki, dört senelik icraa-
tınız bir şeye yaramaz... (C.H.P. sıralarından “doğru, doğru” sesleri)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Siz “doğru” diyorsanız,
millet sizin dediğinize “eğri” diyor. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri ve sürekli alkışlar)

A.P. SIRALARINDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Millete inanmıyorlar ki...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — O zaman milletin hakem-
liğine gitmiş olmayı inkâr etmek gerekir.

70 dakika, 7 tane muhalefet partisi, 10 dakika A.P. her gün radyolardan mille-
te hitabetti. Yani, “Elimizde imkânlar yoktu, sizin icraatınızı millete anlatamadık,”
diyecek durumunuz yok.

Meydanlar, müsavi şartlar içerisinde herkese açıktı... Kahveler, salonlar müsait şartlar içerisinde herkese açıktı...

Geliniz evvelâ, “Demokrasiye inanıyoruz” demekle kalmıyalım, demokrasiye inancın ana-prensibi olan, “Milletin hakemliğini” kabul edelim ve yalnız hakemliği kabul etmekle kalmıyalım, hakemliğin neticelerini de kabul edelim. (*A.P. Sıralarından Bravo sesleri, alkışlar*)

O zaman, hakemliğine riayet etmiyeceğiniz; yani “Karar şöyle çıkarsa riayet edeceğiz, karar istemediğimiz şekilde çıkarsa riayet etmiyeceğiz.” gibi, bir düşünce içinde iseniz Parlamanter demokrasiyi yürütmek mümkün değildir.

Parlamanter demokrasi mutlak mânada, milletin hakemliğine dayanır.

Esasen seçim buhranları çözümü, yeni yeni buhranlar getiriyor ise, o zaman birtakım başka şeylere bakmak lâzımgelir.

Şimdi, bu hususu neden kaydediyorum? Bu hususu, biraz sonra vereceğim izahı fuzuli bulmamanız için söylüyorum.

Muhalefet olarak, bizi neden beğenmiyorsunuz? “Beğenin” demiyoruz, ama neden beğenmediğinizi izah ederken, kendi mantığınızı alacağım; sizin mantığınızla hareket edilirse, aslında bizi beğenmeniz gerektiği hükmü meydana çıkıyor. Sizin mantığınızdan bunu çıkaracağım. (*C.H.P. sıralarından gülüşmeler ve alkışlar, A.P. Sıralarından Bravo sesleri ve sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin yerinizden efendim, müdahale etmeyin. Dinleyin lütfen

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Müdahale etmiyoruz efendim, alkışlıyoruz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, Türkiye’nin neye ihtiyacı olduğunu sayıp dökmek kâfi değildir; Bakınız, demokrasi anlayışımızdaki temel farklılığın yanında, her zaman ifade ettiğim gibi, bir konsept yani bir mefhum anlaşmazlığının bizi, aynı lisanı konuştuğumuz halde, birbirimizi anlamaz hale getirmesinin ne kadar mümkün olduğunu göstereceğim.

Bugün şikâyet ettiğiniz hususlar bugünün dertleri mi? Bugün şikâyet ettiğiniz hususlar asırların dertleri... Niçin 4 senelik A.P. iktidarı bunları çözememiştir? Bunun münakaşasını meydanlarda yaptık.

Noksan olan şey şudur: Plâna, plân disiplinine, plân fikrine plân müessesesi-ne, plân mefhumuna inanmış olmamıza rağmen; Parlâmentomuzdan plân geçirmiş olmamıza rağmen; ikinci Beş Yıllık Plânın üçüncü yılında olmamıza rağmen, siyasi konuşmalarımızla plân mefhumu arasında bir intibaksızlık mevcuttur.

Bize diyorsunuz ki, “Şunları, şunları, şunları neden halletmediniz?” Bunu demenizi taibîi karşılıyoruz. Türkiye öyle bir memleket, öyle çok derdi var ki; kaynakları öylesine mahdud bir memleket ki... Kaynakları kifayet etti de biz bu dertleri halletmedik mi? Gelin, onu söyleyin.

C.H.P. SİRALARINDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Kaynakları satıyorsunuz.

BAŞKAN — Arkadaşlar, konuşmaları lütfen takibedelim.

A.P. SİRALARINDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Biz Paşayı dinledik onlar dinlemeyi bilmez ki...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Daha çok kaynak yaratmak imkânı vardı da bunları yaratmadık mı? Gelin onu Söyleyin. Bu kaynaklarla bundan başka bir şey yapılabilir miydi? Gelin onu söyleyin.

Bir büyük dengenin icabını yaptı A.P. Yani, memlekette, 1970 Türkiye'sinde çeşitli iktisadi ve sosyal zümrelerin arasında bir zıtlasma yaratma yerine, memleketin kaynaklarını, hem iktisadi inkişafı öldürmeyecek, hem de bir zıtlasma meydana getirip sınıflar arası kavgaya meydan vermiyecek bir dengenin icaplarını yerine getirdi. (A.P. *Sıralarından Bravo sesleri*) Ve 1970'ler, aslında Türkiye'de yeni bir devirdir, yeni ufuklar açılmaktadır. Şayet bu dengeye - Türk Anayasasının Türk vatandaşına tanıdığı hakları mutlak mânada korumak şartıyla - riayet edilmezse, o zaman Türkiye çetrefil meselelerle karşı karşıya kalır.

Onun içindir ki, aslında denecek şey: "Sizin imkânlarınız bu idi; bu imkânları iyi kullanmadınız; şu istikamette kullanmanız gerekirdi."

Muhterem milletvekilleri, bunu demek de pek kolay değil... Neden? Artık bugün iktidarlar, sabahleyin kalkınca akıllarına gelen işi yapacak gibi bir yetkiyi kaybetmişlerdir... iki sene uğraşırsınız, 5 senelik plân yaparsınız; her sene plân dilimlerine göre memlekette ne kadar kaynak yaratacaksınız, onları ortaya çıkarırsınız; bunlarla ne işler yapacaksınız, onları ortaya çıkarırsınız.

Türkiye'nin 1963 - 1967 devresinde 60 milyar lirası vardı. Bu 60 milyar lirayı Türkiye nasıl kullandı? 12 milyar lirası sanayi sektörüne, 8 milyar lirası enerji sektörüne, 8 milyar lirası ulaştırma sektörüne, şu kadar milyar lirası tarım sektörüne... Mecmuu 60 milyar...

Niye kullanmadınız 100 milyar lira? Yok da ondan.

Türkiye'nin İkinci Plân devresinde 119 milyar lirası var. Türk vatandaşına, "yarın seni zengin yapacağım" "diyerek bugünkü hayatını ıslah edecek hiçbir pay bırakmadan, elinizdeki imkânlardan biraz daha fazla kaynak çıkarabilirsiniz, ama meydana gelecek hoşnutsuzluklar ümidi ortadan kaldırır. Ümit faktörünü, bir memleketin kalkınması için paradan ve her şeyden evvel gelen ümit faktörünü ortadan kaldırır.

Elinizde 119 milyar liranız var: Buyurun, bu 119 milyar lirayla 5 sene içinde ne yaparsınız?

Bu münakaşalar burada yapılmış: 119 milyarın 25 milyarı sanayiye ayrılacak, 18 milyarı ulaştırmaya ayrılacak, 16 milyarı tarıma ayrılacak, 8 milyarı enerjiye ayrılacak. Sektör sektör ayrılmış. Yani, millî öncelikler günlük siyasetin dışına çıkarılmış, gayet tabii olarak iktidarın siyasi felsefesine ve millî menfaatlere uygun istikamette memleketin kaynakları taksim edilmiş ve buna göre de huzurunuzda gelinmiş, bütçe getirilmiş, program getirilmiştir.

Bugün de Hükümet programı, huzurunuzda bu esaslar üzerinden getirilmiştir.

Bize dersenez ki, neden bunları yapmıyorsunuz? Benim burada üzerinde durmak istediğim nokta; “Neden bunları yapmıyorsunuz”un cevabını bir denge içerisinde beraberce bulmaktır.

Herkese selâm vermek kolaydır, herkesi memnun ediliyor gibi göstermekte kolaydır. Buradan gelip, köylü için şunu yaptınız, bunu yapmadınız; işçi için bunu yaptınız, bunu yapmadınız; memur için bunu yaptınız, bunu yapmadınız... Yaptıklarımızı silip, yapamadıklarımızı, daha uzun seneler yapılamıyacak olan şeyleri gelip, buradan bize fatura etmek kolaydır. (A.P. den “Bravo” sesleri) Yalnız, söylediğiniz şeyler zabıtlara geçmektedir. Şayet, bir gün iktidar olma ümidiniz varsa, bunlar size sorulur. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Muhterem milletvekilleri; masrafa evet, kaynağa hayır...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Kim demiş, onu?

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu, yerinizden müdahale etmeyin efendim.

A.P. SIRALARINDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Eski âdeti.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Vergi kanunları getirirseniz, bir zam furyası çıktı diye herkes gelir, aleyhinde konuşur. Peki, bir memleketi sadece masraf yaparak idare etmek mümkün mü?

Onun içindir ki, Hükümet programı veya bütçe programı tenkidlerinde gözden kaçan hususlardan birisi de, bu kürsü siyasi bir forumun; gayet tabii ki en hür, en yüce kürsüsü addederek, konuşma dengesinde birtakım zedelenmelere meydan vermemek gerekir düşün-cesi ile bunu söylüyorum.

Bir hususu daha arz edeyim. Muhalefet partileri kanun teklif etmek durumundadır. Gayet tabiidir ki, ama iktidar, muhalefet partilerinin teklif ettiği kanunları çıkarma durumunda değildir. Yani biz şu kanun teklifini getirdik de çıkarmadınız... Böyle bir şey yok orta yerde... iktidar kendi taahhütleriyle bağlıdır; muhalefetin taahhütleriyle niçin bağlı olsun? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) (C.H.P. sıralarından anlaşılmiyan müdahaleler, gürültüler)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; kürsüde konuşan hatibin sözünü Başkan yalnız usuli meselelerle keser. Bu kaideye itina ile dikkatinizi rica ederim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Gönül isterdi ki, yapılan tenkidlerde sadece daha uzun seneler yapılmasında sıkıntılar bulunacak, memleketin imkânları icabı birtakım hususlar sayılıp, dökülmesin.

Gönül isterdi ki, beğenilmiyen nedir, neden beğenilmemektedir ve siz olsanız ne yaparsınız? Bunlar söylensin. Siz olsanız ne yaparsınız? Hayır, bizimki muhalefet, biz sadece tenkid ederiz, demekle zannetmiyorum ki, Türkiye’nin meselelerini halletmenin yolunu tutabilelim. Ben, gayet hulûsu kalb ile açık kalb ile konuşuyorum.

Muhalefet, Türk Anayasasına göre siyasi partiler, demokrasinin ayrılmaz parçasıdır. Bunun verdiği yetkilerin yanında yüklendiği sorumluluklar vardır. 1970 Türkiye'sinde artık muhalefet olmanın sadece beğenmemek değil, beğenmediği hakkında ne düşündüğünü söylemek gibi bir noktaya geldiğimizi de ifade etmek isterim.

İşte elimizdeki imkânlar... Bunlarla neyin yapılmasını istiyorsunuz; neyin yapılmamasını istiyorsunuz? Onu da yap, onu da yap, onu da yap... Bu mümkün değil. Eğer bu mümkün olsaydı bu kadar senelik iktidarlar her halde bize bu kadar büyük problemleri devretmezdi. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

Muhterem milletvekilleri; bir hususa daha temas etmek istiyorum. Seçim meydanlarına çıktınız. A.P. iktidarını kötülediniz. Kötülediniz tâbirinden memnun değilseniz, tenkid ettiniz diyelim; ama tenkidlerin dozu o hâle geldi ki, siyasi bir münazara değil, âdeta siyasi bir kavga yapılmaktadır. Bunların hiçbirisine biz, bir fikrî tartışmanın ötesinde, bir siyasi âdabın ötesinde cevap vermedik. Biz Türkiye için şunu düşünüyoruz, imkânlarımız bundan ibarettir. Muhalif ve muarızlarımız ne düşünüyorlarsa söylesinler, onların olabileceğini olamayacağını da biz eleştirelim. Nitekim, eleştirdik. Nitekim C.H.P., hapishaneleri boşaltacağını, muhtarlara maaş bağlayacağını, toprağı olmyan herkese toprak vereceğini ve Ziraat Bankasının kredilerini affedeceğini söyledi. Biz, bunların olmayacağını söyledik. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Tahrif ediyorsunuz.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Borçların taksitlendirilmesini söyledik.

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz yerinizden, Sayın Çanga.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Affını diyorum, borçların affını. Sayın Çanga, beş ay evvel söylediğinizi unuttur duruma girmeyin.

Niçin dediniz bunları? A.P. iktidar olmasın diye. Gayet tabîî, yani muhalefet olarak A.P.'nin methüsenasını yapıp da, onu iktidar yapmaya çalışacak değildiniz ya... Bunda yerden göğe kadar haklısınız. A.P. iktidar oldu; şimdi diyorsunuz ki, A.P.'nin Hükümeti bu olmasın, başka bir hükümet olsun. Eğer müsaade buyurursanız, bu husus A.P. Grupuna aittir. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar) A.P. grubunun sevk ve idaresi A.P. teşkilâtının büyük kongresinin, kademelerinin ve bîzatihi A.P. gruplarının kendi iç meselesidir. Binaenaleyh, bu iç meselelere inmeye kalkmakla kimsenin eline bir şey geçmez. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri)

Muhterem milletvekilleri; A.P. Grubu isterse hükümetleri bu olur, istemezse hükümetleri bu olmaz. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri alkışlar) Ama A.P. Grubunun bu yetkisi üzerine bir nüfuz koyma gibi siyaseten hakikaten tasvibi mümkün olmayıyan veya siyasi nezaketin içine sığmıyan bir durumun içine girilmiş olmasını esefle karşıladığımı ifade edeyim. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

Söylemek istediğim şey şu: Benden evvel fikirlerini ifade eden değerli muhalefet sözcülerine şunu soruyorum; A.P.'nin Genel Başkanı olarak Demirel Başbakan

olmasın. Farz ediniz ki, öyle oldu; başka bir hükümeti A.P. kurdu. Güvenoyu verecek misiniz? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) İşte, bundan dolayı bu meseleye karışmaya hiçbir hakkınız yok. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Muhterem milletvekilleri, şahıslar üzerinde program tenkidi yapılmaz. Beni ayakkabımdan, olmıyan saçıma kadar tenkid etseniz milletin eline ne geçer? (A.P. sıralarından alkışlar) gelin, tenkidlerinizi memleket meseleleri üzerinden yapın, neyi beğenmiyorsanız onu söyleyin. Söyledik dediniz, şimdi söylediklerinize de geleceğim zaten. Ne söylediyse, hepsine geleceğim. Yalnız, tekraren söylüyeyim; söylediğiniz şeyler sanki 1969’un 12 Ekim’inde seçim olmamış gibi, sanki burası, dört ay, beş ay evvel seçilmiş, gelmiş bir heyet değil de, bir seçim mücadelesinde siyasi hatipleri dinliyen bir heyet muamelesi gördü. Razi olmadığım budur.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; sıralar arasında oturan sayın senatör arkadaşlarımdan rica ediyorum; Heyeti Umumiye salonunun arka sıralarında otursunlar ve oturdukları yerden tezahürata lütfen iştirak etmesinler.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bizim dört senelik icraatımızı neden beğenmiyorsunuz? Ortaya koyduğunuz sebepler üzerinden bunun bir tahlilini yapmakta fayda görüyorum. Şayet, öyle demeseniz de, geçen üç aylık, dört aylık icraatınızı beğenmiyoruz deseydiniz, onun münakaşası farklı olurdu, ama bizim dört senelik icraatımızı beğenmiyorsunuz. Burada sizin hükmünüz ile bizi iktidara getiren milletin hükmü çelişmiyor mu? Bugünkü Hükümet sizden, yaptıkları için değil, yapacakları için güvenoyu istiyor. Binaenaleyh, yaptıklarına bakarak güvenoyu istemek gibi bir durum olsa, o zaman seçime lüzum kalmaz. Yaptıklarının dört senelik ibrasını Hükümet, siyasi iktidar, siyasi parti, A.P. vermiş, geliyor, ama bütün bunlara rağmen muhalefetin görüşleri iktidarınkine, iktidarınkiler muhalefetinkine uymuyor diye tedirgin olmaya lüzum yok. Çünkü aslında, iktidarın da muhalefetin de var oluş sebebi, görüş farklılıklarıdır. Binaenaleyh, dış politikada sizin görüşleriniz bizimkine uymuyor. Gayet tabii uymıyacak. İç politikada sizin görüşleriniz bizim görüşlerimize uymuyor... Gayet tabii uymıyacak. Kalkınma felsefesinde sizin görüşleriniz bizimkine uymuyor. Gayet tabii uymıyacak. Ahengi, armoniyi kim temin edecek? Milletin hakemliği... Bu meseleyi halledemediğimiz takdirde daha senelerce bu kürsüde münakaşa ederiz, aynı dili konuşuruz, birbirimizi anlamayız. Milleti de üzüntüye ve tereddütlere düşürürüz. Esasen, şu sıralarda oturan bütün arkadaşlarımızın hepsi aynı şekilde düşünse, demokrasi olmaz. Onun için, bizim tutumumuzu, bizim politikamızı yadırgamanızı gayet normal karşılıyorum. Üslubu, çerçevesi, ölçüsü içersinde bu tenkidler yapıldığı müddetçe hakikaten bunlardan istifade edilecekleri de olabilir, hiçbir şekilde kabullenmiyeceklerimiz de olmayabilir. Bundan dolayı da siz; muhalefet olduğumuz halde iktidarı niçin idare edemiyoruz gibi bir üzüntüye kapılmaya gitmeyin. (A.P. sıralarından alkışlar)

Bir hususu daha kaydetmek istiyorum. Bizim politikamızda çok partili hayata girdiğimiz günden beri hükümler vaz etme âdedolmuştur. Eski tabiriyle, birtakım fetvalar verilir. Zannediyorum ki, Türk siyasi hayatı, bu hükümler vaz’etme, peşinçilikten kurtulma, istikbâl tahminlerini yapma, elde bir şey olmadan istikbâl tah-

minlerini yapma gibi, birtakım kartezen düşünceye uymıyan, sağlam Batı düşüncesine uymıyan ve modern kafaların icabı olmıyan düşünceye uymıyan, arazdan da kurtulmaya mecburdur. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri alkışlar)

Yine bugünkü müzakereler dolayısıyla şunu arz etmek isterim; şunu düşünmek lâzım, Türkiye’nin menfaatine olan bir şeyi siz yapacaksınız da, Türkiye’nin zararına olan bir şeyi niçin bir başka siyasi heyet yapacak? Bütün siyasi heyetlerin, Türkiye’nin menfaatine olan şeyleri yapacağını, zararına olan şeylerden kaçınacağını farz etmezsek, birbirimize inançsızlık içinde demokrasiyi bir yere götüremeyiz. Ama, şöyle hareket etmenin faydalarını siz şöyle kıymetlendirirsiniz, mahzurlarını şöyle kıymetlendirirsiniz, bunlar kabul; karşılıklı diyalogun içinde bunlar yerini bulur, fakat hiçbir şeye bakmadan, bir fayda mahzur değerlendirmesi yapmadan peşin hükümlerle, “siz yanlış iş yapıyorsunuz, memleketin zararına iş yapıyorsunuz” demenin, bir gün aynı şeyi siz yapma durumuna girdiğiniz zaman size de zararı olacaktır.

Onun için gelin, Türk siyasi hayatını kısır çekişmelerin sebebi olan bu gibi düşüncelerden kurtaralım. Benimki sadece iyi gönülle yapılmış bir çağrıdır. Uyup uymamak - gayet tabii ki- Yüce Meclisin değerli üyelerine düşer.

Muhterem milletvekilleri, biz geçen dört sene içinde neyi yaptık, neyi yapmadık, bunları aziz milletimize anlattık. Her şeyi yapamadığımızı da söyledik, her şeyi yapamayacağımızı da söyledik. Şimdi bugün görülüyor ki, tenkidlerin bir kısmı bundan üç dört ay önce 11 Kasım günü Hükümet programı üzerinde Meclis ve Senatoda yapılmış bulunan tenkidlerin aynıdır, tıpa tıp aynıdır.

Dış sermaye mi, montaj sanayii mi, memleketin ekonomik durumu mu? Hepsi aynıdır. Şimdi gelin bunları bir daha gözden geçirelim.

Deniliyor ki, biz memleketi iktisaden çok sıkıntılı bir duruma götürmüşüz, iddialardan birisi bu. Bakalım, sıkıntılı bir duruma mı götürmüşüz, yoksa memleketi iktisaden geliştirmiş miyiz? Şayet kullanacağımız endikatörleri kabul ederseniz, bir devletin, bir hükümetin icraatının iktisadi ve sosyal veçhesinin kıymetlendirilmesinin endikatörlerinde, müş’irlerinde mutabık isek ve bu müş’irler şayet başarısızlık değil de bir başarı gösteriyorsa, kendi mantığınız içinde kendi kendinizi nakşetmiş olursunuz ki şart koyuyor: Şartlardan birisi; kullanacağımız müş’irlerdir. Ben bu müş’irleri, beynelmilel ölçüde icraat değerlendirmesi müş’irleri olarak başkaları ne kullanıyorsa o şekilde ele alacağım. Vereceğim rakamlar da ilk defa vereceğim rakamlar değildir. Bu rakamlar resmi dokümanların içinde mevcuttur.

1969 seçimleri dolayısıyla radyoda yapmış bulunduğum 8 konuşma ile de bunlar aziz milletimize olduğu gibi verilmiştir; şu kadar yapabildik.

Şimdi bakalım ne olmuş? Memleket, plân ölçülerine göre gelişmemiş veya memleket gelişmemiş, âdeta memleket geriye gitmiş. Çünkü memleket bir iktisadi çıkmazın içine girdiğine göre, memleketin geriye gitmiş olduğunu kabul etmek lâzım.

Muhterem milletvekilleri, şu endikatörleri alacağım. Evvelâ yatırımlara bir bakalım.

1964 senesinde Türkiye'nin toplam yatırım hacmi 10 milyar lira. 1970 bütçesiyle getirilen yatırım 26 milyar lira. Yani, 1964 yılında 10 milyar olan yatırım hacmini Adalet Partisi İktidarı 26 milyar liraya çıkarmış. (A.P. sıralarından *alkışlar*) Bunda israf ve saire yok, lüks yok, saray yok, şu yok, bu yok. Bunun içinde fabrika var, liman var, hava meydanı var, köy yolu var, köy suyu var. (A.P. sıralarından *"bravo" sesleri, şiddetli alkışlar*) Birinci endikatör bu.

İkinci endikatör; bu yatırımları saymam kâfi değil. Bunlar nasıl gerçekleşmiş? 1964, 1965 öncesinde yatırımların gerçekleşme hızı bilhassa Türkiye'nin enfrast-rüktürünü teşkil eden endüstri kısımlarında %30 ve %50 iken bu yatırımlar Adalet Partisinin iktidarda olduğu geçen beş sene zarfında %95 ile %110 arasında değişmiş. (A.P. sıralarından *alkışlar*)

1965 senesine kadar, 1965 sabit fiyatlarıyla Türkiye'nin millî geliri Cumhuriyetin kuruluşunun daha öncesinden bu yana 1965 senesinde 73 milyar lira iken 1965 sabit fiyatlarıyla - bu değişiyor 1961 sabit fiyatlarına göre netice değişiktir - 73 milyar lira iken, Adalet Partisi iktidarı buna 1965 sabit fiyatlarıyla 25 milyar lira eklemiş ve Türk seçmeninin karşısına Cumhuriyeti kuruluşundan 1965 yılına kadar olan millî gelirine %38, %40 gibi bir ilâve ile çıkmış ve 1965 fiyatlarıyla 1960 yılında fert başına gelir 2.141 lira iken 1969 yılında fert başına gelir 2.814 lira olmuş, 1965 fiyatlarıyla.

Gelişme hızlarına bakıyoruz: Birinci ve İkinci Plânda %7 kalkınma hızı esas alınmıştır. 1964 yılında %4,9 olan gelişme hızı, ondan sonraki senelerde şöyle: 1965 yılında %4,6; 1966 yılında %10,3; 1967 yılında %6,1; 1968 yılında %6,7; 1969 yılında da %7. Vasati olarak, dört sene iktidarda bulunduğu devre içinde Adalet Partisi %7 nin'üzerinde bir gelişme hızını sağlamış. Bu rakamların eğer hatalı olduğunu iddia ediyorsanız bunları ortaya koyun.

Muhterem milletvekilleri, bu rakamları biz yapmayız. Devletin resmi daireleri yapar. Hiç kimse bu rakamları küçültmeye falan kalkmasın. Yani, birtakım deflâtörler kullanıp - usulleri odur - efendim, bu %7 gibi görünüyor, ama buna bizim canımız sıkıldı, şunu birtakım sebepler bulup %3,5'a indirelim... Bu, yol değil. Bu rakamları Devletin resmi organları yapar, hazırlar. Uzun hesapların neticesidir. Eline bir hesap makinası alan, Türkiye'nin millî gelirinin %7 değil %3,5 olduğunu iddia etmeye kalkarsa o zaman Devlete inançsızlığın ta kendisi olur. Aslında hiç kimse bu rakamları değiştiremez. Evvelâ size şunu da söyleyeyim; mahkeme kadıya mülk değil. Hükümetler olarak oturduğunuz yerde oturmak gibi bir kaide yok. Yarın birisi gelir bütün bunların yanlış olduğunu meydana çıkarır. Bunlara tenez-zül dahi edilmez. Size verdiğim rakamlar Devletin resmi arşivlerinin rakamlarıdır. Bunu indirmeye çalışsanız Türkiye ne kazanır? Sadece, bizi başarısızlıkla itham için yanlış hesaplar yapıp bunları indirme hevesine falan kimse kapılmasın. Rakamlar, doğru rakamdır.

Şimdi, iddia; efendim, bu gelişmeler memleketin esas ekonomisinin mühim olduğu sektörlerde olmamış da birtakım yan sektörlerde olmuş.

Memleketin en mühim sektörleri ne? Tarım ve endüstri. Bakalım: Sanayide 1963 yılında kalkınma hızı %8'dir. 1964 yılında %8,6'dır. 1965 yılında %8,9'dur. Bundan sonra Adalet Partisi İktidarı başlıyor. 1966 yılında %10,6'dır. 1967 yılında %12,3'tür. 1968 yılında %10 ve 1969 yılında da %12'dir. Vasatı %11,5 civarında. İkinci Beş Yıllık Plân %11'i, Birinci Beş Yıllık Plân %12'yi hedef olarak koymuştur. Adalet Partisi İktidarı bu hedefi geçmiştir. Yani, sanayi sektöründe olmamış da hizmetler sektöründe olmuş... Yok böyle bir şey. İşte Devletin resmi rakamları.

Tarıma bakalım: 1963 yılında %7,6; 1964 yılında 0. Bir evvelki yıla nazaran artış 1965 yılında nâkıs %3,3. Yani 1964 yılının da gerisindesiniz. 1966 yılında %11,4; 1967 yılında %0,9; 1968 yılında %1,9; 1969 yılında %1.

Şimdi burada iki rakam var: Bir tanesi 1963 yılında %7,6, birisi de 1966 yılında %11,4. İki tane rakam var ve 1965 yılında bir evvelki seneden geri, 1964 yılında ise bir evvelki seneye nazaran hiç ilâve yok. 1968 ve 1969 yılındaki rakamlar da plân hedefi olan %4,3'ten bir hayli geri.

Muhterem milletvekilleri, 1969 senesinde fevkalâde güzel bir tarım yılı oldu. Ne zamana kadar? Haziranın ortasına kadar. Fevkalâde güzel ümitler vardı. Toprak Mahsulleri Ofisimizin 1.100.000 ton Buğday mubayaa edeceği, geçen seneye nazaran 1,5 ilâ 2 milyon ton fazla buğdayımızın olacağı tahmin edilmişti. Bildiğiniz gibi Türkiye'nin buğday ambarı, Eskişehir, Afyon Karahisar, Kayseri, Yozgat, Konya, Ankara üçgeni içinde kalan plato ile Güney-Doğu Anadolu'dur, maalesef 1969 Haziranında tam ekim başağa yattığı zaman meydana gelen bir samyeli, bizim iki milyon tona yakın buğdayımızı alıp götürdü. Memleket ekmeksiz kalmasın diye 850 bin ton buğday ithal ettik.

Adalet Partisi İktidarı seçimlere 850 bin ton buğday ithal ederek girmiştir.

Muhterem milletvekilleri, tarım meselesini bu celsede konuşmakta bir fayda görmüyorum. Ama birçok iddialar var: "Efendim, toprak reformunu yaparsanız istihsal artar." İstihsalin %7,6; %11,4 olduğu yıllarda toprak reformu yapılmadığı gibi, sıfır olduğu yıllarda da toprak reformu yapılmamıştır. Yani, Türkiye'de bugün gerçek şudur ki - toprağın içinden gelen bir kimse olarak söylüyorum - tarım, daha uzun yıllar tabiat şartlarından kurtarılma mücadelesine muhtaçtır. Havanın iyi olduğu zaman tarım mahsulleri %11'e çıktı; başarı kazandık. Don olduğu zaman; bu sene Doğu-Anadolumuzun bilhassa Kars, Erzurum, Ağrı vilâyetleri ve Artvin'in bâzı kazalarını kapsıyan kısımlara, Orta - Anadolu'dan 25.000 vagon saman götürmek mecburiyetinde kalınmıştır.

Tarımı endüstri haline getirmek kolay değildir muhterem milletvekilleri. Ama gayretler esirgenmemelidir ve bu gayretler üzerinde olmak lâzımdır. Adalet Partisi İktidarı bu gayretlerin üzerinde olmuştur. Bunları sayıp dökeyim: 60.000 ton gübre kullanılırken on sene zarfında bu miktar 3.000.000 ton gübreye çıkmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan 1965 yılına kadar Türkiye'ye ne kadar gübre ithal edilmişse,

ondan sonraki iki - üç yıl zarfında o kadar gübre ithal edilmiştir. 1965 senesinde Türkiye'nin ne kadar traktörü varsa, 1969 senesinde mevcut 54 bine bir 60.000 ilâve edilmiştir.

Adalet Partisi İktidarı altmış tane lise muadili mektep açmıştır; ziraat mektebi, tarım okulu, hayvancılık okulu, ormancılık okulu, Altı taneden altmış taneye... %70'i çiftçi olan bu memlekette nerede tarım eğitimi? Sadece fakültelerde. Fakülteden mezun olan mühendis ile köylünün arası... boş. Adalet Partisi iktidarı tarım hizmetlerinin ilçede bittiğini bilerek, fakat tarımın ilçeden aşağıda başladığını bile rek hareket etmiştir.

Şimdi geliyoruz ihracat konusuna; efendim ihracatı artıramamışız. İhracat rakamlarına bakalım muhterem arkadaşlar. İthalât artmış, ihracat artmamış. Yalnız, kadirşinaslık için şunu söyleyeyim, plân hedeflerine göre artmamış, diyor Sayın Feyzioğlu.

Muhterem milletvekilleri, ihracat Türkiye'nin en mühim meselelerinden birisidir. Türkiye ne satar? Pamuk satar, tütün satar, fındık satar, üzüm satar, incir satar, biraz maden cevheri, biraz da canlı hayvan satar. İşte bu, Türkiye'nin seneler boyu iptidai bir ekonominin içinde kalmış olmasının neticesidir. Primitif bir ekonomi, sadece hammadde satar. Karşılığında ne alır? İğneden ipliğe kadar mamul her şeyi alırdı. Bugün ne alıyor? Bugün Türkiye makina almaya çalışıyor. Yani mamul maddeler yapmaya yarıyan makinaları almaya çalışıyor.

Türkiye'nin ihracatı; 1963'te 368 milyon dolar. 1964'te 411 milyon dolar. Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Başkanı o zaman Başbakan idi, "Ses duvarını aştık" diye radyoda beyanat vermişti. (A.P. sıralarından alkışlar) 1969'da ise 540 milyon dolara çıkmıştır. Bu rakam, plân hedefi olan 575 milyon dolardan aşağıdadır. Bu doğrudur. Ben size şimdi bu rakamın başka önemli veçhelerini anlatacağım.

Muhterem milletvekilleri, Türkiye 1969'da pamuğunu, tütününü satmakta güçlük çekmiştir. Binaenaleyh bu iki kalemin normal olarak getirmesi gereken rantreler bunun içinde olsa idi bu rakam 600 milyon doları bulacaktı. Ama biz Türkiye'de oturuyoruz diye bütün dünya ticareti bizim elimizde değil ki. Dünya konjonktüründe meydana gelen hâdiseler bizi de kapsamına alıyor ve bize bazan fayda, bazan zarar veriyor.

1969 ihracatının içerisinde pamuk, tütün, fındık, üzüm, 318 milyon dolar, diğer kademler 222 milyon dolar.

Muhterem milletvekilleri, onbeş seneye yalan zaman, Türkiye'nin ihracat hacmi 300 milyonun etrafında dalgalanmıştır. Biz almış bulduğumuz 410 milyonluk ihracat hacmine 130 milyon dolar ekliyerek 540 milyon dolara çıkmışız. Bunun büyük bir kısmı da sanayi mamullerinden geliyor.

Türkiye'de ihracatın bünyesi değişiyor. Onun için diyorum; 1968 senesindeki pamuk, tütün, üzüm ve fındığın yekûnu 328 milyon dolar iken, 1969'da 318 milyon dolar, 1968 yılı ihracatında bu dört kalemin dışında kalanlar 168 milyon dolarken

1969'da 222 milyon dolardır. Türkiye, Adalet Partisinin iktidarının verdiği hızla, sadece hammadde satan, primitif, iptidai bir ekonomiye dayanan memleket olmaktan çıkıyor, yavaş yavaş mamul madde satan bir memleket olma yolunu tutmuş bulunuyor.

Muhterem milletvekilleri, Türkiye bu sene 30 milyon dolarlık tekstil mamulü ihracatmıştır. İhracat meselesinde çok mühim tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerin tesirleri de görülmüştür. Yalnız, iptal edilen 933 sayılı Kanun - ki, hakikaten bu kanun iptal edilmese idi bu miktarı plân seviyesinde tutmak mümkün olabilirdi -Türkiye'nin ihracatına zararı olmuştur. Şimdi yeni tedbirler ve yeni yetkilerle teçhiz edildiği takdirde Türkiye'nin ihracatını daha da ileriye götürmek mümkün olacaktır. Çok güzel projeler elde mevcuttur. Bu projeleri burada sayıp dökmek istemiyorum. Türkiye, kendi varlığından, kendi kaynaklarından çıkaracağı mallarla ihracatında mühim hamleler yapabilecektir.

Ekonomiyi değerlendirirken, başka bir hususa bakalım. Çeşitli sanayi mamullerinin ki, bir endikatördür - istihalleri ne olmuş? Adalet Partisi iktidarı Türkiye'yi çıkmaza sokmuş diyorsunuz ya, başka bir endikatörüne bakalım.

1964 senesinde çimento istihali 2,9 milyon ton. 1969 senesindeki istihsal kapasitesi 8 milyon ton. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri) Bitmedi; bugün inşa halinde bulunan fabrikalarla; Erzurum fabrikası tamamlanmıştır, elektrik gelir gelmez açılacaktır, Kars fabrikası inşa halindedir, Van fabrikası tamamlanmış, açılmıştır, Mardin fabrikası inşa halindedir, Antep fabrikası iki misline çıkarılmaktadır, Elâzığ fabrikası, Sivas fabrikası iki misline çıkarılmıştır. Trabzon fabrikası bitirilmiş, hizmete girmiştir, Ünye fabrikası inşa halindedir. İnşa halinde daha dört - beş fabrika var, bunlarla beraber 1973'te Türkiye'nin çimento istihali 15 milyon ton. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar) Kerpiçten kurtulacaksınız, Hakkâri'yi kalkındıracağız, çimentonun torbası 25 lira... Ama bugün Hakkâri'de çimentonun torbası 12,5 lira.

Çelik istihsaline bakalım: 1964'te 406 bin ton. 1969'da 1.200.000 ton. 1975'lerde 5 milyon ton.

Muhterem milletvekilleri, piyasada şu bulunuyor, bu bulunmuyor. Türkiye nereye gelmiştir? 1973 senesinde Türkiye'nin istihlâk edeceğini tahmin ettiğimiz demir ve çelik miktarı 1970 senesinde karşımıza talep olarak çıkmıştır. Bu sene Türkiye 600.000 ton demir ve çelik ithal etmeye mecbur. Yani Türkiye beş senelik bir istikrarın sayesinde, Adalet Partisi siyasi iktidarının getirdiği istikrarın sayesinde plânın tahminlerinin çok önünde, birtakım gelişmelere şahit olmuştur. Bugün Türkiye'de demir ve çelikten başka sıkıntısı duyulan bir mamul yoktur. 70 dolar olan Avrupa piyasasındaki çelik bugün 140 dolara çıkmıştır, iki mislidir. Demir ve çelik krizi sadece Türkiye'nin değil, bütün dünyanın meselesi olmuştur. Bütün dünyanın meselesi olan şeylerden de bizi mesul tutmayınız. Biz bugün Ereğli fabrikasının, istihsalini rakamlarda ufak hatalar olabilir, ama mertebeleri doğrudur, yanılmıyorsa, 430 bin tondan 615 bin tona çıkarmışız. Hiçbir zaman 415 bin tonu geçmeyen bu fabrika; yeni fırınlar eklemeyen, ilâveler yapmadan 620 bin ton istihsal yaptı.

İktisadi Devlet Teşekküllerinde başarısızlık... Oraya da geleceğim. 1969 bilançosu 646 milyon kâr gösteriyor mecmu İktisadi Devlet Teşekküllerinde. Bunun içerisinde Devlet Demiryolları gibi birtakım müesseseler var ki, bunlara iktisadi Devlet Teşekkülü demek doğru değil; senede 500 milyon lira zarar ediyor. Bunlar dâhil olmak üzere, Türkiye Kömür İşletmeleri ki yüz küsur milyon lira zarar ediyor senede, zarar ve kâr eden bu 24 müesseseyi toplayın, 646 milyon lira kârla karşınızdadır, Adalet Partisi iktidarının İktisadi Devlet Teşekkülleri idaresi. Denizcilik Bankası 132 milyon lira zarar ediyor, ki bunlar âmme hizmeti gördükleri için zarar ediyor, gemileri eskimiş, yolları eskimiş, trenleri eskimiş, 70 bin personeli var, DDY. nın çeşitli sıkıntıları var, ama 646 milyon lira kârla karşınızdayız.

Şimdi bakalım: Türkiye’de hampetrol 1964’te 921.000 ton istihsal edilmişti. O zamanki istihlâki de takriben 4 milyon ton civarında idi. Bugün Türkiye, 1969’da, 921.000 tona karşılık 3 700.000 ton ham petrolü kendi kaynaklarından istihsal ediyor ve 6 milyona ulaşmak hedefindedir.

Elektrik enerjisi: 1964’te 4.450.000.000 kilovat-saat elektrik enerjisi istihsal edilirken Türkiye’de, (1950’de 790.000.000 kilovat-saat idi bu miktar) 4.450.000.000 Kilowat/Saat, 1969 istihsalı 7.700.000.000 Kilowat/Saat, 1973 istihsalı 17 milyar kilowatsaat.

Bakalım, Türkiye’yi başka nasıl batırmışız? Türkiye’nin 1964 teki gübre istihsalı, azotlu, fosfatlı, her türlü 311 bin ton. Bu istihsalın 140 bin tonunu Kütahya fabrikası teşkil eder. 1970’teki istihsalı ise 2 milyon ton. 311 bin tondan 2 milyon tona. 1971 deki istihsalı 3,5 milyon ton, 1973’teki istihsalı 4 milyon ton. Bu sene 100 milyon dolar gübreye para vermeye mecburuz. 311 bin tondan 4 milyon tona ve bunun 2 milyon tonu da 1970’te gerçekleşmiş.

Samsun fabrikası açılmaya hazır, Elâzığ fabrikası Haziranın ortasında açılmaya hazır, Mersin fabrikası yılın sonuna doğru açılmaya hazır. Ondan sonra Gemlik fabrikası büyük bir kompleks olarak yapılmaya hazır.

Kâğıda bakalım, ne olmuş? 1964’te 115 bin ton kâğıta ürettirmişiz. 1970’te istihsal 230 bin tona, 1971’de 400 bin tona çıkıyor. Çünkü Giresun Aksu Fabrikası, elektrik tedarikinde zorlukla karşılaşılmazsa Haziranda, Temmuzda işletmeye hazır. Çaycuma Fabrikası işletme tecrübelerini yapıyor. Dalaman Fabrikası 1970’in sonuna doğru, 1971’in başında işletmeye hazır. Dalaman Fabrikasına 750 milyon lira para sarf ediliyor. Saydığım projelerin hiçbirisi 500 milyon liradan aşağı değildir.

Şimdi tabii bu rakamları vermeye devam etmekte fayda yok. Zannediyorum ki enfastrüktürünü gösteriyor, büyük Türkiye yapalım diye. Büyük Türkiye’yi yapalım, Türkiye’yi büyük yapalım, bunda gelin hep ittifak edelim. Türkiye büyük olursa acaba bunun nimetlerinden muhalefet istifade etmiyecek mi, muhalif partilere mensup vatandaşlar istifade etmiyecek mi? Filân yerde yapılan elektrik santralinin elektriği Adalet Partililere verilecek de Cumhuriyet Halk Partililere verilmeyecek mi?

Bugün Karadeniz’de, Samsun’dan Hopa’ya, Doğu - Karadeniz’de kullanılan elektrik miktarı insan başına 35-40 kilowat/saati geçmez. 35-40 kilowat/saat elektrik ne endüstrisi kuracaksınız? Vatandaş fındığın dalına bakıyor; bir sene olacak, iki sene olmayacak. Onun içindir ki, Samsun’da bakır kompleksi, Ünye’de Gübre Fabrikası, Giresun’da Çimento Fabrikası, Trabzonda kâğıt ve Çimento Fabrikası, Hopa’da Elektrik Santrali, Artvin’de Suni Tahta Fabrikasının hepsi Adalet Partisi tarafından yapılmıştır. (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar*)

Muhterem milletvekilleri, Doğu illerinde Adalet Partisi; sadece Devlet olmanın verdiği hizmet şevkiyle değil, - Devletsiniz, memleketin her tarafına hizmet edecek-siniz, bu şevkle değil - bir beşeriyet dâvası olarak, bir medeniyet dâvası olarak, bir insanlık dâvası olarak eğilmiştir. (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar*)

1963’te 608 milyon lira olan kamu yatırımları; bu kamu yatırımlarının %19,6 olan kamu yatırımları nisbeti, 1969’da 1.998.000.000’na ve %25’e çıkarılmıştır. Binaenaleyh, burada ne yaptığımızı şimdi sayıp dökmeyeceğim. Çok isterim, neler yapıldığını sayıp dökmeyi.

Ama bir şey söylemeden geçersen, Adalet Partisi dâvasına gönül vermiş olanların, zannediyorum ki, hakkını yemiş olurum. Dicle ile Fırat arasında, Karacadağ etekleriyle Suriye sınırı arasında kaç tane köy vardır? 3.700 köy var. Adalet Partisi iktidarı, 3.700 köye 150 milyon lira sarfiyle su getirme gayreti içinde olacağını, 1965’te Urfa meydanında benim ağzımdan beyan etti. Bugün 200 milyon lira sarf edilmiştir. (*Adalet Partisi sıralarından alkışlar*)

Ve gidin, görün, vatandaşın sevincini. Devletine olan inancını, insan gibi yaşamının verdiği haysiyeti. Yüzünü yıkıyacak sudan senelerce mahrum olmuş. (*Adalet Partisi sıralarından alkışlar*)

Cumhuriyet Hükümetinin gücünü görmüş, Adalet Partisi iktidarında Cumhuriyet Hükümetinin gücünü görmüş. Derin Hanok tüneline Suriye hududundaki 40 hanelik köye, 75 kilometreye Cumhuriyet Hükümeti su götürmüştü. (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri*)

Muhterem milletvekilleri, söylemeye devam edeceğim. Yani lâf açıldı, çünkü.

Montaj sanayii, montaj sanayii... Bunu birçok kereler burada ifade ettik; montaj sanayiinde biz ne yaptık, siz ne yaptınız? “Ee, siz Hükümete, eskiyi karıştırmayın.” Efendim, eskiyi karıştırmıyalım ama bir mukayese için, söylediğiniz sözlerdeki isabetin derecesi için bir (de facto) durumu ortaya koymakta fayda var, bir koyalım.

1964’te montaj sanayiinin bâzı dallarında %15’i, bâzı dalarında %40’ı Türkiye’de yapılmakta idi. Şimdi burada onları okuyacağım.

1970’de %15 rakamı, yani %15’i Türkiye’de yapılıyor, %85’i dışarıdan geliyor. “Ambalaj sanayii, paket sanayii falan” dedikleri, 1964’te %15, bâzılarında %40 azamisi %40, asgarisi %15, yani Türkiye’de yapılan miktar.

1970’te %15 rakamı çıkmış %50 ye. %40 rakamı çıkmış %70’e. Motor sanayiini kuramadıkça da bu %70’i daha yukarıya çıkarmak mümkün değil. Motor sanayiini, dışı sanayiini ve diğer bâzı ağır sanayi. Bunların fabrikalarının temelini Adalet Partisi iktidarı atmış. (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar*)

Ee, şimdi biz gayet tabîi ki, muhalefetten insaf falan da istemiyoruz, gayet açıklıkla söylüyorum; ama geliniz bir bazda birleşelim. Yani sizin çok dediğinize bizim az, bizim az dediğimize sizin çok demenizle bir şey çıkmaz. İşte, rakamlar orta yerde.

Gelin deyin ki, “Türkiye’nin elektriğini 4 milyar kilovat saatten 8 milyar kilovat saate çıkardınız, 17 milyara çıkarıyorsunuz, bu yanlış” bunun münakaşasını yapalım. Gelin deyin ki, “bu, fazla” bunun münakaşasını yapalım. Gelin deyin ki, “bu az” bunun münakaşasını yapalım. Ama nasıl yapalım bu münakaşayı? Biraz sonra geleceğim minder üzerinde. Tabîi bu minderde münakaşa yapmanız kolay değildir. Bu, gayet zor bir minderdir. (*A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar*)

Vergi; efendim, Adalet Partisi iktidarı vergileri artırmıştır. Vasıtasız vergileri azaltmış, halkın üstüne daha çok sıkıntı getirmiş, vergi politikası öyle çok yanlışmış ki, Adalet Partisi iktidarının, halkı ezmiş.

Bakınız, kendi kullandıkları kıstaslarla, şayet vasıtalı vergileri artırmak bir kusur ise, kendi kullandıkları kıstaslarla biz bu kusurun içinde olmadığımızı göstereceğim.

Muhterem milletvekilleri, kaldı ki, artık bugün vergi mütehassısları vasıtalı vergi, vasıtasız vergi münakaşasında eskiden olduğu kadar katı değiller, mesele, verginin adaleti meselesidir, vasıtalı vasıtasız olması değil. Hangi bölümlere, hangi çeşit mallara, hangi çeşit istihlâk maddelerine veya başka mallara vergi koyduğumuz meselesidir. Yani vergi adaleti meselesi. Bugün vergi eksperlerince, bütün dünya vergi eksperlerince; “vasıtalı korsanız yanlıştır, vasıtasız korsanız doğrudur” gibi bir münakaşanın dışına da çıkarılmıştır. Hâlâ bunun aksini düşünenler bulunabilir, ama modern teori bugün bu noktaya gelmiştir.

Şimdi bakıyoruz, elimdeki rakamlar öyle, 1967’de vasıtasız vergiler %30,2, vasıtalı vergiler %69,8’dir. Plânda gerçekleşen vasıtasız vergiler %34,1 ve vasıtalı vergiler %64,9 dur. Yani plâna nazaran %4 civarında vasıtalı vergilerde bir azalma var.

1970 dilimine bakıyoruz; plânda, yani getirmiş bulunduğumuz ve tasvibinize mazhar olmıyan, daha doğrusu “müzakeresini ilerletemediğimiz” diyelim - çünkü onun münakaşası ayrı bir konu - %29,1 vasıtasız olacak, %70,9 vasıtalı olacak. Neticede bu program rakamı, %37,5 vasıtasız olmuş, %62,5 vasıtalı olmuş. Yani biz, eğer vasıtalı vergiler nisbetinin düşmesi sosyal adalet bakımından mühim bir unsur ise, vasıtalı vergileri düşürerek gitmişiz, artırarak değil.

Yani siz diyorsunuz ki, vasıtalı vergileri artırmak kusurdur, bundan dolayı sizi beğenmiyoruz. Biz, o kusuru işlememişiz, öyle diyorsanız.

Muhterem milletvekilleri; Türkiye bir müterakki vergi sistemine sahip. Bu sistem, 20 seneye yakın zamandır bir tatbikat görmüş. Bu tatbikatın içinde de başarılı neticeler alınmış. Buhran Vergisi, Muamele Vergisi, Kazanç Vergisi gibi, Yol Vergisi gibi, yollardan az kazanan az vergi verecek, çok kazanan çok vergi verecek gibi, tâ Gülhane Hattı Hümayununda yer almış bulunan, Batının vergi adaletine dayanan bir vergi tatbikatı olmuş.

Biz, Gelir Vergisi dilimini değiştirmekle %68 olan azami gelir nisbetini %72'ye çıkarmışız, Adalet Partisi iktidarı olarak. %72 de küçümsenecek bir rakam değildir. Bu kadar yüksek rakam birçok memleketlerde mevcut değil. Bundan daha yukarıya çıkarsanız kazanç saikini, kazanç teşvikçiliğini ortadan kaldırırsınız. Bu defa vergi alamazsınız. Yani 100 lira kazanırsa 72 lirasını alacaksınız.

Ee... Peki, Türkiye'de vergi ziyanı yok mu? Yok diyen kim? "Hükümet Programımızda; vergi ziyamı önleyici tedbirler getireceğiz" diyen biziz, Sistemin kusurlarını, işliyen yıllardır işliyen bir sistemin kusurlarım, nazârî olarak, kâğıt üzerinde doğru bile olsa, tatbikattaki kusurlarına düzeltereğimizi can ve gönülden ifade etmiş olmamıza rağmen, bunun bizim kusurumuz gibi ortaya konmasının mânâsını anlamak mümkün değildir.

Toplu sözleşmelerle 1964'de 19 lira civarında bir vasati yevmiyeden 1968'de 28 lira gibi bir vasati yevmiyeye çıkarmış Adalet Partisi iktidarı.

İş imkânları; 1964'de sigortalı işçi 700 bin, 1968'de - ki, 1969 rakamlarını vermiyorum her hangi bir iltibasa meydan vermemek için - 1968'deki sigortalı işçi miktarı 1 milyon 100 bin. Adalet Partisi iktidarı devrinde 700 bin işçiye 400 bin tane daha sigortalı işçi eklenmiş. Neyle eklenir bu? İş imkânları açarsınız; yeni yeni fabrikalar açılır, yeni yeni inşaat sahaları açılır... İşte mesele geliyor, 10 milyar liradan 22,5 milyar liraya, 25 milyar liraya çıkarılan yatırım hacminin tesirlerine. Bu tesirleri 1970'de, 1971'de, 1972'de 1973'de daha çok göreceksiniz ve 1973'de 2,5 milyon Türk vatandaşı yeniden iş imkânı bulacak. Bunun 1,5 milyonu endüstri sahasında, 1 milyonu tarımda ve hizmetlerde olacak. Plânın hedefi bu. Yani bir taraftan memleketin kaynaklarını açalım, fukaralıktan kurtaralım, endüstrisini kuralım diye uğraşıyoruz, diğer taraftan işsiz vatandaşlara iş imkânları açalım... Bunları sadece söyleyip geçiyor muyuz? Hayır, işte rakamlar. Bu rakamlar Devletin resmi rakamlarıdır.

1965'te konsolide bütçenin harcamalar tutarı 14 milyar, 1969'da konsolide bütçenin harcamalar tutarı 22 milyon, yuvarlak olarak. Bütçemiz 1965'den 1969'a 8 milyar lira artmış, Kaça sekiz? Yani 30 milyar olurda, 38... Hayır. 14 milyara 8 milyon lira ilâve etmişiz.

Gelirle; 1965'te bütçe tahmini 14 milyar. Fiilî tahsilat 12 milyar 898 bin. 1969'da bütçe tahmini 24.497.000.000. Fiilî tahsilat 22 milyar 804 bin. Yani A.P. iktidarı zamanında 12 milyardan 22 milyara çıkmış bütçe gelirlerimiz. Memleket nasıl batmış?

Muhterem milletvekilleri, bütün bunların içinde bir şey daha söyleyeceğim: Hiç bir kimse bu kürsüden, bizim memleketi enflasyona götürdüğümüzü söylemedi. Eğer böyle bir durum olsaydı; olmıyanlar söylenildiği gibi, olan her halde dile getirilirdi burada, ama enflasyon baskılarının arttığını, Sayın Feyzioğlu zannediyorum söyledi; “Enflasyon baskısı...”

Arkadaşlar, kalkınan bir ekonomi enflasyon baskılarına daima maruzdur. Mühim olan mesele, %4,5-5 civarında fiyat artışlarını tutabilip, memleketi enflasyona götürmemektir. A.P. İktidarı, bütün bu kalkınma hamlesi içerisinde istikrarı muhafaza etmiştir. Bunun aksini kimse söyleyemez; iktisadi ve malî istikrarı muhafaza etmiştir.

Şimdi devam edelim; Turizm:

Muhterem milletvekilleri, 1965 senesinde yurdumuza gelen turist sayısı sayısı 361 bin. 1969'da 594 bin. Yani 200 bin fazla turist gelmiş memleketimize.

Yurt dışına çıkan vatandaşlar; 1965'te 186 bin. 1969'da 218 bin. Bunlardan 29 bin vatandaşımız, elimizdeki kayıtlara göre, Hac farizesi için görünüyor. Ve 1969 senesinde, hakikaten, Hac farizesiyle ilgili olarak, bayramların birbirine yakın olmasının rakamı bir miktar daha artırdığını biliyoruz.

Şimdi, turizmden gelen gelirleri de söyleyeceğim.

Turizmden gelen gelirler bu sene, rakamlar buradadır; 42 milyon dolar. Bu miktar, A.P. iktidara geldiği zaman 8 milyon dolardı, 1965'de 8 milyon dolardan 42 milyon dolara çıkmışsınız. Geçen seneye nazaran turizm gelirlerinden artış %40 Gelen ve giden arasındaki fark pozitif, yani gelenin getirdiğinin fazlalığı takriben 4 milyon dolar. İlk defa olarak Türkiye 1969 senesinden 4 milyon dolarlık bir farka geçiyor.

Bunları neden sayıp döküyorum? Bunların hepsi; turizm gelişmedi, ithalat gelişti, ihracat gelişmedi, memleket iktisaden büyük sıkıntının içine girdi... Bu endikatörler, söylenenlerin hiçbirisinin doğru olmadığını gösteriyor.

Bir daha bakalım; altın ve döviz durumu: 1965 Aralık ayında Merkez Bankasındaki net rezerv 58 milyon dolar. 1969'da net rezerv 169 milyon dolar.

Bankalardaki mevduata bakalım: A.P.'nin getirdiği istikrar memlekete ne kazandırmış? 1963'te bankalardaki mevduat 10 milyar 516 milyon. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri bakanlardaki mevduatının yekûnu 1963'te 10.516 milyon... 1969 Ağustosunda 26 milyar 463 milyon. Bu bir itimat havasının eseri idi. Yani buraya gelip, tepesinden sıcak sular döktüğünüz Hükümetin icraatıydı bunlar. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Zirai krediler; 1964'te 2 milyar 991 milyon. 1970 de 10 milyar lira.

Esnaf kredileri; 1964'te 242 milyon. 1970'te 2 milyar lira.

Biz Türkiye'yi geliştirdik. Hiç kimse bunun aksini iddia edemez.

Muhterem milletvekilleri, buraya geliniyor; köylünün sattığı ucuz, aldığı pahalı münakaşası yapılıyor.

Diğer taraftan geliniyor; büyük şehirlerdeki pahalılıktan şikâyet ediliyor. Burada esaslı bir tenakuz vardır, bu tenakuza dokunmak istiyorum.

Bu tenakuz, bilindiği halde dahi istismar edilebilir, ama kimseye fayda sağlamaz. Mavi boncuk politikasının Türkiye’de ne iç politikada, ne dış politikada yürütmesi mümkün değildir. Köylünün sattığı nereye intikal edecek? İki yere; ya istihlâk merkezlerine, ya dış pazarlara dış pazarlarda bizim maliyet fiyatlarımız dünya fiyatlarının üstünde, rakipsiz bulunduğumuz mahsullerin dışında. Rakipsiz bulunduğumuz tek mahsul fındıktır.

A.P. İktidarı, 380 kuruşa inmiş olan fındığı 5 liradan aşağı sattırmamıştır. 1969 senesinde de 580 kuruş taban fiyat vermiştir.

ORHAN VURAL (Ordu) — Müstahsilin elinden çıkınca 7.20 kuruşa satılmıştır.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hepsi kooperatifin elinde. 92 milyon...

ORHAN VURAL (Ordu) — Yalan söylüyorsun...

BAŞKAN — Yerinizden... (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler)

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Yalanı senin baban söyler... (A.P. sıralarından gürültüler, karşılıklı sataşmalar)

BAŞKAN — Bir dakika arkadaşlar... (A.P. sıralarından gürültüler) Bir dakika (Gürültüler)

Sayın Vural, biraz evvel söylediğiniz sözünü tavih etmediğiniz, geri almadığınız takdirde, Heyeti Umumiyyeye, sizin için bir takbih cezası teklif edeceğim. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

ORHAN VURAL (Ordu) — Geri almıyorum. Çünkü Başbakan gerçekleri tahrif ederek, milletin kürsüsünden bize yalan söylüyor. (A.P. sıralarından şiddetli gürültüler, “Yuh” sesleri)

BAŞKAN — Geri almıyorsunuz? (Şiddetli gürültüler)

Muhterem arkadaşlarım... (Gürültüler)

Muhterem arkadaşlarım, lütfen sükûnetinizi muhafaza edin... (Gürültüler, A.P. ve C.H.P. sıralarından karşılıklı sataşmalar)

Muhterem arkadaşlarım lütfen sükûnetinizi muhafaza edin... (Gürültüler)

Şu halde devam edin beyefendi müdahalenize. Başkanın vazifesini yapabilmesi için evvelâ sükûnet lâzımdır...

DIŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) — Siz müdahalenizi yapmazsanız... (A.P. sıralarından gürültüler, “Vazifeni

yapmıyorsun” sesleri) Müdahalenizi siz yapmazsanız, biz müdahale yapmaya mecbur kalacağız elbette...

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ bir açıklama yapayım; ben Sayın Vural’a ilk ihtarımı yaptım, yani şayet sözünü geri almaz ve tavzih etmezse kendisine takbih cezası vermek için Heyeti Umumiye teklif yapacağımı söyledim. Kendisi de bu hususu kabul etmedi; “Ben sözümü geri almıyorum” dedi, fakat Tüzüğümüzdeki usul gereğince, bir kimseye takbih cezası verebilmek için kendisinin müdafaasının alınması lâzımdır. Tüzük hükmü budur. Müdafaasını almadan ben kendisine takbih cezasını, Heyeti Umumiye teklif etmek suretiyle veremem. Bu müdafaanın alınabilmesi için de, Sayın Başbakanın konuşmasını bitirmesi lâzımdır. Aynı zamanda iki insanı ben kürsüye davet edemem, işin özü budur.

Bu meseleyi ben açıklama fırsatını bulamadan, oturduğu yerden, benim zaimimi keşfetmiş gibi hareket eden Dışişleri Bakanına bir ihtar veriyorum. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar, A.P. sıralarından şiddetli gürültüler, “Yuh” sesleri, müdahaleler)

Arkadaşlar, ben Sayın Vural’ın... (Gürültüler) Evvelâ sizin susmanız lâzım, sükûneti temin edebilmem için. Aynı zamanda konuşamayız... (Gürültüler)

Muhterem arkadaşlar, Sayın Başbakanın konuşmasının devamını, çok rica ederim müdahalelerinizle kesmeyiniz, konuşma devam edecektir. Konuşma bittikten sonra Sayın Vural’ı kürsüye davet edeceğim, müdafaasını aldıktan sonra, Heyeti Umumiye teklif edeceğim. Usulümü söyledim efendim.

Sayın Başbakan, lütfen konuşmanıza devam buyurun efendim.

KASIM ÖNADIM (Bursa) — Sizin Başkanlığınızda çalışmıyacağım ben, taraftar adam... Dışarı çıkıyorum, tenezzül etmiyorum sizin Başkanlığınıza... (Gürültüler)

BAŞKAN — Arkadaşlar, bana söyleyeceklerinizi yine söyleyin fakat Sayın Başbakanın konuşmasının devamına mâni olmayın efendim. (Gürültüler)

Buyurun Sayın Başbakan, lütfen konuşmanıza devam edin efendim. (Gürültüler)

DIŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) — Ben Millet Meclisi üyesi olmadığımı göre, bana ne sıfatla ihtar verdiğini zi sorabilir miyim? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Senato azasına nasıl ihtar verebilirsiniz? (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Başbakan, lütfen konuşmanıza devam edin efendim.

DIŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) — Sayın Başkan, tavzih ediniz...

BAŞKAN — Tavzih edeceğim efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, ben sizlere, Devletin arşivlerine dayanarak, bize yapılmış bulunan hücumları, bu hür kürsünün herkese verdiği imkânları kullanarak karşılamaya ve memleket meselelerini anlatmaya çalışıyorum. Şu âna kadar geçen ve bu kürsüden konuştuğum beş sene zarfında hiçbir kimseyi incitmek aklımdan geçmemiştir. Hepinizden rica ediyorum; şayet Türkiye Büyük Millet Meclisinde sükûneti muhafaza edemezsek, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri sizin yaptığınız kanunları tatbikte güçlük çekerler.

EŞREF DERİNÇAY (İstanbul) — Onu Bakanınıza öğretin...

BAŞKAN — Efendim müdahale etmeyiniz yerlerinizden. (A.P. sıralarından gürültüler, “Yuh” sesleri)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben size rakamlar söylüyorum rakamlar; 580 kuruş değil, 20 kuruş dersiniz. Yanına birtakım sıfatları eklemek gayet tabu ki daima mümkün. Yalnız, tezyif müzeyyifin kadriyle mütenasiptir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Bunu söyledikten sonra... (C.H.P. sıralarından gürültüler) Ben bu konuşmayı yarım bırakmam muhterem arkadaşlarım, bu konuşmayı yapacağım. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

“Köylünün aldığı pahalı, sattığı ucuz” meselesine gelince; bunun şehirlerdeki pahalılık iddialarıyla bir çatışma olduğunu ifade ettim. Esasen bugün Devlet temel mal ve hizmetlerinin büyük bir kısmını kontrol altında tutuyor. Temel mal ve hizmetlerde Devlet bir artırma yapmadıkça şehirlerdeki fiyatların artması - kıtlık halleri müstesna - mümkün değildir. Esasen Devlet, köylü malları için bugün büyük bir destekleme mubayaası politikası takibediyor.

Şimdi bakınız muhterem arkadaşlar nereye gelmişiz? Buğday diyorsunuz. Dışardan buğday aldığımız zaman Türk limanlarına teslimi 52 kuruş. Türkiye’de Türk köylüsüne buğday için 88 kuruşla 90 kuruş arasında para veriyoruz. Bunun daha yüksek olmasını kim istemez? Bu demek oluyor. Ekmeğin bir tanesine 3 kuruş zam yapıldığı zaman kıyamet kopuyor. Buğdayı bir liraya alıyorsunuz, ekmeği, bugünkü gibi satmanız mümkün mü? Aradaki farkı kim karşılayacak? Devlet karşılayacak. Devlet nereden karşılasın? İşte bugün siyasi münakaşalarımızda kaçırdığımız nokta bu. Devlet, Karun’un Hazineleleri gibi Hazinelelere sahip de her eksikliğini gediğini oradan karşılasın, bu mümkün değil. Bunun yerine bir dönemde 100 kilo, 120 kilo buğday almaktansa bir dönümden 300 kilo, 400 kilo buğday almanın yolunu aradık ve bunda bir ölçüde başarılı olduk. Bugün Türkiye’nin birçok yerlerinde sulama şebekeleri geliştiriliyor, geniş mikyasta tohum tecrübeleri yapılıyor. Bu tecrübeler istihsale intikal ettirilmiş. Birinci sene çok iyi netice aldık Meksika tipi buğdaydan ikinci sene ümidettiğimizi alamadık, ama 0 -120 kilo arasında değişen verimin 250 kiloya kadar çıkabildiğini yine gördük. Yağmur kuşağı için, Orta-Anadolu için ayrı bir buğday tipi getirmeye mecbursunuz.

Muhterem milletvekilleri, Türkiye’nin tarımsal istihsalinde kuru hububat müstesna, diğerlerinin hepsinde artma vardır. Pamuk, geçen beş sene zarfında

400.000 tondan 600.000 tona çıkmıştır. Ama kuru mahsuller dediğimiz, yani hububat mahsulünde hava şartlarının da ortaya koyduğu imkânsızlıklar dolayısıyla çok başarılı olduğumuzu iddia edemeyiz.

Şimdi, köylünün aldığı gübreye bakalım. 1965'te 63 kuruş olan amonyum sülfat gübresi 1969'da 58 kuruşa satılmış. %20 lik Amonyum nitrat gübresi 75'ten 65'e, nisbetleri değişik bunların, Granüle süper fosfat 41 kuruştan 37 kuruşa, tiripli süper fosfat 110 kuruştan 80 kuruşa, yani ilk okuduklarımız 1965 fiyatları, ikinci okuduklarımız 1969 fiyatları; komposser serbest fiyat 101 kuruştan 65 kuruşa, potash serbest 88 kuruştan 78 kuruşa indirilmiştir.

Çay mahsulü; Karadeniz köylüsü, 150 milyon lira çay parası alırken bugün 500 milyon lira çay parası almaktadır. 1964'te 150 milyon lirada, bugün 500 milyon lira. Üzüm, incir, pamuk; şayet Hükümet bunları desteklemezse 200 kuruşun üstünde satılan pamuğu 160-170 kuruşa satmak gibi bir durum hâsıl olacaktır? Bunları geçen defa hep münakaşa ettik, üzüm öyledir, incir öyledir, diğer mahsullerin hepsi öyledir. Ayçiçeği öyledir. 80 kuruşa, 90 kuruşa satılan ayçiçeğini, 155 kuruş taban fiyat koymak suretiyle 180 kuruştan aşağı sattırmadık. Ve bunun sayesinde ki her sene Türkiye 200 milyon liralık nebatî yağ alırken son üç sene zarfında nebatî yağ almadı...

Arkadaşlar, eğitimde fırsat eşitliği meselesine gelince yurtlar ve krediler için koyduğu parayı Hükümet vermemiş. Paralar şöyle;

1962'de 20.000.000, 1963'te 30.000.000, 1964'te 17.000.000, 1965'te 25.000.000 1966'da 26.000.000, 1967'de 36.500.000, 1969'da, 40.000.000, 1970'de 40.000.000. Verilen paralar bu. Turizm gelirleri ve giderleri için rakamı tasrih edeceğim; 1969 rakamı 46.175.000 dolar, 1968 rakamı 29.000.011 dolar. Giderleri; 1968'de 33.648.000 dolar, 1969'da 42.395.000 dolar. İlk defa olarak 1969'da 3.780.000 dolar pozitif geçiyoruz, yani mühimce bir rakam olarak. Arz ettiğim gibi bu rakam 6.000.000'dan geliyor. İşçi dövizleri 140.000.000 dolar. Bu rakam da çok küçük, 8-10 milyon dolar gibi rakamlardan geliyor. İktidara geldiğimiz zamanki rakam, 8-10 milyon dolar, bugün 140 milyon doları buluyor.

Devletin yurt imkânlarından faydalanan, daha doğrusu burs imkânlarından faydalanan çeşitli kademelerdeki talebe yekûnu 1960'da 30.000 kişi iken bugün 112.000 kişi ve 5.000 bursu da 50.000'e çıkarmayı plân derpiş etmiştir, bunun da gayreti içindeyiz.

Üniversitelere ne yapmışız? 300 milyon lira olan 1964 üniversiteleri toplam bütçesi, 1969'da 1 milyar seviyesini bulmuştur. (A.P. sıralarından alkışlar) A.P. İktidarı 300 milyon lira olan üniversiteler bütçesine 700 milyon lira ilâve etme imkânını bulmuştur. Bu sayede Ege Üniversitesinin yapılması %70 tamamlanmıştır. Ege Üniversitesi 1965'te büyük bir arazinin ortasında bir binadan ibaretti, bugün gidin görünüz kaç tane binası var. Karadeniz Teknik Üniversitesinin 1965'te yukarda iki binası vardı, bugün kaç tane binası vardır, gidiniz görünüz. Atatürk Üniversitesine 100 milyon liraya yakın yeniden para sarf edilmiştir. Orta-Doğu Teknik Üniversite-

si için yine takriben 150 milyon liraya yakın para sarf edilmiştir. İstanbul Üniversitesi'nin, Ankara Üniversitesi'nin yarım kalan bütün işleri tamamlanmıştır. Otuz senelik Morfoloji Enstitüsü tarafımızdan tamamlanmıştır.

Muhterem milletvekilleri, Adana'da bir üniversite, Diyarbakır'da bir üniversite açmak, Hacettepe'yi üniversite haline getirmek; sadece Hacettepe'nin kampusuna konulan para 1970 yılında 36 milyon liradır, kampusuna, Beytepe'de yaptığı kampusa. Sadece Hacettepe Üniversitesine bu sene 100 milyon lira para verilmektedir. A.P. İktidarı geçen dört sene zarfında üç yeni üniversitenin kuruluşuna geçmiş. Bunlardan bir tanesi geniş çapta ilerlemiş; Adana Ziraat Fakültesi, Diyarbakır Tıp Fakültesi mesafe almış, bunlar için ayrı ayrı tesbit edilmiş master plânları hazırlanmakta. Bunun yanında da üç üniversitenin yepyeni bir şekilde inşasını geniş çapta tamamlamış ve daha eski üniversitelerimizin de ihtiyaçlarına ilâveler yapmıştır. Yani niçin eğitim eşitliği fırsatı olmasın? İki tane yüksek teknik okulu açmıştır; Elâzığ'da ve İzmir'de. Ee, on tane daha lâzım.

Arkadaşlar, Hazinesinin durumu üzerinde de bilgi arz edeceğim. 1960 malî yılında Hazinesinin Merkez Bankasına olan kısa vadeli avans borcu 28 Şubat 1961 tarihi itibarıyla tahkim edilmiştir. Tahkim edilen miktar 1 92.000.000 liradır. Daha sonraki yıllarda Hazinesinin açıkları şöyledir: 1961'de 381.000.000, 1962'de 456.000.000, 1963'te 334.000.000, 1964'te 556.000.000, 1965'te 861.000.000, 1966'da 562.000.000, 1968 de 705.000.000, 1969'da takriben 1 milyar lira.

Ama 10 milyar lira bütçeden geliyorsunuz. 10 milyar lira bütçeden 26 milyar lira bütçeye geliyorsunuz.

Muhterem milletvekilleri, Türkiye'deki iktisadi istikrarın tümünü bütçe açığına, Hazine açığına bağlamak mümkün değildir. Evet, bütçe açığı, Hazine açığı bir faktördür. Ama bu faktör zayıf ekonomilerde mühimdir, kudretli ekonomilerde o kadar mühim değildir. A.P. iktidarı bir açık finansmanını yol olarak denememiştir. Bu açıklar, en iyi tahminlerle yapılmış bütçelerin açıklarıdır, eksperler tarafından yapılmış olan hesaba göre meydana çıkan açıklardır. Bunları izah etmeye kalkmıyacağım, bunların çeşitli sebepleri var.

"Yabancı sermaye, getirdiğinden fazlasını götürüyor." Arkadaşlar, bu münakaşayı böyle yapmak doğru değildir. Türkiye'den bu sene kaç milyon dolar yabancı sermaye kârı transferi olmuş ve Türkiye'ye bu sene kaç milyon dolar yabancı sermaye gelmiş? Bunun hiçbir mânidarlığı yok. Yani deseniz ki, Türkiye bu sene 6 milyon dolar yabancı sermaye almış, 6 milyon dolar kâr transferi etmiş. Bu, zihin karıştırmaktan başka hiçbir şeye yaramaz. Bu 6 milyon dolar transfer edilen kâr, gelen 6 milyon dolar sermayenin karşılığı mı? Bakınız durum nedir? Durum; Cumhuriyet Senatosu tutanak dergisi 11.11.1969 Salı, yani iki üç ay evvel durum şu: 192.000.000 dolarlık yabancı sermaye gelmiş Türkiye'ye. Bu yabancı sermayenin 192.000.000'un dışarıya transfer ettiği 6.108.000 dolar. Yani buradan getirdiğinden fazlasını götürüyor demek zannetmiyorum hakşinaslık olsun. 192.000.000 dolar sermaye gelmiş, Türkiye'de kurulmuş, teessüs etmiş; bu seneki kâr transferi

6 milyon dolar. Arkadaşlar, yabancı sermayeye hiç kâr transferi vermiyecekseniz sermaye Türkiye'ye niçin gelsin? Niçin gelsin? İddia edilebilir ki, bu sermaye iyi sahalarla gelmemiştir. Onun münakaşasını yapmak mümkün, onun münakaşasını yine bu zabıta yapmamız mümkün. Zabıttan okuyayım size: Montaj sanayiinin kuruluşu, 1961-1965 devresine rastlar daha çok. 3 lâstik fabrikası, 7 adet ilâç ambalaj fabrikası, 8 adet montaj sanayii fabrikası, 5 adet maden arama ve istihraç müessesesi, 3 adet meşrubat fabrikası, Pepsi Cola, Coca Cola gibi 3 adet fabrika kurulmuş müsaadesi 1961-1965 devresinde verilmiştir. Bizim Adalet Partisi olarak verdiğimiz müsaadeler ise 1 adet suni gübre fabrikası, 2 adet otomobil sanayii - montaj değil, imalât - 2 adet traktör fabrikası - montaj değil, imalât - 2 adet dizel motor fabrikası, 1 adet dişli kutu fabrikası, transmisyon aksamı fabrikası, 1 adet anakimya tesisi, 1 adet kâğıt kompleksi. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Bu şekilde gidiyor. Yani meseleleri doğru münakaşa etmekte, daha doğrusu, yanlış istikametlere kaydırmadan münakaşa etmekte fayda mütalâa ediyorum.

Şimdi muhterem milletvekilleri, iki saate yaklaşan bu izahatım zannediyorum ki, konuşmamın başında söylediğimi isbat eder. Yani buraya gelinip de “Turizm gelişmemiştir” demek doğru değildir. “6 milyondan 46 milyona çıkmış da, 1,5 milyara çıkmamış...”, “İspanya 1,5 milyara çıkmış...” İspanya'nın aldığı tedbirlerin hiçbirisini Türkiye'de alamazsınız, hiçbir tanesini alamazsınız.

LEBİT YURDOĞLU (İstanbul) — Yunanistan'ın, Tunus'un, Cezayir'in, Fas'ın?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Cezayir'in, Fas'ın, Yunanistan'ın aldığı tedbirleri de alamazsınız Türkiye'de. Gayet açıklıkla söylüyorum.

Şimdi, çalışmışız, çabalamışız bu seviyeye getirmişiz Türkiye 100 milyon dolar turizm seviyesine ulaşır, 46 ya gelmişsiniz zaten. Çok hayalperest olmaya lüzum yok; İspanya, İtalya 1 milyar, 1,5 milyar... Yunanistan 180 milyon, Yugoslavya 180 milyon, Bulgaristan takriben 100 milyona yakın. Ama mülkiyet hakkını kendi vatandaşına tanımayan Bulgaristan, dışardan gelip otel yapacak kimselere mülkiyet hakkı tanıyor, kendi vatandaşına tanımayan.

Şimdi kalkınma felsefemiz; vatandaşa ne söyledik, Türkiye'nin kalkınmasını hangi istikamette görüyoruz? Bunları saatlerce anlatacağım. Ama şu anda bunların anlatılmasına lüzum görmüyorum. Çünkü netice orta yerdedir, bütün bunları biz millete anlatmışız, sizin ileri sürdüğünüz her iddianın cevabını ortaya koymuşuz, şimdi bir daha koyduk. Şimdi, acaba biz kötüyüz de millet bizi niçin seçti? Oraya geliyorum; niçin seçti ve niçin sizi seçmedi? Bunların hepsi seçimden evvel söylenmişti, seçim den evvel bu cevaplar verilmişti, bu deliller, bu iddialar yine bugün bizi tenkid etmek için ortaya konmuştur. Aynı deliller konmuştur, aynı cevapları veriyorum. Seçim meydanlarında verdik diyorum, millet sizi dinledi, sizin söylediğiniz gibi, bizi de dinledi bizim söyledğimiz gibi, bizi seçti. Buna herkes uyacak. (C.H.P. sıralarından anlaşılmıyan müdahaleler)

BAŞKAN — Efendim yerinizden müdahale etmeyiniz beyefendiler.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, şimdi C.H.P. Sayın Genel Başkanının bâzı mütalâalarına geliyorum. Ekonomik kısmı ile ilgili olarak cevaplarımı verdim. Memleketin batması gibi bir vehme düşmenin mânası yoktur. Türkiye’de siyasi istikrar ve iktisadi istikrar devam ettiği müddetçe Türkiye, kalkınma potansiyeli en yüksek olan bir memlekettir, ama siyasi istikrar, iktisadi istikrar bozulursa gayet tabii ki, Türkiye’deki kalkınmanın kendiliğinden olması mümkün değildir.

Şimdi, C.H.P.’nin Sayın Genel Başkanının konuşmalarına çeşitli yönlerden yaklaşmak mümkün. Evvelâ şurasını ifade edeyim; gayet tabii ki, C.H.P. Genel Başkanı, anamuhalefet partisinin başı olarak; “Seçilen hükümet iyidir, Başbakan da iyidir” diyecek değildi. Bunu, icraatımızı tenkid etmek suretiyle; biz bu hükümeti de beğenmiyoruz, Adalet Partisinin içinden başka hükümet çıkar onu da beğenmeyiz, ama çıkar, beyanları odur, onu da beğenmeyiz. Ama, Adalet Partisi çoğunluktur, Adalet Partisinden başka kimsenin de hükümet kurması mümkün değildir, şeklindeki mütalâalarla eleştirme yerine, şayet programımızı eleştirselerdi bundan memnun olurduk. Anayasa, program eleştirmesini âmirdir, şahıs eleştirmesini değil. Şahıs eleştirmeye kalkarsak burada çok işler çıkar. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar), (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Söylemek istediğim şey şudur; Türkiye’de hiç kimsenin, Anayasa üstü birtakım kuvvetleri kendisinde tasavvur etmemesi lâzımdır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) C.H.P. nin Sayın Genel Başkanı, anamuhalefet partisinden değil, Mecliste şurada oturan bütün partililerin hepsinin üstünde, hepsinin lideri imiş gibi konuşmuştur. Bununla da kalmamıştır, dinliyeceksiniz, dinliyeceksiniz, dinliyeceksiniz, bununla da kalmamıştır, hattâ Anayasanın kendisine vermediği hakları kullanarak Başbakanın kim olmaması lâzımgeldiği üzerinde de mütalâada bulunmuştur. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar, C.H.P. sıralarından gürültüler) Aslında Türk demokrasisinde zaman zaman tikanıklıklar meydana gelme istidadır hâsıl oluyor ise, bir türlü tek parti devrinin âdetlerinden kurtulamadığımızdan dolayıdır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Bugünkü iktidarın büyük ıstıraplarda hissesi var. İktidar ne yapmış? Size iki saattir anlatıyorum iktidarın ne yaptığını. 1950 de, yani şu kadar sene Başbakan, şu kadar sene... Senelerini de söyleyeyim, 13 sene Başbakan, 12 sene Cumhurbaşkanı bulunduğunuz Türkiye’de 40.000 köyün 13’ünde elektrik vardı. (A.P. sıralarından gülüşmeler, C.H.P. sıralarından “Sıfırdan başlamıştık” sesleri) Sıfırdan başladınız, 27 sene sonra yine sıfıra geldiniz. (A.P. Sıralarından Bravo sesleri, alkışlar)

A.P. iktidarı 1965 senesinde 356 köy almıştır elektrikli. A.P. iktidarı 2.500 köyü eklemiştir. Bugün 2.500 köyde pırıl pırıl elektrik yanmaktadır, 8.000 köyün de elektriğini yapmaya uğraşmaktadır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Ne ıstırapı çektirmişiz biz Türkiye’ye? Türkiye’nin hangi devrinde, basın hürriyeti dâhil bütün hürriyetler alabildiğine bu kadar geniş oldu? Ne ıstırapı çektirmi-

şiz? Varto zelzelesi oldu, Hınıs zelzelesi oldu, 20.000 vatandaşımız evsiz kaldı. Sarf ettiğimiz para... (C.H.P. sıralarından “Keresteyi söyle, keresteyi” sesleri) Sarf ettiğimiz para 250 milyon liradır. Beni tahrik etmeniz mümkün değil, buraya çok kararlı geldim, hiç mümkün değil... (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) 250 milyon lira sarf edilmiştir. Adapazarı’nda zelzele oldu, Tunceli’de zelzele oldu, Kığı’da zelzele oldu, Alaşehir, Sarıgöl, Salihli, Savaştepe kazalarımızda zelzele oldu. Adana’da seylâp oldu, Adapazarı’nda seylâp oldu, Van’da yer sarsıntısı oldu. Bütün bunların hepsinde A.P. iktidarı Türk vatandaşının, ertesi günü veya aynı gün, mesafesine, saatine göre yanında olmuştur. Doğru zelzelesi için sarf ettiğimiz para 250 milyon liradır ve şunu söyleyeyim; yıkılan Erzincan’ın 1.000 evini yapmak da bize nasib oldu. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Şimdi, C.H.P. Sayın Genel Başkanı zaman zaman, 4-5 senedir yaptığımız bir tartışmaya beni yine çektiler. 1966 seçimlerinde beni, merhum Saidi Nursi’nin halifesi ilân etmişlerdi. (Gülüşmeler) Daha sonra Konya Müftüsü Tahir Hoca bir bacağı Seçim Kanununun başka bir bacağıdır Demirel’in, bu kürsüden (C.H.P. sıralarından “doğru” sesleri, gülüşmeler) Şimdi de; “Aşırı sağın mahir temsilcisi Demirel’dir.” diyorlar.

Sayın İnönü’nün bâzı fikirleri değişiyor, bâzı fikirleri değişmiyor, bâzı fikirleri de bazan dalgalanıyor. Şimdi buna bir misal vereceğim. 17 Aralık 1969 tarihinde, yani bundan üç ay evvel falan, Sayın İnönü bu kürsüden gelip bâzı beyanlarda bulundular. Buyurdular ki; “Aşırı sağın başlıca kuvveti şudur: Aşırı sağ Hükümet himaye ediyor zannolunuyor.” Devam ediliyor: “Bir aşırı sağ irticai Hükümet istiyor... Bunu kimse diyemez.” Şimdi; “Bir aşırı sağ irticai Hükümet istiyor, bunu kimse diyemez...” Demek 17 Aralıkta şayet bir mâna taşıyorsa o zaman, aşırı sağın mahir temsilcisi Demirel’dir, demek iki gün evvel ve şimdi bir mâna taşımaz, (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın İnönü devam ediyor, bakınız ne diyorlar: “Taksim meydanında öldürülüyor, camiden çıkıp öldürülüyor, nerede bu suçlu Suçlu yok.” Suçluların hepsinin bulunduğunu da o gün burada ifade ettim. Zabıtlara geçti; “Bir kişi müstesna” dedim. “Nasıl zabıta bu? Ona kim güvenecektir, ona kumanda eden Hükümete? Suçlular böylece daha rahat, daha geniş çapta, daha tertipli bir kanlı hareket çıkartmak için teşvik edilmiş oluyor. Bu politikayı değiştirmek lâzımdır.” Devam ediyor; “Bu politikadan fayda ummak için Başbakanın ne mizacı, ne yaradılışı, ne kültürü, ne tabiatı hiçbir şeyi müsait değildir” diyor. (Gürültüler)

BAŞKAN — Arkadaşlar, yerinizden devamlı müdahale ediyorsunuz. Çok rica ederim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben kendim bir şey ilâve etmiyorum. C.H.P. Sayın Genel Başkanını üç ay sonra ve üç ay evvel konuşturuyorum. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Hangisine inanmak lazımsa onu milletin takdirine bırakıyorum. (A.P. Sıralarından bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

C.H.P. Sayın Genel Başkanının size 11 Ekim 1969 tarihli bir beyanatını daha okuyacağım. 11 Ekim 1969, bildiğiniz gibi 12 Ekim seçimlerinden bir gün evveldir. Yani propagandanın son günüdür. Bir gazetemizde beyanatları çıkıyor. Benim de beyanatım çıktı aynı gazetede. Başlık şu: “İnönü gazetemize verdiği demeçte tahminini açıkladı, sandıktan C.H.P. çıkacaktır.” (C.H.P. Sıralarından “Ne olmuş?” sesleri) Şimdi söyleyeceğiz ne olduğunu. Merak etmeyin şimdi söyleyeceğiz ne olduğunu.

“Sual 8. Sandıktan kim çıkacak? Bu seçimlerin C.H.P.’yi iktidara getireceğini umuyor musunuz?

Cevap: Elbette. Sözümün başlarında da söylediğim gibi bu sefer sandıktan biz çıkacağız.”

Ne oldu diyenlere söylüyorum; çıkamadınız. Gayet basit.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Ama %46’ya düştünüz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Onun da cevabı var, bakınız ne deniyor: “Oylarınız azalırsa bunun sebebi nedir” diye kendisine soruyorlar; soru 4. “Oylarımızın azalmıyacağı matematik bir kesinlikle ortada gözükmemektedir. “Oylarınız %27,6. %28,9’dan %27,6’ya düşmüşsünüz. Biz iktidarız, biz düşeriz, siz niye düşüyorsunuz? (C.H.P. sıralarından alkışlar) Siz muhalefet olarak, niye düşüyorsunuz onun izahını arayın.

Aynı gazeteden başka bir pasaj daha okuyacağım: “A.P. iktidarının tek müspet tarafı, beceriksiz ve başarısız, devlet yönetiminin ne olduğunu, nasıl olduğunu her-kese göstermiş olmasıdır.” (C.H.P. sıralarından “doğru, doğru” sesleri) Ee, milletin verdiği karar öyle o zaman, sizin dediğiniz doğru ise.

Gelin şu demokrasiye inanıyorsanız birinci kaidesine sadık kalalım. Hakem millettir. Milletin verdiği karara aksi birtakım neticeler çıkarmaya kalkarsanız kendi kendinize tezat teşkil edersiniz. Ya demokrasiye inanmıyoruz deyiniz. O zaman millete de inanmamanıza kimse bir şey demez. Demokrasiye inanıyoruz diyorsunuz, millete inanmak mecburiyetindesiniz. (A.P. Sıralarından bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

Bunları neden okudum biliyor musunuz? Ee, bunların hepsini millete söylediniz. İzah da ettiniz. Her fırsatı, her imkânı kullandınız, biz de şu söylediklerimizi söyledik, millet de hakem oldu. Şimdi bunları buradan tekrar ettiğiniz zaman acaba milletin umumi temayülü ile iradesiyle çelişir bir duruma düşüp düşmemenizi üçüncü defadır söylüyorum, merak ediyorum.

Şimdi devam ediyorum. Sayın İnönü bu beyanatının bir yerinde de, zannediyorum 6’nci sualinde siyasi haklardan bahsediyor. Bugün de bahis buyurdular. Siyasi hakların iadesinin - ki aslında halkın lisanına öyle geçmiştir - o, Anayasanın 68’nci maddesinin tadili ve 11’nci muvakkat maddenin kaldırılmasıdır. Kendileri de bu kürsüden izah buyurdular ki, 1960’ta - biraz sonra oraya da geleceğim - 1960’ta bu arkadaşların başına bir kaza geldi, bu kaza kaçınılmazdı, bu kaza tarihi bir seyirdir, diye izah ettiler. Oralara şimdi girmeyeceğim. Şimdilik girmeyeceğim. “A.P. böyle

dolaşıp duruyordu siyasi haklar çıksın diye, halktan (2/3) rey istedi,” (2/3) reyi bulamadı ama biz varız dedik, o zaman da A.P. yan çizmenin yolunu aradı.” (C.H.P. Sıralarından “Doğru, doğru” sesleri)

Şimdi bu doğru mu, eğri mi, bir bakalım. Bugün siyasi haklar Kanunu çıkmıştır. Binaenaleyh...

LEBİT YURDOĞLU (İstanbul) — Seçimden sonra çıkmıştır.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Doğru, seçimden sonra çıkmıştır.

Binaenaleyh bugün bunun münakaşasını daha rahat yaparız. Çok daha rahat yapabiliriz. Bunu herkes istismar eder, ama C.H.P. edemez. Bu, şu mânaya gelir; adamın kolunu, kanadını kırarsınız, sonra alırsınız doktora götürürsünüz, e, doktora götürdüm seni, daha ne istiyorsunuz, işte doktor tamir etsin, demeye benzer bu. (A.P. Sıralarından *Bravo sesleri, şiddetli alkışlar*)

Açılmasa idi konuşmıyacaktım. Siyasi haklar kanun teklifi bu Meclisten 309 reyyle geçmiştir. 309 reyin 232’si Adalet Partisine aittir. (C.H.P. Sıralarından “Seçimden sonra” sesleri)

Seçimden evvel. Bu Meclisten diyoruz, bu Meclisten. A.P.’li 258 milletvekilinin 232’si rey kullanmıştır. Bu reylerin 45’i, 88 milletvekili bulunan C.H.P.’ne aittir. Sadece 45’i onlarındır. 88’in 43’ü neredeydi?

ORHAN BİRGİT (Ankara) — Ankara sokaklarındaki tanklar neredeydi?

BAŞKAN — Sayın Orhan Birgit, size bir ihtar veriyorum, söz kestiniz.

ORHAN BİRGİT (Ankara) — Kendimi savunma hakkı istiyorum.

BAŞKAN — Bu konuda savunma hakkı yok Sayın Birgit. Savunulacak haliniz de yok, oturunuz yerinize. Tüzüğü açın da iki satır bakın.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Gelelim Cumhuriyet Senatosuna. Cumhuriyet Senatosu seçimden sonra bu meseleyi aldı, yürüttü. Tasarı 126 oyla Cumhuriyet Senatosundan geçmiştir. Başkanı çıkarırsanız 98 rey kullanabilme durumunda olan A.P.’li senatörün 94’nün reyi vardır. (C.H.P. Sıralarından “Seçimden evvel mi, sonra mı?” sesleri) Seçimden sonra. (C.H.P. sıralarından *gülüşmeler*)

309 oyun 232 tanesi, 258 milletvekili olan Adalet Partisine aittir. Ee, âdetiniz bu. 45 reyyle iştirak edeceksiniz, bu işin şerefi var diye hepsini alıp götüreceksiniz. (A.P. sıralarından *gülüşmeler*) Bu bir nevi âşarcılığa benziyor.

CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara) — Neden seçimden sonra? Onu da izah eder misiniz?

BAŞKAN — Beyefendi sizi B. M. M. nde oturmanın ciddiyetine davet ederim. Deminden beri on defa seçimden evvel, seçimden sonra diyorsunuz. Biraz ciddi olunuz lütfen. B.M.M. çatısı altında oturuyoruz.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Sayın Başkanım ben de oturduğum yerden hatırlatmak için soruyorum; seçimden evvel midir, sonra mıdır?

BAŞKAN — Söz almadan konuşamazsınız.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Devlet iradesinin çeşitli yolları vardır ve çeşitli usulleri vardır. Onun için hikmeti idare denilen bir şey vardır. Neden “böyle yaptınız”, neden “öyle yapmadınız”ın cevabı gayet kolay. Hikmeti idare sebebiyle böyle yaptık. Netice itibarıyla bugün, on sene evvel memleketi karma karışık eden bir zehirli gaz propagandası ile meydana getirmiş bulunduğunuz çalkantının yarattığı ifrat, yarattığı bölücülüğün hesabını bize mi soruyorsunuz? (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) (C.H.P. Sıralarından “hadi canım sende” sesleri)

Hadi canım sende mi? Buyurun Menderes’in Hazineye borcu, 13.462.249 lira.

AHMET SAKIP HİÇERİMEZ (Ankara) — Sen kendi hesabını ver.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben de vereceğim merak etmeyin. Ulus gazetesinin 25 Nisan 1960 tarihli nüshası. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Oturun yerinize efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — “75 milyon liralık suiistimalin iç yüzü” 3 Nisan 1960 tarihli nüsha; “Vakıflar idaresi sabık devirdeki yolsuzluklar 40 milyon lirayı buluyor”. “Menderes’in İsviçre’de villâsı var.” “Polatkan’ın Vinyleksten geliri 12,5 milyon lira”, “sabıkların müsadere edilecek servetleri var”. “Düşükler ve yakınları geniş emlakê sahip.” “Bayar, Zorlu ve Göktürk’e ait arsalar da açıklandı.” Ulus gazetesinin neşriyatına devam edelim mi? (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Ondan sonra merhum Avni Doğan’ın Kudret gazetesinde 1961’de söylediği; “İhtilâli C.H.P. nin hazırladığı doğrudur.” (C.H.P. sıralarından gürültüler) Ondan sonra geleceksiniz, bütün bunları yaptıktan sonra diyeceksiniz ki; “Bir geçit geçiriyordu, bir şey patlıyacaktı, bunların başına patladı.” (C.H.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Başbakan bir dakika rica ederim efendim.

Muhterem arkadaşlarım, Meclisimize Anayasa ile verilmiş olan vazifeyi ifada başarı gösteremediği intibasını verebilecek olan hareketlerden, münferit de olsa, sayın üyelerin kaçınması lâzımdır. Hepinizin dikkatini bu noktaya teksif ederim ve bu usulsüz hareketleri yapan arkadaşlarımla usulsüzlüğe devam etmemesi konusunda idare amirlerinin, grup yöneticilerinin Başkanlığa yardımcı olmalarını rica ederim.

Buyurunuz Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi, kırmak dökmek kolaydır, ama yapmak zordur. A.P. on sene sabırla, on sene binası taşlanmak suretiyle, evrakı tahribedilmek suretiyle, her türlü hakarete mâruz kalmak suretiyle sabırla bu memlekette 1960’ın açmış bulunduğu kardeşliğe aykırı yaraları tamir

etmek için uğraşmıştır. Ondan sonra gelip bizim için buradan; “Söylediler, söylediler de sonra çekindiler...” demenin, doğrusunu isterseniz, insafla bağdaşabileceği kanaatinde değilim.

Her şey dünyanın gözü önünde cereyan ediyor, milletin gözü önünde cereyan ediyor, 258 milletvekilinin 232’si gelip rey kullanacak, 88 milletvekilinin 45’i, 46’sı gelip rey kullanacak, ondan sonra dönüp diyeceksiniz ki; “biz yapacaktık, bunlar istemediler.” 309 reyle buradan çıkmıştır. Senatoda grup başkanvekiliniz dahi gelip rey kullanmamıştır. Bâri bunu açmayın da girmiyelim bu mevzua, çünkü istiyoruz ki, ileriye götürelim Türkiye’yi.

Madem açtınız söyleyelim. İkinci bir slogan olarak, Sayın İnönü; “Korkmadan müslümanım diyebilelim” demişim, bunu ifade buyurdular. Ben bunu dedim arkadaşlar. Kayseri meydanında da dedim, birçok yerlerde ve her yerde de dedim, şimdi, de diyorum, demeye de devam edeceğim. (*A.P. sıralarından “bravo” sesleri, sürekli alkışlar*) Türk halkı göğsünü gere gere, “Ben müslümanım” diyecek. Neden dedim, ihtiyaç mı vardı? Vardı ihtiyaç. Bu memlekette din ve vicdan hürriyeti irtica ile karıştırılıp, masum mütedeyyin, âdet ve ananelerine bağlı, her memlekette insan haklarının en başta gelen unsuru olan din ve vicdan hürriyeti baskı altında idi, onun için dedim.

1986’da Kayseri’de dedim. 1965’te birçok yerlerde dedim, 1965’te Sakarya’da başka bir şeyler daha dedim.

O zamanlar Demokrat Partiye rey verenler kuyruk ilân edilmişti. Demokrat Partiye rey vermiş olmak suçtu. Demokrat Partiye rey vermiş olmak Türkiye’de bir günaha iştirak etmektir. Ben söyledim Sakarya’da meydanda, “İnsan Hakları Beyannamesine göre hiç kimse reyinden dolayı mesul tutulamaz. Demokrat Partiye rey vermiş olmayı şayet suç sayıyorsanız, bugün (1965 seçimleri öncesinde diyorum) bu seçimi yapmakta mânâ görmüyoruz, çünkü, vatandaş seçtiklerinin başına gelenden dolayı mustarip hale geliyor, bana hizmet için ortaya çıkmış kimselerin başına belâ açtım diye ıstıraba gark oluyor, eleme gark oluyor, ondan sonra da, neden bu adamı seçtin, diye soruyorsunuz. Hür seçim diyorsunuz, milletin hür idaresi diyorsunuz, bunlar hep çelişen şeylerdir.”

1965’te söyledim; “Türkiye’de din ve vicdan hürriyeti ile Demokrat Partiye rey vermiş bulunanların durumu her hususta vuzuha kavuşmadıkça huzur olacağına kaani değildir.” yazılı nutuktur bunlar. Bu merhaleler aşılmış, bugüne gelinmiştir.

Bir hususu daha belirtiyim. Benim açık yerde söylediğim, kapalı yerde söylediğim meselesi. Zannediyorum ki Sayın İnönü’ye çok yanlış malûmat verilmiş; gerekirse Kızılay meydanında söyleyemeyeceğim şeyi kapalı odada söylemem, ama Devletin birtakım idare şekilleri vardır, her şey Kızılay meydanında söylenmez. Kapalı odalarda imâ edildiği şekilde bir şeyi söylediğim, din istismarının ta kendisidir. Yâni sağcılar tasfiye edecekmişim deyip bizim aleyhimizde bir hava yaratmanın ta kendisidir, işte budur din istismarı. (*A.P. sıralarından alkışlar*)

Bir hususa daha geliyorum; irtica olaylarından bahsediliyor. Sayın İnönü bu beyanatı ile yani 11 Ekim’de verdiği beyanatı ile esasen buna da temas etmiş; “Bir ölünün cenaze namazını kıldıramıyan bir iktidar” diye bizi teşhir etmiştir. Bugün buraya geliyor; “Kayseri’de Taksim’de, Konya’da, Ankara’da meydana gelen hâdiseler o zamanki Dahiliye Vekiline benim çatmamı gerektirmiş idi, bugün kabahatin bir yeni taksimini yapıyorum.” diyor. (A.P. sıralarından *gölüşmeler*) dörtte üçü Demirel’in, dörtte biri kimin, bilmiyorum.

Yüce Meclisin muhterem üyeleri; iktidar partisine mensup ve muhalefet partisine mensup değerli üyeler, huzurunuzda gayet açıklıkla bir şey söyleyeyim. Geçen 5 sene zarfında 8 ayı koalisyon, dört senesi tek başımıza iktidar, 102 günü sizin tâbirinizle İkinci Demirel Hükümeti olmak üzere bana atfedilmesi mümkün olan mesuliyetlerin hiçbirisinden kaçmam. Şu saydığınız meselede eğer kusur varsa dörtte üçünü değil dörtte dördünü alıyorum. (A.P. sıralarından *“bravo” sesleri sürekli alkışlar*)

Taksim Meydanı meselesinde kusur var ise hepsini alıyorum, Konya Meydanında, Kayseri Meydanında kusur varsa hepsini alıyorum, işaret koyunuz, bu sözümünden rücu ettiğimi görmeyeceksiniz.

Muhterem milletvekilleri polis ve jandarmanın kullanılışında Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Genel Başkanı, âmme nizamını korumakla mükellef olan bu Devlet kuvvetlerinin birtakım olaylara âlet edildiğini 17 Aralık 1969 tarihli konuşmasında söylemişlerdi. Bunlara iştirak etmeye imkân yoktur. Polis ve jandarma bitaraf olamaz, polis ve jandarma taraftır. Kimin tarafıdır? Kanunun tarafıdır. Binaenaleyh hâdiseler olacak, elini kolunu arkasına bağlayıp bakacak, haklıyı haksızı ayırt etmeye çalışacak. Böyle bir şey düşünülemez. Biz düşüncemizi söylüyoruz; beğenmediğiniz kısımlarını ifade etmek imkânlarınız yine var.

Vicdan hürriyetini yeni programda öne sürdüğüm doğrudur. Türk Anayasasının ve Türk kanunlarının çerçevesi içerisinde vicdan hürriyetinin savunmasına devam edeceğiz. Ne kadar bizim üstümüze şunu atmaya, bunu atmaya çalışsanız bu savunmadan vaz geçecek değiliz. Bunun maksadı lâik Cumhuriyeti tahribetmek denilmiş de, vicdan hürriyetini tahribetmekmiş. Ne imiş bizim söylediğimiz? “Herkes ibadetinle serbest olacak, eğitimde, tedriste serbest olacak, itikatta serbest olacak, âyinde serbest olacak kamu düzenini bozmamak üzere.” Türk anayasasının 19’ncu maddesi getiriyor bunları. «Bunları savunmak, bunları tahribetmek mânasına nasıl gelir?

Diyanet işlerinde bir yüksek dereceli memur varmış, bütün bu işleri o çevirmiş, ne işi ise o çevrilen.

Muhterem milletvekilleri, Türkiye’de 50 bin cami ve mescitte namaz kılınıyor. Yüz bine yakın gönüllü ve Devlet kadrolarında din görevlisi var. Şayet bir kimse yüz bin kişiye hükmedecek durumda ise bu müthiş bir kudret. Şu tarafa dönün dediği zaman dönülüyor, bu tarafa dönün dediği zaman dönülüyorsa bence hiçbir “kimsede bu kadar büyük kudreti vehmetmeye mâna yok. Kaldı ki, adı geçen gö-

revli - biz burada Devletin memurlarını müdafaa etmeye mecburuz, kendileri çıkıp kendilerini burada müdafaa edemezler - hakkında Senatoda araştırma açılmasına karar verilmiştir. Adalet Partisinin reyleriyle araştırma açılmasına karar verilmiş olmasını, Adalet Partisi Senato Grubunun Hükümetini suçlaması mânasında alıyor ise Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Genel Başkanı, bunda büyük hata vardır. Çünkü, Adalet Partisi Senato Grubu, Millet Meclisi Grubu, gayet bir kusur var ise ortaya çıksın, şayet birtakım isnatlar ve ithamlar yapılıyor ise bunlar da ortaya çıksın diye kabul etmiştir önergeyi. Bunda, Adalet Partisi Grubunun henüz yapılmamış bir araştırmanın neticesini kabul ettiği, mânasını çıkarmak yerine, biz iktidar partisi Grubu olarak öylesine bir grupuz ki, hiçbir şeyden endişemiz yoktur, neyiniz varsa açın araştırmanızı, yapın, mâni oldu diye sonradan istismara gitmeyin diye bunu yapmıştır. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*) Şayet Adalet Partisi Senato Grubu bu araştırmayı açmamış olsaydı, şimdi gelip C.H.P. Sayın Genel Başkanının; görüyor musunuz korudular, demesi lâzımdı. Bunu diyemediğine göre iddialarıyla netice çelişir, araştırma önergesinin kabul edilmiş olması neticesiyle bu iddia çelişir, onu demek istiyorum.

Cumhuriyet Senatosu araştırmasını yapar, onun ayrı bir plâtfomu vardır, o plâtfomda mesele münakaşa edilir.

Ortak Pazarla ilgili bâzı mülâhazalar var. Muhterem milletvekilleri, Ortak Pazar meselesi, Türk ekonomisi için fevkalâde değerli bir meseledir. Bu meselenin burada ayrıca münakaşasında fayda bulmuyorum. Bu zamana kadar Hükümet, Ortak Pazara girme hazırlıklarını yapmıştır, yapmamıştır münakaşalarını da zait addediyorum. Çünkü Ortak Pazar girme müzakerelerinde bugün ortada kalan konuların bunlarla alâkası yoktur, konular tamamen başkadır.

1963'te 1964'te Ortak Pazara girildiği zaman önümüzdeki devre öylesine iyi görülmüş ki, Ortak Pazara girmemiz 5 sene sonra mümkünmüş gibi mülâhaza serd edildi, bu mülâhaza doğru değildir. 1963'te, 1964'te her şeyi dışarıdan alan bir Türkiye Ortak Pazara ne satacaktı?

1965 senesinde Adalet Partisi dördüncü koalisyonla Hükümete geldiği zaman, İkinci Beş Yıllık Plânın projelerinden hiçbirisi tatbik edilmiş değildi. Bunları o zaman söyledik, zabıtlarda vardır. Ne satacaktı? Hiçbir tanesi tatbik edilmiş değildi. Onun içindir ki, biz olsaydık Ortak Pazara girecek hazırlığı yapardık, ama Meclis bizim elimizden bunu aldı gibi bir mülâhaza, kanaatimce mefruzdur ve muallâktadır.

17 Aralık'ta Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Genel Başkanı sivri uçları başka yerlere bağladı, bugün bana bağladı. Tabiidir ki her günkü matbuatı görüyorsunuz, kimin bize dost, kimin bize dost olmadığını da görüyorsunuz, binaenaleyh yarınki gazetede sivri uçlar Demirel tarafından idare ediliyormuş Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı böyle dedi denirse zannediyorum ki buna şaşacak Türkiye'de milyonlarca insan olacaktır.

Onbeş yaşında bir çocuk meselesi bu kürsüden yirmi defa söylendi.

Hükümet kimseyi hapishaneye koyamaz. Koyabilir mi? Nasıl oluyor da onbeş yaşındaki çocuğu Hükümet hapishaneye koymuş oluyor.

Bir suç iddia edilmiş, polis el koymuş, savcıya teslim etmiş, savcı hâkime vermiş, hâkim hapsetmiş.

Ne yapmamız isteniyor? Bu Hükümete yönelen bir şey değil, yargı organına yönelen bir şeydir. Yani Türk Anayasasında hem merciinden başka kimse ceza veremez diyeceksiniz, hem dönüp istediğinize istediğiniz kadar ceza tertibedeceksiniz. Bu, Anayasaya inançsızlıktır.

İktisadi ve malî kısımlara değindim.

Muhterem milletvekilleri, Türkiye'nin dış kaynaklardan para alma mecburiyeti bugünün meselesi değil. C.H.P.'nin Koalisyonunda iktidarda olduğu zaman hazırlamış bulunduğu, Meclislerden geçirdiği Birinci Beş Yıllık Plânda Türkiye'nin onbeş sene dış kaynaklara bağlı kalacağı, yazılı. Bunlar sürpriz değil, bunlar bugünün meseleleri değil, bunlar A.P. İktidarının çıkardığı meseleler değil, A.P. İktidarı bunları nereden olursa para bulunuz, diye de idare etmiş değil, muayyen kaynaklar var, Konsorsiyum kurulmuş, Konsorsiyum bizim zamanımızda kurulmuş değil, hiçbir memleketin yatırım mallarını dışarıdan almadan kalkınması mümkün değil. Türkiye ne yapıyor dışarıdan aldığı paralarla; %45 ile yatırım malı alıyor, %45 ile ham madde alıyor, %10'u ile konsolidasyon maddesi, istikrar maddesi alıyor.

Dış politika ile ilgili noktai nazarlarına geliyorum, Sayın C.H.P. Genel Başkanının.

Kıbrıs meselesiyle ilgili zannediyorum esaslı bir yanılma mevcuttur. Çünkü, Kıbrıs meselesinde bize ne teslim edilmiş? İfadesi aynen şöyledir: "Üç sene uğraştık, birtakım esaslı eserler bıraktık."

1965 senesinin Mart ayında burada gizli celseyi biz talebettik. Bütçenin tümünün oylaması sırasında Bütçeye oy vermemek suretiyle o günkü Hükümet çekilmek mecburiyetinde kaldı. Beş sene sonra biz de aynı noktaya geldik, biz de çekildik. Bugün huzurunuzda yeni bir Hükümetin programının müzakeresini yapıyoruz, demokratik yollar ve usuller içerisinde.

"Birtakım esaslı eserler bıraktık" dediler, doğru anladı isem, çünkü buradan anlaşılması bazan biraz müşkül.

Merak edenler 1965 senesinde yapılmış bulunan bir gizli görüşmenin zabıtlarına baksınlar, milletvekillerine açıktır. Şahit gösteriyorum; ne bırakılmıştır bize, orada envanteri vardır.

Bırakılan şu: Kıbrıs'ta her gün herkes birbirini öldürüyor, daha çok Türkler ölüyor tabii 1.000'e yakın soydaşımız öldürülmüş, katledilmiş, hunharca. Köyler boşalmış. Kıbrıs 45 tane klânın içine girmiş, 43 tane yuvanın içine, dışarı ile irtibatı yok, içeri ile irtibatı yok. Lefkoşa'ya 10-15 000 kişi toplanmış; meskeni yok, yeri yok, yurdu yok. Kıbrıs'ta 120.000 Türk, Arşövek Makarios'un elinde oyuncak..

Bununla da kalmıyor; Adanın etrafını radarlarla, topraklarla, mevzilerle tahkim etmiş, Makarios, Türkiye’den gelebilecek bir sıkıntıya karşı. 13.000 Yunan askeri gelmiş, Adaya yerleşmiş, topuyla, tüfeğiyle, her şeyiyle. Türkiye’nin gözü önünde, Londra ve Zürih Andlaşmalarına göre Türkiye’nin garantisi altında bulunan Kıbrıs’ta yerleşmiş.

Sayın C.H.P. Genel Başkanı Başbakan o zaman. Bize teslim ettiği eser bu, bize teslim edilen eser bu.

Biz ne yapmışız? Makarios vaktiyle demiş ki, üniter devlet. Dışişleri Bakanı demiş ki, üniter devlet. Altı sene sonra aynı yere gelmişiz.

Hayır arkadaşlar, hayır, yok böyle bir şey, zaten şimdi ben size onu izah edeceğim.

1963 senesinde Kıbrıs’a Cumhuriyet Hükümetinin yaptığı yardım sekiz milyon, 1969’da 200 milyon ve bugün Kıbrıs’ta herkes istediği yere gitmekte, istediği şekilde gezmekte, Devletin yüksek memurları Kıbrıs’a gidebilmekte, Lefkoşa’da ve diğer yerlerde tamamen iskân temin edilmiş ve Kıbrıs’ın Türk kesimine ait gelir miktarı 20 milyon Sterling civarında olan gelir - rakam kabataslaktır - 5 milyon Sterlinge inmiş, bunu yukarı çıkarmanın gayreti içinde plânlar, programlar tanzim ediliyor, bir taraftan da her gün barut kokan Ada’da sulh masasının başına oturulmuş.

Ne olmuş? Bu hareketler olurken Türk Donanmasının bir tane çıkarma gemisi yok. Şilepçilik şirketinden kiraladığımız gemilerle asker çıkaracaksınız.

Aldığımız Kıbrıs bu. Hâlihazırdaki Kıbrıs’ta herkesin rahat rahat gidip gelebildiği, yüksek rütbeli kumandanlar dâhil, Devletin yüksek dereceli memurları dâhil, rahat rahat gidip gelebildiği Kıbrıs.

Meseleyi çözmemişiz. Meseleyi çözmek kolay olsaydı çözerdik, ama meseleyi bir yere getirmişiz. Nereden? Kan ve baruttan, ıstıraptan, gözyaşından sulh masasının etrafında oturulabilecek bir yere getirmişiz. (*A.P. sıralarında Bravo sesleri, alkışlar*)

A.P. İktidarını Kıbrıs meselesinden dolayı kimse muaheze etmemelidir, zor şartlar altında getirmişizdir.

Şimdi ne oluyor?

Muhterem milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Kıbrıs’la ilgili olarak ne Yunanistan’la ne Kıbrıs Devletiyle bir müzakere içinde değildir. Cemaatler bir arada yaşamının şartlarını arıyorlar, kendi aralarında konuşuyorlar. Şayet bu konuşmalardan müspet netice istihsal olunursa sonra mesele daha yukarı bir masa etrafında konuşulacaktır, ama evvelâ ilk hedef normalizasyondur, 1964 senesinde. Sizi temin ediyorum; Dördüncü Koalisyonda, o Koalisyonda bulunan arkadaşlar bilir; Lefkoşa’da Yeşil Hat bir milimetre kaydı, filân evin köşesi Rumların eline geçti, filân evin köşesi şöyle oldu, Magosa’da Namık Kemal Lisesine üç tane adam girdi, beş tane adam girdi talebeyi çıkardı...

Bunlarla uğraşıyorduk, hâdiseler bu idi. Meselenin daha da evveliyatı var, ama şu Kıbrıs meselesini iç politikada bu zamana kadar bir münakaşa zemini yapmamakta zannediyorum ki Türkiye faydalı hareket etmiştir. 1965'te yapmadık, 1969'da yapmadık, hep bundan kaçındık. Bugün neden yaptığımızı anlıyamıyorum. Verilmiş bir şey yok. Üniter devlet... Muhterem arkadaşlar, üniter devlet ne demek? Bizim söylediğimiz şeyler ne? Yani üniter devleti şöyle anlarsanız; efendim bizim topluluğumuz orada ekalliyet haklarına sahip olacak, devlet Rum cemaatinin elinde olacak. Böyle bir şey değildir, üniter devlet. Esasen Londra ve Zürih andlaşmalarıyla kurulmuş bulunan devlet, özel hakları içine alan üniter bir devlettir. Yani Kıbrıs'ın faraza Almanya'da bir Türk, bir Rum olmak üzere iki sefiri yok, bir sefiri var.

Bakmış, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ne şartlar koymuş:

1. Enosis olmayacak,

2. Türk Cemaati azınlık haklarıyla değil, çoğunluk olan cemaatin hiçbir zaman tahakkümü, altına girmiyecek şekilde teminatla mücehhez olacak. Biz orada cemaat hakkı aramıyoruz, biz orada devlete iştirak hakkı arıyoruz. Hiçbir zaman tahakküm altına girmiyecek şekilde devlete iştirak hakkı arıyoruz. Londra'da, Zürih'te böyle kurulmuştu, bunu getirmiştii.

3. Türkiye'nin millî menfaatleri haleldar olmayacak.

Bu şartları koymuşuz. Bu şartlar federasyonu reddeder mi? Etmez.

Hâtırlıyacaksınız; bir Kıbrıs genel görüşmesi yapıldı, zabıtlarda da vardır, o günkü genel görüşmede Anamuhalefet Partisi Kıbrıs'ın federasyon olmasını istedi. Şunu ifade edeyim ki, bize Kıbrıs için Federasyon çözümünde devredilmiş bir şey de yoktur. O Gromiko ile görüşmüş, öbürü Amerikan Hariciyesi ile konuşmuş, orta yerde bir şey yok. Esasen bu iş onlarla hallolacak bir iş değil. Yani federasyon şekli olgunlaştırılmış bize devredilmiş de biz bundan sarfınazar etmişiz, yürütememişiz. Böyle bir şey yok. Bizim koyduğumuz formül federasyonu reddeden bir formül değil. Deyin ne diyecekseniz.

Muhterem milletvekilleri; Kıbrıs genel görüşmesine dikkatinizi çekeceğim. G.P., Kıbrıs'ta millî politikası olsun için bir genel görüşme istedi, ne kadar evveldi bilmiyorum, belki 7-8 ay evvel, bu görüşüldü, partilerin fikirleri şöyle cereyan etti:

C.H.P., Kıbrıs'ta federasyon olsun dedi. G.P. bu işin çözümü taksimdir dedi, o zaman ismi C.K.M.P olan C.K.M.P. Kıbrıs'ın her tarafını alın, dedi, bizim olsun, dedi.

Şimdi bu üç fikri bizim birleştirmemiz mümkün mü?

Biz gayet açık bir şey söyledik; biz dedik ki, Kıbrıs'ta Türk Cemaati azınlık durumuna düşmeyecek, çoğunluğun tahakkümü altına girmiyecek, Kıbrıs'ta Türk Cemaatinin ve Türkiye'nin hakları zayı olmayacak. Bunu dedik, biz.

Onun içindir ki, üniter devlet meselesinde altı sene sonra Makarios'ım dediği yere gelmişiz. Makarios'un dediği yere gelmişiz de önünüze bir Makarios'un dediği şekilde anlaşıma mı getirmişiz?

Muhterem milletvekilleri, birtakım yanlış bilgiler üzerine, birtakım zehaplar üzerine, birtakım vehimler üzerine bu kadar ciddî ve bu kadar ağır neticeleri çıkarmak insaflılık değildir.

Bugün Kıbrıs bir federasyon değil ki, Kıbrıs özel haklarla mücehhez bir Üniter Devlet. Yani Londra ve Zürih'in getirdiği sistem, o. Bunu demiş, Hariciye Vekili.

Muhterem milletvekilleri, NATO meselesine geleceğim. NATO ve İkili Anlaşmalar konusu burada konuşuldu, yalnız izaha muhtaç olan bir husus var.

C.H.P. Sayın Genel Başkanı bir hususta vuzuha ermelidir. Şayet bir hususta vuzuha ererse zannediyorum ki, bundan sonraki konuşmalar için faydalı olacaktır.

Diyorlar ki; NATO'dan çıkmayın, NOTO'nun içinde kalın. Pekâlâ. Yani C.H.P.'nin görüşü olarak; Türkiye'nin NATO'nun içinde kalmasına taraftarız. Yalnız, topyekûn mukabele yerine esnek mukabelenin yer alması, Türkiye'nin emniyetine halel getirmiştir, diyorlar.

Hem biz NATO'nun âzası olarak topun ağzında olacağız, hem de müdafaamız teminat altında olmayacak. Bu olmaz. Ne yapmamız lâzım? Onu söylemiyorlar. NATO'dan çıkmayın diyorlar.

Şimdi esnek mukabeleye geleceğim. Burada, bundan evvelki gizli oturumda Dışişleri Bakanı arkadaşım izah ettiler ki; esnek mukabele veya topyekûn mukabelede bir coğrafi farklılık yoktur. Yani NATO memleketlerinden hangisine tecavüz vâki olursa aynı muameleyi görecektir. Yine izah ettiler ki; topyekûn mukabele bugün her iki taraftaki nükleer silâhlar dengesinin meydana getirdiği vaziyet dolayısıyla inandırıcı olmaktan çıkmıştır. İnandırıcı olmaktan çıktığı için caydırıcı olmaktan çıkmıştır.

Bu itibarla yine bu kürsüden beyan edildi ki, Fransız Genelkurmay Başkanı dahi son yazdığı yazılardan birisinde esnek mukabelenin en doğru şekil olduğunu ifade etmiştir. Yani, bir yere en ufak bir tecavüz vâki olursa hemen düğmeye basamayacaksınız, onu atom harbine çevireceksiniz. Atom harbinin, insanlığa son verebilme gücüne eriştiği bir noktada böyle bir şeyi yapabilme kolay bir şey değildir. Onun için inandırıcı olmaktan çıkmıştır. İnandırıcı olmıyan bir şey caydırır mı? Caydırmaz, öyle ise yeni bir şey bulalım. Yani topyekûn mukabele, askerî değerini kaybetmiştir. Korumakla mükellef olduğu memleketleri korur halden çıkmıştır. Nasıl olsa müracaat edilemez diye bir tehdit unsuru olmaktan çıkmıştır. O zaman esnek mukabeleye gidilmiş. Esnek mukabele, konvansiyonel silâhlarla gelirse, konvansiyonel silâhlarla mukabele edilir. Ama konvansiyonel silâhlarla geldiği halde konvansiyonel silâhlarla defetme mümkün değilse, taktik atom silâhlariyle mukabele edilir. Bir escalation, bir merdivenleşme şeklinde topyekûn müdahaleye gidiyorsunuz yine. Taktik atom silâhları kâfi gelmezse, o zaman topyekûn atom harbine gidersiniz. Bir harb senaryosu içerisinde mütehassıslar bunu akılcı bulmuşlardır. Biz buna direnmiştik denildi bundan evvelki görüşmelerden birinde. Bu münakaşa, bu müzakere 1966'da başlamıştır muhterem arkadaşlarım. Nihayet biz, NATO'nun 14

devletinden biriyiz. Ve böyle bir şeyin akli bulunmuş olması Türkiye'nin emniyetini azaltmaz.

İşte bunun yerini nasıl dolduracaksınız? C.H.P. Sayın Genel Başkanı kapalı toplantıda bir izahatta bulundular. Bu izahat, tarihî olduğu için zannedirim ki, beyan edilmesi ile açıklanmış bir durum meydana gelmiyecektir, esasen herkesin de bildiği bir şey; NATO nasıl kurulmuş? İkinci Dünya harbinin sonunda Amerika, bütün askerlerini çekmiş götürmüş. Avrupa boşalmış. Her şeyini, malzemesini olduğu gibi bırakmış. Herkes vatanına dönmek istiyor. Avrupa, kendisini boşlukta hissetmiş, Avrupa'ya gelmiş yerleşmiş Rus kuvvetleri karşısında kendisini muallâkta hissetmiş. Bunun üzerine Altılar bir araya gelmiş, kendi aralarında bir anlaşma imzalamışlar.

Bu anlaşma ile kendi kuvvetleriyle kendilerini müdafaa etmeleri mümkün değil. Gitmişler, Amerika'ya müracaat etmişler. Amerika gelmiş bir sene uğraştıktan sonra bu altıların içine girmiş. Mukavele imzalamışlar. Ama Avrupa bu mukaveleyi kâfi teminat görmemiş. Kendi ifadelerini naklediyorum. Evet, imza edilmiş, ama kâfi teminat görmemiş. Niye? Amerika'nın kendi usulleri vardır, Senatosundan geçirecek, Meclisinden geçirecek, benim dayanma gücümü aşan bir zaman süresi içerisinde benim yardımına gelme gibi bir durumun pratik değeri olmaz demiş. Ne yapmış? Asker getir koy buraya demiş. Yani, bana vurduğu zaman, sana da vurulmuş olsun demiş.

Muhterem milletvekilleri; mukavele hukukunu bilenler, gayet iyi bir şeyin idraki içindedirler ki, bir mukavelede taraflar "bona-fide" olmaya mecburdur. Yani birbirine inanç içinde olmaya mecburdur. Birbirini atlatmak için mukavele imzalanmaz. Hele devletlerarasında birbirini atlatmak için mukavele imzalanmaz. İnanç asıldır, inançsızlık asıl değildir.

Şimdi, NOTO bizi korur mu, korumaz mı? NATO'nun Türkiye'ye bir tecavüz vâki olduğu zaman veya NATO'nun diğer azalarına bir tecavüz vâki olduğu zaman nasıl hareket edeceği yazılı; 5'nci maddesinde birtakım şeyler var. Esasen, demokratik parlamenter olan devletlerin birleştiği bir akde başka bir 5'nci madde bulunmamış. Yani her devlet, bir harb kararını kendi parlamentosundan geçirmeye mecbur. Otomatik bir harbe angaje olmamış.

Şimdi, NATO bizi korur mu korumaz mı? Bir mukavele ile bağlısınız. Korumaz gibi bir düşünce fevkalâde yanlıştır. Geçen defa da ifade edildiği gibi, böyle bir şeyi düşünmek zannediyorum aşırı derecede bir şüphe içinde olmak olur.

Peki, başka ne çaremiz var? İki tane daha çareniz var; ya NATO'dan çıkarsınız, yahut da Avrupanın yaptığı gibi, gelip bana vurulduğu zaman onun da askerine vurulmuş olsun diye dışarıdan asker getirirsiniz. Bu da teklif edilmiş. Biz hayır demişiz. Müttefiklerimize inançsızlık duygusu vermeden, kendimizi daha ileri derecede bir teminat altına almak için elde daha başka ne var? Muhalefetin fikri olarak bunu bilmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar, mükellefiyetlerine riayet etmiyeceğiniz, sadece başkalarının, mükellefiyetlerine riayet etmesini istediğiniz bir anlaşma olmaz. Sizinle böyle bir anlaşmayı kimse yapmaz.

Onun içindir ki, bir şeyde gayet sarıh olmalıya mecburuz; NATO Türkiye'nin emniyeti üzerindeki tehdidi artırıyor mu, azaltıyor mu? Artırıyorsa niye duruyoruz? 1945 senesinde yalnız kaldığımız bir gerçek. Dünya konjonktürü karıştığı zaman tekrar yalnız kalmıyalım. Şurayı isteriz burayı isteriz, şuranın kontrolünü isteriz gibi tekliflerle karşı karşıya kalmıyalım diye Türkiye bir ilâve emniyet aramıştır. Bir memleketin müdafaası başkasına bırakılamaz. Doğru. Ama kollektif müdafa sistemleri içerisinde eşit haklarla, karşılıklı mükellefiyetlerle müdafa imkânını artırıyorsanız bunda akıllılık vardır. Nitekim NATO'ya bunun için girilmiştir ve NATO bugün değerini hâlâ muhafaza etmektedir.

NATO'da yan bölgeler, esas bölgeler diye bir ayırım yoktur. Gayet tabii, coğrafi olarak biz buradayız, Norveç yukarda, Portekiz başka bir yerde, Almanya başka bir yerde... Bu, NATO'dan değil coğrafyadan doğan bir şeydir. Orta-Doğu meselelerine geliyorum: Muhterem milletvekilleri, Orta-Doğu'da takibettiğimiz politika, Türkiye'nin menfaatlerine uygun bir politikadır.

1965 senesinin Aralık ayında Kıbrıs için Birleşmiş Milletlere gittiğimiz zaman, dört kişi bizi destekledi. Böylesine yalnız kalmıştık... Hiç kimse ile münasebette olmayacaksınız, dost dediğin, komşu dediğin memleketlerin haklı dâvalarına mânevi destek olmayacaksınız... O zaman sizin dostluğunuza kim önem verir? Kim size itibar eder? Nedir Türkiye'nin yaptığı? Silâhla, kuvvetle toprak işgaline karşıyız. Bu, Türkiye'nin sulhçü politikasının icabı.

Binaenaleyh Türkiye, komşularının, dostlarının beynelmilel plâtformda haklı dâvalarında gayet tabii ki onlara destek olacaktır. Hiç kimsenin işine karışmıyalım. Üçüncü dünya devleti dahi olamazsınız öyle, tek başınıza dördüncü dünya devleti olursunuz. *(A.P. sıralarından gülüşmeler)*

Türkiye'nin, Orta-Doğu'daki memleketlerle dostluğunu geliştirmesinde büyük faydalar vardır. Aslında Türkiye, Orta-Doğu'ya hiçbir zaman bigâne kalmamıştır. 1948 de İsrail Devleti Kurulduğu zaman Birleşmiş Milletlerde tarafsız mı kaldık? Türkiye, benim bildiğime göre, İsrail Devleti olmasın diye rey kullanmıştır. Tarafsız mı kaldık? Bugün onu demiyoruz biz. Bugün haksıza, haksızsın, dünyanın bu köşesinde bir iş çıkarmayın, sulhçü yollarla bu meseleye bir hal yolu bulun, silâhla toprak işgaline karşıyız, diyoruz.

Bunları söylemekte Türkiye, Zannediyorum ki bir siyasi devlet olma şahsiyetinin icabını yapıyor.

C.H.P.'nin Sayın Genel Başkanı; Demirel ve Çağlayangil, Kıbrıs dâvasını hiçbir şekilde halledemez şeklinde meseleyi bir hükme bağladılar. Bu bir inanç meselesidir. Biz, hallederler diye bir şey beklemezdik kendisinden. Gayet tabii ki böyle bir şey söylemesini yadırgamıyoruz, bundan üzülmiyoruz da, incinmiyoruz da. Biz, doğru bildiğimiz yolda yürümeye devam edeceğiz.

Başbakanın ölçsüz kuvvet kullanma meselesine de geleceğim. Ne yapmışız? Valileri merkeze almışız, Murakabe Heyetinde değişiklik yapmışız; iki misali.

Muhterem milletvekilleri, Murakabe Heyeti değişikliğini Hükümet istifa etmeden yapmışızdır. Hükümet ayın 14'ünde istifa etmiştir. Şubat'ın 11 inde oylama olmuştur. Mezkûr karar ayın 9'unda alınmıştır, kararın hazırlanması da birkaç ay almıştır. Yüksek Murakabe Kurulunda ne yapmışız?

ŞEREF BAKŞIK (İzmir) — Yayınlanması ne zaman?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Gayet tabîi yüksek tasdiğe iktiran etmiştir, zaman geçmiştir. Yüksek takdire iktiranı da ayın 12'sindedir, yine istifadan öncedir.

Ne yapmışız? Bir yüksek memurumuz 39 yılını doldurmuş ve 10 senedir aynı yerdedir. Bir diğer yüksek memurumuz da 38 yılını doldurmuş 9 senedir aynı yerdedir. Bir yüksek memurumuz 36 yılını doldurmuş, 4 senedir aynı yerdedir. Başka bir yüksek memurumuz 39 yılını doldurmuş, başka bir memurumuz ise 35 yılını, diğer bir memurumuz da 37 yılını doldurmuştur. 4 sene ile 14 sene arasında değişen üyelikler hizmet görmüşler. Biz bu yüksek memurlarımızı ne yapmışız? Almışız, çeşitli İktisadi Devlet Teşekküllerine idare meclisi âzası yapmışız. Bir tanesini de tekaüt etmişiz, 39 yılını doldurmuş ve 14 senedir de orada idi. Neden yapmışız? Bu yüksek memurlarımızın hizmetlerinden, diğer taraflarda daha iyi hizmet edebilmek, burada... (C.H.P. sıralarından gülüşmeler, "bravo" sesleri) yetişmiş uzmanlara daha iyi çalışma imkânları verebilmek; bir de 16 kişilik grupun çalışmasında görülen randımansızlığı - çünkü kurulun sayısını tâyin etmek Hükümete aittir - ortadan kaldırmaktır. Kurul büyüdükçe çalışma zorlukları çıkıyor, randımansızlık meydana geliyor.

Şimdi muhterem milletvekilleri, bir Hükümet düşününüz; vali tâyin edemiyecek, Murakabe Heyeti tâyin edemiyecek, umum müdür tâyin edemiyecek, müsteşar tâyin edemiyecek, ama her şeyden sorumlu olacak... Bu mümkün mü? Davul sizin sırtınızda, gelip burada her şeyi bizden soracaksınız, tokmak başkasının elinde... Böyle şey olmaz. Dünyanın hiçbir yerinde böyle şey yoktur.

Şimdi, burada mühim bir noktaya geliyoruz: Şahıs hukuku ile âmme hukuku. Nerede başlar, nerede biter? Şahsın hukukunu koruyorsunuz... Güzel. Âmmenin hukuku ne olacak? İşlemiyen bir daire, işlememeye devam mı etsin? Vatandaşın işinin görülmediğinden şikâyet ediyorsunuz. Ama "idare âmirini de değiştirme" diyorsunuz. Bu nasıl olacak? Böyle şey olmaz arkadaşlarım. Onun içindir ki, idarede kim olursa olsun, tasarruflarını iyi niyetle yapmış, memleketin hayrına, kamunun hayrına... Şahıs hukukunu rencide mi etmişiz? Makam teminatı nerede var? Maaş teminatı var... Rencide etmemişiz. O zaman bir kimseyi getireceksiniz, bir yere oturtacaksınız, 30 sene kaldırmıyacağımız. Yok böyle bir şey.

Merkez valiliği müessesesini biz icad etmedik. Valilik yapmış birçok vatan çocuğu gelir, bir süre orada oturur, sonra başka bir vazifeye gider. Yani, hem bize diyeceksiniz ki, "Filânca şahsı mutlaka vali olarak kullan; hem de filânca işi mutlaka

böyle yap.” Böyle ikisi bağdaşmaz. Bırakın, iktidarlar kimi vali yapacaksa onu vali yapsın, kiminle çalışabilecekse onunla çalışsın. Memlekete hizmet etmenin yolu budur. Âme hukukunu, milletin haklarını korumanın yolu budur.

Muhterem milletvekilleri; Sayın Feyzioğlu’nun ortaya koyduğu ekonomik hususlara teker teker cevap verdim. Bu sebeplerden dolayı kendi kararlarını açıkladılar. Ben bunun, daha doğrusu kendilerinin ortaya koydukları meselelerin hepsine teker teker cevap verdim. Belediyeler, mahallî idareler maaş ödiyemez durumdadır. Bu mesele ile ilgili kanunu biz geçen devrede Meclislere sevk ettik. Bu devrede yine kanunu yeni baştan gözden geçirip sevk etmek üzere idik. Et ve balık meselesinde, daha doğrusu et meselesinde şayet bu sene Hükümetin çok kesin müdahalesi olmasaydı, Doğu bölgemizdeki yem kıtlığı karşısında, et 250 kuruştan yukarıya çıkamazdı. Bunu değişik zamanlarda 3-4 defa, seçim zamanı dahi Hükümetin en yetkili, mensupları yerine kadar gitmiş, meseleyi, ciddiyetle incelemiş ve gerekli tedbirleri almışlardır. Ama büyük bir mesele... Hiçbir şey aksamamıştır gibi bir iddianın içinde bulunmak zordur. Fakat vatandaş genel bir memnunsuzluğun içinde değildir.

Şimdi, bir iki teknik hususu daha neticeye bağlamaya geliyorum.

Personel Kanunu meselesinden bahsedeceğim.

Muhterem milletvekilleri; bâzı büyük mevzuları hakikaten anlayış ile takibetmek lâzımdır. 657 sayılı Kanun çıkarılmıştır. 657 sayılı Kanun bir maaş artırma kanunu değildir, bir reform kanunu olarak hazırlanmış ve çıkarılmıştır. 657 sayılı Kanunun 3’üncü maddesi, reformun bütün mihrakını teşkil eder. Diğer maddelerde de çeşitli hükümler mevcuttur. Devlet memurlarını, Devlet için taşıdığı öneme göre tasnif edeceksiniz, herkes Devlet için taşıdığı öneme göre para alacak, işte, yapılamayan iş budur. “Ee, etseydiniz.” Yapılamamıştır. Devlet için taşıdığı öneme göre, Devlet memurlarını tasnif etmek mümkün olamamıştır, fevkalâde zor bir iştir. Personel reformunu yapan memleketler. Bu işin içinden ancak on senede çıkabilmişlerdir. Kâfi sayıda mütehassısımsız yoktur. Ama Reform Kanunu...

Muhterem milletvekilleri; “Reform Kanunu” deyip, meselenin içinden çıkmak kâfi değildir. Yüksek yüksek hedefler koyup da, oraya nasıl erişeceğinizin imkânlarını bulamazsanız, sadece reform için reform olur, o. Biz hulûsu kalb ile 1966 senesinin başında tatbiki girecek olan bu kanunun diğer maddelerinin hepsini tatbiki koyduk. 470 milyon lira da 1966 bütçesine koyduk, bu kanunun karşılığı için. Ama meseleyi gördük ki, yapılmış bulunan hazırlıklarla, memurların Devlet için taşıdığı öneme göre tasnif etsek, bugünkünden çok daha fazla haksızlık ve adaletsizlik meydana gelecektir. Onun üzerine, bu 470 milyon lirayı, seyyanen, az maaşlı memura %15, yukarı maaşlı memura %10 olmak üzere ilâve ettik. Bununla da kalmadık. Ertesi sene geldik, 1.200 liradan aşağı alan memur ve hizmetliler ile işçiler için tasarruf bonosunu kaldırdık, 500 milyon lira da buna ilâve ettik. Bununla da kalmadık; geçim indirimini değiştirdik, 500 milyon lira da buna ilâve ettik. Bununla da kalmadık; asıl reformu biz yaptık.

Emekli... Emekli olduğu zaman %50 alacak... Midesi mi küçülüyor Emekli maaşını %50'den %70'e çıkardık. Bununla da kalmadık; İstiklâl Harbinin gazilerine ki bugün sayısı 50.000'i bulmuştur, 300'er lira maaşı biz bağladık. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri) Bunları alt alta toplayın, 2,5 milyar lira etmektedir.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — Kanun teklifi idi o, tasarı değil.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bugün şu noktaya geldik:

Şayet Hükümetimiz, Yüce Meclisin güvenine mazhar olursa, Adalet Partisi Grupunda da ifade ettiğim gibi, 1 Mart 1970'den itibaren meri olmak üzere, burada esaslarını detaye etmek istemiyoruz, "Personel Kanunu" dediğimiz - artık adı öyle oldu - kanun tasarısı bütçe ile beraber Meclislere sevk olunacaktır. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

Şimdi, Sayın Feyzioğlu'nun bir hususta ortaya koyduğu noktaya temas edeceğim:

Muhterem milletvekilleri, kamu hizmeti görenlerin sırça köşkte oturduğu bir gerçektir. Kamu hizmeti görenler hakkında çok lâf söylenir. 1960 öncesinde, biraz evvel okuduğum başlıklarda, o günkü kamu hizmeti görenlerin sonradan hiçbir şeyi ispat edilememiştir. Hakkında söylenmiş olan şeylerin Türkiye'de ne kadar acıya sebeb olduğunun güzel işaretidir.

1961 Anayasası iki müessese getirmiştir; 34'ncü maddesi ile bir müessese, 125'nci maddesi ile diğer bir müessese getirmiştir. 34'ncü maddesi ile kamu hizmeti görenler hakkında şayet birtakım hakaretler, iftiralar olursa, ispat hakkı mevcuttur. 125'nci maddesi ile de, kanunsuz emrin kimseye verilemeyeceğini memur kanunsuz bir emir aldıysa bunu ifa etmiyeceğini, yazı ile emir verilmesi gerektiğini ve yazı ile emir verilmiş olsa dahi kanunlara uygun değilse, memuru bu emrin suçluluğundan kurtarmıyacağı müessesesini getirmiştir. Aslında Türk Ceza Kanununun 483'ncü maddesi Türk Anayasasının 34'ncü maddesindeki hususu temin etmektedir. Yani ispat hakkı müessesesi 34'ncü madde ile getirilmeden önce dahi Türk Ceza Kanununun 483'ncü maddesinde ispat hakkı, daha doğrusu iddiasını ispat etme hakkı şikâyetçiye tanınmıştır.

Şimdi muhterem milletvekilleri; kamu hizmeti gören kim olursa olsun, gayet tabii ki, birtakım taşlamalara mâruz kalacaktır. Mühim olan mesele, bu taşlamalar karşısında hemen suç ve cezayı tesis edip etmemek meselesidir. Bu taşlamalar karşısında suç ve ceza tesis ederseniz, Türkiye'nin yakın tarihinde dahi bugün altından kalkılmıyacak neticelere gelinir.

Şunu ifade edeyim; ben bir müdafaa durumunda değilim. Huzurunuzda bir müdafaa içinde de bulunmuyorum, ama şunları söylemek şahsım için de değil, oturduğum sandalye için bir mecburiyettir. Mecbur olmadıkça ucuz işlere falan da gitmiyeceğim. Onun içindir ki, şu hususların bütün Meclisçe bilinmesinde fayda görüyorum.

İktidara geldikten bir kaç ay sonra 22.1.1966 yılında bütün devlet dairelerine bir tamim gönderdim. Bu tamimin bir maddesi şudur: “...Diğer taraftan haksız dileklerin, iltimas, nüfus kullanarak haklı çıkarılmasını temin yolundaki teşebbüslerin buna ümit bağlayanlara hiçbir fayda sağlamıyacağı ve tam tersine bu yola başvuranla aracılık edenler kadar bunlara haksız yardımda bulunabilecek memurların da aleyhine neticeler ve sorumluluklar doğuracağı bütün vatandaşlarca açıkça bilinmelidir.”

14.11.1969 tarihinde, yani 12 Kasım'da güvenoyu aldıktan iki gün sonra İkinci iktidara başladığımız zaman Devlet dairelerine bir tamim daha gönderdim. Bu tamimin 10'ncu maddesi şudur: “Üzerinde en büyük hassasiyetle durulması gereken bir konu da Devlet hizmetlerinin vatandaşların güvenine lâyık tam dürüstlük, açıklık ve vazife şuuru içinde yerine getirilmesidir. Memnunlukla ifade etmeliyim ki, Türk idaresi Onda görev alan Devlet memurlarının büyük çoğunluğu itibarıyla feragatli ve faziletli bir idaredir. Ancak, bu durum yer yer ve zaman zaman her hangi bir şekilde vâkı olabilecek kanunsuzluk veya yolsuzluk hareketleri karşısında titizliğimizi ve hassasiyetimizi gevşetmemelidir. İdarenin bütününe hâkim olan fazilet ve sorumluluk şuurunu her türlü şüpheli isnatlardan masum tutabilmek için, münferit de olsa, suiistimal ve kanunsuzluk vakaları süratli ve müessir bir tepki ile karşılanmalıdır. Her ne şekilde olursa olsun isim kullanma ve intisap iddiası ile vâkı müracaatlar hiçbir surette haksız imtiyazlı muamelelere sebeb olmamalı ve bu gibi teşebbüs asla iyi karşılanmamalıdır” (A.P. Sıralarından “bravo” sesleri alkışlar)

Şimdi aynı mesele üzerinde başka bir konuya geliyorum muhterem milletvekilleri; hür basın şayet mesuliyet duygusunu kaybederse, şayet bir silâh haline gelirse, Türkiye’de kamu idaresini yaratamazsınız. Hür basının bu durumu yalnız Türkiye’de mevzu bahis değildir; bütün dünyada mevzu bahisdir. Bunun karşısında kamu idarecisi kendisini nasıl kullanacaktır; nasıl kollyacaktır? Şayet şu sebepten, bu sebepten, o sebepten kamu idarecilerini karalamak, lekelemek ve birtakım ezikliklerin içine sokmak isteniyorsa, bunu yapmak gayet kolaydır. Buna karşı kamu idarecisinin elinde ne var? Mahkeme var.

Süleyman Demirel, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak Başbakanlık yaptığı süre içerisinde kendisine yönelmiş bir hücumun hesabını, ceza dâvası açmak suretiyle, neşriyatın yapılması arifesinde 10 milyon liralık hukuk dâvası açmak suretiyle Türk Adliyesine teslim etmiş bulunmaktadır. (A.P. sıralarından alkışlar) Binaenaleyh huzurunuzda sadece açık alınla ve ak bir yüzle bulunuyorum. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Ben politikaya, 50 milyon liralık taahhüdü bir günün içinde tasfiye edip geldim. (C.H.P. sıralarından) “Ooo” sesleri) Evet ya, evet öyle.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Kambur Rızamı sandınız?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben politikaya, milleti-me, memleketime hizmet için geldim. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Hiç kimse bende bir şey aramasın. Onun içindir ki, hukukun esasları dâhilinde kendimi savunmanın meşru ve mâkul yollarına girmişimdir. Şimdilik bu meseleyi burada

keseceğim. Gayet açıklıkla söylüyorum, şayet bu münakaşaları çirkin mecralara taşımak gerekirse o zaman gayet açıklıkla bunu söylüyorum; zannetmiyorum ki, Meclisin fonksiyonu bir hizmet sahası bulmuş olsun.

Muhterem milletvekilleri, murakabenin çeşitli yolları vardır. (C.H.P. sıralarından “önerge *verdik*” sesleri) İyi ya işte, girmişiniz yollarına. Zamanı, şekli gelince meseleyi mütalâa edersiniz.

Şimdi sözlerimi şöyle bağliıyacağım; C.H.P’nin Sayın Genel Başkanı, rejime ve bize zaman zaman ömür biçer. 1965 senesinde iktidara geldiğimiz zaman, “10 ay bile gidemezler” dedi, ama A.P. 1965 seçimlerini kazandı... 1966 yılında yapılan Senato seçimlerini kazandı... 1968 yılında yapılan Senato seçimlerini kazanıldı, mahallî idareler seçimlerini kazandı... 1969 yılında yapılan genel seçimleri kazandı. (A.P. sıralarından alkışlar)

Anamuhalefet Partisi 1950 yılında yapılan seçimleri 1954’te kaybetti, 1957’de kaybetti, 1961’de kaybetti, 1965’te kaybetti, 1966’da, 1958’de, 1969’da kaybetti (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Tabii buna, gelme mi denir, gitme mi denir, muharebesini siz yapın. Benim söylemek istediğim şey şu, C.H.P. Sayın Genel Başkanının bugünkü beyanından bizim partiye 10 yıl ömür biçtiği anlaşıyor. Bizim parti ölmez. Herkes aklından çıkarsın bunu... (A.P. sıralarından alkışlar) Nedenini size söyleyeyim; bu ülkenin bir uçtan bir uca 100 senedir hürriyet kavgası yapan insanı 100 senedir devlete ortak olmak için, devlette kendisini temsil ettirmek, sesini duyurmak için çırpınır. A.P. bu çırpının sesidir. (A.P. sıralarında sürekli alkışlar ve bravo sesleri) Onun içindir ki, bu zamana kadar buradan çok tehdit yapıldı; “Sizin ide akıbetiniz şöyle olur, siz de böyle olursunuz, siz de öbürleri gibi olursunuz” gibi...

Bu tarla ne kadar biçilse o kadar yeni mahsul ve çok mahsul verir... (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Çünkü Türk Milletinin hayat dâvası, Türk Milletinin hürriyet dâvası, Türk Mil-
lerinin haysiyet dâvası, Türk Milletinin refah dâvası ölmeyecektir. Bu dâva ölmediği müddetçe de, A.P. şöyle olur, böyle olur şeklindeki ümitleri boşa çıkacaktır. Hepinizi saygılarımı sunarım. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Ordu Milletvekili Orhan Vural’a takbih cezası verilmesi

DIŞİŞLERİ BAKANİ İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) — Usul hakkında söz verebilir misiniz?

BAŞKAN — Neyin usulü efendim?

DIŞİŞLERİ BAKANİ İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) — Demin hakkımda tatbik ettiğiniz ihtar cezasının mesnetsiz ve yetkisiz olduğu hakkında.

BAŞKAN — Onda açıklama yapacağım efendim.

Muhterem arkadaşlarım; şimdi söz sırası A.P. Grubu adına Sayın Cavit Okyaz’undur, fakat ondan daha evvel bir hususu halletmemiz icabediyor.

Sayın Başbakan konuşurken yerinden kendisine, biraz evvel burada geçen söz söylenmek suretiyle, sataşmış olan Ordu Milletvekili Orhan Vural'a takbih cezası verilmesini Heyeti Umumiyeye teklif edeceğim. Yalnız, daha evvel bu konuda bir söyleyeceği varsa söylemesi için kendisini kürsüye davet ediyorum.

Buyurun efendim.

ORHAN VURAL (Ordu) — Sayın Başkan ve Yüce Meclisin muhterem üyeleri;

Sayın Başbakan bu kürsüden konuşması sırasında fındık mahsulüne ve onun piyasadaki, gerek iç ve gerek dış piyasada, bilhassa mühim, fiyatı üzerinde durdu ve şöyle bir cümle sarf ettiler; “Fındık, bilhassa dış piyasada rakipsiz, hâkim olmuş olduğumuz bir mahsuldür ve hakiki değeri, sadece fındığın hakiki değeri müstahsilin cebine girmektedir.” Ve ilâveten; “380 kuruştan 530 kuruşa bu fındık fiyatını, müdahale ettirmek suretiyle, tesbit ve tâyin ettik” dedi.

Şimdi, son rakamın doğru olduğunu, fakat ilk rakamın doğru olmadığını söylemek istiyorum. Nitekim bu müdahale fiyatı, ortak dışı 575 kuruş ve ortak içi ise 580 kuruş idi. Şimdi elimde Devlet istatistik Enstitüsünün bülteni var sayın arkadaşlarım. Bu bültende fındık mahsulünün 1960'dan 1969 yılına kadar, gerek sene olarak ortalama fiyatları ve gerekse ay olarak fiyatları var. Her halde Sayın Başbakan bu rakamların yanlış, yalan olduğunu iddia edecek değildir.

Şimdi, 1961 yılında iktidara gelen, Koalisyon suretiyle Hükümet eden C.H.P. zamanında ve ondan evveline takaddüm eden zamanlarda fındık, ben fındık memleketinin bir çocuğuyum, çoğunuz fındığı sadece masalarda görmüş-sünüzdür, ama ben fındık bahçelerinin içerisinde imece olarak çalışarak geldim bu kürsüye. (C.H.P. sıralarından alkışlar, Bravo sesleri) Fındığı benim kadar kimse iyi tanıyamaz. Fındık üzerinde dönen dalavereleri benden çok daha iyi bilen kimse olamaz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAHATTİN UZUNOĞLU (Samsun) — Dalavere yaptığını söylüyorsun. (Gürültüler)

ORHAN VURAL (Devamla) — 1961 senesinde bizden önce fındık fiyatı 180 ilâ 220 kuruş idi...

BAŞKAN — Sayın Vural, siz sadece tüzükte size verilen imkân ölçüsünde konuşacaksınız. Siz oturduğunuz yerden, hiç de hakkınız olmadan, söz de istemeden Sayın Başbakana, burada tekrar etmiyeceğim, bir söz sarf ettiniz. Ve bu sarf ettiğiniz söz sadedinde Tüzüğün size verdiği imkânı kullanmak üzere kürsüdesiniz. Uzun uzun fındık konusunu anlatıp, istatistiki malûmat vermek için, bir başka vesileyi ittihaz etmek durumundasınız. Lütfen o yolda hareket ediniz.

ORHAN VURAL (Devamla) — Sayın Başkanım, ben o cümleyi tekrar ediyorum; evet, bu yüce kürsüden tekrar ediyorum. Bana bir takbih cezası verileceği ifade edildi. Eğer benim cezam bir takbih cezasını müstelzim ise, ben şimdi bu savunma sadedi içinde, Yüksek Başkanlığın şahsıma öngördüğü savunma sadedi içinde Sayın Başbakanın ispat hakkını kullanmasını istiyorum. Çünkü ben bir ithamda

bulundum. Bu ithamım şudur; denildi ki, fındığı biz 380 kuruştan 580 kuruşa çıkardık. Hayır arkadaşlarım, fındık hiçbir zaman benim mensubu bulunmuş olduğum C.H.P.'nin iktidarını devrettiği ve 3,5 yıl Hükümet ettiği zamanlarda ortalama fiyat, yıllık ortalama fiyatlar dahi 380 kuruş olmamıştır. İşte onun için diyorum ki, eğer yalan söyleyen bir kimse varsa, eğer tavzih edilmesi icabeden bir söz varsa, o söz benim sözüm değil, o söz Sayın Başbakanın sözüdür. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

BAHATTİN UZUNOĞLU (Samsun) — O zaman fındık tarlaları söküldü, mısır tarlası yapıldı.

ORHAN VURAL (Devamla) — Şimdi, 1961 senesinde borsadan tescil görmüş fındık fiyatının değeri; kabuklu fındık 508 kuruş, 1962 yılında 569,8 kuruş, 1963 yılında 547,2 kuruş olmuştur. Şimdi bilâhara A.P. iktidarı zamanında, 1965'te 471 kuruş, 1966'da 451,1 kuruş, 1967'de 516 kuruş, 1968'de 512 kuruş, 1968'de yine 10'ncu ayda 507 kuruş, 11'nci ayda 518 kuruş, 12'nci ayda 527,7 kuruş olmuştur. İşte rakamları ben söylemiyorum, Başbakanlığa bağlı Devlet İstatistik Enstitüsünün neşretmiş olduğu bülteni okuyorum. (C.H.P. sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri)

Bana bir ceza takdir edebilir muhterem Başkanlığım, muhterem ve pek Yüksek Başkanlığım bana takbih cezası verebilir, ama Galileo'nun demiş olduğu gibi, “Dünya dönüyor. Beni assalar da, idam etseler de yine dünya dönüyor.” (C.H.P. sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri)

Ben bu kürsüden gerçekleri, idam cezasına dahi mâruz kalmış olsam, tahrif edenlerin yüzüne karşı söylemekten çekinmiyeceğim.

Hepinizi hürmet ve muhabbetlerimle selâmlarım. (C.H.P. Sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Orhan Vural oturduğu yerden Sayın Başbakana “Yalan söylüyorsun” diye bağırıyordu. Bu sözü üzerine, kendisine biraz evvel dinlediğiniz söz verildi ve konuştu. Bundan sonra işari oylarınızla kendilerine bir takbih cezası teklif edeceğim. Bu teklifimin kabulü halinde takbih cezası verilmiş olacaktır. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

Biriniz söyleyin efendim, koro halinde olan şey şarkıya benzer efendim.

HAYRETTİN HANAĞASI (Elâzığ) — Rakamlarla ispat edildi. (A.P. sıralarından “oya koyun” sesleri)

BAŞKAN — Beyefendi, rica ederim, biz Büyük Millet Meclisinin içtüzüğünü tatbik ediyoruz. Huzuru hâkimde bir başka hâdise cereyan etmiyor. Biraz bilerek söyleyelim söyleyeceğimizi.

Muhterem arkadaşlanm, Sayın Orhan Vural arkadaşımıza bir takbih cezası teklif ediyorum. Teklifimi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir ve kendisine bir takbih cezası verilmiştir.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, Sayın Dışişleri Bakanı biraz evvel kendisine verdiğim ihtar cezasının usulsüz olduğu iddiası ile usûl hakkında söz istediler. Buyurun Sayın Bakan, lütfen ifade edin efendim usulsüzlüğümüzü.

DIŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Hükümet programı üzerinde cereyan eden müzakerelerde muhterem iki muhalefet partisi liderinin konuşmaları büyük bir sükûn içinde dinlenmiş, sıra, mensubolduğum partinin Genel Başkanı ve Başbakana gelince, muhalefet partisi sıralarından “Başbakan yalan söylüyor” diye Hükümeti tezyif ve tahkir eden bir ithamda bulunulmuştur. Tüzüğümüz sarihtir. 188’nci maddenin 2’nci fıkrası; “Reisicumhur, Meclis Reisi...

BAŞKAN — Yalnız Sayın İhsan Sabri Çağlayangil, bir dakika rica ederim. Siz benden, size verdiğim ihtar cezasının usulsüz olduğuna dair söz istediniz. O halde usule uygun şekilde konuşmanızı rica ederim.

DIŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Affeder-siniz.

Şimdi benim kanaatimce, Sayın Başkanın izharına müsaade etmediği kanaatimce bu harekette bulunan bir zata karşı tatbik edilmesi gereken muamele, Meclisten çıkarılma muamelesi olmak gerekir idi. (*Gürültüler*) Bu hususta Sayın Başkan, bizce meçhul sebeplerle takbih cezasını tercih buyurdular. (*Gürültüler*)

AHMET ŞENER (Trabzon) — Ne meçhul sebebi var?

BAŞKAN — Sayın Çağlayangil, çok rica ederim, usûl hakkında söz istediniz, usulün içinde değilsiniz. Evvelâ sizi kendi mantığınıza davet ederim. (*C.H.P. sıralarından alkışlar, Bravo sesleri*)

Size ben bir ihtar cezası verdim, bu cezanın usulsüz olduğunu, usule aykırı olduğunu beyan ettiniz ve bu konuda söz istiyorsunuz. Bir başka arkadaşına verdiğim cezanın usulsüzlüğünü belirtmek için söz istemiş değilsiniz. Bunu söyleseydiniz size söz vermezdim efendim. Çünkü böyle bir hak yok. Nitekim Meclisimizin yarısından azı takbih cezasının verilmemesini istemiştir, yarısından daha çok bir üyesi de verilmesini istemiştir. Bu konuda herkes konuşsa değişik olur. Bu ayrı bir konu efendim. Size verdiğim ihtar cezasında nasıl usulsüzlük yapmışım, bunu söyleyiniz lütfen.

DIŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Bendeniz Senato üyesiyim, burada bulunuşum Hükümete mensubiyetimdendir. (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Müsaade edin efendim, rica ederim.

DIŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Bana söz hakkı veren de bu vafımdır. Tüzük, cezaların mebuslara verileceğini sarahaten tas-

rih etmiştir. Sayın Başkanın, ne kendi Meclisinin üyesi olmıyan bir kimseye, ne de bir Hükümet üyesine ceza tertibine hakkı yoktur. (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Efendim, lütfen müdâhale etmeyiniz yerinizden. Hatip konuşacak.

DİŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Bu itibarla kendisinden, cezanın mesnetsiz ve yetkisiz olduğu için, söz rica ettim, kabul buyurdular. Niçin mesnetsiz olduğunu izah ediyordum, ona imkân bırakmadılar. Bu hâdise, aynen Meclisin şahsiyeti mâneviyesi ile ilgili bir müzakere sırasında, C.H.P. Grupuna mensup bir arkadaşımız Riyaset kürsüsünü işgal ederken cereyan etmiş ve bendeniz yine yerimden Sayın Reise, Meclisin şahsiyeti mâneviyesine yönelen hakaret karşısında Riyaset Makamının sakin ve himayekâr kalmasını rica ediyorum, diye hitabettiğim zaman, lütfedip, bana, hareketlerinin böyle bir mâna taşımadığını, sebeplerini izah buyurmuşlar ve bir ceza vermek gibi bir muameleye, arz ettiğim sebeplerle de, tevessül etmemişler idi. Ben, muhalefet partisi grupuna mensup bir Reis arkadaşımın gördüğüm müsamahayı kendi partime mensup... (*Gürültüler*) (*“Tabîi tarafsız olacak” sesleri*) ve her zaman tarafsızlığını takdir ettiğimiz bir arkadaşın görmesinin üzüntüsü içindeyim.

C.H.P. SIRALARINDAN BİR MİLLETVEKİLİ — Hariciye Vekâletini de böyle idare ediyorsan yandık biz.

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyin yerinizden, çok rica ederim. Müzakere devam edecek.

DİŞİŞLERİ BAKANI İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) — Ve nitekim bu şekil tarzı idaredir ki, şu sözlere ve müzakerelerin bu hale dökülmesine fırsat ve imkân bırakmıştır.

Hepinizi saygılarımla selâmlarım. (*A.P. sıralarından alkışlar*)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım...

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, takririmiz var, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, söz almadan konuşuyorsunuz. Riyaset Divanı üyesisiniz. Başkan olarak bir cümlemi tamamlamama müsaade etmiyorsunuz. Ondan sonra da müzakerelerin iyi şekilde cereyan etmesi arzusundasınız.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın İhsan Sabri Çağlayangil Meclisimizde Senato Üyesi olarak değil, Bakan olarak bulunmaktadır. Bu hususu biraz evvel kendileri de ifade ettiler. Bakan olarak Meclisimizde vazife görmektedir ve bu sıfatla Meclisimizin kürsüsünden konuşmaktadır ve biraz evvel de Bakan olarak değil, şahsına ait bir mesele dolayısıyla yine kürsümüzden konuşmak talebinde bulunmuş ve kendisine bu hak verilmiştir. Yani Sayın Dışişleri Bakanımız, yerinden, izin almadan ayağa kalkarak, eliyle, koluyla hareket ederek Başkana bağırması sırasında Senato üyesi olduğunu hatırlamıyacak, kendisine ihtar cezası verildiği zaman “Ben

Senato üyesiyim” diyecek. (*Muhalefet sıralarından alkışlar*) Meclisin içinde vazife gören herkes Meclisimizin disiplinine tabidir.

Ayrıca, muhterem arkadaşlarım; Anayasamız sadece T.B.M.M. üyelerinin değil, T.B.M.M. üyesi olmıyanların da bakan olmalarını mümkün kılan bir hüküm getirmiştir. Bu hüküm gereğince T.B.M.M. dışından bakan seçilmiş olan bir zat da Mecliste veya Senatoda bakan olarak vazife görecektir ve bu vazifeyi gördüğü sırada T.B.M.M. üyesinin tâbi olduğu mükellefiyetle, tâbi olduğu haklara sahibolacaktır. Bu hususta da Anayasanın 105. maddesinde hüküm vardır. Anayasamız böyle bir itirazın olabileceğini düşünerek bu hükmü kendi metnine almıştır. Anayasamızın 105’nci maddesi; “Bakanlar, dokunulmazlık ve yasaklamalar bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleriyle aynı durumdadır.” demektedir. Bu bakımdan hiçbir usulsüzlük yoktur.

BAHATTİN UZUNOĞLU (Samsun) — Nereye kaydedeceksiniz bu ihtarı?

BAŞKAN — Efendim; bir arkadaşımız kendisine yaptığımız usulsüzlük hakkında konuştu. Ben de Başkan olarak cevap verdim. Bu bir genel görüşme değil ki bu konuda herkes konuşacak...

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — Tatmin olmadık.

BAŞKAN — Tatmin olmadıysanız, biraz Anayasa okursunuz, biraz da içtüzük okursunuz ondan sonra tatmin olursunuz beyefendi. (*C.H.P. Sıralarından bravo sesleri, alkışlar*)

Muhterem arkadaşlarım; güvenoyu müzakerelerine devam ediyoruz.

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Efendim, bir takrimimiz vardı, fakat bu takrir Divanda kayboldu. Bu mevzu üzerinde konuşmak istiyoruz.

BAŞKAN — Evet, hatırladım efendim.

Sayın Gacıroğlu arkadaşımızın ifade ettiği husus şu: Bir takrir verdiler. Fakat söylediğinin ikinci kısmı doğru değil. Bu takrir kaybolmadı, önümüzdedir.

Muhterem arkadaşlarım; Sayın Gacıroğlu diyor ki, “İçtüzükte, bir kimse takbih cezası aldıktan sonra aynı muameleleri yapmaya devam ederse onun Meclisten çıkarılma cezası ile tecziyesi gereklidir.” diyor, “işte bu yolda muamele yapılmasını istiyoruz” diye bir arkadaşı ile beraber önerge vermiş. Bu önerge hakkında bir muamele yapmıyacağım. Evvelâ, takbih cezası aldıktan sonra aynı hareketlerin yapılmakta devam edildiği Başkanlıkça müşahade edilmemiştir. Saniyen, bir kimseye ceza verilmesi milletvekilleri tarafından teklif edilemez de onun için efendim. (*C.H.P. Sıralarından alkışlar*)

Başbakan Süleyman Demirel tarafından teşkil olunan Hükümet programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; şimdi söz sırası A.P. Grubu adına, program görüşmeleri hakkında Sayın Cavit Okyayuz’undur. Buyurun “Sayın Okyayuz (A.P. Sıralarından alkışlar)

A.P. GRUPU ADINA CAVİT OKYAYUZ (İçel) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri; bu kürsüden Sayın Başbakanın arkasından A.P. Grubu olarak, aynı dâvaya bağlı insanlar olarak konuşmak bizi gerçekten bahtiyar etmiştir. Bu hâdise içinde, Meclisimiz, Milletimiz, Adalet Partililerin, millet hizmetinde eşit hakların mânevi büyüklüğü ile bir olanların, beraber olanların fikir ve gönül birliğini bir kere daha açıkça görmek fırsatına sahibolacaklardır.

Sayın milletvekilleri; içinden gelmekle ve temsilci olmakla daima iftihar ettiğimiz Büyük Türk Milletine en iyi hizmeti yapmak bahsinde münakaşalarımızı, halline çalıştığımız meselelerimizi medenî ölçüler içinde işler bir halde tutmayı ve bütün siyasi ve sosyal ve iktisadi meselelerimizi fikir ve hizmet plânında değerlendirmeyi bilirsek, inanışımız odur ki, huzur verici muzaffer gerçekleri temin ve tesis etmenin imkânını kolayca elde etmiş oluruz.

Programda temel ilke olarak milletimizin rolleriyle hukuki ve hakiki hüviyetini almış bulunan Anayasamızın insan haklarına dayanan, millî, demokratik lâik ve sosyal hukuk devleti nizamı bütün gücü ile kıymetlendirilmiştir. Mutlu ve müreffeh bir vatan fikri ve ona aşk ve şevkle hizmet etmenin tükenmez cehdi ile dolu bir hamle ve hareketin yapıcı gücü, programın hukuki ve sosyal bünyesine hâkim bir inanış olarak bütün açıklığı ile müşahade edilmektedir.

Sayın milletvekilleri; demokrasinin gücüne ve faziletine inanışın belirli anlayışı ile millî müesseselere ve hür basına vazifeler düştüğünü bilmenin, görev ve güven ve istikrar dolu bir ortamın içinde bu unsurları demokrasinin mânevi ortakları olarak kabul etmenin gerçek fazileti ile dolu bir anlayış programın ruhuna hâkim en gerçekçi bir kuvvet olarak görülmektedir. Hürriyeti her şart içinde fazilet sayan bir anlayışın kanunların tatbikatında daima âdil ve doğrucu olması şüphe yok ki, mutlak bir prensip olarak daima takip ve tatbik edilmelidir.

Menşeiini Anayasadan alan hak ve hürriyetleri en aşırı uçlara kadar sınırsız şekilde açık sayan bir anlayışın demokrasimizin güçlenmesine değil, aksine tahribine âmil olacağı, türlü politik his ve hırslardan uzak bir uygulama içinde fazilet sayan ve karşılıklı haklara hürmetkâr vatan çocukları olarak birlikte güçlendirmeye çalışmamız, içinde bulunduğumuz şartlar bakımından bugün büyük ehemmiyet almıştır. İftira ve isnatlarla yılların biriktirdiği zorlukları, ıstırapları, imkânsızlıkları istismar ederek bir fukara edebiyatı yaratmak, Türk Milletinin hizmetinde olmanın iftiharına sahip insanlar için hiç bir suretle hayırlı ve yararlı bir yol değildir. Her şart içinde Anayasa teminatında olan, muhafazasına ve müdafaasına kararlı olduğumuz kişi hürriyeti, mülkiyet hürriyeti ve miras hakları Türk Milletinin sosyal hüviyetinin büyüklüğü içinde geleceğe, ebediyen yaşıyacak müesseseler olarak, mutlaka devredilecektir. Hükümetin bu husustaki kararlı tutumu A.P. hukukî, sosyal felsefesinin tam ve mükemmel bir şekilde değerlendirilişi olmuştur.

Sayın milletvekilleri; halk iradesine ve aleniyete dayanan demokrasilerin in-kişafı, şüphesiz huzur ve güven dolu bir iklim ister. Bu sebeple emniyet ve asayiş meselesi gerçekte memleketin demokratik bir nizam içinde gelişmesi ve kalkınması hareketi ile doğrudan doğruya alâkalıdır. Bu yönü ile taşıdığı önem bakımından emniyet meselesi üzerinde de Hükümet Programında tam ve ciddî bir alâka ile eğilindiği görülmüştür.

Sayın milletvekilleri; büyük Türk Milletinin Anayasa ile korunan millî ve dinî hürriyetlerine hürmetkâr bir anlayışın bu millete huzur veren kuvveti içinde, din ve vicdan hürriyetini karanlık maksatlarla bir tehlike sebebi olarak göstermek gayreti asla haklı değildir. Bütün mânevi kıymet hükümlerini reddetmek, inkâr ederek korkunç bir maddeciliğin dehşet verici tatbikatı içinde komünizmi tahrik edenlere, toplum nizamını temelinden yıkarak tamamiyle değiştirmek isteyenlere, hürriyet diyerek, hürriyet, diyerek hürriyetleri tahribetmek maksadına hizmet edenlere, anarşiyi tahrik ederek sınıf şuuru yaratıp sınıf kavgası hazırlayanlara, asgari geçim hakkı diye feryat ederek fukara edası içinde fukara edebiyatı ile zulüm ve zindan getirecek ve koyu bir Devlet kapitalizmi isteyenlere gerçekten dur deminin zamanı geldiğine inananlarla büyük Türk Milletinin tamamen beraber olduğuna biz A.P. Grubu olarak samimiyetle inanıyoruz. Milletın sosyal bütünlüğü içinde gerçek bir müessese olarak Devlet, hiçbir zaman bizatihi her mânevi ve maddi gücün sahibi olan milletin maşerî vicdanında yer ve değer alan kıymet hükümlerine karşı olamaz ve onun millî şuurunda değerlendirilen istikâmeti hiçe sayarak katı ve kaba bir ölçü içinde ısrar eden bir varlık da olamaz. Bunun içindir ki, bir kütle partisi olarak A.P. ve onun Hükümeti sınıflararası bir zıtlasma ve çatışma yerine bir anlaşma ve bir kaynaşma istiyoruz.

Sayın milletvekilleri; hürriyetlerin zaman zaman kasıtlı veya kasıtsız aşırılıklara yöneltilme istidadı ve bu halin doğurabileceği tehlikelerin demokrasimizin hukukî ve sosyal bir realite olarak varlığında tamamlayıcı parçaları olan iktidar ve muhalefetin Parlâmento içi çalışmalarıyla karşılanması verimli ve gerçek bir yol olarak kabul edilmiştir. Demokrasiyi güçlendiren, güçlendirme işinde gerçekten kararlı ve imanlı olan, inanmış insanların münasebetlerinde Sayın Başbakanın da sarahatla ifade ettiği gibi, kısır çekişmelerin, faydasız, haksız iddia ve ithamların tahripkâr bir didişme olarak elbette yeri ve değeri olmamalıdır. Hükümetin bu sadadaki ümit ve güven verici, olgun davranışı programda tam bir emniyetle değerlendirilmiştir.

Görülüyor ki, Hükümet açıkça memleket meselelerini hizmet sınırı içinde tutmaya ve hiçbir şart içinde bunları husumet sahasına götürmeye mutlak olarak kararlıdır. Demokrasilerin ideolojisinde kıymetlendirilen ilkelerin millete hizmet içinde tam ve mutlak bir şekilde işler halde tutulması, onun hukukî bünyesine hükmetmesi gereken nizama riayetle temin ve tesis edilebilir. Bu sebeple Hükümet demokratik nizamı güvensiz ve kararsız bir hale itmek istidadı gösteren seçim mevzuatının, seçim takviminin değiştirileceğini açıkça kabul ve ifade etmiştir. Müesseseleri daima muvaffak etmek, ayakta tutmak, onun bünyesine hâkim olması

gereken moral değerlere ehemmiyet vermekle mümkün olabilir. Millet iradesine ve millet idaresinin tam bir şekilde tezahürüne imkân verecek bir seçim sistemi ve ona alâkayı azaltmıyacak bir seçim takvimi bu müessesenin moral değerleri olarak muhafaza ve müdafaa edilecektir.

Sayın milletvekilleri; fakirliğin ortadan kaldırılması, refahın tabana yayılması hususunda sosyal adaletin müessir ve huzur verici bir tatbikatı olarak emekle sermaye arasında ahenkli bir gelir dağılımını düzenlemek yapıcı bir davranış gücündedir.

Son seçimlerde yapılan tahripkâr propagandalara, isnat ve iftiralara rağmen görülmüştür ki, Türk Milleti kavga istememekte, huzursuzluk istememekte; millî bütünlüğün parçalanmasına hiçbir şart içerisinde rıza göstermemekte ve topyekûn millî hayat ve hürriyetinin korunmasını mutlak olarak istemektedir.

Bu muhteşem görünüşün Hükümete telkin ettiği kanaatle sosyal adalet ilkesinin uygulanmasına tam bir ciddiyetle eğilinmesi gerçekten isabet ifade etmektedir.

Vatandaş hak ve hürriyetlerinin şaşmaz ve sabırlı savunucusu olduğunu ifade eden Hükümet, bu inancı istikametinde gerçek bir tatbikatın içerisine de girmiş bulunuyor.

Sayın milletvekilleri; millet hizmetinde olmanın dikkat, gayret ve tükenmez bir ceht istiyen büyüklüğünü, bu istikamette hedeflerin tayiniyle yetinmiyerek teşkilâtta esaslı ve verimi artıracak bir ıslahatla alâkalı görmek isabet ifade etmektedir.

Kamu kuruluşlarını faydasız ve verimsiz bir çabalayıştan alıp güven verici bir işleyişin ahengine ve kuvvetine ulaştırmak yolunda, personel hukukunda ıslahat; ucuz, çabuk ve iyi adalet ilkesine imkân verecek bir çalışma nizamına gidiş; vergi sistemlerinin gelir ziyama imkân vermiyecek, gelir dağıtımının sosyal adalet ilkelelerine hizmet edebilecek bir şekle sokulması ve bu yolla iktisadi kalkınmaya yeniden güç katılması; kredi sistemlerinin, istihsale hız verecek bir tatbikata kavuşturulması; ihracat işlerinin artışına hizmet edecek usullerin araştırılması; topraksız köylülerimize hukukî ve maddî imkânlar içerisinde toprak verilmesi; tarım reformunun ciddiyetle düşünülmesi; vatana huzur verecek usullerin ehemmiyetle aranması müspet hareketler olarak gerçekten güven vericidir.

Büyük Türkiye'yi kurmak yolundaki çalışmaların her sahada istinadettiği alt-yapı tesislerinin kurulması ve kalkınmanın gerçek temelini ilmî ve fennî ölçüler içerisinde kıymetlendirilmesi, verimli ve müspet hizmet fikrinin en esaslı bir teza-hürü olarak görünmektedir...

Sayın milletvekilleri; kalkınmamızda sürükleyici bir unsur olarak kabul edilen sanayileşme hareketlerinin İkinci Beş Yıllık Plândaki müessir hüviyetiyle programda ifade edilmesi; ağır sanayi projelerine ve yatırım malları imalâtına öncelik verileceğinin, ihracata taallûk eden sanayi hareketlerinin kuvvetlendirileceğinin belirtilmesi isabetli davranışlar olarak grupça takdirimizi toplamıştır.

Büyük medeniyetlerin ve müreffeh milletlerin gelişimine büyük ölçüde hizmet katmış, yapıcı güç ve hamleye sahip müteşebbise plân çerçevesi içerisindeki çalışmalarında destek olmak, daima kalkınmaya matuf her kuvvetin ve her imkânın kullanılması istikametinde müessir tedbirler gücündedir.

Sayın milletvekilleri; açıklık, eşitlik ve güvenlik esaslarına dayandırılan Türk ticaret hayatının, sosyal meselelerimizin, kalkınma hareketlerimizin en esaslı temellerinden biri olduğu hepimizce bilinmektedir.

Ekonomik tedbirlerin isabetle tâyin ve tesbiti ve bu âmillerin toplum lehine işliyen bir mekanizmanın güven verici gücüdür ki, bizi milletçe belli hedeflerimize emniyetle ulaştıracaktır.

Toplumsal hayatî zaruretleriyle alâkalı temel mal ve hizmetlerde fiyat istikrarını korumak, Hükümetin, bu hizmet sahasında üzerinde dikkatle eğildiği bir mesele olarak görülmektedir.

Dış ticaretimizin, ekonomik kalkınmamızın gelişmesini ve devamlılığını sağlamak ve korumak yönünden taşıdığı önemi, bu hizmetin her kanadında önemle takip ve tatbik etmenin zarureti çok iyi bilen Hükümetin, plânın gerçek hedeflerine varmak için isabetli tedbirler peşinde olduğu da görülmektedir.

İç ve dış organizasyonun arızasız işler hale getirilmesi, vasıta, mevzuat ve iştirak yönünden tam bir ahenk temin ve tesis edilmesi; maliyetlerin, teknolojik imkânlardan faydalanılarak dünya piyasalarına uygun şekilde düşürülmesine çalışılması, Hükümetin hassasiyetle üzerinde durduğu tedbirler olmaktadır.

BAŞKAN — Efendim, konuşmanız tahminen daha ne kadar sürebilir?

A.P. GRUPU ADINA CAVİT OKYAVUZ (Devamla) — Efendim, tahminen yarısına geldim.

BAŞKAN — Evet... Şimdi saat 19.00'a geliyor; ara verdikten sonra devam etmeniz de mümkün. Şayet yarım saate kadar bitirebilerseniz buyurun, devam edin.

A.P. GRUPU ADINA CAVİT OKYAYUZ (Devamla) — Yarım saate kadar bitirebilirim tahmin ediyorum efendim.

Sayın milletvekilleri; kamu hizmetinde memur olarak vazife verenlerin, vazife nin bu insanlara yüklediği hukukî ve mânevi mesuliyetleri ve maddi yükleri daima fazilete ve en iyi duyguların hürmet telkin eden gücüyle görmeye gayret etmiş vatan çocuklarına, bütün Türk memurlarına, büyük küçük, hayatın zorluklarını karşılayıp yarın endişesinden uzak bir ruh halinin huzurunu verecek personel rejimine taallük eden kanunun en kısa zamanda Meclise getirileceğini açıkça ifade eden Hükümetle A.P. Grubu olarak tam bir beraberlik içindeyiz ve bu mevzuu takdir duygularımızla değerlendiriyoruz.

Sayın milletvekilleri; hükümet programıyla vergi, bütçe ve para politikasına göre ekonomimizi enflasyon ve deflasyon arızalarına uğratmadan sevki idare etmenin dikkati içine girerek bir istikrar ve hizmet devri tesis ve her istikametteki

çalışmaların rahatlıkla inkişafına imkân verecek bir ortamı temin ederek sağlam bir malî politikanın takibine Hükümet karar vermiştir.

Yeni kanunuyla bu istikamette müessir tedbirler alabilmenin gücüne ulaştırdığınız Merkez Bankasının, ciddi, bilgili ve verimli çalışmalarıyla bankalar ve kredi sistemi en güzel şekliyle düzenlenecek ve sermaye piyasasının kurulmasına da bil-hassa dikkat ve gayret edilecektir.

Sayın milletvekilleri; emekleri ve tekniğe taallük eder bilgileriyle yapıcı ve yaratıcı bir güç olarak aile ve memleket huzuruna yaptıkları hizmet bakımından sosyal düzenimizdeki etkileri büyük olan, orta sınıf temsilcileri olan esnafımızın ve küçük sanatkârimızın ekonomik ve sosyal şartlarının iyileştirilmesine çalışılmasındaki isabet çok büyüktür.

Kalkınmamızın unsurlarından birisi olan orta sınıfımızın şuurlu bir güç olarak problemlerini çok iyi idrak eden bir organizasyon halinde gelişimi, her şeyden evvel içtimai nizamımız bakımından büyük ehemmiyet taşımaktadır.

Bu sınıfın her yönüyle kuvvet haline gelmesi, bizim inanışımız odur ki, hürriyet içinde kalkınma fikrinin aksiyon halinde inkişafına gerçekten sağlam bir temel, yıkılmaz bir güç ve her uçtan gelecek aşırı his ve hırsları cesaretle ve şuurla göğüsliyen bir kuvvet olarak Büyük Türk milletine en emin ve en huzur verici hizmete hazırlıyacaktır.

Sosyal adaletin her şeyden önce herkesin kabiliyetine göre bir iş bulabilmesi yolundaki gerçek tatbikatına, emeğinin ve bilgisinin beraberliğinde imkân yaratan bu insanların her ihtiyacının ve sosyal şartlarının ele alınması hukuk düzenimiz yönünden gerçekten lüzumlu ve gerçekten çok faydalıdır.

Sayın milletvekilleri; köyden fıskırmıyan ve nimetlerini köye götürmeyen bir kalkınmadan bahsetmenin mümkün olamayacağını ilk defa, bu âlemi yürekten sevmenin heyecaniyle ve tam bir samimiyetle ifade eden A.P. Hükümeti ve onun Sayın Başkanı, bu programda da bu önemli ve hayati gerçeğe tam bir ilgi ile eğilmiştir.

Köyün ve köylümüzün en kısa zamanda hakkı olan refaha ulaştırılmasını Hükümet, sosyal adalet anlayışıyla sıkı sıkıya bağlı görmektedir.

Uzun yıllar hükümetlerin yapıcı ve koruyucu şefkatinden mahrum kalmış köylerimizin, köylülerimizin yılların biriktirdiği meselelerinin hakkından gelebilmek için programlı, sabırlı, dikkatli ve mutlaka yapıcı bir çalışma lâzımgelir. A.P. Grubu, büyük Türk Milletinin nüfusunun %70'inin yaşadığı köylerimize yol, ı ışık, okul ve teknolojik imkânların götürülmesi savaşının muzaffer bir cehtle devam edeceğini görmekten gerçekten bahtiyarlık duymuştur ve Hükümetin bu istikametteki çalışmalarını tam bir fikir ve gönül birliği içinde desteklemektedir.

Sayın milletvekilleri; vatanımızın ekonomik, tarımsal, hattâ sağlık hayatında büyük yeri ve değeri olan ormanlarımızın daha iyi işletilmesi ve geliştirilmesi bahsinde kuruluşunu memnuniyetle karşıladığımız Orman Bakanlığının müessir çalışmalarından güven duymak ve orman köylerimize geçim imkânlarının bu is-

tikamette her an artan bir ölçüde kazandırılmasının müessir isteği peşinde olmak sevindirici bir tatbikat olarak görülmektedir.

Orman metainı istinadeden kereste sanayii tesislerinin orman köylülerimize ve orman içinde ve orman civarında yaşıyan köylülerimize verebileceği imkân gerçekten faydalı olacak ve millî ekonomimize büyük katkılar katacaktır.

Topraktan daha fazla verim alabilmek için, mümkün olan bölgelerde bitki çeşitlerinin ekimine imkân vermek politikası, bu vatani yer yer büyük ıstıraplardan kurtarıcı olacaktır.

Her kanattan arkadaşlarımız çok iyi bilirler ki, örnek bir gayretin ve gerçekten hürmet telkin eden bir çalışkanlığın büyük gücüyle iklim şartlarının elverişli olduğu bölgelerde köylülerimiz, çiftçilerimiz büyük ölçüde çalışarak kademe kademe toprak düzeltmeleri yapmak suretiyle elma, şeftali, fındık, zeytin ve portakal bahçeleri tesis etmişlerdir. Bu yolla bu çalışkan insanlar, bu aziz köylüler, hem ormanlara hayati ve geçim zaruretlerinin taziyiyle taarruz ve tecavüzden kendilerini kurtarmışlar, sosyal hayat standartlarını yükselterek refahın tabana intikaline gerçeken olan imkânı hazırlamışlar, memleket ekonomisine müspet ve verimli katkıda bulunmuşlar ve erazyonu da en güzel şekilde önliyerek hakikatte ormancılarımıza ve ormanlarımıza en iyi hizmeti yapmışlardır. Ne çare ki, “bu çalışmalar orman hudutları içindedir” iddia ve ithamiyle bu çalışkan ve masum insanlar takip, taziyk ve hattâ ormanlara tecavüz suçuyla hapsedilerek tahkir edilmişlerdir.

Bizim haktan ve ahlâktan ilham alan inanışımız odur ki, öpülmesi ve ihtiram ile sıkılması gereken bu nasırlı ellere vurulan kelepçeler gerçekten hakkı değil, bir haksızlığı şekillendirmektedir.

Hükümet, iklim şartlarının müsaade ettiği yerlerde topraktan daha fazla ürün almak fikri peşinde bu türlü büyük haksızlıkları önliyecek en müessir bir tedbirin üzerine tam bir şefkat ve ehemmiyetle eğilmiştir. Diğer siyasi partilerin göstereceği ilgi nisbetinde birçok ahvalde haksız yere takibe ve taziyke mâruz kalan köylülerimizi koruyacak bir imkânın bulunabileceğini güvenle beklemek gerçekten huzur vericidir.

Sayın milletvekilleri; hızlı bir şehirleşme meselesiyle karşı karşıya olan vataniımızın bu istikamette dağınıklıktan, şekilsizlikten ve sosyal imkânlardan mahrum bir düzensizlikten korunması bahsinde, yerleşme merkezlerini medeni imkân ve vasıtalara kavuşturmak fikri, yapıcı ve programlı bir çalışma düzeninin kuruluşuna bağlı bulunduğundan, yeni bir imar fonu tesisi çok isabetlidir.

Bugün, gerçekten mühim bir mesele haline gelmiş bulunan gecekondü hareketini, şehircilik ölçüleri içinde biçimleyip kanallize edebilmek, ayrı ve mühim bir hizmet olarak görünüyor. Ucuz arsa, proje, faizsiz kredi, gecekondü bölgeleri ve nihayet yapılmışların yol, su, kanalizasyon ve elektrik gibi sosyal ihtiyaçlarının karşılanması, programda lâiyk olduğu önemle ele alınmıştır.

Sayın milletvekilleri; sağlık hizmetlerinin büyük bir ciddiyet ve ehemmiyetle takibedilmesi, vatandaş huzuruna sosyal Devlet anlayışının getirmeyi düşündüğü huzuru temin ve tesis etmekte en müessir bir âmil kuvvetindedir. Koruyucu hâkimliğe öncelik verilmesi, maddi imkânlardan mahrum vatandaşlara parasız tedavi imkânlarının temin edilmesi bahsinde kararlı olmak, kademeli bir sağlık: sigorta sisteminin getirileceğini ifade edilmesi, millet hizmetinde ona gerçek muhabbet ve hürmet hissi ile iç çevirişin manalı tezahürleridir.

Sayın milletvekilleri, bir vatan bütünlüğünü içinde yılların biriktirdiği denge-sizliklerin tahrik ettiği büyük ıstırapları kesin olarak giderici olacak tedbirlerin Doğu bölgesi için ehemmiyet ve ciddiyetle değerlendirilmesi, her yönü ile takdire değer bir davranıştır. Doğu bölgesinin kalkınması konusuna 27 madde halinde sıralanan özel bir programla eğilinmesi, yalnız Doğu bölgemizde değil “biz kesin olarak eminiz” bütün vatan sathında milletçe takdir ve tasvibedilen ciddi bir hamle olarak kıymet ve ehemmiyet alacaktır.

Sayın milletvekilleri; tarihte bir tarih yaratmanın iftihar dolu gücüne kendi asil varlığının parçası olan sidâhlı kuvvetlerinin mânevi, ahlâki ve şaşırtıcı bir cesarete sahip gücü ile ermeyi ve erişmeyi bilmiş Türk Milletinin, Türk Silâhlı Kuvvetlerine hürmeti ve muhabbeti böyle bir kaynaktan gelmektedir. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurdumuza yönelebilecek her türlü tehdidi karşılayabilecek güç ve kuvvete daima sahibolması yolunda öğretim, eğitim ve moral seviyesinin, savaş gücünün yüksek tutulması bahsindeki gayretler, çok isabetli ve çok yerinde tedbirlerdir.

Sayın milletvekilleri; yıllarca münakale imkânsızlıkları yüzünden bir bütün olamayışın gerçek ıstırap ve felâketine terk edilmiş bu güzel vatanın emin bir yol ağı ile bu ıstırapını yenmesi, Hükümetin mesaisinde ciddi bir yer almaktadır.

Görülüyor ki, yıllarca “gidemediğimiz yer bizim değildir” feryadının azabını kalbinde yaşıyanlar, artık gidebildiğimiz için “bu vatan bütünü ile bizimidir” diyebilmenin mutluluğunu yaratmak mücadelesine, bütün hızları ve bütün heyecanlarıyla girmişlerdir. Biz biliyoruz ki, bir dâvaya bağlılığın ilk şartı, ona inanmaktır. Dâvasına inanmış olan Hükümeti çalışmalarında muzaffer görmek de hepimizin en halisane arzumuz olmalıdır.

Sayın milletvekilleri; yıllardır mülkiyeti ve toprağa sahibolmak arzu ve emelini mübarek bilmiş vatandaş, bugün de topraklarımızın tamamının hendesi hüviyetinin tâyin ve tesbit edilememiş olması gerçekten üzmektedir. Bu sebeple tapulama, kadaastro ve plân hedeflerinin gerçekleştirileceğine inanmak huzur verici olmaktadır.

Sayın milletvekilleri; Devlet nizamının korunmasından ve bekasından sorumlu olan Hükümetin, bu fikrin ve bu hakikatin devamında en güçlü varlık olan gençliğin yetiştirilmesinden dışarıda bırakılması elbette hiçbir şart içinde düşünülemez. Gençliği sevmek, hakikatte istikbalimizi, becamızı sevmektir. Hürriyet içinde refah yoluna yönelmiş Türkiye idealini hedef olarak seçecek Türk gençlerinin fikren, manen ve ahlaken yeter kifayette yetişmeleri, her yönden gelecek aşırı saldırıların

önünde kopmaz ve koparılmaz çelik bir güçle karşı duracak bir iman ve ehliyete erişmeleri, istikbalimizin en büyük teminatı olacaktır. Bizim kesin inancımız odur ki, güçlü eğitim, millî ahlâk ve hukuk devleti nizamı, hiçbir şart içinde anarşinin ve anarşistin yanında olamaz. Bu sebeple bu istikamette Hükümetin Gençlik ve Millî Eğitim Bakanlığı yolu ile almayı düşündüğü müessir tedbirleri, büyük bir takdir ile karşılamaktayız. Büyük Atatürk'ün yapıcı ve yükseltici ilkelerine samimiyetle bağlı Türk gençlerinin bu vatanın bekasına en mutlu yarınları kazandıracacağı inancı, bu mevzu emek kaftanlara daima kuvvet ve güven vericidir.

Sayın milletvekilleri; dış politika mevzuunda Sayın Başbakan mevzuu en iyi şekli ile değerlendirip, tenkidlere en güzel şekli ile cevap verdiğinden, biz Grup olarak bu mevzuu yeniden ve bir kere daha tekrar etmiyeceğiz.

Sayın milletvekilleri; A.P. ve onun Hükümeti bu program ile bu hukukî vesika ile bir kere daha açıkça hukuk devleti ortamı içinde istikrarın daima savunucusu olacağını göstermiştir ve Hükümet Anayasa nizamına dayanan bu türlü bir ortamın ciddiyet ve ehemmiyetle kuruluş ve yürüyüşünün savunucusu olmakta devam edecektir.

Sayın milletvekilleri; Adalet Partisini her fırsat ve münasebette bir avcı tekniğinin tatbikatına uyarak başından vurmak isteyenler, bu defa da onun sağın mahir bir temsilcisi olduğunu söyleyerek asla haklı olmıyan bir harekete girişmişlerdir. Onlar, bu isteklerini, önlerine dikilen Büyük Türk Milletinin vatan sathında her defasında ihtişamla şahlanan iradesi altında kalarak, hiçbir suretle başaramamışlardır ve her defasında da hüsrana düşmüşlerdir. Bu defa da aynı âkibste mâruz kalacaklardır. Çünkü, bu iddia ve ithamın hakikatlerle uzaktan ve yakından en küçük bir ilgisi yoktur.

A.P. Hükümeti, tüzüğüne, seçim beyannamesine ve gerçek hukukî anlayış ve felsefesine uyarak, bu defa da programında, “Başta hür basın, vatandaşların hak arama hürriyeti ve bütün Anayasa teminatı altında olan müesseseler dürüst idarenin ve vatandaş haysiyetinin teminatıdır” diyerek, hukuk devleti içindeki değişmez savunuculuğunun bir kere daha açık ve şüphe götürmez delilini vermiştir. Bütün siyasi hâdiselerin ve müreffeh Türkiye idealinin gerçekleşmesinde sarf edilen müspet çabaların Büyük Türk Milletinin gözleri önünde cereyan ettiğini ve bu ideale hizmet edenlere güvenini esirgemediğini ifade etten Hükümet Programı, A.P.'nin hukukî ve felsefi inanışının özü ve millete hizmet aşkının tam teminatıdır. Görülen odur iki, bugün A.P. Hükümeti memlekette mevcut maddi ve mânevî bütün potansiyeli en ilmî ve en verimli şekli ile kullanarak kalkınma hareketlerinin en muhteşem gücünü sağlamıştır.

Sayın milletvekilleri; siyasi ve ekonomik bir istikrar içinde millet iradesine ve millet idaresine hukukî, akli ve fikri bir güçle bağlı, itibarlı bir devlete sahibolmayı vazgeçilmez bir hedef olarak seçen Hükümetin, programında değerlendirdiği bu hizmet aşkını ve hizmet heyecanını tam bir birlikle biz tasvip ve takdir ediyor; millete hizmet için hamle yapanların yeni güçlerine güvenli, onu ak reylerimizle karşı-

lıyacağımızı saadetle ifade ederek; içinden gelmenin ve hizmetinde olmanın büyük iftiharını daima muhafaza ettiğimiz aziz milletimizi, Meclisimizin Sayın Başkanını ve değerli üyelerini A.P. olarak büyük bir sevgi ve saygı ile selâmlıyoruz. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; Sayın Sabri Keskin ve Sayın Orhan Eren arkadaşlarımız müşterek bir önerge vererek gece mesaisinin de yapılmasını talebetmektedirler. Filhakika, ne kadarlık bir ara verileceği önergede tebarüz ettirilmemiştir; fakat 20.30'dan itibaren gece çalışması yapılması hakkındaki bu teklifi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Saat 20.30'da tekrar toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati: 19.11

ÜÇÜNCÜ OTURUM

BAŞKAN — Ferruh Bozbeyli

KÂTİPLER: Memduh Ekşi (Ordu)

Şevket Doğan (Kayseri)

Açılma Saati: 20.30

BAŞKAN — Üçüncü oturumu açıyorum.

Müzakerelere devam edeceğiz.

Muhterem arkadaşlarım, müzakerelere geçmeden önce, bilhassa akşam yemeklerinden sonra yaptığımız celselerde bâzı sebeplerle müşkülât zuhur ettiği hepinizce malûmdur. Bu hususu da nazarı itibara alarak, sayın arkadaşlarımla söz atmak, sataşmak, şahsiyat yapmak gibi hareketlerden mümkün mertebe tevakkî etmelerini bilhassa rica ederim.

Şimdi söz sırası Güven Partisi Grubu adına Sayın Feyzioğlu'nundur. Buyurunuz Sayın Feyzioğlu.

G.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Değerli arkadaşlarım, Sayın Adalet Partisi Genel Başkanı ve güvenoyu isteyen Hükümet Başkanının Güven Partisinin görüş ve tenkidlerine verdiği cevapları büyük bir dikkatle dinledim. Bunları cevaplandırmak için huzurunuzda bulunuyorum. Cevaplarımı mümkün mertebe kısa kısa ve temas ettikleri konuları birer birer ele almak suretiyle vermeye çalışacağım.

Hemen ifade edeyim ki, aslında bu cevapların önemli bir kısmını ben vermiyeceğim, bizzat Sayın Demirel kendileri vereceklerdir. Daha doğrusu cevap verirken en büyük yardımcım Sayın Demirel'in imzasını taşıyan resmi belgeler olacaktır.

Yine hemen ifade etmek isterim ki, Sayın Demirel'in Güven Partisi Grubunun görüşlerine verdiği cevapların hemen hemen hiçbirisi bizim tenkidlerimizi karşılayan cevaplar değildi. Konuşmasının bizimle ilgili görülen “çünkü bâzı yerlerde muhalefet tabirini kullanmak suretiyle umumi beyanda bulundular” kısımları üzerinde duracağım ve bizim tenkidlerimizle ilgili kısımların bâzı özelliklerine dikkati çekeceğim.

Sayın Demirel, bizim çeşitli iktisadi ve sosyal konularda ortaya koymuş olduğumuz ve hepsi de resmi belgelere dayanan, reddedilmesi mümkün olmayan resmi rakamlara dayanan görüşleri, bizim söylediklerimizin birçoğunu hiç duymamış gibi davranarak ve bizim tenkidlerimizin yönünü, ifade tarzını, mânasını kendi arzularına göre değiştirerek yoğurdular ve kendilerinin bir başka tarzda ifade ettikleri bir tenkid tarzı ortaya koyup bunu cevaplandırdılar. Zabıtlar ortadadır; bunun birçok misallerini şimdi birer birer gözlerinizin önüne sereceğim.

Bir başka nokta; Sayın Demirel'in vermiş olduğumuz rakamlarla ilgili olarak konuşmasının bir yerinde, genel surette verilen bu rakamlar doğru değildir, demiş olmasındır.

Değerli arkadaşlarım, ben bu rakamların büyük kısmını bütçe konuşmalarında da bu kürsüden naklettim ve o zaman biraz daha geniş vaktimiz olduğu için, konu biraz daha teknik bir müzakereye imkân verdiği için, naklettiğim her rakamın ardından plânın şu sayfası, bu tablosu; Sayın Demirel'in imzasını taşıyan 1970 programının şu sayfası, bu tablosu; Karma Bütçe Komisyonumuzun raporunun şu sayfası, bu tablosu diyerek kaynaklar da gösterdim. O kadar ki, daha bundan birkaç gün evvel 11 Şubat veya 10 Şubat günü bu kürsüden nakletmiş olduğum bu rakamları dinlemiş olan başlıca ilgili Bakan Sayın Mesut Erez tenkidlerimize cevap vermek için kürsüye geldikleri zaman, Güven Partisinin her zaman olduğu gibi gerçekleri aynen dile getirdiğini, sıhhatli rakamlara dayanan, doğruya doğru diyen bir tenkid yapmış olduğunu ifade ettiler. Nasıl oluyor da aynı rakamlar bundan 20 gün evvel, 25 gün evvel gerçeğin ta kendisi oluyor, 20-25 gün sonra bu rakamların hepsi yanlıştır deniliyor? Rakamlar aynı rakam, kaynaklar aynı kaynaklar ve bunların hemen hepsinin altında bizzat Sayın Demirel'in imzası vardır. Biraz sonra bunun örneklerini Yüce Meclise sunacağım.

Sayın Başbakan da bâzı rakamlar verdiler. Fakat genellikle verdikleri rakamlar Güven Partisi olarak bizim bugün kürsüye getirdiğimiz konularla ilgili değil; bu konuların bazan yanından dolaşarak, bazan üstünden atlıyarak bir başka konuya sözü getirip o konularda rakamlar verdiler. O rakamları şu anda bir bir incelemek imkânına sahip değilim. Not edebildiklerimi not ettim. Bunların da doğru olması karinesinden hareket ediyorum. Ama, bizim tenkidlerimizle ilgili değil, bizim verdiğimiz rakamları cerh edecek rakamlar değil, bizim resmi belgelere dayanarak bizzat kendi imzalarını taşıyan vesikalara dayanarak ortaya koyduğumuz tenkidleri cevaplıyacak mahiyette rakamlar değil.

Konuşmalarının başında bir genel kısım vardı tâbir caizse; meseleleri bir bir ele almadan önce meselâ bir yabancı sermaye konusunu, bir ihracat konusunu veya kalkınmanın sek-törlerarası dağılışı meselesini ve benzeri konuları birer birer ele almadan önce, genel olarak tenkidlerin tarzı ne olmalıdır, Parlâmentoda bu meseleler nasıl müzakere edilmelidir konusunda bâzı görüşler ortaya koydular. Kusura bakmasınlar, bu görüşler çok önemli birtakım mantık zaafılarıyla doluydu ve bunların başlıcası da şu idi: Konuşmalarına başlarken işledikleri tema şu; "Bütün bu mevzular seçimden önce de konuşuldu" diyorlar. Doğru, konuşuldu geniş ölçüde. "Bunları şimdi konuşanlar seçimlerde de söylediler, millet bizi seçti, o halde bizim dediklerimiz bütünüyle doğrudur." Böyle bir mantıktan hareket edilemez arkadaşlar. Niçin hareket edilemeyeceğini arz edeceğim.

Milletin kime ne kadar rey verdiği resmi istatistiklerle sabit, bunların münakaşasını yapacak değiliz. Bunlar belli vakıalar. Seçimlerden evvel kimin ne söylediği de belli. Ama meselâ turizmle ilgili olarak verdiğimiz bir rakamın veya ihracatımızdaki artış temposunun plân hedeflerine uygun olup olmadığı hakkında yaptığımız ve kendi imzalarını taşıyan resmi vesikalara dayanarak yaptığımız bir tenkidin, ileri sürdüğümüz rakamların doğru veya eğri olduğunu seçim istatistikleriyle çözecek olursak bunun sonu gelmez.

Bir siyasi partinin aldığı reyler mutlaka turizm hakkında Sayın Başbakanın verdiği rakamların yahut yaptığı tahlilin, gösterdiği başarı manzarasının doğru olup olmamasıyla ilgili değildir. Aldıkları reylerin temelinde kendilerinden çok evvel siyaset sahnesinden gelmiş geçmiş insanların çektikleri çileler vardır. Ta 1946 senesinde falan köyde kırılan bir sandığın tepkisi vardır, falan yerde bir kaymakamın mektep yaptırırken muhtara söylediği bir sözün, çektiği bir cezanın, içinde bulunduğu bir davranışın o gün doğmuş olan bir tepkisi, bunun yarattığı bir oy verme alışkanlığı, memlekette ta 1946’larda başlayan oy bakımından bir dağılma, bir mevzileşme, bir cephelere ayrılma “Hep biliyoruz Türkiye’nin gerçeklerini” vukubulmuştur. Bunların sonucu olarak ve birçok faktörlerin sonucu olarak, şüphesiz yalnız budur demiyorum, faktörler çok çeşitlidir, yüzlerce faktörü vardır, yüzlerce faktöre tabi olarak alınan seçim sonuçlarının; şurada tartıştığımız ve resmi rakamlarla, istatistiklerle bir çözüme kavuşturulması lâzımgelen memleket dâvalarında bizim verdiğimiz rakamın mı, sizin iddianızın mı doğru olduğunu çözme bakımından bir delil olarak ortaya sürülmesi; asıl işte bu tarzda münakaşadır ki, Parlâmentoda konuşmanızın başında yerleşmesini arzu ettiğiniz münakaşa seviyesi ile ne dereceye kadar bağdaşır bilmem Sayın Demirel.

Sonra bir başka ifadede bulundular: “Efendim, bütün bunlar seçimlerden evvel konuşuldu.

Seçimlerden evvel konuşulmuş ve milletin reyleriyle bir hal şekline bağlanmış olan bu meseleleri tekrar bu Meclise niye getiriyorsunuz?” Yani, seçim oldu diye Türkiye’nin birtakım ciddî, iktisadi ve sosyal meseleleri üzerine sünger mi çekeceğiz arkadaşlar? Bu mümkün müdür ve bu tarzda bir Hükümet programı müzakeresi, bir bütçe müzakeresi, her hangi bir iktisadi konunun müzakeresi mümkün müdür? Evet, seçim olmuştur. Millet ne demiş seçimlerde? Millet Adalet Partisine başka siyasi partilerden fazla rey vermiş, bu bir gerçek. Adalet Partisinin %46,5 rey aldığı bir gerçek. Ama milletin %50 den fazlası da Adalet Partisine rey vermemiş şimdi seçime katılanların %50’den fazlası Adalet Partisine rey vermedi diye Sayın Demirel’in söylediği bütün rakamlar yanlıştı dersek, biz de bir mantıksızlığa düşmüş oluruz. Yok böyle bir şey. (*G.P. sıralarından alkışlar*) Ne Adalet Partisinin aldığı reylerin yarıdan az olması, ne muhalefet partilerinin aldığı reylerin %50’den fazla olması bir şey ifade etmez bu rakamlar bakımından. Çünkü muhalefet partileri birbirinden ayrı. Zaten cem edilmesi de mümkün olmayan reyler. Meselâ Türkiye İşçi Partisinin aldığı reylerle bizim aldığımız reyleri cem edemezsiniz, aynı sepete koyamazsınız, bu mümkün değil. Bunlar ayrı ayrı sebeplerle, ayrı ayrı hareket noktalarından giderek verilmiş reylerdir. Ne bu yekûna bakarak, muhalefet daha fazla rey aldı diye Sayın Demirel’in verdiği rakamların hepsi yanlış olur, ne de Sayın Demirel %46,5 rey aldı da, başka partiler daha az rey aldı diye bizim verdiğimiz rakamlar yanlış olur. Bizim verdiğimiz rakamlar sizin imzanızı taşıyan rakamlar Sayın Demirel; seçimlerde alınan sonuçların, bu rakamların eğri veya doğru olmasıyla ne alakası var?

O halde bir mantık zeminine oturtacak konuları, geliniz de; “Efendim, seçim oldu, bu işler seçimden evvel konuşulmuştu. Artık üzerine bir sünger çekelim, bunları tekrar tekrar burada konuşmanın mânası yok,” demeyiniz. Böyle şey olmaz arkadaşlar. Seçim oldu diye bir muhalefet partisi hak bildiğini, doğru bildiğini, inandığını gelip bu kürsüde söylemeyecek mi? Seçim oldu diye, seçimlerden evvel rakamları tahlil ederek vardığı bir sonuç varsa, kendi siyasi, iktisadi görüşlerine göre bir kanaati varsa, bu kanaatini seçimlerde alınan rey sonuçlarına göre bu defa değiştirip veya aldığı rey oranına göre rakamları iskontoya tâbi tutup o şekilde mi ifade edecek? Bu mümkün değildir. Muhalefet partisi hak bildiğini ve doğru bildiğini, seçimden evvel söylemiş, seçimden sonra söylemiş; bu onun tabii hakkıdır.

Sevgili arkadaşlarım, biz seçimden evvel demişiz ki; “Türkiye’de dış ödeme zorlukları vardır. Bekliyen transferler vardır. İthalat geciken hammaddeler vardır. Bu yüzden bazı sanayi müesseselerinde üretim yavaşlamaları olmaktadır.” Bunun böyle olduğunu söylemişiz. Seçimlerde siyasi partilerin aldığı reyleri alt alta yazarak, acaba bu doğru mu, değil mi diye ona göre mi hüküm vereceğiz? Seçimde şöyle veya böyle netice alındı diye, hammadde darlığı ortadan kalktı mı? Bekliyen transferler birdenbire seçim bittiği ve sonuçlar Yüksek Seçim Kurulunca ilân edildiği gün tılsımlı bir değnekle dokunulmuş gibi hemen yapıldı mı ve Türkiye’de bahsettiğimiz bu iktisadi mevzular seçim sonuçları şu veya bu şekilde çıktı diye bir anda bitti mi?

Böyle bir şey olmadığına ve dertler seçimden evvel mevcud olduğu gibi seçimden sonra da ve hattâ artarak devam ettiğine göre, bizim en tabii vazifemiz bunu bu kürsüye getirmektir. Bunu Sayın Demirel’in yadırgamamaları icabeder.

Seçim sonuçlarında Adalet Partisi, biraz evvel arz ettiğim gibi, seçime katılan seçmenlerin %46,5’unun reyini aldı diye personel dâvası çözüldü mü ki, personel dâvasını getirmiyelim mi? İhracat dâvası halledildi mi ki, %46,5 rey alındı diye ihracat meselesinde rakamlara dayanarak ve kendi imzalarını taşıyan belgelerden rakamlar naklederek bu mevzuu burada seviyeli ve ciddî bir şekilde münakaşa etmek hakkından mahrum olalım?

Ben bu mantığı katî surette tasvibetmiyorum ve “seçimden önce bu meseleler konuşulduğuna göre, artık bunları bu kürsüye getirmek caiz değildir” tarzında bir düşüncenin hiçbir mantıki esasa dayanmadığını ifade etmeye kendimi mecbur hissediyorum.

“Milletin hakemliğine razı olmayacak mıyız?” buyuruyorlar.

Arkadaşlarım, konuştuğumuz, Güven Partisi olarak ortaya koyduğumuz meselelerle ciddî, seviyeli bir şekilde ortaya koymaya çalıştığımız ve Sayın Erez’in bütçe konuşmalarında “gerçekleri dile getirdiler” diye konuşmasına başlarken ifade ettiği bu hususları ortaya koymak hakkımız yok mu?

Milletin hakemliğine itiraz etmek değil bu. Biz milletin hakemliğine razı olduğumuzu seçimlerden evvel söyledik, seçimler boyunca söyledik, seçimlerden hemen sonra söyledik ve burada seçimlerden sonra Sayın Demirel Hükümeti ku-

bulduğu zaman, “Millet sözünü söylemiştir, seçimlerin meşruluğu ve millî iradenin hüküm sürmesi üzerinde münakaşa kabul etmeyiz” diye ifade ettik. Biz milletin de reyine saygılıyız, Yüce Meclisin de reyine saygılıyız, ama Sayın Demirel’e rey vermemiş olan %53 seçmen vatandaş millet değil midir ki, “milletin hakemliğine razı değil misiniz?” diye rakamla ortaya konmuş tenkidleri cevaplıyorlar? Bütçeye ret oyu veren Meclis çoğunluğu millet iradesinin temsilcisi değil midir ki, bu bütçeye ret oyu vermiş, kırmızı oy vermiş Meclis çoğunluğuna rağmen “benim rakamlarım doğrudur, hakemliğe razı olmuyorsunuz” diyorlar?

Bu mantıktan hareket ederek ortaya koyduğumuz meselelerin hiçbirini halletmek mümkün değildir. Meseleleri kendi ölçüleri ve sınırları içinde ele alıp ciddiyetle bir iktisatçı göziyle incelemek lâzım.

Sayın Demirel bir başka umumi tenkidde bulundular, mevzulara girmeden evvel, tenkidler nasıl olmalı, muhalefet nasıl muhalefet yapmalı konusunda. Bu arada, “muhalefet partileri söz konusu ettikleri meseleleri nasıl halledeceklerini millete söylemişlerdir. Biz de söyledik” dedikten sonra, “muhalefet bizi kendi programına göre tenkid ederse, seçimin, yeni bir emanet almış olmanın mânası kalmaz” dediler. Yani, demek istiyorlar ki, Hükümet, iktidar partisi bir program söylemiş, muhalefet bir program söylemiş, millet hakem olmuş ve emaneti seçimle bize vermiş. Şimdi bu muhalefet partileri kalkar da bizi kendi programlarında savundukları görüşlere dayanarak tenkid ederlerse seçimin mânası kalmazmış. Nasıl şey bu arkadaşlar? Bir muhalefet partisi, seçimi Sayın Demirel kazandı diye kendi programını rafa kaldırıp tenkidlerini başka bir programa göre yapamaz ki. Elbette ki, her muhalefet partisi kendi inandığı görüşlere ve kendi programına dayanarak tenkid yapacak. Bunda seçime itiraz etmek veya emanetin seçimle size verildiğini reddetmek mânasını çıkarmayınız. Her muhalefet partisi kendi programına dayanarak ve kendi programı açısından sizin icraatınızı ve tutumunuzu değerlendirip tenkid etmek hakkına sahiptir, vazifesiyle mükelleftir.

Kaldı ki, değerli arkadaşlarım, Güven Partisinin yaptığı tenkidler; bir, kendi programımız açısından yaptığımız tenkidlerdir. İki, bizzat Sayın Demirel’in imzasını taşıyan yıllık programları ele almak suretiyle, Sayın Demirel’in kendi imzasını taşıyan taahhütlerini, va’itlerini yerine getirmediğini, yani kendi Resmi Gazetesinde yayınlanan programını tatbik etmediğini ifade eden tenkidlerdir. Bu itibarla umumi tenkidler arasında bize tevcih ettikleri bu sözlerin de bir mesnedi yoktur. Hem kendi programımıza göre tenkidde haklıyız, hem de tenkidlerimizin önemli bir kısmını, daha çok sizi uyarıcı olur ümidiyle, bizzat imzanızı taşıyan programlardan cümleler okuyarak ortaya koyduk ve kendi programınızla va’dettiğiniz hususları yıllar boyu yerine getirmediğinizi bir bir vesikalarla açıklamaya çalıştık.

Sayın Demirel bir de konuşmasının genel kısmına da kartezyen düşünceden bahsettiler. Kartezyen düşünce yani, mantıklı düşüncedir. Kartezyen düşünce büyük Fransız feylozofu Descartes’in görüşlerinden mülhem düşünce tarzıdır. Descartes’in çok meşhur bir sözü vardır. Bu söz, “Sağduyu, dünyanın en eşit şekilde

dağıtılmış şeyidir” şeklindedir ve gerçekten doğrudur. Dünyada hiçbir şey sağduyu kadar âdil ve eşit şekilde dağıtılmamıştır.

Büyük Ziya Paşa aynı görüşü çok güzel söylemiş:

“En ummadığın keşfeder esrarı derunun, Sen herkesi kör, âlemi sersem mi sanırsın?”

Okur-yazar değildir ama sağduyusu vardır. (C.H.P. ve G.P. sıralarından alkışlar) Descartes’in söylediği gibi, dünyada tahsil imkânına kavuşmamış, okuma-yazma imkânına kavuşmamış, iktisat okumamış, istatistik ilminin derinliklerine nüfuz etmemiş insan dâhi, çok âlimane bir şekilde ortaya konulan ekspozenin, bir izahın içinde ciddi bir mantık boşluğu varsa, sağduyuya ters gelen bir nokta varsa, bunu hemen çözüp çıkarmakta mahirdir. Demokrasiye inancım, Güven Partisi programında ifade ederken, sağduyunun tahsil ve diploma işi olmadığını belirtmiştir. Kartezyen düşünceye, yani sağduyunun en iyi dağıtılmış şey olduğuna inandığımız içindir ki, milletimizin sağduyusuna inandığımız içindir ki demokrasiye taraftarız.

Bu demek değildir ki, meseleleri, iktisadi meseleleri rey hasebiyle konuşacağız. Eğer fındık fiyatını gidipte Giresun’da veya pamuk fiyatını Adana’da, Antalya’da tesbit ederken, Adana’da Adalet Partisi şu kadar oy aldı, Halk Partisi, Güven Partisi şu kadar oy aldı, o halde pamuk fiyatı bakımından falan adayın söylediği doğru, falan adayın verdiği rakamlar yanlış dersek işin içinden çıkamayız. Fiyatların hangisinin doğru olduğunu rakamlar söyler, istatistik cetvelleri vardır, buna bakılarak konuşulur. Bu itibarla meseleleri, seçimi biz kazandık, o halde bırakın bu lâfları, tarzında özetlemeye mahal yoktur. (A.P. sıralarından gülmeler)

Tebessüm ediyorsunuz, ama aslında tebessüm etmeniz benim didik didik bâzı mantık zaafılarım ortaya koymamdan doğuyor. Çünkü arkadaşlar, tatlı tatlı bu münakaşaların hangi usul içinde yapılması lâzımgeldiğini arza çalışıyorum.

Şimdi Sayın Demirel’in bir başka önemli çalışması: Buyurdular ki, “Efendim, bu Hükümet yeni bir Hükümettir. Yeni bir ekip seçimlerden sonra işbaşına geldi.” Ve aynen dediler ki, “Son üç dört aydır yeni Hükümetin kurulduğundan bu yana yaptığımız icraatı tenkid ederseniz buna bir diyeceğimiz yok, ama muhalefet partileri çıktılar, “Bilhassa bizi kasdettiler; çünkü biz galiba daha çok iktisadi ve sosyal konular üzerinde durarak bu beş yıllık devreye ait rakamlar vermiştik” bu beş yıllık devreyi ele almak suretiyle beş yılın bilançosunu tekrar getirdiler, Canım seçim geçti bunun üzerinden.” dediler. Seçimin bu münakaşalara sünger çekemeyeceğini arz etmiştim.

Değerli arkadaşlarım, muhalefet partilerinin son beş yıllık rakamları huzuru-nuza getirerek ihracat konusunda, dış ödemeler dengesi konusunda, hayat pahalılığı konusunda ve başka konularda tenkid yapmaya hakkı yoktur da, Sayın Demirel bu kürsüde kendi bilançosunu anlatırken meselenin bir başka yönüne tartışmayı kaydırarak rakamlar sayıp dökerken hepiniz dikkat buyurmuşunuzdur, 1965-1969 arası diye hep beş yıllık rakamlar verdiler. Yani Feyzioğlu beş yıllık rakamları verince olmaz, üç dört aydan konuşun, denir. Ama kendileri burada Hükümeti savunur-

ken yeni Demirel Hükümetinin hesabını vermiyorlar, beş yıllık devrenin rakamlarını sayıp döktüler. Bu da gayet tabiidir arkadaşlar ve başka türlü de olmaz zaten. Hattâ Sayın Demirel konuşmalarının başında, “bırakın üzerinden seçim geçen eski devreleri” diye ifade etmiş oldukları halde, üzerinden ne seçimi, bir seçim değil, beş on seçim geçen devrelere, taa 1923'lere kadar uzanarak geçmiş devre ait pek çok rakamlar verdiler, pek çok mukayeseler yaptılar. O halde kendilerinin sahib oldukları bu hakkı, lütfedip Anayasa maddesini burada hatırlattılar, demokratik rejimin vazgeçilmez unsuru olan muhalefet partileri de kullansınlar. Biz bu rakamları kullanmaya devam edeceğiz Sayın Demirel.

Sayın Demirel bir başka beyanda bulundular, dediler ki; “Yaptıkları tenkitler, eski tenkitlerinin aynı” Aynen bunu ifade ettiler. “Bu kürsüye getirdikleri tenkidler, eskiden beri yaptıkları tenkidlerin aynıdır.” Ne yapalım, Hükümetin çehresi değişmeyince, o çehreye tutulan ayna daima aynı gerçeği gösterirse kabahat bizim değil ki... (*C.H.P. ve G.P. sıralarından alkışlar*) Biz gerçekleri, bizzat imzanızı taşıyan rakamlarla ortaya koymaya çalışıyoruz. İzin verilerse kendilerinin çok çok tatlı, hakikaten çok güzel bir nükte ile belirtmiş oldukları bir nokta vardı, saç konusu ile ilgili; ayna tutulur, saçlı ise saçlı gösterir, saçsız ise saçlı gösterir, saçsız ise saçsız... Sayın Demirel, çehre değişmeyince olduğu gibi gösterir.

“Sanki dört yıllık icraatımızı millet önünde didik didik etmemişler gibi” buyurdular.

Dört yıllık icraatın millet önünde konuşulmuş olması, Türkiye'nin bugün bir dış ödeme sıkıntısı varsa, Türkiye'nin bir ihracat dâvası varısa, Türkiye'nin bir personel dâvası varsa, Türkiye'nin bir İktisadi Devlet Teşekküllerinin düzenlenmesi dâvası, bir mahallî idareler maliyesi, bir vergi adaleti, bir tarım kalkınması dâvası varsa, icraatınızın seçimlerde didik didik edilmiş olması bu konuşmaların burada tekrar konuşulmasına engel teşkil etmez. %46,5 oy hiçbir bakımdan bu mevzuların konuşulması için bir yasak perde çekmeye yetmez. Yani bir başka ifade ile seçimi kazanmış olmak hiç bir konuda hiç kimseyi süttten çıkmış ak kaşık halline getirmez ve geçmiş bütün icraatının Meclis önünde konuşulmaması gibi bir duruma sürük- lemez. Bu herkes için böyledir, Sayın Demirel için de böyledir, başkaları için de böyledir.

Buyurdular ki, “Biz mümkün olanı yaptık, yapmadıklarımız mümkün olmayanlardır.”

Değerli arkadaşlarım, hakikaten bir Hükümet adamı için yapılması mümkün olanla olmayı ayırmak son derecede önemli bir konudur. Bir Hükümeti memleketin her dâvasını kısa bir zaman süresi içinde kökünden ve tamamıyla halletmedi diye tenkidetmek objektif olmaz, haklı olmaz. Şüphesiz belli zaman süreleri içinde yapılması mümkün olan şeyler vardır, yapılması mümkün olmayı şeyler vardır. Ama Sayın Demirel burada da bizim tenkidimizi hafifçe kenarından dolaşarak cevaplandırdılar. Çünkü biz yapılması mümkün olmayı şeyleri niye yapmadınız diye Hükümeti ten-kidetmedik. Tam aksine, Hükümetin “yapacağım” diye vadetmiş ol-

duğu şeyleri yapmadığını vesikalarla ortaya koyarak tenkidettik. “Yapılması mümkün olanı yaptık; yapmadıklarımız, yapılması mümkün olmıyanlardır” diyorlar. Yapılması mümkün değil idiye, neden yıllık programlarda veya resmi beyanlarda, hem de bir defa değil, birçok defa yapılması mümkün olmıyan bu şeyleri vaid buyurdunuz diye muhalefet size sormakta haklıdır.

“Bizi plân disiplinine uydunuz diye tenkidedemezsiniz” diyorlar.

Plân disiplinine uydunuz diye tenkidetmedik, arkadaşlar. Plân rakamlarını verdik, plân hükümlerini naklettik ve “şu icraat veya şu gerçekleşme plân hedefine aykırıdır, plânda yapılmış olan va’de aykırıdır, plân disiplinine aykırıdır”, dedik. Kaynakların dağılışını tahlil ettik; plânın söylediğinden başka türlü dağılmış. Sektörler arası dağılım plânın emrettiği şekilde olmamış, bunu belirttik.

Şimdi, bunu belirtince “plân disiplinine uydunuz diye bizi tenkidedemezsiniz” cevabı, bizim tenkidimizin bir cevabı değildir. Dikkatimden kaçtı da, buna benzer bir tenkid yapıldıysa onu bilmem. Yalnız açıkça biz, plân hükümleriyle çatışan, plân hedefleriyle çatışan noktaları belirttik ve zannediyorum ki, bunun dışında bir söz söylenmedi, bugün.

“Dâha uzun yıllar yapılması mümkün olmıyan şeyleri istemektedirler.” dediler. Daha uzun yıllar yapılması mümkün olmıyan şeyleri istemişiz. Burada Sayın Başkanın daha sarıh olmaları icabederdi. Meselâ “Şu noktada - hem de muhalefet diye umumi söylemeden - şu siyasi partinin sözcüsü şunun yapılmasını talebettiler. Halbuki bu, uzun yıllar gerçekleşmesi mümkün olmaz. Ütopik bir taleptir. Bu devre içinde yapılması mümkün olmıyan bir iştir.” demeleri icabederdi.

Şahsan benim bu kürsüye getirdiğim konuların hemen tümü bizzat Sayın Demirel’in imzasını taşıyan resmi belgelerde yapılacağı va’dedilmiş olan işlerdir. Hattâ birçokları yılın içinde, bâzıları yılın ilk yarısında gerçekleştirileceği imzalarıyla taahhüt altına alınmış olan işlerdir. Bunları bir bir naklettim. O halde yapılması mümkün olmıyan, çok uzun zamanda yapılması mümkün olmıyan şeyleri istediler, demek haklı bir cevap değildir.

Eğer, bunlar, yapılması mümkün olmıyan, daha uzun yıllar yapılması mümkün olmıyan şeyler idiye neden programınıza, “yılı içinde bunları yapacağız” diye yazdınız sualini muhalefet haklı olarak sorar.

Sayın arkadaşlarım, Sayın Demirel, “Burada yapılan siyasi konuşmalarla plân mefhumu arasında çatışma var” buyurdular.

Plân fikrine kafasıyle, yüreği ile inanmış bir insan olarak böyle bir kusuru istiyerek işlemem. Yani plân mefhumuna zıt düşecek bir tenkidi bilerek ve istiyerek yapmam. Hakikaten plânlı kalkınmanın, demokratik plân tekniğine dayanan kalkınmanın Türkiye için zaruri olduğuna inanıyorum.

Diyorlar ki, “kaynaklar yetti de bu işleri yapmadık mı? Daha çok kaynak yaratmak kabildi de kaynak yaratmak için gerekli gayreti göstermedik mi?” ve dönüp “Niye yüz milyarı kullanmadınız der gibi tenkidler yapıyorlar...”

Arkadaşlar, ne yüz milyar sözü ettim, ne buna benzer bir rakam söyledim. Konuşmamın başında arz ettiğim gibi Sayın Demirel bizim ağızımıza bâzı sözleri yerleştiriyorlar. Ondan sonra bu sözleri biz söylemişiz gibi cevap veriyorlar. Biz, sizin va'dettiğiniz şeyleri dökerek bunları niye yapmadınız diye sorduk. Plâna şu noktada niçin uyulmadı diye sorduk, plâna niçin uydunuz demedik. Plânla çatışan bir tenkid yapmadık ve hele buyurduğunuz gibi, neden bu devrede yüz milyarlık yatırımı 2 senede yapmadınız tarzında elbetteki hiçbir dayanağı olmayacak bir tenkidi biz telâffuz etmedik. Söylenmemiş bir sözü söylenmiş farzedip cevap vermek kolay bir tekniktir, ama ömürlü bir teknik değildir.

Bu kaynaklarla daha fazlası yapılabilir miydi? Kanaatimizce evet. Türkiye'de, resmi hayatta israf var mıdır? Kanaatimizce evet ve bu kanaatta olduğumuzu daha geçen dönemde Yüce Meclise resmi hayatta israfı önlemek üzere alınacak tedbirleri tesbit edecek bir Araştırma Komisyonu kurulmasını talebetmek suretiyle ifade ettik. Bu dönemin başında Meclis açılır açılmaz, bu dönemin ilk haftasında Yüce Meclise israfla mücadele konusunda araştırma yapılması için bir teklif getirdik ve Yüce Meclisin çoğunluğu, iktidar kanadı dahil, Tür-kiye'de resmi hayatta bir miktar kaynak israfı olduğunu ve bunun üzerinde çalışma yapmanın faydalı olacağını kabul ettiler ki, bu araştırma önergemiz ittifaka yakın bir şekilde Yüce Meclisin tasvibine mazhar oldu. Resmi hayatta kaynak israfını önleyici tedbirleri araştırmak üzere bir Meclis Komisyonu çalışmaktadır.

Bu komisyonun yapması lâzımgelen şey, kanaatimce çuvalın dibindeki patlakları bulup dikmek. Çuvalın dibi delik olduğu takdirde yukardan ne kadar doldursanız, çuval dolmak bilmez.

(Foto muhabirlerinin Adalet Partisi sıraları arasında bir milletvekilinin fotoğrafını çekmesi üzerine)

ALİ TURANLI (Adıyaman) — Burası stadyum mu, burası fotoğraf stüdyosu mu, devamlı olarak resim çekiyorlar?

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Sayın Başkan ifade buyurmuşlardı, yemek sonu celselerinin biraz böyle cilveleri vardır. İzin verirsiniz devam edeyim, arkadaşlar.

“İktidar kendi taahhütleriyle bağlıdır buyurdular. Bize verdikleri genel cevapta, “İktidar olarak biz kendi taahhütlerimizle bağlıyız.” buyurdular. Bizim de vereceğimiz cevap; keşke bu taahhütlerinize sadık kalsaydınız. Biz de sizi kendi taahhütlerinize ilzam ederek, kendi taahhütlerinizi yerine getirmediğiniz için tenkidler yaptık.

“Vadetmediğimiz şeyleri yapmadık diye tenkid ediyorlar bizi.” buyuruyorlar. Biz, sizi vadetmediğiniz şeyleri yapmadınız diye tenkid etmedik... Misâller vermek suretiyle vadettiğimiz halde yapmadığımız için tenkid ettik. O halde bu genel kısımdaki cevaplar, görüyorsunuz ki, birer birer ele alındığı zaman bize cevap teşkil edecek mahiyette değildir.

Bu arada başka bir siyasi partinin yapmış olduğu bâzı vaitleri altalta sıralayıp, “Biz bunları elbette yapamazdık” cevabını bize verilen cevaplarla karmaşık olarak ifade buyurdular. Aslında, bahsettikleri hususlarda bizim kendilerine tevcih edilmiş bir tenkidimiz yok idi. Bahsettikleri vaitleri seçimlerde bize de yapmayı uygun görmedik. Çünkü Devlet imkânlarının bu vaitleri gerçekleştirmeye müsaidolmadığını pekâlâ bildiğimizden bu çeşit vaitlere netice almak yoluna gitmedik.

Sayın Demirel, “Muhalefet partileri kanun teklif etme durumundadır, ama iktidar bunları kabul etmiye de mecbur değildir.” dediler ve benim bâzı kanun tekliflerimizi bu kürsüden hatırlatmış olmamı âdeta kınıyarak, “Yaparsanız bu kanun tekliflerini, ama biz bunları kabule mecbur değiliz.” dediler. Arkadaşlar, elbette kabule mecbur değilsiniz. Ama izin verirsiniz biraz lâtife ile arz edeyim; reddetmeye de mecbur değilsiniz... Biz sadece haklıdır diye savunuyoruz. Eğer sizi bu kanun tekliflerimizin haklı olduğuna inandırabilirsek, kabul buyurmanızı rica ederek diyoruz ki, Doğu’nun kalkınması için şöyle bir teklif getirdik, lütfen kabul buyurun; Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için ve fakir ve kabiliyetli gençlere okuma imkânını açmak için şöyle bir kanun teklifi getirdik, lütfen kabul buyurun. Bunlar, aslında kalkınma plânımızın temel felsefesine de uygun tedbirlerdir.

Bundan dolayı bir muhalefet partisini kınamak için değil; çünkü bizim muhalefet anlayışımız sadece dertleri söylemek değildir. Dertleri sömürmek hiç değildir. Derdi söylerken muhalefet partisinin elinden geldiği kadar bu derdin reçetesini de söylemeye, ilâcını da söylemeye sürüklenmesi ve buna mecbur olması Türkiye’de siyasi münakaşaların seviyesini elbetteki yükseltecektir. O halde bir muhalefet partisi olarak biz derdi söyledikten sonra bunun ilâcı ve tedavi yolu olarak şöyle bir kanun teklifi sunduk dediğimiz zaman, bu bir muaheze ve tenkid konusu olmamalı. Derdi de, derdin tedavi yolunu da beraber söylemişler diye bilâkis daha sempati ile karşılanmalı. Çünkü yapıcı tutumun bu olduğuna inanıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, hiç istemiyerek Sayın Başbakanın konuşmaları sırasında müdahale ettiğim bir nokta oldu. Genelleştirerek, umumi şekilde: “Bunlar, masrafa daima evet, kaynağa daima “hayır derler” Buyurdular. Değerli arkadaşlarım, bize tevcih edildiği zaman haklı bir tenkid değildir. Aslında Sayın Demirel sizin partiniz de muhalefete bulundu ve gerçek şudur ki, muhalefet partileri vergi kanunlarının karşısında bir miktar tenkid yaparlar, iktidarlardan biraz daha fazla yeni vergi kanunları karşısında muhalefet partilerinin direnmesi Türkiye’ye has bir hâdise de değildir. Ama Güven Partisi olarak bizim plân ilkelerine uygun olarak getirilecek vergi kaynaklarını destekliyeceğimizi bu kürsüden açıkça ifade etmiş olduğumuzu Sayın Demirel’in unutmuş olmasına ihtimal vermiyorum.

Kalkınma plânı müzakere edilirken, birçok yerlerinde değiştiregiler verdiğimiz, tenkidler yaptığımız Kalkınma Plânının 105 ve 109’uncu sayfalarında yer alan yeni finansman hükümleriyle, vergi reformuyla, vergi adaletini sağlayıcı tedbirlerle mutabakat halinde olduğumuzu açıkça ifade etmişimdir. Zabıtları işhadederek arz ediyorum. Kalkınma Plânının bu vergi tedbirleriyle ilgili hükümlerinin son derece-

de haklı, yerinde ve muhterem uzmanlar tarafından çok dikkatle hazırlanmış olan tedbirler olduğunu ifade etmeyi o zaman vazife saymıştım.

1968 ve 1969 bütçe tenkidlerinde biz Hükümete, “Neden vergi getiriyorsunuz?” demedik. “Neden plânda yazılı olan bu vergi ıslahatını yapmıyorsunuz, neden Kalkınma Plânının 105 ve 109’ncu sayfaları arasında yer alan birtakım yeni vergi tedbirlerini, ama sıhhatli tedbirleri getirmiyorsunuz?” dedik. Getirdiğiniz vergi tedbirleri, bizzat kendi imzanızı taşıyan ve Yüce Meclisin kararıyla kabul edilmiş olan Kalkınma Plânına aykırı olursa, bunu tenkid etmemize izin verin. Bunu tenkid etmek vazifemiz. Kalkınma Plânına uygun olan, burada samimiyetle savunduğumuz görüşlere, iktidarın bu teklifini destekliyerek savunduğumuz görüşlere uygun istikamette vergi ıslahatı yapmadınız. Plân yapıldı, vergi ile ilgili, malî ıslahatla ilgili hükümleri %90’ıyla rafa kaldırıldı, tatbik edilmedi. Hem Hükümet programının tenkidinde, hem bütçe tenkidinde bu sayfalara âtîf yapmak suretiyle ve bâzı pasajlar okumak suretiyle Kalkınma Plânının vergi ile ilgili tedbirlerini Meclise getirdiğiniz için biz Hükümeti tenkid ettik. O halde, muhalefet vergiye hayır, ama masrafa evet der tarzında bir genelleme ile cevaplamanız isabetli değildir.

Görülüyor ki, arkadaşlar, mevzuların içine birer birer girmeden, sektörlere, ihracat, turizm ve saire gibi konulara birer birer girmeden genel mahiyette bize tevcih edilmiş olan bu iddiaların ve tenkidlerin hiçbirinin mesnedi yoktur, mantığı yoktur, haklılığı yoktur.

Sayın Demirel, haklı olarak ümit faktörünün, ümit unsurunun kalkınmadaki rolüne temas ettiler. Ümit olmayınca bir memlekette kalkınmanın heyecanı azalır. Doğrudur. Ama biz G.P. olarak şuna inanıyoruz ki; haklı ve seviyeli tenkidler, ciddi rakamlara dayanan, demagojiye sapmıyan haklı tenkidler memlekette ümit faktörünü azaltmaz, demokratik murakabe ümidi kaldırmaz, Hükümet değişikliği memlekette ümitleri söndürmez. Çoğu zaman, muhalefet görev yapmadığı ve demokratik yoldan hiçbir alternatif bulunmadığı, demokratik yoldan halkın bâzı şikâyetlerini dindirmiyen bir Hükümet değiştirilemediği zaman belki ümit faktörü söner de, ciddi bir murakabe sonunda Meclis gerekli murakabe vazifesini yapar ise ve zaman zaman demokrasilerde tabîi olan nöbet değişikliği olursa ümit sönmez. Bunu bir felâket olarak görmemeye Türkiye’nin alışması lâzımdır; bunda bir felâket yoktur. Ümidi söndüren şey demokratik murakabe usullerinin istemeyişidir. Meclisin murakabe vazifesini zamanında ve yerinde yapmadığı kanaatinin yayılmasıdır ki ümidi söndürebilir. Yoksa haklı ve seviyeli tenkidlerin ümit söndürme rolü olmaz.

Sayın Demirel hatırlıyacaklardır ki, bu kürsüde demokratik rejimin, kalkınmayı ve sosyal adaleti gerçekleştirmek için en emin, hattâ tek isabetli yol olduğunu devamlı olarak savunmuşuzdur. Bugünkü konuşmamızın başında buna geniş bir yer ayırmayı vazife saymışızdır ve Türkiye’de son Hükümet buhranı sırasında ümitleri kırıcı birtakım neşriyat karşısında G.P. olarak ümitlerin kırılmaması için, demokratik rejim içinde her buhranın çözüm yolu vardır, bazan buhranlardan ve çalkan-

tılardan bir memleket için daha güzel yarınlar doğar, diye ümidi yaşatmaya, ümidi artırmaya bilhassa itina etmişiz, gayret etmişizdir.

Muhterem arkadaşlarım, “iktisadi konularda Feyzioğlu’nun sözlerinin hepsine cevap verdim.” buyurdular. Aslında bir kısmına hiç cevap buyurmadılar, bir kısmına ise cevap vermiş olmadılar. Temas ettiler, ama bizim tenkidlerimizin yanında dolaşarak ve bizim tenkidlerimizin esasını bir tarafa bırakarak bâzı cevaplar vermiş göründüler.

Kalkınma hızıyla ilgili olarak bâzı beyanları oldu. Bu beyanların bize mütevecih olduğunu sanmıyorum. G.P. Devlet istatistik Enstitüsünün yayınlamış olduğu kalkınma hızıyla ilgili rakamları bu kürsüye getirip münakaşa etmemiştir. Bu idarenin içinde ve başında çalışan arkadaşlarımın hakikaten dürüst, vatansever, milliyetçi ve gerçekleri olduğu gibi ak-setirmeyi meslek ahlâklarının icabı sayan insanlar olduklarını çok yakından bilirim. Kendileriyle beraber çalışmak şerefine nail olduğum için bilirim. Elbette ki Türkiye’de millî gelir rakamları en modern usullerle hesaplanmıyor. Türkiye’de millî gelir hesaplarımızın ıslaha muhtaç noktaları vardır. Metotlarımızı başka yan usullerle tamamlamaya ve bulunan rakamları kontrol etmeye ihtiyaç vardır. Bunun tekniğine girecek değilim. Ancak maksatlı olarak her hangi bir rakam şişirmesinin 1969, 1970 Türkiye’sinde Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesi içinde vukubulabileceğini asla aklımızdan geçirmeyiz ve böyle bir iddiamız hiçbir zaman olmamıştır.

Sayın Demirel’in global kalkınma hızı ile ilgili olarak verdiği rakamlar vardır. Benim bunlara itiraz ettiğimi kim duydu? 1966, 1967, 1968 ve 1969 yıllarına ait global kalkınma hızıyla ilgili rakamları münakaşa etmedik ki, bu global kalkınma hızı rakamlarını alt alta koyarak ve ortalama çıkararak likidimize cevap vermek mümkün olsun.

“Rakamlar hatalı diyorsanız söyleyin” dediler. Bu rakamların hatalı olduğunu söylemedik. Hattâ imzalarını taşıyan rakamların hiçbirinin hatalı olduğunu iddia etmeden, kendi imzalarını taşıyan bu rakamları %100 gerçek diye kabul ederek, gerçek saydığımız bu rakamlar üzerinden yürüyerek tenkidler ve tahliller yaptık. Bizim söylediğimiz şey, kalkınma hızının sektörlerarası dağılışıyla ilgiliydi. Türkiye’de ulaştırma, konut, inşaat, hizmetler gibi birtakım sektörlerde, ticaret sektöründe Plânın öngördüğü hedefin çok üstünde bir kaynak kullanma ve gelişme vardır. Buna karşılık başka sektörlerde Plânın öngördüğü ölçüde kaynak kullanılmıyor ve Plânın öngördüğü ölçüde gelişme sağlanmıyor; yani kalkınma hızının sektörlerle dağılışı plân hedeflerine tamamiyle uygun değildir, dedik. Bunun neresine cevap veriyorsunuz Sayın Demirel? 1969 programını, 1970 programını lütfen okuyunuz, kendi imzanızı taşıyan belgeleri okuyunuz. Kendi imzanızla bu gerçeği siz ifade ve kabul etmişinizdir. Reddi mümkün değil ki bunun, rakamlar meydanda, plânın tesbit ettiği hedefler meydanda, rakamlar meydanda.

Dört yıllık rakamların toplamı alınmak sureciyle 1966 ve 1969 yılları arasında, (1966 ve 1969 dâhil) dört yıllık bir dönemde büyüme hedefi plâna göre %40 idi,

büyüme %64 olmuş burada. Ticaret ve hizmetlerde %29 yerine %38 olmuş. Konutta %28 olması lâzım Plâna göre, çünkü iktisadi mânada çok prodüktif veya birinci plânda prodüktif bir sektör değildir. Kaynaklarımızın, gelişen bir memleket olduğumuzdan dolayı, daha prodüktif sahalara yatırılması için inşaat ve konut sektöründe yatırımları frenlemek, kalkınma hızını frenlemek zaruretini plân kabul eder. Yüzde 28 olması lâzım dört yıllık toplamın, %62 olmuş, inşaatta %40 olması lâzım, %85 olmuştur. Buna karşılık tarıma bakıyorsunuz hedefin çok altında. Sanayie bakıyorsunuz, dört yıllık bir devrede bir yıl plân hedefine varılmış, bir yıl yaklaşılmış, iki yıl varılmamış. Ama bilhassa tarımda üzerinde durulması gereken ciddi bir mesele vardır. Bunu inkâr etmek mümkün değil.

Şu halde muhterem arkadaşlarım, bu müzakereler sırasında bizim bu konuda ve şimdi birer birer arz edeceğim başka konularda rakamlara dayanarak ortaya koyduğumuz tenkidler karşısında Sayın Başbakanın cevap tarzı şöyle olmuştur.

Biz meselenin çehresini göstermeye çalıştığımız zaman, Sayın Başbakan çehrenin bir yanını bir unsurunu, gözünü, kulağını, kaşını almak suretiyle, projektörü oraya tutmak suretiyle, o sahada bir mühim hamle varsa bunu belirttiler. Biz o rakamları tartışmıyoruz. Ama bizim verdiğimiz rakamları da siz reddedemezsiniz. Çünkü bu rakamlar bizzat sizin rakamlarınızdır.

Sayın Başbakan ihracat konusundaki tartışmaya temas ettikleri zaman, “ihracat artmamıştır diyorlar” dedi. Fakat bereket versin hemen arkasından, kendi kullandıkları kelimeyi tekrarlıyayım; kendileri de bir kadirşinaslık göstererek “Sayın Feyzioğlu” diye tasrih ettiler, “Sayın Feyzioğlu plân hedeflerine göre artmadı dediler” diye hemen bir tashih yapma lüzumunu bu noktada hissettiler, bereket versin hissettiler. Başka noktalarda olduğu gibi ilk beyanlarında ısrar etmediler. Evvelâ bizim ağzımıza, bir söz yerleştirdiler, “ihracat artmamıştır diyorlar” diye; ondan sonra hemen düzelterek “Plân hedeflerine uygun olarak artmamıştır, dedi Sayın Feyzioğlu kadirşinas olmak için bunu arz edeyim.” dediler. Arkadaşlar, yani bu noktada doğruyu söylediğimizi rakamlar bakımından zımmen kabul etmiş oldular.

Şimdi yalnız yine de ihracattaki duraklamayı küçümseyerek ve bunun Türk Hükümetinin tutumuyla veya milletçe almamız lâzımgelen tedbirlerle, milletçe göstermemiz gereken gayretlerle ilgili yönünü bir tarafa bırakıp, bütün meseleyi götürüp elimizde olmiyan dünya konjonktürüne bağladılar. Yani yalnız dünya konjonktürü şöyle veya böyle seyrettiği için Türkiye’nin bugünkü durumu karşımıza çıkmış gibi ve Türkiye’de alınması gerekli olacak yıllardan beri söz konusu edilen tedbirlerin bir önemi yokmuş gibi meseleyi küçülten ve küçümseyen bir ifade kullandılar.

Arkadaşlar, şimdi yine resmi ve hepsi de kendi imzasını taşıyan rakamlarla ihracat konusunu birinci konuşmamda girmedğim teferruatıyla fakat çok kısa olarak arz etmek istiyorum.

Türkiye’de ihracat artışı bakımından iki devreyi net olarak ayırmak mümkündür. Ve bu devreleri ayırırken de her hangi bir parti çizgisi üzerinden ayırmıyorum. Çünkü rakamlar parti çizgisi üzerinden ayırmaya zaten müsait değil. 1964, 1965

yıllarını alınız. Bunun bir yılı koalisyon Hükümeti devridir, bir yılı A.P. iktidarı devridir. 1964, 1965 yıllarında Türkiye’de ihracat ortalama olarak %11,5 artmıştır, yani millî gelir artışının bir hayli üstünde ve önünde bir artış. 1966’dan 1969’a kadar gelen (1966 ve 1969 dâhil) dört yıllık devrede ihracatımızdaki ortalama artış, daha evvelki devredeki %11,5’a karşılık %4’tür ve millî gelir artışının altındadır. Millî gelirimizin ortalama %7 civarında arttığı bir dönemde ihracatımızın sadece %4 civarında bu dönemde bir artış göstermesinin üzerine eğilmek icabeden ciddi bir mesele teşkil ettiği tartışılmaz.

Plân hedefleri var elimizde ve bir de gerçekleştirmeler var. Bunların hepsi resmi rakamlar, Devlet Plânlama Teşkilâtının yayınladığı rakamlar. 1963’te plân hedefinin 20 milyon dolar üstünde ihracat yapmışız, 1964’te plân hedefinin 36 milyon dolar ötesine aşmışız, 1965’te plân hedefini 54 milyon dolar geride bırakmışız, 1966’da plân hedefini 1 milyon dolar geride bırakmışız. 1967’den itibaren duraklama kendini belli ediyor, plân hedefi sadece 13 milyon dolar geride bırakabilmişiz, 1968 plân hedefinin 44 milyon dolar gerisinde kalmışız, 1969’da plân hedefinin 25 milyon dolar gerisinde kalmışız. 1970 yılında Resmi Gazetede bizzat Hükümetin yayınladığı rakamlara baktığımız zaman görüyoruz ki, Hükümet daha yılın başında plân hedefine ulaşmaktan vazgeçmiştir. Daha doğrusu bunun mümkün olmadığını bizzat kendisi de görmüştür ve plânda tesbit edilen ihracat rakamının altında bir yıllık hedef tesbit ederek, daha mütevazı bir hedef tesbit edilerek plân hedefine ulaşamayacağını peşinen 1970 için de kabul etmiştir.

Şu halde Türkiye’de plân hedefinin üstünde seyreden plânlı döneme girildiğini, 1963 yılından 1967 yılına kadar, plân hedefinin üstünde seyreden ihracatın artış hızı, son yıllarda tedricen azalmak suretiyle plân hedefinin gerisinde kaldığı bir vakıadır arkadaşlar. Bu gerçek ortada dururken, bunu şu veya bu şekilde meselenin yanından dolaşarak örtmek mümkün değildir.

Bu mevzu, dünya konjonktürüne bağlı bir mesele olmaktan ibaret bulunsaydı, bizzat Sayın Hükümet ihracat dâvasının halli için radikal tedbirler almak gerektiğini programında ifade etmezdi. Bu mevzu bizim elimizde değil de sadece dünya konjonktürüne bağlı bir mesele olsaydı, “İhracat Bankası kurmak suretiyle bu dâvayı halledeceğiz.” vadini kendileri yapmazlardı. Demek ki, bu alanda yapılması mümkün olan şeyler vardır, alınmış tedbirler de vardır.

Sınai mamullerin ihracatındaki bazı artışlardan bahsettiler. Bunun tarihi tâ plânın ilk günlerine dayanır. Şimdi aramızda bulunmayan çok kıymetli bir Devlet adamının, hâlen T.B.M.M. üyesi olmıyan değerli bir arkadaşımızın hazırlamış olduğu, ısrarla savunduğu bir kanunla sınai mamullerin ihracatında vergi iadesi yolu Türkiye’de açılmış ve sanayicilerimize dünya pazarları gösterilmek suretiyle ihracat yapınız; “Sizi destekliyeceğiz, teşvik edeceğiz.” denmiştir. Türkiye’de sınai mamulleri ihracı bakımından, evet, birtakım gelişmeler ve hamleler vardır. Ama yeterli midir? İşte plân hedefi, işte gerçekleşen rakamlar... Biz bunu söylüyoruz. Plân hedefinin gerisinde kalmış olan bir gerçekleşmenin üzüntüsünü duymamak ve bunu bu kürsüye getirmemek mümkün değildir.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel, yine ifadelerinin bir yerinde, rakamlarla ilgili olarak konuşurlarken; “Memleket, plân ölçülerine göre gelişmemiş diyorlar” dedikten sonra, “Veya geri gitmiş diyorlar” dedi. İşte plân hedefine göre gelişmemiş demek, geri gitmiş demektir, anlamına gelen bir söz söyledikten sonra, bizim ağzımıza yine söylemediğimiz bir sözü yerleştirdikten sonra bunun cevabını verdiler.

Arkadaşlar, plân hedefine uygun olarak, plânın istediği ölçüde gelişmemiş başka şey, geri gitmiş başka şey. Arasına bunun bir “yani” koymak suretiyle, birbirinden çok farklı iki iddiayı aynımış gibi söylemek ve hele biz bunlardan birincisini ifade ettiğimiz halde, ikincisini söylemişiz gibi ele alıp cevap vermek, kendilerinin konuşmalarının başında bu konudaki kıymet ölçüleriyle ilgili olarak ifade ettikleri sözlerle uygun düşmedi.

Toplam sanayi sektörüyle ilgili olarak rakamlar söylediler. Tarım sektörüyle ilgili olarak rakamlar söylediler. Bizim de elimizde rakamlar var ve bunlar da resmi rakamlar. Kendilerinin burada okudukları rakamlar bâzı yıllara ait, ben de hepsini okuyayım, izin verirlerse. Elimde bulunan, 1965 yılından itibaren beş yıllık icraatı konuşabilelim, kendileri konuştuklarına göre, bu rakamları bizzat okuduklarına göre, üç aylık süreyle biz de sınırlı saymıyalım kendimizi:

1965'te 8,9 sanayi sektöründe hız, 1966'da 10,6; 1967 de 12,3; 1968'de 10, 1969 için, belki kesin rakam değildir. Ama 12 civarında olacağını ifade ettiler. Biz de söyledik; bâzı yıllarda hedefe yaklaşmış, bir yıl hedefi aşmış, ama birçok yıllarda hedefin altında kalmış. Tarım sektörü kadar vahim değil, ama altında kaldığı da bir gerçek. Plânın hedefi %12, ortalama aldığımız zaman %12'nin altında bir rakam buluyorsunuz ve bunun kümülâtif tesiri, mürekkep faiz şeklinde büyüyen tesiri, Türk ekonomisinin sanayi sektöründe plânın istediği noktaya ulaşmaması, buna mukabil konut hizmetleri, ticaret gibi sektörlerde plânın istemediği ölçüde bir genişlemeyi ortaya çıkarıyor. Bunu söylemek bizim tabii hakkımız, vazifemiz.

Kalkınmanın plân esaslarına göre dengeli olmadığı meydanda. Kalkınma Plânımızın hedeflerinden biri, ekonominin dışa bağılılığını biran evvel ortadan kaldırmak. Sayın Demirel burada bir tarih söylediler; “Daha 1963 yılında, plânın yürürlüğe girdiğinde, Türkiye'nin 15 yıl müddetle dış yardıma muhtacolacağı esasen kabul edilmişti” dediler. Arkadaşlar, hafızam beni yanıltmıyorsa, plânın yapıldığı 1962 yılında bu Mecliste Birinci Kalkınma Plânı konuşulurken, Türkiye'nin 15 yılda değil, 10 yılda, 1972 yılında olağanüstü dış yardım ihtiyacından kurtulacağı ve 1972'den sonra artık normal ticari krediler, normal muameleler dışında Devletten Devlete bir olağanüstü yardıma milletimizin ihtiyaç duymıyacağı hesab edilmişti.

Ortada bir 1975 rakamı da vardır, ama 1975 rakamı ikinci Plân tatbikatı sırasında ortaya çıkmış olan yeni tarihtir. Yani, plân hedefine bu noktada yeteri kadar ulaşılacağı anlaşıldıktan sonra, tarih geriye doğru uzatılmıştır. Bugün birçok iktisatçılar, yerli ve yabancı uzmanlar, bu gidişle Türkiye'nin 1975 senesinde de, yani beş sene sonra da dış yardım ihtiyacından tamamiyle kurtulacağı iddiasını kabul etmiyorlar. Açık söyliyelim; gidiş o değil, ithalât ihtiyacının durmadan kabar-

ması, sanayileşme politikamızdaki bâzı hatalarla ilgili olarak belki de durmadan hızla kabarması, buna karşılık, ihracatımızın istediğimiz kadar gelişmemesi ve dış ödeme dengesine tesir eden diğer kalemlerin; yabancı sermaye, turizm, filo gelirleri, deniz ticareti gelirleri v.s. gibi faktörlerin umduğumuz gibi gelişmemesi yüzünden, tarih durmadan gerilemekte. Hâlbuki Türkiye'nin ekonomisinin dışa bağıllıktan kurtulması, yalnız iktisadi bir dâva değil, siyasi yönleri olan bir dâva.

Türkiye'nin milletlerarası âlemde sesini daha rahat yükseltmesi, siyasi forumlarda daha iyi münakaşa ve mücadele etmesiyle ilgili çok önemli ve çok hayati bir hedef... Biz bu hedefin şevkini, ümidini, heyecanını yüreğinde duyan insanlar olarak, bu mevzudaki gecikmelere ve aksaklıklara dikkati çektiğimiz zaman, bunun haksız birtakım tavizlerle karşılanmaması icabeder.

Yıllardan beri Türkiye'de bir dış ticaret bakanlığı kurulması lüzumunu savunuyoruz. Hür memleketlere bakıyorsunuz böyle bir bakanlık var. Demirperde gerisine bakıyorsunuz, böyle bir bakanlık var. 1930 senesinin, bir şey satamıyan, fazla bir şey alamıyan Türkiye'sini düşünün. Nüfusu 35.000.000 değil, 15.000.000 civarında olan fakir ve istiklâl mücadelesinden çıkalı daha yedi sene geçmiş olan Türkiye'sini düşünün. Dünyadaki bağımsız milletlerin sayısı bugünkünün 1/3'i kadar olan bir devreyi düşünün. Milletlerarası GATT gibi, OECD gibi teşkilâtların bulunmadığı bir devreyi düşünün ve öyle bir devirde kurulmuş olan bir dış ticaret dairesi düşünün. 1930'un ihtiyaçlarına göre kurulmuş bir dış ticaret dairesiyle, 1970 Türkiye'sinin dış ticaret dâvasını halletmek mümkün değildir diye. Bütçe Komisyonunda söyledik, burada söyledik. Günün Ticaret Bakanı dedi ki, "Bu mevzu bir teşkilât meselesi değildir. Ayrı bir bakanlık, ayrı bir teşkilât kurmaya lüzum yoktur. Pekâlâ yapıyoruz, gidiyor..."

Arkadaşlar, Türkiye'de bir Ticaret Bakanlığı var, doğru, ama Ticaret Bakanlığı dış ticaret bakanlığı değildir. Ticaret Bakanı, en basit bir şey söyleyeyim; ihraç maddelerimizin fiyatını tesbit ederken, ihraç maddelerimizle ilgili tedbirler alırken, ihracat konusunu mu düşünsün, yerli müstehliki mi düşünsün, müstahsilin durumunu mu düşünsün? Biz Hükümette Türkiye'nin temel dâvası olan ihracat dâvasının müstakil bir sahibi olmasının fayda sağlayacağına kaaniiz, Bir kararname mi çıkıyor, bir iktisadi tedbir mi alınıyor; malî, krediye ait, paraya ait her hangi bir tedbir mi alınıyor? Dış ticaret açısından bunun etkilerini hesabeden, dış ticaret açısından müspet, menfi tesirlerini ölçen, bir müstakil kafanın, bir sorumlu insanın Bakanlar Kurulunda yer alması lüzumuna inanıyoruz.

Daha evvel de arz ettim; spor işlerinin önemini inkâr etmiyoruz. Ama arkadaşlar, Türkiye'nin bir numaralı davasıdır diye bizzat Sayın Başbakanın daha birkaç saat evvel bu kürsüde söylediği dâvanın, bir numaralı dar boğazdır, en büyük dâvadır diye plâna girmiş olan dâvanın Bakanlar Kurulunun 23-24 üyesi arasında bir müstakil sahibi olmaz mı diye, G.P. olarak mütemadiyen soruyoruz ve söylüyoruz. Demek ki, dünya konjonktörü yanında, Türkiye'de alınması lâzımgelen tedbirler vardır, organizasyonla ilgili tedbirler vardır, iktisadi tedbirler vardır. Kerem buyurun da iyi niyetli tenkidleri hışımla veya tezyifle karşılamayın.

Sayın Başbakan çeşitli noktalarda büyüme rakamları söylediler. Aslında tabii biz bu konularda büyüme olmamıştır demedik. Bizim ağzımıza yerleştirilmiş olan cümlede ifade buyurulduğu gibi, memleket geriye gitmiştir demedik ki, nasıl ileri gittiğini, muhtelif sektörlerden rakamlar söyliyerek, uzun uzun saymalarına biz sebebiyet vermiş olalım. Bunu, muhtemelen biz cevap vermek için değil, ama asla haksız görmediğim, bir hesap verme, bir bilanço yapma ihtiyacı ile ifade ettiler. Bizim sözlerimiz belki bunun bahanesi oldu.

Aslında bunları söylemelerini tabii karşılıyoruz; ama insaftan mütalâa edilirse arkadaşlar, Türkiye'nin hangi devresini alırsanız alınız, buna benzer artan rakamlar grafiğini bulursunuz.

1923'ten başlayarak, 1950'lere kadar geliniz, Cumhuriyetin ilk yılları... 1923'ten 1950'lere kadar geldiğiniz zaman, bazan âdetâ şakulî şekilde çıkan gayet dik grafikler bulacağınız birçok grafikler vardır. Grafiğin çok yatık seyrettiği sahalara vardır, doğru; ama sektörleri seçerek öyle rakamlar ortaya koyabilirsiniz ki, Türkiye'de %100, %500, %1.500, %8.000, %10.000 artışlar göstermek mümkündür. 1950-1960 arasını alınız, benzeri rakamları sayıp dökebilirsiniz. 1960'dan itibaren 1970'e kadar olan devreyi alınız, böyle rakamlar bulup çıkarabilirsiniz,

Türkiye gibi bir memleket, çok gerilerden başlayan bir memleket, kalkınma halinde olan bir memleket, büyüyen bir memleket; elbetteki büyüyen birtakım rakamlara sahibolacaktır. İster öğrenci sayısını alın, ister falan sahaya yapılan masrafı, lira olarak sarfiyatı alın, ister baca sayısını, ne söylerseniz söyleyiniz, her sahada Türkiye'de büyüyen rakamlar bulabilirsiniz ve bunlar insanı sevindirir arkadaşlar.

Bunun başarı hanesine kaydedilecek olanlarını biz tenkidetmeyiz. Dikkat buyurdunuzsa, bizim tenkidlerimizin hiçbiri, yapılmış olan müspet işleri karalar mahiyette olmamıştır. Bizim ağzımızdan; "Neden falan yerde baraj yapıldı, köstebekler gelir bunu oyar, sonra bu baraj yıkılır, Adana şehrini su basar" diye bir tenkid duymadınız, duymazsınız. Bizim ağzımızdan; "Falan yerde şeker fabrikası neden yapıldı? Türkiye'nin ihtiyacı yoktur, çimento fabrikası niye yapıldı veya elektriğe Türkiye'nin ne ihtiyacı var, bu elektrik lâzım değildi." sözünü duymazsınız. "Bu rakamları yapmıyalım mıydı? Bu elektrik fazladır diyor musunuz?" buyuruyorlar.

Ne zaman G.P. karşınıza çıktı da, hattâ ne zaman Feyzioğlu bütün siyasi hayatı boyunca, siyasi hayatından önce, her hangi bir kimsenin karşısına çıktı da, Türkiye'de elektrik rakamı artmasın dedi? Diyebilir miyiz bunu?

Bundan insan ancak sevinç duyar arkadaşlar.

Mühim olan bu değil, yani tartışmanın önemli noktası bu değil, gelişme çok mühim, hâdisenin kendisi çok mühim. Yalnız, bizim tartıştığımız konu, bu gelişme Türkiye'nin gelişmiş milletlerle arasındaki uçurumu kapatması için gerekli tempo da gidiyor mu?

Türkiye'de bir sektörü alıyorsunuz ve diyorsunuz ki, aynen ifade ettiler biraz önce: Şu sanayi dalında plân hedefini çok geride bıraktık. Plân hedefini o sanayi

branşında çok geride bırakmış isek ve sanayi sektörünün tümünde plân hedefinin yüzde şu kadar gerisinde kalmış isek, mantıkî ve riyazî olarak bu demektir ki; bâzı başka sanayi kollarında da plânın emrettiği noktaya ulaşamamışız. Biz bunları söylüyoruz ve bunları söylemek bizim hem hakkımız, hem vazifemiz.

Yapılmış olan müspet işi karalamayız; ama yapılmamış olan işleri söylemek de vazifemizdir. Türkiye’de yapılmamış işler vardır, ihmal edilen işler vardır ve en fenası arkadaşlar, kalkınma sıhhsiz bir şekle gelme yolundadır.

1950 ile 1958 arasında Türkiye’de rakamlar artmıyor muydu beyler? 1950 ile 1958 arasında istihsal grafiklerini aldığınız zaman yukarıya doğru gitmiyor muydu? Memleketin bir 4 Ağustos kararına sürüklenmesinin bununla ne ilgisi var? 4 Ağustos kararlarından kurtardı mı bu grafikler Türkiye’yi? Eğer kalkınma, içerde ve dışarda birtakım sıhhatli kaynaklar bulunmak suretiyle yapılmak gerekir iken, sıhhsiz birtakım usullerle yapılıyorsa, bütçeleriniz devamlı açık veriyorsa, Hazine açığı durmadan büyüyorsa, yaptırdığınız bir kanalın parasını ödiyemiyorsanız, satmadığınız malın bedelini ödiyemiyorsanız, dışarda alacaklarınız sıra bekliyor, içerde alacaklarınız sıra bekliyorsa ve Türk parasının kıymetinde tenezzül, azalma, geçmiş yıllara göre azalmamış ise, bunun üzerinde durmak lâzımdır.

Enflasyonist baskı bakımından, 1969’un, 1968’den farklı bir manzara arz ettiğini reddetmeye kalkışmasınlar Sayın Başbakan. O zaman çok eleme kapılırim, çok üzüntüye kapılırim. Çünkü, memleketin hayatî bir dâvasında, elinde rakamlar bulunduğu halde ve bunca kıymetli uzmanlar, Maliyede ve Plânlamada emrinde çalıştığı halde, 1969’un enflasyonist baskılar bakımından yeni bir tehlike durumu arz ettiğini hissetmemiş ve görmemişlerse, bundan üzüntü duymamak mümkün olmaz. Kaptan köşkünde oturan insanın bunu görmesi gerekir. 1970 yılına daha da tehlikeli bir durumda girmiş olduğumuz meydanda ve bunu ben söylemiyorum, 1970 programını açınız; 1970 programının altında, evvelâ kendi imzanızın altına bakınız, ondan sonra sayfalarını çeviriniz. Sayın Demirel, 1970 yılına Türkiye’nin, artan tazyiklerle girdiğini, sıkıntılı bir durumda girdiğini ve ciddi tedbirler alınmazsa 1970’in birtakım önemli malî hâdiselerle bizi karşı karşıya bırakacağını okursunuz. Bunların altında bizzat sizin imzanız var, uzmanlar yazmışlar imza buyurmuşsunuz.

O halde bunlar gerçektir. Bunları bu kürsüye getirdiğimiz zaman, bunun karşısına mevzu ile ilgili olmıyan birtakım rakamlarla çıktığınız zaman meselenin üstünde değil, meselenin yanında bulunuyorsunuz ve yanında konuşuyorsunuz demek bizim hakkımızdır.

Atılmış olan hiçbir temele biz dinamit koymayız. Elimizden gelirse memlekete yararlı her eserin temeline biz de harç koyarız, bizim muhalefet anlayışımız bu. Ama Türkiye’nin ciddi iktisadi meseleleri vardır ve 1966 yılından beri, işbaşına geçtiği günden beri Sayın Demirel’in vâdetmiş olduğu temele ait, esasa ait en önemli ıslahat tedbirlerinin birçoğu beş yıl el dokunulmadan kâğıt üstünde kaldığı içindir ki, Türkiye bugün bir sıkıntılı noktaya gelmiş bulunmaktadır. Biz bunların hesabını

soruyoruz arkadaşlar. Bunlar vâkidir, misaller vererek arz ettim, yıl, yıl, yıl okudum bütçe müzakerelerinde. Zabıtlar meydanda, sayfalarını zikrederek okudum. Bunların hiçbirine “doğru değildir” diyemezsiniz, hepsi sizin beyanlarınızdır.

Bu münakaşaları ve rakamları verirken, Sayın Demirel, hemen not ettiğim bir cümle daha sarf ettiler: Elbette eskiyi karıştıracamız. Hükümet olarak bize eskiyi karıştırmayın denebilir, ama elbette eskiyi karıştıracamız, elbetteki bu fiili durumu göstereceğiz, mukayese yapacağız.” buyurdular. Sayın Demirel, siz 1923’e kadar giden mukayeseler yaparsınız da, biz sizin Başbakanlık devrinize ait şu beş yılın rakamlarını verince, “Bırakın onları, o, seçimlerde konuşuldu bitti. Son üç ayın hesabını sorun benden.” demeye ne hakkınız olabilir? Bunun mantıki bir sebebi yok. (G.P. sıralarından alkışlar)

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak)— Bunlar icraatın münakaşasıdır. (A.P. sıralarından “Siz tahrik ettiniz” sesleri)

G.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Yani ben teşvik etmeseydim bu rakamları vermiyeceklerdi... İyi ki, teşvik etmişim, iyi ki vermişler. Bu gerçeklerin konuşulmasında fayda var arkadaşlar. Ben, verdikleri bâzı rakamları büyük inşirahla dinledim.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) — O zaman muahezenin mânası kalmaz.

G.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Ben muaheze etmiyorum, yalnız iki arşın kullanmıyalım diyorum. İktidar için başka arşın, bizim için başka arşın olmaz. Siz de konuşursunuz geçmiş rakamları, biz de konuşuruz. Konuşmıyalım diyen kim, konuşulabilir.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — C.H.P. Sözcüsünün sözlerine cevap vermeyin.

G.P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Onlara hiç cevap vermiyorum Sayın Ataöv. Bütün bunlar sadece benim temas ettiğim konulardır. Sayın Demirel’i çok dikkatle dinlediğim gibi, Sayın C.H.P. Genel Başkanını da dikkatle dinledim. Bu mevzuların hiçbirine temas ettiklerini hatırlamıyorum. Bu iktisadi mevzularla ilgili tenkidler konusunda Sayın Demirel’in verdikleri cevaplar bana verilmiş cevaplardı. Bâzı konularda hep “muhalefet” diye ayırmadan söylediler. Ama ben konuşmayı kendim yaptığım için, sözün hangisi bana geliyor, hangisi başka yere gidiyor, zannediyorum ki, yanılmadan hepsini bir bir ayıkladım ve kendime taallük eden kısmına cevap arz ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, vasıtalı vergi konusunda yine bana cevap verdiler ve dediler ki, “Vasıtalı vergileri tenkid etmek çok bayatlamış bir hâdisedir. Modern vergi teorisi, modern maliye teorisi vasıtalı vergilerin âdil olduğunu kabul eder ve saire...” Yani vasıtalı vergilerin de âdil olması mümkün olduğunu biz reddetmişiz gibi konuştular. Aslında benim konuşmam, gerek bütçe üzerinde konuşmam, gerek bugünkü konuşmam, çok dikkatle bir ayırım yapıyordu. Dedim ki, vasıtalı vergilerin mutlaka ve peşin hükümle adaletsiz olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Bunu ifade ettim, hattâ misal verdim daha evvelki konuşmamda bu kürsüde; lüks bir tüketim maddesi üzerinde, televizyon veya lüks araba üzerinde bir vasıtalı vergi elbetteki adaletsiz bir vergidir diye vasıflandırılmaz. Ama vasıtalı vergilerin genel karakteri müterakki olamayışlarıdır. Mesele gayet basittir arkadaşlar. Bu maddeyi vergilendirdiğiniz zaman, bir Devlet memuru satınaldığı zaman da aynı vergiyi öder, o Devlet memurunun elli misli kazancı olan kimse aldığı zaman da aynı vergiyi öder, aynı malı, yüz misli fazla kazanan bir kimse satınaldığı zaman ödiyeceği vergi aynıdır. O halde satınalan kimsenin gelir durumuyla, vergi taşıma imkânıyla mütenasip müterakki bir vergi koymanız mümkün değildir dedim. Aşıkâr bir şey bu. Modern teoriden bahsettiler; modern teori vasıtalı vergiler konusunda böyle söyler... Latifeye cevaz varsa Sayın Başbakana sormak isterim; bu modern teori dedikleri şey son iki yılda mı icadoldu? Çünkü iki yıl evvel bizzat imzalarını taşıyan ve Yüce Meclise sundukları kalkınma plânında benim savunduğum görüşü bizzat kendileri de savunmuş idiler.

Bakınız İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının 107'nci sayfasından okuyorum:

“Vergi sistemimiz içinde vasıtalı vergilerin payı yüksektir. Vasıtalı vergilerin kendilerine has özellikleri ve Türkiye’de uygulanan bâzı vasıtalı vergilerin kendi tiplerinin ileri örnekleri olmaması nedeni, vergi yükünün dağılmasında adalet ilkesinin istenen seviyede gözetlememesine yol açmaktadır. Vasıtalı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının büyük olması yüzünden müterakkilik, istenen ölçüde artırılamamakta, etkisiz, sınırlı kalmaktadır.”

Yine İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının 106'ncı sayfasından arz ediyorum:

“Vasıtalı vergilerin tersine müterakki etkilerini azaltacak tedbirin alınması yanında, sosyal adaleti gerçekleştirmede en tesirli bir araç olan vasıtasız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının artırılmasına çalışılacaktır.”

Bu, sizin Kalkınma Plânınızdaki taahhüdünüzdür. O halde bu modern vergi teorisi son iki yıl içinde icadolmadığına göre, modern vergi teorisinin söylediği şudur: “Vasıtalı vergiler bazan âdil de olabilir, ama genellikle asıl âdil vergiler müterakki vasıtasız vergilerdir.” Bu değişmemiştir, Plânda yazılı prensip çok doğrudur ve çok dengeli yazılmıştır.

Şimdi değerli arkadaşlarım, söylediğim noktayı iyi hatırlayınız, Sayın Maliye Bakanı buradadırlar. Bütçe Karma Komisyonumuzun imzasını taşıyan raporun yapılmıyorsa üçüncü sayfasında veya beşinci sayfasında bir tablo vardır, oraya bakınız, 1970 yılında 2 milyara yakın bir finansman açığı olacağı kabul edildikten sonra, bu finansman açığının tümünün vasıtalı vergilerle sağlanacağını gösteren bir tablo vardır. Bu gerçek midir, değil midir? Yanlış mı ifade ediyorum Sayın Bakan? Yanlış değil. Yani 1970 yılına ait bu, Hükümetin düşünceleri... Hükümet değişmedi ki... Maliye Bakanı bereket versin değişmedi... Şahsına karşı hiçbir itirazımız olmadığını ifade etmişizdir. Ama bu Hükümet değişmedi ki, vasıtalı vergiler bakımından düşünülmüş olan tasavvurlar ortadan kalkmış olsun.

Efendim, Sayın Maliye Bakanı vergiciliği bilen ve Maliye Bakanlığının servislerinden yetişerek gelmiş, çok değerli maliyeci arkadaşım Sayın Ferid Melen’le beraber çalışmış, kendisinin senasını Sayın Melen’den daima duymuşumdur. Senato kürsüsünde Güven Partisi Grubu adına kendisi hakkında Sayın Ferid Melen’in söylediği sözleri dinlemiş olursanız, - Hükümet buhranından önce söylediği sözleri - Güven Partisinin buhrandan önce ve buhrandan sonra da bâzı eşhas hakkındaki hükümlerinin, bunlar müspet de olsa, menfi de olsa fazla değişmediğini tesbit edersiniz. Bizim itiraz ettiğimiz kimseler vardır, ama bu, Sayın Erez değildir, açıkça söyleyeyim. *(G.P. sıralarından alkışlar)*

Arkadaşlar, turizm gelirleri bakımından Sayın Başbakan burada bâzı rakamlar okudular ve yine maalesef çok büyük bir hamle yapıldığı kanaatini verecek şekilde sanki bu dâvada özlenen elde edilmiş gibi konuştular. Yine bizim ağzımıza söz yerleştirmek suretiyle “Neden İspanya gibi 1,5 milyara varmadınız?” Canım bunu söyleyen kim efendim? Eğer buraya bir muhalefet partisi çıkar da neden beş yılda İspanya gibi 1,5 milyar dolar elde etmediniz derse veya neden Yunanistan gibi 200 milyon dolara yaklaşmadınız derse bunun cevabını verirsiniz. Ama biz bunu söylememişiz ki...

Bizzat Sayın Demirel’in imzasını taşıyan hedefler var; 1965, 1966, 1967, 1968, 1969. İspanya’yı falan bırakın, sizin çizdiğiniz hedefler var. Bu hedeflere varılmamış. Biz bunu gösterdik. Hep bu hedeflerin gerisinde kalınmış. Ha, son yıla ait verdikleri bir rakam var. Değerli arkadaşlarım, izin verirsiniz bu mevzuda “İ” nin üstüne noktayı koymak suretiyle gerçeği tam olarak aydınlatalım.

Doğrudur, Türkiye’de turizmden sağlanan döviz gelirlerinde son zamanla bir artış göze çarpar. Ama Sayın Demirel acaba kabul etmezler mi ki, bu artışın önemli sebeplerinden biri, “turist tarifi” nin değiştirilmiş olmasıdır. Evvelce turist saymadığımız bâzı kimseleri, turistin tarifini değiştirmek suretiyle; yani bir cümleyi silmişsiniz, yerine başka bir cümle yazmışsınız. Turist şudur demişsiniz, sonra daha genişleten bir şekilde yazmışsınız; turistin içine şu da girer, şu da girer diye turistin tarifini, tanımını genişletince tabii rakam birdenbire daha evvelki çizdiği grafikten sıçrarak bir başka çizgi göstermiş.

Bir başka iş daha yapılmış; Türkiye’de vazifeli olan bütün kordiplomatığın sayılarının ne kadar çok olduğunu ve bunların ne kadar çok Türkiye’de döviz kullandıklarını biliyorsunuz. Bunların dövizlerini, turistlere tatbik edilen yeni kur üzerinden bozdurmalarına imkân vermek için, yabancı devletlerin Türkiye’de görevlendirdikleri ve buraya elçilik mensubu olarak gelmiş olan kimseler de turist kapsamına alınmıştır ve onların da Merkez Bankasına bozdurdukları dövizler evvelce elçiliklerin bozdurdukları dövizler diye yazılırken, şimdi turist dövizini yekûnuna dâhil edilmiştir, bunun da hesaba katılması icabeder. Bu böyle değil midir Sayın Demirel ve bahis buyurduğunuz 4 milyonluk içinde bu elçiliklerin bozdurdukları dövizlerin yapı ne kadardır? Gerçek bu. Ha, bunu Feyzioğlu iddia ediyor diyemezsiniz. Çünkü izin verirsiniz bu konuda da bizzat muteber bir şahit zikredeceğim. Resmi Gazete, 1970 programı, sayfa 126 ve sayfa 7: “Yabancı turist trafiğinin kapsamını genişletici yön-

de yapılan değişiklik, istatistiklerde görülen artışın sebeplerinden biridir.” İmza: Sayın Demirel ve arkadaşları. Bizzat imzanızla, bu artışın sebeplerinden birinin, turist tarifini genişletmekten doğduğu belirtilmiştir.

Yabancı elçiliklerin gelirlerinin de, Merkez Bankasına bozdurdukları paraların da turist dövizleri olarak hesaplara girmekte olduğu yine plân hükümlerinden anlaşılmaktadır. Esasen bu tatbikatı burada bulunan maliyeciler arkadaşlarımız çok yakından bilmektedirler.

Değerli arkadaşlarım, turizm konusunda bâzı rakamlar arz ettim ben. Bu rakamların bir tanesi bile sizin imzanızı taşıyan dokümanlar dışında bir başka vesikadan alınmış değildir. Hepsisi Resmi Gazetede Hükümetin imzasını taşıyan belgelerden alınmıştır veya sizin iktidarda bulunduğunuz devreden evvelkiler de, o devrin hükümetlerinin imzasını taşıyan belgelerden alınmıştır. Hatırlanacağı üzere, ihracat konusunda duraklamanın daha çok son yıllarda olduğunu belirttiğim halde, turizm konusunda hedeflerine ta 1963’ten başlayarak hiçbir yıl ulaşamadığım ifade ettim. Samimiyetle söyledim ki, Birinci Plânın beş yılında da, İkinci Plânın iki uygulama yılında da daima plân hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Bu bir gerçek. “İspanya’ya niçin ulaşmadınız, niçin Bulgaristan kadar turist getirmediğiniz?” dedik ki bu cevabı veriyorsunuz. Kendi plânınızda ve programınızda tesbit ettiğiniz hedefe ulaşmadığını arz ediyoruz. Bu kadar haklı ve sizin rakamınızla, sizin tesbit ettiğiniz hedefle, sizin gerçekleştirdim diye getirdiğiniz resmi rakamı karşılaştırıp ortaya koyduğumuz zaman bunun her hangi bir şekilde gerçek dışı olabilecek hangi noktası olabilir ki, bu noktadaki sözlerimizi cerh ederken “verdikleri rakamların hiçbirisi doğru değildir” tarzında umumî bir hükümle bunu itiyorsunuz.

Değerli arkadaşlarım, bâzı sahalarda, bizim tenkid ettiğimiz sahalarda, bizim doğru değildir bu demediğimiz sahalarda bâzı rakamlar verdiler. Fakat Sayın Demirel’in G.P. Grubunun görüşlerine verdiği cevaplar genellikle şöyle bir karakter arz ediyordu: Biz “Kolu tutmuyor, tedavi edelim, bu kolun tutması lâzım, güçlenmesi lâzım” dedik. Sayın Demirel, “Gardrobunda çok elbise var, bakın gravatı ne kadar sık” diye cevap verdi. Aynı şey değil. Gravatının sık olduğunu reddetmiyoruz. Olabilir, gardrobundaki elbiseler artmış olabilir, ama biz şu kola bakın dedik. Kol da bir gevşeme var, bir kudret düşmesi var, bunun tedavi yolu şudur, şöyle olmak lâzımdır dedik. O halde tenkidlerimizle cevaplar çok zaman karşılaşmadı. Çünkü bizim söylediklerimizle Sayın Demirel’in bize izafe ederek, bize atfederek söylettiği ve cevapladığı hususlar aynı olmadı.

Turizm konusunda yıllara ait rakamları ayrı ayrı arz ederek sizleri yoracak değilim. Bunlar zabıtlara esasen geçmiş rakamlardır ve hep si de resmi rakamlardır.

Muhterem arkadaşlarım, yabancı sermaye konusunda yine izin verirseniz tenkidlerimizi olduğu gibi değerlendirmekten veya belki söylediklerimizin dikkatle takibedilmemiş olmasından veya yeteri açıklıkla görüşümüzü ortaya koyamamamızdan mütevellit bir ayrı ayrı yollarda yol almak gibi durum hâsıl olmuştur. Yabancı sermaye konusunda söylediğimiz sözlerin hiçbirinin varid olmadığını ifade ettiler.

“Böyle mantık olmaz” dediler. “Ne gelmiş, ne gitmiş?” dediler. “Bir yıl zarfında ne kadar yabancı sermaye gelmiş, o yıl zarfında yabancı sermaye ne kadar kâr transfer etmiş, bunun hiçbir mânâsı yok” dediler. Aynen böyle söylediler, “Bunun mânâsı yok” dediler. Çünkü bu ekonomik bakımdan büyük mânâ taşımaz anlamında konuştular.

Şimdi değerli arkadaşlarım, bir yıl zarfında giden kâr transferinin mutlaka Türkiye’ye o yıl gelmiş ve yatırılmış olan yabancı sermayenin kârı olduğunu iddia etmeğe imkân yok. Çünkü 1969’da gelen yabancı sermaye belki hali inşaada olan bir fabrika için sarf ediliyor. Faize geçmemiş ki, kâr transferi yapsın. Belli bir şey. 1969’da giden kâr transferi daha evvel gelmiş olan yabancı sermayenin kâr transferidir. Bu belli. Ben bunu konuşmamda dikkatle belirttim. Bir yanlış anlama oldu, arkadaşlarımızdan birisinin sorusuna muhataboldum ve bu soruya cevaben konuşmamı bu mânâda yapmadığımı ifade ettim. Ama verdiğimiz rakamların hiçbir mânâsı yoktur sözünü kabul etmek mümkün değil. Eğer verdiğimiz rakamların bir mânâsı yoksa, Türkiye Cumhuriyetinin İkinci Kalkınma Plânı olan şu vesikanın, altında Hükümetin imzası olan ve Yüce Meclisin kabul oyu bulunan şu Kalkınma Plânının 57’nci sayfasındaki tablonun mânâsı nedir? Sayın Demirel’e bunu sormak mevkiindeyim önemi yoksa bu rakamların ne kadar çok geldiği, ne kadar çok kârın transfere gittiği; ödemeler dengesi projeksiyonuna neden bunlar önemli bir şekilde yazılmamıştır? Türkiye’nin ödemeler dengesinde bu rakamlar ciddi ve önemli birer kalemdir. Türkiye’nin ödemeler dengesini aldığınız zaman, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972 yıllarında Türkiye’ye ne kadar döviz nereden gelecek, Türkiye hangi dövizleri hangi sahalarda sarf edecek, gösterilmiştir ve burada yabancı sermayenin girişleri ödemeler dengesinin gelir kefesine, kâr transferi de gider kefesine yazılmıştır.

Şimdi size plânın 57’nci tablosu ve Kalkınma Plânının metnine dayanarak bâzı rakamları tekrar arz etmek istiyorum. İkinci Kalkınma Plânının birinci yılında 1968’de 40 milyon dolar gireceğini yazmışız. Buna göre Türkiye’nin dış ödeme dengesini hesaplamışız. 40 milyon dolar yerine 13 milyon dolar girerse, yani 27 milyon dolar eksik girerse bunun tesiri yok mudur? Hollâda’dan, Belçika’dan, Danimarka’dan, Lüksemburg’dan, Fransa’dan aldığımız Konsorsiyum kredilerinin toplamı kadar bir miktardır bu. Bu mühim bir rakamdır. 27 milyon dolar eksik girerse ehemmiyetli olduğu gibi, kâr transferi olarak burada öngörülen miktarın üstünde bir çıkış olursa, bunun da önemi vardır.

1968’de 23 milyon doların Türkiye’den yabancı sermayenin kârı olarak çıkacağı hesabedilmiş, ama 23 milyon dolar çıkış yerine fiilen yapılan kâr transferi 32 milyon doları bulmuştur. Yani giren 27 milyon dolar eksik, çıkan 9 milyon dolar fazla. 36 milyon dolar fark yalnız bu kalemdedir. 44 milyon dolar da ihracaatta plân hedefinin altında kalmışız. Yekûn 80 milyon dolar.

Tahminler bu şekilde gittiği zaman Türkiye’nin dış ödeme dengesi ne olur ve ekonomimizin dış yardıma muhtacolmadan hedefe ulaşması meselesi ne olur? Arkadaşlar, üzüntü duydum. Bu meselelerin ehemmiyetsiz meseleler gibi görülme-

si ve Türkiye’de yabancı sermaye konusunun bu kadar hafiflikle mütalâa edilmesi mümkün değil. Türkiye’de bizzat sizin plânlama işlerinde birinci derecede mesul olduğunuz devirlerde İktisadi Plânlama Dairemizin başı olarak çalışmış çok kıymetli bir iktisat hocamız vardır, Sayın Baran Tuncer. Sayın Baran Tuncer’in “Yabancı sermaye” adı ile üniversite yayınları arasında neşredilmiş güzel ve ilmî bir etüdü vardır ve bu etütte Türkiye’de bâzı yabancı sermaye kuruluşlarının son derecede fahiş kârlar elde ettikleri ve bunları transfer ettikleri belirtilmiştir. Bu bir ciddî meseledir. Bu ciddî meseleyi buraya getirmek vatanseverliğin icabıdır. Türkiye’nin geleceğinin icabıdır. Bunları ortaya getirdiğiniz zaman; gelen söyleymiş, giden söyleymiş; bunlar mukayese edilebilir rakamlar değildir ve bunu söylemenin mânası yoktur diye elin tersi ile itilebilecek şeyler değildir.

Bu rakamların bir mânâsı yoksa, neden Kalkınma Plânının 57’nci tablosunda bu rakamlar alt alta konulmuştur arkadaşlar? 1972 senesine kadar konulan rakamlara bakınız. Kalkınma Plânımız daima yıl zarfında giren yabancı sermayenin çıkan kârlardan fazla olacağını öngörmüş. Ama plânın birinci yılından, bu gidişle son yılına kadar mütemadiyen çıkışlar girişlerden daha fazla olacaktır ve bu mesafe maalesef her yıl biraz daha artarak gitmek istidadındadır. Mütemadiyen büyüyen bir mesafe ile karşı karşıya kalacağız. Bunu düşünmek, bunun üzerine eğilmek bizim vazifemiz değil mi?

Sayın Demirel döviz rezervlerimizin, Merkez Bankası rezervlerimizin artmış olduğunu gösteren bir rakam söylediler. Bu rakamı zaptedemedim. Şüphesiz zabıtlardan bakacağım. Bir sual hatıra geliyor. Rezervimiz bu kadar çok ise transferler neden bu kadar çok bekliyor ve transferlerin bekleme süreleri neden mütemadiyen uzuyor?

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel ile bu iktisadi konuları tartışırken temel nosyonlarda bâzı farklarla karşılaşyoruz. Mazur görsünler, bâzı temel nosyon, temel kavram hatalarıyla karşı karşıya kaldığımız kanaatine vardım. Hayat pahalılığı konusunda söylenenlerle zirai mahsullerin değerlendirilmesi konusunda söylenenlerin tam bir tezat teşkil ettiği yolundaki beyanlarını da kabul etmemiz mümkün değildir. Mesele söyledikleri kadar basit bir yalınkat olmadığı için doğru değildir.

Türkiye’de buğday müstahsili köylü vatandaşın buğdayını elde eder etmez, zirai alet borcunu ödemek için, esnafa borcunu ödemek için, kooperatife, bankaya borcunu ödemek için, uzun kış aylarında pazeni, bezi, tuzu, gazı için borçlandığı esnafa borcunu ödemek için buğdayını biran evvel elden çıkardığı bir gerçek. Hububatını götürüp ofise satan vatandaşın ortalama diyelim 80 küsur kuruşla hububatını satmadıktan sonra kış aylarına doğru aynı hububatın bir köyün çarşısında, pazarında 100 kuruşa, 110 kuruşa satıldığı bir vakıa değil midir arkadaşlar? O halde hem hayat pahalılığı olabiliyor, hem de müstahsil vatandaşın, bilhassa dar gelirli ve orta köylü vatandaşın elinden, belki büyük çiftçinin değil, ama dar gelirli vatandaşın elinden mahsulü çıktıktan sonra bu fiyat artışlarının vukubulduğu bir hakikat değil midir?

Türkiye’de pancar müstahsilinin durumuna dair söylediğim bir gerçek değil midir? İhtiyaç maddelerinin fiyatları yükseldiği halde, hayat herkes için olduğu gibi bu vatandaşlar için de pahalılaştığı halde bundan beş yıl evvel pancarının bir kilosunu sattığı fiyatın daha altında bir fiyatla satmaya mecbur olduğu bir gerçek değil midir?

Sayın Başbakan burada dışardan ithal ettiğimiz buğdayın fiyatının 52 kuruşa geldiğini söylediler. Dışardan ithal ettiğimiz buğdayın 52 kuruşa geldiğini söylerken şüphesiz doları dokuz lira üzerinden hesab ederek rakam ifade etmektedirler. Aslında bu suni bir kurdur. Doların gerçek değerini aksettirmiyen suni bir kur üzerinden hesap yaptığınız zaman pekâlâ rahatlıkla dışardan gelen buğdayın 52 kuruş olduğunu söyleyebilirsiniz. Ama komşu memleket Yunanistan’a bakınız ve kuru gerçekçi bir zemine oturarak hububatın fiyatını orada kontrol ediniz, Trakya köylüsü hududun öbür tarafında kaç satıldığını ve kendisinin kaç sattığını biliyor ve bunu inanınız ki, kartezyen mantıkla, Descartes’in herkese eşidolarak dağıldığını söylediği sağduyu ile köylü vatandaş kendisi görüyor. Üzüm ve saire için hep böyle.

İzmir ilçelerinde gezerken bir yerde karşımıza güzel bir levha çıkardılar. “Hep turizme, turizme; biraz da kuru üzüm” diyordu levha. Kuru üzümün ıstırabını söylüyordu. Bağlarımızı söküyoruz, fiyat artık masrafı karşılamıyor. Potasa fiyatı artmış, işleme masrafı artmış, nakliye artmış, işçilik artmış, her şey artmış; ama gerçekçi olmıyan bir kur üzerinden değerlendirildiği zaman ihraç malı mahsullerimiz müstahsilinin derdi vardır deniliyor. Bu dertler vardır arkadaşlar.

Üniversiteler konusunda, herkes şahit, Sayın Başbakan bâzı rakamlar verdiler. İşte 300 milyon lira sarf ediliyormuş, şimdi şu kadar milyon lira sarf etmişler üniversitelere. Falan yerde, Karadeniz Teknik Üniversitesinde iki bina varmış, doğru iki bina vardı, bu bir hizmet nöbeti. İlk iki binanın temelini galiba gidip biz atmıştık. Başkaları yapılmış, siz yapmışsınız. Sizden sonra başkaları gelecek onlar da yapacaklar. Biz temenni ediyoruz başkası gelsin diye, reyimiz saklı değil. Bu hizmet yarışı devam edecek. Üniversiteler konusunda yeni binalar yapılmış, üniversitelere ayrılan ödenekler artmış diyorsunuz. Sayın Demirel, biz bunları reddetmedikki; daha doğrusu G.P. adına üniversiteler konusuna temas ettiğimiz zaman bizim söylediğimiz hususların hiçbirisi sizin beyan ettiğiniz bu cevaplarla ilgili değildir. Biz üniversite meselelerine temas ettiğimiz zaman, bina yapmadınız demedik. Bütçeden üniversitelere ayrılan parayı arttırmadınız, eksiltiniz demedik. Biz başka şeyler söyledik ve bu söylediğimiz şeylerin hiçbirine cevap verilmedi. Buna eski mantıkta “müsadere al el matlup” derlerdi. Yani söylenmiyen bir hususu ele alıp onu âdetâ izafe edip, ona cevap vermek. Fakat yine eski mantık ilminin en yufka dediği münakaşa tarzı da işte bu müsadere al el matlup usulüne dayanan münakaşa tarzıdır. Yani karşınızdakinin ağzına söylemediği bir tenkidi yerleştirip ona cevap verme tarzıdır. Bizim söylemediğimiz hususlar cevaplanmış oldu.

Sayın Demirel’in belki dikkatinden kaçmamıştır; yanılmıyorsam bugünkü Son Havadis Gazetesinin (Son Havadis Gazetesinin muhalefetin görüşlerini savunmadığı meydana) başyazısında üniversiteler konusunda yazılan bir kaç cümle var.

Üniversitedeki şartların son derecede ağırlaştığını ifade ettikten sonra; “Ceza hukukunun kapsamına giren her türlü fiil üniversitelerde ve akademilerde pervasızca işlenmektedir. Üniversite hocalarının bu şartlar altında ders verirken ve imtihan yaparken eskisi gibi titiz davranacakları düşünülemez, öğretim üyesi her şeyden önde kendi selâmetini kollamaya ihtiyaç duyar olmuştur...”

AHMET BULDANLI (Muğla) — Muhtardırlar, içeriye giremiyoruz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Onu da arz edeceğim, sabredin, efendim.

İstemezüklerden bahsediliyor, üniversitelerde öğretim üyelerindelki terör havasından, tedhiş havasından bahsediliyor ve sanıyorum ki, bu başyazıları yazan da üniversite ile yüzde yüz işi olan bir zattır, yanılmıyorsam. Şöyle devam ediliyor: “Üniversitelerde parlak istikbâl vadeden binlerce genç vardır, öğretim kadroları iftihar edilecek yüzlerce değerli elemana sahiptir. Ancak bunlar bir araya gelince ve aralarına teşkilâth ihtilâlciler sızınca gliserinle sülfonitrik karışımını andıran patlamaya hazır bir potluluk meydana çıkmaktadır. Yüksek öğrenim kuruluşlarının bugünkü rejimi belki memlekete faydadan çok zarar getirmek istidadındadır. İlim ocakları köklü bir reform ile disiplin altına sokulmazsa ve huzura kavuşturulmazsa ilerde daha da ağır sakıncalarla karşılaşılabilir...”

Değerli arkadaşlarım, biz bina yapmadınız demedik. Bugünkü Son Havadis Gazetesinin de belirttiği gibi üniversitede yapılması gereken reform yapılmamıştır ve makale şöyle başlıyor: “Yükseköğretim kuruluşları dejenere olmaya yüz tutmuşlardır” Yükseköğretim kuruluşlarının ciddî dertleri vardır. Bunlara dikkati çekmeye çalıştık.

Hatırlanacaktır arkadaşlar, bunu bu defa getirmiyoruz. Buhran oldu da şimdi getirmiyoruz; geçen yıl bütçesinde söyledik. Öğretmen yürüyüşü olduğu zaman ve Türkiye’de seçimlerden sonra öğrenci hareketleri ile öğretmen yürüyüşleri konusunda Mecliste bir gündem dışı konuşmalar serisi yapıldığı gün de Yüce Meclise arz etmek fırsatını bulmuştum, üniversitelerimizin ve bâzı yüksekokullarımızın silâh deposu haline geldiğini, ihtilâl yuvası haline getirildiğini arz ederek, arama yapılmasını bu kürsüden talebetmiştim. Arkadaşlarım hatırlıyacaktırlar ki, G.P. Grupu adına silâh araması yapılmasını talebettiğimiz günden bir kaç gün sonra İstanbul’da bir yüksek öğretim kurumunda arama yapıldı ve pek çok sayıda molotof bombası, tabanca, silâh ele geçirildi. Fakat biz bu kürsüde aramanın ani olarak ve baskın şeklinde yapılması halinde sonuç verebileceğini söylemiştik. Bir yerde arama yapıldı; gayet tantanalı, depdebeli, silâhlar masalar üzerine serilmek suretiyle fotoğraflı bir basın toplantısı yapıldı. Basın toplantısında başka aramaların yapılacağı ilân edildi. Ondan sonra birer gün ara ile İstanbul’da Site Yurdu, Kadırga Yurdu, arkasından Ankara’da falan bina, falan yurt, Ziraat Fakültesinde aramalar yapıldı.

Değerli arkadaşlarım, bu usulle yapılacak aramadan bir fayda bulmak mümkün mü? Nitekim baskın halinde yapılan birinci aramada külliyetli miktarda silâh ele geçirildiği halde ondan sonra yapılan aramalarda şu kadar santim uzunluğunda bir

bıçak falan gibi, nasılsa neşriyatın farkına varmamış olan bir gafilin üzerinde yakalanan bir silâh gibi bâzı sudan neticeler elde edildi.

Mesele bir tutum meselesidir derken bunları söylüyoruz arkadaşlar. Gevşeklik vardır, basiretsizlik vardır, bu meselelerde daha ciddi bir tutuma ihtiyaç vardır, derken işte buna benzer misaller söylüyoruz.

Türkiye'nin meseleleri büyüyerek gidiyor, küçülmüyor. İktisadi meseleler büyüdüğü gibi, huzurla, güvenle, asayişle ilgili, rejimin kaderiyle ilgili meseleler büyüyerek gidiyor. Bugüne kadarki başarı tablosu ve icraat tablosuyla Türkiye'de bu gidişe dur demeye bugünkü Hükümetin muktedir olduğuna inansak bunu bu kürsüden açıkça söyleriz arkadaşlar; ama hakikaten inanmıyoruz ve Türkiye'nin selâmeti, rejimin selâmeti için bir nöbet değişikliğinin zararlı olmayacağı kanaatindeyiz. Bu nöbet değişikliğinin memlekete zarar vereceğine inanmadığımız gibi, A.P. ne de, Sayın Demirel'e kararlı olacağı kanaatinde değiliz. Bunu da tam bir samimiyetle söyledığımızı ifade etmek istiyorum.

Zirai mahsuller konusunda, fındık bahsinde rakamlar verildi, arz edecek değişim, başka rakamları bir bir söyleyecek değilim.

Et ve Balık Kurumu ile ilgili olarak söyledikleri, kuraklık yılı olarak bu yıl alınan tedbirlerle ilgili idi. Benim mâruzâtım kuraklık olsun olmasın her yıl görülen bir hastalıkla ilgili idi.

Mahalli idareler konusunda buyurdular ki, biz bu kanunu geçen dönemde sevk ettik, bu dönemde de sevk ettik. Biz de diyoruz ki, iktidar partisi, çoğunluk partisi 1966 yılının bitiminden önce çıkaracağını vadettiği bir kanunu beş yıl sonra sevk ettim, diyerek yetinemez. Bunu çıkarmak imkânı, sıkı bir şekilde takibedilseydi vardı. Sıkı bir şekilde takibedilen kanunların bu Meclisten nasıl çıktığını biliriz. Takibedilmeyen birtakım mevzuların da ne kadar hayati olurlarsa olsunlar, ne kadar Türkiye'nin temel dâvası olurlarsa olsunlar, Komisyonlarda kaldığını biliriz, arkadaşlar, icranın bunda bir rolü vardır, icranın başının bir sorumluluğu vardır. Bunu açıkça söylemek tabiidir.

Notlarla konuştuğum için zamanı hesaplıyamadım. Vaktinizi biraz fazla almış olduğumu görüyorum.

Kıbrıs dâvasında bir kaç konuyu arz edeceğim ve sözlerimi kısa kesmeye çalışacağım.

Kıbrıs konusunda G.P.'nin görüşleri çok açık olarak bu kürsüye getirildi. Sayın Başbakan hatırlattılar; bir genel görüşme istedik ve mevzuu burada enine, boyuna tartıştık. Hükümete verdiğimiz ve millî menfaatler bakımından o gün yayınlamadığımız, bugün de yayınlamayı henüz düşünmediğimiz bir muhtıramız vardır. G.P. olarak biz uzun vadeli millî hedefin taksim olması gerektiği görüşünü inançla savunuyoruz. Karşı taraf Enosis hedefini millî hedef olarak ilân edip dururken, Makarios'undan Yunan cuntasına, mektepteki hocadan köy papazına varıncaya kadar her yerde ve herkes Enosis hedefini ilân edip dururken, millî hedeften vaz geçmediğini

söylerken, Türkiye kendi millî hedefini ifade etmezse bir uzlaşmaya varmak da muhtemeldir. Millî hedefimizi bilmeye mecburuz. Ara bir yola gidilecekse, bu ara yol da ancak hakiki millî hedefimizi bilmekle ve onu takibetmekle gerçekleşir inancındayız.

Üniter devlet konusunda C.H.P.'nin Sayın Genel Başkanı ile Sayın Demirel ve Çağlayangil arasında bir münakaşa vardır. Bu üniter devlet sözünün Çağlayangil tarafından ne zaman ve nasıl telâffuz edildiğini hatırlıyanlardan biriyim. Sanıyorum Bütçe Komisyonunda Sayın Çağlayangil Kıbrıs konusunda müzakere yapılırken bunu ilk defa söylediler. Üniter devlet sözünü duyduğum zaman irkildiğimi ifade etmeliyim. Hattâ dostum olan Siyasal Bilgiler Fakültesindeki eski arkadaşlık yıllarımdan tanıdığım ve o gün orada bulunan bâzı zevata; “Nasıl olur, Türk Hareketi’nin böyle bir görüşü olabilir mi? Üniter devlet sözü nereden çıktı? Biz bunu kabul mü ettik?” diye sorduğum zaman, “O mânada sarf edilmemiştir.” dediler.

Aslında mesele galiba üniter devlet sözüne Sayın İnönü’nün verdiği mâna ile Sayın Çağlayangil’in verdiği mânanın birbirinden çok farklı olmasından doğuyor.

Burada Sayın Başbakan üniter devletten bahsederken dediler ki; “Yani Kıbrıs’ın iki tane mi büyükelçisi olacak, falan memlekette?”

Arkadaşlar, Amerika Birleşik Devletleri üniter bir devlet değildir, federal bir devlettir. İsviçre üniter bir devlet değildir, federal bir devlettir, ama İsviçre’nin Türkiye de iki büyükelçisi, üç büyükelçisi mi var? Bir İtalyanca konuşan bölgenin, bir Fransız bölgesinin, bir de Alman bölgesinin üç tane büyükelçisi yok. Federal devletlerin de millî savunma konusunda, dış politika konusunda, bâzı millî olması zaruri olan konularda tek servisle idare edilmesi pek tabiidir. Üniter devlet federal bünyenin zıddı olarak kullanılır. Üniter devlet Enosisin karşılığı değil, üniter devlet taksim edilmemiş, yani arazi bütünlüğünü muhafaza etmiş Kıbrıs anlamında kullanılmaz, olsa olsa Yunanlılar veya Rum tarafı; “Biz Enosis’ten bahsetmiyelim, siz de taksimden bahsetmeyin şu masa başında, geliniz bağımsız Kıbrıs’ı ayrı devlet olarak, Yunanistan’a katılmamış ve ortasından taksim edilmemiş ayrı devlet olarak, müstakil devlet olarak kalmış Kıbrıs’ı nasıl idare edeceğiz?” meselesi üzerinde duralım demiş olabilirler. Konuşma ancak bu zemin üzerinde başlamış olabilir. Ancak, üniter devlet sözü bunu ifade etmek için kullanılmışsa, sarîh bir terim yanlışlığı vardır; yani bağımsız, müstakil, tek devlet, ayrı devlet mânasında kullanılmışsa, üniter devlet bu demek değildir. Üniter devlet federal devletin zıddıdır.

Ne idi Kıbrıs statüsü? Kıbrıs’ın kanaatimce Londra ve Zürih’te kabul edilen statüsü coğrafi esasa dayanmıyan, fakat ayrı cemaatler esasına dayanan kazi federatif sistemdir, şibih federatif yahut. Federalizme benzer bir sistemdir, pek geniş ölçüde federal unsurlar ihtiva eden bir sistemdir. Kıbrıs Anayasasını baştan sona kadar okuduğumuz zaman sarîh bir coğrafyaya, sarîh bir alana ayırmak suretiyle, “şurası Türk eyaleti, burası Rum eyaleti” diye bir ayrılık gözetilmemiştir. Ama Mecliste sandalyalar, “Bunlar Rum sandalyaları, bunlar Türk sandalyaları” memuriyette de, “yüzde şu kadar memuriyet Rum unsurunun şu kadar yüzde memuriyet Türk unsurunun kullanacağı memuriyet” diye bir nevi federalizm esasına dayanmıştır.

Ben şahsan federal yapının Kıbrıs'ta devam edebileceğine, yaşama gücü olduğuna asla inanmıyorum. Federal bir devlet millî birlik şuuru olan yerde yaşar.

Bir defa arz ettim, kısaca tekrar edeyim: Amerika Birleşik Devletlerinde Tek-saslı vardır, Kaliforniyalı vardır, ama hepsi ben Amerikalıyım, der. İsviçre'de Fransızca konuşan ve İtalyanca konuşan ve Almanca konuşan İsviçreli Alman bayrağını görünce nefret eder, Fransız bayrağına benim bayrağım demez, İtalyanca konuşan kendisini İtalyan saymaz, ben İsviçreliyim, der ve hepsi İsviçre bayrağı altında ölmek ister, o bayrak için savaşmaya can atar. Kıbrıs ta böyle bir millet yok, bir İsviçre milleti yok, bir Amerika milleti gibi bir millet yok. Kıbrıs'ta Türk milletinin parçası var, Kıbrıs'ta Yunan milletinin devamı var. (*G.P. sıralarından alkışlar*) Kıbrıs'ın bir bayrağı var, üzerinde bir yeşil ada resmi bulunan bir bayrağı var, ama bu Kıbrıs bayrağını Kıbrıslıya sorsanız bilmez. Türk unsuru evine Türk bayrağı asıyor, Rum unsuru Yunan bayrağı asıyor. Benimki Cumhuriyet Bayramını kutluyor, öteki kralın cülûsunu kutluyor.

Arkadaşlar, bunlar ayrı millet. Kendilerini ayrı ayrı milletlerin parçası gören insanları federal bir sistem içinde yaşatmak mümkün değildir. Federal sistem millî birlik duygusunun kuvvetli olduğu yerde yaşar, ama millî birlik duygusu olmayan yerde mutlaka santrfüj kuvvet gibi büsbütün ayırır.

Biz de bir taksim istiyoruz. Federatif yol taksime götüren yol olabilir. Biz taksim tezini savunurken, esasen bunun başka çözüm yollarından belki geçerek varılacak, nihai ve son hedef olduğunu söyledik. Bugün masa başına, "Taksim" diye oturalım. Bugün taksimi elde etmenin mümkün olmadığını biliyoruz, ama bizim de bir millî hedefimiz olsun arkadaşlar. Yüz yıllara uzanan hedefleri olan milletlerin karşısında Türkiye'nin de biraz daha uzun vadeli hedefi olmak lâzımdır. Kıbrıs'ta millî menfaatlerimize uygun hal tarzı, barışçı hal tarzı, devamlı yaşama gücü olan hal tarzı, oradaki Türk unsurunu müstemleke halkı gibi ezdirmeyecek olan hal tarzı taksimden başka bir şey olamayacağı inancını yüreklerimize ve kafalarımıza yerleştirirsek, bu millî hedefe hangi yoldan, doğrudan doğruya mı, biraz dolanarak mı gideceğimizi tesbit etmemiz mümkün olur, ama hedefi bilmeliyiz.

Üniter devlet tâbirinin yanlış kullanıldığı inancındayım. Eğer her türlü federatif unsurdan ayıklanmış bir statü anlamında bir anlaşma zeminine varılmış ise, yanlıştır ve o zaman yapılan tenkidler tamamiyle hak kazanır. Benim bildiğim bu değil, bu müzakereyi yapan insanlarla konuştuğum zaman aldığım intiba bu değil. Ama başka, bu noktada bir endişem yok, Kıbrıs'ta bugün ayrı bir Türk Geçici Hükümeti var âdeta, ayrı bir icra kuvveti var. Bilâkis fiilî durum eskisine nazaran iki başlı olmaya doğru Kıbrıs'ı götürmekte. Ayrı bütçesi var; eskiden tek bütçesi vardı, iki bütçe var şimdi. Eskiden bir polis vardı, komiser Türk'tü, emrindeki polis memuru Rum'du veya aksi idi bir başka karakolda. Bugün Türk'ün ayrı polis teşkilâtı var, ayrı üniforması var, ötekinin ayrı polis teşkilâtı var; hattâ onun silâhlı kuvveti var, bunun silâhlı kuvveti var. Karşılıklı olarak bölünme devam etmekte. Yalnız biz bunu yaşatabilmeli ve devam ettirebilmeliyiz. Bunu, askerî yoldan, iktisadi yoldan, mânevi unsurlarıyla devam ettirebilmeliyiz. Hangi üniter devlet? Kıbrıs'ta bırakın

İsviçre gibi federasyonu, üniter, yani hiçbir federatif unsuru olmayan bir devlet kurulması mümkün değildir. Bu, Kıbrıs Türklüğünün sonu demek olur.

O halde üniter devlet tâbirini federal unsurlardan ayıklanmış, federatif mâhiyetten tamamen uzaklaşmış bir statü anlamında kullanmışlarsa tamamiyle yanlıştır, yok eğer bağımsız ve ayrı Kıbrıs anlamında kullanmışlarsa bunun da adı üniter devlet değildir. Hukukan bu tâbir onu ifade etmez.

Bir başka nokta... Benim için endişe kaynağı başka noktadan geliyor arkadaşlar; Parlâmentoda, memuriyetlerde, Bakanlar Kurulunda %30 temsil hakkını elde etmiş olan Türk Cemaatinin, şimdiki müzakerelerde Türk nüfusunun nisbeti kadar temsile razı olduğuna dair iddialar vardır; yabancı basında çıkmış, Atina'dan yayınlanmış iddialar vardır. %30 yerine Türk Cemaatinin memuriyet, Parlâmento ve başka organlardaki temsil oranını %18'e indirmeyi kabul ettik mi bu müzakerelerde? Bu noktanın açıklanması lâzımdır. Bu ve buna benzer somut, elle tutulur birtakım tâvizler verme yoluna gidilmekte midir? Bizi endişeye sevk eden bu olabilir.

Kıbrıs konusunun yeni unsurlarıyla bu Mecliste en kısa zamanda bir defa daha ele alınıp konuşulmasında Türkiye'nin menfaati olacağı inancındayım. Kıbrıs'ta maceraya heveslenebilecek olanlara da Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu dâvaya verdiği önemin bir kere daha hatırlatılmasının Kıbrıs cemaatinin durumunu kuvvetlendireceğini sanıyorum.

Patrikhane konusuna temas edildi. Değerli arkadaşlarım, bugünlerde Patrikhane ile ilgili çok yeni bir kitap elime geçti; "Dialogue Avec le Patriarche Athenagoras" adını taşıyan koca bir kitap, Patrik Athenagoras'la konuşmalar. Ortodoks kilisesinin ünlü kişilerinden birinin aylarca gelip, İstanbul'da oturmak suretiyle İstanbul Rum cemaatinin, Rum kütlesinin arasında Heybeliada'da, Fener'de uzun süren bir ikamet ve incelemeden sonra yazmış olduğu bir kitap. Dikkate değer bir kitap. Bu kitabı temin etmekte güçlük çektim. Fransa'ya sipariş verildiği zaman, Türkiye'den gelen bir sipariş üzerine evvelâ, "Bu kitabın Fransa dışına ihracı yasaklanmıştır" dediler, ama nihayet yolu bulundu ve Meclis Kütüphanesine de bu kitap geldi arkadaşlar. İstiyen arkadaşlarımız da inceleyebilirler.

Bu kitapta, Patrikhanenin son zamanlarda eskisiyle kıyas edilemeyecek kadar milletlerarası bir statüye yükselmiş olduğunu ve tehlikenin çok büyük ölçüde ciddiyet kazandığını gösteren bilgiler vardır.

İstanbul Ortodoks Kilisesinin Roma'daki Katolik Kilisesi ile barışması, 1.000 yıllık birtakım ihtilâfların çözülme yoluna girmesi, Türkiye bakımından önemli bir gelişmedir. Rusya'da bugün komünizm var. Çökmeye mahkûm bir sistemdir. Rusya'da din bahsinde geri dönüş başlamıştır. Rusya'da bir Ortodoks Kilisesi var. Tarih boyunca İstanbul'daki Patrikhane ile Moskova Patrikhanesinin Slâv memleketlerindeki Ortodoks teşkilâtının işbirliği Türk Devletinin başına hudutsuz gaileler açmıştır. Şimalimizdeki komünist tehlikesi yanında, İstanbul Patrikhanesi ile Moskova Patrikhanesi arasındaki ilişkilerin geliştirildiğini gösteren işaretler vardır. Bizzat Patrik Athenagoras'ın bir bakıma millet olarak gösterdiğimiz bazen aşırı mü-

samahanın, bazen gafletin ifadesi olan bir cümlesi dikkatimi bu kitapta çekmiştir: “Türkler, üstümüze kar gibi yağdılar, ama biz asırlar boyunca bu karın altında sıcacık barındık ve yaşadık” diyor. Cümle bizzat Athenagoras’ındır arkadaşlar. Aslında bu, Türk Milletinin müsamahasını gösterdiği gibi, dinde cebir kullanmadığını gösterdiği gibi, dâvanın nasıl görüldüğünü ve geleceğe ait ne gibi emeller beslendiğini göstermesi bakımından da önem taşır. Patrikhane konusunun da bu Mecliste münasip bir zamanda ele alınması gerekli olacaktır sanıyorum.

Sevgili arkadaşlarım,

Sayın Başbakan, son günlerin önemli tartışma konusu üzerinde de, neşriyat üzerinde de çok dikkatli olmaya çalışarak, haklılıktan, objektiflikten ayrılmamaya çalışarak söylediğim sözlere temas buyurdular.

Hür basının ehemmiyetini belirttiler, “Hür basın olan yerde, çok şeyler söylenir” dediler. Arkadaşlar, doğrudur. Gerçekler de yazılır, iftiralar da söylenir. Bu mevzuda sanırım, Türkiye Parlamentosunda bir gazeteci milletvekilinin taa yirmi yıl önce söylemiş olduğu bir cümle vardır. Fransız devlet adamlarından Üçüncü Cumhuriyetin ilk Cumhurbaşkanı Thiers’in bir cümlesi vardır; Thiers demiştir ki: “Bir memleketin aslında faziletsiz fakat tenkidler ortaya atılamadığı ve gerçekler söylenemediği için faziletli gibi gösterilen kimseler tarafından idaresi yerine, aslında faziletli, fakat hürriyetlerin suiistimali yüzünden çamur atılan kimseler tarafından idaresi daha iyidir.”

Bu söz hakikaten ağırlık taşıyan bir sözdür. Demokratik rejimin üstünlüğü buradadır arkadaşlar. Demokratik rejimde doğrudur, her türlü iddialar ortaya konabilir ama demokratik rejimde iftira da ortaya çıkar dedik, gerçek de ortaya çıkar dedik. Bu mevzuda açıklığa kavuşması gereken meseleler vardır ve bu meseleler yeteri kadar açıklığa kavuşmamıştır arkadaşlar. Bunu vicdanî bir kanaat olarak arz etmeyi bir vazife sayıyorum. Bu mevzuun üzerine, bir yangına körükle gider gibi gitmedik. Bu mevzuda büyük polemik açmaya, buhranın başından beri dikkat etmedik, ama bu mevzu yokmuş gibi, bu müzakerelerde bu mevzu yokmuş gibi davranmayı da mantıki saymadık.

Değerli arkadaşlarım; bu mevzu bugünün siyasi ortamı içinde bir mesele olarak şu Mecliste bulunan her arkadaşımızı meşgul etmiştir. Yüksek Murakabe Heyeti konusunda Sayın Başbakanın verdiği izahatı yeterli bulmadım. Tayinlerle ilgili olarak buyurdular ki; “Valiler tâyin edilir, müsteşarlar tâyin edilir...” Elbette ki tâyinler yapılır. Ama Yüksek Denetleme Kurulundan bahsederken bir taraftan 38 yıllık, 39 yıllık hizmetler, yorulmuş kimseler manzarası çizdiler, öbür taraftan merkez valileri söz konusu olunca; tam en verimli çağlarında 38-40 yaşında, 45 yaşında pek çok dinamik, iyi yetişmiş, tecrübe görmüş idarecinin hiçbir iş yapmadan İçişleri Bakanlığının odalarında bekletildikleri vakıasına temas etmediler. Merkez valileri, gerçekten son derece de kıymetli insanlar, boş durmakta. Bu bir mesele, öte yandan Yüksek Murakabe Heyeti ile ilgili olarak bir gerçeğin açıkça bu kürsüde söylenmesi lâzım. Bu değişiklik, arkadaşlar, zaman bakımından talihsiz olmuştur, çok talihsiz olmuştur.

Bu heyetin Devlet Demiryollariyle ilgili bir raporu tartıştığı, bugün başka yerlere nakledilen kimselerin böyle bir raporun yazılmasında, tartışılmasında görev aldıkları ve faaliyet gösterdikleri bilinen bir gerçek. Bir neşriyat yapılmış, Şubat'ın belli günlerinde; kararname tam o günlerde çıkıyor. Verdikleri tarihle, neşriyat tarihi birbirine pek yakın. Ayın 9'unu taşıyor kararname, doğrudur. Cumhurbaşkanına verilmesi, imza için gönderilişi ayın 12'sidir dediler. Ayın 11'inde Hükümet, bütçesinin reddi sebebiyle Mecliste azınlıkta kalmıştı. Sanıyorum ki henüz istifa etmemişti ayın 12'sinde, ama ayın 11'inde siyasi bakımdan istifa zorunluluğu doğurabilecek bir oylama Mecliste cereyan etmiş idi ve "Bu oylamanın; bir ölçüde bu hâdiselerle irtibatı var mıdır?" düşüncesi hatıra gelebilir idi. Gerçekten zaman bakımından çok talihsiz olmuştur. Bu insanların bir taraftan yaşlı oldukları veya 38 sene aynı yerde kaldıkları veya 38 senelik hizmetleri olduğu söylenirken, Sayın Sezgin tarafından yapılan açıklamada bir başka üslup kullanılırken, Sayın Demirel'in burada, "Bu insanlar kıymetlidirler ve tecrübelerinden çeşitli iktisadi Devlet Teşekküllerini faydalandırmak için bunların her birini önemli idare meclislerine atadık" tarzında izahat vermesi, bilmiyorum ne dereceye kadar kararnamenin gerekçesiyle veya yapılmış, verilmiş olan başka izahatla mutabakat arz eder?

Kararname imzalarının bir günde tamamlandığını sanmıyorum. Bâzı kararnamelerin elden dolaştırılarak çok özel bir önem verilerek, özel bir takiple bir günde imzalandığı vâkıdır, ama normal bir seyir takibeden kararnamelerin bütün bakanlar tarafından bir günde imzalanması mümkün olmadığından, ayın 9'unda ilgili Bakan tarafından ilk imza atılmış ve kararnamede 9 tarihi bulunmuş olsa bile kararnamenin bâzı imzalarının sonra tekemmül etmiş olması akla gelebilir ve bilhassa son buhranın doğmasına yol açan olaylar zinciri içinde ayın 11'indeki oylamadan sonra, bu kararnamenin hemen bir gün sonra Yüce Cumhurbaşkanlığı makamına arz edilmiş olmasını, tekrar ediyorum, bir talihsizlik olarak saymak mümkündür.

Sayın Başbakan, "Makam teminatı yoktur" dediler. Arkadaşlar, aslında her demokraside memuriyetlerin bir ölçüde - bir ölçüde diye tekrar ediyorum ve altını çiziyorum - hukukî teminatı vardır ve olmak gerekir. Aslında makam teminatı, siyasi makamlar için yoktur. Memuriyet makamından ayrılan bir kimsenin, bu sebeple kaza merciine gidip şikâyet hakkı vardır da, siyasi makamından çekilmeye mecbur olanın her hangi bir mahkeme önünde, "Beni mağdur ettiler" demeye hakkı yoktur. Siyasi makamlar teminatsızdır, ama diğer makamların bir ölçüde teminatı - bir ölçüde diye arz ediyorum - vardır.

Devlet idaresi bakımından, şüphesiz icra kuvvetinin memuriyet nevilerine göre değişmek üzere takdir hakkı olacaktır. Bu takdir hakkı bâzı memuriyetlerde daha geniştir. Memuriyetlerin mahiyeti murakabe mahiyetine doğru gittikçe icra karakteri azalır, kazai inceleme mahiyetine doğru uzandıkça bu teminatın dozu ve derecesi de yükselir.

Sevgili arkadaşlarım, sözlerimi tamamliyorum.

Bir şey ifade edeyim; Sayın Başbakan, burada bizim tarafımızdan söylenmemiş olan bâzı sözlere cevap verdiler. G.P.'nin görüşleriyle ilgili olmıyan bu iddiaların

Kıbrıs gibi bir millî dâva hariç, hiçbirini cevaplamak lüzumunu şüphesiz hissetmedim. Yalnız, sözlerimin sonunda, bu müzakerelerden vâsıl olduğumuz bir intibai arz etmek istiyorum: Bu Hükümet güvenoyu alacak mı, almıyacak mı? Bunu nihayet yarından sonra göreceğiz, Cumartesi günü göreceğiz. Güven Partisi, Hükümette güvenoyu vermeyeceğini ifade etmiştir. Zaten, aynı Hükümete daha evvelce de güvenoyu vermemiş idik. Bu mevzuda birçok tenkidlere mâruz kalıyoruz. Galiba, Güven Partisine bugün pek çok haksız tarzide bulunan Sayın Başbakan, bu mevzuda “Muhalefet partileri için Hükümeti değiştirmeye çalışmak, yalnız hak değil, aynı zamanda vazifedir” sözünü kendi Temsilciler Meclisinde söyleyerek, muhalefetin kırmızı oy vermesinin veya güvensizlik oyu vermesinin pek tabii olduğunu kabul etmişlerdir. Bunda bir gayri tabiielik yoktur. Hükümet güvenoyu alır mı, almaz mı? Bu, muhalefet partilerinin ve başka milletvekillerinin davranışı ile yarından sonra belli olacaktır. Ama bugünden belli olan, kanaatimizce belli olan bir hususu arz etmeyi vazife sayıyorum: Türkiye’de huzurun, Türkiye’de güvenin daha çok kökleşmesi ve “Demokratik rejim içinde murakabe sistemi işliyor, bu demokratik rejim her derdin çaresini buluyor”, dedirtebilmek için Hükümetin değişmesinde isabet görüyoruz. Hükümetin değişmesi halinde, bunun Türk demokrasisine zayıf değil, kuvvet getireceğine samimî olarak inanıyoruz. Ve bir şeye daha inanıyoruz: Bu Hükümet bu haliyle ve bu icraat tablosu ile ve son zamanlarda cereyan eden olayların akışı ile Cumartesi günü güvenoyu alsa da, Büyük Milletimize gerekli güveni vermeyecektir.

Saygılar sunarım arkadaşlarım. (G.P. sıralarından alkışlar)

İHSAN ATAÖV (Antalya) — C.H.P. ile koalisyon yapmanız bari.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) — Beyefendi, biz kendi fikirlerimizi savunuyoruz, objektif ölçüler içinde savunduk. Bu gibi tarzidler, hep bizim sözlerimizin yanından geçer, üstünden geçer, ama hiçbirini bizi yaralamaz, söyliyeni yaralar. Gerektiği zaman da cevabı verilir.

Teşekkür ederim arkadaşlar.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, şimdi Başkanlığa intikal eden bir takrirdede, “Vakit geçmiştir. Konuşmaların 20 dakikaya indirilmesini arz ve teklif ederiz.” deniliyor. Sayın Salih Aygün ve Sayın Mustafa Topçular imzalamışlardır. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

NECDET UĞUR (İstanbul) — Takririn aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Aleyhte Sayın Necdet Uğur, buyurunuz efendim. (A.P. sıralarından “Geri alındı” sesleri)

Sayın Mustafa Topçular ve Sayın Salih Aygün, verdikleri önergeyi geri almışlardır, önerge geri verilmiştir.

Söz sırası, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Necdet Uğur’undur. Buyurunuz Sayın Uğur. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Sözlerime başlamadan önce, yeterlik yahut da kısıtlama önergesini geri aldıkları için, Adalet Partili arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım. Aslında, partilerin gruplarının konuşmalarının sınırlanması pek tekin de gelmiyor ve bir faydası da yoktur.

Sayın Başbakan, konuşmalarının başında, burada Hükümet programı tenkid edilirken, yapılan tenkidlerin daha çok 1965-1969 icraatı için olduğunu ifade ettiler ve dediler ki, “Oysa konu, Hükümet programı idi; 1965-1969’un hesabı verilmiştir.”

Şimdi Hükümet programını açıyoruz, oradaki meselelere bakıyoruz. Yine aynı sırada, kendisinin belirttiği gibi, Türkiye’nin yıllarca süren meseleleriyle ilgilidir. Yalnız 1965-1969 dönem ile değil, daha önceki dönem ile ilgili ve mutlaka çözüm bekliyen köklü meseleler ki, Hükümet olarak önümüzdeki devrede güvenoyu alırlarsa, üzerine el koyacakları meselelerden, elbette bu Hükümet programından bahsederken bu köklü meselelerden bahsetmek gerekirdi. Karşımızda 1965-1969 döneminin sorumlu Hükümeti aynen devam ettiğine göre, önümüzdeki devrede de yapacakları uygulamalar bir önceki devreye benzediği için, siyaset felsefeleri aynı olduğu için, haklı olarak bunları eleştirebilirdik.

Öyle anlıyoruz ki, kendileri seçimlerde bir ibra mahiyeti görmektedirler. Yani, “Bu devrenin hesabı 4 ay önce, meydan meydan seçimlerde görülmüştür, artık mesele kalmamıştır” diyorlar.

Şimdi, Sayın Feyzioğlu’nun kısmen belirttiği bir noktaya, bilhassa Cumhuriyet Halk Partisini ilgilendirdiği için, ben de dokunmak istiyorum. 4 ay öncesinin meselelerinin buraya getirilmesinden şikâyetçi olan Başbakan, Cumhuriyet Halk Partisine 40-50 yılın meselelerinin hesabını sormuştur. Bu hesapların üzerinden, bu devre arasından kaç seçim geçmiş, kaç iktidar değişikliği geçmiştir? Ama, Cumhuriyet Halk Partisi hiçbir zaman bu dönemin hesabını vermekten gocunmamıştır. Bu devrenin hesabını bir övünç olarak taşımaktadır.

Dış politikada -öyle görülüyor ki- Adalet Partisi iktidarlara ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında son yıllarda temel ayrılıklar belirmeye başlamıştır. Bu durum, gerek NATO dolayısıyla, gerek Kıbrıs dolayısıyla, gerekse Orta-Dogu dolayısıyla ifade edilmektedir. Bizim görüşümüzün özeti, dış politika olarak, defalarca ifade edilmiştir. Bugün de kısaca ifade edilmişti, vuzuha kavuşmak için tekrarda fayda vardır.

NATO’da kalacağız. Amerika’ya ve Sovyet Rusya’ya düşmanlık takibedilmesine karşı olacağız. İkili Anlaşmalar tartışmalarında belirtildiği gibi, NATO üyesi olarak da Sovyet Rusya’yı tahrik etmeyecek durumda bulunmak için, daha fazla dikkat gösterilmesinden yana olacağız.

İkili Anlaşmaların Meclisten geçirilmesini, Cumhuriyet Halk Partisi talebetti. Bu talebin, ikili Anlaşmaların Meclisten geçirilmesinin iktidar için bir zayıftan daha çok, bir kuvvet bir güç olacağı kanaatinde idi. Esnek Mukabele Stratejisinden, Cum-

huriyet Halk Partisi Türkiye adına endişelerini belli etmektedir. Orta-Avrupa'ya saldırı olursa nükleer savunma harekete geçecektir. Biz, kanaatlerde ne olacağından endişe etmekteyiz. Bu endişemizi bütün ayrıntılarıyla, gerek kapalı oturumlarda ve gerekse bugün ifade etmiş bulunduk, tekrarı ile vaktinizi almayacağım.

Yalnız, bir beyan üzerinde yeni endişelerimizi belirtmek istiyoruz: "Türkiye üzerinden İran'ı ve Basra Körfezini hedef tutan büyük bir istilâ hareketi görülürse, Merkezî Avrupa'ya olan saldırıda olduğu gibi, yine nükleer savunma harekete geçecektir." denilmiştir. Bu beyanda, Türkiye için bir garanti gibi görünen bu beyanda bir tehlike görmekte olduğumuzu ifade ettik.

Orta-Doğuda, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, hiçbir Devletin aleyhinde vaziyet almayalım, tamamen tarafsız kalalım, diye söylendi, iktidar partisi - endişe ile görmekteyiz ki - Orta-Doğuda tarafsızlığın zorunluğuna bizim inandığımız kadar inanmamaktadır. Hattâ, önce ihtiyatla söylemek istiyorduk; Orta doğuda taraflı bir politikaya gitmek eğilimindediniz gibi ihtiyatlı bir ifade kullanmak istiyorduk, fakat, görüntüler odur ki, ihtiyatlı ifade kullanmadan, iktidar partisinin Orta-Doğuda taraflı bir politikaya kararlı olarak ve bilinçli olarak gittiğini söylemek mümkün olmuştur. Bugün burada ifade edildi. Bunun için gösterilen sebebin ciddiyeti ile Orta-Doğudaki buhranın ciddiyetini takdirlerinize sunmak istiyorum. Sebebo-larak; "Birleşmiş Milletlerde bir gün oylama olursa, yalnız kalmamak" ifade edildi. Orta-Doğuda bir gün nükleer savaşa kadar gidebilecek Türkiye'nin kaderi ile ilgili bir durum, Birleşmiş Milletlerdeki oy sağlama yolu ile terazinin aynı kefesinde nasıl konulabilir? Hayretle gördük ve endişe ettik. Kaldı ki, Birleşmiş Milletlerde oy sağlamanın büyük devletlerle ilgisi olduğunu da sanmaktayız, tatbikat bunu göstermektedir.

Kıbrıs konusundaki gelişmeler bellidir. Genel Başkanımız Sayın İnönü bu konuda partimizin görüşlerini belli etmiştir, bunları tekrarlamıyorum. Yalnız, iyi anlaşılmadığını ve iyi takibedilmediğini gördüğüm bir noktayı tekrar belirtmek istiyorum: Sayın İnönü, Lozan'dan bir hâtırasını nakletmişlerdi. Dış politikada milletlerin politikalarında devamlılık olduğunu, bunu o memleketin çıkarının emrettiğini ve ufak bir tutarsızlığın bazan çok büyük kayıplara sebebiyet vereceğini, belirtmek için söylemişlerdi. Bu da, biraz evvel yine Sayın Feyzioğlu'nun başka bir vesile ile temas ettiği, Patrikhanenin üzerinde tartışmalar cereyan ederken, Lozan'da, Yunanlılar Patrikhaneyi Türkiye'den kaldırmaya kendi aralarında razı olmuşlar, sonuna kadar direnecekler, ama mesele buraya takılırsa razı olacaklar. Ve sonradan, bilinen bir şey, ama bunu böyle kabul edip, buna göre Sayın İnönü bir politika yürütüyor ve bütün ağırlığı ile Patrikhane üzerinde duruyor. Fakat, heyetten olan bir üye, Lord Curzon ile konuşurken, Patrikhane meselesinin bir Türkiye meselesi olmadığını, sadece Sayın İnönü'nün bir meselesi olduğunu, ifade ediyor. Sayın İnönü der ki; "Ben bundan sonra Patrikhaneyi kurtaramadım."

Orta-Doğuda tarafsızlık meselesi, bu milletin tümü ile kaderi ile ilgili bir meseledir. Kıbrıs'ta federatif bir devlet olma, bir partinin özel görüşü olmaktan öteye oradaki topluluğun ve Türkiye'nin menfaatlerine en uygun bir çözüm yoludur. Böy-

lesine bir çözüm yolunda mesafeli kalınırsa, elinin ucu ile tutmuş görünürse, bunun uyandıracağı yanlış kanaatleri belirtmek isterim.

Bu dış politika konusunu bitirmeden evvel bir hususa daha temas edeceğim: “Devletlerarası mukavelelerde inanç asıldır, inançsızlık asıl değildir.” dedi Sayın Başbakan. Aslında, Devletlerarası mukavelelerde inanç her taraf için asıldır, tek bir taraf için değil. Yalnız, büyük devletlerle olan münasebetlerinde Osmanlı Devleti’nin bu inancı mübalâğaya vardırması yüzünden tarihi çok acı misallerle doludur. Büyük Devletlerin menfaatleri gerektirdiği zaman mukaveleleri nasıl yorumladıkları yine tarih sayfalarında görülmektedir. İnanç tek taraflı olmaz, karşılıklı olur. Tarih, tarafların bu inancı kendi melekelerinin çıkarları açısından yorumladıklarını göstermektedir. Sanmıyorum ki, bununla Sayın Başbakan, “Türkiye bu andlaşmaları yapmıştır. Bunlar büyük devletlerdir, prestijleri vardır, bunlara sadık kalacaklardır. Biz de mutlaka sadık kalırız” anlamına söylesin, ama her ihtimale karşı bu görüş karşısında tarihten gelen bir dikkati ortaya koymak istedik.

Bu dönem içinde, ne zaman ki, kalkınma meseleleri tartışılır, ne zaman ki, muhalefet olarak Türkiye’de köklü tedbirler alınması istenilir, bizim karşımıza Sayın Başbakan tarafından devamlı olarak bir kaynaklar meselesi getirilmiştir. Demektedir ki; “Kaynaklar yetti de biz harcamadık mı, çok defa daha fazla kaynak yaratmak mümkündü de biz yaratmadık mı, mevcutları iyi kullanmadık mı? 1960-1965 döneminde 60 milyar vardı, ikinci dönemde 119 milyar oldu. Ne yapılacaksa bununla yapılacak, plân buna göredir, bütçe buna göredir, Hükümet programı da buna göredir. Siz masraf gösteriyorsunuz ama kaynak göstermiyorsunuz” Oysa, C.H.P. sözcüleri bütçe ve plân üzerindeki görüşmelerinde yıllardan beri Sayın Başbakanın beklediği hususu yerine getirmektedirler.

İkinci Beş Yıllık Plân görüşülürken: 1967, 1968 bütçeleri görüşülürken, 1969’un ilk Hükümet programı eleştirisi yapılırken, 1970 bütçesi üzerinde C.H.P. eleştirisi yapılırken en yetkili ağızlardan saatlerce partinin bu konudaki görüşleri belirtilmiştir.

C.H.P. nin kanaati odur ki, A.P. iktidarı kaynakları yeterli ölçüde geliştirmektedir, iyi değerlendirmemektedir. Kendi yaptıkları plân ve yıllık programların koyduğu hedeflere ve ilkelere uygun hareket edilmemektedir.

İş çevrelerinin, büyük toprak sahiplerinin baskıları veyahut onların kırılmaması endişesi yıllarca Devlet idaresinin muhtacolduğu ve kalkınmanın zorunlu kıldığı vergi kaynaklarına kendilerini el attırmamaktadır.

Kamu iktisadi kuruluşlarının kaynakları da geliştirilmemiştir. Aksine bu kuruluşların imkânlarının sırf istihdam yaratmak ve partizanca istihdam yaratmak için kullanıldığı kanısındayız.

Bankalarda ve diğer önemli özel kuruluşların kaynaklarının kullanılmasında, bu kaynakların gerektiği gibi kullanıldığıнын söylenebileceği kanısında değiliz. Biz C.H.P. olarak diyoruz ki; Türkiye’de halk yararına işler yapmak üzere daha çok kaynak yaratılabilir. Daha fazla kaynak ortaya çıkarılınca, Sayın Demirel’in yanlış

olarak sandığı gibi ümit ortadan kalkmaz, aksine büyük bir ümitsizlik içine düşürülmüş bulunan geniş ve yoksul halk kütlelerine yeni hizmetler ve yeni imkânlar getirileceği için, yeni istihdam alanları açılacağı için ümitler artırılmış olur.

“Neyi beğeniyorsunuz, neyi beğenmiyorsunuz? Siz olsaydınız ne yapardınız? Bunu anlatmıyorsunuz, bunu anlatın” dediler. Kendileri konuşmalarında sık sık insaftan bahsediyorlar. Böylesine bir soruyu C.H.P.’ye sorabilmek için gerçekten insafsız olmak lâzımdır. (C.H.P. sıralarından alkışlar) C.H.P. yıllardan beri Parlâmentoda bütçe konuşmalarıyla, program tenkidleriyle, sözlü, yazılı sorularla, gensorularla neyi beğenmediğini, neden beğenmediğini ve doğrusunun ne olduğunu söylemektedir. C.H.P. yıllardan beri dağlarda, bayırlarda, köylerde, Türkiye’nin en uzak köşelerinde neyi beğenmediğini, doğrusunun ne olduğunu halkına anlatmış ve bunu halkının anladığını sevinçle, iftiharla görmüştür. Sayın Demirel’in bunları duymadığını, anlamadığını sanmıyoruz. Aslında bilmekteler. Hattâ biz diyeceğiz ki, suya sabuna dokunmadan yapmak mümkün olsa C.H.P. nin önerdiği köklü reformları da yapmayı isteyeceklerdir.

Son yıllarda, vaktiyle biz telâffuz ettiğimiz zaman feryatlar çıkan bâzı kelimelerin, bâzı deyimlerin onlar tarafından da kullanıldığını memnuniyetle görüyoruz: Sosyal adalet, âdil gelir dağılımı, bölgelerarası eşitsizlik... Bunları kendilerinden duydukça sadece memnun olmaktayız. Yalnız bunların ifade edilmesinin gerisinde, ifade edilmesi ile gerçekleştirilmeleri arasında büyük bir mesafe olduğunu da belirtmek isteriz.

Yine Sayın Başbakan “İktisadi istikrar vardır” dediler. Aslında iktisadi istikrarın az gelişmiş bir memleket için çok önemli olduğunu Sayın Başbakan bilmektedirler. Bir memlekette iktisadi istikrar olmadan siyasi istikrar olamayacağını, hele Türkiye’de iktisadi istikrar ortadan kalkmışsa, büyük sürprizlerin beklediğini, büyük bunalımların geleceğini, bu bakımdan iktisadi istikrara çok dikkat edilmesi gerektiğini yakın tarihin verdiği derslerden de yararlandıkları için çok iyi bilmektedirler ve bunu temin etmenin bilincinde olduklarından ilk yıllarda buna dikkat etme çabasını göstermişlerdir ve hâlâ da iktisadi istikrarın olduğunu iddia etmektedirler.

C.H.P. olarak, kendilerinin iddia ettiği iktisadi ve malî istikrarın Türkiye’de olmadığını, kalmadığını dile getiriyoruz, iddia ediyoruz, ısrar ediyoruz. Bu sözlerimiz aynı zamanda uyarmak içindir. Türkiye’nin tarihi göstermiştir ki, yalnız Cumhuriyet tarihi değil, daha önceki yılların Osmanlı Tarihi de göstermiştir ki, iktisadi istikrar bozulduğu zaman Türkiye’nin siyaset sahnesinde görülebilecek olayların zaptedilmesi, hâkim olunması imkânsızdır. Hiçbir siyasi çekişme, suçlama yahut savunma kâr etmeyecektir. Önce iktisadi istikrar, sonra siyaset hayatında yapılabilecek olanlar...

Sayın Başbakan kendi dönemi hakkında bâzı rakamlar vermişlerdir. Gelişme hızı, üretim artışları, bütçe harcamaları, sınaileşme, yatırımlar konusunda verilen rakamların bir kısmı Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yaptırdığımız tetkiklere göre, imal edilmiş ve hiçbir gerçekle ilgisi olmadığı yerli yabancı bütün uzmanlarca

kabul edilen millî gelir hesaplarına dayanmaktadır. Göz kamaştırıcı gibi görülen bu rakamların bir kısmı aslında bir yerde anlamsızlığa varan birtakım görüntüler göstermektedir.

Ekonomik ve malî durumda ortaya çıkan dengesizliklerin belirli dönemler için karşılaştırılmasını ve plân hedefleriyle mukayesesini yapmamakta, daha çok mutlak ifadelerle yetinilmektedir. Bu arada başka ülkelerin ne hızla geliştiği, nereye varıldığı, Türkiye nüfusunun ne ölçüde arttığı pek göz önüne alınmamaktadır.

Ekonomik ve malî istikrarın sağlandığı yönündeki iddialara ise, bizzat Sayın Demirel'in imzasını taşıyan bir resmi belge ile 1970 yıllık programı ile cevap vermek yerinde olacaktır. Bu belgede, özellikle 1968-1969 yıllarında, plânda, istikrar ilkesine bağlı kalınmadığı, açık finansmana gidildiği, fiyatların enflasyonist ölçüler içinde arttığı münasip dille, fakat açıkça ifade edilmiştir.

Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu Sekreterinin iki gün önce bir gazetede yayınlanan gizli raporu aynı konulara dikkati çekmekte ve Hükümeti uyarmaktadır. Sayın Demirel bugün öğleden sonra yaptığı konuşmalarda demiştir ki, "Türkiye'de enflasyon olduğunu kimse söylemiyor." Oysa şimdi Türkiye'ye yardım için kurulmuş olan Konsorsiyumun Genel Sekreterinin raporundan cümleler okuyorum: "1965 yılında fiyat artışlarında görülen hızlanmayı, Türk makamlarının fiyat istikrarına bağlılıkları hakkındaki iddialarıyla bağdaştırmak zordur."

Bir başka cümle: "Meclise sunulmuş bulunan bütçe esasen çok bariz hale gelmiş olan enflasyonist tazyikleri mutlaka artıracaktır. 1969 bütçesi daha başlangıçta dengesizdi. Yıl ilerledikçe ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin durumu kesin olarak kötüledikçe bu dengesizlik büsbütün arttı.

Raporun başka bir yerinde şöyle deniliyor: "Kamu sektörünün malî durumu, bu sektörün yatırım programının gerçekleştirileceğini açıkça gösteriyor."

Yine raporda; "Devletin, sağlam kaynakları aşan harcamalar yapmasının sonucu olarak bugünkü kriz birkaç yıldan beri oluyordu. Bugün yeni olan husus, dengesizliğin vardığı boyutlardır, öyle ki; eğer zecrî tedbirler alınmazsa bu dengesizlikler muhakkak ekonomide zaten var olan enflasyon durumunu büsbütün vahimleştirecektir." denilmektedir.

Yine rapordan cümleler okuyorum: "1969'da fiyat artışlarında önemli bir hızlanma oldu. Bu fiyat artışı ne kadar geniş anlamda kullanılırsa kullanılsın mâkûl bir fiyat istikrarı sözü ile ifade edilebilecek ölçüyü çok aşmıştır."

Yine rapordan: "1 Mart 1969'dan itibaren Hazinesinin Merkez Bankasına büyük ölçüde yüklenmesi sonucu, ekonomide enflasyon eğilimleri büyük ölçüde körüklenmiştir."

Bütün bunları biz söylemiyoruz, yetkili uzmanlar yazmaktadır.

Sayın Demirel'in bahsettikleri iktisadi istikrarın bu tablo ile nasıl telif edileceğini merak ediyoruz.

1965'te Hazinesinin nakit açığı 1,3 milyar lira çevresinde idi. 1969 sonunda bu açık 5,3 milyar liraya fırlamıştır. Bu, en azından 4 yılda 4 milyar liralık eritilmemiş bütçe açığı getirildiğini gösterir. Sayın Demirel buna mı istikrar demektedir?

1965'te Merkez Bankasının altın ve döviz rezervleri 80 ilâ 100 milyon dolar çevresinde dolaşıyordu. Bekliyen transferler, diye bir şey yoktu. Karşılıksız akreditif açma yolları kapatılmıştı. 1969 sonunda ise, sözüm ona, rezervler artmış... Bekliyen transferlerin 200 milyon doları bulduğu, karşılıksız akreditiflerin 120 milyon doları bulduğu ve dış ülkelerde paramızın itibarının sarsıldığı bir gerçektir. Bu durumda, 1965 ile mukayese edilir bir tanımlama ile Merkez Bankası rezervlerinin artmayıp, azaldığı ve bugün fiilen eski 20 milyon dolara, yani sıfır altı bir düzeye indiği görülmektedir. Üstelik memleket bu kritik duruma getirilirken, 1969'da ithalat hacmi, bir önceki yılın altına indirilmiştir, makina, teçizat ithali %27 geriletilmiştir, fabrikalar hammaddesiz bırakılmıştır.

Bütün bunların iktisadi istikrarla bağdaşır hali yoktur. Açıkça bellidir ki, Türkiye'de iki yıldan beri bir iktisadi ve mali istikrarsızlık başlamıştır. Türkiye'de bugün görülen siyasi bunalımın gerçek sebebini yüzeyde aramamak lâzımdır, birtakım siyasi çalışmalarda aramamak lâzımdır, biraz da burada aramak lâzımdır. Eğer burada gerekli tedbirler alınmazsa, siyasal alanda alınacak tedbirlerin hiçbir faydası olmayacaktır.

Sayın Başbakan aşırı sağ akımlardan bahsetti. "İmran Öktem, Taksim, Konya, Kayseri olaylarının sorumlusu benim, eğer bunlarda kusur varsa, bu bir çeyrek, iki çeyrek değil, hepsi tümü ile dörtte dördüyle benimdir, işaret koyunuz, bundan rücu etmiyeceğim" dedi. C.H.P. olarak Yüce Meclisin huzurunda işaret koyuyoruz: İmran Öktem, Taksim, Konya, Kayseri olaylarında yalnız kusur değil, yalnız siyasi sorumluluk değil, yalnız Atatürk ilkelerine ve devrimlerine ihanet değil, bütün bunlarla beraber, cezai sorumluluk olduğu kanısındayız. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Yine üzülerek, kendilerinin Cumhuriyet kuşağından olması adına üzülerek, derin üzüntü ile ifade ediyoruz ki, bütün bu olaylar kendilerinin Hükümet etme anlayışından, iktidarda kalmak için yaptığı zararlı ısrarlardan doğmuş olan olaylardır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Genel Başkanımızın öteden beri, aşırı sağ akımlar konusunda Sayın Başbakan Demirel'i bir yerde hem uyarın, hem esirgemek isteyen, daha doğrusu, tehlikeli bir yoldan alıkoymak isteyen uyarıları olmuştu ve demek istemişti ki, aşırı sağa karşı himaye tutmak ve temsilcisi olmanın bir delili vardır. Bu, mutlaka bir yerde beraber oturup plan yapmak anlamına gelmez. Bizim toplum yapımızda olan bir memlekette aşırı sağa karşı gösterilen müsamaha, onu cüretlendirir ve hesaba alınmayan hareketlerin sebebi olur.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Aşırı soldan bahset.

NECDET UĞUR (Devamla) — Bahsedeceğim efendim.

Taksim’de olan olayları hatırlamanızı rica edeceğim. Gerek Taksim’de ve gerek diğer yerlerdeki olaylar din görevlileri dernekleri ve komünizmle mücadele dernekleri tarafından tertiplenmiş olaylardır. Bu derneklerde birinci derecede rol alan, vazife alan, görev alan kişiler, aynı zamanda Adalet Partisi saflarında da görev alan, sorumluluk alan kişilerdir. Bir süreden beri Adalet Partisi siyasi mücadelesini memleket meseleleri üzerinde yapmaktan vazgeçmiştir. C.H.P. köyde, kasabada, dağda, her yerde siyaset plâtformuna memleket meselelerini getirirken, bunları tartışmak isterken, karşımızda Adalet Partilileri bu meydanlarda, bu konular üzerinde konuşurken görmedik. Toplantılarını din görevlilerinin derneklerinde yahut da komünizmle mücadele derneğinin lokallerinde yaptılar ve bütün temaları; memleket meselesi diyorsunuz, halkın çektiği sıkıntıdan bahsediyorsunuz, bunların hiçbirisine cevap vermek şöyle dursun, aldıkları ana tema, biraz sonra ayrıntıları ile bahsedeceğim, din meselesi idi. Bunlar, bütün halkın gözleri önünde, onbinlerce halkın, yüzbinlerce halkın gözleri önünde olmuş olan, herkesin şahidolduğu hâdiselerdir. (A.P. sıralarından “Allah, Allah” sesleri)

Taksim olaylarını tertipliyenler din görevlileri ve komünizmle mücadele demeklerinde vazife alanlardır. Gidiniz, teşkilâta bakınız, kartvizitler üzerinde bu derneklerin vazifeleri Adalet Partisi örgütünde vazifelerle birlikte müşterek olarak yazılmaktadır ve bunlar bütün halkın gözü önünde bu hâdiselerin sorumluluğunu yüklenmişlerdir.

Şimdi Devlet görevlilerine geliyorum. Taksim olaylarında Devlet kuvvetlerinin yerine bir anda kendinizi koyunuz. Birtakım kütleler kanunsuz olarak, izinsiz olarak yürümektedirler, ama Devlet kuvvetinde olanlar bilmektedirler ki, bu yürüyen kütlelerle iktidardaki partinin arasında çok yakın ilişkiler vardır. Bu kütlelerin ağzından ifade edilen düşünceler iktidar partisinin takbih etmediği düşüncelerdir. Buna karşılık bu kütlelerin gençlerin düşüncelerine hücum için geldiği bellidir ve iktidar partisi bütün felsefesi ve bütün beyanları ile bu düşüncelere karşıdır. Bir taraftan Hükümetin başında olacaksınız, halkın bir kesiminin düşüncelerini, Anayasanın özgürlüklerine rağmen kötüliyeceksiniz, kınayacaksınız, bir tarafını hoşgörü ile karşılayacaksınız, hoşgörü ile karşıladığınız tarafla iktidar partisinin örgütü arasında içli dışılık olacak. Bu takdirde Devlet görevlisi bu kütleye karşı hareket ederken büyük tereddüt içinde kalır. Devlet kuvvetlerinin za’fını burada arayınız. Eğer Devlet kuvvetlerinin kanun tatbik etmesini istiyorsanız, bu takdirde Devlet kuvvetlerine kanun tatbik ettiremezsiniz. Halkın içinde bir tarafı tutarsınız, o tarafı himaye ederseniz, karşı tarafı kötölerseniz ve bunu kötüliyen insanlarla Devlet kuvvetlerinin başındaki insanlar aynı olurlarsa, o Devlet kuvvetleri hareketsiz kalır, onlardan istifade edilemez, istifade edilemeyen Devlet kuvvetlerinin memlekette yaratacağı yara bir anarşi ortamıdır. Bu anarşinin sebeplerini hiç başka yerde aramayınız. Devlet kuvvetleri böyle kullanılmaya devam ettikçe, Taksim’de, Kayseri’de, Konya’da, Ankara’da böyle kullanılmaya devam ettikçe çok daha büyük meseleler gelecektir ve gerçek anarşinin kaynağı da bu anlayışta olacaktır.

Diyanet işleri Teşkilatındaki görevli üzerinde bu parlâmentoda çok konuşmalar cereyan etmiştir. Şimdi Sayın Başbakan diyorlar ki: “Senatoda Adalet Partililerin de oyları ile hakkında araştırma açıldı. Adalet Partililer iyi bir şey yaptılar, araştırma olsun görelim dediler, bu iyi bir şeydir” Ve fakat burada bugünkü müzakereler sırasında da kendisini savunma ihtiyacını duydular. Hakkında büyük ithamlar olan ve bu ithamlar Türkiye’nin çok önemli bir meselesiyle ilgili bulunan bir kişinin üzerinde Senatoda ciddi bir araştırma açılmışken, bu kişinin hâlâ o görevinin başında bırakılması, ihtiyaten bile olsa, bir tedbir düşünülmemesi bir zihniyetin alâmetidir.

Aldığımız bir habere göre, Diyanet işlerindeki bu görevli, Senatoda araştırma açılması için cereyan eden müzakereler sırasında, “Bilgileri sen verdin” diye o Teşkilâtın Teftiş Kurulu Başkanını uzaklaştırmıştır. (A.P. sıralarından “iyi yapmış” sesleri)

Arkadaşlarımız, “iyi yapmıştır”, diyorlar. Arkadaşlar, siyasi partiler Devletin sahipleri değildir. Bu bir emanettir, halk adına gördüğümüz emanettir, emanete saygı duyunuz, kendi malınızı kullanmıyorsunuz, milletin malını kullanıyorsunuz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Başbakan, “Bu, yüzbinlerce kişiye hükmediyormuş. O zaman müthiş bir kuvvet”, dedi. Aslında bu adam bir maşadır. Gerçek kuvvet maalesef iktidar partisidir. (A.P. sıralarından “yaşa” sesleri)

Yine Sayın İnönü’nün kendisine, 1966’da Saidi Nursi’nin halifesi, 1968 de Tahir Hoca’nın sacayağı, 1970’de aşırı sağın temsilcisi olduğunu... (A.P. sıralarından “mahir temsilcisi” sesleri) Peki, aşırı sağın mahir temsilcisi dediğini ifade ettiler. Aslında aşırı sağın mahir temsilcisi olduğunu öğrenmeye hiç niyet etmedim ve imrenmedim.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Aşırı solun olun o zaman.

CHP. GRUPO ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — C.H.P.’nin iktisadi ve sosyal görüşleri bütün ayrıntıları ile ortadadır. Aşırı sağ ve aşırı solun ne demek olduğunu lütfedip biraz okursanız, C.H.P.’nin bulunduğu yer kesin olarak bellidir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Şimdi 1966’dan beri, eğer Türkiye’nin sorumlu Başbakanı mütemadiyen Türkiye’de irticai temsil etmiş olan kişilere böylesine yakın, böylesine içli dışlı takdim edilirse, bunun gerisinde olayların olduğunu, birtakım olaylar dolayısıyla böyle söylendiğini lütfen kabul ediniz.

Sosyal olaylar bütün Türk halkının gözü önünde olan olaylardır. Hele bunlar, kapatılabilecek ilişkiler, aksini iddia etmekle saklanabilecek ilişkiler değildir. Çünkü bütün Türk halkının gözü önünde, açık cereyan eden ilişkilerdir.

Şimdi, mizaç meselesi, hem bir taraftan Saidi Nursi halifelîği, bir taraftan Tahir Hoca arkadaşlığı, öbür taraftan aşırı sağın mahir temsilciliği söyleniyor; bir taraftan da Sayın Başbakanın ne mizacı, ne yapısı buna müsait değildir deniliyor, dediler. Aslında bununla söylenmek istenilen şu idi: Böylesine bir politika vardır,

böylesine bir politika yürütülmektedir, ama Sayın Başbakan bu politikanın adamı değildir. Bu, başka nitelikler ister. Eğer teknokrat tarafı ile hizmet adamı tarafıyla kalmak istiyorsa, kendi mizacına uymıyan buradan kurtulsun dedi, bu bir teşvikti. (A.P. sıralarından *gölüşmeler*)

Şimdi, Sayın Başbakan burada, yalnız burada değil, meydanlarda ve çeşitli vesilelerle bir cümleyi tekrar etmekten hoşlanmaktadır. Kendilerinin hoşlandığı bir sıfat adına, o cümlesi için davacı olmak hakkımızı görüyoruz. Diyor ki; “Korkmadan müslümanım demek hakkı vardır, dedim, bundan sonra da diyeceğim.” (A.P. Sıralarından “siz de deseniz ya!” sesleri) Diyeceğim, diyeceğim, merak etmeyin söyleyeceğim.

BAŞKAN — Arkadaşlar, lütfen müdahale etmeyiniz efendim; müdahaleler başka müdahaleyi davet ediyor, sonra hepimizin beğenmediği hâdiseler cereyan ediyor.

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — C.H. Partinin bu söze karşı olan tarafı bir başka şeydir. Biz; korkmadan mürteciim demek hakkı yoktur diyoruz, korkmadan mürteciim demek hakkını kimseye tanımıyoruz. Cumhuriyette bunun başındanberi savunucusu olduk, sonra sonuna kadar da bunun savunucusu olacağız. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Şimdi arkadaşlar, bu müslüman olmak ve olmamak meselesi üzerinde bir gerçeği çıplak gözle görmek lâzımdır. C.H.P.’liler sadece bu Parlâmentoda, burada gördüğünüz insanlar değildir; Türkiye’de milyonlarca C.H.P.’li vardır. Şimdi burada, bu cümle üzerinde benim dikkatimi çekmek isteyen arkadaşlara söylemek istiyorum; Seçim bölgenizdeki C.H.P.’li aileleri tanıyorsunuz, köylerdeki, kasabalardaki ve şehirlerdeki bu ailelerin erkekleriyle, kadınlarıyla, yaşlılarıyla sizlerden müslümanlık bakımından ne eksikliğini gördünüz, utanmadan söyleyebilir misiniz? (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) mesele, müslümanlık meselesi değil, bunu bal gibi biliyorsunuz, bu mesele irtica meselesidir, din istismarı meselesidir. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Bizim yaptığımız, kafaları Ortaçağ karanlığından kurtarmaktır. Sayın Başbakanın... (A.P. Sıralarından *gürültüler*) Dinleyiniz, Başbakanınız Teknik Üniversite mezunu, müspet ilimlerle yetiştii... (A.P. sıralarından “iftihar ediyoruz” sesleri) İftihar ediyorsanız, siz de müspet ilimlerle bir kafa nasıl biçimlenir, nasıl olur, bunun şartlarını öğrenin. Ortaçağ karanlığında bir kafa müspet ilimlerle yoğrulamaz. (A.P. ve C.H.P. sıraları arasında karşılıklı lâf atmalar, gürültüler, ayağa kalkmalar) (C.H.P. sıralarından “Dinleyin, sahte müslümanlığı bırakın” sesleri, gürültüler, ayağa kalkmalar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar; müdahale etmiyelim.

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — “Rasyonel düşünce” diyor Genel Başkanınız. Ne demektir rasyonel düşünce? “Doğma” elan kurtulmuş kafa demektir. (Gürültüler, karşılıklı müdahaleler)

BAŞKAN — Efendim, yerinizden müdahale etmeyiniz; bu şekilde müzakere olmaz. Arkadaşlar, bu şekilde müzakere devam edemez; lütfen yerinize oturunuz, karşılıklı sataşmalardan vazgeçiniz efendim.

Muhterem arkadaşlarım, lütfen hepiniz yerlerinize oturunuz.

Sayın hatip, lütfen konuşmanıza devam ediniz efendim.

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — Sayın A.P'liler... (A.P. Sıralarından “Bize hitabetme” sesleri) Size hitabetmiyeceğim, ama benim konuşmalarımda eğer bana sataşmazsanız, benden izahat istemezseniz... Hem bana soracaksınız, hem izahat istiyacaksınız, cevap vereceğim, “Bana hitabetme” diyeceksiniz. Yok öyle şey, suali soran cevabı alır.

Türkiye’de büyük bir sosyal değişme olmaktadır. Türkiye’de insanlar tevekkülle kadere teslim olmuş insanlardır. Bugün her şeyin başı insanın kendi kaderine hâkim olacağı ve tabiata hâkim olacağı düşüncesinden başlar. Eğer kafalara, insanlar kendi kendilerini kendileri yaparlar, tabiata hâkim olabilirler düşüncesini koyamazsak, koyamazsanız, Sayın Başbakanınız bu düşünceye göre hareket etmezse, bu Türkiye daha bin yıl geri kalmışlıktan kurtulamaz.

Değerli milletvekilleri, (A.P. Sıralarından “Değerli olduk” sesleri)

Kişiliğiniz ne olursa olsun, bir millet emaneti taşıyorsunuz, saygım o millet emanetindedir.

Personel reformu üzerinde Sayın Başbakanın durduğu bir noktaya başka bir açıdan değinmek istiyorum.

“Aslında personel reformu bir maaş zammı değildir” dediler. Tamamiyle iştirak ediyoruz. Personel reformu aslında bizim anlayışımıza göre halkla Devlet ilişkilerini tanzim edecek, halkın yüz yıllardan beri Devletten yaptığı şikâyetleri büyük ölçüde önliyecek bir reformdur. Yalnız, personel reformundan sonra ortaya bir idare çıkar, bu idare; kanunların, yasaların dediklerini yapar, siyasi tercihlere karşı direnir. Personel reformundan sonra ortaya çıkacak idarede yârân kayırması olmaz, işe göre adam alınır, adama göre iş yaratılmaz. (A.P. sıralarından “var mı böyle şey” sesleri) var, personel reformunda var.

Personel reformunun bu memlekette, bu açıdan yerleşmesinde büyük hizmet vardır. Personel reformunu bu açıdan kabul eden iktidar, aslında kendisi birtakım güçlüklerle karşılaşacaktır ama bir gün halkına, tarihine iyi hesap verme durumunda olacaktır.

Merkez valilerinin ve Yüksek Denetleme Kurulunun saygı değer üyelerinin başına, eğer gerektiği gibi bir personel reformu yapılmış olsaydı, bugün gelmiş olanlar gelmezdi. (A.P. sıralarından “Eskiden bunlar yok mu idi?” sesleri) Eskiden yapılmış olanlar müşterek şikâyetlerdir, bunları önleyici tedbir olarak personel reformu getirilmiştir.

Şimdi, personel reformunda, elbette bunun akçalı kısımları üzerinde hassasiyetle duracağız, fakat hepsinden daha çok personel tasarısının, iktidar partisinin yetkilileri tarafından getirilecek personel tasarısının reformcu niteliği üzerinde duracağız ve sonuna kadar bunu takibedeceğiz.

Yüksek Denetleme Kurulu üyeleri hakkında yapılan muameleler ile basma intikal etmiş birtakım ithamların aynı zamana rastlaması gerçekten bir talihsizliktir. Bunun tesadüf olmasını çok temenni ederdik, fakat hâdiseler bir tesadüf olmadığını göstermektedir.

Arkadaşlar; pek hoşlanmıyacağınız bir konu, ama Sayın Başbakan dokunduğu için dokunmak zorunluğundayız.

Sayın Başbakan C.H.P.’nin siyasi haklar meselesini istismar ettiğini söylediler. (A.P. Sıralarından “doğru” sesleri) ve burada siz de doğru diyorsunuz.

C.H.P. siyasi haklar meselesini hiçbir zaman istismar etmemiştir, istismar etmekte yarar görmemiştir.

Hafızalarınızı tazelemenizi rica ediyorum; A.P. kurulduktan sonra ilk yıllardaki yaptığınız seçim konuşmalarını hatırlayınız. Daha sonraki yıllarda köylere kadar gidip söylediğiniz şu sözleri hatırlayınız: “D.P. sizlerden daha başarılı” denildiği zaman, “ne yapalım, bir Anayasa var, bu Anayasa elimizi kolumuzu bağlıyor, üstelik, o hizmet etmiş olan eski demokratlara karşı haklarını iade etmemize de mâni oluyor, şu Anayasayı bir değiştirirsek hem elimizi kolumuzu bağlayan kısımlarını değiştirmiş olacağız, hem de eski arkadaşlarımızın haklarını iade etmiş olacağız...” Her yerde, yine Türkiye’nin her yerinde geri kalmış, gelişmekte olan bir memleketin bütün temel meseleleri itildi, bu siyasi haklar meselesi bayrak yapıldı, bütün kampanyalar bunun üzerine istinadettirildi. Sorumlu ağızlar burada ne derse desin, teşkilât bütün kampanyasını bunların üzerine istinadettirdi ve arkasında Anayasanın değişikliği vardı, Anayasanın sosyal ve iktisadi bölümlerinin özellikle değişikliği vardı. C.H.P. ne yaptı? Halkımızın dikkatini buraya çeken, bir kanayan yara olan bu meseleyi bir yerde bitirmek istedi; daha doğrusu bunun istismarını bitirmek istedi. C.H.P. bu konuda baştan beri tutarlı idi. C.H.P. iktidardan ayrıldığı zaman af konusunda büyük mesafeler alınmıştı. Hafızalarınızı tazellerseniz, yapılan protokolleri incellerseniz belli olacaktır ki, işin başından beri C.H.P. belirli bir görüşe sahibolmuştur ve bu görüşünü sonuna kadar ifade etmiştir. A.P. bu affı seçim sonrasına bırakmak istedi. Sayın Demirel’in Senatoda yaptığı konuşmalar hepimizin hafızasındadır.

Şimdi, siyaset bu, her türlü yorum yapılabilir. Peki bu konuda siyasi affın bunca yıl üzerinde durulduğu halde seçim sonrasına bırakılması konusunda; “Bu, parti için durumdan iktidara sıkı sıkıya sarılmaktan doğmuştur” diye bir yorum yapılırsa haklı tarafı olmayacak mıdır?

Siyasi aflar meselesi bir tutarlılık meselesiydi. A.P. yöneticileri bu konuda büyük bir tutarsızlık örneği, kelimeyi mazur görsünler; samimiyetsizlik örneği vermişlerdir.

Sayın Demirel'in bir cümlesini yadırgadığımızı ifade etmek isterim. Diyorlar ki: "Kol kanat kırarsınız, sonra doktora götürürsünüz; sonra ne yapalım dersiniz." (A.P. sıralarından "Doğru, doğru" sesleri)

NECDET UĞUR (Devamla) — Arkadaşlar, bu "doğru"ları lütfen kolu kanadı kırılmış olanlara sorun bakalım, onlar ne diyecekler?

Siz açıkça, "27 Mayıs siz yaptınız" demek istersiniz.

HİLMİ BİÇER (Sinop) — Evet, doğru.

NECDET UĞUR (Devamla) — Doğru diyen arkadaşlarımız; 27 Mayıs kol kanat kırmak diye de tasdik ettiklerini bilmekteler mi?

Biz 27 Mayısın yalnız sabitleri değiliz. Bu Anayasa 27 Mayıstan sonra yapılmış bir Anayasadır. Hepiniz bu sıralarda bu Anayasaya göre bulunuyorsunuz. 27 Mayısı saygı borçlusunuz...

Şimdi ne C.H.P.'nin elinde, ne A.P. nin bir zamanlar ima ettiği gibi elinde, ne de başka bir siyasi teşekkülün elinde ihtilâl yapmak ve yaptırmak gücü yoktur.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Avni Doğan söylüyor.

NECDET UĞUR (Devamla) — Bunları bırakınız. Bırakınız hâdiselerin üzerine beraberce tarafsız bir şekilde eğilelim.

Bir memlekette ihtilâl, bir grup istedi diye olmaz. Bir memlekette ihtilâl, ihtilâlin şartları yaratılırsa olur.

MUSA DOĞAN (Kars) — Neden böyle kâhin kesiliyorsunuz?

MEHMET YARDIMCI (İstanbul) — Orasına gelmiyelim.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, lütfen müdahale etmeyiniz. Biraz daha sükûnet rica ediyorum.

A.P. Grubu adına söz alınmıştır ve bundan sonra sıra Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu'nundur. Ümidederim ki, bütün bu hassasiyetinize de tercüman olacak bir cevap verecektir.

Çok rica ederim, gecenin şu saatinde hatibe müdahale ederek yeni hâdiselerin doğmasına sebebiyet vermiyelim.

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — Saygıdeğer milletvekilleri,

Hükümet Başkanının ve Hükümetin, iktisadi istikrar üzerinde hassasiyetle durması hoşuna değildir. Bir memlekette ihtilâl yaratan şartların gerisinde iktisadi istikrarsızlıklar yatar. Eğer bir dönemde bu yaratılmışsa, bunun gerektirdiği tedbirler alınmamışsa birtakım siyasileri suçlamayınız; onlar yüzeydeki sebeplerdir; ihtilâlin derinindeki sebepler başkadır.

Türkiye'de nüfus artışı dünya memleketlerinin pek çoğundan daha fazladır. Türkiye'de hızlı bir şehirleşme vardır. İnsanlar köylerden şehirlere doğru akın akın

gelerek baba yurtlarını terketmektedirler. Her gün yüzbinlerce insan, milyona yakın insan baba yurdunu terkedip sırtında bir yorganiyle büyük şehirlere gelip bir avuç yer işgal etmek isterken, bunu aslında büyük şehrin cazibesi için yapmıyor; bunu aslında baba yurdunda artık barınamaz hale geldiği için yapıyor.

Bir memlekette böylesine iç göç başlamışsa; bir memlekette böylesine hızlı nüfus artıyorsa; bir memleketteki sanayileşme hızı Türkiye'deki gibi böylesine yavaşsa; bir memleketteki topraklar böylesine adaletsiz dağıtılmışsa; gelir dağılımında bizde olduğu gibi büyük haksızlıklar varsa; vergi yükü sadece bâzılarının sırtına yükleniyorsa; eğer o memleketteki devlet idaresi toplumdaki gelişmeleri içine alabilecek, yeni ihtiyaçları karşılayacak esnekliği gösteremiyorsa o memlekette ihtilâl olmasını kimse önleyemez. (A.P. sıralarından "ooo" sesleri; C.H.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

Aslında iktidarların vazifesi, siyasi partilerin vazifesi bu söylediğim meselelere çözüm yolu bulmaktır.

Elbette halka hakkını veriyoruz. Hem böylesine büyük meseleler olacak, hem dünya böylesine ilerleyecek, ondan sonra işi böylesine hafife alacaksınız ve "olmaz" diyeceksiniz.

Göreviniz bunları ciddiye almaktır, bu meselelerin gerekenini yapmaktır. Bunun için burada bulunuyoruz; siz de bunun için bulunuyorsunuz, biz de bunun için bulunuyoruz. Bunların kaçınılacak bir tarafı yoktur. Bu, saygı duymamız gereken bir görevdir.

MEHMET YARDIMCI (İstanbul) — Ne diye ihtilâl kelimesini kullanıyorsunuz?

NECDET UĞUR (Devamla) — Sayın Çağlayangil, "ihtilâl bir çözüm yolu mu?" dediler. Burada ihtilâl'in bir çözüm yolu olması meselesinden daha çok, biraz evvel bize haksız yere is-nadedilen "kol kanat kırma" ithamı vardı. Buna karşı kol kanadı siyasi partiler kırmaz, kol kanadı iktidarların basiretsiz politikaları, kötü iktisadi politikaları, köklü reformlardan kaçan politikaları kırar demek istedik.

Şimdi, burada, beraber oturduğumuz bu çatı altında, benden sonra konuşacak olan Sayın Müftüoğlu'nun çok yakın bir tarihte söylediği bir cümlesini hatırlıyorum. Sayın Müftüoğlu bu cümleyi heyecanla ve iftiharla söylemişti ve biz de onun bu heyecan ve iftiharına saygı duymuştuk. Demiştik ki: "Bizim Başbakanımız Cumhuriyet kuşağının yetiştirdiği ilk başbakandır." Şimdi Sayın Demirel'in bugünkü yaptığı konuşmalar arasında çok talihsiz bir cümlesi vardır. Bu cümle şudur; aynen aldım: Diyordu ki, C.H.P.'ye "sıfırdan başladınız, 27 sene sonra yine sıfıra geldiniz." 1923-1950 arası 27 sene.

CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara) — Atatürk'ü inkâr ediyorlar.

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — Aslında C.H.P.'nin, bu 27 senenin de üzerine ekliyeceğiniz, Cumhuriyet dönemine ait her türlü senelerin de sorumluluğunu almaya hazır olduğunu bilmektesiniz.

Bu senelerin sayılmasını temin etmek durumunda olan Cumhuriyet kuşağının en genç Başvekili bu görevi C.H.P.'ye vermiştir. Buna kendisi adına üzülmemekteyiz; kendimiz adına da övünmemekteyiz.

Arkadaşlar, eğer 27 yıllık dönemi reddederseniz, arkasından Osmanlı dönemi gelir... (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Tıpkı biraz evvelki “Müslümanlık” meselesinde olduğu gibi, bu sefer de bu dönemde yapılanları çok iyi bilmekte oldukları kanısındayız. Aslında yalnız kendisinin değil, saygıdeğer Hükümet üyelerinin de bu dönemde yapılanları çok iyi bildikleri kanısında olduğum için tekrarlayıp vaktinizi almıyacağım, ama bu memlekette sıfırdan başlanılmıştı. Çöken bir imparatorluğun yerine yepyeni, dipdiri bir Türkiye yaratılmıştı; bu yaratılmanın elbette birtakım sıkıntıları varidi; bu yaratılmanın yükü vardı, biz bu yükü şerefle taşıyoruz ve taşımaya devam edeceğiz.

Aslında bugünkü mevcudiyetimizi, bu zamanlardaki yapılara borçluyuz ve borçlusunuz. Hangi hakla bu devir için böylesine bir ret, böylesine bir kelimeyi söylemek yetkisini, cüretini kendinizde görürsünüz, anlaşılmaz.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Atatürk devrini inkâr ediyorlar.

BAŞKAN — Sizin Grupunuzun sözcüsü konuşuyor muhterem arkadaşlarım; niye yerinizden müdahale ediyorsunuz?

CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara) — Sayın Başkanım, o taraf için müdahale etmek mubah mı sayılıyor

BAŞKAN — Değil efendim değil, iki tarafa da zaman zaman söylüyorum ama sizin kendi arzularınıza uygun gelmediği noktada beni haksız zannediyorsunuz.

Zaman zaman hem oraya hem oraya söylüyorum efendim.

Lütfen müdahale etmeyin efendim; biz Tüzüğü tatbik ediyoruz, özel arzuları değil.

Buyurun sayın hatip, lütfen devam edin..

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — “Sıfırdan başladınız, 27 sene sonra yine sıfıra geldiniz.” Bunu söyleyen Sayın Demirel eğer bu sözlerini geri almazlarsa, Anıt-Kabir’e gittikleri zaman hangi yüzle çıkacaklardır Atatürk’ün karşısına? (C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar)

TALÂT KÖSEOĞLU (Hatay) — İstismar ediyorsunuz.

MUSA DOĞAN (Kars) — Paralardan pullardan Atatürk’ün resimlerini siz çıkarttınız; resmi dairelerden resimlerini siz indirdiniz.

BAŞKAN — Arkadaşlar lütfen yerinizden müdahale etmeyiniz.

C.H.P. GRUPU ADINA NECDET UĞUR (Devamla) — Saygıdeğer milletvekilleri,

Burada, Parlâmentoda ciddî bir iş yapmaktayız, gecenin geç saatlerinde olsa bile ciddî bir iş yapmaktayız. Siyasi partiler rejimi demokrasi, aslında büyük bir cid-

diyet istiyen, üzerinde ihtimamla durulması gereken bir rejimdir. Seçmene gidip, hoşlandığı şeyleri söylemek, seçmene kimler hâkim ise, onları memnun edecek tatbikat yapmak, Parlâmentoda da “dedim dedi” tartışmalarıyla yetinmek, “ben ondan baskın çıktım, ben ondan iyi konuştum, susturdum” lâflarıyla sevinmek, övünmek, bunu kâfi görmek, bütün Parlâmento çalışmalarını bir gün sonraki seçimi kazanmak için ayarlamak, “bu memleketin insanı aslında pek ince eleyip sık dokumaz, daha çok gözleriyle hüküm verir, biz bunların gözlerine hitabedelim” diye gösteriş yatırımları yapmak, iktisadi gücü ellerinde tutanları ürkütmemek, aslında eğer siyasi partiler rejimi, demokratik rejim böyle anlaşılacaksa, böyle yürütülecekse;

1. Bu gerçek demokratik rejim değildir, demokratik rejim adına haksızlık yapılmaktadır.

2. Böylesine yürütülen bir rejim memlekete hizmet etmek için gereken bir vasiya olamaz.

Türkiye hakkında konuşulurken, Sayın Başbakanın kullandığı karşılaştırmalar genellikle geriye doğru birtakım dönüşlerle oluyor.

Şimdi, Türkiye’de bir şeyler yaptım diyebilmek için,

1. Türkiye’de elde edilen neticeleri yalnız Türkiye’de geriye doğru değil, aynı zamanda Türkiye’nin çevresindeki komşularla,

2. Bunun dışında madem ki çağdaş uygarlık düzeyi diyoruz, gelişmiş ülkelerin bulunduğu nokta ile karşılaştırmak lâzımdır.

Biz, bir önceki dönemden daha iyi olabiliriz, ama eğer bütün etrafımızdaki komşularımız bizden çok daha fazla ileri iseler, bu biraz daha iyi olmakla, emaneten verilen görevimizi yapmamış oluruz. Bizim hesabımız, vazifemiz bir öncesinden daha iyi olmakla değil, mesuliyetini üzerice aldığımız Türkiye’yi gerek komşuları arasında, gerekse gelişmiş ülkeler arasında kendisini bekliyen yere ne dereceye kadar götürüp, götürmediğimiz ile ölçülür.

Şimdi, Türkiye’nin sosyal ve iktisadi yapısında olan bir ülkenin hızlı gelişmesi için, gelişmiş ülkelerle arasındaki mesafeyi kapatması için alınması gereken, artık bugün herkesin malûmu olmuş, birtakım tedbirler vardır. Bu tedbirleri kapitalist ülkelerin iktisatçıları da söyler, sosyalist ülkelerin iktisatçıları da söyler. Bunlar nedir? Eğer, halktan aldığımız emanete saygılıysak, onun gereğini yaparsak, eğer demokratik rejimi ciddiye alıyorsak, yapacağımız, bu memleketin temel çıkmazlarını ve meselelerini her türlü tarafça “kapitalistçe, sosyalistçe” bütün memleketlerin üzerinde birleştikleri tedbirleri almaktan başka bir şey değildir.

Toprak reformu yapmaya zorunlusunuz. Bunu biz söylemiyoruz. Bakınız Amerikan iktisatçılarına, ilk söyledikleri toprak reformu tavsiyesidir. Bir gün bu noktaya da geleceksiniz, ama çok daha fazla kayıplardan sonra geleceksiniz. Halktaki büyük tepkiler tutulamaz hale geldikten sonra geleceksiniz, ama daha büyük ısıtırlar doğacak, fatura daha fazla olacak. Toprak reformu yapılmadıkça, toprak insan ilişkileri düzenlenmedikçe, tarımdaki sermaye birikimi sanayie aktarılmadık-

ça, sanayileşme denildiği zaman akla ağır sanayii, motor sanayii, makina sanayii gelmedikçe, bütün gücümüzle bunların üzerine gitmedikçe, nimetleri ve külfetleri beraber dağıtmadıkça, bu memlekette hiçbirimiz vazifemizi, yaptık diyemeyiz.

İçinizde dünyanın bugün bulunduğu noktayı en iyi ifade eden - geçen yılki za-bıtlardan okudum - bu teknolojik devrimi fazlasiyle anlıyan, ifade eden yine Genel Başkanınız. Şimdi dünyada bizim kendisine erişmek istediğimiz sanayi devrimini yapmış olan dünya, bir başka, ikinci bir sanayi devrimine yetişmek için kıvranırken, bizim kendimize model olarak aldığımız Avrupa, büyük Amerikan sanayii karşısında sıkıntıya düşmüşken, geri kalmışlık içine düşmüşken, biz hâlâ burada montaj sanayii, ambalaj sanayii üzerine hücum ettik diye bir siyasi parti grubu istihfaf edilir mi? Hem bu teknolojik devrimi bileceksiniz, hem bunun icaplarını bileceksiniz; ondan sonra bir siyasi parti grubu montaj sanayiini, ambalaj sanayiini az gördü, öbürünü istiyor diye küçümsiyeceksiniz. Bu nasıl şeydir? “Kaynakları daha fazla kullanalım, lüks harcamalar yapmıyalım, gösteriş harcamaları yapmıyalım, gerekirse milletçe hep beraber fedakârlığa katlanalım” denildiği zaman bunu bu hafiflikte ele alabilir misiniz?

Arkadaşlar, eskiden bir memleketin iç idaresi şöyle olurdu; böyle olurdu, ama bir gün dış tehlike geldiği zaman o memleketin yiğitliği, gözüpekliliği, yurtseverliği her şeyi kurtarırdı, öyle bir devre geldik ki, Sayın Çağlayangil yine öyle diyorsunuz, ama öyle bir devre geldik ki, bugün teknik bilgisi yüksek olmıyan, elindeki silâhlara çok hâkim olmıyan milletlerin yiğitlikleri eski verdiği neticeyi vermemektedir. Bugün gerçek yiğitlik at binmekte, kılıç kuşanmakta değil, bugün gerçek yiğitlik makine başında, motor başında belli olmaktadır. Görüyorsunuz, bir Orta-Doğuyu 2 milyonluk, yine birtakım dünya servetlerinin destekliği, ama şu, ama bu; 2 milyonluk teknik gelişmesini yapmış bir kütle 60 milyonluk geri kalmış bir kütleyi ne hale getirmiştir... Bunu yapan nedir? Bunu yapan onların eğitimde, teknik bilgide üstünlükleri değil midir? Aynı silâhlar bir bankasının eline veriliyor, daha etkili silâhlar bir başkasının eline veriliyor, ama netice alamıyor. Artık, yalnız bir memleketin iç politikası değil, kalkınma meselesi, bir memleketin bekası meselesi olmuştur. (A.P. sıralarından “Bitmedi mi” sesi)

Saygıdeğer arkadaşım, seçmeninize birgün saat 24.00’e kadar Mecliste oturmak zorunluğunda kaldığınız için “Bitmedi mi yahu” diye bağırdığınızı tekrar edebilecek misiniz? (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın milletvekilleri;

Hükümet Programı üzerinde C.H.P.’nin Geneli Başkanı partinin görüşlerini belirtmişti. Bizim, C.H.P. olarak söz almamızın sebebi, en çok üzüldüğümüz; “Sıfırdan başladınız 27 sene sonra sıfıra geldiniz” (A.P. sıralarından “Doğru” sesleri; C.H.P. sıralarından “Atatürk’ü de inkâr ediyorlar” sesleri) “Sıfırdan başladınız, 27 yıl sonra sıfıra geldiniz” talihsiz cümlesi, haksız cümlesi, bu bir; ikincisi, yer yer C.H.P. ye Sayın Demirel’in yaptığı târizlere, Sayın Genel Başkanın konuşmasında öngörülmemiş noktalarda C.H.P. nin görüşlerini belirtmek içindi.

Sözlerimi bitirirken, C.H.P. olarak yeni kurulan Hükümete kırmızı oy vereceğimizi... (A.P. sıralarından *“bravo” sesleri*) tekrar söylemek istiyorum. Aslında, “Hükümet sıralarına baktıkça, orada vazifesini yapan bâzı değerli insanları gördükçe, bunu üzümlere söylemek istiyorum” diyecektim. “Çünkü, siyaset felsefemiz ile tam karşı karşıya” diyecektim, ama sizlerin bu hafifliğini gördükten sonra kırmızı oy vermeyi ısrarla bir yurtseverlik olarak istediğimizi söyleyeceğim. (C.H.P. sıralarından *Bravo sesleri, alkışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası A.P. Grubu adına Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu’nundur. (A.P. sıralarından *alkışlar*)

A.P. GRUPU ADINA SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Zonguldak) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Müsaade ederseniz konuşmama son hatipten başlayarak mebdée doğru inmek istiyorum. Aslında, yapılan konuşmaları gayet iyi bir değerlendirmenin içerisinde iki bölümde mütalâa etmek mümkün.

Bunlardan bir tanesi, asıl hedef bir nisbet dâhilinde gizlenmek istenerek teferruata kaçan kısımlar, diğeri ise ne kadar gizlenirse gizlensin asıl hedefe vusul yönünden yapılan konuşma pasajları.

Gerçekte şu anda saate baktığımız zaman 00.12 veya 00.15 olduğunu tesbit ederiz. Sayın C.H.P.’nin grup sözcüsü ve sayın G.P.’nin grup sözcülerinin bende bıraktıkları intibaa göre; aslında ne Sayın Necdet Uğur’un ifade ettiği gibi Sayın Başbakanın ifade ettiği iddia edilen “C.H.P. sıfırdan başladı, 27 yıl sonra yine sıfıra geldi” hususundaki üzüntülerini veya kendi tabirleriyle talihsiz beyanı cevaplandırmak ve ne de yine Sayın Başbakan tarafından Sayın C.H.P.’nin Sayın Genel Başkanı’na verilen cevaplardaki tarizleri karşılamaktır. Bundan öteye, konuşmaları dikkatle takibeden arkadaşlarımız rahatça şu hususu tesbit etmişlerdir:

Tesbit edilen husus şu: Aynı sözler, aynı kelimeler bir plâk sadakati ile birkaç defa tekrarlanmak suretiyle, Parlâmentonun mesaisinden zaman israf edilmek istendiği ortaya çıkmakta, buradaki asıl maksat ise, oylamayı Cumartesi gününden öteye atmak suretiyle bu kadar mühim mesele dahi...

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — O sizin vehminiz. Cumartesi ile Pazar arasında fark görmeyiz.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Vehim değil, gerçek bunlar beyler.

BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Başbakanınız dört saat konuştu.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Şu itirazlarınız dahi bizim haklı tenkidlerimizden ne kadar gocunduğunuzun açık bir misali oluyor. (A.P. sıralarından *alkışlar*)

Sayın milletvekilleri; Sayın Necdet Uğur C.H.P. Grubu adına burada görüşlerini beyan ederken temas ettikleri hususlar, not alabildiğim kadariyle, üzerindeki görüşlerimizi arz ve ifadeye gayret edeceğim.

Sayın Uğur diyor ki; “1965, 1969 sorumlu Hükümeti aynen devam ediyor, onun için biz bu Hükümete güvenoyu vermiyeceğiz.”

Zannediyorum burada bir zühulleri olacak. Halen bakanlar sırasında oturan arkadaşlarımız 1965-1969 Hükümetinin üyeleri değildir, 1969 seçimlerinden sonra kurulan İkinci Demirel Kabinesinin aynı üyeleridir.

Yine Sayın Uğur arkadaşımız; “Kaç seçim ve kaç devre geçtiği halde Cumhuriyet Halk Partisinden hâlâ 40 yılın, 50 yılın hesabı sorulmaktadır.” diye mazinin eleştirilmesi yapılırken bir serzenişte bulundular. “1965-1969 dönemi içinde Adalet Partisi iktidarının yapmış olduğu icraatlarının muhasebesi 1969 seçimlerinde millet huzurunda görülmüş, millet Adalet Partisi İktidarını ibra ederek, ona tekrar millî emaneti tevdi etmişti.” denildiği zaman bunun karşılığı olarak Sayın Uğur diyor ki; “İyi, böyle söylüyorsunuz ama bizden de 40 yılın, 50 yılın hesabını soruyorsunuz.”

Sayın sözcüye şu hususu hatırlatmaya mecburum: 1950 yılından bu yana - 1946 yılını karıştırmıyorum, altından başka bir şeyler çıkabilir diye ve sizi üzmemek için - 1950 yılından bu yana Cumhuriyet Halk Partisi hangi seçime girdi de millî irade tarafından ibra edildi? Bunu öğrenmek istemek her halde bizim hakkımızdır.

Sayın Uğur, meseleyi irtica meselesine getiriyor; oradan da Ortaçağ karanlığının içerisinde zihinlerin yetişmemesini, kafaların yarına, tabiata hâkim olacak, kendisine istikamet verecek bilgi ile müspet ilimle yetişmesinin lâzımgeldiğine işaret ediyorlar. Bu doğrudur. Ancak bu doğrunun yanında bir yanlış var. Yanlış da şu: Sanki Adalet Partisi iktidarı bunun aksi bir tatbikatın içinde imiş gibi bir tenkidi ortaya koyan beyanlar oldu. Aslında, biraz sonra Sayın Feyzioğlu’nun beyanlarına temas ederken ifade edeceğim, Adalet Partisi iktidarı zamanında millî eğitim dâvasına verilen önem, ifade etmeye mecburum ki, hele hele Halk Partisi iktidarının bu dâvaya verdiği önemle mukayese edilmeyecek kadar çok büyüktür muhterem arkadaşlarım.

Sayın Uğur’un bir beyanı da şu: “Şahsan ben” diyor, “korkmadan Müslümanım” diyorum.

Bu doğrudur demek lâzım. Bizim karşısında bulunduğumuz husus, korkmadan Müslümanım demek değil, korkmadan mürteciyim denmesidir. Biz bunun aleyhindeyiz” diyor. Bu beyan Sayın Genel Başkanlarının bugün bu kürsüde yapmış olduğu beyanla çelişir vaziyettedir.

Sayın Genel Başkanları; “Bir taraftan kapalı odalarda şu şekilde söyleniyor, öbür taraftan meydanlarda da başka türlü ifade ediliyor” diyerek Sayın Başbakanın, “Korkmadan Müslümanım denilmesine taraftarım” demesini âdeta bir gerici-lik, irticai teşvik olarak ortaya koyuyorlar. Zannediyorum bu hususta, Sayın Genel Başkanlarıyla Sayın Grup Başkanvekili arasında büyük bir tenakuz var.

Sayın arkadaşlarım, şimdi çok istismarı yapılan bir konuya geliyorum. Bu konu da siyasi haklar konusu. Bu konuyu, Sayın Başbakan bugün huzurunuzda bu kürsüde bütün gerçekleri ifade ederek, bütün vuzuhu ile ortaya koydular, ama Sayın Uğur

tekrar bu konuya temas ettikleri için ben de ayrıca üzerinde durmak istiyorum. Bu konu üzerinde dururken de, ben Adalet Partisi Grubunun görüşünü değil, kendi görüşümü, bu siyasi haklar meselesinin hepinizin de yakından bildiği gibi 1969 seçimlerinde tarafımızdan değil ama, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından geniş çapta istismar edilmesi muvacehesinde, bir vatandaşın bana ifade ettiği hikâyeyi huzurunuzda dile getirmek istiyorum.

Hikâye şu muhterem arkadaşlarım: Zengin, varlıklı bir adamın bir tek evlâdı vardır ve erkektir. Tek olduğu için çocuk fevkalâde haylazdır, haşarıdır, haşindir. Yaramazlıkları artık babasını bıktırmıştır. Babası o hale gelmiştir ki, yapılan haşarı hareketler karşısında misafir odasının bir köşesine bir tahta asmıştır ve oğlunun yaptığı her âsi hareket için oraya bir çivi çakmıştır. Yıllar, aylar, günler geçmiş, çocuk büyümüş aklı başına gelmiştir. Bir gün misafir odasında, hiç de odayla mütenasibolmıyan bir tarzda duvarda bir tahtanın asılı olduğunu ve tahtanın üzerinde de çiviler bulunduğunu görerek babasına sorar, der ki: “Baba, misafir odasındaki bu tahtanın ve üzerindeki bu çivilerin işi ne?” Babası anlatır: “Sen hâlâ da öylesin ya; çok haşin, çok hırçın ve asabi, isyankâr bir çocuktun. Beni bıktırmıştın. Bütün yaramazlıkların, bütün âsi hareketlerin burada her çivide bir taneyle temsil edilmektedir.” Baba böyle söyleyince çocuk müteessir olur, babasından özür dilemek ister, kusurlarının affedilmesi için ne yapması lâzımgeldiğini sorar. Babası der ki: “Bundan sonra yapacağın her iyi hareket için duvardaki tahtadan bir tane çivi sökeceğim.” Çocuk, “Pekâlâ” der. Yine günler, aylar, yıllar geçer ve bir gün duvardaki tahtada çiviler biter. O gün pürneşe çocuk babasına gelir. “Baba” der, “Tahtadaki çiviler bitti, beni affettin mi?” Baba bir tahtaya bakar bir çocuğuna bakar ve gayet elemli bir şekilde şöyle der: “Evet, söylediğin doğru, tahtadaki çiviler bitti ama, çivilerin izi hâlâ duruyor.”

Vatandaş şunu yâdeder, “Evet, diyelim ki, Halk Partisinin yardımıyla de olsa siyasi haklar çıktı, ama kaybettiğimiz vatan evlâtlarının acısını nasıl dindireceğiz?” (A.P. sıralarından alkışlar Bravo sesleri)

TURAN ÖZGÜNER (İçel) — 27 Mayıs’a her hareketinizle, her sözünüzle karışsınız...

A.P. GRUPU ADINA SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, bu konuyla ilgili olarak burada bir husus daha dile getirildi. O husus da 27 Mayıs’ı kimin yaptırdığı, kimin yaptığı hikâyesi.

Gerçekte bu o kadar muğlâk, o kadar münakaşa konusu olacak bir mesele değil, hafızaları taze olanlar, kuvvetli olanlar gayet iyi hatırlarlar. 27 Mayıs’ı mütaakıp çıkan Akis mecmuası koleksiyonunu tetkik ettiğiniz zaman, Lâle Sinemasında Cumhuriyet Halk Partili gençleri Taksim Meydanında nümayiş yapabilmek için nasıl bilet alındığından ve oraya nasıl gelindiğinden, 27 Mayıs sabahına kadar geçen hâdiselerin hepsini, Akis Mecmuasında bulursunuz. Kim yazar bunları? Sayın Genel Başkanlarının en yakınları. Dahası var, yine Cumhuriyet Halk Partisinin en mümtaz simalarından rahmetli Avni Doğan’ın beyanlarına bakınız. Bunları biz

söylemiyoruz muhterem arkadaşlarım; bunları sizin kalemlerinizden, sizden olan insanların lisanlarından size ifade ediyoruz.

Sayın Uğur'un beyanlarında bir husus daha var. Gayet enteresandır ve bu hususun sonunda da bizi işi hafife almakla suçlamış, öbür taraftan da, “Bu böyle olduğu takdirde o memlekette ihtilâli kimse önleyemez,” diye bağlamıştır.

İhtilâlin kimse tarafından önlenemeyeceğine dair bağlanan konuşmanın başı nedir biliyor musunuz? “Her gün milyonlarca insan baba yurdundan şehre göç ediyor, iç göç başlamıştır,” buyuruyorlar.

Aziz arkadaşlarım, Adalet Partisi 1965 seçimleriyle iktidara geldi. Yıl 365 gün, dört senede bir 366 eder. Hani demiş, bu Acemin hikâyesini de geçti kardeş. Atar ama insan ve attıktan sonra da bir şeyi bir neticeye bağlar, ama bu kadar atıp, bu kadar da vahim bir sonuca bağlamanın her halde gerçekle, mantıkla ve ızanla ilgisi ve alâkasını bulmanın gayri mümkün olduğunu bendeniz ifade etmeye mecburum.

Sayın Uğur arkadaşımız, yine bendenizin şahsım adına gündem dışı yapmış olduğum bir konuşmadaki bir pasajı ifade ettiler. Hemen belirtiyim ki o konuşmayı tamamen benimsiyorum. O konuşmam, “Cumhuriyet devrinde yetişmiş olan ilk Başbakanın “Nüfus kayıtlarına bakarsanız bu böyledir” şu şu şekilde gelmesine Adalet Partisi Grupu razı olmayacaktır”, beyanı ile biter. İşte bu beyanı benim heyecanıma veriyorlar. Heyecanıma versinler beyefendiler, fikriyatıma ve inancıma verseler daha memnun olurum. Ve bu beyandan galât olarak, Sayın Başbakanın söylediğini iddia ettikleri “Sıfırdan başladınız, 27 sene sonra tekrar sıfıra geldiniz” sözünü bir Cumhuriyet Devrinin Başbakanının Atatürk'e karşı bir nevi reddi miras şeklinde yahut ret şeklinde değerlendirerek Yüce Meclise takdim ettiler.

Aziz arkadaşlarım, bu konuşmadaki espri şu: Cumhuriyet Halk Partisi Atatürk ile başlayan Kurtuluş Savaşında sıfırdan başlayarak 1938 yılına kadar bir noktaya gelmiştir; bu bir gerçektir, ama büyük önder Atatürk'ün vefatından sonra, onun büyük liyakat ve önderliği altında yapılan icraatlar dahi, vefatından sonra 1950 yılına kadar sıfıra münce olmuş ise, bunun vebali bunu söyliyenerde değildir; bir gerçeği 1938 yılından sonra sıfıra indirenlerde vebal aramak daha doğrudur muhterem arkadaşlarım. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Çok ayıp, grup adına çok hafif ve gayri ciddi bir konuşma bu. Zaten sizin eski bir Cumhuriyet Halk Partili olduğunuzu bilirler, bütün arkadaşlarınız söyler bunu.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Sayın milletvekilleri, gerçekleri unutmıyalım. Sizler daima dedikoduyla amel edersiniz. Ben size söylüyorum, Cumhuriyet Halk Partisinde benim bir tek kaydımı çıkartınız; ben politikadan siyasi hayattan, hayattan istifa etmeye, ayrılmaya razıyım. Atmayın beyler, atmayın. Yalan malzemeniz olmasın, mahcubolursunuz sonra. Günâh size. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, gülüşmeler)

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — İstanbul teşkilâtı gençlik kolunda üye değildiniz mi?

A.P. GRUPU ADINA SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Aziz arkadaşlarım, hâkimiyetin nişanesi olan paralardaki ve pullardaki sembolleri değiştirmek bizim için gayri mümkün ama bunu siz yaptınız ve Atatürk'ü siz yıktınız orada. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Yine Sayın Uğur ifade ediyorlar, diyorlar ki, “Seçmene kim hâkimse onların hoşuna gidecek işler yaptınız. Bu suretle demokrasiyi gerçekleştirmek, yerine, demokrasi oyunu oynadınız. Bunun aslına demokrasi denmez.” Eğer yanlış tesbit etmediysem mealen böyle dediler.

Aziz arkadaşlarım, eğer bu doğru ise, bakınız Türkiye’de demokrasi oyunu oynamak isteyenler kimler? Köylerde, köye hâkim olanın kim olduğunu en basit köylüye dahi sorsanız, alacağınız cevap şu olacaktır: Köyün muhtarı. Ee, gayrimümkün olduğu halde devletin Hazinesinden seçimlerde rey avlamak için muhtarına, korucusuna beşer yüz, üçer yüz lira, milyonlara, milyonlara varan aylık bağlama vaatleri ile rey alacağız diye köyün ileri gelen şahıslarına müstakbel icraatınızı takdim ettiğinize göre, zannediyorum demokrasi oyunu oynayanlar biz değiliz. Bu foyanız meydana çıktığına göre siz olacaksınız.

Bugün burada şahid olduğumuz hususlardan birisi de şu: Gerek Sayın Feyzioğlu, gerek Sayın Uğur, iktidarı tenkid ederken hangi kıstasları nazara almışlardır; daha doğrusu bir iktidarın icraatı ölçülürken muvaffak bir iktidar mıdır, yoksa gayrimuvaffak bir iktidar mıdır, bunun tenkidi yapılırken hangi kıstas nazarı itibara alınacaktır?

Arkadaşlarımızdan birisi, bizatihi Adalet Partisinin programa almış olduğu rakamların fiili gerçekleşme içerisinde mukayesesini yapmakla bir kriter ortaya koydular.

Sayın Uğur ise bambaşka bir kriter ortaya koydu. Bu kriter şu: Adalet Partisi yıllık programlarda veya Beş Yıllık Plânda derpiş edilen hedeflere erişme veya erişememe bakımından bir hamlenin içerisinde değerlendirilmeyecek, hele hele (her iki hatibe göre) geçmiş iktidarlara ve o iktidarların icraatlarıyla, yıllar itibarıyla mukayeseli bir şekilde ortaya konulan bir rakamlar değerlendirilmesi içerisinde mukayeseye gidilmeyecek. Sayın Uğur’a göre mukayese şöyle yapılacak: Kalkınmış Ülkeler içindeki yerimizi almakta ne kadar ileri götürmüştür o iktidar, ölçü, kıstas bu olacak.

Aziz arkadaşlar, aslında her iki hatibin de bu kıstasları almış olmasının şu gerçek mânâsı vardır: Sayın Feyzioğlu ile Sayın Uğur’un aynı teknenin hamurları olduğunu mütalâa edersek, tabî ki iktidarların mukayesesinde, geçmiş iktidarlara Adalet Partisi iktidarının icraatlarının mukayesesini yüzde yüz aleyhlerinde oluyor.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sen hangi teknenin çamurusun?

A.P. GRUPU ADINA SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Şu halde orayı kapamak lâzımdır.

YAŞAR AKAL (Samsun) — Demokrat Parti devri de dâhil mi?

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz yerinizden efendim, müdahale etmeyiniz.

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Bakanız size bir şey söyleyeceğim Sayın Akal Sene 1950. Bugün Türkiye’de en büyük istismar konusu yapılan köy ve köylü konusunda, senin iktidarın zamanında, Atatürk’ü istisna ediyorum, köy yolu, köy içme suyu, köy okulu için Devlet bütçesinde raslıyabildiğiniz miktar sadece on milyon lira, ama Demokrat Parti iktidarı iledir ki Türkiye’de bir köy, Türkiye’de bir köylü olduğu akla gelmiş ve oraya hizmet gitmeye başlamıştır. Bu acı gerçeği teslim etmeye mecburuz. Demokrat Parti köye ve köylüye hizmet anlayışının bu memlekette temelini atmış bir siyasi iktidardır.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Demokrat Partiyi methetmeye mecbur musunuz?

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Biz sadece gerçekleri methediyoruz. Ve şunu da söylüyoruz...

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Neyin devamı olduğunuzu, neyin karşısında olduğunuzu söyleyebilir misiniz?

BAŞKAN — Sayın Özgüner, lütfen yerinizden konuşmayınız böyle kendi kendinize efendim... İzne tabisiniz, söz isteniyor, sıraya konuyor herkes ona göne konuşuyor efendim.

A.P. GRUPU ADINA SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, şu konu açılmışken biraz daha deşmekte fayda mütalâa ediyorum.

Sene 1961, seçimlere gidiyoruz. Bir arkadaşım A.P. mikrofondan anons ediyor. “Dikkat, dikkat! Burası Demokrat, pardon, Adalet Partisi seçim yayın bürosu.” On dakika sonra polisler... Hadi içeriye. O zaman Tedbirler Kanunu da yok. Türk Ceza Kanununun 161’nci maddesine göre içeriye. Âmmenin telâş ve heyecanını ve âmmeyi galeyana getirmek. Fiil bu. Bunun dışında biz, bu kadarını söylemekten mahrum iken, sizler Demokrat Partiye ağzınıza her geleni söylüyordunuz, ama biz büyük bir hüsrânın içerisinde, büyük bir iç acısı içerisinde size maalesef cevap veremiyorduk. Ne zamana kadar? Tedbirler Kanunu kalkıncaya kadar.

Beyler, ihtilâl olduğu zaman ben Demokrat Parti Zonguldak il idare kurulu üyesi idim. Ondan evvel Demokrat Parti il gençlik kolu başkanı idim. Ben ve Adalet Partisi Grubunun bütün üyeleri ile sayın kabine üyeleri, Demokrat Partinin varsa bir kusuru, geliniz münakaşa edelim. Kusurlarına da, sevaplarına iştirak halindeyim, şahsan söylüyorum. Onun için, “Demokrat Partiyi bugünlerde methetmeye mecbursunuz” gibi lâflar bizi alâkadar etmez. Biz oyuz beyefendi.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — 27 Mayısın karşısında mısınız, adını koyalım, 27 Mayıs’ın karşısında mısınız?

BAŞKAN — Sayın Özgüner, böyle konuşmayınız efendim, rica ederim, sual sorulmaz efendim. Yani siz, “her halükarda ben konuşurum” mu diyorsunuz? Yani, “Tüzüğe de, usule de aykırı olsa ben konuşmaya kadar verdim, illâ konuşacağım” mı diyorsunuz? Yapmayın efendim, Büyük Millet Meclisinin çatısı altındayız. Bir intizam içinde hareket etmeye mecburuz.

A.P. GRUPU ADINA SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, Uğur’un beyanlarından birisi de şu: “Adalet Partisi toprak reformunu yapmaya mecburdur, mecbur olacaktır. Vakit geçtiği takdirde büyük hâdiseler pa-hasına bunu yapmaya mecbur kalacaktır” diye beyanları oldu.

Sayın arkadaşlarım, eğer Adalet Partisi Hükümetinin şu anda Hükümet programını sayın arkadaşım okumuş olsa idi, orada bir tarım reformunun yapılacağından pasajlar olduğunu görecektlerdi, ama kendileri, “illâ ve illâ bu tarım reformu olmasın da toprak reformu olsun” diyorlarsa, biz onların iktidarı değiliz, kusura bakmasınlar, biz tarım reformu yapacağız.

Yine Sayın Uğur, Sayın Başbakanın sanayileşme konusundaki sözlerini, şükranla kaydedeyim, iyi bir şekilde dile getirdikten sonra, konuşmalarının bu bölümünün sonunu şu şekilde bağladılar: “Sanayileşme deyince aklımıza ağır sanayi, motor sanayii, imalât sanayii gelmeyince sanayileşme olmaz.” buyurdular ve bir parti grubu, “kendi parti grupları” montaj sanayiini tenkidetti diye bizim tarafımızdan ağır hücumlara uğradıklarını ilâve ettiler, bundan yakındılar.

Aziz arkadaşlarım, gerçek şu: C.H.P. her zaman her yerde ve her fırsatta daima montaj sanayiinden, ambalaj sanayiiden, paketleme sanayiiden bahsetmiştir. Bunların sorumlusu olarak da Adalet Partisi iktidarını görmüş ve o şekilde göstermiştir. Bu ithamlar karşısında Sayın Başbakanın konuşmaları şöyle olmuştur: C.H.P. zamanında yabancı sermaye olarak hangi yatırımlara, hangi dallara müsaade edilmiş, A.P. iktidarı zamanında ise yabancı sermayede, sanayi kolunda hangi yatırımların gerçekleşmesine veya yapılmasına müsaade olunmuş? Bunu tetkik ettiğiniz zaman karşımıza çıkan manzara şu oluyor; Sayın Başbakanın Senatodaki konuşmaları ile ilgili zabıttan aynen alıyorum: “Montaj sanayiini niye yaptınız? Yapan sizsiniz. Yediğiniz şeyleri yapan sizsiniz. Bunu söylüyorum. Eğer montaj sanayiini kurmak doğru bir şey değil ise buraya gelip bizim üstümüze atmayın bunu. Biz başka şeyler söylüyoruz. “Bir sataşma oluyor” Sizin mantığınızla nedenini söyleyeyim. Üç lâstik fabrikası, yedi adet ilâç ambalaj fabrikası, sekiz adet montaj sanayii fabrikası, beş adet maden arama ihraç müsaadesi, üç adet meşrubat, Pepsi-Cola, Coca Cola gibi yabancı sermaye olarak izinleri, 1961-1965 devrelerinde verilmiştir. Ben şimdi söylemiyorum bunu. Bundan üç ay evvel söyledim. Böyle değilse çıkar buradan söyleyiniz.” Bunları zabıttan söylüyorum, diyor Sayın Başbakan Senatoda, ilâve ediyor: “A.P. neye izin vermiş? Bir adet sunî gübre kompleksine. Yani burada imal edecek gübreyi. (Yani gübreyi burada, Türkiye’de imal edeceğiz, diyor) iki adet otomobil sanayiine. Montaj değil, imalât. İki adet traktör fabrikasına. Montaj değil, imalât. İki adet dizel motor imalât fabrikasına, bir adet dişli kutu ve transmisyon aksamı fabrikasına, bir adet anakimya tesisine, bir adet kâğıt kompleksine, bir adet büyük

pompalar imaline, iki aded büyük turizm projesine. Bunların hepsi ağır sanayi.” “Ben zabıttan okuyorum.” diyor ve konuşması bu şekilde devam ediyor.

Şimdi burada söylediğimiz şey şu: Montaj sanayiini tenkid ediyorsunuz. Montaj sanayiinin, ambalaj sanayiinin bütün vebalini A.P. iktidarına yüklüyorsunuz. Siz yapıyorsunuz, biz de çıkıyoruz, diyoruz ki, eğer montaj sanayiine gitmek yanlış idiyse, sanayileşme montaj ile değil, imalâtle gerçekleşecekse, işte sizin mantığınız içerisinde siz bizi tasvibediyorsunuz, kendi kendinizi tenkid ediyorsunuz. Bizim dediğimiz bu. Bundan, bizim sözümüz diye siz alınmayınız. Eğer alınacak bir şey varsa, alınacak sözü siz kendi kendinize söylüyorsunuz.

Sayın milletvekilleri, müsaade ederseniz biraz da Sayın Güven Partisi Genel Başkanı ve Sözcüsü Turhan Feyzioğlu’nun konuşmalarına cevap vermek istiyorum.

Biz, daha doğrusu Sayın Başbakan bu kürsüde maziye değil, istikbali münakaşa edelim dedi, konuşmasının başında baş prensib olarak, bunu mütalâa etti. Tabii ki, istikbali münakaşa ettiğiniz takdirde o zaman huzurunuzda gelmiş olan Hükümet programını müzakere ve münakaşa lâzımgeliyor. Mevcut Hükümet programında hangi pasaja taraftar değilsiniz, veya mevcut Hükümet programında size göre neler olması lâzımdı da, onlar noksan kaldı? Hükümet programının üzerindeki münakaşa bu olur, ama buradaki münakaşa bu olmadı. Olan şu: Birtakım rakamlar verdiler, bu rakamları yalnız burada değil, seçim meydanlarında da verdiler. Tabii ki, bu rakamları verirken her halde 4 yıllık Adalet Partisi iktidarını veya sizin tâbirinizle, yahut Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsünün tabiriyle Beş Yıllık Adalet Partisi iktidarının methi için vermediniz, onu kötölemek için verdiniz, daha doğru tabiriyle tenkid etmek için verdiniz. Biz diyoruz ki; bu rakamların ifade ettiği gerçekleşme ve icraat 1969 seçimlerinde milletin huzurunda münakaşa edilmiş, hem de nasıl münakaşa edilmiş, sizin devri iktidarınızdaki icraatla mukayeseli olarak ele alınmış. Ondan sonra da diyoruz ki, vatandaş sizin icraatınızla, Adalet Partisi icraatını görmüş, rakamları değerlendirmiş, bu rakamların ibrasıyla yeniden göreve Adalet Partisi iktidarını getirmiştir. Söylediğimiz bu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Şirket mi bu? Ne ibrası?

SADIK TEKİN MÜFTÜOĞLU (Devamla) — İşte bakınız, muhterem arkadaşlarım, seçimleri bir şirketin ibrası şeklinde mütalâa eden bir zihniyetin, millî iradeye olan inancının her halde kabili münakaşa olması lâzımgeldiğini üzümlere ifade ediyorum.

Sonra, ikinci konu da şu:

Sayın sözcü bizi değerlendirirken, bizim yaptıklarımızla veya yapmadıklarımızla değerlendirmesi lâzım, ama yapılan şey şu oluyor: “Biz, şu, şu kanunları getirdik, ama siz bu kanunları çıkarmadınız, şu halde muvaffak değilsiniz.” diyor.

Aziz arkadaşlarım, Adalet Partisi iktidarı kendi icraatıyla değerlendirilir. Sizin getirdiklerinizi yapmamak suretiyle değerlendirmeye giderseniz, bunun mânası şu

olur: Bizim getirdiklerimizi yapsaydınız muvaffak olurdunuz... O zaman, o iktidar benim iktidarım değil, senin iktidarın olurdu, zaten.

Sayın Feyzioğlu burada mütemadiyen vesika ve imza hikâyesini kullandı. Ben de bu taktik içerisinde kendilerine cevap vermek istiyorum, aynı üslubu, aynı yolu tercih ederek cevap vereceğim.

Dediler ki, “Biz, elektrik enerjisinin şuradan, şuraya çıkmasına, şunun şöyle olmasına, bunun böyle olmasına ve rakamlara muarız değiliz ve hiçbir zaman, hiçbir yerde böyle bir şey söylemedik.”

Aziz arkadaşlarım, Birinci Plân Dokümanını açınız, orada göreceğiniz manzara şu:

1965 yılında ulaşılmaması mevcudolan çimento istihsalı 2,5 milyon ton. Bu istihsal ile 1970 yılına kadar Türkiye ihtiyacının karşılanacağı, binaenaleyh daha fazla çimento fabrikası yapılmasına lüzum yoktur diye pasajlar görürsünüz. Bu pasajların altında da, bu doküman altında da zannediyorum ki, o zamanın kabinesinde bulunan Sayın Feyzioğlu’nun dâ imzası vardır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Sonra, bir konu da şu:

Sayın Feyzioğlu diyorlar ki: “Siz %46,5’sunuz” pekâlâ bu doğru, hakikaten biz %46,5’guz, ama geriye kalan %53,5 siz misiniz? Yüzde 53,5 kim? Bu, sizin ifadenizle söyleyeyim, gayrikabili cem olan muhtelif 7 parti, toplıyamazsınız, bir araya getiremezsiniz. Binaenaleyh kendiniz olmıyan şeye kendiniz gibi değer vererek birtakım yanlış hesaplara ve birtakım değerlendirmeye girmeyin muhterem arkadaşlarım.

Aziz arkadaşlarımı buraya kadar yapılan konuşmalar ikinci sıradaki konuşmalardır. Bundan önceki yapılan konuşmalarda bâzı hususlar var, bunlara işaret etmek istiyorum.

Sayın Feyzioğlu’nun konuşmasının bir pasajında, sosyal adalet bakımından en fazla eğilmemiz lâzımgelen grubun Türk köyü ve Türk köylüsü olduğu ifade edilmiştir. Bu, doğrudur. Bunu ilk defa söyleyen de Sayın Başbakan’dır.

Türk köyüne ve Türk köylüsüne sosyal adaleti getirmek için yapılması lâzımgelen ilk şeyin de önce köyü ve köylüyü medeni imkânlardan ve medeni ihtiyaçlardan mahrum etmemek lâzımlı geldiği bir gerçektir.

Şimdi rakamları vermeye kalkarsam köy yolu, köy içme suyu, köy elektrifikasyonu hakkında, uzun zamanınızı alırım. Bunlar, mûtaaddüt defalar, daha Şubat ayının 11’inde Bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında tarafımdan ifade edildi. Gerçek şu ki Adalet Partisinin 4 yıllık iktidarı zamanında köy için yapılanlar fazlasiyle yapılmış vaziyette.

Bir de, Türk köylüsünün mahsulünün değerlendirilmesi durumu vardır ki, onu da burada, biraz da fındık konusu buraya getirildiği için o yolla cevaplamak istiyorum.

Aziz arkadaşlarım, fındık konusunda burada bir arkadaşımız konuştu. Dikkat ederseniz, İstatistik Enstitüsünün rakamlarını verdi. Eğer, dikkatinizden kaçmadıysa bu rakamlar borsa ve muamele gören fındık fiyatlarıydı. Sayın Başbakanın burada söylediği husus ise Adalet Partisi iktidarında destekleme alımları yapılmak suretiyle fındığın hiçbir zaman 5 senenin altında satılmadığı gerçeğinin beyanından ibaret idi.

Şimdi bakınız, diğer tarafta biz diyoruz ki, bizden evvel muhtelif ürünlere destekleme alımı yapılmadığı için, köylü malını değer bedeline satamamıştır, alınterinin karşılığını alamamıştır. Ancak Adalet Partisi iktidariyledir ki, devamlı sürekli olarak destekleme alımı politikasına girilmiştir ve köylünün alınterinin karşılığı ödenmek istenmiştir.

Buraya çıkacaksınız, “Sayın Başbakan yalan söylüyor” diyeceksiniz ve büyüğünü kendiniz ihraz edeceksiniz, bu olmaz. Nasıl olmaz, bakınız; 1960, 1961, 1962 yıllarında fındıkta destekleme alımı yapılmamıştır muhterem arkadaşlarım.

Yine 1963, 1964 yıllarında da daha doğrusu bu sezonda da yine fındıkta destekleme alımı yapılmamıştır. Destekleme alımı yapılmıyan yıllardaki borsa fiyatlarını, sanki o fiyatı Devlet olarak, Hükümet olarak müstahsıla vermiş gibi bir eda içerisinde buraya çıkarsanız, ee, mum çabuk söner. Daha fazla söylemek istemiyorum.

Aziz arkadaşlarım, konuşmamı şöyle bağlamak istiyorum:

Aslında buraya kadar yaptığım konuşma, konuşmaya başlarken ifade ettiğim şekilde, muhalefete mensup sözcülerin konuşmalarım ikiye bölmüştüm. Birisi, teferruatla ilgili, diğeri ise esasında mündemicolan asıl hedef demiştim.

Buraya kadar yaptığım konuşmalar, aslında hatiplerin teferruata ait konuşmalarının cevaplandırılmasından ibaretti. Hatiplerin asıl hedefi ise şu, muhterem arkadaşlarım:

1950’den 1960 yılına kadar geçen siyasi hayatımız içerisinde görünen manzara ve bizzat Cumhuriyet Halk Partisinin mümtaz kişilerinin ve ona yakın kişilerinin yazılan ve beyanlarıyla sabit olmuştur ki, 27 Mayısı yaratan şartların hazırlanmasında, organizesinde ve vücuda gelmesinde Halk Partisinin büyük vebali vardır. Bunu biz söylemiyoruz, mahreci biraz evvel söyledim: “Akis Mecmuasını tetkik ediniz” dedim, “Sayın, Rahmetli Avni Doğan’ın beyanlarım tetkik ediniz” dedim. Kendimizden bir şey ilâve etmiyoruz.

Bu, şunu ortaya koymuştur: Demokrat Partiye karşı tam bir imha.

Ancak 1960 sonrası siyasi hâdiseler bir partinin toptan imhası ile Cumhuriyet Halk Partisinin gayesine ulaşmasının gayrimümkün olduğunu ortaya koymuştur. Her ne kadar 1961 de Demokrat Partiye gönül vermiş olan kütle muhtelif partilerin çatısı altında bidayette toplanmış ise de, bilâhare hakiki benliklerini temsil eden partiyi bulmakta gecikmemişler ve bakiye sistemine rağmen, inandıkları, gü-

vendikleri ve bağlandıkları Adalet Partisini ilk seçimde 1965'te iktidara getirmek olgunluğunu göstermişlerdir.

Şimdi gaye değişmemiştir, ama iktidara ve Adalet Partisine ömür biçmek suretiyle taktik değiştirildiği görülmektedir. Aslında bu taktik bugün şahid olduğumuz veya kabine buhraniyle ortaya çıkan durumda şahid olduğumuz bir durum da değildir. 1961-1965 dönemini yaşayan muhterem arkadaşlarım ve Adalet Partisi içerisinde olan arkadaşlarım gayet iyi bilirler ki, o zaman, aziz arkadaşlarım, Adalet Partisinden zaman zaman kurbanlar, başlar istenmiştir.

Bütün mesele şudur: Adalet Partisi içerisindeki değerler şu veya bu fırsattan istifade edilerek harcanmak, Adalet Partisi ve dolayısıyla ona gönül vermiş olan kütle başsız bırakılarak dağıtılmak istenmektedir. Bugünkü takdik bu.

Nitekim, Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsünün muhtelif beyanlarında Sayın Demirel ve Sayın Çağlayangil; aynı teknenin hamuru olan Sayın Feyzioğlu'nun elimizde bulunan beyanlarında "Güven oyuna lâyık görmediniz bâzı kimselerin Hükümet kadrosunda yer almalarını yadırgadığımızı söylemiştik" tarzında Hükümet programına değil ve fakat kendilerine göre Hükümete girmemesi lâzımgelen kişiler olduğu için, yani açık ifadesiyle nasıl Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Demirel ve Sayın Çağlayangil kabinededir, vermiyoruz, onları çıkarın, biz sizinle beraberiz gibi, Sayın Güven Partisi sözcüsü de isim zikretmeksizin değerleri başka yönden harcamak suretiyle Adalet Partisini muhalefet olarak bir bölme, bir parçalama yoluna girmişlerdir.

Adalet Partisi ve onun mümtaz mensupları size bu fırsatı vermiyeceklerdir, beyler. Zira siyasi hayatımızda gördüğümüz manzara şudur ki, Demokrat Parti tecrübesi bize büyük dersler vermiştir, büyük ilhamlar vermiştir. Hataları biz tekrar etmiyeceğiz, ama sizin tekrar ettiğinizi görüyoruz. Rahmetli büyük bir Devlet adamı şunu söylemişti: "Allah, bu memleketi Cumhuriyet Halk Partisinin muhalefetinden korusun" demişti.

Bugün yapılmak istenen şey şu: Bölüp, parçalamak ve sonra hâkim olmak...

Bunun için de yapılmak istenen şey şu:

Aziz arkadaşlarım, burada Taksim olaylarının, burada Konya olaylarının, burada Kayseri olaylarının, burada Ankara olaylarının her biri ayrı ayrı gensorular halinde görüldü. Bu görüşmelerde C.H.P.'nin sayın sözcüleri bu mukaddes kürsüden birçok beyanlarda bulundular ve biz yine şahidiz ki, bir gensoruda Sayın İçişleri Bakanıyla Sayın Başbakan beraber gösterilmişti, sonra Sayın Başbakan çıkarıldı, Sayın İçişleri Bakanı harcanmak istendi, ama A.P.'nin mümtaz milletvekilleri bu oyunların hiçbirisine gelmediler.

Bugün gördüğümüz manzara şu: Dünün olaylarından, muayyen bir arkadaşımız, C.H.P.'nin sayın sözcüleri tarafından gensoru meselesinde bu kürsüde şiddetle tenkid edilirken ve hesabı görünmek istenirken, bugün aynı olaylar için, o kişiler değil, Sayın Başbakanın hedef alındığı görülmektedir. Bu, Sayın C.H.P.'nin öteden

beri değişmiyen taktığıdır. Onun için mühim olan şey şu: Bir hâdisе var mı? Var. Bu hâdisenin hakiki sorumlusunun şu, şu, şu olması mühim değil, hattâ bu hâdiseden sorumlu olması da mühim değil, mühim olan şey şu; kimi harcamak istiyor... Hah! Zamanın icaplarına göre bu hâdiseyi o kişinin üzerine yıkar, olur biter...

Aziz arkadaşlarım, D.P.'nin talihsizliği bu olmuştu. Aslında D.P.'nin değil, memleketin talihsizliği bu olmuştu. A.P. bu talihsizliğe son verecek şuura sahiptir.

Hepinizi saygılarımla selâmlarım. (A.P. sıralarından *"bravo"* sesleri, sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, bir kifayet önergesi verilmiştir. Bu önergeyi okutuyorum.

Sayın Feyzioğlu, siz söz istediniz, ama daha evvelden bu kifayet önergesi verilmişti. Şimdi de kifayetin aleyhimde mi söz istiyorsunuz Sayın Feyzioğlu?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Evet.

BAŞKAN — Peki.

Önergeyi okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

Konuşmalar kâfidir. Müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

(Burdur) Mehmet Özbey

BAŞKAN — Ben demin tesbit edemedim, siz kifayet önergesinin aleyhinde söz istiyorsunuz, değil mi efendim?

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Evet.

BAŞKAN — Buyurun.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Muhterem arkadaşlarım; İktidar Partisi sözcüsünün bâzı beyanlarda bulunduktan sonra, cevabı önliyecek bir kifayet önergesiyle müzakerelerin kesilmesini doğru bulmuyoruz.

Aslında cevap vermeye değer pek az şey söylediler ve doğrusunu isterseniz bir cevap vermeye değip değmeyeceği üzerinde tereddütler geçirdim, fakat bir grup sözcüsüne asla yakışmıyacak bir üslûp içinde ve mensubolduğu (ve bu kürsüde A.P.'ni aslında çok daha iyi temsil edebilecek kimseler bulunduğuna eminim) temsile teşebbüs ettiği A.P.'ni büyütmiyecek bir üslûp içinde yaptığı tarizlere kısaca hakettiği cevabı, onun seviyesine inmeden vermek istedim. Bunun için, kifayet önergesi reddedilirse, kendisine hakettiği cevabı, onun seviyesine inmeden vermeye çalışacağım.

Tamamiyle haksız, gerçek dışı, Feyzioğlu'nun ve Ferid Melen'in, Türkiye'de çimento fabrikaları kurulması ve bunların Fırat'ın Doğusunda da, Doğu bölgesinde

de kurulabilmesi için yaptıkları mücadeleden habersiz, yapmış olduğu tarize cevap verebilmek isterdim.

Bu kürsüde, yürürlükte olan Siyasi Partiler Kanununu, konuşmasının başından sonuna kadar ayaklar altına alarak, kanuna saygısızlığının örneğini vermiş olan sözcüye, sizin temsil ettiğiniz zihniyetle Türkiye’de kanun hâkimiyeti kurulamayacağını hatırlatmak isterdim.

Bunun için kifayet önergesini reddediniz, bu meseleler biraz daha aydınlansın. Memleketin kaderini düşünen insanlar, Müftüoğlu’nun burada temsil ettiği zihniyetin hakiki mahiyeti ortaya döküldüğü zaman, bu zihniyetin elinde Türkiye’nin yalnız iktisadiyatının değil, pekçok şeyinin tehlikeye düşeceğini göreceklardır. Bu zihniyete dur demek lâzımdır, arkadaşlarım. Bunu söylememize izin veriniz.

Teşekkür ederim. (G.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel okunmuş olan kifayet önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım, bu suretle Hükümet programı üzerindeki güvenoyu müzakereleri bitmiştir. Ancak...

MUSTAFA TİMİSİ (Sivas) — Son söz milletvekilinin olması gerekmez mi Sayın Başkan? Milletvekili olarak konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Bu meselede böyle bir husus yok. Saniyen, son konuşan arkadaşımız milletvekiliydi, efendim. (A.P. sıralarından gülüştürmeler, “Daha yeni geldi, öğrenecek” sesleri) Grup adına, konuşanlar da milletvekili oluyor, yani Hükümet ve Komisyon dışında kalanlar milletvekili oluyor, efendim.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi halledilmesi lâzımgelen bir mesele kalıyor. Güvenoyu müzakerelerinin bitmesinden bir tam gün geçtikten sonra güven oylamasının yapılması icabediyor. Şimdi Başkanlığa bir önerge intikal etti. Bu önerge Sayın Kemal Bağcıoğlu tarafından verilmiş ve diyor ki: “Benim kanaatime göre bir tam gün 24 saattir. Şayet bunun aksine bir görüşe sahipseniz” diyor bana önergesinde, “lütfen söz veriniz, usulî görüşümü açıklıyayım ve usulî tartışma olsun” diyor.

Muhterem arkadaşlarım, evvelâ bir hususu açıklamak mecburiyetindeyim: Hakikaten ben, daha evvel sayın arkadaşım Kıratlıoğlu Cumartesi günü saat 10’a toplantının talikini isteyen bir önerge verdiği zaman, Kanunlar Müdürümüz vasıtası ile “Bu bir tam gün geçmemiş oluyor, bu konuya dikkatinizi çekerim” diye kendisine hususi surette söylemiştim. Buna benzer hususlarda ben, arkadaşlarımdan usule aykırı telâkki ettiğim önergelerinde hususi surette dikkatlerini çekiyorum. Yani böyle bir âdetim vardır, ama ben ısrar ederim derse, o zaman orta yerde ve kürsüde mesele halledilmiş oluyor. Bu defa da böyle söyledim.

Şimdi kanaatimi söylüyeyim:

Bir tam gün 24 saat değildir. Bu kanaatimi açıklıyacağım. Bu kanaatim eğer tatmin edici bir izah olarak kabul edilirse mesele yok. Kabul edilmezse, elbette meseleyi oylarınızla halledeceğiz. (C.H.P. sıralarından anlaşılmiyan müdahaleler)

Muhterem arkadaşlarım, müsaade edin de evvelâ söyliyeyim, belki de izahatımı kabul edeceklerdir...

Muhterem arkadaşlarım, Anayasanın 103'ncü maddesi, “bir tam gün,” “iki tam gün” tâbirini kullanmıştır. Yani güvenoyu müzakereleri, Meclislerde Hükümet programının okunmasından iki tam gün geçtikten ve güven oylaması da, güvenoyu müzakerelerinin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra olur, diyor.

Muhterem arkadaşlarım, bu mesele hakkında daha evvel gazetelerde de, güvenoyu müzakereleri Çarşamba günü olacaktır, yolunda yazılan yazı üzerine, biz, bütün tatbikatı inceliyerek Heyeti Umumiye huzurunda hazır bulunmak istedik.

Önümde liste var. Bu listeye göre 1961'den beri kurulmuş olan hükümetlerde nasıl tatbikat yapılmış, bunları Yüce Heyetinize arz edeceğim:

Birinci devrenin birinci toplantı yılında Hükümet programı Kasımın 27'sinde okunmuş, 30'unda da müzakereye başlanmış ve ayın 1'i geçmiş, 2'sinde oylanmış. Bir tam gün bu suretle geçmiş.

İkinci İnönü Hükümetinin kuruluşunda, kezalik, Hükümet programının görüşülmesi 5 Temmuz, güven oylaması 7 Temmuzdur.

Üçüncü İnönü Hükümetinin kurulmasında Hükümet programının görüşülmesi 2.1.1964, güven oylaması 4.1.1964 tür.

Hükümet programının görüşülmesi, Suat Hayri Ürgüplü Hükümetinde 2.3.1965, güven oylaması 4.3.1965.

Birinci Süleyman Demirel Hükümetinin kuruluşunda güven oylaması müzakeresi 9.11.1965, güven oylaması 11.11.1965'tir.

İkinci Süleyman Demirel Hükümetinin kuruluşunda Hükümet programının görüşülmesi 11.11.1969, güven oylaması ise 12.11.1969 dur. Bir defa son olarak bu tatbikat yapılmış, yani arada hiç gün yok. Ondan evvelkilerde de birer gün ayrılmış.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, Anayasamız “gün” tâbirini kullanmaktadır. Gün sözü, gün ismi, ya kendisine mahsus olan özel ismiyle tavsif edilir, Salı günü, Çarşamba günü gibi yakutta ayın 3'ü, 5'i, 7'si gibi rakamla tavsif edilir. Her iki halde de gün ya ayın 5'i, 10'u şeklindedir veyahut Çarşamba, Perşembe şeklindedir. Anayasa gün tâbirini kullanmaktadır. Böyle olunca, bugün ayın rakamla 13'üdür, isimle de Cumadır. Bir tam gün geçtikten sonra meselesine gelince; 14'ünün geçmesi, yahut isim olarak Cumartesinin geçmesi icabetmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, bu meselede bir tam günün geçmesinde saat hesabı yapılamıyacağı şununla da sabittir ki, bu türlü mehillerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun sarıh hükmü vardır; mehiller o gün hesabedilmeden birinci gün, yani mehlin verildiği gün hesabedilmeden nazarı itibara alınır demektedir. Ceza Muhakemeleri Kanunu ise, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atıf yapılmak suretiyle hareket edileceğini söylemektedir.

Bizim Anayasamızda kullanılan bütün gün tâbirleri bu şekilde yapılmaktadır. Bir tek İttüzüğümüzde istisna vardır, bu istisna da; her hangi bir tasarı ve teklif 48 saat geçmeden müzakere edilemez demek suretiyle, sadece bu konuda saatten bahsetmiştir, bunun dışında saatten bahseden hiçbir yeri yoktur. Bu sebeple onu istisna telâkki ederek, saat tatbiki mümkündür, fakat onun dışında, Anayasanın bu sarîh hükmü karşısında saat hesabı yapılamaz. Şayet saat hesabı yapılsaydı, şimdi saat gece 01.24 saat geçmesi icabederse yarın gece 2 de bizim güven oylaması yapmamız mümkündür.

Ben bu açıklamayı yaptıktan sonra, sayın önerge sahibi arkadaşım bu izahatımla tatmin olmadıysalar elbette kendilerine söz vereceğim ve konuyu kararınızla halledeceğim efendim.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım,

Hükümet programının müzakeresinin bitiminde bir usuli mesele ortaya çıktı. Sayın Başkan, gayet tafsilâtlı olarak, Başkanlığın kanaatini ifade ettiler, önerge sahibi olarak bendeniz de fikir ve kanaatlerimi gayet kısa bir tarzda ifade etmek üzere huzurlarınızda bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasanın 103'üncü maddesine göre, muhterem Başkanımızın dediği gibi, Hükümet programını müzakeresinin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oylama yapılamaz. Anayasamız, Hükümet programının meclislerde okunmasından iki tam gün geçtikten sonra müzakeresinin başlamasını ve müzakerenin bitiminden sonra da bir tam gün geçtikten sonra oylamasının yapılmasını, espri olarak Yüce Meclisin muhterem üyelerine evvelâ okunan programı tetkik imkânı vermek için, bilahare müzakerenin bitiminden sonra bu program hakkında muayyen bir süre düşünüp, salim kanaatle oylarını kullanmaları için koymuş bulunmaktadır.

“Bir gün” demiyor Anayasanın 103'üncü maddesi, “Bir tam gün geçtikten sonra” diyor. Bütün usul kanunlarında ve bilhassa Medenî Kanunda bir tam gün, saat olarak 24 saat olarak ifade edilmiş bulunmaktadır. Kaldı ki muhterem Yüce Meclise 10.11.1969 tarihinde riyaset etmiş bulunan Sayın Başkan Ferruh Bozbeyli bugün içinde bulunduğu kanaatin tamamıyla dışında, ona taban tabana zıt bir tatbikatı da yaparak bir emsal vermiş bulunmaktadır.

Elimde 10.11.1969 tarihli Millet Meclisi Tutanak Dergisi var. Bu zabıтта Yüce Meclise Sayın Ferruh Bozbeyli başkanlık ediyor. Yazılı burada. Müzakere bitmiş, yani 1969 yılının 11'nci ayının 10'ncu günü yapılan müzakereler aynı bugünkü gibi geç saatlere kadar devam etmiş, neticede zabıтта sarahaten yazılı olduğu gibi saat 12'yi geçtikten sonra, yani 11'nci ayın 10'ncu günü değil 11'nci günü bitmiş. Kapanış saati 00.55 diyor. Şimdi saat 01.18 dir. Arada nihayet 20-25 dakikalık bir

zaman farkı vardır. Sayın Başkan fikirlerini ifade ederken, Perşembe günü artık Cumaya dönmüştür bugün ayın 12'si değil, şu anda, şu saatte, şu dakikada 13 Cumaya döndük. Onun için ben Cumartesi günü oylama yapamam" diyor, ama yine Sayın Başkanın bundan evvelki bir tatbikatında 00.55'te Meclisi kapattığı halde, aynen şu tâbirleri kullanarak oylama gününü belli ediyor: "Bu kabul buyurduğunuz kifayet önergesi..." kifayet önergesi verilmiş yine bugünkü gibi, kabul edilmiş. "Kabul buyurduğunuz karar gereğince Hükümet programı üzerindeki tartışmalar bitmiştir. Bir tam gün geçtikten sonra Hükümet programı yüksek oylarınıza sunulacaktır. Oylama günü 12 Kasım Çarşamba saat 15'te yapılacaktır. Bu sebeple 12 Kasım Çarşamba günü saat 15'te toplamak üzere birleşimi kapatıyorum" diyor. Zaptın altında 00.55 var.

Muhterem arkadaşlar, bir Meclis Başkanı bir tatbikatı böyle yapar, ondan sonra aradan muayyen bir zaman, kısa bir zaman geçtikten sonra bu usuli mesele hakkında kanaatini değiştirirse Yüce Meclisin müstakar bir içtihağı böylece baltalanmış olur kanısındayım.

Kaldı ki, yine ifade ediyorum "Bu toplantı bugün, 12 Martta başlamıştır. Birleşim uzamış, iki defa ara verilmiştir; bir öğle yemeği paydosu bir saat, bir de akşam yemeği. Müzakereler devam etmiş olduğuna göre bu toplantı, bu birleşim 12 Mart gününün birleşimidir. Yarım saat, bir saat, birbuçuk saat geçti diye, Cuma gününe kaldı diye, "Cumartesi gününe oylamayı bırakamam, Pazar gününe bırakırım" tarzındaki Sayın Başkanımızın fikir ve kanaati hem kendi tatbikatına uymamaktadır, hem de Anayasanın esprisine uymamaktadır.

24 saat geçtikten, Yüce Meclisin üyelerine Anayasanın bu 103'ncü maddesindeki espri gereğince muayyen bir süre, saat olarak, düşünmek imkânı bırakıldıktan sonra, çok rica ederim Cumartesi günü, yani bugün 12'yi geçtikten sonra Cuma gününün içinde bulunuyoruz, Cumartesi günü saat 10'da değil, öğleden sonra saat 15.00'te oylamanın yapılmasında hiçbir mahzur yoktur.

Bu sebeple vermiş bulunduğum önerge gereğince oylarınızı kullanmanızı ve Hükümet programının oylanmasının Cumartesi günü saat 15.00'te yapılmasını tekrar Yüce Meclisten arz ve talebediyorum. (A.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, filhakika Sayın Kemal Bağcıoğlu'nun ifade buyurduğu gibi, bu deminden beri okuduğum yedi Hükümet kuruluşunda, bir istisnasiyle daima gün hesabı rakamla ifade edilen veya günün ismiyle ifade edilen şekilde olmuştur, bir tanesinde olmamıştır. Esasen, ben de başlangıçtaki izahatımda bir tanesinin bu istisna ile yapıldığını söylemiştim.

Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel kürsüye çıkan Sayın Sadık Tekin Müftüoğlu muhalif hatipleri tenkidederken "Mahsus 12'yi geçirmek için konuşmayı uzattılar, çünkü bir gün sonraya bırakılsın, taktiğini göttüler." demek suretiyle eğer yanlış tefsir etmiyorsam o da Başkanlığı kanaatinde olduğunu söyledi zannediyorum, bu yolda düşündüğünü zannediyorum.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, mesele, Başkanın geçen defa böyle yapıp bu defa böyle yapıp hatalı teamüller yarattığı meselesinde değildir. Teamül bir başkanın hareketiyle yaratılmaz, bir meclisin devamlı tatbikatiyle yaratılır. Ben yedi Hükümet oylamasının hepsini okudum; bir tanesi öyle tatbik edilmiş, altı tanesi böyle tatbik edilmiş. Kaldı ki ben görüşümü açıklıyorum. Esasen konuşmamın başında da “Oylarınızla meseleyi halledeceğiz” demiştim. Şimdiye kadar oya sunulmamış, bu oylarınız bir de Meclis kararı inzimam eder. Artık; işte Anayasa, işte Anayasaya uygun olup olmamanın hesabı, her şey meydandadır.

Bu konuda başka söz istiyen...

Buyurun Sayın Paksüt.

EMİN PAKSÜT (Ankara) — Değerli arkadaşlarım,

Konu bir siyasi iktidarın meşruiyetiyle ilgili olmasaydı, gecenin bu saatinde bir usul tartışmasının içine girmek istemezdim, ama muhtelif vesilelerle söylemişimdir; hukuk aslında bir inanç sistemidir...

Niçin uğraşıyoruz bu müzakerelerle, niçin günlerden beri aynı programla aynı kadronun gelmesi için A.P.’nin Sayın Genel Başkanı çaba sarf ediyor, niçin kendisi burada, son konuşan A.P. sözcüsü arkadaşımın mütalâası hilâfına, her halde gece yarısı maksadına matuf olmaksızın dört saat konuşmak ihtiyacını duydu?

Şimdi bütün bunlar; dikkat edilsin, çok hassas olduğumuz bir konuya geliyorum. Geçen devrede, bâzı arkadaşlarım hatırlarlar, bu meşruiyet denilen şey bol gelen bir yüzük değil ki insan elini yıkarken taşa kaysın gitsin. Meşruiyet inanç. Meşruiyete taallük eden bir konuda, bütçesi kırmızı oy almış bir hükümet, “bu Meclisin içinden başkası yok” yani ret oyları kabul oylarından farklı çıkmış bir hükümet tekrar aynı muhterem zatın başkanlığında, aynı kadro ile yirmi gün sonra geliyor; Türkiye’nin meşru, muteber Hükümeti olacak; onunla, aldığı yaraları meşruiyet inancı içinde, “eğer güvenoyu alırsa” karşı karşıya kaldığı meseleleri halledecek. İnsaf ediniz, bu, böyle küçük hesaplarla, taktiklerle, haysiyet divanı, bilmem, incelemeleriyle bağlantılı olarak halledilemez Aşın bunu, aşın bunu. Aşmaya hep beraber mecburuz.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Hadi be sende...

EMİN PAKSÜT (Devamlı) — İthama mâruz kaldı muhalefet de onun için söylüyorum Bizim için bu işin alışı verışı yok. Şimdi rica ettiğim şey şu:

Bir Anayasa niye bunu koymuş? Ben senatör arkadaşlarıma sordum, “Yarın” dediler, “Senatoda biz bunu konuşacağız.” “Sahi mi?” dedim. “Evet” dediler, “Senatoda biz bunu konuşuruz, orada güvenoyu yok ama orada konuşma yapıyoruz”

Şimdi hukukçu olan ve olmıyan bütün insanları bir lâhza düşünceye davet ediyorum: Nedir bu müzakerelerin hitamından sonra fasıla vermek ihtiyacı, neden doğmuş bu? Meselâ seçimlerde propaganda yapılıyor, yapılıyor, yapılıyor da son günü saat bilmem 18’de propaganda yasaktır, deniliyor. Neden? Ee, ertesi gün artık biraz düşünme fırsatı bulmuş seçmenler hüviyetine girelim de oy kullanalım

diye. Şimdi siz Parlâmentonun iki kanadı olduğunu bilirsiniz. Gerçi Anayasa güven oylamasının Mecliste olacağını söylemiş, ama Parlâmentonun bir diğer kanadı da herkese açık ve buradakinden belki de farklı ölçüler içinde konuşmalar olursa, “Bu kimseyi etkilemez” diyebilir misiniz? Öyle ise gelin, hukuku gayesine göre anlayınız da sahiden yarın Senatoda müzakere varsa, bırakınız başka sebebi, bırakın saat ve gün hesabını, mücerret bu sebeple şu güven oylamasını sona alın. Almak imkânı var.

Başkan bir tatbikatı böyle yapmış... Başkan insan. Hiçbirimizin de dikkatini çekmemiş. Seçimler sonrası gelmiş bir hükümet kurulmuş, münakaşasız, ihtilafsız, güvenoyu alması tabîi, mukadder, tartışması yok, bırakılmış bir gün sonraya.

Şimdi, onu ölçü olarak Sayın Bağcıoğlu arkadaşım, hukuka mâna verirken, kendisi pekâlâ bilir, saat hesabı da mümkündür hukukta, gün hesabı da mümkündür, ikisi de mümkündür, ikisi de bir tefsir tarzıdır, ama ne zaman müstakar olur? Ne zaman devamlı tatbik görürse...

Şimdi devamlı tatbiki nasıl ölçeceksiniz?

KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — En sonuncuya bakalım...

EMİN PAKSÜT (Devamla) — En sonuncuya bakalım. En sonuncuya bakarsanız devamlı tatbik olmaz, olmaz o da olmaz. Gayeye bakın, o halde gayeye bakın. Gaye aslında meşruiyetin tecellisi anlamına geldiği için, siyasi iktidara asıl o güvenoyu mâna verdiği için, onun âzami derecede bir vicdan muhasebesiyle tecelli etmesi hedef alınmıştır. Esası bu bunun. Yarın siz Parlâmentonun öteki kanadında, basın önünde müzakerelere devam edeceksiniz, birtakım yeni faktörler belki buradaki üslûptan farklı konuşulacak iktidar veya muhalefet açısından; e, ondan sonra diyeceksiniz ki aynı zamanda oy verin.

Şimdi efendim, bu Parlâmentonun üyelerini akıldan yoksun, idrakten yoksun farzetmeye hiçbirimizin hakkı yok, hangi gruba mensubolursa olsun. Bırakınız, neticeler nasıl tecelli ederse milletin hayrına olur, iktidarların da hayrına olur. Anayasa bahsini, meşruiyeti gölgeliyecek şekilde yorumlamaktan hazer etmemizi hep beraber temenni ediyorum ve arkadaşlarımın bu mevzuu lütfen bu açıdan değerlendirmesini istirham ediyorum.

Teşekkür ederim. (G.P. sıralarından alkışlar)

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Sayın Başkanım, C.H.P. sıraları boşalttı, “Çoğunluğumuz yok” diyecek. Arkadaşımız tavrını geri alsın. (A.P. sıralarından “geri al, geri al” sesleri)

KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — Sayın Başkan, ben fikir ve kanaatimi Yüksek Meclisin zabıtlarına tescil ettirmiş bulunuyorum. Arkadaşlarımın fikir ve kanaatleri böyle bir ihtilâfta belki bir oylamaya, müzakerenin devamına vabeste olacağı cihetle tavrımı geri alıyorum. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri)

BAŞKAN — Tavrınız geri verilmiştir, efendim.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi en erken Pazar günü... (A.P. sıralarından “Saat 10.00” sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, bu saat 10.00 veya 15.00’te olması meselesini yorgunluğu da hesabederek kabul edelim. Bakınız Senatodaki müzakereler gecikirse 10.00 ertesi gündür, yani; Pazar nasıl olsa. Ben hatırlatıyorum. “On” mu diyorsunuz? (A.P. sıralarından “On, on” sesleri)

Muhterem arkadaşlarım, birleşimin Pazar günü saat 10.00’a taliki istenmektedir. Bu talik teklifinin içinde Cuma günü de birleşimin yapılmaması hususu mün-demiç midir efendim?

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Evet, efendim.

BAŞKAN — Şu halde birleşimin 15 Mart 1970 Pazar günü saat 10.00’a taliki hususunu oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Kararınız gereğince 15 Mart 1970 Pazar günü saat 10.00’da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 01.32

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**Toplantı Yılı 9 Cilt 57 Birleşim 50****Sayfa 281-372****13.03.1970 Cuma****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN: İbrahim Şevki Atasağun****KÂTİPLER: Doğan Barutçuoğlu (Manisa)****Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S.Ü.)****Açılma Saati: 10.30****Hükümet Programının Görüşülmesi**

BAŞKAN — 50'nci Birleşimi açıyorum. Çoğunluğumuz vardır, müzakerelere geçiyorum.

Başbakan Süleyman Demirel tarafından teşkil olunan Hükümet programının görüşülmesi

BAŞKAN — Bu konu üzerinde gerek grupları adına, gerek şahısları adına söz almış olan sayın senatörlerin isimleri önümde bulunan ve evvelce sırayla tesbit edilmiş listede yazılıdır. Buna göre okuyup kendilerine söz vereceğim.

Evvelâ, grupları adına söz alan sayın senatörler; Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Hıfzı Oğuz Bekata, Millî Birlik Grubu adına Sayın Ahmet Yıldız, Güven Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Pıriltı, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Ziya Termen.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Ben de söz istiyorum.

BAŞKAN — Grup adına mı?

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Evet.

BAŞKAN — Efendim, şahısları adına söz alan sayın senatörlerin de isimlerini okuyorum.

Sayın Senatör Hikmet İşmen, Sayın Senatör Hüseyin Öztürk, Sayın Senatör Kâzım Karaağaçlıoğlu, Sayın Senatör Ahmet Nusret Tuna, Sayın Senatör Yiğit Köker, Sayın Senatör İsa Bingöl. Sonradan söz isteyen sayın senatörlerin...

MEHMET PIRILTI (Antalya) — Söz sırası hakkında söz istiyorum, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Söz sırası hakkında, buyurun.

MEHMET PIRILTI (Antalya) — Buradan da arz edebilirim. Söz sırası, sıraya tabidir. Ben, daha erken istediğim kanısındayım. Dün erken saatlerde istemiştim. Saat de kaydetmiştim takririmde. Sıranın bir kere daha gözden geçirilmesini rica ederim.

BAŞKAN — Tamam, Sayın Pırılı, tabii siz takdir edersiniz, Başkanlık kendi önüne ne gibi bir liste konmuşsa ona göre hareket eder. Müracaat edenleri kaydeden hizmetliler, saatini, zamanım tesbit etmişlerdir. Şimdi arz edeyim zatiâlinize; Sayın Hıfzı Oğuz Bekata kendi grubu adına, dün saat 09.30'da, Sayın Ahmet Yıldız saat 10.30'da, Sayın Pırılı saat 12.00'de önüme konmuş olan liste bu, efendim. Ben de bu listeye göre hareket edeceğim.

MEHMET PIRILTI (Antalya) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Estağfurullah.

ZİYA TERMEN (Çanakkale) — Sayın Başkan, Güven Partisi Sayın Sözcüsünün sırasını, mümkün olursa; muvafakat ederlerse, önüme alabilirsiniz.

BAŞKAN — Zatiâliniz daha sonrasınız esasen.

Efendim, şimdi konu üzerinde grupları adına söz istiyen sayın senatörlerden C.H.P. Grubu adına Hıfzı Oğuz Bekata arkadaşımız daha evvel söz istemişlerdir, söz kendilerininindir, buyurun Sayın Bekata. (*C.H.P. sıralarından alkışlarla Hıfzı Oğuz Bekata kürsüye geldi*)

C.H.P. GRUPU ADINA HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Sayın Başkan, değerli senatörler; Üçüncü Demirel Hükümeti ve programı münasebetiyle düşüncelerimizi C.H.P. Grubu adına belirtmek görevi ile huzurunuzdayım. Yeni Hükümet bütçesi reddolunan Hükümetin aynı ve elimizdeki program ise güvensizlik yüzünden istifa zorunda kalan eski Hükümet programının yuvarlak sözlerle toparlanmış bir özetidir, üzerindeki görüşlerimizi evvelce arz ettiğimiz Hükümet programının aslı ile bu özet arasında tek önemli fark şudur:

Birinci ve İkinci Demirel Hükümetleri programlarında sık sık tekrarlanan huzur ve refah devleti vaadi, yeni Demirel Hükümeti programından çıkarılmıştır. Demek ki, Hükümet bu sözün gerçekleşeceği ümidini artık kendisi de yitirmiştir. Oysa, bilindiği gibi, Sayın Demirel, Türk Milletine huzur ve refah devleti getireceğini vadederek iktidara gelmişti. Şimdi olaylar ve gerçekler üzerinde kısaca duralım:

Birinci Demirel Hükümeti, halkın umduğunu verememiş olduğundan, 10 Ekim seçimlerinde 500.000'e yakın seçmen A.P.'den uzaklaşmıştır. Bununla beraber vatanşah A.P. iktidarını bir kez daha denemeyi uygun gördüğünden A.P.'ni tek başına Hükümet kuracak sayıda Millet Meclisine göndermiştir. Millet'in bu teveccühünün takdir ve şükranını hizmetle ödemek alanı açık iken, Sayın Demirel tuttuğu yanlış yolda devam etti ve buna yeni hatalar ekledi. Bugünkü siyasi bunalım işte bundan doğmuştur, öyle ise bu hataların özünü kısa kısa belirtmekte fayda vardır.

Arkadaşlarım, bugün Dünyada parlak söylevler ve demeçlerle avutularak idare edilen toplumlar kalmamıştır. Türk toplumu iş istiyor, ekme istiyor, huzur istiyor, içerde ve dışarda güven istiyor. A.P. hükümetleri ise, Sayın Demirel'in parlak nutuklarına rağmen, memlekette iş yaratamadı, paranın değerini ve ekmeğin bereketini azalttı, huzuru bozdu, içerde ve dışarda güvensizliklere sebeb oldu. Kısacası ekonomik ve sosyal yönlerde kurtarıcı arayan Türkiye'ye her yıl artarak yayılan ekonomik

ve sosyal rahatsızlıklar getirmekle kalmadı, hiç kimsede bunların düzeleceği ümidi de bırakmadı.

Sayın arkadaşlarım, şu gerçekler unutulmasın; zaferlerine, zaferler katan bir kumandanın ordusunda bozgun olmaz ve fakat birbirini kovalıyan başarısızlıkların ve hataların başarı gibi gösterilmesine karşı ilk haklı isyan bu hezimetlerin içyüzlerini en yakından bilenlerden gelir. Şimdi bizde olduğu gibi.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sizde de oldu, sizde.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Arkadaşlar, böyle bir durumun demokratik hayatta çıkar yolu tektir; nöbet değiştirmek. Böyle bir durumun siyasi hayatta çıkmaz yolu da tektir; direnmek. Sayın Demirel milletin hayretle açılmış gözleri önünde ikinci yolu tecrübe ediyor ve direniyor. İşte bu nedenledir ki, her alanda murakabeyi kaldırmak gayreti, içine sürüklenmiştir. Partisi içindeki denetimi yok etmek için A.P.'ni parçalamaktadır. Siyasi şeref duygularına saygısızlıklarla, milletvekili oyu sağlanarak Parlâmento denetiminin etkisi yok edilmek istenilmektedir. Devlet malının denetimini ortadan kaldırmak içinde Yüksek Murakabe Kurulu üyeleri toptan dağıtılmaktadır. Bunları öteki kuruluşlar ve icraatlar izliyecek. Böylece demokratik Türkiye'nin Demirel Hükümeti için murakabesiz, yani dikensiz gül bahçesi haline gelmesi yolu tutuluyor. Peki ama bu mümkün mü? Demokratik düzendeki bir memlekette millî murakabeye karşı böylesine bir direnme başarıya ulaşabilir mi?

Sayın senatörler, ekonomik bunalımın ve hayat pahalılığının vatandaşı çöküntüye sürüklediği canlı örnekleriyle meydanda. Malî hatalar Hazineyi kurutmuştur. Devlet borçları ödenemez olmuştur. Türk parasının iç ve dış değeri her gün biraz daha düşmektedir. Bugün Türk ekonomisinin kapılarında enflasyon ve devalüasyon çanları çalmaktadır. Buna karşılık siz iktisadi istikrardan, ekonomimizin olumlu gelişmesinden, sosyal güvenlik, halkın refahından bahsedecek ve gelecek günlerin parlak müjdeleriyle toplumu avutacaksınız. Peki; ama, bu mümkün mü?

Değerli senatörler, siz “Hazırlığımızı tamamladık, Ortak Pazarın geçiş dönemi-ne girmeye kararlıyız” diyeceksiniz. Oysa resmî raporlarda tam tersi belgelere bağlanacak, bizzat Ortak Pazar Komisyonunun Başkanvekili İktisatçı Doktor Monsholf verdiği özel demecinde aynen “Türkiye hakkında benim şahsi düşüncelerimi sorarsanız bu ülkenin topluluğa girmesini biraz karanlık görüyorum” diyecek ve sözlerine şunları ekliyecektir. “Türkiye'nin özellikle şu anda Avrupa ülkeleri ile boy ölçüşebilmesi için daha uzun yıllara ihtiyaç vardır. Kalkınma çağındaki bir ülkenin yeterli endüstriye sahip olmadan hesapsız bir şekilde topluluğa alınması o ülke için iflâs demektir” diyecek buna karşılık Dışişleri Bakanı bu kürsüden, yerli ve yabancı uzmanların olumlu raporlar verdiğini söyleyecektir. Başbakan ise daha dün Millet Meclisi kürsüsünden “Ortak Pazar üzerinde münakaşaları zait sayıyorum” diyerek meseleyi hal ettiğine inandıracaktır. Peki; ama, bu mümkün mü?

Sayın arkadaşlarım, siz 1924 Anayasasına göre Meclisten geçirilmesi ve kanunlaşması şart iken bu Anayasa hükmü yerine getirilmeden bir olup bitti halinde

yürürlüğe konulan, yapılmasında ve uygulanmasında Anayasa ihlâli suçu işlenen 23 Haziran 1954 tarihli Askerî Kolaylıklar Anlaşması temeli üzerinde son ikili anlaşmayı yapacaksınız ve bunun sorumluluklarını nazara almadan millî denetimden uzak tutacak ve T.B.M.M.’den geçirmemeyi başarı sayarak dış politikayı ne güzel idare ediyoruz, diyeceksiniz. Peki, ama bu mümkün mü?

Arkadaşlar, siz “Millî dâvamız Kıbrıs’ı, kurtarıyoruz ve üniter devlete kavuşturunurum” diye Makarios aracılığı ile Enosis’e doğru uğurlayacaksınız, Dışişleri Bakanı bunu bir başarı olarak bu kürsüden ifade edecek, Sayın Başbakan da dün saat 17.00’de Millet Meclisinde aynen şöyle konuşarak, “Üniter devlet, Makarios demiş Çağlayangil demiş, hayır böyle bir şey yok diyecek” ve konuşmasına devam ederek “Kıbrıs bugün özel haklarla mücehhez bir üniter devlettir, Londra ve Zürih’in getirdiği durum bu” sözleri ile çelişmeye düşecek ve konuşmasına şöyle devam edecek, “iş, kanla baruttan, ıstıraptan sulh masasının etrafında oturulabilecek bir noktaya getirdik” sözünü ekledikten sonra, yine kendisi bunu da çürüterek “Biz, Kıbrıs ve Yunan hükümetleri ile müzakerede değiliz” diyebilecek ve Başbakan konuşmasını şöyle tamamlayacaktır. “Devlet, Rum cemaatinin elinde olmyacaktır, Enosis olmayacak, Türk Cemaati azınlık haklarına değil, çoğunluğun tahakkümüne girmiyecek ve Devlete iştirak hakkına sahibolacaktır.”

Değerli senatörler, Başbakanın dünkü bu sözlerinden 3,5 saat sonra saat 20.30’da Ankara Televizyonunda Kıbrıs Türk Cemaati Lideri Rauf Denктаş ise, Türkiye’den ayrılmadan önce,

Kıbrıs buhranı ve Makarios’a suikast yapılması münasebetiyle aynen şunları söyleyecektir. “Makarios, Türklere şimdilik azınlık haklarını vermek ve gelecekte ilk fırsatta Enosisi gerçekleştirmek istiyor, Makarios’a suikast yapanlar ise hiç vakit geçirmeden silâhlı çatışmayı da göze alarak Enosisi derhal gerçekleştirmek istiyorlar” Buna ne buyrulur? Kıbrıs dâvamızın hazin durumu bu, böyle olunca Hükümetin Kıbrıs politikasını bir zafer gibi göstermek mümkün mü? Arkadaşlar, siz, T.B.M.M.’i denetimini tesirsiz hale getirmek için, yürekten gelmiyen, zorlama parmak sayısını gayritabiî yollardan artırmak istiyecceksiniz, böylece memleket gerçeklerinin iç yüzlerinin görünmesine engel olacaksınız, Türkiye’nin mukaddes mevkilerinin ve kuruluşlarının itibarları ile oynıyacaksınız, sonra her şeyin normal işlediğini savunacak ve bunu demokratik bir marifet gibi göstererek vatandaştan saygı bekliyeceksiniz. Peki, ama bu mümkün mü?

Arkadaşlar; siz, büyük çoğunluğu ezecek ve küçük bir azınlığı daha mutlu kılacak yolu, kalkınma sayacaksınız, “bu tutum yanlışdır, Anayasaya ve sosyal adalete aykırıdır” diyenlere ise, “karma ekonominin gereği budur” diyeceksiniz, siz sade ve dar gelirli vatandaşı, vasıtasız üreticiyi insafsız aracının keyfine terk ederek soyduracaksınız, sonra bu soygundan canı yananların itirazlarına ise, “serbest rekabetin gereği böyledir” cevabını vereceksiniz ve böylece bütün denetim yollarını da kapatacaksınız. Siz, özel sektörü başıboş bırakacak buna karşılık Devlet sektörünün elini kolunu bağliyacaksınız ve sonra haksız rekabeti Devlet yardımı ile de körükliyeceksiniz, ekonomimizin iki temel dâvası tarım gittikçe geriliyecek, sanayi yan-

lış yolda soysuzlaşacak, buna rağmen kalkınmadan ve halkın refahından bahsedebilirsiniz. Peki; ama, bu mümkün mü? (A.P. sıralarından bir ses: *Şu lâfların hakikatle alâkası var mı?*)

Arkadaşlarım, size bu gerçekleri hatırlatanlara...

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Coca Cola iç.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Çığır açıyorsunuz.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Devamla) — Size bu gerçekleri hatırlatanlara karşı ise Adalet Partisi iktidarının 5 milyarlık, 10 milyarlık, 20 milyarlık büyük yatırımlar yaptığından övünerek bahsedecek ve saatlerce rakamlar sıralıyacaksınız. Öyle ise, ben size susturucu bir tek rakam vereceğim. C.H.P. iktidarları döneminde yalnız Kamu İktisadi Teşebbüsleri için yapılan yatırımların bugünkü rayiç değeri tam 160 milyardır. Devlet Demiryollarını, Denizyollarını, okulları ve harap Türkiye'yi vatan yapan hamlenin maliyetini ve ötesini siz takdir buyurunuz, biz bunlardan bahis bile etmiyoruz. Çünkü, milletin parasını, millet yolunda değerlendirmek hükümetlerin ilk görevidir. Siz, parti içi denetimi susturacaksınız, halkın acıklı yaşantısına ve şikâyetlerine değer vermiyeceksiniz, muhalefetin tenkidlerine kasıtlıdır diyeceksiniz, parti programınıza, hükümet programınıza tamamen aykırı işler yapacaksınız ve bütün bunlara rağmen herkesin sizi beğenmesini, alkışlamasını istiyecek ve bunu yapmıyanları da itham edeceksiniz, peki; ama, demokrasilerde bu mümkün mü?

Değerli arkadaşlarını, siz T.B.M. Meclisini, iktidar ve muhalefeti ile bâzı asgari müştereklerde birleşmeye davet edeceksiniz. Sonra, size anamuhalefet partisiniz sözcüsü olarak bu kürsüde, başka ölçü aramıya lüzum yok; asgari müşterek, Anayasadır; onda birleşelim, söz veriniz, diyeceğiz. Cevap vermek için bu kürsüye gelecek fakat, bu teklifte olumlu karşılık vermekten çekineceksiniz. Sonra, Anayasayı tam uyguladığınızı söyleyeceksiniz. Peki; ama, bu mümkün mü?

Arkadaşlar, siyasi hayatın itibarı örselenecek. Hükümet, güveni kaybedecek. Parlâmento dışı hareketler sokağa hâkim olacak ve siz bütün bunları olağan karşıyarak umursamıyacaksınız. Anarşiye, bizzat sebebolacak, fakat Anayasayı itham edeceksiniz. Hukuk Devleti anlayışsızlığını ve Hükümetin mutlak aczini demokratik müsamaha diye yorumlıyacaksınız. Kısacası, Türkiye'yi, Hükümitsiz idare edecek ve fakat kuvvetli, dirayetli, itibarlı bir Hükümetin var olduğunu ileri süreceksiniz. Peki; ama, bu mümkün mü?

Değerli senatörler, işte Sayın Demirel, bugünkü duruma bu yollardan geçerek geldi. Ve eğer bütün bunlar mümkün değilse bu yolda, yani hayatlarında, direnen Sayın Başbakan, Hükümeti ciddî bir çıkmaza sürüklemiş bulunuyor, demektir.

Şimdi, birbirimize sorabiliriz: Sayın Demirel'in bu tutum ve davranışlarında ne değişti ki, T.B.M. Meclisi dün güvensizlik gösterdiği aynı Hükümete bugün güvenoyu versin? Açıkça görülüyor ki, bu tutumu, davranışı ve direnişi ile Sayın Başbakan; ben, kendimi, kadromu, zihniyetimi, programımı değiştirmiyceğim. Ama,

Parlâmentoya dilediğimi yaptıracağım, demek istiyor. Bu nokta ise karşımıza büyük bir mesele çıkarıyor. T.B.M. Meclisi mi Hükûmete hâkim olacak, yoksa Hükûmet mi T.B.M. Meclisine?

İşte, bu önemli sorunun cevabı Türk demokrasisinin kaderi ve Parlâmentonun itibarı üzerinde ciddi etki yapacak değer taşımaktadır.

Arkadaşlar, açıkça anlaşılmaktadır ki, Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu siyasi buhranı küçük görmek mümkün değildir. 1969 yılı bütçesinin tümü üzerindeki konuşmanın da dün, Devletin içinde hukuk arıyorduk; bu, böyle giderse yarın, Devleti arar duruma gireceğiz, demiştik. Aradan bir yıl geçmeden bugün Hükûmeti arar hale geldik.

Bu münasebetle bir gerçeği Sayın Başbakana en samimî duygularla yüksek huzurunuzda söyleyeceğim. 3'üncü Demirel Hükûmeti güvenoyu alsa da artık rahat ve verimli çalışamayacaktır. (A.P. sıralarından; "Niye" sesleri) Göreceksiniz. Çünkü, mânevi temelinde mâruz kaldığı ciddi itibar sarsıntısından asla kendisini kurtarmayacaktır.

Söz buraya gelmişken Yüce Senato'ya bir tarihî olayı nakledeceğim: Yıl, 1918. Fransa, 1'inci Dünya Harbinden galip çıkmış. Fransa'ya bu büyük zaferi kazandıran ihtiyar kaplan adıyla ünlü Başvekil Clamensu muhalefetin bâzı tenkidlerine cevap vermek üzere Fransız Parlâmentosunda konuşuyor. Konuşmasının 1'inci saatinde iktidar partisi mensupları tarafından ayakta alkışlanmakta. Clamensu, meziyetlerini ve hizmetlerini, tesirli hitabet kabiliyetleriyle dile getirmiştir. Konuşmasının 2'nci saatinde, muhalefet de ayağa kalkmış, Fransız Başbakanını hararetle alkışlamaktadır. Clamensu, nutkunun sonuna çelmektedir. Parlâmentoya, kazandığı zaferle ve büyük hizmetleriyle olduğu kadar veciz konuşması ile de hâkim olmuştur. Fakat, ortada oturan 40-50 kadar tarafsız milletvekilinin bu umumi alkışlara katılmadığını görmekte ve ne söylerse söylesin tarafsızlardan bir tasvip gelmemektedir.

İşte o zaman Clamensu, yumruğunu kürsüye vurmuş ve şunları söylemiştir: "Bir Başbakan kendi partisinin yüzde yüz itimadını kazanabilir; bir Başbakan, bâzı zaman ve şartlar içinde muhalefetin de güvenini kazanabilir; fakat, tarafsızların güvenini kaybeden bir Başbakan yerinde kalmamalıdır. İçinizde yüzlerce Clamensoların var olduğuna inanıyorum. Allahısmarladık." Clamensu çekilmiştir ve fakat hâlâ büyük kalmıştır. (C.H.P. sıralarından gülüşmeler)

Değerli senatör arkadaşlarım, Sayın Başbakan Demirel bugün muhalefetin güvenini toptan kaybetmiştir. (A.P. sıralarından "İsmet Paşa" sesleri) Tarafsızların da güvenine sahip değildir. (A.P. sıralarından; "Güveni tamdır" sesleri ve C.H.P. sıralarından "değildir" sesleri) Açıkça meydana çıkmıştır ki, kendi partisinden de güveni tam değildir. (A.P. sıralarından "Tam, tam, tam" sesleri) Bu durumda... Günün birinde göreceksiniz. Bu durumda Sayın Demirel'e, 28 Kasım 1964 günü A.P.'nin 2'nci büyük kongresinde söylediği şu doğru söylediği şu doğru sözleri, bugün hatırlatmakta ciddi faydalar görmekteyiz.

“İstifa müessesesini moral baskılarla kapatırsanız büyük mahzurlar doğar. Zamanında istifa etmiyen kimselerin ve heyetlerin başına ve temsil ettikleri dâvaya büyük zararlar gelir.”

Şu halde Sayın Demirel, kendi siyasi hayatını korumak, siyasi hayatımızda yaşamasını istediğimiz A.P.’ni korumak, demokrasinin ve T.B.M. Meclisinin itibarını korumak istiyorsa, her şeyi doğru zamanında ve iyi teşhis etmeli, siyasi hayatımızı ve memleketi bu keşmekeşten kurtarmak için kendisine düşen kararı cesaretle verebilmelidir. Akıl ve basiretin yolu da budur.

C.H.P. Grubu ve şahsım adına Yüce Senatoyu engin saygılarla selâmlarım. Teşekkür ederim. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Söz sırası Millî Birlik Grubu adına Sayın Ahmet Yıldız’ın, buyurunuz Sayın Yıldız.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlar, bugün çok önemli bir olay karşısındayız. Bu görüşmeler, bütçe görüşmeleriyle dahi kıyaslanamayacak önemdedir. Bu bakımdan olayı enine, boyuna eleştirerek gelecek için ders alınacak yönlerini de belirterek uzun, uzun üzerinde durmamız gerekir.

İçinde bulunduğumuz durumu senli, benli söylentilerin, yoksul halkımızı umutsuzlaştıran verimsiz çekişmelerin ve klâsik siyasal tartışmaların etkilerine kapılmadan geniş bir çerçevede değerlendirmeliyiz. Nereden gelip, nereye gitmekte olduğumuzu, kendimizin ve dünyanın gerçekleri ışığında, eleştirerek, ulusal kaderimizi aka çevirme yolunu hep birlikte bulmalıyız. İktidarın beş yıllık tutumu, siyasal gelişmelerimizin engellerini ve çıkmazlarımızı daha belirgin hale getirmiştir. Bu eleştirmeyi yaparken gerçekleri olduğu gibi halkın gözleri önüne sermekten ve kusurlarımızı da itiraftan çekinmemeliyiz.

Sayın arkadaşlar, İkinci Dünya Savaşından bugüne değin, geçen sürede durumu, geçmiş ve ellerindeki olanakları kıyaslanınca Türkiye’nin başarısız ülke az gösterilebilir. Savaş yaralarının onarıldığı, adı işitilmemiş ülkelerin devletleştiği, göçebelerin ve kumlukların arasından kalkınmış uygar ülkelerin türediği, insanoğlunun alın yazısını köleliğe değiştiren sömürgecilerin sahneden silindikleri ve yüz yılları birkaç yıla sığdıran tenolojik gelişmelerin baş döndürücü hızla ilerlediği bu dönemde biz ne yaptık? Sanayi devrimini daha önce yapmış ülkelerle değil, bize benzer ya da daha kötü durumda olanlarla kıyaslama yapmalıyız. Dünkü illerimiz olan ve savaşın yıkıntıları içinde bizden de yoksul hale düşen Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan, çadırların ve kızgın kum çöllerinin ortasında yükselen İsrail. Sömürgecilerin insan avı ile evlendikleri Afrika, uyuyan Çin, bir avuç insanın zincire vurduğu Endonezya, kanı emilen Hindi Çin, dünya egemenliği hastalığına yakalanan, herkesin göz dikedildiği Hindistan şimdi ne haldedir?

Atatürk’ü, kendi kurtuluşlarının da önderi sayan bu ülkelerin hiçbirinin ne geçmişleri ve ne de savaş ertesi durumları bizden elverişli değildi. Dış politikada bağımsızlık sözünü işitmemişlerdi belki, şimdi bir kesimi bizi çoktan geçmiş, bir

kesimi de sıfırdan başladığı halde bizi geçme yolundadır. Bu durumda bizi henüz geçememiş birkaç talihsiz ülkenin durumları ile Atatürk Türkiye'si teselli olamaz. Az gelişmişlik aybından kurtulamadığımız, kurtaramadığımız ülkemizi bu genel tablo içinde değerlendirmeliyiz.

Kalkınma, uygarlığa doğru bir yarıştır. Biz bu yarışta geri kalmışız. Çok şeyler yapıldı, kötümser olmıyalım, diyenlere biz de elbette birçok şeyler yapılmıştır. Fakat 1945'te dünya nerede idi, biz nerede idik ve şimdi dünya nerededir ve biz neredeyiz? Bu kıyaslama yapılmadan ulusu uyuşturucu başarı övünmeleri, yararlı olmaktan çok zararlıdır, diyoruz. Bu kıyaslamanın dünyayı bir sultana bile yeter bulmıyan ve imparatorları vali sayan ünlü hakanların otağı hümayunu kadar dar bir bölgeye sıkıştırmış torunlarını mahcubettiğini kimden gizlemeye kalkışıyoruz?

Pek başarılı olmamakla birlikte o dönemin, geçen 25 yılın savaş yıkıntılarının ülkeyi koruyan, dış borcu olmıyan, uluslararası itibarı yüksek tutan, geçmiş deneylerden yararlanan ve dünya kurtuluş savaşlarının önderinin ilkelerini henüz büyük ölçüde bir yana itmemiş olan ve fakat ekonomik kalkınmayı da sağlamamış bulunan başlangıç döneminden sonra gırtlacağına değin borç içine sokulduğu halde köyüne yol, ışık ve eğitim götürememiş, üniversitesi boykotta, memurunun durumu yürekler acısı, ordusu yabancı komutasında, yabancı ülkelere bağrında bağdaş kurdurmuş, yabancıların yaptıklarını paketleyip birbirine takmaktan ileri, bir sanayi kuramamış, insanlarını kölelikten kurtaracak bir toprak düzeni dahi geliştirememiş. Kandırılabilen halkı uyandırılmamış bir ülke halindeyiz bugün. Daha da acıklısı; kudretli Fransa'dan Hatay'ı alan, kurduğu paktların lideri olan ve savaş sonrası devi Rusya'sının notasını elçisiyle yüzüne fırlatıp atan Türkiye Devleti, bir çeteci papazın soydaşlarını boğazlaması karşısında eli kolu bağlı durmaktan ve dış politikasının ipotekçilerinin sözlerine uymaktan başka bir varlık gösteremedi. Bütün başarısızlıklarına karşın, bu geçen dönemde Atatürk'ün izindegiz diyerek, geri kalmışlığımızın vebalini, Kemalizme yüklemek gibi bir günahı işliye durduk. Atatürk'ün izinde olsaydık, olanakları bizden kıt ve koşullar çok daha elverişsiz olan ülkelere bu kadar geri kalır mıydık? Atatürkçülük geriye doğru bir yarış değildir.

İç ve dış durumu bu olan ülkemizde gerçekleşen bütçeden daha çok bir parayı, 22 milyara yakın bir parayı, gerçek niyeti sayılamıyacak alanlara, aracı, tefeci, mütahhit ve dış ticaret dalaverasına, dalaveracıları takımına kredi diye dağıtıp durmaktayız. 2,5 milyar açık, 2,5 milyar da ödeme yapamıyan bütçe, normal olarak hesabedilirse, bu 22 milyarlık kredi yağmasından daha az bir oranda gerçekleşmiştir. Bu parayı bu durumdaki ülke, bu alanlara dağıtıp durmaktadır. Bu, bankacılık faciasını bir de örgütlenme enflasyon yolu ile kaynaklarımızı çarçur eden bir ölçüye vardırıdık. Bir tek bankanın, Kızılay bölgesinde altı şubesi var, arkadaşlar. Gidin Sayın. Kaç bankanın, bir sürü şubesi var; bir tek bankanın altı şubesi var, bir bölgede. Bir yerde ağır bir kira verirken, 100 metre ötede ayda 15 bin lira kira vererek yer tutuyor. Bizim evin karşısında da 1.200.000 TL'ye Ziraat Bankası, kaç yerde yeri varken bir yer daha kiralamıştır.

İktidar ileri gelenlerinin ve yakınlarının bankalara, Devlet arazilerine, kıyılara ve hazineye saldırmaları yanında, kaynakları verimsiz lüks yatırımlara da harcamaktayız. Bu bataklık politikayı sürdürmeye yarıyan düzene demokrasi ve bu oyunlara da politika adı takarak bu kavramlardan dahi nefret ettiriyoruz. Bu ülkenin gerçek evlâtlarına ve Devlet kurucumuzun yolunda olanlara “yeter artık” dedirten bir ortamda, bir parti düşüyor, öbür parti çıkıyor. Bir kimse kovduğunu kaçırıyor ve öbürü bunu kapıyor. Birinin yakınlarının elleri hazineye daha yakın iken eller değişiyor. Biri sandıktan fırlıyor, öbürü sandıkta kilitli kalıyor. Kimisi padişahların ve tanrının adını sömürüyor, bu aldatmacada kimi kişiler de jet hızı ile milyoner oluyor. Bu duruma isyan edenler de suçlanıyor, kurşunlanıyor, zindanlara tıklıyor.

İşte arkadaşlarım, asıl konu bu durumu değiştirerek, ülkemizi içinde bulunduğuş çıkmazdan kurtarmaktır. Yoksa falanın veya filânın iktidara gelmesi değildir. Bu kusuru da rejime bulmak yanlışır. Demokrasinin erdemlik rejimi olduğunu, bunu gereğı gibi kullanan ülkeler göstermiştir. O halde onun bunun hatası veya tutkusunu rejime bağlayıp, nasıl ki “Atatürk’ün izindeyiz” derken geri yarışa katılmak gibi bir çelişmeye düştükse, bunu da rejime yüklemek katadır.

Sayın Demirel Hükümeti bu gidişin en kötü temsilcisi olarak tarihe elbette geçecektir.

Sayın arkadaşlar, dünya içindeki yerimizin ve buna uymıyan tutumumuzun tablosunu böylece çizdikten sonra, yapacağımız konuşmada programı ve üyeleri aynı olduğundan, İkinci Demirel Hükümetinin programı üzerinde söylediklerimize şimdi eklenecek pek bir şey olmamak gerekir. Bu bakımdan belirttiğimiz durumun nedenleriyle, eski söylediklerimizin ne ölçüde haklı olduğunu, hattâ o zaman ne kadar ihtiyatlı bir dil kullandığımızı bir kez daha işaret ederek, iktidarın felsefesini daha da belirginleştiren olaylara değinmekle yetineceğiz. Bu arada kaygılarımızı artıran birkaç önemli noktayı da kamuoyunun dikkatlerine sunarak Sayın Demirel hükümetlerinin dikkatle izlenmesi gereken dış politikasına ve ulusal savunma ile ilgi tutumuna özel önemle değineceğiz.

Ülkemizi çıkmazlara sürükliyen, kötü gidişteki inat yanında, son Hükümet bunalımının kendisi dahi çok ilginçtir. Siyasal gelenek ve hukuk kurallarının anlatmaya yeterli olmadığı bir durum karşısındayız. Aslında bizim iktidarın eylemlerini düzenliyecek kuralları hiçbir Anayasa koyucusu şimdiye değin düşünememiştir. Bu iktidar illâki Devleti yönetecek ise, böyle bir iktidarın olabileceğini düşünemiyen bilginlerin, eksik bıraktığı yeni kuralları koymak zorundayız. Parlâmentoda çoğunluğu bulunan bir partinin seçimlerden sonra kurduğu Hükümet üç ay içinde iç muhalefet tarafından düşürülmüştür. Partinin yetkili organı da aynı Başbakanın görevlendirilmesine karar vererek, Devlet Başkanının iradesini ipteklemiştir. Devlet Başkanı da muhalefetle hiçbir düşünce alışverişi ve danışmayı yapmadan, düşürülen Başbakanı ya da çekilen Başbakanı yeniden görevlendirmiştir. 20 günü aşkın bir süre kamuoyu parti içi pazarlıklar, bilmem şaibeli transferler, milletvekili borsası gibi söylenmesi dahi çirkin olay ve söylentilerle çalkandı, durdu. Partinin en tanınmış üyelerinin muhalefetine karşı partice afaroz edilenler, verdiği namus

sözünü tutmasına noter senedini bile yeter bulmıyan kimseler, parti parti dolaşıp artırma pazarlığı yapanlar ve bir süre önce en sert dille iktidara saldıranlar bağra basılıp Hükümet kuruluyor, doğal, normal kökü dışında desteklerle kuruluyor.

Önceden kararını açıklıyan ve milletvekillerini korkutan Haysiyet Divanı Başkanı da Stalin'in Halk mahkemeleri yöntemleri ile Hükümete destek olmaya çalışıyor.

Arkadaşlarım, bunları söylerken olaylara gerçekçi yönden yaklaşma alışkanlığı olmıyan kimselerin doğru bulacağı bir iki noktaya da değinmek isterim. Böyle değinmesek, şunlara niye dokundunuz yerilmesi ile karşılaşılıyor. Parti işlerine karışılmazmış. Partiler ne locadır, ne loncadır, ne de bir ailedir. Türkiye'nin tümüne yaygın örgütü bulunan, hele iktidar partisi gibi Devlet yönetimini de üzerine almış bulunan bir örgüttür. Bunun içi ile, dışı ile bütün niteliği ile kamu oyunca tanınması gerekir. Niçin oy veriyor, kime oy veriyor, kimlere oy veriyor. Çünkü, aslında kişilere değil partilere oy veren yurtdaşın, bunu bilmesi gerekir. Onun için "parti içine karışılmaz"mış, "Kol kırılır yende kalır" filân lafları, siyasal parti için değildir. Dünyanın hiçbir yerinde bu örnek zaten yoktur. Sonra kişilerin özel işlerine karışılmazmış. Hangi demokraside bu kural vardır? Değil özel işlerine, özel yaşantısına bile, imrendiğimiz, örnek aldığımız demokrasilerde kamuoyunun, politikacıların özel yaşantılarını bile eleştirme konusu yaptıklarını bildiğimiz için, şimdi şuna karışılmazmış, buna karışılmazmış değil, elbette bir seviye içinde konular tartışılır. Devlet adamlarının topluma mal olan kişilikleri vardır. Topluma mal olmuş. Birçok yönden bu kimselerin eylemleri kısıtlanmıştır. Toplumun kurallarına bu kısıtlama yolu ile saygı gösterilmek gerekir. Örneğin bir Bakan, bir Başbakan ya da şöyle belirli bir adam gidip bir meyhanede, - eskiden belki rahatça oturduğu bir yerde - oturamaz. Eylemleri kısıtlanmıştır. Onun için Devlet adamı, siyasi partiler, iktidar partileri şu yanı eleştirilmez, bu yanı eleştirilmez diye muşambalara sarılmış halde tutulamaz.

Arkadaşlarım, hükümetler neden düşer? Birincisi, politikası beğenilmez, ikincisi üyeleri beğenilmez. Bizde son örnekte muhalefet her iki yönden de Hükümeti yetersiz bulduğunu, parti içi muhalefet ise sadece kişileri beğenmediğini açıklamıştır. Sayın Demirel de, programda ve Hükümette hiçbir değişiklik yapmadan, siz ne dersiniz deyin, ben aynı ekip ve programda kararlıyım. Parlâmento, bana güvenoyu vermek zorundadır, diyen inatlı bir tutum içindedir... Türkiye Büyük Millet Meclisine Hükümetin bu meydan okuyan direnişine karşı eski ret oyunu verenlerin ne yapacaklarını bilemeyiz. Fakat, bir kaba politika karşısında olduğumuzu, iç ve dış gelenek ve yöntemlere aykırılık da bu kertede aşırı davranışın gerçek nedenlerini de anlıyamadığımızı belirtmek isterim.

Önceki Hükümet programını eleştirirken daha çok akademik bir yöntemle A.P. hükümetlerinin Anayasanın sosyal devlet ve hukuk devleti ilkeleriyle çatışan eğitim, savunma, kalkınma, sanayileşme ve ekonomik gereklerimize aykırı düşen bir politika izlediklerini, Anayasanın da maddelerini okuyarak, kıyaslamalı bir yöntemle belirtmiştik. Bu arada, dış yardım ve yabancı sermaye ile ilgili tutumu da

yeni emperyalizmin ve yeni sömürgeciliğin reçetelerine uyduğunu belirtmiştik. Bu görüşlerimizi kapitalist ülkelerin dürüst düşünen çevrelerinin dahi bölüştüğünü görmekteyiz. Bir tek örnek: yıllardan beri yediğimiz petrol yasasını kabul ettiği için Guatamela diktatörü Armas'ı Alman petrol dergisi; “dürüst olmıyan, yurtsever olmıyan bir adamdır; çünkü Türkiye'nin petrol yasasını yapmıştır” diyor. Bizim görüşlerimize, bizim yaptığımız gibi somut örneklerle ve bilimsel verilere dayanan hiçbir karşılık verilmediği gibi, ilerisi için de umut verici hiçbir düzelmeye tanık olmadık. Bu tutumun yaratmak istediği bulanıklık içinde bilimsel tartışmadan kaçan Hükümetin gerçekleri titizlikle örtmeye çalışmasından ötürü bu bilimsel tartışmadan kaçınması karşısında, bu konuşmada biz de, somut olaylara yönelmeyi daha uygun bulmaktayız. Sayın Hükümet Başkanının, kavrayabilenler ne derse desin, ben karanlıkta tutulmuş oy deposuna hitabederim anlamındaki tutumu, eğitimden nasibini alamamış kimselerin konuları anlayamamasından yararlanma gibi tutumu karşısında bilimsel tartışma çok güçtür. Çünkü, kaçıyor oradan. “Hukuk ilkelerini çiğniyorsunuz” derken Sayın Hükümet Başkanı, kendisini de rahatsız edeceğini sandığı yolsuzlukları meydana çıkarmalarından hınçlandığını, denetleme kurulunu darmadağın ettiğini gördük. Nerede hukuk devleti? Siz, bu yolsuzluklarla Hükümet üyeleri ve yakınlarının yaptıklarıyla değil, sesi çıkacak durumda olmıyan memurların kusurlarıyla ilgilenin demek istiyen bu tutum, değil, demokraside, faşist ya da komünist ülkelerde bile olsa yer yerinden oynardı. Bu davranışın söylentilere kuvvet vereceğini Hükümet de elbette biliyordu. Tam söylentilerin yoğunlaştığı anda denetleme kurulunu dağıtmanın söylentilere kuvvet vereceğini Hükümet de elbette biliyordu. Fakat söylentilerin yoğunlaşmasının hattâ söylenenler doğrudur, dedirtmesinin, yolsuzlukların resmen meydana çıkarılmasından daha az zararlı olacağını düşünerek bu harekete giriştiği inancındayız. Bu söylentilerden çok daha önemsizleri yüzünden tek parti döneminde bile Bakanlar Yüce Divana sevk edilmiş ve kendine güvenenler hiçbir itirazda bulunmadan mertçe hesap vererek alınlarının aklığını ispat etmişlerdir. Bu olaylara hedef olan bir sayın eski Bakan da bugün içimizdedir. Bugün de Sayın Demirel'in aynı şekilde hareketle kendisini ve partisini lekeden temizleme yolunu seçmesi beklenirdi. Cumhuriyet Senatosunda yolsuzluklarla ilişkin sözlerimizi reddederek; “söylediklerini doğrulamıyanlar müfteri durumuna düşer” derken, Millet Meclisinde bu konuda verilen soruşturma önergesi görüşülürken Meclisi terk etmek ve görüşmeyi engellemek, iftira suçu etiketinin kime takılabileceğini gösteren bir örnektir. Kendisini doğrudan doğruya ilgilendirmiyen söylentiler çıktığı zaman bile; ben bu makamda artık kalamam” diyen Genelkurmay Başkanı ve Bakanlar döneminden bu ölçüde çirkin tutumları marifet sayan döneme nasıl geldik? Devletten yolluk almadan hattâ görev yaparken yediği yemeğin bile parasını cebinden veren devlet adamlarından, hazineden, hazineye saldıran, neyin karşılığı parti değiştirdiğini burada söyleyemediğim politikacı tipini türeten bir düzenin bozukluklarını ve bunu savunan zihniyeti daha kesinlikle belirtecek birkaç olay ve eyleme değinmek isterim.

REFET RENDEÇİ (Samsun) — Sayın Yıldız, bu mevzuda açık konuşsanız daha iyi olur.

Bir parlamenterî menfaat karşılığı itham ederken açık konuşun, biz de bilelim.

SAFFET URAL (Bursa) — Gözünle görmeden çıkaramazsın; bağlısın, bağlı.

BAŞKAN — Sayın Rendeci, Sayın Ural, rica ediyorum.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Sayın Rendeci, bunları söylerken bundan önce Sayın Başbakan bizi savcı sandı. Yargı organının yapacağı bütün eylemlerin tamamlanması sonucu bunları söylememizi ifade buyurdular. Sayın Alpaslan da, “biz savcı yargı organı değiliz. Siyasal organın üyeleriyiz. Denetleme görevi böyle yapılır, daha ince eleştirme ve incelemeler gerekli organlarca yapılır; ama her halde kamuoyunu günlerce ve aylarca işgal eden, her yerde söylenen olaylara da eğilmezlik edilemez” demişlerdi. Ben de o görüşteyim.

Arkadaşlarım, birinci değineceğimiz nokta; Hükümetin koltuklarından ayrıl-mamadaki direniş olayı. Bu olay çok ilginçtir. Düşürülen Hükümetin ya da çekilen Hükümetin gruptan oy birliği ile güvenoyu alması, ilginçliği daha da artırmıştır. Hükümetin düşmesine karar veren organın üyeleri bile hiçbir değişiklik yapmı-yan Hükümete nasıl olur da birkaç gün sonra güvenoyu verir, bizce bu anlaşılır bir durum değildir. Çünkü; “düşeceksin çekileceksin” diyor, hiçbir değişiklik yapma-dan gelene birkaç gün sonra oy veriyor. Biz anlamadık. Parti Başkanının Başba-kan olması kuralı da, İngiliz topluluğu dışında, hiçbir yerde geçerli değilken, Sayın Demirel’in Başbakanlıktaki ısrarın, bilemediğimiz bir nedeni olsa gerek. Malî, eko-nomik ve politik tutumundaki yetersizlik ve yanlışlar bir yana, söylentisinin bile hiçbir haysiyetli insanın dayanamayacağı yolsuzluklara, en azından kalkan olmuş görülen bir ekibin hâlâ daha “bu devleti ben yöneteceğim” diye direktmesi ve kendi partisinin üyelerinin bile güvenini, yitirdiği halde birçoklarının koltuklarına yapı-şıp kalması örneği, bulunmaz bir tutumdur.

Sayın Demirel, Millî Güvenlik Kurulu toplantısından çıkarken, 1 Mart günü, “bizi suçlamıyan mı var” sözleriyle herkesin onları suçlu gördüğünü itiraf ettiği hal-de yine de Hükümeti kurmada inadetti. Bu tutumun sonucu olarak yasama organı karşısında Hükümetin iradesini inatla kabul ettirmesi, demokratik geleneklere ay-kırı bir davranış olacaktır.

İkinci husus; - çirkin olaylar, eylemler, -Bu son olayda çok çirkin eylemlere ta-nık olduk. Aslında varolan çirkinlikler yüzeye çıktı. Ve birçok kimselerin kişilikleri daha da belirginleşti. Önseçim ve oy satınalma yanında politikayı en kazançlı mes-lek haline getiren, iktidar koltuklarını zengin olma ve zengin etme aracı diye kulla-nan ve geçim güçlükleri karşısında devlet gücüyle milyoner türeten bir düzenin ve bunu sağlayan zihniyetin temsilcilerine Türkiye’nin kaderi ile bu ölçüde pervasızca oynama fırsatı verme vebalinden kurtulmak çok önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu durumda başlıca görev Adalet Partisine düşmektedir. Parti içinden birine bile “bu çıkar şebekesidir” suçlamasını yaptıran kişi ve eylemlerden en çok oy alan bu partiyi temizlemek görevi çok ivedi bir hal almıştır.

Bu çirkinlikleri söylemenin Parlâmento itibarını yitireceği sözü de kandırma-cadır. Var olan ve hiçbir şekilde örtülemeyecek yolsuzluklara karşı tepki gösterme-

den kirin yaygınlaşmasına yardım etmek yerine, bunlara isyan eden birçok temiz insanı da Parlâmentoda bulunduğunu göstermek, asıl itibar kazandırır bu Yüce Kurula. Yoksa; susarak, suç ortak olmak itibar kazandırmak.

Lort Aktan “İktidar insanı bozar” demişti. Biliyorsunuz, ünlü bir yazardır ve politikacıdır. Fakat, zaten itibarını yitirenlerin iktidarlarının uzamasının onlara itibar kazandıracağını söyleyeni biz rastlamadık. Rejimin, Parlâmentonun ve Hükümetin itibarını savunma biçimi bile itibar yitiricidir. Sayın Başbakan bakın ne diyor: “Kardeşlerimin ne yaptığını bilmem.” Bu bilmezlik özürü içinde itibar onarımı yapılmak istenmektedir. Dünyanın neresinde bir Başbakan, “Kardeşlerime kredi verin, Devlet arsalarını ucuza verin” der? (A.P. sıralarından, “Yok böyle bir şey” sesleri) İngiliz Komüsyoncusu Nuri El Said, Kral Faruk, kapitalist emperyalizmin en kirli mağalarından Çombe, bizim petrol yasasını örnek alan diktatör Armas ve yaptığı çirkinliklerden dolayı kirlilik örneği olan Batissa bile bakanlarına böyle bir emir vermemiştir.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — O da vermez.

AHMET YILDIZ (Devamla) — O da vermez, elbette, vermesi gerekli değil. Bakanlarla ilişkisini gösteren bol bol pozlar çektiren ve Devletin resmî ajansının Genel Müdürünü basın toplantısında bulunduran kardeşler, arsaya da kredi alacakları kimselerin odalarına girince başka bir şey söylemeleri gerekmez. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Bir yandan, “Her şeyi açık konuşalım.” diyeceksin, öbür yandan da skandal tipindeki yolsuzlukları bildiren memurlara çullanacaksın. Bunun gerekçesi de, çok ilginç, “kadro açılması ve işlerin daha verimli yürütülmesi” imiş. Hangi işlerin daha verimli yürütülmesi gerektiğini bilmem.

ZİHNİ BETİL (Tokat) — Arsa işleri.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Sayın Başbakan yardımcısı gerekçeyi açıkladılar.

Yıllardan bu yana 16 kişi olarak emrinde çalıştırdığı kurulun bir anda 9 üyesini atmak, eğer kadro tıkanıklığını gidermek için ise, bu kadar yıl yüzde 230’a yakın kadro kabarıklığı ile bir kurulu çalıştırmak hatâ değil midir? Eğer şimdiye kadar bunun farkına varılmamışsa bu da müthiş bir gaflet değil midir? Bu gaflette bulunanlar Devleti yönetebilir mi? İnsanda gülecek güç bile bırakmıyan, bir soğuk güldürü etkisi yapan bu gerekçeyi Hükümetin resmen söylemesi, Türk kamuoyunu açıkça alaya alması elemektir. Bu kadar hafif gerekçe kamuoyuna söylenebilir mi? O kamuoyu ki, asıl gerekçenin büyük bir yolsuzluğu meydana çıkaracak denetlemeyi önlemek olduğunu ve bundan sonrası için de Denetleme Kurulunu hareketsiz kılacak biçimde sindirmek olduğunu bilmektedir. Yalnız bu tutum bile bir Hükümeti düşürmeye yeter de artar.

Yurt gerçeklerine aykırı tutumlar, arkadaşlarım. Teknik gelişmelerin başdöndürücü hızla ilerlediği çağımızda toplumsal ilişkileri, kişisel özelemleri ve değer yar-

gıları çok değişmekte olduğundan, eskiden doğru sanılan birçok şeylerin yanlış ve yanlış sayılanların doğru kabul edildiğine ve hattâ birçok kavramların anlam değiştirdiğine tanık olmaktadır. Bunun sonucu, dünyanın her yerinde bunalımlar ve hızlı bir değişim süresi içinde bulunduğu bir çağ yaşamaktayız. Amerika Yüksek Mahkemesi yargıcı Douglas kitabında, “Bir ülkede şikâyetler çoğalır ve halkın seçtiği temsilciler hep kurulu düzenden yana olurlarsa şiddet yöntemlerine başvurmak, zorunluluk halini alabilir.” Amerika yargıcı bunu dedikten sonra, “CIA Pentagon, FBI ve polis örgütünün davranışlarıyla Devletin zenginlerden yana oluşunun ülkesini ihtilâle sürüklemekte olduğunu” yazıyor, en yüksek yargı organı. Bu politika, bu sayın yargıcın tanımladığı politika, Pentagon bölümü hariç, bizde de çok kabaca açıktan uygulanmaktadır.

İndra Gandhi, Anayasa Mahkemesinin iptal kararına karşın köklü reformcu eğilimlere giriyor. Zengin kapitalist ülkeler, patlamaları önlemek için sosyo - ekonomik reformlara girişmektedirler. Statükocu Amerikan bilim adamlarından, yani aslında bilim adamları statükocu, muhafazakâr, Gardın ve Herfin, “20 nci yüzyılda Hükümet ve politika” adlı kitaplarında; Kemalizmi başarılı ve az gelişmiş ülkelerde bugün demokrasi adına oynanan oyunun başarısız olduğunu, yazmaktadır. Bu durum karşısında bizim bozuk düzeni savunan statükocular Anayasanın emrettiği reformları bile savsaklıyorlar. (A) dan (Z) ye değin bozuk olan düzenimizi savunanlar hangi çağın felsefesini savunduklarını acaba kendileri biliyorlar mı?

Anayasamız ne diyor? Bizim sorumlular ne diyor

Sayın arkadaşlarım, kaygı yaratan bir kısım olaylara değineceğiz:

Bugün ülkemizde rejim ve ulusun geleceği yönünden kaygı ile izlediğimiz birçok olaylara tanık olmaktadır. Politika ve politikacı deyimlerine, küçültücü nitelikler verdiren olayların tanığı olan bizler, biz de aynı statü içinde bulunduğumuz için, aynı üzüntüyü duyuyoruz, bunun tanığı olan bizler gelecek kuşakların ağır suçlamalarına hedef olmuş durumdayız. Ölülerin bile parti başkanı yapıldıkları, ölmüş felsefelerin geçerli kılınmasına çalışıldığı, dinsel inançların halk dolandırıcılığına sermaye edildiği ve doğruları söyleyenlere de saldırıldığı bir ortamda erdemlik rejimi olan demokrasiye kıyılmakta olduğunu görmezlikten gelmiyelim. Bu çirkinleri saklamakla rejime hizmet edeceğini sananlar da yanılmaktadırlar.

Az gelişmiş ülkelerin temel niteliği süreli değişme ve başarunsunları da kıt olan kaynaklarını kişileri değil, ülkelerini kalkındırmada en yararlı biçimde kullanmaktır. İki sorunu var. Bu ülkelerde özel bankacılığın iyi işlemediği ve özel girişim yolu ile gerçekten sanayileşemeyeceği kesinlikle anlaşılmış bulunmaktadır. 1960’dan önceki yanlışlardan kurtulmak isteyenler her şeyden önce bu gerçekleri kavrayarak buna göre hareket etmelidirler. Ekonomi çarkı kalkınma için değil de sömürme ve havadan zengin olma eğilimlerini doyurmak için dönerse, koltuk kavgası Hazine-den desteklenirse ve bu durum böyle sürdürülmeye çalışılır ve hele buna da demokrasi denilirse rejimi yaşatmak güç hal alır. Bugünkü, demokrasi sabotajında en rahatsız edici davranış da; bu çirkin işleri yapanları demokrasiden yana ve “yapmayın

ayıptır” diyenlerin de demokrasi düşmanı olarak gösterilmeleridir. Demokrasideki serbestliğin amacı, vurgunu, sömürmeyi kolaylaştırmak ve bunu önleyecek denetimi sindirmek değil, baskı serbestisi değil. Böyle kirli eylemleri önlemek için denetimi sağlamaktır. Demokrasiyi gerçekten korumak isteyenler bu konulara önemle eğilmelidirler. Yalanla, kandırmalarla ve halkın iradesini yanıltmalarla elde edilmiş politik zafer arabasında gururla dolaşmaya, politik mezarına vicdan huzuru ile gömülmeyi üstün tutabilecekleri önsaflarına çıkaramıyan örgütler bu kaygıları gide-remez. Demokrasinin erdemlik rejimi olabilmesi için eski deyiimi ile “şerefülmekân bilmekin” oturduğu yere şeref veren kimselerin Devlet koltuklarını doldurması gerekir. Bunu sağlamanın başlıca aracı da dürüst denetimdir. Denetim ve eleştirmelerden kaçanlar; hiç kuşkusuz, meşru olmyan çıkar peşindedirler. Ya da suçlu halledirler. Bu gibiler için 1882 Fransız Parlâmentosu, yeteneksiz bakanlar, yetkilerini kötüye kullanan memurlar; iktidarın, ulus hazinesinden beslediği ajanlar ve suüstimalcilerdir. Hepsi kamuoyundan kaçmak isterler yargısını o parlâmento, tarihin ibret sayfalarına yazmıştır.

Gerçeklerin adamı bu türlü kirlerden titizlikle kaçındığı gibi sorunları iyi in-celer, düşünür ve sonra konuşur. Ama, bir kez bir şey söyledi mi onu tutar, ya da yerini başkasına bırakır. Vaitlerini tutmyanlar için oturttukları koltuk bir iğneli fıçı olur. Hele kendi ya da yakınlarının çıkan için ulusun kaderini kötü biçimde et-kiliyenlere bu koltuğu sunanlar daha büyük bir vicdan azabı içinde bulunmalıydılar. Nasıl bir güven beslenebilir, bizim Hükümette?

Bir bakan konuşurken demecinin içinde birbirini çeliştiren lâflar, iki bakan ko-nuşurken birbirlerini tutmyan beyanlar, onlara da değineceğim. E, böyle söyliy-enlerin karşısında bulunduğumuz için eleştirmelerimizi pek sert bulmayın.

Ahlâk ve erdemlik rejimi olan demokrasilerde rejimin bu niteliğini gölgeliyen olaylar üzerinde her demokraside çok durulur. Bunlar bizi ilgilendirmez deyip geçiş-tirilmez. O zaman topluma, demek hepsi ortaktırlar, hepsinin bir gocunduğu taraf var ki, bunlara dokunamıyorlar, dedirtemeyiz. Onun için bunları artık lânetliyecek şekilde topluma iyice sürülmeli ki, bir daha bu cesareti kimse gösteremesin. Bu ara-da “bilmem, görmedim” gibi çocuksu özürler hiç bir sorumluyu kurtaramaz. “Kar-deşlerimin ne yaptığını bilmem ve sormam” diyen Sayın Demirel, basının sayfala-rını dolduran araştırma önergelerine hedef olan Denetleme Kurulunun raporlarına geçen olayları hâlâ da öğrenememişse bunu nasıl öğreneceğini biz kestiremiyoruz. Bütün bu bilgilere karşı en yakınındaki olayı göremiyen bir kimse bu itirafı yap-tıktan sonra makamından çekilmeyi aklına getirmiyorsa onu orada tutmada inat edenler de vebale katılırlar. En yakındaki işleri de göremiyorum, diyor. (A.P. sırala-rından “Allah Allah” sesleri)

SAFFET URAL (Bursa) — Evet, evet...

AHMET YILDIZ (Devamla) — Sayın arkadaşlar, bugünün alkışları ve kişisel çıkarları için yarınlarını feda etmeyen insanlara olan büyük gereksinmeyi duyarken

vicdanlarını çıkarlarının emrine veremlerden politik sahneyi arıtmak gibi tarihsel bir sorumluluk karşısındayız.

Arkadaşlarım, Sayın Demirel Hükümetinin dış politikalarını başından beri kaygı ile izlemekteyiz. Bu kaygılarımız bugün daha da artmıştır. Ulusallığını, kişiliğini, insiyatifini ve bağımsızlığını gittikçe daha da yitiren dış politikamız, artık neden yana ve neyin karşısında olduğu bilginlerin bile saptayamayacağı, bir nitelikte görülmektedir. Kimse bulamaz bunu. Diplomatik yeteneğini de yabancı devletlere karşı kullanacak yerde onların arzusunu bize kabul ettirmek için kullanmaktadır. T.B.M.M.'nin onayından ve Türk Ulusunun bilgisinden titizlikle kaçırılan bir anlaşma ile bir yabancı devletin hazırladığı bir reçeteyi, onun da ummıyacağı bir uysallıkla, kabul eden Hükümet Türkiye'yi büyük yıkımlara uğratacak açık bir konuyu kendi kendine almış ve yabancıya da vermiş bulunmaktadır. Türkiye'ye yıkımdan sonra kurtarma ve başkaları için feda kederinden başka hiçbir garanti getirmiyen esnek karşılık stratejisini NATO Başkomutanı ve Amerikan Dışişleri Bakanı ağız ile bize karşı savunanlar kendi Dışişleri ile Savunma Bakanlarımız olmuştur. Sonra bizi gelip kurtaracaklar umudu ile çok değerli olan Batı Avrupa ülkeleri hesabına ülkemizi düşman işgaline bırakacak bir anlaşmayı kabul etmişiz.

Arkadaşlarım, bu anlaşma ve bu stratejiyi, Türkiye henüz bilmiyor. Bilmesine de çalışılmıyor, önce bunun politik yönü vardır. Karşının eylem ve işlemlerine karşılık veren oynak bir strateji. Politikada, post teori idi bundan önceki dönem, duraklama teorisi. Duraklıyacaktı, eylemleri ileri sürerken pazarlık yapılacaktı. Oynak kısma geliyorum; askerî yönü vardır. Askerî yönü belgeler arası, bölge içi. Düşmanla cephe arasında, türlü yönlerden, nitelikleri vardı. Bunları değerlendirdiğimiz zaman hele bu strateji karşısında NATO anlaşmasının saldırıyı tanımlıyan maddesinin ve harekete geçmesini gerektiren hükümlerinin Türkiye için güven verici şekilde çalışabileceğini söyleyen, ya bunları bilmiyor, ya yanlış söylüyor.

Bunu, stratejinin tümü ile getirilip, maddeler karşısında tartışan herkes bu yargıya varır. Adında sayın iki Bakan da Batı Avrupa'da teknik yoğunluk var, sanayi var, nüfus yoğunluğu var, manevra alanı pek yok orada, arazilerin düşman işgaline bırakılıp sonra kurtarılmaya manevralarına elverişli olmamasından ötürü en elverişli olan Türkiye'ye bu uygulanacağını açıkça anlatan beyanlarda bulundular, tutanaklara geçti. Ben, başkasının hesabına - bir komutan olsam, bütün arazi de benim olsa, bu olabilir - Başkasının hesabına kurban olma stratejisine nasıl girerim.

Buna, kurban olma adayı olmıyan, Almanya'nın Willy Brandt isyan ediyor. Willy Brandt'la hiç ilgisi olmıyan Kanada Başbakanı Tüdo da. Artık; NATO, Askerî kararları ile dış politikayı etkiliyor diye... E., sonra De Gaulle'yi bıraktım bir tarafa, çok Amerikancı tanınan Fransız liderlerinden Pompidou, "dost ve müttefik de olsa yabancı komutasında millî savunma olmaz, millî savunma milidir." diye Amerika'da misafirken söylüyor. Bütün bu strateji kaygıları yokmuş gibi Limitzer'in beyanı var; saldırı hangi önemdeki hedefler için tanımlanacak, hangi önemli hedefler kaybedildiği zaman NATO harekete geçecek; bütün bunları açıklıyor, dergiler yazıyor, yazarlar konuşuyorlar. Bütün bunları gizliyen tek yer, Türkiye.

Sonra “efendim, o dediğim esnek serbesti değil de şudur” O, ne ise metni ile, her şeyi ile açık tartışmaya getirsinler, görelim ne olduğunu.

Belki bizim de bilmediğimiz yerleri vardır, onu da öğrenelim. Bildiğimiz kadarı ile budur.

Türlü ayrılacılıklardan başka dış politikamızı uzun süreli ipotekler altına koyan bu tutumun Yunanistan ve Kıbrıs’la olan yönü daha da büyük kaygılar yaratmaktadır. Hükümetimizin hiçbir Devletten görmediği dostluğu gösterdiği Cunta Yunanistan’ı, bizimkilere çok üstün uçakları ve denizaltıları Fransa’dan, hücumbotlarını Almanya’dan alıp, kendi sözcüsü gazetenin söylediğine göre, Amerika’dan da önceleri kararlaştırılmış bulunan ağır silâh sevkıyatını hızlandırıyor. İşte, bu yolla biz, hiç de arzu etmediğimiz gelişimlere göre, Yunanistan’ın silâhlanmasına seyirci olurken, bizim yerimize Rusya durumu protesto ediyor.

Oramiral Griffin, Yunanistan’a vurucu güçle donatımı öğütlüyor. İzmir’deki Komutan da “Biz buna karışmayız” diyor.

Kıbrıs konusunu beceriklikle uyutup, iç güçlüklerini yenme zamanını kazanmak için bizden büyük destek gören Cunta, Batı Trakyalı soydaşlarımıza yönelttiği hukuk dışı eylemlerine hız vermiştir. Bizim Hükümet de Cuntanın ve Makarios’un üniter Devlet tezini kabul etmiştir.

“Biz bir tezde ısrar edersek anlaşma olmaz.” diyen Sayın Çağlayangil ulusal bir tezde ısrar etmemek için Makarios’un tezini kabul etmesini ve bunu bize kabul ettirmede de bütün yeteneğini kullanmasını yadırgamaktayız. Bu arada Rauf Denktaş’ın, durumun 1963’dekinden de daha kötüye gittiğini belirten feryadını okuyoruz.

Bilinen niteliği değişmedikçe dış politikamızın bu sonuçlara varması da kaçınılmazdır. İktidarın, Hükümetin, belirttiğimiz niteliği, tutumu toptan değişmedikçe böyle sonuçlara gideceğiz.

Çünkü, Kapitalist Emperyalizmin politikasının bir kolu haline getirilen ve iktidarın da uluslararası kapitalizmin deyimleri ile savunduğu dış politikamız, Türkiye’yi ucuz asker deposu haline sokarken, büyük müttefiklerimizin elbirliği ile desteklediği, Yunanistan’ın bize arkadan vurabilme şansı gelişmektedir.

Bu yanlış ve hattâ tehlikeli dış politika yüzünden ulusal savunmamız da, ulusal yararlarımıza uyacak bir gelişme sağlayamıyor. Yabancı komutasında ve dış kaynaklara bağlı bir silâhlı kuvvet bulundurdukça, o komutan ve o dış kaynağı elinde bulunduranların istekleri dışında bir görev yapması olanak dışı halinde kalacaktır. Emanet tankla, yakıt deposunun anahtarı başkalarının elinde bulunan uçakla ve tüm dağıtımı yabancı mülkiyetinde bulundurulan bir ordu ile ulusal savunmayı yapmak, Atatürk Türkiye’si için ayıp sayılacak bir davranıştır. Kendi savaş sanayiine dayanan bir ulusal ordu özlemini belirtenleri suçlarken kaynaklarımızın yetersizliğiyle dışarıdan yapılan yardıma duyulan minnetler ifade edilebilir. Buna dokunmak isterim.

22 milyarı, bankalar yolu ile, üretim alanı dışına dağıt, hovardaca harcamalar yap, vergi kaçakçılığını önliyecek tedbirlerden kaçın ve Devleti kişilerin sömürgesi diye kullan sonra da “kaynaklarımız yeter değildir ki, Silâhlı Kuvvetlerimizi dış kaynaklardan kurtaracak bir sanayii kuralım.” de. Bunun, dürüstlük ve ciddilik neresinde? Önce bütün bu kaynakları ulusal amaçlara yönelten köklü tedbirler aldıktan sonra yetersizliğin verdiği yükümlülüğe, hepimiz aç kalma pahasına, katılabiliriz. Ama, bütün bu hovardalık sürüp giderken “kaynağımız yok ki” diyemeyiz.

Belirttiğimiz ekonomik tedbirler alınsa Türkiye hem hızla kalkınır ve hem de özlediğimiz bir orduya sahibolabilir. Belirttiğimiz köklü tedbirleri alıp, ulusal niteliğini korumuş bir ordu özlemini Hükümete benimsetmek olağan bir şeydir. Olanak dışıdır. Hükümetin felsefesi de buna uygun değildir. Fakat yakın bir gelecekte bizi bekliyen tehlikeli gelişmelere karşı çok kritik durumlar yaratacak olan bir politika-ya gösterilen kayıtsızlık artık bir son bulmalıdır.

İç politikadaki kötü durumun zararlarını ileride düzeltebiliriz. Fakat dış politika ve ulusal savunma politikasının kusurların düzeltilmesi gücümüzü bile aşan sonuçlar yaratabilir.

Sayın Demirel hükümetlerinin ulusal kaderimizle bu ölçüde hatalı şekilde oynamasına seyirci kalmanın vebaline biz katılmak istemiyoruz. Sayın arkadaşlar, Hükümetin politikası ve eylemleri bütün çıplaklığı ile gözlerimiz önünde dururken programdaki kimi ifadelerden hayal kırıklığı yaratacak umutlara kapılmamalıyız. Bu ifadelerle, tüm bir çelişme gösteren tutumu ile Hükümet, ya bu sözleri inanmadığı halde, kamuoyunu etkileme ümidi ile onları kullanıyor, ya da, o sözleri arşivlerdeki eski programlardan, âdet yerini bulsun diye, aktarıyor. Bu yargımızı bu yuvarlak ifade ile geçiştirmeyeceğiz. Birkaç örnekle doğruluyacağız.

1. “Güvenle, istikrar ortamının bütün kurum ve koşullarıyla kuruluşuna, kuruluşunun devamında Hükümet, görev ve sorumluluklarını takdir etmekteymiş” Hükümet, böyle diyor. “Güven ve istikrarın, bütün kurum ve koşullarıyla kurulması” kurulmuş ve devam ediyormuş.

Birbirini tutmayan sözleri ile, bugün söylediğini yarın bozan eylem ve beyanlarıyla, Devlet kurumlariyle çatışan haliyle, partizanlık yapmayan memurlara uyguladığı kıyım politikası ile, partisi üyelerinin, insanları silâhlanarak sokağa çıkma zorunda bırakan saldırılarını cesaretlendiren tutumu ile, güven diye bir şey bırakmayan, ekonomi politikası ile, istikrarı bizzat kendi bozan Hükümetin programındaki bu ifade ciddiye alınabilir mi?

2. Aynı programda “Bir ülkede asayiş ve güven sorunları sağlam ve yurttaşın tam güven verecek biçimde düzenlenmedikçe huzurdan söz edilemez.” Bu sözler de Hükümet programından. Okurken acı, acı güldüren, bu sözleri söyleyen Hükümet döneminde - bunu söyleyen Hükümet iktidarda iken - kongreler basılır, insanlar partililerce sokaklarda sürüklenir, gençler yatakhanelerde kurşunlanır, herkesin gözleri önünde öldürülenlerin katilleri hâlâ bulunamaz. Birçok kimseler tutuklanır, katiller meydana çıkmaz. Polislerin gözleri önünde gençler kurşunlanır. Hattâ po-

lis genci kurşunlar. Birçok kimseler söylüyor. Cumhuriyet döneminin bu konudaki en büyük skandali olan, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetçe basılır. Böyle bir Hükümet programında bunları söylerken, eğer gerçekten asayiş ve güvenliğin öneminde inaniyorsa, ya bunu bozmak için bir kasıt peşindedir veya anlıyamadığımız bir bunalım içindedir.

Sonra insan gücü potansiyelini kalkınma hedeflerine yöneltmeden söz eden Hükümet, insan gücünü kalkınma hedeflerine, - plânda teknik alana diyor - yönelteceği yerde onbinlerce okumuş işsizi yetiştiren İmam-Hatip okullarına hız veriyor. Bu da, plânın öngördüğü teknik eleman yetiştirmenin gereği sayılıyor. Aydın din adamı yetiştirilmesi ile beraberiz ama, bugünkülerine kadro bulunamaz iken, 70-80 bilmem ne kadar İmam-Hatip Okulunu açarak, köylü çocuklarını buraya tıkıyarak ve çıktuktan sonra görev veremeyecek durumda bırakmak bir politika mıdır? Bu, teknik alan mıdır? Sonra bir de bunu dine hizmet sayıyor.

Sonra; gelir ziyarı, yani vergi kaçakçılığını önliyecek ve verimini artıracak tedbirlerden söz edip gelen Hükümetin bu amaçla, dolaylı vergileri artırma dışında, getirdiği hiçbir tedbirini göremedik. Hattâ kaçakçılığı önliyecek servet beyanı yasası yürürlükte iken uygulamaz ve yerine getireceğini söylediği tedbirler de nedense yıllarcadır gelmez. Eğer servet beyanı uygulansa idi bugünkü çirkinliklere bu cesaret verilmemiş olur idi.

Büyük tarım gelirlerini vergilemeden kaçınırken, geçim yükü altında ezilenleri daha da ezecek dolaylı vergileri durmadan artırır. Sonra, bankalar kredi sistemini düzelterek vadedip dururken yıllardan beri, bankacılık ve kredilerin üretim alanı dışına akışı bir ekonomik facia halini alarak gittikçe kötüleşmektedir. Ya bunu önlersin, ya bunları söylemezsin.

Sonra, “açıklık ve devamlılık, Türk dış politikasının temel niteliğidir.” diyor program, açıklık ve devamlılık. Bunları diyeceksin sonra da, gizli hiçbir yönü olmadığını bütün okuyanların bildiği bir temel anlaşmayı, Türk Ulusundan gizliyeceksin. Ve Yunanistan’ın kabul etmeyeceği kaygısı ile Kıbrıs tezini onun isteğine uyduracaksın. Bunu da politik başarı sayacaksın. Yabancıнын bildiği anlaşmayı, Türk halkından da gizliyeceksin, açıklık bu...

Yurttaş ile yönetim ilişkilerine dair programdaki parlak ifadeye bakın: “Yurttaş ile yönetim ilişkilerinde eşitlik, tarafsız ve âdil işlem esaslarını, her türlü iltimas, kayırma ve baskının önlenmesi için en kesin tedbirlerin şimdiye kadar olduğu gibi - alınmış ta şimdiye kadar - titizlikle uygulanmasına devam edilecektir.” Partizanlığı, eski hiçbir dönemde görülmemiş ölçüde, çok kabaca yürüten, camileri bile parti ocağına çevirip, bir Atatürk düşmanını, âmirlerinin, hattâ Hükümetin bir Bakanının ve Sayın Cumhurbaşkanının istememelerine ve Cumhuriyet Senatosunda hakında araştırma açılmasına rağmen, yasaklara aykırı olarak ve partiye hizmet etsin diye hâlâ daha Diyanet İşleri örgütünün başında tutmada inat eden, seçimlerdeki oya göre Devlet hizmeti götürüleceğini, Bakanları ağzından, söyleyen - türlü örneklerini okuduk, - değil öbür partilere karşı, partisi içinde taraf tutmada görülmemiş

örnekler veren ve kendisini süreli korumada Anayasanın belirttiği statüsünü korumadığı kınamalarına uğrayan, Sayın Cumhurbaşkanının bile arka, arkaya vetosuna hedef olan bir iktidar, “eşitlik, tarafsızlık âdil işlem, iltimas ve adam kayırmama, baskı yapmama” gibi ancak dürüst hükümetlerin yapabileceği işlerden söz etmesi, bütün bunları bilen kamuoyu ile alay eden bir davranıştır. Hem bunları yapacaksınız, hem bunları söyleyeceksin.

Sayın Demirel hükümetlerinin Ortak Pazar ile ilgili tutumu da kaygı ile karşılanacak niteliktedir. Ortak Pazar, ilke olarak serbest ekonomik düzeni kabul eden, uzmanlaşma yoluna giden, ekonominin bütün sektörlerinde ortak bir politika izleme zorunluğunu öngören bir topluluktur. Hızlı kalkınan ve ulusal gelirden kişi başına düşen payı bizimkinin 6 katı olan, zengin ülkelerin kurduğu bu topluluğa girmek için tam hazırlığı öngören bir anlaşma yapmıştık. “Çok güç bir yere geliyoruz, Çok ihtiyatlı davranalım.” diyen bir anlaşma yapmıştık. Hazırlık dönemini, 1969 ve hazırlığımız yetmezse 1974 ve hattâ daha da sonraya uzatmayı öngören, ihtiyatlı davranmamızı kabul eden ortaklığın bize verdiği bu fırsat kullanılmadığı ve ekonomik yönden hazırlık yapılamadığı halde uzman ve bilginlerimizin uyarılarına da aldırış edilmeden geçiş görüşmelerine başlanmıştır. Hükümetin, bu çok sakıncalı ivedi davranışı yanında, görüşmelerin gümrükle ilgili kesimlerini Türk halkından ve T.B.M.M.’nden gizlenmesini kuşku ile karşılamaktayız. Gizleniyor, gümrükle ilişkin görüşmeler ve listeler. Yabancıların bildiklerini bizden gizliyen Hükümetin tutumu dikkat çekicidir. Zaten bu Hükümet her şeyi bizden gizliyor. Anlaşma yapıyor, onlar biliyor, biz bilmiyoruz. Hattâ Kıbrıs bunalımının en kritik anında verdiği notayı Meclislere bile açıklamaktan kaçındı. Yunan biliyor, Makarios biliyor ama, biz bilmiyoruz. Bu arada 8 yıllık liste kamuoyuna açıklanmaktan kaçınılıyor. Gümrük duvarlarını indirmek için hazırlanan 8 yıllık liste yolu ile madenciliğimizin ve sanayiimizin olumsuz yönde etkilenmesinden başka, çinko, kurşun, gübre, oto lastikleri, tekstil sanayii, gelişmeden ölüme tehlikesi karşısında bırakılmaktadır. Bu konuda, Hükümetten güven verici açıklama bekliyoruz. Bilmediğimiz yönleri varsa onları da açıklamasını ve Türk ekonomi yaşantısına güven vermesini, Hükümetin geçen beş yılda özel sektöre şirin görünmek için gösterdiği zayıf karşısında, halen Selanik ve Osmanlı Bankalarının hisse senetlerini, duyduğumuza göre, tam kesin değil belki her rakamı, Amerikalılarca satın alınmış olması, ulusal bankalarımızın durumunu çok kritik hale sokmaktadır. Yapı Kredi, Garanti, Halk Bankası, şu banka, bu banka ne düşündüğünü bilmiyorum ama, bu iş ulusal bankalarımızı büyük güçlükler karşısında, ileride belki de kapanmaya da onların uydusu haline girme yolunda tehlike ile karşılaşmaktadır.

Yabancı sermaye yasasının verdiği olanaklardan yararlanarak, yabancı firmaların Türkiye’de şubeler açabilmesi, satın alınan hisse senetleri, Ortak Pazarda şubeleri olan bankaların, ithalat ve ihracata girenleri ve Hükümetin yabancı sermaye karşısındaki tutumu göz önüne getirilince, hazırlıksız olarak geçiş dönemi görüşmelerine başlamamızın yarattığı yankılar çok artmaktadır.

Sayın arkadaşlar; Hükümetin, millî eğitim, sanayileşme, ekonomi, malî, sağlık ve türlü konularda yerdiğimiz sakat politikasında hiçbir iyileşme görememenin üzüntüsü içinde bu konuyu kapatırken, sanki başarıymış gibi övünüp durmasına da kısaca değinmek istiyoruz.

Türkiye'ye, bir Türkiye daha katılmışmış. Plânın öngördüğü hedeflerin bile çok gerisinde, gerçek kalkınma alanlarında kalındığı gibi, Anayasanın öngördüğü ve hiçbir harcamayı gerektirmeyen örgütleri bile kuramamış, hayatı daha da yaşanılmaz hale getirmekten başka bir belirli başarısı olmayan bir Hükümetin bu türden bir övünmede bulunması, şu kadar para şuraya gitmiş, şu kadar köy şuraya gelmiş. Toplum kalkınması, memleketin kalkınması, ekonomik başarının endeksleri vardır. Onların, hepsi iyi yazmıyor. Böyle bir Hükümetin övünmede bulunması, bir toplumun aşınmasında verdiği kuşku yaratıcı tutumunu örtme çabasından başka bir anlam taşımaz. Evet, toplumu tümü ile aşınma yoluna itmenin verdiği kusurlu kuşkuyu örtmeden başka anlam taşımaz. Elbette bir şey söyleyecek, yaptık, maptık. Ama, rakamları doğrulayacak ulusal gelir nerede, toplum yaşantısı nerede, Anayasanın öngördüğü kuramlar nerede? Bütün bunları sorduğumuz zaman görülür ki, Öyle Türkiye'ye, bir Türkiye katılmamış.

Sayın arkadaşlar, Sayın Demirel'in hiçbir güven bırakmayan tutumu, siyasal felsefesi ve içinde bulunduğu çelişkiler karşısında kendi kendine bir vicdan hesaplaşması yaparak hareket tarzını buna göre ayarlaması uygun olurdu.

Partisini ulus, Hükümetini Devlet sanan ve sandığı her şeyin üstünde tutan Sayın Demirel, oy kazancı uğruna yapabileceği şeylerin sınırlarını biz bilemiyoruz. Şimdi, gerici diye suçlananlar arasında takke ile namaz pozlarının, vaaz makalelerinin ve nurcularla sarmaş dolaş olma sahnelerinin kahramanı olarak gerici ayaklanmalarını koruyan ve kendisini Devlet sırlarını satma suçu ile ki, çok ayıptır söylenmesi kürsüden, söyleyeni de yeriyoruz, bu suçla Meclis kürsüsünden suçlanan kimseyi bile oy hatırı için baştacı eden kimseye, artık biz güvenemiyoruz.

Bizim eleştirme ve kaygılarımıza karşı, "Hükümetin tutumundan şüphe mi ediyorsunuz?" diyenlere, şüphe edilecek bir tarafı yok ki, her şeyi meydana, siz hâlâ farkında değil misiniz, demekle yetiniyoruz.

Sayın arkadaşlarım, bugünkü siyasal duruma gerçekçi bir tanımlama koyup, ona göre çareler, ona göre çareler aramalıyız. Bu bunalımı sadece kişisel çekişmelere ya da şunun, bunun kusurlu hareketine bağlamak yanlıştır. Devraldığı Anayasa düzenini, emanete gereken ilgiyi göstererek yurdumuzun gereklerine göre uygulamayanların yarattığı çelişkiler, tüm siyasal örgütlerimizi etkilemektedir. Bu çelişkilerin en büyük olduğu İktidar Partisinin siyasal felsefesi ve Sayın Demirel'in tutumu, bunalımı en yüksek gerilim noktasına getirmiştir. Adalet Partisinin tümünü ve Hükümet üyelerinin hepsini yetersizlikle nitelendirmek elbette, insafa sığmaz. Niyetimiz ve maksadımız da bu değildir. Fakat, Adalet Partisinin Sayın Demirel yönetiminde beliren politikası ve o politika ile Sayın Demirel'in tutumu bugünkü

bunalımı, gerilim noktasının en yükseğine getiren başlıca etken olduğunu da belirtmek isteriz.

Gerekli her uygar çözümü öngören ve gerçekleşmesini emreden Anayasamız ile, toplumsal yapımızın uyuşmazlığı ve durumu düzeltecek tedbirlerin alınmaması hali sürdürüldükçe bunalımın önlenmesi düşünülemez. Bu uyuşmazlığı giderecek tedbirlerin yerilmesi ve aşırı akımların gereği sayılması da rejimimizin yetersizliğini iddia edenlere hak verdmekten başka bir sonuç vermiyeceğinin henüz anlaşılma- mış olmasını büyük talihsizlik saymaktayız. Uyanan ve hızla gelişen toplumumuza, değişmeye karşı olanların, çağ dışı yöntemlerini kabul ettirmeye çalışılması, bu- nalımı daha da artıracaktır. Bu, iki- yönden de bunalımın artmasında baş sorumlu elan Adalet Partisinin kendi meşruluk temelini de gölgeliyen tutumu, Devlete düş- man olan eğilimlerden güç alarak, Devleti yönetmesi ve sorumlusu olduğu asayişî bozanları kendi örgütlerinde beslemesi gibi bir arada yürütülemiyecek eylemlerden ötürü böyle bir durumla karşılaşması değil, karşılaşmaması, asıl yadırganmalıdır. Hem, bu eylemlerin karması olacak, hem bu bunalıma gelmiyecek. Bütün dünya- nın sosyal ve siyasal kurallarının değişmesi gerekir. Sayın Demirel'in "yazıktır bu ülkeye, rejime bir suikast karşısındayız" sözleri de asıl suçlunun, başkalarına suç yükleme çabasıdır. Rejime suikast ve kötülük, belirttiğimiz gidişten gelmektedir. Yoksa bu gidişin yerilmesi değildir. A.P.'nin temel politikası değişmedikçe, Hükü- met güvenoyu alsa da, almasa da bu politika değişmedikçe içinde bulunduğumuz bunalım atlatılamaz. Hele, bu ölçüde yıpranmış ve yorulmuş bir Hükümetten bunu beklemek, gerçeklere aykırı bir umutla avunmak olur. Atatürkçülüğün ve onun ye- niden doğuşu olan 27 Mayısın bu kadar kısa bir sürede tersyüz edilmesine çalışan Devlet düşmanlarını Devlet gücüyle koruyan, Devlete ve onun ilkelerine sahip çı- kanları suçlayan, asıl suçluları yargıç sandalyesine ve haklıları da sanık sıralarına oturtan; toprak geleneğine, mülkiyete saygı, banka ve dış ticaret facialarını, özel gelişimcilik, işbirlikçiliği, özgür dünyayla dostluk, Devlet sömürücülüğünü bece- riklilik ve Atamızın inançla savunduğu ilkeleri savunmayı, suçluluk sayan bir gidiş dahi bunalım yaratmazsa ülkemizin geleceğinden umut kesmek gerekir. Bütün bu gidiş eğer bunalım yaratmazsa. Bu ortamda sözünü tutmayan ve Devlete güveni temelden sarsan bir Hükümetin bulunması en büyük talihsizlik olmaktadır. Çok partili rejimi bir karşı devrim dönemi haline getirmede en önemli etkenler olan bozuk düzen ile ve Anayasa ile çelişen politikayı değiştirmeden, değiştirmemekte kararlı görünen Sayın Demirel Hükümetinin iktidar süresini uzatmak, rejime yapı- lacak büyük kötülüktür. Bu durumda çare olduğuna inandığımız çözüme de değin- mek isteriz. Çağımızın gereklerine aykırı düşen ve Anayasamızın temel felsefesiyle çatıdan, dış yönü ile işbirlikçi, iç yönüyle sömürücü ve bir azınlığın yararına işlediği halde halktan yanaymış gibi gösterilerek, eğitimden nasibini alamamış kütleleri yanıltan politikanın ve ona uyan bozuk düzenin bütün çirkinlikleri ve halkın da anlıyarak giderilmesini sağlayacak köklü değişiklikleri benimsemesi tek çıkar yol- dur. Bugüne değin yakındığımız politikayı uygulayan ve bozuk düzeni savunanların iflas etmesine - bundan önce hepsi itibar yitirmişti - iflâs etmesine karşın kötü po- litikanın iflâsı sağlanamamıştır. Kötü politikayı hâlâ itibarda sayanlar vardır. Hal- kın çoğunluğu da henüz durumu kavrayamadığından kötü gidiş ve bozuk düzenin

destekçisi olmaktan kurtulamamıştır. Halk uyandırılıp, yararına olan çözümleri bilinçli olarak benimsemedikçe gerekli gelişmeler sağlanamaz. Ve demokratik rejim de tehlikeden korunamaz. Bütün elverişli koşul ve büyük olanaklarımıza karşın bugüne değin olan başarısızlıklarımızın hattâ Atatürk'le açılan mutlu dönemin bu duruma gelişinde başlıca kusurun, uygulanan yanlış politikada ve kurulu düzende olduğu artık anlaşılmış olmalıdır. Düzen değiştirilmediği ve gidiş de düzeltilmediği gibi üstelik Sayın Demirel iktidarının da yönetimi elinde bulundurulması kuşku yaratacak gelişmeleri hızlandırmaktan başka bir sonuç veremez. Herkesin bildiği gerçekleri retle, evet herkesin bildiği gerçekleri retle, kendisinin de inanmadığı ve tutmayacağı vaatler de, duygulara yönelen yaldızlı ifadelerle dolu bir konuşmayı, yine de Sayın Demirel'den dinliyeceğiz. Fakat, artık bu tip konuşmanın etkisinde gerçekleri görmemezlikten gelmiyelim.

Sayın arkadaşlar, el birliği ile demokrasimizi korumak, ona bulaştırılan kirlerden onu arıtmak ve devlet yönetimini de lekelerden temizlemek, bugün rejimi gerçekten benimseyenlerin baş görevi haline gelmiştir. Bu durumda Sayın Demirel ekibine verilecek her ödünün, her tâvizin, rejimin gider hanesine yazılacağı anlaşılmalıdır.

Bu arada muhalefetin de kimi eylemlerini yadırgamakta olduğumuzu belirtmek isteriz. En yetkili sözcülerin, tutumunu vahimlikle nitelendirdikleri bir iktidar ekibi ile - evet böyle bir iktidar ekibiyle - Anayasa değişikliği pazarlığı yapmalarını, büyük bir çelişki saymaktayız. Böyle bir ekiple, değil temel yasanın değişiklik görüşmelerine oturmak, onun Anayasaya dokunmasına bile razı olmamalarını beklediğimiz kimselerin bu tutumundan üzüntü duymaktayız. Şimdiye değin ilkelerin felsefesiyle, meşruluk temeliyle dün bir çatışma halinde bulunanlarla Anayasanın hazırlanmasında değerli katkıları bulunanların, çalışmalarını saygı ile andığımız kimselerin birlik olup, onu değiştirmeleri yerine, Anayasayı, eksiksiz uygulamaya çalışmaları beklenirdi. Hâlâ da bunu ummaktayız.

Belirttiğimiz görüşlerin sonucu olarak, önerilerimizi özetlersek: Sayın Demirel Hükümetinin güvenoyu almamasından başka toplumsal düzenimizin Anayasaya uydurulması ve yanlış politikanın düzeltilmesinde bütün siyasal örgütlerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin eyleme geçmesi en içten dileğimizdir. Bu konuda, iktidar partisinin herkesten önce görevini ve sorumlu olduğunu bir kez daha belirtmek isteriz.

Kandırıcı sözlerle, sonu hayâl kırıklığı olacak vaatlere ve duyguları okşayan deyimlere kapılıp, tarihsel görevimizin gereğini yapmama sonucu, görünen köye kılavuz alma durumuna gelmiyelim. Belirttiğimiz davranış seçilirse; ulusal kadrimizin ak yazısının, kendi evlâtlarımızın eliyle yazılmasında şeref payı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin olacaktır. Bu inancın paylaşılacağı umudu ile Millî Birlik Grubu adına Yüce Senatoyu saygı ile selâmlarım. *(Orta sıralardan alkışlar)*

BAŞKAN — Söz sırası, Güven Partisi adına Sayın Mehmet Pırılı'tındır. Buyurun Sayın Pırılı.

GÜVEN PARTİSİ GRUPU ADINA MEHMET PIRILTI (Antalya) — Sayın Başkan, muhterem senatörler; Hükümet Programı üzerinde Güven Partisi Senato Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum. Bugün incelediğimiz program ve Üçüncü Demirel Hükümeti hakkında partimizin görüşlerini Millet Meclisinde Parti Sözcüsü olarak Sayın Genel Başkanımız Turhan Feyzioğlu geniş bir şekilde ortaya koymuştur. Bu itibarla bu müzakerelerde tekrara kaçmadan önemli gördüğümüz bir kaç konuya temas etmekle yetineceğiz.

Muhterem arkadaşlarım, bugün incelediğimiz Hükümet Programı 1970 Bütçesinin Millet Meclisinde reddedilmesi üzerine çekilmek zorunda kalan İkinci Demirel Hükümetinin 7 Kasım 1969 tarihinde Senatoda okunup, onu takibeden günlerde müzakere edilmiş olan Programın bir özetinden ibaret bulunmaktadır. Bu program ile İkinci Demirel Hükümetinin Programı arasında, Programın başlangıç kısmında da belirtildiği gibi, esasta bir fark yoktur. Hükümette sunduğu bu program ile 11 Kasım 1969 tarihinde Meclisin tasvip eylediği programın birlikte mütalâa olunması gerektiğini beyan etmiştir.

Aziz arkadaşlarım, programı gibi yani Hükümetin kadrosunda da her hangi bir değişiklik olmamıştır. Getirdiği ilk bütçe, çeşitli yönlerden ağır tenkidlere uğrayan ve neticede reddedilen, icraatı tasvibedilmeyen ve bu yüzden çekilmek zorunda kalan İkinci Demirel Hükümeti aynı zatın Başkanlığında ve aynı kadro ile ve yeni Hükümet hüviyetiyle huzuruza gelmiştir. Bu itibarla İkinci Demirel Hükümeti Programı, Hükümetin icraatı ve Hükümetin bünyesi hakkında, program ve bütçe müzakereleri münasebetiyle, kısa bir süre önce grup sözcülerimiz tarafından ileri sürülen görüşlerimizde de, bu durum karşısında, esaslı bir değişiklik olmamıştır. Uzun olmayan bir devre içerisinde cereyan eden olaylar, İkinci Demirel Hükümetinin Programı, hazırladığı bütçe ve icraatı hakkında ileri sürdüğümüz görüşlerin isabetini daha belirli bir surette ortaya çıkarmıştır. Bu itibarla bu görüşlerimizi Üçüncü Demirel Hükümeti ve Programı için de geçerli sayıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, yeni Hükümetin kuruluşuna temel teşkil eden düşünce ve zihniyeti beğenmediğimizi, demokratik anlayış ile bağdaştıramadığımızı sözlerimin başında söylemeyi vazife sayıyoruz. Hukuken ıskat sayılmasa bile bütçenin reddedilmesi üzerine kendisine, millî iradenin temsilcisi olan T.B.M.M.'nce güvenilmediği münakaşasız bir süratte meydana çıkmış olan bir Hükümetin bu karar üzerine çekilmiş olması demokratik bir davranış olarak karşılanmıştır. Buna karşılık yeni Hükümetin kuruluşunda bu davranışa hâkim olan anlayışın tamamen bir tarafa itilmiş olduğunu görüyoruz. Yeni Hükümet hiçbir şey olmamış gibi aynı Başbakan, aynı bakanlar ve aynı program ile Yüce Meclisin huzuruna çıkmıştır. İdari, malî, iktisadi ve sosyal alanlarda izlediği politika, zihniyet ve icraatı beğenilmiyerek güvene lâyık görülmiyen bir Hükümetin bu suretle hiçbir şey olmamış gibi yeni bir Hükümet olarak milletin huzuruna çıkmış olmasını, demokratik anlayış ile bağdaştırmaya imkân görmüyoruz. Bunun, kanımıza göre, T.B.M.M.'ne karşı saygısızlık olarak görülmesi veya gösterilmesi haksız değildir.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümeti çekilmeye zorlayan Meclis oylamasında muhalefet, bütçeyi, Hükümetin izlediği malî, iktisadî, sosyal politikayı; Hükümetin icraatını ve zihniyetini beğenmedikleri, tasvibetmedikleri için kırmızı oy kullanmışlardır. Muhalefet, her iki Mecliste, sözcüleri vasıtasıyla, muhalefet sebeplerini açıkça izah etmiş ve teferruatıyla ortaya koymuştur. Muhalefet oylarının, icraat ve politikasından tutum ve zihniyetinden dolayı Hükümete ve onun programına tam bir güvensizlik ifade ettiği meydandadır. Esasen bunun başka bir anlam taşıdığı da iddia olunmamıştır.

İktidar partisi içinden bütçeye ret oyu verenler, basında yer alan beyanlardan anlaşıldığına göre, yaygın hale gelen yolsuzluklarla, nüfus ticaretiyle ve diğer fenalıklarla mücadele imkânlarının son derecede zorlaştırılmış olması, murakabe vazifesini yapmak isteyen parti mensuplarının sert disiplin tedbirleriyle karşılanması ve şahsî idare kurulması gibi sebeplerle Hükümete ve onun başına güvensizliklerini göstermek üzere bu harekete katılmışlardır. Açıktan yapılan bu suçlamaların, her hangi bir dayanağı olmadığı sabit olmadıkça, bu hareketi parti içi meselelerle izah etmek hiç şüphesiz inandırıcı olmaz. Kaldı ki, son hafta içinde ortaya çıkan bâzı meseleler bu iddiaların haklılığını da göstermiştir. Bu durumda bütçeye verilen ret oyunun bütçe ile birlikte Hükümeti de ret anlamına geldiğine ve Meclisin, Hükümete güvensizliğini gösterdiğine şüphe yoktur. Bu sebeple Hükümeti çekilmemeye mecbur bırakan bu karara, yeni Hükümetin kuruluşunda da saygı gösterilmesi icabederdi.

Değerli arkadaşlarım, yeniden kurulan Demirel Hükümetinin Meclisten güvenoyu alabilmesi için bir süreden beri başvurulmakta olan usullerin Parlâmentomuzun itibarını zedelemekte olduğuna işaret etmek isterim. Günlerden beri kamuoyu bununla meşguldür. Bir Başbakanın partilerden veya bağımsız milletvekillerinden Hükümeti desteklemek için yardım istemesi yadırganamaz. Ancak, bunun başka türlü yorumlara yol açacak bir tarzda yapılmaması gerekirdi. Esrareniz bir havaya bürünen kulis faaliyetleri, güvenoyu için taraftar toplama gayretlerini ve çalışmalarını kamuoyu gözünde geniş ölçüde gölgelemiş ve çeşitli dedikoduların çıkmasına sebeb olmuştur. Bunun Parlâmentonun itibarına olduğu kadar, güvenoyu alabildiği takdirde yeni Hükümetin prestiji üzerinde de olumsuz etkiler yapması tabiidir.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümetin kuruluşuyla ister istemez ilişki kurulan diğer bir konu üzerinde bu vesile ile durmak mecburiyetindeyiz. İkinci Demirel Hükümetinin çekilmesinden bir süre önce Sayın Demirel'in yakınlarıyla ilgili bâzı iddialar ortaya atılmıştır. Bu iddiaların ne ölçüde doğru olduğu ve bundan Sayın Demirel'in ve muamelelerle ilgili bakanların ilgisi ve sorumlulukları bulunup, bulunmadığı yapılacak tahkikat ile meydana çıkacaktır. Kamuoyu iddialar ortaya atılır atılmaz Hükümetten bunu beklemiştir.

Kamuoyuna saygı duyan bir Hükümetin ve Hükümetin başının, gereken dikkati göstermesi ve gereken araştırma ve soruşturmaları derhal yaptırması, iddia olunduğu gibi haksız iktisaplar varsa bunları meydana çıkarması ve iddiaların asıl-

sız ve mesnatsis olduğu tahkikatlar sonunda anlatıldığı takdirde ise iddia sahipleri hakkında kanuni takipler yaptırması gerekirdi. İkinci Demirel Hükümeti ve Sayın Başbakan bu iddialara karşı resmî hüviyetleriyle hayrete şayan bir surette büyük kayıtsızlık içinde kalmayı tercih etmişlerdir. Sayın Başbakanın ve sorumlu bakanların bu davranışını demokratik rejimin ve kanun devletinin icaplarıyla ve demokratik bir rejimde mesuliyet mevkiinde bulunanların sahibolması gereken sorumluluk duygularıyla telif etmek güçtür. Bu olay her şeyden önce kamuoyuna gereği ölçüde saygı duyulmadığını da ortaya koymuştur. Bir fazilet rejimi olduğuna inandığımız demokratik bir idarede sorumlu devlet adamlarına düşen vazifeler vardır. Her şeyden evvel bu vazifelerin eksiksiz olarak yerine getirilmesi icabeder. Sözü geçen iddialara konu olan muamelelerin aydınlığa kavuşmasından ve sorumlulukların tesbit olunmasından evvel bu iddialara ve ithamlara hedef olan veya bunlarla ilgili bulunan zevatın içinde bulunduğu bir Hükümetin aslında masum bile olsa kamuoyunda itibar kazanması ihtimali zayıftır.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümet programında yer alan konulardan büyük bir kısmı hakkındaki görüşlerimizi, sözlerimin başında da işaret ettiğim gibi, İkinci Demirel Hükümetinin programı ve 1970 bütçelerinin müzakeresi vesilesiyle arz etmiştik. Ayrıca, dün Millet Meclisinde konuşan genel başkanımız bu görüşlerden büyük bir kısmını Meclis huzurunda kamuoyuna açıklamıştır. Bunları tekrar etmek suretiyle zamanınızı almak istemiyorum. Bu itibarla burada Hükümet kuruluşu ile ilgili konulara ilâveten önemli gördüğümüz birkaç konuya temas etmekle yetineceğiz.

Değerli arkadaşlarım, Hükümet programında yer alan konular ve esaslar kadar bunları ne ölçüde uygulama imkânı buldukları da önemlidir. Bu itibarla yeni hükümetin programında yer alan esasların ve vaatlerin ciddiyet ve samimiyet derecesini, aynı taahhütlerle güvenoyu almış olan 1'nci ve 2'nci Demirel Hükümetinin icraatını incelemek suretiyle ölçmek yerinde olacaktır. Bütçe müzakerelerinde de arz ettiğimiz gibi hükümetlerin başta gelen vazifesi, memlekette huzur ve güveni sağlamaktır. Demirel hükümetlerinin bu alanda büyük bir başarı sağlamadıkları tartışma götürmez bir gerçektir. Demirel hükümetleri kanun dışı hareketleri, taşkınlıkları, yıkıcı, bölücü faaliyetleri önleme hususunda iktidarları boyunca yeterli olamamışlardır. Asın yıkıcı faaliyetler, kanunsuz boykotlar, işgaller, yürüyüşler Demirel hükümetleri zamanında devamlı bir surette artmış, asayişsizlik olayları yurdun çok yerinde vatandaşın kuşkusuz yaşamasına imkân vermiyen bir hadde ulaşmıştır. Demirel ve Hükümeti, hukuk ve kanun hâkimiyetini sarsan bu olaylar karşısında cesaretle vazifesini yapacak yerde, her defasında mazeretler arama yoluna gitmeyi tercih etmiş ve yetkilerinin yeterli olmadığını da iddia etmek suretiyle işin içinden sıyrılmak istemiştir. Bu netice karşısında aynı kadro ile kurulmuş olan yeni Hükümetin programında, vatandaşın emniyetini korumak ve asayişlerini düzenlemek hususunda ileri sürülen taahhütleri şüphe ile karşılamak zorunda bulunuyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; Türkiye; her şeyden evvel huzura ve güvene muhtaç bir haldedir. Hükümetin ilk vazifesi huzur ve güveni sağlamaktır, huzur ve güven

sağlanmadan kalkınma ela olmayacağı cihetle güvenoyu alabildiği takdirde yeni Hükümetten istiyeceğimiz hizmetin başında, asayişini temin hizmeti gelmektedir. Muh-terem arkadaşlarım, ıslahat ihtiyacına yeni Hükümet Programında yer verilmiş olmasından ıslahatçı bir parti olarak memnunluk duyuyoruz. Devlet idaresi, idari metotlarımız gerçekten köklü bir ıslahat ihtiyacı içindedir. Bugünkü hali ile, Devlet idaresi vatandaşa gereken huzuru verememektedir. Kırtasiyecilik, partizanlık, iltimas, taraftar kayırma usulleri Devlet teşkilâtını son yıllarda büsbütün zayıflatmıştır. Mahallî idareler ve belediyeler kendilerine düşen hizmetleri yürütebilecek teşkilâta ve malî güce sahip değildirler. Millî eğitim; ilkokuldan, üniversiteye kadar ciddi bir ıslahat ihtiyacı içinde bulunuyor. Devlet personel rejimi bir anarşi içine girmiştir. Geçen dönemde Demirel hükümetleri programları ile taahhüdettikleri bu ıslahatı başaramamış ve bunun için ciddi bir çaba da harcamıştır. Bu taahhütlerin büyük bir kısmı kâğıt üstünde yıldan yıla devredilip gelmiştir, bu sebeple İkinci Demirel Hükümet Programının müzakeresinde bu konulara dair olan Hükümet taahhüdünü şüphe ile karşıladığımızı beyan etmiştik, aynı şüpheyi bu defa da taşıyamamız için ortada ciddi sebepler vardır. Demirel hükümetleri ıslâhat konusunda verdikleri sözleri tutmamayı âdeta bir itiyat haline getirmişlerdir.

Anayasada yapılacak değişikliklerin şumulüne dâhil olan görüşlerimiz malûmdur, bunları tekrar etmek istemiyoruz. Şunu arz edeyim ki; hürriyetçi Anayasamızın sağladığı hakların hür düzeni yıkmak için kullanılmıyacağı inancındayız. Partimiz Anayasada buna imkân veren boşlukların doldurulmasına ve demokratik rejimin korunması ile ilgili bâzı hükümlere açıklık getirilmesine taraftardır. Orman suçlarının affını önleyen Anayasa hükmünün değiştirilmesini G.P.'si çok zaman evvel programına koymuştur, Buna karşılık T.B.M.M.'ne verilmiş olan yetkilerin kısmen de olsa veya geçici bir süre içinde olsa, icranın müesseriyyetini artırmak üzere yürütme organına verilmesine asla taraftar olmadığımızı tekrar beyan etmek isteriz. İkinci Demirel Hükümet Programının müzakeresinde de arz ettiğimiz gibi demokratik rejimin temel müessesesi olarak gördüğümüz hür seçimlere gölge düşüren tatbikat aksaklıkları ile, Seçim Kanunundaki boşluklar ve eksikliklerin tamamlanmasına taraftarız. Sık seçim behemahal önlenmelidir. Hükümet Programının buna ait esasları ile tamamen mutabıkız.

Hükümet Programında iktisadi kalkınma konusunda ileri sürülen görüşler ve esaslar, kalkınma plânlarında ve bundan evvel ki, Adalet Partisi Hükümet programlarında yer alan esaslardır. Bu görüşlere karşı değiliz. Ancak, bütçe müzakereleri vesilesi ile de arz ettiğimiz gibi, son bütçe müzakereleri ahenkli ve istikrarlı kalkınma yolunda olmadığımızı ve bâzı çabalar harcanmış olmasına rağmen Demirel hükümetlerinin bu hususta başarılı olmadıklarını meydana çıkarmıştır. Kalkınma Plânımızın son 4 yıllık uygulama neticelerini gösteren rakamlar, plânın öngördüğü, yılda %7 oranındaki kalkınma hızına ulaşıldığını göstermekle beraber bu artışın bölgeler, zümreler ve sektörler arasında planın tesbit ettiği ölçülere uygun bir suretle gerçekleşmemesi, ahenkli bir kalkınmanın tahakkuk etmesini öngörmemiştir. Ticaret, inşaat, ulaştırma, konut gibi alanlarda plân hedeflerinin, ötesine gidilir-

ken tarım ve sınai sektörlerde gelişme plân hedeflerinin altında kalmıştır. Özellikle tarımda alınan neticeler çok üzücüdür, son üç yılda tarımda gerçekleşen büyüme oranı, nüfus artış oranının altında kalmıştır, nüfusumuzun %60'ından fazlasının geçim kaynağını teşkil eden tarımımızın bu durumda kalması, köylümüzün büyük bir kısmı ile son yıllarda millî gelir artışlarından faydalanmak şöyle dursun daha da fakirleştiğini göstermektedir. Bu neticelerin tamamen hava şartlarından doğduğuna dair olan görüşleri paylaşmamıza imkân yoktur. Bunun yanı başında tarım alanındaki çalışmalarda büyük eksiklikler olduğuna inanıyoruz, tarıma ayrılan imkânlar verimli surette kullanılamamıştır. Demirel hükümetlerinin uyguladıkları yanlış fiyat politikası Türk köylüsünü perişan bir duruma sokmuştur, fiyatlar, maliyetler hayat pahalılığı artarken zirai mahsullerin satış fiyatlarının aynı ölçüde yükselmemesi, köylümüzün ellinde kalan paranın her yıl biraz daha azalmasına sebebiyet olmuştur. Sanayide ilerlemeler kaydedilmekle beraber bu alanda da plân hedeflerine varılamamıştır.

Ayrıca, kalkınmamışın sürükleyici sektörü olarak ele alınmış olan sanayimizin gelişmesi için aşılması gereken engeller vardır. Geçmişte...

BAŞKAN — Sayın Pırılı, bir dakikanızı rica edeceğim. Konuşmanız bitiyor mu efendim?

MEHMET PIRILTI (Devamla) — Hayır, efendim.

BAŞKAN — Efendim, saat 13.00'te ara vermek zarureti var. Bu sebeple saat 14.30'da birleşime devam edilecektir. O saman söz hakkı zatiâlinizde olmak üzere konuya devam edebiliriz.

Saat 14.30'da toplanılmak üzere Birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati: 13.00

İKİNCİ OTURUM

BAŞKAN: Başkanvekili Lütfi Tokoğlu

KÂTİPLER: Doğan Barutçuoğlu (Manisa)

Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S.Ü.)

Açılma Saati: 14.30

BAŞKAN — 50'nci Birleşimin 2'nci oturumu ile 50'nci Birleşime devam ediyoruz efendim.

Başbakan Süleyman Demirel tarafından teşkil olunan Hükümet programının görüşülmesi (devam)

BAŞKAN — Hükümet programı üzerinde Söz sırası Güven Partisi adına Sayın Pırılıtdadır. Sayın Pırılı, buyurunuz efendim.

G.P. ADINA MEHMET PIRILTI (Antalya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, sabahki oturumda Üçüncü Demirel Hükümeti münasebetiyle Güven Partisi adına yaptığım görüşmede Hükümetin tarzı teşkili ve teşkilindeki tutumda muhtabık olmadığımızı belirterek Birinci ve ikinci Demirel hükümetleriyle, yeni teşkil olunan Üçüncü Demirel hükümetleri arasında bir fark görmediğimizden dolayı Birinci ve İkinci Demirel hükümetlerinin icraatlarını eleştirmek suretiyle kendilerine bu Üçüncü Demirel Hükümeti olarak da güven beslemediğimizi misalleriyle belirtmeye çalışmıştım. Bu arada her ne kadar plân hedeflerinde %7'ye erişmiş gözüküyor isek de, anasektörde buna erişilmediğini, tarımda geri kalmışlığımızı, sanayide de arzulanan neticeye ulaşmadığımızı belirtmiş bulunuyorum idim.

Şimdi, sanayideki ilerlemede niçin arzu edilen neticeye erişmediğimizi tekrarlayarak sözlerime devam ediyorum. Sanayide ilerlemeler kaydetmekle beraber bu alanda da plân hedeflerine varılamamıştır. Ayrıca, kalkınmamızın sürükleyici sektör olarak ele alınmış olan sanayiimizin gelişmesi için aşılması gereken engeller vardır. Geçmişte yapılan hatalar yüzünden sanayiimiz henüz bütünü ile içe dönüktür. Bir kısmının hammaddesi ve malzemesi dışardan tedarik edilmektedir. Maliyetlerimiz yüksektir, dış rekabet gücü zayıftır.

Sayın arkadaşlar, yurdumuzun iktisadi, sosyal, kültürel bakımlardan nispeten geri kalmış bölgelerinin kalkınmasını adaletin ve millî bütünlüğün icabı sayan partimiz kuruluşundan beri bunu bir dâva olarak ele almış ve bu konuda Meclise yapıcı teklifler getirmiştir. Bundan evvel Hükümet Programında olduğu gibi yeni programda da daha dar bir çerçeveye içinde olmakla beraber o konunun ele alınmış bulunmasını memnuniyetle karşılıyoruz. Ancak, bütçe görüşmelerinde de sözcülerimizin belirttikleri gibi, Demirel hükümetlerinin bu konuda ne ölçüde samimî olduklarını kestirmek henüz mümkün olmamıştır. Bu programda Doğu kalkınması için öngörülen tedbirler bundan evvelki Hükümet programında da aynen mevcuttu. Ancak, ne 1970 kalkınma programında ve ne de 1970 bütçesinde bu tedbirlerin akislerini görmemiştik. Ayrıca, bu bölgede gezi yapan arkadaşlarımızın topladıkları bilgiler

Hükümetin vaatleri ile tatbikat arasında bir ahenk bulunmadığını meydana çıkarmıştır. Faraza eğitim tesisleri bakımından çok geri kalmış bulunan bu bölgeye dâhil illere ilkokul inşaatı için bu yıl bütçesinden ayrılması kararlaştırılan ödenekler, bu illere yazılan resmî yazılardan anlaşıldığına göre, geçen yıllardaki miktarın çok altında kalmaktadır. Diğer konularda da durumu aynıdır. Bu itibarla Hükümetin bu konuya ilişkin vaatlerini ve taahhütlerini şimdilik şüphe ile karşılamakta kendimizi haklı görüyoruz. Sözde ve kâğıt üzerinde kalacak valilerle vatandaş oyalamanın ise ciddi ve yararlı bir davranış olmadığını söylemeye mecburuz.

Muhterem arkadaşlarım, geçen dönemde izlenen bütçe, vergi, para, kredi, dış ticaret politikası istikrarlı kalkınma yoluna girmemizi engellemiş ve ekonomimiz bu yüzden dalgalanmalar ve sarsıntılar içine girmiştir. Yeni Hükümetin göreve başladığı son günlerde bu sıkıntılar had bir safhaya girmiştir. Kaynaklar ile harcamalar, arz ile talep üretim ile istihlâk arasında bir türlü denge sağlanamamaktadır. Bu yüzden fiyatlar devamlı surette artmış, para değeri düşmüştür. Artan hayat pahalılığı ve geçim darlığı büyük vatandaş kütlelerinin sıkıntılarını ve ıstıraplarını çoğaltmıştır. Bu itibarla programında istikrar içinde kalkınma politikası izliyeceğini vadeden Hükümetin bundan evvelki tutumunda bir değişiklik olmadığı takdirde bu va'din gerçekleştirilmesine imkân olmayacağı meydandadır. Her şeyden evvel bütçe açıklarını önliyecek çok ciddi tedbirlere ihtiyaç vardır. 1969 bütçesi 2 milyar civarında bir açıkla kapanmıştır. Geçmiş yılların birikmiş açıkları ile birlikte 5,5 milyara ulaşan bütçe ve Hazine açıkları yüzünden Devlet artık düzenli ödeme yapma gücünü kaybetmiştir. Bütçenin İktisadi Devlet Teşekküllerinin açıkları ve artan kredi ihtiyaçları için, Merkez Bankası kaynaklarının aşırı ölçüde zorlanması, ekonomimizi enflasyonun eşiğine getirmiştir. Türk Parasının değerinde ciddi bir operasyon yapmak artık kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Bu duruma, Demirel hükümetlerinin ihmalcı ve israfçı tutumları ve kalkınma plânlarının öngördüğü tedbirlerin zamanında alınmamış olması yüzünden gelinmiştir. Yeni Hükümeti bekleyen ciddi meselelerin başında bunlar gelmektedir. Hükümet Programında izleneceği beyan olunan malî politikanın esaslarıyla mutabıkız. Bu hususu müstafi Hükümetin programının konuşulmasında da beyan etmiştik. Bu esastan hareket edilerek bütçe ve plânın ihtiyaç duyduğu ek finansman ihtiyaçlarının vergi tedbirleriyle karşılanması esas itibarıyla yerinde bir karar olacaktır. Bu sebeple, vergi reform çalışmalarını hızlandırmak, vergi ziyamı önleyecek etkili tedbirler uygulamak, vergi dairelerini, vergi inceleme teşkilâtını güçlendirmek, Kamu İktisadi Teşebbüslerini ıslah etmek, israfı önlemek, hizmetin verimliliğini artırmak, murakabeyi kuvvetlendirmek gibi ciddi tedbirlere ihtiyacolduğunu yıllardır müdafaa ediyoruz. Bugün maliyemizin içinde bulunduğu güçlükler, bu tedbirlerin yıllardır ihmal edilmesinden doğmuştur. İstikrarın bozulmasına, para değerinin düşmesine, Türk parası üzerinde yeniden bir ameliyat ve ayarlama yapılmasının kaçınılmaz bir hale gelmesinin başlıca âmil, kanaatimizce Demirel Hükümetlerinin bu husustaki ihmalleri ve cesaretsiz tutumlarıdır. Yeni Hükümetin bu çok çetin meseleler karşısındaki tutumlarının bundan evvelkisinden farklı olması zarureti kendisini göstermektedir. Aksi halde

içinde bulunduğumuz malî ve iktisadi güçlüklerin bizi içinden çıkılmaz bir buhrana sürüklemesi mukadder olur.

Yeni Hükümeti bekliyen önemli konulardan biri de dış ödeme güçlüklerini ortadan kaldırma işidir. Demirel Hükümetlerinin şimdiye kadar bu konuda da başarılı bir politika yürüttükleri iddia edilemez, ihracat gelirimizin plân hedeflerinin gerisinde kalması, ihracatımızın yeteri ölçüde artırılmamış olması bunu gösteriyor. Bu durum kalkınmamızın emniyetle yürütülmesi bakımından çok ciddi bir tehlike haline gelmiştir. Bu sebeple, geçmiş tecrübelerin ışığı altında ihracatımızın artırılması için çok cesur tedbirler almak zaruretindeyiz.

Dengeli bir iktisadi gelişmeyi sağlamak üzere, millî gelirin daha ahenkli bir surette dağılması ve çeşitli tedbirlerle refahın yaygın bir hale getirilmesi ve tabana indirilmesi amaçları ile mutabakat halindeyiz. Çekilen Hükümetin programında olduğu gibi, yeni Hükümetin programında da bunu gerçekleştirmek üzere çalışma va'dinde bulunulmuş olması yerindedir. Ancak, çekilen Hükümetin getirmiş olduğu ve Millet Meclisinde reddedilmiş olan bütçede bu istikamete yönelmiş olduğunu gösteren işaretlere rastlamamıştık. Sosyal adaleti gerçekleştirmenin ve refahı tabana indirmenin şartları vardır.

Sağlık ve eğitim alanlarında bazı tedbirlerin alınmasının köy hizmetleri için bütçelere bir miktar ödenek konulmasının bu amaca varmak için yeterli olmadığına şüphe yoktur. Uygun bir gelişme hızı elde etmek de yalnız başına bir hedefe yaklaşmak için yeterli sayılamaz. Her şeyden evvel, kalkınmanın dengeli olması, ekonomide denge sağlanması, istikrarın korunması şarttır.

Yardım çeşitli bölgelerinin ve vatandaş zümrelerinin millî gelir artışından âdil bir pay alabilmeleri de bu şartların gerçekleşmesine bağlıdır. Son yıllarda yatırımlarda kalkınma hızında bir gelişme elde edilmekle beraber, ekonomide denge ve istikrarın sağlanamamış olması, başta köylümüz olmak üzere, esnaf memur ve işçilerimizin bu gelişmeden yeteri kadar pay almalarını geniş ölçüde engellemiştir. Demirel Hükümetlerinin şimdiye kadar izlemiş olduğu tarım politikası, tarım mahsulleri fiyat politikası, kredi politikası, ücret politikası, vergi ve bütçe politikası refahı tabana indirme amacı ile bağdaşmıyacak istikametlere yönelmiştir. Yeni Hükümetin bu taahhüdünde ciddi ve samimî olup olmadığını da, kısmet olur güvenoyu alırsa, tutumu ile belli olacaktır. Çekilen Hükümetin yürüttüğü tarım ve fiyat politikalarında önemli bir değişiklik görmemiştik. Yine bütçe açıklarını karşılamak üzere başvuru vergi tedbirleri, fakir halkı hedef tutması bakımından, bu yöne yönelmiş bulunuyordu.

Bütçelerde fırsat eşitliğini sağlamak üzere, eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetler için ayrılan ödenekler bu dengesizliği ortadan kaldırmaya yeterli bulunmuyordu. Bu şartlar içinde refahı tabana indirme politikasının sözde kalan bir vaitten ileri gitmemesi tabiidir.

Sayın arkadaşlarım, Hükümet programında yer alan esnaf, köylü ve işçilerimizin mesken ve gecekondularını, ormanları, sağlık eğitim ve gençlikle ilgili

konuları, kuruluşundan beri G.P. birer dâva haline getirmişti. Bunlara ait görüşlerimizi çeşitli vesilelerle açıklamış bulunuyoruz. Bu görüşlerimizin büyük bir kısmına Hükümet programında yer verilmiş olmasından büyük bir memnunluk duyuyoruz. Ancak, başka işler için söylediğimiz gibi bizde önemli olan husus, bunlara Hükümet programında yer vermekten çok bu vaatlerin ve taahhütlerin gerçekleştirilmesi için ciddi bir çaba harcanmasıdır.

Devlet personel reformunun gerçekleştirileceğine dair olan sözün bu defa kesin olarak yerine getirilmek istendiğinin samimî olduğuna inanarak istiyoruz. Devlet hayatı ve sosyal adalet bakımlarından hayati önem kazanmış olan bu meseleye en kısa zamanda çözüm yolu bulunması zaruridir. Hükümet, personel kanununun malî hükümlerinin 1 Mart 1970 tarihinden muteber olmak üzere kısa zamanda yürürlüğe konması için açık ve kesin bir taahhüde girmiştir. Bu sözün bu defa yerine getirilmesi icabeder. Ancak, 2,3 milyarlık bir ek finansman ihtiyacı gösteren bu reformun fiilen yürütülmesinin kaynak bulunmasına bağlı olduğunu da unutmamak lâzımdır. Bu kaynağın sağlanması için de gerekli tedbirleri personel kanunu ile birlikte hazırlamak ve yürütmek durumundayız.

Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs meselesi çok kritik bir safhaya girmiştir. Orta Doğu'da devam eden buhran, bu bölgede huzursuzluğu gün geçtikçe artırmaktadır. Malî ve iktisadi durumumuz, bir buhran manzarası göstermeye başlamıştır. Bütçe açıkları, dış ödeme güçlükleri, yatırımların yürütülmesi hususunda ciddi problemler doğurmaya başlamıştır. 1970 yılı içinde konsorsiyum aracılığı içinde istenen dış yardımın verilmesinin bâzı şartların tahakkukuna bağlandığı anlaşılmaktadır. Sosyal huzursuzluklar gün geçtikçe artmaktadır. Bu sebeplerle Hükümet buhranının daha fazla uzamaması gerekir. Ancak, işaret ettiğimiz bu güçlükleri zayıf, yetersiz olduğu tecrübe ile anlaşılmış ve bu güçlüklerin doğmasının âmili haline gelmiş olan bir Hükümetin yenebileceğine ve memleketi dar boğazdan geçirebileceğine inanmıyoruz. Haklı sebeplere dayanarak kendisine güvensizlik gösterilmiş olan ve bu yüzden istifa zorunda kalan bir Hükümetin, sanki ortada hiçbir şey yokmuş gibi, aynı kadro ile tekrar sorumluluk mevkiine gelmek istemesi ve bunda inat ve ısrar göstermesi, kanaatimizce, memleketimiz için büyük talihsizlik olmuştur. Ayrıca, bu tarzda kurulan bir hükümetin, Meclisten güvenoyu alsa dahi ömürlü olacağı da şüphelidir. Küçük ve geçici bir çoğunluğa dayanılarak kurulmuş bir azınlık hükümetinin çok çetin ve güç dâvalara cesaretle çözüm yolu bulması ve bu güçlüklerin üzerine yürümesi ve bunları göğüslemesi mümkün olmayacaktır. İçinde bulunduğumuz şartlar, her bakımdan güçlü bir hükümete ihtiyaç göstermektedir. A.P. Mecliste ve Senatoda sahip bulunduğu sandalyelerle bugün yalnız başına güçlü ve itibarlı bir hükümet teşkiline muktedirdir. Mesele, şahıs plânından çıkarıldığı takdirde bunun gerçekleştirilmesi kolay olacaktır. Bunun ayrıca iktidar partisi içindeki buhranı tedavi hususunda da faydalı tedbirler olacağına inanıyoruz. Bu, mümkün olmadığı takdirde buhranın demokratik yollardan giderilmesi için başka yollar ve imkânlar da mevcuttur. Çeşitli çözüm yolları henüz açıktır. Büyük ölçüde yara almış bir hükümetin suni teneffüs yaptırılırcasına iktidara getirilmesine çalışılması

yerine, tabii ve normal yollardan demokratik usullerle buhrana çare aranması daha doğru veya uğurlu olacaktır. Büyük Meclisin, arz ettiğim sebeplerle, bu hükümetten güvenini esirgiyeceğini ümidetiyoruz. Memleketi şu anda muhtaç bulunduğu güçlü hükümeti kurmaya da Büyük Meclisin muktedir olduğuna inanıyoruz. Sözlerimi burada bitirirken Yüce Senatoya grupumuzun saygılarını arz ederim.

BAŞKAN — A.P. Grubu adına Sayın Termen, buyurunuz efendim.

A.P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Çanakkale) — Sayın Başkan, Yüce Se-natonun sayın üyeleri, teşekkül kadrosu yüksek tasvibe iktiran eden Sayın Demirel 3'ncü hükümetinin yeni programı üzerindeki Senato müzakereleri içindeyiz. Sayın muhalefet, itimat müzakereleri sonunda uygulamaya sevk olunacak olan yeni program üzerinde ağır tenkidler ve fikirler ortaya koymuştur ve sıra, yüce izinle-rinizle, Senato çoğunluk grupunu teşkil eden A.P. Grubu adına bu yeni program üzerindeki görüş, tenkid ve temennilerimizin arzına gelmiştir. Sayın grupum adına yapacağım yüklü maruzatımın, incelenmekte bulunan Hükümet programına çeşitli yönlerde ve önemli konularda ilgi, renk ve berraklık kazandıracağına itimatlarınızı rica ederim. Hatırlanacaktır ki; Yüce Senatonun A.P. Grup sözcüleri her tarih ve halükârda kendi eseri ve temsilcisi olan hükümetlerine karşı tabii yardımcılık anla-yışı ötesinde uyarıcı bir mihmandarlık görevi de vermekte kusur göstermemişler-dir. Program üzerindeki inceleme konularımızın ve iktidarımıza yöneltilen aktüel, siyasi konuların bizim fikir ve görüş cephemizden izahında, sayın muhalefetçe ileri sürülen haklı haksız iddiaların cevapları ve nedenleri de genişlikle yer bulacaktır ki; bu üslup ve reviş rejimin esasından gelmektedir. Bu itibarla bâzı yönlerdeki ceva-bi mâruzâtımızın tüm samimiyetine ve ele alacağımız tenkid bahisleri üzerindeki görüşlerimizin hakikatçı üslubuna Yüce Heyetinizce önem tanınmasını hassaten istirham etmek istemekteyim.

Aziz arkadaşlarım, 30 güne yaklaşan bir tarihten beri Türkiye'miz politik hayatını işgal eden politik bir buhran içindeyiz. A.P. iktidarı; 1970 malî yılı büt-çe kanunu tasarısını, olgun ve ciddî Senato müzakerelerini takiben intikal ettiği Meclisten, kendi kadrosundan kopan 41 sayın milletvekilinin ret oyu kullanma-sı sebebiyle geçirememiş ve tasarının reddinden doğan sonuç, hukuki bir zaruret gerektirmediği halde, Hükümetimiz vâki iradenin bir istifaya yönelmesi demokra-tik inancına eğilerek istifayı tercih eylemiştir. Hâdiseyi takibeden günleri ve Sayın Cumhurbaşkanlığınca ihtiyar olunan yasa gereklerini milletçe izlemiş durumdayız. Çeşitli formal şartlar, yeni bir hükümet kurulması ve bu hükümetin icra plânını teşkil eden programının Yüce Heyetinizce ve şu ana kadar tetkikte bulunması, tüm olarak itiraf olunmalıdır ki; Batı ülkelerinde cereyan eden asli uygulamalara eş an-lamda ve tam Avrupalı bir gusto iklimi içinde tabii seyri ile hedef fikre yol almış ve yürütölmekte bulunmuştur. Haftalardır bir Hükümet buhranı niteliği ilân edilerek, memleket umumi efkârına izaha çalışılan konu, hakikatte bir Hükümet buhranı niteliği taşıyan bir siyasi kriz manzarası ortaya koymuş değildir. Çünkü, hatırla-nacaktır ki; Hükümet buhranları her yönlü teşekkül ihtimallerinin katî olumsuz-luk sunduğu ve bir Hükümet kurma ekseriyetinin hiçbir şekilde hâsıl olamaması

hali sonunda ancak isim kazanan şekil bulunduğu aşikârdır. Bizde yaşanan aslı hükümete, durgun günler; çeşitli çirkin telmih ve isnatların izaha götürüldüğü, adet sağlamaya samimiyetle dönük özel gayret günleri olarak takdime değil, kendi içimizden, kendi ciğerimizden şeklen ve parti içi geçimsizliklerimin dolayısıyla kopmuş arkadaşlarımızın hakka ve göreve davet ve avdetlerini sağlamaya matuf hizmet günleri olarak kabul de ikrar olunmalıdır. Memleketin mâruz kaldığı zaruri ve normal bir demokratik nüansın çaresi zor bulunur ve memleketin çok tehlikeli bir buhrana gelip dayanmış gibi gösterilmesindeki özel sır, diğer özel sır ve ihtiyaçlara, çaba ve psikolojik özlemlere basamak yapılmak istenmiştir ki; memleketimiz akıl ve insaf merkezleri, sadece şekil ve zaman buhranı kapsıyan istihali bu tutumda, ibrete değer, yeni yönler sezmekte zorluk çekmemişlerdir. Yeniden Hükümet kurmakla görevlendirilen Sayın Demirel'in parti aslı kuvvetlerinin partilerine avdetlerini temin etmek gayesiyle ve millet iradesinin seçimlerle tecelli eden öz kuvvetine yeniden erişmesine yardım katan gayretlerini haklı ve halis bir mesai olarak değerlendirmek, hakikati görevdir. Meclis yelpazesinde tarafsız milletvekili olarak yer alan ve Adalet Partisinin Hükümet kurma azmine, iltihaklar suretiyle hizmet katan yeni milletvekili arkadaşlarımızın da, ekseriyet olarak, yine eski Adalet Partililer olduklarına işaret zaruretimiz vardır. Kurulmuş bulunan Hükümetin yarın mazhar tutulacağı oy takdiri ise bizzat kendi gücünü, kendi ideal ve başarısını yeniden ve tekraren ortaya koyacaktır.

Çok değerli arkadaşlarım, bugünkü program müzakerelerimizin siyaset dünyamıza yeni ve olumlu nitelikler getirmediğini partimizin iktidara gelişinden bu tarafa başkakıncı yapılmak istenen belli ve beylik alem olmuş, söylene söylene zatî özelliğini dahi artık kaybetmiş isnat, itham, iftira ve tenkid unsurlarının yeniden dile getirildiğini, üzüntü ve esefler içinde, belirtmek mecburiyetindeyiz.

Parlamento hayatının millî yeni seviye ve anlayışlara hizmet katan öz yapısı ancak uyanık, dürüst, mahviyetkâr ve samimî muhalefet irşatlarıyla gıdalanacaktır. Çünkü, iktidarlar tutucu, rıza sahibi, çekingen ve statükodurlar, iktidara geldiğimiz tarihten bu yana başta sayın anamuhalefet partimizin bugünkü sözcüsü Bekata'dan ve yıllardan beri tarafsızlık idealine hizmet vermesi gerektiği halde tarafsızlığının şuuru bir türlü giremeyen Milli Birlik Topluluğu arkadaşlarımızdan, Yıldız'dan, Hükümet gidişatımıza bugün ışıktan tutan ve yol gösteren anlamlarda fayda sağlamamış durumdayız.

Bu merkezler ve şahsiyetlerin bize reva gördükleri tek üslup, sanki kendi zamanı idarelerinin lezzeti millet damağında kalmışçasına üst perdeden ve sınırsızca ders vermek, töhmet ve kötölemeler hediye etmek olmuştur, olmakta devam kaydedilmektedir. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri)

Sayın İnönü'nün dünkü program tenkidlerinde yer alan aslı tenkid nirengileri ise Adalet Partisi hükümetlerinin yıllardan beri dinliyegeldiği ezeli unsurlardır. İrticaa fener tutan iktidar, Devleti borç deryalarında boğulmaya sürükliyen malî ve ekonomik davranışlar, yüksek mahkemelere, demokratik yan kuruluşlara itibar ve saygı beslemeyen tutumlar, ikili anlaşmalar, NATO vazife ve vecibelerinde açık ve

seçik yönler kapsıyan Türkiye mağduriyetleri, Orta-Doğu anlaşmazlıkları bahsindeki siyasetçilik ve saire gibi tipik yönler, bu program vesile ve münasebetinde, yeni baştan ve bazan küçük, bazan büyük ölçülerle ele alınmak kadersizliğine tek-raren sokulmuştur.

Aziz Senatör arkadaşlarım, demokratik ülkeleri canlı tutan en yüce varlık olarak literatürde, Parlâmento hayatıyeti gösterilir. Parlâmento bir arena değil, forum olarak mütalâa ve kabul olunmalıdır. Samimiyetle, fakat yine samimî üzüntülerle belirteceğiz ki çok partili hayata intikal ettiğimiz yılların iptidasından bugüne kadar geçen zaman ölçüsünde Türkiye’de yeşeren, demokratik gelişmeye tasallut kaydeden şartlı ve hunhar ters bir zihniyet vardır. Bu, tek kelime ile bencilliktir. Kendinde rakipsiz akıl ve tecrübe tevehhüm eden merkezler ve şahsiyetler artık bu çağda hodgâm ve lokal Devlet idaresi anlayışından, iradenin kendinde başlayıp kendinde bitmesi ihtirasından kurtulmalıdır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Demokratik rejimin her şeyden önce ve mutlak eşitlik felsefesi sunan bir sistem anlayışı vadettiği unutulmamakdır, Süratle belirtilmelidir ki, Türkiye’yi siyaseten talihsiz yaşatan tek tutum ve âmil yetkili görevlerde senelerdir Batılı anlama bir türlü ulaşamıyan, gayrın hakkına saygı duygusudur. Adalet Partisinin millet menşinden gelen sebeplere dayalı şekilde iktidar görevi vermekte oluşu hakikati sayın muhaliflerimizce 1965 seçimleriyle başlayan iktidar gayretlerimizde bir defa, tek bir defa olsun, tasdik, ikrar ve rızaya hedef yapılmamıştır. Azınlık matematiğinde esir kalan zavallı kendi kuvvetleri daima meşru, bu meşruiyete aynen eş ve eşit Adalet Partisi üstün kuvvetleri tesadüfi bir intihabın gayrilâyık temsilcileri farz, kabul ve ilân olunagelmıştır. Kasdi bir politikayı ortaya koyan bu mütalâa tarzının bu memleket siyaset hayatına, Demokrat Parti devrini de kapsar ve imha eder şekilde, ne ve hangi ulvî sonuçları getirdiği, fakat asıl ve mukabeleten bu Devlet ve milleti hangi imkân ve seviyelerden mahrum, mahzun ve münkesir bıraktığı, aydın merkezlerden, şûralar, ordu, üniversiteler ve halk topluluklarından artık lütfen ve ciddiyetle sorulmalıdır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Muhalefet partisi olmanın, muhalefet görevi vermenin, millet tarafından aynen seçilen çoğunluk partileri siyasi kaderine, namus, şeref, hak ve hayatına bu derece pervasız saldırılar yetkisi verip vermediği hususu milli ve namuslu bir perspektifte artık muhasebeye ve Allah korkusu olan merkezlerce hesaba alınmalıdır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) 47 yılını dolduran Cumhuriyet hayatımızın ilk 27 yılı sükûnet devresidir. Bu mâzi çağını, huzur ve refahtan gelen bir sükûnet çağı halinde değil, bitkinlikten, fakrî zarurettten, açlıktan, işsizlikten, ilgisizlikten, kamçı, tethiş, korku, bit, hastalık ve mer’î kanunlardan gelen maddî hicranları ve otoriteye dayalı tek parti ölü gidişatının tabiî sonucu bir çağ olarak kabul ve izaha bağlamak yerinde olur. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Şimdi Atatürk Devlet Reisi idi. Hizmetin başında şefiniz vardı.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Siz de onun mahsulüsünüz.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Hiç lâf atmayın rica ederim, polemige lüzum yok, aşikâr şeyler arz ediyorum. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Muhterem senatörler, sayın hatip haklıdır.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Neresinde?

BAŞKAN — Sataşmayınız?

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Hangi kısımda?

BAŞKAN — Sataşmayınız efendim?

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Haklıdır, diyorsunuz.

BAŞKAN — Sataşmayınız efendim. Sataşma hususunda haklıdırlar.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Siz hakkı nereden takdir ediyorsunuz? (A.P. sıralarından “ayağa kalk da konuş” sesleri)

ZİYA TERMEN (Devamla) — Sayın Başkan ehemmiyeti yok.

BAŞKAN — Müsaade ediniz Sayın Termen, müsaade ediniz.

Muhterem senatörler, İctüzük madde 62 “Genel Kurulda söz kesmek, şahsiyatla uğraşmak ve düzeni bozacak gösterilerde bulunmak yasaktır” Bu bakımdan...

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Şahsiyatla uğraşan kendileri.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Siz, Demirel’le uğraşırken şahsiyatla değil de, İnönü mü şahsiyatla yani?

BAŞKAN — Sayın Termen, buyurunuz (C.H.P. sıralarından gürültüler)

ZİYA TERMEN (Devamla) — Allah, Allah, insaflı olun yahu.

BAŞKAN — Sayın Termen, buyurunuz.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Müsaade buyurun arkadaşlar, hakikaten kibar konuşacağım, yapmayın (C.H.P. sıralarından gülüşmeler, A.P. sıralarından alkışlar) 47 yılını dolduran Cumhuriyet hayatımızın ilk 27 yılı hakkındaki hükümlerimizi arz ettik. Şimdi, C.H.P. Sözcüsünün kasıtlı hücumlarına eş anlamda başka bir yön sorulmak lâzımdır. Millet yaşantısının tek şef, tek parti gidişatından kurtarılacak cumhurun iradesine, millet hâkimiyetinin temsil gördüğü Parlâmento karar ve takdirine teslim olunduğu bu çağda devlet ve millet gidişatı, sistemin irade mihengini teşkil eden seçimlerle tecelli eden sonuç ve emirlerine eş ve uygun olarak yürütülmek imkânı içinde midir? Yoksa yürüyor kabul ettiğimiz rejim, gayrın hakkına, yani milletçe seçilen şu andaki Adalet Partisine, yıllardır rıza göstermemek isteyen bir muhalefet anlayışında, olumsuz ve kasıtlı, çeşitli tasallutlarla, vaitkâr olmıyan tahripçi, yıkıcı, gazezkâr iklimlere sürüklenmekte midir? Bu önemli büyük sorunun cevabına koşarken, son yıllar siyasi yaşantımızın objelerinden hareket ederek, hay-siyetli âdil bir hükme erişmekte, kanaatimizce, müşkülât çekilmiyecektir.

Derhal ve süratle kaydedilmelidir ki, siyasi yaşantımızı; her gün, her fırsat ve vesile ile zehir kılan hâdiseler, yapıcı, adaletli ve samimî bir muhalefet anlayışına; Batılı üslûplarda, millî huzur ve mutluluğa yardım eli uzatmamakta, devamlı ısrar ve inat sahibi sayın muhalefetten gelmektedir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Çünkü, bir iktidarın sükûnet ve istikrar yaratabilmek iştiağından başka hiçbir gayesi bulunmadığı, memleket havasını teneffüs edilemez şekillere ulaştırmak istediği, bir iddia olarak, şayanı müdafaa şekilde izaha götürülemez. Ülkelerde saadet, kanun ve nizam sevgisi ile doğar. Rejim gereklerine, rejimin seçim sonuçlarına, müesseselerin, müesseseseleşen hükümetlerin âdil murakabeleri esas alınmalarına, bencillik, karamsarlık, yıkıcılıktan uzak tutumların peşinen reddi ile girilmek ve haysiyetli memleket severliğe yönelmek, iktidarlardan önce, sadece muhalefetlere has ve ait başlıca tutumdur. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Üzülerek arz edelim ki, iktidar muhalefet ilişkilerimizin yürütülüşünde, olumsuz ve çok sert tezahürlere 20 yıldan beri eş yaşatıyoruz. Cumhuriyet Halk Partisinin sayın yetkilileri, murakabenin bir idare yetkisi demek olduğu zehabı içinde, memleket idaresine memur edilen ve kendisine sadece kanun ve nizamlar doğrultusunda murakabe görevi milletçe tanınan kâffe alanlarda, idarenin tüm memleket meselelerinin kumanda mihrakının, sadece kendilerince temsil olunmakta olduğunun inancı içindedirler. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Aziz arkadaşlarım, bu analiz ve açıklamalar, artık uyanan ve 25 yıla ulaşan rejim münakaşalarımız dolayısıyla bilgi ve mantığı tamamiyle genişleyen, aziz milletimize şikâyetinizi fiilen sunmak içindir. Seçilenin yetkilerini kaale almıyarak, seçilmeyenin hâkimiyet kurmasına imkân tanıyan tek dünya devleti gösterilemez. Bir aylık şu son siyasi düzeyde Anayasa gereklerinin dahi kenara itilmesini öngören garip muhalefet teklif ve tehditleri hayatını milletçe yaşadık. Azınlık lideri, 5 milyon oy sahibi bir iktidar partisinin kendi çerçevesindeki liderlik görevine ve Anayasa gereği olan Başbakanlık görevi verme kanuni hakkına “hayır” diyebilmenin taze ve garip cesaretine girmiştir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Adalet Partisi, hak ve fikriyatı aleyhine her fırsat zuhurunda, ilmin ve mantığın ateşli sözcüleri kesilen bâzı kesim profesörleri, Başbakanlık görevinin ekseriyet partisi liderine has ve müteveccih bir görev olduğu istikametinde, uyarıcı tek satır yazı yazmak medeniliğinde, cesaretlerini ve güvenlerini bu tarihte ortaya koyamamışlardır. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Esefle tekrar olunmalıdır ki, memleketimizde kanun gereklerine saygıdan ziyade, his, faydacılık ve partizanlık sonuçları hâkim ve caridir. Ve memleket münevverlerinin ekseriyeti, “köy senin ise şeyh Mehmet ağanın” anlayışına, maalesef rejime hizmet getirmiyen anlamlarda alkış tutmaktadırlar. Üzüntülerimizin derin, fakat kadro ve kanun anlayışımızın kararlı ve sağlam bulunduğu belirtilmelidir ve arkamızda millet bulunduğu sürece, gidişat aksaklıklarına önem tanımadan görev vermekte haklı ısrar ve inatlar içindeyiz. Çünkü, içinde yaşadığımız rejimde kuvvet ve hak, sadece millettir ve onda tecelli kaydeder. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Çok değerli arkadaşlarım, maruzatımın bu bölüme kadar ki özünde rejim meselemizle ilgili genel tahlillerin ve gidişat şikâyetlerimizin seçik meseleleri yer almıştır. Konuşmamın bundan sonraki kesimleri, yeni hükümet programı dolayısıyla Yüce Heyetinize geniş ve fütursuz tenkidler sunan muhalefet partili sayın sözcü arkadaşlarımızca öne sürülen fikirlerin tahlil ve tartışmalarını kapsıyacaktır.

İlk olarak, tetkike aldığı her konu üzerinde, geniş tahsislere girişilmesi zaruretli doğmuş bulunan, Sayın Hıfzı Oğuz Bekata arkadaşımızın beyanlarını eleştirmek arzusundayım. Tebarüz ettirilmeli ve itiraf olunmalıdır ki Sayın Bekata arkadaşımızın program üzerindeki grup tenkitlerinden, olumlu ve yeni ajanlarda net ve fayda sağlayıcı sözler tesbit edebilmiş değiliz. Sayın anamuhalefet partimizin sayın sözcüsü; bugünkü uzun ve acı lütuflariyle, Senato zabıtları tarihimize eski ve heyecansız, bildiğimiz konuları tekrarca getirmişleridir ki biz de bizzarure ve nâçar aynı paralelde yol almak mahkûmiyetini yaşıyacağız. Bundan sonraki mâruzâtımın daha çevik bir üslup ortaya koyabilmesini teminen irticalen devam edeceğimi arz ve ifade etmek isterim.

Sayın Hıfzı Oğuz Bekata, “Bugün dünyada, parlak söylevlerle devlet idare etmek imkânı kalmamıştır” diyerek, Adalet Partisi iktidarının millete müteveccih bir siyasi aldatmaca içinde bulunduğu ima eder şekilde, sarih, ithamkâr bir fikir ortaya koymuşlardır. Beyanlarının sonunda, “içeride ve dışarıda Demirel Hükûmetine güvensizlik başladığını” ilân etmişlerdir. Bu güvensizlik, benim kanaatimce 20 yıldan beri tanıdığım Sayın Sözcü Hıfzı Oğuz beyin, doğuştan gelen karamsar mizacının hükmüdür. Bir hükûmet ki, teslim aldığı maddi seviyeleri, çimento sanayiinde 2 misline, azot sanayiinde 2 misline, kâğıt endüstrisinde iki misline, çelik sanayiinde üç misline çıkarıp ve bu hükûmetin bu maddi başarılarından hiç söz açmadan, meşaleleri Türkiye’deki siyaset atmosferinin daha da bulanmasını teminen, imakâr, telhîmkâr, zaman zaman zehir kadar acı zaman zaman hiç okşamaz anlamda, esasen böyle bir temayül sahibi görmemekteyiz. Zaman zaman tehvin edici imkânlarla meseleleri izaha bağlayan Sayın Bekata, bugünkü konuşmasıyla demokratik tarihimize; günlerden beri kan ağlayan Türk Cemiyetinde, hükûmet bekliyen umumi efkârın yardımcısı olan anlamda, tek bir kelime ve satış söylememiş bir büyük ve anamuhalefet partisinin sözcüsü olarak yakınıştır. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Güvensizlik, Bekata beyin iradesinde değildir. Güvensizlik daha mürekkebi kurumamış anlamda 4 ay önce Türk Milletinin önüne çıkan siyasi partilerin, güvende veya güvensizliklerde aldıkları puanlarla hafızalarımızda ve tarih sicillerinizdedir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Güven konusunu, kendi arkadaşlarımızdan gelen sebeplerle ve bir şeref meselesi addederek; hukukî hiçbir anlam ifade etmemesine rağmen, batılı anlamda nazik bir demokratik nüans telâkki eyliyerek, istifayı zaruri netice ilan eden Sayın Başbakanın itimadı ile alâkalı, bugünkü müzakerelerde, ona bu yönden teşekkür etmek, hattâ memleketin Hükûmetsizlikten ıstırap çektiğini de nakil ve izah ederek, “kurulmasına canı gönülden beyaz oy veririz ama prensiplerimizde büyük ayrılık vardır, sizi beğenmemekteyiz, size kırmızı oy vereceğiz” şeklinde bir izaha götürmek, tabî ve Avrupalı mâna iken, Sayın Bekata, düşenin de ölmesini temin edici anlamda sert beyana girmiştir ki, ben 20 yıllık çok tecrübeli arkadaşımın bugünkü gaddar üslûbuna, hakikaten, esef duyguları içinde şahidoldum ve üzünlük kaydettim.

HALİL GÖRAL (Aydın) — Çok mühimdi.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Benim beyanım mühimdir. Çünkü, sizin namınıza konuşan Sayın Bekata'nın beyanını mühimsiyorum. Fakat sizin müdahalenizi, tabiatıyla, mühimsemiyorum.

SAFFET URAL (Bursa) — Biz de sizi alkışlıyoruz beyefendi.

ZİYA TERMEN (Devamla) — “Birbirini kovalıyan hezimetlerin içyüzünü bilenler” yani bizler Hükümetin direnmesine “hayrı” demeliymişiz. A.P. iktidarının birbirini kovalıyan hezimetlerinin neler olduğu hakkında açıklama yapmaksızın tek kelime ile hezimetler silsilesi ifade eylemek ve tersim etmek, politik ve realist bir üslûp olamaz. A.P. hezimetlerinin neler olduğunu muhalefet ciddî muhalefet takır, takır, takır maddeler sayarak ortaya kor. “Endüstride bunu yaptınız, Ziraatte bunu yaptınız, idarede şunu başaramadınız, filân yerde bunu yapamadınız” der. Biz, muhalefetten iktidara geldiğimiz günden beri Türk Milletine ve bu beyanımın şayet radyoda aynen verilmesi şansına erişirsem, köylülerime şu hususu arz etmek istiyorum, Yüce Heyetiniz vasıtası ile; “Muhalefeti, mutlaka rakibi olan iktidarda olanı batırıp yerine geçmek sanatı olarak telâkki eden C.H.P. anlayışı bu memlekete Parlâmento hayatı olarak hizmet getirememektedir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

“Devlet malının kontrolü ile mükellef murakabe kurulu üyelerinin emekliye sevk ve nakle tabi tutulmaları, özel kontrolsüzlük ve dikensiz gül bahçesi özleminin tedbirleri olarak ortadadır” buyuruyorlar.

Başbakanlık Murakabe Kurulunun görevlerini, benden asgari birkaç misli fazlasıyla, Sayın Bekata daha iyi bilirler. Hukukçudurlar, o teşekkülün kuruluş sebepleri Başbakanlık namı hesabına Devletin iktisadi teşebbüs gayretlerinde ekonomik, fizibl problemlere ışık tutan ilim erbabının oradaki murakabe keyfiyeti hâkimdir ve oradaki görev bundan ibarettir.

Buradan sekiz on kişinin emekliye sevk edilmesi halini, naklini bugün bir mesele yapıyor da, kendisi Dâhiliye Vekilliği zamanında tarafsız valilerin ihtilâl idaresi çağında getirilmiş olan bir tansiyonu ihlâl edercesine niçin o valileri atıyor. Biz o vakit bunu tabii bir tatbikat kabul ettik, Hıfzı Oğuz Bey zamanındaki, Orhan Öztürk zamanındaki konuları büyük anlamda dile getirmedik. Devlet hayatında bazan büyük tasfiyeler dahi vücut bulabilir. Ama, bunları partizanlığa yormak veya bir murakabeyi engelleyici hedeflere imale etmek, hatalı bir görüştür.

Ezcümle; ihtilâli takiben, Devletin en yüksek şûrasını teşkil eden Devlet Şûrasını bir gecede bir talimatla ortadan kaldırıp, akşam güneş battıkta eski bir şûra, sabah güneş doğdukta yani bir şûra hayatı çizmekte üstat olan anlayış da kendilerinin çağıdır. Ben, bu nevi tasarruflar da iktidarlarda suç aramanın doğru olmadığı kanaatinde olan bir insanım, iktidarlara esasen milletçe bu nevi işlemlere yetki sahibi kılınarak seçilmiş kişileridir.

Ancak, eğer Devlet Murakabe Kurulunun Sayın Süleyman Demirel'in biraderinin Devlet Demiryollarından aldığı arsa ile ilgili anlamda o işe hayır diyen, elverişsiz hüküm, hukukî netice koyan hâkimlerin bir nakli hali, bir asli hali, bir emekliliği

hali mevcut ve mündemiç ise onun söylenme tarzı daha kibar olmak icabeder. Çünkü, bu kibar ifadenin arkasında yine milletçe seçilen A.P. grubunun meseleye, pas nazarı ile bakıp ehemmiyet vermiyeceğine inanmak yanlış hüküm olur.

Siz, zannediyor musunuz ki 27 Mayıs ihtilâlinin çeşitli güzel yerleri yanında; çirkinlikleri, ayıpları, sevapları ve günahları yanında bilmem nesi bulunduğu bir cemiyetin yani Türkiye'yi bir intibaha davet eden bir yakın mazi meselesinin içersinden gelmekte değiliz. Elbette, her şeyin hesabını verebilmenin muktedir bir partinin adamları olmamız sıfatımıza rağmen murakabeye mecburuz. Sizi temin ederim, bütün imkânlarım ile temin etmek isterim, A.P. Grup konuşmalarında sanki çok çetin bir muhalefet karşısında imiş gibi müzakereler cereyan eder.

Memleketimiz, müterakki anlamlara girmiştir. Bir parmak işareti ile Avusturya'yı işgal eden Hitler orduları anlayışı misâli, bir Faşist nizam veya bilmem filânın böyle olsun demesi ile hayır diyebilmiyen bir grup tasavvur olunamaz. Kıymetli partinizin bünyesinden çok kıymetli G.P.'li arkadaşlarımızın çıkışındaki sır da şu izahıma muvazi en güzel ve en yakın misâldir.

SAFFET URAL (Bursa) — Reşat Özarda ile Ekmel Çetinel'i de anlatırsan iyi olur. (A.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Muhterem senatörler, müzakerelerin selâmeti için karşılıklı konuşmamızı istirham ediyorum, efendim.

Sayın Termen, buyurunuz efendim.

ZİYA TERMEN (Devamla) — İkili anlaşmaların son tadilinin Meclislere getirilmemesi hâdisesini, bir Anayasa ihlâli meselesi olarak izaha göturdüler.

Şu esas temayı hatırımızdan asla çıkartmamak lâzımdır. Bir Anayasa Mahkemesinin var olduğu ülkede Anayasa ile ilgili tatbikat hatalarının düzeltilmesi kadar tabîî sonuç tasavvur edilemez.

A.P. iktidarı, memleketin mahrem problemlerinin umumi efkâra duyurulmasını teminen gizli bir toplantı yapmanın ricasını değerli partiniz idarecilerine ulaştırdığında, en yetkili mercileriniz gizli bir toplantının yapılmasında isabet vardır buyururcasına muvafakat göstermiş bulunmakta. Bu muvafakattan sonra bu gizliliği milletten saklanan bir gizlilik halinde ve ezcümle; Milletten saklanan bu gizlilikte millete ilân mecburiyetinde bulunduğumuz “fahiş, hatalarınız vardır” dercesine bu kürsülere malzeme getirmek doğru hareket değildir. Her konuda samimî olmanın yoluna, lütfen, cümlemiz girmeliyiz.

Kıbrıs konusunda A.P. iktidarının icraatını şiddetle ve çeşitli tahriflere dayanarak cerhetmek isteyen Sayın Bekata'ya 1964 ve 1965 kendi iktidarı zamanındaki memleketin mâruz kaldığı Kıbrıs politikası hakikati ile mukayeseye gitmesini tavsiye edeceğim.

Rauf Denктаş Beyin beyanlarını bugün bu kürsülerde Sayın Bekata yanlış izah etmişlerdir. Ayrıca, bu istikamette Sayın Yıldız da yanlış bir beyana girmişlerdir.

Hükümetin Kıbrıs mevzuunda yanlış yolda, ilgisiz yolda bulunduğunu beyan eyliyen iki muhalefet sözcüsü arkadaşımız, elimizdeki bugünkü gazetelerde Kıbrıs'a avdet eden Rauf Denктаş'ın beyanlarındaki mânaya göz gezdirmiş olsalardı, bu gazeteyi bizim de okuyacağımız düşüncesi ile bu kürsüden bugün Rauf Denктаş Beyin ağzından çıkanların 180 derece hilâfında bir beyanda bulunmazlardı.

Bakınız, Sayın Denктаş; "Kıbrıs dâvası 1963 yılından bu yana en olumlu yola girmiştir," diyorlar ki, 1963 yılı, banyo küvetlerinde masum Türk çocuklarının ve bir günde yirmi küsur kişinin öldürüldüğü tarihlerdir. Bu, Rum tedhişine sebebiyet veren hâdisenin özü ise, 1864 yılında Senatör olup, ilk defa bu kürsüye çıktığım zaman yaptığım bir konuşmamdaki temamda da arz ettiğim gibi, "Kıbrıs politikası ürerinde Türk Hükümeti ne düşünmektedir? İstiklâl Harbinin galip Kumandanı İsmet Paşa Başbakandır. Dâhilde iktidarı sarsaktır. Bu çağ içinde ben İnönü Hükümetinin Kıbrıs'a çetin ve maddi bir müdahale yapamayacağını hükmediyorum." deyip de, Grivas'ın yardımından, EOKA'cıların tazyikinden, mahallî Rumların tedhişe sevk olunmaları hâdisesine öncülük eden ara problem 1964'te arz ettiğim gibi bedeli en aşağı 50-100 milyon liralık bir espionaj değeri taşıyan Sayın İnönü'nün gafil bir beyanı ortaya koymuş ve bu hâdisenin öncülüğünü bu beyan ortaya çıkarmıştır. O beyan şudur: "Benim aklım var, çizme giymem." demiştir. Bu beyanın Yunan-Türk münasebetlerinde Kıbrıs meselesi üzerindeki o çağdaki değeri, harikulade yüksek bir espionaj değeridir. Bunu Orman Çiftliğinde, çamlıkta hava alma gezisi yaparken, o tarihin Başbakanı olarak Sayın İnönü rahatça ağzından kaçırmıştır. Ve bu hâdiseden 13 gün sonra tedhiş başlamıştır. Şimdi, 1963'te şartlar bu, 1964'te şartlar ağır, 1965'te ağır. Fakat buyurunuz bir beyanı:

"Dün, Kıbrıs'a hareketi sırasında bir gazeteci Sayın Rauf Denктаş'a, Kıbrıs meselesi bitmiştir, deniyor, bu hususta ne düşünüyorsunuz?" sorusunu sormuştur. Sayın Denктаş'ın cevabı da şu olmuştur:

"Ada'da 10 bin Yunan askeri varken, - 1963-1964'te biz de aynı şekilde düşünüyorduk. Ancak, sonraki inkişaflar ve gelişmeler, bu düşüncelerin tamamen yanlış olduğunu gösterir."

Bir politika muvaffakiyetini, Kıbrıs konusu üzerindeki millî bir ideali karamsar adeseden tanıtmakta ve Hükümeti tenkid edebilme pahasına bu kürsülerde Kıbrıs konusu üzerinde Hükümetin, gayet mevcudolsa dahi, aczini ilân eylemekte hangi vatanperver ve faydacı duygu vardır? Bunu anlamaya imkân yoktur, arkadaşlarım. (A.P. sıralarından alkışlar)

Kıbrıs dâvasının kaybedildiği, böyle bir dâvanın artık mevcudolmadığı yolundaki söylenti ve haberlerle ilgili bir soruya Denктаş'ın verdiği cevabı şimdi okuduk; "1963'ten bu yana en olumlu bir safhaya girilmiştir. Kıbrıs dâvası bu dâvaya gereken ilgiyi göstermeye devam eder, gelişmeler karşısında gerekeni süratle yaparak durumumuzu muhafaza ve takviye edersek, dâvanın kaybedilmesine imkân yoktur."

Öte yandan C.H.P. Genel Başkanı Sayın İnönü bir süre önce verdiği demeçte “Dışişleri Bakanlığının yanlış tutumu dolayısıyla Kıbrıs dâvasının kaybedildiğini, böyle bir dâvanın artık mevcudolmadığını” öne sürmüştür. Meclisde Hükümet programını grup adına tenkid ederken de aynı iddiayı dün tekrarlamıştır. Kıbrıs Türk Cemaati Meclisi Başkanı Rauf Denktaş’ın: “Kıbrıs dâvasının kaybedilmesine imkân ve ihtimal yoktur.” şeklindeki sözleri İnönü’nün iddiasını dolaylı olarak tekzibetmiştir.” Bu haber bugünkü Zafer Gazetesinde çıkan bir yorumdan ibarettir.

Kıbrıs konusu üzerinde, daha bâzı yönlerle temas etmek istediğimden dolayı fazla eğilmiyeceğim. Gerekirse, Sayın Başbakanımız görevleri icabı ve hattâ gerekirse Sayın Hariciye Bakanımız görevleri icabı Yüce Senatoyu muhalefetten gelecek istikâmette tenvire teşebbüs edebilirler. Fakat ben asıl bu konularla ilgili başka bir meseleyi arz ve ifadeye çalışmak istiyorum.

Avrupa Toplulukları Komisyonunun Brüksel’de bir Başkanlığı var. Avrupa’daki bütün Devletlerin temsilcisi olan bu teşekkülün muavini Doktor S.L. Manshoft - Hollandalı bir büyük zat - Türkiye’de Milliyet Gazetesinde, Ortak Pazar ve diğer Avrupa ilişkileri konumuzda Türkiye’nin batık bir Devlet, Türkiye’nin ekonomik perişanlıklar içinde yüzen, olumsuz ve bu nevi teşekküllere girse de girmese de ehemmiyet ifade etmeyen bir mânaya sahip ve malik bir Devlet olduğu kanaatinde olduğuna dair bir Türk, - her halde haysiyetli bir Türk’tür. “Manshoft’la konuştum, bana bu olumsuz doneleri verdi, ben de Milliyet Gazetesinde bunları neşrediyorum. Ey ahali, beni okuyunuz, Türkiye’imiz hangi çağda, hangi şartlar içindedir, iş başındaki Hükümet ne mertebededir, Türkiye’nin facia ifade eden gereklerini öğreniniz” diye Milliyet’te yazı yazıyor. Bu yazı, akıllı merkezlerce bu Manshoft denilen zata gönderiliyor, adamcağız okudukta, Milliyet Gazetesine; şimdi takdim edeceğim, mektubu yazıyor. Bu vesika ile Yüce Heyetinize arz etmek istediğim konu şudur:

Biz, 1956 yılında Hürriyet Partisini kurmaya doğru giderken, partimiz içinde birtakım olumsuzluk ifade eden bölgevi meseleleri başkacınca yapmanın fayda getirmeyeceğini görerek, partiyi idare edenlerle mücadelemizde elimize geçirme gayesiyle birtakım maksatlı meselelere girmişiz. Ama, ben o giren ekipten değilim, bu ekibin kurduğu partinin sonraki müntesiplerindenim. İdealleri vardı, iyi fikirleri vardı, kadrosu haysiyetli idi. Fakat, bu partinin Demokrat Parti içinde zuhurunu vesile bilen yan ve başka partiler Demokrat Parti içindeki hufreyi genişletmenin korkunç entriklerine girmişlerdir. İşte bir tane misal:

Bir gece, ben kürsüye çıkmak üzereyim, elime bir Belçika gazetesinde Allah, bin kere rahmet eylesin - merhum Fatin Rüştü Zorlu’nun “Komisyoncu Zorlu” halinde gösteren Fransızca bir gazeteyi verdiler. Bu, büyük trajlı bir Belçika gazetesi idi. Belli kâğıdından, baskısından ve her şeyinden belli. Biz kalktık gece bu belgeye istinaden Demokrat Partinin merhum liderini alaşağı eden fevkalâde ağır bir konuşma yaptık ve Hükümeti devirdik. Fakat, bu hâdiseden altı gün sonra beni Belçika Sefareti çağırarak; “Elinizdeki o gazete sahtedir. Sayın Hariciye Vekiliniz hakkında Belçika hudutları içinde böyle bir haberin çıkmasına imkân yoktur. Bunu Türkiye’deki muzir mahreçler icadeder, orada mürettibe, kâğıt bobininde son kalan

boş on taneye, beş on bin, yüz bin lira vererek bir fotoğraf ve bir klişe atlatarak bu şekilde baskılar yaparlar. Biz bu hâdiseyi size açıklamak isteriz.” dedi. Biz...

HALİL GORAL (Aydın) — Biz de inandık tabii...

ZİYA TERMEN (Devamla) — Canım, itimadetmezsiniz, şimdi Doktor Manshott’un okuduğum kâğıdında da inanmazsınız. Ama, hiç olmazsa lütfedin de, büyük bir gazeteci olarak Sayın Abdi İpekçi’ye inanın. Ona yollanmıştır, o da bize vermiştir. Şimdi, inanacak mısınız? İnanın Beyefendi, inanın.

HALİL GORAL (Aydın) — Hangi beyanınıza inanacağız?

ZİYA TERMEN (Devamla) — Şimdi, sizin beyanlarınız vesikasız beyandır, inanın işte. Bir büyük gazeteci Abdi İpekçi Menshott gibi Avrupa Birliği Derneği’nin ikinci Başkanı, Türk Devletini, Türk halkını büyük centilmenlik anlayışı içinde uyarmak üzere imzası ile mektup yolluyor... E, buna da inanmazsanız? Bunun cevabı, sizin liderlerinizin kararında görülür.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Tamam, onu söylüyoruz, aynı Abdi İpekçi bunu nasıl yınlamıştır?

BAŞKAN — Sayın Termen devam ediniz, lütfen.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Başüstüne efendim.

“Gazeteniz Milliyetin 7 Şubat 1970 tarihli nüshasında (Yeşil Hafta) sırasında muhabirlerinizden biri olan Bay Kâmil Yaman ile güya yapmış olduğu bir görüşmeyi açıklıyan bir makalenin yayınlanmış olduğunu büyük bir hayret ile öğrendim. Hiçbir Türk gazetecisi ile görüşme yapmadığım ve Bay Yaman’ı da hiç tanımadığım hususunda sizi temin edebilirim. Bu konuda cereyan edenleri bilmemekle beraber, kanaatimce, tamamen saçma olan bir makaleyi yayınladığınızdan dolayı size hayretimi, bildirmek isterim. Dolayısıyla ilişik beyana yayınınızın göze çarpan bir kısmında yer vermenizi rica edeceğim. Türkiye ile topluluğumuz ve özellikle komisyonumuz arasında mevcut iyi ve gelişmiş münasebetlerin uydurma yazılar ile bulandırılmamasını temenniye şayan buluyorum. Bay Yaman’ın bu mesele hakkında bana özürlerini bildirmek üzere benimle önceden temas kurarak Brüksel’e gelmesini kendisinden rica etmekle beni çok müteşekkir kılmış olacaksınız”. Bu son hüküm, bir Avrupalı anlam. Bunu, Milliyet gazetesine, Bay Abdi İpekçi’nin dikkatine olmak üzere Nuru Osmaniye Caddesi No. 67 İstanbul - Türkiye adresine, Avrupa Toplulukları Komisyonu Başkanı Hollandalı Doktor S.L. Manshott göndermiştir. Fakat bu mektubun Milliyette yayınlanmasının faydasından önce bu mektubun yazılmasına sebebiyet veren Türkiye’nin olumsuz iktisadi dış değerler içinde çırpındığını yazan, o Türk muhabirin beyanındaki hikmete ermek ve onun tahliline yönelmek Parlâmento için vazifedir. Ve bu nevi hareketlerden hüküm çıkarmak da sayın arkadaşımız için görevdir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Kıbrıs konusunda Adalet Partisi İktidarı büyük hizmetler getirmiştir. Adadaki Yunan askerinin çıkması zorunluğunu öne süren anlayış Adalet Partisinin Kıbrıs konusundaki en büyük başarısıdır.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Dilim, dilim toprakları tükenmiştir.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Ayrıca, Kıbrıs konusunda, Kıbrıs'taki yurtdaşlarımızın kendilerini yıllardan beri vahim şartlara rağmen ayakta tutabilmelerinin özünde de yine bir başka Hükümetin gizli ve başarılı gayretleri yatar.

1964'teki konuşmamda aynen söylemiştim. Şu Kıbrıs konusu münasebetiyle tekrar etmeliyim. 1960-1963 arasında Kıbrıslı liderler, vâki ziyaretlerimizde, bize defaatle ifade ettiler. Türk hükümetleri 1960-1963 yılları arasında Kıbrıs bir okka tendürdiyot dahi göndermemiştir. Ama, 27 Mayıs İhtilâlinin 27 numaralı dosyasında: "Halkı silahlandırmak için Kırıkkale mamulü silâhların Demokrat Partililere verilmesi, Ziraat Bakanlığının domuz öldürmek için tüfeklerin namlusunun temizlenmesi için Makina ve Kimyada imza olunan hâşâların, halkı şişlemek, Vatan Cephesi müntesipleri tarafından muhalefeti öldürmeye matuf mânada imal olunup, dağıtıldığı" dosyası altından, o tarih hükümetince Kızılay malzemeleri arasında, en geniş anlamda, yüzlerce makinalı tüfek, cephane, mühimmat, ilâç, ve her nev'i malzeme gönderildiği anlaşılarak, artık modası geçmiş bir konu olması bakımından rahatça söylüyoruz. Kaldı ki, 1964 beyanlarında bunları aynen yaptım. Tekrar ediyorum ki, Kıbrıs'ın ayakta kalmasının özlerini, başka yönlerden helak ettiğimiz Demokrat Parti hükümeti anlayışı ortaya koymuştur. Ve 1963'den sonraki hükümetler de ezcümle bir yıl kadar Sayın İnönü hükümeti ve ondan sonra bilhassa Adalet Partisi Hükümeti Kıbrıs'ın en mühim meselelerine büyük ve resmen yardım katan anlamlara girebilmiştir. Bunlar, maddi yardımlardır. Şu anda müzakerelerin devam ettiği konuyu tabii karşılamak lâzımdır. Kaybolan bir şey yok. Bilâkis oradaki Türk'ü tazeyik ve tehdideden maddi kuvvet, Adalet Partisi iktidarının iradesi ile, politikası ile adadan Yunanistan'a iade görmüştür. Bu başarıdır. Bundan sonraki konular yeşil çuhali masa üzerinde hallolunacak meselelerdir. (*A.P. sıralarından "Bravo" sesleri*)

Burada hangi neticelere gideceğimizin şüphesine sayın muhalefet girmemelidir. Elbette girmez. Girmemesi icabeder. Çünkü millet tarafından bu devletin menfaatlerini idare ile vazifeli Adalet Partisi kendi inisiyatifi, kendi takdiri içinde olan meselelerde kendi gücünü işletmeye çalışacaktır. Müşkilâtını hissettiği anda da, en tabii demokratik gerek halinde, diğer siyasi partilerin bu konulardaki fikirlerini ve mütalâalarını almak ricası ile kendilerine başvuracaktır. Bundan tabii bir gerek yoktur. Askıda bulunan millî meseleleri tahribedici yönlerle kürsüde biraz daha geniş fikir sunabilmek uğruna ve pahasına temas etmenin mazarratını bu suretle bir defa daha arz ve ifade etmek istemekteyim.

Çok değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel Hükümetine sarsılmış bir itimat ile bakacağını, bir ticari kredi meselesinden hareket ile, imâen ortaya koyan ve hükümeti çetin meselelerin beklediğini izaha götüren Sayın Bekata ve bu vadide çok daha uzun paragraflar hediye etmek temayülünü gösteren Sayın Yıldız, bugünkü müzakerelerde demokratik gidişatın tabii haklarından olan bir meseleyi kürsüye getirmişlerdir. Ama, meseleye dozunda ve hakkı kadar eğilme göstermenin takdiri-ne, benim ölçümle, girmemişlerdir, girememişlerdir.

Adalet Partisi Grupunda, Sayın Başbakan'a bu meselenin süratle hallolunması dileğini bir Adalet Partili insan olarak bundan bilmem kaç gün evvel bir grup toplantısında ben rica ettim ve sordum. "Siz Adalet Partisinin Genel Başkanı-sınız. Hükümetin başısınız. Tarih seyrinde, tarih huzurunda milletçe itibara hedef aldığımız değerli bir arkadaşımızsınız. Bu konunun izahını gruba yapmalısınız ve meselelerin hacmini grup bilgisine, lütfedip, sunmalısınız" dedim. Sayın Başbakan hayatında pek az insanda gördüğüm bir heyecan, mahfiyet, inkisar ve üzüntü duygusu içinde o gün cümlelizce seyredilen, dinlenen bir konuşma yaptılar, "insanların kardeşlerinin tüccar olmasına veya olmamasına, Başbakan olduğu tarihte, hükmetmek imkânından mahrumiyet hali aşikârdır" dedi. Ve "ben kardeşlerimin hangi cins ticaret yaptığını dahi bilmiyen bir Başbakanım. Ve ben 90 milyon Tl.lık Devlet ihalelerini Başbakanlık görevinin teveccühü sıralarında uhdesinde bulunduran bir mühendis tüccar olmam anında, asgari 10 milyonluk kârı reddederek Adalet Partisinin iktidara gelmesi ile muvazi anlamdaki müstakbel hizmetleri hatırlıyarak 50 milyonluk taahhütlerimi bir çırpıda, 10 milyonluk kâr va'dinin anlamına rağmen, reddedip 1.140 liraya Başbakanlık yapmaya rıza gösteren bir adamım, benim ihtirasım para değildir, hizmettir. Ben, genç adamım, Anadolu çocuğuyum, milletçe sevilen, tutulan bir siyasi partiye Genel Başkan olmuşum. Benim için en büyük servet, milyonlar budur." dediler.

Şimdi, yapılan gayri resmî tetkikatta, Türkiye bankacılık sisteminin gayet mâkul ve Avrupalı bankacılık usullerine uygun mânada yürütmekte olduğu neticesi ortaya çıktı. Türkiye'de zirai krediler olarak bir banka, ticari krediyi de bir miktar eklemek suretiyle, o ayrı bir miktardır, 12 milyar lirayı Anadolu'ya çiftçiye dağıtıyor. Türkiye'de Ziraat Bankasının dışında 10 banka Türkiye'deki 300 binden fazla müseccel tüccara 14 milyar hacmında kredi veriyor 300 bin Türk tüccarından takriben 214 adedi gayri resmî rakamdır fakat büyük firmaların sermaye kapasiteleri yıl içinde ithalât, ihracat sirkülasyonları dereceleri ve muhtelif bankalarla yaptıkları ceman vâkı krediler de 214 Türk tüccarının isim zikredemiyeceğim, bir nevi teşhir olur, ticaret için bu, çok ayıp unsurdur, Parlamenterlerin buna hakkı yoktur, mazur görünüz 214 tüccarın 10 milyondan yukarıki miktarlar üzerinden Türkiye bankalarında krediler tedarik ettikleri aşikâr olmuştur.

Şimdi, Türkiye'de 214 kişinin 10 milyonluk kredi hacmine ulaşabilmesi ticari imkânının gereklerinde Sayın Başbakanın kardeşlerinin Türkiye'de 19 milyon lira almaları, şart olan demokratik düzende, hele hele Türkiye'de sosyalist mihrakların canavar gibi mevzu aradıkları bu ülkede bu miktar para almanın bir ağabeysine müteveccih ve ağabeysinden çok milletin büyük ümidini anlayan, kapsıyan Adalet Partisine müteveccih bir zarar getirebileceğini Başbakanın kardeşi, Avrupalı anlamda düşünemezdi. Bunu lütfen takdir edelim. Adam, mektep kurmuş, her yıl 14 milyon lira mektepten geliyor, 3 ayda bir gelen taksit miktarı 6-7 milyon liradır. Talebelerin velilerinden gelen 3 aylık bonoları bankaya götürüyor, ay gelince öğretmen maaşı, kalorifer masrafı, lâboratuvar gideri vesaire olarak da bunu paraya tebdil edip harcıyor. Eğer Sayın Demirel'in tüccar olan kardeşleri, Demirel'in müzahareti ile bir

imkâna kavuşmuşlarsa bu Sayın Demirel'in elbetteki sırtında, grupta da arz ettiğim gibi, ebedî bir kambur mevzuu olur. Ama, Sayın Demirel kardeşlerinin ticari işle-riyle ilgilenmeyen, meselelere, başka yönlerde, millet hizmetlerinde gayret ekleyen bir insan olarak vâki kredinin ilânından sonra ıttılama girdiğini bize söylemiştir ki, Sayın Başbakan'ın bir telefonu dâhi bir bankaya etmediğinin inancını hepimiz ta-şıyoruz. Velhâsıl bu kredi meselesini, şayet bu kredi meselesini, demokratik düzen-de basın yolu ile değerlerin muhalif santraller tarafından tahribini hedef alınması halini ele alırsak, devri sabık yaratmıyacağız inanişinde olan faraza Adalet Partisi İktidarı da buna mümasıl anlamda, müvazi anlamda maziye dönüp birtakım çok vahşi kredilerin, ticaretlerin ve servetlerin alındığına ve verildiğine dair net dos-yalar oraya koyabilme imkânına girmek istiyebilir. (C.H.P. sıralarından gürültüler)

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Muhasebesini yapmamışsınız, o halde vazifenizi de yapmamışsınız.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Benim nâçiz kanaatim, bir muhasebe değil. Be-nim nâçiz kanaatim ve hükmüm şu andaki sözcü sıfatımla şudur:

Türkiye'de, meseleleri politikaya götürürken hücum edeceğimiz hedefleri, şah-siyetleri seçerken eh... Artık, Allah rızası için, birazda Allâhtan korkalım.

Süleyman Beyin 50 milyonu el tersi ile reddettiği hâdiseli hakikat, noter za-bıtlarında, Bakanlıklar dosyalarında aşikâr, ondan sonra Süleyman Bey telefonla kardeşine kredi almak halini ihtiyar edecek bir insan derecesine indirilemez. Bu güzel ve asil davranışın ve muhasebenin, sayın muhalefetimiz olarak içine giril-mesinde rejim yönünden, memleketimiz yönünden fayda vardır. Kaldı ki, biz 86 yaşına gelmesine rağmen çok büyük faziletin, natıkanın ve devlet anlayışının içinde olan sizin sayın Genel Başkanınıza nasıl tecrübenin adamı, memleketin teminatı diye, samimî candan bakıyorsak, buna inanınız evlâtlarımın üzerine yemin ederim, ekseri duygular budur.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Daha demin söyledin.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Ama; sizin de, bizim genç, birtakım meseleleri el tersi ile atıp memleket hizmetine kispetini giyip çıkmış olan tertemiz bir Anadolu çocuğunu, mühendis olan, ihtiraslardan uzak bulunan tabiatına hürmeten, sizin de onu eritmemeniz, ekmemeniz, ona müteveccih kötü yollara girmemeniz icabeder ve insafın gereğidir. (Adalet Parti sıralarından "bravo" sesleri ve alkışlar) Eğer, demok-ratik düzende insanları eritmek gaye olsa ve bunun için insanlar hâdiseler aramaya koyulsa Parlâmentolarda üyelik yapmak imkânı bulan insan ortaya çıkamaz. İn-sanların za'fları vardır, özel hayatları vardır, ticari imkânları ve imkânsızlıkları var-dır. Ben, niçin politika hayatımda ve şu anda Yüce Huzurunuzda meselelerde gayet cesur anlamlarda giriyorum. Sebebi, benim siyasi hayatımın dışındaki hayatımda, ticari hayatımda pervam, korkum olmadığıdır, İktidar Partisinin 6 yıldır senatörü-yüm, Türkiye bankalarından aldığım yegâne para ipotek karşılığı bir küçük paradan hariç 3.500 liralık âdi senet paralarıdır. Ama, beni gören locadaki bir muhalif arka-daşım, Ziya Termen madencilik yapıyor. Bilmiyor benim madencilikte bir milyon

batırdığımı, bilmiyor benim madeni ortaya koyduğum halde, devletimin maddi gücü, açtığım madenlerimi işletip de kâr sağlayıp bana da hisse vermek iktidarında değildir. Ve bilmiyor ki, yemin ederim büyük Tanrı huzurunda, Etibank'a gidip de şu benim maden sahamı alır mısınız demenin iktidarda olan bir partinin senatörü sıfatıyla ve her vakit kürsülerde icabettiği şekilde konuşmanın hürriyetini elimde tutmak için, kendi malî imkânlarımı tashih edici yönde bir işe girmiyorum.

FERİD MELEN (Van) — Güzel, işte herkesin böyle olmasını istiyoruz.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Herkesin böyle olması idealdir, Sayın Melen arkadaşım. Ancak, şu var. Şimdi Türkiye'mizde öyle zaruri ve hissi şartlar var ki ben senatörlük müddetini bitirip de faraza 60 ton bakır çıkarmışım, 130 metre tünel sürmüşüm, buldozerim, makinalarım var, çıkardığım bakırı dahi Erganiye satmanın utancı içindeyim.

Yarın senatörlükten düşüp de bunları sattığım zaman, gazetelerden birine bir muhalif arkadaşım gidip “Termen, bakır diye Ergani fabrikasına taş satıyor” dedi mi, ertesi gün bir yığın taş resmi ile benim 10,5 tenörlü bakırlarım, Erganiye taş yutturulma hâdisesine girer. Velhâsıl Türkiye’de ticarete şeref ve haysiyetleri koruyarak yaşayabilmenin ve ortaya koyabilmenin tarağı, dikkat etmezsek, koruyucu tedbirlere girmezsek ve bu Devletin evvelâ Devlet olarak kendisini kurtarmanın yoluna ve ondan sonra da maddi kıymetlere, şahsiyetlere, Parlâmento itibarına, kanunlara, caddede ki polise kadar inen, bir vakur haysiyeti hediye eylemezsek, bu Devletin gidişatından ben şüphe ederim ve benim zatî kanaatim şudur ki; Türkiye’de mer’i Anayasanın şu, bu mazi geleneğine ve işaretlerine rağmen, Türkiye’de kötüye gidiş vardır, bu kötüye gidişin özlerinde iktidarların cerbesezliği veya amelsizliği hali değil, bu memleketi tehdit eden asli konu, ahlâk buhranıdır ve bu memleketi millî eğitim yolu ile 25 yıllık vâdeye muhatap anlamda bir yeni eğitim anlayışına sokmazsak, ben bu ülkenin kadersizliklere uğrıyacağı kanısındayım.

Sayın Ahmet Yıldız arkadaşımın beyanlarını yıllardan beri izah istikameti bulamadığım şekilde, hakikaten üzüntüyle dinledim. Ahmet Yıldız arkadaşımız kendi anlamında ve kendi çaplarında bir idealisttir. Kabul ediyoruz. Fakat Ahmet Yıldız arkadaşımızın bir Anayasa yapma imkânı, hattâ takım olarak, elinde bulunduğu tarihte ve iktidar, avucundaki kestane misâli kendi irade ve iktidarında bulunduğu günde, niçin bu kürsülerde A.P. İktidara geldiği günden beri bağırdığı meseleleri kuvveden fiile getirmiyen bir yola girmemişlerdir? Sayın Yıldız’ın bu imkânsızlık halini öğrenmek isterim. Sayın Yıldız, Hükümet teşkili münasebetiyle parlâmentoyu milletvekili borsası ve şaibeliği artırmalar bölgesi olarak nitelendiren bir havaya girdiler. Benim konuşmalarımın Tanrı huzurunda âdil izahı vardır. Tarafsız mebuslar olarak parlâmentoda yer alan arkadaşlarımızdan üçte ikisi düne kadar A.P.’nin ilçe başkanları ve saireleriydiler. Seçim Kanununun çeşitli cilveleri yüzüyle A.P.’den ırak kaldılar. Ama, mahallî lider vasfında bulundukları cihetle halk tarafından rağbet görüp seçildiler, geldiler ve hükümetin buhrana düşmesi halinde Adalet Partisine mazi ve kan beraberliğinden gelen siyasi anlamda bir iştirak halinde, girdiler. Şimdi, gazetelerde bu şerefli insanları, para mukabili girmiş şeklinde takdim eden

felsefeye kadar tenezzül edışteki sırrı ben şikâyet mevzuu olarak almak istiyorum. Ahmet Yıldız arkadaşımıza hakikaten şu hususu arz etmek istiyorum: Beni candan dinlesinler. - Not alıyorlar - Türkiye’de parlâmentoları, mebus satın alınan borsa-lar ve koridorlar halinde kendisi takdim ettiği müddetçe yaptığı Anayasa ve giriş-tiği ihtilâl muvaffak olmamış demek olur. Mebus olmanın kolay konu olmadığını da hatırlamamız lâzım. Skandal tipindeki yolsuzluklar telmihi ile banka kredileri mevzuunu dile getirmek istemişlerdir. Ve uzun dakikalar banka kredileriyle ilgili ağır tenkidlerde bulunmuşlardır. Türkiye’de cari kredi sistemleri ve uygulamaları şu gusto içinde devam eder. Kredinin, değeri sunan karşılık mukabilinde faiz öde-nilerek satın alınan peşin para demek olduğu, ülkemizde artık bilinmelidir. Kredi, ziraat ve ticaret alanlarında özel ve resmî bankalarca halka açık tutulan ve kredi almaları imkânı vadeden şahıslara tanınan hususi bir haktır. Genellik niteliği yok-tur. Ancak, kredinin genellikteki niteliği sosyalist ülkelerde vardır. Kolhoz işçili-ğinde kayıtlı amele, her sıkıldığı zaman kooperatiften Kolhozdan avans alır. Ama Türkiye’de bu liberal ekonomi anlayışında vatandaş her bankanın gişesine gidip de kredi talebedemez. Çünkü, bankacı gişeden burnunu uzatıp, ilk suali soracaktır. “Karşılığı nedir?” Liberal sistem budur.

Sayın Yıldız, yatakhanelerde kurşunlanan gençlerden, katillerin yok ettiği memleket kıymetlerinden rahatlıkla söz etmişlerdir. Haklıdırlar. Türkiye’de ideolo-jik anlamlara müstenit bâzı cinayetler cereyan etmiştir ve cereyan edecektir. Hattâ, Rus ihtilâlinin faraza yüz binlerce kişiyi bir gecede temizleme gayreti bir ideolojik cinayet silsilesinden başka nedir. Huzuru bozulan ülkelerde fikir uğruna kıtaller daima görüle gelmiştir. Katillerin elini, kolunu sallıyarak değil, hattâ ayrıca ser-vet ve makamlar elde ederek cemiyete akıl ve ders verdiği de tarihte pek çok defa görülmüştür. Alçak ve âdi bir katil olduğu halde Amerika’nın bir eyaletinde on altı sene müddetle valilik yapmış bir valiyi de bu münasebetle hatırlıyoruz. Tasallutla-rında hakiki adalete bihakkın ulaşmak konusunu Sayın Ahmet Yıldız’a Parlâmento düsturu olarak naçizane tavsiye etmek isterim. Biz, çaydan bakiye kalan kum mi-sali senatörler değiliz. Su misali gelip - geçen senatörleriz. Kendileri tâbetabut bu kürsülerde Türk Milletine şu muazzaz mikrofonde fikir içtihat, kanaat ve ahlâk tavsiye edeceklerdir. Her şeyden önce ununu elemiş, eleğini duvara asmış kâmil bir kişi olarak sayın kumandan arkadaşımın adalet istiyorum. Altı senedir ben Sayın Ahmet Yıldız’dan şu kürsüde şu milletçe seçilen memleket çocuklarına müteveccih anlamda veya bu çoğunluğun hükümetini teşkil eden şu Yüce Heyete muvazi ve onu taltif eder istikamette bir tek konuşmasına şahid olmadım. Ahmet Yıldız arka-daşımın bu yönden şikâyetçiyim. (A.P. sıralarından alkışlar)

Memleketimizin, büyük münakaşa konuları halinde, sürdürüp gelen sair ko-nuları vardır. Dün muhterem İnönü’yü dikkatle dinledik. Sayın Feyzioğlu’nu dik-katle izledik, dinledik. Bilhassa Sayın Feyzioğlu’nun Kıbrıs konusunda yapıcı fikrin şahika numunesini teşkil eder anlamda, gerektiği zaman içindeki politika mesele-lerimizi bir çırpıyla kenara atıp, Kıbrıs konusunda müttehit bir anlama girebiliriz, şeklindeki beyanı ancak Feyzioğlu’na yakışır bir beyandı ki, huzurunuzda bir siyasi

partinin sözcülüğü muvakkat görevi içindeki şu anımda kendisine partim adına teşekkürlerimi arz etmek istiyorum.

Tenkidlerde adaleti kaybetmemek, mâkul nizamı, akli asla izden çıkarmamak politika hayatında hünerdir. Bizim iktidarımıza müteveccih anlamda çeşitli baş kâkınıcı mevzularımız vardır. Konuşmamın başında bunları saydım. Yabancı Sermaye konusu bunlardan birisidir. Yabancı sermaye konusu üzerinde Yüce Heyetinize kısa ve yeni bâzı maruzatta bulunacağım ve sonra huzurunuzu saygıyla terk edeceğim.

Aziz arkadaşlarım; yabancı sermaye dış ülkelerde birikme kaydeden, ya da yabancı ülkelere kayması mümkün olan kapitaldir ki, munzam bir kuvvet kaynağı olarak kabul ve mütalâa olunur. Millî ekonomiler, kendi ülkelerinde hız verilmesi gerekli sektörlere, ünitelere şayet kendi iç imkânları elveriş sunmuyorsa yabancı sermaye çağırarak suretiyle hareket ve hız vermeye mecburdurlar. Sosyalist ülkeler hariç yeryüzü medeniyetinde Devlet hayatına erişen 38 büyük Devlet liberal ekonomi uygulaması gereğinde yabancı sermayeye imkân tanıyan sistem içindedir. Bunlar arasında İngiltere, Fransa, İtalya, İsviçre, Belçika, İsveç, Norveç, İspanya, Yunanistan, Kanada, Avusturya, Amerika, Mısır, Lübnan, İran, Pakistan, Hindistan, Japonya ve Türkiye'yi saymak gerekmektedir. Sosyalist ülkelerin yabancı sermayeye ve tekniğine şehlâ bakan prensip sebebinde doktrin nedenleri yatmaktadır. Liberal ekonomiler ise, resmî ve özel sektörün el uzatmaya imkân bulamadığı yönlere, yabancı sermaye ve tekniğinin sokulması suretiyle, ülkenin muhtacolduğu fayda ve hareketi süratle sağlamanın yolundadırlar. Yabancı sermaye girdiği ülkede her vakit sömürücülük ortaya koymaz. Bazan da teknik zait sermaye zait know how bunun toplamı içeri sokulan para küçük olsa da yıllık kârı büyük aksetmek suretiyle bir tenkide hedef yapılmak istenir ki, burada haksızlık cereyan eder. On milyon liralık bir fabrikanın bir yılda on milyon lira kaşanması hali mümkün olabilir. Burada yerli sanayii ezmek ve Türk halkını bariz şekilde soymamak fikri asıldır. Yabancı sermaye nazlıdır, Çünkü, para ve teknik nazlıdır. Madenler, pamuk, hammaddele- rin binlerce çeşitleri dünyanın her coğrafyasında mevcuttur. Fakat para ve teknik seyrek ülkeler için imkân vadeder. Madenlerimizi sömüren bir yabancı sermayeden bahsederler, ezcümle sayın parti liderlerimiz Türkiye'ye giren en az sermaye toplamının maden sektörümüzle ilgili giriş içinde görüldüğünü bilmemektedirler. Geçende de arz ettiğim gibi, 48.000 maden sahamızdan 313'ü işliyor. Yabancı sermayenin Türkiye'ye maden istikâmetinde girmesinde Türk Devleti Hazinesinin iş diye çırpınan ıssız dağ köyleri ve orman köyleri ahalisinin ihtiyakı vardır. Liberal ekonomilerin âdil girişlerle memleketleri içine sermaye sokmalarındaki isabet sadece Türkiye'de tenkid görmektedir. Amerikan topraklarına Avrupa'dan gitmiş yabancı sermaye miktarı 1,43 milyar dolardır. Yani, 1,43 milyar, 1.430.000.000 mânasındadır. Bunun sömürücü bir Amerika demek olmadığını hatırlamalıyız. Nerede cevher var, sermaye koşar; nerede bal çanağı var, arı konar, fakat bu konuştta adaletli bir konuş hali yaratmak, devletlerin, idarecilerin görevidir. Ben, Türkiye ide Plânlamanın memleket menfaatlerine kuş uçurtmayan bir anlamda görev verdiğini bilen bir arkadaşımızım. Türkiye'ye maden sektörüne giren para miktarı

46.000.000 liradır. Bu para bir şirketin sermayesi kadar değer ifade eder. Meseleleri mübalâğalı yönlerle götürmemeliyiz, politika hayatımızı güzel meselelere tevcihde el birliği yapmalıyız. Kurulmakta olan Hükümetin başarıya ulaşmasında, memleketin bir aydır susmuş bulunan namütenahi iktisadi çarklarının süratle işlemesine yardımcı olmalıyız.

Siyasette herkesin kaderi vardır, partilerin de kaderi vardır, partilerin kaderi özünü millettendir. Türk Milleti A.P.'ni tensibinde tutmaktadır. Türk Milletinin kararlarına hürmet zaruridir. Şahıs beğenmiyerek hükümetleri şöyle kur, böyle kur teraneleri, demokratik düzenin aslında olmıyan konudur. Biz, Türkiye'nin gidişatını iyi ufuklarda görüyoruz. Nurlu ufuklar ifadesinin 1970'de tecelli edebileceğini, gidiş temposu olarak, mazideki bâzı büyük Devlet adamları da söylemişlerdi. Türkiye'nin nurlu ufuklara koşmasının kesin tarihi olamaz. Türkiye'nin nurlu ufuklara her yıl görünmiyen tempoda yükselişi aşikârdır. Bugün 28 milyarlık Devlet bütçemizin bundan 30 sene sonra 100 milyarlık bir Devlet bütçesine vâsıl olacağını inanç içinde selâmlamalıyız.

Benim mâruzâtım bu noktada bitmiştir. Beni dinleme nezaketlerinize sonsuz saygılar sunuyorum. Yanlış problemler arz etmiş isem, kalbi kırılan arkadaşımız var ise beni affetmesini rica ediyorum.

Cümlenize saygılarımı sunarım, arkadaşlar. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Muhterem senatörler, gruplar adına konuşmalar ikmal edilmiştir.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Söz istemiştım.

BAŞKAN — Ancak, ikinci kez C.H.P. Grubu adına Sayın Gündoğan söz istemiş bulunmaktadır. Sayın Hükümet söz istiyorlar mı efendim?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta Milletvekili) — Daha sonra, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Hay hay efendim.

Sayın Gündoğan, buyurunuz efendim.

C.H.P. GRUPU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, önümüze Hükümet programı olarak sunulan varakparenin münakaşasına katılmamak gibi bir bahtıyarlığa kavuşacağımı sanmışım ama talih bir yerden, bir ucundan bu müzakerelere beni de Grupum adına katmak durumuna getirdi. Bundan katiyen müteessir değilim, bir dinlenme imkânından mahrum olmuşluğun hafif serzenişi içindeyim. (*A.P. sıralarından "kısa, kısa" sesleri*)

Grupumuz adına Hükümet programı üzerinde sabahleyin konuşma yapan Sayın Hıfzı Oğuz Bekata'nın görüşleri elbette ki, Grupumuzun resmî görüşleridir. Şimdi, benim yapacağım konuşmalar, o görüşlere ilâveten ve Türkiye'de kendisine hatip denen aydınların yakalarını bir türlü kurtaramadıkları Aristo mantığı oyunlariyle zihinlerde yarattıkları bulantıları temizlemem için olacaktır. Bu maksatla

kürsüye geldim. Bakınız, biraz evvel dinlediğiniz A.P. Sayın Sözcüsü nasıl bir Aristo mantığı oyuncusu olduğunu ve fakat iyi bir oyuncu olmadığını, müdafaa ederken Sayın Demirel'i mahkûm edecek delilleri, hakkın dile gelişi şeklinde, nasıl ele verdi.

SABAHATTİN ORHON (Giresun) — Şarlok Holmes. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Hiç şaşmayın. Burada Sayın Demirel'i bir Anadolu çocuğu olarak takdim etti. Anadolu çocuğu temiz bir Anadolu çocuğu, dedi. Bu yaşa gelmiş hepimiz Anadolu çocuğunun ne olduğunu bilen kişiler olarak hayalimizde uzun asırların getirdiği yaşama şartlarının fizyolojik tipi; o kavruk, yankı, çile çekmiş, günlük emeği ile karnını doyuran ve Allah'ına şükreden, iyi günlerin ileride olduğunu sanan, millet sever, insan sever, çalışkan bir tip göreceğimizi, yahut öyle bir tiple karşılaşacağımızı elbette umduk. Çünkü, Anadolu çocuğu deyince böyle bir tip akla gelir. Halbuki, meğer Anadolu çocuğu olan Sayın Başbakanı müdafaa eden Sayın Termen bu Anadolu çocuğunun, o bizim kafamızda tecessüm ettirdiğimiz çocuklardan olmadığını, 50 milyonu elinin tersiyle itecek kadar büyük bir gelire sahibolduğunu ya da gelir imkânına sahibolduğunu söyledi. Ege'de, tütün ekicisine aile başına 860 lira verilen bir dönümde bir kişiye, bir tüccara 19 milyon lira kredi açıldığı ve bu kredinin ele normal, hukukî ve kanuni olduğunu iddia ederken Türkiye'de ne mene bozuk bir kredi düşeni olduğunu ağız ikrar ortaya koydu. Bizim de bütün gün üstünde durduğumuz şey bu zaten. Bir taraftan siz tütün ekicisinin aile başına kredilerini 860 lirada donduracaksınız, fakat başka taraftan hiçbir karşılık göstermeye hacet gömleksizin esas ticari itibarını ortaya koyan bir kişiye 19 milyon lira kredi vereceksiniz ve sonra buraya geleceksiniz, bu kürsüde "C.H.P. şöyle bir partidir, böyle bir partidir, düzen değişikliği istemekle sosyalistliği ister, ya da şunu ister, ya da bunu ister" diye insan kandırmaya kalkacaksınız. Türkiye'de böyle insan kalmadı artık.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Daha çok kanacak insan var Türkiye'de.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Türkiye'de insanlar artık 860 lira kredi ile, 19 milyon lira kredi arasındaki farkı, hiç değilse o kaba, maddi farkı anlıyacak seviyeye geldiler ve siz böylesine sözcülerle eğer buraya çıkarsanız, Türkiye'de düzen değişikliği isteklerinde bulunan siyasal partilerin veya kişilerin ne denli haklı olduklarını kendi elinizle ve dilinizle ispat edersiniz, Evet, C.H.P. olarak ısrarla üzerinde durduğumuz düzen değişikliği istemi işte bu köke dayalıdır. Birine 19 milyon lira veren, birine aile başına 860 lira vermeyi, binbir itiş kakış ve horlayışla ancak lâıyk görebilen bir düzene sonuna kadar karşıyız.

Yine diyor ki, o Ziya Termen arkadaşımız; Ben 3.500 liralık krediyi almak için Ziraat Bankası kapılarında sürünüyorum a benim kardeşim sana 3.500 lira vermeyen Ziraat Bankasının başkasına 19 milyon lirayı nasıl verdiğini bir merak et araştır da, hiç değilse, bu sefaletten, eğer öyle ise, kurtulmaya çalış canım, sana bunu zorla kim giydiriyor. Kaldı ki, sen buraya gelirsin zaman zaman, belli de oluyor zaten üslûbunuzdan da beyanınızdan da, bir öğretmen olduğunuzdan bahsedersiniz, bir

öğretmen sıfatı ile burada herkese hitap eder ve herkesin öğretmen olarak size o gözle bakmasını sağlamaya çalışırsınız ama bir taraftan da %10,5 tenörlü bakır madeniniz olduğunu, bir parti sözcüsü sıfatı ile konuştuğunuz esnada, adeta radyoya bedava ilân ettirirsiniz. Değerli arkadaşım %10,5 tenörlü bakır madeniniz varsa biz buraya bunu dinlemeğe gelmedik, sizin meselenizi halletmeye gelmedik ve sizin eğer böyle bir madeniniz varsa ya öğretmen değilsiniz, ya da madenci değilsiniz, bunların ikisini birbirine karıştırmayalım. Türkiye’de bu karışıklıklar zaten bize düzenin çok bozuk olduğunu her zaman söylüyor ve biz her dine sâlik insan gibi, onun âmentüsünü söyleyen insan gibi, mütemadiyen bu düzen bozuktur diyoruz ve size, artık başka türlü ile iktifa etmediğiniz ya da başka türlü ile kaldıramadığınız için, çaresiz şahıslarınızın kendi dilinizin delillerini ortaya koyarak, cevap vermeye kalkıyoruz.

Türkiye’de, aslında hakikaten kıyarak söylemiyorum; siyasî maksatla söylemiyorum, bir siyasal bunalım var mıdır sorusunu bana şahsan sorarsanız, şu anda şahsan fikirlerimi beyan ediyorum. Bence Türkiye’de aslında Başbakan bunalımı var, özellikle Başbakan bunalımı var, Başbakan fıkdanı var ya da ısrarla Başbakan olmak isteyen Sayın Demirel’in şahsının, Türkiye’ye Başbakan olmaya, hiç değilse artık bir zaman için, yeterli olmadığını gösteren deliller var, bunalım buradan çıkıyor. Dün dikkatle dinledim. Dinlerken ne söyleyeceğine kulak kesilerek bütün dikkatimle kendimi o sözlere açık tuttum. Dün Millet Meclisinde Sayın Başbakanın ağzından hiç bir yeni şey duymadım diyeceğim, insaflı olarak. Aslında hiç bir şey duymadım, duyduğum şeyler birçok lâfların bir araya gelişinden müteşekkil devamlı seslerdi hele hele hiçbir yeni şey duymadım dersem çok haklıyım. İşte şimdi yanımda, müsaade edeceksiniz çaresi yok, gücümün yettiği kadar yapacağım, 11 Kasım 1969 gününde Cumhuriyet Senatosunda Sayın Başbakanın, hükümet programını benim tenkidim üzerine verdiği beyan, çünkü beyanlarının tıpa tıp aynı. Burada okuyacağım şimdi, öyle olup olmadığını göreceksiniz ki, öyle. Öyle anlıyorum ki, Türkiye’de bir Başbakan bunalımı var bunu ispatlamak için dilimin bana yardım etmesini istiyorum. Nasıl bir bunalım var; Başbakan, herhalde eğitim süreci bakımından, geçtiği eğitimin kendisine sağladığı imkân dolayısı ile rahatla, âdeta bir elektronik hesap makinası gibi rakam sıralamakta fevkalâde mahir, şurada şu fabrika, şurada şu artış burada bu artış. E, anladık, hepsi doğru olabilir, mümkün ama bunlar Başbakanlık değil... (*A.P. sıralarından görüşmeler*) Ufak tefek idarî işler, bu memleketin idarî işlerini çevirmeye adamı var, ama Başbakanı yok, hani bütün Türkiye’yi kucaklayan, Türkiye ile beraber dünya meselelerini ihata edebilen, Türkiye meselelerine, doğru teşhisleri koyabilen o teşhislere dayanarak en verimli, en doğru yöntemleri ve politik çareleri, ekonomik çareleri getirebilen onları tecrübe ile birbiri üzerine koyarak bütünlenmiş bir sistem haline koyabilen bir kafaya ihtiyaç var.

Çimento sanayimizdeki gelişmenin ne miktara ulaştığını öğrenmek için Başvekilin bu kürsüden kendisini mahvı perişan edercesine heba etmesine hiç lüzum yok. Biz gideriz, Devlet istatistik dairesinden alırız. Çimento istihsalimizin hangi

tarihten hangi tarihe ne mene yükseldiğini görürüz ve bunu da çimento istihsalini bir büyük Başbakanın bir ülke için öngördüğü ekonomi politikasının kendine has mahsulü saymayız. Çünkü, çimento istihsalı Türkiye’de 1925’lerden beri olagelen bir iştir. Çimento istihsalı 1925’lerden beri Türkiye’de olageliyor ise ve bu 40 yılda, giderek 3-5 misli artmış ise “ben yaptım, benim ekonomi politigimin icabıdır, ancak ben bunu bu hale getirebildim” deme hakkına Başbakan sahip değildir. Bu, süregelen tabii, tarihî bir gelişimdir. Tabii, tarihî gelişim içinde yükselen verim veya hâsıla, bir marifet olarak, ortaya konursa Türkiye’de kimin daha çok ne mânada, nerede o ülke varlıklarına katkıda bulunduğu hesaplarını yapmak suretiyle siyasal iktidarlara veya siyasal başlara tâyin etmek gibi bir durum hâsıl olur ki, bu yola gidilmez. Tekrar ediyorum, Türkiye’de, beni mazur görsünler, bir Başbakan bunalımı vardır. Bizzat A.P.’si mensuplarının veya muhalefetin niçin Başbakanı istemediklerini dünkü konuşması ile Sayın Başbakan bana anlama imkânını verdi. Ben, Sayın Başbakanın kendisinden vazgeçilmez bir özel politika takibeden kişi olmasını istemekte haklıyım, aksi takdirde kendisini istemedikleri zaman, ya da kendisini Başvekilliğe yeterli bulmadıkları zaman, bu bulmıyanları kınamaya hakkı olduğunu sanmıyorum.

Başbakan oldukları ya da A.P.’si Genel Başkanı oldukları ya da iktidara geldikleri zaman neyi önerdiler, hangi hususi fikirlerini, kendi bilgileri içinde olan, hangi ekonomi politikasını, sosyal politikasını ortaya koydular ve A.P.’sine nasıl bir muhteva kazandırdılar? Ben, şahsan buna rastlamadım, zaten kendileri de ikrar ediyorlar “biz Demokrat Partinin devamıyız” diyorlar, “Demokrat Parti gibi yaptık, yapıyoruz, yapacağız” diyorlar. O zaman kimsenin hakkını yememeli. O zaman, Demokrat Partinin, tarih içinde 20-25 yıl evvel, Türkiye’de nasıl bir ekonomik politika takibetmek lâzımgeldiğine dair ortaya koyduğu sistemi eleştirmeye hakkımız olur ve biz o sistemi eleştirdiğimiz zaman, onun savunucusu olan Başbakan, onun içinde hissesi olan adam olarak değil, ama işte sırası geldiği için bir vazife yapıyor olur. Kendine bundan dolayı öğünme payı, hususiyle “benden başkası Başbakan olamaz” gibi bir netice çıkarmak haklı değildir.

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Kim çıkarıyor bunu, asıl Aristo mantığı bu.

MÜMİN KIRLI (İzmir) — Sen olur musun Başbakan, verseler alır mısın Başbakanlığı?

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Haddini bilmek kadar irfan olmaz.

Değerli arkadaşlarım, muhalefet partilerinin; iktidarda bulunan partiye, onu iktidardan düşürmek için, saldırmalarını insafsızlıkla, hattâ gaddarlıkla tanımladı, Sayın A.P. sözcüsü. Notlarım beni yanıltmıyorsa böyle bir kelime kullandılar. Muhalefet partilerinin vazifelerinin ne olduğu hususunda burada medrese münakaşasına girmeyeceğim, ama iyi hatırlıyorum, dürüst adam olduğu iddia ediliyor Sayın Başbakanın. Ben de kabul ediyorum. Yanlışım varsa, düzeltsinler; Başbakanın ilk göze çarpan beyanı şu olmuştur, 1965’lerde. “Bizim vazifemiz, iktidarda bulunan

partiyi iktidardan devirmektir. Bunu yapmazsak, görevimizi yapmamış oluruz” demişlerdir.

Şimdi, muhalefette bulunduğunuz sırada iktidarda bulunan partiyi devirmek görevi ile kendinizi vazifeli sayıyorsunuz; sonra iktidara geliyorsunuz, birçok hatalar işliyorsunuz, bütçeniz reddediliyor ve size bu işi bırakınız, diye halisane tekliflerde, tavsiyelerde bulunanlara mensub olduğunuz partinin sözcüsüne, “muhalefet partisi, iktidar partisini iktidardan düşürmek için gaddarca çalışıyor” diye söyleteceksiniz. Olmaz. Yapamazsınız bunu. Ya, o zamanki beyanınızla mülzemsiniz, ya şimdi sözcünüze burada deyiniz ki; “muhalefetin hakkıdır, gözünün yaşına bakmaz iktidarı” Çünkü, iktidardan çok daha iyi yapacağına kaani olduğu için siyasi hayâtını devam ettirir. Deyiniz ki, hakikaten istiyorsanız, siyasal olaylar rayına otursun.

Evet, şimdi bir not daha; beyanının bir ikinci paragrafına muttali oldum. Sayın Başbakan, o zaman, “düşüremezsek, iktidarı çalıştırmamak görevimizdir” demiş, Hani çok yakındığı, çok şikâyet ettiği, bizi çalıştırmıyorlar teranesini, kendisi bizzat düstur olarak kullanmış.

Şimdi değerli arkadaşlarım, Sayın Başbakanın hükümet kurmasına isteyenlerin, Türkiye’nin işlerini yakından izliyen ve Türkiye’nin işlerinin iyi gitmesini halisane isteyenlerin haklı olduğuna bir sebep de şurada yatıyor.

Sayın Başbakanın, bu Meclislerde okuduğu Hükümet Beyannamesinde; Bütçe Kanununun Mecliste reddedilmesi olayını, elden gelse hiç bahsetmeden geçiştirmek isteyen, bir tâbir kullanıyor. “Bütçe Kanununun oylaması sırasında husule gelen olay” Ne o? Halk bundan ne anlar? “Bütçe Kanunu sırasında husule gelen olay” Bu adeta, halkın kafasında can ile canan arasında bir gizli münasebet anlamını, belki de böyle bir tahrik, böyle bir tedai yaratabilir. Açık söylemek lâzım. Bütçe oylaması sırasında, bütçe ki bir iktidarın tüm politikalarını kapsıyan belgedir, o belgeye karşı bu memleketin temsilcileri, Parlâmento üyeleri kırmızı oy vererek zatiâlinizin başında bulunduğu Hükümeti devirmiştir ve siz bu sarsıntının altında iki gün ne yapacağınızı bilmeden kararsız dolaştıktan sonra Sayın Reisicumhurun, Anayasa-ya uygun olarak verdiği görev sonunda Hükümeti tekrar kurmuşsunuzdur. Husule gelen olay, bu olay, devirme olayıdır, düşme olayıdır, iktidarınızın Parlâmento üyeleri tarafından tasvibedilmediği için düşürülmüş olan bir Hükümetin başına gelen olaydır. Bunu lütfen açıkça niye söylemiyorsunuz programınızda? Ve niye siz, “3’üncü Demirel Hükümeti” diye takdim ettiğiniz Hükümeti ki muhterem insanlardan müteşekkil olduğuna ait hiç kimsenin şüphesi yoktur, niye programını bu kürsüde takdim ederken, eski programın yarısı kadar bile olmıyan bir hacma sığdırdınız? Hiç mi saygınız yoktur, Parlâmentoya sizin? Ne demek istersiniz? 3’ncü Demirel Hükümeti diye geliyorsunuz da düşen Hükümetin programını şöyle bir hulâsa edip alelacele, âdet yerini bulsun kabilinden, bir mini program sunmakla Meclislere gereken saygıyı göstermiş oluyor musunuz Sayın Başbakan? Nasıl bir hulâsa ile gelirsiniz, siz buraya? Şimdiki programın dışında bir hareket yaptığınız zaman karşınızda daima dikileceğim, programınızda olmıyan şeyi yapıyorsunuz,

diye. Ama, siz diyeceksiniz ki, benim bu programım, 2'nci Demirel Hükümetinin programıdır. O zaman 2'nci Demirel Hükümetinin programı ise, 2'nci Demirel Hükümetinin programı haysiyetinde bir program yaparak bu Meclislerin onuruna lâayk bir şekilde takdimde bulunmanız göreviniz değil mi?

ÇALIŞMA BAKANI SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir Milletvekili) — 2'nci Beş Yıllık Plân.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — 2'nci Beş Yıllık Plân... 2'nci Beş Yıllık Plânı hatırlattığınıza teşekkür ederim, Sayın Öztürk. Öyle ise söylüyeyim.

Sizin, Hükümetinizin programı ile 2'nci Beş Yıllık Plânı burada madde, madde karşılaştırmış olursak siz diyeceksiniz ki, plân sapmaları içinde, fevkalâde plândan uzaklaşmış bir Hükümet olarak tarihte eşi az bulunur bir Hükümet olacaksınız. Siz neler söylediniz, neler yapıyorsunuz? Ben size hemen aklıma gelen bir, iki misal vereyim; bakalım ne buyuracaksınız?

FERİD MELEN (Van) — Plânı okumadılar ki...

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Siz, 2'nci Beş Yıllık Plânda hangi sektörlerle öncelik vereceğinizi söylediğiniz halde hangi sektörlerde geri kaldığınızı, İkinci Beş Yıllık Plânda hangi sektörlerin öncelik alabilmesi için hangi vasıtaları getireceğinizi söylediğiniz halde getirdiğiniz kanunlar tekliflerin neler olduğunu, İkinci Beş Yıllık Plânda bütçe anlayışınızın ne olacağına yazdığınız halde getirdiğiniz bütçenin İkinci Beş Yıllık Plânda tarif edilen bütçe ile uzaktan yakından ilgisi olup, olmadığını bana burada söyletmeye gerek var mı sanıyorsunuz? İsterseniz daha teferruata inerek söylüyeyim. Buraya getirdiğiniz Arsa Ofisi Kanununda, İkinci Beş Yıllık Plânda konut ihtiyacını karşılamak için halk tipi konut yaptırılacaktır, diye madde var olduğunu, gecekondu politikanızın yanlış olduğunu İkinci Beş Yıllık Plânın bilmem hanginci maddesinde vazıh bulunduğunu defalarca bu kürsüden ortaya koyduğum halde sayın grupumuzun hep şu hitaplarıyla karşı karşıya kaldım. “Görüyorsunuz ya, halk konutu diyor; onun anlamı aslında, bolşevikliktir. Konut demek yalnız halka mı aittir? Hayır, herkesin konuta ihtiyacı vardır. Böyle demiyeceğiz.” diye ısrar ettiler. Hükümetinizin mensubu Sayın Bakan da burada idi. Ben “Halk konutu” tâbirini koyduramadım, kanuna. Çünkü, siz halk lâfından ancak kürsülerde oy toplamak için, selâm göndermek için hoşlanırsınız. Halk lâfından işleminizde o kadar kolay, kolay halkla bağılı olamazsınız. Halk ile beraber olmadığınızı ela anlatacağım; size, şimdi sırası gelmişken.

Şimdi, başka bir şey söylüyeyim size, İkinci Beş Yıllık Plânla, hani siz program bütçe getirecektiniz. Halbuki siz, Türkiye'ye program bütçe yerine 10 ayda, 9 ayda nefesi tüketen bütçe türü getirdiniz, yeni bir bütçe icadettiniz. 9 ayda her şey bitiyor. Devlet felç, ödenek yok, kesik her şey. Acıkmış bütçe. Ona aldırımıyorsunuz, ben de aldırımıyorum. Çünkü, kapalı olduğu zaman yapacağınız şey bundan daha fena da ondan. Ama, 10'ncu ayda, 9'ncu ayda siz bütçeyi kesiyor musunuz, kesmiyor musunuz? Siz, açık finansmanla çalışmıyacağım, diye İkinci Beş Yıllık Plânda bağırıyorsunuz, İkinci Beş Yıllık Plânı siz yaptınız. Bugüne kadar açık, finansman-

sın bir bütçe getirdiniz mi, bir bütçe yılı geçirdiniz mi, açık, finansmansız? Söyler misiniz bana lütfen? Miktarı mühim değil, tek bile olmadığına eminim; ama, Hazineye borcunuz beş milyar, ama 1,5 milyar eliyorsunuz. Sizin, İkinci Beş Yıllık Plânda daha neler var, söylediniz. Siz, konut sektörünü durduracaksınız, sizin döneminizde konut sektörü tahmininizin çok üstünde ilerleme kaydetti. Neden mi? Sanmayın ki, yanlış tahmin ettiğiniz hayır, öyle bir ekonomi politikası güttünüz ki, hiç kimse elinde para bulundurmak ihtiyatsızlığı, ya da, yani böyle bir suç üstünde yakalanmış gibi bir hal içinde bulunmamak için hemen parasını konuta, ya da daha değerli şeylere yatırmak zorunda kaldığı için konut sektöründe başını tutamadığınızı, dizginine sahibolmadığınızı at gibi ilerliyor, konut sektörü ve siz kalkınma edebiyatını yaparken %6 bilmem kaç, %6 filân kaç, %7 derken, herkes zannediyor ki, ha, hakikaten herkesin cebine 10 lira yerine 5 lira daha girdi, yahut 10 lira yerine 16 lira girdi filân. Hayır, büyük apartman sahiplerinin cebine girdi, arsa spekülâtorlerinin cebine girdi. Sahil yağmacılarının cebine girdi, banka kedicilerinin cebine girdi, banka müdürlerinin cebine girdi, yabancı ortakların cebine girdi. Zannediyor musunuz ki, o 100 liranın 6 lirası benim cebime girdi. İşte Ziya Termen'in sefaleti ve benimle beraber yaşıyor. Siz o gelir dağılımının ne olduğunu millete anlatmıyacaksınız; gelir dağılımından tek kelime konuşmıyacaksınız “Biz geldik iktidara gayrisâfi millî hasılda şu artışlar oldu” diyeceksiniz. Oldu, ben de biliyorum, oldu, elbette oldu. Ne olacak zannediyorsunuz yani, 35 milyon Türk bütün gün oturup da güneşe bakıp Allah'ına mı yalvaracak, elbet bir şey yapacak, çalışacaktır. Ama, dereler nereye akıyor? Önemli olan soru budur. Biz size aldatmacada bulunuyorsunuz dediğimiz zaman bunu lütfen anlayınız, size biz gayrisâfi millî hasılda artış olmadı, demedik. Hiçbir önerimizde ya da eleştirimizde böylesine vahi iddia, böyle bir görüş ileri sürülmedi. Ama, artan millî gelirden hisse alan çok sevdiğimiz Müslüman vatandaşların hangisi kaç para alıyor, onu söyler misiniz lütfen? Söyler misiniz onu bana? Mühim olan bu. Şimdi benim ev sahibim bir buçuk sene evvel oturduğum katı “70 bin liraya sana satayım” dedi; benimle alay etme İlyas, dedim...

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Çok az istemiş...

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Şimdi, gene tekrar ediyor, aynı isteğini. E, peki, peki diyorum, kaç para? 125 bin lira. Nedir bu, ne oldu. Memurların cebine fazla para mı koydunuz, çiftçinin buğdayını daha fazla fiyatla mı satın aldınız? Esnaf daha çok mu para kazandı, işçinin yevmiyesi diyelim ki - toplu sözleşme tekniğinde bir miktar arttı - ama ne kadarı cebinde kaldı? Siz, bunların hesabını verebiliyor musunuz? Ama, ben biliyorum, nasıl ki sizi hürmetle karşılıyorum, insan olarak; nasıl ki, elinizin tersiyle 50 milyon lirayı itmiş bir kişi olduğunuzu söylüyorlar, işte o 50 milyon liraları cebine akıtanların kesesinde ziyade hâsıl oldu ve biz diyoruz ki, eğer bir ülke az gelişmiş ise o ülkede dağıtılan ekonomik fazla, bize açıkça hiçbir şey söylemiyorsunuz, yani yapıcı teklifte bulunmuyorsunuz, iste, açıkça söylüyorum, burada da var 45 sayfa, okuyacağım ve buradan da çok zor ineceğim.

Az gelişmiş bir ülkede eğer sosyal sınıflar arasında gelir dağılımı açısından şöyle bir manzara varsa, o memlekette kalkınma olmaz. Aracılar tefeciler, büyük top-

rak sahipleri havadan kazanç kazananlar, devleti sömürenler, mütaahhitler ekonomik fazlayı alıyorlarsa o memlekette kalkınma için gerekli sermayeyi tedarik etmek mümkün değildir. Gelir Dağılımı düzeni değişmedikçe yaratılan ekonomik fazla, yaratanın cebine girmedikçe 100 tane çimento fabrikası yapsanız, 500 tane elektrik santralı açsanız durum değişmez, diyoruz. Ve sizin, çok şükür, mektebimizden edindiğiniz malûmatla yeni yeni telâffuza başladığınız sosyal adalet tahakkuk etmez, diyoruz. Size yol göstermediğimizi mi söylüyorsunuz, tabii mevkiinizin büyüklüğü itibariyle lütfen okumak tenezzülünde bulunmazsınız, beş yıldan beri bu kürsüde, değerli arkadaşlarım hiç değilse buna şahadet ederler, C.H.P. adına bütçe tenkidi yaparım, ben yaparım arkadaşlarım yaparlar, - affedersiniz şimdi burada ben olduğum için, ben diyorum - hiç birinde kuru tenkid yoktur. (A.P. sıralarından “ıslak” sesleri) Hemen ne yapmak lâzım geldiğine dair büyük pasajlarla önerilerde bulunuruz. Ha, ne dersiniz söyleyeyim mi? Lütfen artık bunu bırakalım burada, kuru muhalefet yapmadığımıza son defa olarak delil vereyim de, bunu bırakalım. Biz deriz ki; sizin uyguladığınız biçimde bir ekonomi ile, sosyal politika ile bu memleketi kalkındırma babında bir adım ileri götüremezsiniz. Çünkü, kalkınma, iki ana temele dayanan bir sorundur. Bir, kalkınma, sosyal yapı değişikliğini, iki, mutlak bağımsızlığı gerektiren bir sorundur. Bir ülkede, bağımsızlık ve sosyal yapı değişikliğine yönelmiş bir ekonomi politikası uygulanmıyorsa, o ülkede fabrikaların adedi ne olursa olsun, dengeli hızlı sosyal adalete dayalı ve insanların tümünü mesut edecek, bahtiyar edecek, emeklerinin karşılığını verecek bir kalkınmaya giremezsiniz, bu sürece giremezsiniz, deriz. Süreç lâfını da birçok arkadaşlarımız yadırgarlar. Ben, bunu size kısaca hülâsa ettim, kalkınmanın bağımsızlık ve düzen değişikliği sorunu olduğunu lütfen kabul buyurmazsanız elbette biz sizin karşınıza çıkar bu tenkidleri yaparız. Ve ama, dersiniz ki; şimdi siz bize, “biz sizin önerdiğiniz ekonomik politikayı beğenmiyoruz” A!, yerden göğe kadar hakkınız var. Bizim önerdiğimiz ekonomik politikayı beğenmiyorsanız 1965’te mi iktidara geldiniz, 1969’da memleketin hali daha kötüye mi gitmiş, o zaman bizim ekonomi politikamızın uygulanmadan, haklı olduğunu sizin ekonomi politikanızın uygulaması sonucu ile ispatlamış oluruz. Soruyorum şimdi, 1970 yılında, artık komünistlik kabul edildiği için söyleyeyim, sosyal sınıflar açısından Türkiye’nin durumu nedir? Sosyal sınıfların mücadelesi ne haldedir? Sosyal sınıflar, sizin sandığınız ve önerdiğiniz gibi, barış içinde midir? Yoksa, her kesimde seviye seviye, değişik değişik birtakım büyük hareketler mi oluyor. Bakınız, sayın iktidar ne kadar tuhaf denecek zihniyet içinde olduğunuzu size şimdi bir sosyal hâdisle ile ispat etmeye kalkacağım.

Siz, oldum bittim, gençlik hâdiselerine anarşistlerin hareketleri ki, vardır anarşist gençlikte vardır, gençliğin içinde anarşizan da vardır.

Kabul, kötü sıfatı hemen nitelerim. Konuşmamda da söylemiştim. Bunlara, sosyalist, komünist bir toplum yaratmak için ihtilâl çıkışları nazarı ile bakıyorsunuz, tüm gençlik hareketlerini böyle vasıflandırıyor sunuz. Ve anlatacağım, bu gençlik hareketlerinde susturmak için hangi yollara başvuruyorsunuz. Toplumsal huzursuzluğu nasıl derinden yaratıyorsunuz. Biz ise gençlik hareketlerini tümü-

nü birden anarşizan hareketler, ya da sosyalizmi, komünizmi ihtilâlle getirmek isteyen grupların hareketi gözü ile bakmıyoruz. Çünkü, bizim bir kısım anarşizan veya doktriner temayüllü insanların hareketini takbih ediyoruz, kabul etmiyoruz. Fakat, tüm gençliğin hareketlerini iyice anlıyoruz. Gençlik, bağımsızlık savaşı veriyor. Türk Ekonomisinin bağımsızlığını kaybettiği endişesi içinde savaş veriyor, kelle veriyor. Nedir bu bağımsızlık savaşı? Proleteryanın bağımsızlığı değildir. Bağımsızlık savaşı; sermayenin korunması, Türk sermayesinin yabancı sermaye eline düşmemesi, Türk sermayesinin yabancı sermaye altında ezilmemesini temin eden savaştır, bu bağımsızlık savaşı. Gençler, sermaye için ölüyorlar, proleterya için ölmüyorlar. Proletaryayı sevmiyorlar. Bağımsızlık, adı üstünde. Türkiye'nin tarihinde geçirdiği tecrübe var. Başka ülkeler, 1839'dan evvelki, Büyük Reşit Paşalardan sonraki ve ondan evvelki zamanlarda, yabancı ekonomik güçler ta can evinden yakalamışlar, tutmuşlar. Atıncaya kadar asırlar geçmiş, büyük Atatürk'ler icabetmiş. Büyük bağımsızlık savaşı verilmiş. O savaş, titizlikle neticeleri korunmuş bir savaş olarak ta 1950'lere kadar sürdürülmüş. Fakat, 1950'lerden sonra süratle büyük kan pahasına kazanılan bağımsızlık yitirilmeğe başlanılmış.

Petrollerde, madenlerde, sanayide, ticarette umumiyetle iktisadi hayatın en önemli dallarında Türkiye, gittikçe artan bir hızla bağımsızlığını kaybeder olmuş, ilk bağımsızlık mücadelesi petrol emperyalizmine karşı başladı bu memlekette. 1963'de C.H.P. yönetiminde, onun arzusu ile...

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabîi Üye) — Sanayi Bakanına karşı.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Sanayi Bakanına karşı, evet Sanayi Bakanına karşı. Emperyalist petrol şirketlerine, çok kuvvetli, çok milletli emperyalist petrol şirketlerine karşı ilk bayrağı açan gençler o günden bu güne zaman zaman petrol konusunda, zaman zaman yabancı sermaye konusunda, zaman zaman dış krediler konusunda veya özellikle kimi sene patent hakkı, üretim usulü, teknik yardım sermaye v.s. gibi Türk ekonomisini can evinden yakalamış yabancı ekonomik güçlere karşı sürdürülmektedir, ekonomik bağımsızlık savaşı.

Şimdi, ben sizi Türk Gençliğini anlıyamamakla, Türk Gençliğinin de mahviyetkârlığından kurtularak “Ey sermaye sahibi, gaflet uykusunda olanlar, biz sizin paracıklarınızı, malcıklarınızı, canınızın yongası mallarınızı, başkalarının eline düşmesin diye koruyoruz” demeğe davet ediyorum. Meseleyi açıkça koydum, bulutlu değil. Proleteryanın vatani yoktur, derler. Proleterya namına bağımsızlık savaşı yapılmaz. Bir ülkenin ekonomik varlıklarının başkalarının eline düşmesi tehlikesi karşısında bağımsızlık savacı verilir. Benim anladığım kadarı ile sayın sözcü “Liberal, karma ekonomi” diyor. Sayın sözcü bu gençlerin hareketini, nam nimet sayar, onları bağrına basar. Ama, dediğim gibi giderek, bağımsızlık savaşının nereye varacağını bilirler. Sermayeden, daha doğrusu her türlü kanun, nizam, kural, insaf, merhamet tanımayan insan sömüren bu merkantil sermayeden yana olanlar bu mücadeleyi anlamamakta bir dereceye karlar haklıdırlar, neden, çünkü, bu mücadelenin giderek kendi iç dalaverelerine de el atmak sonucuna varacağını

bilirler, işbilmişçilik dümenini bozacağını bilirler, işbirlikçi sermaye işbirlikçi ekonomi adamlarının çıkarlarını yok edeceğini bilirler. Neyin? Bağımsızlık savaşının.

Evet, açık konuşuyorum, Türkiye’de C.H.P. olarak bağımsızlık savaşı vermiş bir parti olarak, gençlerin buna matuf olan hareketini anlıyoruz, kabul ediyoruz, bağrımıza basıyoruz ve Türk Ekonomisinin bağımsız olmasını da, proletaryayı ya da bilmem ne nizamını değil, ama Türk sermayeni korumak için tasvibediyoruz. Yalnız bununla kalmıyoruz, giderek bu bağımsızlık savaşının iç düzendeki büyük bozuklukları, büyük vurgunları, aracı, tefeci vurgunlarını yok etmeye kadar devam etmesi için arkasında bulunacağız. Bu şartlar altında bu hedefe yönelmiş olarak, bunu burada tekrar tescil ediyorum. *(Alkışlar)*

Şimdi, eğer gücüm yeterse, Sayın Başbakanın bir özenle programa aldığı bir konuyu, tekrar ediyorum gücüm yeterse, niçin eleştiriyoruz, onu izaha çalışacağım. Sayın Başbakan, hükümet programında başta hulasaten her şeyi arz ettiği halde, din ve vicdan hürriyeti üzerinde özenle duruyor. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, Türkiye’de birçok yanlışlıklar komedyası konusu arasında bir de bu din konusu vardır. Türkiye’de hakikaten yanlışlıklar komedyası çoktur ama bir tanesi de budur.

Şimdi, öyle görülüyor; daha doğrusu öyle gösteridir ki, C.H.P. ne zaman din ve vicdan hürriyetinden bahsolunursa, orada, o yerde, o sırada bir reaksiyon gösterir bir titizlik gösterir. Bu da şimdi halka tercüme edilir, “görüyorsunuz ya bu C.H.P. lâiklik adı altında din aleyhtarlığı yapar.” Oysa, biz mütemadiyen sizin din ve vicdan hürriyetinizi hiçbir baskıya, hiçbir müdahaleye meydan bırakmaksızın korumak için elimizden geleni yaparız ve C.H.P. ile bu sahada mütemadiyen boğuşuruz.” derler, Ve böylece bir komedi oynarlar. Bizi, hakikaten halk gözünde dine karşı imiş gibi bir tutum ve davranış içinde göstermenin, helecânı, telâşı, arzusu, hevesi, vazgeçilmez can okşayıcı davranışı içine girerler. Oysa biz, din ve vicdan hürriyetinin ne olup ne olmadığını, bir milletin haysiyetine, bir milletin insan olma haysiyetine erişmesi noktasından ele alarak gerekli değeri vermişizdir. Tarih boyunca bunu göstermişizdir. Bize göre aslında din ve vicdan hürriyetini mütemadiyen ağızda sakız gibi çiğnien iktidarların ülkeye büyük, ama büyük zararları olmaktadır. Ortada hiçbir dinsizlik veya vicdan hürriyetine müdahale olmadığı halde, mütemadiyen din ve vicdan hürriyetini korumak görevi ile kendini, sanki ilâhi bir misyonla görevlendirilmiş gibi, takdim etmek millete büyük kötülük yapmaktır. Neden mi, çünkü, din ve vicdan hürriyetine tasallut olmadığı halde tasallut varmış gibi göstererek, halkın bir kader içinde, üstesinden gelemeyeceği bir ilâhi kader içinde yaşaması, bir tevekkül içinde büzülmesi, kendi hayat şartlarını değiştirmek için yapacağı her hangi bir çıkışın, dine ya da ilâhi kurallara aykırı bir çıkış olduğu kanısını vermek ve böylece halkı mütemadiyen tevekkül, kader, kısmet gibi birtakım çoktan yeterliğini yitirmiş kurallar içinde tutmak ve öbür tarafta halkın kurtuluşunu, halkın kendi haysiyetine yaraşır bir hayat düzenine ulaşması için, kendirini saran çemberi kırmasını öngören partilere, özellikle Halk Partisine vazifesinde müşkülât çıkarmak için yaparlar. Halk, bir gün gelecek diyecektir ki; “neden dolayı mütemadiyen din ve vicdan hürriyeti üzerine nutuklar söylersiniz ve bunun bir hâmisi olarak gözükür-

sünüz, kim bizim dinimize müdahale etti, kim bizim vicdan hürriyetimize el attı ki, siz mütemadiyen bundan bahsediyorsunuz? Öyle anlıyoruz ki, sizin bir şüphemiz var. Bizi kurtarmak istiyen kaderden ya da kismetten ya da ilâhi düzen budur bizi aldatmaktan, sizi menetmek istiyen partiler var. Her halde onlara mâni olmak için bunu yapıyorsunuz” diyecekler. Bunu izah etmek çok kolay ve halk bunu yavaş yavaş anladı, Geçen gün bir gazetede gördüm; bir kasabada C.H.P.’ni dinsizlikle suçlayan kişiler ve kasabadaki C.H.P.’li bir şahıs; “bre Ahmet, beni tanırsın, beş vakit namazında bir adamım. Bizim idare heyetinde 9 kişi var, 6’sı Cuma namazını kaçırmaz, beş vakit namaz kılar. 3’ü ikişer defa hacca gitti. Bre utanmaz mısınız, hâlâ mı bize dinsiz dersiniz” dedi diye bir yazı okudum. Halk bunun böyle söylemenin seviyesine gelecektir ve siz o zaman, işte o zaman bu halkı uzun yıllar; kadercilik içinde, kısmetcilik içinde; “ilâhi düzen bu kadarına müsaade ediyor, hakkın budur senin krediden 860 lira alman Allah’ın emridir. Benim 19 milyon lira almam da Allah’ın emridir” dedirtmek için uğraştığınızı halk anlayacaktır. Din ve vicdan hürriyetinin bu yolda kullanıldığını, anlayacaktır ve anlamaktadır.

Sayın sözcü diyor ki; “memleket kan ağlıyor, Hükümet bekliyor. Buna rağmen siz muhalefet partileri Hükümetin kurulmasını engelliyorsunuz”. Bu memleketin kan ağladığını bilmem ama, çok af edersiniz, uzun yıllardan beri birçok sınıfın anasının ağladığını biliyorum. Çünkü, birçok sınıfları, sizin bu sürdürdüğünüz, bu merkantil düzen içinde, birçok sınıflar emeklerini yok pahasına sömürücülere ve soygunculara, kaptırıyorlar ve her gün evlerde hakikaten analar ağlıyor. Siz Hükümet olarak 20 gündür iş basında değil misiniz? Benim gördüğüm kadariyle Başbakan da, Bakanlar da mütemadiyen: “Biz işimize devam ediyoruz” diyorlar. Şimdi; asıl, kanaatimce, kan ağlandığı dönem bu dönem değil. Bundan sonra şayet Demirel Hükümeti güvenoyu alır da işbaşına geçerse kan ağlamayı o zaman seyret sen. Çünkü çok yakında kâhin değiliz, bir şeyler görebiliriz. Çok yakında devalüasyon dedikleri belâya, zaten içinde bulunduğumuz ekonomik durgunluğa, daha giderek, ihracat - ithalat tıkanıklıklarına, döviz transferi zorluklarına, yatırım faaliyetlerinin za’fa uğramasına hayat pahalılığına her yerde suiistimallere, suiistimallere ve suiistimallere sahne olacak, bu ülke. Hadi öyle ise söyleyiniz bana lütfen, temin ediniz bana, yarın yahut öbür gün güvenoyu aldınız. “Pazartesi gününden itibaren Türkiye de hiç kimse rüşvet almıyacaktır. Türkiye’de bütün dış ödemeler gününde yapılacaktır. Türkiye’de bütçe açıkları zinkadak duracaktır. Türkiye’de ödemeler zamanında yapılacaktır. Türkiye’de Hazine borçları ödenecektir. Türkiye’de sosyal sınıflar arasındaki mücadele bitecektir. Türkiye’de memurlar aklıktan gebermiyeceklerdir, - açık söylüyorum bu tâbiri - Türkiye’de çiftçiler 80 kuruşa bir kilo buğday satıp 60 bin liraya traktör almıyacaklardır. Montaj sanayi yüzünden Türkiye şu kadar parasını dışarıya vermiyecektir. Hammadde darlığı yüzünden fabrikalar kapanmaktan kurtulacaktır. Türkiye’ce herkesin geliri artacaktır. Türkiye’de eğitimde bütün düzen bozuklukları giderilecektir. Herkes, çoban çocukları dâhil, üniversitelerde okuyacaklardır. Türkiye de ağır sanayi kurulmasıyla Rusya’dan 386 milyon doları almadan dahi biz başarı göstereceğiz. Türkiye’ye bilmem hangi sanayi kurulması için Amerika’nın şartlarını kabul etmiyeceğiz, elimizin tersiyle

iteceğiz.” deyin. Memleketin kan ağladığını mı, yoksa memleketin bundan sonra mı kan ağlayacağını yakında göreceğiz. Doğru muhalefet yapalım; peki, ama biliyoruz ki, bu böyle olacaktır. Söyleseniz bana Sayın Sağlık Bakanı, - Affedersiniz böyle konuşulmaz bilirim ama - söyleseniz bana yarından tezi yok artık her Türk, hangi ekonomik bünyede olursa olsun, bir Devlet hastanesinin kapısına gittiği zaman derhal alâyı vağlâ ile karşılanıp başköşede yatağa yatırılıp, ameliyatı bedava yapıp onu sıhhate kavuşturacak bil- düzen getirecek misin? Bu düzen, bu ülkede yaşandı. Sonradan bu hale geldi. Sizin iktidarınız zamanında geldi. Şimdi artık, milletvekillerinin ceplerinde, yanılmıyorsam, Sayın İzmir Senatörünün cebinde de bir tane var. Gittiği hastanede kendisinden istenen paranın azameti karşısında - gayet itibarlı bir adamın imzasını taşıyor o mektup - paranın azameti karşısında: “Eh ölmekten başka çare yoktur, dedik ve çocuğu geriye getirdik.” diye mektup var. Kaldı ki, herkesin elinde var. Ben de hasta oldum, yattım. Neler çekiyor insanlar? Sonra da kalkıyorsunuz işte Türkiye’de sağlık şöyle yapılacaktır, Türkiye’de sağlık bir zaman bir noktaya getirilmişti. Fakir fukara dahi istifade ediyordu. Ama, üstüste. Ama, bir yatakta 3 kişi. Parasız tedavi sistemi vardı. Şimdi, Türkiye’de sağlık sistemi o halde ki, ancak, gelirleri yüksek olanların erişebilecekleri lüks oldu. Bakalım gelsin Sigortalar Kanunu göreceğiz.

Türkiye’de âmme hizmeti gören memurlar için nihayet yıllardan beri “Sözümüz senettir.” teraneleri içinde her gün geriye bırakılan bir palyatif tedbire, geçici bir tedbire başvurulacağı müjdesini programdan okuyoruz ve memurların hepsi şimdi heyecanla A.P. İktidarının getireceği Personel Kanununa muntazırdır. Onu beklemektedir. Hemen söyleyeyim; muhtemeldir ki, A.P. sadece bir miktar maaş zammını öngören bir kanun getirsin. Ama, Türkiye’nin ihtiyacı bu mu ve Türkiye’nin ihtiyacının bu olmadığı İkinci Beş Yıllık Plânda yazılı değil mi? İkinci Beş Yıllık Plânda, “Personel reformu yapılacaktır, Mehtap projesi uygulanacaktır.” ya da buna benler birtakım sözler var mıdır, yok mudur? Siz, memurların maaşına bir miktar zam yapmak suretiyle Türkiye’deki düzen bozukluğunu, ki çek ikrar ediyorsunuz bunu, programınızda var, kendinizi bu yolda bir şey yapmış sayacak mısınız? Mümkün mü? Hizmet teminatı getirebiliyor musunuz Hizmetler arasındaki gelir farklılıklarını kaldırabiliyor musunuz? Memura da bu ülkede ekonomik faaliyette bulunan kimse gözüyle bakabiliyor musunuz? Yani ona Kapıkule yerine bir faaliyet sahibi kişi gözüyle bakabiliyor musunuz? Yoksa bugünkü şartlar altında gırtlığa kadar enflasyona batmış bir piyasa düzeni içinde memur maaşlarına birçok vaitlerden sonra üç, beş kuruş zamlarla iktifa ederseniz, “memurları refaha ulaştırdık dediniz” zaman muhalefet olarak karşınıza çıkıp hadi efendim, bu refah değildir, bu geçici bir tedbirdir, memurların ya da Devlet idaresinin asıl ihtiyacı reformdur, düzen değişikliğidir diye cevap verirsek kırıcı, yapıcı olmıyan, saldırgan muhalefet mi oluruz? Buradan beyan etmenizi isterim. “Evet, memurlar kesimine getireceğimiz kanun ile personel reformu yapacağız” diyeceksiniz ve esasları beraber saptayacağız, memurlar kesimi de böylece kurtulacak. O zaman eğer size teşekkür etmezsek muhalefet görevimizi yapmamışlığı kabul edebiliriz.

Bunun gibi Türkiye'nin içinde bulunduğu düzen bozukluklarını ve Adalet Partisi iktidarının olumsuzluklarını dile getiren Heket raporu, ismini bilmem, Yeni Gazete öyle yazıyor, Hükümete tevdi edilmiştir. Mister Heket Türkiye'ye borç veren Konsorsiyumun Genel Sekreteridir. Bu rapor Hükümetin elindedir. Şimdi, Sayın Başbakandan rica ediyorum. İngilizce bildiklerine kaaniim, burada gelsinler, Mister Heket'in raporunu baştan aşağı okusunlar. Bakalım muhalefet olarak biz Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu nitelerken meselâ enflasyon olup olmadığını söylerken, ya da bütçe açıklarının bu memleket ekonomisine verdiği zararı ifade ederken ya da sınıflar arası dengenin bozukluğundan bahsederken ya da yatırımların geç kaldığından bahsederken, finansman açıklarını ileri sürerken, dış yardım ve kredilerin iyi kullanılmadığını ifade ederken, plâncıların hataya düştüklerini söylerken haklı mıyız, haksız mıyız? Kendi memleketimizin istatistiklerle uğraşan dairelerine müracaat ederek verdiğimiz delilleri kabul etmiyorsanız, ki etmediğiniz belli, lütfen bu Mister Heket'in raporunu burada dile getiriniz. İsterseniz size o raporun birkaç bölümünü göstereyim.

Konsorsiyum Genel Sekreteri ikaz etmiş bizi raporla: Fiyat artışları mâkûl istikrar sınırını aşmıştır, enflasyonist gelişmelere karşı dikkatli olunmalı, yatırım hızını azaltın, plâncıların hataları, 1969, Türkiye için talihli bir yıl olmamıştır, enflasyon baskısı artabilir, hububat ve saire durumundan, yatırım hacmiden bahsederek bir miktar bilgi vermiş.

Türkiye'ye ikinci bir Türkiye kattığı iddiasında bulunan Demirel'in aslında Türkiye'yi küçülttüğünü, Türkiye'de yaşayan büyük insan çoğunluğunun Demirel Hükümeti zamanında gelirinin, büyük bir kısmını kaybettiğini ve Demirel hükümetlerinin ısrarlı her türlü uyarmaya kulağı tıkalı politikalarını yürütmekte devam etmesi takdirinde Türkiye'nin içinde bunaldığı ekonomik, sosyal krizden kurtulmasının mümkün olmadığını ve Türkiye'nin kurtuluşunun, Başbakanlık gücü olan bir kişinin kuracağı Hükümete gittikçe bağlı olduğunu tekrar etmeme müsaade ediniz.

Sayın Başbakanı dinledikten sonra tekrar bu kürsüde her sözüne teker teker cevap verme vazifesiyle kendimi görevli sayarak şimdilik yalnız Adalet Partisi sözcüsüne cevap arz ettiğimi beyan eder, Türkiye'nin bugün içinde bulunduğumuz bunalımın çözümünün ancak başka bir Başbakan idaresinde kurulacak Hükümete bağlı olduğuna inancımızı tekrar ederim.

Saygılarımla. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Muhterem senatörler, muhterem gruplar adına yapılan konuşmalar bitmiştir. Bu defa şahısları adına konuşacak sayın üyelere söz vereceğim. Bundan evvel sayın üyelerin sıralarını bilmeleri için sıralarını okuyorum efendim: Sayın İşmen, Sayın Öztürk, Sayın Tuna, Sayın Köker, Sayın Bingöl, Sayın Orhon, Sayın Özmen, Sayın Akça, Sayın Özer.

Sayın İşmen buyurunuz, efendim.

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, sayın senatörler; müzakere konusu olan Hükümet programı bundan üç-dört ay önce Yüce Senatoda eleştirilen programın bir özeti olduğu bilinmektedir. O zaman bu program hakkındaki temel görüşlerimizi açıklamıştık. Bunları tekrarlıyacak değilim. Ancak, bu programın memleketimizin temel meseleleriyle hiçbir gerçek ilişki halinde olmadığıнын delillerinden birisini Adalet Partisi iktidarının kendi içinde düşmüş olduğu bunalım olduğunu belirtmek isterim.

Kaldı ki, biz memleketimizin her kesiminde iktidarın bir bunalım içinde olduğunu ve memleketin her kesiminde bunalıma sebeb olduğunu görüyoruz. Bugünkü durumu kısaca gözden geçirelim.

Amerika'nın dümen suyunda yürütülen dış politika ulusal çıkarlarımızla asla bağdaşmayan sonuçlarıyla Türkiye'yi başta Amerika olmak üzere Batı emperyalizmine karşı çetin millî kurtuluş savaşları veren halklarla ters çizgiye düşürmekte ve bundan da kötüsü, her an vahim ve fakat kaçınılması mümkün olmayan tehlike ve maceraların sınırında tutmaktadır.

Amerika ve NATO'ya bağlanmış savunma stratejimiz ve buna uydurulan savunma gücü sorunumuz mevcudolanlarla ilâve olarak son zamanlarda ciddi endişeler duyulacak yeni gelişmeler karşısında bulunmaktadır. Yeni hava üsleri, Mirage uçakları ve savaş gemileriyle hızla silâhlanan Yunanistan karşısında Türkiye, millî savunma politika ve stratejisini ve silâhlı kuvvetlerinin donanımını NATO'ya ve Amerika'ya hüsnüniyetle bağlamış olması sonucu, yurdun savunması için gerekli çizginin çok gerisinde kalmaktadır. Bu gelişmeler Kıbrıs sorununun müzakerelerinde ve çözümünde Türkiye'yi daha zayıf bir duruma sokacaktır.

Kıbrıs sorununun âdil ve ada haklarının gerçek ihtiyaç ve çıkarları yönünde bir çözüme bağlanabilmesi ümitleri, iktidarın aciz ve sorumsuz tutumu yüzünden yerini haklı bir karamsarlığa bağlamaktadır.

Sayın senatörler; A.P. iktidarı, emperyalizmin çıkarlarına uyumlu dış politika-sıyla Orta-Doğu bunalımının dünya barışını tehdideden bir yönde gelişmesinde göz yumar ve hattâ katkıda bulunur bir yoldadır. Emperyalizmin Orta-Doğu'daki jandarmalık rolünü, üslenmiş saldırgan İsrail'in desteği ve koruyucusu olan Amerika Orta-Doğu bunalımını bu bölgedeki emperyalist emellerini sürdürmek amacı ile durmadan körüklemekte ve barışçı çözüm yollarına karşı çıkmaktadır.

Amerika'nın Türkiye'deki üsleri, bunalımın bu aşamasında bir tehdit aracı, bunalımın yeniden daha büyük bir savaşa yol açması halinde son derece gereksiz bir tehlike kaynağı ve niteliklerine sahip bulunmaktadır. Türkiye İşçi Partisinin bir üyesi olarak ülkemizin tam ulusal bağımsızlığına sahip olabilmesi, ulusumuzun iradesi dışında maceralara sürüklenmesi için ikili anlaşmaların feshedilmesini, Amerikan üslerinin tasfiyesini, NATO'dan çıkılmasını sadece ve yalnız kendi savunma ihtiyaçlarımızın gereklerine göre kurulacak bir ulusal orduya sahibolmamızı hayati zorunluklar olarak gördüğümüzü bir kere daha belirtmeyi görev biliyorum. İktidarın seneleri aşan müzakerelerden sonra yapmış olmakla övündüğü bütün ikili

anlaşmalara esas olacağı söylenen, temel anlaşma, Amerika ve NATO üs ve tesislerinin ve ikili anlaşmaların Türkiye için bir tehlike kaynağı ve milli bağımsızlık ve egemenlik haklarımıza aykırı olma niteliklerini değiştirmemiştir. Bugün de nükleer başlıklı silâhlar ve her an harekete hazır bekletilen uçaklar Amerika'nın emri ve kumandası altındadır. Bir savaş halinde kentlerimiz nükleer saldırılara ilk hedef olarak ve bütün Doğu bölgemiz nükleer bir alan haline gelme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Sayın senatörler, Türkiye ekonomisi yıllardır sürdürülen dışa bağılılık sonucu yabancıların kontrolü altına sokulmuştur. Türkiye, bugün dış borçlar belâsı, yabancı sermaye yatırımları soygunu, dış yardımsız yaşayamıyacağımız yolundaki zillet felsefesi içinde, bağımsız bir ekonomi politikasını izliyemez ve dışa danışmadan karar alamaz bir hale getirilmiştir. Türkiye, bugün yeni iç ve dış yardımlar alabilmesi ve ekonomisini kör topal yürütebilmesi, yabancıların baskı ve taleplerine boyun eğme şartına bağlı bir memleket durumundadır. İktidar, Türkiye'yi Avrupa kapitalizminin tam bir istismar alanı durumuna getirecek ve kendi çaba ve olanaklarımızla sanayileşmemizin ümidini yok edecek olan Ortak Pazara girme çabası içindedir. Türkiye, karanlık bir geleceğin eşiğine getirilmiş bulunmaktadır. Ortak Pazara girme çabaları Türkiye için bir avuç vurguncu zümrenin çıkarları uğruna alınmış bir intihar kararıdır. Sanayileşme yolunda yıllar yılı gerçek bir gelişme sağlanamaması sonucu her yıl artan nüfusumuza yurt içinde çalışma ve yaşama olanağı bulunmamakta yüzbinlerce insanımız yabancı diyarlara ihracedilmektedir. Hâkim sınıfların Türkiye'nin sorunlarını çözmekteki azim ve yetersizliğinin somut örneklerinden birisi de şüphesiz budur.

Sayın senatörler, köhneleşmiş bir ekonomik ve sosyal yapının ve bu yapı üzerinde kurulu olan soygun düzeninin yürütmeye çalıştığı ekonomik ve sosyal politikaların, yurt gerçeklerine ve ihtiyaçlarına yüzde yüz ters düşmesi, sayısız bunalımlarla kendini ortaya koymaktadır. A.P. iktidarı, toplumumuzu içine sürüklediği ekonomik ve sosyal çıkmazın yarattığı bunalımlar karşısında, Anayasa dışı baskı metotlarına müracaatin dışında, bir çare bulamamaktadır.

Devrimci işçi sendikalarına yapılan baskılar, grev hakkını kısıtlamak teşebbüsleri, öğretmen kıymı, üniversiteler konusunda sorumsuz tutumu ve devrimci gençliğe yapılan baskılar, memurlara reva görülen haksız muameleler, şiddet politikası eğiliminin açık örnekleridir. Bunların en önemlisi, yeni Sendikalar ve Grev Kanunu tadil tasarılarıyla yeni devrimci sendikalar kurulmasını önleyici ve mevcutlarını kapatıcı yolda adım atılmış bulunmasıdır. Böyle bir tasarlama, iktidarın totaliter eğilimlere yöneldiğinin tipik ve mutlak, karşı koyulması gereken bir geriye götürme teşebbüsüdür.

Sayın senatörler, bozuk eğitim sisteminin bütün kötülükleri her geçen gün arttığı ve yurdumuzun geleceği için vahim sonuçlar yaratıcı niteliği de devam ettiği halde, hâkim sınıflar ve onların aracı olan iktidar, eğitimin her kesiminde, ikili yozlaştırıcı bir gelişmenin bizzat tahrikçisi ve yürütücüsü durumundadır. Bunu, ilkokuldan üniversiteye kadar resmî, özel okul ikiliği, Anayasamızın 153'ncü madde-

sine aykırı şekilde, lâik ve akılcı eğitim ile, karanlık Ortaçağ eğitimi ikiliği şeklinde somutlaşmış olarak görüyoruz.

İşsizlik artmakta, hayat pahalılığı büyük halk kütleleri için dayanılmaz bir duruma gelmiş bulunmaktadır. İçinde bulunulan ekonomik krize çare olmak üzere, emekçi halka yeni yeni vergi yükleri yükletilmesi ve hizmet yatırımlarının kısılması teşebbüsleri emekçi halkımızın içinde bulunduğu geçim sıkıntısını daha da ağırlaştıracaktır. Oysa, Hükümet programında bu meselelere çare olabilecek hiçbir tedbir yoktur. Hattâ bunun da ötesinde, Hükümet bu meseleleri doğru olarak görmek olanağından da yoksundur ve bu, büyük sermayedar sınıflarının etkisinin doğal bir sonucudur.

Sayın senatörler, Türkiye İşçi Partisi bütün bu meselelerin; dışa bağımlı sermayedar sınıfların yönetimden uzaklaştırılması ve yönetime işçi ve emekçi sınıfların ağırlıklarını koydukları zaman çözümleneceği inancındadır. Bütün bu nedenlerle Hükümete ret oyu kullanacağını Yüce Kurula arz ederiz.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Anayasada sınıf var mı? Anayasayı okusanıza!

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Komünist nağmeleri.

BAŞKAN — Muhterem senatörler, konuşmaların müddetle takyidedilmesi hususunda bir önerge vardır, okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

Kişisel görüşlerini belirtecek konuşmacıların 10 dakika ile mukayyed olmasını arz ve teklif ederim.

(Balıkesir) Nuri Demirel

BAŞKAN — Önerge üzerinde söz isteyen sayın üye?

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, buyurun.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, gruplar görüşlerini arz etmişlerdir. Bu kadar üyenin içinde 3-4 kişi söz almıştır. Bu arkadaşlarımızın en çok konuşacağı belki 20-25 dakikadır. Bunu 10 dakika gibi bir zamanla kısıtlamak; gerçekten, senatörlerin bu husustaki müspet fikirlerini söylemekten menetmek demektir. Oysaki elimizdeki Hükümet programının daha da aydınlığa kavuşturulması, hattâ kalan sözcülerin çoğunun A.P.'li arkadaşlarımız tarafından olması bakımından daha, daha güzel fikirlerin ortaya çıkması, eleştirilmesi bakımından ben, şahsan bu 10 dakikalık kısıtlamayı hakikaten yersiz ve zamansız bulu-

yorum. Henüz bir kişi konuşmuştur. O bakımdan Muhterem Heyetten bu önerge-
nin kabul edilmemesini istirham ediyorum.

Saygılar sunarım,

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Önerge aleyhinde konuşulmuştur, önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir, efendim.

Sayın Öztürk, buyurunuz efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Çok az oluyor, çok... Bari üç dakikaya indirin de selâm verip inelim.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, saat 17'yi 30 geçiyor efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri; bir ay önce Meclisin oy çoğunluğu ile bütçesi reddedilen Sayın Süleyman Demirel Hükümeti, demokrasinin gereği olanı yapmış, Millet Meclisinin güvenini yitirdiğini görerek istifa etmiştir. Bir ay kadar süren Hükümet buhranından sonra Meclisin bu kararı ile zıtlaşırçasına aynı elemanlar ve aynı zihniyet ve aynı programla, bilemediğimiz bir düşüncenin zebunu olan bir anlayış ve davranış içerisinde, tekrar Yüce Meclisin karşısına dikilmiştir. Bu durumu, demokrasimiz için hayırlı bir âlâmet saymıyoruz.

Meclisle ve onun idaresi ile zıtlaşmak, bir kişinin şahsiyetini Meclisin karşısında görmek, aslında ulusun bütünü ile ve sağduyusu ile zıtlaşmak demektir. Hele, bu zıtlaşmayı, hilei şerle elde edilen üç, beş milletvekilinin oylarına güvenerek, sürdürmek demokrasiyi çürütmek ve cılk etmek demektir. Çeşitli şaibeler altında güvenoyu sağlamak...

BAŞKAN — Sayın Öztürk...

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Kesmeyin konuşmamı, Sayın Başkan. 10 dakika vermişsiniz, müsaade edin de...

BAŞKAN — Kestiğim müddeti ilâve edeceğim. Bu kürsüde yüce milletimizin menfaatine olan bütün sözler söylenecektir. Yalnız bütün senatör arkadaşlarımız, zatiâliniz de başta olmak üzere, Yüce Senatonun ve Parlâmentonun itibarından bahsederiz. Bu itibarın elde edilmesi önce karşılıklı konuşma adabında asgari müştereklerde birleşmekle mümkün olur. Zatiâlinizden rica ediyorum, üslûbu beyanda sert olmayınız, iki dakikalık bir zamanınızı aldım, ilâve edilecektir.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkanım. Söylediğim kelimeler Türkçedir. Anlamaya çalışınız Sayın Başkan. (A.P. sıralarından "Ooo" sesleri)

Çeşitli şaibeler altında güvenoyu almak için yapılan transferlerin yabancı basında bile profesyonel futbolcu transferlerine benzetilerek karikatürize edilmesinin Türk Parlâmentosuna, Türk demokrasisine gölge düşürecek bir anlam taşıdığını sanıyorum. Bunun müsebbibi de şüphesiz ki, Sayın Demirel'dir...

Demokrasinin bir fazilet rejimi olduğunu unutarak Hükümet kurmak için oy sağlayacağım diye halkın dilinde revaç bulan “Mebus pazarı” yaratıldığının ve ücra köylere kadar dedikodusunun ulaştığının Sayın Süleyman Demirel her halde bundan bihaber değil, haberdardır.

Bu şaibeler, üç aşağı, beş yukarı kurulacak bir Hükümet, daha önceden yara almış ve güçsüz bir Hükümet olacağı gibi, Sayın Demirel’in, Başbakan olarak daha çok yıpranmasına sebeb olacak ve demokrasimiz de büyük çıkmazlara doğru kıratla yarış haline girecektir.

Kardeşlerinin adlarının arsa ve kredi yolsuzluklarına karıştığı bir Başbakan adayının Hükümeti kurmasının demokrasiye getireceği zarar, sonradan nasıl gide-rilecek ve nasıl önlenecektir. 702 bin liraya alınan bir arsanın ipotek edilerek bankadan 11,5 milyon lira kredi alınması bu arsanın değerinin ve öneminin ne olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, 26 milyon değil de 19 milyon lira kredi almanın ifade edilşinin de üzerinde durulacaktır.

Sayın Süleyman Demirel hakkında Meclis soruşturması istenmiştir. Gündeme alınmış ve müspet deliller gösterilmektedir. Burada bunları sayacak değilim ama kardeşleri Başbakan olan kimseler hakkında, Devlet memurları ve banka müdürleri olarak her halde, korkmadan, çekinmeden, ekmeğinden olmak pahasına, gerçek bilgi veremeyecekleri bir vakiadır. İşte en yakın örneği; kardeşleri ile ilgili bir arsa yolsuzluğunu gerçek belgeleri ile ortaya koyan ve memlekete bugüne kadar önemli görevler yapmış sekiz tane Yüksek Denetleme Kurulu üyesine yapılan kanunsuz işlemler gözler önündedir.

Yine Sayın Termen’in söylediği gibi “A.P.’nin arkasında Büyük Türk Milleti vardır” sözünü ben kabul etmiyorum. Türk Milleti uyanmaktadır, Türk Milleti bugün şirketlere, zenginlere, Sayın Süleyman Demirel’le Termen gibi, kısa zamanda zengin olanlara bundan sonra “evet” demeyecektir. Sayın Termen, bilhassa kendi ifadesi ile söylediler ki, rahmetli Menderes’e yaptığı bir şantajın arkasından 250 bin lira kredi olarak Cebeci’deki bir binasını tamamlamış, bilâhara bir milyon 170 bin liraya bunu Millî Eğitim Bakanlığına satmıştır. Bu, bozuk düzenin savunucusu olan Termen kalkar burada elbette çatır çatır doğruluktan bahseder ve bu düzeni savunur.

Salı günü Yüce Senatoda dinlediğimiz Hükümet programı, beş yıldır Sayın Süleyman Demirel tarafından söylenen aynı sözler, aynı vaatler ve gerçekleşemiyen birçok ülke sorunlarıdır. Bütün bu düzensiz lâf bolluğuna rağmen bir arpa boyu yol alamamış olmamız da, bu sözlerle, tekrar edilen vaatlerle huzurunuzda ispatlanmış olmaktadır.

Masal kahramanları gibi debelenip, debelenip de bir arpa boyu yol alamamanın en güzel örneğini bu sözlerde görüyoruz, bununla ispatlıyoruz. Ayrıca, bu vaatlerin hiçbirinin kaynağı ve miktarı da gösterilmemiştir. Uygulanacak yöntemler belirtilmemiştir. Çözüm yolları gösterilmemektedir, bir program tekniği ve özelliğinden uzak olan bu esercik daha çok seçim bildirgesine benzemektedir. Alt yapı ve üst yapı yatırımlarındaki oran ne olacaktır, tasarruf açığımızla döviz açığımızı eşit

kılacak tedbirler nelerdir, yahut millî tasarruf açığını kapıyabilmek için bir tasarruf potansiyeli nasıl yaratılacaktır, maliye ve vergi politikamız, sermaye piyasası ve bankacılık sistemlerinde alınacak tutarlı tedbirler ve sorunlar nelerdir, dışardan ithal edilecek tasarruflarla yatırıma elverişli olanlardan elde edilecek döviz miktarının bütçedeki döviz açığına etkisi ne olacaktır? Hiçbirine çözüm yolu gösterilmemektedir bu programda.

Köylünün, işçinin, küçük esnafın ve sanatkârın, memurun, emeklinin, dar gelirli ücretli vatandaşların, gecekonduarda yoksulluk içinde kıvranan kimselerin sorunları nasıl çözülecektir? Tek kelime ile olsun bunlara dokunulmamıştır. Öte yandan, gelişigüzel ve bir esasa dayanmayan birçok vaatlerde bulunma alışkanlığı devam etmekte, programda bu vaatler yığınından başka bir özellik taşımamaktadır. Eğitim politikamızdaki yanlış tutum, eğitim felsefemizdeki eskimiş ilkeleri düzeltici bir özellik taşımayan program bu sorunların çözümünde elbette ki bir ışık tutamayacaktır. Hiçbir şey, toplumumuzun eğitim talebindeki gelişim ve değişimleri çağın gereklerini ortaya koyacak uzun vadeli bir gelişme plânının esaslarını kapsıyacak kadar ülke yararına, ülke kalkınmasına faydalı olamaz.

Oysa A.P. İktidarının programı ve icraatı temelli bu esaslara sırt çeviren bir anlamdan öteye gidememiştir. Bunun en güzel örneği 1970 yılı bütçesinde, 1969 bütçesine göre yalnız Millî Eğitim Bakanlığı yatırımlarında 7 milyon lira noksan vardır. Eğitimde kalkınma, bu durumda hayalden başka bir şey değildir. Bu kürsüden öğretmenlerin içinde bulunduğu maddi sıkıntıyı iki sene önce maaş ve ücretlerini açıklayarak anlattım. Bir hal çaresinin bulunmasının millî eğitimimizin çözümüne etkili olacak başlıca bir etken olarak gösterdim. Maddi, mânevi özerkliğe kavuşturulmamış öğretmenlerden, eğitimin gereği olan randımanı alamıyacağımızı söyledim. Bu konuda öğretmenlerimizi sokaklara dökmiyelim, dedim. Tutanaklara geçti bu fikirler ama çözülmedi öğretmenler de, görüldüğü gibi, uygulanmayan Anayasa haklarını almak için boykot yaptılar. Bir bakıma sokaklara döküldüler. Anayasanın 45'nci maddesini uygulamayan hükümet kendi suçunu kapatmak için baskı metotları kullandı. Öğretmenlere çeşitli baskılar, haksızlıklar ve işkenceler yapıldı. Kanun koyucu, memurun belli bir süre için boykot yapmalarını suç sayan bir yasa hükmü getirmediği halde öğretmenler Sayın Demirel Hükümetince cezalandırıldı. Görevini yapamayan bir iktidara karşı Anayasa haklarını almak için bir tepki ve protestoda bulunan insanları ille de cezalandırmak için ölü kanun maddelerinden bile faydalanmaya çalışılması gibi çirkin davranışlarda bulunan Hükümet, kendi memurları ile karşı karşıya gelmiş, düşman haline girmiştir.

Hele bâzı günlük adamlar "kraldan ziyade kralcı" şahsiyetsiz, korkak ve çıkarıcı yöneticiler, öğretmenlere disiplin cezası vermek ve açığa almak gibi durumlara düştüler. İşte Sayın Demirel Hükümetinin bütçesinin reddedilmesine etkili olan çeşitli sebepler arasında birisi de budur. Getirilen program yine aynı Sayın Süleyman Demirel'in bu zihniyetinin bir belgesi, çürümüş genel politikasının, sırtı dökülmüş bir aynanın görünüşünden başka bir şey değildir. Program ötesinde, ne öğretmen sorununa ve ne de gençlik sorununa yer verilmemiştir. Gençlikten ümidini kesmiş

benzer Sayın Süleyman Demirel. Her halde ihtiyarlayıp, gençleşerek istikbalde de ülkeyi kendileri yöneteceklermiş gibi acayip bir anlayış ve davranış içinde görünmektedirler.

Bugün yükseköğrenim gençliğinin içinde bulunduğu bunalım tüm ulusun huzursuzluğuna sebeb olmaktadır. Oysa, programda gençlik sorunlarını çözecek hiçbir fikir olmadığı gibi, dikta rejimini özleyici çabalar görülmektedir. Hattâ, A.P. İktidarının süreli olarak, özerk Anayasa kuruluşlarının ve devrimci Atatürkçü güçlerin karşısında oluşu, feodal düzen ve teokratik Devlet özlemcilerini demokratik rejim aleyhine faaliyete geçirmiştir. Bu ortamdan gerici akımlar yüz bulup şımarırken, bunun karşısında aşırı solun da örgütlenmesine yardım edilmiştir.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, bir dakikanız var efendim.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Para ile tutulan, para ile kurulan cemiyetler, bu şeriatçı özelemler, özerk üniversiteleri basarak kan dökmüş, bugünkü bozuk düzeni biraz daha bozuk hale getirmiştir. Bir ideal kuraklığı içinde bulunan gençlere bir çare bulmak gerekirken, bir eğitim eşitliği, bir eğitimde fırsat eşitliği sağlamak gerekirken, bugün köy çocuklarının üniversite okuyanlarının miktarı yüzde altıdır. Diğer şehir ve kasabalarda okuyanların nisbeti %94'tür. İşte üniversiteler bütçesine konan ek ödeneklerin de kabul edilmeyişi üniversiteleri malî yönden de kısıtlamanın ve çalışmaz hale getirmenin en güzel örneklerini vermişlerdir.

Memleketin içinde bulunduğu asayişsizliği giderecek ve dış tehlikeleri koruyacak Türk Ordusunun bile, bugün ele alınan imkânları, ödenekleri ve yardımları o kadar kısıtlanmıştır ki, dört buçuk milyar liralık ödeneğin dört milyarı cari harcamalara verilmekte, bunun yarım milyonu ile Türk Ordusu silâhlendirilmeye çalışılmaktadır. Türk Ordusunun da bu gerçek durumunu dikkate aldığımız zaman memleket içinde ve memleket dışındaki huzursuzlukların bizi nereye götüreceğini tahmin edemiyoruz. Bu bakımdan...

BAŞKAN — Sayın Öztürk, bağlayınız lütfen.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkan.

Bu bakımdan biz C.H.P. olarak böyle bir iktidarın, böyle bir programın, böyle bir tutumun karşısındayız. Çünkü, Demirel'in tekrar seçilmekle memleketin başının derde gireceğine inanıyoruz. Bu bakımdan kırmızı oy vermeyi millî bir görev sayıyoruz. *(A.P. sıralarından gülüşmeler)*

Yazarız, burada konuşmadığımızı yazarız.

BAŞKAN — Muhterem senatörler...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı istirham edeceğim efendim.

Muhterem senatörler, Sayın Öztürk'ün nutkunun başlangıç tarafını dinlediniz. Namınıza hareket etmekte bulunan Riyasetin cevabını ve Sayın Öztürk'ün bu

ikaza cevabını da dinlediniz. Bu cevap, kendilerinin muhterem şahsiyeti ile tev'em düşmediği açıktır. Yalnız şu cevabı verirken kürsü heyecanı içinde bulunduklarını kabul ediyor ve bu hususu böylece geçiştiriyorum,

Sayın Öztürk'ten ikinci ricam, Sayın Öztürk'ün bundan böyle İttüzük hükümlerine riayet etmesidir. İttüzüğün 62'nci maddesinde şahsiyatla uğraşmak memnu okluğu halde, Sayın Öztürk; Hükümet programının müzakeresi esnasında Sayın Termen'e sataşmakla İttüzüğe aykırı hareket etmiştir. Bundan böyle bu hareketini tekrar etmemesini kendisinden rica ediyorum.

Sayın Başbakan buyurunuz efendim. *(Başbakan Süleyman Demirel, sürekli ve şiddetli "bravo" sesleri ve alkışlar arasında kürsüye çıktılar)*

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri; Hükümet programının müzakeresi dolayısıyla serd edilmiş bulunan tenkidlere, mütalâa ve mülâhazalara cevap vermek için huzurunuzda geldiğim şu anda Yüce Heyetinizi saygı ile selâmlıyarak sözlerime başlıyorum.

Dün, Millet Meclisinde de ifade ettiğim gibi, 1960 ile 1970 arasında Senatamız ve Millet Meclisimiz bununla birlikte 7 aded program müzakeresi yapmıştır.

1961'de Parlâmentonun yeniden açılmasını mütaakıp kurulan hükümetlerin her birisi 8-10 ay ömürlü olmuş ve 1965 seçimlerine, bizim de dâhil olduğumuz, dördüncü Hükümetle gitmişizdir. Cumhuriyet Senatamızda 1965'ten 1969 seçimlerine kadar yeni bir program müzakere yapılmamıştır. Çünkü, 1965-1969 devresinde Adalet Partisi siyasi iktidarı, siyasi istikrarı muhafazada başarı göstermiştir.

Her sene bütçe müzakereleri yapılmış, bu müzakereler esnasında da, Hükümet çeşitli tenkidlere uğramıştır. 1965-1969 devresinde Türk Parlamentosu zamanının hemen hemen %60'ını murakabeye vermiştir. Millet Meclisinde 81 aded gensoru açılmış, Senatamızda ve Millet Meclisinde sayısı yüzü aşan genel görüşme, araştırma, soruşturma önergeleri muameleye konmuştur. Bu itibarla, Adalet Partisi siyasi iktidarı, Yüce Meclislerin denetiminden hiçbir şekilde şikâyetçi olmamış, Yüce Meclislerin denetimini daima demokrasinin işlemesi için en mühim şart saymıştır. Bugün huzurunuzda 12 Ekim 1969 seçimlerinden sonra ikinci defa Hükümet kurmak, program okumak ve program müzakere etmek gibi bir durumda bulunuyoruz. Bu durumu çeşitli şekillerde anlıyan, çeşitli şekillerde izah edenler olmuştur. Daha doğrusu dün Millet Meclisinde bugün Senatoda muhalefet partilerine mensup değerli sözcüler veyahut muhalefet partileri dışındaki grup sözcüleri Senatonun bünyesi içindeki sözcüler, daha doğrusu İktidar Partisi dışındaki sözcüler, şahısları adına konuşan sözcüler bu durumu istedikleri şekilde tefsir etmişlerdir. Daha doğrusu nasıl işlerine geliyorsa öyle tefsir etmişlerdir. Hâdise, Adalet Partisinin iç bünyesinden doğmuştur. Adalet Partisinin iç bünyesinden doğan bir hâdiseyi huzurunda münakaşa etmiyeceğim. Adalet Partisinin yetkili kurullarının plâtıformlarında münakaşa edilir, gruplarında münakaşa edilir, kongrelerinde münakaşa edilir, büyük kongresinde münakaşa edilir. Şayet Adalet Partisinin iç bünyesinden doğan bir

hâdiseyi topyekûn Meclisler olarak münakaşa etmeye kalkarsak, o zaman komşu, komşunun işine karışır, Parlâmento iyice huzursuzluğa gider. (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri*)

Bu itibarla herkes kendi evinin içine baksın. Biz kendi evimizin içinde ne var, ne yok bunları biliyoruz. C.H.P.’si içerisinde de bundan 2 sene evvel çeşitli gelişmeler oldu. Biz bunları kürsülere getirmedik. Bir partinin iç bünyesinde meydana gelen değişiklikleri istismar konusu yapmayı kınamıyorum. Çünkü, Türkiye siyasi hayatında artık yadırgayabileceğimiz, kınayabileceğimiz bir şey kalmadı. (*A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar*)

Benim izahım bu hâdisenin, yani huzurunuzda, geçen 4-5 ay zarfında 2’nci defa program okumak, bu programın müzakeresinin yapılmasına izah etmek zaviyesindendir. O kadar yanlış tefsirler yapılmıştır ki, bu tefsirlere bakarsanız. Türkiye’nin dibinden bir zelzele olmuş, Türkiye yıkılmıştır, o tefsirlere bakarsanız, kütlede büyük çalkantılar olmuş, o çalkantılar bunu meydana getirmiştir. O tefsirlere bakarsanız, zaten Adalet Partisinin içerisinde Hükümetten, Hükümeti teşkil eden şahıslardan, Hükümetin felsefesinden, programından memnun olmıyanlar vardır. Bu çalkantı ondan doğmuştur. Bu çalkantının bu şekildeki münakaşalarının hepsi yanlıştır. Nedir? Bunun münakaşasını huzurunuzda yapmıyacağımı ifade ettim, iç meselemizdir. Kendi plâformlarımızda münakaşamızı yaparız. Kendi partimize ait bir meseledir. Onun içindir ki, meseleyi burada kesiyorum. Yalnız devam edeceğim nokta şu: Muhterem hatipler aslında bir Hükümet tenkidi yapmaktan daha çok Demirel tenkidi yaptılar ve tenkidi yaparken de bizim iç bünyemize sokulması mümkün - kendilerince, akılları sıra - birtakım huzur bozucu argümanları burada dile getirdiler. Bugün saat 10.30’dan beri yapılan bu müzakerelerde Hükümet programı tenkidine ait çok az şey bulursunuz. Ama, daha çok kısır politikanın, denenmiş; memlekette bir faydası görülmemiş, şahsiyete kaçan, karalama, çamur atma, kirlletme, kahtı ricalin bütün yollarını açık tutan Bizanstan devraldığımız ve bir türlü vazgeçemediğimiz bir nevi politikanın icaplarına uyuldu. Gönül isterdi ki, Türk Demokrasisine yeni gelenekler kazandırma, Türk Demokrasisine Batı demokrasisinin uzun seneler içinde eriştiği doğru yolları ve doğru usulleri kazandırma mücadelemizde münakaşalar, fikre ve hizmete dayansın. Bizim Türk Demokrasisinin siyasi mücadelesini fikre ve hizmete getirebildiğiniz zaman Türk Demokrasisinin güçlendiğini, kudretlendiğini görmüş olma gibi bir kıstasımız vardır. Bu heyula, bir dağdağa, bir mefhumlar kargaşalığı, bir her vasıtayı mubah görme taktiği içerisinde Türkiye’de politika yapıla gelmektedir.

Huzurunuzda şunu ifade edeyim: Bu çeşit münakaşalardan, bu çeşit siyasi mücadelelerden, Türkiye’nin kısa zamanda kurtulmasını ne kadar temenni etsek de, görülüyor ve anlaşılıyor ki, daha bir süre Türk Demokrasisi özlediğimiz seviyeye erişmekte zaman ihtiyacı içindedir.

Aslında 20 senelik, çok partili hayata geçtiğimizden bu yana 24 sene, 1950’den bu yana 20 senelik bir demokrasinin geleneklerinin, birçok ıstıraplar çekilmeden, kazanılabileceğini farz etmek bir nevi merdiveni basamak, basamak çıkarak değil,

birinci basamaktan sonuncu basamağa sıçramak gibi gerçeğe uymıyan, realist olmıyan bir tutumu benimsemek olur. Bu itibarla yapılan tenkidlerin, söylenen sözlerin dozu, şekli ne olursa olsun, bunların hiçbirisinden incinmediğimi, bunların hiçbirisinin bizi yıldırılmıyacağını, memlekete hizmet yolunda bizi bezdirmeyeceğini huzurunuzda ifade etmek istiyorum. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Yüce Meclislerin güveni olursa milletimize hizmete devam ederiz. Bu, aşıkâr bir şeydir. “Aşıkârı niçin söylediniz?” derseniz, aşıkâr olan o kadar çok şey söylen-di ki, bütün bunların cevabını böylece bağlamak istedim. Evvelâ, şuradan gireyim meseleye: Hükümet programı tenkidinde objektif ölçülere sahibolduğumuz kanaatinde değilim. Bu objektif ölçüler nelerdir? Bunlar zaman içinde gelişecektir. Parlâmentomuz bu objektif ölçüleri zaman içinde geliştirecek. Hizmet ve fikir plânında geliştirecek, işte elimizdeki imkânlar. Bunlar ile memleketin hangi dertleri halledilebilir? Bu dertleri halletmek için sağlam prensipler nelerdir? Bu prensipler, bu programlarda yer almış mıdır, almamış mıdır? Beğenilmeyen nedir? Neden beğenilmemektedir? Siz olsanız ne yaparsınız? Sadece memleketin ihtiyaçlarını sayıp, dökmek kâfi değildir, bunları nasıl zaman süresi içerisinde, hangi zaman süresi içerisinde meydana getirebilirsiniz? İhtiyaç, imkân dengesinin rakamlarla olmazsa bile, mantık çerçevesi içerisindeki ölçülerine riayet nedir? Bunların program tenkidlerinde yer alması lâzım idi.

Şimdi huzurunuzda programa yönelmiş tenkidleri cevaplandırırken, bütün bunların çoğundan mahrumum. Onun içindir ki, söyleyeceğim sözler, tahlil edebildiğim kadar, anlıyabildiğim kadar, erişebildiğim kadar, elde edebildiğim, ima şeklinde de olsa, veyahut da, direkt olarak yönelmiş tenkid şeklinde de olsa bunlara cevap vermekten ibaret olacaktır.

Türkiye’nin neye ihtiyacı var? Bunu sayıp dökmek kâfi değil. Çünkü Türkiye’nin bugünkü ihtiyaçlarını hepimiz biliyoruz, bunların meydana gelişindeki tarihî seyri de biliyoruz. Türkiye’nin Batı Medeniyeti ile, Batı memleketlileri ile, Batıdaki buhran icabından sonra meydana gelen endüstrileşme ile, ilim ve fennin ileri gitmesi ile, şevki idarenin ileri gitmesi ile mesafesini bir hayli açtığını ve bu açığın da senelerce evvel başladığını hepimiz biliyoruz. Bunun içindir ki, zaman faktörünü, imkân faktörünün kaynak faktörünü hiç kaale almadan Türkiye’nin bütün ihtiyaçlarını sayıp döküp, alın bunları halledin demenin aslında yerine getirilmesi mümkün olmıyan bir taahhüde bizi sokmaktan başka bir istikamette olamaz. Borçlar Hukuku, mutlaka taahhüde giren taraflarda bonafide arar ve ifası imkânsız taahhüdün de ondan sonra devamlılığını şart koşmaz. Bu itibarla ortaya konacak olan hususların bir ölçü içinde ifası mümkün olması lâzım. Bunun herkes için faydası vardır. Bizden evvel Hükümet etmiş olanlar için de vardır, bizden sonra Hükümet edecek olanlar için de vardır. Çünkü, bizden evvel Hükümet etmiş olanlar bu mantık çerçevesi içinde kendilerini savunma imkânlarını bulabilirler, bizden sonra Hükümet edecek olanlar da Türkiye’nin ağır yükü altında ezilme gibi bir insan gücünün dışındaki fiziki faktörün altına girmeden mantık ölçüleri içinde hareket etme imkânlarını bulurlar.

Muhterem senatörler, bir hususu açıklığa kavuşturmakta fayda görüyorum. Hükümet düşmüş müdür, istifaya mecbur mu olmuştur, istifa mı etmiştir, çekilmiş midir? Buna dair birçok kelimeler söylendi, birçok mütalâalar yürütüldü. Düşme tâbiri, umumiyet itibarıyla, pek sevimli bir tâbir değildir. Bizim için değil. Eğer sevimsizlik tâbiri olduğu için kullanılıyorsa biz buna aldırmayız. Herkes istediği şekilde kullansın. Ama bir gerçeği tesbit edelim.

Türkiye’de, bütçenin tümünden fasıllara geçilmesi esnasında şayet oylama fasıllara geçilmemesi şeklinde meydana çıkarsa ne olur? Hukukî bakımdan bunu inceliyen hiçbir hatip çıkmadı. Aslında bu yolu da biz açtık. 1965 senesinin bütçesinde bu yolu biz açtık. Açtığımızdan dolayı da pişman değiliz. Sadece gelin bunun hukukî mânasını bulalım da tenkidlerin veya mütalâaların bir istikametini tâyin etmekte kolaylık olsun. Anayasanın 94’ncü maddesi Bütçe Kanununun müzakeresini özel bir hükme bağlamıştır. Anayasanın diğer maddeleri ile tâyin edilmiş bulunan, kanunların müzakere usulünden farklı bir usule bağlanmıştır. Bütçenin tümünden fasıllarına geçilememesi, aslında Hükümetin hukukan çekilmesini gerektirmez. Çünkü, Hükümetin hangi halde çekileceği Anayasada ayrıca tasrih edilmiştir. Anayasanın 89 ve 104’ncü maddelerinin dışında, Hükümetin gayet tabii kendi inisiyatif ile çekilmesi hariç, bir çekilme yolu mevcut değildir.

Anayasanın 89’ncü maddesine göre Millet Meclisinde bir gensoru getirilir, bu gensoru da 226 kırmızı oy kullanılır, Hükümetin istifa edip etmemek gibi ihtiyar edeceği bir yol yoktur, 226 güvensizlik oyu ile Hükümet düşmüştür.

104’ncü madde gereğince de, Hükümet güven isteminde bulunur, bu güven isteminde Hükümet 226 beyaz oy bulmaya mecbur değildir. Eğer 226 kırmızı oyu siyasi iktidarın karşısındaki partiler bulursa güvensizlik istemi yerine gelir ve Hükümet düşer. Birisinde Meclis düşürür Hükümeti, öbüründe Hükümet ister, yine Meclis düşürür. Birisinde Hükümetin ihtiyarı mevzuubahis değildir, öbüründe Hükümetin talebi mevzuubahistir. Bunun dışında Hükümetin politikasını yürütmekte müşkülâta uğrar, istifa eder.

Muhterem senatörler, burada meydana gelen hâdise nevi şahsına münhasır bir hâdisedir. Takdir buyurursunuz ki, böyle bir hâdise Türliye Cumhuriyeti kurulduğu günden bu yana, tek partili bir bünye içinde zaten mevzuu bahsolamazdı; ama, çok partili devreye geçtiğimizden bu yana varidolmamıştır. Yani siyasi iktidarın karşısındaki partiler bir araya gelir, sayılan siyasi iktidardan zaten fazla olamaz. Fazla olsalar siyasi iktidar olmaz orta yerde. Ama, buna siyasi iktidarın içinden de bir grup milletvekilinin inzıam etmiş olması ile, gayet tabii ki, hiç olmamış bir hâdise meydana çıkar. Adalet Partisi Hükümetini muhalefet düşürmüş değildir. Adalet Partisi Hükümetini muhalefet istifaya mecbur edebilmiş değildir. Onun içindir ki hiç kimse kendine, bir pay çıkarmasın. Biz, kendi kendimize ettik. Bu itibarla hemen burada, ben gayet gerçekçiyim beyler, hemen buradan “neden aynı programla geldiniz, neden aynı kabine ile geldiniz.” sorusuna geçeceğim.

Muhterem senatörler, Adalet Partisi siyasi iktidarı, yarın sabah kalkınca aklına ne gelirse onu bir kâğıdın üstüne yazıp Meclislere getirecek kadar bir sorumsuzluğun içinde değildir. Adalet Partisi siyasi iktidarı bağlıdır. Ne ile bağlıdır? 1969 seçim beyannamesi ile. Hükümet ne olursa olsun, kim olursa olsun, 1969 seçim beyannamesi ile Adalet Partisi iktidarı bağlıdır. Başkan ne ile bağlıdır? Bu beyannameye dayanan, bundan evvelki Hükümetin programı ile. Henüz üzerinden 102 gün geçmiş, onunla da bağlı. Başka nelerle bağlı? Değişiklik yapmadıkça, kendi siyasi damgasını taşıyan, kendi tarafından, kendi siyasi iktidarı tarafından hazırlanmış ikinci Beş Yıllık Plânla bağlıdır. Binaenaleyh huzurunuzda 24 sayfalık bir programla gelirken bu programın bir icmal olduğunu esasen bundan dört ay evvel 70 küsür sayfalık seçim beyannamesine dayanan bir programın Meclislerde müzakere edildiğini ifade ettikten başka bu programımızın başında seçim beyannamemizin, ikinci Beş Yıllık Plânın bundan evvelki Hükümet programının, bu programın tamamlayıcı unsurları olduklarını kabul ve ifade ederek geldik. Binaenaleyh bir hatibin “24 sayfalık bir programla buraya geldiniz” deyişinde haklılık yoktur. Ya kendileri programı dinlememiştir, ya okunmamıştır. Çünkü, programın başında bunu söylüyoruz. Diyoruz ki, “bu itibarla şimdi huzurunuzda sunmakta olduğum yeni program, - birinci sayfa, birinci metnin yarısı - 11 Kasım -1969 tarihli Yüksek Meclisin güvenoyu ile tasvip buyurulan programı ile seçim beyannamemiz ve İkinci Beş Yıllık Plânla beraberce mütalâa olunmalıdır.” Bu itibarla tenkidlerinizi sadece bu programa münhasır bırakmak gibi bir durum orta yerde yoktu. Ve fakat bundan üç ay evvel, dört ay evvel yapmış bulunduğunuz tenkidleri, gayet tabii ki, istediğiniz şekilde aynen tekrarlamakta serbest idiniz. Ve ona benzer de oldu netice.

Şimdi “program farklı bir şey getirmiyor” tenkidi yapıldı. Program farklı bir şey getirse o zaman tenkid lâzım. Çünkü, henüz üç ay evvel, dört ay evvel güvenoyu almış bir Hükümet 12 Ekim 1969’un üzerinden 4,5-5 ay geçmiş ve ona bir seçim beyannamesi koymuş siyasi parti, gayet tabii ki, bütün bunları yok farz edip, karşınıza yeni bir programla gelmesi mümkün değildi. Onun içindir ki, huzurunuzda 12 Ekim 1969 seçim beyannamemize dayanan bir hükümet programının özetiyle gelmemizin sebebi, sözlerimize olan sadakatimizin, millete verdiğimiz söze olan sadakatin eseridir. Bu yönden yana gelecek tenkidlerde haklılık, şekil bakımındandır, ama çok mühim bir şekil meselesidir. Haklılığı olduğu kanaatinde değilim. Neden hükümet istifa etmiştir? Hükümet bütçesinin tümünden fasıllarına geçilememesi halinde partinin yetkili organları meseleyi düşünmüş, Hükümet meseleyi düşünmüş, siyasi istismarları ortadan kaldırmak için istifa etmiştir. Bu, bir güvensizlik meselesi de değildir. Hükümet bir kanunu geçiremediği takdirde veya geri almak mecburiyetinde kaldığı takdirde bunu ya güvensizlik meselesi telâkki eder, yahut etmez. Bütçe gerçi diğer kanunlardan farklıdır, ama netice itibarıyla Anayasanın aramadığı şartı Meclislerin veya Hükümetin araması gibi bir durum mevzuu bahsolarak. Hükümet ve partinin yetkili kurulları, organları bir siyasi haysiyet meselesi yapmış ve istifa etmeyi memleket menfaatlarına daha uygun bulmuştur. Onun içindir ki, huzurunuzda gensoruyla düşmüş, 104’üncü maddeye göre güvensizlik oyu alamamış, bu sebepten dolayı düşürülmüş bir Hükümet mevcut değil. İstifa etmiş bir

Hükümet yeniden kurulmuş olarak karşınızda bulunmaktadır. İstifa etmiş olmayı demokratik projeye, demokratik teamüle uygun bulan zihniyetin, aynı programla, aynı kabineyle güvenoyu için gelmiş olmayı da demokratik teamüle uygun bulması lâzımdır. Çünkü, huzurunuzda işte biz buyuz. Oturduğumuz yerden kalkmayız, diye gelmiyoruz ki, güvenoyu verirsiniz, vazifeye devam edeceğiz, diye geliyoruz. Binaenaleyh Güven Partisi Sayın Sözcüsünün ifade ettiği husus, yani istifa etmiş olmanın demokratik teamüle uygunluğu, fakat aynı kadro ile, aynı programla gelmiş olmanın demokratik teamüle uygunsuzluğu fikrine iştirak etmeye imkân yoktur.

Meclislerle zıtlasma meselesine gelince; muhterem senatörler, Meclislerle zıtlasma mevzuu bahis değildir. Nedenini söylüyeyim; Millet Meclisinde bu akıbeti uğrıyan bütçe Yüce Senatoda 96'ya karşı 54 reyle kabul olunmuştur. Yani Yüce Senatonuz 96'ya karşı 54 reyle bütçeyi kabul etti. (54'e karşı sesleri) Evet, tabii kabul etti deyince, kabul sayısının yüksek olacağı aşikâr. Özür dilerim, sürçülisandır. Yani 96 "evet", 54 "hayır" a karşı kabul etti. Binaenaleyh Yüce Senatonun ne bütçeye, ne de Hükümete bir güvensizliği mevzuu bahis değil. Aynı bütçe, daha doğrusu aynı program; - program da şu anda hatırlamıyorum, zannediyorum 99,98 civarındadır - 99,98 gibi bir sayı ile yani 10'a karşı 70 civarında bir sayı ile Hükümet programı kabul edilmiştir.

SIRRI ATALAY (Kars) — Oylanmadı.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Doğrudur. Hükümet programı oylanmaz. Benim hafızamda kalan geçen senenin bütçesi. Bu senenin bütçesi bundan bir ay evvel - kırmızı rey vereceğiz diyen hatiplerin hatasını bende yaptım - Bu senenin bütçesi 54'e karşı 96'reyle kabul olunmuştur. Hatırımda kaldığına göre, 96'sı doğrudur. Sizinle niçin zıtlaşalım? Hükümetin değişmemiş olması, Senatoyla bir zıtlasma mânasına gelmez. Millet Meclisiyle zıtlaşmış mıyız? Hayır. Neden zıtlaşmamışız onu da ifade edeyim. Bizi istifa etmek durumuna sokan oy topluluğuna baktığınız takdirde bu oy topluluğunun içerisinde muhalefet oyları mecmuuna Adalet Partisinden hatırı sayılır bir ekleme var. Biz, farz ediniz ki, böyle bir programla gelmedik, farz ediniz ki, değişik bir kabineyle geldik. Millet Meclisinde muhalefet partileri acaba bize beyaz oy mu verecekti? Neden zıtlaşmış oluyoruz öyleyse? Muhalefet partileri mi bizi çekilmeye mecbur etmiş? Neye zıtlaşıyoruz Meclislerle? Bizim kendi iç meselemizi Meclislerle zıtlasma haline getiren bir düşüncüyü kabul etmek imkânı yoktur. Bu itibarla o istikamette yöneltilen tenkidlerin de sadece kendi içi içine, kendi istikametine, kendi hedefine yönelmiş, kendi maksadına matuf tenkidler olduğunu kabul etmekten başka, çare mevcut değildir.

Muhterem senatörler, huzurunuzda bir konunun daha münakaşasını yapmak istiyorum. Bu konu da şudur:

Bugün burada söylenen şeylerin çoğu hemen hemen hepsi seçim meydanlarından söylenmiştir, radyolarda da söylenmiştir. Bundan evvelki Hükümet programının tenkidinde de söylenmiştir. Bütçenin tümü üzerinde yapılan tenkidlerde de söylenmiştir. Hattâ geçen sene de söylenmiştir, ondan evvelki sene de söylen-

miştir. Bununla yeni bir şey getirmiyorsunuz yeni bir şey söylemiyorsunuz, münakaşasına girmek istemiyorum, bunlar söylendi. Gelmek istediğim nokta, seçim kavşağının mânidarlığı noktasıdır. Bizi seçim meydanlarında ve radyolarda 10 dakika A.P. 70 dakika 7 aded muhalefet partisi şeklinde Devlet radyosunun verdiği imkânlarla hangi siyasi parti methettik? Kim methetti? Her biriniz zemmettiniz. Zemmettiniz, zemmettiniz diye size gücenecek değiliz. Vazifenizdi. Methetmenizi de beklemek ve istemek gibi bir hakkımız da yoktur. Ama, 70 dakika zemmettiniz, 10 dakika cevap verdik. Ne dediniz? A.P. iktidarı memleketi batağa götürdü, memleketin ekonomisini bozdu, A.P. İktidarı şunu iyi yapmadı, bunu iyi yapmadı, bunu iyi yapmadı... Bunları söyledikten sonra da çok kere kendiniz iktidara gelerseniz ne yapacağınızı da sarahaten ifade etmediniz. Düzen değiştireceğiz dediniz, hapishaneleri boşaltacağız dediniz, kredileri affedeceğiz, muhtarlara maaş bağlayacağız dediniz. Şimdi bunları niçin söylüyorum? Kendinizi methetmek. A.P.'ni zemmetmek için bugün burada söylediğiniz şeylerin mislini yurdun en ücra köşelerine ulaşacak şekilde söylediniz. Türk demokrasisinin, bu kadar açık ve muhalefete bu kadar geniş imkânlar bahşeden durumundan lâyikeyle faydalandınız. Başka memleketlerde Devlet radyosunda; siyasi partiler, Parlâmentoda sahib oldukları sandalye nisbetinde konuşurlar. Mendes Frans sadece 4 dakika radyoda konuşmak imkânını bulmuştur. Türkiye radyolarında Parlâmentonun %60'ını teşkil eden A.P. 10 dakika, Parlâmentonun %40'ını teşkil eden 7 aded muhalefet partisi, iki cem değildir, 70 dakika konuşma imkânını buldular. Bakınız yani, biz 1969 seçimlerine hepimize avans vererek girdik. Şimdi gelmek istediğim şey şu: Seçim kazanmış olmanın ne mânası vardır? Seçim kazanmış olmak sizin iddialarınızın yanlış, bizim iddialarımızın doğru olduğunu meydana kor mu, koymaz mı? Onun münakaşasını yapacağım.

Seçim kazanmış olmak, sizin söylediğiniz rakamların yanlış, bizim söylediğimiz rakamların doğru olduğunu meydana kor mu, koymaz mı? Onun münakaşasını yapacağım. Teker teker iddiaların doğruluğu veya yanlışlığı, referandumdan geçer gibi geçmez. Ama, ister iddialar koyunuz, ister rakamlar koyunuz, isterseniz waitler koyunuz... Bunların mecmuu ile bir intiba yaratmak istiyorsunuz. Ne intibayı yaratmak istiyorsunuz? Millete, her halde istatistik merakı içerisinde olduğu için, istatistik bilgisi vermeye çalışmıyorsunuz. Yahut dedikodu merakı içinde olduğu için dedikodu vermeye çalışmıyorsunuz. Yahut, Devleti idare edenleri çekiştirme merakı içinde olduğu için o çekiştirmeyi vermeye çalışmıyorsunuz. Vermeye çalıştığınız şey, umumi intihadır. Yani, A.P.'nden biz daha iyiyiz, biz daha iyiyiz, millete biz daha iyi hizmet ederiz, intihaldir. Bizim millete vermeye çalıştığımız intiba ise, biz sizin karşınıza çıkanların hepsinden daha iyi hizmet ederiz. Bunu bilfiil ispat da etmişizdir. Bunu demişizdir. Şimdi, burada milletin hakemliği başlar. Şayet bu intihalardan doğan bir hakemliği kabul etmiyor iseniz... Türk demokrasisine inançsızlık mevcuttur. Yani, efendim ben demişim ki, geçen seneki ihracat 539 milyon dolar oldu, siz demişsiniz ki hayır 541 oldu. Seçimi kazanınca 539 mu doğru, 541 mi doğru münakaşası yapılmaz. Doğrusu hangisi ise odur, bu rakamların heyeti mecmuasının, icraatın heyeti mecmuasının, ortaya konan hizmetler huzmesinin heyeti

mecmuasının yarattığı, intibain, bizim koyduğumuz intibain doğruluğu, bize olan inancın doğruluğu meydana çıkar.

Şimdi, eğer milletin huzuruna çıkıp bu hakemliğe müracaat etmenin hiçbir mânidarlığı yoksa 21 gün propaganda, şu kadar gün şu, bu kadar gün bu Türkiye'nin her tarafında mitingler, kahveler, salonlar, radyolar... O zaman bütün bunlara lüzum yok. Onun içindir ki, ben diyorum ki, şimdi bizi kötölemek için ortaya koyduğunuz her şeyi söylediniz, her şeyi söylediniz, bundan daha ilerisini de söylediniz, köşe bucak söylediniz. Kötü Hükümet imajı vermek, kötü iktidar imajı vermek için her şeyi yaptınız ve bunun üzerinden henüz 4-4,5 ay geçti, millet 4-4,5 ay önce bizi seçti. Bu 4-4,5 ay içinde de bir şey değişmedi. Bu itibarla bugün Hükümet neden istifaya mecbur edilmiştir şeklinde ortaya koyduğunuz şeyler aslında bundan 4-4,5 ay evvel ortaya koyduğunuz şeylerdir. Şayet onlar doğru ise milletin kararı yanlıştır, milletin kararı yanlış olamayacağına göre bunlarla yaratmak istediğiniz kötü iktidar ve kötü Hükümet imajı yanlıştır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Muhterem senatörler, burada cereyan etmiş olan müzakereler dün Millet Meclisinde cereyan etmiş olan müzakerelerin bir nevi devamı veya bir nevi tekrarı şeklinde oldu. Bunu da yadırgamıyorum. Ama, işaret etmek istiyorum. Bu konuya geçmeden evvel Anayasanın 94'ncü maddesine tekrar döneceğim, ümidediyorum ki, Anayasanın 94'ncü maddesine, daha evvel de söyledim, müessir bir Parlâmento için yeni bir şekil bulmaya, Parlâmentomuz bir mesai sarf etmek durumundadır.

Bizi tenkid eden değerli sözcülerin söyledikleri şeylerle bizim aramızda derin fikir farkları vardır, olacaktır da eğer fikir farklarımız olmasa burada cenahlar olmaz, partiler olmaz bu fikir farkları olacaktır demokrasinin kökü burada. Onun içindir ki, birbirimizi sizin fikirleriniz bize uymuyor, bizimkiler size uymuyor diye tenkid etmeye lüzum yok, gayet tabii uymıyacaktır, siz düzen değişikliği diyeceksiniz, biz ıslahatçılık diyeceğiz, siz ortanın solu diyeceksiniz, uzun zamandır da demiyorsunuz. (A.P. sıralarından alkışlar)

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Beklediniz, hayır dememizi, ama demedik. (Sol elini kaldırarak) Elime bak, elime, ortanın solundayız.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Mesele yok, ben sizin heycenınızı ölçtüm böylece. (A.P. sıralarından alkışlar)

Siz diyeceksiniz, "Toprak işleyenin" biz diyeceğiz, "Hayır, toprak tapusu olanın" (A.P. sıralarından alkışlar)

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Toprağı işletene tapu vereceğiz. (A.P. sıralarından gürültüler)

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Başkanvekili, Anayasayı çiğniyorsunuz.

HALİL GORAL (Aydın) — Biz vergi dağılımında eşitlik diyoruz. Siz ne yapacaksınız?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben, bu konuşmayı yapacağım, beni ne kadar tahrik etmeye çalışsanız, mümkün değil, oraya da geleceğim,

ister dinleyin, ister dinlemeyin, ben bu konuşmayı yapacağım. Siz diyeceksiniz ki, işgalle boykot aynıdır, biz hayır aynı değildir, diyeceğiz. 8-10 ay sonra hayır öyle demedik diyeceksiniz. Şimdi, mühim olan mesele şudur sizinle bizim ayrı fikirlerimiz olacak, diğer siyasi bir parti ile de ayrı fikirlerimiz olacak, siyasi partiler ayrı siyasi fikirlerin içinde olacak ama tenkidler yapılırken kendi programınızı alıp bizi bu programı niye tatbik etmiyorsunuz diye zorlamaya hakkınız olmayacak, ben buraya gelmek istiyordum. Tenkidler, biz programlarımızda ne demişiz, ne yapmışız onun üzerinden olacak siz olsaydınız ne yapardınız onun üzerinden olacak. Böylece zannediyorum ki, bu münakaşaları dağınıklıktan, bu münakaşaları yan istikametlere kaymaktan kurtarır, faydalı bir fikir forumu içerisine sokmak imkânını buluruz benim temennim budur, zannediyorum ki, bu temennim ile Türk demokrasisinin, güçlenmesine, gelişmesine hizmeti en başta vazife edinmiş bulunan partimin siyasi felsefesini ifade etmiş oluyorum.

Bugün gördüğüm tenkidler içerisinde bir hususa daha temas edeceğim; burada seçimi kazanmanın mânası nedir? Yani seçimi kazanmamış olan parti halkı nasıl görür, kazanan, halkı aldatmıştır da ondan mı kazanmıştır, şeklinde görür, halk uyuyor da, halka birtakım uykusuna hoş gelen şeyler verilir, ondan dolayı mı seçim kazanılır, yoksa halkın dertlerine, ıstıraplarına eğilebilme hünerini göstermiş, halkın içinden gelmiş, halkın tâ kendisi olmuş, o kadar kendisi ki, evindeki çocuğu gibi, bahçesindeki ağacı gibi tarlasındaki ekini gibi dükkanındaki âleti gibi, örsü gibi, çekici gibi, körüğü gibi, plânyası gibi, tezgâhı gibi halkın benim özüm diyebileceği bir ruhu halka verebilmek ve halkın dertlerine tercüman olmakla mı seçim kazanılır, yoksa onu aldatmayla mı seçim kazanılır? (A.P. sıralarından alkışlar) Bu meseleyi Türk Parlâmentosu halletmeye mecburdur, biraz sonra tahlil edeceğim, bugün bu kürsüde yapılmış münakaşalar var. Seçim kazanamadığınız takdirde dönüp halka, câhildir bu, seçmesini bilmez ki, diyor iseniz bu Parlâmentonun çatı altında durmak, zannediyorum ki, zait bir iştir.

HALİL GORAL (Ayдын) — Olmıyan şeyi niye söylüyorsunuz. Öyle diyen var mı?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Var, var şimdi geleceğim, beyefendiler, müsaade buyurun, sizin de söz hakkınız var, çıkar konuşursunuz.

Seçim kavşağının bir mânidarlığı vardır, seçim bir sonbahar yağmuru gibi ağaçların üzerindeki bütün tozları temizler, yolları temizler, herkes çıkar milletin önünde arzı endam eder, boynunun ölçüsünü alır, gelir ve milletin teveccühüne mazhar olmuş olanlar iktidar olur. Sadece Millet Meclisinde iktidar olmak kâfi değildir, çift Meclisli sistemde her iki Mecliste de iktidar olmak şarttır, müessir bir Parlâmento için. Seçim kavşağında milletin çoğunluğunun, kötü kimselerden müteşekkil bir siyasi heyeti iktidara getireceğini farzetmek demokrasiye inançsızlıktır, oyunun kaidelerini koyalım ve doğru koyalım, seçim kavşağının mânidarlığı budur ve nihayet memleket buhranlara gider, memleketin meseleleri çözülemez hal alır, Parlâmentosu memleketin meselelerinin içinden çıkamaz duruma düşerse o zaman yine millete rücu edilir. Millete rücu etmenin iki yolu vardır; bu yollardan birisi,

bizim sistemimizde mevcut, seçim, diğeri referandum; bizim sistemimizde mevcut değil. Aslında A.P.'si 1969 beyannamesine bu her türlü buhranın hal çaresi olarak referandumu koymuştu, eğer diğer siyasi partiler bizimle birleşirlerse, bugün için bizim Anayasa tadili yapacak gücümüz yoktur, mutlaka son hakem olan milletten her şeyi aldığımız takdirde Türkiye'nin hiçbir buhrana gitmesi mevzuubahis olmaz (A.P. sıralarından alkışlar)

Birtakım konuşmalara şahid olduk, “efendim, şöyle olursa ne olur, böyle olursa ne olur, şöyle olmazsa ne olur, böyle olmazsa ne olur, eğer bunlar olmazsa ihtilâl olur” diyecek kadar bu kürsülerden konuşmalar oldu. Bu, Parlâmentoya inançsızlıktır. İhtilâlin açtığı yaralar, getirdiği zararlar, daha doğrusu, getirdiği iyilikler götürdüğünden çok daha azdır. Binaenaleyh, hiç olmazsa ihtilâl olur, demek, aslında bir şahsi buhran içinde bulunmak demektir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri ve alkışlar ve C.H.P. sıralarından “Af Kanununda böyle diyordunuz” sesleri ile A.P. sıralarından “Dinlemeyi öğren, sus be, çirkef, sus lan” sesleri)

Ben, gayrisiyasi bir konuşma yapmıya çalışıyorum, mütalâalarımın bu kısmında. (A.P. ve C.H.P. sıralarından mahiyeti anlaşılmıyan müdahaleler) Mütalâalarımın bu kısmında gayri siyasi bir konuşma yapıyorum ve Parlâmentonun tümünü müdafaa ediyorum.

Siyasi partiler, kendi varlıklarını demokrasiye borçlu olan siyasi partiler, eğer iktidar olmak ateşi ile yanıyorlarsa bir gün iktidar olma imkânım Parlâmentonun devamında bulurlar. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Onun içindir ki, artık şu olmazsa, şu olmazsa, şu olmazsa ihtilâl olur, gibi düşüncelerden sıyrılmak lâzımdır. Sıyrılmak lâzımdır, çünkü, ya demokrasiye inanmak lâzımdır. Demokrasiye inandığımız müddetçe bu çatının hep beraber savunmasını yapmamız lâzımdır. Bu müessesenin hep beraber savunmasını yapmamız lâzımdır. Ya inanmıyorsak, o zaman burada oturup da demokrasi havariliği yapmanın mânası yoktur. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri)

Muhterem senatörler, milletin önüne çıkmışız, %46,5 rey biz almışız, %27 küsur rey C.H.P.'si almış; %27,9 veya %27,6 (C.H.P. sıralarından müdahaleler ve “olsun, bize yeter” sesleri) Diğer partiler ne almış? Takriben %5 rey müstakiller almış, böylece gelmişiz.

Yine bâzı mülâhazalar serd edildi, %46,5, %50 ve saire üzerinde. Oraya temas etmek istiyorum.

Muhterem senatörler, Birleşik Amerika'da yapılan Cumhurbaşkanlığı son seçiminde seçilen Cumhurbaşkanının aldığı rey %43,3'tür, 2'nci namzedin aldığı rey %42,2'dir, 3'ncü namzet Vallence'nin aldığı rey %15'tir. Esasen 2 parti seçime girerse birisinin %50'den aşağıya alacağı, birisinin %50'den yukarı alacağı bir matematik icabıdır. 3 parti girerse, birisinin %50'den yukarı alacağı zarureti yoktur. 4 parti girerse birinin %50'den yukarı, diğer 3'ünün mecmuunun %50'den aşağı alacağı diye bir zaruret yoktur. Çünkü, o 3'ü gayrikabili cemdir, toplanabilen şeyler değildir.

Netice itibariyle, ekseriyet; ikiden fazla partinin seçime girmesi halinde en yüksek rey ve onun tâyin ettiği sandalye ile tâyin edilir. Dünyanın her tarafındaki usul budur. (A.P. sıralarından “ders ver, ders” sesleri) Onun içindir ki, “%50’den aşağı rey aldınız” diye kanunların koymadığı, Anayasanın koymadığı kaideleri her gün sabahleyin koyarak vatandaşın kafasını karıştırmıyalım. Eğer, böyle bir kaide konacaksa her hangi bir parti %50’den aşağı rey alırsa Türkiye’de iktidar olamazsa bunu kanunlara koyalım. %50’den aşağı aldığı zaman yeni bir seçime gidelim, çıkmadığı zaman bir tur daha gidelim. Hem bu kaideleri koymayın, hem mevcudolmıyan kaidelere bizi uydurmaya çalışın bunlar, doğrusunu isterseniz, insafla kabili telif şeyler değil, insafla kabili telif şey, sadece bundan ibaret değil, pek çok insafla kabili telif olmıyan şey var.

FERİD MELEN (Van) — Bu takdirde seçimi referandum saymayın, Sayın Başbakanım, bu anlayışa göre.

BAŞKAN — Sayın Melen, Güven Partisini de kaydedelim mi efendim, söz sırasına?

FERİD MELEN (Van) — Evet.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem senatörler, burada yapılan müzakereler program müzakeresi olmadı. Demirel ve mazi müzakeresi oldu. Halbuki, program müzakeresi, istikbâl müzakeresidir. Yani, eğitimde rasyonelizasyon yapacağız, diyoruz; tarımda rasyonelizasyon yapacağız, diyoruz, Devlet idaresinde rasyonelizasyon yapacağız, diyoruz, Türk köylüsüne şu hizmetleri götüreceğiz, Türk esnafına şu hizmetleri götüreceğiz, diyoruz; iktisadi politikamız şu olacak, malî politikamız şöyle olacak, diyoruz. Bütün bunları, balıkçı köyünden, orman köyüne kadar hepsini yazıyoruz. Bunlar bırakıldı, geçen 5 sene zarfında ne kadar başarısız olduğumuz bu kürsülerden ifade edildi. Halbuki, ne kadar başarılı olduğumuzu millet tâyin etti. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Biz ifade ettik kürsülerden, 1965-1969 arasında 1965 Türkiye’sine yeni bir Türkiye ilâve ettik, birçok sahalarda. Hiç kimse çıkıp bunun aksini ispatlamadı. Aksi hakkında konuşamadı bile. Yine söylüyoruz 1965 Türkiye’sine, geçen 4 senelik A.P. İktidarı zarfında, yeni bir Türkiye ilâve edilmiştir. (A.P. sıralarından alkışlar ve “bravo” sesleri) Her şey hal-loldu, bitti mi? Milletın hiç bir derdi kalmadı mı? Hayır. Onu da söyledik. Radyolarda söyledik, meydanlarda söyledik. Milletın daha pek çok derdi var, ama bu kadarını yapan, daha çoğunu da yapar intibasını ve kanaatini milletimize verdik.

“Efendim, 500.000 reyniz düşmüş” Şimdi ona da cevap vereceğim. %64,5 civarında bir iştirak olmuş. Her iştirakte ayrı bir rey oranı, her iştirakte ayrı bir rey sayısı teessüs eder.

Bu iştirak daha yüksek olsaydı belki de rey nisbetimiz daha yüksek, rey sayımız daha yüksek olurdu yahut, da olmazdı. Ama, bu ihtimaldir, matematik ihtimaldir.

Muhterem senatörler, biz iktidarız, bizim karşımıza tesir sahaları olduğunu kimsenin inkâr edemeyeceği 7 tane siyasi parti çıkmıştır, iktidarız, aşınma payını da kabul edeceksiniz.

LÜTFİ BİLGİN (İçel) — Avantajını da kabul edin.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bugün iktidarın avantajı yok, 1946'da vardı. (A.P. sıralarından *“bravo” sesleri ve sürekli alkışlar*)

HALİL GORAL (Aydın) — Milyonlarca kredi dağıtılmıyordu.

BAŞKAN — Sayın Goral, Sayın C.H.P. Grubu adına söz talebedilmiştir, konuşulacaktır, cevap verilecektir. Lütfen müdahale etmeyiniz.

Sayın senatörler, müzakereleri sükûnetle takibedelim, efendim. Sayın Başbakan...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İktidarın yıpranma payını kabul edeceksiniz, iktidarda birçok ümitler arayacaktır, vatandaş. İmkânlar, bir kısmını yerine getirmeye, bir kısmını yerine getirmemeye bizi zorlayacaktır. İktidar olmak güçtür, ümidetmediğiniz birtakım hoş olmıyan hâdiselerle karşılaşacaksınız. Hasattan tutunuz da, çeşitli âfetlere kadar iktidar üzerinde tesirler vardır. Çünkü, vatandaş başının ağrımamasını iktidardan bilecektir, ona çareyi iktidardan bekliyecektir. Türkiye gibi 624 sene “çok yaşa padişahım” diye idare edilmiş bir memlekette otoriteden beklenen şey, Hükümetten beklenen şey başka memleketlerinkinden çok farklıdır. Bunu yadırgamıyorum, ben. Ama, iktidarın yıpranma payını koyacaksınız, çeşitli sebeplerden dolayı biz %46,5 a indik, biz iktidarı. Ama siz niye 1961 seçimlerinde %38, 1965 seçimlerinde %28,9; 1969 seçimlerinde %27,9'a indiriniz. Eriyen sizsiniz, siz eriyorsunuz. Hadi, iktidardan memnun olmadığınız için, iktidardan birtakım şeyleri bekliyecek vatandaş. Muhalefet olarak sizden de memnun değil vatandaş. (A.P. sıralarından *alkışlar, “bravo” sesleri*) Ve bugün Türk demokrasisinin büyük sıkıntısı vatandaşın bir alternatif bulmaktaki güçlüğüdür. Gayet açık söylüyorum, gayet açık, mahkeme kadiya mülk değildir. Adalet Partisi bütün gönlü ile memlekete hizmete çalışıyor. Ama, başka vatan çocuklarının da diğer siyasi kanaatte olan Cumhuriyete inanmış, Anayasanın 2'nci maddesinde tarif edildiği, 3'üncü maddesinde tavsif edildiği, 4'ncü maddesinde birtakım vasıflar kazandırıldığı şekliyle Türkiye Cumhuriyetini ele almış, başka vatan çocuklarının da bu memleketi idare etmesini istiyecektir. Demokrasi alternatifler rejimidir. Siz gideceksiniz başkası gelecek, başkası gidecek, başkası gidecek siz geleceksiniz, işte, bugünkü sıkıntı budur.

BAŞKAN — Muhterem Başbakan, müzakere zamanı ile ilgili bir takrir var, müsaade ediniz bu takriri okuyayım.

Sayın Başkanlığa

Müzakerelerin sonuna kadar Birleşimin devamına karar verilmesini arz ve teklif ederim.

(Konya) Mehmet Varışlı

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Sayın Başbakan buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Türk vatandaşının uyduğunu, gözünün boyanabileceğini, gösteriştten hoşlandığını kabul etmek halinde, demokrasinin içine giremeyiz. Burada, huzurunuzda bir rakam vereceğim Türkiye'nin 1969 senesindeki millî geliri tahmini 1965 fiyatları ile 98 milyar lira, 98 milyar, bunun bir dökümünü vereceğim size. 1950'deki millî gelir 34 milyar lira 1950'den 1960 kadar eklenen 25 milyar lira, 1960'dan 1965'e kadar eklenen 14 milyar lira, 1965'den 1969'a kadar eklenen 25 milyar lira. Yani 1950'de Türkiye 34 milyar lira millî gelire gelmiş, geçen dört sene zarfında aynı fiyatlarla, aynı fiyat bazı ile buna 25 milyar lira Adalet Partisi iktidarı ilâve etmiş.

Binaenaleyh, Adalet Partisi iktidarını başarısız ilân etmekle bir yere varamazsınız, hiçbir yere varamazsınız, Başarıyı kabul edin de demiyoruz, ama resmen gelin buradan söyleyin, sonra elinizi vicdanınıza koyun, düşünün; söylediklerimiz siyaseten söylenmiş şeyler dersenez, zannediyorum ki; milletin gözüne girmenin yolunu bulursunuz. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri)

Muhterem senatörler, Meclislerle Hükümet arasında bir hâdise yok, hâdise buradan çıkmadı. Tekrarlıyorum, hâdise, bizim kendi iç bünyemizden çıktı.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Can ile Canan arasında.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Öyle oldu, Öyle. Onun içindir ki, bu hali hususiyeyi çeşitli yönlerden değerlendirirken bir yanlışlığa düşmemeniz lâzımdır. "Efendim, Demirel Hükümet direniyor."

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Eh, hemen hemen...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Ne dersenez deyin. "Demirel, Hükümet benim diyor. Halbuki bizim maksadımız Demirel'i yıkmak."

Muhterem senatörler, bunun da huzurunuzda cevaplandırılması lâzım. Demirel Hükümette direnmiyor. Demirel, Adalet Partisinin Genel Başkanıdır. Adalet Partisinin genel kongresi ve Adalet Partisinin Genel Kurulunun vazifeleri Demirel'i Hükümet kurma görevi ile mücehhez kıldığı takdirde ben Hükümet olmam demesi kendi vazifesini yapmaması demektir. Demirel vazifesini yapıyor beyler... (A.P. sıralarından alkışlar "bravo" sesleri) Esasen, istenilen odur. Yani biraz sonra oraya geleceğim, Türkiye'de bölme ve parçalamanın üstadları vardır, bu usulleri çok iyi bilenler vardır. Hükümet olmak, iktidar olmak istiyen siyasi partinin gayesidir. Siz istediğiniz zaman gelip oturup, istediğiniz zaman kalkıp gidemezsiniz. Millet getirir sizi oraya oturtur, parlamento güvenoyu verir, orada oturursunuz. Ben buradan gidiyorum diye elinizi kolunuzu sallıyarak kimse gidemez. Çünkü, kendiliğinizden gelip işgal etmiş değilsiniz orayı. Oraya gelinceye kadar geçilen yollar vardır. Onun içindir ki, Adalet Partisi Genel kongresinin, Adalet Partisi Genel Kurulunun ve Adalet Partisi gruplarının görevlerini devralmak gibi bir durumun içine düşenler

zannediyorum ki, bir tecavüzü merci içindedirler. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar)

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Biz Adalet Partisi Genel Başkanım istemiyoruz, Başbakan istiyoruz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Cumhuriyet Halk Partisi 1961-1965 devresinde üç hükümet kurmuştur. Her üçünde de maalesef İnönü’süz hükümet istiyoruz, denmiştir. Her üçünde de Sayın C.H.P’nin Sayın Genel Başkanı hükümeti kurmuştur. Neden? Bu bir siyasi mücadele icabıdır, ayrıca bunlar bizim, sizinle münakaşa edeceğimiz hususlar değildir. Bunlar bizim kurullarımızın vereceği kararlardır ve Sayın Cumhurbaşkanımızın takdiri meselesidir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Hükümetler neden düşer? Politikası beğenilmez, üyeleri beğenilmez, muhalefet yetersiz bulur, hükümetler bundan düşer, öyle ifade edildi. Ben karışık alıyorum; ifade edilenleri. Muhalefet, aslında, hükümeti düşürecek güce sahibolsa hükümeti yaşatmaz, kendisi hükümet olur. Hükümetler bundan düşmez. Şayet iktidar partisinin kendisini ayakta tutacak gücü, desteği varsa, hükümetleri ayakta durur. Ve hükümetlerini iktidar partisi grubunda düşürür. O zaman hükümet düşmüş olur, hükümet istifa etmiş olur onun yolları gene başkadır. Bu hali hususiyle, muhalefet olarak, hükümet düşürdük gibi bir öğrenmenin içine kimse girmesin. Ne politikası beğenilmediğinden, ne şahısları beğenilmediğinden dolayıdır bu meselenin buraya gelmesi.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Nedir söyle bari?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bizim iç bünyemizin meydana getirdiği bir neticedir, diye söyledim. Onun içindir ki, muhalefet, hükümeti yetersiz bulmuştur, derken, ne zaman muhalefet hükümeti yeterli bulur? Binaenaleyh, muhalefet hükümeti yetersiz bulmuştur, şeklindeki mülâhazanın bir geçerliliği olmaması lâzım gelir. Yeni kurallar koymak lazımmış. Yani A.P. Genel Kurulu Devlet Başkanının iradesini ipotek altına almış, Cumhurbaşkanı da, başkalarına danışmadan, hükümeti kurmaya beni görevlendirmiş. Bu şekildeki mülâhaza hem A.P. Genel Kurulunun yetkilerini, hem Anayasa’ya göre Sayın Cumhurbaşkanımıza verilmiş olan yetkileri ipotek altına koymak niyeti değildir de nedir? (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Ne kuralları koyacaksınız yeni olarak, dünyanın her tarafında olagelen şeylere ne ilâve edeceksiniz? Onu söylerseniz münakaşasını yaparız ama bugün için bir ipotekten bahsediyorsanız, ipotek niyeti içerisindesiniz demektir.

Huzurunuzda şiddetle reddetmeye mecbur olduğum bir husus var: Şaibeli transferler yapılmış, çalkantılı pazarlıklar olmuş. Muhterem senatörler, Parlâmento çatısı altında bulunan her milletvekili ve senatör bu memleketin çocuğudur. Birbirinizi bu şekilde incitmeye - ne kadar muarızınız dahi olsa - birbirinizi bu şekilde küçültmeye kimsenin hakkı yoktur. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Kaldı ki, şaibeli transfer lafı yalandır, iftiradır ve dürüstlikle kabili teklif değildir. (A.P. sıralarından “Bravo sesleri” ve alkışlar)

Ne pazarlık yapılmıştır ne şu ne bu, A.P. ne intikal eden 9 milletvekilinden yedisini A.P.'nin eski mensuplarıdır. Yani 1965, 1969 seçimlerinden önce, bir kısmı da 65 seçimlerinde seçilmiş olan A.P. mensuplarıdır. İkisi, milletin bu buhranlı günlerinde kendilerine bu kadar haksızca reva görülen isnatlara, ithamlara rağmen, memlekette huzursuzluk olmasın, memleket devamlı ve sürekli bir istikrarsızlığa gitmesin diye siyasi felsefesini esasen benimsedikleri bu çatının altına girmişlerdir. (A.P. sıralarından *alkışlar*) Teker teker sayarım. Bunu böyle kabul etmek varken, mutlaka niye bir kötü yafta, bir kara lekeyi bu Parlâmentonun, seçilmiş gelmiş, değerli üyelerin sürmenin mânası nedir? Bu şudur: Bir çirkin dünya yaratacaksınız kendinize - biraz sonra o hususların içine gireceğim. O çirkin dünyada kara kara kazanları kaynatacaksınız, içinde zift var, elinizde fırça, gelene geçene çalacaksınız. Bu zihniyetten kurtulmaya mecburuz. (A.P. sıralarından *"Bravo" sesleri*)

C.H.P.'nin bir sayın sözcüsü burada benim muhasebemi yapıyor A.P.'ne ne muhteva kazandırmışım? Zannediyorum o iş, A.P. Genel Kongresinin ve A.P. gruplarının işidir, bunun Hükümet Programı ile hiçbir alakası yok. İsterseniz anlatmaya başlayayım. Yani sizi endoktrine etmeye çalışmam ama, herhalde bir hayli tesir altında bırakabilirim. A.P. büyük kongresinin vazifesini üstüne almış bir muhalefet sözcüsünü aranızda görmüş olmayı bir şaka addedeceğim. (A.P. sıralarından *"Bravo" sesleri ve alkışlar*)

Efendim, 1965'te Türkiye şu imiş, 1970'te ne imiş 1965'te bir Türkiye'ye, bir Türkiye daha ilâve ettiğimizi söyledim. Her sahada...

LÜTFİ BİLGİN (İçel) — Biz göremiyoruz... Milyonluk kredilerle mi?

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Göremiyoruz biz, memurların cebinde mi, işçilerin elinde mi, nerededir, köylüde mi? Göremiyoruz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamlı) — Ama, bu bir tarihî gelişim imiş. Tarihî gelişimde yani 1950'de niye Türkiye'nin 1 milyardan aşağı elektrik, niye sadece 400.000 ton çimentosu, niye sadece 100.000 ton şekeri, niye sadece 13 köyünde elektrik, niye aşağı-yukarı 40 küsur bin köy topluluğunun 25.000'in suyu yok. Tarihî gelişim bu. Yani bırakacaksınız zaman işliyecek, her şey kendiliğinden yürüyüp gidecek, o zaman parlâmentoların hikmeti vücudu nedir, burada günlerdir neyin mücadelesini yapıyoruz? Hükümetlerin hikmeti vücudu ne; seçimlerin hikmeti vücudu ne? Tarihî gelişim böyle gelmiş. Her şey yukarıdan, yağmur yağmış, tarlada mantar bitmiş. Böyle bir şey yoktur sosyal hâdiselerde. Sosyal ve iktisadi hâdiselere yön vereceksiniz, yön. A.P. bu hizmeti görmüş. Efendim, C.H.P. ne yapmış ne yapmamış, bunların muhasebesini millet yaptı. Ve bu muhasebeyi hiçbir şekilde unutturamazsınız.

1950'ye geldiği zaman Türk köylüsünün ihtiyaç maddeleri, şehirden aldığı maddeler dört kalemdi. Meşhur dört beyazlar. Gazdı, bez idi, tuz idi, şekerdi. Bugün Türkiye'nin 2.500 köyünde elektrik yanıyor, sekiz bin köyüne elektrik götürmeğe çalışıyoruz. Bunlar süslü sözler değil. Benim söylediklerimden memnun olunuz. Ben sizi büyülemeye falana çalışmıyorum. Bir büyük Türkiye ideali etra-

finda toplanalım, memleketi fukaralıktan kurtaralım, memleketi güçlü yapalım, memleketi iktisaden kalkındıralım. Fakir fukarayı servet sahibi yapalım, mal sahibi yapalım, mülk sahibi yapalım, iş sahibi yapalım. Velhâsıl, herkesin tüten bir bacası bulunsun. Sıcacık bir yuvası bulunsun. Bunun içinde mesut olsun, bahtiyar olsun. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar)

Sayın C.H.P. sözcüleri, iki grup sözcüsü ve bir de şahsı adına olmak üzere, üç sözcüdürler. Aslında kendine göre bir Başbakan tarif etti. Tabii ki, aslında herkesin, Başbakan olma gibi bir arzusu olmasını kınamak mümkün değildir, muhterem senatörler, ümidederim ki; kendisi bir gün tarif ettiği şekilde başarı gösterir de memleketin hizmetine girer ve söylediği şeyleri yapmak imkânını bulur. Ama, söylediği şeyleri bende bulmak mümkün değildir. Çünkü, bugün Türkiye bir plân sistemi üzerinden bir kurullar sistemi üzerinden, bir kolektif çalışma sistemi üzerinden çalışıyor. Onun içindir ki, her şeyin benim tarafımdan yapılmasının, her şeyin benim tarafımdan söylenmesini istiyor ise, ben o değilim. Kendisinin arzuladığı, kendisinin şikâyetçisi olduğu şeydir. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar) Yani, aslında, diktatör olmadan şikâyet ediyor, diktatör arıyor. Biz seçime dayanan çok partili siyasi hayatın, aziz milletimizin ve Yüce Parlâmentonun bize verdiği görevi görmeye çalışan, bunun ötesinde de bir iddiası bulunmayan bir Türk vatandaşıyız. Bunun dışında da bir iddiamız yok.

Başbakan bunalımı var, deniyor, aslında Başbakan bunalımı var değil. Bir şey var orta yerde. Başbakan yeme hevesleri var. Olan o. (A.P. sıralarından alkışlar) Yine bu hususta C.H.P.’nin bir sayın sözcüsü diyor ki; “Çekil! Daha çok yıpranacaksın, yazık olacak sana”. Bu şekildeki dostça telkinlerine çok teşekkür ederim. Yalnız, elimde değil, çünkü bir hizmete angajeyim.

FIKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Demek, başka kimse yapamaz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hayır, hayır, ben, öyle iddiaların içinde değilim. Yok, Türk Parlâmentosu ve A.P.’nin kurulları bana vazife verdiği müddetçe ben o vazifeyi yaparım. (A.P. sıralarından alkışlar)

Muhterem senatörler, Sayın Bekata’nın yapmış olduğu tenkidler içerisinde, eğer doğru anladıysam, yeni programla eski program arasındaki farkı, tek önemli farkın A.P.’nin huzur ve refah devleti vâ’inden vazgeçtiği, bu vâ’din programda mevcudolmadığı şeklinde ifade etmişlerdir. Halbuki programın 8’nci sayfası ve programın 24’ncü sayfası ve diğer sayfaları okunduğu zaman A.P.’nin bilâkis huzur ve refah devletine çok daha vuzuh getirmiş olduğunu görmüş olacaktırlar. Çok daha vuzuh... 8’nci sayfa.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Bu tâbir yok.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Tâbir olmaması huzur ve refah devletinden vazgeçmeyi gerektirmez ki. Tâbir olmaz da tavsif olur. Ben, sizin gramer üzerinden tenkid yaptığınızı zannetmiyorum. Muhteva üzerinden tenkid yapıyorsunuz, diyorum. Yüce Senatonun bilgisi için şu kısmı okuyacağım. 8’nci sayfa: Bir sayfayı tüm okuyacak değilim.

Maddi ve iktisadi bir muhtevadan ibaret olmıyan, ancak sosyal ve kültürel kalkınmayla birlikte gerçek mânasını kazanan milli kalkınmada, mânevi ve sosyal hedeflerin ve tedbirlerin büyük önemine inanıyoruz. Vatandaş iktisadi bir faaliyetin sadece bir âleti ve hammaddesi sayan materyalist görüşlerin karşısında olarak, maddi ve iktisadi kaynakları geliştirici gayretlerin, mânevi ve sosyal hedeflere ulaştırdığı, ölçüde değer taşıdığı kanaatindeyiz.

Bu mülâhaza iledir ki; memleketimizin milli ve sosyal meselelerine büyük önem vermekte devam edeceğiz. İktisadi faaliyetlerin ancak gerçekleşme vasıtasını teşkil ettiği sosyal gayeleri elde etmek üzere, - bakınız ne kadar ileri bir açıklık getiriyoruz - fakirliği ortadan kaldırmak ve refahın tabana yayılmasını sağlamak için mümkün olan bütün tedbirleri alacağız”. Refah devletine aşağıya kadar devam edeceğim.

“Sosyal adaletin müessir metotları olarak emekle sermaye arasında ahenkli bir gelir dağılımını düzenliyen toplu sözleşme rejimi ile vergi adaleti esaslarını, genişletilmiş sosyal hizmetlerden faydalandırmak suretiyle dar gelirli büyük vatandaş kütlelerinin yaşama seviyesinin yükseltilmesi tedbirlerini bir arada ve kalkınma Plânı çerçevesinde tatbik mevkiine koyacağız, iktisadi gerçeklere ve millî ihtiyaç önceliklerine uygun ve bütün zümre ve sınıfların haklarını âdil ölçüler içinde beraberce koruyan bir denge nizamının devamına önem vermekteyiz”. Refah devleti budur.

“Herkesin medeni imkân ve vasıtalarla sahip, yarın korkusu ve gelecek kaygusundan uzak olarak yaşamasını, bölgeler ve sosyal zümreler arasındaki ahenkli denge ve millî huzurun bir şartı saymaktayız.”

“Sağlık ve eğitimle ilgili kamu hizmetlerinin, medeni nimet ve vasıtaların, yurdun her köşesine ve çeşitli vatandaş zümrelerinin ayağına götürülmesi ve bunlardan kolayca ve eşit olarak faydalanmasının sağlanması, sosyal adalete uygun olduğu kadar, iktisadi gücümüzü ve millî refahı artırma gayesine de hizmet etmiş olacaktır”. Refah devletine vuzuh getirmişizdir. Sadece burada değil, bir parçasını anlatıyorum. Devam edeceğim. 24’ncü sayfada sadece bir paragraf okuyacağım.

“İşbirliği ve beraberlik ruhu içinde, istikrar, hizmet ve kalkınma devrini devam ettirmek kararındayız”. Buyurun huzur ve refahı...

Onun içindir ki; “Sosyal adalet kelimesini A.P.’de kullanmaya başladı gibi, A.P. bizden öğrendi” gibi sözler de burada edildi. A.P. Muhterem senatörler; hepinizin bildiği gibi, A.P. Türkiye’nin büyük bir kütle ve denge partisidir. Türk Anayasasının herkese tanıdığı eşitliğe dayanır. Vatandaşın kanun önündeki eşitliğine. Ama köylünün, işçinin, çiftçinin, esnafın, fakir zümrelerin, çeşitli serbest iş erbabının beraberce destekledikleri bir partidir. Yani millî bütünlüğü, bir taraftan ifade eder. Diğer taraftan da menşinden çıkışından bu yana geliş noktasından baktığınız zaman, A.P. aslında, senelerce sesi işitilmemiş zümrelerin partisidir. (A.P. sıralarından alkışlar) Türk köyü, 1946 hamlesiyle, daha sonra 1950’de ses kazanmıştır. C.H.P.’nin karşısına “yeter” diye çıkan hamle, (A.P. sıralarından alkışlar) O kadar bıkmış ki; “ye-

ter artık” diyor. “Yeter” diyen hamle, 1950’de Türk köylüsünün gücüyle, Türk kasa-balısının gücüyle, Türk fakir fukarasının gücüyle devlet yönetimine el koymuştur. Adalet Partisi bunun devamı, bu hamlenin devamı. Onun içindir ki; sosyal adalet... Sosyal adalet kitaplarda yazılır, nutuklarda söylenir, bir de tatbik edilir. Siz sosyal adaleti nutuklarda söyler kitaplarda yazarsınız, biz tatbik ederiz. (A.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Bekata, “Demirel para ve ekmegin bereketini bozdu, işyeri açmadı, huzuru bozdu, düzelecek ümit de bırakmadı” diyor özetle, benim elimdeki notta.

Şimdi, her iddia, bunlar peşin hükümler ve öyle şiddetle vaz’edilmiştir ki, kaziyei muhkeme. E, şimdi ben bunun aksini söylersem yani daha doğrusu burada söylediğiniz her şeyin doğru olmadığını ifade edersem bu kaziyei muhkemenin tersine dönmesi lâzım. Nasıl bozmuş Demirel? Hücum bana yapıldığına göre tabii, benim desteğim Genel Başkanı bulunduğum siyasi teşekkül, onun felsefesine, hepsine birden, bu hücum vâkidir, aslında. Adalet Partisi siyasi iktidarı nasıl bozmuş Türkiye’de, para ve ekmegin bereketini? Bakalım; işyeri açmamış. 1964 senesi sonunda 700 bin olan sigortalı işçi 1969’da 1 milyon 100 bine çıkmış. Bunu daha bir ay evvel burada bütçe dolayısıyla söyledik. 700 bin işçiye, 400 bin sigortalı işçi eklemiştir.

İşyeri açmamışız? Türkiye’de bugün 150’ye yakın yeniden fabrika yapılmaktadır. 10 milyar liralık yatırım hacmini Adalet Partisi siyasi iktidarı geçen 4 sene zarfında, geçen 5 sene zarfında 25 milyara çıkarmış. 10 milyardan 25 milyara... Memleketin neresinde ne lazımsa onların yeniden plânlarını yapmış. Bu topraklara Birinci Beş Yıllık Hânın derpiş ettiği 60 milyar liradan 40 milyarını Adalet Partisi iktidarı yatırmış. 1963’te başlayan plânın, 1967 sonuna kadarki, hacmi 60 milyardır ki, onu fiyatlara göre ayarlarsanız 64 milyarı bulur, 1965 fiyatlarına göre, bunun 40 milyarını Adalet Partisi iktidarı yatırmış üç senede. Ondan sonra İkinci Beş Yıllık Plânda da 119 milyarlık bir yatırım imkânını bulmuş, 119 milyarın da 1968’de 22’sini, 1969’da 25’ini yapmak suretiyle, 47 milyar daha yatırmış, 1970 için de 25 milyar liralık bir yatırım hacmi ile tekrar gelmiş. Yani Adalet Partisi 4 senelik iktidarı zamanında 87 milyarlık bir yatırımla milletin huzurunda. Onun içindir ki, işyeri açmamış, huzuru bırakmamış, düzelecek ümit bırakmamış. Bankalarda mevduat miktarı 10 milyar liradan 26 milyar liraya çıkmış. Ümidin en güzel işaretlerinden birisidir. Vatandaş gelmiş, inanmış, bankalara para koymuş.

İstihsal rakamlarını, sosyal hizmetleri, bunları saymaya gitmiyeyim. Çünkü, dün Millet Meclisinde saydım, bir ay evvel bütçenin burada müzakeresinde saydım, zabıtlarda hepsi vardır. Ama, Adalet Partisi İktidarı 1965’te devraldığı ortaokul kadar yeniden ortaokul açmış. Bütün Cumhuriyetin 1965’e kadar açtığı ortaokul kadar yeniden ortaokul açmış. 762 taneye, 762 tane ilâve etmiş. (A.P. sıralarından “bravo sesleri” alkışlar) Eğitim eşitliği mi diyorsunuz? Bu, ortaokulların büyük bir kısmı köylerde ve kasabalarda. Hepinizin seçim mıntakalarında şöyle 1.500-2.000’i bulan köylerimizde ve kasabalarımızda veya merkezî olan köylerimizde ve kasabalarımızda 15-20 köyün merkezinde bir ortaokul, bugün vardır.

Adalet Partisi 300 milyon lira olan üniversite bütçelerini beş sene zarfında bir milyar liraya çıkarmış. İzmir Üniversitesinde 1965 senesinde bir tek bina vardı, büyük bir arazinin ortasında bir tek bina vardı, rektörlük binası diye, iki üç tane de barakamsı bina vardı. Bugün gidiniz, İzmir Üniversitesini görünüz. Geçen sene 25 tane şantiye faaliyet halinde idi.

Trabzon Üniversitesinde 1965'te iki tane bina vardı. Bugün Trabzon Teknik Üniversitesini görünüz.

Hacettepe Üniversitesinin sadece Beytepe'de kurulmakta olan kampusuna bu senenin masrafları olarak 36 milyon lira ayrılmıştır. Hacettepe Üniversitesine bu sene ayrılan para, 99 milyon liradır.

Adana Üniversitesi Ziraat Fakültesinin açılması için bütün hazırlıklar yapılmış.

Diyarbakır Üniversitesi Tıp Fakültesi açılmış ve kampusları için yerler tesbit edilmiş, konuklar hazırlıkları yapılmış, Elâzığ'da bir yüksek teknik okul, İzmir'de bir yüksek teknik okul hizmete girmiş. Yeniden birçok fakülteler açılmış. Ve yeniden 10 üniversitenin memleketimizde açılması için de yer etütleri yapılmış.

1980'de 30 bin olan yatılı okuyan talebe sayısı 1970'de 112 bine çıkmış.

Şimdi; bir sayın sözcü, benim buraya gelip birtakım rakamları söyleyeceğimi, parlak fikirleri ifade edeceğimi söylediler, Bunlardan memnun olmanız için söylüyorum, bunlardan kuşku duymayınız, sevinç duyunuz, iddialarınızı çürütür bunlar, ama memleketin menfaatinedir.

Kıbrıs üzerinde çeşitli münakaşalar yapıldı. Bizim Kıbrıs'ı ne halde aldığımız, ne hale getirdiğiniz, Kıbrıs'taki vatandaşımızın, soydaşımızın ve Türkiye'deki vatandaşımızın gözünün önündedir. Ne yapmışız biz Kıbrıs'ı? Bir kan, elem, acı, ısırtıp ve endişe yuvası olarak almışız, meseleleri masa başında konuşulacak hale getirmişiz ve bugün için sulh ve sükûna kavuşturmuşuz. Bugün için diyoruz.

Efendim, Kıbrıs üniter Devlet olacak denmiş. Üniter Devlet dendiği zaman herkes başka şey anlıyor, bundan, içinden çıkamıyacağımız bir münakaşa doğuyor. Kıbrıs'ta üniter Devlet demek, Türkiye'nin Londra-Zürih anlaşmalarıyla kazanmış bulunduğu haklardan vazgeçmek demek değil. Yani Türk Cemaatini ekalliyet vaziyetine getirmek demek değil. Türkiye'nin millî menfaatlerinden vazgeçmesi demek değil. Esasen bizim anlayışımıza göre Londra - Zürih anlaşmaları özel şartlı bir üniter devlettir. Onun içindir ki, cemaatimizi ekalliyet haline getirmeyeceğiz, diyoruz. Millî haklarımızı koruyacağız, diyoruz ama işliyen bir sistem meydana gelsin, diyoruz. Bunun müzakerelerine başlanmış ve Türkiye Hükümeti de henüz ne Kıbrıs'la, ne Yunanistan'la her hangi bir resmî müzakereye girmiş değil. Şimdi. Kıbrıs'ı bize kan ve duman içinde teslim edeceksiniz, sonra "Makarios'un dediği altı sene sonra oldu" diye millete şikâyet edeceksiniz, Bu, insaflı bir iş değildir. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

Muhterem senatörler, huzurunuzda bir vicdan borcunu yerine getireceğim. Bundan evvel okuduğumuz Hükümet programının müzakereleri sırasında da bu

Hükümet programında da dedik ki, şimdi onu ifade ediyorum, “Türkiye Kıbrıs dâvasına sahip çıkmaya devam ettiği müddetçe ve Kıbrıs’taki soydaşlarımız milletlerinin asaletine yakışır şekilde bu büyük mücadeleye sahip çıkmaya devam ettiği müddetçe Kıbrıs meselesi, Türkiye’nin aleyhine çözülemez.”

Kıbrıs meselesi nasıl çıkmıştır. Kıbrıs meselesi Türkiye’nin kendi içinde za’fa uğramasından çıkmıştır. 1960 ihtilâlini mütaakıp ki, burada grup sözcüsü arkadaşım da beyan etti. Kıbrıs’ta meydana gelebilecek bir çete harbine karşı alınan tedbirler, bir dâva dosyası olmuştur. Meşhur, halkı silahlandırma dâvası ve İskenderun’da, Mersin’de birçok yerlerde hapishanelerde aylarca yatan vatandaşlar bu dâvaya muhatap olmuşlardır.

SUPHİ GÜRSOYTRAK (Tabîi üye) — Sayın Demirel, bununla ne ilgisi var?

ERDOĞAN ADALI (İstanbul) — Kıbrıs meselesinde mücahitleri tevkif ettiniz.

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabîi Üye) — Tahrif etmiyelim, alâkası yok.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Kıbrıs meselesi, bundan daha ilerisini söylemiyeyim...

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabîi Üye) — Söyleyin, biz de söyleyeceğiz.

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Biz de görüşeceğiz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ben, sizinle burada münazara halinde değilim.

BAŞKAN — Sayın Yıldız, Sayın Karavelioğlu, karşılıklı konuşmayın. Sayın Yıldız grupları adına söz aldılar, fikirlerini beyan ederler. Ama, lütfen müzakerenin selâmetini ihlâl etmeyiniz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Siz söyleyin deyince, benim burada her şeyi söylemem mümkün değil. Keşke aynı sorumsuzluk içinde ol-sam. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri ve şiddetli alkışlar)

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabîi Üye) — Mesele, sorumluluk meselesi.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İkili anlaşmalar burada uzun boylu münakaşa edildi. Neden Meclislere getirilmemiştir denildi. Gizli müzakere yapıldı. Bunun üzerine gittik, açık basın toplantısı yapıp kamuoyuna 57 say-falık bir dokümanla meseleleri arz ettik. Bütün milletvekili ve senatörlere de bu 57 sayfalık dokümanın bir kopyasını gönderdik, ikili anlaşmalara ait dokümanın her-kesin gözüne atılmış olması lâzım. Gelmediyse şimdi talimat veririm, gelir. (C.H.P. sırasından “gelmedi” sesi)

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Geldi.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Biriniz geldi, biriniz gel-medi diyorsunuz. (C.H.P. sıralarından “geldi, geldi” sesleri) İkili anlaşmalar Meclis-lerden kaçırılmış değildir. İkili anlaşmalarla kimseye bir şey verilmiş değildir. İkili

anlaşmalar 1945 senesinden başlayıp bütün iktidarlar tarafından, geçen bütün Hükümetler tarafından çeşitli şekil almıştır. Şurasını açıklıkla ifade edeyim, bunlarda suiniyet aramıyoruz. Hiçbirisinde suiniyet aramıyoruz. Ama, biz düzeltmeye çalışıyoruz, birtakım suiniyetlere hedef oluyoruz. Bunda haklılık yok.

Sayın Bekata, “parti programına ve Hükümet programına aykırı iş yaptınız” diye benimle grupumun arasına bir mesele koymak istediler. Bunun takdiri gruplarıma aittir. Onun içindir ki, huzurunuzda gruplarıma karşı mesul olduğum şeyin hesabını yapmak istemiyorum. Ama, şunu söyleyeyim, Hükümet programına aykırı iş yaptınız meselesinde haklısınızdır, yani onu sormakta haklısınızdır; fakat Hükümet programına aykırı yapılmış bir şey yoktur.

“Hükümet güvenini kaybetmiş, yahut kaybedecekmiş Parlâmento dışı hareketler sokağa hâkim olacakmış.”

Muhterem senatörler, yakın maziye hatırlayınız, yakın mazi 1963’tür. Sayın Bekata Dâhiliye Vekilidir, Telefonun bir ucunda kendisidir diğer ucunda Rahmetli Gümüşpala’dır. Ve bir büyük kalabalık gelmiş A.P.’ni taşlamış, camını penceresini indirmiştir. O kalabalık, cam pencere indirilirken o binanın içinde oturan birçok arkadaşım bugün bu sıralarda oturuyor.

ORHAN TUĞRUL (Bilecik) — Hepimiz o hâdisenin şahidiyiz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Kendisi, merhum Gümüşpala’ya “Halk galeyanıdır, sahibolamıyoruz, sahibolmaya muktedir değiliz” demiştir.

HIFZI OĞUZ BEKATA (Ankara) — Doğru değil. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Başvekilin de söyledi onu merak etmeyin. (Gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Başbakan mı cevap verecek, yoksa muhterem zatiâlileriniz mi? (Gürültüler)

Müsaade ediniz, Sayın Başbakan cevap veriyorlar.

ORHAN TUĞRUL (Bilecik) — Evet, hepimiz o hâdisenin şahidiyiz.

BAŞKAN — Sayın Tuğrul...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Söylediğim şey, arkadaşlarımda not olarak mevcuttur. Paralel telefondur. Telefonun birinde not alınmıştır, birinde merhum Gümüşpala ile Sayın Bekata görüşmüştür. Böyledir.

Bir MDO vardı. İşte o zaman da, nedir bu MDO diye sorulduğu zaman “ne olduğunu bilseniz alkıştan elleriniz şişer” denildi. E, şimdi âczinize, müsamaha demenin mânası var mı?

Var mı bunun mânası? Biz, Devleti sokaktan kurtarmışızdır. (“Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

“Millet Meclisi böyle bir Hükümete niye güvenoyu versinmiş, nesi değişmiş, kendi mi, kadrosu mu, programımı, nesi değişmiş.” Bu daha başka bir mülâhaza,

“Niye, Millet Meclisi güvenoyu verseymiş?” E, bu, Millet Meclisinin takdiri. O, düşüncektir, taşınacaktır, müzakerelerini yapmıştır. Millet Meclisinin buradan ayrıca bir yardıma, istianeye ihtiyacı yok.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Bunları niye konuşuyorsunuz?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Soruldu, Senato ile Millet Meclisinin vazifeleri karışmasını diye konuşuyorum.

Değerli bir sözcü “kendi mi değişmiş, kadrosu mu değişmiş, programı mı değişmiş, hiçbir şeyi değişmemiş, Millet Meclisi niye güvenoyu versin” diyorlar.

Şimdi söylüyorum. Programı değişmezdi. Çünkü, henüz 5 ay önce halka vadedip geldiği şeylerdir. Programının değişmeyişi müspet haneye yazınız, menfi haneye değil. Roman yazıyor değiliz; her gün başka bir şeyle karşınıza çıkalım. Kadrosu mu değişmiş. E, bu, Anayasa ile kadroyu tesbit, takdir hakkı kime veriliyorsa, onun bileceği iştir. Ayrıca 3 ay zarfında bu kadronun, bugün şuradan tenkid edilmiş bir hususuna, bir kusuruna bir kabahatine her hangi bir şeyine rastlamadık. Bütün mesele geliyor, kendisi değişmemiş? Yani alttaki sözler, üsttekini söyleyebilmek için söyleniyor, Zannediyorum ki bu da, biraz evvel münakaşasını yaptığım gibi, Anayasada verdiği yetkiler kime verilmişse, parti tüzükleri kime vermişse onlara ait islerdir.

Aslında, Parlâmentoya dediğimi yaptıracağım gibi, bir inadın içinde değilim, biraz evvel ifade ettim, böyle bir inat mevzuubahis değil, çünkü Senatoda bütçe büyük bir farkla oylanmış, geçmiş, Millet Meclisinde de Adalet Partisinin 208 üyesi, 6 müstakiliyle birlikte 214 üye müspet oy vermiş.

Kiminle inatlaşacağız, muhalefete kendimizi beğendirmenin imkânı var mı? Bu tenkidi yapan Sayın Yıldız’a kendimizi beğendirmenin imkânı var mı? Kiminle inatlaşıyoruz, ne zaman, neyi getirdik de - grup sözcüsü arkadaşım Sayın Termen’in söylediği gibi - ne zaman, neyi getirdik de bir virgül koydunuz - sadece kadirşinaslık için söylüyorum, - bütçe tenkidinde Sayın Özdilek, kendi görüşleri içerisinde yani - her şeyinde mutabık olmayabiliriz ama - geçen defa de söyledim, hakikaten büyük bir ölçü içerisinde bizi memnun eden, söylediği sözler bizi tasvipkâr eder olduğu için memnun eden değil, gerek üslûp bakımından gerek meseleye yaklaşma bakımından senelerdir özlediğimiz bir tenkidi ortaya koymuştur.

Ama, bu zamana kadar bu tenkidi yapan sözcüye, A.P. hiçbir şeyi beğendirememiştir. Hiç beğenecek bir tarafı olmaz mı, milletin bu kadar büyük bir ekseriyetle seçip gönderdiği insanların yaptığı işlerin. Hayır... Biraz sonra ayrıca onun münakaşasına geleceğim.

Sayın Bekata, bana bir tavsiyede bulunuyor. Diyorlar ki “Çekil de büyük kal” Muhalefetin güveni toptan kaybetmişim, sebebolarak da öyle diyor. Tarafsızları da kaybetmişim, kendi partisini de kaybetmişim. Muhalefetin hiçbir zaman güvenine mazhar olduğumuzu iddia etmedik. Bu tezahür de etmedi. Binaenaleyh, bu sebepten dolayı “Çekil de büyük kal” formülü yürümez.

Tarafsızların büyük bir kısmının daima desteğine mazhar olduk. Bu defa da mazhar olduk. - Millet Meclisi için konuşuyorum - Binaenaleyh bu sebepten dolayı da bu “çekil de büyük kal” yürümez. “Kendi partisi de öyle” diyor. Kendi partimin desteğine mazhar olup olmayacağını, kendi grupum bilecektir. Binaenaleyh bu mesele de sizin meseleniz değildir. Yani bizim grupumuzun iradesini sizin kullanmanız gibi bir mesele mevzuubahis değildir. Aslında bu “çekil de büyük kal” mevzuu neye benziyor biliyor musunuz?

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Adres yanlış.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hayır. Çocuğa sülfatın yutturacaksınız, üstüne şeker koyuyorsunuz “çekil de büyük kal” budur. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

Şimdi, çekildiğim takdirde söyleyeceği şeyi de diyeyim. “Yapılan ithamlar doğru idi, binaenaleyh dayanamadı çekildi.” diyeceği de o.

Böyle bir kompleksin içinde değilim. Sadece bunu söyleyişimin sebebi, daha evvel ifade ettim ki Anayasanın tâyin ettiği merciler, parti tüzüğüne tâyin ettiği merciler bana hizmet vermeye devam ettiği müddetçe ben hizmet görürüm. (“Bravo” sesleri, alkışlar)

Gençlik hareketlerine anarşist gözle baktığımız şeklindeki itham yanlıştır. Gençlik hareketlerini meydan meydan ben milletime anlattım. 1969 seçimlerinde siz de anlattınız. Bir memleket, gençliğinden ümidini kesemez, üniversitesiz bir memleket olmaz. Görülen hareketlerin içinde şu şekilde, bu şekilde cereyan edenleri vardır ama, yarın emaneti devam ettirecek olan Türkiye’nin gençleridir. Gençlerin, gayet tabii ki, kendilerinden evvelki kuşakları beğenmiyecekleri gerçektir. Ama, gençlik hareketlerinin içerisine birtakım anarşi hareketlerinin sızdığı da bir gerçektir. Binaenaleyh gençlik hareketlerinin tümünü anarşi hareketleri gibi görmek, başka çeşit hareketler gibi görmek, bunlar bizim işimiz değil. Ama, biz istiyoruz ki, milletin ümidi olan, millî ümitlerimizin mihrakı olan gençliğimiz yarın devralacağı büyük emaneti, bu memleketi büyütme emanetini, Devletin bakasını koruma emanetini, milletin bütünlüğünü muhafaza emanetini en iyi şekilde taşıyın ve o şekilde yetiştirilmiş olsun. Onun için dün Mecliste konuşuldu, bizim söylemediğimiz şeyi bizim ağızımıza yerleştirme gibi bir durumun içine girmiyelim.

Bağımsızlık savaşı; Atatürk Türkiye’si bağımsızdır. Esasen bağımsızlığı şayet iktisadi bakımdan ele alıyorsanız, dışarıdan borç alma mânasında ele alıyorsanız, askerî ittifaklara dâhil olma mânasında ele alıp da yanlış şeyler çıkarıyorsanız, bir vuzuha varmak gerekir. Askerî ittifaklara dâhil olma, Türkiye’nin bağımlı olmasını, bağımsız olmasını teminat altına almak içindir. Şayet, Türk Parlamentosu, askerî ittifaklara dâhil olduğundan dolayı Türkiye’nin bağımsızlığına hanel geldiği kanaatinde ise gayet kolaydır bu meseleyi halletmek. Bir karar alır, bütün ittifaklardan çekilirsiniz. Sizin elinizdedir, kimse sizi zorla onun içine almamış. Siz gidip dâhil olmuşsunuz. Bu bir.

İkincisi; iktisadi bağımsızlık; burada da endependans karışmaktadır. Yani hükümlerlik ve istiklâl ile, çeşitli sahalarda teşriki mesai, birbirine karışmaktadır. Bugün Avrupa'nın altı memleketi bir araya gelmiş, Ortak Pazar kurmuş şu kadar senedir. Hepsinin istiklâli de var, bağımsızlığı da var. Toprak bütünlüğü de var, İçişlerine müdahale de etmiyorlar. Bugün Sovyet Rusya, İtalya'dan 900 milyon dolarlık yağ fabrikaları kurmak için kredi alıyor. Sovyet Rusya'nın bağımsızlığı ortadan kalkıyor mu? Bulgaristan, Yugoslavya, Dünya Bankasından 1949'larda 300 milyon dolarlık kredi alıp endüstrileşmeye girdiği zaman. 1950'de Türkiye'nin ödeme gücü için verdikleri para 25 milyon dolardı. 25 milyon dolar. 6 milyon doları silolar için, 12,5 milyon doları limanlar için ve mütebaki kısmı da başka bir hizmet içindi. Bu kadardı işte. "Bu kadar ödeyebilirsiniz" dediler.

Muhterem senatörler, kendi imkânlarımızla kalkınmak mümkün de neden başkalarına gidip borç alıyoruz? Yani, sizce mâkul olmıyan bir şey başkası tarafından niçin işlensin? Ve aldığımız bu paralarla saraylar mı yapıyoruz? Bir tarafta motor fabrikası yapıyoruz, bir tarafta bakır kompleksi yapıyoruz, bir tarafta demir fabrikası yapıyoruz, bir tarafta alüminyum fabrikası yapıyoruz, bir tarafta elektrik santrali, bir tarafta kâğıt fabrikası, bir tarafta da kimya tesisleri yapıyoruz. Peki, niçin borç alıyoruz? Bunları yapmak için. E., bunları almadan yapın. Mümkün değil. Yani, ne ile yapacağız? İşte 540 milyon dolar ihracat hacminiz. Uzun gayretlerin sonunda geldiğiniz başarılı bir nokta. 540 milyon dolar. 100 milyon dolarlık petrol ithal etmeye, 100 milyon Dolarlık gübre ithal etmeye mecbursunuz, bu sene 120 milyon dolarlık demir - çelik ithal etmeye mecbursunuz, buyurun. İlaç ithal etmeye mecbursunuz, giydiğiniz Merinos yünü, 20 milyon dolar civarında ithal etmeye mecbursunuz 850 bin ton buğday ithal etmeye mecbursunuz, buyurun. Yani, bunlar... Bize, Hazine devrettiniz de biz bu Hazineyi bitirdik, ondan sonra da gidip memleketi, milleti borçlandırmamanın yolunu mu arıyoruz? Türkiye borca giriyorsa, altından kalkmamak için girmiyor. Zenginleyip ödemek ve memleketi kalkındırmak için giriyor. Borç budur. Sonra, Türkiye siyasi tâvizler vererek borç almıyor. Bir kapitülasyon kompleksi ile Türkiye'yi, daha senelerce fukaralığa mahkûm etmeye kimsenin hakkı yok, Millî menfaatler bir hesap meselesidir. Menfaatine geliyor mu, alırsan ne kadar faydan oluyor, almazsan ne kadar zararın oluyor. Bu hesap yapıyor. Birinci Planda yazılmış, İkinci Planda yazılmış. Neye çalışıyoruz? Türkiye, tediye bilançosunu kapatsın. Bunun önü de görülüyor. Birçok kereler bu kürsüden arz ettim. Sadece Batman'dan İskenderun'a yapılmış bulunan bir boru hattı bize sene de 30-40 milyon dolarlık tasarruf sağlamıştır. Yeni gelir sağlamıştır. Ben, bunu dört beş sene evvel bu kürsüden söylediğim için tekrarlıyorum. Bugün Türkiye'ye 46 milyon turizm gelirinden geliyor, 100 milyon gidiyor. Türkiye'nin 300 milyon dolar civarında bir açığı var. Türkiye, 2 milyon dolarlık iplik ihraç ederken 30 milyon dolarlık iplik ve tekstil ihraç etmeye başlamıştır. Pamuk ihraç etmiyeceksiniz. Bir kilo pamuk ihraç ediyorsunuz, bundan bir alırsanız, bir kilo iplik ihraç ediyorsunuz 1,80 alıyorsunuz, bir kilo bez ihraç ediyorsunuz 2,40 alıyorsunuz, Türkiye, ham madde ihraç eden bir memleket olmaktan çıkacak. Mamul madde veya yan mamul madde ihraç eden bir memleket haline gelecek. (Alkışlar) İşte endüstrileşmemize

hamle verelim değişimizin sebebi bu. 1 milyar 780 milyon lira para sarf ediyoruz, Beyşehir’de yapmakta olduğumuz alüminyum fabrikasına. Benim, 1973 senesinde ihtiyacım bulunan demir ve çelik 1970’de talebolarak karşımda. Yapılan hesaplar, kitaplar hepsi, bundan üç sene evvel yaptığımız hesaplar 1973’de kullanacağımız demir ve çeliğin hesabı, 1970’de talebolarak doğmuştur, karşımda.

NEJAT SARLICALI (Balıkesir) — Hesap yanlış yapılmış, demek ki.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Ha, onu arz edeyim. Hesap yanlış yapılmış diye kimseyi muaheze etmeyin. Türkiye için sevinin bundan. Çünkü, neden? Neden sevinin? Türkiye ümidin fevkinde bir istikrar ortamı bulduğu zaman, ümidin fevkinde bir gelişmenin içine girmiştir. Odur o. Yani, 1975 senesinde şuraya varacağız dediğiniz yere 1973 senesinde varacaksınız. 1980 senesinde şuraya varacağız dediğiniz yere 1976 senesinde varacaksınız. Bu istikrar ve huzurun, yani huzur şemsiyesinin memleketin semaları üzerinde tutulması halinde vatandaş yarın ne olacak, öbür gün ne olacak diye bir endişenin içinde bulunmadığı halde, Türk vatandaşının vatani yapma gayretlerine koyulması halinde, bir ümit meşalesinin yeniden yakılması halinde, Türk vatandaşının Devletle elele verip neyi yapabileceğini göstermesi bakımından fevkaalede ümit vericidir. Hesap yanlış değildir. Ümit vericidir. Onun içindir ki, Türkiye şarjlarında mevcut sıkıntıları, kendi ölçüleri içerisinde, düşünmek lâzımdır.

Muhterem senatörler, birkaç husus daha var ki, onları cevaplandıracağım.

Sayın Ahmet Yıldız yapmış olduğu konuşma da, aslında, Türkiye ne yapmış, başka memleketler ne yapmış, şeklinde ortaya bir takdim koydu. Bu takdim içinde Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan, “Çölde tutuşan İsrail” - Zannediyorum, böyle bir tâbirdi. - Afrika, uyuyan Çin, Endenozya, Hindi - Çini, Hindistan ne haldedir şimdi, biz ne haldeyiz? Bu mukayeseye niçin girdiğini anlamadım. Çünkü, konuşmanın sonunda tek çıkar yolun Atatürk’ün açmış bulunduğu yol olduğunu ifade ettiler. Şayet, 50 sene zarfında hiçbir şey yapamadığımız iddiası varsa, o zaman bu dönem zarfında bu memleketlerin ilerlediği iddiası varsa, birtakım siyasi tezadlar ortaya çıkar.

Bunu niçin söylediklerini, doğrusunu isterseniz, bulmakta da güçlük içerisindeyim. Sadece bir tahmin yapacağım. Bu memleketlerden bir kısmı bizden ileri, biz bunların hepsinden geride kaldık, demek istemiş olabilirler, ihtimaldir bu, belki de böyle demek istememiştir. Ama, bu memleketlerden Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan bizim başladığımız noktadan başlamamışlardır. Aslında Osmanlı İmparatorluğu dağılma noktasına gelmeden evvel, Osmanlı İmparatorluğunun Bağdat Eyaleti ile, Osmanlı İmparatorluğunun Manastır Eyaleti arasında - büyük fark vardı. Hele, bugünkü Misaki Millî hudutları içerisindeki Anadolu sadece vergi verdi, sadece asker verdi. Bulgaristan, Osmanlı imparatorluğundan, prenslik şeklinde, ayrıldığı zaman dahi henüz Türkiye’nin hiçbir yerinde elektrik yoktu, Bulgaristan’ın birçok yerlerinde elektrik vardı. Sadece Şam’da ve sadece İstanbul’da ve sadece Tarsus’ta 1902-1914 arasında elektrik oldu. Binaenaleyh nereden başladınız? Ne-

reden başladılar? Yugoslavya'ya gelince; Yugoslavya Birinci Dünya harbi ile İkinci Dünya Harbi arasında endüstrileşmede büyük mesafe kaydetmiştir.

İkinci Dünya Harbinden hemen sonra da, 1945'lerden sonra da, her kaynaktan faydalanmak suretiyle endüstrileşmeyi ileri seviyeye götürebilmiştir. Bu memleketlerin bugünkü durumu ile bizi mukayese ettiğiniz takdirde, zannetmiyorum ki, bizim o kadar kötümser bir durumda addedilmemiz mümkün değildir. Ona rağmen, yani başlangıç noktasında büyük değişiklik olmasına rağmen; Yunanistan, uzun seneler -son 50 sene müstesna- sulhu yaşamıştır. Onun içerisinde Batının birçok kaynaklarından faydalanarak gelişmiştir, İsrail. İsrail meselesini hiç kimse model olarak eline almasın; o, ayrı bir iştir. Ve o modeli eğer alırsanız büyük ümitsizliğe düşersiniz. O, başka bir modeldir. Ne, iyi denilebilecek bir modeldir; ne, küçümse-nilecek bir modeldir. Tamamen başka bir modeldir. Oradan alınacak bir ders var. Bir vatan yapmanın mesuliyetini eğer herkes müdrük olursa, daha doğrusu vatan-sızlığın şu kadar sene hasretini çekmiş olmanın şuuru içerisinde birçok kimse girerse, modern teknolojinin, modern şevki idarenin, produktivite yüksekliğinin ve organize çalışmanın birtakım gayretlerine girerse başka türlü neticeler alırsınız. Buna ilâve edecek daha başka şeyler de var. Bunları mütalâa etmek istemiyorum. Ama, "Uyuyan Çin, Asya usulü üretim." Uyuyan Çin'in içinde ne olduğunu kimse bilmiyor, bugün. Yani Türkiye şuraya varamadı. Uyuyan Çin'in gıpta edilecek bir tarafı olduğunu zannetmiyorum. Hindi Çini; Hindi Çini savaş içerisinde, Hindistan'ın, hele, hiç gıpta edecek bir yer olduğunu zannetmiyorum, Türkiye ile mukayese ettiğiniz zaman. Eğer benim meseleyi anlayış tarzım doğru ise, yani "Biz bunlardan bile geri kaldık." Buna hiçbir şekilde gururum razı olmuyor ve gerçek de böyle değildir. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

"Bir kısmı bizi geçmiş, bir kısmı bizi geçmek üzere" diyor, Sayın Yıldız. Bundan, sistemin işlemediğini mi söylemek istiyor? 50 sene içerisinde tatbik edilmiş bulunan usullerin bir şey kazandırmadığını mı söylemek istiyor, bunları da keşfedemiyorum.

Şimdi, başka bir meseleye geliyorum: Sayın Yıldız, "Demirel gidişin en kötü temsilcisi olarak tarihe geçecektir" diyor. Şimdi; kendisini, tarih yerine koydu, bana bir sayfa açtı ve hükmünü de oraya koydu. Bırakınız bu hükümleri tarih versin. Neden bu kadar acelecisiniz. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

Bırakın, belki başka taraflarına da bakan olur. Belki sizin dediğiniz gibi olur, belki başka türlü olur. Ama, bu bir şahsi tedirginliğin neticesidir.

Muhterem senatörler, huzurunuzda başka bir konuyu ifade edeceğim. Yüksek Murakebe Heyetinin üyeleri değişmiş. Yüksek Murakebe Heyetinin üyeleri değişir. Valiler değişmiş, şu kadar zaman önce, valiler de değişir. Yüksek memurlar değişmiş, onlar da değişir. Bunları bir şeye bağlamak lâzım mı mutlaka? Neden Devleti daha müessir hale getirmeyi düşünmüyorsunuz? 4 sene ile 14 sene arasında Yüksek Murakabe Heyetinde vazife görmüş, uzmanlar var, 25 sene ile 39 sene fiilî hizmet görmüş insanlar var. Niçin şöyle düşünmüyorsunuz? Gayet tabiidir ki, bir kı-

sım memur tekaüdedilecek. Tekaüdedilecek ki, yenilerine daha yukarı kademelerde yer açılacak. Gayet tabii ki, bir kısım memurlar, daha iyi vazife görmesi muhtemel olan, yerlere konacak. Nereye koymuşuz, Yüksek Murakabe Heyeti üyelerini? Kömür Şirketine idare Meclisi âzası, Kâğıt Şirketine idare Meclisi âzası, filân şirkete idare meclisi âzası. Yani milyarlık iktisadi Devlet Teşekküllerine idare meclisi âzası yapmışız.

Muhterem senatörler, Yüksek Murakabe Kurulunun yazdığı raporların hiçbirisine Hükümet bir şey ilâve etmez. Raporları yazar, raporlar önünüze gelir. Siz bunları tetkik edersiniz. Bir Karma Komisyon bunu tetkik eder. Karma Komisyon tetkik ettikten sonra Senato tetkik eder, Millet Meclisi tetkik eder. Niçin bu kadar suç ve ceza tâyininde acelecisiniz? Biz, ufak hesapların insanları değiliz. (A.P. sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

SAFFET URAL (Bursa) — 19 Milyondan...

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi, meseleyi tatsız hale getirmek daima mümkün.

SAFFET URAL (Bursa) — Hep tatsız, zaten.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Çirkin hale de getirmek mümkün.

Beni tahrik etmezseniz birtakım şeyleri size anlatmaya çalışırım. Tahrik ederseniz yine anlatmaya çalışırım. Binaenaleyh bildiğinizi yapın.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, Sayın Üyeler zatiâlinizi tahrik ederlerse vazifemiz onları sükûnete davet etmektir. Hiç merak buyurmayınız, buyurunuz konuşmanıza devam ediniz. (“Bravo Sayın Başkan” sesleri ve alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Teşekkür ederim, Sayın Başkan.

Şimdi, size 17 Nisan 1960 tarihli Ulus gazetesinin başlığını okuyacağım. 17 Nisan 1960 “Menderes’in Divanı Aliye sevki istendi”. Daha sonra ki, bir Ulus gazetesinin başlığı “Menderes’in Hazineye borcu 13.462.249 lira.” Başka bir gazete, yine Ulus - elimdekiler fotokopidir tarihlerini okuyamıyorum - “75 milyon liralık suiistimalin iç yüzü.” Başka bir gazete C.H.P.’si Sayın Genel Başkanının “bunlar can çekişiyor”. Başka bir gazete “İhtilâl elebaşılığını yapan ve huzursuzluğun mesulü C.H.P.’dir.” Bu, 24 Ağustos 1962 tarihli Kudret gazetesidir.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Avni Doğan.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Hayır, bu, Sayın Bölükbaşı’nın beyanı.

Kudret gazetesi yine 1962 tarihli; “İhtilâli C.H.P.’nin hazırladığı doğrudur”. Merhum Avni Doğan.

Başka bir gazete “Vakıflar idaresinin sabık devirdeki yolsuzlukları 40 milyon lirayı buluyor.” “Menderes’in İsviçre’de villası var.” “Polatkan’ın Vinlex’den geliri 12,5

milyon lira.” Bunlar hep gazete başlıkları. “Sabıkların müsadere edilecek servetleri, düşükler ve yalanları geniş emläke sahip, Bayar, Zorlu ve Göktürk’e ait arsalar da açıklandı.” Bu, böyle gidiyor.

LÜTFİ BİLGİN (İçel) — Günaydın gazetesinden de okusanıza.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İşte, okumaya lüzum yok, on sene evvelki başlıkları okuyorum ben size.

Muhterem senatörler, burada 17 Nisan 1960 Pazar günü Ulus gazetesi var. Başka bir Ulus gazetesi daha var. Bu da 28 Şubat 1970, on seneye yakın zaman sonra. “Süleyman Demirel’in Yüce Divana şevki istendi.”

Şimdi, mesele şuradadır, iftira, her devirde yapılagelmiştir. Huzurunuzda en ufak bir ezikliğün içinde değilim. (*Adalet Partisi sıralarından “bravo” sesleri ve alkışlar*) Kendimi değil, kamu görevlisi siyasi şahsiyetleri müdafaa ediyorum. Kendim bir müdafaa ihtiyacı içinde değilim.

SAFFET URAL (Bursa) — Olacaksın Sayın Başbakan.

BAŞKAN — Sayın Ural.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — İftira, önlenebilmiş midir? Hayır. Kamu hizmeti görenler; huzurunuzda gayet vicdan muhasebesi içinde konuşuyorum, kamu hizmeti görenlerin talihi içerisinde iftiraya uğramak vardır. Kaderinin bir parçasıdır o. Yalnız, iftiraya uğrandığı takdirde kendilerini savunma hakları da vardır.

Şimdi, aslında bugün Türkiye’nin çözmesi lâzımgelen mesele; 1960’ı hazırlayan atmosferi ortadan kaldıracı hükümleri Türk Anayasası getirmiş. Onlara müracaat edilmiş mi, edilmemiş mi? Oraya bir bakalım. Mülâhazamı tamamliyorum. Osmanlı İmparatorluğu dâhil, Türkiye’de iktidar daima husumet çekmiştir, iktidarın husumet çekmesi normaldir. Hele bu kabaran arzular devrinde olan bir memlekette, bu husumetin bir fesat tertibi ile içice girmesi yine yadırganacak bir durum değildir, iktidarlar nasıl değişir, nasıl gelir, nasıl gider bunu halledemiyen bir memleketin, ne siyasi, ne hukukî, ne sosyal, ne iktisadi hiçbir meselesini halletmesi mümkün değildir. Bu zamana kadar Türkiye’de iktidarlar şöyle değişegelmiştir. Millet, mağlûbetmiştir. Buna kimsenin diyeceği bir şey yok. 1950’de olduğu gibi.

SAFFET URAL (Bursa) — 1960’da olduğu gibi.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Millet, mağlûbetmiştir, 1950’de olduğu gibi. Sonra bunun dışında iki yol daha çıkmıştır. Kuyuya düşürme, bir de ipe götürme. Bunlar Türkiye’de iktidarları, iktidardan uzaklaştırma yolları olarak tatbikat sahası bulmuş geliyor. Huzurunuzda şunu ifade ediyorum; milletin hizmetine talibolanlar, bu Yüce Senatonun, bundan evvelki Hükümet programı görüşülmesinde ifade ettim, zabıtlarda vardır. Siyasetin sonunda aferin beklemeyenler. Siyasetin sonunda kendi vicdan muhasebelerini kendileri yaparlar. Millette, memleketime hizmet için yola çıktım, neyi yapabildim. Ama, inkisara uğramak daima siyasetin içinde vardır, inkisara uğramanın çeşitli yollarını biraz evvel ifade

ettim. Milletin mağlûbetmesi, hali, en şerefli yoldur ve iktidarları milletin değıştirmesi halinde Türkiye, mesafe alır, mesafe kazanır ve bütün meselelerini halleder. Yoksa, milletin hakemliği ile seçilmiş gelmiş insanları karalama, kötöleme, iftira çamuruna tabi tutma ve hiçbir hüküm beklemeden, hiçbir müdafaa şekline riayet etmeden, hem iddiayı ortaya koyma, hemen arkasından suçu, cezaı tâyin etme gibi yollara başvurma Türkiye'nin bilmediğı şeylerden değildir. Şimdi, fikir ve hizmet plânında mücadele gücü olmıyanların iftiraya sapması normaldir. Çünkü, o minderde bir türlü güşemesi mümkün değil, oyunu tutmuyor orada. O zaman derhal bir takım Babil kulesi gibi yapılmış yalanları, üstüste konmuş yalanları, aslını astarını araştırmadan hemen bir kara iz sürme hazırlığı ile başka bir mindere sizi çekmek ister, iftira edenin, iftira hakkı oluyor da, iftiraya mâruz kalanın müdafaa hakkı niye olmuyor?

SALİH TANYERİ (Gaziantep) — Dâva hakkı var.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Dâva hakkının neticesini beklemeden, hâkim yerine kendinizi koyup nasıl karar veriyorsunuz? (*Adalet Partisi sıralarından "bravo" sesleri ve alkışlar*)

SAFFET URAL (Bursa) — Kardeşleriniz yaptı hâkimliği.

BAŞKAN — Sayın Ural...

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sayın Başkan, söyledığımız zaman, sonra küfür ediyorlar.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Muhterem senatörler, hiç endişeye düşmeyin, herkese verilecek cevabım var, hiç endişeye düşmiyelim.

Siyasi hüviyeti olan kamu görevlisinin en çabuk uğrıyacağı şey, iftira ve çamurdur. Çünkü, millete hizmeti, memlekete hizmeti bir kenara bırakmış, acaba filânca kimseyi nasıl kuyuya düşürebilirim, filancaya nasıl kanca takabilirim, filancıyı nasıl karalayabilirim, politikanın bu metodunu almış olan kimselerle mücadele etmek hem kolay değildir, hem zor değildir. Kolay değildir; çünkü, ne zaman zehirli gazın meydana çıkacağını bilemezsiniz. Zor değildir; çünkü, politikaya girmiş olanlar, kömür ocaklarına girmiş gibidir, kömür tozu bulaşır ama, liflersiniz gider. Aslında iftiraya ve çamura mâruz kalma, iktidar olmanın cibilliyetinde mevcuttur. Bunlar vardır...

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — İsmet Paşayı...

BAŞKAN — Sayın Ege.

YİĞİT KÖKER (Ankara) — Bu nasıl idare? Karşı taraftan yapılan müdahaleye ses çıkarmıyorsunuz? Hep bu taraftan gelene söylüyorsunuz.

BAŞKAN — Müsaade edin, Beyefendi.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — İsmet Paşanın mı hesabını görüyoruz?

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — (*Salih Türkmen'e hitaben*) Sen sus.

NEJAT SARLICALI (Balıkesir) — Başbakan konuşuyor, susun da dinliyelim. Temsil mi veriliyor, ne oluyor, belli değil.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sabahtan beri biz dinliyoruz.

BAŞKAN — Müsaade ediniz Sarlıcalı, Sayın Başbakan, buyurunuz.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bir çirkinlikler dünya-sından her türlü numuneyi çıkarmak mümkündür. Onun içindir ki, kendileri için mugalâtayı, siyasi istismarı metot haline getirmiş olanlarla benim bir tartışmaya girmem mümkün değil, ihtiyaç da yoktur. Şayet yapılan isnatlar kabul olunursa hâkime, kanuna, mahkemeye müdafaa hakkına, hattâ Parlâmentoya ne lüzum var. Onun içindir ki, mal bulmuş mağribi gibi bir gazetenin eline aldığı bir konuyu, bir husumet eseri olarak ele aldığı bir konuyu bana yakıştırmaya ve yapıştırmaya çalış-mak beyhudedir. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Henüz bitmedi şeyim...

SAFFET URAL (Bursa) — İftihar etsin.

NURETTİN ERTÜRK (Sivas) — Senatoya yakışmıyor, ayıptır.

DEVLET BAKANI TURHAN BİLGİN (Erzurum Milletvekili) — Hükümet olarak hepimiz isyan edeceğiz.

DEVLET BAKANI REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Olmaz böyle şey.

ORHAN AKÇA (Kütahya) — Cezai ehliyeti yok, kızma Turhan Bey.

BAŞKAN — Sayın Bilgin... Sayın Başbakan, buyurunuz, devam ediniz efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Şimdi, meselenin bir ye-rine geliyorum. 22.1.1966 tarihinde yani birinci iktidarımızda bütün Devlet dai-relerine şu tamimi gönderdim. “Haksız dileklerin, iltimas, nüfuz kullanarak haklı çıkarılmasını temin yolundaki teşebbüslerin, buna ümit bağlayanlara hiçbir fayda sağlamıyacağı ve tam tersine bu yola başvuran ve aracılık edenler kadar, bunlara haksız yardımda bulunabilecek memurların da aleyhine neticeler ve sorumluluklar doğuracağı, bütün vatandaşlarca açıkça bilinmelidir.” 14.11.1969 tarihinde, yani, ikinci defa Hükümet kurduktan ve güvenoyu aldıktan üç gün sonra da şu tamimi Devlet dairelerine gönderdim ki, bu uzun bir tamimdi. Onuncu maddesini okuya-cağım. Bu tamimde Adalet Partisinin Hükümet etme felsefesi yatar. “Üzerinde en büyük bir hassasiyetle durulması gereken konu, Devlet hizmetlerinin vatandaşla-rın güvenine lâyık, tam bir dürüstlük, açıklık vazife şuuru içinde yerine getirilme-sidir. Memnunlukla ifade etmeliyim ki, Türk idaresi, onda görev alan Devlet me-murlarının büyük çoğunluğu itibariyle feragatli ve faziletli bir idaredir. Ancak, bu durum yer yer, zaman zaman her hangi bir şekilde vâki olabilecek kanunsuzluk ve yolsuzluk hareketleri karşısında titizliğimizi ve hassasiyetimizi gevşetmemelidir. İdarenin bütününe hâkim olan fazilet ve sorumluluk şuurunu her türlü şüphe ve isnatlardan mâsun tutabilmek için, münferit de olsa, suiistimal ve kanunsuzluk

vakaları süratli ve müessir bir tepkiyle karşılanmalıdır. Her ne şekilde olursa olsun; isim kullanma ve intisap iddiasıyla vâki müracaatlar hiçbir surette haksız, imtiyazlı muamelelere sebeb olmamalı. Ve bu gibi teşebbüsler asla iyi karşılanmamalıdır.”

Muhterem senatörler; Türk Anayasası 1960 öncesinde meydana gelen ve bir ihtilâl ortamını hazırlayan çeşitli yalanlar ve rivayetler üzerine ki, bunların demin okuduğum başlıkların hiçbirisi ispatlanamamıştır. Onlar burada var. Hiç birisi ispatlanamamıştır. 103 milyondan 75 milyona kadar. Türk Anayasası...

SUPHİ GÜR SOYTRAK (Tabii üye) — Mahkeme edilmedi bunlar.

ORHAN KOR (İzmir) — Hepimiz hesap verdik. Siz de hesabınızı vereceksiniz.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica edeyim.

Muhterem senatörler. Riyasetin sulh ve sükûnu temin için müracaat ettiği son husus ceza tatbikidir. Binaenaleyh muhterem üyelerin Riyasetin bu kararda olduğunu bilmelerini rica ediyorum.

Sayın Başbakan, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Türk Anayasası, 34’ncü maddesiyle kamu hizmeti görenler, bir şikâyetle mâruz kalırlarsa şikâyetçiye ispat hakkını tanımıştır, 125’nci maddesiyle de, kanunlara aykırı verilecek emirleri dinleme yetkisini memurlarına tanımıştır. Başka bir maddesiyle, idarenin bütün eylem ve işlemlerinin denetimi müessesesini getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak geçen beş sene zarfında Adalet Partisi Genel Başkanı olduğum için de çeşitli hücumlara mâruz kaldım. 250’ye yakın hakaret dosyası Başbakanlıkta beklemektedir. Hiçbirini muameleye koymadım. Çünkü, bunlar fikir farklarından doğma demokratik bir sistem içinde, ki, benim kanaatimce her şeye rağmen, her şeye rağmen, hür basınsız bir demokrasiyi tasavvur edemiyorum. (A.P. sıralarından alkışlar) Yalnız, bundan bir süre önce yapılmış bulunan bir neşriyat üzerine bir gazeteyi mahkemeye verdim. Ondan sonra neşriyat bir tükenmez haline geldi, birtakım ithamlar ortaya kondu. Türk Anayasasının 34’üncü maddesindeki hakkı da istimal etmek ki, o madde şikâyetçi, kamu görevi görüyorsa, ispat hakkını tanımıştır. Türk Anayasasının 34’ncü maddesine göre; sizin buradan iki de bir lâf atıp durduğunuz mesele için 10 milyon lira tazminat dâvası ve ceza dâvası açtım. Geleceklerdir, nüfuz kullanılmış mıdır, kullanılmamış mıdır? İspatlayacaklardır. (A.P. sıralarından alkışlar ve “bravo” sesleri) Bir gazete, bir şey yazdı diye ertesi gün kamu hizmeti görenlerin hemen kuyuya mı düşürülmesi lâzım? Mühim olan mesele şu olmuş, bu olmuş, ben bunları bilmem. Mühim olan mesele; benim nüfuzum kullanılmış mı, kullanılmamış mı? Beni alâkadar eden kısmı budur. Bütün dünyayı şahit gösteriyorum huzurunuzda. Bütün dünyayı... (A.P. sıralarından alkışlar) Bakanını, Genel Müdürünü Müsteşarını, Banka müdürünü, banka muhasebecisini, yalnız yakınlarım için ve saire için değil. Her hangi bir kimse için. “Şu adama kredi verin” dediğimi gösterebilirler, ben bunun bütün yükünü, mânevi, maddi mesuliyetini kabul

ediyorum. Ben, ne diyeceğim huzurunuzda başka. Gitmişim, mahkemeye vermişim, huzurunuzda diyorum ki, bütün dünyayı şahit gösteriyorum.

Muhterem senatörler; burada aslında böyle bir meseleyi program müzakeresi sırasında dile getirdiler, konuştular diye kimseye kırıgın değilim. Hiç bir kimsenin merhametine sığınmıyorum. Başım diktir. Müdafaa ihtiyacında da değilim. Hiçbir fütürüm da yoktur. Vicdanım rahattır ve ilâhî adalete inanırım. Hepinize saygılarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından sürekli ve şiddetli alkışlarla “bravo” sesleri)

BAŞKAN — Sayın Başbakan, teşekkür ederim.

Muhterem senatörler, bir talep var. Sayın Termen, Sayın Başbakandan evvel Hükümet programı üzerinde söz alan Sayın Öztürk’ün konuşmasında sataşma olduğu iddiasında bulunmaktadır. Bu iddiaya Riyaset de iştirak etmektedir. Sayın Termen buyurunuz efendim.

ZİYA TERMEN (Çanakale) — Sayın Başkan, çok teşekkür ederim.

Aziz arkadaşlarım, bu büyük mesai gününün bu saatinde Yüce Heyetinizi uzun müddet işgal ederek rahatsız etmiyeceğim. Bir tavzihi zaruri gördüm. Arkadaşımız, program üzerindeki mütalâalarını öne sürerken benim Maarif Bakanlığına bir milyon küsur bin liraya bir bina sattığımı ve zamanın Başbakanına da şantaj yaparak kendisinden 250.000 lira aldığımı, bilmiyorum, hukukçu mudur, meslekini de bilmiyorum... (“Berabersiniz, meslektaşınız” sesleri) öğretmen. (“Hasanoğlu Köy Enstitüsü” sesleri ve gülüşmeler)

Hasanoğlu. İyi, meslektaşımış. Güzel. Yalnız biz Hasanoğlu değiliz. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Bunu bir kritik arasına sıkıştırmasındaki zarureti ve yanlış gidişi bir izaha bağlamak gayrimümkündür. Ben, ağır faiz altında, borçlu mânada, mutazzırır yaşayan bir insan sıfatıyla yaptığım bir binayı 1957 yılında başladığım, muhalefet saflarında, iken, her şeyimi, emlakimi satarak yaptığım bir binayı büyük faizli yeni borçlanmalara girerek, büyük bir bina haline getirdim. Bina, apartman, han, hamam değildi, talebe yurdu idi. Talebe yurdu ihtiyacına o tarihte inanan bir meslek adamı sıfatıyla, talebe yurdunun, icar getiren ve memlekete hizmet koyan anlayış olduğuna hükmederek, bu yola girmiştim. Bir gün devrin Başbakanı, ben 1957 seçimlerinin kayıp tablosu karşısında kenarda bir insan olduğum tarihte, bir sabah saat 05.30 sıralarında inşaatıma gelmiş, üniversite civarında idi inşaatım, bu büyük binanın ne olduğunu sormuş, bekçi de benim adımlı vererek “parası bitti, para arıyor, 6 aydır böylece duruyor” demiş. Başbakan da bana davet göndererek, muhalefetteyim beyefendiler. Sayın meslektaşına da arz ederim, şantaj yapmanın çağında değilim, sokağa düşmüş Hürriyetçiler olarak, Çelikbaş arkadaşımız hariç, Alican’larıyla, Turan Güneş’leriyle, Emin Paksüt’leriyle, o güzide kadro tamamen kaybetmiş, kendi işine dönmüş, bu çağda bana davetle; “ihtiyacın nedir” dedi, ihtiyacım büyüktür, ama bunu tedarik ettim, teşekkür ederim ilginize, dedim. Birinci ziyaretim böylece arada büyük kırıgınlıklar olmasına rağmen, bana lütuf kâr bir davet ve nezaket ifadesi ortaya koyan merhum Başbakanın hareketine ve benim de

bulduğum bir paraya zamimeten ikinci bir borçlanmaya girme durumuma beyefendinin, mazi hâdisesi olmasına rağmen, dikkat atfını rica ederim.

İkinci konu; bina bittikten sonra, bunun Maarif Vekâletine Orta Doğu Üniversitesi'ne talebe yurdu olarak kiralanmasını istediler. Fakat “kalorifer yap” dediler. Ben “yapmam, kiraya mahsuben siz yaparsınız ve içine geçersiniz” dedim. Kiraya mahsuben 140.000 liralık kredi açıldı. Bu, kalorifer malzemesi olarak mubayaa edildi, içine sarf olundu ve kiradan kesildi. Bu hâdiseyi bir kredi suiistimali gibi göstermek, böyle kritik günde bunu ortaya baş kakıncı ümidiyle icadedip koymak hali yakışıksızlıktır, senatör hüviyetine mâlik bir insanın bu nevi edna meselelere tevessül ve teşebbüs etmesi hicap vericidir. Kendisine, meslektaşım olarak, evvelâ, Sivas’tan seçilmiş bir senatör sıfatıyla ikinci defa ve her çatlak tahta arasına hâdisiye sıkıştırmak nezaketsizliğini göstermesi bakımından da üçüncü defa teessüf etmek isterim. (*A.P. sıralarından alkışlar ve “bravo” sesleri*)

BAŞKAN — Muhterem senatörler, gruplar ikinci kez söz talebetmiş bulunmaktadır, İçtüzüğümüzün 56’ncı maddesi gereğince kendilerine söz vereceğim. Sayın Yıldız buyurunuz.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabîî Üye) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlar; gerçekte çok ilginç bir konuşma dinledim, hem sayın parti sözcüsünden, hem Sayın Başbakan’dan.

Bir özlemimi, önce arz etmek isterim; çok daha ciddî, daha bilimsel, siyasal seviyesi, daha üstün bir konuşma beklerken uğradığım hayal kırıklığı konuşmamda belki beni biraz rahatsız edişinin sonucu, sizi de üzmemek gibi, bir duruma düşmemeye çalışacağım.

Sayın Başbakan “kızılmıyoruz” dediler, biz de hiç kızılmıyoruz, tersine tarihe ve tutanaklara geçmiş kimi yanlışlıkları düzeltme amacıyla söz aldım, önce Sayın Termen’in ileri sürdüğü birkaç noktaya değindikten sonra Sayın Başbakanın da birkaç noktasına değinmek istiyorum.

Bizim eleştirmelerimize karşın Sayın Termen türlü çevreleri sayarak söylenenlerin haklı veya haksız oluşu bakımından hakeme başvurdu. Hakemler kararlarını verdiler. Devletin en yüksek yargı organları oy birliğiyle Hükümetin tutumunu geçen yıl belirttiler ve arkasından da eyleme geçerek gösterdiler, üniversitelerimiz, nitekim Sayın Termen’de üzüntüsünü belirtti, onlar da Türkiye’nin türlü kurumları, hattâ Hükümetin yönettiği Devlet kadrosunun memurları açıkça kongrelerinde bunları gösterdiler, öğretmenler de gösterdi. Türkiye’de hakemler kararını çoktan söylediler. Sayın profesörler neden yazmadılar? Ne yazsınlar ki? Yazdıklarını okudunuzsa yazdılar. Ama, illâki inanmadıkları şeyi mi yazsınlar?

Şimdi, burada birkaç kez kürsüye getirilmiş, getirenleri de rahatsız edecek, bir konuya hem Sayın Başbakan, hem Sayın Termen dokundular. Silâhlanma işi Kıbrıs’a yardım mı?

Arkadaşlar, çocuk oyuncağı mı bu, Devlet yönetimi mi? İstanbul Ziraatla Savaş Derneği örgütü emrine mi verilir 3.045 silâh? Kıbrıs’a gitmesi için Vatan Cephesi

emrine mi verilir? Aygün'ün emrine mi verilir, partinin emrine mi verilir? Namuslu Devlet adamı oraya vermez onu, verilecek yol vardır. Devlet idaresi parti kanaliyle, Vatan Cephesi kanaliyle olmaz. Bunu buraya getirip - açık 16 Mayıs 1960 tarihli yazıdır - veriyorum. Millî Savunmadan aldığı silâhları verdiği yerler de yazılıdır. "Ama, efendim bunların insan kırmak için kullanılacağı ispat edilememiş" edilmeyebilir, ama silâhlar, öyle uydurma, Kıbrıs'a veriliyormuş. Eğer Devlet bu tip sorumluluğu üzerine almışsa böyle uydurma, kaydırma yollardan gitmez. Daha erkekçe gidecek yolu var idi, o zaman. Peki, şimdi soruyorum daha açık, evet arkadaşlar Demokrat Parti Kıbrıs'a satmıştır, ispat edeceğim, acık konuşacağım. Demokrat Parti Kıbrıs'ı satarken, bugün Dışişleri Bakanlığının yayınladığı kitaba bakın, acık kronolojik olarak bilim adamlarımızın verdiği tezlere bakın, bilimsel olarak görürsünüz: tezler nasıl hep İngiliz'in dediği, hep Amerikalının dediği, hep onu öğerek gelmiş dâvamız yok demiş, Kıbrıs için heyet göndermiş Kıbrıs İngiliz'indir diye, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti göndermiş heyeti yolda da şaşırmış, aman yanlış oluyor burada güçlkle karşılaştık sakın öyle demeyin diye de arkasından adam da göndermeye çalışmış. Bunları hep yapacaksınız, sonra kirli bir dönemi temize çıkarmak için beş yıllık tem elinizi bozacaksınız.

BAŞKAN — Sayın Yıldız, sadede gelmenizi ihtar ediyorum, sadetle meşgul değilsiniz, rica ediyorum asabınıza hâkim olunuz, lütfen.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Efendim, bu uyarmanıza teşekkür ederim, yalnız öyle bir konuya dokunuldu ki, iktidar partisinin başı ve sözcüsü Cumhuriyetin bugünkü temellerini sarsan bir konuşma yaptılar, evet Yassıada'da dış politika konuşulmadı, eğer istiyorsanız ben size o devrin dış politikasını, dâvalara intikal etmemiş, ama görenleri, yaşayanları, söyliyeyim tekrar çıkarır, ararsınız asılanları...

BAŞKAN — Sadede gelmenizi ihtar ediyorum, Sayın Yıldız.

MÜMİN KIRLI (İzmir) — O zamanki dış politikadan sen ne anlarsın.

SELÂHATTİN ÖZGÜR (Tabii üye) — Sen anlarsın.

MÜMİN KIRLI (İzmir) — *(Elini başının yukarısına koyarak)* Hep başımızın burasından.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Şimdi sadede nasıl geleceğim; adamlar çıkıyor, "onlara iftira edildi, böyle bir şey yoktur" diyor. Sayın Başkan, oturduğunuz kürsünün altı sallanıyor bu lâfla. Hükümetin aczini söylemek yurtseverlik değilmiş, bıraktım bunu sonra dokunacağım. Sayın Başbakanın bir iki lâfı var, o zaman dokunacağım. Hükümet aczini, biraz kafanızı kullanın, yalnız sesinizi değil, beyninizi, vicdanınızı...

ORHAN KOR (İzmir) — Sizde vicdan yok, Vatan haini...

AHMET YILDIZ (Devamla) — Senin ömründe kafanı kullandığın görülmüş mü?

ORHAN KOR (İzmir) — Sen vatan hainisin.

BAŞKAN — Bir dakika, ceza vereceğim efendim.

M. ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabii Üye) — Kime?

BAŞKAN — Kim sual soruyor, efendim?

M. ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabii Üye) — Ben. Cezayı kime vereceksiniz?

BAŞKAN — Öğrenirsiniz kime vereceğimi. Sayın Kor'a İçtüzüğü'nün 154'ncü maddesinin 4'ncü fıkrası; "Arkadaşlarından bir veya birkaçını tahkir veya tehdidetmiş olana takbih cezası verilir." Kendileri, kürsüde bulunan bir arkadaşlarını, Riyasetin anlayışı istikametinde tahkir etmişlerdir. Bu madde tatbik edilecektir. Yalnız bir diyecekleri varsa konuşmak hakları mevcuttur bu sebepten kürsüdeki hatibin konuşmasından sonra bu cezaya tevessül edilecektir, efendim.

Buyurunuz Sayın Yıldız devam ediniz,

AHMET YILDIZ (Devamla) — Şimdi, bu çok rahatsız edici konuşmadan başka diğer noktaları biraz daha rahatça konuşabiliriz.

Sayın Sözcü, "Hükümetin aczini söylemek yurtseverlik değildir" dediler, Kıbrıs dâvasında bunu söylediğimizi yerdiler. Bu, tersine yurtseverliktir, biz diyoruz ki, Kıbrıs'ta bugün gösterilen acz Türk Milletinin değildir, onu Hükümetin göstermesini de yeriyoruz ve diyoruz ki, T.B.M.M. bunu beğenmiyor, bu yurtseverliktir, yoksa aczi onaylamak yurtseverlik değildir.

Gizlilik isteğini kabul etmemiz, ondan sonra da anlaşma niye gizlidir, diye yermemizi çelişme buldular. Gizlilik isteğini bilgi, vermek için Hükümet istedi, peki gizli bir şey söyleyecek dinleyelim, dedik. Ama gizlilik isteğini kabul etmek, sizin Anayasa gereğince Meclisin onayından geçmesi gereken anlatmayı Meclisin onayından geçirmeyiniz bonusu değildir ki, bu "Bilgi vereceğim" teklifine, peki, buyurun" ne zaman istersen, dendi.

Denktaş'ın beyanını da Sayın Termen nasıl yanlış anladı, anlamadım. Denktaş'ın benim söylediğim beyanı, Sayın Termen her halde başvurulursa görürler; hem radyodan hem aslında bırakın onu, Türkiye'ye gelirkendir bu beyan, o zaman diyor, "1963'ten fenadır" buraya gelip, konulup giderken verdiği, beyandan söz etmedim. Onu Sayın Bekata söylediler, sağa, sola yaptığı temaslardan, Kıbrıs görüşmelerinden sonra, gelirken verdiği beyan budur, gizlenecek yalanlanacak bir tarafı yoktur, bunu her hangi bir gazete yorumu ile değiştiremezsiniz, kendi beyanıdır. Aslında Denktaş elbette bunu söylemeye çok sıkıntı duyar, bunu söylemek dahi istemez, demek ki daha sıkıntılı bir hali var ki bu kadarını söylemiş. Sonra Sayın Denktaş umutsuzluk yaratmamak için elbette ihtiyatlı konuşacaktı ama bunu da söylediğini gördük.

Yüksek Denetleme Kurulunun görevi Sayın Sözcü dediler ki, devlet ekonomi kuruluşlarının denetimidir, ama hiçbir maddede Başbakanın kardeşlerinin eylemlerini denetmez, diye yazmıyor ki, onun için onu yaparsa görevi dışına mı çıkmış olur? Yapmış, biz direkt olarak Sayın Başbakanı almadık ki, olay böyle gidiyor, siz de Başbakan olarak bu olayın etkisi içinde bulunuyorsunuz dedim. Sonra. Yüksek Denetleme Kurulu atamasını eleştirmemizi de hatalı buldular, nasıl hatalı bulabilir-

siniz? İktidarın eylemleri eleştirilmez mi? Bunu, çok uzun, burada geçen Hükümet programını konuşurken anlatmıştı, iktidar için. Hükümet için, devlet için. Devlet bir çiftlik değil ki, oradaki, memur, Devletin memurudur, Bakanın memuru değildir, onun bir statüsü vardır.

Devletle bir sözleşme içindedir, yasalar vardır, yönetmelikler vardır, hukuk düzeni var, onun içinde bir yeri vardır, o yerdeki adama yapacağınız her tasarruf Anayasanın 114'ncü maddesi, 132'nci maddesi süs müdür, yargı denetimi dışında tutulamaz değişimin bir amacı yok mudur? Sonra, burada birçok rakamlar söylemek, başarılı imiş gibi göstermek için yeterli değil aslında biz ona dokunmadık, çünkü, Sayın Başbakanı direkt olarak ilgili göstermedik; ama olaylar, kardeşleri olmasından ötürü, kendisini de etkileyeceğini belirttik.

Sayın Termen dediler ki, 50 milyonluk, Sayın Başbakan da söylemiş, bir taahhüdü bir yana itip, 10 milyonluk kazançtan vazgeçerek gelmiş. Keşke bunu söylemeselerdi Sayın Başbakan için, her halde söylenmemesi gereken bir ifadedir bu...

ZİYA TERMEN (Çanakale) — Kanun hakla, Sayın Yıldız.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Çünkü, Sayın Termen, düzen bozuk demek, ben ona, haksız aldım demiyorum. Düzen bozukluğuna güzel bir gerekçe verdiniz, 1960'da memur, 1962'de terhis olmuş askerlikten 1964'te 50 milyonluk iş yapacak hale gelmiş, demek düzen bozuk, demiyorum o düzen bozuktan niye yararlandı? Ayı bir konu, beni ilgilendirmez, fakat şu anda düzen bozuk ki böyle bir kimse bu hale gelebiliyor Türkiye'de. Bizim de şikâyetimiz düzendir. Sonra efendim, açık yazıyor; yalan, doğru bilmem, 262 lira vergi verirken şu kadar tesis kuruyor; 50 milyonluk tesis kuruyor. Bütün bunlar düzenin bozukluğunun kanıttandırılar.

Eğer zarflar, suçlar meydana çıkarılsa imiş". Bu lâfı da ben, bir Parlamenter olarak değil, Türk ulusunun bir kişisi olarak çok yadırgadım rahatsız oldum bundan.

"Eğer, herkesin ne yaptığı incelenirse Parlâmentoya kimse giremez", dediler. Türk toplumu bu kadar çürümüş değildir. Nice namuslu, dürüst evlâtları vardır, öyle sanıldığı gibi değil." "Türk Milleti böyle bir eleştirmeden geçseymiş temyiz kararı olmazmış, Parlâmentoya kimse gelmezmiş."

ZİYA TERMEN (Çanakale) — İftira, iftira, iftiradan dolayı, dedik. Ters anladın.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Bir fert olarak bundan rahatsız oldum.

Neden buradan söylediklerini Millî Birlik Komitesi zamanında yapmadı, buyurdular.

Millî Birlik Komitesi, bir mütaahhit olarak, bir yılda Türkiye'yi cennete çevirme iddiasında değildi. Yapabileceklerini bir yıl içinde yaptı, yapamadıklarını da sizin yapmanızı istiyoruz. Şimdi ele söylüyoruz. Kusur şudur, bunları yapalım. Bir yılda onu yaptık, eksik yaptık, az yaptık. Fakat, durum bugün bu. Anahtar teslimi verecektik de bugün hiçbir iş yapma ihtiyacında kalmıyacak halde mi olacaktınız?

Sonra, biz yerdik, bu çok yön değiştiren kimseleri. Bunun için söylentilerden rahatsız olduk. Onlar eskiden A.P.'li imişler. E... A.P. idiler de niye dışarda idiler? Sonra gelmişler.

E, bu olaylara, her halde yorum yaparken birçok şeyler katanlar, pek haksızdır denmez, diyoruz.

Şimdi, bu kısmı geçirdikten sonra, bir yerme, çoğu kere yapılıyor, ona da kısaca değineceğim.

“Millî Birlik Grubu buraya çıktığı zaman hiçbir zaman A.P.’nin hiçbir iyi eylemini söylemedi”

Söyledik. Millî Eğitim politikasını burada konuşurken; ben, grup adına çıktım. Sayın Bakan güzel konuştunuz, aydınlık bir çizgi çizdiniz, bunu uygulamanızda da görmek arzumuzdur, teşekkür ederiz, dedim ve bir, iki soru sorduk, aynı yönden. Birkaç kez gittim, Sayın Bakanlar da vardı, ilk yıllar, Yurtlar ve Kredi Kurumuna bu Hükümet yeter derecede, kanunun öngördüğü, parayı verdi. E, ne yapalım, övecek şey bulamıyorsak, çölde vaha görmüş gibi, bir iki şey görmüşsek onları övdük. Başka bir şey göremiyorsak illâ kötülerini de övmek zorunda değiliz ki...

Parlâmento çalışma zamanının çoğunlukla denetime verilmesini, Sayın Başbakanın yermesi, bize pek uygun gelmedi. Parti içi olaylara dokunmamızdan rahatsız oluşu normaldir, ama bizi suçlamasına biraz hak veremiyoruz. Çünkü, parti, geçen de arz etmiştim, ulusal bir kuruluş. Türk Devletini yönetim görevleridir, eylemleri hepimizi etkiliyor. Elbette bunun her türlü eylemini tartışırız. Bunun içini söylemedik, kendisi de söylemiyor, söylediklerimizi de, “yanlıştır” diyor. Böyle bir tartışma olamaz, elbette.

Tartışmalardan şikâyet ettiler, Sayın Başbakan. Ben bu şikâyetine katılıyorum. Ama, gereğini yapsaydı. “Tartışmalar, fikre ve hizmete dayalı olmalı” dediler. E., biz de dedik. Hizmete ve fikre... Ortak Pazar, dedik. 8 yıllık liste Türk sanayiini kötü etkiliyecek. Hiç dokunmadılar, ona. Toprak reformundan yakındık. Hiç dokunmadılar, ona. Vergi kaçakçılığın önlemiyorsunuz, söylüyorsunuz, olmuyor. Dokunmadılar, ona. Tarım ürünlerini vergilemiyorsunuz, dedik. Geçtiler. Bankacılık, dedik; 22 milyar dağıtıyor, dedik, düzeni bozuk olduğu için, yoksa Sayın Termen, liberaldir, serbest sahadır. O, ayrı bir hikâyedir, ona karşıyız. 22 milyarı böyle yerlere dağıtmamasını sağlayacaktır, bu Devlet, diyoruz. E, sonra, asayiş, dedik. Önlediler, görüşmemiz reddedildi. Ona da dokunmadılar. Yargı organının kararlarını uygulamıyorsunuz, dedik. Dokunmadılar. Yüksek Denetleme Kurulunun hazırladığı rapor neydi ki, hemen ertesi gün gitti. O rapora da dokunmadılar. Eh, Devletten alınan vergilerin rakamlarını saydılar, bu rakamlarla yatırım oldu, dediler. Şu köye elektrik geldi, dediler; buraya geldi, dediler. Bir şeyi eksik bıraktılar. Türkiye’de iktidarımız zamanında nüfusu 4 milyon artırdım, demediler.

Bunlar değildir ki, sadece. Elbette bütün bu işler yapılıyor. “Zaman ve kaynak yetersizdir, bunları yapamayız” dediler. Kaynakları saydık. Banka durumu, dedik; tarım ürünleri vergilensin, dedik, dedik, dedik. Onlara dokunmuyorsunuz, kay-

naklara dokunmuyorsunuz, köklü tedbirlere yanaşmıyorsunuz ve arasından, “siz, boşuna, havadan konuşuyorsunuz” anlamına bizi suçluyorsunuz. E, kişilere arsalar dağıtılıyor, Devlet Hazinesinden gidiyor, bunlar. Bütün bunlar, yok.

Gayrisiyasi konuşuyormuş, Sayın Başbakan. Demek ki, belki konuşmasını kendisi beğenmedi de gayri siyasi dedi. “İhtilâl olur” diyor. “Rejim budur” diyor. E, bunu da siyasi değildir, diyor. E, Sayın Başbakanla önce kavramlarda anlaşalım. Bunların hepsi siyasidir, bizce. Bu dedikleri, bütün burada söyledikleri siyasidir. Bunlar, siyaset dışı bir lâf değildin.

Onun için biz burada konuşurken, efendim, siyasi konuşma yönünden yaptığı tartışmaları biraz şey bulduk.

E., sonra aynı iddia; 3 parti seçime girerse. Bir diyoruz, doğru. Millet ile partiniz beraber değildir parti, millet, birlik değildir.

Ters esvap. Şimdi, diyor, 3 parti girerse %30’da, 40’da alabilir. Demek ki, milleti temsil etmez. Açık, bu. Çoğunluğun oyunu hiç almamış demektir. Dernek, temsil etmiyebilir. Bunları niye söylüyorsunuz?

Türkiye’ye, bir Türkiye daha kattık. Yeni bir Türkiye kattık. Y.T.P.’yi katmış-larsa ona karışmam. Fakat, Türkiye’ye katılmış yeni bir Türkiye, biz görmüyoruz. Bu kadar hafife alınamaz, bu. (A.P. sıralarından “Toprak değil, kıymet” sesleri) Şu kadar köye okul gitmiş, Türkiye’ye yeni bir Türkiye... Türkiye, o yaptıklarınız kadar mıydı, ondan önce? Bu 5 yılda yapılanlar kadar mıydı, bütün Türkiye? Bir Türkiye daha kattınız. Biraz da artık şu kürsüye yaraşan ciddiyette lâflar edelim. Bir Türkiye daha katılmış, Türkiye’ye, O kadardı, Türkiye.

“Yassıada’daki konuları buraya getirmesi, çok rahatsız edici oldu, Hele, söylen-tiler hiç, doğru çıkmadı” dediler.

Peki, o savunduğu, aleyhindeki söylentileri okuduğu Menderes için örtülü öde-nekten kendi müsteşarının, özel kalem müdürünün defterlerinde yazılı rakamlarla 4,5 milyon çaldığını tesbit eden Adalet Divanının kararı yok mudur? (A.P. sıraların-dan “yalan” sesleri)

CEMALETTİN İNKAYA (Balıkesir) — Yalan, siz yazdınız.

AHMET YILDIZ (Devamla) — Var da biraz sen oyalan, bu lâfla. Mahkeme karar vermiş, ona. Kendi müsteşarı ve özel kalem müdürünün defterleriyle. (A.P. sıralarından “Yalan, hiç yakışmıyor” ve “millet inanıyor mu” sesleri)

Bütün bunları, hep biz yaptık, bu Adalet Partisini de biz yarattık zaten, ondan da suçlanıyoruz, o doğrudur. (A.P. sıralarından gürültüler)

Sonra, benim burada yaptığım bir kıyaslamayı da Sayın Başbakan niçin an-lamadı, anlamadım. Diyor ki. “aynı noktadan başlamadık” Ben demedim ki, aynı noktadan başladık. Ama, 1949’da Yunanistan’ın millî geliri Türkiye’ninkinden dü-şük, şimdi, 3 misli. Bu, rakamla hesabedilir. Bulgaristan’ınki 4 misline yaklaşmış, 3 mislini geçmiş. Yugoslavya’nınki meydanda. Başladığımız noktalar eşit oluyabilir,

ama onun hızının ne kadar yüksek olduğunu anlatmak için söyledim. Ne demek istedim? Umutsuzluğu yaratmak için değil, bu üzüntü içinde çabalarımızı böyle bir hızlı kalkınmaya yöneltelim, diye.

Sonra, “4, 14 yıl çalışmış, 25, 39 yıl çalışmış insanların yerini değiştirirsek size ne olur” diyor. Neden o gün oldu, değişme? (A.P. sıralarından “Zamanında mı size soracaktık” sesleri) Neden, hemen o anda değişme oldu da, daha önce olmadı ve böyle birden bire bomba gibi patladı. İşte, o olay, bir şeyler söylüyor bize, o söylediğini biz de burada söylüyoruz. Niye rahatsız oluyorsunuz?

Sonra, hiç hırslanmak, kızmak gerekmez, Sayın Başbakan eğer kendine yönelmiş şeylerden rahatsız ise yolu var idi, reddetti Mecliste. Burada yollarını gösterdik, partisi reddetti. Bunları reddetmezseniz o zaman bu sözleri söyleme hakkını kazanırsınız. Ama, gene bunlar önemsiz, oturduğunuz temeli “aramaz; Yassıada imiş, Kıbrıs’a şey gitmiş, böyle şeyler çok ucuz ve siyasal ahlâka yakışmaz.

Saygılar sunarım. (C.H.P. ve Millî Birlik Sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem senatörler, Sayın Yıldız’ın konuşması esnasında, şüphesiz Riyaseti de müteessir eden, hâdise cereyan etmiş ve Riyaset Sayın Kor’a; sayın hatibe kullanmış olduğu sözler sebebiyle, ceza vermeyi tensibetmiştir. İctüzüğü-müzün 150’nci maddesinin 2’nci fıkrasında, “aleyhinde böyle bir ceza teklif edilen üyenin, bizzat veya bir arkadaşı vasıtasıyla açıklama yapmaya hakkı vardır” hükmü mevcuttur. Sayın Kor veya sayın bir üye açıklama yapmak teklifinde bulunuyorlar mı efendim? Sayın Kor buyurunuz, efendim.

ORHAN KOR (İzmir) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri, biraz evvel burada konuşan hatip, kürsüde kendisini o kadar kaybetti ki, Yüce Türk Devletine yıllar boyu hizmet etmiş ve bugün hayattan göçüp gitmiş Devlet büyüklerine o derece hakarete bulundu ki, bunların, vatanın bir parçası olan Kıbrıs’ı sattıklarını ve “bunların yaptıkları hataları, sizin bilmediklerinizi, burada izah edersem, bunlar mezardan çıkıp gelse dahi, tekrar asılmalarını istersiniz” diye ağır ithamlarda bulundu. Sayın Başkan dahi, kendisini kaybeder şekilde olan konuşmasını, gördüğü için kendisini, önceden, “sadede gelin” diye ikazda bulunmuştur. Bu millete yıllar boyu hizmet etmiş ve sonunda, siyasi kadar neticesi, idam edilmek suretiyle öldürülmüş ve üzerinden uzun yıllar geçmiş devlet adamlarına, ağza alınması dahi, utanç verici olan bu türlü konuşmalar ve bu türlü kinler artık bitmelidir. Vatanperverlik...

SUPHİ GÜRSOYTRAK (Tabîi Üye) — Sayın Başkan, bu sözler Anayasaya aykırıdır, Anayasaya aykırı konuşma yapan hatibin sözünü lütfen kesiniz.

BAŞKAN — Lütfen oturunuz, rica ederim; oturunuz, konuşmak için söz alırsınız.

MUSLİHİTTİN YILMAZ METE (Adana) — Demin müdahale ediyordunuz, niçin buna müdahale etmiyorsunuz, konuşmaları fark etmiyor musunuz? Bu sizin vazifenizdir.

BAŞKAN — Buyurunuz, devam ediniz.

ORHAN KOR (Devamla) — Vatanperverlik, ölmüşlere hakaret etmek değildir. Onların; mezardan kalkıp gelseler dahi, yeniden idamını istiyecek kadar kendini kaybetmiş olan bu hatibin, Kıbrıs'ı sattılar, bu vatan parçası İngilizlere satılmıştır, yabancılara satılmıştır, sözlerinden son derece müteessir oldum; oradan, ben de, onun konuşmasına müdahale etmek zorunda kaldım, bunun için başka bir söyleyeceğim yoktur, hiçbir düşüncem de yoktur.

Takdir, Yüce Heyetindir. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Muhterem senatörler, takbih cezasını teklif ediyorum ve oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler...

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Bundan sonra biz de böyle söylemeye hak kazandık.

SAFFET URAL (Bursa) — Evet, vatan hainisiniz... *(diyerek salonu terketmiştir)*

BAŞKAN — Efendim, teklif kabul edilmemiştir.

Muhterem senatörler, mesele; maddi bir ceza almak değil, fakat Yüce Senatonun içinde, Yüce Senatonun vakarına yakışmayan hareketleri arkadaşlarımızın irtikâbetmesidir. Sayın Ural bu hareketi irtikâbederek gitmişlerdir. Kendilerine bir ihtar cezası veriyorum.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Tutumunuz hakkında konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Tutumum hakkında, buyurun.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Sayın arkadaşlar, bu Senatoda, kürsüde vazife yapan bir senatör arkadaşına, “vatan haini” diyen bir arkadaşı tesbit etmek, vicdanlara sığmaz. Eğer içimizde bir vatan haini varsa, onunla birlikte aynı çatı içinde oturmaya tenezzül etmemek lâzımdır. Bir vatan haini ile beraber oturulamaz. Arkadaşımıza “vatan haini” diyen bir arkadaşı takbih vasıtasıyla müdafaa edip, ceza verdirmemek, vicdanları isyana sevk eder. Siz, eğer, bunu, affederseniz; ekseriyete inanarak, güvenerek ekalliyete vatan haini diyerek küfür etmeyi teşvik ederseniz; bu, demokrasiye yakışmaz, bu adalete yakışmaz, bu, hukukî olmaz. Yakışmaz bu, Senatonun çatısına. Ben de bundan sonra buraya çıkan bir arkadaşınıza vatan haini dersem bana ceza veremezsiniz, verirsiniz âdil olmazsınız. Evet, reylerinizle verebilirsiniz, ama âdil olamazsınız. Ekseriyetin yaptığı zulüm, milletler tarihinde affedilmez. Ekseriyetinize güvenerek böyle haksızlıklara gitmeyin, yazıktır, bu memleketin hukuk nizamına yazıktır. Yapmayın, yakışmaz size. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Şimdi, bu arkadaşla bunu yaptığı için ceza vermemek, öbür arkadaşla, vatan haini deyip giden arkadaşla ceza vermek, cürmü meşhut halinde yakalanmaktır. Birisi, “vatan haini” diyor, ceza verilmiyor, diğeri de “öyle ise sen de vatan hainisin” deyip, çıkıp gidiyor, ona ceza veriyorsunuz. Bunu nasıl yaptınız, şaşıyorum. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Türkmen, Yüce Senatonun vereceği oylara Riyaset hâkim değildir. Riyaset, Cumhuriyet Senatosunun itibarının muhafazası için elinden geldiği bütün gayretleri sarfetmiştir. Fakat, bütün bu gayretleri sarfettiği halde dahi, muhterem arkadaşlarım maatteessüf heyecanlarına mağlûbolmuş durumdadırlar. Nitekim, biraz evvelki beyanımda, maddi cezanın ehemmiyeti olabilir. Fakat yoktur da, bütün mesele; sayın senatörlerin Yüce Senatonun vakarını; hal ve hareketleriyle, oturdukları yerden hatibe karşı tutumları ile ve hitabet kürsüsünde Heyeti Umumiye vâki üslûbu beyanları ile muhafaza etmek mecburiyetindedirler.

Sayın Ural'ın gidiş tarzını, ümid ederim ki, görmediniz, ihtar cezası, benim kanaatımla verilebilecek bir ceza olduğu için, o cezayı vermiş bulundum. Gene Riyaset takbih cezasını teklif ettiğine göre, takbih cezasının da verileceği kanaatini taşımış bulunmaktadır. Bu sebepten dolayıdır ki, zatiîlilerinizin kürsüye çıkıp da benim tutumum hakkındaki beyanlarınız hakikata tevafuk etmemektedir. Arz ederim efendim. Sayın Gündoğan? Yok. Sayın Melen.

FERİD MELEN (Van) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Başbakanın konuşmasını, dikkatle takibettim. Birçok meseleler zaman zaman bizim münakaşa ettiğimiz ve fikirlerimizi beyan ettiğimiz meselelerdir. Kalkınma mahzurları, bütçe rakamları, ihracat işleri, inşaat ve yatırım mevzuları. Bunlar hakkında gecenin bu saatinde görüşlerimizi tekrar etmekte bir fayda görmüyorum, esasen malûmdur. Sadece Sayın Başbakanın konuşmasında dikkatimi çeken ve üzerinde durulmasını gerekli gördüğüm bir, iki nokta hakkında görüşümü açıklamak üzere söz aldım.

Muhterem arkadaşlar, bunlardan birisi, bizim sözcümüzün de işaret ettiği gibi, Sayın Başbakanın yakınları dolayısıyla bir gazete tarafından ortaya atılan ve günlerdir münakaşa edilen ve kamuoyunun malı olmuş bir iddiadır. Sayın Başbakanın bundan, haklı olarak ütölmüş olduğunu, ıstırap duyduğunu, konuşmaları sırasında müşahade ettim. Bu, onun hakkıdır. Yine Sayın Başbakanın kendisini istediği şekilde müdafaa etmek de hakkıdır.

Yalnız burada Sayın Başbakanın; “Bunlar iftiradır, çamur atılabilir, çirkinlikler dünyasında her şey olur. Nitekim bundan evvel de birçok gazeteler - bâzı kupürler okudu, - şunu söylemişlerdir, bunu söylemişlerdir.” şeklinde bir müdafaa ile belki kendisini tatmin edebilir. Ama, kamu oyunu tatmin etmesine imkân görmüyor ve yeterli bulmuyorum.

Muhterem arkadaşlar, âmme hizmeti gören, Devlet hizmetinde bulunan her insanın hakkında şu veya bu söylenebilir. Bunlar içerisinde gerçek olanları da olmaları da bulunabilir. İftira olanları da olmıyanları da bulunabilir. Bu, gayet tabiidir. Bu, bâzı memleketlerde çok, bâzı memleketlerde az. Korrepsiyonun ileri derecede olduğu memleketlerde, kabul edin ki, hâdiseler de çok olduğu için iftiralar da bu gerçekler arasında yer alabiliyor. Ama, iftiradır demek bir meseleyi halletmeye ve kamu oyunu tatmin etmeye, bence, yetmez.

Bu sebeple, nitekim kanunlarımız da bâzı yollar açmıştır, bâzı usuller göstermiştir. Muhterem arkadaşlar, iddia nedir? Bir müşahhas iddia vardır, iddia şudur:

Devlet Demiryollarının arsaları, usulsüz olarak, Başvekilin yakınlarına ucuz bir fiyatla satılmıştır. İddianın birisi budur. Bir diğer iddia da yine Başvekilin yakınlarına usulsüz olarak kredi verilmiştir.

İki müşahhas iddia mevcuttur. Bu arsalar hakikaten usulsüz satılmış mıdır, satılmamış mıdır? Bu kredi usulsüz olarak, haksız olarak verilmiş midir, verilmemiş midir? Bunun iftira olup olmadığı, bu meselelerin enine boyuna tahkik edilmesiyle mümkün olur. Binaenaleyh, böyle bir iddia ortaya atılınca resmî makamlara düşen vazifeler vardır. Ben, Başbakanı bu konuda iki hüviyette görüyorum. Birisi; doğrudan doğruya şahsına, iddialar arasında, Başvekil zorlamış bunu yapmıştır, şeklinde bir şey görmedim. Sadece Başvekilin yalanları lehine yapılan bir muameledir. Başbakanın tesiri ile olmuş olabileceği, düşüncesi bunun altında yatabilir. Ama, açıktan; Başbakan bunu emretmiş, yaptırmıştır, şeklinde bir iddia yok. Ama bir muamele vardır. Şimdi, böyle bir iddia hele basın tarafından ortaya atılınca ki, biz basını bir murakabe organı olarak kabul ediyoruz. Gazetelerimizi bir beşinci murakabe organı olarak kabul ediyoruz. Onların yazdıklarına değer vermemiz lâzımdır. Bilhassa demokrasilerde âmme hizmeti görenlerin bütün tasarrufları kamuoyunun murakabesinde olmak lâzımdır. Başının murakabesine tabi olmak lâzımdır, Meclisin murakabesine tabi olmak lâzımdır, murakabe organlarının murakabesine tabi olmak lâzımdır. Böyle bir iddia ortaya atılınca, kanunlarımıza göre, yapılacak şey şu idi ve bâzı makamların harekete gelmesi lâzımdı. Bu makamlar kimlerdir? Evvelâ bu tasarrufu yapan teşekkülün bağlı olduğu Bakanlık. Devlet Demiryollarında bir tasarruf olmuştur. D. D.'nin derece, derece organları vardır. Bunu hangi organı yapmıştır. Eğer aşağı kademelerde bir memur yapmış ise bu takdirde onun üst kademeleri derhal bir tahkikat açmaya mecbur idiler, üst kademelerinde yapılmışsa Bakanlık tahkikat açmaya mecburdu. Çünkü, Bakanlık, gözetmek vazifesiyle mükelleftir. İktisadi Devlet Teşekküllerinden ise ve hangi Bakanlığa bağlı ise o Bakanlık bu teşekkülleri gözetmekle, takibetmekle muamelelerine bakmakla mükelleftir. Bunun üstünde Başbakana düşen vazife de vardır. Eğer Bakan bunu yapmamışsa Başbakan onu harekete getirebilirdi.

Binaenaleyh, Başbakan, Başbakan sıfatı ile Başbakana düşen bâzı vazifeleri ifa etmiş midir, etmemiş midir? Bu noktayı araştırmamız lâzım. Bugüne kadar gördüğümüze göre Başbakan bu konu için sadece bir iftira dâvası açmış, ondan ibaret kalmış, şahsına taallük eden nokta da bu olabilir, bunu yapabilir. Şahsi bakımdan iftira dâvası açabilir. Mahkemeye gider, hakkını arar. Vatandaştır, hepimiz gibi ve hiç kimse bir şey demez. Yerden göğe kadar hakkıdır. Ama, Başbakan olarak Başbakanlık sıfatının kendisine verdiği bir vazife vardır. O vazifeyi yapmış mı, yapmamış mı? Bence önemli olan nokta budur. Bu noktada bu iş iftiradır, bu meselenin aslı yoktur, çamurdur, şudur, budur diyebilmek için her şeyden evvel bir Başbakanın bu vazifeyi yapıp yapmadığını ortaya koymak lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, hepimiz vazife yaptık. Bilhassa bu nevi konularda hassas da olmak lâzım. Çünkü, işgal edilen makamın önemi ne kadar büyürse oraya atılan çamurun da tesiri - eğer çamur ise - tesiri, kamuoyunda o kadar mühim olur

ve birçok ahvalde zararlı olur. Ben, Bakanlığım sırasında, hatırlıyorum, faraza bu gördüğünüz Kızılay'daki büyük bina, bu binanın inşaatı sırasında her hafta bana bir ihbar gelir. Ve ben bu ihbarların kaynaklarını biliyordum, bâzı mütâahhitlerin rakipleri oluyor. Onlar tarafından verildiğini ve yüzde yüz asılsız olduğunu biliyordum. Böyle olduğunu bildiğim halde bu ihbarların hepsini ikişer müfettiş göndererek tahkik ettirmişimdir. Ve ihbar eden zata tebliğ etmişimdir.

Son Havadis gazetesi ikide bir bu ihbarları neşrederdi. Ve bu tahkik usulü sayesinde ki, Son Havadis gazetesi benden özür diledi. Hiçbir suiistimal yoktur, hiçbir hata yoktur, demeye mecbur kaldı. Ben, bunları tahkik ettirmeseydim, bu büyük binanın altında belki bugün dahi birçok suiistimaller yaptığını iddia edenler bulunabilecekti ve belki de bu iddialar da haklı olacaktı, olabilir. Bu kadar büyük bir işte bunlar olabilir.

Muhterem arkadaşlar, bu kadar büyük bir iddia ortaya atılıyor, hiçbir tahkikat yok. Bu işte Başbakanın bir tesir kullandırmadığı kuvvetle muhtemeldir. Hattâ buna inanmak istiyorum. Başbakan bir tamim okudu. Bu tamimde; işte biç kimseye farklı muamele yapmayın, şunu, bunu diyorlar. Bunda samimidir. Ama, muamelelerin aslında hakikaten bir suiistimal varsa, bir hata varsa, Başbakanın ilgisi olmasa dahi, bunu tahkik etmek lâzımdır. Başbakanın yakını olmayabilir, başka bir vatan-daş da olabilir. Bu arsa satışında bir suiistimal varsa, Devletin hakkı yenmişse, hakikaten iddia olunduğu gibi, 20 milyon değerindeki arsalar 700 bin liraya satılmışsa, bunu derece derece ve nihayet Başbakanın hassasiyet gösterip tahkik ettirmesi, böyle bir muamelenin aslı varsa, bu tasarrufu iptal ettirmeyi ve Devletin hakkını, milletin hakkını millete iade ettirmesi lâzımgelirdi. Bu yapılmış mı? Asla, Bugüne kadar böyle bir tahkikatın yapılmış olduğuna dair her hangi bir malûmata sahip değiliz. Böyle bir tahkikat yapılmayınca bu iş iftiradır demeye imkân yok. Hiçbiri-miz diyemeyiz. Benim hakkımda böyle bir iddia vâki olsa; ilk yapacağım iş, iftiradır demeden evvel tahkikat istemektir. “Tahkik edin doğru mudur, değil midir?” Doğru değilse o vakit iftiradır, demeye hak kazanırım. “Aman, efendim her vatandaş mütemadiyen her şeyi illâ tahkik edin diyecek midir?” denebilir. Âmme hizmeti görenler bunu söylemeye mecburdur. Nihayet, âmme hizmeti görmektedirler. Devlete ait yetkileri kullanmaktadırlar. Bu yetkileri kullanırken suiistimal de olabilir, nüfus ticareti de olabilir. Bunlar olmadan hata da olabilir, vazife hatası da, vazife kusuru da olabilir ve bunlardan da zarar doğabilir. Fakat her şeyden evvel tahkikat yapmak lâzımdır. Kanunlarımız bunu emreder. Anayasamız bunu emreder. Bu tahkikatı yapmadan buradan belki haklı olarak, nefsinin müdafaa etmek, her insanın belki hakkı sayılır ama; bu nevi müdafaalar inandırıcı olmaz.

Muhterem arkadaşlar, Ziraat Bankası tarafından verilen kredi de öyledir. Bunun da behemehâl tahkiki lâzımdır. Başka iddialar vardır. Deniyor ki; “Devlet Demiryollarının bu arsaları zaten satılık arsa değildi. Bir kısmının üzerinde ray vardı, bu raylar sökülmüştür.” Ne yapılmış? Bu satış muamelesini hazırlamak üzere plân değiştirilmiştir. Bu plânı kim değiştirir? İmar Dairemiz değiştirir, İmar Dairemizin kararlarını bir Bakanlık tasdik eder. İmar Bakanlığında böyle bir tahkikat yapılmış

mıdır? Hakikaten, varit midir, değil midir? E, bunlar yapılmadan, “Bu işte hiç bir şey yoktur.” demek belki mümkündür; ama arz ettiğim gibi bunlar inandırıcı olmaz.

Bu arada Yüksek Murakabe Heyetinin değişmesi de hakikaten büyük bir talihsizlik olmuştur. Dün, Mecliste de partimizin sözcüsü bunu ifade etti. Tam bu şikâyetlerin, bu meselelerin ortaya çıktığı bir anda ve bu mevzua dair bir karar vermiş olan bir heyetin 10 kişisi veya 8 kişisi birden, çıl yavrusu gibi dağıtılmaktadır. Sayın Başbakan bâzı izahlar yaptı. Kimisi 39 yıl hizmeti var, kimisi 25 yıl hizmeti var veya şu kadar yaşındadır... Muhterem arkadaşlar, bunlar olabilir. Ama, bunların hepsi tam bir muamelenin yapıldığı zamanda mı göze çarptı. Bu adamların şu kadar sene hizmeti var, buradan ayrılması lâzım, yerine gençlerin getirilmesi lâzım. Daha başka zamanda bunlar niye düşünülmeydi. Sonra kaldı ki; bu üyelerin büyük bir kısmı Maliye Bakanlığının üyeleridir. Biliyorsunuz, İktisadi Devlet Teşekkülleri İdare Meclislerinin her birinin üyelerinin bir tanesini Maliye Bakanlığı seçer, tâyin eder, aday gösterir, diğerini ilgili olduğu Bakanlık tâyin eder. Maliye Bakanlığı böyle bir teklif yapmış mıdır? Mühim olan o. Bunları nihayet Maliye Bakanı seçtiğine göre, bunların işte hizmet müddetlerinin bilmem şu kadar yıla vardığını veya emeklilik çağını doldurdıklarını Maliye Bakanlığının tesbit etmesi lâzım. Maliye Bakanlığının teklif etmesi lâzım. Ortada Maliye Bakanlığının bir teklifi var mıdır? Benim bildiğime göre yoktur. Belki bundan sonra bu teklif, eski tarihle bir teklif alınacaktır. Ama yoktur. Olmadığına göre demek ki mesele bu şekilde, izah edildiği gibi, basit bir mesele değildir. Bir başka muameleye bağlıdır.

Muhterem arkadaşlar, bunlar arasından benim tanıdığım hakikaten şerefli haysiyetli ve her devirde itibarım, şerefini her idareye karşı; biz Hükümette iken bize karşı da, şerefini, itibarını ve şahsiyetini korumuş insanlar vardır. Faraza bir Merkez Bankası Umum Müdürü vardı ki, yine kanunsuz bir tasarruf ile oradan Yüksek Murakabe Heyetine nakledilmişti. Bir eski Vakıflar Umum Müdürü vardı. Demokrat Parti devrinde ki baskı ve partizanlık devri olarak daima şikâyet ettik. O devirde dahi vali olarak, şahsiyetli bir vali olduğunu hepimiz müşahede etmişizdir. Binaenaleyh bunlar şu veya bu kişinin hatırı için veya hissî bir davranış içerisinde bulunabilecek insanlar değil. Eğer yapmışlarsa, vazifelerini yapmışlardır. İddia şudur: Bir 10'ncu madde raporu verilmiştir. Biz, buna 10'ncu madde deriz. Ara rapordur Sayın Başbakan, İktisadi Devlet Teşekküllerine ait raporlar buraya gelir, tetkik edersiniz. Bu, nevi raporlar değil. Bir yıllık rapor vardır. Onlar Meclise gelir. Bir de ara rapor vardır. Ara rapor müstacel hallerde gözetim ile mükellef olan Bakanlığın ve Hükümetin dikkatini çeken meseleler için yazılır. Bu ara rapordur, işte mevzuubahs olan ara rapordur. Bir ara rapor hazırlanmıştır ve bu ara raporda denmiştir ki; “Devlet Demiryollarında, arsa satışında bir yanlış temayül belirmiştir. Durup dururken arsalarını elden çıkarmak istiyor. Halbuki, bunlar Devlet Demiryollarına lüzumlu arsalar. Çok lüzumlu arsalar. Şehir genişliyor, ilerde arandığı takdirde bu arsaların bulunmasına imkân yok, yanlış bir muamele yapıyor.” Müzayede ile satması lâzımgelirken, sadece sanıyorum, Devlet Demiryollarının kendi perso-

nelinin kurduğu mesken kooperatifleri için pazarlıkla satış kararı varmış. Onun dışında müzayede ile satması lâzımgelirken bu şekilde bir hususi muamele yaparak satmıştır. Mevzuubahsolan rapor budur, yazılan rapor budur ve bu muameleye mâruz kalan insanların altına imza koydukları rapor budur. Şimdi, bu hâdiseleri bir araya “getirdiğimiz takdirde bir taraftan her hangi bir tahkik yapmıyacaksın, araştırma yapmıyacaksın. Ondan sonra; “Benim alâkam yoktur.” diyeceksin. Ama, bir taraftan da bu muameleyi meydana çıkaranlar hakkında haksız muamele yapacaksın ve ondan sonra, gelip burada: “bunlar iftiradır.” diyeceksin. Bu, mümkün değil arkadaşlarım. Denebilir, şüphesiz. Buna inanmak isteyenler de olabilir. Ama akliselim ve vicdan hakikaten bu mesele üzerinde durur.

Muhterem arkadaşlar, neden dolayı Hükümet programı dolayısıyla bu mesele ortaya geldi. Sözümüz bir şey ifade etti, dedi ki; bilhassa Türkiye’nin bu nazik devrinde Hükümetin kamuoyunda itibarlı olması lâzım. Bir Hükümetin Meclisten itimat oyu alması yetmez. Ayrıca, kamuoyunda da itibarlı bir Hükümet olması lâzım. Böyle bir şüpheyi, böyle bir gölgeyi taşıyamaması lâzım. Bu gölge, Hükümeti mütemadiyen kovalıyacaktır. Her gittiğiniz yerde Ziraat Bankasından kredi almıyan vatandaş, 300 lira kredi isteyip alamıyan vatandaş bunu bağıracaktır. Bu meseleyi tahkik edip hakikaten bu meselede bir kanunsuzluk olmadığını, herkesi inandıracak şekilde, ortaya koymazsanız Ziraat Bankasına giden her vatandaş 300 lira istediği zaman, yoktur dendiği zaman Başbakanın yakınlarına, kardeşlerine 19 milyon veya 26 milyon var da bana yok mu? Diyecektir. Ben, bu defa deprem dolayısıyla kendi seçim çevrem Van’a gittim. Ziraat Bankasından vatandaşlar haklı olarak söylediler. Banka müdürü “plasman yok” diyormuş. Canım efendim, bütün bu ile gelen plasman 8 milyon veya 10 milyon. Bir şahsa verdiğiniz kredi 26 milyon, “Bu Allah’a reva mı” diyor vatandaş. Ve bunu söylediği zaman da vicdanlarda tesir de bırakıyor. Bu sebeple bir Hükümetin başı böyle bir şüphe altında kalmamalı, böyle bir itham altında kalmamak ve böyle bir itham tamamen ortadan kalkmadıkça da böyle bir zatın Başbakan olmasında, hakikaten kendisi bakımından değil, sadece partisi bakımından mahzur vardır, rejim bakımından mahzur vardır, memleket bakımından mahzur vardır.

Bir misal hatırlarım. Vaktiyle, Ticaret Bakanlığına bağlı zannediyorum, Toprak Mahsulleri Ofisinde bir buğday satışında İzmirli bir zatın ismi geçti. Bu zat o tarihte Millî Savunma Bakanı olan Sayın Münir Birsel’in yeğeni imiş. Münir Birsel üç gün sonra istifa etti, şu esbabı mucibe ile: “Böyle bir itham vardır, yakınlarım hakkında, bu itham ağır bir ithamdır. Bu mesele tahkik edilmedikçe ve aslı olmadığı anlaşılmadıkça ben burada duramam. Bu meselenin tahkik edilip bitmesine değin dahi burada kalmayı mahzurlu görüyorum, ayrıldım” demiştir. Ve hakikaten belki fazla hassas idi, ama örnek bir hareket yapmıştır. Devlet adamlarımızca, cidden tarihî, bir örnek vermiştir ve buna imtisah edilmesinde Türkiye’nin büyük faydası vardır.

Muhterem arkadaşlar, az gelişmiş memleketlerin neden dolayı kalkınamadığını tetkik eden, inceliyen birçok eserler çıkıyor, son senelerde. Son günlerde elime

geçen bir kitap, ciddî bir yazara, bir profesöre ait bir kitap şunu söylüyor: “Az gelişmiş memleketlerin beklendiği şekilde, istediğimiz şekilde kalkınmamasının sebebi ne sermaye darlığından, ne teşebbüs fikrinin azlığından, ne teknik bilginin azlığından değildir. Daha çok korrepsiyondandır. Korrepsiyon vardır bu memleketlerde, kayırma politikası vardır, dost kayırma, ahabab kayırma, taraftar kayırma, hısım ak-raba kayırması vardır ve bu sebepledir ki, bu memleketler ne ciddî bir organizasyon kurabilirler, ne ciddî bir plân yapabilirler ve bu yüzden de kalkınamazlar.”

Bunda bir gerçek payı vardır. Korrepsiyonu memleketimizde söküp atmak lâzımdır. Korrepsiyonu söküp atabilmek için bilhassa Devletin başında olanların her hangi bir gölge taşınamaları lâzımdır. Her hangi bir gölge altına kalamamaları lâzımdır, aksi halde onların bu zaafından, hakikaten, hakiki hırsızlar, hakiki bethahlar bir memleketin altını üstüne getirebilirler, onların bu zaafından faydalanabilirler. Mesele; bu sebeple, büyük önem taşır, bu sebeple Sayın Başbakanın buradaki hassasiyetine hak vermiyorum. Şüphesiz, hassas olmakta haklıdır, ama bâzı şeyleri eksik bıraktığı için bu müdafaasını yeter görmüyorum.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Başbakanın üzerinde durduğu konulardan biri de şu. Sayın Başbakan “Muhalefet partileri bizi düşürmedi. Kendi iç meselemiz, bizi bu durumda getirdi.” diyorlar. Bu doğrudur. Muhalefet partilerinin mevcudu Mec-liste bir Hükümeti düşürmeye yetmez. Ne dün yeterdi, ne de bu Hükümete ademi-timat reyi vermek için yeter. Ama, muhalefet partileri, muayyen bir sayıyı temsil ederler, binaenaleyh o ölçüde bir rolleri olur.

Muhterem arkadaşlar, burada iki noktayı ayırmak lâzım. Bir partiye mensup milletvekilleri o partinin malı sayılmazlar. Her şeyden evvel milleti temsil ederler. Anayasaya yemin etmiş insanlardır. Ve Millet Meclisinde, Parlâmentoda millet adına oy verirler. Bir partiye mensupturlar, onun prensiplerini müdafaa ederler, onun disiplinine tabidirler ama milletvekili sıfatiyle oy verirler. Binaenaleyh, Sayın Demirel’in partisi içinden bâzı insanların, bir grupun şu veya bu sebeple, velev ki kendi iç meseleleri sebebiyle de olsa ki iddiaları başkadır, onların da iddiası; işte bâzı yolsuzluklar olmaktadır, bunu murakabe etmek imkânını bulamıyoruz, şahsi idare kurulmuştur” bu iddia ile muhalefetle bir arada Hükümete itimatsızlık oyu vermişlerdir. Kullanılan irade, milletin iradesidir, Meclisin iradesidir. Şu partiye mensup veya bu partiye mensup bir irade, Meclisin iradesi tezahür etmiştir. Binaenaleyh, bu iradeye hürmet etmek lâzım. Velev ki bu iradenin tezahüründe kendi partisine mensup bâzı bir grup arkadaş rol almış olsa dahi. Meclis güvensizlik oyu vermiştir, Meclis Hükümete güveni olmadığını oyu ile ortaya koymuştur, bu sebeple yeni kurulacak Hükümetin bunu nazara alması lâzım idi. Aynı kadro, aynı program ve aynı insanlarla bir Hükümet getirmesi doğru değildir. Bu, Meclise karşı bir saygısızlıktır.

Sayın Başbakan bunu ayırmak istiyor. Adalet Partisi içerisindeki insanların verdiği oyu bir nevi hesaba katmıyor, “o bizim iç meselemizdir, muhalefet olarak sizin mevcudunuz budur, binaenaleyh Meclis bana itimatsızlık oyu vermemiştir” diyor. Bu mantık, yanlış bir mantıktır. Bu mantık, demokratik anlayışımıza da uygun değildir, Anayasa anlayışımıza da uygun değildir. Milletvekilleri her zaman partile-

rinin emrinde olmazlar, çoğu zaman vicdanlarının emrinde olurlar ve memleketin menfaatlerinin emrinde olurlar. Partilerinin kararlarına karşı da gelebilirler. Bunun, sadece bizde değil, başka memleketlerde de misalleri vardır, Neticeye bakmalıdır. Bir Meclisin çoğunluğu, bir hükümete güvensizlik oyu vermiş midir, vermemiş midir? Teşekkül eden bir çoğunluğu tereküp tarzı ne olarsa olsun; tezahür eden irade. Meclisin iradesidir ve Meclise saygı göstermek için bu iradeyi hesaba katmak lazımdır.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Başbakan Mecliste de söylemişti, burada da tekrar etti. Hangi meseleyi konuşursanız, “bunlar secim sırasında konuşuldu, millet bunları öğrendi, reyini kullandı, binaenaleyh bunları bir daha konuşamazsınız” diyorlar.

Sevgili arkadaşlarım, bu anlayış, eğer doğru ise, bu anlayışı yerinde görürsek o vakit ne Meclise lüzum kalır, ne partilere lüzum kalır, ne muhalefete lüzum kalır. Bunu yapan bir kişi var; ben, benzetmek istemiyorum. Bunu Hitler yapmıştı. Hitler seçimde çoğunluğu kazanınca gelmişti, “Millet beni tasvibetti, haydi efendiler evinize” demişti. Bütün partilere yol vermiş, meseleyi bitirmişti. Bu anlayış, hakikaten üzerinde böyle işlenirse, bizi bu noktaya kadar, böyle bir tehlikeli noktaya kadar götürebilir. Burada hepimiz, az - çok bu işin profesörü değiliz, ama yıllarca politikanın içindeyiz, Anayasa nedir, demokrasi nedir, bu fikirleri bu meseleleri bilen insanlarız. Partiler belli muayyen fikir akımlarını temsil ederler, muayyen zümreleri temsil ederler. Bazan menfaat zümrelerini, bazan sınıfları temsil ederler ve her parti temsil ettiği akımı sınıf onun fikirlerini, programını devamlı olarak ortaya koymak ve Hükümet programı münasebetiyle, bütçe münasebetiyle bu fikirlerini müdafaa etmek durumundadır. Buna uymıyan fikirleri, buna uymıyan tasarrufları tenkid hakkıdır. Demokrasi budur. Eğer Sayın Başbakanın anlayışını hakikaten benimsersek o vakit bu mânada, bu anlamı taşıyan demokrasiye paydos demek lâzım ve hepimizin de gidip evimize kapanmamız icabeder. Burada işimiz kalmaz. Bu sebeple sakat gördüğüm bu anlayışı, bu görüşü tekrar etmesinde fayda, görmüyorum. Hattâ zarar vardır, çünkü kötü iz bırakabilir.

Muhterem arkadaşlar; Sayın Başbakanın diğer bir görüşüne işaret edeyim. O da şudur: “Efendim, seçime gittik, işte millet bizi tasvibetti. Seçim referandumdur. Binaenaleyh bu meseleleri millet tasvibetti, milletin tasvibine iktiran etmiş şeyler hakkında artık bir şey söyleyemezsiniz” Eğer, referandum olarak kabul ederse o vakit, zannediyorum ki, durum, A.P.’nin aleyhinde olur. Çünkü, A.P.’si faraza referandumda milletin oylarının çoğunluğunu kazanmak lâzımdır. A.P., 15 milyon seçmenden 1/3’ünün reyini almıştır. Bu referandum ise, kaybetmiştir demektir. Fikirlerini bütün millet tasvibetmemiştir, ancak 1/3’ünün tasvibine iktiran etmiştir. Veyahut oya iştirak etmiş olan vatandaşların yine oylarının %50’den fazlasını almamıştır. Onun için bunu referanduma da benzetmemesi lâzımdır. Orada da zararlı çıkar.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Başbakan bâzı rakamlar verdi. Kendisi, hesaptan anlıyan bir insandır. İşte, 1950-1960 arasında millî gelir şu kadar milyon arttı.

1960-1970 arasında şu kadar arttı. Mutlak rakamlar, yanıltıcı rakamlardır. Yanıltıcı, mutlak rakamlara bina etmemek lâzımdır. Çünkü, 1950-1960 arasındaki artan, faraza diyelim ki, 30-40 milyonluk millî gelir, o tarihteki millî gelirin yüzde kaçdır, yüzde kaç nisbetinde artmıştır. Ona bakmak lâzım. Çünkü, millî gelir arttıkça mutlak rakam olarak, ondan sonraki devrelerde nisbet değişmese bile, miktar artar. Yüz milyonluk bir seviyedeki millî gelir de %7 artış, yılda 7 milyon yapar. Ama 50 milyon seviyesinde iken %7 artış, 2,5 veya 3 milyondur. Binaenaleyh, mutlak rakamları böyle çıplak olarak ortaya korsak aldatıcı olur ve hamdolsun içimizde bu işlerden anlıyanlar vardır, aldananlar bulunabilir ama bunlara aldanmadığımızı ifade etmek de benim vazifemdir.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Başbakanın, sık sık tekrar ettiği bir şey vardır. Belki, kendi zaviyesinden, yaptıklarını daha bariz şekilde göstermek için bir övünmedir ama “Türkiye’ye bir Türkiye daha kattık” şeklindeki çok mübalâğalı ve bir övünmeyi ben yersiz buluyorum. Bunu biraz incitici de buluyorum; Türkiye’de 4-5 tane okul, birkaç tane fabrika yapmakla, asırlarca, milyonlarca insanın kanı ile meydana gelmiş bir vatanı, iki misli yaptım demek, saygısızlık olur, bütün bu vatan için çalışanları ve ölenleri rencide eder. Bence, kendi başarılarını, başka suretlerle, daha munis, daha akla yakın ve inandırıcı belgelerle, delillerle ispat etmesi daha çok yerinde olur.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet hakkındaki görüşlerimizi değerli sözcü arkadaşımız veciz bir şekilde ortaya koymuştur. Onları tekrar etmek istemiyorum. O fikirler, tabii ki, partimizin fikirleri ve görüşleridir. Ona göre de partimiz davranışını tesbit ve tâyin edecektir. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

Hürmetlerimle. (*Alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Ulaştırma Bakanı, buyurunuz efendim.

ULAŞTIRMA BAKANI NAHİT MENTEŞE (Aydın Milletvekili) — Sayın Başkan, Sayın senatörler, biraz evvel Güven Partisi Sayın Senatörü Ferid Melen, Devlet Demiryolları arsaları hakkında beyanda bulunmuşlardır. Sayın Ferid Melen, satılan arsalar hakkında Yüksek Murakabe Kurulu tarafından verilen rapor üzerine DD Yollarının Bakanlığımızca teftişe tabi tutulup tutulmadığı hususunda sormuşlardır. Hemen şunu arz edeyim ki, sayın arkadaşlarım, Yüksek Murakabe Kurulu raporu üzerine benden evvel Başbakanlıkça, Bakanlığımıza arsaların satışında usulsüzlük olup olmadığı hususunun tahkiki emredilmiştir. Ve bunun üzerine Bakanlığımız konuyu tüm olarak Teftiş Heyetine intikal ettirmiştir. Teftiş Heyeti de halen Devlet Demiryolları tarafından satılan arsalar üzerinde gerekli tahkikatı yapmaktadır. Şu anda müfettişlerce ne gibi tahkikat yapılmaktadır, tahkikatın safhası nedir, bu hususta izahat vermeme imkân yoktur. Nitekim bundan bir hafta kadar önce gazetelerde yayın yapıldığı zaman Teftiş Heyeti Reisini çağırdım sadece bunun tahkik edilip edilmediğini sordum, takdir edersiniz, her hangi bir tesir altında tutmamak için de tahkikat safhası hakkında bilgi edinmedim. Onun için Sayın Melen bu hususta izahat istemişler. Evet arsa satışı konuları Başbakanlık tarafından

tahkik edilmek üzere Bakanlığımıza intikal ettirilmiştir. Ve halen Teftiş Heyeti de bu hususta gerekli tahkikatı yapmaktadır. Bu arada bir gazetenin neşriyatı üzerine, Devlet Demiryolları Genel Müdürü bir cevap vermiştir. Devrim Gazetesinin 3 Şubat 1970 tarih ve 16'ncı sayısında: Ali Demirel'in, sahibi bulunduğu Yükseliş Koleji arsası hakkındaki neşriyat üzerine DDY Umum Müdürü cevap göndermiştir. Cevaba göre bu arsa tüm olarak 9.310 metrekare bulunmaktadır. 7.300 metrekaresi Ali Demirel'e, 2.010 metrekaresi de DDY işletmesine ait bulunmaktadır.

FAKİH ÖZLEN (Konya) — Hamurlaştırma ne zaman yapılmıştır, Sayın Bakan.

FERİD MELEN (Van) — Orada da suiistimali olduğu söyleniyor.

ULAŞTIRMA BAKANI NAHİT MENTEŞE (Devamla) — Şimdi, Yükseliş Koleji sahası -DDY Unum Müdürünün verdiği bilgiye göre -okullar sahası olarak ayrılmış bulunmaktadır. Sabah arz ettiğim üzere, 9.310 metrekaredir. 7.300 metrekaresi Sayın Ali Demirel'e aittir. 2.010 metrekaresi de DDY'na ait bulunmaktadır. Arz ettiğim üzere arsa hisselidir.

FAKİH ÖZLEN (Konya) — Hisselendirmenin tarihi? Mühim olan o.

ULAŞTIRMA BAKANI NAHİT MENTEŞE (Devamla) — Beni, ilgilendiren konu değil o. Ben, arz ediyorum. Benim arz ettiğim DDY Genel Müdürlüğünce yapılan muameledir. Arsa hisseli bulunmaktadır. Hisse sahibi talepte bulunmuştur. Çünkü, ya bu parçayı DDY alacaktır. Veyahut da hisse sahibi alacaktır. İmar plânında okullar sahası olarak gösterilmiştir. Satışta usulsüzlük var mıdır yok mudur? Bunu arz edeceğim.

Yüksek Murakabe Heyeti raporunda da bu türlü arsaların satışında Emlâk Kredi Bankası ekspertizinin veya Emniyet Sandığı ekspertizinin takdirine göre pazarlık suretiyle satışının yapılması derpiş edilmiş bulunmaktadır.

Şimdi, Yüksek Murakabe Kurulu raporuna göre yapılmış mıdır, yapılmamış mıdır? Elimdeki Yüksek Murakabe Kurulunun raporuna göre bu satışlar yapılmış bulunmaktadır. Yani, Emlâk Kredi Bankası ekspertizine takdir yaptırılmıştır. Şu yulu bulunduğu için metrekaresine takdir edilen 349 lira 80 kuruştur. Hisse sahibi bunun yüksek olduğunu ifade etmiştir. Yeniden tetkik ettirilmiş ve 349 lira 80 kuruş üzerinde ısrar edilmiştir. Onun üzerine bu arsa, ekspertizin tâyin ettiği fiyat üzerinden ihale edilmiş bulunmaktadır.

Sayın Melen, Yüksek Murakabe Kurulu kararına uygun olup olmadığı hususlarında. - Dinliyemedin, dışarıda idim - beyanda bulunmuşlar. Yüksek Murakabe Heyetinin tavsiye ettiği usule uygun olarak bu arsa satışı yapılmıştır.

FERİD MELEN (Van) — Böyle bir beyanda bulunmadım.

ULAŞTIRMA BAKANI NAHİT MENTEŞE (Devamla) — Bilmiyorum tabii, onu ifade etmek isterim.

FERİD MELEN (Van) — Yüksek Murakabe Heyeti meseleye sonradan el koymuş.

ULAŞTIRMA BAKANI NAHİT MENTEŞE (Devamla) — Yüksek Murakabe Heyetinin raporu, arsaların satışı hakkındadır. Bütün tüm arsaların 10 milyon liralık, hemen hemen, ceman. Muhtelif yerlerde, Yerköy’de, şurada, burada muhtelif vilâyetlerde arsalar satılmıştır.

Bâzılarında bunun şu söylediğim usule uygun olmadığı ifade edilmiştir. Bu konu da Başbakanlığın emri üzerine Tetkik Kuruluna havale edilmiş bulunmaktadır.

Keyfiyeti saygılarımla arz ederim.

FERİD MELEN (Van) — Yani, henüz netice alınmadı.

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Hükümet adına iki talep vardır. Bir tanesi Maliye Bakanı Sayın Erez tarafından, bir tanesi de zatiâliniz tarafından. Sayın Erez buyurunuz efendim.

MALİYE BAKANI MESUT EREZ (Kütahya Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem senatörler, biraz önce Sayın Melen tarafından Yüksek Murakabe Heyetinin, maliye üyeleri ile ilgili bir soru tevcih edilmesi üzerine, huzurunuza gelmiş bulunuyorum. Maliye üyeleri ile ilgili tâyin için tarafımdan teklif yapılmıştır. Bu muamele, dosyasında mevcuttur.

Hürmetlerimi arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Maliye Bakanı.

Devlet Bakanı Sayın Sezgin, buyurunuz.

DEVLET BAKANI REFET SEZGİN (Çanakkale Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem senatörler; son konuşması ile Sayın Melen ve ondan önce Sayın Yıldız ve muhtelif vesilelerle basınımızda ve dün Millet Meclisinde, Yüksek Denetleme Kurulu ile ilgili olarak bâzı mütalâalar serd edildi.

Huzurunuzda bu hususu tüm bir açıklığa kavuşturmak istiyorum.

Seçimlerden sonra hükümetin teşkili üzerine aradan kısa bir müddet geçtikten sonra Başbakanlığa bağlı kuruluşların kadrolarını gözden geçirme hususunda bir çalışmaya girdim. 1969 yılı Aralık ayında bu çalışmamız başladı. Yüksek Murakabe Kurulu Başkanını da davet etmek sureti ile Yüksek Murakabe Kurulu durumu hakkında kendisinden bilgi aldım. Yüksek Murakabe Kurulunda 16 üyenin, çalışma bakımından, lüzumundan fazla adette olduğu hususunu tesbit etmemiz üzerine meseleyi, bakanlar kuruluna arz edilecek bir tasarruf haline getirmek için iktiza eden çalışmaları ikmal etmek sureti ile bakanlar kuruluna, hükümetin istifasından önce, 9 Şubat tarihinde yapılan bakanlar kurulu gündemine alınmak üzere, bendiniz getirmiş bulunuyorum. Bu tasarrufu teklif olarak hazırlar iken ilgili muamelelerin işlemlerini de ikmal etmek sureti ile getirdiğim zaman, ne ortaya atılmış bulunan ve irtibatlandırılmak istenen suiistimal iddiaları, çalışmalarımız sırasında bahis konusu idi. Ne de böyle bir düşünce ile sureti katiyede bu tasarrufun uzaktan ve yakından hiçbir alâkası yoktur.

Bakanlar Kurulunun istifasından önce, bütçenin tümünün Mecliste görüşülmesinden önce Bakanlar Kurulunda bu tasarruf konulararak kararlaştırılmış ve hazırlanan kararnamesi şimdi huzurunuzda okuyacağım gerekçe de ilâve edilmek suretiyle, Sayın Cumhurbaşkanına takdim edilmiştir.

Gerekçe notu, aynen okuyorum:

“1. Vakıflar Bankası Genel Müdürü Sabahattin Tulga’nın, bu bankada verilen bâzı şahsi krediler dolayısıyla ortaya çıkan durum muvacehesinde, genel müdürlükten alınarak başka bir göreve nakli zaruri görülmüştür.

2. Yüksek Denetleme Kurulu üyelerinden, kuruldaki üyelik hizmet müddeti 4 ilâ 13 yıl arasında bulunan ve daha önce müsteşarlık, genel müdürlük gibi önemli idari vazifeler ifa etmiş olanlardan bâzılarına iktisadi Devlet Teşekküllerinde vazife verilmesi aşağıdaki mülâhazalara dayanmaktadır:

a) Sayısı 16’ya kadar çıkmış bulunan Yüksek Denetleme Kurulu üyeliğini mâkul bir sayıya indirmek suretiyle kurulda daha verimli çalışmanın sağlanması öngörülmüştür.

b) Yüksek Denetleme Kurulu üyeliğinde, uzun yıllar, 4 ilâ 13 sene hizmet görmüş ve daha önce de müsteşarlık, genel müdürlük gibi önemli idari vazifelerde bulunmuş olanlardan İktisadi Devlet Teşekküllerinin en yüksek organı olan yönetim kurullarında, gerek idarede ve gerekse denetleme sahasındaki tecrübelerini değerlendirecek şekilde faydalanması düşünülmüştür.

c) Bu şekilde açılan imkânlarla hem Yüksek Denetleme Kurulu üyeliğinin muayyen şahıslara inhisar etmesi önlenmiş olacak, hem de gerek yüksek idari hizmetlerde bulunanlardan, gerekse kurul bünyesi içinde yetişmiş, başarılı uzmanlardan muayyen ölçüde kurul üyeliğine yapılacak atamalarla bu kurulun taze bir kuvvet kazanması imkânı temin edilmiş bulunacaktır.

3. Yüksek Denetleme Kurulunun en yaşlı üyesi olup, 63 yaşını ve 39 hizmet yılını doldurmuş bulunan ve yaşı itibarıyla bu kurul üyeliğinin gerektirdiği gezici hizmetlerin ifasına elverişli durumdan uzaklaşmış bulunan bir üyenin de emekliye şevki öngörülmüştür.

Bu gerekçe üzerine kararname Sayın Cumhurbaşkanına takdim kılınmış ve kararname Sayın Cumhurbaşkanı tarafından 5 Mart 1970’te imzalandıktan sonra, 6 Mart 1970 tarih ve 4-168 sayılı yazı ile Başbakanlığa gönderilmiştir.”

Bu yazıyı yine dikkatinize arz etmek istiyorum:

“Sayın Cumhurbaşkanı, Yüksek Denetleme Kurulunun 1970 yılı Bütçesinin ilgi (A) ile onaylanmış olmasını takiben gönderilmiş bulunan ekli ilgi (B) kararnamesini, gerekçe notunda belirtilen hususları dikkate alarak, tasvip ve tasdik etmişlerdir.

2. Sayın Cumhurbaşkanı mezkûr gerekçe notundaki maksadın sağlanması için Yüksek Denetleme Kurulu üye kadrosunun 3460 sayılı Kanunun 8 nci maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından yeniden tesbit edilerek buna ait kararnamenin,

1970 yılı Bütçesinde yapılacak değişikliği de ihtiva etmek üzere, hazırlanıp biran önce gönderilmesini ve yeni üye atamalarında üyelik niteliğini haiz kurul uzmanlarının da nazarı itibara alınmasını ve bu suretle kurul bünyesine umumi bir hamle gücü kazandırılmasını rica etmişlerdir.

Gereğini emirlerinize arz ederim.

Genel Sekreter Cihat Alban.”

Bundan sonra da Yüksek Denetleme Kurulunun üye sayısı ihtiyacı dikkate alınarak birisi başkan olmak üzere, başkan dâhil, 15 kişi şeklinde tesbit edilmiş, Bakanlar Kurulu kararnamesine bağlanmış ve bu suretle açılan iki münhali de Maliye ve Sanayi bakanlıklarından gerekli teklif alınmak suretiyle iktiza eden kararnamesinin hazırlığına, imzasına başlanılmış bulunmaktadır.

Mesele böyle olmasına rağmen, birtakım düşüncelerle bunun bâzı hâdiselerle ilgisi var mülâhazası ile sevk edilmiş olduğuna dair ortaya atılan hiçbir beyanın aslı ve esası yoktur.

“Niçin bunu durup dururken ele aldınız?” şeklindeki suale de cevabımı arz edeyim:

Bundan önceki Hükümet programında da müessir bir icradan bahsedilmişti. Müessir bir icranın Hükümet programında derpiş, vait ve Yüce Meclislere takdim edildiği şekilde meydana gelmesi bakımından uhdeme tevdi edilen vazifeyi ifa sadedinde bu vazifeyi, bunu hazırlıyarak Bakanlar Kuruluna götürmeyi görevim icabı bildiğim için, esası tarafımdan hazırlanmıştır. Bu suretle Yüce Senatoya saygılarımla keyfiyeti arz ederim.

FERİD MELEN (Van) — Şu halde Maliye yapmamış, siz yapmışsınız teklifi.

DEVLET BAKANI REFET SEZGİN (Devamla) — Sayın Maliye Bakanı ifade ettiler. Konuşmamda gerekli muamelelerin yapılmış olduğunu ifade ettim. Maliye Bakanı teklifini yapmıştır, Bakanlar Kurulunda da ayrıca beyan etmiştir.

FERİD MELEN (Van) — Şimdi siz dediniz ki; “ben yaptım teklifi.” Çocuk kandırıyorlar.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Sayın Termen, buyurun.

ZİYA TERMEN (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar, kıymetli dakikalarınızı tekraren geniş şekilde alacak değilim. İstirham edeceğim konular, arz edeceğim konular basit ve kısa hacimli olacaktır.

Kıbrıs’ı eski Demokrat Parti iktidarı tarafından nazarı olarak satış görmüş bir ülke parçası halinde tanıtan Ahmet Yıldız Beye cevap vermek mecburiyetini, talihsiz yeni bir zaruret olarak görüyorum.

Kıbrıs, bir zayıf idare intibası verilmek istenilen eski bir Hükümetin ihmali ve rızası ile kaybedilmiş bir ülke olarak tanıtılmak, şu anda fayda değil, bir zara-

ra hedef yapılmaktadır. Ahmet Bey bâzı münakaşalara girişirken, nedense sanki sahalarda manevra yapar misali; bir acelenin içine girmekte ve fikirlerini makinalı tüfek kurşunları gibi sıkma istemektedir. Kıbrıs hakkında söylenecek şu lâf, dünya efkârı umumiyesinde Türk Senatosunda böyle meseleler cereyan ediyor diye, şüyü buldukta Türk tezinin baltalanmak istikametindeki zafiyetini ortaya kor ki, aklı başında bir senatörün bir vatan parçasının daha önceki bir iktidar tarafından satıldığını ilân etmesi, aklın kabul edeceği bir iş değildir. Demokrat Partiye husumetin bırak, çok olsun. Ama, Kıbrıs'ın satıldığını söylemek istikametinde imsakkâr olmak mecburiyetindesin. Buraya gelip, sempatik davranış ve seslerle konuşmak mühim bir şey değildir. Fakat, buraya gelip fikir koymak mühimdir. Her ilân edilen fikrin arkasından ne çıkacağını hesabetmeden konuşan arkadaşlarımızın kanaatimce memlekete pek çok yönlerde, pek büyük zararlar verdiğine kaaniiz.

Sayın Yıldız Kıbrıs'a giden silâhların Ada'ya değil, Demokrat Partili teşkilâtlara dağıtıldığını ifade eden bir izaha teşebbüs ettiler. Bir eski zaman meselesini bu kürsülerde konuşmak, şu an için, geniş olarak konuşmak hatalıdır. Yalnız, bir şey söyleyeceğiz. Türk Millî Emniyeti bu silâhların demokratlara dağıtılmak üzere alınmadığını, Adana, Hatay üzerinden Adaya sokulduğunu tesbit etmiş ve ilgililere duyurmuştur. Bu duyurma sonundadır ki, demokratları silâhla teçhiz etmek iddiası, o tarih savcılığının noktai nazarı çürüklüğe vâsıl olmuş ve dosya hıfza alınmıştır. Köpek dâvasını ele alan noktai nazarın bu dosyayı kenara çekmesindeki özü, Sayın Ahmet Yıldız'a hatırlatmak isterim.

SUPHİ GÜRSOYTRAK (Tabii Üye) — Onun için alınmadı, dış politikayı incelememek için alındı Sayın Termen.

ZİYA TERMEN (Devamla) — Dış politikayı incelememek için Yassıada Mahkemesi bu dosyayı almadı buyurdular. Bu, bir noktai nazar olabilir. Fakat, dış âlemi kaybetmenin ne demek olduğunun o mahkemede pek çok yönlerde ele alındığına da şahidolduk. Öyle değil mi?

Pek tartışmaya girmiyelim, bir mazi meselesidir. Ancak, meseleler üzerine asılmak yerine, tarihi tetkik edelim, daha isabetli olur.

Sayın Demirel'in 50 milyonluk bir taahhüt âleminde geldiklerinden hareketle, "bu 50 milyonu mühendis mektebinden ve Su İşleri Reisliğinden sonra ne vakit kazanmışlardır? Şu halde, memleket düzeninin bozukluğuna dair en güzel belgeyi bizzat Başbakan kendisi vermiştir" diyorlar.

Aziz arkadaşlarım, mühendisler ticari hayatta büyük sermayelerle işe başlarlar. Parasını işletmek istiyen ve partner ariyan büyük firmalar mühendis diplomasına ihtiyaç içindedirler, genç mühendisler parasız fakat diploması olan iş sahibi kudretli mühendisler de büyük firmaların ilmi öncülüğüne iştirak kaydederler. Eğer, Türkiye'de Sayın Demirel'den 50 milyonluk bir taahhüdü 5-10 büyük iştirak almış olan bu mazinin sayın mühendisinden, o tarihte 50 milyonun vardı, bunu nereden aldın diye meseleyi bir suale getirirsek; bu, ya meseleyi anlamamanın, bir fikir ve zihin kifayetsizliğinin, yahut bir kastın delilini teşkil eder. Mühendisin 50 milyonluk

iş alması hali demin arz ettiğim konbinezonla mümkündür, cari usuldür. Ama, bu işin faraza tam mânası ile ikmali sonunda istihsal olunacak kanuni kârın; ki, bu kârı da %10 olarak söylediği zaman, kendisi yine bir düzen değişikliğine... “10 milyon nasıl kazanılmıştır istikametinde bir feryada gittiler. Kanun büyük meselelerde ki müteahhit hakkının hududunu tesbit etmiştir. 50 milyonluk işte, %7 ise, faraza 3,5 milyon alınır. 100 milyonluk işte 7 milyon alınır. Büyük NATO tezgâhlarını, büyük NATO tesislerini milyara yakın bedellerle alan büyük firmaların 50 milyonu bir çırpıda kâr etmesi Avrupa piyasalarında, Türk piyasalarında, hattâ yeni bir uygulama anlayışında Hicaz Dünyasında büyük asfaltlamalar plânında göregeldiğimizi Sayın Ahmet Yıldız Bey, aynen bizim kadar, görmek mecburiyetindedir. Bir mühendisin 50 milyonluk sermaye ile 50 milyonluk iş alması hali düşünülemez. Çarşıdan tütün alınmıyor, taahhüde giriliyor. Ve peyderpey paranın istihsalı ve sarf olunması hali de mâkul ve cari usuldür ki, Sayın Ahmet Bey, Devlet idare etmiş bir büyüğümüz olarak, bu konuyu bilmek icabederdi. (A.P. sıralarından gülüşmeler)

“214 kişilik yüksek kredi hacminin Türkiye’de, bankalar tarafından, Türk tüccarlarına verilmesi halinin de düzen değişikliğine sebebiyet verdiğini” söylediler. Eğer, 214 Türk tüccarının; ki, yani 10 milyon liranın üstünde kredi alanların tahmini adedi; firmaların konsürksiyonu, maddi, mânevi yapısı yönünden vâki tahlillerle netice olarak ortaya çıkan rakam. Eğer 10 milyonu Ahmet Yıldız Bey çok görüyorsa Newyork’da yalnız bir otomobil, taksi şirketinin bir yılda istihsal ettiği para 1,5 milyar dolardır. Ve bu bir şirkettir. Böyle bir dev şirketin Amerika’da her an 200-300 milyon alıp, 70 model 5 bin arabayı şehir caddelerine sokması hali mümkün olduğuna göre, Amerika’da da bir Ahmet Yıldız Bey senatör olarak kürsüye çıksa da “Amerika’da düzen değişmelidir” derse, oradaki senatörlerin bu mâkul fikre verecekleri cevap ve gösterecekleri reaksiyon ne olur? Hakikaten düşünmek ve yaşamak isterim. Bütün dünya, büyük krediler üzerine müesses ekonomik anlayış içinde işliyor. Bir köylü vatandaşımızın, 15 dönümlük toprağı için 600 lira kredi almasındaki mâkul ve zaruri hacim ne ise, 50 milyonluk fiili yapısı olan bir firmanın 100 milyona yakın, A. B. C. bankalarından, vâdeleri karşılaştırmak ve sıkıntıya düşmemek gayesiyle ve fakat faizi sırtına yüklenmek şartıyla, yaşamakta bulunuşunu, dünyanın işleyişindeki öz nizam olarak Sayın Ahmet Yıldız Beye bu kürsüden, 20 yıllık ufacak bir tüccar sıfatıyla, arz etmek isterim.

Büyük kredi almıyor diye Amerika, İngiltere, İtalya, Fransa, İsviçre, Belçika gibi devletlerin derhal düzen değişikliğine girişmeleri zarureti bu fikirde doğar. Bu ise sadece fikirdir, fakat mukabelesinde ağır yara alan fikirdir.

Ahmet Yıldız Bey, bir iktidar kadrosunda yer alan kişidir. Yıkma yardımı olduğu bir Devlet nizamının bu kürsülerden methedilmesine, yeni Anayasanın şuuru ışığında elbette müsaade etmek istemez, haklıdır. Ancak, asıl mevzu Ahmet Beyin bu kürsüde eski Demokrat Parti iktidarını methetme istikametindeki meselelere müsaade etmesi ve etmemesi meselesi değildir. Asıl mesele yani hâdisedeki öz, şu anda bahse mevzu edilen ölü bir Devlet adamına karşı Ahmet Beyin ruhunda hâlâ sönmemiş olan bir yersiz duygunun devam edebilmesi keyfiyeti ve takdiri

halidir. Ve acı dille merhumun ithamı, hakikaten beni titretmiştir. Söylediği söz şudur: “Menderes’in 4,5 milyon lira çaldığı” diye başlayan bir paragraf. Nereden çalmış? Delil? “Yassıada Mahkemeleri bu hükme varmıştır” diyor. Yassıada mahkemelerinin kararları, tarih seyri içinde, meşruiyet taşır. Ama, âmme vicdanında ve tarihçi şuurunda ve yazısında Yassıadanın kararlarına ittiba mecburiyeti yoktur. Yassıada mahkemelerinin kararları Türk Hukuk nizamının da dışında, fakat muzafer bir ihtilâlin gereklerinde meşruiyet ve o meşruiyete müstenit bir referandum ve Anayasa ile kurulu şu düzende meşruiyet ifade eder. Tarihçinin kalemine Yassıada Mahkemesi müdahale edemeyecektir. Bu itibarla bütün dünya meselelerini hep Ahmet Yıldız Bey gibi ve onun mantığı ile düşünmemize imkân yoktur. Bir ölünün, asgari İslâmî anlayışta, arkasında “üzkürü mevtaküm bilhayr” denildiği şekilde ölüleri hayırla yad etmek, evvelâ onun eski ve kadersiz bir politikacı olması yönünden, kendisinin de yeni ve istikbalinin ne olacağı bilinmiyen bir politikacı olması bakımından gıyapta, uzakta ölmüş de olsa, bir ölü siyasiye Ahmet Yıldız Beyin sarahaten ve vicdanları burka, burka “hırsız” diye konuşabilmesi halini politikanın nefrete lâayk bir tezahürü olarak gördüm. Arz ederim arkadaşlar. (A.P. sıralarından alkışlar, “bravo” sesleri)

BAŞKAN — Sayın Başbakan görüşmek mi istiyorsunuz efendim?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta Milletvekili) — Evet efendim.

BAŞKAN — Sayın Başbakan müsaade ederseniz prosedürü okuyayım. 130’ncu madde gereğince bütün üyeler konuştuktan sonra Sayın Başbakanın konuşması ile konuşmalara son verilir. Eğer zatiâliniz bir kere konuştuktan sonra bir kere daha konuşmayı tekabül ediyorsanız, buyurunuz efendim. (Başbakan Süleyman Demirel sürekli alkışlar arasında kürsüye geldi)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta Milletvekili) — Muhterem senatörler, huzurunuzda, bugün kendisini bu kürsüden müdafaa etmek imkânından mahrum bulunan ve bütün günâhı 10 sene bu memlekete hizmet etmek olan, çok yalandan tanıdığım bir Devlet adamına yöneltilmiş bir itham olmasa idi, gelmiyecektim.

Tarih kimin hakkında ne karar verir, bunu tarihe bırakacağız. Ama, kendisini çok yakından tanıdığım, Türk vatanına ve Türk Milletine, Türk vatandaşına alev gibi bir sevgi ile bağlı olan merhum Menderes’e bu kürsüden “hırsızdır” denmişse büyük bir günâh işlenmiştir. (A.P. sıralarından alkışlar)

Huzurunuzda siyaset yapmaya gelmedim. Merhum Menderes’e çıkarılmış bulunan hesap, merhum Menderes’in şahsi hesabı değildir. Yassıada Mahkemesinin çıkardığı hesap, örtülü ödenek hesabı kuruş kuruş, santim santim hiçbirisi merhum Menderes’in şahsi masrafları değildir. Masraflar orta yerdedir.

Devlet idaresinin icabettirdiği birtakım masrafların merhum Menderes’e zimmet olarak çıkarılması, ancak, bir ihtilâl idaresinin o günkü havasının neticesidir.

Yassıada Mahkemesine gelince, bu hür kürsüden şunu söyleyeyim, Yassıada'nın başhâkimi "sizi buraya getiren kuvvet böyle istiyor" diye Yassıada Mahkemesine girmiştir.

Türkiye'de her şey konuşulacak, her şey konuşulacak. Birtakım tabuların altında zihinleri baskı altında tutmanın imkânı yoktur. Huzurunuzda şayet bilmediğim, tanımadığım vatan sevgisine şahidolmadığım bir kimse itham edilmiş olsa idi, bildiğim kadarı ile, müdafaa ederdim. Ama, kendisini çok iyi tanıdığım, yurdu tozlu topraklı yollarında bu yurdu daha ileri götürmek için çırpman bir insanın bu kürsüden 10 sene sonra itham edilerek kemiklerinin sızlatılmasına millet razı değildir, biz de razı değiliz, ben de razı değilim. (*Adalet Parti sıralarından alkışlar*) Nereye götürüyoruz memleketi ne yapmak istiyoruz? Asmışsınız adamı, çıkarıp bir daha asmak mümkün mü? Bu ne kindir, ne nefrettir, ne bitmez tükenmez kindir?

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Bakalım onlar ne olacak?

SUPHİ GÜRSOYTRAK (Tabii Üye) — Sen de asarsın.

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Bırakın bu hesapları açmayı. Açmayın bu hesapları. 1960 Türkiye'sinde bir Başbakan asılmamalıydı.

SAFFET URAL (Bursa) — 1970'de de asılabilir. (*Gürültüler*)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) — Onun için Devlet felçtir. Onun için felçtir. Devletin işlerini kime gördüreceksiniz? On sene enine boyuna koşturun, götürün ondan sonra asın. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasının sebebi olan bu usul yeniden getirilmemeliydi. Ama, gelmiştir, olmuştur. On sene milletin mahbubu olan bir insanın acısını bağrına basmış bu memleket, daha çok acıya gitmesin, memlekette daha çok çirkin hâdiseler olmasın, barış olsun diye ulvi bir düşüncenin içerisinde Menderes acısını sineye çekmiştir. Bugün mezarının üzerinde yabancı otlardan başka bir şey bulunmıyan bir insanla uğraşmaktan bir şey çıkmaz. O insan ki, yurdu iptidai bir iktisattan, iptidai bir ekonomiden kurtulup, en ücra köşesine kadar hizmet görmesi gereken bir hamle içine girmesine her şeyini vermiş, daha sonra da başını vermiştir.

Tarih şöyle yazacaktır, böyle yazacaktır, diyorsunuz. Biz de söyleyelim. Tarih merhum Menderes'i, Türkiye'de büyük hizmetler görmüş bir insan olarak ve vatanperver bir insan olarak kaydedecektir, başına gelen ne olursa olsun.

Saygılarımı sunuyorum. (*Adalet Partisi sıralarından şiddetli ve sürekli alkışlar*)

BAŞKAN — Sayın Başbakan, teşekkür ederim.

SAFFET URAL (Bursa) — Sayın Başkan, bana da teşekkür etmenizi bekliyeceğim bir gün.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Sayın Başkan usul hakkında, çok kısa olarak, konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın, Tuna,

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlarım, bugün Hükümet programını müzakere ediyoruz. Biz, güvenoyu verecek değiliz. Anayasanın bu husustaki maddesi, “Meclislerde okunur.” diyor, İçtüzüğümüzün 130’ncu maddesi; “Cumhuriyet Senatosunda Hükümet programının okunmasından sonra tâyin edilen günde program üzerinde görüşme açılır. Grup sözcüleri ve üyeler program üzerindeki görüşlerini ifade ederler. Başbakanın bunlara vereceği cevapla görüşme nihayet bulur.” diyor.

Şimdi görüşülecek, Başbakan cevap verecek ve nihayet bulacak. Ben, Sayın Başkanımızın, şimdi oturumu idare eden Başkanımızın bütün üyelerin sözlerinin bitmesinden sonra Başbakan konuşacak gibi bir fikre kapıldığını zannetmekteyim. Cumhuriyet Senatosunda her müzakere, muhakkak bitirilmek üzere başlar. Yani müzakere devam edip durmaz. Müzakerenin bir kıvamı geldiği zaman bitirilmesi şarttır.

Bugünkü tatbikat nasıl yürüdü. Şimdi, Sayın Başkanımız gibi anlarsak, ne kadar söz istiyen oldu ise, konuşmalarım bitirdikleri zaman Başbakan konuşur ve müzakereler biter.

Arkadaşlar, o zaman bu müzakereler bitmez. Olur ki, bütün senatörler birer defa söz alır. İkinci defa çatışma olur, bir daha söz alır; üçüncü defa alır, dördüncü defa alır... Demek ki, bitmeyen bir müzakere şeklidir bu.

Oysa, Meclislerde müzakerelerin bitirilmesi esastır. Bu şekilde anlayamayız. Yani, herkes konuştuğundan sonra müzakereler bitsin. Hayır. Bu olmaz.

Şimdi, geliyoruz bugüne kadar olan tatbikata: Yani 130’ncu madde, acaba 6 senatör konuştuğundan sonra mı, tatbik edilir.

Hayır arkadaşlar. Bu, Hükümet programının müzakeresidir. Kendine has bir maddesi vardır. Burada müzakerelerin sonunda oylama yoktur. Cumhuriyet Senatomuzdaki gruplar ve şahısları adına konuşan arkadaşlarımız fikirlerini dermeyeran etmişlerdir. Hükümet bu fikirleri dinlemiş ve alacağını almıştır ve karşılığında taraftarı olduğu, aleyhtarı olduğu fikirleri bildirmiştir, dolayısıyla müzakere sona ermiştir.

Geliyoruz şimdi diğer maddeye: Acaba gruplardan sonra 6 senatör konuşsun da müzakereleri o zaman mı bitirelim? Hayır arkadaşlar. Bizim Tüzüğümüz ve bugüne kadar ki tatbikatımız ayrıdır. Sayın Başkanımızın tatbikatı tüzüğümüze serap uygundur. Yani gruplar istedikleri anda söz alırlar; bir defa alırlar, iki defa alırlar, üç defa alırlar. On defa alırlar.

Şahsı adına söz alan altı kişi de, söz aldıktan sonra müzakerenin bitirilmesi yoluna gidemeyiz.

Vaktiyle bizim tatbikatımıza göre; oturumu idare eden başkanlar, gruplara birer defa söz veriyor, 6 arkadaş konuşmadan gruplara ikinci defa söz vermiyordu...

Bu, şahıslar adına konuşmaya imkân verdiği için itirazla karşılanan bir husus değildi. Bu itibarla, gruplar 6 arkadaş konuştuktan sonra ikinci defa söz alabildikleri için kifayet takriri geldiğinde oylanıyor ve müzakere bitiriliyordu.

Halbuki bugün Sayın Başkanımız, tüzüğün metnine uygun olarak her gruba istedikleri zaman söz verdi. Şimdi gruplar isterse tekrar söz isteyebilirler. Onun için, müzakerelerde grupların da söz aldığı zaman 6 ayı da sayıp bitirmekteğimiz lazımdır.

Eğer gruplar sayıya dâhil değildir dersek yine birinci kaziyeye dönmüş oluruz; müzakerenin ilâ nihaye devamına imkân veren bir görüşme şeklini ihtiyar etmiş oluruz.

Sözümü bitiriyorum: Her müzakere bir kifayetle bitirilebilmelidir. Aksi halde müzakereler devam edip gider. Nitekim bu hale geldi, kimse kalmadı.

Kâfi arkadaşımız konuşmuştur, sayıları altıyı kat kat geçmektedir. Hükümet defaatle cevap vermiştir. Gruplar defaatle konuşmuştur. Hükümet, şu bizim konuşmalarımızdan alacağı ilhamı almıştır. Kendilerini, Millet Meclisinde güvenoyu almaları temennisiyle, şimdi tebrik ederiz ve bu müzakere burada biter.

Teşekkür ederim. Mâruzâtım bu kadar.

BAŞKAN — Sayın Tuna, teşekkür ederim.

Efendim, riyaset 130'ncu maddeyi Sayın Tuna'nın ifade ettikleri gibi anlamamaktadır. Riyasetçe, 130'ncu madde de bir müzakere hakkı mevcuttur. Bu müzakere hakkında...

1. Gruplar konuşacak. Bilâhara üyeler konuşacak ve Hükümet namına Sayın Başbakan cevap verecek ve görüşmeler bitecektir.

Talepler, bizde henüz neticelenmediği bir zamanda müzakerenin neticesini Riyaset, 56'ncı maddenin hükmüne göre, ihtiyar etmektir. 56'ncı maddenin hükmü, Yüce Millet Meclisinde de aynen mevcuttur ve fakat tatbikat başkadır. Bizde ise 56'ncı maddenin tatbikatı için bir gelenek teşekkül etmenin üzerinde bir de Heyeti Umumiyenin kararı istihsal edilmiş, grupların, altı sayın üyeden sayılmıyacakları karara iktiran etmiştir. O sebepten dolaydır ki, şimdi gruplar konuşmuş ve iki sayın üye konuşmuş bulunmaktadır. Diğer dört sayın üyenin konuşma müddetleri de takyidedilmiştir. Bugüne kadar yapmış olduğumuz tatbikatı 40 dakikalık bir zaman ayırmak suretiyle değiştirmemekte isabet olduğu kanısındayım. Ancak, sayın üyeler 130'ncu madde için yeni bir usulün tatbiki bakımından bize bir usul önergesi verirler ve bunu müzakere edip oylar isek o takdirde biz Sayın Tuna'nın ifade etmiş olduğu hususa ittiba ederiz. Şimdi, müsaade ederseniz; kimlerin sırada olduğunu arz edeyim. Sayın Tuna, Sayın Köker, Sayın Bingöl, Sayın Sabahattin Orhon, Sayın Özmen, Sayın Akça, Sayın Özer, Sayın Ucuzal.

Efendim, söz alan olmadığına göre müzakereler bitmiştir. Sayın Başbakan, söz ister misiniz?

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta Milletvekili) — İlâve edeceğim bir husus yoktur.

BAŞKAN — Muhterem senatörler; üçüncü Sayın Demirel Hükümetinin programı üzerindeki müzakereler bitmiştir.

50'nci Birleşimi 17 Mart 1970 Salı günü saat 15.00'te toplanılmak üzere kapatıyorum, efendim.

Kapanma saati: 22.35

Millet Meclisi Tutanak Dergisi**Dönem 3 Cilt 3 Birleşim 55****Sayfa 545-554****15.03.1970 Pazar****BİRİNCİ OTURUM****BAŞKAN** — *Ferruh Bozbeyli.***KÂTİPLER:** *Şevket Doğan (Kayseri)**Kemal Ataman (Ankara)***Açılma Saati:** 10.00**Güvenoylaması**

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, bugün güvenoylaması yapılacaktır. Oylamaya geçmeden evvel ehemmiyetli bir hususu Yüce Heyetinize arz ötmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, bilindiği gibi Anayasamızın 86'ncı maddesi: "Meclisler üye tam sayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verir" hükmünü vaz'etmektedir.

İçtüzüğümüzün 137'nci maddesi de; karar, lehte ve aleyhte bulunanların neticesine göre taayyün eder. Müstenkif oylar yalnız müzakere nisabına dâhildir, şeklinde bir hüküm vaz'etmiştir.

Bugün oylamasını yapacağımız hususta, Anayasamız başkaca bir nisap aramadığına göre, Yüce Meclisiniz salt çoğunlukla karar verecektir.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Sayın Başkan, kapının önünde içeriye giremeyen milletvekilleri var.

BAŞKAN — Tedbirini alacağız beyefendi.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — İçeriye giremiyorlar.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, çoğunluğumuz vardır. Zaten oylama sırasında kendiliğinden yoklama yapılacak ve oyunu atma esnasında bulunamayanların isimleri tekrar okunmak suretiyle bu arzunuz yerine gelecektir efendim.

Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel ifade ettiğim gibi, Anayasamızın 86'ncı maddesinde gösterilen nısab salt çoğunluktur. 103'üncü maddeyi tatbik ettiğimize göre, 103'üncü maddede, Anayasamız başkaca bir çoğunluk, eski tabiriyle mevsuf ekseriyet aramamıştır. Bugün salt çoğunlukla karar verilecektir. Ancak, bu "salt çoğunluk" sözünün mânası etrafında bazı münakaşalar ve bazı görüş farkları ortaya çıkmıştır. Bu hususları sırasıyla heyetinize arz ettikten sonra Başkanlığın görüşünü de yüce heyetinize sunacağım.

Muhterem arkadaşlarım; ilk defa üçüncü İnönü Hükümetinin kurulmasına tekdaddüm eden bir tarihte güven oylamasının nasıl bir ekseriyetle yapılması icabettiği konusunda, o gün Meclis Başkanlığınca davet edilen bilim heyeti bu yolda bir rapor vermiştir. Verdiği rapordan, meselemizle ilgili olan hükmü okuyorum:

“Heyetimiz, 86’ncı maddedeki yeter sayının nasıl hesaplanacağı konusunu da incelemiştir. 83’üncü madde, toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verileceğini belirttiğine göre, Hükümete başlangıçta güven beyan edilmiş olması için üye tamsayısının yarısından aşağı olmamak şartıyla toplantıya katılanların yarısından bir fazlasının beyaz oy kullanarak Hükümete güvenini açıklamış olması lâzımgeleceği, yani beyaz oy sayısının, kırmızı ve yeşil oy sayıları toplamından daha fazla olması lâzımgeleceği sonucuna oy birliğiyle ulaşılmıştır.”

Bu cümlelerin altında ve ittifaka iştirak eden zevatın isimleri şöyle: Doç. Muammer Aksoy, Nureddin Ardiçoğlu, Prof. Tahsin Bekir Balta, Prof. Dr. Turan Güneş, Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Coşkun Kırca, Emin Paksüt, Prof. Bahri Savcı, Ord. Prof. Abdülhak Kemal Yörük.

Daha sonraki bir tarihte güven oylaması ile ilgili olmıyarak, fakat aynı 86’ncı maddenin hükmü ile ilgili bir başka karar Meclisimizin Anayasa Komisyonundan çıkmıştır. Meclisimizde bir idam hükmünün tasdiki ile ilgili olarak yapılmış olan açık oylamada 187 ret, 188 kabul, 9 müstenkif oy çıkmıştır ve o gün Meclise Başkanlık eden Başkanvekili arkadaşımız bunu “kabul” şeklinde ilân etmiştir. Bu ilâna o gün Adalet Partisi Grup Başkanvekili merhum arkadaşımız Mahmut Rıza Bertan itiraz etmiş ve bu şekildeki bir oylamanın, Anayasanın 86’ncı maddesindeki “salt çoğunlukla karar verir” hükmünü aksettirmedeğini behemahal beyaz oyların yarıdan bir fazla olması lâzımgeldiğini beyan etmiştir. Bunun üzerine bu itiraz Anayasa Komisyonunda incelenmiş ve Anayasa Komisyonumuz şu kararı vermiştir:

“Çekinser oyları ve çekinser oy farzedilen iptal edilmiş oyları peşin olarak leh-te veya aleyhte oy farzetmemek, bunların sahiplerinin sadece leh-te veya aleyhte oylardan hangilerinin miktarı fazla ise o istikamette Genel Kurul kararı alınmış olmasına peşin olarak rıza ifade ettikleri kabul edilmek suretiyle karar yeter sayısına dâhil sayılmak yegâne yoldur. Bu anlayış tarzı hem Anayasamızın 86’ncı maddesi hükmüne, hem de Yasama Meclislerinin suhuletle çalışmasına ve ufak azınlıkların dahi kolaylıkla baltalama hareketlerine başvurmasını önlemek gayesini güden asırlık beynelmilel tatbikata tamamen uygun olur”

Böylelikle Anayasa Komisyonumuzun verdiği bu karar daha evvel okuduğum ilim heyetinin verdiği kararın aksine ve İctüzüğümüzün 137’nci maddesine uygun olarak verilmiştir. Ancak, Anayasa Komisyonumuzun bu kararı verirken, Anayasa Komisyonu üyesi olan bâzı arkadaşlarımız bu karara iştirak etmemişler ve muhalefet şerhi vermişlerdir. Muhalefet şerhi veren arkadaşlarımız Kemal Bağcıoğlu, İhsan Tombuş, Refet Aksoy, Abdurrahman Güler, Ömer Faruk Sanaç ve Kaya Bulut’dur. Bu arkadaşlarımızın muhalefet şerhi de, ilim Komisyonunun mütalâasına benzer şekildedir ve şöyledir:

“İçtüzüğün 137’nci maddesindeki; karar yalnız lehte ve aleyhte bulunanların miktarına göre taayyün eder, hükmü, Anayasamızın 86’ncı maddesine muhalif olduğundan, karar nisabı hususunda Anayasamızın 86’ncı maddesine göre işlem icrası zaruri ve mecburidir. Mezkûr maddede, toplantıya katılanlar ibaresi bulunduğu ve toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla karar verileceğine, yine bu maddenin âmir hükmü olduğuna göre, toplantıya katılanların ki, hâdisemizde 385 üyedir, salt çoğunluğu olan 193 üyenin beyaz veya kızırmızı oy kullanması halinde ancak oylama muamelesi nihayete erip bir karara varılmış olabilir. Aksi halde hâdisemizde olduğu gibi, 188 üye kabul, 187 üye ret ve 9 üye çekinse oy kullanmış ve 1 pusula da boş çıkmış olduğundan, oylama muamelesinin yenilenmesi gerekir.” şeklindedir.

Muhterem arkadaşlarım, bundan daha sonraki bir tarihte de Başkanlığımızca görülen lüzum üzerine Anayasa Komisyonumuza mütalâa istemek üzere gönderilmiş olan bir yazıya Anayasa Komisyonumuzun ittifakla aldığı bir kararda da şu şekilde bir mütalâa vardır:

“Anayasamızın 86’ncı maddesinin yine aynı fıkra da zikredilmiş bulunan, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ibaresinden ise, herhangi bir kararın istihsalinde behemahal açık oylamaya katılanların kayıtlı üyelerin yarısından bir fazlası olan 226 olması meşruttur Açık oylama sonucu, kabul veya ret oylarından hangisi fazla ise karar o şekilde tecelli eder. Çekinse kalanlar açık oylama sonucunda kabul veya ret oylarından fazla olan tarafın iradesi istikametinde oylama sonucunun tecellisini peşin olarak kabul etmiş sayılırlar” şeklindedir.

Muhterem arkadaşlarım, bizim İçtüzüğümüzün 137’nci maddesindeki hükme paralel bir hüküm de Cumhuriyet Senatosunun İçtüzüğünde yeni kelimelerle aynen mevcuttur. Anayasa Mahkemesi bu hususta verdiği bir kararda, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün biraz evvel ifade ettiğim maddesiyle ilgili bir karar vermiştir. Bunu da okuyorum:

“Gerçekten Cumhuriyet Senatosu Tüzüğünün açık oya başvurma şekli kenar başlığını taşıyan 108’nci maddesinin 6 numaralı bendinde kararın lehte ve aleyhte bulunanların adedine göre belli olduğu, çekimserlerin adedinin oy üzerinde tesir icra etmediği ve fakat sadece yeter sayıya dâhil oldukları, iptal edilmiş oy pusulalarının çekinse oyu sayılacak yeter sayıya dâhil oldukları açıklanmıştır. İçtüzük böylece yalnız oy verenlerin yeter sayı hesabına katılmalarını öngörmektedir. İçtüzüğün bu hükümlerine göre, oylama sırasında toplantıda fiilen bulunsalar dahi oy vermiyenlerin yeter sayıya katılmaları mümkün değildir. Eğer aksi düşünülmüş olsa idi karar verme yeter sayısının tesbiti gibi Meclis çalışmalarının önemli bir safhasına ilişkin olan bu hususun İçtüzükte açıkça belli edilmesi gerekirdi.

Muhterem arkadaşlarım, bütün bu mütalâaları okuduktan sonra Başkan olarak kendi mütalâamı Yüce Heyetinize arz ediyorum:

Muhterem arkadaşlarım; Anayasanın 86’ncı maddesi âdi ekseriyet esasını getirmiştir, meselemizle ilgili olarak. Bu, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile

karar vermektir. Toplantıya katılanların salt çoğunluğunu da yalnız İttüzüğün 137'nci maddesine göre lehte ve aleyhte bulunanların neticesi kararı tâyin edecektir. Müstenkif oylar sadece müzakere nisabına dâhil edilecektir. Müstenkif oyların kararın neticesine razı oy telâkki edilmesi esası kabul edinmiştir. Kendileri lehte veya aleyhte oy kullanma imkânına sahip iken bunu kullanmayıp müstenkif kalan sayın üyeler, kararın tecellisine razıdırlar, ölçümüz budur.

Muhterem arkadaşlarım, bir hususu daha Yüce Heyetinize arz ediyorum, ilk defa karşınıza düşünce olarak çıkmış olabilir diye. “Reylerin müsavâtı halinde ne olacaktır?” Sualinin cevabı şimdiye kadar hiç düşünülmemiştir. Ancak geçen sene Yüce Meclisinize kadar gelmiş olan ve Anayasa Komisyonumuzdan çıkmış olan İttüzük teklifinde, “Müsavât halinde reddedilmiş sayılır” diye bir ibare vardı. Bu, sadece Anayasa Komisyonumuzun kararına iktiran etmiş bir husustur. Madem ki kabulü oya sunuluyor, kabulü oya sunulan bir hususun kabul ekseriyetine iktiran etmemesi reddedilmiş mânâsınadır diye bir hüküm getirilmiştir.

Başkan olarak biz bu hükme de katılmıyoruz. Böyle bir hal zuhur ederse oylama yenilenecektir.

Muhterem arkadaşlarım, oylamaya başlamadan evvel bir hususu daha arz etmek mecburiyetindeyim. Oylama zarf usulü ile mi yoksa isim okunmak suretiyle mi yapılsın? (*A.P. sıralarından isim okunmak suretiyle yapılsın sesleri*) Yine bundan evvel olduğu gibi esami okunmak suretiyle yapılması gerekiyor.

Muhterem arkadaşlarım, bir önerge de Başkanlığa intikal etti. Bu önerge, oylamanın açık oylama suretiyle yapılmasını istiyor. Esasen 103'üncü maddeye göre açık oylama yapılması zaruri değildir, fakat öteden beri güven oylamaları kendiliğinden açık oylama suretiyle yapılmaktadır. Ancak yine bu hususu teyiden onbeşten daha fazla imzalı bir önerge Başkanlığa intikal etmiş ve açık oylama yapılması talebeldir. Açık oylama yapılacaktır. Esami okumak suretiyle yapılacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, esami okumak suretiyle yapılan açık oylamada sayın milletvekillerinin oyların neticesine göre yaptıkları tezahürata, Meclisimize müzakerelerimizi dinlemek üzere gelmiş olan vatandaşların hiçbir surette lehte veya aleyhte iştirak etmemeleri gerekir. Bu hususu ehemmiyetine binaen belirtiyorum.

Ayrıca, Heyeti Umumiye salonumuzun iki tarafında bulunan dinleyicilerin, salonun daha serbest çalışmasını temin için dışarıya çıkarılmaları gerekmektedir. Sayın İdare âmirlerinin bu hususu yerine getirmelerini ve o giriş kapılarının iki tarafında bulunan dinleyicilerin salona çıkarılmalarını rica ederim.

Muhterem arkadaşlarım, bu arada açık oylamanın nereden başlayacağını tesbit için isim çekiyoruz: Rafet Eker, Antalya.

Efendim bir önerge var, bu rahatsız olan arkadaşımızın önceden oyunu kullanmasını talebeden bir önerge var.

YAŞAR AKAL (Samsun) — Sayın Başkanım, bir hususu beyan etmek istiyorum efendim.

BAŞKAN — Nedir, söyleyin efendim.

YAŞAR AKAL (Samsun) — İki tarafta bulunan dinleyicilerin çıkartılmaları için idare âmirlerine beyanda bulundunuz. Gayet haklısınız. Yalnız çoğumuzun eşleri burada bulunmaktadır. Eşlerimizi getirdik. (*Gürültüler*)

BAŞKAN — Beyefendi, aslanan Meclis müzakeratının selâmetle yürütülmesidir. Heyeti Umumiye de milletvekillerinin selâmetle, huzur içinde vazifelerini yapabilmelerine mâni her hali zail etmek mecburiyetindeyim. Lütfen efendim, Sayın idare âmirleri bu vazifeyi yerine getirsinler ve dinleyicileri kulis salonlarına çıkar-sınlar efendim.

Muhterem arkadaşlarım, Antalya'dan bağlıyacağız. Yalnız Başkanlığa bir önerge verilmiştir. Bu önergede, rahatsız bulunan ve sedye ile getirilmiş olan arkadaşımızın oyunu kullanıp gitmesi istenmektedir. Bu hususu tasvibinize sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Oylamaya başlıyoruz arkadaşlarım. Heyeti Umumiye salonunun iki tarafındaki kapı ağzında bulunan sayın dinleyicilerin lütfen, bu lütfen tâbirine ehemmiyet verilerek dışarıya çıkmalarını rica ederim.

Oylamaya başlıyoruz efendim. Evvelâ biraz evvel aldığımız karar gereğince Urfa Milletvekili Sayın Necati Aksoy'a oyunu soruyorum. Sayın Aksoy?

Urfa: Necati Aksoy... Ret.

BAŞKAN — Ret.

Şimdi, biraz evvelki kur'aaya uygun olarak oylamaya devam ediyoruz.

Antalya: Hasan Akçalıoğlu... Kabul. İhsan Ataöv... Kabul. Ömer Buyrukçu... Ret. Süleyman Çiloğlu... Yok. Ömer Eken... Kabul. (*A.P. Sıralarından şiddetli alkışlar*) Rafet Eker... Kabul. Hasan Ali Gülcan... Ret.

Artvin: Sabit Osman Avcı... Kabul. Abdullah Naci Budak... Ret. Mustafa Rona... Kabul.

Aydın: Mehmet Çelik... Ret. Yüksel Menderes... Yok. Nahit Menteşe... Kabul. Kemal Ziya Öztürk... Yok. İsmet Sezgin... Kabul. Fikret Turhangil... Kabul. Mustafa Kemal Yılmaz... Ret.

Balıkesir: Salih Zeki Altınbaş... Ret. İbrahim Aytaç... Kabul. Cihat Bilgehan... Kabul. Mithat Şükrü Çavdaroğlu... Kabul. Kemal Erdem... Kabul. Mehmet Niyazi Gürer... Ret. Ahmet İhsan Kırmılı... Kabul. Mehmet Nurettin Sandıkçioğlu... Ret. Osman Tan... Kabul. Mevlüt Yılmaz... Yok.

Bilecik: Şadi Binay... Kabul Mehmet Ergül... Ret.

Bingöl: Mehmet Sıddık Aydar... Kabul. Mehmet Bilgin... Kabul. Bitlis: Kenan Mümtaz Akışık... Ret. Zeynel Abidin İnan... Kabul.

Bolu: Nihat Bayramoğlu... Kabul. Halil İbrahim Cop... Kabul. Ahmet Çakmak... Kabul. Kemal Demir... Ret. Mehmet Şükrü Kıyıkioğlu... Kabul.

Burdur: Ahmet Mukadder Çiloğlu... Kabul. Mehmet Özbey... Kabul. Nadir Yavuzkan... Ret.

Bursa: Nail Atlı... Ret, Sadrettin Çanga... Ret. Ahmet Dallı... Kabul, Cemal Külâhlı... Kabul. Barlas Küntay... Kabul, Ertuğrul Mat... Yok. İbrahim Öktem... Ret. Kasım Önadım... Kabul. Mustafa Tayyar... Kabul. Mehmet Turgut... Yok. Ahmet Türkel... Kabul.

Çanakkale: Kemal Bağcıoğlu... Kabul. Mustafa Çalıköğlu... Ret. Zekiye Gülsen... Kabul. Mesut Hulki Önür... Kabul Refet Sezgin... Kabul.

Çankırı: Hazım Dağlı... Kabul. Nurettin Ok... Kabul Arif Tosyalıoğlu... Kabul. Nuri Çelik Yazıcıoğlu... Ret.

Çorum: Cahit Angın... Ret. Yakup Çağlayan... Kabul. Kemal Demirer... Kabul. Abdurrahman Güler... Kabul, İhsan Tomuş... Yok. Arslan Topçubaşı... Kabul. Ali Naki Ulusoy... Kabul. (A.P. Sıralarından şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — Denizli: İhhan Açıkalın... Ret. Sami Arslan ... Yok. Fuat Avcı... Kabul. Mehmet Emin Durul... Kabul. Hasan Korkmazcan... Yok. Hüdayi Oral... Ret. Ali Uslu... Kabul.

Diyarbakır: Yusuf Azizoglu... Ret. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Hasan Değer... Ret. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Behzat Egilli... Kabul. Abdüllâtif Ensarioğlu... Kabul. Necmettin Gönenç... Kabul. Sabahattin Savcı... Kabul. Nafiz Yıldırım... Kabul.

Edirne: İlhami Ertem... Kabul. Veli Gülkan... Kabul. Mustafa Harmancıoğlu... Kabul. Cevat Sayın... Ret.

Elâzığ: Mehmet Aytağ... Ret, Samet Güldoğan... Yok. Hayrettin Hanağası... Ret, Ömer Faruk Sanaç... Kabul. Ali Rıza Septioğlu... Kabul.

Erzincan: Hüsamettin Atabeyli... Kabul, Hasan Çetinkaya... Ret. Sadık Perinçek... Kabul, Naci Yıldırım... Ret.

Erzurum: Sabahattin Aras... Kabul, Turhan Bilgin... Kabul. Rasim Cinisli... Yok, Rıfkı Danışman... Kabul. Selçuk Erverdi... Ret, Naci Gacıroğlu... Kabul. Gıyasettin Karaca... Ret. Cevat Önder... Yok. Fethullah Taşkesenlioğlu... Kabul.

Eskişehir: Mehmet İsmet Angı... Kabul. Şevket Asbuzoğlu... Ret. Bekir Sıtkı Karacaşehir... Ret, Orhan Oğuz... Kabul. Seyfi Öztürk... Kabul, Mehmet Şemsettin Sönmez... Kabul.

Gaziantep: Şinasi Çolakoğlu... Ret. Ali İhsan Göğüş... Ret, İ. Hüseyin İncioğlu... Ret. Mehmet Kılıç... Kabul, Erdem Ocak... Kabul. Muhittin Sayın... Ret, Mehmet Lütfi Söylemez... Kabul.

Giresun: Mustafa Kemal Çilesiz... Ret. Nizamettin Erkmen... Kabul. Hidayet İpek... Kabul. Abdullah İzmen... Kabul, İbrahim Kayhan Naipoğlu... Ret. Mehmet Emin Turgutalp... Kabul.

Gümüşane: Necati Alp... Ret, Mustafa Karaman... Kabul. Nurettin Özdemir... Ret, Ekrem Saatçi... Kabul.

Hakkâri: Ahmet Zeydan... Ret.

Hatay: Halil Akgöl... Kabul. Mehmet Aslan... Ret, Abdullah Çilli... Kabul. (A.P. *Sıralarından alkışlar*) Talât Köseoğlu... Kabul, Hüsnü Özkan... Ret. M. Sait Reşa... Ret, Ali Yılmaz... Kabul.

İsparta: Hüsamettin Akmumcu... Yok. Ali İhsan Balım... Kabul. Süleyman Demirel... Kabul. (A.P. *sıralarından "bravo" sesleri ve sürekli alkışlar*) Yusuf Uysal... Kabul.

İçel: Mazhar Arıkan... Kabul, Kadir Çetin... Kabul. Celâl Kargılı... Ret, Cavit Okyayuz... Kabul. Turhan Özgüner... Ret, Hilmi Türkmen... Yok. Çetin Yılmaz... Ret.

İstanbul: İbrahim Abak... Yok. İsmail Arar... Ret. Mehmet Ali Aybar... Ret, Sadettin Bilgiç... Yok. İlhan (Egemen) Darendelioğlu... Yok, Eşref Derinçay... Ret. Hüseyin Dolun... Ret. İbrahim Elmalı... Ret. Tekin Erer... Kabul. Nuri Eroğan... Kabul. Bahir Ersoy... Ret. Orhan Eyüboğlu... Ret. Orhan Cemal Fersoy... Kabul. Hasan Güngör... Kabul. Mustafa Fevzi Güngör... Kabul. (A.P. *Sıralarından Bravo sesleri, alkışlar*) Orhan Kabibay... Ret. Rıza Kuas... Ret. Abdurrahman Şeref Lâç... Kabul. (A.P. *sıralarından Bravo sesleri, alkışlar*) Sezai Orkunt... Ret, Haydar Özdemir... Ret. Osman Özer... Kabul. (A.P. *sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar*) M. Kâzım Özeke... Ret. İlhami Sancar... Ret. Akgün Silivri... Kabul. İsmail Hakkı Tekinel... Kabul. Naim İkbâl Tokgöz... Kabul. Turgut Topaloğlu... Yok. Hasan Türkay... Kabul. Necdet Uğur... Ret. Reşit Ülker... Ret. Mehmet Yardımcı... Kabul. Lebit Yurdoğlu... Ret.

İzmir: Şevket Adalan... Ret. Mustafa Akan... Kabul. Şükrü Akkan... Yok. Muzafer Fazlı Arınç... Kabul. Burhanettin Asutay... Ret. Şeref Bakışık... Ret. M. Hulusi Çakır... Ret. Münir Daldal... Kabul. Ali Naili Erdem... Kabul. (A.P. *sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar*) İhsan Gürsan... Yok. Coşkun Karagözoğlu... Ret. Nihad Kürşad... Kabul. Talât Orhon... Ret. Şinasi Osma... Kabul. Kemal Önder... Ret, Akın Özdemir... Yok. Orhan Demir Sorguç... Kabul. Ali Naki Üner... Yok.

Kars: Lâtif Aküzüm... Kabul. İsmail Hakkı Alaca... Kabul. Turgut Artaç... Ret. Musa Doğan... Kabul. Kemal Güven... Ret. Kemal Kaya... Kabul. Veyis Koçulu... Kabul. Kemal Okyay... Ret. Osman Yeltekin... Ret.

Kastamonu: Muzafer Akdoğanlı... Kabul. Orhan Deniz... Kabul. Sabri Kerkin... Kabul. Mehmet Seydibeyoğlu... Ret. Mustafa Topçular... Kabul. Hasan Tosyalı... Ret.

Kayseri: Tufan Doğan Aşşargil... Ret. Şevket Doğan... Kabul. Turhan Feyzioğlu... Ret. Hayrettin Nakiboğlu... Kabul. Vedat Âli Özkan... Kabul. Enver Turgut... Kabul. Mehmet Türkmenoğlu... Ret. Mehmet Yüceler... Ret.

Kırklareli: Beyti Arda... Ret. Mehmet Atagün... Kabul. Feyzulah Çarıkçı... Kabul. Hasan Korkut... Kabul.

Kırşehir: Mustafa Aksoy... Ret. Cevat Eroğlu... Kabul. Mustafa Kemal Güneş... Kabul.

Kocaeli: Cevat Ademoğlu... Kabul. Vehbi Engiz... Yok. Nihat Erim... Ret. Sabri Yahşi... Kabul.

Konya: İrfan Baran... Ret. Bahri Dağdaş... Yok. Necmettin. Erbakan... Ret. Sezai Ergun... Yok. Mustafa Kubilây İmer... Yok. İhsan Kabadayı... Ret. Necati Kalaycıoğlu... Yok. İbrahim Etem Kılıçoğlu... Yok. Sadi Koçaş... Ret. Baha Müderrisoğlu... Yok. Orhan Okay... Ret. Özer ölçmen... Yok. Tahsin Yılmaz Öztuna... Kabul. Faruk Sükan... Yok. Vefa Tanır... Ret. Mustafa Üstündağ... Ret.

Kütahya: Ahmet Fuat Azmioğlu... Kabul. Ali Erbek... Ret. Mesut Erez... Kabul. İlhan Ersoy... Kabul. Mehmet Ersoy... Yok. Kemal Kaçar... Kabul.

Malatya: Hakkı Gökçe... Ret. İsmet İnönü... Ret. (C.H.P. Sıralarından *alkışlar*) Mustafa Kaftan... Ret. Ahmet Karaaslan... Kabul. İsmail Hakkı Şengüler... Kabul.

Manisa: Erituğrul Akça... Kabul. Veli Bakirli... Ret. Süleyman Çağlar... Kabul. Mustafa Orhan Daut... Yok. Muammer Erten... Ret. C. Selçuk Gümüşpala... Kabul. Mustafa Ok... Ret. Hilmi Okçu... Kabul. Vehbi Sınmaz... Yok. Kâmil Şahinoğlu... Kabul. Önel Sakar... Kabul.

Maraş: M. Nejat Çuhadar... Ret. Atillâ İmamoğlu... Kabul. Veysi Kadioğlu... Kabul. Mehmet Zekeriya Kürşad... Kabul. Mehmet Özdal... Ret. İbrahim Öztürk... Ret. (C.H.P. sıralarından *alkışlar*)

Mardin: Şevki Altındağ... Ret. Esat Kemal Aybar... Kabul. Seyfi Güneşan... Yok. Abdülkadir Kertneoğlu... Kabul. Abdülkadir Özmen... Kabul. Abdurrahim Türk... Kabul. (A.P. sıralarından *"bravo" sesleri, alkışlar*)

Muğla: Adnan Akarca... Yok. Mualla Akarca... Ret. Ahmet Buldanlı... Kabul. Ali Döğeri... Ret. İzzet Oktay... Kabul.

Muş: Nimet Ağaoğlu... Kabul. Kasım Emre... Kabul. Nermin Neftçi... Ret.

Nevşehir: Hüsamettin Başer... Kabul. Salâhattin Esatoğlu... Ret. Esat Kırıtlıoğlu... Kabul.

Niğde: Muzaffer Naci Çerezci... Kabul. Hüseyin Avni Kavurmacıoğlu... Kabul. Nuri Ködamaoğlu... Ret. Mevlüt Ocakçıoğlu... Ret. Haydar Özalp... Kabul.

Ordu: Ata Bodur... Yok. Cengiz Ekinci... Kabul. Memduh Ekşi... Ret. Ferda Güley... Ret. Hamdı Mağden... Kabul. Kemal Şensoy... Kabul. Ata Topaloğlu... Ret. Orhan Vural... Ret.

Rize: Erol Yılmaz Akçal... Kabul. Hasan Basri Aibayrak... Yok. Salih Zeki Köseoğlu... Kabul. Sami Kumbasar... Ret.

Sakarya: Nuri Bayar... Kabul. Yaşar Bir... Kabul. Barbaros Turgut Boztepe... Ret. Güngör Hun... Yok. Mustafa Vedat Önsal... Yok. Hayrettin Uysal... Ret.

Samsun: Yaşar Akal... Ret. Talât Asal... Yok. Mustafa Boyar... Ret. Kâmrân Evliyaoglu... Ret. Nihat Kale... Ret. İlyas Kılıç... Ret. Doğan Kitaplı... Kabul. Nafiz

Yavuz Kurt... Kabul. Hüseyin Özalp... Kabul. Bahattiri Uzunoğlu... Kabul, ismet Yalçın... Kabul.

Siirt: Zeki Çeliker... Kabul. Mehmet Nebil Oktay... Ret. Selâhattin Oran... Kabul. Adil Yaşa... Ret.

Sinop: Hilmi Biçer... Kabul. Hilmi İşgüzar... Ret. Mustafa Kaptan... Kabul. Tevfik Fikret Övet... Ret,

Sivas: Enver Akova... Kabul. Vahit Bozatlı... Ret. Hüseyin Çınar... Kabul. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar) Ahmet Durakoğlu... Ret. Kadri Eroğan... Yok. Ekrem Kangal... Ret. Tevfik Koraltan... Kabul. Yusuf Ziya önder... Kabul. Mustafa Kemal Palaoglu... Ret. Mustafa Timisi... Ret. (C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Tekirdağ: Yılmaz Alpaslan... Ret. Nedim Karahalil... Kabul. Orhan Öztrak... Ret. Mustafa Sabri Sözeri... Yok.

Tokat: Hüseyin Abbas... Yok. İsmet Hilmi Balcı... Kabul, İsmail Hakkı Birler... Ret. Osman Hacıbaloglu... Kabul. Mehmet Kazova... Kabul. Reşit Önder... Ret. Yusuf Ulusoy... Kabul. (A.P. Sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Trabzon: Mehmet Arslantürk... Ret. Ahmet İhsan Birincioğlu... Kabul. Necati Çakıroğlu... Yok. Ekrem Dikmen... Yok. Selâhattin Güven... Kabul. Cevat Küçük... Ret. Mehmet Ali Oksal... Kabul. Ahmet Şener... Ret. Ali Rıza Uzuner... Ret.

Tunceli: Kenan Aral... Kabul. Hüseyin Yerlipınar... Ret.

Urfa: Mehmet Aksoy... Kabul. Necati Aksoy’un biraz evvel oyunu tesbit etmiştik; Ret. Necmettin Cevheri... Kabul. Mehmet Ali Göklü... Kabul. Bahri Karakeçili... Kabul. Vehbi Melik... Ret.

Uşak: Orhan Dengiz... Kabul. Adil Turan... Ret. Fahri Uğrasızoglu... Kabul.

Van: Mehmet Emin Erdinç... Ret. Kinyas Kartal... Kabul. Fuat Türkoğlu... Kabul Mehmet Salih Yıldız... Ret.

Yozgat: İsmail Hakkı Akdoğan... Kabul. Abdullah Baştürk... Ret, İsmet Kapısız... Ret. Turgut Nizamoğlu... Kabul. Ahmet Celâl Sungur... Ret. Neşet Tanrıdağ... Kabul.

Zonguldak: Fuat Ak... Kabul. Ahmet Nihat Akın... Kabul. Hüseyin Baytürk... Ret, Bülent Ecevit... Ret. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Fevzi Fırat... Kabul. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Ahmet Güner... Ret. Cahit Karakaş... Kabul. Sadık Tekin Müftüoğlu... Kabul (A.P. sıralarından “bravo” sesleri) Kevni Nedimoğlu... Kabul.

Adana: Cevdet Akçalı... Kabul, Fazıl Güleç... Ret. Ali Rıza Güllü... Ret, Salâhattin Kılıç... Kabul. Melih Kemal Küçüktepepınar... Ret, Ali Cavit Oral... Kabul. Emir Postacı... Ret, Kemal Satır... Ret, Ahmet Topaloğlu... Kabul. Turgut Topaloğlu... Ret, Alpaslan Türkeş... Ret, Hüsamettin Uslu... Kabul. Şevket Yılmaz... Kabul.

Adıyaman: Mehmet Zeki Adıyaman... Kabul. Kâmil Kırıkoglu... Ret. Avni Turanlı... Kabul. Yusuf Ziya Yılmaz... Ret.

Afyonkarahisar: Rıza Çerçel... Kabul. Hasan Dinçer... Kabul. Şevki Güler... Kabul. Hamdi Hamamcıoğlu... Ret. Süleyman Mutlu... Ret. Ali İhsan Ulubahşi... Kabul. Kâzım Uysal... Kabul.

Ağrı: Abdülkerim Bayazıt... Ret. Nevzat Güngör... Kabul. Kasım Küfrevi... Kabul. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

Amasya: Yavuz Acar... Kabul. Salih Aygün... Kabul. Vehbi Meşhur... Ret. Kâzım Ulusoy... Kabul. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar)

Ankara: Orhan Alp... Kabul. Kemal Ataman... Ret. Oğuz Aygün... Kabul. Hüseyin Balan... Kabul. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar) Orhan Birgit... Ret. Sinan Bosna... Kabul. Osman Bölükbaşı... Ret. (C.H.P. sıralarından "bravo" sesleri) Musa Kâzım Coşkun... Kabul, İbrahim Cüceoğlu... Ret. Orhan Eren... Kabul. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri) İbrahim Sıtkı Hatipoğlu... Ret. Ahmet Sakıp Hiçerimez... Ret. Mustafa Maden... Kabul. Şinasi Özdenoğlu... Ret. Emin Paksüt... Ret. Osman Soğukpınar... Ret. Turgut Toker... Kabul. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar) Suna Tural... Ret. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Yusuf Ziya Yağcı... Ret. Aydın Yalçın... Kabul. Ferhat Nuri Yıldırım... Kabul. Şerafettin Yıldırım... Kabul. Mustafa Kemal Yılmaz... Kabul. Cengizhan Yorulmaz... Ret.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, oylama sırasında Mecliste bulunmayan arkadaşlarımın isimlerini bir kere daha ve Adana'dan başlamak üzere okuyorum.

Antalya: Süleyman Çiloğlu... Yok.

Aydın: Yüksel Menderes... Yok.

BAŞKAN — Yüksel Menderes... Yok. Kemal Ziya Öztürk... Yok. Mevlüt Yılmaz... Yok. Ertuğrul Mat... Kabul. (A.P. sıralarından "bravo" sesleri, alkışlar) Mehmet Turgut... Yok. İhsan Tombuş... Yok. Hasan Korkmazcan... Yok. Sami Arslan... Yok. Samet Gündoğan... Yok. Rasim Cinisli... Yok. Cevat Önder... Yok. Hüsametdin Akumcu... Yok. Hilmi Türkmen... Yok. Sadettin Bilgiç... Yok. İbrahim Abak... Yok. İlhan Darendelioğlu... Yok. Turgut Topaloğlu... Yok. Şükrü Akkan... Yok. İhsan Gürsan... Yok. Akın Özdemir... Kabul. Ali Naki Üner... Yok. Vehbi Engiz... Yok. Bahri Dağdaş... Yok. Sezai Ergün... Yok. Mustafa Kubilây İmer... Yok. Necati Kalaycıoğlu... Yok. İbrahim Etem Kılıçoğlu... Yok. Baha Müderrisoğlu... Yok. Özer Ölçmen... Yok. Faruk Sükan... Yok. Mehmet Ersoy... Yok. Mustafa Orhan Daut... Yok. Vehbi Sınmaz... Yok. Seyfi Güneşan... Yok. Adnan Akarca... Yok. Hasan Basri Albayrak... Yok. Ata Bodur... Yok. Güngör Hun... Yok. Mustafa Vedat Önsal... Yok. Talât Asal... Yok. Kadri Eroğan... Yok. Mustafa Sabri Sözeri... Yok. Hüseyin Abbas... Yok. Necati Çakıroğlu... Yok. Ekrem Dikmen... Yok.

BAŞKAN — Oylama işlemi bitmiştir. Oylama neticesini arz ediyorum.

Başbakan Süleyman Demirel tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkındaki Anayasanın 103'ncü maddesi gereğince güven oylamasının sonucu:

Oylamaya 404 arkadaşımız iştirak etmiş, 232 arkadaşımız kabul, (A.P. Sıralarından sürekli alkışlar, Bravo sesleri) 172 arkadaşımız ret oyu kullanmıştır.

Hükümet, Meclisimizce güvenoyuna mazhar kılınmıştır. Hayırlar ve başarılar temenni ederim.

Teşekkür sadedinde Sayın Başbakan söz istiyor. Buyurun Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

BAŞBAKAN SÜLEYMAN DEMİREL (İsparta) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; hepinize saygılarımı sunuyorum. (Alkışlar)

İzhar buyurduğunuz güven ve teveccühten dolayı Yüce Meclisin sayın üyelerine şükranlarımı sunuyorum. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Aziz milletimizin hürriyet içerisinde refah ve saadete kavuşturulması ve güzel yurdumuzun bir sınır taşından bir sınır taşına kadar imar ve inşa edilmesi için girişmiş bulunduğumuz gayretlere sizlerden aldığımız güven ve teveccüh ile şevkimizden hiçbir şey kaybetmeden devam edeceğiz. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Aziz milletimize, onun iradesinin temsilcisi olan Yüce meclislere lâayık olmak için bütün gücümüzle çalışacağız.

Cenabı Hakkın, milletimize, memleketimize onun hizmetinde olanlara yardımcı olmasını niyaz ediyor, hepinize şükranlarımı ve saygılarımı sunuyorum. Sağ olun, var olun. (A.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)

Kapanma Saati: 11.20

Başbakan Süleyman Demirel tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103'üncü maddesi gereğince güven oylaması sonucu (Güvenoyu sağlanmıştır)

Program:	09.03.1970
Güvenoylaması:	15.03.1970
Üye sayısı:	450
Oy verenler:	404
Kabul edenler:	232
Reddedenler:	172
Çekinserler:	0
Oya katılmıyanlar:	45
Açık üyelikler:	1

(Kabul edenler)

ADANA

Cevdet Akçalı, M. Salâhattin Kılıç, Ali Cavit Oral, Ahmet Topaloğlu, Hüsamettin Uslu, Şevket Yılmaz

ADİYAMAN

M. Zeki Adıyaman, Ali Avni Turanlı

AFYON KARAHİSAR

Mehmet Rıza Çerçel, Hasan Dinçer, Şevki Güler, Ali İhsan Ulubahşi, Kâzım Uysal

AĞRI

Nevzat Güngör, Kasım Küfrevi

AMASYA

Yavuz Acar, Salih Aygün, Kâzım Ulusoy

ANKARA

Orhan Alp, Oğuz Aygün, Hüseyin Balan, Sinan Bosna, Musa Kâzım Coşkun, Orhan Eren, Mustafa Maden, H. Turgut Toker Aydın Yalçın, Ferhat Nuri Yıldırım, Şerafettin Yıldırım, Mustafa Kemal Yılmaz

ANTALYA

Hasan Akçalıoğlu, İhsan Ataöv, Ömer Eken, Rafet Eker

ARTVİN

Sabit Osman Avcı, Mustafa Rona

AYDIN

Nahit Menteşe, İsmet Sezgin, F. Kayaalp Turhangil

BALIKESİR

İbrahim Aytaç, Cihat Bilgehan, M. Şükrü Çavdaroğlu, Kemal Erdem Ahmet İhsan Kırımlı, Osman Tarı

BİLECİK

Şadi Binay

BİNGÖL

Mehmet Sıddık Aydar, Mehmet Bilgin

BİTLİS

Zeynel Abidin İnan

BOLU

Nihat Bayramoğlu, Halil İbrahim Cop, Ahmet Çakmak, M. Şükrü Kiykioğlu

BURDUR

A. Mukadder Çiloğlu, Mehmet Özbey

BURSA

Ahmet Dallı, Cemal Külâhlı, Barlas Küntay, Ertuğrul Mat, Kasım Önadım, Mustafa Tayyar, Ahmet Türkel

ÇANAKKALE

Kemal Bağcıoğlu, Zekiye Gülsen, Mesut Hulki Önür, Refet Sezgin

ÇANKIRI

Hazım Dağlı, Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu

ÇORUM

Yakup Çağlayan, Kemal Demirer, Abdurrahman Güler, Arslan Topçubaşı, Ali Naki Ulusoy

DENİZLİ

Fuat Avcı, Mehmet Emin Durul, Ali Uslu

DİYARBAKIR

Behzat Eğildi, Abdüllâtif Ensarioğlu, Necmettin Gönenç, Sabahattin Savcı, Nafiz Yıldırım

EDİRNE

İlhami Ertem, Veli Gülkan, Mustafa Harmancıoğlu

ELAZIĞ

Ömer Faruk Sanaç, Ali Rıza Septioğlu

ERZİNCAN

Hüsametdin Atabeyli, Sadık Perinçek

ERZURUM

Sabahattin Aras, Turhan Bilgin, Rıfki Danışman, Naci Gacıroğlu, Fethullah Taşkesenlioğlu

ESKİŞEHİR

Mehmet İsmet Angı, Orhan Oğuz, Seyfi Öztürk, M. Şemsettin Sönmez

GAZİANTEP

Mehmet Kılıç, Erdem Ocak, Mehmet Lütfi Söylemez

GİRESUN

Nizamettin Erkmen, Hidayet İpek, Abdullah İzmen, M. Emin Turgutalp

GÜMÜŞANE

Mustafa Karaman, Ekrem Saatçi

HATAY

Halil Akgöl, Abdullah Çilli, Talât Köseoğlu, Ali Yılmaz

İSPARTA

Ali İhsan Balım, Süleyman Demirel, Yusuf Uysal

İÇEL

Mazhar Arıkan, Kadir Çetin, Hasan Cavit Okyayuz

İSTANBUL

Tekin Erer, Nuri Eroğan, Orhan Cemal Fersoy, Hasan Güngör, Mustafa Fevzi Güngör, A. Şeref Lâç, Osman Özer, Akgün Silivri, İsmail Hakkı Tekinel, Naime İkbâl Tokgöz, Hasan Türkay, Mehmet Yardımcı

İZMİR

Mustafa Akan, Muzaffer Fazlı Arınç, Münir Daldal Ali Naili Erdem, Nihad Kürşad, Şinasi Osma, Akın Özdemir, Orhan Demir Sorguç

KARS

Lâtif Aküzüm, İsmail Hakkı Alaca, Musa Doğan, Kemal Kaya, Veyis Koçulu

KASTAMONU

Muzaffer Akdoğanlı, Ali Orhan Deniz, Sabri Keskin, Mustafa Topçular

KAYSERİ

M. Şevket Doğan, Hayrettin Nakiboğlu, Vedat Ali Özkan, Enver Turgut

KIRKLARELİ

Mehmet Atagün, Feyzullah Çarıkçı, Hasan Korkut

KIRŞEHİR

Cevat Eroğlu, Mustafa Kemal Güneş

KOCAELİ

Cevat Ademoğlu, Sabri Yahşi

KONYA

Tahsin Yılmaz Öztuna

KÜTAHYA

Ahmet Fuat Azmioğlu, Mesut Erez, İlhan Ersoy, Kemal Kaçar

MALATYA

Ahmet Karaaslan, İsmail Hakkı Şengüler

MANİSA

Ertuğrul Akça, Süleyman Çağlar, C. Selçuk Gümüşpala, Hilmi Okçu, Kâmil Şahinoğlu, Önel Şakar

MARAŞ

Atillâ İmamoğlu, Veysi Kadioğlu, M. Zekeriya Kürşat

MARDİN

Esat Kemal Aybar, Abdulkadir Kermooğlu, Abdulkadir Özmen, Abdurrahim Türk

MUĞLA

Ahmet Buldanlı, İzzet Oktay

MUŞ

Nimet Ağaoğlu, Kasım Emre

NEVŞEHİR

Hüsamettin Başer, Esat Kırathlıoğlu

NİĞDE

M. Naci Çerezci, H. Avni Kavurmacıoğlu, Haydar Özalp

ORDU

Cengiz Ekinci, Hamdi Mağden, Kemal Şensoy

RİZE

Erol Yılmaz Akçal, Salih Zeki Köseoğlu

SAKARYA

Nuri Bayar, Yaşar Bir

SAMSUN

Doğan Kitaplı, Nafiz Yavuz Kurt, Hüseyin Özalp, Bahattin Uzunoğlu, İsmet Yalçiner

SIİRT

Zeki Çeliker, Selâhattin Oran

SİNOP

Hilmi Biçer, Mustafa Kaptan

SİVAS

Enver Akova, Hüseyin Çınar, Tevfik Koraltan, Yusuf Ziya Önder

TEKİRDAĞ

Nedim Karahalil

TOKAT

İsmet Hilmi Balcı, Osman Hacıbaloglu, Mehmet Kazova, Yusuf Ulusoy

TRABZON

Ahmet İhsan Birincioğlu, Selâhattin Güven, Mehmet Ali Oksal

TUNCELİ

Kenan Aral

URFA

Mehmet Aksoy, Necmettin Cevheri, Mehmet Ali Köklü, Bahri Karakeçili

UŞAK

Orhan Dengiz, M. Fahri Uğrasızoğlu

VAN

Kinyas Kartal, Fuat Türkoğlu

YOZGAT

İsmail Hakkı Akdoğan, Turgut Nizamoğlu, Neşet Tanrıdağ

ZONGULDAK

Fuat Ak, Ahmet Nihat Akın, Fevzi Fırat, Cahit Karakaş, S. Tekin Müftüoğlu, Kevni Nedimoğlu

(Reddedenler)

ADANA

Fazıl Güleç, Ali Rıza Güllü, Melih Kemal Küçüktepepınar, Emir H. Postacı, Kemal Satır, Turgut Topaloğlu, Alpaslan Türkeş

ADİYAMAN

Kâmil Kırıkoğlu, Yusuf Ziya Yılmaz

AFYON KARAHİSAR

Hamdi Hamamcıoğlu, Süleyman Mutlu

AĞRI

Abdülkerim Bayazıt

AMASYA

Vehbi Meşhur

ANKARA

Kemal Ataman, Orhan Birgit, Osman Bölükbaşı, İbrahim Cüceoğlu, İ. Sıtkı Hatipoğlu, A. Sakıp Hiçerimez, Şinasi Özdenoğlu, Emin Paksüt, Osman Soğukpınar, Suna Tural, Yusuf Ziya Yağcı, Cengizhan Yorulmaz

ANTALYA

Ömer Buyrukçu, Hasan Ali Gülcan

ARTVİN

Abdullah Naci Budak

AYDIN

Mehmet Çelik, M. Kemal Yılmaz

BALIKESİR

Salih Zeki Altınbaş, Mehmet Niyazi Gürer, Mehmet Nurettin Sandıkçioğlu

BİLECİK

Mehmet Ergül

BİTLİS

Kenan Mümtaz Akışık

BOLU

Kemal Demir

BURDUR

Nadir Yavuzkan

BURSA

Nail Atlı, Sadrettin Çanga, İbrahim Öktem

ÇANAKKALE

Mustafa Çalıkoğlu

ÇANKIRI

Nuri Çelik Yazıcıoğlu

ÇORUM

Cahit Angın

DENİZLİ

İlhan Açıkalın, Hüdai Oral

DİYARBAKIR

Yusuf Azizoglu, Hasan Değer

EDİRNE

Cevat Sayın

ELÂZİĞ

Mehmet Aytuğ, Hayrettin Hanağası

ERZİNCAN

Hasan Çetinkaya, Naci Yıldırım

ERZURUM

Selçuk Erverdi, Gıyasettin Karaca

ESKİŞEHİR

Şevket Asbuzoglu, B. Sıtkı Karacaşehir

GAZİANTEP

Şinasi Çolakoğlu, Ali İhsan Göğüş, İ. Hüseyin İncioğlu, Muhittin Sayın

GİRESUN

Mustafa Kemal Çilesiz, İ. Kayhan Naiboğlu

GÜMÜŞANE

Necati Alp, Nurettin Özdemir

HAKKÂRİ

Ahmet Zeydan

HATAY

Mehmet Aslan, Hüsnü Özkan, M. Sait Reşa

İÇEL

Celâl Kargılı, Turhan Özgüner, Çetin Yılmaz

İSTANBUL

İsmail Arar, Mehmet Ali Aybar, Eşref Derinçay, Hüseyin Dolun, İbrahim Elmalı, Bahir Ersoy, Orhan Eyüboğlu, Orhan Kabibay Rıza Kuas, Sezai Orkunt, Haydar Özdemir, M. Kâzım Özeke, İlhami Sancar, Necdet Uğur, Reşit Ülker, Lebit Yurdoğlu

İZMİR

Şevket Adalan, Burhanettin Asutay, Şeref Bakışık, M. Hulusi Çakır, Coşkun Karagözoğlu, Talât Orhon, Kemal Önder

KARS

Turgut Artaç, Kemal Güven, Kemal Okyay, Osman Yeltekin

KASTAMONU

Mehmet Seydibeyoğlu, Hasan Tosyalı

KAYSERİ

Tufan Doğan Avşargil, Turhan Feyzioğlu, Mehmet Türkmenoğlu, Mehmet Yüceler

KIRKLARELİ

Beyti Arda

KIRŞEHİR

Mustafa Aksoy

KOCAELİ

Nihat Erim

KONYA

İrfan Baran, Necmettin Erbakan, İhsan Kabadayı, Sadi Koçaş, Orhan Okay, Vefa Tanır, Mustafa Üstündağ

KÜTAHYA

Ali Erbek

MALATYA

Hakkı Gökçe, İsmet İnönü, Mustafa Kaftan

MANİSA

Veli Bakırlı, Muammer Erten, Mustafa Ok

MARAŞ

M. Nejat Çuhadar, Mehmet Özdal, İbrahim, Öztürk

MARDİN

Şevki Altındağ MUĞLA Muallâ Akarca, Ali Döğerli

MUŞ

Nermin Neftçi,

NEVŞEHİR

S. Hakkı Esatoğlu

NİĞDE

M. Nuri Kodamanoglu, Mevlüt Ocakçioğlu

ORDU

Memduh Ekşi, Ferda Güley, Ata Topaloğlu, Orhan Vural

RİZE

Sami Kumbasar

SAKARYA

B. Turgut Boztepe, Hayrettin Uysal

SAMSUN

Yaşar Akal, Mustafa Boyar, Kâmrân Evliyaoğlu, Nihat Kale, İlyas Kılıç

SİİRT

Mehmet Nebil Oktay, Âdil Yaşa

SİNOP

Hilmi İşgüzar, Tefvik Fikret Övet

SİVAS

Vahit Bozatlı, Ahmet Durakoğlu, Ekrem Kangal, M. Kemal Palaoğlu, Mustafa Timisi

TEKİRDAĞ

Yılmaz Alpaslan, Orhan Öztrak

TOKAT

İsmail Hakkı Birler, Reşit Önder

TRABZON

Mehmet Arslantürk, Cevat Küçük, Ahmet Şener, Ali Rıza Uzuner

TUNCELİ

Hüseyin Yenipınar

URFA

Necati Aksoy, Vehbi Melik

UŞAK

Adil Turan

VAN

Mehmet Emin Erdiñ, Mehmet Salih Yıldız

YOZGAT

Abdullah Baştürk, İsmet Kapısız, Ahmet Celâl Sungur

ZONGULDAK

Hüseyin Baytürk, Bülent Ecevit, Ahmet Güner

(Oya katılmıyanlar)

ANTALYA

Süleyman Çiloğlu

AYDIN

Yüksel Menderes, Kemal Ziya Öztürk

BALIKESİR

Mevlüt Yılmaz

BURSA

Mehmet Turgut

ÇORUM

İhsan Tombuş

DENİZLİ

Sami Arslan, Hasan Korkmazcan

ELÂZİĞ

Samet Göldoğan

ERZURUM

Rasim Cinisli, Cevat Önder

İSPARTA

Hüsamettin Akmumcu

İÇEL

Hilmi Türkmen

İSTANBUL

İbrahim Abak, Sadettin Bilgiç, Ferruh Bozbeyli (Başkan), İlhan (Egemen)
Darendelioğlu, Turgut Topaloğlu

İZMİR

Şükrü Akkan, İhsan Gürsan, Ali Naki Üner

KOCAELİ

Vehbi Engiz

KONYA

Bahri Dağdaş, Sezai Ergun, Mustafa Kubilay İmer, Necati Kalaycıoğlu, İ.
Ethem Kılıçoğlu, Baha Müderrisoğlu, Özer Ölçmen, Faruk Sükan

KÜTAHYA

Mehmet Ersoy

MANİSA

Mustafa Orhan Daut, Vehbi Sınmaz

MARDİN

Seyfi Güneştan

MUĞLA

Adnan Akarca

ORDU

Ata Bodur

RİZE

Hasan Basri Albayrak

SAKARYA

Güngör Hun, M. Vedat Önsal

SAMSUN

Talât Asal

SİVAS

Kadri Eroğan

TEKİRDAĞ

Mustafa Sabri Sözeri

TOKAT

Hüseyin Abbas

TRABZON

Necati Çakıroğlu, Ekrem Dikmen

(Açık üyelikler)

Malatya 1

Yekûn 1

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR